

John Adams Library,

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHELF N^o

ADAMS

221.3

Digitized by the Internet Archive
in 2010

HISTORIÆ
AUGUSTÆ
SCRIPTORES VI.

ÆLIUS SPARTIANUS. VULC. GALLICANUS.
JULIUS CAPITOLINUS. TREBELL. POLLIO.
ÆLIUS LAMPRIIDIUS. FLAVIUS VOPISCUS.

Cum notis selectis

ISAACI CASAUBONI, CL. SALMASII
& JANI GRUTERI.

Cum INDICE Locupletissimo Rerum ac Verborum.

Accurante

CORNELIO SCHREVELIO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina Francisci Hackii. A. M D C L X I.

huyssent ad.

NOV 21 1954
U.S. AIR FORCE
COMMUNICATIONS CENTER
WASH DC

ORIGIN OF MESSAGE

* *
ADAMSZZ13

RECEIVED AT THE COMMUNICATIONS CENTER
U.S. AIR FORCE WASHINGTON DC

ILLUSTRISSIMO, GENEROSISSIMO

DOMINO,

D^{NO} JACOBO

BARONI DE WASSENAER,

DYNASTÆ IN OBDAM, HENS BROECK,
 SPIERDIJCK, WOCHMEER, ZUYDWIJCK,
 SCOONOUW, CERNHEM, PRÆFECTO
 ET CHILIARCHÆ EQUITUM, GUBERNA-
 TORI ET SATRAPÆ, URBIS, ARCIS, SA-
 TRAPIÆQUE HEUSDANÆ, PROPUGNA-
 CULORUMQUE IN MOSA CIRCUMJACEN-
 TIUM, ARCHITHALASSO HOLLANDIÆ
 ET WEST-FRISIÆ, PRÆFECTO SAL-
 TUUM, UT ET EQUI TI REGII ORDI-
 NIS ELEPHANTINI DANIÆ REGIS, &c.

Historiam Augustam, qua vario-
 rum Imperatorum res gestæ
 tanquam in diffuso theatro spe-
 ctantur, Tibi offerre ausus sum, ILLU-
 STRIS DOMINE. Impulit me, sublimis &
 heroica tua Virtus, qua majorum tuorum
 merita ita æquasti; ut dubium sit, an illi
 magis nobilitatis verum exemplar Tibi
 suo

suo sanguine impresserint; an tu illorum
 splendorem tuis meritis auxeris. Nam
 quid sit nobilem esse, non solum sangui-
 ne, sed potissimum invicto animo osten-
 disti. Ità quod aliis vix post mortem
 contingit; Tu immortale nomen adhuc
 vivus tibi comparasti. Magnarum vir-
 tutum comes solet esse invidia, qua in-
 gens & excelsus Spiritus tuus non magis
 impetitur, quam immotæ rupes fædis
 agitantur tempestatibus. Et quamquam
 copiosissimas tuas laudes mare Arctoum
 prædicet; ubi non tantum cum hostibus,
 quos in fugam jecisti; verum etiam cum
 irato & hyberno mari pugnandum fuit;
 sufficit tamen tuæ modestiæ, benefacto-
 rum propriam conscientiam testem ha-
 bere. Præter hæc, innata Tibi est generosa
 quædam humanitas; quam neque maxi-
 ma Præfecturæ maritimæ dignitas muta-
 vit; sed, quod admirandum, auxit; ità ut
 solo propemodum intuitu, omnes trahas,
 obligesque. Sol quo altior, minores um-
 bras jacet; tua quoque sublimis dignitas,
 nullas

D E D I C A T O R I A .

nullas superbiæ vel arrogantiaë umbras
 jacit. Verum laudes hic tuas, exili nostro
 dicendi genere diminuere, neque fors
 tua, neque verecundia nostra patitur.
 Accipe itaque Vir illustris, serena fronte
 Historicum hoc munus, quo Imperato-
 rum vitæ, eadem libertate scribuntur, qua
 ipsi victitarunt: quod & Tibi gratum fo-
 re spero, non tantum meo, sed Parentis
 mei Ἐμακαρίτη, Viri Opt. Doctissimique
 nomine, qui Te litteris primum huma-
 nioribus imbuit, sub cujus tecto tanquam
 Musarum communi domicilio habitasti,
 ingenium nobile & igneum formasti;
 mecum quoque in otio & negotio, liceat
 ita loqui, familiariter vixisti. Voto & pre-
 cibus concludo, ILLUSTRISSE DOMI-
 NE, uti Tibi, nobilissimæque & anti-
 quissimæ familiæ, quam prima Comi-
 tum Hollandiæ tempora superare, aucto-
 res celebres testantur, Deus immortalis,
 omnia fausta & felicia largiatur, diuq; te
 incolumem servet. Vale vir Nobilissime:

Tuæ Excellentiaë humillimus cultor

CORN. SCHREVELIUS.

BENIGNO LECTORI.

Natura communis omnium parens, universum hominum genus, nullo modo frustra produxisse dici potest aut debet; sed ut primario studeat agnitioni & celebrationi sui Creatoris: secundario suâ opera juvet communem hominum societatem, atque ejus commodis & conservationi inserviat: & sicut in Politica congregatione boni civis est, Salutem populi legem supremam putare, ad eamque stabiliendam omnes actiones referre: ita in magna hac totius orbis quasi Repub. cujusvis civis, id est hominis est, natura duce contendere, ut si non ad omnes, tamen ad quamplurimos ex studiis & laboribus suis redeat utilitas. Itaque hominum ii meliores, qui id unice student, ut neminem vitæ ipsorum pœniteat: quique benefactorum & meritorum in genus humanum, & vivi & mortui laudantur. Porro cum non omnium eadem sit conditio, non idem status aut vitæ genus; sed ut res Deus nostras dispensat; quidam magni quidam humiles, quidam mediæ sortis: alii in parendo, alii in imperando occupati: in bonis item animi, corporis, fortunæ magnum compareat discrimen, magna difficultas: inde fit, ut alii plus, alii minus ad conjunctionem hominum inter se atque ad usum vitæ conferant. Quilibet tamen officio hominis fungi videtur, qui pro sua virili nititur naturæ legem in hac re præscriptam implere. Jam verò certum quum sit, honestè in quoque genere vitæ vivi posse, observata ista norma & fine, juvandæ societatis humanæ. Sed quum plurima sint ac diversissima scribendi genera, in quibus industria eorum occupari solet, qui pro virili quisque suæ pomerium Doctrinæ studiorumque promovere ac dilatare conantur. Alii enim vel nova profus inveniunt; vel vetera novis inventa cumulant, posteritati que tradunt: alii rursus, ab aliis jam ante tradita, meliore via succinctiorique methodo proponunt: alii denique scriptores veteres omnis generis, aut obscuros illustrant; aut injuria temporum depravatos, quâ ingenio, quâ manuscriptorum codicum auctoritate freti, pristino atque nativo splendori restituant. Etsi verò priora duo scribendi genera, digniora ut plurimum, & ad famam nominis uberiora judicantur: haud scio tamen,

PRÆFATIO AD LECTOREM.

men, an non tertium hoc multò publicè sit utilius multoque fructuosius existimandum. Illud certè nemo inficias ibit, hoc genus, in hac literarum etate, & librorum ea qua laboramus propemodum infinita mole, solum esse necessarium. Nam veteres illi vel doctissimè scripti libri, neque usui esse possunt, nisi à doctioribus explicati intelligantur: nec vel à doctissimis intelligi, si maculis sca-teant. Quibus malis ut remedium adhiberetur, plurimi in id ope-ram suam impenderunt, & inter illos minimam laudem non meruerunt D. D. Casaubonus, Vir incomparabilis & sæculi sui decus immortalis: Cl. Gruterus, nunquam etiam sine laude nominan-dus: ut & à *perpetuus* Salmasius; qui sua industria, acumine, & labore indefesso, cæteris omnibus palmam præripuit, in illustrandis auctoribus clâssicis: cujus certè laudes si depradicare vellem; idem facerem ac si Soli lucem accenderem. De quo itaque præstat ta-cere, quam pauca dicere. Hoc tantum obiter dicam; quod va-riis auctoribus enucleandis, & emendandis, tantam operam tam feliciter navaverit, ut hac in parte multis parasangis reliquos omnes prætergressus sit. Nam hos Historiæ Augustæ scriptores, tres Musagetæ, ope variorum optimæ notæ Manuscriptorum codicum, præcipue Codicis Palatini, qui bonitate & antiquitate omnibus aliis codicibus antistat, quos in Italia Galliaque pervolutaverant antiquarii; integritati & nitori suo reddiderunt, doctissimis notis illustrarunt, ut nihil ipsis amplius aliorum industria videatur ad-strui posse; visum tamen nobis eas non quidem integras hic exhibere: tum quia hæc nostra forma, non omnium capax erat: tum etiam quod longius subinde evagari videntur, & critica multa inserunt. Ideo visum nobis, imò injunctum potius, ut brevitati studeremus; & ut notas adderemus maxime necessarias, tam ad correctionem textus, quam ad mentem Auctoris intelligendam; & qua Anti-quitatem spectarent; quod & pro virili fecimus. ne quid ergo huic Editioni nitidissimæ correctissimæque deesset; ex variis Auctoribus, commentariisque doctissimis insigniores emendationes & selectissi-mas notas collegimus, collectas ad Auctorem quasque suum retuli-mus. Ut autem ignobilis & obscurus iste colligendi labor, molestiâ quam ingenio majore constitit, ita seligendi rationem & expenden-di sui-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

di singula, haud paulò plus iudicii, simul & ~~in~~ ⁱⁿ ~~ex~~ ^{ex} ~~celos~~ ^{celos} exigere nemo negaverit. Textum, repetitis tot editionibus mirificè corruptum à mendis typographicis, quo ad id licuit, incorruptum præstare conati sumus. Indicem etiam utilissimum, additis sectionibus capitum, adjunximus. Opellam ergò hanc qualemcunque nostram huic Auctori ac Studiose juventuti præstitam, aequi bonique consule.

ACUTISSIMI JUDICII VIRO
CORNELIO SCHREVELIO

Historiæ Augustæ scriptores edenti.

Solus Iuleas quisquis moderatus habenas
Et Sacer, & domito primus in orbe fuit;
Nobile depositos non siccâ morte Tyrannos,
Per sua divisum heic tempora vulgus habes.
Serra pares quondam quos ferri posse negavit,
Ferre pares Dominos posthuma Roma potest.
Sed situs antiqui custos nimis invidus, Urbis
Rudera cum tabulis insiciatus erat.
Gallica, cum tenebris ne luctaremur & umbra,
Sidera Romanum restituere diem.
Sed nimia affectæ tot erant medicamina Romæ,
Et fuerat moles interitura simul.
Sarcina Schrevelio dum tanta reciditur, & dum
Auctores ferri quod bene possit, habent;
Dignum operâ! moles, quâ tantum vivere fas est,
Hæc meliore sui parte superstes erit.

B. SOMERUS.

Æ L I I S P A R T I A N I

A D R I A N U S I M P.

A D

D I O C L E T I A N U M A U G.

Q R I G O imperatoris Adriani vetustior à Picentibus, posterior ab Hispaniensibus manat : siquidem Adria ortos majores suos, apud Italicam, Sci-

I. Æ L I I S P A R T I A N I.] Fuerunt isti sex temporum Cæsareorum scriptores, ætate propemodum æquales. Omnes imperante Diocletiano, aut Constantio qui ei successit, vel certè filio ejus Constantino vixerunt. Porrò omnis quæ sex hisce auctoribus describitur historia, annorum est circiter centum & sexaginta. Nam Hadrianus imperii habenas suscepit circa annum à conditu Urbis MCCCCLXX. ab eo habes hic omnes Cæsares & Augustos ad Diocletiani usque principatum : hoc est annum U. C. quadragesimum, vel XL. supra millesimum. Excipiendi sunt anni circiter novem aut decem, propter amissas casu nescio quo, principum aliquot vitas : Philipporum, Deciorum, & Galli Hostilianique, cum Galli filio Volusiano, & Æmilio Æmiliano. *Casaubonus.*

Æ L I I S P A R T I A N I.] Ita liber Palatinæ Bibliothecæ semper scriptum exhibet : qui liber ut de auctorum istorum recensione, & nova eorundem editione, cogitare vellemus, atque etiam fortasse possemus, solus

fecit. In finitibus enim locis veram scripturam sine dissimulatione nobis obtulit. Hujus igitur Codicis fiducia id ausi sumus, & aggressi, quod absque illo fuisset, fortasse non tentassemus quidem. Quis autem primus omnes istos historia Cæsariana scriptores in unum coegerit ac compegerit, tam incertum mihi est, ut ulla ratione certum fieri posse non existimem. nec dictu facile est, quam rationem ille quisque tandem est, sequutus sit in his auctoribus componendis & sub uno fasce colligendis. quari non immerito potest, cur ab Hadriano initium hujus *συναγωγῆς* fecerit, omissis Nerva & Traiano optimis imperatoribus ? Fortasse verum est quod suspicamur ; unicum olim codicem, parum scilicet nostrorum temporibus, extitisse horum historicorum, eumque initio mutilum, ex quo omnia quæ nunc extant exemplaria manscripta cum propagata fuerint, eundem defectum servasse, non mirum est. & per hoc desiderari cœptæ Nerva Traianique vitæ, quas vitio illius unici Codicis intercidisse apparet. De ordine librorum non minor in scriptis codicibus varietas.

7 Scipionum temporibus, reſediſſe, in libris vitæ ſuæ
Adria-

tas. hac igitur ſerie libri collocantur in
Palatino Codice, excerptis Spartiani,
& illa veteri Editione.

ADRIANVS.

ÆLIVS VERVS.

ANTONINVS MARCVS.

VERVS ANTONINVS.

DIDIVS IVLIANVS.

COMMODYS ANTONINVS.

HELVIVS PERTINAX.

AVIDIVS CASSIVS.

SEVERVS.

PESCENNIVS NIGER.

ANTONINVS CARACALLA.

ANTONINVS GETA.

ANTONINVS HELIOGABALVS.

DIADVMENVS ANTONINVS.

OPILIVS MACRINVS.

CLODIVS AEBINVS.

AURELIVS ALEXANDER.

MAXIMINVS.

Cujus equidem ordinis, adeo inordi-
nati, quæ ſit ratio non intelligere me
proſiteor. Cur enim Diadumenus ante
Opilium? ante patrem filius? Cur Ju-
lianus ante Commodum, ſucceſſor an-
teceſſorem? Hoc eſt, quod ego me
neſcire fateor. niſi dicamus hoc ordine
 fuiſſe editos ab auctore libros, ac prout,
prius aut poſterius, hos vel illos edide-
rit, ita locum tenuiſſe. Sed de his infra
ad ſingulos vitarum libros ſuo loco ſi-
lius dicemus. *Salmaſius.*

2. ADRIANVS.] Melius ſcribitur
hoc nomen cum aſpiratione *Hadrianus*,
Græci tamen cum tenui *Ἀδριανός* :
aut etiam, ſi Muſis placet, *Ἀνδριανός* :
quaſi eſſet deductum nomen ab *ἀν-
δρεία*, vel *ἀνδρείος*. *Cafaub.*

3. DIOCLETIANVM AVGV-
STVM.] Pal. noſter hæc non habet,
niſi manu recentiore, ad oram. *Gruterus.*

4. *Origo Imperatoris Hadriani vetuſtior
à Picentibus.*] Sanè vetuſta origo : &
cujus ſervare memoriam qui potuerint
majores Hadriani, homines præſertim
provinciales aut municipales, non ſine
cauſſa addubites. Nam ſi ab ejus natali-

bus ad tempora quæ hic designantur re-
tro aſcendas, trecentos & plures multo
annos invenies. Ego verò nullū dubi-
to Hadrianum, à quo ſumitur quan-
tum fuit historicorum, ex cenſoris ta-
bulis, quæ ſumma cura ubique ſerva-
bantur, gentis ſuæ ſtemma ab origine
ultima repetiſſe : idque majore fortasſe
diligentia, quæ ferè hominum ambitio,
quàm fide. De Picentibus Italiae popu-
lo ſupra Umbros ſito non dicam quæ
nota ſunt omnibus. *Cafaub.*

Origo Imperatoris Hadriani.] Sic
ſemper codex ille Palatinus; meliusque
quàm illi quibus abeſt adſpiratio, quam
ei adſerunt etiam numiſinara. *Grut.*

5. *Posterior ab Hiſpanienſibus manat.*] *Hiſpanus*, ὁ ἐπιτοχθων. & cujus majores aliunde orti non dicantur: *Hiſpanienſis* hoc loco qui etſi in Hiſpania natus, aliunde tamen ſit oriundus. *Vopiſcus*, *Bonosus homo Hiſpanienſis fuit, origine Britannus.* Sic Judæos toto orbe à tot ſæculis *ἑθελότω πῖθδ* diſperſos, propriè non Hiſpanos aut Germanos dixeris, ſed Hiſpanienſes, vel Germanienſes. Alibi accipiuntur hæc nomina aliter: ut cum *Hiſpanienſes merces* dicuntur, *Græciense mare*. Aliter item *Romanenſem eccleſiam* Tertullianus, ejuſdem cum Romana fidei. *Cafaub.*

6. *Apud Italicam Scipionum temporibus reſediſſe.*] Sic rectè, non ut in primis editionibus, *apud Italiam*. Clariffimè Appianus in Hiſpanicis de Italica loquens, *ἡ παλιὰ ἐστὶ Τραϊανῆ τε ἡ Ἀδριανῆ, τὴ ὑπερον Ρωμαίων δὲ ἀντων πλὴ ἀντοκροτορε δὲ ἰλί.* Falluntur qui huc afferunt Aurelii Viſtoris junioris verba iſta: *Ælius Hadriano Traiani principis conſobrino Adria orto genitus.* non enim hoc dicit Viſtor, Hadrianum Italica urbe Hiſpaniæ eſſe oriundum: ſed planè è contrario, & Italiae, quantum poteſt, Hadrianum aſſerit. *ſtirpis Italicæ* quid aliud eſt interpretari quàm *Ἰταλικῆς γένος*? *Idem.*

Adrianus ipse commemorat. ¹ Adriano pater Ælius Adrianus cognomento Afer fuit, ² consobrinus Trajani imperatoris : mater ³ Domitia Paulina Gadibus orta : ⁴ soror Paulina ⁵ nupta Serviano, uxor Sabina : ⁶ avus Marullinus, ⁷ qui

Apud Italiam.] Haud aliter quoque Pal. ille integer. *Grut.*

7. *Scipionum temporibus.*] Liber Puteani, *sub Scipionum temporibus.*] Obscure autem Spartianus illud tempus denotat, cum Scipio rebus in Hispania compositis, de reditu in Italiam cogitans, omnes Italos vulneribus affectos in una urbe collocavit, quam de ipsorum patria Italiam nominavit. auctor Ap-pianus. *Casaub.*

Scipionum temporibus.] Ita Pal. & recte, & sic editio Mediolanensis. perperam libri, quos versavit Casaubonus, præferunt : *sub Scipionum temporibus.* Salmas.

1. *Hadriano pater.*] Magnam injuriam accuratissimæ diligentæ historico Dioni ivit factum brevior hic cum ista scriberet. Falsissimam enim sententiam illi appingit: cum sit indubitatum, Hadriani patrem non ortu fuisse Afrum, sed cognomento sic dictum. Quis putet tantum virum, & rerum Romanarum adeo peritum, ignorasse quod nemo tunc hominum nescivit, Hadrianum stirpis esse Italicæ, aut, ut dicam verius, Italo-Hispanicæ? Quid multa? ipse Dio procul à se errorem hunc amolitur, cum Hadrianum *Τραϊανῆ πολιτῆς* nominat, sicut Spartianus in Severo *Traiani municipem.* Casaub.

Hadriano pater Ælius Adrianus cognomento Afer fuit.] Verba Xiphilini idem sonant: *Ἰὺ Ἰ̅ Ἀδελαιὸς ἡλυῖ μὲ Ἀδελαιῶ Ἀφρὸς ἦος, φῦσῃ Ἰ̅, φιλολογῶ ἐν ἐπιτέρε τῇ γλώσση.* *Adrianum, Adriani Afri filium.* nam illud *ἡλυῖ* ad patrem, non ad patriam debet referri. unde & *συζηλεύεις* dicuntur, qui ab eadem origine, hoc est patre genus ducunt. *Salmas.*

2. *Consobrinus Trajani imperatoris.*]

Ælio Æli Hadriani imperatoris avo conjux fuit Ulpia M. Ulpii Traiani soror, Traiani Augusti amita. Traianus igitur imperator & pater Hadriani Cæsaris, ut ex fratre & sorore nati, amicitini invicem fuerunt: quos etiam consobrinos nominare solent Latini, ut & Jurisconsultus notat. Sed & filii consobrinatorum vocantur consobrini: quare Spartiano etiam Trajanus & Hadrianus Augusti sic dicuntur. Præter hoc jus cognationis, erant & vinculo adfinitatis conjuncti. *Casaub.*

3. *Domitia Paulina Gadibus orta.*] In insula hac oppidum fuit civium Romanorum, ut scribit Plinius: ne quis hic miretur nomina Romana. Ait autem *Gadibus orta*, quia etsi Gaditanis parentibus nata, non Gadibus tamen. ferè enim cives Gaditani Romæ habitabant aut alibi locorum, ut de iis observat non semel Strabo. *Idem.*

4. *Soror Paulina.*] Hadrianus in epistola qua matrem ad natalitiam cœnam invitat. *εἰν ἡλείς ἐν ἐνωστέροσ μὲτ' ἡ ἀδελφῶν μεσ λελεμμένη ἔρχου.* plures igitur una sorores habuit: si fides constat ei scripto. *Idem.*

5. *Nupta Serviano.*] Hic est Julius Servianus, qui ad tertium consularum pervenit, in quo habuit collegam Vibium Verum, anno Hadriani xviii. de ejus cæde sub finem hujus libri Spartianus. Xiphilini codices initio quidem Hadriani Servianum cum Spartiano: sed postea semper Severianum nominant. Scribe *Σερβιανόν.* nam ita constanter Latini codices. *Idem.*

6. *Avus Marullinus.*] Recte Casaubonus ex libris suis, *atavus*, reposuit. sic enim nostri. Sed *Marillinus* mendosum, non enim *Marillus* dicitur, sed *Mavilus* à *Mavius*: ut *Servilius*, à *Servius*: &c. legendum igitur *Marullinus*, à *Marullus*

¹ qui primus in sua familia senator populi Romani fuit.
² Natus est Romæ ix. Cal. Feb. Vespasiano septies & Tito
 quinquies Coss. Ac decimo ætatis anno patre orbatus,
³ Ulpium Trajanum prætorium virum, consobrinum
 suum, qui postea imperium tenuit, ⁴ & ⁵ Cælium Tatianum
 equitem Romanum, tutores habuit. ⁶ Imbutusque impen-
 sius Græcis studiis, ⁷ ingenio ejus sic ad ea declinante, ut à
 2 nonnullis Græculus diceretur: Quintodecimo anno ⁸ ad
 1 pa-

confirmat Palatinus liber, qui habet
Maryllinus. nec enim dubium, quin ita
 scriptum sit pro *Marullinus*. sic *Centurio*
 scribebant, pro *Centurio*, &c. Salma-
 sius.

Atarus Marullinus.] Ita etiam Pal-
 noster, nisi quod is, *Maryllinus*. Gru-
 terus.

1. *Qui primus in sua familia senator
 populi Rom. fuit.*] Etiam coloniarum &
 municipiorum decuriones dicti sunt se-
 natores: & cœtus eorum, minor sena-
 tus, vel etiam, senatus, ἀνώγισ: ma-
 jorum præsertim urbium, cujusmodi
 fuit Vienna Allobrogum: unde etiam
 ipsa aliquando *urbis senatoriæ* nomen
 tulit. Ad distinctionem igitur addit,
populi R. Casaub.

2. *Natus est Roma.*] Parentes Hadria-
 ni, domicilium Italicæ habebant; Ro-
 mam autem non aliter quàm rationi-
 bus ipsorum id postulantibus commea-
 bant. propterea & Spartianus propriam
 Hadriani patriam, etsi Romæ nati, Ita-
 licam, sive Bæticam in qua fuit Italica,
 nominat in sequentibus. *Idem.*

3. *Ulpium Trajanum prætorium vi-
 rum.*] Ita veteres: prius editi, *præto-
 rium tunc*. Scribo, *prætorium tunc vi-
 rum*. Quod autem fuerit tunc temporis
 prætorius tantum Trajanus, annorum
 ratio probat. *Idem.*

4. *Et Cælium Tatianum Equitem Rom.*
 Sic uterque liber Pal. at infra cap. 4.
 ut & 5. & 9. idem vocatur alteri Pala-
 tino integro, *Attianus*. Grut.

5. *Cælium Tatianum.*] Vetus editio
Celium, rectius. pro *Tatianum* autem,

ipsa *Attianum* vel *Accianum* semper ex-
 hibet: ut & optimus Palatinus, in quo
 semper *Attianum* scriptum reperi. cu-
 jus optimi libri auctoritate permotus,
 & Xiphilini qui Ἀττιανὸν vocat, ubi-
 que scribendum censeo Attianum. nec
 dubito quin Ταλιανὸς apud Zonaram
 corruptum sit: sed & Titiani meminit
 Spartianus infra. ubi magno errore Ti-
 tianum pro hoc Attiano intellexit vir
 eruditissimus. Hic igitur erit Titianus
 Gallicani collega, quem perperam cum
 Attiano confundit Onuphrius. *Salma-
 sius.*

6. *Imbutusque impensius Græcis lite-
 ris.*] Junior Victor, *Hic Græcis literis
 impensius cruditus*, à plerisque *Græculus*
appellatus est. Cum igitur utriusque lin-
 guæ peritissimus esset Hadrianus, præsi-
 des provinciarum utroque sermone li-
 teras ad illum dare solitos observamus.
 Latinas quidem de iis negotiis quæ ad
 rem publicam aut administrationem
 suam pertinerent: Græcas verò de lite-
 ris & iis quæ ad eruditionem specta-
 rent. *Casaub.*

7. *Ingenio ejus sic ad ea declinante.*
 Ad eò quidem, ut & rescripta illius
 Græca, & ad necessarios ac familiares
 epistolæ, lingua eadem scriptæ, per mul-
 ta sæcula in eruditorum manibus sint
 versatæ: quod ex Dosithei reliquiis hõ-
 die cognoscimus. *Idem.*

8. *Ad patriam rediit.*] *Ad pro in*, se-
 quioris sæculi idiotissimus. sic, *profectus
 est ad Campaniam*, contra *in pro ad*. Pa-
 tria Hadriani, ut jam diximus, Italica
 Bæticæ urbs fuit. *Idem.*

¹ patriam rediit, ac statim militiam iniit, ² venandi ³ usque ad reprehensionem studiosus. Quare à Trajano abductus à patria & ⁴ pro filio habitus, ⁵ nec multo post decemvir litibus judicandis datus, ⁶ atque inde tribunus secundæ adjutricis

1. *Patriam rediit.*] Magna incogitantia, vel loquendi securitas in his auctoribus. quid enim ista sibi volunt, ad patriam rediit? Hadrianus Romæ natus ibidemque educatus, anno decimo ætatis, amisso patre tutores habuit Trajanum, & Celiū Tatianum. postea vero anno demum decimo quinto, studiis imbutus, in patriam, inquit Spartianus, rediit. Sed ut verum fatear, cum itionis nusquam meminerit, eum nunc reditionis in patriam mentionem facere, mihi valde durum. Omnino mihi placet, rediit, heic positum pro simplici ivit. sic reddere pro dare vel tradere. Martialis :

— *suburrane tironem redde magistræ.*

Et apud Ennium reddita pro data : & illa reddita nuptum. notat Servius 3. Æneid. quem vide. sic redire etiam infra usurpavit auctor. cum enim dixisset Hadrianum in amore Trajani fuisse, addit paulo post, denique statim suffragante Sura ad amicitiam Trajani pleniorē rediit. nam ibi redire nihil aliud quam ire significat, aut venire, nec reversionis habet significationem. sic nobis igitur hoc loco accipiendum videtur, Hadrianum in patriam rediisse, quam nunquam antea viderat. Salmasius.

2. *Venandi usque ad reprehensionem studiosus.*] Plinius epistola vi 1. libri tertii: Erat Φιλότιλλος usque ad emacitatis reprehensionem. Libri multi, prehensionem. simplex pro composito, ut tulit pro abstulit. De venandi studio Hadriani plura Dio. Ita instituebantur ad militiam. Casaub.

Venandi usque ad reprehensionem studiosus.] Pal. integer habet venando, us prehensionem, spatiumque vacuum inter us & prehensionem litterarum quinque; quod deinde recenti calamo suppletum est, factumque, venando usque

ad reprehensionem studiosus. Consulatur Casaubonus. Gruet.

3. *Usque ad reprehensionem studiosus.*] Prehensionem heic pro reprehensionem habet vet. editio Mediolanensis, ita & libri legebant quos vidit Casaubonus. quod si verum est, sic & loquuti videntur Græci, λαμβάνειν pro ἐπιλαμβάνειν, quod Græcis utrumque significat. Salmasius.

4. *Pro filio habitus.*] Refer ad consuetudinem & convictum vitæ quotidianæ, aut militiæ contubernium. Dionis brevior, τὸ σύμπαν σιωπῶν αὐτῶν ἐν σιωδότητῳ. Casaub.

5. *Nec multo post decemvir litibus judicandis datus.*] Ait, nec multo post, ut hoc significet, multo ante vigesimum ætatis annum factum esse judicem Hadrianum: quod & sequentia arguunt. nam decemviratu hoc functus, tribunusque militum creatus, in Mœsiam est translatus, vivo adhuc Domitiano. quo pereunte agebat Hadrianus annum vitæ primum & vigesimum. è numero centum illorum virorum qui causas centumvirales disceptabant, erant decemviri, quorum in eo negotio præcipue partes. Idem.

6. *Atque inde tribunus secundæ Adjutricis legionis creatus.*] Regius codex, ac idem. non rectè: cum non possit idem Romæ litibus operam dare, & tribunum legionis agere. Sed mutata distinctione sententia hoc fortasse modo reformanda. Atque idem tribunus secundæ Adjutricis legionis creatus post hoc, in inferiorem Mœsiam translatus. Non est dubitandum quin tempore eodem Hadrianus & creatus fuerit tribunus legionis, & in Mœsiam inferiorem missus. neque duæ hïc promotiones illius diversæ notantur: sed una tantum. Favere tamen vulgatæ lectioni videtur

jutricis legionis creatus, ¹ post hoc in inferiorem Mœsiam translatus, extremis jam Domitiani temporibus. ² ibi à mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse, quod à patruo magno Ælio Adriano ³ peritiam cœlestium callente, prædictum esse compererat. ⁴ Trajano à Nerva

quòd legio secunda Adjutrix, non in Mysia inferiore, verùm in Pannonia inferiore prætendebat. Dio libro LV. Οὐδ' ἄρα σπαινὸς (κατέλαξε) τὸ δούτερον (πρῶτοπεδον) τὸ ἐπιπικραλιχόν, τὸ ἐν Παννονίᾳ τῆ ἡγέτω. Sed de temporibus suis loquitur Dio: faciliè autem fieri potuit, (& scimus sæpe factum) ut de prima statione sua legio hæc in aliam provinciam transferretur. *Idem.*

Atque inde Tribunus secunda adjutricis legionis. Casaubonus, mutata distinctione putat legendum: atque idem secunda adjutricis legionis creatus post hoc in inferiorem Mœsiam translatus. ut una promotio, non duæ intelligantur, & Tribunum secunda legionis adjutricis translatum in Mœsiam accipiamus; nianum multa sunt, quæ huic distinctioni assensum commodare me prohibent. Primum librorum veterum auctoritas, deinde historię ratio. nam secunda illa adjutrix legio, non in Mœsia inferiore sed in Pannonia residebat. ἐν τῇ Παννονίᾳ ἡγέτω, inquit Dio. Præterea usitatã loquendi forma hanc lectionem respuit. non dubium est igitur veram esse distinctionem quæ habetur in editis, nec ea sollicitanda est non dicit autem quid muneris ibi facturus, in Mœsiam translatus sit Adrianus. videtur alicujus militaris legationis gratia: vel aliquo uberiore atque honestiore stipendio militaturus. *Salmasius.*

Atque inde tribunus, &c. Hæc quoque est scriptura Palatini codicis. *Grut.*

1. Post hæc in inferiorem Mœsiam translatus. Ita distinguit, ita exprimit Pal. *Grut.*

2. Ibi à mathematico quodam. Prævidi sumus omnes scire futura. itaque vix est quin quisque astrologos adeat:

vereque de iis ipsis Tacitus lib. I. Hist. cap. 22. Genus hominum, potentibus infidum, sperantibus fallax; quod in civitate nostrã, & vetabitur semper, & habebitur. quid ni?

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata. *Idem.*

3. Peritiam cœlestium callente. Σοφὸν τῶ ἐργῶν, vel τῶ ἀεὶ ἐργῶν quod elegantè dixit Aufonius,

Tu cali numeros & conscia sidera fati Callebas.

Sic autem loquitur Spartianus, ne si diceret astrologum aut mathematicum vel generhlicum, civem Romanum ejus loci infamaret: nam ita vocibus illis ad invidiam utebantur. Hic igitur cum recens nati Hadriani gensin indagasset, exartis præceptis imperii spem aliquam ei fecerat: quod cum in illius animi penitus descendisset, nactus in Mysia mathematicum, hoc arcanum cum ipso communicavit. *Casaub.*

4. Trajano à Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus. Paullo antè in inferiorem Mysiam Hadrianum dixit translatum, & totius loci sententia capiendã hoc modo. Cùm XIII. Kal. Octobris, aut non multò post, celebrata fuisset Romæ Trajani per Nervam adoptio, ubi ejus rei fama in Mœsiam inferiorem est perlata, statim à provinciæ Præfide, vel ab ipso exercitu missus est Hadrianus Romam, qui seni Imperatori consensum & gratulationem exercitus deferret. Ibi tum egisse cum Nerva Hadrianum videtur, ut quo propius à Trajano consobrino suo abesset, relicta Mysia, stipendia mereretur in Germania. Ita Imperatoris justũ in superiorem Germaniam translatus est Hadrianus. qui vix eo pervenerat, cum de morte Nervæ auditum est, quæ sequen-

Nerva adoptato, ¹ ad gratulationem exercitus missus, in Germaniam superiorem translatus est: ex qua festinans ad Trajanum ut primus nuntiaret excessum Nervæ, ² à Serviano sororis viro (qui & sumptibus & ære alieno ejus pro doto Trajani odium in eum movit) diu detentus, fractoque consultè vehiculo tardatus, ³ pedibus iter faciens, ⁴ ejusdem Serviani beneficiarium antevenit: fuitque in amore

tis anni principio ante diem sextum accidit Kal. Febr. Erat tum temporis Trajanus in Germania inferiore, longiusque à Roma aberat quàm Hadrianus. qui intellecto Nervæ excessu, è vestigio ad Trajanum iter arripuit, gratiam aucupatus lati adedò nuntii. Invenit autem, opinor, Trajanum apud Agrippinam coloniam: ibi enim susceptum ab illo imperium, Aurelius Victor scribit. *Idem.*

Traiano à Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus.] Mirum mihi videretur hoc loquendi genus, si ita acciperemus, ut viris doctissimis accipiendum placet: Sed nec vera Scaligeri emendatio. Simplicius multo est, nihil mutare, & sic accipere. Traiano à Nerva adoptato, Hadrianum ad exercitus gratulationem missum, in superiorem Germaniam translatum esse. id est, missum ad gratulandum exercitui de Traiano adoptato, Germaniæ præside. Germaniæ autem præerat Trajanus cum à Nerva adoptatus est. missus igitur ad gratandum exercitui Germaniciano Hadrianus de adoptione Trajani, ducis ac præsidis sui, & ad eam rem in Germaniam superiorem translatus est. eodem plane loquendi modo dicitur in jure, *deportatione insule condemnari*, qui deportandus in insulam condemnatur. *Salmasius.*

1. *Ad gratulationem exercitus missus, in Germaniam superiorem translatus est.*] Pal. non agnoscit voculam *in*, nisi à manu secundâ; videantur & notæ Casauboni. *Grut.*

2. *A Serviano sororis viro diu detentus.*] Videtur Servianus stationarii aut

potius curiosi (cursum publicum curabant isti, ut & qui Græcis λογθηται vel φεγνικται & δρόμεις dicebantur) munus curasse in illa provincia. Tergiversandi autem prætextus non deerat: quia sine tractoria & apicibus principis cogi ad veredorum exhibitionem stationarii non poterant. Hadriano, ut in tali re, diploma fuit nullum. *Casaub.*

3. *Pedibus iter faciens.*] Rara & merito mirabilis diligentia: pedibus cursum publicum antevertisse. Alibi scribit Spartianus Hadrianum *vicina millia pedibus armatam ambulasse*. quot igitur fecit expeditus? Et tamen res eò facilior quòd paucis diebus confici hoc curriculum potuit: neque enim Trajanus in ultimam recesserat provinciam: quem in Agrippinensium Vibiorum colonia repertum modò dicebamus. *Idem.*

4. *Ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.*] Servianus cum non posset ipse ad Trajanum contendere, unius è militibus suis opera in eam rem est usus. Soliti milites hanc operam ducibus suis ac præfectis præstare. Aristides Sacrarum libro 11. ubi suum in Italiam iter describit, tanta contentione se usum ait, ut ipsos milites qui nuntios deferunt anteverteret: *επε γδ*, inquit, *οι ταις αγγελιας ηγουλιζοντες τει επαλωτων ημων γε παρηλθον*. Hujus generis milites erant certo numero singulis legionibus attributi, optiones, tesserarii, spiculatores, & frumentarii. At Servianus, ut in tanti momenti re hominem misit, cujus sibi esset perspecta fides ac diligentia: hoc est, ut loquitur Spartianus, beneficiarium suum. Qui

amore Trajani, nec tamen ei per pædagogos puerorum

quos

alicujus commendatione aut suffragio fuerant promoti, beneficiarii illius dicebantur. *Idem.*

Ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.] Ita eleganter restituit Casaubonus. nam sic planè Palatinus noster. Beneficiarios interpretatur Festus qui vacationem munerum habebant, beneficio. opponebantur igitur munificibus beneficiarii: beneficiarii enim muneribus vacabant, beneficio Ducis vel Tribuni. Hinc in veteribus monumentis beneficiarii, præsidum, præfectorum, consulum, Tribunorumque. Frequentissime Tribunorum beneficiarii occurrunt: & Vegetius beneficiarios esse ait qui beneficio Tribuni promovebantur. extant etiam inscriptiones in quibus beneficiarii absolute vocantur, non apposito, ejus beneficio id meruerint. *Salmasius.*

Ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.] Ita forsàn quoque fuit in Palatino nostro: sed erasum à scriba posterioris ævi, quod exaratum esset *beneficiarium*, factumque, *ejusdem Serviani beneficia antevenit.* *Grut.*

1. *Nec tamen ei per pædagogos puerorum.*] Corruptus locus, & ut videtur, mutilus. quid enim hæc significant? à mss. auxilium nullum. Quare totum locum ita concipimus: *fuitque in amore Trajani: nec tamen ei per pædagogos puerorum quos Trajanus impensius diligebat, Gallo faciente, invidia defuit.* hoc vult: Gallum qui Hadriano Trajani amicitia florenti invideret, pædagogos delicatorum Trajani puerorum stimulasse, ut Hadrianum apud imperatorem *παιδομαχῶν* traducerent, quasi rivalem videlicet ejus amorum. Trajanum in eam fæditatem fuisse proclivem, notissimum ex Dione, Juliano, aliis. etsi contrarium Plinius suadet, castitatem illius dilaudans. *Casaub.*

Nec tamen ei per pædagogos defuit.] Locus hic eruditissimi viri sententia, & mancus & corruptus est. levi mutatione lego: *nec tamen ei super pæda-*

gogos puerorum, Gallo favente, defuit. hoc est, nec ei defuit amor Trajani, Gallo super pædagogos puerorum, quos impensius diligebat Trajanus, favente. Erat hic Gallus, ut videtur, super pædagogos puerorum delicatorum Trajani, id est præfectus pædagogorum, sic *super velarios*, est præpositus velariorum in veteri inscriptione: sic *superjumentarius* apud Suetonium, jumentariorum præfectus: nec huic sententiæ obstat, quod paulo post sequitur, suffragante Sura ad amicitiam Trajani pleniorum rediisse. gradus enim quosdam quasi designat amoris Trajani erga Hadrianum. & primo quidem in illius amore fuisse, cum primus ei nunciasset excessum Nervæ, quo in amore retinendo faventem habuit sibi Gallum pædagogorum præfectum. postea suffragante Sura ad amicitiam Trajani pleniorum rediisse: post mortem vero Suræ, familiaritatem erga ipsum Trajani crevisse, causâ epistolarum quas dictabat, favente etiam nonnihil Plotina. *Salmasius.*

Nec tamen ei defuit.] *Tamen* hoc loco *περιέλκῃ*, aut positum est pro *antem*, vel *quidem*. sic in vita Commodi: *tunc tamen Perennis cuncta sibi inquit vindicavit, quos solvit interemit, spoliavit plurimos.* *Idem.*

Nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Trajanus impensius diligebat, Gallo favente, defuit.] Corruptus locus: sed nihil juvat Palatinus codex; qui nullâ litterâ ab ita vulgato. variè locus emendatur, sed meo judicio minus feliciter. nam certè illud *Gallo favente* prolixius heic ineptum. quis enim iste Gallus? hariolabar aliquando; *nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Trajanus impensius diligebat, malevolentia defuit;* ut nimirum nocuerit loco verbum inustitatus. *Grut.*

2. *Pædagogos puerorum.*] Lapis Romæ. T. FLAVIO. AVG. LIB. GANYMEDI. PAEDAGOGO. PVERORVM. CAES. N. alius, D. M. TI. CLAYDIO. AVG.

canos Trajanus impensius diligebat, Gallo favente defuit. Quo quidem tempore quum sollicitus ¹ de imperatoris erga se iudicio, ² Virgilianas sortes confuleret,

*Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ
Sacra ferens? nosco crimes ³ incanæque menta*

Regis Romani, ⁴ primam qui legibus urbem

Fundavit, Curibus parvis & paupere terra,

Missus in imperium magnum, cui deinde subibit,

fors excidit, ⁵ quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixit.

LIE. GRATIO. PAEDAGOGO. PVERORVM. CAERETANORVM. AVG. N. SER. FECIT. Casaub.

1. De imperatoris erga se iudicio.] Iudicium hic non est κρισις, & opinio de alicujus virtute aut virio: sed, ut passim apud juris auctores, propensio ad amorem aut odium: quos affectus suprema sua ordinantes declarare homines solent. De successione imperii sollicitus erat Hadrianus. Idem.

2. Virgilianas sortes confuleret.] Μαντικῆς illius quæ per sortes divinabat, multæ leguntur species. Est enim κληρομαντεία quasi genus quoddam in diversas species futum. quæ hic commemoratur ea est quam Græci ψαυδομαντικὴν vel ψαυδομαντικὴν, & eam callentes ψαυδομαντικὴς nominant. Etiam hujus varii modi. Interdum nobilis alicujus poetæ selectos versus in pittaciis describebant: quibus in fitulam conjectis idem ordo servabatur qui in aliis sortitionibus; queis urna interveniebat. de hoc genere propriè dicitur fors excidit vel exitit, & κληροεξέπιπτε. Interdum versus fatidicos in tabella describebant, & talorum arbitrante alea divinationem peragebant. Hic est πίναξ ἀγυρικῆς sive ἀγυρικὴ σάνις, cujus sæpe in libris Græcorum fit mentio. Fuit & modus alius ψαυδομαντικῆς: cum temere arrepto & aperto poetæ cujusdam libro, ut quidq; primum oculis se objecerat, pro sorte id & oraculi loco habebatur. Idem.

3. Incanæque menta.] Optimè in Hadrianum conveniebat, quem canos ad imperium attulisse quidam volunt, in vita Taciti: Hadrianus senex ad imperium venit. Salmasius.

4. Primam qui legibus urbem Fundavit.] Scribe, Fundabit. Apud poetam est primus: sed hoc videtur de industria mutatum, ut falsum de Hadriano & invidiosum nimis futurum. Casaubonus.

Primam qui legibus urbem.] Non de industria mutatum puto, primus in primam, quod illud primus Adriani vita non caperet; sed memoria lapsam Spartianum in referendis versibus. nec enim qui sortes Virgilianas confulerant, quidquam mutare consueverant de verbis poetæ, nec erat necesse omnia verba ad amussim quadrare in personam illius, qui confulebat; sed nec id fieri poterat. satis erat intelligi quid & cui portenderetur. At ista sorte quæ Adriano consultante excidit, nemini dubium potuit esse, quin illi portenderetur imperium. Salmasius.

Primam qui legibus urbem Fundavit.] Ita Regius codex quem consuluit Casaubonus. nam noster Pal. Fundavit, ut vulgati. neque mirandum. scribis veteris avi u & b mutuas præstabant vices. Grut.

5. Quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixerunt.] Cum Hadrianus non Virgilium, sed oraculorum Sibyllinorum librum consulisset. Sanè etiam in subdititiis versibus qui extant

se dixerunt. ¹ Habuit autem præsumptionem imperii
 mox futuri ² ex fano quoque Nicephorii Jovis manante re-
 sponso, quod ³ Apollonius Syrus Platonicus libris suis in-
 didit.

hodie sub Sibyllarum nomine, lucu-
 lentum de Hadriano est oraculum hoc:

-- μετ' αὐτὸν δ' ἄλλ' ἀνάξει
 Ἀργυρόκρανον ἀνὴρ τῶ δ' ἕσεται
 ἔνομα πάντες

Ἔσται τῆ πανάρχιστος ἀνὴρ, καὶ πάντες
 νοήσει.

Planissimè Hadrianum describit: cui
 illud optimè convenit, πάντες νοήσει:
 nam hanc maximè gloriam affectavit,
 ut omnes artes, omnes disciplinas, at-
 que adeo quicquid ἐπισητὸν, aut sciret,
 aut videretur scire. De reliquis posset
 dubitari. *Casaub.*

1. Habuit autem præsumptionem im-
 perii.] Præsumptio est ἀπέληψις, anti-
 cipata rei notitia, ἀεθρῶσις. vox phi-
 losophorum. nam apud I. Ctos Cassio-
 dorum, alios, non id significat. *Idem.*

Habuit autem præsumptionem impe-
 rii.] Præsumptio heic non est simpliciter
 ἀεθρῶσις, sed fiducia quædam & spes
 indubirata rei necessàrio eventuræ. Sic
 infra præsumptionem adoptionis eum
 dicit habuisse cum omnino certus esse
 cepit de adoptione. Spondemus enim
 nobis quæ plerumque eventura non
 sunt: sed non nisi pæne certa præsumi-
 mus. *Salmasius.*

2. Ex fano quoque Nicephorii Jovis
 manante responso.] Prima editio Nicephori,
 rectius. nam post victoriam partam,
 cujus fuit monumentum oppidum Ni-
 cephorium, ante omnia positum est
 Jovis Victoris fanum: quo nomine et-
 iam Romæ colebatur: Græcis ἱερόν
 Διὸς νικηφόρος: non autem Νικηφο-
 ρεῖς: quasi ab urbe, quæ postea acces-
 sit, cognomen illud Jupiter invenisset.
 imò verò δὴ τὸ Νικηφόρος Διὸς, Νι-
 κηφορεῖον τὸ κλισμα est appellatum.
Casaub.

Ex fano Nicephorii Jovis.] Medio-
 lanensis editio, Nicephori. quod esset

Νικηφόρος. Sed optimus liber habet,
 Nicephorii, cui magis accedo. Νικη-
 φόρος Ζῶς multis locis cultus, sed
 legendo Nicephorii, nulla erit dubita-
 tio quin de Nicephorio urbe sit ca-
 piendum, in qua Jovis Nicephori fa-
 num, ex quo responsum manavit Ha-
 driano. Nicephorium urbs circa Edes-
 sam, unde Juppiter Nicephorius. vide
 Stephan. *Salmasius.*

Ex fano quoque Nicephori Jovis.] Pa-
 lat. Nicephori Jovis. Grut.

3. Apollonius Syrus Platonicus.] Ad-
 dit Platonicus, ne confundamus eum
 Appollonio Calchidenfi, de quo in
 M. Antonino. uterque Syrus, uterque
 philosophus: ætas quoque eadem, aut
 non multum diversa: sed Platonicus
 hic, ille Stoicus. *Casaub.*

Apollonius Syrus Platonicus.] Fateor
 me dubitasse diu multumque, an
 non hic esset Chalchidenus ille philoso-
 phus quo magistro usus Marcus imper-
 ator. Chalchis enim, ut notum, est
 urbs Syriæ, cujus ἑθνικὸν, Χαλκι-
 διώσις. Sed ille Chalchidenus Stoicus
 fuit; & Dio eum accenset τοῖς Ζῶσι-
 νεῖσις λόγους μελετῶσι. At iste Plato-
 nicus, Apollonium nescio quem me-
 morat Suidas, qui Adriani temporibus
 vixerit. putarem hunc ipsum esse qui
 heic nominatur, nisi Τυανώσις ibi dice-
 retur. Ἀπολλώνιος ἕτερος Τυανώσις
 νεώτερος γεγενῶσι ἐπὶ Ἀδριανῆ βα-
 σιλέωσι, ὡσι Ἀγρέσιφων ἐν τῶσι περὶ ὀ-
 μωνύμων. Sed cur ille Agresphon,
 quisquis est, in illo suo περὶ ὀμωνύ-
 μων libro, hos ὀμωνύμωνσι Apollonio-
 nios non recensuit, hunc Platonicum,
 & illum Stoicum? nescio tamen an Sy-
 rus appellari possit, qui Tyanensis fue-
 rit. Nam Tyana ad portas Cilicias sita,
 à quibus in Syriam brevissimus transi-
 tus. *Salmasius.*

didit. Denique statim ¹ suffragante Sura, ad amicitiam Trajani pleniorē rediit, ² nepte per sororem Trajani uxore accepta, favente Plotina, Trajano leviter (ut ³ Marius Maximus dixit) volente. ⁴ Quæsturam gessit ⁵ Trajano quater ⁶ & Arunculeio Coss. in qua quum ⁷ orationem imperatoris in senatu agrestius pronuntians risus esset, usque ad summam peritiam & facundiam ⁸ Latinis operam dedit. ⁹ Post quæsturam, acta senatus curavit :
¹ atque

1. *Suffragante Sura.*] Licinio Sura: de quo & de Trajani erga ipsum amicitia, multa Juvenalis, Martialis, & Dio. *Casaub.*

2. *Nepte per sororem Trajani uxore accepta.*] Sabina ut ante diximus. Juris auctoribus & vetustioribus Latinis nepos est tantum ὁ ἐκ γυναικός, filii aut filiiæ natus. Posterior ætas produxit vocis usum ad ἀδελφιδῆς, natos fratre aut sorore: quam solam vocis ejus notionem, vernaculus sermo noster & Italicus agnoscunt. Sic aliquoties in his libris capiuntur nepotis & neptis appellationes: & in Liviana epitoma atque Eutropio; qui inde habet, Octavianus C. Cæsaris ex sorore nepos dicitur. *Idem.*

3. *Marius Maximus.*] Historiæ Augustæ scriptor inter primos è Latinis: unde pleraque constat desumpta, quæ hinc continentur libris ad Alexandrum usque Severum: in quo principe videtur Marius scribendi fecisse finem, ipse, nisi fallor, eorum temporum æqualis. Opus suum in septenorum librorum tomos aliquot tribuerat: nam alibi eum Spartianus in primo septenario laudat. Scribit Ammianus Marcellinus, fuisse suo seculo multos, qui in summo veterum omnium scriptorum fastidio, hunc solum ex historicis, è poetis unum Juvenalem mirarentur ac studiosè lectitarent. Laudatur Marius Maximus & à veteri Juvenalis interprete. *Idem.*

4. *Quæsturam gessit Trajano IIII. & Arunculeio Coss.*] Erat hic Adriano

annus legitimus petendæ quæsturæ: vigesimus quintus nempe. Scribendum autem, ut in editione prima, & codice Augustano, & *Articulo.* Vetus lapis, M. ULP. IO. TRAIANO. AVG. IIII.

SEX. ARTICULEIO. PAETO. *Idem.*

5. *Trajano quater & Articulo Consulis.*] Confirmat & hanc scripturam Pal. noster, etsi deinceps scribæ mutarint in *Arculeio* Grut.

6. *Et Arunculeio.*] Palatinus liber: & *Arculeio.* Sed Mediolanensis editio, *Articulo*, & ita reponendum jam viderunt eruditissimi viri. *Salmesius.*

7. *Orationem Imperatoris in senatu agrestius pronuntians*] Notus mos ex Dionis variis locis, juris auctoribus, Cassiodoro, & aliis historicis. Olim conscripti illi patres sententiam de more ex scripto in senatu recitaturi surgebant: quod & Imperatores initio factitarunt. Observat Dio, ut illa ætate insolens, quod sedens Imperator sententiam in curia legerit. Hujus igitur molestiæ vitandæ, simul stabiliendæ suæ majestatis, jam idem ab Augusto sæpius factum ab Imperatoribus, ut vel quæstoris, vel curionis aut præconis ore tam in senatu patres, quàm in concione populum alloquerentur. *Casaubonus.*

8. *Latinis operam dedit.*] Pro literis Latinis, aut rhetoribus Latinis, sive grammaticis. Audivit Hadrianus Scaurum grammaticum. *Idem.*

Latinis operam dedit.] Sic & Pal. intelligitur *studii*, aut *litteris*, aut quid simile. *Grut.*

9. *Post quæsturam acta senatus curavit.*]

pluviæ tempore solebant, imperatores autem nunquam.
 2 Unde hodieque imperatores sine penulis à togatis videntur.

nec tantum Tribuni plebis, sed etiam reliqui magistratus videntur pluviali tempore, pænulas usurpasse. immo Adriani temporibus pænulæ jam erant in usu promiscuo, etiam senatoribus, & cum pluviale tempus non esset: rarus tamen earum etiam tunc usus, & non nisi frigoris gratia aut pluvix, capiebantur pænulæ. in quo etiam distinctio pænularum adhibenda. nam cum peregrè irent Romani, in itinere pænulas semper habuere, easque scorteas. eundem ad usum, hoc est itineris & pluvix scorteas pænulas commendat Martialis:

Ingrèdiare viam celo licet usque sereno,

Ad subitas nunquam scorteas desit aquas.

Lemma ipsius epigrammatis, pænula scorteas. erat & aliud pænularum genus, ex lana, quas intra urbem usurparunt sub imperatoribus, hyemis præcipue tempore, & frigoris. Martialis *Ganspinnas pænulas* eas appellat, de quibus sic ait:

Is tibi candor instat, villorum gratia tanta,

Et me vel media sumere messe velis.

idem lib. vi. epigram. lxx.

Et dolet, & queritur sibi non contingere frigus

Propter sexcentas Baccara Ganspinnas.

Hadriani ergo tempore, immo & Domitiani, pænulæ in usu per hiemem & frigora. at lacernæ tunc temporis plurimum frequentatæ, quæ cum penulis confundendæ non sunt; quod fecisse quosdam video: nam pænulæ, ut jam dixi, non alias habebantur, quam urgente frigore, aut pluvia impendente: at lacernæ passim, & omni tempore, apud Senatores, equites, & plebem ipsam. Lacernas istas Græci vocant *χλαμύδας*, *ἐφειρίδας*, *μανδύας*, falluntur, qui *μανδύα* pænulam interpretantur, quoties id nomen occurrit apud Dionem Cassium. *μανδύα* est lacerna, non valde sane diversum vesti-

menti genus lacerna & pænula, tamen diversum. hanc Græci *φαινόλιον* proprie vocant; illam *μανδύα*. & sic aperte distinguit Artemidorus libro secundo capite tertio. *Salmasius*.

1. *Imperatores autem nunquam.*] Erat enim pænula vestis non Romana, sed peregrina, & exotica. A magnæ Græciæ incolis aut etiam aliis Græcis usum simul & nomen pænulæ habuerunt Romani. Etsi autem verisimile est, non eandem penitus Romanæ pænulæ formam fuisse, quæ erat olim Laconicarum *φαινόλιον*: tamen & hæc recentior vestis arctius amiciebat & pressius, quàm toga aut pallium. Initio pænulam apud Romanos tenuissimi quique tantum gestabant, putâ servi aut his conditione proximi: eratque propria iter facientium vestis: cujusmodi mulionica pænula Ciceroni nominatur. Postea etiam intra urbem cepere gestari pænulæ: nec ut antè à servis solum, aut sordidioris conditionis hominibus; sed etiam ab honestis civibus: donec tandem eò ventum, ut Hadriani tempore etiam senatores & magistratus ipsos in publicum prodire pænulatos non puderet: quod ex hoc Spartiani loco apparet, & A. Gellii libro xi. i. capite xx. Assumebantur autem pænulæ frigoris aut pluvix causâ; vel cum Imperatoris funus celebraretur, ut dicemus ad Lampridii Commodum: nec viri tantum, sed & matronæ Romanæ pænularum usum probarunt, ut in Alexandro Severo auctor est idem Lampridius. *Caesambonus*.

Imperatores vero nunquam.] Tribuni plebis, & ceteri magistratus, patriciique omnes aliquando pænulati, pluvix nempe tempore, imperator vero nunquam: & sane imperatoris pænulam nusquam legi, nisi si quis improprie pænulam pro lacerna usurparit. *Salmasius*.

2. *Unde hodieque imperatores sine penulis à togatis videntur.*] A salutarioribus

dentur. ¹Secunda expeditione Dacica, Trajanus eum
²primæ legioni Minerviæ præposuit secumque duxit:
³quando quidem multa egregia ejus facta claruerunt.
 Quare ⁴adamante gemma quam Trajanus à Nerva acceperat
 donatus, ad spem successionis erectus est. ⁵Prætor
 factus

bus nempe: qui Romano more imperatoribus salutationem matutinam, velut officium aliquod necessarium præstabant. Res norissima. *Togati* pro salutatores: quia in alia veste matutinum illud ave deferre fas non erat: quod sciunt qui Martialem saltem legerunt. nec soli salutantes togati, verum & imperator. Cum autem Spartianus hic de principum veste agat, non eorum qui ad principem adibant, scribi malim, sine *pænulis togati videntur*. aut potius, *s. p. attogati* v. Glossæ veteres præstantissimi Puteani, *attogatio, paradisis*. lego, *παρένδυσις* sic togam vocat quæ tunicis superinduitur. Græci melius *ἐπενδύματα* & *ἐπένδυσις* omne extimarum genus vestium. *Casaub.*

Unde hodieque imperatores sine pænulis à togatis videntur.] Perperam de hujus loci emendatione solliciti fuere doctissimi viri: nihil enim mutari debet. Spartiani igitur sensus est, Hadriani tempore nunquam imperatores cum pænulis visos, quas tamen Tribuni plebis, & reliqui magistratus pluriæ saltem tempore gestabant. Sua vero ætate, non omnino quidem nec omni tempore pænularum gestamen illis in cognitum, sed illo tantum tempore sine pænulis eos fuisse quo videbantur à togatis. tangit matutinum salutarionis tempus, quo togati videbant imperatorem, & salutabant: nec enim in alio habitu quam in toga salutationis illud officium peragebatur. Hinc togati hoc loco dicuntur, qui illud *ave matutinum*, Imperatori portabant. quos togatos cum excipiebat imperator, pænulas non habebat: post hoc officium, ut videtur habebat, & hoc Spartiani ætate. Nam Trajani, Hadriani, & anteriorum principum avo, nunquam

cum pænulis Cæsar. De toga salutarium Martialis lib. xiv. Epigr. 125.

*Si matutinos facile est tibi rumpere somnos,
 A trita veniet sportula sæpe toga
 ita legendum. vulgo atrita, perperam.
 Salmassius.*

Unde hodieque Imp. sine pænulis à togatis videntur.] Sic etiam Pal. *Grut.*

1. *Secunda expeditione Dacica.*] Prior suscepta quarto Trajani consulatu: altera quinto, cum sextum jam annum imperaret. Testes nummi hoc anno cusi: quales videre est passim multos. *Casaub.*

2. *Primæ legioni Minerviæ.*] Hanc Domitianus conscripsit, ut scribit Dio. nominatur & in veteribus inscriptionibus sæpe. Secundam verò Minerviam inveni adhuc nusquam. *idem.*

3. *Quando quidem multa egregia ejus facta claruerunt.*] *Ὅτε κὲ πολλαὶ αὐτῷ ἀνδραγαθήματα διέλαμψεν.* Poëticum est pro, multis egregiis factis claruit. *idem.*

4. *Adamante gemma, quam Trajanus à Nerva acceperat, donatus.*] Virtutis præmia in militia Romana & multa & diversi generis. In his erant armilla, coronæ etiam aureæ, torques vel similes vel duplæ, & pro accipientis conditione majoris, aut minoris pretii fibulæ. Gemmas inter *ἀειρεῖα* Romanorum fortium legere non memini: imò verò certum est, morem eum non fuisse. Quare Hadrianus extra ordinem gemma donatus, & quidem ea quæ jam semel omen fuerat imperii, non temere ad successionis spem est erectus. Erat enim consuetudo veterum, anuli traditione heredem & successorem designare. *idem.*

5. *Prætor factus est.*] Fuit tum Hadrianus annorum unius & triginta. *idem.*

factus est ¹ Sura bis, Serviano iterum Coss. ² quum seftertium iterum vicies ad ludos edendos à Trajano accepit.
¹ Lega-

Prætor factus est, Sura bis, Serviano iterum Coss. Vet. Ed. cum Palatino codice constanter legunt: *Subsurano bis, Serviano iterum Coss.* scribendum, *sub Surano bis, Serviano iterum Coss.* sic enim loquitur in vita Antonini Pii: *ipse Antoninus Pius natus est tertio decimo Kal. Octobres, sub Domitiano duodecimum & Cornelio Dolabella Coss.* Salmasius.

Prætor factus est, Sura bis, Serviano iterum Consulibus. Hæc etiam est lectio Palatina, quæ tamen interfecit voculam, *est, sub Surano, &c.* vulgg. *Surâ bis.* Grut.

1. Sura bis, Serviano iterum Coss.] Scribe, *Surano bis, & Serviano iterum Coss.* quia Suram sapius in hac vita nominat Spartianus, hic quoque putarunt eum intelligi. Regius sic, *Suriano & Serviano iterum coss.* sed isti nomen Surano fuit, non Suriano: neque aliter Augustanus. Casaub.

2. Cum seftertium vicies ad ludos edendos à Trajano accepit.] Ita fuit tum moris, ut tenuioris census hominibus, vel quibus aliis cuperent imperatores, simul cum honoribus sumus quoque decernerent. Magni enim ludorum cura & præsidatus constabant. Exempla passim in his scriptoribus. Mamertinus in Gratiarum actione ad Julianum: *Quid quodd nihil speranti mihi de honoris augmento perfertur nunius, Consulcm me creatum sine impendio? quod jam diu patieris.* Habes hujusmodi impensarum definitum ab Imperatore Constantino modum lege quinta & xxv. Codicis Theodos. De prætoribus & quæstoribus. *Idem.*

Quum seftertium vicies ad ludos edendos.] Nimis permodica hæc summa pro liberalitate Trajani, præsertim si aliorum imperatorum in his rebus liberalitates in comparisonem adducantur, & prætorum sumptus in ludis edendis. itaque recte hanc summam duplicant libri veteres. habent enim,

tam excusi quam scripti: *seftertium iterum vicies.* elegans & usitata loquutio, *iterum vicies, & bis vicies,* pro quadragies. sic enim loqui amabant: quod non videntur animadvertisse, qui *iterum* hoc loco expunxerunt. sic *bis decies* pro vicies, & *bis dena* Martiali, & *bis centena*, pro *ducentis*. Ita heic *iterum vicies*, pro *bis vicies*, & utrumque pro quadragies. quadragies autem seftertium, efficit aureorum qui tunc erant, hoc est Romanorum, quadraginta millia, vel nostrorum centum millia. satis magna summa, & liberalitate Trajani digna. nec est quod quisquam opponat illam Valeriani ut majorem, qui Aureliano ad ludos edendos deferri iussit, *aureos Antoninianos trecentos, argenteos Philippicos tria millia, in ære seftertium quinquagies.* Hæc quidem summa totis decem millibus aureorum, quales erant Romani, & quadringentis præterea cum viginti, illam Traiani jussu, Adriano delatam superat. Sed Consuli data sunt illa ad editionem Circensium; cui longe majores impensæ, ut par est, faciendæ quam prætori, pro modo scilicet, & mensura dignitatis. nemo enim dubitet, multo plus impendendum consuli, in editione ludorum, quam prætori. Ideo non mirum, si plus dedit Valerianus Aureliano consuli creato ad editionem Circensium, quam Trajanus Hadriano prætori facto. Temporum præterea diversitas consideranda. Nam sub Valeriano, & sequentibus principibus, longe magis insaniebant sumptibus & profusionibus Consules prætoresque, cum magistratum inibant, quam Trajani temporibus. Hinc illæ auctorum de suis temporibus querelæ, consulatam jam non esse hominum, sed divitiarum. tota enim patrimoniam in ludos exhauriebantur, inmanissimis largitionibus, & inanissimis voluptatibus. Quis non miretur Symmachum qui de mediocribus erat, in prætura filii viginti

Legatus postea prætorius in Pannoniam inferiorem missus,

auri centenaria prodegitte? quæ efficiunt, centum sexaginta quattuor millia aureorum, qui tunc erant Romanis in usu, nostrorum autem trecenta viginti octo millia. Fuerunt qui illa in ætate alterum tantum impenderent, ut de Maximo narrat Olympiodorus quod miror post definitum lege Constantii huiusmodi largitionum & erogationum modum, & ad magnam parcitatem redactum. Sed quod attinet, ad has prætorum impensas & largitiones, leges illæ quæ de modo iis adhibendo sancitæ sunt, parum observatæ fuisse videntur. Vel quas ego leges ita intelligendas esse censeo, ut minorem quidem modum argenti quam qui præscriptus erat, in præturæ functione nulli expendere liceret: magna vero libertas ac facultas esset expendendi, quantum quis vellet, aut posset, pro facultatum scilicet modo. Nam Maximus, qui ditissimus erat, altero tanto plus impendit in prætura filii quam Symmachus. prætura illis temporibus, ut omnes norunt, erat onus, non honos, cuius functioni erat obnoxius senatorius ordo. Sic igitur ejus sumptibus modum statuerunt imperatores illi, ut minus nemo posset in præturam infundere, quam quod constitutionibus esset præscriptum: qui plus vellet, ei sane liceret. *Salmast.*

Cum sestertium vicies ad ludos edendos à Trajano accepit.] Visitur & in Palat. lectio auctior verbo; nempe, *cum sestertium iterum vicies ad ludos*, &c. sed locutio non satis placet. *Grut.*

1. *Legatus postea prætorius.*] Qui in Cæsaris provincias mittebantur, ii ex institutione Augusti, Legati Cæsaris, & Proprætores dicebantur, ut scribit Dio Cassius. Sed ex lectione historicorum & antiquis inscriptionibus constat, etiam aliter postea hos fuisse nominatos. nam etiam Proconsules hi quoque dicti, & Proconsules Augusti vel principes ejus à quo mittebantur: ut *Proconsul Tiberii* apud Tertullianum in Apologetico, sic enim ibi legendum

est, ut observavit Josephus Scaliger, doctissime & acutissime. Dicebantur & Legati consulares, ii nempe qui è consulari in Cæsaris provincias mittebantur: & Legati prætorii, ut Hadrianus hic, qui mox à Prætura in Pannoniam inferiorem, Cæsaris tum provinciam, missus est. Lapis antiquus: *PRÆTORIO. LEGATO. PROVINCIÆ. AFR. Casaub.*

Legatus postea prætorius.] Legati prætorii, qui & legati pro prætore, qui Cæsaris missi in provincias prætorias ibant; ii & legati Cæsaris pro prætore dicebantur. quorum frequens mentio in vetustis inscriptionibus. Græci *ἀντιπροπραιτορες* Cæsaris eos appellant, proprætores Cæsaris. Sed quod docti homines, aliter etiam eos postea fuisse nominatos, ex lectione historicorum, & antiquis inscriptionibus constare ajunt, Proconsules scilicet quoque dictos, & proconsules Augusti, id falsissimum esse deprehendi. Ex institutione Augusti notum est, alias fuisse provincias pop. R. alias Cæsaris. qui in provincias pop. Romani mittebantur, hi dicebantur Proconsules: qui in provincias Cæsaris, proprætores, vel legati pro prætore. non ignoro postea, & provincias proconsulares, quæ olim in potestate populi erant secundum Augusti divisionem, in Cæsarem potestatem & arbitrium etiam concessisse. Certum est præterea, proconsulares provincias, prætorias esse factas & contra. unde legatus prætorius Africa, & legatus pro prætore Africa, in inscriptionibus Grutterianis sæpe occurrit, cum tamen ea provincia proconsularis fuerit. Sed proconsules Augusti, vel legatos proconsule dictos esse proprætores Augusti, non possum persuaderi. unius ad hoc probandum inscriptionis antiquæ testimonio nituntur, quæ sic habet: *APOLLINI. GRANNO. Q. LUCIVS. SABINIANVS. PROCOS. AVG.* In Britannia reperta est illa inscriptio. constat autem Britanniam administratam fuisse ab Au-

ius, ¹ Sarmatas compressit, disciplinam militarem tenuit, ² procuratores latius evagantes coercuit: ³ ob hoc Cos. est factus. In quo magistratu, ut à Sura comperit adoptandum se à Trajano esse, ab amicis Trajani contemni desuit ac negligi. ⁴ Et defuncto quidem Sura, Trajani ei familiaritas crevit, ⁵ causa præcipuè orationum quas pro imperatore dicta-

ab Augusti prætorum. Hinc argumentantur Sabinianum illum legatum in ea provincia pro prætorum fuisse, quod Proconsul Augusti ibi dicatur. nam Proconsulem Augusti, & prætorum eundem esse. Ego aliud sentio. Proconsul ille Augusti Sabinianus, si provinciam præsidebat, eamque jure proconsulari obtinebat, cur non hoc ipsum apposuit? sane non omisisset. Valde igitur mihi suspecta illa scriptura, PROCONS. AVG. Ut quid enim in aliis inscriptionibus non reperiuntur illi Augusti Proconsules? puto itaque in lapide scriptum fuisse, PROC. AVG. hoc est, procurator Augusti, vel PROCOR. & perperam lectum esse, PROCONS. Procuratores autem in provinciis erant, tam Cæsaris, quam populi, qui procuratores Augusti dicebantur. nec mihi dubium est, quin ille Sabinianus procurator Augusti fuerit in Britannia. nam de proconsule, somnia sunt. extant tamen & alia inscriptiones in quibus mentionem fieri existimant, legati Augusti Proconsule. nam ita in indice veterum inscriptionum scripsit vir eruditissimus: *Legatus Tib. Cæsaris Augusti pro Cons.* & *Legatus Ti. Claudii Cæsaris Augusti Procons.* Sed si ad eas ipsas inscriptiones, nihil tale habent, si quidem recte capiuntur, hoc est si separetur vox Proconsul, à legato Cæsaris. duæ enim sunt ac diversæ dignitates. *Salmas.*

1. *Sarmatas compressit.*] Rectè compressit. Inter gentes quas Trajanus non subegit, sed in fidem accepit, & Sarmatæ sive Sauromatæ nominantur Eusebio in Chronico. Sarmatas autem intellige populos trans Istrum, non procul ab ejus ostiis, (ubi etiam fuit Sar-

matarum quadam insula) partem aliquam *ἢ πρὸ λυαυερπέων* Scytharum. Bosphoro Thracio vicinos fuisse Plinii ad Trajanum epistola docet libro decimo: quam vide. Vide Josephum Belli Judaici libro 5. cap. xii. *Casanb.*

2. *Procuratores latius evagantes coercuit.*] Hadrianus verò & ante imperium, & postea princeps, huic generi hominum infestus. Paullò post, circumiens provincias procuratores & præfides pro factis puniit. Eleganter latius evagari, pro eo quod Capitolinus in Gordianis, sibi præter procuracionem omnia vindicare. Idem in Pio, *Procuratores suos modestè suscipere tributa jussit: excedentes modum, rationem factorum suorum reddere præcepit.* Idem.

3. *Ob hoc consul est factus.*] Tertio post præturam anno Hadrianus agens annum xxxi v. consul fuit non ordinarius, sed suffectus, cum L. Publilio Celso. *Idem.*

4. *Et defuncto quidem Sura, Trajani ei familiaritas crevit.*] Palatinus habuit à primâ manu crebuit. *Grut.*

5. *Causa præcipuè orationum quas pro imperatore dictaverat.*] Fuit Licinius Sura, dum vixit, Trajano familiarissimus, & omnium atcanorum vel ideo concisus, quòd solitus imperator fugitans ejus laboris, epistolas omnes & orationes de majori re dictandas ipsi relinquere. *Casanb.*

Causa præcipue orationum, quas pro imperatore dictaverat.] Ait defuncto Sura familiaritatem Trajani erga Hadrianum crevisse, causa orationum quas pro imperatore dictaverat. Postrema hæc verba, *quas pro imperatore dictaverat*, ad Suram, qui Trajano erat ab epistolis,

4 re dictaverat. Ufus Plotinæ quoque favore, cujus studio etiam ¹ legatus, expeditionis Parthicæ tempore, destinatus est. Qua quidem tempestate utebatur Adrianus amicitia ² Sosii Pappi & Pletorii Nepotis, ex senatorio ordine: ex equestri autem Tatiani tutoris quondam sui & ³ Liviani Turbonis. ⁴ In adoptionis sponsonem venit ⁵ Palma & Celso

referri, doctissimo viro placet, mihi vero non placet: Non locubrum est defuncto Sura in ejus locum successisse Hadrianum, & orationes Trajani dictasse, quas Sura dictabat. Hinc factum ut à Trajano impensius amaretur, & in ejus familiaritatem intimam admitteretur. qua in re tamen usus etiam est favore Plotinæ. itaque non dubitem totum hunc locum sic legere & distinguere: *Et defuncto quidem Sura Trajani ei familiaritas crevit, causa præcipue orationum, quas pro imperatore dictavit, in ea se usus Plotinæ quoque favore, cujus studio etiam legatus, &c.* Scilicet, in ea re, etiam favore Plotinæ adjutus est, ut Suræ succederet dictandis principis orationibus. Sed & dictaverat eo sensu retineri potest, & positum est pro dictabat. quæ temporum mutatio istis auctoribus familiaris, & aliis omnibus qui jam labente latinitate scripserunt. Utut sit, de Adriano constat hæc accipi debere, non de Sura. Hoc autem curandarum epistolarum principis officium, magni erat momenti ad maxima quæque in aula consequenda, & familiaritatem principis promerendam. *Salmas.*

1. *Legatus expeditionis Parthicæ tempore.*] Non, ut quidem arbitror, à principio expeditionis illius, in qua plures annos posuit Trajanus: sed cum jam ultimarent ejus tempora, & de reditu in Italiam cogitaret: tum Hadrianus Syriæ est impositus. *Cassub.*

2. *Sosii Pappi, & Pletorii Nepotis.*] Sosium in historia temporum Trajani invenio, & quidem notissimum: fuit enim quartum consul: sed illi cognomen Senecioni, non Pappo. at hic de quo Spartianus, ille est quem narrat

Dio sic dilectum Trajano, ut ei statuatam dicaret. Pletorius Nepos is est de cujus cæde infra Spartianus. *Idem.*

3. *Liviani Turbonis.*] Martius Livianus Turbo notissimæ famæ vir sub Trajano & Hadriano. *Idem.*

4. *In adoptionis sponsonem venit.*] Nos parva mutatione magnam sententiæ lucem fecimus, & verbis sanitarem reddidimus. nam pro lapsos, legendum lapsis. & sic constituendus locus: *in adoptionis sponsonem venit, Palma & Celso inimicis semper suis, & quos postea insectatus est, in suspicionem adfectatæ tyrannidis lapsis.* Dicit heic Spartianus, Adrianum sponsonem sibi adoptionem, Palma, & Celso, quos inimicos semper habuit privatus, & quos postea insectatus est imperator factus, in suspicionem adfectatæ tyrannidis, adductis. amotis enim illis, ob suspicionem affectati regni, qui plurimum apud Trajanum poterant, & sibi infensi erant, bene cœpisse sperare de adoptione, & in sponsonem ejus venisse, quam certiore mox habuit, secundo Consul Plotinæ favore factus. *Salmas.*

In adoptionis sponsonem venit Palma & Celso.] Sic quoque Pal Putabam aliquando, legendum, *in adoptionis suspicionem.* nunc taceo; videoque præstare, nonnulla ignorare, quàm omnia scire. *Grut.*

5. *Palma & Celso.*] A. Cornelium Palmam, sine dubio intelligit, qui fuit cos. II. ordinarius, eodem anno quo inter successores Hadrianus. Celsi plures in Rep. illo tempore clari: hic verò est opinor, L. Publius Celsus, Hadriani in illo suo consulatu collega. Sed velim doceant me peritiores qualenam, hoc

Celso inimicis semper suis : & quos postea ipse insequutus est ¹ in suspicionem affectatæ tyrannidis lapsos. ² Secundò Cos. favore Plotinæ factus, ³ totam præsumptionem adoptionis emeruit. ⁴ Corruptisse eum Trajani libertos, ⁵ curasse delicatos, ⁶ eosdemque sepelisse per ea tem-

pora

hoc loquendi sit genus ? In adoptionis sponsonem venit, Palma & Celso inimicis semper suis. An dicit Hadrianum qui jam tum spem aliquam adoptionis suæ conceperat, & per Plotinam id ferid agebat, ausum esse de eo cum Palma & Celso sponsonem contendere : qui videlicet ad Trajanum rem derulerint, & instituti negotii rationes conturbarint. Scribo, In adoptionis sponsonem venit tum Palma, &c. Novum, sed non inelegans dicendi genus, in sponsonem venire cum aliquo. ut dicimus venire in suspicionem apud aliquem. Eodem utriusque horum infra narrat auctor. Casaub.

1. In suspicionem affectatæ tyrannidis.] Optimus Pal. adject. e. legendum affectæ. & ita plane habet vetus editio. afficere tyrannidem pro affectare, auctoribus istis usitatum, & non uno loco usurpatum. in Avidio Cassio : affectio tyrannidis pro affectatio. ita etiam affectio sumitur apud Tertullianum pro affectatione. Salmas.

2. Secundò Cos. favore Plotinæ factus.] Hoc est, designatus. Annis novem post priorem consulatum designatus est Hadrianus consul ordinarius in annum proximum : quem & gessit ex Kal. Januarii : sed auctus imperatoria majestæ, mortuo Trajano a. d. III. Eidus Augusti. Hallucinantur omnino qui putant Trajano vivo Hadrianum consulatum suum secundum egisse. Casaub.

3. Totam præsumptionem adoptionis emeruit.] Pro incerta spe quam dudum conceptam hætenus foverat, πλὴν εὐφροσίων est consecutus aespem certam. præsumptio, ἀβήρωσις. tota præsumptio, plena & perfecta cognitio futuri. Primò Hadrianus de imperio cogitavit ex suggestione patris magni, & Mœsi cuius-

dam mathematici. sed id votum erat potius quàm spes. deinde autem donatus à Trajano adamante gemma, ad spem successione est erectus. in ea spe postea confirmavit eum Sura, a quo comperit adoptandum se à Trajano. Itaque ausus est aliquanto post in adoptionis sponsonem venire cum Palma & Celso. Tandem verò secundum consul designatus, totam præsumptionem adoptionis emeruit. Mœvere sive emerere pro nancisci. Idem.

Totam præsumptionem adoptionis emeruit.] Notavimus supra, præsumptionem apud hos auctores esse, certam spem ac fiduciam, de re ut necessario eventura conceptam. paulo ante, habuit quoque præsumptionem imperii mox futuri Salmas.

4. Corruptisse eum Trajani libertos.] Id est, ἀπέργισεν πείστον, & muneribus Casaubonus.

5. Curasse delicatos.] ἑεργασάσθαι πειδινοῦσιν αὐτοῦ. Delicati qui & delicie etiam Suetonio. οἱ ἐρωδιμοί. & in antiquis lapidibus DELICATI AC DELICATÆ sepe nominantur. Curare in idiotismo nostro faire la cour. Idem.

Curasse delicatos.] Curasse heic ἑεργασάσθαι accipiunt, ut Hadrianus coluisse delicatos pueros Trajani dicatur. curasse ad cultum corporis refero, ut comendis & ornandis delicatis operam dedisse Hadrianum intelligamus. quod sequentia ostendunt. curare igitur ἐρωδινοῦσιν interpretatur, non ἑεργασάσθαι, nec ψαλιζέιν. Salmas.

Curasse delicatos, eosdemque sepelisse, &c.] Lipio placebat, eosdemque depilasse : Casaubono, eosdemque sepelisse, hoc est livisse. valde ὀπίστωσ. Grut.

6. Eosdemque sepelisse.] Corrupta le-

pora quibus in aula familiarior fuit, opinio multa firmavit. Quinto Iduum Augusti die, legatus Syriæ literas adoptionis accepit: quando & natalem adoptionis celebrari

atio. Scribimus sine ullius literæ mutatione, eosdemque sepe lisse, hoc est, livisse. Aptissimum huic loco est τὸ *linere*, verbum τῆς κομμωτικῆς proprium, & τῆς ἑραπεικῆς: unde & *ευναγε* est traductum. Nemo dubitat cosmetics illos, quorum circa cutim occupabatur industria, plurimum collyriorum inunctionibus, omnibusque illis remediis usos, quæ eò quòd linantur, ἐνχρῖσαι aut ἀποχρῖσαι φάρμακα vocant Græci. Linebant faciem vel ad oculorum ὑποχρῖσις, quibus adeo veteres delectati. vel ad glabritiem & lavigationem. Suetonius de Othone, *Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum.* vel ad sollicitandum candorem. Juvenalis vetus interpretes, ad sextam satyram: *Asinino lacte faciem linit, ut cutem tendat & candorem eliciat.* Quidam ut navos occultarent faciem linebant: Atque hinc ortum proverbium, *os sublinere*: quod de eo propriè dicebant, qui simulans se os alicui linere ad decorum, uti mos fuit, contrà & secus quàm erat consuetudo, os illi ridiculis picturis deturpabat, ut qui olim gryllum pingebant. nam *sublinere* in hac parœmia est ἀποχρῖσις, potiùs quàm ὑποχρῖσις. *oblumere* est κομμωτικῆς, ad plenum linere: E contrario *linere* aliquem pro κολλαδῆν dixerunt. *Casaub.*

Eosdemque sepe lisse.] Scribendum *levisse*, pro *sepe levisse*. male scriptum fuit, *sapelevisse*. postea correctum ab aliquo sciolo, *sepelevisse*, aut *sepelisse*. Lini autem moris erat istos delicatos, vel ad candorem nitoremque cutis conciliandum, vel ne cito barbati essent. Suetonius de Othone narrat, *faciem quotidie pane madido linere consuetum, idque instituisse à prima ianugine, ne barbatus nunquam esset.* delicatos lini simpliciter

heic dicit Spartianus, sic Martialis de muliere:

Deque coloratis nunquam litam mater Etruscis.

Coloratos Etruscos vocat, ἡλιοκαύτους. & mulierem nunquam litam, quæ faciem medicamentis nunquam induxerit, ad candorem servandum, & solem cuti defendendum, ne coloraretur. Hujusmodi autem medicamina, quæ præstabant, ne sole facies læderetur, ἡλιοκαύτων ἀποφωλακτικὰ ἀποσώπων vocabant τῆς κομμωτικῆς αὐτορες, eaque omnia erant ἐπιχρῖσαι *Salmas.*

1. *Quinto Iduum Augusti.*] Apparet Trajanum in Hadriani adoptionem non antè Plotinæ consensisse, quàm spe diuturnioris vitæ posita. Obiit enim Trajanus biduo post aut triduo. *Casaub.*

Quinto Iduum Augusti legatus Syriæ litteras adoptionis accepit.] Agebat Antiochiæ Adrianus, ubi à Trajano cum exercitu relictus erat, cum litteras adoptionis accepit. Tertio autem Idus Augustas eidem nunciatum est Trajanum Selinunte decessisse. Sed eodem die minime fieri potuit, ut & Trajanus decederet, & Hadriano decessisse nunciaretur, propter intervallum locorum. ita biduum tantum intererit inter adoptionem Adriani, & excessum Trajani. Scribit Dio aliquot dies tacitam esse mortem imperatoris, donec ordinarentur à Plotina, quæ ad Hadriani adoptionem spectabant. Spartianus suppositum dicit aliquem, qui verba adoptionis pronuntiaret, fessa & deficienti voce, Trajano scilicet jam extincto. *Salmasius.*

2. *Quando & natalem adoptionis celebrari iussit.*] Antiqui vocarunt natales omnes dies propter aliquam lætitiâ insignem sibi solennes. Inde in historiis principis ejusdem tot natales. *Casaubonus.*

brari jussit. ¹ Tertio Iduum earumdem, quando & natalem imperii instituit celebrandum, excessus ei Trajani nuntiatus est. Frequens sanè opinio fuit, ² Trajano id animi fuisse ut ³ Neratium Priscum non Adrianum successorem relinqueret, multis amicis in hoc consentientibus, usque eò ut Prisco aliquando dixerit, ⁴ *Commendo tibi provincias*, ⁵ *siquid mihi fatale contigerit*. Et multi quidem dicunt, Trajanum in animo id habuisse, ⁶ ut exemplo Alexandri Mace-

1. Tertio Iduum earumdem, excessus ei Trajani nuntiatus est. Notati hunc locum velim: nam ex doctissimorum virorum ratiociniis incidit mors Trajani in hunc ipsum diem. Atqui longiore intervallo Selinus Ciliciæ & Antiochia Syriæ metropolis sejunctæ sunt, quàm ut vel rapidissimi veredi, vel incitatissimus myoparo pauculis horis tantum iter emetirentur. Trajanum Selinunte hominem exuisse dubitat nemo, etsi non ignoramus esse qui Seleuciæ dicant: sed cur illis potius quàm Dionii fidem habemus? In quinto Sibyllinorum oraculorum, de loco ubi fato concessurus esset Trajanus hæc verba leguntur:

Ὁ κενὸς ἄλλοστέϊν κρύψει κού' ἀλλ' ἀνεμείης
 Ἄθεσ' ἔνομ' ἐχέσσει.

Non nominat, sed periphrasi circumloquitur Selinuntem. Quare corrigendum,

--- ἀλλὰ Νεμείης Ἄθεσ' ἔν' ἔ.

Apium appellat Νεμείον ἄθεσ' quia Nemeonicarum erat præmium σέλινον, id est ex apio corona. res notissima. *Casaub.*

Tertio Iduum earumdem, &c.] Pal. Tertium; item statuit celeb. Grut.

2. Trajano id animi fuisse ut Neratium Priscum.] De Neratio tacet Dio. idem in vita Hadriani non Neratium, sed Servianum imperio maxime dignum Trajano visum scribit. Nam in convivio quodam, cum ab amicis exegisset ut decem viros imperio dignos nominarent, paulum substitit, & mox, ut no-

vem tantum nominarent, jussit: unum quippe se jam tenere, nempe Servianum. ita enim apud Dionem legendum, non Σεθελανόν. *Salmast.*

3. Neratium Priscum.] Jurisconsultum illum nobilem: cujus virtutibus nullum excellentius elogium, aut testimonium ἀξιολογώτερον possit desiderari isto Optimi principum judicio. *Casaub.*

4. COMMENDO TIBI PROVINCIAS.] Παρακατατίθει μοι σοι τὰς ἐπαρχίας. propria ultimis illis pietatis curis verba apud Græcos & Latinos. sed cur provincias nominat potius quàm Rempubli- cam? Puto erupisse in hæc verba Trajanum de miseris provincialium cogitantem, vel cum Prisco sermones habentem. *Idem.*

5. SI QUID MIHI FATALE ACCIDERIT.] Fatale, hoc est, mors, τὸ χρεών. sed in hoc loquendi genere sæpius reticetur hoc verbum à Latinis: etiam à Græcis, εἰάν τι πάθω, εἰάν τι συμβῆ. *Idem.*

6. Ut exemplo Alexandri Macedonis.] Respicit morientis Alexandri dictum: cum interrogatus ab amicis cui regnum relinqueret, Optimo, inquit, & addidit, Πεγοῶμαι γὰρ ἐπιτάφιον μέγαν ἀγῶνα γυμνασίον μοι τῶ Φίλων. Sic Trajanus hic Alexandri auctoritate consilium suum defendit: Hadrianus mox Catonis: exemplo, ut dicebat, Catonis, qui Macedonas liberos pron. & paullo post de eodem, exemplo Scipionis Æmiliani τῶ Μιτelli, & auctoris sui Trajani. *Idem.*

Macedonis, sine certo successore moreretur: multi ad Senatum eum orationem voluisse mittere, petiturum ut siquid ei evenisset, principem Romanæ reip. senatus daret, ¹ additis duntaxat nominibus, ex quibus optimum idem senatus eligeret. ² Nec desunt qui factione Plotinæ mortuo jam Trajano, Adrianum in adoptionem adscitum esse prodiderint, supposito qui pro Trajano fessa voce loqueretur. Adeptus imperium, ad priscum se statim morem instituit, ³ & tenendæ per orbem terrarum paci operam impendit. Nam deficientibus his nationibus quas Trajanus subegerat, Mauri laceſſebant, Sarmatæ bellum inferebant, ⁴ Britanni teneri sub Romana ditione non poterant, Ægyptus seditionibus urgebatur, ⁵ Lycia denique

ac

1. *Additis duntaxat nominibus.*] Forſaſſe deest hic numeri nota post vocem *additis*. Casaub.

Additis duntaxat nominibus.] Censet vir doctissimus excidiſſe numeri notam. ego aliter cenſeo. sed id velle Spartianum: nuda tantum nomina in ea oratione ponere voluisse Trajanum, illorum quos imperio dignos judicabat: ut nudis nominibus propositis, senatus optimum eligeret. Libertatem enim electionis ac judicii Senatui Trajanus eripuisse, si ad singulorum nomina commendationem à virtute aut merito cujusque adjecisset. Sic suam de unoquoque sententiam ostendendo, magis quis ex omnibus eligi dignior aperuisse, quam integrum ea de re senatui judicium reliquisset. *Salmas.*

2. *Nec desunt qui factione Plotinæ mortuo.*] Fusè narrat Dio Cassius: etiam è Latinis quidam. Aurelius Victor: *Quantum alii Plotinæ Trajani conjugis favore imperium asscutum putent: quæ viri testamento heredem regni institutum simularat.* Casaub.

3. *Et tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit.*] Immo, *impendit. operam enim alicui rei impendere*, Latinum est. at *operam intendere*, vix dici potest. ita etiam in membranis scriptum reperi, *Salmas.*

Et tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit.] Pal. noster ab emendatrice manu, sed fatis tamen antiquâ, *impendit.* Grut.

4. *Britanni teneri sub Romana ditione non poterant.*] De Britannico motu sub Hadriano magnum apud auctores silentium. Constantè tamen hanc lectionem retinent libri nostri. cum præter illas nationes à Trajano subactas, & cum maxime defectionem cogitantes, deficerent & aliæ gentes imperii Romani, ut Sarmatæ, Mauri, Britanni, Ægyptii, Judæi, coactus est Hadrianus provincias virtute Trajani imperio acquisitas, quia teneri amplius non poterant, dimittere, & tenendæ paci per orbem terrarum operam impendere. Si quis autem conjecturæ locus, videntur Britanni novis rebus eo tempore studuisse, quo Julius Severus ex Britannia cui præsidebat, evocatus ad Judæos, qui tunc rebellabant, comprimendos missus est. *Salmas.*

5. *Lycia denique, ac Palaestina.*] Ita quoque libri nostri. placet tamen eruditissimo viro, *Libya*, & Lybiam illam intelligi quæ Ægypto vicina. sed cur Libyam Palaestinæ potius adjungeret, quam Ægypto, cui erat adjuncta & attributa? nam ut omnes sciunt, sub Ægyptia

ac Palæstina rebelles animos efferebant. ¹ Quare omnia trans Euphratem ac Tigrim reliquit, exemplo (ut dicebat) Catonis, ² qui ³ Macedonas liberos pronuntiavit quia teneri non poterant. ⁴ Pſamatofſirim, quem Trajanus Parthis

Ægyptiaca præfectura erat illa Libya. Sed Lyciam, inquit, quis credat, aliquid tunc movere ausam, provinciam nec parentem, & longa serviendi consuetudine mansuetam? ego profecto credo, quoniam ita heic habetur. siquid esset mutandum, libentes legerem, *Cilicia denique ac Palæstina*. Cilicia enim Syriæ vicina, & Cilices rerum novarum studiosi, leves, perfidique, juxta cum Syris. nisi quis malit in Lycia turbasse Judæos ut & in Palæstina. quod verum est. *Salmas.*

Lycia denique ac Palæstina rebelles animos efferebant] Idem, *afferebant*. nihil tamen variat in illo *Lycia*, nisi quod habeat *Lycia*. quo juvat conjectura *Casauboniana, Libya*. Grut.

I. *Quare omnia trans Euphratem & Tigrim reliquit.*] Ut esset imperii finis Euphrates, inquit Eutropius. At Trajanus *ad ortum solis cunctas gentes quæ inter Indum & Euphratem annes inclytos sunt, bello concussit*. ut scribit Aurelius Victor. De Hadriano eleganter Augustinus De civitate Dei libro IV. cap. XXVIII. Hadriani factum, reprehendunt plerique omnes: non illi, opinor, improbent, qui statuunt cum sapientissimo principum Augusto, & publicam habendi cupiditatem esse coercendam. Quamobrem Diocletianus, princeps & ipse prudentissimus, Augusti præceptum, Hadriani exemplum secutus, imperii fines à meridie supra Ægyptum arctavit: auctor Procopius in Persicis. *Casaub.*

2. *Qui Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant.*] Perſeo devicto cum missi sunt in Macedoniam legati decem, ut de eorum sententia res componerentur, pronuntiata ea est libera, & suis legibus uti permiffa. Historiam narrat Livius libro XLV. *Idem.*

3. *Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant.*] Etiam Pal. servat, *tueri non poterant*. Grut.

4. *Pſamatofſirim quem Trajanus Parthis regem fecerat.*] Lectio scripta, *Sarmatofſirim*. Scripsisse Spartianum autumo, *Parthamofſirim*, ut apud Dionem Παρθαμοσίρις: vel *Pharmacosſirim*, cum Entropio: in cujus libris malè hodie, *Pharnace Syro occiso*: pro, *Pharmacosſiri occiso*. Sed falsus est in hoc nomine Spartianus, deceptus affinitate duarum dictionum. Nam ille rex quem Parthis imposuit Trajanus, & quem ipsi expulerunt, Parthamaspes nominabatur. at is cujus nomen posuit Spartianus, Armeniorum rex erat, & regno suo à Trajano fuit spoliatus. Hæc liquidò constant ex Dione. *Casaub.*

Pſamatofſirim.] *Sarmatofſirim*, hunc regem indigetant membranæ Palatina, & editio Mediolanensis. quod propius accedit ad Παρθημόσιρις, ut eum vocat Dio. non prætereundum est, recte animadvertisse doctos viros, perperam heic ab auctore confundi Parthamosſirin cum Parthamosape. quorum alter Armeniæ rex, nempe Parthamosſiris: alter Parthis à Trajano impositus, qui Parthamosapes Dionis dicitur. Sic de eo scribit Dio: Καὶ ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν ἀναβὰς καὶ μεγαληγορήσας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ κλειροκόμου, Παρθαμασπίτιν τοῖς Πάρθοις βασιλεία ἀπέδειξε: τοῦ Διὰ δὲ καὶ οἱ Πάρθοι τὸ Παρθαμασπίτιν ἀπαξιώσαντες ἐν τῷ σφετέρῳ τέρπῳ ἤρξαντο βασιλεύειν. Et hoc ipsum est quod hoc loco tangit Spartianus, Hadrianum cum apud Parthos videret haud in magno pondere haberi regem suum Parthamosſirin, proximis gentibus eum de-

this regem fecerat, ¹ quod eum non magni ponderis apud Parthos videret, ² proximis gentibus regem dedit. Tantum autem statim clementiæ studium habuit, ut quum sub primis imperii diebus ³ ab Tatiano per epistolas esset admonitus, ut & ⁴ Bæbius Macer præfectus urbis, si reniteretur ejus imperio, necaretur, ⁵ & Laberius Maximus qui ⁶ suspectus imperio in insula exulabat, & Frugi Crassus, neminem læderet. quamvis Crassum postea procurator ⁷ egressum in insula, ⁸ quasi res novas moliretur, ⁹ injussu ejus occiderit. ¹⁰ Militibus ob auspicia imperii duplicem largitionem dedit. ¹¹ Lusium Quietum, ¹² sublatis gentibus

Mau-

disse regem. sed *Parthamosirin* perperam appellat, qui *Parthamospates*. Salmast.

Psamatosisirin.] Nostra quoque scripta lectio, *Sarmatosisirin*. Grut.

1. *Quod eum non magni ponderis apud Parthos videret.*] Paulo aliter Dio: non enim contemptui solum habitum, sed planè ejectum. *Casaub.*

2. *Proximis gentibus regem dedit.*] Temporibus illis pleræque Orientis gentes aut à Trajano aut ab Hadriano acceptos reges habuerunt. *Idem.*

3. *Ab Tatiano.*] Regius, *ab Arriano*: Puteani: *Arciano*: Augustanus, *Æliano*. *Idem.*

4. *Bæbius Macer præfectus urbi.*] Hic est Bæbius Macer, cujus nomen inter consules successos ejus anni, cui nomen dederunt Trajanus IIII. & Articuleius coss. de eodem consule designato Plinius libro IV. epistola nona. An hic est Bæbius Macer historicus, quem aliquoties Servius aliique laudant? Scripsisse hunc factos dies auctor Fulgentius de prisco sermone. *Idem.*

5. *Et Laberius Maximus.*] Regius, *Labienus*, sed Laberius Maximus notus illa tempestate inter Romanos proceres. Vide Plinii epistolam XVI. libri I. Labienus Maximus nusquam repertus. *Idem.*

Et Laberius Maximus.] Sic & Pal. poster. Grut.

6. *Suspectus imperio.*] Hoc est, affe-

ctatæ tyrannidis. Sic iterum mox loquitur. *Casaub.*

7. *Egressum in insula, quasi res novas molir.*] Ex Hadriani constitutione exsul in insulam relegatus, qui excesserit, non punitur capite, sed in insulam deportatur, auctore Callistrato, lege XXVII. Dig. De pœnis. *Idem.*

8. *Quasi res novas moliretur, injussu ejus occiderit.*] Palat. *injussu ejus*. sed non displicet lectio codicis Gallicani, *jussu ejus*. Grut.

9. *Injussu ejus occiderit.*] Regius, *justu*. quod putem verius. *Casaub.*

10. *Militibus ob auspicia imperii.*] Qui imperium suscipiebant, aut in eam spem adoptabantur, donativo milites, populum congiario sibi conciliabant. Sed consuetum & quasi legitimum ejus largitionis modum duplicavit Hadrianus. de militibus hic Spartianus: de populo non longè post. *Idem.*

11. *Lusium Quietum.*] Hic est ille Lusius inter Trajani duces strenuissimus: de quo tam multa in illius principis historia. In depravando ejus nomine varîè lusit librariorum oscitantia. Regius hîc, *Bustum*. apud Xiphilinum *Λέξι* semel aut iterum pro *Λέξι*, ut semper alibi. id enim rectum. *Idem.*

Lusium Quietum, sublatis gentibus Mauris.] Ita constanter Pal. Grut.

12. *Sublatis gentibus Mauris quos regerat.*] *Στήματα πρὸς τὸ σημανόμενον, genti-*

Mauris, quos regebat, quia suspectus imperio fuerat, exarmavit, ¹ Martio Turbone, Judæis compressis, ² ad deprimendum tumultum Mauritanix destinato. ³ Post hoc Antiochia digressus est ⁴ ad inspiciendas reliquias Trajani, quas Tatianus, ⁵ Plotina ⁶ & Matidia deferebant. Quibus

exce-

gentibus quos. nam ita scripti. Infrà, non injucundum rem inferere, ex quo constet eum multa didicisse. nisi ex glossa irrepsit vox gentibus. sed ea figura frequentius nihil. Non diu autem rexit Mauros Lusius. nam extremis Trajani temporibus adversus rebellantes Judæos in Cyprum insulam missum refert Dio. Functus est & præsidatu Judææ, non multò ante Trajani excessum. Casaub.

1. Martio Turbone Judæis compressis.] Ubi? & quibus? nam paulò ante obitum Trajani variis locis Asiae Africæque motus Judæorum extiterunt. Narra- rat Eusebius usum opera hujus Trajanum contra Judæos Cyrenenses, & vicinos Ægyptios. Videtur & Hadrianus primo imperii sui tempore, in ordinandis Ægypti rebus ejusdem usus ministerio. Idem.

Martio Turbone Judæis compressis.] Ubi & quando factum, ut Judæos compresserit Turbo, quaritur à doctis hominibus hoc loco? Judæos sane sub Hadriano rebellasse, non solum sub Trajano, legere est apud Xiphilinum; nec in una tantum orbis parte seditionem excitasse, sed ubique terrarum: ad quos comprimendos, & compescendos Julium Severum Britannix præsidem scriptum reliquit idem Xiphilinus. Martiani autem Turbonis opera ad eam rem usum Hadrianum non dixit. verisimile tamen est, etiam Martianum Turbonem in illis fuisse qui Judæos tumultuantes represserunt & contuderunt. non enim unum tantum, sed multos, & optimos duces ad tumultum eorum pacandum missos ab Hadriano scribit idem Dio: Vel Xiphilinus potius. Salmaf.

2. Ad deprimendum tumultum.] Sic omnes libri scripti editique, uno con-

sensu. deprimere pro reprimere, ut detrectare & retractare idem. puto tamen reprimendum legi debere. Idem.

Ad deprimendum tumultum.] Sic quoque Pal. ut & mox, ad inspiciendas reliquias. Grut.

3. Post hoc Antiochia digressus est.] Regius: Post hæc Antiochiam digressus est. sed refutat historia. Casaub.

4. Ad inspiciendas Trajani reliquias.] Malim, excipendas. Sequitur statim, quibus exceptis, & navi Romam dimissis. an ibi potius inspectis scribendum? Reliquiarum exceptio videtur ad offilegium pertinere. nam mirum sanè fuerit Hadrianum ad legendas de more reliquias parentis sui, (ita voluit credi,) Scilicet non venisse. Inspectio reliquiarum ad venerationem illarum spectat, & ritum inferias faciendi. Idem.

Ad inspiciendas reliquias.] Dubitat Casaubonus, an heic legendum, ad excipendas reliquias. sequitur enim, quibus exceptis. sed nihil opus nec excipere significat hoc loco quod vulgo putant. non enim ad offilegium quidquam pertinet, sed ad honorem tantum τὸ τιμωρῆσθαι. cum igitur reliquias Trajani deferrent Attianus, Plotina & Matidia, Antiochia digressus est Hadrianus, ut obviam illis procederet, inspiceret, & exciperet. quibus exceptis & Romam dimissis Antiochiam regressus est. Igitur inspicere & excipere eodem pertinent hoc loco, nec de offilegio agitur. legi etiam posset, ad suscipiendas reliquias. Salmaf.

5. Plotina & Matidia.] Haud aliter Pal. unico t, non ut alii Matidia. Gruterus.

6. Et Matidia.] Scribendum, Matidia, unico τ, ut in faxis. Casaub.

exceptis & navi Romam dimissis, ipse Antiochiam regressus, præpositoque Syriæ ¹ Catilio Severo, ² per Illyricum
 6 Romam venit. ³ Trajano divinos honores, datis ad senatum & quidem accuratissimis literis postulavit, ⁴ & cunctis
 volentibus meruit, ita ut senatus multa quæ Adrianus non
 postulaverat, in honorem Trajani sponte decerneret.
 Quum ad senatum scriberet, veniam petiit ⁵ quòd de imperio suo iudicium senatui non dedisset, ⁶ salutatus scilicet

præpro-

1. *Catilio Severo.*] De quo in vita Marci Antonini Qui legunt hic, *C. Catilio Severo*, refelluntur etiam à literatis lapidibus. *Casaub.*

2. *Per Illyricum Romam venit.*] Hic primus est Hadriani Imperatoris advenus Romam. Cùm enim in Oriente sub Traiani mortem magni motus variis locis fuissent excitati, ut antè dictum: coactus est novus Augustus componendis iis rebus, & paci stabilendæ, diutius in Syria morari, aut vicinis provinciis. Ideo Plotina, & Matidia eo non expectato, defuncti reliquias Romam advexerunt. Mox composito Orientis statu, cùm se itineri Hadrianus accinxit, *per Illyricum*, inquit Spartianus, *Romam venit.* nimirum prudens princeps navigationi terrestri iter ante posuit, ut in transitu provincias Achajam, Macedoniamque posset inspicere. Ex istis perspicuum fit, non potuisse Hadrianum, eo anno qui supremus fuit Trajano, Romam venire. Atqui secundum Consul venit. nam id evincunt nummi decreto senatus cusi, in quibus ab altera parte secundus eius consulatus est adnotatus; ab altera hæc: *FORVNAE. REDVCT. S. C.* Quamobrem falluntur viri magni, qui ab Onuphrio dissentientes, putant Hadrianum secundum consulatum vivo Trajano egisse: & primum hunc illius in Urbem adventum ad tertium ipsius referunt consulatum. *Idem.*

3. *Trajano divinos honores, datis.*] Hæc alieno loco ab auctore posita. prius enim hoc factum quàm itineri se accingeret: cùm de ejus reditu jam dixerit.

Sexcenta in his scriptoribus talia: quæ facile incauto lectori imponant. Duos excipio, Trebellium Pollionem, & Flavium Vopiscum, in quorum scriptis hanc ἀπεξίαν minùs deprehendes. Vopiscus quidem ita accuratus & castigatus scriptor, ut videatur nobis unus ex omnibus merito suo ὑπείροχος ἑμμεδύου ἀλλων. *Idem.*

4. *Et cunctis volentibus meruit ita, ut Senatus.*] Distingue, *Trajano divinos honores, datis ad Senatum, & quidem accuratissimis litteris, postulavit, & cunctis volentibus meruit. ita ut Senatus multa quæ Hadrianus non postulaverat, in honorem Trajani sponte decerneret.* *Salmas.*

5. *Quòd de imperio suo iudicium senatui non dedisset.*] Quod fecere alii imperatores, verè an simulatè. Gordianus in epistola ad senatum prima post assumptam purpuram: *Vestrum est astimare quid velitis: Nam ego usque ad senatus iudicium incertus & varius fluctuabo.* Opius quoque Macrinus etsi tyrannus manifestus, hac tamen simulatione usus, scribens ad senatum in hæc verba: *Milites detulerunt ad me imperium, cujus ego p. c. interim tutelam recepi. tenebo regimen, si & vobis placuerit, quod militibus placuit. Dave iudicium, pro deferre. aliter in jure cùm Prætor iudicium dare dicitur.* *Casaub.*

6. *Salutatus scilicet præpropere à militibus imperator.*] Salutatus scilicet Antiochiæ ubi cum exercitu relictus à Trajano fuerat: Ηὕ ἵ ὅτε ἀνηρροῦσθη αὐτοκρατίαν Ἀδριανὸς ἐν τῇ μητροπόλει Συρίας Ἀντιοχείᾳ ἧς ἦρχεν *Salmas.*

I. Quòd

præpropere à militibus imperator, ¹ quòd esse respub. sine imperatore non posset. Quum triumphum ei senatus, qui Trajano debitus erat, detulisset, recusavit ipse, atque imaginem Trajani curru triumphali vexit, ² ut optimus imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem. ³ Patris patriæ nomen sibi delatum statim & iterum postea, distulit: ⁴ quòd hoc nomen Augustus serò meruisset. ⁵ Aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit, & quidem difficultatibus ærarii ambitiosè ac diligenter expositis. ⁶ Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum, præmissis exercitibus Mœsiam petiit. Martium

1. *Quod esse Resp. sine imperatore non possit.*] Id olim tristissimi ominis loco habitum. Nam inde est, quòd inter Caji immania id quoque posuerunt, per illum Remp. triduo sine summa fuisse potestate. Hoc igitur prætexit Hadrianus festinationi suæ in occupando imperio. At enimvero posse Remp. etiam sine imperatore esse declaratum est post eandem Aureliani: cum quidem totis sex mensibus principe caruit Respublica. *Cassanb.*

2. *Ut optimus imperator.*] Allusum ad Trajani cognomen OPTIMVS. Porro videtur Hadriani hæc moderatio ita grata vulgò omnibus fuisse, ut ejus pietatem erga Trajani manes publico testimonio senatus sibi prosequendum judicaret. Huc enim refero nummum eo anno cūsum cum hac inscriptione, PIETAS. *Idem.*

3. *Patris patriæ nomen sibi delatum, & iterum postea distulit.*] Quamdiu autem? hoc vellem adjecisset Spartianus. Cæterum constat hanc moram longam non fuisse: atque fortasse minimam, ne dicam nullam. Lapis secundo ejus consulatu positus, hoc est, paulò post quàm imperium Hadrianus suscepit. IMP. CAES. TRAIAN. HADRIANVS. AVG. P. M. TR. POT. COS. II. P. P. Sunt & similes alii: ex quibus rectè coniciebat eruditissimus Onuphrius, Hadrianum unà cum imperio omnes *ἀρχαὶς* susce-

piisse titulos Augustis solemnnes. nec miramur: nam testamento adoptatus, cum Trajani nomine & imperium, & omnia imperii ornamenta, quantumvis initio aliqua dissimulatione usus, re tamen ipsa & suscepit & gessit. *Idem.*

4. *Quòd hoc nomen Augustus serò meruisset.*] Sanè serò, & vix novem ante excessum suum annis, cum tot imperarit. *Idem.*

5. *Aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit.*] Notum genus exactionis, & circa illud indulgentia principum, jam inde ab Augusto. Exigebatur ob varias causas: frequentissimè propter partam de hoste victoriam, vel susceptum imperium, aut Cæsaris adoptionem. Dio vocat τὸ χρυσίον τὸ τοῖς τεφάνοις ἀποσήμερον. Remittere hic quod idem scriptor & δέχεται. alibi idem ac minuere. nam utriusque vox ea significat. Italis igitur remissum hoc aurum: provinciis saltem minutum, cur filet de Roma? nam & ab urbcis exigebant. non dubium quin & his Hadrianus remiserit: semper enim in talibus civium urbanorum ante Italicos habita ratio; tum deinde Italicorum ante provincias. *Idem.*

6. *Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum.*] Regius, *Audito dein tumultu Sarmatarum & regum Alanorum.* Possit legi *Sarmatarum regum & Alanorum;* sed verius *Roxolanorum.* nam in Au-

Martium¹ Turbonem² post Mauritanix præfecturam infulis ornatum, Pannonix Daciæque ad tempus præfecit.
³ Cum rege Roxolanorum, * qui de imminutis stipendiis
 quere-

in Augustano scriptum, & rex Alanorum. Inter septentrionis populos Romanis tum infestos & Roxolani fuerunt. Situm eorum pete è geographis. docet nos Spartianus, primam post reditum in Urbem susceptam hanc fuisse expeditionem ab Hadriano. Incidit in proximum à reditu annum: quando cusi hi nummi: EXPED. AVG. COS. III. S. C. nam secundum & tertium consularum gessit Hadrianus annis continuis. *Casaub.*

Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum.] Pal. à secunda manu, & regis Alanorum. sed prius erat tamen, & alatorum, cum spatio trium aut quatuor litterarum inter & atque alatorum. statim etiam idem liber, *Cum rege mox Alanorum*: proximè ad verum. *Grut.*

1. *Turbonem post Mauritanix præfecturam infulis ornatum.*] Regebatur Mauritania à Præside. quare infulæ hîc sunt insignia Præsidentis alia erant insignia proconsularis, & omnium aliorum magistratuum. *Glossæ, Infulæ, σέμματα* & alia *Glossæ, Infulæ, καυρία*. falsum hoc: nam infulæ non sunt caustix, sed lorum illud & diadema quo cingebant suas caustias sive pileos Macedoniæ reges. Meliùs glossographus alius: *Infula, sacerdotalis vitta, & administratio judicialis*. Duo infularum genera: sacrarum, quæ Homero *σέπτερες* de his Varro, Festus, & Spartianus in Juliano. & *δραχονέων*: quas iste vocat administrationem judicialem: iudicem enim appellabant omnem magistratum Urbis Italiae aut provincix. Erat autem & Dacia tunc temporis provincia præsidialis. Sed Turboni mox delatum honoris incrementum; ut postea dicitur. *Casaub.*

2. *Post Mauritanix præfecturam infulis ornatum, Pannonix Daciæque ad tempus præfecit.*] Infulis ornatum dicit Turbo-

nem post Mauritanix præfecturam, sed quibus infulis? præsidum sane istæ infulæ fuerunt, & reliquorum magistratuum. sed nimis generale est, *infulis ornatum* dicere, nec addere cujus dignitatis infulis, aut cujus præfecturæ. miror non vidisse doctissimos homines hunc locum interpolationis vitio laborare. distinguendum igitur: *Martium Turbonem post Mauritanix præfecturam, infulis ornatum Pannonix, Daciæ quoque ad tempus præfecit*. sic enim etiam legendum, *Daciæ quoque, non Daciæque*. Dicit ornatum Turbonem infulis Pannonix, & Daciæ ad tempus præfectum: non autem Pannonix Daciæque præfectum. nam cum dicit *infulis ornatum Pannonix, non Pannonix præfectum* intelligit, sed titulo duntaxat Pannonix præfecturæ ornatum. sic de eodem Turbone paulo post: *Romam venit Dacia Turboni credita, titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quo plus haberet auctoritatis, ornato*. Non dicit præfectum eum Augustalem Ægypti factum, nec enim duas simul provincias poterat administrare: sed titulo tantum ornatum, ad augendam ejus dignitatem, & auctoritatem. tantum autem interest, inter præfectum, & præfecturæ infulis ornatum, quantum inter consulem, & consularibus ornamentis honoratum. hujusmodi dignitatum infulas *σφύρις* vocat Artemidorus lib. 1. cap. 18. *Salmast.*

3. *Cum rege Roxolanorum.*] Ita veteres libri, edita lectio *cum rege mox Alanorum*. erat autem Pharasmanes Alanorum rex, cujus infrà habetur mentio. *Casaub.*

Cum rege Roxolanorum qui de imminutis stipendiis querebatur.] An regi Roxolanorum solverint stipendia Romani, nescio. Sane videtur diversum quod hoc loco memorat Spartianus de querela regis Roxolanorum, & imminutis stipendiis, à tumultu Sarmatarum &

querebatur, cognito negotio pacem composuit. ¹ Nigrini insidias, quas ille ² sacrificanti Adriano, conscio sibi Lusio ³ & multis aliis paraverat, quum eum etiam successorem sibi bimet Adrianus destinasset, evasit. ⁴ Quare Palma Terracinae, Celsus Bajis, Nigrinus Faventiae, Lusius in itinere, senatu

Roxolanorum, cujus supra meminit. Heic enim querela tenus rantum videtur processisse rex iste Roxolanorum, propter imminuta stipendia, quod negotium, facile composuit Hadrianus. at tumultus Roxolanorum alius fuit, propter quem praemissis exercitibus Mœsiam petiit Hadrianus. libens itaque reponerem lectionem in omnibus libris mihi, qua scriptis, qua editis repertam: *Cum rege mox Alanorum, qui de imminutis stipendiis querebatur, pacem composuit.* De Pharasmane Alanorum rege accipi velim, qui inter amicos reges imperii, & cui fortasse etiam stipendia solvebantur. nam & eum invitasse dicitur Hadrianus, & invitationem eam superbe contempsisse. non autem sine motu fuit illa querela regis Alanorum. ideo pacem cum illo composuisse Adrianum scribit Spartianus. *Salmas.*

* *Qui de imminutis stipendiis querebatur.*] Vetus malum in Romano imperio, annuis muneribus gentium barbararum pacem redimere. Quod quid erat aliud quam probrosa tributis pensione, ad rebellandum animos illis facere? Exemplum à Domitiano primo, quantum memoria teneo, in Remp. introductum. Nam illa pestis Decebalum Dacorum regem, cum armis vincere non posset, annui tributis pensionatione sibi eum placavit. Pernitiosissimum exemplum rinuere omnes deinceps principes in utroque imperio. De Trajano & Hadriano constat ex istis. iterum Spartianus paulò post: *A plerisque regibus pacem redemit.* Sed consuluerunt existimationi suæ Rom. imperatores, cum pensionem hanc annuam, quæ verum erat tributum, honestiore vocabulo *stipendium* nominarunt, aut *munus*. Herodianus *ἐπιτιμῆς*, Salvianus De

providentia Dei libro VI. *Ubi sunt antiqua Romanorum opes & dignitates? Fortissimum quondam Romani erant, nunc sine viribus. Terrebant Romani veteres, nos timemus: vestigia illis solvebant populû Barbarorum, nos vicligales Barbaris sumus. Vendunt nobis hostes lucis usuram: tota admodum salus nostra commercium est.* & statim: *Insuper etiam ridiculos ipse nos facimus, aurum quod pendimus MVNERA vocamus, &c.* Casaub.

1. *Nigrini insidias.*] Fidere tum in Rep. Nigrini plures, diversarum gentium. Avidiæ, Ponticæ, Domitiæ: ex qua hic. nam ejus filia erat Domitia Lucilla Ælii Veri uxor: quem, etsi infidiatoris sui generum, adoptavit Hadrianus. *Idem.*

2. *Sacrificanti Hadriano.*] Dio Cassius: *ὡς ἐν θύραις διήθεν ἐπιβιβασθέντες αὐτῶν.* Dissentit de modo insidiarum: nisi scripserat *ὡς ἐν θυρίαι.* Utrumque tempus & venationis & rei divinæ aptum insidiis. finit enim opportuni injuriæ quæ alibi mentem habent occupatam. Valerius Maximus de Q. Pompeio consule: *Ambitiose quæ illecebris corrupti milites, sacrificare incipientem adorti, in modum victimæ mactarunt.* *Idem.*

3. *Et multis aliis.*] Hi sunt quibus cùm esset ab Hadriano remissa pœna, cufus est hic nummus: CLEMENTIA. AVG. COSS. III. P. P. *Idem.*

4. *Quare Palma Terracina.*] Optimæ membranæ, *Terracenis*, & confirmat hanc lectionem vetus editio, quæ habet *Traceni*. *Terracenam* igitur, & *Terracenas* dixere, ut *Tyanam* & *Tyanas*, *Melitenam* & *Melitenas*, in veteri Tabula. Sic *Ἀρκη* & *Ἀργα*, & alia infinita. *Salmasius.*

senatu jubente, invito Adriano (ut ipse in vita sua dicit) occisi sunt. Unde statim Adrianus ad refellendam tristissimam de se opinionem, quod occidi passus esset uno tempore quatuor consulares, ¹ Romam venit, Dacia Turboni credita, ² titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quo plus haberet auctoritatis, ornato: & ³ ad comprimendam de se famam, ⁴ congiarium duplex præsens populo dedit, ternis jam ⁵ per singulos aureis se absente divisis. In senatu quoque excusatis quæ facta erant, juravit se nunquam senatorem

1. *Romam venit.*] Refer huc istos nummos perperam nonnullis acceptos: FORT. RED. COS. III. S. C. & in aliis ejusdem anni, ADVENTVS. AVG. S. C. Rediit autem non pedibus, sed navigio. ALII NUMMI, NEPTVNO. RED. COS. III. S. C. *Casaub.*

2. *Titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quò plus haberet auctoritatis, ornato.*] Tiberii institutum fuit, ut referunt Tacitus & Tranquillus, provinciæ alicujus præfecturam alii deferre, nomine tenus, alii eam regendam credere. Ad id exemplum, etsi mente diversa ac sine, videtur Hadrianus Turbonem Daciæ præfectum, alius præfecturæ titulo ornasse. Ægyptiacæ autem præfecturæ honor illi defertur: quia inter præfecturas ordini equestri proprias, Augustalis Ægypti præcipua fuit dignatio. *Idem.*

Titulo Ægyptiacæ præfecturæ ornamentum.] Hoc est insulis Ægyptiacæ præfecturæ. ut supra, *insulis ornatum Pannoniæ, & Daciæ ad tempus præfectum*, dixit. heic vero Daciæ præfectum participat etiam titulo Ægyptiacæ præfecturæ, hoc est insignia illi defert præfecti Augustalis. sic ornamenta consularia cum alicui deferebantur, non Consularem cum factum designabant, nisi titulo tantum & nomine tenus. *Salmas.*

3. *Ad comprimendam de se famam, congiarium duplex præsens populo dedit.*] Solenne istud Principibus, sepelire infamiam suam pulvere aureo. de quâ arte, nimis quam nervose Plinius paneg. ad Trajanum cap. xxviii. cujus verba, ut

& aliorum multa produximus ad Tac. lib. xiiii. Annal. cap. 18. *Giut.*

4. *Congiarium duplex præsens populo dedit.*] Referas huc non absurdè nummum: LIBERALITAS. AVG. COS. III. addit *præsens*: quia ut plurimum Imperatores pronuntiabant, non repræsentabant congiaria. *Casaub.*

5. *Per singulos divisis.*] Reg. *pro singulis*. minùs eleganter: minùs verè. *Idem.*

* *Statim cursum fiscalem instituit.*] Spartianus dicit: cursum à privatis ad fiscum esse traductum. *quò instituit*, refer ad *fiscalem*, non ad *cursum*. Augustus primus publicum & vehicularium cursum instituit. Utilitas inventi pace belloque palàm maxima: sed calamitas non minor illorum, quotum possessionibus sive patrimoniis indicebantur angariæ aut veredi. Cùm autem in cursu publico etiam eorum qui illum usurpabant, sumtus intervenirent; videtur Hadrianus ea lege qua de hic Spartianus, non provincialium consuluisset commodis, sed illorum qui cursum essent usurpaturi. Nam subjungit auctor: *ne magistratus hac onere gravarentur*. Magistratus hic capio, non urbicos: quid enim illis cum cursu? fed qui irent in provincias, aut per provincias suas iter facerent. Hos iussit Hadrianus, non propriis ipsorum, sed fisci impensis, uti publicis equis. Antè Octavium nihil opus tali subsidio magistratibus provinciarum: cùm præsto ipsis adessent præbendorum mancipis, qui equos, mulos,

rem nisi ex senatus sententia puniturum. * Statim cursum

¹ fisco-

rnulos, tabernacula, & quicquid ad iter necessarium, de publico exhiberent. Postea verò quàm mutata est per Augustum ratio vetus, & cuique eorum qui in provincias destinarentur, certum quid, ut referunt Suetonius libro secundo, cap. xxxvi. & Dio lib. lxxii. fuit attributum pro cuiusque dignitate: tum cepere illi vecturæ sumtus experiri quàm essent magni. His igitur Hadrianus lege ista iivit consultum. *Casaub.*

Statim cursum fiscalem instituit.] Institutio hæc fiscalis cursus ab Hadriano cursum repressit eruditissimorum interpretum, qui scopulo quasi quodam objecto heic repente restiterunt. Sane non potest aliter hic locus exponi, quam Adrianum primum instituisse publicum cursum, cum ante ipsum non esset: idque in gratiam magistratum, ne in provincias euntes, impensis suis iter facerent. nam *cursum fiscalem* heic vocat Spartianus, quem alii *cursum publicum*. sic *Reda fiscalis*, Sulpitio Severo lib. lxxii. de vita Martini: *Per aggerem publicum plena militantis viri fiscalis reda veniebat.* Atqui constat cursum publicum ab Augusto primum institutum, sic enim scribit Suetonius: *Quo celerius ac sub manu annunciari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes, primo modicis intervallis, per militares vias, dehinc vehicula disposuit.* Videtur tamen Augustus ita vehicularium illum cursum instituisse, ut ad eam rem tantum usurparetur, quam ibi notat Suetonius, nempe, ut quid in provinciis gereretur, cognoscere celerius posset, non ut etiam magistratibus aliisque passim hominibus exhiberetur: quod postea factum est, ex instituto Adriani, quemadmodum hic locus aperte ostendit. & ut scias non posse nec debere hæc aliter accipi, en tibi Aurelium Victorem qui hanc institutionem publici cursus Trajano tribuit sub eadem ratione qua Suetonius Augusto: *Simul noscendis ocuis que ubique è republica gerebantur admoda redia publici cursus: quod equidem minus*

fatis utile in pestem Romani orbis vertit posterorum avaritia insolentiaque. An non satis aperte ac dilucide Trajanum auctorem facit primum, & institutorem publici cursus? nec minus manifesto hoc loco Spartianus Hadrianum. non dubium tamen est ante Trajanum & Hadrianum vehicularium cursum fuisse cognitum vel ab illa institutione Augusti, de qua Suetonius in ejus vita. Nam & vehiculationem Italia remissam in veteribus Nervæ nummis legere est. sed & initio vitæ hujus ubi sic scriptum est de Hadriano adhuc privato, *ex qua festinans ad Trajanum ut primus nunciaret excessum Nervæ, à Serviano sororis viro diu detentus, fractoque consulte vehiculo diu tardatus, pedibus iter faciens ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.* Vehiculum illud ὄχημα δημοσίου fuisse interpretor. falsi igitur fuerunt Spartianus & Aurelius Victor, hic qui Trajano, ille qui Adriano inventionem publici cursus vindicat. Constat tamen & certum est ante Adrianum magistratibus, cum in suas ibant provincias, non patuisse copiam publici cursus, sed suis sumptibus ire & redire solitos. nec enim alii vehicularium illum cursum usurpabant, quam qui ex provinciis ad principem destinabantur, aut qui à principe in provincias mittebantur, aliquid annunciaturo. nam ad hoc tantum fuit primum institutus. atque ita quidem verum erit, quod ad magistratus, Hadrianum instituisse cursum fiscalem, ne hoc onere gravarentur. nam antea non fuerat, ut ejus facultas daretur magistratibus. Fiscalis igitur reda, & fiscalis cursus, non quod cum fisco exhibere teneretur, sed quod res fiscales eo transfererentur; ut aurum & argentum sacrarum largitionum, cum ad comitatum principis destinabantur, vestes & aliæ species, quæ fiscales dicebantur. vel fiscalis simpliciter, est δημοσίον. ut contra τὸ δημοσίον, fisco appellarunt. nec enim publicus cursus dicebatur, quod omnibus esset publicus, aut passim omnibus licentia

¹ fiscalem instituit, ² ne magistratus hoc onere gravarentur. Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens, ³ infinitam pecuniam quæ fisco debebatur, ⁴ privatis debitoribus

licentia fieret ejus usurpandi. nam præter magistratus, & illustres, quorum honori potius quam usui hoc deferebatur, ut ait lex LIII. Cod. Theod. *de cursu publico*, & eos quos ad se princeps evocabat, aut à se dimittebat, nemini prorsus privato, vindicandi publici cursus facultas erat concessa, nec nisi in publicis causis evectioes fieri licebat, aut ad transmittendos largitionales titulos. hic publicus & fiscalis dictus. adde quod ne sub posterioribus quidem imperatoribus omnes magistratus hanc publici cursus usurpationem sibi vindicare audebant, sed illi tantum, quos *sublimissimæ administrationis illustraveat indeptio*, &c. ut fertur lege Grariani, Valentiniani & Theodosii A. A. A. titulo quo supra. Sic varie pro temporibus moderata est publicæ evectiois ratio, & modo latius, modo arctius dispensata, ut dicturi sumus ad vitam Antonini Pii. Favebit etiam huic expositioni quod cursum simpliciter, cursum illum publicum appellant interdum auctores, ut leg. v. Cod. Theod. *De curiosis: in his duntaxat in quibus cursus à provincialibus exhibetur*, & leg. III. eod. tit. *Per id tempus quo cursus tuendi sollicitudinem sustinetis*. Sic cursum instituire fiscalem, hoc loco esset, instituire ut cursus publicus esset fiscalis: hoc est à fisco exhiberetur. tunc omnino illa verba, *ne hoc onere magistratus gravarentur*, de onere exhibitionis accipi deberent, & de magistratibus municipalibus vel curialibus. non enim minus hoc onere levati essent rectores provinciarum, si provinciales cursum exhibuissent, quam si fisco. quod jam supra nobis dictum. Hanc interpretationem qui volet amplectatur, quam fateor maxime verisimilem esse, vel propter illud, *hoc onere*. non possum adhuc tamen à priore mea sententia deduci, *cursum fiscalem*, heic esse publicum cursum. *Salmas.*

Statim cursum fiscalem instituit.] Haud aliter Pal. etiam noster; male mutatum ab aliis in *inhibuit*. Grut.

1. *Fiscalem cursum.*] *Fiscalis cursus & cursus publicus idem. sic res publicæ; & res fiscales.* Salmas.

2. *Ne magistratus hoc onere gravarentur.*] Ut in auctore & institutore primo publici cursus dissident Victor & Spartianus, sic in causa quoque institutionis. ille enim ad hoc institutum refert, ut ocius noscerentur annunciarèturque principi quæ ubique terrarum è rep. gerebantur. in quo falsus est. nam longo ante Trajanum tempore jam Augustus vehicularium cursum instituerat in hoc, ut citius & sub manum posset noscere, quid in provinciis gereretur. Spartianus autem non Trajanum, sed successorem ejus Hadrianum auctorem publici cursus agnoscit, & causam institutionis hanc fuisse vult, ne magistratus hoc onere gravarentur, hoc est ne suis impensis iter facerent, cum in provincias suas mittebantur magistratus. *δημοσία* vero *ἰστὸν*, non est cursum publicum usurpare, ut censet vir undequaque doctissimus. nam quibus dabatur *δημοσία ἰστὸν* ab Imperatore, illi erant qui publico equo donabantur, ut infra multis docebimus. *Idem.*

3. *Infinitam pecuniam quæ fisco debebatur.*] Fisci nomine etiam populi Rom. ararium debes hic intelligere. *Casaub.*

4. *Privatis debitoribus in urbe atque Italia.*] Separat debita civium urbanorum atque Italicorum à debitis provincialium. Omnes perinde fisco tenebantur: sed diverso modo. cives urbani & Italici privatim ex diversis causis: putâ, legatis testamentorum, administratione rerum fisci, aut ararii, item ex mulctis, & similibus; provinciales homines etiam publicè tributorum reliqua debebant. *Idem.*

toribus in urbe atque Italia, ¹ in provinciis verò etiam ² ex reliquis ³ ingentes summas remisit, ⁴ syngraphis in foro divi Trajani, quo magis securitas omnibus roboraretur, incensis. ⁵ Damnatorum bona ⁶ in fiscum privatum redigi

1. In provinciis vero etiam ex reliquis.]

Eusebius in Chronico: Ἀδριανὸς ἡρώων ὀφειλὰς τῶν αὐτῶν πόλεων καὶ πολιτῶν, &c. igitur πῶς τῶν αὐτῶν πόλεις, non aliter interpretari possumus, quam provincias omnes imperii Romani, vel urbes omnes quæ sub imperio erant, vel imperatore. itaque indefinite provincias dixit Spartianus: *provinciis ex reliquis ingentem summam remisit.* nam τῶν αὐτῶν πόλεων καὶ πολιτῶν, idem significat. Et non dubium est quin Eusebius, per Γωμαιὰς cives urbanos & Italicos intellexerit: per πόλεις vero, καὶ πολιτεῖς, provincias & provinciales. nam sub Hadriano adhuc observabatur illud discrimen, inter cives Romanos, & provinciales, quod postea sublatum est lege Antonini Pii, qua civitas omnibus data. *Salmas.*

2. Ex reliquis.] Non rectè priùs editi, *reliquis*: etsi dicunt Græci & ἐλαίμαρα & λοιπὰδες. dicunt & λοιπὰ. Gloss. λοιπὰ, *reliqua, reliquorum.* Casaub.

Ex reliquis ingentes summas remisit.] Palatinus codex, & Mediol. editio, *ex reliquiis.* Non puto tamen *reliquias* ab auctoribus in hoc sensu usurpari. sed *reliqua* semper dicunt, Græci λοιπὰδες, & λοιπογοφίας. & reliquia proprie sunt λείψανα. *Salmas.*

3. *Ingentes summas remisit.]* Desinit vetus lapis summam hujus indulgentiæ. IMP. CÆSAR. TRAIANVS. HADRIANVS. AVG. P. M. YB. P. COS. III. RELIQUA. VETERA. HS. NOVIES. MILL. ABOLITA. AIT VETERA: hoc est proximorum sedecim annorum: quo spatio liberalitas hæc ab Hadriano circumscripta, teste Dione. *Casaub.*

4. *Syngraphis in foro incensis.]* Fecere

hoc multi principes: qua de re ad Suetonium multa, libro secundo, c. xxxii. *Idem.*

Syngraphis in foro Trajani, &c.] Cassiodorus in chronico: *Aviola & Pansa, his consulibus reliqua tributorum urbibus relaxavit, chartis publicis incensis, plurimos etiam ipsis tributis liberos fecit.*

At vetus collectio chronicorum ex Thoromacho sic habet: *Adrianus utraque lingua eruditus benigne tributa urbium plurimarum relaxavit: polepticis publicis incensis plurimos à tributis liberos fecit. poleptica, pro polyptica. sic enim scribebant, ut megalinæ pelles, apud vetustum auctorem pro mygalinis. Polyptica igitur, & syngraphæ, & chartæ publicæ, pro eodem. laterculum & indicem, etiam hodie poliarium vocamus, quasi polypticarium.* *Salmas.*

5. *Damnatorum bona.]* Male dubitari video, utrum omnium, an illorum tantum quattuor consularium, de quorum damnatione paulo ante loquutus est auctor. nullo modo dubitandum est quin omnium. *Idem.*

6. *In fiscum privatum redigi vetuit.]* Quasi alius esset fiscus præter privatum principis. Sed abutuntur vocibus *fiscus* & *ararium* mediæ ætatis scriptores. *Casaubonus.*

In fiscum privatum redigi vetuit.] *In fiscum privatum, eis τὸ βασιλικόν.* *fiscus, & ararium σιωάνυμα* sunt. sed magis proprie, *fiscus* de principis arario: ita enim usus obtinuit. Confundunt tamen auctores, & privatum ararium, & privatum fiscum appellant, τὸ βασιλικόν περιεῖον. publicum autem, *populi ararium.* Sic Dio, alique scriptores Græci, τὸ βασιλικόν τῶν δημοσίων ὀρρονουν: privatum nempe ararium publico. *Salmas.*

redigi vetuit, ¹ omni summa in ærario publico recepta. ² Pueris ac puellis, quibus etiam Trajanus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adjecit. ³ Senatoribus qui non vitio suo decoxerant, patrimonium pro liberorum modo senatoriæ professionis explevit, ita ⁴ ut plerisque ⁵ in diem vitæ suæ ⁶ dimensum ⁷ sine dilatione præstiterit. ⁸ Ad honores explendos non solum amicis, ⁹ sed etiam pessimis

1. *Omni summa in ærarium publicum suscepta.*] Invenio scripturam longè aliam in regio: ubi totus locus ita est conceptus: *Damn. b. inf. fr. v. vetuit. omnem summam in ærario publico receptam, pueris ac puellis, quibus c. T. a. d. incrementum liberalitatis adjecit.* Casaub.

Omni summa in ærarium publicum suscepta.] Non sollicitanda hæc scriptura, nec distinctio. cave enim illam admittendam censeas, quam in suo Regio reperi testatur vir eruditissimus. nihil ea falsus. *Salmas.*

2. *Pueris ac puellis, quibus etiam Traj.*] Veteri lege ante undecimum ætatis annum pueri ad frumentationem non admissi. Primus gratiam fecit annorum Augustus, ut narrat Suetonius, vitæ ejus, cap. xli. Sed Augusti beneficium ad unam aut fortasse alteram ipsius liberalitatem pertinuit, non immutata lege veteri: quam primus ille Optimus principum labefactavit etiam cum pueris & puellis hoc jure communicato. Quo nomine meritò laudatur in illo perfectæ artis panegyrico Plinii. *Casaubonus.*

3. *Senatoribus patrimonium explevit.*] Suetonius in Vespasiano, *Explevit censum senatorium.* Exemplum ab Augusto. Suetonius, cap. xli. *Senatorum censum ampliat, supplevitque non habentibus.* Sed illud Hadriano proprium, quòd *pro liberorum modo* cuique census expletur senatoriæ professionis. Addit, *qui non vitio suo decoxerant*: quia in decoctores severe animadvertit Hadrianus, ut narratur inferius. *Idem.*

4. *Ut plerisque in diem vitæ suæ dimensum sine dilatione restituerit.*] *Palat. resti-*

terit: adeo ut videatur fuisse præstiterit. *Grut.*

5. *In diem vitæ suæ.*] *Διὰ βίαν.* Mira locutio: nam dies obitus intelligitur, sive ultimus vitæ. alius dixisset, usque ad mortem. Sic vivere pro mori. Capitolinus in Vero: *Non imperandi secutos ordinem sed vivendi.* Id est, vitam implendi & moriendi, ut ibi exponemus. *Casaub.*

In diem vitæ suæ.] Dies heic pro tempus, & *in diem vitæ suæ*, nihil aliud vult, quam *in vitam suam*, vel *in vitæ suæ tempus*, quod Græci *Διὰ βίαν* dicunt. sic *in mensem*, in annum durare, & similia. sic *in diem*, pro *in tempus*, vel in longi temporis dilationem accipitur apud Terent. *Salmas.*

6. *Dimensum sine dilatione restituerit.*] *Lego præstiterit*, aut, *exhiberit.* Est enim *restituere* debitori proprium verbum, non beneficium præstantis. *Casaubonus.*

7. *Sine dilatione restituerit.*] Restituuntur, quæ ab aliquo abierunt, sed præstantur, quæ nondum cuiquam contigerunt. legendum igitur hoc loco, *præstiterit*, ex fide & auctoritate vetusti Codicis. *Salmas.*

8. *Ad honores explendos, non solum amicis, sed etiam passim aliquantis, multa largitus est.*] Adscripta item Palatino aliorum lectio, *sed etiam pessimis.* verum ipse alteram retinet. rectè. idem enim dicit quod Tac. lib. iv. *Annal. cap. 64. Sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & ultro accitos munificentia juverat.* ubi nos de vera largitione, plura. *Grut.*

9. *Scd etiam passim aliquantis m.*] *Regius,*

fimis aliquantis multa largitus est. Fœminas nonnullas ad sustentandam vitam¹ sumptibus juvit. Gladiatorium munus per sex dies continuos exhibuit, &² mille feras natali suo

gius, sed pessimis etiam al. atque ita descripsit Robertus Bonon. sanè pessimè: nam verum est *passim*: id est, *χρῶδω* & siue privatae amicitiae respectu, ut quemque fors obtulerat Hadriano ejus opis egentem. inde *passivus* apud Tertull. & Firmium, & *passivus*, quod aliis *passim*. *Aliquantis* pro aliquot, ut *tanti* pro tot, *quanti* pro quot, apud Tertullianum & omnes inferiores scriptores nusquam non. Sic apud Græcos *πόσοι* & *ποσῶτοι* confunduntur. *Casaubonus*.

Sed etiam *passim aliquantis*.] Quid quid placeat eruditissimo Casaubono, non mihi placet hoc loquendi genus, *passim aliquantis*. quæ *passim* dantur, omnibus fere dantur. omnes certe libri manu exarati, & editiones anteriores agnoscunt, *pessimis aliquantis*. nec aliter in suis offendit scriptum Casaubonus, quam tamen lectionem ipse pessimam judicavit. ego contra, tot librorum consensu facile permovear, ut optimam esse judicem. quærendum duntaxat qua significatione heic dicantur *pessimi*. *pessimus* non semper τὸ κακίστον significat, sed etiam vilem, & infimum. Glossæ: *pessimus*, ἐχθρῶς, κακίως. χείρονης. nec caret ratione. nam *pessimus* à *pessum* veteri voce, quæ καῖτω significat. unde *pessum dare*. ita vocem *pessimum* usurpavit Sallustius in Jugurthino: *primi, pessimi*que. quid si *pessimos* hoc sensu heic interpretamur? ut Hadrianus non solum senatoribus patrimonium expleverit, & amicis suis, honoratis scilicet viris, ad honores explendos multa largitus sit, sed etiam *pessimos* aliquantos, viles scilicet, & infimas personas liberalitate juverit? videtur id confirmari eo quod sequitur, fœminas nonnullas ab eodem fuisse sumptibus adjutas. liceat etiam *pessimos* accipere, nequam homines, καὶ

ἀσώτους, & qui vitio suo decoxerant. nam supra dixit Hadrianum multis senatoribus qui non vitio suo decoxerant, senatorium censum supplevisse. at nunc dicat eum & multis etiam multa largitum esse malæ vitæ hominibus. *Salmasius*.

1. *Sumptibus juvit*.] Id est pecunia. *M. Tullius*, *pecunia collocanda ratio est, quæ perpetuus sumtus suppeditat*. Infra, *et servus eum donavit et sumptibus*. sic cum dicimus, *magnis sumptibus redimere aliquid*. *Paulinus* in vita *Ambrosii*, *Cui non minimum solatii sacerdos præbuit, dando sumtus, vel alia quæ erant necessaria*. Separat victum ἀπὸ τῶ ἐπιτηδείων. cum tamen sæpe idem sint. Inde *exercere sumtum diurnum*, locutio ejus seculi, pro *χορηγῶντες, ποιεῖν αὐτῶν τὰ ἐπιτηδεύα, vel τὰ καθ' ἡμέραν*. *Casaub.*

Sumptibus juvit.] Cave *sumptus*, heic pro alimentis accipias. *sumptus* pecuniam proprie significat, apud illius ætatis auctores. Sic vox *sumptus* accipitur in lege 11. Cod. Theod. de concuss. advoc. *Nec latet mansuetudinem nostram sepiissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione causarum omnium et auronas et sumptus accipere consuisse*. Ubi *sumptus* manifesto sunt pecuniæ. hinc *sumptum diurnum exercere*, est *quæstum diurnum exercere*, & pecuniam colligere ex mercedibus operæ diurnæ. Sic Græci ἀνάλωμα pecuniam dicunt. *Seneca* *insumptum* dixit pecuniam quæ *insumitur*, exemplo Græcorum, qui ἀνάλωμα. lib. 11. de Benef. cap. x. *Paulinus* in vita *Ambrosii*: *Cui non minimum solatii sacerdos præbuit, dando sumptus, vel alia quæ erant necessaria*. nam ibi *sumptus* est pecunia: *alia* autem *necessaria*, τὰ ἐπιτηδεύα, quæ Græce pro victu accipiuntur. *Salmasius*.

2. *Mille feras natali suo exhibuit*.]

8 suo edidit. Optimos quosque de senatu¹ in contubernium imperatoriae majestatis adscivit. Ludos circenses, præter natalitios, decretos sibi sprevit: ² & in concione & in senatu sæpe dixit, ³ *Ita se rempub. gesturum* ⁴ *ut sciret populi rem esse, non propriam.* ⁵ Tertio consules, quum ipse ter fuisset, plurimos fecit. Infinitos autem secundi consulatus honore cumulavit. Ipsum autem tertium consulatum, & quatuor mensibus tantum egit, & in eo sæpe jus dixit. ⁶ Senatui legitimo quum in urbe vel juxta urbem esset, semper interfuit. Senatus fastigium in tantum extulit, difficile faciens fenatores, ut quum Tatianum⁷ ex præfecto prætorii,

orna-

Dio centum leones & leas totidem ludis natalitiis simul exhibuisse Hadrianum scribit. ut mirum non sit universas eorum ludorum feras tot numero fuisse, quot ait Spartianus. *Cassaub.*

1. *In contubernium imperatoriae majestatis.*] Hoc est, in consilium suum, & ad de publicis rebus consultationes. hoc enim vocat contubernium imperatoriae majestatis. Sic Augustus è senatoribus consilium sibi instruit, cum quo de negotiis ad frequentem senatum referendis antè tractaret. Suet. c. xxxv. *Idem.*

2. *Et in concione & in senatu sæpe dixit.*] Robertus à Porta olim legit, & in consilio & in senatu. *Idem.*

Et in concione, & in senatu sæpe dixit.] Ita quoque Pal. *Grut.*

3. *Ita se Rempublicam gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.*] Egregiè. bonus enim Princeps, nihil aliud quam procurator. de quâ re egimus ad Taciti lib. I. Hist. cap. 49. *Pecuniae alienae non appetens, sua parvus, publicæ avarus.* *Idem.*

4. *Ut sciret populi rem esse, non propriam.*] Eadem mens illius φιλοσοφίας imperatoris Marci, de quo Dio Cassius, ὁ Μάρκος πόνει τὸ βελῆς καὶ δῆμα καὶ τὰ νόμια, καὶ τὰλλα ἐλεγεῖν εἶναι. Alexander quoque Severus dispensatorem se publicum solitus appellare. *Cassaub.*

5. *Tertio consules, cum ipse ter fuisset, plurimos fecit.*] Quinam sunt isti tertio consules ab Hadriano facti? nam in factis consularibus vix unum invenias aut alterum. atqui Spartianus ait factos plurimos. vereor ne oratorie nimis. Sed interiere videlicet horum nomina, ut ferè omnium suffectorum consulum: quos memoriae hominum ereptos fama obscura recondit. Cur autem non & quartum consules quosdam fecit? Ejus rei rationem reddit hanc Spartianus: cum ipse ter fuisset. Res nempe absurda futura erat, si aliquis reperiretur, qui sapius quàm Imperator consul fuisset: neque hoc moderatio & pudor tunc hominum sustinuisset. Observabamus ad quartum Suetonii, mansisse consulatum summum honorem, etiam post imminutum, & penitus enervatum ejus robur. *Idem.*

6. *Senatui legitimo.*] Exposuimus ad Suetonium lib. II. cap. xxxv. *Idem.*

7. *Ex præfecto prætorii faceret senat.*] Nam præfectura prætorii ex Mecænatibus consilio, quod ille Augusto dedit, ut refert Dio libro LII. penes equestrem ordinem diu mansit: rarissime ad præfecturam vocatis qui ordinis essent fenatorii: de Tito observat Suetonius. Mutavit hoc institutum Alexander Severus: qui narrante Lampridio, præfectis prætorio suis senatoriam addidit dignitatem. *Idem.*

I. Equi-

ornamentis consularibus præditum, faceret senatorem, nihil se amplius habere quod in eum conferri posset, ostenderit. ¹ Equites Romanos, nec sine se de senatoribus nec secum judicare permisit. Erat enim tunc mos, ² ut quum princeps causas cognosceret, & senatores & equites Romanos ³ in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret. Execratus est denique principes qui minus senatoribus detulissent. Serviano fororis viro, cui tantum detulit ⁴ ut ei venienti de cubiculo semper occurreret, tertium consulatum, ⁵ nec secum tamen, ⁶ quum ille bis ante Adrianum fuisset, ⁷ ne esset

1. *Equites Romanos nec sine se de senatoribus.*] Capitolinus in Marco, *Hoc quoque senatoribus detulit, ut quoties de eorum capite esset judicandum, non pateretur equites Romanos talibus interesse causis.* Judicabat tamen de senatoribus præfectus prætorio, qui rarissimè factus ex ordine senatorio: idque ad Alexandrum Severum video obtinuisse: qui, ut scribit Lampridius, *idcirco senatores esse voluit præfectos prætorii, ne quis non senator, de Romano senatore judicaret.* Cognovit & præfectus urbi de senatore: ut ex Dione & libris juris constat. *Idem.*

2. *Ut cum princeps causas cognosceret.*] Vet. ed. cum Palatinis membranarum, *causas agnosceret.* Salmas.

3. *In consilium vocaret, sententiam ex omnium sententia diceret.*] Insuper particula, &: *in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret.* *Idem.*

4. *Ut ei venienti de cubiculo semper occurreret.*] Ita moris fuit comioribus principibus, & magis civilibus. *Casaub.*

5. *Nec secum tamen.*] Scias dedisse hoc Hadrianum Serviani moribus: qui etiam in illa extrema ætatis suæ regula *φρονιματικὸς τὸν βίον*, regiosque adeò animos gerebat: quo & nomine tandem sibi perniciem accivit. Nam quod vel ipse, vel confcius morum ejus imperator, parum putavit honorificum;

id videas ab aliis expetitur ambiciosissimè: ut collegæ in consulatu essent principis. Quare Trajanus tertium consulatum ideo in plures produxit menses, ut duos summos viros pariter consules tertio, collegas sibi alterum post alterum posset facere. Sanè tanti honor iste habitus est, ut eum postea principes privatis inviderint: sed restituit Julianus. *Idem.*

6. *Quum ille bis ante Hadrianum fuisset.*] Spartianus supra: *Prætor factus est sub Serviano bis, Serviano iterum Cæs.* Quod falsum: eo enim anno primum Consulatum cepit. Secundum autem Consul fuit cum L. Fabio Justo, tertio post Hadriani primum Consulatum anno, ut ex vetustis lapidibus constat, in quibus ita scribitur non uno loco: C. URSO. SERVIANO. II. ET. JUSTO. COSS. alibi autem in iisdem lapidibus nominatur, C. Julius Servilius, Ursus Servianus. sic non bis ante Hadrianum Consul fuerit Servianus, sed semel tantum. Tertium autem Consulatum, cujus heic apud Spartianum mentio, gessit cum Vibio Vatro, quem Verum vocari vult Onuphrius. perperam. nam is, C. Ubius Juventius Varus dictus est, ut nos alibi dicemus. *Salmas. de urbi.*

7. *Ne esset secunda sententia.*] Ipsene an Servianus? Hadrianum imperatoris majestas supra collegam efferebat: Servianum, si antiquis moribus fuisset lo-

effet secundæ sententiæ, * non petenti ac sine precatioe

cus, ætas, & quòd, ut Spartianus ait, bis ante Adrianum consul fuisset. Primæ aut secundæ sententiæ esse dicebantur propriè senatores, non autem consules. horum erat relatio; illorum sententiæ dictio. Primi sententias rogabantur *cons.* designari: aut si ii nulli essent, princeps senatus. quare *primæ sententiæ senator*, & *princeps senatus* tantundem valent. Trebellius Pollio in Pifone tyranno; *Aurelius Fuscus consularis primæ sententiæ, qui in locum Valeriani successerat.* Valerianum autem Capitolinus in Gordianis vocat *principem senatus*. Trebellius, *clarissimum principem civitatis.* Casaub.

Ne esset secundæ sententiæ.] Hæc verba, *ne secundæ sententiæ esset*, aut de Serviano, aut de Hadriano dictum accipiuntur. utrumlibet autem exponendi modum amplectaris, falsus & absurdus apparebit. in vicino remedium: nihil enim propius est, quam hæc verba falsi arguere & expungere, quæ sciolus aliquis in hunc locum infudit, qui rationem heic desiderari putabat, quare Hadrianus non secum tertium Consulatum Serviano detulisset; & eam quam maxime verisimilem reperiebat, adoram Codicis adposuerat, quæ postea in contextum admissa est. Sic igitur totus hic locus legendus, & constituendus ejectionis inferticis illis verbis: *Serviano sororis vivo, cui tantum detulit, ut ei venienti de cubiculo semper occurreret, tertium Consulatum, nec secum tamen, cum ille bis ante Hadrianum fuisset, non petenti ac sine precatioe concessit.* Spartianus paulo ante, ut Hadrianum senatoribus multum semper detulisse, & civilem in omnibus principem egisse ostenderet, scripsit eum tertio Consules plurimos fecisse, cum ipse ter fuisset; sic numero Consulatum plures sibi exaquasse. eundem hunc honorem tertii Consulatus Serviano non petenti ac sine precatioe concessisse heic dicit. non illud solum magnum, quod tertium consulatum, nam multis hoc dederat, sed

CON-
quod non petenti. addit Spartianus, *non tamen secum.* quod pertinet ad imminutionem honoris isti Serviano ab imperatore concessi. nam majus, & magis honorificum ipsi fuisset, si collega Hadriani in hoc tertio Consulatu factus esset. Honorem enim Consulatus istud non parum augebat, eum magistratum cum principe gerere, & principis collegam esse. tantum vero abest ut cuiquam minime honorificum fuerit, collegam Cæsaris in consulatu fieri, quod de Serviano pntarunt ad hunc locum eruditi, ut etiam de fastigio suo descendere quodammodo existimaretur imperator, & in æquum venire cum privatis, dum eum honorem non solus, sed cum altero gereret. Suetonius in Octavio: *Exegit autem, ut quoties sibi consulatus daretur, binos pro singulis collegas haberet: nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis majestatem ejus immitti, quod honorem eum non solus, sed cum altero gereret.* Hinc factum, ut omnes post Diocletianum principes hunc honorem privatis communicare desierint, usque ad Julianum, qui veterem morem restituit, & collegam sibi in consulatu unum ex privatis adscivit. refert Ammianus. non igitur hoc honori Serviani dedit Hadrianus, quod eum secum consulem non fecerit, *περὸς τὸ καὶ δεῖ,* nec hic sensus hujus loci. Contrarium plane ostendit Spartianus, illa voce, *Tamen concessit*, inquit, *tertium Consulatum Serviano, cui plurimum deferebat, non petenti ac sine precatioe, non secum tamen.* Quibus verbis aperte significat unum istud defuisse honori, quem Serviano concessum ixit Hadrianus, quod non secum eum illi honorem indulserit, nec collegam sibi in tertio Consulatu fecerit. quæ sequuntur autem, *quum ille bis ante Hadrianum fuisset*, eo pertinent, ut demonstrer Spartianus, Hadrianum si voluisset potuisse Servianum secum tertio consulem nuncupare. nam cum hic Servianus bis consul ante Hadrianum fuerit, tres vero Consulatus post Ser-
vianum

concessit. ¹ Inter hæc tamen & multas ² provinciâs à Tra-
jano acquisitas reliquit : & ³ theatrum quod ille in cam-
po Martio posuerat , contra omnium vota destruxit. Et
hæc quidem eo tristiora videbantur quòd ⁴ omnia quæ dis-
plicere vidisset Adrianus , ⁵ mandata sibi ut faceret decre-
to Trajani esse simulabat. ⁶ Quum Tatiani , præfecti sui
& quondam tutoris , potentiam ferre non posset , nifus est
eum obtruncare : sed revocatus est , quia jam quatuor con-
sularium occisorum , ⁷ quorum quidem necem in Tatiani

CON-

vianum iterum consulem gesserit Ha-
drianus , poterat Servianum in uno ex
his tribus consulatibus collegam sibi
assumere , & tertio consulem facere.
quod tamen non fecit , sed tres iniiit &
cepit Consulatus , antequam tertium
Serviano deferret. Causam non adjecit
Spartianus , quare Serviano cum ter-
tium Consulatum daret Hadrianus , non
secum tamen dederit. Exiit glossator
quidam , ineptissimus homo , qui divi-
naret non aliam esse posse , quam *ne se-
cundæ sententiæ esset*. quæ quam absurda
sit & falsa , nemo non ex iis quæ dixi-
mus , potest intelligere. *Salmas.*

* *Non petenti , ac sine precatone con-
cessit.*] Aliud quid fuit in Pal. codice,
loco illo non ; sed quod ita erasum est,
ut nihil appareat vocis prioris. *Grut.*

1. *Inter hæc tamen & multas provin-
cias à Trajano acquisitas reliquit.*] Diver-
se hoc Hadriani factum homines acce-
pere. quidam enim id eum in invidiam
rerum gestarum gloriæque Trajani , alii
callido consilio fecisse interpretati
sunt , quasi astute donaret illud quod
retinere non poterat : Dio vero incon-
siderate & inconsulte Persis postulanti-
bus eam provinciam à Trajano acquisi-
tam concessisse. *Salmas.*

2. *Provincias à Trajano acquisitas.*] Sic auctor Græcus : *Κτηδεῖσιν ὑπὸ
Τραϊανῆς Μισσοποταμίας.* *Idem.*

3. *Theatrum quòd ille in campo Martio
posuerat.*] P. Victor in descriptione Ur-
bis , Trajani porticus in campo Martio
theatri , ut ab Hadriano destructi , men-

tio nulla. *Casub.*

4. *Omnia quæ displicere vidisset Ha-
drianus.*] Astutia non incommoda , ad
minuendam præsentium invidiam ; ut
ostendimus ad Tac. lib. I. Ann. cap. 6.
Patri jussa simulabat. *Grut.*

5. *Mandata sibi ut faceret decreto Tra-
jani.*] Vetus ars principum ad declinan-
dam tristioris facti invidiam. Sic An-
tonius & Octavius , omnia ex tabulis
Cæsaris fingebant se facere : Tiberius ex
Augusti præceptis. *Casub.*

*Mandata sibi ut faceret decreto Tra-
jani esse simulabat.*] Optimæ membra-
næ : decreto à Trajano. vet. ed. *decreta à
Trajano.* legendum putarim : *Et hæc qui-
dem eo tristiora videbantur , quod omnia
quæ displicere vidisset Hadrianus , mandata
sibi ut faceret , & decreta Trajano esse simu-
labat.* Ea decrevisse facere Trajanum,
& sibi mandasse ut faceret. legi etiam
posset , *decreta à Trajano* , ex fide veteris
Editionis. *Salmas.*

6. *Et quum Tatianum ex præfecto præ-
torii.*] Vet. ed. *Atutinum* , & paulo post,
quorum quidem necem in Tatiani consilia
refundebat , in Attiani habet. utrobi-
que legendum in *Attiani*. diximus de
hoc *Attiano* supra , qui tutor Hadriani
fuit , quemque perpetam viri docti , &
inter hos Onuphrius cum Titiano con-
fundunt , qui anno decimo imperii Ha-
driani Consul fuisse memoratur cum
Gallicano. nam hic Attianus nunquam
Consul fuit , sed consularibus tantum
ornamentis præditus. *Idem.*

7. *Quorum quidem necem in Tatiani*

consilia refundebat, premebatur invidia. ¹ Cui quum successorem dare non posset ² quia non petebat, id egit ut peteret: atque ubi primùm petiit, in Turbonem transtulit potestatem: ³ quum quidem ⁴ etiam Simili alteri præfecto, Septicium Clarum successorem dedit. ⁵ Summotis his à præfectura quibus debebat imperium, Campaniam petit: ejusque omnia oppida beneficiis & largitionibus sublevavit, ⁶ optimum quemque amicitiiis suis jungens. Romæ ve-
rò

consilia refundebat.] Regius, quorum quidam necem in Arciani consilia refundebat. Α'κυθολογία est, refundere, pro transfundere, vel transferre, & ut vertitur in Glossis, μετέβαλλειν. propriè est μετατρέχειν. Jurisconsultis ἀναλύνειν τὴν διατάξιν: cùm restituitur facta impensa. Apud Apollionem in Claudio, loriceam refundere, eorum refundere: reddere cùm fueris usus. Casaub.

1. *Cui cùm successorem dare non posset.] Dare successorem alicui dicebant, ut verbi invidiam mollirent, pro summovere, exauctore, ὑποβαίνειν. paulò post, Septicium Claro & Suetonio Tranquillo successores dedit. Lampridius in Alexandro Severo, Si unquam alicui præsentium successorem dedit, si imper illud addit, Gratias tibi agit Resp. sic mittere successorem, & Διείδοχον πέμπειν apud Herodianum pro abrogare alicui imperium. Idem.*

2. *Quia non petebat, id egit ut peteret.] Procul dubiè arte aliquà simili, quam descripsit Tacitus in vitâ Agricolæ capite XLII. ubi hæc examinamus penitus. Grut.*

3. *Quum quidem Simili alteri præfecto Septicium clarum.] Non potest ex Dione colligi duos illa tempestate fuisse præfectos prætorio. dissentit etiam Spartianus à Dione de hoc Simili. nam videtur Spartianus heic innuere Hadrianum Simili offensum, successorem ei dedisse ut Attiano. sequitur enim, Summotis his à præfectura, quibus imperium debebat, Campaniam petiit. Contrarium plane scribit Dio, qui & Similem invitum ad præfecturam venisse, ac brevi illam tem-*

pore administrasse ac statim sponte sua dimisisse narrat, cum vix id impetrasset: *Καὶ τὴν τῆς δορυφόρων ἀρχὴν ἀπέων τότε ἔλαβε, καὶ λαβὼν ἐξίστατο μέγιστος ἢ ἀφειθεὶς ἐν ἀρχῇ ἡσυχῆ ἐπέθε' ἐτη τὰ λοιπὰ ἔβισ δὴ γαργε. Salmes.*

4. *Etiam Simili alteri præfecto.] Erant igitur illa tempestate duo præfecti prætorio: quod jam inde ab Augusto interdum accidisse observat Dio. postea anxius variè numerus. Similem in præfectura collegam Tatiani tollit in cælum laudibus Dio, & ex eo Zonaras, Cedrenus, alii. Vellem tanti viri proprium nomen & prænomen ne nobis invidissent. Casaub.*

5. *Summotis his à præfecturâ, quibus debebat imperium.] Aliud obtinebat sæculo aureo. de quo sic Seneca epist. xc. Officium erat regnare, non regnum. nemo quantum posset, adversus eos experiebatur, per quos experat posse. de qua modestia nos plura ad illa Taciti lib. iv. Ann. cap. 57. Grut.*

6. *Optimum quemque amicitiiis, &c.] Etsi de Campanis hominibus solum videtur loqui, est tamen verum etiam in aliis. Dio observat & Romæ & in provinciis optimum quemque in contubernio suo habuisse Hadrianum: cum iis cœnitasse; atque adeò sæpe quartum in curru vectum. Casaub.*

*Optimos quosque amicitiiis suis jungens.] Optimos quoque in amicorum numero habuisse Hadrianum non semel dixit Spartianus. Hinc confirmatur expositio nostra loci illius ita à nobis emendati supra: Non solum amicis ad
explen-*

rò¹ prætorum & consulum officia frequentavit, conviviiis amicorum interfuit. ² Ægros bis ac ter die, & nonnullos equites Romanos ac libertinos, visitavit, ³ solatiis refovit, consiliis sublevavit, conviviiis suis semper adhibuit. omnia denique ad privati hominis modum fecit. ⁴ Socruæ suæ honores præcipuos impendit ludis gladiatoriiis: ⁵ cæterisque officiis. ⁶ Post hæc profectus in Gallias, ⁷ omnes causariis liberalitatibus sublevavit. Inde in Germaniam transiit: pacif-

explendos honores, sed etiam pessimis aliquantis multa largitus est. Quæ verba hoc volunt, non optimis tantum quibusque, quales erant omnes amici Hadriani, sed etiam pessimis aliquantis, multa ab Hadriano donata. Salmaf.

1. *Prætorum & consulum officia frequentavit.]* Ita imperatorum concessimus quisque. De Augusto & Suetonius & Dio multa: qui etiam de Traiano refert similia. De istis officiis diximus ad Suet. libro secundo, capite LIII. *Casaub.*

2. *Ægros bis ac ter die.]* Qui præsertim gravius ægrotarent. Dio, τὸς πῖνυ νοσῶντας φίλος ἐπισκέπτετο potest verti, *amicos gravius ægrotantes visitavit.* Spartianus infra, ægros milites in hospitiiis suis visibat. Apparet magni Romanos officii genus hoc æstimasse, cujus adeò frequens in vitis imperatorum mentio. *Idem.*

Ægros bis ac ter die.] Sic & Pal. nofter. *Grut.*

3. *Solatiis refovit.]* Solatia hæc, mea quidem sententia, non sunt simplices allocutiones, quibus adversus ægrotantes amicos defungimur, cum eos invisimus, sed aliquid plus quam verba vox hæc significat hoc loco. *solatia* pro alimentis & salariis accipiebat non solum sequior & posterior ætas, sed etiam illa quæ optimæ, & antiquæ propior. exempla passim obvia, & jam pridem ab erudit. viris hoc observatum in Cod. Theod. *solatiis pro mercedula præstitis.* Commoda & salaria militiæ, *solatia* appellant imperatores in Codice. Ju-

stinianus etiam *puncta* dixit Cod. de advocat. divers. jud. inde *adpunctari* vulgo dicimus, cui salarium constitutum est, & *dispungere* donare. hinc *dispunctores, donatores* in veteribus Glossis. *solatiis* igitur *refovit*, hæc apud Spartianum est, muneribus missis, aut necessariis quibusdam ad ægros sublevandos & sustentandos juvit. *Salmaf.*

4. *Socruæ suæ honores præcip.]* Marcianæ sorori Trajani: quam etiam Augustæ nomine fuisse decoratam, nummi testantur & saxa. Eadem mortua in deos relata, & *DIVA* est appellata. Ludi gladiatorii solennis honos funereus omnium Augustorum. *Casaub.*

5. *Cæterisque officiis.]* Significat etiam sacerdotes & flaminicas Marcianales illi ab Hadriano institutas. Leges in veteri saxo inter cætera, *SEVERINAE. SACERDOTI. DIVAE. MARCIANAE. Idem.*

6. *Post hæc profectus in Gallias.]* Post hæc, id est, postea quam reversus è bello Sarmatico, res urbanas & Italicas ordinasset. Hæc secunda Hadriani ex Urbe profectio extra Italiam. *Idem.*

7. *Omnes causariis liberalitatibus sublevavit.]* Regius, *casuariis liberalitatibus* s. alii aliter. *Causaria liberalitas* ita dicta, ut *missio causaria*, nam vocabulum *caussa*, etsi natura sua μέσον, in deteriorem tamen partem accipiebant: quod & in aliis dictionibus multis accidit, ut τύχη, συμφορὰς, *casus, valetudo*, aliis. inde est *caussa* pro morbo, apud Marcellum Empiricum, in *caussa esse* pro νοσῆν eidem, paulò aliter apud

pacisque magis quàm belli cupidus, militem, quasi bellum immineret, exercuit, tolerantia documentis eum imbuens, ipse quoque inter manipulares * vitam militarem magistrans,

Scribonium Largum, *medicamentum caussam faciens*, capite xci. cum vim suam incipiens exereere dolorem gignit. *Caussaria missio*, cui morbus caussa fuit, ut loquitur Livius. sic *caussaria liberalitas*, cui aliquis casus ac calamitas fuit caussa: puta, terræ motus: &c. Sed & alii multi sunt casus per quos liberalitas principis possit provocari, ut vel reliqua tributorum remitteret, vel eorum minueret modum. *Caussaria liberalitas* opponitur illi, quæ virtutis ergo aut meritorum impetretur. In membranæ queis olim in Italia præstantissimi Puteanus est usus, scriptum, *caussariis liberalitatibus*. quæ fortasse vera lectio. Videtur Hadrianus cum in Galliis esset, censum egisse Galliarum, exemplo Augusti: de quo Livii lib. cxxxiiii. Cum ille conventum Narbone egit, census à tribus Galliis quas Cæsar pater vicerat actus. Neque dubium lustris singulis mitti solitos qui tabulas censuales reficerent, & denuò rationem cuiusque censuum inirent. ex censu enim tributum pendebant Galliæ: quod etiam census dicitur, & Græcis *κλίσος*. Igitur liberalitates censuariis erunt, quas in exigendis professionibus censualibus, aut censibus ipsis, & in privos Gallos, & in urbes ipsas Galliæ contulit Hadrianus. *Idem.*

Omnes causariis liberalitatibus sublevavit.] Non parum sollicitos habuit hic locus eruditos interpretes. legendum puto: omnes causarios liberalitatibus sublevavit. potuissim quidem, *causarias liberalitates*, ut causarias missiones heic intelligere, quibus scilicet causam præbuerit necessitas & egestas eorum quos sublevavit. Sed nihil verius, quam *causarios*. falsum siquidem omnes ab Hadriano liberalitatibus sublevatos: nam neque causa fuit Hadriano, ut omnes sublevaret. quam multi non indignere ista liberalitate? erga solos igitur cau-

arios liberalis fuit: id est egentes & facultatibus defectos, & quibus non sine causa subveniretur. *Causarius homo* sic dicitur, ut *causarius locus* apud medicos qui in causa est, vel qui morbo tentatur, aut dolore. sic *dens causarius* Marcello Empirico, *oculus causarius*, c. 8. ubi etiam *causarius oculorum* homo dicitur, cui oculi dolent, aut in causa sunt. nam *causas oculorum*, *causas intestinorum*, passim dicunt pro doloribus. Hesy chius: *καυσίων* vocat, id est causarium, qui morbo comitali vexatur. quem caducum & cadivum Latini recentiores dixere. & is morbus fonticus Latinis dicitur. fonticus autem est *αἴτιον*, vel *καυσίων*. nam fontes sunt *αἴτιοι*, *καυσίωμα*. *insontes*, *ἀκαυσίτοι*. inde fonticus morbus de comitali, & fontici vel *καυσίτοι* Hesy chio, qui illo morbo tentantur. Glossæ, *καυσίον*, *causarius*. nam *sons* Latinis est, *αἴτιον πνός ἔχων*, vel *αἴτιον*. Sic causarii heic dicuntur egeni, & facultatibus lapsi; vel etiam ægroti: quod genus hominum in Galliis cum esset Hadrianus liberalitatibus fovit, & adjnivit. *Salmas.*

Omnes causariis liberalitatibus sublevavit.] Pal. quoque *casuariis*. idè scilicet quod minus notam haberent vim vocis alterius: de qua videndus Casaubonus noster. *Grut.*

1. *Ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans.*] Scribebam, *v. militarem agitans*. Retineo tamen scripturam librorum, *magistrans*, pro agens magistrum vitæ militaris. *στρατωνικός βίη ἡγεμνός*, vel, *οἷς ἐπιτίθεται τὸ πῶν στρατωνικός βίη παραδίδως*. verbo *magistravi* usus Aurelius Victor. Alibi dicitur, *facere aliquid ad exemplum docendi*. Vopiscus in Tacito: *ad exemplum docendi milites frequenter equitare*. Sed mirum quod ait Spartianus, *inter ma-*
nipula-

strans, ¹ cibis etiam castrensibus ² in propatulo libenter utens, hoc est, larido, caseo & posca, ³ exemplo Scipionis Æmiliani & ⁴ Metelli, ⁵ & autoris sui Trajani: multos præmiis, nonnullos honoribus donans, ut ferre possent ea quæ asperius jubebat: siquidem ipse ⁶ post Cæsarem Octavianum, ⁷ labantem disciplinam incuria superiorum principum,

nipulares, id est, in peditum contuberniis cum ipsis militibus caligatis sumtum ab Hadriano cibum, non secus atque ab aliquo gregario commanipulone. *Casaub.*

Ipsè quoque inter manipulares vitam militarem magistrans.] Vetus editio cum Palatino libro habet *inter manipula*. quod retinendum censeo, id est, *inter contubernia militum*. Manipulum autem heic pro *manipulus*, generis enallage usitatissima. *Salmas.*

* *Vitam militarem magistrans.*] Notanda vox *magistrare*, quæ hoc loco vicem magistri fungi significat. magistrabat vitam militarem Hadrianus, cum ipse militibus exemplo præesset, & in consuetudinem viæ militaris eos induceret. magistrare ergò est docere. Festus: *magistrare, regere, & temperare est.* Idem.

Vitam militarem magistrans.] Haud aliter etiam Pal. *Grut.*

1. *Cibis etiam castrensibus.*] Facilibus paratu & minimè delicatis: sed ut Tacitus ait de Vespasiano, *cibo fortuito*: ut Ammianus, *brevi & vili*. *σεληρον διαίτην* appellat Dio. *Casaub.*

2. *In propatulo.*] Non in tabernaculo, aut sub cryptis vel trichilis; sed sub dio omnibus spectantibus: *ὄπως γε*, ait Dio, *ὄρωντες ὠφελούντο*. Idem.

3. *Exemplo Scipionis Æmiliani.*] Cujus severitatem in exigenda atque etiam intendenda disciplina militari, omnes historici celebrant, in belli Numantini præsertim historia. Vide Polyænum. Idem.

4. *Metelli.*] Q. Cæcili Metelli Numidici, qui bello Jugurthino in Numidiam profectus malos militis mores,

& omnibus partibus corruptam militarem disciplinam singulari diligentia restituit, ut refert Sallustius. Idem.

5. *Et autoris sui Trajani.*] Plinius in Panegyrico, de Trajano in militiam proficiscente. *Nullus in exigendis rebus tumultus, nullum circa hospitia fastidium, amona quæ cæteris.* Auctorem Hadriani Trajanum vocat, à quo imperium habuerat, & in cujus contubernio militarem disciplinam addidicerat. Idem.

6. *Post Cæsarem Octavianum.*] Reg. *Octavianum.* Idem.

Post Cæsarem Octavianum.] Antea editi *Octavianum*; sed nostrum illud, visitur in Regio codice & Pal. quamvis hic emendatus ad formam vulgarem; manentibus interim vestigiis scripturæ alterius. *Grut.*

7. *Labantem disciplinam retinuit.*] Ideo percussi nummi, non per adulationem, sed ex rei veritate, sic inscripti: *HADRIANVS. AVG. COS. III. P. P.* ab altera parte, *DISCIPLINA AVG. S. C.* nec retinuit solum in præfens, sed & promulgatis multis constitutionibus in posterum fanciit. Dio etiam scribit militaria Hadriani instituta, sua adhuc ætate pro legibus fuisse observata. *Casaub.*

Labantem disciplinam incuria superiorum principum retinuit.] De disciplina tantum militari loquitur: rei vero militaris omnis scientissimum fuisse Hadrianum veteres testantur. nam & *τελεικώτετος* fuit, & *τελειχε* etiam scripsit, post longum igitur temporis intervallum tactica illa Hadriani Imperatoris cum diu latuissent, sub Anastasio tandem emerferunt, opera Urbicii viri consularis, vel ex consulis, ut tunc

pum, retinuit, ¹ ordinatis & officiis & impendiis: ² nunquam passus aliquem à castris injustè abesse, ³ quum tribunos non favor militum sed justitia commendaret: exemplo etiam virtutis suæ cæteros adhortatus, ⁴ quum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet, ⁵ triclinia de castris

tunc loquebantur. qui quidem Urbicius multa de suo videtur addidisse Tacticis Adriani, & vetera priscorum ducum inventa ad tacticen pertinentia, quæ continebantur illo Hadriani libro, novis & ætate sua demum repertis auxisse. *Salmas.*

1. *Ordinatis officiis.*] Victor alter, sive Victorinus, de Hadriano, *Officia sanè publica & palatina, necnon militiæ, in eam formam statuit, quæ paucis per Constantinum immutatis perseverat.* Casaub.

2. *Nunquam passus aliquem à castris injustè abesse.*] Hoc ait: cavisse Hadrianum severè, ne tribuni gratiosos militibus commectus, sub obtentu falsarum caussarum, darent. *Idem.*

3. *Cum tribunos non favor militum sed justitia commendaret.*] Duobus modis ad tribunatum militum perveniebatur sub extrema libertatis tempora, vel populi suffragiis in comitio: vel militum commendatione apud imperatorem. Idem servatum & diu postea, commutata Reip. forma. *Idem.*

4. *Cum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet.*] Nimirum Hadrianus ad manipularis militis modum omnia agebat. Ut plurimum itinera militum ita se habebant: horas quinque ambulabant quotidie: eo spatio conficiebant modò vicena, modò vicena & quaterna passuum millia. Ille militaris gradus, hic plenus dicebatur, ut scribit Vegetius libro primo, cap. ix. *Idem.*

5. *Triclinia de castris dirueret.*] Ut vel sedentes, vel etiam stantes cibum sumerent, lectos tricliniarios sustulit, & totum illum apparatus, quo triclinia moris erat instrui. Annius de Juliano, *Per varios procinctus stans interdum more militiæ cibum brevem vilemque sumere visibatur.* *Idem.*

Triclinia de castris, & porticus, & topia dirueret.] Nescio an de castris olim triclinia diruerit Hadrianus, sed sane libenter illa de hoc loco diruerem, & disturbarem, si mei res esset arbitrii. Primum, triclinia pro lectis tricliniariis illius temporis auctores non dixerunt, sed pro conclavibus & cænationibus ipsis hanc vocem usurparunt Vitruvius, Quintilianus, Suetonius, &c. Deinde triclinarium lectorum illa tempestate usus erat prorsus abolitus, & in eorum locum successerant stibadia & sigmata, & accubita, ut vocabant. Triclinia igitur Hadriani tempore, & Spartiani erant conclavia, & membra domus. nec aliter hanc vocem heic accipi liceret, si liberet eam agnoscere. an autem hujusmodi triclinia, & cænationes in castris Romanorum extructæ fuerint nescio. Constat enim sub tentoriis & papilionibus, ut vocarunt recentioris ævi scriptores, semper egisse Romanos milites in castris suis. Ergo pro *triclinia diruit*, putarem scribendum, *trichilia diruit*. quam conjecturam sequentia comprobant: *porticus, topia, cryptas* in æstivis castris milites, labante disciplina militari, trichilas, & topia, & virides porticus sibi extruebant, umbræ & frigoris captandi gratia: quæ omnia diruit Hadrianus & evertit. similem luxum in castris Pompeji fuisse observat Cæsar lib. III. de bello civili, apud quem *trichilas* in *triclinia* mutaverant. Græca vox est, *Trichila*. Græcis est *τριχίλη*, & *τριχίλιον*. *trichilium*. o in i mutatur. ut *βαίσικαν*, *fascinus*. *κρίνεσπον*, *canistrum*. *Τριχίλιον* autem Græci vocant, quidquid curvum est, & inflexum. hinc *τριχίλιος* dixerunt porticus virides, arcuatas & in camerarum modum factas. nos *bercellos*, & *lounel-*

castris & ¹ porticus & ² cryptas ³ & topia dirueret: ⁴ vestem humil-

las, vulgo vocamus. sic καμάρον Græcis idem quod τετραγών. inde καμάρον. & Latinis cameræ, arcuata tecta, & in morem rotarum rotundata. nec dubium est, trichilas hinc appellatas pergulas illas concameratas, & arcuatas, ex harundinibus inflexis, & opere topiario colligatis contextas. *Salmas.*

1. *Porticus & cryptas.*] Huiusmodi loca sibi comparabant, qui inter ambulandum, exercendum, aut vescendum, neque æstatis neque hiemis ferre poterant incommoda. quod tamen non in omnibus fiebat castris; sed iis solum ubi collocati milites prædiiarii & limitanei. nam horum castra cum temporaria non essent, urbium instar habuerunt. Porticus ut & balnea inter delinimenta vitiorum censet gravis auctor Tacitus in vita Agricola. *Casaub.*

Porticus & cryptas.] Milites æstate in campo exercebantur, hyeme sub tecto, sed pluviali tantum tempore. nam si pluvia, vel nives cessarent, etiam hybernis diebus exercebantur in campo, & sub dio. porticus igitur ad hanc rem struebant, & tegulis vel scandulis tegebant, aut si abessent, ulva aut cannis. Hadrianus, ergò hic diruisse dicitur virides porticus, & flexibilibus & in se curvatis arboribus constructas, sub quibus delicati milites, & otiosi, omnis jam exercitii militaris expertes æstum vitabant, & deambulabant. eodem referendæ cryptæ sive hypogæa, quæ per summum æstum subirent, captandi frigoris gratia. sic hæc quatuor conjunxit hoc loco Spartianus, quæ in æstivis castris milites luxuria distulentes usurpabant; trichilas, porticus, cryptas, & topia. *Salmas.*

2. *Cryptas.*] Sic propriè appellatur locus in ædibus minus expositus hominum oculis & larens, aut in quo res lateant reconditæ. hic verò cryptæ sunt quas Vitruvius alibi hypogæas deambulationes nominat: porticus quædam subterraneæ, quæ ideo etiam crypto-

porticus vocantur Vitruvius, Plinius, &c. Has igitur hypogæas cryptas destruit Hadrianus, ut luxus instrumenta. *Casaub.*

3. *Et topia.*] Quid sit topiarium opus apud Plinium, vel herba topiaria, apud M. Tullium, topiariam facere, apud Vitruvium varietatibus topiorum ornare, & per topium pingere, ignorat hodie nemo. Funiculis opus totum dirigitur: iisque adeò plurimum artifices topiarii utuntur. inde nomen arti. nam τοπέιον Græcis restis aut funis. *Idem.*

Et topia.] Auctor belli Alexandrini: *Quibus rebus attenuati milites oppido perquam pauci sub pellibus acquiescebant, reliqui ex vestimentis tentoriolis factis atque arundinibus scopisque contextis.* Ita scriptum habetur in vulgatis. scripti habent: *atque arundinum copiis.* scribe arundinum topiis contextis, vel arundine topiis contextis. topiarium autem opus, ut omnes norunt, ex arboribus maxime sequacibus, & flexibilibus constabat, & tonderi aptis, ut sunt myrtus, buxum, acanthus, & similia. hinc ψαλιζοὶ μερῶνωνες apud Hieroclem. sunt consilia myrteta. sic consilia buxetum, Martiali. Firmicus: *Aut qui buxæas arbores tondens in belluas fingat.* ψαλιζεν est tondere. ψαλιζαι, κείραι. Hesychius. nec fingere tantum sed pingere per topia dicebant, ut apud Vitruvium. qui belluas, arbores, homines, antra, portus, & alia id genus, variaque, & minuta, opere topiario exprimebant, ῥωπογροφίος vulgo dicebantur. nam ῥωπὸς est varia & minuta merces. sic ῥωπογροφίος in rebus humilibus & argumentis variis & exiguis versatur; megalographia in grandibus & magnificis. *Salmas.*

4. *Vestem humillimam.*] Castrensem videlicet dictam: Tacitus de Vespasiano, *veste habituque vix à gregario milite discrepans.* Quæcunque autem de Hadriani vestibus hic dicuntur, ad illud referenda sunt tempus, quo versatus est in castris. *Casaub.*

humillimam frequenter acciperet, ¹ sine auro balteum sumeret, ² sine gemmis fibulas stringeret, ³ capulo vix eburneo

1. *Sine auro balteum sumeret.*] Cùm tamen balteos ornatos auro & gemmis constellatos duces Romani haberent. sed is luxus post Hadrianum in mores publicos irrepsit. nam idem Pollio in altero Gallieno ut rarum observat, quod *gemmato balteo sit usus*. Idem.

Sine auro balteum sumeret.] An & sine argento? non putem. nam passim, milites argentata balthea sumebant. Si gregarii milites argentatis baltheis utebantur, quidni duces & Tribuni auratos stellatosque, id est gemmatos usurparent? auro enim, vel aureis clavis configebantur balthei, & gemmis stellabantur. Virgilius:

— *☉ aurea bullis*

Cingula —

Clavos aureos interpretatur Servius. sed de his alibi. *Salmas.*

2. *Sine gemmis fibulas stringeret.*] Balteo solent jungi fibulae: & apud Græcos similiter ζωστήρ ☉ & πορπιών junctim sæpe mentio. veteres etiam pallia & saga fibulis annectebant. *fibulas stringere* ita dictum, ut mox, *spatham claudere*. Vopiscus observat in Aureliano, *ut fibulas aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit: cùm antea argenteas habuissent*. Casaub.

Sine gemmis fibulas stringere.] Fibula stringi non dicuntur, sed vestes fibulis stringi. sic in Trebellii Tyrannis, *vestis muliebri fibula stricta*. & apud Florum: *vestis ingentibus obstricta gemmis*, id est gemmatis fibulis obstricta. quod tamen ajunt, ita dici *fibulas stringere*, quemadmodum *spatham claudere*, ut paulo post sequitur, dici non potest, quam diversum sit. Igebam olim, *sine gemmis fibula stringeretur*. postea nulla littera minus ita scriptum offendi in vetere Palatino. *fibula* dixit, quod unica tantum fibula stringerentur chlamydes & paludamenta imperatorum, & saga militum. Hadrianus autem more Tribuni militaris, auream fibulam, nulla gem-

ma ornata gerebat. *Salmas.*

Sine gemmis fibulas stringeret.] Pal. *sine gemmis fibula stringeretur*. Grut.

3. *Capulo vix eburneo spatham clauderet.*] Spatha, σπάθη, pro latiore gladio. *claudere spatham capulo*, venuste dictum & Δακωνικῶς, pro ensis gestare, cuius in extremo sit capulus eburneus. Amat Tertullianus hæc loquendi genera: ut De Pallio: *Aries trabes machina est, quæ muros frangere militat*. id est, qua utuntur militantes in frangendis muris. non enim audiendi qui emendant *minitat*. Ensim capuli tenuioribus è cornu: honestioribus ex ebore. Virgilius, *atque enses collo suspendit eburnum*. Legas etiam capulos ex auro, argento & gemmis. τὸ claudere & includere, fabrilis artis inrerdum sunt verba, & propriè λιθογραφῆτοις operibus conveniunt. Lucret. lib. iv.

Scilicet ☉ grandes viridi cum luce smaragdi

Auro includuntur. Casaub.

Capulo vix eburneo spatham clauderet.] Gregarii plane militis habitu incedebat Hadrianus: vestis humilis, hoc est sine purpura: fibula sine gemmis, baltheum sine auro, spatha vix capulo eburneo clausa. atqui Plinius sua ætate scribit militibus fastiditos eburneos etiam capulos, & argento cætos habuisse. *spatham eburno capulo claudere*, nihil aliud est quam eburnum capulum vel clausulam spatha addere. sic Græci χρυσακλείειν τὸ ξίφος dicunt de ense, cui capulus additur. Græci vocant ensis capulum, quod fungi formam referat. nos *pomale* à pomi similitudine vulgo appellamus. Græci quoque hodierni μέλον eadem de causa. clausulam ensis etiam liceat vocare, ut Græci χρυσακλείδω. nam extremum alicujus rei, vel id quo teneri potest, χρυσακλείδω appellant, Latini clausulam. spatham aurem eburno capulo clausam Græci ἐλεφανθίνω σπαθίῳ vocant. sic κισθί-

neo spatham clauderet : ¹ ægros milites in hospitiiis suis videret, ² locum castris caperet : ³ nulli vitem, nisi robusto & bonæ

κεράωπιοι, spathæ quæ capulum habent ex cornu. ut & χρυσόδεξι, quæ capulo erant aureis clavis victo. *Salmaf.*

*Capulo vix eburneo spatham clauderet.] Spatham eburneo capulo clausam gestabat Hadrianus, non tamen ipse clauderet. Sed hoc est genus loquendi non inelegans, ita me Deus amet, nec inuentum: cui plane par & simile illud apud Julium Capitolinum in Maximino: *Ufus est argentea lorica. usus est clypeo gemmato inaurato, & hasta inaurata. fecit & spathas argenteas, fecit etiam aureas, & quidquid ejus pulcritudinem possit juvare. fecit & galeas gemmatas, fecit & buculas.* Sic enim ibi Maximinus spathas fecisse dicitur ut heic Hadrianus spatham eburno capulo clausisset. non utique fecit, sed factis usus, vel sibi faciendas curavit. ita hoc loco capulo eburneo spatham sibi claudendam curavit. *Idem.**

1. *Ægros milites in hospitiiis suis videret.] Videt pro viferet, ut εἶναι, ἡγεῖσθαι & esse, pro venire: nisi tamen scripserit auctor viferet. Casaub.*

2. *Locum castris caperet.] Quæ erat metatorum provincia, eorumve qui præfæcti castrorum dicit: aut certè diligentiorum ducum. Idem.*

3. *Nulli vitem nisi robusto & bonæ famæ daret.] De vite centurionum omnia protrita: vitem dare, & centurionem facere, diversa sunt: Ratio est, quia dario vitis, quasi designatio fuit ad centurionatum: qui tunc postea obibat, cum erat aliquis vacuefactus locus morte unius centurionum, aut missione, vel regradatione. Cum erant plures vite donati, promovebatur is qui erat gradu propior, aut qui esset antiquior ejus loci candidatus: nisi qui hunc proximè impellebat, causam diceret, cur ille prior expelleretur. *Idem.**

Nulli vitem, nisi robusto ac bonæ famæ daret.] Nihil mutant libri nostri, & recte. Doctiss. Casaub. dicit aliud esse

*vitem dare, aliud centurionem facere? sed magis mirum quod scripsit, ut diversa poni hæc duo à Spartiano, ubi vero istud? nam in hoc loco nihil tale: nec centurionis ulla mentio. Nulli vitem nisi robusto ac bonæ famæ daret, nec tribunum nisi plena barba faceret. si pro tribuno centurionem posuisset, tunc locus esset illi diversitati. puto igitur, cum aliud cogitaret, doctissimum virum heic tribunum pro centurione accepisse. locus Eusebii, quem ad confirmationem hujus novæ observationis suæ adducit, si recte distingatur, & exponatur, nihil illum juvabit. sic enim ille lib. vii. Τιμή τις ἐστὶ πικρῶ Ῥωμαίοις τὸ κληῖμα, ὃ τὸς τυχνύτως φασι ἐπαρῶν ἄρχωνος γίνεσθαι τόπος χολάζοντα. ἐπὶ τῶν παρορηθῆς τῆ Μακεδονίᾳ ἔβασθη τῆς τιμῆς ἐκείνης. ἤδη τε μέλλοντα τῆς πικρῆς ἐχέσθαι παρελθὼν ἀλλοῦ παρὰ τῆς βήμας, μὴ ἐξείναι ἢ ἐκείνην Ῥωμαίων μετέχον ἀξίας κτ. τὸς πικρῆς νόμος Χριστιανῶν γε ὅτι καὶ τοῖς βασιλεύσει μὴ γινόντι κληῖμα. Ita Eusebius, qui cum illa vitiosa distinctione quæ vulgatas editiones occupat, hoc velle videtur: *Vitem nomen esse honoris apud Romanos, quem qui adepti sunt, centuriones fieri, si vacet locus.* Sed quis in legitima & ordinaria militia designatorum centurionum meminit? quo nomine vero dicebantur illi designati centuriones? priusquam enim centuriones essent, quo tempore vitem tantum gerebant, quo titulo vel quo militiæ munere fungebantur? an milites vite castigabant? at hoc ipsum centurionum proprium fuit, quibus propterea vitis in manu data, verberando scilicet militi qui deliquisset. Qui centuriones fiebant, vel ordine promotionis ad hunc gradum perveniebant, ut ille Marinus apud Eusebium, & Scava apud Lucan.*

— ibi sanguine multo

Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

Vel

& bonæ famæ daret, ¹ nec tribunum nisi plena barba faceret, ² aut ejus ætatis quæ prudentia & annis tribunatus robur impleret, ³ nec pateretur quicquam tribunum à milite accipere: ⁴ delicata omnia undique summoveret, ¹ arma

Vel beneficio imperatoris aut ducis ad hunc honorem promovebantur. *Salmf.*

Nulli vitæ, nisi robusto, &c.] Ita & rectè Palat. *Grut.*

1. *Nec tribunum nisi plena barba faceret.]* In faciendo tribuno duo præcipuè spectabat Hadrianus, ætatis maturitatem, & famæ integritatem. Ad utrumque potest referri quod hic de plena barba dicitur: nam & impudici adolescentēs studiosissimè cum pilothris tum volsellis depilabantur. *Casaub.*

Nec tribunum nisi plena barba faceret.] Plena barba esse dicitur qui ad plenum barbatus est, qualem Græci ἀδρωπῶνα vocant. ut prima barba dicitur ὁ πρῶτος γρηεὶς ζῶν. Mili, ut ad ætatem solum hæc plena barba referatur, placet: ut eos tantum fecisse tribunos Hadrianum existimemus, qui id ætatis essent, quæ plena barba mentum operire consuevit. non præcisè tamen Hadrianus semper in tribunis faciendis plenam barbam exegisse videtur, si ejus ætatis essent & prudentiæ, quæ tribunatui par esse possent. sequitur enim: *Aut ejus ætatis quæ prudentia & annis tribunatus robur implet.* pleniberbes autem Græci πληρηγρηεῖς & ὀλογρηεῖς vocant. *Salmf.*

2. *Aut ejus ætatis quæ prudentia aut annis facile tribunatus robur implet.]* Hæc aliter fortasse capi debent, quam in præmissa animadversione capienda diximus. ut dicat neminem ab Hadriano creatum tribunum nisi plene barbatum, καὶ εἰς ἀνδρα γρηεὶς ζῶντα, aut etiam provecioris ætatis, qui per annos & rerum experientiam, ac prudentiam facile ejus muneris administrationi superesse possent. *Idem.*

3. *Nec pateretur quicquam tribunum à milite accipere.]* Centuriones, tribuni, duces emolumenta à militibus accipie-

bant. Centuriones militibus munerum vacationem vendebant. quod tamen boni principes prohibuere, & centurionibus vacationes annuæ à fisco solvendas constituere. Tacitus lib. I. Hist. Milites autem qui alicujus beneficio vacationem muneris impetrabant, sive gratiis, sive pretio, beneficiarii illius dicebantur, per quem id erant consequuti. nec dubito centurionum multos beneficiarios hoc pacto factos, quo tempore illis vacationes vendere permillum. Hadrianus ne quid à militibus acciperent, cavet. alii item principes post Hadrianum in Tribunos severe vindicarunt, qui aliquid per stellaturam à militibus acceperunt. non hoc tamen perpetuum, nec sub omnibus principibus obrinuit. quis autem dubitat quin & vacationes vendiderint militibus tribuni, & commeatus, pecuniamque eo nomine, aut annonam à militibus acceperint? Hinc passim beneficiarii tribunorum in vetustis monumentis occurrunt. eorum enim quos dimittebant, aut quibus commeatum dabant, militum stipendia tribuni in sinum convertebant, aut aliquid eo nomine ab illis corradebant. atque hinc fortasse *stellatura* dicta est, quam tribunis milites pro commeatu dabant. nam *στῆλαι* est mittere aut dimittere. hinc *στῆλαι* Græcis, qui Latinis *commeatus*. *Idem.*

4. *Delicata omnia undique summoveret.]* Dio: Καὶ πολλά γε εἰς τὸ ἀδρωπῶνα ἐκδεδητημένα καὶ κατεσκευασμένα καὶ μετερρύθμισα καὶ κατεσκευασμένα. ἐκδεδητημένον Græci vocant hominem perversum, mala vitæ, & pravi instituti, delicate luxuriosæque viventem, quasi extra communem vivendi ordinem & morem positum. ἐκδεδητημένον βίον, *vita mollis & effeminata,*

² arma postremò eorum ³ suppellectilemque corrigeret. ⁴ De militum etiã ætatibus judicabat, ⁵ nequis aut ⁶ minor quàm virtus posceret, aut ⁷ major quàm pateretur humanitas, in castris ⁸ contra morem veterem versaretur : agebatque ut sibi semper noti essent, ⁹ & eorum numerus sciretur. ¹⁰ Laborabat præterea ut ¹¹ condita militaria diligenter agnosceret:

I I

sceret:

minata, & luxuria perditã. Hesychius ; *ἐκδραστηθῶν, ἀγροφῶν.* scribe: *ἐκδραστηθῶν, ἀγροφῶν.* perverti. Idem.

1. *Arma postremò eorum suppellectilemque corrigeret.*] Haud abit ab hac scriptura Pal. *Grut.*

2. *Suppellectilemque.*] Robertus Bon. & *suppellectilia.* Casaub.

3. *De militum etiã ætatibus.*] Regius, *actibus,* non probè. Idem.

4. *Ne quis aut minor, quàm virtus posceret.*] Tuentur hanc lectionem ambo Palarini, & vult omninò, exclusisse castris, quibus nondum erat ætas aut robur militare. Sic Sallustius Catilin. cap. 7. *Jam primàm juventus, simul ac billi patiens erat, in castris per laborem usu militiam discibat.* Sed de hac re diximus plenè ad Livium lib. xxxvii. cap. 13. *Grut.*

5. *Minor quàm virtus posceret.*] Ante legitimum adeundæ militiæ tempus. *Virtus* hic est corporis robur, & ut interpretatur Justinianus, ἢ ἐν τοῖς ὀπλοῖς ἰσχύς. Scripta lectio, *minus,* posset accipi de missione ante exactum legitimorum stipendiorum tempus impetrata. sed refutat sequens vox *major.* Casaub.

Minor quàm virtus posceret.] Id est, qui per ætatem arma ferre non posset, nec satis virium ad hanc rem haberet. nam virtutem, pro corporis viribus heic posuit. sic Phædrus :

Virtuti semper prævalet sapientia.
Salmf.

6. *Major quàm pateretur humanitas.*] Ne post emerita stipendia cogerentur militare. Vigesima annus sub imperatoribus sinefferebat militiæ. Sed di-

versa in pedite & equite observata esse tempora, & in iis sapius variatum non ignorant eruditi. Ita igitur Hadrianus juniores senioresque militia excludebat. *Cisaub.*

7. *Contra morem veterem versaretur.*] Excerpta Pal. *veterum.* *Grut.*

8. *Et eorum numerus sciretur.*] In laterculis militaribus descripti nominatim manipuli, cohortes, ala, legiones: & eorum qui subinde morentur nomina diligenter adnotata. hoc laterculum, & ut Appianus vocat, βιβλίον ἐφημέρων & ἡριθμῶν & παρόρηθ, tribuni quotidie Imperatori offerebant, cum ab eo signum peterent. *Cisaub.*

9. *Laborabat præterea ut condita militaria diligenter agnosceret.*] Quin ita recte restituerint eruditi, non inficias eundum, pro eo quod olim legebatur, *condicta militaria.* non aliter tamen scriptum præfert Palarinus, aut excusum vetus editio, ut scias vetustum esse mendum. Hæc autem condita militaria Græci vocant ἀπόθηκα. Annonariæ illæ species, militibus erogandæ, asservabantur in limitaneis civitatibus, & prout magnæ, aut parvæ essent illæ urbes limitaneæ, plurium aut pauciorum mensium habebant condita. ideo autem in urbibus limitaneis illa condita, quod longe major pars militum in limitibus constituta, quibus annona erogabatur promenda ex horreis publicis, quæ in illis urbibus habebantur. hinc tam frequens mentio in Codice Theodosiano, *Principiliorum ad pascendos milites ad limitem sollenniter destinatarum.* Ex limitibus vero, vel limitaneis urbibus ad castra deferrebantur species

D

anno-

sceret: ¹ reditus quoque provinciales solerter explorans, ut si alicubi quippiam deesset, expleret. ² Ante omnes tamen enitebatur ³ ne quid otiosum vel emeret aliquando ⁴ vel pasceret. ⁵ Ergo * conversis regio more militibus,

Bri-

annonariæ per viciniore limitis provinciales, militesque in limitaneis castris constituti, duas alimoniarum partes ibidem de conditis sumebant, tertiam ipsi vehere cogebantur. ita habet lex Juliani Cod. Theod. *de erogat. militaris annonæ. Δημόσια* Græci vocant horrea in quibus species illæ publicæ recondebantur. *Δημόσιον* vulgo, Græcis dicitur fiscus vel ærarium publicum. Procopius pro horreo publico usurpavit. horreum autem apud Latinos, non solum frumenti, sed etiam rerum quarumcumque *τεμεῖον*. & in illis horreis militaribus, non frumentum conditi tantum erat solitum, sed vinum, acetum, lardum, foenum, paleæ, & reliquæ species fiscales & militares. Græcis *ὠρεῖον* cuiuslibet rei *φυλάκιον* & conditorium, ex quo vox Latina ducta *horreum*. Hesychius: *ἔλειον, φυλακῆ, σημεῖον. & ὄλειον, τείχεσσιμα, φρουρῶν. ὄρῶ*, terminum & limitem significat, à verbo *ὄρῶ*, tueor, & video. quod cum cura agrorum limites custodirentur. *ὄρῶ*, Ionice *ἔρῶ*: & Dorice, *ὠρῶ*. sic *ὄλειον, ἔλειον, & ὠλειον*, idem significat. ex illo igitur *ὠλειον*, non dubium est Latinos horreum suum deduxisse. idem enim omnino est *ὠλειον*, & horreum. *Salmas.*

Laborabat præterea, ut condita militaria diligenter agnosceret.] Pal. *condicta*, quæ vox alicui salivam movere posset; non mihi. *Grut.*

* *Condita militaria diligenter agnosceret.*] In Alexandro Lampridius, *Annonam militum diligenter inspicit*. Capitolinus in Gordiano juniore: *Cujus viri tanta in Rep. dispositio fuit, ut nulla esset unquam civitas limitanea potior, quæ non posset exercitum Rom. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & lavi-*

do atque hordeo & paleis condita non haberet. Vides quæ potissimum species intelligantur appellatione conditorum: de quibus & in utroque Codice titulus extat. Græci etiam ut Latini *ἀπὸθεῖα* simpliciter vocant. Hæ annonariæ species sive horreaticæ, in urbibus munitissimis, quæ ferè capita suarum provinciarum erant, asservandæ condebantur: servabantur & in castris, ubi prætenturæ militum limitaneorum: nam hæc castra burgi erant & munitissima oppida. Cùm autem per provincias iter faciebat Imperator, totius annonæ militaris ratio coram illi exponebatur, atque etiam *δείγματῶ* oculis subiciebantur: quæ posterior ætas appellavit *probam*. *Casaub.*

1. *Reditus quoque.*] Scripti, *redditus*. quæ scriptura in veteribus libris frequens. *Idem.*

2. *Ante omnes tamen enitebatur.*] Scribe, *Ante omnia*. *Idem.*

Ante omnes tamen enitebatur.] Ita libri constanter. vult enim, si qui quandoque curaverunt & enixe studuerunt, ut nihil otiosum emerent aut pascerent, eos omnes in hoc studio curaque ab Hadriano superatos. sic ante omnes hoc Hadrianus enisus est, nequid otiosum emeret vel pasceret. *Salmas.*

Ante omnes tamen enitebatur.] Stant pro hac lectione duo Pall. *Grut.*

3. *Ne quid otiosum vel emeret.*] Ut bonum patremfamilias se præstaret. *Casaub.*

4. *Vel pasceret.*] Pascere propriè de familia servorum: ut apud Catonem *bene vestire & bene pascere*. *Idem.*

5. *Ergo conversis regio more militibus.*] Mira locutio, *converti regio more*, pro, ad mores regis sive imperatoris: *ὡς τῆ βουσιλέως ἡθῆ*. REGIS appellationem quam tantopere abominari sunt veteres

Britanniam petiit : in qua multa correxit, ¹ murumque ² per octoginta milia passuum primus duxit, qui barbaros Romanosque divideret. Septicio Claro præfecto prætorii, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, ³ multisque aliis ⁴ qui apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiaris se tunc egerant quàm reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit : ⁵ uxorem etiam ⁶ ut morosam &

aspe-

veteres Romani, & primi etiam Imperatores, proxima ætas frequentavit. Sanè etiam apud Tacitum *regnum* appellari Romanum imperium aliquoties adnotavimus in ejus Annalibus. Atqui multum interfuit, ætate præsertim illa, inter Romanum imperatorem, qui princeps propriè dictus est initio, & regum aliquem. *Idem.*

* *Conversis regio more militibus.*] Hoc est, *συνασπερομένων κτ' ἢ βασιλικὸν τῶν ἐπιχωρίων.* conversatis vel conversantibus regio more militibus. converti enim & conversari idem. quod Græcis *ἀνασπίρασι* & *συνασπερομένοις*. quod vulgò dicimus, *se comparer.* si quis vero inalic cum Casaubo- no morem heic pro moribus accipere, & *converti regio more*, pro *converti ad regios mores*, non invitus ad ejus accedam sententiam, & convertar. ita tamen ut morem non pro moribus hoc loco, sed pro vitæ consuetudine exponam. moris enim habuit Hadrianus, vestem humilem sumere, sine auro baltheum cingere, & fibulis sine gemma vestem stringere, & vicena milia armatus ambulare, & in omnibus vitam plane militarem magistrare, ut supra dixit. quo more institutoque vitæ milites suos convertit, & à pristina consuetudine delicate & luxuriose vivendi deduxit. hoc est quod hoc loco dicit Spartianus, *conversis more regio militibus.* Salmas.

1. *Murum per octoginta millia passuum primus duxit.*] Sic quoque ambo Pall. Grut.

2. *Per octoginta millia passuum.*] Membranæ Puteani, *per octo.* perspicuè falso. Casaub.

3. *Multisque aliis, qui apud Sabinam uxorem.*] Pal. *quos apud Sab.* ut fortè fuerit, quod. Grut.

4. *Qui apud Sabinam uxorem injussu ejus familiaris se tunc egerant.*] Legendum: *Quod apud Sabinam uxorem familiaris se tunc egerant.* Hæc enim causa fuit quare successores illis daret Hadrianus, quod se familiaris apud Augustam egerant. qua vero in re, tacer Spartianus. qui impudicam familiaritatem intelligunt, nã illi multum falluntur. ne tale quicquam cogitarent, poterat per illas duas voces fieri, *injussu ejus.* Salmas.

5. *Uxorem etiam.*] Quam tandem occidisse dicitur. Casaub.

6. *Ut morosam & asperam dimissurus.*] Et aspera Sabina uxor Hadriano: & invicem Hadrianus asper & morosus uxori Sabinæ. male enim tractatam ab Hadriano uxorem Victor alter scribit: *Hujus uxor Sabina dum prope servilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulsæ est.* Ex his apparet, quantopere uxorem contempserit hic imperator, & quam indignis modis eam tractarit, adeo ut etiam videatur non ipse eam tantum despiciatui habuisse, sed amicis quoque, ut irreverenter erga illam se gererent, imperasse. quod cum facere solitum facile arguunt, quæ præcedunt si recte intelligantur. *Septicio Claro præfecto prætorio, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, multisque aliis, quod apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiaris se tunc egerant quam reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit.* his enim, qui nominantur, non ideo successores dedit, quod non eum hono-

asperam dimissurus (ut ipse dicebat) si privatus fuisset.
 2 Et erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum, ita ut 2 per frumentarios occulta omnia exploraret:

nec

rem Augustæ habuissent, quem reverentia domus aulicæ poscebat, & quod nimis familiariter erga illam se gessissent; hoc enim volebat ipse, eam scilicet quam contemptissime haberi; sed quod injussu suo hoc fecissent. non potest alius sensus illis verbis accommodari, *injussu ejus*. Salmaf.

1. *Et erat curiosus.*] Tertullianus Apologetico, *Hadrianus curiositatum omnium explorator*. Et si de alio genere curiositatis loquitur. *Casaub.*

Et erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum.] Mira loquutio, *curiosum domus suæ, & amicorum* aliquei dici, non qui illorum curam habeat, eosque curet, & pro illis sollicitus sit, sed qui multa scire cupiat de amicis, & diligenter inquirat, & rimetur quid rerum agant. Seneca sane dixit, *Decum nostri curiosum*, qui nos curat, & res nostras, lib. iv. de beneficiis, cap. xvii. at heic non in bonam partem accipitur à Spartiano. *Salmaf.*

2. *Per frumentarios occulta omnia exploraret.*] Ut Athenis vitæ ficuum exportatione, certi homines iusti observare qui legi non obtemperarent, cum per calumniam innocentes multos deferrent, *συκοφαντες* appellationem omnibus improbis delatoribus communem reliquerunt: sic in Rom. imperio, milites qui ad perquirenda frumenta, aut eos observandos qui contra leges merces *ἀπὸ τῶν* exportarent, cum latius evagantes, omnium domuum secreta rimarentur, servato veteri nomine ministerium mutarunt, facti principum *ἀπακρυφιστῆς*. Hi sunt qui spargebantur per domos privatorum habitu, ut Tacitus scribit, vel egenium, ut Ammianus lib. xiv. qui in provincias mittebantur tentandis hominum animis, nuntiisque deferendis & cadibus etiam patrandis interdum, ut ex multis horum librorum locis

constat. Atque hoc genus milites in legionibus boni malique principes habuerunt: sed illis pessimus quisque Imperatorum detulit plurimum. De Alexandro Severo scribit Lampridius: *De omnibus hominibus per fideles suos semper quasivit, & per eos quos nemo nosset hoc agere*. Describuntur his verbis frumentarii milites, qui *ἐν ἰδρωδινῶν χιτῶνι* & occulto habitu omnia observabant: sed videtur bonus princeps, cum rem cogere retinere; appellationem frumentariorum, ut invisi bonis omnibus nominis, vitasse: quod tandem sustulit de Rep. magnus Imper. Diocletianus. *Casaub.*

Per frumentarios.] Sciendum frumentariorum nomen & officium sub imperatoribus natum, & tunc primum cognitum in ordinaria militia: nam antea hoc nomen de frumentariis negotiatoribus aut mensuris, tantum usurpabatur. isti autem frumentarii, quorum heic mentio, milites erant, & singulis quidem legionibus certo numero ascripti: unde in veteribus inscriptionibus, *frumentarius legionis illius & illius*, videntur hi originem habuisse à prima publici cursus institutione, quam ad hoc introduxit Augustus, ut omnia minima maxima, quæ in provinciis gererentur, sibi mature ac celeriter annuntiari possent, juvenibus primo dispositis per militares vias, mox etiam vehiculis. quibus hoc muneri injunctum fuit, ut res novas explorarent, & Cæsari nunciarent, vehiculisque publicis, & per intervalla mutatis iter accelerarent. Græcis *ἀρτελιαφόροι*, & *ζαμμυθηφόροι*, atque etiam *πλεροφόροι* dicti, Latinis *frumentarii*. cujus nominis hæc ratio, quod cum vehiculariæ rei præessent, frumentum militare, vel annumam militare transvehendam à provinciis curarent, & in horrea militaria comportandam, vel etiam ex horreis in castra

nec adverterent amici, sciri ab imperatore suam vitam priusquam ipse hoc imperator ostenderet. Unde non in-

jucun-

castra deferendam, ut publici cursus prosequutores. sic enim vocantur Cod. Theod. de *cursu publico*. leg. XLVII. & XLVIII. *sunt præterea duo palatini prosequutores singularum rbedarum, cum tribus servis habentes quinquagenarum librarum avertas, & saga quibus par erit eos pro itineris necessitate muniri.* Ab illis sagis, quibus muniebantur, *sagones* eos appellavit posterior ætas, vel corrupta voce *saiones*. Saio enim nihil aliud est, quam sago, g in i mutato. Sagonum autem vel sajonum frequens apud Cassiodorum mentio: ex quo colligi potest, non eos rantum publicum cursum curasse, sed etiam pecunias publicas exigisse. qui cursu publico destinabantur aliquo iussu principis, veredarii dicebantur, & sagones ætate Cassiodori, quod sagis uterentur. hinc leg. I. Cod. Theod. tit. quo supra, cavetur ne hippocomis saga sua auferant veredarii: saga enim sunt in ea lege quibus hippocomi ipsi muniebantur, & quæ item gerebant veredarii. Græcos illo loco vertisse *πυλαία* observat. quis non videt legendum, *πυλῖα*? quam Latinam vocem Græci usu fecerunt. Glossæ: *Pallium, πυλῖον*. sic frumentarii sub prioribus imperatoribus dicti, quos veredarios sequens ætas appellavit: iique omnino qui Græcis *ἀγγελιαφόροι*, quorum appellationis hæc etiam potest afferri ratio, quod annonæ tributisque exigendis præessent, & provinciales ad solvendum compellerent, & census curam agerent. nam eorum frumentariorum præfecti, iidem & census erant magistri. illud etiam docemur ex Dione, magistrum census eundem fuisse, qui & frumentariorum præpositus, eique hanc curam incubuisse, ut per frumentarios vel *γραμμωτῆφόρους*, imperatorem de omnibus certiore faceret. frumentarios vero non tantum cursus publici procuratores & prosequutores fuisse, sed etiam exigendis vectigalibus

operam dedisse & compellendis ad solutionem pensionum provincialibus. quod postea fuit etiam agentium in rebus officium qui in locum frumentariorum successerunt. Curiosi quoque, qui olim iidem cum frumentariis, postea ex corpore agentium in rebus ad cursum regendum sumpti sunt, sublatis scilicet frumentariis, non cursum tantum publicum procurabant, sed vectigalium etiam exigendorum curam gerebant. sic *sagones*, apud Cassiodorum, sive *sajones*, & cursui publico deserviebant, & pecunias publicas exigebant, & noxios confringebant. in legibus Wisigothorum *saio*, temper pro officiali ponitur, *Judex, & saio*. hoc est *judex* & ejus officialis, frumentarii quoque olim reis persequendis, & exhibendis, & in carcerem compingendis, & criminibus nunciandis, operam dabant. *curiosi*, ut jam dixi, & *frumentarii* idem. sed frumentariis à Diocletiano renotis, & penitus sublatis, curiosi ex corpore agentium in rebus per singulas provincias mittebantur, ad curas agendas, & idem munus obeundum, quod olim frumentarii: quos *ad explorandam annuntiandumque, si qui forte motus existerent*, institutos esse scribit Victor. *ad explorandum annuntiandumque, πρὸς τὸ διοπίδωσιν καὶ ἀγγελλῆσθαι*. quod officium commune videntur habuisse cum speculatoribus, quos Plutarchus vocat *διοπίτηρος καὶ ἀγγελλῆρας*, id est exploratores, & annuntiatores. Locus Plutarchi: *Ἐν τῇ τέττοις Ἰτέροι καὶ Βάρβι, ὁ μὲν ὀπίων, ὁ δὲ τεσσέρτοι. ἕτω γὰρ καλεῖν, οἱ ἀγγελλῶν καὶ διοπίτηρων ὑπηρεσίας τελέθτες*. Secundum hæc verba Plutarchi mens esset, optiones & reserarios Romanis dici, qui exploratorum nunciorumque partibus fungerent. *ἀγγελλοὶ* & *διοπίτηρες* idem sunt. qui explorat aliquid, non in alium finem speculatur & explorat, quam ut nuntiet id quod explo-

jucundum est ¹ rem inferere, ex quo constat eum de amicis multa didicisse. Nam quum ad quendam scripsisset uxor sua, quòd ² voluptatibus detentus & lavacris ad se redire nollet, atque hoc Adrianus per frumentarios cognovisset, petente illo com meatum, Adrianus ei lavacra & voluptates exprobravit. Cui ille, *Num & tibi uxor mea, quod & mihi, scripsit?* ³ Et hoc quidem vitiosissimum putant, atque huic adjungunt quæ de adulterum amore ac nuptarum adulteriis, quibus Adrianus laborasse dicitur, asserunt: **12** jungentes quòd ne amicis quidem servaverit fidem. Compositis in Britannia rebus, transgressus in Galliam Alexandrina seditione turbatus, quæ nata est ob Apin: ⁴ qui quum repertus esset post multos annos, turbas inter populos crea-

rando didicerit. optionem vero, & tessèrarium diversorum esse officiorum nomina nemo queat inficias ire. Speculatores carnificis officium peragebant, in reis capite damnatis decollandis. unde eos *δημισσ*, id est carnifices vocat Dio. Ergò per speculatores, carnifices; per optiones, carceris præpositos vel commentarienses intelligendum est. Frumentarii vero perquirendis quidem reis & prosequendis deducendisque operam navabant, non etiam supplicio afficiendis. ideo honestiores & gradus in militia majoris. sed quamvis diversi ordinis fuerint, speculatores & frumentarii curiosique, frequenter tamen conjunguntur apud auctores ob affinitatem & similitudinem ministerii. *Salmasius.*

1. *Rem inferere ex quo conf. & c.*] Putreani codex, *reinferere*. putavit librarius non esse orationem Latinam. quo enim non *qua* omnes libri. ut suprâ, *Mauvorum gentes quos regerat*. Casaub.

Rem inferere, ex quo confet.] Agnoscit & hanc scripturam Pal. noster. *Gruterus.*

2. *Voluptatibus detentus & lavacris.*] Nam & lavacra, *θερμολασίου* præsertim, inter voluptates censebantur, qua-

rum abstinentia in laude ponenda. Sic Suetonius in Augusto lavandi raritatem commendat. Severiores quoque duces lavacra militibus ademerunt sæpe, ut de Scipione Æmiliano, Metello, aliisque memoriæ proditum est. *Casaubonus.*

3. *Et hoc quidam vitiosissimum putant.*] Nihil mutare ausim: melior tamen fuerit sententia si ita scribas: *Et hoc quidem vitiosissimum putarunt.* Non enim quidam, sed vulgò omnes in Hadriano hoc reprehenderunt. Fortean mutaverunt, quos offendebant *τὸ putaverunt*, sine casu; cum sit usitatissimum. *Idem.*

Et hoc quidem vitiosissimum putant.] Sequutus sum autographum Palatinum, in quo hæc lectio; vulgati prius, *quidam*. Grut.

4. *Qui cum repertus esset post multos annos.*] Neque enim Ægyptii præsentem semper hunc suum deum coluerunt: sed per intervalla temporum existerat ille nobilis taurus, certis notis insignitus, quæ illum probarent deum. Herodotus, *Ἐφεσον Αἰγύπτιοι ὡς σφι θεὸς παρεῖν φωνεῖς, ἀπὸ χρόνου πολλῆς εἰωθὼς ἐπιφαινεῖσθαι*. Multa ibidem parens ille historiæ de exultatione Ægyptiorum Api invento. *Casaub.*

creavit, ¹ apud quem deberet locari ² omnibus studiosè certantibus. Per idem tempus in honorem Plotinæ ³ basilicam apud Nemausum opere mirabili extruxit. ⁴ post hæc Hispanias petit, & Tarracone hyemavit, ⁵ ubi sumptu suo ædem Augusti restituit, omnibus Hispanis ⁶ Tarraconem in conventum vocatis: ⁷ delectumque ^{*} joculariter, ut verba ipsa

1. *Apud quem deberet locari.*] Apud Memphitas fuit moris locari, ut Mnevim alterum bovem sacrum Heliopoli. Statim inventam taurum Nicopolim deducebant sacerdotēs: ubi per dies quadraginta illum exhibebant etiam mulieribus spectandum. postea Memphim perductus, in Vulcani templo consecrabatur, ut loquitur Suetonius. *Idem.*

2. *Omnibus studiosè certantibus.*] Vocem Græcam voluit exprimere, *πύλων φιλοεικηλῶν*. Fuit autem familiare ventosis illis & ridicule stultis populis, pro consecratis animalibus tumultuari, & interdum etiam armis decertare. vide Juvenalem: qui bellum illud inter Tentyritas & Ombitas, vel oculis suis spectaverat, vel ab aliis acceperat qui fuerant *αὐτόπται*. *Idem.*

3. *Basilicam apud Nemausum opere mirabili extruxit.*] Dio templum nominat: si quidem de monumento Nemausi posito accipienda ejus verba. Sed non aliena à probabilitate eorum sententia, qui & stupendam illius amphitheatri molem, aliaque talia ædificia magnifica, quæ etiam hodie quæ Nemausum, quæ circumjacentem agrum nobilitant, Hadriani fuisse opera conjiciunt, ad memoriam Plotinæ commendandam extructa: aut Pii certè; quem genus Nemauso traxisse Capitolinus affirmat. *Idem.*

4. *Post hæc Hispanias petit.*] Reg. petiit. E Galliis in Hispanias est profectus, ut hinc licet colligere, priusquam Urbem repeteret. Extat nummus: ADRIANVS. AVG. COS. III. P. P. & in altera facie: RESITVTORI. HISPANIAE. S. C. *Idem.*

5. *Ubi sumtu suo ædem Augusti restituit.*] Inter primos qui Augusto templa posuerunt Tarraconenses fuisse notum est: Tacitus Annali primo: *Templum ut in colonia Tarraconensi strueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum: datumque in omnes provincias exemplum.* *Idem.*

6. *Tarraconem in conventum vocatis.*] Regius semper, *Terraconam.* *Idem.*

7. *Delectumque joculariter detrectantibus Italicis.*] Julius Capitolinus in Marco, *Hispanias exhaustis, Italica allectione contra Trajani præcepta, verecundè consulit.* Ex horum locorum comparatione clarè discimus, Hispanias temporibus illis exhaustas fuisse ob frequentes dilectus: cum numeri Hispanico milite ut plurimum explerentur. Itali enim consilio cati principis Augusti otio & pacis artibus dediti, parcius militabant, ut scribit etiam Herodianus libro secundo. Inde est quòd Hadriano dilectus in Hispania agente, Italici qui in Hispaniæ coloniis aut municipiis erant ejus imperium detrectant. Inde etiam, quòd cogitur tandem Marcus, allectione civium Italicorum, exhaustas & propè jam solas Hispaniæ urbes frequentare. *Italici* hoc loco sunt Itali aut Italis orti, qui Hispanica oppida inhabitabant. *Idem.*

Delectumque joculariter, ut verba ipsa ponit Martius, detrectantibus Italicis.] Hæc verba, *joculariter delectum detrectantibus Italicis*, putant esse Marii, quod Spartianus dicat, *ut verba ipsa ponit Martius*, sed non eam mentem Spartiani esse cenfeo. vult quippe dicere, verba illa ipsa jocularia quibus delectum detrectabant Italici, apud Marium esse posita. quæ si quis requirat, ab eo petenda. *Salmas.*

ba ipsa ponit Marius Maximus, ¹ detrectantibus Italicis, ² vehementissimè, ³ cæteris, prudenter & cautè consuluit. Quo quidem tempore, non sine gloria gravissimum periculum adiit, ⁴ apud Tarraconem spatians ⁵ per viridaria, seruo in se hospitis cum gladio furiosus irruente: quem retentum ille ministris accurrentibus tradidit: & ⁶ ubi furiosum

Dilectumque joculariter detrectantibus.] Pal. *retrectantibus*; qui & heic & alibi semper exprimit *dilectum*. Ceterum periodum hanc ita interpunxi, tamquam & Hispani ἀπόχθονες & Italici simul joculariter indicarent abhorre se ab militia; seorsim tamen utrisque responderit Hadrianus: quam distinctionem sententia ipsa postulare mihi videbatur. Lipsius noster rescribendum putabat, populariter detractantibus, Epistolâ xviii. Centuriâ Miscellaneâ. Grut.

* *Joculariter detrectantibus.*] Qui palam non audebant rebellare, per jocos ac facetias animum suum à militia abhorrentem indicabant. Ita sperabant eludi posse Hadriani jussu: cum se liberis quærendis operam velle dare, aut nescio quid ejusmodi, serio quidem, sed quasi joco dicitarent. Casaub.

1. *Detrectantibus Italicis.*] Palatinus, *retractantibus*. retractare pro detrectare familiare apud istos auctores, & usitatum verbum. infra: *retractantem*, & *resutantem*. Aurelius Victor in vita Constantii: *Interim Romæ vulgus, turmaque pretoria Maxentium, retractante diu patre Herculio, imperatorem confirmant. retractat*, διτράζει, ὠδύσσειται. *retractat*, ὠδοχουπέι. Salmas.

2. *Vehementissimè consuluit.*] Εἰ μὲν ἔπειτα. ut apud Julianum, μὲν ἔμειβετο εἰς τὴν ἡγοράζου. Sed observemus locutionem: *Italicis vehementissimè consuluit*. pro, sic consuluit, ut principem experirentur vehementissimum & severissimum. Nec mirum principem natura sua tristem, & regnandi probè gnarum, jocos Italicorum officium, aspe-

rius cum iis egisse. Casaub.

Vehementissime consuluit.] Ita distingue: *Omnibus Hispanis in conventum vocatis, dilectumque joculariter, ut verba ipsa ponit Marius Maximus, retractantibus Italicis, ceteris vehementissime, prudenter & cautè consuluit*. Nihil mutavimus in hac lectione nisi distinctionem. sensus est apertus. cum omnes Hispani in conventum vocati essent, & Italici joculariter & leviter dilectum detrectarent, ceteri vero Hispani serio & vehementer, Hadrianus prudenter & cautè consuluit, id est consulte & prudenter egit, cautum & prudens consilium cepit, cum magna prudentia judicioque statuit quid in illa re sibi agendum esset. Salmas.

3. *Ceteris prudenter & cautè.*] Ceteri isti sunt Hispani ἀπόχθονες, qui dilectum detraherent non minus quam Italici: sed modestè, non ut illi joculariter. Casaub.

4. *Apud Tarraconem spatians per hospitiva viridaria, seruo in se hospitis cum gladio furiosus irruente, &c.*] Vox *hospitiva* in neutro conspicitur Palatino; habetque uterque *viridaria*. forsan rectè. Grut.

5. *Per hospitiva viridaria.*] Vocem *hospitiva* hinc eiecimus, jubente pro sua auctoritate Palatino codice. Vera lectio, *Apud Tarraconem spatians per viridaria, seruo hospitis cum gladio furiosus in se irruente*. Salmas.

6. *Ubi furiosum conspexit medicis curandum dedit.*] Rectè. fati enim punitur cui talis morbus. Sed & legimus in Suetonii Augusto cap. 67. *Diomedem dispensatorem, &c.* Grut.

riosum esse constitit, medicis curandum dedit, ¹ in nullo omnino commotus. Per ea tempora & aliàs frequenter in plurimis locis, in quibus barbari ² non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis ³ in modum muralis sepis ⁴ funditus jactis atque connexis, barbaros separavit: Germanis regem constituit: motus Maurorum compressit, & ⁵ à senatu supplicationes emeruit. ⁶ Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit, ⁷ idque Adriani col-

1. *In nullo omnino commotus.*] Est *ἄχρηστον*, in nullo, pro nihil. *Casaub.*

2. *Non fluminibus sed limitibus distinguuntur.*] Quid appellat *limites*? nam & flumina pro limitibus. Romanum imperium alibi limitibus à natura positis claudebatur: alibi arte constructis. prioris generis sunt, mare, hoc est Oceanus: flumina magna, ut Danubius & Euphrates, vel aliquando Rhenus & Tigris. item montes, ut in Asia Taurus quibusdam locis, alibi alii. Posterioris generis sunt fossæ, castra, arces, concædes, stipites, muri. Atque ista *χεῖροποιήματα* sunt, quæ specialiter appellat hic Spartianus *limites*. Fossarum meminit Herodianus item Arcium, & Castrorum. Hujusmodi castra instar habuerunt urbium: imò verò vel à principio, vel temporis tractu urbes fuerant: neque alia origo tot burgorum per Germaniam, Græciam, aliasque finitimas provincias. *Idem.*

3. *In modum muralis sepis.*] Quid si scribamus, *in modum naturalis sepis*? Inter species varias sepimentorum, quas describunt accuratè rei rusticæ scriptores, una est quæ vocatur *naturalis sepes*. sed neque editam lætionem damnare ausim: ut sit sepes muralis, quæ facta est, ut præstet usum muri. *Idem.*

In modum muralis sepis.] *Muralis sepes*, est murus. nam sepes pro quovis ambitu ædificii ponitur, unde & *sepere*, pro, muro lapideo circumdare. apud Vopiscum, *septiones urbis*, pro muris: sepes ex Græco est *σηκός*, sepes: ut *λύκος*, lupus. *σηκόν* Græci omnem *πε-*

ἔσολον vocant, sive ex lapidibus, sive ex stipitibus, vel tabulatis constructus sit. hinc *σηκόν*, *μείνδρω* vocant. sic Latini sepe pro stabulo. septum quoque pro stabulo Virgilio, ut notum est ex illo versu,

*Quamvis multa meis exiret victima se-
ptis.*

Salmast.

In modum muralis sepis.] Sic & Pal. ut & mox, *funditus jactis atque connexis.* Grut.

4. *Funditus jactis atque connexis.*] Regius, *jecit atque connexuit.* *Casaub.*

5. *A senatu supplicationes emeruit.*] Glossæ, *Supplicatio*, *λιτανεία*. rem dicunt: sed morem inlustrant historici Græci, qui hujusmodi honorem hac periphraşi exprimunt: *Ἡ σύγκλητος ἐψηφίσθη ἵνα ἴεν τῆς θεοῖς, καὶ χολάζειν ἐορταζόντες.* Interdum supplicationem vertunt *θυσίαν καὶ ἱεραμεισίαν.* *Idem.*

6. *Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit.* Reg. B. *Parthorum.* pro motu quidam metu perperam. *Idem.*

Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit.] Ita uterque Palat. nisi quod Excerpta, tamen. Grut.

7. *Idque Hadriani colloquio repressum est.*] Ubi autem & quicum habito? nam cum Partho non potest: neque hoc scripsit ullus veterum. & aut omnem historię seriem mirificè perturbavit Spartianus: aut hæc gesta cum adhuc versaretur Hadrianus in Hispania: aut non multò antiè ex ea esset profectus. *Cassianus.*

13 ni colloquio repressum est. ¹ Post hoc per Asiam & insulas ad Achaiam navigavit, ² & ³ Eleusinia sacra exemplo Her-

1. *Post hoc per Asiam & insulas ad Achaiam navig.*] Viderur Hadrianus ex Hispania in Africam trajecisse: inde Ægyptum petiisse & Syriam, reliquamque Asiam. Suadet itineris ordo, quo venisse dicitur in Achaiam: nam si Romam ex Hispaniis reversus, inde Græciam adiit, quomodo illud erit verum? *per Asiam & insulas.* contrâ tamen Dio Cassius: *Διὰ τῆς Ἰερουσίας καὶ τῶν τε εἰς Αἴγυπτον περιών.* Venisse in Ægyptum ex Asia: non ut dicebamus ex Ægypto in Asiam. Adde quòd hic illius in Græciam adventus in quintum sextumve ejus imperii annum incidit: cum decimo post anno vel etiam undecimo Ægyptum adierit, imperii xvi. aut decimoseptimo: ut indicat non obscurè epistola quam de Ægypto & Ægyptiis ad Servianum eos. paullò mox scripsit. *Idem.*

Post hoc per Asiam & insulas.] Palatinus, *post hæc.* Salmat.

2. *Et Eleusinia sacra exemplo Herculis Philippique suscepit.*] *Suscipere sacra,* ut Græci *παραλαμβάνειν τὰ μυστήρια,* pro *μυεῖσθαι.* Dio sic, *ἐποπύδουσε τὰ μυστήρια,* ab eo quod erat postremum, universum sacrorum illorum apparatus designans. Olim Resp. Arheniensium magni beneficii loco præstantibus viris, aut de se bene meritis jus detulit participandi istis sacris. Observat Soranus secundum ab Hercule Hippocratem eo honore fuisse affectum. Aristides in Panathenæico Herculi adjungit Castoras: Postea delatus hic honos multis ab Atheniensibus: & quidem interdum per turpissimam adulationem, ut narratur ab Athenæo. de Hadriano verò Aurelius Victor scribit, illum Romæ Græcorum more caremonias curare occæpisse. *Cassaub.*

3. *Eleusinia sacra exemplo Herculis, &c.*] Sacra suscipere est *μυεῖσθαι.* sic Græci *λαμβάνειν* & *παραλαμβάνειν τὰ*

ιερόα, καὶ τὰ μυστήρια. *sumere sacrum* dixit Tibullus:

Hoc sollempne sacrum, multos hoc sumet in annos.

Sumere igitur sacrum Tibullo est accipere vel suscipere. nam qui sacris initiabantur, ea accipere dicebantur, & invifere. qui vero initiabant, ut Pontifices & Sacerdotes, ea tradere & ostendere. Græcis *δεικνύειν τὰ ιερόα,* de his qui sacra tradunt & initiant: *ἐποπύδουσε,* de illis qui initiantur, & quibus sacra traduntur. in veteri inscriptione: *tradiderunt Eliaca: tradiderunt Leontica: AVRELIVS. VICTOR. AVGENTIVS. V. C. P. P. FILIO. SVO. AEMILIANO. CORFONI. OLYMPIO. C. P. ANNO. TRICESIMO. CONSECRATIONIS. SVÆ. TRADIDIT. CORACICA.* in eadem inscriptione, *OSTENDERVNT. CRIPHIOS.* Ista autem *ἐποπύδουσε* & ostensiones in sacris præcipue locum habebant quæ *κρύφια* Græci vocant. qualia erant Eleusinia, Samothracia, Mithriaca, Cotyttia, & alia id genus. *Sacra crypta* vocavit Petronius: Latini *operta sacra* dixerunt. *sacerdos. Thyotes.* Quod ad hunc autem locum attinet, ubi Hadrianus dicitur sacra Eleusinia suscepisse, D. Hieronymus in Chronico Eusebii hoc sic rettulit: *Hadrianus sacris Eleusinae initiatus multa Atheniensibus dona largitur.* Spartianus quoque heic refert multa Hadrianum in Arhenienses contulisse eo tempore, quo sacris initiatus est. ut hinc forte hauserit Hieronymus. verba Hieronymi sic legenda sunt: *Hadrianus Athenis hyemem exigens Eleusina in-visit.* quod est, *τὰ ἐλδουσία ἐποπύδουσε.* cum vero diversis temporibus apud auctores illam initiationem Hadriani positam reperisset Eusebius, existimavit Hadrianum primum quidem initiatum sacris illis, postea sexennio interjecto, eadem invifisse. nam quinquennii spatium vulgo intererat, inter *μύη-*

Herculis Philippique suscepit : ¹ multa in Athenienses contulit, ² & pro agonotheta resedit. & in Achaia quidem ¹ illud

σιν, & ἐπόπιδσιν. sed fere est ut mihi persuadeam Hadrianum *μυσικὸς* illos νόμους ininime observasse, sed simul & semel *μνηθῶν τε καὶ ἐποπιδσιν*. quod & Demetrio ab Atheniensibus privilegio quodam concessum, narrat Græci. Marcus quoque Antoninus, & initia Cereris adiit, & eodem tempore sacrarium intimum ingressus est. hoc est, *ἀμὰ ἐμυήθη καὶ ἐπόπιδσιν*. Huc accedit, quod nec Dio, nec Spartianus quidquam de iterata ac repetita Hadriani initiatione scripserunt. ut ne addam quam verisimile sit Hadrianum omnium hominum principem curiosissimum, æquo animo tulisse, in interius sanctuarii secretum se non statim admitti, sed in sexennium remitti, & curiositatem suam tot annorum intervallo suspendi. non soli Demetrio hoc indulserunt Athenienses τὸ ἀμὰ μνηθῶν καὶ ἐποπιδσιν : nam & alii quam plurimi hoc idem usurparunt. Latius his de rebus differentem Cl. Salmasium videre licet. *Salmas.*

1. *Multa in Athenienses contulit.]* Multa refert Dio, quæ inde fas petere. *Casaub.*

2. *Et pro agonotheta resedit.]* Diligentissimus scriptor Dio tria breviter nos docet : Hadrianum Athenis Dionysia celebrasse : fuisse tum archontem : inque ea solennitate non pro imperatore se egisse, verum pro archonte & supremo Atheniensium magistratu. Malè ceperunt Dionis mentem qui ἀρχὴν ἀρχῆς interpretati sunt *functus magistratu*. nam Hadrianus quando per Liberalia ludos edidit, archon erat cum maximè. quin videtur ea sine archon fieri voluisse, ut pro dignitatis illius jure Liberalibus præsideret posset. Est igitur ἀρχὴν ἀρχῆς, quod aliter Græci παρελθεῖν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, suscepisse magistratum archontis : non eo functum esse. Suetonii verba sunt : *Certamini præsedit crepi-*

ditus, purpureaque amictus toga Græamica, capite gestans coronam auream. Sed apud Græcos pro genere ludorum, diversa vestis fuit agonotheta; nam in alia multis præsidebant, in alia gymnasticis, &c. Resedit Spartianus posuit pro præsedit, *πρὸς ἡγεθῆν*. Non ubique tamen agonotheta præsidebant. Quare non absurdè dici potest, auctorem non sine causâ usum verbo *residere* de Hadriano : qui de majestate sua remisit vultum, cum dissimulato imperatore archontis & agonotheta locum implevit. similiter tamen eo verbo usus Capitolinus in Lucio Vero : *Medius inter Pium & Marcum resedit, cum quaestor populo munus darct.* Idem.

Et pro agonotheta resedit.] Nescio quid sibi voluit vir magnus qui citatis his Xiphilini verbis ex Dione, τὰ Διονύσια τῶν μεγίστων παρ' αὐτοῖς δρχῶν ἀρχῆς, immo τὰ Διονύσια τὰ μεγάλα ἐποπιδσιν, ut scripserat Dio. Nam τὰ Διονύσια non sunt δρχῶν, sed τελετή. nec enim τὰ Διονύσια τῶν μεγίστων δρχῶν vocat, sed τῶν Ἐαρχοντῶν ἀρχῶν, qui maximus apud Athenienses magistratus. de magistratu igitur archontis loquitur. certum est ex Phlegonte Tralliano Hadrianum archonta Athenis fuisse priusquam imperium adeptus esset. cujus hæc sunt verba : Ἀρχοντῶν Ἀθῶν ἐν Ἀδριανῶν Ἐαυτοκράτορ ἡγομένους, ἵστα δυνάτων ἐν Ρώμῃ αὐτοκράτορ Τραϊανῶν τὸ ἔαθον καὶ Τίτῃ Σεξτίῃ Ἀφεικωνῶν. Illa verba, Ἐαυτοκράτορ ἡγομένους, ita accipienda, archonte Adriano, qui postea imperator factus est. qui postea imperavit. cui vero de his rebus melius tutiusve credi possit quam Phlegonti Hadriani liberto? Præterea non dicit Spartianus hoc loco Hadrianum eo tempore quo pro Agonotheta resedit in ludis Liberalium, archonta fuisse. quod tamen non omisit ut opinor. præfer-

¹ illud observatum ferunt, quòd quum in sacris multi cultros haberent, cum Adriano nullus armatus ingressus est. Post in Siciliam navigavit, ² in qua Ætnam montem conscendit, ³ ut solis ortum videret ⁴ arcus specie, ut dicitur, varium. Inde Romam venit, atque ex ea in Africam transiit, ac ⁵ multum beneficiorum provinciis Africanis attribuit. ⁶ Nec quisquam ferè principum tantum terrarum tam

eum cum paulo post scribat, eum jam imperatorem magistratum illum archontis apud Athenienses cepisse. Dio ipse qui ἀρχὴν ἀρχῆς dixit, non intellexit eo ipso anno archonta fuisse, quod ludos Liberalium edidit, sed plane ex archonte tunc fuisse & olim magistratum illum gessisse significat. nam τῷ περὶ τῆς τῶν αὐτῶν ἀρχῆς ἀρχῆς, ita vertendum: cum maximum apud eos magistratum gessisset. sic Γύγης ὁ τυρραννός, cum Gyges regnum adeptus esset, apud Herodotum. ἀρχὴν ἀρχῆς igitur sic accipiendum, ut ἀρχονομήσας, γυμνασιαρχίας, & similia in veteribus inscriptionibus. quorum omnium significatio, non ad magistratum vel honorem quo quis in presenti fungitur, referenda est, sed quo olim functus est. ita hoc loco apud Dionem dicitur Hadrianus magnifice τῷ Διονύσιου celebrasse jure magistratus, quem olim maximum apud Athenienses gesserat, id est archontis. cum enim in Orientem profectus per Athenas iter fecisset, & in id tempus incidissent Liberalia, iis jure suo tanquam vetus archon praesidere voluit, & hoc munus illius anni archonti præripuit. *Salmas.*

1. *Illud observatum ferunt.* Metu videlicet insidiarum, ut antè diximus. Quòd autem fuerit moris ut iuri ad rem divinam faciendam, cultros assumerent, vel proverbium declarat, ἢ αὐτῶν κείνων. *Casaub.*

2. *In qua montem.* Regius, inque montem. Idem.

In quâ Ætnam montem conscendit.]

Sic ambo Pall. *Grut.*

3. *Ut solis ortum videret.*] Altitudinem montis Ætnæ & mediocriter docti norunt. Est autem evidentissima ratio cur è cacumine præcellorum montium, ortus solis & aliorum siderum citius videantur. *Casaub.*

4. *Arcus specie varium.*] Arcum intellige cœlestem. Pro qualitate, densitate aut raritate nubium quæ inter spectantis oculum intercedunt, & solem cum jam supra horizontem incipit ascendere, varii parent colores. diversimodè enim oculis nostris illuditur. *Idem.*

5. *Multum beneficiorum provinciis Africanis attribuit.*] Testes nummi in eam rem cusi: ut, RESTITVTORI. AFRICAE. & in alio, ADVENTVI. AVG. MAVRETANIAE. S. C. *Idem.*

6. *Nec quisquam ferè principum tantum terrarum tam celeriter peragravit.*] Propterea ceu alter Hercules vulgò habitus hic imperator: qui orbem Romanum assidue peragraret simul, & beneficiis suis adjuvaret. Nummum vidimus apud amplissimum Praesidem Thuanum, ΑΤΤ. Κ. ΑΔΡΙΑΝΟΣ. ΚΕΒΑΚΤΟΣ. ΗΡΑΚΛΗΣ. ΡΩΜΑΙΟΣ. Spectatur ibi in ornamentis Herculeis novus hic HERCVLES ROMANVS. Ipse enim Hadrianus Augustus dictus est HERCVLES SERVATOR; sive AVERRVCVS: quòd provincias circumiens, procuratores & praesides, (genus hominum quovis monstro sæpe tetrius) pro factis supplicio afficeret quàm severissimè. *Idem.*

Nec quisquam ferè principum tantum terrarum tam celeriter peragravit.] Omnino scribendum puto: *Nec quisquam*

tam celeriter peragravit. Denique quum post Africam Romam redisset, ¹ statim ad orientem profectus per Athenas iter fecit, atque opera quæ apud Athenienses cœperat, dedicavit: ² ut Jovis Olympii ædem & aram sibi: eodemque modo per Asiam iter faciens, ³ templa sui nominis consecravit. ⁴ Deinde * à Cappadocibus servitia castris profutura

quàm fere principum tantum tam celeriter peragravit. tantum peragravit, id est, ποσῶτον περιέροση (εν. tantum terrarum obivit. Glossæ: Peragrat, περιέροσεί, περιέρχεται). Salmas.

1. Statim ad Orientem profectus per Athenas iter fecit.] Hujus profectiois Eusebius meminit in Chronico, sexto Hadriani anno. Casaub.

2. Ut Jovis Olympii ædem & aram sibi.] Dio: Τό, τε Ὀλυμπίας τὸ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἴδρυεν ἐξεποίησεν. de hoc templo ad Strabonem & Pausaniam. ex hoc disces, totum illud sanum non minus ad Hadriani honorem pertinuisse, quàm Jovis. fuit enim ibi exstructus qui dicebatur σιγῶς Πρωσλήνιου, locus amplissimus, Hadriano consecratus: statuis repletus quas illi urbes Græciæ certatim posuerant. De Jovis Olympii æde notandum Dionis verbum, ἐξεποίησεν, perfecit, quo significat auctor, non à fundamentis struxisse Hadrianum hanc ædem; sed ab aliis inchoatam consummasse ac dedicasse. quod verum est. Idem.

3. Jovis Olympii, & aram sibi.] Ædem Jovis Olympii Dio vocat Ὀλύμπιον: τότε Ὀλύμπιον τὸ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἴδρυεν ἐξεποίησεν. perperam vir magnus Ὀλυμπίαν legit in illo Dionis loco. nam Ὀλύμπιον pro Ὀλυμπίαν est Jovis Olympii templum. sic Ἰστίον pro Ἰστίον, &c. Salmas.

3. Templa sui nominis consecravit.] Hæc Græci Ἀδριανεῖα vocabant: ut Epiphanius contra Ebionæos, & alii. nam apud eundem Epiphanium in Ario

malè Ἀδριανεῶν scriptum. Ibi narrat Epiphanius Hadriani templum quod Alexandria fuerat ejus honori consecratum, versum postea fuisse in gymnasium, vel prætorium Licinnianum: tandem verò à Constantino imperatore ædem sacram ibi positam, & de nomine Gregorii Meletiani appellatam. Ita paullatim à Christianis imperatoribus in pios usus conversa omnia istius παρεχόμενα coelitis templa. diu tamen eorum memoria duravit & nomen. Casaub.

4. Deinde à Cappadocibus servitia castris profutura suscepit.] Servitia ista castris profutura, quæ à Cappadocibus suscepisse dicitur Hadrianus, non de castrensibus ministris qui in aula militabant accipienda sunt. in regia familia erant, & castrenses ministri; vel castrensiანი, sub posterioribus imperatoribus, qui erant in officio comitis & castrensis sacri Palatii. Scio imperatoris comitatum στρατόπεδον appellari, & castrenses, ministros aulicos. non propterea tamen castra heic acceperim aulam principis. nam Latini castra non dixerunt de imperatorio comitatu. Servorum autem in castris Romanis magna multitudo: calonum, inquam, lixarumque. sed de calonibus heic accipiendum. hi per incuriam disciplina magno numero in castra semper inducti, qui munus facerent, vallum portarent, fossam ducerent. Prioribus sane temporibus & stante adhuc disciplina rati in castris servi, nec nisi digniorum, ducum tribunorumque: postea vero labantibus moribus plures pene servi quam milites, ita ut ne gregarius quidem ullus sine servo. At sub imperatoribus passim

futura suscepit. ¹ Toparchas & reges ² ad amicitiam invitavit, ³ invitato etiam ⁴ Cosdroe rege Parthorum, remissaque illi filia quam Trajanus ceperat, ⁵ ac promissa sella quæ itidem capta fuerat. Quumque ad eum quidam reges venissent, ⁶ ita cum his egit ⁷ ut eos poeniteret qui venire noluerunt, ⁸ causa speciatim Pharasmanis, qui ejus invitationem

funs cuique gregario servus. calones hi veteribus dicti. recentioribus *Galiarii*, servi militum proprie sic dicti quod galeam portarent. Propertius :

Et fesso galea qui tibi portet aquam.

Salmaf.

* *A Cappadocibus servitia castris profutura.*] Olim pars magna fervorum Cappadoces erant: de quorum illiberali ingenio multa passim Græci. apud Romanos verò Cappadox & mancipium, sæpe idem. *Casfab.*

1. *Toparchas & reges.*] *Regius, Tetrarchas.* non multum interest utro legamus modo. *Idem.*

2. *Ad amicitiam invitavit.*] *Regius, ad amicitias.* Scrib. *ad amicitiam suam.* nam *amicitias* numero multitudinis hic quidem duriusculum. *Idem.*

3. *Invitato etiam Cosdroe rege Parthorum.*] *Pall. duo, Osdroe. Grut.*

4. *Cosdroe rege Parthorum.*] *Aurelius Victor* in Trajano Persarum regem hunc appellat: parum accuratè & ad tempora sua oculos referens, non Trajani. Fuere eo nomine plures & Parthorum & mox Persarum reges. Scribitur autem variè: & cum litera *d* *Cosdroes*, ut hic & apud *Victorem* atque alibi: & *Cosroas* sine *d*, ut in *Martyrologiis* aliquoties, & in aliis locis. *Casfab.*

Cosdroe rege Parthorum.] *Palatinus: Osdroe.* quod idem est. Græci autem frequentius *Οσδρω* & *Χοσδρω* pronuntiant. Latini vero scriptores; *Osdroen*, & *Cosdroen* inserto *d*. *Salmaf.*

5. *Ac promissa sella quæ itidem capta fuerat.*] Hæc sella aurea est cui insidebant Parthorum reges, & mox Persarum, cum se præberent spectandos ho-

minibus. Multa in historiis de hac sella non semel apud Romanos captiva. *Casfabonns.*

6. *Ita cum his egit.*] *Paullo* post, *Regibus multis plurimum detulit: à plerisque verò etiam pacem redemit.* *Idem.*

7. *Ut eos poeniteret qui venire noluerunt.*] *Ibidem, à nonnullis regibus contentus est.* *Idem.*

8. *Causa speciatim Pharasmanis.*] *Dio, Επερ ὃ πόλεμος ἐξ Ἀλευῶν, εἰς ὃ Μωσαρέται, ἐκινήθη ὑπὸ Φαροσμάων.* An de isto rege Alanorum Spartiani verba hæc capienda? an potius de alio ejusdem nominis Iberorum rege? In *Excerptis Legationum* è *Dione* lego, *Pharasmanem Iberorum regem Romam cum uxore venisse, & ab Hadriano liberaliter fuisse acceptum.* narrat historiam Spartianus quoque in sequentibus: sed parum dilucidè. Jam olim Iberiæ reges ita appellatos invenio. *Tacirus Annalium xii. Idem.*

Causa speciatim Pharasmanis.] *Verba Spartiani: Quumque ad eum quidam reges venissent, ita cum iis egit, ut eos poeniteret qui venire noluerunt, causa speciatim Pharasmanis qui ejus invitationem superbe neglexit.* Sensus hic esse videtur: cum *Hadriano* comiter & benigne tractasset regulos quosdam qui ad se venissent, poenituisse reliquos qui venire noluerunt, speciatim *Pharasmanem*, qui ejus invitationem superbe neglexerat. delenda igitur vox *causa*, & legendum: *Ita cum eis egit, ut eos poeniteret qui venire noluerunt, speciatim Pharasmanem qui ejus invitationem superbe neglexit.* Nisi si quis retinendam potius censet illa mente, ut nempe *Hadrianus* ita se humane gesserit cum regibus qui ad se

nem superbè neglexerit. Et circumiens quidem provin-
cias, ¹ procuratores & præfides pro factis supplicio affecti,
ita severè ² ut accusatores per se crederetur immittere.
³ Antiochenfes inter hæc ita odio habuit ut Syriam à Phœ- 14
nice separare voluerit, ne tot civitatum metropolis An-
tiochia diceretur. ⁴ Moverunt ea tempeftate & Judæi bel-
lum, ⁵ quòd vetabantur mutilare genitalia. ⁶ Sed * in mon-
te Caf-

venerunt, eam maxime ob caufam, ut
reliquos pœniteret qui venire nolue-
runt, & fpeciatim Pharasmanem, qui
invitanti ut ad fe veniret Hadriano, fu-
perbe refponderat. Hic autem Pharas-
manes rex fuit Iberorum. *Salmaf.*

1. *Procuratores & præfides pro factis
fupplicio affecti.]* Cave heic appellatio-
nem præfidis ad proconfules & propræ-
tores etiam extendas. præfes quidem
generale nomen de provinciæ admini-
ftratore. proprie tamen fic dicti, qui
minores provincias quæ à folis procu-
ratoribus regebantur, adminiftrabant.
itaque in illis provinciis procurator, &
præfes idem. quinimmo utraque appel-
latione gaudebant, procuratoris & præ-
fidis. Hinc in veteribus infcriptionibus,
*Procurator & præfes Alpium. procurator
& præfes provinciarum per Orientem.* fic
Græcis ἀρχαῖοις καὶ ἐπιτάχιοις. At qui
in provinciis proconfularibus procu-
ratores erant Cæfaris, hi non præfides
fed procuratores tantum dicebantur,
qui rem fisci curabant, & nullam nifi in
fiscalibus caufis iurifdictionem habe-
bant. tam de his procuratoribus quam
de illis qui præfidum nomine provinciis
præerant capiendus hic locus. *Idem.*

2. *Ut accusatores per fe crederetur im-
mittere.]* Per fe, id eft, ultro, non cujuf-
quam rogatu, & ut loquuntur Jurifpe-
riti, ex officio judicis. Paullò poft, quos
ad militiam ipfe per fe vocabat. id eft, fi-
ne ullius fuffragatoris commendatio-
ne. Propertius,

*Litora nativos per fe dent picta lapillos.
Cafaub.*

*Ut accusatores per fe crederetur im-
mittere.]* Sic quoque ifta expreffit Pala-

tinus integer. *Grut.*

3. *Antiochenfes inter hæc ita odio ha-
buit.]* Putamus, Hadrianum triftem,
feriunque femper, & nimia fæpe no-
tum feveritate principem, offenfum in-
genio levi, procaci, & petulante populi
luxu diffluentis. Accedit eorundem
Antiochenfium dicacitas: quo vitio fæ-
pe principum odia in fe excitarunt.
Cum igitur ita leves adeoque φιλο-
καίμυνοι effent Antiochenfes, ut
gratiam fui principis femper quàm
dictum mallent perdere: cenfen' Ha-
drianum qui Antiochiæ erat, quando
ille mimus inter ipfum & Plotinam
agebat, faceti illius populi difteria
potuiffè effugere? *Cafaub.*

4. *Moverunt ea tempeftate & Judæi
bellum.]* Imò verò motum Trajan imperante
bellum à Judæis, & fub illo, & fub
Hadriano variis temporibus ac lo-
cis fæpius recruduit: maximè autem
xviii. imperii Hadriani anno, ut ex ve-
rufioribus fcriptoribus narrat Eufe-
bius libro iv. cap. vi. *Idem.*

5. *Quòd vetabantur mutilare genitalia.]*
Efti magnum difcrimen eft inter ἀε-
τέμνειν & ἀνιέμνειν, circumcidere &
castrare; videntur tamen legibus Do-
mitiani, Nervæ & Hadriani, quibus ve-
tita ἀνιέμνῃ, id eft marium eviratio,
etiam circumcifioni fibula effè impofi-
ra. quod cum impatientiffimè Judæi
ferrent, aut potius cum non ferrent, à
Pio tandem auxiliarem legem impetra-
runt. *Idem.*

6. *Sed in monte Caffio cum videndi So-
lis, &c.]* Caffio legendum eft, non Caf-
fia. Dionyfius in ἀεὶνῆσις femper
Κάσιον vocat. Stephanus Κάσιον δι-
άουρα

te Cassio ¹ quum videndi solis ortus gratia nocte ascendisset, imbre orto, fulmen decidens hostiam & victimarium ² sacrificanti afflavit. ³ Peragrata Arabia ⁴ Pelusium venit, & ⁵ Pompeji tumulum magnificentiùs extruxit. ⁶ Antinuum suum dum per Nilum navigat, perdidit, quem muliebriter flevit: de quo varia fama est, ⁷ aliis eum devotum pro

etum à Casio insula una ex Cycladibus colonia inde ducta scribit, vel à Casio quodam Cleomachi filio. heic autem non de Casio Ægypti, sed de Casio Antiochia propinquo intelligendum, cujus tantam altitudinem esse tradunt auctores, ut solis ortus inde videatur quarta fere noctis vigilia. Solinus: *Talis è Casio specula est ut lucem prius videas quam auspicietur dies.* Salmat.

Sed in monte Casio.] Nescio quorsum istud sed hoc loco positum. nullo modo enim coheret cum præcedentibus. *Idem.*

Sed in monte Casio, &c.] Pal. idem, *Casio.* Grut.

* *In monte Casio.*] Casius vel Casius mons duplex; alter ad Pelusium in ipso Ægypti aditu: quò accessisse Hadrianum, præter Dionem, & refert Spartianus mox, & Appianus Alexandrinus. Alter Casius ad Antiochiam fuit. nam ita multi illum præaltum montem nominant, qui ei urbi imminet. Dion in Trajano Corasium: *ἐσείδθη κὲ ἀπὸ τὸ Κορσίσιον*, sed legendum ibi, *ἀπὸ τὸ ὄρη Κάσιον*, vel unica dictione *Ὀρὸς Κάσιον*. nam in secunda Persicorum Procopii Orocasias nominatur mons quidam ad Antiochiam. de hoc igitur Casio loquitur Spart. non de illo altero. *Casaub.*

1. *Cum videndi solis ortus gratia nocte ascendisset.*] Plinius, *Casi montis excelsa altitudo, quarta vigilia orientem per tenebras solem aspicit.* *Idem.*

2. *Sacrificanti afflavit.*] Jovem Casium etiam ibi fuisse cultum constat. *Idem.*

3. *Peragrata Arabia Pelusium venit.*] Vult Hadrianum ex Arabia transisse in

Ægyptum. Dio ait recta è Judæa. *Διὰ τὸ Ἰερουσαλὴμ καὶ ταῦτα εἰς Αἴγυπτον περιέρων.* *Idem.*

4. *Pelusium venit, & Pompeii tumulum, &c.*] Tumulus Pompeii in Casio monte fuit, quod *Κάσιον ὄρος τῷ Αἰγύπτῳ*, & *Κάσιον ὄρος τῷ Πηλεσίῳ* vocat Strabo ad differentiam alterius Casii, qui in Seleucia prope Antiochiam, de quo in superiori animadversione diximus. In illo monte Trajanus cum ad bellum Parthicum proficisceretur, spolia quæ de Getis ceperat, Jovi Casio appendit; crateres nempe argenteos & poculum deauratum ex uri sylvestris cornu. *Salmat.*

5. *Pompeii tumulum magnificentiùs extruxit.*] Dio, *Καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς διεφθαρισθῆναι ἀνηγορεύθη.* *Idem.*

6. *Antinuum suum dum per Nilum navigat.*] Auctorem sequitur ipsum Hadrianum, qui ita in literas retulerat. Dio, *εἶτ' ἐν εἰς τὸ Νεῖλον ἐμπεσὼν, ὡς ἀδελφῶδες γράφει.* *Idem.*

7. *Aliis cum devotum pro Hadriano assidentibus.*] Observabamus ad quartum Suetonii, veterum persuasionem hanc fuisse, posse alicujus produci fata, si ejus vicem subiret alter, velut hostia quædam succidanea. Multa hujus superstitionis, falsissimæ quidem, sed ex vero manantis, exempla non in Græcorum & Romanorum solum historiis; sed & multarum aliarum gentium Barbararum: vel vide quæ de insulis Canariarum insularum narrat Aloysius Cadamustus capite octavo. Neque tantum pro capitibus principum hujusmodi permutatio fieri solita: verum etiam pro quovis aliorum. Aristides Hadriani ferme

pro Hadriano afferentibus,¹ aliis quod & forma ejus ostentat & nimia voluptas Adriani.² & Græci quidem volente Adriano

ferme æqualis, in Sacrarum quinta narrat, se, cum periculose ægrotaret, oraculo monitum, *Ὅτι ἡ Φιλυμένη ψυχὴ ἀντὶ ψυχῆς, καὶ σώμα ἀντὶ σώματος ἀντέδωκε, τὸ αὐτῆς ἀντὶ τῆ ἐμῶν.* Moritur ergo Philumene, convalescit Aristides. Erat hæc filia Callitychæ nutricis quondam Aristidis, vel collactaneæ: Oportebat autem, ut qui pro alio moriebatur, ultro mortem opteteret: quod & in victimis aræ admovendis scimus servatum. Aurelius Victor, de Hadriano & Antinoo verba faciens: *Quæ quidem alii pia volunt religio- saque: quippe Hadriano cupiente satum producere, cum voluntarium ad vicem magi poposcissent, cunctis retractantibus, Antinuum objecisse se referunt.* Ferè tamen quicumque ex antiquis scriptoribus Hadriani famæ voluerunt consultum, sacrificium istud humanum studio dissimularunt. Quare etiam Athenagoras in Apologetico ad Marcum imperatorem, Antinoi consecrationem humanitati Hadriani adscribit, non amori scædo. *Ἀντίνας, inquit, Φιλελευθροντίου τῆ ὑμῆτέρων πατριῶν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιτοχῆ νομιζομένης θεός. Idem.*

Aliis cum devotum pro Hadriano afferentibus.] Qui pro alio devovebantur, & alieni fati vicarii, sua sponte mortem obibant, Græcis *ἀντιψυχοί* dicti quod animam pro anima redderent. ut de Alcestide narrat Græci. Dio vel Xiphilinus *ἱεροσκοθέντες* quidem Antinuum scribit, sed non in eam rem, ut Adriani fata proferrentur, siquidem ejus verba rectè interpretamur, quæ perperam accepta viris doctis putamus. nam, nisi fallor, sentit Dio Antinuum ab Hadriano ad hoc immolatum, ut extispicio puerilis victimæ futura exploraret. nam quæ de Adriani curiositate heic scribit circa divinationes & vaticinationes, magicalque artes, ad illum morem cædendarum humanarum hostiarum, ut

extispiciis futura panderentur, spectat, quem morem curiositatum Hadriani sedulus imitator Julianus usurpasse dicitur. Lampridius de Heliogabalo: *Cædit & humanas hostias lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrumis & matrumis, credo ut major esset utriusque parenti dolor. omne denique magorum genus aderat illi, &c.* Ubi vides pueros etiam decoros ad hanc rem quæri solitos. Antinouis autem adeo decorus ut & formæ gratia Hadriano amaretur ejusque delictum esset. non dubium igitur in alia fuisse sententia Dionem ac Spartianum de hac Antinoi morte sive immolatione, vel causa immolationis. *Salmast.*

1. *Aliis, quod & forma ejus ostentat, & nimia voluptas Hadriani.]* Honestè reticet rem turpem & ne nominandam quidem. ita enim suppleri debet: aliis afferentibus eum fuisse delicias Hadriani, quod & forma ejus ostentat, & Hadriani nimia voluptas. hoc est *πειδουκνία*. id voluptas significat hoc loco, ut mox, in voluptatibus nimius. Est autem firmissimum quo utitur argumentum, à forma Antinoi: quam didicerat Spartianus ex illius statuis, & veteribus nummis. *Casaub.*

2. *Et Græci quidem volente Hadriano eum consecraverunt.]* Respicit ad profusas Græculorum adulationes, quibus Hadriani luctum minuere conati sunt, cum illi Alexandriæ Antinuum suum muliebriter deseret. Habes inlustre exemplum in decimoquinto Athenæi, de Pancrate. Ait, *volente Hadriano*, quæsi consecrationis hujus non fuisset Hadrianus auctor, sed Græci homines: quod & Athenagoras iis verbis quæ modo attulimus, videtur significare. Illi igitur non solum inter heroes & minorum gentium deos Antinuum retulerunt: sed & stationem in cælis certam eidem assignarunt, novum sidus ANTINOVM inter cœlestes imagines

Adriano eum consecraverunt, * oracula † per eum dari affe-

commenti. Ejus posituram in siderum *ἀστροθεσις* & descriptionibus astrologorum invenies. Quidam in orbe Lunæ cum Endymione collocarunt. Ejus consecrationis cum alia extant hodieque monumenta, tum istud Romæ e-gregium.

ΑΝΤΙΝΟΥ
 ΚΥΝΘΡΟΝΟΥ ΤΩΝ
 ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
 Μ. ΟΥΛΓΙΟΥΣ ΑΘΑΛΛΩΝΙΟΥ
 ΠΡΟΦΗΤΗΣ.

Qui lapidem hunc honori Antinoi dedicavit, Hadriani libertus fuit, aut alicujus è Trajani cognatis. Erat autem *θεοφύτης*, id est, sacerdos Antinoi: sed quoniam vulgò creditum est hoc sacerdotio præditi vim divinandi inesse; ideo non *ιερέα* se aut sacerdotem vel flaminem nominat, verum Prophetam. Quòd autem hic nominatur Antinous *σωθῶν* & *ἐν Αιγύπτῳ θεῶν*, deorum Ægypti confessor & confors, illud significat: urbem de hujus nomine Antinoum sive Antinoopolin in Thebaide jussu Hadriani appellatam, non à fundamentis fuisse novam factam; sed ejus gratia instauratam, & quasi denuo conditam: cum esset antè is locus alii numini consecratus. *BESAM* deum illum, & urbem quoque priores vocabant: quam appellationem diu etiam postea retinuerunt Ægyptii, altera Græcis relicta. Propterea fuère qui de duobus unum nomen componerent, & oppidum istud *BESSANTINOVN* appellarent. *Idem.*

Et Græci quidem solente, &c.] Tertulliani locus de hac Antinoi consecratione excutiendus. is ita se habet in vulgatis codicibus Apologerici c. XIII. *Cum Simonem magum statua & inscriptione sancti Dei inauguratis, quum de pedagogis aulicis nescio quem cinadum deum facitis. legendum, Synodi Deum facitis. id est in Synodum & collegium Deorum cooptatis. sic collegium Deorum in veteri inscriptione: JOVI, OPTIMO, MA-*

XIMO. CAELESTINO. FONTEIVS. ET. MINERVAE. ET. COLLEGIO. SANCTISSIMO. Deorum, scilicet. sic in alia inscriptione, *Deorum consilium* dicitur: item *confessus Deorum* in alio marmore. & *Synodus Xystica* sæpe occurrit in veteribus monumentis. qui autem de hominibus in Deorum numerum referebantur: hi *πῆρεδοι* deorum fieri dicebantur, & *σωθῶνοι*, quasi adfessores & eadem sede præditi cum ceteris Diis. Hoc est quod ait Tertullianus, Synhodi deorum fieri, & collegio eorum adscribi. Virgilius ad Augustum:

Tuque adeo quem mox quæ sint habitura deorum

Concilia, incertum est. —

Synhodus Deorum apud Græcos erat ex duodecim Diis, quos magnos appellabant. in quorum numerum qui ex hominibus referebantur, hi *πῆρεδοι* & *μεγάλων θεῶν* dicebantur. Hefychius: *πῆρεδοι, ἠδισταθίμω, ἠδιστάμενων, σωθῶνοι*. Sciendum vero est unicuique Deorum suos attributos *πῆρεδους*. Jovi τῆς δῶδεκα θεῶν, sex mares, sex fœminas, quos propterea Consentes appellabant, id est, *σωθῶνους*, Matri deum idæos Dactylos. Consentes veteribus Latinis dicti qui Jovis consilarii & assessores esse existimabantur. *consentium igitur deorum, & confessus, & concilium, & collegium, & Synodus*, ut in illo Tertulliani loco, sunt *σωθῶνους*. Hujuscemodi autem deorum *πῆρεδους* qui de hominibus in deorum concilium & collegium adlegebantur, Latini veteres appellarent *novensiles* vel *novensides* secundum quorundam opinionem, quod eadem sede præditi essent. *Quos Græci σωθῶνους; à novem ac sidendo, id est eadem sede præditi.* quod novem in eadem sede, hoc est, in eodem templo collocari essent. putavi tamen aliquando deum Synodi dici Antinoum, qui pro deo coleretur à Synodo Xystica. sic enim argumentabar: eum ephebum à Græcis in gra-

asserentes : quæ Adrianus ipse composuisse jactatur.

Fuit

tiam & solatium Hadriani consecratum; statuas ejus in Gymnasiis Græcorum positas cum Herculis, Mercurii, Minervæ, & aliorum deorum qui in Gymnasiis ponebantur, simulacris. Agonem in ejus honorem institutum Gymnicum, ab ejus nomine *Ἀδριανέιον* dictum. cum igitur illi de more sacra facerent Xystici qui in eo agone certabant, putabam Synodi deum propterea eum appellari à Tertulliano. nam Synodi illæ Xysticorum sua sacra habebant, & pontifices suos, ut & alia omnia collegia. Sed *Deorum Synodi fieri*, dicitur Tertulliano qui in Synodum & Concilium deorum cooperatur. *Salmos.*

* *Oracula per eum dari asserentes.*] Idem Græci de Hephæstione narrabant quem Alexander divum fecerat, somnia per illum immitti, curationes fieri, & oracula reddi asserentes. De paretris supra diximus, ita scilicet appellari solitos, qui beneficio principis alicujus, aut propriæ virtutis merito, numinis dignitatem erant adepti, & in consortium Deorum recepti. nil erat esse Deum nisi Dei quoque officio fungerentur. itaque novitii illi & adscriptitii Dii, ut aliqua divinitatis auctoritate censerentur, somniis & oraculis responsa dare, & curationes facere credebantur. quod in Æsculapio, Amphiarao, Trophonio, aliisque stulta credidit antiquitas. idem de Hephæstione fixerunt, qui Alexandro adulabantur; & de Antinoo qui Hadriano. *πατέρες* ejusmodi Deos appellabant. Hinc & *πατέρες δαίμονες* dicti quos ad futura prænoscentia magi evocabant. tres igitur ibi *μαγικῶν* spirituum gradus ponuntur à Fulgentio. Dynameri, hoc est, *Δυναμηγῆ*, potentes & magni Dii vel spiritus, quorum in oraculis reddendis, & somniis mittendis semper certior fides & effectus major. Hos Græci *Θεὸς δυνάμεις* vocarunt. hinc qui apud Samothraciam colebantur

Θεοὶ δυνάμεις. *δυναμῆς* autem & *δυναμηγῆς* idem. Dynameros etiam apud Dardanum liceat interpretari, quos simpliciter *Θεὸς* appellabant. qui distinguiebantur in superos, inferos & medioximos. De Paretris jam diximus, & quare sic dicti jam dedimus rationem, eos nimirum qui ex hominum numero inter Deos relati, & alicui Deo adfessores & ministri attributi. Sequitur de catabolicis quos eisdem cum infernalibus videtur facere Fulgentius. Sed unde nomen his catabolicis? an *δὲ τὸ κῆρτιβολῆς*, quæ vox sacrificium vel victimam significat? quod scilicet sacrificiis & victimis elicentur. Helychius: *κῆρτιβολῆς, θυσιᾶ, τελετή*. Græci *κῆρτιβόλαι* *ἱερεῖον*, mactare hostiam dicunt. Hinc *κῆρτιβόλοι* victimarii, vel confectores victimarum. & *κῆρτιβολῆς*, victima. sed Catabolici dicti illi demones ac spiritus quod deicerent & adfigerent, prosternerentque, quos numine suo implebant, *δὲ τὸ κῆρτιβόλαι*, vel *δὲ τὸ κῆρτιβολῆς*, quæ accessionem & adflationem cum impetu significat, quod derepente irruerent scilicet, & vates suos corripserent, spirituque fatidico impleverent. nam *κῆρτιβολῆς, ἐπίπνοιον θεῶν κῆρτιβόλον* significat, ut ex Polluce videre est. *Idem.*

† *Per eum oracula dari asserentes.*] Hinc & prophetas habuit. in veteri inscriptione Ulpius Apollonius quidam propheta Antinoi memoratur. D. Hieronymus in Hegesippo: *Tumulos mortuis templaque fecerunt, sicut usque hodie videmus. è quibus est & Antinous servus Hadriani Cæsaris, cujus & Gymnicus agone exercetur Antinoius, civitatem ex ejus nomine condidit, & statuit prophetas in templo.* Agon ille Gymnicus in honorem Antinoi institutus celebrabatur, ut ex illis verbis constat, apud Antinoopolim Ægypti urbem. Licet autem in multis Græciæ urbibus templa, & sacerdotes habuerit Antinous, præcipue tamen eum coluisse videntur

¹ Fuit enim poëmatum & literarum omnium studiosissimus, ² arithmeticae, geometriæ, ³ picturæ peritissimus. Jam psallendi & cantandi scientiam præ se ferebat: in voluptatibus nimius. ⁴ Nam & de suis dilectis ⁵ multa versibus composuit, ⁶ amatoria carmina scripsit. Idem armorum

peri-

Ægyptii in ea urbe quæ ab ipso nomen accepit. nam ibi sepultus est. ibi oracula per eum reddi credebantur. ibi & prophetas habuit. *Idem.*

1. *Fuit enim poëmatum & literarum omnium studiosissimus.*] Servat uterque Pall. & *litterarum nimium studiosissimus*, & videtur queat auctoris genuinum. *Grut.*

2. *Arithmetica, geometria, pictura per.*] Victor junior, qui ferè Spartianum sequitur cum alibi, tum etiam hic, pro arithmetica tribuit Hadriano *medendi scientiam*. an ille aliter huc legit? *Casaubonus.*

Arithmetica, geometria, pictura peritissimus.] Agnoscunt et hanc lectionem ambo Pall. *Grut.*

3. *Pictura peritissimus.*] Dio addit plasticæ peritiam. *ἑπιπλαστικῆς καὶ γραφικῆς*. Fortasse Hadrianus Senecam imitatus, qui *Ἀποκροτικῶν ἠρωτικῶν* scripsit, aliquod similis & argumenti & tituli scriptum composuerat: quod non abhorret ab illius ingenio. cò alludens Apollodorus dixerit, *Ἀπέλθε καὶ ταῖς κροτικῶν θῶας γράφε*. *Casaub.*

Pictura peritissimus.] Dubitat Casaubonus ad hunc locum, an huc referri debeat historia quæ apud Dionem legitur. Apollodorus architectus, cum Trajanum imperatorem secum de operibus publicis aliquid agentem atque tractantem diligenter attenderet, interpellantem Hadrianum & intempestive obloquentem hoc dicto amolitus est, *ἀπέλθε καὶ ταῖς κροτικῶν θῶας γράφε*. *τέτταν γὰρ εἶδὲν ἐπίσταται*. Hæret, inquam, vir doctissimus, propter ambiguitatem verbi *γράφειν*, quod *pingere & scribere* significat. Ego vero quin de pictura capiendum sit, nullus dubito. *ταῖς κροτικῶν θῶας γράφειν* pro *ᾧ* ἔ

κροτικῶν θῶας γράφειν, de cucurbitis scribere, Græcum non est. at *κροτικῶν θῶας γράφειν*, cucurbitas in tabula pingere, recte, & solito Græcorum loquendi more dicitur. *γράμματα* autem non minus de opere picto quam de scripto usurpatur. *γράμματα* igitur heic vocat Dio tabellam in qua cucurbitæ pictæ fuerant ab Hadriano, qui ut videtur de belle pictis à se cucurbitis gloriabatur. *Salmas.*

4. *Nam & de suis dilectis.*] *Περὶ τῶν ἐρωτικῶν ᾠδῶν*. sed malim *delicatis* scribi, aut *deliciis*. *Casaub.*

Nam & de suis dilectis.] *Sueton.* Sed ex dilectis unum *Masgabam* nomine, quasi conditorem in *insula κλισίῳ* vocare consueverat. dilectus est *ἠραπῆτης*, *ἠρωτικῶν*. Totus autem hic locus ita distinguendus: *Jam psallendi & cantandi scientiam præ se ferebat. in voluptatibus nimius, nam & de suis dilectis multa versibus composuit. amatoria carmina scripsit.* Purem tamen hæc verba, *amatoria carmina scripsit*, ex glossa esse illius qui illa interpretari voluerit, *de suis dilectis multa versibus composuit*. nam qui de dilectis suis versus componit, utique is & amatoria carmina scribit. *Salmas.*

Nam & de suis dilectis multa versibus composuit; amatoria carmina scripsit.] Cur & ego illa, *amatoria carmina scripsit*, inducenda censeam, inducor ab Excerptis Palatinis. in iis enim loco horum verborum omnium tantum visitur; *Amatoria carmina versibus composuit*. *Grut.*

5. *Multa versibus composuit.*] *Apulejus* in *Apologetico*, *Ipsius etiam Divi Hadriani multa id genus amatoria legere me memini*. *Casaub.*

6. *Amatoria carmina scripsit.*] Retinent antiqui etiam ista verba. Ego inducenda

peritissimus, & rei militaris scientissimus, ¹ gladiatoria quoque arma tractavit. ² Idem severus, lætus: comis, gravis: ³ lascivus, cunctator: tenax, liberalis: simulator, sævus, clemens, & semper in omnibus varius. ⁴ Amicos ditavit, & quidem non petentes, ⁵ quum petentibus nihil negaret. Idem tamen facilè de amicis quicquid infusurrabatur, audivit. atque ideo propè cunctos vel amicissimos, vel eos quos summis honoribus evexit, ⁶ postea ⁷ ut hostium loco habuit, ⁸ ut Tatianum & Nepotem, & Septicium Clarum. Nam Eudæmonem ⁹ priùs conscium imperii, ad egestatem

ducenda censebam. annon enim super-
vacuè bis dicitur idem? *Idem.*

1. *Gladiatoria quoque arma tractavit.*]
Quod in hoc principe notatum ut curiositatis argumentum; idem in aliis minùs severis duriùs acceptum. *Idem.*

2. *Idem severus, lætus: comis.*] Omnia hæc uno verbo Dio Cassius. ἡπιώτερον αὐτῆ τὸ πολύτερον, quod esset in omnibus varius, ut expressit innox Spartianus. *Lætus* hic & alibi in his libris, opponitur severo aut rigido. *Idem.*

3. *Lascivus, cunctator: tenax, liberalis: simulator, sævus, clemens.*] Pessime interpunctus hic locus. lege & distingue: *Idem severus, lætus: comis, gravis: lascivus, cunctator: tenax, liberalis simulator: sævus, clemens & semper in omnibus varius.* eleganter *liberalis simulatorem* vocat, qui liberalem ageret, & liberalis videri vellet. *Salmas.*

Lascivus, cunctator.] Cunctatorem lascivo opponit, ut severum lato; comem gravi, tenacem liberali, & clementem sævo. *Lascivum* Græci interpretantur ἀσπειρή. quæ vox petulantem & protervum significat, in libidinem voluptatemque effusum, qui que facile moveatur & impellatur ad rem quamcunque ex qua voluptatem possit comparare. Hoc sensu *lascivus* contrarius est *cunctatori*, qui nihil perperam aut proterve facit. ἀσπείρησ lascivos Græci proprie vocant. *Idem.*

4. *Amicos ditavit, & quidem non pe-*

tentes.] Videtur ex Dione, εἰδὲ γὰρ ἀνεμενευ ἀιτηθῶσιν. *Casaub.*

Amicos ditavit, & quidem non petentes; cum petentibus nihil non negaret.] Si respicit ad ea modò dicta: *tenax, liberalis;* lectio nihil habet vitii. & tamen, neque Palatinus noster integer, eam scripturam admittit. habet enim, *cum petentibus nihil negaret.* quæ cur non displiceat, facit sequens membrum: *Idem tamen facilè de amicis, quicquid infusurrabatur, audivit.* *Grut.*

5. *Cum petentibus nihil non negaret.*] In regio, c. p. non negaret. in aliis, nihil neg. quod fortasse verius. *Casaub.*

Cum petentibus nihil non negaret.] Qui amicos ditaret & quidem non petentes, mirum est eundem, petentibus nihil non negasse. sed tollenda negatio, & legendum auctoribus libris; *cum petentibus nihil negaret.* confirmat Dio his verbis: Καὶ πολλοῖς πολλὰ καὶ δήμις καὶ ἰδιώταις καὶ βασιλοῦταις τε καὶ ἰσπεύσιν ἐπέειπεν. εἰδὲ γὰρ ἀνεμενευ ἀιτηθῶσιν, ἀλλὰ πῶν πῶντα ἀπὸ τῶν ἐργῶν ῥεῖσιν ἐποίει. *Salmas.*

6. *Postea ut hostium loco habuit.*] Haud aliter Palatinus. ut notat velut. *Gruterus.*

7. *Ut hostium loco habuit.*] Scrib. in host. l. vel tolle τὸ ut. *Casaub.*

8. *Ut Tatianum & Nepotem, & Septicium Clarum.*] Habet & heic Pal. *Attianum.* *Grut.*

9. *Priùs conscium imperii.*] Hoc est,

statem perduxit: ¹ Polyænum & Marcellum ad mortem voluntariam coëgit. ² Heliodorum famosissimis literis lacessivit. ³ Tatianum ut conscium tyrannidis, & argui passus est & proscribi. ⁴ Numilium Quadratum, & Catilium Severum, & Turbonem graviter insequutus est. Servianum sororis virum nonagesimum jam annum agentem, ne sibi

quicum Hadrianus adhuc privatus, & viam ad imperium affectans, solitus omnia consilia communicare. Vel interpretare ex illis præcedentibus, in *contubernium imperatoris & majestatis adscivit*. de quibus antè. *Casaub.*

1. *Polyænum & Marcellum, &c.*] Polyænus nomen non est Romanum, sed purum Græcum. Palatinus & editio Mediolanensis, *Polenum* habent. fortè, *Pollienum*, vel *Pullienum* scribendum, vel etiam *Pollenium*. quæ omnia nomina sunt Romana. Polyænus tamen retineri potest, cum Eudæmonem etiam heic habeamus. *Salmas.*

Polyænum & Marcellum.] Pal. *Polenum*. Grut.

2. *Heliodorum.*] Paulò post inter philosophos Hadriani familiares Heliodorus quidam nominatur. Dio hunc magis nobis aperit, qui cum fuisse Hadriano à cura epistolarum scribit. *Casabonus.*

Heliodorum famosissimis litteris lacessivit.] Heliodorum hunc esse puto, cujus paulo post meminit, quemque in summa familiaritate habuisse dicitur Hadrianus. sed philosophum ibi appellat Hadrianus, & cum Epicteto conjungit: *In summa familiaritate Epictetum & Heliodorum Philosophos habuit.* An & ille ipse est, cujus mentio apud Dionem, qui quæ hinc imperatori ab epistolis fuit? at ne Rhetor quidem Dionem est, tantum abest ut Philosophus dici mereatur. *Salmas.*

3. *Titianum ut conscium t.*] Ille est, qui Tatianus antea dictus: de quo jam multa. *Casaub.*

Titianum ut conscium tyrannidis & proscribi, &c.] Titianum hunc eundem

esse arbitrantur eruditi, cum eo qui Attianus in his libris frequenter appellatur, tutor quondam Hadriani, & ad summos honores ab eodem provectus. quod non mihi sit verisimile. nam ille in antiquis membranarum & in veteri editione *Attianus* vocatur. heic vero Titianum constanter retinet editio veterum cum Palatino. sed & cum paulo supra Attianum inter eos enumerarit, quos summis honoribus prius exivit Hadrianus, & postea hostium loco habuit, ibique simul cum Attiano & Nepotem & Septitium Clarum nominet, quos heic non repetit, nulla causa est cur Attianum repetat. Diversus igitur omnino hic Titianus ab illo Attiano. fuerit igitur hic Titianus cujus hoc loco mentio, ille idem quem decimo anno Hadriani, consulem factum fasti notant. *Salmas.*

Titianum, ut conscium tyrannidis, & argui, &c.] Sic Pal. noster. & verò cum præcesserit de Tatiano, non facile *Titianum* mutarim in nomen alterum; immò mutari non potest, non debet. *Grut.*

4. *Numilium Quadratum.*] Regius, *Umidium*. Scribendum *Numidium*. Quis satis notus iste ex historia. *Casaub.*

Numidium Quadratum.] Pal. & vet. ed. *Umidium* hunc vocant. rectè hoc loco *Umidium Quadratum* libri veteres. *Umidios* & *Ummidios* exhibent lapides. *Salmas.*

5. *Et Catilium Severum.*] *Catalium* Pal. cum veteri editione. mendose, ut opinor: nisi si forte scribendum, *Catulum Severum*. Idem.

Et Catilium Severum.] Pal. *Catalium*. *Grut.*

fibi superviveret, mori coëgit. Libertos denique & nonnullos milites insequutus est. Et quamvis esset ¹ oratione & ² versu promptissimus, & in omnibus artibus peritissimus, tamen ³ professores omnium artium semper ut doctior risit, contempsit, obrivit. ⁴ Cum his ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit. ⁵ Et Favorinus quidem, ⁶ quum verbum ejus quoddam ab Adriano reprehensum esset, atque ille cessisset, arguentibus amicis quòd malè cederet Adriano, de verbo quod idonei autores usurpassent, risum jucundissimum movit. Ait enim, *Non rectè suadetis, familiares, qui*

non

1. *Oratione & versu promptissimus.]* Sic etiam Palat. noster. *Idem.*

2. *Versu promptissimus.]* Regius, *versu potentissimus.* altera lectio recta. Suetonius in Tito, *Latina Græcæque lingua promptus ac facilis.* Ubi malim, *Latina Græcæque lingua p.* Casaub.

3. *Professores omnium artium, ut doctior, risit, contempsit, obrivit.]* Hadrianus, ait Dio, cum vellet etiam in minimis primas tenere, *ἔν τινι ἀρεχρόλων πολλὰς μὲν κερθεῖλε, πολλὰς δὲ καὶ ὑπερβλησεν.* Ammianus libro xxx. in elogio Valentiniani, *Oderat eruditos, & opulentos & nobiles: & fortibus detrahebat, ut solus videretur bonis artibus eminere.* quo vitio exaisse principem legimus Hadrianum. Sed ut vario fuit Hadrianus ingenio, ita varia de eo à scriptoribus sunt prodita. nam quid potest magis contradicere præcedentibus, quàm quod subijcit post pauca Spartianus? *Omnes professores & honoravit & divites fecit.* Quod tamen falso scriptum non esse docebimus. *Idem.*

4. *Cum his ipsis professoribus & philosophis, &c.]* Ad has cum Philosophis & rhetoribus de litteris concertationes & confabulationes divertisse Hadrianum refert Philostratus, animi tantum relaxandi & avocandi gratia. in Phavorino: *Ταῦτα μὲν, inquit, αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸν ἐπεποίητο καὶ διήγε τῶς*

βασιλεὺς φρονιδας, ἀπονδῶν εἰς σοφιστὰς τε καὶ φιλοσόφους. Ubi ridiculus est interpres qui Hadrianum philosophos & sophistas frequentasse dicit & imperatorias sæpe curas cum illis communicasse. *Ἀδριανὸν φρονιδας* dicitur qui animum remittit, & à curis segregat. Ergo *Ἀδριανὸν* est quod Latini dicunt *avocare.* quod Virgilius *animum pictura pascere* dixit. nam *Ἀδριανὸν* Græcis etiam est abducere & deducere de aliqua re: ut *Ἀδριανὸν σε τὰς τὰς, Ἀδριανὸν σε ἀπὸ τοῦ λόγου, avoco & abduco.* Hinc & pro oblectare sumitur apud Græcos: ut apud Latinos *avocare* in eodem sensu positum. Et *Ἀδριανὸν, oblectamentum.* vulgo dicimus *passi-temps.* & *Ἀδριανὸν χρόνον,* quod est *tempus transfigere,* dicimus *passer le temps.* Salmas.

5. *Et Favorinus quidem.]* Et Dio Cassius & Philostratus contentionem quandam commemorant inter Hadrianum & Favorinum: sed quod hîc narratur, alibi non legas. Verbum de quo erat controversia utrius linguæ fuerit, non dicit Spartianus. Favorinus quidem & Latinæ fuit peritus, & Græcæ, ut si quis alius ea tempestate, peritissimus. Casaub.

6. *Quum verbum ejus quoddam, &c.]* Latinum hoc verbum fuisse suspicor de quo controversia inter Hadrianum & Phavorinum mota est. Salmas

non patimini me¹ illum doctiorem omnibus credere² qui habet tri-
 16 ginta legiones. Famæ celebris Adrianus tam cupidus fuit, ut
 libros vitæ suæ scriptos à se, libertis suis literatis dederit,
 jubens ut eos suis nominibus publicarent: ³ nam ⁴ Phle-
 gontis libri Adriani esse dicuntur. ⁵ *Catacrianos* * libros
 obscu-

1. *Illum doctiorem omnibus credere.*] Non puto ipsa esse Favorini verba. *do-
 ctior* pro doctissimus, recentioris est
 Latinitatis idiotisimus. *Casaub.*

2. *Qui habet triginta legiones.*] Sic est:
 temporibus illis alebantur ab impera-
 tore Ro. legiones triginta, aut circiter.
 Dio proximus illi seculo duas & trigin-
 ta, (non, ut vir doctus scripsit, novem
 & viginti) nominat, & cujusque illa-
 rum sedes indicat libro l.v. *Idem.*

3. *Nam Phlegontis libri Hadriani esse
 dicuntur.*] Plures libros scripserat Phle-
 gon quos commemorat Suidas. an il-
 los omnes Hadriani fuisse intelligat
 Spartianus, nescio. videtur libros tan-
 tum quos de vita sua scripserat Hadria-
 nus sub nomine Phlegontis publicasse.
 inter opera tamen Phlegontis, quæ re-
 censentur à Suida, nulli sunt libri de vita
 Hadriani. sed multa alia eum scripsisse
 ibidem refert. licet igitur Phlegontis
 nomine publicati essent illi libri, fama
 tamen erat constans ab Hadriano scrip-
 tos eos esse. ideoque ab eruditis pas-
 sim Hadriani, hoc est auctoris nomine
 citabantur. *Salmas.*

4. *Phlegontis libri Hadriani esse dicun-
 tur.*] Phlegon igitur Hadriani libertus,
 non Augusti. Vide Photii Bibliothecam
 memore xcviij. *Casaub.*

5. *Catacrianos libros obscurissimos.*] Regius, *Catacaymos*. Quæ pura puta est
 Græca vox, *Κατακρυμῶς* sive *Κατα-
 κρυμῶς*. Multifariam exponi potest
 hic titulus. Vel quod orbis terrarum
 incendium, quod Phaëthontis temeritate
 accidit, eo opere descripsisset: vel
 quod Heracliti & quorundam aliorum
 philosophorum sententiam de futura
 conflagratione, qua totum hoc perituru-
 rum pronuntiabant, iis libris tractasset.
 Utrumlibet horum duorum argumen-

tum sive incendii poetici, sive Heracli-
 tet *Κατακρυμῶς*, cujus & Marcus
 Imp. libro III. meminit, intextis Ly-
 cophroneo more fabulis antiquis, ob-
 scuritatibus quam ait Spartianus, fuit ca-
 pacissimum. *Idem.*

Catacrianos libros obscurissimos.] Ni-
 hil opus est referre aut refellere quæ
 ad hunc locum commentati sunt inter-
 pretes. sed meam tantum sententiam
 breviter exponam. Palatinus & editio
 vetus præferunt *catacaymos* pro *catacria-
 nos*. ita etiam in suis libris offendit Ca-
 saubonus, ex quo non *κατακρυμῶς* fa-
 ciendum esset, sed *κατακρυμῶς*. sed
 quinam illi *κατακρυμῶς*? *Catacaymos*
Iliacum composuerat Nero: hoc est
 Troiæ incendium. & nisi me fallit me-
 moria, Lucanus quoque. an & aliquid
 simile tentaverat Hadrianus? sed ne in
 hac lectione morosius exponenda hæ-
 rendum existimem, facit altera scriptura
 in longe vetustissimis Spartiani ex-
 cerptis mihi reperta, quæ disertim ha-
 buit, *catacaymos*. Turnebus in veteribus
 libris, quos pervolvavit, eandem le-
 ctionem sibi notatam, testatus est. Cir-
 ca hanc igitur solam morandum est, &
 in expositione ejus laborandum. nam
 solam eam esse veram mihi persuadeo.
 quomodo tamen explicanda sit juxta
 cum ignarissimis scio. suspicabar olim
 τὰ κατὰ Κάννας scripsisse Hadrianum, &
 hunc operis illius obscurissimi fuisse ti-
 tulum. tunc legendum hoc loco esset:
 τὰ κατὰ Κάννας, libros obscurissimos *Anti-
 machum imitando scripsit*. τὰ κατὰ Κάν-
 νας, res ad *Cannas* gesta. ut memorabi-
 lem illam Cannensem cladem Roma-
 norum versibus descripserit Hadrianus,
 exemplo Antimachi qui bellum The-
 banum composuit. *Salmas.*

obscurissimos, ¹ Antimachum imitando, scripsit. ² Floro
poëtæ scribenti ad se,

Ego nolo Cæsar esse,

³ Ambulare per Britannos,

Scythicas pati pruinas.

rescripsit,

Ego nolo Florus esse,

⁴ Ambulare per tabernas,

Latini-

Catacrianos libros obscurissimos, &c.] Palatin habet, *Catacainos*. Excerpta, *Catacainas*. Grut.

* *Libros obscurissimos Antimachum imitando, f.]* Veterum criticorum de hoc poëta iudicium legere est apud Dionysium Halicarn. & Quintilianum, Horatium quoque. *Casanb.*

1. *Antimachum imitando.]* An similitudine argumenti Antimachum imitatus est, an vero librorum obscuritate? ut obscuritate imitatore Antimachi fuisse intelligamus suadent verba Spartiani. non tamen ut obscurus ab antiquis notatur Antimachus, nec iis poëtis adnumeratur qui κτ' γλωττων scripserunt. ejus adeo studiosus fuit Hadrianus, ut omnibus eum poëtis, Homero etiam ipsi præferre non dubitaret. ut Hadrianus Antimacho, sic Tiberius Euphorione & Rhiano delectabatur, quos & imitatus est in pangendis poëmatibus. Non tamen verum est, quod scribit Dio, vulgus hunc poëtam semper neglexisse. immo vulgo semper in deliciis & amoribus fuit. Catullus:

At populus mundo gaudeat Antimacho.
Salmal.

2. *Floro poëtæ scribenti ad se.]* Dubitavimus olim num hic esset Florus cujus rerum Romanarum epitomen elegantissime conscriptam habemus. vixit ille sub Hadriano, & elegantissimum illud historiæ Romanæ breviarium imperante Hadriano edidit: ut ad Florum docuimus. nec prohibet quod poëtam eum heic vocat Spartianus. sum adhuc igitur in ea sententia, Florum hunc &

illum eundem esse, quam pluribus firmabimus in nova editione illius enchiridii, propediem à nobis evulganda. *Idem.*

3. *Ambulare per Britannos.]* Scribe, *Ambulare*, ob metrum. Verbum *ambulare* resedit in Gallica lingua diversa notione, ut cum de tolutario vel asturcone usurpamus. *Casanb.*

Ambulare per Britannos.] Non opus est scribi *ambulare*, propter versum pro *ambulare*, ut vir doctus censebat. Trochaicus enim est dimetrus catalectus, quales sæpe ab Anacreonte usurpati, & dimetris jambicis catalecticis mixti, ut in hoc *ώδαιον*:

Στεφανηφόρος μετ' ἤρῳ

Μέλπομαι ῥόδον τέρπειον.

Ad hoc exemplar plane facti versus Flori hoc loco & Hadriani:

Ego nolo Cæsar esse,

Ambulare per Britannos,

Scythicas pati pruinas.

Salmal.

4. *Ambulare per tabernas.]* Sequitur: *Latitare per popinas. tabernæ* igitur heic sunt cenopolia. nam medii ævi scriptores, *tabernas* tantum dixerunt de viniariis. id nos in nostra lingua retinemus. nam dicimus *lavernes*. Latini *ganea* appellabant, quas recentiores *tabernas* dixerunt. Loca igitur illa in quibus homines vino & epulis & veneri desidiæque operam dabant, veteribus *lustra* & *ganea*, recentioribus Latinis *taberna*, dicebantur. & ita heic accipiendum quod objicit Floro Hadrianus, *ambulare per tabernas*. sed male *ganeum* Donatus ceterique

Latitare per popinas,

¹ *Culices pati rotundos.*

Amavit præterea genus dicendi vetustum, ² controversias declamavit. Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, ³ Sallustio Cælium prætulit. ⁴ Eademque jactatione ⁵ de Homero ac Platone judicavit. Matthesin sic scire sibi visus

terique antiquiores Grammatici ἀπὸ τῆς γὰς deducunt. nam *ganea* pura puta vox Græca est, dicunt enim illi γάνειον, γάνειον & γάνειον idem, ut δάνειον & δάνειον. γάνεια autem vocabant loca voluptaria in quibus læta vitæ homines, ventri & libidini vacabant. γάνειον enim latitiam & gaudium etiam vocabant. & γάνυμαι gaudeo. Hinc γανίται homines luxuriosi & iustis dediti, nepotes & helluones, quos Latini *ganeo*nes vocant. Hesychius: γανίται, δάπιπνοι, ἀσπίται. γάνειον igitur locus in quo ejusmodi homines nepotabantur. γάνειον, ganeum: ut μασσειον, muscum. & similia sexcenta. *Idem.*

1. *Culices pati rotundos.*] Ὑπὸ τῶν κωνώπων ἐνοχλεῖσθαι τοῖς αὐτῶν κίβητος καὶ ἐμύρον. Acerbè Florum suggillat Imper. vitam illius describens in ganeis & popinis. Culicibus infesta esse cœnopolia & omnes similes locos nemo ignorat: *rotundos* autem vocat, vel quia suctu sanguinis impleti, distenta cute rotundantur; vel ad tumesculos respiciens, qui in puncta cute culicis aculeo excitantur, verè femirotundi. *Casaub.*

Culices pati rotundos.] Culices isti non sunt quos Turnebus intelligebat καὶ κερφόττις, sed veri culices qui rabernas & cauponas infestant. Cæsar per Britannos ambulabat, & Scythicas patiebatur pruinas. Florus per cauponas ambulabat, & culices patiebatur, id est à culicibus infestabatur, qui circa cauponas & vinarias tabernas ut plurimum solent esse molesti. Hinc *cauponarum animalia*, dixit eleganter Plinius, cum culices intelligi vellet. lib. ix. cap. XLVII. *Musciones* sequens atas vo-

cavit. à *musco* ita dictos volunt Grammatici. sed verius, à *musca* per diminutionem. quid enim alius sunt quam parva muscæ? hinc nobis *muscerones* dicuntur. nescio an & *vappones* eos appellarint veteres. à *vappa*, cujus, ut & vini, amantes sunt & cupidi. Sed cur culices illos tabernales, *rotundos*, heic appellat Hadrianus? an à forma? an *culices* dixit, culicum morsus, ex quibus tuberculum rotundum surgere solet? sic *sufes* & *flagella* pro *sustium* & *flagellorum iclibus*, in legibus Wisigothorum *duodecim flagella accipiat*. id est, *duodecim flagellorum iclus*. & *centum sufes accipere*, pro *centum iclus sustium*. ita hoc loco *culices rotundi*, sunt iclus culicum rotundi. nisi quis à forma potius rotundos appellari censeat. sed culices rotundos adhuc non vidi. *Salmas.*

Culices pati rotundos.] Sic Pall. ambob, nisi quod integer, *rotundos*; adscripturnque etiam *calicis*. Grut.

2. *Controversias declamavit.*] Latinas declamationes puto intelligi: de Græcis ejusdem antè diximus. *Casaubonus.*

3. *Salustio Cælium prætulit.*] Legebatur *Cæcilium*. membranæ *Cælium*. Cæcilium veteris poetæ nomen: qui tam ineptè Salustio comparetur, quàm convenienter Crispus & Cælius componuntur. antiquus fuit historiographus, ex quo multa A. Gellius, Priscianus, Sospater Charisius, alii. *Idem.*

4. *Eademque jactatione.*] Κερφόττις καὶ ἀλαζονεία. nam utrumque inest vitium, levitas & arrogantia. *Idem.*

5. *De Homero ac Platone judicavit.*] Homero prætulit Antimachum, ut ex Dione modò dicebamus. Platoni verò quem? nihil enim invenio. *Idem.*

fus est, ¹ ut serò Calendis Januariis scripserit quid ei toto anno posset evenire : ita ut eo anno quo periit, usque ad illam horam qua est mortuus, scripserit quid acturus esset. Sed quamvis esset in reprehendis musicis, tragicis, comicis, grammaticis, rhetoribus, oratoribus, facilis : tamen ² omnes professores & honoravit & divites fecit, licet eos ³ quæstionibus semper agitaverit. Et quum ipse autor esset ⁴ ut multi ab eo tristes recederent, dicebat se graviter ferre si quem tristem videret. In summa familiaritate ⁵ Epicetum & Heliodorum philosophos, & (ne nominatim de omnibus dicam) grammaticos, rhetores, musicos, geometras, pictores, astrologos habuit : præ cæteris (ut multi asserunt) ⁶ eminente Favorino. Doctores qui professioni suæ inhabiles videbantur, ditatos honoratosque à professione dimi-

1. Ut serò Kal. Januariis scripserit.] Serò, id est, ὀψέ τῆς ἡμέρας. vespera diei primi ejus anni. Id tempus opportunum prædictionibus astrologorum Regius, ut sexto. fortasse, ut sexto Kal. I. At Robertus Bon. legit, ut semel Kal. I. probo : & quod sequitur, quid ei toto anno posset evenire, de ipso Hadriano interpretor : quod & proxima verba suadent, & similis huic locus in vita Veri : ubi dicitur cuncta de se scisse & omnes futuros suos actus antè præscripsisse. ei igitur pro sibi, vel ipsi positum, quod illi seculo familiare. *Idem.*

Ut serò calendis Januariis scripserit.] Non sollicitanda hæc scriptura, quam quasi de compactò tuentur optimi libri. serò autem non ideo dixisse opinor, quod serum diei aptum esset & accommodatum astrologicis speculationibus, sed serò scripsit, hoc est post actus diurnos & cum illi vacaret, scripsit & annotavit, quid sibi toto anno posset evenire. per hæc magnam in mathesi scientiam & experientiam Hadriani ostendit, qui Calendis ipsis Januariis, nec illis quidem totis, sed ejus diei serò, quid toto sibi anno eventurum esset, viderit & in ephemeridibus adnotaverit. *Salmas.*

Ut serò Calendis Januariis scripserit, quid ei toto anno posset evenire.] Confirmant & hanc lectionem Palatini codd. duo. arridet tamen conjectura quam per litteras mecum communicavit Joannes Meursius ; ut vero Kal. videatur vita Ælii Veri infra, capite 3. sine ipso. *Grut.*

2. Omnes professores & honoravit & divites fecit.] Propterea scribit Philostratus superasse Hadrianum omnes superioris memoriæ principes studio virtutes promovendi : hoc est, erga viros insignes virtute aut eruditione munificentia. *Casaub.*

3. Quæstionibus semper agitavit.] Reposuimus agitaverit pro agitavit, ex libris ; agitare autem pro exagitare & vexare. *Salmas.*

4. Ut multi ab eo tristes recederent.] Alludit ad Titi Augusti dictum : Non oportet quenquam à sermone principis tristem discedere. *Casaub.*

5. Epicetum.] Reg. Epyctum. *Idem. Epicetum & Heliodorum.]* Et hæc ἄλλοιῶν duorum Palatinorum. *Grutervus.*

6. Eminente Favorino.] Reg. præeminente F. sublatis illis, præ cæteris. *Casaubonus.*

17 dimisit. ¹ Quos in privata vita inimicos habuit, imperator tantum neglexit: ² ita ut uni quem capitalem habuerat, factus imperator diceret, *Evafisti*. Iis quos ad militiam ipse per se vocavit, equos, mulos, vestes, sumptus, & omnem ornatum semper exhibuit. Saturnalia & sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit, & alia invicem dedit. Ad deprehendendas obsonatorum fraudes quum ³ cum plurimis summatibus pasceret, fercula ⁴ de aliis mensis etiam ultimis quibusque jussit appo-

1. *Quos in privata vita inimicos habuerat, imperator neglexit.*] Rara & eo principe dignissima laus, qui in literis tantus esset. Celebratur in Annalibus nostris Ludovici XII. regis sapientissimi, qui de Aurelianensi Duce ad regium fastigium pervenerat, vox aurea. Nam cum illum sui stimularent, ut Ludovicum Trimolium, qui sibi olim multum nocuisset, pro meritis acciperet, *Ego verò, inquit, non faciam: neque enim Galliarum regem decet offensas inimicitiasse Aurelianensis Ducis meminisse aut excqui.* Idem.

2. *Ita ut uni quem capitalem habuerat.*] Reg. tantum neglexit, ut Choniquem c. h. neque Græcum id nomen agnosco, neque Latinum: nisi Chioni scribendum: de quo tamen legi nihil. Idem.

Ita ut uni quem capitalem habuerat.] Sic planè & Pal. integer. *Grut.*

3. *Cum plurimis summentibus pasceret.*] *Lego, cum plurimos suis sumtibus p.* ad stipulante regio codice, totus locus ita distinguendus ac scribendus. *Ad deprehendendas obsonatorum fraudes, cum plurimis suis sumtibus pasceret, fercula de aliis mensis, etiam ultimis quibusque, jussit sibi apponi.* Planissima sententia, cum ante nemo eam caperet. Illa verba, *cum plurimis suis sumtibus pasceret*, propterea ab auctore adjecta, quia non semper plures paverit Hadrianus: quin paulò autè dicebat cavisse summa diligentia, ne quid otiosum pasceret: interdum tamen, ita rebus ferentibus, aluit sumtu suo vel plurimos: ut multis opus esset

mensis. Has igitur mensas Hadriani ἀγοραστῆς & obsonatores, quæstus proptii quàm existimationis sui Heri studiosiores, instruebant: sed ut quæque illarum ab Imperatoria mensa plurimum aberat, ita parcissimè & tenuissimè insternebatur. Quam obsonatorum fraudem ut detegeret Hadrianus, quæso, quid poterat ingeniosius comminisci? *Obsonatorem* Græci vocant ἀγοραστῆς, ut alibi dicebamus: posterior ætas optionem appellavit. *Casaub.*

Quum plurimis summentibus pasceret.] Pal. habuit summatibus, non summentibus. vix ambigo quin legendum sit: *ad deprehendendas obsonatorum fraudes quum cum plurimis summatibus pasceret, fercula de aliis mensis etiam ultimis quibusque jussit apponi.* convivium exhibebat summatibus & proceribus Hadrianus. hoc est quod dicit, *pascebat cum summatibus.* *pasce* absolute dictum pro convivium exhibere, vel epulari. *pasce* dicebatur imperator, cum sollemne convivium exhiberet magistratibus, & reliquis proceribus & summatibus. *pasce* igitur est convivia celebrare, & epulas apparare. sed tam is qui convivium præbebat, quam ille cui præbebat, *pasce* tunc dicebatur. & *pasce* apud aliquem pro convivari, & convivio interesse. *Salmas.*

Cum plurimis summentibus pasceret.] Eadem membrana, *summatibus.* sed prætulim vulgatum. *Grut.*

4. *De aliis mensis, etiam ultimis quibusque jussit apponi.*] Ita quidem à recentiore

apponi. Omnes reges muneribus suis vicit. ¹ Publicè frequenter & cum omnibus lavit: ex quo ille locus balnearis innotuit. Nam quum quodam tempore veteranum quendam notum sibi in militia, dorsum ² & cæteram partem corporis vidisset atterere, percontatus cur se marmoribus defringendum daret, ubi audivit hoc idcirco fieri ³ quòd servum non haberet, & servis cum donavit & sumptibus. Verùm alia die quum plures senes ad provocandam liberalitatem principis ⁴ pariter & se attererent, evocari eos jussit, & alium ab alio invicem defricari. ⁵ Fuit & plebis jactan-

centiore calamo Palat. sed prius tantum fuit, *ultimis quique adponi*, sine illo *justit.* Idem.

1. Publicè frequenter & cum omnibus lavit.] Duplex civilitatis argumentum: quòd publicè lavaret, & quòd frequenter cum vulgo. *Casaub.*

Publicè frequenter & cum omnibus lavit.] Notat *Casaubonus* publicè & frequenter, &c. in nostris libris, publicè & cum omnibus *ἐν τῷ ἀρχαίῳ* posita sunt, & ostendunt adeo popularem & communem fuisse Hadrianum, ut sapius in publico & cum omnibus lavavit. *Salmas.*

Publicè frequenter & cum omnibus lavit.] Hanc lectionem servat omnino biga Palatinorum codicum. *Grut.*

2. Et cæteram partem corporis.] Postulabat Latinitas purior, *cæterum corpus*. Sed lego cum regis membr. *dorsum sibi & cæteras partes c. v. atterere*. in regio est *terere*: melius *atterere*, *ἄττειν* *τὸν* *τοῖχος*, ut mox dicemus. at *defringere* est, *ἀπτελεῖν* *τὸν* *τοῖχος*. *Casaub.*

Et cæteram partem corporis vidisset atterere.] Nec quidquam iidem libri isto variant loco. *Grut.*

3. Quòd servum non haberet.] Hi sunt qui propriè Græcis *ἀντολήκωνοι*, quibus decrat servus qui ampullam & strigilem in balneas deferret, quique herum ibi tereret ac defricaret. *Casaub.*

4. Pariter & se attererent.] Scribendum ut in regio & *Putciani*, *parietis se at-*

tererent. Præcedit enim, *percontans*, cur se marmoribus defringendum daret. Quare etiam illo loco, cæteras partes corporis vidisset atterere, sic accipe τὸ *atterere*, pro ad parietem solii balnearis angulum defricaret. *Idem.*

Pariter se attererent.] Ut ille scilicet veteranus fecerat, qui se marmoribus defringendum dederat, ut liberalitatem principis provocaret. reponit tamen ex suis libris vir doctus, *parietis se attereret*. quom etiam scripturam invenit in excerptis Spartiani. sed *Palatinus* liber retinet *pariter*. quod mutari nolim. imitabantur enim illum veteranum isti senes, & pariter sese atterebant, ut illum fecisse viderant, ut eo pacto provocarent liberalitatem Hadriani, quemadmodum & ille provocarat. si quis tamen *parietis* legendum contendat, nec dux illi nec ratio deest. *Salmas.*

Pariter se attererent.] Sic excerpta Pal. item à manu secundà alter ille integer; ut fortè prius habuerit *pariter* vulgatum. *Grut.*

5. Fuit & plebis jactantissimus amator.] Membranz regiz, *acutissimus am.* Robertus Bon. *diligentissimus am.* En hominum imperitorum facinus. non enim alia mutandi causà illis fuit, præter imperitiam: cum non intelligerent Spartiani verbum, qui Hadrianum ita vocat, quòd plebem Ro. non tam ex animo diligeret, quàm ut de suo in illam

jactantissimus amator. Peregrinationis ita cupidus, ut omnia quæ legerat de locis orbis terrarum, præsens vellet addiscere. Frigora & tempestates ita patienter tulit¹ ut nunquam caput tegeret. Regibus multis plurimum detulit: à plerisque verò etiam pacem redemit, à nonnullis contemptus est: multis ingentia dedit munera, sed nulli majora quàm² Hiberorum: cui &³ elephantum⁴ &⁵ quingenariam cohortem post magnifica dedit dona. ⁶ Quum à Pharasmane⁷ ipse quoque⁸ ingentia dona accepisset, atque
inter

illam amore, & plebis in se vicissim, se jactaret. *Casaub.*

Fuit & plebis jactantissimus amator.] Palatinus liber, accuratissimus. quod præ vulgato amplector. & magis ad mentem Spartiani facit hoc loco, qui Hadrianum tota hac pagina laudat, & eo maxime nomine quod communissimus esset, ut qui frequenter cum omnibus lavaret, plebemque non ὀλιζώρως aut perfunctorie, sed vere & cum cura amaret. *Salmas.*

Fuit & plebis jactantissimus amator.] Sic prorsus Palat. noster. *Grut.*

1. *Ut nunquam caput tegetet.*] Tantum est ἡ ἀσκησις. Nam etiam quæ per naturam fieri non posse videantur, per consuetudinem, quæ natura altera est, & faciliè, & sine noxa fiunt. Quis hodie nudum caput radiis solis, aut omnia perurenti frigori ausit exponere? Sed veteres à primis annis capita ad caloris frigorisque patientiam durabant, crebris frigidæ lorionibus, & assidua nuditate domi & per urbis vicos. Ad iter petasum, vel galerum, vel causiam Macedonicam sumebant, vel pileum sive Thessalicum, sive Arcadicum, sive Laticonicum. tamen infra Spartianus, Hadrianum mortis causam hinc maxime contraxisse. *Casaub.*

2. *Hiberorum.*] Ille ipse est, qui Pharasmanes statim nominatur. nisi tamen aliter Spartiano visum. non enim sine causa dubitaveris. *Idem.*

3. *Elephantum & quingenariam co-*

hortem, &c.] Ita etiam Pal. *Grut.*

4. *Et quingenariam cohortem.*] Edi jussimus, quingenariam. nullæ enim cohortes quinquageuarix, hoc est quæ quinquaginta hominibus constarent; sed quingenariæ omnes, ex quingentis scilicet hominibus. *Salmas.*

5. *Quingenariam cohortem.*] Malim quingenariam, non obscura morus rarione: etsi aliter libri. *Casaub.*

6. *Quum à Pharasmane ipse quoque ingentia dona accepisset.*] Palatinus noster cum Regio: *Quum à Pharasmane ipse quoque ingentia munia dona accepisset.* suspicor illa verba, munia, dona, ex variorum glossis & additamentis intrusa esse, & scripsisse Spartianum, *Cui & elephantum & quingenariam cohortem post magnifica dedit dona, quum à Pharasmane ipse quoque ingentia accepisset.* Facile enim ex proximo subintelligi potest dona. sed & ingentia pro rebus ingentibus & magnis dicunt isti auctores, ut, *ingentia polliceri, &c.* Cum igitur hoc loquendi genus parum probarent imperiti homines, alii de suo infererunt munera, alii dona. *Salmas.*

7. *Ipsè quoque ingentia dona accepisset.*] Pal. *ingentia munia dona accep.* putarim scribendum munera, & alterutram vocem interpretamentum: adiectam initio à scribâ, neque etiam deletam, ne paginam inquinaret litura. *Grut.*

8. *Ingentia dona accepisset.*] Scribo, *ingentia munera dona accepisset.* *Casaubonus.*

inter hæc auratas quoque chlamydes, ¹ trecentos noxios cum auratis chlamydis in harenam misit ad ejus munera deridenda. Quum judicaret, ² in consilio habuit ³ non 18
amicos

1. *Trecentos noxios, &c.*] Lego, *Atque inter hæc auratas quoque chlamydes trecentos, trecentos noxios*: ut sit numerus par exhibitorum noxiorum ab Hadriano, & missarum à Pharasiane chlamydem. *Idem.*

Trecentos noxios cum auratis chlamydis.] Non puto tot chlamydes auratas Hadriano misisse Pharasianem, nec hoc dicere Spartianum. sed cum inter alia ingentia munera misisset & auratas chlamydes, Hadrianum ad ejus dona traducenda & deridenda, trecentos noxios chlamydis auratis indutos in arenam misisse. non enim ut ad numerum chlamydem à Pharasiane missarum, numerus responderet noxiorum, curavit imperator: sed cum forte tot noxii in arenam essent mittendi, omnes illos chlamydis auratis indui jussit in derisionem munerum, Pharasmanis. solebant autem noxii per amphitheatrum in auratis tunicis, & purpureis togis traduci. *Salmas.*

2. *In consilio habuit.*] Palatinus & edit. vetus: *in consilia habuit*, pro *ad consilia*, vel *in consiliis*. *Idem.*

3. *Non amicos aut e. solum, sed jurisconsultos.*] Quasi non & jurisconsulti inter principum amicos. Amici principis duobus modis dicebantur: interdum illi solum eo nomine comprehensi, quos in domestica & interiore vita haberet privata amicitia sibi junctos. ita Spartianus hic accipit: ideo addit, velur interpretans, *aut comites*. sæpius sic appellantur, quos publicè, ut ita dicam, princeps amabat & quorum consiliis regebatur. Sic accipit apud Suetonium in Tito, capite septimo, *Amicos elegit, quibus etiam post eum principes, ut sibi & Reip. necessariis acquirerunt, precipueque sunt usi.* In his & similibus locis, *amici imperatoris* sunt, quos hodie vocamus *Conseillers d'etat*. Inter hujus generis amicos ut & nunc, sic & olim

semper, apud bonos certè principes, Jurisconsulti fuerunt. *Casaub.*

Non amicos suos aut comites solum.] Amici & comites Augusti dicebantur, qui à consiliis Augusti erant, & amici quidem quod in interiorem familiaritatem principis admissi, & in contubernium adsciti, omnibus ejusdem consiliis interessent. Spartianus supra, *Optimos quosque de senatu in contubernium imperatorie majestatis ascivit.* Idem infra scribit eum optimos quosque de senatoribus consilio suo adhibuisse. Si igitur amici Augusti, familiares, & contubernales erant, & dicebantur, inter officia domus Augustæ cura amicorum Augusti fuit. quo officioungebantur ut plurimum liberti, qui à cura amicorum vocabantur. horum frequens in vetustis monumentis mentio: pauca ex multis exempla heic ponam. T. FLAVI. AVG. LIB. VICTORIS. A. CURA AMICORVM. in alio: M. ULPIVS. AVG. LIB. HERMA. A. CURA AMICORVM. Comites autem Augusti idem dicebantur; quod Augustum in omnibus processibus, ut vocabant, & expeditionibus bellicis comitarentur. ejusdemque contubernales & commensales erant. hi pedaturam in castris juxta prætorium accipiebant à pedibus LX. ad LXX. refert Hyginus in Gromatico. vetus saxum Mediolani:

C. SENTIO
SEVERO
QUADRATO
C. V. COS.
AMICO. ET
COM. AVG. N.

Vides *amicum* & *comitem* Augusti simul dici, ut hoc loco *amicos* & *comites* junctim posuit Spartianus. Hos igitur amicos & comites in consilio habebat, si quando judicaret imperator. aliquando etiam & Jurisconsultos adhibebat, ut hoc loco fecisse Hadrianum notat auctor.

amicos suos aut comites solum, sed jurisconsultos, ¹ & ² præcipuè Julium Celsum, Salvium Julianum, Neratium Priscum, aliosque, quos tamen senatus omnis probasset. Constituit inter cætera, ³ ut in nulla civitate domus aliquæ transferendæ ad aliam urbem ullius materiæ causa diruerentur. ⁴ Liberis proscriptorum duodecimas bonorum concessit. ⁵ Majestatis crimina non admisit. ⁶ Ignotorum hereditates repudiavit: nec notorum accepit, ⁷ si filios

etor. nam & Jurisconsulti sæpe inter illos amicos & comites Augustorum fuere. *Consiliarii* etiam Augustorum dicebantur. Comites igitur isti eodem & nomine & munere usque ad posteriores imperatores manserunt. nam *comites consistorii vel consistoriani* dicebantur. *consistorium*, ut notum est, τὸ συνέδριον Principis. Mentio in *saxis*, *Comitis intra palatium ordinis primi. comitis intra consistorium ordinis primi*. Primus autem Constantinus, ut voluit, gradus istos comitum fecit, & in primi ordinis, secundi, tertii distinxit. veterum tamen omium imperatorum exemplo, qui amicos totidem classibus & ordinibus distinctos habuere. nam in primas & secundas & tertias admissiones digerebantur, ut ait Seneca lib. vi. de beneficiis, erantque primi, & secundi amici. Primæ classis, & primi ordinis erant fere digniores, & cum his consilia participabat imperator. sic & sub Constantino, & qui eum sequuti sunt imperatoribus consistoriani comites ordinis erant primi. *Salmas.*

1. *Et præcipuè Julium Celsum.*] Nihil variat Palatinus. sed profecto restituendum, *Juventium Celsum*, ut dudum monuere viri docti. *Grut.*

2. *Præcipuè Julium Celsum.*] Quis iste, aut ubi ejus mentio inter illius tempestatis prudentes? Pub. Juventium Celsum novimus nos clarissimum illa ætate jurisconsultum: cujus nomen hic arbitramur restituendum. *Casaub.*

3. *Ut in nulla civitate transferendæ ad aliam urb.*] Nullum dubium est, quin ad

dictum s. c. respiciat Spartianus: et si verba ejus mentem s. c. parum plenè expriment: quod passim in his libris observabimus. Ergo hoc ait Spartianus, constituisse Hadrianum, ne transferendæ ullius materiæ causâ ad aliam urbem, in ulla civitate domum aliquam diruere fas esset. Ait, *ut in nulla civitate*, hoc est, non Romæ solum, sed ne in aliis quidem civitatibus. Ulpianus §. sexto dictæ legis; *Hoc senatusconsultum non tantum ad urbem, sed et ad alias civitates pertinet*. Ibidem Ulpianus docet, appellationem domus laxè hic accipiendam. Materiæ in aliam urbem solitæ transferri sunt, ut tigna, marmora, typi, & quod mireris jure mecum, parietes aut parietum partes. *Idem.*

4. *Liberis proscriptorum duodecimas bonorum concessit.*] Veteris legis Cornelie de proscriptione duo capita fuere: altero proscriptorum liberis aditus ad honores obstruebantur: altero bona patris proscripti publicabantur. Prius caput antiquavit Julius Cæsar, & post illum principes alii, ut notamus ad Suet. libro primo, cap. xli. posterius lege hac tollit Hadrianus: sed ex parte solum, eaque admodum exigua. *Idem.*

5. *Majestatis crimina non admisit.*] Judicia majestatis prout erat principis ingenium, vel exercebantur vel silebant. *Idem.*

6. *Ignotorum hereditates repudiavit.*] Et hoc, exemplo Augusti. Suetonius libro ii. cap. lxxvi. *Idem.*

7. *Si filios haberent.*] Regius, sed si f. b. *Idem.*

lios haberent. ¹ De thesauris ita cavit, ut si quis in suo reperisset, ipse potiretur: si quis in alieno, dimidium domino daret: si quis in publico, ² cum fisco æqualiter partiretur. ³ Servos à dominis occidi vetuit, ⁴ eosque jussit damnari per judices, si digni essent. Lenoni & lanistæ servum vel ancillam ⁵ vendi vetuit causa non præstita. ⁶ Decoctores bonorum suorum, ⁷ si suæ auctoritatis essent, ⁸ catamidiari

1. De thesauris ita cavit.] Ad iad Julianum Institutionum libro secundo. Idem.

2. Cum fisco æqualiter partiretur.] Palat. æquabiliter. Grut.

3. Servos à dominis occidi vetuit.] Legit titulum De jurè & sævitia dominorum in elegantissimo libello Licinii Rufini, qui collationem Mosaici juris & civilis Romanorum continet. Casaubonus.

4. Eosque jussit damnari per judices.] Cæjus Institutionum titulo III. Si servus dignum morte crimen admisit, iis judicibus, quibus publici officii potestas commissæ est, tradendus est, ut pro suo crimine puniatur. Idem.

5. Vendi vetuit causa non præstita.] Id est, sine iudice & arbitrio domini, ut in simillima re loquitur Modestinus lege XI. Dig. Ad legem Corneliam de sicar. Idem.

6. Decoctores bonorum suorum, si.] Jam olim lege fuerat cautum ne liceret decoctoribus sedere in spectaculis inter sui ordinis homines. Idem.

Decoctores bonorum suorum si suæ auctoritatis essent.] Displicet interpretatio viri doctissimi, potest enim & ille qui suæ non sit auctoritatis, etiam decoquere, ut filius familias & pupillus. At Hadrianus solos eos decoctores, qui suæ essent auctoritatis, in amphitheatro catomis cædi jussit. Interpretor igitur, si suæ auctoritatis essent, si sui juris essent. quinam autem sui juris esse dicerentur vel Institutiones docent. Salmaf.

7. Si suæ auctoritatis essent.] Hoc est, qui vitio suo decoxissent, &c. Casaub.

8. Catamidiari in amphitheatro.] No-

tissimus ad veterum, fontes & poenis addictos ad exemplum traducendi per amphitheatrum. Pro catamidiari regis membrance præferunt catomidiari: quod detracta aspiratione, videri possit non temere spernendum, pro catomis cædi, ut in vita S. Viti: hoc audiens pater ejus jussit infantem catomis cædi: Catomidiari ergo, siue catomadiari fuerit κατωμιδιάρων τῶν πλοῦτων. Sed placet magis vulgata lectio, quæ & sine dubio vera est. Græcum est, κατωμιεδιάρων. Nōxii per fora, theatra & amphitheatra iseræ magna rerum verborumque ludibria traducebantur. Quare etiam quod major esset omnium cachinnatio, vel asino imponebantur, ut infra noramus, vel joculariter ornati producebantur. In quibusdam Græciæ urbibus mos fuit, decoctores in forum inducere, & federe jussis, capinum capiti imponere ludibrii causa: idque vocabant κατωμιδιάρων. Idem.

Catamidiari in amphitheatro.] Veteres omnes catomidiari. & mihi placet, & hanc lectionem solam veram esse existimo. Catomidiari, est quod alii dixerunt, catomis cædi. à κατωμιδιάρων voce Græca quæ κατωμιδιάρων significat, verbum Latinum catomidiare, hoc est scapulas verberare, nam a in i mutant Latini in plerisque vocibus quas ex Græco deslexerunt. sic κωμιόζω, comisso. sic λεγιστή, lepiſta. πατίνα, patina. & infinita talia. sic catomidiare δὲ τὸ κατωμιδιάρων. Hinc igitur catomidiare verbum, κατωμιδιάρων τῶν πλοῦτων. quod alii dixerunt, catomis cædere, vel catomo. τὸ κατωμιδιάρων, vel τὸ κατωμιδιάρων, pars est

tamidiari in amphitheatro & dimitti jussit. Ergastula fer-

sub collo inter scapulas, quod Latini *inter scapulum* vel *inter scaplium*, & *conscapulum* appellant. hoc est, *σπρωμίων*. sic autem aliqui *catomo* aut *catomis* cædi dicitur, cui *catomium* aut *catoma* cæduntur, quemadmodum *capite cædi* ille dicitur cui caput cæditur. & apud veterem Juvenalis interpretem, *manibus vapulare*, cui manus flagris cæduntur, aut *ferula*, ad illum versum Satyrici:

Nec prodest agili palmas præbere Lupercæ. Palmas ideo dicit quia aut catomidiabantur, seu catomis cædebantur. Luperci, ut notum est, per urbem discurrentes occurrantium sibi qua mulierum, qua virorum terga aut manus feriebant pellibus. quibus etiam sponte cædenda terga mulieres præbebant. nam hoc ad fecunditatem facere credebatur. Decoctores ergo bonorum suorum Hadrianus in amphitheatro *catomidiari* jussit, & dimitti. Fustibus aut virgis castigatos possumus, immo debemus intelligere, nisi malimus plumbatis, quarum ictibus cervicibus & terga contundi moris fuit, sed posteriorum tantum imperatorum ævo. *Salmaf.*

Catomidiari in amphitheatro & dimitti jussit. Pal. *catomidiari* proximè ad lectionem regiarum membranarum, *Grut.*

I. *Ergastula servorum & libertorum tulit.* Libertos intellige eos, qui ut ingrati in servitutem retracti: nam inter jura patronatus & istud, de quo lege Ælia Sentia cautum. Est verò insignis hic locus: nam aliunde hoc non discas. Sed an credemus constitutione ista Hadriani omnia penitus *ergastula* fuisse sublata? hæreo. nam publica saltem *ergastula* etiam post illa tempora, inter coercitionum species video nominari. Ferre pro auferre, familiare his scriptoribus. *Casaub.*

Ergastula servorum & libertorum tulit. Ergastula servorum nota, sed libertorum non item. Omnes enim tam editi quam scripti non *libertorum*, sed *libe-*

rorum exhibent: *ergastula servorum & libertorum tulit.* eamdem igitur tollendorum in totum *ergastulorum* causam habuit Hadrianus, quam olim Augustus repurgandorum. multi enim liberi & ingenui homines ex occulto & insidiis inter viam rapiiebantur, & in *ergastula* compingebantur à possessoribus: multi etiam sua sponte ad vitandam militiam, in ea se coniciebant ut laterent. Suetonius in Tiberio: *Curam sustinuit repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini in invidiam venerant, quasi exceptos suppresserent non solum viatores, sed & quos sacramenti metus ad hujusmodi latebras compulisset.* Idem in Augusto: *Rapti per agros viatores sine discrimine, liberi servique, ergastulis possessorum suppresserentur.* Hadrianus illa non repurgavit, sed penitus sustulit, ut ne unquam illi fraudi occasio pateret. non enim in gratiam servorum, sed ingenuorum videtur ea sustulisse, ne ut antea sæpe factum per factionem possessorum abripi possent & in *ergastulum* dari. Hoc est quod ait Spartianus *ergastula servorum & libertorum per Hadrianum sublata.* Sane concesserim libenter non de publicis *ergastulis*, sed de privatis hanc Hadriani constitutionem esse intelligendam, & male sentire viros doctos qui de publicis etiam eam explicant. Hadriani enim multæ constitutiones & rescripta in libris Digestorum reperiuntur, quæ mentionem habent operis publici & metalli pœnæ. privata igitur tantum *ergastula* ab Hadriano sublata fuisse ponamus. hoc sub ipso tantum obtinuisse, vel non diu post ipsum durasse, fidem fecerint multi auctorum loci qui mentionem eorum repræsentant. Porro vox *ergastuli* non tantum origine, sed etiam formatione Græca, eamque ut alias plerasque, à Siculis Romani sumpserunt. ut enim ab *ἔραστῆς*, *ἐραστὺλ*, *ἔραστῆς*, *ἔραστῆς*, *ἔραστῆς*, & τὸ ἔραστῆς pro amatorio. sic *ἔραστῆς*, *ἔραστῆς* dimit-

fervorum & libertorum tulit. ¹ Lavacra pro sexibus separavit. ² Si dominus in domo interemptus esset, non de omnibus servis quæstionem haberi, sed de his qui per vicinitatem poterant sentire, præcepit. ³ In Hetruria præturam imperator egit. ⁴ Per Latina oppida dictator ⁵ & ædilis & duumvir fuit. ⁶ Apud Neapolim demarchus, ⁷ in patria sua quinquennalis: ⁸ & item Adriæ quinquennalis quasi in

diminutiva forma, qui terram colit, & in terræ cultu laborat, qua arando, qua fodiendo. *ἐργάσιλον* igitur est *ἐργασίων*, ut *ἐρώτιλον*, *ἐρωτικόν*. inde *ἐργάσιλον* & *τόπος* adjective locus in quo ejusmodi *ἐργασίων* vinetæ detinebantur ad opus rusticum faciendum: quod adjectivum postea in substantivum transit & *ἐργάσιλον* factum. inde Romanis *ergastulum*. Salmast.

1. *Lavacra pro sexibus separavit.*] Olim viri femineque mixtim lavabant, nullo pudore nuditatis: quem turpissimum morem Græcos accepisse à Romanis in M. Carone queritur Plutarchus. Quem tollere conatus Hadrianus: de quo Dio, *λέει οὗς χρωεῖς ἀλλήλων εὐτόις*, viris & mulieribus, *ἄρροστέπειξε*. Sed non obtinuit, aut non diu lex Hadriani: nam alioquin opus nova lege non fuisset, cujus auctor Marcus; qui auctore Capitolino, *lavacra mixta sustulit*. Laodicensi concilii canone xxx. vetantur *συλλέει οὗς γυναιξίν ἀνδρες*. Quid profuit? adeo enim mos ille per hunc canonem extinctus non est, ut etiam de clero & monachorum ordine multi, post concilium illud, promiscuè cum feminis lavarent. *Casaub.*

2. *Si dominus in domo interemptus esset.*] Moderatur senatusconsulto Siliano: cujus providentia crudelis ex Tacito & libris Jurisprudendum nota. Hadrianeæ verò hujus constitutionis in superstitibus veteris doctrinæ civilis reliquiis, nulla, nisi fallor, extat hodie mentio. *Idem.*

3. *In Hetruria præturam imperator egit.*] Accipiebam in Hetruria, pro in

aliquo, aut si fortè, in quibusdam Hetruriæ oppidis. Certum est fuisse urbes in Italia nonnullas, quæ suos magistratus prætores vocarent: idque ex Cicero & aliis docti pridem observant. Sed aliò ducit nos vetus inscriptio, in qua leguntur hæc inter cætera: *PRAET. ETRVR. XV. POPVLORVM. Idem.*

4. *Per Latina oppida dictator.*] Nara & Dictatores vocarunt suos magistratus quædam Latinæ urbes. *Idem.*

5. *Et ædilis & duumvir fuit.*] Utrumque nomen in municipiis & coloniis frequens fuisse, notum omnibus. *Idem.*

6. *Apud Neapolim demarchus.*] Neapoleos ordinarius magistratus ita vocabatur ab antiquo. *Idem.*

7. *In patria sua quinquennalis.*] Jam diximus Italicam in Bætica intelligi. In pleiisque coloniis & municipiis fuisse Quinquennales, nemo jam ignorat. Absens autem gessit hunc magistratum Hadrianus, si verè observatum Dioni, nunquam illum post susceptum imperium, patriam suam adiisse: etsi de illa moritum quàm optimè. *Idem.*

In patria sua quinquennalis.] Glossæ, *περίοετησιόν* exponunt in capite de magistratibus: Varia autem corpora & collegia suos Quinquennales habere, & quidem non ex nomine suo perpetuos; item municipia & oppida, coloniæque multæ de quibus nos alibi. *Salmast.*

8. *Et item Adriæ quinqu.*] Reg. & iterum *Ad. q.* Ex initio hujus libri clarum, cum hæc urbs Hadriani alia patria dicatur. *Casaub.*

fi in alia patria, ¹ & ² Athenis archon fuit. ³ In omnibus penè urbibus, ⁴ & aliquid ædificavit, & ludos edidit. Athenis mille ferarum venationem in stadio exhibuit. Ab urbe nunquam ullum venatorem aut scenicum avocavit. Romæ post cæteras immensissimas voluptates, in honorem focrus suæ, ⁵ aromatica populo donavit. ⁶ In honorem Trajani ⁷ balsama & crocum per gradus theatri fluere iussit:

1. *Et Athenis archon fuit.*] Hadrianum jam imperatorem archonta Athenis fuisse notat heic Spartianus. in superioribus tamen animadversionibus notavimus, eum antequam imperaret, hoc magistratu functum esse, Trajano vi. & Tiro Sextio Africano Coss. hoc est anno Trajani quartodecimo. *Salmas.*

2. *Athenis archon fuit.*] Lege Trebellium Pollionem in Gallienis. *Cassub.*

3. *In omnibus pene urbibus ædificavit.*] De Græcia certè locuples testis Pausanias: cujus Περίγρησις Hadriani referta est ædificiis. *Idem.*

4. *Et aliquid ædificavit & ludos edidit.*] Palatinus, *lusus edidit.* vet. edit. *lusus.* ut ludus pro lusu, sic lusus etiam pro ludo sumitur. hinc *lusorium* apud mediævi scriptores pro ludo vel amphitheatro ipso. vetus interpretes Juvenalis ad illud:

— quod comminus ursos

Figebat Numidas Albana nudus arena.

In lusorio Casaris juvenis iste ursos sepe quasi venator occidit. Multis autem in urbibus ludos edidisse Hadrianum vel novos instituisse passim loquuntur veterum monumenta Πανελληνία Athenis. Πανελληνία Agoni illi nomen: cujus mentio in veteri inscriptione, Παναθηναία, Ολύμπια, Πανελληνία, Αἰθέραια. Fallitur vero vir summus qui quattuor illos agones pro uno accepit, & de Adrianeis interpretatur. vetus interpretes Pindari ad Olympionicas: Εἶν δ' αὖν ἢ τὰ Παναθηναία νεοκηκῶς, ἢ τὰ Ἡραϊκῆα, ἢ τὰ Ολύμπια, ἢ τὰ Ἐλευσίνια, ἢ τὰ Πρωε-

λληνία. Quibus verbis omnes agones complexus est qui Athenis aut in Attica celebrarentur. vetusta igitur τὰ Ολύμπια ἢ τὰ Πανελληνία, nec ab Hadriano instituta, ut videtur velle Dio. nisi forte duo Πανελληνία Athenis fuisse dicamus. una quidem jam ex antiquo instituta & celebrari solita; alia nuper ab Hadriano. *Salmas.*

5. *Aromatica populo donavit.*] Parentaliorum die fiebat in plebem divisio specierum variarum, ut vini, olei, aut pecuniar. cujus moris testes extant infinitæ inscriptiones. Sed aromatica donare, meritò notarum in Hadriano ut rarum, & antè fortasse inauditum. *Cassub.*

6. *In honorem Trajani.*] Id est, ludis quos in honorem Trajani magnificentissimos edidit. multos autem edidit honorandæ Trajani memorie: natalitios, parentalitios, sive consecrationis, & Parthicos. sic appellati, qui in honorem victoriarum Trajani agebantur: de quibus Dio. *Idem.*

7. *Balsama & crocum per gradus theatri fluere iussit.*] Ad croci sparsionem in theatro fieri solitam hæc referri debet recte viris doctis animadversum. κρόκος βένδιν optimæ Glossæ vocant. in illo vetusto Glossario scriptum est:

Sparfio, κρόκος ὁ βαινίδης

Spartum, λουκία. [ὄν θεάτρου.] Nihil ibi *spartum* ad theatra. recte autem *spartum, λουκία* exponitur. titulus extat capitis cujusdam in ὄνειδος κελύγης Artemidori, ἀεὶ λουκίας, ἢ λίνος ἢ καννάβου, qui sic erat vertendus: *de sparto, lino & Cannabe.* Hesychius,

lit: ¹ fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit: ² histriones aulicos publicavit. In circo multas feras, ³ & sæpè centum leones, interfecit. ⁴ Militares pyrrhicas populo frequenter exhibuit: gladiatores frequenter spectavit. Quum opera ubique infinita fecisset, nunquam ipse,

nisi

sychius, σιχδὸν, λουγκίας χορίων. funis è sparto. Salmaf.

1. *Fabulas omnis generis.]* Suetonius in Octavio, cap. XLIII. *Fecit ludos nonnunquam & vicatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones.* Sed Spartianus ad fabularum diversas species videtur aspicere. *Casaub.*

Fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit.] Fabulæ omnis generis sunt prætextatæ, togatæ, tabernariæ, Atellanæ, quarum meminerunt Grammatici veteres, quas antiqui poetæ in scena dictabant, quæ omnes posteriorum imperatorum ævo agi desierunt, & in desuetudinem abierunt. eas vero revocavit in scenam Hadrianus, & more antiquo in theatro exhibuit. *Salmaf.*

2. *Histriones aulicos publicavit.]* Ut ludum peculiarem habuit princeps, & proprios gladiatores qui & fiscales dicti, & postulatici, quod eorum editionem populus à principe solitus postulare: sic etiam histriones, quos Spartianus aulicos appellat. *Casaub.*

Histriones aulicos publicavit.] Id est, in publico ut agerent permisit, & publice spectandos dedit. Sic Suetonius in vita Augusti: *Solebat etiam circa spectaculorum dies, si quando quid inusitatum dignumque cognitu adpectum esset, id extra ordinem quolibet loco publicare.* Publicare igitur est, publico spectaculo ostendere, publice spectandum exhibere. *Salmafus.*

Histriones aulicos publicavit.] Sententia ambigua, vel quod ludis privatorum commodato dederit histriones suos Princeps; vel quod permisit eosdem spectari à populo in Palatio. sed prior interpretatio verior viderur. *Gruterus.*

3. *Et sæpe centum leones interfecit.]*

Regius, & sæpe cunctos leones. Fuerit hoc singulate, & venationum Hadriani proprium, ut solos aliquando leones exhiberet: qui longè uris, tauris, & aliis multis feris præstant, quæ in circo aut amphitheatro per venationes solitæ confici. *Casaub.*

Et sæpe centum leones interfecit.] Eamdem lectionem in Palatino inveni, quam in Regio Casaubonus: *& sæpe cunctos leones interfecit.* ut magnum magnificentiæ, vel ut loquebantur, magnanimitatis argumentum crebro notant in Romanis principibus scriptores multarum ferarum, & leonum præcipue confectionem. idem Spartianus de Marco: *In munere autem publico tam magnanimus fuit, ut una missione centum leones simul exhiberet sagittis interfectos.* Idem dicit hoc loco de Hadriano, cunctos leones qui una missione simul exhibiti essent, interfectos. Dio centum leones & centum leonas una missione aliquando exhibitas ab Hadriano & interfectas refert. fere semper centenos exhiberi solitos video una missione, & in eo magnifici editores, quod omnes interficerentur. *Salmaf.*

4. *Militares pyrrhicas populo freq. exhib.]* Etiam pyrrichæ inter populi voluptates, ut notum ex Suetonio. addit *militares*, sine causa: estque non *Agreλουχὲν*, sed perpetuum epithetum: omnis enim pyrriche militaris. Lege Athenæum. *Casaub.*

Militares pyrrhicas populo frequenter exhibuit.] De pyrrichis militariibus, nihil scio quod non jam dictum sit, nisi hoc quod me vetus epigramma Latinum *ἀνέκδοτον* docuit, aciem illam in armis saltantium ex viris & mulieribus componi solitam, & buxeis armis, non ex ferro, fuisse instructam. *Salmaf.*

nisi in Trajani patris templo, nomen suum scripsit. Romæ instauravit Pantheum, Septa, basilicam Neptuni, sacras ædes plurimas, forum Augusti, ² lavacrum Agrippæ: ³ eaque omnia propriis & veteribus nominibus consecravit. ⁴ Fecit & sui nominis pontem, ⁵ & sepulcrum juxta Tiberim, ⁶ & ædem Bonæ deæ transfudit: ⁷ & ⁸ colossium stantem atque suspensum ⁹ per Detrianum architectum * de eo loco in quo

1. Romæ instauravit Pantheon, Septa, basil. N.] Tito imperante cum Roma continuos tres dies totidemque noctes flagravisset, arserant & ista, & quæ subjunguntur, forum Augusti, ac lavacrum Agrippæ: Dio inter alia quæ tum incensa, hæc nominat, τὸ Σεπτεῖον, τὸ Ποσειδώνιον, τὸ βαδωνεῖον τὸ Ἰσχυρίων, τὸ Πάνθειον. Horum autem omnium Trajanus instauracionem inchoavit, non perfecit: aut si quid ab eo pristinae formæ fuerat redditum, alio casu aliquo fuerat labefactatum. Casaub.

2. Lavacrum Agrippæ.] Ad oram Palatini, adscriptum erat eadem manu, Agrippine. sed Agrippæ verum est. ita enim Dioni vocatur. Salmf.

3. Eaque omnia propriis & veteribus nominibus consecravit.] Et veterum nominibus. Pal. cum veteri editione. Idem.

4. Fecit & sui nominis pontem.] Ælium pontem nominat Dio. Casaub.

5. Et sepulcrum juxta Tiberim.] Procopius, qui solus ex antiquis describit accuratè, modò sepulcrum Hadriani nominat, modò Hadriani turrim, vel arcem. Videtur autem opus imperfectum ab Hadriano relictum: nam inter ea quæ Romæ Pius fecit, recenset Capitolinus & sepulcrum Hadriani. Idem.

Et sepulcrum juxta Tiberim.] De hoc sepulcro accipienda sunt verba Joannis Antiochenensis libro ἑξῆς ἱστοριολογίας: Ἐχέσθη μὲν γέναιον Ἀδριανῶν πηλικῶν ἀγαλμα μὲν τεθριώπων, ὡς ἄλλοι, ἔφθαλμοὺς ἐκείνων ἰσχυρίων ἀνδρῶν δίσκου. οἱ δὲ ἐν γῆ βαδίζοντες, ἐκ τῶν ὑπερβολῶν

Ἰσχυρίων ἰσχυρίων, ἀνδρῶν δὲ τῶν ἰσχυρίων βαδίζοντες ἐν τῷ Ἀδριανῶν νομίζουσι. κλισμα vocat sepulcri molem, cui superimposita illa quadriga cum statua Hadriani. altissimum verò fuisse illud monumentum testis Procopius, qui nunc arcem, nunc turrim appellat, meminitque equorum & statuarum superpositarum. Salmf.

6. Et ædem Bonæ deæ transfudit.] Impropriè loquitur, & eget interpretamenti. Hic verò per ædis translationem intelligimus, antiqui Bonæ deæ simulacri in alium locum translationem & dedicationem, cum ædis novæ extruptione. Casaub.

7. Et colossium stantem atque suspensum per Detrianum architectum, &c.] Nomen artificis hujus verum, restitui ope chirographi Palatini. vulgati hæcenus, Detrianum. Grut.

8. Colossium stantem.] Hic est colossus Neronis de quo Plinius, & Suetonius. Hujus colossi translatio non admodum mira est, atque illud, quòd stans & suspensus fuerit translatus. Casaub.

9. Per Detrianum architectum.] An Dextrianum? Erat ea tempestate Cassius Dexter quidam: cujus hic libertus fortasse. an est verius, Demetrianum? Idem.

Per Detrianum architectum.] Detrianus hic ut nunc scribitur nec Græcus est nec Romanus de nomine. nihil tamen variant antiqui libri. Detrianus igitur scriptum more illius seculi pro Detrianus. nisi forte Dextrianus scribendum. nam Dextrianus nomen Romanum, unde Dextrianus. posset etiam legi, Dextrianus. Salmf.

in quo nunc templum urbis est ingenti molimine, ¹ ita ² ut operi etiam elephantos xxiiii. exhiberet. Et quum hoc simulacrum ³ post Neronis vultum cui antea dicatum fuerat ⁴ Soli consecrasset, aliud tale ⁵ Apollodoro architecto autore facere Lunæ molitus est. In colloquiis etiam humiliorum civilissimus fuit, ⁶ detestans eos qui sibi hanc voluptatem humanitatis ⁷ quasi servantes fastigium principis inviderent. ⁸ Apud Alexandriam in musio, multas quæstiones

* De eo loco in quo nunc templum Urbis est.] Vespasianus ex Aurea domo Neronis in Sacram viam transfulerat, ut narrat Dio. Et Sacra autem via, & Urbis templum in quarta regione collocantur à Victore. *Casaub.*

1. Ita ut operi etiam elephantos xxiiii. exhiberet.] Non ad speciem aut pompam huic operi admovit elephantos Hadrianus, sed tantæ molis erat stantem atque suspensum colossum transferre, ut præter equos, etiam viginti elephantos adhiberi fuerit necesse: ut ita accipiamus suadent, immo compellunt verba Spartiani: *Ingenti molimine, ita ut operi etiam viginti quattuor elephantos exhiberet.* Salmas.

2. Ut operi ei elephantos xxiiii. exhiberet.] Malim adhiberet. nam operi exhibere, duriusculum. Elephantos autem operi adhibet Hadrianus ad rei speciem & pompam: non quod ita esset necesse. nam Dominicus Fontanus, qui ante xvii. annos, auspiciis maximi principis Sixti V. molimine non minus memorabili, obeliscum Romæ transfudit, elephantos quidem operi nullos adhibuit; sed homines nongentos & septem, equos septuaginta quinque. *Casaub.*

3. Post Neronis vultum cui antea dicatum fuerat Soli consecrasset.] Fallitur Spartianus. Verum quidem est hoc simulacrum post Neronis vultum Soli fuisse consecratum: sed ejus consecrationis Vespasianus auctor, non Hadrianus, quod vult Spartianus. similis Lamprii error in Commodio. *Idem.*

4. Soli consecrasset.] Reg. sibi consecr.

sed refutat historia, & quod sequitur de Luna. nam ita amant Sol & Luna coniungi & simul dedicari, simul coli. ut in veteri lapide, SOLI. ET. LVNAE. DONVM. POSVERVNT. *Idem.*

5. Apollodoro architecto.] Is est de quo multa Dio in Hadriano. *Idem.*

6. Detestans eos qui sibi hanc vol.] Pofsis referre ad adulatores, qui majestatem imperatoriam exaggerantes negarent conitatem & civilitatem regias esse virtutes. Sic Alexandro Severo nimiam civilitatem amici objiciebant: quasi molliorem sibi & contentibiliorum potestatem imperii faceret, ut refertur à Lampridio. Potius tamen eos intelligam, qui ex immodica reverentia principis, cum meru sua desideria Hadriano exponerent: qualis ille joco Augusti correptus, *Quod sic ipsi libellum porrigere dubitavit, quasi elephantis stipem.* *Idem.*

7. Quasi servantes fastigium principis.] *Servantis* scriptum in Palatino, legendum, *servanti.* detestans eos qui sibi hanc voluptatem humanitatis quasi servanti fastigium principis, inviderent. hæc mens enim hujus sententiæ. principem qui nimis sollicitus & accurate principis fastigium servare conatur, carere ea voluptate humanitatis quæ in humillimorum colloquiis & conversatione percipi solet. Detestabatur igitur eos Hadrianus, qui sibi hanc voluptatem inviderent, dum illum ab humiliorum congressu & colloquio volebant amovere hoc nomine, quod servandum ipsi esset fastigium principis. *Salmas.*

8. Apud Alexandriam in Musio m.]

fliones professoribus proposuit, & propositas ipse dissolvit. Marius Maximus dicit eum natura crudelem fuisse, ¹ & idcirco ² multa piè fecisse, quòd timeret ne sibi idem quod Domitiano accidit, eveniret. Et quum titulos in operibus non amaret, ³ multas civitates *Adrianopolis* appellavit, ⁴ ut ipsam Carthaginem, * & Athenarum partem.

Aqua-

De hoc ad Tranquilli Claudium satis olim. Locus five regio urbis in qua Museum fuit, Bruchium vocabant: Ammianus accipit libro XXI. ubi ait fuisse *diuturnum præstantium hominum domicilium*: ex quo multi magnæ doctrinæ viri prodierint. Erat hoc Alexandrinorum prythaneum quoddam, hoc est, *πυρρχεῖον*. Βρύχον corruptè, pro Πυρρχεῖον. *Casaub.*

Apud Alexandriam in Museo.] Ita semper exaratum in antiquis libris. *Museum* pro *Museum*. nam Græcum est *Μουσείον*. τὸ ἐν Μουσείῳ στήθιν pro magno munere viris eruditione præstantibus olim concessam fuisse ab imperatoribus passim legitur apud auctores cum Græcos tum Latinos. *Αἰγυπτίαν τεράπιζαν* vocat Philostratus. *πυρρχεῖον* etiam dictum fuit illud *Museum* *πρυθάνειον*. quod in eo scilicet conditum esset & servaretur frumentum ad illam *στήθιν* doctorum hominum destinatum. nam *πυρρχεῖον* & *πρυθάνειον* idem. & *στήθιν* ἐν *Μουσείῳ* dicebatur, ut *στήθιν* ἐν *Μουσείῳ*. *Museum* autem Alexandrinum, & *πυρρχεῖον*, pro eodem posuit Ammianus Marcellinus. & sic appellata est regio quædam Alexandrinæ urbis, in qua *Μουσείον* illud, sive *πυρρχεῖον*, vel *Μουσῶν πρυθάνειον*. ut vocat Eustathius, erat situm. *Salmas.*

1. Et idcirco multa piè fecisse.] Sic quoque Pal. *Græc.*

2. Multa piè fecisse.] Reg. vocem piè non agnoscit. *Casaub.*

3. Multas civitates *Adrianopolis* appellavit.] Sanè multas: nam præter illas quarum intercidit memoria, sex septem

urbes nomine eodem diligentissimus & veteris geographiæ peritissimus Abrahamus Ortelius adnotavit. Quædam sine dubio Hadriani vel Hadrianæ quasi *Hadrianopoles* dictæ: nam ita erat moris huiusmodi nomina dimidiata esse. Sic *Antinous* pro *Antinoopolis*: Sed & Ælius nominavit non paucas. Erat illis temporibus usitatissimum hoc adulationis genus: quo novorum semper Augustorum gratiam captabant civitates. *Idem.*

Multas civitates *Adrianopolis* appellavit.] Pervolutanti mihi veterum scripta non plures novem hoc nomine urbes occurrerunt. quarum notissimæ duæ *Hadrianopoles* dictæ, nec alio nomine cognita. reliquæ sub prioribus nominibus remanserunt, quamvis earum cives pro *Hadrianopolitis* se iactaverint, & ita appellari voluerint. prima in Cyrenaica quæ *Hadrianopolis* in vetusta Peutingerorum tabula appellatur. altera in Thracia viginti quatuor milibus passuum distans à Plotinopoli. Atque hæ duæ sunt *Hadrianopolis* sic proprie nec unquam aliter appellatæ. reliquæ nomen antiquum suum retinuerunt. *Antinoopolis* quam Hadrianus in honorem delicati sui condidit, dicta etiam fuit *Hadrianopolis*. Stephanus: *Ἀντινόεια πόλις ἐπ' Ἀντινόε παιδός. τὸ ἔθνην Ἀντινόε. ἐκλήθη ἢ πόλις ἢ Ἀδριανόπολις. Ἀντινόεον* vocat ab Antinoo, ut *Antiochia* ab Antiocho. *Salmas.*

4. Ut ipsam Carthaginem.] At non obtinuit hæc nova appellatio, ne eo quidem vivente. *Casaub.*

Ut ipsam Carthaginem & Athenarum partem.] Carthaginem *Adrianopolim*

Aquarum etiam ductus infinitos hoc nomine nuncupavit. ¹ Fisci advocatum primus instituit. Fuit memoriæ ingentis, ² facultatis immensæ: ³ nam & ipse orationes dictavit, & ad omnia respondit. Joca ejus plurima extant: nam fuit etiam dicaculus. Unde illud quoque innotuit, quod quum cuidam canescenti quiddam negasset, eidem iterum petenti, sed infecto capite, respondit, ⁴ *Jam hoc patri tuo negavi.*

lim appellatam, & partem Athenarum nesciremus, nisi hic dõcuisset. sed & illas omnes civitates quas Hadrianopolis dictas in superiori animadversione docebamus, uni Stephano debemus quod ita appellatas esse scimus. nam veterum nemo præter illum meminit. ad Athenas quod attinet, cum illam urbem multis operibus instaurasset Hadrianus, partem urbis quæ maxime illis ædificiis ornata fuit, Hadrianopolim nuncupavit: errant viri docti qui novaram Athenarum nomine, partem illam urbis, quam splendidis ædificiis ornavit Hadrianus, insignitam fuisse censent. cum plane ac diserte scribat heic Spartianus Hadrianopolim partem Athenarum fuisse dictam. & mirum ni ex istis ipsis versiculis, qui in arce illius urbis inscripti erant, hoc hausert Spartianus, vel ille quisquis est quem sequitur. sic enim habent.

Αἰ δ' εἰς Ἀθῆνας Θεσέως πόλιν

πόλις,

Αἰ δ' Ἀδριανῆς κ' εἰς Θεσέως πόλις.

En Ἀδριανῆς πόλις Athenæ, vel Athenarum pars illa quam novis operibus illustravit Hadrianus. ex sola autem illa inscriptione certum mihi est hunc auctorem adstruere Athenarum partem Hadrianopolim fuisse nuncupatam. sed nec omittendum est in optimo Palatino *Thenarum*, heic pro Athenarum haberi scriptum. *Thene* colonia in Africa celebris, sed quam heic intelligi nolim. *Salmas.*

* *Et Athenarum partem.*] Pausanias tamen, & Dio qui Hadriani munificentiam erga Athenienses prædicant, ejus-

que aliquot opera commemorant, quibus Athenas decoravit, nihil quod huc faciat, memoria prodiderunt. *Casaub.*

1. *Fisci advocatum primus instituit.*] Ante Hadrianum jura fisci curabant Cæsarum procuratores. *Casaub.*

2. *Facultatis immensæ.*] Magni & excellentis ingenii, quod par esset tot privatis publicisque curis. tacite anteponebat Hadrianum aliis principibus, qui præ ignavia, ut de Trajano scribit Julianus, alieno uterentur ingenio in dictandis orationibus, & formandis epistolis aut rescriptis. *Idem.*

Facultatis immensæ.] *Facultas* hoc loco non magnum aut excellens ingenium significat, nec illam vim qua quis multa potest simul facere, sed dicendi tantum facilitatem & copiam. facultatem hoc sensu optimi quique auctores dixerunt. Cicero pro Cornelio Balbo: *Quæ fuerit hesternò die Cn. Pompeii gravitas in dicendo, quæ facultas, quæ copia.* Et paulo post: *Quæ enim in L. Crasso potuit homine nato ad dicendi singularem quamdam facultatem major esse ubertas?* Idem pro Deiotaro *facultatem* simpliciter pro dicendi facultate dixit. *Salmas.*

3. *Nam ipse orationes dictavit.*] Interferit Palatino copulam, & *dictavit.* *Grut.*

4. *Jam hoc patri tuo negari.*] Argute, sed falsi hujus *Υπερημεν* illud *ἀνδράποδον* Laïs, auctor, Hadrianus imitator. *Casaub.*

Jam hoc patri tuo negari.] *Dicaculum* fuisse Hadrianum ex hoc responso conatur ostendere Spartianus. hujus tamen dicti ipsum esse auctorem negant eruditi, & Laidi tribuunt, moti au-

gavi. ¹ Nomina plurimis sine nomenclatore reddidit, ² quæ semel & congesta simul audiverat, ut nomenclatores sæpius errantes emendaverit. Dixit & veteranorum nomina quos aliquando dimiserat. ³ Libros statim lectos & ignotos quidem plurimis memoriter reddidit. Uno tempore scripsit, dictavit, audivit ⁴ & cum amicis fabulatus est. ⁵ Omnes publicas rationes ita complexus est, ut domum privatam quivis paterfamiliâs diligens non satis novit. ⁶ Equos & canes sic amavit ut eis sepulcra constitueret.

toritate Aufonii cujus notum est epigramma :

Canus rogabat Laidis noctem Myron :
Tulit repulsam protinus, &c.

Sed illi tota via deerarunt. Quis enim non videt Aufonium hujuscæ dicti sallem & argutiam hinc sumpsisse & ingeniose Laidi accommodasse, cui nimum bene convenire videbatur hoc responsum, & aliquanto etiam melius quam Hadriano? adeo autem verum est ex dicto Hadriani falsuram, ut ita dicam, & condituram illius epigrammatis mutuatum esse Aufonium, ut & ipsisset Hadriani verbis concluderet, *Patri negavi jam tuo* : personas tantum mutavit, Laidem pro Hadriano, & illi canescenti nomen Myronis adfinxit. *Salmas.*

1. *Nomina plurimis sine nomenclatore reddidit.*] Cum ad salutationem certis diebus etiam plebem admitteret. In reg. *sine nominis latore.* *Casaub.*

2. *Quæ semel & congesta simul audiverat.*] Et nos quoque vidimus prodigiosæ memoriæ aliquot similia exempla. Omnia tamen quæ legimus aut vidimus, superat quod de Proclo, nobilissimo illo Platonis interprete, narratur. Is cum esset Olympiodori auditor, (hominis facundi, & cujus dicentis oratio non fucebat, sed torrentis instar ferebatur, ut pauci dicta ejus assquerentur), solitus à recitatione omnia quæ dixisset Olympiodorus totidem atque iisdem verbis reddere. *Idem.*

3. *Libros statim lectos & ignotos qui-*

dem plurimis memoriter reddidit.] Ferri potest, *plurimis* : ego tamen *plurimos*, vel *plurimum* scribi malim. *statim lectos* est quod Marinus dixit, *αὐτὸς ἴσχυον ἀνάγνωσεν*. *Idem.*

Libros statim lectos & ignotos quidem plurimis.] Sic & Pal. codex. *Grut.*

4. *Et cum amicis fabulatus est.*] Post hæc verba subjungit princeps editio, *sc̄ credi potest.* quod nescio an sit Spartiani. fortasse additum ab aliquo lectore qui credulitatem suam non commodabat verbis Spartiani, referentis Hadrianum uno tempore scripsisse, dictasse, & audivisse & cum amicis fabulatum esse. *Salmas.*

5. *Omnes publicas rationes ita complexus est, ut domum privatam.*] Mira res : sed minus mirabitur qui eorum meminerit quæ de Rationario imperii ab Augusto instituto, & tabulario Cæsaris, ac Beneficiorum libro Suetonius, alique scriptores nos docent. Omnino quod diligenti patrifamilias privatarum rationum libri fuerunt, id sobrius & frugi Cæsaris, quales imprimis Octavius, Vespasianus, & Hadrianus, superius dicti commentarii. *Casaub.*

Omnes publicas rationes ita complexus est, &c.] Pal. præmittit : *Si potest credi ; omnes publicas rationes, &c.* *Grut.*

6. *Equos & canes sic amavit, ut eis sepulcra constitueret.*] Mos olim multorum, cujus sunt exempla apud Plinium, Plutarchum, Ælianum, Marrialem, aliosque, omnibus obvia. Hadrianus vero & sepulcra equis canibusque quos ama-

ret. ¹ Oppidum Adrianotheras in quodam loco, quòd illic & feliciter effet venatus & ursam occidisset aliquando, constituit. ² De iudicibus omnibus semper cuncta scrutando,

amaverat, constituere; & eorum memoriam carmine epitaphio solitus prosequi. præcipuè autem in Borysthene equo hæc officia usurpavit, cum illo ad venandum diu multumque esset usus. *Casaub.*

Equos & canes sic amavit ut sepulchra his constituit.] Extat hodieque epigramma Hadriani in Borysthenem equum cui sepulchrum constituerat. quod quia uno & altero loco mendosum protulit Casaubonus, ego heic emendatius adponam.

*Borysthenes Alanus,
Cæsareus veredus,
Per aquor & paludes,
Et turulos Etruscos,
Volare qui solebat,
Pannonios nec ullus
Apros eum insequentem
Dente aper albicanti
Ausus fuit nocere,
Vel extimam saliva
Sparsit ab ore candam,
Ut solet evenire:
Sed integer juventa,
Inviolatus artus,
Die sua peremptus,
Huc situs est in agro.*

In Latinis ubi legebatur, *apros insequentem*, claudicante versu, reposuimus, *apros eum sequentem vel insequentem. nocere aliquem trita bonis & antiquis auctoribus loquutio. Celsus: si fulcrum nocuit. nocere aliquem dicitur serpens, cum mordet. & sic aper equum nocere, in epitaphio Borysthenis dixit Hadrianus. Salmas.*

I. Oppidum Adrianotheras in quodam loco constituit.] Constituit in Myſia. Dio, πόλιν ἐν τῇ Μυσίᾳ οἰκίῳστος Ἀδελανῆ ἡγεῖς αὐτῶν ἀνόμους. At Cedrenus sic, ἐν Μυσίᾳ ἡγεῖστος, ἀκαθάρτου πόλιν, καὶ μελωνόμους ἐν αὐτῶν Ἀδελανῆ ἡγεῖς ἐν μελίταις.

unde cognoscimus castra exercitus Hadriani in urbis novæ sedem fuisse conversa, ut sæpe factum legimus. ita accipi debet quod ait, ἐν μελίταις. Metata quid sint vel ex titulo Cod. sic inscripto notum. Græci μελίταις semper non μέταις: Porro hanc urbem Græci non Hadrianotheras, sed brevius Ἀδελανῆ, & corruptè Ἀδελανῆς dixerunt, jam inde ab initio cum esset constructa. *Casaub.*

Oppidum Adrianotheras.] Scribendum Hadrianotheras. hoc est Ἀδελανῆ ἡγεῖς. sic Antinopolis, aliquando polis omittebant dicentes Hadrianu. sic Antinou apud Marcellinum. *Salmas.*

2. De iudicibus omnibus semper cuncta scrutando] An potius de iudicibus? Duobus potissimam temporibus diligenti hac inquisitione opus imperatori: cum aut defertur aliquis puniendus: aut commendatur promovendus. de priore videtur locutus Spart. nam index est delator: de posteriore Capitolinus cum de Marco scribit similimè: Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu quæsit quod erat verum. Si retinemus iudicibus, referemus ad cognitiones principum: ubi de causis ferè agi solitum apud iudices ordinarios prius ventilatis: à quibus ad imperatorem esset appellatum. *Casaub.*

De iudicibus omnibus semper cuncta scrutando.] Sic scribi debet hic locus, & exponi. Cuncta scrutando de omnibus iudicibus, tandem requisivisse Hadrianum quamdiu verum inveniret. Hoc puto significat, studiose ac diligenter eum inquisivisse in vitam, mores & actus omnium iudicum. hoc est provinciarum præsidium. ut si male provincias administrare comperti essent, successores illis mitteret, & ipsi puniendi evocarentur. quod optimos semper principes factitasse certum est. iudices autem de provin-

tando, tamdiu requisivit quamdiu verum inveniret. Libertos suos nec sciri voluit in publico, ¹ nec aliquid apud se posse, ² dicto suo omnibus superioribus principibus vitia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis suis ³ quicumque se de eo jactaverant. Unde extat etiam illud severè quidem, sed propè jocularè de servis. Nam ⁴ quum quodam tempore ⁵ servum suum inter duos senatores ⁶ è conspectu ambulare vidisset, ⁷ misit qui ei colaphum daret, & diceret, *Noli inter eos ambulare quorum esse adhuc potes servus.* Inter cibos ⁸ unicè amabat tetrapharmacum, quod erat

provinciarum præsidibus tralatitium est. *Salmas.*

De judiciis omnibus, semper cuncta scrutando, &c.] Potest quidem tolerari istud; sed tolerabilius fuerit, si littera mutata, fieret *indicibus*. quomodo etiam volebat Casaubonus. *Crut.*

1. *Nec aliquid apud se posse.]* Nec pro nedum. Voluit libertos suos publicè ignorari: nedum ut olim Claudius, Galba, Vitellius, pateretur credi ab omnibus, multum apud se libertos suos posse. Erit planior sententia, si scribas, *Libertos suos nesciri voluit in publico aliquid apud se posse.* At Rob. Bon. vel imperitià, vel nactus aliam lectionem, sic expressit, *Hadrianus voluit libertos suos scire sua secreta aut consilia.* Casaub.

2. *Dicto suo.]* Scribe, *edicto suo.* De hujus generis edictis notavimus ad Suetonium. *Idem.*

Dicto suo.] Nihil mutandum, nec sequor virum doctissimum legentem, *edicto suo.* satis habuisset dicere *edicto.* atque ita semper apud Suetonium de ejuscemodi edictis, *edicto increpuit. edicto admonuit.* at heic Hadrianus volebat libertos suos in publico conspici, aut aliquid apud se posse, dicto suo omnibus superioribus principibus vitia imputans libertorum. id est cum diceret, aut dicere solitus esset, superioribus principibus vitia libertorum esse imputanda. si quis tamen malit *edicto,* non pugnabo. *Salmas.*

Dicto suo, omnibus superioribus Prin-

cipibus vitia imputans libertorum.] Hoc est, sententia sua, quam crebro usurpare solebat. *Crut.*

3. *Quicumque se de eo jactaverant.]* Hoc & Dio tetigit. quid sit *jactare se de principe,* declarant unicè verba Lampridii in Alexandro: *Nec dedit alicui facultatem vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis malè loquendi: maxime occiso Thurino, qui illum quasi fatuum & recordem sæpe vendiderat.* Casaub.

4. *Cum servum suum inter duos senatores è conspectu ambulare vidisset.]* E conspectu, hoc loco non est *ἐν ὄψει*, nec ex edito loco, unde conspici potest: è conspectu est à longe, ita tamen ut conspici possit. *Salmas.*

5. *Servum suum inter duos senatores.]* Medius locus honestissimus, sive decambulantur sive sederent. Inde Hadriani indignatio. *Casaub.*

6. *E conspectu a. vidisset.]* Conspectus hic est *σκοπιά*, locus elatior unde spectantur inferiora. Possimus accipere de genere quodam fenestrarum aut specularibus. *Idem.*

7. *Misit qui ei colaphum daret, & diceret: Noli inter, &c.]* Sic quidem à calamo recenti, sed aliud quid horum loco ibi fuisse, prodit Excerptum, in quo, *misit qui colla fundaret qui nolit inter, &c.* abjectis ceteris. *Crut.*

8. *Unicè amabat tetrapharmacum.]* Alulsum ad tetrapharmacum quod celebrant medici. *Casaub.*

erat de fasiano, fumine, ¹perna & crustulo. ²Fuerunt ejus temporibus fames, pestilentia & terræmotus: ³quæ omnia quantum potuit, procuravit: multisque civitatibus vastatis per ista, subvenit. Fuit etiam Tiberis inundatio. ⁴Latium multis civitatibus dedit, tributa multis remisit. ⁵Expeditiones sub eo graves nullæ fuerunt. Bella etiam silentio penè transacta. A militibus ⁶propter curam exercitus nimiam multum amatus est, simul quod in eos liberalissimus fuit. Parthos in amicitia semper habuit, quod inde regem retraxit quem Trajanus imposuerat. ⁷Armeniis regem habere permisit, ⁸quum sub Trajano legatum habuissent. ⁹A Mesopotamiis non exegit tributum quod

1. *Perna & crustulo.*] In Vero non ut diversa hæc ponuntur, sed ut constata in unam è duabus speciem, quam vocat *pernam crustulatam*. Idem.

2. *Fuerunt ejus temporibus fames p.*] Suetonium imitatur, qui etiam fortuita & tristitia adnotat, quæ sub principibus evenierant. Idem.

3. *Quæ omnia quantum potuit procuravit.*] Græci τὴν δὲ πρὸς θεῶν & θεῶν. sed illi à re medica verbum mutuuntur: *procurare* sacrorum est verbum. Idem.

4. *Latium multis civitatibus dedit.*] Nondum enim jus civitatis promissum fuit & commune. Atqui non defunt, qui Hadriano tribuant illam legem, per quam civitas omnibus data: quos & locus hic refellit, & Jurisconsulti, qui Marcum Antoninum faciunt auctorem, suffragante Aurelio Victore. Idem.

5. *Expeditiones sub eo graves nullæ fuerunt.*] Eset verum si bellum saltem Judaicum excepisset. Annon enim inter gravia illud bellum, quo sexcenta prope millia hostium ceciderunt? Jam Romani exercitus clades tanta, ut observet Dio, Hadrianum cum ad senatum scriberet, solenni illa formula abstinuisse: SI VOS LIBERIQUE VESTRI VALETIS, BENE EST: EGO EXERCITUSQUE VALEMUS. Idem.

6. *Propter curam exercitus nimiam*

multum amatus est.] Nimia cura exercitus, esset pro magna. posset tamen legi, atque ut quidem puto, melius: *A militibus propter curam exercitus nimium multum amatus est.* sic nimium quantum apud Florum. *Salmas.*

7. *Armeniis regem habere permisit.*] Palatinus Armeniorum rege, quod diadema à rege Parthorum non à se accepisset, legatum illis imposuerat. hunc legatum retraxisse inde hæc dicitur Hadrianus, & regem iis ut haberent permisisset. sed quomodo nunc Hadrianus permittit Armeniis regem habere, qui initio statim imperii Armeniam & Mesopotamiam & Assyriam Persis concessit, reductis inde exercitibus? nam hoc ipse satis illis permiserat regem habere. Idem.

Armeniis regem habere permisit.] Nihilò pejus Palatinus, Armeniis regem, &c. Grut.

8. *Cum sub Trajano legatum habuissent.*] Occiderat enim vel removerat regem ipsorum Trajanus. *Salmas.*

9. *A Mesopotamiis non exegit trib.*] Quare exigeret? jam enim dictum omnia fuisse relicta trans Euphratem & Tigrim. *Cassanb.*

A Mesopotamiis non exegit tributum, quod Trajanus.] Palatinus; Mesopotamensis non exegit tributum. quæ & ipsa

quod Trajanus imposuit. ¹ Albanos & Hiberos amicissimos habuit, quod reges eorum largitionibus prosequutus est quum ad illum venire contempserent. ² Reges Bactrianorum legatos ad eum amicitiae petendae causa supplices
 22 miserunt. Tutores sapissimè dedit. ³ Disciplinam civilem non aliter tenuit quàm militarem. ⁴ Senatores & equites Rom. semper in publico togatos esse iussit, ⁵ nisi si à cœna reverterentur. ⁶ Ipse quum in Italia esset, semper togatus processit. Ad convivium venientes senatores, stans excepit: ⁷ semperque aut pallio tectus discubuit, aut toga sub-

ipsa Latina locutio est & vetus. sic *exigor portorium* apud Cæcilium. nam *exigi aliquis tributum* eodem loquendi genere dicitur, quo *aliquem tributum exigere. Mesopotamensis.* nam Græcis Μεσσοποταμῆες, & Μεσσοποταμῆοι. sed quo jure à Mesopotamensibus tributum exigisset Hadrianus qui eam provinciam dimiserat, & Parthis concesserat, cum retineri non posse videret? *Salmas.*

1. *Albanos & Hiberos a.*] Suprà mentio facta est Alanorum, & eorum regis: sed non ideo hic quicquam mutandum. Albani populi supra Hiberes siti, jam inde à bellis Mithridaticis rebus Romanis interveniunt. Alani quoque: sed ferius noti; & vix, ut puto, ante Flavios principes. *Casaub.*

2. *Reges Bactrianorum.*] *Pal. Bactrianorum. Βακτριῆς & Βακτριῆος* dicebantur. unde & tam *Bactriani* quam *Bactriani*. *Salmas.*

3. *Disciplinam civilem n.*] Curam morum publicorum, quæ censorum olim erat provincia. Sic apud consultos juris antiquos, *disciplina publica*, & *disciplina communis*. *Casaub.*

4. *Senatores & equites Rom. &c.*] Revocata Augusti lege, de qua Suetonius capite XL. sed Augusti lex etiam plebem complexa: quæ per Hadrianum libera à necessitate hujus habitus. postea etiam equites idem sibi licere voluerunt: ipsique adeo senatores, sæpe, jam Hadriani temporibus, panulati aut la-

cernati in publicum prodibant, ut ex A. Gellio constat. *Idem.*

5. *Nisi si à cœna reverterentur.*] Fuit enim moris, ut cœnatoria gestarent cum à cœna domum redirent. Sic è balneis & thermis in balneari veste revertebantur. Ferè autem qui à convivio redibant, comissantium licentiam atque petulantiam imitabantur. *Idem.*

6. *Ipse cum in Italia esset semper togatus processit.*] Capitolinus de Marco, *Per Brundisium veniens in Italiam togam sumpsit.* Lampridius de Alexandro, *In urbe semper togatus fuit, & in Italiae urbibus.* Extra Italiam rarè togam aut imperatorum cultum assumentes. *Idem.*

7. *Semperque aut pallio tectus discubuit, aut toga submissa.*] Ea tempestate nemo fuit lautiorum in Urbe, quin impensu pretii cœnatoria haberet: nam in utroque lectorum genere paruit vel maxime Romanorum luxus, ut alibi docemus. ideo notat Spartianus, Hadrianum exemplo suo aliorum *ἀπορρηγῶ* castigasse. *Idem.*

Semperque aut pallio tectus discubuit, aut toga.] Romanæ fuit consuetudinis calceos soleis mutare cum accumberent mensæ, & togas cœnatoriis. Hadrianus autem semper palliatus aut togatus accubuit, sed toga submissa. submissa autem toga non est quæ nullos facit sinus, nam demissa id esset, sed sub braccium missa: qui enim ad cœnandum accumbunt, necessario brachio dextro

submissa. ¹ Judicum sumptus constituit & ad antiquum modum redegit. ² Vehicula cum ingentibus sarcinis urbem ingredi prohibuit. ³ Sederi equos in civitatibus non sivit. ⁴ Ante octavam horam in publico neminem nisi ægrum lavari passus est. Ab epistolis & à libellis, primus equi-

dextro exerto esse debent. quod faciebant scilicet, toga sub dextrum brachium missa & in laevum humerum congesta. at in publico utrumque humerum toga obvolutum habebant. at palliati omnes iidem & brachium exerti. Pallium igitur & toga submissa invicem respondent. *Salmas.*

1. *Judicum sumptus constituit.*] Malim *judiciorum*: ut referamus ad iudicum sportulas, & præmia advocatorum: de quibus tamen nihil ab Hadriano cautum reperio. Si retineas *judicium*, sensus erit, imminutas impensas à magistratibus fieri solitas, tam in Urbe, quàm in provinciis. Errant qui scribunt, *judices sumtus*, & de revocatis legibus sumtuariis interpretantur. *Casaubonus.*

Judicum sumptus constituit.] Palatinus legit, *diligentia iudices sumptus convivii constituit.* Lego: *Diligentia iudicis sumptus convivii constituit, & ad antiquum modum redegit.* Ad legem sumptuariam hoc pertinet, quam ex integro sanxisse videtur Hadrianus, redigendo ad antiquum modum convivorum sumptus, idque diligentia iudicis, cujus officio continebatur videre ne quis plus in cœnam insumeret, quam illa lege statutum esset. sed quod ait ad antiquum modum redegit cœnarum sumptus Hadrianum, non ad Fanniam ut puto legem aut Liciniam referendum, nam nimis illæ antiquæ & diu antiquatæ, verum ad Juliam, qua modus hic convivii erat definitus, ut non plus ducenti sestertij profectis diebus in cœnam impenderentur: Kalendis, Idibus, Nonis; aliisque festivis, trecenti: nuptiis autem & repotiis, mille. *Salmas.*

2. *Vehicula cum ingentibus sarcinis Ur-*

bem ingredi prohibuit.] Utilis & Romæ necessaria lex. *Juvenalis*:

— *modò longa coruscet*

Sarraco veniente abitis, &c.

Casaub.

3. *Sederi equos in civitatibus non sivit.*] *Sederi*, pro *insideri*. *Capitolinus* in *Marco*: *Sederi in civitatibus vetuit in equis*. Sic alibi, *sederi equos*, & *sederi in equis*, aut *vehiculis*, pro *veli*, *ὄξειαξ*. Porro lex hæc postea mutata est alia molliore, per quam equo veli licuit in civitatibus, vehiculo non licuit. *Idem.*

Sederi equos.] Notanda loquutio *quæ equum sedere*, & *equus sederi* dicitur. in vita *Marci*, *in equis sederi* dixit. *Salmasius.*

4. *Ante octavam horam in publico, &c.*] *Accommodare ad mores publicos.* lavabant enim sub horam cœnæ: ea erat nona: *Martialis*,

Imperat extractos frangere nona toros.

Casaub.

Ante octavam horam in publico neminem nisi agrum lavari passus est.] Ad nonam ut plurimum patebant balnea, & ante solis occasum claudebantur. *Lampridius* in *Alexandro Severo*: *Ad didit & oleum luminibus thermarum, cum ante & ad nonam paterent, & ante solis occasum clauderentur.* Ita enim locus ille legendus ex veteris scriptura vestigiis, qui vulgo valde depravatus circumfertur. eadem hora qua balnea, & tabernæ vinarie, & lupanaria aperiebantur. hinc nonariæ meretrices dictæ, quod ad nonam prostarent. *Hadriani* tempore octava thermis aperiendis videtur constituta. Ab octava igitur ad nonam hora lavandi; ut à nona ad decimam cœnandi. qui temporis aut habiti. *Salmas.*

equites Romanos habuit. ¹ Eos quos pauperes & innocentes vidit, sponte ditavit: quos verò calliditate ditatos, etiam odio habuit. ² Sacra Romana diligentissimè curavit: peregrina contempsit. ³ Pontificis maximi officium peregit. Causas Romæ atque in provinciis frequenter audit, adhibitis consilio suo consulibus atque prætoribus & optimis senatoribus. ⁴ Fucinum lacum emisit. ⁵ Quatuor consulares per omnem Italiam iudices constituit.

Quando

1. *Eos quos pauperes & innocentes.*] In regio periodus hæc integra rejicitur post istam, quæ sequitur statim: *Pontificis maximi officium peregit.* Ejusmodi transpositiones multæ in eo codice occurrerant. *Casaub.*

2. *Sacra Romana diligentissime curavit.*] Græca sacra, ut Eleusina, Hadriano peregrina non erant, cum ipse tanto rerum litterarumque Græcarum studio teneretur, ut inde vulgo Græculus andiret. per peregrina igitur sacra, Ægyptiaca intelligit, quæ multi principes contempserunt: confundit Aurelius sacra Cereris cum Eleusinis initiis. fortasse in eorum sacrorum ritu aliquid mutavit Hadrianus, & ut more magis Attico celebrarentur, curavit. Eleusina autem sacra usque ad Valentinianum & Theodosium manserunt, sub quibus imperatoribus penitus deserta sunt, & abolita. *Salmas.*

3. *Pontificis maximi officium peregit.*] Cum priores titulo contenti, ut amat fieri, rem negligere. omnes enim imperatores ab Augusto pontifices maximi: cujus rei causam ad Suetonium exponebamus lib. II. cap. xxxi. *Casaub.*

4. *Fucinum lacum emisit.*] Purgato & effuso altius emissario Claudii imperatoris: de quo Suetonius, & Tacitus libro xii. *Idem.*

5. *Quatuor consulares per omnem Italiam iudices constituit.*] Tangit mutationem ab Hadriano factam in administratione Italiae & provinciarum. Sed Spartiani negligentiam hæc non excusaverim. cur enim rem scitu dignissimam, seripione parum dignam putavit:

Nam certum est ad eò multa Hadriano in imperii administratione immutasse, ut prioris formæ, cujus auctor Augustus, non multa post illum fuerint vestigia. De quatuor istis Italiae consularibus, Capitolinus in Pio: *Hic ab Hadriano inter quatuor consulares, quibus Italia committeretur, electus est ad partem Italiae regendam.* Idem.

Quatuor consulares per omnem Italiam iudices constituit.] De consularibus hæc dicendum est. *τὸ πρῶτον*. nam vulgo persuasum esse video viris in hac litteratura primariis, consulares qui provincias hoc jure ac nomine regerent, partim ab Hadriano institutos; partim vero à Constantino. Id certe longe secus habet. Quippe ante Constantinum hæc divisio provinciarum in consulares & proconsulares in usu erat. & consularis provincia dicebatur, qui eam jure consulari administrabat. idem de Hadriano dicendum, qui non primus hanc consularium administrationem instituit; sed cum ante ipsum Italia non regeretur à Consularibus, ipse consulares iudices qui singulis Italiae provinciis jura darent, constituit. altius igitur totam hanc rem repetamus. Ex provinciis quæ populo assignatæ sunt in partitione per Augustum instituta, aliæ fuere prætoricæ, aliæ proconsulares. ac duæ quidem Proconsulares, quibus qui præerant proconsules dicti sunt, Africa nempe & Asia. Decem autem prætoricæ, quas enumerat Strabo lib. xvii. sub finem. reliquas omnes sibi Cæsar retinuit, ac regendas suscepit. & in eas quidem modo consulares viros mittebat,

Quando in Africam venit, ¹ ad adventum ejus post quin-
quennium pluit : atque ideo ab Africanis dilectus est. Per- 23
agratis sanè omnibus partibus capite nudo, & in summis
plerumque imbribus atque frigoribus, ² in morbum inci-
dit

bat, modo prætorios, modo equites
consulares qui mittebantur ex parte
Cæsaris, legati consulares dicti sunt :
qui prætorii, legati pro prætore. Græci
πρεσβυτεῖς ὑπαλικῆς, καὶ πρεσβυ-
τεῖς στρατηγικῆς eos vocant, ut Strabo
lib. III. quos autem ex equestri ordine
ad regendas provincias mittebat, hi
minutis provinciis præerant, præsidum
nomine atque procuratorum. Consu-
lares qui populi provincias administra-
bant, dicebantur proconsules, & for-
tito in eas proficiscebantur, antiquo sci-
licet more, qui stante republica obtine-
bat. qui vero provincias Cæsaris, legati
consulares vel consulares simpliciter,
nec illos proconsules dici moris erat,
ne confunderentur cum populi Pro-
consulibus. alias nihil prohibebat &
eos appellari legatos Cæsaris pro con-
sule, ut legati pro prætore dicebantur
prætorii viri, quos provinciis suis no-
mine ac jure prætorio gubernandis præ-
ficiēbat Cæsar. hinc illi consulares qui
passim in veterum libris & antiquis sa-
xis occurrunt de provinciarum rectori-
bus. atque hi originem habent non ab
Hadriano vel Constantino, sed ab Au-
gusto ipso. quoties itaque leges in ve-
teribus monumentis consularem pro-
vinciæ, semper de legato Cæsaris con-
sulari intelligas licebit. Strabo ὑπαλι-
κῆς ἡγεμόνας eos vocat, & ὑπαλικῆς
δικαιοδοτεῖς. sed pro arbitrio suo im-
peratores provinciarum jura & admini-
strationes sæpe mutabant, & quæ po-
puli erant suas esse volebant, suas au-
tem populo transcribent. & sic de
consularibus proconsulares, & contra :
de prædialibus prætorias & de præto-
riis prædiales faciebant. quarum mu-
tationum exempla tam multa reperiun-
tur in antiquis præsertim inscriptioni-
bus, ut ea huc afferre nihil sit necesse.

Hinc sub Imperatoribus, consulares
provinciarum & proconsules passim
observare est, qui post administratas il-
las provincias consules primum fie-
rent, cum antehac non fuissent. sed &
inferiorum principum ævo consulares
& proconsulares ita distincti, ut minor
esset dignitas consularitatis quam pro-
consulatus. præter hos autem provin-
ciarum consulares, qui legati Cæsaris
erant, reperio in veteribus inscriptio-
nibus, *Consulares Aquarum & Miniciæ*,
qui alibi curatores Aquarum & Miniciæ
dicuntur, & procuratores. sic & in vete-
ribus Glossis, *consularis, καθολικῆς* ex-
ponitur. quis vero ignorat *καθολικῆς*
procuratorem Cæsaris appellari? unde
igitur illi consulares dicti? à consulari-
bus ornamentis quibus insigniti. *Salmas.*

1. *Ad adventum ejus post quinquen-
nium pluit.*] Ait pluuisse in Africa sub
Hadriani adventum : cum superioris
quinquennii siccitate Afrorum agrum
squallerent. *Cesarb.*

2. *In morbum incidit letalem.*] Petiisse
Hadrianum aquæ intercutis morbo,
scribunt plerique : Dio & ἀμφοτέρωθεν
laborasse, & φθῆναι. profluvium sanguinis
& Spartianus mox meminit. *Idem.*

In morbum incidit lethalem.] Nulla
paulo vetustior editio quæ non habeat
lethalem : per lethalem morbum intel-
ligit longum & diuturnum difficilem-
que ac tabificum morbum, quem con-
traxerat Hadrianus ex eo quod in sum-
mis caloribus atque frigoribus capite
intecto semper iter facere solitus esset.
lectuales ejusmodi morbos Latini vo-
carunt, quod diu in lecto detinerent
ægotantes. sed & ipsi qui longis ac
lentis languoribus laborabant, lectua-
les dicti. Græcis *κλιμακί*. Latini etiam
climicos eos dixerunt, voce Græca. *Sal-
masius.*

dit lectualem. Factusque de successore sollicitus, primum de Serviano cogitavit: quem postea, ut diximus, mori coëgit. ¹ Fuscum, ² quod imperium præfagiis & ostentis agitato speraret, ³ in summa detestatione habuit: ⁴ Pletorium Nepotem ⁵ quem tantopere antè dilexit, ut veniens ad eum ægrotantem Adrianus ⁶ impune non admitteretur, suspicionibus adductus: ⁷ eodem modo & ⁸ Terentium Gentianum: & hunc vehementiùs, ⁹ quod à senatu diligì tunc videbat. Omnes postremò de quorum imperio cogitavit,

In morbum incidit lethalem.] Palatini ambo representant à prima manu illud quod & in suis invenit Janus Parthasius; representant, inquam, *lectualem*; neque videtur vox ævo illo indigena. *Grut.*

1. *Fuscum.]* Huic pater Claudius Fuscus Salinator, de quo in epistolis Plinii & Trajani, & in Fastis: fuit enim collega Hadriani II. consulis: mater, filia Julii Serviani: nam Dio semper illum *Σεπτιανῶς ἑξοφον* appellat. *Casaub.*

2. *Quod imperium speraret.]* Reg. *paraverat.* Fortasse, *speraverat.* aut *pararet.* infra, *quisibi preparabat imperium.* Idem.

Quod imperium, præfagiis & ostentis agitato, speraret.] Sic & Pal. an fuit *spiraret*? nam aliud quid fuisse verbi primitus illo loco, indicio est, quod legatur in regio codice, *paraverat.* *Grut.*

3. *In summa detestatione habuit Pletorium Nepotem, &c.]* Hæc est distinctio membranarum Palatinarum. sed enim cum & sic laborent superiora, non video quomodo emendari queant nisi admissio conjectaneo Casauboni nostri; *Fuscum quoque quod imperium, &c.* ut subintelligatur scilicet, *mori coëgit.* Idem.

4. *Pletorium Nepotem, &c.]* Totum locum ita concipiamus: *Quem postea, ut diximus, mori coëgit: Fuscum quoque, quod imperium præfagiis, & ostentis agitato, speraret. In summa detestatione habuit Pletorium Nepotem, quem tantopere d.* Oscitans librarius cum τὸ quoque ante quod omisisset. insuper distinctione prava locum deformaverat. *Casaub.*

5. *Quem tantopere antè dilexit.]* Hoc est, dilexerat. *Idem.*

6. *Impune non admitteretur.]* Regius, *non impune admitt.* vitiatò sensu, qui hic est: *Ægrotabat Pletorius Nepos: invisit illum Hadrianus, suo illo more, de quo dictum supra: cum ad fores Nepotis venisset, repulsam tulit à janitoribus, aut admisionalibus. videbatur imminuta imperatoris majestas: Hadrianus tamen amorì Nepotis injuriam ab ipsius servis acceptam condonavit. Placet viro præstantiss. delendam esse vocem Hadrianus de hac periodo: ita fore cætera plana ex obscurissimis. Vult enim, inquit, Hadrianum suspicionem quadam affectati imperii Pletorium perstrinxisse: ideoque ad se ægrum venire interdixisse. Eadem locutio: *Urbem quam status vestra est. & ad eum pro ad se. Quam, etli videtur aliter nobis, nolumus prætermisam.* *Idem.**

7. *Eodem modo & Terentium Gentianum.]* Sic & Palat. noster. *Grut.*

8. *Terentium Gentianum.]* Membranæ, *Teracentium G.* fortasse aliquid latet. *Casaub.*

9. *Quod à senatu diligì tunc videbat, Omnes postremo.]* Aliquid omnino deest, nec sensus procedit, nisi deleveris τὸν τελείων, & hoc modo distinxeris: *Pletorium Nepotem quem tantopere ante dilexit, ut veniens ad eum ægrotantem Hadrianus impune non admitteretur suspicionibus adductus, eodem modo & Terentium Gentianum, & hunc vehementiùs, quod à senatu diligì tunc videbat, omnes postremo* de quo-

gitavit, quasi futuros imperatores detestatus est, ¹ & omnem quidem vim crudelitatis ingenitæ usque eò representavit donec in villa Tiburtina profluvio sanguinis penè ² ad exitum venit. Tunc liberè Servianum quasi affectatorem imperii, ³ quòd servis regis cœnam misisset; quòd ⁴ in sedili regio juxta lectum posito sedisset, ⁵ quòd erectus ad stationes militum senex nonagenarius processisset, mori coëgit: multis aliis interfectis vel apertè, vel per insidias: quando quidem etiam ⁶ Sabina uxor non sine fabula veneni dati ab Adriano defuncta est. ⁷ Tunc Ceionium Commodum, ⁸ Nigrini generum insidiatoris, ⁹ quondam sibi ¹⁰ forma commendatum, adoptare constituit. * Adoptavit

ergo

de quorum imperio cogitavit, quasi futuros imperatores detestatus est. Salmast.

1. Et omnem quidem vim crudelitatis ingenitæ.] Pal. ingenitæ. ingenuum idem quod ingenitum. sic ingenuum signum, εμφορτὸ χαρακτῆρ. Idem.

2. Ad exitum venit.] Regius, exitium. Casaub.

3. Quòd servis regis cœnam misisset.] His artibus Galbam Othoni dejectum meminerat Hadrianus. Pro cœnam, est in antiquis editionibus scenam. Lego cum Scaligero, strenam. Idem.

Quòd servis regis cœnam misisset.] Hæc vera lectio. id quod in sportula mittebatur clientibus de cœna divitum, cœna etiam dicebatur. Græci δειπνον ἐν σπορτοῖς, cœnam in sportula dicunt. per cœnam igitur sportulam intellige vel sportularem cœnam. Salmast.

Quòd servis regis strenam misisset.] Est ab ingenio eximii Scaligeri, cum invenisset in mss. regis scenam. & verò etiam in Pal. reperias, scenam. vulgati prius regis cœnam misisset; nullo bono sensu. Grut.

4. In sedili regio juxta lectum posito.] Circum lectos erant sedilia & cathedra. In sella autem regia sedere privato nefas: sic equo imperatoris insidere fas privato non erat, ut habes apud Vopiscum in Aureliano. Utrunque autem horum non in Romanis solum impera-

toribus olim servatum; sed & in aliis regibus ac principibus. Casaub.

5. Quòd erectus ad stationes militum senex nonag. process.] Non est otiosum verbum erectus. nam ex eo præcipua calumniandi occasio obtrectatoribus: quasi habilem se regno militibus probare Servianus voluerit. Idem.

6. Sabina uxor, non sine fabula veneni dati.] Victor: Hujus uxor Sabina, dum prope servilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulsæ est. Quæ palam jactabat quàm immane ingenium pertulisset: & elaborasse, ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur. Idem.

7. Tunc Ceionium Commodum, Nigrini generum, insidiatoris quondam sui, formâ commendatum.] Est à codice Regis Galliarum. nam vulgati, quondam sibi forma comm. à quibus nihil recedit Palatinus. Grut.

8. Nigrini generum insidiatoris quondam sui, formâ commendatum.] Lege: Nigrini generum insidiatoris quondam sui, sibi forma commendatum. Salmast.

9. Quondam sibi forma commendatum, adop.] Distinguit legitque Regius, Nigrini generum, insidiatoris quondam sui, forma commendatum. nec displicet. Casaubonus.

10. Forma commendatum.] Aristotelis dicto fidem facit, τὸ κτλ. & πειντὸς ἐπιστολῆς συζητικῆς αἰγν. Idem.

ergo Ceionium Commodum Verum invitis omnibus, cumque Ælium Verum Cæsarem appellavit. Ob cuius adoptionem ludos circenses dedit, & ¹ donativum populo ac militibus expendit : quem prætura honoravit, ac statim Pannoniis imposuit, decreto consulatu cum sumptibus; eundem Commodum secundum consulem designavit. Quem quum minus sanum videret, sæpissimè dictavit, ² *In caducum parietem nos inclinavimus*, ³ *& perdidimus quater millies H-s. quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus.* Commodus autem præ valetudine, nec gratias quidem in senatu agere potuit Adriano de adoptione. Denique ⁴ accepto largius antidoto, ingravescente valetudine, ⁵ per somnum periit, ipsis calendis Januariis. Quare ⁶ ab Adriano ⁷ votorum causa lugeri est vetitus. ⁷ Et mortuo Ælio

* *Adoptavit ergo Ceionium Commodum Verum.*] Obiter indicat fuisse hunc etiam ante adoptionem *πλουσίον*. Dicitur est enim L. Ceionius Commodus Verus : post adoptionem verò, L. Ælius Verus Cæsar. *Idem.*

1. *Donativum populo ac militibus expendit.*] Alius verborum diligentior dixisset, donativum militibus, congiarium populo. Alii promiscuè usurpant utrumvis horum pro utroq; *Idem.*

2. *In caducum parietem nos inclinavimus.*] Alludit ad proverbium Græcorum, *ὡς τὸ ἐπὶ τῷ τοίχῳ βέβαιον.* *Idem.*

3. *Et perdidimus quater millies H-s.*] Congiarii nomine erogatum populo millies H-s. donatum, militibus ter millies ita capinus quod scriptum est in Vero, & hunc locum ex illo illustramus. *Idem.*

4. *Accepto largius antidoto.*] Antidotum pro acriore cathartico : non semper enim locum in venenis habet. *Idem.*

5. *Per somnum periit.*] Dormienti sanguis omnis est effusus. ex Spartiani & Dionis junctis verbis cognoscimus. *Idem.*

6. *Votorum causa lugeri est vetitus.*]

Ne auspiciatissimi diei religio vitaretur; nihil enim religionum ceremoniis magis credebatur adversari, quàm luctus. Propterea multi apud veteres rei divinæ operati mortuos suos agnoscere noluerunt. Lege Valerium Maximum, lib. v. cap. x. hæc ratio cur votorum die interveniente non lugeatur Verus. Sic Marcus, cum ei filius esset mortuus, *Quialudi Jovis OPT. MAX. erant, interpellari eos publico luctu noluit. Vota & Votorum dies* Latinis appellari qui annum inchoant, ob solennem pro salute principis votorum nuncipationem, ambigit nemo. Et quidem *κελεύς* tertius post Kal. Janu. dies appellatione Votorum intelligitur, ut est in lege CCXXXIII De verborum significatione, & apud Dionem libro LVIII. licet ipsis etiam Kalendis suscepta pro principe vota, ut illo ipso loco scripsit Dio. Retinere Christiani principes Votorum & morem & appellationem. *Idem.*

7. *Et mortuo Ælio.*] Melius in regio, *Sed mortuo Ælio.* *Idem.*

Sed mortuo Ælio Vero Cæsare.] Et istud est à codice regio, à quo non nimis abit Palat. in quo, *Et mortuo.* nam publicati, *At mortuo.* Grut.

Ælio Vero Cæsare, Adrianus ingruente tristissima valetudine, ¹ adoptavit Arrium Antoninum, qui postea Pius dictus est: ² sed ea demum lege, ut ille sibi duos adoptaret, Annium Verum & Marcum Antoninum. Hi sunt, qui postea ³ duo pariter augusti, primi rempub. gubernaverunt. Antoninus quidem Pius idcirco appellatus dicitur, ⁴ quòd ⁵ socerum fessum ætate, manu sublevarit. quamvis alii cognomentum hoc ei dicant inditum, ⁶ quòd ⁷ multos senatores ⁸ Adriano jam sævienti eripuisset: alii quòd ipsi Adriano magnos honores post mortem detulisset. Antonini adoptionem plurimi tunc factam esse doluerunt, ⁹ speciatim Catilius Severus præfectus urbis, qui sibi præparabat imperium. Qua re prodita, ¹⁰ successore accepto, dignitate privatus est. ¹¹ Adrianus autem ultimo vitæ tædio

1. *Adoptavit Arrium Antoninum.*] Regius, *Annium Antoninum.* nec raro factum, ut duarum vocum istarum altera alterius loco scriberetur. est verò Antoninus cognomen Arriorum, non Anniorum, qui cognomine dicti sunt Veri. *Casaub.*

Adoptavit Arrium Antoninum.] Sic profus Palat. non *Annium*, ut malè alii codd. *Grut.*

2. *Sed ea demum lege.*] Sic loquitur quasi parum ex voluntate Pii hæ adoptiones ab eo factæ. & ita sæpius infra. Suetonius in simili re usus verbo *cogendi*, in Tiberio, cap. xv. *Adoptatur ab Augusto, coactus prius ipse Germanicum fratris sui filium adoptare.* *Casaub.*

3. *Duo pariter Augusti primi Remp. g.*] Regius, *primus, ἀπὸ δὲ χηρῆς*: quod alienum ab hoc loco: nisi interpretetur *ἄριστος*. *Idem.*

4. *Quòd socerum fessum ætate manu sublevarit.*] Veri namque est simile seni parenti non semel hoc officii genus exhibuisse Antoninum, sed id facere consuetum quoties in senatum veniret, & inde cognomentum Pii, meruisse. *Salmasius.*

5. *Socerum fessum ætate manu sublevara-*

rit.] *Fessus ætate*, ut apud Tacitum sæpius, *fessa ætas* est senectus. *Casaub.*

6. *Quòd multos senatores Adriano jam sævienti eripuisset.*] Pal. *abripuisset.* edit. *Mediol. arripuisset*, pro *abripuisset*. *Salmasius.*

7. *Multos Senatores Adriano jam sævienti eripuisset.*] Pal. *abripuisset.* *Gruterus.*

8. *Hadriano jam sævienti eripuisset.*] Puteani cod. *abripuisset*: regius, *surripuisset* melius pro *ὑπερῆρασειν*, furtim eripere. *Casaub.*

9. *Speciatim Catilius Severus.*] Pal. *Attilius Severus.* vet. edit. *Attilius.* supra tamen *Catilius* dictus est, & ibi Palatinus habebat, *Catalius.* *Salmas.*

10. *Successore accepto, dignitate privatus est.*] Postrema verba non necessario ab auctore adjecta: nam ut *dare successorem* pro dignitate privare dicebant: sic accipere *successorem* pro dignitate privati. *Casaub.*

11. *Adrianus autem ultimo vitæ tædio jam affectus.*] Quid est *ultimum vitæ tædium*? omnino scribendum & distinguendum: *Hadrianus ultimo, vitæ tædio jam affectus, ultimo*, ut *postremo*. *Salmasius.*

dio jam affectus, ¹ gladio se transfigi à servo jussit. Quod quum proditum esset, & in Antonini usque notitiam venisset, ingressis ad se præfectis & filio, rogantibusque ut æquo animo necessitatem morbi ferret, iratus illis, ² auctorem proditiōis jussit occidi, ³ qui tamen ab Antonino servatus est. Statimque testamentum scripsit: nec tamen actus reipub. prætermisit, ⁴ dicente Antonino, parricidam se futurum si Adrianum adoptatus ipse pateretur occidi. Et post testamentum quidem iterum se conatus occidere, subtracto pugione, ⁵ sævior factus est: petiit & venenum à medico, qui se ipsè, ne daret, occidit. Ea tempestate supervenit quædam mulier quæ diceret somnio se monitam, ut insinuaret Adriano ne se occideret quod esset bene valiturus: quod quum non fecisset, esse cæcatam. ⁶ Jussam tamen iterum ⁷ Adriano eadem diceret, ⁸ atque genua ejus oscularetur, ⁹ receptura visum si id fecisset.

¹ Quod

1. *Gladio se transfigi à servo jussit.*] Servus ille est Mastor Iazyx, de quo multa Dio. Casaub.

2. *Auctorem proditiōis.*] Grave verbum: sed sine re, nam quod notandum duximus, proditiō hic est *μίσθωσις*, occulti consilii revelatio, non *αεδοσία*. Idem.

3. *Qui tamen ab Antonino servatus est; dicente Antonino, parricidam se futurum, si Hadrianum adoptatus ipse pateretur occidi. Statimque testamentum scripsit: nec tamen actus reipublicæ prætermisit. Et post, &c.*] Duarum periodorum ordinem, qui inversus erat, redintegravi; sequutus & judicium Casauboni nostri, & lectionem Roberti Bononiensis; tanto confidentius, quod in altera lectione nihil restaret tolerabile. Grut.

4. *Dicente Antonino, parricidam se fut.*] Non coherent ista cum superioribus; sed non dubitabit attentus lector, duarum periodorum ordinem inversum esse. Quare ita integrum locum restituemus. *Auctorem proditiōis jussit occidi: qui tamen ab Antonino servatus est;*

dicente Antonino, parricidam se futurum, si Hadrianum adoptatus ipse pateretur occidi. Statimque t. Casaub.

5. *Sævior factus est.*] Reg. *severior*. atqui non solum sævus, sed & furiosus factus est Hadrianus, ut narrat Lampridius in Heliogabalo. Idem.

6. *Jussam tamen iterum, Hadriano eadem dicere.*] Sic & Pal. non diceret, ut editiones. Grut.

7. *Hadriano eadem diceret atque genua ejus oscularetur.*] Paulo aliter hæc concepta in veteribus libris scriptis & editis, nempe ad hunc modum: *Jussam tamen Hadriano eadem dicere & genua ejus osculare. osculare pro osculari. sic revertere & experire apud hos auctores pro reverti & experiri.* Salmas.

8. *Atque genua ejus oscularetur; receptura visum si id fecisset.*] Pal. non habet vocem *visum*, nisi à manu recenti ad oram, præfertque *osculare* non *oscularitur*. & verò cum præcedat *dicere*, scribendum erit *osculari*. Grut.

9. *Receptura visum, si id fecisset.*] Rectè *receptura*, cum editis scripti. referendum ad vocem *oscularetur*. sine causa docti

¹ Quod quum in somnium impleffet, oculos recepit, ² quum aqua quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluiffet. ³ Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Adrianum, eumque contigit: quo factò, & ipfe oculos recepit, & Adrianum febris reliquit: ⁴ quamvis Marius Maximus ⁵ hæc per simulationem facta commemoret. Post hoc Adrianus Bajas petiit, Antonino Romæ ad imperandum relicto. Ubi quum nihil proficeret, ⁶ accersito Antonino, in conspectu ejus apud ipsas Bajas periit, die sexto Iduum

fa docti mutant in *recepturam*. sic paulò antè *diceret* scribunt editiones: membranz *dicere*. utrumque rectum. *Casaubonus*.

1. Quòd cum in somnium impleffet.] Regius, Quòd cum ex somnio impleffet. Idem.

Quòd cum in somnium impleffet.] Pal. & edit. Mediol. in somnio impleffet. Salmas.

Quòd cum in somnium impleffet.] Pal. in somnio. Grut.

2. Cum aqua quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluiffet.] Nimirum solebant homines, remedium morbis peturi, indormire templis, ibidemque captare somnia. id fecit & hæc mulier. itaque somnio monita est in fano. mos iste notissimus. *Idem*.

3. Venit & de Pannonia quidam natus cæcus.] Hoc fidem superat, ut nati cæci oculos receperint. minus incredibile est, quod suggerit Palatinus: *vetus cæcus*. sic *veteres cæci* Juvenali:

Et quæ jam veteres sanant mortaria cæcos.

sic Marcello *antiqua cæcitas*. Salmas.

Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Adrianum.] Nescio an hanc scripturam admittere debeamus. quippe natus cæcus sanari non potest ab homine mortali. & verò Palanoster habet *quidam vetus cæcus*, quod esset Spartiani lingua, is qui diu laborasset cæcitudine. Grut.

4. Quamvis Marius Maximus hæc per simulationem facta commemoret.] Omnia

quæ heic Spartianus narrat tanquam vere facta, ea Marius Maximus simulata & ficta esse commemorabat, & ad hoc tantum excogitata ab Antonino, ut Hadrianus in spem recuperandæ sanitatis induceretur, qui ideo se occidere tentabat, quod eam recuperare posse desperaret. Hoc ut prohiberet Antoninus & Hadrianum bono animo esse juberet, quasi brevi convaliturum, hac illum arte & simulatione aggressus est. induxit mulierem quamdam quæ diceret somnio se monitum ut insinuaret Hadriano ne se occideret, quod esset bene valiturus. quod quum non fecisset esse cæcitatam. jussam tamen Hadriano eadem hæc dicere, & genua ejus osculari, recepturam visum si ita fecisset: induxit & Pannonium quemdam veterem cæcum, qui à febriente Hadriano tangeretur ad visum recipiendum: quo factò & illum oculos receperit, & ab Hadriano febrem discessisse. Hæc sunt quæ per simulationem facta commemorabat Marius Maximus, quæ alii reapse & in veritate accidisse volebant. *Salmasius*.

5. Hæc per simulationem facta commemoret.] Ita vocavit Marius incantationes & alia remedia magica, quibus levare morbus Hadriani aliquandiu est visus. *Casaub.*

6. Accersito Antonino, in conspectu ejus periit.] Non omnes idem tradiderunt: nam alii auctores prius periisse Hadrianum, quàm Baias advenisset Antoninus, memoriæ prodiderunt. *Idem*.

Iduum Juliarum. Invisusque omnibus ¹ sepultus est in villa Ciceroniana Puteolis. Sub ipso mortis tempore & Servianum nonaginta annos agentem, ut suprâ dictum est, ne sibi superviveret, atque (ut putabat) imperaret, mori coëgit: & ob leves offensas plurimos jussit occidi, quos Antoninus reservavit. Et moriens quidem, hos versus fecisse dicitur,

² Animula vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula;
Nec ut soles, dabis jocos.

26 Tales autem ³ nec multo meliores fecit & Græcos. ⁴ Vixit annis LXXII. mensibus v. ⁵ diebus XVII. ⁶ Imperavit annis

1. *Sepultus est in villa Ciceroniana Puteolis.*] Imperatoribus & cæteris quos consecratio manebat, si alibi quàm Romæ diem obiissent, funus duplex fiebat: prius enim more communi corpus eorum cremabatur: deinde ablata Romam reliqua Mausolco inferebantur, & consecrationis ritus peragebantur. Ita factum in Trajano, Hadriano, & aliis principibus qui longius Roma essent mortui. Quorundam, ut Augusti, corpora in urbem illata, ut ibi non consecrarentur solum, sed & sepelirentur. Videtur sanè Antoninus ideo Puteolis Hadriannum sepelisse, quòd desperaret tam citò se posse ejus consecrationem à Romano senatu obtinere. declarat hoc Spartianus extremo libro: etiam hîc si attendimus: ait enim; *invisusque omnibus sepultus est in villa.* Locum villæ Ciceroniana hodieque monstrant Puteolani, non procul ab urbe sua, quâ itur Neapolin. *Idem.*

2. *Animula vagula, blandula.*] Mitum quare Spartiano hi versiculi parum videntur elegantes: nam ita mox judicatur. *Idem.*

3. *Nec multò meliores fecit & Græcos.*] Extant nonnulli adhuc, non quales hic criticus judicat; sed qui merito suo cæ-

terorum quos amisimus ingens desiderium in nobis excitent. Quare etiam non defuere qui argutias illius imitarentur. *Idem.*

4. *Vixit annis LXXII. mensibus v diebus XVII.*] Hunc numerum retinent omnes libri: Dio, Victor, alique sexaginta duo annos Hadrianum vixisse prodiderunt. Eusebius sexaginta annis majorem obiisse scripsit. Fasti tamen Siculi hanc Spartiani scripturam confirmant. *Ἐπὶ τῶν τῶν ἑξατάων Ἀιλιῶν Ἀδριανὸς νοστήσας ὅσην ὀλίγας ἡμέρας ἐτελεύτησεν ἂν ἔτων οἴ'.* Et quidem aliquot quinque annis liberalior est quam Spartianus. *Salmas.*

Vixit annis LXXII. mensibus v. diebus XVII. imperavit annis XXI. mensibus XI.] Sic nullo apice minus exemplar Palatinum. *Grut.*

5. *Diebus XVII.*] Regius, XXI. sed vulgatus numerus quadrat exactè. *Cassaubonus.*

6. *Imperavit annis XXI. mensibus XI.*] Et hîc constans error est: nam XXI. non XXI. scribi debuit. repugnat enina rationi temporum numerus editus: repugnat & Dioni, qui ponit *ἔτη εἰκοσι, καὶ μελώνας ἐνδεκά.* *Idem.*

nis XXI. mensibus XI. Statura fuit procerus, forma comptus, ¹ flexo ad pectinem capillo, ² promissa barba, ³ ut vulnera quæ in facie naturalia erant, tegeret: habitudine robusta. Equitavit ambulavitque plurimum. ⁴ Armisque & pilo se semper exercuit. ⁵ Venatu frequentissimè ⁶ leonem manu sua occidit. ⁷ venando autem ⁸ jugulum & costam

1. Flexo ad pectinem capillo.] Martial.

Tu flexa nicidus coma vagaris.

Idem.

Flexo ad pectinem capillo.] Flexi ad pectinem capilli, sunt arte flexi & calamistrò crispati. contra ingenio suo flexi qui nulla arte adhibita tales sunt. Salmas.

2. Promissa barba.] Primus Romanorum, dato aliis exemplo. Dio: Ἀδριανὸς ὡμίτῳ Ἰουεῖαν κατέδειξε. causam cognoscimus ex Spartiani verbis: ut vulnera quæ in facie naturalia erant, tegeret. hem! vulnera naturalia. sed appellat auctor vulnera naturalia maculas genitivas & συμφύτες, quæ sic faciem dehonestarent, ut cicatrices. Casaub.

3. Ut vulnera quæ in facie naturalia erant.] Vulnera naturalia vocat quæ Græci ἔλαχ' ἐμφύα in facie. infra vulnerata frons dicitur. Salmas.

4. Armisque & pilo se semper exercuit.] Est ἐν Ἀφ' δύοιν figura. armis & pilo, ut, patera & auro. vel ita cape, cum cæteris armorum generibus, tum etiam pilo. Casaub.

Armisque & pilo se semper exercuit.] Exercitium armorum ab exercitio sagittarum, missilium pilorumque diversum. sic exercitium armorum à sagittis separat Suetonius in Domitiano: *Armorum, inquit, nullo, sagittarum vel præcipuo studio tenebatur.* si arma generaliter accipiantur, non sum nescius & sagittas, & pila, & alia missilia eo nomine comprehendere. sub armorum vero exercitio, scutum & gladius tantum comprehendebatur. Armorum igitur exercitium, tam apud milites quam gladiatores in solo clypeo & gladio

constabat. qui clypeum scienter vibrare & quaterere, & obliquis ictibus telorum jactum deflectere, qui gladio dimicare noverat, is in armorum exercitio peritus censebatur. Hinc qui illam armorum scientiam exacte perficere volebant, in ludo lanistæ operam dabant, & gladiatoriiis armis exercebant: quod & multi imperatores fecere. Spartianus de Hadriano: *Idem armorum peritissimus & rei militaris scientissimus, gladiatoria quoque arma tractavit.* ratio tractandorum armorum in milite & gladiatore pæne similis, nisi quod penes gladiatorem exactior: accedere, recedere; in clypeum assurgere, & mox subsidere, & in arma sua se colligere: impetum in aliam partem minari, in aliam facere, & cætera ejusdem modi, in utrisque similia. Salmas.

Armisque & pilo se semper exercuit.] Ita quoque idem codex; non pilâ; aut palo. Grut.

5. Venatu frequentissimè.] Membrana, venatus, Ἰπρόστος. melius venatu, ἐν Ἰπρόσ. Casaub.

Venatu frequentissime leonem manu sua occidit.] Casaubonus; Venatus frequentissime leonem manu sua occidit. illud venatus nescio an possit esse, inter venandum vel cum venaretur. nec enim venatu per se probum est. dicendum enim est in venatu. Salmas.

6. Leonem manu sua occidit.] Ut illum qui tot annos Africæ tractum Alexandria vicinum vastaverat. Casaub.

7. Venando autem jugulum & costam fregit.] Regius verò, pro costam scribit costam rectè. nam ita & Dio, ἐν τῷ οὐκ ἐλάτῳ μεικρὸν ἐπερὸδῆ. Idem.

8. Jugulum & costam fregit.] Costam

stam fregit. venationem semper cum amicis participavit.
 1 In convivio tragœdias, comœdias, 2 Atellanas, sambucas, lectores, poëtas, pro re semper exhibuit. 3 Tiburtinam villam mirè exædificavit, ita ut in ea & provinciarum & locorum celeberrima nomina inscriberet. 4 velut Lyceum, Academiam, Prytaneum, Canopum, 5 Pœcilen, Tempe vocaret. 6 Et ut nihil præmitteret, 7 etiam inferos finxit. Signa mortis hæc habuit: Natali suo ultimo quum Antoninum commendaret, 8 prætexta sponte delapsa

irrepsit pro antiquitus scripto, *ossa*. nam ita Palatinus ad oram adscriptum habuit. *ossa* pro *coxa*. inde nostrum *evisse*. *ossa* igitur vel *coxa* legendum ex Dione qui *μη ὀγὺ* habet. *Salmas.*

Fugulum & coxam fregit.] Est à codice Regio, quem sublcvat Palatinus, in quo superscriptum. aliter legi *coffam*. habebat autem vulgatum illud *coffam*, in textu. *Grut.*

1. In convivio tragœdiarum, com.] Hoc quoque specimen morum habet: vide Suetonium in Augusto, capite LXXIV. *Casaub.*

2. Atellanas, sambucas, lectores.] *Sambuca* heic non sunt instrumenta illa musica vulgo nota, sed musicarum mulieres, quæ illo instrumento ludere sciunt. *Sambucum* enim Latini dixerunt pro *sambucine*, vel *sambucista*. Glossæ manuscriptæ: *sambucus, histrio, saltator*. *Salmas.*

3. Tiburtinam villam mirè exædificavit.] Apparet è ruderibus; quæ miri operis hodieque testes esse, docti viri scribunt in Italiæ suæ descriptione. *Casaub.*

4. Velut Lyceum, Academiam, Prytaneum.] *Lyceum* & *prytanium* hoc loco veteres. sic *topium* & *musium*, & *nymphium* dixere. *Salmas.*

5. Pœcilen Tempe vocaret.] Idem veteres scriptum habent, *picilen* pro *pœcilen*. nec aliter illa ætate scribebant. *picile*, *πικίλη*. sic *solicissinus* Aufonio, *σολικισμός*. quod non versus gratia ab illo usurpatum est, sed usitatissimam

in illa ætate scribendi rationem sequutus est. sic *Synalophe*, pro *Synalophe*. *cimiterium* in vetustis martyrologiis pro *cæmiterion*. & quod magis mireris *aulidus* pro *aulædus* apud Capellam. sic *tragidi* pro *tragædis*. Glossæ: *tragidi, τραγῳδοί*. *Idem.*

6. Et ut nihil præmitteret, etiam inferos finxit.] Cum Spartianus dicat villam Tiburtinam miris operibus ab Hadriano fuisse extructam & ornatam, ita ut & Academiam, & Lyceum & Prytaneum & Canopum & Tempe ad imitationem celebrium illorum locorum ibidem exædificaverit, & ne quid præmitteret, inferos etiam finxerit; minime pictos inferos intelligere debemus, & penicillo expressos, sed locum quemdam in ea villa ædificatum ad exemplum inferorum, ut ibi essent omnia quæ apud inferos esse dicuntur, Elysi campi, Styx, Acheron, & cætera quæ de inferis memorantur. quemadmodum enim & Academia & Lyceum & Canopus loca erant in ea villa sic extructa, ut Academiam vere referrent, & Canopum & Lyceum, idem quoque de inferis quos ibidem finxerat, sentiendum. *Idem.*

7. Etiam inferos finxit.] *Νεκύου*, ut puto, Homericam vel penicillo pingendam curavit, vel aliter exprimentam. *Casaub.*

8. Prætexta sponte delapsa caput ei operuit.] Scripserat Spartianus, non *operuit*, sed *aperuit*. quod, ut postea observavimus, etiam cruditissimus Lipsius antè

psa caput ei operuit. Annulus in quo imago ipsius sculpta erat, sponte de digito delapsus est. Ante diem natalis ejus, nescio quis ad senatum ululans venit: contra quem Adrianus ita motus est, quasi de sua morte loqueretur, quum ejus verba nullus agnosceret. Idem quum vellet in senatu dicere, ¹ *Post filii mei mortem, Post mortem meam* dixit. Somniavit præterea se à patre potionem soporiferam impetrasse. Item somniavit à leone se oppressum esse. In ²⁷ mortuum eum à multis multa sunt dicta. Acta ejus irrita fieri senatus volebat: ² nec appellatus esset divus nisi Antoninus rogasset. ³ Templum denique ei pro sepulcro apud Puteolos constituit, ⁴ & quinquennale certamen, ¹ & fla-

ante nos vidit. Die natali vota faciebant pro sua & suorum salute, eumque diem cognati & propinqui communi religione concelebant. Extat Hadriani schedium, die ejus natali ad matrem missum: quo ipsam & sorores suas invitat ad coenam; ut communibus votis pro mutua salute deos orent. ait ergo Spartianus, *Natali suo ultimo cum Antoninum commendaret*: id est, rem divinam faciens vota pro Antonino, recens in filium adoptato nuncuparet. *diis commendare*, vel *ἀπολῶς commendare*, est *ἀρχαῖς ὑπὲρ τινός* unde est, *natalem alicujus commendare*. Spartianus in Geta: *Cum infantis Getae natalem Severus commendare vellet*. Lampridius in Alexandro, *Cum ejus natalem aruspices commendarent*. Solitos Romanos cum sacra facerent lacinia togæ sive prætextæ caput velare, ne tirunculi quidem nesciunt. Alibi dicebamus caducum auspiciam appellasse veteres, & pessimi semper ominis loco habuisse, si quid inter sacrificandum cecidisset: sicut hic prætexta de capite delabatur, & de digito annulus. nam hæc duo omina simul videntur fuisse oblata. *Idem*.

Prætexta sponte delapsa caput ei aperuit.] Est à conjectura Lipsii nostri, probata etiam aliis, & à ratione. nam &

Pal. noster ad stipulatur vulgato, *operuit*. Grut.

1. *Post filii mei mortem, Post mortem meam dixit.*] Pal. non agnoscit dictionem *mortem*, secundo loco positam. rectè. *Idem*.

2. *Nec appellatus esset divus, nisi Antoninus rogasset.*] Hic quoque ægrè impetravit. vide Aurelium Victorem. *Divus* est *ἀποθεωθεῖς*: sed Græci *θεὸς* sæpe vertunt: alii *θεῖος* aut *θεῖός τε*. *Casaub.*

3. *Templum denique ei pro sepulcro apud Puteolos constituit.*] Etiam Romæ postea templum illi constitutum. *Idem*.

4. *Et quinquennale certamen.*] Palia intelligit, sive *Εὐσείεια*, ab Antonino Pio in patris honorem Puteolis, ut ait Spartianus, instituta. Menrio hujus agonis in vetere inscriptione Græca: ubi nobilis agonista & palmarum quam plurimarum, ludos unde præmia reportarat enumerans, vicisse ait *ΕΥΣΕΒΕΙΑ. ΕΝ ΠΟΤΙΟΛΑΟΙΣ. ΔΙΟ*. *Idem* agon in saxo Melphæ eruto, & *sacrum certamen* nominatur & *iselaasticum*. etsi vitiose sculptum *iselaasticum*. *εἰσελαάσσειν* proprium est hieronicarum verbum, ut dicebamus ad Athenæum lib. xv. cap. xvii. Est ergo certamen *iselaasticum* sive *iselaasticum*, cujus victores eos honores

² & flamines & sodales, & multa alia ² quæ ad honorem quæsi numinis pertinerent. ³ Quare, ut supra dictum est, ⁴ multi putant ob hæc Antoninum Pium dictum.

ÆLII

res consequantur, qui Hieronicis exhibebatur. Inscriptio saxi Melphensis est hæc:

IMP. CÆSARI.
DIVI. HADRIANI. FIL.
DIVI. TRAIANI
PARTHICI. NEPOTI
DIVI. NERVÆ. PRONEP.
T. ÆLIO. HADRIANO
ANTONINO. AUG. PIO
PONTIF. MAX. TRIB. POT. V.
IMP. II. COS. III. P. P.
CONSTITUTORI. SACRI
CERTAMINIS. SELASTICI
SOCII. LICTORES. POPULARES
DENUNCIATORES. PUTEOLANI.

Idem.

Et quinquennale certamen.] Εὐσέβεια vel Pitalia intelligit, agone sacrum in honorem Hadriani Puteolis ab Antonino Pio constitutum. & mirum non Ἀδελφεία potius dictum esse certamen illud ab ejus nomine, cujus honori dicabantur, quam Εὐσέβεια, de constitutoris nomine. sic quinquennalem agone in honorem Augusti institutum Neapoli, Σεβαστὴ appellaverunt. Sic Ἀδελφεία Hadrianus ab Antinoo appellavit. & sic semper in omnibus observatum, ut nomen ejus ferrent illa ludicra cujus memorix & honori consecrabantur. Iselasticus autem fuit ille agone Puteolanus. quo nomine celeberrimis & antiquissimis Græciæ certaminibus adæquatus est, sola enim isela-

stica olim fuere, Olympia, Nemea, Pythia, Isthmia. & sciendum est in omnibus sacris certaminibus qui coronabantur, Hieronicas esse appellatos: non tamen omnia sacra certamina iselastica fuisse. qui in iselasticis vicerant, præter honorem εἰσελασίας, perpetuum statutum vestigial è publico percipiebant. *Salmas.*

1. *Et flamines & sodales.]* In antiquis inscriptionibus sæpius leges, *flamen Hadrianalis*: invenies etiam, *sodalis Hadrianalis*. *Casaub.*

2. *Quæ ad honorem quasi numinis pertinerent.]* In regio non habetur τὸ quasi, & videtur vox adjecta à pio aliquo, qui ridiculam impietatem deos facientium de mortuis hominibus impatienter ferret. nam veteres quos semel consecraverant, non quasi deos, sed verè deos haberi postularunt, & coli. *Idem.*

3. *Quare, ut supra dictum est, multi putant, Antoninum Pium dictum.]* Expressi quod erat in Palatino. vulgati amplius: *Quare, ut supra dictum est, multi putant ob hæc Antoninum, &c.* *Grut.*

4. *Multi putant ob hæc Antoninum Pium.]* Ob hæc non legitur in scriptis libris, nec editione prima. & sane absque illis etiam constat sensus: *Quare ut supra dictum est, multi putant Antoninum Pium dictum. quare, id est, ob quam rem.* *Salmas.*

Æ L I I S P A R T I A N I

Æ L I U S V E R U S

A D

D I O C L E T I A N U M A U G .

Diocletiano Aug. 1 Ælius Spartianus suus Sal.

N animo mihi est, Diocletiane Auguste, ² tot principum maxime, ³ non solum eorum ⁴ qui principem locum ⁵ in hac statione quam temperas, ⁶ retentarunt, ⁷ ut usque ad divum Adrianum feci, sed illorum etiam qui vel Cæsarum nomine appellati sunt, nec principes aut Augusti fuerunt, vel quolibet alio genere aut in famam aut in spem principatus venerunt, ⁸ cognitioni numinis tui sternere: quorum præcipue

F. **Æ**LIUS Spartianus suus Sal.] *O autē idē.* Sic Eutropius in epistola ad Valentem, subscripsit hoc modo, *Eutropius v. c. peculiariter suus.* id est vestræ clementiæ peculiaris servus. *Casaub.*

2. *Tot principum maxime.]* Abest verba *tot à regio:* in qua tamen præcipua vis est hujus adulationis. *Idem.*

3. *Non solum eos, &c.]* Est à regio & Pal. codd. *Grut.*

4. *Qui principum locum.]* Scribo, *principem locum.* *Casaub.*

Qui principum locum.] Omnino legendum est, *principem locum:* atque ita excudi volumus. Tacitus lib. 11. *Annal.* *Adeo neminem iisdem in terris ortum qui principem locum impleat.* vulgò, *principis locum.* sed ibi scripti codices, *prin-*

cipem locum habent. & recte. Ammianus Marcellinus lib. XIV. *Eo necessitatis adductus, ultimaque ni vigilasset opperirens, principem locum se qua parvisset copia affectabat.* alibi *principalem locum* pro eodem dixit. *Salmas.*

5. *In hac statione quam temperas.]* Id est, imperatoria. alibi vocatur, *statio regia.* alia est *statio Cæsarura,* apud Capitolinum in hujus Veri filio. *Casaub.*

6. *Retentarunt.]* Severus in epistola ad Albinum, *Tu velim exercitus Reip. ac nobis retentes.* *Idem.*

7. *Ut usque ad divum Adrianum feci.]* Ab ipso Julio Cæsare: nam inde erat ortus Spartianus, ut in fine hujus scribit. *Idem.*

8. *Cognitioni numinis tui sternere.]* Alii libri, *cognitionem numinis tui sternere.* *Ferri*

cipuè de Ælio Vero dicendum est, ¹ qui ² primus tantum *Cæsaris* nomen accepit, adoptione Adriani ³ familiæ principum adscriptus. Et quoniam nimis ⁴ pauca dicenda sunt, ⁵ nec debet ⁶ prologus enormior esse quàm fabula, de ipso jam loquar.

2 **C**EJONIUS COMMODUS, ⁷ qui & ÆLIUS **V**ERUS appellatus est, quem sibi Adrianus ævo ingravescente morbis tristioribus pressus, peragrato jam orbe terrarum, adoptavit, nihil habet in sua vita memorabile ⁸ nisi quòd tantum *Cæsar* est appellatus: non testamento, ut

Ferri & vulgata potest, si scribas, *cognitionem numini tuo sternere*. eadem sententiâ. *Sternere* pro referre in literas, & historiam inferere: ut apud Græcos καὶ ἱστορίαν. Idem.

1. *Qui primus tantum.*] Regius, qui primus *Cæsaris* tamen n. a. Mox, tantum *Cæsar* est app. Idem.

2. *Primus tantum.*] Ita planè Pal. alii vocem *primus* non habebant. *Grut.*

3. *Familie principum adscriptus.*] Reg. *adscitus*. *Casaub.*

Familie principum adscriptus.] Non damno quidem, *adscriptus*. sed *adscitus* magis probo, quo frequentius in hac re Spartianus usus & reliqui. *Salmas.*

4. *Pauca dicenda sunt.*] Reg. *pauca ad hoc dic.* Scribe, *pauca de hoc d.* *Casaub.*

5. *Nec debet prologus enormior esse quam fabula.*] Proverbium est: *Prologus fabula longior: ἀλόγος δὲ δειμάλιος μὲν ἡρῶν*. ex hoc autem loco licet conijcere quam non optimi fuerint illi libri quibus usus est præstantiss. *Casaubonus* in his authoribus emendandis. præferunt enim, *morsior*, quod in optimo Palatino correctionis vicem additum repperimus. is enim in contextu habebat *mormior*: pro quoscili corrigebant, *moresior*. at *mormior*, est pro *inormior*. non enim aliter tunc temporis scribebant: *inormis* & *inorme* pro *enorme*. ideoque primam ejus vocis syllabam temporis illius poëtæ correptam efferebant, quæ longa mansisset, si per e

scriberetur. dicebant igitur *inormis*, ut *inanis*, & similia. *Salmas.*

6. *Prologus enormior e. quàm fabula.*] Propriè *enorme*, quod non exactum est ad amissim, nec bene quadrat, τὸ μὲν τοῦτο σὺν ἑμῶν ἰθὺθὲν. dicitur *enorme* & quod est ἀσὺμελῆρον: & quod longius est quàm par sit. *Casaub.*

7. *Qui & Ælius Verus.*] *Helvius* pro Ælio Palatinæ Bibliothecæ liber. *Salmasius.*

8. *Nisi quod tantum Cæsar est appell.*] Regius, *nisi quod primo tantum Cæsar*. scribe *primus*. Duo observanda notat in Vero; quòd *Cæsar* tantum fuerit: cùm antè imperatoribus hoc nomen esset proprium. Tunc primum enim novum genus honoris in Remp. inductum, ut essent *CAESARES*, velut candidati quidam imperii, & designati ejus heredes. Eadem olim Augusti mens, cùm *Cajum* & *Lucium* suos, *PRINCIPES JUVENTVTIS* voluit appellari. pari civilitatis studio, atque titulum *PRINCIPIS SENATUS* ipse sibi vindicavit. Porro huic Vero simul cum appellatione *Cæsaris* tributa est facultas utendi coccinei pallii præsentè Hadriano: & purpura etiam, sed sine auro. *Casaub.*

Nisi quod tantum Cæsar est appellatus.] Adducit ex suis vir doctissimus: *nisi quod primo tantum Cæsar est appellatus*, quod nostri non agnoscunt. Ex qua lectione conjecturam ducunt legendum: *quod primus tantum Cæsar*. quod nos

to, ut antea solebat, neque eo modo quo Trajanus est adoptatus; sed eo propè genere quo nostris temporibus à vestra clementia ¹ Maximianus atque Constantius Cæsares dicti sunt: quasi quidam principum filii viri, & designati augustæ majestatis heredes. Et quoniam de *Cæsarum nomine* in hujus præcipuè vita est aliquid disputandum, ² qui hoc solum ³ nomen adeptus est, Cæsarem, vel ab elephanto (⁴ qui lingua Maurorum *cafa* dicitur) in prælio cæso, ⁵ eum qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel ⁶ quia mortua matre, ventre cæso sit natus: ⁷ vel quòd cum ⁸ magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quòd oculis cæcis ⁹ & ultra humanum morem

vigue-

nos non sequimur. Hac enim lectione delendum esset, *tantum*: ut hoc diceret: hoc memorabile viram habuisse Ælii Veri, quod primus Cæsar esset adoptione appellatus. Non enim hoc voluit Spartianus: sed nihil extare in vita Ælii Veri memoratu dignum, nisi quod tantum Cæsar est appellatus. non enim ad imperatoriam pervenit dignitatem, sed in Cæsariana dignitate mansit. sic etiam paulo post loquitur: *Et quoniam de Cæsarum nomine in ejus præcipue vita est aliquid disputandum, qui hoc solum nomen adeptus est.* De Ælio enim Vero loquitur, qui tantum Cæsar est appellatus, quemque adeo dicit nihil de se memoria dignum dare, quam hoc, quod solum nomen Cæsaris habuit. Notandum igitur, Spartianum dicere non primum quidem Cæsarem, sed Cæsarem tantum dictum, quod bis dixit. nihil igitur mutantum in vulgata lectione. *Salmasius.*

1. *Maximianus atque Constantius Cæsares dicti sunt.*] Fuerat à Diocletiano ascitus ante istos Maximianus Herculius, sed in imperatorem: isti in Cæsares. ille collega & ex æquo particeps imperii: hi in spem futuræ successione. quare de his Aurelius Victor, *creatos Cæsares, in affinitatem vocans*: de illo, *Maximianum imperatorem jubet.* elegan-

ter. sic alibi duobus locis *Cæsarem jubet*, pro creat. *Casaub.*

2. *Qui hoc solum nomen adeptus est.*] Idem liber: *indeptus est.* *Salmas.*

3. *Nomen indeptus.*] Est à Palatino. alix editiones, *adeptus.* *Grut.*

4. *Qui lingua Maurorum Cafa dicitur.*] Audio quidem doctissimum virum *Casar* pro *Cafa* legentem ex Servio: sed optimorum librorum scripturam non dissimulabo, qui omnes *Casai* hoc loco scriptum exhibent. *Salmasius.*

5. *Eum qui primus sic appellatus est.*] Non igitur Julius Cæsar: neque enim primus ille id cognomen apud Rom. aut in gente Julia tulit. *Casaub.*

6. *Quia mortua matre ventre cæso sit natus.*] Multorum hæc sententia. Sed Cæsarem ideo dixerunt quia fuit ejus mater *Ketsutsa cæsa.* *Idem.*

7. *Vel quòd cum magnis crinibus.*] *Magni crines*, magna cæsaries. nam crines sunt *αλόουμυγι* cæsariam enim Græci, etiam *αἰετοφελαιών* vocant, hoc est crines appositos. *Salmas.*

8. *Magnis crinibus.*] Magna cæsarie. *Casaub.*

9. *Et ultra humanum morem vixerit.*] *Ræg. his & ultra.* pro, *& his ultrah. m. v.* probat Cæsarem à colore oculorum sic dictum, quasi *γλαυκῶπών*: quia præstan-

viguerit. Certè quæcunque illa ¹ felix necessitas fuit, unde tam clarum & duraturum cum æternitate mundi nomen effloruit. Hic ergo de quo sermo est, primùm Lucius Aurelius Verus est dictus, sed ab Adriano ascitus in Æliorum familiam, hoc est in Adriani transcriptus, & appellatus est Cæsar. Huic pater Cæjonius Commodus fuit, quem alii Verum, alii Lucium Aurelium, multi Annium prodiderunt: majores omnes nobilissimi, quorum origo pleraque ex Hetruria fuit, vel ex Faventia. Et de hujus quidem familia pleniùs in vita Lucii Aurelii Cæjonii Commodi Veri Antonini, filii hujusce, quem sibi adoptare Antoninus jussus est, differemus. Is enim liber debet omnia quæ ad stemma generis pertinent, continere, qui ² habet principem de quo plura dicenda sunt. Adoptatus autem Ælius Verus ab Adriano eo tempore quo jam (ut superiùs diximus) parum vigebat, & de successore necessariò cogitabat, statimque prætor factus, ³ & Pannoniis dux ac rector impositus, mox consul creatus. ⁴ Et quia erat deputatus imperio, ⁵ iterum consul designatus est. Datum etiam populo congiarium causa ejus adoptionis, ⁶ collatumque militibus H-s ter millies,* circenses editi: neque

præstantissima fuerit oculorum acie. excellunt nempe oculi casti: ideo Minervam quæ γλαυκῶπις poetæ dicta, Ἄδελφον, quasi Ἄθρῶνιον Ἐξὸς τὸ ἀθρῶνιον volumi dictam. Idem.

1. *Felix necessitas fuit.*] Id est causa. Sed necessitas ferè in deteriore partem capitur. Idem.

2. *Et Pannoniis dux ac rector impositus.*] Nummus. L. ÆLIVS. CAESAR. PANNONIA. S. C. Idem.

3. *Et quia erat deputatus imperio iterum consul designatus.*] Ut imperium suscipiens consulatum simul iniret: nam ita fuit moris. Idem.

Et quia erat deputatus imperio.] Optimus liber: *deputatus imperio.* quod non pro reiectio debet esse. sic enim loquebantur illa ætate. posterior vero

ætates etiam ad satietatem abusa est illo loquendi genere. *deputatus* pro *deputatus*. sic *nominans* pro *nominatus*. sic *res studentes*, pro *multo studio dignas* Cyprianus dixit. Sophocles, ὀρῶντα πρῶτα γυμνασία pro *claris & manifestis* quæ videri possint à quolibet: inde passim in vetustis formulis: *jaçtante denario*, pro *jaçtato*: & *argentum computans* pro *computato*: hoc est numerata pecunia. *Salmasius*.

4. *Iterum consul designatus.*] In Adriano hunc locum sic expressit, *Quem prætura honoravit ac statim Pannoniis impositus, decreto consulatu cum sumptibus, eundem Commodum secundum consulem designavit.* Clarius sic & lucidius. hinc igitur illa lucem debent mutuari. Idem.

5. *Collatumque militibus H-s ter millic.*]

que quicquam prætermiffum quod posset lætitiã publicã frequentare. Tantumque apud Adrianum principem valuit, ut præter adoptionis affectum quo ei videbatur adjunctus, solus omnia quæ cuperet ¹ etiam per literas impetraret. Nec provinciæ quidem cui præpositus erat, defuit. Nam bene gestis rebus vel potius feliciter, etsi non summi, ² mediï tamen obtinuit ducis famam. Hic tamen valetudinis adedò miseræ fuit, ut Adrianum statim adoptionis pœnituerit, ³ potueritque eum amovere à familia imperatoria, quum sæpe de aliis cogitaret, si fortè vixisset. Fertur denique ab his qui Adriani vitam diligentius in literas retulerunt, Adrianum Veri scisse genituram: & eum quem non multum ad rempublicam gerendam probaret, ob hoc tantum adoptasse, ⁴ ut suæ satisfaceret voluptati:

lies.] Militibus, inquit. de militum ergo donativo solum loquitur. Quare igitur emendemus? cum major summa, quæ alibi expressa, etiam populo datum congiarium comprehendat. *Casaubonus.*

Collatumque militibus H-S ter millies.] Variat hæc summa in Hadriano, ibi enim, *quater millies* ponitur, in verbis Hadriani: *Perdidimus quater millies H-S. quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus.* Sed ibi populus & milites comprehensit: heic tantum milites. noli dubitare quin & hoc loco quoque sub hoc ter millies sestertio comprehendat & populum & milites. quod tamen negat vir doctissimus. at cur negat? aperte enim in sequentibus id narrat, ubi profert ad litteram verba Hadriani: *Ter millies perdidimus, quod exercitui populoque dependimus.* Ad hoc igitur exemplum puto emendandum illud, *quater*, quod in vita Hadriani habetur, & referendum *ter.* *Salmasius.*

* *Circenses editi.]* Reginus, *additi.* Quasi fuerint Circenses qui ex alia causa celebrabantur, putã ob natalem principis, aut ludos, ampliati numero vel dierum vel missuum. Legas alibi in his

libris, *Addidit Circenses.* *Casaub.*

Circenses editi.] Falsa est Regii codicis scriptura, *additi.* nec enim numero dierum ampliati Circenses qui in natali principis vel ob adoptionem edabantur. *Salmas.*

1. *Etiam per litteras impetraret.]* Palatinus: *imperaret.* Idem.

2. *Mediï tamen obtinuit ducis famam.]* *Mediï* pro mediocritas: & *medietas* pro mediocritas etiam apud optimos scriptores. *Casaub.*

3. *Potueritque cum amovere.]* Reginus, *petiveritque.* Magni Turnebi, *velucrit,* Idem.

Potueritque cum amovere.] Ad oram nostri codicis adpositum, *petiveritque:* quam lectionem in contextu habuerunt Casauboniani libri. sic illi pejorem semper habuerunt. nec enim heic locum potest habere. dicit Hadrianum potuisse amovere Ælium Verum si vixisset, ob improsperam miseramque valetudinem. hoc est, fortasse fuisse amoturum. *κωδωνδωβου* hoc sensu usurpant Græci, quo potuisse hoc loco Spartianus. *κωδωνδωβου αν ἀποδύου κωτον.* *Salmas.*

4. *Ut suæ satisfaceret voluptati.]* Hoc voluit in Hadriani vita rectis illis verbis,

luptati : & , ut quidam dicunt , jurijurando quod intercessisse inter ipsum ac Verum secretis conditionibus ferebatur. ¹ Fuisse enim Adrianum peritum mathefeos , Marius Maximus usqueadeo demonstrat , ut eum dicat cuncta de se scisse , sic , ut omnium dierum usque ad horam mortis ⁴ futuros actus antè perscripserit. Satis præterea constat ³ eum de Vero sæpe dixisse :

*Ostendent terris hunc tantùm fata , neque ultrà
Esse sinent.*

Quos versus quum aliquando ⁴ in hortulo spatians cantitaret , atque adesset unus ex literatis quorum Adrianus ⁵ speciosa societate gaudebat , velletque addere :

————— *ninium vobis Romana propago
Visa potens , superi , propria hæc si dona fuissent.*

Adrianus dixisse fertur , ⁶ *Hos versus vita non capit Veri.* illud addens :

————— *manibus date lilia plenis :
Purpureos spargam flores , animamque nepotis
His saltem accumulem donis , & fungar inani
Munere.*

⁷ Quum quidem etiam illud dicitur ⁸ cum irrisione dixisse , *Ego mihi divum adoptavi , non filium.* ⁹ Eum tamen quum consola-

his , forma commendatum. Sed vide aliquantò post. *Casaub.*

1. Fuisse enim Hadrian.] Reg. etenim fuisse Hadrian. Pro præscripserit , regius præscripsit. non improbem perscripserit : hoc est accuratè & dictim scripserit. *Idem.*

2. Futuros actus ante præscripserit.] Lege , perscripserit : ex omnibus libris. perscribit , *καταγραφή* , glossæ veteres. *Salmass.*

Futuros actus ante perscripserit.] Sic disertè Pal. non præscripserit. *Grut.*

3. Eum de Vero sæpe dixisse.] *Ostendent terris.*] *Idem* Gordianus de filio , ut scribit Capitolinus. *Casaub.*

4. In hortulo spatians.] Regius , in circo. Sic & Angeli Politiani codices. *Idem.*

5. Speciosa societate g.] Simile illi in vita Had. plebis jactantissimus amator. Utrobique idem vitium notatur : quòd fuerit & *δοξῆν* magis quàm & *εἰνέειν* studiosus. *Idem.*

6. Hos versus vita non capit Veri.] Capitolinus in Vero hujus F. Nota est fabula quam Marci non capit vita. hoc est , non patitur credi. Juvenalis :

Non capit has nugæ humilis domus.
Idem.

7. Cum quidem etiam illud dicitur , &c.] Palatinus adscriptum habet , alias legi , *Eum quidem.* *Grut.*

8. Cum irrisione dixisse.] *Cum risione* , Palatinus & editio Mediolanensis. *Salmassus.*

9. Eum tamen eum consolaretur.] *Idem* liber,

solaretur unus de literatis qui aderant, ac diceret; *Quid si non rectè constellatio ejus collecta est* ¹ *quem credimus esse victurum?* Adrianus dixisse fertur, *Facile ista dicis* ² *tu qui patrimonii tui non reip. quæris heredem.* Unde apparet eum habuisse in animo alium deligere, atque hunc ultimo vitæ suæ tempore à rep. submovere: ³ sed ejus consilia juvit eventus. Nam quum de provincia Ælius redisset, atque orationem pulcherrimam, quæ hodieque legitur, sive per se, sive ⁴ per scriniorum aut dicendi magistrros parasset, qua

liber, cum eadem editione: *Nunc tamen cum consolaretur: lege, Hunc tamen cum consolaretur unus de literatis qui aderant. Hunc, id est, Hadrianum. Idem.*

1. *Quem credimus esse victurum.*] Imò verò, non victurum. Id enim est quod Hadriano dolet. Petavius, inutata distinctione sic scribebat: *Quid si non rectè constellatio ejus collecta est? Est quem credimus esse victurum.* Duo assert minueno luctui Hadriani: quorum posterius in vulgata lectione dissimulatur. convenientissima sanè consolanti & meliora sperare jubenti oratio. *Casaub.*

Quem credimus esse victurum.] Ex sua mente & voto ac desiderio loquitur hic litteratus, qui consolator adstat Hadriano. Hadrianus quidem ex scientia dicebat; Adoptavi mihi divum non filium, de eo quem certo sciret non esse victurum. At hic litteratus consolandi gratia posse fieri dicebat, ut ejus constellatio male collecta esset, quem & vellet vivere, & victurum etiam crederet. quod volumus enim, id libenter credimus. Quid si, inquit, male collecta est ejus genesis, quem victurum credimus? Credimus quia optamus, & ideo dubitamus de ejus constellatione an recte sit collecta. non alius est hujus loci sensus. *Salmas.*

2. *Tu qui patrimonii tui non Reip. &c.*] Est enim longè aliud servulis suis dominum, & Reip. principem quærere. *Casaub.*

3. *Sed haud ejus consilia juvit eventus.*] Mendosa lectio: nam sententia tam

falsa est, quàm quod falsissimum. Hadrianus cum diffideret ingenio Veri aut valetudini, cogitabat alium deligere cum moreretur: quod tamen invitus, & magnis rationibus, atque adedò, ut videri voluit, amore Reip. coactus, erat facturus. interea moritur Verus: Hadrianus, vitata illa molestia quam diximus, fit voti compos. an non igitur ejus voto deus affuit, & consilia juvit eventus? Patet legendum, *sed hæc ejus consilia juvit eventus.* Idem.

Sed haud ejus consilia juvit eventus.] Immo juvit. eventus enim id præstitit, quod ipse in animo habebat facere. Submovit enim à vita Ælium verum quem ipse summovere parabat ab imperio. Restituendum igitur ex optimi libri Palatini fide: *sed ejus consiliis juvit eventus.* quæ lectio conservatur etiam in editione Mediolanensi. ubi notandus est *δοξαίσιμος, juvit consiliis*, pro juvit consilia. Antiqui enim non solum *juvare* aliquem, sed *alicui juvare* dicebant. Apud Plautum in Cistellaria; *quando ita tibi juvat, vale.* *Salmas.*

Sed ejus consilia juvit eventus.] Ita proximè Palatinus, *consiliis* nempe; nam vulgg. prius, *sed haud ejus consilia, &c.* *Grut.*

4. *Per scriniorum aut dicendi magistrros.*] Quis primùm magistrros scriniorum instituerit, nusquam invenio apud veteres. Hic antiquissima est ejus dignitatis mentio: nam in priorum temporum historia mentio horum nulla; in posteriorum, frequentissima. Vide in Alexandro

qua Cal. Januariis Adriano patri gratias ageret, accepta potione qua se existimaret juvari, Calend. ipsis Januariis periit: ¹ iussusque ab Adriano, quia vota interveniebant, non lugeri. Fuit hic vitæ lætissimæ, eruditus in literis, Adriano (ut malevoli loquuntur) acceptior formâ quàm moribus. In aulâ diu non fuit, in vita privata, et si minùs probabilis, minùs tamen reprehendendus, ac memor familiæ suæ, comptus, decorus, ² pulchritudinis regiæ, oris venerandi, ³ eloquentiæ celsioris, versu facilis, in rep. etiam non inutilis. Hujus voluptates ab iis qui vitam ejus scripserunt, multæ feruntur, ⁴ equidem non infames, sed aliquatenus diffuentes. ⁵ Nam tetrpharmacum ⁶ seu potiùs pentapharmacum, quo postea semper Adrianus est usus, ipse dicitur reperisse, hoc est, fumen, fasianum, pavonem, ⁷ pernam crustulatam, ⁸ & aprugnam. ⁹ De quo genere

xandro Severo, & apud auctores juris. *Casaub.*

1. *Iussusque ab Adriano, &c.*] *Iussus non lugeri*, pro lugeri vetitus. non gubere pro vetate, frequens in Codice Theodosiano, & aliis æquævis auctoribus. *Salmas.*

2. *Pulchritudinis regiæ.*] In Pertinace, *statura imperatoria*. Cornelius Nepos in Iphicrate, *Imperatoria forma*. *Casaub.*

3. *Eloquentiæ celsioris.*] *Regius*, & *Politiani, eloquentiæ sonora*. *Idem.*

4. *Equidem non infames, sed aliquatenus diffuentes.*] En voluptatum patrum. quas hic vocat non infames voluptates, ex sunt quas mox, non ad perniciem publicam promittas. *Idem.*

5. *Nam tetrpharmacum seu potiùs pentapharmacum.*] In Hadriani vita tetrpharmacum appellat, & quatuor in illo tantum species inditas nominat. Fasianum, fumen, pernam & crustulum. Hic vero etiam Pentapharmacum fuisse dicit, & quinque ejus species enumerat: fumen, fasianum, pavonem, pernam, crustulatam & aprugnam. & ita quidem si pernam crustulatam pro una specie accipiamus, quod vix fieri posse

arbitror. recte igitur abest vox, *pernam*, veteri editioni Mediolanensi. sic erunt illæ quinque species, fumen, fasianum, pavo, crustulata, & apruna. Pavo autem non erat in tetrpharmacum Hadriani. reliquæ quatuor species inerant. tantum aprunam hic pro perna posuit. Crustulatam autem vel crustulatum, quod cum perna jungebatur perperam, pro crustulo dixit. Sic *magistrati* pro magistris apud Livium: *terminati* pro terminis. sic *signatum* pro signum in vita Antonini Pii: *Signatum tribuno æquanimittatis dedit*. *Salmas.*

6. *Seu potiùs pentaph.*] *Regius* & *Politiani, s. p. ut alii ferunt, p.* *Casaub.*

7. *Pernam crustulatam.*] *Idem* codd. *pernam, crustula, & aprugnam*. Sed fuerit per hanc scripturam species sex: quod pentapharmacum non capit appellatio. *Idem.*

8. *Et aprugnam.*] *Aprunam* Palatinus. *Excerpta Spartiani; prunam*. manifesto pro *aprunam*. *Aprunam* autem frequentius scriptum in libris quam *aprunam* reperias. *Salmas.*

9. *De quo genere cibi.*] Tota hæc pernodus usque ad vocem *Fertur* ab iisdem libris

genere cibi aliter refert Marius Maximus, non pentapharmacum, sed tetrapharmacum appellans: ut & nos ipsi in ejus vita prosequuti sumus. Fertur etiam aliud genus voluptatis quod Verus invenerat. Nam lectum eminentibus

libris abest: ubi eorum loco sunt ista solum: *Prout alibi in vita Hadriani descripsimus.* Sed eo loco nihil Spartianus de pentapharmaco. *Casaub.*

I. *Nam lectum eminentibus quatuor anacliteriis fecerat.* Lectorum quatuor sunt ἐνῆλας: ad caput unum, alterum ad pedes: ad spondas anteriorem & posteriorem duo. illud cui incumbit caput, Græci ἀνακλιτήριον, vel ἀνάκλιτρον nominant; Romani fulcrum, vel interdum pluteum. 1xx. Geneleos interpretes, κρηλώ κλινης. Erat apud veteres lectorum genus qui duo anacliteria habebant: quos ipsi ἀμφικεφάλως, quasi utrinque capiratos dixerunt. At cum Veri lectum de quo hîc Spartianus, enormis fuisse magnitudinis necessum est. Nam in amphicephalis, longitudo solum desiderabatur ultra communem morem: in isto, & latitudo par necessaria: in quo quidem adversis vestigiis, jacerent qui omni ex parte invicem oppositi cubabant. *Reticulum minutum* quo Spartianus ait fuisse undique inclusum hunc lectum, conopeum est, reticulato opere confectum. nam ejusmodi erant conopea etiam apud Ægyptios: unde in alias gentes illorum usus manavit. ideo Herodotus ἀμφίβληστρον vocat. Quod addit eum lectum foliis rosæ fuisse repletum, novum non est Veri inventum; sed per vetus lascivientium τευφρητῶν luxus. Amabant enim delicatiores cubare in floribus. Lampridius in Heliogabalo, *Stravit & triclinia de rosâ, & lectos.* Claudianus de lecto geniali,

Rosæque cubilia surgunt Floribus.

Tales sunt quæ Νυμφῶν ὄναια dicebantur. *Idem.*

Nam lectum eminentibus quatuor anacliteriis. Ἀνακλιτήριον magis Græ-

ci dicunt, & κλινῆριον, & ἀνάκλιτρον & ἐπίκλιτρον. itaque heic legerim lubentius: *anacliteriis.* anaclinterium autem dicebatur pars lecti, ad quam pulvinum ponebant sustinendo capiti. Attici ἐπίκλιτρον appellabant. habuere etiam lectos antiqui duobus eminentibus anacliteriis, quos ἀμφικεφάλως vocabant. ista enim apud Hefychium κρηάλων est cervical vel pulvinus. nam in illa parte lecti cui caput incumberebat, & qua pulvinus ponebatur, eminentem pluteum ex asseribus compactum erigebant, quod ἀνάκλιτρον & ἀνακλιτήριον & ἀνάκλιτρον vocabant. hi etiam plutei in hodiernis lectis ad caput fieri solent. cathedræ similiter, & sedilia quibus adduntur ejusmodi plutei reclinando dorso ἀνάκλιτρον Græcis dicuntur. hos pluteos sive anaclita hodie vocamus *dossualia* vel *dossualia*, quod ad ea dorsum applicemus & adclinemus. Duo lecti latera, *spondae* Latinis, ἐνῆλας Græcis. harum altera interior, altera exterior dicta. interior quæ propius parietem erat, & ea eminenti etiam pluteo munita, sed non tam alto quam ille qui ad lecti caput. hinc pluteus proprie dicebatur illa interior sponda. Isidorus: *Sponda exterior pars lecti, pluteus autem interior.* Sic enim lectos in cubiculo collocabant veteres, ut parieti propius admoventur, nec in medio essent positi, quod etiam hodieque solemus. sic illa pars quæ parietem spectabat & pluteo munitabatur, & interior sponda vocabatur. ad pluteum mulieres cubabant, viri autem in priore sponda, quæ & exterior, quæque carebat pluteo. prior & exterior sponda eadem. Tibullus:

Et pressus prior est interiorque torus.

Salmas.

bus quatuor anacliteriis fecerat, minuto reticulo undique inclusum, eumque foliis rosæ¹ quibus demptum esset album, replebat, jacensque cum concubinis, velamine de liliis facto se tegebat, unctus odoribus Perficis. Jam illa frequentantur à nonnullis,² quod &³ accubationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit, & quidem purgatis: quæ etsi non decora,⁴ non tamen ad perniciem publicam prompta sunt.⁵ Atque idem⁶ Ovidii libros amorum in lecto semper

1. *Quibus demptum esset album.*] Nam ea pars rosæ minùs tenera & delicata. Sic mox accubationes & mensæ fiunt de rosis & liliis, sed priùs purgatis. *Casaubonus.*

2. *Quod & accubationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit.*] *Accubationes*, in membranaceo Palatino & veteri editione. *Casaubonus* legit *accubita*. nos *accubationes* retinemus. *accubitationes* enim pro *accubitis* dixit: qua voce etiam usus est infra: *Ut accubitationum numerus cresceret & convivarum.* Ubi vulgo *perperam accubantium*, editum est. sed quod heic dicitur, *accubationes ac mensas de rosis & liliis fecisse Ælium Verum*, de *accubitis* quidem vel *accubitationibus* potest esse verum. at quomodo mensæ de rosis & liliis factæ? Parva igitur mutatione legendum: *Accubitationes ad mensas de rosis & liliis fecit.* Quod potest esse verum. sed longe verius nihil esse mutandum. sic enim mensas & tricinia de rosis facere dixit, ut *Trebellius cubicula de rosis facere*, pro, *cubicula rosis sternere*. mensas igitur de rosis facere nihil aliud est quam rofas in mensam spargere, & mensam rosis sternere & operire, ita ut tota de rosis facta videatur. *Salmas.*

3. *Accubationes ac mens.*] Scripta *lectio*, *accubitationes*. Fortasse, *accubita sibi ac mens.* de ea voce ad *Heliogabulum. Casaub.*

Accubitationes.] Sic quoque *Palat. noster*, non *accubationes*. *Grut.*

4. *Non tamen ad perniciem publicam prompta sunt.*] *Examinamus hunc lo-*

cum ad illa Taciti: Quin & incestum, ac, se sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. lib. xii. *Annal. cap. 5. Idem.*

5. *Atque idem Ovidii libros amorum.*] *Veteres libri: Atque idem Ovidii ab aliis relata. idem Apicii libros amorum, in lecto semper habuisse: Quæ nullo majori opere, quam levi transpositione videntur posse sanari. sic igitur lege: Atque idem Apicii relata, idem Ovidii libros amorum in lecto semper habuisse.* Illud vero ab aliis, ut ex glossa natum expungimus, qui enim *relata* quid esset ignorabat, ab aliis de suo addidit. *Relata* autem *Apicii*, sunt scripta *Apicii*. nam *referre* pro scribere istis auctoribus protritum. *Salmas.*

Atque idem Ovidii libros amorum in lecto semper habuisse, idem Martialem.] *Locus male acceptus: neque tamen iuvât Palatinus, quam quod prodat falsitatem lectionis vulgatæ. habet enim, Atque idem Ovidii ab aliis relata, idem Apicii libros amorum in lectos semper habuisse. idem Martialem. Grut.*

6. *Ovidii libros Amorum in lecto semper habuisse.*] *Antiqui cum in lectis plurimum studerent, ut docuimus ad Tranquilli secundum librum, pulvino soliti subijcere auctores quibus maxime delectarentur: quod Platonem fecisse in Sophrone mimographo, scribant veteres. Porro hic locus, si quis alius in his libris, mendosissimus est, & verbis quoque plusculis mutilatus: Atque idem Apitium, & Ovidii libros Amorum in lecto semper habuisse, atque ad verbum memoria*

per habuisse, idem Martialem epigrammaticum poetam, Virgilium suum dixisse. Jam illa leviora quod cursoribus suis exemplo cupidinum alas frequenter apposuit, eoque ventorum nominibus sæpe vocitavit, Boream alium, alium Notum, & item Aquilonem aut Circium, cæterisque nominibus appellans, & indefessè atque inhumaniter faciens cursitare. Idem uxori conquerenti de extraneis voluptatibus, dixisse fertur, *Patere me per alias exercere cupiditates meas: 2 uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.* 3 Ejus filius

inoria (vel memoriter) tenuisse fertur, idem M. Aliter constituere scripturam conclamatam non possumus. *Casaub.*

1. *Cursoribus suis exemplo Cupidinum alas fr. apposuit.*] Non legimus ante Verum apposuisse quenquam aut suis aut publicis cursoribus alas: erat tamen militum πτεροφόρων, id est pinnigerorum, sive pinnitaporum ordo, quibus imperatores & præsidēs provinciarum pro tabellariis cursoribusque utebantur. Vide quæ de illis scripsimus ad secundum Tranquilli. Cursores verò imperatorum peculiari habitu fuere. Et erant non servi sed ingenui: quod tamen mutasse Alexandrum narrat Lampridius: quo notabilior Veri inclementia, qui cursores suos homines ingenuos, indefessè atque inhumaniter faciebat cursitare. Idem.

2. *Uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.*] Tria sunt conjunctionis hujus nomina apud juris auctores & alios: uxor, pellex, amica. horum unicum est nomen dignitatis, uxor. αὐτῆς ἡ ἀμειβῆται ἡ ἡμίτις. Reliqua sunt nomina voluptatis: Voces concubina & ἡ ἀμειβῆται ἡ ἡμίτις modò pro amica, modò pro pellice usurpari, observamus apud auctores juris tam civilis quàm canonici. Idem.

3. *Ejus filius est Antoninus Verus qui adaptatus est à Marco, &c.*] Multa in his verbis imperitorum hominum flagitia. Antoninus primum perperam scriptum pro Annus. Nam ante adoptionem, dici hic Antoninus non potuit. Vitiosis-

simè in regio & Politiani, Ennius Antoninus Verus. sed hoc vitium veram lectionem prodit, quam diximus: cætera etiam gravius affecta: nam iidem codd. & Puteani quoque sic habent: *Qui adoptatus est à Marco, vel certè cum Marco & cum eodem æquale gessit imperium.* Sic & prima editio: nisi quòd pro vel editum est Verus. Est autem planè insignis restitutio, & necessaria. discimus hinc variè traditam esse à veteribus adoptionem Veri, qui postea imperavit: quosdam unà cum Marco à Pio adoptatum scripsisse: ut facti inter se fratres, ambo Pii essent filii, Hadriani nepotes. atque hoc multis locis scriptum ita à Spartiano. Non desuere, ut hic Spartianus observat, qui Verum non cum Marco, sed à Marco dicerent adoptatum. Fuerit ergo Verus istorum sententiâ Marci non frater, sed filius, Pii nepos, Hadriani pronepos. Idem.

Ejus filius est Antoninus Verus.] Nescio quid in mente fuerit eruditissimo viro cum putaret heic legendum: *Annus Verus, pro Antoninus.* nec enim mihi potest opponi, Verum non fuisse dictum Antoninum, priusquam adoptaretur ab Antonino Pio. quid enim de Marco, qui simul adoptatus est, quem Antoninum vocat? an ille ante adoptionem Antoninus vocabatur? igitur Verus de quo heic sermo; nunquam Annus est dictus. sed ipse Antoninus Marcus sic dicebatur. post excessum vero patris, Annus Verissimus vocatus est ab Hadriano. *Salmas.*

filius est Antoninus Verus, ¹ qui adoptatus est à Marco. ² Verus certè cum Marco æquale gessit imperium. Nam ipsi sunt qui primi *duo Augusti* appellati sunt: & quorum fastis consularibus sic nomina præscribuntur, ³ ut dicantur ⁴ non tantùm duo Antonini, sed duo Augusti: tantumque hujus rei & novitas & dignitas valuit, ⁵ ut fasti consulares nonnulli ab his fumerent ordinem consulum. Pro ejus adoptione ⁶ infinitam pecuniam populo & militibus Adrianus dedit. Sed quum eum videret homo paulo argutior miserrimæ valetudinis, ita ⁷ ut scutum solidius jactare non posset;

1. *Qui adoptatus est à Marco. Verus certe cum Marco.*] Optime restituit hunc locum Casaubonus ex libris hoc modo: *Ejus est filius Antoninus Verus qui adoptatus est à Marco, vel certe cum Marco, & cum eodem æquale gessit imperium.* In omnium tamen facile optimo Palatino sic habetur scriptum: *Qui adoptatus est à Marco Vermarco & cum eodem, &c.* Si *Vermarco* illud deleatur, erit integrum: *Qui adoptatus est à Marco, & cum eodem æquale gessit imperium.* Ut opinionem unam heic tantum tangat adoptati à Marco Lucii Veri. *Idem.*

2. *Vel certè cum Marco, & cum eodem æquale.*] Si ferè etiam Pal. nisi quod habeat primore voce *verus*. *Grut.*

3. *Ut dicantur non tantum duo Antonini.*] Vox *tantum* abest veteribus libris. legatur ergò: *Ut dicantur non duo Antonini, sed duo Augusti.* Et hoc voluit Spartianus; Verum & Marcum primos una æquale imperium gessisse, & simul Augustos appellatos: adeo ut eorum nomina fastis sic præscriberentur, *duo Augusti*, non *duo Antonini*: & per duos Augustos nemo non intelligi sciret Verum Antoninum & Marcum Antoninum. *Salmas.*

4. *Non duo Antonini.*] Ita difertè Palatin. sine illo *tantum*, quod interlineare ibi solum à manu recenti. *Grut.*

5. *Ut fasti consulares nonnulli ab his fumerent ordinem consulum.*] Hoc vult: fuit

se qui in digerendis consularibus fastis; basim suppurationis suæ ponerent consulatum Marci & Lucii Veri, duorum Augustorum ab eo capite annos posteriores numerabant: ut dicerent, hoc illudve accidisse anno post consulatum duorum Augustorum tali. *Casub.*

6. *Infinitam pecuniam populo & mil.*] Quatuor millicies HS. Quoties jam dictum? *Idem.*

7. *Ut scutum solidius jactare non posset.*] *Solidius*, pro gravius: nam quæ sunt *πᾶσι* nec *πρωτέρα*, eadem graviora sunt. Olim etiam principes, scutum quatientes vatius motibus exercebantur in campo. *Idem.*

Ut scutum solidius jactare non posset.] *Solidius* non cum scuto jungendum, sed cum jactare. non enim nomen est, sed adverbium. Verus adeo imbecillarum virium & miseræ valetudinis, ut scutum in exercitio armorum solide jactare non posset. non igitur opponit scutum solidum scutis levioribus, quibus exercebantur ad palum. immo scuta illa exercitoria lusoriaque, etsi de levi materia, graviora tamen haud paulo erant scutis vulgaribus. quaterere autem & jactare scutum non principum solum exercitium, sed militum omnium qui in armaturæ exercitio hoc primum discabant quomodo tractandum & jactandum esset scutum. Græci *σείειν ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς*, & *ἀσπιδὸς ἡ ἀσπίς*. *Salmas.*

posset, dixisse fertur, ¹ *Ter millies perdidimus quod exercitui populoque dependimus: siquidem satis* ² *in caducum parietem incubuimus: & qui non ipsam remp. sed nos ipsos sustentare vix possit.* Et hæc quidem Adrianus ⁴ cum præfecto suo loquutus est. Quæ quum prodidisset præfectus, ⁵ ac per hoc Ælius Cæsar Indies magis magisque, ⁶ sollicitudine, ⁷ utpote desperati hominis, aggravaretur, præfecto suo Adrianus qui rem prodiderat, successorem dedit, ⁸ volens videri quòd verba tristitia temperasset: sed nihil profuit. Nam, ut diximus, ⁹ *Lucius Ceionius Commodus Verus Ælius Cæsar* (nam

1. *Ter millies perdidimus q.]* Scribe, quater millies, ut in Hadriani vita; nam sequitur, quod exercitui populoque dependimus. At paulò antè, collatumque militibus n. s. ter millies. rectè: nam ibi de impensa in solos milites facta loquitur. *Casaub.*

Ter millies perdidimus.] Hanc lectionem confirmat supra: *Datum etiam populo congiarium causa ejus adoptionis, collatumque militibus ter millies.* Salmaf.

2. *In caducum parietem incurvimus.]* Palatinus & vetus edictio: *incumbimus.* In Adriano tamen, *inclinavimus* pro eodem dixit. *Idem.*

3. *Et qui non ipsam Remp.]* Scribe ut in regio: & *qui non Remp. sed nos ipsos sustentare vix possit: non,* pro nedum. *Casaub.*

4. *Cum præfecto suo locutus est.]* Quisnam iste est Hadriani præfectus? multi enim erant præfecti: ut prætorii duo, Urbis unus, ærarii duo, castrorum item unus, alii. Fortasse scribendum, *cum præfecto Severo locutus est.* Ut intelligatur hic Catilius Severus præfectus Urbi cui Hadrianus paulò ante obitum suum successorem dedit, sicut dictum est in ejus vita. *Idem.*

5. *Ac per hoc Ælius Cæsar Indies magis magisque sollicitudine, utpote desperati hominis, aggravaretur.]* Mirè homini nocere, opinionem cujusque rei; ostendimus ad illa de Germanico apud Tacitum: *Sevram vim morbi augebat persuasio veneni à Pisone accepti.* L. II. Annal. Grut.

6. *Sollicitudine utpote desperati hominis aggravaretur.]* Fortasse, *desperati hominis:* nam hoc ait: eo magis Veri sollicitudinem auxisse, quo magis spes minuebat obtinendi honoris, cujus spem certam antè habuerat. Si cui placet nihil mutare, erit *sollicitudo desperati hominis,* pro qualis solet esse sollicitudo hominum, quos omnis undique spes destituit. vel erit absolute dictum, *utpote desperati hominis,* pro *ἀπὸ τῆ ἀπελπίσων ἀνὸς ἄνθρωπον*. *Casaub.*

7. *Utpote desperati hominis.]* Hoc est, ipsius Ælii desperati: nec aliter hæc possunt exponi. Hadrianus coram præfecto suo judicium quod habuit de Ælio Cæsare liberius aperuit, caducum parietem illum appellans. qua re prodita per præfectum Ælio Cæsari, in dies magis & magis afflictabatur sollicitudine, qua afflictori par est hominem qui salutem suam desperari ab omnibus intelligit. *Salmaf.*

8. *Volens videri quod verba tristitia temperasset.]* An quod verbis tam tristibus non usus esset, quam retulisset ille præfectus, sed mitioribus lenioribusque? an verba quæ habuit tristitia de Ælio Cæsare per hoc mitigasse ac temperasse videri voluit, dum præfectum suum qui illa prodidit, dignitate privavit? & hoc potius. *Idem.*

9. *Lucius Ceionius Commodus Ælius Verus Cæsar.]* His, inquit Spartianus, omnibus nominibus appellatus est, at ejus filius qui adoptatus est à Marco,

(nam his omnibus nominibus appellatus est) periit : sepul-
tusque est imperatorio funere : ¹ neque quicquam de regia,
² nisi mortem, habuit dignitate. ³ Doluit ergo illius mor-
tem ⁴ ut bonus pater, ⁵ non ut bonus princeps. Nam quum
amici solliciti quærerent qui adoptari posset, ⁶ Adrianus
dixisse fertur his, ⁷ *Etiam vivente adhuc Vero decreveram* : ex
quo ostendit aut iudicium suum aut scientiam futurorum.
Post hunc denique Adrianus diu anceps quid faceret, An-
toninum adoptavit, Pium cognomine appellatum : cui
conditionem addidit, ⁸ ut ipse sibi Marcum & Verum An-
toninus

vel ut alii volunt cum Marco, Lucius
Ceionius Ælius Commodus Verus An-
toninus, non autem Annius, ut supra
ostendimus. *Idem.*

1. *Neque quicquam de regia, nisi mor-
tem, habuit dignitate.*] Reponenda est Pa-
latini Codicis scriptura: *Neque quicquam
de regia nisi mortis habuit dignitatem.*
Mortis dignitatem vocat imperato-
rium funus quo elatus est. & hoc tan-
tum de Regia habuit, ut qui rex, hoc est
imperator non fuit, Regium & impera-
torium funus meruerit. *Idem.*

*Neque quidquam de regia nisi mor-
tis habuit dignitatem.*] Ita uterque Pala-
tinus, quomodo item erar in codice re-
gio. ante impressi; *nisi mortem, habuit
dignitate.* Grut.

2. *Nisi mortem.*] Plinius dixisset, *nisi
in morte.* Nam durum est quod *mortem*
dixit, cum funus imperatorium intel-
ligeret. *Casaub.*

3. *Doluit ergo illius mortem.*] Vel *mor-
te.* ita scribe. *Idem.*

*Doluit illius mortem ut bonus pater,
non ut bonus princeps.*] Immo contra vi-
detur doluisse mortem illius Hadria-
nus, non ut bonus pater, sed ut bonus
princeps. cui sententiæ favent quæ se-
quuntur. Nam quum amici solliciti
quærerent quis adoptari posset, Adria-
nus dixisse fertur his, *etiam vivente ad-
huc Vero decreveram.* Nonne hoc boni
principis potius quam boni patris di-
ctum, cujus hoc fuit iudicium de Ælio

Vero filio, ut in animo habuerit à rep.
submovere nisi periisset, quod inutilem
eum imperio iudicaret, & in ejus locum
digniores aliquem utilioresque sub-
rogare? sic igitur ejus mortem doluit,
ut diceret, etiam vivente Vero se decre-
visse alium adoptare. Si res igitur sit
mei iudicii, non dubitem verba hæc sic
transponere: *Doluit illius mortem ut bo-
nus princeps, non ut bonus pater.* *Salmaf.*

4. *Ut bonus pater.*] Hoc est, vehe-
menter: quod eo maximè probatur,
quia imperatorio extulit funere. *Casau-
bonus.*

5. *Non ut bonus princeps.*] Cùm bonus
princeps optare non debuerit, eum ha-
bere successorem in imperio, qui futu-
rus esset Reip. inutilis. *Idem.*

6. *Hadrianus dixisse fertur his.*] Pala-
tinus is. legendum; d. Et sic distinguen-
dum: *Hadrianus dixisse fertur, Id etiam
vivente adhuc Vero decreveram.* *Salmaf.*

7. *Etiam vivente adhuc Vero decreve-
ram.*] Nempe adoptare alium: nam
quem adoptaret nondum decreverat.
Falsum alioqui foret quod statim subji-
cit, *Post hunc Hadrianus diu anceps quid
faceret, Antoninum adoptavit.* *Casaubo-
nus.*

8. *Ut ipse sibi Marcum & Verum An-
toninos.*] Lege ex Palatino: *Cui conditio-
nem addidit, ut ipse sibi Marcum & Ve-
rum Antoninus adoptaret.* Hoc est, ut ipse
Antoninus sibi Marcum & Verum ad-
optaret. *Salmaf.*

toninus adoptaret, ¹ filiamque suam Vero non Marco daret. Nec diutius dixit, gravatus languore ac diverso genere morborum, sæpe dicens; ² *Sanum principem mori debere, non debilem.* ³ Statuas sanè Ælio Vero ⁴ per totum orbem colosseas poni iussit, templa etiam in nonnullis urbibus fieri. Denique illius merito, filium ejus Verum, nepotem utpote suum, qui pereunte Ælio ⁵ in familia ipsius Adriani remanserat, adoptandum Antonino Pio cum Marco, ut jam diximus, dedit: sæpe dicens, ⁶ *Habeat resp. quodcumque de Vero:* quod quidem contrarium his quæ de adoptionis pœnitentiâ per autores plurimos intimata sunt, quum Verus posterior ⁷ nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit, quod imperatoriæ familiæ lumen afferret. Hæc sunt ⁸ quæ de Vero Cæsare mandanda literis

literis

1. *Filiamque suam Vero non Marco daret.* Nam Marco affinitas Coniunodi destinata est, ut scribitur alibi. Ceterum hæc conditio impleta non est: nam Faustina Pii Marco nupsit. Vide in Marco & Vero. *Casaub.*

2. *Sanum principem mori debere, non debilem.* Æmulatur Hadrianus Vespasiani notum dictum: *Imperatorem statuem mori debere.* Idem.

3. *Statuas sanè Ælio Vero per totum orbem colosseas poni iussit.* Id eò factum, ut omnibus persuaderetur, Hadrianum pro herede & imperii successore Ælium Verum habuisse. Statuæ colossæ deorum aut imperatorum erant. Quæ aliis ponebantur, quàm liber magnis & honoratis viris, erant cuiusque statuæ patres. Græci ἰσομετρῆτες vocant. Idem.

4. *Per totum orbem colosseas.* Colossæ statuæ ἰσομετρῆτες Græcis: ut ἀνδραῖς ἰσομετρῆτες. Sed colossæ heic libri. Colossæ igitur statuæ pro colossæ. In Alexandro Severo: *Statuas colossas in urbe multas locavit artificibus undique conquisitis. colosseas* semper reponunt eruditi viri pro *colossas*, contra librorum fidem. *Colossam* pro *colossenm*: ut *Electrum* apud Lampridium, pro *electrum*.

electri nummi. sic vasa aurichalca, pro ex aurichalco. Salmast.

5. *In familia ipsius Adriani remanserat.* Eadem verba leges apud Capitolinum: ut videantur ambo ex eodem aliquo auctore transcriptisse. *Casaub.*

6. *Habeat Resp. quodcumque de Vero.* Contrarium est apud Victorem alterum: cum enim Maximinus junior occideretur, non suo, sed patris nomine ac merito, conclamantur cuncti militari joco, *Ex pessimo genere nec catulum habendum.* Idem.

7. *Nihil dignum præter clementiam.* Non video quid hic faciat vox *dignum*: nam ea sublata nihil sententiæ decesserit: lux quinimo accesserit. Legi potest, *nihil admodum.* Idem.

Nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit. Dignum hoc loco absolute ponitur pro *λαμπρόν* & magnificentum, multique meriti, & ἀξιομαχῆσθαι. ut dicat nihil habuisse dignum in moribus, quod lumen adferret imperatoriæ dignitati, nisi unam, si forte, clementiam. *Salmast.*

8. *Quæ de Vero Cæsare mandata literis fuerunt.* Lege meo periculo: *Hæc sunt quæ de Vero Cæsare mandanda literis*

vis

literis fuerunt : ¹ de quo idcirco non tacui , quia mihi propositum fuit omnes qui post Cæsarem dictatorem , hoc est divum Julium , vel Cæsares vel Augusti , vel principes appellati sunt , quique in adoptionem venerunt , vel imperatorum filii , aut parentes Cæsarum nomine consecrati sunt , singulis libris exponere , meæ satisfaciens conscientiæ , ² etiam si ³ multis nulla sit necessitas taliæ requirendi.

vis fuerunt. Hæc enim esse dicit quæ scribenda habuit de Ælio Cæsare : nec aliter Palatinus exhibet & v. ed. atque ita edi curavimus. *Idem.*

1. *De quo idcirco non tacui, &c.*] Perpetuum scriptorum horum vitium, ut idem repetant sæpius. *Casaub.*

De quo idcirco non tacui.] Non tacui pro scripsi vel dixi. ut non *jubere* pro vetare. *Salmas.*

2. *Etiam si multis nulla sit necessitas talia requirendi.*] Ain' tu multis? ergo quibusdam. quare istis potius quam

aliis? Dele vocem *multis*, auctoribus membranarum. *Perquirendi* in eisdem pro *requirendi*. *Casaub.*

Etiam si multis nulla sit necessitas talia requirendi.] Dicit multis non esse necessitatem talia requirendi , quia pauci sunt historiæ curiosi studiosique. si qui sunt autem, necesse est ut hæc ejusmodi requirant , quo curiositati suæ satisficiant. *Requirendi* etiam non *perquirendi*, heic habent nostri. *Salmas.*

3. *Multis nulla sit necessitas.*] Illud *multis* retinetur à Palatino. *Grut.*

JULII CAPITOLINI
ANTONINUS PIUS
A D
DIOCLETIANUM AUG.

I² TITO AURELIO FULVIO BOIONIO ANTONINO PIO,
paternum genus è Gallia Transalpina, Nemaufense
scili-

I.] *JULII CAPITOLINI.*] De ætate qua vixit hic scriptor, satis initio dictum est. cætera de illo nobis hodie incognita : ut & de Cornelio Capitolino. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI.] Meminit hujus Julii Capitolini Flavius Vopiscus in Probo, inter eos scriptores qui verius quam elegantius scripserunt. *Salmasius.*

2. TITO AURELIO FULVIO BOIONIO ANTONINO.] *Regius, Fulvo Ionio,* quorum prius rectum est: raro enim

Romanorum cognomina in *ius* terminabantur: hoc autem cognomen tulit Pius ab avo & patre: quorum uterque mox in vulgatis libris *Aurelius Fulvius* nominatur: in Regio semper *Fulvus*. at *Ionio* perperam pro *Boionio*. Unde habuit Pius hoc nomen, fortè ab avia materna Bovinia Procella, cum heres ab illa fuisset scriptus. *Boionius* idem ac *Bovinius*. alii non hunc, sed Marcum vocant *Boionium*. *Casaub.*

TITO AURELIO FULVIO BOIONIO.] In Palatino pro *Fulvo Boionio*, leges

scilicet, avus Titus Aurelius Fulvius, qui per honores diversos ¹ ad secundum consulatum & præfecturam urbis pervenit. Pater Aurelius Fulvius, ² qui & ipse fuit consul, ³ homo castus & integer. ⁴ avia materna ⁵ Boionia Procilla, mater Arria Fadilla. avus maternus ⁶ Arrius Antoninus, bis consul, homo sanctus, & qui Nervam miseratus esset quòd imperare cœpisset. soror uterina, Julia Fadilla. vitricus Julius Lupus consularis. focer Annius Verus. ⁷ uxor Annia Faustina. filii mares duo, duæ fœminæ, gener per majorem filiam, Lamia Syllanus; per minorem, Marcus Antoninus fuere. Ipse Antoninus Pius natus est tertio decimo Cal. Octobres, ⁸ sub Domitiano duodecimo, &

Jeges unica voce, *Fulboionio*, manifesto pro *Fulbo Boionio*. *Fulbo* autem pro *Fulvo*. & ita in sequentibus semper scriptum invenitur: quod & lapides & vetera monumenta confirmant. *Salmas.*

TITO AVRELIO FULVIO BOIONIO.] Sic & Palat. etiam infra. sed heic tamen junctim, *Fulboionio*. nimirum repeti debet syllaba *Fulbo Boionio*. *Grut.*

1. *Ad secundum consulatum.*] Bis consul fuit principe Domitiano: in priore consulatu collegam habuit Domitianum undecies: posteriorem gessit quadriciano post collega Atratino. *Casaubonus.*

2. *Qui & ipse fuit consul.*] Suffectus, ut opinor, non ordinarius. nam in Fastis tacetur ejus nomen. *Idem.*

3. *Homo tristis & æger.*] Scripta le-
ctio, *homo castus & integer*. *Idem.*

Homo castus & integer.] Palatinæ membranæ & editio Mediol. *homo tristis & integer*. morum tristitia in laude ponitur sapius apud istos authores. Tristibus autem istis opponuntur, ex *Δυσπότερος* homines læti & læta vitæ. Tristis igitur hoc loco severum significat. *Salmas.*

Homo tristis & integer.] Ita Palatinus, & malui, quàm quod in aliis, *homo castus & integer*. quippe *tristis* idem cum *severo*, qualis describitur Cato. *Grut.*

4. *Avia materna Boionia Fadilla.*] *Boionia* non *Bovinia* legit bonæ notæ liber Palatinus. nec dubium quin debeat scribi, *Boionia*. ab hac igitur avia materna Boionia Fadilla, Boionius nomen habuit Antoninus Pius. *Boionia Procella: Boionia Antulla* in faxis. *Salmas.*

5. *Bovinia Procilla.*] Est in Pal. *Bovinia*, ut proculdubio fuerit *Boionia*, habueritque nomen matris simul ac patris. *Grut.*

6. *Arrius Antoninus bis consul.*] Hic est quem inter suffectos consules nominat Cassiodorus in ultimo Domitiani anno. *Casaub.*

7. *Uxor Annia Faustina.*] Quæ & Galeria Faustina dicitur initio vitæ Marci. *Idem.*

8. *Sub Domitiano duodecimo & Do-
labella Cos s.*] Factum aliquid sub illo aut illo principe latinè dici scio: sub consulibus illis, an Latinum sit viderimus: certè non est usitatum. Quare legebam hic, *sub Domitiano, ipso duodecimo & D. C.* sed aliter scripti medentur. Nam in libro Puteani, pro *sub*, exaratum *Fl.* quare scribe, *Flavio Domitiano*. *Idem.*

Flavio Domitiano.] Sic & Palat. non *sub Domitiano*. Excerpta neque *sub* habent, neque *Flavio*; sed tantum, *natus est XIII. Kal. Octobris Domitiano duodecimo*. *Grut.*

mo, & Cornelio Dolabella Coss. ¹ in villa Lanuvina: ² educatus Lauri in Aurelia: ubi postea palatium extruxit, cujus hodieque reliquiae manent. Pueritiam egit cum avo paterno, mox cum materno, omnes suos religiosè colens: atque adè & consobrinorum & vitrici & multorum affinium hereditate ditatus est. ³ Fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis vultu, & placidus ingenio, singularis eloquentiae, nitidae literaturae, praecipuè sobrius, diligens agri cultor, mitis, ⁴ largus, alieni abstinens, ⁵ & omnia haec cum mensura & sine jactantia. In cunctis postremò laudabilis, ⁶ & qui meritò Numæ Pompilio

1. *In villa Lanuvina.*] Scripti, *Lavinia*. nihil interessè inter Lavinium & Lanuvium, multis disputat illustrissimus Scaliger. Videntur Pii majores qui in Italiam primi è Gallia nostra inigrarunt, apud Lanuvium municipium confedisse. ideo scribit de Pio Aurelius Victor, *vir veterrimae familiae è Lanuvino municipio*. at Romæ seriùs innotuit hæc familia: Villæ hujus Lanuvinae & Lampridius meminit initio vitæ Commodi. *Casaub.*

In villa Lanuvina.] Ita Palatinus, non *Laviniana*. hæc villa Antonini Lanuvina dicta sic videtur quod vicina esset Lanuvio municipio. è quo municipio originem duxisse Antoninum Pium scribit Aurelius Victor. Marcus Antoninus de vita sua ut patrem Antoninum Pium valde in vestitu civilem & communem fuisse ostendat, scribit eum sæpius Lanuvii visum esse tunicatum. nam in municipiis Italiæ tunicati fere omnes, non togati. *Salmas.*

2. *Educatus Lauri in Aurelia.*] Hæc petebantur Etrusci. in ea via ad xii. ab urbe lapidem fuit villa Pii, ubi & educatus est, & mortuus. *Lorium* & *Laurium* ea villa nominatur infra, & Eutropio, Eusebio, aliis. Græcè *Λαυρούριον*. *Casaub.*

Educatus Lauri in Aurelia.] Melius scribatur *Lori* ex veteribus libris. *Lorium* infra nominatur. *Lorius* vocat Au-

relius Victor: *Igitur Aurelius socero apud Lorios anno vitæ post quintum & septuagesimum mortuo, confestim Lucium Verum in societatem potentiae accepit*. Laurentium autem quo secessit Commodus pestis tempore, longe ab hoc Lorio diversum, & in via Hostensi, non longe à Lanuvio. *Salmas.*

Educatus Lauri.] Pal. *Lori*; quod eodem quidem recidit, sed tamen notandum fuit. nam & postea eadem iterum formâ comparet in nostro. *Gruterus.*

3. *Fuit vir forma conspicuus.*] Totam hanc periodum ex fide veteris & optimi libri sic distinguendam & constituendam censeo: *Fuit vir forma conspicuus, clarus moribus, clemens, nobilis, vultu placidus, ingenio singulari, eloquentia nitida, litteraturæ præcipuæ, sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, &c.* *Salmasius.*

4. *Largus, alieni abstinens.*] Scribe, *largus sui, alieni abstinens*. ex Roberto Bonon. *Casaub.*

5. *Et omnia hæc cum mensura.*] Imitatur illud Terentianum: *& tamen omnia hæc mediocriter*. Idem.

6. *Et qui meritò Numæ Pompilio comparatur.*] Sanè meritò: nam quem potius cum Numa, qui sacra & ceremonias Romæ constituit, componas, quam eum cui sua pietas cognomen peperit Pii? *Salmas.*

Pompilio ex bonorum sententia comparatur. Pius cognominatus est à senatu, ¹ vel ² quòd ³ socerum fessa jam ætate, manu, præsen- te senatu, levaverit: (quod quidem ⁴ non satis magnæ pietatis est argumentum, quum ⁵ impius sit magis qui ista non faciat, quàm pius qui debitum reddat) vel quòd eos quos Adrianus ⁶ per malam valetudinem occidi jusserat, reservavit: ⁷ vel quòd Adriano contra omnium studia, post mortem infinitos atque im- menses honores decrevit: vel quòd, quum se Adrianus interimere vellet, ingenti custodia & diligentia fecit ne id posset admittere: ⁸ vel quòd verè natura clementissimus, & nihil temporibus suis asperum fecit. Idem ⁹ fœnus trientarium, hoc

1. *Vel quod socerum fessa jam ætate, manu.*] Hæc aliter concipiuntur in illo optimo: *Vel quod soceri fessi jam ætatem manum præsen- te senatu levaret.* Lege: *Vel quod soceri fessi jam ætate manum præsen- te senatu levaret.* Manum igitur levare hominis ætate jam fessi, est manum ejus sustentare & quasi scipionis vicem se supponere. quod *ἡ δὲ Πιῶν καὶ ἑσπερὶ* dixit Heliodorus in re simili. sic *attollere palmas*, Valerio Flacco lib. xv. *Salmas.*

2. *Quod socerum fessa jam ætate, manu.*] Pal. integer, quod *socer fessi jam ætatem*, neque aliter excerpta. fortè, quod *soceri fessam jam ætatem, manu.* Grut.

3. *Socerum fessa jam ætate.*] Malim *fessum.* Casaub.

4. *Non satis magnæ pietatis argumen- tum est.*] Scribe, *non satis magnum.* Idem.

5. *Impius sit magis qui ista non faciat, quàm pius qui debitum reddat.*] Turpiter aliquem se jactare, qui tantum fecerit officium suum; pluribus ostendi veterum sententiis, in ludo Discursuum meorum. Grut.

6. *Per malam valetudinem.*] Bonus & antiquus auctor dixisset, per valetudinem. sed *malam valetudinem* dicebant, & unica etiam voce, *malevaletudinem.* in actis passionis beati Cypriani manu- scriptis, benevalendo pro bona valetudo. *Salmas.*

7. *Vel quòd Adriano contra omnium*

studia, &c.] Ex omnibus quæ adferuntur hinc, istam potissimum rationem probo. magnis enim laboribus Pio constitit, ut hæc postrema pietatis officia parenti suo præstaret, cujus memoriana senatus cupiit damnare. cum igitur studio huic suo pietatis nomen necessariò prætenderet; puto inde illi partum Pii cognomen. Hæc quoque, nisi fallor, causa est, cur ludos Puteolis in honorem Hadriani à se institutos, Pialis sive *Εὐστράτου* Pius idem nuncuparit. *Casaubonus.*

8. *Vel quod verè natura clementissimus.*] Romani quem laudatum volebant à clementia, *pium* vocabant. Vulcatus Gallicanus in Avidio Cassio, Hanc Marci clementiam senatus his acclamationibus profectus est: *Antonine pie, dii te servant, Antonine clemens, dii te servant.* Idem.

9. *Fœnus trientarium, hoc est minimis usuris exercuit.*] Sapiunt glossèma hæc, *hoc est minimis usuris.* fortasse inducenda: quæ tamen libri omnes retinent. Trientarium fœnus, sive, usuræ trientes sunt, cum centesima redigitur ad trientem, & pro centum, non duode- na annua, sed quaterna tantum penduntur. Pii exemplum retulit optimus Alexander: qui *fœnus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit.* Idem.

hoc est minimis usuris exercuit, ut patrimonio suo plurimos adjuvaret. Fuit quæstor liberalis, prætor splendidus, ¹ consul cum Catilio Severo. Hic in omni vita privata in agris frequentissimè vixit: sed clarus in locis omnibus fuit. Ab Adriano ² inter quatuor consulares, quibus Italia committebatur, electus est ³ ad eam partem Italiæ regendam in qua plurimum possidebat, ut Adrianus viri talis & ³ honori consulere & quieti. Huic quum Italiam regeret, imperii omen factum est. Nam quum tribunal ascendisset, inter alias acclamationes dictum est, *Auguste, di te serrent.* ⁴ Proconsulatum Asiæ sic egit, ut solus avum vinceret. In proconsulatu etiam sic imperii omen accepit. Nam quum ⁵ sacerdos fœmina Trallis ex more proconsules

semper

1. *[Consul cum Catilio Severo.]* Quarto Hadriani anno. *Idem.*

2. *[Inter quatuor consulares.]* De his in vita Hadriani. *Idem.*

3. *[Ad eam partem Italia regendam in qua plurimum possidebat.]* Hadrianus ut Antonini Pii honori consulere & quieti, cum quatuor consularibus regendam totam Italiam daret, Antonino commisit eam partem Italiæ in qua plurimos agros habebat. Ea videtur esse Campania: nam ibi plurimum possidebat ille, & ibi libenter esse solebat. *Salmas.*

4. *[Proconsulatum Asiæ sic egit, ut solus avum vinceret.]* Avus hic quem intelligit, est Pii avus maternus Arrius Antoninus. Ambo proconsules Asiæ fuerunt, & Pius, & avus. De avo illius Proconsule Asiæ, & immortalis laude quam inde reportavit, Plinius in epistola ad ipsum Arrium Antoninum. *Quod semel atque iterum consul fuisti similis antiquis, quod proconsul Asiæ qualis ante te, qualis post te vix unus aut alter, (non sinit enim me recundia tua dicere, qualis nemo) quod sanctitate, quod auctoritate, atate quoque princeps civitatis, est quidem venerabile ac pulchrum: ego tamen te vel magis in remissivibus miror. Ingentem, ut vides, integritatis & pru-*

dentia famam ex ea provincia reportaverat Arrius: ut non dubitet Plinius omnibus illum antepone, qui ante ipsum aut post ipsum Asiam rexerant. Hinc cognoscimus cur dicatur Pius à Capitolino, *solus in suo proconsulatu avum vicisse.* Quod Plinii epistolas ad Arrium Antoninum scriptas vir illustrissimus Pio missas putat: id verò temporum ratio manifestissimè revincit. Nam Arrius ille cui Plinius scribebat, senectum capularis erat, duobus consulatibus, & proconsulatu illo Asiæ multos antè annos functus, otio pridem redditus. Scriptæ autem sunt epistolæ illæ à Plinio, sub primos Trajani annos: qua tempestate constat Pium, vix ex ephæbis egressum, primos adolescentiæ annos artivisse. *Casaub.*

[Proconsulatum Asiæ sic egit] Hujus proconsulatus meminit Philostratus in Polemone: *Ἡ ῥῆξι μὲ γῆδ', πάλαι οὐκ ἄσπας ὁ Ἀδριανῶν.* Quo in proconsulatu quam moderate clementerque se gesserit fidem faciet suavis & lepida historia quæ apud Philostratum refertur. *Salmas.*

5. *[Sacerdos fœmina Trallis.]* Scribe, *Tralibus.* *Casaub.*

[Sacerdos fœmina Trallis.] Nihil variant nostri codices. *Tralli* autem pro *Tralles,*

semper hoc nomine salutaret, non dixit, *Ave proconsul*, sed;
² *Ave imperator*. ² Cyzici etiam de simulacro dei ad statuam
 ejus corona translata est. Et post consulatum in viridario
 taurus marmoreus, ³ cornibus ramis arboris accrescentibus,
 appensus est. ⁴ Et fulgur cœlo sereno sine noxa in ejus do-
 mum venit. Et in Hetruria ⁵ dolia quæ defossa fuerant,
 supra terram reperta sunt. Et ⁶ ejus statuas in omni Hetruria
⁷ examen apum replevit. ⁸ Et somnio sæpe monitus,
⁹ se penitus ejus Adriani simulacrum inferere. Proficiscens
 ad proconsulatum, filiam majorem anisit. De hujus uxore
 multa

Tralles, vel *Τραλλεις*, non inusitato
 metaplasmō. Alias *Τραλλοι*, populus
 Illyricus. legi etiam posset, *Tralli*: nam
 Trallis urbs illa Græce dicitur, *Τραλλί-
 λης*. *Salmast.*

1. *Ave imperator.*] Eadem salutatio
 à populo Rom. facta, etsi aliud cogi-
 tante, omèn Trajano fuit imperii: ut in
 Panegyrico narrat Plinius. *Casaub.*

2. *Cyzici etiam de simulacro Dei.*] *Ci-
 licii* constanter heic libri. unde & vet.
 ed. *Cilicia*. sed omnino *Cilici* pro *Ci-
 dici*, nam ita scribebant. *Salmast.*

3. *Cornibus ramis arboris accrescenti-
 bus, appensus est.*] Cùm esset in viridario
 taurus marmoreus positus, arbor proxi-
 ma teneros ramos primum submisit
 tauri cornibus: deinde cùm paulatim
 crescerent, & cornua & ipsum tandem
 taurum sustulerunt: ut videretur sic ap-
 pensus cornibus, tanquam aliquod do-
 narium studio & industria dedicantium
 ibi positum. digna planè res admira-
 tione, & quæ meritò sit habita prodigii
 loco. *Casaub.*

4. *Et fulgur cœlo sereno, &c.*] Fulgur
 etiam pro fulmine posuerunt. *Idem.*

5. *Dolia quæ defossa fuerant.*] In hor-
 reis dolia defodere moris erat: quod è
 scriptoribus rei rusticæ, poëtis & jurif-
 consultis notissimum. *Idem.*

6. *Ejus statuas in omni Hetruria exa-
 men apum replevit.*] Examen apum *συμ-
 βολικῶς* populorum multitudinem de-
 notabat. quare hoc portentum futiles

augures sic interpretati sunt, quasi om-
 nes gentes in fidem Artii Antonini,
 qui postea Pius, se dedituræ essent. *Idem.*

7. *Examen apum replevit.*] Palatinus,
apium. sic *civitatium*, hominum Sallu-
 stio. *Salmast.*

8. *Et somnio sæpe monitus se penitus,
 ejus Adriani simulacrum inferere.*] Opti-
 me ad veritatem emendabat doctissi-
 mus Casaubonus: *Penatibus suis Adria-
 ni simulacrum inferere*. Sed penates sim-
 pliciter, pro ædibus vel domo fere ac-
 cipiuntur. itaque Deos penates semper
 addunt, qui de diis volunt intelligi. Pa-
 latinus codex habet: *sed penitus ejus*. pu-
 to sic posse referri: *se D. penus*, hoc est
 compendiosè: *se diis penatibus ejus*. *ejus*
 autem pro *suis*: nec mutandum. sic
 enim alibi loquuntur isti authores. mo-
 nitus igitur Antoninus inter deos pe-
 nates suos simulacrum Adriani infe-
 rere. *Idem.*

9. *Se penitus ejus Adriani simulacrum
 inferere.*] Corruptissima lectio, etiam
 in veteribus. Legendum cenfeo, *Et
 somnio sæpe monitus est, penatibus suis Ha-
 driani simul. inf.* non longè discedimus
 à lectione edita. sententia verò opti-
 ma, & ut arbitrator certissima. Filii apud
 Romanos patres mortuos loco numi-
 num colebant: ut ad Suet. observamus.
 Quare Pius cùm jubèretur Hadrianum
 inter penates suos referre, in spem in-
 ducebatur & adoptionis & imperii.
 Hæc certissima sunt. *Casaub.*

multa dicta sunt ¹ ob nimiam libertatem & vivendi facilitatem, quæ iste cum animi dolore compressit. Post proconsulatum, in consiliis Adriani Romæ frequens vixit, ² de omnibus quibus Adrianus consulebat, mitiorem ³ sententiam semper ostendens. Genus fanè adoptionis tale fertur: Mortuo Ælio Vero quem sibi Adrianus adoptaverat & Cæsarem nuncupaverat, dies senatus habebatur, ⁴ Eò Arrius Antoninus foceri vestigia levans venit, atque idcirco ab Adriano dicitur adoptatus: quæ causa sola esse adoptionis nec potuit omnino nec debuit, maximè quum & semper rempub. bene egisset Antoninus, & in proconsulatu se sanctum gravemque præbuisset. ⁵ Ergo quum eum Adrianus adoptare se velle publicasset, acceptum est spatium deliberandi utrum arrogari ab Adriano vellet. Adoptionis lex hujusmodi data est: ut quemadmodum Antoninus ab Adriano adoptabatur, ita sibi ille adoptaret M. Antoninum fratris uxoris suæ filium, & L. Verum, Ælii Veri qui ab Adriano adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus est dictus. Adoptatus est v. Calend. Martias die, in senatu gratias agens quòd de se ita sensisset Adrianus: ⁶ factusque est patri & in imperio proconsu-

1. *Ob nimiam libertatem facilitatemque vivendi.*] Libere vivere dicuntur qui genio indulgent suo, lætamque & hilarem in voluptatibus degunt vitam. & hæc libertas vivendi appellatur, quam alibi licentiorum vitam appellat & liberam. & hoc sensu vindemia libera dicebatur Heliogabalo, quam libere licenterque, hoc est jocosè atque hilare transigerent. ita Græci ἐλευθεροί vocant homines amatores & deliciose viventes. sic ἐλευθερίαν dicebant pro hilaritate, & jocosâ vita. unde ἐλευθεροίτιζεν, ridere, & hilarem se præbere. *Salmas.*

2. *De omnibus de quibus Hadrianus consulbat, mitiorem sententiam semper ostendens.*] Nerviini istud unquam vitio fuit, sed laudi; ut palam feci productis ex-

emplis ad illa Taciti de M. Lepido: *Pleraque à senis adulationibus aliorum in melius deflexit.* Grut.

3. *Sententiam semper ostendens.*] Græcum est, γνῶμῶν ἀποφαίνων. *Casaub.*

4. *Eò Arrius Antoninus, foceri vestigia levans, venit.*] Alii genitorem ajunt fuisse, non focerum. *vestigia levare, venisse, pro ingredientem sublevare manu, & ὑποσυστίζεν. Idem.*

5. *Ergo eum quum Hadrianus.*] *Ergo quum eum Hadrianus adoptare se velle publicasset.* ita Pal. *Salmas.*

6. *Factusque est patri & in imperio proconsulari, &c.*] Inter principatus titulos & proconsulatus fuit, & tribunitia potestas. Exemplum jam inde ab Augusto: estque apud Dionem utriusque dignitatis origo diligenter exposita. Græci præ-

consulari & in tribunitia potestate collega. Hujus primum hoc fertur quòd ¹ quum ab uxore argueretur, ² quasi parum nescio quid suis largiens, dixerit, *Stulta; posteaquam ad imperium transivimus, & illud quod habuimus antè perdidimus.* ³ Congiarium militibus ac populo de proprio dedit, & ea quæ pater promiserat. Et ad opera Adriani plurimum contulit: & aurum coronarium, quod adoptionis suæ causa oblatum fuerat, Italicis totum, ⁴ medium provincialibus reddidit. ⁵ Et patri, quoad vixit, religiosissimè paruit. ⁶ Sed Adriano apud Baias mortuo, ⁷ reliquias ejus Romam pervexit sanctè ac reverenter, ⁸ atque in hortis Domitiæ collocavit: etiam repugnantibus cunctis, inter divos eum retulit. ⁸ Uxorem Faustina, *Augustam* appellari à senatu per-

ci proconsulare imperium modò τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων nominant, modò τὴν τῶν ἰσχυρῶν ἐξουσίαν. *Casaub.*

1. *Quum ab uxore argueretur quasi parum nescio quid suis largiens.*] Haud nescio quam bene hæc conveniant cum Antonini responso. Arguitur ab uxore Antoninus quasi parum largiens suis: respondet ille; postquam ad imperium venerint, & illud quod ante habuerant, perdidisse. quorum verborum vim mentemque non capio; & facile mihi persuadeo legendum esse: *Quum ab uxore argueretur quasi eorum nescio quid suis largiens, vel rarum.* Nescio quid eorum, rem nescio quam multi pretii. & huic lectioni optime responder dictum Antonini, quo negavit quicquam se proprium jam habere, sed omnia amisisse, quæ habuerit, priusquam ad imperium transiret. *Salmf.*

2. *Quasi parum nescio quid suis largiens.*] Aliis verbis de Marco idem Capitolinus: *Erat haud secus rei suæ quam in privata domo parcus ac diligens, pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare.* *Casaub.*

3. *Congiarium militibus ac populo.*] Sequitur non longè, *Congiarium populo dedit, militibus donativum addidit.* Sive eadem est liberalitas, sive alia, mirum

est cur maluerit hanc historiam separatim locis ponere, quàm unà & semel. *Idem.*

4. *Medium provincialibus reddidit.*] Novè, *medium*, pro alicujus rei dimidio. *Idem.*

5. *Et patri quoad vixit religiosissime paruit.*] *Palatinus: & patri cum advixit. Lege, & patri dum advixit. advivere pro simplici vivere. Salmf.*

6. *Reliquias ejus Romam pervexit sanctè & reverenter.*] Exemplo Tiberii & Caligula: de quibus Suetonius lib. II. cap. c. & IV. cap. XIII. *Casaub.*

7. *Atque in hortis Domitiæ collocavit.*] Hortorum Domitiæ meminit Victor in regione urbis XIV. & Vopiscus in Aureliano. *Collocare* hic cave accipias pro condere aut sepelire: id enim significat quod Græcis ἐπιθῆναι de mortuis: cum eos lugendos laudandoque in vestibulo domus exponebant. Nam similiter Hadriani reliquiæ in his hortis sunt expositæ, ut illas pop. Rom. inspiceret ac veneraretur, priusquam in sepulcrum sive Hadriani molem inferrentur. *Idem.*

8. *Uxorem Faustina Augustam appellari à senatu permisit.*] Namissima antiquum, *FAUSTINA AVGVSTA. LAFTINA. S. C.* Et in aliò, *FAVSTINA AVG.*

permisit: *Pii* appellationem recepit. Patri & matri atque avis & fratribus jam mortuis, statuas decretas libenter accepit. Circenses natali suo dicatos non respuit,¹ aliis honoribus refutatis.² Clypeum Adriano magnificentissimum posuit, & sacerdotes instituit. Factus imperator, nulli eorum quos Adrianus provexerat, successorem dedit.³ Fuitque ea constantia ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præfides detineret.⁴ Per legatos suos plurima bella gessit.⁵ Nam & Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit,⁶ alio muro cespitatio submotis barbaris ducto:⁷ & Mauros ad pacem postulandam coëgit: & Germanos

ANTONINI AVG. PII. P. P. CONCORDIA. *Idem.*

1. *Aliis honoribus refutatis.*] *Refutare* etiam apud Ciceronem sæpe pro ἀποτρέπειν & ἐκβάλλειν. hic mollius, pro non admittere, ὡφελείω. *Idem.*

Aliis honoribus refutatis.] *Refutare honores* pro non recipere. sic nummos *refutare*, Solino. *Salmas.*

2. *Clypeum Adriano magnificentissimum.*] Genus honoris frequens & notum. vide Pollionem in Claudio. *Cassaubonus.*

3. *Fuitque ea constantia, ut septenis.]* Appellat constantiam τὴν ἀειπνίαν *Pii*, & animum bonæ spei plenum: qui illud non metueret, ne præfides provinciarum capti imperandi consuetudine longi ad eò temporis, res novas molirentur. difficillimum est enim, ut æquo animo sub legibus vivant, assueti diuturnis imperiis. *Idem.*

Fuitque ea constantia.] Constantiam heic simpliciter accipimus, animi propositum certum fixumque, quod demutari non potest hæctique, quin obtineat quod semel decrevit. Hanc ergo constantiam tenuit in detinendis bonis præfidibus Antoninus, nec sibi persuaderi sivit ut daret successores illis quos bene gerere remp. comperisset. sic constantiam sumit in Marco Antonino: *Sane quædam esset constans, erat etiam ve-*

recundus. Constantiam opponit verecundia: verecundus enim qui animi quadam imbecillitate, & frontis tenetudine nihil potest negare. constans contra, qui mores suos tenet, nec facile mutatur. *Salmas.*

Fuitque ea constantia, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præfides detineret.] Ita & de Tiberio Tacitus libro I. *Annal.* cap. 80. *Grut.*

4. *Per legatos suos plurima bella gessit.]* Pausanias in *Arcadicis*: Antoninus prior, inquit, ultro quidem bellum nemini unquam intulit: laceffitus verò hostes validè repulit, & res magnas gessit. deinde subjicit eruditus ille scriptor præcipua rerum hujus *Pii*. *Cassaub.*

5. *Nam & Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit.]* Brigantas populum Britannia magnis cladibus à Pio fuisse affectum testis Pausanias. in nummis tamen non Briganticus, sed *BRITANNICVS* appellatur. *Idem.*

6. *Alio muro cespitatio submotis barbaris ducto.]* Respicit priorem illum murum, qui ab Adriano fuerat extructus. *Idem.*

7. *Et Mauros ad pacem postulandam coëgit.]* Pausanias, qui ferè solus belli hujus memoriam nobis conservavit, de pace nihil: sed hoc solum, fugatos Mauros, & in ultimum Africa angulum, ubi mons Atlas, fuisse compulso. *Idem.*

manos & Dacos & multas gentes atque Judæos rebellantes contudit per præfides ac legatos. In Achaia etiam atque Ægypto rebelliones repressit. Alanos molientes sæpe refrenavit: ² procuratores suos modestè suscipere tributa iussit: excedentes modum, rationem factorum suorum reddere præcepit: ³ nec unquam lætatus est lucro quo provincialis oppressus est. ⁴ Contra procuratores suos conquerentes libenter audivit. His quos Adrianus damnaverat, in senatu indulgentias petiit, ⁵ dicens, etiam ipsum Adrianum hoc fuisse facturum. ⁶ Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit. ⁷ Unde plus crevit recusantibus aulicis ministris, qui illo nihil per internuntios

agente,

1. *Rebelliones repressit.*] Τῶν ἀποστα-
τῶν ἐν Ἰσ. accipio enim ut in epistola Fau-
stinæ ad Marcum, Hortor, ut si amas li-
beros, tuos istos rebelliones acerrimè prose-
quaris. Idem.

2. *Procuratores suos modestè suscipere.*] Bis particulam, & interferunt heic ve-
teres libri: Procuratores suos & modestè
suscipere tributa iussit & excedentes mo-
dum rationem factorum suorum reddere
præcepit. Salmast.

3. *Nec unquam lætatus est lucro.*] Ad-
de, ullo, ex veteribus. Idem.

4. *Contra procuratores suos conqueren-
tes.*] Contra, non est ἐν τῷ ἐπιτομῆς;
ut sæpe sumitur, pro è contrario: sed
conqueri contra aliquem dixit, pro de ali-
quo. Casaub.

5. *Dicens etiam ipsum Hadrianum hoc
fuisse facturum.*] Si convalescisset, & à
furore fuisset liberatus. Refero enim
ad narrationem memorabilem quæ
Lampridio narratur in Alagabalo: Ex
eo emollitam Hadriani insaniam ferunt,
per quam multos senatores occidi iusserat:
quibus servatis Antoninus Pii nomen me-
ruit, quòd eos post ad Senatum adduxit,
quos omnes iussu principis interfectos crede-
bant. Refertur & ab Aurelio Victore in
extremo Hadriano. Idem.

6. *Imperatorium fastigium ad summam
civilitatem deduxit: unde plus crevit.*] Sic
necessè est arguè Plinius Panegy.

ad Trajanum, cap. 71. Cui nihil ad au-
gendum fastigium superest, hic uno modo
crescere potest, si se ipse submittat, securus
magnitudinis suæ. Grut.

7. *Unde plus crevit, recusantibus au-
licis ministris.*] Scribendum: Imperato-
rium fastigium ad summam civilitatem de-
duxit, unde plus crevit: recusantibus au-
licis ministris, qui &c. quòd civiliorem
se, inquit, exhibebat Pius, eò plus illi re-
verentiæ præstatur. aulici ministri sunt
fumorum venditores. recusare καυο-
νεργεσις ἐγγυ pro indignari, & ferre ali-
quid impatienter. Casaub.

Unde plus crevit recusantibus aulicis mi-
nistris.] Optime distinguunt, unde plus
crevit, eruditissimi viri. referendum
enim ad fastigium quod sic magis cre-
scebat, sed illud, recusantibus aulicis,
non est, indignantibus, sed ἐπιτομῆς
& repellentibus eos qui sua ope-
ra uti vellent, cum nihil possent, sed
ipse omnia ageret sciretque Antòni-
nus, nihilque interducentiorum ministe-
rio nec per aulicos curaret. urdicam
tamen, quod sentio, legendum mihi vi-
detur, recusatis aulicis ministris, id est
rejeclis & ab illo ministerio quod prius
obabant sub aliis imperatoribus, repul-
sis: cum scilicet per internuntios age-
rentur omnia. recusare autem est καυο-
νεργεσις. ut heic recusare aulicos, sic Ter-
tulliano,

agente, nec terrere poterant homines aliquando, nec ea quæ occulta non erant vendere. Senatui tantum detulit imperator ¹ quantum quum privatus esset deferri sibi ab alio principe optavit. Patris patriæ nomen delatum à senatu, quod primò distulerat, cum ingenti gratiarum actione suscepit. Tertio anno imperii sui Faustinam uxorem perdidit: ² quæ à senatū consecrata est, delatis circensibus atque templo, ³ & flaminicis & staturis aureis atque argenteis: quum etiam ipse hoc concesserit ⁴ ut imago ejus cunctis circensibus poneretur. ⁵ Statuam auream delatam à senatu positam suscepit. M. Antoninum quæstorem, consulem petente senatu creavit. Annium Verum, qui postea dictus est Antoninus, ante tempus quæstorem delignavit: ⁶ neque de provinciis neque de ullis actibus quicquam constituit ⁷ nisi quod prius ad amicos retulit: ⁸ atque ex eorum sententia formas composuit. ⁹ Visus est sanè ab amicis, &

cum

tulliano; *recusare annos*, hoc est deponere & exuere. infra, *recusare temp.* est dimittere gubernacula reip. ita hoc loco recusare aulicos ministros dicitur Imperator, qui per illos adiri non vult reliquorum more imperatorum, sed ipse civiliter cum omnibus, absque internuntiorum opera, conversatur & colloquitur. *Salmast.*

1. *Quantum quum privatus esset deferri sibi ab alio principe optavit.*] Metius Falconius Nicomachus in ea oratione quam habuit in senatu postquam Tacitus factus esset imperator: *Omnia seria, cuncta gravia, & quasi ipsa respublica jubeat, auguranda sunt: scit enim qualem sibi principem semper optaverit: nec potest aliud nobis exhibere, quam quod ipse desideravit & voluit.* Casaub.

2. *Quæ à senatu consecrata est.*] Multi nummi testantur: ut hic, DIVA. FAUSTINÆ. PIA. SIDERIENS. RECEPTA. S. C. Idem.

3. *Et flaminicis.*] Extat vetus inscriptio hæc:

SÆNIA. CN. FIL. BALBILLA

SACERDOTI. DIVÆ
FAUSTINÆ. DECURI
ONES. ÆRE. COLLA
TO. OB. MERITA. E. JUS.

Idem.

4. *Ut imago ejus cunctis Circensibus poneretur.*] Notum honoris genus ex Suetonio, & iis quæ ad illum observamus libro primo, cap. lxxvi. Idem.

5. *Statuam auream delatam à senatu positam suscepit.*] Potest abesse τὸ positam. imò fortasse debet. Idem.

6. *Neque de provinciis, neque de ullis actibus.*] Regius hoc tantum, *Neque de ullis actibus.* Idem.

7. *Nisi quod prius ad amicos retulit.*] Bonus Latinitatis auctor dixisset: *Neque de provinciis neque de ullis actibus quicquam prius constituit, quam ad amicos retulisset.* Salmast.

8. *Atque ex eorum sententia formas composuit.*] Principum constitutiones, formas vocarunt. Casaub.

9. *Visus est sanè ab amicis & cum privatis vestibus.*] Poterat intelligi de toga communi, quæ nihil differret à toga senatoria, aut cujuscumque etiam è civibus

cum privatis vestibus, & domestica quædam gerens. Tanta sanè diligentia subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret. ² Provinciæ sub eo cunctæ floruerunt. Quadruplatores extincti sunt. Publicatio bonorum rarior quàm unquam fuit, ³ ita ut unus tantùm proscriberetur affectatæ tyrannidis reus, ⁴ hoc est, Attilius Tatianus senatu puniente, à quo conscios requiri vetuit, ⁵ filio ejus in omnibus semper adjuto. Periit & Priscianus reus affectatæ tyrannidis, sed morte voluntaria. De qua conjuratione quæri vetuit. Victus Antonini Pii talis fuit, ut esset opulentia sine reprehensione, parsimonia sine fordibus, & mensa ejus per proprios servos, proprios aucupes, piscatores & venatores instrueretur. ⁶ Balneum quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit: ⁷ nec omnino quic-

vibus Romanis. Verùm quia sequitur, & domestica quædam gerens, sic accipiendum, ut Pius ne rogatus quidem domi ab amicis fuerit visus; sed solum tunicatus, aut, si fortè, propter frigus præmulatus. Privatæ vestes igitur sunt, quilibet domi homines privati utebantur. Idem.

1. *Ut omnia & omnes, quasi sua essent, curaret.*] Scribe cum Roberto Bonon. ut omnes & omnia. Illud quasi sua essent, videtur ei contrarium, quod de Hadriano alibi scriptum, scpe illum in senatu dixisse, Ita se Remp. gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam. Idem.

Ut omnia & omnes quasi sua essent.] Nihil mutant veteres libri, nec sanè quicquam mutandum. Salmaf.

Ut omnia & omnes, quasi sua essent curaret.] Collegimus huc pertinentia multa ad illa Orthonis ad prætorianos milites: *Minore avaritia aut licentia grasatus esset Titus Vinus, si ipse imperasset. nunc & subjector nos habuit, tanquam suos; & viles, ut alienos.* libro I. Hist. Taciti cap. 37. f. Grut.

2. *Provincia sub eo cunctæ floruerunt.*] Aurelius Victor prudenter & verè de hoc Pio: *Plane docuit, ait, eo demum fortunatas urbes fore, si regna sapientiæ sint:*

alludens dictum Platonis. *Casaub.*

3. *Ita ut unus tantùm proscriberetur.*] Atqui plures fuerunt sub Pio affectatæ tyrannidis rei: in his ille Celsus, de quo Faustina in epistola ad Marcum. Idem.

4. *Hoc est Attilius Tatianus.*] Alii libri, *Titianus.* periit pridem hæc omnis historia apud Dionem: neque est unde jacturam sarcias. Idem.

Hoc est, Attilius Tatianus.] Palatinus & vet. ed. *Attilius Titianus.* Salmaf.

5. *Filio ejus in omnibus semper adjuto.*] *Ad omnia semper adjuto.* Pal. & editio Mediol. Idem.

Filio ejus in omnibus semper adjuto.] Insignis profecto clementia, sic & de Augusto erga M. Antonii filium Vellejus lib. II. cap. 100. Grut.

6. *Balneum quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit.*] Hoc vult: Pium lavisse publicè, sive in publicis balneis, ut de Hadriano dictum: sed ad balneas suo sumtu paratas & calefactas, postquam ipse exiisset, populum gratis admisisse. *Casaub.*

Balneum quo usus fuisset, sine mercede populo exhibuit.] Palatinus non agnoscit illud sine. Grut.

7. *Nec omnino quicquam de vitæ pri-*

no quicquam de vitæ privatæ qualitate mutavit. Salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, ¹ Nihil esse sordidius, imò crudelius, quàm ² si remp. ³ ii arroderent qui nihil in eam suo labore conferrent. ⁴ Unde etiam Mesomedi lyrici salarium imminuit. ⁵ Rationes omnium provincialium apprimè scivit & vectigalium. ⁶ Patrimonium privatum in filiam contulit: ⁷ sed fructus reipub. donavit.

vatæ qualitate mutavit.] In Hadriano, Omnia denique ad privati hominis modum fecit. Casaub.

1. Nihil esse sordidius, imò crudelius.] Quæri potest, quàm bene vox sordidius hic conveniat: est enim magnificentiæ propius quàm sordibus, multos pasceret: quod ante omnia cavisse Hadrianum superiore libro dictum. Illud verò Alexandri Severi planè divinum dictum: Nefas est, ut dispensator publicæ in delectationes suas et suorum convertat id quod provinciales dederint. Idem.

2. Si Republicam is arroderet, qui nihil in eam suo labore conferret.] Ita etiam præter Regium codicem, membranæ Palatinæ; non, ii arroderent qui nihil in eam suo labore conferrent, ut retro vulgati. Gruet.

3. Ii arroderent.] Regius, is arroderet, & conferret. Casaub.

4. Unde etiam Mesomedi lyrici salarium imminuit.] Lyricus poeta fuit, natione Cretensis, magnæ temporibus illis famæ. Idem.

Unde etiam Mesomedi lyrici.] Huius lyrici poeta etiam hodie extat inter vetera epigrammata carmen Anacreonticum de vitro, quod in Trochaicos numeros redegerunt Critici malo facinore & exemplo. sic enim restituendum, ut lyrici videatur esse.

Τὸν ὕλον ἐπορεύε
Κόψας ἐργάτης ἀνός.
Ἐς ἃ πῶς ἔθηκε βάλων
Ὡς ἀθήραν σὺδ' ἐνῆ.
Αἱ εἰ' ὕλῃ οἶα κρηρῆς
Ἐξέχευτο παμφάρον
Φλοεῖν ἐμπυρρῶν.

Θαύμα δ' ἂν ἰδεῖν βεβηθῆς
Ὀλκῶν ἐκ πύργου βρονθῆς,
Καὶ τ' ἐργάτῳ τρέμοντα
Μὴ πῶς ἄφρατα γῆ.
Ἐς ἃ διπύλων ἀκροῦ
Χεῖλέων ἔθηκε βάλων. Salmas.

5. Rationes omnium provincialium apprimè scivit.] Reg. vocem omnium non agnoscit: Faber mutandam censebat in operum. Prima editio, Rationes provincialium rectè. sed possumus & vulgatum ferre. omnium provincialium dixerit, pro omnium redituum & commodorum quæ ex provinciis ad Remp. pervenire solent. referendum autem hoc ad imperii rationarium. Casaub.

Rationes omnium provincialium.] Quomodo potuit Antoninus omnium provincialium rationes scire? vetus editio cum Palatiæ legunt: Omnium provincialium rationes apprimè scivit. Publicas rationes dixit Spartianus in Hadriano: Omnes publicas rationes ita completus est ut domum privatam quivis patrum familias diligens non satia novit. Salmas.

6. Patrimonium privatum in filiam contulit.] Non dicit utrum donatione inter vivos, an mortis causa facta. infra de Pio suprema ordinante scribit: Privatam patrimonium suam reliquit. Casaub.

7. Sed fructus reip. donavit.] Videbatur magis rationi consentaneum, ut contrarium fieret: fructus, inquam, filia donaret; proprietatem vero Republicæ. Faustina sanè quid ex iis prædiis, quorum usus fructus ad Remp. pertineret, commodi potuerit percipere, præter aliquam fortasse oblectationem, non video. Casaub.

¹ Species imperatorias superfluas & prædia vendidit: & in suis propriis fundis ² vixit variè ac pro temporibus: ³ nec ullas expeditiones obiit nisi quòd ad agros suos profectus est & ad Campaniam, dicens, *gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci*: & tamen ingenti auctoritate apud omnes gentes fuit, quum in urbe ⁴ propterea federet, ⁵ ut undique nuntios, medius ut pote, citius ⁶ posset accipere. Congiarium populo dedit, militibus donativum addidit. Puellas alimentarias in honorem Faustinae, Faustinianas constituit. ⁷ Opera ejus hæc extant Romæ, Templum Adriani honori patris dicatum, ⁸ Græco-stadium post incendium restitutum, instauratum amphitheatrum, sepulcrum Adriani, templum Agrippæ, pons subli-cius, ⁹ phari restitutio, Cajetæ portus; ¹⁰ Tarracinensis portus restitutio, ¹¹ lavacrum Ostiense, Antiatum aquæ ductus,

1. *Species imperatorias superfluas, &c.* Vide ad Marcum. *Idem.*

2. *Vixit variè ac pro temporibus.* An tempora Reip. dicit? an tempora anni? nam pro tempore anni, aliter diem disponebant, & totam vitæ rationem mutabant. Lege Plinii epistolæ xxxvi. & xl. libri noni. *Idem.*

3. *Nec ullas expeditiones obiit, &c.* Profectioes principis ab Urbe, appellat Capitolinus *expeditiones*, hoc est, *expeditas*: respiciens ad eam quæ dicebatur militia Palatina. *Idem.*

4. *Propterea federet.* Reg. *resideret.* *Idem.*

5. *Ut undique nuntios, medius, &c.* Faber, locum hunc, ita censebat scribendum; *ut undique nuntios melius posset accipere.* Nos, mutata distinctione, ita scribimus: *ut undique nuntios (medius ut pote) citius posset accipere.* Appellat medium, qui in medio imperio sedeat: regia videlicet urbe, & capite imperii, Roma: quam undique longe lateque diffusa provinciæ in urbem cingebant. *Idem.*

6. *Ut undique nuntios medius, ut pote, citius posset accipere.* Vera est distinctio

quam adhibet vir eruditissimus: *Ut undique nuntios, medius ut pote, citius posset accipere.* Salmas.

6. *Posset accipere.* Ad oram adscriptum habebat Pal. *anticipare* pro accipere. *Idem.*

7. *Opera ejus extant Roma.* Distin-gue: *Opera ejus hæc extant. Roma, &c.* Casaub.

8. *Græcostadium.* Græcostasis dicitur aliis. *Idem.*

9. *Phari restitutio, Cajetæ portus.* Malim uno spiritu hæc legere, *Phari restitutio Cajetæ portus.* ut non diversa opera duo denotentur, sed unicum. Phari tempore Plinii duo tantum videntur fuisse in Italia, Puteolis & Ravennæ: postea plures sunt factæ. *Idem.*

10. *Tarracinensis portus restitutio.* Cajetano & Tarracinensi poterat adficere Puteolanum, sive colonie Flaviae, quem à Pio fuisse ornatum novis munitio-nibus pilarum vice, testatur hodieque veteris inscriptionis fragmentum. *Idem.*

11. *Lavacrum Ostiense.* Reg. *lavatorium Ostiense.* vox sequioris seculi lecta nobis & alibi. *Idem.*

¹ templa Lanuviana. Multas etiam civitates adjuvit pecunia, ut opera vel nova facerent, vel vetera restituerent: ita ut & magistratus adjuvaret, & senatores urbis ad functiones suas. Hereditates eorum qui filios habebant, repudiavit. ² Primus constituit ne pœnæ causa legatum relictum maneret: successorem viventi bono iudici nulli dedit, ³ nisi Orphito præfecto urbi, sed petenti. Nam ⁴ Gavius Maximus præfectus prætorii usque ad xx. annum sub eo pervenit, vir severissimus, cui Tadius Maximus successit. In cuius demortui locum duos præfectos substituit, Fabium Repentinum & Cornelium Victorinum. ⁵ Sed Repentinus ⁶ famosa voce percussus est quod per concubinam principis ad præfecturam venisset. Usque adeo sub eo nullus percussus est senator, ut etiam parricida confessus in insula deserta poneretur, quia vivere illi naturæ legibus non licebat. Vini, olei, & tritici penuriam ⁷ per ærarii sui damna emendo

1. *Templa Lanuviana.*] Regius, *Laviniana*: ita passim ubique Lavinium & Lanuvium invicem permutantur. *Idem.*

2. *Primus constituit ne pœnæ causâ legatum; relicto maneret.*] Qui pro maneret corrigunt *valeret*, errant, nec locutionibus jurisconsultorum aures habent satis tritas. Pœnæ nomine inutiliter legari discimus ex legibus multis quâ Digestorum, quâ Codicis: sed quod hic observat Capitolinus, primum fuisse Piam, qui hoc ius sanciret, neque in Digestis, opinor, neque in Codice, neque alibi usquam legas. *Idem.*

3. *Nisi Orphito præfecto urbi.*] Videtur esse L. Cornelius Scipio Orphitus, qui sub Pio consul fuit. eiusdem gentis alter fuit Orphitus Marco principe consul cum Rufo, qui Orphitiano S^Cto nomen dedit. *Idem.*

4. *Gavius Maximus.*] Vetus lapis, C. GAVIVS. C. F. STRABO. MAXIMVS. COS. *Idem.*

5. *Sed Repentinus famosa voce percussus est.*] Omnes legunt: sed Repentinus famosa percussus est. ita nostri. fortasse scribendum, famosus, famosus dicebant

simpliciter cum subintelligerent libellos: vel famosa, subintelligendo scripta. quidni & famosus? ut cantiones & cantilenas ad aliquem infamandum compositas & publice cantatas subaudiamus. famosam vocem heic nullo modo probare possum. *Salmas.*

6. *Famosa voce percussus est.*] Non probo Regiam & Politiani lectionem, famosè percussus est. Sic apud M. Tullium *percutere cogitatione.* *Casaub.*

Famosa voce percussus est.] Pal. non habet voce nisi à manu recentiori: adeo ut inclinet ea lectio ad Politiani & Regii codicis scripturam, famosè percussus est. si quid tamen murandum, malim delero voce, retineri famosa, ut subintelligatur vel voce vel fama, vel aliud quid simile. nam & infra in M. Antonino, cap. 3. ponitur abstractè *Imperatorem*, item in Vero, cap. 6. *Tiberianam*: denique in Opilio, cap. 2. *privatas curare.* *Grut.*

7. *Per ærarii sui damna.*] *Κυριολογίας.* nam *damnum* est *δαπάνη.* at *ærarium* pro fisco principis, *ἀκέρως.* *Casaubonus.*

emendo & gratis populo dando, sedavit. Adversa ejus 9
 temporibus hæc provenerunt: Fames de qua diximus, circi
 ruina, ¹ terræmotus, quo Rhodiorum & Asiæ oppida con-
 ciderunt: quæ omnia mirificè instauravit. Et Romæ in-
 cendium, quod trecentas quadraginta insulas vel domos
 absumpsit. Et Narbonensis civitas, & Antiochense oppi-
 dum, & Carthaginense forum arsit. Fuit & inundatio Ti-
 beris. Apparuit & stella crinita. Natus est & biceps puer,
² & uno partu mulieris quinque pueri editi sunt. Visus est
 in Arabia jubatus anguis major solitis, qui se à cauda me-
 dium comedit. Lues etiam in Arabia fuit. Hordeum in
 Mœsia in culminibus arborum natum est. Quatuor præ-
 terea leones mansueti, sponte se capiendos in Arabia præ-
 buerunt. ³ Pharasmanes rex ad eum Romam venit, plus-
 que illi quàm Adriano detulit. ⁴ Pacorum regem Ladis
 dedit. Parthorum regem ab Armeniorum expugnatione
 solis literis repulit. ⁵ Abgarum regem ex orientis partibus
¹ sola

1. *Terræ motus, quo Rhodiorum & Asiæ oppida conciderunt.*] Regius, Corinthiorum. Dio suadeat Cyzicenorum. sed pars maxima librorum stat ab edita lectione. Idem.

2. *Et uno partu mulieris quinque pueri editi sunt.*] Ego suspicor hinc commissum esse anachronismum, & lapsum memoria Capitolinum. nam videtur Sarapias intelligi, quæ uno fœtu quinque enixa liberos, missa est Alexandria ad Hadrianum, non autem ad Pium. Magis in hoc genere mirandum est, quod apud Eustathium memini legere. narrat ille paulo ante memoriam suam factum, ut illustri cujusdam viri uxor uno partu pueros novem ederet: quorum septem cum mater submergendos misisset, eos pater, casu interveniens, servavit jam penè fluitantes. Gephyros inde esse appellatos, à loco ubi fuerant, nisi adfuisset Ἰεὺς δὲν μὲν ζωνῆς, perituri. *Ca. Idem.*

3. *Pharasmanes rex.*] Hiberorum. *Idem.*

4. *Pacorum regem Ladis dedit.*] Scribe, *Lazis*. hujus populi nomen, variè corruptum in Latinis codicibus, ex Græcis scriptoribus ubique sic restituendum. Nuperæ Ptolemæi tabulæ *Zalas* perperam nominant: in Græco exemplari rectè Λαζαί: quamquam alii Λαζῆς potiùs dicunt. gens Scythica, quæ Colchorum ditionem infedit. *Idem.*

Pacorum regem Ladis dedit.] *Ladis* in *Lazis* mutant eruditissimi viri, sed nihil neccesse. *Ladi* enim sunt *Lazi*, scribendi more tunc temporis usitato. *d*, pro *z*. sic *Cidicos* pro *Cyzicos*, supra notabamus. sic *orydia* pro *oryza*, *Trapedia* pro *Trapedia*. sic *sibadia sacra* Arnobio, quæ Σαβάζια Græcis dicuntur. *Salmasus.*

Pacorum regem Ladis dedit.] *Pal. Ladis*. non dubium est quin reponi debeat *Lazis*. *Grut.*

5. *Abgarum regem ex orientis, &c.*] Familiare nomen regulis Orientis Abgarus, vel ut plures Græcorum scribunt Αὐγαρῶ, minus rectè alii libri *Abgarus*.

² sola autoritate deduxit. ³ Causas regales terminavit. ⁴ Sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Trajanus ceperat, pernegavit. ⁵ Rimethalcen in regnum Bosphoranum, ⁶ audito inter ipsum & curatorem negotio, remisit. ⁷ Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum auxilia misit: & Tauroscythas usque ad dandos Olbiopolitis obsides vicit. Tantum sanè autoritatis apud exterarum gentes nemo habuit, quum semper amaverit pacem, eo usque ut Scipionis sententiam frequentarit, qua ille dicebat, ⁸ *Malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere.* ⁹ Menses Septembrem atque Octobrem, ¹⁰ Antonianum atque Faustianum appellandos decrevit senatus, sed id Antoninus respuit. Nuptias filiae suae Faustinae, quum Marco Antonino eam conjungeret, usque ad donativum militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post quaesturam consularem

gatus. Ferè qui leguntur Abgari, Edefæ toparchæ fuerunt. Sed & Perfidis rex quidam Abgarius Spartiano nuncupatur in Severo. *Casaub.*

1. *Sola autoritate.*] Hinc illa sunt Victoris junioris: *Orbem terræ nullo bello per annos viginti tres auctoritate sola vexit.* Idem.

2. *Causas regales terminavit.*] Victor idem, *Ad eum tremantibus eum atque amantibus cunctis regibus, ut parentem seu patrum magis quam dominum imperatorem reputarent.* Quod ambitiose ait Victor de cunctis regibus, verius interpretetur tu de regulis aliquot Orientis populorum, qui suos illa tempestate reges habuerunt; sed ferè ex imperatoris Rom. ordinatione. *Idem.*

3. *Sellam regiam Parthorum.*] Promissam ab Hadriano, ut scribit Spartian. *Idem.*

4. *Rimethalcen in regnum Bosphoranum.*] Variè depravatam hoc nomen in regio & aliis. etiam Græci reges illorum traianum plures appellant *Ρομεϊδωνας*, sive *Ρομεϊδωνας*. *Idem.*

5. *Audito inter ipsam & curatorem.*] Scrib. & *procuratorem.* Idem.

6. *Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum auxilia misit.*] Olbiopolitæ Græci erant aut certè Græcis mixti: Tauroscythæ barbari, vel Scythæ, vel Gothi, sive Getæ: à quibus etiam Borysthenem civitatem fuisse habitatam auctor est Dio Chrysostomus, qui omnia illa loca lustraverat. *Idem.*

7. *Malle se unum civem servare.*] Hinc ille tantus honos civicae præ ceteris coronis. *Idem.*

8. *Menses Septembrem atque Octobrem, Antonianum atque Faustianum.*] Immo *Antoninum & Faustinum.* Antoninus enim mensis & Faustinus ab Antonino & Faustina, sicut Julius à Julio, Augustus ab Augusto: non Augustanus nec Julianus. *Salmas.*

Menses Septembrem atque Octobrem, Antoninum atque Faustinum, &c.] Sic libuit rescribere, suavis exemplaris Palatini; eò quidem libentius, quod *Julius & Augustus* menses sunt; neque quid tamen additum nominis. vulgò erat, *Antonianum atque Faustianum.* *Grut.*

9. *Antonianum.*] Scrib. *Antoninianum.* *Casaub.*

sulem fecit. Quum ¹ Apollonium quem Chalcide acciverat, ² ad Tiberianam domum in qua habitabat vocasset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atque ille dixisset, *Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum,* ³ risit eum dicens, *Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire quàm à domo sua in palatium:* ⁴ cujus avaritiam ⁵ etiam in mercedibus notavit. Inter argumenta pietatis ejus & hoc habetur, quòd quum Marcus mortuum educatorem suum fleret, ⁶ vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis, ipse dixerit: *Permitte (inquit) illi ut homo sit: neque enim vel philosophia vel imperium tollit affectus.* ⁷ Præfectos suos & locupletavit & ornamentis consularibus donavit: si quos

1. *Apollonium quem Chalcide acciverat.*] Scripti, à Chalcide, ut paulò post. in antiquis editionibus & regio, hæc urbs semper *Calchis* dicitur, non *Chalcis*: quem Ionisium caussæ nihil est cur hic probemus. Plures fuerunt eadem tempestate Apollonii. hic Syrus fuit à Chalcide urbe, cujus præter geographos sæpe Josephus meminit: professione Stoicus, ut in Marco scribitur, & in Eusebii Chronico: ubi rectè *Chalcidicus* nuncupatur: perperam in Marci vita, *Chalcedonius*. Idem.

2. *Ad Tiberianam domum.*] In Vero Antonino, *educatus est in domo Tiberiana.* alibi dicitur Tiberiana *αὐτῶν*. Idem.

3. *Risit eum.*] Sed & morem gessit insipienti sapientiæ magistro: ad quem irasit Marcum juvenem cur dubitemus, cum etiam ascitus jam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonii discendi caussa veniret? auctor Capirolinus. Idem.

4. *Cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.*] Scripti codices, *in mercedibus*. diversa nonnihil sententia: quam & vulgata non incommodam continet. Propter hæc verba dubito sintne de hoc Apollonio accipienda, quæ scribit Marcus imperator libri primi initio. quid enim illis tantis virtutibus magis con-

trarium quàm hæc *μερολογία*, & sordes? Idem.

5. *Etiam mercedibus notavit.*] Sic olim editi: quod cum etiam fervaret Palæstrali nuper vulgato, *in mercedibus*. Grut.

6. *Vocareturque ab aulicis ministris.*] Regius, & *vetaretur*, sed non admittunt sequentia. Scribe cum Josepho Scaligero, *revocareturque*: nam principium dictionis perit ob verbi præcedentis finem. Nos scribebamus, *vocareturque*, *παιθηλικῶς*, ut alibi. Casaub.

Vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis.] Legebam olim, *vocareturque*: atque ita etiam postea Casaubono venisse in mentem vidi, verum illud *vocaretur* miro consensu retinent libri. sic sane verbo appellari usus est Lampridius in Commodò: *Appellatus est à mimis quasi obstratus, eosdemque ita ut non apparent subito deportavit.* Ubi appellari à mimis eodem plane sensu dictum est, quo hæc *vocari ab aulicis ministris*. Salmas.

Vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis.] Sic & Pal. additumque, alias legi, *vetareturque*. malim *avocareturque*: quamquam fortè eadem & publicatæ vis. Grut.

7. *Præfectos suos & locupletavit & ornamentis consularibus donavit.*] Non solos

si quos repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna restituit, ea tamen lege ut illi provincialibus redderent quod parentes acceperant. ¹ Ad indulgentias pronissimus fuit. ² Edita munera, in quibus elephantos, ³ & ⁴ crocutas, & strepsicerotas, & crocodilos etiam atque hippopotamos, & omnia ⁵ ex toto orbe terrarum cum tigridibus **II** exhibuit. ⁶ Centum etiam leones una missione edidit. Amicis suis in imperio suo ⁷ non aliter usus est quam privatus: ⁸ quia & ipsi nunquam de eo cum libertis suis per fumum

los pratorii præfectos intelligit; sed & alios, qui à Pio vel provinciis imponebantur, vel in aliis publicæ rei stationibus collocabantur. Hos à benignissimo principe consularibus ornamentis fuisse ornatos, non est mirum; cum etiam procuratoribus suis ducenariis eadem Claudius sæpe concesserit. *Casaub.*

1. *Ad indulgentias pronissimus fuit.*] Politiani codex, *indulgentiam*. potes referre sive ad reliquorum indulgentias, sive ad condemnationum. etsi non defuerunt magni principes, qui ab utroque hoc genere indulgentiarum censebant sibi abstinendum. Lampridius de Alexandro, *Condemnationes & raras esse jussit: & que facta fuerant, non indulsit.* Idem.

Ad indulgentias pronissimus fuit.] Indulgentiæ criminum, & indulgentiæ debitorum apud auctores dicuntur, ad quas autem indulgentias pronissimum fuisse Antoninum Pium hoc loco velit intelligi Capitolinus, dubium esse posset, nisi præmissa de debitorum indulgentiis suaderent accipere. Sed & quæ sequuntur de munerum editione eodem spectare videntur, ad designandum nempe munificum magnanimumque imperatoris ingenium. ad utriusque tamen generis indulgentias proclivem & propensum fuisse Antoninum licet interpretari. *Salmas.*

2. *Edita munera in quibus elephantos & crocutas & strepsicerotas.*] Nescio unde *strepsicerotas* huc invexerunt eruditi homines. ad unum enim omnes sic le-

gunt: *Edita munera in quibus elephantos & corocottas & tigrides & rhinoceros, crocodillos etiam & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit.* Cur igitur *strepsicerotas*, pro *rhinoceros* substituerunt? *corocotta* autem fere semper scriptum invenitur in melioris notæ libris, non *crocuta*. *Κροκότιος* tamen Græcis appellatur hoc animal. Idem.

3. *Et crocutas & strepsicerotas, & crocodilos.*] Scribendum, *corocottas, strepsicerotas, crocodilos*. de utroque genere horum animalium consule Plinium. *Casaub.*

4. *Corocottas & strepsicerotas, crocodilos.*] Nimum abit ab his Pal. nam primam vocem expressit ut eam heic posui. in sequentibus variat. habet enim, *& tigrides, & rhinoceros. crocodillos, &c.* *Grut.*

5. *Ex toto orbe terrarum.*] Scripti, *ex omni orbe terrarum.* *Casaub.*

6. *Centum etiam leones una missione edidit.*] Hoc ut magnum in Hadriano notavit Spartianus: *In circo multas feras & sæpe centum leones interfecit.* *Salmas.*

7. *Non aliter usus est quam privatus.*] *Καυοπρεπής*, pro, quam ut privatus. *Casaub.*

8. *Quia & ipsi.*] Non displiceat, *qui & ipsi*. sed & *quia* probamus. Est verò *καυοπρεπής* oratio, *& ipsi nunquam cum libertis suis*: pro, neque ipsi neque liberti sui. *Υπαφικωσίτων* hominis fuimos vendentis descriptionem petas licet è Lampridii Alexandro. alibi dicuntur isti in his libris, *dicta factaque principis*

fumum aliquid vendiderunt : siquidem libertis suis severissimè usus est. Amavit histrionum artes : piscando se & venando multùm oblectavit , & deambulatione cum amicis atque sermone. ¹ Vindemias privati modo cum amicis agebat. ² Rhetoribus & philosophis per omnes provincias & honores & salaria detulit. ³ Orationes plerique alienas esse dixerunt quæ sub ejus nomine feruntur: Marius Maximus ejus proprias fuisse dicit. Convivia cum amicis & privata communicavit & publica : nec ullum sacrificium per vicarium fecit , nisi quum æger fuit. ⁴ Quam sibi & filiis honores peteret , ⁵ omnia quasi privatus fecit. Frequentavit & ipse amicorum suorum convivia. Inter alia etiam hoc civilitatis ejus præcipuum argumentum est, ¹ quòd

principis fumis vendere, vel fumum de principe vendere. Attici scurræ genus istud hominum non *ἡπροπώλας* aut *ἡπρολόγους*, sed *ἡπνῆς* appellarunt, ut ad sextum Athenæi dicebamus. *Idem.*

1. *Vindemias privati modo cum amicis agebat.*] Festum *οἰνωμέτων* soliti etiam Imperatores cum amicis rure agitare. plura de hoc Lampridius in Heliogabalo. *Idem.*

2. *Rhetoribus & philosophis per omnes provincias, &c.*] Extat vestigium constitutionis hujus in libris juris hodieque, tam in lege sexta Digestorum, De executionibus tutorum; quàm in lege quarta, Cod. De professoribus & med. *Idem.*

Rhetoribus & philosophis per omnes provincias.] Antonino Pio attribuit Capitolinus, quod Aurelius Victor Hadriano tribuere videtur: *Leges, Gymnasia, doctoresque curare cepit.* adeo quidem ut etiam ludum ingeniarum artium, quod Athenæum vocant, constitueret. Dio Marcum Athenis idem instituisse refert: *ὁ δὲ Μάρκος ἔλθων εἰς τοὺς Ἀθῆνας, ἢ μνηθεὶς ἔδωκε μὲν τοῖς Ἀθῆναιῶσι τιμὰς, ἔδωκε δὲ ἢ πῶσιν ἀνθρώποις διδασκαλίας ἐπὶ πάσης λόγων ποιήσεως μισθὸν ἐτήσιον φέροντα, ἐπὶ*

σι autem ille *μισθὸς*, erant *μνηθῆαι* *δοχμαί.* hac enim mercede docebant Athenis & Romæ, Philosophi, oratores, Sophistæ, Grammatici. unde passim apud Græcos auctores, qui illorum temporum adfines fuere, *μνηθῆαι* *ἐν βασιλείᾳ*, pro salario quod erat constitutum philosophis & oratoribus. *Μνηθῆαι* autem efficiunt, moneta Romanæ quadraginta sestertia, aureos vero quadringentos, at nostræ, coronatos millenos. *Salmas.*

3. *Orationes plerique alienas esse dixerunt, &c.*] Ferebantur olim multorum principum orationes, quas vel ipsi in senatu recitaverant, vel ad senatum miserant, quoties jus aliquod novum introducere, aut vetus instaurare vellent. Hæ sunt orationes quarum totes in Pandectis & Codice utroque sit mentio. *Casaub.*

4. *Quam sibi & filiis honores peteret.*] Filiis quidem diversos honores petiit : sibi quem peteret, unus fuit consulatus. petiit autem hunc gessitque ter , ex quo factus est imperator : cum antè semel fuisset *Cos.* *Idem.*

5. *Omnia quasi privatus fecit.*] Lege Plinii panegyricum, ubi de Trajano idem, *Idem.*

¹ quòd quum ² domum Omuli visens, miransque columnas porphyreticas, requisisset unde eas haberet: atque Omulus ei dixisset, *Quum in domum alienam veneris, & mutus & surdus esto*, patienter tulit. cujus Omuli multa joca semper patienter accepit. Multa de jure sanxit, usufque est ³ juris peritis, ⁴ Vinidio Vero, ⁵ Salvio Valente, Volusio Metiano, ⁶ Ulpio Marcello, & Jaboleno. Seditioes ubicunque factas, non crudelitate, sed modestia & gravitate compressit. ⁷ Intra urbes sepeliri mortuos vetuit. ⁸ Sumptum muneribus gladiatorii instituit. ⁹ Vehicularium cursum summa diligentia sublevavit. Omnium quæ gessit, & in senatu

¹ &

1. *Quod cum domum Omuli visens.*] In Palatino codice *Omulli*, & infra *Omullus*. aliquando etiam *Omullinus*. *Salmas.*

2. *Domum Omuli visens.*] In saxorum inscriptionibus semper est *Omollus*. at hic est C. Valerius Omollus Verianus, homo consularis & prudens: ut colligas ex hoc dicto, & item alio quod refert Lampridius in Severo. *Casaub.*

3. *Jurisperitis Vinidio Vero.*] Scribe ex eodem Palatino: *Vindio Vero*. nam ita etiam in Digestis vocatur. *Salmas.*

4. *Vinidio Vero.*] Is est quem libro quarto & quinto Digestorum, Ulpianus Vindium nominat. *Casaub.*

5. *Salvio Valente.*] Ulpianus lib. VII. De officio proconsulis: *Isdem criminibus quibus quis liberatus est, non debet preses pati eundem accusari; & ita Divus Pius Salvio Valenti rescripsit.* Refertur in titulo De accusat. alibi, nisi fallor, nulla in toto jure istius mentio. *Idem.*

6. *Ulpio Marcello & Jaboleno.*] *Iabolinus* sit pro *Zabolenus*, ut *jugam*, & *Ionarius* pro *Zonarius* apud Nonium. utrumque autem pro *Diabolenus*, quomodo scriptum hoc loco repperi, in optimo codice Palatinæ Bibliothecæ. *Διαβολῆ*, inde *Διαβολῆδος*: vel etiam *Διαβολῆος*, *Diabolenus*, vel *Diabolinus*. deinde *Zabolenus* & *Iabolenus*: ut *Diceta*, *Zeta*, *Diarritum*, *Zarritum*: & *Διαρριτῶν*, *Ζαρριτῶν*. *Salmas.*

7. *Intra urbes sepeliri mortuos vetuit.*] Mortuos intra urbem neque Romani sepeliebant, neque Athenienses, neque alii populi quàm plurimi: quare illorum causa nihil opus hac Pii lege. Sed erant quibus in civitate sepelire jura municipalia permetterent, ut significat Ulpianus: & de Lacedæmoniis scimus ex Plutarcho. *Casaub.*

8. *Sumptum muneribus gladiatorii instituit.*] Malim statuit, vel constituit: nam hoc vult: impositum esse modum sumptibus munerum gladiatoriorum. *Idem.*

Sumptum muneribus gladiatorii instituit.] Instituire heic pro statuere: ut *inungere*, pro *jungere*, in Digestis sæpe. *Salmas.*

9. *Vehicularium cursum.*] Exposuimus ad Hadrianum. *Casaub.*

Vehicularium cursum summa diligentia sublevavit.] Cum Antonini temporibus cursus publicus, provincialium onus fuerit, & primus eum Severus, ut se hominibus commendaret, à privatis ad fiscum traduxerit, certum est Antoninum cum publicum cursum sublevaret, rationem tantum habuisse provincialium qui eum præstabant. sublevavit autem cursum publicum Antoninus diplomata paucis largiendo, ac non nisi in publicis ac necessariis causis evectioes fieri sinendo: quo plures enim essent, quibus cursus usurpandi licentia daretur, eo majus provincialium onus,

& gra-

¹ & per edicta rationem reddidit. ² Periit anno septuagesimo : sed quasi adolescens desideratus est. Mors autem ejus talis fuisse narratur : ³ Quum Alpinum caseum in cœna edisset avidius, nocte rejectavit, ⁴ atque alia die febre commotus est. Tertia die quum se gravari videret, M. Antonino remp. & filiam præsentibus præfectis commendavit, ⁵ Fortunamque auream quæ in cubiculo principum
poni

& gravior præstatio. hinc illa querela Ammiani Marcellini de Episcopis cursu publico utro citroque discurrentibus per Synodos, quæ res, ut ait, *rei vehiculariæ nervos succidebat. vehicularius cursus generalis appellatio publici cursus quæ rhedas, cisia, veredos, angarias & omnia quæ in cursu publico usurpantur, sive vehicula, sive animalia comprehendit at clavularis cursus, particularis fuit & specialis. Clavulare carum dicebatur, quod undique clavulis erat confixum & contextum, & capsum ex clavulis factum habebat, ad res quæ imponerentur retinendas, ne defluerent. quod & in nostris carris onerariis fieri videmus, quæ undique vallantur & sudibus vel clabulis muniuntur ne onera imposita decendant. Latini capsum vocabant. Carrum igitur clavulare adjectivè dictum : postea adjectivum in substantivum transit, & clabulare absolute appellatum hoc carri genus, quod clabulas haberet. hoc ita esset diximus evincet illustris locus ex leg. I. Cod. Theod. de curiosis, qui ex emendatione nostra ita legendus est : *Hi vero pervigili diligentia providebunt, ne quis citra erectionis auctoritatem moveat cursum vel amplius postulet quam concessit erectio ; ne habens unius copiam rhedæ, flagitet duas : aut rhedam usurpet cui birotum, vel veredum postulet cui clavulare permissum est.* Quibus verbis omnia quæ in publico cursu movebantur vehicula continentur, rhedæ, birota, veredi, & clabularia vel carra, quæ alias angariæ dicuntur. *Salmas.**

I. *Et per edicta rationem reddidit.*] Similium edictorum exemplum apud

Suetonium in Augusto, cap. xxviii. & Claudio cap. xvi. *Casaub.*

Et per edicta rationem reddidit.] Huc pertinet, quod scribit Aurelius Victor : *Usque eo autem mitis fuit, ut cum ob inopiæ frumentariæ suspitionem lapidibus a plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare quam ulcisci seditionem. dicta pro edicta scriptum habetur in Palatino. nec semel sic scriptum in antiquis libris offendimus, dictum pro edictum. ut contra edicere non raro pro simplici dicere. Salmas.*

2. *Periit anno septuagesimo.*] Falsissimum : nec difficile est rationem inire, cum de natali Pii ex ipso Capitolino constet. Nam si à duodecimo Domitiani consulatu ad annum descendas quo excessit Pius, & Marcus imperium suscepit, quatuor & septuaginta annos invenies. Theophilus imperasse scribit annos xxii. menses septem, dies sex. *Casaub.*

Periit anno septuagesimo.] Convenit hic numerus cum Fastis Siculis. nam à duodecimo consulatu Domitiani quo Pium natum tradidit Capitolinus usque ad consules Braduam & Verum, quibus idem denatus dicitur, anni sunt septuaginta. Joannes Gazensis viginti quatuor annos regnasse scribit, cum alii fere omnes, aut viginti tres aut viginti duo tantum ponant. *Salmas.*

3. *Cùm Alpinum caseum.*] Caseus Alpinus, quem Alpes mittunt : Plinius libro xi. cap. xlii. *Casaub.*

4. *Atque alia die.*] Τῆ ἑτέρας ἡμέρας. alia pro altera, ut saepe Plautus. *Idem.*

5. *Fortunamque auream, &c.*] Eadem in Marco. hoc simulacrum velut pignus

poni solebat, transferri ad eum jussit: ¹ signum tribuno Æquanimitatis dedit: atque ita conversus quasi dormiret, ² spiritum reddidit apud Lorium. alienatus in febris, nihil aliud quàm de republ. & de his regibus quibus irascebatur, ¹³ loquutus est. Privatum patrimonium filix reliquit. Testamento autem omnes suos legatis idoneis prosequutus est. ³ Fuit statura elevata decorus. Sed quum esset longus & fenex, incurvareturque, ⁴ tiliaceis tabulis in pectore positus fasciabatur, ut rectus incederet. ⁵ Senex etiam antequam

imperatorix majestatis fuit: ideo Fortuna regia nominatur in Severo. *Idem.*

1. *Signum tribuno Æquanimitatis dedit.*] Erit mens auctoris magis perspicua, si scribas & hic & in vita Marci, ÆQUANIMITAS. Pro tessera modò plura, modò pauciora verba dabant: sæpe unicam vocem. omnium exempla apud Suetonium, quæ nota studiosis, vel noscenda. Hic vero datur à Pio signum verbo, ÆQUANIMITAS: ut ab impuro Cajo, qui tribuno signum petenti solitus PRIAPUM, aut VENEREM dare. *Idem.*

Signum tribuno æquanimitatis dedit.] Non placet legi Æquanimitas, pro æquanimitatis: sic enim, signum æquanimitatis dare dicitur, ut pro signo Venerem dare aut Priapum, quemadmodum à Caligula factum narrat Suetonius. Qui signum dabat imperator nominandi quidem casu illud enunciabat; Æquanimitas, Venus, Priapus. *Salmas.*

2. *Spiritum reddidit apud Lorium.*] De Lorio sive Laurio villa jam dictum. *Casaub.*

3. *Fuit statura elevata decorus.*] Posterior Victor: *Procerus membra, decenter validus.* Distingue: *Procerus membra decenter, validas.* Procerum membra decenter vocat, quem Capitolinus statura elevata decorus. *Salmas.*

4. *Tiliaceis tabulis in pectore positus fasciabatur.*] Petium ab arte medicinx exemplum: nam in medicorum libris tabularum hujusmodi multiplex docetur usus. Vulgò hodie femina surrigendo corpori non tiliaceas tabellas, sed

ferulas è balenæ costa, aut ebena, aut alia materia non prædura neque rigida pectori apponunt. *Casaub.*

Tiliaceis tabulis.] Palatinus, *tiliaticeis.* *Salmas.*

5. *Senex etiam antequam salutatores venirent, &c.*] Etsi non damno vulgatam lectionem hujus loci; præfero tamen quam olim in suis exemplaribus Victor invenit: quæ caput hujus periodi facit caudam præcedentis. Quare scribe, *ut rectus incederet etiam senex. Antequam salutatores, &c.* Verba posterioris Victoris, qui, ut sæpe diximus, pleraque ex istis auctoribus *ωὐδ' ἐπ' ὅ* descripsit, sunt hæc. *Prinsquam salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum præcordia per jejunia sanguine, viribus exesis, interciperetur, eoque actuum publicorum laboribus minimè sufficeret.* Idem, ut vides, cum Capitolino dicit Victor; sed fecisse hoc Pium senem: hoc verò non dicit Victor. *Casaub.*

Senex etiam antequam salutatores venirent.] Non placet mihi distinctio quæ viro doctissimo placet, ut sic legamus: *Ut rectus incederet senex etiam. Antequam salutatores venirent, &c.* Nonne enim satis dixisse, *Cum senex esset & incurvus, tiliaticeis tabulis ad pectus positus devinciebatur, ut rectus incederet.* Bene: mane enim salutabantur imperatores, quibus non erat moris aliquid gustare prinsquam salutarentur. Antoninus vero jam senex ad sustentandas vires, paulum sicci panis fumebat prinsquam salutandus prodiret. *Salmas.*

tequam salutatores venirent, ¹ panem ficcum comedit ad sustentandas vires. ² Fuit voce rauca & sonora, cum jucunditate. A senatu divus est appellatus, cunctis certatim adnitentibus: ³ quum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent. ⁴ decreti etiam sunt omnes honores qui optimis principibus antè delati sunt. Meruit & flaminem & circenses & templum & sodales Antoninianos: ⁵ solusque omnium propè principum profusus sine civili sanguine & hostili, ⁶ quantum ad seipsum pertinet, vixit: ⁷ & qui rite comparetur Numæ, cujus felicitatem pietatemque & securitatem ceremoniasque semper obtinuit.

JULII

1. *Panem ficcum comedit ad sustentandas vires.*] Per *panem ficcum*, panem solum intellige absque ullo alio pulmento. fuit autem hæc veterum frugalitas, eorum præcipue qui negotiosam vitam *ἡ ἐπιτελευτή* agebant, ut matutinis horis solo pane degustato usque ad vesperam & tempus cœnæ impransis perdurarent, adeo ut ne biberent quidem. panis enim ficcus jentaculum fuit veterum. hinc *ἄροσιστεῖν* pro jentare apud Lucianum. qui panem ficcum comedere non poterant, aut palmulas, aut uvas passas, aut parum mellis Attici vel falis cum pane edebant. quidam bibebant, quidam nec bibebant. hinc *βερξίζεω* jentare veteres Grammatici exponunt, à buccis panis quas in jentaculo comedebant. *Idem.*

2. *Fuit voce rauca, &c.*] *Regius, Fuit vocis rauca & sonora cum jucunditate.* Casaub.

3. *Cum omnes ejus pietatem, &c.*] Et harum & cæterarum virtutum testimonium Pio exhibent, velut una voce, omnes antiqui scriptores: ut videatur non temere pronuntiasse Victor alter,

haud dubiè sine exemplo illum vixisse. multa de ejus laudibus magna quidem, sed quæ non dubito esse vera, Marcus filius patris simillimus, in sexto commentariorum quos de se ipso fecit. Scribit Pausanias, propter summam pietatem & reverentiam erga numerum Pii nomen eum invenisse: posse verò eundem & COMMUNEM PARENTEM ob beneficia omnibus populis præstita, jure nuncupari. *Idem.*

4. *Decreti etiam sunt.*] *Regius, Ad diti etiam sunt.* *Idem.*

5. *Solusque omnium propè, &c.*] Eximia, sed heu! rarè etiam bonorum principum laus: fuisse eorum imperium *ἀνεπίμετρον.* *Idem.*

6. *Quantum ad seipsum pertinet.*] Vel se, vel ipsum puto *παρέλαειν*, ex glossa natum. *Idem.*

Quantum ad seipsum pertinet.] Se ipsum, pro ipsum. sic enim loquebantur ætate Capitolini vel Spartiani. *Salmasius.*

7. *Et qui rite comparatur Numæ.*] Scribe ex Palatino & veteri editione: *Et qui rite comparatur Numæ.* *Idem.*

JULII CAPITOLINI

M. ANTONINUS
PHILOSOPHUS.

MARCO ANTONINO in omni vita philosophanti viro, & qui sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, pater Annii Verus, qui in prætura decessit: ³ avus Annii Verus, item consul & præfectus urbi, ⁴ adscitus in patritios à principibus Vespasiano & Tiro censoribus: patruus Annii

I. M. ANTONINVS PHILOSOPHVS.] Omnes libri veteres hanc ἐπιγραφήν agnoscunt: cui similis illa in Dionis & Zonaræ codicibus, ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ. Nos tamen non dubitamus, recentiorum criticorum inventum esse, ut inter imperatoris hujus titulos ΠΗΙΛΟΣΟΦΗ appellatio locum habeat. Omnes antiquæ historiæ hoc cognomen ignorant: omnes saxorum inscriptiones: omnes nummi, qui extant etiam hodie quàm plurimi. & meritò: cur enim eo nomine optimum & minimè ambitiosum principem afficerent, quod neque ille vivus, quæ fuit ipsius inoderatio, agnovisset: neque illi unquam, vel vivo vel mortuo, neque à Senatu, neque à populo fuit delatum? Non negamus sapientissimum principem jam inde à puero per omnem vitam philosophantem, à multis antiquis scriptoribus philosophum legi appellatum: sed ἐπιθέτως, non ἐπωνυμῶς, & sic planè, ut Julium Cæsarem virum fortem, Augustum felicem, Caligulam insanam sæpe dicimus: cognomen verò ΠΗΙΛΟΣΟΦΗ sic Marco fuisse unquam datum, ut Trajano ΟΡΤΙΜΙ, Tito Aurelio ΠΗΙ, id nos esse verum negamus & pernegamus. *Casaub.*

MARCVS ANTONINVS PHILOSOPHVS.] Recte animadverterunt eruditissimi viri, hanc ΠΗΙΛΟΣΟΦΗ ἐπιγραφήν, quæ adtribuitur Antonino Marco, non esse veterem, quàm scilicet refutant & nummi ejus nomine cusi & veterum monumentorum inscriptiones. sed quod iidem ajunt omnes libros veteres hanc agnoscere, nescio quam veteres illi fuerint quos viderunt. nostri sane omnes, quos & veteres, imo & vetustissimos suo jure meritoque possumus appellare, nullomodo agnoscunt. *Salmas.*

2. MARCO ANTONINO, in omni vita philosophanti viro.] Penè ad verbum nescio quis scriptor apud Suidam, Μάρκῳ ὁ καὶ Ἀντωνίνῳ βασιλεύς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετός καὶ πάντῳ φιλόσοφῳ. *Casaub.*

3. Avus Annii Verus, iterum Consul, & præfectus Urbi.] Dionii non iterum, sed ter fuit consul, τρις non δις: & tribunus militum, non Urbi præfectus: nisi apud Xiphilinum πολιερχήσινῳ scribendum, pro χλιαρχήσινῳ. *Idem.*

4. Adscitus in patritios à principibus Vespasiano & Tiro censoribus.] Legendum: Adscitus in patritios à Vespasiano & Tiro censoribus. *Salmas.*

nus Libo consul: amita Galeria Faustina Augusta: ¹ mater Domitia Calvilla, Calvisii Tulli bis consulis filia: ² proavus paternus Annius. Verus prætorius ³ ex Succubitano ⁴ municipio ex Hispania factus senator: proavus maternus Catilius Severus, bis consul & præfectus urbi: avia paterna Rupilia Faustina, ⁵ Rupilii Boni consularis filia, fuere. Natus est Marcus Romæ sexto Cal. Maias in monte Celio in hortis, ⁶ avo suo iterum & Augure Coss. ⁷ Cujus familia in originem recurrens, à Numa probatur sanguinem trahere, ut Marius Maximus docet. Item ⁸ à rege Salentino ⁹ Malennio Dasummi filio, ¹⁰ qui Lupias condidit. Educatus est ¹¹ in eo loco in quo natus est, & in domo avi sui Veri juxta ædes Laterani. Habuit & sororem natu minorem Anniam Cornificiam: uxorem Anniam Faustina confobrinam suam. ¹² M. Antoninus * principio avi sui nomen

1. Mater Domitia Calvilla.] Quæ & Lucilla etiam dicta paulò post: Cum Lucillam matrem Marci vidisset. Casaub.

2. Proavus pater.] Paternus. Idem.

3. Ex Succubitano municipio ex Hispania.] Scrib: municipio Hispaniæ. nam *πυρέλας τὸ ἐξ*, neque est in Regio. Idem.

Ex Succubitano municipio ex Hispania.] Pal. habet, municipio ex Spania. & verò in multis aliis calamo exaratis codicibus ita semper id vocis invenitur. Grut.

4. Municipio ex Hispania.] Idem liber: Municipio ex Spania. notum est, Spaniam pro Hispania veteribus dictam, & Spanum pro Hispano, Græcis pariter & Latinis. Salmas.

5. Rupilii Boni consularis filia.] Obscurus homo & nomine & cognomine. videtur fuisse consul suffectus: aut fortasse ne id quidem, sed ornamentis consularibus ornatus. Casaub.

6. Avo suo iterum & Augure Coss.] Hadriani anno IV. Coss. fuerunt Annius Verus II. & Augur. Idem.

7. Cujus familia in originem recurrens, à Numa Pompilio.] Brevius, sed clarius

Eutropius: Cum ejus origo paterna à Numa Pompilio, materna à Salentino rege penderet. Idem.

8. A rege Salentino.] Qui Salentino- rum sive Japygia rex erat. Idem.

9. Malennio Dasummi filio.] A quo manavit Dasumiorum appellatio inter Romanas gentes: quos alioquin obscurissimos nobilitat senatusconsultum Dasumianum: cujus sit aliquoties mentio in titulo Pandectarum De fidei- commissariis libertatibus. Extat & lapis Romæ, Q. DASVMIO JANVARIO positus. Idem.

10. Qui Lupias condidit.] Reg. Lopias. Straboni libro VI. in *Ἐπιπέλας* Salentinorum, *Ἀσπίες*. Idem.

Qui Lopias condidit.] Sic Regius co- dex, sic Palat. non Lupias. Grut.

11. In eo loco in quo natus est, & in domo avi s.] Regius de duobus locis unum facit: in quo natus, in domo avi s. Omnia hæc in regione Urbis secunda, sive Coelimontio. Casaub.

12. M. Antoninus principio avi sui nomen habuit & Catilii Severi.] Non pauca sunt quæ suspectam mihi reddunt hanc lectionem. cur enim dicit avi sui no- men

nomen habuit, & Catilii Severi materni proavi. Post excessum verò patris ¹ ab Adriano *Annius Verissimus* vocatus est: ² post virilem autem togam, *Annius Verus*, patre mortuo, ab avo paterno adoptatus est & educatus.

² Fuit à prima infantia gravis. At ubi egressus est annos qui nutricum fovetur auxilio, magnis præceptoribus traditus ad philosophiæ scita pervenit. Usus est magistris ad prima elementa Euphorione literatore, & Gemino comædo, ³ musico Androne eodemque geometra: quibus

men habuisse M. Antoninum? cur non patris potius? Nam & proavus & avus & pater idem nomen habuerunt, & Annii Veri dicti sunt. Præterea non valde verisimile mihi sit, principio & avi simul & proavi materni nomen habuisse Antoninum. Recte Palatinus particulam & nullus agnoscit, in quo ita legitur: *M. Antoninus principio avi sui nomen habuit Catilii Severi materni proavi*. Sed nondum integer & purgatus locus. Fortean sic optime emendentur: *M. Antoninus ab suis nomen habuit Catilii Severi materni proavi*. Ut suos illi parentes nomen proavi materni imposuisse intelligamus. quod diserte testatur Dio: Τῆσδε ὁ Ἀντωνίου Μαρκῆ ὁ Καίλιου Ἀέπειου ὀνομαζόμενον: Ἀέπειον dixit, ut Capitolinus, principio. Nam certo certius de solo proavo materno Catilio Severo heic loqui Capitolinum, non etiam de avo, sive paternus ille sit, sive maternus. etsi emendari non possunt, deleri certe possunt illa verba, *avi sui*, quæ molestiam hujus loci sententiæ faciunt. sed quidni possint emendari? certe aut nulla aut hæc emendatio vera est: *Principio avi sui nomen habuit Catilii Severi materni proavi*. Id est principio ætatis suæ: ævum pro atate. unde primævus & longævus. *Salmas.*

* *Principio avi sui nomen habuit, & Catilii Severi.*] Dio in Hadriano, ἔτος ὁ Ἀντωνίου Μαρκῆ, ὁ Καίλιου Ἀέπειου ὀνομαζόμενον. Cautè acci-

pe vocem *principio*. nam principio quidem, hoc est, iustitico die, appellatus est M. Annius Verus: postea verò adoptatus à proavo materno, L. Catilio Severo; dici cepit L. Catilius L. F. Annius Severus. *principio* igitur interpretare, quando primum in Aureliam gentem venit. Avus & proavus materni quorum hic meminit, nomen & cognomen idem ambo habuerunt. *Casaub.*

1. *Ab Hadriano Annius Verissimus vocatus est.*] Antè dicebatur *Annius Verus*. Hadrianus iussit dici *Annium Verissimum*. quare? αὐτὸς τῷ Ἐρωμακῆ ῥήματι ἐνοίειν, inquit Dio. hoc est, quod esset veritatis amantissimus, tenacissimus. Magnum rectæ indolis argumentum, & animi verè generosi, amor veritatis, odium falsi. Nullum vitium æquè ac mendacium servilis ingenii est indicium. *Idem.*

2. *Post virilem autem togam Annius Verus.*] Rediit igitur ad illud nomen quod principio habuerat, sicuti modò diximus. Sed in regio exemplari & Poliriani, verba illa sunt omissa, *Annius Verus*, sententiâ diversâ: quam tamen non putamus veram. *Idem.*

3. *Musico Androne.*] Marcus imperator initio operis sui nominans eos qui primi ipsum studiis philosophiæ imbuerant, Tantasidem quendam nominat: quod nomen cum videatur nobis mendam continere, videndum an non is ipse sit, qui Andron heic appellatur. *Idem.*

bus omnibus ut disciplinarum autoribus plurimum detulit. ¹ Usus præterea grammaticis, Græco, Alexandro: quotidianis Latinis, ² Trofio Apro, & Pollione, ³ & Eutychio Proculo Siccensi. Oratoribus usus est, Græcis, ⁴ Annio Marco, ⁵ Caninio Celere, ⁶ & Herode Attico: Latino,

1. *Usus præterea grammaticis, Græco, Alexandro.*] Marcus, Παρὰ Ἀλεξάνδρου ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῶν ἀνεπίτων ἡρώων. *Idem.*

2. *Trofio Apro.*] Prima editio distinguit inter has voces, quasi essent duorum nomina: quod non puto. Membranæ, *Trofio Apro.* *Idem.*

Trofio Apro & Pollione, &c.] Veteres membranæ, & *Polono* legunt. suspicor, corruptum latere nomen urbis ex qua fuerit Trofius Aper. ut duos tantum heic habeamus Latinos Marci Grammaticos, Trofium Aprum, & Eutygium Proculum Siccensem. Trofii vero Apri patriam celant & dissimulant illa verba, & *Polono.* an *Polano* ex urbe Pola? *Salmast.*

3. *Et Eutychio Proculo Siccensi.*] Regius & Polit. corruptissimè, *Cutilio Protheo: Successivè orat.* probo editam lectionem. Sicca urbs Africæ notissima: ubi postea fuisse institutum episcopatum, scimus ex historia ecclesiastica. Videtur hic Proculus ille esse, qui *sui temporis doctissimus grammaticus* Pollioni dicitur in *Æmiliano tyranno.* *Casaub.*

4. *Annio Marco.*] Fuit temporibus Hadriani Marcus quidam orator & sophista vehemens, ipsi Hadriano admodum probatus, uti narrat Philostratus. sed de illo agi hic non puto. Prima editio, *Annio Macro:* scripti quidam *Annio Macro.* Ipse quidem inter disciplinarum auctores à quibus fuerat juvenis informatus, Marcianum quendam nominat, Marcum aut Macrum nullum. *Idem.*

Annio Marco.] Marcus hic non possit esse alius quam cuius mentio est apud Philostrarum in Sophistarum vitis. Nam & illis temporibus vivit qui-

bus potuit esse Marci magister in Rhetoricis, & illa ætate magno in pretio fuit. *Salmast.*

Annio Marco.] Ita expresserat Palloster, convenienter editioni primæ: quæ cum debeat originem suam codici alicui manu scripto, duobus testibus standum nobis putabatur. alias vulgati, *Annio Marco,* ineptè. *Grut.*

5. *Caninio Celere.*] Hic & inter Lucii præceptores infra nominatur. *Casaub.*

Caninio Celere.] Nusquam hujus oratoris mentionem fieri reperio nisi apud unum Philostratum, cujus nec vitam ex proposito scripsit, sed obiter tantum meminuit, & *τεχνολογίφον* nominat. quem & ab epistolis imperatoris fuisse dicit, sed cujus non dicit. sed Hadriani fuisse facile est divinare. *Salmastus.*

6. *Et Herode Attico.*] Reclè ita emendarunt viri docti monstra primæ editionis, & membranarum. in vita Veri, sic jungitur cum Caninio Celere ut hoc loco. Dio nominat Claudium Herodem. in veteri lapide, ΤΙ. ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΗΡΟΔΗΣ. *Casaub.*

Et Herode Attico: Latino Frontone.] Hujus Herodis, qui præceptor Marci imperatoris fuit, effossa est ante aliquot annos tribus ab urbe miliaris inscriptione Græca, quæ dedicationem continet fundi Triopii & ædiculæ Minervæ & Adrastæ: eam inscriptionem Herodis tetrarchæ nomini vindicarunt doctissimi viri, nam ibi Herodem se nominat Auctor ἐπιγραφῆς:

Υμμεῖν γὰρ Ἡρώδης ἱερὸν τιῶν γαίαν ἔθνησ.

Nos certis argumentis ducti hujus esse Herodis Attici nobis persuasimus, & notis illam inscriptionem illustravimus. *Salmast.*

Latino, Frontone Cornelio. ¹ Sed multum ex his Frontoni detulit, cui & statuam in senatu petiit: Proculum verò usque ad proconsulatum provexit, ² oneribus in se receptis. Philosophiæ operam vehementer dedit, & quidem adhuc puer. Nam duodecimum annum ingressus, ³ habitum philosophi assumpsit: & deinceps tolerantiam, quum studeret in pallio ⁴ & humi cubaret, ⁵ vix autem matre agente, ⁶ instrato pellibus lectulo accubaret. ⁷ Usus est

1. *Sed multum ex his Frontoni detulit.*] Quem quidem etiam consulem fecit: sed ordinariò succētum in duos menses, ut scribit Aufonius in Gratiarum actione. *Casaub.*

2. *Oneribus in se receptis.*] Hæc scriptura omnium: quam evertit palam quod sequitur, & quidem adhuc puer. Scribe igitur sine dubitatione ulla cum summo viro Hadriano Turnebo, sic, *Proculum verò usque ad proconsulatum* (vel potiùs *consulatum*) *provexit, oneribus in se receptis.* Phil. mos principum fuit tenuiorum inopiam sublevare, cum illis magistratus mandarent, ut ad vitam Hadriani dicebamus. Etiam alio loco paulò post, *honoribus*, pro *oneribus* supposuerunt. *Idem.*

Oneribus in se receptis.] Nullus faciliò lapsus liberiorum, quàm in hac voce; quod scilicet scriberetur ferè *honoribus*: degeneravitque plerumque in *honoribus*, ut & heic. sed perperam. quocirca non dubitavi admittere *ὀπρῶν* optimi Turnebi. *Grut.*

3. *Habitum philosophi assumpsit.*] Pallium nempe Græcicum, sine tunica, cum totius corporis illuvie. Lege Dionis Chryostomi orationem *τῶν ἁγίων*, & Tertullianum De pallio. Hic communis habitus omnium philosophantium, quo separabantur à ceteris. *Casaub.*

Habitum Philosophi assumpsit.] Pallium, inquit, sine tunica. cur sine tunica? quia talis habitus philosophi. verum est, sed Cynici. at *κλισίῃ* nuncquam professus est Marcus. habitus au-

tem Cynicorum eo tantum à reliquorum philosophorum habitu distabat, quod hi tunicam sub pallio non gestarent, reliqui omnes gestarent. *Salmas.*

4. *Et humi cubaret.*] *Χαμδονία* sive humicubatio olim consueta omnibus qui vitam delicatiorē aspernarentur. vel enim super duro silice, aut nudo solo dormiebant: vel storem aut pstratum, aut pelliculas substernebant. *Casaubonus.*

5. *Vix autem matre agente.*] Scribebant, sed nihil muto. nam & agere posuerunt pro impellere, auctor esse, vel jubere. Alii *factis agere* eodem sensu. Faustina autem filio Marco, non luxuria magistra, sed vitæ tenuiter ac sobriè instituendæ. Nam ait filius doctum se à matre *τὸ λιτὸν καὶ τὴν διαίτην, καὶ πέρρω τὸ πλεσιακῆς ἀγωγῆς*. Propterea vir ille divinus, neque satis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quòd cum lege fatorum matri ipsius cita mors immineret, postremos saltem annos unà cum ipsa egerit, vel potiùs illa secum. *Idem.*

6. *Instrato pellibus lectulo accubaret.*] *Cubare* propriè de cubicularibus lectis: *accubare* de tricliniaribus, quæ & accubata dicuntur, & accubationes. dicitur & de lucubratoriis lectulis, de quibus multa notamus ad Suetonium: neque dubium de iis hic esse accipiendum. *Idem.*

7. *Usus est etiam Commodo magistro, cuius.*] Esset obscurum de quo sentiant nisi sequeretur, *cujus affinitas ei fuerat desti-*

est etiam Commodus magistro, cujus ei affinitas fuerat destinata. ¹ Usus est & ² Apollonio Chalcedonio Stoico philosopho. Tantum autem studium in eo philosophiæ fuit, ³ ut adscitus jam in imperatoriam dignitatem, tamen ⁴ ad domum

destinata. quæ ostendunt Lucium Ceionium Commodum Cæsarem intelligi, qui fuerat ab Hadriano adoptatus hujus affinitatem fuisse Marco destinatam, non semel dicit Capitolinus. *Idem.*

Usus est etiam Commodus magistro.] Ut planum faciat quis ille Commodus, addit, *cujus illi adfinitas fuerat destinata.* cujus affinitatis etiam infra meminit. Virilem rogam sumpsit quintodecimo ætatis anno (de Marco loquitur) statimque ei Lucii Ceionii Commodi filia desponsata est ex Adriani voluntate. at mirum alibi nusquam apud hos auctores hujus Ceionii Commodi filix mentionem extare; Nam locus qui infra legitur, *Et quum dissolutis sponsalibus quæ cum Lucii Ceionii Commodi filia desponderi voluerat,* vitiose scriptus est: nec de filia Ceionii Commodi, sed de filio Antonino Vero accipiendus est. & ita accepisse scripsisseque se, auctor ipse Capitolinus in Vero, his verbis de Hadriano: *Quum sibi ille Pium filium, Marcum nepotem esse voluisset, posteritati satis providens, Et ea quidem lege ut filiam Pii Verus acciperet, quæ data est Marco idcirco quia hic ad hoc impar videbatur ætate, ut in Marci vita exposuimus.* Vero igitur destinata erat Pii filia, ex instituto Hadriani. Sed cum impar esset ætate, Marco data est. ipse Verus Marci filiam accepit. at Lucii Ceionii Commodi filia desponsata Marco ubinam gentium est, aut quid illa factum? Aliud mihi exoritur dubium; quomodo Commodus ille præceptor Marci, aut in quibus disciplinis? Eum ducis famam ex rebus gestis obtinuisse refert Spartianus, etsi non summi, mediocris tamen. verum in philosophia videtur illo magistro usus esse Marcus. Nam statim sequitur: *usus est Et Apollonio Chalcedonio.* Marcus autem in vita enumerans omnes per

quos aut in litteris aut in vita & moribus profecit, Commodum hunc ne nominat quidem: sed Verum fratrem, à quo habuisse se dicit, τὸ φιλοσοικεῖον. ὡς καὶ ἡ ἀδελφὴ Οὐρῆς τὸ φιλοσοικεῖον. De alio Vero non licet intelligere quam qui simul cum Marco imperavit. Hæc igitur excutienda doctis in medium relinquo. *Salmaf.*

1. *Usus est Et Apollonio Chalcedonio Stoico.]* Nihil hoc loco variant libri. sed ipse Capitolinus variat, qui in Antonino accitum Chalcide hunc Apollonium dixerat. nunc heic cum Chalcedonium facit. ne verò mutandum esse in Chalcideno credamus, præsto sunt authores qui Chalcedonem illi patriam assignant. Eutropius: *Institutus est,* inquit, *ad philosophiam per Apollonium Chalcedonium.* Locum hunc considerandum attentius doctis relinquo. *Idem.*

2. *Apollonio Chalcedonio.]* Membrana, *Chalcedonico.* Scribendum verò, *Chalcideno,* ut ad Pium probavimus. *Casabonur.*

3. *Ut adscitus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen, &c.]* Non agnoscitur à Palatinis duobus vox *dignitatem;* adscriptaque eis à manu recentissima. ut fuerit fortè, *ut adscitus jam Imperator, &c.* sed non opus est insistere conjecturis. potest enim ferri lectio prior, omisso verbo illo *dignitate.* uti ea ipsa subintelligatur, vel *majestatem,* vel tertium quid, istis simile. sanè & capite sequenti posuit absolute *Aureliam,* subaudiendumque *familiam.* quæ dictio, an & heic quoque subintelligenda, viderint quibus otium & tempus, quo utroque destitutor. suspicor tamen posse bellè convenire. *Grut.*

4. *Ad domum Apollonii discendi causa veniret.]* Etiam ad Sexti domum discendi causa ventitasse jam imperato-

domum Apollonii discendi causa veniret. ¹ Audivit & Sextum Chæronensem Plutarchi nepotem: ² Junium Rusticum, ³ Claudium Maximum, ⁴ & ⁵ Cinna Catullum, Stoicos. ⁶ Peripateticæ verò studiosos audivit Claudium Severum, ⁷ & præcipuè Junium Rusticum. quem & reveritus est & sectatus: qui domi militiæque pollebat, Stoicæ disciplinæ peritissimum, cum quo omnia communicavit publica privataque confilia: ⁸ cui etiam ante præfectos præ-

rem Marcum, Dio narrat, & Philostratus in Herode. *Casaub.*

1. *Audivit & Sextum Chæronensem.*] Marcus Sextum nominat tantum: Philostratus Σέξτον τὸν ἐκ Βοιωτίας Φιλόσοφον: Suidas etiam Plutarchi nepotem, cum Capitolino. Sanè in Græco qui penes nos est, codice, nusquam aliter quàm Σέξτος ὁ ἐμπειρικὸς, auctor ille nominatur. Adde quòd ille empiricus, nullius dogmatis approbator, nedum auctor, omnium fuit everfor. Sextus hic Marci præceptor, non ea solùm quæ priores sciverant sapientes, nota habuit exactè: sed ipse etiam nonnullorum scitorum fuit auctor, & primus inventor. *Idem.*

Audivit & Sextum Chæronensem.] Dubitant viri docti Sextus hicne sit cujus hodieque habemus adversus reliquas philosophorum sectas, dissertationes. Sane Πυρρώνειον fuisse hunc Sextum Chæronensem scribit Suidas: at in Græcis exemplaribus manuscriptis, ἐμπειρικὸς vocatur ille Sextus. Hujus mentionem à Galeno factam repperi, qui quidem Galenus σύζυγον & hujus Sexti Chæronensis fuit sub Marco nempe imperatore, ut videatur paulo antiquior Empiricus ille hoc nostro Chæronensi. *Salmas.*

2. *Junium Rusticum.*] Miratus sum, quod legi in primo aureolorum Marci librorum: nam ille gratias superis agit, quòd cum sæpe Rustico succensuisset, nunquam tamen illum, aut factò aut verbo læsisset, cujus postea se pœniteret. *Casaub.*

3. *Claudium Maximum, & Cinna Catullum.*] Et istorum meminit Marcus: sed solis cognominibus, Κελύξ, & Μαξιμὸς. *Casaubonus.*

Claudium Maximum.] Meminit hujus Maximi non semel Marcus in libris de vita sua. *Salmas.*

4. *Et Cinna Catullum.*] Scribe: *Catullum.* Nam *Catulus*, non *Catullus* vocabatur ille Cinna, & ita habet Palatinus. *Idem.*

5. *Cinna Catullum.*] Noster authenticus, *Catulum*; neque aliter in vita sua ipse Marcus. *Grut.*

6. *Peripateticæ verò studiosos.*] Membranæ, *studiosus. ἐραστής αὐτῶν.* & ita scribendum necessariò: nam peripateticum unum nominat, Claudium Severum: in quo desinit enumeratio præceptorum Marci. postea verò tanquam ἀπ' ἄλλης δόξης de Junio Rustico quædam adjicit. Quare post *Severum* major distinctio ponenda. *Casaub.*

7. *Et præcipue Junium Rusticum.*] Alienore loco posita est hæc de Junio Rustico repetitio. cur enim uno ductu contextuque, cum de Stoicis ageret, de hoc Stoico quæ voluit dicere, non continuavit? Hæc est istorum scriptorum in scribendo securitas, ut omnia permisceant & confundant. *Salmas.*

8. *Cui etiam ante præfectos prætorio semper osculum dedit.*] Et quòd osculo convenientem excipit, magnum; & quòd ante præfectos prætorii, maximum. ideo laudata Similis modestia, qui simile honoris genus ab Hadriano sibi

prætorio semper osculum dedit : quem & consulem iterum designavit, ¹ cui post obitum à senatu statuas postulavit. Tantum autem honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ² ac ³ sepulcra eorum ⁴ aditu, hostiis, floribus semper honoraret. Studuit & juri, ⁵ audiens L. Volusium Metianum : tantumque operis & laboris studiis impendit, ⁶ ut corpus afficeret, atque in hoc solo pueritia ejus reprehenderetur. Frequentavit & declamatorum scholas publicas : ⁷ amavitque ex condiscipulis præcipuos senatorii ordinis ⁸ Sejum Fuscianum, ⁹ & Aufidium Victorinum : ex equestri, ¹⁰ Bæbium Longum ¹¹ & Calenum, in quos maximè liberalis fuit:

sibi delatum, sapienter non admisit, ut narrat Xiphilinus. *Casaub.*

1. *Cui post obitum à senatu statuas postulavit.*] Pro magno hoc tum censebatur. *Idem.*

2. *Ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus honoraret.*] *Aditu* vera lectio, & ita membranæ Pal. hæc tria verba propria juris monumentorum, itus, aditus, ambitus. hinc illa in titulis sepulcrorum incidi solita : *itu, aditu, ambitu, coronare, sacrificare.* & *itu, ambitu, sacrificium faciendi.* Liberos ingratos aditu etiam & accessu sepulcri sui prohibebant atque ita in titulo cavebant : sed frequenti aditu monumenta eorum honorabant, quos illa in vita charos habuerant, sacrificabant, rosis & floribus ornabant. Propertius :

— *memento*

Hoc itere ad lapides sæpe venire meos.
Salmal.

3. *Sepulcra eorum aditu, hostiis, &c.*] Regis & aliæ membranæ, *additis hostiis.* sensu non incommodo. Alii solebant defunctorum amicorum sepulcra visere, & floribus ornare : Marcus etiam hostias adjiciebat. Aliquando placebat scribi *redditu* pro *aditu.* nam sæpe qui defuncti memoriam honoratam volebant, redditus in eam rem assignabant. sed non dubitandum quin auctor scripserit *aditu.* *Casaub.*

4. *Aditu, hostiis, floribus.*] Rectè *aditu* ; neque secus Palatinus. eamque vocem omninò heic necessariam, memini pluribus alibi adstruere in libellis Suspicionum. *Grut.*

5. *Audiens L. Volusium Metianum.*] Vel *Macianum*, ut antè monuimus. *Casaubonus.*

6. *Ut corpus afficeret.*] Explicat Dio, *Εἰς τὸ πολλῆς ἀρχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀδανέστου τὸ σώματι ἐργε.* *Idem.*

7. *Amavitque ex condiscipulis præcipuos.*] Regius, *amavitque condiscipulos, præcipuè senatorii ord.* *Idem.*

8. *Sejum Fuscianum.*] Quæsi hunc, neque reperi usquam. In vita Commodi Fuscianus quidam Lampridio nominatur secundum Cos. qui etiam Urbi fuit præfectus, ut narratur in Pertinace qui illi successit. Fuerit hic fortasse Marci condiscipulus : nisi tamen ætas impediat. sed non urget hoc incommodum. *Idem.*

9. *Et Aufidium Victorinum.*] Fuit hic bis consul & præfectus urbi : is est ad quem Marci extant rescripta nonnulla. Membranæ, *Lanfidium.* Scribo, *L. Aufidium,* etsi non nescio alios huic Marci, non Lucii prænomen tribuere. *Idem.*

10. *Bebium longum.*] Scribo, *Babium.* ut semper apud auctores alios. *Idem.*

11. *Et Calenum.*] Regius, *Galienum.* *Idem.*

fuit : & ita quidem ut quos non posset ob qualitatem vitæ
 4 reip. præponere, ¹ locupletatos teneret. Educatus est in
 Adriani gremio, qui illum (ut suprâ diximus) Verissimum
 nominabat : ² & qui ei honorem equi publici sexenni de-
 tulit : ³ octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit.

In

Et Calenum.] Et Callenum. vet. ed. & Pal. Salmaf.

Et Calenum.] Pal. Callenum. Grut.

1. *Locupletatos teneret.]* In contubernio videlicet suo, aut aliâs in usu vitæ privatæ. *Casaub.*

Locupletatos teneret.] Diverſo modo liberalem se præbuit Marcus in condiscipulos suos, cum alios honoribus bearet, & reip. præponeret: si quorum vero vitæ qualitas id ferre non posset, eos locupletaret. ira illos honoribus, istos divitiis, suo quemque pro merito, magnos faciebat. *locupleatum tenere* pro locupletare, sic & *locupletatum habere*, quæ loquendi forma ita crebra est apud infimæ Latinitatis scriptores, ut aliam non habeant usitatiorē. *apertum habere* pro aperire. *selutos habere*, pro solvere. *Salmaf.*

2. *Et qui ei honorem etiam publicè sexenni detulit.]* Membranzæ hic & veteres editiones insigniter corruptæ. Quare ita scribamus, *qui ei honorem, & quidem sexenni detulit.* bona prorsus & convenientissima sententia. De honoribus enim Marci dicturus auctor, jure ab illo orditur, qui sexenni est habitus ab Hadriano, & quidem publicè. Non dicit Capitolinus, quale id fuerit honoris genus: sed non est difficile aliquid divinare, quod à vero non abhorreat. Nam videtur Hadrianus cum ludos spectaret, in suggestu suo aut cubiculo puerum Marcum collocasse; aut aliquem in orchestra honore insignem locum illi attribuisse: vel cum iter faceret, in suo vehiculo eum aliquando habuisse: aliquid denique eorum illi tribuisse, quæ solita in principibus juventutis, aut imperatorum liberis usurpari. Firmat validè hanc emendationem,

quod subjicitur de habito octenni Marco honore. ordine enim progreditur, hic quidem. utinam verò & in omni vita. *Casaub.*

Et qui ei honorem etiam publicè sexenni detulit.] Non alius contaminator locus, aut fœdus corruptus in his auctoribus sese offert quam hic est. Vetus lectio Palatini optimi Codicis hæc est: *Et qui ei honorem, & qui publicis exenni.* Legendum contendo: *Et qui ei honorem equi publici sexenni detulit.* Honor autem hic equi publici ab Hadriano delatus Marco, & per se magnus olim fuit, & eo heic etiam major quod sexenni delatus. ut & ille qui sequitur quod octavo ætatis in collegium Saliorum relatus est. Nam & aliis quamplurimis deferebatur hic honos, sed qui id ætatis essent quo tunc Marcus, paucis. ideoque pro magno heic ponit Capitolinus honorem equi publici ei sexenni delatum. non parvi autem honoris rem fuisse equo publico ab imperatore donari, liquet ex multis auctorum locis. & veteres inscriptiones pæne infinitos suggerunt equo publico donatos. *Salmafus.*

Et qui ei honorem, etiam publicè, sexenni detulit.] Turbat & heic quoque Pal. sed proximius tamen accedit ad lectionem vulgatam, quàm ceterorum scripti. habet enim *Et qui ei honorem & qui publicis exenni detulit;* factumque deinde scriptura recentiore, *exennis. Grut.*

3. *Octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit.]* Soliti enim in hoc Martis sacerdotum collegium patricii juvenes cooptari patrimi & matrimi. Ferè autem nobilis juvenus ad honores per sacerdotia adibat. *Casaub.*

In saliatu omen accepit imperii. ¹ Coronas omnibus in pulvinar ex more jacentibus, aliæ aliis locis hæserunt; ² hujus, velut manu, capiti Martis aptata est. ³ Fuit ⁴ in eo sacerdotio & præsul & vates & magister, & multos inaugurarit atque exauguravit, nemine præeunte, ⁵ quòd ipse carmina cuncta didicisset. Virilem togam sumpsit quintodecimo ætatis anno, statimque ei L. Cejonii Commodi filia desponsata est ex Adriani voluntate. ⁶ Nec multò post præfectus feriarum Latinarum fuit. In quo honore præ-

1. Coronas omnibus in pulvinar ex more jacentibus.] Salii die festo ancilia per urbem gestabant apicati, & caput coronati: eam coronam mox conditis ancilibus, in pulvinar conjiciebant, ubi Martis simulacrum. ita enim soliti jactu floris modò ferti, modò soluti, suos deos honorare. *Idem.*

Coronas omnibus in pulvinar ex more jacentibus.] Salii coronas jaciunt in pulvinar Dei sui, quod non ex alio discas auctore. sed & in reliquorum divorum pulvinaria & statuas jaci coronas & flores omne genus notius est quam ut pluribus debeat indicari, diebus præsertim festis. *Salmas.*

2. Hujus velut manu, capiti Martis aptata esset.] Hujus loci sensus est. cum coronæ quæ à Saliis jaciebantur in pulvinar Martis, fortuito vel in hanc vel in illam partem caderent, atque aliis aliæ locis hærent, illam quam jecit Marcus, in caput Martis sic cecidisset atque hæsisse, ac si manu illam aptasset atque imposuisset, non vero jecisset, ut tunc factum erat, de longinquo. atque hinc factum omen imperii Marco. *Idem.*

3. Fuit in eo sacerdotio & præsul & vates & magister.] In voce præsul quæ sæpe Latinis generaliter omnem *πολιτευόμενον* norat, heic *κυβερνητορίας* est: nam propriè præsul sive præsaltor princeps Saliorum dicitur, *ὁ ἐξ ἀρχῶν ἔρχεται*. Vates is erat in Saliorum collegio, ad quem pertinuit cura carminum Saliarum & axamentorum. Magister, com-

mune nomen omnium *ἱεροποιῶν* cujuscunque collegii sacerdotalis. nam quos Græci *ἱεροποιῶν*, *ἱεροποιῶν*, *ἱεροποιῶν* aut similibus vocibus designant, Latini magistros sui ordinis nuncupant: & *ἱεροποιῶν* *ἱεροποιῶν*, *magisterium sacerdotii*. *Casaub.*

4. In eodem sacerdotio & præsul & vates & magister.] Distinguit hæc tria in Saliatu munera Capitolinus, Præsalis, Vatis & Magistri. & præsul quidem est, quem præsaltorem Glossæ veteres vocant. *præsaltor*, *ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἱεροποιῶν*. Vates est *ἱεροποιῶν*. omnes quidem erant *ἱεροποιῶν* & *ἱεροποιῶν* Salii. sed ut inter *ἱεροποιῶν* erat præsul, sic inter *ἱεροποιῶν* ille quem heic vatem appellat Capitolinus. Vates igitur qui carmen canebat Saliare, aut saltem qui præcinebat; ut præsaltor qui præsaltabat. ad omnes autem æque pertinuisse curam carminum & axamentorum, non ad unum solum, verisimilius, immo verius est. Magister vero est *ἱεροποιῶν*, ad quem, puto, spectabat & inauguran- di & exaugurandi potestas. quod quidem tunc fecit Marcus, cum esset magister collegii, etiam nemine præeunte, cum cuncta & inaugurationis & exaugurationis carmina teneret. *Salmas.*

5. Quòd ipse carmina cuncta didicisset.] Membranæ, quo tempore carmina cuncta. quod facile sit concinnare, nisi placeret vulgata. *Casaub.*

6. Nec multò post præfectus feriarum Latinarum fuit.] Legendum, præf. Urb. feria-

re præclarissimè se pro magistratibus agentem, ¹ & in conviviiis Adriani principis ostendit. Post hoc patrimonium paternum sorori totum concessit: quum eum ad divisionem mater vocaret: ² respondit, avi bonis se esse contentum: addens, ut & mater, si vellet, in sororem suum patrimonium conferret, ³ ne inferior esset soror marito. ⁴ Fuit autem ea vitæ indulgentia, ut cogeretur nonnunquam vel ⁵ in venationes pergere, vel in theatrum descendere, vel specta-

feriarum Latinarum causa fuit. Cùm esset compendio scriptum *præf. Urb.* imperiti homines scripserunt *præfectus*, omiſſa voce *Urbi.* deinde altera vox sublata tanquam superflua. Hæc ita esse & res ipsa & usus Latine loquentium evincit. nam puer ille patricius, qui proficiscentibus consulibus ad Latinas ferias in montem Albanum Urbis præficebatur; neque fuit, neque aut dictus est, aut dici potuit, præfectus feriarum Latinarum; sed contrà, *Præf. Urb. Latinarum causa*: vel, sacro Latinarum, ut loquitur Suetonius. & sic Græci non ἀρχὴν vel ἐπιμεινῶν τῶν ἀνοχῶν, sed πολιτάρχην ἐν ταῖς ἀνοχαῖς. ita semper Dio ubique. *Idem.*

1. *Et in conviviiis.*] Regius, in convivio. *Idem.*

2. *Respondit.*] Sic hunc locum scribe & distingue: *Post hoc patrimonium paternum sorori totum concessit, quum eum ad divisionem mater vocaret, responditque avi bonis se esse contentum.* Salmaf.

3. *Ne inferior esset sorori marito.*] Numidio Quadrato. Natus ex hoc matrimonio Numidius Quadratus. *Casaub.*

4. *Fuit autem ea vitæ indulgentia, &c.*] *Indulgentia vitæ* Capitolino dicitur, quæ Platoni *ὁρμηγία τῶν ἠρώτων*, facilitas morum, per quam alienæ voluntati nos accommodamus sæpius quam nostræ. vitia huic virtuti contraria sunt *αὐθάδεια* & *ἰσχυρογγομῶσις*, sive pertinacia: cùm aliquis quod vult, vehementer vult, & sic, ut dimoveri non possit. Rara laus in ea præsertim fortuna & ætate, qua fuit tum Marcus: po-

tuisse illum suorum omnium voluntatibus se *συχνημαίλειζεν*, quasi careret propria. Pro illis, in *venationes pergere*, regius præfert, *venationem spatari.* credo, pro *spectare.* malo quod editum: & refero ad veram venationem, non amphitheatralem, propter sequentia; ne bis idem dicat. *Idem.*

Fuit autem ea vitæ indulgentia.] Indulgentiam igitur hæc accipimus non *ἀπειθείαν* solum & *ὑπαγωγίαν*. at aliquid plus per indulgentiam voluit indicare Capitolinus, quæ tanta in Marco fuerit, ut etiam contra animi sui voluntatem & propositum cogeretur quædam facere. & hæc *δυσωπία* est quum instantes amicos & acrius urgentes repellere non possumus, & vinci patimur: atque ita voluntate nostra cogimur. quo vitio laborasse videtur Marcus, etsi id purgare serio conatur auctor ille, qui verecundum fuisse sine ignavia contestatur: & tamen fatetur infra, *Quamvis esset constans, fuisse tamen verecundum.* Indulgentiam ergo *δυσωπία* hæc interpretatur. nam *δυσωπία* est exorari. qui facile exorantur, iidem & ad indulgentiam proni, nec sui sed aliorum arbitrii sunt, totique in aliena potestate versantur. *Salmaf.*

Fuit autem ea vitæ indulgentia.] Scio quomodo hæc alii interpretentur: inclinatur tamen animus suspicari, scriptum primitus *ea vitæ indulgentia*, syllaba repetita. indulget vitæ, qui ei sufficit quod debet: non indulget, qui ita se macerat ut peccet in valetudinem. *Grut:*

5. *In venationes pergere.*] Sic Palatinus

ſpectaculis intereſſe. ¹ Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogneto dedit. ² Amavit pugilatum, luſtamina, & curſum, & aucupatus. & pila luſit apprimè, & venatus eſt. ³ Sed ab omnibus his intentionibus ſtudium eum philoſophiæ abduxit, feriumque & gravem reddidit: non tamen

nus & vetus editio. nam venationes non aliæ heic ſunt intelligendæ quam amphitheatrales. dixiſſet igitur *venatum pergere*, ſi veram venationem intelligi voluiſſet. At bis idem dicit Spartianus: ſequitur enim, & *ſpectaculis intereſſe*. ſed ibi ſpectacula propriè ſunt circenſium ſpectacula. Non libenter autem ſpectabat Marcus aut amphitheatrales venationes, nec ludos ſcnicos, nec Circenſes. itaque cogebatur illis aliquando intereſſe, &, ut erat ſumma lenitatis & facilitatis atque indulgentiæ, cogentibus ſe manum dabat. *In venationes pergere*, eſt ad venationes amphitheatrales ire & illis intereſſe. venationes enim hoc numero plurium dicebantur. *Salmaſ.*

1. *Operam præterea pingendo ſub Diogneto magiſtro dedit.*] Ego non dubito Diognetum hunc eſſe, à quo didiciſſe ait Marcus τὸ ἀκνεῖσπεδόν, ne vana pro ſeriis amplecteretur, falſa pro veris: qui error omnibus ſeculis maximam humani generis partem occupavit: & ne facilè iis crederet, quæ de diis homines γήγτες & τερατοδόμοι fingere ſoliti. Nemini potiùs quàm pictori hujus πλάτης agnitio conveniebat. norat enim pleraque eorum quæ de diis vulgò crederentur, ad libidinem pictorum inventa primò; ridiculè poſtea fidem inveniffè apud homines quæ ſuperſtitioſos, quæ veritatis incurioſos. *Cafaub.*

Operam præterea pingendo ſub Diogneto dedit.] Pictorem hunc Diognetum oportet fuiſſe, ſub quo pingendi artem didicerit Marcus. meminit Diogneti Marcus de vita ſua, ſed à quo non picturam ſe didiciſſe dicit, ſed τὸ ἀκνεῖσπεδόν καὶ τὸ ἀπισημῶν τῆς ὑπὸ τῆ

τερατοδόμων καὶ γήγτων ἀποπομπῆς καὶ τῶν τοιαύτων λεγεώμασις. Non jam igitur ille pictor ſed philoſophus: & ad magicarum incantationum præſtigias & ludibria, quibus fidem nullam adungi & accommodari debere Marcum docebat ille Diognetus. qua in re non pictoris officium faciebat ſcilicet, ſed philoſophi. Alius igitur omnino Diognetus ille Marci ab hoc pictore Diogneto Capitolini. quid igitur dicemus? hunc Diognetum pictorem fuiſſe ſimul & philoſophum? poteſt hoc dici. poſſunt etiam diverſi eſſe & hic ſub quo dedit operam picturæ Marcus, & ille cuius ipſe meminit: Palatinus *Diogenetum* heic legit, non *Diognetum*. & ita etiam princeps editio. *Salmaſ.*

2. *Amavit pugilatum, luſtamina, & curſum.*] An ut ſpectaculo pugilum, luſtatorum & curſorum ſe oblectaret? an potiùs ut iſte illa omnia faceret, exercendi corporis? hoc verius: In Vero ait Capitolinus: *Amavit venatus, palaſtras, & omnia exercitia juventutis*. Et auctor eſt Galenus Ὑγιεινῶν libro ſexto, Antoninum curandi corporis fuiſſe admodum ſtudioſum: certamq; vitæ rationem conſtantiſſimè tenuiſſe. *Cafaub.*

3. *Sed ab omnibus his intentionibus.*] Studiis & occupationibus. *Idem.*

Sed ab omnibus his intentionibus.] Liber Palatinus: *intentionis*. forte *intentionis*, ut ad *Philoſophiæ* referatur hoc modo: *Sed ab omnibus his, intentionis ſtudium eum Philoſophiæ abduxit*: Ut intentionem Philoſophiam vocet Stoicam, cui plurimum deditus Marcus. ſi cui placeat magis vulgaram lectionem retinere, per me licet retineat, ut intentio ſit *παιδομαχία* & ſtudium. nihil igitur mutandum puto. *Salmaſ.*

tamen prorsus abolita in eo comitate, quam præcipuè
 2 suis mox amicis atque etiam minùs notis exhibebat:
 quum frugi esset sine contumacia, verecundus sine igna-
 5 via, sine tristitia gravis. His ita se habentibus, quum post
 obitum L. Cæsaris Adrianus successorem imperii quære-
 ret, nec idoneus, utpote decem & octo annos agens, Mar-
 cus haberetur, amitæ Marci virum Antoninum Pium
 Adrianus ea lege in adoptionem legit, ut sibi Marcum
 Pius adoptaret: 2 ita tamen ut & Marcus sibi Lucium
 Commodum adoptaret. Sanè ea die qua adoptatus est Ve-
 rus, in somnis se humeros eburneos habere vidit: 3 scisci-
 tatusque an apti essent oneri ferundó, solito reperit fortio-
 res. Ubi autem comperit se ab Adriano adoptatum, ma-
 gis est deterritus quàm lætatus: iussusque 4 in Adriani pri-
 vatam domum migrare, invitus de maternis hortis reces-
 sit. Quumque ab eo domestici quærent cur tristis in
 adoptionem regiam transfiret, disputavit quæ mala in se
 contineret imperium. Tunc primùm pro Annio Aurelius
 cœpit vocari, quòd in Aureliam, hoc est Antonini, ad-
 optionis jure transfisset. Octavodecimo ergo ætatis anno
 adoptatus, 5 in secundo consulatu Antonini jam patris sui,
 1 Adria-

1. *Suis mox amicis.*] An igitur tunc amici illius non erant? imò erant: sed *mox amicos* appellat eos qui Marci imperantis dicti postea sunt amici, quòd cum illis consilia sua participaret, ut ad Hadrianum diximus. Si cum verbo jungas, *duriusculum erit, mox exhibebat.* Casaub.

2. *Ita tamen ut & Marcus.*] Vide quæ notavimus ad Verum Cæsarem. *Idem.*

3. *Sciscitatusque.*] Novè, pro experitus, *πειρηστος*, vel *πειραν λαβειν* *ἤελπιστος*: neque enim heic est idem ac *πρωθάνειος*. *Idem.*

4. *In Hadriani privatam domum.*] In qua privatus habitaverat. *Idem.*

5. *In secundo consulatu Antonini jam patris sui.*] Hic video pleraque omnia in deterius esse mutata: non quia sic dispo-

ni melius sit, sed temere, nulla certa ratione; imò contra certissimam ut plurimùm rationem: sicut isto loco: nam ita habent regis membranæ: *In secundo consulatu Antonini. Jam qui dicebant Marcum velle finiti belli gloriam sibi vendicare, &c.* Translatis in alium locum, quæcunque in vulgatis habentur post illa in secundo consulatu Antonini, usque ad versum primum paginæ 172. quæ nemo est tam stultus qui putet cum istis posse continuari. Quo igitur casu factum dicemus ut illa ordine tam perverso describerentur? quid ille Marrucinus cogitabat, qui hæc ista disposuit? Nos igitur cum vitam principis tam boni, tam malè fuisse acceptam doleremus; non temperavimus, quin & memoriæ Marci & honori Capitolini, pro

¹ Adriano ferente, gratia ætatis facta, quæstor est designatus. Adoptatusque in aulicam domum, ² omnibus parentibus suis tantam reverentiam quantam privatus exhibuit. Eratque haud secus rei suæ quàm in privata domo ³ parcus ac diligens, pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare. ⁴ Adriano Baiis absumpto, ⁵ quum Pius ad vehendas ejus reliquias esset profectus, ⁶ relictus Romæ, avo justa implevit: ⁷ & gladiatorium, quasi privatus quæstor, edidit munus. Post excessum Adriani statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est: ⁸ & quum dissolutis

ni, pro virili consuleremus: totumque hunc librum verbis quidem Capitolini, sed judicio nostro retexeremus, & hoc mangonio scriptum antiquum faceremus novum. Eam lucubratiunculam in studiosorum gratiam separatim, cum bono Deo, sumus edituri. *Idem.*

1. *Hadriano ferente gratia ætatis facta.*] Ferre pro referre ad senatum & patres. Nam gratiam annariæ legis petitu Hadriani senatus fecit. sic Commodus fit consul venia hujus legis impetrata, inquit Lampridius: hoc est, Marco ferente, senatu decernente. *Idem.*

2. *Omniibus parentibus suis tantam reverentiam.*] Hem! omnibus? tam multos igitur habuit Marcus parentes? Atqui patre qui genuerat pridem extincto, duos solos habuit parentis reverentia colendos, patrem Pium, & Hadrianum avum. mater, & avi paternus ac maternus fato jam concesserant. Quinam igitur isti tot parentes? si *γυνίαις* quaris præter quos diximus, nulli erant: sed nego vocem *parentis* ex usu veterum Romanorum debere heic accipi: verum planè quomodo in idiotissimo Gallico, Hispanico etiam & Italico, pro quibuscunque sanguine vel affinitate junctis usurpatur. *Idem.*

3. *Parcus ac diligens.*] Dio de Marco, οἰκονομικώτατος ὡς ἀληθῆς ἴσῳ. *Idem.*

4. *Hadriano Baiis absumpto.*] Baiis in veteri Palatino. scribendum: apud Baias.

sic in Hadriano: In conspectu ejus apud ipsas Baias periit. Salmaf.

5. *Cum Pius ad vehendas ejus reliquias esset profectus.*] Hadrianus cum postremum Roma proficiscens Baias peteret, Pium ad imperandum reliquit in Urbe. sed cum remediis nihil proficeret, finem adesse sibi intelligens, Antoninum accessit, ut in ejus conspectu moreretur: quod & factum esse scribit Spartianus: Capitolinus alios heic auctores sequitur. *Casaub.*

Cum Pius ad advehendas ejus reliquias.] Sic Pal. ut appareat ea syllaba absorpta, scriptum solummodò, ad vehendas. Grut.

6. *Relictus Romæ avo justa implevit.*] Si de Hadriano intelligit, cui per adoptionem nepos Marcus, mirum est, cur dicatur Marcus justa illi implevisse, quasi privatus quæstor. Deinde constat mortuo Hadriano funus factum esse primum Puteolis; deinde auzera Romæ, postquam eò advecta ipsius reliquias. An igitur avum hic accipere debemus Annium Verum patrem Hadriani avum, cui paulò antè mortuo, justa nondum implevisset? *Casaubonus.*

7. *Et gladiatorum quasi privatus quæstor.*] Et gladiatorium quasi privatus quæstor edidit munus. ita legendum ex veteri codice. *Salmaf.*

8. *Et quam dissolutis sponsalibus, que cum Lucii Ceionii filia desponderi soluerat:*

solutis sponsalibus, quæ cum Lucii Cejonii 'Commodi filia desponderi voluerat, impar adhuc ætati esset, habita deli-

impar adhuc ætati esset.] Jam antè diximus librorum improbitatem eximie grassatam esse in hoc libro: cujus rei insigne argumentum locus hic præbet, corruptus insigniter. quæro quis ille sit de quo hæc verba, *impar adhuc ætati* (vel potius *ætate*:) dicantur? omnino, ut hæc scriptura est, vel de Marco illa accipienda, vel de filia Lucii. atque falsum utrumque: de neutro enim illorum sentiebat Capitolinus cum ea poneret; sed de Vero qui cum Marco imperavit. Audiamus ipsius testimonium: scribit enim in illius vita: *Ab Hadriano Aurelio datus est adoptandus ea lege, ut filiam Pii Verus acciperet, quæ data est Marco idcirco, quia hic ad hoc impar videbatur ætate, ut in Marci vita exposuimus.* Vides non laudari solum istum locum: sed iidem etiam verbis repetitis, ejus sententiam indicari. Cum igitur in hodiernis codicibus nulla hoc loco mentio facta Veri inveniatur: constat liquido vulnus illis esse impostum, & voces aliquot ademptas. Deesse verò unum aut alterum vocabulum, acutus lector facile concedet nobis, si observaverit, quod res arguit manifestissime, binorum sponsaliorum heic fuisse factam mentionem: Marci cum Lucii filia, & Veri cum Fii filia Faustina. utraque Hadrianus fieri voluerat jasseratque: & tamen utraque post ejus obitum dissoluta voluntate Pii: qui ne temerè patris voluntatem videretur irritam fecisse, hanc causam facto prætexuit, quòd Verus filia suæ nuptiis impar adhuc ætate esset. His positis nemo cui rite cor saliat negaverit, mutilum locum & conclamatum in pristinam sententiam his aut similibus verbis esse restituendum. *Et quum dissolutis sponsalibus, quæ cum Lucii Cejonii Commodi filia [contrahere illum Hadrianus voluerat, Faustina illi offerretur, quòd Verus, cui eam Hadrianus] desponderi voluerat, impar adhuc ætate esset, de eo habita deliberatione cogitare velle se dixit.* Audebo dicere,

dextro Apolline manus interfecto loco à nobis admotas. nam membranæ nihil aliud nisi mendæ vetustatem arguunt. *erat in iis & veteribus editis, de habita delib.* scripsimus, *de eo habita del.* Casaub.

Et quum dissolutis sponsalibus.] Pessime de hoc auctore meriti sunt, qui locum istum ad hunc quo legitur hodie modum, interpolaverunt. Videamus igitur quemadmodum poterit constitui totus hic locus ad scripturam veteris instar, ut non sibi ipsi disconveniat Capitolinus & ratio historiarum constet. Ita legimus: *Post excessum Hadriani statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est, & cum dissolutis sponsalibus quæ cum Lucio Commodo desponderi voluerat, impar adhuc ætate, habita deliberatione, velle se dixit.* Nihil omnino nobis permisimus licentiæ, nec tantillum discessimus à vestigiis veteris libri. & hic horum verborum sensus est: Verus qui Lucius Commodus erat priusquam à Marco adoptatus est, quum ab Hadriano Aurelio datus esset adoptandus, & ea quidem lege ut Pii filiam Lucius Commodus acciperet, cum mortuo Hadriano impar ætate videretur ad hoc matrimonium, data est Pii filia Marco quam Hadrianus Vero dari voluerat. ita igitur hæc procedunt: post excessum Hadriani Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est, & eum habita deliberatione velle se dixit, dissolutis sponsalibus quæ cum Lucio Commodo desponderi voluerat, Hadrianus scilicet, post cujus mortem hæc fiunt præter ipsius voluntatem. ut exploraret voluntatem Marci, Pius per uxorem eum tentavit quid animi haberet de hac conditione, & eum velle se dixit potius quam Verum cujus erat impar ætas ad hoc matrimonium. *eum velle se dixit*, generum scilicet, & ita infra locutus est. *Salmas.*

I. *Commodi filia desponderi voluerat, impar adhuc ætati esset, habita deliberatione cogitare, &c.*] Locus verè interfectus.

deliberatione cogitare velle se dixit. His ita gestis, ¹ adhuc quæstorem & ² consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit: ³ & sevirum turmis equitum Romanorum jam consulem designatum creavit: & edenti cum collegis ludos sevirales adsedit, & in Tiberianam domum transgredi iussit, & aulico fastigio renitentem ornavit, & in collegia sacerdotum jubente senatu recepit, secundùm etiam consulem designavit, quum ipse quartùm pariter iniret. Per eadem tempora ⁴ quum tantis honoribus occuparetur, & quum formandus ad regendum statum reipub. patris actibus interesset, studia cupidissimè frequentavit. Post hæc Faustina duxit uxorem, & suscepta filia, tribunitia potestate donatus est, ⁵ atque impe-

tus. Palatinus codex non agnoscit vocem *filia*, habetque *impari adhuc ætati*, excluditque præterea verbum *cogitare*. videantur notæ Casauboni nostri. *Grut.*

1. *Adhuc quæstorem.*] Hoc notat, quia contra veterem disciplinam: cum neque magistratus continuare fas esset: neque à quæstura ad consulatum ascenderetur, sed ad præturam. *Casaubonus.*

2. *Consulem secum Pius Marcum designavit.*] Cùm quidem Pius tertium, Marcus primum consulatum unâ egerunt. *Idem.*

3. *Et sevirum turmis equitum Rom.*] Inscriptio vetus, VI. VIR. EQVIT. ROMAN. TVRM. & cum adscripto turmæ numero. Lapis alius: VI. VIR. EQVIT. ROM. TVRMÆ. PRIMÆ. Erant sevir distincti in seniores & juniores: quod ex aliis lapidibus cognoscimus. *Idem.*

4. *Quum tantis honoribus occuparetur.*] Malim scribi: *oneribus.* *Idem.*

5. *Atque imperio extra urbem Proconsulari.*] Vana illa adjectio *extra urbem*, nam imperium Proconsulare extra urbem tantum fuit: intra urbem nullum Proconsulis imperium. Supra in Antonino Pio: *Factusque est patri & in imperio Proconsulari, & in tribunitia pote-*

state collega. Et ita alibi passim apud alios. Augustus non contentus perpetua dictatura, omnium populi Romani magistratum, & qui intra urbem, & qui extra urbem imperium haberent, titulis & insignibus ornari & muniri voluit. inter quæ non omisit proconsulare imperium. quod postea sequentes imperatores etiam usurparunt, quibus semper honoris gratia proconsulare imperium delatum est, & tam Cæsarius quam Augustus, solebat dari. Tacitus lib. I. *Annal. At Germanico Cæsari proconsulare imperium petiuit, missique legati qui deferrent.* Quibus igitur hic proconsulatus honos delatus, non mirum & eos proconsules fuisse appellatos. & istum quidem proconsulis titulum ex imperatoribus ante Antoninum Pium qui usurparit, neminem invenio: etsi omnes jam inde ab Augusto imperio proconsulari donati sint. falsissimum vero in veteribus inscriptionibus sex tantum inveniri, qui proconsules nominentur, & Severo quidem antiquiorem nullum ita nominari. Nam & Marcus Antoninus, & Commodus, & Verus, & Gordianus, & Valerianus & Gallienus & reliqui omnes ita passim in veteribus læxis inscribuntur. *Salmasius.*

imperio extra urbem proconsulari, ¹ addito jure quintæ relationis: tantumque apud Pium valuit ut nunquam quenquam sine eo facile promoverit. ² Erat autem in summis obsequiis patris Marcus, quamvis non deessent qui aliqua adversum eum infurrarent, ³ & præ cæteris ⁴ Valerius Omulus: qui quum Lucillam matrem Marci in viridario venerantem simulacrum Apollinis vidisset, infurravit, ⁵ *illa nunc rogat ut diem tuum claudas, & filius imperet.* quod omnino apud Pium nihil valuit: tanta erat Marci probitas, & ⁶ tanta in imperatorio principatu modestia. ⁷ Æstimationis autem tantam curam habuit, ⁸ ut & procuratores suos puer semper moneret nequid arrogantius facerent, ⁹ & hereditates delatas reddens proximis aliquando respuerit: denique per viginti & tres annos in domo patris ita versatus, ut ejus quotidie amor cresceret: ¹⁰ nec præter duas noctes per tot annos ab eo mansit diver-

1. *Addito jure quintæ relationis.*] De hoc jure diximus ad Suetonium libro primo, cap. xx. *Casaub.*

2. *Erat autem in summis obsequiis patris Marcus.*] Loquendi genus insolens, esse in obsequiis summis alicujus: cui non-nihil affine, quod apud Luciferum observabamus, *repræsentare se alicui in obsequiis.* ita dictum, ut esse in amore alicui, & imperare in amore omnium, quomodo loquitur alibi Capitolinus. *Idem.*

3. *Et præ cæteris Valerius Omulus.*] Palat. *Omullus*, fortasse melius. *Grut.*

4. *Valerius Omulus.*] Vel *Omullus*. *Casaub.*

5. *Illam nunc rogat, ut diem tuum claudas.*] Apud tyrannos & vota crimina sunt. Et Caligula, *Opinans sibi exules suos mortem impetrari, misit circum insulas, qui universos contrucidarent,* ait Suetonius. *Idem.*

6. *Tanta in imperatorio principatu modestia.*] Atqui nondum imperator erat Marcus, sed solum Cæsar. verum ita locutus, quod jam tum futuri imperii certam in spem venerat. Sed alii libri

pro principatu scribunt *participatu*. *Idem.*

7. *Æstimationis autem.*] Melius libri, *Existimationis*. *Idem.*

Existimationis autem tantam curam habuit.] Est à Palatino nostro. nam prius editi, *Æstimationis*, quod heic minus quadrare, indicatum & ab aliis. *Grut.*

8. *Ut & procuratores suos semper moneret.*] Trajectio est in verbis commissa: nam ita accipiendum: *ut & puer procuratores suos.* *Casaub.*

9. *Et hereditates delatas reddens proximis aliquando respuerit.*] Immo potius debuit: *Et hereditates delatas respuens proximis aliquando reddidit.* Hoc enim vult, Marcum sibi delatas hereditates respuisse & proximis reddidisse. *Salmas.*

10. *Nec præter duas noctes ab eo mansit.*] *Scribe, emanfit.* translatum à militari disciplina. Notum qui dicantur emanfores in jure. *idem est decubare* apud A. Gellium lib. x. cap. xv. *Casaubonus.*

Nec præter duas noctes, &c.] Non audio virum doctissimum emendantem: *ab eo emanfit.* nam eundem sensum

diversis vicibus. Ob hoc Antoninus Pius quum sibi adesse finem vitæ videret, vocatis amicis & præfectis, ut successorem eum imperii omnibus commendavit atque firmavit, ¹ statimque signo Æquanimitatis tribuno dato, Fortunam auream quæ in cubiculo solebat esse, ad Marci cubiculum transire iussit. Bonorum maternorum partem ² Mummio Quadrato fororis filio (quia illa jam mortua erat) tradidit. Post excessum divi Pii à senatu coactus regimen publicum capere, fratrem sibi participem in imperio designavit: quem *Lucium Aurelium Verum Commodum* appellavit, Cæsaremque atque Augustum dixit, atque ex eo pariter cœperunt rempublicam regere. Tuncque primùm Romanum ³ imperium ⁴ duos Augustos habere cœpit * licet cum alio participasset. ⁵ Antonini

mox

sum præstat lectio vulgata. *ab aliquo manere*, est amanere, ἀπεργίσειν. Glossæ veteres: *amanere*, ἀπεργίσειν. dicebant etiam *emanere* & *eminere* pro eodem. eadem glossæ: *emansiones*, ἐμνηστιασμοί, ἀπνηστιασμοί. pervigilia emansiones dicebantur, quod qui pervigiis alicujus dei operabantur, domo secubabant & emanabant, vel amanabant. nam *manere* pro cubare dicebant. hinc amanere & emanere est secubare Sueton. in Octavio: *Ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo æstate & hyeme mansit.* id est cubavit. τὸ ἀπὸ ἀλι- quem manere contrarium est, *ab aliquo manere*, quod heic habemus. *Salmas.*

1. *Statimque signo æquanimitatis dato.*] Ita supra loquutus in Antonino. *Idem.*

2. *Mummio Quadrato.*] Scripti, *Mummio.* scribendum, *Numidio*, aut *Numio.* *Casaub.*

Mummio Quadrato fororis filio.] Haud aliter idem noster Palatinus. *Gruterus.*

3. *Imperium duos Augustos habere cœpit * licet cum alio, &c.*] Isthæc ita scribuntur in Pal. integro, tamquam nihil desit. qui excerpta continet, non habet illud *licet cum alio, &c.* ut suspicio suboriri possit à margine irrepis-

se in contextum, quamvis mutilum. *Grut.*

4. *Duos Augustos habere cœpit . . . . . licet cum alio participasset.*] Desunt pauca verba. Sententiam expleveris, si scribas, *cum id nemo ante ipsum cum alio participasset.* Vel hoc modo, *cum antea nemo sibi relictum cum alio participasset.* *Casaub.*

Duos Augustos habere cœpit * licet cum alio participasset.] Et hic locus unus est de depositis ac desperatis. videamus an ita legendo in meliorem possit restitui: *Tuncque primum Romanum imperium duos Augustos habere cœpit. id quum cum alio participasset, Antonini mox ipse nomen recepit. id, nempe imperium.* nam post participatum statim imperium, Marcus qui Verus prius vocabatur, Antonini nomen recepit. nec movere quemquam debet concursus duarum vocum *cum cum*, in diversa significatione. sic enim alibi usus est Spartianus. In Hadriano: *Ad deprehendendas obsonatorum fraudes quum cum plurimis summatibus pasceret.* *Salmas.*

5. *Antonini mox ipse nomen recepit.*] Antoninus cognomen fuit *Arriæ* gentis. Pius Augustorum primus id gessit: initio quidem ut cognomen: cum ad-

mox ipse nomen recepit. & quasi pater L. Commodi esset, ¹ & Verum eum appellavit, addito Antonini nomine: filiamque suam Lucillam fratri despondit. ² Ob hanc conjunctionem ³ pueros & puellas novorum hominum frumenta-

optatus fuisset à T. Arrio Antonino avo materno. sed quod prius illi cognomen erat, accedente Pii cognomine factum est nomen: dictus est enim T. ANTONINVS PIVS. Sic accipiendum quod ait in Diadumeno Lampridius: *Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pii.* Nam hoc nisi dextrè interpreteris, falsissimum est. A Pio transit eadem appellatio ad Marcum: qui non quasi cognomine, sed ut vero nomine dictus est MARCVS ANTONINVS. Quare scribit Lampridius: *Marcus verum nomen Verissimi habuit: sed hoc sublato atque abolito, non prænomen Antonini, sed nomen accepit.* In Marco cepit hæc appellatio velut symbolum esse imperii: quod imperium cum ipse communicasset Verro, etiam hoc nomen illi derulit, ut subjicit statim Capitolinus. & Lampridius quoque non prænomen, sed nomen Antonini ab illo acceptum admonet. Posteriores verò imperatores ad Maximum usque, prænominem hoc usi tanquam omnibus Augustis debito: qua de re præclarè discit apud populum Rom. Alexander Severus, referente Lampridio. Ita vides appellationem eandem pro cognomine, nomine, & prænominem diversis temporibus habitam. Quod semel dictum volumus: quia multa sparsim hi scriptores super ea re, parum perspicuè, & indigestè. *Cassaub.*

1. *Et Verum eum appellavit.*] Deleto &. Ait Marcum simul cum communicato imperio Veri nomen fratri Lucio communicasse. Nos scimus etiam ante adoptionem, nedum ante imperii participatum, hunc Veri nomen habuisse: quo & pater ejus adhuc privatus fuit nominatus. Scribit tamen idem auctor in ejus vita, *Ex Antonini conjunctione Verus & Antoninus appellatus est.*

Et iterum ibidem, *Verum vocari præcepit, suum in illum transferens nomen.* Video nec video quæ rectè ista capiam. *Idem.*

Et Verum eum appellavit.] Tamen hic ejus filius Lucius Commodus non ante appellatus est Verus quam adoptaretur à Marco & particeps imperii fieret, qui Lucii Commodi nominibus antea tantum censebatur. ideoque Capitolinus hoc diligenter observavit, ut Lucium Commodum semper vocaret, cum ejus meminit ante adoptionem: post vero, ut in sequentibus, non jam Lucium Commodum, sed Verum appellat. Nec mirum à principio Veri nomen habuisse hunc Lucium, etsi patrem haberet Verum nomine. sic enim & ipse Marcus, Annii Veri filius, Veri nomen post virilem demum togam accepit, cum principio ætatis suæ proavi materni Catilii Severi nomen haberet, & Catilius vocaretur. *Salmas.*

2. *Ob hanc conjunctionem.*] Sic infra conjunctionem vocat, in vita Veri. *Idem.*

3. *Pueros & puellas novorum hominum frumentaria; &c.*] Minus rectè in membranis *præceptionis.* rectè *perceptioni.* familiare verbum juris auctoribus, & Symmacho, aliisque. Secuti in hac re sunt Divi fratres exempla Trajani, Hadriani, & Pii: qui beneficium frumentationis novis constitutionibus ampliarunt. Sed qui sunt isti *novi homines*, quorum pueri tunc primùm perceptioni frumentariæ ascripti? Nos eos interpretemur, qui recens ex lege Pii civitatem nacti, cives quidem erant, sed conditionis deterioris quàm alii ab antiquo cives Rom. Sic alibi invenias duo civium genera, veterum & novorum. neque est quisquam rerum Rom. peritus quin sciat, novorum quàm veterum civium conditionem fuisse in multis durio-

mentariæ perceptioni ascribi præceperunt. Actis igitur quæ agenda fuerant in senatu, pariter castra prætoria petiverunt, & vicena millia nummum singulis ob participatum imperium militibus promiserunt, & cæteris pro rata. Adriani autem sepulcro corpus patris intulerunt² magnifico exequiarum officio: mox iustitio sequuto, publicè quoque

duriorem: quod vel hic nuncius Plinii locus arguit e libro Panegyrico: ubi de tributo vigesima verba faciens, ita scribit: *Hæc mansuetudo legis veteribus civibus servabatur: novi seu per Latium in civitatem, seu beneficio principis venissent, nisi simul cognationis jura impetrassent, alienissimi habebantur, quibus conjunctissimi fuerant.* Si in exigendis vectigalibus discreta fuerunt novorum & veterum civium jura: dubitabimus & in perceptione frumentaria veteribus potius quàm novitiis & ascriptitiis civibus fuisse consultum? Vera igitur causa hujus liberalitatis ea fuit, quam notat Capitolinus: ob conjunctionem Lucillæ Marci filia, & Veri Antonini: qua occasione solitam provocari liberalitatem principum nemo ignorat. *Casaub.*

Pueros & puellas novorum hominum.] Moris est Latinos scriptores novos homines appellare non alios quam qui ex humili loco ad summa evecti merito suo vel principum favore natalibus suis nihil debent. aut cur novorum potius civium pueri puellæque huic tantum alimentariæ perceptioni adscripti? sed me ex hoc nodo moraque questionis absolvam unius litteræ mutatione. Legendum enim: *Pueros & puellas novorum nominum frumentariæ perceptioni ascribi præceperunt.* Primus, ut dixi, Trajanus, pueros & puellas alimentarias constituerat. quibus liberalitatis incrementum adjecit Hadrianus. Pius etiam in honorem Faustinae novas puellas ascribi fecit, quas Faustianas appellavit. Nunc Marcus & Verus ob conjunctionem & participationem imperii novorum nominum pueros & puellas ascribi præcipiunt: cum enim

darent nomina sua qui ascribendi erant huic frumentariæ perceptioni, pueri puellæque ideo *novorum nominum* dicuntur, quod præter illos & illas, quarum nomina jam habebantur ascripta, quæque jam instituerant priores imperatores; novi isti, Marci & Veri iussu ascribantur. Atque hæc est hujus loci vera lectio. *Salmast.*

1. *Et cæteris pro rata.*] Vicena millia quasi legitimus fuit modus donativi cuique militum, prætorianorum præsertim, dari soliti post susceptum imperium. at centurionibus duplum dabant: tribunis verò & præfectis alarum adhuc alterum tantum, ut ad Suetonium observabamus libro 1. cap. xxxviii. Hoc vocat Capitolinus *pro rata*. *Casaub.*

2. *Magnifico exequiarum officio, mox iustitio sequuto.*] Quid hoc sibi vult, ut præcedant exequiæ magnifico officio celebratæ, mox iustitium sequatur, & ordo funeris publice expediatur? an non & ille funeris ordo exequiæ sunt? cur igitur hæc exequiæ separantur a funere ut res diversa & distincta? funus, exequiæ, pompa funeris, nonne res eadem? ita quidem in plebeiis funeribus, at in imperatoriis non item. quod aperte locus hic indicat, quo nescio an clarior & illustrior alius in his auctoribus reperiri possit. sciendum est, imperatore mortuo, more reliquorum hominum, exequias ejus celebrari & corpus humo condi solitum. quod factum cum esset, iustitium indicebatur, & pompa funeris publice explicabatur, & lecto ferebatur imago ejus circa ad verum expressa, & reliqua ad consecrationem pertinentia peragebantur, quæ apud Herodianum describuntur. apud

quoque funeris expeditus est ordo. Et laudavere uterque pro rostris patrem, flaminemque ei ex affinibus, & ¹ sodales ex amicissimis Aurelianos creavere. Adepti imperium, ita civiliter se ambo egerunt, ² ut ³ lenitatem Pii nemo desideraret, quum eos ⁴ Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret. ⁵ Funebre munus patri dederunt. ⁶ Dabat se Marcus totum & philosophiæ, amorem civium affectans. Sed interpellavit istam felicitatem securitatemque imperatoris prima Tiberis inundatio, quæ sub illis gravissima fuit: quæ res & multa urbis ædificia vexavit, & plurimum animalium interemit, & famem gravissimam peperit. ⁷ Quæ omnia mala ⁸ Marcus & Verus sua cura & præsentia temperarunt. ⁹ Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum, ¹⁰ quod Vologesus

quem exemplum hujus motis illustre legere est in vita Severi. *Salmf.*

1. *Sodales ex amicissimis Aurelianos creavere.*] Servat memoriam verus lapis. SODALI. MARCIANO. AVRELIANO. *Casaub.*

2. *Ut lenitatem Pii nemo desideraret.*] Non injucunda super hac re, prompsimus ad illa Livii de Hieronymo succedente patri Hieroni Sicilia regi: *Vix quidem ulli bono moderatoque regi facilis erat favor apud Syracusanos, succedendi tanta caritate Hieronis.* lib. xxiv. cap. 4. ubi reponendum viderur, *apud Syracusanos succedenti, tanta caritate Hieronis.* *Grut.*

3. *Lenitatem Pii nemo desideraret.*] Galenus vocat Marcum *δὲ γγώμωνα τε τῆς μετέρον, ἡμερόν τε τῆς πρεζῶν.* *Salmf.*

4. *Marullus sui temporis mimographus.*] Pro, illius temporis. *Casaub.*

5. *Funebre munus patri dederunt.*] Ludæ gladiatorios: quod genus spectaculi propriè *munus* dixerunt. *Idem.*

6. *Dabat se Marcus totum & philosophiæ.*] Repetit ut hoc doceat nos: Marcum etiam postquam imperium esset adeptus, totum fuisse in philosophiæ studiis: saltē per initia & dum licuit;

mox enim negotiorum procellis jactatum, aliis curis coactum vacare. *Idem.*

7. *Quæ omnia mala Marcus & Verus sua cura & præsentia temperarunt.*] Sic quoque Pal. non *temperavit*, ut editio princeps. præsentia autem meminit Capitolinus, quia ipsa mirè recreatur populus. uti pluribus probavi in Discursibus meis ad Taciti lib. xv. cap. 36. f. *Grut.*

8. *Marcus & Verus sua cura & præsentia temperarunt.*] Princeps editio, *temperavit. præsentia* hic, est favor, auxilium: *βοήθεια* propriè Græcis: cum ad vocem laborantis accurrimus, & præsentem illi nos sistimus, atque opem ferimus: sic *præsentia* numina apud poëtam, id est, propitia. *Casaub.*

9. *Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum.*] Sub initia divorum fratrum. *Idem.*

10. *Quod Vologesus patratum sub Pio, Marci & Veri tempore indixit.*] *Σφάλμα* est temere in hanc editionem ex alia propagatum: nam *paratum*, erat scribendum. Vologesus hic filius est illius Vologesi, de quo Tacitus in Annalibus. quidam è Græcis scribunt *Ουολόγαστος*, ut Dio: alii *Βολόγαστος*, ut Aristides. *Idem.*

paratum sub Pio, Marci & Veri tempore indixit, ¹ fugato ² Atidio Corneliano, qui Syriam tunc administrabat. Imminebat etiam Britannicum bellum, ³ & Catti in Germaniam ac Rhetiam irruerant. Et ⁴ adversus Britannos quidem Calphurnius Agricola missus est, contra Cattos Aufidius Victorinus. Ad Parthicum verò bellum senatu consentiente, ⁵ Verus frater ejus missus est: ipse Romæ remansit, quòd res urbanæ imperatoris præsentiam postulerent. Et Verum quidem Marcus Capuam usque profecutus, ⁶ amicis comitantibus à senatu ornavit, ⁷ additis officiorum omnium principibus. Sed quum Romam redisset

1. *Fugato Atidio Corneliano.*] Malim *Atilio*. nam in antiqua inscriptione nominatur *Atilius Cornelianus*, hujus, nisi fallor, filius. *Idem*.

2. *Atidio Corneliano.*] Sic quoque Pal. *Grut.*

3. *Et Catti in Germaniam ac Rhetiam irruerant.*] Germaniam accipe quæ fuit Romanorum provincia, Rheno propior. nam & Catti, sive Chatti populus Germaniæ. *Casaub.*

4. *Adversus Britannos Calphurnius Agricola missus est.*] Firmat hanc historiam unicum, quod sciam veteris apud Britannos aræ testimonium, cujus inscriptio servat hodieque nomen *Calphurnii Agricola legati Augusti*. *Idem*.

5. *Verus frater ejus missus est.*] Sic loquitur tanquam de proconsule: non ut de eo qui pari potestate cum Marco imperaret. inde etiam verbum *ornavit*: quo mox utitur. *Idem*.

Verus frater ejus missus est.] Brevius & concinnius Palatinus: *Verus frater est missus.* & ita semper fratrem vocat. *Salmas.*

6. *Amicis comitantibus è senatu ornavit.*] *Comitantibus*, id est, qui Marcum Capuam usque erant profecuti, & comitati. vel, pro comitaturis: id est, qui vero in provincia futuri erant comites & consiliorum participes. *Casaub.*

7. *Additis officiorum omnium principibus.*] *Principes officiorum*, sive *principales*,

itemque *magistros officiorum* dixerunt, qui inter sui ordinis homines principem locum tenent: posterior ætas primicerios, quasi *αρχιπρωμυςτος* & *ἀρχων*. *Idem*.

Additis officiorum omnium principibus.] Quos heic principes officiorum, alibi magistros vocat. in Pescennio: *Quum hoc ei & præfeli suggererent & officiorum magistri*. Singula officia Palatina habebant principes suos: qui & primates officii dicebantur & priores. unus tamen erat qui proprie princeps officii dicebatur tam in Palatinis officii, quam in officiis præsidum & rectorum provinciarum. præter hos principes singulorum officiorum, erat magister officiorum qui omnibus officiis præerat, & omnium officiorum Palatinorum, & principum officiorum princeps fuit & magister. is in vetusta inscriptione dicitur magister omnium officiorum: FL. EVGENIO. V. C. EX PRAEFECTO. PRAETORIO. CONSULI. ORDINARIO. DESIGNATO. MAGISTRO. OFFICIORVM. OMNIUM. *Idem* princeps officiorum dicitur in antiquo saxo: NERITO. DIVI. CLAVDI. PRINCIPIS. OFFICII. IMPER. id est principis officiorum, non principis officii, ut censebat vir magnus. multum interest inter officii principem & officiorum. hic magister dicebatur, & omnia officia sub se habebat: ille unus officii princeps &

diffet Marcus, cognovissetque Verum apud Canusium ægrotare, ad eum videndum contendit, susceptis in senatu votis: quæ posteaquam Romam rediit, audita Veri transmissione, statim reddidit. Et Verus quidem posteaquam in Syriam venit, ¹ in deliciis apud Antiochiam & Daphnen vixit, ² armisque se gladiatoriiis & venatibus exercuit, quum per legatos bellum Parthicum gerens, imperator appellatus esset, quum Marcus horis omnibus reipublicæ actibus incubaret, ³ patienterque delicias fratris

primus erat, nec magister audiebat. habebat autem hic magister officiorum & officium suum, & principatus dicebatur, & omnes qui in ejus officio apparerent, principes. itaque magisterianus & magistri princeps idem est. Magisteriana potestas dicebatur de magistro officiorum. *Salmas.*

I. *In deliciis apud Antiochiam & Daphnen vixit.*] Verum dum fuit in Syria resedisse apud Daphnen, testatur & sanctissimi Albercii historia. Quod autem in Italia Baia, ad Alexandriam Canopus, id erat in Syria suburbium Antiochiæ Daphne: locus ita infamis voluptatibus, ut modestioribus ac frugipropè inaccessum scribat Chrysothomus. Et natum ex eo proverbium, *Daphnicis moribus agere*: quod de luxuria distluentibus usurpabant: Erant sanè omnia ibi ad amoenitatem comparata: cœli aërisque temperamentum maximum: solum & natura & arte deliciis hominum ἀνοφθαλμῶν accommodum. Sed duo fuere imprimis, quæ in admirationem & amorem Daphnes cunctos raperent: arborum umbriferarum, & optimarum aquarum copia. Præcipuæ arborum lauri & cupressi erant: quas multis constitutionibus cædere imperatores vetuerunt, ut ex historia & Codicis titulo scimus. Erant & arbores aliæ multæ, quæ totum locum instar pergularum tegerent, quas moris est in hortis & pomariis è vitis arbore aliisque conficere. accedebat gratia florum, quos sub illis arboribus terra edebat,

& aspectu & odoratu suavissimos pro anni tempore alios atque alios. *Casaubonus.*

2. *Armisque se gladiatoriiis exercuit.*] Lampridius de Pertinace: *Objectum est Juliano quòd armis gladiatoriiis exercitatus esset.* At sine probro de Hadriano Spartianus, *Gladiatoria quoque arma tractavit.* Idem.

3. *Patienterque delicias fratris & propè invitus ac nolens ferret.*] Lege, & propè non invitus ac volens. Sic ferebat fratris delicias patienter, ut videretur non invitus connivere, & reip. actibus solus, suam & Veri vicem, incubare. Paullo post: *Tanta autem sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia & celaverit, & defendit, cum ei vehementissimè displicerent.* Idem.

Patienterque delicias fratris ac propè invitus ac nolens.] Optime vetus editio: *ac propè invitus ac volens.* & sic legimus: non, *ac propè non invitus ac volens.* quod tamen placuit cruditissimo Casaubono. eleganter dictum, *propè invitus ac volens.* Marcus patienter fratris delicias ferebat, atque ita patienter, ut videretur propè invitus & volens eas ferre. ἐκὼν nempe, ἀένουλι ἢ ἰουμῶν, quod exprimere voluit hoc loco Capitolinus. medius igitur inter volentem & nolentem eas ferebat: qui quidem si potuisset mutare fratrem & facere ut ne in deliciis viveret, libenter id fecisset: sed quoniam mutari non poterat, quod reliquum fuit, ferebat patienter ac propè nolens volens. *Salmas.*

tris & ¹ prope invitus ac volens ferret. Denique omnia quæ ad bellum erant necessaria, Romæ positus & disposuit Marcus & ordinavit. Gestæ sunt res in Armenia pro-
⁹ sperè ² per Statium Priscum Artaxatis captis: delatumque *Armeniacum* nomen utrique principum: quod Marcus per verecundiam primò recusavit, postea tamen recepit. Profligato autem bello, uterque *Parthicus* appellatus est. sed hoc quoque Marcus delatum nomen repudiavit, quod postea recepit. *Patris patriæ* autem nomen delatum fratre absente, in ejusdem præsentiam distulit: medio belli tempore ³ & Civicam patrum Veri & ⁴ filiam suam nupturam ⁵ commissam sororis suæ curæ, ⁶ eandem locupletatam,
 Brun-

1. *Prope invitus ac volens.*] Ausus sum admittere hanc lectionem, cum eam firmanent non modò membranæ Palatinæ, sed & Augustanæ. putant alii adhuc legendum, *prope non invitus*: sed cum id sit contra libros, non id ausus fui recipere; tantò quidem minus, quod videretur exprimere voluisse illud Græcorum, ἐχ' ἐκὼν, ἐκὼν. *Grut.*

2. *Per Statium Priscum Artaxatis captis.*] Armeniæ urbs sive *Φρῆσιον*, captum à Romanis bello Mithridatico: deinde amissum ab iisdem & receptum sæpiùs. Staius Priscus consul fuit primo & vigesimo Pii anno. De cognominibus Marco delatis, quorum hic mentio, adeantur veteres inscripções & nummi. *Casaub.*

3. *Et Civicam patrum Veri.*] Videtur is esse, qui sub Hadriano consulatum gessit cum L. Ceionio Commodo Vero, qui postea dictus est Cæsar. Nominatur in antiquo lapide, SEX. VETVLENS. CIVICA. POMPEIANVS. *Idem.*

4. *Filiam suam nupturam.*] Lucillam Vero desponsatam, antequam ad bellum Parthicum proficisceretur. *Idem.*

5. *Commissam sororis suæ curæ, eandem locupletatam*] Sororis suæ, in Palatino. ex cujus fide totum hunc locum sic constituere licet: *Et filiam nupturam commissam sorori suæ, eandemque locupleta-*

tam, Brundisium usque deduxit & ad eum misit: Romamque statim rediit revocatus eorum sermonibus qui dicerent Marcum velle finiti belli gloriam sibi vindicare. verba autem illa, *eandemque locupletatam*, manifesto de filia Marci, non de sorore capienda sunt. nec aliter patitur orationis contextus. Si enim de sorore intelligeret, aliter loquutus esset, hoc nempe modo: *Filiam suam commissam sorori suæ, eandemque locupletatæ, Brundisium usque deduxit*: sed ut dixi, de filia non de sorore capiendum, quam non nudam ad virum misit, sed locupletatam, ut imperatoris filia conveniebat, & imperatoris uxori futura. *Salmas.*

Commissam sororis suæ curæ.] Palatinus adsentitur Augustanis membranibus, eisque quas excussit Puteanus; habentque tantum, *sorori suæ.* nihilo peius quàm vulgatum; si non melius. *Grut.*

6. *Eandem locupletatam.*] Legendum cenfeo, *eademque locupletata.* nempe sorore sua Annia Cornificia. Nam cum ejus fidei crederet charissimum filia pignus; videtur bonus pater, de ejus salute sollicitus, sororem locupletasse, ut & iter adeò longum ne gravaretur suscipere, & eò diligentius illam curaret. *Casaub.*

Brundisium usque deduxit, & ad eum misit. Romam vero statim rediit, revocatus eorum sermonibus qui dicebant ¹ Marcum velle finiti belli gloriam sibi vindicare, ² atque idcirco in Syriam proficisci. ³ Ad proconsulem scribit, nequis filiae suae iter facienti occurreret. ⁴ Inter haec liberales causas ita munivit, ⁵ ut primus juberet ⁶ apud praefectos aërii Saturni unumquemque civium ⁷ natos liberos profiteri, ⁸ intra tricesimum diem nomine imposto. ⁹ Per provincias tabulariorum publicorum usum instituit, ¹⁰ apud quos idem de originibus fieret quod Romæ

1. *Marcum velle finiti belli gloriam sibi vindicare.*] Quod frigida nimis ambitionis: nedom cadat in hominem Philosophum, *aliena intervenire gloria*, ut loquitur Tacitus l. iv. Hist. cap. ultimo; ubi nos hac de re, plura. *Grut.*

2. *Atque idcirco in Syriam proficisci.*] Decreverat enim initio Marcus in Asiam proficisci, & filiam suam ad Verum ipse deducere: quod Acta etiam Albercii confirmant. *Casanb.*

3. *Ad proconsulem scripsit.*] Putciani, proconsulis. magnam sententiam differentiam: nam ex illa voce *proconsulem*, colligebamus, Marci filiam Brundisii navem conscendisse, non ut in Epirum trajiceret, & inde per provincias Macedoniae, Achaiae, & Asiae, in Syriam tenderet; sed ut rectam in Syriam vel Asiam navigaret. *Idem.*

4. *Inter hac liberales causas ita munivit.*] Juris verbum est *munire*, frequens apud antiquos prudentes. Erat sane Marcus libertatum conservandarum studiosissimus: cujus rei gratia multa ab eo nova jura fuisse introducta, vel xl. Digestorum liber palam fecerit. *Idem.*

5. *Ut primus juberet.*] Falsum hoc, nisi commoda interpretatione mollias. Marcus sane non primus hujus instituti auctor: sed vetus inventum in melius reformavit. *Idem.*

6. *Apud praefectos aërii Saturni.*] Ubi acta publica servabantur. *Idem.*

7. *Natos liberos profiteri, intra tricesimum diem nomine imposto.*] Voluit Marcus unumquemque civium intra tricesimum diem natos liberos profiteri. verba autem illa, *nomine imposto*, otiosa sunt, cum enim profitebantur natos liberos, sub nomine illo & illo eos deferebant. nec aliter in acta referri poterant. inferebatur enim nomen actis publicis. nec nomen tantum, sed etiam cognomen. Forte legendum hoc loco: *Intra tricesimum diem a nomine imposto.* *Salmas.*

8. *Intra tricesimum diem nomine imposto.*] Distingui malim, *Natos liberos profiterentur intra tricesimum diem, nomine imposto.* Nam ante professionem nomina imponebant die iustitiae. Nominalia autem Graeci septima vel octava die a nativitate celebrabant. nec multo aliter, opinor, Latini. *Casanb.*

9. *Per provincias tabulariorum publicorum usum instituit.*] Servi erant publici, qui in provinciarum civitatibus publica Acta curabant: ideo in lege tertia Cod. De servis publicis manumittendis, quidam quod tabulariam administrasset, status controversiam patitur. *Idem.*

10. *Apud quos idem de originibus fieret.*] Hujusmodi tabulas Graeci παιδογενεσις dixerunt. Modestinus libro primo Excusationum: Η ἡλικία δείκνυσι ἢ ἐν παιδογενεσιῶν, ἢ ἐξ ἑτέρων ἀποδείξεων νομίζων. Ubi videtur alteram utilitatem, quae ex isto Marci in-

mæ apud præfectos ærarii: ut si fortè aliquis in provincia natus causam liberalem diceret, testationes inde ferret: atque hanc totam legem ¹ de assertionibus firmavit: ² aliasque de mensariis & auctonibus tulit. Senatam multis cognitionibus, & maximè ad se pertinentibus, judicem dedit. ³ De statu etiam defunctorum intra quinquennium quæri iussit: neque quisquam principum ampliùs senatui detulit. In senatus autem honorificentiam, multis & ⁴ prætoriiis & consularibus privatis decidenda negotia delegavit, quò magis eorum cum exercitio juris autoritas crederet. Multos ex amicis in senatum allegit cum ædilitiis aut prætoriiis dignitatibus: ⁵ multis senatoribus vel pauperibus sine crimine, dignitates tribunitias ædilitiasque con-

10

ci instituto capitur, præter illam quæ ad liberales causas pertinebat. Nam quoties erat de alicujus ætate quæstio, ad tabularios adibatur. Quàm multi autem juris articuli in quibus de ætate moveretur controversia? *Idem.*

1. *De assertionibus.*] Id est, liberalibus causis. *Assertio* vel *vindicia* Græcis *ἡ ἀπαισιᾶ*, vel *ἡ ἀπαισιμὲν δίκην*. *Idem.*

2. *Aliasque de mensariis & auctonibus tulit.*] *Reg. de massariis & auctonibus.* an lateat hîc aliquid viderint acutiores. ego non dubito rectam esse vulgatam, quæ mensarios cum auctonibus rectè jungit: cùm celebrarentur ut plurimum auctiones ad mensam alicujus trapezitæ: nam ibi nomina facere, inde expungere inoris erat. Cura mensariorum ad præfectum Urbi pertinebat. *Idem.*

3. *De statu etiam defunctorum intra quinquennium quæri iussit.*] Et hoc ad liberales causas pertinet, de quibus antè dictum. Sed parum plene Marci beneficium exprimit Capitolinus. Cape tu meliùs ex lege prima Digestis. Ne de statu defunctorum post quinquennium quaratur. *Idem.*

4. *Prætoriiis & consularibus decidenda negotia delegavit.*] Refero huc verba Ulpiani libro primo De appellationibus;

Interdum Imperator ita solet judicem dare, ne liceat ab eo provocare: ut scio sæpius à Divo Marco iudices datos. Idem.

5. *Multis senatoribus vel pauperibus sine crimine.*] Tolle τὸ vel, quod optimam sententiam corrumpit. Senatores pauperes sine crimine, ii sunt de quibus Spartianus in Hadriano. *Senatoribus qui non vitio suo decoxerant, &c.* *Idem.*

Multis senatoribus vel pauperibus sine crimine.] *Palat. Multis Senatibus.* in promptu est facere ex *senatibus*, *summatibus*: *multis summatibus vel pauperibus sine crimine senatoribus.* Summates autem illos intelligo qui non erant ordinis senatorii, quibus dignitates ædilitias & tribunicias concedebat Marcus: quod idem faciebat in senatoribus qui sine crimine ad egestatem perducti essent. *Salmas.*

Multis Senatoribus pauperibus sine crimine, &c.] Prius publicati, *Senatoribus vel pauperibus*; quam syllabam mediam sustuli, quod non invenisset in suis libris Puteanus. vereor nihilominus, ne aliud quid adhuc lateat. nam habet Palatinus: *Multis Senatibus vel pauperibus sine crimine Senatoribus dignitates.* an voluit forte dicere, eis etiam succurrisse quibus paternæ angustię fuerant, non solum quibus propriæ? *Grut.*

1. Nec

concessit: ¹ nec quemquam in ordinem legit nisi quem ipse bene scisset. Hoc quoque senatoribus detulit, ² ut quoties de eorum capite esset judicandum, ³ secretò pertractaret, ⁴ atque ita in publicum prodiret: nec pateretur equites Romanos talibus interesse causis. Semper autem quum potuit, interfuit senatui, etiamsi nihil esset referendum, si Romæ fuit: si verò aliquid referre voluit, etiam de Campania ipse venit. ⁵ Comitiiis præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit: neque unquam recessit de curia nisi consul dixisset, ⁶ *Nihil vos moramur, Patres conscripti*: ⁷ senatum appellationibus à consule factis, judicem dedit. Judiciariæ rei singularem diligentiam adhibuit: ⁸ fastis dies judicarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. ⁹ Prætorem tutelarem primus fecit, ¹⁰ quum antè tutores

1. *Nec quemquam in ordinem legit.*] Reg. *in eum ordinem legit.* planius: sed *ordo* per se, ordinem senatorium designat, aut etiam decurionum: ut sæpe observabis in antiquis inscriptionibus. *Casaub.*

2. *Ut quoties de eorum capite esset judicandum.*] Palatinus: *quoties de quorumdam* ne dubita scribere: *quoties de quorundam capite esset judicandum.* vel, *de aliquorum.* *Salmal.*

3. *Secretò pertractaret.*] Regius, *secretò epre pertractaret.* fortasse pro *secretà opera tractaret.* *Casaub.*

4. *Atque ita in publicum prodiret.*] In Senatum videlicet, tractaturus de eodem negotio cum patribus: vel in forum, ut in tribunali consulis, aut prætoris cum ipsis de re cognosceret. *Idem.*

5. *Comitiis præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit.*] Comitii appellat Capitolinus, judicia quæ in foro aut comitio celebrarentur. Quod ajunt Dio & Capitolinus interfuisse comitiis Marcum usque ad noctem, idem Suetonius de Augusto: *Ipse jus dixit assidue, & in noctem nonnunquam.* *Idem.*

Comitiis etiam usque ad noctem fre-

quenter interfuit.] Comitii notandum heic vocare Capitolinum, non quæ vulgari notione sic dicuntur, sed quæ inferior ætas *placita* vocavit. inde *comitare*, in conventu loqui & dicere: & *comitius*, verbosus, loquax. *Salmal.*

6. *Nihil vos moramur, Patres conscripti.*] Hæc formula dimittendi senatus: at concionem verbo, *DISCEDITE*: quod apud M. Tullium extat, & T. Livium. *Casaub.*

7. *Senatum appellationibus à consule factis judicem dedit.*] Restituimus è libro Puteani, cum antè legeretur *sin autem*, pessimè. *Idem.*

8. *Fastis dies judicarios addidit.*] Etiam in hoc maximi principum, dico Augustum, imitatur exemplum. Vide Suetonium capite xxxii. ubi hunc locum attigimus. *Idem.*

9. *Prætorem tutelarem primus fecit.*] Meminere multis locis juris civilis auctores. *Idem.*

10. *Cùm antè tutores à Coss. poscerentur.*] Tranquillus in Claudio, c. xxxii. *Sauxit ut pupillis extra ordinem tutores à Coss. darentur.* Dabantur & à principe. *Idem.*

tutores à consulibus poscerentur, ut diligentius de tutoribus tractaretur. De curatoribus verò, quum antè non nisi ¹ ex ² lege Lectoria vel propter lasciviam vel propter dementiam darentur, ita statuit ut omnes adulti curatores acciperent non redditis causis. ³ Cavit & sumptibus publicis, & calumniis quadruplatorum intercessit, ⁴ apposita falsis delatoribus nota. Delationes quibus fiscus augeretur, contempsit. ⁵ De alimentis publicis multa prudenter invenit. ⁶ Curatores multis civitatibus, quò latius senatorias tenderet dignitates, ⁷ à senatu dedit. Italicis civitatibus ⁸ famis tempore ⁹ frumentum ex urbe donavit: omnique frumentariæ rei consuluit. ¹⁰ Gladiatoria spectacula

1. *Ex lege Lectoria.*] Nostræ Latoria. & ita legitur leg. 2. de Donat. Cod. Theod. sed & alibi in scriptis codicibus legem hanc Latoriam dici observavimus. *Latius, Latilius, Latitius, Latorius*, nomina Romanorum propria. *Salmas.*

2. *Legē Lectoria.*] Ita membranæ, non Latoria, ut alibi lex hæc vocatur. *Casaubonus.*

Legē Latoria.] Ita exemplar Pal. nempe Latoria; non Lectoria; quod ultimum cum nusquam occurrat apud auctores, heic infarciri minimè potest, suafu unius modo manuscripti. *Grut.*

3. *Cavit & sumptibus publicis.*] Hoc sæpe legimus factum ab Imperatoribus. Suetonius de Nerone, *Multa sub eo & animadversa severè, & coercita, nec minus instituta: adhibitis sumptibus modus, publicæ cœnæ ad sportulas redactæ.* Spartianus de Hadriano: *Judicium sumptus constituit, & ad antiquum modum redegit.* Refero enim ad publicos sumptus. *Casaubonus.*

4. *Apposita falsis delatoribus nota.*] Videtur Marcus poenam legis Rhemnæ intendisse: aut illam ipsam veterem legem, severè & acriter exercuisse, non ut mali principes; qui aut spernebant palam, aut exercebant dicis causa. *Idem.*

5. *De alimentis publicis multa prudenter invenit.*] Ad hoc caput referri potest

quod ante dictum de novorum hominum pueris puellisque ad frumentationem vocatis lege Marci: itemque sequentia hæc verba; *Rei frumentariæ graviter providit.* Illud pertinet ad alimenta eorum qui pane gradili alebantur. hoc ad universi populi Rom. commoda: cui soliti imperatores summa cura procurare ex Ægypto, Africa, Sicilia frumenti atque aliarum specierum vilitatem. Sed providit Marcus & privatorum alimentis. Quare cogitemus an non sit hic legendum, *De alimentis publicis privatique.* *Idem.*

6. *Curatores multis civitatibus à senatu dedit.*] Sic *Aquini curator* nominatur in Pescennio Nigro. Erant & regionum curatores, ac viarum, quorum mox fit mentio, & passim in saxorum inscriptionibus: atque alii multi sub titulis diversis curatores leguntur. *Idem.*

7. *E senatu dedit.*] Palatinus: à senatu dedit. & sic supra. *Salmas.*

8. *Famis tempore frumentum, &c.*] Sic & Pal. quod malim, quàm aliorum, *frumenta.* *Grut.*

9. *Frumentum ex urbe donavit.*] *Regius, frumenta.* sic scribendum. *Casaub.*

10. *Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit.*] Tria præcipua Marci inventa fuerunt temperandis hisce crudelissimis spectaculis. Primum illud, quòd sumtus minuit; quòd pertinent sequen-

cula omnifariam ¹ temperavit : Temperavit etiam scenicas donationes , ² jubens ut quinos aureos scenici acciperent : ita tamen ut nullus editor decem aureos egrederetur . Vias etiam urbis atque itinerum diligentissimè curavit . ³ Rei frumentariæ graviter providit . ⁴ Datis juridicis Italiæ consuluit , ⁵ ad id exemplum quo Adrianus consulares viros reddere jura præceperat . ⁶ Hispaniis exhaustis ⁷ Italica allectione contra Trajani præcepta ,

¹ vere-

tia hæc verba : *Gladiatorii muneris sumtus modum fecit* . Alterum , quòd munera jussit edi increuta , (certè quoties ipse interesset) retunfis aut præpilatis gladiis , & more athletarum sine cade . Tertium illud fuit , quòd gladiatores ad bellorum usum traduxit , contra veterem observationem militare jussos . *Idem* .

1. *Temperavit etiam scenicas donationes .*] An de corollariis solum histrionicis intelligit , quorum meminere Cicero , Plinius , Suetonius , alii ? an in universum de omnibus quæ accipere soliti histriones ? Sæpe enim sobrii principes horum mercedem aut temperarunt , aut resciderunt , ut Tiberius . *Idem* .

2. *Jubens ut quinos aureos scenici acciperent .*] Juvenalis ,
Accipe victori populus quod postulat aurum .

Vetus interpres , *In theatro solent petere quinque aureos : nam non licebat amplius dare . Idem* .

Jubens ut quinos aureos .] Vox jubens , supervacanea est . verùm auctoribus istis absurdè præscribatur loquendi forma melior : adeo passim ab eâ discedunt . nam & capite sequenti ubi legitur : *Non aliter egit quàm est actum sub civitate libera ; poterat omninò omitti illud , est actum sub .* ut veit nullum fuisse discrimen inter imperium Marci , & rempublicam Romanorum veterem . *Græz* .

3. *Rei frumentaria graviter providit .*] Dicitur modò , *omniq; frumentaria rei consuluit* . quorsum igitur hæc nunc repetuntur ? *Casaub* .

4. *Datis juridicis Italiæ conf .*] Vide ad Hadrianum . *Idem* .

Datis juridicis Italiæ consuluit ad exemplum Hadriani .] Quomodo hæc accipiemus ? an sublatis consularibus , quos judices per Italiam instituerat Hadrianus , juridicos in eorum locum substituit Antoninus ? jurisdictio in Italiæ provinciis varie pro temporibus administrata , modo per consulares , modo per juridicos , modo per correctores , & postea etiam per consulares sub Constantino & sequentibus . *Salmas* .

5. *Ad id exemplum .*] Regius , *addidit ad id exemplum* . videntur temere geminasse voculas *ad id* . inde vox illa ficta . puto hoc verius , quàm quod aliquando existimavi : quia præcedat vox *consuluit* , omissam esse dictionem *consulares* : ut ita scribatur totus locus . *Datis juridicis Italiæ consuluit : consulares etiam addidit , ad id exemplum , quo Hadrianus consulares viros reddere jura præceperat* . *Casaub* .

6. *Hispaniis exhaustis .*] Frequentibus dilectibus . *Idem* .

7. *Italica allectione contra Trajani præcepta .*] Italiam bellis civilibus exhaustam coloniis frequentaverat Augustus : simul exemplum futuris principibus dederat , ut milite Italico parcius numeros explerent . quod adeò servatum est , ut scribat Herodianus libro secundo , Italos traductis pridem animis ab arte militari ad pacis artes , uni agricolationi operam dare . Cùm igitur milite provinciali legiones subinde supplerentur , maxime autem Hispanico ; soliti principes exhausta per provincias oppida Italicis colonis frequentare : quod

¹ verecundè consuluit. Leges etiam addidit ² de vicefima hereditatum, ³ de tutelis libertorum, ⁴ de bonis maternis, & item de filiorum successione pro parte materna, ⁵ utque senatores peregrini quartam partem in Italia possiderent. Dedit præterea curatoribus regionum ac viarum potestatem, ut vel punirent, vel ad præfectum urbi puniendos remitterent ⁶ eos ⁷ qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo exegissent. Jus autem magis vetus restituit quàm novum fecit. Habuit secum præfectos, ⁸ quorum & auctoritate & periculo semper jura dictavit. Usus autem

quod postea Trajani lege vetitum fuisse ex hoc unico loco discimus. *Idem.*

1. *Verecundè consuluit.*] Cum multa & accurata excusatione, qua publicè est usus: ut appareret ipsum, salva in Trajanum reverentia, legem Trajani migrare. *Idem.*

2. *De vicefima hereditatum.*] Adi ad juris auctores, & Plinium in Panegyrico. *Idem.*

3. *De tutelis libertorum.*] Ita membranz. Legitimæ tutelæ species quædam est libertorum aut libertarum tutela. Alii libri scribunt, *liberorum.* hoc est, de iis quos patres liberis suis possent tutores dare aut non possent. ita exponimus, quia non dicit simpliciter, *de tutelis*: aut, *de tutelis pupillorum.* *Idem.*

De tutelis libertorum.] Sic quoque Pal. non *liberorum*, quod heic convenientius videri queat. *Grut.*

4. *De bonis maternis.*] Rectè: nam jus novum introduxit Marcus, ut matribus liberi ab inestato succedant: atque hoc est quod modò orationem D. Marci nominant; modò Senatufconsultum Orphitianum: quia Orphico & Ruffo *Coss.* fuit factum. fusc de his apud Jurisconsultos. *Casaub.*

5. *Utque senatores peregrini quartam partem in Italia possiderent.*] Non est novum jus, sed veteris reformatio quædam. Plin. libro sexto, epistola XIX. Qui è provinciis fiebant senatores, non ideo cogebantur prius domicilium deserere: ut etiam habetur disertè in ti-

tulo De senatoribus. propterea hujusmodi opus fuit legibus. *Idem.*

6. *Eos qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo exegissent.*] Lege titulum Pandectarum, De publicanis & vectigalibus. At liber regius, *ultra vehicula*: ut referatur ad eos qui cursum publicum usurpabant: de quibus multa scimus à variis principibus constituta. *Idem.*

7. *Qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo exegissent.*] Haud secus Pal. non *vehicula*, quod heic minus locum suum tueatur. Diximus de istis adfatim ad illa Taciti: *Ergo edixit Princeps, ut leges cujusque publici, occultæ ad id tempus, prescriberentur.* *Grut.*

8. *Quorum & auctoritate & periculo jura dictavit.*] Scrib. *quorum ex auctoritate* non solum usus est consilio jurisconsultorum; sed & formulam secutus ab illis sibi præscriptam. *Casaub.*

Quorum & auctoritate & periculo jura dictavit.] Verba autem ipsa haud scio an illam sententiam admittant, ut Marcus non solum usus sit consilio jurisperitorum, sed etiam formam sequutus ab iis præscriptam. de præfectis enim loquitur urbis & prætorio, quorum auctoritate ac periculo jura dictasse Antoninum refert. Cum auctores alicui sumus aliquid faciendi, jubemus ut periculo nostro faciat. sic judices periculo suo judicare dicebantur, à quibus appellari non licebat: quos *periculè sui judices* eleganter vocat Ammianus Marcellinus. à præfectis non appellabatur.

12 rem est Scævola præcipuè juris perito. Cum populo autem non aliter egit quàm est actum sub civitate libera. Fuitque per omnia moderatissimus in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis: fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens. ¹ Nam ² quum quendam Veterasium famæ detestandæ honorem petentem moneret ³ ut se ab opinionibus populi vindicaret, & ille contrà respondisset, multos qui secum in arena pugnassent, se prætores videre, patienter tulit. Ac ne in quenquam facilè vindicaret, ⁴ prætorem quoque dum pessimè egerat, non abdicare se prætura jussit,

batur. & præfectus quidem prætorio semper vice sacra judicavit: præfectus urbi non semper. auctoritate igitur ac periculo suorum præfectorum, jura semper dictavit Marcus, id est, præfectis suis potestatem absque provocacione judicandi semper concessit. *Salmasius.*

Quorum ex auctoritate & periculo semper jura dictavit.] Videatur heic Casaubonus noster, nec non Cujacii liber v. Observ. cap. 25. non possum tamen mihi persuadere aliud esse *periculum*, quàm *breviculum*: de quo certius quid opinarer si incidissem in testimonia, quorum, tamquam laudata à doctissimo Savarone, meminit Casaubonus noster. *Grut.*

1. *Nam cum quendam Veterasium.*] Hunc ideo famæ detestandæ hominem vocat Capitolinus, quod sapius ad bestias pugnasset. debet igitur illius infamias hominis heic nomen esse proprium. Palatinus habet: *Vetrasium*. forte: *Vetrasium* vel *Vitrasium*. *Salmas.*

2. *Cum quendam Veterasium.*] Non assentior Petro Fabro, scribente *quendam harenarium*. Potest scribi *Vitrasium*. fuit Romæ ea tempestate nota gens Vitrasia: unde & Vitrasiano senatusconsulto nomen. potest etiam, *Vetretasium*, ut accedamus propius ad vestigia

editæ lectionis. eam vocem ad Lampridii Commodum explicamus. *Casaub.*

Cum quendam Vetrasium.] Vulgo editi *Vetrasium*: sed malunt alterum membranæ Palatinæ. *Grut.*

3. *Ut se ab opinionibus populi vindicaret.*] Hoc est, sermonibus & rumoribus, qui de eo sinistri jactabantur: id enim est *opinio* & *opinari*, ut ad Suetonium observabamus. *Casaub.*

Ut se ab opinionibus populi vindicaret.] Opiniones heic populi de illo Vetrasio vel Vetrasino, malæ & in malam partem. nam *opinio* ut *fama*, est *ἡ μέγιστος*. unde & *opinari* bene aut male de aliquo. recentioris tamen Latinitatis auctores frequentius in bonam accipiebant *opinari*. unde *opinati duces*, optimi & præstantissimi, *ἡ δὲ δόκιμος ἡ δὲ δόκιμος*. *Salmas.*

4. *Prætorem quoque dum pessimè egerat.*] Reg. *prætorem qui dum p. c. Legge, prætorem qui quiddam p. e. vel quædam.* *Casaub.*

Prætorem quoque dum pessime egerat.] Optimus Palatinus: *prætorem qui quædam pessime egerat.* & ita omnino scribendum. *Salmas.*

Prætorem qui quædam pessimè egerat.] Sic nullo apice minus Palat. codex. nam malè retrò cusi, *prætorem quoque dum pessimè egerat.* *Grut.*

justit, sed collegæ jurisdictionem mandavit. ¹ Fisco in causis compendii nunquam judicans favit: ² sanè quamvis esset constans, erat etiam verecundus. Posteaquam autem à Syria victor frater rediit, patris patriæ nomen ambobus decretum est, quum se Marcus absente Vero ergà omnes senatores atque homines moderatissimè gessisset. ³ Corona præterea civica oblata est ambobus, petiitque Lucius ut secum Marcus triumpharet. Petiit præterea Lucius ut filii Marci Cæsares appellarentur. Sed Marcus ⁴ tanta fuit moderatione ut quum simul triumphasset, ⁵ tamen ⁶ post mortem Lucium tantum Parthicum, Germanicum se vocaret, quod sibi bello proprio pepererat. In triumpho autem liberos Marci utriusque sexus secum vexerunt, ⁷ ita tamen

1. *Fisco in causis compendii judicans nunquam favit.*] Fisci mala causâ nunquam nisi sub bono principe: ait Plinius in Paneg. Casaub.

2. *Sanè quamvis esset constans, erat etiam verecundus.*] Non est hic *verecundus* αἰσχρὸς ἠλός, sed αἰδέμενος, & is qui rogatus negare non sustineret. Sic Græci αἰδέσθαι pro, cedere precibus. Verecundiæ illi quam Capitolinus hic intelligit, affinis est quæ propriè Græcis cum nimia est, δουροπία dicitur. sed à nimietate hujus affectus Marcum defendit auctor his verbis, erat *verecundus sine ignavia*. Idem.

3. *Corona præterea civica.*] Propter summam hujus coronæ nobilitatem, ejus honos jam inde ab Augusto ad imperatores est translatus. Idem.

4. *Tanta fuit moderatione.*] Reg. *tante fuit moderationis*. Idem.

5. *Tamen post mortem Lucium.*] Apertè mendosam scripturam sic emendabam: *Tamen post mortuum Lucium, cum tantum Parthicum, Germanicum se vocaret.* Sed aliter statuendum auctoribus membranis: in quibus *Lucii* scriptum est, voce *Parthicum* prætermisâ. Scribe igitur, *post mortem Lucii tantum Germanicum se vocaret*. Idem.

Tamen post mortem Lucium tantum Par-

ibicum.] Si quid esset mutandum, sic esset: *tamen post mortem Lucii, Lucium tantum Parthicum, se vero Germanicum vocaret.* vel si *post mortem tantum legamus*, facile erit intelligere mortem Lucii: *Parthicum* autem etiam appellatum Marcum dum viveret Lucius, ostendit Capitolinus supra: *prostrigato autem bello uterque Parthicus appellatus est.* sed hoc quoque sibi Marcus delatum nomen repudiavit, quod postea recepit, ut ex hoc loco apparet. mortuo Lucio, *Lucium tantum Parthicum, se vero Germanicum vocavit*, quod nomen sibi proprio specialique bello pepererat. posset etiam legi: *post mortem Lucii cum tantum Parthicum, se vero Germanicum vocaret.* Salmas.

6. *Post mortem Lucii tantum Germanicum se vocaret.*] Accedit prorsus ad hanc aliorum authenticorum scripturam Pal. nisi quod habeat, *Lucium*. editi prius, *Post mortem Lucium tantum Parthicum Germanicum se vocaret.* Grut.

7. *Ita tamen ut & puellas virgines veheret.*] Erat moris jam olim, ut cum patre triumphante veherentur in curru, non pueri solum, sed & puellæ. *τὸ tamen* hic non est particula adversativa; sed πειρέσεις, ut aliquoties in his libris. Casaub.

tamen ut & puellas virgines veherent. ¹ Ludos etiam ob triumphum decretos spectaverunt habitu triumphali. Inter cætera pietatis ejus hæc quoque moderatio prædicanda est : ² Funambulis post puerum lapsum culcitrâ subjici jussit : unde hodièque rete prætenditur. Dum Parthicum bellum geritur, natum est *Marcomannicum*, quod diu eorum qui aderant arte suspensum est, ut finito jam orientali bello Marcomannicum agi posset. Et quum famis

1. *Ludos ob triumphum decretos.*] Qui etiam ludi victoriæ aut victoriales dicuntur. *Idem.*

2. *Cunabulis post puerorum lapsum culcitrâ subjici jussit.*] Regius *Funabilis* : sine dubio pro *funambulis*. Scribimus igitur, *Funambulis post puerorum lapsum*. Et notum est quanto cum sui capitis periculo artem quam profitentur funambuli exercent. Quare non rarò videmus accidere, ut vel peritissimi usque maximo præditi schœnobatæ de sublimi fune lapsi funus inveniunt. Neque potest obscurum esse quòd pertineat ingeniosum istud principis humanissimi de culcitrâ subjiciendis inventum. Etiam hodie solet culcita excipi funambulus, cum pectori incumbens, per extantum funem, volanti similis deorsum fertur. Ait autem *post puerorum lapsum*, occasionem indicans quæ Marcum impulit, ut hoc excogitaret. Sed sequentia quomodo interpretabimur? unde hodièque rete prætenditur. aut quis veterum hujus moris fecit mentionem? Quamobrem vulgatam lectionem *cunabulis*, quam & scripti plerique retinent, damnare non possumus. Sententiam quæ optima simul & planissima est, fuscè explicamus in Commentario De lectis & stragula veterum veste, capite de cunis infantium. *Culcitrâ* scribit regius, cum vulgaris : rectius *culcitas* cum Pandectis Pisani & libris melioribus. *Idem.*

Cunabulis post puerorum lapsum.] Nihil illa lectione inquinatius. De funambulis autem loqui velle Capitolinus.

num certo certius est, non de cunabulis legendum igitur ex Palatino : *funambulis post puerum lapsum, culcitrâ subjici jussit. post puerum lapsum*, non *post lapsum puerorum*. nec enim credibile tot pueros lapsos esse. Hic ergo sensus est: Cum funambulus puer lapsus esset, & ut credi par est, collum fregisset, Marcus qua erat moderatione & pietate, ne quid tale postea eveniret, funambulis culcitrâ subjici jussit, ut si laberentur funambuli, culcitrâ excepti nihil mali paterentur. sequitur : *unde hodièque rete prætenditur*. Ut si fune laberentur, reti quod prætendebatur suscepti, ad terram usque non devenirent? Rectè habet Palatinus. sed pro *rete* positum est. *Salmasius.*

Funambulis post puerum lapsum culcitrâ subjici jussit.] Sic initio fuit in Palatino integro. sed factum deinde, *Cunabulis post puerorum lapsum culcitrâ*; quomodo vulgati, perperam. vult enim pueri funambuli casum occasionem præbuisse huic remedio. quamvis possit quoque retineri, *puerorum*; uti plures scilicet deciderint. planè Palatinus in quo excerpta præfert : *Funambulis post puerorum lapsum culcitrâ*, &c. qui heic propugnant *cunabula*, non faciunt illi quidem absurdè : sed difficiliter forte probaverint rete ideo præparatum cunabulis ne inde exciderent pueri, quàm ego ostendero schœnobatis rete subtextum ne deciderent in perniciem suam, & fortassis etiam spectatorum, quod suo avo obtinuisse, indicare voluit Capitolinus. *Grut.*

famis tempore populo insinuasset de bello, ¹ fratre post quinquennium reverso, in senatu egit, ambos necessarios dicens bello Germanico imperatores. ² Tantus autem terror belli Marcomannici fuit, ³ ut undique sacerdotes Antoninus acciverit, peregrinos ritus impleverit, ⁴ Romam omni genere lustraverit, retardatusque à bellica profectioe sit. celebravit & Romano ritu lectisternia per septem dies. ⁵ Tanta autem pestilentia fuit ⁶ ut vehiculis cadavera sint ⁷ exportata ⁸ sarracisque. ⁹ Tunc autem ¹⁰ Antonini leges sepeliendi sepulcrorumque asperrimas sanxerunt:

1. *Fratre post quinquennium reverso.*] Constat ratio: nam in Vero dicitur hoc bellum per quadriennium esse actum, non tam à Vero, quàm à legatis Veri. in itu & reditu aut belli apparatu, vel ordinatione provinciæ bello confecto, annus insumtus. *Casaub.*

2. *Tantus autem terror belli.*] Scribe ex eodem Palatino: *tantus autem timor.* Timor enim ex parte Romanorum erat, qui Marcomannos, & ab illis bellum timebant. *Salmas.*

Tantus autem terror belli Marcomannici fuit.] Vox fuit forsitan attexta à librariis. planè non comparet in Pal. nisi à manu secundâ. *Grut.*

3. *Ut undique sacerdotes acciverit.*] Puto tunc accidisse propter ingentem numerum victimarum quæ mactabantur, & in futurum mactandæ vovebantur, ut jocis urbanorum hominum perstringeretur hic imperator: cum dicerent, boves, si victor rediret Marcus, defuturos. *Casaub.*

4. *Romam omni genere lustraverit.*] Usitatum lustrationis genus fuit, ut vel aspergine circumlatæ aquæ urbes expiant. vel ipsas victimas cum pomercia aut muros urbis ducerent. *Idem.*

5. *Tanta autem pestilentia fuit.*] Scribe cum Regio, *Tanta autem tunc pestilentia.* vel ut nobis placebat, *Tanta ea tempestate pestilentia fuit.* *Idem.*

6. *Ut vehiculis cadavera sint exportata sarracisque.*] Cum de more honestiores

in lectis efferrentur; vel pauperes, populari saltem sandapila, non vehiculis, ut tunc: & quidem ad sordidos usus comparatis. tale enim sarracum fuit. *Idem.*

7. *Exportata sarracisque.*] *Serracisque.* Serracum & Sarracum dicebatur, & erat hæc vox jam optimis Latinitatis temporibus usitata. *Juvenalis:*

———— *coruscat*

Serraco veniente abies. —

Glossæ: *Sarraca*, ἀμαξα. Corrigen- dus error est eruditorum hominum, quibus hodie persuasum est *soracum* idem esse cum *sarraco*. tantum sane interest quantum inter *cophinum* & *plaustrum*. *Soracum* enim vox est mere Græca, nam σάραξον illis dicitur. *Salmasius.*

8. *Sarracisque.*] Pal. *serracisque.* *Gruterus.*

9. *Tunc autem Antonini leges sepeliendi, &c.*] Quia grassante pestilentia violari sepulcrorum jura solebant, alias sanctissima: ideo novis legibus hæc fuit tum opus: & eo quidem asperioribus, quo vehementior erat vis morbi. Declarant hunc locum Thucydidis verba è descriptione illa accurata pestilentia Atheniensium. ut ex lege sexta De religiosis, & sumptibus funerum: & lege tertia De sepulchro violato. *Casaubonus.*

10. *Antonini leges sepeliendi sepulcrorumque asperrimas sanxerunt.*] Pal. *asperrima*, quod etiam ferri queat. *Grut.*

runt: ¹ quandoquidem caverunt ² ne uti quis vellet fabricaret sepulcrum: quod hodieque servatur. Et multa quidem millia pestilentia consumpsit, multosque ex proceribus: quorum amplissimis Antoninus statuas collocavit. ³ Tantaque clementia fuit ⁴ ut & sumptu publico ⁵ vulgaria funera juberet efferrī: ⁶ & plano cuidam qui diripiendæ urbis occasionem cum quibusdam conscis requirens, de caprifici arbore in campo Martio concionabundus, ignem de cælo lapsurum, ⁷ finemque mundi affore diceret, si ipse lapsus ex arbore in ciconiam verteretur: quum statuto

1. *Quando quidem caverunt, ne uti quis vellet fabricaret sepulcrum.*] Hæc lectio est membranarum: ubi disertè scriptum ne, secus quàm in vulgatis. coërcentur hac lege immodici heredum sumtus circa sepulcra: quæ pro defuncti conditione ad certum modum impensarum Marcus redegit. Sed cum pestilentia tempore hæc lex sit lata, quando catervatim homines moriebantur, non video quàm opportuna lex ista fuerit. nam ut docebatinus ex Thucydide, tali tempestate incuriam potiùs heredum circa defunctos, habuit Marcus castigare, quàm luxum coërcere. Quare unius vocis adjectione locum ita censam potiùs integrandum: *Quando quidem caverunt, ut si quis succedere vellet, fabricaret sepulcrum.* Casaub.

Quando quidem caverunt ne uti quis vellet fabricaret sepulcrum.] Pal. Cod. sic habet: *Tunc autem Antonini, &c. quandoquidem ita caverunt, ne quis velle fabricaretur sepulcrum.* ex quo facimus: *quandoquidem ita caverunt, ne quis belle fabricaretur sepulcrum.* belle autem sepulcrum fabricari, est sumptuose sepulcra ædificare & marmoribus & aliis ejusmodi decorare: quod veterunt illo in tempore, cum pestis ubique grassaretur, Antonini, caveruntque ne quis belle sepulcrum conderet. Belle autem pro decore & magnifice non heic tantum sed alibi positum leges. merito igitur ita caverunt prudentissimi imperatores: ne multum temporis impen-

deretur extruendis magnificis sepulcris, & mora illa retardarentur sepulcra: quod minime oportuit in tanta sepeliendorum hominum & fabricandorum sepulcrorum multitudine. *Salmasius.*

2. *Ne uti quis vellet fabricaret sepulcrum.*] Lectio importuna. tale enim nihil præcipiendum veniebat tempore pestis; sed potius, ne quis negligeretur ab heredibus, ut rectè monuerunt viri eruditissimi Palatinus nihil nobis optulatur, nisi quod detegat falsitatem scripturæ: habet enim, *ne quis velle abficaretur sepulcrum.* Grut.

3. *Tantaque clementia fuit.*] Abutitur voce clementia: nam ὀσιαν, & pietatem erga defunctos intelligit. *Casaub.*

4. *Ut & sumtu publico vulgaria funera juberet efferrī.*] Reg. *servi.* Æmilius Probus, sive is est Cornelius Nepos, in Cimone, *Complureis pauperes mortuos, qui unde esserentur non reliquissent, suo sumtu extulit.* Idem.

5. *Vulgaria funera juberet efferrī.*] *Juberet & eo ferrī, Palat. mendose. Salmas.*

6. *Et vano cuidam.*] Ita nostri codices. ar liber Fulvii Ursini *plano.* vltatiùs, & meliùs. *Casaub.*

Et vano cuidam.] Palatinus cum Ursini codice consentit: habet enim, *& plano cuidam.* & ita restituendum. Glossæ: *platum. fallacem, ἄνδρ ἰσθαρῶν.* *Salmas.*

7. *Finemque mundi affore diceret.*] *Scribe dicebat: ut in Regio. Casaub.*

tuto tempore decidisset, atque ex sinu ciconiam emisisset, perducto ad se atque confesso veniam daret. ¹ Profecti itaque sunt paludati ambo imperatores, ² Victoralis & Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus quæ pulsæ à superioribus barbaris fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus. Nec parum profuit ista profectio, ³ quum Aquileiam usque venissent. Nam plerique reges & cum populis suis se retraxerunt, & tumultus autores interemerunt. Quadi autem amisso rege suo, non prius se confirmaturos eum qui erat creatus, dicebant, quàm id nostris placuisset imperatoribus. ⁴ Lucius tamen invitum profectus est, ⁵ quum plerique * ad legatos imperatorum mitte-

1. *Profecti itaque sunt.*] Sic regius. erat prius, *profecti tamen sunt.* Scribebam *tandem.* ut hac voce indiceretur mora biennii in belli hujus apparatu consumta. *Idem.*

Profecti itaque sunt paludati ambo Imperatores.] Sic regius codex. at nonster heic adheret vulgatis: *Profecti tamen sunt,* quod retineri queat, quemadmodum & infra: *Lucius tamen invitum profectus est;* nisi mutare velimus in *tandem,* ut placebat viris summis. *Grut.*

2. *Victoralis & Marcomannis cuncta turbantibus.*] Victovali jam inde à temporibus Trajani inter inimicas Romanas gentes innoverunt. meminere Eutropius, Ammianus & alii: Aliis dicuntur *Victrophali,* quibusdam *Victubali:* Praxiano Byzantio. *Casaub.*

Victoralis.] *Victualis,* Palatinus. *Salmas.*

Victoralis & Marcomannis.] Pal. unâ litterâ minus, *Victualis.* *Grut.*

3. *Cum Aquileiam usque venissent.*] Qui? nam potest utrovis modo accipi: sive de Marco & Vero, sive de hostibus: quos Marci temporibus usque ad vicina Aquileiæ loca progressos esse, testes Lucianus in Pseudomanti, & Dio. & addit Lucianus eam urbem penè interceptam à Barbaris. accipio tamen de imperatoribus: quos Aquileiam venisse, iterum in Vero dicitur. *Casaub.*

Cum Aquileiam usque venissent.] Aquileiæ hiemabant imperatores ut statim ineunte vere in Marcomannos proficiscerentur. *Salmas.*

4. *Lucius tamen invitum profectus est.*] Invitum traxit Marcus. *Casaub.*

5. *Cum plerique ad legatos imperatorum mitterent.*] Cur ad legatos, cum ipsi imperatores adessent? Scribe, *Cum plerique ad imperatorem legatos mitterent.* *Idem.*

Quum plerique ad legatos imperatorum mitterent.] Legatos nempe consulares qui provincias barbaris vicinas regebant & in quibus belli semper aliqua suspicio esset. has provincias, quod annuis magistratibus regi non possent, sibi Casar reservavit, & per legatos consulares eas administrabat. barbari igitur ad illos legatos miserunt, qui limites tuebantur, & defectionis veniam postularunt. non repugnabo tamen si quis eruditissimo Casaubono assentietur legenti: *quum plerique legatos ad imperatorem mitterent.* nisi sit verius: *ad imperatores.* cum autem dicat Capitolinus Lucium tamen invitum profectum esse, non jam de profectioe illa accipio qua Romam egressi Aquileiam usque venerunt, sed de ea qua Marcus ulterius pergere voluit & adversus Barbaros proficisci. cum enim Aquileiæ hiernarent, & reges plerique se retraxerunt, & legatos miserunt defectionis

mitterent, defectionis veniam postulantes. Et Lucius quidem ¹ quòd amissus esset præfectus prætorio Furius Victorinus, ² atque pars exercitus interisset, redeundum esse censebat: Marcus autem fingere barbaros existimans & fugam ³ & cætera quæ securitatem bellicam ostenderent, ob hoc ne tanti apparatus mole premerentur, ⁴ instandum esse dicebat. Denique transcensis Alpibus longius processerunt, composueruntque omnia quæ ad munimen Italiæ atque Illyrici pertinebant. Placuit autem, urgente Lucio, ut præmissis ad senatum literis Lucius Romam rediret. ⁵ Via quoque posteaquam iter ingressi sunt, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, ⁶ apoplexi arreptus periit.

nis veniam postulantes. quod cum fieret, Lucius redeundum esse censebat: Marcus autem ulterius tendendum, quod simulate illa fieri à barbaris crederet, ne mole belli premerentur. Sed verius est de tota profectioe accipiendum quam non libenter Lucius aggrediebatur, cui urbanæ voluptates magis erant cordi. *Salmas.*

* *Ad legatos imperatorum.*] Nihil abit ab hac scripturâ Pal. nec video cur ferri nequeat, in tantâ totius narrationis confusione. *Grut.*

1. *Quòd amissus esset præfectus prætorio Furius Victorinus.*] Qui fortasse idem est cum Cornelio Victorino præf. prætor. de quo in vita Pii. Pro *amissus*, alii libri scribunt, *admissus*. quod Turnebo scimus probatum. *Casaub.*

Quod amissus esset.] Quamvis non abeat à vulgato, *amissus*, noscer Pal. placuit tamen Turnebi *admissus*; uique cum item extaret in misl. aliis. *Grut.*

2. *Atque pars exercitus interisset.*] Pal. ut *quæ pars*, &c. Idem.

3. *Et cetera quæ securitatem bellicam ostenderent.*] Numquam memini fugam inter securitatis bellicæ signa. itaque aliud quid ei voci subit oportet. an fuit? *quæ inscuritatem bellicam*; &c. Idem.

4. *Instandum esse dicebat.*] Puteani melius, *dicebat*. *Casaub.*

Instandum esse dicebat.] Ita præter Puteani codicem etiam Pal. non *dicebat*, ut vulgg. *Grut.*

5. *Via quoque posteaquam iter ingressi sunt.*] Non displicet quomodo in nonnullis editionibus est emendatum: *Unâ quoque postea iter ingressi sunt.* Et si scribit idem Capitolinus in Vero non ambos esse profectos, sed Lucium solum in urbem destinatum. Verùm non constat sibi Capitolinus: sicut sequentia quoque arguunt. Melius autem ista cum sequentibus cohærebunt, si scribas: *Ubi autem postea unâ iter ingressi sunt, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, ap.* *Casaubonus.*

Via quoque postquam iter ingressi sunt.] *Via* dixit pro *in via*. in *via* autem extinctum esse Lucium omnes consentiunt. distingue igitur hunc locum: *Via quoque, postquam iter ingressi sunt, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, apoplexi arreptus periit.* *Salmas.*

Via quoque posteaquam iter ingressi sunt, sedens cum, &c.] Nihil adminiculatur Palat. præfert tantum; *bia* quoque *postquam inter ingressi sunt*. aliquid proculdubio deest. *Grut.*

6. *Apoplexi arreptus periit.*] Scribe, *apoplexia*. *ἄπο πλῆξις*. *Casaub.*

Apoplexi arreptus periit.] Nec fidem potest facere ad legendum, *apoplexia*. nam *apoplexi* veteres & optimi nostri

periiit. ¹ Fuit autem consuetudo Marco ut in circensium 15
spectaculo legeret, audiretque ac subscriberet: ² ex quo
quidem sæpe jocos popularibus dicitur laceffitus. ³ Mul-
tum sanè potuerunt liberti sub Marco & Vero, Geminas
& Agaclytus. Tantæ autem sanctitatis fuit Marcus, ut
Veri vitia & celaverit & defenderit, quum ei vehementis-
simè displicerent, ⁴ mortuumque eum divum appellave-
rit: amitalque ejus & sorores honoribus & salariis decre-
tis sublevaverit atque provexerit, sacrisque eum plurimis
honoraverit. flaminem & ⁵ Antonianos sodales, & omnes
honores ⁶ qui divis habentur, eidem dedicavit. ⁷ Nemo
est principum quem non gravis fama perstringat, usque
adeo ut etiam Marcus in sermonem venerit ⁸ quòd Verum
vel

fri retinent. nec dubium quin ἀπο-
πληξίαις vocent ejusmodi species mor-
borum, per quas, impetu ruentis san-
guinis & vitales vias obstruentis mo-
mento quis eripitur, & suffocatur. *Salmasius.*

Apoplexia correptus.] Sic regius co-
dex, melius quàm retro cusi, *apoplexi*
arrepus, quomodo tamen & Palatinus:
neque aliter ea dictio scribitur apud
alios inferioris ætatis scriptores. *Grut.*

1. *Fuit autem consuetudo Marco.*] Quàm aliena hæc sint ab isto loco, ne-
tiones quidem monendi sunt. *Casaub.*

2. *Ex quo quidem sæpe jocos populari-
bus dicitur laceffitus.*] Confer cum simi-
li loco apud Tranquillum libro secun-
do, capite xlv. *Idem.*

3. *Multum sanè potuerunt liberti sub
Marco & Vero, Geminas & Agaclytus.*] En solutas scopas. expones verò ex iis
quæ scribit idem Capitolinus in Vero,
*Liberti multum potuerunt apud Verum, ut
in vita Marci diximus.* Nam posita hic
vetba Marci æquè ac Veri existimatio-
nem lædunt: immeritò, & non sine
scriptoris vel exscriptoris lata culpa.
Idem.

4. *Mortuumque eum divum appellave-
rit.*] Nummi veteris inscriptio, DIVVS.
VERVS. PARTHYCVS. & ab altera facie,

CONSECRATIO. S. C. *Idem.*

*Mortuumque cum divum appellave-
rit.*] Meminit quoque Galenus Lucii
ἀποθεώσεως. *Salmas.*

5. *Antonianos sodales.*] *Antoninianos.*
Lapis antiquus: SODALI. ANTONI-
NIANO. VERIANO. FETIALLI. *Casaub.*

Antoninianos sodales.] Editi *Anto-
nianos*; malè & præter ms. Pal. *Grut.*

6. *Qui Divis habentur.*] Pal. à manu
prima, *Diis*, quod eodem redit, ut pu-
to. *Idem.*

7. *Nemo est principum quem non gravis
fama perstringat.*] Nè hominum quidem,
vel sanctissimorum, nedum principum.
Græcorum verum est dictum, ἀπεί-
μετον ἔστι τὸ ἀψώτων. *Casaub.*

8. *Quòd Verum veneno ita sustule-
rit, &c.*] Fabulam tangit Capitolinus
iterum in Vero, & Aurelius Victor:
ambo acriter confutant. Dio aliter rem
narrat: Verum Marci vitæ insidiatum,
ne perderet, periissè. ego puto falso hæc
conficta. *Idem.*

Quòd Verum vel veneno ita sustulerit.] Præter Dionem qui narrat Verum,
insidias Marco cum pararet, præven-
tum ab eodem ne præveniret, Philo-
stratum id etiam tradere comperi. in
vita Herodis; ubi scribit Lucium insi-
diarum & conjurationis adversus Mar-
cum

vel ¹ veneno ita sustulerit, ut parte cultri veneno lita vulvam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans, & sibi innoxiam reservans: vel certè per medicum Posidippum, qui ei sanguinem intempestivè dicitur emis-
 16 sisse. ² Cassius post mortem Veri à Marco descivit. Jam in suos tanta fuit benignitate Marcus, ut cùm in omnes propinquos cuncta honoris ornamenta contulerit, ³ tum in filium Commodum, & quidem scelestum atque impurum, ⁴ citò nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimque nomen imperatoris ac triumphii participationem & consulatum. ⁵ quo quidem tempore sine imperatoris filio
 ad

eum fuisse insimulatum. cujus etiam rei suspicione leviter aspersum Herodem propter familiaritatem, & jus hospitii quod ipsi cum Lucio intercedebat. Lucio igitur inter Altinum & Concordiam subiti vi morbi extincto, Romam rediit Marcus, & reliquias Lucii devexit: quibus mox conditis, ipsoque divo factò, expeditionem adversus Marcomannos jam ante Lucii mortem & cum ipso Lucio susceptam, sequuta vero Lucii morte derelictam resumpsit: quod ex Galeno noramus, qui tunc temporis vivebat & imperatori familiaris erat. cujus hæc verba sunt; *τὴν ἀποθῆαν (ἢ Λακκίαν ἐπιπέσειτο, ἢ μὲν αὐτῷ ἐπὶ τῆς Γερμανίας στρατείας εἶχε.* qua in expeditione præter spem omnium diu mansit Antoninus. post reditum autem suum, imperatoris nomen & triumphii participationem & consulatum in filium Commodum contulit, quem admodum puerum reliquerat. *Salmas.*

1. *Veneno ita tulit.*] Adhæret Pal. regio exemplari; mavult, inquam, *tulerit*, non *sustulerit*, quomodo antea cusi. sicque iterum locutus infra sine cap. 25. ut & in Avidio cap. 4. p. *Grut.*

2. *Cassius post mortem Veri à Marco descivit.*] Quorsum ista hoc loco? nam de Cassii rebellionem inferius. eò igitur rejice. *Casaub.*

3. *Tum in filium Commodum & qui-*

dem scelestum atque impurum.] Hoc vult: tanta fuisse Marcum in suos benignitate, ut qui deberet filium Commodum aut perdere, aut à Rep. procul habere ob vefaniam; concesserit tamen affectui paterno, & *φιλότεκνον* potius quam *φιλόπολιον* se probavit: quod apud Dionem illi objicit Imp. Severus. *Idem.*

Tum in filium Commodum.] Non miratur enim quod in filium, sed quod in talem filium, qualis Commodus, scelestum, atque impurum. *Salmas.*

Tum in filium Commodum, & quidem, & c.] Pal. *tum in filium, & Commodum quidem, & c.* *Grut.*

4. *Citò nomen Cæsaris.*] Atqui dictum suprâ rogatu Veri liberos Marci dictos Cæsares. *Casaub.*

5. *Quo quidem tempore sine imperatoris filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit.*] Turnebus olim sic emendabat. *Quo quidem tempore sanè quo imperatoris filius ad triumphalem, & c.* Alii sic: *Quo quidem tempore sanè imperatoris filius, & c.* Refellit verò has emendationes, quod de eodem scriptum antè Capitolino: *In triumpho liberos Marci utriusque sexus secum vexerunt.* Nam si veetus curru triumphali Commodus, corruunt hæc correctiones. Enimverò cùm de eximiis Commodi honoribus loquatur hîc Capitolinus, quàm alienæ sint ab hujus loci sententia superiores emendationes, nemo non videt. Nos
 aliam

ad triumphalem curram in circo pedes cucurrit. Post Veri obitum Marcus Antoninus solus remp. tenuit, multo melior & ¹ feracior ad virtutes: ² quippe qui nullis Veri jam impediretur aut simulatis callidæ severitatis (³ quo ille ingenito vitio laborabat) erroribus, ⁴ aut his quibus præcipuè displicebat Marco Antonino jam inde à primo ætatis suæ tempore, ⁵ vel * institutis mentis prævæ, vel moribus.

aliam longè sententiam esse arbitramur: & pro sine scribimus *senatus*, pro *cucurrit*, *accurrit*. nihil potest aptius dici ad hunc locum. Sensus est: triumphanti Commodò cum Marco & Verò, insignem illum contigisse honorem, ut curram quo ipse vebatur per circum transeuntem, senatus comitaretur, hinc inde pedibus accurrens. De hoc genere honoris dicebamus ad Suetonium libro quarto, capite xxvi. Ait autem *in circo*, quia triumphantes per circum & forum in Capitolium veniebant. *Idem*.

Quo quidem tempore sine imperatoris filio.] Palatinus habet: *quo quidem tempore sine interperator filio*, &c. facili conjectura legimus: *quo quidem tempore senex imperator filio ad triumphalem curram in circo pedes cucurrit*. nomen imperatoris & triumphis participationem & consulatum in Commodum contulerat Marcus, inquit Capitolinus, quo quidem tempore senex imperator filio pedes cucurrit ad curram. de consulatu autem filii loquitur, non de triumpho, quem ita honoravit senex imperator, ut in officio cum aliis ad curram filii pedes curreret. sic Julianus qui in omnibus volebat Marco videri similis, consulum officia frequentabat. Ammianus lib. xxii. *Salmas*.

Quo quidem tempore sine Imperatoris filio, &c.] Nihil etiam auxiliatur huic loco Pal. nisi quod scribat, *sine Imperator filio*. *Grut*.

1. *Feracior ad virtutes.*] Εὐφορώτερος ὡς δὲ λέξις: sed virtutes hic accipe præclara facta ex virtute manantia. *Cassab*.

2. *Quippe qui nullis Veri jam.*] Vocat, *simulatos callidæ severitatis errores?* an severus aut severitatis simulator Verus? nihil minus. nihil enim magis contrarium lascivo & simplici quam calliditas & severitas, quæ tribuitur heic Lucio Verò. an hoc vult, Lucium qui vixerit non in libero imperio, sed sub Marco, non sui arbitrii semper fuisse, sed accommodasse se moribus Marci & severitatem aliquando simulasse? legebam aliquando, *securitatis*. quæ securitas aliquanto magis cum ἀποστήθε convenit. sed sequitur, *quo ille ingenito vitio laborabat*, quod jam minime ad securitatem potest aptari. Vitium igitur ingenitum vocat, callidam severitatem, quam fingere noverat Verus, & propter quam merito displicebat Marco, cujus in vita & moribus nihil fictum aut simulatum: Eutrop. scribit *eum ingenii parum civilis fuisse, reverentia tamen fratris nihil nunquam atrocium ausum*. accommodasse autem aliquando se Marci moribus Lucium, restatum etiam reliquit in ejus vita Capitolinus. *Salmas*.

3. *Quo ille ingenito vitio laborabat erroribus.*] Palatinus: *quia ille*. perperam. *Callidæ severitatis errores*, ut infra: *luxuriæ errores* dixit in Verò. *Idem*.

4. *Aut his quibus præcipue displicebat.*] *Aut his qui præcipue displicebant Marco Antonino.* *Idem*.

5. *Vel institutis mentis prævæ, vel moribus.*] *Ingenita Verò vitia*, quæ non ab aliis accepisset, verum ipse suo pte ingenio excogitasset, appellat *institutis mentis prævæ*. At *mores*, quæ velut contagione à sodalibus & familiaribus in ipsiun

bus. Erat enim ipse tantæ tranquillitatis ¹ ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio, philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosque magistros acceperat, & undique ipse collegerat. Nam ² & Adrianus, ut dictum est, hunc eundem successorem paraverat: ³ nisi ei ætas puerilis obstitisset. Quod quidem apparet ex eo ⁴ quod generum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum, dignum utpote virum, ⁵ quandoque Romanum perveniret imperium. Ergo provincias post hæc ⁶ ingenti moderatione ac benignitate tractavit. ⁷ Contra Germanos res feliciter gessit. ⁸ Specialiter ipse bellum Marcomanicum, ¹ sed

ipsum erant derivata. nam ἢ Ἀδριανὸς ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τοῦ εὐδαιμονίου, ἢ ἡ ἀρχὴ τοῦ πένθους, ἐξ ὧν ἕκαστος ἐκ τῶν ἀποκρίσεων ἐκείνων ἐκείνη ἐστὶν ἡ ἀρχὴ τοῦ πένθους. Casaub.

* Institutis mentis prava vel moribus.] Mens prava, ut mala mens Comico: mala mens, malus animus. Salmasius.

1. Ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio.] Hæc illa est ἀπειθεῖα Stoicorum: quorum doctrinam plenè hauserat imbiberatque Marcus. Casaub.

Ut vultum nunquam mutaverit mœrore nec gaudio.] Eutropius ex hoc loco sumpsit: ἀπὸ τοῦ ἀρχῆθεν, inquit, ἡ βίη ταυταίστην, ἀδελφὸν ἡ ἀρχὴν τοῦ πένθους, ἀδελφὸν ἡ ἀρχὴν τοῦ πένθους. Salmasius.

2. Et Adrianus, ut dictum est.] Sic membrana. locus quò nos rejicit non est in iis quæ præcesserunt Julii Capitolini. Casaub.

Et Adrianus.] Lege ex Palatino: Nam & Adrianus, ut dictum est, hunc eundem successorem paraverat. Salmasius.

3. Nisi & ætas puerilis obstitisset.] Scribe, nisi ei ætas. & observa genus loquendi. Casaub.

4. Quòd generum Pio hunc eundem delegit.] Ain' tu? Marcum Hadrianus Pio generum delegerat? atqui toties dictum, & dicendum, Hadriani jussu Ceionii Commodi filiam fuisse ei desponsatam. nemo excusaverit hanc tantam inconsistentiam: auctor enim dum modò hos

sequitur, modò illos, planè ἀδελφὸν ἡ ἀρχὴν τοῦ πένθους scribit. Idem.

Quòd generum Pio hunc eundem delegit.] Non Hadrianus Pio Marcum generum delegit, sed ipse sibi Pius: cum voluisset Hadrianus ut is Verum sibi generum haberet. sed quum Verus impar ætate esset, dissoluta sunt sponsalia, quæ cum illo desponderi voluerat Hadrianus, & sic ejus locum occupavit Marcus cui Pii filia data est. ex Hadriani voluntate Lucii Ceionii filiam Marco fuisse desponsatam uno loco tantum scribit Capitolinus. Parum igitur sibi constat hic auctor. Salmasius.

5. Quandoque.] Quandocumque. quandoque & quandocumque invicem alterum pro altero posita recipiuntur apud milites. Idem.

6. Ingenti moderatione.] Alibi, moderate. Casaub.

7. Contra Germanos res feliciter gessit.] En ut longo intervallo post Lucii mortem repetit, quæ statim ejus mortem sunt sequuta, multis rebus interpositis quæ longi temporis spatio expeditione ista Germanica posteriores fuere. Nam, ut jam supra docuimus, Marcus consecrato Lucio expeditionem adversus Germanos repetiit, quam cum fratre susceperat, quamque fratris morte omittere fuerat coactus. Salmasius.

8. Specialiter ipse bellum Marcomanicum, &c.] Specialiter, hoc est, suo unius ductu

¹ sed quantum nulla unquam memoria fuit, tum virtute tum etiam felicitate transegit, & eo quidem tempore quo pestilentia gravis ² multa millia & popularium & militum interemerat. Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Wandalis, simul etiam Quadis extinctis, servitio liberavit: & Romæ cum Commodo, quem jam Cæsarem fecerat, filio ut diximus suo, triumphavit. Quum autem ad hoc bellum ³ omne ærarium exhausisset suum, neque in animum induceret ut extra ordinem provincialibus aliquid imperaret, in foro divi Trajani ⁴ auctiorem ornamentorum imperialium fecit, vendiditque aurea pocula & crystalli-

na &

ductu & auspiciis, non etiam Veri fratris: qui ejus belli initio est extinctus. Scribendum judico, *Speciali ipse bellum Marcomanicum, sed quantum nulla unquam memoria fuit, tum virtute, tum etiam felicitate transegit.* Etiam in ple- risque libris est *speciale*, non ut in regio *specialiter*. Casaub.

Specialiter ipse bellum Marcomanicum.] *Speciale* Palatinus, & princeps editio. *Speciale* bellum gessisse Marcomanicum dicitur Marcus, quod ipse gessit solus, & per se. *proprium* supra dixit in eadem re. *Salmas.*

Speciali ipse bellum Marcomanicum, &c.] Etiam in nostro visebatur *Speciale*, non illud vulgatum *specialiter*. *Grut.*

1. *Sed quantum nulla unquam memoria fuit.*] Oratoriene hoc sit dictum, an ex fide historica, quæ omnes ampullas & ταραχώδημα'τα aspernatur, non sine caussa potest dubitari. Sed loquitur auctor ex sententia hominum illius tempestatis: qui neque ulum bellum cum Marcomanico, neque ullum imperatorem aut ducem cum Marco censabant comparandum. Quamobrem in Romana inscriptione, quæ posita fuit Marco post patratum hoc bellum, leges hæc verba. QVOD. OMNES. OMNIUM. ANTE. SE. MAXIMOR. IMPP. GLORIAS. SUPERGRESSVS. BELLICOSISS. GENTIE. DELATIS. ATQVE. SVBACTIS. S.

P. Q. Rom. neque multò aliter de ejus belli magnitudine Ammianus Marcellinus judicat libro xxxi. *Casaub.*

Sed quantum nulla unquam memoria fuit.] Palatinus, *sed quanto*: ex quo olim faciebam: *sed quanta nulla unquam memoria fuit, tum virtute, tum felicitate transegit.* sed vulgatam tuctur Eutropius: felicitatem autem qua usus est in illo bello conficiendo Marcus, sic expressit Dio: *ἡ πόλεμος αὐτῷ συνέστη μέγας, ἡ νίκη ἀπρόδεξιόν ὄντην, μείζον ἢ τῶν ἄλλων ἑδωρήθη.* qui locus etiam confirmat lectionem, quantum, ut ad bellum referatur. Nam ait Dio, *πόλεμος συνέστη μέγας.* *Salmas.*

2. *Multa millia & popularium & militum interemerat.*] Urbanam multitudinem vocat *populares*, & militibus opponit. sic sæpe apud optimos Latinæ linguæ scriptores. Pro *interemerat*, regius, *interierunt*. non malè, si scribas, *pestilentia gravi*. Casaub.

3. *Omne ærarium exhausisset suum.*] Id est, tam fiscum quam ærarium. *Idem.*

4. *Auctiorem ornamentorum imperialium fecit.*] Factum sæpe à Rom. imperatoribus, ut in pecuniæ inopia species supervacuas, quæ inter ornamenta imperialia habebantur, vanum exponerent. *Idem.*

na & myrrhina, vasa etiam regia ¹ & vestem uxoriā fericā & auratā, ² gemmasque etiam quas multas ³ in repostorio sanctiore Adriani repererat: & per duos quidem menses hæc venditio celebrata est, tantumque auri redactum ut reliquias belli Marcomannici ex sententia persequutus, postea dederit potestatem emptoribus, ut si quis vellet empta reddere atque aurum recipere, ⁴ sciret licere. Nec molestus ulli fuit ⁵ qui vel non reddidit empta, vel reddidit. ⁶ Tunc viris claris permisit ut eodem cultu quo & ipse, ⁷ vel ministeriis similibus convivia exhiberent.

¹ In

1. *Et vestem uxoriā fericā & auratā.*] Johannes Gazensis βασιλικὸν πρῶτον tantum dixit. ferica autem & aurata vestis propria fuit Augustæ non Augusti. Eutropius tamen & Victor suam heic interferunt; uxoriā ac suam fericā atque auream vestem habuerunt rationem temporis sui, quo ferica veste Augusti utebantur. *Salmas.*

2. *Gemmas quin etiam, quas multas.*] Sic Pal. videturque paullo vividius, quàm vulgatum, *gemmasque etiam quas, &c.* Grut.

3. *In repostorio sanctiore.*] Ita dictum, ut sanctius ærarium. *Casaub.*

4. *Sciret licere.*] Mira locutio: *dedit potestatem, ut sciret licere*: sed non est obscura mens. antecedens positum pro consequenti: nam est sensus: *dedit potestatem ut consulerent suis quisque commodis, gnari id sibi licere.* Sic locutus Cicero epistola quadam ad Acilium proconsulem: *Peto abs te ut eum in meis intimis maximeque necessariis scias esse.* Id est, sic ejus consulas commodis, ut qui scias eum mihi esse conjunctissimum. *Idem.*

5. *Qui vel non reddidit empta vel reddidit.*] Illud, *vel reddidit*, adjectum ab illis videtur, qui sententiam integram absque eo non putarent: sed penitus supervacaneum est. finito enim & peracto bello, dedit potestatem Marcus emptoribus, ut si quis vellet empta reddere, pretium, quod dedisset, reci-

peret. nulli vero molestum se exhibuit qui semel empta retinere maluit. adde quod nec aliter olim describere Victor & Eutropius, quorum hæc verba sunt: *post victoriā tamen emptoribus pretia restituit qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere.* *Salmas.*

6. *Tunc viris claris permisit.*] Regius, *clarioribus*: sic olim legit Victor, cujus verba: *Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu quo & ipse, & ministris similibus, exhiberent.* Erat hæc permissio necessaria, ut instituta sectio posset peragi. Nam alioquin imperatoriam suppellectilem quis esset ausus emere? *Casaub.*

Tunc viris clarioribus permisit.] Sic nos quoque Pal. ideoque ejeci alterum illud, *viris claris.* Grut.

7. *Vel ministeriis similibus.*] Hoc enim licebat nemini. Tranquillus de Domitiano: *Generum fratris, indignè ferens & ipsum albatos ministros habere, proclamavit,*

Ὅν ἀλαθὸν πολυηργισίη.

Ne cursores quidem fas privato habere eodem cultu quo essent imperatorii. Erant autem hæc ministeria albata & aurata, ut ex Suetonio, Lampridio, aliis, est notum. ac ferè non alia quàm lasciva erant ista ministeria: quæ propterea pium principem Theodosium lege sustulisse narrat Victor. *Casaub.*

Vel ministeriis similibus.] *Vel pro &c.* quod non semel apud istos auctores obser-

¹ In munere autem publico tam magnanimus fuit ut centum leones una missione simul exhiberet sagittis interfectos. Quum igitur in amore omnium imperasset, atque ab aliis modò frater, modò pater, modò filius, ut cuiusque ætas sinebat, & diceretur & amaretur, ² octavodecimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clausit. ³ Tantusque illius amor eo die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit, certis omnibus quòd à diis commodatus, ad deos redisset. Denique priusquam funus conderetur, ut plerique dicunt (quod nunquam antea factum fuerat neque postea) ⁴ senatus populisque, non divisim locis, sed in una sede propitium deum dixit.

observabis. tunc viris claricibus permittit, ut eodem cultu quo & ipse, vel ministeriis similibus convivia exhiberent. pro quo Eutropius & Victor: & ministris similibus. perperam permittit Antoninus ut privati eodem cultu quo ipse, & similibus ministeriis convivia exhiberent. ministeria sunt, vasa aurea & argentea. non igitur promiscui usus, vasa aurea & argentea. ministeria pro vasis & poculis. Paulus lib. III. sent. tit. de usufructu. *Salmas.*

1. In munere autem publico tam magnanimus fuit.] Parum hæc superioribus coherent: & longè alius ordo in regio. Magnanimus, μεγαλειωτης, pro magnificus. *Casaub.*

In munere autem publico tam magnanimus fuit.] Expressit Dionem qui μεγαλοφρονας eadem notione posuit: pro liberali & magnifico. Eutropius in eadem re: in editione numerum post victoriam adeo magnificus fuit, ut centum simul leones exhibuisse tradatur. animosum optimi & vetusti scriptores in eodem significato posuere. sic animosus homo in codice Theodosiano, qui in extruendis & decorandis magnifice ædificiis, minime sumptibus parcat: μεγαλοψυχον Græci vocant ut Latini magnanimum & animosum. unde μεγαλοψυχειν pro largiri & magnifice libera-

lem esse. contra μικροψυχει, tenues, sordidi, parci & avari. *Salmas.*

2. Octavodecimo anno imperii sui.] Mirum unde hic error: qui tamen etiam apud Aurelium Victorem habetur, sive auctorum ille est, sive exscriptorum. Annus integer in hoc numero præmittitur, & dies amplius decem vel undecim. Obiit apud Sirmium, (alii scribunt Vendobonæ) die decimosexto Kalendarum Aprilium, ait Tertullianus in Apologetico. *Casaub.*

3. Tantusque illius amor eo die regii funeris claruit.] Tolle vocem eo, quæ totam sententiam obscurat. Ait, die quo celebratum est imperatorium Marcii funus, neminem illum planxisse: jam quippe illum populus Rom. eluxerat. Nam ad nuntium è Pannonia allatum de ejus obitu, Confusa lætu publico Urbe, senatus in Curia veste tetra (vel atra) amictus, lacrymans convenit, ait Victor. *Idem.*

Tantusque illius amor die regii funeris.] Mirum est extare etiam in Palat. turbatrix illud pronomen, amor eo die. certè deleri debebat; & forsitan etiam sequens regis funeris. *Grut.*

4. Senatus populusque, non divisim locis.] Aurelii Victoris verba hinc cape: Denique qui se juncti in aliis, Patres ac vulgus Soli omnia decrevere, templa, columnas, sacerdotess. *Casaub.*

xit. ¹ Hic sanè vir tantus & talis, ac diis vita & mortè conjunctus, filium Commodum dereliquit: ² qui si felix fuisset, filium non reliquisset. Et parum sanè fuit quòd illi honores divinos omnis ætas, omnis sexus, omnis conditio ac dignitas dedit, nisi quòd etiam ³ sacrilegus judicatus est, qui ejus imaginem in sua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel debuit. Denique hodieque in multis domibus M. Antonini statuxæ consistunt inter deos penates: nec defuerunt homines ⁴ qui ⁵ somniis eum multa prædixisse futura & vera concinuerunt. Unde etiam templum ei constitutum, dati sacerdotes Antoniniani, & sodales & flamines, ⁶ & ⁷ omnia quæ de sacratis decre-

1. *Hic sanè vir tantus.*] Infertam periodum alieno loco nemo non videt. *Idem.*

2. *Qui si felix fuisset, filium non reliquisset.*] Scribebam, *qui felix fuisset, si filium.* Spartianus in Severo, *Quid Marco felicius fuisse, si Commodum non reliquisset heredem?* Dio eleganter: quòd filium, ait, à se educatum optime, pessimum reliquerit, ἐν τῆς ἐς τὴν ἐκ δὲ δουραγίας αὐτῆς σωλώχθη. *Idem.*

Qui si felix fuisset filium non reliquisset.] Nihil mutandum, amar enim ejusmodi trajectionibus uti Capitolinus. *si felix fuisset, filium non reliquisset.* pro, *felix fuisset, si filium non reliquisset.* Salmasius.

3. *Sacrilegus judicatus est, &c.*] Genus honoris, quod initio peperit affectus in principem, vel metus aut adulatio: postea necessitas accessit. *Casaub.*

4. *Qui somniis eum multa prædixisse augurantes, futura & vera concinuerunt.*] Induxerunt alii vocem *augurantes*, auctoribus libris suis. cuperem & ego, si pateretur Palatinus atare nulli manuscripto codici secundus. & verò si propius inspiciamus Latinitatem auctoris, non eum dedecere videtur. *Grut.*

5. *Somniis eum multa prædixisse.*] Videtur significare solitam in Marci templis exerceri τῶν δὲ ἐς ἡμετέρας μαντικῶν: consultoresque inibi incuban-

tes somnia captasse, ut in Æsculapii templis, & aliis quibusdam fieri solitum. Legebatur, *multa prædixisse augurantes futura & vera:* nos vocem *augurantes*, libris auctoribus induimus. *Casaub.*

6. *Et omnia quæ de sacratis decrevit antiquitas.*] Ut *sacratis* dixerit pro *consecratis*? non puto. *sacrati* enim & *sacratissimi* imperatores dicebantur à veteribus, sed tantum vivi. at *consecrati*, de divis, hoc est mortuis. legendum: *dati sacerdotes Antoniniani & sodales & flamines, & omnia quæ de sacratis decrevit antiquitas.* *desacratos* vocat unico vocabulo Capitolinus, qui consecrati dicerentur. at *desacrare* quin pro *consecrare* usurpaverint, non dubito. *desacrati* igitur & *consecrati* ἀποθεωθέντες sunt: & vox ipsa *desacratus*, propius & magis proprie verbum ἀποθεωθεὶς exprimit. *Salmas.*

7. *Omnia quæ de sacratis decrevit antiquitas.*] Impropiè *sacratis*, pro *consecratis*. nam *sacrare* cum de personis dicitur, est θεῖόν τι θεσπέμιον, ut olim in tribunis factum, postea in imperatoribus: qui propterea *sacratissimi* dicuntur. at mortuis principibus quos inter cœlites retulerant, non divini aliquid, sed deitatem, ut ita dicam, censabant inesse: neque hoc *sacrare*, sed *consecrare*, Græci ἀποθεῖν dixerunt, vel θεὸν ποιεῖν. *Casaub.*

decrevit antiquitas. Ajunt quidam (¹ quod verisimile videtur) Commodum Antoninum successorem illius ac filium non esse de eo natum, sed de adulterio: ² ac ³ talem fabellam vulgari sermone contexunt: Faustina quondam Pii filiam, Marci uxorem, ⁴ quum gladiatores transire vidisset, unius ex his amore succensam, quum longa ægritudine laboraret, viro de amore confessam. Quod quum ad Chaldæos Marcus retulisset, illorum fuisse consilium ⁵ ut occiso gladiatore, ⁶ sanguine illius sese Faustina sub-

1. *Quod verisimile videtur.*] *Quod & verisimile videtur*, Palatinus. *Salmas.*

Quod & verisimile.] Adjeci copulam & volente Palatino, quod in ea videretur nescio quid energix. *Grut.*

2. *Ac talem fabellam vulgari sermone contexunt.*] Cur fabellam appellat historiam, quam modò dixit verisimilem? quod & paulò post repetit. *vulgari sermone contexere*, non est vili & plebeia dictione componere: sed è sermonibus vulgi, non autem ex ullo probatæ fidei auctore. *Casaub.*

Ac talem fabellam vulgari sermone contexunt.] Quarit vir eruditissimus cur fabellam appellet, quod paulo post verisimile esse dicit, sed quando hæc quærebatur, non meminerat fabulam & fabellam illa ætate, non pro ficto & composito ad arbitrium sermone, ut prisca Latinitatis temporibus, sed pro sermone quolibet vel narratione seu ficta, seu vera, quæ in ore populi verfabatur, usurpatam. Capitolini enim tempore atque etiam anteriore, *fabula* est sermo simpliciter. ita fabellam hoc loco accipe. *Salmas.*

3. *Talem fabellam vulgari sermone.*] Notat *fabula* Latinis, non rem modò fictam, sed & factam, omniumque ore jactatam, ut pluribus ostendi in Suspicionibus. *Grut.*

4. *Cum gladiatores transire vidisset.*] Non temere aut casu, ut vulgò accipiunt: sed *cum ostentata per arenam periturorum corpora mortis suæ pompam ducerent*, ut loquitur Quintilianus. *Casaub.*

Cum gladiatores transire vidisset.] Per sollemnem translationem & pompam, qua depugnaturi gladiatores per ora populi tranducebantur. *Salmas.*

5. *Ut occiso gladiatore.*] Scripti quidam, *ut occiso Pantomimo, seu gladiatore.* Scripserat Capitolinus, *ut occiso pantomimo seu gladiatore.* nam sequitur, *De amatis pantomimis et uxore suæ sermo, ut superius diximus.* *Casaub.*

Ut occiso gladiatore.] Sic noster Palatinus, in quo nec vola nec vestigium *pantomimi.* quare id etiam abjeci, quamvis aliter aliorum membrana, & auctor infra testaretur tale quid à se scriptum. quis enim scit, an non & is locus expertus sit scalpellum librariorum? *Grut.*

6. *Sanguine illius sese Faustina sublavaret.*] Hoc est, locos sibi & *τιῶν φύσιν* lavaret. Utrumque potest significari voce *sublavare*, leviter lavare, vel inferiores partes lavare: quod magis videtur sententiæ accommodum. Princeps editio *sublavaret.* Sunt qui scribant, gladiatoris hujus quem Faustina deperibat, sanguinem, in aqua speciem mutatum, illi infusisse fuisse propinatum: cui rei fingendæ videtur vox ista *sublavaret* ansam præbuisse. hoc tamen commentum securus esse illi suaviludius, qui inscriptionem eam composuit, quæ à Faustina posita fingitur, amore isto liberata. *Casaub.*

Sanguine illius sese Faustina sublavaret.] Nescio quis primus *sublavaret*, hoc loco reposuit pro eo quod vetus editio & scripti codices habebant, *sub-*

sublavaret, atque ita cum viro concumberet. Quod quum esset factum, solutum quidem amorem, natum verò Commodum gladiatorem esse non principem: qui mille propè pugnas publicè populo inspectante gladiatorias imperator exhibuit, ¹ ut in vita ejus docebitur. Quod quidem verisimile ex eo habetur quòd tam sancti principis filius his moribus fuit, quibus nullus lanista, nullus scenicus, nullus harenarius, nullus postremò ex omnium dedecorum ac scelerum colluvione concretus. Multi autem ferunt Commodum omnino ex adulterio natum: siquidem Faustina fati constat ² apud Cajetam ³ conditiones sibi & nauticas & gladiatorias elegisse: de qua quum diceretur Antonino Marco, ut repudiaret, si non occideret, dixisse fertur, ⁴ *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem.*

¹ Dos

levaret. quam veram esse scripturam quovis pignore contendere sum paratus. non dicit autem quomodo sublevarit se Faustina sanguine illius gladiatoris occisi. quod de industria tacuit hic auctor, & modestis verbis molliovit horrendum medicationis genus. non dubium certe est, pro remedio sanguinem illum ebibisse Faustina, atque ita se sublevasse. Nam *sublevare, subvenire, succurrere, juvare*, verba sunt melidarum & medicamentorum propria. *Salmas.*

Sanguine illius sese Faustina sublavarit. Palatinus adharet vulgatis, *sublevarit*; quod tamen minus quadrat. *Gruterus.*

1. *Ut in vita ejus docebitur.* Non extat hæc vita à Capitolino scripta: est enim Lampridii quæ infrà habetur: nisi imponunt nobis vulgares tituli. *Casaubonus.*

Ut in vita ejus docebitur. Vita Commodi vulgo non huic sed Lampridio ascribitur. excerpta tamen Spartiani utriusque vitæ unum auctorem faciunt, nec eum Capitolinum, sed Spartianum. fitque mihi valde virisimile, ab uno eodemque auctore & hanc

& illam vitam perscriptam, sive ille sit Capitolinus, sive magis Spartianus, ut excerpta illa nobis indicant. *Salmas.*

2. *Apud Cajetam.* Aurelius Victor, *In Campania sedens amœna littorum obsidebat.* eum videt. *Casaub.*

3. *Conditiones sibi & nauticas & gladiatorias elegisse.* Ut *παρμεῖν* & *nubere*, voces honestissimæ ad turpem notionem transferuntur, sic *conditio*. nam apud Ciceronem atque alios, *conditio* id est quod vulgò dicitur, *un parti*. hic aliter. *Idem.*

Conditiones sibi & nauticas & gladiatorias. Facilis in nauticis legendis ratio, & parum fallax: nudi enim pleurumque agebant. ipsa igitur aderat, & qui sibi magis placerent, quotque valentiores judicabat, oculis arbitris eligebat. *Salmas.*

4. *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem.* Perpendimus locum hunc ad illud Taciti de Tiberio latitante Capreis: *Traditur etiam matris impotentia extrusum, quam dominationis sociam assernabatur: neque depellere poterat, cum dominationem ipsam donum ejus accepisset.* lib. IV. *Annal. cap. 57. Grut.*

* *Dos autem quid erat, nisi imperium quod ille ab socero, volente Adriano adoptatus, acceperat? Tantum fanè valet boni principis vita, sanctitas, tranquillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Denique Antonino quum suos mores semper teneret, neque alicujus insufurratione mutaretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis: 2 deus usque etiam nunc habetur, 3 ut vobis ipsis, sacratissime imperator Diocletiane, & semper visum est & videtur: qui eum inter numina vestra, non ut cæteros, sed specialiter veneramini, ac sæpe dicitis vos vita & clementia tales esse cupere qualis fuit Marcus; 4 etiam si philosophia nec Plato esse possit, si revertatur in vitam: & quidem hæc breviter & congestè. 5 Sub Marco Antonino 6 hæc sunt gesta post fratrem. 7 Primum*

¹ cor-

1. *Dos autem quid erat.*] Sic scripti. alii, *quid habebatur.* Casaub.

Dos autem quid erat.] Palatinus & editio princeps: *dos autem quid habebatur.* quod non temere rejici debuit. Salmaf.

Dos autem quid erat nisi imperium?] Pal. *dos autem quid habebatur imperium.* sine voce *nisi*; ut forè voluerit, sine interrogatione: *dos autem quidem habebatur imperium.* sed vel satis fuisset; *dos autem erat imperium.* Grut.

2. *Deus usque etiam nunc.*] Scripti, *deusque etiam nunc h.* Casaub.

Deusque etiam nunc.] Ita præter Casauboni scriptos codd. etiam Palatinus noster: non, *Deus usque etiam nunc,* ut ante publicati. Grut.

3. *Ut vobis ipsis sacratissime imperator.*] In primis editionibus & manu exaratis plerisque, *vobis ipsis.* qui fuit postremæ Latinitatis idiotissimus. nam in scriptoribus illis, ut apud Ivonem Carnutensem, sæpissimè leges, *vos ipse attendite.* & *vos ipse scripsistis,* ac similia. ejus generis est apud veteres Romanos, *tacente nobis, dicente nobis,* quæ nota sunt eruditibus. Casaub.

Ut vobis ipsis, sacratissime imperator.] Constantè heic habent veteres libri: *vobis ipsis.* quod glossæ confirmant ve-

teres in quibus legitur: *vos ipse, αὐτός. nos mitto.* Salmaf.

Ut vobis ipsis.] Etiam Pal. *ipse.* sed potuit delituisse littera finalis sub voce sequenti. Grut.

4. *Etiam si philosophia nec Plato esse possit.*] Scribe: *Ac sæpe dicitis vos vitæ & clementiâ tales esse cupere qualis fuit Marcus: etiam si philosophiâ nec Plato esse possit.* Talis & tantus videlicet qualis quantusque in eo studio fuit Marcus. Casaub.

5. *Sub Marco Antonino hæc sunt gesta.*] Non quid sub Marco Antonino gestum sit, sed quid ab ipso post fratris mortem, cum solus teneret imperium, significare voluit hoc loco Capitolinus. restituendum igitur ex veteri libro: *sed Marco Antonino hæc sunt gesta post fratrem. Primum corpus ejus Romam devotum est.* Salmaf.

6. *Hæc sunt gesta. Post fratrem primum.*] Distingue, *Sub Marco Antonino hæc sunt gesta post fratrem. Primum corpus.* Casaub.

7. *Primum corpus ejus Romam devotum est.*] Pleraque in hac pagina jam supra dicta fuere: quæ nunc temere repetit, aut frustra ibi sunt posita, cum heic illa iterum reponere cogitaret. ordine tamen heic paulo meliore procedit,

² corpus ejus Romam devectum est, & illatum majorum sepulcris: ² divini honores decreti. Deinde quum gratias ageret senatui quòd fratrem consecrasset, occultè ostendit omnia bellica consilia sua fuisse quibus superati sunt Parthi. Addidit præterea quædam quibus ostendit nunc demum ³ se quasi à principio acturum esse remp. ⁴ amoto eo qui remissior videbatur. ⁵ Nec aliter senatus accepit quàm Marcus dixerat, ut videretur gratias agere quòd Verus excessisset vita. ⁶ Omnibus deinde sororibus & affinibus & libertis, juris & honoris & pecuniæ plurimum detulit. ⁷ Erat enim famæ suæ * curiosissimus, † & requirrens

dit, & uno contextu narrat quæ Marcus gesserit post mortem fratris. post cujus consecrationem statim de profectioe adversus Germanos cogitavit Marcus, idque verba illa quæ paulo post sequuntur manifesto evincunt: *proficiscens ad bellum Germanicum filiam suam non decurso luctus tempore, grandævo equitis Romani filio Claudio Pompeiano dedit.* per filiam suam, Lucillam intelligit, Verò prius nuptam, quàm collocavit Pompeiano Marcus ad bellum proficiscens, cum illa nondum Verum eluxisset. non igitur poruit annus interesse inter Marci profectioem & Veri consecrationem. *Salmas.*

1. *Corpus ejus Romam devectum est.*] Suspicionem mendæ injicit regius qui præfert, *corpus ejus ut Romam deveberetur est & ill.* Auctor est Galenus in Commentario Περὶ τῆς ἀεθνώσεως, Marcum Veri inedia hieme defuncti corpus Romam advexisse, & justis illi factis ad bellum contra Germanos statim esse profectum. *Casaub.*

2. *Divini honores decreti.*] Pal. voculâ amplius, *divini in honores decreti.* an fuit? *divini inde honores decreti.* *Grut.*

3. *Se quasi à principio acturum esse Remp.*] Οπὶ οἰονεὶ ἐξ ὑπαρχῆς μέλλει πολιτεύεσθαι: hoc est, velut jactis novis fundamentis omnia in melius mutare. *Casaub.*

4. *Amoto eo qui remissior videbatur.*]

De Verò hæc dicuntur quem remissio-rem fuisse vult, quod voluptatibus & deliciis esset deditus. si tamen fides habetur Dioni, non remissior fuerit Marco Verus, immo etiàm aliquanto bellicis actibus aptior & accommodatior. & tamen omnia bellica consilia sua fuisse videri volebat Marcus oratione ad senatum. *Salmas.*

5. *Nec aliter senatus accepit quàm Marcus dixerat.*] Satis inhumanum est putare Marcum de morte fratris palàm esse gavissum. Molliamus censeo asperitatem sententiæ, & scribamus, *Nec aliter senatus accepit quæ Marcus dixerat, quàm ut videretur grat. ag.* *Casaub.*

Nec aliter senatus accepit quàm Marcus dixerat.] Nolim mutari *quam in quæ.* apparet enim quid velit Capitolinus; nempe senatum sic accepisse verba Marci, quasi ille gauderet quod Verus excessisset è vita. & rectè sic quidem accepit: cum aperte ea verborum Marci mens fuerit. *Salmas.*

Nec aliter Senatus accepit, quàm Marcus dixerat, ut videretur.] Nihil variant membranz Palat. & subest sensus aliquis huic scripturæ. *Grut.*

6. *Omnibus deinde sororibus.*] Jam dixit, *Amitasque ejus & sorores honoribus & salariis sublevavit.* Quare in regio ista heic non leguntur. *Casaub.*

7. *Erat enim famæ suæ curiosissimus.*] *Faullò post, Malè loquentium dictis vel literis*

rens ad verum quid quisque de se diceret, ¹ emendans quæ bene reprehensa viderentur. Proficiscens ad bellum Germanicum, filiam suam ² non decurso luctus tempore, ³ grandævo equitis Romani filio Claudio Pompeiano dedit, genere Antiochenfi, nec satis nobili: ⁴ quem postea bis consulem fecit, quum filia ejus Augusta esset & Augustæ filia. ⁵ Sed has nuptias & Faustina & ipsa quæ dabatur, invitæ habuerunt. Quum Mauri Hispanias propè omnes ²¹ vastarent, ⁶ res per legatos benè gestæ sunt. Et quum ⁷ per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent, per

literis vel sermone respondebat. Et in fine, *De avaritia se multis epistolis purgat.* Idem.

* *Curiosissimus, & requirens.*] Caret particula, &, vetus editio. sic igitur *ἰσχυρότερος* concipienda hæc periodus: erat enim fama suæ studiosissimus, requirens ad verum quid quisque de se diceret, emendans quæ bene reprehensa viderentur. Salmaf.

† *Et requirens ad verum quid quisque de se diceret, emendans quæ bene reprehensa viderentur.*] Sed de Principibus, qui habitu dissimulato explorarunt populi de se opinionem, non vulgaria posuimus ad Taciti lib. II. c. 13. p. *Grut.*

1. *Emendans quæ bene reprehensa videntur.*] *Erat emendans*, pro emendabat. ut Attici *ἐπιωροθῶν ἴω* pro *ἐπιώροθε*. Casaub.

2. *Non decurso luctus tempore.*] Ante exactum annum luctus legitimi. *Idem.*

3. *Grandævo equitis Rom. filio.*] Sic regius: alii libri, *grandævi*. malè. *Idem.*

4. *Quem postea bis consulem fecit.*] In anno Marci XI I I. Severum II. & hunc Pompejanum *Coss.* exhibent Fasti. alterum consulatum adhuc quarto. *Idem.*

5. *Sed has nuptias, & Faustina, & ipsa quæ dabatur, invitæ habuerunt.*] Quid mirum? videtur enim pollui nobilitas familiaræ nuptiis tam imparibus; ut pluribus didimus ad illud Taciti lib. I. Ann. cap. 53. *Fuerat in matrimonio Tibervii Julia, spreveratque ut imparem.* *Grut.*

6. *Res per legatos bene gestæ sunt.*] Huc refero quod in saxo quodam Hispanico dicitur *Marcus, devictor omnium gentium barbararum.* Addit regius, & *per ipsum compositæ.* Casaubonus.

7. *Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent.*] Volcatus Gallicanus in Avidio Cassio non idem solùm dicit, sed iisdem planè verbis cum Capitolino: ut videatur alter alterum describere: vel potiùs, quod & certum est, ambo Marii Maximi verbis loquuntur. de hoc bello & prædonibus istis Ægyptiacis eorumque duce Isidoro, lege Xiphilinum. dicti sunt *Βυκόλοι* & Bucolici à vulgari appellatione ejus loci quem insiderent: nam, ut ait Heliodorus, *Βυκόλια σύμπας κέκληται ὡς Αἴγυπτιον ὁ τόπος*. Vide necessariò sequentia: nullus enim est veterum scriptorum, unde hæc discas tam bene, atque hic unus. *Idem.*

Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent.] Palatinus, *Bucolicis*: mendose. ipsissima autem hæc verba referuntur à Volcatio in Avidio Cassio: *Nam quum & Bucolici milites per Ægyptum gravia multa facerent, ab hoc reuunsi sunt.* Salmaf.

Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa fecissent.] Pal. noster planè alio sensu, *Bucolicis*; & contra ea quæ refert in Avidio Cassio Vulcatus c. 6. f. *Grut.*

per Avidium Cassium ¹ retusi sunt, qui postea tyrrannidem arripuit. ² Sub ipsis profectiois diebus in secessu Prænestino agens, ³ filium nomine Verum Cæsarem ⁴ exexto sub aure tubere septennem amisit, quem non plus quinque diebus luxit, ⁵ consolatusque etiam medicos ⁶ actibus publicis se reddidit. Et quia ludi Jovis optimi maximi erant, interpellari eos publico luctu noluit: jussitque ut statuæ tantummodo filio mortuo decernerentur, & ⁷ imago

1. *Retusi sunt.*] Reg. *retunsi.* ut obtunus, alibi, pro obtusus. *Casaub.*

Retusi sunt.] Etiam noster Palatinus mavult illud aliorum, *retunsi.* Grut.

2. *Sub ipsis profectiois diebus, &c.*] Palam est auctorem loqui de altera Marci ad bellum Germanicum profectioe, post Veri mortem suscepta: hoc enim arguunt manifestissimè verba præcedentia, quibus hæc coherent. *Casaubonus.*

3. *Filium nomine Verum Cæsarem.*] Lege quæ notamus ad Lampridii Commodum. *Idem.*

4. *Exexto sub aure tubere.*] Videtur, ea voce medicorum imperitiam notare, qui inemptiva tuberis sectione pernitium huic puero attulerunt. *Idem.*

Exexto sub aure tubere.] Sic rectè Pal. nempe incidit in febrem continuam ob dolorem obortum à sectione illâ, & sic periit. *Grut.*

5. *Consolatusque etiam medicos actibus publicis se reddidit.*] Prorsus ridicula lectio: placet nobis impenſe Lipsii emendatio, *Consolatusque, etiam medicos publicis actibus reddidit.* *Casaub.*

Consolatusque etiam medicos actibus publicis se reddidit.] Nihil aliud video huic loco corruptendo materiam suggestisse quam vox *consolatus* ignorata. Hujus, inquam, unius vocabuli parum cognita ratio fecit, ut *medicos* pro *medicis* legeretur: aliud enim nihil mutandum: *consolatusque, etiam medicos actibus publicis reddidit.* quæ sententia olim fuit doctissimi Lipsii. sed ille *consultus* pro *consolatus* legebat, ego *consultus* re-

tineo. non semel mihi veteres libros pervolventi *consolatio* pro *consultatio*, & *consolari* pro *consuli* scriptum occurrit. apud Servium lib. III. Æneidis: *Augurium est exquisita Deorum voluntas per consolationem avium aut signorum. Consolationis etiam scriptum repperi bis aut ter in oprimo Tiri Livii exemplari. sic consolatus hoc loco pro consultus.* ut autem *consolari* pro *consulere*, ita contra *consulere* pro *consolari*, quo sensu apud Venantium sæpe positum reperitur, & notant veteres Glossæ: *consulit: ἐπιθῆκε, ἀρεθονήσουρε.* sed ut dicam libere quod sentio, mihi videtur quoties *consolatio*, pro *consultatio* legitur, consolationem ibi scriptum esse pro consultatione. nec dubium quin *consulare* pro *consulere* dixerint, ut *inducere* pro *inducere*, &c. *Salmas.*

Consolatusque etiam medicos, actibus publicis se reddidit.] Nihil divertunt ab hac scriptura membrana Pall. quàm quod non agnoscunt pronomen *se*, si quid mutandum; bellè Lipsius, *consultusque etiam medicos, publicis actibus, &c.* sed quis ille imporrune impudens qui ausus fuisset consulere Imperatorem tam recenti luctu. verosimilius est, Marcum ea statim fuisse fortitudine animi, ut alios erigere tentaverit alloquio suo, etiam medicos, qui non simpliciter sanè lugebant hanc filii ejus mortem; vel ob artis suæ successum minus felicem. *Grut.*

6. *Actibus publicis se reddidit.*] Haud aliter Tiberius: de quo ipsemet sic apud Tacitum lib. IV. cap. 8. *Idem.*

¹ imago aurea circensibus per pompam ferenda, ² & ut saluari carmini nomen ejus infereretur. Instante sanè adhuc pestilentia, & ³ deorum cultum diligentissimè restituit, & servos, ⁴ quemadmodum bello Punico factum fuerat, ad militiam paravit, ⁵ quos *Voluntarios* exemplo Volonum appellavit. Armavit etiam gladiatores, ⁶ quos *Obsequentes* appellavit. ⁷ Latrones etiam Dalmatiæ atque Dardaniæ, milites fecit. ⁸ Armavit & Diocmitas. emit & Germanorum

1. *Imago aurea circensibus per pompam ferenda.*] Petatum exemplum ab iis quæ in Germanicum olim decreta. Tacitus: *Decretum ut ludos circensis æterna effigies præiret.* notus mos. *Casaub.*

2. *Et ut saluari carmini nomen ejus infereretur.*] Tacitus, *Ut nomen ejus saluari carmine caneretur.* Multa nos de hoc genere honoris apud Athenarum libro sexto, capite XIV. *ἄξιός ἐστι τὸ πένωλ.* ut si dicas, dignus est, cujus nomen saluari carmine canatur. *Idem.*

3. *Deorum cultum diligentissimè restituit.*] Fecerat idem imminente bello Parthico. *Idem.*

4. *Quemadmodum bello Punico factum est.*] Robertus à Porta, bello secundo Punico. *Idem.*

5. *Quos Voluntarios exemplo Volonum appellavit.*] De Volonibus notum ex Livio, Festo, Macrobio, aliis. Apud Livium in eadem historia Voluntarii quoque sæpe nominantur, qui diversæ conditionis fuerunt ab istis Marci Volonibus: liberi nempe homines, non servi: qui cum vel propter ætatem, vel quòd legitima stipendia confecerant, cogi non possent, sponte militabant. Evocati postea dicti sunt, hoc est, inquit Dio, *ἀναγκαστοί.* *Idem.*

6. *Quos Obsequentes appellavit.*] Tanquam non in legionibus militantes, sed in obsequiis principis. in vita Pertinacis: *Cum milites de castris ad obsequium principis convenissent.* *Idem.*

7. *Latrones etiam Dalmatiæ atque Dardaniæ milites fecit.*] Latrones appellat gentem atrocitatis deditam, ex præda

& rapinis plurimum viventem. *Idem.*

8. *Armavit & Diocmitas.*] Diu multumque perpendenti non aliunde mihi deduci posse videntur isti Diocmitæ quam *διὸς τὸ δῶσμις.* nam à *δῶσμις*, *δῶσμίτης*, vox quidem non illa barbara, insolentis tamen & novæ formæ. itaque magis placeat *δῶσμιτις* illos appellari, *διὸς τὸ δῶσμίτις.* quod verbum factum est à *δῶσμις.* sic autem videntur appellasse genus militum leviter armatorum, & expeditorum, ad persequendum fugitivos aut latrones, quos & *διώντες* appellabant. & ut ita accipiamus, aperte suadent verba Marcellini: *genus semiermum*, inquit, *hominum quos Diocmitas appellant.* Salmastius.

Armavit & Diocmitas.] Sic omnibus litteris codex Palatinus. *Gruterus.*

Armavit & Diocmitas.] Errant qui existimant scribendum *diocmitas.* *δῶσμις* Græcum est vocabulum: at *δῶσμίτης*, non Græcum sed Barbarum. Nobis diu placuit scribi *dioclas.* Sed quoniam *Diocmitas* scriptum in omnibus libris, regio excepto, invenimus, scribam lubens cum Josepho Scalligero, *Docimitas.* id nomen populi in agro Synadensi Phrygiæ, de quo Strabo alii que. Videtur Marcus horum aliquot cohortes in exercitu suo habuisse, ut Dalmatarum & Dardanorum. Meruerunt aliquando inter Romanorum mercenarios & Dolomitæ. gens ea fuit in Persidis montanis sita: de qua fufe Procopius libro ultimo. *Idem.*

22 norum auxilia contra Germanos. Omni præterea diligentia paravit legiones ad Germanicum & Marcomanicum bellum : & ne provincialibus effet molestus, auctorem rerum aulicarum, ut diximus, fecit in foro divi Trajani, in qua præter vestes & pocula & vasa aurea, etiam signa¹ cum tabulis² magnorum artificum vendidit. ³ Marcomannos autem in ipso transitu Danubii delevit, & prædam provincialibus reddidit. ⁴ Gentes omnes ab Illyrici limite⁵ usque Galliam conspiraverant, ⁶ ut Marcomanni, ⁷ Narisci, ⁸ Hermunduri, & Quadi, ⁹ Suevi, Sarmatæ, ¹⁰ Latringes, & Buri : * hi alique cum Victo¹valis[†] Sosibes,[†] Sico-

1. *Cum tabulis magnorum artificum.*] Perperam in membranis, *magistrorum artificum.* Idem.

2. *Magnorum artificum.*] Non aliter quoque Palat. *Grut.*

3. *Marcomannos in ipso transitu Danubii delevit.*] Marcomannos intellige, non gentem ipsam, quæ multis post seculis infesta Romano nomini perduxit : sed illum tantum exercitum eorum, qui stabat in acie. Sequitur statim, *Accepit in deditorem Marcomannos. Casaubonus.*

4. *Gentes omnes ab Illyrici limite usque Galliam conspiraverant.*] Aurelius Victor, *Triumpho acti ex nationibus quæ regi Marcomaro ab usque urbe Pannonia, cui Carnuto nomen est, ad media Gallorum protendebantur.* Idem.

5. *Usque in Galliam.*] Sic quoque Palatinus noster. *Grut.*

6. *Ut Marcomanni, Narisci.*] Naristæ dicuntur veteri libro, quod abest propius à Dionis lectione, qui in excerptis Legationum, *Ναρισται* appellat. *Ούαριστοι* Ptolemæo recte igitur heic *Varistæ* legeretur. sed N & V sæpe invicem mutantur. itaque Naristæ & Varistæ idem, vel Naristi & Varisti. *Salmas.*

7. *Narisci.*] In excerptis Legationum è Dione appellantur isti *Ναρισται*. in regio quoque eadem terminatio : sed in principio ibi peccatum, *Tharistæ* pro Naristæ. Tacitus *Nariscos* aut fortasse

Naristos nominat, in libro De moribus Germanorum. in codice Augustano *Varistæ* : quomodo etiam in Ptolemæi codicibus : nam ibi *Ούαριστοι.* *Casaub.*

Narisci.] Exstat in Pal. *Varistæ*, quemadmodum & aliorum aliquot authenticis. *Grut.*

8. *Hermunduri & Quadi.*] Reg. *Hermunduli.* Quatuor hos populos etiam Tacitus similiter jungit. *Juxta Hermunduros*, ait, *Narisci*, ac deinde *Marcomanni & Quadi agunt.* *Casaub.*

9. *Suevi, Sarmatæ.*] Plura genera Sarmatarum ponit tabula vetus Pcutingerum. *Salmas.*

10. *Latringes & Buri.*] Reg. *Latringes, Burci.* Suspicio est qui in libris Taciti dicuntur Marsigni & Buri, sermone cultuque Suevos referentes. nisi mavis Marsignos Taciti esse *Μαρσινγους* Ptolemæi : quod propius vero. *Casaub.*

Latringes & Buri.] Palatinus : *Latringes, Burci.* & *Latringes* quidem melius quam *Latringes.* Nam Dioni sunt *Δάριγγες* pro *Δάριγγες*, quomodo reponendum apud Dionem censeo. Buri autem *Βούροι* Dioni dicuntur in Trajano. populos autem illos omnes quibus cum rem habuit Marcus, sic enumerantur à Dione : *Astingi, Faxyges, Marcomanni, Quadi, Naristæ, Diacringi, Buri.* *Salmas.*

Latringes & Buri.] Idem codex *Latringes & Burci.* *Grut.*

¹ Sicobotes, ² Rhoxolani, Bastarnæ, ³ Alani, Peucini, ⁴ Costoboci. Imminebat & Parthicum bellum & Britannicum. Magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas vicit, ⁵ militibus sese invitantibus, ducentibus etiam exercitum legatis & præfectis prætorio: accepitque in deditioem Marcomannos, plurimis in Italiam traductis. ⁶ Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. Denique sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æquius est ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, quàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Sanè quia durus

* *Hi aliiqum cum Victualis.*] Regius Hyalii. Assentior Beato Rhenano, qui pridem corrigendum monuit *Taisali*. nota gens ex Mamertini panegyrico, & magis ex Ammiani historia xxxi. ubi multa de horum turpi & obscœna vita. *Casaub.*

Hi aliiqum cum Victualis.] Palatinus unica voce: *Hialiiqum cum Victualis*. populos ego quidem nullos isto novi nomine. *Victuali* autem semper scriptum in optimo libro. *Salmas.*

Hi aliiqum cum Victualis.] Pal. iterum *Victualis*. ita tamen expressit priora, ut hæreas an duabus vocibus pronuntiarî voluerit, an verò unà, *Hialiiqum*; quod & alii invenerunt in libris suis. *Grut.*

† *Sosibes, Sicobotes.*] Nobis hæc populorum nomina, alibi non comperta. Qui deinceps sequuntur, omnes vulgò notissimi. *Costoboci*, Dioni Κοστωβόων. *Casaub.*

1. *Sicobotes.*] Haud secus Palatinus. *Grut.*

2. *Rhoxolani, Bastarnæ, Alani.*] *Bastarni* pro *Bastarni*. nam & ibi in propinquo ponuntur, *alpes Bastarnicæ*. *Salmasius.*

3. *Alani, Peucini.*] Noster, *Halani, Pentini*. *Grut.*

4. *Costoboci.*] *Costobocæ*, Ammiano Marcellino. *Salmas.*

5. *Militibus sese invitantibus.*] Quis neget veram esse lectionem libri Palatini, *sese imitantibus*? *sese* autem loquendi genere illa ætate vulgato pro *ipsum*. nempe Marcum; cum milites scilicet ipsum imperatorem suum imitarentur & ad illius exemplum laborarent. *Idem.*

Militibus sese invitantibus.] Pal. *imitantibus*. qui probissimum heic fuerit, si acceperit scriptor *sese* pro *eum*. fit enim ferè ut miles sequatur exemplum ducis sui. vulgato tamen non sua etiam desit ratio. *Grut.*

6. *Semper sanè cum optimatibus.*] Non significat vox hæc sub Imperatoribus, quod olim libera Rep. cum essent & dicerentur alii optimates, alii populares. nam mutata ejus forma, & studiis partium extinctis, omnes qui in Repub. eminenter dicti optimates. Glossæ vertunt rectè, *ἄριστοι πολῖται*. at veterè notione, optimates erant οἱ ἀριστοκροῖ, non autem indistinctè τὸ ἀρίστη & πόλεως. *Casaub.*

Semper sanè cum optimatibus.] Optimates heic vocat Capitulinus, quos in Hadriano *summates* Spartianus appellat: *quum cum plurimis summatibus pasceret*. alibi dicuntur *proceres*. optimates illis temporibus & proceres, & summates, non alii erant & dicebantur quam senatores. optimos nobilium vocat Aurelius Victor Scotthi. *Salmas.*

rus videbatur ex philosophiæ institutione Marcus ad militiæ labores atque ad omnem vitam ¹ graviter carpebatur: sed malè loquentium dictis, vel literis vel sermone respondebat. Et multi nobiles ² bello Germanico sive Marcomannico, imò plurimarum gentium, interierunt: ³ quibus omnibus statuas in foro Ulpio collocavit. Quare amici frequenter suaserunt ut à bellis discederet, & Romam veniret: sed ille contempsit ac perstitit; ⁴ nec priùs recessit quàm omnia bella finiret. ⁵ Provincias ex proconsula-

1. *Graviter carpebatur.*] Istud probabilius, quàm quod antè dictum: *Dabat se Marcus totum & philosophiæ, amorem civium affectans.* Casaub.

2. *Bello Germanico, sive Marcomannico, sive plurimarum gentium.*] Sic loquitur ut significet posse hoc bellum non solum Germanicum aut Marcomannicum appellari; sed etiam Sarmaticum, & Quadicum, & Suevicum, &c. *Idem.*

3. *Quibus omnibus statuas in foro Ulpio collocavit.*] Sic Augustus statuas omnium ducum in utraque fori sui porticu dedicavit. *Idem.*

4. *Nec priùs recessit quàm omnia bella finiret.*] Rectè, si de prioribus expeditionibus accipias: nunquam enim recessit nisi victor & rebus cum hoste compositis. at ultimum bellum constat ab eo non esse confectum: sed non recedit à bello qui illi immoritur. *Idem.*

5. *Provincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares, aut prætoriae, &c.*] Provinciarum alia est ordinaria administratio, alia extraordinaria. sæpe enim principes, pro temporum necessitatibus, formam usitatam immutarunt. *Temporaria autem permutatio jus provincie non immutat,* inquit Ulpianus lege cxxiv. de regulis juris. Exempla sunt in historia principali, jam inde ab Augusto multa. Ejusmodi est quod hic observatur de Marco: & quod de Alexandro scribit Lampridius: *Provincias prætoriae præsidiales plurimas fecit: proconsulares ex senatus voluntate ordinavit.* Observabis in Capitolini ver-

bis distingui provincias consulares à proconsularibus: in quo vel peritissimi rei Romanæ jure hæreant. nam quod inter has discrimen statuemus? Proconsulares scimus dictas in quas mittebantur functi consulatu, ut illis proconsule præssent. iidem consulares dicebantur, & eorum provinciæ modò consulares, modò proconsulares. Mira igitur hæc Capitolini distinctio. Accedit huc, quòd præsidialium provinciarum nulla heic mentio. cur prætermisit? melius Lampridius: qui tria provinciarum nomina, quot & fuerunt, ponit distinctè: proconsularium, & prætorium, quæ in potestate populi; & præsidialium, quæ propriæ principis ex institutione Augusti. Erant præter provincias & præfecturæ quædam cum in Italia, tum alibi, quas consulares viri administrabant, de quibus in Hadriani vita dictum est. an igitur de his præfecturis sentit Capitolinus, & provincias diversa nomine nominat? *Idem.*

Provincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares.] Semper fuit in arbitrio ac potestate Romanorum Principum jam inde ab Augusto provinciarum administrationem pro belli ac temporum necessitate immutare. pacatas provincias & quæ annis magistratibus facile regi possent, populo concessit Augustus, eæque ordinario jure administrabantur. nam magistratus Populi Romani, Consules, Prætores, magistratu functi sortitu provincias illas accipiebant regendas,
more

sularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares,
 1 aut prætorias pro belli necessitate fecit. Res etiam in Se-
 quanis turbatas, 2 censura & autoritate repressit. Compo-
 sitæ

more qui stante etiam rep. observaba-
 tur, & peracto administrationis tem-
 pore decedebant. ac dictæ illæ procon-
 sulares & prætorias, vel etiam procon-
 sulares tantum, ut in superioribus ob-
 servabamus. & proconsules diceban-
 tur prætores, qui jure & imperio con-
 sulari provinciis præerant. Bellicas au-
 tem provincias & quæ annuo magistra-
 tu retineri non poterant, suæ esse par-
 tis voluit Cæsar, easque per legatos
 consulares & prætorios administrabat.
 & ex quidem in quas ex parte Cæsar
 viri consulares mittebantur, consulares
 dictæ, ut prætorias, quæ à legatis præ-
 toriis. vel potius inter provincias Cæ-
 saris si quæ essent ex antiquo consula-
 res, in eas viros consulares legatos
 mittebat; si quæ vero prætorias, præ-
 torios qui & legati Augusti pro præ-
 tore dicebantur. hinc nata differentia pro-
 vinciarum consularium & proconsula-
 rium, quæ sub libera Republica fuit in-
 audita. sed sub Cæsaribus, ut jam ante
 ad Hadriani vitam notavi, populi pro-
 vinciarum proconsulares dicebantur, Cæ-
 saris vero consulares. illæ à proconsu-
 libus more & ordine antiquo admini-
 strabantur: istæ jure novo & extraor-
 dinario per legatos Augusti consulares.
 si quid autem novi exoriretur in pro-
 vinciiis pacatis, aut in earum vicinia, &
 bellici motus existerent, de proconsu-
 lari consulari eam faciebat Cæsar, &
 eo legatos mittebat, & populo in lo-
 cum ejus quam ademerat, aliam ex suis
 quæ pacatior esset reddebat, & sic illa
 de consulari proconsulari fiebat. hoc
 est quod ait Spartianus, Marcum pro
 belli necessitate de consularibus pro-
 consulares, & de proconsularibus con-
 sulares provincias fecisse. quoties igitur
 legeris *consularem provinciam*, semper de
 legato Cæsaris ille tibi consularis acci-
 piendus; quoties proconsulem, de ma-
 gistratu populi Romani intelligere de-

bebis: & secundum hanc proconsulem
 & consularium differentiam, distinctio
 quoque provinciarum proconsularium
 & consularium procedit. *Salmas.*

1. *Aut prætorias.*] Eas intelligo quæ
 à legatis prætoriiis regebantur, qui &
 legati Augusti pro prætore dicti sunt.
 Populus etiam habuit suas provincias
 prætorias. nam ex institutione Augusti
 inter populi provincias, duæ tantum
 proconsulares fuere, decem prætorias,
 in quas prætores mittebantur. ita Stra-
 bo lib. XVII. *eis ἡ τὰς δημοσίας ὁ δή-
 μος σπατηγὲς ἢ παλαιὰς πέμπει.*
prætores aut consulares. sed omnes postea
 prætores prætoriique qui provincias
 populi administrabant, dicti sunt pro-
 consules, & proconsulari jure eas rege-
 bant. hinc tam frequens mentio pro-
 consulum eorum qui nunquam consu-
 les fuissent, in veterum libris. quod
 sæpe viris doctis imposuit. Tacitus lib.
 XVI. *Annal.* scribit Petronium factum
 esse proconsulem Bithyniæ, & mox
 consulem. Bithynia populi fuit provin-
 cia, quam inter *σπατηγίους*, id est præ-
 torias recenset Strabo. itaque idem Ta-
 citus lib. I. *Annal.* Grani Marcelli
 prætoris Bithyniæ meminit. ubi præ-
 torem in proconsulem mutandum exi-
 stimant viri docti. sed frustra, nam
 prætor & proconsul, idem. Petronius
 Bithyniæ præses, proconsul dicitur, qui
 nunquam tamen antea consul fuerat.
 nec consularis erat, sed consulari po-
 testate Bithyniam prætoriam admini-
 strabat. *Idem.*

2. *Censura & auctoritate repressit.*] *Reg. compressit.* *Censura* pro severitate
 & exactiore disciplina, recentioris est
 Latinitatis. *Casaub.*

Censura & auctoritate repressit.] Cen-
 suram pro gravitate ac dignitate po-
 fuerunt illius ætatis scriptores. unde
oris censuram, quæ veteribus oris di-
 gnitas, dixerunt. *Censura* igitur est
ἀξιωμα.

fitæ res in Hispania quæ per Lusitaniam turbatæ erant.
 1 Filio Commodo accersito ad limitem, togam virilem
 dedit: quare congiarium populo divisit, & eum 2 ante
 23 tempus consulem designavit. Siquis unquam 3 proscrip-
 tus esset à præfecto urbi, non libenter accepit. Ipse in largi-
 tionibus pecuniæ publicæ parcissimus fuit: quod laudi po-
 tius datur quàm reprehensioni: sed tamen & bonis viris
 pecunias dedit, & oppidis labentibus auxilium tulit, 4 &
 tributa vel vectigalia 5 ubi necessitas cogebat remisit. Ab-
 sens 6 populi Romani voluptates curari vehementer præ-
 cepit per ditissimos editores. Fuit enim populo hic ser-
 mo, quum sustulisset ad bellum gladiatores, quòd popu-
 lum sublatis voluptatibus vellet cogere ad philosophiam.
 jusserat enim, ne mercimonia impedirentur, 7 tardius

panto-

αἰζιωμετα. Dignatio, dignitas, honos, me-
 ritum. postea etiam vulgus cepit *censo-*
ram usurpare pro honestate vultus &
 decore, proque ipsa forma & pulcri-
 tudine. unde & *censo-rium hominem* vul-
 go qui pulcher esset, vocabant, & sic
 ab animo ad corpus transtulerunt. *Sal-*
masius.

1. Filio Commodo accersito ad limitem.]
 Germanicum. Dio. *Casaub.*

2. Ante tempus.] Venia legis anna-
 riæ impetrata. Lamprid. *Idem.*

3. Proscriptus esset à præfecto Urbi.]
 Accipe illa à præfecto Urbi, ut exempli
 loco posita: non enim libentius accep-
 pit Marcus à senatu proscriptos, aut
 aliis magistratibus. *Idem.*

4. Et tributa vel vectigalia ubi neces-
 sitas cogebat, remisit.] Non magna princi-
 pis optimi laus; si necessitate cogente,
 hoc est, iis à quibus exigi nihil poterat,
 tributa remisit. sed scripserat fortasse,
 ubi necessitas non cogebat, ut intelligamus
 voluntatem Marco sublevandi tenuio-
 res, defuisse nunquam: etsi voluntas
 sæpe, per Reip. necessitates. sed nihil
 pronuntio. *Idem.*

Et tributa vel vectigalia ubi neces-
 sitas cogebat remisit.] Hanc necessitatem
 ad Marcam refero, qui etiam ubi ne-

cessitas cogeret, & res ita postulant,
 tributa tamen tum remisit, cum opus
 esset minime remitti. qua in re magno-
 pere laudandus. sic princeps philoso-
 phus, qui urgentibus etiam reipublicæ
 necessitatibus non solum novis indictis
 & tributis onerandos non duxerit pro-
 vinciales, sed solitis etiam debitisque
 pensionibus sublevaverit, & illis vecti-
 galia remisit. *Salmas.*

5. Ubi necessitas cogebat.] Sic & no-
 stæ codex; optimeque convenit ante-
 dictis: Ipse in largitionibus pecuniæ publi-
 cæ parcissimus fuit. tributa quippe & ve-
 ctigalia exacta bono publico: ideoque
 non nisi iusta unquam de causa remis-
 sa. *Grut.*

6. Populi Rom. voluptates.] Perperam
 in scriptis, *voluntates.* notum est specta-
 cula sic vocari. *Casaub.*

Populi Romani voluptates curari vehe-
 menter præcepit per ditissimos editores.]
 Qui nimirum damnum inivis sentirent;
 & gloriosum arbitrarentur placere
 vel sic populo. *Grut.*

7. Tardius pantomimos exhiberi, non
 votis diebus.] Potest scribi, non totis die-
 bus. Potest & retineri quod est editum.
voti dies, quibus eduntur ludi votivi,
 quas *ἱερῶν ἡμερῶν* *ἡμέρας* appellat Dio
 in He-

pantomimos exhiberi non votis diebus. De amatis pantomimis ab uxore fuit sermo, ut superius diximus: sed hæc omnia per epistolas suas purgavit. Idem Marcus ¹ federi in civitatibus vetuit in equis sive vehiculis: lavacra mixta submovit. Mores matronarum composuit diffluentes, ² & juvenum nobilium. ³ Sacra Serapidis ⁴ à vulgaritate

in Heliogabalo: Hi ludi, ceu debiti, maxima cura edebantur, & religione etiam quàm cæteri majore. *Casaub.*

Tardius pantomimos exhiberi non votis diebus.] Notare vult certos dies, quibus diebus tardius exhiberi iussi sunt pantomimi: & causam hanc addit, *ne mercimonia impedirentur.* illis igitur diebus tantum, tardius exhibebant pantomimos quibus mercimonia poterant impediri. Mercimoniorum vero dies, nundinæ. Hinc ad certam veramque hujus loci lectionem possumus pervenire. liber Palatinus, pro *non votis*, habet *disette*, *novotis*, quidam etiam *novis*. omnino legendum, *novis diebus.* per nonos dies, Nundinas intelligit. quibus diebus ne impediretur mercimoniorum cursus, non hora solita vulgataque, sed paulo tardius exhibebantur pantomimi. sic Virgilius in *Mœroto*, *nonos dies* vocat mercimoniorum dies, hoc est nundinas:

— nonisque diebus

Venales olerum fascēs portabat in urbem. res illa tempestate fuisse notos & celebres pantomimos, Pyladen, Morphum, & tertium quemdam, cujus nomen ignotum, qui alternis diebus saltabant. *Salmas.*

Tardius pantomimos exhiberi non votis diebus.] Palat. habet *novotis diebus.* ut fortè aliud quid adhuc lateat sub illis, *non votis.* Grut.

1. *Sederi in equis.*] Exposuimus ad Hadrianum. ibidem & de lavacris mixtis. *Casaub.*

2. *Et juvenum nobilium sacra Serapidis.*] Volebam distinctum: *Mores matronarum composuit diffluentes, & juvenum nobilium. Sacra Serapidis,* vel pueri hoc

videant: sed & liber regius non aliter. *Idem.*

3. *Sacra Serapidis à vulgaritate Pelusiae submovit.*] Lege, *Pelusiae.* urbem enim hanc Ægypti nemo unquam dixit *Pelusiam*: omnes *Pelusium*. *Pelusiam* sive *Pelusiacam* vulgaritatem appellat cives *Pelusiotos*, & omnem illam turbam, quæ *Serapeæ* hujus festivitatis causa, eò solebat ex cætera Ægypto convenire. Concurratur in eam urbem & mercimonii gratia. Videntur ludi *Pelusi* quorum meminit *Tertullianus* libro *De baptismo*, magna hominum frequentia celebrati. Cum igitur *Pelusiota* obtentu sacrorum *Serapidis*, & religionis ludorum, multa flagitia & scelera soliti essent exercere, ut eorum petulantiam coërceret *Marcus*, sacra ista illis ademit. nam alioquin mirum, sacra Ægyptiaca, quæ etiam *Romam* essent recepta, urbi Ægyptiaca fuisse adempta. Sed populi hujus perverfam mentem & pravos mores etiam proverbio notarunt veteres. *Idem.*

Sacra Serapidis à vulgaritate Pelusiae submovit.] Omnes libri, *Pelusiae* retinent: etiam princeps editio, *Pelosiæ.* sic esset *Pelusia* pro *Pelusium*. quod non est prorsus aspernandum. licenter enim agebant in enumerandis urbium nominibus illi veteres & in genere & in numero, ut *τὸ Αἰγυπτιακόν* pro *Lugdunum*: si quis malit, à *vulgaritate Pelusiae*, legere cum eruditissimo viro, non me rapiat reluctantem, sed ducatvolentem. *Salmas.*

4. *A vulgaritate Pelusiae.*] Sic etiam noster *Pal.* alias maluisset *Pelusiaca*, aut *Pelusiae*, aut aliud quid. porò isthæc ita capio, non ut omnino abstulerit *Pelusiotos*

garitate Pelusiæ submovit. Fama fuit sanè ¹ quod ² sub philosophorum specie quidam remp. vexarent & privatos: ²⁴ quod ille purgavit. Erat mos iste Antonino ³ ut ⁴ omnia crimina minore supplicio quàm legibus plecti solent, puniret: quamvis nonnunquam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret. Capitales causas ⁵ hominum honestorum ipse cognovit, & quidem summa

Iusotis omnibus sacra Serapidis, sed ab eis exclusit vulgus promiscuum, cura eorum demandata sacerdotibus tantum ac viris primariis. *Grut.*

1. *Quòd sub philosophorum specie quidam remp. vexarent & privatos.* Verbum *vexare* variam interpretationem admittit. Cum tanti faceret Marcus philosophiam, nemo prudens dubitaverit fuisse multos, qui philosophiæ studium simularent, potius quàm scita præstarent: ut imperatoris benevolentiam sibi conciliarent. Hi gratia qua pollebant apud principem ad quæstum suum abutebantur, cum multorum querelis. Sunt isti fortasse, quos dicit Capitolinus, remp. vexasse & privatos. Sed & illi remp. vexant, qui pravis religionibus vulgi animos inficiunt: sæpe ut ad rerum novarum molitionem impellant. Etiam illi vexant remp. qui cum in illam nihil conferant, ex arario alimenta percipiunt, & alia commoda debita iis, qui propter industriam suam & operam publico navatam, digni sunt præmio, *ἐξ τῆς ἐν πρῶτῳ αἰῶνι στήθεως. Casaub.*

2. *Sub philosophorum specie quidam rempublicam vexarent & privatos.* Evenit sub Marco quod sub aliis solet evenire principibus, ut omnes qui vident principem ad alicujus rei studium animi quadam inclinatione ferri, statim ejusdem rei studio ut cum maxime teneri se fingant, ad gratiam scilicet & favorem promerendum. Cum igitur plurimus esset in philosophiæ studiis Marcus, multos illa tempestate extitisse non est dubium, qui tota animi contentione philosophiam sectarentur, & philosophandi libidine ducerentur, ut

liberalitatem optimi principis provocarent, quem hujusmodi hominibus favere animadvertabant. Et sic erant reip. oneri, cum eos imperator promoveret, ditaret, stipendiis salariisque sublevaret. & isti erant qui rempublicam vexabant, & sub philosophiæ obtentu multa sibi licere putabant, & impune quidvis moliebantur. Privatos autem vexari ab hoc genere hominum habitum philosophi præ se ferentium, idcirco puto dixit, quod innumera tunc copia emerferat hominum qui philosophos ementiebantur, & Cynicos profitebantur: mera potius mendicabula, qui magna libertate & audacia in domos privatorum se inferebant, vere *ὑπερπαιδοίκατοι*, quibus nihil clausum tectumque poterat esse, quique libere quod opus esset, petebant; liberius, non dantes conviciis & maledictis impetebant, & ita privatos vexabant aruſcatores ejusmodi & nulli rei bonæ homines, quique nihil philosophorum haberent præter barbam & pallium. *Salmaf.*

3. *Ut omnia crimina minore supplicio quam legibus plecti solent, puniret.* Moderationem hanc & *ἐπιείκεια* Marci in criminibus puniendis Philostratus in vita Herodis tangit. *Idem.*

4. *Omnia crimina minore supplicio quàm legibus plecti solent, puniret.* Quod & ipsum aliis quoque Principibus sollempne, uti pulchrè ostendit Freherus noster in *Sulpitio suo*. *Grut.*

5. *Hominum honestorum.* Scrib. *honestiorum*, *ἐξ ἐνδεωτέρων*. non enim poterat omnium honestorum. *Casaubonus.*

summa æquitate, ita ut¹ prætorem reprehenderet² qui citò reorum causas audierat: juberetque illum iterum cognoscere, ³ dignitatis eorum interesse dicens ut ab eo audirentur qui pro populo judicaret. ⁴ Æquitatem autem etiam circa captos hostes custodivit. Infinitos ex gentibus in Romano solo collocavit. ⁵ Fulmen de cælo precibus suis ⁶ contra hostium machinamentum extorsit, suis pluvia

1. *Prætorem reprehenderet qui citò reorum causas audierat.*] Rectè. nam juxta P. Syrum: *In judicando, criminosa est celeritas.* Quinimò ut idem vult Mimographus: *Properare in judicando, est crimen querere.* Grut.

2. *Qui citò reorum causas audierat.*] Qui judicia de reis brevi audicione peregerat: quod inter mali principis notas ponunt veteres. Casaub.

3. *Dignitatis eorum interesse dicens.*] Lege, *reorum.* Solebant prætores non per se, sed per decemviros, aut quæsitores, aliove quibus jurisdictionem mandassent, de reorum etiam honestiorum causis cognoscere: hoc non fert Marcus, & ait vere interesse dignitatis reorum, ut ab eo audirentur, qui pro populo judicaret. *Idem.*

Dignitatis eorum interesse dicens.] *Eorum,* reorum scilicet. nec enim alio potest referri, cum de reis tantum loquatur. non opus est igitur *reorum* reponi. Salmaf.

Dignitatis eorum interesse dicens.] Sic Palat. & subintelligitur *reorum,* quod præcessit. Grut.

4. *Æquitatem etiam circa captos hostes custodivit.*] Exemplum est hujus æquitatis, quod narrat Dio. Captivus adulescensculus Barbarus, à Marco de re aliqua interrogatus, negavit se respondurum priùs quàm jussisset ille dari sibi vestem defendendo frigori, quo urebatur. indulsit Marcus, nihil commotus hac captivi hominis libertate. Casaub.

5. *Fulmen de cælo precibus suis contra*

Fulmen de cælo precibus suis contra

hostium machinamentum extorsit.] In epistola Marci, quæ Græce est edita apud Justinum ad finem ejus Apologerici, ita hæc res narratur: *ἀμα ἡ πρὸ τέττης ῥίψαι ἐπὶ τῶν γῆν ἐώλης καὶ ἀχρῶς θεῶν ὃν ἠγρόεν, αὐθεως ὑδὼρ ἠγλαθῆ ἔχρονόθεν, ἐπὶ μὲ ἡμῶς ψυχρότατον, ἐπὶ ἡ τῆς Ρωμαίων ἐπιβόλης κρίλαζα πυρώδης.* ubi per illa verba, *τῆς Ρωμαίων ἐπιβόλης,* idem videtur intelligere quod heic Spartianus de hostium machinamento. quod tamen, ut verum fatear, quid sit nescio. simpliciter enim alii auctores scribunt, adversus Germanos & Sarmatas fulmen elicitum precibus imperatoris Marci, nihilque de istiusmodi machinamento produnt. an machinam bellicam aliquam hostium intelligit, in quam fulmen descenderit, quo confagravit? sed Græculus ille auctor epistola illius subdititix, *ἐπιβόλης Ρωμαίων* dum vocat, ad hoc fortasse machinamentum respexerit. quod tamen affirmare non lim. Et rectè quidem vir summus judicavit non esse germanam illius Marci epistolam, sed ab aliquo non Græco sed semibarbaro homine confictam. *Salmasius.*

6. *Contra machinamentum hostium.*] Nunc intelligo quale illud fuerit hostium machinamentum. Barbari ex composito pugnam detrectabant, quod absque prælio Romanos in potestatem venturos sperarent, astu sitique confectos & undique conclusos, locis opportunis omnibus à se occupatis ne aquari possent. Epitome Dionis: *καὶ οἱ βαρβαροὶ τῶν μὲ μάλιστα ἐπέχον ποσειδωνήσαντες*

via impetrata quum siti laborarent. Voluit Marcoman-
niam provinciam, voluit etiam Sarmatiam facere: & fe-
cisset nisi Avidius Cassius rebellasset sub eodem in oriente,
1 qui imperatorem se appellavit (ut quidam dicunt) Fau-
stina volente, quæ de mariti valetudine desperaret. Alii
dicunt, ementita morte Antonini, Cassium imperatorem
se appellasse quum divum Marcum appellasset. 2 Et An-
toninus quidem 3 non est satis motus defectione Cassii,
4 nec in ejus affectus sæviit, sed per senatum hostis est ju-
dicatus, 5 bonaque ejus proscripta per ærarium publicum:

Relicto

δοκίμωτες σφᾶς ἰσθίως ὑπὸ τε Ἐ
καύμωσι & ὑπὸ Ἐ διψῶς εὐρήσθη.
πάντα ἢ τὰ περίεξ Ἀγαθόντες ἀπέ-
φραξεν ὅπως μηδὲ μὲθεν ὕδωρ λά-
βω(ι πολὺ γὰρ τῷ πλῆθι ὤρειναι).
Idem intellexit auctor fictitia Episto-
læ, cum barbaros ἐπιβέλας Ρω-
μαίων vocat: ἐπὶ μὲν ἡμᾶς ψυχρό-
τερον ὕδωρ, ἐπὶ ἢ τῶν Ρωμαίων ἐπι-
βέλας χαλαρὰ πύραυδος. Idem.

1. Qui imperatorem se appellavit, ut
quidam dicunt Faustina volente.] Eadem
ræne verba apud Volcatium. Idem.

2. Et Antoninus quidem non est satis
motus defectione Cassii, nec in ejus affectus
sæviit.] Et hoc verbis ferè iisdem apud
Volcatium: Nec tamen Antoninus gravi-
ter est iratus, rebellionem cognita, nec in ejus
liberos aut affectus sæviit. sunt, opinor,
verba Marii Maximi. Casaub.

3. Non est satis motus defectione Cassii.]
Satis pro valde. hoc est, non valde mo-
tus est defectione Cassii. sic supra: sa-
tis nobilis, pro valde nobilis. Salmaf.

4. Nec in ejus affectus sæviit.] Uxo-
rem Cassii intelligit, & liberos ac ge-
nerum: de quibus vide in ipsius vita.
Non cepere hoc verbum qui scripserunt
in membranis, nec ejus affectus sævi: at-
que affectus sæpe apud hos scriptores,
sunt charitates, & ipsa personæ quæ
affectu præcipuo amantur. Capitolinus
in Gordiano, affectus suos unice dilexit.
sic & alii scriptores sæpe. Casaub.

Nec in ejus affectus sæviit.] Prius

erat scriptum: nec affectus ejus sæviit.
Sæviire aliquem pro sæviire in aliquem,
loquendi forma illo sæculo usitata. in-
certus auctor in Magni Alexandri vita,
qui sub Constantio vixit, de Bucephala,
namque homines edit, & ejusmodi pabu-
lum sævit pro sævit in ejusmodi pabu-
lum. sic Terrullianus, lib. III. adversus
Marcionem: quem post necem prophetarum,
suffigendo nervos ejus clavus, desævierunt.
pro in quem desævierunt: ita sæviire affectus
hoc loco pro sæviire in affectus. Salmaf.

5. Bonaque ejus proscripta per ærarium
publicum.] Non laboramus de mente,
quæ hæc est: proscripti Cassii bona non
in fiscum Cæsaris fuisse illata, sed in
ærarium publicum. pluribus verbis hoc
narrat Vulcarius. in verbis laboramus.
proscribi per ærarium, nescio quid sit. Pu-
to omissione hic peccatum. nam quia
sequens periodus incipit à voce relicto,
viderur in hujus fine omisium verbum
reducto, ob affinitatem illarum duarum
vorum. Scribo igitur, bona ejus proscri-
pta, inque ærarium publicum reducta. Re-
licto e. aut voce per servata: bona ejus pro-
scripta per senatum: inque ærarium publi-
cum reducta. Casaub.

Bonaque ejus proscripta per ærarium pu-
blicum.] Mira loquutio, per ærarium
bona proscribi, quæ proscribuntur, &
in ærarium rediguntur. nihil tamen
mutatum velim. ut enim dicerentur fi-
scum proscripsisse alicujus bona, sic
per fiscum proscripta recte dicuntur,
cum nempe fiscus vel ejus procurator
proscri-

Relicto ergo Sarmatico Marcomannicoque bello, contra Cassium profectus est. ¹ Romæ turbæ etiam fuerunt, quasi Cassius absente Antonino adventaret: sed Cassius statim interfectus est: caput ejus allatum est ad Antoninum. Marcus tamen non exultavit interfectione Cassii, caputque ejus humari jussit. ² Mæcianum etiam filium Cassii, cui Alexandria erat commissa, exercitus occidit: ³ nam & præfectum præt. sibi fecerat, qui & ipse occisus est. In concios defectionis vetuit senatum graviter vindicare: simul petiit nequis senator tempore principatus sui occideretur, ⁴ ne ejus pollueretur imperium: eos etiam qui deportati fuerant revocari jussit, quum paucissimi centuriones capite essent puniti. Ignovit & civitatibus quæ Cassio consenserant: ignovit Antiochensibus qui multa in Marcum pro Cassio dixerant. quibus & spectacula & conventus publicos tulerat, & omnium concionum genus, contra quos edictum gravissimum misit. Seditiosos autem eos & oratio Marci indicat indita à Mario Maximo, qua ille usus est apud amicos. Denique noluit Antiochiam videre quum Syriam peteret: ⁵ nam nec Cyprum voluit videre,

ex

proscriptionem bonorum sibi vindicat. ita *fiscum* aliquando pro fisci advocato memini legere. At heic non per *fiscum* illa proscripita Cassii bona fuisse docet Capitolinus quæ in *fiscum* principis relata non sint, sed per *ærarium publicum*: quasi dicat non principem illa bona proscribi curavisse, nec ejus *fiscum*, sed *populum* vel ejus *ærarium*. *Salmasius*.

Bonaque ejus proscripita per ærarium publicum.] Nihil recedit ab hac scriptura Palatin. & videtur phrasis eorum temporum; quæ voluerint, *ærarii quæstores* ea bona sibi applicasse. *Grut.*

1. *Romæ turbæ etiam fuerunt.*] In vita Cassii: Nec Romæ terror defuit, cum quidam *Avidium Cassium* dicerent absente Antonino, esse venturum. *Casaub.*

2. *Metianum etiam filium Cassii.*] *Metianum*, in melioribus libris. & ita le-

gendum. *Salmas.*

Mæcianum etiam filium.] Sic Palat. non ut vulgati *Metianum*. *Grut.*

3. *Nam & præfectum præt. sibi fecerat.*] Non *Metianum*, ne erres: sed *Cassius*. vide in ejus vita. *Casaub.*

4. *Ne ejus pollueretur imperium.*] *Ærari-
us ejus*, pro *suum*, vel *ipsum*. *Idem.*

5. *Nam nec Cyprum voluit videre ex qua erat Cassius.*] *Scribe Cyrrhum*. *Dio*, ο δὴ Κάσσιος ὁ Σύρος ἐν τῷ Κύπρῳ λέγεται. legendum *Κύρρος*. Nam *Cassius* non *Cyropolitani* fuit, sed *Cyrrhestes*, vel *Cyrrhestanus* ex urbe *Syriaca* *Cyrrho*. ita scribi debere id nomen auctor est *Stephanus Περὶ πόλεων*. *Idem.*

Nam nec Cyprum voluit videre.] *Cyprum* pro *Cyrrum*. ut infra apud *Vopiscum*, *Arriannum* pro *Arriannum*. *Salmasius*.

Ϟ

I. Fuij

26 ex qua erat Cassius. ¹ Fuit Alexandriae, clementer cum iis agens. ² postea tamen Antiochiam vidit. Multa egit cum regibus, & pacem confirmavit sibi occurrentibus cunctis regibus & ³ legatis Persarum: omnibus orientalibus provinciis charissimus fuit: ⁴ apud multas etiam philosophiae vestigia reliquit. ⁵ Apud Aegyptios civem se egit ⁶ & philosophum ⁷ in omnibus stadiis, templis, locis. Et quum multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta, tamen omnibus ignovit, ⁸ & filiam suam apud eos reliquit. ⁹ Faustina uxorem suam in radicibus montis Tauri,

¹ in

1. Fuit Alexandriae, clementer cum iis agens.] Cum iis, *ὡς τὸ συμγνώμωρον*, sed fortasse verius, cum cunctis. Casaub.

2. Postea tamen etiam Antiochiam vidit.] Ponenda haec erant ante verba praecedentia: Fuit Alexandriae, &c. vel scribendum, postea sanè, & An. Idem.

3. Legatis Persarum.] Parthos intellige. vide Lamprid. in Alexandro. Idem.

4. Apud multas etiam philosophiae vestigia reliquit.] Robertus Bonon. apud milites. non probo. Philosophiae vestigium interpretor, memoriam gravissimorum sermonum, quos & privatim & publice habuit, quocunque venisset: cum ad virtutum amorem, & sapientiae studium omnes horraretur, & exemplo suo stimulare. Idem.

5. Apud Aegyptios civem se egit.] Vel civilem, quod Petrus Faber malebat: potest defendi utrumque. Idem.

6. Et philosophum in omnibus studiis, templis, locis.] *Studia* appellat loca in quibus eruditi conveniebant communicaturi de studiis. *μυσεία* Graeci. Idem.

7. In omnibus studiis, templis, locis.] Legendum censeo: in omnibus stadiis, templis, locis. loca enim publica designavit in quibus habuit sermones de philosophia Marcus. in stadiis autem & gymnasiis id frequenter fiebat apud Graecos, ut homines docti & philosophi plerique illo convenirent & sermones de studiis & litteris concelebrarent. quod fecit apud Aegyptios Marcus, in locis omnibus publicis, ut sunt

stadia & templa. Salmas.

8. Et filiam suam apud eos reliquit.] Potest fieri ut filiam suam Marcus Alexandriae relinqueret, cum ipsa vel ob valetudinem patrem comitari non posset, vel aliam ob causam. sed in hoc quid sit adeo memorabile, non video. Cogitemus igitur, num de Cassii filia Alexandria haec sint potius accipienda. suam pro ipsius vel ejus. abutuntur enim his voculis saepe etiam mediae Latinitatis auctores. Casaub.

Et filiam suam apud eos reliquit.] Filiam Marci accipe; cum enim offensus esset Alexandrinis Marcus, quod in Cassium multa fausta dixissent, ignovit illis facile, qua erat clementia, atque ut certius offensae depositae pignus haberent, filiam suam apud eos reliquit. nec hoc parum fuit. Nam civitates quibus graviter infensus fuit, nec voluit videre: Alexandriam vero non solam invisit, sed filiam suam ibi reliquit, non valetudine ejus id cogente vel alia re, sed ob hoc solum, ut fiduciam Alexandrinis daret suae cum illis reconciliationis. Salmas.

Et filiam suam apud eos reliquit.] Signum haud parvum favoris. videbatur enim paternae benevolentiae pignus atque obles. Gint.

9. Faustina suam in radicibus, &c.] Oblectus sum Palatino, qui non agnoscebat vocem uxorem, quae adhuc in publicatis. & satis sanè subintelligitur. Idem.

in vico Halalæ² exanimatam subito morbo amisit. Periit à senatu ut³ honores Faustinae ædemque decernerent, laudata eadem, ⁴ quum tamen impudicitiae fama graviter laborasset: quæ Antoninus vel nescivit vel dissimulavit. ⁵ Novas puellas Faustianas instituit in honorem uxoris mortuæ. ⁶ Divam etiam Faustina à senatu appellatam gratulatus est: quam secum & in æstivis habuerat, ⁷ ut matrem castrorum appellaret. Fecit & coloniam vicum in quo obiit Faustina, & ædem illi extruxit. sed hæc postea ædes ⁸ Heliogabalo dedicata est. ⁹ Ipsum Cassium pro clementia ¹⁰ occidi passus est, non occidi jussit. ¹¹ De-

portatus

1. In vico Alalæ.] Vide ad Alagabali vitam. Casaub.

In vico Halalæ exanimatam subito morbo.] In vico Halalæ, Pal. & ita legem Halala vicus ille vocabatur. Vicius Halalæ, ut urbs Romæ. Salmas.

In vico Halalæ.] Palatinus Halalæ. Grut.

2. Exanimatam subito morbo amisit.] Exanimatam vi subiti morbi. ita Palatin. in hibernis autem amisit uxorem suam Marcus. Salmas.

Exanimatam subito morbo amisit.] Pal. exanimatam vi subiti morbi. quod admitterem si confirmaretur aliorum præterea scriptorum fide. Grut.

3. Honores Faustinae ædemque decernerent.] Templum Faustinae fuerat positum in Romulei montis pede. Casaubonus.

4. Cum tamen impudicitiae fama graviter laborasset.] Satis dictum antè: eoque nomine reprehensus vulgò Marcus. extant tamen nummi multi in ejus honorem cusi, cum hac inscriptione, PVDIGITIA. Idem.

5. Novas puellas Faustianas.] Cur dicat novas clarum est, ex vita Pii. Idem.

Novas puellas Faustianas instituit in honorem Faustinae.] Novas puellas dixit eodem sensu quo pueros & puellas novorum nominum, supra dixit. Salmas.

6. Divam etiam Faustina à senatu appellatam.] Nummi, DIVA. FAUSTINA.

PIA. & ab altera parte, CONSECRATIO. S. C. Casaub.

7. Ut matrem castrorum appellaret.] Post illam de Quadis insignem victoriam, Marcus IMPERATOR VII. salutat^{us} est: Faustina verò, MATER CASTRORVM. Olim Livia Augusti parens patriæ dicta, exemplum dedit similibus adulationum. Idem.

8. Heliogabalo dedicata est.] Narrat Spartianus in extremo Caracallo. Idem.

9. Ipsum Cassium pro clementia occidi passus est, non jussit.] Gallicanus, quem quidem occidi non jussit, sed passus est. Dicitur autem passus fieri quod factum non vindicavit. nam constat occisum Cassium inscio atque inconsulto Marco. Idem.

10. Occidi passus est, non occidi jussit.] Palat. occisus passus est. forte, occisum passus est, non occidi jussit. prohibuisset enim occidi si scivisset, nihilque magis eum timuisse scribit Dio, quam ne se inscio occideretur. quod cum esset factum, magnam sibi exercendæ clementiæ præreptam occasionem doluit. Salmasius.

11. Deportatus est Heliodorus filius Cassii.] Ita dictus hic de avi sui nomine, ut ferè semper apud Græcos. Cassio autem parer Heliodorus Casaub.

Deportatus est Heliodorus filius Cassii.] An hunc solum ex filiis Cassii deportatum esse, reliquos autem donatos

portatus est ¹ Heliodorus filius Cassii, & alii liberum exilium acceperunt cum bonorum parte. ² Filii autem Cassii ³ & amplius media parte acceperunt paterni patrimonii, & auro atque argento adjuti, mulieres autem etiam ornamentis, ⁴ ita ut ⁵ Alexandria filia Cassii ⁶ & Druncianus gener, liberam vagandi potestatem haberent, ⁷ commendati amitæ marito. Doluit denique Cassium extinctum, dicens voluisse se sine senatorio sanguine imperium transigere. Orientalibus rebus ordinatis, ⁸ Athenis fuit, ¹ &

media patrimonii parte, in summa securitate vixisse dicemus? cur vero dispar hujus causa fortunaque. sed solent isti auctores, quidquid apud diversos scriptores legerunt, conradere, & nullo delectu, aliqua etiam invicem pugnantia τὸν μέγαν Μύθον congrerere. ita heic fecit Capitolinus: cum enim legisset, Heliodorum Cassii filium deportatum, ut repperit, ita heic posuit. rursus cum penes alium reperisset filios Cassii donatos plus media parte patrimonii, & hoc sicut repperit, chartis illevit. *Salmas.*

1. *Heliodorus filius Cassii.*] Sic etiam Palat. noster. *Grut.*

2. *Filii autem Cassii e.*] Scribo, *Filii autem Cassii alii e.* nam de uno è filiis Cassii, Heliodoro, dictum est. nisi cui suspecta ibi vox *filius*. Volcatius certe ejus mentionem facit nullam. *Casaub.*

Filii autem Cassii & amplius media parte.] Distinguit filios Cassii ab illis aliis quos liberum exilium cum bonorum parte accepisse scripsit: nam filios Cassii, plus media parte patrimonii accepisse. *Salmas.*

3. *Et amplius media parte.*] Volcatius omittit illa, & *amplius*. *Casaub.*

4. *Ita Alexandria filia Cassii.*] Alexandria hæc filia Cassii non heic solum vocatur, sed apud Volcatium quoque, nec libri variant. Alexandram tamen in suis vocari vir eruditissimus observat. sed parum refert Alexandra an Alexandria dicatur, cum utrumque idem sit. *Salmas.*

5. *Alexandria filia Cassii.*] Scribe ut in regio, & Puteani, *Alexandria*. nam Græci Ἀλεξωνδρα. *Casaub.*

6. *Et Druncianus gener.*] Volcatius, *Druentianus*: in regio, *Adruentianus*. Paulus libro singulari De publicis judiciis: *Divus Marcus Drunciani utpote senatoris, qui Cassiani furoris socius fuerat, bona post mortem vindicari jussit*. Referuntur hæc in lege septima Codicis, Ad legem Juliam majestatis. Non ait Paulus simpliciter Drunciani bona jussisse Marcum vindicari: sed cum hæc adjectione, *post mortem*. nihil quod hoc destruat Capitolinus aut Volcatius. illi ajunt Druentiano datam facultatem ut tanquam infons viveret: Paulus indicat mortuum ut fontem. illud ex indulgentia Marci; hoc ex censura. nusquam scriptum à Capitolino aut Volcatio, Marcum Drunciano ignovisse penitus, & omnem pœnam remisisse. *Idem.*

Et Druncianus gener.] Ita quoque nullo apice minus Palatinus. *Grut.*

7. *Commendati amitæ marito.*] Volcatius, *quos quidem amitæ suæ marito commendavit*. *Casaub.*

8. *Athenis fuit.*] Fuit pro venit. *Idem.*

Athenis fuit & inter alia Ceresis templum adiit.] Cod. Palat. *Athenis fuit, & initalia Ceresis adiit, ut innocentem se probaret*. Quis non videt locum ab illis fuisse corruptum, qui quid essent initalia parum intelligebant? initalia Capitolinus vocat quæ frequentius & usitatus initia dicuntur. ab *initium* ἰνιτιουμ est *initalis*: ut à parricidium, parric-

¹ & inter alia ² Cereris templum adiit ³ ut se innocentem probaret, ⁴ & ⁵ sacrarium solum ingressus est. ⁶ Revertens ad Italiam navigio tempestatem gravissimam passus est. Per Brundisium veniens in Italiam, ⁷ togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse iussit: ⁸ nec unquam sagati fuerunt sub eo milites. ⁹ Romam ut venit triumphavit. ¹⁰ Exinde Lavinium profectus est. Commodum deinde sibi collegam ¹¹ in tribunitiam potestatem junxit: congiarium populo dedit & spectacula mirifica: dein civilia multa correxuit. Gladiatorii muneris sumptus modum fecit. ¹² Sententia

parricidale; conjugium, conjugale, & cetera. *initialia* autem vel *initia* Cereris adire dixit pro *μυείδης*. Et sane Marcus initiatus est Cereris sacris ut innocentem se probaret. Dio in eadem historia: *Εἰς Ἀθῶνας ἦλθε καὶ ἐμνήθη*. En tibi vel ob hoc solum Athenas visendi cupidum fuisse Marcum, ut initia Cereris adiret. *Salmas.*

1. *Et inter alia Cereris templum adiit, ut se innocentem probaret.*] Aut locus vitiosus est, aut delendum illud *templum*; quod non comparat in Pal. habetque, & *initialia ceteris adit, ut se.* fortè fuit, & *initialia Cereris adiit, ut se* &c. ut ita vocet ipsa initia. sed præstat forsitan retinere vulgatam, exclusa tantum voce *templum*. *Grut.*

2. *Cereris templum adiit.*] Dio, de Marco ex Syria revertente, *εἰς Ἀθῶνας ἦλθε καὶ ἐμνήθη*. *Casaub.*

3. *Ut se innocentem probaret.*] In sacris Eleusiniis clamabat sacer præco, *εὐαὶς ἐκείνῳ ὅστις ἀλλήλοῖς*. Vel ut ait Lampridius, *Nemo ingrediatur nisi qui se innocentem novit*. Hæc prioribus temporibus erat *ἡ ἀεὶ ῥήσις* formula: postea fuit alia: nam tria nominatim hominum genera sacris arcebantur: athei, Christiani, & Epicurci. *Idem.*

Ut se innocentem probaret.] Sic enim innocentiam suam probavit, quod esse sacris iubebantur qui sibi alicujus sceleris essent confcii. quod in Eleusiniis sacris non solum fiebat, sed in aliis

omnibus in quibus clamabat sacerdos & edicebat exirent omnes, qui se innocentes non esse scirent. *Salmas.*

4. *Et sacrarium solum ingressus est.*] *Solum pro solus*. sic Græci *καὶ μόνος* pro *μόνον*. ita enim & alibi loquitur hic author. In Alexandro Severo: *Jam illud insigne quod solum intra palatium præter præfectum & Ulpianum quidem neminem vidit. solum enim ibi pro solus*. *Idem.*

5. *Sacrarium solum ingressus est.*] *Scribe ex regio, solus*. *Casaub.*

6. *Revertens ad Italiam.*] Sic scripti, pro in Italiam. *Idem.*

7. *Togam & ipse sumpsit.*] Vide ad Hadrianum Spartiani. *Idem.*

8. *Nec unquam sagati fuerunt sub eo milites.*] Romæ quidem, aut in Italia, ita accipe. *Idem.*

9. *Romam ut venit triumphavit.*] *Regius, Romam ut venit, cum Commodo filio suo, quem jam ut diximus, Casarem fecerat, triumphavit*. *Idem.*

Romam ut venit, triumphavit.] Sic & Palatinus, nihil amplius. *Grut.*

10. *Exinde Lavinium profectus est.*] *In villam Lanuvinam, de qua diximus ad Pium*. *Casaub.*

Exinde Lavinium profectus est.] Hæc quoque verba visuntur in Pal. *Grut.*

11. *In tribunitiam potestatem.*] *Regius, in tribunitia potestate*. *Casaub.*

12. *Sententia Platonis.*] In quinto De republica. *Idem.*

tentia Platonis semper in ore illius fuit, *Florere civitates,*
¹ *si aut philosophi imperarent, aut imperatores philosopharentur.*
 Filio suo ² Brutii Præsentis filiam junxit, nuptiis celebra-
 tis exemplo privatorum. quare etiam congiarium populo
 dedit. Deinde ad conficiendum bellum conversus, in ad-
 ministracione ejus belli obiit, labentibus jam filii moribus
 ab instituto suo. ³ Triennio bellum postea cum Marco-
 mannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam egit: ⁴ & si
 anno uno superfuisset, provincias ex his fecisset. ⁵ Ante
 biduum ⁶ quàm expirasset, admittis amicis ⁷ dicitur osten-
 disse

1. *Si aut philosophi imperarent.*] Hanc
 sententiam in ore Marci semper fuisse
 dicit, quàm & re ipsa comprobavit.
Salmas.

2. *Brutii Præsentis filiam.*] Crispi-
 nam, filiam viri consularis. nam Bru-
 tium Præsens collega fuit Pii secundum
 consulis: deinde Marcus iterum fecit
 consulem: inque ejus consulatu ipse ul-
 timum diem clausit. *Casaub.*

Brutii Præsentis.] Melius fortasse Pa-
 latinus, *Bruttii.* Grut.

3. *Triennio bellum postea.*] Tò postea,
 turbatum hæc aliquid docet: nam ridicu-
 lum est, subjici ista verbis præceden-
 tibus, quæ Marci mortem continent.
 hujus triennii mentio est in Eutropio,
 & in Eusebii Chronico: unde clarum
 pertinere hæc verba non ad ultimam
 Marci contra Germanos expeditio-
 nem, sed ad superiorem huic proxima-
 m. *Casaub.*

*Triennio bellum postea cum Marcoman-
 nis.*] Triennium in bello Marcoman-
 nico consumpsisse Marcum scribit et-
 iam Eutropius, non tamen hoc po-
 stremo, in quo & mortuus est, sed illo
 priore, quo confecto cum filio Com-
 modo triumphavit. *Salmas.*

4. *Et si anno uno superfuisset, provincias
 ex his fecisset.*] Dio idem, sed non ita
 præcise: *Καὶ εἴητε πλεον ἔβουλάκη,*
πέντε τὰ ἐνὶ ἄν ἐνεχέτωρε. *Casaub.*

5. *Ante biduum quàm expirasset.*] Sic pars
 librorum: alii, *expiraret:* quod
 etsi melius, haud scio tamen an & ve-

rius. nam illa ætas hæc duo tempora
 amavit confundere. *Idem.*

Ante biduum quàm expirasset.] Me-
 lius ex Palatino legas: *ante biduum quàm
 expiraret.* *Salmas.*

6. *Quàm expiraret.*] Sic etiam meus
 Palat. non *expirasset.* Grut.

7. *Dicitur ostendisse sententiam de filio
 eandem, quàm Philippus de Alexandro.*] Videtur
 respicere ad dictum aliquod
 Philippi morientis de Alexandro: sed
 non ita est: nam Philippum repentina
 mors ita oppressit, ut dicendi quicquam
 facultatem non haberet. Legimus igitur:
*Ostendisse sententiam de filio non eandem
 quàm Philippus de Alexandro.* Sapi-
 entissimus princeps cum morti propin-
 quus de filii moribus, qui, ut subji-
 cit Capitolinus, turpem jam & cruen-
 tum se ostentabat, cogitare cepisset, non
 abstinuit quin suum de illo iudicium
 amicis aperiret. Ait igitur illis Mar-
 cus: ea Commodum esse indole, iis
 moribus, ut non possit ipse de eo spe-
 rare, aut aliis spondere, quod olim Phi-
 lippus de suo Alexandro verè præfagis-
 set. *Casaub.*

*Dicitur ostendisse sententiam de filio
 eandem, quàm Philippus de Alexandro.*] Sententia
 quam de filio Alexandro Phi-
 lippus ostendisse hoc loco dicitur, non
 alia potest esse, nam neque alia memo-
 ratur, quam illa qua dixit, *ὡ τέκνον
 Μακεδονία & σε χροεῖ* sed nec omif-
 sam esse negationem, qua restituta lo-
 cus planus & integer sit futurus, facile
 vincam.

diffe sententiam de filio eandem quam Philippus de Alexandro, quum de hoc malè sentiret, ¹ addens ² minimè se ægrè mortem ferre, filium superstitem relinquens. nam jam Commodus turpem se & cruentum ostentabat. Mors ²⁸ autem talis fuit: Quum ægrotare cœpisset, filium ad vocavit, atque ab eo primùm petiit ut belli reliquias non contemneret, ne videretur remp. prodere: & ³ quum filius ei respondisset, ⁴ cupere se primùm sanitatem, ⁵ ut vellet, permisit, ⁶ petens tamen * ut expectaret paucos dies, † aut simul

vincam. ait igitur Capitolinus eandem de filio sententiam ostendisse Marcum moriturum, quam olim de Alexandro Philippus, sed longè diversa mente. Sequitur enim: *cum de illo male sentiret.* Idem igitur de filio male sentiens dixit, quod Philippus bene sentiens de Alexandro. quo dicto significabat Marcus, vix orbem Romanum suffecturum ejus vitiis, qui omnia, profusa libidine, contaminatissimisque moribus, perditurus esset. non video qui possit aliter hujus loci sententia explicari. *Salmas.*

1. *Addens minimè se ægrè mortem ferre, filium superstitem relinquens.*] Vocem mortem quæ exciderat, restituumus è regio. sed locus nondum bene habet. Scribo, *Addens minimè se ægrè mortem ferre, sed quòd moveretur filium superstitem relinquens.* Quanto morientibus parentibus solatio esse solent liberi superstites; tantum doloris Marco afferebat Commodus superstes: quem provida mens illius perniciosissimum Reip. futurum augurabatur. *Casaub.*

Addens minime se ægre mortem ferre, filium superstitem relinquens.] Palatinus, & prima editio *mortem*, heic non agnoscunt. nefcane illa addita quicquam accedit huic loco perspicuitatis, cujus hic esse debet sensus, ut non dicat Marcus minimè se ægre mortem ferre, sed illud solum, quod filium superstitem relinquat. Cui sententiæ ut ratio constet, legendum sit: *Addens se nimium ægre ferre, filium superstitem relinquens.* Et id confirmant post paulo sequentia: *Fer-*

tur filium mori voluisse, quum talem videret futurum qualis exiit post ejus mortem. Posset etiam nulla aut minima mutatione legi: *Addens minimo se ægre ferre, &c.* igitur, *minimo ægre ferre*, esset, *ὀλίγῃ βαρέως φέρειν.* utut est, non aliud hoc loco vult dicere Marcus, quam se ægre ferre, quod filium superstitem relinquat, quem mortuum videre præoptasset. *Salmas.*

2. *Minimè se ægrè mortem ferre, filium superstitem relinquens.*] Nihil variat hoc loco codex noster, nisi quod accedat vulgatis, respuatque verbum *mortem*. *Grut.*

3. *Cum filius ei respondisset, cupere se primùm sanitatem.*] Sine causâ viri doctissimi hæc conati emendate: optimè enim habent. Victor alter Commodi responsum aliis verbis, sed in eandem sententiam, refert hoc modo: *Cum in supremis moueretur à parente, attritos jam Barbaros ne permitteret vires recipere: respondit, Ab incolùm quamvis paulatim negotia perfici posse; à mortuo verò nihil.* *Casaub.*

4. *Cupere se primùm sanitatem.*] Ita & Pal. Lipsio placebat *civitatem*. *Grut.*

5. *Ut vellet permisit.*] *Ut vellet*, ex formula qua dicebant: *vellem ut velles.* *Casaub.*

6. *Petens tamen ut expectaret paucos dies, aut simul proficisceretur.*] Quæro quo sensu hæc dicantur, & quid sibi velit quod petit Marcus? ut dicam quod sentio, videtur Marcus cum ægrotare cepisset, Romam revertendi consilium cepisse,

mul proficisceretur. Deinde ¹ abstinuit cibo potuque, mori cupiens, auxitque morbum. Sexta die vocatis amicis, & ² ridens res humanas, ³ mortem autem contemnens, ad amicos dixit, *Quid me fletis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis?* Et quum illi vellent recedere, ingemiscens ait, *Si jam me dimittitis, vale vobis dico, vos precedens.* ⁴ Et quum ab eo quæreretur cui filium commendaret, ille respondit, *Vobis, si dignus fuerit, & diis immortalibus.* Exercitus cognita mala valetudine, vehementissimè dolebant, quia illum unicè amabant. Septimo die gravatus est, & solum filium admisit: quem statim dimisit ⁵ ne in eum mor-

cepisse, & filio auctorem fuisse ut maneret, & belli reliquias persequeretur. quod cum nollet facere, petiit ut saltem dies paucos expectaret, nec simul proficisceretur. secundum quam sententiam legendum: *Ut paucos dies expectaret, haud simul proficisceretur.* Nam sæpe, aut pro haud vel haud veteres libri scriptum exhibent. atque hoc verum esse puto. nam petierat Marcus ægrotans, ut filius bellum inceptum conficeret, se mortuo. quod cum ille recusasset, petiit ut non statim post mortem suam proficisceretur, sed paucos dies saltem expectaret: ut sic videretur rempublicam non prodere, qui post mortem patris, etiam aliquantulum contra barbaros subsisteret, & voluntatem aliquam belli conficiendi præ se ferret. Et videtur Marcus de valetudine desperasse, statim atque ægrotare cepit. *Salmas.*

* *Ut expectaret paucos dies, &c.]* Pal. quoque præ se fert illud *expectasset*, sed, quomodo tamen minime scriptum ab auctore, arguit vel sequens *proficisceretur*. quod Lipsius noster mutatum it in *proficiscerentur*. Grut.

† *Aut simul proficisceretur.]* Simul, hoc est, simul cum dicto, statim, & nulla interposita mora. hoc perinde est ac si diceret infelix pater: Si meo uteris consilio, fili, manebis, & susceptum bellum hoc urgebis: sin aliud cogitas, & ire vis te perditum, age, voluntati

tux morem gere: nihil te moror. sed quia ait auctor, habitum hoc colloquium cum adhuc Marcus ægrotare cepisset, fortasse scribi sit satius: *ut simul proficisceretur.* Casaub.

1. *Abstinuit cibo potuque.]* Pal. *abstinuit vi potuque*; quo quid velit, nescio. Grut.

2. *Ridens res humanas.]* Non ridere, sed rite ac suo pretio æstimare res humanas solitus vir hic sapientissimus. Hoc ille nos docet divinis illis suis libris. *Casaub.*

3. *Mortem autem contemnens.]* Melius Marcus libro nono: *Μὴ ἡγέσθωσαν θανάτου, ἀλλ' ὀλιγοῦσιν αὐτῷ.* & vide sis sequentia. *Idem.*

4. *Et cum ab eo quæreretur cui filium commendaret.]* Scilicet expectavit Marcus, ut alius eum paterni hujus officii sui moneret. sed lege Herodianum: cujus narratio constans & gravis, plus fidei meretur, quàm isti ex diversis scriptoribus consuti centunculi. *Idem.*

5. *Ne in eum morbus transfret.]* Peste igitur videtur absumptus Marcus qui filium ideo dimittit ne in eum morbus transeat. etsi non id aperte tradant auctores; & Dio scribat etiam, non vi morbi quo tunc laborabat extinctum esse, sed opera & ope medicorum, τῷ Κομῶδῳ καὶ Ζοῦρῶν. *Salmas.*

Ne in illum morbus transfret.] Transire verbum insignite proprium de ejusmodi

morbis transfret. Dimisso filio, caput operuit quasi volens dormire: sed nocte animam efflavit. ¹ Fertur illum mori voluisse quum filium ² talem videret futurum qualis extitit post ejus mortem, ne, ut ipse dicebat, similis ³ Neroni, Caligulæ & Domitiano esset. Crimini ei datum ⁴ est quod adulteros uxoris promoverit, ⁵ Tertullum & Utilium & Orphitum & Moderatum, ad varios honores: ⁶ quum Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehenderit. de quo mimus in scena præsentem Antonio dixit, quum stupidus nomen adulteri uxoris à servo quæreret, & ille diceret *ter Tullus*, & adhuc stupidus quæreret, respondit ille, *Jam dixi ter, Tullus dicitur*. Et de hoc qui-

modi morbis contagiosis. unde & *transfretio*, pro contagione. Ovidius:

Multaque corporibus transiitione nocent.

Idem.

1. *Fertur illum mori voluisse.*] Regius, *Fertur filium mori voluisse, cum eum talem videret futurum*. Placet sententia: quæ evidentior futura, si scribas, *Fertur illum filium mori voluisse*. atque ita legit olim Robertus à Porta. Ex iis quæ antè dicta sunt, nemo mirabitur Marcum optasse filio mortem, priusquam illa pararet, quæ non temere ipse metuebat. *Casaub.*

Fertur illum mori voluisse quum filium.] Omnino restituenda Palatini Codicis scriptura: *Fertur filium mori voluisse, cum eum talem videret futurum*. *Salmas.*

Fertur filium mori voluisse, cum eum talem, &c.] Exhibui lectionem Pal. nostri, quod firmaretur auctoritate aliorum codd. scriptorum. Nam pessimè prius cusi; *Fertur illum mori voluisse, quam filium talem videret*. Ut enim patres liberos bonos optant superstitibus, sic iidem malunt supervivere liberis malis. De Augusto Suetonius cap. 65. Videatur Quintilianus pater Declamatione CCCXLIV. *Grut.*

2. *Talem videret futurum qualis extitit.*] Idem Palatinus: *qui talis extitit*.

qui talis, pro qualis. *Salmas.*

3. *Neroni, Caligula.*] Ita omnes libri: nec refert quòd alio ordine vixerunt. *Casaub.*

4. *Tertullum & Utilium.*] A regio abest &. Lego cum illustrissimo Scaligero, *Tertullum Tutilium*. Gens Tutilia ex historia & saxis nota. *Idem.*

Tertullum & Utilium.] Nusquam ambigo quin legi debeat, *Tertullum, & Tutilium*, sed cum & particula, quam omnes libri agnoscunt, ut diversi sint isti Tertullus & Tutilius. *Salmas.*

Tertullum & Utilium.] Pal. *Tertullum etutilium*, quo ipso proximè acceditur ad Scaligeranam conjecturam *Tertullum Tutilium*. verum enimverò cur isti Tertullo addidit nomen familiae, non etiam aliis? suspicatus sum olim, fuisse potius, *Tertullum, & Vitulum*; ut cognomen fuerit alicujus è familia *Vocionorum*. *Grut.*

5. *Cum Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehenderit.*] Temporibus illis certum flagitii argumentum habebatur, si quis cum Augusta familiaris se ageret, quam reverentia domus aulicæ postulabat. *Casaub.*

6. *Et ille diceret ter Tullus.*] Hoc est, *Tullus, Tullus, Tullus*. *Idem.*

Et ille diceret ter Tullus.] *Diceret pro dixisset*. *Salmas.*

quidem multa populus, ¹ multa alii dixerunt, patientiam Antonini inculcantes. Ante tempus sanè mortis priusquam ad bellum Marcomanicum rediret, in Capitolio juravit, nullum senatorem se sciente occisum, ² quum etiam ³ rebelles dixerit se servaturum fuisse, si scisset. ⁴ Nihil enim magis & timuit & deprecatus est quàm avaritiæ famam: de qua se multis epistolis purgat. Dederunt ei vitio ⁵ quòd & fictus fuisset, nec tam simplex quàm videretur, aut quàm vel Pius vel Verus fuisset. ⁶ Dederunt etiam crimini ⁷ quòd aulicam arrogantiam confirmaverit ⁸ submovendo amicos à societate communi & à conviviiis. Parentibus conse-

1. *Multa etiam alii.*] Vox etiam, est à Pal. hætenus alii edd. omiffa. *Grut.*

2. *Quum etiam rebelles.*] Palatinus, *rebelliones.* *Rebellio*, ut notum est, & *δρόσι* (iv & *δρόσιτω* significat. *Salmasius.*

Quum etiam dixerit se servaturum fuisse se scisset.] Ut de Cassio quem servatum voluerat: sed occisus est in scio Marco, quem quidem occisum passus est, non occidi jussit, ut supra dixit Capitolinus. *Idem.*

Cum etiam rebelliones dixerit se servaturum.] Repræsentavi lectionem quæ erat in mss. aliorum, etiamque videtur in Pal. nostro. usque ea voce ejus sæculi scriptores haud semel, ut annotatum ab aliis. prius edebatur, *etiam rebelles.* *Grut.*

3. *Rebelles dixerit se servaturum fuisse.*] Lego cum principe editione, *rebelliones.* *Casaub.*

4. *Nihil enim magis & timuit & deprecatus est, quàm avaritiæ famam.*] *Αιπαλιχὸν* illud enim, eò spectat, quòd mali principes proscriptionibus damnatorum amabant locupletari. Et in largitionibus pecuniæ publicæ fuisse parcissimum antè dictum. Hinc igitur illa avaritiæ criminatio: quam optimus scriptor Dio tanta diligentia diluit. *Idem.*

5. *Quòd & fictus fuisset, nec tam simplex quàm videretur.*] Loquere tu Dio, & sententiam tuam dice: *Ὅτι ἔωρεσ-*

ποιητὸς, ἀλλ' ἐξ ἄρετῆς πέντε ἔπαρτε
ωρεθλον. Et statim, *Ὅπως ὡς ἀλη-*
θῆς ἀγαθὸς ἀνὴρ ὡς, καὶ ἔδεν ωρεσ-
ποιητὸν εἶχε. *Idem.*

6. *Dederunt etiam crimini quòd aulicam arrogantiam.*] Legitur in quibusdam codicibus: *Dederunt etiam crimini quòd liberti multum potuere sub eo verò:* sed scribendum, *sub eo & Verò,* ut alio loco suprâ scriptum est. ubi cum eadem verba habeantur, quid opus eadem hic repetere? jure igitur sunt extrusa ab hac sede. *Idem.*

7. *Quòd aulicam arrogantiam confirmaverit.*] Est contrarium ejus quod in Pio dixit, *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* *Idem.*

8. *Summovendo amicos à societate communi & à conviviiis.*] *Μονοφασία,* ut Athenæus observat, velut criminis loco solita quondam obijci. Marcum verò pro se loquentem audiamus. Is cum alia se à patre Pio doctum refert, tum imprimis *τὴν ἡγενοσυμωσίαν.* propria Marco est vox illa. sic autem appellat civilitatem, & virtutem illam, per quam censei communi cum cæteris civibus jure æquo animo aliquis patitur. Herodianus vocat, *τὸ μέτερον καὶ ἰσομέτερον.* Subjicit verò Antoninus, quasi hanc vocem interpretans: *Καὶ τὸ ἐφεΐσθαι τοῖς φίλοις μὴτε σιωδαιπείν αὐτῶ πέντως, μὴτε σιωαποδημείν ἐπιναίης.* Didici, inquit, à parente, amici-

consecrationem decrevit. Amicos parentum etiam mortuos statuis ornavit. Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu quæsit quod erat verum. ¹ Enisa est Fabia ut Faustina mortua in ejus matrimonium coiret, sed ille concubinam sibi ascivit procuratoris uxoris suæ filiam, ² ne tot liberis superduceret novercam.

'JULII

cis remittere & cœnandi mecum necessitatem, & unà mecum peregrinandi. Non igitur ut aulicam arrogantiam confirmaret, ut malè feriat quidam in animum induxerunt, solus estavit Marcus: sed ut sæpius convivandi molestia & se pariter, & amicos suos liberaret. *Idem.*

Submovendo amicos à societate communi atque à conviviis.] Civilissimi & communissimi quique principes amicos semper suos conviviis adhibere privatis & publicis. Capitolinus in Antonino Pio: *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica.* Lamprius de Alexandro Severo: *Aliquos autem haberet quotidianos etiam non vocatos.* Quod etiam moris habuit Antoninus Pius, ut non solum publicis conviviis, sed etiam privatis & quotidianis amicos adhiberet: quam consuetudinem submovisse arguitur heic Antoninus Marcus. quotidiani convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse quodammodo cogebantur, quod sine illis esse non posset princeps. non tenuit autem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi & gratiam illis faciebat secum convivandi. nullos igitur habuit ejusmodi quotidianos convivas Marcus qui de necessitate imperatorio convivio interessent & non vocati: nec ejusmodi alios qui cogerentur *συναπιδημεῖν*, & in comitatu esse principis. & *ἡνωνονημοσώλω* eleganter vocat modestam illam, moderatam, usitatam & ordina-

riam, ut ita dicam, hominis mentem, quæ in commune quodammodo consultit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumque etiam habet eorum cum quibus versatur, modeste modiceque de se sentiens. at contra inflati & superbi omnes se sibi tantum suisque commodis natos arbitrantur, & præ se ceteros contemnunt & negligunt. & hi sunt qui sensum communem non habere rectè dici possunt. nam ita sensum communem accipit Juvenalis eodem plane sensu, quo Marcus *ἡνωνονημοσώλω*. lib. III. Sat. VIII.

Rarus enim ferme sensus communis in illa Fortuna, &c. Salmal.

^{1.} *Enisa est Fabia ut Faustina mortua in ejus matrimonium coiret.]* Hæc fuit Veri soror, auctore Capitolino in ejus vita. Videtur illa ipsa esse Lucii Ceionii Commodi filia quam voluerat Hadrianus Marco desponderi. etsi unde illi fuerit nomen Fabiæ nescimus. In Antoninorum stemmate reperiuntur aliquot Fadillæ. fortasse & hæc Fadia vero nomine fuit, non Fabia *Casaub.*

Enisa est Fabia.] Sic quoque Palatinus; etsi non abhorream ab amicissimorum meorum conjectura, *Fadia*. Grut.

^{2.} *Ne tot liberis superduceret novercam.]* *Κυεῖως superducere* de noverca Donatus: *Phasina nomen est fabula Menandri, in qua noverca superducta est adolescenti.* sic Græci *ἑπιζεύει* & *ἑπεισάζει*. Verus poëta, *Ὁ πρῶτον αὐτῆς μῆτρων ἑπεισάζων*, *Casaub.*

JULII CAPITOLINI
 VERUS IMPERATOR
 A D
 DIOCLETIANUM AUG.

I SCIO plerosque ita vitam Marci ac Veri, ² literis atque historiae dedicasse, ³ ut priorem Verum ⁴ intimatum legentibus darent, ⁵ non imperandi sequuti ordinem, ¹ sed

I. JULII CAPITOLINI.] Etiam membranae omnes vitae hujus auctorem faciunt Capitolinum, non Spartianum: cui ascribunt eandem patris hujus Veri Caesaris vitam. Si quis tamen utrumque scriptum diligentius inter se comparat, inveniet cur ejus animo suspicio oboriatur de fide librorum hac in parte. nihil enim similis gemino hoc scripto. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI.] Vix est ut mihi persuaderi sinam alius esse auctoris hanc vitam quam Spartiani. cujus sententiae fundum habeo vetera excerpta Spartiani. Quae quidem excerpta, certum est, auctorem illorum quisquis est, non ex hac sarragine & colluvie scriptorum, sed ex integris Spartiani scriptis collegisse. ille igitur excerptor hanc vitam Spartiano vindicat, ut & superiores Marci & Antonini. *Salmas.*

2. Literis atque historiae dedicasse.] Regius, *historia*. at *historia* dedicare, ut illa, historiae tradere, consecrare posteritati. *Casaub.*

Litteris atque historiae dedicasse.] Ita Palatinus noster, non *historia*. idem codex vitae hujus auctorem adseverat Capitolinum, non Spartianum. *Grut.*

3. Ut priorem Verum intimandum legentibus darent.] *Intimare*, ut rectè Glossarum auctor, est *ἠνεύσαι*, & *ἐμφανίσαι*, cognoscendum aliquid exhibere. quare ineptè locutus est auctor, si ita scripsit. nam quò illud *darent*? cujus verbi notio inest *ἠνεύσαι* *intimare*, ut dixi-

mus. ideo etiam, optimus ille Glossographus, *intimare* *παρέχειν* interpretatur. neque aliter verbo *intimare* usus Spartianus in vita Veri. Lego igitur, *intimandum legentibus darent*: vel, *credent*. ut statim, *credidi celebrandum*. *Casaub.*

Ut priorem Verum intimandum legentibus darent.] Legatur: *Priorem Verum intimatum legentibus darent*. *intimatum darent*, id est intimaent. ut *effictum dare* pro *efficere*, *impetratum dare*, pro *impetrare*. Duo verba sunt ejusdem notionis, *intinare* & *insinuare*; utrumque enim *ἐμφανίσαι* vel *διδασκείν* significat. nam *intimare* est quasi in intimo ponere vel intimum facere. sic & *insinuare*, eadem ratione dicitur: unde nostrum, *enseigner*. apud recentis enim Latinitatis magistros *insinuare* est docere. Glossae veteres: *intimare*, *ἠνεύσαι*, *ἀνεύσαι*: *ἐμφανίσαι*, *φανερῶσαι*. *Salmas.*

4. Intimandum legentibus darent.] Nihil ab hac divertit scriptura Palatinus. *Grut.*

5. Non imperandi secuti ordinem.] Ita veteres: alii *secutos*, nihilo deterius, & fortasse verius. *Casaub.*

Non imperandi secuti ordinem.] Scribendum: *sequutos*. nam refertur ad plerosque: scio plerosque ita vitam Marci ac Veri litteris atque historiae dedicasse, ut priorem Verum intimatum legentibus darent, non imperandi sequutos ordinem, sed vivendi. *Salmas.*

* sed vivendi. Ego verò, quòd prior Marcus imperare cœpit, deinde Verus qui superffite periit Marco, priorem Marcum, dehinc Verum credidi celebrandum. Igitur ² L. Ceionius Ælius Commodus Verus Antoninus, qui ex Adriani voluntate Ælius appellatus est, ex Antonini conjunctiōne Verus & Antoninus; ³ neque inter bonos, neque inter malos principes ponitur, quem constat ⁴ non inhorruisse vitiis, ⁵ nec abundasse virtutibus: vixisse deinde ⁶ non in suo libero principatu, sed sub Marco ⁷ in simili ac pari majestatis imperio. à cujus secta, lascivia morum ⁸ & vitæ licentioris nimietate dissenfit. ⁹ erat enim morum simplicium, & qui adum-

Non imperandi sequutos ordinem sed vivendi.] Ordinem vivendi dixit propterea quod illi priores vixisse intelligi debent, qui priores vita sunt functi. superstes fuit Vero Marcus: post Verum igitur vixit. atque hic ordo est vivendi, quo in ordine prior est Marco Verus. *Idem.*

Non imperandi, secutos ordinem.] Sic erant à manu primâ in Palat. factumque deinde, secuti sunt ordinem, quod & mihi quoque minus placet. *Grut.*

I. Sed vivendi.] Hoc est moriendi, sive vitam finiendi. ita enim exposuimus ad Spartianum in vita Hadriani: ubi similiter *vita* pro morte ponitur. Macrinus apud Lampridium, *mibi non multum superesse videtur ad vitam*, hoc est, ad finem vitæ, sive mortem. *Casaub.*

2. L. Ceionius Ælius Commodus Verus.] Pro Ælius, in vita à Spartiano scripta, sapius legitur *Aurelius*. *Idem.*

3. Neque inter bonos neque inter malos:] Inter medios igitur ponendus Verus. Nam medios vocant isti scriptores, qui nec boni nec mali fuere. *Salmaf.*

4. Non inhorruisse vitiis.] Οὐκ ὀπίσθησε τῶν κακίῶν. translatum ab apris & aliis feris, quæ tum maximè horripilantes surrigunt fetas cum maximè ad saviendum se parant. *Casaub.*

5. Nec abundasse virtutibus.] Reg. non abundasse, elegantius. *Idem.*

6. Non in libero principatu.] Lege ex Pal. & vet. ed. Mediolanensi, *non in suo libero principatu*. *Salmaf.*

Non in libero principatu.] Palatinus amplius, *non in suo libero*, forsân rectè. *Grut.*

7. In simili ac pari majestatis imperio.] Melius dixisset, *in simili ac paris imperii majestate*. nam ex imperio nascitur majestas; non ex majestate imperium. *Casaubonus.*

In simili ac pari majestatis imperio.] Legendum: *In simili ac paris majestatis imperio*. Simile & paris majestatis imperium est, duorum Augustorum, qui pari majestate regnant. *Salmaf.*

8. Et vitæ licentioris nimietate.] Licentis sive licentiosæ vitæ nulla est mediocritas. melius paullo post, *licentia vitæ liberioris*. at *secta* eleganter pro moribus, ex M. Tullio. *Casaub.*

9. Erat enim morum simplicium, &c.] Quò illud enim? hoc vult: per simplicitatem morum Veri factum, ut vitia sua palàm faceret, cum non minus viveret incaute, quàm parum castè. *Idem.*

Erat enim morum simplicium, & qui adumbrare nihil posset.] Id est qui nec simulare posset, nec dissimulare. de quâ, virtute ne an vitio, multa coacervavimus ad illud Taciti: *Nullam aque Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus suis, quàm dissimulationem diligebat*. *Gruterus.*

adumbrare nihil posset. Huic naturalis pater fuit L. Ælius Verus, qui ab Adriano adoptatus, primus, *Cæsar* est dictus, & ¹ in eadem statione constitutus periiit. Avi ac proavi & item majores plurimi consulares. ² Natus est Lucius Romæ in prætura patris sui, xviii. Calend. Ianuarias, ³ die quo & Nero qui rerum potitus est. Origo ejus paterna pleraque ² ex Hetruria fuit, materna ex Faventia. Hac profapia genitus, patre ab Adriano adoptato, in familiam Æliam devenit: mortuoque patre Cæsare, ⁴ in Adriani familia remansit. A quo Aurelio datus est adoptandus, quum sibi ille Pium filium, ⁵ Marcum nepotem esse voluisset, posteritati fatis providens, & ea quidem lege ut filiam Pii Verus acciperet: quæ data est Marco idcirco quia hic ad hoc impar videbatur ætate, ⁶ ut in Marci vita exposuimus. Duxit autem uxorem Marci filiam Lucillam: ⁷ educatus est in domo Tiberiana. ⁸ Audivit Scaurum grammaticum Latinum, Scauri filium, ⁹ qui grammaticus Adriani fuit: Græ-

1. *In eadem statione constitutus periiit.]* Absert à regio vox constitutus. Casaubonus.

2. *Natus est Lucius Romæ in prætura patris sui.]* Post adoptionem igitur patris sui. nam scribit Spartianus: *Adoptatus Ælius Verus ab Adriano eo tempore quo jam parvum vigeat, & de successore necessario cogitabat, statimque prætor factus.* Hoc verò falsum est, si rectè scribitur infra vixisse hunc annis quadraginta duobus. Sequor verò Capitolinum: & Spartianum, qui Cæsarem Verum post adoptionem factum prætorum scribit, aut crasse puto, aut quod fortasse verius, esse corruptum. Planè ita censeo, scripserat Spartianus *statimque Proc. factus.* id est proconsul. imperiti homines scripserunt *Prætor.* non puto futurum quemquam historiæ hujus peritum, qui emendationem istam non approbaturus sit. *Idem.*

3. *Die quo & Nero.]* Suetonius, capite sexto. *Idem.*

4. *In Adriani familia remansit.]* Spar-

tianus, *Qui pereunte Ælio in familia ipsius Adriani remanserat.* Idem.

5. *Marcum nepotem esse voluisset.]* Si historiam spectes, nihil refert si *Marcum* hic legas, si *Verum.* qua de re factis diximus ad librum superiorem. Sed postulat hujus loci sententia scribi hic *Verum.* Sequitur, *Verum pater ita in adoptionem Pii transire jusserat, ut nepotem appellaret.* Idem.

6. *Ut in Marci vita exposuimus.]* Vide quæ ibi observamus. locus est non longè ab initio libri. *Idem.*

7. *Educatus est in domo Tiberiana.]* Ibidem & Marcus: ut antè dictum. *Idem.*

8. *Audivit Scaurum Grammaticum.]* *Scaurinum* libri veteres præferunt. & sane *Scaurinus* vocabatur Scauri illius nobilissimi Hadriani temporibus Grammatici filius. qui Scaurinus Scauri filius habuit & filium qui Scaurinus vocabatur, qui & Grammaticus & præceptor fuit Alexandri Severi. *Salmas.*

9. *Qui grammaticus Adriani fuit.]* A. Geilius libro xi. cap. xv. *Casaub.*

Græcos, ¹ Telephum, ² Hephæstionem, Harpocratio-
nem: rhetores Apollonium, Celerem Caninium, ³ He-
rodem Atticum: Latinum, Cornelium Frontonem: philo-
sophos, Apollonium & Sextum: hos omnes amavit unicè,
⁴ atque ab his invicem dilectus est; nec tamen ingeniosus
ad literas. Amavit autem ⁵ in pueritia versus facere, pòst
orationes: & melior quidem orator fuisse dicitur quàm
poëta, imò (ut veriùs dicam) peior poëta quàm rhetor.
Nec defunt qui dicant eum fuisse adjutum ingenio amico-
rum, ⁶ atque ab aliis ei ⁷ illa ipsa qualiacunque sunt scri-
pta. Siquidem multos disertos & eruditos semper secum
habuisse dicitur. Educatores habuit Nicomedem. Fuit
⁸ voluptuarius & nimis lætus, & omnibus deliciis, ludis,
jocis ⁹ decenter aptissimus. ¹⁰ Post septimum annum in fa-
miliam Aureliam traductus, Marci moribus & autoritate
formatus est. Amavit venatus, palæstras, & omnia exer-
citia

1. *Telephum, Hephæstionem.*] Hic au-
tem Telephus Grammaticus Pergame-
nus fuit, qui multa scripsit, quæ refe-
runtur à Suida. *Salmas.*

2. *Hephæstionem, Harpocratorem.*] Hephæstion hic videtur ille esse Alexan-
drinus grammaticus, cujus extat hodie-
que de re metrica elegans libellus. Har-
pocratorem quendam Suidas comme-
morat sophistam Alexandrinum qui
Ælius fuit dictus. est hic fortasse Veri
præceptor: aut alter ille Valerius Har-
pocraton, qui eruditum illum de di-
ctationibus decem oratorum Athenien-
sium librum composuit. *Casaub.*

3. *Herodem Atticum.*] Missus ad hunc
fuit Verus, nec doctorem tantum sed
hospitem habuit Herodem: qua ex fa-
miliaritate & hospitii jure, in suspicio-
nem venit Herodes apud Marcum quasi
focius, conscius, & particeps consilio-
rum Veri & insidiarum Marco parata-
rum. *Salmas.*

4. *Atque ab his invicem dilectus est,*
nec tamen ingeniosus ad literas.] Distin-
gue: *Hos omnes amavit unicè, atque ab*

*his invicem dilectus est. Nec tamen inge-
niosus ad literas. deest enim, fuit. ta-
men vero pro autem heic positum est.*
Idem.

5. *In pueritia versus facere.*] Et præci-
pue tragicos, si Victori fides. *Idem.*

6. *Atque ab aliis ei illa qualiacunque
sunt.*] *Illà ipsa qualiacunque sunt.* Palati-
nus & vetus editio. *Idem.*

7. *Illà qualiacunque sunt.*] Extabant,
ut apparet, temporibus Capitolini scri-
pta Veri imperatoris: sic enim loqui-
tur, quasi illa legerit. *Casaub.*

8. *Voluptuarius & nimis lætus.*] *Vo-
luptarius*, vet. ed. & ita sæpe legas *vo-
luptarium*, pro *voluptuarium*. *Salma-
sius.*

9. *Decenter aptissimus.*] Sic apud Vi-
ctorem: *proceris membra decenter.* *Idem.*

10. *Post septimum annum in familiam
Aureliam traductus.*] Post mortem pa-
tris sui. atqui eo anno quo Verus Cæ-
sar obiit, filius hic illius septenni major
fuit: novem minimum annorum. mē-
dose igitur notatus hic numerus. *Cæ-
saronus.*

citia juventutis. Fuitque privatus in domo imperatoris
 3 viginti & tribus annis. Qua die togam virilem Verus ac-
 cepit, Antoninus Pius ea occasione qua patris templum
 dedicabat, populo liberalis fuit; ¹ mediufque inter Pium
 & Marcum idem refedit, quum quæstor populo munus
 daret. Post quæsturam statim consul est factus cum Sexti-
 lio Laterano: ² interjectis annis, cum Marco patre iterum
 factus est consul. Diu autem & privatus fuit, & ea ho-
 norificentia caruit qua Marcus ornabatur. ³ Namque ⁴ in
 fenatu ante quæsturam non fedit: ⁵ neque in itinere cum pa-
 tre, sed cum præfecto prætorii veftus est: ⁶ nec aliud ei
 honorificentia adnomen adjunctum est quàm quòd Au-
 gusti filius est appellatus. Fuit studiosus etiam Circensium
 haud aliter quàm gladiatorii muneris. Hic quum tantis
 deliciarum & luxuriæ quateretur erroribus, ab Antoni-
 no videtur ob hoc retentus, quòd eum pater ita in adoptio-
 nem Pii transire jufferat, ut nepotem appellaret: cui, quan-
 tum videtur, fidem exhibuit, non amorem. Amavit ta-
 men Antoninus Pius simplicitatem ingenii ⁷ puritatemque
 vivendi:

1. *Mediusque inter Pium & Marcum idem refedit, &c.*] Pone τελειων σι-
 γυλῶν ante hæc verba. diversus est hic
 honor à præcedenti: non enim togam
 virilem simul sumit, & ludos quæstor
 dedit. imò, ut videtur, satis serò quæ-
 sturam consecutus est: nam consulatus
 qui mox ei delatus, in annum incidit
 Pii decimum sextum. *Idem.*

2. *Interjectis annis.*] Videtur nume-
 rus deesse. Scribo, *interjectis VI R. annis.*
Idem.

3. *Namque in fenatu ante quæsturam non fedit.*] Palat. absque negatione. le-
 gendum; *Neque in fenatu ante quæstu-
 ram fedit: neque in itinere cum patre, sed
 cum præfecto prætorii veftus est.* Salma-
 sius.

4. *In fenatu ante quæsturam non fedit.*] *Quæstura & ædilitas curulis velut ja-
 nuæ erant, per quas aditus civis patuit
 in senatum: in principum liberis id*

tempus non expectabatur: quod tamen
 hic in Vero factum. *Casaub.*

5. *Neque in itinere cum patre veftus est.*] Nam vehi cum principe magni ho-
 noris loco habitum. *Idem.*

6. *Nec aliud ei honorificentia ad nomen
 adjunctum est.*] Pro duabus vocibus ad
 nomen, scribendum junctim; & unico
 verbo, adnomen. *Adnomen* pro agno-
 men: sic *adnoscere* pro agnoscere in his
 ipsis libris sæpius nobis lectum. & *di-
 noscere* in aliis pro *dignoscere*. ait igitur
 nullo alio honorifico, cognomine insi-
 gnitum esse Verum, quam quod dice-
 retur Augusti filius: non enim Cæsar
 dicebatur, ut ipsius pater ab Adriano
 adoptatus. nec enim Cæsar prius ap-
 pellatus quam quum illum in societa-
 tem imperii ascivit Marcus. *Salmas.*

7. *Puritasque vivendi.*] Καθαριό-
 τῆς: quæ jure inter virtutes censetur.
Casaub.

vivendi: hortatusque est ut imitaretur & fratrem. De-
functo Pio Marcus in eum omnia contulit, ¹ principatu
etiam imperatoriæ potestatis indulto: sibi que consortem
fecit, quum illi soli senatus detulisset imperium. Dato igitur imperio & indulta tribunitia potestate, proconsula-
tus etiam honore delato, ² Verum vocari præcepit; suum
in eum transferens nomen, quum antè Commodus vocare-
tur. ³ Lucius quidem Marco ⁴ vicem reddens suscepit, ob-
sequutus ut legatus proconsuli vel præses imperatori;
⁵ jam primùm quum Marcus pro ambobus ad milites est

loquu-

1. Principatu etiam imperatoriæ pote-
statis indulto.] Lege cum prima editione
participatu. non semel ea menda com-
missa in his libris. Idem.

Principatu etiam imperatoriæ potesta-
tis indulto.] Pal. & Mediolanensis edi-
tio; participatu: & recte. Salmaf.

Participatu etiam imperatoriæ.] Sic
quoque Pal. nec non editio princeps;
surreperat deinde, principatu ejus. mi-
nus recte. Grut.

2. Verum vocari præcepit, suum in eum
transferens nomen.] Idem supra dixit in
vita Marci. Salmaf.

3. Lucius quidem Marco vicem reddens
suscepit.] Totum locum ita concipimus:
Lucius quidem Marco vicem reddens, sic uti
par erat, obsequutus ut legatus proconsuli,
vel præses imperatori. Jam &c. Est cer-
tum quod dicit Capitolinus: Verum
per initia principatus sui, proconsulem
egisse potius quam principem *avro-
negirog.* Casaub.

Lucius quidem Marco vicem reddens
suscepit obsecutus.] Palat. si susciperet.
sensu tali: Lucius tot & tam ingentium
beneficiorum memor quæ in eum con-
tulerat & congesserat Marcus, ut gra-
tum se ostenderet, minorem semper &
inferiorem sese Marco gessit, quamvis
in pari esset impetio: Quoties igitur
Marcum susciperet, sic illi obsequaba-
tur, ut proconsuli legatus solet, aut
præses imperatori. si susciperet, est, cum
susciperet. Ea reverentia & illo obse-
quio suscipere solebat Marcum Verus,

quo imperatores à præsidibus, procon-
sules à legatis suscipi mos est. Salmaf.

4. Vicem reddens suscepit.] Ita Regius
codex: nos ter Pal. vicem reddens, si susci-
peret, obsecutus; quemadmodum retrò
publicati. neutra lectio bona. suspica-
bar olim; vicem reddens, sic suspexit, &
obsecutus, &c. Grut.

5. Jam primùm cum Marcus pro am-
bobus ad milites est locutus, &c.] Distin-
ctio major ponenda ante jam. dixit mo-
dò Verum Marco obsecutum ut inferio-
rem, neque ut parem idem juris in Rep.
sibi usurpasset. id nunc probare aggre-
ditur. duo ejus argumenta vel fortasse
& plura attulerat. sed locus hodie in-
quinatissimus, & ut censeo mutilus.
Scribe autem ex libris, Jam primùm
enim Marcus. hoc solum rectè in anti-
quis: cætera æquè malè. primum quod
affertur argumentum ei quod dicimus
probando, planum certumque est: ait
Marcus post initum à se & Vero im-
perium, suo fratrisque nomine mili-
tes esse allocutum. Allocutio militum
propriam & peculiarem jus fuit Augu-
storum: privato nec militem fas allo-
qui; nec in concionem prodire, aut ad
senatum epistolam mittere: omnes au-
tem privati præter principem. mater
etiam imperatoris hoc jure caruit. Ca-
saubonus.

Jam primùm quum Marcus.] Re-
stituere & distingui cum Casaubono:
Jam primùm enim Marcus pro ambobus ad
milites loquutus est. Optima editio: Jam
primùm

loquutus ¹ & pro consensu imperio ² graviter se ad Marci mores egit. Ubi verò in Syriam profectus est, non solum licentia vitæ liberioris, sed etiam adulteriis & juventutis amoribus infamatus est. Siquidem tantæ luxuriæ fuisse dicitur, ³ ut etiam posteaquam de Syria rediit, ⁴ popinam domi institueret, ad quam ⁵ post convivium Marci divertebat, ministrantibus sibi omni genere turpium personarum. ⁶ Fertur & nocte perpeti alea luisse, quum in Syria concepisset id vitium: atque intantum vitiorum Cajanorum & Neronianorum ac Vitellianorum fuisse æmulum, ⁷ ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, ⁸ ob-

fecto

primum eam. Ita etiam edi volebamus, quod nescio quomodo sumus oblit. *Salmas.*

Fam primum enim Marcus pro, &c.] Haud aliter quoque Pal. non ut ante vulgg. id *primum* quum Marcus. *Grut.*

1. *Et pro consensu imperio graviter se ad Marci mores egit.]* Prima editio: & *proconsulis imperio graviter.* Scribebam, & *in proconsulis, vel proconsulatus imperio graviter se Verus ad Marci mores egit.* Et erunt fortasse quibus hæc lectio arideat. nos non dubitamus gravius hic latere ulcus. Quid multa? viderur Capitolinus tale quid scripsisse: *Et pro consensu in imperio [gratias egisse: ipse autem in principio] graviter se ad Marci mores egit.* Satis constat novos imperatores antiquius nihil habuisse, ubi primum nacti essent imperium, quàm ut in senatum statim, ac deinde in castra prætoria se conferrent, ut illic quidem patribus, hic verò militibus, quòd imperio suo consensissent, gratias agerent. Omnino enim illa *pro consensu imperio,* aliter quàm ut diximus emendanda non sunt. Sic *consentire imperio* dixit Gallicanus in Avidio Cassio. Quòd sequitur de Veri moderatione in principio imperii, & reverentiâ Marco præstita; non perstitisse illum in eadem simulatione alter quoque locus declarat: ubi auctor: *Reversus,* ait, è *Parthico bello minore circa fratrem cultu fuit.* *Casaub.*

Et pro consensu imperio graviter se ad Marci mores egit.] Scribe: *Graviter se & ad Marci mores egit.* Suspicio autem hæc non tantum vitiosa esse, sed etiam aliquot verborum defectu laborare, ad quem explendum melioris exemplaris & integrioris ope opus sit. *Salmas.*

Et pro consensu imperio.] Sic & Pal. locus minus sanus. *Grut.*

2. *Graviter se, & ad Marci mores egit.]* Illud & manavit à Palatino, & profectò requiritur. *Idem.*

3. *Ut etiam posteaquam de Syria rediit.]* Palatinus: *quam postea,* quæ transpositio elegantix est. sic *quam prius,* pro priusquam. *Salmas.*

4. *Popinam domi institueret.]* *Instituit.* Pal. *Idem.*

Popinam domi instituerit.] Prius erat *institueret.* sed alterum suggestere membranz Palatinæ. *Grut.*

5. *Post convivium Marci divertebat.]* *Devertibat,* scriptum in prima editione. & ita melius scribi censeam. nam de Latina præpositio respondet Græcæ τῆν ὑπέ. *Salmas.*

6. *Refertur & nocte perpeti alea luisse.]* Pernoctem aleam vocat Juvenalis quæ perpeti nocte luditur. *Idem.*

7. *Ut vagaretur nocte per tabernas & lupanaria.]* Similia his Suetonius Nerone, cap. xxiv. *Casaub.*

8. *Obfecto capite cucullione vulgari viatorio.]* In Heliogabalo: *Tectus cucullione mulio-*

recto capite ¹ cucullione vulgari viatorio, ² & commissa-
retur cum triconibus, & committeret rixas, dissimulans
quis esset, ³ sæpeque afflictum livida facie redisse, & in
tabernis agnitum quum sese absconderet. ⁴ jaciebat &
nummos in popinas maximos, ⁵ quibus calices frangeret.
⁶ Amavit & aurigas Prasino favens. ⁷ Gladiatorum etiam
frequentius pugnas in convivio habuit, trahens cœnam in
noctem: & ⁸ in thoro convivali condormiens, ita ut le-

vatus

mulionico ne agnosceretur. Glossæ veteres: cucullio, *οκέπιζόν*. Latini *tegillum* pro eodem dixere. Festus *tegillum* parvum cuculliumuncum interpretatur, de scirpo factum. *Salmas.*

1. *Cucullione.*] Laxè nimis Glossarum magister, *cucullio, οκέπιζόν*. scribe *οκέπιζόν*. formam & usum disce ex Johanne Cassiano libro primo, capite quarto, & aliis qui veterum monachorum habitum descripserunt. *Casaub.*

2. *Et commisseretur cum triconibus.*] Sequor scripturam optimi libri Palatini, *Et comisaretur cum triconibus*. tricones autem isti, cum quibus comisatum ibat Verus, sunt nequam nebulones, nulli rei bonæ homines. Glossæ: *trico, ἀχρείς*, *ἐκλυτ*, *λαγών*. qui nihil igitur habent, quod agant, homines desides & male feriat i hoc nomine nuncupabantur, & langones & langi dicebantur. *Salmas.*

Et cum commisseretur cum triconibus.] Palat. noster & excerpta *comisaretur*, emendatumque in altero *comissetur*. quod quis ferè probare posset, nisi alterum optimè heic conveniret. *Grut.*

3. *Sæpeque afflictum livida facie rediisse.*] *Afflictum* esset, in turba humi dejectum & *αεθροδιδένω*. sed quod additur de livida facie, aliter legendum indicat. Lego, *sæpeque à conflictu livida facie rediisse*. *Casaub.*

Sæpeque afflictum livida facie rediisse.] Omnino verius puto: *sæpeque afflictum livida facie rediisse*. *afflictum* id est percussum. Apulejus lib. III. *Retiflexum effligere lapide gestis*. Ubi *effligere*

lapide est percutere & verberare. *effligere* apud Plautum etiam legitur, sed fere pro perdere & pessumdare. Heic & apud Apulejum simpliciter pro ferire & percutere. sic *caedes*, quæ apud veteres, pro occisione & contrucidatione semper sumi solet, recentis avi scriptoribus usurpari cœpit pro verberatione tantum, & pulsatione, quæ pugnis fit, & manibus. Ad illud Comici: *Istuc volo ego ipsum experiri*. *Expresse ostendit*, inquit, *pauperioris loquacem conivaciara usque ad pericula cadis*. Hoc est, usque ad verberum pericula. *Salmas.*

Sæpeque afflictum livida facie rediisse.] Pall. duo *efflictum*; quod alteri præposuerim. *Grut.*

4. *Jaciebat & nummos.*] Suetonius de Cajo, *Quin & nummos non mediocri summa sparsit in plebem*. *Casaub.*

5. *Quibus calices frangeret.*] Similis *πρωδιὰ* apud Græcos, de qua in Animadversionibus ad Athenæum libro primo, capite XIV. *Idem*.

6. *Amavit & aurigas prasino favens.*] Cajanum hoc: nam de Caligula Suetonius, *Prasinae factioni ita addictus & deditus, ut staret in stabulo assidue & maneret*. Etiam Commodus factioni prasinae addictus sic, ut prasinam ipse indueret cum circenses in palatio sibi exhibebat. *Idem*.

7. *Gladiatorum etiam frequentius pugnas in convivio habuit.*] *Gladiatore etiam frequentius puznarum in convivio habuit*. Ita Pal. quod quid si ignoro. fortasse nullum hæret vicium in vulgata. *Salmas.*

8. *In thoro convivali.*] *Toro*. a page aspirationem ab hac voce. *Casaub.*

vatus cum stromatibus in cubiculum perferretur. ¹ Somni fuit permodici, digestionis facillimæ. ² Sed Marcus hæc omnia quasi nesciens diffimulabat rem, pudore illo
 5 ne reprehenderet fratrem. ³ Et notissimum ejus quidem
⁴ fertur tale convivium, ⁵ in quo primùm duodecim accubuisse dicitur, ⁶ quum sit notissimum dictum de numero convivarum, ⁷ Septem, convivium; novem verò, convitium. donatos autem pueros decoros qui ministrabant singulis. ⁸ donatos etiam structores & lances singulis quibusque: ⁹ donata & viva animalia, vel cicurum vel ferarum

1. Somni fuit permodici, digestionis facillimæ.] Non enim semper qui plurimum edunt aut bibunt, plurimum & dormiunt. Idem.

2. Sed Marcus hæc omnia quasi nesciens, diffimulabat rem, &c.] Videbatur distinguendum & scribendum: Sed Marcus hæc omnia, quasi nesciens, diffimulabat: retentus pudore illo, ne repr. fr. Nunc mutato nihil, refragantibus libris. sic alibi, metu illo. Diffimulationis verò hujus qua usus Marcus, non ea fuit causa vera, quam assertit Capitolinus; sed quòd noller si quid fuit pudoris residuum in Vero, increpationibus suis id exhaurire. norat vir sapientissimus, sapientum id esse consilium. Idem.

Sed Marcus hæc omnia quasi nesciens diffimulabat rem, pudore illo.] Legendum: Sed Marcus hæc omnia, quasi nesciens, diffimulabat, pudore illo ne reprehenderet fratrem. Salmaf.

Sed Marcus hæc omnia quasi nesciens diffimulabat rem, pudore illo, &c.] Pal. noster non habet illud quasi, nisi inter lineas, à manu recentissima. idem loco vocis rem, exhibet. n. majusculum cum superjacente lineâ. Grut.

3. Et notissimum ejus quidem fertur tale convivium.] Palatinus initio habuit fertale convivium. quid? an quod confertim discubarent, nata vox fertale? alii examinabunt. Idem.

4. Fertur tale convivium.] Mendose in regio, feriale convivium. Casaub.

5. In quo primùm duodecim accubuisse

dicitur.] Puto Verum famosissimam illam Octavii juvenis coenam *δωδεκάθεον* æmulatum: cujus si venisset in mentem Capitolino hæc scribenti, abstinuisset, credo, voce primùm. Idem.

6. Cùm sit notissimum dictum de numero convivarum.] Videri possent voces tres à fine irrepsisse in contextum è margine; nisi scriptor iste satis alioqui luxuriaret vocibus superfluis. Grut.

7. Septem convivium; novem verò convitium.] Aufonius in Ephemeride: *Quinque advocavi: sex enim convivium cum rege justum: si super, convitium est.* Lege Aulum Gellium lib. xiii. cap. xi. Casaub.

8. Donatos autem pueros decoros, &c.] Adi ad Athenæum, & Lampridium in Heliogabalo. Idem.

Donatos etiam structores.] Eleganter, structores, *οὐροδίκτες δειπνων* vocat Helychius, qui Græce propria voce *τροπέζοιμοι* dicebantur. Salmaf.

9. Donata & viva animalia vel cicurum vel ferarum avium.] Pro, Et cicurum & ferarum avium. Sic infra: *Ceperunt equis aurei vel brabia postulari*, hoc est, auri & brabia. Sed heic etiam observemus licet, genus mirificum locutionis; *Animalia ferarum avium & cicurum, & animalia quadrupedum.* Quis enim sic loquitur? debuit enim: donatas aves, feras & cicules vivas, & quadrupedes quarum cibi erant adpositi. nec de vitio tamen liceat suspicari. Hoc igitur impu-

rum avium vel quadrupedum quorum cibi appositi erant. donatos etiam calices singulis per singulas potiones, myrrhinos, ¹ & crystallinos Alexandrinos, quoties bibitum est. data etiam aurea atque argentea pocula & gemmata. ² Coronas quinetiam datas, lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus. data & vasa aurea cum unguentis ad speciem alabastrorum. data & vehicula ³ cum mulabus ac mulionibus cum juncturis argenteis, ut ita de convivio redirent. ⁴ Omne autem convivium æstimatum dicitur sexages centenis millibus H-s. Hoc convivium posteaquam Marcus audivit, ingemuisse dicitur & doluisse publicum fatum. Post convivium lusum est tesseriis usque ad lucem. Et hæc quidem post Parthicum bellum, ad quod eum misisse dicitur Marcus, ne vel in urbe ante omnium oculos peccaret, vel ut parsimoniam peregrinatione addisceret, vel ut timore bellico emendatior rediret, vel ut se imperatorem esse cognosceret. Sed quantum profecerit, ⁵ cùm alia vita tum hæc

imputemus seculo & seculi scriptoribus, qui nec ipsi de se exigi volunt elegantiam aliquam aut scribendi venustatem, contenti si sola historię veritate censeantur. *Idem.*

1. *Et crystallinos Alexandrinos ac quoties bibitum est.*] Cur addit, & quoties bibitum est? jam dixerat, per singulas potiones, quod idem est. Lege igitur hunc totum locum & distingue sic: Donatos etiam calices singulis per singulas potiones, myrrhinos & crystallinos Alexandrinos. data etiam aurea atque argentea pocula & gemmata. *Idem.*

Et crystallinos Alexandrinos quoties bibitum est.] Sic Pal. nam vulgati: Alexandrinos, ac quoties. *Grut.*

2. *Coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis.*] Coronæ enim fiebant ex foliis, quibus interponebantur aurei lemnisci: & sic lauream triumpho concinnari solitam scribit eruditissimus & vetustissimus auctor Tertullianus, de Corona militis. *Salmas.*

3. *Cum mulabus ac mulionibus, cum juncturis argenteis.*] *Junctura* est qua junguntur mulæ carrucarix, ut jumenta aut boves ad aratrum jugo. Fieri autem solitas ex argento & Ulpianus docet, qui juncturæ argenteæ facit mentionem in lege decimanona, Digestis, De auro, argento, mundo, &c. *Casaub.*

Cum mulabus ac mulionibus, cum juncturis argenteis.] De juncturis nihil reliqui fecere quod notatu sit dignum, viri eruditione præstantes. *Jungula* vocat auctor glossarum. ut enim à cingo, cingula: sic à jungi, *jungula*: *junela*, *βῆλαι* ζῶντες, pro *jungula*. ut unglæ pro unglæ. *Salmas.*

4. *Omne autem convivium æstimatum dicitur sexages centenis millibus sesteritiūm.*] Budæi æstimatione, sunt aurei quingenti supra centum & quinquaginta duo millia. nec mirabitur summæ hujus magnitudinem, qui Neronis aut Vitellii cœnas meminert. *Casaub.*

5. *Cum alia vita.*] Hoc est, cætera vita,

6 hæc quam narravimus coena monstravit. Circensium tantam curam habuit, ¹ ut frequenter provincialibus literas causa circensium & miserit & acceperit. Denique etiam ² præfens & cum Marco sedens, multas à Venetianis est passus injurias, ³ quòd turpissimè contra eos faveret. Nam & ⁴ Volucris equo prasino aureum simulacrum fecerat quod secum portabat. ⁵ Cui quidem passas uvas & nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat, ⁶ quem sagis fuco tinctis

sive cætera alia quæ gessit in vita. *Idem.*

1. *Ut frequenter provincialibus literas causa Circensium & miserit & acceperit.* Ait *caussa Circensium*: hoc est paradorum equorum gratia curulium. ejus argumenti epistolas multas habes apud Symmachum. ex epistola autem ejusdem LXIII. libro quarto, discimus tanto studio Circenses actitatos Antiochia, ut sæpe Antiochenium summates ad mercandas quadrigas usque in Hispaniam mitterentur. *Idem.*

Ut frequenter provincialibus litteras, causa circensium & miserit & acceperit. *Ut frequenter provincia literas causa circensium, &c.* Pal. an scribendum, *Ut frequenter è provincia litteras causa circensium & miserit & acceperit*: Ut velit Lucium è provincia, hoc est, Syria literas Romam misisse, & vicissim accepisse, circensium causa? cum scire vellet scilicet quis in qua factione vicisset: Venetiani an Prasini defecissent, & similia quæ ad circenses pertinent. Id comprobare videtur quod sequitur: *Denique etiam præfens & cum Marco sedens multas à Venetianis est passus injurias.* Absens igitur illas litteras scribebat. *Salmasius.*

2. *Præfens & cum Marco sedens.* Cùm in Circo spectaret Circenses. *Casaub.*

3. *Quòd turpissimè contra eos faveret.* Duo eadem operâ præstabat Verus: Venetianos iridebat, & prasinae factionis populo favebat. Multis autem modis signum favoris in theatro & circo dabant; ore, gestu totius corporis, & vestis agitatione vel orarii: interdum

vero & sannas in eos adjiciebant quibus non faverent. putà, manu in obsecrænum modum formata, & in illos protensa: quod vocat Capitolinus, *turpiter contra aliquem favere.* *Idem.*

Quòd turpissimè contra eos faveret. Dicitur contra aliquem favere, qui contrariae ejus parti favet. Verus favebat Prasinis, Venetianorum contrariis. turpissime autem favere est cum clamore, & motu corporis indecenti favere. *ἀγὸς μὲν ἀπὸ δόξου* id vocat Arrianus in dissertationibus libro III. cap. IV. *Salmas.*

4. *Volucris equo prasino.* Sic scribendum: *infra, Habuit calycem crystallinum nomine Volucrem, ex ejus equi nomine quem dilexit.* Hujusmodi nomina equis curulibus imponebant. notus Caligulæ Incitatus. *Casaub.*

5. *Cui quidem passas uvas & nucleos.* Hanc insaniam de Cajanis vitis traxit. Lege Dionem libro LVIII. & Suetonium, capite LV. eadem vāsania Helio-gabali. *nucleos* hîc interpretor *πίλιδας.* *Idem.*

Cui quidem uvas passas & nucleos. Nucleos, *σφοδίσας* & *σφοδίσια* Glossarum auctores exponunt. videntur igitur Græci tam nucem pineam quam nucleum *σφοδίσιον* vocasse. *Salmas.*

6. *Quem sagis fuco tinctis coopertum.* Vocat *purpurea tegumenta.* Vox *sagum*, & *εἰδικῶς* appellatio certæ vestis est: & *ῥυκίως* quodvis tegumentum. quæ alii coopertoria vel tegumenta equorum dicunt, ea sæpe nominantur *saga*, ut hîc. *Casaub.*

ctis coopertum, in Tiberianam ad se adduci jubebat. ¹ cui mortuo sepulcrum in Vaticano fecit. ² In hujus equi gratiam primùm coeperunt equi aurei vel bravia postulari. In tanto autem equus ille honore fuit, ut ei à populo prafinia-
 norum sæpe modius aureorum postularetur. Profectum eum ad Parthicum bellum, Marcus Capuam profequutus est. Quumque inde per omnium villas se ingurgitaret morbo implicatus, ³ apud Canusium ægrotabat, ⁴ quò ad eum visendum frater contendit. Multa in ejus vita ignava & fordida, etiam belli tempore, ⁵ deteguntur. Nam quum ⁶ interfecto legato, cæsis legionibus, ⁷ Syriis defectionem cogitantibus, oriens vastaretur, ille in Apuleia venabatur : & apud Corinthum & Athenas inter symphonias & cantica navigabat : & per singulas maritimas civitates Asiæ, Pamphylæ, Ciliciæque clariores, voluptati-
 bus

Quem sagis fuco tinctis coopertum.]
 Quemadmodum equum suum Volucrem sagis fuco tinctis cooperiebat Verus, sic Commodus pelle inaurata equum Pertinacem nomine integebat. *Dorsualia* vocabant ejusmodi pelles quibus equorum terga infernebantur. dicebantur & *scordisca*. nam *scordiscum* *ὑποθλασινῶν* à scorto quod pellem significat. Ergò *scordiscum* vel *scortifcon* est ἐφίππιον, pellis nempe qua equi infernuntur. *Salmas.*

1. *Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit.]* In Vaticano Circenses exhibebant imperatores. ibi igitur prope Circum qui Neronis dicitur Victori, videtur exstructus hic tumulus. *Casaub.*

2. *In hujus equi gratiam primùm ceperunt equi aurei vel bravia postulari.]* Scribe, ut olim ad Suetonii librum quintum emendavimus, *ceperunt equis aurei*. malim etiam, *velut bravia*. Morem aurigarum postulandi aurum, aperit & Dio in Caracallo. *Idem.*

In hujus equi gratiam primùm ceperunt equi aurei vel bravia postulari.] Recte vir doctissimus pridem emendavit: *Cæperunt equis aurei vel bravia postulari*. Sed

quod idem, *velut bravia*, mavult legere, id non recipiendum. *vel enim* heic pro particula & positum est. *aurei vel bravia*, pro aurei & bravia. quod minime observatum frequenter imposuit hominibus doctis. *Salmas.*

3. *Apud Canusium ægrotabat, &c.]* Scribe, *ægrotavit, &c.* *Casaub.*

Apud Canusium ægrotabat.] Omnino scribendum Palatino auctore: *Apud Canusium ægrotavit*. *Salmas.*

Apud Canusium ægrotavit.] Ita ferè Pal. nempe *ægrotabit*; non ut hætenus editi *ægrotabat*. *Grut.*

4. *Quo ad eum visendum frater contendit.]* Idem liber, *Quo eum visendum frater contendit*. *Salmas.*

5. *Deteguntur.]* Pro, commemorantur memoriae prodita. ducum verbum. *Casaub.*

6. *Interfecto legato, cæsis legionibus.]* Severianum cæciderat Vologæsus cum omni ejus exercitu. *Idem.*

7. *Syriis defectionem cogitantibus.]* Lege, *Syris*. *Salmas.*

Syriis defectionem cogitantibus.] Pal. *Syris*. æquè benè, si non melius. *Gruterus.*

7 bus immorabatur. Antiochiam posteaquam venit, ipse quidem se luxuriæ dedit: duces autem confecerunt Parthicum bellum ¹ Staius Priscus, & Avidius Cassius, ² & Martius Verus ³ per quadriennium, ita ut Babylonem & Mediam pervenirent, & Armeniam vendicarent. partumque est ipsi nomen *Armenici*, *Parthici*, *Medici*, quod etiam Marco Romæ agenti delatum est. Egit autem per quadriennium Verus ⁴ hyemem Laodiceæ, æstatem apud Daphnen, reliquam partem Antiochiæ. ⁵ Risui fuit omnibus Syriis, quorum multa joca in theatro in eum dicta extant. ⁶ Vernas in triclinium Saturnalibus & diebus festis semper admisit. Ad Euphratem tamen impulsu comitum suorum secundò profectus est. ⁷ Ephesum etiam rediit, ut Lucillam uxorem missam à patre Marco susciperet: & idcirco maximè, ne Marcus cum ea in Syriam veniret ⁸ ac flagitia ejus agnosceret. Nam senatui Marcus dixerat se filiam in Syriam deducturum. Confecto sanè bello, regna regibus, provincias verò comitibus suis regendas dedit. Romam inde ad triumphum invitus, quòd Syriam quasi regnum suum relinqueret, rediit, & pariter cum fratre triumphavit, susceptis à senatu nominibus quæ in exercitu ⁸ acceperat. ⁹ Fertur præterea ad amicæ vulgaris arbitrium

1. *Staius Priscus.*] De quo in Marci vita. *Casaub.*

2. *Et Martius Verus.*] Is est, quem Dio Cappadociæ præsidem appellat. *Idem.*

3. *Per quadriennium.*] Vide ad illa è Marci vita, *fratre post quinquennium reverso.* *Idem.*

4. *Hyemem Laodiceæ.*] *Laudicia*, vetus editio, & Pal. *Salmas.*

5. *Risui fuit omnibus Syriis.*] Scribe *Syris.* Antiochenes præsertim intellige. *Casaub.*

Risui fuit omnibus Syriis.] Sic rursus Pal. non *Syriis*, ut vulgati. *Grut.*

6. *Vernas in triclinium Saturnalibus & diebus festis semper admisit.*] De Saturnalibus sine causâ notat ut rarum. quis

nescit Saturnaliorum diebus servos omnia pro dominis egisse? Scribi malim, *Vernas in triclinium, ut Saturnalibus, &c.* *Casaub.*

7. *Ephesum etiam rediit, ut Lucillam uxorem, &c.*] Vide locum ex Actis Abercii, quem protulimus ad vitam Marci. *Idem.*

8. *Ac flagitia ejus agnosceret.*] *Adnosceret*, habetur in optimo Pal. ita supra adnomen pro agnomen. *Salmas.*

9. *Fertur præterea ad amicæ vulgaris arbitrium in Syria posuisse barbaram.*] Antiochenes & Syri eos qui barbam alerent averfabantur, & subsannabant. Ab Hadriano omnes ferè Rom. imperatores barbati. sed qui molliores fuere inter illos; ii in gratiam Antiochenium

trium in Syria posuisse barbam. unde in eum à Syris multa sunt dicta. Fuit ejus fati ut in eas provincias per quas rediit, Romam usque, ¹ luem secum deferre videretur. Et nata fertur pestilentia in Babylonia: ² ubi ³ de templo Apollinis ⁴ ex arcula aurea quam miles fortè inciderat, spiritus pestilens evasit, atque inde Parthos orbemque compleffe. Et hoc non Lucii Veri vitio, sed Cassii, à quo contra fidem Seleucia, quæ ut amicos milites nostros receperat, ⁵ expugnata est. Quod quidem inter cæteros etiam ⁶ Quadratus belli Parthici scriptor, inculcatis Seleucenis qui fidem primi ruperant, purgat. Habuit hanc reverentiam Marci Verus, ut nomina quæ sibi delata fuerant, cum fratre communicaret die triumphi, quem pariter celebrarunt. Reversus è Parthico bello, minore circa fratrem cultu fuit Verus: nam & libertis inhonestiùs indulfit, & multa sine fratre disposuit. His accessit quòd quasi reges aliquos

sum barbam posuerunt. Contrà Marcinus, cum severitatis famam affectaret, ac velut alter Marcus haberi veller, in oculis Antiochenisum *ῥύειον ἕσπεδ*, ait Herodianus. *Casaub.*

1. *Luem secum deferre videretur.*] De hac pestilentia in vita Marci. *Idem.*

Luem secum deferre videretur.] *Palat. secum ferre. Salmas.*

2. *Vbi de templo Apollinis.*] *Idem liber: Apollonis.* inflexione Græca. *Idem.*

3. *De templo Apollinis.*] Addit Ammianus libro *xxiiii.* *Apollinis Chomei.* sed quis ille Apollo Chomeus? noli dubitare quin sit legendum *Chocheus* vel *Chocheus*. Seleucia enim illa etiam Coche dicta teste ipso Ammiano l. *xxiiii.* *Quibus Coche quam Seleuciam nominant haud longius disparatur.* Inde Apollo *Χωχέϊ* ☉. *Idem.*

4. *Ex arcula aurea quam miles forte inciderat.*] Foramen fuisse dicit angustum Ammianus Marcellinus libro *xxiiii.* *Idem.*

5. *Expugnata est.*] Expugnari urbs dicitur quæ vi capitur, aut deditionem fa-

cere cogitur. sed *expugnata* heic est, solo æquata, & funditus deleta. *Casaub.*

Expugnata est.] Ammianus Marcellinus, expulsatam dicit hanc urbem, lib. *xxiiii.* *Post hanc Seleucia ambitiosum opus Nicanoris Seleuci. Qua per duces Veri expulsata.* Expulsatam posuit pro expugnatam. *Salmas.*

6. *Quadratus belli Parthici scriptor.*] Asinius Quadratus, cujus *Παρθηγι* laudant Græci & Latini non rarè. Scripserat de hoc bello, & de universis Marci rebus, ut indicat Zosimus. *Casaub.*

Quadratus belli Parthici scriptor.] Quadratus *παρθηγι* scripserat, vel *παρδυβωγι*: nam ita scriptum inveni apud Srephanum *ἐθνικογραφον*, qui Quadratum citat sæpe. aliquando etiam *παρθηγι*, quod corruptum est, pro *παρδυβωγι*. Parthi enim dicebantur, & Parthyai & Parthyeni. Vixit hic Quadratus sub Philippis, & Romanam historiam exorsus à primo anno urbis usque ad millesimum quem Philippus celebrarunt, *χλιερχίον* vel *χλιείδα* titulo signavit. *Salmas.*

aliquos ad triumphum adduceret, sic histriones eduxit à Syria: ¹ quorum præcipuus fuit Maximinus, quem Paridis nomine nuncupavit. Villam præterea extruxit in via Clodia famosissimam, in qua permultos dies & ipse ingenti luxuria debacchatus est cum libertis suis ² & amicis paribus, ³ quorum præsentia nulla inerat reverentia. Et Marcum rogavit: qui venit ut fratri venerabilem morum suorum & imitandam ostenderet sanctitudinem: & quinque diebus in eadem villa residens, cognitionibus continuis operam dedit, ⁴ aut convivante fratre, ⁵ aut convivia comparante. ⁶ Habuit ⁷ & Agrippum histrionem, cui cognomentum erat Memphi, quem & ipsum è Syria veluti trophæum Parthicum adduxerat, ⁸ quem Apolaustum nomi-

1. *Quorum præcipuus fuit Maximinus.*] Vet. ed. *Maximus*. Idem.

2. *Et amicis paribus.*] Refert ad similitudinem morum: *par sæpe*, pro similibus. vel, ad ætatem. *Casaub.*

Et amicis paribus quorum præsentia nulla inerat reverentia.] Pal. *Quorum præsentia ulla inerat provincia*. Legas: *Et amicis paribus quorum præsentia illa inerat provincia*: Et amicis qui præsentibus erant in illa provincia, nec amicis quidem omnibus sed vitæ & morum similitudine paribus & eadem sestantibus. Omnes igitur amici pares Veri qui domos & villas habebant in via Clodia ad Verum conveniebant, cum illic esset in villa quam ibi extruxerat. nec movere debet quemquam, quod viam Clodiam vocat provinciam: sic enim alia via ab urbe & sub urbe provincia dicta: ut Flaminia provincia, & Aurelia. sic omnes regiones suburbicariae, etiam provinciarum dicebantur. Amicos igitur pares Veri vocat qui in illa regione aderant, solitos ad ipsum in villam commeare, ut ibi totos dies debaccharentur & luxuriarum operam darent. *Salmas.*

3. *Quorum præsentia nulla inerat reverentia.*] Pal. *quorum præsentia ulla inerat*, ut videri queant aliquam multa desiderari; dixeritque forte ablegasse

alios comites, quorum gravitate luxuria ejus inhiberetur. verum si hoc admiserimus, quæretur, cur antea tam licenter egerit. & alioqui si volebat amoliri tales, non erat ei accersendus frater. *Grut.*

4. *Aut convivante aut convivia comparante.*] Comparante, id est parante. *Tibullus*:

Et calidam fesso comparat uxor aquam. Sic malum alicui comparare. *Plaut.* Ita & comparare hoc loco ut *ἰσοπαροῦσι*. *Glossæ*: *Comparat, ἰσοπαροῦσι*. *Salmas.*

5. *Aut convivia comparante.*] *Regius*, *cooptante*. *Casaub.*

Aut convivia comparante.] Sic & *Palatinus*. *Grut.*

6. *Habuit & Agrippum histrionem.*] *Regius*, *Agrippum*. malim *Agrippam*, vel *Agrippinum*. *Casaub.*

Habuit & Agrippum Histrionem.] Ita *Pal.* at vir doctissimus qui mallet, *Agrippam* vel *Agrippinum*, non sequendus. *Agrippa* & *Agrippinus* nomina pure Romana sunt. Hic vero histrio de genere Syrorum: unde & *Memphis* illi cognomentum, & nomen *Agrippus*. *Salmas.*

7. *Et Agrippum histrionem.*] *Haud aliter quoque Palatinus*. *Grut.*

8. *Quem Apolaustum naminavit.*] *Propter*

nominavit. Adduxerat secum & fidicinas & tibicines & histriones, ¹ scurrasque mimarios & præstigiatores, ² & omnia mancipiorum genera, quorum Syria & Alexandria pascitur voluptate, prorsus ut videretur bellum non Parthicum sed histrionicum confecisse. Et hæc vitæ diversitas atque alia multa, inter Marcum & Verum similitates fecisse, non aperta veritas indicabat, ³ sed ⁴ occultus rumor insurrabat. Verùm illud præcipuum, quòd quum Libonem quendam patruelem suum Marcus legatum in Syriam misisset, atque ille se insolentiùs quàm verecundus senator efferret, ⁵ dicens, * ad fratrem se scripturum esse ¹ siquid

pter obscenum ministerium: nam ἀπολαυστική vita, qualis Epicureorum. Videtur esse Apolaustus ille, quem unà cum aliis libertis aulicis cæsum temporibus Commodi narrat Lampridius. *Idem.*

1. *Scurrasque mimarios.*] Alibi vocat, *scurras mimicos.* Salmaf.

2. *Et omnia mancipiorum genera quorum Syria.*] Intelligit nanos & illos pueros minutos procacitate commendatos Romanis proceribus: Suetonii lib. secund., capite LXXXIII. *Casaubonus.*

3. *Sed occultus rumor insurrabat.*] Pal. *inseverat.* Legendum: *Non aperta veritas indicabat, sed occultus rumor inseverat.* Seri enim rumores & seminari dicuntur. sic & sermones serere. sed & *inseverat*, eodem sensu possumus ferre. *insevere*, ἐσφραζομένη. unde insevere rumores, est disseminare. *Salmaf.*

4. *Occultus rumor inseverat.*] Est à Palatin. aliisque scriptis. antea erat, *insurrabat.* *Grut.*

5. *Dicens, ad fratrem se scripturum esse, si quid forte dubitaret.*] Regius, *ad fratres suos scripturum.* Sunt hæc Libonis verba: qui cum esset frater patruelis Marci, per vanitatem & arrogantiam quoties de illo, aut ejus fratre loqueretur apud provinciales, fratres illos nominabat: jure ille quidem & more Romano: nam & patruales fratres suos,

ἀδελφοὺς vocabant fratres: sed hanc appellationem agrè ferebat Verus: ut qui fratrem se à privato homine appellari sine majestatis imperatoris imminutione non posse censeret. Hinc causa odii in Libonem, & suspicio veneni ex illo odio. *Casaub.*

Dicens ad fratrem se scripturum esse si quid forte dubitaret.] Vetus editio & Pal. hoc loco cum Regio consentiunt: *Dicens ad fratres suos scripturum esse si qui fortasse dubitaret.* Videtur ex seculi sui consuetudine & usu loquendi, prius scriptum esse *ad fratrem suo*. in talibus enim parum observabant leges Grammaticas. hinc in veteribus lapidibus monumentorum *ante fronte pro ante frontem. cum quem pro cum quo. cum conjugem suam, cum partem. à latus pro à latere. extra fano, extra sanctuario.* ita enim scriptum in antiquis libris. ex eadem consuetudine loquendi supra dixit *Capitolinus, vos ipse pro vos ipsi.* ex illis igitur *ad fratre suo* factum est postea *ad fratres suos*, secundum Grammaticorum præscriptum, non juxta rei veritatem. nam omnino scribendum fuit, *ad fratrem suum.* & Marcum intelligebat hic legatus cui frater patruelis erat. hoc impatienter tulit Verus, adeo sui nullam præsentis haberi rationem ab isto legato fratre Marci patrueli, ut non aliter secum ageret, quam si nusquam esset, aut longe abesset, nec ad se rem ullam refer-

¹ siquid fortè dubitaret, nec Verus præsens pati posset, subitoque morbo notis propè veneni existentibus interisset, ² visum est nonnullis, non tamen Marco, ³ quòd ejus fraude putaretur occisus. Quæ res simultatum auxit rumorem. Liberti multum potuerunt apud Verum, ⁴ ut in vita Marci diximus, Geminas & Agaclytus, cui dedit, invito Marco, Libonis uxorem. ⁵ Denique nuptiis ab Vero celebratis, ⁶ Marcus convivio interfuit. Habuit & alios libertos Verus improbos, ⁷ Codem & Eclectum, cæteroque quos omnes Marcus post mortem Veri, ⁸ specie hono-

ris

referret, sed ad fratrem suum scripturum jactaret, si quid dubitatione dignum emerisset. non aliter aut explicari, aut emendari hunc locum posse arbitrari; hæc mea sententia est. *Salmas.*

* *Ad fratres suos scripturum esse, &c.*] Conspirant in hanc lectionem codex Regius & Palatinus. nam publicata, ad fratrem se scripturum. *Grut.*

1. *Si quid fortasse dubitaret.*] Pal. & vet. ed. *si qui forte dubitaret.* *Salmas.*

2. *Visum est nonnullis quod ejus fraude putaretur occisus.*] *Visum est nonnullis quod putaretur occisus.* Pro, nonnulli putaverant occisum. illa enim ætate, abutebantur ista locutione vel verbo potius *visus est.* ut, visus est hoc facere, vel quod hoc faceret, pro hoc fecit. sic *videri judicare*, pro judicare. in epistolis Pontificum à Gretzero editis frequens occurrit hæc locutio. *ad me venire visus est.* pro, ad me venit. *Idem.*

3. *Quòd ejus fraude putaretur occisus.*] Notanda locutio, *visum est quòd putaretur occisus*, pro, quòd esset occisus. apud Græcos sæpe *δοκῆν* pro *εἶναι*. *Casaub.*

4. *Ut in vita Marci diximus.*] Et quidem totidem verbis, ut ibi notatum est. *Idem.*

5. *Denique nuptiis ab Vero celebratis, Marcus convivio interfuit.*] Nisi inserta negatione legas, *convivio non interfuit.* quod præcedentia verba suadent, quibus dicitur Marcus has nuptias non probasse. *Idem.*

Denique nuptiis ab Vero celebratis Marcus convivio interfuit.] Interponenda omnino hoc loco negationis particula, ex fide Pal. Codicis: *convivio non interfuit.* quod si nihil aliud, id certe satis indicat vox *denique* quæ hujus initio periodi posita est: *Agaclytus cui dedit invito Marco Libonis uxorem. denique nuptiis Marcus non interfuit.* *Salmas.*

6. *Marcus convivio non interfuit.*] Negativam requirebat orationis nexus: & visitur ea ipsa planè in Palatino. vulgatis antea malè aberat. *Grut.*

7. *Codem & Eclectum.*] Non dubito prius nomen esse corruptum. Eclecti nomen Græco more scriptum est *Ἐκλεκτός*: nam Latinum esset *Electus*. origine fuit Ægyptius, Commodi innox cubicularius. de hoc multa Herodianus. *Casaub.*

Codem & Eclectum.] Pal. scribit, *Coedem.* ita & vet. ed. mutata littera, verum crues, quod est *Coetem.* Coetes enim ille libertus vocabatur: *Κοίτης*. nam *Κοίτης* & *Κοῖτ* nomina sunt propria apud Græcos. Coeti mentio in veteri inscriptione. *Salmas.*

Codem & Eclectum.] Palatin. *Coeden & Telectum.* sed postea tamen infra agnoscit *Eclecto.* videtur illum *Coedum*, mutandum in *Cænum*, aut dictionem litteris ei vicinam. *Grut.*

8. *Specie honoris adjecit.*] Sic & apud Tacitum, libr. xxi. *Annal. capit. 41.* videndus Suetonius Julii cap. 9. sub finem. *Idem.*

I. Quod

ris abjecit, Eclecto retento, qui postea Commodum filium
 ejus occidit. Ad bellum Germanicum, ¹ quòd Marcus
 nollet Lucium sine se vel ad bellum mittere, vel in urbe
 dimittere causa luxuriæ, simul profecti sunt, atque Aquileiam
 venerunt: invitoque Lucio Alpes transgressi, quum
 Verus apud Aquileiam tantum vectatus convivatusque es-
 set, Marcus autem omnia prospexisset. ² De quo bello quid
 per legatos barbarorum pacem petentium, quid per duces
 nostros gestum est, in Marci vita plenissimè disputatum
 est. Composito autem bello in Pannonia, ³ urgente Lucio
 Aquileiam rediret, quòd urbanas desiderabat Lucius vo-
 luptates, ⁴ in urbem destinatus est: sed non longè ab Alti-
 no subitò in vehiculo morbo quem apoplexin vocant, cor-
 reptus Lucius, ⁵ depositus è vehiculo, detractò sanguine
 Altinum perductus, quum triduo mutus vixisset, apud
 Altinum perit. Fuit sermo quòd & socrum Faustina in-
 cestasset. Et dicitur Faustinae socrus dolo, aspersis ostreis
 veneno extinctus esse: idcirco quòd consuetudinem quam
 cum matre habuerat, filia prodidisset: ⁶ quamvis & illa fa-
 bula quæ in Marci vita posita est, ⁷ abhorrens à talis viri
 vita sit exorta: quum multi etiam uxori ejus, ⁸ flagitium
 mortis

1. *Quod Marcus nollet.*] Pal. & vet. ed. *Marcus quod nollet.* Salmas.
 2. *De quo bello quid per legatos.*] For- te: *De quo bello quid & per legatos barbarorum pacem petentium, quid & per duces nostros gestum est, in Marci vita plenissime disputatum est.* Idem.
 3. *Urgente Lucio Aquileiam rediret.*] In Marco, *Placuit autem, urgente Lucio, ut præmissis ad senatum literis, Lucius Romam rediret.* Urbem sanè non Aquileiam desiderabat Lucius. mutandum tamen nihil, nisi quis malit, *redirent, pro rediret:* nam ut dicitur in Marci vita, transcensis Alpibus longius ab Aquileia ambo processerant. *Cassaubonus.*
 4. *In urbem destinatus est.*] An scilicet Lucius destinatus est? atqui Marcus quoque cum Lucio fuit in eodem vehi-

culo, cum apoplexi correptus, & simul in urbem ambo contendebant. optime Palatinus liber hoc loco legit, *in urbem destinatum est.* hoc est destinantur imperatores Marcus & Verus. Salmas.
 5. *Depositus è vehiculo, detractò sanguine.*] Hinc illi malevoli & iniqui de Marco sermones, quod per Posidippum medicum sanguinem Vero intempestive emitti curaverit, ut refertur in vita Marci. *Idem.*
 6. *Quamvis & illa fabula.*] De extincto Vero fraude Marci, cum illi venenum propinasset. *Cassaub.*
 7. *Abhorrens à talis viri vita sit exorta.*] Pal. *extorta.* Grut.
 8. *Flagitium mortis assignent, idcirco.*] *Flagitium mortis assignent, & idcirco.* Pal. *Salmas.*

mortis assignent, idcirco quòd Fabiæ nimium indulserat Verus: ¹ cujus potentiam uxor Lucii vel Marci ferre non possit. Tanta sanè familiaritas inter Lucium & Fabiam sororem fuit, ut hoc quoque usurpaverit rumor, quòd inierint consilium ad Marcum è vita tollendum: Idque quum esset per Agaclytum libertum proditum Marco, ² ante adventum, Lucium Faustina nece prævenerat. ³ Fuit decorus corpore, ⁴ vultu geniatus, barba propè barbaricè demissa,

1. *Cujus potentiam uxor Lucii vel Marci ferre non possit.*] Potest sic accipi, ut conjunctis consiliis uxor Marci cum uxore Lucii, cum potentiam Fabiæ ferre non possent, cui nimium & magis quam sorori par esset, indulgebat Lucius, eam dolo sustulerint: & ita vel pro & accipiemus, ut alibi locis aliquammultis. sed satius est Palatinam lectionem sequi, quæ vel *Marci*, non agnoscit. varias tangit Capitolinus de morte Veri opiniones. cujus mortis causam, quidam Faustinae ascribebant, idcirco quod consuetudinem quam cum matre habuerat, filia prodiderat. alii vero Lucillæ ipsi Lucii uxori facinus istud assignabant, quæ Fabiam pellicem & ex eo nimis potentem apud Lucium maritum ferre non possit. Nec vero intererat Faustinae quam potens esset Fabia & quantum illi indulgeret Lucius, sed uxoris Lucii, cui pellex erat Fabia. Legendum igitur: *Quum multi etiam uxori ejus flagitium mortis assignent, & idcirco quod Fabiæ nimium indulserat Verus: cujus potentiam uxor Lucii ferre non possit.* Idem.

2. *Ante adventum, Lucium Faustina nece prævenerat.*] Palat. pro, *nece prævenerat*, exhibet, *ne præveniret.* quod & vetus editio conservavit. Lege ergo: *Tanta sane familiaritas inter Lucium & Fabiam sororem fuit, ut hoc quoque usurpaverit rumor, quod inierint consilium ad Marcum è vita tollendum: idque cum esset per Agaclytum libertum proditum Marco, ante adventum Lucium Faustina ne præveniret.* Quod autem narrat heic Capitolinus ejusmodi est. Lucius cum Fabia so-

rore consilium inierat ad Marcum è vita tollendum. id cum prodidisset Marco Agaclytus Veri libertus, Faustina Lucium prævenit, ne præveniret, & hunc è vita sustulit. *Idem.*

Ante adventum, Lucium Faustina nece prævenerat.] Abit à vulgatis Palatin. quippe in eo; *Ante adventum Lucium Faustina ne præveniret.* Grut.

3. *Fuit decorus corpore, vultu gemmatus.*] Hanc lectionem *gemmaus* tueri placet eruditissimis viris adversus omnium librorum autoritatem, qui *geniatus* præferunt: & *vultu geniatum* interpretator qui facie sit venusta & geniali & plurimum grata atque amabili. nam *geniatus* est *ωγενῖος*. Isidorus in Glossis: *Geniatus, genialis, gratus.* A voce enim *genius*, verbum *geniare* pro decorare, unde *degeniare* apud Cassiodorum pro dedecorare, & devenustare. *Genius* igitur est venustus & gratia quæ Græcis *ωρα* dicitur & *χαρις*. Corrigendus Cassiodorus l. vi. form. xxiii. *confidis gemmatum tribunal.* scribe, *geniatum tribunal.* sic *genius* judicis apud eundem lib. vii. cap. xxiv. & alibi, *geniata obsequia.* & passim *geniatus* pro pulcro & decoro, & qui habet *genium*. hinc *geniatus vultus* hoc loco *ωγενῖος*. *Salmas.*

4. *Vultu gemmatus.*] *Gemmata* facies dicitur, in qua tumores crebri, ut de Tiberio scribit Suetonius. in idiotissimo nostro similis metaphora: dicimus enim *visage boutonné*. Casaub.

Vultu gemmatus.] Palatinus uterque subscribit codici Regio, præfertque *geniatus*: quod magis arridet: præsertim

missa, procerus, & fronte in supercilia adductiore venerabilis. Dicitur sanè tantam habuisse curam flaventium capillorum, ¹ ut capiti auri ramenta respergeret, quò magis coma illuminata flavesceret. Lingua impeditior fuit. alex cupidissimus, vitæ semper luxuriosæ, atque in pluribus Nero, ² præter crudelitatem & ludibria. Habuit inter alium luxuriæ apparatus calicem crySTALLINUM nomine Volucrum, ex ejus equi nomine quem dilexit, humanæ potionis modum supergressum. Vixit annis quadraginta 11 duobus. ³ Imperavit cum fratre annis undecim. Illatumque ejus corpus est Adriani sepulcro, in quo & Cæsar pater ejus naturalis sepultus est. Nota est fabula quam Marci non capit vita, quòd partem vulvæ veneno illitam, quum eam execuisset cultro una parte venenato, ⁴ Marcus Vero porrexit: sed hoc nefas est de Marco putari, quamvis Veri & cogitata & facta mereantur: quod nos ⁵ non in medio relinquimus, ⁶ sed togam purgatam confutatamque respui-

sertim cum non meminerim *vultum gemmatum* Latinis usurpatum pro eo qui abundet tumoribus. *Grut.*

I. Ut capiti auri ramenta respergeret.] Inepè vulgò, *roramenta*: etsi ita pleræque etiam membranæ. in Commodo rectè, *capillo semper fucato, & auri ramentis illuminato.* Trebellius in Galieno, *Crinibus suis auri scobem asperfit.* ramentum, dixerunt & scobem, quod humi cadit cum lima similive instrumento aliquid atteritur. affines sunt voces, rasura & rasamen. nam hujusmodi ramenta Græci appellant *Ψήμας, ἔισμας, πρίσμας*, aut *ρίνημας*. Porro veteres cum magnam haberent curam flaventium capillorum, usi in eam rem medicamentis variis, quorum meminerunt medici in præceptis *ῥομαίωνης.* *Casaub.*

Ut capiti auri ramenta respergeret.] Ramentum auri Græcis *τριμμα*, *τριμμα* dicitur. unde etiam auri *trimmam* Latini dixere. trimma auri est; auri rasura vel ramentum. *Salmasi.*

2. Præter crudelitatem & ludibria.] De crudelitate Neronis Suetonius capite xxxiii. *Ludibria* autem Capitolinus vocat, illud insanum ejusdem studium ludicrarum artium. *Casaub.*

3. Imperavit cum fratre annis undecim.] Imò novem, ut dudum probarunt viri docti. *Idem.*

4. Marcus Vero porrexit.] Sic melius Pal. quàm vulgatus, *porrexit.* *Grut.*

5. Non in medio relinquimus.] Pal. *relinquemus.* Et paulo post ex eodem legendum: *Sed totum purgatum confutatamque respuimus.* *Salmasi.*

6. Sed totam purgatam confutatamque respuimus.] Scribe *totum purgatum, confutatamque resp.* *Casaub.*

Sed totam purgatam confutatamque respuimus.] Sic quoque Pal. absque quo fuisset, prætulisse conjectancum aliorum, *totum purgatum confutatamque.* Interim crinina hominibus adfecta, aut incredibilia haberi aut credibilia, prout eis vita fuit, proba vel improba. *Gru-*
terus.

respuimus, quum adhuc post Marcum, præter vestram clementiam, Diocletiane Auguste, imperatorem talem nec adulatio videatur, potuisse confingere.

VULCATII GALLICANI V. C.

AVIDIUS CASSIUS.

AVIDIUS CASSIUS, ut quidam volunt, ex familia Cassiorum fuisse dicitur, ³ per marem tamen avo genitus Avidio Severo: qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat. ⁴ Cujus Quadra-

I. VULCATII GALLICANI V. C.] Senatoria dignitate fuisse Vulcatium præditum indicio sunt illæ notæ, v. c. id est, vir clarissimus. fuit hic titulus diu ordinis amplissimi proprius. qui inde colligunt quinrum fuisse consulem, faciunt ineptè: cum ne unum quidem hujus consularum auctoribus Factis possint probare. *Casaub.*

VULCATII GALLICANI.] Hucusque ordine procedunt libri in collocandis imperatorum vitis: turbant vero deinceps & miscent omnia. nam hanc vitam rejiciunt post Didii Juliani, Commodi, Pertinacis vitas. an hunc scribendi ordinem sequuti sint authores nescio. omnes sane veteres cum scripti, tum editi in hac serie constanter conspirant. De authore autem hujus Avidii Cassii, non certiores nos dimitunt iidem libri. habui enim antiqua Spartiani excerpta ex Pal. Bibliotheca qui Spartiano cum reliquis supra scriptorum imperatorum libris attribuerent. Idem stili genius, eadem scribendi ratio in hoc scriptore deprehenditur atque in Spartiano, cui Pii, Marci, & Veri vitæ etiam in vetustis membranæ feruntur ascriptæ: eadem vero in multis prope verba, ut si diversi sint auctores censendi, uno veluti ore loquuti videri debeant. *Salmast.*

2. AVIDIUS CASSIUS, ut quidam volunt, ex familia Cassiorum suis-

se dicitur.] Atque ipse Cassius non genus trahere se à Cassio, & stirpis originem, sed nomen tantum L. Cassii gestare scribit. ait enim, *Ubi L. Cassius, cujus nos frustra tenet nomen?* & refutat hanc fabulam Dio qui non dubitanter Syrum natione prodit, Heliodori filium. *Casaub.*

3. *Per marem tamen avo genitus Avidio Severo.]* Verus omnis habuit lectio, *Ex Cassiorum familia fuisse dicitur. per marem tamen avo genitus Avidio Severo.* Non ambiguum est illud *marem* corruptum esse pro *matrem*. Scribendum igitur hoc loco, *Ex Cassiorum familia fuisse dicitur per marem tamen, novo genitus Avidio Severo qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat.* quorum hæc mens est: Cassium ex familia fuisse Cassiorum, sed per marem tantum: patrem enim novum hominem habuisse Avidium Severum. quod explicat dum ait, *qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat.* Tale est enim novorum hominum fatum, ut ex nullis aut minimis principiis ad summa quæq; perveniant & evehantur. & hi sunt qui vulgo *novi homines* sunt appellati. *Salmast.*

Per marem tamen avo genitus Avidio.] Exstat & in Pal. nostro lectio illa primogeniæ editionis, *per marem tamen novo genitus Avidio.* Grut.

4. *Cujus Quadratus in Historiis meminit.]* Quibus in historiis? *P'ωρμαίνα* enim

Quadratus in historiis meminit: & quidem graviter, ¹ quum illum summum virum & necessarium reipubl. asserit, ² & apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum. Nam jam eo imperante ³ perisse fatali sorte perhibetur. Hic ergo Cassius ⁴ ex familia (ut diximus) ⁵ Cassiorum, ⁶ qui in Caium Julium conspirarunt, oderat tacitè principatum, nec ferre poterat imperatorium nomen: ⁷ dicebatque ⁸ nihil esse gravius nomine imperii quod non posset è rep. tolli nisi per alterum imperatorem. Denique tentasse in pueritia dicitur extorquere etiam Pio principatum, ⁹ sed per patrem virum sanctum & gravem, ¹⁰ affectationem ty-

ranni-

enim illum scripsisse superius in vita Veri annotabamus, & *Ῥωμαίων ἄλλοίω*, quam an hoc loco intelligat, nescio. ita esse tamen sentio. *Salmas.*

1. *Cum illum summum virum & Reip. necessarium asserit.*] Elogium hoc planè magnificum; & quod melius imperatori alicui conveniat, quàm privato duci, licet fortissimo. Sic Lampridio dicitur Alexander Severus, *juvenis optimus & Reip. necessarius.* *Casaub.*

2. *Et apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum.*] *Et apud ipsum Marcum, prævalidum, P. & v. ed. & sane ita sæpe ab authoribus nominatur, non adjecto Antonini cognomine, Græci etiam non aliter quam Μαργον nuncupant.* *Salmasius.*

3. *Perisse fatali sorte.*] *Ἀπελευθεῖν ἐς τὸ ἄριστον.* Latini veteres, *fato concedere, fato fungi, natura concedere.* *Casaub.*

4. *Ex familia Cassiorum qui in curia in Julium conspirarunt.*] *Palatinus: Hic ergo Cassius ex familia ut diximus Cassiorum qui in C. Julium conspiraverunt. facile est enim videre male feriatos homines ex illa nota, in C. fecisse, in curia.* *Salmas.*

5. *Cassiorum qui in Curia in Julium conspirarunt.*] *Palatinus stat à vulgaris, Cassiorum qui in Caium Julium conspiraverant.* *Grut.*

6. *Qui in Curia in Julium conspirarunt.*] *Expressa est membranarum scri-*

ptura: alii, qui in Caium Julium conspiraverant. *Casaub.*

7. *Dicebatque nihil esse gravius nomine imperii.*] *Explevimus ex membranis mutilum antè & corruptum locum. Idem.*

Dicebatque nihil esse gravius nomine imperii.] *Perperam in principe editione: dicebatque esse gravius imperii nomen.* *Salmasius.*

8. *Nihil esse gravius nomine imperii.*] *Vox nihil non visitur etiam in Palatin. habet is tamen, nomine, non nomen, quod restat in vulgaris.* *Grut.*

9. *Sed per patrem virum sanctum & gravem.*] *Patrem Avidium Severum intelligit, quem de patre avum fecerant optimi correctores. Heliodorum tamen Cassii patrem Dio nominat, & Syrum natione fuisse scribit. diversos igitur secutus est authores Volcatus: nisi dicamus Avidium Severum Heliodorum fuisse dictum, quod non nimis à vera ratione longe fuerit. solemne enim Græcis unico tantum nomine appellare de quibus scribunt. ut Herodes Græcis tantum dicitur, qui erat Tit. Claudius Atticus Herodes.* *Salmas.*

10. *Affectationem tyrannidis latuisse.*] *Pal. affectationem, & v. ed. sic infra paulo post, misera conditio imperatorum quibus de affecta tyrannide nisi occisis credi non potest. affecta pro affectata. ut affectio. pro affectatio, vide quæ superius in Had-*

griano

rannidis latuisse, ¹ habitum tamen semper à ducibus suspectum. ² Vero autem illum parasse insidias, ipsius Veri epistola indicat quam inserui. Ex epistola Veri: *Avidius Cassius avidus est imperii, quantum & mihi videtur, & jam inde sub avo meo patre tuo innotuit, quem velim observari jubeas. Omnia ei nostra displicent, ³ opes non mediocres parat, ⁴ literas nostras ridet. ⁵ Te ⁶ philosopham aniculam, me luxuriosum morionem vocat. Vide quid agendum sit: ego hominem non odi: sed vide ne tibi & liberis tuis ⁷ non bene consulat, ⁸ quum ⁹ tales inter præcinctos habeas, ¹⁰ quales milites libenter audiunt, libenter vident.*

2 Rescriptum Marci de Avidio Cassio: *Epistolam tuam legi, & ¹ soli-*

driano nobis sunt notata. sic *trahere* pro *tractare*, unde *rem trahere*, pro *rem tractare*, de re tractare. Justinus lib. xvi. *diu re in senatu tracta cum exitus non inveniretur.* Idem.

1. *Habitus tamen semper à ducibus suspectum.*] Lege absque præpositione: *habitus tamen semper ducibus suspectum.* Idem.

2. *Vero autem illum parasse insidias.*] Reg. *antè autem illum* quod postumus tueri. *antè*, id est, etiam prius quam moreretur Verus: nam erupit Cassii conjuratio mortuo demum illo. hic autem tempus illud intelligitur, quo Syriam regēbat Verus. *Casaub.*

3. *Opes non mediocres parat.*] Semper suspecta regnantibus divitiarum. Unde Tigellinus insuffurat auribus Neronis: *Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, &c.* lib. xiv. *Annal.* cap. 57. ubi nos plura. *Grut.*

4. *Literas nostras ridet.*] Philosophiam: cujus studium profitebatur Verus quo tempore se ad Marci mores agebat. *Casaub.*

5. *Te philosopham aniculam.*] Videtur scribendum, *te philisophum aniculam* hoc est, quem vulgò homines pro philosopho habent. *Idem.*

Te Philosopham aniculam.] *Φιλόσοφον ζῆαίδον.* nec mutandum *philosopham* in *philosophum*. magno enim contemptu ne philosophum quidem Mar-

cum appellabat Cassius, sed philosopham aniculam. *Salmas.*

6. *Philosopham aniculam.*] Sic quoque Palat. & rectè. ut enim ei Verus videbatur morio luxuriosus, sic Marcus anicula Philosopha. ita contrario modo Caligula dicta avia sua Livia, *Ulysses stolatus*, cap. 23. Suetonii. *Grut.*

7. *Non bene consulat.*] *Regius consulatur.* *Casaub.*

8. *Quum tales inter præcinctos habeas.*] *Cincti & præcincti* sunt & dicuntur milites. Petronius:

Qui pugnas & castra petit præcingitur auro.

propter pecuniam quam in zona gestabant milites. sic infra cinctos pro militibus posuit. *Salmas.*

9. *Tales inter præcinctos habeas.*] Milites aut cinguli honore præditos. cingulum, *ζώνη & σπείρα* idem. *Casaub.*

10. *Quales milites libenter audiunt.*] Cupidos rerum novarum, à quibus ingentia sperant præmia. *Idem.*

Quales milites libenter audiunt.] Pal. *qualem milites*, & rectè: de solo enim Cassio loquitur & intelligit. legendum igitur: *sed vide ne tibi & liberis tuis bene consulat, quum talem inter præcinctos habeas, qualem milites libenter audiunt, libenter vident.* Vide, inquit, ne tibi non vortat bene, talem inter præcinctos habere qualis est Cassius, quem libenter vident & audiunt milites. *Salmas.*

² *solicitam potius quam imperatoriam,* ² & non nostri temporis.
³ *Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere, etiam si velimus.* ⁴ *Scis enim proavi tui dictum,* ⁵ *Sucessorem suum nullus occidit. sin minus,* ⁶ *ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos incidit.* ⁷ *Adde quod non possumus reum facere* ⁸ *quem nullus accusat, & (ut ipse dicit) milites amant. Deinde* ⁹ *in causis majestatis hæc natura est,* ¹⁰ *ut videantur vim pati etiam quibus proba-*

1. *Solicitam potius quam imperatoriam.]* Quasi virtus imperatoris præcipua sit τὸ ὄσιπτι, & fati sui fiducia. quo animo qui sunt, ii suspicionibus non faciliè commoventur. *Casaub.*

2. *Et non nostri temporis.]* Hoc vult: Sollicitum esse & meticulosum, non est imperatoris: certè meum non est, qui bonis artibus ad imperium accessi, & nullius facti mihi sum conscius, cur odio cujusquam sim dignus. *Idem.*

3. *Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere.]* Regius, non poterimus resistere. quod lenitati Marci est convenientius. *Idem.*

Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere.] Addit etiam si velimus, non poterimus interficere. & respondet epistolæ Veri qui cavendum Marco Cassium censebat, & eum ex medio tollendum, ut suspectum imperio: non eum posse interfici etiam si omnia fiant, cui divinitus debeatur imperium. *Salmasius.*

Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere.] Hocque est quod volebat Titus Imper. *Principatum fato dari.* quod examinatus Plinius in Panegyrico suo, mox ab initio. *Grut.*

4. *Scis enim proavi tui dictum.]* Mox avum appellat. sic Verus imperator alius nepos, alius pronepos Hadriani dictus. *Casaub.*

5. *Sucessorem suum nemo occidit.]* Est in voce ὁ μὲν πρῶτος. Successorem appellamus tam illum qui ex voluntate principis, aut legibus regni vel imperii destinatur successioni; quam eum qui fatali lege ad successionem, sive debi-

tam sive indebitam, est destinatus. ille potest occidi; hic non potest: semper enim quicquid humanæ mentes moliantur, *Fata viam inveniunt.* *Idem.*

Sucessorem suum nullus occidit.] Usurpatum & Senecæ adversus Neroem, ut patet ex Dionis Cassii fragmentis apud Xiphilinum. *Grut.*

6. *Ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos incidit.]* Haud aliter Cælius Memmius apud Sall. Jugurth. cap. 31. *Nihil vi, nihil secessione opus est: necesse est suomet ipsi more præcipites eant.* *Idem.*

7. *Adde quod non possumus reum facere quem nullus accusat.]* Nisi adit accusator, institui judicium non potest. Itaque savi principes cum aliquem imperio suspectum vellent tollere, accusatorem submittebant: quod etsi iniquum est, speciem tamen, saltem inanein, justitiæ habet. *Casaub.*

8. *Quem & nullus accusat.]* Palatinus inferuit particulam &, quæ non frustranea est. prudenter enim innuit, non facile, non honestè, non tutò, recipiendum inter reos eum, cui nullus adest accusator, & superest tamen favor militum. *Grut.*

9. *In causis majestatis hæc natura est.]* Sic omnes libri: pro, *causis majestatis hæc natura incst.* vel, *causarum majestatis.* *Casaub.*

10. *Ut videantur vim pati etiam quibus probatur.]* ὡς δοκεῖν ἀδικεῖσθαι καὶ τὰς σαφῶς ἐλεγχόμενους. nihil video cur non Latina hæc sit oratio. Ut sæpe in libris juris actor causam suam judici probare vel approbare dicitur, cum illi rationibus suis facit satis: sic reo sua

probatur. Scis enim ipse quid avus tuus Adrianus dixerit, Misera conditio imperatorum, ¹ quibus de affectata tyrannide nisi occisis non potest credi. Ejus autem exemplum ponere ² quàm Domitiani ³ qui hoc primus dixisse fertur, malui. ⁴ Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum autoritatis quantum debent. Sibi ergo habeat suos mores, maximè quum bonus dux sit & severus, & fortis & Reip. necessarius. ⁵ Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius, planè liberi mei pereant si magis amari merebitur Avidius quàm illi, ⁶ & si Reipub. expediet Cassium vivere ³ quàm liberos Marci. Hæc de Cassio Verus, hæc Marcus. Sed nos hominis naturam & mores breviter explicabimus. Neque enim plura de his sciri possunt quorum vitam illustrare nullus ⁷ audet eorum causa à quibus oppressi fuerunt. ⁸ Addemus autem quemadmodum ad imperium venerit, & quem-

accusatio probatur, quando ille certis argumentis convictus tenetur. *Idem.*

Ut videantur vim pati etiam quibus probatur.] Sic uterque Palatinus; nisi quod excerpta adscriptum haberent manu recentissima, etiam ab his quibus probatur. sensus verborum est, perire tamquam innocentes quos percussit lex majestatis. rationem reddidit Livia Augusti apud Dionem libro LV. Οὐδέ τις γὰρ βασιλεὺς πιστεύει ὅτι τις ἐν τε ἐξουσίᾳ καὶ ἐν δυνάμει πιστώτη ὢν ὑπὸ ἐδιώτης ἴνους ἀώπων ἐπιβουλεύει δυνάτει: *Haud enim facile creditur, eum qui in tanta potentia ac licentia vivit, ab inermi homine privatoque insidiis peri posse.* Lipsius verba textus hujus emendanda putabat Epistolâ XVIII. Centuriæ Miscellæ; legebatque, etiam quibus parabat, vel, & à quibus. *Grut.*

1. *Quibus de affectata tyrannide.]* Palat. de affectata tyrannide. vide quæ supra nobis notantur. *Salmas.*

2. *Quàm Domitiani.]* Suetonius capite XXI.

3. *Qui hoc primus dixisse fertur, malui.]* Dictio, malui, non est in Palatino; ponitur quidem inter lineas, sed ita, ut dicat scriba, subintelligendam. *Grut.*

4. *Tyrannorum etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis quantum.]* Verum est Græcorum dictum,

ἐχ' ὁ λόγος ἔστιν ὁ πείθων, ἀλλ' ὁ πτόων. *Casaub.*

5. *Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius.]* Hoc nusquam dixit Verus expressè in ea cerè quæ præcedit epistola: significavit tamen non obscurè, cum imminens periculum ob oculos poneret. *Idem.*

6. *Et si reip. expediet Cassium vivere quam liberos Marci.]* V. ed. expedit. Græca autem figura, cui deest, magis, pro si reip. magis expedit Cassium vivere quam Marci liberos. cujus loquutionis exempla passim obvia. *Salmasius.*

7. *Et eorum causa à quibus oppressi fuerint.]* Dele & ac scribe fuerunt. *Casaubonus.*

Et eorum causa, & c.] Dele particulam &. *Salmas.*

8. *Addemus autem quemadmodum ad imperium venerit, & c.]* Tria se pollicetur dicturum: quomodo ad imperium venerit, quomodo fuerit occisus, & ubi victus. Lege omnia quæ deinceps sequuntur: miraberis scriptoris hujus supinitatem: vel fatum & cladem mecum

& quemadmodum sit occisus & ubi victus. Proposui enim Diocletiane Auguste, omnes qui imperatorum nomen¹ sive justè sive injustè habuerunt, in literas mittere, ² ut omnes purpuratos Augustos cognosceres. Fuit his moribus ut nonnunquam trux & asper videretur, aliquando mitis & lenis, sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum, ³ avidus vini, ⁴ interim abstiniens, cibi appetens, & inediae patiens, veneris cupidus & castitatis amator. ⁵ Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, ⁶ addens futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, ⁷ Antoninum hoc nomine significans: qui

tan-

cum miseraberis. nam eorum quæ hic proponuntur, quæque necessariò erant dicenda, alterum caput ita negligenter attingitur, ut penè prætermissum jure videatur; tertium penitus omittitur.

Casaub.

1. *Sive justè sive injustè.]* Pal. non agnoscit illud *sive justè*. Grut.

2. *Ut omnes purpuratos Augustos.]* Nec Augustos tantum, sed etiam Cæsares & qui quoquomodo *παρέρχωνται τὸ δόξιν*. *Salmas.*

3. *Avidus vini, interim abstiniens, cibi appetens, inediae patiens.]* Brevius in excerptis, sed alia mente: *avidus vini, abstiniens cibi, veneris cupidus. nec defuere qui illum Catilinam vocarent.* præfero tamen vulgatum, quam præfert etiam optimus Pal. quæ magis quadrat in varietatem morum Cassii: qua quidem natura pro temporibus & locis mores suos variandi, Catilinam illum optime referebat unde & Catilina etiam dictus Cassius. *Idem.*

4. *Interim abstiniens.]* *Interim pro interdum*, ut sæpe, Palatinus ramen heic legit: *item abstiniens. forte, idem avidus vini, idem abstiniens. nec negem tamen item heic legi posse. Idem.*

5. *Nec defuere qui illum Catilinam vocarent.]* Non solum propter similem conjugationem; sed magis propter morum similitudinem. *Casaub.*

6. *Addens futurum se Sergium si dia-*

logistam occidisset.] Ea vœcordia fuit Cassius, ut non solum Catilina audiret lubens; sed ultro etiam diceret, se vel Sergium dici velle, si modò Marcum occidisset. Quis autem hic Sergius? Aio illum ipsum esse Catilinæ libertum, vel cognatum, & in conjuratione socium, quem lacerat ac proscindit meritò divina illa M. Tullii *Deuoribus*. ejus verba sunt in ea Pro domo sua ad pontifices. *Idem.*

Addens futurum se Sergium si dialogistam occidisset.] Pugnat heic cum Dioue Volcatius sive Spartianus; qui disertim scribit Cassium ne levissima quidem unquam contumelia aut minimo maledictio Marcum perstrinxisse, ut nec ipsum Cassium à Marco conuictis ullo modo lacesitum, nisi quod ingratum eum sæpius compellaverit. at heic *dialogistam* vocat Marcum; & supra in literis Veri, *philosopham aniculam* appellabat: quod longe abest ab illa moderatione inodestiaque quam in illo prædicat Dio, qui tradit nec maledicum quidem aut contumeliosum in Marcum ab illo unquam dictum scriptumve. *Salmasius.*

7. *Antoninum hoc nomine significans.]* Nihil admodum erat opus, ut hanc interpretationem Capitolinus adjiceret: est enim manifestissimum Marcum intelligi à Cassio: qui in epistola ad generum, *Marcus Antoninus*, ait, *philoso-*

tantum enituit in philosophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, ¹ timentibus cunctis ² nequid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet: ³ nec ille timuit, sed ⁴ per ordinem paræneseon, ⁵ hoc est præceptionum, per triduum disputavit. Fuit præterea disciplinæ militaris Avidius Cassius tenax, ⁴ & qui se Marium dici vellet. Quoniam de severitate illius dicere coepimus, multa extant crudelitatis potius quam severitatis ejus indicia. Nam primùm milites qui provinci-

libus

phatur, & querit de clementia, & de animis, & de honesto & de iusto. his verbis exponitur vox dialogista. Casaub.

1. Timentibus cunctis ne quid fatale proveniret, rogatus sit non.] Melius in regio, eveniret. C. Plinius epistolarum libro primo, de Tito Aristone agrotante: nihil est illo gravius, sanctius, doctius: ut mihi non unus homo, sed literæ ipsæ, omnesque bonæ artes in uno homine summum periculum adire videantur. Idem.

Timentibus cunctis ne quid fatale proveniret.] Provenire pro evenire. nam provenire alieni pulcre dicitur & procedere: rem ipsam sic narrat Aurelius Victor, tantumq; Marco sapientiæ, lenitudinis, innocentia ac litterarum fuisse ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus philosophorum obstantium circumfunderetur; ne se expeditioni aut pugnae prius committeret, quam sectarum ardua & occulta explanavisset. ita incerta belli, ejus salute, doctrinæ studiis metuebantur. ita metuebantur incerta belli doctrinæ studiis, ejus salute, id est per ejus salutem, cujus salus, doctrinæ studiorum salus esse existimabatur ab omnibus. posset etiam scribi: ejus saluti & doctrinarum studiis metuebantur. ita ut in eodem periculo versari viderentur unius Marci salus & doctrinarum studia. in superioribus autem rectissime vir præstantissimus emendavit: philosophorum obstantium viciniam funderetur. Salmas.

2. Ne quid fatale proveniret.] Ita Palatinus. neque temerè mutaverim; cum

non sit auctor iste ex eis qui nobis præscribere debeat proprietatem linguæ Latinæ. Grut.

3. Nec ille timuit.] Quid autem poterat timere? an sermunculos malevolorum qui studia sapientiæ vitio illi verterent. Casaub.

Neque ille timuit.] De fatali necessitate quam non timuit Marcus cum ad illud bellum Marcomannicum proficisceretur, cum enim cuncti timerent pro Marco ne quid illi fatale proveniret, eoque peterent amici ut philosophiæ præcepta vellet edere; ipse non timuit, sed libenter amicorum voluntati obsequutus est. Salmas.

Nec ille timuit.] Sic quoque Palatinus. quod si retinemus; indicat, non refugisse eam differendi provinciam. Marcum, tamquam qui eidem sufficeret. Grut.

4. Per ordinem paræneseos.] Vel paræneseon, ut suadet sequens interpretatio. Casaub.

Per ordinem paræneseos.] Probo, paræneseon, quod vir doctissimus rependendum censuit. Salmas.

5. Hoc est præceptionum.] Censeo inducenda: nondum enim ætate Capitolini itz exaruerat Græcarum literarum studium, sine quibus nulla potest esse eruditio solida, ut voculæ præcedenti adjicienda esset interpretatio. Casaub.

6. Et qui se Marium dici vellet.] Regeius, Mallium Marcum. Idem.

Et qui se Marium dici vellet.] Ita omnes libri. Salmas.

libus aliquid tulissent per vim, in illis ipsis locis in quibus peccaverant, in crucem sustulit. ¹ Primus etiam in supplicii genus invenit ² ut stipitem grandem poneret ³ pedum octoginta & centum, ⁴ id est materiam, & à summo usque ad imum damnatos ligaret: & ab imo focum apponeret, ⁵ incensisque aliis, ⁶ alios fumi cruciatu, timore etiam alios necaret. Idem denos catenatos in profluentem mergi jubebat, vel in mare. Idem multis desertoribus manus excidit, aliis crura inci- lit ac poplites, dicens ⁷ majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi quàm occisi. Quum exercitum duceret, & inscio ipso manus auxiliaria centu-

1. *Primus etiam.*] Regius, *Primitus etiam.* Casaub.

2. *Ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum, id est materiam.*] Materiam pro glossamento volunt irrep- sisse: ego contra censeo, non de nihilo additum. nam stipites grandes ad eum modum ut octoginta vel centum pedes alti, *materiae* proprie dicebantur, ut *materiae* quinquagenariae quæ pedum essent quinquaginta: sic centenariae quæ centum pedes haberent. *Salmas.*

3. *Pedum octoginta & centum.*] Hoc est, aut octoginta, aut centum. *Casaub.*

6. *Id est materiam.*] Reg. *idem materiam.* ego hæc censeo glossema esse vocis *stipitem.* Idem.

Id est materiam.] Nimis respicit glossam; & is à quo nata est, retulit forte magis ad focum infra, quàm ad stipitem. *Grut.*

5. *Incensisque aliis alios fumi cruciatu, timore etiam alios necaret.*] Tria hæc mortis genera indicantur, cum alii igne, fumo alii, etiam quidam timore tantum necarentur. Palatinus liber habet: *incensisque aliis, alios fumo cruciato, timore etiam necaret.* ne dubita scribere: *incensisque aliis, alios fumo cruciatos, etiam timore, necaret.* hoc verum est, cum alios incendisset, alios fumo cruciatos, etiam timore, ignis scilicet, necabat. Fuit autem & hoc supplicii genus quo solo fumo rei puniebantur, ilque pluri-

mum fumus ex lignis humidis & viridibus fiebat, & ex earum maxime arborum genere, quarum *καπνὸς δριμύς*, ut est ficus & similes. *Ἀνδροφόνου & ἱερόσυλοι* igne comburebantur, non fumo: & vult illo genere cruciatam vitam emittere Cynicos Lucianus, ut qui viverent non aliorum hominum more, perirent & non solita cæteris hominibus etiam nocentissimis & perditissimis morte. *ὡς ἔ ἀμύθον, ἰνκίτ, τὸ ἀλγὸν ἔ καπνὸν. ἰδίον γὰρ ὑμῶν μόνων ἀνθρώπων.* quibus ostendit gloria & fumorum venditores Cynicos non alia convenientiore morte finire vitam posse quam *ἀλγὸν καπνὸν*, ut fumo scilicet perirent, qui fumum per totam vitam vendiderant. quod fecit etiam Alexander in fumi venditore, quem sub hoc elogio puniri iussit, *Fumo punitur qui vendidit fumum.* *Salmas.*

6. *Alios fumi cruciatu.*] Et fumus pro instrumento fævitæ crudelibus tyrannis usurpatus. Ne Alexandrum quidem Severum laudo, optimum alioquin principem, qui fumo ex stipulis & humidis lignis facto, eum puniit, qui vendiderat fumum. *Casaub.*

7. *Majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi quàm occisi.*] Hinc argumentum Senecæ lib. I. de Clementiâ cap. 21. *Perdidit vitam qui debet, &c.* *Grut.*

centurionibus suis autoribus, tria millia Sarmatarum negligentius agentium in Danubii ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus centurionibus præmium, quod per parva manu tantum hostium, segnius agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent, rapi eos¹ iussit & in crucem tolli, servilique supplicio affici, quod exemplum non extabat: dicens evenire potuisse ut essent infidiæ,² ac periret Romani imperii reverentia. Et quum ingens³ seditio in exercitu exorta esset, processit⁴ nudus⁵ campestri solo tectus, & ait, *Percutite (inquit) me si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite.* Tunc conquiescentibus cunctis⁶ meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum disciplinæ Romanis addidit,⁷ tantum terroris barbaris injecit, ut pacem annorum centum ab Antonino absente peterent: siquidem viderant damnatos Romani ducis iudicio etiam eos qui contra fas vicerant.⁸ De hoc multa gravia contra militum licentiam facta inveniuntur apud Æmilium Parthenianum,⁹ qui affectatores tyrannidis jam inde à veteribus historiæ tradidit.¹⁰ Nam & virgis cæsos in foro

1. *Jussit in crucem tolli, servilique supplicio affici, quod exemplum non extabat.*] Supplicium enim militare non fuit, crux: sed securis, vel etiam gladius: inter quæ suppliciorum genera plurimum intererat. Sed & in crucem acti milites interdum, transfugæ præsertim. *Casaub.*

2. *Ac periret Romani imperii reverentia.*] Quæ ad hujus loci explicationem faciunt, perenda ex oratione Papyrii contra Fabium, Livii lib. VIII. cap. 34. *Grut.*

3. *Seditio in exercitu exorta esset.*] In exercitum exorta esset, vetus lectio. in exercitum pro in exercitu, ut Ciceroni, in civitatem pro in civitate. *Salmas.*

4. *Campestri solo tectus.*] Haud aliter Pal. neque aliter scribi debet. *Grut.*

5. *Nudus, campestri solo tectus.*] Regius, *flagulo.* Campestre flagulum legi alibi nusquam: campestre ἀπλωὸς quid sit, scimus, quare nihil mutamus. Ac

videtur Cassius è campo ubi se excrebat rectà ad milites profectus. *Casaub.*

6. *Meruit timeri, quia non timuit.*] Lucanus in simili narratione de Cæsare qui cæspitium tribunal ascenderat, integram legionem exauctoraturus:

— meruitque timeri

Non metuens. — Idem.

7. *Tantum terroris barbaris injecit.*] Idem effectus disciplinæ memoratus Tacito, sub Domitii Corbulonis ducatu: *Ceterùm is terror milites hostesque in diversum afficit. nos virtutem auximus; Barbari ferociam infregerunt:* lib. XI. *Annal.* cap. 19. *Grut.*

8. *De hoc multa gravia.*] De hoc probujus. ut supra, *municipium ex Spania pro municipium Spaniæ.* sic miles de stipendiis quattuor, pro stipendiorum in vereri lapide. *Salmas.*

9. *Qui affectatores tyrannidis.*] V. ed. *afflores.* Idem.

10. *Nam & virgis cæsos in foro.*] Eadem

foro & in mediis castris securi percussit, qui ita meruerunt: & manus multis amputavit. ¹ Et ² præter lardum ac buccellatum atque acetum, militem in expeditione ³ portare prohibuit: & si aliud quippiam reperit, luxuriam non levi supplicio affecit. Extat de hoc epistola divi Marci ad præfectum suum talis: *Avidio Cassio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuria, ⁴ & Daphnicis moribus agentes, ⁵ quas totas excaldantes se reperisse Cæsonius Vectilianus scripsit. & puto me non errasse, siquidem & tu notum habeas Cassium, hominem Casiana severitatis & disciplina. ⁶ neque enim milites regi possunt nisi vetere disciplina. ⁷ Scis enim versum ⁸ à bono pœta dictum & omnibus frequentatum, Moribus antiquis res stat Romana virisque. Tu tantum fac adsint legionibus abundè commeatus. quos (si bene Avidium novi) scio non perituros. Responso præfecti ad Marcum, Rectè consuluisti, mi domine, quod Cassium præfecisti Syriacis legionibus. Nihil enim tam expedit quàm homo severior ⁹ Græcanicis mili-*

dem. v. ed. Nam & virgis cæsit in foro & in mediis castris securi percussit. quod fere probem. cæsit autem pro cecidit, ut occisit, pro occidit. melius tamen legatur, occidit. Idem.

1. Et præter lardum & buccellatum atque acetum.] Lardum veteres scribunt, non lardum. buccellatum sciunt jam omnes esse ξηρόν ἄρτον, quo plurimum alebantur milites. etiam illud omnibus notum, ordinarium potum Rom. militum, acetum fuisse. Casaub.

2. Præter lardum.] Sic etiam Palat. neque vox ea necessariò diminuenda vocali tertiâ. Grut.

3. Portare prohibuit.] Erat usitatus, portare quicquam prohibuit. Casaub.

4. Et Daphnicis moribus agentes.] Pal. & v. ed. Daphnidis moribus agentes. forte, Daphnitis moribus. & Daphnitæ mores, pro Daphnitici. nam Δαφνίτης ἔθνησιν est ab illa Daphne quæ heic intelligitur, & πτηνῶν Δαφνίτης. at Δαφνίτης nullo modo dicitur. Salmasius.

5. Quas totas excaldantes se, &c.]

Lampridius in Alexandro: cum Antiochiam venisset, ac milites lavacris muliebribus ac deliciis vacarent. lavacra muliebria appellat, quas Capitolina excaldationes. Carinus apud Vopiscum aquam muliebrem. rarò his viri utebantur à luxuria alieni. interdum tamen. in piscinis lavationes & ψυχρολασεία omnes, etiam ad firmandum corpus valent: cum θερμολασεία, ut sæpe repetit Galenus, corpora reddant ἀσθενῆ καὶ μαλακὰ. Casaub.

6. Neque enim milites regi possunt nisi in vetere disciplina.] Scribe authoribus libris: nisi vetere disciplina. Salmaf.

7. Scis enim versum à bono pœta dictum.] Regius ab uno pœta dictum. fortasse ab Ennio pœta: nam versum esse Ennii, certum ex Augustini De civitate Dei, libro secundo, capite XXI. Casaub.

8. A bono pœta.] Ita quoque Palat. non ab uno. in aluissim ego, à veteri pœta, vel tale quid. Grut.

9. Græcanicis militibus.] Romani munditiem & delicias Græcis ferebant acceptas. Casaub.

militibus. Ille sanè¹ omnes excaldationes, ² omnes flores de capite, collo & sinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata est, neque quicquam deest sub bono duce: non enim multum aut queritur aut impenditur. Nec fefellit de se iudicium habitum. Nam statim ad signa edici iussit, & ³ programma in parietibus fixit, ut si quis cinctus inveniretur apud Daphnen, discinctus rediret. ⁴ Arma militum septima die semper respexit, vestimenta etiam & calciamenta & ocreas: delicias omnes de castris submovit, iussitque eos hyemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores: & egissent, nisi honestiùs vixissent. ⁵ Exercitium septimi diei fuit omnium militum, ⁶ ita ut & sagittas mitterent ⁷ & armis luderent. Dicebat enim, miserum esse, quum exercerentur athletæ, venatores ⁸ & gladiatores, non exerceri milites, quibus minor esset futurus labor si consuetus esset. Ergo correctâ disciplina, & in Armenia & in Arabia & in Ægypto res optimè gessit: amatusque est ab omnibus orientalibus, & speciatim ab Antiochenis: qui etiam imperio ejus consenserunt, ut docet Marius Maximus in vita divi Marci. ⁹ Nam quum Bucolici milites per Ægyptum gravia multa

face-

1. *Omnes excaldationes.*] Excaldationes, θερμολασίαι. & excaldare se, est θερμολαπειν, unde & caldaria, ἐμβασίς θερμολαζώντων, & θερμφορῶ. Salmaf.

2. *Omnes flores de capite, collo, sinu, militi excutiet.*] Haud aliter Pal. Grutev. 145.

3. *Programma.*] Pro edicto & imperatores usurpant in Codice, & Cassiodorus in Formulâ. Casaub.

4. *Arma militum septima die semper respexit, vestimenta etiam, & calciamenta & ocreas.*] Inter præcipuas prudentis ducis curas, erat armorum & vestium militarium frequens inspectio. Capitolinus de Gordiano: cum esset præfectus, arma militum semper inspexit. Idem.

5. *Exercitium septimi diei fuit.*] De observatione septimi diei aliquid notabamus ad Suetonium libro tertio, ca-

pite xxxi r. sed in exercendo milite non eandem omnes rationem tenuerunt. Idem.

6. *Ita ut sagittas mitterent & armis luderent.*] Ita ut & sagittas mitterent & armis luderent. distinguit autem hoc loco exercitium sagittas mittendi & armis ludendi, ut & Spartianus in Hadriano pili & armorum: armisque & pilo se semper exercuit. ad quem locum legenda sunt quæ notavimus. Salmaf.

7. *Et armis luderent.*] Ludere armis dicebantur qui se armis exercerent: & dies ille armiludium, ut armiludium quo arma lustrabant. Casaub.

8. *Et gladiatores.*] Ab his sumere Romani ὀπλων μελέτην. Valerius Maximus, libro secundo, capite tertio. Idem.

9. *Nam quum Bucolici milites.*] Nam quum & Bucolici milites. Salmaf.

facerent, ¹ ab hoc retusi sunt, ut idem Marius Maximus refert in eo libro quem secundum de vita Marci Antonini edidit. Hic imperatorem se in oriente appellavit, ² ut quidam dicunt, Faustina volente, quæ valetudini Marci jam diffidebat, & timebat ne infantes filios tueri sola non posset, atque aliquis existeret qui capta statione regia infantes de medio tolleret. Alii autem dicunt hanc artem adhibuisse militibus & provincialibus Cassium contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, ³ quò diceret Marcum diem suum obiisse. ⁴ Nam & divum eum appellasse dicitur, ut desiderium illius leniret. ⁵ Imperatorio nomine quum processisset, eum qui sibi aptaverat ornamenta regia, statim ⁶ præfectum prætorii fecit, qui & ipse occisus est, Antonino invito, ab exercitu: qui ⁷ & Metianum cui erat commissa Alexandria, quique consenserat spe participatus Cassio, invito, atque ignorante Antonino, interemit. Nec tamen Antoninus graviter est iratus, rebellione cognita, nec in ⁸ ejus liberos aut affectus sæviit. Senatus illum hostem appellavit, ⁹ bonaque ejus proscripsit, quæ Antoninus in privatum ærarium congeri noluit. quare senatu præcipiente in ærarium publicum sunt relata. Nec Romæ terror defuit, quum quidam Avidium Cassium dicerent, absente

1. *Ab hoc retusi sunt.*] Pal. iterum, *retusi sunt.* Grut.

2. *Ut quidam dicunt, Faustina volente.*] Eadem verba in Marco. sed hoc paullò post multis confutatur. Dio habet pro vera historia & causam eandem ferè affert. *Casaub.*

3. *Quo diceret.*] Scrib. *quò dic.* Idem.

4. *Nam & divum eum appellasse dicitur.*] Similiter Philippus cum Gordianum occidisset, divum vocabat, peregrina calliditate, inquit Capitolinus. *Idem.*

5. *Imperatorio nomine cum processisset.*] Pal. *imperatorio animo* legit, ut & vetus editio Mediolanensis, & erit hic sensus: cum primum cepit procedere Cassius Imperatorio animo, id est, animum sese

pro imperatore gerendi habens & imperium arripiendi, cum qui sibi ornamenta imperatoria aptavit præfectum prætorii fecit. *Salmas.*

6. *Præfectum prætorii fecit.*] Vide librum superiorem: ibi & de Metiano, & multis aliis, quæ verbis ferme illdem mox repetuntur. *Casaub.*

7. *Et Metianum.*] Ita rursum heic quoque Pal. ut & in vitâ Marci, non *Metianum.* Grut.

8. *Ejus liberos & affectus.*] Satis erat dicere, ejus affectus. nam *affectus* etiam pro liberis, *caritates* Ammiano Marcellino. *Salmas.*

9. *Bonaque ejus proscripsit, quæ, &c.*] *Bona ejus proscripita per ærarium publicum:* in vitâ Marci. *Idem.*

sente Antonino, ¹ qui nisi à voluptariis unice amabatur, Romam esse venturum, atque urbem tyrannicè direpturum, maximè senatorum causa qui eum hostem judicaverant bonis proscriptis. Et amor Antonini hoc maximè enituit, quòd consensu omnium, præter Antiochenses, Avidius interemptus est : quem quidem occidi non jussit, sed passus est, quum apud cunctos clarum esset, si potestatis suæ fuisset, parsurum illi fuisse. Caput ejus ad Antoninum quum delatum esset, ille non exultavit, non elatus est : sed etiam doluit ereptam sibi esse occasionem misericordiæ, quum diceret se vivum illum voluisse capere ² ut illi exprobraret beneficia sua, eumque servaret. Denique quum quidam diceret, reprehendendum Antoninum quòd tam mitis esset in hostem suum, ejusque liberos & affectus, atque omnes quos conscios tyrannidis reperisset, addente illo qui reprehendebat, *Quid si ille vicisset ?* dixisse dicitur, ³ *Non sic deos coluimus, nec sic vivimus ut ille nos vinceret.* Enumeravit deinde, omnes principes qui occisi essent, habuisse causas quibus mererentur occidi, nec quenquam facilè bonum vel victum à tyranno vel occisum, dicens, meruisse Neronem, debuisse Caligulam, ⁴ Othonem & Vitellium, ⁵ nec impe-

1. *Qui nisi à voluptariis unice amabatur.* Id est, qui ab omnibus præterquam à voluptariis unice amabatur. *Idem.*

2. *Ut illi exprobraret beneficia sua, eumque servaret.* Etiam Dio auctor est, nihil gravius in Cassium dixisse Marcum, nisi quòd beneficia sua illi exprobravit, ingratum frequenter appellans. de Marci voluntate Cassium servandi multa idem Dio. *Casaub.*

3. *Non sic deos coluimus, nec sic vivimus, ut ille nos vinceret.* O virum ! quid hic faceret si verum Deum nosset ? *Idem.*

4. *Othonem & Vitellium nec imperare voluisse.* Rectè : ea enim fuere principatus eorum primordia, contra morem opinionemque hominum ; ac si

non tam imperare vellent, quàm se ipsos ire perditum. Verè enim Sallustius Catilin. cap. 2. *Imperium facile his artibus retinetur quibus initio partum est, &c.* Verùm de ea re plura diximus ad Taciti illud XI I. Annalium capite tricesimo : *Vangio ac Sido egregià erga nos fide, &c.* Interim hanc nostram interpretationem adferit ipsemet Vulcatius, dum subjicit : *nam de Pertinace & Galbaparia sentiebat ;* scilicet noluisse regnare ; quandoquidem imperii sui initio, viam eam non calcarent, quam solent imperaturi. *Grut.*

5. *Nec imperare voluisse.* Putem voluisse, nam Vitellium imperare noluisse falsissimum est : ne Otho quidem noluit : etsi ei spei paulò maturius renuntiavit. *Casaub.*

imperare voluisse. ¹ Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat, quum diceret, *In imperatore avaritiam esse acerbissimum malum.* Denique non Augustum, non Trajanum, non Adrianum, ² non parentem suum Pium à rebellibus potuisse superari, quum & multi fuerint, & ipsis vel invitis vel insciis extincti. Ipse autem Antoninus à senatu petiit ne graviter in conscios defectionis animadverteretur, eo ipso tempore quo rogavit nequis senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur: quod illi maximum amorem conciliavit. Denique paucissimis centurionibus punitis, deportatos revocari jussit. Antiochenis qui Avidio ³ Cassio consenserant, sed & aliis civitatibus quæ illum juverant, ignovit: quum primò Antiochenis graviter iratus esset, hisque spectacula sustulisset & multa alia civitatis ornamenta, quæ postea reddidit. Filios verò Avidii Cassii, Antoninus Marcus parte media paterni patrimonii donavit, ita ut filias ejus auro, argento, ⁴ & gemmis honestaret. ⁵ Nam & Alexandriae filia Cassii & genero Druentiano,

1. Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat.] Ridiculum: de Pertinace Marcum. sed excusari potest, si accipias ut illud poetæ:

ἔνθ' ἐλέπλω διφθόρον τε καὶ ἀνέρες δίμους δόισω.

& similia apud Græcos & Latinos multa: ubi τὸ κρινωῶς λαμβανόμενον, ἀφ' ὁρώως νοεῖται. sic hoc loco, sentiebat de Galba, est ἔκρινε, vel ἔγνω: de Pertinace, ἔγνω ἀν. hoc ideo dicimus, quia omnes libri hanc scripturam retinent. Idem.

Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat.] Μνημονίων ἀμετάρτημα Volcatii. aut ille de Pertinace sunt delenda, aut erratum memoriæ, quod heic erravit author, fatendum. Salmaf.

Nam de Pertinace & Galba, paria sentiebat.] Ridicula lectio, pronuntiare de Pertinace, illo qui nondum tempore notus erat, nedum Imperator. itaque adhæreo conjecturæ meæ; nam de per-

tinacitate Galbæ paria sentiebat; ut respererit ad illud Taciti libro primo Historiar. capitis decimioctavi fine: *Constat potuisse conciliari animos quantulacumque parci senis liberalitate. nocuit antiquus rigor, & nimia severitas; cui jam pares non sumus.* Grut.

2. Non parentem suum Pium.] Non patrem suum Pium. P. & v. ed. Salmafius.

3. Sed & aliis civitatibus quæ illum juverant.] Sed & his & aliis civitatibus quæ illum juverant. idem P. & v. ed. Idem.

4. Et gemmis honestaret.] Cohonestaret. Idem.

5. Nam & Alexandria.] Scribe cum regio, Alexandria. Casaub.

Nam & Alexandria.] Ita Palatinus. vir doctissimus malit Alexandria: sed supra diximus Alexandriam & Alexandriam idem nomen esse, & utrumque dici. Salmaf.

tiano, liberam ¹ evagandi ubi vellent potestatem dedit : vixeruntque non quasi tyranni pignora, sed quasi senatorii ordinis in summa securitate : quum illis etiam in lite objici fortunam propriæ vetuisset domus, ² damnatis aliquibus injuriarum, quod in eos petulantes fuissent, quos quidem amitæ suæ marito commendavit. Siquis autem omnem hanc historiam scire desiderat, legat Marii Maximi secundum librum De vita Marci, in quo ille ea dicit ³ quæ solum Marcus mortuo jam Vero egit. Tunc enim Cassius rebellavit, ut probat epistola missa ad Faustina, cujus hoc exemplum est : *Verus mihi de Avidio verum scripserat, quòd cuperet imperare.* ⁴ *Audisse enim te arbitror* ⁵ *quod æruscatores de eo nuntiarent.* ⁶ *Veni igitur in Albanum,* ⁷ *ut tractemus omnia diis volentibus, nihil timens.* ⁸ Hinc autem apparet, Faustina ista nescisse, quum dicat Marius, infamari eam cupiens, quòd ea conscia Cassius imperium sumpserat. ⁹ Nam &

ipsum

1. *Evagandi ubi vellent.*] Ubi pro quò. sicut sæpe in Græcorum libris τὴν & τοῖν confunduntur. Casaub.

Evagandi ubi vellent.] Ubi pro quo. Salmas.

2. *Damnatis aliquibus injuriarum.*] Inepte alii lib. ob injuriam. Casaub.

Damnatis aliquibus injuriarum.] Sic quoque Palat. noster. non, ob injurias, quod obrinet in vulgg. Grut.

3. *Quæ solum Marcus.*] Scribe solum Marcus. Casaub.

4. *Audisse enim te arbitror quod æruscatores de eo nuntiarent.*] Pal. habet herissatores. ex qua eruimus, veram lectio-nem, quæ est, *Veri statores.* Verus iste cujus statores Marco nuntium attulerunt defectionis Cassianæ, non est imperator Verus & Marci collega, utpote qui jam decesserat : sed Verus Cappado-ciæ legatus, qui primus Marco misit nuntios de motu Cassii. Dio : ὁ ἴδιος Μάρκου ὁ ἄρχὴς ἔβηκε ἔτι καὶ Καππαδοκίας ἀρχοῦ, τὴν ἐπινομίαν (ὃν αὐτὸς ἔγχεον, τὴν δὲ σὺνέκρυπτεν. quem Martium Verum vocat Capitoli-nus in vita Lucii Veri. Hic igitur Verus

per statores suos nuntiavit Marco defectum Cassii. & hoc erat munus stato-rum qui magistratibus apparebant etiam stante rep. Cicero in epist. *litteras à te mihi stator tuus reddidit.* lib. x. *præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus ne venirem denuntiabat.* unde statores altius cincli Petronio. statores in castris hoc muneris habebant, ut prætorii posticum tuerentur. hinc statores Prætorii dicuntur in veteribus inscriptionibus L. MARIO. Verno. STATORI. PR. id est, statorii prætorii. Salmas.

5. *Quod æruscatores de eo nuntiarent.*] Pal. quod herissatores. Grut.

6. *Veni igitur in Albanum.*] Vetus Augustorum secessus : de quo ad Suero-nii Domitianum capite iv. non nihil. Casaub.

7. *Ut tractemus omnia Diis volentibus, nihil timens.*] Scribendum nihil timen-tes, nisi forte fuit, nihil timeas. Grut.

8. *Hinc autem apparet Faustina.*] Scri-be, Hinc apparet. Casaub.

9. *Nam & ipsius extat epistola ad Ve-rum, qua.*] Epistola quam ait, ea ipse est, cujus exemplum subjicitur statim : illa

ipſius epiſtola extat ad Verum, qua urget Marcum ut in eum graviter vindicet. Exemplum epiſtolæ Fauſtinæ ad Marcum: ¹ *Ipſa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam: tamen jam hortor, ut ſi amas liberos tuos, iſtos rebelliones ² acerrimè proſequaris. Malè enim aſſueverunt & duces & milites: ³ qui niſi opprimuntur, opprimunt. Item alia epiſtola ejuſdem Fauſti- 10 næ ad Marcum: ⁴ *Mater mea Fauſtina ⁵ patrem tuum Pium ejuſdem in defectione Celſi ſic hortata eſt, ut pietatem primùm circa ſuos ſervaret, ſic circa alienos. ⁶ Non enim pius eſt imperator qui non cogitat uxorem & filios. Commodus noſter vides in qua ætate ſit: ⁷ Pompeianus gener, & ſenior eſt ⁸ & peregrinus. Vide quid agas de Avidio Caſſio & de ejuſ conſciis. Noli parcere hominibus qui tibi non pepercerunt: & nec mihi nec filiis noſtris parcerent, ſi viciffent. Ipſa iter tuum mox conſequor: quia Fadilla noſtra ægrotabat, in Formianum venire non potui. Sed ⁹ ſi te Formiis invenire non potero, aſſequar Capuam: qua civitas & meam & filiorum noſtrorum ægritudinem poterit adjuvare. Soteridam medicum in Formianum ut dimittas rogo: ego autem ¹⁰ Piſitheo nihil credo, qui**

illa verò non ad Verum miſſa eſt, ſed ad Marcum. quare mirum eſt unde illæ voculæ *ad Verum* in hanc periodum irreperſint. Lego, *ergo ad virum*. hoc eſt, maritum ſuum. *Idem*.

1. *Ipſa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam.*] Fortaſſe, *cras, ut jubes, aut mox veniam*. *Idem*.

2. *Acerrimè proſequaris.*] Scribe ex regio, *perſequaris*. *Idem*.

Acerrimè perſequaris.] Eſt à mſſ. aliorum, etiam Pal. noſtro. antea editi *proſequaris*. *Grut*.

3. *Qui niſi opprimantur, opprimunt.*] Concinnius in Pal. *qui niſi opprimantur, opprimunt*. atque ita edimus. *Salmaſ*.

4. *Mater mea Fauſtina patrem tuum Pium ejuſdem.*] Scribo, *virum ejuſdem*: neceſſaria emendatione: niſi malis τὸ ejuſdem inducere: quod non probo: nam ratione non caret, quòd Fauſtina Pium matris virum potiùs quàm patrem ſuum hic nominat. *Cafaub*.

5. *Patrem tuum Pium ejuſdem in defectione Celſi.*] Nihil diſcrepat ab hac ſcriptura Palatinns. & tamen illud *Pium* corruptum ſit oportet, vel ejuſdem. *Grut*.

6. *Non enim pius eſt imperator qui non cogitat uxorem & ſuos.*] *Non cogitat, οὐς ἔσθ' αὐτοῦ, ἢ ἡς ἔσθ' ἰδίων ἔσθ' αὐτοῦ, ἀπίστος χείρων*. *Cafaub*.

7. *Pompejanus gener & ſenior eſt & peregrinus.*] In Marci vita, grandævus equitis Romani filius, genere Antiochenſis, nec ſatis nobilis dicitur. neque aliud vox *peregrinus*, hoc loco ſignificat, quàm generis obſcuritatem. *Idem*.

8. *Et peregrinis.*] Hoc eſt, qui cùm ſit procul à domo, & familia; nihil heic habet cognatorum, nihil clientium, quibus incontinenti juvemur rebus noſtris dubiis. *Grut*.

9. *Si te Formiis invenire non potero.*] Non potuero. *Salmaſ*.

10. *Piſitheo nihil credo.*] Πεισιθέω. *Idem*.

do, qui puella virgini curationem nescit adhibere. ¹ Signatas mihi literas Calphurnius dedit, ad quas rescribam si tardavero, per Caccilium senem spadonem, hominem (ut scis) fidelem: cui² verbo mandabo quid uxor Avidii Cassii & filii & gener de te jactare dicantur.

11 Ex his literis intelligitur Cassio Faustinae conscientiam non fuisse, quin etiam supplicium ejus graviter exegisse: siquidem Antoninum quiescentem & clementiora cogitantem, ad vindictae necessitatem impulit. Cui Antoninus quid rescripserit, subdita epistola perdocebit: Tu quidem mea Faustina religiosè pro marito & pro nostris liberis agis. Nam relegi epistolam tuam in Formiano, qua me hortaris ut in Avidii conscientios vindicem. Ego verò & ejus liberis parcam, & genero & uxori, & ad senatum scribam ne aut proscriptio gravior sit, aut poena crudelior. Non enim quicquam est quod imperatorem Romanum melius commendet gentibus quàm clementia. Hac Casarem deum fecit, hac Augustum consecravit, ³ hac patrem tuum in primis Pii nomine ornavit. Denique si ex mea sententia de bello judicatum esset, nec Avidius esset occisus. Esto igitur secura, ⁴ dii me tuentur, diis pietas mea cordi est. Pompeianum nostrum in annum sequentem con-

12 sulem dixi. hæc Antoninus ad conjugem. Ad senatum autem qualem orationem miserit, interest scire. Ex oratione M. Antonini: Habetis igitur P. C. pro gratulatione victoriae generum meum consulem, Pompeianum dico: cujus ætas olim remuneranda fuerat consulatu, nisi viri fortes intervenissent, quibus reddi debuit quod à rep. debebatur. Nunc quod ad defectionem Cassianam pertinet, vos oro atque obsecro P. C. ut censura vestra dep-
sita,

1. Signatas mihi literas Calphurnius dedit.] Nescio an dici debeat lectio sincera. neque enim vero simile, sæpius missas epistolas non signatas, utique à peregrè posito. Palatinus servat signitas. an fuit? Signitas mihi literas, &c. ut ex intelligantur quas Imperator exaravit, cum Signii ageret. Grut.

2. Verbo mandabo.] Εὐτέλλεωδὲ ῥήματα Grace dicuntur: quod opponunt πρὸς ἐπιτέλλεωδὲ, quod scripto mandare significat. Salmass.

3. Hæc patrem tuum specialiter Pii nomine ornavit.] Obsecutus sum autographis Palat. utique cum idem appareret in volumine Regio. antea legebamus, hæc patrem tuum in primis Pii nomine, &c. Grut.

4. Dii me tuentur, diis pietas mea cordi est.] Horatius:

Dii me tuentur: diis pietas mea
Et Musa cordi est.

allusum eodem & mox ab acclamante populo, Dii te tuentur, Casaub.

fitā, meam pietatem clementiamque servetis, imò vestram: ¹ neque quemquam ullum senatus occidat. ² Nemo senatorum puniatur, nullius fundatur viri nobilis sanguis: deportati redeant, proscripti bona recipiant. ³ Utinam possem multos etiam ab inferis excitare. Non enim unquam placet in imperatore vindicta sui doloris: ⁴ quæ etsi justior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Avidii Cassii & genero & uxori veniam dabit. Et quid dico veniam? quum illi nihil fecerint. Vivant igitur securi, ⁵ scientes sub Marco se vivere. ⁶ Vivant in patrimonio parentum pro parte donato: ⁷ auro, argento, vestibis fruantur: sint divites, ⁸ sint securi, ⁹ sint vagi & liberi, & per ora omnium ubique populorum circumferant mea, circumferant vestra pietatis exemplum. Nec magna hæc est P.C. clementia, veniam

1. Neque quemquam ullum senatus occidat.] Cogitemus de voce ullum. nescio an scripserit, nobilitum: nec refert quod idem mox dicitur. videntur tamen postrema orationis verba eam vocem tueri. Idem.

2. Nullus fundatur viri nobilis sanguis.] Nullius fundatur viri nobilis sanguis. quod τὸ πρῶτον φησὶ videtur esse ἀνεπιθυμητόν. Salmasius. nullo hæc x. 3. Utinam possem multos etiam ab inferis excitare.] Placeat magis mortuos. Casaub.

3. Utinam possem multos etiam ab inferis excitare.] Forte utinam possem sepultos ab inferis excitare: quæ conjectura est optimi & doctissimi Jureti nostri. non damno tamen mortuos; quod heic loci reposuit vir doctissimus. Salmasius.

4. Utinam possem multos etiam ab inferis excitare.] Videat lector, an non scribi possit, possem ultos etiam. vocavit autem ultos sui sæculi locutione, de quibus Senatus aut miles ultionem sumperat, ignaro Marco, aut patiente potius, quam volente; Avidio scilicet, Marciano, aliisque. Grut.

4. Quæ etsi justior fuerit.] Regius, justa. Casaub.

5. Scientes sub Marco se vivere.] Scribe ex membranæ, sub Marco Antonino se vivere. Idem.

6. Vivant in patrimonio parentum pro parte donato.] Rectè pro parte. in Marco: Filii Cassii & amplius media parte acceperunt paterni patrimonii. Idem.

Vivant in patrimonio parentum pro parte donato.] Hinc accepere Capitolinus & Volcatius, dum ille Antoninum Marcum partem mediam paterni patrimonii filii Cassii donavisse scribit; ille vero amplius etiam media parte eos accepisse tradit. Salmasius.

7. Auro, argento, vestibis fruantur.] Volcatius ad filias Cassii rettulit hanc humanitatem Principis: ita ut, inquit, filias ejus auro, argento & gemmis honorasset. Capitolinus autem aurum & argentum filii maribus, ornamenta autem feminis reliquisse Marcum: inde autem hæc tam diverse, quod Marci epistolæ quas uterque vidit, & quæ heic à Volcatio ponuntur, non disertim scribant, & explicent, quid cui concessum sit ac donatum. Idem.

8. Sint securi.] Volcatius: vixeruntque non quasi Tyranni pignora, sed quasi senatorum ordinis in summa securitate. Idem.

9. Sint vagi & liberi.] Ex hoc loco Capitolinus, ita ut Alexandria filia Cassii & Druncianus gener liberam vagandi potestatem haberent. & ita quoque Volcatius. Idem.

riam proscriptorum liberis & conjugibus dari. Ego verò à vobis peto ut conscrios senatorii ordinis & equestris, à cade, à proscriptione, à timore, ab infamia, ab invidia, & postremò ab omni vindicetis injuria: detisque hoc meis temporibus, ¹ ut in causa tyrannidis qui in tumultu cecidit, probetur occisus. ² Hanc ejus clementiam senatus his acclamationibus prosequutus est, ³ Antonine pie, dii te

1. *Ut in caussa tyrannidis qui in tumultu cecidit probetur occisus.*] Hoc est, ut è rebellibus ac perduellibus, illi soli pereant, qui in tumultu fuerint occisi. *Casaub.*

2. *Hanc ejus clementiam senatus his acclamationibus prosequutus.*] Mos acclamandi, qui è theatris in fora primum penetravit, deinde etiam in senatum, ex aliis scriptoribus notus est: sed ipsas acclamationum formulas, & earum exempla non invenias apud vetustiore[m] alium Capitolino, ac cæteris historiæ Augustæ scriptoribus hisce. Ejus rei causa; quòd omnes quæ in his libris proferuntur acclamationes; ex Actis publicis descriptæ sunt ab auctoribus. non remere autem quid quisque vellent acclamabant: sed, ut in choris, erat aliquis cujus vox cæteris præiret: hic formulam acclamationis concipiebat: reliqua turba nihil nisi acceptas ab eo voces reddebat. Ars verò adhibita, & in concipiendis acclamationibus, quas ideo Plinius Secundus cantica appellat: & in acclamando modulatione enim quadam utebantur canentibus non dissimiles. Atque ut in rusticis quibusdam cantilenis fieri videmus, ut idem repetatur sæpius; sic qui acclamabant, non semel aut iterum, sed sæpius eadem verba resonabant. Semper autem in Actis adnotatum, quoties quidque fuisset repetitum. quod ne historici quidam neglexerunt: nam leges sæpe in istis libris: dictum quinquies, dictum decies, dictum vicies, & similia. Trebellius verò in Claudio etiam sexagies atque octuagies idem acclamatum observat. Ad eò illa tempestate mos acclamandi invaluerat: quem non dubitamus agrè iniriò & paucis auctoribus, modicè ac verecun-

dè à conscriptis patribus fuisse admis- sum. res enim erat, ut nobis quidem videret, indecora proflus, & à gravitate tam venerandi confessus alienissimi. Sed ubi accessit usus & consuetudo, per quam sæpe τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται: faciliè vetustas ipsa omnem deformitatis hujus sensum in hominum vel sapientissimorum animis extinxit. Igitur semel receptus mos auxit in dies: neque solum in senatu aut aliis civilibus cœtibus id servatum; sed & in omnibus Ecclesiasticis conventibus idem olim factitatum. Vetus enim ecclesia & acclamandi morem usurpavit, & illas ipsas etiam formulas retinuit, quas habent auctores isti diversis locis. In Actis ordinationis Eradii, cum illum beatissimus Augustinus jam senex apud clerum & populum successorem sibi dixit: post ista Augustini verba, *Presbyterum Eradium mihi successor-em volo*, sequuntur ista: *A populo acclamatum est: Deo gratias, Christo laudes: dictum est vicies ter. Exaudi Christe, Augustino vita: dictum est sexies decies. Te patrem, te episcopum: dictum est octies. Planè hæc gemina sunt iis quæ in Claudium senatores dixerunt, cum illi imperium deferrent. Auguste Claudi, dii te nobis præsent: dictum sexagies. Claudi Auguste, principem te; aut qualis tu es, semper optavimus: dictum quadragies. Claudi Auguste, te Respublica requirebat: dictum quadragies: Claudi Auguste, tu frater, tu pater, &c. Idem.*

3. *Antonine pie, dii te servant: Antonine.*] Formulæ acclamandi aliæ erant solennes & communes: aliæ certis negotiis propriæ. Capitolinus in Maximo & Balbino: *Inde in senatum itum est: ubi post illa quæ communia solent esse*

dii te servant. Antonine clemens, dii te servant. Antonine clemens, dii te servant. Tu noluisti quod licebat, nos fecimus quod decebat.

¹ Commodo imperium justum rogamus, progeniem tuam roborat. ² Fac securi sint liberi tui, bonum imperium nulla vis ledit. Commodo Antonino tribunitiam potestatem rogamus: ³ presentiam tuam rogamus; philosophia tua, patientia tua, doctrina tua, nobilitati tua, innocentia tua. Vincis inimicos, hostes exuperas: dii te tuentur. & reliqua. Vixerunt igitur posteri Avidii Cassii securi, & ad honores admissi sunt. Sed eos Commodus Antoninus post excessum divi patris sui, omnes vivos incendi jussit, quasi in factione deprehensos. Hæc sunt quæ de Cassio Avidio comperimus: cujus ipsius mores (ut supra diximus) varii semper fuerunt, sed ad censuram crudelitatemque propensiores: ⁴ qui si obtinuisset imperium, fuisset non modò clemens, sed bonus, sed utilis & optimus imperator.

rator.

fausta, dictum est. malim fausta. appellat communia fausta, voces usurpari solitas in omni acclamatione fausta. hæc ἐσεύχεται acclamationes nihil aliud nisi vota & laudationes erant. ferè autem à votis incipiebant, ut hîc, & alibi. Sic in illa elegantissima narratione quæ habetur in codice Theodosiano, lib. VII. titulo xx. præfectorum & tribunorum acclamationes ita incipiunt: *Auguste Constantine dii te nobis servant: vestra salus, nostra salus: verè dicimus, jurati dicimus.* Interdum & versibus acclamabant. talis illa est apud Tertullianum acclamatio,

De nostris annis addat tibi Juppiter annos. Idem.

1. Commodo imperium justum rogamus.] Jacobus Lectius meus, Commodo imperium tutum rogamus. & firmant sequentia, progeniem tuam roborat. Fac securi sint liberi tui. Ego aliter accipiebam, & imperium justum interpretabar plenum, ad differentiam ejus dignitatis quam obtinebant Cæsares. Idem.

2. Fac securi sint liberi nostri.] Elegans isthæc emendatio debetur membranis Palatinis. habebamus antea op-

pidò inficetè, liberitui. immò nostri; ut velit Senatus salute Commodi annexam item liberorum suorum incolumitatem. Gru.

3. Presentiam tuam rogamus, philosophia tua, patientia.] Distingue: presentiam tuam rogamus. philosophia tua, patientia tua, doctrina tua, nobilitati tua, innocentia tua. Deest in hac periodo verbum, bene precamur, vel tale quid. Casaub.

4. Qui se obtinuisset imperium, fuisset non modò clemens, sed bonus, sed utilis & optimus imperator.] Fuisset, hoc est, dictus fuisset. non enim ex sententia sua loquitur Vuleatius, sed ex consuetudine hominum, qui in cæteris veritatem utcumque amplectentes, in principibus per adulationem illam ferè corrumpunt. δεινὸν γὰρ, ut ait Græcus orator, ἐπιπροσδοκῶν τοῖς ἡγεῖσις αἱ βούλευσις. Idem.

14 rator. ¹ Nam extat epistola ejus ad generum suum jam imperatoris hujusmodi: *Misera resp.* ² *quæ istos divitiarum* ³ *cupidos & divites patitur misera.* Marcus homo sanè optimus: qui dum clemens dici cupit, eos patitur vivere quorum ipse non probat vitam. Ubi L. Cassius, cujus nos frustra tenet nomen? ⁴ Ubi Marcus ille Cato Censorius? Ubi omnis disciplina majorum? *quæ olim quidem intercidit, nunc verò nec queritur.* ⁵ Marcus Antoninus philosophatur, & *querit de clementia,* ⁶ & *de animis,* & *de honesto & justo,* ⁷ *nec sentit pro rep.* Vides ⁸ *multis opus esse gladiis, multis elogiis, ut in antiquum statum publica forma reddatur.* ⁹ Ego verò *istis præsidibus provinciarum: an ego proconsules, an ego præfides putem, qui ob hoc sibi à senatu & ab Antonino* ¹⁰ *provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant? Audisti præf. pratorii nostri*

philo-

1. Non extat epistola ei.] Cave referas ad proxima verba: pertinent enim ad illa, sed ad censuram crudelitatemque proferentes. eos fuisse Cassii mores, probat aliata epistola quæ planissimum id facit. *Idem.*

2. *Quæ istos divitiarum cupidos, & divites patitur: misera.*] Sic Pal. haud tamen [preverim aliorum codicum scripturam, patitur. *Miser Marcus! homo, &c. Grut.*

3. *Cupidos & divites patitur misera. Marcus homo.*] Regius & Puteani, *cupidos & divites patitur. Miser Marcus homo.* in vulgata, *misera* in fine sententiæ *ἡλιείωνος* eleganter positum, at initio periodi *misera Resp. ἀποφελουαὶς* dictum, *δυστυχῆς ἐστὶν ἢ πολιτείας.* Probo tamen scriptam lectionem, propter sequentia verba: quibus rationem reddit, cur Marcum dixerit miserum. *Cassianobonus.*

4. *Ubi Marcus ille Cato Censorius?*] Abscè à regio nomen *Cato.* Ego verò miror cur Censorium potius quàm Uticensem Catonem appelleret in hac re Cassius. *Idem.*

5. *Marcus Antoninus philosophatur & querit de clementia.*] Cur de clementia potius quam de alia qualibet virtute? Palatinus heic legit: & *querit de cle-*

mentes. emenda & querit de clementia. quod nemo ambigere possit, esse verum. Philosophi enim proprium de clementis querere. *Salmast.*

6. *Et de animis.*] Animianus Marcellinus de Juliano; *cum Maximo & Prisco Philosophis super animorum sublimitate disputans.* *Idem.*

7. *Nec sentit pro Rep.*] Nec sententias dicit in senatu fatis fortes & viriles: sed nimitate clementiæ fovet malos, in perniciem Reip. *Casaub.*

8. *Multis opus esse gladiis, multis elogiis.*] Respicit ad titulos puniendorum, quæ vocari elogia notum est. *Idem.*

9. *Ego verò istis præsidibus provinciarum.*] Malam crucem videlicet opto, aut tale quid. *Idem.*

Ego vero istis præsidibus provinciarum, an ego proconsules, an ego præfides putem.] Videtur hæc oratio interrupta. *Salmast.*

10. *Provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant?*] Non quidem credunt ideo sibi creditas; sed interim non aliter se gerunt, atque si eam ob causam accepissent. Planè, maximam partem hominum honores petentium magis animo volvere commodum suum privatum, quàm publicum. *Gruterus.*

philosophi, ante triduum quàm fieret, mendicum & pauperem, sed subito divitem factum. Unde quæso nisi de visceribus reip. provincialiumque fortunis? Sint sanè divites, sint locupletes; ¹ ærarium publicum refercient. Tantùm dii faveant bonis partibus. ² Reddant Cassiani reip. principatum. Hæc epistola ejus indicat quàm severus & quàm tristis futurus fuerit imperator.

1. *Ærarium publicum refercient.*] Referient P. Salmas.

2. *Reddant Cassiani Reip. principatum.*] Malim, reddent, ut pendeat à superiore periodo. Reddere Reip. principatum, non aliud est, quàm, reddere Remp. Casaub.

Reddant Cassiani reip. principatum.] Cur non potius recta dicit se, id est Cas-

sum redditurum reip. principatum? omnino legendum & distinguendum; Tantum Dii faveant bonis partibus, reddam Cassiane reip. principatum. Cassiane, ad morem Cassiorum qui omnia olim fecerunt, ut reip. principatum redderent, & Julium Casarem Dictatorem conspiratione inita occiderunt. Salmas.

Æ L I I L A M P R I D I I
C O M M O D U S A N T.
A D
D I O C L E T I A N U M A U G.

DE COMMODI ANTONINI parentibus, in vita I Marci Antonini fatis est disputatum. Ipse autem natus est ² apud Lanuvium ³ cum fratre Antonino Gemino, ⁴ pridie Cal. Septemb. patre patruoque coss. ubi & avus maternus dicitur natus. Faustina quum esset Commodo cum fratre prægnans, visa est in somnis ⁵ serpentes parere; sed ex his unum ferociorem. Quum autem peperisset Com-

1. *ÆLII LAMPRIIDII.*] Excerpta Palatina Ælio Spartiano non Ælio Lampridio hanc vitam vindicant. Non habeo certi quid statuam. Salmas.

2. *Apud Lanuvium.*] In villa Lanuvina. vide Capitolinum in Pio. Casaubonus.

3. *Cum fratre Antonino Gemino.*] E re cognomen impositum. sed an rectè scriptum? nam fortasse verius litera minore, gemino. Idem.

Cum fratre Antonino gemino.] Scripsi

vocem postremam. litterâ minusculâ, quod non aliter esset in Palatino, putaremque non tam cognomen fuisse huic puero, quàm nativitatæ notam. Grut.

4. *Pridie Cal. Septemb.*] Die quo & Caligula natus, ut mox. Suetonius, cap. VIII. Casaub.

5. *Serpentes parere.*] Videtur numerus excidisse. Scripserim cum Lectio, f. duas parere. quia sequitur, sed ex his unum ferociorem. Ita reperi postea apud Robertum Eonon. Idem.

Commodum atque Antoninum, Antoninus quadrimus est elatus, ¹ quem parem astrorum cursu Commmodo mathematici promittebant. Mortuo igitur fratre, Commodum Marcus & suis præceptis & etiam ² magnorum atque optimorum virorum erudire conatus est. ³ Habuit literatorem Græcum, Onesicritum; Latinum, Capellam Antistium: orator ei Atteius Sanctus fuit. ⁴ Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt. ⁵ *Tantum valet aut ingenii vis, aut* ⁶ *eorum qui in aula institutores habentur.* Nam à prima statim pueritia, turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quoque pollutus & constupratus fuit: ⁷ Jam in his artifex quæ

1. *Quem parem astrorum cursu Commmodo, &c.]* Malim, ex astrorum cursu. Ridet obiter mathematicos genethliacos, qui fratrum geminorum paria & eadem fata esse dixerant. Eos igitur exemplum hoc, ut alia infinita, vanitatis arguit. *Idem.*

Quem parem astrorum cursu, Commmodo promittebant.] Quomodo parem? an vitæ curriculo? quod si est, hoc dixerit, irridens vanitatem Mathematicorum. *Salmaf.*

2. *Magnorum atque optimorum virorum.]* Norat Herodianus, statim initio ipse Marcus quantæ fuerit sibi curæ recta liberorum educatio, testatur abundè libro primo, ubi inter maxima beneficia à Deo sibi collata & hoc ponit: τὸ ἐπιτεδείων θεοφείων εἰς τὴν παιδείαν ἀπορρήσων. Pitholaum cubicularium, Commodi θεοφεία novimus è Galeno. *Casaub.*

3. *Habuit literatorem Græcum Onesicritum.]* Non *Oniferitus*, sed *Onesiferates* hic litterator nomen habet in membranæ Palatinis, & prima editione. *Salmafius.*

4. *Sed tot disciplinarum magistri, nihil ei profuerunt. tantum valet aut ingenii vis, &c.]* Sic quoque Aurelius Victor in vitâ Didii Juliani: *Hincque satis conpertum, cohibendæ cupidini, ingenium ni juvet, eruditionem inbecillè esse: cum,* &c. *Grut.*

5. *Tantum valet aut ingenii vis.]* Non sine cāussâ dubitat: nam fuit naturâ suâ Commodus minimè malus: atque adadè, auctore Dione, εἰς τὴν ἀνθρώπων ἀρετῆν. quod tamen elogium iis quæ statim subjicit Lampridius, nullo modo convenit. *Casaub.*

6. *Eorum qui in aula institutores habentur.]* Pitholaum viderur perstringere qui fuit ejus educator, & in aula institutor. *Idem.*

7. *Jam in his artifex quæ stationis, &c.]* Scribe: *tam in his artifex quæ stationis imperatorie non erant, ut calices frangeret, saltaret, &c.* *Salmaf.*

Jam in his artifex quæ stationis Imperatorie minimè erant, ut calices frangeret.] Sic quoque uterque Palatinus, & nescio quomodo placeat magis, quàm divinatio aliorum calices frangeret. quam ipsam tamen non esibilo. vulgatam stabilit regum aliorum exemplum, qui araria artis fabrica se tradidere, cerisque fingendis & ære fundendo procudendoque oblectati fuere; item eorum qui mensulis & lucernulis, telisque adeo formandis exacuendisque, tempus duxere. quorum meminit Plutarchus in vitâ Demetrii, Justinus libro xxxv. capite 8. habet enim calicum fictio aliquid in se, quod hominem mire delectet, dum simplice spiritu vitrum in plures habitus format, quæ vix diligenti manu effingerentur, ut loquitur

quæ stationis imperatoriæ non erant, ¹ ut calices fingeret, ² saltaret, cantaret, sibilaret, ³ scurram denique & gladiatorum se perfectum ostenderet. Auspicium crudelitatis ⁴ apud Centumcellas dedit anno ætatis XI. Nam quum tepidiùs fortè lotus esset, ⁵ balneatorem in fornacem conjici jussit: ⁶ quando à pædagogogo cui hoc jussum fuerat, vervecina pellis in fornace consumpta est, ut fidem pœnæ de fœtore nidoris impleret. ⁷ Appellatus est autem Cæsar puer ¹ cum

tur Seneca Epist. xc. quid quod & arte constat: quæ an etiam requiratur ad calices frangendos, dubito. *Grut.*

1. *Ut calices fingeret.*] Lego, *frangeret.* de hoc genere *μυθικός* dictum aliquid ad Verum Imper. Est & calices fingere vinearii artificis potiùs quàm ejus qui in imperatoria statione sit collocatus: sed eam lectionem refellunt sequentia. *Casaub.*

Ut & calices fingeret.] Ita omnes libri. Nec enim illud de Vero simile est, qui per ludum & lasciviam, cum iret comifatum, calices frangebat. at Commodus id dicitur hoc loco fecisse inter studia & artificia sua, quibus callebat: quare & inter ceteras artes ludicras quas perdidicerat Commodus & hanc quoque annumerat Lampridius, quod calices sciret fingere. plures sane imperatores fingendi studium amavisse patet illorum vitas pervolvuntibus. *Salmasius.*

2. *Saltaret, cantaret, sibilaret.*] *Sibilare* heic est fistulare, vel fistula canere. *Sibilus* autem dicitur proprie sonus quem emittit fistula. Ovidius:

Et norunt omnes pastoris sibilare montes.
Idem.

3. *Scurram denique & gladiatorum se perfectum ostenderet.*] Legendum absque pronomine: *scurram denique & gladiatorum se perfectum ostenderet.* sic habent libri. *gladiatorum ostendere, μινόμαχον ἐπιδείκνυσθαι.* sic patronum agere, & hominem gerere. Idem.

Scurram denique & gladiatorum se perfectum ostenderet.] Sic malui, securus si-

dem utriusque Palatini, ejecto pronomine se, quod in editis. *Grut.*

4. *Apud Centumcellas.*] Fabellam de conditis Centumcellis per Hadrianum non fecisset tanti nugator Egnatius, si epistolam Plinii xxxi. libro sexto legere olim meminisset. *Casaub.*

5. *Balneatorem in fornacem conjici jussit.*] Balneatorum hic interpretor non dominum vel mancipem balinei, ἢ βαλανέα: sed servum mediastinum qui in balneis aquam & oleum affundebat. *Idem.*

Balneatorem in fornacem conjici jussit.] Balneatorem heic posuit pro eo qui balneum succendit & calefacit. *Salmas.*

6. *Quando à pædagogogo cui hoc jussum fuerat.*] *Picholaus* hic pædagogus vocabatur. *Idem.*

7. *Appellatus est autem Cæsar puer cum fratre Severo.*] Quis hic Severus frater Commodi; quærunt docti, & invenisse putant legendo, *Sex. Verum.* & illum esse ajunt cujus meminit Capitolinus, quique septennis periit sub ipsis Germanicæ professionis diebus, eundemque esse volunt cum illo quem Galenus Sextum vocat. quod vereor ut possit subsistere. Nam Sextus ille Marci filius cujus apud Galenum inventio, adhuc in vivis erat Marco apud Marcomannos agente: at Verus Capitolini periisse dicitur sub ipsis professionis diebus. Verum heic esse legendum nullus dubito: appellatus est autem Cæsar puer cum fratre suo Vero. Severo enim perperam irrepfit pro Vero. sic apud ipsum Galenum Σεβήρ pro Βήρ. ita in fastis Siculis

¹ cum fratre suo Severo: ² XIII. ætatis anno in collegium
² sacerdotum ascitus est. ³ Cooptatus inter tres solos principes
 juventutis quum togam sumpsit: adhuc in prætexta
 puerili congiarium dedit, atque ipse in basilica Trajani
 præfedit. Indutus autem toga est ⁴ Nonarum Juliarum die,
 quo in terris Romulus non apparuit, & eo tempore quo
 Cassius à Marco descivit. Profectus est, commendatus mi-
 litibus,

Σεβερὸν pro Βήρῳ, non uno loco
 legitur. *Idem.*

1. *Cum fratre suo Severo.*] Marco Antonino nati sunt è Faustina filii tres: Commodus qui imperavit: Antoninus Geminus, qui partu eodem cum fratre Commodo editus, quadrimus periit: & Verus ille quem obiisse cum esset annorum septem, in Marco narrat Capitolinus. Cum igitur plures filios tribus illis quos diximus non habuerit Marcus, quis iste frater Commodi Severus? Sed non dubitamus Verum esse, de quo Capitolinus. Lego, *Sex Verum*. Casaub.

Cum fratre Severo.] Adsentior certissimè conjecturæ amicissimi Casauboni, *Sex. Veri*; sed secutus sum tamen manuscriptos. *Grut.*

2. *Ætatis anno in collegium sacerdotum ascitus est.*] Infrà ex Actis postea factis, vel emendatis: *assumptus est in omnia collegia sacerdotalia sacerdos, XIII. Kal. Invidias, Pifene & Juliano Cass. Casaubonus.*

3. *Cooptatus inter tres solos principes juventutis cum togam sumpsit.*] Omnes libri corrupti. Lege, *inter troffulos principes juventutis*. *Idem.*

Cooptatus inter troffulos juventutis.] Emendabat olim Lipsius: *cooptatus inter troffulos principes juventutis*. mallet ego: *inter troffulos, princeps juventutis*. unicus princeps illa atate juventutis Commodus. Vetus verbum *troffulus* pro equite. & sic dicti equites, ut notum est, ab oppido in Tuscis quod absque opeta & adjumento peditum soli expugnare. sub Romulo dicebantur *celeris*. κέλεις enim Græcis est eques. Ætolice, κέλεις. inde *celer*. Latini recentiores *celeres* et-

iam dixerunt. postea dicti sunt *flexutes*, à flexendis equis in gyrum. Troffulorum autem nomen pro equitibus non diu post Gracchum mansisse auctor Plin. jam enim tum pudebat multos istoc nomine appellari propter ambiguitatem vocis *Troffulus*, quæ olim equitem significabat ab oppido Troffulo quod ceperant: illo vero tempore etiam pro delicato & molli accipiebatur à Græco vocabulo τρυψός, quod delicatum & mollitia insanem significat. at heic vetus verbum usurpavit Capitolinus, & *troffulos* pro equitibus dixit, inter quos cooptatus est Commodus & princeps juventutis designatus, cum togam virilem sumpsit. vulgo enim octavo decimo ætatis anno in equitum numerum cooptabantur. Hadrianus tamen Marco Philosopho honorem equi publici sexenni detulit, & octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. at Commodus heic quarto decimo tantum ætatis anno in collegium Saliorum ascitus esse dicitur, & eo tempore quo togam virilem sumpsit. Isidori Glossæ: *troffuli, equites: troffulus, equister adolescens*. Salmas.

Cooptatus inter tres solos.] Palatinus viam sternit ad emendationem hujus loci, scripsit enim unicâ voce *troffulos*. & verò nihil verius conjecturâ Lipsianâ, *inter troffulos*. *Grut.*

4. *Nonarum Juliarum die, quo in terris Romulus non apparuit.*] Romuli excessum nonnulli in diem hunc Nonarum Quintilium Caprotinarum conjiciebant, ut Plutarchus: alii in Quirinalia & Februarium mensem. *Casaub.*

litibus, cum patre in Syriam & Ægyptum, & cum eo Romam rediit. Post hæc venia legis Annariæ impetrata, cos. est factus: & cum patre imperator est appellatus v. Cal. Decemb. die, Pollione & Apro cons. & triumphavit cum patre: nam & hoc patres decreverant. Profectus est cum patre & ad Germanicum bellum. Adhibitos custodes vitæ suæ honestiores ferre non potuit, pessimos quosque detinuit, & submotos usque ad ægritudinem desideravit: quibus per patris mollitiem restitutus, ¹ popinas & ganeas in Palatinis semper ædibus fecit: neque unquam pepercit vel pudori vel sumptui. In domo aleam exercuit. ² Mulierculas formæ scitioris, ³ ut prostibula mancipia lupanarium ad ludibrium pudicitiae contraxit. ⁴ Imitatus etiam propolas

1. *Popinas & ganeas in palatinis sempra ædibus fecit.*] Didicerat à Vero, de quo Capitolinus, *popinam domi instituit.* Idem.

2. *Mulierculas formæ scitioris ut prostibula mancipia lupanarium.*] Veteres libri insulciunt vocem *perficiem*. quam etsi corruptam, temere tamen ejecerunt viri docti: *perficiem* enim est, *per faciem*. & sic totus locus constituendus: *mulierculas formæ scitioris ut prostibula mancipia, per faciem lupanarium ad ludibrium pudicitiae contraxit.* verum egit lenonem Commodus, cum mulierculas luculentioris formæ contraheret, ut prostibula mancipia, specie lupanarium. *per faciem*, genus loquendi minus usitatum, pro per speciem. Juvenalis:

— *expedit illis*

Et strepitu & facie majoris vivere census. facie majoris census, pro specie. Salmast.

3. *Ut prostibula mancipia lupanarium.*] Vetus editio, ante vocem *lupanarium* inserēbat monstrum verbi *perficiem*. Turnebus, *per speciem lupanarium.* nobis tamen libri regii lectio placet. nisi illa *mancipia lupanarium* sunt glossa τὴ *prostibula*. Casaub.

Ut prostibula, mancipia lupanarium, ad ludibrium pudicitiae contraxit.] Nihil

hic adjuvat Palatinus. habet tamen, *ut prostibula mancipia perficiens lupanarium & dibrum pudicitiae contraxit.* stare tamen videtur pro Turnebi emendatione; *ut prostibula mancipia, per speciem lupanarium, ad ludibrium.* Grut.

4. *Imitatus etiam propolas circumforaneos, equos curules sibi comparavit.*] Tale quid in Vero notabat Capitolinus, cum inter flagitia illius poneret, quòd *frequenter provincialibus literas caussa Circensium & misit & accepit.* sed Commodi projectior pudor. Propolas circumforaneos vocat eos, qui curulium equorum greges sibi comparabant, quos dominis factionum venderent, aut locarent. Sed nondum penitus displicet, quod aliquando venit nobis in mentem: mutata distinctione totum locum ita esse concipiendum. *Mulierculas formæ scitioris, ut prostibula mancipia lupanarium, ad ludibrium pudicitiae contraxit, imitatus etiam propolas circumforaneos. Equos c.* Erit sensus, Commodum in emendis hisce mulierculis, quarum pudicitiae cum ipse, tum sodales ejus erant iilufuri, imitatum esse circumforaneos propolas, sive mangones impurissimos, qui virgines quas emerent, aut venderent, soliti denudare atque perspicere. Tangit hunc morem Suetonius

polas circumforaneos; equos curules sibi comparavit. ¹ Aurigæ habitu currus rexit, ² gladiatoribus convixit, ³ aquam gessit ut lenonum minister, ⁴ ut probris natum magis quàm
 3 ei loco eum crederes ad quem fortuna provexit. Patris ministeria seniores submovit, amicos senes abjecit. Filium Salvii Juliani qui exercitibus præerat, ad impudicitiam frustra tentavit, atque exinde Juliano tetendit insidias. Honestissimos quosque, aut per contumeliam aut per honorem indignissimum, abjecit. Appellatus est à mimis quasi obstupratus, eosdemque ita ut non apparerent, subito deportavit. Bellum etiam quod pater penè confecerat, ⁵ regibus hostium addictus remisit, ac Romam reversus est.

¹ Romam

libro secundo, cap. LXXXIX. & libro quarto, cap. XXXVI. Casaub.

Imitatus etiam propolas circumforaneos, equos curules sibi comparavit.] Propolæ circumforanei non alii sunt quam tenues quidam non magnarum mercium negotiatores, quas ipsi secum circumferunt & fora diversa sequuntur, tenuis lucri captandi gratia. *Propolam sicuum venditorem vocat Lucillius l.v. post circumforaneos ponenda τελεία σιγμα,* & sic distinguendum: *imitatus etiam propolas circumforaneos. Equos curules sibi comparavit. Aurigæ habitu currus rexit. Gladiatoribus convixit. Aquam gessit ut lenonum minister.* hæc enim ut diversa studia ponit, quæ diversis temporibus amplexus est monstrum illud imperatoris, ut aliquando propolas & mercatores illos circumforaneos & *πελοδοκούς* imitaretur, aliquando curulium negotiatores equorum, qui equos curules emebant quos aurigis & dominis factionum venderent aut locarent: sed & aurigæ habitu interdum curus regeret. *Salmas.*

Imitatus est propolas circumforaneos.] Ita legebatur & distinguebatur in Pal. hæctenus vulgati, *imitatus etiam propolas.* Grut.

1. *Aurigæ habitu currus rexit.*] Non publicè tamen, nisi fortè noctu, luna silente. *Casaub.*

2. *Gladiatoribus convixit.*] Infrà, *Ludum semper ingressus est.* plura ibi. Sed mirum scribi constanter in membranæ, *cum gladiatoribus commisit.* Idem.

Gladiatoribus convixit.] *Commisit Casaubon.* Palatinus *convixit* exhibet. *Salmasius.*

3. *Aquam gessit ut lenonum minister.*] Id est, ut aquariolus aut baccario: nam ita vocabantur *οι προδοκωνοι*, qui in lupanaribus aquam ministrabant. Multum in illis lustris aquæ usum fuisse, restis M. Tullius plurimis locis: ut in oratione pro M. Clælio, pro Muræna, & in Vatinius. *Casaub.*

4. *Ut probris natum magis q.*] In quibusdam libris τὸ ut non reperitur ante *probris.* Quare Turnebus locum ita concipiebat: *Gladiatoribus convixit, aquam gessit: ut lenonum ministeriis probrosis natum magis, quàm eo loco eum crederes, &c.* Idem.

Ut probris natum magis, quàm ei loco.] Haud aliter quoque Pal. sed nihil verius Turnebi conjectaneo; *aquam gessit: ut lenonum ministeriis probrosis natum magis, quàm eo loco crederes, &c.* Gruterus.

5. *Regibus hostium addictus remisit.*] Optimè in regio & Puteani, *legibus.* ita rescribere. *Casaub.*

Legibus hostium addictus.] Sic quoque Pal. non *regibus*, ut ante vulgg. Grut.

1. *Romam*

¹ Romam ut rediit, subactore suo ² Antero post se in curru locato, ita triumphavit, ut eum sæpius cervice reflexa publicè oscularetur: etiam in orchestra hoc idem fecit. Et quum portaret in lucem, ³ heluareturque viribus Romani imperii, vespera etiam per tabernas ac lupanaria volitavit. Misit homines ad provincias regendas, vel criminum socios, vel à criminosis commendatos. In senatus odium ita venit ut & ipse crudeliter in tanti ordinis perniciem sæviret, ⁴ fieretque contemptui. ⁵ Crudelis vita Commodi ⁴ Quadratum & Lucillam compulit ad ejus interfectionem consilia inire, ⁶ non sine præf. præf. ⁷ Tarrutini Paterni confi-

1. *Romam ut rediit subactore suo Antero.*] Ignotus hæctenus hic Anterus Commodi subactor, & qui tantum potuit apud ipsum Commodum. pro *Antero*, *Suatero* præfert heic Palat. & paulo post *Santeri* idem habet scriptum, & *Soaterum*. vitiose omnia, sed valde veritatem proxime: nam *Saotero* scribendum, vel *Sautero*: ut *Laucou* pro *Laocoon*, & similia. nomen igitur habuit *Saotervus*. Dioni enim Σαώτερος dicitur. quod mirum à nemine adhuc animadvertum. Ad hoc igitur exemplum erit resingendum nomen istud infra bis aut ter positum, sed in vitio semper. *Salmas.*

2. *Antero post se curru locato, ita triumphavit ut eum sæpius cervice reflexa publicè oscularetur.*] Quos plurimum amabant imperatores, hos in triumphali curru pone se collocabant. quod Lampridius, *sæpius cervice reflexa*, Græcus scriptor, *ἄμαρτὸν ἐπιτρέφειν*. *Casaub.*

3. *Heluareturque viribus imperii.*] Elegantiſsimè. declarant autem hæc sequentia paulò post verba, *cum sumtus ejus vires Romani imperii sustinere non possent.* Idem.

Heluareturque viribus imperii.] Sic infra: *destinaverat & alios quattuor occidere, cum sumptus ejus viribus imperii Romani sustineri non possent. eluèretur* pro *heluaretur*, vet. ed. *perperam.* *Salmas.*

4. *Fieretque contemptui.*] Atqui sævitiâ principis non contemptum, sed

odium potiùs in subditorum animis generat, sed eò respicit Lampridius quod vitium omne parit contemptum. *Casaubonus.*

5. *Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam compulit.*] Causam hujus conspirationis aliam affert Herodianus, qui omnia diligentissimè persequitur. Quadratus hic quem Herodianus *νεο-νίκου* vocat, videtur esse filius Numidii Quadrati illius, de quo in vita Marci. *Idem.*

6. *Non sine præf. præf. Tarrutini Paterni consilio.*] Ex Herodiano dubites an hoc satis verum: qui scribit, Perennem factum præfectum prætorio antè quàm hæc acciderent. Dio inter eos qui occasione hujus conjurationis cæsi sunt, aut certè sub id tempus, Paternum nominat: unde videtur data occasio conjiciendi fuisse & illum conscium: at negat non obscure idem Dio: qui in Paterni potestate fuisse ait, vitam Commodi; si voluisset ille occidere. *Idem.*

Non sine præf. præf. Tarrutini Paterni consilio.] Pal. *Tarruteni.* *Salmas.*

7. *Tarrutini Paterni.*] Scribe *Tarrutii Paterni.* ut rectè legitur in lege XII. Digestis, De re militari. *Casaub.*

Tarrutini Paterni.] Malui istud cum Palatino nostro, quàm, quomodo aliis auctoribus præfectus hic nominatur, *Tarruntio*; videantur Inscriptiones nostræ pag. CCCCLXXII. S. *Grat.*

consilio. ¹ Datum autem est negotium peragendæ necis Claudio Pompejano propinquo, ² qui ingressus ad Commodum districto gladio, quum faciendi potestatem habuisset, in hæc verba prorumpens, ³ *Hunc tibi pugionem senatus mittit*; detexit facinus fatuus, nec implevit, multis cum eo participantibus causam. Post hæc interfecti sunt Pompejanus primò & Quadratus: ⁴ dein Narbana atque Norbanus ⁵ & Paralius, ⁶ & mater ejus Lucilla in exilium exacta. Quum præf. præt. vidissent Commodum in tantum odium incidisse, ⁷ obtentu Anteri, ⁸ cujus potentiam præf. præt.

1. *Datum est negotium peragendæ necis Claudio Pompejano propinquo.*] Paullo post accisus est eo tempore etiam Claudius, quasi à latronibus: cujus filius cum pugione quondam ad Commodum ingressus est. quem hic solo Claudii nomine designat, is est Claudius Pompejanus ille, cui post Veri mortem nupsit Lucilla. hujus filium Claudium Pompejanum eadem hanc aggressum, cum Lampridio scribit Dio, qui sibi in his, ut testi *ὠτόπιη* fidem haberi postulat. *Casaub.*

2. *Quis ingressus ad Commodum.*] Sic mox. *quondam ad Commodum ingressus est.* hoc tamen falsum: non enim renata cædes in palatio: sed in aditu Circi, ut scribit Dio. *Idem.*

3. *Hunc tibi pugionem senatus mittit.*] Dio, *Τὸ σοι τὸ ξίφος ἢ βεβλήν πέπομφε.* similis vox ejus militis qui Pertinacem occidit: *Τὸ σοι τὸ ξίφος εἰ ἐβλήτω πεπόμφεσι.* *Idem.*

4. *Dein Narbana.*] Scribe, *Norbana.* *Idem.*

Dein Narbana.] Sic etiam Pal. vix tamen dubium est, quin refingi debeat in *Norbana.* *Grut.*

5. *Et Paralius, & mater ejus Lucilla in exilium exacta.*] Lucilla hæc soror Commodi est: quam Capreas in exilium relegatam, deinde occisam, scribit Dio. sed quis iste Paralius ejus filius? quos Lucilla habuit maritos; Verum & Pompejanum. Veri filius esse non potest. Pompejano genitus esse ac Lucillâ

per temporum rationem non potest. Superest ut locus sit mendosus. Distingue: *& Paralius & mater ejus. Lucilla in exilium exacta.* *Casaub.*

6. *Et mater ejus Lucilla in exilium exacta.*] Recte viderunt eruditi, Lucillam non posse dici aut esse matrem illius Paralii. optime igitur ex Palatini codicis fide scribas: *deinde Norbana atque Norbanus, & Paralius & mater ejus, & Lucilla in exilium exacta.* *Salmas.*

Et mater ejus & Lucilla.] Ita quoque Pal. immisâ copulâ, quæ abest à libris editis. *Grut.*

7. *Obtentu Anteri.*] Ms. *Sauteri.* lege *Saoteri.* & mox: *urbane Saoterum eductum à Palatio.* Dio occisum à Cleandro hunc dicit. *Salmas.*

8. *Cujus potentiam præfecti prætorio ferre non poterant.*] Liber regius, *cujus potentiam populus Romanus ferre non poterat.* sæpissimè librarii literarum istarum loco P. R. aliud quid scripserunt. *Casaub.*

Cujus potentiam præf. præt. ferre non possent.] Ridicula hæc lectio, præfectos prætorio Sauterum occidisse cujus potentiam Præfecti prætorio ferre non poterant. Palatinus habet, *P. R.* hoc est populus Romanus, quæ verissima est scriptura hujus loci. cujus sensus est: Præfectos prætorio, cum viderent Commodum odio laborare propter nimiam Sauteri potentiam, quam populus non ferebat, interficiendum Saoterum curavisse. *Salmas.*

præt. ferre non poterat, urbanè Anterum educum à palatio sacrorum causa, & redeuntem ¹ in hortos suos, per frumentarios occiderunt. Id verò gravius quàm de se ipso Commodo fuit. Paternum autem & hujus cædis autorem, & (quantum videbatur) ² paratæ necis Commodi conscium, ³ & interventorem ne conjuratio latius puniretur, ⁴ instigante Tigidio, ⁵ per laticlavi honorem à præfecturæ administratione submovit. Post paucos dies infimulavit eum conjurationis, quum diceret ob hoc promissam ⁶ Juliani filio filiam Paterni, ut in Julianum transferretur imperium. Quare & Paternum & Julianum ⁷ & ⁸ Vitruvium Secundum Paterni familiarissimum, ⁹ qui epistolas imperatorias curabat, interfecit. ¹⁰ Domus præterea Quintiliorum

Cujus potentiam populus Romanus ferre non poterat.] Sic libuit reponere fidem membranarum, quas alii excusserunt. non dissentit Pal. quàm quod duabus litteris utrumque nomen exprimat. vulgati: *cujus potentiam præfecti prætorio ferre non poterant.* Grut.

1. *In hortos suos.*] Regius semper ortos. quomodo & veteres scripserunt testes grammatici. *Casaub.*

2. *Paratæ necis Commodi.*] Vel *Commodo.* Idem.

Paratæ necis Commodi conscium & interventorem.] Τὸν μεσίτην, qui id procurarat. *Salmas.*

3. *Et interventorem ne conjuratio latius puniretur.*] *Interventor* apud jurisconsultos, est pararius, proxeneta. heic est μεσίτης & deprecator. *Casaub.*

4. *Instigante Tigidio.*] Regius, *Acidid.* Idem.

Instigante Tigidio.] Ita quoque Pal. *Grut.*

5. *Per laticlavi honorem à præfecturæ administratione submovit.*] Scrib, *laticlavii* vel *laticlaviæ*: ut alibi apud Lamprid. aut *lati clavi*. Laticlavium proprius senatorum honos. at præfecti prætorio ad illam ætatem nunquam, nisi rarissime ex ordine senatorio; semper ex equestri. Lege verò Lampridium in Ale-

xandro Severo, qui vetus hoc jus immutavit. *Casaub.*

6. *Juliani filio.*] Julianum patrem cum Paterno occisum scribit Dio quoque. *Idem.*

7. *Et Vitruvium Secundum Paterni familiarissimum.*] *Et Vitruvium Secundum Paterni familiarissimum.* Palat. & vet. ed. *Salmas.*

8. *Vitruvium Secundum Paterni familiariss.*] An hic Victorinus, cujus eadem narrat Dio? nam eloquentiam hominis prædicat: quod non malè conveniat cum illis sequentibus, *qui epistolas imperatorias curabat.* sed illum præfectura Urbis functum scribit: de cura epistolarum nihil. *Casaub.*

9. *Qui epistolas imperatorias curabat.*] *Curat.* idem liber. *Salmas.*

10. *Domus præterea Quintiliorum omnis extincta.*] Par fratrum nobilissimorum & magna dum viverent optimæque famæ. Dio eadem narrans hoc illos honestat elogio: ἐφ'ὅσοντες καὶ τὰς Κυνπλίους, τὸν τε Καρδανόν, καὶ τὸν Μάξιμον, μεγίστην γὰρ εἶχον δόξαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ πρακτικῆς καὶ ὁμοφροσύνης καὶ πλεόντων. Ait occisos Quintilios Cardianum & Maximum, quod magna florent gloria propter eruditionem, scientiam regnatorum exerci-

litorum omnis extincta, quod ² Sextus Cocidiani filius specie mortis ad defectionem diceretur evasisse. Interfecta & Vitrasia Faustina, & ³ Velius Rufus, ⁴ & Egnatius Capito consulares. In exilium autem acti sunt ⁵ Æmilius Junctus & Attilius Severus coss. & in multos alios variè sævitum. ⁵ ⁶ Post hæc Commodus nunquam facilè in publicum processit: neque quicquam sibi nuntiari passus, nisi quod Perennis antè tractasset. ⁷ Perennis autem Commodi animum persciens, invenit quemadmodum ipse potens esset. Nam persuasit Commodo ut ipse deliciis vacaret, idem verò Perennis curis incumberet: quod Commodus lætanter acce-

ptum, concordiam inter se, & divitias. omisit Dio honores quibus erant functi maximis. At concordia horum fratrum, æterna laude dignissima. Putes unum fuisse, non duos: ita semper conjunctim Quintilii nominantur à veteribus: imò ita conjuncti semper illi vixerunt. Consulatum simul gesserunt; provincias simul rexerunt; libros simul scripserunt, simul ediderunt. Postremò qui ita conjuncti longam egerant vitam, unà simul jussu latronis hujus perierunt. *Casaub.*

1. *Quod Sextus Cocidiani filius, specie mortis ad defectionem diceretur evasisse.*] Historiam perstringit, quam fusè narratam Dioni, legant studiosi apud Xiphilinum. In nominibus magna discrepantia; imò & in re: nam alterum Quintiliorum Cocidianum fuisse nominatum, significant hæc Lampridii verba. Dio alterum Maximum vocat, alterum Cardianum. sed scribendum esse aliter ex Fastis. Scribe igitur, *Sextus Condiani f. Idem.*

Quod Sextus Cocidiani filius.] Palat. *Condiciani filius*, quod propius ad verum nomen accedit. nam *Condianus* vocabatur, cujus filius hoc loco Sextus dicitur. Dioni *Kovδραυός*. *Casaub.*

2. *Sextus Condiani filius.*] Sic fere Palatinus, nempe *Concidiiani*, vulgati enim pejor *Cocidiani*. *Grut.*

3. *Velius Rufus.*] Legitur in Fastis

Vettius Rufus consul biennio ante obitum Marci. sed *Velius* hic omnes libri, non ut Onuphrius *Vettius*. *Casaub.*

4. *Et Egnatius Capito consulares.*] Palatinus: & *Egnatius Capito consularis*: ut de solo Egnatio consulari intelligamus. *Salmast.*

5. *Æmilius, & Attilius Severus Coss.*] Ulpianus lege xxviii. Digestis, De fideicommissis libertatibus: *Factum est senatusconsultum, Æmilio Junco, & Julio Severo consulibus*. alibi hos consules nunquam invenio. quare utra lectio sit verior, nihil possumus pronuntiare. *Casaubonus.*

6. *Post hæc Commodus nunquam facile in publicum processit.*] *Post hæc*, id est, post Lucillæ conspirationem cujus Paternus fuit conscius. Materni verò conjuratio tempore posterior, neque habuit commune quicquam cum illa priorè, cui immixtus Paternus. *Idem.*

7. *Perennis autem Commodi animum persciens.*] Dele animum auctore veteri scriptura, hoc modo: *Perennis autem Commodi persciens. Commodi persciens*, ut fugitans litium, hoc est qui Commodum optime sciret. sic enim alibi locutus: scire aliquem pro nosse. *Salmast.*

Perennis autem Commodi persciens.] Vulgati omnes, *Commodi animum persciens*. malè, certè contra Ms. & Regium & Pal. quibus ea vox media non adest. *Grut.*

accepit. ¹ Hac igitur lege vivens ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque delectu ² ad formæ speciem conciliaverat, trecentisque aliis puberibus exoletis, quos æquè, ³ ex plebe ac nobilitate, ⁴ nuptusque ⁵ forma disceptatrice collegerat, in palatio per convivia & balneas bacchabatur. ⁶ Inter hæc habitu victimarii, victimas immolavit. ⁷ in harena rudibus inter cubicularios gladiatores pugnavit, lucentibus aliquando mucronibus.

¹ Tunc

1. *Hac igitur lege vivens i.]* Lege, hoc est, more ac ratione: ut scilicet publicæ rei partem nullam attingeret: Perennis esset unus in Rep. τῷ τῆντες. Casaub.

2. *Ad formæ speciem conciliaverat.]* Palat. & vet. editio pro conciliaverat legit concilii. mihi vero magis placeret legi ad formæ specimen. Salmaf.

3. *Ex plebe ac nobilitate nuptusque.]* Regius, *nuptiisque.* Fortasse; *nuptiis suis.* Similes nuptiæ Neronis & Sporii aliquantò post. Sed placet Turnebi elegans conjectura, scribentis, *vultusque forma disceptatrice coegerat.* Casaub.

4. *Nuptusque forma disceptatrice collegerat.]* Forte scribendum: *nuptus quoque forma disceptatrice.* *nuptus* verbum probum heic in reimproba. *nuptus forma disceptatrice*, id est quos ad nuptum deligebat forma disceptatrice, ex formæ scilicet spectatione: cum qui sibi nubent vel quibus ipse nuberet, ad formæ speciem, ut ante loquutus est, deligeret. Salmaf.

Nuptisque formâ disceptatrice collegerat.] Sic quoque Pal. non *nuptusque*, quod antea vulgabatur. lectio neutra forsân recta; eaque potior conjectura Turnebi, *vultusque formâ disceptatrice coegerat.* Grut.

5. *Forma disceptatrice collegerat.]* hoc est, ut modò dicebat, delectos ad formæ speciem. Casaub.

6. *Inter hæc habitu victimarii victimas immolavit, in harena rudibus.]* Illa mendosa sunt, *inter cubicularios gladiatores pugnavit lucentibus aliquando mucronibus.*

quos enim appellet cubularios gladiatores, nescio. expungenda igitur hoc loco vox *gladiatores*, & ita legendum: *inter hæc habitu victimarii victimas immolavit. in harena rudibus inter cubicularios pugnavit lucentibus aliquando mucronibus:* aut, *inter cubicularios gladiator pugnavit lucentibus aliquando mucronibus,* pugnavit gladiator, hoc est gladiatoris habitu. sic vetus interpres Juvenalis de Nerone, *in gladiatore pugnavit.* Victor Scotthi ad feritatem ejus ingenii ostendendam scribit illum specie depugnandi gladiatores trucidasse. locus Victoris in vulgatis mendose scriptus habetur. sic enim legitur: *immiti prorsus ferroque ingenio, ut gladiatores specie depugnandi crebro trucidaret, cum ipse ferrum obiectum æronibus plumbeis uterentur.* Lege: *cum ipsi ferro obiecto mucronibus plumbeis uterentur.* c & e in veteribus libris crebro invicem permutantur, m autem adhaferat fini præcedentis vocabuli. gladiatores cum quibus pugnabat Commodus, plumbeos tantum mucrones habebant, aut ferrum cujus in extremo erant mucrones plumbei. ipse autem lucenti ferro pugnabat: & sic eos facile trucidabat cum ipse ab illis nihil pati posset. plumbeos mucrones vocat quibus contrarii sunt lucentes mucrones, & pugnatorii decretoriique. Salmaf.

7. *In harena rudibus int.]* Distingue ex Dione: *in harena rudibus: inter cubicularios gladiatores pugnavit, lucentibus aliquando mucronibus.* Lucentes mucrones opponuntur præpilatis ac retusis, quibus utebantur in ludicris certaminibus, & armaturæ tirociniiis. Casaub.

I. Tunc

¹ Tunc tamen Perennis cuncta sibi vindicavit: ² quos voluit, interemit, spoliavit plurimos, omnia jura subvertit, ³ prædam omnem in sinum contulit. Ipse autem Commodus Lucillam sororem, ⁴ quum eam compressisset, occidit: sororibus dein suis cæteris, ut dicitur, constupratis, consobrina patris ⁵ complexibus suis conjuncta, ⁶ uni etiam ex concubinis matris nomen imposuit & uxoris. Quam deprehensam in adulterio exegit, exactam relegavit, & postea occidit. Ipsas concubinas suas sub oculis suis stuprari jubebat. Nec irruentium in se juvenum carebat infamia, omni parte corporis, atque ore in sexum utrumque pollutus. ⁷ Occisus est eo tempore etiam Claudius quasi à latronibus: cujus filius cum pugione quendam ad Commodum ingressus est, multique alii senatores sine judicio interempti, foeminae quoque divites. ⁸ Et nonnulli per provincias à Per-

1. Tunc tamen Perennis cuncta sibi vindicavit.] Tamen pro, autem, vel potius vacat, ut in his libris sapissime. Idem.

2. Quos voluit interemit, spoliavit plurimos, omnia jura subvertit; pr.] Pugnans ista ex *ἄλλοις* cum iis quæ de eodem Perenni scribit Dio. Idem.

3. Prædam omnem in sinum contulit.] Paulo post, Qui etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur. Idem.

4. Cum eam compressisset.] Regius, oppressisset. Idem.

Cum eam compressisset.] Nulli lib. sic habent. Palat. cum ea præmississet. quomodo sit explicanda illa scriptura, cum ea præmississet, non video. Hæc Lucilla soror Commodi de eo occidendo inerat cum Quadrato & Tarruteno Paterno consilium, propter quod in exilium exacta fuerat & postea occisa. quod hoc loco narrat Lampridius. occidit igitur eam Commodus, cum illa præmississet, id est cum prius Commodum occidere voluisset. præmittere pro præire: nec, si in mendo est, quo pacto emendem, satis perspicio. Salmas.

5. Complexibus suis conjuncta.] Palatinus, injuncta. injuncta pro simplici

conjuncta. ita enim injungere sapius in Pandectis Florentinis occurrit pro jungere. Idem.

Complexibus suis conjuncta.] Palat. injuncta; fortasse melius. Grut.

6. Uni etiam ex concubinis matris nomen imposuit & uxoris.] Omnino scribendum: uni etiam à concubinis patris, nomen imposuit uxoris. hoc est, unam ex concubinis patris uxorem appellavit. Salmas.

7. Occisus est eo tempore etiam Claudius, quasi à latronibus.] Claudius Pompejanus Lucillæ maritus. Sed fallitur hic Lampridius. nam hic Commodus fuit superstes. vide in Pertinacæ Dionem. De illis verbis, quasi à latronibus, lege quæ notamus ad Spartianum Caracallum. Casaub.

8. Et nonnulli per provincias à Perenni.] Regius refert ad foeminas tantum, quæ modo nominatur: Scribit igitur, Nonnulla insinulata, spoliata, interemta. Idem.

Et nonnulli per provincias.] Noster Palat. non accommodat istud feminis, nisi quod nihilominus habeat, insinulata. cetera concepit genere masculino. Grut.

à Perenni ob divitias infimulati, spoliati sunt, vel etiam interempti. His autem quibus deerat ficti criminis appositio, ¹ objiciebatur ² quòd scribere voluissent Commodum heredem. Eo tempore in Sarmatia res benè gestas per 6 alios duces, ³ in filium suum Perennis referebat. Hic tamen Perennis qui tantum potuit, subitò quòd bello Britannico militibus ⁴ equestris loci viros præfecerat, amotis senatoribus, ⁵ prodita re per legatos, exercitus, hostis appellatus ⁶ lacerandusque militibus est deductus. In cujus potentia locum ⁷ Cleandrum ex cubiculariis subrogavit. Multa sanè post interfectum Perennem ejusque filium, quasi à se non gesta rescidit, velut in integrum restituens. ⁸ Et hanc quidem pœnitentiam scelerum ultra triginta dies tenere non potuit, graviora per Cleandrum faciens quàm fecerat per supra dictum Perennem. Et in potentia quidem Cleander Perenni successerat: in præfectura verò Niger, qui sex tantum horis præfectus prætorii fuisse perhibetur. Mutabantur enim præfecti prætorii per horas ac dies, Commodò pejora omnia quàm fecerat antè, faciente. ⁹ Fuit item Martius Quartus præfectus prætor. diebus quinque. Horum successores ad arbitrium Cleandri aut retenti sunt aut

1. *Objiciebatur, quòd scribere voluissent Commodum heredem.*] An noluissent? planior ita multò futura sententia. tamen & voluissent subtiliter potest excusari. *Casaub.*

2. *Quod scribere voluissent Commodum heredem.*] Sic quoque Palat. hoc est, quod eum nuncupassent heredem. *Gruterus.*

3. *In filium suum Perennis referebat.*] Præerat tum Illyricis exercitibus filius Perennis. *Casaub.*

4. *Equestris loci viros.*] Ulpium Marcellum intelligo. *Idem.*

5. *Prodita re per legatos, exercitus hostis est appellatus.*] Distingue, *Prodita re per legatos exercitus, hostis est appellatus.* Legatos exercitus appellat illos mille quingentos jaculatores, quos ab exer-

citu Britannico Romam missos narrat Dio. *Idem.*

6. *Lacerandusque militibus est deductus.*] *Lacerandusque militibus est deductus.* ita Palatinus, nec aliter edi debuit. *Salmo.*

Lacerandusque militibus est deductus.] Vulgati *deductus.* sed alterum tuctur se fide Puteani codicis & Palatini. *Grut.*

7. *Cleandrum ex cubiculariis.*] Phryx origine & quondam Romæ de catasta emptus, & inter regios servos diu versatus. *Casaub.*

8. *Et hanc quidem pœnitentiam scelerum.*] Addit Regius, *suorum Commodus.* *Idem.*

9. *Fuit item Martius Quartus.*] Pal. loco vocis *item*, nihil habet. irrepsit tantum inter lineas à manu admodum recenti, *autem.* *Grut.*

aut occisi. ¹ Ad cuius nutum etiam libertini in senatum atque in patricios lecti sunt: tuncque primùm viginti quinque coss. in unum annum, venditæque omnes provinciæ. ² Omnia Cleander pecunia venditabat. revocatos de exilio dignitatibus ornabat, res iudicatas rescindebat: qui tantum per stultitiam Commodi potuit, ³ ut Byrrum sororis Commodi virum reprehendentem nuntiantemque Commodo quæ fiebant, in suspicionem regni affectati traheret & occideret, multis aliis qui Byrrum defendebant, pariter interemptis. ⁴ Præfectus etiam Ebutianus inter hos est interemptus: in cuius locum ipse Cleander cum aliis duobus quos ipse delegerat, præfectus est factus. Tuncque primùm tres præf. prætor. fuere, ⁵ inter quos libertinus qui à pugione appellatus est. Sed & Cleandro dignus tandem vitæ
7 finis impositus. ⁶ Nam quum infidiis illius Arrius Antoninus ⁷ fictis criminibus in Attali gratiam, quem in pro-

confu-

1. *Ad cuius nutum etiam libertini in senatum, &c.*] De senatu, nihil mirum aut novum: at de allectione in gentes patricias id novum: cum ante præcipua nobilitas & maximè edecumata deligeretur explendis patriciis gentibus. *Casaubonus.*

2. *Omnia Cleander pecunia venditabat.*] Dio, *Ἐχαιστὰρ ἢ ἐπὶ ἀλλοτρίᾳ βελείας, εὐδοκείας, ἐπιτροπείας, ἡμερονομίας, πάντᾳ προσιμῶσα.* *Idem.*

3. *Ut Byrrum sororis Commodi virum.*] Antistium Burrum, de quo & Capitolinus in Pertinace. *Idem.*

4. *Præfectus etiam Ebutianus.*] *Ebutianus*, P. legendum, *Ebutianus*. *Salmast.*

5. *Inter quos libertinus qui à pugione est appellatus.*] Hic velut minister reliquorum, qui erant legitimi præfecti prætorio, assidue illos comitabatur pugionem ferens. Pugio autem erat insigne potestatis quam habuit præfectus prætorii. *Casaub.*

Inter quos libertinus qui à pugione appellatus est.] Pugionem Cæsares habebant, quod erat imperatoriæ potestatis ac maiestatis insigne. hunc pugio-

nem imperatores præfecto prætorio committebant, qui cum gerebat vicem imperatoris. Philostratus de Basso præfecto prætorio Marci: τὸ ξίφος πεπισλυμένον. cum igitur tres præfectos prætorio creavisset Commodus, & in his libertinum quemdam, cum omnibus pugio credi non posset, libertino eum commisit, qui à pugione propterea dictus est. nec minister erat reliquorum, sed ipse majori etiam aliquando dignitate quam ceteri, ac potestate præditus, cum pugionem solus haberet, & id potestatis insigne quo verus ac legitimus prætorii præfectus ornabatur. *Salmastius.*

6. *Nam cum infidiis illius Arrius Antoninus.*] Apud Xiphilinum & Herodianum causa cædis Cleandri longè diversa, & longè quidem probabilior. *Casaubonus.*

7. *Fictis criminibus.*] *Factis criminibus* in Palatino. quod & locum potest habere. nam *facere crimen* pro fingere etiam eleganter dici potest. at in hoc versu qui inter sententias P. Syri legitur: *Factum crimen tacendo facias acrius:*

consulatu Asiæ damnaverat, esset occisus, nec eam tum invidiam populo sæviente Commodus ferre potuisset, plebi ad pœnam donatus est: quum etiam Apolaustus, aliique liberti aulici pariter interempti sunt. Cleander inter cætera¹ etiam concubinas ejus constupravit, de quibus filios suscepit, qui post ejus interitum cum matribus interempti sunt. In cujus locum² Julianus & Regillus subrogati sunt: quos & ipsos postea pœnis affecit. His occisis,³ interemit⁴ Servilium⁵ & Dulium Silanos cum suis: ⁶ mox Anitium Lupum, & Petronios Mamertinum & Suram, filiumque Mamertini Antoninum ex sorore sua genitum. ⁷ Et post eos sex simul ex consularibus, Allium Fuscum, Celium Felicem, Luceium Torquatum, ⁸ Lartium Euripianum, Valerium Bassianum, ⁹ Pactuleium Magnum cum suis:

atque

veteres scilicet habent *factum crimen*. atque ita omnino legendum. *jacere crimen* pro criminari eleganter & Latine dictum. *Salmas.*

1. *Etiam concubinas ejus constupravit.*] Damosstratiam Commodi concubinam uxorem duxit. *Casaub.*

2. *Julianus & Regillus.*] Juliani ἐπιτίμης post Cleandri cædem Dio meminit; Regilli nemo. *Idem.*

3. *Interemit Servilium & Dulium Silanos cum suis.*] Non aliter Pal. malè antea edebatur *Syllanos*. nescio etiam an non debeat *Dulius* reformari in *Cluilium*. *Grut.*

4. *Mox Anitium Lupum.*] *Anitium Lupum*, Pal. atque ita scribendum. *Salmas.*

5. *Et Dulium.*] Suspecta vox, & ut arbitror parum Romana. Fort. *Duilium*. *Casaub.*

6. *Mox Anitium Lupum.*] *Anitium Lupum*: idem liber. *Salmas.*

7. *Et post eos sex simul ex consularibus.*] An ex consularibus dixit pro consulares? ita certe videtur. sed verior scriptura Palatini Codicis: & post eos sex simul ex consilibus. ex consilibus sunt consulares vel qui consules fuerunt. sic infra: ex consilibus viros, pro consulares viros. sic ex gladiatore, qui gladiator fuit, &

amplius non est, sed artem desit. sic Arnobio, ex maribus dicuntur castrati, & qui mares fuere. sic apud Plautum, mulier ex viro facta dicitur, quæ virum perdidit ita quoque Græci non minus eleganter cæcos, ἐξ ὀμμάτων vocant, quasi qui ex oculis facti sunt, quos eadem prope ratione idiotismo nostro ab oculis vel unica voce aboculos vocamus. *Idem.*

8. *Lartium Euripianum.*] Filius hic an nepos illius de quo Scævola in lege XXI. Digest. De annuis legatis, &c. ubi scriptum in Pisano, *Largius Euripianus*. *Casaub.*

Lartium Euripianum.] *Lartium Euripianum*, Palatinus: *Larcium* magis accedit ad *Largium*, quomodo nepos ejus aut filius in Digestis vocatur. Vide *Casaubonum*. *Salmas.*

9. *Pactuleium Magnum cum suis.*] Hoc est cum amicis quisque suis, libertis, liberisque, interdum & utriusque sexus. Quamobrem cum hic est occisus, rumor statim percerebit de filæ quoque illius morte. Scribe *Pactumeium*. nam & alibi scribitur sic hoc nomen. ut in lege XXI. Digest. De statuliberis: & in lapide Campano: PACTVMEIÆ. CAMPANÆ. *Casaub.*

atque in Asia Sulpitiū Crassum proconsulem & Julium Proculum cum suis, Claudiumque Lucanum consularem, & confobrinam patris sui Faustina Anniam in Achaia, & alios infinitos. Destinaverat & alios quatuordecim occidere, ¹ quum sumptus ejus vires Romani imperii sustineri non possent. Inter hæc Commodus, ² senatu semet ridente, quum adulterum matris consulem designasset, appellatus est *Pius*; quum occidisset Perennem, appellatus est *Felix*. Inter plurimas cædēs multorum civium, quasi quidam novus Sylla, idem Commodus, ille *Pius*, ille *Felix*, finxisse etiam quandam contra se conjurationem dicitur ut multos occideret. ³ Nec alia ulla fuit defectio præter Alexandri, ⁴ qui postea se & suos interemit, & sororis Lucillæ. ⁵ Appellatus est Commodus etiam *Britannicus* ab adulatoribus, ⁶ quum Britannii etiam imperatorem contra eum deligere voluerint. ⁷ Appellatus est etiam *Romanus Hercules*, quòd feras Lanuvii in amphitheatro occidisset. Erat enim hæc illi consuetudo, ⁸ ut domi bestias interficeret. Fuit præterea

Paſtuleium Magnum.] Assentior doctissimo viro scribenti *Paſtuncium*: sed & apud Horatium *Paſtuncius* ex libris reponendum. *Salmaf.*

Paſtuleium Magnum.] Non abit ab hac scriptura *Pal.* verius tamen putarim, *Paſtuncium.* *Grut.*

1. *Cum sumptus ejus vires Romani imperii sustineri.*] *Scrib. sustinere.* *Casaub.*

Cum sumptus ejus, vires Romani imperii sustinere non possent.] Sic etiam *Pal.* noster; nisi quod perperam habet, *vires pro vires.* *Grut.*

2. *Senatu semet ridente.*] Ita regius ac *Puteani.* vulgò *tradente.* *perperam.* *Casaubonus.*

Senatu semet ridente.] *Pal* adhæret vulgato, *tradente*: & habet lectio utraque quo se tueatur. *Grut.*

3. *Nec ulla defectio fuit præter Alexandri.*] Quis iste? sine dubio Julius ille est Alexander Emesenus, de quo *Dio.* sed de illius defectione, nihil apud nobilissimum historicum. *Casaub.*

4. *Qui postea se & suos interemit.*] *Suos*, id est, puerum delicatum, digna lectu historia apud *Dionem.* *Idem.*

5. *Appellatus est Commodus etiam Britannicus ab adulatoribus.*] Quare ab adulatoribus? nam verè potuit: cum per legatos ipsius magnum bellum in Britannia constet esse confectum. *Idem.*

6. *Cum Britanni etiam imperatorem contra eum, &c.*] Illustrant hunc locum quæ infra scribuntur: *Pannoniæ quoque compositæ: in Britannia, in Germania & in Dacia imperium ejus recusantibus provincialibus.* Tale quid narrat & *Xiphilinus* è *Dione.* hæc est illa seditio quam compeſcuisse in Britannia tantis cum periculis suis dicitur *Pertinax.* *Idem.*

7. *Appellatus est etiam Romanus Hercules.*] Cum ad senatum scriberet, inquit *Dio*, cum alios titulos usurpabat, tum istum, *Ῥωμαίων Ἡρακλῆς.* *Idem.*

8. *Ut domi bestias interficeret.*] Ille verò & publicè. *Dio.* *Idem.*

terea ea dementia¹ ut urbem Romam, *coloniam Commodianam* vocari voluerit: qui furor dicitur ei² inter delinimenta Martiæ injectus. ³ Voluit etiam in circo quadrigas agitare. ⁴ Dalmaticus in publico processit, ⁵ atque ita signum ⁶ quadrigis emittendis dedit. Et eo quidem tempore quo ad senatum retulit de Commodiana facienda Roma, non solum senatus hoc libenter accepit per irrisionem (quantum intelligitur) sed etiam seipsum Commodianum vocavit, Commodum Herculem & deum appellans. Simulavit se & in 9 Africam iturum ut sumptum itinerarium exigeret: & exegit, eumque in convivia & aleam convertit. ⁷ Motilenum præf. præf. per ficus veneno interemit. Accepit statuas in Herculis habitu, eique immolatum est ut deo. ⁸ Multos præterea paraverat interimere, ⁹ quod per parvulum quendam proditum est qui ¹⁰ tabulam ¹¹ è cubiculo ejecit, in qua occidendorum erant nomina scripta. ¹² Sacra Isidis coluit, ut &

1. *Ut urbem Romam coloniam Commodianam, &c.*] Dio tantum Κομμοδιανῶν. addit verò & castra Commodiana, & diem quo decretum ea de re factum fuisset in senatu *Commodium*. Idem.

2. *Inter delinimenta Martiæ.*] Hæc illa famosissima ejus concubina, cæde ipsius notissima. Idem.

3. *Voluit etiam in circo, &c.*] Non fecit tamen. Idem.

4. *Dalmaticatus in publico processit.*] In auctione rerum Commodi, jussu Pertinacis celebrata, repertæ sunt, auctore Capitolino, *Lacernæ & chirodote Dalmatarum*. Dalmaticatum autem prodire in publicum, dedecori summo fuisse declarat alter locus Lampridii in vita Heliogabali, quem vide. de Dalmaticis, non hic locus est dicendi. & sciunt qui vel degustarunt veteris ecclesiæ historias, vestem illam, quæ olim fuerat mollium & delicatiorum, postea gravissimorum sanctissimorumque episcoporum fuisse gestamen: sed & forma mutata & materia. verum hæc alibi. *In publico procedere*, pro in publicum, recentior est Latinitas, Idem.

5. *Atque ita signum quadrigis emittendis daret.*] Scribo, *mittendis*. sic *mittere quadrigas* vel mappam, sæpe apud Livium, & alios. Id munus fuit olim summi magistratus, dictatoris, vel consulis, aut prætoris. Idem.

6. *Quadrigis emittendis.*] Haud aliter quoque Pal. *Grut.*

7. *Motilenum præf. præf.*] Malim si liceat, *M. Attilianum*. vel *Atilicinum*. quæ scimus esse nomina Romana. *Cassaubonus*.

8. *Multos præterea paraverat interimere.*] Ista non erant loci hujus. Idem.

9. *Quod per parvulum quendam proditum est.*] Per Philocommodum puerulum minutum, de quo Herodianus multa. Idem.

10. *Tabulam è cubiculo ejecit.*] Pro, abstulit vel extulit. Idem.

11. *E cubiculo ejecit.*] Per fenestram fortè in locum inferiorem, nisi aliter doceremur ab Herodiano. potuit tamen alium auctorem secutus esse Lampridius. *Grut.*

12. *Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Annibis portaret.*] Spartianus

ut & caput raderet & Anubin portaret. ¹ Bellonæ fervientes verè exsecare brachium, præcepit studio crudelitatis. ² Isiacos verò pineis usque ad perniciem pectus tundere cogebat. ³ Quum Anubin portaret, capita Isiacorum graviter obtundebat ore simulacri. Clava non solùm leones in veste muliebri & pelle leonina, sed etiam multos homines afflixit. Debiles pedibus, & eos qui ambulare non possent, ⁴ in gigantum modum formavit, ita ut à genibus de pannis & linteis quasi dracones digererentur, eosdemque ⁵ sagittis confecit. ⁶ Sacra Mithriaca homicidio vero poluit,

in Caracallo: *Sacra Isidis Antoninus Commodus ita celebravit, ut & Anubin portaret, & pausa sederet.* Sed postrema verba menda. Isiaci autem caput radebant, communi ferè omnium sacerdotum Ægyptiorum more. Causam cur Isiaci caput raderent, pete à Plutarcho in De Iside & Osiride. Ibidem habes quis iste Anubis, & quomodo ad Isiaci sacra cultus illius pertinuerit. Anubin autem portare, est simulacrum illius humeris impositum per urbem circumferre. mos hic gentibus planè ridiculus fuit, & stultus. *Casaub.*

1. *Bellonæ fervientes verè exsecare brachium, &c.*] Bellonarii fanatici missione sanguinis sui deam placabant, nono Kal. Aprilis: qui dicebatur dies sanguinis. Sed observa vocem Lampridii, verè. nam ex illa discimus, plerunque ficta & simulata fuisse tantum vulnera Bellonariorum. *Idem.*

2. *Isiacos pineis usque ad perniciem pectus tundere cogebat.*] Lactantius libro primo, *Sacerdotes Isidis deglabrato corpore pectora sua tundunt, lamentando sicut ipsa, cum filium perdidit, fecerat.* *Idem.*

3. *Cum Anubin portaret, capita Isiacorum, &c.*] Cum simulacrum Anubis plures simul baiulant, cæteros baiulos præcedebat Commodus: sed ibat ante simulacrum, & qui illud gestabant Isiacorum sacerdotum agmen. Commodus igitur per lasciviam sese incurvans, facile efficiebat, ut simulacri, quod humeris gestabat, os in proximi

cujusque caput incideret. non poterat hoc fieri sine læsione eorum qui istum illum excipiebant. nam & capite nudo erant: & os Anubis in rostri canini similitudinem, ut notum est, effigiatum, inferendo vulnere aptissimum. *Idem.*

4. *In gigantum modum formavit, ita ut à genibus de pannis, &c.*] Quia dicitur Hercules cum monstris & gigantibus pugnas & vicisse, voluit & novus hic Hercules Romanus gigantes occidere. Vix credi possit tantus furor, nisi narret qui præsens vidit omnia Dio. eum lege. Gigantes poëtæ fingunt *δρακόντοπους*. Ovidius in Fastis,

Mille manus dedit illis, & pro cruribus angues.

Idem.

In gigantum modum formavit, ita ut à genibus.] Pro à genibus perperam in Palatino, *agentibus.* à genibus autem verum est. Dio: *Δρακόντων τε πνα αὐτοῖς εἶδη αὐτῶν τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἀλέξας.* *Idem* Palatinus, *degreverunt,* legit, non *digreverunt.* vet. ed. *degreverunt,* mendose. *Salmas.*

5. *Sagittis confecit.*] Dio ait, clava: quod fuit alterum Herculis gestamen. *Casaub.*

6. *Sacra Mithriaca homicidio vero poluit.*] Olim Mithriaca sacra non sine humana víctima peragebantur. sed deusit mos in orbe Romano, lege lata ab Hadriano qua omnes penitus *ἀνθρωποθυσίαι* sunt vetitæ. *Idem.*

luit, ¹ quum illic aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat. Etiam puer & gulosus & impudicus fuit. Adolescens omne genus infamavit hominum quod erat secum, & ab omnibus est infamatus. irridentes se feris objiciebat. Eum etiam qui Tranquilli librum vitam Caligulæ continentem legerat, feris objici jussit : quia eundem diem natalis habuerat quem & Caligula. ² Siquis sanè se mori velle prædixisset, hunc invitum præcipitari jubebat. In jocis quoque perniciosus. nam eum quem vidisset albescentes inter nigros capillos quasi vermiculos habere, sturno appposito, qui se vermes sectari crederet, ³ capite * suppuratum redde-

1. *Cum illic aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat.*] Tertullianus De corona militis extremo libro: Præter martyrii mimum quem ibi describit Tertullianus, erant in Mithriacis sacris & alia ad terrorem comparata. nam quo animi robore misellis qui initiabantur opus fuit, cum in speluncam atram deducti, nihil nisi leones, hyænas & corvos cernerent? Ut enim in Isiacis caninam personam assumebant; sic in istis viri leones se fingebant; mulieres, hyænas; ministri sacrorum, corvos; ipsi qui ad sacra admittebantur, modò in leones, modò in alias feras, effingebantur. Quare quod in Cereris sacris dicebant τὰ μυστήρια ὠδύλαμείνειν, Spartianus in Hadriano, Eleusinia sacra suscipere, in mysteriis Mithræ dixerunt τὰ λεονίησι ὠδύλαμείνειν. Idem.

Cum illic aliquid ad speciem timoris vel dici vel fingi soleat.] Pro, & dici & fingi soleat. recte autem dixit aliquid in sacris Mithriacis ad speciem timoris fingi. non enim omnia sic fingebantur ad pavorem fictum & ridiculum, sed quædam etiam fiebant veri timoris & periculi plena: ut erant ἰαλώσις quibus tenabantur prius, qui sacris illis initiari habebant. multiplicia autem videntur illa Mithriaca sacra fuisse. nec Leontica tantum sacra suscipere dicebantur, qui illis initiabantur, ut Eleu-

sinia sacra suscipere in mysteriis Cereris & Proserpinæ. sed & Coracica quædam erant sacra. Patrica quoque accipiebantur illis Mithriacis sacris. nam ἰεροφάντες suos patres appellabant, unde patrica. de quibus nos alibi plura nondum observata in medium profereamus, toramque Mithriacorum sacrorum cerimoniam explicabimus. Salmaf.

2. *Si quis sanè se mori velle prædixisset.*] Suspectum verbum, prædixisset. malim, præ dolore dixisset. aut simile quid. Casaub.

Si quis sane se mori velle prædixisset.] Prædicere heic non est vaticinantium verbum, qui futura prædicunt, sed hominum qui quod facturi sunt aut facere in animo habent id prædicunt, apud Terentium: Ne tibi dicas non prædictum. Salmaf.

Si quis sane se mori velle prædixisset, &c.] Vel execratus sæculi sui calamitatem morbumve aliquem incurabilem; vel etiam quod per adulationem præ se ferret, velle vitam impendere Imperatori. sic sanè legimus de Caligula apud Suetonium cap. 27. *Votum exegit ab eo, &c.* Grut.

3. *Capite suppuratum reddebat.* Obtusione pinguem.] Lege, capite suppuratum reddebat obtusisonibus. Pinguem hominem. obtundere est ἰαλώσειν, quod semper Aristoteles usurpat de avibus quæ rostro nocent. Casaub.

reddebat obtunfione, Pinguem hominem medio ventre difsecuit, ut ejus intestina subito funderentur. ¹ Monopodios ² & luscinos, eos quibus aut singulos tulisset oculos aut singulos pedes fregisset, appellabat. Multos præterea passim extinxit: alios quia barbarico habitu occurrerant; alios quia nobiles & speciosi erant. ³ Habuit in deliciis homines appellatos nominibus verendorum utriusque sexus, ⁴ quos libentius suis oculis applicabat. ⁶ Habuit & hominem pene prominente ultra modum animalium, ⁷ quem Onon appellabat, sibi charissimum, quem & ditavit & ⁸ sacerdotio Herculis rustici præposuit. Dicitur sæpe pretiosissimis cibis

Capite suppuratum reddebat. obtunsi oneris pinguem hominem.] Lege & distingue, Siurno appposito qui se vermes seclari crederet, capite suppuratum reddebat obtunfione. Pinguem hominem medio ventre difsecuit. obtunfione, τῆ ἀγλαΐψι, & obtundendo. Salmas.

* Suppuratum reddebat. Obtunsi oneris pinguem hominem, &c.] Probo lectionem Casauboni, reddebat obtunfionibus. pinguem hominem, &c. nihil tamen diverit à vulgatâ scripturâ Pal. Grut.

1. Monopodios & luscinos.] Scrib. Luscinos. hi quod lufci essent facti, illi quod μονόποδες. Casaub.

Monopedios & Luscinos.] Lege Monopedios. Μονοπόδιοι sunt Μονόποδες. nam πόδια dixerit forma ὑπογενεσιζαὶ τῆς πέδας. unde & Monopodia mensæ quæ uno tantum pede nitebantur. Monopodios autem vocando, quibus singulos pedes fregisset Commodus, per jocum adludebat ad gentis illius appellationem quibus à natura singuli tantum pedes. atque inde Μονόποδες, & Μονόζωλοι dicebantur. nec mihi dubium est eo reflexisse per jocum, cum illis appellationibus luderet in rebus tristissimi exempli, favissimus imperator. Salmas.

2. Et Luscinos quibus singulos tulisset oculos.] Quos lufcos fecisset jocose appellabat Commodus Luscinos. Luscinii autem sunt Lusciniæ, nam Luscinius &

Lusciniæ dicebatur: ut simius, & simia: Turdus & Turda: Glossæ: Luscinus, ἀνθών. sic enim Luscinius & Luscinus dicebatur, ut simus & simius. Idem.

3. Habuit in deliciis homines, &c.] Rem eandem pluribus narrat Dio, quem lege in vita Pertinacis. Casaub.

4. Quos libentius suis oculis.] Scribi malim, osculis. Idem.

Quos libentius osculis suis applicabat.] Adplicare osculis, est osculari. Salmasius.

5. Suis oculis applicabat.] Sic quoque Pal. noster, nec malè. Grut.

6. Habuit & hominem peae prominente, ultra modum animalium.] Idem alibi de Heliogabalo: Ad honores reliquos promovit, commendatos sibi pudibulum enormitate membrorum. Casaub.

7. Quem Onon appellabat.] Ezechiel Dei propheta, cap. xxiii. & Hieronymus in illum locum: Juvenalis,

— atque alium bipedem sibi quærit asillum.

Idem.

8. Sacerdotio Herculis Rustici præposuit.] Hicne est qui in descriptione Urbis, dicitur Victori Hercules Silvanus? an Hercules rusticus dicitur, qui rure dedicatus à Commodò fuisset? Idem.

Sacerdotio Herculis Rustici præposuit.] Hercules Rusticus idem cum Hercule Silvano. Rusticus autem & Agrestis, & Silvanus σιωόνυμα sunt. Hercules

cibus humana stercora miscuisse, ¹ nec abstinuisse gustum, ² aliis (ut putabat) irrifis. ³ Duos gibbos retortos in lance argentea sibi sinapi perfusos exhibuit, eosdemque statim promovit ac ditavit. Præf. præf. suum Julianum, ⁴ togatum, præfente officio suo in piscinam detrussit: quem saltare etiam nudum ante concubinas suas iussit ⁵ quatientem cymbala, deformato vultu. ⁶ Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem raro vocavit. ⁷ Lavabat per diem septies atque octies, ⁸ & in
ipsis

eules ille Rusticus is est qui cum Silvano jungebatur, quem & Silvanum etiam Herculem dicebant. *Salmas.*

1. *Nec abstinuisse gustu.*] Melius & elegantius in Palatino: *Nec abstinuisse gustum. abstinere gustum, ut manum abstinere.* Idem.

Nec abstinuisse gustu.] Non displicet quod in Pal. *gustum.* Grut.

2. *Aliis, ut putabat, irrifis.*] Homo furiosus putabat magnum facere, cum suos convivas ab esu ciborum quibus ipse delectaretur, hac spurcitie averteret. *Casaub.*

3. *Duos gibbos.*] Scripti ineptè, *gilbos.* Idem.

Duos gibbos retortos.] Palatinus: *Duos gibbos retorridos. retorridus* sic plane dicitur ut *torridus. retorridum* in arboribus rei rustica auctores dicunt, ut retorridos ramos, qui non grandescunt, sed in nodos contrahuntur, scabritiemque corticis & squallorem præ se ferunt. Gibbi vero retorridi sunt sicci, aridi, & macilenti, & cutis contractæ squalidæ & asperæ, striatæque, qualem habent senes & vetulæ. inde per metaphoram *retorridi homines*, exercitati, & qui in negotiis multis versati sunt. aliquando sic appellantur, qui non facile flectuntur à proposito. *Salmas.*

4. *Togatum, præfente officio suo.*] *Sho,* nempe Juliani. *Casaub.*

5. *Quatientem cymbala.*] Cymbala & tympana mollioribus saltationibus adhiberi solita notum est, vel ex Plinio, epistola XIII, libri secundæ. *Idem.*

6. *Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem, raro vocavit.*] *Lego, Genera leguminum cuncta suum ad convivium propter luxuriæ continuationem non raro vocavit.* Naturæ rerum adèd imperitus nemo, quin sciat legumina pleraque inflare, & proinde Veneri conducere. est notum & pueris vetus proverbium, *A fabis abstinere.* Idem.

Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem raro vocavit.] Paucis mutatis repono: *Genere leguminum cunctorum propter luxuriæ continuationem raro vacavit:* qua lectione veritatem noli querere. quod dicit, hoc est. Commodum propter libidinis continuationem raro vacasse cunctorum leguminum genere. exhiberi igitur sibi fere semper jubebat, legumina omne genus, iisque raro caruit ejus convivium. vacare aliqua re, pro carere. *Salmas.*

Genera leguminum coctorum ad convivium, &c.] Sic etiam codex Pal. forsân omnia se bene habuerint, rescripto, *continuationem revocavit.* Grut.

7. *Lavabat per diem septies atque octies.*] Diem intellige æstivum. in vita Gordiani: *Quater & quinques in die lavabat astate, in hieme bis.* *Casaubonus.*

8. *Et in ipsis balneis edebat.*] More delicatiorum. ideo in balneis frequentes libarii, botularii, crustularii, & omnes popinarum insitores, ut scribit Seneca, epistola LVII. *Idem.*

ipsis balneis edebat. ¹ Deorum templa polluit stupris & humano sanguine. ² Imitatus est & medicum, ³ ut sanguinem hominibus emitteret scalpris feralibus. ⁴ Menses quoque in honorem ejus ⁵ pro Augusto *Commodum*, ⁶ pro Septembri

1. *Deorum templa polluit stupris.*] Venetum in templis deorum exercere, barbaræ gentes susque deque habuerunt: magis politæ piaculum duxerunt. *Idem.*

Deorum templa polluit stupris & sanguine.] Palatinus & ed. Med. *Deorum templa pollutus stupris & sanguine. Pollutus* pro *polluit*. sic *honoratus est*, apud Solum pro *honoravit*. & *provocatus est* rex, Floro, pro *provocavit*. Salmas.

2. *Imitatus est & medicum.*] Chirurgum medicum agens, aliis aurem, aliis nasi partem, aut aliud quid præcidere solitus. *Casaub.*

3. *Ut hominibus sanguinem emitteret scalpris feralibus.*] *Scalpra feralia*: sic edita feralia. *Salmas.*

4. *Menses quoque in honorem ejus.*] Mensium omnium fuisse mutata nomina constat inter Dionem & Herodianum. sunt autem:

AMAZONIUS.	AMAZONIOC.
INVICTUS.	ANIKHTOC.
FELIX.	EYTYXHC.
PIUS.	EYCEBHC.
LUCIUS.	ΔΟΥΚΙΟC.
ÆLIUS.	ΑΙΛΙΟC.
AURELIUS.	ΑΥΡΗΛΙΟC.
COMMODOUS.	ΚΟΜΜΟΔΟC.
AUGUSTUS.	ΑΥΓΟΥCΤΟC.
HERCULEUS.	ΗΡΑΚΛΕΙΟC.
ROMANUS.	ΡΩΜΑΙΟC.
EXUPERATORIUS.	ΥΠΕΡΑΙΡΩΝ.

Ex istis duodecim nominibus, quatuor sunt tantum, quæ possint *eis* Η'ρακλέα *ἀναφ'ερεσθ'*, ut loquitur Herodianus: ΗΡΑΚΛΕΙΟC, ΥΠΕΡΑΙΡΩΝ, ΑΜΑΖΟΝΙΟC, ΑΝΙΚΗΤΟC. reliqua omnia partim propria Commodio, partim omnibus imperatoribus solennia sunt. Ex ea tamen serie conijcimus, primum Commodianorum mensium esse *LVCIVM*: semper autem propria

cujusque principis nomina præcedebant: cujusmodi sunt ista hic. *LVCIVS*. ÆLIVS. AVRELIVS. COMMODOVS. quæ ita junctim ex Dione recensent Xiphilinus & Zonaras. Porro ejus anni caput videtur ille mensis esse factus, vel quo natus, vel quo Cæsar est appellatus, vel ille potius quo Augustus. *Casaub.*

Menses quoque in honorem ejus pro Augusto Commodum.] Non parum dissentiunt auctores in horum mensium nominibus: à Commodio mutatis, constitutendis: quis primo loco, quis deinde, quis postremo collocandus. Dionem ordine ipso, quo statui deberent, eos retulisse omnimodis censeo: quod ejus hæc verba satis produnt: Καὶ τέλλ' οἱ μὲν ἐπ' αὐτῶ πάντες ἐπεκλήθησαν, ὥστε καὶ ἐθεμελιώθη αὐτῶς ἕκαστος. Hac autem apud illum serie digesti leguntur:

Ἰανουάριος,	<i>Januarius.</i>
Φεβρουάριος,	<i>Februarius.</i>
Μάρτιος,	<i>Martius.</i>
Ἀπρίλιος,	<i>Aprilis.</i>
Μαΐος,	<i>Majus.</i>
Ἰούνιος,	<i>Junius.</i>
Ἰούλιος,	<i>Julius.</i>
Ἀυγούστος,	<i>Augustus.</i>
Σεπτέμβριος,	<i>September.</i>
Ὀκτώβριος,	<i>October.</i>
Νοεμβριος,	<i>November.</i>
Δεκεμβριος,	<i>December.</i>

Salmas.

5. *Pro Augusto Commodum.*] Statim sequitur ex Actis, *iterum profectus IIII.*

Nonas Commodias. Lapis Lanævii,

Ι Δ U S . C O M M O D A S

Ε Λ Ι Α Ν Ο . C O S .

Casaub.

Pro Augusto Commodum.] Sequitur vulgatos codex Pal. *Grut.*

6. *Pro Septembri Herculeum.*] Non Herculeum

ptembri *Herculem*, pro Octobri *Inuictum*, ¹ pro Novembri *Exuperatorium*, pro Decembri *Amazonium*, ex signo ipsius adultores vocabant. *Amazonius* autem vocatus est ex amore concubinæ suæ Martiæ, ² quam pictam in Amazone diligebat: propter quam & ipse Amazonico habitu in harenam Romanam procedere voluit. Gladiatorum etiam certamen subiit, ³ & nomina gladiatorum recepit eo gaudio quasi acciperet triumphalia. ⁴ Ludum semper ingressus est: & quoties ingrederetur, publicis monumentis indi iussit. ⁵ Pugnasse autem dicitur septingenties tricies quinquies. Nominatus inter Cæsares quarto Iduum Octobrium, quas *Herculeas* postea nominavit, ⁶ Pudente & Pollione coss. Appel-

culem sed *Herculeum* vocat Dio. Sed in ejus laterculo inter Commodum mensē & *Herculeum* alius interjectus, qui veteri nomine, sed nova notione Augustus dictus: is autem est September, Commodus enim est Augustus. *Herculeus* igitur erit October, non September. ita Dio. Ita ergo locus concipiendus: Pro Augusto COMMODVM, AVGVSTVM pro Septembri, HERCVLEVVM pro Octobri, INVICTVM pro Novembri, EXUPERATORIUM pro Decembri, AMAZONIUM pro Januario. nam Dioni ΡΩΜΑΙΟC est qui nostro INVICTVS. ΑΝΙΚΗΤΟC, illi Februarius. COMMODVS September est Victori, Eutropio, Eusebio. Casaub.

Pro Septembri *Herculem*.] Dioni non Η'ρακλῆς, sed Η'ρακλειC, hic mensis appellatur; *Heracleus*, non *Hercules*. ut enim à Julio non *Julianus* mensis, sed *Julius*; sic & Commodus mensis, non *Commodianus*. Commodus autem non *Hercules*, sed *Herculeus* cognominatus. Salmas.

I. Pro Novembri *exuperatorium*.] Fallitur. docuimus enim, Decembrem *exuperatorium* dictum fuisse. *exuperatorius* Dioni ὑπερῶρων, quo nomine appellari unice gaudebat Commodus, Ω'ς ἐν πᾶσιν ἀπολῶς πᾶντες ἀνθρώπους καθ' ὑπερβολῆς νικῶν. Sed cur

non *exuperator* potius quam *exuperatorius* dictus est: *exuperator* enim est ὑπερῶρων. & fortasse ita dictus fuerit *exuperator*, ut triumphator; mensis autem *exuperatorius*: quamvis videatur illa vox *exuperatorius*, aliquid plus ipsa vi continere quam *exuperator*. est enim ille qui semper vincere solcat, nunquam vinci. ὑπερῶρειν autem Græci pro longe superare ponunt. Idem.

2. *Quam pictam in Amazone*.] Scribe, in *Amazonem*. Casaub.

Quam pictam in Amazone diligebat.] Scribit vir doctissimus: in *Amazonem*. nihil opus. *picta in Amazone*, Latine & eleganter dictum. sic *Jovem fluxisse in imbre*. Vetus interpret *Juvenalis: Neronem pugnasse in gladiatore*. hoc est in habitu gladiatoris. Salmas.

Quam pictam in Amazone diligebat.] Pal. *Amazone*. Grut.

3. *Et nomina gladiatorum recepit, eo gaudio quasi acciperet triumphalia*.] Infrà, *Appellatus est inter cetera triumphalia nomina etiam sexcenties vicies Paulus* (vel *Palus*) *primus secutorum*. Casaub.

4. *Ludum semper ingressus est*.] Suprà, *gladiatoribus convixit*. Pro *semper malina saepe*, cum *Jacobo Lectio*. Idem.

5. *Pugnasse autem dicitur*, &c.] Vide *paullò post*. Idem.

6. *Pudente & Pollione Coss.*] Anno impe-

Appellatus *Germanicus*, Idibus Herculeis, ¹ Maximo & Orphito *coſſ.* Affumptus eſt in omnia collegia ſacerdotalia ſacerdos, *xiiii.* Calendas Inviſtas, ² Piſone & Juliano *coſſ.* ³ Profectus in Germaniam *xiiii.* Calendas Ælias, ut poſtea nominavit, iisdem *coſſ.* ⁴ Togam virilem accepit cum patre: appellatus imperator *v.* Calendas Exuperatorias, Pollione iterum & Apro *coſſ.* Triumphavit *x.* Calendas Amazonias, iisdem *coſſ.* Iterum profectus *iii.* Nonas Commodias, ⁵ Orphito & Ruſſo *coſſ.* Datus in perpetuum ab exercitu & ſenatu in domo palatina Commodiana conſervandus, *xi.* Calendas Romanas, ⁶ Præſente iterum *coſ.* ⁷ Tertio meditando de profectione, à ſenatu & ⁸ populo ſuo retentus eſt. Vota pro eo facta ſunt Nonis Piis, ⁹ Fuſciano iterum *coſ.* Inter hæc refertur in literas, ¹⁰ pugnaſſe illum ſub patre trecenties ſexagies quinquies. Item poſtea tantum palmarum gladiatoriarum confeſſiſſe, vel victis retiariis vel occiſis, ¹¹ ut mille contingeret.

¹ Fera-

imperii Marci & vitæ Commodi *vi.* *Idem.*

1. *Maximo & Orphito Coſſ.]* Anno *xii.* *Idem.*

2. *Piſone & Juliano Coſſ.]* Anno *xv.* *Idem.*

3. *Profectus eſt in Germaniam.]* Hæc prima profectione, cum à patre in Germaniam aſcitus eſt, ut togam virilem ſumeret; quo tempore, Caſſius rebelavit. *Idem.*

4. *Togam virilem accepit, &c.]* Inepta diſtinctio: Reſcribe, *Togam virilem accepit, cum patre appellatus imperator v. Kal. Exuperatorias, Pollione iterum & Apro Coſſ.* fuere iſti *Coſſ.* anno *xvi.* *Idem.*

5. *Orphito & Ruſſo Coſſ.]* Anno *xviii.* *Idem.*

6. *Præſente iterum Coſ.]* Anno quo obiit Marcus, & Commodus è Germanico exercitu Romam rediit, *Coſſ.* fuerunt Præſens iterum & Condiannus: ſed Condianni poſtea memoria damnata eſt, ipſe hoſtis appellatus condemnatusque. propterea eraſum ejus nomen ex Actis, ut hic vides. *Idem.*

7. *Tertio meditando de profectione.]* Hoc eſt, de expeditione aliqua contra barbaros. *Idem.*

8. *Populo ſuo.]* Sic enim Commodus Romanos coloniam ſuam, ſive Commodianam vocitabat: & ita loquebatur, qui Acta conſciebant. *Idem.*

9. *Fuſciano iterum Coſ.]* Annum octavum imperante Commodus *Coſſ.* facti Fuſcianus & Silanus. *Idem.*

10. *Pugnaſſe illum ſub patre trecenties ſexagies quinquies.]* Paullò antè ſcriptum, *Pugnaſſe dicitur ſeptingenties tricies quinquies.* nam ille major numerus pugnas poſt patrem pugnatas continet. Eſt verò digna res maxima admiratione, hanc filii ſui inſaniam tantum virum inhibere non potuiſſe. *Idem.*

11. *Ut mille contingeret.]* Capitolinus in Vero: *Qui mille propè pugnas publicè populo inſpectante gladiatorias imperator exhibuit.* Auſtor eſt Herodianus Commodum baſi coloffi cui caput ſuum impoſuerat, pro imperatoris titulis hunc ſubſcripſiſſe, VICTOR MILLE GLADIATORUM. *Idem.*

I. Fera-

¹ Ferarum autem diversarum manu sua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret. Et hæc fecit sæpe spectante populo Romano. Fuit autem validus ad hæc, aliàs debilis & infirmus, ² vitio etiam inter inguina prominenti, ita ut ejus tumorem ³ per fericas vestes populus Romanus agnosceret. Versus in eum multi scripti sunt, ⁴ de quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur. Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ⁵ ut ⁶ elephantum conto transfigeret: ⁷ & orygis cornu ⁸ hasta transmiserit: & singulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret. Impudentiæ tantæ fuit ut cum muliebri veste ⁹ in amphitheatro vel theatro sedens, publicè sæpissimè biberit. Victi sunt

1. *Ferarum autem diversarum, &c.]* Vide Ammian. Marcell. l. xxxi. *Idem.*

2. *Vitio etiam inter inguina prominenti.]* Laborabat enim hernia Commodus. *Idem.*

3. *Per fericas vestes populus Rom. agnosceret.]* Dio tamen & dalmaticatum & fericatum fuisse visum scribit, non in publico, sed domi à salutantibus. *Idem.*

4. *De quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur.]* Non quòd illos versus fecisset, ne erres; junior enim Marius Maximus fuit; sed quòd diligenter collegisset. Pro in opere suo. regius liber & Puteani, in libro suo. *Idem.*

De quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur.] Sic quoque Pal. non in libro suo, quod in aliorum mss. *Grut.*

5. *Ut elephantum conto transfigeret; & orygis cornu hasta transmiserit.]* De elephanto etsi mirum est, miuuunt tamen miraculum similes narrationes ab Herodiano & Dione diligenter expositæ. de orygis cornu transmissio non adducor ut credam; utique si de vero sentit oryge: quòd animal cornu habet non solum maguum; sed & durum adeò, ut instar ferri fecet. Quare nationes fuerunt quæ orygis cornibus pugnant, ut aliæ gladiis ferreis. *Casanb.*

6. *Elephantum conto transfigeret.]* Nihilo pejus Pal. transfigeret. *Grut.*

7. *Et orygis cornu hasta transmiserit.]* Etsi satis hoc mirum videatur de orygis cornu hasta transmissio, magis tamen mirum faciunt membrana quæ *basto*, pro *hasta* diserte scribunt. *Bastum* autem quid sit vel *Bastus*, aperiemus. *Bastum* igitur est baculum vel fustis, quem vulgo *bastonem* vocamus idiotismo nostro. *Bastus* & *Basto*: ut *Cardus* & *Cardo*, onis. nam *βαστις* est fustis, quo onera portantur. unde & *βαστιζω* pro *ferre* & *portare*. *bastus* igitur vel *bastum*, fustis quo transmittibat Commodus orygis cornu, tantarum fuit virium. si cui videtur hoc nimis mirandum, atque adeo minus credibile, ne longius eat, habebit quo suam mirandi libidinem expleat in illo quòd sequitur, magis mirando: *Et singulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret.* Sed & elephantum conto transfigere Dii boni quantarum, & qualium virium est opus; ne miremur jam de orygis cornu *basto* transmissio. Dicemus etiam infra de hac voce, cum de *basternis* tractabimus. *Salmas.*

8. *Hasta transmiserit.]* Pal. *basto*. *Grut.*

9. *In amphitheatro vel theatro, &c.]* Narrat Dio accuratè: sed non sedentem bibisse; verum *ὡς περὶ τῆ ἀργυρίας κρημίσθη*. *Casanb.*

sunt sub eo tamen, quum ille sic viveret, per legatos, Mauri, victi Daci, Pannoniæ quoque compositæ: in Britannia, in Germania & in Dacia imperium ejus recusantibus provincialibus. ¹ Quæ omnia ista per duces sedata sunt. Ipse Commodus in subscribendo tardus & negligens, ² ita ut libellis una forma multis subscriberet; ³ in epistolis autem plurimis, *Vale*, tantum scriberet. Agebanturque omnia per alios, qui etiam condemnationes in sinum ver-

14 tisse dicuntur. Per hanc autem negligentiam, ⁴ quum & annonam vastarent ii qui tunc repub. gerebant, etiam inopia ingens Romæ exorta est quum fruges non deessent: & eos quidem qui omnia vastabant, postea Commodus occidit atque proscripsit. ⁵ Ipse verò seculum aureum, *Commodianum* nomine assimulans, ⁶ vilitatem proposuit, ex qua majorem penuriam fecit. Multi sub eo & alienam pœnam & suam salutem pecunia redemerunt. Vendidit etiam suppliciorum diversitates ⁷ & sepulturas ⁸ & ⁹ immunitates malorum, & alios pro aliis occidit. Vendidit etiam

1. *Quæ omnia ista per duces sedata sunt.*] Scribo, *Quæ omnia statim per duces sedata sunt.* Idem.

Quæ omnia ista per duces sedata sunt.] Sic quoque Pal. noster. Grut.

2. *Ita ut libellis una forma multis subscriberet.*] Hoc ego non capio: Lego, *una forma multis semel subscriberet.* Casaubonus.

Ita ut libellis unâ formâ multis subscriberet.] Haud aliter etiam Pal. & videtur innuere, libellis aliter atque aliter subscribere solitos Imperatores, prout hoc vel illud complecterentur. Grut.

3. *In epistolis autem plurimis Vale tantum scriberet.*] Interdum tamen & totas ipse scribebat: ut illam ad Albinam, quæ Capitolino descripta. Casaub.

4. *Cum & annonam vastarent, &c.*] Cleandrum intelligit, qui actu improbo id agebat, sicut referunt Dio & Herodianus, ut constata ex ea re invidia Commodum opprimeret. Idem.

5. *Ipse verò seculum aureum, &c.*]

Vocabat, inquit Dio, seculum suum, *seculum aureum*: atque ita in Actis omnibus jussit scribi. Idem.

6. *Vilitatem proposuit, ex qua majorem inopiam fecit.*] *Vilitatem proponere* dicitur magistratus, qui pretia rerum ad victum necessariarum edicto suo minuit: quod sæpe malum esse caritatis annonæ remedium, per quotidiana exemplia testatissimum est. Amm. Marcell. lib. xxxii. in elogio Juliani. Idem.

7. *Et sepulturas, & immunitates malorum.*] Adhæret huic scripturæ Pal. vulgati nuperè, *immunitates*. Grut.

8. *Et immunitates malorum.*] Veteres editi, & omnes scripti, *immunitates malorum*. Casaub.

9. *Immunitates malorum.*] Palat. *immunitates*. puto igitur *immunitates* hec ab auctore scriptum fuisse pro *immunitates*. id verbi postea facili mutatione cum transisset in vocem *immunitates*, causam præbuit alicui sciolo addendi hanc dictionem *malorum*, quam hujus loci

iam provincias & administrationes, quum hi per quos venderet, partem acciperent, partem verò Commodus. Vendidit nonnullis & inimicorum suorum cædes. Vendiderunt sub eo etiam eventus litium liberti. Præfectos Paternum & Perennem non diu tulit, ita tamen ut etiam de his præfectis quos ipse fecerat, ¹ triennium nullus impleret: quorum plurimos interfecit vel veneno vel gladio. Et præfectos urbi eadem facilitate mutavit. Cubicularios 15 suos libenter occidit, quum omnia ex nutu eorum semper fecisset. Electus cubicularius quum videret eum tam facile cubicularios occidere, prævenit eum, & factioni mortis ejus ² interfuit. ³ Spectator gladiatoria sumpsit arma, panno purpureo nudos humeros advelans. Habuit præterea morem ut omnia quæ turpiter, quæ impurè, quæ crudeliter, quæ gladiatorie, quæ lenonice faceret, actis urbis indi juberet, ut Marii Maximi scripta testantur. ⁴ *Commodianum* etiam P. R. dixit, ⁵ quo sæpissime præsentem gladiator

loci sententiæ necessariam existimabat, eoque omnino adjiciendum ad illud verbum *imminutiones*. sic ergo totus hic locus concinnandus, ejecto illo spurio additamento: *Vendidit etiam suppliciorum diversitates, & sepulchras, & imminutiones, & alios pro aliis occidit. imminutio pro immunitas*. sic Cod. Theod. leg. unica, de privilegiis domus Augustæ: *Præsentibus censualibus ac principatibus quos hujus imminutionis oneribus premi non dubium est*. Immunitates, id est immunitates, ita vendebat Commodus, ut Galba olim, de quo Suetonius. *Salmas.*

1. *Triennium nullus implet.*] Suprà, *Mutabantur præfecti prætorii, per horas ac dies*. Casaub.

2. *Interfuit. Spectator gladiatoria sumpsit arma, &c.*] Pal. eandem habet distinctionem quam regius codex, nempe, *interfuit spectator. Gladiatoria, &c.* Grut.

3. *Spectator gladiatoria sumpsit arma, &c.*] O hominem obliviosum, vel negligentem! nam quoties jam dictum

de gladiatoris Commodi pugnis? mutata distinctione scribe: *Et factioni mortis ejus interfuit spectator. Gladiatoria sumpsit arma*. eadem & in regio distinctio: ubi tamen pro *spectator* scriptum *speculator*. sed cædis Commodi Electus non spectator fuit, verum architectus & machinator. per gladiatoria arma cape hic armaturam secutorum. *Casaub.*

Spectator gladiatoria sumpsit arma.] Quasi probaturus an satis acutam haberent aciem. quod & alii factitavere aliquando imperatores. Possimus heic accipere dictum de pugnis gladiatoris Commodi. *Salmas.*

4. *Commodianum etiam P. R. dixit, quo sæpissime præsentem gladiator pugnavit.*] Prima editio, non P. R. sed *præet.* exhibet, id est *prætozem*. quæ lectio si cui probabitur, non *præsentem* scripserim, sed *præsidente*, cum Justo Lipsio. Fuisse tamen & populum Romanum ab isto monstro Commodianum appellatum ex dictis suprà atque alibi certissimum. *Casaub.*

5. *Quo sæpissime præsentem gladiator pugnavit.*]

diator pugnavit. Sanè quum illi sæpe pugnanti, ut deo, populus favisset, irrisum se credens, populum Romanum à militibus classariis qui vela ducebant, in amphitheatro interim præceperat. Urbem incendi jufferat, utpote coloniam suam. Quod factum esset nisi Lætus præf. præf. Commodum deterruisset. Appellatus est sanè inter cætera triumphalia nomina, etiam sexcenties vicies Paulus primus sequutorum. Prodigia ejus imperio & publicè & privatim hæc facta sunt: Crinita stella apparuit. Vestigia deorum in foro visa sunt exeuntia. Et antè bellum desertorum cælum arsit: & repentina caligo ac tenebra in circo Cal. Januariis oborta: & ante lucem fuerant etiam incendiariæ aves, ac diræ. De Palatio ipse ad Cælium

mon-

gnavit.] *Gladiator pugnavit*, hoc est habitu gladiatoris. *Salmas.*

1. *A militibus classariis, qui vela ducebant.*] Ducere hic generalis vox, pro adducere & reducere. De theatrorum velis nota jam omnia. Ad theatrica autem vela jure classarii milites adhibiti, propter usum & peritiam nauticorum velorum. *Casaub.*

2. *Utpote coloniam suam.*] Ita dici Romanam voluit jussitque. Dio. *Idem.*

3. *Nisi Lætus.*] Scribe, *Ælius Lætus*. vel potius *Æmilius*. & mox, *triumphalia cognomina*. *Idem.*

4. *Triumphalia nomina.*] Sic etiam Palatium, *cognomina*. *Grut.*

5. *Sexcenties vicies Palus primus sequutorum.*] Nihil variat Palatium. *Idem.*

6. *Paulus primus sequutorum.*] Scribendum, *Palus primus sequutorum*: & apud Dionem, Πάλῦ Πάλλῦ σεκστέρων. Palus hic ille est nobilis gladiator ἀγροτέλειδότηκῶς, ait Herodianus, cujus nomen assumpsit Commodus. *Casaub.*

Paulus primus sequutorum.] *Palus primus sequutorum*, Palatinus. & ita legendum esse docuerunt ex Dione doctissimi viri. apud quem legitur, ἀγροτόπαλλῦ σεκστέρων. nec enim assentior legentibus, ἀγροτῦ Πάλλῦ σεκστέρων, ut Πάλλῦ sit nomen pro-

prium. ἀγροτόπαλλῦ igitur unica voce scribendum apud Dionem: quæ vox nihil aliud significat, quam primum sequutorum. sequutoris autem armatura utebatur Commodus. Dio: Ἡ σὺ δὲ καὶ ἐξέστῃ τῇ ὀπλίσει τῇ δὲ σεκστέρων καλεσθῆναι. Sequutores enim erant qui forte victis sufficiebantur, & victoribus comparabantur, qui Græce ἐφεδραῖ, de quibus nos alibi ad plenum. *Salmas.*

7. *Crinita stella apparuit.*] Herodianus quoque inter alia prodigia istud primo loco recenset. *Casaub.*

8. *Vestigia deorum in foro visa sunt exeuntia.*] Scribo, *exeuntium*. *Idem.*

9. *Et ante bellum desertorum cælum arsit.*] Bellum desertorum est quod excitavit Maternus militia desertor. describit illud bellum unus Herodianus. *Idem.*

10. *Caligo ac tenebra in circo.*] Ita etiam noster Palatinus, *tenebra*, inquam, & *in circo*; quod posterius malè abest nonnullis mss. *Grut.*

11. *Incendiariæ aves.*] De incendiariis avibus Plinius lib. x. cap. xliii. *Casaubonus.*

12. *De Palatio ipse ad Cælium montem in Vespilianas ades migravit.*] Apud Victorem in regione secunda sive Calimonti est Vespiliana domus. *Idem.*

montem ¹ in Veſtilianas ædes migravit, ² negans ſe in Palatio poſſe dormire. Janus geminus ſua ſponte apertus eſt, & Anubis ſimulacrum marmoreum moveri viſum eſt. ³ Herculis ſignum æneum ſudavit ⁴ in Minutia per plures dies. ⁵ bubo etiam ⁶ ſupra cubiculum ejus deprehenſus eſt tam Romæ quàm Lanuvii. Ipſe autem prodigium non leve ſibi fecit. Nam quum in gladiatoris occiſi vulnus manum miſiſſet, ⁷ ad caput ſibi deterſit: ⁸ & contra conſuetudinem, ⁹ penulatos juſſit ſpectatores, non togatos, ad mu-

nus

1. In Veſtilianas ædes.] Haud aliter quoque Pal. neque reſcribendum cum Fulvio Urſino *Veſtilianas*. Grut.

2. Negans ſe in Palatio poſſe dormire.] Et in verbis omen ſibi fecit hic Commodus, & in re etiam. *Casaub.*

3. Herculis ſignum æneum ſudavit.] Frequens portentum in historiis Græcorum & Latinorum. cæterum ſudoris hujus cauſam naturalem explicat Theophrastus ultimo libro quinto Hiſtoriz plantarum. *Idem*.

4. In Minutia.] Veteri, ut puto: nam alteram Frumentariæ cognomine diſtinguebant. *Idem*.

5. Bubo etiam ſupra cubiculum ejus deprehenſus, &c.] Regius, *deprehenſa*: ut apud poëtam,

*Solaque culminibus ſerali carmine bulo,
Viſa queri.*

Vide quæ ad eum locum Servius notat. *Idem*.

6. *Supra cubiculum ejus deprehenſa eſt.*] Vulgatum fuit, *deprehenſus eſt*, ſed alterum propugnatur à Pal. & codice regio. *Grut.*

7. *Ad caput ſibi deterſit.*] Ceu imprecaretur ipſe ſibi, veteri proverbio, *εις κεφαλήν ἐμοί*. *Casaub.*

8. *Et contra conſuetudinem penulatos juſſit ſpectatores, &c.*] Dio poſtquam dixit de metu ſummo, in quo ipſe verſabatur & omnes boni propter hujus inſani furorem: *Τοις πάντων τῶν γυμνασίων, παρεμβύθησε ἡμῶς, ὅτι μέλλων αὐθις γυμνασῆσαι, παρήρξαι ἐλεν ἡμῖν ἐν τῇ σολῇ τῇ ἰσπύδι ἢ ἐν*

ταῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον εἰσελθεῖν. ὁ αὖτε σὺν ἄλλοις ποιεῖν εἰσόντες εἰς τὸ θέατρον, εἰ μὴ ἢ αὐτοκρατορῶν τῆς μετὰ αὐτῶν. Duo hic præter conſuetudinem: genus veſtis: nam togati ſedebant in ſpectaculis Romani, ſi per temporis conditionem liceret, non autem penulati: alterum eſt, color inſolens & mali ominis: nam pænularum color vulgò apud Romanos pullus: quod tamen ut notum omnibus, neque Dio neque Lampridius hic notarunt. Lampridius verò cum ſubjicit, *ipſe in pullis veſtimenti præſidens*, ſatis indicat quo colore veſtis erat quam juſſi ſunt ipſi ſumere. *Idem*.

9. *Penulatos juſſit ſpectatores.*] Scribendum *ſenatores*. adi ad Dionem. *Idem*.

Penulatos juſſit ſpectatores, non togatos.] Penulas Lampridius dixit quæ Dioni *μανδύαι* in ejuſdem hiſtoriz narratione. lacernas melius reddidiſſet. nam apud Dionem *μανδύη* eſt lacerna, non pænula. notandum in verbis Dionis *μανδύας* & *ἰσπύδι* *σολῆ* *ἰσπύδι* poſita. *μανδύη* igitur, id eſt lacerna, equitum veſtis, nec equitum tantum, ſed etiam popularium. toga in ſolis ſenatoribus per illa tempora ſubſtiterat. lacernæ autem pullæ. hinc pullata turba, pullatas circulus apud Quintilianum de plebe lacernis induta. lacernæ in ſpectaculis habebantur albæ ut plurimum. non enim ſpectabant niſi in lacernis albis aut togis. & ſenatores quidem ſemper togati,

nus convenire, ¹ quod funeribus solebat, ipse in pullis vestimentis præsidens. Galea ejus bis per portam Libitinensem elata est: ² Congiarium dedit populo, singulis denarios septingenos vicens quinos: circa alios omnes parcissimus fuit ³ quòd luxuriæ sumptibus ærarium minuerat. ⁴ Circenses multos addidit ex libidine potiùs quàm religione, & ut dominos factionum ditaret: His incitati, licet nimis ferò, ⁵ Quintus Ælius Lætus præfectus, & Martia concubina ejus, inierunt conjurationem ad occidendum eum. Primùm ei venenum dederunt: ⁶ quòd quum minùs operaretur, ⁷ per athletam cum quo exerceri solebat,

eques cum plebe lacernatus. delicatior in lacernis purpureis, reliqui in albis, plebs vero minuta in nigris. lacernæ albæ in spectaculis tantum usurpatæ. Martialis: *Lacernæ albæ.*

Amphitheatrali nos commendamur ab usu, Cum tegit albescentes alba lacernæ togas.

Hinc ille eidem Martiali notatus, qui cum omnes candidi sederent spectaculorum die, ipse nigris lacernis spectabat. alias lacernæ quæ vulgo in usu habebantur aut nigræ aut purpureæ. Birrus autem & lacerna idem, communis vestis. pænula vero aliud genus vestis, non ita tamen diversum, ut non plerumque unum pro altero confundat auctorum usurpatio. ut heic Lamprius pænulas dixit pro lacernis. lacernas pænulis breviores fuisse, cetera vero similes videor observasse ex veteribus Grammaticis. inter prodigia mortis Commodi quæ sibi ipsi fecit, & illud fuit, quòd senatores lacernatos ad munus ut convenirent jussit, atque ita spectarent ut in funeribus solebant. tales vero lacernæ in usu, ut dixi, vulgi pullæ. at pænulæ proprie loquendo aut scortæ erant, ut pluviales & itinerariæ: aut gausapinæ, ut plurimum candidæ ex lana Appula, nec fere unquam in luctu usurpatæ. *Salmas.*

Pænulatos jussit spectatores.] Sic & Pal. quamvis videatur convenientius *Senatores.* sed non sic libri. *Grut.*

1. *Quod funeribus solebat.]* Inveni scriptum *funebribus.* nempe ludis. *Casaub.*

2. *Congiarium dedit populo singulis denarios septingenos vicens quinos.]* Narrat Dio datum sæpiùs congiarium populo ab hoc principe, drachinas sive denarios centenos & quadragenos: sed ista quam commemorat hic Lamprius, alia & profusè stupenda liberalitas. Efficiunt enim denarii septingeni vicens quini, n. s. nummum trina millia: quæ hodiernæ pecuniæ æstimatione valent *ὄς ἐξήσσε*, aureis septuagenis quinis. *Idem.*

3. *Quòd luxuriæ sumptibus ærarium minuerat.]* Imò penitus exhauserat, ludicris maximè sumptibus. *Idem.*

4. *Circenses multos addidit.]* Minùs rectè in membranis, *edidit.* contra eadem in Pio, *circenses additi,* non ut vulgò, *editi.* Addere circenses, est vel dies ejus *ἡέας* multiplicare, vel bigarum adjectione, & missum multiplicatione spectaculum protrahere. solitum hoc interdum fieri vel Suetonii unius varii loci declarant. *Idem.*

5. *Quintus Ælius Lætus.]* Scripti, *Emilius.* sic Dio & Zonaras. *Idem.*

Quintus Ælius Lætus.] Lege ex Palatino: *Quintus Emilius Lætus.* *Salmas.*

6. *Quòd cum minùs operaretur.]* Frustrata ejus vi per cibum. *Casaub.*

7. *Per athletam cum quo exerceri solebat.]* Ministrum unguendi, alii vocant, alii

bat, eum strangulaverunt. ¹ Fuit forma quidem corporis iusta, ² vultu insubido, ³ ut ebriofoli solent, & sermone incondito, ⁴ capillo semper fucato & auri ramentis illuminato, ⁵ adurens comam & barbam timore tonsoris. Corpus ejus ut unco traheretur, atque in Tiberim mitteretur, fenatus & populus postulavit: sed postea jussu Pertinacis in monumentum Adriani translatum est. ⁶ Opera ejus ⁷ præter lavacrum quod Cleander nomine ipsius fecerat, nulla extant:

alii palæstritam, vel *γυμνασίω*. Spartianus in Nigro ut hic, athletam. Eusebius: *Commodus strangulatur in domo Vestiliani*. Domum Vestilianam voluit dicere. *Idem*.

Per athletam cum quo exerceri solebat, eum strangulaverunt.] Aurelius Victor Scotthi: *Et Commodum quidem primo occultatus veneno petivere, anno regni tertio fere atque decimo: cuius vis frustrata per cibum quo se casu repleverat; cum tamen a vi dolorem causaretur, auctore medico principe factionis in palæstram pervexit. ibi per ministrum ungenti, nam forte is quoque è consilio erat, faucibus quasi arte exercitii brachiorum nodo validius pressis, exspiravit. ubi minister ungenti est ἀλλεπάρις, quem & γυμνασίω appellabant. Palæstritam vocat alter Victor. brachiorum autem nodum dixit, quod Græci in palæstra ἀμμοα vocant, Latini nodum & nexum. brachiorum circa collum implicationem & strangulationem. utrumque autem simul faciebant expertes palæstritæ & uno tempore pedibus pedes subvinciebant, quod subplantare dicebant & ἀσχελισσῶ, ac manibus vel brachiorum nodis collum stringebant. *Salmas.**

1. *Fuit forma quidem corporis iusta.*] Melius libri, *Fuit autem f. c. i.* Casaub.

Fuit forma corporis iusta.] Sic *iusta statura*, Suetonio. *Salmas.*

2. *Vultu insubido.*] Contrarium Herodianus, qui tribuit *ἡδύμορον* & *ἡδύμορον*.

3. *Ut ebriofoli solent.*] Hoc dicit propter oculos igne micantes. *Idem.*

4. *Capillo semper fucato & auri ramentis illuminato.*] Hoc falsum, si Herodiano fides, qui ut temere jactatum refellit. *Idem.*

5. *Adurens comam & barbam timore tonsoris.*] Timebat in se quod fecerat ipse in aliis: cum chirurgum agens, scalpris feralibus alios naribus, alios auribus, mutilaret. Sed potest & alia esse causa. Suetonius libro secundo: *Solitus cura subvire nuce ardenti, quò mollior pilus surgeret.* *Idem.*

6. *Opera ejus præter lavacrum quod Cleander nomine ejus fecerat extant.*] De hoc lavacro ita scribit Aurelius Victor quem Scotthus edidit: *Mœnia Romana potentia vix digna, lavandi usui instituit.* Mœnia igitur non semper sunt, quod dicuntur vulgo, nempe urbium mœnia, sed mœnia Latini etiam appellant quælibet opera atque ædificia publica. itaque mœnia illo Victoris loco nihil aliud sunt, quam opera vel ædificia. unde *mœnia publica* pro publicis operibus. Victor Scotthi in Decio: *Statimque eo in Illyricos præmissis Romæ aliquantum movatur, mœnium gratia que instituit dedicandorum.* Quo loco, *mœnium*, id est *operum*, intelligi debet, non murorum. atque ut *mœnia* sunt ædificia, sic *mœnire* pro ædificare & condere. Plautus:

— *Pergamum divina mœnium manu.* Id est structum & conditum. Isidorus: *mœnit, struit, ædificat.* *Salmas.*

7. *Præter lavacrum quod Cleander nomine ipsius fecerat.*] Thermae Commodianæ notissimæ. *Casaub.*

extant: sed nomen ejus alienis operibus incisum, senatus erasit. nec patris autem sui opera perfecit. Classem Africanam instituit: quæ subsidio esset si fortè Alexandrina frumenta cessassent. Ridiculè etiam Carthaginem, *Alexandriam Commodam togatam* appellavit: quum classem quoque Africanam, *Commodianam Herculeam* appellasset. Ornamenta sanè quædam colosso addidit, quæ postea cuncta sublata sunt. ¹ Colossi autem caput dempsit quod Neronis esset, ac suum imposuit: ² & titulum more solito subscripsit, ³ ita ut illum gladiatorium & effœminatum non prætermitteret. ⁴ Hunc tamen Severus ⁵ imperator amantissimus nominis sui, odio (ut videtur) senatus, inter deos retulit, flamme addito quem ipse vivus sibi paraverat, Herculaneo Commodiano. Sorores tres superstites reliquit. Ut natalis ejus celebraretur, Severus instituit. ⁶ Acclamations senatus post mortem Commodi graves fuerunt.

1. Colossi autem caput dempsit, quòd Neronis esset.] Falsum, esset. fuerat quidem aliquando: sed jam non erat, verum Solis. *Idem.*

2. Et titulum more solito subscripsit.] Herodianus vult: basi colossi omnes titulos fuisse subscriptos à Commodò, quos vel ejus pater usurpasset, vel imperatores ceteri, illo excepto, GERMANICVS. cujus loco scripsit, VICTOR MILIE GLADIATORVM. *Idem.*

3. Ita ut illum gladiatorium effœminatum.] Quare vocat titulum effœminatum, quo de mille palmis gladiatoriiis gloriabatur? an respicit auctor ad parum virilem miseris homines vincendi modum, quem narrat Dio & Victor? *Idem.*

Ita ut illum gladiatorium effœminatum non prætermitteret.] Scribe ex Palatino: Ita ut illum gladiatorium & effœminatum non prætermitteret. Non dubium est quin per effœminatum titulum Amazonium intelligat. *Salmast.*

4. Hunc tamen Severus imperator amantissimus nominis sui.] Longè aliter membranæ regiæ, ubi scriptum: Hunc autem

Severus imperator gravis, & vir nominis sui, odio quem, &c. Planè eleganter & rectè. vir nominis sui dicebant pro $\Phi\epsilon\rho\upsilon\upsilon\mu\epsilon\sigma$, infra hoc libro: *Damnabantur alii cur pleraque figurata dixissent: ut, quòd esset imperator verè nominis sui, verè pertinax, verè severus.* *Casaub.*

Hunc tamen Severus imperator amantissimus nominis sui.] Palat. Hunc tamen Severus imperator gravis, & vir nominis sui. vir nominis sui, $\iota\delta\iota\omega\upsilon\mu\epsilon\sigma$. sic vir moris sui, $\iota\delta\iota\omega\tau\epsilon\gamma\pi$. &, lapides sui metalli $\iota\delta\iota\omega\chi\omega\epsilon\gamma\iota$, & $\epsilon\sigma\chi\omega\epsilon\gamma\iota$. $\Phi\epsilon\rho\upsilon\upsilon\mu\epsilon\sigma$ etiam vocant & $\epsilon\pi\alpha\upsilon\upsilon\mu\epsilon\sigma$, hujusmodi sui nominis viros Græci. sed & $\Phi\epsilon\pi\epsilon\upsilon\tau\epsilon\upsilon\omicron\mu\alpha$ dixerunt, qui sui essent nominis. *Salmast.*

5. Imperator gravis, & vir nominis sui.] Exhibui scripturam regii & Palat. codd. nam insubidè vulgati prius, imperator amantissimus nominis sui. videtur tamen adhuc restituendam, & verè nominis sui. *Grut.*

6. Acclamations senatus.] Occisus Commodò, cum Pertinax in castra deductus imperium suscipere fuisset coactus;

runt. Ut autem sciretur quod iudicium senatus de Commodo fuerit, ipsas acclamationes de Mario Maximo indidi, & sententiam senatusconsulti: ¹ *Hosti patriæ honores detrahantur*, ² *parricidæ honores detrahantur, parricida trahatur. Hostis patriæ, parricida, gladiator in spoliario lanietur. Hostis deorum, carnifex senatûs. hostis deorum, parricida senatûs. hostis deorum, hostis senatûs. gladiatorem in spoliario. Qui senatum occidit, in spoliario ponatur. Qui senatum occidit, unco trahatur. Qui innocentes occidit, unco trahatur: hostis, parricida, verè severè. ³ *Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur.* ⁴ *Qui te occisurus fuit, unco trahatur. Nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es. Ut salvi simus, Jupiter optime maxime, serva nobis Pertinacem. Fidei prætorianorum feliciter: prætoris cohortibus feliciter: exercitibus Romanis feliciter: pietati senatus feliciter. Parricida trahatur. Rogamus, Auguste, parricida trahatur. Hoc rogamus, parricida trahatur.* ⁵ *Exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar.* ⁶ *Speratum ad leonem. Victoriæ populi Romani feliciter: fidei militum feliciter:**

et; statim ille priusquam illucesceret, in Curiam venit, & senatum habet. in eo senatu factæ acclamationes quæ hic descriptæ. Dio narrat ipse qui interfuit. *Casaub.*

1. *Hosti patriæ honores detrahantur.*] Dio, Καὶ ὁ Κόμμοδος πολέμου ἀπέδειχθη. *Idem.*

2. *Parricidæ honores detrahantur.*] Hoc colum superiori propè ἰσοσύλλαβον, atque iisdem fermè vocibus constat. in his duobus maximè positum est τὸ Ἐρυθμῶν harum acclamationum: quam venustatem eximie servatam in iis quæ dicta fuerunt in Commodum, & Dio scribit, & facillè quis inter legendum observet. *Idem.*

3. *Qui sanguini suo non pepercit.*] Propter occisam Lucillam, Anniam Faustianam, Claudium Pompejanum, alios; etiam de patre suspicio fuit multorum. *Idem.*

4. *Qui te occisurus fuit unco trahatur.*] In hanc sententiam multo plura dicta

sunt quàm hic referantur à Lampridio: neque enim Pertinaci soli gratulati sunt quòd Commodi manus evasisset, sed & optimo cuique senatorum. *Idem.*

5. *Exaudi Cæsar. Delatores ad Leonem, exaudi Cæsar.*] Melius ad hunc modum distinxeris: *Exaudi Cæsar, delatores ad leonem. Exaudi Cæsar, delatores ad leonem. Exaudi Cæsar, Speratum ad leonem.* *Salmat.*

6. *Speratum ad leonem.*] Quis hic Speratus? an aliquis delator, vel alius scelerum Commodi minister? imò, ut videtur, ipse Commodus. videtur hoc unum esse de gladiatoris cognominibus, quæ solitus assumere. aliquando scribebam *Spartacum*. *Casaub.*

Speratum ad leonem.] Quis hic Speratus aut unde sic dictus Commodus non nemo quaesivit. de Commodò sane heic sermo, sed cur sic dictus, omnia in incerto. legebam aliquando, *desperatum ad leonem.* desperatus autem est ὠδύβηλος. nam ita vocati, qui aliter confecto-

ter : fidei pratorianorum feliciter : cohortibus pratoris feliciter. Hostis statuas undique, parricidæ statuas undique. gladiatoris statuas undique. gladiatoris & parricidæ statua detrahantur. ¹ necator civium trahatur, parricidæ civium trahatur. gladiatoris statua detrahantur. Te salvo, salvi & securi sumus, ² verè, verè: modò verè, modò dignè, modò verè, modò liberè. Nunc securi sumus, delatoribus metum. Ut securi simus, delatoribus metum: ³ salvi simus, delatores de senatu. ⁴ Delatoribus fustem te salvo. ¹⁹ delatores ad leonem te imperante. delatoribus fustem. Parricidæ gladiatoris memoria aboleatur, parricidæ gladiatoris statua detrahantur. ⁵ Impuri gladiatoris memoria aboleatur : gladiatorem in spoliario. Exaudi Cæsar. carnifex unco trahatur. carnifex senatus more majorum unco trahatur. Sævior Domitiano, impurior Nerone, ⁶ sic fecit, sic patiat. Memoria innocentium serventur, honores innocentium restituas. ⁷ Rogamus, parricidæ cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver in spoliario ponatur. ⁸ Perroga, porroga, omnes censemus unco trahendum. Qui omnes occidit, unco trahatur. Qui omnem atatem occidit, unco trahatur. Qui utrumque sexum occidit, unco trahatur.

fectores dicebantur, qui ad bestias pugnabant & illis conficiendis operam suam locabant. quos $\omega\pi\delta\epsilon\sigma\lambda\alpha\varsigma$ inde appellabant, hoc est desperatos. & ita olim Christiani indigetati, quod sibi non parcerent atque animam libenter pro Deo suo ponerent. Lactantius de Justitia lib. v. qui Claudiano audaces. Speratus tamen possit esse nomen gladiatoris. Salmas.

1. Necator civium trahatur.] Sic & Pal. non mercator. Grut.

2. Verè, verè : modò verè, modò dignè, modò verè, modò liberè.] Sic & Pal. nofter, Idem.

3. Salvi simus, delatores de sinatu.] Scribe ut in regio, Salvi sumus. Delatores de sinatu. Casaub.

4. Delatoribus fustem te salvo, delatores] Distingue totum hunc locum: Nunc securi sumus, delatoribus metum : ut securi simus, delatoribus metum. ut salvi simus, delatores de sinatu, delatoribus fu-

stem. Te salvo delatores ad leonem. Te imperante; delatoribus fustem. Parricidæ, gladiatoris memoria aboleatur, &c. Salmasius.

5. Impuri gladiatoris memoria aboleatur.] Regius, Imperii gladiatoris optima sententia. sic apud Athenienses damnata archontum memoria scribebatur in Fastis A N A P X I A. Casaub.

Impuri gladiatoris.] Ita & Pal. non imperii. Grut.

6. Sic fecit, sic patiat.] Malo, ut in regio : sicut fecit, sic patiat. Casaub.

7. Rogamus parricidæ cad.] Placet distinctio regii : Honores innocentium restituas rogamus, &c. Idem.

8. Perroga, porroga.] Melius ut in regio, Perroga, perroga, omnes censemus. sic paulò post, De parricidæ refer, refer, perroga. Idem.

Perroga, perroga.] Sic melius codex regius & Pal. quam quod aliàs vulgg. praroga, praroga. Grut.

tur. Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. Qui templa spoliavit, unco trahatur. Qui testamenta delevit, unco trahatur. Qui vivos spoliavit, unco trahatur. Servis servivimus. Qui pretia vitæ exegit, unco trahatur. Qui pretia vitæ exegit & fidem non servavit, unco trahatur. Qui senatum vendidit, unco trahatur. Qui filiis abstulit hereditatem, unco trahatur. Indices de senatu, delatores de senatu. servorum subornatores de senatu. & tu nobiscum timuisti, omnia scis, bonos & malos nosti: omnia scis, omnia emenda, pro te timuimus. ² O nos felices te viro imperante. De parricida refer, refer, perroga, ³ præsentiam tuam rogamus. Innocentes sepulti non sunt. Parricidæ cadaver trahatur. Parricida sepultos eruit: parricidæ cadaver trahatur. Et quum ⁴ jussu ²⁰ Pertinacis ⁵ Livius Laurentis procurator patrimonii, Fabio Chiloni consuli designato dedisset, per noctem Commodi cadaver sepultum est. Senatus acclamavit; Quo auctore sepelierunt? Parricida sepultus eruatur, trahatur. ⁶ Cingius Severus dixit; Injustè sepultus est. ⁷ Quia pontifex dico, hoc collegium pontificum dicit. ⁸ Quoniam lata percensui, nunc convertar ad necessaria, ⁹ censeoque (quod is qui non nisi ad perniciem civium

1. Qui filiis abstulit hereditatem.] Regius, Qui hereditatem tulit. sic passim tulit pro abstulit. Casaub.

2. O nos felices te viro imperante.] Regius, Omnes felices. malim etiam, te viro & imperante. Idem.

O nos felices te viro imperante.] Nihil abit ab hac scriptura Pal. Grut.

3. Præsentiam tuam rogamus.] Doctis viris placebat sententiam. Casaub.

4. Jussu Pertinacis.] Non absunt ista à Palatinis. Grut.

5. Livius Laurentis procurator patrimonii.] Regius, Larcnsis. optimè judicio meo & verissimè. Hic ille est Larenis, dipnosophistarum cœnis decantatissimus, quæsitus diu nobis, beneficio regii codicis tandem hic repertus. Λαυρήσιος, Larenis. aliter Græcè non poterat offerri. Casaub.

Livius Laurentis.] Sic quoque Palat. ideoque nihil sum ausus mutare. Grut.

6. Cingius Severus dixit.] Videtur

esse Africæ proconsul, is qui Cincius Severus nominatur Tertulliano in libro ad Scapulam. Casaub.

7. Qui Pontifex.] Maluerim qua, ut habet Palatinus. Grut.

8. Quoniam lata percensui, convertar ad necessaria.] Palatinus habet: Quoniam letam percensui. Lego: Quoniam leta nuper censui, nunc convertar ad necessaria. De qua emendatione nemo dubitaverit, quin sit vera. Salmf.

9. Censeoque (quod is qui in.) Fortasse verius sublatis parentheseos notis, quas is qui non nisi. atque ita præstantissimus emendabat. Casaub.

Censeoque (quod is qui non nisi.) Palat. & vet. editio: Censeo quæ is qui non nisi. Scribendum procul dubio: Censeo quas is, qui non nisi ad perniciem civium & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni cœgit, abolendas statuas. Salmf.

Censeoque (quod is qui, &c.) Palat. censeo.

civium & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni cœgit) abolendas statuas: quæ undique sunt abolendæ, nomenque ex omnibus privatis publicisque monumentis eradendum: mensesque his nominibus nuncupandos quibus nuncupabantur quum primum illud malum in rempub. incubuit.

censio, quæ is qui, &c. ut omnia videantur bene habitura, si rescribatur: censio, quæ is qui numquam nisi ad perniciem ci-

vium, & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni cœgit, abolenda. statua, quæ undique sunt, abolendæ, &c. Grut.

JULII CAPITOLINI PERTINAX IMPERATOR.

PUBLIO HELVIO PERTINACI, pater libertinus Helvius Successus fuit, ³ qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis, quod pertinaciter eam rem gereret, ⁴ imposuisse fertur. ⁵ Natus est Pertinax in Apennino ⁶ in villa Martis. Equus pullus

3. JULII CAPITOLINI.] Et hanc vitam Spartiano asserunt vetera excerpta Palatina. Si mei itaque judicii res sit, non dubitem omnes superiores vitas & hanc quoque Pertinacis uni Spartiano assignare. *Salmas.*

2. PUBLIO HELVIO PERTINACI pater libertinus.] Fortasse, pater Ligur. Ipse Pertinax Dionis *Αιζ* dicitur propter parentem Liguram, ut suspicamur nos. *Casaub.*

3. Qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis.] Helvius Successus Pertinacis pater cum costilicium in Liguria tabernam exercens mediocres opes consecutus esset, filium literas curavit docendum, ὅσπερ ἀποζῆναι ἀπ' αὐτῶν, inquit Dio. hoc est, ut vel docendis literis, vel causis agendis rem faceret. filius vero contra patris voluntatem paternam negotiationem continuare in maluit: neque ab ista sententia diu potuit dimoveri. ab hac igitur pertinacia Pertinacis cognomen patris auctore est nactus. *Idem.*

Qui filio nomen ex continuatione li-

gnariæ negotiationis.] In continuatione rei alicujus esse dicitur, qui pertinaciter, & incessanter illi rei dat operam, nec usquam demovetur à studio semel instituto, sed unum illud agere attente & continuo absque ulla intermissione. ut heic *continuatio lignariæ negotiationis*, unde cognomentum Pertinacis adhaesit Publio Helvio à patre impostum. sic supra, *continuatio libidinis*, de Commodo, qui assidue libidini dabat operam. *Salmas.*

4. Imposuisse fertur.] Palatinus & edirio Mediolanensis: *imposuisse fatetur*: id est declarat, significat. Florus: *Quos ex alio caelo venire color fatebatur*. *Idem.*

5. Natus est Pertinax in Apennino in villa Martis.] Quia inferius vada Sabatia nominantur, scripserunt nonnulli Martis villam ubi natus Pertinax, ad vada Sabaria fuisse olim sitam. ex Dione potius statuas, Albæ Pompeiæ fuisse vicinam. dubito, num Martis villa illa sit quam Donatus statuit in via Appia. *Casaub.*

6. In villa Martis.] Palatinae membranz,

pullus ea hora qua natus est, in tegulas ascendit, ¹ atque ibi breviter commoratus, decidens expiravit. Hac re pater motus ad Chaldæum venit. Qui ² quum illi futura ingentia prædixisset, ³ stipem se perdidisse dixit. ⁴ Puer literis elementariis & calculo imbutus, datus etiam Græco grammatico, ⁵ atque inde Sulpitio Apollinari, post quem idem Pertinax grammaticen professus est. ⁶ Sed quum in ea minùs quæstus proficeret, ⁷ per Lollianum Avitum consularem virum, patris patronum, ducendi ordinis dignitatem petiit. Dein præfectus cohortis ⁸ in Syria profectus, T. Aurelio imperatore à præside Syriæ, ⁹ quòd sine diplomatibus cursum usurpaverat, pedibus ab Antiochia

branzæ, in villa matris; nec aliter ejusdem bibliothecæ Excerpta sic & post meminit villa paterna, in Liguriâ constituta. *Grut.*

1. *Atque ibi breviter commoratus decidens expiravit.*] Palatinus & vet. ed. *Atque ibi breviter commoratus decidit expiravit.* Scribe: *Decidit & expiravit.* Salmas.

2. *Quum illi futura ingentia prædixisset.*] Sic in vita Severi: *Tunc in quadam civitate Africana quum sollicitus Mathematicum consulisset, positaque hora ingentia vidisset Astrologus.* Idem.

3. *Stipem se perdidisse dixit.*] Quia conscius suæ tenuitatis magna pollicenti Chaldæo fidem habebat nullam: ideo stipem se ait perdidisse quam genethliaco dederat. *Casaub.*

4. *Puer literis elementariis & calculo imbutus.*] Litteras primas elementarias vocavit, ad differentiam earum litterarum quas qui tenent litterati & eruditi vocantur. unde & *homo multarum litterarum*, pro multificio Latinis dictus: Horatius:

— *pueris dant crustula blandi*

Doctores, elementa velint ut discere prima.

Litteras etiam vocant authores absolute elementa ista prima quibus imbuuntur pueri. unde & *litteratores* qui litteras illas docent, qui & *γραμματισται*

Græcis, Latinius etiam *calculones*, aut *cauculones*, ut in vetustis libris scribitur, vetus Epigramma:

— *docendam suscepit cauculo pubem.* Salmas.

5. *Atque inde Sulpicio Apollinari.*] Ille est aut ejus filius, de quo multa apud A. Gellium. *Casaub.*

Atque inde Sulpitio Apollinari.] Is omnino est Sulpitius Apollinaris, de quo tam multa apud Agellium. nec enim potest ejus esse filius. sed mirum heic non *Sulpitio* sed *Sulpio*, diserte scriptum extare in optimo Palatino. *Salmasius.*

6. *Sed cum in ea minus quæstus proficeret.*] Videri queat vox ultima ab librario. planè si absit, nihil defuerit sententiæ. *Grut.*

7. *Per Lollianum Avitum consularem virum.*] Consul fuit sub Pio. is ipse est de quo Apuleius in Apologia, & quem Victor hic Lollium Gentianum vocat, per errorem. *Casaub.*

8. *In Syria.*] *In Syriam.* Idem.

9. *Quod sine diplomatibus cursum usurpaverat.*] *Diplomata* passim apud veteres, quæ recentioribus evectiones, tractoria & combina. quorum trium vocabulorum eadem pæne ratio. nam *combina*, sunt litteræ quæ dabantur à principe ad combinanda publica animalia, & cursum usurpandum. *combina* pro combi-

2° ad legationem suam iter facere coactus est. Bello Parthico industria sua promeritus, 2° in Britanniam translatus est ac retentus. Post in Mœsia 3° rexit alam, deinde 4° alimentis dividendis in via Æmilia procuravit. Inde classem Germanicam rexit. Mater eum usque in Germaniam profequuta est, ibique obiit. cujus etiam sepulcrum stare nunc dicitur. 5° Inde 6° ad ducenûm H-S stipendium translatus in Daciam,

combinatione. *combinare* autem proprie est $\kappa\epsilon\iota$ δύο ζυγνύειν. ut *conquaternare*, $\kappa\epsilon\iota$ τρισαεγ. optima Glossa: *combinat*, ζυγνύει, σωάπτει. *combinat* igitur pro *combinatio*, est evectio vel combinandorum animalium publicorum & iungendorum ad curram copia & facultas. vel sic potius *combinat* est σωθήμα. nam *combinare* est σωδύειν. hinc *combinatio* σωδύασμός. ἀπὸ σωδύασμῶς aliquid facere, idem est quod ἀπὸ τῆ σωθήματ. ex compacto, ex composito. *Salmas.*

1. *Ad legationem suam iter facere.*] *Legio*, *ad legionem suam*. non enim legatus fuit cum Pertinax, sed præfectus cohortis. *Casaub.*

Ad legationem suam iter facere coactus est.] Ita libri sine ulla varietate. nam ejusmodi cohortium & legionum præfecturas, *legationes* etiam vocabant, & legatos qui cohortibus aut legionibus præerant. hinc *legationes militares*, infra: si legatus legionis dicebatur, quidni & legatio? *Salmas.*

Ad legationem suam iter facere, &c.] Haud aliter quoque *Palat.* benè tamen *Casaubonus*, *ad legionem suam*. *Grut.*

2. *In Britanniam.*] *Legio* ex regio, in *Bithyniam*. nam ex Syria in *Bithyniam* translatus est; deinde in *Mœsiam*, ut statim sequitur. *Casaub.*

3. *Rexit alam.*] *Optimus Palatinus* & excerpta *Spartiani*: *rexit halam*. *Hala* pro *ala*. nam ita etiam scribebant. *Salmasius.*

4. *Alimentis dividendis in via Æmilia procuravit.*] Sequitur non longè: *Accepto successore alimentorum ei cura mandata*

est. sed eam curam *Pertinax* in Urbe sustinuit, ætate jam provecta, post multos & magnos honores: istam quæ hic commemoratur, juvenis adhuc obiit per oppida & vicos ad viam Æmiliam hinc inde sitos. *Casaub.*

5. *Inde ad ducenûm H-S stipendium translatus in Daciam.*] Ita scripti: vulgè: *ducentorum*. Vide *Jacob. Cujac.* ad legem primam *Cod. De exactationibus tributorum*. *Idem.*

6. *Ad ducenûm HS stipendium translatus in Daciam.*] Nihil mutant libri. & nihil sane mutandum. sic enim loquebantur, *procurator ad ducenasestertia*. id est *procurator ducenarius*. & *procurator ad sexagena*, qui *sexagenarius*. *Procuratores* igitur *ducenarii* à *ducentis sestertiis*, quæ stipendii nomine accipiebant. in veteri inscriptione *Anquaræ Hispan. II. ITEM. PRO. AVG. PROV. BAETI. AD. DUCEN. ACCIPIENDA*. id est, *Procuratori Augusti Provinciae Baticæ ad ducena accipienda*. Idem est ac si dixisset, *procuratori ducenario*. Sic enim plerumque dicebant, *duccena*, *centena*, non adjectis sestertiis. sic hoc loco *Pertinax*, qui ad *ducentorum sestertium stipendium* dicitur translatus in *Daciam*, *procurator ducenarius Daciæ factus* intelligi debet. at *ducenaria dignitas*, ejus est qui *duccena stipendii nomine* accipiebat. *duccena dignitas*, in militia alia erat, & ab alia origine, sicut & *centena*. nam *centena dignitas* ejus est qui *centum homines* ducebat. *centenaria* vero illius qui *centena sestertia* in *salarium* accipiebat. *Salmas.*

Ad ducenûm sestertium stipendium.] *Pal. sestertiorum*. *Scaliger* ad *Manilium* monuit,

Daciam, ¹ suspectusque Marco ² quorundam relatu, ³ à partibus remotus est: ⁴ & postea per Claudium Pompeianum generum Marci, quasi ⁵ adjutor ejus futurus, ⁶ vexillis regendis ascitus est. In quo munere approbatus, lectus est in senatum. Postea iterum re bene gesta, prodita est factio quæ illi concinnata fuerat: Marcusque imperator, ut compensaret injuriam, prætorium eum fecit, ⁷ & primæ legioni regendæ imposuit: statimque Rhetias & Noricum ab hostibus vindicavit. Ex quo eminente industria, studio Marci imperatoris ⁸ cos. est designatus. Extat oratio

monuit, restituendum, ad ducenarium stipendium, &c. qui videatur. *Grut.*

1. *Suspectusque Marco, quorundam relatu, à partibus remotus est.*] Pal. non habet dictionem *relatu*, sed *suspectusque à Marco quorundam à partibus, &c.* Idem.

2. *Quorundam relatu.*] An *delatu*? factio enim fuit quorundam, mox prodita, ut subjicitur. *Casaub.*

Quorundam relatu remotus à partibus.] Aliquid heic hæere vitii sum semper suspicatus. Palatinus vocem *relatu* non agnoscit. hinc optima recte legendi occasio: *Suspectusque Marco, quorundam partibus remotus est.* Vel etiam *quorundam à partibus*, hoc est per partes quorundam, vel quorundam factione. partes enim semper pro factione. partes igitur quorundam suspectum Marco fecerunt Pertinacem, atque ideo remotus est. *Salmas.*

3. *À partibus remotus est.*] Hoc est, ab administratione reip. & ab illa statione quam tunc temperabat. *Casaub.*

4. *Et postea per Claudium Pompeianum.*] Quem virum præcipuo cultu semper coluit Pertinax, ut ex Dione constat. *Idem.*

5. *Adjutor ejus futurus.*] Melius in Reg. *ei futurus.* Idem.

6. *Vexillis regendis ascitus est.*] Ut præesser cohortibus veteranorum ad signa retentorum. *Idem.*

Vexillis regendis ascitus est.] In exercitu Romano semper legiones & auxilia fuisse notius quam ut dici de-

beat. auxilia in cohortes divisa, cohortes in vexilla. itaque cohortes semper de auxiliis, & vexilla de cohortibus. sic vexilla sunt auxilia. Livius lib. xxxix. *Quattuor millia militum amissa & legionis secundæ signa tria, undecim vexilla socium nominis Latini.* Tacitus Hist. l. i. r. vexillarios è cohortibus vocat, ut distinguat à vexillariis legionum. at vexillarii è cohortibus sunt auxiliarii. Antonino *vexillarios è cohortibus & partem equitum ad invadendam Italiam rapienti comes fuit Arrius Varus.* Vexilla igitur hoc loco auxilia sunt intelligenda: & Pertinax qui regendis vexillis ascitus esse dicitur, dux vexillorum vel auxiliorum præpositus intelligi debet. at vexilla aut vexillarii cum de veteranis dicuntur sub signo ac vexillo retentis, nunquam vexillarii aut vexilla sunt simpliciter, sed vexillarii legionum. ut *tertiæ decimæ legionis vexillum* apud Tacitum. de quibus nos alibi fusius. *Salmas.*

7. *Et primæ legioni regendæ imposuit.*] Legiones primæ erant plures: sed cognominibus distinguebantur. Prima Italica Neronis, prima Adjutrix Galbæ, & prima Minervia Domitiani. *Casaub.*

8. *Cos. est designatus.*] Inter suspectos: gessitque absens, collega Didio Juliano, qui ei successit. nam consul ordinarius ante ultimum Commodi annum non fuit. & tamen hunc quoque consulatum invidiosum Pertinaci apud multos fuisse, ob sordidam originem, declarat Dio in vita Marci. *Idem.*

etiam in Liguria exercuerat. Sed posteaquam in Liguriam venit, multis agris coemptis, tabernam paternam ¹ manente forma priore, infinitis ædificiis circumdedit: fuitque illic per triennium & mercatus est per suos servos. Occiso sanè Perenni, Commodus Pertinaci satisfecit, ² eumque petiit ³ per literas ut ad Britanniam proficisceretur: profectusque milites ab omni seditione deterruit, quum illi quemcumque imperatorem vellent habere & ipsum specialiter Pertinacem. Tunc Pertinax malevolentia notam subiit, quòd dictus est in simulasse apud Commodum affectati imperii Antistium Burrum, & Arrium Antoninum. ⁴ Et seditiones quidem contrà ipse compefcuit in Britannia: verùm ingens periculum adiit: seditione legionis penè occifus, certè inter occifos relictus. quam quidem rem idem Pertinax acerrimè vindicavit. Denique postea veniam legationis petiit, dicens sibi ob defenfam disciplinam infestas esse legiones. Accepto successore, alim⁴entorum ei cura mandata est, ⁵ deinde proconsul Africæ factus est. In quo proconsulatu multas seditiones perpeffus dicitur, ⁶ vaticinationibus earum quæ de templo Cælestis emergunt. Post hoc præfectus urbi factus: in qua præfectura post Fuscianum hominem severum, Pertinax mitissimus & humanissimus fuit, ⁷ & ipsi Commodo plurimum placuit, ⁸ quia ille esset iterum, quum Pertinax factus est.

¹ Tunc

1. Manente forma priore.] Scripti, *ser-tuna*, contra auctoris mentem. *Casaub.*

2. Eumque petiit per literas.] *Petere aliquem* pro rogare. *Idem.*

3. Per literas ut ad Britanniam proficisceretur.] *Vox ad non* visitur in Palatin. à manu primâ, ut nec pronomen per. *Grut.*

4. Et seditiones quidem contra ipse, &c.] *Legè: Et seditiones quidem contra se compefcuit in Britannia: verum ingens periculum adiit. contra se pro contra eum, nempe Commodum. sic suum pro ejus.* Britanni enim contra Commodum imperatorem eligere volebant: quam sedi-

tionem compefcuit Pertinax. *Salmas.*

5. Deinde proconsul Africæ factus est.] *Proconsule. Idem.*

6. Vaticinationibus earum quæ de templo Cælestis emergunt.] *Idem in vita Macrini, Vates Cælestis apud Carthaginiensæ des repleta solibat vera canere. Casaub.*

7. Et ipsi Commodo plurimum placuit, qui ille esset iterum, cum Pertinax.] *Non dubito deesse hic aliquid, & fortasse etiam pluscula verba: quantumvis membranæ veteres vitium dissimulant. Idem.*

8. Quia ille esset iterum, quum Pertinax est factus.] *Palatinus cum prima editione: Quia illi esset iterum, quum Pertinax*

Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit. Commodus autem interempto, Lætus præfectus prætorii & Electus cubicularius² ad eum venerunt ut eum confirmarent, atque in castra duxerunt. Illic Pertinax milites alloquutus est. ³ Donativum promisit, ingeri sibi imperium à Læto & Electo dixit. Fictum est autem quòd morbo esset Commodus extinctus, ⁴ quia & milites, ne tentarentur, pertimescebant. Denique à paucis primùm est Pertinax Imperator appellatus. Factus est autem sexagenario major imperator, ⁵ prid. Cal. Januarias. De castris nocte quum ad senatum venisset, & ⁶ cellam curiæ jussisset aperiri, ⁷ neque inveniretur ædituus, in templo Concordiæ refedit. Et quum ad eum Claudius Pompeianus gener Marci venisset, casumque Commodi lacrymasset, eum hortatus est Pertinax ut imperium sumeret: sed ille recusavit, quia jam imperatorem Pertinacem videbat. Statim ergo omnis magistratus cum

con-

max est factus. hunc locum non capio. Salmas.

Quia ille esset iterum, cùm Pertinax factus est. Pal. illi, item es. locus proculdubio mendosus. Grut.

1. Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit. Si de conjuratione Marcæ & Lati & Electi qui Commodum non interemerunt, sentit Capitolinus, haud dubiè fallitur. nam Pertinax de consilio rescivit nihil quicquam. adi ad Herodianum. Julianus tamen imperator idem scribit cum Capitolino. Casaub.

2. Ad eum venerunt ut eum confirmarent. Scribe: Commodus autem interempto, Lætus præfectus prætorii & Electus cubicularius, ad eum venerunt, & eum confirmarunt, atq; in castra duxerunt. Salmas.

3. Donativum promisit. In singulos denarium trina millia: sive aureos hodiernos circiter ccc. Casaub.

4. Quia & milites ne tentarentur pertimescebant. Ait & milites, quia & Pertinax ad quem prius venerant Lætus &

Electus, diu ne tentaretur timuit: neque Commodi cædem prius credidit, quàm per suorum unum explorasset, cui cadaver est ostensum. Idem.

5. Pridie Cal. Januarias. Regius, Kalendis Januariis. idque verissimum est. nam Commodus occisus est pridie Calendas: noctis autem illius pars multò maxima præterierat priusquam in Castra adductus Pertinax à prætorii militibus salutaretur Imperator: neque multò antè quàm illucesceret, imperium illi in senatu confirmatum. Kalendis igitur acta, quæ post mediam noctem gesta. Idem.

Prid. Kal. Januarias. Ita Pal. sed compendio scripturæ tali. P. KAL. JAN. Grut.

6. Cellam curiæ. Cella veteribus quæ capella amissa Latinitate dicta est, *voû-dion*, facellam. Semper autem cellam Curiæ prius quàm Curiam ingrediebantur, ex Augusti præcepto. Casaub.

7. Neque inveniretur ædituus. Sic etiam fere Pal. *aditus* nimirum. nam malè vulgè *aditus*. Grut.

consule ad curiam venerunt, ingressumque ¹ Pertinacem nocte imperatorem appellaverunt. Ipse autem Pertinax ⁵ post laudes suas à consulibus dictas, & post vituperationem Commodi acclamationibus senatus ostensam, egit gratias senatui, & præcipuè Læto præfecto prætorii, quo autore & Commodus interemptus & ipse imperator est factus. Sed quum Læto gratias egisset Pertinax, Falco consul dixit, *Qualis imperator es futurus, hinc intelligimus quid Lætum & Martiam ministros scelerum Commodi post te videmus.* cui Pertinax respondit, ² *Juvenis es consul,* ³ *nec parendi scis necessitatem. Paruerunt inviti Commodi, sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint ostenderunt.* Eadem die qua Augustus est appellatus, ⁴ & Flavia Titiana uxor ejus Augusta est appellata. His horis quibus ille in Capitolium vota solvebat, ⁵ primus sanè omnium ea die qua Augustus est ap-

1. *Pertinacem nocte imperatorem appellaverunt.*] Dio ait, *νυκτὸς ἐπὶ βῆσος.* hoc est, appetente die, ut modò dicebamus. Casaub.

2. *Juvenis es consul, nec parendi scis necessitatem.*] Palatinus *necessitates.* non pejus, si non melius. & necessitas profectò plurimum nos cogit. Verùm nos de hac necessitate plura, ad Taciti illud: *Ille nihil ex his sponte susceptum, sed Principi paruisse defendebat.* l. xiiii. Ann. c. 43. Gru.

3. *Nec parendi scis necessitatem.*] *Necessitates.* Palatinus. Salm.

4. *Et Flavia Titiana uxor ejus Augusta est appellata.*] Decreto senatus Augusta est appellata: sed eum honorem ab ea recipi noluit Pertinax. Cæterùm totus locus in vulgatis perturbatus, concipiendus hoc modo: *Eadem die qua Augustus est appellatus, & Flavia Titiana ejus uxor est appellata, eis horis quibus ille in Capitolio vota solvebat: prima sanè omnium ea die, qua Augustus est appellatus. Etiam patris patriæ nomen recepit.* Casaub.

Et Flavia Titiana uxor ejus Augusta est appellata. His horis.] Perturbatus hic locus, sic eum constitue: *Eadem die qua*

*Augustus est appellatus, his horis quibus ille in Capitolium vota solvebat. Primus sanè omnium ea die qua Augustus est appellatus, etiam patris patriæ nomen recepit, nec non simul etiam imperium proconsulare, nec non jns quartæ relationis. quod ominis loco fuit Pertinaci. De Pertinace accipiendum, cui etiam omni fuere istæ omnes simul & ἀθροῦς congestæ cum Augusti nomine appellationes. primus igitur omnium eo die quo est Augustus appellatus, etiam patris patriæ recepit, & alias quæ sequuntur appellationes. cum alii id differrent, nec nisi sero susciperent, ut de Anronino Pio tradit Capitolinus: *Patris, inquit, patriæ nomen delatum à senatu quod primo distulerat, cum ingenti gratiarum actione suscepit.* Non mirum igitur, si præceps ista honorum continuatio visâ est omniâ fuisse Pertinaci, quam & in Alexandro Severo excusare nititur, ut insolentem & inusitatam Lampridius his verbis: *Accepit imperium quum ante Casar à senatu esses appellatus, &c.* Salm.*

5. *Primus sanè omnium ea die qua Augustus, &c.*] Nihil abit ab hac scriptura Palatinus: neque temerè accesserim ali-

est appellatus, etiam patris patriæ nomen recepit: ¹ necnon simul etiam imperium proconsulare, ² necnon jus quartæ relationis, quod omnis loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Pertinax profectus, quod tunc vacuum erat, quia Commodus ³ in Vestilianis occisus est, petenti signum prima die tribuno dedit, *Militemus*, exprobrans utique segnitiam temporum superiorum: quod quidem ⁶ etiam antè in omnibus ducatus dederat. Exprobrationem autem istam milites non tulerunt, statimque de imperatore mutando cogitarunt. ⁴ Ea die etiam ad convivium magistratus & proceres senatus rogavit, quam consuetudinem Commodus prætermiserat. Sanè quum postero Calendarum die statuæ Commodi dejicerentur, gemuerunt milites: simul quia iterum signum idem dederat imperator. Timebatur autem militia sub sene imperatore. Denique tertium Nonarum diem Votis ipsis milites Triarium Maternum Lascivium, senatorem nobilem, ducere in castra voluerunt, ut eum rebus Romanis imponerent: sed ille nudus fugit, atque ad Pertinacem in Palatium venit, & post ex urbe discessit. Timore sanè Pertinax coactus, omnia quæ Commodus militibus & veteranis dederat, confirmavit. ⁵ Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, quod jam sponte inierat. Quæstionem majestatis penitus

aliorum emendationibus, cum eis contradicat nexus verborum sequentium. *Grut.*

1. *Necnon simul etiam imperium proconsulare.*] Mirum nihil. nam & proconsulare imperium, & tribunitia potestas necessàriò coherent majestati imperatoris. *Cassab.*

2. *Necnon jus quartæ relationis, quod omnis loco fuit Pertinaci.*] Jus relationis, quod Augustis solitum attribui, exposuimus ad Suetonium, libro primo: cæterum omen præcipuum sine controversia in eo fuit, quod contra consuetudinem omnes Augustorum honores ita simul & *αθροως* in Pertinacem essent congesti. citò enim peritu-

rum illum augurati sunt, qui sic repente ac confertim omnia nactus esset, quæ multis annis priores principes meruissent. *Idem.*

3. *In Vestilianis.*] In ædibus Vestilianis, ubicunque princeps, ibi aula. *Idem.*

4. *Ea die etiam ad convivium magistratus & proceres senatus rogavit.*] Ea dies, fuit Calendarum anni novi: quam ludis, jocis, munusculorumque misitationibus atque omni genere festivitatum celebrabant Romani. *Idem.*

5. *Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, quod.*] Dixit in senatu. verba Pertinacis referunt Herodianus & Dio. *Idem.*

penitus tulit cum jurejurando. Revocavit etiam eos qui deportati fuerant crimine majestatis, ¹ eorum memoria restituta qui occisi fuerant. ² Filium ejus Pertinacem senatus Cæsarem appellavit. Sed Pertinax nec uxoris Augustæ appellationem recepit, & ³ de filio dixit, ⁴ *Quum meruerit.* ⁵ Et quum Commodus ⁶ allectionibus innumeris prætorios miscuisset, senatusconsultum Pertinax fecit, jussitque eos qui præturas non gessissent, sed allectione accepissent, post eos esse qui verè prætores fuissent. Sed hinc quoque grande odium sibi multorum commovit. ⁷ Census retractari jussit: ⁸ delatores vinctos graviter puniri jussit, & tamen molliùs quàm priores imperatores unicuique dignitati, si delationis crimen incurreret, pœnam statuens. Legem sanè tulit ⁹ ut testamenta priora non priùs essent irrita quàm alia perfecta essent, neve ob hoc fiscus aliquando succederet. ¹⁰ Ipseque professus est nullius se aditu-

rum

1. *Eorum memoria restituta qui occisi fuerant.*] Contra legem Corneliani, quam & Cicero Consul propter publicam utilitatem firmavit. *Idem.*

2. *Filium ejus Senatus Cæsarem appellavit.*] Sic Pal. nam vulgg. infarcierant, *Filium ejus Pertinacem Senatus.* Grut.

3. *De filio dixit, Cùm meruerit.*] Suetonius de Augusto: *Numquam filios suos commendavit ut non adjiceret, Si mererentur.* Casaub.

4. *Cùm meruerit.*] Egregia vox, sed quâ usi etiam alii. Suetonius de Augusto cap. 56. *Numquam filios suos populo commendavit, ut non adjiceret, Si mererentur.* Vulcatius in vita Avidii cap. 2. f. Grut.

5. *Et quum Commodus allectionibus innumeris prætorios miscuisset.*] Membrana prætorias miscuisset. prætorias enim allectiones dicuntur, quibus prætores alleguntur, ut senatorias quibus senatores. cum igitur ante Commodum alii honores allectione sumerentur, sola prætura non ita accipiebatur. Commodus autem aliis innumeris allectionibus etiam prætorias miscuit, non ali-

ter potuit aut debuit loqui Capitolinus. *Salmas.*

6. *Allectionibus innumeris prætorios miscuisset.*] Malè scripti, *prætorias.* Prætorii sunt senatores prætura functi, vel ornamentis prætorias donati: quod solitum fieri ab imperatoribus; sed cum judicio, & pro meritis in Remp. Commodus verò adulatores & voluptatum ministros inter prætorios adlegerat, ut loquitur Plinius in epistolis. *Miscere,* pro inquinare. Græci dicunt *ἡγοῦσθαι.* Sed præstat referre ad ordinem sedendi. *Casaub.*

7. *Census retractari jussit.*] Istæ sunt censuarie liberalitates, de quibus ad Hadrianum Spartiani. *Idem.*

8. *Delatoris vinctos.*] Regius, *certos.* probo. Petrus Faber *convictos:* quod idem est ac certos. *Idem.*

9. *Ut testamenta priora non priùs essent irrita quàm alia perfecta essent.*] Justinianus Institutionum libro secundo, titulo XVI. *Idem.*

10. *Ipseque professus est, nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione.*] Justinianus ibidem: *Eadem oratione expressit.*

rum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, ¹ aut lite perplexa, ² aut legitimi heredes, & necessarii privarentur: addiditque senatusconsulto hæc verba, ³ *Sanctius est P. C. inopem remp. obtinere, quam ad divitiarum cumulum* ⁴ *per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire.* Donativa & congiaria quæ Commodus promiserat, solvit. Annonæ consultissimè providit. ⁵ Et quum ⁶ tantam pecuniam ærarii haberent, ut præter decies H-s non se invenisse fateretur, ⁷ coactus est ⁸ ea exigere quæ Commodus indixerat, contrà quàm professus fuerat. Denique aggressus eum ⁹ Lollianus Gentianus consularis, quòd contrà promissum faceret, necessitatis rationem accepit. Auctionem rerum Commodi habuit, ita ut & pueros & concubinas vendi juberet, exceptis iis ¹⁰ qui per vim Palatio videbantur

sit, non admissurum se hereditatem ejus, qui litis causa principem reliquerit heredem, &c. Idem.

1. *Aut lite perplexa.*] Taciti lib 11. Ann. cap. 48. *Neque hereditatem cujusquam adit, nisi cum amicitia meruisset. ignotos, & aliis insensos, eoque Principem nuncupantes, procul arcebat. Grut.*

2. *Aut legitimi.*] Ut leg. Casaub.

Aut legitimi heredes & necessarii privarentur.] Lege, ut, hoc modo: *Ipseque professus est nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi heredes, & necessarii privarentur. Salmas.*

3. *Sanctius est P. C. inopem remp. obtinere.*] Scribe: *Satius est P. C. inopem remp. obtinere quam ad divitiarum cumulum per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire. Idem.*

Sanctius est, Patres Conscripti.] Palat. prius habuit: *Statius est,* ut apparet restituendum, *Satius est.* nam *Sanctius* sanè minus heic quadrat. Grut.

4. *Per discrimina atque.*] Malim tamen, *per hujus modi crimina.* vel ut amplissimo Fabro videbatur, *per ista crimina.* Casaub.

Per discrimina atque dedecoris vestigia.] Idem Palatinus, *per discriminum*

atque dedecorum vestigia. quomodo olim editi; nec displicet. quippe Princeps ditatus artibus malis, & discrimen subit, & dedecus. tot enim sibi fecit hostes, quot reddidit pauperes. Grut.

5. *Et quum tantam pecuniam ærarii haberet.*] Lege: *Et quum tanta penuria ærarium haberet.* Ad verbum enim ex Dione: *Τοσούτη ἡ ἀρχὴ τότε τὸ βασιλεὺς εἶχεν ἀρχηραλίας.* Salmas.

Et cum tantam penuriam ærarii haberet.] Postulabat hanc scripturam ipsa sententia: sicque emendatum in Pal. nostro. legebatur prius, *pecuniam.* Gruterus.

6. *Tantum pecuniam.*] Scribe *penuriam,* non *pecuniam.* Casaub.

7. *Coactus est ea exigere quæ Commodus indixerat.*] Ita quoque Palat. & rectè. nam aliorum *indulserat,* eodem redit, estque adhuc lenius. Grut.

8. *Ea exigere quæ Commodus indixerat.*] Regius, *indulserat:* & scribendum sic. Casaub.

9. *Lollius Gentianus.*] Est is qui ultimo Severi anno Consul fuit cum Basso. assentior enim Onuphrio, quem consule. Idem.

10. *Qui per vim Palatio videbantur inserti.*] Hi sunt quos ex nobilitate Commodus

bantur inferti. Et de his quos vendi jussit, multi postea reducti ad ministerium, oblectaverunt senem, qui per alios principes usque ad senatoriam dignitatem pervenerunt. ¹ Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes, proscripsit ac vendidit. Cujus nundinationis pecuniam quæ ingens fuit, ² militibus donativo dedit. A libertis etiam ea exegit quibus Commodus vendente ditati fuerant. Auctio sanè rerum Commodi in his insignior fuit. ³ Vestis subtegmine serico aureis filis insignior, per tunicas penulasque, lacernas & ⁴ chirodotas Dalmatarum ⁵ & cirratas militares, * purpureasque chlamydes Græcicas atque

modus forma disceptatrice collegerat. *Idem.*

1. *Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes.*] Scribe cum eruditissimo Petro Fabro, *præferentes.* *Idem.*

2. *Militibus donativo dedit.*] Addit Dio & populo congiarium datum, sed oppidò tenue, denarios singulis centenos; cum prætorianis darentur trina millia denarium. *Idem.*

3. *Vestis subtegmine serico aureis.*] Antiquissimus mos est *subtegmen* scribere pro *subtemen*: ita enim scriptum invenies apud Tertullianum, Hieronymum, Augustinum, aliosque. Falluntur qui initio libri De pallio corrigunt, de *subtegminis studio*, & de discrimine inter voces *subtegmen* ac *subtemen* argutantur. *Idem.*

Vestis subtegmine serico, filis aureis insignior, per tunicas.] Nihil certius commendatione Casauboni: *Vestis subtegmine serico, filis aureis, insigni opere.* Sed heic notandum, quod ille prætermisit, *subtegmen*, vel *subtemen*, pro *stamine*. veteres contra *stamen*, & *subtemen* sic distinxere, ut *stamen* esset, qui Græcis *στῆμων*, *subtemen* idem cum trama quam iidem Græci *κεχλυ* vocant. *fila* vero heic pro *subtemine*. hæ vestes igitur aureis filis & serico *subtemine* sunt, quas Græci *λευσπίνες* appellant. nam *πίν*, *subtemen*. vestes enim aureo *stamine* texti non posse notant veteres.

in vestibus igitur auro textis semper *subtemen* ex auro fuit. nam & cum vestibus auro intexi dicitur, non potest capi nisi de *subtemine*. proprie siquidem *subtemen* inferi, & immitti & intexi *stamini* dicitur, non contra *stamen* *subtemini*. *Salmas.*

4. *Chirodotas Dalmatarum.*] Dio in Commodus, *χειρῶν τὸν σιελῖν.* *Casaubonus.*

Chirodotas Dalmatarum.] Scribe *chirodotas*. Et putabam neminem ignorare *χειρῶν τὸν* debere scribi de tunica quæ *χειρῶν* habeat. *καρπῶν* etiam Græci vocant, quod usque ad *καρπῶν* manus pertingant. *Salmas.*

5. *Et cirratas militares.*] Cirratas militares censemus cum Josepho Scaligero, esse *chlamydes hirtas*, quarum in Severo & Alexandro habetur mentio apud Spartianum & Lampridium. Hoc putamus verius, quàm ut scribatur *cirratas*, vel *citrosas*. *Casaub.*

Et cirratas militares.] Duplicem possumus sententiam induere *cirratas* istæ militares. nam aut erunt *fimbriatæ*, aut *villosæ* & *hirtæ*. *cirri* enim *fimbrias* significant quæ per *extimam* vestis oram dependent: unde *tunicæ cirratæ* *Plædro*. *Cirri* autem sunt *fimbriæ*. *cirros* *καρῶν* interpretatur *vetus magister*. *cirratas* etiam possumus *villosas* interpretari, *καὶ ἀμφιμάλλες*, quas & *μαλλωτῶν* Græci vocant. veteres *Glossæ*:

atque castrenses, & ¹ cuculli Bardaici. ² Et toga arma-
que gladiatoria gemmis auroque composita, ³ & machæ-
ras Herculeas, & torques gladiatorias, ⁴ vasaque eluto au-
ro, ebore, argento, citroque composita, ⁵ atque etiam
¹ phal-

μαλλός, cirra, villus. μαλλωτός, villosus. hinc vestes bicirres quæ ab utraque parte cirros habent & villos. sed *cirratas* heic militares accipere magis debemus fimbriatas. *fibrum* Latini veteres quidquid esset extremum, aut in extremitate positum dicebant. hinc *fibra* & *fibria*, vestimentorum ora & jecoris extremitates partes, & radicum cirri. pro fibris fimbrias dixere posteriores. eodem modo quo *thesaurum* pro thesauro. *Salmas.*

* *Purpureasque chlamydes Græcicas.*] Chlamydes Græcicas præsertim militares purpureas fuisse, etiam Suetonius in Nerone scribit. Græci passim πορφυροβαφείς, ὀλοπορφύρεος vel ἀλεργίδας vocant. *Casaub.*

1. *Cuculli bardaici.*] Hoc est bardocuculli. ita enim vocantur & Martialis, & aliis. *Bardiacus* eidem ἀπαλῶς metri causa pro bardocucullus illo versu:

Lasi Bardiacus quid evocati:
nam ita meliores libri. & fortasse hic quoque *cuculli Bardiaci* scribendum. è Gallis Santonibus & Lingonibus Romanam miti solitos, ex eodem poeta constat. *Idem.*

Cuculli bardaici.] Veram hanc opinor esse scripturam, quia libri eam retinent, & confirmat ratio. nam *Bardiacus* à *Bardæus*, ut *archaicus* ab ἀρχαίου. *Bardæi* populi sunt Illyrici à quibus isti Bardaici cuculli. *Liburnicos cucullos* appellat Martialis, & nisi fallor Bardaicos intelligit. Bardaici cuculli militare gestamen. calceos etiam Bardaicos militum reperio appellatos. *Salmasius.*

Cuculli Bardaici.] Ita quoque Palatinus, non *Bardiaci*. Etiam in optimo ms. Palat. legitur illo Martialis versu lib. iv. Epigr. 3. *Lasi vardanicus quid evocati.* *Grut.*

2. *Et toga armaque gladiatoria.*] Mendum inesse voci *toga*, facile assentior doctissimo Petro Fabro, ac lego, & *saga ar.* *Casaub.*

Et toga armaque.] Nihil variat *Pal. Grut.*

3. *Et machæras Herculeas.*] Enses iis similes, quos pictores & poetæ Herculi tribuunt: nam & Commodus alter Hercules. *Casaub.*

Et machæras Herculeas.] Vetus editio: & *macheras Herculeas*. sic enim scribebant: *macheræ* & *maceræ*: & secundam ejus syllabam illius temporis poetæ correptam enuntiabant. *Salmas.*

4. *Vasaque eluto auro, ebore, argento, citroque composita.*] Elutum aurum est, probè purgatum. nam in auro purgando lavationibus multis opus, ut scimus è Strabone ac Plinio. in membranis corruptè *eludo*, forsàn placeat alicui vasa è ludo, dici τὰ ἐκ τῆς μονομαχίᾳς κηλεργίᾳς, id est gladiatoria. nobis non placet: nam si quid mutandum, scribam certa conjectura *electro*. vasa electrina habes etiam apud Paulum Jurisconsultum lege xxxi. De auro, argento. *Casaub.*

Vasaque eluto auro, ebore, argenti citroque composita.] *Vasaque* è ludo, auro, ebore, argento, citroque composita. Quod mirifice confirmat Dio, cuius hæc verba sunt: Σύμπαντα γὰρ ὅσα Κορμηθῶ ἐπὶ τε τραφῆ καὶ ἐς ὀπλομαχίαν ἢ καὶ ἐς ἀρμαθηλασίαν ἐκείλητο, ἐς τὸ πωλητήριον ἐξετέθη. Omnia igitur vasa è ludo, hoc est quibus in ludo utebantur Commodus, proseripit & vendidit Pertinax. *Salmas.*

5. *Atque etiam phallovitroboli.*] *Phallovitrobolos*, vel *phallovitrobelos* appellabat Commodus pocula quæ obscœnitatem illam figura sua referebant, quam Græci φάλλον, Latini *belum* vocabant. unde

¹ phallovitroboli ex materie eadem, ² & vasa Samnitica, calefactandæ resinæ ac pici ³ divellendis hominibus ⁴ ac levigandis: necnon vehicula arte fabricæ nova, perplexis ⁵ diversisque rotarum orbibus & exquisitis sedilibus, nunc ad solem declinandum, ⁶ nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem: & alia iter metientia horasque monstrantia, & cætera vitiis ejus convenientia. Reddidit præterea dominis eos qui se ex privatis domibus in aulam contulerant. Convivium imperatorium ex immenso ad certum revocavit modum: ⁷ sumptus etiam omnes Commodi

reci-

unde *monobeli* in Alagabalo. *belum* pro telo è Græco βέλῳ posterior ætas usurpavit, etiam extra fœditates istas. Si legas *phalloveretroboli*, erunt synonyma tria ad majorem obscœnitatem à flagitiosissimis propudiis conjuncta. juvat quòd non è vitro calyces li fuerunt; sed ex auro, ebore, argento. Non sine exemplo autem insaniam hanc insanivit Commodus. Plinius lib. xxxi r r. *In poculis libidines celare jubet, ac per obscœnitates bibere.* Juvenalis:

Vitreo bibit ille Priapo. Casaub.

Atque etiam phallovitroboli.] In antiquæ excusis legitur *phandovitroboli*. quam vocem quomodo explicem nescio. corruptam enim censo, nec rationem emendandi nunc video: quam præstat intactam sic relinquere, quam inepta vocabula heic comminisci biformia, quæ nec Græca sunt nec Latina. *Salmas.*

1. *Phallovitroboli.*] Palatin. *phando vitroboli*. Vulgata lectio bona esse potest. quamvis pocula ea non fuerint è vitro. sæpè enim re mutatâ, manet tamen nomen. sic *pyxides* dicimus, quamvis sint ex auro vel argento. *Grut.*

2. *Et vasa Samnitica calefactandæ resinæ.*] Athenæus libro xri. jure igitur Samnitica vasa appellata sunt quæ ad artem pertinerent, cuius auctores præcipui Samnites. *Casaub.*

3. *Divellendis hominibus ac levigandis.*] *Divellere* non aliud est quam *ἀγασσῆν* & discerpere. legendum ve-

ro, *devellendis*. *devellere* enim est vellere & depilare. *Salmas.*

4. *Ad levigandis.*] Palatinus: *ac libiginandis*. forte pro *leviginandis*. nam *levigare* & *leviginare* pro eodem. *Idem.*

5. *Diversisque rotarum orbibus.*] *Idem liber: diversisque rotarum orbibus.* *Idem.*

6. *Nunc ad spiritus opportunitatem, per vertiginem.*] Fit enim sæpè, ut inclusi in vehiculis vertigine tententur: qui auræ spiritu in vehiculum admissò, statim recreantur. *Casaub.*

Nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem.] Per vertiginem heic intelligit author, vehiculorum ipsorum vertiginem, quæ sic erant composita arte nova fabricæ, ut divisis & perplexis rotarum orbibus, per vertiginem flecti vertique possent nunc ad solem devitandum, nunc ad captandam auræ & spiritus opportunitatem. vertiginem igitur posuit pro versatilitate, si ita loqui liceat. ita autem apta vertebis & verticulis erant, ut nunc in partem qua sol esset, versari, nunc in aliam unde aura veniret, facile possent. *Salmas.*

7. *Sumptus etiam omnes Commodi reddidit.*] Hoc quid sit? lego cum Josepho Scaligero, *residit*. hoc est, ad soliti dimidium detraxit, ut statim sequitur. *Casaub.*

Sumptus etiam omnes Commodi reddidit.] Contrariam hæc authoris menti verba sententiam efficiunt. quin etiam illa quæ sequuntur contrarium manifesto suadent. Palatinus pro *reddidit*, ha-

recidit. ¹ Exemplo autem imperatoris quum ille parcius se ageret, ex omnium continentia vilitas nata est. Nam imperatorium sumptum, pulsus non necessariis, ad soliti
 9 dimidium detraxit. ² Præmia militantibus posuit. Æs alienum quod primo imperii tempore contraxerat, solvit. Ærarium in suum statum restituit. Ad opera publica certum sumptum constituit. ³ Reformandis suis pecuniam contulit: stipendia plurimis retrò debita exolvit. Obeundis postremò cunctis muneribus fiscum parem fecit. ⁴ Alimentaria etiam compendia ⁵ quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur, obdurata verecundia sustulit. Avaritiæ suspicione privatus non caruit, quum ⁶ apud vada Sabatia oppressis fœnore possessoribus, ⁷ latius suos teneret fines. ⁸ Denique * ex versu Luciliano *agrarius mergus* est ap-

bet reddit. ex quo facile facio, recidit. illud enim prius d corruptum est pro ci, quod & in aliis sæpissime vocibus vidi accidere. Salmf.

Sumptus etiam omnes Commodi reddidit.] Pal. reddit. sed nihil melius conjectaneo maximi Scaligeri, *rescidit*. Gruterus.

1. Exemplo autem imperatoris cum ille parcius se ageret.] Quis ille? sed nihil omnino præcedit quò possis referre. Lego retracta litera fugitiva, cum miles parcius se ageret. omnino ira scribi & sententia postulat & historia. Casaub.

2. Præmia militantibus posuit.] Regius, *militantibus*, pro militibus. Idem.

3. Reformandis suis.] Qui isti sunt? Scribo, *reformandis viis*. Idem.

Reformandis suis pecuniam contulit.] Veritas est, non hariolatio, quod Casaubonus noster volebat, *Reformandis viis*. Grut.

4. Alimentaria etiam compendia.] Nihil est causæ cur emendes cum viro docto *impedia*. compendia alimentaria sive alimentariorum, ut commoda militiæ. Casaub.

Alimentaria etiam compendia.] Compendia heic sunt *ὀφέλειαι*. & idem pane quod *impedia*. Salmf.

5. Quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur.] Reg. ex *instituto*. pro institutione. Videtur autem hoc dicere Capitolinus: non omnibus alimentariis debita fuisse alimenta; sed iis solum qui beneficio Trajani primum ad perceptionem frumentariam, id est quinque illis millibus puerorum ingenuorum, quibus frumenta dari prius Trajanus instituit. Casaub.

6. Apud vada Sabatia.] Palatinus: *Sabbatia*. Salmf.

7. Latius suos teneret fines.] Scribo, *tenderet*. eleganter pro *extenderet*. Casaub.

8. Denique ex versu Luciliano *agrarius mergus* est appellatus.] Scripti Codices *grarius*. ut & optimi nostri libri. hinc pronum fuit correctoribus, *agrarius* facere. *grarius* aut *erarius*, quod scriptum habent libri, non dubitamus ita vitio esse scriptum pro *erarius*. c pro e & g pro c sæpius mutationibus invicem alternant. *erarius* autem scribebant pro *erarius*, & *eris* pro *eris*. unde *aderare* pro *adarare*, & similia. *erarius* autem *mergus* dictus Lucillio fenerator quidam improbus, quod fœnore & ære alieno homines mergeret. & ita loquutus est Satyricè simul & poetice: allusione facta ad *mergi* etymon. Obstrati autem & op-

est appellatus. Multi autem eum etiam in provinciis quas consularis gessit, fordidè se egisse in literas retulere. ¹ Nam vacationes & legationes militares dicitur vendidisse. Denique quum parentum minimum esset patrimonium, & nulla hereditas obvenisset, ² subito dives est factus. Omnibus sanè possessiones suas reddidit quibus Commodus ademerat, sed non sine pretio. Senatui legitimo semper interfuit, ac semper aliquid retulit. Civilem se salutantibus & interpellantibus semper exhibuit. Eos qui calumniis appetiti per servos fuerant, damnatis servis delatoribus liberavit, in crucem sublatis talibus servis, aliquos etiam mortuos vindicavit. ³ Insidias paravit ei * Falco, volens impe- 10
rare:

& oppressi fœnore homines, *are alieno merfi* dicuntur scriptoribus Latinis: & ita saepe in jure nostro. id igitur Pertinaci nomen adhaesit ex Lucilliano versu. non quod latius suos teneret fines, sed quod oppressis fœnore possessoribus id faceret, eosque mergeret usuris, *erarius mergus* dictus est. *Salmas.*

* *Ex Luciliano versu agrarius mergus est appellatus.*] Scripta lectio, *Granius*. Fortasse scripserat, *Granius agrarius mergus*. nam Granii præconis, de quo tam multa M. Tullius, frequens in Lucilii satyris mentio; ut in istis apud Gellium:

— *Et jam*

Conjicere in versus dictum præconi volabant

Grani. —

Hunc scurram lucella captantem bonis dictis, videtur poëta appellasse mergum: solet enim ea avis minorum pisciculorum prædam è littorum saxis captare. Græcorum est proverbium, *λὰρ & ζείσεκδ*. At Pertinax qui non ex aquis compendia sibi quaereret, sed ex vicinorum incommodis, non simpliciter *mergus* est dictus, sed *agrarius mergus*. Nihil improbius eo hominum genere, qui afflictorum tempora observant, ut ex eorum miseriis rei suæ amplificandæ occasionem capiant, fecisse hoc Pertinacem. verbis illis, *oppressis fœnore possessoribus auctor significat*. Atque hæc causa est,

cur mergus sit dictus. *Casaub.*

Ex versu Luciliano, Agrarius mergus, &c.] Pal. *Luciniano grarius*. *Grut.*

1. *Nam vacationes & legationes militares dicitur vendidisse.*] Quænam dicantur *vacationes* in Romana militia, & quomodo duces illas vendere sint soliti, ex multis veterum scriptorum locis, manifestissimum est. at *legationes militares*, alibi legere non memini. mendosum tamen non existimo: sed de honore illorum accipio, quos soliti interdum limitanei exercitus, eorumve duces, ad imperatores mittere. *Casaub.*

Nam vacationes & legationes militares.] Attigimus supra nonnihil de his legationibus militaribus. nec dubium quin præfecturæ legionum, cohortium & ejusmodi, legationes etiam dictæ sint. sic *præfectum cohortis ad legationem suam profectum* initio hujus vitæ scribit Capitolinus. *Salmas.*

2. *Subito dives est factus.*] Refellit Herodianus, cui potius fidem habe. Ait ille, Commodum, qui omnes patris amicos sustulit, unico Pertinaci pepercisse, quod propter paupertatem illum contemneret. *Casaub.*

3. *Insidias paravit ei Falco.*] Sotius Falco consul, opibus potens. historiam unus Dio narrat. *Idem.*

Insidias paravit ei Falco volens imperare.] Non est alius perturbator in

rare: de quo conquestus est in senatu: 'quod quidem senatus credidit. Dum sibi quidam servus, quasi Fabiæ esset filius ex Cejonii Commodi familia, Palatinam domum ridiculè vindicasset, cognitus, jussus est flagellis cæsus domino restitui. In cujus vindicta hi qui oderant Pertinacem, occasionem seditionis invenisse dicuntur. Falconi tamen pepercit, & à senatu impunitatem ejus petiit. Denique Falco in rebus suis securus vixit, & herede filio periit: quamvis multi Falconem nescisse dixerint imperium sibi parari. Alii etiam à servis qui rationes interverterant, falsis testimoniis appetitum eum esse dixerunt. Sed Pertinaci³ factio præparata est per Lætum præfectum prætorii, & eos quos Pertinacis sanctimonia offenderat. Lætum enim pœnituerat quòd imperatorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum velut stultum intimatorem nonnullarum rerum reprehendebat. Grave præterea militibus visum, ⁴quòd in causa Falconis multos milites ad unius servi testimonium occidi præceperat. ⁵Trecenti igitur de castris armati

his authoribus locus. sic minimo negotio restitui posse arbitror: *Insidias paravit ei Falco, ut questus est in senatu, (vel, de quo questus est in senatu: vel etiam, quod questus est in senatu) volens imperare: quod quidem credidit dum sibi quidam servus quasi Fabiæ esset filius ex Cejonii Commodi filia, Palatinam domum ridicule vindicasset, cognitusque jussus est flagellis cæsus domino restitui, quod quidem credidit, Pertinax scilicet, non senatus, ut vulgo editum est. & recte vocem senatus auctore veteri scriptura sustulimus. servus hic autem qui Palatinam sibi domum eo nomine vindicabat quod esset Fabiæ filius Commodi Cæsaris filia, sororis Lucii Veri, videtur fuisse servus Falconis, ex quo non temere suspectus est Falco quasi per servi sui operam strueret insidias Pertinaci. quidam vero Falconem absolvabant isto crimine, & eum nescisse sibi imperium parari dicebant. Salmas.*

* Falco volens imperare: de quo con-

questus.] Pal Falco conquestus est in Senatu volens imperare. GRUT.

1. Quod quidem senatus credidit.] Attende ad verba: non negabis aliquid deesse. Lego: *Insidias paravit ei Falco: de quo conquestus est in senatu, ut volente imperare q. verum, ut diximus, videtur deesse aliquid. Tota etiam quæ sequitur narratio de Fabiæ servo, an ad Falconis insidias quicquam pertineat, non possis liquidò cognoscere. & certum est, Falconem non alii, sed sibi imperium quæsisisse. Casaub.*

2. Et à senatu impunitatem ejus petiit.] Regius & Futeani, *impetravit.* scribendum, *ei impetravit.* Idem.

3. Factio præparata est per Lætum.] Convenit cum Dione. Idem.

4. Quod in causa Falconis multos milites ad unius servi testimonium.] De hoc servo nihil Dio: cætera penè ad verbum. Idem.

5. Trecenti igitur de castris armati.] Lego, *Ducenti igitur.* Idem.

armati ¹ ad imperatorias ædes cuneo facto milites venere. ² Eadem tamen die immolante Pertinace, ³ negatur in hostia cor repertum: & quum id vellet procurare, ⁴ caput extorum non deprehendit. Et tunc quidem omnes milites in castris manebant. ⁵ Qui quum de castris ad obsequium principis convenissent, & Pertinax eo die ⁶ processionem quam ad Athenæum paraverat ut audiret poëtam, ob sacrificii præfagium distulisset, hi qui ad obsequium venerant, redire in castra cœperunt. Sed subito globus ille in Palatium pervenit: neque aut arceri potuit, ⁷ aut Imperatori nunciari. Enimvero tantum odium in Pertinacem ⁸ omnium aulicorum fuit, ut ad facinus milites hortarentur. Supervenerunt autem Pertinaci quum ille aulicum famulitium ordinaret, ingressique porticus Palatii usque ⁹ ad locum qui appellatur *Sicilia*, & *Jovis cœnatio*.

Hoc

Trecenti igitur de castris armati, &c.] Haud aliter quoque Pal. *Grut.*

1. *Ad Imperatorias ædes cuneo facto.]* Palat.ædes. malè. *Idem.*

2. *Eadem tamen die in.]* Tamen pro sanè. sæpe enim abutuntur illa voce hi scriptores. *Casaub.*

3. *Negatur in hostia cor repertum.]* Poparum fraude plerumque factum, aut ipsorum etiam extispicum, ut victimis mactatis modò cor, modò caput extorum, aut nescio quid aliud deesset. *Idem.*

4. *Caput extorum non deprehendit.]* Cicero, *Caput est in jecore, cor in extis.* Fere hujus quoque artis propria vocabula & τεχνικῆ. Quare apud veteres grammaticos sæpe leges illa verba, σημεῖόν ἐστιν ἐν θυλάκῃ. & extispices iidem non solum ἰσπέας, θύπτες, aut ἀσλαχνομάντες sed etiam σημειωλικῆς. ut Helychius, τερατοσκόπος, μάντις σημειωλικῆς. *Idem.*

5. *Qui cum de castris ad obsequium principis convenissent.]* Satellitium principis vocabant obsequium: quam vocem Græci quoque suam fecerunt. sic accipe τὸ ὀψικία apud Arrianum libro

tertio Dissertationum Epicteti. *Idem.*

6. *Processionem quam paraverat ut audiret poëtas.]* Lampridius in Alexandro Severo, *Ad Athenæum audiendorum & Græcorum & Latinorum rhetorum vel poëtarum causis frequenter processit.* locus fuit, quod nomen ipsum arguit, studiis Minervæ sacer: cujus honori dicatam inibi fuisse aliquam ædem aut cellam ex eo conjiciebamus, quòd etiam senatum haberi in Athenæo mos fuit. senatus autem nisi in templo, & loco per augures constituto, haberi non potuit. *Idem.*

7. *Aut imperatori nunciari.]* Nuntiatum est tamen: sed serò & frustra. Dio ait ab uxore, Herodianus ab amicis. *Idem.*

8. *Omnium aulicorum.]* Aulici sunt οἱ Καισάρησες. hi Dione teste cum in Pertinacem eodem quo milites prætoriani essent animo, tamen quod nudi essent & ἄσπολοι, inviti se continuerunt. *Idem.*

9. *Ad locum qui appellatur Sicilia & Jovis cœnatio.]* Videntur esse ejusdem loci duo nomina. Sic Augustus locum in edito singularem habuit, quem vocabat Syracusas & Τεχνόφρον. *Idem.*

Hoc cognito, Pertinax Lætum præfectum prætorii ad eos misit. Sed ille declinatis militibus per porticus egressus, adoperto capite, domum se contulit. Verùm quum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos processit, eosque longa & gravi oratione placavit: Sed quum ¹ Tausius quidam, unus è Tungris, ² in iram & timorem milites loquendo adduxisset, hastam in pectus Pertinacis objecit. Tunc ille precatus Jovem Ultorem, toga caput operuit, atque à cæteris confossus est: & Electus quidem confossis duobus cum eodem periit. reliqui autem cubicularii palatini (nam suos statim ³ ut imperator factus est filius emancipatos dederat) diffugerunt. Multi fanè dicunt etiam cubiculum milites irrupisse, atque illic circa lectum fugientem Pertinacem occidisse. Fuit autem senex venerabilis, ⁴ immissa barba, * reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore,

Ad locum qui appellatur Sicilia.] Sic etiam Palatinus. Grut.

1. *Tausius quidam, unus è Tungris.] Tungrorum cohortes inter prætorianos militasse cum aliis Germanis & Gallis, notissimum. Casaub.*

2. *In iram & timorem milites loquendo adduxisset.] Scribendum, In iram & timorem milites adduxisset. Nec enim ira cum timore. Salmas.*

3. *Ut imperator factus est, filiis emancipatos dederat.] An emancipatis? quod quidem suadet similis in Juliano locus. Filiorum appellatione filium & filiam intellige, ut ipse Capitolinus postea. Casaub.*

Ut imperator factus est filius, &c.] Læge authore veteri membrana: *Reliqui autem cubicularii Palatini, nam suos statim ut imperator factus est, filiis emancipatis dederat, diffugerunt.* Cubicularios enim suos Pertinax, statim atque ad imperium pervenit, filiis emancipatis dederat. suos igitur, quos privatus habuerat. Palatinos autem, quos in Palatio reppererat, qui & sub Commodo id munus habebant. Nam etsi multos vendiderat Pertinax, retinuit tamen plu-

res, & eos qui per vim Palatio videbantur inserti. sed & de iis quos vendi jufferat, multi reducti ad ministerium, ut supra notavit Capitolinus. & isti fere sunt qui diffugisse cum occideretur Pertinax, heic dicuntur, qui & sub aliis imperatoribus in statione manserunt, atque etiam ad dignitates provecti sunt. Salmas.

4. *Immissa barba.] Virgilius, — Immissaque barba. Casaub.*

Immissa barba, reflexo capillo.] Reflexus capillus idem est quod flexus. flexus autem capillus est ἄλωϑ vel ἄλωδεῖς, quem in Albino *crispum & renodem* dixit. flectere igitur capillum est torquere & vibrare, unde flexi ingenio suo capilli Petronio, qui natura tales, non arte. Quintilianus *in annulum ponere capillos*, pro flectere & calamistrare. flexi enim capilli annulos & nodos quodammodo expriment. Martialis *ordine crines digerere* dixit. alicubi videor legisse *comam comptam gradulatum*. Latini in his exprimentis, *ordinem, stationem, gradus* solent usurpare. Ovidio *crines in ordine ponere*, & *in statione*. Manilius *crines in fluctum ponere* eleganter.

guiore, ventre prominulo, statura imperatoria, eloquentia mediocri, ¹ & magis blandus quàm benignus, ² nec unquam creditus simplex. Et quum verbis esset affabilis, ³ re erat illiberalis ac propè fordidus, ut dimidiatas ⁴ lactucas & carduos in privata vita convivis apponeret: ⁵ & ⁶ nisi quod missum esset edulium, quotquot essent amici, novem libras carnis per tres missus ponebat. Si autem plus aliquid missum esset etiam in alium diem differebat, quum semper ad convivium multos vocaret. Imperator etiam, si sine convivis esset, eadem consuetudine coenitabat. Amicis si quando de prandio suo mittere voluit, misit offulas binas, aut omasi partem, aliquando lumbos gallinaceos. ⁷ Fastianum nunquam privato convivio comedit, aut alicui misit. Quum sine amicis coenaret, adhibebat uxorem suam & ⁸ Valerianum, ⁹ ut cum eodem qui docuerat,

¹ fa-

nam illa crinium per annulos inflexio, & per gradus digestio, fluctuum modo extantium, modo subsidentium & in vicem se propellentium undulatos in tortosque motus plane refert. *Salmaf.*
 * *Reflexo capillo.*] Crispo, quod & nummi docent. *Casaub.*

1. *Et magis blandus quam benignus.*] Blandus verbis, benignus factis. unde apud Comicum blande dicere, & benigne facere. unde terra benigna apud Pœtas fertilis & foecunda. *Salmaf.*

2. *Nec unquam creditus simplex.*] Ibidem; *Amabat simplicitatem.* *Casaub.*

3. *Re erat illiberalis ac propè fordidus.*] Ita iudicabant homines lauti: frugi & sobrii, aliter longè pronuntiabant. lege Dionem. *Idem.*

4. *Lactucas & carduos.*] Optimus codex: & cardos. & ita tunc temporis scribebant & enunciabant. Cardus pro Cardui. Glossæ veteres *Καρδίου* *καρδίου*. inde cardelus vel cardelis pro carduelis in optimo Glossario. sic *mutari* pro mutuari. sic *continari* pro continuari. sic & *continuum* pro continuum. *vacuum* pro vacuum.

At nobis rescire vacuum est. —

Unde *vacuare* pro vacuificare apud Lucretium. *Salmaf.*

5. *Et nisi quod.*] *Et nisi quid.* Pal. & v. ed. atque ita legendum. *Idem.*

6. *Nisi quod missum esset edulium.*] *Dono nempe.* *Casaub.*

7. *Fastianum nunquam privato convivio comedit.*] Sobriis principibus deliciarum ultimus finis erat phasianus. Alexander Severus nunquam nisi diebus festis sibi apposuit. Julianus planè abstinuit. *Idem.*

Fastianum nunquam comedit.] *Palat. nunquam cumeditavit.* pro, nunquam cumedit aut alicui misit. *cumedit* pro comedit. *Salmaf.*

8. *Valerianum, ut cum eodem qui docuerat, fabulas litteratas, &c.*] *Palatinus, Valerianum qui cum eodem docuerat, fabulas, &c.* *Grut.*

9. *Ut cum eodem qui docuerat.*] *Scribo, ut cum eo quicum docuerat.* *Casaub.*

Ut cum eodem qui, &c.] *Palat. Ut qui cum eodem docuerat.* Parvum negotium est reponere, *Ut quicum eodem docuerat, fabulas litteratas haberet.* Hoc est, ut cum eodem quicum docuerat, fabulas haberet litteratas. Hoc verum est. *Salmaf.*

I. Fa-

² fabulas literatas haberet. Sanè nullum ex iis quos Commodus rebus agendis imposuerat, mutavit, ² expectans urbis natalem, quòd eum diem, rerum principium volebat esse: atque ideo etiam in balneis ei Commodiani ministri
 13 necem parasse dicuntur. Imperium & omnia imperialia sic horruit, ut sibi semper ostenderet displicere. denique non alium se quàm fuerat videri volebat. Fuit in Curia honorificentissimus, ita ³ ut senatum faventem adoraret, & quasi præfectus urbi cum omnibus sermonem participaret. Voluit etiam imperium deponere atque ad privatam vitam redire. ⁴ Filios suos in Palatio nutriri noluit. Tam parcus autem & tam lucri cupidus fuit, ut apud vada Sabatia mercaturas exercuerit imperator per homines suos, non aliter quàm privatus solebat. nec multum tamen amatus est. ⁵ Siquidem ⁶ omnes qui liberè fabulas conferebant, ⁷ malè Pertinaci loquebantur, ⁸ *chrestologum* eum appellantes, qui bene loqueretur, & malè faceret. Nam & cives

1. *Fabulas literatas haberet.*] Lampridius in Alexandro: *ut haberet fabulas literatas, quibus se recreari dicebat & pasci.* Casaub.

2. *Expectans Urbis natalem.*] Palilia quæ non longè aberant. Imperavit à Kalendis Januariis ad v. Kal. Aprilis: quo mensè xi. vel xii. Kal. Majas Palilia agitabant. *Idem.*

3. *Ut senatum faventem adoraret.*] Senatui sibi fausta dicenti, & acclamationibus faventi, gratias agebat, o gestu, eo vultu quasi deos adoraret. *Idem.*

4. *Filios suos in Palatio nutriri noluit.*] Palat. nutriri voluit. sed vulgatam Dio comprobatur. Capitolinus semper de Pertinacis filiis quasi plures fuerint loquitur, cum Dio unum tamen atque unicum fuisse indicet. & scire potuit certius qui illa ipsa ætate vivebat & Pertinacem vidit. *Salmast.*

5. *Siquidem omnes qui liberè fabulas conferebant, malè Pertinacem loquebantur.*] Isotolens locutio, sed prodita veteribus

editionibus & firmata nostro Palatino-Grut.

6. *Omnes qui liberè fabulas conferebant.*] πῶντες οἱ λογιζομένοις. Casaub.

7. *Malè Pertinaci loquebantur.*] Veteres editiones, *Pertinacem.* insolens locutio, pro de Pertinace. sed est Græcorum æmulatio: malè loqui aliquem, κακῶς λέγειν τινά. at *Pertinaci*, ut male dicere alicui. *Idem.*

Male *Pertinaci loquebantur.*] Veteres membranæ: male *Pertinacem loquebantur.* male & bene loqui aliquem, pro de aliquo bene aut male loqui usitata locutio. sic *benedicere aliquem* apud recentiores atque etiam vetustiores. *Salmastus.*

8. *Chrestologum cum appellantes.*] Græci χηρολόγους appellant pollicitatores ac Dosontas, quos ajunt τοῖς χηροῖς λόγους δειλέαζεν. χηρολόγος, verbis munificus. Casaub.

Chrestologum cum appellantes.] *Chrestologum* Palatinus more scribendi illa ætate consueto. *Chrestologus* autem vel *Christo-*

cives sui qui ad eum confluerant jam imperatorem, ¹ & nihil de eo meruerant, sic eum appellabant. Munera quoque lucri libenter accepit. Reliquit filium & filiam superstites, & uxorem Flavii Sulpitiani filiam, quem præfectum urbi loco suo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minus curiosus fuit, ² quum palàm citharœdum illa diligeret: ³ ipse præterea Cornificiæ infamissimè dicitur adhæsisse. Libertos aulicos vehementissimè compressit: unde ¹⁴ grande quoque odium contraxit. Signa interitus hæc fuerunt: Ipse ante triduum quàm occideretur, in piscina sibi visus est videre hominem ⁴ cum gladio infestantem. Et ea die qua occisus est, ⁵ negabant ⁶ in oculis ejus ⁷ pupillas cum imaginibus quas reddunt spectantibus, visas. Et quum apud Lares sacrificaret, carbones vivacissimi extincti sunt, quum inflammari soleant: & (ut suprà dictum est) cor & caput in hostiis non est repertum. Stellæ etiam juxta so-

Christologus qui blande diceret, nec benigne faceret. sic Græci, *χρησαί λέγειας*. *Salmas.*

1. *Et nihil de eo meruerant.*] Congiarium enim aded dedit exiguum, ut pro eodem haberetur, ac si nihil dedisset. *Casaub.*

2. *Cum palam citharœdum illa diligeret.*] In matronarum, etiam Principum, amoribus, primas semper ferunt partes citharœdi; adeo per aures ad animum blandè influit vox duplex, oris fidiumque; capiunturque præterea oculi gesticatione illâ manuum irrequietarum. *Grut.*

3. *Ipse præterea infamissimè dicitur.*] *Ethi* elegans est viri docti conjectura, *infamissimè*, *ἐπεμάνη αὐτῆς*. sed quod statim vocem *vehementissimè* delet idem, non assentior: nam & libri habent, & videtur necessaria, consentiente historia. *Casaub.*

Ipse præterea Cornificiæ infamissimè dicitur adhæsisse.] Repone scripturam Palatinam: *Ipse præterea Cornificiam infamissimè dicitur dilexisse.* Quam retinet

& vetus editio. *Salmas.*

Ipse præterea Cornificiæ infamissimè dicitur adhæsisse.] Pal. *Cornificiam infamissimè dicitur dilexisse.* quid sibi non permittit librariorum ratio? *Gruterus.*

4. *Cum gladio infestantem.*] Eleganter pro, *infestantem.* *Casaub.*

5. *Negabant in oculis ejus pupillas cum imaginibus.*] *Servius* in illud poëtæ, *Dat summos adimitque, & lumina morte resignat.*

Physici dicunt pupillas quas in oculis videmus morituros ante triduum non habere: quibus non visis est summa desperatio. Porro quomodo pupilla diffundatur, ut desinat apparere, medici docent cum ὄψις ὑπορρέων ὀφθαλμῶν disputant. *Idem.*

6. *In oculis ejus pupillas.*] *Idem liber, pupulas, pro pupillas.* *Ovidius:*

— oculis quoque pupula duplex
Fulminat, & gemino lumen ab orbe venit. *Salmas.*

7. *Pupillas cum imaginibus.*] Pal. *pupulas.* *Grut.*

ta solem per diem visæ sunt clarissimæ ¹ ante dies quàm obiret. Et ipse omen de Juliano successore dedisse dicitur. Nam quum ei Didius Julianus fratris filium obtulisset, cui despondebat filiam suam, adhortatus juvenem ad patrii observationem, adjecit, *Observa* ² *collegam & successorem meum*: nam antè Julianus ei & in consulatu collega fuerat, & in proconsulatu successerat. Milites eum & aulici odio habuerunt: populus mortem ejus indignissimè tulit, quia videbat omnia per eum antiqua posse restitui. Caput ejus conto fixum, milites qui eum occiderant, per urbem in castra pertulerunt. Reliquiæ ejus recuperato capite, in sepulcro avi uxoris locatæ sunt. Et Julianus successor illius, corpus ejus quanto potuit honore funeratus est, quum id in Palatio reperisset: qui nunquam ejus ullam mentionem vel apud populum vel apud senatum publicè fecit: sed quum ipse quoque à militibus desertus jam esset, per ¹⁵ senatum & populum, Pertinax in deos relatus est. Sub Severo autem imperatore quum senatus ingens testimonium habuisset Pertinax, ³ funus imaginarium ei & censorium ductum est, & ab ipso Severo funebri laudatione ornatus est. Ipse autem Severus amore boni principis, ⁴ à senatu Pertinacis nomen accepit. ⁵ Filius Pertinacis patris flamen est factus. ⁶ Marciani sodales, qui divi Marci sacra curabant,

1. *Ante dies quàm obiret.*] Legebam, ante dies duos quàm obiret. Casaub.

Ante diem quàm obiret.] Sequutus sum codicem Regium. vulgo erat, *dies*. Grut.

2. *Collegam & successorem meum.*] Idem accidit in Juliano: nam & ille collegam in consulatu & successorem in Proconsulatu Severum habuit. *Casaubonus.*

3. *Funus imaginarium ei & censorium ductum est.*] *Imaginarium* appellat, quod non corpori Pertinacis, sed ejus imagini ductum est, ut loquitur Spartianus in Severo. *Censorium* veteri appellatione dixit, quod seculo convenientius in Opilio Macrino, *funus regium* vocavit:

Spartianus in *Ælio Vero, imperatorum*. Temporibus verò liberæ Reip. censorium dicebatur: quia censura omnium dignitatum maxima & præstantissima habebatur. *Idem.*

4. *A senatu nomen accepit.*] Vel ipse sibi ascivit. *Idem.*

5. *Filius Pertinacis.*] Qui à Cacarallo postea occisus, cum esset Cos. suffectus *Idem.*

6. *Marciani sodales Helviani sunt dicti.*] Spartianus in Severo, *addito flamine, & sodalibus Helvianis, qui Marciani fuerant.* sic loquuntur & Capitolinus & Spartianus, quasi Marcianorum fuisset tum nomen sublatum. meminit tamen amborum lapis vetus Romæ, ubi hæc

bant, Helviani sunt dicti propter Helvium Pertinacem. ¹ Circenses, & imperii natalis additi (qui à Severo postea sublati sunt) & ² Genethliaci, qui manent. Natus autem Cal. Augustis, ³ Vero & Bibulo coss. Interfectus autem est v. Kal. Aprilis, Falcone & Claro coss. ⁴ Vixit annis LX. mensibus VII. ⁵ diebus XXVI. ⁶ Imperavit mensibus II. diebus XXV. ⁷ Congiarium dedit populo denarios centenos. ⁸ Prætorianis promisit duodena millia nummûm; sed dedit sena. Quod exercitibus promissum est, datum non est: quia mors eum prævenit. Horruisse autem illum imperium epistola docet quæ vitæ illius à Mario Maximo appositæ est: ⁹ quam ego inferi, ob nimiam longitudinem, nolui.

Æ L I I

hæc inter cætera. SODALI. MARCIANO. AVRELIANO. COMMODIANO. HELVIANO. SEVERIANO. *Idem.*

1. *Circenses & imperii natalis additi.*] Quid sit, *circenses addere*, diximus ad Commodum. Natalis imperii Pertinacis incidebat in Kalendas ipsas Januarias: diem & aliàs festum ac solemnem. *Idem.*

2. *Et Genethliaci.*] Scribe, *Genitalitii*. *Idem.*

Et genituali qui manent.] Scribendum & *genethlii qui manent*: vel *genethliaci*. *ἡνεθλιακὸς ἄρας* vocat Leonides quodam epigrammate. τὰ ἡνεθλιαῖα passim Græci. *Salmas.*

Et genituali, qui manent.] Sic & Pal. nisi quod is divisis vocibus, & *geniti aliqui manent*. vulg. *genitalii*, quod nescio an alii usurparint pro *genitalitio*. *Grut.*

3. *Vero & Bibulo Coss.*] Anno imperii Hadriani nono. *Casaub.*

4. *Vixit annis LX.*] Scribendum,

LXVI. palàm est ex adscriptis consulis. & ita apud Dionem. *Idem.*

Vixit annis sexaginta.] Non aliter uterque Palatinus. *Grut.*

5. *Diebus XXVI.*] Si rectè scriptum modò occisum fuisse quinto Kal. Aprilis scribendum hic XXVII. aut, ut dies cædis non numeretur. XXVI. *Casaub.*

6. *Imperavit mensibus II.*] Inveni in regio, VI. quæ menda multos etiam Græcorum chronologorum olim decipit. *Idem.*

7. *Congiarium dedit populo denarios centenos.*] Dio: ἑδωκεν τῷ δήμῳ ἕκατον δραχμαῖς ρ'. *Idem.*

8. *Prætorianis promisit duodena millia nummûm.*] Et hic sequitur Dionem: sed quod adjicit, *sed dedit sena*; dissentit à Dione, qui scribit, τοῖς δορυφόροις ἑδωκεν ὅσα ὑπέχετο. *Idem.*

9. *Quam ego inferi.*] *Putaneus, inferere.* *Idem.*

Quam ego inferi, ob nimiam longitudinem nolui.] Sic quoque Pal. *Grut.*

ÆLII SPARTIANI
 DIDIDIUS JULIANUS,
 AD
 DIOCLETIANUM AUG.

DIDIO JULIANO, qui post Pertinacem imperium adeptus est, ² proavus fuit Salvius Julianus, bis consul, præfectus urbi, ³ & Jurisconsultus: quod magis eum nobilem fecit. Mater Clara Æmilia: pater Petronius Didius Severus: fratres Didius Proculus, & ⁴ Nummius Albinus: avunculus Salvius Julianus: ⁵ avus paternus, ⁶ Infuber Mediolanensis: ⁷ maternus ⁸ ex ⁹ Adrumentina colonia. Educatus est apud Domitiam Lucillam, matrem

I. **ÆLII SPARTIANI.]** Ad Spartianum tandem reversi sumus, cui hanc vitam tribuunt omnes libri. sed si fides Excerptis, in Spartiano semper fuimus. *Salmas.*

2. *Proavus fuit Salvius Julianus.]* Maternus hic proavus, non paternus Juliani Aug. cujus stemma satis perturbate descriptum hic à Spartiano. meminit idem inferius, & avi & proavi, ambosque fuisse dictos Severos indicat. *Casaub.*

3. *Et Jurisconsultus, quod magis eum nobilem fecit.]* Aded quidem, ut Græci scriptores nonnulli ipsum quoque appellent τὸ νομοθέτην: quasi fuerit hic ille celeberrimus Jurisconsultus, qui Edictum perpetuum composuit. *Idem.*

Et Jurisconsultus; quod magis eum nobilem fecit.] Ita est, sæpe plus nominis à professione litteratâ, quàm honore maximo. Tacitus lib. xii. Annal. cap. 28. *Grut.*

4. *Nummius Albinus.]* Lapis Romæ:

JOVI
 SERENO
 NUMMIUS
 ALBINUS
 EX VOTO. *Casaub.*

5. *Avus paternus Infuber Mediolanensis: maternus ex Adrumentina colonia.]* Avus hic maternus filius fuit Salvii Juliani qui Romæ vixit celeberrimus Hadriano imperante. quomodo igitur hujus filius Afer Hadrumetinus? ego non concoquo. Lego verò, *proavus paternus.* quia erant Romæ vetustiores gentes Didia & Salvia, quarum sæpe in historiis mentio; ne cum illis prioribus recentiores istas è quibus ortus Julianus, quisquam confunderet, priamam utriusque gentis originem, & unde ac quando Romæ innotuerit, adnotat Spartianus. *Idem.*

Infuber Mediolanensis.] Palatinus, *Infubris.* *Grut.*

7. *Maternus ex Adrumentina.]* Palat. *Adrumetina.* nihilo pejus. *Idem.*

8. *Ex Adrumentina colonia.]* *Ex Adrumetina.* Pal. melius; nam *Adrumetum* Latinis, ut Græcis Ἀδρῦμενον. *Salmas.*

9. *Hadrumentina colonia.]* Mirum est quàm variè & Græci & Latini hoc nomen extulerint, scripserintque. observat Hermolaus è Stephano, dixisse Græcos, Ἀδρῦμενον, & Ἀδρῦμενον, alios masculino, alios sceminino genere, quosdam neutro. *Casaub.*

matrem Marci imperatoris. ¹ Inter viginti viros electus est suffragio matris Marci. Quæstor ante annum quàm legitima ætas sinebat, designatus est. Ædilitatem suffragio Marci consequutus est. Prætor ejusdem suffragio fuit. Post præturam ² legioni præfuit in Germania vicestimæ secundæ Primigeniæ. Inde Belgicam sanctè ac diu rexit. Ibi Cauchis, ³ Germaniæ populis qui Albim fluvium accolebant, erumpentibus restitit, tumultuariis auxiliis provincialium: ob quæ consulatum meruit, testimonio imperatoris. Cætos etiam debellavit. Inde Dalmatiam regendam accepit, eamque à confinibus hostibus vindicavit. Post Germaniam inferiorem rexit. Post hoc curam alimentorum in Italia meruit. Tunc factus est reus ⁴ per quendam ² Severum clarissimum militem, conjurationis cum Salvio contra Commodum: sed à Commodò, quia multos jam senatores occiderat, & quidem nobiles ac potentes in causis majestatis, ne tristiùs gravaretur, ⁵ Didius liberatus est, accusatore damnato. Absolutus, iterum ad regendam provinciam missus est. Bithyniam deinde rexit: sed non ea fama qua cæteras. Fuit consul cum Pertinace, & in pro-

consu-

1. *Inter viginti viros electus est.*] Fuit liberâ Rep. vetus consuetudo, ut populus quotannis xxvi. viros crearet, quorum munia sic postea distribuebantur. Fiebant ex illis Triumviri capitales, Triumviri monetales, Quatuorviri curatores viarum in Urbe. Decemviri stilibus judicandis, qui hastam centumviralem cogebant, Duumviri curatores viarum extra urbem, Quatuorviri in præfecturas Campaniæ mittebantur: sed hic numerus Augusto fuit imminutus, sublati Viocuris qui extra Urbem curabant, & Quatuorviri qui in Campaniâ præfecturas mittebantur. ita pro xxvi. fuere xx. viri solum: quos quidem non instituit Augustus, sed eorum tantum creationem mutavit: jubens ut ex equestri ordine eligerentur; qui videntur antè soliti è liberis senatorum creati. Erat vigintiviratus velut janua que

aditum ad honores patefaceret: sed hujus muneris obeundi necessitatem sæpe remittebat illis senatus. *Idem.*

Inter viginti viros electus est.] *Lectus est.* Salmaf.

2. *Legioni præfuit in Germania vicestimæ secundæ, Primigeniæ.*] Vetus lapis Romanus ubi insculpta legionum nomina, hanc non prætermittit. nam ibi leges, XXII. PRIM. hoc est, VICESIMA SECUNDA, PRIMIGENIA. *Casaub.*

3. *Germaniæ populis qui Albim.*] *Codex Palatinus, Album.* Excerpta autem Spartiani, *Albam.* Vopiscus quoque *Albam* vocavit; in Probo. *Salmaf.*

4. *Per quendam Severum clarissimum militem.*] Scribo, *Clarissimum.* est enim proprium ejus militis nomen. *Casaub.*

5. *Didius liberatus est.*] Prius tamen in veterem patriam suam, Mediolanum relegatus. *Idem.*

consulatu Africæ eidem successit. & semper ab eo collega est & successor appellatus: maximè eo die ¹ quum filiam suam Julianus despondens affini suo, ad Pertinacem venisset, idque intimasset. ² dixitque debita reverentia, *quia collega, & successor meus est.* Statim enim mors Pertinacis sequuta est. Quo interfecto, quum ³ Sulpitianus imperator in castris appellari vellet, ⁴ & ⁵ Julianus cum genero ⁶ ad senatum venisset quem indictum acceperat, quumque clausas valvas invenisset, atque illic duos tribunos reperisset, P. Florianum & Vectium Aprum, cœperunt eum hortari tribuni, ut locum arriperet: quibus quum diceret, jam alium imperatorem appellatum, ⁷ retinentes eum ad prætoriam castra duxerunt. Sed posteaquam in castra ventum est, quum Sulpitiano præfecto urbi, focero Pertinacis, concionante sibi imperium vindicante, Julianum è muro ingentia pollicentem nullus admitteret, primùm Julianus monuit prætorianos ne eum facerent imperatorem, qui Pertinacem vindicaret: deinde scripsit in tabulis se Commodi memoriam restitutum: atque ita & admisus est & imperator appellatus: rogantibus prætorianis ne Sulpitiano aliquid noceret quòd imperator esse voluisset.

3 Tunc Julianus Flavium Genialem & Tullium Crispinum suffragiis prætorianorum præfectos prætorii fecit, stipatusque est caterva imperatoria per Maurentium, qui se antea

1. *Cum filiam suam Julianus despondens affini suo.*] Affinem vocat, fratris filium. Idem.

2. *Dixitque debita reverentia, quia collega & successor.*] Deest aliquid manifestissimè. Supplendum in hanc sententiam: *dixit tunc juveni Pertinacem, Hunc tu observa debita reverentia, quia collega.* Idem.

3. *Sulpitianus imperator in castris appellari vellet.*] Eo missus fuerat Sulpitianus à genero Pertinacis, ut motus prætorianorum componeret. Idem.

4. *Et Julianus cum genero.*] Puteani, cum genero Cornelio Repentino. quod ve-

rum esse liquet ex sequentibus. Idem.

5. *Julianus cum genero ad Senatum.*] Palatinus quoque subscriptum habet ad illud genero, Cornelio Repentino, sed est à manu recentissima. Grut.

6. *Ad senatum venisset.*] Imò cœnati & inter pocula versanti, nuntius de corde Pertinacis allatus, & suggestum ab uxore & filia consilium de capeffendo imperio. Casaub.

7. *Retinentes eum ad castra prætoriam duxerunt.*] Legò, *venientem.* Idem.

Retinentes eum ad prætoriam castra duxerunt.] Melius fuisset, *retinonem*, dummodo adblaudirentur missi. Grut.

antea Sulpitiano conjunxerat. Sanè¹ quum vicena quina millia militibus promississet, tricena dedit. Inde habita concione militari, vespera in senatum venit,² totumque se senatui permisit: factoque senatusconsulto imperator est appellatus, & tribunitiam potestatem, jus proconsulare in patricias familias relatus, emeruit. Uxor etiam Mallia Scantilla, & filia ejus Didia Clara; augustæ sunt appellatæ. Inde se ad Palatium recepit,³ uxore ac filia illuc vocatis, trepidis & invitis eò transeuntibus⁴ quasi jam imminens exitium præflagirent. Præfectum urbi Cornelium Repentinum, generum suum, fecit in locum Sulpitiani. Erat interea in odio populi Didius Julianus ob hoc quòd creditum fuerat, emendationem temporum Commodi Pertinacis autoritate reparandam: habebaturque ita⁵ quasi Juliani consilio esset interemptus.⁶ Etiam hi primùm qui Julianum odisse cœperant, disseminarunt, prima statim die Pertinacis cœna despecta, luxuriosum parasse convivium ostreis & altilibus & piscibus adornatum:⁷ quod falsum fuisse constat. Nam Julianus tantæ parsimonix fuisse perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem divideret, si quis ei fortè misisset:⁸ sæpe autem nulla existente religione, oleribus leguminibusque contentus;⁹ sine carne cœnaverit. Deinde* neque cœnavit priusquam sepul-

1. *Quam vicena quina millia militibus promississet.*] Dio summam ait eandem, sed aliter exprimit. promississe enim scribit drachmarum sena millia, ducenas, & quinquagenas. *Cassanb.*

2. *Totumque se senatui permisit.*] Imponit nobis Spartianus, sive is potius scriptor quem ille sequitur: nam hoc falsissimum esse, testis locuples Dio, etsi privatim Juliani inimicus. *Idem.*

3. *Uxore ac filia illuc vocatis, trepidis & invitis transeuntibus.*] Etiam in hoc dissentit ab aliis, qui impulsum Julianum ab uxore & filia scribant. *Idem.*

4. *Quasi jam imminens exitium præflagirent.*] De hac animorum divinatione, multa accumulavimus ad Livii lib. xxv.

cap. 35. *Ad Romanos nondum quidem fama tantæ cladis pervenerat, &c.* Grut.

5. *Quasi Juliani consilio, &c.*] *Habebaturque ita quasi Juliani consilio esset Pertinax interemptus.* Palat. *Salmas.*

6. *Etiam hi.*] *Scribe, Et iam hi.* *Cassanb.*

7. *Quod falsum fuisse constat.*] *Refellit Dionem.* *Idem.*

8. *Sæpe autem nulla existente religione.*] *Malim, exigente.* sed ferri potest, pro, cum nulla esset religio. hoc autem addit, quia religionis causa sæpe abstinebant carnibus, & oleribus se leguminibusque oblectabant. *Idem.*

9. *Sine carne cœnaverit.*] *Idem in Severo.* *Idem.*

sepultus esset Pertinax, & tristissimus cibum ob ejus necem sumpsit, & primam noctem vigiliis continuavit, de tanta
 4 necessitate sollicitus. Ubi verò primùm illuxit, senatum & equestrem ordinem in Palatium venientem admisit, atque unumquemque, ut erat ætas, vel patrem vel filium, vel parentem affatus blandissimè est. Sed populus in Rostris atque ante curiam, ingentibus eum convitiis lacestebat, sperans deponi ab eo posse imperium quod milites dederant. ² Lapidationem quoque fecere: descendentem cum militibus & senatu in Curiam diras imprecati sunt: rem divinam facienti ne litaret optarunt. Lapides etiam in eum jecerunt, quum Julianus manu eos semper placare cuperet. Ingressus autem curiam, ³ placidè & prudenter verba fecit. Egit gratias quòd esset ascitus, quòd & ipse & uxor & filia ejus Augustorum nomen acceperunt. Patris patriæ quoque nomen recepit: argenteam statuam respuit. E senatu in Capitolium pergenti populus obstitit, sed ferro & vulneribus ⁴ & pollicitationibus aureorum ⁵ quos digitis ostendebat, ipse Julianus (ut fidem faceret) sum-

* *Neque cenavit priusquam sepultus esset Pertinax.*] Evertit Dionis illa, ἐν δὲ ἐπὶ τῆς νεκρῆς κειμήλιος. *Idem.*

1. *Atque unumquemque ut erat ætas.*] Spartianus humanitati ac civilitati ascribit, quod veriùs Dio blanditiis & assentioni, & ut ipse ait, ἀκρογίτω ἰωκεία. *Idem.*

Atque unumquemque, ut erat ætas, vel patrem, vel filium, vel parentem affatus blandissimè est.] Nullam video differentiam inter *patrem* & *parentem*; multo minius tales differre ardeat. itaque persuadeor, vel contra missi rescribendum, *vel fratrem, vel filium, vel parentem.* sic supra in Marco Antonino Philosopho cap. xviii. *Grut.*

2. *Lapidationem quoque fecere.*] Meminit hanc lapidationem & in Pescenno Nigro Spartianus. *Casaub.*

3. *Placidè & prudenter verba fecit.*] Extat apud Dionem insulsißima & im-

prudens oratio quam in senatu habuit Julianus, sed non est illa oratio, quam intelligit hic Spartianus: nam hæc secundo senatu habita postredie quàm imperium occupasset; illa primo senatu cum in Curiam è Castris venisset. *Idem.*

4. *Et pollicitationibus aureorum, quos digitis ostendebat.*] Non ipsos fortasse, sed eorum numerum. Digitis numeros expressisse veteres etiam maximos, & pueri sciunt. Si quis malit ipsos aureos fuisse ostentatos, non repugnabo: imò verò, propter illa verba, *ut fidem faceret*, lubens assentiat. *Idem.*

5. *Quos digitis ostendebat ipse Julianus.*] Distingue: *Sed ferro & vulneribus & pollicitationibus aureorum, quos digitis ostendebat ipse Julianus ut fidem faceret, summotus atque depulsus est.* Utrum ipsos aureos ostentavit & manibus eos tenuerit; an numerum aureorum solummodo

summotus atque depulsus est: ¹ inde ad circense spectaculum itum est. Sed occupatis indifferenter omnium subfelliis, populus geminavit convitia in Julianum: Pescennium Nigrum, qui jam imperare dicebatur, ad urbis praesidium vocavit. Hæc omnia Julianus placidè tulit, totoque imperii sui tempore mitissimus fuit: populus autem in milites vehementissimè invehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occidissent. ² Multa igitur quæ Commodus statuerat, Pertinax tulerat, ad conciliandum favorem populi, restituit. De ipso Pertinace neque malè neque bene quicquam egit: ³ quod gravissimum plurimis visum est. Constituit propter metum militum ⁴ de honore Pertinacis tacitum esse. Et Julianus quidem neque Britannicos exer- ⁵ citus, neque Illyricos timebat: Nigrum verò ⁵ misso primipi-

modo per digitos in notam numerariam formatos significarit, incertum est. placet magis ut de aureorum numero, quos populo daturus erat, digitis ostentato accipiamus. cujus rei exemplum apud Dionem in Marco: ubi *χερσὶ ἀεθροειδείξασθαι* vocat, quod Spartianus digitis ostentare. alibi idem Dio *χερσὶν εὐδείξασθαι* dixit, ubi narrat quomodo licitatus sit imperium Julianus. *Salmas.*

1. *Inde ad circense spectaculum itum est.] Spectaculum est θέα. quo tamen modo si hic accipias, erres ridiculè. nihil enim aliud circense spectaculum hoc loco, nisi Circus ipse, & locus spectaculorum. melius Dio, σινείδραμον ἐς τὸ ἰπποδρόμον. Mirum verò quod scribit Dio, mansisse populum in Circo diem noctemque integram cibo potuque neglecto, donec fames tandem inde exire compulit. Casaub.*

Inde ad circense spectaculum itum est.] Durum est heic accipere circense spectaculum pro circo. quid si aliter accepit, & populum in circum venisse spectandi gratia intellexit? id sane omnino & illa sequentia verba declarant: Sed occupatis indifferenter omnium subfelliis, populus geminavit convitia in Ju-

lianum. Quo enim hanc observationem de occupatis omnium subfelliis indifferenter à populo, si populus non spectandi gratia eo convenerat? *Salmas.*

2. *Multa igitur quæ Commodus statuerat, &c.]* Cave accipere vocem populi, in propria notione, hoc est, pro universo pop. Rom. plebem enim hic, & è populo vilissimum quemque ac perditissimum significat. Populus quidem institutam à Pertinace publicorum morum emendationem probavit, eoque nomine defunctum illum desideravit. sic in Pertinace Capitolinus, *Populus mortem ejus indignissimè tulit, quia videbat omnia per eum antiqua posse restitui.* Casaub.

3. *Quod gravissimum plurimis visum est.]* Erat enim moris, ut novi principes de honoribus defunctorum imperatorum relationem statim facerent. *Idem.*

4. *De honore Pertinacis tacitum esse.]* Palatinus: *tacitum est.* Legendum ita: *Constituit quod propter metum militum de honore Pertinacis tacitum est.* Quomodo sæpe loquuntur isti scriptores. & hoc probò. *Salmas.*

5. *Misso primipilario occidi præceperat.]* Sic & scripti. Casaub.

mipilario occidi præceperat, timens præcipuè Syriacos exercitus. Ergo Pescennius Niger in Syria, Septimius Severus in Illyrico, cum exercitibus quibus præsidebant à Juliano descivere. Sed quum ei nuntiatum esset Severum descivisse, quem suspectum non habuerat, ¹ perturbatus ad senatum venit, ² impetravitque ut hostis Severus renuntiaretur: militibus etiam qui Severum sequuti fuerant, dies præstitutus, ultra quem si cum Severo fuissent, hostium numero haberentur. Missi sunt præterea legati consulares à senatu ad milites, qui suaderent ut Severus repudiaretur, ³ & ⁴ is esset imperator quem senatus elegerat. Inter cæteros ⁵ legatus est ⁶ Vespronius Candidus, vetus consularis, olim militibus invisus ob durum & sordidum imperium. Missus est successor Severo Valerius Catulinus: quasi posset ei succedi qui militem jam sibi tenebat. Missus præterea Aquilius centurio, ⁷ notus cædibus senatoriis, qui Severum occideret. ⁸ Ipse autem Julianus prætorianos in Campum deduci jubet, muniri tures: sed milites desides & urbana luxuria dissolutos, invitissimos ad exer-

Missio primipilario.] Sic & inf. Pal. non primipilari. Grut.

1. *Perturbatus ad senatum venit.] Palat. perturbatus est. Lege: Sed quum ei nuntiatum esset Severum descivisse, quem suspectum non habuerat, perturbatus est & ad Senatum venit, impetravitque ut hostis Severus renuntiaretur. Salmas.*

2. *Impetravitque ut hostis Severus renuntiaretur.] Regius, imperavitque. non multum diverso sensu. & imperavit autem & impetravit. Casaub.*

3. *Et is esset imperator quem Senatus eligeret.] Idem liber: quem Senatus elegerat, melius. non enim de eligendo imperatore agi volebat Julianus, sed de eo tenendo tuendoque qui erat jam electus. nam factò Senatusconsulto appellatum fuisse Julianum imperatorem scripsit supra Spartianus. Salmas.*

4. *Is esset Imperator quem Senatus ele-*

gerat.] Ita quoque Palatin. non ut recentiores editi, eligeret. Grut.

5. *Legatus est Vespronius Candidus vetus Consularis.] Sic nullâ litterâ minus Palatin. noster. Idem.*

6. *Vespronius Candidus, vetus consularis.] Regius Vesprimius Candidus Verus conf. Fortasse scripserat, Vespronius Candidus Verus, vetus conf. Vespronii Candidi hujusce, vel ejus patris aut avi & in Fastis mentio, & in alia historia, atque etiam apud Tertullianum. Veri cognomen eruditissimus quoque Onuphrius agnoscit, de consulibus differens anni 100001111. & alibi. Casaub.*

7. *Motus cædibus senatoriis.] Spartianus in Severo; eum jam antè misisset notos ducum interfectores quosdam, qui Severum occiderent. Idem.*

8. *Ipse autem Julianus prætorianos in campum deduci jubet.] Exercendi gratia. Idem.*

exercitium militare produxit, ¹ ita ut vicarios operis quod unicuique præscribebatur, mercede conducerent. Et Severus quidem ad urbem infesto agmine veniebat : sed Didius Julianus nihil cum exercitu prætoriano proficiebat, quem quotidie populus & magis oderat & ridebat. ² Sed Julianus sperans Lætum fautorem Severi, quum per eum Commodi manus evasisset, ingratus tanto beneficio, ³ jussit eum occidi. ⁴ jussit etiam Martiam interfici. ⁵ Sed dum hæc egit Julianus, Severus ⁶ classem Ravennatem occupat : legati senatus qui Juliano promiserant operam suam, ad Severum transierunt. Tullius Crispinus præfectus prætorio, contra Severum missus ut classem produceret, repulsus Romam rediit. Hæc quum Julianus videret, senatum rogavit ut virgines Vestales & cæteri sacerdotes cum senatu obviam exercitui Severi prodirent, & prætentis infulis rogarent : ⁷ inane contra barbaros milites præsidium parans. Hæc tamen agenti Juliano ⁸ Faustus Quintillus consularis augur contradixit, asserens, non debere imperare eum qui armis adversario non posset resistere. cui multi senatores consenserunt. Quare iratus Didius, milites è castris petiit qui senatum ad obsequium cogerent aut obruncarent. Sed id consilium displicuit. Neque enim

enim

1. Ita ut vicarios operis quod unicuique præscribebatur, mercede conducerent.] Simile huic illud quod legitur apud Valerium Maximum libro IX. capite primo. Verum nos, de hac corporum animorumque desidiâ, ad Tacitum lib. XI r. Annal. cap. 35. p. lib. II. Hist. cap. 21. f. Grut.

2. Sed Julianus sperans Lætum fautorem Severi.] Sperare pro opinari, δουλεύειν, passim apud recentioris Latinitatis scriptores, interdum etiam pro metuens. Casaub.

3. Jussit eum occidi.] Alius est Julius Lætus ille cujus multa mentio in sequentium temporum rebus. nam hic & jussus est occidi, & occisus. Dio, ἐστὸς φάξις τὸ Λαίτων. Idem.

4. Jussit etiam Martiam interfici.] Marelè veteres, Marcianum. Dio, ἐστὸς φάξις τῆς τῶν Μαρκίων. Idem.

5. Sed dum hæc egit Julianus.] Scribe agit. ita & codd. Idem.

Sed dum hæc agit Julianus.] Ita scripti aliorum. editi hæctenus, agit. Gruterus.

6. Classem Ravennatem occupat.] Et classem & urbem. Dio, τῶν Ρ' ἄβενναυ ἀκροντι παρέλαξεν Notæ sunt classès Ravennas & Misenas. Casaub.

7. Inane contra barbaros milites præsidium parans.] Vox præsidium abest antiquis membranis. Salmas.

8. Faustus Quintillus.] Palatinus : Phausius Quantillus. vet. ed. Faustus. Idem.

enim decebat ut quum senatus hostem Severum Juliani causa judicasset, eundem Julianum pateretur infestum. Quare meliore consilio ad senatum venit, petiitque ut fieret senatusconsultum de participatione imperii. Quod 7 statim factum est. Tunc omen quod sibi Julianus quum imperium æciperet fecerat, omnibus venit in mentem. Nam quum consul designatus de eo sententiam dicens, ita pronuntiaffet, *Didium Julianum imperatorem appellandum esse censeo*: ¹ Julianus suggestit, *Adde & Severum*: quod cognomentum avi & proavi sibi Julianus asciverat. Sunt tamen qui dicant ² nullum fuisse Juliani consilium de obtruncando senatu, quum tanta in eum senatus contulisset. Post senatusconsultum statim Didius Julianus unum ex præfectis Tullium Crispinum misit. Ipse autem tertium fecit præfectum Veturium Macrinum, ad quem Severus literas miserat ut esset præfectus. ³ Sed pacem simulatam tentatamque cædem Severi Tullio Crispino præfecto prætorii & populus loquutus est & Severus suspicatus. Denique hostem se Juliano Severus esse maluit quàm participem, consensu militum. Severus autem statim & ad plurimos Romam scripsit, & occultè misit edicta quæ proposita sunt. Fuit prætera in Juliano hæc amentia, ut per magos pleraque faceret ⁴ quibus putaret vel odium populi deliniri, ⁵ vel militum arma compesci. * Nam & quædam

non

1. *Julianus suggestit.*] Regius, subjunct. lego, subjecit. Casaub.

2. *Nullum fuisse Juliani consilium de obtruncando senatu.*] In Dionis sanè reliquiis & Herodiano, nullum tam savi consilii vestigium. Idem.

3. *Sed pacem simulatam, tentatamque cædem.*] Probo Ursini conjecturam, scribentis, *mandatamque cædem*. Idem.

Sed pacem simulatam, &c.] Palatinus: *Sed pacem simulatam esse tantamque cædem*. ex qua scriptura nihil aliud elicio, quam quod Ursino olim elicitum. *Sed pacem simulatam esse, mandatamque cædem, &c.* Salmas.

Sed pacem simulatam tentatamque cædem Severi.] Palatinus *simulatam esse tantamque cædem Severi*, quomodo & edd. veteres: ut forte fuerit, *simulatam agitamque*: aut, *simulatam meditatamque*. aut, *mandatamque*, uti placbat amico nostro Fulvio Ursino. Gunt.

4. *Quibus putaret odium populi deliniri.*] Exemplo videlicet ab amantibus petito: nota sunt artes *Φιλιππων* conficiendorum. Casaub.

Quibus putaret.] Vitaret Palat. perperam. Salmas.

5. *Vel militum arma compesci.*] Meminerat Julianus agitatos Circensium factio-

non convenientes Romanis sacris hostias immolaverunt, & carmina profana incantaverunt, & ea quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incantato vertice respicere dicuntur, Julianus fecit. Tuncque puer vidisse dicitur & adventum Severi & Juliani decessionem. Et Crispinus quidem quum occurrisset præcursoribus Severi, Julio Læto autore à Severo interemptus est. Dejecta sunt etiam ea consulta è senatu. Julianus con-

factionum his artibus solitos sibi parare victoriam. Sed & in feriis pugnis, magicis sacris adversus hostes qui uterentur fuere præter Julianum & alii. *Casub.*

* Nam & quasdam non convenientes Romanis, &c.] Pueros multos mactavit. Lege autem Hadriani humana sacrificia fuisse vetita, supra dicebamus ex Porphyrio. *Idem.*

1. Carmina profana incantaverunt.] Magicas ἐπωδῶν vocat carmina profana: ut Romanis sacris non convenientia, sed Barbaricis. *Idem.*

2. Et ea quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incantato vertice respicere dicuntur.] Pro respicere, malim scribi, res prospicere. Ἐπιπροσπικτεῖς observo apud antiquos species diversas: nam & sagæ Thessalæ quibus frequens cum luna commercium, ad divinationes suas speculo usæ, in quo literas sanguine inscribebant, responsa ipsarum continent: has legebant qui consuluerant, non in speculo, sed in orbe lunæ. id enim carminibus suis se præstare jactitabant: esseque id Pythagoræ inventum. Alius modus ἠεροσπιτεῖς est, cujus hic Spartianus meminit; cum præter speculum adhibebant & puerum ad ἠεροσπίτεως sua. multa de hujus modi pueris Apulejus in Apologia. Quot autem genera sunt corporum quæ imagines referunt, tot fuere & ἐπιπροσπικτεῖς species & nomina. reddunt autem imagines levia sæpe omnia, ac terga & perpolita,

item aqua. itaque potes ad hanc referre cum ὑδρομαυρίαιον, λευκομαυρίαιον, κυλιγομαυρίαιον, ἐλασομαυρίαιον, ἔσφομαυρίαιον: tum similes alias, quarum mentionem apud veteres reperimus. Neque solum ad futurorum præscientiam hæc faciebant; verum etiam in adversis præsidium inde sibi petebant: quod videtur potius spectasse Julianus. *Idem.*

3. Incantato vertice.] Incantando vertice, Mediolanensis editio, ut puto, mendose. *Salmf.*

4. Julio Læto auctore, &c.] Lege: Julio Læto auctore à Severo interemptus est. ex Pal. & vet. ed. *Idem.*

Julio Læto auctore, Severo interemptus.] Palatin. stat à vulgatis, habetque à Severo. *Grut.*

5. Severo interemptus est.] Ita scripti, pro à Severo. *Casub.*

6. Dejecta sunt etiam ea consulta è senatu.] Regius, ea consulta senatus. *Idem.*

Dejecta sunt etiam ea consulta è senatu.] Vetus Palat. dejecta sunt etiam è senatu: Ex quo vet. ed. dejecta sunt etiam è senatu. atqui nihil aliud in veteri lectione mutatum oportuit, quam e in c. dejecta sunt etiam c. senatus. Hoc est, dejecta sunt etiam consulta senatus. senatus nempe consulta quæ in favorem Juliani erant facta, dejecta sunt & pro nihilo habita. *Salmf.*

Ejecta sunt etiam ea consulta è Senatu.] Maluissimè etiam consulta Senatus. certè aliquid compendiosè scriptum, fuisse prodit Palatinus, in quo tantum est, ejecta sunt etiam è Senatu. *Grut.*

convocato senatu, quæsitisque sententiis quid facto opus esset, certi nihil comperit à senatu: sed postea sponte sua gladiatores Capuæ jussit armari per Lollianum Titianum, & ¹ Claudium Pompejanum ² è Tarracinenfi ³ ad principatum evocavit, quòd & gener imperatoris fuisset & diu militibus præfuisset. Sed hoc ille recusavit, ⁴ senem se & debilem luminibus respondens. Transierant & ex Umbria milites ad Severum: & præmiserat quidem literas Severus, quibus jubebat ⁵ interfectores Pertinacis servari. Brevi autem desertus est ab omnibus Julianus, & remansit in Palatio cum uno de præfectis suis Geniali & genero Repentino. Actum est denique ut Juliano senatus auctoritate abrogaretur imperium, & abrogatum est, appellatusque statim Severus imperator, quum fingeretur quòd veneno se absumpsisset Julianus: ⁶ missi tamen à senatu quorum cura per militem gregarium in Palatio idem Julianus occisus est, ⁷ fidem Cæsaris implorans, hoc est Severi. Filiam suam potitus imperio, dato patrimonio emancipaverat, quod ei cum Augustæ nomine statim sublatum est. Corpus ejus à Severo uxori Manliæ Scantillæ ac filiæ ad se-

1. *Claudium Pompejanum è Tarracinenfi.*] Intelligit autem secessum Tarracinensem, ubi rædio Commodianorum temporum Claudius Pompejanus vitam agebat. *ὃν γὰρ τοῖς ἀγροῖς τὸ πλεῖστον διήγεν.* ait Dio. ex quo tamen constat, fuisse in Urbe Pompejanum cum Pertinax factus est imperator. narrat enim tum primùm sibi illum vitum, & ultimùm. *Casaub.*

2. *E Tarracinenfi.*] Etiam Palatinus nosster consentit cum Regio codice, habetque & *Arracinenfi.* nihil tamen mutatum iverim. *Grut.*

3. *Ad principatum evocavit.*] Purenii liber, *participatum.* nempe imperii. *Casaub.*

Ad principatum evocavit.] Prima editio: *participatum.* atque ita omnino legendum. *Salmas.*

Ad participatum evocavit.] Sic &

rectè Palatinus. nam *ad principatum*, quod erat in vulgari, heic consistere non potest. patriario enim imperio cum honestatum volebat Julianus, non etiam integro. *Grut.*

4. *Senem se & debilem luminibus respondens.*] Xiphilinus, *Τὸ γῆρας καὶ τὸ ἴσθ' ὀφθαλμῶν νόσημα πρὸς ἀδύναμιν.* *Casub.*

5. *Interfectores Pertinacis servari.*] Comprhendi & in vinculis servari. *Idem.*

6. *Missi tamen à senatu.*] Missus est tribunus militum, cui cædes mandata. *Idem.*

7. *Fidem Cæsaris implorans, hoc est Severi.*] Cæsarem appellat Severum: quia sponte jam imperio illi cesserat. non est purandum glossam esse postrema verba. Dio hoc solùm ab illo dictum: *Quid commerui? quem occidi?* *Idem.*

ad sepulturam est redditum, ¹ & ² in proavi monumento translatum, milliario quinto, via Lavicana. Objecta sanè ⁹ sunt Juliano hæc, quòd gulosus fuisset, quòd aleator, ³ quòd armis gladiatoriiis exercitus esset, ⁴ eaque omnia senex fecerit quum antea nunquam adolescens his esset vitiiis infamatus. Objecta est etiam superbia, quum ille etiam in imperio fuisset humillimus. Fuit autem contrà humanissimus ad convivias, benignissimus ad subscriptiones, ⁵ moderatissimus ad libertatem. ⁶ Vixit annis quinquaginta sex, mensibus quatuor: imperavit mensibus duobus, diebus quinque. Reprehensum in eo præcipuè, quòd eos quos regere autoritate sua debuerat, ⁷ regendæ reipubl. sibi præfules ipse fecisset.

1. *Et in proavi monumento translatum.] Scribe ex Pal. Et in proavi monumenta translatum. Salmat.*

2. *In proavi monumento.] Palatinus monumenta, melius. Grut.*

3. *Quòd armis gladiatoriiis exercitus esset.] Melius in regio, exercitatus. Casaub.*

Quòd armis gladiatoriiis exercitus esset.] Ita & Palat. idemque est cum exercitatus; quamvis minus usitatum. Grut.

4. *Eaque omnia senex fecerit, cum antea nunquam adolescens his esset vitiiis infamatus.] Nihil enim videtur inhonestius, quàm si bona juventæ senectus flagitio-*

sa oblitteret; ut pluribus diduximus ad Taciti librum vi. Annal. capitis tricissimi secundi f. Idem.

5. *Moderatissimus ad libertatem.] Qui moderatissime ferret, si quis amicorum paullò liberius secum ageret. Casaub.*

6. *Vixit annis quinquaginta sex.] Dio aliter. sed de anno quo natus Julianus, nobis non constat. Idem.*

7. *Regendæ reip. sibi præfules.] Sibi non habet vetus editio. Ita legendum: Reprensus in eo præcipue, quod eos quos regere sua autoritate debuerat, regendæ reipubl. præfules ipse fecisset. Salmat.*

ÆLII SPARTIANI

SEVERUS,

AD

DIOCLETIANUM AUG.

INTERFECTO Didio Juliano, ² Severus Africa oriundus imperium obtinuit: * cui civitas Leptis, pater Geta:

1. *ÆLII SPARTIANI.] Regius codex vitæ hujus auctorem facit non Ælium Spartianum, sed Ælium Lampridium. Casaub.*

2. *Severus Africa oriundus.] Ex ea*

parte Africa, quæ sic propriè dicta, infra: Tripolim unde oriundus erat, securifemam reddidit. Eutropius, Septimius Severus oriundus ex Africa, provincia Tripolitana, oppido Lepti. Idem.

Severus

Geta: majores, equites Romani ¹ ante civitatem omnibus datam: mater, Fulvia Pia: patruī, M. Agrippa & Severus consulares: ² avus maternus, Macer: paternus, Fulvius Pius fuere. Ipse natus est ³ Erucio Claro bis & Severo coss. ⁴ VI. Idus Apriles. In prima pueritia priusquam Latinis Græcisque literis imbueretur, quibus eruditissimus fuit, ⁵ nullum alium inter pueros ludum nisi ad iudices exercuit, quum ipse prælatis fascibus ac securibus ordine puerorum circumstante sederet ac iudicaret. ⁶ Octavodecimo anno ⁷ publicè declamavit. Postea studiorum causa Romam venit, ⁸ latum clavum à divo Marco petiit,

Severus Africa oriundus.] Sic Trebellius Pollio: *Gallia oriundus.* Aurelius Victor de ortu Severi sic loquitur: *Ortus media humili, primo litteris, deinde imbuitus foro, &c.* Quæ verba corruptissima sunt, atque haud dubie ita corrigenda: *ortus medie humilis*, hoc est ortus mediocriter humilis. sic *medie* & *medieter* pro mediocriter. *Salmas.*

* *Cui civitas Lepis.]* Vetus editio: *cui civitas Lepi.* ita etiam efferebant hujus urbis nomen illo tempore. parum autem solliciti illa tempestate fuisse videntur urbines quibus in casibus enuntiarentur hominum nomina: tertium enim & quartum frequenter pro recto usurpabant, & sic indeclinabilia faciebant. sic *Durocortovo*, pro Durocortorum apud Frontonem. *Idem.*

1. *Ante civitatem omnibus datam.]* Ab Antonino Pio. *Casaub.*

2. *Avus maternus, Macer: paternus, Fulvius Pius.]* Regius aliter: *Avus paternus, Macer: maternus, Fulvius Pius.* optime. nam ut dictum modò, Severo mater fuit Fulvia Pia: filia nempe hujus Fulvii Pii. quare ita rescribendum. *Idem.*

Avus maternus Macer, paternus Fulvius Pius fuere.] Sic Palatin. & verò cum nihil frequentius occurrat in Inscriptionibus antiquis, quam filios filiasque transisse adoptione in familiam maternam, nihil temere mutaverim. *Grut.*

3. *Erucio Claro bis & Severo Coss.]* Ad iudices factos, in anno octavo Pii. *Casaubonus.*

4. *VI. Idus Apriles.]* Scribe, *III. Idus Apriles.* Dio enim, *τῆς ἐνδεκάτης τῆς Ἀπριλίου.* Sic passim extrema duorum II. vitio coaluisse observabis. *Idem.*

5. *Nullum alium inter pueros ludum nisi ad iudices exercuit.]* Familiare pueris ducatus & imperia ludere, ut loquitur Suetonius in Nerone capite xxxv. vel, ut Trebellius Pollio in Gallienis, fingere per ludibria (sive, ludicra) potestates. Semper autem hoc ferri ingenium, & nati ad magna habitum est indicium: cuius rei triste exemplum narrat ibi Suetonius. *Idem.*

Nullum alium inter pueros ludum nisi ad iudices exercuit.] Observa genus loquutionis, *ludere ad iudices* pro *iudicibus ludere.* sic *ad aleam ludere* & *ad tabulam*, pro *tabula* & *alea ludere* in recentiorum scriptis memini legere. *Salmas.*

6. *Octavo decimo anno publice declamavit.]* Mira constantia librorum in asserenda vitiosa lectione, *adclamavit* pro *declamavit.* *Idem.*

7. *Publicè declamavit.]* Palat. *publicè adclamavit.* & sanè aliquoties inveni *adclamare* pro *declamare* in classicorum auctorum libris mss. *Grut.*

8. *Latum clavum à divo Marco petiit & accepit.]* Et simul patrocinium fisci: nisi tamen verius, sanctum prius ea cura, se-

petiit, & accepit, favente sibi Septimio Severo affine suo, bis jam consulari. Quum Romam venisset, hospitem nactus qui Adriani vitam imperatoriam eadem hora legeret, sibi omen futuræ felicitatis arripuit. Habuit etiam aliud omen imperii: Quum rogatus ad cœnam imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debuerat, togam præfidiariam ipsius imperatoris accepit. Eadem nocte somniavit, lupæ se uberibus ut Remum inhærere vel Romulum: fedit & in sella imperatoria temere à ministro posita, ignarus quòd non liceret. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit, & sine noxa expergefactis & acclamantibus familiaribus abiit. Juventam plenam furorum, nonnunquam & criminum, habuit. Adulterii causam dixit, absolutusque est à Juliano proconsule, cui & in proconsulatu successit, & in consulatu collega fuit, & in imperio item successit. Quæsturam diligenter egit:

ra, senatoria dignitate postea fuisse donatum. Aurelius Victor: *Aded Marcum Severus percoluerat: quòd ex illo post multos dubiosque eventus, auspicia honorum cepisset, patrocinio fisci. * deinde laborantibus secundarum initia, earumque auctores memoria sunt.* Scribendum, proinde, & asteriscus tollendus: nihil enim deest. proinde, pro aded, ut apud eundem in Caro: proinde arduum fatalia devertere. pro, aded arduum est. sic hoc loco: sensus enim est; homines novos qui agrè emergunt, solitos ejus dici memoriam colere, qui januam dignitatum, & amplioris fortunæ ipsis patefecerit. Alibi notabamus, veteres fuisse solitos dies hujusmodi pro natalibus colere. secundarum auctores appellat Victor, eos qui primi facientes attollunt, & producant. *Casaub.*

1. Eadem hora legret, sibi omen futuræ felicitatis arripuit.] Palatinus interserit, quod. Scribendum: Quum Romam venisset hospitem nactus, qui Hadriani vitam imperatoriam eadem hora legret: quod sibi omen futuræ felicitatis arripuit. Hospitem nactus, pro hospitem nactus est,

quomodo saepe loquuntur isti scriptores. *Salmas.*

2. Togam præfidiariam ipsius.] Præfidiaria enim toga est, quam præfidens gestaret. *Casaub.*

3. Eadem nocte somniavit.] Dio sic tempus indicat, ὅτε ἐς τὸ βεβλῶσθαι εἰς ἐστρατεύσειν. Eadem igitur die & allectus est in senatum; & cœnans cum Marco toga ejus præfidiaria fuit amictus. *Idem.*

4. Sedit & in sella imperatoria, temere à ministro posita, &c.] Dio, Ἰππεὶς ἔς τὸ βασιλικὸν διφραγὲν ἐφύετο ὡν ἐπὶ ἀγγοῖα ἐνδραῦθον. Habes simile exemplum in vita Hadriani. *Idem.*

5. Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit.] Duplex hic omen: nam & serpens visus in cubiculo imperium prælagire videbatur: & quòd cingit serpens caput, alterum hoc illustris fortunæ omen. *Idem.*

6. Quæsturam diligenter egit omnibus fortibus natus.] Quæsturam diligenter egit. omnibus fortibus natu militari post quæsturam sorte Beticam accepit. Ita omnes liberi. divinent qui velint. *Salmas.*

Quæstus

egit: ¹ omnibus fortibus natus, militari post quæsturam forte Beticam accepit: atque inde Africam petiit, ut mortuo patre rem domesticam componeret. Sed dum in Africa est, pro Betica Sardinia ei attributa est, quòd Beticam Mauri populabantur. Acta igitur quæstura Sardinienſi, legationem proconsulis Africæ accepit. In qua legatione quum eum quidam municipum suorum Leptitanus, præcedentibus fascibus, ut antiquum contubernalem ipse plebeius amplexus eſſet, fuſtibus eum sub elogio ejuſdem præconis cecidit, ² *Legatum P. R. homo plebeius temere amplecti noli.* Ex quo factum eſt ut in vehiculo etiam legati ſederent, qui antè pedibus ambulabant. Tunc in quadam civitate Africana quum ſolicitus mathematicum conſuluiſſet, poſitaque hora, ingentia vidiffet aſtologus, dixit ei, *Tuam, non alienam pone genituram.* Quum Severus juraffet ³ ſuam eſſe, omnia ei dixit quæ poſtea facta ſunt. Tribunatum plebis Marco imperatore decernente promeruit, ³ eumque ſeveriſſimè ⁴ exercitiſſimèque egit. ⁵ Uxorem tunc Martiam duxit, ⁶ de qua tacuit in hiſtoria vitæ privatæ: cui

Quæſturam diligenter egit: omnibus fortibus natus, militari poſt quæſturam forte Beticam.] Lectio vitioſa. neque auxiliatur Pal. in quo eſt; *egit. omnis fortibus natu militari, poſt quæſturam, &c.* Petrus Faber emendabat: *Quæſturam diligenter egit, omnibus fortibus nactus, militarem. poſt quæſturam, &c.* Grut.

1. *Omnibus fortibus natus.]* Lego, *Quæſturam diligenter egit, omnibus fortibus nactus: in militari poſtea quæſtura, forte Beticam accepit.* Quæſtura illa ætate multiplex; urbana, palatina, provincialis. At eruditiffimus Petrus Faber, ita emendabat: *Omnibus fortibus nactus militarem: poſt quæſturam forte Beticam accepit.* Caſaub.

2. *Legatum P. R. homo plebeius temere amplecti noli.]* Plebei enim & qui nulla dignitate eſſent ornati arcebantur complexu provinciarum obtinentium, ut notatur Cornelio Tacito, Annal. xv. qua in re ſi quis geſſiſſet ſe inſolentius, ant

cædebat, aut propellebatur, aut aliqua verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe multabatur. *Idem.*

3. *Eumque ſeveriſſimè exercitiſſimèque egit.]* Sic veteres, non ut in vulgatis, *exercitatiſſimèque.* *Idem.*

Eumque ſeveriſſimè exercitiſſimèque egit.] Legebam aliquando: *Severiſſimè, certifiſſimèque egit.* Torrentius: *exercitiſſimè.* alii: *exactiſſimè.* nihil mutandum, vide ad hunc locum doctiſſimum Caſaubonum. *Salmſ.*

4. *Exercitiſſimèque egit.]* Haud ſecus etiam Pal. non *exercitatiſſimè*, ut vulgg. *Grut.*

5. *Uxorem tunc Marciam duxit.]* Hæc Caracalli mater. ideo Julia dicitur alibi Spartiano, hujus noverca, Getæ mater. & Dio tamen & Herodianus matrem non minùs Antonini quàm Getæ Juliam faciunt. *Caſaub.*

6. *De qua tacuit in hiſtoria vitæ privata.]* Id eſt, in ea parte librorum quos de

cui postea in imperio statuas collocavit. Prætor designatus à Marco est non in candida sed in competitorum grege, anno ætatis xxxii. Tunc ad Hispaniam missus somniavit primo sibi dici ut templum Tarraconense Augusti, ¹ quod jam labebatur, restitueret. deinde ex altissimi montis vertice, ² orbem terrarum Romamque despexit, ³ concinentibus provinciis lyra, voce, vel tibia. Ludos absens edidit. ⁴ Legioni IIII. Scythicæ deinde ⁵ præpositus est circa Massiliam. Post hoc ⁶ Athenas petiit studiorum sacrorumque causa & operum ac vetustatum: ubi quum injurias quasdam ab Atheniensibus pertulisset, inimicus his factus, ⁷ minuendo eorum privilegia jam imperator se ultus est. Deinde Lugdunensem provinciam legatus accepit. Quum amissa uxore aliam vellet ducere, genituras sponсарum requirebat, ipse quoque matheos peritissimus: & quum audisset esse in Syria quandam quæ id genituræ haberet ut regi jungeretur, eandem uxorem petiit,

de suis rebus gestis scripsit, ubi privatam vitam exponebat. Auctor ipse infertus: *Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem: solam crudelitatem excusans.* Quod ajunt de fide, noli assentiri temere: nam Dio, etsi illius principis amantissimus, scribit tamen alicubi: *Λέγω γὰρ ἕξ ὅσα Σεβῆρος ἔγραψε, ἀλλ' ὅσα κὶ ἀληθῶς ἐγλύετο.* Idem.

1. Quod jam labebatur.] Etsi ab Hadriano refectum. Idem.

2. Orbem terrarum Romamque despexit.] Orbem Romanum: nam de provinciis imperii Rom. tantum loquitur. *despexit, κυρίως*, pro ex alto aspexit, & *ἡγεῖται ὄντως.* Idem.

3. Concinentibus provinciis lyra, voce, vel tibia.] *Λύρα κὶ Ὀφωνίαι κὶ αὐλῶν.* sic hæc tria simul conjungit Philostratus in Aristotele. Salmf.

4. Legioni IIII. Scythicæ deinde præpositus est, circa Massiliam.] Scribe, *Μασιλίαν*, etsi non me fugit Dionem τὸ τέταρτον Σκυθικῆν τοῖς ἑσῶς, non in Mysia

collocare, verum in Syria. sed hanc discrepantiam sæpe in aliarum quoque legionum sede observabis. *Casaub.*

Legioni IIII. Scythicæ deinde præpositus est circa Massyliam.] Legionibus IIII. Scythicæ dein præpositus circa Massyliam. Ita Palat. & vet. ed. vitiose, *Mæsiam* reponit vir doctissimus. sed in Syria non in Mœsia collocatur legio quarta Scythica. legendum igitur potius: *circa Syriam.* Salmf.

5. Præpositus est circa Massiliam.] Nihil ab hac abit scripturâ Pal. ideoque non ausus fui *Massiliam* illud transformare in *Mæsiam*, aliumve locum, ubi opus magis milite præfidiario. *Gruterus.*

6. Athenas petiit studiorum sacrorumque causa.] Quid si ita? *studiorum Græcorum, sacrorumque causa.* Casaub.

7. Minuendo eorum privilegia jam Imperator se ultus est.] Minimè esse imperatorium vindicare injuriam privatam, pluribus exemplis ostendi ad lib. II. *Annal. Taciti cap. 42. Grut.*

petiit, Juliam scilicet: ¹ & accepit interventu amicorum: ⁴ ex qua statim pater factus est. A Gallis ob severitatem & honorificentiam & abstinenciam, tantum quantum nemo dilectus est. Deinde Pannonias proconsulari imperio rexit. Post hoc ² Siciliam proconsularem sorte meruit, suscepitque Romæ alterum filium. In Sicilia, quasi de imperio vel vates vel Chaldæos consulisset, reus factus, apud præfectos prætorio, quibus audiendus datus fuerat, jam Commodò in odium veniente absolutus est, calumniatore in crucem actò. Consulatum cum Apuleio Rufino primum egit, ³ Commodò se inter plurimos designante. Post consulatum anno fermè fuit Romæ otiosus: deinde Læto suffragante, ⁴ exercitui Germanico præponitur. Proficiscens ad Germanicos exercitus, hortos spatiosos comparavit, ⁵ quum antea ædes brevissimas Romæ habuisset, & unum fundum. In his hortis ⁶ quum humi jacens epularetur cum filiis parca cœna, pomaque appositâ major filius, qui tunc quinquennis erat, cum collusoribus puerulis manu largiore divideret, paterque illum reprehendens dixisset, *Parcius divide; non enim regias opes possides*: quinquennis puer respondit, ⁷ *Sed possidebo*. In Germa-

5. *Et accepit interventu amicorum.*] Ut arbitror Faustinae maximæ, uxoris Marci: quæ etiam die nuptiarum, lectum genialem illi in æde Veneris Palatina statuit. *Casaub.*

2. *Siciliam proconsularem sorte meruit.*] Regius, *proconsulari sorte*. Idem.

3. *Commodo se inter plurimos designante.*] Lego, *Commodo eos int. pl. desig.* Significat consules fuisse suffectos Severum & Apulejum: & rectè illud, *inter plurimos*. nam ita fuit moris Commodò: qui etiam xxv. *COSS.* aliquando in unum annum creavit. *Idem.*

Commodo se inter plurimos designante.] Videtur illud se non attribuendum Commodò, ut ratio postulabat Latinitatis, sed ipsi Severo. & ita loqui solitos hujus ævi scriptores, supra quoque me-

mini monere. *Grut.*

4. *Exercitui Germanico.*] *Exercitui Germano*, Pal. & mox, *Proficiscens ad exercitus Germanos*. Salmast.

5. *Quum antea ædes brevissimas Romæ habuisset & unum fundum.*] Ubi illum unum fundum habuit Severus? an etiam Romæ, ut & illas brevissimas ædes? sed unde Romæ fundi? patet igitur aliquid deesse, nomen scilicet regionis in qua fundus ille unicus Severi fuit situs. Putamus igitur fuisse: *Et unum fundum in Venetia*, hoc est in agro Veneto. *Idem.*

6. *Cum humi jacens epularetur.*] Tapeete solium substrato, aut foliis congestis, more antiquissimorum hominum. *Casaubonus.*

7. *Sed possidebo.*] Addunt Palatinus & Mediolanensis editio, *inquit*. Salmast.

Germaniam profectus, ita se in ea legatione egit ¹ ut famam nobilitatam jam antè cumularet. Et hæcenus rem 5
militarem privatus egit. Dehinc à Germanicis legionibus ubi auditum est Commodum occisum, Julianum autem cum odio cunctorum imperare, multis hortantibus repugnans ² imperator est appellatus apud Carnutum idibus Augustis: ³ quingena sestertia, quod nemo unquam principum, militibus dedit. Deinde firmatis quas post tergum relinquebat provinciis, Romam iter contendit cedentibus sibi cunctis, quacunque iter fecit, quum jam Illyriciani exercitus & Gallicani cogentibus ducibus in ejus verba jurassent. excipiebatur enim ab omnibus quasi ultor Pertinacis. Per idem tempus autore Juliano Septimius Severus à senatu hostis est appellatus, legatis ad exercitum senatus verbis missis, qui juberent ut ab eo milites senatu præcipiente discederent. Et Severus quidem quum audisset

fer

1. *Ut famam nobilitatam jam ante cumularet.*] Idem Pal. *Ut famam nobilitatam jam ante cumularet.* Idem.

2. *Imperator est appellatus apud Carnuntum Idibus Augustis.*] Scripti *Carnuntum*. Non potest autem de Augusto esse verum: nisi error est supra in numeris temporum quibus imperarunt Pertinax & Julianus. Non dubium est Majo aut Junio motam mentionem in exercitu de creando Severo imperatore. *Casaub.*

Imperator appellatus est apud Carnuntum.] *Apud Carnuntum*. Pal. & ira nomen istius urbis efferunt Græci juxta Latinique, *Καρνύντυ*. *Salmas.*

3. *Quingena sestertia, quod nemo unquam principum, militibus dedit.*] In aliis deest vox numeralis. Videri possit favore vulgare lectioni, quod narrat Dio, de aureis denis à Severo divisis: nam viritum sestertia dare, sive sestertios millenos, tantundem est, ac si dicas cum Dione aureos denos. centum enim sestertios uno aureo valuisse liquidò constat. sed locus Dionis nihil huc facit: loquitur enim Spartianus de donativo solis prætorianis divisio, cum su-

sceptum est à Severo imperium. Donativum de quo Spartianus, soli prætoriani sunt consecuti: ac ne illi quidem, ut videtur, omnes; multi enim discincti, & cum ignominia missi. Pro *quingena* autem, quod nulla ratione potest ferri, scribo, *quinquagena*. verè insolens & antè inauditus donativi modus: nam Julianus qui priores genere hoc profusionis superavit, tricena solum dederat, cum vicena tantum quina promississet. *Casaub.*

Quingena sestertia, quod nemo, &c.] Optimus sane Palatinus: *Qui etiam sestertia, quod nemo unquam Principum, militibus dedit.* Sestertia sunt deni aurei quos militibus distribuit Severus. sed in eo dissentit à Dione Spartianus, quod hic eos solis militibus & eo tempore quo imperator est appellatus, scribit fuisse donatos. Dio vero *ἐπι τῷ δεκάτην* & *δραχμῶν* donasse tradit Severum. *Salmas.*

Quingena sestertia, quod nemo unquam.] Palatinus adhaeret receptæ vulgo scripturæ, *qui etiam sestertia, &c.* *Græc.*

set senatus consentientis autoritate missos legatos, primò pertimuit: postea id egit, corruptis legatis, ut apud exercitum pro se loquerentur, ¹ transirentque in ejus partes. His compertis Julianus senatusconsultum fecit fieri de participando imperio cum Severo. Incertum verè id an dolo fecerit, quum jam antè misisset notos ducum interfectores quosdam qui Severum occiderent, ita ut ad Pescennium Nigrum interficiendum miserat: qui & ipse imperium, contra eum susceperat, autoribus Syriacis exercitibus. Verùm Severus evitatis eorum manibus quos ad se interficiendum Julianus miserat, missis ad prætorianos literis, signum vel deserendi vel occidendi Juliani dedit: statimque auditus est. Nam & Julianus occisus est in Palatio, ² & Severus Romam invitatus: ³ ita ⁴ quod nulli unquam contigit, nutu tantum Severus victor est factus, armatusque Romam contendit. Occiso Juliano quum Severus in castris & tentoriis, quasi per hosticum veniens, adhuc maneret, centum senatores legatos ad eum senatus misit ad gratulandum rogandumque: qui ei occurrerunt Interamnæ, armatumque circumstantibus armatis salutaverunt, excussi ne quid ferri haberent. Et postera die occurrente omni famulatio aulico, septuagenos videnos aureos legatis dedit: eosdem præmisit, facta potestate siqui vellent remanere, ac secum Romam redire. Fecit etiam statim præfectum prætorio Flavium Juvenalem: quem etiam Julianus ⁵ tertium præfectum prætorii sibi assumpserat. Interim Romæ ingens trepidatio militum civiumque, quòd armatus contra eos Severus veniret, qui se hostem

1. *Transirentque in ejus partes.*] *Suas fuerat dicendum. Casaub.*

2. *Et Severus Romam invitatus, &c.*] Repone ex veteri editione: *Et Severus Romam invitatus: ita quod nulli unquam contigit, nutu tantum Severus victor est factus, armatusque Romam contendit. Salmas.*

3. *Ita quod nulli unquam.*] Particula

ita, comparebat item in Palatino nostro. antea deerat vulgatis. Grut.

4. *Quod nulli unquam contigit, &c.*] Deest necessaria vocula: Scribe ex regio, *Ita, quod u. unq. contig. nutu tantum Severus victor est factus. Casaub.*

5. *Tertium præfectum prætorii.*] Vox ultima non est in Palat. & poterat eo cedere textus. *Grut.*

stem judicassent. His accessit quòd comperit Pescennium Nigrum à Syriacis legionibus imperatorem appellatum: cujus edicta & literas ad populum vel senatum interceptit per eos qui missi fuerant, ne vel proponerentur populo vel legerentur in Curia. ¹ Eodem tempore etiam de Clodio Albino sibi substituendo cogitavit, ² cui Cæsarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium. Sed eos ipsos pertimescens de quibus rectè judicabat, Heraclitum ad obtinendas Britannias, ³ Plautianum ad occupandos Nigri liberos misit. ⁴ Quum Romam Severus venisset, ⁵ prætorianos cum subarmalibus inermes sibi jussit occur-

1. *Eodem tempore etiam de Clodio Albino sibi substituendo cogitavit.*] Capito-
linus in Albino : *Cos. à Severo declaratus est, eo tempore quo Albinum sibi cum Pescennio paraverat subrogare.* Vide iterum Spartianum in Pescennio. *Casaub.*

2. *Cui Cæsarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium.*] Locus depravatissimus. Verba ita concinnamus. *Cui Cæsarianum decretum & à Commodò delatum videbatur imperium.* Albini ipsius verba sunt in ea concione quam habuit, cùm imperium iniit : *In vitum me commilitones, ductum ad imperium, etiam illud probat, quòd Commodum donantem me Cæsariano nomine contempsit.* Idem.

Cui Cæsarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium.] Commodus Albinum Cæsarem adoptavit, eique per epistolam permisit, ut Cæsarianum nomen assumeret. qui Cæsares autem adoptabantur, id est quibus Cæsarianum imperium decernebatur, hi certissimam imperii præsumptionem habebant, ut & hic Albinus, cui ex illius adoptionis merito debebatur imperium extincto Commodò. Hinc Spartianus decretum, dicit Cæsarianum, aut Commodianum fuisse imperium Albino. addit, *aut Commodianum*, ut ostendat à quo illud Cæsaris imperium nomenque emeruerit Albino, cui post mortem scilicet Commo-

di jus esset in imperium Commodianum succedendi. ut Commodò mortuo Commodi imperium spectarit Albinum, cui Cæsarianum ab ipso Commodò vivente decretum fuerat. *Salmas.*

Cui Cæsarianum decretum aut Commodianum.] Nihil heic variat Pal. & frustra quis isthæc constituat ab ingenio. *Grut.*

3. *Plautianum ad occupandos Nigri liberos misit.*] Infrà aliter, *Fulvium ad occupandos adultos Nigri filios.* de re vide Herodianum. *Casaub.*

4. *Quum Romam Severus venisset.*] Cùm ad Urbem accessisset, priùs quàm ingrederetur. *Idem.*

5. *Prætorianos cum subarmalibus inermes sibi jussit occurrere.*] Plenius explicat Herodianus : jussit prætorianos, inquit, obviam sibi prodire in habitu pacis, & triumphali : id est, quo uterentur festis diebus, & cùm imperatores prosequerentur triumphantes. Erat vero prætorianorum vestis *εἰπωρινὸν*, sive habitus pacem denotans, ut loquitur Tertullianus, *εἰφρεῖς*, & trabæa similis chlamys, vel sagum. Subarmalia sunt saga sive militares togæ sic appellatæ, quòd sub armis fibula annecterentur, vel sub armos rejicerentur. nam etsi *εἰπωρινὰ* erant, ex parte tamen militarem habitum referebant. *Idem.*

Prætorianos cum subarmalibus inermes sibi, &c.] Hanc rem narrat Joan-

occurrere, eosdem sic ad tribunal vocavit, armatis undique circumdatis. Ingressus deinde Romam, armatus cum armatis militibus Capitolium ascendit. Inde in Palatium eodem habitu perrexit, prælatis signis quæ prætorianis ademerat, supinis, non erectis. Tota deinde urbe milites in templis, in porticibus, in ædibus palatinis, quasi in stabulis manserunt: fuitque ingressus Severi odiosus atque terribilis, quum milites inempta diriperent, vastationem urbi minantes. Alia die armatis stipatus non solum militibus, sed etiam amicis, in senatum venit. In Curia reddidit rationem suscepti imperii: causatusque est quod ad se occidendum Julianus notos ducum cædibus misisset. Fieri etiam senatusconsultum coëgit, ne liceret imperatori inconsulto senatu occidere senatorem. Sed quum in senatu esset, milites per seditionem dena millia

popo-

nes Antiochensis, & in epitoma Dionis habentur, exceptis illis, Ἐπὶ Φυλακῇ γὰρ βασιλικῇ τεχθέντες, οὗτοι ἐν τῷ Ἰουλιανῷ μέρη, ἀλλ' ἐν τῷ δεξιῷ τῷ ξίφει Διόκλητῳ. quæ notanda sunt ob id solum quod indicant prætorianos milites non ceterorum militum more laxo latere accinctos enses habuisse, sed dextro. quod nescio an alibi legatur. Polybius militem Romanum sua ætate, dextro latere cinctum ensẽ gestasse scribit: Ἄμφω ἢ τῷ δεξιῷ μὲν χειρὶ, τῷ αὐτῷ ἢ τῷ δεξιῷ φέρει μὲν ἄρμα. Postea ut videtur & sub imperatoribus soli prætoriani milites ita cincti, reliqui vero sinistros enses habuere. *Salmast.*

1. *Armatus cum armatis militibus Capitolium ascendit.*] Videtur legisse apud Herodianum, Σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατῷ ὁ βασιλεὺς ὁ βασιλεὺς. Hodierni libri vocem ὁ βασιλεὺς non agnoscunt. & rectè: nam Dio qui speciem ejus diei pulcherrimam omnium quas unquam viderat, scribit fuisse, Severum ait ad portam urbis trabeam togam mutasse. *Cassanb.*

2. *Supinis, non erectis.*] Signa supina, vel versa, luctus aut alius calamitatis indicium faciebant. *Idem.*

3. *In templis, in porticibus.*] Ita erat moris quoties stabula sive hospitia deficerent. *Idem.*

4. *Fuitque ingressus Severi odiosus atque terribilis.*] Magis illud odiosum quod Dio observat: nam cum more veteri custodes principis essent omnes vel Itali vel Hispani, vel Macedones aut Norici, primus Severus urbem implevit militibus moribus feris, aspectu audituque terribilibus. *Idem.*

5. *Fieri etiam senatusconsultum coëgit, ne liceret imperatori, &c.*] Illudebat Severus senatui, cum eum juberet hoc facere senatusconsultum: quod mox illius eade primùm est violatum, qui ipsum Senatusconsultum jussu illius scripserat. fusc hæc Dio: qui eleganter factum hoc Severi vocat νεανίδωμα. sciunt Græcè periti ita appellari quæ jactabundè dicantur vel temere, supra quàm alicujus ferant vires, aut contra animi sententiam. *Idem.*

6. *Milites per seditionem.*] Illi milites qui Severo imperium detulerant, eumq;

poposcerunt à senatu, ¹ exemplo eorum qui Augustum Octavium Romam deduxerant, tantumque acceperant. Et quum eos voluisset comprimere Severus, nec potuisset, tamen ² mitigatos addita liberalitate dimisit. Funus deinde censorium Pertinacis imagini duxit, ³ eumque inter divos sacrauit, addito flammine & sodalibus Helvianis, qui Marciani fuerant. ⁴ se quoque *Pertinacem* vocari iussit: quamvis ⁵ postea id nomen aboleri voluerit, querimonia amicorum. Dehinc æs alienum dissolvit. Filias suas do- 8
tatas, maritis Probo & Aëtio dedit. Et quum Probo genero suo præfecturam urbis obtulisset, ille recusavit, dixitque, minus sibi videri præfectum esse quàm principis generum. Utrumque autem generum suum ⁶ statim consulem fecit, utrumque ditavit. Alia die ad senatum venit, & amicos Juliani incusatos proscriptioni ac neci dedit. Causas plurimas audivit. ⁷ Accusatos à provincialibus

in urbem deduxerant. non enim milites prætoriani, aut urbanici. *Idem.*

1. *Exemplo eorum qui Augustum Octavium Romam deduxerant.*] Libro XLVI. in rebus Augusti historiam hanc exponit Dio. *Idem.*

2. *Mitigatos addita liberalitate dimisit.*] Dena millia κ-s. poscebant: abstulerunt denarios ducentos quinquaginta: hoc est decimam partem ejus quod postulabant. *Idem.*

3. *Eumque inter divos sacrauit.*] Recte. nec enim bene dixisset, *eumque sacrauit*: nam sacraiti imperatores & sacratissimi etiam vivi dicebantur: at qui divi jam facti, ii consecrati vel inter divos sacraiti, ut hoc loco. supra desacratos eosdem appellavit Capitolinus in Marco. *Salmast.*

4. *Se quoque Pertinacem vocari iussit.*] Aurelius Victor: *Horum infinita cæde crudelior habitus, ac cognomento Pertinax. Quamquam ob vitæ parsimoniam similem, ipsum magis adscivisse plures patent: nobis mens ad credendum prona, acerbitati impostum.* Casaub.

5. *Postea id nomen aboleri voluerit, que-*

rimonia amicorum.] Longe aliam repræsentat lectionem Palatinus, in quo scriptum est: *Quamvis postea id nomen aboleri voluerit, quæ omnes amicorum. Dehinc æs alienum dissolvit.* Lego: *Se quoque Pertinacem vocari iussit, quamvis postea id nomen aboleri voluerit, atque omne amicorum dehinc æs alienum dissolvit.* Vel etiam: *Quamvis postea id nomen aboleri voluerit, atque omnes. Amicorum dehinc æs alienum dissolvit.* Atque hoc verius ac certius esse arbitror. & recte Pertinacis nomen aboleri voluit tanquam mali ominis, non enim diu imperavit Pertinax. *amicorum dehinc æs alienum dissolvit.* nihil enim mirum, liberalissimum in omnes principem, ita ut & militibus tantum dederit & populo quantum nemo principum, amicorum æs alienum dissolvissè. de suo vero qui potest intelligi? *Salmast.*

6. *Statim consulem fecit.*] Fecit suffectos Coss. ex Kal. Juliis, ut videtur. *Casaub.*

7. *Accusatos à provincialibus judices.*] Proconsoles, præfides, legatos, procuratores. latè enim patet judicium appellatio apud recentiores latinòs. *Idem.*

bus iudices, probatis rebus graviter punivit. Rei frumentariæ quam minimam repererat, ita consuluit, ¹ ut excedens vita, ² septem annorum canonem P. R. relinqueret. Ad orientis statum confirmandum profectus est, ³ nihil adhuc de Nigro palam dicens. Ad Africam tamen legiones misit, ne per Libyam & Ægyptum Niger Africam occuparet, ac P. R. penuria rei frumentariæ perurgeret. Domitium Dextrum ⁴ in locum Bassi præfecti urbi reliquit, atque intra triginta dies quàm Romam venerat, est profectus. Egressus ab urbe ad Saxa rubra, seditionem ingentem ob locum castrorum metandorum ab exercitu passus est. Occurrit ei & statim Geta frater suus, quem provinciam sibi creditam regere præcepit ⁵ aliud sperantem. Nigri liberos ad se adductos in eo habuit honore quo suos. Miserat sanè legionem ⁶ quæ Græciam Thraciamque præriperet, ne eas Pescennius occuparet: sed jam ⁷ Byzantium Niger tenebat. Perinthum etiam Niger volens occupare, plurimos de exercitu interfecit, atque ideo hostis ⁸ cum Æmiliano est appellatus. Quumque ⁹ Severum ad participatum vocaret, contemptus est. Promisit sanè Nigro tutum exilium, si vellet: Æmiliano autem non ignovit. Æmilianus dehinc victus in Helleponto à Severi ducibus; Cyzicum primùm confugit, atque inde in aliam civitatem: in qua eorum iussu occisus est. Fusæ sunt item copiaræ

1. Ut excedens ipse vita septem annorum canonem relinqueret.] Ipse περιέλαψ. Lege ex Pal. Rei frumentariæ quam minimam repererat, ita consuluit, ut excedens vita septem annorum canonem P. R. relinqueret. Salmast.

2. Septem annorum canonem.] Putciani codex, septem annorum annonom. nihil mutandum. Casaub.

3. Nihil adhuc de Nigro palam dicens.] Lege vitam Pescennii. Idem.

Nihil adhuc de Nigro palam dicens.] Cautè: & ad præceptum illud Publici Syri: De inimico ne loquaris malè, sed cogites. Grut.

4. In locum Bassi.] Regius, Rusii. Casaub.

5. Aliud sperantem.] Imperii participatum, aut Cæsaris nomen sperabat. Idem.

6. Quæ Græciam Thraciamque præriperet.] Haud temerè rejecerim quod invenni in Pal. præriperet. Grut.

7. Byzantium.] Pal. Byzantium. Grut.

8. Cum Æmiliano.] Hic erat tum Asiæ proconsul, cum in Syriæ administratione Pescennius ei successisset. Casaub.

9. Severum ad participatum vocaret.] Emendavimus ex regio: nam ineptè alii libri, ad principatum. Idem.

copiæ ab iisdem ducibus etiam Nigri. His auditis ad senatum Severus Pertinax, quasi confectis rebus, literas misit. deinde confligit cum Nigro, ¹ eumque apud Cyzicum interemit, caputque ejus pilo circumtulit. Filios Nigri post hoc, ² quos suorum liberorum cultu habuerat, in exilium cum matre misit. Literas ad senatum de victoria dedit. Neque quenquam senatorum qui Nigri partium fuerant, ³ præter unum, supplicio affecit. Antiochenis iracundior fuit, quod & administrantem se in oriente riserant, & Nigrum etiam victu juverant. denique multa his admittit. ⁴ Neapolitanis etiam Palæstinenis jus civitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant. ⁵ In multos animadvertit, præter ordinem senatorium, qui Nigrum fuerant sequuti. Multas etiam civitatis ejusdem partes injuriis affecit & damnis. Eos senatores occidit qui cum Nigro militaverant ducum vel tribunorum nomine. deinde circa Arabiam plura gessit, Parthis etiam in ditionem reductis, ⁶ necnon etiam Adiabenis: qui quidem omnes cum Pescennio senserant. Atque ob hoc reversus triumpho delato, appellatus est *Arabicus*, *Adiabenicus*, *Parthicus*. Sed triumphum respuit, ⁷ ne videretur de civili triumphare victoria. ⁸ recusavit & Parthicum nomen, ne Parthos la-

cesse-

1. *Eumque apud Cyzicum interemit.*] Sic iterum in Pescennio. *Idem.*

2. *Quos suorum liberorum cultu habuerat, in exilium cum matre misit.*] Quo ipso indicat scriptor honorem eis priorem non exhibuisse nisi ob causam. Sic & de Arfacide Justinus lib. xxxviii. cap. 18. sed de his plura ad illud Flavii ad Arminium: *Neque conjugem & filium ejus hostiliter haberi*; cujus meminit Tacitus lib. II. Annal. cap. 10. p. *Grut.*

3. *Præter unum.*] Et illos qui ducum vel tribunorum nomine Nigro militaverant: nam hi omnes occisi, ut subicitur. nihil enim ista pugnant. *Casaub.*

4. *Neapolitanis etiam Palæstinenis jus civitatis tulit.*] Junge istis quæ habes inferius: *Palæstiniis penam remisit, quam*

ob causam Nigri meruerant. Iterum, *Palæstiniis plurima jura fundavit.* Vide in Nigro. *Idem.*

5. *In multos animadvertit.*] *In multos se animadvertit.* Palatinus. an, *in multos severe animadvertit?* Salmast.

6. *Necnon etiam Adiabenis.*] De his & eorum appellatione ad Marcellinum libro xxxiii. *Casaub.*

7. *Ne videretur de civili triumphare victoria.*] Quod fuisse, si quid aliud, Julio Cæsari invidiosum veteres narrant. *Idem.*

8. *Recusavit & Parthicum nomen.*] Atqui id passim adscriptum in omnibus nummis & saxis. *Idem.*

Recusavit & Parthicum nomen.] Idem Palatinus: *Excusavit & Parthi-*

IO cesseret. Redeunti sanè Romam post bellum civile Nigri, aliud bellum civile Clodii Albini nuntiatum est, qui rebellavit in Gallia: quare postea occisi sunt filii Nigri cum matre. Albinum igitur statim hostem judicavit, & eos qui ad illum molliùs vel ¹ scripserunt vel rescripserunt. ² Et quum iret contra Albinum, in itinere apud Viminatum filium suum majorem *Bassianum*, apposito *Aurelii Antonini* nomine, Cæsarem appellavit, ut fratrem suum Getam ab spe imperii quam ille conceperat, submoveret. Et nomen quidem Antonini idcirco filio apposuit, quod somniaverat, Antoninum sibi successurum. ³ Unde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum, ut & ipse succederet in imperio. Aliqui putant idcirco illum Antoninum appellatum, ⁴ quòd Severus ipse in Marci familiam transire voluerit. ⁵ Et primò quidem ab Albinianis Severi duces victi sunt. Tunc sollicitus quum ⁶ consuleret à Pannoniacis auguribus comperit se victorem futurum, adversarium verò nec in potestatem venturum, nec evasurum, sed juxta aquam esse periturum. Multi statim amici Albinum deserentes venêre, multi duces capti sunt, in

II quos Severus animadvertit. Multis interim variè gestis in Gallia, primo ⁷ apud Tinurtium contra Albinum felicissimè

cum nomen. Quod rectum est, pro respuit & recusavit. nam *excusare* idem est quod recusare & *ἀποκρίσειν*. *Salmasius.*

1. *Scripserunt aut rescripserunt.*] Lege, *Scripsirant aut rescripsirant.* *Casaubonus.*

2. *Et cùm iret contra Albinum in itinere apud Viminatum*] Erat Severus in Thracia prope Byzantium, quando iter contra Albinum suscepit. transit igitur per Pannoniam superiorem, ubi Viminacium ponit Ptolemæus. *Idem.*

3. *Unde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum.*] Hic dubitat Spartianus: idem infra *ἀνερθεδίδωτος* affirmat. *Idem.*

4. *Quòd Severus ipse in Marci fami-*

liam transire voluerit.] Hoc verum: nam & Marci filius voluit dici, & Commodi frater. *Idem.*

5. *Et primò quidem ab Albinianis Severi duces victi sunt.*] Priorè pugna victus est Lupus dux Severi. *Idem.*

6. *Consulere à Pannoniacis.*] *A Pannoniacis* Pal. fortè, *Pannonicianis.* *Salmasius.*

7. *Apud Trinurtium.*] Locus non procul Lugduno, ut apparet ex Dione. ideo & Herodianus & Capitolinus in Albino victum eum scribunt ad Lugdunum. Reperio in territorio Cabillonensi, castrum Trenurtium apud Reginonem chronologum in anno domini cxxv. sitque in Martyrologio ejusdem loci mentio. *Casaub.*

simè pugnavit Severus. Quum quidem ¹ingens periculum equi casu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeæ crederetur, ita ²ut alius jam penè imperator ab exercitu deligeretur. Eo tempore lectis actis quæ de Clodio Celsino laudando qui Adrumetinus & affinis Albini erat, facta sunt, iratus senatui Severus quasi hoc Albino senatus præstitisset, Commodum inter divos referendum esse censuit, quasi hoc genere se de senatu posset ulcisci: primusque inter milites divum Commodum pronuntiavit, ³idque ad senatum scripsit addita oratione victoriæ. Senatorum deinde qui in bello erant interempti, cadavera dissipari iussit. Deinde Albini corpore allato, penè seminecis caput abscindi iussit, Romamque deferri, ⁴idque literis prosequutus est. ⁵Victus est Albinus die xi. Calendas Martii. ⁶Reliquum autem cadaver ejus ⁷ante domum propriam exponi ac dividi iussit. Equum præterea ipse residens supra cadaver Albini egit, ⁸expavescentemque admonuit ut effre-

1. *Ingens periculum equi casu adiit.*] Quod nec Dio prætermittit, nec Herodianus: qui etiam addit Severum paludamento imperatorio abjecto aliquandiu latuisse. tunc nempe creditus est ictu plumbeæ mortuus, quod ait Spartianus. *Idem.*

2. *Ut alius jam penè imperator ab exercitu deligeretur.*] Lætum innuit, qui suspicionem affectati tum imperii capitis supplicio mox expiavit. *Idem.*

3. *Idque ad senatum scripsit addita oratione victoriæ.*] Orationem victoriæ appellat, quam super victoria sua compositam, misit Romam, in senatu recitandam. *Idem.*

4. *Idque literis prosequutus est.*] Quorum argumentum paucis referunt Herodianus & Capitolinus. *Idem.*

5. *Victus est Albinus die xi. Kal. Martii.*] Exeunte anno tertio imperii Severi. *Idem.*

6. *Reliquum autem cadaver ejus ante domum propriam exponi ac dividi iussit.*] Alio nos ducunt membranæ in quibus

scriptum: ac dividere iussit. Lego: *Ac diu videri iussit. reliquum autem cadaver ejus ante domum propriam exponi, ac diu videri iussit.* Expofuit nempe ante domum suam, Albini cadaver Severus, & diu ibi esse passus est, ut ab omnibus videri posset. *Salmas.*

7. *Ante domum propriam exponi ac dividi iussit.*] Ante prætorium suum jacere iussit dies plurimos usque ad foetorem. *Cesamb.*

8. *Expavescentemque admonuit.*] Ut apud Virgilium, *Admonuit bijugos.* *Idem.*

Expavescentemque admonuit, &c.] Palat. *Admonuit ut & effrenatum audacter protereret.* Scribendum: *Equum præterea ipse residens supra cadaver Albini egit, expavescentemque admonuit & effrenatum, ut audacter protereret.* Expavescentem & effrenatum equum admonuit, hoc est πρὸς ἄγρον ἢ ἀφύρῳ. Effrenantur enim equi dum expavescent, nec fessorem aut frena audiunt, sic expavescentem & effrenatum equum

effrenatus audacter protereret. Addunt alii quòd idem
 12 cadaver in Rhodanum abjici præcepit, simul etiam ux-
 oris liberorumque ejus. Interfectis innumeris Albini par-
 tium viris, inter quos multi principes civitatis, multæ
 foeminae illustres fuerunt, omnium bona publicata sunt,
 1 ærariumque auxerunt: 2 tum Hispanorum & Gallorum
 proceres multi occisi sunt. Denique militibus tantum sti-
 pendiorum quantum nemo principum, dedit. Filiis et-
 iam suis ex hac proscriptione tantum reliquit quantum
 nullus imperatorum, 3 quum 4 magnam partem auri per
 Gallias, per Hispanias, per Italiam imperator jam fecisset,
 5 tuncque primùm privatarum rerum procuratio constitu-
 ta est. Multi fanè post Albinum, fidem ei servantes, bello
 à Severo superati sunt. Eodem tempore etiam legio Ara-
 bica

equum admonuit & incitavit calcari-
 bus admotis Severus ut audacter pro-
 tereret cadaver expositum. *Salmaf.*

1. *Ærariumque auxerunt.*] Ærarium
 augere bona publicata damnatorum di-
 cuntur. *Idem.*

2. *Tum Hispanorum & Gallorum.*] *Palat. cum eis & Hispanorum & Gallo-
 rum.* *Idem.*

3. *Quum magnam partem auri per Gal-
 lias.*] Narrat Dio quomodo Severus
 magnam partem auri per Gallias fece-
 rit. Numerianus enim quidam Ludi-
 magister, qua ratione ductus incertum,
 relicta Roma in Galliam profectus, Se-
 veri nomine ad colligendum exercitum
 se missum & senatorem urbis esse simu-
 lans, parvas primùm copias compara-
 vit, quibus aliquot Albini partium
 equites profigavit. quod cum Severo
 nuntiatum esset & revera Senatorem
 esse crederet, missis ad illum litteris,
 quibus gratias ageret laudaretque in-
 fitutum, mandavit porro ut inajores
 copias congregaret, quibus facile col-
 lectis multa præclara & fortia facinora
 fecit, rededitque *χλίας η̄ ἐπὶ τῆς ποσειδωνίας
 η̄ πενήγοντα μυριάδας δραχμῶν*,
 quas Severo misit. cumque ab his in-
 gentibus factis ad summos honores &

divitias posse pervenire, modico con-
 tentus, in agello quodam in Galliis
 consenuit, quem ipsi donavit Severus,
 cujus reditu vitam toleraret. *Idem.*

4. *Magnam partem, &c.*] *Aurum fa-
 cere. sic facere pecuniam, Sallustio. Idem.*

5. *Tuncque primùm privatarum rerum
 procuratio constituta est.*] Quid intersit
 inter patrimonii & rerum privatarum
 procuratores sive comites, cupidum
 cognoscere docebit primus liber Codic-
 is Justiniani, & in Paratitlis Jaco-
 bus Cujacius. *Casaub.*

*Tuncque primùm procuratio rei pri-
 vate constituta est.*] Ain tu Spartiane,
 Severi temporibus procurationem re-
 rum privatarum fuisse constitutam?
 nulli igitur ante Severum rei private
 procuratores? immo jam ab Augusti
 temporibus, & res & nomen ipsum
 fuit cognitum. sed eodem errore re-
 rum privatarum procurationem sub Se-
 vero primùm fuisse constitutam scribit,
 quæ longe ante Severum exitit, quo
 cursus publici institutionem Hadriano
 tribuit, quam certum est ad Augustum
 ipsum referri debere. *ἰδιῶ λόγῳ*
 dicebatur, privata ratio, vel rationis
 private procurator, vel rei private ra-
 tionalis. *Salmaf.*

bica defecisse ad Albinum nuntiata est. Ultus igitur graviter Albinianam defectionem ¹ interfectis plurimis, genere quoque ejus extincto, iratus populo & senatoribus Romam venit. ² Commodum in senatu & concione laudavit, deum appellavit, ³ infamibus displicuisse dixit: ut appareret eum apertissimè furere. Post hæc de sua clementia differuit, quum crudelissimus fuerit, & senatores infra scriptos occiderit. Occidit autem sine causæ dictione ¹³ hos nobiles, Mummius Secundinus, Afellius Claudianus, Claudius Rufus, ⁴ Vitalius Victorinus, Papius Faustus, Ælius Celsus, ⁵ Julius Rufus, Lollius Proculus, ⁶ Aurunculeius Cornelianus, Antoninus Balbus, Posthumus Severus, Sergius Lustralis, Fabius Paulinus, Nonius Gracchus, ⁷ Mustius Fabianus, Casperius Agrippinus, Cesonius Albinus, ⁸ Claudius Sulpicianus, Memmius Rufinus, Casperius Æmilianus, Cocceius Verus, ⁹ Erucius Clarus, L. Stilonem, ¹⁰ Clodius Rufus, Egnatuleius Honoratus, Petronius Junior: ¹¹ Pescennius, Festus & Neratianus & Aurelianus, & Materianus & Julianus, & Albi-

1. *Interfectis plurimis.*] Novem & viginti extremo supplicio sunt affecti: ita Dio. *Casaub.*

2. *Commodum in senatu & concione laudavit.*] In concionem & senatum laudavit: Palatinus. *Salmas.*

3. *Infamibus displicuisse dixit.*] Cùm plerique è senatu, turpius Commodum viverent. Lege hinc Dionem. *Casaubonus.*

4. *Vitalium Victorem.*] Vitalius hinc gentis nomen est. forsan scribendum *Vitellius.* Idem.

5. *Julium Rufum.*] Non semel in Pandectarum libris Julius Rufus nominatur, ad quem etiam rescriptisse dicitur Antoninus Severi filius: est autem ille, opinor, istius filius. *Idem.*

6. *Aurunculeium Cornelianum.*] Lege ex Palatino: *Aurunculeium.* *Aurunculei* enim noti Romæ. *Salmas.*

7. *Mustium Fabianum.*] Mustia gens rarius occurrit in libris veterum. Legitur tamen in veteri lapide, T. MVSSTIO. C. F. FAB. sed iste Nerva principe vivebat. *Casaub.*

Mustium Fabianum.] Palat. legit: *Masticinum Fabianum.* Vetus etiam editio: *Mastium.* an *Mascium* vel *Masium*? nam & hæc nomina Romana sunt. *Salmasius.*

8. *Claudium Sulpicianum.*] Pertinacis focerum: hunc existis omnibus solum nominatim indicat Dio. *Casaub.*

9. *Erucium Clarum.*] Scribe *Erucium*, filius is erat scilicet illius Erucii Clari, cujus secundo consulatu natus ipse Severus. *Salmas.*

10. *Clodium Rufum.*] *Clodium Rufinum.* Pal. *Idem.*

11. *Pescennius Festus & Neratianum.*] *Neratianum*, Pal. & v. ed. *Idem.*

Albinum : Cerellios, Macrinum & Faustinianum & Julianum : Herennium Nepotem, ¹ Sulpitium Canum, Valerium Catulinum, Novium Rufum, Claudium Arabianum, Marcum Afellionem. Horum igitur tantorum ac tam illustrium virorum (nam multi in his consulares, multi prætorii, omnes certè summi viri fuere) interfector, ab Afris ut deus habetur. ² Cincium Severum calumniatus **14** est quòd se veneno appetisset, atque ita interfecit. ³ Narcissum deinde Commodi strangulatorem leonibus objecit. Multos præterea obscuri loci homines interemit, ⁴ præter eos quos jus prælii absumpsit. Post hæc quum se vellet commendare hominibus, ⁵ vehicularium munus à privatis ad fiscum traduxit. Cæsarem deinde Bassianum filium suum Antoninum à senatu appellari iussit, ⁶ decretis imperatoriis insignibus. Rumore deinde belli Parthici extincto, patri, matri, avo, & uxori priori ⁷ per se statuas collocavit. Plautianum ex amicissimo, ⁸ cognita ejus vita; ita odio habuit ut & hostem publicum appellaret, & depositis statuis ejus per orbem terræ gravi eum insigniret injuria, iratus præcipuè quòd ⁹ inter propinquorum & affinium

1. *Sulpitium Canum.*] *Sulpium Canum* in Palatino. *Idem.*

2. *Cincium Severum.*] Puto illum esse de quo in extrema vita Commodi. *Cassianus.*

3. *Narcissum deinde Commodi strangulatorem leonibus objecit.*] Objectus est leonibus sub hoc præconis elogio, HIC EST QUI COMMODYM STRANGULAVIT. *Idem.*

4. *Præter eos quos jus prælii absumpsit.*] *Prælium* pro bellum, quod illa ætate & illis scriptoribus frequentabatur. nam melioris seculi auctor dixisset, *juro belli absumptos.* ut autem *prælium* pro bellum, sic vicissim, *bellum* pro prælio simebant. *Salmast.*

5. *Vehicularium munus.*] Expofuimus jam ad Hadriani vitam. *Cassianus.*

6. *Decretis imperatoriis insignibus.*] Cæsares, qui & imperatores destinati dice-

bantur, imperatoris insignibus utebantur, ut pallio coccineo, & purpura, sed sine auro. simul igitur cum nomine Cæsaris & imperialia insignia decernebantur. *Salmast.*

7. *Per se statuas collocavit.*] Jus publicè ponendi statuas, penes senatum fuit. at Severus ponit suis istas, per se: hoc est, sine decreto vel auctoritate patrum. *Cassianus.*

8. *Cognita ejus vita.*] Erat enim ἀνομιαν & ἀνὴρωτικόν, & hoc amplius, calumniator, & omnium vitiorum homo. sed in hac narratione multa Dio aliter; & item aliter Herodianus. nam hic vero crimine appetitum Plautianum scribit petiisse; ille ficto, & immuni scelere generi Antonini. *Idem.*

9. *Inter propinquorum & affinium Severi, &c.*] Hoc parum, quod statuae Plau-

nium Severi simulachra suam statuam ille posuisset. Palæstinis pœnam remisit, quam ob causam Nigri meruerant. Postea iterum cum Plautiano in gratiam rediit, & veluti ovans urbem ingressus Capitolium petiit: quamvis & ipsum procedenti tempore occiderit. Getæ minori filio togam virilem dedit, majori Plautiani filiam uxorem junxit. ¹ Hi qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt. ² ITA omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est. Filios deinde consules designavit. ³ Getam fratrem extulit. ⁴ Profectus deinde ad bellum Parthicum est, edito gladiatorio munere, & congiario populo dato. Multos inter hæc causis vel veris vel simulatis occidit. Damnabantur autem plerique cur jocati essent, alii cur tacuissent, ⁵ alii ⁶ cur pleraque figurata dixissent, ⁷ ut esset imperator verè nominis sui, verè Pertinax, verè Severus? ⁸ Erat sanè in sermone vulgari, Parthicum bellum affectare 15

Septi-

Plautiani inter statuas affinium Severi positæ. nam & multo plures illi statuæ quam Severo: sed & majores κ̄ μεγλοσσαι ο̄σ̄ερα, nec tantum in aliis urbibus, sed Romæ, atque id autoritate senatus decretæ sunt. *Salmas.*

1. *Hi qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt.* Confundit historiam, ut sæpe. nam hoc referendum ad illud tempus quo frigusculo interruptus Severi in Plautianum amor. tunc statuas ejus jussit dejici. at mox reconciliata gratia, pœnæ de his exactæ, qui medio tempore adversus Plautianum aliquid dixissent, fecissentve. *Cassiodorus.*

2. *Ita omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est.* Terentiana γνῶμη notissima. *Idem.*

3. *Getam fratrem extulit.* Etiam hinc pervertit temporum rationem: nam Geta frater Severi ante Plautianum mortuus. *Idem.*

4. *Profectus deinde ad bellum Parthicum est, edito gladiatorio munere.* Solebant enim imperatores ad bellum proficiscentes gladiatorium munus edere:

qui mos unde sit traditus, quærit Capitolinus in Maximo & Balbino. *Idem.*

5. *Alii cur pleraque figurata dixissent.* Figurata autem dicta quæ Græci ἐχρηματισμοῦ vel ἐχρηματίζεω vocant, de quibus ad Suetonium videnda sunt quæ vir incomparabilis olim observavit. Vetus editio heic habet: *Alii cur pleraque figura dixissent.* Quod non improbandum. *figura enim dicere, est ἐχρηματίζεω λέγειν.* *Salmas.*

6. *Cur pleraque figurata.* Malim ἢ pleraque abesse: neque est in regio. *Cassiodorus.*

Cur pleraque figurata dixissent, ut esset Imperator verè nominis sui. Pal. eff. fortè, ut ecce: Imperator, &c. tamquam specimen promat figuratè dictionum. *Idem.*

7. *Ut esset imperator.* Scribi malim, ut, quod esset imperator. est enim hoc unum tantum exemplum dictionum, ἐχρηματίζεω. *Cassiodorus.*

8. *Erat sanè in sermone vulgari.* Dixisset alius, in sermone vulgi. sed non vulgus solum ita judicavit: nam & Diospalam pronunciat, totidem ferè verbis:

Septimium Severum, gloriæ cupiditate, non aliqua necessitate deductum. Trajecto denique exercitu à Brundisio continuato itinere¹ venit in Syriam, Parthosque submovit.² Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet ac bellum Parthis inferret. Inter hæc Pescennianas reliquias Plautiano autore persequabatur, ita ut nonnullos etiam amicis suis quasi vitæ suæ insidiatores appeteret.³ Multos etiam quasi Chaldæos aut vates de sua salute consuluisent, interemit:⁴ præcipuè⁵ suspectos unumquemque idoneum imperio quum ipse parvulus adhuc filios haberet,⁶ idque dici ab his vel crederet vel audiret qui sibi augurabantur imperium. Denique quum occisi essent nonnulli, Severus se excusabat: & post eorum mortem⁷ negabat fieri

Σεβήριος ὅτι ὡ ταῦτα ἐπολιορκείη, καὶ τῶν βαρβάρων ἐπιθυμίᾳ δόξης ἐσεχέτοσσε. Inde constat nobis de tempore hujus expeditionis: quæ in medium tempus incidit bellorum civilium contra Pescennium, & Albinum. sed fuere Severi contra Parthos expeditiones plures. *Idem.*

1. *Veni in Syriam Parthosque submovit.*] Cur heic iterum reponit de Parthis, cum supra posuerit Severum de Parthis redactis in potestatem triumphasse, qui quidem cum Pescennio miserant, unde & Parthicum nomen meruit, quod infra etiam repetit? *Salmas.*

2. *Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet, ac bellum Parthis inferret.*] Qui bellum parat, non infert, nec nisi paratum potest inferri. Scribendum: *Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet ad bellum Parthis inferre.* Insolens ut videtur loquutio: *Ad bellum Parthis inferre*, pro, *ad bellum Parthis inferendum.* More Græce loquentium, quibus sic usus est scribere, ἄξις τὸ πολεμείν, *ad bellandum*, & similia. *Idem.*

3. *Multos etiam quasi Chaldæos aut vates de sua salute consuluisent, interemit.*] Ad horum supplicia alludens Tertullianus, dicit: *Eadem officia dependunt & qui astrologos & aruspices, & augures, &*

magos de Caesarum capite consultant. *Caesaubonus.*

4. *Præcipue suspectos unumquemque idoneum.*] Scribendum: *Præcipue suspectus unumquemque idoneum.* *Suspectus*, id est cum suspectum haberet. *suspectus* enim utramque habet significationem, & pro eo accipitur qui suspectus est, & qui suspicioni habet. *Salmas.*

5. *Suspectos.*] *Lego, suspectans.* *Caesaubonus.*

6. *Idque dici ab his vel crederet vel audiret, &c.*] Dicebant isti, vel fugebat Severus eos dicere, utendum esse occasione temporis, & maturè deiciendam Severum, dum essent filii ejus adhuc parvuli. *Idem.*

7. *Post eorum mortem negabat fieri se jussisse quod factum est.*] Tres voces postremæ nihil faciunt complendæ sententiæ. videntur ortæ à glossatore aliquo. Vide quæ dixi ad Taciti lib. I. Ann. cap. 6. *Nuntianti Centurioni, factum esse quod imperasset; neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud Senatum respondit.* *Grut.*

8. *Negabat fieri se jussisse quod factum est.*] Et, puto, verè negabat de multis. exemplo sit Bæbius Marcellinus: cuius tristissimum casum, & necem commiseratione dignissimam cum exposuisset

fieri se jussisse quod factum est : ¹ quod de Læto præcipuè Marius Maximus dicit. Quum soror sua Leptitana ad eum venisset vix Latinè loquens, ac de illa multùm imperator erubesceret, dato filio ejus lato clavo, atque ipsi multis muneribus, redire mulierem in patriam præcepit, ² & quidem cum filio, qui brevi vita defunctus est. Ætate igitur jam exeunte, Parthiam ingressus, Ctesiphontem pulso rege pervenit & cepit hyemali propè tempore, (quòd in illis regionibus meliùs per hyemem bella tractantur) ³ quum herbarum radicibus milites viverent, atque inde morbos ægritudinesque contraherent : quare quum obstitentibus Parthis, fluente quoque per insuetudinem cibi alvo militum, longiùs ire non posset, tamen perstitit, & oppidum cepit, & regem fugavit, ac plurimos interemit, & Parthicum nomen meruit. Ob hoc etiam filium ejus Bassianum Antoninum, qui Cæsar appellatus jam fuerat, annum decimumtertium agentem, ⁴ participem imperii dixerunt milites. Getam quoque minorem filium Cæsarem dixerunt : eundem Antoninum, ut plerique in literas tradunt, appellantes. Harum appellationum causa donativum militibus largissimum dedit, ⁵ concessa omni præda op-

Dio, hocadjicit : priùs illi caput fuisse amputatum, quàm de ejus condemnatione quicquam Severus rescisset. *Cassaubonus.*

1. *Quod de Læto præcipuè Marius Maximus dicit.* Sane & Herodianus eadem hujus excusat. *Idem.*

2. *Et quidem cum filio qui brevi vita defunctus est.* Veteres tam editi quam manu exarati habent : *Quibus sevi vita defunctus est.* Et sane jam nunc incipio suspèctam habere de vitio vulgatam lectionem. quomodo enim illa accipiemus, *Qui brevi vita defunctus est?* an brevi post reditum in patriam? an reponendum, *Qui brevis avi defunctus est?* ut ὀλιγοχρόνιον illum periisse ostendat & fuisse avi brevem. *Salmas.*

3. *Cum herbarum radicibus milites viverent.* Mira lectio occurrit in Palati-

nis & veteri editione : *Quum culparum radicibus milites viverent.* Genus herbarum omnino voluit designare in illis locis frequens cujus radicibus vitam sustinerunt milites. quareandum relinquo otiosis. *Idem.*

4. *Participem imperii dixerunt milites.* Quinto, vel, ut alii, sexto imperii Severi anno : ab eo tempore duo numerari ceperunt Augusti, Severus pater, & Antoninus filius. deinde accessit tertius filius minor Geta : quem multò antè Cæsarem appellatum, Augustum nuncupavit Severus, octavum annum imperans, vel ad summum, nonum. Atque hæc illa est *imperii triplex vitæ*, hi illi *tot Augusti* quos laudat Tertullianus in florida De pallio. *Cassaub.*

5. *Concessa omni præda oppidi Parthici.* Ctesiphontis. *Idem.*

da oppidi Parthici, quod milites quærebant. Inde in Syriam rediit victor, & Parthicum deferentibus sibi patribus triumphum, idcirco recusavit, quòd consistere in curru affectus articulari morbo non posset: filio sanè concessit ut triumpharet. ¹ cui senatus Judaicum triumphum decreverat, idcirco quòd & in Syria res bene gestæ fuerant à Severo. Deinde quum Antiochiam transisset, data virili toga filio majori, ² secum eum consulem designavit, & statim in Syria consulatum inierunt. Post hoc dato stipendio **17** cumulatioribus militibus, Alexandriam petiit. In itinere Palæstinis plurima jura fundavit. ³ Judæos fieri sub gravi pœna vetuit. ⁴ Idem etiam de Christianis sanxit. ⁵ Deinde Alexandrinis jus buleutarum dedit, ⁶ qui sine publico consilio, ita ut sub regibus, antè vivebant uno judice contenti quem Cæsar dedisset. Multa præterea his jura mutavit. Jucundam sibi peregrinationem hanc ⁷ propter religionem

1. Cui senatus Judaicum triumphum decreverat.] Triumphum Judaicum hic invenio; bellum Judaicum à Severo gestum, unde illi partus triumphus, nusquam invenio. *Idem.*

2. Cui senatus Judaicum triumphum decreverat.] Scripsit Eusebius sub Severo Judaicum bellum & Samariticum motum, quod ad hunc triumphum refero. *Salmas.*

2. Secum eum consulem designavit.] Consules simul fuere anno Severi decimo. *Casaub.*

3. Judæos fieri sub gravi pœna vetuit. idem etiam de Christianis sanxit.] Aliter de Severo sentire & pronuntiare videtur Tertullianus ad Scapulam: Sed & clarissimas feminas & clarissimos viros Severus sciens hujus sectæ esse, non modo non lesit, verum & testimonio exornavit, & populo furenti in os palam restitit. *Salmasius.*

4. Idem etiam de Christianis sanxit.] Decimo Severi anno instituta persecutio Christianorum, ut scribit Eusebius, aliique. *Casaub.*

5. Deinde Alexandrinis jus buleuta-

rura dedit.] Dio libro quinquagesimo primo, ubi ordinationem Ægypti commemorat, per Augustum factam: Τοῖς Ἀλεξανδροῦσιν, ait, ἀνδρὶ βελούτων πολιτεύσεως ἐκέλευσε ποιῶντων πρὸς νεώτερον ποίειν αὐτῶν κελύγων. Ita datum Alexandrinis jus curiæ à Severo. *Idem.*

6. Qui sine publico consilio.] Videtur Augustus cum hoc ita cavet, ob oculos habuisse vetus exemplum in Campanos editum, cum receptæ Capuæ victor P. R. leges imposuit. sic Alexandriam mittebant Cæsares ad jura reddenda, eum qui Juridicus Alexandria dicebatur. *Idem.*

7. Propter religionem dei Sarapidis.] Hic erat deus Alexandriae tutelaris, & præcipuum illorum numen, ut certum est ex historia & patribus. de hoc accipe verba Herodiani, libro quarto, cum ait Caracallam suæ Alexandriae protectionis prætexuisse hanc causam, quòd veilet τῷ θεῷ χρησσοῦσθαι, ὃν κείνοι σέβουσιν ἐξαιρέτως. *Idem.*

Propter religionem dei Sarapidis.] *Salmas.*

gionem dei Serapidis, ¹ & ² propter novitatem animalium vel locorum fuisse, Severus ipse postea semper ostendit. Nam & Memphin & Memnonem, & pyramides, & labyrinthum, diligenter inspexit. Et quoniam longum est minora persequi, hujus magnifica illa, quod victo & occiso Juliano, prætorianas cohortes exautoravit: Pertinacem contra militum voluntatem in deos retulit: Salvii Juliani decreta jussit aboleri: ³ quod non obtinuit. ⁴ Denique cognomentum Pertinacis ⁵ non tam ex sua voluntate quam ⁶ ex morum parsimonia videtur habuisse. Nam & infinita multorum cæde crudelior habitus, ⁷ & * quum quidam ex hosti-

1. *Et propter novitatem animalium.* Adde ex Palatino: *Et propter rerum antiquarum cognitionem & novitatem animalium vel locorum fuisse.* Ita supra Athenas dicitur petiisse idem Severus, *Studiorum sacrorumque causa, operum ac vestustatum.* Idem.

Et novitatem animalium vel locorum. Pro animalium & locorum; Palat. *Et propter novitatem animalium belleorum.* Forte: *animalium Nileorum:* vel, *Nileorum.* nam etiam alibi *Nileum* pro *Niliacum* legimus ex veteri scriptura. sed vulgatum non moveo sede sua, magisque censeo corruptam esse quæ scripta est. loca enim intelligit quæ magno studio invisit Severus, *Memphin, Memnonem, Pyramides & labyrinthum, & cætera in Ægypto visenda.* *Salmas.*

2. *Propter novitatem animalium.* Nam & in Nilo pisces multi, qui alibi non reperiuntur, & in terra Ægypto, multa *ἰδιότροπα* animalia. consule Marcellinum libro XXI. discimas, diligenter ab illo fuisse descriptam, libris qui perierunt, totam hanc Severi peregrinationem Ægyptiacam. *Casaub.*

3. *Quod non obtinuit.* Aurelius Victor: *Salvii nomen atque ejus scripta facta que aboleri jubet: quod unum effici nequivit. Tantum gratia doctarum artium valet, ut scriptoribus ne sevi mores quidem ad memoriam officiant.* Idem.

4. *Denique cognomentum Pertinacis non*

tam ex sua voluntate, &c.] Ab uno eodemque authore sumpserunt Spartianus & Victor, & diversi tamen abeunt in eadem re exponenda, quamvis verbis non dissimilibus uterque utantur. *Salmas.*

5. *Non tam ex sua voluntate.]* Corrigit quod antè dixit: *Se quoque Pertinacem vocari jussit.* *Casaub.*

6. *Ex morum parsimonia.]* Aurelius Victor, ex hoc loco, ut facile apparet, dixit, *ob vitæ parsimoniam similem.* Et nempe parsimoniæ quam irriserunt in Pertinace multi: alii etiam durius acceperunt. *Idem.*

7. *Et quum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset, dixissetque ille, quid tu facturus es?* Et in hac re narranda aliquantum dissentit Victor à Spartiano. sed & heic dissentiunt scripta ab editiis. nam Palatinus totum hunc locum sic habet scriptum: *Et quum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulissetque dixisset ille, quod facturus est, non est mollius tam prudenter dicto.* Quam ex parte sequitur, ut in aliis, vetus editio, quæ habet, *quod facturus esset.* atque id magis placet. Sic igitur hæc legenda censeo: *Et quum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset atque dixisset, illi quod facturus esset.* Dixit nempe ad Severum supplex ille Albini partium vir & interrogavit quod facturus esset ipse, si eodem loco esset. Aurelius Vi-

hostibus eidem se suppliciter obtulisset, ¹ dixissetque ille, ² *Quid tu factururus es?* non mollitus tam prudente dicto interfici eum iussit. ³ Fuit præterea delendarum cupidus factio-num: ⁴ propè à nullo congressu nisi victor. ⁵ Persarum re-
 18 gem Abgarum subegit. ⁶ Arabas in deditioem accepit. ⁷ Adiabenos in tributarios coëgit. ⁸ Britanniam (quod maximum ejus imperii decus est) ⁹ muro per transversam in-
 fulam

etor responsum Severi subjicit: *ea perferrem que tu.* sed alios secutus est Spartianus. Salmf.

* *Cùm quidam hostium.] Quem, uti bellis civilibus solet, conditio loci ad Albinum detulerat,* addit utiliter Aurelius Victor, ex eodem auctore locum describens cum nostro. Casaub.

1. *Dixissetque ille.] Melius illi. nempe captivus Severo. Idem.*

2. *Quid tu factururus es?] Ita restitutum ex regio & Puteani: sed erat scribendum, effes. aliàs enim jacet sententia, imò interfecta est. Porrò illa verba, Quid tu factururus effes? subjecerat hic captivus longiori orationi, ut docet Victor, quam ad Severum habuerat, ut graves causas se habuisse doceret, cur Albini partes sequeretur. sperabat ille, Severum etiam in hoste fidem & officii constantiam amaturum. ita olim Augustus cùm Herodi ignovit, & optimi quique principum sapissimè. Idem.*

*Quid tu factururus es?] Melius, eras? sed aliud quid fortè latet. nam exstat in Pal. optulissetque dixisset ille quod factururus est. non, &c. Interim notandum excusari saepe qui arma contra nos ferunt, si deprehendantur id fecisse magis voluntate alienà quàm suà. Tacitus: *Sequestes quamquam consensu gentis in bellum tractus, &c. lib. I. Annal. cap. 55. Grut.**

3. *Fuit præterea delendarum cupidus factio-num.] Separat hæc verba à superiore narratione, aliter quàm auctor ille (Marius, opinor, Maximus) unde sumit. Casaub.*

4. *Propè à nullo congressu nisi victor.] Locus corruptus. Scribendum, Propè à nullo congressu digressus nisi victor. Aure-*

lius Victor, *Felix ac prudens armis præcipue: adè ut à nullo congressu, nisi victor discesserit.* Idem.

5. *Persarum regem Abgarum subegit.] Aurelius Victor, Subactò Persarum rege, nomine Abgaro. Sic & Dio in Abito, obiter scribit, Abgarum hunc non dissimili pompa in Urbem venisse, ac Neronis temporibus Teridatem. Idem.*

6. *Arabas in deditioem accepit.] Vetus editio: in dictionem. lege: in ditionem. Salmf.*

7. *Adiabenos in tributarios coëgit.] Adiabenas. Palatinus & vet. ed. Adiabenas. Adiabenas pro Adiabenam: ut Syrias, Babylonias. Idem.*

8. *Britanniam, quod maximum imperii ejus decus.] Aurelius Victor, His majora aggressus, Britanniam, quoad ei utilis erat, pulsus hostibus muro munivit. Casaub.*

Britanniam quod maximum ejus imperii decus est, &c.] Victor: His majora aggressus, Britanniam quod ea utilis erat, pulsus hostibus muro munivit, per transversam insulam ducto utrinque ad finem Oceani. Ita legendum: quod ea utilis erat. Respexit enim ad id quod dixerat de Adiabena, quam despexit propter terrarum maciem Severus, nec propterea tributariam fecit. at Britanniam quod ea utilis esset, muro transverso munivit. muro autem intellige cespitio. atque isti muri cespitio, Valli proprie dicuntur Latinis. Græci recentiores Βωληπὸς appellarunt. & inde nostrum, Bolever. Salmf.

9. *Muro per transversam insulam ducto.] Victor, Muro munivit, per transversam insulam ducto, utrinque ad finem Oceani. Ut certum sit eundem auctorem trans-*
 scriptura

fulam ducto, utrimque ad finem Oceani munivit: unde etiam *Britannici* nomen accepit. ¹ Tripolin, unde oriundus erat, contusis bellicosissimis gentibus, securissimam reddidit: ² ac pacem diuturnam, ³ oleum gratuitum, & fecundissimum agrum donavit. Idem cum implacabilis delictis fuit, ⁴ tum ad eligendos industrios quosque iudicii singularis. ⁵ Philosophiæ ac dicendi studiis satis deditus, doctri-

scriptum ab utroque. de muro refellit acriter Beda Historiæ libro primo. Eutropius quoque non murum, sed valium vocat. *Casaub.*

1. *Tripolim, unde oriundus erat.*] Natus Lepti, oriundus Tripoli. In ora ejus provinciæ in Africa quæ commune nomen ut proprium sibi vindicat, collocatur à Ptolemæo urbs *Νεάπολις ἢ τῆς Τριπολις*, inquit, prope ostia fluminis Cinyphis. Solino Tripolis non urbis nomen est, sed regionis: quam sic dictam scribit, de trium urbium numero Oeæ, Sabratæ, Leptis magnæ. Tripolis tamen quæ erat in Syria nominis rationem aliam habuit: sic enim dicta fuit, quod esset, inquit Strabo, trium urbium *κλειμας*, condita à convenis Tyriis, Sidoniis, Aradiis. fortasse & Africana Tripolis aliam ob causam ita dicta, quam à societate trium urbium. *Idem.*

Tripolin securissimam reddidit: ac populo Romano diurnum oleum gratuitum, & fecundissimum agrum donavit.] Lectio isthæc proximè accedit ad Palatinum codicem, in quo; reddidit; ac P. R. diuturnam, oleum gratuitum & fecundissimum in æternum donavit. retrò culi, reddidit, ac pacem diuturnam, oleum gratuitum, & c. *Grut.*

2. *Ad pacem diuturnam; oleum gratuitum.*] Palatinus, ac pop. R. diuturnum oleum, & c. Scribe: *Ac pop. R. diurnum oleum gratuitum, & fecundissimum agrum donavit.* Vide *Casaubonum. Salmas.*

3. *Oleum gratuitum & fecundissimum agrum donavit.*] Agrum Tripolitani veteris urbis fuisse olim fecundissimam, atque olei frumentique feracissi-

um etiam scriptores Africani memoria prodiderunt; etsi hodie uber solum non est: cujus mutationis causam illi afferunt, quod magnam partem ejus agri quem antiqua Tripolis arabat, mare occupavit, reliquo etiam quod non obtexit corrupto. Oleum ad usum gymnasiolorum civitatibus olim & gratuitum concedi à principibus, & legari etiam à privatis solitum. sed de hac largitate in Tripolitanos nihil Aurelius Victor. imò verò contrarium planè scribit. Atqui, ut diximus sæpe, iisdem usi auctoribus & Spartianus & Victor: ut planè mirum sit adeò pugnantia scribere. Sed non dubitamus nos Spartianum, si ista sic scripsit, aliud agentem auctoris sui (Marii Maximi, ut arbitror) mentem pervertisse. sed optimum scriptorem manifestissima culpa liberant regius & Puteani codices: nam illi præferunt, *Ac populo Romano diurnum letum gratuitum & fecundissimum in æternum donavit.* Scribe, *Diurnum oleum grat. & fec. in æt. agrum donavit.* Verissima & optima sententia: nam oleum populo Romano fuisse delatum à Severo, & Spartianus infra alio loco indicat, & affirmat *Lampridius* in *Alexandro. Casaub.*

4. *Tum ad eligendos industrios quosque iudicii.*] Palatinus cum veteri editione: *Tum ad eligendos industrios quosque.* Quod absque dubio verum est, & confirmat Aurelius Victor. *Salmas.*

5. *Philosophiæ ac dicendi studiis satis deditus.*] *Satis deditus*, hoc est valde deditus, ut *satis mane pro bene mane* apud Marcellum. Philosophus autem dici viderique affectabat Severus. Hinc de

doctrinæ quoque nimis cupidus, latronum ubique hostis,
 1 vitam suam publicamque ipse composuit ad fidem, solum
 tamen vitium crudelitatis excusans. De hoc senatus ita
 judicavit, 2 illum aut nasci non debuisse, aut non mori,
 quod & nimis crudelis & nimis utilis reip. videretur. Do-
 mi tamen minùs cautus, 3 qui 4 uxorem Juliam famosam
 adulteriis tenuit, etiam conjurationis consciam. 5 Idem
 quum pedibus æger bellum moraretur, idque milites an-
 xiè ferrent, 6 ejusque filium Bassianum, qui unà erat, Au-
 gustum

ejus studiis in philosophia passim au-
 thores. sed nec minus ipsius uxor Julia
 Augusta philosopha quoque audiebat,
 quæ & totos dies philosophando dis-
 putandoque terebat cum Sophistis &
 Philosophis. *Idem.*

1. *Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem.*] Libros vitæ privatæ & publicæ scriptos reliquerat Severus, quos illum ad fidem composuisse scribit heic Spartianus assentiente Aurelio Victore. aliter enim de illis Severi commentariis sentit Dio, qui fidei Severum non usquequaque litasse in illa scripione ostendit. *Idem.*

Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem.] De ea ratione scribendi nos multa ad illud Taciti c. 1. Agricola: *Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum quam arrogantiæ arbitrati sunt.* Grut.

2. *Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.*] Dictum translatitium, de multis principibus usurpatum. *Casaub.*

Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.] Palatinus: *Illum aut nasci non debuisse aut mori.* Quæ secunda negatione dempta, cavè censéas alium hujus dicti sensum existere. prima enim negatio abunde utrique sufficit. proinde enim est ac si sic extulisset: *Illum aut nasci aut mori non debuisse.* *Salmas.*

3. *Qui uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit.*] Vide Aurelium Victorem. *Casaub.*

4. *Uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit, etiam conjurationis consciam.*] Pa-

latinus & vet. ed. interferunt eam: *tenuit eam etiam.* Legendam puto: *Uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit, eam etiam conjurationis & consciam.* *Salmas.*

5. *Idem cum pedibus æger bellum moraretur.*] Victor, Nam (fortè, jam, vel, idem) cum pedibus æger bellum moraretur, &c. *Casaub.*

6. *Ejusque filium Bassianum qui una erat Augustum fecissent.*] *Qui una erant Augustum fecissent.* Ita Palatinus & editio Mediol. quæ lectio etiam commodè potest explicari. sed mirum mihi videtur quod heic scribit Spartianus, milites Augustum appellasse & fecisse Severi filium Antoninum, invito ipso & insciente Severo. atqui jam ante post bellum Parthicum consentiente patre appellatus est imperii particeps: qui vero particeps imperii, is omnino & Augustus censebatur. nihil enim medium inter Augusti appellationem & Casaris, cur igitur heic tantopere excandescit Severus, propter filium Augustum à militibus appellatum? Videant ergo peritiores, quo pacto solvendus hic nodus: nec hujus historix quæ heic apud Spartianum tangitur de Antonino Augusto appellato à militibus, mentio penes Dionem ulla comparet: qui mihi videtur factum adeo memoratū dignum non prætermitturus esse: qui tamen narrat, quomodo illo ipso tempore, cum in Britannia nempe ageret Severus, in patrem conspiraverit Antoninus, eumque occidere voluerit. adeo

gustum fecissent, tolli se atque in tribunal ferri iussit: adesse deinde omnes tribunos, centuriones, duces, & cohortes, quibus autoribus id acciderat: sisti deinde filium qui Augusti nomen acceperat. Quumque animadverti in omnes autores facti, ¹præter filium, juberet, rogareturque omnibus ante tribunal prostratis, caput manu contingens, ait, ²*Tandem sentitis caput imperare, non pedes.* Hujus dictum est, quum eum ex humili per literarum & militiae officia ad imperium plurimis gradibus fortuna duxisset, ³*Omnia (inquit) fui, & nihil expedit.* ⁴Periit Eboraci in 19 Britannia: subactis gentibus quæ Britannia videbantur infestæ, anno imperii decimo octavo, ⁵ morbo gravissimo extinctus jam senex. Reliquit filios duos, Antoninum Bassianum & Getam, cui & ipsi in honorem Marci, Antonini nomen imposuit. ⁶Illatus sepulchro Marci Antonini, quem ex omnibus imperatoribus ⁷tantum coluit ut & Commodum in divos referret, & Antonini nomen omni-
bus

ut verissimam esse mihi persuadeam quod scripsit Dio, falsissimum autem quod Spartianus. *Salmas.*

1. *Præter filium.*] Etiam de hujus supplicio consilia agitasse patrem scribit auctor in ejus vira. *Cassib.*

2. *Tandem sentitis caput imperare, non pedes.*] Victor, *Sentitisne, inquit, pulsans manu, caput potius quam pedes imperare?* Sententia scribi postulat, *Pulsans manu caput, caput pot.* quod noster, *caput manu contingens.* Idem.

Tandem sentitis caput imperare non pedes.] Brevius Victor Scotthi: *Sentitisne, inquit pulsans manu caput, potius imperare quam pedes,* ita enim distinguendum, nec iteranda vox, *caput,* quæ satis intelligitur. & simile vero est, cum hoc diceret Severus, & caput manu tangeret, non caput nominasse, sed dixisse, *sentitis hoc imperare non pedes?* *Salmas.*

3. *Omnia, inquit, fui, & nihil expedit.*] Cave mutare hanc scripturam: nam viri docti falluntur, qui mendam

hic suspectant. Sic Augustus, sic Marcus, cum morerentur, res humanas referunt, & vanas mortalium curas, vota que inania, atque in contrarium sæpe vertentia. Vide Aurel. Victor. *Cassib.*

4. *Periit Eboraci, &c.*] Pridie nonas Februarii, COSS. Gentiano & Basso. ætatis anno IXXV. mense VII. die XVIII. cum imperasset ann. XVII. menses VIII. & paucos dies. *Idem.*

5. *Morbo gravissimo.*] Arthritide: sed genus mortis miserum. *Idem.*

6. *Illatus sepulchro Marci Antonini.*] Optimus Palatinus: *Illegatus sepulchro Antonini. illegare est inferre.* ut enim *legare* est mittere, *allegare* adferre: sic *illegare,* immittere & inferre. *Salmas.*

7. *Tantum coluit ut & Commodum in divos referret.*] Hoc igitur tribuit honori Marci & cultui Severus, ut ejus filium Commodum quamvis non meritum in deos referret. nec in odium fenatus id fecit, ut supra sentire videbatur Spartianus. *Idem.*

bus deinceps quasi Augusti ascribendum putaret. ¹ Ipsi à senatu, à gentilibus liberisque ejus funus amplissimum exhibitum fuit, atque inter divos est relatus. ² Opera publica præcipuè ejus extant, ³ Septizonium & ⁴ thermæ Severianæ. ⁵ Ejus denique etiam ⁶ januæ in Transiberina regione ⁷ ad portam nominis sui, ⁸ quarum forma intercidens statim usum publicum invidit. ⁹ Judicium de eo post mortem magnum omnium fuit, maximè quòd diu nec à filiis ejus boni aliquid reip. venit: & postea invadentibus multis remp. res Romana prædonibus direptui fuit. ¹⁰ Hic tam

1. *Ipsi à senatu, à gentilibus liberisque ejus.* Aurelius Victor: *Funus quod liberi Geta Easianusque Romam detulerant celebratum.* Nihil igitur ille de gentilibus: sed nec Spartianus, si veteres Codices sequimur, in quibus habetur: *Ipse à senatu agentibus liberisque ei, &c.* Ex quibus legimus certa conjectura, *Ipse à senatu, agentibus liberis, qui ei funus amplissimum exhibuerunt, atque inter deos est relatus.* Quis dubitabit hæc esse vera? *Idem.*

2. *Opera publica præcipuè ejus extant.* Lege ut in regio: *Opera publica ejus, præcipuè Romæ extant.* Opera Severi tangit & Dio, sed alia. *Casaub.*

Opera publica præcipue ejus extant. Repone: *Opera publica præcipua ejus extant.* Nec aliter Palatinus. *Salmas.*

3. *Septizonium.* Erat etiam ante Severum celebris Romæ locus, Septizonium, ut ait Ammianus libro xv. ubi operis ambitiosi nympheum Marcus condiderat, teste eodem. Fortassè à columnationis genere operi nomen impositum, & tænis quibus columnarum diversi ordines distinguebantur. Sed videtur Severus opus vetustum ita instaurasse ut planè faceret novum: quare in antiqua Urbis descriptione leguntur hæc verba: *Septizonium vetus, aliàs Severi.* *Casaub.*

4. *Thermæ Severianæ.* Non procul à Capena porta regione Urbis prima. *Idem.*

5. *Ejus denique etiam januæ.* Idem optimus liber: *Ejus denique etiam januæ*

in Transiberina regione. Janæ pro Jani, Salmas.

Ejus denique etiam Jani in, &c. quorum forma. Non accedit huic scripturæ Pal. nisi quod præferat, *Janæ in, &c. quarum.* quod examinant acutiores. nam & olim vulgati *Januæ, &c.* *Grut.*

6. *Januæ in Transiberina regione.* Scribe cum eruditis viris, *Jani in Transb. & mos, quorum f.* Erant Romæ multi jani sive transisiones perviæ, quòd homines conveniebant. Marcell. lib. xxviii. sed in his Septimianum unum tantum. *Casaub.*

7. *Ad portam nominis sui.* Septimianam, tertiam & ultimam trans Tiberim: quam prius Fontinalem fuisse appellatam putat Onuphrius. *Idem.*

8. *Quorum forma intercidens.* Accipit formam, pro fornice jani, vel pro tota ædificii mole. apud auctores juris civilis, & eos qui de aqueductibus scripserant, forma interdum est tubus quo defertur aqua: interdum arcus ipsi sic dicuntur, devehendis aquis humilioribus in locis soliti existui. *Idem.*

9. *Judicium de eo post mortem magnum omnium fuit.* Judicium in bonam partem accipe: nam sequitur: *Post mortem multum amatus vel invidia deposita, vel crudelitatis metu.* *Idem.*

10. *Hic tam exiguis vestibus usus est.* Quid appellat vestes exiguas? viles equidem ac λεπτὸς accipio, & hominis Latinitatem miror. *Idem.*

tam exiguis vestibus usus est ¹ ut vix tunica ejus aliquid purpuræ haberet, ² & cum ³ hirta chlamyde humeros velaret: cibi parcissimus, ⁴ leguminis patrii avidus, vini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus. ⁵ Ipse decorus, ipse ingens, promissa barba, cano capite & crispo, vultu reverendus, canorus voce, sed Afrum quiddam usque ad senectutem sonans: ac post mortem multum amatus, vel invidia deposita vel crudelitatis metu. Legisse ²⁰ me ⁶ apud Ælium Maurum Phlegontis Tralliani libertum memini, ⁷ Septimum Severum ⁸ immoderatissime quum moreretur lætatum, quod duos Antoninos pari imperio reipub.

Hic tam exiguis vestibus usus est.] Exiguas vestes hęc vocat, quas in Hadriano humiles appellavit. humilis igitur & exigua vestis pro eadem, qualem scilicet humiles & exigui homines gestarent. nam & exiguis pro parvæ & contemptæ fortis homine. *Salmas.*

1. *Ut vix tunica ejus aliquid purpuræ haberet.]* Scribe, *Ut vix & tunica ejus aliquid purpuræ haberet.* Tunicas autem ejusmodi quæ vix aliquid purpuræ haberent, *asemas* vocat in Alexandro Severo. ita autem dicebantur non quæ prorsus clavum nullum haberent purpureum, sed quæ perparvos haberent, quales quæ dicebantur *ἰσχυροί*. quod micas veluti quasdam haberent purpuræ. Glossæ: *angusticlavia*, *ἰσχυροί*. *Idem.*

2. *Et cum hirta chlamide.]* Et particula abest veteri editioni: Scribendum, *Hic tam exiguis vestibus usus est, ut vix & tunica ejus aliquid purpuræ haberet: cum hirta chlamide humeros velaret.* Ut & Græcorum, *μετ' ἠέλαιον & γροφθεῖν*, cum atramento scribere. sic cum hirta chlamide humeros velare. *Idem.*

3. *Hirta chlamyde humeros velaret.]* Vide Lampridium in Alexandro. *Cassianus.*

4. *Leguminis patrii avidus.]* Non certam leguminis speciem, ut cicer Punicum, sed diversas intelligo: quæ soliti Severo mittere quotannis Leptitani, &

alii Tripolitani cum oleo & frumento. *Idem.*

5. *Ipse decorus, ipse ingens.]* Legendum ex Palatino: *Ipse decorus, ingens, promissa barba, cano capite & crispo.* *Salmasius.*

6. *Apud Ælium Maurum Phlegontis Tralliani libertum.]* In Palatino: *Phlegontis Adriani libertum.* Phlegon hic quidem Adriani imperatoris fuit libertus: qui, ut videtur, Adrianus etiam vocatus est ex patroni nomine. Forte scriptum fuit: *Apud Ælium Maurum Phlegontis Hadriani liberti libertum.* *Idem.*

7. *Septimum Severum moderatissime cum moreretur lætatum.]* Reponenda est omnium scriptorum Codicum lectio: *Immoderatissime cum moreretur lætatum.* Non parum autem, nec modice lætatus est Severus cum moreretur, quod duos Antoninos pari imperio reip. relinqueret: exemplo Pii qui Verum & Marcum Antoninos reliquerat. atque eo quidem majore gaudio afficiebatur, quod illi Antonini per adoptionem Pii erant: hic autem relinquebat Antoninos ex se genitos. *Idem.*

8. *Moderatissime cum moreretur lætatum.]* Regius & Puteani, *immoderatissime.* *Casaub.*

Immoderatissime cum moreretur lætatum.] Sic etiam exemplar Pal. non *moderatissime*, ut vulgg. *Grut.*

reipub. relinqueret, exemplo Pii, qui Verum & Marcum Antoninos per adoptionem filios reipub. reliquit: hoc melius, quod ille filios per adoptionem, hic per se genitos, rectores Romanæ reipub. daret, ¹ Antoninum scilicet Bassianum, quem ex priore matrimonio susceperat, & Getam quem de Julia genuerat. Sed illum multum spes fefellit. Nam unum parricidium, alterum sui mores reipub. inviderunt: ² sanctumque illud nomen in nullo diu bene mansit. ³ Et reputanti mihi, Diocletiane Auguste, ⁴ neminem propè magnorum virorum optimum & utilem filium reliquisse satis claret. ⁵ Denique aut sine liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plerique, ut melius fuerit **21** de rebus humanis sine posteritate discedere. Et ut ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pom-

1. Antoninum scilicet Bassianum quem ex priore matrimonio, &c.] Antoninum scilicet Bassianum quidem ex priore matrimonio susceperat & Getam de Julia genuerat. Ita Palatinus & editio vetus. prioris autem hujus matrimonii de quo Severus Bassianum suscepit, cum ex secundo Getam sustulerit, soli Spartianus & Aurelius Victor meminere: nam Græci authores qui illa tempestate vivebant, & quibus hæc omnia ad certum nota esse potuerunt, omnes Juliam Augustam Antonini Caracalli, sicut Getæ matrem faciunt, non novercam. Dio enim aperte Caracallam filium Julii vocat, ubi dicit Antoninum, τὸ πινυρῆν de matre habuisse. de eadem capiendum & illud laxum Romæ ad amphitheatrum:

I. O. M.

EY. JVNONI. REGINAE
PRO. SALVTE

M. AVRELI. ANTONINI
FEL. AVG.

ET. JULIAE. AVG.

Istius Julii proprium fuit nomen Domina, vel cognomen potius, nam Julia Domna vocabatur. Domnus autem & Domna contractum ex Dominus & Do-

mina, quæ & ipsa nominum propriorum vicem sunt usurpata. Salmas.

2. Sanctumque illud nomen in nullo diu hæsit.] In nullo, pro, in neutro de duobus enim tantum loquitur Antoninis, Bassiano & Getæ. Casaub.

3. Et reputanti mihi, Diocletiane Aug.] Περὶ ἐλευθερίας eximia, quales in his scriptoribus habentur aliquot, sanè luculentæ, & lectu dignissimæ. in eandem sententiam sunt ista apud Aurelium Victorem in Caligula. Ex eo natum est proverbium, ἡρώων παῖδες λῶσται. Idem.

4. Neminem propè magnorum virorum.] Pal. neminem facere. pro quo lege: neminem fere. pro fere. sed fere & propè, idem valent. & fortassèan sit tollendum illud propè, ut fere admittamus: Neminem fere magnorum virorum optimum & utilem filium reliquisse satis claret. Salmas.

5. Denique aut sine liberis viri interierunt.] Legendum, sine liberis suis interierunt. suos opponit adoptatis. Casaub.

Denique aut sine liberis viri interierunt.] Forte melius: Sine liberis veris interiere. Veri liberi opponuntur adoptitiis; ut verus pater illi qui adoptione pater est. Salmas.

Pompilius quod utile posset esse reipub. Quid Camillus? num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Cato-nes, qui magni fuerunt? Jam verò quid de Homero, Demosthene, Virgilio, Crispo, & Terentio, Plauto, cæterisque aliis loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio, cui soli melius fuerat liberos non habere? Quid de Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit, quum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus? Falsus est etiam ipse Trajanus in suo municipe ac nepote deligendo. Sed ut omit- tamus adoptivos, ne nobis Antonini Pius & Marcus numina Reipublicæ occurrant, veniamus ad genitos. Quid Marco felicius fuisset si Commodum non reliquisset here- dem? Quid Severo Septimio, si Bassianum non genuisset? qui statim insimulatum fratrem insidiarum contra se cogi- tatarum, parricidiali etiam figmento interemit. ¹ qui no- vercam, matrem quinimo, in cujus sinu Getam filium ejus occiderat, uxorem duxit: qui Papinianum juris asy- lum ² & doctrinæ legalis thesaurum, quòd parricidium excusare noluisse, occidit: ³ & præfectum quidem suum, ne homini per se & per scientiam suam magno deesset & dignitas. Deniq; ut alia omittam, ex hujus moribus factum puto ut Severus tristior vir ad omnia, imò etiam crudelior, pius & dignus deorum altaribus duceretur. ⁴ * Qui qui- dem divinam Sallustii orationem qua Micipsa filios ad pa- cem hortatur, ⁵ ingravatus morbo misisse filio dicitur ma- jori. * ⁶ idque frustra & hominem tantum valetudine. Vi-

xit

¹ Qui novercam, matrem quinimo.] Immo veram matrem ut supra docui- mus. Idem.

² Et doctrinæ legalis thesaurum.] Pa- latinus: doctrinæ regalis. perperam. Idem.

³ Et præfectum quidem suum, &c.] Et præfectum quidem, ne homini per se & scientiam suam magno deesset & dignitas. Ita melius legas Palatini libri authori- tate. Idem.

⁴ * Qui quidem divinam Sallustii ora- tionem.] Non video cur hîc opus sit asse-

risko: non enim deest quicquam. ora- tio Sallustii est in Jugurthino bello. Ca- sanbovus.

Qui quidem divinam Sallustii oratio- nem.] Libri editi, Qui quidem divi- mo Sallustii orationem. Ex quibus mani- festum est multa deesse. Salmaf.

⁵ Ingravatus morbo misisse filio dici- tur majori.] Erat hic mos veterum, ut dicebamus ad Suetonii librum secun- dum, capite LXXXIX. Lege epistolam sextam Senecæ. Casaub.

⁶ Idque frustra & hominem tantum valetudine.]

xit denique in odio populi diu Antoninus, ¹ nomenque illud sanctum ac venerabile diu, minus amatum est: quamvis & vestimenta populo dederit, (unde *Caracallus* est dictus) & thermas magnificentissimas fecerit. Extat fanè Romæ ² Severi porticus, gesta ejus exprimens, ³ à filio, ²² quantum plurimi docent, structa. Signa mortis ejus hæc fuerunt: Ipse somniavit quatuor aquilis & gemmato curru ⁴ prævolante nescio qua ingenti humana specie ⁵ ad cælum se raptum, quumque raperetur, ⁶ octoginta & novem numeros explicuisse: ultra quot annos ne unum quidem annum vixit: nam ad imperium senex venit, quumque positus esset in circulo ingenti æreo, diu solus & destitutus stetit. Quum vereretur autem ne præceps rueret, à Jove se vocatum vidit, atque inter Antoninos locatum. Die circensium ⁷ quum tres victoriæ more solito essent locatæ gypseæ cum palmis, media ⁸ quæ ipsius nomine ascriptum orbem

valitudine, &c.] Non eò loci collocandus fuerat asteriscus, sed post vocabulum *frustra*. nam hætenus nihil vitii: sequentia corruptissima sunt: etsi non variant membrana. *Idem*.

1. *Nomenque illud sanctum ac venerabile diu.*] *Nomenque illud venerabile diu minus amatum est.* Nam *sanctum* non comparat in vetustis membranis & editionibus. *Salmast.*

2. *Severi porticus gesta ejus exprimens.*] Herodianus libro tertio, de Severo, *Τὰς μεγάλας τε καὶ τὰς μικρὰς θυροφύλακας ἀνέθεκεν ἡγεμονίας.* Videtur iis assentiri, qui porticum Severi ubi erant gesta ejus depicta, ab ipso, non filio fuisse structam. *Casaub.*

3. *A filio quantum plurimi docent, frustra.*] *Regius, venustè: A filio, quàm plurimo decore structa.* *Idem.*

A filio, quantum plurimi docent, frustra.] Haud aliter Pal. ut mirer extare in Regio codice, à filio quàm plurimo decore structa. qua scriptura cum nil sit planius, qua de causâ degeneravit in illam alteram? *Grut.*

4. *Prævolante nescio qua ingenti huma-*

na specie.] Moris est scriptoribus istas novas & mirandas species, majores humanis describere & augustiores, ut fortasse scripserit hoc loco Spartianus: *ingentiori humana specie: vel, quam humana specie.* *Salmast.*

5. *Ad cælum se raptum.*] *Ad cælum esse raptum.* *Idem.*

6. *Octoginta & novem numeros explicuisse, &c.*] Error in numero. ut ferè semper in his auctoribus. Scribendum erat, *sexaginta quinque.* *Casaub.*

7. *Cum tres victoriæ.*] *Victoriarum simulacra, ut & cæterorum deorum in Circum solita inferri ad spectacula, notum ex Ovidio & Tertulliano. Tria autem tunc posita, quia totidem imperatores.* *Idem.*

Quum tres victoriæ.] *Tres victoriolæ.* *Salmast.*

8. *Quæ ipsius nomine ascriptum orbem palmis tenebat.*] *Delenda omnino vox, palmis, & legendum: Die circensium quum tres victoriolæ more solito essent locatæ gypseæ cum palmis, media quæ ipsius nomine ascriptum orbem tenebat, de podiumis decidit.* *Victoriarum igitur illa simulacra*

orbem palmis tenebat, vento icta, de podio stans decidit, & humi constitit: eaque quæ Getæ nomine inscripta erat, corrui, & omnis comminuta est: illa verò quæ Bassiani titulum præferebat, amissa palma venti turbine vix constitit. Post murum aut vallum missum in Britannia, quum ad proximam mansionem rediret, non solum victor, sed etiam in æternum pace fundata, volvens animo quid omnis sibi occurreret, Æthiops quidam è numero militari; claræ inter scurras famæ, & celebratorum semper jocorum, cum corona è cupressu facta eidem occurrit. ² Quem quum ille iratus removeri ab oculis præcepisset, & coloris ejus tactus omine & coronæ, dixisse ille dicitur joci causa, ³ *Totum fuisti, totum vicisti,* ⁴ *jam deus esto victor.* Et in civitatem veniens, quum rem divinam vellet facere, primum ad Bellonæ templum ductus est errore aruspici rustici, deinde hostiæ furvæ sunt applicitæ. Quod quum esset aspernatus, atque ad Palatium se reciperet, negligentia ministrorum ⁵ nigræ hostiæ usque ad limen domus palatinæ imperatorem sequutæ sunt. Sunt per plurimas civitates opera ejus insignia. ⁶ Magnum verò illud in vita ejus, quòd

mulacra orbis manibus tenebant vel globos nomine imperatorum inscriptos. postea à victoriarum simulacris ad statuas imperatorum ipsorum ducti sunt illi globi. fingebantur enim sphaeras in manibus tenentes. nam in nummo veteri visitur Severus orbem manu tenens. *Idem.*

1. *Post murum apud vallum missum.*] Lege ut supra correximus: *Post murum aut vallum missum.* Alii vallum, alii murum appellabant. ut omnibus satisfaceret Spartianus, *vallum aut murum* dixit. ut ut sit, murus ille cespiticius fuit. nec novum est vocari vallum, murum cespiticium. *Idem.*

2. *Quem cum ille iratus removeri ab oculis præcepisset.*] Omni avertendo, si fortè Æthiopi aliquis occurrisset, non solum removebant illum ab oculis; sed etiam tollebant de medio, ut in aucto-

ris caput omen malum recideret. *Casaubonus.*

3. *Totum fuisti, totum vicisti.*] *Totum*, pro omnia. ut paulò antè, *Omnia fui.* sed amavit posterior atas *totum* dicere potius quàm *omnia.* Zeno Veronensis in psalmum cxxx. *Propheta modestus, totum potest: à toto dissimulat.* *Idem.*

Totum fuisti, totum vicisti, jam Deus esto victor.] *Totum* pro omnia. sic *toti* pro omnes apud Senecam. *Salmas.*

4. *Iam deus esto victor.*] Omen malum in voce *deus.* nam imperatores non fiebant divi nisi mortui. Vespasiani morientis vox fuit: *ut puto deus fio.* *Casaub.*

5. *Nigræ hostiæ usque ad limen domus Palatinæ imperatorem sequutæ sunt.*] *Ejusque ad limen domus.* Pal. lege: *Nigræ hostiæ & usque ad limen domus imperatorem sequutæ sunt.* *Salmas.*

6. *Magnum verò illud in civitate ejus.*] *Reg.*

quòd Romæ omnes ædes publicas, quæ vitio temporum labebantur, instauravit, nusquam propè suo nomine ascripto, servatis tamen ubique titulis conditorum. Moriens septem annorum canonem, ¹ ita ut quotidiana septuaginta quinque millia modiorum expendi possent, reliquit: olei verò tantum ut per quinquennium non solùm urbis usus, ² sed & totius Italiæ quæ oleo egeret, sufficeret. Ultima verba ejus dicuntur hæc fuisse: *Turbatam Rempub. ubique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo, senex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquens, si boni erunt; imbecillum, si mali.* Jussit deinde signum tribuno dari, *Laboremus*: ³ quia Pertinax quando in imperium adscitus est, signum dederat, *Militemus*. ⁴ Fortunam deinde regiam quæ

comi-

Reg in civitate est. ò v̄s̄s, illud ejus magnum est in civitate. *Casaub.*

Magnum vero illud in civitate ejus.] Sine dubio scribendum: *Magnum vero illud in vita ejus quod ædes publicas, &c.* Magnum enim revera illud in vita Severi, quod cum plurima ædificia publica temporis vetustate labentia refecisset, nusquam suum nomen adscripserit, sed fere ubique veteres authorum titulos servaverit. *Salmas.*

1. *Ita ut septuaginta quinque millia modiorum expendi possent.]* Scribendum, *septuagena quina millia modiorum.* Et est singularis in Romana historia locus hic: ex quo de multitudine turbæ frumentariæ conjecturam facere possumus. Constat in modio Romano chœnices fuisse octo: quæ legitima mensura est homini in diem alendo necessaria. quare nemo negaverit esse admodum simile veri, quod ponit vir maximus Guilielmus Budæus: tesseras frumentariæ quæ singulis dividerentur, chœnicarias fuisse. neque interest quicquam sive confectus panis donaretur, sive ad panem farina. Hac igitur ratione colligimus, turbam frumentantem, quæ quotidianum demensum de publico accipiebat, ad sexies centena millia accessisse. Quanta igitur universorum

civium multitudo? nam frumento publico plebs tantum & milites alebantur; certè civium tenuissimi quique solùm. Quid hodie Sol videt cum hac veteris Romæ amplitudine comparandum? *Casaub.*

Ita ut septuagena quinque millia modiorum, &c.] Palatinus subscribit vulgaris, habetque *septuaginta.* Grut.

2. *Sed & totius Italiæ quæ oleo egeret.]* *Quæ oleo eget,* ex Palatino. nam tota fere Italia eget oleo. *Salmas.*

3. *Quia Pertinax quando in imperium adscitus est, signum dederat, Militemus.]* Vide *Ἐρριπύων* optimi scriptoris. nam quare hujus rei causam petemus ab exemplo Pertinacis, potius quàm à natura & ingenio Severi? quem virum constat fuisse vehementem, rebus agendis intentum, & semper ferium. inde est quòd & morti propinquus signum dat, *LABOREMVS.* Dio sic narrat, aliter paullò, & melius: *Τὸ σὺμπαν ἔπαις ὀνεργὸς ἐβήσεν, ὡς εἰ δὲ πύθων ἀναφθίγξασθ, ΑΓΕΤΕ, ΔΟΤΕ ΕΙ ΤΙ ΠΡΑΞΑΙΕΧΟΜΕΝ.* *Casaub.*

4. *Fortunam deinde regiam.]* De hac Capitolinus in Antoninò Pio, & Marco Antonino, *Idem.*

I. Sed

comitari principes & in cubiculis poni solebat, geminare statuerat, ut sacratissimum simulacrum utrique relinqueret filiorum. ¹ Sed quum videret se perurgeri sub hora mortis, iussisse fertur ut alternis diebus apud filios imperatores in cubiculis Fortuna poneretur. Quod Bassianus prius contempsit quàm faceret parricidium. Corpus ejus ²⁴ à Britannia Romam usque cum magna provincialium reverentia susceptum est: ² quanvis aliqui urnulam auream tantùm fuisse dicant, Severi reliquias continentem, ³ eandemque Antoninorum sepulcro illatam, ⁴ quum Septimius Pertinax Severus illic ubi vita functus est, esset incensus. ⁵ Quum Septizonium faceret, nihil aliud cogitavit quàm ut ex Africa venientibus suum opus occurreret: ⁶ & nisi absente eo ⁷ per præfectum urbis medium simulacrum ejus esset locatum, aditum palatinis ædibus, id est

1. *Sed quum videret se perurgere* [sub horam mortis.] Verus editio cum Palatino: *sub hora mortis*, quod est usitatus. sic apud Cyprianum: *sub idu mortis*, hoc est sub momento & puncto moriendi. *Salmas.*

2. *Quanvis aliqui urnulam auream tantùm fuisse dicant.* Certum hoc, si quid in historia certum. nam cur Dionis qui vidisse potuit, imò ut senator, debuit, fidem non habeamus? ille sic narrat: corpus Severi, inibi fuisse incensum, ibi erat mortuus, filii pyram accendentibus: post ossilegium reliquias in urnam fuisse coniectas, quæ esset è marmore porphyrite: ita Romam advectas, & monumento Antoninorum esse illatas. *Casaub.*

3. *Eandemque Antoninorum sepulcro illatam.* Jam diximus ex Dione, *ἐστὶ τὸ Ἀντωνίων ἀπετάθη*. Spartianus in Geta: *illatus est majorum sepulcro, hoc est, Severi; quod est in Appia via evanibus ad portam dextrum specie Septizonii exstructum, quod sibi illi prius ornaverat, ut cousteret sibi Spartianus, necessario dicendum, & Antoninorum sepulcrum & Severi Septizonium ejusdem mausolei partes fuisse: quod Herodia-*

nus communi & generali appellatione Monumenta imperatoria nominavit. *Idem.*

4. *Quum Septimius Pertinax Severus.* Cum Septimius illic ubi vita functus est. Reliqua nomina absunt veteri libro. quorsum enim attinuit nomen Pertinacis ponere, quod Severus usque ad finem non retinuit? sed ut sponte assumpserat, sponte deposuit, & sic postea appellari voluit, propter omen nominis, ut supra ostendimus. sic in Nigro, *Septimium* tantum vocat, *Severum*. *Salmasius.*

5. *Quum Septizonium faceret.* Septizonium pro Septizonium, heic scriptum exhibent veteres. & ita etiã reperit scriptum in scriptis Eusebii Codicibus Illustris Scaliger. Vide ipsum in animadversionibus Bulebianis. *Idem.*

6. *Nisi absente eo.* Pro, nisi absente se. *Idem.*

7. *Per Præfectum Urbis medium simulacrum ejus esse locatum.* Semel enim dedicatum simulacrum religio erat movere: quare mutari forma hujus edificii non potuit: eum manente simulacro eodem loci, manere & forma ædis eadem necessario deberet. *Casaub.*

est regium atrium, ab ea parte facere voluisse perhibetur: quod etiam post Alexander quum vellet facere, ab aruspibus dicitur esse prohibitus, quum hoc sciscitatus non litasset.

1. *Quum hoc sciscitatus non litasset.] Cum hoc sciscitans non litasset. Salmaf.*

ÆLII SPARTIANI
PESCENNIUS NIGER,
AD
DIOCLETIANUM AUG.

RARUM atque difficile est ut quos tyrannos aliorum victoria fecerit, bene mittantur in literas: atque ideo vix omnia de his plenè in monumentis atque annalibus habentur. Primum enim quæ magna sunt, in eorum honorem ab scriptoribus depravantur, deinde alia supprimuntur: postremo non magna diligentia in eorum genere ac vita requiritur, quum satis sit audaciam eorum & bellum in quo victi fuerint, ac poenam, proferre. PESCENNIUS ergo NIGER, ut alii tradunt, modicis parentibus; ut alii, nobilibus fuisse dicitur,

patre

1. **ÆLII SPARTIANI.]** Non habest suspicio, & hanc Nigri, & eam quæ sequitur Albinus vitam, ab eodem auctore scripam. illa tamen Capitolino, hæc constanter in omnibus libris Spartiano tribuitur. *Cassaub.*

2. *Quos tyrannos aliorum victoria fecerit.]* Nam semper in hujusmodi bellis ducum Romanorum, is princeps legitimus habitus, qui aliorum victor extitisset: & ut eleganter ait Spartianus, non sua facta istos, sed aliena victoria efficiebat tyrannos. Procopius verissime: Πάντε πρῶτος πέρυκειν ἀπὸ τοῦ ἀνδρῶπιος ἐν τῷ καίῳ ἐφ' οὗ ἀνομιάζει. *Idem.*

3. *Primum enim quæ magna, &c.]* Distinguendum fuit, Primum enim quæ magna sunt in eorum honorem, ab scriptori-

bus depravantur. *Idem.*

Primum enim quæ magna sunt, in eorum honorem.] Legamus: Primum enim quæ magna sunt, in eorum honorem ab scriptoribus depravantur, alia supprimuntur. quod indubitate verum. Nam quæ magna sunt in vita tyrannorum, in eorum horrorem depravantur, & supprimuntur. in horrorem, hoc est *σχεδόν*. horrere aliquem, *σχεδόν*. *Horvidus;* *σχεδόν*, odio & fastidio dignus. in odium igitur Tyrannorum supprimuntur eorum præclara facta, & quæ magna sunt depravantur. atque hic est hujus loci sensus & lectio. *Salmaf.*

4. *Quæ magna sunt, in eorum honorem ab scriptoribus depravantur.]* Quid mirum, idem fieri solet à Senatu. Dio Cassius lib. XLVIII. *Grut.*

pulares quòd Pertinacem milites occidissent, & illum imperatorem adversa populi voluntate appellassent. Denique ingentes ob hoc seditiones fuerunt. Ad occidendum autem Nigrum, primipilarem Julianus miserat, stultè ad eum qui haberet exercitus, & se tueri posset: perinde quasi quilibet imperator ¹ à primipilario posset occidi. Eadem autem dementia etiam Severo jam principi Julianus successorem miserat. Denique etiam Aquilium centurionem, notum cædibus ducum miserat, quasi imperator tantus à centurione posset occidi. Par denique infania fuit quòd ² cum Severo ex interdicto de imperio egisse fertur, ³ ut jure videretur ad principatum pervenisse. Et de Pescennio Nigro judicium populi ex eo apparuit, ⁴ quòd quum ludos Circenses Julianus Romæ daret, ⁵ & indiscretè subsellia Circi maximi repleta essent, ingentique injuria populus affectus esset, per omnes unò consensu Pescennius Niger ad tutelam urbis est expetitus, odio (ut diximus) Juliani & amore occisi Pertinacis: ⁶ cui quidem Julianus dixisse fertur, *Nec sibi neque Pescennio longum imperium deberi,*

1. *A primipilario posset occidi.*] Primipilarius heic, ut in vita Juliani. tribus tamen abhinc verbis *primipilarem* vocavit. *Idem.*

2. *Cum Severo ex interdicto de imperio egisse fertur.*] Ordinarii juris apud Romanos remedia erant duo, Actiones, & Interdicta. Julianus imperii possessionem voluit tueri ex interdicto Vti possidetis. De interdictis doctè Jacobus Cujacius Observationum libro v. capite xvii. *Casub.*

3. *Ut jure videretur ad imperium pervenisse.*] Longe melius, in Palatino: *Ut jure videretur imperium pervenisse.* Quod elegantissime dictum. ex interdicto de imperio agebat Julianus cum Severo, & suam meliorem conditionem dicebat, quasi qui prior occupasset. nam *pervenire imperium* dicitur qui prior ad imperium venit. Sic dixit Vojsicus in Floriano, *convivia pervenire,*

hoc est ad convivia venire temporius, & ea celebrare non hora omnibus consueta, ut solebant luxuriosi homines. *Salmaf.*

4. *Quod cum ludos circenses Julianus Roma daret, &c.*] Sic eandem rem narrat in Juliano: *Inde ad circense spectaculum itum est:* pro ad ludos circenses spectandos itum est; non pro loco ubi eduntur Circensia spectacula. *Idem.*

5. *Et indiscrete subsellia circi maximi repleta essent.*] *Idem* in Juliano: *Sed occupatis indifferenter omnium subselliis.* *Idem.*

6. *Cui quidem Iulianus dixisse fertur.*] *Scribe, cum quidem. ὅτε ἔειπ.* sic sæpe. *Casub.*

Cui quidem.] Reponendum ex Palatino: *cum quidem.* *Salmaf.*

Cum quidem Julianus dixisse fertur, &c.] Sic etiam Pal. noster, non ut vulgè *cui quidem.* *Grut.*

berī, sed Severo qui magis esset ¹ odio habendus à senatoribus, militibus, provincialibus, popularibus : quod probavit rei eventus. Et Pescennius quidem Severo eo tempore quo Lugdunensem provinciam regebat, amicissimus fuit: nam ipse missus erat ad comprehendendos desertores qui innumerī Gallias tunc vexabant. In quo officio quòd se honestè gessit, ² jucundissimum fuit Severo, ita ut de eò ³ ad Commodum Septimius referret, afferens necessarium reip. virum. Et re vera in re militari vehemens fuit. ⁴ Nunquam sub eo miles provinciali lignum, oleum, operam extorsit. ipse à milite nihil accepit: quum tribunatus ageret, nihil accipi passus est. ⁵ Nam & imperator ⁶ tribunos duos quos constitit ⁷ stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliariis

1. Odio habendus à senatoribus, militibus, provincialibus, popularibus.] Per hos universum imperium Romanum intelligebant. Senatores & populares, hoc est senatus & populus Romæ duntaxat. provinciales omnes extra Romam populos. Tum per senatores, proceres & nobilitatem intelligebant; per populares vero, infimam & minutam plebem. Salmas.

2. Jucundissimum fuit Severo.] Omni no velim scribi: Jucundissimus fuit Severo. De Pescennio enim sermo, quem ait jucundissimum ideo Severo fuisse quod honeste se gessisset in officio sibi mandato. Idem.

3. Ad Commodum Septimius referret.] Sic supra in Severo, Septimium dixit: Quum Septimius illic ubi vita functus est, esset incensus. Idem.

4. Nunquam sub eo miles provinciali lignum, &c.] Malim, provinciali sal, lignum, &c. Vopiscus in Aureliano: Oleum, sal, lignum nemo exigat: annona sua contentus sit. Casaub.

5. Nam & imperator tribunos duos.] Scribe: Nam & imperator jam tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui jussit. Salmas.

6. Tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse.] Non à provincialibus,

sed à militibus exigebant tribuni stellaturas. Lampridius in Alexandro: Annonam militum diligenter inspexit: tribunos qui per stellaturas aliquid tulissent, capitali poena afficit. Ex lege tricesima Codicis Theod. De erogatione militaris annonæ, & lege xiii. Cod. Justin. eodem titulo, constat, solitos tribunos in exercitus sui transitu emolumentum aliquid facere per occasionem erogationis annonæ, quod cum ad eò improbarint Pescennius & Alexander Severus, ut stellaturas exigentes tribunos capitali poena affecerint; posteriores ramen imperatores non tulerunt solum, sed palam etiam probarunt. Casaub.

7. Stellaturas accepisse.] Quæ sivere, & frustra quidem, viri docti quid essent stellaturæ, & unde illis nomen. Sciendum igitur stellaturam & stellionaturam vel stellionatum, idem omnino esse. stellionatus exponitur in veteribus Glossis ἐπιθεσις & πωνεργία. impostura, stellionatus. ἐπιθεσις, stellionator, impostor. imposturæ igitur stellionaturæ sunt, sed & stellaturæ. & stellator & stellionator idem. improbos etiam & impostores versutosque homines & versatiles, quos ποικίλους & ποικιλοτροπῆς Græci vocant, stelliones Latini vocarunt & stellionatores. Nam

liaribus jussit. Extat epistola Severi¹ quam scribit² ad Rogonium Celsum Gallias regentem: *Miserum est ut imitari ejus disciplinam militarem non possimus, quem bello vicimus. Milites tui vagantur, tribuni medio die lavant, pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis, meritoria: saltant, bibunt, cantant, & mensuris conviviorum vacant quum sine mensura potent.*⁶ *Hac si ulla vena paternæ disciplinæ in nobis viveret, fierent?*⁷ *Emenda igitur*

stellio est *πρωτόπυ* & *ἐπιθέτης*, ab illis maculis quibus tanquam stellis variatus est stellio. Ovidius:

— apiumque coloris

Nomen habet variis stellatus corpora guttis.

Ab illa inquam varietate & stellatura homines impostores & versuti, *stellatores* dicti & *stellionatores*, quos Homerus *πρωτόπυ* vocavit. & nota est in pisce qui *πρωτόπυ* dicitur, varietas maculosa qua tergum ejus stellatum est. Aldelmus egregius auceps antiquarum vocum, *stellas* pro imposturis posuit, unde verbum *stellare*: quod est stellis variare, & variegare, atque inde *stellatura*. & per *stellaturas* accipere, hoc est per fraudes & imposturas, & *πρωτόπυ*. & fortassean heic melius legatur, per *stellaturas* accepisse quam *stellaturas*, ut in Alexandro Severo per *stellaturas* ferre. solebant autem tribuni militibus com meatum dare, aut muneris vacationem, accepta ab iisdem pecunia de eorum stipendiis. *stellaturam* hoc dicebant, & per *stellaturam* accipere, ut Justinianus in eadem rc per fraudem. Salmaf.

1. *Quam scribit ad Rogonium Celsum.*] Vet. ed. ad Rogonium Celsum. rectè. Idem.

2. *Ad Rogonium Celsum.*] Ita expresserat Palatinus, & præferendum profecto illi hæctenus recepto *Rogonio*. videantur modo Inscriptiones nostræ paginâ CCCCLXII. 1. *Grut.*

3. *Pro cubiculis meritoria.*] Vopiscus in Tacito, *Meritoria* intra urbem stare vetuit. Ubi de hac voce non nihil. Casaub.

4. *Saltant, bibunt, cantant.*] Palatinus legit: *saltant, vivunt, cantant.* aliquod

aliud verbum excogitandum est quod pro illo *vivent* supponamus. nam *bibunt*, non convenit. divinent acutiores. Salmaf.

5. *Et mensuris conviviorum vacant.*] Ambrosius sermone sexto, de margaritis: *Unum scio; quid si quis illa die honoratus aut dives ob natalem filii sui ad decimum usque miliarium ad prandium rogavisset, propter accuratas epulas, & inæquales mensuras absque dubio vos ituros fuisset.* Casaub.

Et mensuris conviviorum vacant cum sine mensura potent.] Palat. *Et mensuras conviviorum vocat cum hoc sine mensura potare.* Ex quo scribimus: *Et mensuras conviviorum vocant hoc, sine mensura potare.* Et hoc, inquit, vocant mensuras conviviorum, sine mensura potare. mensuræ autem conviviorum sunt pocula & calices qui ebibuntur, triunces, & septunces & ejusmodi mensuræ: ut Græcis *μέτρος*. Salmaf.

6. *Hac si ulla vena paternæ disciplinæ in nobis viveret?*] Persius:

Hac fierent, si testiculi vena ulla paterni Viveret in nobis?

Casaub.

7. *Emenda militem: quem quamdiu timueris, &c.*] Hæc verba efficiunt sententiam mihi suspectam. aliter membranæ & veteres editiones: *Emenda militem quem quamdiu timueris, tandiu timebis.* Primo aspectu videtur sensu carere. Optima tamen lectio, quæ & optimum habet sensum: *Quamdiu, inquit, militem timueris, tandiu timebis, non militem, sed omnia. hoc est, semper in metu eris. non enim ille audeat militibus fidere, aut quicquam iis credere qui*

igitur primum tribunos, deinde militem: ¹ quem quamdiu time-
ris, tamdiu non timeberis. Sed scias id de Nigro, militem timere
non posse, nisi integri fuerint tribuni & duces militum. ² Hæc de ⁴
Pescennio Severus Augustus, adhuc milite. Marcus et-
iam Antoninus ad Cornelium Balbum: Pescennium mihi
laudas, agnosco: nam & decessor tuus eum manu strenuum, vita
gravem, & jam tum plusquam militem dixit. Itaque nisi literas
recitandas ad signa, quibus eum trecentis Armenicis, & centum
Sarmatis, & mille nostris præesse iussi. Tuum est ostendere homi-
nem non ambitione (quod nostris non convenit moribus) sed virtute
venisse ad eum locum, quem avus meus Adrianus, quem Trajanus
proavus non nisi exploratissimis dabat. De hoc eodem Commo-
dus, Pescennium fortem virum novi, & ei tribunatus jam duos
dedi: ³ ducatum mox dabo, ⁴ ubi per senectutem ⁵ Ælius Cordue-
nus rempublic. recusaverit. Hæc de eo judicia omnium fue-
runt. Sed & Severus ipse sæpe dixit, ignotum se Pe-
scennio nisi perseveraret. A Commodus denique Pescen-
nius cos. declaratus, Severo præpositus est: & quidem ira-
to quòd primipilaribus commendantibus, consulatum

Niger

eos habet parum emendatos, & qui
ducem suum & disciplinam non ti-
meant: immo quos ipse dux timet.
nunquam igitur erit securus aut animi
fidens adversus hostes qui suos time-
rit milites. *Salmas.*

1. *Quem quamdiu timebis, tamdiu
non timeberis.*] Vulcatus in Cassio, *Me-
ruitque timeri quia non timuit.* Casaub.

2. *Hæc de Pescennio Severus Augustus
adhuc milite.*] Ridicula lectio: nam Se-
verus post mortem Pescennii hæc scrip-
psit: deest sine dubio aliquid. Scriben-
dum enim est: *Hæc de Pesc. Sev. Augu-
stus. De eodem adhuc milite Marcus etiam
Aut. Idem.*

*Hæc de Pescennio Severus Augustus
adhuc milite. Marcus etiam.*] Facile fuit
videre lectionem hanc minime cohæ-
rere. Sed minima mutatione sic veram
lectionem possumus restituere: *Hæc de
Pescennio Severus Augusto; adhuc milite
Marcus etiam Antoninus ad Cornelium*

Balburn. Pescennium enim jam Augu-
stum vicit Severus, & de ejus disciplina
loquitur quem vicit, ut doleat victo-
rem victi imperatoris disciplinam in
regendis militibus imitari non posse.
Salmas.

3. *Ducatum mox dabo.*] Ducatus or-
dinum, via est ad tribunatum. Vopiscus
in Probo: *Cùm ordines honestissimè du-
xisset, tribunatum est adeptus.* Et passim
alibi tribunatus est infra ducatum, &
supra tribunum dux: legionis nempe,
vel limitis. *Casaub.*

4. *Ubi per senectutem Ælius Corduenus
rempublicam recusaverit.*] Corduenus
rempublicam recusare heic dicitur,
quam propter senectutem non posset
amplius administrare. sic eleganter Ter-
tullianus dixit recusari annos à serpen-
te, quæ senectutem cum superficie exiit.
Salmas.

5. *Ælius Corduenus.*] Scripti, *Ælius
Cordianus.* Casaub.

Niger mereretur. In vita sua Severus dicit, se priusquam filii sui id ætatis haberent ut imperare possent, ægrotantem id in animo habuisse, ut, siquid fortè sibi accidisset, ¹ Niger Pescennius eidem & Clodius Albinus succederent, qui ambo Severo gravissimi hostes extiterunt. Unde apparet ⁵ quod etiam Severi de Pescennio iudicium fuerit. ² Si Severo credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, vita fictus, moribus turpis, ætatis provec̄tæ quum imperium invasit: ex quo cupiditates ejus incusat, ³ perinde quasi Severus minor ad imperium venerit, qui annos suos contrahit, ⁴ quum decem & octo annis imperavit ⁵ & octogesimo nono perierit. ⁶ Sanè Severus Heraclium ⁷ ad obtinendam Bithyniam misit: ⁸ Fulvium autem ad occupandos adultos Nigri filios: nec tamen in senatu quicquam de Nigro Severus dixit, quum jam audisset de ejus imperio, ipse autem proficisceretur ad componendum Orientis statum. Tantum sanè illud fecit proficiscens ut legiones ad Africam mitteret, ne eam Pescennius occuparet, & fame populum Romanum perurgeret. ⁹ Et videbatur id facere posse per Libyam

1. *Niger Pescennius eidem.] Pro, sibi. Idem.*

Niger Pescennius eidem.] Eidem pro sibi. at Palatin. eodem. pro eidem. & nullo pro nulli: eo pro ei, &c. Salmasius.

2. *Si Severo credimus, fuit gloria cupidus Niger.]* Censèo Severo credendum, si bene hosti creditur de hoste. *Idem.*

3. *Perinde quasi Severus.] Proinde quasi Severus. Idem.*

4. *Quum decem & octo annis imperavit.] Quum decem & octo annis imperavit & octogesimo nono perit. Ita Palatinus, cum veteri editione. Idem.*

5. *Et octuagesimo nono perierit.] Falsum: vide ad librum superiorem. Casaubonus.*

6. *Sane Severus Heraclium ad obtinendam Bithyniam misit.]* In vita Severi; Heraclitum pro Heraclio nominat: &

Britanniam pro Bithynia. sed ex hoc loco ille corrigendus est. *Bithynia* enim verum est, non *Britannia*: sed eos ipsos *pervincens* de quibus rectè judicabat, *Heraclitum* ad obtinendas *Bithynias*, *Plautianum* ad occupandos *Nigri* liberos misit. Paulo post enim in eadem vita scribit quem successum habuerit utraque legato. nam *Nigri* quidem liberos cepit, qui ad illam rem missus est & adduxit. *Bithyniam* vero occupare non potuit *Heraclius*, *Byzantium* jam tenente *Nigro*. *Salmas.*

7. *Ad obtinendam Bithyniam.]* Vel *Britanniam*. ut libro superiore legitur. *Casaub.*

8. *Fulvium autem.]* Fulvium *Plautianum*. *Idem.*

9. *Et videbatur id facere posse, &c.]* Palatinus: *Videbatur autem id facere posse, &c.* *Idem* in Severo. *Salmasius.*

byam Ægyptumque vicinas Africæ, ¹ difficili licet itinere ac navigatione. Et Pescennius quidem veniente ad Orientem Severo, Græciam, Thracias, & Macedoniam, interfectis multis illustribus viris, tenebat, ad participatum imperii Severum vocans: à quo, causa eorum quos occiderat, cum Æmiliano hostis est appellatus: deinde à duobus Severi per Æmilianum pugnans victus est. Et quum illi tutum exilium promitteret si ab armis recederet, persistens iterum pugnavit, & victus est, atque apud Cyzicum circa paludem fugiens sauciatus, ² & sic ad Severum deductus, atque statim mortuus. ³ Hujus caput ⁶ circumlatum pilo Romam missum, filii occisi, necata uxor, patrimonium publicatum, familia omnis extincta. Sed hæc omnia posteaquam de Albini rebellione cognitum est, facta sunt: nam prius & filios Nigri & matrem in exilium miserat. ⁴ Sed exarsit secundo civili bello, imò etiam tertio, & factus est durior. Tunc etiam innumeros senatores interemit Severus, & ab aliis *Sylla Punici*, ab aliis *Marii* nomen accepit. Fuit statura Pescennius prolixa, forma decorus, ⁵ capillo in verticem ad gratiam reflexo,

¹ vocis

1. *Difficili licet itinere ac navigatione.*] Hæreo in hac periodo. Videtur sententia postulare ut legatur: *Difficilia faciens itinera ac navigationes.* Sed cogitandum amplius. *Casaub.*

Difficili licet itinere & navigatione.] Sensus est; Severum cum metueret ne Africam Pescennius occuparet, ad eam legiones misisse. id autem posse videbatur facere Pescennius, ut Africam scilicet occuparet, per Libyam & Ægyptum, quæ vicinæ sunt Africæ, quamvis iter sit difficile, nec admodum facilis navigatio. id est quamvis & mari & terra difficile sit iter per Ægyptum & Libyam ad occupandam Africam, tamen id facere posse videbatur. arduum enim & difficile id erat, non autem impossibile prorsus, ideoque ne id faceret metuebat Severus. illa igitur verba, *Difficili licet itinere ac navigatione*, ita ca-

pienda sunt ac si dixisset, *licet sit iter difficile ac navigatio.* iter & navigationem opponit, cum illud terra, hæc mari fiat. *Salmas.*

2. *Et sic ad Severum deductus.*] *Et sic ad Severum adductus.* Palatinus & editio vetus. *Idem.*

3. *Hujus caput circumlatum pilo Romam missum.*] Imò Byzantium, non Romam. Dio, *Τὸ κεφάλαιον ὃ Σεβήριος ἐς τὸ Βυζάντιον πέμψας, ἀνεσώρωσεν, ἢ ἰδόντες αὐτὸν οἱ Βυζάντιοι παρεχάρησαν.* *Casaub.*

4. *Sed exarsit secundo civili bello, imò etiam tertio.*] Primum bellum contra Julianum, alterum contra Pescennium, tertium contra Albinum: sed multi non tria, verum duo solum bella civilia à Severo gesta scripserunt: quia bellum primum, nihil habuit bellici. *Idem.*

5. *Capillo in verticem ad gratiam reflexo.*

¹ vocis canoræ, ita ut in campo loquens per mille passus audiretur, nisi ventus aduersaretur: ² oris verecundi & semper rubidi: cervice ad eam nigra, ut quemadmodum multi dicunt, ab ea *Nigri* nomen acceperit. Cætera corporis parte candidus & magis pinguis: vini avidus, cibi parvus, rei veneræ nisi ad procreandos liberos prorsus ignarus. ³ Denique etiam sacra quædam in Gallia quæ castissimis decernuntur, consensu publico celebranda suscepit. ⁴ Hunc in Commodianis hortis, in porticu curva, ⁵ pictum de musivo inter Commodi amicissimos videmus sacra Isidis ferentem.

20.] De capillo flexo reflexoque diximus satis in Pertinace. *reflexus* autem *capillus* opponitur prolixo & prolucino. *Salmas.*

1. *Vocis canoræ.*] Sic de Severo: *canorus voce. Idem.*

2. *Oris verecundi & semper rubidi.*] Quibus os rubebat, pro modestis & ingenuis habebantur apud veteres, & *oris probi* dicebantur. illis igitur verecundum os esse dicebatur, quibus rubebat: & qui multum sanguinis in ore habebant, illi modesti, illi probi dicebantur. Plinius epist. lib. 1. epist. xiv. ita Horatius verecundum colorem vocavit, τὸ ἐρυθρὸν. pallidos autem & mali coloris homines impudentes fere, & inverecundos ducebant, dicebantque, nisi si pallor ille ex studiorum contentione contractus videretur. atque inde vox ἀρεμὸν & ἀρεθὸν, impudentem Græcis designat & improbum: quæ non solum ad homines sed etiam ad res extensa est. *Idem.*

3. *Denique sacra quædam in Gallia quæ castissimis decernuntur.*] Hæc est omnium librorum lectio: quod eò testatum volumus, quia scimus viros doctissimos nodum hic in serpo quævisse. initio libri dictum est, Pescennium à Commodio in Galliam aliquando missum. *Casaub.*

4. *Nunc in Commodianis hortis.*] Neque in antiquis Urbis descriptionibus, neque usquam alibi hos invenio. *Idem.*

Hunc in Commodianis hortis in porticu curva.] *Porticum curvam* interpretor concameratam, & in camera porticus illius pictum de musivo Commodum cum reliquis amicis Isidis sacra ferentem fuisse intelligo. apsidem enim & cameram frequenter opere isto musivario ornabantur. & legere est apud Anastasium Bibliothecarium locis plus mille apsidas & cameras de musivo ornatas. *curvature* autem *arcuatura*, & *concamerations* & *volute* pro eodem. *Salmas.*

5. *Pictum de musivo inter Commodi amicissimos videmus, sacra Isidis ferentem.*] Cum aliis Romæ, tum illo potissimum seculo multus picturæ usus fuit, ad propagandam rerum memoriam. libro superiore de porticu dictum, in qua res bello gesta à Severo fuerant depictæ. Sic ludorum magnificentiam in porticibus depingebant, ne memoria intercideret, ut scribit Vopiscus in Carino. quinetiam, ut antè dicebamus, si cuius principis memoriæ faveret senatus, sæpe decreto patrum iussi omnes illum habere pictum. Ergo etiam Isiaci sacerdotes cum Anubin portarant, ejus dici & pompæ, vel ut ipsi loquebantur, ejus humilitatis memoriam pictura conservabant. Quid sit *pingere de musivo*, Josephus Scaliger ad Manilium, nos ad Suetonium fuisse docuimus. *Casaub.*

Pictum de musivo, &c.] *De musivo* habet

ferentem : quibus Commodus aded deditus fuit ut & caput raderet, & Anubim portaret, ¹ & omnes partes expleret. Fuit ergo Niger miles optimus, tribunus singularis, dux præcipuus, legatus severiffimus, ² consul insignis, vir domi forisque conspicuus, imperator infelix : ului denique reipub. sub Severo homine tetrico esse potuiffet, fi cum eo esse voluiffet. ³ Sed deceptus est confiliis ⁴ Severi Aureliani, ⁵ qui filias suas ejus filiis despondens, perfistere eum fecit in imperio. Hic tantæ fuit autoritatis, ut ad Marcum

habet heic scriptum Palatinus. & sane musivum & musivum dicebatur : ut dium & divum. sic odium & odivum, quod Græcis ὀδῆιον. nam muscum & musivum idem. sed musivum melius scribitur. ut Lycium, Λύκειον : Gynecium, γυναικῆιον. sic musivum μυσῆιον. Græci vocaverunt illud musivum opus, & μυσῆιον musivo decorare. doctiffimi hujus ætatis viri pavimentum & musivum nihil differre arbitrantur. sed tantum interest inter musivum & pavimentum, quantum inter solum & cameram triclinii. nusquam enim invenies dictum, pavimenta de musivo picta aut sola de musivo strata. semper cameris & apsidibus assignatur musivum, ut solo pavimentum. idem est tamen utrumque opus & tessellatione utrumque contextitur. sed ut pavimentum nunquam de camera, sic nec musivum de pavimento. Plin. lib. 36. cap. 21. In ædificiis musæa vocant dependentia ad imaginem specus arte reddendam. Vides musæa proprie dici in ædificiis non pavimenta, sed arcuaturam ad similitudinem specus arte factam. Codinus hanc differentiam religiose observat. cum enim eodem opere sola, parietes & camera decorarentur ; πῆταιον vocat quod in solo ponitur ; ὀρθομεταρῆταιον, quod in parietibus ; in cameris vero & pendentibus μυσῆταιον. Salmas.

1. Et omnes partes expleret.] Palat. Et omnes paucas expleret. Scribendum

utique : Et omnes pausas expleret. paucas pro pausas. paucas autem explere dixit quod in Caracallo in eadem re, pausas edere. certæ igitur videntur fuisse pausæ constitutæ in quibus pausabant, qui Anubim portabant, quas pausas nunc stationes dicimus. quas omnes pausas cogebantur explere qui sacra Iſidis ferebant, cum certis locis requiescebant ubi statuta erant illa pausæ, & simulacrum deponebant, pausas edere & explere dicebantur. Idem.

Et omnes pausas expleret.] Admissi hanc lectionem, ejectâ vulgari, partes, quod exstaret discretè in Palatinis membranis, paucas. videatur infra Caracallæ caput 1x. Grut.

2. Consul insignis, vir domi forisque conspicuus.] Non tantam illi conspiciuitatem tribuit Dio, qui modice modesteque de illo loquitur. Salmas.

3. Sed deceptus est confiliis Severi Aureliani.] Membranæ & vetus editio : scævi Aureliani. Unde scribendum conjicio : Sed deceptus est confiliis scævis Aureliani. Scæva & sinistra consilia Aureliani illius vocat, quibus deceptus Niger in imperio perseveravit. mala igitur consilia, scæva vocat. Idem.

4. Severi Aureliani.] Palatinus Scævi Aureliani. Grut.

5. Qui filias suas ejus filiis despondens.] Regius, Qui filiis suis ejus filias despondens. Sed filiorum Pescennii sæpius mentio habetur in hac & Severi vita. Casaub.

cum Antoninum primùm, deinde ad Commodum scriberet, ¹ quum videret ² provincias facili administrationum mutatione subverti: Primùm ut nulli ante quinquennium succederetur provinciæ præfidi, vel legato, vel proconfuli, quòd priùs deponerent potestatem quàm scirent administrare: ³ deinde ne novi ad regendam Remp. accederent. Præter militares administrationes, ⁴ intimavit etiam, ut assessores in quibus provinciis assedissent, in his administrarent: quod postea Severus; & deinceps multi tenuerunt ut probant ⁵ Pauli & Ulpiani præfecturæ, ⁶ qui Papiniano in consilio fuerunt: ac postea quum ⁷ unus ad memoriam, alter ad libellos paruisset, statim præfecti facti sunt. Hujus etiam illud fuit, ⁸ Ut nemo assideret in sua

1. *Cum videret provincias facili administrationum mutatione subverti.] Administrationes heic sunt administratores. sic infra orationes pro oratoribus notabimus. Regna pro regibus. Salmaf.*

2. *Provincias facili administrationum mutatione subverti.] Ipsos qui provincias administrarent vocat administrationes, ut conjuges passim dicuntur matrimonia. Quin autem utile sit provinciis non facili administrationem mutare, ambigit nemo. Ideo jure laudatus imperator Pius, qui bonos præfides septennis & novennis annis detineret, ut scribit Capitolinus. sed ut sunt res humanæ, huic commodo ingens periculum adnexum: multos enim diuturnioris imperii consuetudo corruptit, & ad rerum novarum consilia impulit. Casaub.*

3. *Deinde ne novi ad regendam remp. accederent. Præter militares administrationes intimavit etiam.] Distingue: Deinde ne novi ad remp. regendam accederent præter militares administrationes. Intimavit etiam, ut assessores in quibus provinciis assedissent, in his administrarent. Novi autem heic non sunt novi cives Romani ex edicto Antonini, sed novi homines qui humili loco nati sibi ad amplissimas dignitates & honores per virtutem & meritum viam patefecerunt. vo-*

lebat igitur hic Pescennius, & de eo ad principem retulerat, ut novi homines ad regendam rempublicam non admitterentur in administrationibus duntaxat civilibus: nam in militaribus ubi sola virtus pensanda est, & perpendendum meritum, non putabat spectari debere antiquitatem familiæ & nobilitatem; sed solis illis id genus administrationes dari, qui digni essent. novis igitur hominibus non interclusit aditum ad militares administrationes Pescennius, sed solas civiles. *Salmaf.*

4. *Intimavit etiam, ut assessores in quibus provinciis assedissent, &c.] Intimare est γνώμῳ εἰσφέρειν, auctor esse principi vel senatui ut aliquis decernatur. Assessores & urbanis & provincialibus magistratibus erant communes. itaque provincia hic non sunt ἐπαρχίαι, sed δεχμαί. Casaub.*

5. *Pauli & Ulpiani præfecturæ.] Prætorianæ. Idem.*

6. *Qui Papiniano.] Vetus editio Papiano. Salmaf.*

7. *Unus ad memoriam paruisset.] Pærere ad memoriam, quod Herodianus, Περὶ τῆς ἐπιμνήσεως τῆς βασιλείας. Casaub.*

8. *Ut nemo assideret in sua provincia.] Vide legem tertiam Dig. De officio assesso-*

fua provincia, ut nemo administraret Romæ, nisi Romanus, hoc est oriundus urbe. ² Addidit præterea consiliariis salaria, ne eos gravarent quibus affidebant, dicens, Judicem nec debere dare nec accipere. Hic erga milites tanta fuit censura, ut quum apud Ægyptum ab eo limitanei milites vinum peterent, responderit, ³ Nilum habetis, & vinum queritis? ⁴ si quidem tanta illius fluminis dulcedo, ut accolæ vina non quærant. Idem tumultuantibus iis qui à Sarracenis victi fuerant, & dicentibus, *Vinum non accepimus, pugnare non possumus. Erubescite*, inquit, ⁵ illi qui vos vincunt, aquam bibunt. ⁶ Idem Palæstinis rogantibus ut eorum censitio levaretur idcirco quòd esset gravata, respondit, *Vos terras vestras levare censitione vultis, ego verò etiam aërem vestrum censere vellem.* Denique Delphici Apollinis vates ⁸ in motu reip. maximo, quum nuntiaretur tres esse imperatores, Severum Septimium, Pescennium Nigrum, Clodium Albinum, consultus quem expediret reip. imperare, versum Græcum hujusmodi fuisse dicitur,

² Opti-

essorum, & titulum Codicis xli. libri primi. *Idem.*

1. *Nisi Romanus, hoc est oriundus Urbe.*] Non natus solum in Urbe, sed cujus pater & majores, cives fuissent Romani. Nam illis temporibus cum omnes facti essent cives lege Antonini, discrimen statuebatur inter veteres & novos. Quamobrem quod modo dictum est, intinasse Pescennium, *ne novi ad rogendam rem. accederent*, bifariam accipi potest: vel de iis qui lege Antonini cives facti fuerant, sive ipsi, sive eorum patres; vel de iis quorum fides & industria levioribus administrationibus non fuisset probata multi enim per saltum à malis principibus fuerant promoti. *Idem.*

2. *Addidit præterea consiliariis salaria.*] Nam Augustus qui primus præsidibus provinciarum salaria instituit, de assessoribus & consiliariis caverat nihil. Dio libro lxi. *Idem.*

3. *Nilum habetis & vinum queritis.*] Simili voce querentem populum de

inopia & caritate vini coërcet Augustus apud Suet. cap. xlii. *Idem.*

4. *Si quidem tanta illius fluminis dulcedo.*] *Palat. dulcedo.* Salmast.

5. *Illi qui vos vincunt, aquam bibunt.*] Et hodie Sarraceni hydropotæ sunt: etsi non voluntate, sed præcepto religionis, quod à pseudopropheta suo acceperunt. olim verò inopia faciebat abstemios, & rei rusticæ inscitia pariter ac neglectus. Ammianus Marcellinus, libro xliii. *Casaub.*

6. *Idem Palæstinis rogantibus.*] Non assentior viris magnis, qui interpretantur de Judæis. sed illi intelliguntur, qui iis expulsis Palæstinam incoluerant. *Idem.*

7. *Ego vero etiam, &c.*] *ἄερα* vectigal. Salmast.

8. *Etiam aërem vestrum censere vellem.*] Id verò etiam avaritia principum tandem est factum: imposito non Judæis solum, sed in universum omnibus, tributū genere, quod *ἄερα* de aëris censitione dictum est. *Casaub.*

¹ *Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.*

Ex quo intellectum *Fuscum*, Nigrum appellatum vaticinatione: Severum, *Afrum*: *Album* verò, *Albinum* dictum. Nec defuit alia curiositas. Requisitum est qui esset obtenturus rempub. Ad quod ille respondit alium versum talem,

² *Fundetur sanguis Albi, ³ Nigrique minantis, Imperium mundi Pœna reget urbe profectus.*

Item quum quæsitum esset quis illi successurus esset, respondisse itidem Græco versu dicitur,

⁴ *Cui dederint superi, nomen habere Pii.*

Quod omnino intellectum non est nisi quum Bassianus Antonini, ⁵ quod verum signum Pii fuit, nomen accepit. Item quum quæreretur quamdiu imperaturus esset, respondisse Græcè dicitur,

⁶ *Bis denis Italùm conscendet navibus æquor:*

1. *Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.*]

Λῦς ὁ φαίος, Ἀφρὸς ἡ ἐσθλὸς, Ἀδύος ἡ κακίος. Idem.

2. *Fundetur sanguis Albi, Nigrique minantis.*

Imperium mundi Pœna reget urbe profectus.]

Ρύσσει ἀίμα χυδύλυ Ἀδύος, Μέλανος τε ἀγῶος.

Ὅς ἡ Λίβος γῆρας ἐστὶν ἀνὴρ, κείνους βασιλεύσει.

Idem.

3. *Nigrique minantis.*]

Optime in Latino, animantis. itaque legendum:

Fundetur sanguis albi nigrique animantis. Per album animantem, Albinum designabat oraculum: per nigrum, Nigrum. & probabile est in Græco fuisse,

Ἀδύος ἡ μέλανος ἡ ζῶος.

Per quæ Nigrum & Albinum significabat. aut *animantem* posuit pro homine. nam animus facit animantes: anima vero animalia, secundum Grammaticos. *Salmas.*

4. *Cui dederint superi nomen habere Pii.*]

Ὁ θεὸς Εὐσεβείους τὸν ὄνομα δοῖεν ἔχειν. *Casaub.*

5. *Quod verum signum Pii fuit.*] Nam ille primus Augustorum Antonini cognomen habuit: ab eo ceterum fonte primario, derivatum est in alios omnes. Idem.

6. *Bis denis Italùm conscendet navibus æquor.*

Si tamen unaratis transfiliet pelagus.]

Εἰς ἑξήκοντα ἔτη ἔχον ἰσχυρὰ ἀναδύσει αἰών.

Εἴ γε μίαι πέντε νηὸς ὀλοὸν ᾤξασα. Idem.

Bis denis Italum conscendet.] In membranis: *conscendit*. Scribendum: *Bis denis Italum conscendit navibus æquor.*

Si tamen una vatis transfiliet pelagus.

Per Italum æquor Romanam intelligebat rempublicam. *conscendit* autem non *conscendet*. editum enim oraculum illo tempore quo jam imperator appellatus erat Severus cum aliis duobus Albino & Pescennio: & illud agitabatur, quis maneret. Secundum versum oraculi inexplicatum reliquit Spartianus. de imperio igitur Severi edita illa fors, quem bis denis navibus æquor Italum conscendisse dixit. quæ bis denæ naves ad an-

¹ Si

¹ *Si tamen una ratis transiliet pelagus.*

Ex quo intellectum, Severum viginti annos expleturum.

² Hæc sunt Diocletiane maxime Augustorum, quæ de Pescennio didicimus ex pluribus libris. Non enim facile (ut in principio libri diximus) quisquam vitas eorum mittit in libros qui aut principes in Rep. non fuerunt, aut à senatu appellati non sunt imperatores, aut occisi citius, ad famam venire nequiverunt. ³ Inde, quòd latet Vindex, quòd Piso nescitur, quòd omnes illi qui aut tantùm adoptati sunt, aut à militibus imperatores appellati, ut sub Domitiano Antonius: aut citò interempti, ⁴ vitam cum imperii usurpatione posuerunt. ⁵ Ac nequid ex iis quæ ad Pescennium pertinent, præterisse videamur, (licet aliis libris cognosci possint) de hoc Pescennio vates dixerunt, quòd neque vivus neque mortuus in potestatem Severi venturus esset, sed juxta aquas illi pereundum esset: quod quidam

ad annos referebantur, quibus imperatoris esset. *Salmas.*

¹. *Si tamen una ratis transiliet pelagus.*] His verbis significabatur non unam ratem transmissuram illud pelagus; sed aliam sententiam aliter legendo efficies, hoc modo:

Bis denis Italum conscendit navibus æquor:

Sic tamen una ratis transiliet pelagus.

Quæ lectio proculdubio vera est. sic tamen pro si tamen. cujus hic est sensus: illum qui bis denis navibus æquor conscendit, unica tantum rate salvum perventurum. in quo ambigue ludit oraculum. nam per bis denas naves annos imperii voluit intelligere. per unam ratem Severum ipsum imperatorem, qui illud imperii pelagus transiturus vel transiliturus erat. *Idem.*

². *Hæc sunt Diocletiane Maxime Augustorum quæ de Pescennio didicimus.*] Heic finire velle videbatur Spartianus, & verba sic sonant, quasi non amplius habeat quod dicat de Pescennio. repente tamen ad illa regreditur de Pescen-

nio dicenda quæ omitti non poterant. *Idem.*

³. *Inde quòd latet Vindex, quòd Piso nescitur.*] Ambo in Neronem conspirarunt: noti ambo ex Tacito & Suetonio: sed leviter, nec propriis libris descripsi. *Casaub.*

⁴. *Vitam cum imperii usurpatione posuerunt.*] Post hæc verba sequitur in omnibus libris & antiquitus excusis & manu exaratis: *Sequitur nunc ut de Claudio Albino dicam, qui quasi socius hujus habetur, & cetera, quæ nunc habentur in fine libri, quo loci sunt collocata auctoritate doctissimi viri, atque hinc ejecta. cur enim non eadem via, illa quæ supra sunt posita, hæc sunt Diocletiane Maxime Augustorum, suo loco pulsa in ultimam quoque sedem migrare jusserunt? eodem enim profus spectant.* *Salmas.*

⁵. *Ac ne quid ex iis quæ, &c.*] Quæ ante hæc verba leguntur in vulgatis editionibus, ea nos auctore codice regio in suum locum, hoc est, librum extremum rejecimus. Sic etiam alter Puteanorum. *Casaub.*

quidam dicunt ¹ ipsum Severum de mathefi quam callebat, dixisse. Nec abfuit responsis veritas, quum ille inventus sit juxta paludem femivivus. Hic tantæ fuit severitatis ² ut quum milites quosdam ³ in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidisset, jufferit omne argentum submoveri de usu expeditionali, addito eo ut ligneis vasis uterentur: quod quidem illi odium militare concitavit. Dicebat enim posse fieri ut sarcinæ militares in potestatem hostium venirent, ⁴ ne se barbaræ nationes argento nostro gloriosiores facerent, quum alia minùs apta hosticam viderentur ad gloriam. Idem jussit vinum in expeditione neminem bibere, sed ⁵ aceto universos esse contentos. Idem pistores sequi expeditionem prohibuit, buccellato jubens milites & omnes contentos esse. Idem ob unius gallinacei direptionem, decem commanipulones qui raptum ab uno comederant, securi percuti jussit: & fecisset, nisi ab omni exercitu ⁶ propè usque ad metum seditionis esset

1. *Ipsum Severum de mathefi quam callebat, dixisse.*] Lege, didicisse. Idem.

2. *Ut quum milites quosdam in cauco argenteo.*] Exterminanda solo Latino vox *cavens*: & in ejus locum restituenda, *cavcus*. *cavcus* & *cauca* est patera unde bibitur. optimæ Glossæ: *καύκη*, patera. *Cavcum*, & diminutivum *cavculum*: unde *cavcularii* & *cavculatorcs* pro incantatoribus. *Cavcularii* autem proprie sunt quos hodie vocamus *joûeurs de gobelcs*. nam *cavculum* vocamus *un gobelct*. *cavculum* enim est acerabulum. *cavculator*, *Ψυφοπιπίλης* & præstigiator. *Salmas.*

3. *In cauco argenteo.*] Valerianus imperator in epistola ad Zosimionem procuratorem Syriæ: *Claudio dabis argenti in cavcus & scyphos pondo undecim*. erant & lignei. Est igitur *cavcus* genus poculi. sed Josephus Scaliger damnata voce *cavcus* legit hic *cauco*, & ita ubique. *Casaub.*

In cauco argenteo.] Ita malebat Scaliger; neque aliter erat in Pal. nostro. *Grut.*

4. *Ne se barbaræ, &c.*] Ante *ne*, deest ex usu loquendi Græcorum & Romanorum, cavendum est, *δὲι φυλάττειν*. præstantissimi Puteani codices scribunt, *nec se*. ipse corrigebat, & *se barbaræ*. *Casaub.*

Ne se barbaræ nationes argento, &c.] Nihil deest ante *ne*, sed illud in *nec* mutandum auctore vetere scriptura, ut sit sensus: dicebat Pescennius, cum removisset ex usu expeditionali omne argentum, posse accidere ut sarcinæ militares in potestatem venirent hostium, nec se illi gloriosiores facerent argento Romano, quod nullum erit inter impedimenta militaria. *Salmas.*

5. *Aceto esse contentos.*] Acetum enim loco vini apud veteres habebatur, ut docent Jurisconsulti, & alii auctorum loci: ex quibus etiam constat aceto aqua diluto milites manipulares & ordinarios fuisse potatos. sic servi, captivi, vincti, & omnes miseri. *Casaubonus.*

6. *Propè usque ad metum seditionis.*]

Placet

esset rogatus: & quum pepercisset, ¹ iussit ut denorum gallinaceorum pretia provinciali redderent decem ² qui simul furto convixerant, addito eo ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne unquam recens coctum cibum fumerent, ³ sed pane ac frigidis vescerentur, appositis speculatoribus qui id curarent. ⁴ Idem iussit ne in zonis milites ad bellum aureos vel argenteos nummos portarent, ⁵ sed publicè commendarent, recepturi post prælia quod dederant: ⁶ addens, liberis eorum & uxõibus ⁷ & heredibus certè reddendum qui venissent, ne ad hostes aliquid prædæ perveniret. siquid fortè adversi fortuna fecisset. Sed hæc omnia, ut se habuerat Commo-
di tem-

Placet quod habet regius, usque ad motum seditionis. Idem.

1. *Jussit ut denorum gallinaceorum pretia provinciali redderent decem.* Ita fiebat ut res furtiva cum centuplo rependeretur. Idem.

2. *Qui simul furto convixerant.* Legebam: *Qui simul furto condixerunt.* Ut unus quidem furtum fecerit, reliqui furto condixerint, hoc est consenserint. nunc nihil muto. *qui furto convixerant* est, qui de furto vel re furtiva simul convivati erant. præcessit enim, decem commanipulones ab uno raptum Gallinaceum comedisse. atque hoc est *convivere*, una comedere. *Salmas.*

3. *Sed pane ac frigidis vescerentur.* In Maximino. Idem.

4. *Idem iussit ne in zonis milites ad bellum.* *Jussit ne portarent*, pro portare vetuit. membrans Palatina: *Idem iussit ne zona milites, &c.* Forte: *Ne zonam milites ad bellum, id est aureos vel argenteos nummos portarent.* Quod est elegantissimum. explicat quid sit zona. cum enim vetaret Pescennius zonam ad bellum portare milites, nolebat ille quidem ut essent discincti milites, sed ne aureos vel argenteos portarent. in zona enim aurei & argentei militibus, ut notum est. Horatius:

Ibit eo quo vis qui zonam perdidit, —

Ventralis vero dicebatur & *funda*, & *zona* genus erat quæ fundam referebat. ligamenta enim & habenas quibus circa ventrem cingebatur habebat, & in medio receptaculum quo nunni continebantur, ut sinum funda quo lapides conlocabantur. Idem.

5. *Sed publicè commendarent.* Notus mos Romanæ militiæ: ut prælium adituri milites recusæ suas, & quicquid haberent in zonula, apud signa in castris deponerent. quod ex veteri militia repetit nunc Pescennius. *Commendare* est deponere, ut explicat Ulpianus, & sæpe in jure. *Casaub.*

6. *Addens liberis eorum & uxõibus, &c.* Palat. *venisset* pro *venissent*. Distingue: *Addens liberis eorum & uxõibus & heredibus, certe reddendum qui venisset*: Id est, omnino reddendum illi qui venisset, recepturus scilicet, sive ille heres, sive uxor, sive natus, sive quilibet esset qui jus haberet repetendi depositum. Posset etiam non incommode legi: *Certe reddendum, cui venisset*. Et verum omnino esse arbitror. id est illi omnino reddendum cui venisset, hoc est obvenisset vel contingisset. *Salmas.*

7. *Et heredibus certè reddendum qui venissent.* Scribo, *hered. ceteris redd. tò venissent*, diu mihi fuit suspectum. *Casaubonus,*

di temporum dissolutio, adversa eidem fuere. Denique etsi nemo fuit qui suis temporibus dux severior videretur, ¹ ad perniciem illi magis ista fuere, quo jam mortuo ubi & invidia & odium deposita erant, talia exempla valuerunt. Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum sumpsit ante papilionem: nec sibi unquam vel contra solem, vel contra imbres quæsit tecti suffragium. similes non habuit. Tantum denique belli tempore ratione militibus demonstrata, sibi & servis suis vel contubernaliibus portavit, quantum à militibus ferebatur: quum servos suos oneraret annona, ² ne illi securi ambularent, & onusti milites, idque ab exercitu cum suspirio videretur. Idem in concione juravit se quamdiu in expeditionibus fuisset ³ essetque adhuc futurus ⁴ non aliter esse acturum se quàm militem, Marium ante oculos habentem & duces tales. nec alias fabulas unquam habuit nisi de Annibale, cæterisque talibus. Denique quum imperatori factò quidam panegyricum recitare vellet, dixit ei, *Scribe laudes Marii vel Annibalis, vel alicujus ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit ut eum nos imitemur. Nam viventes laudare irrisio est,*

1. *Ad perniciem illi magis ista fuere quàm mortuo * ubi, &c.]* Lege & distingue: *Ad perniciem illi magis ista fuere: quum mortuo eo ubi & invidia & odium deposita erant, tal. exempla valuerunt, vel scribe, quo tamen mort. aut, quanquam m. Idem.*

Ad perniciem illi magis ista fuere quàm mortuo.] Lege: Denique etsi nemo fuit qui suis temporibus dux severior videretur, ad perniciem illi magis ista fuere: quoniam mortuo, ubi & invidia & odium deposita erant, talia exempla valuerunt. Salmaf.

Ad perniciem illi magis ista fuere quàm mortuo: ubi & invidia, &c.] Subintelligi potest, viro. Palatinus non habet illud ad, ut nec fuere. Grut.

2. *Ne illi securi ambularent, & onusti milites.]* Ne illi securi ambularent, onusti milites. vet. ed. quod asyndeton hoc

loco non est inconcinnum. Salmaf.

3. *Essetque adhuc futurus.]* Videntur à glosa. nam præcedentia istud satis subindican, immò exprimunt. exprimerent magis, si vice fuisset, poneretur, esset. certè locum minus sanum arguit Palatinus, in quo, *expeditionibus fuisset esse quæ adhuc futurus, non aliter, &c. Grut.*

4. *Non aliter esse acturum se quam militem.]* Veteris libri scriptura, *Non aliter esset, acturumque esse quam militem.* Credo scribend. Idem in concione juravit se quamdiu in expeditionibus fuisset, essetque adhuc futurus, non aliter egisse, acturumque esse quam militem. Attende paulisper & fateberis esse verum. Sic enim hæc sibi mutuo respondent: *Se quamdiu in expeditionibus fuisset, non aliter egisse quam militem, nec aliter acturum esse, quamdiu esset adhuc futurus.* Salmaf.

sic est, maximè imperatores, à quibus speratur, qui timentur, qui prestare publicè possunt, qui possunt necare, qui proscribere: se autem vivum placere velle, mortuum etiam laudari. Amavit de principibus Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Pium, Marcum; ¹ reliquos ² foemineos vel venenatos vocans: maximè tamen in historiis Marium & Camillum & Q. Martium Coriolanum dilexit. Interrogatus autem quid de Scipionibus sentiret, dixisse fertur, *Felices illos fuisse magis quàm fortes*: idque probare domesticam vitam & juventutem, ³ quæ in utroque ⁴ nimis speciosa domi fuisset. Apud omnes constat quòd si rerum potitus fuisset, omnia correcturus fuerat quæ Severus vel non potuit emendare, vel noluit: & quidem sine crudelitate, imò etiam cum lenitate, sed militari, non remissa & inepta atque ridicula. Domus ejus hodie Romæ visitur ⁵ in campo Jovis,

1. Reliquos foemineos vel venenatos vocans.] Haut dubiè locus corruptus. Ingeniosè conjiciebat Lectius, vel peni natos v. nòs tamen hoc modo: vel venena orbis v. aut venena p. Ro. sic Augustus vomicas suas & carcinomata appellabat filias. Casaub.

Reliquos foemineos vel venenatos vocans.] Optimus Palatinus foeneos legit, reliquos foeneos vel venenatos vocans. Foenei autem homines sunt nulli rei & pretii homines, nec pluris æstimandi quam foenæ illæ imagines vel pilæ quibus proritabantur tauri ad pugnandum. Pila tauraria vocantur in veteribus Glossis, & exponuntur Ταυροειδήματα. inde igitur foeneos imperatores heic vocabat Pescennius τῆς ἐδένως καὶ ἐπιδένως. venenatos vero perniciosos & pestiferos & in hominum perniciem natos, ut Neronem, Caligulam, Domitianum & id genus. Salmaf.

2. Foeneos vel venenatos.] Ausus sum admittere scripturam exemplaris Palatini, ejectione foemineos. duobus generibus ceteros Imperatores includit. foenei fuerunt quibus nomen tantum & species externa Principis, nihil præterea. vene-

natos vocat, qui ita imperio abusi, ut serpentes dici mererentur, malo publico propriè nati. Grut.

3. Quæ in utroque nimis fuisset.] Φιλολογὸς enim Scipiones fuisset, ut etiam Græcanicum habitum aliquando assumerent in provinciis, antiquæ historiæ produnt. Casaub.

Quæ in utroque nimis speciosa domi fuisset apud omnes constat.] Palat. fuisset. Distingue hoc modo: Idque probare domesticam vitam & juventutem quæ in utroque nimis speciosa domi fuisset. Apud omnes constat, quod si rerum potitus fuisset, omnia correcturus fuerat quæ Severus vel non potuit emendare vel noluit. Atque ita edidimus. Salmaf.

4. Nimis speciosa.] Convenientius heic quod erat in membranis, minus speciosa. constat enim Scipiones solutiore vitâ primos adolescentiæ annos egisse ex Gellio, Valerio Maximo, Panegyricis. sic, de Catone cum scribat alibi Livius, dedecorat toga candida; nihil vult, quàm ei minus fuisset speciosam. Videantur etiam quæ ad hunc locum faciunt, infra in Lampridii Elagabalo, cap. 26. Grut.

5. In campo Jovis.] In descriptionibus

Jovis, ¹ quæ appellatur *Pescenniana*: ² in qua simulacrum

ejus

bus Urbis Romæ præmittitur hic locus, aut aliter nominatur. *Casaub.*

1. *Quæ appellatur Pescenniana.*] Excerpta Spartiani, Palatinus liber, vetus editio, hi tres hoc loco legunt: *Quæ appellatur Pescenniani. Domus Pescenniani est, domus Pescennii.* nam Pescennius & Pescennianus indifferentem enunciant. *Salmas.*

2. *In qua simulacrum ejus in Trichoro constituit statim post, &c.*] Non dicit quis ille fuerit, qui hoc simulacrum in Pescenniana domo constituit. nam Pescennium ipsum non fuisse, satis docet cum dicit, *simulacrum ejus*, non autem, suum, illa autem, *statim post anam*, nullam interpretationem admittunt. Scribimus, *Sim. ejus in t. constituit Statius Postumius.* sententia planissima. Statius hic Postumius domus Pescennianæ, eo extincto cum liberis & universo nomine, fuit dominus: qui non in gratiam Pescennii, sed ut ædes suas ornaret, illius simulacrum nactus, in sua domo illud posuit. Dici etiam potest, vivo Pescennio positam in ejus domo hanc statuam, cum eo absente negotia illius gereret Statius Postumius amicus & fautor ipsius. Scribendum etiam minore littera iniciante *trichoro.* dixit autem Spartianus *in trichoro*, pro, in uno è trichoris. Magnatum ædes & palatia tribus distinctis partibus constare solent: quarum una ingredienti adversa occurrit, duæ sunt ad latera. has triperitas domos architecti vocabant *trichora*, *τρίχωρα*. Statius Papinius in Tiburtino Manlii Vopisci:

— *quid nunc ingentia mirer,*

Aut quid partitis distantia tecta trichoris?

Architecti nostri vocant hodie papiliones: quia harum partium (ædificii corpora vulgè dicimus) diversa tecta sic consurgunt, ut in metatura castrorum separata totidem papilionum fastigia. *Casaub.*

In qua ejus in trichoro simulacrum constituit.] In trichoro domus, id est in

fastigio. nam in fastigio domorum Augustarum statua collocari solita, ut & in fastigiis templorum. fastigium autem *trichorum* dictum à forma triangulari. nam *τρίχωρον* & *τρίγωνον* idem. Galenus in lexico Hippocratis: *ἄετωμα τὸ εἰς ὑψὺ ἀνατεταμένον τὸ ὀρθῆς ὡς τὸ τρίγωνον.* Omnia enim ædificiorum tecta apud veteres, aut erant plana aut fastigata. in Græcia & in Asia & toto præne oriente ædium privatarum tecta plana fiebant: ædes vero sacræ culmen & fastigium habebant, quod *ἄετὸν* & *ἄετωμα* Græci dicunt. fallitur vir eruditissimus, qui putat *papiliones* ab architectis nostris hodie vocari, quæ veteres *τρίχωρα* dicebant. nam hi nostri *papiliones* quos vocamus, testudinatis veterum tectis similes sunt, non trichoris. tecta igitur apud veteres aut erant plana, & solaria, vel moenianna vocabantur; aut inclinata ad deducenda stillicidia: quod genus Latini fastigium aut culmen, Græci *ἄετὸν* & *ἄετωμα* dixere. *fastigium* vulgari & communi notione nihil aliud erat quam tectum in utramque partem proclinatam ad stillicidia deducenda, quod & trichoron hoc loco dicitur & Statius Papinio illo versu:

— *partitis distantia tecta trichoris.*

Nam pluribus fastigiis id est trichoris, tecta plerumque fiebant. hinc *tecta distantia partitis trichoris*, id est fastigiis, dixit Statius. sed quemadmodum fastigiis templorum, quædam addebantur ornamenta quibus privatorum ædificiorum culmina carebant, ut statua, victoria & alia deorum simulacra: sic cum multa Cæsari decreta essent ut deo, ejus quoque ædium fastigium eodem modo ornaverunt, quo solebant ornari deorum templa; ideo Plutarchus cum de illo Cæsaris domus fastigio loquitur, non *ἄετὸν* vocat vel *ἄετωμα* sed *ἀκρωτήριον*. quod esset quasi fastigii fastigium, & fastigio domus imponeretur. *Salmas.*

ejus¹ in Trichoro constituit, statim post annum² ex Thebaico marmore, quod ille ad similitudinem sui factum³ à rege Thebæorum acceperat. ⁴ Extat etiam epigramma Græcum; ⁵ quod Latinè hanc habet sententiam.

⁶ *Terror Ægyptiaci Niger astat militis ingens,
Thebaidos socius, aurea secla volens.*

⁷ *Hunc reges, hunc gentes amant, hunc aurea Roma:
Hinc Antoninis charus & imperio.*

⁸ *Nigrum nomen habet, * Nigrum formavimus ipsi,*

¹ *Ut*

1. *In trichoro constituit, statim post annum ex Thebaico.]* Nihil abeunt ab hac lætione Palatinæ membranæ, nisi quod in iis *trichoro*. ego non integro locum tam fractum. *Grut.*

2. *Ex Thebaico marmore.]* Fuere diversigenis & coloris, quod ex Plinii libro xxxvi. apparet. *Cassub.*

3. *A rege Thebæorum.]* Habere Ægyptiæ Thebæ proprium dynastam quem regem vocabant, sed Romano imperio subditum: nam provinciæ Ægypti pars Thebais fuit, jam inde à temporibus Augusti. *Idem.*

4. *Extat etiam epigramma Græcum.]* Quod basi fuerat adscriptum ejus simulacri de quo dictum est modò. *Idem.*

5. *Quod Latinè hanc habet sententiam.]* Invenitne Spartianus Græcum hoc epigramma in Latinum versum, an ipse verierit, ex ejus verbis cognosci non potest. neque ita malè de Spartiano judicamus, ut tam ineptam versionem velimus illi adscribere. *Idem.*

6. *Terror Ægyptiaci, &c.]* Scribendum *Ægyptiaci*, nam ea ætate neque scribebant diphthongos, neque earum rationem in pangendis versibus habebant. cujus licentiæ exempla scimus extare aliquot, non solum apud Christianos poëtas, qui metricam non admodum curarunt, sed etiam apud castigatissimum poëtam Aufonium, in antiquissimis membranis & lapidibus sæpe Egyptum offensus scriptum: ut in Neapolitano quodam: PROCVR. LVDI. FAMIL. GLAD. CAESARIS, ALEXAN-

DRIÆ. AD. EGYPTVM. ADLECTVS. Sic premium scribebant pro præmio, & in versu corripiebant. *Idem.*

Terror Ægyptiaci Niger astat.] Ægyptiaci scribendum erat. ita enim illo tempore multis in nominibus diphthongos non admittebant: nec videntur id poëta licenter fecisse versus gratia, sed consuetudinem sequebantur. sic *enigma* pro *ænigma*. sic *sphæra*. nec Latini tantum, sed & Græci sic plerumque scribebant. apud Maximianum elegiarum libro, *pedagogus* pro *pedagogus*:

Me pedagogus adit. —

Salmal.

7. *Hunc reges, hunc gentes amant.]* Peccatum non poëta sed seculi, quod ultima correpta enuciatur in voce *gentes*. Symposius in ænigmate *firra*:

Cætera mando facis spernunt quæ dentes acuti.

Sic *fames* ultima correpta apud Prudentium: & ultima in *colluces* apud eundem. *Idem.*

8. *Nigrum nomen habet, Nigrum formavimus ipsi.]* Scribe ex optimi codicis Palatini fide:

Nigrum nomen habet, nigrum formavimus ipsi,

Ut consentiret forma metalle tibi.

Cujus hic est sensus. diu fuerat in Ægypto Pescennius, ut dux Ægyptiaci limitis, atque inde cæli illius colorem contraxerat. Thebæorum Rex igitur qui istud simulacrum ex Thebaico marmore ad similitudinem Pescennii fa-

¹ *Ut consentirent forma metalla tibi.*

Quos quidem versus Severus eradi noluit, quum hoc ei & præfecti suggererent, & officiorum magistri, addens, *Si talis fuit, sciant omnes qualem vicerimus. si talis non fuit, putent omnes nos talem vicisse: imò sic sit, quia fuit talis.* ² Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam, qui quasi socius hujus habetur, quòd & pariter contra Severum rebellaverunt, & ab eodem victi atque occisi sunt. ³ De quo ipso neque satis clara extant: quia eadem fortuna illius fuit quæ Pescennii, etiamsi vita satis dispar.

JULII

Atum, Pescennio donavit, hoc dicit: Pescennius Niger vocatur, nos ipsi Ægyptii nigrum ipsum reddidimus, & cali nostri colore imbuimus, ut forma, hoc est facies & color metallo de quo simulacrum factum est conveniret & responderet. *metallus* autem pro *metallum*, Græcorum imitatione dixit: & verisimile est in Græco epigrammate fuisse *μέταλλον*. *Idem.*

* *Nigrum formavimus ipsi.*] Scribe, *nigrum*. in regio est *nigram*: ut sit figura, *ἄρξ τὸ σιμαίνον*, & referatur ad vocem *statuam*, *ἔξωθεν* suppleendam. quod tamen minùs probò. *Casaub.*

Nigrum formavimus ipsi, Ut consentirent forma metalla tibi.] *Casaubonus* refert ex regio: *Ut consentirent forma metalla tibi*: nullo sensu, ut ait: legendum autem: *Ut consentirent forma, metalla tibi*. Velle enim auctorem, de marmore nigro factum esse statuam Nigri, ut concolor esset formæ ipsius. At qui hoc optime significat vulgata: *Ut consentirent, forma, metalla tibi*. Ut tibi, ò forma Nigri, consentirent metalla. Sic solent poëtæ quævis exanima alloqui. Nec video quare hoc spernam præ illo insolenti: *Ut consentiret forma, metalle, tibi*, quod probat *Salmasius*. *Gronovius.*

1. *Ut consentirent forma metalla tibi.*] Mens haut dubiè est illa, quam antè,

expressimus. quòd de marmore nigro facta esset statua Nigri, hanc affert rationem, ut concolor esset formæ ipsius, ergo legendum,

Ut consentirent forma, metalla tibi.

Forma, metalla *ἀσσωδέτως*, pro, forma & metalla. appellat *metallum* marmor Thebaicum ex quo factum simulacrum dixit antè *Spartianus*. Si retinere velis vocem *tibi*, potes scribere,

Ut consentirent furva metalla tibi.

Et fortassè vera hæc scriptura est, *furva metalla* interpretor marmor illud, vel ei simile aliud, quod *Plinius* in Ægypto scribit reperiri ferrei coloris & duritiæ. *Casaub.*

Ut consentiret forma, metalle, tibi.]

Expressi scripturam *Palatinam*, in quâ nihil difficultatis, nisi quod transmutat genus *metalli*, æquè bonus auctor *Latinitatis* quàm carminis. vulgabatur prius, *Ut consentiret forma metalla tibi*. *Grut.*

2. *Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam.*] Hæc in suum locum rejecimus: saltem in illum, cujus in possessione diu fuerunt, & fuissent adhuc, nisi vir doctus, per vim & injuriam inde eiecisset. *Salmas.*

3. *De quo ipso neque satis clara extant.*]

Decet aliquid explendæ sententiæ. vel scribendum *me*, pro non. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI
CLODIUS ALBINUS,
A D
CONSTANTINUM AUG.

VNo eodemque tempore post Pertinacem, qui auctore Albino interemptus est, Julianus à senatu Romæ, Septimius Severus ab exercitu in Illyrico, Pescennius Niger in Oriente, Clodius Albinus in Gallia imperatores appellati sunt. ³ Et Clodium quidem Herodianus dicit Severi Cæsarem fuisse. sed quum alter alterum indignaretur imperare, nec Galli ferre possent ⁴ aut Germaniani exercitus (quodd & ipsi suum specialem principem haberent) ⁵ undique cuncta turbata sunt. Fuit autem CLODIUS ALBINUS familia nobili. ⁶ Adrumetinus tamen ex Africa. Quare sortem illam qua Severum laudatum in Pescennii vita diximus, ad se trahebat, ⁷ nolens intelligi, *Pessimus Albus*, quod eodem versu contineba-

I. JULII CAPITOLINI.] Ita & libri scripti: quorum nisi auctoritas obstaret, vix putem ab alio scriptam hanc vitam, quam ab eo qui superiorem Pescennii. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI.] Non mecum sentit, qui ab alio scriptam putat hanc vitam, quam ab Spartiano. *Salmas.*

2. Uno eodemque tempore.] Scribendum: uno eodemque prope tempore. & recte, non enim ita uno eodemque, ut non intercesserit vel aliquantulum intervalli inter horum trium Severi, Nigri, & Albini imperatorias appellationes. *Idem.*

Uno eodemque tempore.] Pal. uterque, pro tempore, emendatumque in secundo, prope tempore: quod placet. *Grut.*

3. Et Claudium.] Scrib. Clodium. *Casaub.*

4. Aut Germaniani exercitus.] Legen-

dum: *Germaniciani*, aut *Germani*, ut habet vetus editio Mediolanensis. sic *Germani exercitus* supra, &c. *Salmas.*

5. Undique cuncta turbata sunt.] Dio in eadem re, *οὐσαντες μὲν πάντες τὰς οὐρανούς.* *Casaub.*

6. Adrumetinus tamen ex Africa.] *Hadrumentinus.* vetus editio. *Salmas.*

7. Nolens intelligi, pessimus albus.] Non solum sortis ejusdem meminit, cujus in Pescennio fecit mentionem: sed etiam versionem eandem Græci versus affert, quam & libri superioris auctor usurpavit: nam ibi Græcus versus ita vertitur:

Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus. *Casaub.*

Nolens intelligi pessimus Albus.] Lege: *albus.* versus enim illum intelligit, quæ in vita Pescennii productus est:

Optimus est fuscus, bonus aser, pessimus albus. *Salmas.*

nebatur, quo & Severi laus, & approbatio Nigri Pescennii. Sed priusquam vel de vita ejus¹ vel de morte differam, etiam hoc dicendum est quod eum nobilem fecit.

- 2 Nam ad hunc eundem quondam Commodus, quum successorem Albino daret, literas dederat, quibus jufferat ut Cæsar esset. Exemplum indidi. *Imperator Commodus Clodio Albino.* 4 *Alias ad te publicè de successore atque honore tuo misi, sed hanc familiarem & domesticam, omnem (ut vides) manu mea scriptam epistolam dirigo, qua tibi do facultatem, ut, si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi Cæsareum nomen assumas. Audio enim & Septimum Severum & Nonium Marcum malè de me apud milites loqui, ut sibi parent stationis augustæ procurationem. Habebis præterea quum id feceris, dandi stipendii us-*

1. *Vel de morte differam.]* Pall. ambo differo. non malè. *Grut.*

2. *Quum successorem Albino daret.]* Quum successorem cum Albino daret: Palatinus. *Salmas.*

3. *Quibus jufferat ut Cæsar esset.]* Brevis diceret Aurelius Victor: quibus jufferat Cæsarem. Sic enim ille loqui solitus: Cæsarem jubere, & imperatorem jubere, pro, jubere ut Cæsar sit aliquis vel imperator. *Idem.*

4. *Alias ad te publice de successore atque honore tuo misi.]* Atqui unis eisdemque litteris & Albino successorem dedit Commodus & de ejus honore tractavit. Legend. cum Palatino: *Alias ad te publice de successore atque honore tuo missam, sed hanc familiarem & domesticam omnem ut vides manu mea scriptam epistolam dirigo.* Excusat Commodus ad Albinum quod non publicas sed domesticas litteras miserit, quibus & successorem illi daret, & de ejus honore tractaret. immo non excusat, sed magis hoc vel honori ejus vel amori tribuisse vult videri, quod & domesticam familiaremque & quidem totam ipsius manu scriptam epistolam direxerit, qua illi facultatem daret & ad milites prodeundi, & Cæsareum nomen assumendi. hoc igitur vult, alias in animo

habuisse publice mittere Albino, de honore ipsius & successore, ut mos erat in re simili aliorum imperatorum, sed familiariter & familiari epistola cum illo agere maluisse. *alias* igitur non epistolas intelligendum, sed *alias*, hoc loco adverbium est. *Idem.*

5. *De successore atque honore tuo.]* Uterque Pall. *successione.* probo. *Grut.*

6. *Manu meâ scriptam epistolam dirigo.]* Palatinus non agnoscit duas voces postremas: & possunt abesse. *Idem.*

7. *Ut si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi Cæsareum nomen adsumas.]* Diximus multa de hac arte aulicâ ad Taciti librum vi. Annalium cap. 23. f. *Idem.*

8. *Ad milites prodeas.]* Hoc quam vim habeat diximus ad Verum Augustum. *Casaub.*

9. *Et Nonium Marcum.]* Et Nonium Marcum. Ita Palatinus & verus editio. *Salmas.*

10. *Nonium Marcum.]* Ita regius: alii Marcum. *Casaub.*

Nonium Marcum.] Sic quoque Pal. noster. ineptè prius cusi, *Marcum.* *Grut.*

11. *Ut tibi parent stationis augustæ procurationem.]* Scribendum, *sibi.* *Casaub.*

Ut tibi parent stationis augustæ procurationem.] Vulgati prius, *tibi;* sed contradi-

di usque ad tres aureos liberam potestatem: 1 quin & super hoc ad Procuratores meos literas misi, quas ipse signatas excipies signo Amazonia: & quum opus fuerit, rationalibus dabis, ne te non audiant quum de arario volueris imperare. Sanè ut tibi insigne ali- quod imperialis majestatis accedat, habebis utendi coccinei pallii 2 facultatem me presente, & ad me, & quum mecum fueris, habiturus & purpuram, sed sine auro: 3 quia ita & 4 proavus meus Verus, qui puer vita functus est, ab Adriano qui eum adoptavit, accepit. 5 His literis acceptis * omnino id quod jubebat fa- 3 cere

tradicientibus codd. Regio ac Palatino. *Crit.*

1. *Quin & super hoc.*] Biga Palati- norum; quia &. non malè. *Idem.*

2. *Facultatem me presente, & ad me, & cum mecum fueris.*] Inhæret istis ver- bis aliquid bartologiae, quod tamen non secerno. nihil variat Palatinus in- teger nisi quod scripserit, *presentem.* excerpta habent à manu emendatri- ce: *me presente, & absque me.* non ineptè quidem, sed nondum satisfacit. *Idem.*

3. *Quia ita & proavus meus Verus.*] Certum est de eo debere accipi qui Cæsar Hadriani fuit ac tantum Cæsar. quo- minus enim ad imperatoris fastigium perveniret, mors qua preventus est, ipsum prohibuit. Sic igitur accipien- dum, quasi Verus ille imperasset qui tantum Cæsar fuerit, sed licet in Cæsa- ris tantum dignitate manserit, non mi- nus tamen Hadriani filius fuit, per ad- optionem scilicet, ita erit Hadrianus Commodi atavus, Verus ejusdem pro- avus, Antoninus Pius avus & Marcus Antoninus pater. Nam Verus qui ad- optatus est ab Hadriano ante Antoni- num Pium, is quasi patris Pii vicem su- stinebat, non secus atque idem Pius pater Marci philosophi, atque idem Marcus alterius Veri imperatoris pater dictus est, qui tamen Verus & ex æquo imperavit cum Marco, & simul cum eodem ab Antonino Pio adoptatus. Non mirum igitur debet esse si Com- modus proavum suum vocet Hadriani

filium, cum Hadrianus ipsi atavus fue- rit. Verus ergo proavus. *Salmas.*

4. *Proavus meus Verus, qui puer vita functus est.*] Quis iste Commodi pro- avus? Alium Verum necessarîo intel- ligendum non ambigimus, sed cur hunc Commodus proavum suum appellet, difficilis quæstio. nam sive natura, sive adoptionis jura spectes, falsum hoc. an adeo fuit ille infans stemmatis sui in- curiosus, ut Pium avum suum putaret ab Alio Vero, non ab Hadriano ad- optatum? Scimus quidem non ita factum: sed potuit hic error in illius fu- riosi mentem cadere. An id potius di- cemus: quod & vix dubitamus esse ve- rum? non Commodum hic peccasse, sed librarium; qui *proavus* perperam scripserit, cum invenisset *proprævus*. omnino sic est: neque aliter regi potest. Viri doctissimi censebant legendum, *qui nuper vita functus est.* de Annio enim Vero accipiebant: de cujus morte nihil à veteribus memoriæ proditum, sed cum, ut jam diximus, de Vero Cæsare necessarîo Commodi verba sint intelli- genda, mutandum nihil censemus: & *puerum παρνευερός ἢ ἀρπαλιεύς* dictum arbitramur eum qui non *παῖς*, verum *βέβαιος*, & adolescens adhuc esset. *Casaub.*

5. *His literis acceptis, omnino id quod jubebat facere noluit.*] Hæc regia lectio & Puteani utriusque, sed *jubebatur* malim, quàm *jubebat*. non dubium est, cum hæc literas Albinus accepisset, quin fue- rint multi qui illum impellerent, ut

cere noluit, ¹ timens odiosum Commodum propter mores suos, quibus Remp. perdidit & se dedecoraverat, quandoque ferendum, ne ipse pariter occideretur. Extat denique illius concio, quæ quum accepit imperium, ² & quidem Severi (ut quidam) voluntate firmatum, hujus rei memoriam facit. cujus hoc exemplum est. *Invitum me, comunitones, ductum ad imperium* ³ *etiam illud probat quod Commodum donantem me* ⁴ *Cæsariano nomine, contempsi: sed & vestra voluntati & Severi Augusti parendum est: quia credo sub nomine optimo & viro forti posse bene Remp. regi.* Nec negari potest, quod etiam Marius Maximus dicit, hunc animum Severo primùm fuisse, ut siquid ei contingeret, Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum sibi substitueret. ⁵ Sed postea & filiis jam majusculis studentem

¹ & Al-

Cæsaris nomen sibi delatum arripere: ar ille *omnino noluit*, id est, adduci eò nulla ratione potuit. *Idem.*

His litteris acceptis omnino id quod jubebat facere noluit. Mira constantia librorum nostrorum legentium: *His litteris acceptis à Nonio id quod jubebat facere noluit.* Ita & vet. editio princeps. Nihil tamen nunc succurrit quod melius esse putem vulgata lectione. Fortasse scribendum, *His litteris à Commodò acceptis, id quod jubebat facere noluit.* Salmas.

* *Omnino id quod jubebat facere noluit.* Palatinus adfert or venit vulgatis, in quibus, *à Nonio id quod, &c.* Gruterus.

1. *Timens odiosum Commodum.*] Genus loquendi valde mirum. Cum debuisset dicere; timens ne si aliquando occideretur Commodus, qui omnibus odiosus erat propter mores suos, & ipse cum illo occideretur. Salmas.

2. *Et quidem Severi, ut quidam, voluntate firmatum.*] Tollenda sunt illa, ut quidam: quod vidit acutè Jacobus Leclitius. cum fuissent temere repetitæ vculæ præcedentes, & quidem, postea emendarunt ut quidam. sed nullum esse huic dubitationi locum ex ipsis qua-

subjiciuntur Juliani verbis constat planissimè. *Casaub.*

Et quidem Severi, ut quidam, voluntate firmatum.] Ego potius censeo legendum, *Et quidem Severi, ut quidam volunt, voluntate firmatum.* Nec erat enim omnium auctorum hæc constans opinio, imperio Albini Severum concessisse: sed quorundam duntaxat, & inter eos Herodiani, qui Albinum Severi Cælatem fuisse scripsit. aliter tamen hunc locum ponit vetus editio: *Accipit imperium, & quidem Severi, ut quidam volunt, arte firmatum.* Salmas.

Et quidem Severi, (ut quidam) voluntate firmatum.] Sic manuscr. Palatinus. & potest sanè illud ut quidam, innuere quosdam historicos ita prodidisse. placet tamen magis ut tollatur Lectio. *Grut.*

3. *Etiam illud probat.*] Scribe; *Etiam illud probat, quod Commodum donantem me Cæsariano nomine contempsi.* Salmas.

4. *Cæsariano nomine.*] Vetus editio cum Palatino, *Cæsariano nomine.* sic alibi, *Cæsareanum imperium.* Idem.

5. *Sed postea & filiis jam majusculis studentem.*] Ita vetus editio & Palat. Sed postea filiis jam majusculis studens & Albini amori invidens sententiam mutasse, atque

& Albini amori invidentem, sententiam mutasse, atque illos utrosque bello oppressisse, ² maxime precibus uxoris adductum. Denique Severus eum cos. designavit: quod utique nisi de optimo viro non fecisset, homo in legendis magistratibus diligens. Sed ut ad eum redeam, ³ fuit (ut dixi) ⁴ Albinus Adrumento oriundus, sed nobilis apud suos, & originem à Romanis familiis trahens, Posthumiorum scilicet & Albinorum Cejoniorum. Quæ familia hodie quoque, Constantine maxime, nobilissima est, & per te aucta & augenda, quæ per Galienum & Gordianos plurimum crevit. Hic tamen natus lare modico, patrimonio pertenui, parentibus sanctis, ⁴ patre Cejonio Posthumio, matre Aurelia Messalina, primus suis parentibus fuit: quum exceptus utero, quod ⁵ contra consuetudinem puerorum qui nascuntur, & solent rubere, esset candidissimus, *Albinus* est dictus. Quod verum esse, patris epistola ad Ælium Bassianum tunc proconsulem Africæ data designat, affinem (quantum videtur) eorum ipsorum. Epistola Cejonii Posthumii ad Ælium Bassianum. *Filius mihi natus est* VI I. *Cal. Decemb. ita candidus statim toto corpore ut ⁶ linteamen quo exceptus est, vinceret. Quare susceptum eum Albinorum familie, quæ mihi tecum communis est, dedi, Albini nomine imposito. Fac ut remp. & te & nos, ut facis, diligas.* Hic ergo omnem pue-

ritiam

atque illorum utrumque bello oppressisse precibus uxoris adductus. In qua lectio-
ne subaudiendum est, fertur aut dicitur.
nec inconsumetum aut inusitatum authoribus sic loqui. *Idem.*

1. *Et Albini amori invidentem.] Albini amori*, hoc est, amori senatorum in Albinum: sive Albino circa quem major erat senatus voluntas, ut ipse auctor infra se explicans loquitur. vide & sub libri finem. *Casaub.*

2. *Maximè precibus uxoris adductum.]* Quantum tribuant blanditiis illis uxorum nocturnis Principes, ostendimus non parè ad lib. I. Annalium Taciti, cap. 3. m. *Grut.*

3. *Fuit Albinus Adrumento oriundus.]*

Scribe ex Palat. *Hadrumentinus oriundo*, hoc est, origine *Hadrumentinus*. Ita alibi loquitur: *Gallus oriundo*, pro, origine *Gallus*, ut suo loco dicemus. *Salmafus.*

4. *Patre Cejonio Posthumio.] Cejonio Postumo.* Palatinus. *Idem.*

5. *Contra consuetudinem puerorum qui nascuntur & solent rubere.]* Juvenalis, — modò primos incipientem

Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Atque hos propterea Jurisconsulti sanguinolentos nominant. *Casaub.*

6. *Linteamen quo exceptus est.]* Vide Hieronymum in cap. XVI. Ezechielis. *Idem.*

ritiam in Africa transegit, eruditus literis Græcis ac Latinis mediocriter, ¹ quod esset animi jam militaris & superbi. Fertur in scholis sæpissimè cantasse inter puerulos,

Arma amens capio, nec sat rationis in armis,
repetens, *Arma amens capio.*

Huic multa imperii signa, quum esset natus, facta dicuntur. ² Nam & bos albus ³ purpureis ad plenum colorem cornibus natus est, ⁴ quod mirandum fuit: quæ tamen cornua in templo Apollinis Cumani ab eodem posita jam tribuno diu fuisse dicuntur: quod, quum ille fortem de fato suo tolleret, his versibus eidem dicitur esse responsum.

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques: sternet Pænos Gallumque rebellem.

Et in Gallia quidem eum multas gentes domuisse constat. Ipse autem suspicabatur de Severo sibi prædictum, *Sternet Pænos*, quod Septimius Afer esset. Fuit & aliud signum futuri imperii. Nam quum Cæsariana familia hoc speciale habuerit ⁵ ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur, nato infantulo testudo ingens patri ejus munere

1. *Quod esset animi jam militaris ac superbi.*] Idem liber Palat. *Jam inte militaris ac superbi.* Scribendum: *Quod esset animi jam inde militaris & superbi.* jam inde, hoc est etiam à pueritia. nec otiosum est illud inde. superbia autem propria militis. Salmas.

Quod esset animi jam militaris & superbi.] Uterque Pal. *animi jam inte militaris & superbi.* forte, jam inde militaris & superbi. excerpta emendata habent, inter militaris. Grut.

2. *Nam & bos albus purpureis ad plenum colorem cornibus natus est.*] Posset etiam scribi: *ad plenum colorem.* hoc est, bos albus natus est cornibus colore ad plenum purpureis. sed, *ad plenum colorem* retineo. plenus enim color est qui & saturus dicitur. purpurea igitur cornua ad plenum colorem sunt, purpureæ acutissimæ & verissimæ & intensi luminis. hunc Græci κρᾶσιον colorem dicunt, qui &

plenus vel saturus Latine vocatur. Salm.

3. *Purpureis ad plenum colorem cornibus.*] Poterat omitti vox colorem. in regio est, colore. quod & ferri potest. Casaubonus.

4. *Quod mirandum fuit.*] Addit vetus editio: *Quod mirandum fuit cum cornibus.* Mirandum enim revera est, bovem nasci cum cornibus. atqui non solum cornua omen imperii fecerunt Albino, sed purpurea cornua. Salmas.

5. *Ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur.*] Non pueri solum in alveis, sed olim etiam viri lavabantur, illa veterum duritia & parcitate, cum balnea nondum luxuries invenisset aut invexisset. sed & alvei in balneis, qui Græcis ἐπιδαρείς, & Latinis descensivæ, sed ad pueriles alveos redeamus, in quibus infantes excaldabantur. οὐδὲν enim & σκαψίστερα Græcis dicebantur, sed & scaphisteria Latinis. Idem.

nere piscatoris allata est, quod ille homo literatus omen accipiens, & testudinem libenter accepit & eam curari iussit, atque infantulo ad excaldationes pueriles dicari, nobilitandum etiam hinc sperans. Quum rarum esset aquilas in his locis videri in quibus natus est Albinus; ¹ septima ejus diei hora convivio quod celebritati pueri deputabatur, ² quum ei fierent nomina septem aquilæ parvulæ de nido allatæ sunt, ³ & ⁴ quasi ad jocum circa cunas pueri constitutæ: nec hoc omen pater abnuit, qui iussit aquilas ali, & diligenter curari. Accessit omen, quòd quum pueri ejus familiæ ruffulis fasciis illigarentur, quòd fortè lotæ atque udæ essent ruffulæ fasciolæ, quas mater prægnans paraverat, ⁵ purpurea matris illigatus est fascia: ⁶ unde illi joco nutricis etiam *Porphyræ* nomen inditum est. Hæc atque alia signa imperii futuri fuere. quæ qui volet nosse, *Ælium Cordum* legat, ⁷ qui frivola

¹ super

1. *Septima ejus diei hora convivii, &c.*] Oratio non est Latina. sed dubio procul scribendum, *Septima ejus die, hora convivii, &c.* Loquitur de solennitate diei lustrici, quo celebrata sunt infantis nominalia. septimo autem die suis liberis nomina plerique imponebant Græci Latiniq. *Casaub.*

2. *Quum ei fierent nomina.*] *Lego, nominalia.* Idem.

Quum ei fierent nomina.] *Nomina fieri* pro iraponi quis Latinum esse dubitè? nomen enim facere & nomina, est idem quod Græcis, ὀνομαζέει τιθεὶς. Nomina vero in numero multitudinis, dixit, quod nomen & prænomen & cognomen imponebatur simul in ipsis nominalibus, quæ & tria nomina dicebantur:

— *tanquam habes tria nomina.* — Licet etiam hæc *nomina* pro nominalibus accipere, ut *compita* pro compitalibus apud Gratium. sed illud verius, quod prius posuimus. *Salmas.*

3. *Et quasi ad jocum circa cunas pueri constituta.*] Nota hæc *jocum* eo significatu poni quo apud nos *jeu*, pro ludo

scilicet vel lusu. unde & *jocari* pro ludere dicimus. *Idem.*

4. *Quasi ad jocum circa cunas pueri constituta.*] Ita fuit moris. Plautus: *Patriciis pueris aut monedule, Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusciant.*

Casaub.

5. *Purpurea matris illigatus est fascia.*] Color purpureus quoquomodo infanti admotus spem faciebat regni fortunæ: quia purpura erat *δρῶνις σύμβολον*, & propria imperatorum, ut notum ex historia & Codice. quinetiam institutum postea est ab Imperatoribus Constantinopolitanis, ut Augustæ liberos non parerent nisi *ἐν πορφύρῃ*: quem morem Nicetas Choniates aperit lib. v. & Luitphrandus lib. i. c. i. Inde est quòd inter omnia imperii quibus scærent libri, semper ferè invenies purpureum aliquid. *Idem.*

6. *Unde illi joco nutricis etiam Porphyræ nomen.*] *Porphyræ* Palat. & excerpta Spartiani. *Salmas.*

7. *Qui frivola super ejusmodi omnibus cuncta persequitur.*] *Lege: Qui frivola*

super

B b 5

6¹ super hujusmodi omnibus cuncta persequitur. Adolefcens igitur statim se ad militiam contulit, atque Antoninis per Lollium Serenum, ² & Bæbium Matianum & Cejonium Posthuvianum suos affines innotuit. Egit tribunus equites Dalmatas: egit & legionem Quartanorum & Primanorum: ³ Bithynicos exercitus eo tempore quo Avidius rebellabat, fideliter tenuit. Deinde per Commodum ad Gallias translatus, ⁴ in qua fufis Frifis Transrhenanis, celebre nomen suum & apud Romanos & apud Barbaros fecit. Quibus rebus accensus Commodus, Cæfarianum ei nomen obtulit, & dandi stipendii facultatem, ⁵ & pallii coccini utendi. Quibus omnibus ille prudenter abstinuit, dicens, *Commodum querere qui aut cum eo perirent, aut quos cum causa ipse posset occidere.* Quæsturæ gratia illi facta est: qua concessa, ædilis non amplius quàm decem diebus fuit, quòd ⁶ ad exercitum festinanter mitteretur. Deinde præturam egit sub Commodò famosissimam. Nam ejusdem ludis Commodus & in foro & in theatro pugnas exhibuisse perhibetur. cos. à Severo declaratus est eo tempore ⁷ quo Albinum sibi cum Pescennio paraverat subrogare. Ad imperium

super ejusmodi omnibus cuncta persequitur. Idem.

Qui frivola super hujusmodi omnibus cuncta persequitur.] Pal. integer hominibus. mutilus, omnibus. quomodo & reportandum volebat optimus Casaubonus. Grut.

1. *Super hujusmodi omnibus.] Scribendum, omnibus. Casaub.*

2. *Et Bæbium Matianum.] Sic ambo Pall. non Metianum, ut retrò vulgati. Grut.*

3. *Bithynicos exercitus eo tempore quo Avidius rebellabat fideliter tenuit.] Vetus editio, Bithanicos. forte Britannicos. nam infra Britannicos exercitus egisse Albinum jussu Commodi scribitur. utrum tamen verius; ex historia adfirmare non possumus. Salmas.*

4. *In qua fufis Frifis transrhenanis.] Nusquam Frifiorum mentio in veteri-*

bus libris, qui exhibent: In qua fufis fugientibus transrhenanis. Lege: In qua fufis quibusdam gentibus transrhenanis celebre nomen suum & apud Romanos & apud Barbaros fecit. vel fufis fugatis gentibus transrhenanis. Alterutrum enim verum est & proxime vestigia veteris scripturæ. multæ autem & variæ gentes transrhenanæ. & tacet hoc loco Spartianus, quas fuderit ex illis, contentus dixisse, transrhenanas. Idem.

5. *Et pallii coccini utendi.] Coccinei. Casaub.*

Et pallii coccini utendi.] Excerpta coccinii, ab manu verò emendatrice, coccinei, quomodo & alii conjecerant. Grut.

6. *Ad exercitum festinanter mitteretur.] Pal. festinò, non ineptè. Idem.*

7. *Quo Albinum sibi cum Pescennio paraverat subrogare.] Melius Pal. quo illum sibi, &c. Idem.*

perium venit natu jam grandior, & major Pescennio Nigro, ut Severus ipse in vita sua testatur. Sed victo Pescennio, quum & filiis suis imperium servare cuperet, ¹ & voluntatem senatus majorem circa ² Clodium Albinum videret, quòd esset vir antiquæ familiæ, literas ad eum per quosdam summi honoris ac summæ affectionis misit, quibus hortabatur, ut quoniam occisus esset Pescennius Niger, ipse cum eo fideliter Remp. regeret. Quarum exemplum hoc esse Cordus ostendit. *Imperator Severus Augustus Claudio Albino Cæsari, fratri amantissimo, & desideratissimo salutem. Victo Pescennio, literas Romam dedimus, quas senatus tui amantissimus libenter accepit. Te quaeso, ut eo animo Remp. regas quo dilectus es frater animi mei, frater imperii. Bassianus & Geta te salutant. Julia nostra & te & sororem salutat.* ³ *Infantulo tuo Pescennio Prineo munera digna suo loco tuoque mittemus. Tu velim exercitus Reip. ac nobis retentes, mi unanime, mi charissime, mi amantissime.* ⁴ Et has quidem literas ⁸ missis stipatoribus fidelissimis dedit, quibus præcepit ut epistolam publicè darent, postea verò dicerent se velle pleraque occultè suggerere quæ ad res bellicas pertinerent, ⁵ & ad secreta castrorum ⁶ atque ⁷ aulicam fidem: ubi verò in secretum venissent, quasi mandata dicturi, quinque

1. *Et voluntatem Senatus majorem circa Clodium, &c.]* Malim, & ingentem Senatus amorem circa Clodium, &c. quomodo Pal. Idem.

2. *Claudium Alb.]* Clodium. Casaub.

3. *Infantulo tuo Pescennio Prineo.]* Regius, Prineo. ego satis miror infanti Clodii Albini hæc nomina esse imposita: & causam ejus rei quæro. Prineus autem quid sit nescio, neque Princus. Perineus fuerit nomen Græcum, *Πρίνεος*. Idem.

Infantulo tuo Pescennio Prineo.] Omnes libri: Pescennio Prineo. Salmaf.

Infantulo tuo Pescennio Prineo.] Exhibet etiam Pal. illud Prineo, quod in codice Regio. haud tamen exputo quid sibi velit. Grut.

4. *Et hic quidem literas.]* Lege auctoribus libris: *Et has quidem literas missis stipatoribus fidelissimis dedit.* Salmafius.

Et hic quidem literas.] Præstat Pal. *Et has quidem literas, &c.* Grut.

5. *Et ad secreta castrorum atque aulicam fidem.]* Intelligit fidem quæ aulæ debetur. secreta sunt aulæ non minus quam castrorum, & in utrisque merito fides exigitur. Salmaf.

6. *Atque aulicam fidem.]* Lego sedem, alibi vocat stationem imperatoriam. Casaub.

7. *Aulicam fidem.]* Capiò de eis quæ spectant ad interiora Imperatoris consilia, summâ fide secretò custodienda. neque aliter Pal. Grut.

que validissimi eum interimerent ¹ gladiolis intra vestem latentibus. Nec illorum quidem fides defuit. Nam quum ad Albinum venissent, & epistolam dedissent, qua lecta, quum dicerent quædam secretiùs suggerenda, & locum semotum ab omnibus arbitris postularent, & quum omnino neminem paterentur ad porticum longissimam cum Albino progredi, ea specie ne mandata proderentur; Albinus intellexit insidias. Denique indulgens suspitionibus, eos tormentis dedit. Qui diu primò pernegarunt, sed postea victi necessitate, confessi sunt ea quæ Severus iisdem præceperat. Tunc jam proditis rebus & apertis insidiis, ea quæ suspicabatur Albinus clara esse intelligens, exercitu ingenti collecto contra Severum atque ejus duces venit. Et primo quidem conflictu habito contra duces Severi, potior fuit: post autem Severus ipse quum id egisset apud senatum ut hostis judicaretur Albinus contra eum profectus, acerrimè fortissimeque pugnavit in Gallia non sine varietate fortunæ. Denique ² quum sollicitus augures consuleret, responsum illi est (ut dicit Marius Maximus) venturum quidem in potestatem ejus Albinum, sed non vivum nec mortuum: quod & factum est. ³ Nam quum ultimum prælium commissum esset, innumeris suorum cæsis, plurimis fugatis, multis etiam deditis, Albinus fugit: & ut multi dicunt, se ipse percussit: ut alii, à ferro suo percussus, semivivus ad Severum deductus est. Unde confirmatum est augurium quod fuerat antè prædictum. Multi præterea dicunt, à militibus, ⁴ cujus necesse à Severo gratiam requirebant. Fuit Albino unus (ut aliqui dicunt)

1. Gladiolis intra vestem latentibus.] Palatinus & editio: infra vestem. hoc erit, sub veste. Salmaf.

2. Quum sollicitus augures consuleret.] Pannonios. vide in Severo, ubi pleraque omnia eorum quæ in hac vita. Casaubonus.

3. Nam quum ultimum prælium commissum esset.] Ultimo prælio commissum

esset, iidem libri suggerunt. quod Latinum est & elegans. committere enim absolute est, prælium committere. Glossæ: committere, συµβάλλειν µάχην. Salmaf.

4. Cujus necesse à Severo gratiam requirebant.] Scribe, qui ejus necesse. Casaub.

Cujus necesse à Severo gratiam requirebant.] Omnino scribendum: Multi præ-

dicitur) filius: Maximus dicit duos. quibus primum veniam dedit, postea verò eos cum matre percussit, & in profluentem abjici jussit. Caput ejus excisum pilo circumtulit, Romamque misit literis ad senatum datis, quibus insultabat quòd Albinum tantopere dilexissent, ut ejus affines & fratrem præcipuè ingenti honore cumularent. Jacuisse ante prætorium Severi Albini corpus per dies plurimos dicitur usque ad fœtorem, ¹ laniatumque à canibus in profluentem abjectum esse. De moribus ejus varia dicuntur. Et Severus quidem ipse hæc de eodem loquitur, 10 ut eum dicat turpem, malitiosum, improbum, inhonestum, cupidum, luxuriosum. sed hæc belli tempore vel post bellum, ² quando ei jam velut de hoste credi non poterat: quum & ipse ad eum quasi ad amicissimum frequentes miserit literas, & multi de Albino bene senserint: & Severus ipse Cæsarem suum eundem appellari voluerit: & quum de successore cogitaret, hunc primum habuerit ante oculos. Extant præterea Marci epistolæ de hoc eodem, quæ testimonium & virtutum ejus ferunt & morum: quarum unam inferere ad præfectos datam super ejus nomine ³ absurdum non fuit. *M. Aurelius Antoninus præfectis suis salutem. Albino ex familia Cejoniorum, Afro quidem homini, sed non multa ex Afri habenti, Plantilli genero duas cohortes alares regendas dedi. Est homo exercitatus, vita tristis, gravis moribus. puto eum rebus castrensibus profuturum: certè obfuturum non esse satis novi.* ⁴ *Huic salarium duplex decrevi, vestem militarem simpli-*

terea dicunt à militibus, qui ejus necem à Severo gratiam requirebant. Salmas.

1. *Laniatumque à canibus in profluentem abjectum esse.*] Pal. *abjectum est*, æquè benè *Grut.*

2. *Quando ei jam velut de hoste credi non poterat.*] Ut nec ei credere profiteretur Dio, qui in hac parte fidem Severi elevat. Salmas.

3. *Absurdum non fuit.*] Melius fuerit. Casaub.

4. *Huic salarium duplex decrevi, ve-*

stem militarem simplicem, sed loci sui stipendium quadruplum.] Voces *annona, salarium & stipendium*, etsi separantur sæpe à scriptoribus, ut quæ proprias significationes habeant, inter se diversas; sæpe tamen confunduntur. sic hoc loco *salarium & stipendium* non differunt. nam *salarium duplex* intelligit Marcus, quod merebat Albinus prius quàm in altiore gradum promoveretur, & quod promotio debebatur pro ratione muneris quod illi imponebatur. Qui mutant

simplicem, sed loci sui stipendium quadruplum. Hunc vos adhortamini ut se reip. ostentet, habiturus præmium quod merebitur. Est & alia epistola qua idem M. Avidii Cassii temporibus de hoc eodem scripsit, cujus exemplum hoc est. Laudanda est Albini constantia, qui graviter deficientes exercitus tenuit, quum ad Avidium Cassium confugerent. Et nisi hic fuisset, omnes defecissent. Habemus igitur virum dignum consulatu, quem sufficientiam in locum Cassii Papirii, qui mihi exanimis propè jam nuntiatum est. Quod interim à te publicari nolo, ne aut ad ipsum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat: nosque videamur in locum ventis cos. subrogasse. Istæ igitur epistolæ testantur, Albinum virum utilem fuisse. Indicat & illud præcipuè quòd ad eas civitates instaurandas quas Niger attriverat, pecuniam

mutant militiam, salarium quoque mutant, sive majore sive minore, pro statione in qua collocantur. Marcus Albino utrumque pendi jussit: atque hoc duplex est salarium. At sui loci stipendium quadruplum est quadruplum illius stipendii sive salarii, quod vulgò omnibus exhiberi solitum, qui locum illum obtinerent, in quem vocatus erat Albinus. Ordinarium illud fuit, ut cuique militantium salaria sui ordinis decernerentur, ut loquitur Vopiscus: illud honoris causâ fieri solitum, ut viris fortibus sui loci stipendium multiplicaretur. Sic alibi leges in his libris tribuno omnia præstari quasi duci. Hinc appellati duplares, qui stipendium sive salarium duplum acciperent. *Idem.*

Huic salarium duplex decrevi, vestem militarem simplicem, &c.] Mirifice hæc exponunt eruditi viri. milites dicebantur accipere loci sui stipendium vel salarium, cum nihil plus in stipendium salariumve acciperent, quam quod talis loci militibus dari solitum esset. hoc erat simplex stipendium. at quadruplum vel duplum stipendium tunc illis dari dicebatur, cum duplo vel quadruplo plus acciperent, quam milites ejus loci solerent accipere. Non igitur recta illa loquutio: *Sed loci sui stipen-*

dium quadruplum. Sola interpunctio male posita totum hunc locum turbavit, & viros eruditos frustra vexavit. Distingue sic: *Huic salarium duplex decrevi, vestem militarem simplicem sed loci sui, stipendium quadruplum.* Distinguit stipendium à salario Capitolinus hoc loco. quod item alii fecere. scio tamen plerumque non discerni. aperte etiam separatur in epistola Valeriani ad Mucianum quæ apud Flavium Vopiscum legitur in vita Probi. nam postquam stipendium, quod in auro & argento dabatur, memoravit, & vestem, sequitur de salario: *In salario, inquit, diurno, bubulæ pondo octo, porcine pondo sex, &c.* Quod autem Antoninus in hac epistola scribit, simplicem se vestem Albino decrevisse, sed loci sui: ostendit vestem non duplicasse, ut salarium, nec quadruplicasse ut stipendium, sed simplicem tantum decrevisse, & eam quæ debebatur militibus ejus loci in quo tunc militabat Albinus. cum igitur illi duplicasset salarium, & stipendium quadruplum decrevisset, vestem tantum simplicem dari jussit, & qualis debebatur illius ordinis militi quem tunc obtinebat Albinus. *Salmas.*

I. Qui graviter deficientes exercitus.] Exercitus Bithynicos. *Idem.*

niam misit, quò facilius sibi earum accolas conciliaret. Gulosum eum Cordus qui talia persequitur in suis voluminibus, fuisse dicit: & ita quidem, ¹ ut pomorum tantum hauserit quantum ratio humana non patitur. Nam & ² quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant, jejunum comedisse dicit, & ³ centum persica Campana, ⁴ & melones Hostienses decem, & uvarum Lavicanarum pondo viginti, & ficedulas centum, & ostrea quadringenta. Vini sanè parcum fuisse dicit, quod Severus negat, qui eum asserit ebrium etiam in bello fuisse. ⁵ Cum suis etiam nunquam cœnavit, vel propter vinolentiam, (ut dicit Severus) vel propter morum acrimoniam. Uxori odiosissimus fuit, servis injustus, atrox circa militem. Nam sæpe & ⁶ ordinarios centuriones, ubi causæ qualitas non postulabat, in crucem sustulit. Verberavit certè virgis sæpissimè: neque unquam delictis pepercit. In vestitu nitidissimus fuit, in convivio sordidissimus, & soli studens copix: mulierarius inter primos amatores, aversæ Veneris semper ignarus, & talium persequutor: agricolandi peritissimus, ita ut etiam Georgica scripserit. Milesias nonnulli ejusdem esse dicunt, quarum fama non igno-

1. *Ut pomorum tantum hauserit.*] *Palatinus auxerit.* pro *ausertit.* *aurio* enim scribebant librarii veteres absque aspiratione. *haurire* autem *poma* pro comedere, ut *haurire ostrea* Aufonio. *haurire sua bona* pro comedere Martiali:

Hausissetq; suas luxuriosus opes. Idem.

2. *Quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant.*] Etiam veteres Latini callistruthias appellabant, non passarias. de his Plinius libro xv. & Athenæus in tertio. *Casaub.*

3. *Centum Persia Campana.*] Quæ magnitudine alibi nata superarent. *Idem.*

4. *Et melones Hostienses decem.*] Cucumeris genus ætate Plinii in Campania primò natum, postea latius propagatum, & diligenter cultum. melopepones initio dicti, & Græcis quoque

μηλοπέπωνες. postea contracta voce melones, ut hic & apud Palladium. Nihil melones isti ad hodiernos: quos omnis vetustas ignoravit. *Idem.*

5. *Cum suis etiam nunquam cœnavit.*] An solus semper cœnavit? in veteri libro: *Cum suis etiam nunquam cœnavit.* Et hanc magis firmat ratio subdita: *Vel propter vinolentiam vel propter morum acrimoniam.* Indicant enim hæc verba ita morosum ac difficilem fuisse Albinum ut inde suis esset odiosus, nec illi bene cum suis conveniret. *Salmas.*

6. *Ordinarios centuriones.*] Vopiscus in Bonoso: *Militavit primùm inter ordinarios, deinde inter equites.* Horum centuriones, dicti centuriones ordinarii. Extraordinariorum equitum meminit Spartianus in Caracalla. *Casaub.*

ignobilis habetur, quanvis mediocriter scriptæ sint. A senatu tantum amatus est quantum nemo principum, ¹ in odium speciatim Severi, quem vehementer ob crudelitatem oderant senatores. Denique victo eo plurimi senatores à Severo interfecti sunt, qui ejus partium vel verè fuerant vel esse videbantur. Denique quum apud Lugdunum eundem interfecisset, ² statim literas inquiri jussit, ita ut inveniret vel ad quos ipse scripsisset, vel qui ad eum rescripsissent, omnesque illos quorum epistolas reperit, hostes judicari à senatu fecit: nec his pepercit, sed & ipsos interemit, & bona eorum proscripsit, atque in ærarium publicum retulit. ³ Extat epistola Severi, quæ ostendit animum suum, missa ad senatum, cujus hoc exemplum est. ⁴ *Nihil mihi gratius potest evenire p. c. quàm ut vestrum judicium Albinus haberet potius quàm Severus. Ego frumenta Reipub. detuli, ego multa bella pro Republica gessi, ego populo Romano tantum olei detuli quantum rerum natura vix habuit. Ego interfecto Pescennio Nigro vos à malis tyrannicis liberavi. Magnam sanè mihi reddidistis vicem, magnam gratiam.* ⁵ *Unum ex Afris, & quidem Adrumetinis, surgentem quòd de Cejoniorum stemmate*

1. *In odium speciatim Severi.*] Unde sæpe accidit, ut quemlibet sibi malint homines imperare, etiam indignissimam, quàm eum à quo læti sunt. Consulatur Justinus lib. xxxv. cap. 2. m. libro xxxviii. cap. 1. f. item Tacitus lib. 11. Histor. cap. 76. videatur & Capitolini Opilii capite 2. f. *Grut.*

2. *Statim literas inquiri jussit.*] *Requiri jussit, Palat. Salmas.*

3. *Extat epistola Severi, quæ ostendit animum suum.*] Scribendum, *qua. nisi suam dixit pro ipsius.* Casaub.

4. *Nihil mihi gratius potest evenire.*] *Εἰπωκεὼς* hoc dicit, aut scribendum, *Nihil mihi ingratus potest evenire. & poterat malim quàm potest.* In altero Puteani cod. *gravius* scriptum non *gratius.* Idem.

Nihil mihi gravius potest evenire, &c.] Vulgati, *gratius*: sed nostrum

tuetur se fide Palatini codicis, & Puteani, requiritque sententia. *Grut.*

5. *Unum ex Afris, & quidem Adrumetinis.*] Mirum est ita contemptum de Afris locutum Severum, hominem Afrum, & sui nequaquam contemnentem. Fortasse non ipsius hæc epistola est, verùm Marii Maximi, aut alius cujusdam, qui pro eo jure quod sibi historiarum conditores usurpant, sub nomine Severi istam epistolam composuit. ctsi temere hoc non credam: spirat enim tota hæc scriptio genuinum aliquid, & Severo non indignum. Hadrumetum verò oppidum ea tempestate nec magnæ nec nimium bonæ famæ fuisse hinc colligas. *Casaub.*

Unum ex Afris & quidem Adrumetinis.] Non adeo contemnit heic Afros Severus ipse Afer: sed dolet hominem Afrum sibi præferri eo nomine quod

sanguinem duceret, usque ad eum extulistis ¹ ut eum principem habere velitis, me principe, salvis liberis meis. Desuitne quæso tanto senatui quem amare deberetis, qui vos amaret? Hujus fratrem honoribus extulistis; ab hoc consulatus, ab hoc præturæ, ab hoc speratis cujusvis magistratus insignia. Non eam gratiam mihi rediditis quam majores vestri contra Pisonianam factionem, quam item pro Trajano, quam nuper contra Avidium Cassium præstiterunt: fictum illum & ad omnia mendaciorum genera paratum, qui nobilitatem quoque mentitus est, mihi præposuistis. Quin etiam ² audiendus in senatu fuit ³ Statilius Corfulenus, qui honores Albino & ejus fratri decernendos ducebat: cui hoc superfuit ⁴ ut de me decerneret ⁵ homo nobilis & triumphum. Major fuit dolor quod illum pro literato laudandum plerique duxistis, quum ille naniis quibusdam anilibus occupatus ⁶ inter Milesias Punicas Apuleii sui, & ludicra literaria consenesceret. Hinc apparet quanta severitate factionem vel Pescennianam vel Clodianam vindicaret. Quæ quidem omnia in vita ejus posita sunt: quæ qui diligentius scire velit, legat Marium Maximum, de Latinis scriptoribus; de Græcis, Herodianum, qui ad fidem pleraque dixerunt. Fuit statura procerus, capillo renodi ¹³ & crispo, fronte lata, & candore mirabili: & ut plerique putant, ex eo nomen accepit: voce muliebri & propè ad eunu-

quod de Ceioniorum stemmate ortum se fingeret. Hoc igitur Severum male habebat quod unum ex Afris & quidem Adrumetinis, illo, ut videtur, tempore inter Afros non multum laudatis adeo extulisset senatus, ut & imperatorem habere vellet: cum nihil haberet Albinus quare sibi merito præferretur, nisi forte ejus familiæ imagines, quam ementiebatur. *Salmas.*

1. *Ut cum principem habere velitis.] Velletis. Idem.*
2. *Audiendus in Senatu fuit, &c.] Sic quoque Palatinus, ut vulgati. Grat.*
3. *Statilius Corfulenus.] Membranz, Corfulenus. quomodo & alibi, nisi fallor, hoc cognomen memini scriptum. Casaub.*

4. *Ut de me ille decerneret homo nobilis ad triumphum.] Sic olim emendabam: Cui hoc superfuit, ut de me decerneret homo nobilis & triumphum. Hoc, inquit, illi homini nobili (per irrisionem hæc dicit) senatui tantopere grato gratiosoque superfuit, ut & de me triumphum decerneret. *Salmas.**
5. *Homo nobilis ad triumphum.] Eἰργασίας & venustè. homo nobilis ad triumphum. hoc est, ea nobilitate ut vel inter triumphales propterea mereatur censeretur. aut, cui ad summum decus nihil desit, nisi ut brevi triumphus illi decernatur. *Casaub.**
6. *Inter Milesias Punicas Apuleii sui.] Ita Apuleii librum vocat Severus per contentum. Idem.*

eunuchorum sonum, motu facili, iracundia gravi, furore tristissimo: in luxuria varius; nam sæpe appetens vini, frequenter abstinens. ¹ Armorum strenuus prorsus, ut non malè sui temporis Catilina diceretur. Non ab re esse credimus, causas ostendere quibus amorem senatus Clodius Albinus meruit. Quum Britannicos exercitus reget jussu Commodi, atque illum interemptum adhuc falso comperisset, quum sibi ab ipso Commodo Cæsarianum nomen esset delatum, processit ad milites, & hac concione usus est: *Si senatus P. R. suum illud vetus haberet imperium, nec in unius potestate restantia consisteret, non ad Vitellios, neque ad Neronem, neque ad Domitianos publica fata venissent: in imperio consulari nostræ illæ gentes Ceioniorum, Albinorum, Posthumiorum: de quibus patres vestri, qui & ipsi ab avis suis audierant, multa didicerunt: & certè Africam Romano imperio senatus adjunxit: Galliam senatus subegit, & Hispanias: orientalibus populis senatus dedit leges. Parthos tentavit senatus: & subegisset, ² nisi ³ tam avarum principem Romano exercitui fortuna Reipublicæ tunc dedisset. Britannias Cæsar subegit, certè senator, nondum tamen dictator. Hic ipse Commodus quanto melior fuisset, si timuisset senatum? Et usque ad Neronem quidem senatus autoritas valuit qui sordidum & impurum principem damnare non timuit, quum sententiæ in eum dictæ sunt qui vitæ necisque potestatem atque imperium tunc tenebat. Quare, commilitones, ⁴ ego ⁵ Cæsareum nomen quod mihi Commodus detulit, nolo: di faxint ut ne alii quidem velint. Senatus imperet, provincias dividat: senatus nos consules faciat, & quid dico senatus? vos ipsi & patres vestri: ¹⁴ eritis enim ipsi senatores. Hæc concio, vivo adhuc Commod-*

do,

1. *Armorum strenuus, &c.*] Malim ita distinguere: *Armorum strenuus: prorsus ut non, &c.* Idem.

Armorum strenuus prorsus, &c.] Uterq; Pal. *Armorum sciens prorsus, &c.* Grut.

2. *Nisi tam avarum principem Romano exercitui fortuna Reipublicæ tunc dedisset.*] Palatini ambo *tunc dixisset*, neque displicet. Idem.

3. *Tam avarum principem.*] Dignum observatu, quod Crassum qui in expeditione Parthica periit, principem appellat Albinus. sed credo imperatorem, hoc est *σεβαστῆρ* voluit dicere. Casaub.

4. *Ego Cæsareum nomen.*] Sic à prima manu Palat. *Cæsareanum* à secunda. Grut.

5. *Cæsareum nomen.*] Regius, *Cæsareanum*. Casaub.

do, Romam delata est : quæ Commodum in Albinum exasperavit, statimque successorem misit Junium Severum, unum ex contubernalis suis. Senatui autem placuit ut miris acclamationibus absentem eum ornaret, ¹ & vivo Commodus & deinceps interempto : ita ut nonnulli etiam Pertinacis autores fuerint ut eum sibi socium adscisceret, ² apud Julianum de occidendo Pertinace ipsius plurimum autoritas valuerit. Ut autem hoc verum intelligatur, epistolam Commodi ad præfectos prætorii suos datam inferui, qua de occidendo Albino significavit suam mentem. ³ *Aurelius Commodus Severus præfectis salutem. Audisse vos credo primum factum esse quod ego meorum consilio interfectus essem : deinde concionem Clodii Albini apud milites meos habitam, qui se multum senatui commendat, idque, quantum videmus, non frustra. Nam qui principem unum in Republica negat esse debere, quique asserit à senatu oportere totam Rempublicam regi, is per senatum sibi petit imperium. Cavete igitur diligentissimè : jam enim hominem scitis ⁴ vobis militibus populoque vitandum. ⁵ Has literas quum Pertinax invenisset, in Albini odium publicavit. Quare Albinus occidendi Pertinacis Juliano autor fuit.*

ÆLII

1. *Et vivo Commodus, & deinceps interempto.*] Non est simile veri senatum vivo Commodus ausum Albino palam favere, ut & acclamationibus eum ornaret. Quare auctoris verba in hanc potius sententiam interpretare, ut dicat, orationem Albini placuisse senatui, & vivo Commodus : sed acclamationes, eo demum interempto factas. *Idem.*

2. *Apud Julianum.*] Scrib. & *apud Jul.* *Idem.*

3. *Aurelius Commodus Severus.*] Unde hoc Severi cognomen ? *nam inter*

plurima, quæ assumpsit Commodus, quæque in nummis & lapidibus extant hodieque, istud invenies nusquam. Fortean scribendum, *A. C. suis præf. præfectis salutem.* præcedentia verba suadent. *Idem.*

4. *Vobis militibus populoque vitandum.*] *Regius ; vobis inutilem, populoque vitandum.* *Idem.*

5. *Has literas cum Pertinax invenisset, in Albini odium publicavit.*] *Palatinus uterque, odium publicasse in id. emendatumque in sec. publicare studuit. Gruterus.*

ÆLII SPARTIANI

ANTONINUS CARACALLUS.

EX duobus liberis quos Septimius Severus reliquit, Getam & Bassianum, quorum unum exercitus, alterum pater dixit, Geta hostis est judicatus, Bassianum autem obtinuisse imperium constat: de cujus majoribus frustra putamus iterandum, quum omnia in Severi vita satis dicta sint. Hujus igitur pueritia blanda, ingeniosa, parentibus affabilis, amicis parentum jucunda, populo accepta, grata Senatui, ipsi etiam ad amorem conciliandum salutaris fuit. Non ille in literis tardus, non in benevolentibus segnis, non tenax in largitate, non lentus in clementia, sed sub parentibus, visus. Denique, si quando feris obiectos damnatos vidit, flevit aut oculos avertit: quod populo plusquam amabile fuit. Septennis puer, quum collusorem suum puerum, ob Judaicam religionem

I. ANTONINUS CARACALLUS.] Alii, CARACALLA. utrumque dicunt Latini: Græci semper Καρρίνου. Casaub.

2. Quorum unum exercitus, alterum pater dixit.] Mira locutio, & cujus exemplum querere sit quàm invenire facilius: dixit, pro dixit Cæsarem, vel Antoninum, vel Augustum. nam tot modis exponi potest. Præterea non sibi constat Spartianus qui alterum à patre, alterum ab exercitu Cæsarem nomen aut imperium dicat accepisse. nam in Severi vita milites sunt, qui utrumque Cæsarem dicunt, ac mox Augustum. Fortasse ante verbum dixit, deest vox Cæsarem, vel Augustum. judicent periti lectores. Idem.

3. Bassianum autem obtinuisse imperium constat.] Mendosa forte lectio. nam illud constat non visitur in Pal. habetque obtinuit se. Grut.

4. Frustra putamus iterandum.] Hoc est, iteratum iri. alioqui frustra, positum erit, pro non. Casaub.

5. Parentibus affabilis.] Robertus Bon. parent. delectabilis. Idem.

6. Non ille in literis tardus.] Et Græcas literas didicisse, & valuisse etiam memoria, indicat Dio. Idem.

7. Sed sub parentibus.] Sic statim, Sed hæc puer. Idem.

8. Si quando obiectos feris damnatos vidit, flevit aut oculos avertit.] Sic & Vespasiano Suetonius cap. 15. f. Ceterum neque cujusquam eade unquam letatus est; justis suppliciis illacrimavit etiam & ingemuit. Quæ loca excutimus ad librum 1. Annal. Taciti c. 76. f. Grut.

9. Quod populo plusquam amabile fuit.] Pro valde amabile. sic Aurelio Victori: plusquam pius pro valde pius. Salmas.

10. Septennis puer.] Capitolinus de Gordiano puero: Bonitatis insignis: adeo ut semper in scholis si quis puerorum verberaretur, ille lachrymaret. Casaub.

11. Ob Judaicam religionem.] Quam postea edicto prohibuit pater Severus, & Christianam simul, ut in ejus vita dictum. Judaicæ autem appellatione & Chri-

nem gravius verberatum audisset, neque patrem suum neque patrem pueri¹ vel autores verberum diu respexit. Antiochenibus & Byzantiis interventu suo jura vetusta restituit: quibus iratus fuit Severus quod Nigrum juverant. Plautiani odium² crudelitatis causa concepit.³ Quæ à parentibus gratia sigillarium acceperat, ea vel clientibus vel magistris sponte donavit. Sed hæc puer. Egres-² sus verò pueritiam, seu patris monitis, seu calliditate ingenii, sive quod se Alexandro Magno Macedoni æquandum putabat, restrictior, gravior, vultu etiam truculentior factus est,⁴ prorsus⁵ ut eum quem puerum scirent, multi esse non crederent. Alexandrum Magnum ejusque gesta in ore semper habuit. Tiberium & Syllam in conventu plerumque laudavit.⁶ Patre superbior fuit:⁷ fratrem magna ejus humilitate despexit.⁸ Post patris mortem

Christianam intelligi, notum omnibus. Ipsum Antoninum lætè Christiano fuisse educatum scribit disertè Tertullianus ad Scapulam. *Idem.*

1. *Vel auctores verberum.*] Scribe, sicut auctores verberum. *οὐκ ἔστιν αὐτῶν οὐδὲν.* *Idem.*

2. *Crudelitatis causa.*] Quam in omnes exercuisse Plautianum affatim docet Dio. *Idem.*

3. *Quæ à parentibus gratia sigillarium acceperat.*] Viri docti, sigillarium. ut dicimus, dare nomine xeniorum. tamen & sigillarium ferri potest: quomodo apud Suetonium, *Quadragesima aureos in Saturnalia & Sigillaria se misisse ei.* *Idem.*

4. *Prorsus ut cum quem puerum scirent multi esse non crederent.*] Diu mihi suspecta visa est hæc lectio. Itaque legebam, *Prorsus ut eum quem puerum scirent, multi esse non crederent.* Hoc est, ut eundem esse non cognoscerent, quem puerum meminerant vidisse. Vel quem puerum sciverant, id est, quem puerum cognoverant. Sed Palatinus habet: *Ut eum quem puerum fecerant.* Ut enim solem cendere dicimur, cum solem condentem

se videmus, sic pueros facere dici possumus quos pueros factos vidimus. *Salm.*

Prorsus ut cum quem puerum scirent, multi esse non crederent.] Ita requirit cursus orationis, non scirent, quod in retrò vulgatis. & nostrum istud disertè existat in codice Regio Palatinoque. *Grut.*

5. *Ut eum quem puerum scirent.*] Id est, quem, qualis puer fuisset, scirent. scire pro cognoscere. sic alibi, *qui Remp. sciret*, id est, probè cognitam haberet. *Casaub.*

6. *Patre superbior fuit.*] Infrà, *patre duvo crudelior.* *Idem.*

Patre superbior fuit.] *Idem liber: patris superbior fuit.* Et sic optimos auctores loqui memini. Apulejus: *Nec sui molliorem provocaverat.* *Salmas.*

7. *Fratrem magna ejus humilitate despexit.*] Id est, cum frater magna humilitate adversus ipsum ueretur. *Casaub.*

Fratrem magna ejus humilitate despexit.] Id est, *Propter magnam ejus humilitatem.* Nec mirum si homo superbus fratrem humilem & civilem despiceret & præ se contemneret. *Salmas.*

8. *Post patris mortem in castra prætoria pergens.*]

tem in castra prætorja pergens, apud milites conquestus est, circumveniri se fratris insidiis: atque ita fratrem in Palatio fecit occidi. ejus corpus statim cremari præcepit. Dixit præterea in castris fratrem sibi venenum parasse, matrem eum irreverentem fuisse: egitque publicè iis gratias qui eum occiderunt. ¹ Addidit denique iis qui fideliores erga se fuerant, stipendium. ² Pars militum apud Albam, Getam occisum ægerrimè accepit, dicentibus cunctis, duobus se fidem promississe liberis Severi, duobus servare debere. clausisque portis diu imperator non admissus, nisi delinquentis animis, non solum querelis de Geta & criminationibus editis, sed ³ enormitate stipendii militibus (ut solet) placatis: atque inde Romam rediit. Tunc sub veste senatoria lorica habens, cum armatis militibus curiam ingressus est. Hos in medio inter subsellia duplici ordine collocavit, & sic verba fecit. Questus est de fratris insidiis involutè & inconditè, ad illius accusationem, sui vero excusationem: quod quidem nec senatus libenter accepit, quum ille dixisset, fratri se omnia permisisse, fratrem ab insidiis liberasse, & illum tamen sibi gravissimas insidias fecisse, nec vicem amoris reddidisse fraterno. ⁴ Post hoc relegatis deportatisque reditum in patriam restituit: inde ad prætorianos

pergens.] Omittit reditum è Britannia in Italiam, & Urbem. sed & historiam narrat perturbatè: nam Antoninus non ante eadem, verum ea admissa statim in castra prætorja perrexit. *Casaub.*

1. Addidit denique iis qui fideliores erga se stipendium.] Palat. *Addidit denique hos quos fidelioribus erga se stipendium.* Lege; *Addidit denique fidelioribus erga se stipendium,* omisis illis *hos quos.* quibus duabus vocibus quamvis corruptis couineri puto summam stipendii quod fidelibus erga se addidit Antoninus. quam tamen nunc non expedit: *Salmas.*

Addidit denique iis qui fideliores erga se fuerant stipendium.] An fuit? quo fideliores erga se forent stipendium. sed aliud quid forte latet. nam est tantum

in Pal. *his quos fidelioribus erga se stipendium.* Grut:

2. Pars militum apud Albam.] Præter castra quæ in Urbe, erant alia ad Albani montis radices. Capitulinus in Maximinis: *Quare timentes milites quorum affectus in Albano monte erant.* Horum castrorum meminit sapius Dio in Theodosii Excerptis. *Casaub.*

3. Enormitate stipendii militibus ut solet placatis.] Herodianus promissos scribit militibus viritum denarios bis milenos quingenos: diurnum etiam frumenti modum dimidio auctum ejus quod prius accipiebant. *Idem.*

4. Post hoc relegatis deportatisque reditum in patriam restituit.] Post hoc, id est, statim post habitam superiorem orationem,

fianos processit, & in castris mansit. Altera die Capitolium petiit: ¹ & ² eos quos occidere parabat, affabiliter est alloquutus, ³ innitensque Papiniano, ⁴ & Chiloni, ad Palatium rediit. Quum flentem matrem Getæ vidisset, ⁵ aliasque mulieres, post necem fratris, ⁶ mulieres occidere conatus est: ⁷ sed ob hoc retentus ⁸ ne augetur fratris occisi crudelitas. Lætum ad mortem coëgit, misso à se veneno: ⁹ ipse enim inter suosores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus est. Ipse mortem ejus sæpissimè fleuit. Multos qui cædis ejus conscii fuerant, interemit, ¹⁰ eumque & imaginem ejus honoravit. Post hoc ¹¹ fratrem patruelem Afrum, cui pridie partes de cœna miserat, jussit occidi.

nem, cum inibi esset, ut Curia egrederetur, & jam ad fores accessisset. impetu enim factum, non consilio. Idem.

1. Et eos quos occidere parabat, affabiliter est alloquutus.] Callidæ hujus & inopinatæ favitiæ exempla aliquammulta collegi in Diatribis meis ad Tacitum. interim adeatur Curtius lib. vi. c. 39. f. Suet. Domitiano c. II. p. Grut.

2. Eos quos occidere parabat affabiliter est alloquutus.] In Geta: Fuit ejus immanitatis Antoninus, ut iis præcipue blandiretur, quos ad necem destinabat. Casaub.

3. Innitensque Papiniano & Chiloni.] Vetus liber: Papiano. & ita semper. scribendum etiam Ciloni pro Chiloni. Salm.

Innitensque Papiniano & Ciloni.] Sic quoque Palatinus, non ut antea vulgati, Chiloni. Grut.

4. Et Chiloni.] Dio Cilonem nominat. Τὸν Κίλωνα τὸ τρυφία, τὸ βεργέτιον, τὸ ἐπὶ τῷ πειρῶς πεπολιωμένον. Casaub.

5. Aliasque mulieres, post necem fratris, mulieres occidere conatus est.] Ita distinguit: Quum flentem matrem Getæ vidisset, aliasque mulieres post necem fratris, mulieres occidere conatus est. Salmas.

6. Mulieres occidere conatus est.] Regius, multas occid. Casaub.

7. Sed ob hoc retentus ne augetur fratris occisi crudelitas.] Crudelitas dixit, pro invidia ex crudelitate. Sed quod ait

retentum à cæde mulierum, de nonnullis verum est, non de omnibus: nam & harum multæ occisæ: sed à matris cæde quam cogitaverat est retentus, ut narrat Spartianus in extrema vita Getæ. Idem.

8. Ne augetur fratris occisi crudelitas.] Juretus, credulitas. sed crudelitas non moveo. qui enim poterat notam occisi fratris effugere Caracalla, aut crimen illud à se amoliri, qui fratrem in sinu matris propria manu occiderat? Salmas.

9. Ipse enim inter suosores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus est.] Ita est; sua ferè exempla in consultores recidunt; sicuti pluribus ostendi ad Taciti l. vi. Annal. c. 10. m. Grut.

10. Eumque & imaginem ejus honoravit.] Ita legendum: Multos qui cædis ejus conscii fuerant interemit, & eum qui imaginem ejus honoravit. post hoc fratrem patruelem cui pridie partes de cœna miserat, jussit occidi. Vel etiam ita ut minimum aut nihil discadamus à veteri scriptura, Multos qui cædis ejus conscii fuerant, interemit. eum qui imaginem ejus honoravit, &c. Honorabantur autem imagines floribus injectis & coronis impositis. Salmas.

11. Fratrem patruelem Afrum.] Explicat ex Dione, Τὸν τε ἀνεψιὸν αὐτῆς, Σούρου τε ὁμώνυμον. Casaub.

occidi. Qui quum se præcipitasset percussorum timore, & ad uxorem crure fracto erepsisset, tamen per ludibrium à percussoribus deprehensus est, & occisus. Occidit etiam Pompeianum Marci nepotem ex filia natum & ex Pompeiano cui nupta fuerat Lucilla post mortem Veri imperatoris: quem & consulem bis fecerat, & omnibus bellis præposuerat, quæ gravissima tunc fuerunt: & ita quidem ut videretur à latronibus interemptus. Deinde in conspectu ejus Papinianus securi percussus est, & à militibus occisus: quo facto percussori dixit, *Gladio te exequi oportuit meum jussu.* Occisus est etiam ejus jussu Petronius ante templum divi Pii, tractaque sunt eorum per plateam cadavera, sine aliqua humanitatis reverentia. Filium autem Papiniani, qui ante triduum quæstor opulentum munus ediderat, interemit. ⁶ Iisdem diebus occisi sunt innumeri, qui fratris ejus partibus faverant. Occisi etiam liberti qui Getæ administraverant. Cædes deinde in omnibus locis & in balneis factæ. Occisique nonnulli etiam cœnantes, inter quos etiam ⁷ Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam extant. ⁸ In summum discrimen etiam Chilo iterum præfectus & consul venit, ob hoc quod concordiam inter fratres

1. *Ad uxorem fracto crure erepsisset.]* Erepsisset, Palatinus. Salmf.

2. *Per ludibrium à percussoribus deprehensus est & occisus.]* Distingue, per ludibrium, à percussoribus deprehensus, est occisus. Casaub.

3. *Et ita quidem ut videretur à latronibus interemptus.]* Lampridius in Commodo: *Occisus est eo tempore etiam Claudius quasi à latronibus.* Loquitur Lampridius de Claudio Pompeiano patre Pompeiani, cujus hic cædes narratur. Sed erroris manifestissimi arguit Lampridium, omni exceptione major testis Dio, cui visus post necem Commodi Pompeianus ille quem Lampridius à Commodo scribit occisum. Idem.

4. *Quo facto, percussori dixit, Gladio te exequi oportuit meum jussu.]* Dio,

Τῷ ἢ Παπινιανὸν φονδύσαντι ἐπέλεμευσεν, ὅτι ἀξίον αὐτὸν, καὶ ἔξιφθ' διεχρήσατο. Idem.

5. *Occisus est etiam ejus jussu Petronius.]* Idem: Patrons. Salmf.

6. *Iisdem diebus occisi sunt innumeri, qui fratris ejus partibus faverant.]* Non sine stupore lego apud Dionem, ex amicis, fautoribus aut ministris Getæ cæsa tum fuisse, nullo sexus discrimine, quæ in Palatio, quæ in Urbe, millia hominum viginti. Casaub.

7. *Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam extant.]* In Geta: *Sereni Sammonici libros familiarissimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit.* Vide etiam Lampridium in Alexandro. Idem.

8. *In summum discrimen etiam Chilo.]* Lege Cilo, ut supra. Salmf.

fratres suaferat. ¹ Et quum idem Chilo sublata veste senatoria, ² nudis pedibus ab urbanicianis raptus esset, Antoninus seditionem compressit. Multas præterea postea cædes in urbe fecit, passim raptis à militibus nonnullis hominibus & occisis, quasi seditionem vindicans. ³ Helvium Pertinacem suffectum eos. ob hoc solùm quòd filius esset imperatoris, occidit. Neque cessavit unquam sub diversis occasionibus eos interficere qui fratris amici fuissent. Sæpe in senatum, sæpe in populum superbè inVectus est, aut edictis propositis aut orationibus editis, Syllam se etiam ostendens futurum. His gestis Galliam petiit: atque ut ⁵ primùm in eam venit; Narbonensem proconsulem occidit. Cunctis deinde turbatis ⁴ qui in Gallia res regebant, odium tyrannicum meruit, ⁵ quamvis aliquando fingeret se benignum, quum esset natura truculentus. Et quum multa contra homines & contra jura civitatum fecisset, ⁶ morbo implicitus graviter laboravit. Circa eos qui eum curabant, crudelissimus fuit. Deinde ad Orientem profectiorem parans, omisso itinere in Dacia resedit. Circa Rhetiam non paucos Barbaros interemit, militesque suos quasi Syllæ milites & cohortatus est & donavit. Deorum sanè se nominibus appellari vetuit, quod Commodus fecerat, quum illi eum, quòd leonem aliasque feras occidisset,

1. *Et quum idem Chilo sublata veste senatoria, &c.*] Dissentit in hac narratione Spartianus à Dione. Spartiano hæc mens est; cum raperetur à militibus Chilo, sublata illi vestem senatoriam & patricios calceos. at Dio illo loci deprehensum à militibus ubi nec vestem senatoriam nec calceos habere poterat, nempè in balneis. *Idem.*

2. *Nudis pedibus ab urbanicianis raptus esset.*] De soleato dixit, *nudis pedibus.* nam Dio ait, *βλῶντας ὑποδαμασίων.* & rationem adjicit, quia erat in balneis. *Casaub.*

3. *Helvium Pertinacem suffectum Consulem, ob hoc solùm, quòd filius esset Imperatoris, occidit.*] Causa tamen non le-

vis, sed quantivis ponderis, ut probavimus ad illud Taciti: *Plurimum terroris intulit cædes Calpurnii Galcriani, &c.* lib. IV. Hist. cap. II. *Grut.*

4. *Qui in Galliaves regebant.*] Scribe, *gerebant.* *Casaub.*

Qui in Galliâ res gerebant.] Est à Palatino nostro. antea legebatur, *regebant.* *Grut.*

5. *Quamvis aliquando fingeret se benignum.*] Bene & eleganter in Pal. *Quamvis aliquando fingeret & benignum.* *Salmasius.*

6. *Morbo implicitus.*] Rectè: & implicari morbo, & implicari in morbum sæpe apud Livium, & Cornelium Nepotem atque alios. *Casaub.*

diffet, Herculem dicerent. ¹ Et quum Germanos subegisset, ² *Germanicum* se appellavit: vel joco vel serio, ut erat stultus & demens, ³ afferens si Lucanos vicisset; *Lucanicum* se appellandum. ⁴ Damnati sunt eo tempore qui urinam in eo loco fecerunt in quo statuæ aut imagines erant principis: & qui coronas imaginibus ejus detraxerant ut alias ponerent. ⁵ Damnati sunt & qui remedia quartanis tertianisque

1. *Et quum Germanos subegisset, Germanicum se appellavit.*] Palatinus & excerpta Spartiani: *Germanum se appellavit*. Sic supra: *Germani exercitus pro Germanici, & Germanum bellum*. Salmas.

2. *Germanicum se appellavit.*] Vel potius cognomen vivo patre delatum usurpavit: aut nova de Germanis parva victoria, iterum meruit. ita exponendum: quia statim sequitur, *Germanici nomen patre vivo fuerat consecutus*. Sed videtur cum in Dacia res gereret, aliquam de Germanis victoriam reportasse: cujus gratiâ denuo GERMANICUS sit salutatus. geminabant enim hujusmodi cognomina, ut & appellationem IMPERATORIS. Erat verò res ridicula, Germanicum dici velle eum qui fratrem suum occidisset. debuit enim homo sceleratus cogitare, multos sic cognomen interpretaturos, quasi de sublato fratre germano gloriaretur, non de victis Germaniæ populis. Casaub.

3. *Afferens, si Lucanos vicisset, Lucanicum se appellandum.*] Cum conarentur amici Antonini, illi persuadere, ut à cognomine GERMANICI abstineret, propter eam rationem, quam modo diximus, & τὸ ἀμφίβολον duarum vocum *Germanus* ac *germanus*: ille contra pertendere, ac dicere, nullum adeò βλάσφημον aut ridiculum populi nomen posse inveniri, ut cognomen ab eo ductum velit refugere, si eum populum vicisset. deinde afferbat exempla, eujusmodi hoc est: ajebat enim si victi à se essent Lucani, cognomen LUCANIORUM non aspernaturum. quid in sit ridiculi in hoc cognomine obscurum

non est: nam inter edulia, genus quoddam fuit intestini farti, quod *lucanicum* vocabant. idè Romani, homines ventri atque abdomini natos, Lucanicos soliti vocitare, ut auctor est Ammianus Marcellinus libro XXVIII. *Idem*.

4. *Damnati sunt eo tempore.*] Videlicet legibus majestatis. Similium calumniarum exempla apud Tacitum & Suetonium. *Idem*.

Damnati sunt eo tempore, qui urinam in eo loco fecerunt, in quo statuæ aut imagines erant Principis.] Exemplo nimirum Tiberiano, de quo Tranquillus cap. 58. quâ de re non pauca bonorum auctorum loca accumulavimus, ad librum 7. Annal. Taciti cap. 72. *Grut.*

5. *Damnati sunt & qui remedia quartanis tertianisque collo anaexa gestarent.*] Plena sunt monumenta Græcorum & Latinorum hujusmodi remediis. Græci *τετραπύλα* & *τετράμετρα*, interdum & *ἐξορτήματα* nominant. ferè autem cum magicorum verborum susurro ista amuleta adhibebantur: quam vanitatem omnium seculorum sapientes damnarunt. Mirum verò adeò severe in eos qui talia remedia gestarent, ab eò principe, omnium, nisi fallor, primo, fuisse animadversum: quem curiosis artibus fuisse deditissimum, testibus Dione & Herodiano constat nobis. ita nempe videas libidinosissimum quemque principum legem Juliam de adulteriis plurimum saepe urfisse. Vide & Ammianum libro XXI. in rebus Valentiniâni & Valentis. & lib. XIX. *Casubonus*.

Damnati sunt & qui remedia quartanis.] *Damnatis & qui remedia quarta-*
nis

que collo annexa gestarent. Per Thracias cum præfecto prætorii iter fecit, inde quum in Asiam trajiceret, naufragii periculum adiit, antenna fracta, ita ut in scapham cum protectoribus descenderet. Unde in triremem à præfecto classis receptus, evasit. Exceptit apros frequenter, contra leonem etiam stetit: quo etiam missis ad amicos literis gloriatus est, seque ad Herculis virtutem accessisse jactavit. Post hoc ad bellum Armeniacum Parthicumque 6 conversus, ducem bellicum qui suis compètebat moribus fecit. Inde Alexandriam petiit: in gymnasium populum convocavit, eumque objurgavit: legi etiam validos ad militiam præcepit. 3 Eos autem quos legerat, occidit exemplo Ptolemæi Evergetis, qui octavus hoc nomine appellatus est. Dato præterea signo militibus ut hospites suos occiderent, magnam cædem Alexandriæ fecit. Dehinc 4 per Cadusios fines & Babylonios ingressus, tumultuariè 5 cum Parthorum satrapis manum contulit, feris etiam bestiis in hostes immisissis. Datis ad senatum, quasi post victoriam literis, Parthicus appellatus est: nam Germanici nomen patre vivo fuerat consequutus. Deinde quum iterum vellet Parthis bellum inferre, 6 atque 7 hybernaret

nis tertianisque collo annexa gestarent: Palatinus. Salmast.

1. *Cum protectoribus.] Mox inter protectores suos. τὰς πρὸς τὸν βασιλέα φύλακας: quos alia ætas aliter vocavit. frequens vox Ammiano. Casaub.*

2. *Eumque objurgavit.] Offensus eorum jocos & diceriis. Fusc narrant tristissimum urbis illius casum & Dio & Herodianus. Idem.*

3. *Eos autem quos legerat, occidit, exemplo Ptolemæi Evergetis, &c.] Ptolemæus hic usitatore cognomine Physcon est appellatus: cujus appellationis causam explicat Justinus lib. xxxviii. sed & Evergetes alter homo maleficentissimus est dictus, ut observat Strabo libro ultimo. prudenter verò Spartianus ut eum nobis certius designaret adjicit,*

qui octavus hoc nomine appellatus est: nam in laterculo Ptolemæorum Ægypti, multi Physconem octavo loco recensent. de hujus tyranni immanitate multa passim veteres: historiam verò quæ hinc tangitur, pluribus explicat Valerius Maximus libro ix. capite ii. Idem.

4. *Per Cadusios & Babylonios ingressus.] Auscultare libuit Palatino. nam vocem adhuc aliam immiserant librarii, per Cadusios fines &c. non necessario. quippe subauditur. Grut.*

5. *Cum Parthorum Satrapis manum contulit.] Ipsum regem Artabanum fraude insignita prope cepit vivum. Casaubonus.*

6. *Atque hybernare Edessa.] Lege: Atque hybernaret Edessa. Salmast.*

7. *Hybernare Edessa.] In Osroena, quam*

naret Edeffæ, ¹ atque inde Carras Luni dei gratia venisset, die natalis sui, ² VIII. Idus Aprilis ³ ipsis Megalensibus quum ad requisita naturæ discessisset, insidiis à Macrino præfecto prætorii positis, qui post eum invasit imperium, interemptus est. Conscii cædis fuerunt Nemelianus & frater ejus ⁴ Apollinaris Retianusque ⁵ qui præfectus ⁶ legionis secundæ Parthicæ militabat, & qui equitibus extraordinariis præerat, non ignorantibus Martio Agrippa qui classi præerat, & præterea plerisque officialium ⁷ impulsu Martialis. Occisus est autem in medio itinere inter Carras & Edeffam quum levandæ vesicæ gratia ex equo descendisset, atque inter protectores suos, conjuratos cædis, ageret. ⁸ Denique quum illum in equum strator

ejus

quam paulò antè in provinciæ formam redegerat, amico rege Abgaro non victo, sed victo perfidissimè. *Casaubonus.*

1. *Atque inde Carras Luni dei gratia venisset.*] Vide Herodianum. paulò aliter Dio; qui occisum scribit, cum Edeffa profectus Carras peteret. *Idem.*

2. *VIII. Idus Aprilis.*] Dio ait, octavo die Aprilis: hoc est, sexto Idus. *Idem.*

3. *Ipsis Megalensibus.*] Diem nullum certum designat hæc nota. Megalensia enim ploriorum dierum erant. in veteri Kalendario continui dies septem ludis attribuantur, quorum primus est, pridie Nonas. *Idem.*

4. *Apollinaris Retianusque.*] *Reicianusque*, Pal. at vet. ed. *Reanusque*. Salmasius.

5. *Qui præfectus legionis secundæ Parthicæ militabat.*] Nota, qui præfectus militabat. Sic centurionem militare veteri & optimo Juvenalis interpreti, ad illud poëta:

Sed caput intactum buxo, navesque pilosus.

Idem.

6. *Legionis secundæ Parthicæ.*] Hanc Severus instituerat, cum aliis duabus Parthicis, prima & tertia. *Casaub.*

7. *Impulsu Martialis.*] Centurionis: de quo multa Dio & Herodianus. *Idem.*

8. *Denique cum illum in equum strator ejus levaret.*] *Stratores*, ut notum est, qui Græcis ἀναβολαῖς & σπασαί. cum enim non haberent illa ferrea instrumenta & scansoria ex utraque sellæ partē dependentia quibus hodie innitentes in equum levamur; homines ad hanc rem veteribus fuere qui equum inscenduros manu erigerent, & levarent. atque hi ἀναβολαῖς dicti Græcis, quod dominos suos equis imponerent, Latinis *stratores* ab sternendis equis. non hodie tamen atque heri illa scansoria inscendendis equis facta, & pedibus sustinendis reperta sunt, sed veteribus etiam videntur fuisse cognita, non tamen vetustissimis. D. Hieronymi temporibus in usu fuerunt, qui *stapedes* vocat, quod in his pedes starent. Suidas: ἀναβολαῖς καὶ ἡ ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων λεγόμενη σκιάλα. Manifesto indicat Romanos scalam vocasse illud instrumentum cui pedem imponebant ad inscendendum equum. tabellas illas vel scaldas ferreas scandendis equis, *astabas* etiam dixerunt. Isidori Glossæ: *Astaba, tabella in qua pedes requiescunt.* Sine dubio scaldas illas intellexit. *Salmas.*

I. Atque

ejus levaret, pugione latus ejus confodit: conclamatumque ab omnibus est id Martialem fecisse. Et quoniam dei Luni fecimus mentionem, sciendum doctissimis quibusque id memoriæ traditum, ¹ atque ita nunc quoque à Carrenis præcipuè haberi, ² ut qui Lunam fœmineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam, is addiētus mulieribus semper inserviat: at verò qui marem deum esse crediderit, is dominetur uxori, neque ullas muliebres patiatur insidias. Unde quamvis Græci vel Ægyptii ³ eo genere quo fœminam hominem, etiam Lunam deam dicant, mysticè tamen deum dicunt. Scio de Papiniani nece multos ⁴ ita in literas retulisse ⁵ ut cædis non sciverint causam, aliis alia referentibus: ⁶ sed ego malui veritatem opinionum edere

1. *Atque ita tunc quoque.] Nunc. Ca-
saubonus.*

2. *Ut qui Lunam fœmineo nomine ac
sexu putaverit nuncupandam.] Omissis
frivolis, putamus nos cur hoc numen
alii pro deo, alii pro dea habuerint, ejus-
que nomen quidam masculino, quidam
fœminino genere extulerint, causam
ejus varietatis esse, quòd Lunæ nomina
& virilis & fœminici generis in linguis
Orientis habeantur. Strabo verò homo
Cappadox masculum hunc deum aliter
Græcè extulit: non enim dicit CE-
AHNON, verùm MHNA: com-
memorans libro duodecimo varia lo-
ca, ubi essent MENTIS hujus templa.
sciebat Strabo vocem quam vertebat
utrumque significare; & *σελιβω* &
μλωα. Eandem generis varietatem ob-
servabamus & in Cœlesti Carthagi-
nensium aliorumque Astorum. Cœles-
tis autem eadem cum Luna dea: cūsi
alii Venerem sunt interpretati. Idem.*

*Ut qui Lunam fœmineo nomine ac
sexu putaverit nuncupandam.] Carreni
Lunam marem non fœminam esse cen-
sebant, & fœmineo genere minime
enuntiandam, sed masculino. Lunum
Deum igitur, non Lunam Deam cole-
bant & dicebant. Nomen non habent
Græci quo Lunum appellant. Salmof.*

3. *Eo genere quo fœminam hominem,
etiam Lunam Deam dicant.] Scribendum:
Unde quamvis Græci vel Ægyptii eo genere
quo fœminam hominem, Lunam Deum di-
cant, mystice tamen Deum ducunt. Dicit,
Græcos, etsi eo genere quo fœminam
hominem, etiam Lunam quoque Deum
dicant, nempe fœminino, mystice tam-
en Deum intelligere. Nam Græcis
fœmina *ἄρρω* dicitur, & Luna
Ἥρα. sed fœminino utrumque genere,
licet enunciatione masculina. Idem.*

4. *Ut necis non sciverint causam.] Pa-
lat. & vet. ed. adsciverint. forte legen-
dum, adseruerint. Sensus est, multos de
cæde Papiniani scriptores retulisse in
litteras, neminem tamen causam cædis
adseruisse, cum nimis incerta jactata
fuerit inter authores, aliis alias refe-
rentibus. Posset etiam legi: ut necis non
adscipsirint causam. Idem.*

*Ut cædis non sciverint causam.]
Stat pro vulgaris olium Palat. habetque,
non adsciverint. Grut.*

5. *Sed ego malui veritatem opinionum
edere, &c.] Legendum erat vel contra
omnes scriptos, varietatem. sed detur
sane ea reverentia antiquitati, ut nihil
ejus temerè damnemus; contenti ei-
dem movisse controversiam. Idem.*

6. *Ego malui veritatem opinionum de-
re.]*

edere quàm de tanti viri cæde reticere. Papinianum amicissimum fuisse imperatori Severo, &, ut aliqui loquuntur, affinem etiam per secundam uxorem, memoriæ traditur: & huic præcipuè utrumque filium à Severo commendatum, eumque cum Severo professum sub Scævola, & Severo in advocacione fisci successisse, atque ad hoc concordiam fratrum Antoninorum fovisse: egisse quinetiam ne occideretur, quum jam de insidiis ejus Bassianus quereretur: atque ideò unà cum iis qui fautores fuerant Getæ à militibus, non solum permittente, verum etiam suadente Antonino, occisum. Multi dicunt Bassianum occiso fratre illi mandasse, ut & in senatu per se & apud populum facinus dilueret: illum autem respondisse, *Non tam facile parricidium excusari posse quàm fieri.* Est etiam hæc fabella, quòd dictare noluerit orationem qua invehendum erat in fratrem, ut causa ejus melior fieret qui occiderat: illum aut negantem respondisse, *Aliud est parricidium, accusare innocentem occisum.* Sed hoc omnino non convenit: nam neque præfectus poterat dictare orationem. & constat eum quasi fautorem Getæ occisum. Et fertur quidem, Papinianum, quum rap-

ptus

ve.] Auctor scripserat *varietatem*, sine dubio. *Casaub.*

1. *Eumque cum Severo professum, sub Scævola & Severo in advocacione fisci successisse.*] Distingue cum antiquioribus editis, *professum sub Scævola: & Severo in advocacione fisci successisse.* Severum juvenem fisci advocatum fuisse, docet Spartianus in Getæ, nec prætermittit Victor. *Idem.*

2. *Atque ad hoc concordiam fratrum Antoninorum fovisse.*] Lege: *Atque ob hoc concordia fratrum Antoninorum fovisse.* Sic enim locutus in vita Getæ. *Salmas.*

3. *Ut & in senatu per se & apud populum facinus dilueret.*] Scribe: *Ut & in senatu pro se & apud populum facinus dilueret.* *Idem.*

4. *Aliud est parricidium accusare innocentem occisum.*] Scribe: *Illum autem negantem respondisse, esse parricidium aliud accusare innocentem occisum.* Vel, *Aliud esse parricidium.* Vel, *Illud esse parricidium aliud, accusare innocentem occisum.* *Idem.*

5. *Nam neque præfectus poterat dictare orationem.*] Verum est non solitos imperatores præfectorum pratorii ingenio formare aut epistolas aut orationes: nam vel quaestores ipsorum & qui scrinia curabant, eas componebant, vel qui erant ab epistolis, vel interdum dicendi magistri. sæpe etiam ipsi suo ingenio scribebant: ut de Alexandro scribit Lampridius. Hæc ita vulgò: sed cur non poterit extra ordinem mandari Papiniano ut orationem hanc dictaret, nullam causam affert Spartianus. *Casaub.*

I. Vixit

ptus à militibus ad Palatium traheretur occidendus; prædivinasse, dicentem, Stultissimum fore qui in suum subrogaretur locum, nisi appetitam crudeliter præfecturam vindicaret. Quod factum est: nam Macrinus Antoninum occidit, ut supra exposuimus: qui cum filio factus in castris imperator, filium suum qui DIADUMENUS vocabatur, ANTONINUM vocavit, idcirco quòd à prætorianis multum Antoninus desideratus est. ¹ Vixit autem Bassianus annis XLIII. Imperavit annis VI. Publico funere elatus est. Filium reliquit qui postea & ipse M. ANTONINVS HELIOGABALUS est dictus: ita enim nomen Antoninorum inoleverat ut velli ex animis hominum non posset: quòd omnium pectora velut Augusti nomen obsederat. ² Fuit malè moratus, & patre duro crudelior. Avidus cibi, vini etiam appetens, suis odiosus, & præter milites prætorianos omnibus castris exosus: prorsus nihil inter fratres simile. Opera Romæ reliquit, ³ thermas nominis sui

1. *Vixit autem Bassianus annis XLIII.]* Dio Cassius ait annos novem & viginti. & consentit alter Victor: *Vixit annis ferme triginta.* Ut merito videatur vel hallucinatus hic Spartianus; vel ejus scriptura à librariis esse depravata. Sciant studiosi, diversas veterum sententias super Bassiani matre extitisse: alios enim ex priore Severi uxore Martia natum illum existimasse, atque ita in literas retulisse: alios Juliæ, quæ posterior uxor, non privignum, sed verè filium credidisse: hoc Dio Cassius atque Herodianus sentiunt; illud prius probatum Spartiano, Aurelio Victori, & Eutropio. Ex hac autem varietate sententiarum super matre, & hæc de annis vitæ tanta diversitas manavit. Qui Juliæ filium credebant, iidem vitæ tempora contrahebant; quod faciunt Dio, & qui cum illo consentiunt: qui prioris conjugis, vitam Bassiani necessario producebant. Viderimus utra sententia sit verior: illud nunc dico, his qui annos XLIII. assignant, rationem consistere

probè. nam totidem ferme annos invenias à morte prioris Severi uxoris, ad Caracalli necem. Scribit enim Dio, Faustinae Marci cum Severus Juliam in uxorem duceret, thalamum illi in palatina æde Veneris adornasse. ab excessu autem Faustinae ad Bassiani necem sunt anni circiter quadraginta. Adjice nunc illud tempus quod amissa uxore impendit Severus in genituris sponsarum requirendis, sicut scribit Spartianus. Adjice etiam Bassiani ætatem, qua ille tum fuit, cum mater moreretur: non enim dicitur obiisse ex partu. Hæc rationes sunt eorum qui annos Bassiano tribuunt XLIII. Basis verò cui ininitur hæc demonstratio est illa: Bassianum non Julia, sed Martia genitum. *Idem.*

2. *Fuit malè moratus, & patre duro crudelior.]* Palatinus, ex patre duro, &c. cui & sua gratia. *Grut.*

3. *Thermas nominis sui.]* Antoninianas. de quibus in Alexandro Laertidius. *Cassaub.*

fui eximias : ¹ quarum cellam solearem architecti ² negant posse ulla imitatione qua facta est, fieri. ³ Nam & ⁴ ex ære vel cupro ⁵ cancelli superpositi esse dicuntur, quibus cameratio tota concreta est : & tantum est spatium ⁶ ut id ipsum fieri negent potuisse docti mechanici. Reliquit & porticum patris nomine, quæ ⁷ gesta illius contineret, & triumphos & bella. Ipse CARACALLI nomen accepit ⁸ à vestimento quod populo dederat demisso usque ad talos : (quod antè non fuerat) ⁹ unde hodieque *Antoniniane* dicuntur

1. *Quarum cellam solearem.*] Scribe, *quarum cellam foliarem.* nam à *folium*, *foliarius* : ut à *dolium*, *doliarius*. *Salmas.*

2. *Negant posse ulla imitatione qua facta est fieri.*] *Quà, ἢ ἐπιθήκη.* pro, qua arte aut ratione. *Casaub.*

3. *Nam & ex ære vel cupro.*] *Cyprum* vel *cuprum*, utroque modo dixerunt. unde *acus cyprea*, *acus ex cypro*. *Salmas.*

Nam vel ex ære vel cupro cancelli, &c.] Sic etiam *Palat. Grut.*

4. *Ex ære vel cupro.*] Id est, ex ære *Cyprio*, vel ex alio ære. *Casaub.*

5. *Cancelli superpositi esse dicuntur.*] *Regius* & *Puteani* scribunt, *superpositi*. *probo*. nisi *malis*, *subterpositi*. nam *cror* ex affinitate illarum vocum. *Idem.*

Cancelli superpositi esse dicuntur quibus cameratio tota concreta est.] *Lege* : *subterpositi*. Non hoc novum illo tempore aut mirum visum est in illius cellæ foliaris fabrica, quod tota ejus cameratio subterpositis cancellis esset imposta, sed tantum erat spatium ut vix fieri potuisset videretur. *Cancellorum* autem ejusmodi areorum aut ferreorum quibus apsidæ & concamerationes confirmarentur, meminit non uno loco *Anastafius Bibliothecarius* in *vita Pontificum*. *Salmas.*

6. *Ut id ipsum fieri, &c.*] Hoc est, negant se videre qua ratione id fieri poterit. *Casaub.*

Ut id ipsum fieri negent potuisse docti mechanici.] *Palat.* *Ut id ipsum fieri potuisse negent docti mechanici.* *Docti mechanici*, sunt *mechanici*. *Salmas.*

7. *Gesta illius contineret.*] *Picta* in parietibus. *Casaub.*

8. *A vestimento quod populo dederat.*] *Erat* igitur hæc vestis urbanæ multitudini communis cum militibus. nam *justos* milites ea uti scribit *Dio* : qui *panulæ* similem fuisse verbo indicat, cum *μικροδύλου* nominat. *Alibi* docemus pleraque omnes veterum vestes textura solum confici solitas sine opera futoris ulla, & ut loquuntur *Euangelistæ*, *ὕφαντες δὲ ὄλκ.* at *panulæ* istæ diversi generis fuerunt : conficiebantur enim more hodiernarum vestium à pluribus pannis scissis primò, deinde confutis. *Idem.*

9. *Vnde hodieque Antoniniane dicuntur Caracallæ hujusmodi.*] *Aurelius Victor* : *Antonianus incognita munerum specie urbem Romanam alliciens, quòd indumenta in talos dimissa largiretur, Caracalla dictus : cum pari modo vestis Antoniniane nomen è suo daret.* Sic scribendus hic locus. *Idem.*

Vnde hodieque Antoniniane dicuntur Caracallæ.] *Volunt* harum vestium & genus & nomen invenisse *Antoninum*. quod non puto. nam ex *Gallia* genus id vestis in *Romanum* solum invexit, casque primus talares fecit ad populi *Romani* usum qui non nisi longis vestibus utebatur, cum in *Gallia* tales non essent. *Idque* confirmat *Victor*. *Cum Gallia vestem plurimam decessisset, talaresque caracallas fecisset, coegissetque plebem ad se salutandum indutam talibus introire, de nomine hujus vestis Caracalla dictus*

tur caracallæ hujusmodi, ¹ in usu maximè Romanæ plebis frequentatæ. Idem viam novam munivit, quæ est ² sub ejus thermis, Antoninianis scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facilè quicquam invenias. Sacra Ifidis Romam deportavit, & templa ubique magnifica eidem deæ fecit. Sacra etiam majore reverentia celebravit quàm antè celebrabantur. ³ In quo quidem mihi mirum videtur, quem ad modum sacra Ifidis primùm per hunc Romam venisse dicantur, quum Antoninus Commodus ita ea celebraverit ⁴ ut & Anubin portaret, * & pausas ederet:
 ¹ nisi

dictus est. Neutrum igitur excogitavit Antoninus, nec nomen nec vestem. sed talares instituit, quæ antea talares non fuerant. *Caracallæ ejusmodi*, id est talares vel ad talos demissæ, quas instituerat Caracalla, eæque Antoninianæ proprie dicebantur, quod novum earum modum excogitasset Antoninus demittendo usque ad talos, quod antea non fuerat. *Caracalla* postea clericis sunt assignatæ. *Καπεγιδαίου* Glossæ exponunt *cucullam*. Caracalla non erat proprie cuculla, sed palliolum cucullatum. nunquam enim Caracalla sine cuculla. Caracallæ ante Antoninum nullæ talares. post Antoninum Caracallæ ejusmodi ad talos demissæ plebi tantum Romanæ usurpatæ, non jam sub Caracallarum nomine, sed Antoniniarum. at Caracallæ de quibus Beatus Hieronymus, erant palliola cum cucullis, qualia monachi & ἀσκηταὶ gerebant. *Salmas.*

1. *In usu maximè Romanæ plebis frequentatæ.*] Scribend. *In usu maximo Romanæ plebi frequentatæ.* Casaub.

2. *Sub ejus thermis, Antoninianis scilicet.*] Dele voces duas posteriores: sunt enim è glossa certissime. *Idem.*

3. *In quo mihi mirum videtur quemadmodum sacra Ifidis primùm, &c.*] Cum bona fide recitasset Spartianus, quod apud Marium Maximum legerat, de sacris Ifidis Romam per Bassianum illatis: venit illi in mentem ejus quod in vita Commodi super iisdem sacris legerat. Non extant hodie neque Marii Ma-

ximi, neque Spartiani scripta de Commodò: sed in ea quæ superest ejus principis vita, cujus auctor Lampridius, leguntur hæc verba: *Sacra Ifidis coluit, ut & caput vaderet, & Anubin portaret.* Refellit hæc quod modò dicebatur de Caracallo, *Sacra Ifidis Romam deportavit.* Fatendum ergo aut Marium Maximum, esse hallucinatum: aut Spartianum, cum ex illo superiora verba describeret, mendoso usum codice: ubi perperam scripisset librarius, *Sacra Ifidis Romam deportavit*: pro, *Sacra Ifidis Romæ portavit.* Qua lectione admissa nullus superest scrupulus. Neque assentimur amplissimo viro Petro Fabro, quæ in tertio Semestrium de toto hoc loco aliter pronuntiat. Sed manifestò refellunt ejus sententiam Aurelii Victoris verba ista: *Ægypti sacra per eum deportata Romam.* *Idem.*

4. *Ut & Anubin portaret, & pausa sederet.*] De ritu portandi Anubin satis ad Commodum. Pro *pausa sederet*, placet viris eruditis scribi, *pausas ederet.* Hoc vult auctor: Bassianum etsi imperatorem, omnia tamen egisse quoties Anubin portaret, quasi unum ex Ifiacis. Erat moris cum simulacra deorum portarent, certis locis interjungere. Videntur Ifiaci cum portandi simulacrum pausam facerent, deæ hymnos cecinisse, aut nescio quid aliud egisse. *Idem.*

Ut & Anubin portaret, & pausa sederet.] Nemini dubium esse potest quin sit legendum: *pausas ederet*, sic supra in

¹ nisi fortè iste addidit celebritati, non eam primus invexit. Corpus ejus Antoninorum sepulchro illatum est, ut ea se-
 10 des reliquias ejus acciperet quæ nomen addiderat. Interest scire quemadmodum novercam suam Juliam uxorem duxisse dicatur. Quæ quum esset pulcherrima, ² & quasi per negligentiam se maxima corporis parte nudasset, dixissetque Antoninus, *Vellem, si liceret*: ³ respondisse fertur, *Si libet, licet. An nescis te imperatorem esse, & leges dare, non accipere?* Quo audito, furor inconditus ad effectum criminis roboratus est: nuptiasque eas celebravit ⁴ quas si sciret se leges dare, verè solus prohibere debuisset. Matrem enim (⁵ non alio dicenda erat nomine) duxit uxorem, ad parricidium junxit incestum: siquidem eam matrimonio sociavit cujus filium nuper occiderat. Non ab re est etiam diasyrcticum quiddam in eum dictum addere. ⁶ Nam quum

¹ Ger-

eadem re, *pausas explere* dixit: hinc *pausarii* dicebantur qui *pausas* illas explerent in sacris Isis, & Anubim portarent. vetus inscriptio:

PRO. SALUTE. DOMYS. AVGVSTAE
 CORPORA. PAVSARIORVM. ET
 ARGENTARIORVM. ISIDI
 ET. OSIRI. MANSIONEM
 AEDIFICAVIMVS.

ne vero quis putet *pausarios* artifices, aut opifices fuisse quosdam, propter argentariorum nomen cum quibus junguntur in illa inscriptione. nam sic & dendrophori in aliis quamplurimis inscriptionibus cum tignariis, & fabris &c. ponuntur. *Dendrophori* enim nomen religionis vel superstitionis. *Salmasius*.

* *Et pausas ederet.*] Ita rursus scribere libuit, suggerente Palatino, quamvis ipse unità dictione, *pausafederet*. *Grut.*

1. *Nisi si fortè iste addidit celebritati, non eam primus invexit.*] Representavi quod erat in Pal. & non discedit à lectione olim vulgatorum, quàm additione syllabæ *si*. *Idem.*

2. *Et quasi per negligentiam se maxima*

corporis parte nudasset.] Victor: *Cùm illa factiosior, aspectui adolescentis, presentia quasi ignara, semet dedisset, intecto corpore.* *Casaub.*

3. *Respondisse dicitur, si libet licet.*] Vide Aurelium Victorem Scotthi. *Salmasius.*

4. *Quas si sciret se leges dare, verè solus prohibere debuisset.*] Mutanda distinctio, sic: *Quas si sciret se leges dare verè, solus prohibere debuisset.* nam τὸ *verè* jungendum cum verbo *sciret*. ita erit optima sententia. *Casaub.*

5. *Non alio dicenda erat nomine.*] Hoc ideo adjicit, quia re vera non mater, sed noverca fuit. *Idem.*

6. *Nam quum Germanici & Parthici & Arabici & Alamannici.*] Manifesto heic Alamannos à Germanis diversos facit. nam Antoninus Germanicus & Alamannicus dictus, non *συνωνύμος*, vel ex eadem gente, utpote qui patre adhuc vivente Germanicus vocaretur. at post mortem patris devictis Alamannis Alamannici nomen assumpsit quod antea non habuerat. Germaniæ igitur populus, Alamanni, & vetustior, quam quidam putant, qui postea toti Germaniæ

Germanici & Parthici & Arabici & Alemannici nomen ascriberet (nam Alemannorum gentem devicerat) Helvius Pertinax filius Pertinacis dicitur joco dixisse, *Adde si placet etiam GETICUS MAXIMUS*, quod Getam occiderat patrem, & Gotti *Getæ* dicerentur: quos ille dum ad Orientem transit, tumultuariis præliis devicerat. Occidendi *Getæ* multa prodigia extiterunt, ut in vita ejus exponemus. Nam quamvis prior ille è vita excefferit, nos tamen ordinem sequuti sumus, ut qui & prior natus est & prior imperare cœperat, prior scriberetur. Eo sanè tempore quo ab exercitu appellatus est Augustus vivo patre, quod ille pedibus æger gubernare non posse videretur imperium, confusis animis militum & tribunorum, Severus dicitur animo voluisse, ut & hunc occideret, nisi repugnassent præfecti ejus graves viri. Aliqui contrà dicunt, præfectos voluisse id fieri, sed Septimium noluisse, ne & severitas illius crudelitatis nomine inquinaretur: & quum autores criminis milites fuerint, adolescens stultæ temeritatis pœnas lueret tam gravis supplicii titulo ut à patre videretur occisus. Hic tamen omnium durissimus, & ut uno completamur verbo, parricida & incestus, patris & matris & fratris

II

nix nomen dedit. & sic pro Germanis Alemanni dicti. quando id primum factum, obscurum est. *Salmas.*

1. *Germanici*, &c.] Veteres libri: *Germani*, &c. Idem.

2. *Nam Alemannorum gentem devicerat.*] Hæc est antiquissima Alemannorum in historia Rom mentio: nam id nomen ante hæc tempora obscurum, aut penitus ignotum, ne rum quidem in magna celebritate versabatur: quare scribit Flavius Vopiscus in Proculo tyranno: *Nonnihil tamen Gallis profuit: nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloria splendore contrivit.* De victoria Caracalli sic Aurelius Victor: *Alemannos gentem populosam, ex eo mirifice pugnans, prope Mœnum amnem devicit.* *Casaub.*

Nam Alemannorum gentem devicerat.

rat.] Victor Scotthi: Alemannos gentem populosam ex equo mirifice pugnans prope Mœnum amnem devicit. populosa illa gens omni postea Germaniæ nomen dedit, atque etiam nunc ex equo mirifice pugnat. Salmas.

3. *Eo sane tempore quo ab exercitu Augustus appellatus est.]* Hanc fabellam supra consutavimus, & ostendimus Antoninum vivente & consentiente patre jam multo ante à militibus Augustum fuisse appellatum, & hoc nomen cum patre & minore fratre usurpassè. Fallaces hoc loco Latini Historici, falsique. Vide Dionem. *Idem.*

4. *Nisi repugnassent præfecti.]* Palatinus: *nisi pugnassent.* *Idem.*

5. *Parricida & incestus, patris, & matris, & fratris iniquus.]* Idem liber: *Parricida & incestus, patris, matris, fra-*

fratris inimicus, à Macrino qui eum occiderat, timore militum, ac maximè prætorianorum, inter deos relatus est. Habet templum, habet falios, habet sodales Antoninianos, qui Faustinae templum & divale nomen eripuit: certè ¹ templum quod ei sub Tauri radicibus fundaverat olim maritus Antoninus, in quo postea filius hujus Bassiani Heliogabalus Antoninus sibi vel ² Jovi Syrio, vel Soli (incertum enim id est) templum fecit.

iris inimicus. quod asyndeton nescio quo modo magis placet, & vibrantius videtur. Idem.

1. Templum quod ei sub Tauri radici-

bus fundaverat olim maritus.] Narrat historiam Capitolinus in Marco. Casaub.

2. Jovi Syrio vel Soli.] Vide ad Heliogabalum. Idem.

ÆLII SPARTIANI

ANTONINUS GETA.

AD

CONSTANTINUM AUG.

I **S**CIO, Constantine Auguste, & multos, & clementiam tuam ² quæstionem movere posse cur etiam GETA ANTONINUS à me tradatur. de cujus priusquam vel vita vel nece dicam, differam cur & ipsi Antonini à Severo patre sit nomen appositum. Neque enim multa in ejus vita dici possunt, qui prius rebus humanis exemptus est quàm cum fratre teneret imperium. Septimius Severus quodam tempore quum consulisset ac petiisset ut sibi indicaretur quo esset successore moriturus, in somnis vidit

I. **ÆLII SPARTIANI.]** Ita omnes membranæ, quarum consensus hoc loco magni faciendum judico. nec accedo partibus eruditissimi viri dubitantis hæsitantisque an hic Spartiani sit liber. *Salmas.*

2. *Quæstionem movere posse, &c.]* Expectabam ut ad quæstionem hanc, quam ait auctor moveri posse, responsio subjiiceretur. frustra fui: nam proxima periodus ad rem nihil facit, Ergo totum

hoc principium ita concipimus:

SCIO, Constantine Auguste, & multos & clementiam tuam quæstionem movere posse, cur etiam GETA ANTONINUS à me tradatur. Neque enim multa in ejus vita dici possunt, qui prius rebus humanis exemptus est, quàm cum fratre teneret imperium. De cuius priusquam vel vita, vel nece dicam, differam cur & ipsi ANTONINI à Severo patre sit nomen appositum. *Septim. Casaub.*

I. *Quæst.*

vidit Antoninum sibi successurum. Quare statim ad milites processit, & Bassianum filium majorem natu, *M. Aurelium Antoninum* appellavit. ¹ Quod quum fecisset, paterna cogitatione, vel (ut quidam dicunt) à Julia uxore comonitus, quæ gnara erat somnii, quòd minori filio hoc factò ipse interclusisset aditum imperandi, etiam Getam minorem filium, *Antoninum* vocari jussit. Itaque semper ab eo in epistolis familiaribus dictus est Antoninus, quum, si fortè abesset, scriberet, *Salutate Antoninos filios & successores meos.* ² Sed nihil valuit patris matrisve cautio: nam solus ille successit qui primus Antonini nomen accepit. Et hæc de Antonini nomine. *Geta* autem dictus est, ³ vel à ² patrui nomine, vel avi paterni: de cujus vita & moribus in vita Severi Marius Maximus primo septenario satis copiosè retulit. Fuit autem Antoninus Geta etiam ob hoc ita dictus, quòd in animo habuit Severus ut omnes deinceps principes quemadmodum *Augusti*, ita etiam *Antonini* dicerentur: ⁴ atque ⁵ amore Marci quem fuisse vel fratrem suum dicebat, & cujus philosophiam literarumque institutio-

nem

1. *Quod quum fecisset paterna cogitatione.*] Palatinus codex & vetus editio: quod fecisset & paterna cogitatione. aliquid fortasse latet, quod conjectura non possum assequi. *Salmas.*

2. *Sed nihil valuit patris matrisve cautio.*] Deest matrisve, in omnibus libris. & sane solus pater cavet ut & Geta Antoninus appellaretur. *Idem.*

3. *Vel à patrui nomine, vel avi paterni.*] De utroque habetur mentio in vita Severi. ab avo autem potius quàm à patrui Getam nomen habuisse, Victori assentio. nam ita erat moris. *Casaub.*

4. *Atque amore Marci quem fuisse vel fratrem suum dicebat.*] Manifesta vitii tenetur hæc lectio. Palat. *atque amore Marci vel fratrem suum semet dicebat.* fortasse sic emendandum, quod in animo habuit Severus, ut omnes deinceps principes quemadmodum Augusti ita etiam Antonini dicerentur: *idque amore*

Marci cujus filium semet dicebat, & cujus philosophiam literarumque institutionem semper imitatus est. quod ad sensum attingit, non potuit melius: quantum ad verba, etsi paulo longius recedunt à veteri scriptura, non aliter constitui posse existimo. *Salmas.*

Atque amore Marci, quem fuisse vel fratrem suum dicebant.] Oratio hiulca, si non & fracta. certè Pal. tantum habet, *atque amore Marci vel fratrem sem dicebat*, superscriptumque postea *et*, ut fieret *semet*, quæ scriptura suam quoque habet rationem. *Grut.*

5. *Amore Marci, quem fuisse vel fratrem suum dicebat.*] Hoc est, in cujus familiam transire volebat Severus, & videri Marci frater. sed falsum est de fratre: nam Severus, ait Dio, *Μάρκῳ ἑὸν, καὶ τῷ Κοιμώδῳ ἀδελφὸν ἑαυτὸν ἔλεγε.* Scribendum igitur, *Vel patrem, vel fratrem suum dicebat.* *Casaub.*

nem semper imitatus est. Dicunt aliqui, non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, quum id Marcus hoc nomen adoptivum habuerit, sed in ejus qui Pius cognominatus est Adriani scilicet successoris: & quidem ob hoc quod Severum ille ad fisci advocacionem delegerat ex formulario forensi, quum ad tantos processus ei patuisset dati ab Antonino primi gradus vel honoris auspicium: simul quod nemo ei videretur felicius imperator ad commodandum nomen, eo principe cujus proprium nomen jam per quatuor principes cucurrisset. De hoc eodem Severus gnarus genituræ illius, cujus, ut plerique Afrorum, peritissimus fuit, dixisse fertur, *Mirum mihi videtur, Juvenalis amantissime, Geta noster divus futurus, cujus nihil imperiale in genitura video.* Erat enim Juvenalis præfectus ejus prætorio. Nec eum fefellit. Nam Bassianus quum eum occidisset, ac vereretur tyrannicam ex parricidio notam, audiretque posse mitigari facinus si divum fratrem appellaret, dixisse fertur, *Sit divus dum non sit vivus.* Denique eum inter divos retulit, atque ideo utcunque rediit cum fama in gratiam parricida. Natus est Geta Severo & Vitellio coss. Mediolani, etsi aliter alii prodiderunt,

VI. Ca-

1. *Quum id Marcus hoc nomen adoptivum habuerit.*] Illud, hoc nomen, ex glossa est. dele & lege: dicunt aliqui non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, quum id Marcus adoptivum habuerit. Salmaf.

Cum id Marcus adoptivum habuerit.] Sequutus sum vestigia exemplaris Palatini, in quo, cum id Marcum adoptivum habuerit. Vulgati amplius, cum id Marcus hoc nomen adoptivum habuerit, nimium verbosè. Grut.

2. *Ad fisci advocacionem, &c.*] Ex corpore advocatorum qui in diversis foris postulabant, elegebatur advocatus fisci. sed Severo caustidicinam exercenti, parum commodavit forum, ut ait Victor. ideo auctor hic vocat formularium forensè. Casaub.

3. *Delegerat ex formulario forensi.*] Ex formularia forensi: Palat. an formulariam pro turba formulariorum dixit? puto magis formulariam heic appellari actum & officium formularii, ut vicaria dicitur, officium & dignitas vicarii: delegitigitur Severum Marcus ex formularia forensi, quam agebat, eique fisci advocacionem commisit. Salmaf.

4. *Primi gradus vel honoris auspicium.*] Aurelius Victor: Quod ex illo post multos dubiosque eventus, auspicia honorum cepisset, patrocinio fisci. Sed de Marco ille, non de Pio, loquitur. Casaub.

5. *Natus est Geta Severo & Vitellio Coss.*] Suffectis, nempe. ut quarendum sit quibus consulibus isti fuerint Coss. Idem.

I. Nun-

VI. Calend. Junias, ex Julia quam idcirco Severus uxorem duxerat quòd eam in genitura habere compererat ut regis uxor esset isque privatus, sed jam optimi in Repub. loci. Statim ut natus est, ¹ nuntiatum est ovum gallinam in aula peperisse purpureum. Quod quum allatum Bassianus frater ejus accepisset, & quali parvulus applosum ad terram fregisset, Julia dixisse fertur joco, ² *Maledicte parricida, fratrem tuum occidisti.* Idque joco dictum, Severus altiùs quàm quisquam præsentium accepit: à circumstantibus autem postea velut divinitus effusum approbatum est. Fuit etiam aliud omen. Nam quum in villa cujusdam Antonini plebeii hominis agnus natus esset qui vellus in fronte purpureum haberet, eadem die atque hora qua Geta natus est, audissetque ille ab aruspice, post Severum Antoninum imperaturum, ac de se ille auguraretur, sed tamen ³ tale fati timeret indicium, ferro eum adegit: quod & ipsum signum fuit, Getam ab Antonino interimendum, ut postea satis claruit. Fuit etiam aliud omen ingens postea, ut exitus docuit hujus facinoris quod evenit. Nam quum infantis Getæ ⁴ natalem Severus commendare vellet, hostiam popa nomine Antoninus percussit: quod tunc nec quæsitum nec animadversum, post verò intellectum est. ⁵ Fuit adolescens 4.

mori-

1. Nuntiatum est ovum gallinam in aula peperisse purpureum.] Lampridius in Alexandro: *Omen fuit, quòd ovum purpurei coloris eadem die natum, qua ille natus est. palumbinum δὲ χρῆσιμὸς est. in aula, pro in olla. ut apud Plautum. Idem.*

2. Maledicte parricida, fratrem tuum occidisti.] *Maledictus pro ἐπιτιμωμένος, quomodo hic accipitur, proprium est scriptorum Christianorum verbum. Idem.*

Maledicte parricida fratrem tuum occidisti.] *Maledictus, νεπίτιμωτος. Salmastius.*

3. Tale fati timeret indicium.] *Scribo, talis fati. Casaub.*

4. Natalem Severus commendare vellet.] *Vide ad vitam Hadriani. Idem.*

5. Fuit adolescens moribus asperis, sed non impiis, à natura decorus.] *Veteris scripturæ libri: fuit adolescens decorus, moribus asperis sed non impiis, à narbo retractator, gulosus, &c. nihil illis corruptius: à narbo retractator. illud narbo fortasse mutandum in nario. n. niones enim dixerunt subsannatores, quique naribus unci omnia suspenderent. Glossæ Isidori: nario subsannans. in Glossis veteribus: Nario subsannator. Græci πειράξ id vocant, nempe naso suspendere. Salmast.*

Fuit adolescens moribus asperis, sed non impiis, à natura decorus, &c.] *Locus minus sanus, modò si non mentitur Palatinus, in quo exstat: Fuit adolescens decorus, moribus asperis, sed non impiis. à narbo retractator. Quæ vox ultima omni-*

moribus asperis, sed non impiis, à natura decorus, ¹ tractator, gulosus, cupidus ciborum & vini variè conditi. Hujus illud pueri fertur in signe, quòd quum vellet partium diversarum viros Severus occidere, & inter suos diceret, *Hostes vobis eripio*: consentiretque adèò usque Bassianus ut eorum etiam liberos si sibi consuleret, diceret occidendos, Geta interrogasse fertur, quantus esset interficiendorum numerus: quumque dixisset pater, ille interrogavit, *Isti habent parentes, habent propinquos?* ² quum responsum esset, ³ habere complures: *Ergo in civitate*, ait, *plures erunt tristes quàm lati quòd vicimus*. Et obtinisset ejus sententia, nisi Plautianus præfectus vel Juvenalis institissent spe proscriptio- num, ex quibus ditati sunt. His accedebat Bassiani fratris nimia crudelitas: qui quum contenderet ⁴ & diceret quasi joco, quasi seriò, omnes cum liberis occidendos partium diversarum, Geta ei dixisse dicitur, *Tu qui nulli parcis, potes etiam fratrem occidere*. ⁵ Quod dictum ejus tunc nihil, post

nino monstruosa. quærendum tantum venit, an ita omnia possint inverti: *Fuit adolescens decorus, moribus asper, sed non impius, à natura tractator*. De quo judicabunt otiosi, atque aliquid boni fingent ex illo *anabore*. Grut.

1. *Tractator*.] Locutuleius & ἀδδ-λεξ. nam tractare dicebantur philosophi cum scholam haberent ac docerent. Inde apud veteres patres *tractatores* passim dicuntur, qui Dei verbum vel voce vel scriptis exponerent. *Casaub.*

Tractator gulosus.] Scripta lectio, *retractator*. quod verbi magis convenit moribus asperis illius juvenis quam *tractator*. nam potest accipi pro illo qui nunquam libens in alicujus sententiam descendat, sed semper retractet, & sui quodammodo moris sit. *retractare* enim est recusare & reniti contra alicujus voluntatem. *Salmf.*

2. *Cum responsum esset, habere complures*. *Ergo in civitate*, ait, *plures erunt tristes*.] Aliter & isthac Palat. nempe: *esset, haberet, complures ergo in civitate*

tristes erunt. Fortè, *esset, habere, ait, Complures ergo in civitate tristes erunt quàm lati, &c.* Grut.

3. *Habere complures, ergo in civitate, &c.*] Sic legendum & distinguendum judico. *Geta interrogasse fertur, quantus esset interficiendorum numerus, quumque dixisset pater, ille interrogavit, isti habent parentes, habent propinquos? quum responsum esset habere: plures ergo in civitate, ait, erunt tristes quàm lati quòd vicimus*. *Salmasius.*

4. *Et diceret quasi joco, quasi seriò*.] Fortean, *quà joco, quà seriò*. sed potest vulgata ferri. *Casaub.*

Ut diceret quasi joco, quasi seriò, omnes cum liberis occidendos partium diversarum.] Cur non potius, *quà joco, quà seriò*. Ita certè loquuntur optimi scriptores. *Gronovius.*

5. *Potes etiam fratrem occidere*.] *Potes & fratrem occidere*. *Salmf.*

6. *Quod dictum ejus tunc nihil*.] Nempe omnis visum habere. *Capitolinus in Maximo & Balbino* Id eo tempore n-
bit

post verò præfagio fuit. Fuit in literis affequentis & tenax 5
 veterum scriptorum, & paternarum etiam sententiarum
 memor, fratri semper invisus, ¹ matri amabilior quàm fra-
 ter, ² subbalbè tamen canorus. ³ Vestitus nitidi cupidif-
 simus, ita ut patri doleret: siquid acciperet à præsentibus,
 id ad suum contulit cultum, neque quicquam cuiquam de-
 dit. Post Parthicum bellum pater quum ingenti gloria flo-
 reret, Bassiano particeps imperii appellato, Geta quoque
 Cæsaris & Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit.
 Familiare illi fuit has quæstiones grammaticis proponere,
 ut dicerent; ⁴ singula animalia quomodo vocem emit-
 terent, velut, *Agni balant, porcelli grumiunt, ⁵ palumbes minur-
 riunt, ursi seviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti bar-
 riant, ranæ coaxant, equi hinnunt, ⁶ asini rudunt, tauri mugiunt,*
 easque de veteribus approbare. Serenni Sammonici libros
 familiarissimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit.
 Habebat etiam istam consuetudinem, ut convivias & ma-
 ximè ⁷ prandia per singulas literas juberet, ⁸ scientibus ser-

VIS,

*hil visum est omnis habere: sed non sine
 causa factum probavit imperium.* Casaub.

1. *Matri amabilior.*] An patri? nam
 de matre nihil mirum: cum illa huic ve-
 re mater, Bassiano noverca esset. *Idem.*

Matri amabilior quam frater.] Ma-
 ter ergo Antonini Caracalli Julia; ut
 & Antonini Getæ: non enim mirum,
 si filius matri suæ amabilior quam no-
 vercæ. *Salmas.*

Matri amabilior quam frater.] Ita
 Pal. & videtur sanè hic auctor Juliam
 quoque facere matrem Caracalli: unde
 supra habuimus cap. 3. *Et quasi parvu-
 lus.* sed idem tamen *novercam* nominat
 infra capite 7. adeo ut nihil dicere ha-
 beam, quàm compilasse hanc suam hi-
 storiam ex auctoribus diversis, quorum
 hi Bassianum privignum constituerant,
 isti filium. *Grut.*

2. *Subbalbè.*] *Subbalbè.* Casaub.

3. *Vestitus nitidi cupidissimus ita ut
 patri doleret.*] Mirum patri doluisse quod
 filius esset vestitus nitidi cupidissimus.

vitium manifestum arguit vetus scriptu-
 ra quæ habet, ita ut patri deret, vitium
 video, emendationem non item. *Salmas.*

4. *Singula animalia quomodo vocem
 emitterent.*] Illustravimus hunc locum
 in diatriba, quam scripsimus de voci-
 bus animalium. *Casaub.*

5. *Palumbes minurriunt.*] Minurire
 quidem, vel minurrere avicularum pro-
 prium, quarum *minurritones* dicuntur
 recte Pompeio & auctore vereris voca-
 bularii. At palumbes non minuriant,
 sed *minarriunt.* & ita hoc loco legen-
 dum. *Salmasius.*

6. *Asini rudunt.*] Optimus Palatinus;
ragiunt. quod alibi memini legere di-
 ctum de asinis. *Idem.*

Asini rudunt.] Pal. *ragiunt.* Grut.

7. *Prandia per singulas literas juberet.*] *Jubere prandia* pro imperare, & parari
 jubere, recentioris est Latinitatis. *Ca-
 saubonus.*

8. *Scientibus servis.*] Id est, literas
 saltem leviter doctis. Erant enim de re

vis, velut in quo erat anser, aprugna, anas: item pullus, perdix, pavus, porcellus, piscis, perna, & quæ in eam litteram genera edulium caderent: & item ¹fasianus, farta, ficus, & talia. ²Quare comis etiam habebatur in adolescentia. ³Occiso eo pars militum quæ incorrupta erat, paricidium ægerrimè accepit, ⁴dicentibus cunctis, duobus se liberis fidem promississe, duobus servare debere: clausisque portis diu non est imperator admissus. Denique nisi querelis de Geta editis, & animis militum delinitis, enormibus etiam stipendiis datis, ⁵Romam Bassianus redire non potuit. Post hæc denique & Papinianus, & multi alii interempti sunt, qui vel concordiaæ faverant, vel qui partium Getæ fuerant: ⁶ita ut utriusque ordinis viri ⁷& in balneo cœnantes, & in publico percuterentur: Papinianus ipse securi percussus sit, improbante Bassiano quod non gladio res peracta sit. Ventum denique est usque ad seditionem urbanicianorum militum: quos quidem ⁸non levi autoritate Bassianus compressit, tribuno eorum, ut alii dicunt, interfecto: ut alii, relegato. Ipse autem tantum

timuit

culinaria multi libri editi: quos oportuit istos servos probè callere, ut ex omni copia edulium quæcunque ab eadem litera inchoarent, possent eligere. Veteres, cocos habuisse eruditos ex Athenæo notissimum est. *Idem.*

1. *Fasianus, farta, ficus.*] *Palat. farrata* genus edulii. *Juvenalis:*

Ponebant igitur Tusco farrata calino, &c. ubi vetus interpretes *farrata* cibum ex farre interpretatur, heic autem *farrata*, *farrata*, placentæ genus ex farre conspersæ, vel genus pultis ex farre. *Salmas.*

Fasianus, farta, ficus.] *Palat. uterque, farrata.* *Grut.*

2. *Quare comis etiam habebatur in adolescentia.*] Vide *Herodianum. Salmas.*

3. *Occiso eo, pars militum, &c.*] Hæc & sequentia quatuor ferè immò sex linearum, verbotenus translata sunt ex *Spartiani Caracallæ capite secundo. Grut.*

4. *Dicentibus cunctis duobus se liberis fidem promississe.*] Addendum: *duobus se liberis Severi fidem promississe.* hæc eadem verba leguntur in *Caracallo. Salmasius.*

5. *Romam Bassianus redire non potuit.*] Jam diximus loqui auctorem de reditu ex *Britannia. Casaub.*

6. *Ita ut utriusque ordinis viri & in balneo cœnantes.*] Distinctione tantum hic locus corrigendus: *ita ut utriusque ordinis viri & in balneo, cœnantes, & in publico percuterentur.* *Salmas.*

7. *Et in balneo cœnantes.*] Emendabamus supra, & *in balneo & cœnantes.* confirmant verba *Spartiani* in *Caracallo: Cædes deinde in omnibus locis, & in balneis factæ: occisique etiam nonnulli cœnantes.* *Casaub.*

8. *Non levi auctoritate.*] Quam alibi vocat censuram, hic *auctoritatem*: nam pro severitate ponitur isto loco. *Idem.*

I. *Quasi*

timuit ut lorica sub lato habens clavo, etiam Curiam sit ingressus, atque ita rationem facti sui & necis Geticæ reddiderit. Quo quidem tempore Helvius Pertinax, filius Pertinacis, qui postea est ab eodem Bassiano interemptus, recitanti Faustino prætori & dicenti, *Sarmaticus maximus & Parthicus maximus*, dixisse dicitur, *Adde & GETICUS MAXIMUS*, ¹ quasi Gotticus: ² quod dictum altiùs in pectus Bassiani descendit, ut postea nece Pertinacis est approbatum: nec solùm Pertinacis, sed & aliorum, ut supra dictum est, passim & iniquè. Helvium autem etiam suspectum habuit affectatæ tyrannidis ³ quòd esset in amore omnium, & filius Pertinacis imperatoris: quæ res nulli facilè privato satis tuta est. ⁴ Funus Getæ accuratius fuisse ⁷ dicitur quam ejus qui à fratre videretur occisus. ⁵ Illatusq; est majorum sepulchro, hoc est Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextrum, ⁶ specie Septizonii extructum, quod sibi ille vivus ornaverat. Occidere voluit & matrem Getæ, novercam suam, quòd fratrem lugeret, & mulieres ⁷ quas post reditum de Curia flentes reperit.

Fuit

1. *Quasi Gotticus.*] Nam Getæ dicebantur tum, qui postea Gothi vel Gotti, ut est in Caracallo. *Idem.*

2. *Quod dictum altiùs in pectus Bassiani descendit.*] Neque injurià: erat enim nimis ambigùè dictum & in interpretationem sequiorem pronius. hujusmodi dicacitates per jugulum ferè redire, pluribus docui ad Taciti librum v. *Annalium* cap. 2. *Græc.*

3. *Quod esset in amore omnium, & filius Pertinacis Imperatoris; &c.*] Verè. Vide Tacit. lib. iv. *Hist.* cap. 80. *Idem.*

4. *Funus Getæ accuratius fuisse dicitur, quam ejus qui à fratre videretur occisus.*] Satis stultè: immò ita fieri oportebat, ut palam faceret, non occidisse fratrem, nisi salutis suæ tuendæ; non simultatis; non odii causa. de qua simulatione, non protracta adduximus ad illud Taciti lib. xiv. *Annal.* c. 3. *Additurum Principem defunctæ templum, & aras, & cetera ostentandæ pietatis.* *Idem.*

5. *Illatusque est majorum sepulchro, hoc est Severi.*] Non est adscriptitia glossa; sed necessaria explicatio. Majorum appellatione solent venire pater, avus & qui supra hunc ascendunt. hic solus patèr Getæ potest intelligi: ideo interpretatio est adjecta. *majorum autem sepulchrum* dixit, ex communi adulantium usù loquendi, qui ad majorem honorificentiam sic potius dicebant, quàm patris sepulchrum. Adde quòd Severus in Antoninorum familiam, quorum ibi monumenta erant, se inferebat: qua ratione potuit dici rectè de Getæ eum illatum esse sepulchro majorum. de hoc monumento ad Severum diximus. *Ca: saronus.*

6. *Specie septizonii extructum.*] Palatinus: *septizonii.* de quo supra diximus. *Salmas.*

7. *Quas post reditum de Curia.*] Cùm sub vesperam occisus fuisset Getæ, (*ὡς δὲ δειλὸν* ait Herodianus) confestim

Fuit præterea ejus immanitatis Antoninus, ¹ ut iis præcipuè blandiretur quos ad necem destinabat, ut ejus magis blandimentum timeretur quàm iracundia. Mirum sanè omnibus videbatur quòd mortem Getæ toties ipse etiam fieret quoties nominis ejus mentio fieret, & quoties imago videretur aut statua. Varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani, imò tanta sitis cædis, ut modò fautores Getæ, modò inimicos occideret, quos fors obtulisset. quo factò magis Geta desiderabatur.

stim delatus parricida in prætoriana castra, ibi pernoctavit: manè diei sequentis venit in Curiam: inde redit in Palatium. de hoc reditu nunc auctor loquitur. oblitus nempe prioris sententiæ iis consentit, qui parr-

cidium in Urbe tradunt admissum. *Cassaubonus.*

1. *Ut iis præcipuè blandiretur, quos ad necem destinabat.* In vita: *Eos quos occidere parabat, affabiliter est locutus. Ibidem & de luctu ob necem Getæ. Idem.*

JULII CAPITOLINI
 OPILIUS MACRINUS,
 AD
 DIOCLETIANUM AUG.

I² **V**ITÆ illorum principum, seu tyrannorum, sive Cæsarum, qui non diu imperaverunt, in obscuro latent, idcirco quòd neque de privata eorum vita digna sunt quæ dicantur, quum omnino ne scirentur quidem, nisi aspirassent ad imperium: & de imperio quod non diu tenuerunt, non multa dici possunt: ³ nos tamen ⁴ ex diversis historicis eruta in lucem proferemus, & ea quidem quæ memoratu digna erunt. ⁵ Non enim est quisquam in

vita

1. **JULII CAPITOLINI.** Vetera excerpta Spartiani non Julio Capitolino, sed Spartiano ascribunt hanc vitam ut & sequentem Diadumeni. & sane qui Diadumeni vitæ author fuit, idem & vitam hanc Opilii scripsisse existimandus est. *Salmas.*

2. **VITÆ illorum principum seu tyrannorum, &c.** Confer cum principio vitæ Pescennii. Similia & in Avidio

Cassio, & in Albino, & aliis locis horum librorum. *Casaub.*

3. *Nos tamen ex diversis historiis, &c.* Melius: *ex diversis historicis eruta.* *Salmasius.*

4. *Ex diversis historiis eruta, &c.* Similia his in fine vitæ. *Casaub.*

5. *Non enim est quisquam in vita qui non ad diem quodcumque fecerit.* Ad diem, est cottidie. *quodcumque facere, saltem aliquis.*

Vita qui non ad diem quodcunque fecerit : sed ejus qui vitas aliorum scribere orditur, officium est digna cognitione perferbere. ¹ Et Junio quidem Cordo studium fuit eorum imperatorum vitas edere quos obscuriores videbat : qui non multum profecit. Nam & pauca reperit & indigna memoratu, afferens se minima quæque persequuturum : quasi vel de Trajano, aut Pio, aut Marco sciendum sit, quoties processerit, ² quando cibos variaverit, & quando vestem mutaverit, & quos quando promoverit : ³ quæ ille omnia exequendo libros mythistoriis replevit talia scribendo, quum omnino rerum vilium aut nulla scribenda sint, ⁴ aut nimis pauca, ⁵ si tamen ex his mores possint animadverti, qui revera sciendi sunt : ⁶ sed ex parte, ut ex ea cætera colligantur. Occiso ergo Antonino Bassiano, ⁷ OPILIUS MACRINUS præfectus prætorio ejus, ⁸ qui antea **2**

priva-

aliquid, qualecunque illud sit. Nemo est mortalium, ait, qui tantisper dum vivit, non quotidie aliquid agat : sed non quicquid agitur est ἀξιαπήγησεν & historia dignum. Idem.

1. Et Junio quidem Cordo studium fuit.] Passim in his libris reprehenditur Ælius Junius Cordus, tanquam λεπτολόγος, & scriptor minutiarum. Idem.

2. Quando cibos variaverit.] Scribe, quomodo. Idem.

3. Quæ ille omnia exequendo libros mythistoriis replevit talia scribendo.] Poterant ista abesse, talia scribendo. nam affine βαττολογία est, quæ ille omnia exequendo, & talia scribendo. Historiam veram, sed fabulis falsis mixtam, & in qua multa frivola, vocat μυθιστορίαν. Idem.

4. Aut nimis pauca, si tamen ex his mores possunt animadverti.] Ex minimis enim rebus & vilibus melius aliquando posse magnorum virorum mores perspicere, quam ex magnis & gloriosis gestis testatur alicubi Plutarchus. Salmas.

5. Si tamen ex his mores possunt animadverti.] Quasi dicat : & illa quoque tum demum digna scriptione sunt judi-

canda, cum ex his mores possunt animadverti. Casaub.

6. Sed ex parte, ut ex ea cætera colligantur.] Malim, Sed ex parte: ut ex eo cætera colligantur. Idem.

7. OPILIUS MACRINUS.] Fuit Macrinus natione Maurus, domo δὲ τῶν Σικελίας Καίσαρειάς. ita Dio apud Xiphilinum in vulgatis codicibus. sed nulla ejus nominis urbs in Mauritania fuisse proditur. Malim igitur apud Dionem, δὲ τῶν Ἰσλίας Καίσαρειάς. nota urbs quæ in Ptolemæi libris, modò Ἰσλία Καίσαρεια dicitur, modò Ἰώλ Καίσαρεια. Idem.

8. Quia antea privatas curabat.] Melius, curabat. De privatarum rerum procuratore dictum ad Severum. Peritiam legum & rerum forensium usum tribuunt Macrino veteres. Idem.

Qui antea privatas curabat, imperium arripuit.] Ex manuscriptis, lege: Opilius Macrinus; præfectus prætorio ejus, qui antea privatus cubabat, imperium arripuit. privatus cubabat, eleganti locutione pro qui privatus erat. Nam omnes sub imperio præter imperatorem privati censentur, etsi in magnis, inmo maximis

privatas curabat, imperium arripuit, ¹ humili natus loco, & animi atque oris inverecundi: seque ² nunc *Severum* nunc *Antoninum*, quum in odio esset omnium & hominum, & militum, nuncupavit. ³ Statimque ad bellum Parthicum profectus, ⁴ & vindicandi se de militibus, ⁵ & rumoribus quibus premebatur adolefcenti potestatem dempsit: quamvis senatus eum imperatorem odio Antonini Bassiani libenter acceperit, quum in senatu omnibus una vox esset, ⁶ *quemvis magis quàm parricidam, quemvis quàm incestum, quemvis magis quàm impurum, quemvis magis quàm interfectorem & senatus & populi.* Et mirum omnibus fortasse videatur ⁷ cur *Diadumenus* filius *Macrini*, *Antoninus* voluerit nuncupari, quum

ximis dignitatibus positi. cui tamen vulgatam placebit retinere, retineat, non, me invito, id facturus. *Salmaf.*

Qui antea privatas curarat.] Ita ausum scribere, non *curabat*, quod reperissem in utroque Palatino *cubabat. Grat.*

1. *Humili natus loco.]* Fatetur ipse in epistola quam scribit ad senatum, apud Herodianum, se ex equestri ordine ad imperium ascendisse. sed origo illi ne equestris quidem: nam serò tandem jure auctororum anulorum donatus est, ut paulò mox ex Aurelio Victore narratur. *Casaub.*

2. *Nunc Severum, nunc Antoninum.]* Nondum invenimus ullum monumentum ubi vocaretur Antoninus. nam in nummis quos aut ipsi vidimus, aut viri docti descripserunt, SEVERVS, semper nuncupatur, nunquam ANTONINVS. in antiquo lapide nominatur AVRELIVS. quod mirum est ficerè historicos. *Idem.*

3. *Statimque ad bellum Parthicum profectus.]* Adversus Artabanum qui jam imminabat, sine mora ductus est exercitus. *Idem.*

4. *Et vindicandi se de militibus.]* Deleat de. Versuto prorsus consilio *Macrinus* statim post occupatum imperium militem contra hostem duxit: ut antè novo imperio assuescerent, quàm otium

haberent inquirendi in originem suam aut mores, & capita conferendi, quò se ab illegitimo principe vindicarent: de quo sinistri jam rumores totis castris infusurrabantur, sed hos rumusculos *Macrinus* hoc facto extinxit, adhuc nascentes necdum confirmatos. *Idem.*

Et vindicandi se de militibus.] Verè ed indicandi. lego: & judicandi de se militibus, & rumoribus quibus premebatur potestatem dempsit. cavet enim hoc consilio *Macrinus*, ne milites in se & suam vitam inquirere, ac de se judicare possent. *Salmaf.*

Et judicandi de se militibus.] Exhibui scripturam membranarum Palatinarum tautò securius quod etiam exstaret in codice Regio. prius editi, & vindicandi se de militibus. aut, & vindicandi se militibus. quorum neutrum satisfacit. *Grat.*

5. *Et rumoribus quibus premebatur potestatem dempsit.]* Seu rumoribus quibus premebatur, in edit. Mediolan. sive pro & apud recentiores passim. *Salmaf.*

6. *Quemvis magis quàm parricidam.]* Hæc desumpta sunt ex acclamationibus senatus, cum in curia recitatae sunt litteræ *Macrini*. *Casaub.*

7. *Cur Diadumenus filius Macrini, Antoninus voluerit nuncupari.]* Quid? ut *Diadumenus* filius *Macrini* ipse nomen Antonini non patris voluntate, sed sua sponte

quum autor necis Antoninianæ fuisse dicatur. De ipso quæ in annales relata sunt, proferam. Vates Cælestis apud Carthaginem ¹ quæ deo repleta solebat vera canere, sub Antonino Pio, ² quum sciscitante proconsule de statu, ut solebat, publico, & de suo imperio, futura prædiceret; ubi ad principes ventum est, clara voce numerari iussit, quoties diceret *Antoninum*. Tuncque attentis omnibus, *Antonini* nomen *Augusti* octavò edidit. Sed credentibus cunctis quòd VIII. annis Antoninus Pius imperaturus esset, ³ & ille transcendit hunc annorum numerum: & ⁴ constitit apud credentes ⁵ vel tunc vel postea per vatem aliud designatum. Denique adnumeratis omnibus qui Antonini appellati sunt, is Antoninorum numerus invenitur. Enimvero Pius primus, Marcus secundus, Verus tertius, Commodus quartus, quintus Caracallus, sextus Geta, septimus Diadumenus, octavus Heliogabalus, Antonini fuerunt. Nec inter Antoninos referendi sunt duo Gordiani: qui ⁶ aut prænomen tantùm Antoninorum habuerunt, aut etiam

sponte assumserit? hoc absurdum est; cum puer esset novem annorum: & certum sit nihil aliud illum in hoc toto negotio, nisi patris voluntari esse obsecutum. Lego igitur, *Cur Diadumenum filium Macrinus Antoninum voluerit nuncupari*. Sic statim, & infra sæpius. *Idem*.

Cur Diadumenus filius Macrini, Antoninus vulserit nuncupari, &c.] Sic quoque uterque Palatinus. sed nihil certius emendatione Casauboniana. *Grut.*

1. *Quæ deo repleta solebat vera canere.*] Neque dubitamus Julium Capitolinum, etsi temporibus Constantini vixit, fuisse gentium erroribus implicitum. de his vaticinationibus iterum idem in Pertinace. *Casaub.*

Quæ deo repleta solebat vera canere.] Inde veratores dicti qui vera canerent, vates nimirum, & harioli: hinc *Oratura*, in antiquis Burgundionum legibus pro divinatione & pro pretio & mercede, quæ pro divinatione datur hariolo. *Salmasius.*

Quæ deo repleta solet vera canere, &c.] Concordat in hanc lectionem etiam Palatinus integer, item à calamo primo secundus qui excerpta completitur. vulgati, *solebat*. *Grut.*

2. *Quum sciscitante proconsule.*] Melius: *cum sciscitanti proconsuli de statu, ut solebat, publico & de suo imperio futuræ prædiceret*. *Salmas.*

3. *Et ille transcendit hunc, &c.*] Planior sententia, si legas: *Ubi ille transcendit hunc annorum numerum, &c.* *Casaub.*

4. *Constitit apud credentes.*] Id est apud eos qui oraculis fidem habere solent; non enim omnes habebant. Dicuntur *constare* quæ evidentem probationem habent, & quorum certa fides. *Idem.*

5. *Vel tunc vel postea.*] Ita loquitur, quia ut suprà dicebamus de omnibus, sic & oracula fidem ex eventu capiebant. nemo igitur, aut admodum pauci, fidem illis habebat, cum ederentur: sed postquam res venerant. *Idem.*

6. *Aut prænomen tantum.*] Non autem

iam ¹ Antonii dicti sunt, non Antonini. Inde est quòd se & Severus Antoninum vocavit, & plurimi fuerunt, & Pertinax & Julianus, & idem Macrinus. Et ab ipsis Antoninis qui veri successores Antonini fuerunt, hoc nomen magis quàm proprium retentum est. Hæc alii. Sed alii idcirco Antoninum Diadumenum à Macrino patre appellatum ferunt, ut suspicio à Macrino interfecti Antonini Bassiani militibus tolleretur. Alii verò tantum desiderium nominis hujus fuisse dicunt, ² ut nisi populus & milites Antonini nomen audirent, ³ imperatorium non putarent.

4 Et de Macrino quidem in senatu à multis quando nuntiatum est Varium Heliogabalum imperatorem, ⁴ quum jam Cæsarem Alexandrum senatus dixisset, ea dicta sunt, ut appareat ignobilem, sordidum, spurcum fuisse. Verba denique ⁵ Aurelii Victoris, ⁶ qui Primo cognomen erat, hæc fuerunt: ⁷ *Macrinum libertinum hominem prostibulum, servilibus officiis occupatum in domo imperatoria, venali fide, vita sordida sub Commodò, à Severo remotum etiam à miserrimis officiis, relegatumque in Africam: ubi ut insaniam damnationis tegetet,*

lectioni

tem verum nomen. exposuimus ad Marcum Antoninum. *Idem.*

1. *Antonii dicti sunt, non Antonini.]* De hoc ad librum ejusdem Capitolini de Gordianis. *Idem.*

2. *Ut nisi populus & milites, Antonini nomen audirent, imperium non putarent.]* Sic codex Regius. nam Palatinus, cavet vulgata, *imperatorium*; quod cur minus feramus, facit locus Diadumeni capite principe, *Ingens major obsedit omnium pectora, quòd Antoninum in Republica non haberent, existimantium quòd cum eo Romanum esset imperium periturum.* Grut.

3. *Imperatorium non putarent.]* Lege, *nt in regio, imperium non putarent.* Causa bonus.

4. *Quum jam Cæsarem Alexandrum senatus dixisset.]* Dicitur enim à senatu Cæsar mortuo Macrino. *Idem.*

5. *Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat.]*

Fuisse Aurelios Victores multos, antiquæ inscriptiones fidem faciunt: in quibus minimùm quatuor nomine & cognomine eodem est invenire. iccirco huic etiam agnomen est adjectum. *Idem.*

Aurelii Victoris cui Pinio cognomen erat.] Vulgati prius, *cui Primo*: sed alterum conspicitur & in Pal. & Regio codice. nimirum in Inscriptionibus nostris decem amplius occurrunt *Aurelii Victores*: itaque ipsimet aliquando aliud adhuc sibi adsumebant agnomen. Grut.

6. *Cui Primo cognomen erat.]* Cui *Pinio cognomen erat.* ita Pal. *Pinius & Pinnius*, nomen Romanum, in vetustis inscriptionibus habetur, *L. Pinnius Celer.* & *L. Pinnius Celsus.* sed ibi nomen, heic cognomen est. *Salmas.*

7. *Macrinum libertinum hominem, prostibulum.]* Distingue: *Macrinum libertinum, hominem prostibulum.* *Idem.*

lectioni operam dedisse, ¹ egisse *causulas*, declamasse, *jus postremò dixisse*. ² *Donatum autem annulis aureis*, ³ *patrocinante sibi liberto suo Festo*, ⁴ *advocatum fisci factum sub Vero Antonino*. Sed & hæc dubia ponuntur, & alia dicuntur ab aliis quæ ipsa quoque non tacebimus. Nam plerique gladiatoriam pugnam eum exhibuisse dixerunt: Et accepta rudi, ad Africam isse venatorem primò, post etiam tabellionem fuisse, deinceps advocatum fuisse fisci: ex quo officio ad amplissima quæque pervenit. Deinde ⁵ quum esset præfectus prætorio collega ablegato, Antoninum Caracallum imperatorem suum interemit ⁶ tanta fictione ut ab eo non videretur occisus. Nam stratore ejus redempto, & spe ingenti proposita, id egit ut quasi militaribus insidiis, ⁷ quòd vel ob parricidium vel incestum displiceret, interemptus diceretur.

1. *Egisse causulas.*] Pal. cum Med. editione: *egisse causulas*. mendose. *Idem*.

2. *Donatum autem annulis aureis.*] Libertini, qualis hic Macrinus, qui aureis annulis donabantur, equites Romani fiebant, de jure hoc vel honore aureorum annulorum elegantes versus Statii:

*Mutavit quæ genus, lævæque ignobile ferrum
Exiit, & celsè natorum æquavit honori.*

Is de quo loquitur ibi poëta, libertinus fuit, cui genus mutavit imperator & pro libertino equitem fecit, & pro ferreis annulis, quales libertini generis homines gerebant, aureos dedit qui equitum proprii. Celsè ergo nati sunt equites, quorum honori is æquatur, qui exutis annulis ferreis, aureos induit, sibi à principe concessos. *Idem*.

3. *Patrocinante sibi liberto suo Festo.*] Pal. *patrocinante non liberto suo*. aliquid heic vitii latere suspicor. forte legendum sic; *donatum autem aureis annulis, patrocinante mox liberto Severi Festo advocatum factum à Severo vel Antonino*. cum scriptum esset *Seu*. pro *Severi*, factum est *suo*. Vide Dionem. *Idem*.

4. *Advocatum fisci factum, sub Vero Antonino.*] Fortasse, *sub Severo, vel Antonino*. malim tamen, *sub Antonino*.

inducta voce *Vero*: quam constat esse mendosam. *Casaub.*

5. *Cum esset præf. prætor. collega ablegato.*] Collega hic est Ecdecianus Adventus, cujus mentio in lege prima Cod. De sententiam passis. Auctor est Herodianus delatum huic imperium prius quàm Macrino, verum illum propter atatem recusasse. quod videtur astu Macrini factum: hæc certè causâ cur dicitur sibi ab eo tunc misisse. cæterum Dio hic aliter. *Idem*.

6. *Tanta fictione, ut ab eo non videretur occisus.*] Omnes membranæ *fictione*. ego non possum damnare alteram lectionem, quæ auctoris menti videtur hic convenientior. nam quod mox sequitur in oratione Macrini ad senatum, cui & ipse utique vindicandam *fictionem* mandasset, aliam habet sententiam. Capitolinus enim de dissimulatione loquitur, qua usus Macrinus in hoc negotio. *Idem*.

Tanta fictione, ut ab eo, &c.] Etiam habet Palatinus noster illud aliorum *fictione*, quod tamen heic minus convenit, ut & ab aliis jam dictum. *Grut.*

7. *Quod vel ob parricidium, vel incestum displiceret.*] Nimirum ea erat bonitate morum miles populusque Romanus,

5 retur. ¹ Statim denique arripuit imperium, filio Diadumeno in participatum ascito, quem continuo (ut diximus) Antoninum appellari à militibus jussit. ² Deinde corpus Antonini Romam remisit sepulchris majorum inferendum. Mandavit collegæ dudum suo præfecto prætorii, ut munus suum curaret, ac præcipuè Antoninum honorabiliter sepeliret ducto funere regio: quòd sciebat ob vestimenta populo & congiaria data, multum Antoninum à plebe dilectum. Accedebat etiam illud quòd militarem motum timebat, ne eo interveniente, suum impediretur imperium quod raptum ierat, sed quasi invitus acceperat, *ut sunt homines qui ad ea se cogi dicunt quæ vel sceleribus comparant.* Timuit autem etiam collegam ne & ipse imperare cuperet, sperantibus cunctis ³ quòd si unius numeri consensus accederet, ⁴ neque ille recusaret, & omnes cupidissimè id facerent odio Macrini, vel propter vitam improbam, vel propter ignobilitatem, ⁵ quum omnes superiores, nobiles fuissent imperatores. ⁶ Infulsit præterea nomen Severi, quum illius nulla cognatione tangeretur:

unde

mus, ut arbitrentur Principem omnibus modis vitiosum vivere exitio suo, suorumque omnium: veluti pluribus probatum mihi ad Tacitilib. xii. c. 5. iterumque lib. xix. cap. 2. *Idem.*

1. *Statim denique arripuit imperium.*] Non planè statim; sed quarto demum die, ut Dio ait. *Casaub.*

2. *Deinde corpus Antonini Romam remisit.*] Herod. nec corpus missum, sed reliquias in urna: nec Romam, sed ad Juliam matrem quæ erat Antiochiæ. *Idem.*

3. *Quod si unius numeri consensus accederet.*] Palatinus & editio princeps: *concessus.* quod non temere rejiciendum: *concedere* enim pro consentire, & *concessio* pro consensu apud optimos quoque authores pervulgatum est. *Salmasius.*

4. *Neque ille recusaret.*] Nam, ut modo diximus ex Herodiano, recusabat Advenus, prætextu ætatis usus. sed

mirum in tota hac narratione, imò toto hoc libro ejus viri nomen ne semel quidem esse positum. *Casaub.*

5. *Cum omnes superiores nobiles fuissent imperatores.*] Potest objici de Pertinace & Severo: sed & hi, & si qui alii ante Macrinum ex humili loco orti ad imperium venerant, magnis rebus gestis domi & militiæ majoribus suis præluxerant. quod de Macrino dici minus potest. *Idem.*

6. *Infulsit præterea.*] An scribendum *invasit*? Græci dicunt ἐπιβατεύειν. *Idem.*

Infulsit præterea nomen Severi, &c.] optimus liber sic habet: *infulsit præterea in nomen Severis.* addita littera, & distinctione adhibita, veram habes lectionem: *infulsit præterea in nomen Severi se, quum illius nulla cognatione tangeretur.* Dicit Macrinum se in nomen Severi infulsisse, cum tamen ad illam familiam nulla adfinitate aut cognatione

unde locus extitit, *Sic Macrinus est Severus quomodo Diadumenus Antoninus.* Statim tamen ad delendum militum motum, stipendium & legionariis & prætorianis dedit solito uberius, utpote qui extenuare cuperet imperatoris occisi crimen: *Profuitque pecunia, ut solet, cui innocentia prodesse non poterat.* Retentus est enim aliquanto tempore in imperio ¹ homo vitiorum omnium. Ad senatum deinde literas misit de morte Antonini, divum illum appellans, excusansque se, & jurans quòd de cæde illius nescierit. ² Ita sceleri suo, more hominum perditorum, junxit perjurium ³ à quo incipere decuit hominem improbum, quum ad senatum scriberet. Interest scire cujusmodi oratio fuerit qua se excusavit, ut & impudentia hominis noscatur & sacrilegium à quo initium sumpsit improbus imperator. Capita ex oratione Macrini & Diadumeni imperatorum. *Vellemus P. C. & incolumi Antonino nostro,* ⁴ *& reiecto cum triumpho vestram clementiam videre. Tunc demum enim florente Rep. & omnes felices essemus, & sub eo principe viveremus, quem nobis Antoninorum loco dii dederant. Verùm quia id evenire per tumultum militarem non potuit, nuntiamus primùm quid de nobis exercitus fecerit: deinde honores divinos (quod primùm faciendum est) decernimus ei viro in cujus verba juravimus,* ⁵ *quum exercitus ultorem cædis Bassiani neminem digniorem præfecto ejus putavit, cui & ipse utique vindicandam factionem mandasset si*
vivus

gnatione pertineret. *insulcire se aliquo, aut aliquam rem insulcire,* oratio Latinissima. *Salmas.*

Insulfit præterea nomen Severi.] Sic & Pal. nisi quod idem quoque, *in nomen Severis;* ut hæream an non scribi possit, *Insulfit in nomen Severi;* ut idem sit cum eo quod habemus infra in Elagabalo cap. 7. *irreperet in nomen.* & cap. 9. *invaserat in nomen.* *Grut.*

1. *Homo vitiorum omnium.]* Sic apud Tertullianum, *homo nullius boni.* *Casaubonus.*

2. *Ita sceleri suo, more hominum perditorum, junxit perjurium, &c.]* Scilicet

ita hominibus natura comparatum est, quasi admissum facinus majore scelere tegere possent. *Grut.*

3. *A quo incipere decuit hominem improbum, &c.]* Muta distinctionem, & scribe, *A quo incipere decuit hominem improbum.* *Cum ad senatum scriberet, interest scire, &c.* *Casaub.*

4. *Et reiecto cum triumpho.]* Et reiecti cum triumpho. *Salmas.*

5. *Cum exercitus ultorem cædis Bassiani neminem digniorem præfecto ejus putavit.]* Refert & Herodianus capita quædam hujus orationis: sed alia quàm quæ hæc sunt descripta. *Casaub.*

vivus deprendere potuisset. Et infra: Detulerunt ad me imperium, *cujus ego P. C. interim tutelam recepi: tenebo regimen, si & vobis placuerit quod militibus placuit: quibus & stipendium dedi, & omnia imperatorio more jussi.* Item infra: Diadumenum filium meum vobis notum, & imperio miles donavit, & nomine Antoninum videlicet appellans, ut cohonestaretur prius nomine, sic etiam regni honore: quod vos P. C. bono faustoque omni-
 ne approbetis petimus, ne vobis desit Antoninorum nomen quod maximè diligitis. Item infra: ¹ Antonino autem divinos honores & miles decrevit, & nos decrevimus: & vos P. C. ut decernatis, ² quum possimus imperatorio jure præcipere, tamen rogamus, dicantes & duas statuas equestres, pedestres duas habitu militari, sedentes civili habitu duas: item divo Severo duas triumphales. Quæ omnia P. C. vos impleri jubebitis nobis religiose pro prioribus
 7 ambientibus. Lectis igitur in senatu literis, contra opinionem omnium & ³ mortem Antonini senatus gratanter accepit, & Opilium Macrinum libertatem publicam curaturum sperans, primùm in patritios allegit, novum hominem, & ⁴ qui paulò antè procurator privatæ rei fuisset. Eundem, ⁵ quum scriba pontificum esset (⁶ quos hodie pontifices minores vocant) Pontificem Max. appellavit, ⁷ Pii nomine

1. Antonino divinos honores miles decrevit.] Vide initium vitæ sequentis. Idem.

2. Cùm possimus Imperatorio jure præcipere, tamen rogamus.] Videlicet Roganti melius quam imperanti pareas, ut loquitur Publius Syrus. *Orat.*

3. Mortem Antonini senatus gratanter accepit.] Odio Bassiani, senatus imperatorem Macrinum libenter acceperat. sic autem accipitur sæpe τὸ *gratanter*, pro *νεχαιροσπῶως*. *Casaub.*

4. Qui paulo ante procurator privatæ rei fuisset.] Procurator privatæ fuisset, in Palatino. *Salmas.*

5. Cùm scriba Pontificum esset.] Hoc eò spectat, ut doceat quàm ex humili loco Macrinus ad imperium pervenerit. Scribarum Romæ ingens numerus, in

certas decurias tributus: qui cùm operam suam diversis magistratibus locarent, cognominibus ex eo diversis distinguebantur: ut quaestorii, ædilitii, prætorii, alii. in his & pontificum scribæ: Olim non nimis honestus ille ordo Romæ habitus: in quo plerique libertini qui pecunia locam illum emebant, ut in Verrinis auctor est Cicero. *Casaubonus.*

6. Quos hodie pontifices minores vocant.] In antiquis inscriptionibus, & majorum & minorum pontificum non semel fit mentio. *Idem.*

7. Pii nomine decreto.] Sed non recipit, ut postea subjicietur: ideo in nummis hoc nomen non invenitur. ut nec *Felicis*, quod tamen mox auctor dicit illum recepisse. *Idem.*

nomine decreto. ¹ Diu tamen lectis literis quum omnino nemo crederet de Antonini morte, silentium fuit. Sed posteaquam constitit occisum, senatus in eum velut in tyrannum inVectus est. Denique statim Macrino & proconsulare imperium, & potestatem tribunitiam detulerunt. Filium sanè suum quum ipse Felicis nomen recepisset, ut suspicionem occisi à se Antonini Bassiani removeret, *Antoninum* vocavit, *Diadumenum* antea dictum. Quod quidem etiam Varius Heliogabalus qui se Bassiani filium diceret, homo fordidissimus, & ex meretrice conceptus, idem postea nomen accepit. Denique versus extant cujusdam poëtæ, quibus ostenditur, Antonini nomen cœpisse à Pio, & paulatim per Antoninos usque ad fordes ultimas pervenisse: siquidem solus Marcus nomen illud sanctum vitæ genere auxisse videtur, ² Verus autem degenerasse, Commodus verò etiam polluisse sacri nominis reverentiam. Jam quid de Caracallo Antonino, quidve de hoc potest dici? Postremò etiam quid de Heliogabalo, qui Antoninorum ultimus in summa impuritate vixisse memoratur? Appellatus igitur imperator suscepto bello ³ contra Parthos, profectus est magno apparatu, studens fordes generis & prioris vitæ infamiam victoriæ magnitudine abolere. Sed conflictu habito contra Parthos, ⁴ defectu legionum quæ ad Varium Heliogabalum confugerant, interemptus est. ⁴ Sed anno amplius imperavit. Sanè quum esset inferior in eo bello quod Antoninus gesserat,

1. *Diu tamen lectis literis, cùm omnino nemo crederet de Antonini morte, &c.*] Veritus quisque ne tentaretur: videatur Suetonii Caligula ipso capite ultimo. *Grut.*

2. *Verus autem degenerasse.*] De nomine Antonini loquitur, cujus nominis sanctitatem auxisse Marcus dicitur, degenerasse Verus, polluisse etiam Commodus. sed pro *degenerasse*, lege, *degenasse*. cujus verbi notio huic loco aptissima est. nosque in superio-

ribus illud verbum Latinitati vindicavimus. *geniare* igitur & *degeniare* Latina sunt verba, quorum compluria exempla superius adduximus, neque heic videntur repetenda. *Salmasius.*

3. *Defectu legionum.*] *defectu*, pro defectio. vide ad Heliogabalum. *Cassianus.*

4. *Sed anno amplius imperavit.*] Annum integrum & menses duos, tribus diebus minus. *Idem.*

rat, ¹ Artabane graviter necem suorum civium vindican-
te, primò Macrinus repugnavit: postea verò missis lega-
tis petiit pacem, quam libenti animo interfecto Antoni-
no Parthus concessit. Inde quum se Antiochiam recepisset
ac luxuriæ operam daret, justam causam interficiendi
sui præbuit exercitui, ac Bassiani (ut putabatur) filium se-
quendi, id est *Heliogabalum Bassianum Varium*, qui postea
9 & *Bassianus* & *Antoninus* appellatus est. ² Fuit quædam mu-
lier Mæsa, sive Varia, ex Emisena urbe, soror Juliæ
uxoris Severi Pertinacis Afri, ³ quæ post mortem Antoni-
ni Bassiani ex aulica domo fuerat expulsa per Macrini su-
perbiam: cui quidem omnia concessit Macrinus quæ diu
illa collegerat. ⁴ Huic erant duæ filix, *Semiamira* & *Mam-
mæa*, quarum majori filius erat *Heliogabalus*, qui & *Bas-
siani* & *Antonini* nomen accepit. ⁵ Nam *Heliogabalum*
Phœnices vocant solem. Sed *Heliogabalus* pulchritudine
ac statura & sacerdotio conspicuus erat, ⁶ ac notus omni-
bus hominibus qui ad templum veniebant, militibus præ-
cipue.

I. *Artabane graviter necem suorum vindicante.*] Ita & scripti. alii *Artabanum* dicunt, & Græci *Αρταβανος*. historia quæ hic tangitur est apud Dionem & Herodianum in *Caracallo*. Idem

Artabane graviter necem suorum civium vindicante.] Sic quoque *Palatinus*. *Grut.*

2. *Fuit quædam mulier Mæsa, sive Variæ.*] Scribe semper *Mæsa* per *e* non *æ*. in nummis semper *JULIA. MÆSA.* & quidem cum titulo *Aug. Casaub.*

Fuit quædam mulier Mæsa.] Fuit aliqua mulier *Mæsa*. *Palatinus*. *Salmast.*

3. *Quæ post mortem Antonini Bassiani ex Aulica domo fuerat expulsa per Macrini superbiam.*] Vide *Herodian.* τῶν δὲ Μαυσῶν τῶν τῶν ὁ Μακεδὼν μὲν τῶν δὲ ἀδελφῆς τελευτῶν. Ἀντωνί-
νῳ ἡ ἀνείρεσιν, ἀεθπέτιξεν εἰς τῶν περὶ εἶδεν ἐπανελεθῆσιν, &c. *Casaub.*

4. *Huic erant duæ filix, Semiamira & Mammæa.*] Ἦσαν ἡ αὐτῆς ἑνὸς τε ἑνὸς. Σοσμηῖς μὲν ἡ πρῶτος οὐτέρου.

ἡ δὲ ἐπὶ Μαυρομαυροῦ. filiarum *Mæsa* majori duplex fuit nomen, *Soæmis* & *Semiamira*. alterum *Herodianus* usurpat, alterum *Capitolinus*. *Idem.*

Huic erant duæ filix, Semiamira & Mammæa.] Duplex nomen huic *Semiamiræ* fuisse scripsit ad hunc locum vir incomparabilis doctrinæ, *Semiamiranæ* nempe & *Soæmidem*; quorum alterum usurparit *Capitolinus*, alterum *Herodianus* & reliqui Græci scriptores. *Leg. Palat. Symiamira. Salmast.*

5. *Nam Heliogabalum Phœnices vocant solem.*] De his, & de scriptione hujus nominis, vide ad *Heliogabali vitam*. *Casaub.*

6. *Ac notus omnibus hominibus, quæ ad templum veniebant, militibus præcipue.*] Et hæc de Græco ad verbum expressâ, ommissis quibusdam: ἰερουργεῖν δὲ τῶν ἀεθπέτιξεν ἐπέδρασαν οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι, ἢ μάλιστα οἱ στρατιῶται. *Idem.*

cipue. His Mœsa, five Varia, dixit, Bassianum filium esse Antonini, quod paulatim omnibus militibus innotuit. Erat præterea Mœsa ipsa ditissima, ex quo etiam Helio- gabalus luxuriosissimus: qua promittente militibus, legiones abductæ sunt à Macrino. Suscepta enim illa noctu in oppidum cum suis, nepos ejus *Antoninus* est appellatus, imperii delatis insignibus. ² Hæc ubi sunt Macrino apud Antiochiam posito nuntiata, ³ miratus audaciam muliebrem, simul etiam contemnens, Julianum præfectum ad obsidendos eos cum legionibus misit. Quibus quum Antoninus ostenderetur, miro amore in eum omnibus inclinatis, occiso Juliano præfecto ad eum omnes transferunt. Deinde parte exercitus conjuncta, venit contra Macrinum: Antoninus contra se festinantem: ⁴ commissoque prælio, Macrinus est victus proditione militum ejus & amore Antonini: fugiens sanè Macrinus cum paucis & filio, ⁵ in vicò quodam Bithyniæ occisus est cum Diadumeno: ablatumque ejus caput est, & ad Antoninum perlatum. ⁶ Sciendum præterea quòd Cæsar fuisse dicatur, non Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre imperio tradiderunt. Occisus est etiam filius, cui hoc solum attulit imperium ut interficeretur à milite. Non enim aliquid dignum in ejus vita erat quod dicatur; præter hoc ⁷ quòd Antoninorum nomini est velut nothus

appo-

1. Imperii delatis insignibus.] *Τὸ πρῶτον φέρον χλαμύδι ἀειδαλόντες.* Idem.

2. Hæc ubi sunt Macrino apud Antiochiam posito nuntiata.] Non poterant magis ad verbum verti Græca verba: *ὡς δὴ αὐτῶν ἐπιτηγέλη τῷ Μακρίνῳ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀγροτεῖσιν.* conferant reliqua quibus utriusq; linguæ amor & studium. Idem.

3. Miratus audaciam muliebrem, simul etiam contemnens.] Tantò pejus. melius de Tiberio Tacit. J. II. Annal. c. 40. *Grut.*

4. Commissoque prælio.] In finibus Phœnices & Syriæ pugnatum est, ait Herod. *Casaub.*

5. In vicò quodam Bithyniæ occisus est

cum Diadumeno.] Captus est Calchedone, quod erat Bithyniæ non ignobile oppidum. Idem.

6. Sciendum præterea quòd Cæsar fuisse dicatur, non Aug.] Hoc addit, propter Herodiani verba, quæ modò attulimus, ubi Diadumenianus vocatur non Augustus, sed Cæsar. Idem.

7. Quod Antoninorum nomini est velut nothus appositus.] Lego: velut nota. eleganti translatione significat Diadumenum nomen Antoninorum maculasse, cum nihil esset in eo Antonini dignum. Idem.

Quod Antoninorum nomini est vel-

II appositus. Fuit Macrinus tamen in vita imperatoria paulò rigidior & austerior, sperans se antea cuncta omnia posse oblivioni dare, quum ipsa severitas illius occasionem reprehendendi & lacerandi ejus aperiret. Nam & *Severum* se & *Pertinacem* voluerat nuncupari: quæ duo illi asperitatis nomina videbantur. Et quum illum senatus *Pium* ac *Felicem* nuncupasset, Felicis nomen recepit, Pii habere noluit. ² Unde in eum epigramma illatum Græci cujusdam poëtæ videtur extare, ² quod Latine hac sententia continetur.

Histrion jam senior turpis, gravis, asper, iniquus,

Impius, & felix sic simul esse capit,

³ *Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:*

⁴ *Quod natura negat, nec recipit ratio.*

I. Nam

ut notus appositus.] Non mutant heic nostri libri: verba enim hæc sonant, nihil fuisse in Diadumeni vita memorabile, nisi quod *παρρησιάζομαι*. Fuerit Antoninus, & huic nomini veluti notus adpositus, cum ad eum hoc nomen nihil pertineret, quippe qui nulla cognatione Antoninos tangeret. *Salmas.*

Quod Antoninorum nomini est veluti notus appositus.] *Palat. notus. Gruterus.*

I. Unde in eum epigramma illatum Græci cujusdam poëtæ videtur extare, &c.] Inscere epigramma in aliquem, pro facere vel componere, ridicula est Latinitas: etsi dicimus jacere in aliquem convitia, & Græci βλάθειν ὄνειδῶν εἰς ἄνδρα, vel ὄνειδεσθαι βλάθειν ἄνδρα. Fortasse significat illatum epigramma in forum, atque ibi propositum, ut statim subjicitur. *videtur extare dixit, pro extat. Casaubonus.*

Unde in eum epigramma illatum Græci cujusdam poëtæ.] Non immerito viris doctis hæc visa sunt suspecta. Scribe: unde in eum Epigramma non inlautum Græci cujusdam poëtæ videtur extare. non inlautum autem epigramma dicitur, non inlautum nec inficetum, nec infi-

pidum, sed lautum & argutum. Sic apud Terent. *falsè, lepidè, lautè, nihil supra. Salmas.*

Unde in eum epigramma illatum.] *Palatini ambo, epigramma non inlautum; ut sine dubio referri debeat, non inlautum. Grut.*

2. Quod Latine hac sententia continetur.] Scirem melius an Græcorum versuum sententia rectè Latinis sit expressa, si illos haberemus. ego verò putato ineptum illum hominem qui hoc epigramma Latinum fecit, ne affectum quidem esse Græci poëtæ mentem: nam postremum certè versum, in quo videtur acumen aliquod fuisse, sic vertit, ut Oedipo sit opus. *Casaub.*

3. Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus.] Scribe, majuscula litera, *Pius. & Beatus. Idem.*

Ut noluit pius esse, velit tamen esse beatus.] In *Palatino*: ut noluit pius esse. respicit autem ad illud: *Felicis nomen recepit, Pii habere noluit. Salmas.*

4. Quod natura negat, nec recipit ratio.] Sic Græce conceptus hic videtur fuisse versiculus:

καὶ φύσις ἀρνείται, καὶ λόγος εἰ δέχεται.

Idem.

I. Nam

1. *Nam pius & felix poterat dici atque videri,*

2. *Cui imperium infelix est, erit ille sibi.*

3. Hos versus nescio quis de Latinis, juxta eos qui Græci erant propositi, in foro posuit: quibus acceptis Macrinus his versibus respondisse fertur:

4. *Si talem Grajum retulissent fata poëtam,*

5. *Qualis Latinus Gabalus iste fuit,*

6. *Nil populus nosset, nil nosset curia, magno*

Nullus scripsisset carmina tetra mihi.

His versibus Macrinus longè pejoribus quàm illi Latini sunt, respondisse se credidit: sed non minùs est risui habitus quàm poëta ille qui de Græco Latinè coactus est scri-

1. *Nam pius & felix poterat dici atque videri.* In veteribus scriptis,

Nam pius & felix poterat dicique viderique.

Imperium infelix est, erit ille sibi.

acuto sensu Epigramma concludit. Macrinum cum Felicis nomen receperat, Pii habere noluisse, duas quodammodo res quæ separari nequeunt disjungi voluisse, cum nemo felix esse possit, nisi & idem pius. at ille Pius dici noluit, & Felicis nomen recepit: quod carebat ratione. nam poterat quidem pius simul & felix dici & videri. conclusio ergo, esse imperium infelix sub homine qui felix dici & videri cupiat, non autem pius. ipsum vero sibi & infelicem futurum, hoc est non diu felicitate illa fruiturum, quam sibi promitteret, & cujus nomine appellari gauderet. pro *imperium infelix*, etiam legere possemus, *imperio infelix* hoc modo:

Imperio infelix est, erit ille sibi.

hoc sensu: qui dici voluit felix, & tamen imperio infelix est. sibi quoque infelix erit. *Idem.*

2. *Cui imperium infelix est, erit ille sibi.* Divinavimus hanc esse mentem: non posse tandem infortunium evadere principem, qui multos subditorum reddidit infortunatos. atque ut illius imperium subditis infaustum, sic futurum & ipsi quandoque. *Casaub.*

3. *Hos versus nescio quis de Latinis juxta eos qui Græci erant, &c.* Et hæc lectio suspecta & libri variant. nam excerpta Spartiani delatis pro de Latinis alius codex exhibet. *hos versus nescio quis delatos juxta eos qui Græci erant propositi in foro posuit.* sic prius scriptum fuisse arbitror: *hos versus nescio quis delatus eos qui Græci erant propositi, in foro posuit.* delatus idem est quod juxta. aliquis igitur interpretamenti vicem ad oram adposuerat *juxta*. quod postea in contextum receptum est. *delatus eos pro juxta eos.* sic loquebantur ætate Spartiani. sed & *latus* adverbialiter videntur posuisse pro *juxta*. ut *latus se pro juxta se apud Innocentium.* *Salmasius.*

4. *Si talem Grajum retulissent fata poëtam, &c.* Ita conjecerat Casaubonus: sed id admisimus, quod exstaret apertè in utroque Palatino. antea edebatur, *retulissent. Grut.*

Si talem Grajum retulissent fata poëtam. Scribendum, ex Palatino: *retulissent. Salma.*

5. *Qualis Latinus Gabalus ille fuit.* Crucem vocabant gabalum, ut est apud Nonium. hic *gabalus*, homo cruce dignus. *Casaub.*

6. *Nil populus nosset, nil nosset, &c.* *Magno mihi* hoc est, imperatori. dignus versus tortore Macrino. *Idem.*

scribere. ¹ Fuit igitur superbus & sanguinarius, & volens militariter imperare, inculans quinetiam superiorum temporum disciplinam, ac solum Severum præ cæteris laudans. Nam & in crucem milites tulit, & servilibus suppliciiis semper affecit: & quum seditiones militares pate- retur, milites sæpius decumavit, aliquando etiam centesi- mavit: quod verbum proprium ipsius est, quum se clem- entem diceret, quando eos centesimaret qui digni essent decumatione atque vicesimatione. Longum est ejus cru- delitates omnes aperire: attamen unam ostendam non magnam, ut ipse credebat, sed omnibus tyrannicis im- manitatibus tristiores. ² Quum quidam milites ancillæ hospitis pudorem depravasse suspecti essent, atque per quendam frumentarium ille didicisset, adduci eos jussit, interrogavitque utrum esset factum: quod quum consti- tisset, ³ duos boves miræ magnitudinis vivos subitò ape- riri jussit, atque his singulos milites inferi, capitibus, ut secum colloqui possent, exertis. ⁴ Itaque pœna hos affecit, ⁵ quum ne adulteris quidem talia apud majores vel sui

tem-

1. Fuit igitur superbus & sanguina- rius, &c.] Dos enim est propria mili- tum superbia. supra de Albino: *animi jam inde militaris & superbi*. Salmaf.

2. Quum quidam milites ancillæ hospi- tis pudorem depravasse suspecti essent.] Scriptura Codicis membranacei, hæc est: *quum quidam milites ancillam hospi- sis jamdiu pravi pudore suspecti essent*. ver- ba quidem ipsa corrupta, sed ex quibus facile perspici potest legendum esse: *quum quidam milites ancillam hospitis jam diu pravi pudoris affecti essent*. hinc magis elucet immanis diri principis crudeli- tas. non enim vitium obtulerant puellæ milites, sed scortillum. nec illud quidem devium, sed omnibus obvium u- surpaverant. quod minime pœnam me- rebatur, nedum talem, qualis neque apud majores adulteris erat constituta. Idem.

Cum quidam milites ancillæ hospitis pudorem depravasse suspecti essent, &c.]

Lectio falsa. scribendum enim, *ancil- lam hospitis jamdiu pravi pudoris affecti essent: idque per, &c.* ita, inquam legen- dum, si sequi libet vestigia Palatinorum codicum. voluit dicere, eandem ancil- lam jampridem malè audiisse; adeo ut nemo in talem jam peccare posse videretur. quod verum est. sed Macrinus heic non tam attendit personæ mulieris, quàm militum vi, qui atrectassent repugnantem. Grut.

3. Duos boves miræ magnitudinis vi- vos subitò aperiri jussit, &c.] Et hoc sup- plicium & affine huic quod *σκαφισ- μός* dicitur Eunapio, *σκαφιστός* Plu- tarcho, Perfarum sunt inventa. Casaub.

4. Itaque pœna hos affecit.] Lege, *ista- que pœna eos affecit*. Salmaf.

5. Quum ne adulteris quidem talia apud, &c.] Scribe ex Palatino & excer- ptis Spartiani: *quum ne adulteris quidem talia apud majores vel sui temporis essent constituta supplicia*. Idem.

temporis essent constituta supplicia. Pugnavit tamen & contra Parthos & contra Armenios, ¹ & contra Arabas quos Eudæmonas vocant, non minùs fortiter quàm feliciter. Tribunum qui excubias deserui passus est, carpento rotali subter adnexum per totum iter vivum atque exanimem traxit. Reddidit etiam Mezentii supplicium, quòd ille vivos mortuis illigabat, & ad mortem cogebat longa itabe confectos. Unde etiam in Circo, ² quum favor publicus in Diadumenum semper fuisset, acclamatum,

³ *Egregius forma juvenis, cui pater haud Mezentius esset.*

⁴ Vivos etiam homines parietibus inclusit, & struxit. Adulterii reos semper vivos simul incendit, junctis corporibus. Servos, qui à dominis fugissent, repertos ad gladium ludi deputabat: ⁵ Delatores, si non probarent, capite affecit: si probarent, delato pecuniæ præmio, infames dimisit. Fuit in jure non incallidus, adeò ut statuisset omnia ¹³ rescripta veterum principum tollere, ⁶ ut jure non rescriptis ageretur, nefas esse dicens leges videri Commodi & Casacalli & hominum imperitorum voluntates, quum

Traja-

¹ *El contra Arabas quos Eudæmonas.] Palatino: quos Eudæmones. Scribe: Eudæmones. raras enim tunc diphthongos usurpabant. sic Egyptus, Betis, Sphæra, & similia sexcenta. Idem.*

² *Quum favor publicus in Diadumenum semper fuisset, acclamatum.] Vult Capitolinus, cum aliquando in circo favor publicus accensus esset erga Diadumenum, acclamatum fuisse quod sequitur. Bene ergo legitur in Palatino Codice: quum favor publicus in Diadumenum se proferuisset. proferere autem est exerere, & in apertum ponere. sic Avieno mons jugum proferere dicitur, cujus vertex eminet, & in altum tollitur. Idem.*

Cum favor publicus in Diadumenum se proferuisset.] Lectio hæc manavit à bonitate codicis Palatini integri. Gru.

³ *Egregius forma juvenis, cui pater haud Mezentius esset.] Non est versus,*

sed diversa frustra versusum in unam sententiam, ac non in metrum unum conflata. Antè cui pater, deest vox dignus. videntur sustulisse qui centonem hunc in metri legem cogere laborarunt. Casaubonus.

⁴ *Vivos etiam homines parietibus inclusit & struxit.] Unico id verbo expriment Græci, quod est ἐστραγγιζομένην. vetus interpres Juven. ad illum versus: Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.*

hæc virginibus Vestæ poena fuit decreta, si vitata fuissent, viva parietibus struebantur. Salmas.

⁵ *Delatores si non probarent, capite affecit.] Vel in insulam deportavit. Casaub.*

⁶ *Ut vim legum haberent antiquæ leges, & prudentium responsa: at non principum rescripta neque subscriptiones. Idem.*

Trajanus nunquam libellis responderit, ¹ ne ad alias causas facta præferrentur, quæ ad gratiam composita viderentur. In annonis tribuendis largissimus fuit, in auro parcissimus. ² In vernaculis vel aulicis tam impius, tam pertinax, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum dicerent, sed *Macellinum*, ³ quod macelli specie domus ejus cruentaretur sanguine vernularum. Vini cibique avidissimus, nonnunquam usque ad ebrietatem; sed vespertinis horis. Nam si prandisset vel privatim parcissimus, in cœna effusissimus. Adhibuit convivio literatos, ⁴ ut loquens de studiis liberalibus necessario abstineret. Sed quum ejus vilitatem homines antiquam cogitarent, ⁵ crudelitatem nimiam viderent, hominem putidulum in imperio ferre non possent, & maximè milites, qui multa ejus meminerant funestissima, & aliquando turpissima, inita factione illum occiderunt cum puero suo Diadumeno, scilicet Antonino cognomine, de quo dictum est quod in somnis Antoninus fuisset. Unde etiam versus extant hujusmodi,

Vidi-

1. Ne ad alias causas facta præferrentur.] Melius, præferrentur. Idem.

Ne ad alias causas facta præferrentur, quæ ad gratiam composita viderentur.] Poterant abjici aliquot voces, referribique, præferrentur ad gratiam composita. Grut.

2. In vernaculis.] Scribe cum Scaligero, In vernulis. manifestum ex sequentibus. Casaub.

In vernaculis vel aulicis tam impius.] vernaculi sunt vernula. optimæ Glossæ: εἰς ὄρνιθας, verna, vernaculus, inde & vernaculi sicut & vernæ, pro præstigiatoribus & ridiculariis hominibus quos vulgo charlatani indigetamus. Martialis vernaculos, ὄρνιθες πλάσσει appellavit, diaces & scurriles nempe homines & mimicos. Salmasius.

In vernaculis vel aulicis.] Pall. ambo, in verandis vel aulicis. emendatumque in excerptis, in veredaris. sed verior Scaligeri conjectura, in vernulis. Grut.

3. Quod macelli specie domus ejus cruentaretur sanguine vernularum.] Macellum antiquis Latinis erat forum, in quo omnia quæ ad victum pertinerent, venum ibant. postea sic proprie appellari voluerunt, ubi caro venalis exponebatur. hinc Glossis, macellum, κρεοπωλεῖον. & macellarii, laniones. Donatus macellum, à macandis pecoribus vult dictum. Glossæ: μακεδλίτης, corparicida hinc patet quare Macellinus, dictus Macrinus, quod specie macelli cruentabatur ejus aula vernaculorum vel aulicorum sanguine. Salmasius.

4. Ut loquens de studiis liberalibus necessario abstineret.] In Palatino abstemius, forte legendum: necessario abstemius esset. sed quum, &c. Idem.

5. Crudelitatem nimiam viderent.] Idem Palat. crudelitatem mirum. quivis videat legendum: crudelitatem mirum. Idem.

Vidimus in somnis cives (nisi fallor) & istud:
 Antoninorum nomen puer ille gerebat,
 Qui patre venali genitus, ¹ sed matre pudica:
 Centum nam mœchos passa est centumque rogavit.
² Ipse etiam ³ calvus mœchus fuit, inde maritus:
⁴ En Pius, en Marcus: Verus nam non fuit ille.

Et isti versus ex Græco translati sunt in Latinum. Nam Græcè sunt disertissimi. videntur autem mihi ab aliquo poëta vulgari translati esse. Quod quum Macrinus audisset, fecit jambos qui non extant: jucundissimi autem fuisse dicuntur. qui quidem perierunt in eo tumultu in quo ipse occisus est, ⁵ quando & omnia ejus à militibus pervasa sunt. Genus mortis (ut diximus) tale fuit. Quum in Antoninum Heliogabalum exercitus inclinasset, ille fugit, belloque victus est & occisus in suburbano Bithyniæ, suis partim deditis, partim occisis, partim fugatis. Ita Heliogabalus clarus redditus est quòd videretur patris vindicasse mortem: atque inde in imperium venit, quod dedecoravit vitiiis ingentibus, luxuria, turpitudine, abliguratione, superbia, immanitate: qui & ipse similem exitum vitæ suæ sortitus est. Hæc de Macrino nobis sunt cognita, multis

1. *Sed matre pudica.*] An emendandum, *nec matre pudica?* an hoc per irrationem dictum est? quomodo enim pudica, quæ centum mœchos passa est, & centum rogavit? *Idem.*

2. *Ipse etiam calvus mœchus fuit, inde maritus.*] Quasi Nonia Celsa mater Diadumeni stupro prius cognita Macrino fuerit, quàm in uxorem duceretur. Etiam in vita Diadumeni aliquid legitur unde colligas suspensione adulterii hanc non caruisse. Calvum fuisse Opellium Macrinum, etiam ex antiquis aliquot nummis potest colligi. *Casaub.*

3. *Calvus fuit inde maritus.*] Palat. *ante maritus.* in excerptis supra correctum, *ante.* sed *inde* non moveo sua sede. *Salmas.*

4. *En pius, en Marcus: Verus nam non fuit ille.*] Arguta conclusio: ludic

enim in voce *Verus.* Age, inquit, Antoninus esto, vel Pius, si lubet, vel Marcus: certè Antoninus Verus nunquam. hoc est, nunquam eris Antoninus Verè & ὄπιος, sed ὄπιος tantum. Imperatorem Verum non aliter ferè appellant Græci quam Οὐνήρον, sive Βήρον: qui tamen Pium non Πιον, sed Εὐστῆον nominant. *Casaub.*

5. *Quando & omnia ejus à militibus pervasata sunt.*] Non improbo. sed magis probo quod repperi in scriptis: *pervasa sunt.* ex quo veteris editionis auctor fecerat, *perversa sunt.* quod sequentes admiserunt. nos antiquam reposuimus. *Salmas.*

Quando & omnia ejus à militibus pervasata sunt.] Malim cum biga Palatinorum, *pervasa sunt.* *Græc.*

multis aliqua variantibus, ut se habet omnis historia: quæ de plurimis collecta, serenitati tuæ, Diocletiane Auguste, detulimus, quia te cupidum veterum imperatorum esse perspeximus.

ÆLII LAMPRIIDII

ANTONINUS DIADUMENUS.

ANTONINI DIADUMENI pueri, quem cum patre Opilio Macrino imperatorem dixit exercitus, occiso Bassiano factione Macriniana, nihil habet vita memorabile, nisi quòd Antoninus est dictus, & quòd ei stupenda omina sunt facta imperii non diuturni: ut evenit. Nam quum primùm innotuit per legiones, occisum esse Bassianum, ² ingens mœror obsedit omnium pectora quòd Antoninum in Rep. non haberent, existimantium quòd cum eo Romanum esset imperium perituum. Id ubi Macrino jam imperatori nuntiatum est, veritus ne in aliquem Antoninorum, qui multi ³ ex affinibus Antonini

ÆLII LAMPRIIDII.] Et membrana omnes auctorem hujus vitæ faciunt Lampridium; cum tamen Macrini patris vitam Capitolini desumsissent corporis hujus contextores. *Casaub.*

ÆLII LAMPRIIDII.] Membrana nostræ vitæ hanc auctori tribuunt Lampridio: nam excerpta Spartiani Spartiano vindicant, ut & superiorem Macrini vitæ, quam & postponunt filii Diadumeni vitæ, ut & antiquæ omnes editiones. & sane unus & idem auctor utramque vitæ perscripsit, sive ille sit Capitolinus, sive Spartianus, sive alius quis. videantur hæc verba in hac ipsa Diadumeni vitæ posita ab illius auctore, quisquis est. *Hæc sunt, inquit, quæ digna memoratu in Antonino Diadumeno esse videantur: cujus vitam anxiosissimè patris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam puerilis speciem expositionem vitæ coëgisset. nonne satis his verbis manifestum sit, editam*

hanc Diadumeni vitæ ab illo ipso scriptore, qui patris gesta perscripserit? palam auctor profiteretur, qui & causam hanc habuisse refert quare specialem expositionem Diadumeni vitæ ediderit, nec patris gestis eam junxerit quod filius Antonini nomen habuerit. jungendus igitur erat Antoninis. & recte hoc ordine digestæ habentur hæc vitæ in antiquis qua scriptis qua excusis exemplaribus, ut post Bassiani & Getæ Antoninorum vitas, statim subdatur Diadumeni Antonini vitæ: deinde patris Macrini sequatur. Post quem Heliogabalus & Alexander & ceteri deinceps. *Salmas.*

2. Ingens mœror obsedit omnium pectora, quòd Antoninum in Rep. non haberent.] Aurelius Victor, eo quòd ingens legionibus amissi principis desiderium erat, adolescentem Antoninum vocavere. *Casaub.*

3. Ex affinibus Antonini Pii.] Ad fines vocabant omnes qui aliqua cognatione se invicem contingerent. *Idem.*

Antonini Pii erant inter duces, exercitus inclinaret, statim concionem parari iussit, filiumque suum hunc puerum Antoninum appellavit. ¹ Concionis verba ejusdem: *Videte, commilitones, & me etatis jam provectæ, & Diadumenum puerum: quem diu principem, si dii faveant, habebitis. Intelligo præterea* ³ *desiderium ingens Antonini nominis apud vos manere: quare quoniam mihi per conditionem fragilitatis humane non multum superesse videtur ad vitam, hunc puerum Antoninum vobis autoribus nuncupo, diu vobis Antoninum representaturum. Acclamatum, Macrine imperator, dii te servent. Antonine Diadumene, dii te servent.* ⁴ *Antoninum divum omnes rogamus. Jupiter optime maxime, Macrino & Antonino vitam. Tu scis Jupiter, Macrinus vinci non potest: tu scis Jupiter, Macrinus vinci non potest.* ⁵ *Antoninum habemus, omnia habemus.* ⁶ *Antoninum nobis dii dederunt patrem. Antoninus dignus imperio. Macrinus* ² *imperator dixit: Habete igitur, commilitones, pro imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & solitas promotiones, sed geminatas: dii faciant ut hæc sæpius fiant. Dabimus autem* ⁷ *per cuncta quinquennia* ⁸ *id quod hodie deputavimus.*

Post

1. Concionis verba ejusdem.] Palat. & vetus editio *concio*. nec pluribus opus esse videtur. *Salmas.*

2. *Et me etatis jam provectæ.*] *Et me etatis jam provectæ.* Idem.

3. *Desiderium ingens Antonini nominis.*] *Antoniniani nominis.* Idem.

4. *Antoninum divum omnes rogamus.*] Quod fieri solitum in senatu, ut in dicenda sententia senatores aliud quoque proponerent: sic milites hoc loco. in medias enim adclamationes, quibus Diadumeno cognomen ANTONINI defecerunt, hæc inserunt, ut desiderium suum consecrandi Caracallæ ostendant. *Casaubonus.*

5. *Antoninum habemus, omnia habemus.*] In fragmentis ex Dione leguntur hæc verba. Τὸ τὸν ἐχούσης πρὸς τὸν ἐχούσῃ. Idem.

6. *Antoninum nobis dii dederunt patrem.*] Vocem ultimam de menda suspectam habeo. Idem.

Antoninum nobis dii dederunt patrem.] Palat. *patris*: excerpta Spartiani, *pater*. fortasse an scribend. *Antoninum nobis dii dederunt. Pater Antonini dignus imperio.* vel etiam distinguendum: *pater, Antoninus dignus imperio*, ut & patrem & filium ejus Antoninum dignos imperio esse dicant. *Salmas.*

Antoninum nobis Dii dederunt patrem. Antoninus dignus imperio.] Palatinus primus, *pater*. secund. *pater Antoninus.* an forte fuit, *Antonino nobis Dii dederunt patrem*, vel *Antoninum nobis Dii dederunt.* per te Antoninus, &c. Grut.

7. *Per cuncta quinquennia.*] Nam ita moris erat, ut quinquennia imperii sui celebrarent imperatores, & decennia ac vicennia. *Casaub.*

8. *Id quod hodie deputavimus.*] In Pal. & edit. Mediol. *putavimus.* *putare est, ὁλοκαύτω*, quod pro deputare positum non heic tantum, sed & alibi legi. *Salmas.*

Post hoc ipse puerulus Diadumenus Antoninus imperator dixit, *Gratias ago vobis, commilitones, quod me imperio donastis & nomine, siquidem dignos & me & patrem meum duxistis quos imperatores Romanos diceretis, & quibus committeretis Rempub.* Et pater quidem meus curabit ne desit imperio: ego autem elaborabo ne desim nomini Antoninorum. Scio enim me Pii, me Marci, me Veri suscepisse nomen, quibus satisfacere perdifficile est. Interim tamen causa imperii, causa nominis id omne quod pater & tantundem promitto, ¹ honoribus, ut venerandus Macrinus pater presens promisit, duplicatis. Herodianus Græcus scriptor hæc præteriens, ² Diadumenum tantum Cæsarem dicit puerum à militibus nuncupatum, & cum patre occisum. Hac habita concione, statim apud Antiochiam moneta Antonini Diadumeni nomine percussa est: Macrini, usque ad iussum senatus dilata est. Missæ etiam ad senatum literæ quibus nomen Antonini indicatum est. Quare etiam senatus imperium id libenter dicitur recepisse, quamvis alii Antonini Caracalli odio id factum putent. ³ Paraverat sanè

1. *Honoribus, ut venerandus pater presens promisit duplicatis.*] Honores vocat, quas pater promotiones vocaverat: & solitas promotiones sed geminatas. Idem.

2. *Diadumenum tantum Cæsarem dicit puerum à militibus, &c.*] Herodianus, *τὸ δὲ ἢ δὴ τοῖσι τῷ ὀ Μακρῶν ὁ ἐρξήσας, σωραυραῖβέν, ὁ ἀντὶ καὶ ἔπειθός, ὃν ἰὺ ποῖσας Καίσαρα, Διαδεδυμῆνον καλῶμενον.* Casaub.

3. *Paraverat sanè pænulas populo coloris rufæ.*] Pænulæ istæ, quas populo paravisse Diadumenum scribit heic Spartianus, sunt lacernæ. lacernæ autem & pænulas indifferetim usurpant auctores isti. de quo jam supra satis multa diximus. Lacerna autem plebis Romanæ vestis, eaque nigra: hinc pullata turba, de infima plebe. at Macrinus pro pullis lacernis vel pænulis, quales antea in usû plebis fuerant, rufas parabat populo dare in honorem Diadumeni, quas & ejus nomine signare volebat, ut Antoninianæ dicerentur. nihil igitur novi

istæ pænulæ, quas populo dare parabat Macrinus, habuere præter colorem. nam illæ Bassiani caracallæ non colore sed forma novæ. Romana plebs igitur fuscis pænulis vel lacernis ibat induta vulgo, milites vero & famuli lautiores rufis. Martialis:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis,

Et placet hic pueris militibusque color.

ceterum pænulæ illæ militares & serviles, & plebeia omnes cinctæ. hinc apud Agellium: *piguit saltem vos pænulas sed cinctosque esse.* tunicatum populum cum dicit Horatius, utique lacernatum vel pænulatatum intelligit. nam ejus ætate miuuta plebs positis togis, lacernas indutui habebat, de quo supra diximus ex Suetonio. ita igitur vestiti milites. *linea* primum, quam camisiâ recentiores dixerunt, & super eam pænula, quasi tunica superior, quam superariam Latini, Græci *ἐπεδυτῶν* dicunt. ita etiam & populus subuculam, & sub-

fanè penulas populo ¹ coloris rosei dare Macrinus imperator in honorem Antonini filii sui, quæ vocarentur Antoninianæ, ² ut Caracallæ Bassiani dictæ sunt, asserens melius filium suum *Penuleum* vel *Penularium* dicendum, quàm *Caracallus* esset dictus Bassianus. Congiarium etiam per edictum Antoninianum promisit, ut ipsum edictum poterit indicare. Verba edicti: *Vellem Quirites jam presentes essemus. Antoninus vester vobis congiarium sui nominis daret.* ³ *Daret præterea* ⁴ *& pueros Antoninianos & puellas Antoninianas, quæ tam grati nominis gloriam propagarent, & reliqua.* His ita ³ gestis, signa in castris & vexilla fieri Antoniniana iussit. Fecitque Bassiani simulacra ex auro atque argento, atque dies septem supplicatio pro Antonini nomine celebrata est. ⁵ Puer fuit omnium speciosissimus, statura longiuscula, crine flavo, nigris oculis, ⁶ naso deducto, ad omnem decorem mento composito, ⁷ ore ad oscula parato, fortis

natu-

subucula tunicam sive panulam superinduebat. *Salmas.*

1. *Coloris rosei.*] Roseus heic color non est à rosa, sed *rosius* pro *rossius*, vel *russius* scriptum est. Græci cum scriptum passim invenirent *ruseum*, ipsi quoque *ῥόσιον* dixerunt Glossæ: *ῥόσιον* *ῥόσιον*, vexillum. vexilla enim coloris erant russi vel flammei. unde & *flam-mula* dicebantur vulgo. *Idem.*

2. *Ut caracallæ Bassiani.*] Hoc est, ut sicut caracallæ quas Bassianus dederat, dictæ sunt Antoninianæ. hoc verum esse constat ex vita Bassiani. Minus probo doctissimorum virorum emendationem scribentium *Bassianæ*. *Casaub.*

3. *Daret præterea & pueros Antoninianos & puellas Antoninianas.*] Verus liber, *incideret præterea & pueros*, &c. ex quo eruo *incideret præterea, & pueros Antoninianos & puellas Antoninianas*. id est reciperet, & ascriberet in numerum eorum puerorum puellarumque quibus ex publico dabantur alimenta. nomina enim eorum puerorum puellarumque incidebantur in æs, qui ad illam frumentariam perceptionem participan-

dam recipiebantur. Seneca lib. iv. de beneficiis, cap. xxviii. de his qui frumentum è publico percipiebant: *frumentum publicum tam far quam perjurus, & adulter accipiunt, & sine delectu morum quisquis incisus est.* & hanc meam mihi postea conjecturam postea plenissime confirmavit editio Mediol. quam per Juretum nostrum sum nactus, in qua plane excusum vidi: *incideret præterea & pueros.* *Salmas.*

4. *Et pueros Antoninianos & puellas Antoninianas.*] Exempla imitatur Pii & Marci: quasi vellet per omnia eos principes referre. *Casaub.*

5. *Puer fuit om.*] Erat decem annorum cum occisus est. *Dio. Idem.*

6. *Naso deducto ad omnem decorem, mento composito.*] Distingue, *crine flavo, nigris oculis, naso deducto, ad omnem decorem mento composito.* *deducto naso*, est *ἰδύππιον*. quos vulgo *tractiles* aut *tractitios* nasos appellamus. *Salmas.*

7. *Ore ad osculum parato.*] Hoc est, prominulo. Græcis, *ὀσφύριον*. *Casaubonus.*

Ore ad oscula parato.] Mira sane,

naturaliter, exercitio delicatior. Hic ubi primùm indumenta coccea & purpurea cæteraque castrensia imperii insignia accepit, quasi sidereus & cælestis emicuit, ut amaretur ab omnibus gratia venustatis. ¹ Hæc sunt quæ de imperio pueri dicenda putavi. Nunc veniamus ad omina imperii, quæ cùm in aliis, tum in hoc præcipuè sunt stupenda.

4. Die qua natus est, ² pater ejus purpuras ³ tum fortè procurator

veterum omnium exemplarium scriptura, ore *oscula parato*, scriptum pro *oscula*. sic *gylam* pro gula scribebant, &c. *os* autem *oscula paratum* elegantissime dicitur de ore prominulo, & quasi ad osculum dandum & accipiendum parato. *Salmastius*.

1. *Hæc sunt quæ de imperio pueri dicenda putavi.*] *Hæc quæ de puero sint dicenda. nunc veniamus ad omnia imperii.* ita edit. Mediol. *Idem*.

2. *Pater ejus purpuras tum fortè procurator jam ærarii majoris inspexit.*] Scimus quid sit ærarium sanctius: at majus ærarium alibi legere non memini. sed puto legendum hic esse aliter: nam certissimum est, probationem purpurarum, non pertinuisse ad procuratores ærarii, sed ad alios quibus cura peculiaris vestium principalium. quis autem ille, nisi vestiarii procurator, aut gynæcii vel baphii? Noli dubitare scripsisse auctorem, vel procurator jam vestiarii majoris, vel, procurator gynæcei majoris. *Casaub.*

Pater ejus purpuras tum fortè procurator jam ærarii majoris.] *Palatinus* non agnoscit syllabam *jam*. majori huic ærario merito controversiam movent viri doctissimi. nihil veniebat mihi in mentem quod propius accederet ad litterarum & pronuntiationis formam, quam, *procurator choragii majoris*. sanè, *procurator summi choragii*, bis occurrit in Inscriptionibus nostris antiquis, semel pagina *xlii*. 5. iterum *cccxxxii*. 3. & cur istud *Opilio* nostro attribueremus faciebat locus *Capitolini* in vita ejus cap. *ii*. *Histris jam senior turpis*, &c. histrionis enim nomine bellè utcumque venit, qui eis inservit. *Græc.*

3. *Tum forte procurator jam ærarii majoris.*] Dele *jam*, auctoribus membranarum. majus ærarium heic vocatur, ærarium sacrum, cujus præfectus aurum, argentum quod ex provinciarum tributis cogebatur, vestes omnes, species publicas, quidquid denique sanctiori principis ærario inferretur curabat. sub eo præfecti baphiorum, textrinatorum, magistri lineæ vestis, magistri privatae, murileguli, gynæciarii. non mirum igitur, si *Macrinus* cum hanc ærarii sacri procuracionem ageret, inspectionem purpurarum probationemque curâ habuit, quæ proprie ad ejus curam pertinebat. *Stadius Papinius* procuratorem vel præfectum ærarii majoris describit his versibus:

— *jam creditur uni*

Sanctarum digestus opum, partæque pen omnes

Divitiæ populos, magnique impendia mundi, &c.

per sanctas illas opes quid aliud possumus intelligere, quam sanctius, ut dicebatur, vel sacrum ærarium? cui dispositio digestioque sacrarum opum creditur, quis alius quam ærarii sacri procurator? sub cujus administratione fuere omnia illa quæ ibidem recenfer, & monetarii præterea. *Stadius* ibidem:

Ausoniae quicquid crepat igne monetæ.

idem omnino ejusdem officium fuit posteriorum imperatorum avo; sed nomen mutatum, nam pro ærario sacro, largitiones sacras dixerunt, & præfectum ærarii sacri, comitem sacrarum largitionum. sic res etiam privatae principis, largitiones dicebantur. atq; hæc non tantum in auro argentoque, gemmis

& ve-

curator jam ærarii majoris inspexit, & ¹ quas claras probavit, in id conclave redigi præcepit, in quo post duas horas Diadumenus natus est. ² Solent deinde pueri pileo insigniri naturali ³ quod obstetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt, siquidem caufidici hoc juvari dicuntur: at iste puer ⁴ pileum non habuit, sed diadema tenue, sed ita forte ut rumpi non potuerit, ⁵ venis intercedentibus specie nervi sagittarii: ⁶ Ferunt denique *Diadematum* puerum appellatum. Sed ubi adolevit, avi sui nomine mater-

ni Dia-

& vestibus ac reliquis mobilibus consistebant: sed etiam in domibus palatii-que, prædiis ac possessionibus, rebus-que soli erant positæ. ut olim igitur duo æraria, publicum & privatum principis, sic sub posterioribus imperatoribus duæ largitiones, sacræ & privatæ. nam sacræ largitiones, & sacrum ærarium, idem: ut privatæ largitiones, & privatum ærarium. publicum ærarium, quod erat olim populi, etiam principis factum est. *Salmas.*

1. *Quas claras probavit.*] Probè nitentes, & veri luminis, ut alibi dicitur. *Casanb.*

2. *Solent deinde pueri pileo insigniri naturali.*] Præter diversas *æolis* membranas quibus in utero involvitur embryo, reperitur quorundam infantium cum nascuntur obtectum caput alia pellicula, quam hic Lampridius vocat *pileum*. nostrates quoque obstetrices *coesse* nuncupant, quasi pileum dicas, eadem ratione Belgicum vulgus, ut audio, vocat *galeas*. Idem.

3. *Quod obstetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt.*] Erat hoc unum è plurimis amuletorum ac phylacteriorum generibus, quæ olim à curiosarum artium peritis solita usurpari legimus. nam hodieque reperuntur obstetrices, quæ pilea hæc præripiant & ad maleficia fervent, ac vendant. Est etiam illa vulgi opinio, raræ cujusdam felicitatis indicium facere hoc pileum: quod & vetus Gallicum proverbium testatur: dicimus enim de eo quem appellavit saty-

ricus, gallinæ albæ filium, Natus est pileatus. *Idem.*

4. *Pileum non habuit, sed diadema tenue.*] Videtur allusum ad eos qui nascuntur diadematæ naturali insigniti. nam inter legesim veteres multos inceminimus observare qui Diadumeni nominarentur: cujus appellationis hæc videtur esse causa. *Idem.*

5. *Venis intercedentibus specie nervi sagittarii.*] Improprè *venas* nominat quæ sunt potiùs *ives*, fibræ aut villi. scribe, *fibris plurimis intercedentibus*. Idem.

Venis intercedentibus specie nervi sagittarii.] Vetus lectio habet: *viris intercedentibus, &c.* legendum: *at iste puer pileum non habuit, sed diadema tenue, sed ita forte ut rumpi non potuerit vis inter se tendentibus, specie nervi sagittarii.* significat pileum illum seu diadema tenue quidem fuisse, ut illi solent naturaliter pilei, sed ita forte, ut viri inter se tendentes rumpere illud non potuerint specie nervi sagittarii, qui tenditur quidem, non tamen rumpitur. *Salmas.*

Venis intercedentibus specie nervi sagittarii.] Etiam Palatin. noster habet: *viris intercedentibus, &c.* sed sine illo spatio medio: adeo ut videatur reponendum, *fibris intercedentibus*. Grut.

6. *Ferunt denique Diadematum puerum appellatum.*] Ait filium Macrini puerum quidem appellatum esse *DIADEMATUM*: postea verò ubi adolevit, *DIADUMENVM*. separat duo nomina, inter

ni *Diadumenum* vocatum, ¹ quamvis non multum abhorruerit ab illo signo diadematis nomen Diadumeni. In agro patris ejus oves purpureas xii. ferunt natas, quarum una tantum varia fuerit. Eadem die qua hic natus est, aquilam ei constat sensim ² palumbum regium parvulum attulisse, & posuisse in cunis dormienti, ac recessisse sine noxa. Pantagathi in domo patris ejus nidum posuerunt. His diebus quibus ille natus est, mathematici accepta genitura ejus exclamaverunt & ipsum filium imperatoris esse & ipsum imperatorem: quasi mater ejus adulterata esset, quod fama retinebat. ³ Huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit. Et quum comitum infantis clamor esset factus, in monumento regio quod juxta villam esset, in qua tunc pater agebat, ⁴ supra statuam regis posuit, ita ut capiti ejus aptaret: quod multi ominosum putarunt ⁵ & morti accommodum. Clarum autem eventus ostendit. ⁶ Natus est præ-

quæ discrimen nullum in significatione. formatio solum diversa, Græca altera, altera Latina. quid enim est *diadema-tus*, nisi *Διαδέρμη*. Casaub.

1. *Quamvis non multum abhorruerit ab illo signo diadematis nomen Diadumeni.* Hoc modo. lege: *quamvis non multum abhorruerit ab illo signo Diademati, nomen Diadumeni.* fefellit eos qui mutaverunt. ambigua notio vocis *signum*, quod hoc loco non pro insigni, sed pro cognomine accipi debet. dicit ergo Spartianus puerum fuisse appellatum Diadematum ab illo insigni naturali diadematis. adolescentem vero avi materni nomine appellari cœpisse Diadumenum, quamvis, inquit Spartianus, ab illo cognomine non multum abhorreat nomen Diadumeni, immo ne tantillum quidem abhorret. nam Diadumenus, *Διαδέρμη* est Græcum, *Diadematus* Latinum. signum autem pro cognomine tritum est istis auctoribus. Salmes.

2. *Palumbum regium parvulum attulisse.* Neque palumbi regii, neque pan-

tagathorum de quibus auctor, mentionem ullam faciunt Aristoteles, Plinius, &c. Fortasse sunt & hæc vocabula, ex ipsa re imposita: nam regius palumbus illis dictus, qui omen faceret regis fortunæ: pantagathi quod amplas divitias, aut perfectam felicitatem sponderent. Casaub.

3. *Hinc eidem aquila pil.* Scrib. *Huic eidem.* de aquila pileum tollente simillima historia in vita Tarquinii Prisci. Idem

Hinc eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit. Lege: *huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit.* Salmes.

Huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit. Sic etiam Palatinus, non *Hinc eidem.* Grut.

4. *Supra statuam regis posuit.* V. cd. *posuisti.* Salmes.

5. *Et morti accommodum.* *Θαυτησδης*, vel *εις τειρατον φεγγ.* causa in promptu: propter periculum ex suspicionem affectatæ tyrannidis. Casaub.

6. *Natus est præterea natali Antonini.* xiiii. Kal. Octobris. Idem.

præterea natali Antonini, ¹ & ea hora & ² signis propè concinentibus quibus & Antoninus Pius : quare dixerunt mathematici, & imperatoris illum filium futurum, & imperatorem, sed non diu. Die qua natus est (quòd Antonini esset natalis) mulier quædam propinqua dicitur exclamasse, Antoninus vocetur, sed Macrinum timuisse quòd nullus ex ejus genere hoc nomine censeretur, abstinuissetque nomine imperatorio, simul quòd jam rumor de vigenituræ illius emanasset. Hæc atque alia omina fuisse multi in literas retulerunt : sed illud præcipuè quòd quum in cunis esset Diadumenus, ³ & leo ruptis vinculis, & quidem ferus, effugisset atque ad incunabula ejus venisset, puerum delinxit, & inviolatum reliquit, quum nutrix se in leonem misisset, atque ejus morflu affecta periisset, quæ sola fortè in areola inventa erat, in qua infans jacebat. Hæc sunt quæ digna memoratu in Antonino ⁶ Diadumeno esse videantur : ⁴ cujus vitam junxisset patris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam puerilis specialem expositionem vitæ coëgisset. Et fuit quidem
tam

1. *Et ea hora & signis propè concinentibus.* Scribe : natus est præterea natali Antonini & ea hora & signis propè concinentibus. Salmast.

2. *Et ea hora & signis propè concinentibus, &c.* Est & istud à Palatino. vulgò concinentibus ; quod & damnauerat Casaubonus noster. Grut.

3. *Signis propè concinentibus.* Scribe, concinentibus. Casaub.

4. *Et leo raptis vinculis & quidem ferus.* Palatinus : ut quidam ferus. diversa auctorum opinio est, quibusdam tradentibus leonem illum ferum fuisse, aliis vero mansuetum. Salmast.

5. *Cujus vitam junxisset patris gestis, &c.* Falluntur qui negationem autumant inferendam. hoc enim vult : quod speciali hoc libello dixerit, neque obiter & velut ὀδῶς περιεργον, rebus patris eum inseruerit, habuisse hunc honorem appellatione Antonini qua fuit

decoratus : quo vel solo nomine dignum censuit speciali expositione. Casaubonus.

Cujus vitam junxisset patris gestis nisi me Antoninorum nomen.] Ex istis verbis facile liquere arbitror eadem auctori recte tribui & hanc vitam Diadumeni, & illam superiorem Macrini, sed non eo scriptam ordine quem nobis exhibent excusa exemplaria. fidem enim maxime faciunt hæc verba, una serie trium horum Antoninorum vitas ab auctore digestas esse, Bassiani, Getæ, & Diadumeni. qui & hanc rationem pro omnibus unam sibi fuisse scribit, quamobrem specialem Diadumeni vitæ expositionem ederet, nec eam gestis patris jungeret, quod filius Antonini nomen habuerit, non item pater. jungendus igitur fuit Antoninis propter hoc ipsum & ante patrem scribendus. Salmastius.

tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut qui eo nomine non niteretur, mereri non videretur imperium. Unde etiam quidam & Severum, & Pertinacem, & Julianum, ¹ Antoninorum prænominiibus honorandos putant: unde postea duos Gordianos, patrem & filium, Antoninos cognominatos putent. Sed aliud est quum prænomen adsciscitur, aliud quum ipsum nomen imponitur. Nam Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pii: Marcus verum nomen Verissimi habuit, sed hoc sublato atque abolito, non prænomen Antonini, sed nomen accepit. Verus autem Commodi nomen habuit, quo abolito, Antonini non prænomen, sed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellavit, ² atque ita in publicum edidit ³ diem natalis sui. Jam Caracallum Bassianum satis constat vel somnii causa, quod Severus viderat quum sibi Antoninum successorem prædictum sensisset, anno demum x i i i. Antoninum dixisse, quando ei etiam imperatoriam addidisse dicitur potestatem. Getam verò, quem multi Antoninum negant dictum, eadem ratione qua Bassianum appellatum satis constat, ut patri Severo succederet: quod minimè factum est. Post hoc ipse Diadumenus, ut commendaretur exercitui, senatui populoque

1. Antoninorum prænominiibus honorandos putant.] Prænominiibus scriptum in libris. ut & paulo post: cum prænomen adscitur: &, non prænomen Antonini. Idem.

2. Atque ita in publicum edidit diem natalis sui.] Lego, in publicum edidit diem natalis eius. neque enim Commodus ipse nomen suum professus est recens natus; sed pater Marcus, more cæterorum patrum: qua de re superius. *Cassiodorus*.

Atque ita in publicum edidit diem natalis sui.] In publicas, Palat. scil. litteras vel chartas vel tabulas: quamvis in publicum non improbem. nam nominum notitiam publica contestatione divulgabant, ut loquitur vetus inter-

pres Juvenalis ad illud:

— libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Salmast.

Atque ita in publicas edidit.] Expressi quod erat in Pal. subintelligitur autem tabulas; quemadmodum supra in Opilio cap. 2. posuit, *privatas curare*, pro, *res Principis privatas*. nonnulla & nos supra, cap. 8. Antonini Pii; & sæpius infra. *Grut.*

3. Diem natalis sui.] Nihil abit ab hac scripturâ Pal. sed tamen, quàm magis rei attendo, tam magis mihi hæc verborum tria suspecta est, ceu nata à librariis. nam sanè filii non profiterentur nomen: & quamvis patres profiterentur, non id tamen præcise fiebat ipso die liberorum suorum natali. *Idem.*

que Romano, quum esset ingens desiderium ¹ Bassiani Caracallæ, Antoninum appellatum fatis constat. Extat epistola Opilii Macrini patris Diadumeni, qua gloriatur non tam se ad imperium pervenisse, ² qui esset secundus imperii, quàm quòd Antoniniani nominis esset pater factus, ³ quo clarius illis temporibus non fuerat vel deorum. ⁴ Quam epistolam priusquam intexam, libet versus inferere in Commodum dictos, qui se Herculem appellaverat, ut intelligant omnes tam clarum fuisse Antoninorum nomen, ut illi nec deorum nomen commodè videretur adjungi. Versus in Commodum Antoninum dicti,

Commodus Herculeum nomen habere cupit,

Antoninorum non putat esse bonum:

Expers humani juris & imperii:

Sperans quinetiam clarius esse deum,

Quàm si sit princeps nominis egregii.

Non erit iste deus, nec tamen ullus homo.

Hi versus à Græco nescio quo compositi, à malo poëta in Latinum translati sunt: quos ego idcirco inferendos putavi, ut scirent omnes, Antoninos pluris fuisse quàm deos: ⁵ ac trium principum amorem, ⁶ quo sapientia, bonitas, pietas, consecrata sit: in Antonino pietas, in Vero boni-

1. Bassiani Caracallæ.] Caracalli, libri. sed Caracallus & Caracalla dicebatur absque differentia. Salmaf.

2. Qui esset secundus imperii.] Præfectus nempe prætorio. quam dignitatem potentiâ parum cedere imperatoriæ majestati ait ipse Macrinus in oratione ad senatum missâ. Eunapius, imperium sine purpura nominat in Proæresio. Casaub.

3. Quo clarius illis temporibus non fuerat vel deorum.] Fuerat pro erat. sic, fuisset, dixisset, scripisset, pro esset, diceret, scriberet. Idem.

4. Quam epistolam priusquam intexam.] Pal. priusquam intexam. lege, priusquam intexam. Salmaf.

5. Ac trium principum amore quo sapien-

tia, bonitas, pietas consecrata sit.] Scribe: quos ego idcirco inferendos putavi ut scirent omnes, Antoninos pluris fuisse quam deos ob trium principum amorem, quos sapientia, bonitas, pietas consecrata sit. consecrata sit, pro consecraverit. pluris igitur habitos illos seculo Antoninos quam deos ipsos refert, trium illorum principum amore, quos sapientia, bonitas & pietas consecravit. Antoninus enim Pius propter pietatem consecratus; Marcus propter sapientiam; propter vero bonitatem Verus. Idem.

6. Quo sapientia, bonitas, pietas, consecrata sit.] Pal. quos, cui voci & suus foret locus, si consecrata accipi posset activè. Grut.

bonitas, in Marco sapientia. Redeo nunc ad epistolam Opilii Macrini. *Opilius Macrinus Nonia Celsæ conjugii: Quid boni adepti sumus, mea uxor, caret estimatione, & fortassis de imperio me putes dicere. Non magnum istud quod etiam indignis fortuna concessit. Antonini pater factus sum. Antonini mater es facta. O nos beatos, ô fortunatam domum, præclaram laudem nunc demum felicitis imperii.* ¹ *Dii faxint & bona Juno quam colis, ut & ille Antonini meritum effingat:* ² *& ego qui sum pater Antonini, dignus omnibus videar.* Hæc epistola indicat, quantum gloriæ adeptus sibi videretur quod vocatus est filius Antoninus. Hic tamen ³ XIII. mense imperii ⁴ ob incivilem patris atque asperum principatum ⁵ interfectus est cum patre, non suo nomine. Quamvis etiam istum ultra ætatem sævisse in plerosque reperiam, ut docent literæ ab hoc eodem ad patrem missæ. Nam quum quidam defectionis suspicionem incurrissent, & eos Macrinus sævisimè punisset, filio fortè absente, atque hic audisset auctores quidem defectionis occisos, ⁶ quorum tamen unus, dux Armeniæ erat, & item ⁷ legatos Asiæ atque Arabiæ ob antiquam familiaritatem dimissos, his literis convenisse patrem.

1. *Dii faxint & bona Juno.*] Lege Servium in illum versum,

Adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Juno.

Casaubonus.

2. *Et ego qui sum pater Antonini dignus videar.*] Lege, *& ego, qui sum pater Ant. dig. vid.* Trajecta sunt verba: pro, & ego dignus videar, qui sum pater Ant. Idem.

3. *XIII. mense imperii.*] Rectè: imperarunt enim annum unum, menses duos, demtis diebus tribus. Idem.

4. *Ob incivilem atque asperum principatum.*] Aurelius Victor, *Horum nihil præter seves atque inciviles animus interim reperio.* Idem.

Ob incivilem patris atque asperum principatum interfectus est cum patre, non suo nomine.] Nimirum semper patrem sequitur sua proles; & tam abripiuntur

parentum adversis filii, quàm eorum gaudent secundis; cuius rei aliquot deprompti exempla ad Taciti lib. 1v. Annal. cap. 13. sine ipso. Grut.

5. *Interfectus est cum patre non suo nomine.*] Apertiùs Pollio de Salonino Gallieno: *occisus est, non sua, sed patris causa.* Casaub.

6. *Quorum tamen unus dux Armeniæ erat & item legatos Asiæ.*] Legendum: *atque hic audisset auctores quidem defectionis occisos, tamen qui eorum dux Armeniæ erat, & item legatus Asiæ ob antiquam familiaritatem dimissos.* hoc vult nimirum: cum ceteros defectionis auctores occidi jussisset Macrinus, inter eos tamen ducem Armeniæ & item Asiæ legatum ob antiquam familiaritatem dimissos. Salmastius.

7. *Legatos Asiæ atque Arabiæ.*] Regius & Puteani, *atque Achaia.* Casaub.

I. Paris.

trem dicitur, ¹ paribus missis etiam ad matrem: quarum exemplum historiæ causa inferendum putavi. Patri *Augusto filius Augustus. Non satis mi pater videris in amore nostro tenuisse tuos mores, qui tyrannidis affectatæ conscios reservasti, sperans eos vel amiciores tibi futuros si iis parceres, vel ob antiquam familiaritatem dimittendos: ² quod nec debuit fieri, nec potuit. Nam primùm omnium jam te exulcerati suspicionibus amare non possunt. denique crudeliores inimici sunt, qui obliiti veteris familiaritatis se inimicissimis tuis junxerunt. Adde quòd exercitus adhuc habent.*

Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
 Ascanium surgentem, & spes heredis Iuli
 Respice, cui regnum Italiæ Romanaque tellus
 Debetur.

Ferendi sunt isti, si vis esse securus. Nam vitio generis humani alii non sunt desuturi quum isti servantur. Hanc epistolam quidam ipsius, quidam ³ magistri ejus Cæliani ferunt, Afri quondam rhetoris, ex qua apparet, quàm asper futurus juvenis, si vixisset. Extat alia epistola ad matrem ab eodem destinata talis: Dominus noster & Augustus nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos servat. Age igitur ⁴ ut Arabianus, & Thuscus, & Gellius, ad palum deligentur: ⁵ ne, si occasio fuerit, non prætermittant. Et, quantum Lollius Urbicus in historia sui temporis dicit, istæ literæ per notarium proditæ, illi puero multùm apud milites obfuisse dicuntur. Nam, quum patrem occidissent, quidam hunc servare volue-

1. *Paribus missis etiam ad matrem.]* Nihil refert, sive pares literas accipias, sive paria literarum. sic Græci ἰσσοί, id est, paria appellant diversa ejusdem scripti exempla. Idem.

2. *Quod nec debuit fieri, nec potuit.]* Dicitur ἐν ὄργῳ λέγειν. nam sanè potuit fieri quod constat factum. sed ita vulgò negamus fieri posse, quæ volumus intelligi nullo modo debuisse fieri. Idem.

Quod nec debuit fieri nec potuit.] Palatinus & editio: nec poterit. Salmasius.

3. *Magistri ejus Cæliani.]* Et regius liber & quantum est veterum membranarum magistrum hunc Diadumeni Cælium nominant. Casaub.

4. *Vt Arabianus & Thuscus & Gellius, ad palum deligentur.]* Sic Palatinus, interfecta copulâ priorè, quæ perperam abest retrò vulgatis. Grut.

5. *Ne si occasio fuerit, nos interimant.]* Ne si occasio fuerit non prætermittant. ita libri omnes. Salmas.

Ne si occasio fuerit, nos interimant.] Mitius paulò Palatinus, non prætermittant. Grut.

Iuerunt : sed exiit cubicularius qui has epistolas concioni militum legit. Interfectis igitur ambobus, & capitibus pilo circumlatis, in Marcum Aurelium Antoninum, charitate nominis, inclinavit exercitus. ¹ Is filius ² Bassiani Caracallæ ferebatur. Erat autem templi Heliogabali sacerdos, homo omnium impurissimus, & qui fato quodam Romanum deformaverit imperium. ³ De quo quidem, quia multa sunt dicenda, loco suo differam.

1. Is filius fuit Bassiani Caracallæ.] Caracalli. Salmas.

2. Bassiani Caracallæ.] Palatinus & heic & supra semper Caracalli. Grut.

3. De quo quidem quia multa sunt dicenda, loco suo differam.] Vox dicenda non agnoscitur à Palatino, neque admodum requiritur. Idem.

Æ L I I L A M P R I D I I

ANTONINUS HELIOGABALUS,

A D

CONSTANTINUM AUG.

VITAM HELIOGABALI ANTONINI impurissimam, qui Varius etiam dictus est, nunquam in literas misissem, ne quis fuisse Romanorum

1. Æ L I I L A M P R I D I I.] Non Lampridio sed Spartiano ascribunt hanc vitam vetustissima Spartiani excerpta. Salmas.

2. ANTONINVS HELIOGABALVS.] Syrus homo de Syriaci idoli nomine ita dictus. Sed dubitatum à Capitolino & Lampridio de hoc Syrorum idolo, Solne esset an Jupiter. sed tollunt omnem dubitationem lapides, in quibus conjunctim SOL, ALAGABALVS nominatur. extant & nummi quorum hæc inscriptio: SACERD. SOLIS. DEI. ELIAGAE. præterea Dio & Herodianus Ἡλίου sine dubitatione ulla interpretantur. pleraque gentes Orientis præcipuo cultu Solem veneratas esse, cum alia multa testantur, tum etiam ex hoc nomine potest colligi: ut enim Athenienses ἥλιον ἑδόν simpliciter cum dicerent, Mineriam intelligebant; sic isti

Solem communi nomine ἥλιον DEVM dixerunt. Casaub.

ANTONINVS HELIOGABALVS.] Heliogabalus Emisenus fuit, & in Emisilla urbe sacerdos Dei Alagabali, qui Deus peculiaris fuit illius urbis, & templum eidem in ea urbe Phœnices maximum magnificentissimumque extructum. unde vero Alagabalus sic dictus? Emiseni solem colebant in montis effigie, quem montem cælo delapsam credebant. hinc Alagabal dictus sol apud illos quasi Deus mons; vel Deus, in montis figuram effigiatus. ejus enim simulacrum, erat ingens saxum rude & impositum, in modum plane montis vel rupis: Herodian. Salmasius.

3. VITAM HELIOGABALI ANTONINI, qui Varius etiam dictus est.] Est quidem interjecta vox in vulgatis, impu-
visi-

tum principem sciret, nisi antè Caligulas, & Neronas, & Vitellios, hoc idem habuisset imperium. Sed quum eadem terra¹ & venena ferat & frumentum, atque alia salutaria, alia contraria, eadem serpentes & ciconias, compensationem sibi lector diligens faciet, quum legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos. simul intelliget Romanorum judicia: quòd illi & diu imperarunt, & exitu naturali functi sunt; hi verò interfecti, tracti, tyranni etiam appellati, quorum nec nomina libet dicere. Igitur occiso Macrino, ejusque filio Diadumeno qui pari potestate imperii Antonini etiam nomen acceperat, in Varium Heliogabalum imperium collatum est, idcirco quòd Bassiani filius diceretur. Fuit autem Heliogabali, vel Jovis, vel Solis sacerdos, atque Antonini sibi nomen asciverat, vel in argumentum generis, vel quòd² id nomen usque adeo charum esse cognoverat gentibus, ut etiam parricida Bassianus causa nominis amaretur.³ Et hic quidem priùs dictus est Varius,⁴ post *Heliogabalus* à sacerdotio

visissimam; sed ea non comparet in membranarum Palatinis: neque adeò desideratur. *Grut.*

1. *Et venena ferat & frumentum & alia salutaria, alia contraria.* Cum optimis membranarum sic scribe: *sed quum eadem terra & venena ferat & frumentum & alia salutaria, eadem serpentes & cicures, compensationem sibi lector diligens faciet quum legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, Marcum contra hos prodigiosos Tyrannos.* eandem igitur terram ferre ait venena & frumentum, cum aliis salutaribus, serpentes & cicures: compensari igitur debere frumenta & alia salutaria cum venenis, sicut cicures & alia animalia ad usum & victum hominis nata, mansuetaque cum aliis feris quæ ad nocendum tantum videntur creata. *Salmas.*

2. *Id nomen usque adeo charum esse cognoverat gentibus, ut etiam parricida Bas-*

sianus, causa nominis amaretur. Magnam hac in re populum tenent interperiarum: quemadmodum contra, quem idem odit, odit usque ad nomen; uti duplici exemplorum serie prodidimus ad Livii lib. II. cap. 2. m. *Grut.*

3. *Et hic quidem priùs dictus est Varius.* Causam prætermittit; quam ex Dione accipe: quia Soæmis mater ejus nupsit Oὐάρα Μαρκέλλω Σὺρω ἀνδρὶ melitis Oὐαρίω. obscurior causa est, cur ejus avia Julia Mæsa à Lampridio Varia appelletur. ab hoc Variarum thermarum Romæ nomen invenerunt. eorum & in inscriptionibus mentio. *Cas.*

4. *Post Heliogabalus à sacerdote deus Heliogabali.* Novo exemplo hic fanaticus de nomine ejus dei cujus sacerdos fuit, se quoque dici voluit, quod non minus insolens quàm si Jovis sacerdos aut dialis flamen ipsam Jovis appellationem sibi vindicasset. *Idem.*

I. Atque

cerdotio dei Heliogabali, cui templum Romæ in eo loco constituit in quo prius ædes Horci fuit, quem è Syria secum advexit. Postremò quum accepit imperium, *Antoninus* appellatus est: ¹ atque ipse in Romano imperio ultimus Antoninorum fuit. ² Hic tantum Semiamiræ matri deditus fuit, ut sine illius voluntate nihil in Rep. faceret, quum ipsa meretricio more vivens, in aula omnia turpia exerceret: ³ Antonino autem Caracallo stupro cognita, ita ut hinc vel Varius vel Heliogabalus vulgò conceptus putaretur. Et ajunt quidam, *Varii* etiam nomen idcirco eidem inditum à condiscipulis, ⁴ quòd vario femine, de meretrice utpote, conceptus videretur. Hic fertur occiso Macrini factione patre, ut dicebatur, Antonino, in templum dei Heliogabali confugisse velut in asylum, ne interficeretur à Macrino, qui sævissimè cum filio luxurioso & crudeli exercuit imperium. Sed de nomine hæcenus, quamvis sanctum illud Antoninorum nomen polluerit: ⁵ quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris, ut Marcum & Pium inter Constantios Claudiosque velut majores tuos aureos formaveris, ⁶ adoptans virtutes veterum tuis moribus congruentes, & tibi amicas charasque. Sed
ut ad

1. *Atque ipse in Romano imperio ultimus Antoninorum fuit.*] Hoc est, octavus. vide Capitolinum in Opellio Macrino. *Idem.*

2. *Hic tantum Semiamiræ.*] Scriptum hæc & ubique *Symiamiræ*. Salmat.

3. *Antonino autem Caracallo stupro cognita.*] Jactatum hoc pro tempore: sed falsum esse creditum à plerisque. Dio *ωλδούγς* vocat. *Casaub.*

4. *Quòd vario femine.*] Ex iis quæ modo diximus ex Dione falsum hoc patet. & notum est hujus aviam fuisse Variam dictam. vide inferius. *Idem.*

5. *Quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris.*] Similis Capitolini adulatio in Marco: *deus usque etiam nunc habetur, ut vobis ipsis, sacratissime impe-*

rator Diocletiane, & semper visum est, & videtur. *Idem.*

6. *Adoptans virtutes veterum tuis moribus congruentes, & tibi amicas charasque.*] *Regius, eorum, pro veterum.* non displiceat majoribus pro moribus. quod non damno tamen. venustè autem verbum *adoptare* usurpatum, cum de majoribus in cognationem adscitis à Constantino loquatur: cum non soleant adoptari, nisi liberi aut nepotes. *Idem.*

Adoptans virtutes tibi amicas charasque.] Palatinus & vetus editio: & *tibi amicas charas. amicus charus, provalde amico & valde charo, quod vulgo dicimus cherami.* Cato:

Dilige sic alios, ut sis tibi carus amicus. Salmat.

ut ad Antoninum Varium revertamur, ¹ nactus imperium Romam nuntios misit: excitatisque omnibus ordinibus, omni etiam populo ad nomen Antoninum, quod non solum titulo, ut in Diadumeno fuerat, ² sed etiam in sanguine redditum videbatur, quum se Antoninum Bassiani filium scripsisset, ingens ejus desiderium factum est. Erat præterea etiam ³ rumor ⁴ qui novis post tyrannos solet donari principibus: qui nisi ex summis virtutibus non permanet, & quem multi mediocres principes amiserunt. Denique ubi in senatu lectæ sunt literæ Heliogabali, statim fausta in Antoninum, & dira in Macrinum ejusque filium dicta sunt, appellatusque Antoninus princeps, volentibus cunctis, & studiose credentibus, ut sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, ⁵ quum quod optant, verum esse desiderant. Sed ubi primùm ingressus est urbem, omissis iis quæ in provincia gerebantur, Heliogabalum in Palatino monte juxta ædes imperatorias consecravit, eique templum fecit, studens ⁶ & Matris typum, & Vestæ ignem, & Palladium, & ancilia, & omnia Romanis veneranda in illud transferre templum, & id agens ne quis Romæ deus nisi Heliogabalus coleretur.

Dice-

1. *Nactus imperium Romam nuntios misit.*] Misit & imaginem suam, eo habitu quo ut sacerdos Alagabali utebatur: ipsamque in sanctissimo Curia loco jussit poni. lege Herodianum. Casaubonus.

2. *Sed etiam in sanguine.*] Dele in Idem.

3. *Rumor qui novis post tyrannos solet donari principibus.*] Appellat *rumorem novè*, favorem ac studium quo ferri vulgò solent homines in eos principes, qui tyrannis succedunt. ferè enim solet de iis spes quædam ingens concipi: cui tamen spei, ut rectè ait Lampridius, pauci responderunt. Idem.

4. *Qui novis post Tyrannos solet donari principibus.*] In Palatino & veteri editione: *dammari*, Salmast.

5. *Cum quod optant verum esse desiderant.*] Error manifestus: nam ut docuit pridem Petrus Faber, pro *desiderant*, aliud quid sententia desiderat; putant, existimant, vel credunt, aut, ut arbitrabatur Josephus Scaliger, *asserunt*. eadem sententia apud Galenum penè iisdem verbis: ὁ γὰρ ἕκαστος βέλεται, δηλονότι τὸ εἶπε καὶ οἰεῖται γινώσκων. in libro Περὶ τῆς ἀσθενείας. Casaubonus.

Quum quod optant, verum esse desiderant.] Legendum puto: *quum quod putant, id verum esse edisserant*. id. est, id verum esse dicunt, quod optant. Salmastius.

6. *Et matris typum.*] Διοπτῆς illud ἀγάλμας, quod describit Herodianus libro primo prolixè. Casaub.

1. *Judea-*

Dicebat præterea, ¹ Judæorum & Samaritanorum religiones, & Christianam devotionem illuc transferendam, ut omnium culturarum secretum Heliogabali sacerdotium teneret. Deinde ubi primum diem senatus habuit, matrem suam in senatum rogari jussit. Quæ quum venisset vocata ad consulum sublellia, ² scribendo affuit, id est, senatusconsulti conficiendi testis: ³ solusque omnium imperatorum fuit, ⁴ sub quo mulier quasi clarissima, loco viri senatum ingressa est. ⁵ Fecit & in colle Quirinali senaculum, id est mulierum senatum, in quo antè fuerat conventus matronalis, solennibus duntaxat diebus, ⁶ & ⁷ si unquam aliqua matrona consularis, conjugii ornamentis esset donata: quod veteres imperatores affinibus detulerunt,

1. *Judæorum & Samaritanorum religiones, & Christianam devotionem.* Reg. *Christianorum.* Sic alibi hæc tria nomina junguntur. Quid & quantum inter Judæos ac Samaritas sit discriminis, explicatum est à Scaligero in septimo De emendatione. *Idem.*

2. *Scribendo affuit, id est, senatus consulti conficiendi testis.* Quid sit scribendo adesse, notissimum ex epistolis Marci Tullii, & antiquis senatus consultis. & inducenda illa censeo, *id est, senatus consulti conficiendi testis.* *Idem.*

3. *Solusque omnium imperatorum fuit.* Hoc verum est: nam Livia, quæ una inter omnes Augustas plurimum in Rep. potuit, à Curia tamen abstinuit, eò audaciæ progredi nunquam ausa. *Idem.*

4. *Sub quo mulier quasi clarissima loco viri senatum ingressa est.* Quia volebat feminino genere vocem *senator* usurpare, neque *senatrix* dicere, coactus est circumlocutione uti. Sunt autem *fræmne clarissimæ*, senatorum conjuges, ut apud Augustinum De civitate Dei lib. xxi. cap. v. & in multis legibus Codicis. *Idem.*

5. *Fecit & in colle Quirinali senaculum, id est, mulierum senatum.* Scribe, *senaculum mulierum.* & dele illa, *id est,*

senatum. est enim glossæ inceptum: neque enim senaculum est senatus: sed locus quò conveniebatur ad senatum velur in curiam. erant jam olim senacula tria Romæ, quò patres conveniebant, ut scribit Festus. sed istud & erat & dicebatur Senaculum mulierum. *Idem.*

Fecit & in colle Quirinali senaculum. Senaculum scribendum à *senatus* enim, *senaculum*, parvus *senatus*. *Salmas.*

Fecit & in colle Quirinali Senaculum. Ita quoque Palat. non ut editi, *Senaculum.* *Grut.*

6. *Et si unquam aliqua matrona consularis, conjugii ornamentis esset donata.* Distinguendum: & si unquam aliqua matrona consularis conjugii ornamentis esset donata. *Salmas.*

7. *Si unquam aliqua matrona consularis conjugii ornamentis esset donata.* Locus singularis, & quantum nunc meminimus, in Romana historia unicus. Equidem exemplum matronæ cui ornamenta consularis conjugii fuerint donata, succurrit impræsentiarum mihi nullum. Sed non dissimile jus est, quod in honorem matronarum quæ consularibus aliquando nuptæ fuerant, aliquando fuisse usurpatum discimus ex Ulpiani verbis, in lege xii. Dig. De senatoribus. *Cassanb.*

runt, & his maximè quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent. ¹ Sed Semiamirica facta sunt senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: ² quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet, quæ ad cuius osculum veniret: ³ quæ pilento, ⁴ quæ equo sagmario, ⁵ quæ asino veheretur, ⁶ quæ carpento mulari, quæ boum: ⁷ quæ sella veheretur, & utrum pellicea, an offea, an eborata, an argentata: & ⁸ quæ aurum vel gemmas in calciamentis haberent. Ergo quum hybernasset Nico-⁵ medix, atque omnia sordidè ageret, inireturque à viris & subaret, statim milites facti sui pœnituit quòd in Macrinum conspiraverant ut hunc principem facerent: atque in consobrinum ejusdem Heliogabali Alexandrum, quem Cæsarem senatus Macrino interempto appellaverat, incli-
navere

1. *Sed Semiamirica facta sunt senatusconsulta.*] Sed semiamira, Pal. & v. ed. Symiamirus pro Symiamiricus. Salmas.

2. *Quæ quo vestitu incederent.*] Scribas rectius, incederet, Casaub.

3. *Quæ pilento.*] Separat pilentum à carpento: nam illud fuit honoratius. Trébellius Pollio de Zenobia: *Usa vehiculo carpentario, raro pilento, equo sepius.* Sed & vocabula hæc, & eorum usus, variè mutarunt in Rep. sæpeque ab auctoribus confunduntur. *Idem.*

4. *Quæ equo sagmario.*] Græcæ vocis formatio Latina, ut in multis. recens Hellenismus retinuit, & dixit *πλάσμα* *εἶδος*. at *sagma* est *σάγμα*, vel *σάγιον* quod jumento imponitur ut mollius vehat, & sine noxa sua. Differt *sagma* à *sella*: nam *sagma* propriè est quod jumentis onera bajulantibus imponitur: *sella* equorum est, vel aliorum animalium quibus homo vehitur. inde *equi sellares* & *sagmaris*. *Idem.*

5. *Quæ asino veheretur.*] Apud veteres asino vehebantur tantum humiliores. ideo temporibus Chrysofomi, patriarcha Constantinopolitanus asino vehi solitus: tanta erat illorum temporum moderatio: Erat etiam moris, ut asino imponerent, quos vellent igno-

minix causa traducere: cuius rei exemplum apud Procopium in tertio Persicorum, & alibi. *Idem.*

6. *Quæ carpento mulari, quæ boum.*] Secundum pilentum erat honestissimum vehiculi genus carpentum. sed posteriores è Latinis laxè hanc vocem usurparunt. interdum enim vehiculum est honorificum, ut cum loquuntur de magistratum carpentis, de quibus & in Codice fit mentio: Vopiscus initio Aureliani *judiciale carpentum* appellat. interdum pro quovis curru accipiunt. ut Ammianus libro xxxxi. *carpenta hostium*, id est curru vel carri. Carpentis autem matronarum videntur successisse *basternæ*; quarum frequens apud scriptores mentio. Ad hujusmodi vehicula non solum equi aut mulæ jungebantur, sed & boves. *Idem.*

7. *Quæ sella veheretur.*] Aut *lethica*: quod membrum auctorne prætermiserit an librarius, nondum constituit. *Idem.*

8. *Quæ aurum vel gemmas in calciamentis haberent.*] nam & χρυσῶν καπέων, & χρυσῶν, & λιθοκόλλησας habuerant: Vetantur hujusmodi calcei lege Alexandri, de qua Lampridius. *Idem.*

navere animos. Quis enim ferre posset principem ¹ per cuncta cava corporis libidinem recipientem, quum ne belluam quidem talem quisquam ferat? Romæ denique nihil egit aliud, nisi ² ut emissarios haberet qui ei bene vasatos perquirerent, eosque ad aulam perducerent, ut eorum conditionibus frui posset. Agebat præterea domi fabulam Paridis, ipse Veneris personam subiens, ita ut subito vestes ad pedes defluerent: nudusque una manu ad mammam, ³ altera pudendis adhibita ingenicularet, posterioribus eminentibus in subactorem rejectis & oppositis. Vultum præterea eodem, quo Venus pingitur, schemate figurabat, corpore toto expolitus: ⁴ eum fructum vitæ præcipuum existimans si dignus atque aptus libidini plurimorum videretur. Vendidit & honores & dignitates & potestatem, tam per se quàm per omnes servos ac libidinum ministros. In senatum legit sine discrimine ætatis, census, generis, pecuniæ merito, militaribus etiam præposituris & tribunatibus, & legationibus & ducatibus venditis, etiam procurationibus & Palatinis officiis. Aurigas ⁵ Protogenem ⁶ & Gordium, primò in certamine curuli socios, post in omni vita & actu participes habuit. Multos quorum corpora placuerant, de scena & circo & harena

1. Per cuncta cava corporis libidinem recipientem.] Idem auctor in Commodò: *amni parte corporis atque ore, in sexum utrumque pollutus. Idem.*

2. Ut emissarios haberet, qui ei bene vasatos perquirerent.] Dio, *διεβόνητὸς συχρὲς εἶχε, δι' ἧν ἐπολυπρωσμένον τὰς μέγιστα ἀντὶ δόξου τῆ ἀγαθοσσίε δωαυδίαις. bene vasatos & majoris peculii viros. Idem.*

3. Altera pudendis adhibita ingenicularet.] Ingeniculare verbum *ὄτρ ὄτρημον* in turpiculis rebus. *Salmastius.*

4. Eum fructum vitæ præcipuum existimans.] Opponamus furori hujus prodigii veram viri sapientis sententiam.

Marcus Antoninus libro sexto: *Αἰδῶ θεῶν, ὡς εἰ ἀνθρώπων, βροχὸς ὁ βίος. Εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς διαθεῖς ὀσῖα καὶ πρᾶξεις κοινῶν καὶ ἰακίων. Deum reverere, mortaliū salutem cura, vita brevis: unus fructus est vita quam in terris agimus, animus sanctus, actiones societati hominum conducibiles. Casaub.*

5. Protogenem & Gordium.] *Et Gordium: Palatinus & ed. Med. ita lege. Salmastius.*

6. Et Gordium.] *Paulò post Gordus dicitur. vulgò Romani Gurdos vocabant stultos, voce Hispanica, ut ait Quintilianus. Casaub.*

harena in aulam traduxit. ¹ Hieroclem verò sic amavit ut eidem inguina oscularetur, quod dictu etiam verecundum est, Floralia sacra se afferens celebrare. In virginem Vestalem incestum admisit. Sacra P. R. ² sublatis penetrabilibus profanavit. Ignem perpetuum extinguere voluit. Nec Romanas tantum extinguere voluit religiones, sed per orbem terræ unum studens ut Heliogabalus deus unus ubique coleretur: & in penum Vestæ, quod solæ virgines folique pontifices adeunt, irrupit pollutus ipse omni contagione morum, cum iis qui se polluerant. ³ Et penetrale sacrum est auferre conatus: quumque seriam quasi veram rapuisset, ⁴ quamvis virgo maxima falsam monstraverat, atque in ea nihil reperisset, applosam fregit: nec tamen quicquam religioni dempsit, quia plures similes factæ dicuntur esse, nequis veram unquam possit auferre. Hæc quum ita essent, signum tamen quod Palladium esse credebatur, abstulit: ⁵ & auro fictum, in sui dei templo locavit. Matris etiam deum sacra accepit, ⁶ & tauroboliatus 7 est

1. *Herodem verò sic amavit.*] Scribe & hic & paulò post, *Hieroclem*, ex Dione. *Idem.*

Herodem vero sic amavit.] Idem liber *Heroclem*. proxime ad veritatem. Nam *Hieroclem* ex Dione jam pridem asseruerunt viri docti. *Salmas.*

2. *Sublatis penetrabilibus.*] Simulacris, vel cæteris rebus quæ pro simulacris colebantur. hæc penetrabilia & inspexit, & tractavit, & loco etiam movit; in dei Heliogabali templum omnia conferens. *Casaub.*

3. *Et penetrale sacrum.*] Palladium, quod fatale pignus imperii Rom. vocat Livius lib. xxvi. *Idem.*

4. *Quamvis virgo maxima falsam monstraverat.*] Scribe, *quam ei virgo m.* de virgine maxima, Suetonius, Aulus Gellius, & alii. *Idem.*

Quamvis virgo maxima falsam monstraverat.] Legendum: *quumque seriam quasi veram rapuisset, quoniam ei virgo maxima, vel, quia ei virgo maxima fal-*

sam monstraverat, atque in ea nihil reperisset, applosam fregit. *Salmas.*

5. *Et auro fictum in sui dei templo locavit.*] Quid est *auro fictum* hoc loco? Palatinus optimus liber exhibet, *vincium*: facilis conjectura *vincium*, reponere. *auro vincium* est deauratum, quod Græci dicunt χρυσόκτερον. *Idem.*

Et auro fictum in sui Dei templo collocavit.] Sententia loci aperta. est tamen in Pal. *vincium*. quod si verum est; fecit hoc exemplo eorum, qui simulacra Deorum suorum catenis aureis devinciebant, ne transfugerent, quemadmodum & Apollini factum à Tyriis prodit Curtius lib. iv. cap. 24. *Grut.*

6. *Et adeo dibacchatus est ut typum eriperet.*] Optimus liber: *matris etiam deum sacra accepit, & tauroboliatus est, ut typum eriperet.* *Tauroboliari* est, *taurobolium accipere.* ita enim sæpe in vetustis inscriptionibus, *taurobolio accepto, taurobolio percepto.* *Taurobolium* autem dicebatur sacrificium taurorum, qui in

est ut typum eriperet & alia sacra quæ penitus habentur condita. ¹ Jactavit autem caput inter præcisos phanaticos, ² & genitalia sibi devinxit, ³ & * omnia fecit quæ Galli

facere

sacris matris Deum immolabantur. & *taurobolium* dictum à mañandis rauris. sic *criobolium* arietum immolatio quæ Attini fiebat. hinc taurobolium facere quod uno verbo Spartianus dixit, *tauroboliari*, & facere criobolium dicebantur qui sacra matris deum & Attidis accipiebant. hinc *tauroboliatii* dicti qui taurobolium fecerant, & sacra matris deum acceperant. ut enim *Hicrophanta* proprie dicebatur in sacris Hecares, & *pater sacrorum* in sacris Mithriacis: sic *tauroboliatas* in sacris matris deum. & *tauroboliat* a muliere quæ taurobolium fecerat, & sacra illa acceperat. ut vir *tauroboliatas*. *Taurobolinus* etiam dicebatur. qui taurobolium accipiebat & consecrandus erat, in scrobem profundam terra egesta ad hoc ipsum factam demittebatur. deinde scrobs illa, planis vel tabulis, quæ multis locis erant foraminata, consternebatur. super quem pontilem stratum multis pertusum locis, taurus mañabatur auratis cornibus, ut sanguis per foramina in scrobem deflueret, quem capere, naribus, oculis, auribus, & toto denique corpore excipiebat sacerdos in ea caverna defossus, & rauri sanguine se abluebat. quem sacri morem luculentis versibus describit Prudentius in Romano:

Hunc inquinatum talibus contagiis

Tabo recentis sordidum piaculi

Omnes saluant, atque adorant eminus, &c.

quod genus consecrationis & lustrationis tanti meriti putabatur esse, ac tanta efficaciam, ut per eam se renasci crederent. hinc illa in veteri saxo: TAURIBOLIOQUE. IN. AETERNUM. RENATUS. ideoque non iterabatur nisi post viginti annos. nam isto sacro piari in annum vicefimum puri mundique permanere existimabantur. post quod temporis spatium sacra Taurobolii reperebant. Taurobolio facto cornua tauri, quo fe-

cerant, consecrabant, & dedicabant. hinc intelligendæ illæ inscriptiones: SEVERUS. IVLII. F. L. VIRES. TAVRI. QVO. PROPR. PER. TAVROPOL. PVE. FAC. FECERAT. CONSECRAVIT. id est, vires tauri quo proprie per taurobolium publice factum, fecerat, consecravit. vires tauri, cornua tauri appellat. nam tauri vires in cornibus. *Salmas.*

Et aded tauroboliatas est, ut typum eriperet.] Vera hæc hujus loci lectio, debetur exemplari Palatino. nihil enim ineptius hæctenus receptâ, & *adco debacchatus est.* vult enim auctor, Helio-gabalum mysteriis taurobolitarum fastidiosissimis operosissimisque operam dedisse; ut ea occasione auferre posset typum matris Deum. illa ipsa qualia fuerint, ex nullo scriptore haurias melius quam ex Inscriptionibus nostris. *Grut.*

1. *Jactavit autem caput inter præcisos fanaticos.*] Ulpianus lege prima De ædilitio edicto: *Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, & aliqua profatus esset.* Hoc Lucianus dicit *σείειν τῶν ἡρόλων ἀνέσθην.* erant enim capillati. vetulus lapis, CAPILLATUS A MATRE MAGNA. VARRO: *Tibi nunc semiviri teretem comam volentem Jactant tibi galli.* Sic etiam leones quibus vehebatur. jubam jactare assuesiebant. *Casaub.*

2. *Et genitalia sibi devinxit.*] Palatinus, *devinxit* ita puto scriptum fuisse pro *defixit.* v. & f. in veteribus libris sæpius commutantur. defigere igitur hoc loco capitur pro avellere & refigere quod fixum est. eleganter genitalia sibi defixisse heic dicitur Bassianus, qui pensilia sua sibi avulsit & absceidit. *Salmas.*

Et genitalia sibi devinxit.] Cùm servet Palatinus *devinxit*, videsis an non legi possit *defixit.* *Grut.*

3. *Et omnia fecit, quæ Galli facere solent.*] Perperam vulgò per majusculam litteram nomen gallorum scribitur, cùm

MARRIS

facere solent: ¹ ablatumque sanctum nomen in penetrabile dei sui transfudit. ² Salambonem etiam omni planctu & jaculatione Syriaci cultus exhibuit, ³ omen sibi faciens imminentis exitii. Omnes sanè deos sui dei ministros esse agebat, quum alios ejus cubicularios appellaret, alios fervos, alios diversarum rerum ministros. ⁴ Lapidès qui divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ, ex adyto suo

Matris deum sacerdotes significat. Asiatica enim vox est, quæ ἱερείου de notat, neque à Galliarum populis ea notio manavit. Gallis istis præerat, qui dicebatur archigallus: cujus sæpe apud veteres mentio. *Casaub.*

* *Omnia fecit quæ Galli facere solent.*] Victor alter, *abscisis genitalibus, Matris se magna sacravit.* Idem.

I. *Ablatumque sanctum nomen.*] Scribe nomen. sic vocat typum Matris deum. & illud *διοπετὲς ἀγαλμα.* Idem.

Ablatumque sanctum nomen in penetrabile dei sui transfudit.] Palatinus vocem, nomen non agnoscit. *sanctum* igitur simpliciter & substantive dixerit, typum matris deum. Arnobius *sanctum* posuit pro templo vel sanctuario. heic *sanctum* est, simulacrum. *Salmas.*

Ablatumque sanctum in penetrabile Dei sui transfudit.] Obsequutus sum inf. Gallicanis ac Pall. nam vulgati verbo auctiores, *sanctum nomen in, &c.* quod natum à glossatore, qui indicare amabat, illud *sanctum*, proprium esse nomen. *Grut.*

2. *Salambonem etiam omni planctu & jaculatione Syriaci cultus exhibuit.*] Hesy-chius, *Σαλαμῶν ἢ Ἀφροδίτη ὠδὴ Ἀσσυρίοις.* sed non omnino quadrat huic loco Hesy-chii interpretatio; nam dubium nullum est, quin appellatione Salambonis hoc loco vel Adonis, vel Venus Adonim plangens intelligatur. Hæc igitur Adonia sacra & solennes planctus Venerarum cultricum intelligit Lampridius. *Casaub.*

Salambonem etiam omni planctu & jaculatione, &c.] *Salambo* Veneris est epi-

theton Adonidem plangentis; & purum putum Græcum est vocabulum. *Salambonem exhibere* est Venerem imitari dum Adonidem luget ac plangit. cujus memoria luctus magna sollemnitate quotannis renovabatur per Adonia, non solum in Græcia sed etiam Ægypto & Syria, aliisque regionibus Orientis. *Σάλα*, curam & mentis agitationem fluctuationemque & æstum significat. Hinc *σαλαΐζειν*, lugere & in luctu peccus tundere & plangere. *σαλαΐζειν* quoque & *σαλαΐζειν* ab eodem *σάλα* deductum eandem habet significationem. Hinc *Σαλαμῶν* Venus dicta. Hesy-chius: *Σαλαμῶν ἢ Ἀφροδίτη ὠδὴ Βαβυλωνίους.* Adonia celebrasse Babylonios, & Syros & Ægyptios verum est. non tamen Babylonicum nomen *Σαλαμῶν* *Salmas.*

3. *Omen sibi faciens imminentis exitii.*] Vide Ammianum Marcellin. libro XXI. de Juliani adventu Antiochiam. *Casaub.*

4. *Lapides qui divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ.*] *Lapides divos* appellat famosissimum illud simulacrum, ab Oreste & Iphigenia è Taurica ablatum, quod apud se conditum esse tot civitates Asiæ Europæque olim contendebant harum urbium è numero fuit Laodicea: Vide Tacitum XIV. Annalium. *Idem.*

Lapides qui divi dicuntur.] Haud scio quinam isti divi lapides Palatinus. habet. *divi* aut *vivi*. puto, dum nihil aliud succurrit, interim scribendum: *vivi lapides*, vivorum lapidum non rara apud veteres mentio, & præ-

fuo in quo id Orestes posuerat, ¹ afferre voluit. Et Orestem quidem ferunt non unum simulachrum Dianæ, nec uno in loco posuisse, sed multa in multis. Posteaquam ² se apud tria flumina circa Hebrum ex responso purificavit, ³ etiam Orestam condidit civitatem, quam sæpe cruentari hominum sanguine necesse est. ⁴ Et Orestam quidem urbem Adrianus ⁵ suo nomine vindicari iussit, eo tempore quo furore cœperat laborare, ut ex responso quum ei dictum esset ut in furiosi alicujus domum vel nomen irreperet. ⁶ Nam ex eo emollitam insaniam ferunt, per quam multos senatores occidi iusserat: quibus servatis, Antoninus Pii nomen meruit, quòd eos post ad senatum adduxit, ⁷ quos omnes jussu principis interfectos credebant. ⁸ Cædit & humanas hostias lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis & matrimis, ⁸ credo ut major esset utrique parenti dolor. Omne denique magorum genus aderat illi operabaturque quotidie, hortante illo

cipue scriptores Græcos, qui ἐμεψύχως λίθες eos vocant. hi sunt etiam qui βωπιτύλοι dicebantur, de quibus multa mira fabulosaque narrant Græculi nugatores. Tum in vita Isidori à Damascio scripta apud Photium. De hoc genere baxylorum fuere dubio procul isti vivi lapides qui in adyto templi Dianæ Laodicenæ. nam alii aliis Diis videntur fuisse consecrati, ut Jovi, Saturno, Soli, ut ille scribit apud Photium. sic etiam Diana suos habuit sibi dedicatos. *Salmas.*

1. *Afferre voluit.*] Scribe, *effirre*, vel *aufferre*. *Casaub.*

2. *Se apud tria flumina circa Hebrum ex responso purificavit.*] Scribe *Tria fl.* loci nomen est Τρεῖς ποταμοί. ut *Tres tubernæ*, & alia multa. sic dictus, quòd ad ripam Hebræ esset situs, eò loci ubi duos fluvios alios Hebrus suscipiebat. Alter horum fortasse Arisbus fuit, de quo Strabo libro XIII. *Idem.*

3. *Etiam Orestam, &c.*] Græcis vocatur Ορέστη & Ορεστιάς. *Idem.*

4. *Et Orestam quidem urbem Adrianus suo nomine vindicari iussit.*] Scribe, *suo nomini*. hoc est, Hadrianopolim vocari iussit. Invenio in Thracia Hadrianopolis diversas. *Idem.*

5. *Suo nomine vindicare iussit.*] Totum locum sic lege: & *Orestam quidem urbem Adrianus suo nomini vindicari iussit eo tempore quo furore cœperat laborare, & responso, quum ei dictum esset ut in furiosi alicujus domum vel nomen irreperet.* *Salmas.*

6. *Nam ex eo emollitam insaniam.*] Scribe, *emollitam*. & ita scripti. *Casaubonus.*

7. *Cædit & humanas bestias.*] Scribe, *ccedit*. *Idem.*

8. *Credo ut major esset utrique parenti dolor.*] Hæc possent abesse, nisi extarent in omnibus codicibus. malim autem, *utriusque parentis*. ut occisorum puerorum dolor esset major; sive perveniret ad plures; nam si alter parens obiisset, minore luctu periissent. *Idem.*

illo & gratias diis agente ¹ quòd amicos eorum invenisset, ² quum inspiceret exta puerilia ³ & excuteret hostias ad ritum gentilem suum. ⁴ Quum consulatum inisset in populum non nummos vel argenteos vel aureos, ⁵ vel bellaria, vel minuta animalia, ⁶ sed ⁷ boves opimos & camelos, & asinos, & servos populo diripiendos objecit, imperatorium id esse dicitans. ⁸ Insectatus est famam Macrini crudeliter, sed multò magis Diadumeni quod Antoninus dictus est, ⁹ Pseudoantoninum & Pseudophilippum eum appellans, ¹⁰ simul quòd quum luxuriosissimus extitisset, vir fortissi-

1. *Quòd amicos eorum invenisset.]* Nam veram magiam Persarum, Plato pronuntiat *Ἐὼν ἡγορεῖται*. Idem.

2. *Cum inspiceret exta puerilia & excuteret hostias, &c.]* Nescio quare displicuit nuperis editionibus: & *excrucearet hostias ad ritum gentilem suum.* quod antiquæ omnes editiones servant, & habetur in omnibus scriptis codicibus. *Salmas.*

3. *Et excuteret hostias ad ritum gentilem suum.]* Si accederent & aliæ membranæ, non abhorruerim à scriptura codicis Palatini; & *excrucearet.* Grut.

4. *Cum collatum misisset in populum.]* Turnebus, *cum consulatum inisset.* probabili conjectura. nam largitates hujusmodi tum maximè exhibita, cum iniretur consulatus: omnes tamen libri retinent vocem *collatus*, nec displicet, pro collatio. Sic *sanctus* pro sanctio, *intentus* & *deceptus*, pro intentio & deceptio, & similia multa. Erit ergo *collatus*, sparsio facta in populum, *Ἀλάδος*, vel *πίσιγγα*. Firmat hanc lectionem non mediocriter Herodianus, qui genus hoc totum largitionum Heliogabali fusè describens, non occasione iocis consulatus hæc donata scribit; sed in honorem dei Alagabali, cum illum quotannis stato die ex urbe in suburbanam ædem ingenti pompa deduceret. *Casaub.*

Quum collatum misisset in populum.] Scribat quicquid quod voluerit & com-

mentetur. nihil verius Turnebi conjectura: *cum consulatum inisset.* *Salmas.*

Cum collatum misisset in populum.] Palatinus noster juvat aliorum *inisset.* Grut.

5. *Vel bellaria.]* Ut nuces & frictum cicer, aliaque id genus spargi antiquo more solita. *Casaub.*

6. *Sed boves opimos, &c.]* Omne genus animantium quæ ferorum, quæ cicurum, porcis exceptis. *Idem*

7. *Boves opimos & camelos & asinos & servos.]* Scribe: & *cervos.* & ita Pal. *Salmas.*

8. *Insectatus est famam Macrini crudeliter.]* Idem liber: *insecutus est.* quo modo loqui amat Spartianus. *Idem.*

9. *Pseudoantoninum & Pseudophilippum eum appellans.]* Legendum: *sed multo magis Diadumeni quod Antoninus dictus est. Pseudoantoninum, ut Pseudophilippum, eum appellans.* hoc est, Pseudoantoninum eum appellans, sicut olim quidam Pseudophilippus appellatus est. nisi quis hæc verba, *ut Pseudophilippum,* non auctoris esse, sed in margine ab aliquo lectore addita & sic in contextum irrepsisse existimet. quod valde mihi fit verisimile. *Idem.*

10. *Simul quòd quum luxuriosissimus extitisset, vir fortissimus diceretur.]* Palatinus liber: *simul quòd ex luxuriosissimo, vir fortissimus, optimus, gravissimus diceretur.* id est, quod vulgo diceretur Diadumenus ex luxuriosissimo, ut erat

fortissimus, optimus, gravissimus, severissimus diceretur.
 1 Coëgit denique scriptores nonnullos 2 nefanda, imò potius non ferenda ejus dicta de luxuria disputare, in vita ejus. Lavacrum publicum in ædibus aulicis fecit, 3 simul & palam populo exhibuit, ut ex eo conditiones bene vafatorum hominum colligeret. Idque diligenter curatum est ut 4 ex tota penitus urbe atque 5 ex nauticis monobelos quærerent: sic eos appellabant qui viriliores videbantur.

9 Quum Marcomannis 6 bellum inferre vellet, 7 quos Antoninus pulcherrimè profligaverat, dictum est à quibusdam, per Chaldæos & magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomanni P. R. semper devoti essent atque amici, idque 8 factis carminibus & consecratione: 9 quum quæreret quæ illa

prius, in virum gravissimum & fortissimum evasisse: tales autem oderat hoc monstrum qui mores in melius mutabant. *Idem.*

1. Coëgit denique scriptores nonnullos nefanda, imò potius non ferenda ejus dicta de luxuria disputare, in vita ejus.] Legendum: coëgit denique scriptores nonnullos nefanda, imò potius mira dictu de ejusdem luxuria disputarent in vita ejus. aut nihil transponendo: nefanda imò potius mira de ejusdem dicta luxuria disputarent in vita ejus. *Idem.*

Coëgit denique scriptores nonnullos nefanda, imò potius non ferenda ejus dicta de luxuria disputare, in vita ejus.] Aliter Palat nempe: Imò potius in pace de ejusdem dictum luxuria disputare, ut in vita ejus. *Grut.*

2. Nefanda, imò potius non ferenda ejus dicta, &c.] Scribendum: nefanda, imò potius impia dictu de ejusdem luxuria disputare in vita ejus. *Casaub.*

3. Simul & Plautini populo exhibuit.] Inepetè prius legebatur, simul & palam populo exhibuit. alteram lectionem dicitavit nobis codex Palatinus. *Grut.*

4. Ex tota penitus urbe atque ex nauticis monobelos quærerent.] Palatino scribitur: monobiles, pro monobelis, parva transpositione, hoc est $\mu\omicron\nu\omicron\beta\epsilon\lambda\omicron\varsigma$.

sic igitur viriliores homines appellatur. nam $\beta\epsilon\lambda\omicron$ illud vocatur, quo homines viri sunt. quod telum qui non habent, nihil habent viri. *Salmas.*

5. Ex nauticis monobelos.] Nauticarum conditionum & in Marco est mentio. de voce *belum* pro *telo*, ante admonuimus. *Casaub.*

Ex nauticis monobelos.] Palat. monobiles. videntur monobeli dicti quod ea parte potissimum censentur: unde & Mamurra insignitus Catullo nomine *Mentula*. Liphio clarius videbatur *monobelos*, quasi asinino telo insignes. qui adeatur Epistola XVIII. Centuriæ Miscellæ. *Grut.*

6. Bellum inferre vellet, quod Antoninus.] Est à Palatino. nam minus bellè impressi prius, quos. *Idem.*

7. Quos Antoninus pulcherrime profligaverat.] Liber Pal. quod, non quos, ut referatur ad bellum. quod melius est. *Salmas.*

8. Factis carminibus: & consecrationem eum quæreret quæ illa esset, vel ubi esset, &c.] Hanc quoque lectionem imputat nobis Palatinus. *Grut.*

9. Quum quæreret quæ illa essent aut ubi essent.] Quum quæreret quæ illa esset, & ubi esset. ita legendum. nam de consecratione intelligi oportet. sequitur enim:

illa essent, vel ubi essent, suppressum est. Constabat enim illum ¹ ob hoc consecrationem querere ut eam dissiparet spe belli concitandi: & idcirco maximè quòd audierat responsum fuisse ab Antonino bellum Marcomanicum finiendum, quum hic Varius, & Heliogabalus, & ludibrium publicum diceretur: nomen autem Antonini polueret in quod invaserat. Prodebatur autem per eos maximè qui dolebant sibi homines ad exercendas libidines bene vasatos & ² majoris peculii opponi. Unde etiam de nece ejus cogitari cœpit: Et hæc quidem domi. Sed milites ¹⁰ pestem illam velari imperatoris nomine pati nequiverunt, ac primum inter sese, deinde per coronas jecere sermones in Alexandrum omnes inclinantes, ³ qui jam Cæsar erat à senatu dictus ⁴ eo tempore quo Macrinus, consobrinus hujus Antonini. ⁵ Nam Varia una his erat avia: unde Heliogabalus *Varius* dicebatur. ⁶ Zoticus sub eo tantum valuit ut ab omnibus officiorum principibus sic haberetur ⁷ quasi domini

enim: constabat enim illum ob hoc consecrationem querere, ut eam dissiparet spe belli concitandi. Salmast.

1. Ob hoc consecrationem querere, ut eam dissiparet spe belli concitandi.] Consecrationem appellat ipsam formulam qua utebantur in defixionibus magicis: at dissipare consecrationem est contraria formula necessitatem magicæ defixionis solvere. Casaub.

2. Majoris peculii] Plautus Pseudolo: Mea quidem herede habeo omnia, Meo peculio erit. Idem.

3. Qui jam Cæsar erat à senatu dictus eo tempore, &c.] Dele illa omnia, eo tempore quo Macrinus. irrepserunt enim ex ora libri. Idem.

Qui jam Cæsar erat à senatu dictus eo tempore quo Macrinus, &c.] Veteres membranæ, & editio Mediolan. qui jam Cæsar erat à senatu, eo tempore quo Macrinus, hujus Antonini. ex, quo Macrinus, faciendum consobrinus: in Alexandrum omnes inclinantes qui jam Cæsar erat à senatu eo tempore, consobrinus An-

tonini. hic enim sensus est: jam eo tempore fuisse Cæsarem Alexandrum Heliogabali consobrinum, quo tempore de nece illius monstri cogitari ceptum est. Salmast.

4. Eo tempore quo Macrinus, consobrinus hujus Antonini.] Vox consobrinus non est in Pal. at eam tamen heic requiri, quivis videt; magisque abjiciendum alterum Macrinus. Grut.

5. Nam Varia una his erat avia.] Tò una, in menda cubat. & fortassè delendum. Casaub.

6. Zoticus sub eo tantum valuit.] Anrelius Zoticus Smyrnæus, qui & Magirus de artificio quod pater exercuerat, dictus. lege Dionem. Idem.

7. Quasi domini maritus esset.] Lego, dominae. Zoticus maritus, Alagabalus domina, id est uxor. disertè apud Dionem ipse Alagabalus jubet Zoticum haberi, *κύριον*, se *κυρία*. Idem.

Quasi domini maritus esset] Deest Palatino verbum esset. & rectè deest: Salmast.

domini maritus esset. ¹ Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta & facta venderet fumis, quàm maximè divitias enormes sperans, quum aliis minaretur, aliis polliceretur, omnes falleret: egrediensque ab illo singulos adiret, dicens, *De te hoc loquutus sum, de te hoc audivi, de te hoc futurum est*: ut sunt homines hujusmodi, qui si admissi fuerint ad nimiam familiaritatem principum, famam non solum malorum, sed & bonorum principum vendunt, & qui, stultitia, vel innocentia imperatorum qui hoc non perspiciunt, ² infami rumigatione pascuntur. Nupsit & coitit ut & pronubum haberet, clamaretque, ³ *Concide Magire*, ⁴ & eo quidem tempore quo Zoticus ægrotabat. quærebat deinde à philosophis & gravissimis viris, ⁵ an & ipsi in adolescentia perpeffi essent quæ ipse pateretur, & quidem impudentissimè: neque enim unquam verbis pepercit infamibus, ⁶ quum & ⁷ digitis impudicitiam ostentaret, nec ullus in conventu & audiente populo esset pudor.

11 ⁸ Fecit libertos præfides, legatos, consules, duces, omnesque

1. *Erat præterea idem Zoticus.*] Scribe, *Erat præterea is idem Z.* Casaub.

2. *Infami rumigatione*] *Λογροποιεζ* omnia referens ad lucrum suum. *Idem.*

3. *Concide magire.*] Scribe, *Magire. percidere & concidere* obscenæ notiois sunt verba. *Idem.*

4. *Et eo quidem tempore quo Zoticus ægrotus.*] Vocat ægrotum qui portionatus à rivali laboraret *αἰσχροζ*, ut ait Dio. *Idem.*

5. *An & ipse in adolescentia perpeffi essent quæ ipse pateretur.*] Quia Tractitio persuasum erat, neminem hominem esse pudicum. *Idem.*

6. *Cum & digitis impudicitiam ostentaret.*] *Ostentare digitis impudicitiam*, est digitos ita formare, ut obscenam figuram ostendant. *digitis aureos ostentare* supra dixit. *Salmas.*

7. *Digitis impudicitiam ostentaret.*] *Digitis* in obscenum modum formatis,

ut de Caligula Suetonius. *Casaubonus.*

8. *Fecit libertos præfides, legatos, consules, duces.*] Puto legendum: *fecit libertos præfides, legatos, proconsules.* atque hi sunt omnes qui per illa tempora nominantur provinciarum rectores. in vita Pescennii, & in Alexandro Severo: *præfides vero, proconsules, & legatos nunquam fecit ad beneficium, sed ad judicium vel suum vel senatus.* in eadem vita, provinciæ nominantur *præsidales, legatorix, & proconsulares.* proconsulares erant populi; præsidales & legatorix Cæsaris: atque hæc per legatos vel prætorios vel consulares administrabantur. qui prætorii enim tantum erant, consulari tamen fere potestate provinciis regebant, & sic omnes dicti sunt consulares. eodem fere modo quo proconsules omnes appellati sunt, qui in populi provincias proficiscebantur, etiam

que dignitates polluit ignobilitate hominum perditorum. Quum ad vindemias vocasset amicos nobiles ¹ & ad corbes fedisset, gravissimum quemque percunctari cœpit an promptus esset in Venerem, erubescensque senibus exclamabat, *Erubuit, salva res est*, silentium ac ruborem pro consensu ducens. Addidit præterea ipse quæ faceret sine ullius pudoris velamento. Posteaquam senes vidit erubescere ac tacere, vel quia ætas vel quia dignitas talia refutabat, contulit se ad juvenes, & ab his cœpit omnia exquirere. à quibus quum audiret ætati congrua, gaudere cœpit & dicere, ² verè liberam vindemiam esse quam sic celebrarent. Ferunt multi ab ipso primùm repertum, ut in vindemiarum festivo multa in dominos jocularia & audientibus dominis dicerentur, quæ ipse composuerat & Græca maximè. Horum pleraque Marius Maximus dicit in vita ipsius Heliogabali. Erant amici improbi, & senes quidam & specie philosophi, qui caput reticulo componerent, qui improba quædam pati se dicerent, qui maritos se habere jactarent. Quos quidam finxisse dicunt ³ ut illi fierent vitiorum imitatione chariores. Ad præfecturam prætorii saltatorem qui histrionicam Romæ fecerat, ascivit: præfectum vigilum ⁴ Gordium aurigam fecit: ⁵ præfectum annonæ Claudium censorem. ad honores reliquos

12

pro-

etiam si prætorix tantum essent: sed hæc alibi fufius. *Salmas.*

1. *Et ad corbes fedisset.*] Uvas electas ad edendum. *Casaub.*

2. *Verè liberam vindemiam esse.*] *Liberam* sive *Liberam*, hoc est, *Bereganus* & convenientem Libero patri. *Idem.*

Vere liberam vindemiam, &c.] Quæ vera cum libertate, ac factorum dictorumque licentia celebraretur. unde vita libera, & vitæ liberæ homines, luxuriosi & genio indulgentes. *Salmas.*

3. *Ut illi fierent vitiorum imitatione chariores.*] Legendum *chariores*. *Casaub.*

Ut illi fierent vitiorum imitatione chariores.] Sic omninò *Pal.* malè vulgò *claviores*. *Grut.*

4. *Gordium Aurigam.*] *Pal. Cordium*, *Salmas.*

Gordium aurigam.] Ita rursus heic *Palatinus*, nisi quod is *Cordium*. *Grut.*

5. *Præfectum annonæ Claudium censorem.*] Melius *Censorem*, ut sit cognomen istius *Casaub.*

Præfectum annonæ Claudium censorem.] An cum *Cujacio tonsorem* legend. debet enim esse vilis & minus honesti cuiusdam artificii nomen. præfectus prætorii saltator & præfectus vigilum auriga ab illa bellua promoti, & mulio vicesimæ hereditatum procurator factus, & cursor, & coquus, & claustrarius artifex. sic & præfecturam annonæ alicui tali contempnendæ & in-

promovit commendatos sibi pudibilibus enormitate membrorum. ¹ ad vicesimam hereditatium mulionem curare iussit. iussit & cursores, iussit & cocum & claustrarium artificem. Quum ingressus est vel castra vel curiam, aviam suam Variam nomine, de qua superius dictum est, secum induxit, ut ejus autoritate honestior fieret, quia per se non poterat: nec ante eum (quod jam diximus) senatum mulier ingressa est ita ut ad scribendum rogaretur & sententiam diceret. In conviviis exoletos maximè juxta se ponebat, eorumque attrectatione & tactu præcipuè gaudebat: ² nec quisquam ei magis poculum quum bibisset, **13** dabat. Inter hæc mala vitæ impudicissimæ, Alexandrum quem sibi adoptaverat, à se amoveri iussit, dicens se pœnitere adoptionis, mandavitque ad senatum ut Cæsaris ei nomen abrogaretur. Sed in senatu hoc prodito ingens silentium fuit. ³ Siquidem erat optimus juvenis Alexander, postea comprobatus genere imperii ejus, ⁴ quum ideo displiceret patri quod impudicus non esset. ⁵ Erat autem idem consobrinus, & ut quidam dicunt, à militibus etiam amabatur, & senatui acceptus erat & equestri ordini. Nec defuit tamen furor usque ad exitum voti pessimi: ⁶ nam ei

per-
finæ conditionis & artis homini commisit. *Salmas.*

Præfectum annonæ Claudium censuram.] Nihil variat Palat. sed mihi eripi non potest fuisse scriptum primitus *consorem*: quod cum retineat codex Cujacii, habuerim pro verissimo. *Crut.*

1. *Ad vicesimam hereditatium, &c.]* Hoc est, destinavit procuratorem ad vicesimam hereditatium. *Casaub.*

Ad vicesimam hereditatium mulionem curare iussit.] Procurator ad vicesimam, procurator à vicesima, & procurator vicesimæ dicebatur. tot enim modis hæc efferebant. sic magister ad epistolas, magister ab epistolis, & magister epistolarum pro eodem. sic minister ad cyathos, & à cyathis, & cyathorum dicebatur: & servus à manu, & ad manum. *Salmas.*

2. *Nec quisquam ei magis poculum cum bibisset dabat.]* Cum bibisset, id est cum biberet. *Idem.*

3. *Siquidem erat optimus juvenis Alexander postea comprobatus, &c.]* Scribendum: *siquidem erat optimus juvenis Alexander, ut postea comprobatum genere imperii ejus. Idem.*

4. *Cum ideo displiceret patri.]* Alagabalo, qui contra quàm legibus R. sit constitutum filium adoptaverat annorum XII. cum esset ipse XVI. natus. *Casaubonus.*

5. *Erat autem idem consobrinus, & ut quidam, &c.]* *Legè: erat autem eidem consobrinus, ut quidam dicunt, à militibus etiam amabatur & senatui acceptus erat & equestri ordini. Salmas.*

6. *Nam ei percussores immisit.]* Vel, *summisit. Casaub.*

percussores immisit. Et hoc quidem modo ipse secessit ¹ ad hortos Spei veteris, quasi contra novum juvenem vota concipiens, relicta in Palatio matre & avia & consobrino suo: jussitque ut trucidaretur juvenis optimus & Reip. necessarius. Misit ad milites literas quibus jussit ut abrogaretur nomen Cæsaris Alexandro. Misit ² qui in castris ³ statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de tyrannis. Misit & ad nutritores ejus quibus imperavit sub præmiorum spe atque honorum, ut eum occiderent quo vellent modo, vel in balneis, vel veneno, vel ferro. *Sed* ¹⁴ *nihil agunt improbi contra innocentes.* Nam nulla vi quis adduci potuit ut tantum facinus impleteret, quum in ipsum magis conversa sint tela quæ parabat aliis, ab iisque sit interfectus quibus alios appetebat. Sed ubi primum lutati sunt tituli statuarum, milites omnes exarserunt: & pars in Palatium, pars in hortos in quibus erat Varius, ire tendunt ut Alexandrum vindicarent, hominemque impurum eundemque parricidialis animi tandem à Rep. depellerent. Et quum in Palatium venissent, Alexandrum cum matre atque avia custoditum diligentissimè postea in castra duxerunt. Sequuta autem erat illos Semiamira mater Heliogabali pedibus, ⁴ sollicita filio. Inde itum est in hortos: ubi Varius invenitur certamen aurigandi parans, expectans tamen intentissimè quando eidem nuntiaretur consobrinus occisus. Qui subito militum strepitu exterritus in angulum se condidit: objectuque ⁵ veli cubicularis, quod

1. *Ad hortos Spei veteris.*] *Spes vetus* nominatur regione quinta Esquilina. videntur ad ædem hanc isti hori fuisse. Spem deam coluere deinde plures eidem ædes positæ. *Idem.*

2. *Qui in castris statuarum ejus titulos luto tegerent.*] *Tegeret*, P. & v. ed. *Salmas*

3. *Statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de tyrannis.*] Cur non hoc potius jubet, ut statuz detrahantur franganturque? Mos luto inquinandi antiquissimus est, & qui, si credimus

Græcis grammaticis, ab Atheniensium institutis habet originem: nam scribunt illi, solitos Athenienses damnatos alicujus criminis lutulæ, & ita traducere: quod *ἄσπιλαμίξες* dixerunt. *Casaub.*

4. *Sollicita filio.*] Sic & membranæ, pro, de filio. ita dixerunt *dolere alicui*, pro vicem alicujus. *Idem.*

5. *Vel cubicularis, quod introitu erat cubiculi.*] Assentior fermè Fabro, qui illa, quod in introitu erat cubiculi, censetbat inducenda. *Idem.*

quod in introitu erat cubiculi, se texit. Misit ex præfectis alios ad compeſcendos milites in caſtra; alios verò ad eos placandos qui jam in hortos veniſſent. Antiochianus igitur ex præfectis unus, milites qui in hortos venerant, & ſacramenti admonitione exoravit ne illum occiderent, quia nec multi venerant, & plerique cum vexillo quod Aristomachus tribunus retinuerat, remanſerant. hæc in
 15 hortis. In caſtris verò milites precanti præfecto dixerunt ſe parſuros eſſe Heliogabalo, ſi & impuros homines & aurigas & hiſtriones à ſe dimoveret, atque ad bonam frugem rediret: his maximè ſubmotis qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant, ¹ & qui omnia ejus vendebant, vel vanitate vel fumis. ² Remoti ſunt denique ab eo ³ Hierocles, ⁴ Gordus, & Muriffimus, & duo improbi familiares qui eum ex ſtulto ſtultioſiorem faciebant. Mandatum præterea à militibus præfectis ne paterentur illum ita diutiùs vivere: & ut Alexander cuſtodiretur, ne vel illi aliqua vis afferretur, ſimul ne Cæſar quempiam amicum Auguſti videret, ne ulla fieret imitatio turpitudinis. Sed Heliogabalus ⁵ & ingenti prece Hieroclem repoſcebat impudiciſſimum hominem, ⁶ & inſidias Indies Cæſari propagabat. Denique Cal. Januariis, quum ſimul tum designati eſſent conſules, ⁷ noluit cum conſobrino procedere.

Ad

1. *Et qui omnia ejus vendebant vel vanitate vel fumis.*] Sunt qui revera vendunt, plurimumque poſſunt apud principes, dictaque eorum & facta vendunt. iique veritate vendunt non vanitate. quam lectionem heic reponendam cenſeo Palatini codicis teſtimonio: *his maxime ſubmotis qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant, & qui omnia ejus vendebant vel veritate vel fumis.* veritate aliquid fieri dicitur quod revera fit. *Salmaſius.*

2. *Remoti ſunt denique ab eo Herodes Gordus, & Muriffimus.*] Pal. *Myriſſimus.* Grur.

3. *Herodes.*] Jam diximus ſcribendam eſſe *Hierocles.* *Cafaub.*

4. *Gordus Muriffimus.*] De Gordo antè dictum. Tum pro *Muriffimus* forte leg. *Myriſſimus.* quod agitatori multarum palmarum quadrat optime. *Idem.*

Gordus & Muriffimus.] *Cordus & Myriſſimus.* Palat. ſed *Miriffimus* reponendum. cujus mentio in veteribus inſcriptionibus. *Salmaſ.*

5. *Et ingenti prece Herodem repoſcebat.*] Palat. *Hierodem.* *Idem.*

6. *Et inſidias in dies Cæſari propagabat.*] *Mediolanenſis* editio cum Palatino: *& inſidias in dies Cæſaris propagabat.* inſidiæ Cæſaris, quæ Cæſari ſtruebantur. nihil tamen mutandum. *Idem.*

7. *Noluit cum conſobrino procedere.*] Quid ſit *conſobrino* Conſulis nemo explicat

Ad extremum quum ei avia & mater dicerent, imminere milites ad ejus exitium, nisi concordiam viderent inter se consobrinorum, sumpta prætexta hora diei sexta processit ad senatum, avia sua ad senatum vocata, ¹ & ad sellam producta. Deinde in Capitolium ad vota concipienda, & perficienda solennia ire noluit: omnia per præfectum urbanum facta sunt, quasi consules illic non essent. Nec ¹⁶ distulit eadem consobrini, sed timens ne senatus ad aliquem se inclinaret si ille consobrinum occidisset, jussit subito senatum urbe decedere: omnesque etiam quibus aut vehicula aut servi deerant, subito proficisci jussi sunt: quum alii ² per bajulos, alii per fortuita animalia & mercede conducta veherentur: ³ Sabinum consularem virum, ⁴ ad quem libros Ulpianus scripsit, quod in urbe remansisset, ⁵ vocato centurione mollioribus verbis, jussit occidi. Sed centurio aure furdior imperari sibi credidit ut urbe pelleretur: itaque fecit. sic vitium centurionis Sabino saluti fuit. Removit & Ulpianum jurisconsultum, ut bonum virum; ⁶ & Silvinum rhetorem, quem magistrum Cæsaris fecerat. Et Silvinus quidem occisus est, Ulpianus verò reservatus. ⁷ Sed milites, & maximè prætoriani,

¹ vel

pliat ita ubertim ac Justinianus Novella c. v. sed loquitur hic de processu primo Kalendis Januarii in Curiam & in Capitolium: qua de re Plinius in pænegyrico. *Casaub.*

1. *Et ad sellam producta.*] Quid est ad sellam producere? vetus lectio habet: *perducta*. atque id verum est. *avia sua ad senatum vocata* & *ad sellam perducta*. id est, vocata ad senatum venit sella perducta. perducere ad sellam pro sella perducere. sic *ad pila pugnare pro pilis pugnare*. sed hæc alibi. *Salmas.*

2. *Per bajulos.*] Læticariorum aut *δραγγόρων* vice subcollantes. *Casaub.*

3. *Sabinum consularem virum.*] De hoc in extrema vita Alexandri Severi. *Idem.*

4. *Ad quem libros scripsit.*] Scripsit Ulpianus ad Sabinum libros unum & quinquaginta. *Idem.*

5. *Vocato centurione mollioribus verbis.*] Distingue, *vocato centurione, mollioribus verbis jussit occidi*. hoc est, voce submissiore, & vultu magis tranquillo quam ut eadem videretur imperare. *Idem.*

6. *Silvinum rhetorem.*] Membranzæ semper, *Salvinum*. *Idem.*

7. *Sed milites & prætoriani maxime scientes quæ mala in Helioabalum pararent.*] Turpiter affectus hic locus. Vetus lectio est: *sed milites & maxime prætoriani vel scientes qui mala in Helioabalum pararent, vel quod sibi viderent invidiam, factaque conspiratione ad liberandam remp. primum conscii genere mortis cum aliis vitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfederent*. sic lego paucis mutatis: *sed milites & maxime prætoriani vel scientes qui malum Helioabalum pararent,*

17 ¹ vel scientes quæ mala in Heliogabalum pararent, ² vel quòd sibi viderent invidiam, facta conspiratione ad liberandam Remp. primùm in conscios vario genere mortis, quum alios vitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfoderent, ut mors esset vitæ consentiens. Post hoc in eum impetus factus est, atque in latrina ad quam confugerat, occisus. ³ Tractus deinde per publicum, additaque injuria cadaveri est, ut id in cloacam milites mitterent. ⁴ Sed quum non cepisset cloacula fortuitò, per pontem Æmilium annexo pondere ne fluitaret, in Tiberim abjectum est ne unquam sepeliri posset. Tractum est cadaver ejus etiam per circi spatia, priusquam in Tiberim præcipitaretur. Nomen ejus, id est Antonini, erasum est senatu jubente, remansitque Varii Heliogabali. siquidem illud affectatò retinuerat, quum vult videri filius Antonini. Appellatus est post mortem ⁵ *Tiberinus*, & ⁶ *tractitius*, & *impurus*, ⁷ & multa, si quando ea erant designanda quæ sub

parant, vel quod sibi viderent invidiam, facta conspiratione ad liberandam Remp. primùm conscivere mortem his, cum alios vitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfoderent, ut mors esset vitæ consentiens: post hæc in eum impetus factus est. sensus est, Prætorianos & quod scirent, qui malum Heliogabalum pararent, id est qui eum corruperant & depravarant, & quod invidiam sibi viderent ex mala ac perditâ Heliogabali vita, primum corruptoribus illis, necem conscivisse, post hæc in ipsum Heliogabalum impetum fecisse. vel pro & vel scientes, vel invidiam sibi videntes. pro & scientes & invidiam sibi videntes. Salmaf.

1. *Vel scientes quæ mala in Heliogabalum pararent.*] Scribe, in eos Heliogabalum pararet. pro, in se. Casaub.

Vel scientes quæ mala in Heliogabalum pararent.] Sic libuit rescribere cum Regio & Palatin. antea erat, pararent. malè. quippe occiderunt prætoriani Imperatorem, vel metu poenæ ob ea

quæ deliquerant; vel, si non punirentur, ne impares forent invidiæ. Grut.

2. *Vel quòd sibi viderent invidiam facta conspiratione, &c.*] Ita concinna: *vel quòd sibi viderent invidiam jam constatam, facta conspiratione ad liberandam Remp. primùm in conscios sevierunt vario genere mortis. nolim asseverare ita prorsus scripisse auctorem, de sententia quidem non dubito. Casaub.*

3. *Tractus deinde per publicum, additaque injuria cadaveri est.*] Tractus deinde per publicum: *addita injuria cadaveri est ut id in cloacam mitteretur. Salmaf.*

4. *Sed cum non cepisset cloacula fortuitò.*] Victor alter: *novissimè cum foramen cloacæ corpus mimè reciperet, usque, &c. Casaub.*

5. *Tiberinus & tractitius & impurus.*] *Tractitius* constanter in veteribus legitur hoc loco. nec respuendum, nam *tractare* pro *trahere* etiam positum. *Salmaf.*

6. *Tractitius.*] *Pal. Tractatitius. Grut.*

7. *Et multa.*] Inter ista multa nomina quæ per ludibrium indita Alagabalo post,

sub eo facta videbantur: ¹ solusque omnium principum & tractus est, & in cloacam missus, & in Tiberim præcipitatus. Quod odio communi omnium contigit, à quo speciatim cavere debent imperatores: siquidem nec sepulchra mereantur qui amorem senatus, populi, ac militum non merentur. Opera publica ipsius præter ædem Heliogabali dei, quem Solem alii, alii Jovem dicunt: ² & amphitheatri instauratio post exustionem, & lavacrum in vico Sulpitio, quod Antoninus Severi filius cœperat, nulla extant: ³ & lavacrum quod Antoninus Caracallus dedicaverat, & lavando & populum admittendo. Sed porticus defuerant, ⁴ quæ postea ab hoc ⁵ subditio Antonino

extru-

postquam periisset, fortasse & *Gabalus* dictus est. quod erat scelerati hominis & cruce digni convitium, ut ad Diadumenum dicebamus. Sed non displiceat conjectura Loiselii, cui pro multa, videbatur scribendum, *mulier*. *Casaub.*

1. *Solusque omnium principum tractus est.*] Quid Vitellius? nonne & ipse tractus, & in Tiberim præcipitatus? sed in cloacam missus non est. *Idem.*

Solusque omnium principum tractus est.] *Solusque omnium principum & tractus est & in cloacam missus.* *Salmas.*

2. *Et amphitheatri instauratio.*] Scribendum, *instaurationem*. probant præcedentia. *Casaub.*

Et amphitheatri instauratio.] Lege: & *amphitheatri instaurationem*. præcessit enim: *opera publica ipsius præter ædem Heliogabali dei, & amphitheatri instaurationem post exustionem & lavacrum in vico Sulpitio quod Antoninus Severi filius cœperat, nulla extant.* *Salmas.*

3. *Et lavacrum quod Antoninus Caracallus dedicaverat.*] Ridicula lectio: facit enim duo lavacra Antoniniana Romæ, quæ ab eodem principe Antonino Caracallo essent extructa. Nos scimus unas fuisse Antoninianas thermas, quarum conditor Caracallus. Lavacrum ergo Antonini, sive Antoninianas thermas Caracallus quidem velut perpetuum opus dedicaverat, & in iis cum

lavabat ipse, tum populum admittebat. opus tamen imperfectum reliquerat Caracallus; deficientibus porticibus, quas Alagabalus inchoavit, Alexander perfecit. *Casaub.*

Et lavacrum quidem Antonini Caracallus dedicaverat.] Ita omnibus litteris Pal. prius habebamus ineptè: *Et lavacrum quod Antoninus Caracallus dedicaverat.* *Grut.*

4. *Quæ postea ob hoc sub Decio Antonino extructæ sunt.*] Scribendum erat ex regio, *sub dicto Antonino*, nempe Heliogabalo. *Casaub.*

Quæ postea ob hoc sub Decio Antonino extructæ sunt & ab Alexandro perfectæ.] Hæc corruptissima sunt, emenda. *sed porticus defuerant quæ postea ab hoc subditio Antonino extructæ sunt, & ab Alexandro perfectæ:* subdititius Antoninus est, Heliogabalus qui in nomen Antonini turpiter invaserat. sic de Diadumeno qui Antonini nomen nihil ad se pertinens usurpaverat, scribit, *eum veluti nothum Antoninorum nomini fuisse appositum.* hoc est nothum fuisse Antoninum & subdititium. *Salmas.*

5. *Sub dicto Antonino.*] Sic scripsi, sequutus codicem Regium. nam Pal. *sub Decio*, ut vulgata. sed nihil usitatus quam I degenerare in E, ut & I in T, norunt qui versarunt codices calamo exaratos litteris capitalibus. *Grut.*

18 extructæ sunt, & ab Alexandro perfectæ. Hic ultimus Antoninorum fuit, quamvis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonii dicti sunt, non Antonini. Vita, moribus, improbitate¹ ita odibilis, ² ut ejus nomen senatus eraserit. quem nec ego Antoninum vocassem, nisi causa cognitionis, quæ cogit plerumque dici ea etiam nomina quæ sunt abolita. Occisa est cum eo ³ & mater Semiamira probrosissima mulier & digna filio. Cautumque ante omnia post Antoninum Heliogabalum, ne unquam mulier senatum ingrederetur, utque inferis ejus caput dicaretur devovereturque per quem id effet factum. De hujus vita multa in literas missa sunt obscena: quæ quia digna memoratu non sunt, ea solum prodenda censui quæ ad luxuriam pertinebant: quorum aliqua privatus, aliqua jam imperator fecisse perhibetur: quum ipse privatus diceret se Apicium, imperator verò, Neronem, 19 Othonem, & Vitellium imitari. ⁴ Nam primus omnium, privatorum toros aureis toralibus textit, quia tunc ex Antonini Marci autoritate id fieri licebat, qui omnem apparatus imperatorium publicè vendiderat. Deinde ⁵ æstiva convivia coloribus exhibuit, ⁶ ut hodie prasinum, vitreum, ⁷ alia

1. Ita edibilis.] Non malè auctor Glossarii Latinoarabici, *exoticus* & *edibilis* pro dictionibus ejusdem notionis accipit: nam ita solent quæ fiunt contra morem patrium esse odio. & Græci quæ novitate displicent, *ξένον* vocant. *Casaub.*

2. Ut ejus nomen senatus eraserit.] Ut ejus senatus & nomen eraderet. ita in Palatino. *Salmaf.*

3. Et mater Semiamira.] *Symiamira*. Idem.

4. Nam primus omnium privatorum toros aureis toralibus textit.] In apparatu leticiorum *ὑποβλήματα* sunt, & *ἐπιβλήματα*, ac *ἀεὶ ἐβλήματα*. Torale est *ἡ ἀεὶ βλήματα*, recteque in Glossario vertitur *ἀεὶ βλήματα*. Et stragula autem quibus tori sternebantur, &

toralia quæ circumjiciebantur, pretiosissima in usu veteribus fuerunt: at non aurea tamen, saltem privatis, ut apparet ex hoc loco. *Casaub.*

5. Æstiva convivia coloribus exhibuit.] *Coloribus*, *ἄεὶ χρωμάτων*, vel *ἄεὶ χρώματα*. id est, distincta coloribus. *Idem.*

6. Ut hodie prasinum vitreum.] *Malim*, *prasinum aut vitreum*, nisi quis malit, *prasinum vitrum*, inde colligemus, hanc colorum varietatem in sola supellectile vitrea fuisse servatam. putò tamen in toto instrumento tricliniari colorum cujusque diei rationem habitam. *Idem.*

7. Ut hodie prasinum vitreum, alia die venetum & sic deinceps exhiberet.] Sic distinguendum: Deinde *æstiva convivia coloribus exhibuit, ut hodie prasinum, vitreum*

alia die venetum, & sic deinceps exhiberet, semper variè per dies omnes æstivos. Primus deinde autepsas argenteas habuit: primus etiam cacabos. Vasa deinde centenaria argentea sculpta, & nonnulla schematibus libidinosis inquinata. Et masticatum, & pulciatum, & omnia hæc quæ nunc luxuria retinet, primus invenit. Nam rosatum ab aliis acceptum, pinearum etiam attritione

vitreum alia die, venetum deinceps exhiberet. venetum, vitreum, prasinum asines quidem colores, diversi tamen. tum vitreum non semper significat quod est ex vitro, sed etiam quod vitri colorem habet. Virgilius:

— vitrei que scdilibus omnes

Accepere. — Salmas.

1. *Alia die venetum.*] Sunt quidem ad fines colores, sed diversi tamen ὀβεντός & ὀυαλοειδής. Casaub.

2. *Et sic deinceps.*] An ut per omnes colores iretur, aut eorum præcipuos? an quatuor solum Circi factionum coloribus fuit locus? Idem.

3. *Primus deinde mensas & capsas argenteas habuit: primus cacabos.*] Nisi de privato Alagabalo hæc dicta intelligantur, sine dubio falsa sunt. quanquam vereor ut vel sic constet dicto fides. nam cum lectos planè argenteos atque aureos apud veteres Græcos Latinosque, etiam in Pandectis inveniam, ægrè adducor ut inventum Alagabali credam esse, mensas ex argento conficere, aut cacabos. De mensis sanè argenteis Plin. l. xxxiii. c. xi. Ulpianus lege xix. De auro, argento, mundo, &c. tractans de legato argento escario. Idem.

Primus deinde mensas & capsas argenteas habuit, etiam cacabos.] Certum est, non eum primum mensas argenteas habuisse, nisi forte de eodem privato accipiamus. de capsis vero quid mirum? sed opr. Palat. desertis litteris expressum habet: *primus deinde autepsas argenteas habuit, primus etiam cacabos.* quam hæc diversa sunt ab editis? *Autepsa*, ut hinc apparet, est instrumentum coquinarium: ut & cacabos:

quæ culinæ instrumenta primus argentea habuisse heic traditur Helioabalus.

Autepsa vero vox Græca est, αὐτέψης, quæ sartagine[m] aut aliud genus coquinarii vasis, & ad focum apri designat, ut & παντέψης, quæ sartago exponitur in veteri optimo Glossario: *sartago, παντέψης.* Salmas.

4. *Mensas & capsas argenteas.*] Lectio nihili, ut quidem prodit Palatinus; in quo ista superscripta ceu glossa, supra lineam, in contextu verò, loco superiorum verborum, visitur, *deinde autepsas argenteas.* Grut.

5. *Vasa deinde centenaria argentea.*] Plinius: *lanceque è centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse constat.* Casaub.

Vasa sculpta.] Scalpta. Salmas.

6. *Et masticatum & pulciatum.*] Et masticatum, & pulciatum, sive, ut in regio & Puteani, *pulveratum* & rosatum, quod statim nominatur, genera fuisse poculorum auctor ipse manifestò indicat. nam ait: *denique hæc genera poculorum ante Helioabalum non leguntur.* Verùm placet magis, ut *poculorum genera* accipiamus de potionibus diversis è vino variè condito: sicut in Geta dixit Spartianus, eum fuisse cupidum vini variè conditi. Meminit masticati & rosati, & ablinthiati simul etiam Capitolinus in Gordianis. Casaub.

7. *Et pulciatum.*] Malim istud cum Palat. quàm aliorum *pulveratum.* Grut.

8. *Pinearum etiam attritione odoratus reddidit.*] Ad alias species odoratas quæ in pila trita rosato condiendo adhibebantur, adject & pinas. *attritio* est

αἰσθητικῆς. Casaub.

tionem odoratius reddidit. ¹ Denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur. Nec erat ei ulla vita nisi exquirere novas voluptates. ² Primus fecit de piscibus istia, ³ primus ⁴ de ostreis, & leiostreis, & aliis hujusmodi marinis conchis, & locustis, & commaris, & scillis. Stravit & triclinia de rosa, & lectos & porticus, ⁵ ac sic per ea deambulavit, idque omni florum genere, liliis, violis, hyacinthis & narcissis. ⁶ Hic non nisi unguento nobili aut croco piscinis infectis natavit. ⁷ Nec cubuit

in ac-

1. Denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur.] Pocula heic accipi oportet pro potionibus vel liquoribus quos ex scypho vel calice haurimus: *Masticatum* enim & *rosatum* genera sunt vini sic condita ex mastiche, & rosa, & Græce sua habent nomina, *μαστικῆς*, *ροδοῦτης*. vox autem poculum pro potione non est rara Latinitatis, sed apud auctores obvia & protritæ. *Salmas.*

2. Primus fecit de piscibus istia, primus de ostreis, & leiostreis.] Apitius rei culinariæ libro secundo: *Istiorum varia sunt genera. marina sunt de scylla seu cammaris, &c.* Aut igitur falsò hic Lampridius marinorum istiorum auctorem primum facit Lampridium: aut illorum librorum auctor falsò existimatur Apitius esse unus è tribus ejusdem nominis gula proceribus. Vide de hac voce Macrobium. Pro *leiostreis*, regius & Puteani membrana præferunt *lithostreis*. atqui omnia ostrea silicea testa includuntur. *λειοστέων* propriam appellationem apud Græcos non inveni. sed esse ostrea quædam ac chamas *λείας* constat & *læves*. *Casaub.*

Primus fecit de piscibus istia.] Scribe: *isicia*. Græci enim *ἰσικα* & *ἰσικία*. *insecare* veteres dicebant pro inficere: hinc *insecium* ab inficando, dictum postea *isicium*. nihil enim aliud est quam insecta minutatim caro. ejusmodi inficiis & minutalibus ex carne vulgo faciebantur avium ventriculi, ut anserum & gallinarum. *esiciatæ* dictæ se-

centioribus pro isiciatis. *Esiciatæ vulvula*, & *circellorum isiciatorum* mentio apud Apicium. primus Heliogabalus de piscibus isicia fecisse, & de ostreis lithostreisque heic dicitur. vide *Casaubon. Salmas.*

3. Primus de ostreis & leiostreis.] *Lithostreis* rectum erat. ita enim proprie appellantur quæ apud Græcos *ὀστρακοδέρμων* nomine veniunt, quæ si quis *λιθόδερμα* diceret, haud inelegantem eorum appellationem induceret. *Idem.*

4. De ostreis & leiostreis.] *Palat. adgregat se mss. in quibus lithostreis. Gru-terus.*

5. Ac sic per ea deambulavit.] *Pal. ac sic ea deambulavit. Salmas.*

6. Hic non nisi unguento nobili aut croco piscinis infectis natavit.] Interdum condito piscinas & folia temperabat, & rosato atque absinthiato, ut mox dicitur. sed ibi loquitur Lampr. de vino in piscinas aut folia infuso: hinc de aquæ inficiendæ ratione, cum non adhiberetur vinum. *Casaub.*

7. Nec cubuit in accubitis, nisi quæ pilum leporinum haberent.] *Accubita* vocabant quæ lectis tricliniaribus superiorum temporum successerunt. Sunt igitur discubitorii lecti *accubita*; sed viliores & levioris operæ, quales erant militum in castris. Atqui etiam delicatiores lectos ad discumbendum sic fuisse dictos nec Latinis tantum, sed etiam Græcis scriptoribus, constat. *Idem.*

Nec cubuit in accubitis nisi quæ pilum leporinum haberent.] *Accubita* recentioribus

tiore-

in accubitis facile, nisi iis quæ pilum leporinum haberent,
 1 aut plumas perdicum, 2 subalares sæpe culcitrans mutans.
 Senatum nonnunquam ita contempfit ut mancipia togata 20
 appellaret: populum verò Rom. unius fundi cultorem:
 equestrem ordinem in nullo loco habens. Præfectum ur-
 bicum sæpe post cœnam ad potandum vocabat, adhibitis
 & præfectis prætorio, 3 ita ut si recusarent, 4 magistri ho-
 rum

tioribus dicta sunt, quæ veteribus *triclina*; tribus enim lectis olim ad mensam accumbebant, & hoc triclinium dicebatur. postquam triclinia ab usu recesserunt, & forma eorum mutata, & pro tricliniis accubita & stibadia dici cæpere, quorum figura semicircularis erat, atque inde *sigma* nomen invenit. sane tres lecti quos mensæ circumponi moris olim fuit, non omnia quattuor latera mensæ ambiabant, sed tria tantum: uno vacuo relicto ad inferenda mensæ oblonga. postquam triclinia desierunt, & in desuetudinem abierunt si gmata quæ in tricliniorum locum venerunt, non secus ac triclinia, semper unum mensæ latus à convivis liberum præstitere. triclinium tres lecti divisi & separati, qui mensæ adpositi quadratam figuram efficiebant. separatos liquet fuisse. nam qua mediis lecti pluteus infimo & summo iungebatur in anguli flexura intervallum erat relicto, nec ita presse sibi conjuncti cohærebant, ut se tangerent. Sigma vero unus perpetuus lectus, femirotundus, quod & stibadium & accubitus dixerent. triclinium omnibus mensis poterat convenire, & majoribus & minoribus. sigma vel stibadium non item. nec enim minus sigma majori mensæ, nec majus minori coaptari poterat. secundum igitur mensarum magnitudinem quærenda erant parva aut magna stibadia, quæ à numero convivarum, quos capiebant, dicebantur vel octaclina, cum octo caperent: vel enneaclina cum novem, &c. *Salmasius*.

1. *Aut plumas perdicum, subalares sæpe culcitrans mutans.* Aliter hic locus

distinctus in edit. Med. ad hunc nempe modum: *nec cubuit in accubitis facile, nisi iis quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culcitrans mutans.* Idem.

Aut plumas perdicum subalares: sæpe culcitrans. Sic interpungit Palatin. quemadmodum conjecerat amicissimus noster Lectius. *culcita subalares* numquam fuere in rerum naturâ, neque esse possunt. *Grut.*

2. *Subalares sæpe culcitrans mutans.* Scribe, *culcitrans subalares. culcita* sunt pulvini quibus undique fulciebantur delicatioribus cum accumberent. Lectius hæc verba ita concipit: *nisi in iis quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culcitrans mut.* videntur sanè in omni avium genere, plumæ sub alis esse delicatissimæ. *Casaub.*

3. *Ita ut si recusarent, magistri horum eos cogerent.* Dele vocem *horum*. referendum enim omnino ad conviviorum magisteria. *Idem.*

Ita ut si recusarent magistri eos cogerent. De præfectis urbis & prætorio loquitur; quos ad potandum vocabat post cœnam Alagabalus. ita ut si recusarent bibere, eos cogeret per magistros eorum. sed qui sunt eorum magistri? scribendum: *ita ut si recusarent, magistri officiorum eos cogerent.* de magistris & principibus officiorum supra diximus. non mirum igitur illos adhibuisse Helioabalum ad cogendum præfectos qui bibere nollent. ii enim semper circa principem, nec ab ejus latere discedebant. *Salmas.*

4. *Magistri horum eos cogerent.* Ita quoque Pal. *Grut.*

rum eos cogere. ¹ Voluit & per singulas urbes lenones præfectos urbi facere, & ut essent in urbe XIIII. & fecisset, si vixisset, promoturus omnes turpissimos & ultimæ professionis homines. ² Hic solido argento factos habuit lectos, & tricliniarios & cubiculares. Comedit sæpius ad imitationem Apicii ³ calcanea camelorum, & cristas vivis gallinaceis demptas, linguas pavonum & lusciniarum: ⁴ quod qui ederet, ab epilepsia tutus diceretur. ⁵ Exhibuit & palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas, ⁶ & cerebellis phœnicopterum, & perdicum ovis, & cerebellis turdorum, & capitibus psittacorum & fasianorum & pavonum.

1. Voluit & per singulas urbes lenones præfectos, &c.] Scribendum: Voluit & per singulas Urbis regiones lenones Præfectos Urbis facere: ut essent in Urbe XIIII. Quod dicitur voluisse Alagabalus, id Alexander Severus & voluit & fecit: instituit enim curatores Urbis XIV. quot & regiones erant. at non lenones, ut ille impurus, præfecit Alexander: verum consulares viros, ut in ejus vita narratur Lampridio. Casaub.

Voluit & per singulas urbes lenones præfectos urbi facere.] Locus bene habebit si mutata littera scribamus, per singulas Urbis: subintelligit enim regiones, more sæculi sui. sic supra cap. sexto dixit, nomen in publicis edere, subaudi, tabulas. Grut.

2. Hic solido argento factos habuit lectos.] Non primus, ut jam diximus. Casaub.

3. Calcanea camelorum.] Alagabalum multa de Sarracenis & Arabibus traxisse instituta, propter locorum ubi natus & educatus viciniam, mirum non est. Calcanea camelorum cupidariis fuisse expetita, non multò magis miror quàm de cristis gallorum gallinaceorum: quas hodieque ab iis qui palatum cruditum habent, cupidissimè constat expeti. Idem.

4. Quod qui ederet.] Scribe, quod qui ea ed. Idem.

Quia dote tali psilentia tutus dicitur.

retur.] Obscundatus sum codici Regio, in quo hæc scriptura. nam Palat. suffragatur vulgatæ; quod qui ederet, ab epilepsia tutus diceretur, nisi quod loco epilepsie exhibeat psilentiam. Gruterus.

5. Exhibuit & Palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas.] Vox, dapes abest codici Palatino. nec Latinum est exhibere ingentes dapes extis mullorum refertas. quod de lancibus potius & gabathis vel discis dici conveniat quam de dapibus. aliquid igitur latere censeo sub illa voce ingentes, ut nomen disci alicujus vel lancis. aut certe deest nomen vasis post ingentes, ut ingentes discos vel lances exhibuisse dicatur extis mullorum refertas & cerebellis phœnicopterorum. Salmasius.

Exhibuit & Palatinis ingentes dapes.] Vox dapes non comparet in Palatino, nisi à calamo recenti. & verò usitatum nostrum, ut modò dixi, subintelligere substantivas voces. itaque subaudit heic vel paropsidas vel patinas. si quid tamen expressit, tunc certè excidit patinas, ob similitudinem quæ ei cum verbo Palatinis. immò ne quid dissimilem illud Palatinis mutandum potius in patinas. Grut.

6. Et cerebellis phœnicopterorum.] Similia de Vitellio Suetonius capite XIIII. Casaub.

vonum. ¹Barbas sanè mullorum tantas jubebat exhiberi, ² ut pro nasturtiis, ³ apiastris, & facelaribus, ⁴ & fœnogræco ⁵ exhiberet ⁶ plenis fabatariis & discis: quod præcipuè stupendum est. Canes jecinoribus anserum pavit. Ha- 21
buit leones & leopardos exarmatos in deliciis: quos edo-
ctos per mansuetarios subitò ad secundam & tertiam men-
sam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis? quòd ex-
armati essent, ⁸ ad pavorem & ridiculum excitandum.

¹ Mifit

1. *Barbas sanè mullorum tantas jubebat exhiberi.*] *Tantas* pro tot numero, vel tanta copia quod stupendum. quàm ingenti enim mullorum copia fuit opus, ut de illorum barbis disci, atque ii capacissimi implerentur? cum præsertim non omnes nulli binos illos cirros habeant, quos barbam vocat Lampridius, ut & Græci *ἄβειρον*. *Idem*.

2. *Ut pro nasturtiis.*] In omnibus antiquis editionibus est, ut *pro nascentis apiastris & facelaribus*. emendabat Iosephus Scaliger, ut *pro antecenis*. antecena, sive antecenia dicuntur, qui Martiali gustus: Græcis *ἀντιπέναια*. Ego non damnaverim quod hic editum, si accederet alicujus codicis auctoritas. nam & in libris medicorum jungi sæpius memini nasturtium cum feno Græco. *Idem*.

Ut pro nasturtiis, apiastris & facelaribus & feno Græco exhiberet.] Vetus scriptura, ut *pro nascentis apiastris & facelaribus*. sic enim habet Palatinus & princeps editio. nimis autem alienum est & longe recedit, *pro nascentis nasturtiis* velle reponere. forte, *pro nascentis, absentis, absentium* enim pro *absentium* & dicebant & scribebant. *Apiastra* vero pro *apiastra* ut *arbitria*: pro *arbitria* in Pandectis Florentinis. de *facelaribus* quid dicemus? an erit pro *facelaribus*? *Fasclares* autem sunt faseli, ut *lupinaria* lupini. sane non raro mihi in his libris e pro s positum animadvertum est: si *fasclares* dicimus, intellegimus siliquas: si *fasclaria*, grana. vera igitur lectio hujus loci: *fasclariibus*

& *fœnogræco*. fumebantur hæc *facelaria* cum garo aut aceto, ut & fœnum Græcum. Vide Galenum libro primo, *Ἐπι τῶν δυνάμεως*. *Salmas.*

Ut pro nasturtiis & facelaribus] Palatinus, ut *pronascentis, apiastris & facelaribus*. *Grut.*

3. *Apiastris & facelaribus & fœnogræco.*] Fœnogræcum & quæcunque hic nominantur, primis mensis apponebantur inter ea quæ irritandæ fami assumentur. *τῆλις*, Gr. fœnum græcum: *apiastrum* *μελιόσφοδιον* est Græcorum. *facelaria* verò suspicamur esse ciborum *ἀνασομωλικῶν* genus & acetariorum è *facela*, garo atque oleo. *Casaub.*

4. *Et fœnogræco.*] Fœnogræcum, & fœnogræcum dicebant unica voce. *Glossæ: fœnogræcum, τῆλις*. *Salmas.*

5. *Exhiberet plenis fabatariis & discis.*] *Fabatar* aut *fabatarium*, vas in quo *fabata* reponuntur. *fabatum* est granum fabæ. *fabatarium* etiam τ' ἐπειμὸν significat, hoc est fabam stensam aut fractam. Græci *ἠπειμὸν* dicunt, & *συσπυρῶν*. *Idem*.

6. *Plenis fabatariis.*] Ex ipso nomine, & mente auctoris apparet amplissima vasa fuisse, quæ *fabataria* dicerentur. *Cas.*

7. *Quod exarmati essent ad pavorem & ridiculum excitandum.*] Scribendum: *ad pavorem ridiculum excitandum*. *ridiculus* enim pavor quem *exarmatæ* feræ & nihil nocere valentes incutiebant. *Salmas.*

8. *Ad pavorem & ridiculum.*] *Probarim ad pavorem ridiculum*, ut est in *Pal.* excluda copula &. *Grut.*

¹ Misit & uvas Apamenas in præsepia equis suis : & psittacis atque fasanis leones pavit & alia animalia : exhibuit
² & sumina aprugna per dies decem tricena quotidie ³ cum suis bulbis : ⁴ pisum cum aureis, ⁵ lentem cum cerauniis, ⁶ fabam cum electris, & ⁷ orizam cum albis exhibens.
⁸ Albas præterea in vicem piperis piscibus & tuberibus consperfit. ⁹ Oppressit in tricliniis versatilibus parasitos suos violis & floribus, sic ut animam aliqui efflaverint, ¹⁰ quum erepere ad summum non possent. ¹¹ condito piscinas

1. Misit & uvas Apamenas in præsepia equis suis.] Uvæ Apamenæ, quæ hodie Damascenæ. Casaub.

3. Et sumina aprugna per dies decem tricena quotidie cum suis bulbis.] Bulbæ sunt vulvæ, ut jampridem doctis notatum. vulvam in delicatissimis cibus posuere veteres gulones. Salmas.

3. Cum suis bulbis.] b pro v, ut sæpe nam scribendum vulvis, faciliè doctis viris assentior. Casaub.

4. Pisum cum aureis.] Nempe granis, ut hodieque vocamus. Aurea sine adjectione pro globulis vel sphaerulis aureis : ita dictum ut mox albæ pro gemmis albis. hæc verò aurea pisus assimilabantur & æquabantur ; quò facilius possent fallere. Idem.

Pisum cum aureis, lentem cum cerauniis, fabam cum electris.] Non aurea hæc grana intelligi debent mixta pisus fuisse ab hoc nepote : sed aureos, vel solidos, ut posterior ætas appellavit, hoc est χρυσός. albæ hoc loco sunt margaritæ. Aurei hoc loco sunt χρυσοί, id est aurei, non grana aurea. non enim id eo consilio factum ab infano juvene, ut similitudinem istæ species aliquam invicem haberent, quam mixtura probabilem redderet : sed in ea nihil quæsit aliud quam profundendi perdendique insanam libidinem. Salmas.

5. Lentem cum cerauniis.] Multa Plinius de cerauniis : sed ex quibus non potest colligi cur propter figuræ similitudinem lenti hic copuletur. Casaub.

6. Fabam cum electris.] Ita libri, nec

caussa mutandi est. videtur Alagabalus artem adhibuisse, ut ad similitudinem fabarum secarentur electra. Idem.

7. Orizam cum albis.] Jam diximus albas nominari gemmas albas : Tertulianus nominat, rubentis maris grana eandentia. Idem.

8. Albas præterea in vicem piperis piscibus & tuberibus consperfit.] Albæ hoc loco sunt margaritæ. nec de aliis gemmis accipiendum. Anastasius in Leone iv. idem in Nicolao primo : patenam ex auro purissimo cum diversis lapidibus pretiosis albis, prasinis & hyacinthinis. Salm.

9. Oppressit in tricliniis versatilibus.] Seneca epistola xc. qui versatilia cœnationum laquearia ita coagmentat, ut subinde alia facies atque alia succedat, & toties testæ quoties fercula mutantur. Athen. libro quarto, capite secundo. Casaub.

10. Cum eripi ad summum non possent.] scribe erepere. Idem.

Quum eripi ad summum non possent.] Palat. eripere : ut & Regius eripere scribebant, pro erepere, quod omnino verum heic est. Salmas.

Cum eripi ad summum.] Pal. eripere, quod esset ferè erepere, veluti placebat Casaubono nostro. Grut.

11. Condito piscinas & solia temperavit.] Quoties aquam piscinæ aut balnei non juberet infici unguentis aut croco, ut antè dictum, temperari præcipiebat vino variè condito : vt sunt rosatum, absinthiatum, quod propriè conditum dixerunt. Est autem conditum idem, aut penè idem, ac mulsum. ac videntur

nas & folia temperavit, ¹ & rosato, atque absinthiato ² vulgus ad bibendum invitavit : & ipse cum populo tantum bibit ut in piscina eum bibisse intelligeretur, ³ viso quòd unus bibisset. ⁴ Eunuchos pro apophoretis dedit : dedit quadrigas, equos stratos, mulos, ⁵ basternas & rhedas : dedit

tur medici qui Romæ faciebant medicinam id nomen excogitasse : nam in medicorum Græcorum libris frequens *ρνόδις* mentio. *Casaub.*

1. *Et rosato atque absinthiato.*] Pone *πελειῶν σιμῶν* post hæc verba : pertinent enim ad præcedentia. *Idem.*

Et rosato atque absinthiato.] Optimus liber : *absentato*, *absentatum* pro absinthiato tum scripsisse Latinos argumento sunt Græci recentiores, qui Latiniam hanc vocem usurpantes nunquam aliter fere scribunt quam *ἀφρονιθῶν*. Latini igitur, ut hinc apparet, *absentatum* vel *absinthiatum* proferebant, non *absinthiatum*. sed & *absentum* idem dixere pro *absinthium*. *Salmas.*

2. *Vulgus ad bibendum invitavit.*] Erat moris ut cum exissent è folio, biberent aliquantulum reficiendis viribus. sed hoc ferè divites & qui delicatius se curabant. at hic cum ad balneas suas populum promiscuè admitteret, eundem quoque ad bibendum invitabat. *Casaub.*

3. *Viso quòd unus bibisset.*] Deesse aliquid videtur. *Idem.*

Viso quòd unus bibisset.] Mens hujus loci, nisi fallor, hæc est : absinthiato & rosato, & condito & ejuscemodi vinorum generibus piscinas temperavit aliquando Alagabalus, & ex iis etiam bibit, in piscina, non tantum lavavit, & populum qui una lavabat, ad bibendum invitavit. ex illo, inquam, vino quo piscina temperata erat, tantum bibit Alagabalus, ut viso quòd unus bibisset, intelligeretur ramen eum in piscina bibisse, ex decremento scilicet piscinæ vel folii balnearis, multum sane oportet eum vini hausisse, qui cum in piscina biberet, & ex piscina ita eam deplere poterat & diminueret bibendo,

ut speciem aliquatenus exhaustæ præberet. *Salmas.*

4. *Eunuchos pro apophoretis dedit.*] De Veri imperatoris conviviis scribit Capitolinus : *donatos pueros decoros qui ministrabant singulis : donatos etiam structores & lances singulis quibusque.* *Casaub.*

Eunuchos pro apophoretis dedit.] In membranis est : *aphroditis*. cum de piscinis & balneis etiam nunc loquatur, veniebat aliquando in mentem hæc legi posse : *Eunuchos pro aphronitris dedit.* nitri & aphronitri in balneis usus apud antiquos, quo se detergebant & defricabant lavantes. pro aphronitris igitur Alagabalus iis qui secum una lavarent, eunuchos dabat, & quadrigas & equos, & aureos millenos. dicit aliquis, quæ aphronitrorum similitudo, cum his quæ dabat ille loco aphronitrorum certe nulla. sed cum nullam hoc propudium, perdendi profundendique occasionem prætermitteret, populo qui secum lavabat, aphronitrorum nomine, hæc talia dabat, quæ hæc commemorantur. sic in conviviis pro pipere margaritas exhibebat, aureos nummos pro pisces, ceraunia pro lentibus, & electra pro fabis. Hæc dicta sunt pro tuenda lætione membranarum, quam tamen veram non affirmo. *Salmas.*

5. *Basternas & rhedas.*] Basterna vehiculum muliebre, forma nihil distans à lætica, quod antiquæ lætica succelsit, quæ matronarum erat propria. Verum hæc basternæ, non ut lætica ab hominibus portabantur, sed à burdonibus, vel mannis vel mulabus ut hodie in nostris læticis videmus, quas basternas esse nemo inficias iverit. *Basterna* ad verbum est *φορέιον*. sic enim Græci, tam læticas, quam sellas vocant. Latini *gestamina* plerumque dicunt eo sensu,

22 dedit & aureos millenos, & centena pondo argenti. ¹ Sortes sanè convivales scriptas in cochlearibus habuit tales ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem ova pullina, ² ut veræ sortes essent & fata

sensu. quidquid denique ferendo esset; βασις est dictum. unde verbum βασις-ζευ. à basio igitur, basterna, hoc est φασίον, Isidorus in glossis basternam exponit, *testam manuales*: & sic vocat, basternam vel lesticam testam, quæ à roannis portabatur. sic *carpentum mulare*, supra habuimus, quod à mulabus trahitur. *Idem.*

1. *Sortes sanè convivales.*] Suetonius simile quid de Augusto, c. lxxvi. *Casaub.*

Sortes sane convivales scriptas in cochlearibus habuit tales ut alius exhiberet decem camelos.] Certum est, istud exhiberet alienum esse ab illo sensu quem hic exigit locus. sed de mente authoris videndum, deinde verba ipsa perpendemus. Sortes istæ convivales, quas in cochlearib. habuit scriptas illa pestis & barathrum macelli vel imperii totius, non erant ad illarum sortium modum exemplumque quas vulgo divites in conviviis, suis convivis exhibebant & distribuabant. æquales enim erant illæ sortes & æqualiter distribuabantur, ita ut non alius alio ditior exiret fortis suæ gratia. extat integer Martialis liber de ejusmodi fortibus:

*Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
Præmia Convivæ det sua quisque suo.*

At Heliogabali ejusmodi erant, ut veræ sortes dici mererentur, atque iis fata tentarentur. exempli gratia: ex ejus convivis alius sortito ducebat decem camelos, alius decem muscas. sic de decem libris auri & decem plumbi: nam qui decem libras auri in sorte habebat, dives discedebat: qui decem plumbi, nihil aut parum lucrabatur. & sic vere fata tentabantur, cum ex eorum arbitrio, ut ita dicam, res penderet, utrum quis felix optimæ & opimæ fortis beneficio abiret, an tenuis & con-

temnendæ munere non magnopere beatus. hic est hujus loci sensu, & harum convivalium sortium. Nunc verba perspiciamus: *ut alius exhiberet.* secundum hanc lectionem non Heliogabalis exhibuerit illas sortes convivis suis, sed ipsi potius sui convivæ. optimus codex, habet, *ut alius exiret decem camelos, alius decem muscas.* sed heic *exiret*, pro *extrahere* usurpatur *exire* enim dicebantur, quorum nomina sortibus inscripta, & in urnam demissa, inde extrahantur. Hygenus de limitibus agrorum: *qui prima exierit, primam sortem centuriarum tollere debebunt. eodem exemplo & ceteri.* & paulo post: *ex his unum sorti nomen inscribemus, & quoto loco exierit, notabimus.* Ipse igitur *exire* dicebatur, cujus nomen sorti inscriptum exibat, & educebatur ex urna. sic igitur ista sortitio convivalis agitabatur. sortes in cochlearibus erant inscriptæ tales. *primus decem camelos*: (subaudi, *tollat.*) *secundus decem muscas*: *tertius decem libras auri*: *quartus decem plumbi*, & sic deinceps. nomina deinde convivarum in urnam mittebantur. qui primus exisset, primam sortem tollebat, quæ haberet inscriptum, *decem camelos*, qui secundus, secundam. & ita de ceteris. *Salmas.*

2. *Ut veræ sortes essent, & fata tentarentur.*] Sortes convivales ita dictæ, quod sortitio dividerentur: in quo non magna erat alea: res enim in sortem mittebantur, quas sive adeptus esses, dives propterea futurus non eras: sed manebat qualis antè, dives aut pauper. At sortes Alagabali erant *veræ sortes*, id est *κληρῶν*, & hereditares luculentæ. Quare sortem abstulisse erat, de paupere factum esse divitem: victum esse, erat idem ac bonis suis excidisse.

& fata tentarentur: quod quidem & ludis suis exhibuit, quum & urfos decem, ¹ & decem glires, & decem lactucas, & decem auri libras in forte habuit. Primusque hunc morem fortis instituit quem nunc videmus. Sed verè ad fortem scenicos vocavit, quum & canes mortuos, & libram bubulæ carnis haberet in forte: & item centum aureos, & mille argenteos, ² & ³ centum folles æris, & alia talia quæ populus tam libenter accepit ⁴ ut eum postea imperare gratularetur. ⁵ Fertur in euripis vino plenis nava- 23
les

hoc est quod eleganter Lampridius dixit, *veras fortes fuisse, & quæ fata tentarent.* Casaub.

Ut verè fortes essent.] Sic & Pal. cum Regio, non *vera.* Grut.

1. *Et decem gryllos.*] Grylli Græcis porcelli grunnientes. possis legere & glires. Casaub.

Et decem grillos.] Palat. *griles*, legend. *glires*. Glires etiam conviviis veterum admissi. Ammian. Marcell. lib. xxviii. *Salmas.*

Et decem grillos.] Pal. *griles*. forsitan voluit transpositis, *glires*. Grut.

2. *Et centum folles æris.*] Folles minutæ pecuniæ genus & omnium minutæ. nam apud calculones follis idem erat, quod apud Arithmeticos *μνοάς*. non dabatur sectio monadis nec follis. viginti quatuor folles unum denarium argenteum qui miliarenfis dicebatur, efficiebant; duodecim autem miliarenfes unum aureum. sic ducenti octoginta octo folles inerant in uno nomismate. atque hæc de follibus sub Justiniano & post Justinianum tantum. nam ante ipsum diversa follium ratio fuit. sub Constantino vel etiam ante Constantinum, folles dicebantur sestertii: sestertium æreum uncialem fuisse consentiunt auctores: follis etiam fuit uncialis. hoc loco folles ærei sunt accipiendi pro sestertiis nummis. follis tamen non semper pro æreo nummo usurpatus est, sed etiam summam aliquam vel auri vel argenti vel æræ pecuniæ designabat, ut *fellis* quem pende-

bant senatores, in senatoribus primæ, ita dixerim, classis, octo auri libras significat; in mediocribus quattuor; in infinis vero, duas. *Salmas.*

3. *Centum folles æris.*] Rectius alii scribunt *φολλίς*; ut in Eusebii hist. lib. x. cap. vi. verbum est enim purum putum originis Hebraicæ: פֹּלֶס illis idem ac ἥρα ponderare: Est sane follis, sive follis, ut ex hoc loco apparet & multis, cum utriusque Codicis restimoniis, tum aliorum quæ Græcorum quæ Latinorum scriptorum, minutæ æstimationis nummus, ut si ὄβολον ἢ τετρακτύον Græcè, Latine tertium aut quadrantem dicas. de follibus æris loquimur, quorum hîc Lampridius meminit. verum & argentei folles facti sunt. Atque hinc illa diversitas in æstimatione follium. *Casaub.*

4. *Ut eum postea imperare gratularetur.*] Omisit necessarium casum hujus verbi. cui enim gratulabantur? sibine invicem, an ipsi Alagabalo. *Idem.*

Ut eum postea imperare gratularetur.] Vetus: *gratularetur.* nempe populus. *Salmas.*

Ut eum postea imperare gratularetur.] Sic & præter Regium Pal. non *gratularetur.* Grut.

5. *Fertur in euripis vino plenis navales circenses exhibuisse.*] Lacum defodi solitum ad naumachiæ spectaculum, vocat curipum: quia longior erat quàm lator. Namachiarum lacus implebant vel fluviatili, vel marina aqua: iste in sanus vino, *Casaub.*

les circenses exhibuisse, ¹ pallia de œnanthio fudisse, ² & elephantorum quatuor quadrigas ³ in Vaticano agitatae, dirutis sepulchris quæ obfistebant: ⁴ junxisse etiam camelos quaternos ad currus in circo ⁵ privato spectaculo. ⁶ Serpentes ⁷ per Marsicæ gentis sacerdotes collegisse fertur: eosque subito ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres convenire, effudisse, multosque afflictos morfu & fuga. Usus est aurea omni tunica, usus & purpurea, usus & de gemmis Persica, quum gravari se diceret onere voluptatis.

1. *Pallia de œnanthio fudisse.*] Scribe *œnanthino*. *œnanthinum* oleum notum est ex Athenæo & Græcorum commentariis. sed quid est, *pallia de œnanthio fudere*? sed assentior Josepho Scaligero, qui legit, *Balnea de œnanthino fudisse*. Idem.

Pallia de œnanthio fudisse.] *Fudisse pallia de œnanthino* Heliogabalum, sic interpretatur, palliis usum esse *œnanthino* unguento suis. luxuriæ olim proceres solebant sese *œnanthino* perfundere cum è balneis exirent: sed & vestes suas eo perfundebant, & mensas tergebant, & domum etiam totam conspergebant. fortasse pallia heic accipienda, τὸ ὑγιῆα quibus homines è balneo exeuntes se involvebant ad sudorem eliciendum, vel sabana. Porro *œnanthio* heic non *œnanthino* legimus ut *nardum* pro *nardino*, *crocum* pro *crocino*, & similia. ab *œnanthe* igitur diminutivum *οἰνόθητον* & *οἰνώδητον* pro ipso unguento. *Salmas.*

Pallia de œnanthio fudisse.] Haud aliter Palatinus, sed distinctis vocibus *Deo œnanthio*. *Grut.*

2. *Et elephantorum quatuor quadrigas.*] Nam & elephantos ad currum junxerunt. *Casaub.*

3. *In Vaticano agitasse, dirutis sepulchris, quæ obfistebant.*] Sepulchra intellego, equorum. nobiles enim equos curules in Vaticano sepeliebant. vide supra ad Capitolini Verum Augustum. *Idem.*

4. *Junxisse etiam camelos, &c.*] Suc-

tonius in Nerone, *Circensibus commisit etiam camelorum quadrigas*. Idem.

5. *Privato spectaculo.*] Habuere imperatores proprios histriones, gladiatores, & agitatores. hi igitur ludi quòd à privatis aurigis Alagabali peragerentur, privati dicuntur: neque obstat quòd in publico loco, circo nempe Vaticano, celebrarentur. *Idem.*

6. *Serpentes per Marsicæ gentis sacerdotes collegisse.*] Cur solis Marsicæ gentis sacerdotibus tribuit, quod omnium Marforum proprium fuit, ut non modo serpentes impune & sine noxa tractare possent, sed etiam eorum quasi domitores essent, cantuque & herbis sopiros mansuetosque, & obnoxios redderent? videntur quidem olim vulgo Marsi homines hac vi naturali contra serpentes valuisse, sed eandem perdidisse, postquam cum externis cognationibus permisceri coinquinarique cœperunt. ita ut hac eadem potestas ac virtus in solis eorum familiis remanserit, si quæ impermixtæ incorruptæque manserunt ab extraneæ contagio cognationis, vel etiam penes eorum duntaxat sacerdotes resederit, qui ut verisimile est ex illis familiis puris putisque Marsis eligebantur. Vide Gellium l. xvi. c. xi. *Salmas.*

7. *Per Marsicæ gentis, &c.*] Alii qui de Marsis locuti sunt, non sacerdotibus Marsicæ gentis hanc contra serpentes vim tribuunt; sed Marfos simpliciter nominant. *Casaub.*

Per Marsicæ gentis sacerdotes.] Ita quoque noster Palatinus. *Grut.*

luptatis. ¹ Habuit & in calciamentis gemmas, & quidem sculptas: quod risum omnibus movit, quasi possent sculpturæ nobilium artificum videri in gemmis quæ pedibus adhærebant. ² Voluit uti & diademate gemmato, quia pulchrior fieret, & magis ad feminarum vultum aptus; quo & usus est domi. ³ Fertur & promississe phœnicem convivis, ⁴ vel pro ea libras auri mille, ⁵ ut in prætorio eas dimitteret. ⁶ Marinæ aquæ colymbos exhibuit, in mediterraneis locis maximè ⁷ eosdem & singulis amicis natantibus dimisit, ⁸ & iterum piscibus implevit. ⁹ Montem nivium in vi-

1. *Habuit in calciamentis gemmas & quidem sculptas.*] P. *sculptas*, & paulo post: *sculpturæ*. ut supra: *argentea vasa sculpta*. Salmf.

2. *Voluit ut & diademate gemmato.*] Quod primus post Julium tentavit Caligula. *Casaub.*

Voluit uti & diademate gemmato, quia pulchrior fieret.] Legendum: *qui pulchrior fieret, & magis ad fœminarum vultum aptus*. Salmf.

3. *Fertur & promississe phœnicem convivis suis.*] Mira hallucinatio doctissimi viri, qui scribit heic sensum lectionis hujus esse; promississe Alagabalum singulis convivis phœnicem daturum, vel si liberis vellent dimittere, auri libras mille. sed vitio lectionis quæ sequitur, in errorem incidit, quæ habet: *ut in prætorio eas dimitteret*. omnino scribendum: *ut in prætorio cum dimitteret*. in prætoriiis & villis elegantiorum hominum phasiani, gallinæ rusticæ, meleagrides, psittaci, merulæ albæ, & aves aliæ id genus rare & inusitatæ, non solum ad gulam & culinam habebantur, sed etiam ad voluptatem & ornamentum villæ. cum igitur Alagabalus convivis suis promississet se phœnicem exhibiturum, quoniam raræ avis est, utpote quæ sit unica, ut eum rediret ac dimitteret in prætorio suo, pro eodem auri libras mille se daturum pollicitus est. *prætorium*, est villa urbana. *Idem*.

4. *Vel pro ea libras auri, &c.]* Constante ea, non eo omnes libri. & statim eas. *Casaub.*

Vel pro eâ libras auri mille.] Sic quoque Palatin. *Grut.*

5. *Ut in prætorio eas dimitteret.]* Scribe, *ut imperatori eas dimitterent*. si quis ea verecundia erga principem futurus esset, ut phœnicem nollet accipere, tanquam donum fortuna privati hominis majus, propter raritatem, ei spondebat Alagabalus se daturum auri libras *ciō*. *Casaub.*

Ut in prætorio eas dimitteret.] Palatin. *eos dimitteret*, non posse hæc accipi de Phœnice, inde liquet, quod eam velint fabulæ avem unicam. *Grut.*

6. *Marinæ aquæ colymbos exhibuit.]* *Colymbus*; κολυμβῶν. nam ita Græcis natatio. κολυμβῶν pro κολυμβήσας ἀπό τῆς κολυμβῶν. hinc Latini *columbum* pro piscina vel natatione. Isidorus in Glossis: *colymbus*, lacus ubi vestes mundantur. *Salmf.*

7. *Eosdem & singulis amicis dimisit.]* *Eosdemque singulis amicis natantibus dimisit.* ita vetus editio. *Idem*.

8. *Et iterum piscibus implevit.]* Vult nimirum eos colymbos postquam amici natassent, iterum implevisse, non sola marina aqua, sed aqua cum piscibus, ut aquam marinam & pisces simul marinos in eos colymbos induxisse intelligamus. *Idem*.

9. *Montem nivium in viridario domus.]* Palat.

in viridario domus æstate fecit advectis nivibus. Ad mare piscem nunquam comedit: in longissimis à mari locis omnia marina semper exhibuit: ¹ murænarum lactibus & ²⁴ luporum in locis mediterraneis rusticos pavit. ² Pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura veneta comedit: ³ momentarias de rosato, & rosis piscinas exhibuit, ⁴ & bibit cum omnibus suis ⁵ caldaria de nardo exhibens. Idem ⁶ in lucernis balsamum exhibuit. Idem mulieres nunquam iteravit, præter uxorem. Lupanaria domi amicis, clientibus & servis exhibuit. Idem ⁷ nunquam minùs c. n. s. cœnavit, hoc est argenti libris triginta. ⁸ Aliquando autem tribus millibus n. s. cœnavit, omni.

Palat. in viridario. & sic ubique scribit, *viridarium* & *viridarium*. quomodo in pande&is Florentinis etiam scribitur. *Idem*.

1. *Murænarum lactibus & luporum.*] Memini Suetonium in Vitellio, capite XIII. *Casaub.*

2. *Pisces semper quasi in marina aqua, &c.*] His verbis singulare quoddam artificium denotatur eorum cocorum, qui Alagabalo ministrabant: pisces enim ita parasse, ut non alio colore mensis inferrentur, quàm quo essent vivi, cum in aquis maris versarentur. atque hanc vocat Lampridius condituram venetam. *Idem*.

3. *Momentarias de rosato & rosis piscinas exhibuit.*] Sic membranæ. *Idem*.

4. *Et bibit cum omnibus suis.*] Paullo antè, ipse cum populo bibit in piscina. *Idem*.

5. *Caldaria de nardo exhibens.*] Cellam caldariam in balneis nardivo temperans. *Idem*.

Caldaria de nardo exhibens.] Pal. *caldarias*, pro *cellarias*. & melius, *cellas* enim intelligimus. *Salmast.*

Caldaria de nardo.] Palatin. quoque *caldarias*. ut subintelligat *cellas*. Gruterus.

6. *In lucernis balsamum exhibuit.*] Oleum balsaminum, rem rarissimam jam tum, & carissimam. *Casaub.*

7. *Nunquam minùs c. n. s. cœnavit,*

[&c.] Ex emendatione Budæi, scribendum, *arg. libris ccl.* tot enim efficiunt n. s. centum millia. quo modo illa sunt accipienda. c. n. s. id est, centum sestertium, nempe millibus. nummis sestertiis libram argenti quadringens solitam æstimari notum est. Non displicet eorum sententia, qui putant Lampridium peculiari quadam ratione, & minùs accurato calculo, ut fit in talibus, *trecentas* scripsisse, non ducentas quinquaginta. sive noris designes, sive literis perscribas, facilis & frequens depravatio duorum numerorum xxx. & ccc. *Idem*

8. *Aliquando tribus millibus n. s. cœnavit.*] Aperte mendosa lectio. nam tria millia sestertium hoc loco sunt tria sestertia. hoc est aurei, quales erant Romani tunc temporis triginta. quæ summa nimis tenuis, nec ullo modo potest huic loco convenire. legendum igitur: *trecentis millibus sestertium*, non *tribus millibus*. Alagabalus nunquam minùs centum millibus sestertium cœnavit, aliquando autem trecentis millibus cœnavit, supputatis omnibus, quæ in cœnam impensa essent. & hoc verum est. *Salmast.*

Aliquando autem tribus millibus n. s. cœnavit.] Mendosum esse numerum istum & præcedentia & subsequenteria, si attendimus, palàm faciunt. ex ante-

omnibus supputatis quæ impendit. Cœnas vero & Vitellii & Apicii vicit. ¹ Pisces ex vivariis suis bubus traxit: per macellum transiens mendicitatem publicam flevit. ² Parasitos ³ ad rotam aquariam ligabat, ⁴ & cum vertigine sub aquas mittebat, rursusque in summum revolvebat: eosque *Ixonios amicos* vocavit. Stravit & saxi Lacedæmoniis ac Porphyreticis plateas in Palatio: quas *Antoninianas* vocavit: quæ saxa usque ad nostram memoriam manserunt, sed nuper eruta & exacta sunt. Constituerat & columnam unam dare ingentem, ⁵ ad quam ascenderetur intrinsecus, ita ut in summo Heliogabalum deum collocaret: sed tantum saxum non invenit, quum id de Thebaidæ afferre cogitaret. Ebrios amicos plerunque claudebat, ²⁵ & subitò nocte leones, & leopardos, & urfos exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem, leones, urfos, pardos, cum luce, vel quod est gravius, nocte invenirent, ex quo plerique exanimati sunt. Multis vilioribus amicis ⁶ folles pro accubitis sternebat, eosque resabat prudentibus illis, ita ut plerunque subitò sub mensis invenirentur prudentes. ⁷ Primus denique invenit ¹ stigma

antecedentibus colligimus, desiderari hic numerum, qui c. sestertium millia superet: sed certo modo & ut non nimis exorbitet, quod iste facit. nam cum efficiant c. M^{ss} . millia aureos nostros, ex Budæi æstimatione, bis mille quingentos, tria hæc millia majorum sestertium, vel quod idem est, tricis M^{ss} . minorum efficiunt millia septuaginta quinque aureorum: quod & fidem omnem superat, & superiori summæ nullo modo quadrat. minùs verò iis quæ sequuntur. *Casaub.*

1. *Pisces ex vivariis suis bubus traxit.*] Boum pro telo trahi solebant è mari plena piscium retia, aut grandiora cete. *Idem.*

Pisces ex vivariis suis.] Palat. *pisces ex vivariis suis.* corruptissime, pro *pisces è vivariis suis.* Salmaf.

2. *Parasitos ad rotam aquariam ligabat*

Et cum vertigine sub aquas mittebat.] Rotarum aquariam mentio apud Vitruvium & alios. *Idem.*

3. *Ad rotam aquariam.*] Rotarum aquarum sive aquilegarum, mentio apud Vitruvium. *Casaub.*

4. *Et cum vertigine, &c.*] Exemplum est à rotatione perauristarum. *Idem.*

5. *Ad quam ascenderetur intrinsecus.*] Ut in columna Trajani, & aliis cochlidibus columnis. *Idem.*

6. *Folles pro accubitis sternebat.*] Fit hodieque & nos vidimus in Helvetia, ut pulvilli qui sedentibus subjiciuntur, non tomento aut pluma inferantur, sed vento inflentur: qui si non distendantur nimis, mollissimam sessionem præbent. *Idem.*

7. *Primus denique invenit stigma in terra sternere.*] *Simma* scriptum est in Codice Pal. vetus editio *synna.* Salmaf.

¹ sigma in terra sternere, non in lectulis, ² ut à pedibus utres per pueros ad reflandum spiritum solverentur ³ Mimicis adulteris ea quæ solent simulatò fieri, ⁴ effici ad verum iussit. ⁵ Meretrices à lenonibus cunctis redemit sæpe, & manumisit. Quum inter fabulas privatas sermo esset ortus quanti herniosi esse possent in urbe Roma, iussit omnes notari, eosque ad balneas suas exhibere, & cum iisdem lavit, nonnullis etiam honestis. ⁶ Gladiatores ante convivium pugnantes sibi frequenter exhibuit. ⁷ Stravit sibi triclinium in summo lusorio. ⁸ Et dum pranderet, noxios & venationes sibi exhibuit. Parasitis in secunda mensa ⁹ sæpe ceream cœnam, * sæpe eburneam, aliquando fictilem,

1. *Sigma in terra sternere, non in lectulis.*] Aliquando non undique ad mensam convivæ accumbebant, se ab altera tantum parte: cum quidem sedentes convivæ, lunatæ figuræ, vel hemicycli speciem exhibebant. & cœnationes hujus generis hemicyclia, & accubita ita strata Sigmata dixerunt, à Græcæ literæ similitudine. observa loquendi genus, *sternere sigma in lectis*, vel *in terra*, pro accubita sternere literam C. referentia. *Casaub.*

2. *Ut à pedibus utres per pueros, &c.*] Legebam, *ut utres pueros à pedibus refl. sp. solv.* & verum quidem est, istos qui utres solvebant, fuisse pueros à pedibus, qui de more ponere convivantes, vel ad pedes eorum stabant. sed nihil mutandum: nam pedes quorum hic mentio, sunt utriusque pedes, qua implentur vel deplentur utres. Latini os, iuram, amicum, & pedem aut pediculum dixerunt: Græci similiter, *σινγε αὐτῶν*, & *ποδῶν*, sive *ποδῶνων*. *Idem.*

3. *Mimicis adulteris.*] *Adulteris*, in Palatino. *adulteria* sunt adulteri: ut *matrimonia* & *conjugia* pro conjugibus: *regna* pro regibus, &c. *Salmas.*

4. *Effici ad verum iussit.*] Similis crudelitatis exempla in Commodò sunt notata: ut raphanus eos intraret, vel mugil, & his similia. *Casaub.*

5. *Meretrices à lenonibus redemit sæpe*

& manumisit.] *Lege: meretrices à lenonibus cunctas redemit sæpe, & manumisit.* ita *Pal. Salmas.*

6. *Gladiatores ante convivium pugnantes.*] Hi sunt qui gladiatores cubicularii dicuntur in Commodò. *Lege, Gl. à c. pugnantes, & pyctas sibi fr. ex.* sic sæpe gladiatoribus jungi pyctas sive pyctomachos, sciunt qui non versantur hospites in literis. *Casaub.*

7. *Stravit sibi triclinium in summo lusorio.*] *Lusorium* de amphitheatro. veteris Juvenalis interpres, Albanam arenam, *Cæsaris lusorium* interpretatur. ubi *lusorium* est amphitheatrum, ut hoc loco. *ludus* item de amphitheatro. nam falluntur qui ludum purant de exercitatione tantum dici. nam & de loco dicitur, & de pugna. *Salmas.*

Stravit sibi in triclinium in summo lusorio.] Ludorum sedes lusoria dixerunt. *Casaub.*

8. *Et dum pranderet.*] Si cum præcedentibus hæc velis connectere, mutata distinctione ante *& dum* scribendum in fine periodi, *& venationes ibi exhibuit.* nempe in lusorio, ubi triclinium sibi straverat. *Idem.*

9. *Sæpe cœnam ceream.*] Sic olim Ptolemæus Sphæro philosopho, ut illi veterum excuteret disciplinæ Stoicorum, qui sapientem falsâ opinaturum negabant, in secunda mensa ce-

lem, ¹ nonnunquam vel marmoream vel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis exhiberentur videnda de diversa materia, quæ ipse cœnabat quum tantum biberent per singula fercula, & manus, quasi comedissent, lavarent. ² Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, ³ quum 26 jam subserica in usu essent. Linteamen lotum nunquam attigit, mendicos dicens qui linteis lotis uterentur. Dalmaticatus in publico post cœnam sæpe visus est, Gurgitem Fabium & Scipionem se appellans, ⁴ quod cum ea veste esset ⁵ cum qua ⁶ Fabius Cornelius ⁷ à parentibus ⁸ ad corrigendos mores adolescentis in publicum essent producti. Omnes de Circo, de theatro, ⁹ de stadio, ¹⁰ & omnibus locis, & balneis meretrices collegit in ædes publicas, & apud eas concionem habuit quasi militarem, dicens eas *commilitones*: disputavitque de generibus schematum & voluptatum. Adhibuit in tali concione postea lenones, exoletos undique collectos, & luxuriosissimos puerulos & juvenes. Et quum ad meretrices muliebri ornatu processisset,

ream cœnam apposuit. *κνεῖρας* nempe *πόδες*, ut refert Laërtius libro septimo. *Idem.*

* *Sæpe eburneam.*] Adde, interdum & pictam. *Idem.*

1. *Nonnunquam vel marmoream.*] *Nonnunquam etiam vel marmoream.* Salmasius.

2. *Primus Romanorum holoserica veste usus fertur.*] Viri antè non usi: at fœminæ pridem usæ. postea etiam viris receptæ; sed non sine censura graviorum. *Casaub.*

3. *Cum jam subserica in usu essent.*] De veste subserica vide ad Claudium Trebellii Pollionis. *Idem.*

Quum jam subserica in usu essent.] *Cum jam subserice in usu essent.* Subsericæ scilicet vestes. ita Palatin. *Salmasius.*

4. *Quod cum ea veste esset cum qua Fabius Cornelius, &c.*] Scribe totum hunc locum sic: *quod cum ea veste esset cum qua Fabius & Cornelius à parentibus*

ad corrigendos mores adolescentis essent producti. *Idem.*

5. *Cum qua Fabius Cornelius.*] Scribe, *Fabius & Cornelius.* de Fabii Gurgitis luxu Macrobius libro secundo Saturnaliorum, capite nono. *Casaub.*

6. *Fabius & Cornelius.*] Ita expressè Palat. noster. vulgatis prius aberat copula &, omninò necessaria. *Grut.*

7. *À parentibus, ad corrigendos mores, adolescentis in publicum essent producti.*] Sic scripti, sic distincti, sequutus fident membranarum Palatinarum. *Idem.*

8. *Ad corrigendos mores adolescentis, &c.*] Scribendum, *adoleſcentiæ, vel adoleſcentum.* de duobus enim loquitur. *Casaub.*

9. *De stadio & omnibus locis.*] Omnibus urbis locis, in quibus meretrices mercem suam exponunt, & venalenti habent. *Salmas.*

10. *Et omnibus locis.*] Omnibus locis ædilem metuentibus: qui Romæ erant multi. *Casaub.*

fisset, ¹ papilla eiecta ² exoletos habitu puerorum qui prostituuntur, post concionem pronuntiavit his quasi militibus ternos aureos donativum. Petiitque ab his ut à diis peterent ut alios haberet ipsis commendandos. Jocabatur fanè ita cum servis ut eos juberet millena pondo sibi aranearum deferre proposito præmio, collegisseque dicitur decem millia pondo aranearum, dicens, & hinc intelligendum quàm magna esset Roma. ³ Mittebat parasitis ⁴ per cellarios salaria annua vasa cum ranis & scorpiis, & cum serpentibus, & hujusmodi monstris. ⁵ Claudebat in ejuscemodi vasis infinitum muscarum, ⁶ apes mansuetas eas
 27 appellans. Quadrigas circensium in tricliniis & in porticibus sibi semper exhibuit pransitans & coenitans, ⁷ convivas senes agitare cogens, ⁸ nonnullos honoratos jam imperatori.

1. Papilla eiecta.] Eleganter ejicere papillam, pro exerere & nudare. Idem.

Papilla eiecta exoletos habitu puerorum.] Distingue & lege: & quum ad meretrices muliebri ornatu processisset papilla eiecta, ad exoletos habitu puerorum qui prostituuntur. Salmas.

Papilla eiecta exoletos habitu.] Videtur requiri præpositio, papillâ eiectâ ad exoletos, &c. Grut.

2. Exoletos, habitu puerorum qui prostituuntur.] Pone voculam &, ante exoletos, nam duplex hic Alagabali processio: ad meretrices papilla eiecta; ad exoletos, habitu puerorum meritoriorum. Casaub.

3. Mittebat parasitis per cellarios salaria annua.] Pal. mittebat parasitis pro cellarios salarii annua princeps editio, pro cellarios. an scribendum: mittebat parasitis pro cellario salarii annua vasa cum ranis & scorpiis, &c. cellarium est quod ex cella penuarii depromitur præter annonas, quo nomine panis vel frumentum proprie intelligebatur, ministris castrensibus, parasitis, & reliquis domesticis Palatinæ domus etiam sal vinum, oleum, caro bubula, lardum & ceteræ species quæ ex cellario depromuntur deferri solebant. hoc est quod hoc lo-

co vocat, salarii cellarium. pro cellario igitur salarii mittebat Heliogabalus parasitis suis quotannis vasa plena serpentibus, scorpiis & ejuscemodi monstris. Salmas.

4. Per cellarios.] Hoc est, cum annona quam dividebant cellarii. Casaubonus.

5. Claudebat in ejuscemodi vasis.] Pal. in ejuscemodi. pro in hujuscemodi. Salmasius.

6. Apes mansuetas.] Nam apes inter fera animalia censentur etiam à juris conditoribus. Casaub.

7. Convivas senes agitare cogens nonnullos honoratos jam imperatori.] Idem liber: jam imperator. quod verum est, modo ita distinguas: convivas senes agitare cogens, nonnullos honoratos. jam imperator jubebat sibi & decem millia murium exhiberi, mille mustelas, mille sortices non enim omnia quæ heic narrantur Alagabalus fecit, sed aliqua etiam eorum cum privatus esset, admisit. Salmas.

8. Nonnullos honoratos jam imperatori.] Suspecta mihi illa, jam imperatori, quæ si absint non desiderem. Casaub.

Nonnullos honoratos jam Imperatori.] Retinet & hanc scripturam Palatinus. Grut.

peratori. jubebat sibi & decem millia murium exhiberi, mille mustellas, mille sorices. ¹ Dulciarios & lactarios tales habuit ut quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores vel pomarii, ² illi ³ modò de dulciis, modò de lactariis exhiberent. Exhibuit parasitis cœnas & de vitreis, & nonnunquam ⁴ tot picta mantilia in mensam mittebat his edulibus picta quæ apponerentur, quot missus esset habiturus, ⁵ ita ut de acu aut de textili pictura exhiberentur. Nonnunquam tamèn & tabulæ illis pictæ exhibebantur, ita ut quasi omnia illis exhiberentur, & tamen fame macerarentur. Miscuit gemmas pomis ac floribus; jecit & per fenestram cibos totidem quot exhibuit amicis. Jusserat & canonem P. R. unius anni meretricibus, lenonibus, exoletis intramuranis dari, extramuranis alio promisso, quum eo tempore juxta provisionem Severi & Trajani septem annorum canon frumentarius Romæ esset. Canes quaternos ingentes junxit ad currum, ²⁸ & sic est vectatus intra domum regiam: idque privatus in agris suis fecit. Processit in publicum & quatuor cervis cunctis ingentibus. Junxit sibi & leones, Matrem magnam se appellans. Junxit & tigres, Liberum sese vocans, eodemque habitu agens quo dii pinguntur quos imitabatur. ⁶ Ægyptios dracunculos Romæ habuit ⁷ quos illi *agathodæmonas* vocant. Habuit & hippopotamos & crocodilum & rhinocerotem, & omnia Ægyptia quæ per naturam sui exhiberi poterant. ⁸ Struthiones & camelos exhibuit

1. Dulciarios & lactarios.] Dulciarii qui dulcia: lactarii qui lactaria faciunt. unde & lactarium opus. Salmast.

2. Illi modò de dulciis.] Scrib. de dulcibus. Casaub.

3. Modò de dulciis, modò de lactariis.] Ita quoque Palatinus hoc loco & infra cap. 32 Grut.

4. Tot picta mantilia.] Mantelia, & ita fere semper scriptum in libris offendi. Salmast.

5. Ita ut quasi omnia illis exhiberen-

tur.] Scribes, ita ut quasi vera omnia illis exhiberentur. nisi malis cum Petro Fabro, pro omnia, scribere opsonia. Casaubonus.

6. Ægyptios dracunculos Romæ habuit.] Nam & dracones deliciarum causa, aut superstitionis domi alebant. Idem.

7. Quos illi agathodæmonas vocant.] Non Ægyptii, sed Phœnices ita vocarunt. qui divini aliquid attribuunt draconum & serpentum naturæ. Idem.

8. Struthiones & camelos exhibuit in

buit in coenis aliquoties, ¹ dicens præceptum Judæis ut ederent. Illud sanè mirum videtur quod dicitur ab eo factum, ut de croco stigma straverit, quum summos viros rogasset ad prandium, pro eorum dignitate dicens se foenum exhibere. ² Trajecit & dierum actus noctibus & nocturnos diebus, ³ æstimans hoc inter instrumenta luxuriæ, ⁴ ita ut serò de somno surgeret & salutari inciperet, manè autem dormire inceptaret. ⁵ Amicis quotidie, nec quenquam facilè indonatum relinquebat, nisi quem frugi
 29 quasi perditum reperisset. Habuit gemmata vehicula & aurata, contemptis argentatis & eboratis & æratis. Junxit & quaternas mulieres pulcherrimas, ⁶ & binas ad papillam, vel ternas & amplius, & sic vectatus est: sed plerumque nudus quum illum nudæ traherent. Habuit & hanc consuetudinem ut octo calvos rogaret ad coenam, item octo lufcos, ⁷ & item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos, ⁸ & octo pingues, * quum capi non

coenis aliquoties.] Legendum omnino est ut habet Pal. *Struthocamelos*. Salmaf.

Struthocamelus exhibuit.] Haud refugi repræsentare lectionem codicis Palatini. qui sic unica dictione, non ut restat in vulgatis, *Struthiones & Camelos*. Gruterus.

1. *Dicens præceptum Judæis ut ederent.*] Falsum est quod affirmat hîc Alagabalus: nam disertè utriusque animalis esus Judæis interdictus lege Moisaica. Casaub.

2. *Trajecit & dierum actus noctibus.*] Scribendum: *transigit, & dierum actus noctibus*. Salmaf.

3. *Exestimans hoc inter instrumenta luxuriæ.*] Ea multorum jam olim sententia. Tacitus Annalium lib. xvi. *C. Petronio dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitæ transigebatur*. Casaub.

4. *Ita ut sero de somno surgeret.*] Sero, id est vesperi. ὁψέ τῆς ἡμέρας. Salmafius.

5. *Amicis quotidie, nec quenquam facilè.*] Deest aliquid, scribendum, *A-*

micis quotidie aliquid dabat: nec quenquam. Casaub.

Amicis quotidie nec quenquam facilè indonatum relinquebat.] Expleveris sententiam præposita vocula: *Ex amicis quotidie, &c.* Grut.

6. *Et binas ad papillam.*] Palat. *ad pampillum*. Idem.

7. *Et item octo podagrosos.*] Palat. *podagros*. ita scribendum. podager enim Latinis dicitur qui podagra laborat. Græce, πῶδαργος. Salmaf.

8. *Et octo pingues cum capi non possent uno sigmate.*] De sigmate, quid esset, satis in superioribus, abundeque diximus. erat enim stibadium vel accubitum forma lunata vel semicirculari. Græci ἡμικύκλιον dixere: Latini Hemicyclium. aliter enim σῆγμα vel σῆμαδιον ἐξάκλιον. aliter οἶκον ἐξάκλιον dicitur. nam οἶκον vel carnatio τεράκλιον, & δευράκλιον à numero lectorum vel sigmatum dicitur: sigma vero hexaclinum & octaclinum à numero

non possent uno sigmate, ut de his omnibus risus citaret. Donavit & argentum omne convivis quod habuit in convivio, & omnem apparatus poculorum, idque sæpius. ¹ Hydrogarum Romanorum ducum primus publicè exhibuit, ² quum antea militaris mensa esset, quam postea statim Alexander reddidit. ³ Proponebat præterea his quasi themata, ut jura nova dapibus condiendis invenirent: cujus placuisset commentum, ei dabat maximum præmium, ita ut sericam vestem donaret, quæ tunc & in raritate videbatur, & in honore. ⁴ Si aliquis autem displicuisset, jubebat ut semper id comesset, quamdiu tamen melius invenisset. Semper sanè aut inter flores sedit, aut inter odores pretiosos. Amabat sibi pretia majora dici earum rerum quæ mensæ parabantur, ⁵ orexin convivio hanc esse asserens. ⁶ Pinxit se ut cupediarium, * ut † seplasiarium, ut 30
popi-

numero accubantium quos capere poterat. *Idem.*

Et octo pingues cum capi non possent uno sigmate.] Perperam de singulis ogdoadibus capit vir doctissimus. octo enim capiebat sigma, ut scimus testimonio Martialis, sed de ogdoade pinguium tantum intelligendum est plus enim loci occupant octo pingues, quam decem communis habitudinis homines. non mirum igitur, si, cum octo pingues adhiberet, capi non poterant uno sigmate, & hoc faciebat ridiculi gratia. *Idem.*

* *Cum capi non possent uno sigmate.]* Singulæ nempe ogdoades: nam septenes capiebant sigmata, non octonos. Martialis:

Septem sigma capit.
Casaub.

1. *Hydrogarum Romanorum ducum primus publicè exhibuit.]* Gari, sive liquaminis multiplex in usu fuit compositio: quod nomina declarant hydrogari, elæogari, ænogari, oxygari, &c. inter veterum cupedias hæc fuisse sciunt omnes, qui Græcos & Romanos scriptores non ignorant. Ait autem Lam-

pridius, *Rom. ducum*: quia non solum principes populum Ro. epulis exceperunt: sed & libera Rep. imperatores & bellorum duces postquam triumphassent. *Idem.*

2. *Cum antea militaris mensa esset.]* parca & castrensibus tantum cibis instructa. *Idem.*

3. *Proponebat præterea his quasi themata.]* Habes similia de regibus Persarum apud Xenophontem, Athenæum, alios. *Idem.*

4. *Si aliquis autem displicuisset.]* Scribendum: *si jus autem displicuisset, jubebat ut semper id comesset, quamdiu tamen melius invenisset.* Salmast.

5. *Orexin convivio hanc esse asserens.]* Juvenalis satyra XI.

Interea gustus elementa per omnia querunt, &c.

Hinc illa Senecæ querela, delicatis divitibusque nihil placere nisi carum. Casaub.

6. *Pinxit se ut cupediarium.]* Pal. & vet. edit. *coppedinarium.* lege: *cuppedinarium.* Terentius: *cuppedinarii, coqui.* ita dicti à foro Cuppedinis. mirum est Varronem ignorasse *cuppedinem* veteribus

popinarium, ut tabernarium, ut lenonem, ¹ idque totum domi semper exercuit. ² Sexcentorum struthionum capita ³ una cœna multis exhibuit ad edenda cerébella. Exhibuit aliquando & tale convivium ut haberet ⁴ viginti & duo fercula ingentium epularum, sed per singula lavarent, & mulieribus uterentur & ipse & amici, cum jurejurando quòd efficerent voluptatem. Celebravit item tale convivium ut apud amicos singulos singuli missus appararentur, & quum alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter super Aggerem, alter in Cælio, alter trans Tiberim, & ut quisque mansisset, tamen per ordinem in eorum domibus singula fercula ederentur, ireturque ad omnium domos: sic unum convivium vix toto die finitum est, quum & lavarent per singula fercula, & mulieribus uterentur. Sybariticum missum semper exhibuit ex oleo & garo: ⁵ quem quo anno Sybaritæ reppererunt, perierunt. Dicitur & balneas fecisse multis locis ac semel lavisse, atque statim destruxisse, ne ex usu balneas haberet. Hoc ⁶ idem de domibus, de prætoriis, ⁷ de zetis fecisse dicitur.

¹ Sed

bus Latinis idem esse quod cupidinem. Lucretius multis locis cupidinem pro cupidine dixit. lib. v. Lib. iv.

Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
Sic Cicero *cuppediam* pro cupiditate dixit: *cuppedia* & *cuppedo* est λιχυεία. hinc *forum cuppedinis*, est *forum λιχυείας*. & *cuppediosus*, ὁ λιχυός. *cuppedinariis*, qui res cuppedinis vendunt. *Salmas.*

* *Ut siplasiarium.*] *Μυαγπώλης*: Græcè. *Casaub.*

† *Siplasiarium.*] Glossæ: *siplasiarius*. *παισιπώλης*. recte. nam sic vocabatur qui pigmenta, tura, odores, pharmaca & id genus, varias minutasque merces quæcumque pictoribus, tinctoribus & unguentariis conducere, vendebat. Græci *ῥωποπώλω* dicunt. *Salmas.*

1. *Idque totum domi exercuit.*] *Totum*, ut ante monebamus, pro omnia. id est, omnes illas artes. *Casaub.*

2. *Sexcentorum struthionum capita una cœna multis mensis exhibuit.*] Adjeci verbum *mensis*, auctoritate duorum codicum librariæ Palatinæ, quo ipso probè quiescunt aliorum conjectanea. *Gruterus.*

3. *Una cœna multis exhibuit.*] *Sexcentorum struthionum capita una cœna multis cœnis exhibuit.* *Salmas.*

4. *Viginti & duo fercula ingentium epularum.*] Hæc fercula per literas erant distincta. *Casaub.*

5. *Quem quo anno Sybaritæ reppererunt, perierunt.*] *Et Perjecerunt.* Pal. lege: *perierunt*. *Salmas.*

6. *Idem de zetis quoque fecisse dicitur.*] *Zetæ*, ut omnes jam sciunt, sunt dietæ, id est parvæ cænationes. sic enim scribebant *zetæ* non *zetas*: & *dietæ* non *diatas*. *Idem.*

7. *De zetis.*] Erat scribendum *zatis*. nam *zeta* est *dixta*. *Casaub.*

1. *Sed*

¶ Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia; credo esse ficta ab iis qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformare voluerunt. Fertur & meretricem notissimam & pulcher- 31
rimam redemisse C. H. S. eamque intactam, velut virginem coluisse. Huic eidem privato quum quidam diceret, *Non times pauper fieri?* dixisse dicitur, *Quid melius quam ut ipse mihi heres sim & uxori mea?* Habuerat præterea facultates, ² à multis dimissas gratia patris. Idem filios se nolle dicebat, ne quis ei frugi contingeret. ³ Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas iubebat incendi. Iter privatus nunquam minus sexaginta vehiculis fecit, avia sua Varia reclamante quòd omnia perditurus esset. Imperator verò etiam sexcenta vehicula dicitur duxisse, afferens decem millibus camelorum Persarum regem iter facere, ⁴ & ⁵ Neronem quingentis carrucis iter iniisse. Causa vehiculorum erat lenonum, lenarum, meretricum, exoletorum, subactorum etiam bene vasatorum multitudo. In balneis semper cum mulieribus fuit, ita ut eas ipse psilothro curaret; ⁶ ipse quoque barbam psilothro accurans: ⁷ quodque pudendum dictu est, ^{*} eodem quo mulieres ac-
cura-

1. Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia.] Scrib. Sed & hæc, & nonnulla alia fidem transeuntia. Idem.

2. A multis dimissas gratia patris.] Dimittere novè pro relinquere testamento vel donare. Idem.

3. Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas, &c.] Cœnationes suas antiqui velis ac specularibus muniebant, & igne multo hiemem domabant. ignis autem hic fuit ἀνθηραϊαῖς, & prunarum quas in foculis vel batillis inferebant cœnationibus. At hic ganeo loco carbonum thus, cinnamomum, cassiam, costum, & alia adorata iubebat accendi. vaporare, pro calefacere prisca Latinitatis verbum est. Idem.

4. E. Neronem quingentis carrucis.] Fabula isthæc ei profecto narrata à parasitis. quare cum legamus apud Suetonium nunquam minus mille iter fecisse, su-

spicor excidisse heic eum numerum, scriptumque & Neronem in M. D. carrucis. ut nocuerit loco, quoniam expressum esset illud mille nota tantum, non etiam litteris omnibus. Grut.

5. Neronem quingentis carrucis iter iniisse.] Suetonium iste non legerat: cuius sunt de Nerone verba: nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur. Cal.

6. Ipse quoque barbam psilothro accurans.] Accurare & curare proprium huic rei verbum. nam psilothro accurare, & dropace curare dicebant ἀντὶ τῆς ὑπαρξίας. Salmas.

7. Quodque pudendum dictu est, eodem quo mulieres accuratur & eadem hora.] Nihil in eo pudendum dictu video quod eadem hora barbam psilothro accuraret, qua mulieres vellebantur. itaque legebam: & idem orare sit, & virilia subactoribus suis. Idem.

curabantur, & eadem hora: rasit & virilia ¹ subactoribus suis, ² novacula manu sua, ³ qua postea barbam fecit. Scobe auri porticum stravit & argenti, dolens quod non posset & electri: idque frequenter quacunquē fecit iter pedibus usque ad equum vel carpentum, ⁴ ut fit hodie de aurosa harena. Calciamentum nunquam iteravit; annulos etiam negatur iterasse. Pretiosas vestes sæpe conscidit, ⁵ vel lanam cepit & appendit, atque ad ejus æstimationem ponderis, pisces amicis exhibuit. Naves onustas merfit in portu, magnanimitatis hoc esse dicens. Onus ventris auro exceptit: ⁶ in myrrhinis & onychinis minxit. Idem dixisse fertur, *Si habuero heredem, dabo illi tutorem qui illum hæc facere cogat quæ ipse feci facturussque sum.* Habuit etiam istam consuetudinem ut cœnas sibi exhiberet tales: una die

* Eodem quo mulieres accurabantur, &c.] Lego, eodem quo mulieres accurabantur loco, & eadem hora. Casaub.

Eodem quo mulieres accurabantur.] Locus meus oculis integer neque vult usum Heliogabalum psilothro sumpto ex eodem vasculo quo pilabantur mulieres; sed, illud ipsum psilothrum quo usæ fuerant mulieres, adhibuisse sibi de inde Imperatorem, quod sanè pudendum visu dictuque. Grut.

1. Subactoribus suis, novacula, manu suâ, quâ postea, &c.] Pal. suis ad novaculum manu sua, &c. rectè, dummodò fiat, novaculam. quamvis posset quoque tolerari alterum. Idem.

2. Novacula manu sua.] Pal. ad novaculum manu sua. radere ad novaculam pro novacula, sic dictum ut ad sellam perducere supra. Novaculum autem pro novacula dixisse veteres ne dubium quidem est. nam novaculum secundum rationem magis factum est. à verbo novare, novaculum: ut à gubernare, gubernaculum: à cœnare cœnaculum. Novare barbam autem veteres dicebant pro radere & lavigare. sic membra novare lymphæ, pro extergere & nitidare & quasi nova facere. Hinc barbam novare, est expolire, & quasi novam facere. hinc novaculum

instrumentum quo barba novatur & raditur, & cutis expolitur. Salmas.

Novaculum.] Sic gubernaculum Virgilio, & circli. sic poculum apud Arnobium. & elia sexcenta. Idem.

3. Qua postea barbam fecit.] Barbam facere, pro demere & radere. sic & capillos facere & ungues facere. veteres Glossæ: ungues facere, ἐξονυγίζεσθαι. unica etiam voce barbæ dixerunt, barbam facere. ut stirpare, stirpes tollere: inde barbatores, οἱ κρηπίς: & barbatoria, officinæ tonforum. Idem.

4. Ut fit hodie de aurosa harena.] Nam quacunquē pedibus iter faciebat imperator, sternebatur via aurosâ harenâ. morem hunc & sumtus impenso in eam rem fieri solitos aperit Synesius planissimè in oratione De regno. Casaubonus.

5. Vel lanam cepit & appendit, &c.] Palatinus unicâ dictione vellanam. vix scio quid auctor velit istis vocibus & aliquot sequentibus. Grut.

6. In myrrhinis & onychinis minxit.] Palatinus hæc cum veteri editione legunt: & onychis, nec dubium quin onycha, auctor dixerit pro onychina. sic aurum pro auro, & fagum pro fagine dixerunt. Salmas.

die ¹ nonnisi de fasianis tantum ederet, omnesque missus sola fasianorum carne strueret, item alia die de pullis, alia de pisce illo, & item illo, ² alia de porcis, alia de struthionibus, alia de holeribus, alia de pomis, ³ alia de dulciis, alia de opere lactario. Sæpe amicos suos cum Æthiopibus aniculis inclusit nocturnis mansionibus, & usque ad lucem detinuit, quum pulcherrimas his diceret apparatus. Fecit hoc idem etiam de pueris: ⁴ & tunc, utpote ante Philippum, licebat. Ridebat autem sic nonnunquam ut publicè in theatro solus audiretur: ipse cantavit, saltavit, ⁵ ad tibias dixit, tuba cecinit, ⁶ pandurizavit, ⁷ organo

modu-

1. *Nonnisi de fasianis tantum ederet.*] Idem liber: *nonnisi fasianis totum ederet.* id est non ederet nisi totum de fasianis. loquutio illorum temporum & auctorum. *Idem.*

2. *Alia de porcis.*] Dubito: nam porcis abstinuisse auctor est Herodianus: *χοίρων ἀπειρέθε*, *Φοινίκων νόμω.* *Casaub.*

3. *Alia de dulciis.*] Cave assentiaris doctissimo Casaubono corrigenti, de *dulcibus.* nam de *dulciis* verum est. hoc *dulcium*, & hæc *dulcia* dixere placentas vel liba. Glossæ: *dulcium*, *πλάκην*. hinc *dulciarii* qui placentas vel dulcia conficiunt. Glossæ: *πλάκην πτέριοι*, *dulciarii*, *placentarii.* vetus interpret Juvenalis, mustacea dulcia interpretatur. Græci *γλυκωνήτας* dixerunt. atque inde vox vetus Latinorum *lucunter*, pro *dulcio*, vel *placenta.* *Salmas.*

4. *Et tunc utpote ante Philippum licebat.*] Scribe ex Pal. & tunc, ante Philippum utpote, licebat. sic enim loquuntur auctores isti. *Idem.*

5. *Ad tibias dixit.*] *ᾠδὴς ὠλῆς ῥῆσιν εἶπε.* nisi dicere usurpavit pro canere. *Casaub.*

Ad tibias dixit.] Hæc dicere non est, ῥῆσιν εἶπεῖν. sed simpliciter, ad tibias dicere, est tibiis canere. sic Græci *ᾠδὴς ὠλῶν φθέγγεσθαι* dicunt, & *ὠλῶ φθέγγεσθαι.* *Salmas.*

6. *Pandurizavit.*] Ignotum antiquis

Græcis organum, aut nomen certè. nam Polluce auctore idem est cum eo quod *τετράχορδον* vocabant, quod nervis tribus constaret. At Græci Latini que grammatici aliam etymologiam commenti sunt. Vetus interpret Horatii: à *Pane* & *fistula* & τὸ *παινθήριον* inventum celebratur: ergo his auctoribus *παινθήρας*, vel *παινθήρας*, ita nominata, quasi *παινθήρις.* *pandura* Varro meminit, & post illum Græci ac Latini multi. *Casaub.*

Pandurizavit.] *Pandurium* aliter recentiores auctores accepere, aliter veteres. *Panduram* enim vetustiores *trichordum* appellarunt, & vocem ipsam acceptam tulerunt Assyriis. *Isidorus* inter *ἑμπνύστω* organa recenset. sciendum recentiores id *Panduram* & *Pandurium* nominasse, quod veteribus erit *fistula*, ex septem calamis compacta, quam sic describit *Ovidius*:

Fistula cui semper decrescit arundinis ordo.

Fistulam igitur ejusmodi quæ plures calamos junctos & ordine decrescentes haberet, *pandurium* & *panduram* nuncuparunt. *Salmas.*

7. *Organo modulatus est.*] Refer ad hydraulica: de quibus *Vitruvius*, *Athenæus*, alii. *Casaub.*

Organo modulatus est.] *Organum* hoc loco est *ὕδραυλῖον*, instrumentum: & organo modulari est *ὕδραυλῆιν.*

modulatus est. Fertur & una die ad omnes Circi & theatri & amphitheatri, & omnium urbis locorum meretrices, ² tectis cuculione mulionico ne agnosceretur, ingressus, quum tamen omnibus meretricibus sine effectu libidinis aureos donaret, addens, *Nemo sciat, Antoninus hæc donat.*

- 33 Libidinum genera quædam invenit, ut spinthrias veterum ² malorum vinceret: ³ & omnes apparatus Tiberii & Caligulæ & Neronis norat. Et prædictum eidem erat à sacerdotibus Syris, ⁴ biathanatum se futurum. Paraverat igitur ⁵ funes blata & serico & cocco intortos, quibus, si necesse esset, laqueo vitam finiret. Paraverat & gladios aureos quibus se occideret si aliqua vis urgeret. Paraverat & in cerauneis & hyacinthis & in smaragdis venena quibus se interimeret, siquid gravius immineret. Fecerat & altissimam turrim, ⁶ substratis aureis gemmatisque antè tabulis, ex qua se præcipitaret, dicens, etiam mortem suam pretiosam esse debere & ad speciem luxuriæ, ut diceretur nemo sic perisse. Sed nihil ista valuerunt. Nam (ut diximus) ⁷ & ^{*} occisus est per scurras, & per plateas tractus

ejusmodi organorum sic proprie dictorum duplex genus fuit, minus & majus. minus, *πυλοτιχόν*, cui folles adhiberi dicit Isidorus, quod scilicet folli- bus ventum conciperet, quod hodieque notum est. majus proprie *ὕδραυλικόν*, quod aquarum agitatione sonum edebat. utrumque tamen hydraulicon dictum. *Salmas.*

1. *Tectus cuculione mulionico.*] Et galericulo. nam ait Dio, *ἠεὶ δὲ τοῖς ὑδραυλικῶν καὶ ἀντιπυλοτιχῶν*. *Casaub.*

2. *Malorum vinceret: & omnes apparatus Tiberii & Caligulæ, & Neronis norat. Et prædictum, &c.*] Ferè est ut pronuntiam interpungendum; *vinceret, & omnes apparatus Tiberii, & Caligulæ, & Neronis. Norat, & prædictum eidem erat. Grut.*

3. *Et omnes apparatus Tiberii & Caligulæ & Neronis norat, &c.*] Scribe cum æmembranis, *notaret. Præd.* Videtur iste

malorum principum historias legisse, ut fœdissima quæque illorum flagitia notaret, & sibi ad exemplum proponeret. *Casub.*

4. *Bioathanatum se futurum.*] Vox est magicæ vanitatis, ut ostendit Tertullianus De anima, cap. LVII. vel curiositatis genethliacorum: nam dicunt Græci *βιοθάνατον*. *Idem.*

5. *Funes blatta & serico & cocco intortos.*] Id est, funes sericeos purpurei & coccini coloris. *Idem.*

6. *Substratis aureis gemmatisque antè tabulis.*] *Vetus editio, Pal. ante se tabulis.* *Salmas.*

7. *Et occisus est per scurras.*] *Scurras* vocat prætorianos milites, qui scurrarum officium sustinebant. alio nomine domestici dicebantur. Græcis *οἰκεῖται* & *οἰκεταρχοί* scurræ igitur Spartiano sunt corpore custodes & protectores principis; qui & domestici dicebantur.

tractus est sordidissimè, per cloacas ductus, & in Tiberim submissus est. Hic finis Antoninorum nomini in rep. fuit, scientibus cunctis istum Antoninum tam vita falsum fuisse quàm nomine. Mirum fortasse cuiquam videatur, 34
Constantine venerabilis, quòd ¹ hæc clades quam retuli, loco principum fuerit, & quidem propè triennio, ² ita, ut nemo inventus fuerit qui istum à gubernaculis Romanæ majestatis abduceret, quum Neroni, Vitellio, Caligulæ, cæterisque hujusmodi nunquam tyrannicida defuerit. Sed primùm omnium ipse veniam peto quòd hæc quæ apud diversos reperi, literis tradidi, quum multa improba reticuerim, & quæ ne dici quidem sine maximo pudore possunt. Ea verò quæ dixi, prætextu verborum adhibito, quantum potui, texi. Deinde ³ illud quod clementia tua solet dicere, ⁴ credidisse rescindendum, *Imperatorem esse, fortuna est*. Nam & minùs boni reges fuerunt, & pessimi. Agendum verò quod pietas tua solet dicere, *Ut sint imperio digni quos ad regendi necessitatem vis fatalis adduxerit*. Et quoniam hic ultimus Antoninorum fuit, neque postea hoc nomen in Repub. loco principum frequentatum est, etiam illud addendum est, ne quis error oriatur, quum duos Gordianos narrare cœpero, patrem ac filium, qui se de Antoninorum genere dici volebant, ⁵ non nomen in illis primùm fuit, sed prænomen. deinde, ut plerisque

in li-

bantur. posterior ætas buccellarios eodem vocavit. *Idem*.

* *Occisus est per scurras.*] Certissimum est occisum Alagabalum per milites prætorianos. *Casaub.*

1. *Hæc clades quam retuli.*] Ita etiam usurpatur vox *labes*, & *pistis*, more Græcorum: qui ita dicunt, ὁ φθόρος, ὁ λοιμός, ὁ λεῖθος. *Idem*.

2. *Ita ut nemo inventus fuerit.*] *Pal.* ita ut nemo vir ep. tum fuerit. forte: ita ut nemo repertus fuerit. vel: nemo vir è populo tum fuerit. *Salmal.*

Ita ut nemo inventus fuerit qui istum à gubernaculis, &c.] *Palatinus* servat,

ita ut nemo vir epertum fuit, qui istum; notatumque ad oram, vir è P. R. quod essent. vir è populo Romano. lectio non omninò inepta, modò confirmaretur item aliis codicibus authenticis. Gruterus.

3. *Illud quod clementia tua solet dicere credidisse rescindendum.*] *Lego, credidisse esse rescindendum. vel, ut Lectius, credidisse esse rescindendum. Casaub.*

4. *Credidisse rescindendum.*] Sic & *Palatinus*. sed benè coniecit *Lectius* noster, *credidisse esse rescindendum. Gruter.*

5. *Non nomen illis primùm fuit, sed prænomen.*] *Pal. sed pronomen Salmal.*

35 in libris invenio, Antonii dicti sunt non Antonini. Hæc sunt de Heliogabalo, ¹ cujus vitam me invitum & reluctantem, ex Græcis Latinisque collectam, ² scribere ac tibi afferre voluisti, ³ quum jam aliorum antè tulerimus. Scribere autem ordiar qui post sequentur: quorum Alexander optimus, ⁴ & cum vera dicendus assertione, & annorum tredecim princeps: semestres alii, & vix annui & bini. Aurelianus præcipuus, & horum omnium decus, ⁵ autor tui generis Claudius: de quo vereor ad clementiam tuam scribens vera dicere, ne malevolis adulatus videar esse. Sed absolvar contra livorem improborum, ⁶ quum apud alios clarum esse perspexerim. His jungendi sunt Diocletianus, aurei parens seculi, & Maximianus (ut vulgò dicitur) ferrei, cæterique ad pietatem tuam. Te verò, Auguste venerabilis, multis paginis, iisdemque disertioribus, illi prosequuntur quibus id felicior natura detulerit. His addendi sunt ⁷ Licinius, Severus Alexander atque Maxentius: ⁸ quorum omnium jus in ditionem tuam deve-

1. *Cujus vitam me invitum & reluctantem.*] Idem Pal. & editio vetus: *retrelantem*, id est reculantem, & nolentem. Idem.

2. *Scribere ac tibi offerre voluisti.*] Est à Palatino. alii impressi, *afferre*. Grut.

3. *Cum jam aliorum ante tulerimus.*] Scribendum unica voce: *antetulerimus*. hinc *sermo antelatus*. Salmas.

4. *Et cum verà dicendus adsertione.*] Dicitio *adsertione*, non existat in Pal. nisi à manu valde recenti. forte fuit, *et cum curâ dicendus*. Grut.

5. *Autor tui generis Claudius.*] Constantius pater Constantini per filiam Claudii nepos fuit: nam Claudia ejus mater patrem habuit M. Aurelium Crispum Claudii fratrem. Casaub.

6. *Cum apud alios clarum esse perspexerim.*] Minima mutatione scribi potest: *cum apud alios clarum esse perspexerint*. nempe illud omne, quod de Claudio sum dicturus. sed puto verius deesse hic aliquid, & corrigendum: *cum*

id tantum scribam, quod apud alios clarum esse perspexerim. Idem.

Quum apud alios clarum esse perspexerim.] In Pal. *quum & apud alios*. forte: *quum id apud alios clarum esse perspexerim*. Salmas.

Cum & apud alios clarum esse perspexerim.] Interposui voculam *&*, momente Palat. adeo ut omnia clara sint futura hujus loci, si præterea mutaverimus *perspexerim*, in *perspexerint*. quod & placebat optimo Casaubono. Grut.

7. *Licinius, Severus Alexander, Maxentius.*] Quis iste Severus Alexander? nam duo reliqui notissimi. non potest dubium esse Severum intelligi, qui à Galerio Constantii in imperio collega, Cæsar creatus. atque non Severus Alexander hic dicebatur; sed Marcus Aurelius Severus. delenda igitur hic vox *Alexander*. Casaub.

8. *Quorum omnium jus in ditionem tuam devenit.*] Ait; *jus*: nec mutandum: quia etsi perierunt isti, pro tyrannis

devenit: sed ita ut nihil eorum virtuti derogetur. Non enim ego id faciam, quod plerique scriptores solent, ut de his detraham qui victi sunt, quum intelligam gloriæ tuæ accedere si omnia de illis quæ bona in se habuerunt, vera prædicaro.

rannis tamen habiti non sunt: qui Cæsares fuerant, & imperium habebant legitimum: secus quàm Cassius, Niger, Albinus, Macrinus & alii. Idem.

1. Cùm intelligam gloriæ tuæ accedere,

si omnia de illis quæ bona in se habuerint, vera prædicaro.] Similis locus supra sine Pescennii Nigri; quem perpendimus ad illud Taciti lib. xii. Annal. c. 36. Et Cæsar dum suum decus extollit, addidit gloria victi. Grut.

Æ L I I L A M P R I D I I

ALEXANDER SEVERUS,

A D

CONSTANTINUM AUG.

INTERFECTO Vario Heliogabalo (sic enim maluimus dicere quàm Antoninum: quia & nihil Antoninorum pestis illa ostendit, & hoc nomen ex annalibus senatus autoritate, erasum est) ad remedium generis humani ² AURELIUS ALEXANDER, urbe Arcena genitus, Varii filius, Variæ nepos, ³ & consobrinus ipsius Heliogabali, accepit imperium, quum antè Cæsar

1. Æ L I I L A M P R I D I I.] Liber regiæ bibliothecæ auctorem huius vitæ facit non Ælium Lampridium, sed Ælium Spartianum. *Casaub.*

Æ L I I L A M P R I D I I.] Non esse Lampridii facile credimus excerptis Palatinæ Bibliothecæ, quæ Spartiano tribuunt. *Salmas.*

2. AURELIUS ALEXANDER urbe Arcena genitus, Varii filius, Variæ nepos, & consobrinus ipsius Heliogabali.] Patrem Alexandri non VARIUM nominat Dio, ut Lampridius; sed Genesium Marcianum. ARCENA VRBS, inferius nominatur ARCA CAESAREA. Ptolemæo inter Phœnices mediterraneas urbes nominatur Ἀρκα, sive Ἀρκη.

Stephanns in Urbibus: Ἀρκη, πόλις Φοινίκης, ἢ ἐν Ἀρκα καλεσθῆναι. *Casaub.*

3. Et consobrinus ipsius Heliogabali.] Hæc constans sententia fuit multorum; at non tamen omnium. scribit infra Lampridius: Dicit Dexippus fuisse patruum Antoninum Heliogabalum Alexandri, non uxoris sororis ejusdem filium. ostendit his verbis Lampridius duplicem fuisse veterum traditionem de cognatione Heliogabali & Alexandri. non enim defuisse qui Alagabalum huius patruum facerent; contra hic dicitur; consobrinos invicem fuisse, duarum sororum filios, Soæmidis & Mammææ, filiarum Mææ. Quid igitur sibi vult Lam-

Cæsar à senatu effret appellatus, mortuo scilicet Macrino, Augustumque nomen idem recepit: addito eo ut & patris patriæ nomen & jus proconsulare & tribunitiam potestatem, & jus quintæ relationis, deferente senatu, uno die assumeret. Et ne præceps¹ ista honorum continuatio videatur, exponam causas quibus id & senatus coactus est facere² & ille perpeti. Non enim aut gravitati senatus congruebat omnia simul deferre, aut bono principi raptum ire tot simul dignitates. Milites jam insueverant sibi imperatores & tumultuario iudicio facere, & item facillè mutare,³ afferentes nonnunquam ad defensionem se idcirco fecisse quòd nescissent senatum principem appellasse: nam & Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum, & Avidium Cassium, & antea⁴ Lucium Vindicem,⁵ & L. Antonium, & ipsum Severum, quum senatus jam Julianum dixisset principem, imperatores fecerant: atque ista res bella civilia severat, quibus necesse fuit⁶ militem² contra hostem paratum parricialiter perire. Hac igitur causa festinatum est⁷ ut omnia simul Alexander, quasi vetus

tus

Lampridius illis verbis: non uxoris sororis ejusdem filium. profectò ne ipse quidem Lampridius hæc ita scripta intelligat. Lego, non sororis ejusdem matris filium. hoc vulgò persuasum omnibus. *Idem.*

Et consobrinus ipsius Heliogabali.] Eadem excerpta cum Palatino: ipsius Gabali. ex quo apparet quibusdam convitiis loco non Heliogabalum quomodo vocabatur, sed Gabalum dictum fuisse, quod convitiis instar obrinebat illo tempore, in hominem cruce vel gabalo dignum. *Salmas.*

1. *Ista honorum continuatio.*] Non vulgaris Latinitas, continue honores, pro continenter & simul omnes largiri. *Casaub.*

2. *Et ille perpeti.*] Et hoc novum, perpeti, pro pati ut aliquid fiat. *Idem.*

3. *Afferentes nonnunquam ad defensionem.*] Verus editio: ad afferentes non:

nonnunquam. forte: id adferentes nonnunquam ad defensionem. *Salmas.*

4. *Lucium Vindicem.*] Julium Vindicem aut C. Julium Vindicem nominatum hunc semper reperies. *Casaub.*

5. *Et L. Antonium.*] Sueton. in Domitiano, capite sexto. *Idem.*

6. *Militem contra hostem paratum, parricialiter perire.*] Neque hoc vulgaris elegantia: nam vulgò hostis dicitur quicumque infesto animo in alium fertur: hic de exteris tantum hostibus accipitur, qui Romani cives non sint. Antiquissima hæc notio est ejus vocis: nam veteribus Latinis, *hystis* idem ac peregrinus & ἀλλοδαπός. bellum autem civile vocat parricidium. *Idem.*

7. *Ut omnia quasi verus jam imperator acciperet.*] Præferimus lectionem Palatini codicis, & veteris editionis: quasi jam vetus imperator. omnia enim illa potestatum insignia, non acervatim reci-

tus jam imperator, acciperet. Huc accessit nimia & senatus & populi inclinatio post illam cladem quæ non solum Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam Romanum dehonestavit imperium. Certatim denique omnia decreta sunt & nominum genera & potestatum. ¹ Primus denique omnium cuncta insignia, & honorificentia genera simul recepit, suffragante sibi Cæsaris nomine quod jam ante aliquot annos meruerat: & magis suffragante vita & moribus, quum illi magnum conciliasset favorem quodd eum Heliogabalus occidere conatus est, ² nec potuit & militibus repugnantibus & senatu refragante. ³ Atque hæc parva sunt nisi quodd dignum se exhibuit quem senatus servaret, quem salvum milites cuperent, quem omnium bonorum sententia principem diceret. Alexander igitur ³ cui Mammæa mater fuit (⁴ nam & ita dicitur à plerisque) à prima pueritia artibus bonis imbutus, tam civilibus quàm militaribus: ne unum quidem diem sponte sua transire passus est, quo se non & ad literas & ad militiam exerceret. Nam in prima pueritia literatores habuit Valerium Cordum ⁵ & L. Veturium, & Aurelium Philippum libertum patris, qui vitam ejus postea in literas misit.

¹ Gram-
recipiebant & congestim novi imperatores, sed nonnulla ex illis interdum differebant. rationem igitur hoc loco reddit Spartianus, quare Alexander simul cum imperio tot dignitates & honorum insignia quasi raptum iverit, cum nec cunctas simul, nec nisi sero reliqui imperatores quasdam ex illis honorificis appellationibus reciperent non primus tamen Alexander ista honorum, ut heic loquitur Spartianus, continuatione usus est. sed jam multo ante idem Pertinaci decreverat Senatus, aut ipse rapuerat. *vetus autem imperator pro eo qui jam pridem imperium sumpsit. sic vetus cæcus Spartiano, qui diu in cæcitate fuit. Salmast.*

¹. *Primus denique omnium cuncta insignia & honorificentia genera simul recepit.]* Hoc falsum: nam idem factum & in

Pertinace, ut in ejus vita dictum est. *Cassiod.*

². *Nec potuit & militibus.]* Scribe, *nec potuisset, militibus repug.* &c. *Idem.*

³. *Atque hæc parva, nisi quodd dignum se exhibuit, quem senatus servaret.]* Ita loquitur & Julius Capitolinus in Marco Antonino: *nisi quodd*, isto loco & similibus significat, τὸ ἵ μέγιστον, & quod præcipua dignum prædicatione. *Idem.*

⁴. *Nam & ita dicitur à plerisque.]* Nempe Alexander Mammææ: melius Græci ὁ Μαμακίας, vel Μαμακίας. *Idem.*

⁵. *Et Lucium Veturium.]* Scribe, *Titium Vet.* *Idem.*

Et Titium Veturium.] Ita & scripta lectio utriusque Palacini, non *Lucium*. *Grut.*

¹ Grammaticum in patria Græcum Nebonem, rhetorem Serapionem, ² philosophum Stilonem : ³ Romæ grammaticos, ⁴ Scaurinum Scaurini filium doctorem celeberrimum : rhetores Julium Frontinum, ⁵ & Bæbium Macrinum & Julium Granianum, ⁶ cujus hodieque ⁷ orationes declamatae feruntur. Sed in Latinis non multum profecit, ut ex ejusdem orationibus apparet quas in senatu habuit vel in concionibus quas apud milites vel apud populum : nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit literatos homines, ⁸ vehementer eos etiam reformidans, ne quid de se asperum scriberent. ⁹ Denique eos dignos adesse

I. *Grammaticum in patria Græcum Nebonem.*] Professione Græcum, sed ortu Syrium : quod nomen arguit. Nebo enim proprium apud Syros viti nomen. *Casaub.*

Grammaticum in patria Græcum Nebonem.] Nomen Syriacum *Nebo*. Palatinus liber heic legit : *Nebonem*. scribe, *Neonem*. Νέων Νέων nomen Græcum. vetus inscriptio :

C. CLODI. C. L. HILARI
A. INAE. CLODIAE. L.
NEONIS. CLOD. PHILARC.
POSIDIS HELENI. Θ.

in alia *Neonius* quidem nominatur *Cæsar*is verna. *Salmas.*

Grammaticum in patria Græcum Nebonem, &c.] *Pall.* ambo *Nebonem*. *Gruterus*.

2. *Philosophum Stilonem.*] Quod si Græcum est, *Styليونem* scribam, aut *Stilponem*. *Casaub.*

3. *Romæ grammaticos Scaurinum Scaurini filium*] An isti orti ab illis antiquis nobilissimis grammaticis Scauro patre & ejusdem nominis filio, quorum meminit *Capitolinus* in *Vero* imperatore. *Idem*.

4. *Scaurinum Scaurini filium.*] *Scrib. Scaurinum, Scaurini filium.* Nobilis ille Grammaticus Scaurus qui *Hadriani* temporibus vixit, habuit filium *Scaurinum*, qui *Veri* imperatoris *Marci* fratris præceptor fuit : qui quidem *Scau-*

rinus & *Scaurinum* habuit hunc filium *Alexandri Severi* Magistrum. *Salmas.*

5. *Et Bæbium Macrinum.*] *Et Bæbium Macrianum.* ita *Palatinus*. *Idem*.

6. *Cujus hodieque orationes declamatae feruntur.*] Veteres libri, illud *orationes* non agnoscunt. sed *declamatae* habent tantum, hoc modo : *cujus hodieque declamatae feruntur.* *declamatae* autem sunt declamationes ut *instituta* est institutio : sic *remissa* pro remissione antiquis patribus. *Idem*.

Cujus hodieque declamatae feruntur.] Sic reposui fide utriusque codicis *Palat.* nam in aliis edd. adest adhuc vox ; *hodieque orationes declamatae feruntur.* nempe jam sæpe ostendimus ejus sæculi auctores hæc talia subintelligere solitos. *Grut.*

7. *Orationis declamatae.*] Declamationes ita nominat. *κωνῶς*. *Casaub.*

8. *Vehementer etiam eos reformidans.*] Melius distinxeris hoc pacto : *nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit litteratos homines vehementer, eos etiam reformidans ne quid de se asperum scriberent.* *Salmas.*

9. *Denique eos dignos adesse jubebat.*] Fortean *binos adesse.* quæ *Petri Fabri* conjectura est. *Casaub.*

Denique eos dignos adesse jubebat.] *Mendosissimus* locus, & quem pro desperato habeo. verus scriptura hæc est : *eos digno ad adesse videbat.* videant acutiores an ad veram aliquam conjecturam

adefse jubebat: ¹ singula quæque quæ publicè privatimque agebat, se ipso docente volebat addiscere, si fortè ipsi non affuissent: ² eaque petebat, ut, si vera essent, in litteras mitterent. Dominum se appellari vetuit. ³ Epistolas ad se ⁴ quasi ad privatum scribi iussit, servato tantùm nomine imperatoris. Gemmas de calciamentis & vestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus: veste (ut & pingitur) alba usus est, nec aurata, ⁵ penulis togisque communibus. Cum amicis tam familiariter vixit ut communis esset ei sæpe confessus, iret & ad convivia eorum: aliquos autem haberet quotidianos etiam non vocatos: ⁶ salutaretur verò ⁷ quasi unus de senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, ⁸ aut solis iis qui ministri ad fores fuerant: ⁹ quum antea salutare principem non liceret, ¹⁰ quòd eos videre non poterat. ¹⁰ Et erat corporis venustate decorus ut hodieque

ram per hæc vestigia pervenire possint. *Salmas.*

Denique eos dignos adesse jubebat: singula quæque quæ publicè privatimque, &c.] Palatinus uterque: *Denique eos digno adesse videbat singula quæque quæ publicè privatim agebat, nihilo melius quàm vulgg. Grut.*

1. *Singula quæque quæ, &c.]* Malim hanc periodum ita concipi: *singulaque quæ publicè privatimque agebat, se ipso docente, volebat eos discere, si fortè ipsi non affuissent.* Casaub.

2. *Eaque petebat.]* *Eoque petebat.* ita excerpta Spartiani & Pal. forte: *cosque petebat.* pro ab iis. Latinitas illius temporis. *Salmas.*

3. *Epistolas ad se quasi ad privatum scribi iussit.]* Non onustas titulis qui vulgò imperatoribus, etiam in epistolis familiaribus, sed hoc solum, ALEXANDRO IMPERATORI. Casaub.

4. *Penulis togisque communibus.]* Pænulas nunquam habuisse imperatorem scriptum relinquit in Hadriano Spartianus. cur igitur heic pænulas imperatori tribuit? more suo pænulas posuit pro lacernis. si *μαγδύς* est pænula, pænula

etiam induerint pluvix tempore Augusti. sed *μαγδύς* apud Dionem non pænulam sed lacernam esse supra ostendimus. *Salmas.*

5. *Salutaretur verò quasi unus de senatoribus.]* In salutationibus vel maximè morum suorum specimen dare soliti principes Romani. Casaub.

6. *Quasi unus de senatoribus.]* *Quasi unus è senatoribus.* ita Pal. *Salmas.*

7. *Aut solis iis qui ministri ad fores fuerant.]* Ministri ad fores, & ministri à foribus, sunt ostiarii vel janitores. Alexander admissionalibus remotis, & solis relictis ministris ad fores, salutabatur ab omnibus. *Idem.*

8. *Cùm antea salutare principem non liceret.]* De superbis tantum principibus accipiendum, non in univèrsam de omnibus. Casaub.

9. *Quòd eos videre non poterat.]* Scrib. *quòd eos videre nemo poterat.* *Idem.*

Quòd eos videre non poterat.] Forte non erat. Grut.

10. *Et erat corporis venustate decorus, ut hodieque in picturis & in statuis videmus.]* Ex libris scriptis & antiquis editionibus sic hunc locum reconcinnavi,

dieque in picturis & in statuis videmus. ¹ Fuit & staturæ militaris: robur militis, valetudo ejus qui vim sui corporis sciret ac semper curaret. Erat præterea cunctis hominibus amabilis: & ab aliis pius appellabatur, ab omnibus certè sanctus & utilis R^eip. ² Huic fors in templo Prænestinæ talis extitit, quum illi Heliogabalus insidiaretur,

— *Si qua fata aspera rumpas,*

Tu Marcellus eris.

- 5 ³ Alexandri nomen accepit, quòd in templo dicato apud Arcenam urbem Alexandro Magno, natus esset, ⁴ quum casu illuc die festo Alexandri pater cum uxore patriæ solennitatis implendæ causâ venisset. cui rei argumentum est, quòd ⁵ eadem die natalem habet hic Mammææ Alexander, qui ille Magnus excessit è vita: Delatum sibi Antonini nomen à senatu recusavit, ⁶ quum hic magis affinitate

Et erat ejus corporis, ut præter venustatem, qualemque hodieque Et in pictura, Et in statuis videmus, decorem, inest staturæ militari robur militis. quorum verborum hic est sensus: Alexandrum præter venustatem decoremque corporis, staturæ etiam fuisse militaris, cui & robur inesset militis non enim omnes, qui staturam habent militarem, par & illi staturæ robur possident. utrumque autem fuit in Alexandro, & statura, qualis exigebatur in milite, & vires quæ staturæ responderent. militaris autem statura legitima in probatione tyronum, sex pedes fuerunt, aut quinque cum denis unciiis. *Salmas.*

Et erat corporis venustate decorus, ut hodieque in picturis Et in statuis videmus, Et c. Verba ficta, si credimus Palatinis primus enim: *Et erat ejus corporis, ut præter venustatem aculem quem hodieque Et in pictura Et in statuis videmus, decorem esse rubrum staturæ militaris.* & sic quoque ferè Pal alter. nisi quod is à prima manu venustate maculem, irem pictura; correctumque à recentioribus, venustate macule, quam hodieque Et in pictura. *Grut.*

1. Fuit *Et staturæ militaris.*] Vegetius lib. primo, capite quinto, *Casaub.*
2. *Huic fors in templo Prænestinæ talis extitit.*] Fortasse extitit: & Prænestino. Idem.

3. *Alexandri nomen accepit.*] Longè aliter hujus nominis causam explicat Dio, quem vide. Idem.

4. *Quum casu illuc die festo Alexandri pater, Et c.* Palatinus & editio Med. *quum casu illuc die festo Alexandri cum uxore patris solennitatis implendæ causa ut venisset.* forte: *quum casu illuc die festo Alexandri cum uxore pater, solennitatis implendæ causa venisset.* vel, *pater ejus.* & id verum est. *Salmas.*

5. *Eadem die natalem habet hic Mammææ Alexander, qua ille Magnus excessit è vita.*] Malim, eandem diem. etsi alterum ferri potest. Urinam verò diem quam intelligit, caractere certo designasset: nam tempus mortis Alexandri, parum perspicuè veteribus indicatum, scimus quam varîe doctissimi viri hodie prodant. *Casaub.*

6. *Quum hic magis affinitate Caracalli jungeretur, quam ille Heliogabalus substituit.*] Censeo inducendam vocem *Heli-*

tate Caracalli jungeretur, ¹ quàm ille Heliogabalus subdititijs. Siquidem (ut Marius Maximus dixit in vita Severi) nobilem Orientis mulierem Severus, cujus hanc genituram esse compererat, ut uxor imperatoris esset, adhuc privatus & non magni fati loci, duxit uxorem. Ex qua affinitate hic Alexander fuit, cui verè per matrem suam consobrinus Varius Heliogabalus fuit. Recusavit & Magni nomen, ² quod ei quasi Alexandro est oblatum senatus judicio. ³ Interest retexere orationem qua nomen Antonini ⁶ & magni delatum sibi à senatu recusavit: quam priusquam referam, ⁴ addam acclamationes senatus quibus id decretum est. ⁵ Ex actis urbis ad pridie nonas Martias. ⁶ Quum senatus frequens in Curiam, hoc est ⁷ in ædem Concordiæ ⁸ templum inauguratum, convenisset, ⁹ rogatusque esset Aurelius Alexander Cæsar Augustus ¹⁰ ut concineret, ac primò

Heliogabalus, ut è glossamate profectam. Sed non uno loco prodit hic scriptor, quàm securus de Alexandri stemmate, ad vitam hanc scribendam accesserit. abusum vocis *affinitas*, sæpe notavimus. *Idem.*

1. *Quam ille Heliogabalus subdititijs.* In Palatino, *subditivus*. Glossæ: *ὑποβόλιμα* & *subditivus*. sic in superiore vita Heliogabali, ipsum vocat *subdititium Antoninum*. qui locus misere corruptus in vulgatis editionibus legatur. *Salmast.*

Quàm ille subditivus. Et sic Pal. *Grut.*

2. *Quod ei quasi Alexandro est oblatum.* Pal. abest illud *quod* bene; dummodo etiam tollatur *est*. *Idem.*

3. *Interest retexere orationem, &c.* Pal. *relegere*. *Idem.*

4. *Addam acclamationes senatus.* Ad-
dam etiam acclamationes senatus. v. ed. *Med. Salmast.*

5. *Ex Actis Urbis ad pridie Nonas Martias.* Scribendum, *a. d. pridie N. M.* ante diem pridie N. nam *ad* ineptum est. *Casaub.*

Ex actis urbis ad pridie nonas. Scri-
be ac distingue; *ex actis urbis. A. D. pri-*

die nonas quum Senatus frequens in curiam, &c. A. D. pridie est ante diem pridie. sic enim loquebantur. Salmast.

6. *Cum senatus frequens in Curiam, hoc est, &c.* Erant Romæ Concordiæ plures ædes; sed non omnes ædes & templa erant inaugurata: hæc in Liviæ fuit porticu. Vide & A. Gellium libro xiv. capite vii. *Casaub.*

7. *In ædem Concordiæ templum inauguratum.* Lege, ex Palatino: *in ædem Concordiæ, templumque inauguratum.* *Salmast.*

8. *Templumque inauguratum.* Sic & Palat. noster. aberat prius enclitica *que*, in quâ plurimum energiæ. *Grut.*

9. *Rogatusque esset Aurelius Alexander ut concineret, &c.* Concinnere hoc loco, est consentire. sic infra *continentia signa*, sunt concordantia & convenientia. ita & Græcis *συμῶδες* pro consentire & convenire cum aliquo. *Salmast.*

Rogatus ut concineret. Non aliter Pal. & videtur vox illius ævi, accommodata eis qui voto suo aliorum votis sententiisque suffragabantur. *Grut.*

10. *Ut concineret.* Scribe, *conveniret.* *Casaub.*

primò recusasset, quòd sciret de honoribus suis agendum, deinde postea venisset, acclamatum. *Auguste innocens, dii te servant. Alexander imperator, dii te servant. Dii te nobis dederunt, dii conservent. Dii te ex manibus impuri eripuerunt, dii te perpetuent. Impurum tyrannum & tu perpeffus es, ¹ impurum & obscœnum ² & tu videre doluisti. ³ Dii illum eradicaverunt: dii te servant. Infamis imperator ritè damnatus. Felices nos imperio tuo, felicem repub. Infamis unco tractus est ⁴ ad exemplum timoris: luxuriosus imperator jure punitus est. Contaminator honorum jure punitus est. Dii immortales Alexandro vitam: ⁵ judicicia decorum hinc apparent. Et quum egisset gratias Alexander, acclamatum est, Antonine Alexander, dii te servant. Antonine Aureli, dii te servant. Antonine Pie, dii te servant. Antonini nomen suscipias rogamus. Presta bonis imperatoribus ut Antoninus dicaris. Nomen Antoninorum tu purifica. Quod ille infamavit, tu purifica. Redde in integrum nomen Antoninorum. Sanguis Antoninorum se cognoscat. Injuriam Marci tu vindica. Injuriam Veri tu vindica. ⁶ Injuriam Bassiani tu vindica. Pejor Commodò solus Heliogabalus, nec imperator, nec Antoninus, nec civis, nec senator, nec nobilis, nec Romanus. ⁷ In te salus, in te vita, ut vivere delectet: ⁸ Antoninorum Alexandro vitam, ut vivere delectet,*

1. *Impurum & obscœnum & tu vivere doluisti.*] Sic quoque Pal. uterque. quod cum & in aliis esset repertum, prætuli vulgato, & tu videre doluisti. Grut.

2. *Et tu videre doluisti.*] Non malè quidam libri, vivere dol. Casaub.

Et tu videre doluisti.] Eadem editio: & tu vivere doluisti. quod non temere rejiciendum. Salmas.

3. *Dii illum eradicaverunt. Dii te servant.*] Melius ambo Pall. *Dii te servant.* Grut.

4. *Ad exemplum timoris.*] Latinius fuisset, omisâ voce timoris. Idem.

5. *Judicia deorum hinc apparent.*] Stratonici vox est, cum trabis casu homo sceleratus periisset: Ἄρδρες, δοκῶ, θεοὶ εἰσὶ ἐὶ ἢ μὴ εἰσὶ, δοκῶ θεοὶ εἰσὶ. quod in octavo libro Athenæi exposuimus. Casaub.

6. *Injuriam Bassiani tu vindica.*] Graticatur senatus Alexandro qui Bassiani memoriam colebat: qui etiam paullò post ejus fortitudinem prædicat. Idem.

7. *In te salus, in te vita, ut vivere delectet: Antoninorum Alexandro vitam.*] Distingue: *in te salus, in te vita, ut vivere delectet, Antoninorum Alexandro vitam: ut vivere delectet & Antoninus vocetur.* Salmas.

In te salus, in te vita, ut vivere delectet, Antoninorum Alexandro vitam, &c.] Retinui lectionem vulgatam, sed eam feci meliorem alia interpunctione. Gruterus.

8. *Antoninorum Alexandro vitam, &c.*] Scribe sic hanc periodum: *Antonino Alexandro vitam: ut vivere delectet, Antoninus vocetur: aut si mavis, vocator.* Casaub.

lectet, & Antoninus vocetur. Antoninorum templa Antoninus dicitur. Parthos & Persas Antoninus vincat. Sacrum nomen sacratum accipiat. Sacrum nomen castus accipiat. ¹ Antonini nomen. Antoninorum nomen. Dii conservent. ² In te omnia, per te omnia Antonine habemus. Et post acclamationes Aurelius Alexander Cæsar Augustus: Gratias vobis P. C. non nunc primum, sed & de Casareo nomine, & de vita servata & Augusti nomine addito, & de pontificatu maximo, & de tribunitia potestate, & proconsulari imperio: ³ quæ omnia novo exemplo uno die in me contulistis. Et quum diceret, acclamatum. Hæc suscepisti, ⁴ Antonini nomen suscipi mereatur, senatus Antonini mereatur. Antonine Auguste dii te servent, dii te Antoninum conservent: monetæ nomen Antonini reddatur. Templa Antoninorum Antoninus consecret. Aurelius Alexander Augustus: Ne quæso P. C. ⁵ ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis, ut ego cogar tanto nomini satisfacere, ⁶ quum etiam hoc ipsum nomen, licet peregrinum,

1. Antonini nomen, Antoninorum nomen. Dii conservent.] Totam hanc & sequentem periodum ex libro Puteani emendavimus, cum ineptè scriberetur in aliis. Idem.

Antonini nomen. Antoninorum nomen. Dii conservent.] Hæc aliquid videbatur deesse, quod nobis confirmavit Palatinus, in quo sic legitur: Sacrum nomen sacratum accipiat. sacrum nomen castus accipiat. Antonini nomen ut cognoscant. Antonini nomen Di conservent. nec dubitari potest, quin ita suppleri reponique debeat. Salmaf.

2. In te omnia, per te omnia Antonine habemus.] Sic rectè similes acclamationes antè vidimus: ubi afferebamus ex Dione, τῆτον ἐχούτες πέντε ἐχούσιν Casaub.

In te omnia, per te omnia Antonine habemus.] Codex Palat. in te omnia per te omne Antonine habeas. distinguend in te omnia, per te omne. Antonine habeas. habeas autem pro aveas. ἐν σοι πέντε, ἀπὸ σὲ τὸ πέν. Ἀντωνίνῃ χειρῆς. habere autem pro avere passim scribe-

bant. Martialis lib. xi. epigr. cvii.

Albi Maxime, si vacas habere,
Hoc tantum lege, &c.

Salmaf.

3. Quæ omnia novo exemplo uno die in me contulistis.] Jam diximus hoc non exactè verum esse. sed Alexandro facile ignoscimus: cujus intererat, beneficium senatus quàm maximè attollere. Casaub.

4. Antonini nomen suscipi mereatur.] Scribe, Antonini nomen tu suscipe: mereatur senatus: mereantur Antonini. ita liber Puteani. Idem.

Antonini nomen tu suscipe: mereatur Senatus; Antonini mereantur.] Est à Puteani libro. neque aliter conjicit Lipsius noster Epist. xviii. centuriâ Miscellanâ. Grut.

5. Ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis.] Dele vocem certaminis. Casaub.

6. Cum etiam hoc ipsum nomen, licet peregrinum, tamen gravare videatur.] Alexandri nomen intelligit: quod sibi ait esse oneri. Idem.

num, tamen gravare videatur. Hæc enim nomina insignia onerosa sunt. Quis enim Ciceronem diceret mutum? quis indoctum Varro-
 nem? quis impium Metellum? Et (ut hoc dii avertant)² quis non æquantem nomina ferat digerentem in clarissimam spem dignita-
 9 tum? Item acclamata quæ suprâ. Item imperator dixit, Antoninorum nomen vel jam numen potius, quale fuerit meminit vestra clementia: si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius? si innocentiam, quid Vero simplicius? si fortitudinem, quid Bassiano fortius? Nam nunc Commodi meminisse nolo qui hoc ipso deterior fuit quod cum illis moribus Antonini nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus habuit, nec at-
 tem,³ & arte hoc patris nomen incurrit. Item acclamatum ut suprâ. Item imperator dixit, Nuper certè P. meministis, quum⁴ ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus, Antonini nomen præferret, & in turpitudine atque luxuria Neronis, Vitellios, & Commodos vinceret, qui gemitus omnium fuerint, quum per populi & honestorum coronas una vox esset, hunc non ritè Antoninum dici,⁵ & per hanc pestem tantum violari nomen: & quum diceret, acclamatum est, Dii mala
 pro-

1. *Quis impium Metellum.*] Alludit ad Q. Cæciliium Metellum Numidici F. qui PII cognomen invenit, quod patrem suum ab exilio lachrymis & precibus assiduis revocasset. Idem.

2. *Quis non æquantem nomina ferat digerentem in clarissimam spem dignitatum.*] Hæc corruptissima sunt. Erit tamen comoda sententia, si scribas: *Quis non æquantem nomina ferat, infremem se in clarissimam speciem dignitatum?* vel sic potius: *infremem se in clarissimam stirpem indignior?* alii sic: *degentem in clarissima specie dignitatum.* Idem.

Quis non æquantem nomina ferat, digerentem in clarissimam spem dignitatum.] Pal. *quis non æquantem nomina ferat, digerentem in clarissima specie dignitatum?* ita hunc locum constituebam ex conjectura: *quis non æquantem nomina, ferat digerentem clarissimas species dignitatum?* quis, inquit, ferat digeren-

tem tot honorificas appellationes, & clarissimas dignitatum species, magnificis illis nominibus imparem? fuit & quum legerem: *quis non æquantem nomina ferat, ac indigne gerentem clarissimas species dignitatum?* quod nec nunc mihi displicet. Salmaf.

Quis non æquantem nomina ferat digerentem in clarissima specie dignitatum.] Sequutus sum Pal. codicem, sententia aperta; quæ crit apertior, si detracta syllaba à voce digerentem, fiat, degente. Gruterus.

3. *Et arte hoc patris nomen incurret.*] *Et arte patris hoc nomen incurrit.* Salmaf.

4. *Ille omnium non solum bipedum, sed etiam quadrupedum spurcissimus.*] Infra Alexander idem de Alagabalo. Casaub.

5. *Et per hanc pestem tantum violari nomen.*] In Palarino: *tactum.* legendum: *sanctum:* & per hanc pestem sanctum violari nomen. Salmaf.

prohibeant. Hæc te imperante non timemus, de his te duce securi sumus. Vicisti vitia, vicisti crimina, vicisti dedecora. Antonini nomen ornavisti: certi sumus, bene præsuminus, nos te & à pueritia probavimus & nunc probamus. Item imperator: Neque ego P. C. idcirco timeo istud venerabile omnibus nomen accipere, quod verear ne in hæc vitia delabatur vita, ¹ aut quod nominis pudeat: sed primùm displicet alienæ familiæ nomen assumere, deinde quòd gravari me credo. Et quum hæc diceret, acclamatum est 10 ut suprâ. ² Item dixit, Si enim Antonini nomen accipio, possum & Trajani, possum & Titi, possum & Vespasiani: & quum diceret, acclamatum est, Quomodo Augustus sic & Antoninus. Tunc imperator, ³ Video P. C. quid vos moveat ad hoc nobis addendum. Augustus primus, primus est auctor imperii, & in ejus nomen omnes velut quadam adoptione, aut jure hereditario succedimus. Antonini ipsi Augusti dicti sunt. Antoninus idem Pius Marcum & item Verum jure adoptionis vocavit: Commodum autem hereditarium fuit, susceptum Diadumeno, affectatum in Bassiano, ridiculum in Aurelio. Et quum diceret, acclamatum est, Alexander Auguste, ⁴ dii te servant. verecundiæ tuæ, prudentiæ tuæ, innocentia tuæ, castitati tuæ. hinc intelligimus qualis futurus sis: hinc probamus. Tu facies ut senatus bene principes eligat. tu facies optimum esse judicium senatus. Alexander Auguste, dii te servant. Tempia Antoninorum Alexander Augustus dedicet. Caesar noster, Augustus noster, imperator noster, dii te servant. Vincas, valeas, multis annis imperes. Alexander imperator 11 dixit, Intelligo P. C. me obtinuisse quod volui, ⁵ & id acceptum refero; ⁶ plurimas gratias & agens & habens, enisurus ut & hoc nomen

1. Aut quod nominis pudeat.] V. ed. aut nos nominis pudeat. Idem.

2. Item dixit, si enim Antonini nomen accipio.] Si Antonini nomen accipio. v. ed. Idem.

3. Video P. C. quid vos moveat ad hoc nobis addendum.] Video P. C. quid vos moveat ad hoc nobis nomen addendum. ita legendum ex veteribus excerptis Spartiani, & Mediolanensi editione. Idem.

4. Dii te servant verecundiæ tuæ, &c.] Distinguendum, Alexander Auguste, dii

te servant. verecundiæ tuæ, &c. Casaub.

Dii te servant. verecundiæ tuæ, &c.] Pal. uterque, servant, si verecundiæ, &c. cui & optimus sensus, sed paulò obscurior. Grut.

5. Et id acceptum refero.] Palatinus, & in acceptum refero. non malè, immò nihilo pejus scriptura altera, si non melius. Idem.

6. Plurimas gratias & agens & habens.] Pal. exclusit illud gratias. Idem.

nomen quod in imperium detulimus, ¹ tale sit ut ab aliis desideretur: ² & bonis vestra pietatis iudiciis offeratur. Post hæc acclamatum est, *Magne Alexander, dii te servant. Si Antonini nomen repudiasti, Magni prænomen suscipe. Magne Alexander, dii te servant.* Et quum sæpius dicerent, Alexander Augustus ait, *Facilius fuit P. C. ut Antoninorum nomen acciperem: aliquid enim vel affinitati deferrem, vel consortio nominis imperialis. MAGNI* verò nomen cur accipitur? quid enim jam magnum feci? quum id Alexander post magna gesta, Pompejus verò post magnos triumphos acceperit. *Quiescite igitur, venerandi patres, & vos ipsi magnifici* ³ unum me de vobis esse censete potius quàm Magni nomen ingerite. Post hæc acclamatum est, *Aureli Alexander*

12 *Auguste, dii te servant.* & reliqua ex more. Dimisso senatu, quum & alia multa eo die essent acta, quasi triumphans domum se recepit. ⁴ Multò clarior visus est alienis nominibus non receptis quàm si recepisset, atque ex eo constantiæ ac plenæ gravitatis famam obtinuit. ⁵ Siquidem uni adolescenti senatus totus persuadere non potuit: sed quamvis senatu rogante non potuerit persuaderi ut vel Antonini vel Magni nomina susciperet, tamen ob ingentem vigorem animi & mirandam singularemque constantiam contra militum insolentiam, SEVERI nomen à militibus eidem inditum est, quod illi ingentem in præsentia reverentiam, magnam apud posteros gloriam peperit,

¹ quum

1. *Tale sit ut ab aliis desideretur.]* Quod tamen non accidit: nam post Alexandrum hunc, nemo è Romanis principibus nomen Alexandri assumpsit. quamquam merebatur optimi juvenis virtus, ut ejus nomen consecraretur non minùs quàm vel Cæsaris, vel Augusti. *Casaub.*

Tale sit, ut & ab aliis desideretur.] Sic Pal. nam illud & malè vulgatis excludebatur. *Grut.*

2. *Et bonis vestra pietatis iudiciis offeratur.]* Scribe cum libro Puteani, *affertur.* nos scribebamus, *offeratur.* *Cal.*

3. *Unum me de vobis esse censete potius quam magni nomen ingerite.]* Deest potius, veteri editioni. *Salmas.*

4. *Multò clarior visus est, alienis nominibus non, &c.]* Malim mutata distinctione scribi, *quasi triumphans domum se recepit: multò clarior visus, alienis nominibus non receptis, quàm si recepisset.* *Casaub.*

5. *Siquidem uni adolescenti senatus totus persuadere non potuit.]* Palatinus liber cum prima editione: *siquidem uni vel adolescenti potius senatus totus persuadere non posuit.* *Salmas.*

¹ quum eò accessisset ut de animi virtute nomen acceperit:
² si quidem solus inventus sit qui tumultuantes legiones
 exautoraverit, ut suo loco ostendetur: in milites autem
³ gravissimè animadvertit, ⁴ qui fortè incurrerunt aliquid
 quod videretur injustum, ut & ipsum locis suis declarabi-
 mus. Omina imperii hæc habuit: Primùm, quòd ea die 13
 natus est qua defunctus vita Magnus Alexander dicitur:
 deinde, quòd in templo ejus mater enixa est: tertio, quòd
 ipsius nomen accepit. tum præterea quòd ⁵ ovum purpu-
 rei coloris, eadem die natum qua ille natus est, palumbi-
 num, anicula quædam matri ejus obtulit: ex quo quidem
 aruspices dixerunt imperatorem quidem illum, sed non
 diu futurum, & citò ad imperium perventurum. Tum
 præterea quòd ⁶ tabula Trajani imperatoris, ⁷ quæ geniali
 lecto patris imminebat, dum mater eum in templo pare-
 ret,

1. *Cum eò accessisset, ut de animi virtute nomen acceperit.*] Scribe, acciperet. Casaub.

2. *Si quidem solus inventus sit, qui tumultuantes legiones exautoraverit.*] Quomodo solus? cum & Julium Cæsarem, & alios sæpius legiones integras exautorasse certissimum sit? an ita loquitur, quòd alii principes parcius hoc remedio usi. *Idem.*

Siquidem solus inventus sit qui tumultuantes legiones exautoraverit.] Quæ-
 runt quomodo solus, cum certum sit Julium Cæsarem & alios hac severitate legiones exautorandi sæpius usos esse. sed facilis responsio. Cæsar enim cum legiones exautoravit, nondum erat dictator perpetuus vel imperator ad eam formam qua sequentes imperatores fuere. Alexandrum igitur solum ex omni memoria tumultuantes legiones exautoravisse jam constituta illa reip. forma cujus penes unum potestas & summum imperium fuit. non igitur id adscribendum vitio auctoris memorix. *Salmas.*

3. *Gravissimè animadvertit.*] Ita scribi oportuit, fide Palatini codicis,

nam pendet istud à superiori, exautoravit. Grut.

4. *Qui forte incurrerunt aliquid quod videretur injustum.*] Incurrere aliquid, est committere. unde crimina quotidiane incursionis Tertulliano, quæ quotidie committuntur, & levioris abolæ crimina. *Salmas.*

5. *Ovum purpurei coloris.*] Vide in Antonini Getæ vita, & Diadumeni. *Casaub.*

6. *Tabula Trajani imperatoris.*] Imperator Trajanus in tabula pictus. *Idem.*

7. *Quæ geniali lecto patris imminebat.*] Legendum, parentis: *αὐτῆς ἑξουσίας.* ipse explicat. *Idem.*

Quæ geniali lecto patris imminebat, dum mater eum in templo pareret, in lectum ejus decidit.] Libri scripti, *Tum præterea quod tabula Trajani imperatoris quæ geniali lecto patris imminebat, dum ille in templo pareret, in lectum ejus decidit.* omnino scribendum: *tabula Trajani imperatoris quæ geniali lecto matris imminebat, dum illa in templo pareret, in lectum ejus decidit.* hæc enim ad matrem solum pertinent quæ dum in templo Alexandrum pareret, tabula Trajani quæ lecto ejus

ret, in lectum ejus decidit. His accessit quòd nutrix ei Olympias data est, quo nomine mater Alexandri appellata est. Nutritor Philippus provenit casu unus ex rusticis, quod nomen patri Alexandri Magni fuit. Fertur die prima natalis ejus toto die apud Arcam Cæsaream stella primæ magnitudinis visa, & sol circa domum patris ejus fulgido ambitu coronatus. Quum ejus natalem aruspices commendarent, dixerunt eum summam rerum tenturum, idcirco quòd hostiæ de ea villa quæ esset Severi imperatoris, adductæ essent & quas in illius honorem coloni parassent. Nata in domo laurus juxta perfici arborem, intra unum annum perfici arborem vicit. Unde etiam con-

14 ctores dixerunt, Persas ab eo esse vincendos. Mater ejus pridie quàm pareret, somniavit se purpureum dracunculum parere. Pater eadem nocte in somniis vidit Alis se Romanæ Victoriæ, quæ in senatu, ad cælum vehi. Ipse, quum vatem consuleret de futuris, hos accepisse dicitur versus adhuc parvulus: ² & primis quidem fortibus,

³ *Te manet imperium cæli terræque marisque:*

⁴ Intellectum est, quòd inter divos etiam referretur.

Te manet imperium, quod tenet imperium:

Ex quo intellectum est, Romani illum imperii principem futurum. ⁵ Nam ubi est imperium nisi apud Romanos, quod tenet imperium? Et hæc quidem de Græcis versibus sunt

geniali imminebat, in lectum decidit, eadem illa ipsa hora, qua in templo pariebat. *Salmas.*

Quæ geniali lectio patris imminebat, dum mater eum in templo pareret.] Pal. integer *dum ille in templo pareret*; ut videatur legendum, *dum illum in templo.* illud *patris* notat fuisse lectum genialem domi paternæ. & nihilominus voce ea deleta, nihil decesserit sententiæ. *Grut.*

1. *Alis se Romanæ Victoriæ quæ in senatu.*] In penitrali Curia parte Victoriæ erat. Herodian. lib. v. *Casaub.*

2. *Et primis quidem fortibus.*] Omnes libri: & *primum quidem fortibus.* quæ

omnino vera est lectio. hac constitutione, & primum quidem fortibus, nempe quæ sequuntur, *Te manet imperium, &c.* intellectum est quod inter divos referretur. *Salmas.*

3. *Te manet imperium cæli terræque marisque.*] Malim abesse vocem ultimam; certè non comparere in alterutro Palatino, id verò testor. *Grut.*

4. *Intellectum est.*] Ex voce cæli. *Casaubonus.*

5. *Nam ubi est imperium, nisi apud Romanos, &c.*] Ita planius: *Nam ubi est, nisi apud Romanos, imperium quod tenet imperium.* Idem.

sunt prodita. Ipse autem quum parentis hortatu animum à philosophia ¹ & musica ad alias artes traduceret, Vergilii fortibus hujusmodi illustratus est,

*Excudent alii spirantia mollius ara,
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus,
Orabunt causas melius, cœlique meatus
Describent radio, & surgentia sidera ducent:
Tu regere imperio populos Romane memento.
Hæ tibi erunt artes, paci que imponere morem,
Parcere subjectis & debellare superbos.*

Fuerunt multa alia signa quibus principem humani generis esse constaret. ² Nimius ardor oculorum & diutius intuentibus gravis, & divinatio mentis frequentissima: ³ rerum memoria singularis, ⁴ quam nemo nisi Acholius ferebat adjutam. ⁵ Et quum puer ad imperium pervenisset, fecit cuncta cum matre ut & illa videretur pariter imperare, mulier sancta, sed avara & auri atque argenti cupida. ⁶ Ubi ergo Augustus agere cœpit imperium, pri- 15
mum ⁷ removit judices omnes à Rep. & à ministeriis atque muneribus quos impurus ille Heliogabalus ex genere hominum turpissimo provexerat: deinde senatum & equestrem ordinem purgavit. Ipsas deinde tribus, & eos qui militaribus nituntur prærogativis, purgavit, & Palatium

1. *Et musica ad alias, &c.]* Pal. & musica que alias artes traduceretur. Grut.

2. *Nimius ardor oculorum, & diutius intuentibus gravis.]* Lege Suetonium in Augusto, capite lxxxix. Casaub.

3. *Rerum memoria singularis, quam nemo nisi Acholius ferebat adjutam.]* In regio lacuna est pro illis, nisi Acholius. Nescio quid hic legerint viri docti, qui Acholium hunc Alexandri præceptorem fuisse hinc colligunt: quod falsum est: fuit enim tempore multo junior, magister admissionum Valeriani principis. Legebam hic, quam nemo, nisi Acholius, scribat adjutam. sed observavi idem loquendi genus & alibi usurpatum Lampridio. Idem.

4. *Quam nemo nisi Acholius ferebat adjutam.]* Ferebat non mutandum in scribebat. nam positum est pro memorabat, narrabat, & referebat. sic anteferre supra pro ante dicere. & antelata pro præmissa, & ante dicta. Salmasius.

5. *Et cum puer ad imperium perv.]* Tò & initio periodi otiosum est, & melius absit. Casaub.

6. *Ubi ergo Augustus agere cœpit imperium.]* Scribendum: ubi ergo Augustum agere cœpit imperium. sic supra augustum nomen. Salmas.

7. *Removit judices omnes.]* Id est, magistratus aut procuratores. Casaubonus.

tium suum comitatumque omnem, abjectis ex aulico ministerio cunctis obscœnis & infamibus; nec quemquam passus est esse in palatinis nisi necessarium hominem. ¹ Jurejurando deinde constrinxit ² ne quem ascriptum, id est vacantium haberet, ne annonis Remp. gravaret, ³ dicens, ⁴ malum pupillum esse imperatorem qui ex visceribus provincialium homines non necessarios, nec reip. utiles pasceret. ⁵ Fures judicare jussit in civitatibus ullis nunquam

1. *Jurejurando deinde adstrinxit.*] Deest, se, ante verbum *adstrinxit*. Idem.

Jurejurando deinde constrinxit ne quem ascriptum id est vacantium. Audio quidem eruditissimos viros corrigentes, id est *vacantem*. sed magis audio veterem scripturam, ex qua legendum colligo: id est *vacantivum*. nam illa habet, *vagantivum*. *vacantivus* autem idem est quod *vacans*. illa enim forma gaudebant tunc temporis. sic *absentivus* Petronio: *ne vobis diu absentivus essem*. Salmas.

Jurejurando deinde se adstrinxit.] Pronomen *se* restabat in Pal. & Puteani codice. aberat autem prius vulgatis. Gruetius.

2. *Ne quem ascriptum, id est, vacantium habere.*] Scribe, *ascriptitium, id est, vacantem haberet*. *Ascriptitii* supernumerarii quidam milites fuerunt, ad commoda solum participanda in numeros relati. Inventum est Claudii principis: de quo Tranquillus, c. xxv. *Cosaub.*

Ne quem ascriptum, id est vacantium.] Pal. id est *vagantivum*. rectè. nam *vacantivum* usurpari pro *vacante*, ostendit in Glossatio suo Meursius. *Gent.*

3. *Dicens malum pupillum esse imperatorem.*] Est qui legat *malum pastorem*; est qui *malum villicum*. Sed *malum pupillum* eleganter appellavit eum qui malo pupillo similis bona dissipat, & malè perdit. potest sanè ferri hæc lectio, vel propter ætatem Alexandri, cum ad imperium venit; adolescens enim fuit: neque est vero absimile solitum dicere

nolle se in administratione Reip. malos pupillos imitari; qui tutorum negligunt auctoritatem, & pro libidine cæca se gerunt. *Cosaub.*

4. *Malum pupillum esse imperatorem.*] Prius scriptum fuit: *Malum pop. villicum esse imperatorem, id est, malum populi villicum esse imperatorem.* quæ lectio quin vera sit, nec dubitandum. quemadmodum, inquit, male rem domini gereret ille villicus, qui in villa cujus haberet præfecturam, multos servos inutiles & otiosos pasceret: ita imperator qui quasi populi villicus est, pro malo villico habendus, si ex visceribus provincialium homines non necessarios nec reip. utiles pascat. imperator res publicas curat & administrat, & quasi populi procurator est, & villicus. villicum autem veteres, non de solo villæ præfecto usurparunt, sed quemvis præpositum, aut procuratorem, dispensatoremque ita vocarunt. Juvenalis villicum urbis pro præfecto, non satyricè, sed vere & proprie dixit:

Pegasus attonitæ positus modo villicus urbi.

Salmasius.

5. *Fures judicare jussit in civitatibus ullis nunquam videri.*] Prorsus digna locutio quæ lectorem advertat. *jussit nunquam videri*, dictum, pro, *vetuit unquam videri*. nec desunt similia exempla: ut apud Cassiodorum, libro iv. formula xix. *In frumentis, vino & oleo dari siiquaticum non jubemus*. Id est, *vetamus exigi, aut permittimus non dari*. Jam, *videri judicare*, nihil aliud quam *judicare*. nam sensus est, *vetitum lege Alexandri*

quam videri: ¹ & si essent visi, iussit deportari per rectores provinciarum. ² Annonam militum diligenter inspe-
xit; tribunos qui ³ per stellaturas militibus aliquid tulif-
sent, capitali pœna affecit. ⁴ Negotia & causas priùs à
scriniorum principibus, & doctissimis jurisperitis & sibi
fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fuit, tractari
ordinarique, atque ita referri ad se præcepit. Leges de ¹⁶
jure populi & fisci moderatas & infinitas sanxit: ⁵ neque
ullam constitutionem sancivit sine viginti jurisperitis &
doctissimis ac sapientibus viris, iisdemque disertissimis
non minùs quinquaginta: ⁶ ut non minùs in consilio essent
sen-

xandti fuisse, ne ulla in civitate, furti
semel damnati admitterentur ad jus di-
cendum, sive judicandum. Erat rum
moris, ut & sententiam iudicis passi ex
repetundarum, aut simili crimine, &
interdum exules ac relegati, ad postu-
landum ac jus dicendum etiam admit-
terentur. Quare non assentimur viris
eruditis, qui vocem *judicare* in hac sen-
tentia *ὁ θεὸς* censebant. Nam con-
trà, si quid mutandum, sine dubio scri-
bendum, *Fures iudices*, vel *judiciales*.
Paullo post sequitur: *Si unquam furem
iudicem vidisset, paratum habuit digitum,
ut illi oculum everteret.* In Claudio, *Fures
iudices palàm apertèque damnavit.* Erit
sensus: lege hac iussos fuisse fures iud-
ices abstinere publico: hoc est locis
omnibus publicis, cujusmodi sunt fora
& balnea. Fuit hoc pœnæ genus usita-
tum vetustissimis Græcis: *εἰρησθεύειν*
ἀγορῆς. Casaub.

1. *Et si essent visi iussit deportari.*
Iussit abest à veteri editione, forte:
Et si essent, iussit deportari. Salma-
sius.

2. *Annonam militum diligenter inspe-
xit.* Refer ad condita militaria, de qui-
bus ad Hadrianum. Casaub.

3. *Per stellaturas.* Meminit Spartia-
nus in Pescennio Nigro. Idem.

4. *Negotia & causas priùs à scrinio-
rum principibus, &c.* Jungenda sunt
cum illis verba inferiùs posita: *Actibus*

*publicis post multam horam operam da-
bat, &c.* Idem.

5. *Neque ullam constitutionem sacravit
sine, &c.* Revocavi à longo exilio
istud *sacravit*, prodente statum ejus in-
nocentem utroque Palatino. Grut.

6. *Ut non minùs in consilio essent sen-
tentia, quàm senatusconsultum confice-
rent.* Lego, *Ut non minùs in consilio es-
sent, quàm quot S. C. conficerent.* vel
cùm S. C. conficerent. Certum numerum
senatorum fuisse desideratum ad confi-
ciendum S. C. docet Suetonius in Au-
gusto, & nos ad illum locum. sed va-
riatum in numero videtur: nam ex his
verbis colligas, non potuisse fieri S. C.
minore senatorum numero, quàm LXX.
quod scimus aliter olim servatum. Sed
mirum est, è tanto numero eorum qui
Alexandro in conciliis aderant, solos
fuisse XVI. senatores. nam ita scribit
Herodianus: vide Suet. Aug. lib. II.
cap. xxxv. & confer cum Dione li-
bro LIII. & libro LVI. Casaub.

*Ut non minus in consilio essent sen-
tentia quam Senatusconsultum conficerent.*
Omnes scripti: *quam Senatusconsultum
conficeret.* aperta & plena conjectura le-
go: *ut non minus in consilio esset sententia,
quam senatusconsultum conficeret.* *senten-
tia* compendiosè scriptum pro *senten-
tiarum.* hoc est, ut non minus senten-
tiarum esset in consilio, quam Senatus-
consultum conficere posset. sed hoc
sensu

sententiæ¹ quàm senatusconsultum conficerent : & id quidem ita, ut iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum cogitandumque priusquam dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Fuit præterea illi consuetudo, ut si de jure aut de negotiis tractaret, solos doctos & disertos adhiberet : si verò de re militari, ² milites veteres & senes ac benemeritos, & locorum peritos ac bellorum & castrorum, & omnes literatos : & maximè eos qui historiam norant : requirens quid in talibus causis quales in disceptatione versabantur, veteres imperatores
 17 vel Romani vel exterarum gentium fecissent. ³ Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, illum si unquam furem judicem vidisset, ⁴ paratum habuisse digitum ut illi oculum erueret : ⁵ tantum odium eum tenebat eorum de quibus apud se probatum esset quòd fures fuissent. ⁶ Addit Septimius qui vitam ejus non mediocriter exequutus est, tanti stomachi fuisse Alexandrum in eos judices qui furtorum fama laborassent, etiamsi damnati non essent, ut si eos casualiquo videret, ⁷ commotione animi stomachi choleram evomeret, toto vultu inardescente

sensum melius fortasse legeretur : ut non minus in consilio esset sententiarum, quam Senatusconsultum cum fieret. pro, quam quum fieret Senatusconsultum. & hæc indubitanter vera lectio est. ex cum fieret, factum conficeret, & mox conficeret. Salmaf.

1. Quam Senatus consultum conficerent.] Ambo Pall. conficeret. non malè. Gruterus.

2. Milites veteres & senes & bene meritos.] V. ed. Milites veteres, & senes bene meritos. Salmaf.

3. Referebat Encolpius.] Jam notavimus peculiarem Lampridio modum loquendi : nam ita superius dixit, referebat, vel referebat Acholius. Casaub.

4. Paratum habuisse digitum ut illi oculum erueret.] Consuetata res olim in ira, in rixa digito oculum eruere. Salmaf.

5. Tantum odium cum tenebat eorum de quibus apud se probatum, quòd fures fuissent.] Ita uterque Pal. vulgati voce ampliores, probatum esset, quod. Grut.

6. Addit Septimius, &c.] Palatinus integer, heic interpolatus est, videturque initio habuisse, Addit Septimius, sed infra cap. 48. apertè occurrit Septimius. Idem.

7. Commotione animi stomachi choleram evomeret.] Scribendum, stomacho choleram evomeret. Cholera, ut docent medici, commune stomachi atque intestinorum vitium est. Eadem erit sententia & retenta voce stomachi, modò cum sequenti dictione connectatur. Casaub.

Commotione animi stomachi choleram evomeret.] Ita omnes libri. distingue : commotione animi, stomachi choleram evomeret, nec βεβαλοζης est, ut censet

ſcente ita ut nihil poſſet loqui. Nam quum quidam Septimius Arabinus famoſus crimine furtorum, & ſub Helio- gabalo jam liberatus, inter ſenatores principem ſalutatum veniſſet, ¹ exclamavit, ² *O numina, ô Jupiter, ô dii immortales, Arabinus non ſolum vivit, verumetiam in ſenatum venit: fortassis etiam de me ſperat: tam fatuum, tam ſtultum eſſe me judicat.* Salutabatur autem nomine, hoc eſt, *Ave Alexander.* ³ Siquis caput flexiſſet, aut blandius aliquid dixiſſet, uti 18 adulator vel abjiciebatur, ſi loci ejus qualitas pateretur, vel ridebatur ingenti cachinno, ſi ejus dignitas graviori ſubjacere non poſſet injuriæ. Salutatus conſeſſum obtulit omnibus ſenatoribus: atque adeò niſi honeſtos & bonæ famæ homines ad ſalutationem non admifiſit. ⁴ Juſſitque ⁵ quemadmodum in Eleuſiniis ſacris dicitur, *ut nemo ingre- diatur, niſi qui ſe innocentem novit.* Per præconem edixit ut nemo ſalutaret principem qui ſe furem eſſe noſſet, ne aliquando detectus, capitali ſupplicio ſubderetur. ⁶ Ipſe adorari ſe vetuit, quum jam cœpiſſet Helio- gabalus adorari regum

vir doctiſſimus. ſic enim animo com- movebatur ad conſpectum eorum judi- cum qui furtorum fama laborabant, ut ſtomachum non contineret, ſed cho- leram omnem ſtomacho inſidentem evomeret. at eum ſeſellit quod paulo ſupra ſtomachum pro animo uſurpavit: *tanti ſtomachi fuiſſe Alexandrum in eos judices, &c.* Salmaſ.

1. *Exclamavit, ô numina, ô Jupiter, ô Dii immortales.*] Si quærimus batto- logiam, heic in hac exclamatione Ale- xandri mera eſt: Palat. legit, *ô Marna, ô Jupiter, ô Dii immortales.* Marna vero deus apud Syros, cujus mentio apud Hieronymum in vita Serapionis: Syrus igitur imperator Syrum numen invocat. *Idem.*

2. *O Numina, ô Jupiter, ô Dii im- mortales.*] Habet palam Palatinus, *O Marna! ô Jupiter, &c.* ſuperſcriptum- que, *id eſt fortuna.* Grut.

3. *Si quis caput flexiſſet.*] Ut ſe incur- varet. quod ſuperbi principes paſſi ſunt,

vel etiam exegerunt, ut de Valente narrat Ammianus libro xxvii. *Cafan- bonus.*

4. *Juſſitque quemadmodum, &c.*] To- ta periodus hiat, nec cohæret, hoc ſimi- livo modo componenda: *Ad ſalutatio- nem non admitti juſſit: & quemadmodum in ſacris Eleuſiniis dicitur, ut nemo ingre- diatur niſi qui ſe innocentem novit; ita per præconem edixit, ut nemo ſalutaret, &c.* *Idem.*

Juſſitque (quemadmodum, &c.) per præconem edici; ut nemo ſalutaret, &c.] Hæc eſt vera hujus loci & lectio & in- terpunctio, quam erui è membranæ Palatinæ. Grut.

5. *Quemadmodum in Eleuſiniis ſacris dicitur.*] Vet. editio: *in Eleuſinis ſacris.* recte ita enim ſemper Latini *Eleuſina ſa- cra,* dicunt. Salmaſ.

6. *Ipſe adorari ſe vetuit.*] Melius ex Palatino legeris: *idem adorari ſe vetuit.* *Idem.*

regum more Perfarum. Erat præterea hæc illius sententia, *Solos fures de paupertate conqueri, dum volunt scelera vitæ suæ tegere.* Idem addebat sententiam de furibus notam, & Græcè quidem, quæ Latinè hoc significat, *Qui multa rapuerit, pauca suffragatoribus dederit, salvus erit:* ¹ quæ Græcè talis est, *ὄ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δὲς ἐμφόξῃ.* Præfectum prætorii sibi ex senatus autoritate constituit. ² præfectum urbis à senatu accepit, ³ alterum præfectum prætorii fecit: qui ne fieret, etiam fugerat, dicens, *Invitos non ambientes in Rempub. collocandos.* Senatorem nunquam sine omnium senatorum qui aderant consilio fecit, ⁴ ita ut ⁵ per sententias omnium crearetur, testimonia dicerent summi viri: ac si sefellissent vel testes ⁶ vel ii qui sententias dicebant, postea ⁷ in ultimum rejicerentur locum, ¹ civium

1. *Quæ Græcè talis est, ὄ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δὲς ἐμφόξῃ.*] Omnia hæc neque veteres editiones agnoscunt, neque sunt in regio. sed omissum ibi aliquid apparet. Casaub.

Quæ Græcè talis est: ὄ πολλὰ, &c.] Visuntur hæc disertè in Palat. sed Græca expressâ litteris Latinis. Grut.

2. *Præfectum Urbis à senatu accepit.]* Scribe, è senatu. diversissimâ sententiâ. Casaub.

Præfectum urbis à Senatu accepit.] Palatin. ubi à Senatu. amplector eustochiam Casauboni, urbis è Senatu. Gruterus.

3. *Alterum præfectum prætorii fecit.]* Id est, non unum sed duos habuit præf. prætor. quod jam olim scimus fuisse receptum usû. aliter longè regius, qui pro alterum, legit *Alexium.* Casaub.

4. *Ita ut per sententias omnium crearetur.]* In regio est scriptum *curaretur:* prius *curreteretur.* nam erat potius dicendum, *iretur.* Idem.

Ita ut per sententias omnium crearetur, &c.] Veteres libri: *Ita ut per sententias omnium curaretur.* lege: *ut per sententias guraretur.* gurare autem est gyrare vel in gyrum ire. nam ita scribebant, *gurare* & *gyrum:* pro gyrare &

gyrum. per sententias, igitur, omnium gyrare vel gurare, est per omnium sententias in gyrum ire. supra simplicius dixit: *per omnium sententias ire.* Salmas.

5. *Per sententias omnium crearetur.]* Palat. noster habet & illud aliorum *curaretur.* Grut.

6. *Vel ii qui sententias dicebant.]* Vel si qui sententias dicebant. Salmas.

7. *In ultimum rejicerentur locum civium, condemnatione adhibita.]* Duæ heic omnino diversæ pœnæ proponuntur adversus falsos illos suffragatores, & senatores, qui in dicenda sententia sefellissent. Alexander igitur eos sic puniebat ut in ultimum locum civium rejiceret, interdum etiam pœna falsi condemnabat, quasi falsi reos approbatos, & deportabat. Hæc est sententia hujus loci, de verbis jam videndum. Palat. membranæ, legunt: *in ultimum locum civium in condemnatione adhibita.* illud in compendio scriptum fuit, pro interdum. sic igitur totum hunc locum legendum censeo: *ac si sefellissent vel testes vel hi qui sententias dicebant, postea in ultimum locum rejicerentur civium, interdum condemnatione adhibita quasi falsi reos approbatos sine ullius indulgentiæ proposito.* non est autem quod miremur, senatores

¹ civium condemnatione adhibita, quasi falsi rei approbati
² sine ullius indulgentiæ proposito. Idem senatores nonnisi
 ad summorum in Palatio virorum suffragium fecit, dicens,
 magnum virum esse oportere qui faceret senatorem.
³ Idem libertinos nunquam in equestrem locum redegit,
 afferens seminarium senatorum equestrem locum esse.
 Moderationis tantæ fuit ut nemo unquam ab ejus latere 20
 submoveretur, ut omnibus se blandum affabilemque præ-
 beret: ut amicos ⁴ non solum primi ac secundi loci, sed
 etiam inferiores ægrotantes videret: ut sibi ab omnibus
 liberè quæ sentiebant, dici cuperet; & quum dictum es-
 set, audiret; & quum audisset, ita ut res poscebat emen-
 daret atque corrigeret: ⁵ si minùs bene factum esset ali-
 quid, etiam ipse convinceret, ⁶ idque sine fastu & sine
 amaritudine animi, ⁷ consensum omnibus semper offer-
 ret, præter eos quos furtorum densior fama perstrinxerat,
 de absentibus semper requirens. Denique quum ei objice-

ret

res heic non solum senatu motos, sed etiam ignominia longe majore in ultimum civium locum rejectos ab Alexandro: cum ex eadem causâ eos interdum in insulam deportaret. condemnationem heic vocat Lampridius deportationem in insulam. nam hæc pœna fuit falsi convictorum. *Idem.*

In ultimum rejicerentur locus civium, condemnatione adhibita quasi, &c.] Sic distinxit Pal. qui tamen habebat *civium. in condemnatione adhibita, &c. Gruterus.*

1. Civium condemnatione adhibita, quasi falsi rei approbati.] Quæ hæc civium condemnatio? Quare ita potius concinnatus: *In ultimum rejicerentur locus civium, condemnatione adhibita, quasi falsarii approbati.* Sumtum è membranâ falsarii pro falsi rei, senatores, ait, qui pro testimonio falsi aliquid dixissent, cum aliquem suo suffragio commendarent, rejiciebat in ultimum locum, non dicam senatorum, sed omnino civium. *Casaub.*

2. Sine ullius indulgentiæ proposito.]

Alius dixisset, *spe proposta.* hoc est, nulla indulgentiæ spe facta. *Idem.*

3. Idem libertinos nunquam in equestrem, &c.] Hoc est, jure aurocorum annulorum non donavit. *Idem.*

4. Non solum primi ac secundi loci, sed etiam inferiores ægrotantes videret.] Lege: *sed etiam inferioris ægrotantes videret. Salmast.*

5. Si minus bene factum esset.] Pal. & edit. Med. *sin minus bene factum esset. Idem.*

6. Idque sine fastu, & sine amaritudine animi.] Ita correxerunt lectionem quæ in vetustis scriptis & excusis reperitur: *idque in factum, & sine amaritudine pectoris. Idem.*

Idque sine fastu & sine amaritudine animi, consensum omnibus, &c.] Locus scabrosus, nam Pal. *idque in factum & sine amaritudine pectoris consensu omnibus. Gruterus.*

7. Consensum omnibus semper offerret.] Imò verò *confessum.* ut paullo antè, *salutatus confessum obtulit omnibus senatoribus. Casaub.*

ret nimiam civilitatem & Mammæa mater, & ¹uxor Memmia Sulpitii consularis viri filia, Catuli neptis, & sæpe dicerent, ²*Molliorem tibi potestatem & contemptibiliorem imperii fecisti*: ille respondit, *Sed securiorem atque diuturniorem*. Dies denique nunquam transiit ³quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret: sed ita ut ærarium non ever-
²teret. Condemnationes & raras esse iussit; & quæ factæ fuerant, non indulgit. Vectigalia civitatibus ad proprias fabricas deputavit. ⁴Fœnus publicum trientarium exercuit, ⁵ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit ad agros emendos, reddendas de fructibus: præfectis prætorio suis senatoriam addidit dignitatem, ut viri clarissimi & essent & dicerentur: quod antea vel rarò fuerat, ⁶vel omnino non fuerat: eo usque ut si quis imperatorum ⁷successorem præfecto prætorii dare vellet, ⁸lati-
claviam eidem per libertum submitteret, ut in multorum vita Marius Maximus dixit. Alexander autem idcirco senatores esse voluit præfectos prætorii, nequis non senator de Romano senatore iudicaret. ⁹Milites suos sic ubique scivit ¹⁰ut in cubiculo ¹¹haberet breves & numerum & tem-

1. Uxor Memmia Sulpitii consularis viri filia.] Herodianus, ἡ πόλις αὐτῆς τῆς γυναικὸς τῆς Σπυλπίου. & plura de hujus infelicitate. Idem.

2. Molliorem tibi potestatem & contemptibiliorem imperii fecisti.] Plinius octavo epistolarum: Absit superbia, & asperitas: nec timueris contemptum. Idem.

3. Quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret.] Pal. cum excerptis Spartiani, & vet. editione: dies denique nunquam transiit, quando non aliquid mansuetum, civile, pium fecit. Salmaf.

4. Fœnus publicum trientarium exercuit.] Vide ad Pii vitam. Casaub.

5. Ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit.] Tale quid instruerat Augustus, ut narrat Suet. c. xii. Idem.

6. Vel omnino non fuerat.] Excerpta Spartiani, & Pal. vel omnino non diu non fuerat. Salmaf.

7. Successorem præfecto prætorii dare vellet.] Exemplum est in vita Commodi. Casaub.

8. Lati-claviam ei per libertum submitteret.] Scripti, lati-clavium, pro, latum clavum. Idem.

Lati-claviam eidem per libertum submitteret.] Sic uterque Pall. neque mutandum. subintelligit enim, vel togam, vel vestem, more illo sollemni scribendi, de quo jam pluries diximus Grut.

9. Milites suos sic ubique scivit.] Hæc pars erat rationarii imperii, cujus auctor principum maximus Augustus. Suetonius capite ultimo. Casaub.

10. Ut in cubiculo haberet breves & numerum & tempora militantium.] Lego, breves & numerum & tempora militantium indicantes. aliter oratio non erit perfecta. Idem.

11. Haberet breves, & numerum & tem-

tempora militantium, semperque quum solus esset, & rationes eorum, & numerum, & dignitates, & stipendia recenseret, ut esset ad omnia instructissimus. Denique quum inter militares aliquid ageretur, multorum dicebat & nomina. De promovendis etiam sibi annotabat: ¹ & perlegebat cuncta pittacia. & sic faciebat diebus etiam pariter annotatis, & ² quis, & qualis esset, & quo insinuante promotus. ³ Commeatum populi Romani sic adjuvit ut quum frumenta Heliogabalus evertisset, ⁴ vicem de propria pecunia loco suo reponeret. Negotiatoribus ⁵ ut Ro- 22
mam volentes concurrerent maximam immunitatem dedit. Oleum quod Severus populo dederat, quodque Heliogabalus imminuerat, turpissimis hominibus præfecturam annonæ tribuendo, ⁶ integrum restituit. ⁷ Jus conferendi rationes, quod impurus ille sustulerat, hic omnibus reddidit. Mechanica opera Romæ plurima instituit. Ju-
dæis

tempora militantium.] Ita ambo Pall. neque quidquam deest. quippe intelligitur in iisdem brevibus fuisse militum numerum & stipendia. Grut.

1. Et perlegebat cuncta pittacia.] Id est breves, ut modò dixit. sed pittacia dicuntur pice vel maltha illitæ breves tabellæ, in quibus elogia scribebantur, & id genus alia, quæ paucis verbis possunt comprehendi. Isidorus: pittacium, epistola brevis & modica. Casaub.

Et perlegebat cuncta pittacia.] Α πιττία, πιττίαζ πιττιακ, & πιττιάκιον, index vel titulus pice illitus, ut affigi possit & applicari. amphoris & doliis affixa pittacia, vini patriam & senectutem indicabant. indices quoque libris adfixi qui nomen auctoris præferrent, πιττιάκιον dicebantur & σιλύβοι. Salmf.

2. Quis & qualis esset, & quo insinuante promotus.] Scaliger legebat: quis & qualis esset, insinuans, promovotus. insinuans, inquit, & annotans, qualis esset promotus. melius leges ex libro Palatino: quis quo esset insinuante promotus. Idem.

3. Commeatum populi Rom. sic adjuvit.] Annonam frumentariam intelligit, quam duæ classes Ægyptia & Africana devehebant. Casaub.

4. Vicem de propria pecunia reponeret.] Vetus liber sic legit: Vicem pia de propria pecunia reponeret. Ita igitur legendum: Commeatum populi Romani sic adjuvit, ut quum frumenta Heliogabalus evertisset, hic emptæ de propria pecunia suo loco reponeret. felici, & facili conjectura, de vicem pia, fecimus hic emptæ. hic est Alexander. Salmf.

5. Ut Romam volentes.] Pro volenter, cupidè. Casaub.

6. Integrum restituit.] Neque hoc solum: sed & institutæ à Severo liberalitati cumulum adiecit. Idem.

7. Jus conferendi rationes.] Nihil est in Alagabali vita, quod hunc locum reddat clariorem. Idem.

Jus conferendi rationes.] Palat. jus conferre rationes. ita loquitur alibi: potestatem aliquid facere, pro aliquid faciendi. Salmf.

Jus conferendi rationes, &c.] Palat. Jus conferre rationes. Grut.

dæis privilegia reservavit. Christianos esse passus est. Pontificibus tantum detulit & quindecim viris atque auguribus, ut quædam causas sacrorum à se finitas, ¹ iterari & aliter distingui pateretur. Præsides provinciarum, quos verè non factionibus laudari comperit, & ² in itineribus secum semper in vehiculo habuit & muneribus adjuvit, dicens, & fures à Rep. pellendos ac pauperandos, & integros esse redimendos atque ditandos. ³ Quum vilitatem P. R. ab eo peteret, interrogavit per curionem, quam speciem caram putarent. Illi continuò exclamaverunt, carnem bubulam atque porcina. ⁴ Tunc ille non quidem vilitatem proposuit, ⁵ sed jussit * nequis suminatam occi-

occi-

1. *Iterari & aliter distingui pateretur.*] Heic vetus habet editio: *distingui*. sed *distingui*, vel *distingui* verum est. ex scribendi enim ratione manavit hic error. *distingere*, scribebant pro *distinguere*. distinguere igitur causas & negotia vel lites, proprie dicebant, quod Græci *Διγ. τὴν εἰς*. recentiores etiam *Διγ. χωρὶς εἰς* *πρὸς μὲν*. Glossæ veteres: *Διγ. σὶζω*, *dispongo, distinguo*. *Διγ. σιρ- τος*, *distinctor*. *Διγ. σολῆ*, *distinctio*. aliæ Glossæ: *distingit*, *σεφλωίζει*, *σιζει*, *distinctio*, *σεφλωίει*. *Salmas.*

2. *In itineribus secum semper in vehiculo habuit.*] Non leve hoc genus honorificentæ, ut dictum est in vita Veri imperatoris. *Casaub.*

3. *Cum vilitatem P. R. ab eo peteret.*] Sæpe autem fieri solitum, ut de annuæ caritate populus Rom. cum principe, vel præfecto Urbi exoptularet. *Idem.*

Cum vilitatem populus Romanus ab eo peteret.] Sic uterque Pal. *Græc.*

4. *Tunc ille non quidem vilitatem proposuit.*] Sed vilitatis proponendæ ratio illa optima, qua usus Pertinax, de quo Capitolinus, *Exemplo*, inquit, *imperatoris cum ille parcius se ageret, ex omnium continentia vilitas nata est*. *Casaubonus.*

5. *Sed jussit ne quis suminatam occi-*

deret, ne quis lactantem.] Legendum, *Ne quis suam suminatam occideret, ne quis lactantem*. *sumen* est scæta suis mamma lacte plena. *suminata*, nihil aliud nisi *sum* lactans. *Lactentes* verò sunt porcelli adhuc subrumi: quos non occidi multum intererat, ad vilitatem porcinae revocandam: quod studebat Alexander. *Idem.*

Sed jussit ne quis suminatam occideret, ne quis lactantem, &c.] Quantum interest inter vaccam & damalionem in genere bucerino, tantum distat inter suminatam & lactantem in genere porcino. *suminata* enim est scrofa, *lactans* est tener porculus. *Lactare* enim pro lactere usurparunt tunc temporis Latini, atque etiam antiquiores. *lactantina* igitur caro est tenellorum porculorum qui proprie lactantes dicebantur Latinis, ut Græcis *καλαβύλοι*. qui vilitati carnis bubulæ consultum volebant, hi nec vaccas, nec damaliones comedebant; tauris autem & bobus, & vitulis minime parcebant. & hæc ratio fuit, quare Alexander jussit, ne quis damalionem, ne quis vaccam occideret, quod caro scilicet bubula cara esset. hæc eadem ratione moti in Ægypto & Palæstina propter boum caritatem, vaccas non comedebant, ut scribit Hieronymus. addo, ne damaliones quidem: nec enim dubito, quin vaccarum nomine etiam

occideret, nequis lactantem, nequis vaccam, nequis damalionem: tantumque intra biennium vel propè annum porcinae carnis fuit & bubulae, ² ut quum fuisset octominutalis libra, ad duos unumque utriusque carnis libra redigeretur. Causas militum contra tribunos sic audivit, ²³ ut si aliquem reperisset tribunorum in crimine, ³ pro facti qualitate sine indulgentiae proposito puniret. De omnibus hominibus ⁴ per fideles homines suos semper quaesivit: & per eos quos nemo nosset hoc agere, quum diceret omnes praeda corrumpi posse. Servos suos semper cum servili veste habuit, libertos cum ingenuorum. Eunuchos de ministerio suo abjecit, & uxori ut servos servire iussit. Et quum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuisset, ⁵ ad certum numerum eos redegit: nec quicquam in Palatio curare voluit nisi balneas foeminarum: quum plerosque

eas intellexerit, quae sunt minores vaccae. contra est cum agriculturae ratio habetur. tunc enim damalionibus & vaccis passim vesci permittendum, vitulis vero nequaquam. *Salmas.*

* *Ne quis summatam occideret.*] Ita ambo Palatini, subintelligitque suam. Gruterus.

1. *Damalionem.*] *Damalis* vox Graeca quam Latini suam suo more fecerunt, τὸ δαμαλίον, *damalis, onis.* *Salmasius.*

2. *Ut cum fuisset octominutalis libra.*] Ante legem: Alexandri vendebatur libra porcinae aut bubulae octo minutis: postea redacta est ad pretium duorum minorum, magna vilitas ex magna caritate. Conferre haec cum nostro usu non possumus; quia minorum iustam aestimationem parum habemus notam. Carnium porro vilitatem Romanae fuisse magnam & Plinius docet nos: qui libro xviii. capite tertio est auctor, assibus singulis carnis pondo xii. aliquando fuisse vendita. *Cassianobonus.*

Ut quum fuisset octominutalis libra ad duos, &c.] Minutos haec argenteos

intelligit, quos & alibi minutulos appellatur, nam de minutis aëris viri docti qui accipiunt, falluntur. nec enim magna illa fuisset carnis caritas, si octo minutis aëris, non pluri daretur. *Salmasius.*

3. *Pro facti qualitate sine indulgentiae proposito.*] *Sine indulgentiae proposito*, est, nulla indulgentia proposita. *Idem.*

4. *Per fideles homines suos.*] *Homo* etiam in Pandectis pro servo. posterior vero aetas, *fideles* substantivè pro eodem usurpavit. *Cassianobonus.*

5. *Per fideles homines suos.*] *Id est per fideles servos*, substantivè & absolute *fideles* posterior aetas de omnibus servis dicit. Grammatici notant differentiam inter *fidelem*, & *fidum*: & *fidelem* quidem servum, *fidum* vero amicum debere dici affirmant. *Salmasius.*

5. *Ad certum numerum eos redegit.*] Loquitur de ministerio aulico. sed postea cum omnium procerum domus eunuchorum essent plena, pervenissentque hanc ob causam eunuchi ad ingentia pretia; lege Aureliani modus constitutus habendi eunuchos, pro facultatibus senatoriis, inquit *Vopiscus*. *Cassianobonus.*

eunuchos rationibus & procurationibus præposuiffet Heliogabalus; hic illis & veteres sustulit dignitates. Idem tertium genus hominum eunuchos esse dicebat: nec videndum, nec in usu habendum à viris, sed vix à foeminis nobilibus. ¹ Qui de eò fumum vendiderat, & à quodam militari centum aureos acceperat, in crucem tolli iussit per eam viam qua esset servis suis ad suburbana imperatoria iter frequentissimum. ² Provincias prætorias, præsidiales plurimas fecit: proconsulares ex senatus voluntate ordinavit. Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit: quod quidem jam antè prohibitum, Heliogabalus fieri permiserat. ³ Lenonum vectigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri vetuit, ⁴ sed sumptibus publicis ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri, ⁶ & ærarii deputavit. Habuit in animo ut exoletos vetaret, quod postea Philippus fecit: ⁷ sed veritus est, ne prohibens, publicum dedecus in privatas cupiditates converteret,

1. Qui de eò fumum vendiderat, Pal. fumus; forte fumus. Crut.

2. Provincias prætorias, &c.] Attigimus hunc locum supra ad Marcum V. tam: Casaub.

Provincias prætorias, præsidiales plurimas fecit.] Vestus Scriptura, provinciæ getorias præsidiales plurimas fecit: an provinciæ legatorias? ita legendum: sic enim vocat in quas mittebantur legati Cæsaris tam consulares quam prætorii, sic infra inter rectores provinciarum nominat, legatos, proconsules & præsides. Salmas.

3. Lenonum vectigal & meretricum.] Adi ad Suetonium in Caligula, cap. x. l. Casaub.

4. Sed sumptibus publicis ad instaurationem theatri, circi & amphitheatri, & ærarii deputavit.] Vox ærarii non facit huic loco; arguuntque eam aliorum missi in quibus ararii. Palati noster habet adii, quod mox mistarum in stadii; quod verum est: nisi proprius forte ad litteras accedit olei, sed aliud quid subesse vi-

detur: vero enim simile est vectigalia illa turpia impendisse locis etiam omnimodo Voluptariis. Crut.

5. Ad instaurationem Theatri, Circi, Amphitheatri & ærarii deputavit.] Cur hic ærarium cum Theatro, Circo, Amphitheatro? optimus liber habet: & adii, pro ærarii, omnino legendum: ad instaurationem Theatri, Circi, Amphitheatri, stadii deputavit. sic stadium supra conjunxit cum circo & amphitheatro in vita Heliogabali: omnes de circo, de theatro, de stadio, & omnibus locis & balneis meretrices collegit in ades publicas, meretrices igitur etiam in stadio versari solita, ut in circo & amphitheatro. Hinc non mirum si harum vectigal Alexander, ad stadii refectionem deputavit indubitate vera est illa lectio. Salmasius.

6. Et ærarii, &c.] Regius, atrii, ut de publici atrii alicujus refectione locus intelligatur. Casaub.

7. Sed veritus est ne prohibens, &c.] Aurelius Victor in Philippo, Idem.

quum homines illicita magis poscant, prohibitaque furore persequantur. ² Braccariorum, ³ linteonum, ⁴ vitreariorum, pellionum, ⁵ plaustrariorum, ⁶ argentariorum, aurificum, & cæterarum artium vectigal pulcherrimum instituit: ex eoque iussit thermas, & quas ipse fundaverat, & superiores, populi usibus exhiberi: sylvas etiam thermis publicis deputavit. Addidit & oleum luminibus thermarum, ⁷ quum antea non ante auroram paterent, ¹ & ante

1. *Quum homines illicita magis poscant, prohibitaque furore persequantur.* Libris veteribus legimus: *Quum homines illicita magis prohibita poscant, furore jactati.* homines, inquit, qui illorum furor est; res sua natura illicitas, si etiam prohibeantur, magis poscunt. atque hic est hujus loci sensus. *Salmas.*

Cum homines illicita magis poscant, prohibitaque furore persequantur. Locum istum falsi arguit Pal. in quo, *illicita magis prohibita poscant, furore jactant.* quæ non constituo. *Grut.*

2. *Braccariorum, &c.*] *Braccarii* fuerunt, venditores braccarum: sed emendat Scaliger, me non invito, *Bracteariorum.* *Casaub.*

Braccariorum; linteonum.] *Palatinus* *Brachariorum.* *bracharios* sæpius legere memini in libris manuscriptis pro *bractarios* vel *bractearios.* *Salmas.*

Braccariorum.] *Idem* Pal. *brachariorum.* bene Scaliger, *bracteariorum.* *Grut.*

3. *Linteonum.*] *Linteones* separantur à *linteariis.* *Glossæ:* *Lintearius, ἰσπία-ης.* *Linteos, λίνυφ.* *Casaub.*

4. *Vitreariorum.*] *Idem* libri: *vitrariorum.* hoc est qui vitrum conficiunt. *ὄζλασργῶν.* *Salmas.*

5. *Plaustrariorum.*] *Pal.* *claustrariorum;* & malim. apparet enim vectigali isto onerasse artes minus necessarias. *Gruterus.*

6. *Argentariorum.*] *Non* sunt trapezita aut nummularii, sed fabri argentarii, qui argentea vasa conficiunt, aut cælatores, vel similes artifices. & ita sæpe. *Casaub.*

Argentariorum, aurificum.] *Argentarii,* qui argenti vasa celant vel alio opere fabricant, qui proprie laboriosi dicebantur. labor enim in argento celatura artificum dicitur. *Juvenalis:*

— & *Polycleti*

Multus ubique labor, rara sine Mentore mensæ.

Quis labor in phiala? docti Myos anne Myronis?

Solus Phidiaci toreuma cæli,

Solus Mentoreos habeas labores.

Labor autem, & manus, & opus, idem. & *pretium manus* dicebatur quod pro manu vel labore dabatur artifici argentario, & unica voce *manupretium.* *Salmasius.*

7. *Quum antea non ante auroram paterent.*] *Omnes* scripti: *quum antea & annonam,* sic emenda: *quum antea & ad nonam paterent, & ante solis occasum clauderentur.* *Thermæ,* tabernæ *vinariæ,* *cauponæ,* & *lupanaria* apud veteres, non ante nonam aperiebantur. alibi diximus. *Idem.*

Cum antea non ante auroram paterent, &c.] *Palatin.* *cum antea & annonam paterent.* aut omninò *fallor,* aut *reponendum,* *cum antea & ante nonam paterent, & ante solis, &c.* ut videlicet istud indulserit, non tam liberalitatis ostentandæ, quàm ut homines negotiosos redderet usque ad horam diei nonam; permisisse eis etiam post solis occasum hæere in balneis. ante auroram umquam aperta fuisse balnea, numquam credam. *Grut.*

25¹ & ante solis occasum clauderentur. ² Hujus imperium incruentum quidam literis tradiderunt; quod contra est. Nam & Severus est appellatus à militibus ob austeritatem; ³ & in animadversionibus asper in quibusdam fuit. Opera veterum principum instauravit: ipse nova multa constituit: in his ⁴ thermas nominis sui juxta eas quæ Neronianæ fuerunt, aqua inducta, quæ *Alexandrina* nunc dicitur. Nemus thermis suis de privatis ædibus suis quas emerat, dirutis ædificiis, fecit. *Oceani solium* primus inter principes appellavit, quum Trajanus id non fecisset, sed diebus folia deputasset. ⁵ Antonini Caracalli thermas additis fornicibus perfecit & ornavit. ⁶ Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus, hoc est porphyretico & Lacedæmonio, primus instituit, ⁷ Palatio exornato hoc genere marmorandi. ⁸ Statuas colossas in urbe multas locavit, artificibus undique conquisitis. Alexandri habitu nummos plurimos figuravit: ⁹ & quidem electreos aliquantos,

1. *Et ante solis occasum clauderentur.*] At per hanc liberalitatem Alexandri mutavit antiquum hoc institutum: quod cum multis malis causam vel occasionem præbuisset, revocare tandem veterum consuetudinem insecuti principes sunt coacti. *Casaub.*

2. *Hujus imperium incruentum, &c.*] Herodianus initio libri septimi. *Idem.*

3. *Et in animadversionibus quibusdam asper.*] Pal. & in animadversibus quibusdam asper. animadversus pro animadversione. sic *aversus*, pro *aversio* in Glossis. *Salm.*

Et in animadversionibus asperior in quibusdam fuit.] Sic Pal. melius quam hæcenus publicati, *asper in, &c.* *Gruterus.*

4. *Thermas nominis sui.*] Alexandrianas. *Casaub.*

5. *Antonini Caracalli thermas additis fornicibus.*] Scrib. *porticibus.* *Idem.*

6. *Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus.*] Marmorationis genus è duobus marmoribus non est Ale-

xandri inventum, ut videtur sentire Lampridius; sed jam Claudii & Neronis temporibus Romæ cognitum Lege Plinium libro xxxv. capite primo. sed illius fortasse novum aliquid genus è porphyretico & Lacedæmonio. *Idem.*

7. *Palatio exornato hoc genere marmorandi.*] Palat. Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus primum instituit in Palatio, exornatis hoc genere marmorandi. quæ tamen quid sibi velint, ignorare me fateor. forte: instituit, operibus in Palatio exornatis hoc genere marmorandi. *Salm.*

8. *Statuas colossas.*] Scribe *colosseas*, ut supra. *Casaub.*

Statuas colossas in Urbe multas locavit.] Sic quoque Pal. & permittamus sane sic loqui homines non admodum attentos analogiis. *Grut.*

9. *Et quidem electreos aliquantos.*] Raro dicunt, immo nunquam *electreum* optimi auctores, sed *electrinum*, quod ex electro factum est. vetus editio cum Palat. leg. *electros*, quod absque dubio verum

quantos, sed plurimos tamen aureos. A mulieribus famosis matrem & uxorem suam saluari vetuit. Conciones in urbe multas habuit more veterum tribunorum & confulum. Congiarium populo ter dedit, donativum militibus ter: ¹ carnem populo addidit. ² Usuras fœneratorum contraxit ad trientes pensiones, etiam pauperibus confulens. Senatores si fœnerarentur, usuras accipere primò vetuit, nisi aliquid muneris causa acciperent: ³ postea tamen ⁴ iussit ⁵ in semisses acciperent donum, munus tamen sustulit. ⁶ Statuas summorum virorum in foro Trajani collocavit undique translatas. Paulum & Ulpianum in magno honore habuit, quos præfectos ab Heliogabalo alii

verum est. *electrus* pro *electrinus*. sic *nardus* pro *nardinus*, unde oleum nardum & oleum balsamum pro nardino & balsamino, apud Vegetium de re veterinaria. sic *aurichalcum* pro aurichalcinum. unde *vasa aurichalca* apud Anastasium de vitis Pontificum. aurichalcum *αυριχαλκος* vocat auctor Glossarii, qui *αυριχαλκων* vocat quod ex aurichalco factum est. *Salmas.*

Et quidem electros.] Idem Palatin. *electros*, quomodo forsitan auctor scripsit. *Grut.*

1. *Carnem populo addidit.*] Porcinam ut videtur. *Casaub.*

2. *Usuras fœneratorum contraxit ad trientes pensiones.*] Usurarum varius modus in Republ. Rom. sed illud tamen video semper observatum, ut quo quisque honestioris loci esset, eo severius fœnerandi licentia illi interdiceretur. Mirum igitur est quod legimus hic: rede- gisse Alexandrum usuras fœneratorum quidem ad trientes; senatorum verò ad semisses. nam planè contrarium oportuit. Quare de hoc loco velim docti viri cogitent. Est profectò ridiculum exegisse à fœneratoribus, ut non alia conditione fœnus exercerent, atque imperator ipse: qui, ut antè dictum, fœnus publicum trientarium exercuit. Idem.

3. *Postea tamen iussit in semisses acciperent donum, munus tamen sustulit.*] Optima membrana: *postea tamen iussit ut semisses acciperent. donum, munus tamen sustulit.* atque ita omnino legendum, donum, munus, *αουδεις* dixit id quod muneris causa accipiebant senatores eo tempore, quo vetiti sunt creditæ pecuniæ usuras exigere. sic *donum, munus* junctim positum multis locis Pandectarum animadverti. *Salmasius.*

4. *Iussit in semisses acciperent donum, munus tamen sustulit.*] Antiquitas ed. *in* non agnoscunt. Legendum censeo, *Iussit semisses acciperent: donum munusve tamen sustulit:* Ita solent in jure hæc duo vocabula jungi. ut cum M. Cincius legem de donis & muneribus tulit, inquit non uno loco M. Tullius. sic sæpe in Pandectis. *Casaub.*

5. *In semisses acciperent donum.*] *Pal. ut semisses acciperent donum,* quo admisso, videntur illa, *donum, munus tantum sustulit,* orta à librariorum glossis. uno enim indulto sustulit alterum. verùm si id auctoris sermoni permittamus, tunc saltem expungenda vox *donum.* *Gruterus.*

6. *Statuas summorum virorum.*] Erant hæc conjungenda cum iis quæ paulò post sequuntur. *Casaub.*

alii dicunt factos, alii ab ipso. Nam & confiliarius Alexandri, & magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur: qui tamen ambo affeffores Papiniani fuisse dicuntur. Basilicam Alexandrinam instituerat inter campum Martium & fepta Agrippiana, ¹ in latum pedum centum, in longum pedum mille, ita ut tota columnis penderet: quam efficere non potuit morte præventus. ² Ifium & Serapium decenter ornavit, additis signis ³ & deliacis & omnibus mysticis. In matrem Mammæam unicè pius fuit, ita ut Romæ in Palatio faceret diætas nominis Mammææ, quas imperitum vulgus hodie *ad Mammam* vocant. Et in Bajano palatium cum stagno, quod Mammææ nomine hodieq; cenfetur: Fecit & alia in Bajano opera magnifica in honorem affinium fuorum, & stagna ftupenda admiſſo mari. Pontes quos Trajanus fecerat, inſtauravit penè in omnibus locis. Aliquos etiam novos fecit, ſed inſtauratis nomen Trajani re-
 27 ſervavit. In animo habuit omnibus officiis genus veſtium proprium dare, & omnibus dignitatibus, ut à veſtitu dignoſcerentur: ⁴ & omnibus ſervis, ut in populo poſſent agnoſci, ne quis ſeditioſus eſſet, ſimul ne ſervi ingenuis miſcerentur. Sed hoc Ulpiano Pauloque diſplicuit, dicentibus, plurimum rixarum fore ſi faciles eſſent homines ad injurias. Tum ſatis eſſe conſtituit ut equites Romani à ſenatoribus ⁵ clavi qualitate diſcernerentur. ⁶ Penulis intra urbem

1. *In latum pedum centum, in longum pedum mille.*] Pal. & vet. ed. *in lato pedum centum, in longo pedum mille.* in Luo, pro in latitudine: *in longo*, in longitudine. *Salmſ.*

In latum pedum centum, in longum pedum mille.] Pal. *in lato item in longo.* forſan verè. *Grut.*

2. *Iſium & Serapius decenter ornavit.*] Erant plura jam in Urbe Iſidis & Serapis fana. ſed puto illa intelligi quæ ſtruxerat Caracallus. *Cæſaub.*

3. *Et deliacis.*] Id eſt vaſis Deliacæ ſpecie, aut quæ Deliacæ imitarentur. *Plin. Idem.*

4. *Et omnibus ſervis, ut in populo poſſent agnoſci.*] Seneca De clementia libro primo, capite xxxiv. *Idem.*

5. *Clavi qualitate diſcernerentur.*] Videtur qualitatem dixiſſe pro quantitate: ut *ὄμοιο* pro *ἴσ*, *ſimilis* pro æquali uſurpaſſe veteres ſciunt erudiri. Erit ſenſus: inſtituiſſe Alexandrum, ut ſenatorum propria eſſet laticlaviana tunica; equitum anguſticlaviana. Antea etiam equites latum clavum ſuſſiſſe certum eſt. *Idem.*

6. *Penulis intra urbem frigoris cauſſa ut ſenes uterentur.*] Aſſentior Juſto Lipſio reſcribenti *ſenatores* pro *ſenes*. *Idem.*

urbem frigoris causa ut senes uterentur permisit, quum id vestimenti genus semper itinerarium aut pluviae fuisset. Matronas tamen intra urbem penulis uti vetuit, in itinere permisit. Facundiae fuit Graecae magis quam Latinae, nec versu invenustus. Et ad musicam pronus, matheseos peritus: & ita quidem ut ex ejus jussu mathematici publice proposuerint Romae, ac sint professi ut docerent. Aruspicinae quoque peritissimus fuit. ὀρυσσοκόπης & magnus
ut

Pennis intra urbem frigoris causa ut senes uterentur permisit.] Recte viri docti, senatores heic pro senes reposuerunt. addit Lampridius frigoris causa iis permisisse ut pænulas haberent, cum antea itinerariae tantum essent, & pluviales. itinerarias accipio extra urbem; pluviales intra urbem. ergo vult Lampridius, cum antea pluviae tempore tantum pænulas sumerent senatores, vel si aliquo extra urbem proficiscerentur, his permisisse Alexandrum, ut etiam frigoris causa usurparent. pænulae Ciceronis aetate, & longe ante Ciceronem itinerariae & pluviales fuere, quibus extra urbem tantum, & in itinere utebantur. itinerarium pænularum mentio apud Ciceronem, Senecam, alios. eoque ut plurimum scortex. Martialis:

Ad subitas nunquam scortexa desit aquas.
Præter has fuere & pænulae, ita dixerim, hyemales. ἡμετέριος Græci dicunt. quæ quidem pænulae fiebant ex lana Appula, miro candore, & villorum gratia commendata, & frigoris tantum causa habitæ longe ante Alexandri tempora. & falsa notatio Spartiani pænulas antea itineris tantum, & pluviae causa usurpari solitas; Alexandrum vero senatoribus, ut frigoris causa iis uterentur, permisisse. hæc quod in modum gausaparam textæ essent, gausapinae dicitur. Martialis:

*Et dolet & queritur sibi non contingere
figus*

Propter sexcentas Scævola gausapinas.
Habebantur & lacernæ ad pluviam, sed quæ supra togam injicerentur. in offi-

ciis faciendis & salutationibus matutinis obennidis. togatos sequebatur verina cum lacernis, quas supra togam accipiebant, si forte plueret. & hæc differentia pænularum & lacernarum. quod pænula supra tunicam tantum sumerentur, lacernæ & supra tunicam, & supra togam. lacernæ, pænulaeque pluviales, sed istæ in itinere, & extra urbem; illæ intra urbem. auctores tamen, ut dixi, plerumque & has & illas confundunt. Nam Tribuni, ut & reliqui senatores, semper togati, & supra togam lacernati pluvia tempestate. pænulae vero, aut frigoris causa habebantur, & intra urbem, ut gausapinae, & gausapa: aut pluviae & itineris, ut scortex, atque etiam laneæ, & extra urbem. *Salmas.*

Pennis intra Urbem, frigoris causa & ut senes uterentur, permisit.] Ita & Palatinus. Lipsio tamen visum reponere *Senatores. Grut.*

1. *Quum id vestimenti genus semper itinerarium aut pluviae fuisset.*] Palatinus aut pluviale fuisset. pluviale vestimentum quod tempore pluvio gestatur, ut itinerarium quod in itinere. *Salmas.*

2. *Et ita quidem ut ex ejus jussu mathematici publice proposuerint Romae, &c.*] Elegans & luculentus ad hanc rem Ulpiani locus lib. vii. de officio Proconsulis in comparatione legum Mosaicarum & Romanarum, tit. de vaticinationibus & Mathematicis. *Idem.*

3. *ὀρυσσοκόπης & magnus.*] Mirum quare Græcam vocem potius quam Latinam augur usurpaverit. *Casaub.*

ὀρυσσοκόπης & magnus fuit.] Or:
L1 5 *neofca.*

¹ut & Vascones & Hispanorum & ²Pannoniorum augures vicerit. Geometriam fecit, pinxit mirè, cantavit nobiliter: sed nunquam alio conscio, nisi pueris suis testibus. Vitas principum bonorum versibus scripsit. Lyra, tibia, organo cecinit: ³tuba etiam, quod quidem imperator ⁴nunquam ostendit. ⁵Palæstes primus fuit, in armis magnus, ²⁸adeò ut multa bella & gloriose gesserit. Consulatum ter iniit tantùm ordinarium: ⁶ac primo nundino sibi alios semper suffecit. Severissimus iudex contra fures, appellans eosdem quotidianorum scelerum reos, & damnans acerrimè, ac solos hostes inimicosque Reipub. vocans. Eum notarium qui falsum causæ brevem in consilio imperatorio retulisset, ⁷incisis digitorum nervis ita ut nunquam posset scribere, deportavit. ⁸Quum quidam ex honoratis, vitæ sordidæ & aliquando furtorum reus, per ambitionem nimiam ad militiam aspirasset, idcirco ¹quòd

ne scopos magnus fuit. ita scriptum in optimo Palatino. *Salmas.*

1. *Ut & Vascones & Hispanorum, &c.*] Palatino abest prior particula &, non malè, ut Vascones Hispanis annumeraverit. *Grut.*

2. *Pannoniorum augures.*] Horum meminuit Spartianus in Severo. Porphyrius auctor est, quasdam gentes olim cognationem habuisse quandam cum certis avibus, quarum auspiciis regerentur: cum illarum cantus intelligerentur: ut aquilarum Etruscis, corvorum Arabes. *Casaub.*

3. *Tuba etiam, quod quidem imperator nunquam ostendit.*] Ostendere signate proprium huic rei verbum, cum artifices nempe committunt, aut specimen artis suæ edunt. Græci ἐπιδείξασθαι dicunt, & ἐπίδειξις hujusmodi ostensionem sive specimen. *Salmas.*

4. *Nunquam ostendit.*] Οὐκ ἐπέδειξεν. non fecit palam: neque publicè specimen dedit hujus suæ peritiæ. *Cas.*

5. *Palæstes primus fuit.*] Græci utroque modo πειλαστής & πειλασπίτης. *Idem.*

Palæstes primus fuit.] Sic supra: *amator primus fuit.* nam qui in aliqua re primus, idem optimus, ut contra qui pessimus, ultimus. *Salmas.*

6. *Ac primo nundino sibi alios semper suffecit.*] Creationem consulum veteres Latini dicebant comitia consularia: postea sublatis comitiis dici cepit ordinario consulum, quod nihil aliud est, nisi ordinatio. *Casaub.*

Ac primo nundino.] *Primo nundino.* *Salmas.*

7. *Incisis digitorum nervis.*] Spectarent hoc sæpius antiqui legum conditores, ut qua parte quis peccasset, eadem puniretur. *Casaub.*

8. *Cum quidam ex honoratis.*] Quomodo honoratus iste, si homo erat vitæ sordidæ & aliquando furtorum reus? an scribend. *ex in honoratis?* an ad opes solum respexit, quarum merito, ut sit, inter honoratos isti locus? *Idem.*

Cum quidam ex honoratis vitæ sordidæ, &c.] Fortè fuit quidam ex honoratis, id est, qui honoribus exciderat. sic Salvianus lib. II. de gubern. Dei: *diademate ex honoratur.* *Grut.*

¹ quod per reges amicos ambierat, admiffus, ftatim in furto præfentibus patronis detectus eft: juffusque à regibus audiri, damnatus eft re probata. Et quum quæreretur à regibus, quid apud eos paterentur fures, illi refponderunt, Crucem. Ad eorum refponfum, in crucem fublatus eft. Ita & patronis autoribus damnatus ambitor eft: & Alexandri, quam præcipuè tuebatür, fervata clementia eft. ² Statuas coloffas, vel pedeftres nudas, vel equeftres, divis imperatoribus ³ in foro divi Nervæ, ⁴ quod *Transitorium* dicitur, locavit omnibus cum titulis, & columnis æreis, quæ geftorum ordinem continerent exemplo Augufti, qui fummorum virorum ftatuas in foro fuo è marmore collocavit, additis geftis. Volebat videri originem de Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici: ⁵ maximè quod quodam tempore fefto, ⁶ ut folent, Antiochenfes, Ægyptii, Alexandrini, laceffiverant eum convitiolis, *Syrum* ⁷ *archifynagogum* eum vocantes & *archieera*.
Ante-

1. *Quod per reges amicos ambierat.*] Videntur in aula Imperatoris tum fuiffe reges aliqui, aut regum filii. *Cafaub.*
2. *Statuas coloffas.*] *Scrib. coloffas.*
Idem.

Statuas coloffas.] Sic iterum Palat. annotatum tamen à recenti manu, alias legi *lacosas*. *Grut.*

3. *In foro Divi Nervæ quod transitorium vocant.*] Aurelius Victor *pervium* vocat. *pervium*, & *transitorium* idem eft. nam *pervium* dicitur per quod tranfiri poteft. *pervix* urbes Marcellino funt, quæ in tranfitu occurrunt, & per quas in itinere faciundo tranfeundum eft. hæc & *transitorix* poterant dici. contra Ciceroni devia oppida, quæ extra viam pofita funt. *devium* feortum dicitur Horatio, non vulgare nec omnibus expofitum. *Salmaf.*

4. *Quod Transitorium dicunt.*] Item *Pervium*. *Cafaub.*

5. *Maxime quod quodam tempore fefto.*] Palatinus liber fic habet: *maxime quod quodam tempore, fruftra ut folent*

Antiochenfes, Ægyptii, Alexandrini, laceffitus erat convitiolis. fortalfcan ita legendum: *maxime quod quodam tempore à fcurra, ut folent Antiochenfes, Ægyptii, Alexandrini, laceffitus erat convitiolis, Syrum, Archifynagogum eum vocante, & Archieera.* aut imitariam *fcurram* intelligit, aut aliquem de populo *fcurram*. fed cum dicat, *ut folent Ægyptii, Antiochenfes Alexandrini*, puto heic aliquid aliud vitii fubeffe, quod non poffum aflequi. forte urbis Syrix, vel Ægypti nomen defideratur, aut fub illo *fruftra* corruptum later. *Salmaf.*

6. *Ut folent.*] Erant enim Antiochenfes dicaciffimi, nec minùs Alexandrini. *Cafaub.*

7. *Archifynagogum eum vocantes & archieera.*] *Idem libri: Archifynagogum eum vocantes archieerum.* diffingue: *archifynagogum eum vocantes, archieerum.* hæc enim *afyndetos* concipiuntur: *Syrum, archifynagogum vocantes, archieerum.* *archieerum* autem dixit ab *ἀρχιερα*. *Salmaf.*

29 Antequam de bellis ejus & expeditionibus & victoriis loquar, de vita quotidiana & domestica pauca differam. Usus vivendi eidem hic fuit: Primùm ut, si facultas esset, id est si non cum uxore cubuisset, matutinis horis¹ in larario suo (in quo & divos principes, ² sed optimos electos & animas sanctiores, in quibus & ³ Apollonium, & quantum ⁴ scriptor suorum temporum dicit, ⁵ CHRISTUM, ⁶ Abraham, & Orpheum, ⁷ & hujuscemodi deos habebat, ac majorum effigies)⁸ rem divinam faciebat. Si id non poterat, pro loci qualitate vel vectabatur, vel piscabatur, vel deambulabat, vel venabatur. Dehinc si hora permitteret,⁹ actibus publicis post multam horam operam dabat,

1. *In larario suo.*] Sanctiore: nam & lararium secundum habuit, cujus infra tunc mentio. *Casaub.*

2. *Sed optimos electos.*] Potest tolli vox *optimos*: nisi scribere malis, sed *optimis quoque electo*. *Idem.*

3. *Apollonium.*] Thyaneum planum illum scelestissimum: cui illa potissimum ætas venerationis plurimum detulit. *Idem.*

4. *Scriptor suorum temporum.*] Ita scriptus, scriptor quidam, qui tempora illa, quibus ipse vivebat, descripsit. *Idem.*

5. *CHRISTUM.*] Cujus notitiam habuit per matrem: quam Christianæ religionis mysteriis initiatam, & ab Origine constat informatam. *Idem.*

6. *Abraham & Orpheum, & hujuscemodi deos habebat.*] De CHRISTO quid crediderit non potest dubitari: cum infra scribat Lampridius, voluisse illi Alexandrum templum facere & inter deos eum recipere. *Idem.*

Abraham & Orpheum hujuscemodi, &c.] Suspecta mihi est hæc lectio: in Palat. *Abraham & Orpheum & hujusceteros.* at vetus editio, *hujusceteros.* forte, & hujuscemodi ceteros. nihil enim succurrit aliud, melius. *Salmus.*

7. *Et hujuscemodi ceteros habebat.*] Sic & Pal. alter prius habuerat, & hujus

ceteros hab. ut fortè scripserat auctor, & hujusceteros. *Grut.*

8. *Rem divinam faciebat.*] Aut sacrificando, quod propriè rem divinam facere dicitur: vel adorando solum & incensum ponendo: qui fuit mos multorum. *Casaub.*

9. *Actibus publicis post multam horam operam dabat.*] Cur dicat Alexandrum post multam horam publicis actibus operam dedisse, sequentia docent. *Idem.*

Actibus publicis post multam horam operam dabat.] Legendum: dehinc si hora permitteret, actibus publicis non multam operam dabat, idcirco quod & res bellicæ & res civiles per amicos tractabantur. reddit hanc rationem quare non multam operam actibus publicis daret Alexander, & non nisi hora permitteret, quod & bellicæ & civilia negotia amicis administranda relinqueret. Alexander ipse aut rem divinam faciebat, aut si id non poterat, vel vectabatur vel piscabatur: vel si hora permitteret, hoc est, si vacabat, aliquantam operam actibus publicis impendebat. nec enim multam impendere opus habebat, cum omnia per amicos agerentur. Scaliger legebat: *post multa, operam dabat.* & ita ego olim. *Salmus.*

Actibus publicis post multam horam operam.] Vox *horam* æque ab utroque Palatino exclusa est, nec displicet; mallemque

dabat, idcirco quòd & res bellicæ & res civiles (ut superius dictum est) per amicos tractabantur, sed sanctos & fideles, & nunquam venales: & tractatæ firmabantur, nisi quid novi etiam ipsi placeret. Sanè si necessitas cogeret, ante lucem actibus operam dabat, & in longam horam producebat: ¹ neque unquam tædiavit, aut morosus aut iratus refedit, fronte semper pari & lætus ad omnia. Erat enim ingentis prudentiæ, & cui nemo posset imponere: & quem si aliquis urbanè tentare voluit, intellectus tulit pœnas. Post actus publicos seu bellicos seu civiles, ² lectioni Græcæ operam majorem dabat, *De republica* libros Platonis legens. Latina quum legeret, non alia magis legebat quàm *De officiis* Ciceronis & *De republica*. ³ Nonnunquam & oratores & poëtas, in quibus Serenum Sammonicum, quem ipse noverat & dilexerat, & Horatium. Legit & vitam Alexandri quem præcipuè imitatus est: etsi in eò condemnabat ebrietatem & crudelitatem in amicos, quanvis utrumque defendatur à bonis scriptoribus, quibus sæpius ille credebatur. Post lectionem operam palæstræ, aut sphæristerio, aut cursui, aut ⁴ luctaminibus mollioribus dabat. Atque inde unctus lavabatur, ⁵ ita ut ⁶ caldariis vel nunquam vel raro, piscina semper uteretur, in eaque una hora propè maneret: biberet etiam frigidam Claudiam jejunos ad unum propè sextarium. ⁶ Egredius bal-

lemque etiam insuper abiatam vespulam post. Grut.

1. Neque unquam tædiavit.] Verbum novum & meo judicio elegantissimum, tædiare, pro pertasum alicujus negotii id deferere, & ut loquitur Marcus imperator, *ἄνευ πόνου & ἐπ' ὕψους*. commendat Lampridius Alexandri in audiendis causis patientiam: qua pars magna justitia est, & quam primum religioni suæ judex debet. Casaub.

Neque unquam tædiavit.] Hac voce etiam usus est Vegetius de re veterinaria lib. III. cap. II. Glossæ nostræ: tædiæ, ἄνευ πόνου. Salmas.

2. Nonnunquam & oratores & poëtas.] Palarinus: & orationes, & poëtas. orationes pro oratoribus: ut conjugia pro conjugibus, &c. Idem.

Nonnunquam & oratores & poëtas.] Pall. ambo. orationes, Grut.

3. Luctaminibus mollioribus.] Græci *κλῆρος ἀγῶνας* nominant. Casaub.

4. Ita ut caldariis vel nunquam vel raro.] Pal. caldaria, saubaudi, cella. Salmasius.

5. Caldariis, vel nunquam vel raro.] Causam diximus supra ad Cassium Gallicani. Casaub.

6. Egredius balneas multum lactis &

balneas ¹ multum lactis & panis fumebat, ova, deinde
 mulsum: atque his refectus aliquando prandium inibat,
 aliquando cibum usque ad cœnam differebat, prandit ta-
 men sæpiùs. Ususque est Adriani tetrapharmaco fre-
 quenter, de quo in libris suis Marius Maximus loquitur,
 3 ¹ quum Adriani differit vitam. Post meridianas horas sub-
 scriptioni & lectioni epistolarum semper dedit operam,
² ita ut ab epistolis & libellis & à memoria semper assiste-
 rent. nonnunquam etiam si stare ³ per valetudinem non
 possent, federent; ⁴ relegentibus cuncta librariis & iis qui
 scrinium gerebant, ita ut Alexander sua manu adderet
 siquid esset addendum: sed ex ejus sententia qui disertior
 habebatur. Post epistolas, omnes amicos simul admisit,
 cum

panis sum.] Lege auctore Josepho Scali-
 gero: *Eg. balneas, haud multum lactis
 & panis fumebat, & ova, deinde mulsum.*
 Salmas.

1. *Multum lactis & panis fumebat; ova, deinde mulsum.]* Id est jentabat. veteres matutino tempore pane sicco degustato, aliquando prandium inibant, aliquando usque ad cœnam cibum differebant. qui panem siccum non poterant sumere, uvâs passas, ficus, ova, lac, mulsum & alia hujuscemodi fumebant. à buccis vel buccis panis quem comedebant jentantes; *βυκκισμὸς* jentaculum: & *βυκκίζειν*, jentare. Ergo hora tertia vel quarta jentabant, hoc est panem comedebant: hora sexta, prandium inibant, si qui pranderent. hora nona vel decima, cœnabant. *Idem.*

2. *Ita ut ab epistolis, libellis, & à memoria semper assisterent.]* Id est magistris epistolarum, libellorum & memoria. cum enim quis dicitur ab epistolis, intelligitur magister ab epistolis, & idem est quod magister epistolarum. ita de ceteris quattuor autem fuere scrinia: scrinium epistolarum, scrinium memoriae, scrinium libellorum, & scrinium dispositionum. primi quique & principes in singulis scriniis dicebantur proximi. ut proximus ab epistolis,

à libellis, &c. vel quod idem erat proximus epistolarum, libellorum, &c. in scrinio dispositionum non dicebatur proximus dispositionum, sed comes. atque hi sunt qui vocabantur proximi scriniorum. iidem erant & principes scriniorum. proximus scrinii est primus in scrinio, quem nemo præcedit. hic & comes erat, ideoque & magister. nam comes & magister scrinii vocabatur ut in scrinio dispositionum: qui prior erat, idem comes & magister dispositionum audiebat. habebant & illi proximi suos adjuutores, qui dicebantur adjuutores à libellis, ab epistolis, à memoria. præter hos autem proximos, & magistros singulorum scriniorum, omnia simul scrinia magistrum habebant, qui dicebatur magister omnium scriniorum, & magister scriniorum simpliciter. non enim hic erat magister scrinii epistolarum, aut libellorum, &c. sed horum quattuor scriniorum magister. *Idem.*

3. *Per valetudinem.]* Regius, *præ valetudine.* & pro, *scrinium gerebant*, alii, *regebant.* magistri sunt scriniorum. *Casaub.*

4. *Relegentibus cuncta librariis & iis qui scribunt gerebant.]* Qui scrinium gerebant, dicebantur scriniarii. *Salmas.*

cum omnibus pariter est loquutus: ¹ neque unquam solum quenuquam, nisi præfectum suum, vidit, & quidem Ulpianum, ² ex assessore semper suo, causa, justitiæ singularis. Quum autem alterum adhibuit, & Ulpianum rogari iussit. Virgilium autem, Platonem poetarum vocabat, ejusque imaginem cum Ciceronis simulacro, in secundo larario habuit, ubi & Achillis & magnorum virorum. Alexandrum verò magnum ³ inter divos & optimos in larario majore consecravit. ⁴ Injuriam nulli unquam ami- 32 corum comitumve fecit, ⁵ nec magistris quidem aut principibus officiorum. Præfectis autem semper detulit, asserens eum qui mereatur injuriam pati, ab imperatore damnandum esse, non dimittendum. ⁶ Si unquam alicui præsen-

1. *Neque unquam solum quenuquam, nisi præfectum suum vidit.*] Cur solum neminem videret Alexander, causam affert magnam paulò post Lamprid. *Casaub.*

Neque unquam solum quenuquam præfectum suum vidit & quidem Ulpianum.] Infra, sub fine hujus vitæ: jam illud insigne quod solum intra Palatium præter præfectum & Ulpianum quidem neminem vidit. Videri princeps & videre dicebatur. & videbatur quidem ab omnibus togatis qui officia faciebant, & matutinis, salutationibus ave suam portabant. sed videre eos dicebatur & præcipue quum solos videbat, quibus impensus familiaris videri volebat princeps. nam illi plurimum posse apud principem existimabantur, quos ille solos videbat. quod facere postea abstulit prudentissimus princeps Alexander circa omnes, uno excepto Ulpiano, quod multos ea familiaritate abusus cognoverat, & de se fumos vendidisse. *Salmas.*

2. *Ex assessore semper suo.*] Id est, quo semper ante usus assessore, postea eum fecit præf. præf. abest à scriptis *òd semper.* *Casaub.*

Ex assessore semper suo.] Apparet & istud semper in Palatinò. *Grut.*

3. *Inter Divos & optimos.*] Pal. *inter optimos & divos.* Idem.

4. *Injuriam unquam amicorum comitumve, &c.*] Appellat injuriam novè, cum statione sua dejicitur aliquis, sive causa subsit, sive non. ita enim *ἔνικωσ* hic accipiendum, probant sequentia. *Casaub.*

5. *Nec magistris quidem aut principibus officiorum.*] Parum aut nihil inter magistris & principes officiorum fuit discriminis. *Idem.*

Nec magistris quidem aut principibus officiorum.] Manifesto distinguit principes & magistris officiorum. unaqueque officia suos habebant principes, qui primores & priores, & capita officii dicebantur, quique illius officii cui præsidebant revera erant magistris. at magister officiorum is erat, qui omnia officia, & principes ipsos officiorum sub se habebat. & princeps quidem officii dicebatur, ac magister officiorum. *Salmasius.*

6. *Si unquam alicui præsentium successorem dedit.*] Regius codex, *præsidentium*: atque ita legendum: nisi malis *præsidium.* *Casaub.*

Si unquam alicui præsentium successorem dedit.] *Præsentes* heic pro præsidibus, *præsentes* igitur qui præstant: ut *præsi-*

sentium successore dedit, semper illud addidit, *Gratias tibi agit respublica*: eumque muneratus est, ita ut privatus pro loco suo posset honestè vivere: his quidem muneribus, agris, bobus, equis, frumento, ferro, ¹ impendiis ad faciendam domum, marmoribus ad ornandum, & operis, ² quas ratio fabricæ requirebat. Aurum & argentum rarè cuiquam, nisi militi diviserit, nefas esse dicens, ut dispensator publicus in delectationes suas & suorum converteret id quod provinciales dedissent. ³ Aurum negotiatorium & coronarium Romæ remisit. ⁴ Fecit Romæ curatores urbis quatuordecim; ⁵ sed ex consularibus viris, quos audire negotia urbana cum præfecto urbis iussit, ⁶ ita ut omnes aut magna pars adesset, quum acta fierent. ⁷ Corpora omnium constituit vinariorum, ⁸ lupinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium: hisque ex sese defenso-

res

praesides qui præsentem: utriusque vero verbi eadem notio. *Salmas.*

Si unquam alicui præsentium successorem dedit.] Sic Palat. & habet interpretationem commodam. *Grut.*

1. *Impendiis ad faciendam domum, marmoribus ad ornandum.*] *Lego: ad ornandam.* *Salmas.*

2. *Quas ratio fabricæ requirebat.*] *Vetus lectio: quas ratio fabrica.* *Idem.*

3. *Aurum negotiatorium & coronarium Romæ remisit.*] De coronario satis alibi, & supra ad Hadrianum: negotiatorium verò aurum esse videtur, qui aurarius canon & auraria pensatio sive præstatio in Constitutionibus Imperatorum dicitur. Sed onera negotiatoribus imposita non unius generis fuerunt. *Casaub.*

4. *Fecit Romæ curatores urbis quatuordecim, sed ex consularibus viris.*] *Palat. sed ex consularibus viros.* hoc est, consulares viros, nam viri ex consularibus sunt consulares, ut ex præfectis, præfectorii, & similia. sic Græci *ἀπὸ τῶν ἀρίτων* dicunt qui sunt ex consularibus, consulares autem & ex consularibus

diversi illa ætate. nam ex consularibus qui consules utique fuerunt. consulares legati etiam prætorii viri dicti sunt qui provincias Cæsaris jure consulari administrarent, etiam si consules nunquam fuissent. *Salmas.*

5. *Sed ex consularibus viris.*] Primæ editiones hinc corruptissimæ. *Casaubonus.*

6. *Ita ut omnes aut magna pars adesset.*] *Vetus editio: & magna pars adessent.* recte, nam ita loquuntur. *Salmas.*

7. *Corpora omnium constituit, vinariorum.*] Corporis vinariorum meminit inscriptio vetus Romana, cujus initium est hoc:

:::

C. SEN :::: O. REGVLIANO. EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. CVRATORI. EIVSDEM. CORPORIS. NEGOT. VINARIO. LVGDVN. *Casaub.*

Corpora Lupinariorum.] Haud aliter quoque membranae Palatinæ. *Grut.*

8. *Lupinariorum.*] Qui non possunt alii esse quàm negotiatores lupinorum. sed quis veterum lupinariae negotiationis facit mentionem? Videamus igitur, ne scribendum sit *popinariorum*. *Casaub.*

1. See-

res dedit, & iussit quid ad quos iudices pertineret. ¹ Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit: pretiosas vestes quas Heliogabalus dederat, etiam sustulit. ² Milites quos *ostensionales* vocant, ³ non pretiosis, sed speciosis ⁴ clarisque vestibus ornabat: ⁵ nec multum insignibus aut ad apparatus regium auri & serici depu-

1. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit.*] Paulò post: *Speclacula frequentavit cum summa donandi parsimonia.* Etiam hæc res specimen habuit morum: quare solent diligentius vitarum scriptores hoc notare. nam dissoluti principes & voluptuarii in hoc genere sumtum damnosissimi fuerunt. Dabantur autem scenicis præter certam mercedem lege definitam, aut pacto convento, & alia præmia: puta coronæ, quas Cicero & alii corollaria appellare solent, propter vilitatem antiquarum coronarum scenicarum. sed postea etiam ex auro & argento coronæ histrionibus datæ, Plin. libro XXI. capite III. has coronas auctor hic intelligit, aurum & argentum vocans, atque à pecunia separans. *Idem.*

Scenicis.] Vet. ed. *scenicis.* ita scribebant Latini, quamvis Græcis sit *σκηνή.* *scenici artifices* in veteri inscriptione, & *scena* passim scribitur. *Salmast.*

Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, raro pecuniam donavit.] Pecuniam heic Lampridius ab auro & argento distinguit, & pecuniam proprie vocat, æreum nummum. sic nos hodie monetæ nomine, æreos fere minutulos nummos intelligimus, & ab auro discernimus, cum tamen etiam aurea dicatur moneta, ut & argentea arcaque. Severus Alexander, cum admodum parcus esset in scenicorum donationibus, nunquam aureos, nunquam argenteos illis donabat, & vix quidem æreos nummos. rationem quare id faceret, hanc addebat, *ne in delectationes suas & suorum converteret, quod provinciales dedissent.* aurum enim & argentum inferebant provinciales. qua de re nos alibi.

certum est igitur aurum & argentum heic accipi debere pro aureis & argenteis nummis, pecuniam vero pro æreis ac minuta, ut nunc vocamus, moneta. *Idem.*

2. *Milites quos ostensionales vocant.*] Qui ad obsequium principis diebus festis, & solennibus processionibus, ut vocabant, soliti convenire: cujusmodi sunt comitatenses, cohortalini, & Palatinæ militiæ pars maxima. *ostensionales.* οἱ τοὺς ἐπίδειξιν ἐπιθεσάμενοι, καὶ ὡφείσιν ἔ βασιλέως. *Casiub.*

Milites quos ostensionales vocant.] *Ostensio* heic accipitur, ut Græcis *φωτισία.* & *ostensionale,* τὸ φωτισιαδὲς, ut *φωτισιαδὲς ἱμάτιον,* quod ad solam ostensionem ac pompam habetur. Græci ἐξ ὅδ' οὖς καὶ ποδῶς *φωτισίας* fieri dicunt, qui cum multa pompa paratuque fiunt. *Salmast.*

3. *Nec pretiosis sed speciosis clarisque vestibus ornabat.*] *Nec pretiosis sed speciosis claris vestibus ornabat.* ita Palatinus & prima editio. *Idem.*

4. *Clarisque vestibus.*] *Λαμπρῶς ἐδῆσ.* aut fortasse *ἀνθηρῶς.* *Casiub.*

5. *Nec multum insignibus aut ad app.*] *Lego: non pretiosis, sed speciosis clarisque vestibus ornabat, nec multum insignibus nec multum in earum vestes, aut ad apparatus regium auri & serici deputabat. vestes insignes sunt quæ & Græcis ἐπίσημοι.* significat Lampridius, non solum ministros alios Alexandri, servos & libertos, sed ne istos quidem ad pompam comparatos milites, multum diversa veste usos, ab habitu communi militum. *Idem.*

Nec multum insignibus aut ad apparatus

deputabat, dicens, *Imperium in virtute esse; non in decore.*
 1 Chlamydes hirtas Severi, 2 & 3 tunicas asemas 4 vel macrocheras 5 ex purpura non magna ad usum revocavit
 34 suum. 6 In convivio aurum nesciit: pocula mediocria; sed nitida semper habuit. 7 Ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam tranfit. 8 Nanos & nanas, & moriones 9 & * vocales exoletos, † & omnia acroa-

mata,

vatum regium auri & serici deputabat.] Veteres libri ita legunt: *nec multum in signa, aut ad apparatus regium auri sericique deputabat.* atque ita probe planeque scriptum etiam habet editio Mediol. signa heic sunt vexilla, quæ festis diebus, in pompis ac sollempnibus processibus imperatoribus præferbantur multo auro argentoque radiantia. Quæ σύμβολα βασιλικῆ appellat Herodianus. cum enim offensionalium militum heic mentio habeatur, qui in ejuscemodi pompis principi ad obsequium aderant, claris speciosisque vestibus ornati, vexilla signaque omitti non debuerunt, eaque auro & serico fulgentia. nam milites nunquam sine signis. *Salmas.*

Nec multum in signa, aut ad apparatus regium deputabat, &c.] Elegans lectio, quamque imputat nobis codex Palatinus. *Grut.*

1. *Chlamydes hirtas Severi & tunicas asemas vel macrocheras & purpura non magna.]* Sic Spartianus in Severo. *Salm.*

2. *Et tunicas asemas.]* Sine clavo: σημεῖον, clavus vestis: σημειωτὴ, vestes clavata. quidam clavum ἦλον verterunt. *Casaub.*

3. *Tunicas asemas.]* Χιτῶνας ἀσημεῖς. ita enim Græci vocant, quæ carent purpura clavumque nullum habent. Pollux lib. IV. cap. XVIII. contra ἐπίσημη & ἐδοῆς est vestis tesseriis auro textis vel purpureis clavata. sic ἐπίσημον δὲ γέρον est signatum. contra ἀσημεῖον non signatum. ἐπίσημοι igitur, & πολύσημοι vestes sunt multis clavis insignita, ἀσημεῖοι nullis. *Salmas.*

4. *Vel macrocheras ex purpura non magna.]* Dicitur igitur Alexandrum usum esse tunicis asemis quæ nihil prorsus haberent purpuræ, vel macrocheris, quæ purpuram quidem haberent, sed non magnam, non igitur latis clavis erant insignita, sed parvis & angustis. *Idem.*

5. *Ex purpura non magna.]* Pal. & purpureaque non magna: ut videatur restituendum, ex purpurâ æque non magna. *Grut.*

6. *In convivio aurum nesciit.]* Potorium puta vel escarium, ut in antiqua inscriptione: GAMVS. AVG. L. PRAEP. AVRI. ESCARI. FECIT. *Casaub.*

7. *Ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam tranfit.]* Hoc quis sine admiratione summa legat? nam per antiquissimas Romanorum leges, quæ conviviis modum ponebant, centum tamen argenti libras convivio licuit inferre. erat enim legis Fanniae quæ circa annum v. MDCCI. lata est, caput unum, quo id ita disertè cautum. Adde quòd lex Fannia, non Imperatori posita, sed proceribus veteris Reip. Ministerii appellatione intelliguntur omnia argentea vasa sternendo triclinio necessaria. *Idem.*

8. *Nanos & nanas & moriones.]* Bene hæc superioribus connectuntur: nam lautiorum mensis nani, nanæ, scurræ, cinædi & moriones semper inerrabant. *Idem.*

9. *Et vocales exoletos.]* Meliùs, & vocales & exoletos. qui phonasco dant operam, & vocem erudiunt ad mollietatem, vocales dicuntur. *Idem.*

Et vocales exoletos.] Et vocales, & exoletos. ita legend. vocales pueri puel-

Irquo

mata, & pantomimos, populo donavit: qui autem ufui non erant, ¹ singulis ² civitatibus putavit alendos singulos, ne gravarentur specie mendicorum. Eunuchos quos Hellogabalus & in consiliis turpibus habebat & promovebat, donavit amicis, addito elogio, ut si non rediissent ad bonos mores, ³ eosdem liceret occidi ⁴ sine auctoritate iudicii. Mulieres infames, ⁵ quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iussit, ⁶ exoletis omnibus deportatis, ⁷ aliquibus etiam naufragio merfis, cum quibus illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. Auratam vestem ministrorum vel in publico convivio nullus habuit. Quum inter suos convivaretur, aut Ulpianum aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas literatas, quibus se recreari dicebat & pasci. Habebat quum privatim convivaretur, & librum in mensa, ⁸ & legebat, sed Græca magis. ⁹ Latinos autem poëtas lectitabat. ¹⁰ Publica convivia ea simpli-

læque dicebantur, qui voce canerent. Agellius lib. XIX. cap. IX. *Βοηγαλίσ* Græci recentiores eos appellarunt. *Salmasius*.

* *Vocales exoletos.*] Sic quoque Palvideturque illud *exoletos*, non solum spectare ad proximum *vocales*, sed & ad *nanos, nanas, morionesque*, qui præcesserunt: nec notat fortasse eo aliquid fœdum monstrosumque, sed indicat horum partem potissimam fuisse floris extincti, ideoque sine magna gratia. *Grut.*

† *Et omnia acromata.*] *Acroma* autem pro *acroma*, ut *ἀκρωτήριον* pro *ἀκροατήριον*. *Salmas.*

1. *Singulis civitatibus putavit alendos singulos.*] *Scrib. deputavit.* *Casaub.*

Singulis civitatibus putavit alendos.] *Forte: deputavit alendos.* *Salmas.*

2. *Civitatibus deputavit alendos singulos.*] *Palatin. putaret.* *Grut.*

3. *Eosdem liceret occidi sine auctoritate iudicii.*] *Scribo, iudicis.* fit autem huius conditionis nominatim mentio: quia servos à dominis occidi lege Hadriani pridem fuerat vetitum: de quo in ejus vita. *Casaub.*

4. *Sine auctoritate iudicii.*] Nihil opus quidquam mutare. nam *iudicium* ponitur pro *judice*, ut *servitium* pro *servo*. *Grut.*

5. *Quarum infinitum numerum depreh.*] Superius dixit, *leges de jure fisci moderatas & infinitas sanxit*: nescio an sequendi viri magni, qui emendant *finitas*. *Casaub.*

6. *Exoletis omnibus deportatis.*] De aulicis exoletis cape: nam in universum de omnibus falsum. *Idem.*

7. *Aliquibus etiam naufragio merfis.*] Ut fuit inos in talibus. *Idem.*

8. *Et legebat: sed Græca magis.*] *Vetus editio: sed Græce magis.*

9. *Latinos autem poëtas lectitabat.*] *Fortean melius, Lat. tamen p.* Latinis literis parum omnino delectabatur: sed poëtas tamen Romanos lectitabat; oratores minus: ideo superius dicebat: *nec valde amavit Latinam facundiam.* *Casaubonus.*

10. *Publico convivio ea simplicitate egit, qua privato.*] *Omnino scribendum: publica convivia ea simplicitate egit qua privata.* *Salmas.*

simplicitate egit qua privata, ¹ nisi ² quod numerus accubitorum crescebat & multitudo convivarum, qua ille offende-
batur, ³ dicens se in theatro & Circo manducare.

35 Oratores & poëtas non sibi panegyricos dicentes, ⁴ quod exemplo Nigri Pescennii stultum dicebat, sed aut orationes recitantes, ⁵ aut facta veterum quos antè retuli, libenter audivit: libentius tamen, si quis ei recitavit Alexandri Magni laudes, aut meliorum retrò principum, aut magnorum urbis Romæ virorum. Ad Athenæum, audientium & Græcorum & Latinorum rhetorum vel poëtarum causa, frequenter processit. Audivit autem etiam forenses oratores causas recitantes, ⁶ quas ⁷ vel apud ipsum ¹ vel

1. *Nisi quod numerus accubantium crescebat, & multitudo convivarum.*] Legimus: *nisi quod numerus accubitionum crescebat, & multitudo convivarum. accubitiones autem sunt accubita. nam accubitationes pro accubitis in his auctori- bus lectæ. Idem.*

Nisi quod numerus ad cubantium crescebat.] Inerrat verbis istis vitium. nam idem dicunt quod sequentia. & alioquin habet Pal. *accubitionum.* Grut.

2. *Quod numerus accubantium crescebat, & multitudo convivarum.*] Otiosa verba sunt, & multitudo convivarum. Casaub.

3. *Dicens se in theatro & Circo manducare.*] Hoc voluit qui primus dixit, *Septem convivium, novem convitium.* nam convitium est *ἑξήκοντος*, & vocifera- tio multorum simul & inconditè clamantium. *Idem.*

4. *Ab exemplo Nigri Pescennii.*] Historiam respicit Ælio Spart. narratam. *Idem.*

Quod exemplo Nigri Pescennii stultum dicebat.] *Irrisio est viventes laudare. dictum Pescennii ad eum qui sibi imperatori Panegyricum recitare volebat. Salmas.*

5. *Aut facta veterum quos antè retuli.*] Potest referri ad illa verba: *Viras principum bonorum versibus scripsit.* Casaub.

Aut facta veterum quos ante retuli libenter audivit.] Vetus scriptura: *sed aut orationes recitantes, aut facta veterum*

quamnetu libenter audivit. ita enim optimus Pal. sed non sine vitio, cum de poëtis & oratoribus loquatur: nullum dubium est, quin ad oratores orationes, tanquam proprium opus retulerit; ad poëtas autem facta veterum. itaque sic potius legerim: *sed aut orationes recitantes aut facta veterum canentes libenter audivit.* libenter nempe audivit oratores orationes recitantes, & poëtas facta veterum canentes, & Achillis & ceterorum Heroum, quæ propria materies carminum. magis vero libenter audivit, si quis ei summorum virorum laudes, qua Græcorum qua Romanorum, sive poëta, sive orator recitaret. posset etiam legi: *aut facta veterum digna cognitu.* & hoc verum arbitror. *Salmas.*

Aut facta veterum quos ante retuli, libenter audivit.] Pal. *veterum quam ne tulli veniter audivit.* Grut.

6. *Quas vel apud ipsum vel apud præfectos urbis egerant.*] Sic legi necesse est ut editum est. mos enim oratorum & advocatorum celebrium hic erat: ut causas quas egerant, vel apud præfectos, vel apud principem, eas animi gratia, vel etiam ad ingenium procudendum, & exercendum, reponerent plerumque, & frequenti auditorio majore cum apparatu recitarent. *Salmas.*

7. *Vel apud ipsum, vel apud præfectos Urbis egerant.*] Sic & Pal. ut videatur dicere,

vel apud præfectos urbis egerant. Agoni præfedit, & maximè Herculeo in honorem Magni Alexandri. Solus post meridiem, vel matutinis horis idcirco nunquam aliquos videbat, quòd ementitos de se multa cognoverat: speciatim Vetronium Turinum: quem quum familiarem habuiffet, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, ut Alexandri quasi stulti hominis & quem ille in potestate haberet & cui multa persuaderet, infamaret imperium: sicque omnibus persuaferat quòd ad nutum suum omnia faceret. Denique hac illum arte deprehendit, ut quendam immitteret qui à se quiddam publicè peteret, ab illo autem occultè quasi præsidium postularret, ut pro eo Alexandro secretò suggereret. Quod quum factum esset, & Turinus suffragium promississet, dixissetque se quædam imperatori dixisse quum nihil dixisset, sed in eo pendere ut adhuc impetraret, eventum vendens: quumque iterum iussisset Alexander interpellari, & Turinus quasi agens aliud nutibus annuiffet, neque tamen interim quicquam dixisset, impetratum autem esset quod petebatur, Turinusque ab illo qui meruerat, fumi venditor, ingentia præmia

cete, recitasse eosdem orationes suas, quibus aliquando coram Principe, aut præfecto urbis huic vel illi patrocinati fuerant; sed recitasse tunc ornatum non paulò comptiore. *Grut.*

1. Vel apud præfectos urbis egerant.] Scrib. agerent, aut agebant. *Casaub.*

2. Agoni præfedit.] Fuit agonothea ludorum Græcanicorum. *Idem.*

3. Solus nunquam aliquos videbat.] Ex-cipie præfectos præter præsertim verò Ulpianum, ut antè dictum. Pro aliquos eruditissimi, aulicos, vel amicos. *Idem.*

4. Vetronium Turinum.] *Palat. Verconium. Grut.*

5. Neque tamen interim aliquid dixisset.] *Palat. & ed. vet. neque tamen intus quicquam dixisset.* quæ vera est lectio. id est, cum intus nihil suggestiffet imperatori eorum quæ promiserat. *intus, intra aulam. Salmas.*

Neque tamen interim quicquam.] *Malum, quod est in Pal. intus quicquam:* ut nimirum videretur iste commotis labris loqui aliquid Imperatori cui proximè aderat loco aulae interiore, ubi spectari quidem poterat ab eis, qui foris stabant, sed non etiam audiri. *Grut.*

6. Turinusque ab illo qui meruerat, fumi venditor, &c.] Vide an illa satis *ἠήσα. fumi venditor. Casaub.*

Turinusque ab eo, qui meruerat, fumi venditor, ingentia præmia percepisset.] *Palat. Turinusque ab eo qui meruerat, fumis venditis, ingentia præmia percepisset.* nam fumis venditis præmia percipere, nihil aliud est, quam præmia percipere ob venditos fumos. *Salmas.*

7. Ab illo qui meruerat, fumi venditor, ingentia.] *Pal. meruerat fumis venditis,* sed præstat certè suspicari cum *Casaubono, illud, fumi venditor, non esse*

percepisset: accusari eum Alexander iussit, probansque per testes omnibus, & quibus præsentibus quid accepisset, & quibus audientibus quid promississet, in foro Transitorio ad stipitem illum ligari præcepit, ¹ & fumo appposito quem ex stipulis atque humidis lignis fieri iusserat, necavit, ² præcone dicente, ³ *Fumo punitur, qui vendidit fumum.* Ac ne in una tantum causa videretur crudelior fuisse, quæsit diligentissimè antequam eum damnaret: & invenit Turinum sæpe & in causis ab utraque parte accepisse, quum eventus venderet, & ab omnibus qui aut præposituras aut provincias acceperant. Spectacula frequentavit cum summa donandi parsimonia, dicens, & venatores & scenicos & aurigas sic alendos, ⁴ quasi servos nostros, aut venatores, aut muliones, aut voluptarios. ⁵ Convivium ⁶ neque opiparum, neque nimis parcum, sed nitoris summi fuit: ⁷ ita tamen ut pura ⁸ mantilia mitterentur: sæpiùs

auctoris genuinum, sed glossargi alicujus. *Grut.*

1. *Et fumo appposito quem ex stipulis atque humidis lignis fieri iusserat.* Fumus ille quo puniebantur, & cruciabantur ita meriti, præcipue fiebat ex lignis viridibus, quæ humoris plurimum habere certum est, & per consequentias plurimum fumi ex se dare possunt: quò in genere excellit ficus: ideoquè ad fumo necandos fontes sæpius ejus ligna adhibebantur. *Salmas.*

2. *Præcone dicente.* Infra, *Per præconem cum aliquem emendaret, dici jacebat, εὐόν.* *Casaub.*

3. *Fumo punitur qui vendidit fumum.* Sic & in jure incendio consumitur, qui incendium fecit. *Idem.*

4. *Quasi servos nostros, aut venatores, aut muliones, aut voluptarios.* Venatores, id est domesticos *ἡνδοτάς*, refer ad venatores amphitheatralium venationum; muliones ad aurigas circenses; ad scenicos autem, voluptuarios, cujusmodi sunt, nani, moriones, vocales, exoleti, & omnia acroamata. *Idem.*

cocco

5. *Convivium neque optimum neque nimis parcum.* Vetus editio habet: *neque opinatum.* Palat. *neque opinarum:* scribendum: *neque opiparum, neque nimis parcum.* *Salmas.*

6. *Neque optimum, neque nimis parcum.* Pal. *neque opinarum.* an non potius *opiparum?* *Grut.*

7. *Ita tamen ut pura mantilia mitterentur: sæpiùs cocco clavata.* Mantilia mittere, non aliud quàm sternere. Pollio in Gallienis, *mantilibus aureis semper stravit.* Pura autem mantilia sic dicuntur, ut toga pura, id est, *ἀπὸρφυρῶ*: Puris opponuntur clavata. Clavi non tunicis solum adsuebantur; sed & supellestili, præsertim tricliniari. Facitque duo genera cocco vel auro clavatorum. fiebant enim clavi, qui accessionis loco vestibus cedebant, è cocco vel purpura, vel auro. *Casaub.*

Ita tamen ut pura mantilia mitterentur. Pura mantilia, *τῆ ἀπὸρφυρῶς χεστῶς κίτῳ.* *τῆ ἀσημέ.* cocco clavata, sunt *κοκκώσημο.* *Salmas.*

8. *Mantilia.* Vetus liber: *mantelia.* atque ita scribendum. hæc mantela, hoc

cocco clavata, ¹ aurata verò nunquam, ² quum hæc Helio-
gabalus jam recepisset, & antè (ut quidam prædicant)
Adrianus habuisset. Usus convivii diurnus hic fuit. Vini
ad totum diem sextarii xxx. ³ panis mundi pondo xxx.
⁴ panis sequentis ad donandum pondo l. ⁵ Nam semper
de manu sua ministris convivii & panem & partes aut ole-
rum aut carnis, aut leguminum dabat, ⁶ senili prorsus ma-
turityte patremfamiliàs agens. ⁷ Erant decreta & carnis
diversæ pondo xxx. ⁸ erant & gallinæ ova, adhibebatur
& anser diebus festis: Calendis autem Januariis, & ⁹ hila-
riis, matris deûm, & ludis Apollinaribus, ¹⁰ & Jovis epu-
lo, & Saturnalibus, & hujusmodi festis diebus fastianus: ita
ut aliquando & duo ponerentur, additis gallinaceis duo-
bus.

hoc mantelum, & hoc mantele dice-
batur. *Idem.*

1. *Aurata vero nunquam.*] Id est au-
ro clavata, *ἄυρατο κλαυάτῃ.* *Idem.*

2. *Quum hæc Helio-gabalus jam rece-
pisset.*] *Cum hæc habere Helio-gabalus jam
cæpisset.* ita in Palatino. *Idem.*

3. *Panis mundi pondo xxx. panis
sequentis ad donandum pondo l.*] Panis
sequens & secundus, idem. & sane se-
quens & secundus, res eadem & ex eo-
dem fonte sunt voces. secundum enim
veteres dicebant & scribebant pro se-
quendum, inde igitur secundus vel se-
quendus qui sequi debet, id est proxi-
mus à primo, aut qui primum sequi-
tur. panis igitur mundus, & panis se-
quens heic opponuntur. *Idem.*

4. *Panis sequentis.*] Secundarii. *Casaub.*

5. *Nam semper de manu sua.*] De ma-
nu sua dare, pro manu sua. sic ama-
bant loqui illo tempore. *pilos sibi de re-
sina tollere* dixit veteris Juvenalis inter-
pres, pro resina pilos tollere. *Salmast.*

6. *Senili prorsus maturitate.*] Quia se-
nès sunt, ut plurimum, præparci. *Casaub.*

7. *Erant decreta & carnis diversæ,
&c.*] *Decreta*, id est, constituta in sum-
rum quotidianum. *Idem.*

Erant decreta & carnis diversæ.] Sic
etiam membranæ Palatinæ. *Grut.*

8. *Erant & gallinæ ova.*] Regius,
*erant & gallinacii duo: adhibebatur &
anser, & ova, diebus festis.* *Casaub.*

Erant & gallinæ ova.] Non dicit
quot ova, quod non omisisset. sed nec
placet: *gallinæ ova: dixisset, gallina-
rum ova*, omnia igitur vitium clamant.
Palat. *erant & gallinaciov.* reponimus:
& gallinaci duo. gallinaci pro gallinacii,
ut fere scribitur in libris. *Salmast.*

Erant & gallinacii duo.] Pal. *erant
& gallinaciov.* *Grut.*

9. *Hilariis matris deûm.*] Hilarem
diem, sive hilaria, appellarunt omnem
sive privata, sive publica festivitate so-
lennem diem. Erant & peculiariter dicta
HILARIA, vel potius HILARIA MA-
TRIS DEVM, octavo Kal. Aprilis cele-
brari solita, ut docet Macrobius, quem
lege. Græci à quibus Romani habent,
hunc diem vocabant ANABASIN. at
præcedentem nominabant KATABA-
SIN. erat enim planctus dies & lamen-
tationis. Latini hanc quoque appella-
tionem mutarunt, & dixerunt SAN-
GVINIS DIEM. Postea verò & Græci
Anabaseos diem cum Romanis appel-
larunt Hilaria matris deûm. *Casau-
bonus.*

10. *Et Jovis epulo.*] Lege Festum in
Epulonos. *Idem.*

bus. Leporem quotidie habuit, ¹ venationem frequen-
tem, sed eam cum amicis dividebat, & his maximè quos
sciebat per se non habere. Nec divitibus quicquam talium
munerum misit, sed ab his semper accepit. ² Habuit quo-
tidie ³ milii sine pipere sextarios quatuor, cum pipere duo :
& ne sit longum omnia inferere quæ ⁴ Gargilius Martialis
ejus temporibus scriptor singulatim persequutus est,
⁵ omnia illi ⁶ ad modum & rationem sunt præbita. Pomis
vehementer indulgit, ⁷ ita ⁸ ut secunda mensa illius sæpiùs
poneretur, unde etiam jocus extitit, ⁹ *Non secundam men-
sam*

1. *Venationem frequentem.*] Posterior
Latinitas discrimen statuit inter *ve-
nationem* & *venationem*. ut illud sit *ἵσθη*,
hoc *ἵσθημα*. *Idem*.

2. *Habuit quotidie milii sine pipere sex-
tarios quatuor.*] Optimus Palat. *habuit*
quotidie & muli sine pipere. lege: *habuit*
quotidie amuli sine pipere sextarios quat-
tuor. amulum enim vel amolum scribe-
bant, non amyllum. Salmat.

Habuit quotidie milii sine pipere sex-
tarios quatuor.] Pal. integer: *Habuit*
quotidie & mulis sine pipere, quomodo
& excerpta. adeò ut inclinem in Sca-
ligeri *amyli*. Grut.

3. *Milii sine pipere.*] Lego *amyli* cum
Josepho Scaligero. *Casaub.*

4. *Gargilius Martialis ejus temporibus*
scriptor.] Leg. *ejus temporis*, vel *sui tem-*
poris. Gargilium Martialem inter se-
cundæ notæ historicos Vopiscus recen-
set in Probo. Nescio an hic sit Gargi-
gilius Martialis, qui de re hortensii
libros ediderat. *Idem*.

Gargilius Martialis ejus temporis scri-
ptor.] Sic planè Pal. Grut.

5. *Omnia illi ad modum & rationem*
sunt præbita.] Palat. *omnia illi ad modum*
tanta rationem sunt præbita. ex qua le-
gendum, *omnia illi admodum arta ratio-*
ne sunt præbita. arta autem & laxa ratio
quid sit Latine loquentibus, nemo sibi
explicari postulet. parsimoniã igitur
in viâ per ista commendat: qua senili
proptus inatuitate ac tenacitate, pa-

tremfamilias agebat Alexander. *Sal-*
masius.

Omnia & ad modum & ad rationem
illi sunt præbita.] Trajeci voces, suavis
utriusque Palatini. Grut.

6. *Ad modum & rationem.*] *ἄρτι*
μέτρον καὶ σὺν λόγῳ. *Casaub.*

7. *Ita ut secunda mensa illius sæpius*
poneretur.] Secunda mensa veteribus fe-
re expomis. qua voce omnia *τὴν ἑ-
κτομένην* comprehendebant. melius igitur
legas ex veteri: *pomis vehementer in-*
dulgit, ita ut secunda mensa illi sæpius po-
neretur. pomis indulgebat Alexander,
& eorum gustu capiebat: propterea
secundam sibi mensam non semel sed
sæpius adponi volebat, ut sic suam cir-
ca poma aviditatem satiaret. *Salmat.*

8. *Ut secunda mensa illius sæpius po-*
neretur.] Lego, *illi iis sæpius pon.* vel,
ex iis. *Casaub.*

Ut secundâ mensâ ejus sæpius pone-
retur.] Et hoc est à Palatinis, quo ipso
excluduntur aliorum divinationes.
Gruterus.

9. *Non secundam mensam habere Ale-*
xandrum sed secundum.] Scripti: *secun-*
do. nam *secundo*, *tertio*, *quarto*, pro bis,
ter, quater, sæpius usurpant. jocus au-
tem inde emerfit in Alexandrum, quod
secundam mensam sibi adponi non se-
mel ut moris est, sed etiam bis aut ter
jubebat. hinc non secundam sed secun-
do illi mensam poni dicebant *dicaculi*.
Salmat.

Sam Alexandrum habere, sed secundum. ¹ Ipse cibo plurimo reficiebatur: vino neque parçè, neque copiose, affatim tamen. Frigida semper pura usus, ² æstate vino cum rosa condito: quod quidem solum ex diverso genere Helio- gabali tenuerat. Et quoniam de lepisculis facta est men- 38
tio, quòd ille leporem quotidie haberet, jocus poëticus emer- sit, idcirco quòd multi septem diebus pulchros esse dicunt eos qui leporem comederint, ³ ut Martialis coci epigramma significat, quod contra quandam Gelliam scripsit hujusmodi,

*Quum leporem mittis, ⁴ semper mihi Gellia mandas,
Septem formosus Marce diebus eris.
Si verum dicis, si verum Gellia mandas,
Edisti nunquam Gellia tu leporem.*

Sed hos versus Martialis in eam quæ deformis esset, composuit: poëta verò temporum Alexandri hæc in eum dixit:

⁵ *Pulchrum quòd vides esse nostrum regem,*

Quem

1. *Ipse plurimo cibo reficiebatur.*] Veteres: *referebatur.* multi cibi fuisse Severum Alexandrum ex hoc loco discimus, qui & hoc nos docet, nihil esse mutandum supra ubi de jentaculo Alexandri loquitur Lampridius. *Idem.*

2. *Æstate vino cum rosa condito.*] *Vinum cum rosa conditum* esset, pro rosa conditum. sic alibi: *Humeros cum chlamyde velare*, pro chlamydevelare. lege ac distingue: *frigida semper pura usus æstate, cum vino rosa condito.* vel: *tum vino rosa condito.* *Idem.*

3. *Ut Martialis coci, &c.*] Scribendum, *Coci*, quod Martiali cognomen tribuitur in antiquis exemplaribus. Martialis epigramma habes libro quinto. *Casaub.*

Ut Martialis coci epigramma significat.] In omnibus: *ut Martialis epigramma significat:* omisso vocabulo *coci*. *Salm.*

Ut Martialis etiam Epigramma significat.] Haud aliter biga Palatinorum. non *Martialis coci*. *Cent.*

4. *Semper mihi Gellia mandas.*] *Gallia* in excerptis Spartiani. *Salmas.*

5. *Pulchrum quòd vides esse nostrum regem.*] Ineptissime febriculosus hic poëta, posteriorem in *vides* corripit. *Casaub.*

Pulerum quod vides esse nostrum regem.] *Palat.*

*Pulerum quod vides esse nostrum regem,
Quod Syrum detulit propago,
Venatus facit, & lepus comosus,
De quo continuum capit leporem.*

Quibus ex versibus quisvis potest cognoscere quo genio vulgares tunc temporis poëta in pangendis carminibus verferentur. quibus adeo consuetum videtur fuisse syllabarum modulum negligere, ut esset nihil, quod securius contemnerent. in *as* enim & *es* desuetiã vocabula, tam in verbis quam in nominibus, arbitratur suo modo corripere solebant, modo producere. nam ut *vides* hoc loco, & *putas*: sic in *Pescennio gentes*, &c. *Salmas.*

Quem Syrum sua detulit propago,

1 Venatus facit, & lepus comesus,

2 Ex quo continuum capit leporem.

Hos versus quum ad eum quidam ex amicis detulisset, respondisse ille dicitur Græcis versibus in hanc sententiam:

3 Pulchrum quod putas esse vestrum regem

Vulgari miserande de fabella:

4 Si verum putas esse, non irascor.

5 Tantum tu comedas velim lepusculos,

6 Ut fias, animi malis repulsis,

Pulcher, ne invidias livore mentis.

39 Quum amicos militares habuisset, ut usum Trajani, quem ille post secundam mensam ⁵ potandi usque ad quinque pocula instituerat, reservaret, unum tantum poculum amicis exhibebat, ⁶ in honorem Alexandri Magni: ⁷ id autem brevius, ⁸ nisi si quis, quod licebat, majus habere postu-

1. *Venatus facit & lepus comesus.* Venatus recte loquentibus est à *ῥίσιος*. venatio autem τὸ *ῥίσιος*. venatum autem hæc posuit pro venatione. *Idem.*

2. *Ex quo continuum capit leporem.* Prima editio:

Ideoq; continuum capit leporem. Idem.

3. *Pulchrum quod putas esse vestrum.* Sic distinguendi sunt hi versus:

*Pulchrum quod putas esse vestrum regem
Vulgari, miserande, de fabella.*

Id est quod putas esse pulchrum vestrum regem, de vulgari fabella, qua jactatur intra septem dierum spatium pulcros evadere qui leporem comederint. nam isthac ratione pulchrum factum esse Alexandrum volebat auctor horum versiculorum, quod sapius leporem comedisset, ex vulgari ac communi dicto illo, sive fabula. *Idem.*

4. *Ut fias animi malis repulsis, Pulcher.* Sic legendum:

Ut fias animi malis repulsis.

Pulchris ne invidias livore mentis.

Quorum versuum hic est sensus. Respondet Alexander illi nescio cui, ac dicit minime quidem se irasci aut ei suc-

cessere eo nomine quod vulgarem illam fabulam putaret esse veram, qua qui leporem comedunt septem diebus pulcri fieri dicuntur, sed velle tantum, ut ipse quoque lepusculorum usurpet esum, quo formosus existeret, non corpore sed animo, repulsis & repurgatis mentis vitiis, ac livore præcipue, ne posthac cuiquam pulcro invideret. *repulsis animi malis fieri* dicitur hoc loco, qui repulit à se animi mala: qui liberatus est mentis vitiis. *Idem.*

5. *Potandi usque ad pocula instituerat.* Lege: *usque ad quinque pocula*: nam ita omnes membranæ. *Casaub.*

Potandi usque ad quinque pocula. Sic etiam ambo Pall. *Grut.*

6. *In honorem Alexandri Magni.* More Græcanico: qui honori deorum & regum ac principum pocula consecrabant, & bibebant. *Casaub.*

7. *Id autem brevius.* Breve pro parvum sæpe apud Latinos recentiores. *Idem.*

Id autem brevius. Pal. *id as brevius*. lege: *idque brevius*. *Salmaf.*

8. *Nisi si quis quod licebat, majus ha-*

postulasset. Usus Veneris in eo moderatus fuit, exoletorum ita expers ut (quemadmodum suprà diximus) legem de his auferendis ferre voluerit. ¹ Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ii qui privatas custodias non haberent. Balnea omnibus regionibus addidit quæ fortè non habebant. Nam hodieque multa dicuntur Alexandri. Fecit & domos pulcherrimas, eademque amicis suis maximè integris viris donavit. Vectigalia publica in id contraxit, ut qui x. aureos sub Helio-gabalo præstiterant, ² tertiam partem auri præstarent, hoc est tricesimam partem. ³ Tuncque primùm semisses au-

reorum

bere postulasset.] Palat. nisi quis, quod licebat, majus libere postulasset. Idem.

Nisi si quis, quod licebat, habere postulasset.] Pall. uterque majus libere post. quod nescio an præstet, vel aded mutandum veniat in bibere. Gruterus.

1. *Horrea in omnibus regionibus publica fecit.*] Erant jam olim in Urbe publica horrea, ut Sulpicia, & quas vocat Dio in Commodò *δοθύνης & τε Αιγυπτιῶν & τε Ἀρραβίων Φορτίων*: erant & alia: præficiabantur his curatores, qui in antiquis inscriptionibus sæpe nominantur. *Casaub.*

Horrea in omnibus regionibus publica fecit ad quæ conferrent bona.] Horrea ista publica in singulis urbis regionibus, ad quæ bona conferrent qui privatas custodias non habebant, primum instituisse Alexandrum vult Lampridius. vera tamen illum dicere pro certo haberi nolum. nam constat sub Antonino horrea ejusmodi publica Romæ fuisse in quibus homines pretiosissima sua quæque reponerent. Vide Paulum de officio præfecti vigilum. *Salmas.*

2. *Tertiam partem auri præstarent.*] Scribendum esse aurei. *Casaub.*

Tertiam partem aurei.] Malè vulgo *aurei*. Grut.

3. *Tuncque primùm semisses aureorum formati sunt.*] Tunc nempe cum institutum ab Alexandro, ut pro denis aureis

penderentur semisses auri. ita accipiendum: atque ex hoc loco possis colligere vectigalis non modum solum lege fuisse definitum; sed etiam certum pecuniæ genus præstationi vectigalis destinatum. Aureorum porrò *semisses ἀυρῶν* quidem, sed servata tamen analogia dicti sunt. at *tremissium* appellatio ineptè ficta contra analogiam ad similitudinem nominis semissis. sed videntur tremisses isti ab aliis *trientes* fuisse nominati. *Casaub.*

Tuncque primum semisses aureorum formati sunt, tunc etiam quum ad tertiam partem aurei vectigal decidisset tremisses.] Hæc valde confusa perturbataque sunt. tremisses vel trientes aureorum formatos tantum fuisse sub Alexandro verisimile est, cum vectigal ab eo ad tertiam aurei partem esset redactum. cum enim in auro vectigalium pensationes exigentur, contractis vectigalibus ad trientem aurei, quomodo quis potuisset illum trientem pendere, si nullus ea forma nummus aureus fuisset cufus? tremisses igitur aureorum propterea formari iussit Alexander, ut vectigalium solvendorum expedita esset ac facilis ratio. at semisses heic locum habere non possunt, cum nusquam dixerit vectigalia ad aurei semissem fuisse recisa. Ergo sic mihi videtur locus constituendus, *Vectigalia publica in id contraxit ut qui decem aureos sub Helio-gabalo præ-*

stite-

reorum formati sunt : tunc etiam, quum ad tertiam partem auri vectigal decidisset, tremisses, dicente Alexandro etiam

sciterant, tertiam partem aurei præstarent, hoc est tricesimam partem. tuncque primum tremisses aureorum formati sunt, quum ad tertiam partem aurei vectigal decidisset, dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non possit. hanc verissimam esse conjecturam mihi penitus persuadeo, quam & egregie confirmant sequentia hoc modo: quos quidem quartarios jam formatos in moneta detinuit, expectans, ut si vectigal contrahere potuisset, eos eisdem ederet: sed quum non potuisset per publicas necessitates, consulari eos iussit, & tremisses tantum solidosq; formari. tremissimum heic & solidorum tantum meminit. ubi vero semisses? adulterini hi certe, & nusquam in moneta Cæsaris cusi. Qui decem igitur aureos vectigalis nomine præstabant sub Heliogabalo, tremissem tantum aurei sub Alexandro solvebant, hoc est tricesimam partem ejus quod pensitabant sub Heliogabali imperio. proposuerat autem Alexander, & vectigal in id contrahere, ut quadragesimam tantum penderent, & ob eam rem quartarios formari curaverat. sed cum id minime paterentur reip. necessitates, eos consulari iussit. Salmast.

Tuncque primum tremisses formati sunt.] Cum igitur Alexander præstationes decem aureorum, quas sub Heliogabali imperio multi agnoscebant, ad tertiam aurei partem redegit, ut facilitati ac commoditati solutionis, consuleret, tremisses cudi iussit, vel trientes aureorum. nec enim aliter facile aut commode poterat hæc solutio expediri, nam cum aureus tunc viginti quinque minutis argenteis æstimaretur, tertia pars auri vix ac ne vix quidem in argenteis ad justam & exactam rationem poterat inveniri. nam octo argentei cum triente tertiam aurei partem efficiabant. qui numerus nec purus erat nec rotundus, nec solo argento constabat, cum triens ille argentei in

are esset exsolvendus. sed neque sic solutio recte processisset. nam per æreorum quamvis minutissimorum rationem, non juste possis efficere tertiam argentei denarii partem, sive per sestertios id facere tentes, seu per asses, sive etiam per quadrantes. hinc ergo apparet quare tremisses cudendos curaverit Alexander, qui & quartarios voluit, si quidem potuisset, vectigalia ad quartam aurei partem contrahere, ut ad tertiam jam reducerat. idque ob eandem præstationis facilitatem & expeditam solvendi rationem. nam quarta pars aurei nihilo magis rotunde pureque poterat per argenteos denarios explicari quam tertia. sex quippe denarii cum quadrante, partem aurei quartam in argento efficiabant. at Justiniani tempore utraque illa pars aurei, quarta inquam, & tertia facile & expedite per nummos argenteos, quales tunc erant in usu, exsolvebatur. nam tres miliarenses vel argentei denarii, quartam aurei partem efficiabant, ut quatuor tertiam. fallitur autem si quis putat omnes præstationes sub Heliogabalo decem aureorum fuisse. nam & fuisse duorum aureorum, & trium, & unius aurei, easque omnes proportionem servata, ad tricesimam partem redegit Alexander. communiores autem ac frequentiores illæ fuisse videntur eorum qui decem aureos præstarent, quibus ad aurei tertiam partem contractis, id est tricesimam, pro commoda solutionis tremisses aureorum cudi iussit Alexander. fallitur etiam si quis propterea existimet certum nummi genus præstationi vectigalium fuisse constitutum, aut etiam potuisse constitui. Idem.

I. *Quum ad tertiam partem aurei vectigal decidisset.]* Lege ex Pal. *quum ad tertiam partem aurei vectigal decidisset.* vectigal autem & tributum distinguunt auctores, & præcipue Jurisconsulti. & tri-

etiam ¹ quartarios futuros, quòd minùs non posset. Quos quidem jam formatos in moneta detinuit, expectans ut si vectigal contrahere potuisset, & eosdem ederet. Sed quum non potuisset per publicas necessitates, conuari eos iussit, & ² tremisses tantum solidosque formari. ³ Formas binarias, ternarias & quaternarias, & denarias etiam, atque amplius

& tributa quidem erant quæ conferebantur à provincialibus, id est à prædiorum possessoribus, pro modo agrorum quos possidebant & colebant. ac fuere duplicia capitis & soli. vectigal vero esse portorium, & id quod pro mercibus quæ importantur & exportantur, solvitur, τὸ εἰσπραγματὸν ἐν ἐξπραγματὸν. Sed sive de tributis hunc locum accipiamus, sive de vectigalibus tantum, ut proprie appellantur, minime putandum est unius modo generis vectigal ad tricessimam partem redactum ab Alexandro fuisse, aut illud duntaxat contractum ad tertiam aurei partem, cujus præstatio sub Heliogabalo decem aureorum fuerit, sed omnia vectigalia secundum eam proportionem & deminutionis rationem ab eodem esse rescia. Non alienum à veritate est, vectigalia dixisse Spartianum pro tributis capitis. deni igitur aurei pro singulis capitibus, tributi nomine quum flagitarentur sub Alagabalo, ad trigessimam partem, hoc est aurei tertiam, hoc tributum redegit ac reduxit Alexander, ideoque tremisses aureorum formari iussit. *Idem.*

I. Quartarios.] Aurei quartarii, qui quartam aurei solidi partem appendent. sic & *tertarius* potuisset dicere quos tremisses vocare maluerunt: τερτηριὸς Græci dixissent. τετάρτη est quadrans vel quarta pars assis. quatuor quadrantes assis efficiunt: assis autem pendebat duas drachmas, vel sex drachmas, vel sex scriptula. idem quoque pendebat aureus nummus. sic daticus assis pendebat, vel quod idem est quattuor quadrantes. *Idem.*

2. Tremisses tantum solidosque formari.] Non ergo formati semisses? atqui hoc paulò antè Lampridius dicebat. sed videntur desuisse formari semisses, posteaquam tremisses sunt facti. hoc nihil est, omnino scribendum hoc loco: & *semisses & tremisses tantum formari.* Aureum integrum cuius erant partes semisses & tremisses, dixerunt SOLIDVM. in libris juris, solidus & aureus idem semper sunt. *Cassaub.*

3. Formas binarias.] Nummos binis aureis valentes, vocat formas binarias: ternarias, quæ ternis: & ita in cæteris. *Forma*, statuariorum attis verbum est. *Idem.*

Formas binarias, ternarias.] Formæ hoc loco sunt τύποι aut τυπηταια, vel τὰ δρχύτυποι σφραγισθῆαι, unde & formari nummi & figurari dicuntur. & *forme denariorum* Isidorò sunt ipsi denarii. νόμισμα etiam dicunt Græci, quam Latini formam, unde & νομισθῆαι δραχμῶν, formare drachmam. sed magis est, formas heic appellari nummos ipsos aureos tali forma percussos, qui binis aureis & quaternis valerent: binarius & ternarius igitur aureus nummus, qui binos, & ternos aureos simplices pendebat. sic *quinarii* olim, & *denarii*, qui quinos asses, & denos pendebant. *Salmas.*

Formas binarias.] Credo, heic formas esse τύπος, aut σφραγισθῆαι, vel σημαιτηταια, quibus nummi tali forma signarentur, binarii scilicet, & quaternarii & similes. sequitur tamen: *eas resolvi præcepit, nec in usu cuiusquam versari.* manifesto formas pro nummis ipsi dixit. *Idem.*

amplius¹ usque ad bilibres quoque² & centenarias, quas Heliogabalus invenerat, resolvi præcepit, neque in usu cujusquam versari:³ atque ex eo his materiæ nomen inditum est,⁴ quum diceret plus largiendi hanc esse imperatori

1. *Usque ad bilibres quoque.*] Vetus editio: *usque ad libras quoque.* legendum: *usque ad librarias quoque.* librariæ formæ sunt, auræ librarii, qui quadraginta & octo aureis valent eorum, qui in usu tunc versabantur, vel quinquaginta, ut paulo post docebimus. *Idem.*

2. *Et centenarias.*] Fuit tamen postea in usu nummus quidam grandior, quem *centenariam* appellant, sive *majorinam pecuniam.* Etsi autem centenariæ auri formæ sublatae sunt; obtinuit tamen postea auri centenariorum appellatio. nam centenas auri libras centenarium vocarunt. *Cassub.*

3. *Atque ex eo his materiæ nomen inditum est.*] Suspecta nobis hæc. *Idem.*

Atque ex eo his materiæ nomen inditum est.] Sic legimus: *formas binarias, ternarias, quaternarias, & denarias etiam atque amplius usque ad librarias quoque & centenarias, quas Heliogabalus invenerat, resolvi præcepit, neque in usu cujusquam versari, atque ex his materiæ nomen inditum est.* formas illas omnes superius nominatas, & ab Heliogabalo inventas resolvi præcepit Alexander, atque ex his formis materiæ nomen inditum est. Exempli gratia, loco centenariorum formarum quas invenerat Heliogabalus & quæ in usu versabantur, postquam jussu Alexandri resolutæ sunt, nomen ipsum remansit, quod materiæ impositum est. nam centenarium pro centum libris dici coëptum est: cum tamen minime reperiretur nomisma centenaria forma cusp. formas centenarias invenerat Heliogabalus quibus centenarii cuderentur, aurei nummi, qui centum aureorum vulgarium pondus haberent & pretium. resolvi præcepit hujusmodi formas Alexander, atque inde nomen materiæ impositum.

nulli nunc quidem centenarii nummi aut centenariæ formæ. nomen centenarii tamen in usu remansit, & usurpari coëptum est de quacumque materia, centum libras pendente. legendum igitur in verbis Lampridii supra: *usque ad librarias quoque, & centenarias.* nam *bilibres*, ut vulgo legitur, nullo potest modo ferri. bilibres enim & centenariæ formæ, quattuor tantum aureorum pondere inter se distabant: siquidem octo & quadraginta auræ in libram auri signabantur. sic duæ auri libræ sex & nonaginta aureos habebant: quibus aureos adde quattuor, centenarius Heliogabali nummos efficit, qui centum aureis æstimabantur. hoc etiam confirmant sequentia ubi eadem repetit, sed diversis verbis: *decem vel amplius una forma, triginta & quinquaginta, & centum d.ve cogerentur.* decem auræ sub una forma denarii dicuntur, & eorum formæ denariæ; quinquaginta vero sub eadem forma cusp, quinquagenarii vel librarii: & quinquagenarii quidem quod quinquagenis aureis æstimarentur, librarii vero quod libram auri penderent. nam quadraginta octo auræ libræ imputabantur. duo enim auræ supra libram excurrentes formæ librariæ appellationem minime tollunt. formas igitur librarias dixit, quæ quinquagenarios aureos signarent, vel aureos quinquaginta una forma: ut centenarias, quæ centenos aureos sub una forma comprehensos emitterent, quæ & bilibres formæ dici poterunt, ut quinquagenariæ librariæ. *Salmas.*

Atque ex his materiæ nomen inditum est.] Sic quoque Pal. quæ quid sibi velint, neque ego scio. *Grut.*

4. *Quum dicret plus largiendi hanc esse imperatori causam, si quum multos solidos, &c.*] Contaminatissima hæc sunt: cimen-

tori causam, ¹ si quum multos solidos minores dare possit, ² dans decem vel ampliùs una forma, triginta & quinquaginta & centum dare cogeretur. Vestes sericas ipse raras ⁴⁰ habuit: holosericas nunquam induit, subsericam nunquam donavit. Divitiis nullius invidit, pauperes juvit, ³ honoratos, quos pauperes verè non per luxuriam aut simulationem vidit, semper multis commodis auxit, agris, fervis, animalibus, gregibus, ⁴ ferramentis rusticis. ⁵ In thesauris vestem nunquam nisi annum esse passus est, eamque statim expendi iussit. ⁶ Omnem vestem quam donavit, ipse perspexit: omne aurum, omne argentum, idque frequenter

emendo, quum diceret plus largiendi hanc esse imperatori causam, si quum multos solidos minores dare possit, decem vel ampliùs una forma, triginta & quinquaginta, & centum dare cogeretur. profusissimus princeps Heliogabalus, parcissimus contra Alexander. diversam igitur uterque viam sunt sequuti. Heliogabalus quæsito multa simul donandi profundendique compendio, formas denarias, & quinquagenarias, & centenarias invenerat publicaveratque. è contrario Alexander non solum formas illas aboleri præcepit, & in usu haberi vetuit; sed etiam longe minores. quam quæ vulgo in usu essent, cudi iussit. nec tantum solidos, sed etiam solidorum trientes in moneta formari voluit. nam cui multi minuti nummi ad manum sunt, is tantum expendit ac largitur, quantum luber, nunc plures ex illis dando, nunc pauciores. qui vero tantum aureis atque argenteis majoribus nummis refertum habet marsupium, plerumque etiam præter voluntatem liberalis est, utpote præ manu tantum habens aureos denarios, & quinquagenarios & centenarios; & sic plus dare cogitur, quod minus dare non possit. atque hic verus est hujus loci sensus. *Salmas.*

I. Si cum multis solidos.] Lectio minus bona. nihil tamen juvat exemplar Palat. *Grut.*

2. Dans decem vel ampliùs una forma.] Locus ita concipiendus, ex emendatione Josephi Scaligeri: cum diceret, plus largiendi hanc esse imperatori causam, cum multos solidos minores dare possit, dans decem vel ampliùs, quàm si una forma triginta & quinquaginta & centum dare cogeretur. *Casaub.*

3. Honoratos quos pauperes vere non per luxuriam aut simulationem vidit.] Ex isto genere honoratorum fuit ille cuius supra meminimus: quum quidam ex honoratis vitæ sordidæ, virtutum reus per ambitionem nimiam ad militiam expirasset. Honorati vocabantur proprie qui dignitatibus erant præditi, qua militaribus qua civilibus, vel honoribus functi. *Salmasius.*

4. Ferramentis rusticis.] Membranzæ, ferramentis, *rastris.* *Casaub.*

5. In thesauris nunquam vestem nisi annum esse passus est.] Legebat Scaliger: in thesauris nunquam vestem nisi auream esse passus est. sed aurea vestis non dicitur quæ aurata est. thesauri autem heic sunt in quibus vestis sacra privataque principis reponebatur. hinc præpositi thesaurorum leg. XIII. Cod. de murileg. dicebatur etiam comes thesaurorum, & suberar comiti sacrarum largitionum. *Salmas.*

6. Omnem vestem quam donavit ipse perspexit.] Vetus editio: ipse perspexit. *Idem.*

quenter appendit. Donavit & ocreas, & braccas, & calceamenta inter vestimenta militaria. Purpuræ clarissimæ non ad usum suum, sed ad matronarum, ¹ si quæ aut possent aut vellent, certè ad vendendum gravissimus exactor fuit: ita ut *Alexandrina purpura* hodieque dicatur, ² quæ vulgò *Probianæ* dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphis præpositus id genus muricis reperisset. ³ Usus est ipse chlamyde coccina sæpe. In urbe tamen semper togatus fuit, & in Italiæ urbibus. Prætextam & pictam togam nunquam nisi cos. accepit: ⁴ & eam quidem quam de Jovis templo sumptam alii quoque accipiebant, ⁵ aut prætores aut cos. Accepit prætextam etiam quum sacra faceret, sed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. Boni linteaminis appetitor fuit, ⁶ & quidem puri, dicens, ⁷ *Si linteï idcirco sunt ut nihil asperum habeant, quid opus est purpura?* ⁸ in linea autem aurum mitti etiam dementiam judica-

1. *Si quæ aut possent, aut vellent, &c.*] Distingue sic: *si quæ aut possent, aut vellent, certè ad vendendum, gravissimus exactor fuit.* hoc ait: exegisse purpuram clarissimi luminis non ad usum suum, sed ut matronis donaret, si qua fuit quæ purpura uti vellet, aut pro conditione loci sui, posset. vel si non daret, clarissimam tamen nihilominus exigebat ad vendendum. Solitus Alexander talia multa vendere. infra: *Gemmarum quod fuit vendidit.* Calaub.

2. *Quæ vulgò Probianæ dicitur.*] Scribe, dicebatur. Idem.

Quæ vulgò Probianæ dicitur.] Lampriidius vult, clarissimæ purpuræ genus Probianum vulgò sua ætate appellatum ab inventore quodam Probo: Alexandrianum etiam fuisse dictum de nomine Alexandri, quod clarissimam purpuram solitus esset exigere. clara omnis purpura generali appellatione dicebatur Alexandrina, quod claræ purpuræ gravissimus & fastidiosus exactor olim exstitisset Alexander. *Salmasius.*

3. *Usus est chlamyde coccina sæpe.*] U-

sus est chlamyde sæpe coccinea. ita Pal. & vet. editio. Idem.

4. *Et eam quidem, quam de Jovis templo sumptam alii quoque accipiebant.*] Ideo dicta hæc toga, Capitolina palmata, in epistola Taciti ad Probum. *Casaub.*

5. *Aut prætores aut Cos.*] Sapiunt glossæ. Idem.

6. *Et quidem puri.*] Non autem clavati, neque purpurâ, neque auro. Idem.

7. *Si linteï idcirco sunt.*] Scribe cum membranæ, *linea.* loquitur autem de purpurâ clavatis. Idem.

Si linteï idcirco sunt.] Mendosa hæc lectio. Legendum igitur: *si linteï idcirco sunt.* sed Palat. habebat: *si lineæ idcirco sunt.* scribendum: *si lineæ idcirco sunt ut nihil asperi habeant.* lineas vocabant, interulas vel camisas ex lino. legendum etiam paulo post: *in lineas autem aurum mitti.* nam nec *in linea,* nec *in linteæ* verum est. *Salmas.*

Si lineæ idcirco sunt, &c.] Antea erat *linei*: Palat. habetque, *si lineæ.* Gruterus.

8. *In linea autem aurum mitti.*] *O'Óvov* & omnem è lino vestem vocabant

dicabat, ¹ quum asperitati adderetur rigor. ² Fasciis semper usus est. ³ Braccas albas habuit, non coccineas ut prius solebant. Gemmarum quod fuit, vendidit, & aurum in 41
 ærarium contulit, dicens gemmas viris usui non esse: ma-

tronas

cabant *lintea*, vel *linca*, sive *lineas*. Vopiscus in Carino: *quid lincaas petitas Ægypto loquar?* loquitur de auroclavatis lincais: quæ jure damnat ob asperitatem & rigorem. *Casaub.*

1. *Cum asperitati adderetur rigor.*] Non malè regius & Puteani, *cum asperitas adderetur & rigor*. Idem.

Quum asperitati adderetur rigor.] Pal. *cum asperitatem adderetur rigor*. forte: *quum ad asperitatem adderetur rigor*. *linca* autem & auro, & purpura clavabantur. has clavi purpurei reddebant asperas, aurei vero rigidas. Alexander lincis suis, ne quid asperum haberent, purpuram intexi volebat, aut purpura clavatas fieri. *Salmas.*

2. *Fasciis semper usus est, braccas semper habuit.*] Fascias heic pedules intelligit. nam *pedules* dicebantur *ὀπέλωσ* *ἢ ἔλλειπτικῶσ*, cum fasciæ intelligerentur. *pedulia* etiam vocabantur. tantum interest inter pedule & *πέδιλον*, quantum inter *πόδιον*, & *πέδιλον* apud Græcos. nam quod Latini *pedule*, Græci *πόδιον* appellant. & *πόδιον* ad verbum est pedule. pedule autem vel pedulis fascia, erat pedum involucrium. & sciendum paulo differre *πίλωσ* hoc est udones, & *ποδεία* hoc est fascias pedules etiam apud Græcos ipsos. *πίλωσ* vel udones erant proprie lanei calcei ex lana coacta facti qui intra calceum quidem habebantur, verum plerumque & ipsi vicem calceamenti præstabant, præcipue domi & intra cubiculum. *fasciæ* vero *pedules*, ut ipsum nomen indicio est, erant segmenta quædam vel panni ex lanea veste decissi, vel etiam ex coactilicia, quibus involuebantur pedes atque integebantur, ad eundem plane modum quo crura ipsa fasciis illis quæ crurales inde sunt appellatæ. eundem tamen usum præstitisse fascias pedules

& udones minime dubium est, etsi aliquantum forma dissident. nam udones ad speciem calcei vel soleæ pedem includebant, fasciæ vero circumligabant. ceterum auctores, passim udones, & fascias pedules & empilia confundunt, quod ad eundem hæc omnia usum accommodarentur. sic feminalia, tibialia, & pedulia, hoc est feminales, & crurales & pedules fascias eadem appellatione donaverunt, & braccas hæc omnia appellaverunt. Latinis tamen proprie braccæ de feminalibus, fasciæ vero de cruralibus pedulibusque. & ita hoc loco apud Lampridium distinguuntur braccæ & fasciæ. quemadmodum autem quidquid pedibus tegendis esset accommodatum, *πίλωσ* & *πόδιον* Græci appellarunt, & tam fascias quam udones vel calceos laneos aut soleas lanatas hoc nomine comprehenderunt: sic *feminalia* Latini & *braccas* id omne appellarunt quo femina tegerentur. tantum tamen distat inter feminalia vel feminales fascias, & braccas, quantum inter pedules fascias & udones. feminalibus usi Romani etiam sub Augusto, & Augustus ipse usus, frigoris præcipue causa. *braccæ* in isto Lampridii loco, quas albas Alexandrum gestavisse scribit, cum coccineas prius imperatores solerent, sunt prorsus nostræ braccæ, id est Gallicæ. Videntur per illa tempora Romæ etiam frequentes fuisse braccæ, in Italia vero frequentissimæ. *Idem.*

3. *Braccas albas habuit, non coccineas, ut prius solebant.*] Docuimus ad Suetonium Romanos quoque braccas gestasse: non veteres Ciceronis vel Augusti æquales; sed eos qui proximo seculo aut altero saltem vixerunt: imperatorum verò, coccineas. honestiorum braccas albas fuisse, ut & rogam. Gestabant braccas & Romani milites. *Casaub.*

tronas autem regias ¹ contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona cum qua sacrificium facerent, ² & unico pallio auro sparso, & ³ cyclade ⁴ quæ sex uncias auri plus non haberet. ⁵ Prorsus censuram suis temporibus de propriis moribus gessit. Imitati sunt eum magni viri, & uxorem ejus matronæ pernobiles. Aulicum ministerium in id contraxit, ut essent tot homines in singulis officiis quot necessitas postularet: ita ut annonas, non dignitatem, acciperent fullones & vestitores, ⁶ & pictores & pincernæ, ⁷ omnes castrenses ministri, quem-

1. *Contentas esse debere uno reticulo.*] Gemmato, videlicet. *Idem.*

2. *Et unico pallio auro sparso.*] Pallium auro sparsum est χρυσόπαισον, χρυσῶ κητέπαισον quod acu fiebat. albo sparsas pelles Virgilius dixit pro variegatis & distinctis albo: pallium autem auro sparsum, signis aureis & clavis intextum intelligendum est. Græci χρυσόσημον dicunt. signa aurea sunt clavi. Græcis etiam σημεῖα. unde ἰσημοὶ vestes & ἐπίσημοι. aliter dicebantur Διόχρυσσοι vestes quæ non aureis clavis intextæ, sed filis aureis erant contextæ, id est quarum trama fuit ex auro. nam aurei illi clavi non in tela fiebant, sed acu pingebantur. contra Διόχρυσσοι ex sericeo stamine & filis aureis in tela contexta. eleganter τῶ Διόχρυσσον expressit Virgilius, dicendo:

Ex picturatas auri subtemine vestes. Vestes auro subtemine pictæ sunt Διόχρυσσοι pallium auro sparsum heic non est Διόχρυσσον, sed χρυσῶ κητέπαισον, & signis aureis distinctum. *Salmastius.*

3. *Cyclade quæ sex uncias auri, &c.*] Cyclas vestis muliebris auro texta. Erat autem certus unciarum anri numerus, quot quæque vestis aurea deberet habere. *Casaub.*

Cyclade quæ sex uncias auri plus non haberet.] Palatinus: quæ sex uncias auri plus non haberet. cycladem heic vocat tunicam muliebrem auro circumtextam.

nam cyclas inde dicta est quod limbum in circuitu haberet ad oram extremam adfutum. limbum enim κύβλον Græci vocant. hinc κυκλαῖς tunica quæ limbum haberet. cycladem intellexit Virgilius cum diceret:

Et circumtextum croce velamen acantho. paragaudias ejusmodi limbos auro intextos vocarunt. *Salmast.*

Cyclade quæ sex uncias auri plus non haberet.] In limbis scilicet & ornaturis ex auro quæ cycladem in ima parte circumcurrebant. nam auratæ vel auro intextæ erant illæ institæ vel paragandæ extremis cycladum oris adfutæ. cyclades, ergo sex unciarum auri, quæ limbos vel paragaudas habent, in quibus intextæ essent sex auri uncie. *Idem.*

4. *Quæ sex uncias auri plus non haberet.*] Sic & Pal. nam vulgg. unciis. *Grut.*

5. *Prorsus censuram suis temporibus, de propriis moribus gessit.*] Plinius in Pannegyrice, *Vita principis censura est, eaque perpetua.* *Casaub.*

6. *Et pictores & pincernæ.*] Scribo, pictores. *Idem.*

7. *Omnes castrenses ministri.*] Scribo, omnesque, &c. sed hîc castrenses idem ac Cæsariani, vel aulici: nam castra dixerunt principis comitatum, & castrenses coronas, Cæsarianis datas. *Idem.*

Omnes castrenses ministri.] Legend. & omnes castrenses ministri. aulici ministri, & Palatini ministri, & castrenses ministri idem dicebantur, aliquot ministros

quemadmodum pestis illa instituerat, ¹ sed annonas singulas vix binas. Et ² quum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet, nec plures ministros, ³ argentum & ministros antè quando poscebat, accipiebat ab amicis : ¹ quod

stros ex his qui proprie castrenses dicebantur, heic nomina: Lampridius, fuliones, pictores, vestitores, pincernæ. videntur & coci & piscatores & balneatores & cursores etiam ac ceteri qui proprie ministri vocabantur, & aliquod ministerium in aula gerebant, sic appellati. castrenses ministros ira describit & enumerat Corippus :

Adfuit obsequio castrorum turba vivorum.

*Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulera parare,*

*Regales mensas epulis onerare supernis,
Conservare domum, sanctumque intrare
cubile,*

Internas munire fores, vestesque parare.

Credo ergo, castrenses dictos esse omnes Palatinos ministros quod semper adessent principi, nec tantum in aula vel in urbe, sed in castris etiam obsequium illi & ministerium exhiberent, & in omnibus expeditionibus eum sequerentur. nam quocumque iret imperator, id expeditio vocabatur. hinc recentioribus ministeriales regum, ducum, comitum appellantur, castrenses & expeditionales servi qui dominos suos in expeditionibus sequerentur, & semper præsto essent in bellicis actibus. ministeriales etiam vocabant quos vulgo etiam *vassos* & *vassallos* & *fideles* dicebant. *vassi* ducum & comitum iidem erant qui ministeriales ducum & comitum dicebantur. *Salmas.*

1. *Sed annonas singulas vix binas.]* Scrib. & *annonas singulas, aut vix binas.* Casaub.

Sed annonas singulas vix binas.] Nihil mutandum. Ita ut annonas non dignitatem acciperent, sed annonas singulas, vix binas. quis non ita loquitur? annona autem numero singulari cum dici-

tur, frumentum significat, & vinum & oleum, & carnem & capitum & alias ejusmodi cellarienses species. annona vero multitudinis numero enunciata panes tantum significant. & hoc sensu accipiendæ sunt annona in his omnibus locis, ubi annona singula, binæ, aut ternæ dari dicuntur, tot enim panes accipi debent. infra: *annonas binas aut ternas accipiebant, ita ut mundas singulas consequerentur. alias aliter. mundas heic annonas non nisi de panibus potes interpretari. Salmas.*

2. *Cum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet.]* Supra: *ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam transiit.* ministerium est quod vulgo vocamus *service.* un *service d'argent.* unius abaci argenti. hinc & ministerium pro abaco & delphica in qua argentum mensale exponebatur. *Idem.*

3. *Argentum & ministros antè quando poscebat, & c.]* Nos legebamus, & *ministros etiam quando res poscebat.* sed membrana omnes habent, *poscebat.* quare ita potius scribe, *quando plureis poscebat.* Casaub.

Argentum & ministros ante quando poscebat accipiebat ab amicis.] Corrige: *Argentum, & ministros antè quando poscebat, accipiebat ab amicis. quod hodieque fit, si pascatur à præfectis, absente imperatore. pascere pro convivium celebrare absolute positum notavimus ad Hadriani vitam: convivia autem aut privata aut publica habebant imperatores. privatis amicos tantum & familiares adhibebant: privato igitur convivio Alexander qui argentum in ministerio non plus ducentis libris haberet, & servos paucos, non mutuabatur ab amicis: sed publicis tantum conviviis quibus & ministerio ampliore & servis*

'quod hodieque fit, si præstatur à præfectis absente imperatore. Voluptates scenicas in convivio nunquam habuit, sed summa illa oblectatio fuit, ut catuli cum porcellis luderent, aut perdices inter se pugnarent, ² aut aves parvulæ sursum & deorsum volitarent. Habuit sanè in Palatio unum genus voluptatis, quo maximè delectatus est, ³ & quo sollicitudines publicas sublevaret. ⁴ Nam aviaria instituerat pavonum, fasianorum, gallinæorum, anatum, perdicum etiam: hisque vehementer oblectabatur, maximè palumborum, ⁵ quos habuisse ad viginti millia dicitur: & ne eorum pastus gravaret annonam, servos habuit vestigales, ⁶ qui eos ex ovis ac pullicenis* ac pipionibus

longe pluribus, propter convivantium multitudinem opus erat. quando igitur pascebat & argentum & ministros accipiebat ab amicis. idque sua etiam ætate fieri solitum narrat Spartianus non ab imperatore, sed à præfectis, si quando pascerent, absente imperatore. *Salmas.*

Argentum & ministros ante quando pascebat, accipiebat ab amicis.] Pal. & ministrum antea quando pascebat. adeo ut appareat scribendam, argentum & ministros in . . . . . quando pascebat. Grut.

1. *Quod hodieque fit, si præstatur à præfectis, &c.]* Malim ego, si pasceretur præfecti, &c. ut sit hic sensus: ex illa consuetudine Alexandri: mansisse hunc morem qui adhuc temporibus Lampridii obtineret: ut cum absente principe cœna imperatoria præfectis pararetur, escarium potoriumque argentum Cæsariani mutuo ab amicis Cæsaris poscerent, non autem ex imperatoris vasario id sumerent. *Casub.*

Quod hodieque fit si præstatur à præfectis.] Sic initio quoque Palatin. sed factum deinde, præstatur. an pasceatur? consulatur Casaubonus. *Grut.*

2. *Aut aves parvulæ.]* Regius & Putteani, *glapte p.r.* nescio quid sit: nisi cui placeat scribi, aut obseptæ avicule. pro undique septæ. *Casub.*

Aut aves parvule sursum & deorsum volitarent.] Legitur in aliis libris *gæple parvule*. sed reponere: *galpæ parvula*, hoc est, *galbæ*. Galbæ igitur & galbinæ atque etiam galbulæ aves sunt viridis aut lutei coloris: Græcis *χλωείδες*, & *χλωεῖωνες* ab eodem colore dicuntur. *Galbina* Martiali:

Galbina decipitur calamis & retibus ales. Vulgo *galbula*: sed *galbina* in libris. sed & *glabula* etiam rectum est. nam Latini avem, qui Græcis *ἰκτερ*, & galbulum à colore luteo vocarunt. *chlorum* etiam Latini vocarunt hanc aviculam, voce à Græcis mutuata. *Salmas.*

Aut aves parvule sursum & deorsum volitarent.] Pal. aut *gæple parvule*. aliorum exempla, *glapte*. *Grut.*

3. *Et quo sollicitudines publicas sublevaret.]* Excerpta Spartiani, & Palatinus: *sublevarat*. forte: *sublevabat*. *Salmasius.*

4. *Nam aviaria instituerat pavonum.]* Idem Palatinus, *avaria*. an *aravia* pro *aviaria*, ut *vidarium* pro *viridarium*. Idem.

5. *Quos habuisse ad viginti millia.]* Vetus liber: quos habuisse ut ad viginti millia dicitur. Sic Græci loquuntur: *ὡς ἀνὸς εἴκοσι χιλιάδας*. Idem.

6. *Qui eos ex ovis ac pullicenis pipionibus alerent.]* Id est, ex ea pecunia quam

nibus alerent. Thermis & suis & veterum frequenter ⁴² cum populo usus est, ¹ & æstate maximè ² balneari veste ad Palatium revertens, hoc solum imperatorium habens ³ quod lacernam coccineam accipiebat. ⁴ Cursorem nunquam nisi servum suum, dicens ⁵ ingenuum currere nisi in sacro certamine non debere. Cocos, piscatores, fullones & balneatores, non nisi servos suos habuit: ⁶ ita ut si quis deesset, emeret. ⁷ Medicus sub eo unus Palatinus salarium accepit: ⁸ cæteri omnes qui usque ad sex fuerunt, annonas binas aut ternas accipiebant, ⁹ ita ut mundas singulas

quam cogebant vendentes ova & pullos ac pipiones palumborum. *Servos vestigales* appellat eos qui hunc reditum curabant, & hoc privatum quoddam vestigal domus regis exercebant. *Casaubonus.*

Qui eos ex ovīs ac pullicenis.] Pullicenos hic vocat pullos fasianorum, pavonum, perdicum, anatum & gallinarum. inde nostra vox *poucins* de pulis gallinaceis. *Salmas.*

* Ac pipionibus alerent.] Pipiones vocat palumbinos pullos, ut pullicenos, gallinaceos & pavoninos. *Idem.*

1. Et æstate maxime balneari veste.] Sic distinguendus hic locus: *thermis suis & veterum frequenter usus est, & æstate maxime, balneari veste ad Palatium revertens.* *Idem.*

2. Balneari veste ad Palatium revertens.] Scrib. *in balneari veste.* virum sobriū prodire in publicum in veste non forensi, id est toga, turpe habebatur & indecorum: nisi tamen à convivio rediret aut balneis. *Casaub.*

3. Quod lacernam coccineam accipiebat.] Excerpta Spartiani & Palatinus: *lacernam coccineam.* *lacernam* quidem perperam pro *lacernam*, sed *coccineam* rectè. *coccineam* autem, & *coccineum* dicebatur τὸ κοκκίνοσφῆς. *Salmas.*

4. Cursorem nunquam nisi servum suum.] Inter servos erant quidem ad hoc ministerium deputati, nempe ad curendum, quorum mentio frequens apud hos auctores & alios passim. ser-

vi à pedibus & servi ad pedes etiam dicti sunt hi cursores. ingenuos porro cursores habuisse videntur alii imperatores, at Severus nunquam nisi servis suis cursoribus usus est. cursores pedibus obsequium præstabant, & mandata perferabant. unde & exerci-pedes vulgo appellabantur. quos vulgò vocamus, *valets de pied.* *Idem.*

5. Ingenuum currere nisi in sacro certamine debere.] Plautus:

Servile esse duco festinantem currere. *Casaub.*

6. Ita ut si quis deesset emeret.] Non displicet *decessisset.* *Idem.*

7. Medicus sub eo unus Palatinus salarium accepit.] Quod passim in libris juris civilis observabis, salarii & honestius nomen est, & commodum majus quam annonarum. *Idem.*

8. Ceteri omnes qui usque ad sex fuerunt.] *Ceterique omnes, qui usque ad sex fuerunt.* ita vetus editio cum Palatino. *Salmas.*

9. Ita ut mundas singulas confiqueretur, alias alter.] Liber Politiani pro alter scribit aliter. rectè. *Mundas* annonas appellat quomodo lautam cœnam dixit Horat. *mundam.* sic *mundus panis* qui opponitur sordido & fursuraceo: & *mundum vitulum*, ut Græci κελύπριον, quo utuntur elegantiores. Cum igitur archiatris istis annonæ exhibebantur binæ aut ternæ, singulæ tamen erant ex illis *mandæ*, id est, aptæ mensis lautioribus: cæteræ in usum familiæ. Erat

gulas consequerentur, ¹ alias aliter. Judices quum promoveret ² exemplo veterum, ut & Cicero docet, & argento & necessariis instruebat, ita ut præfides provinciarum acciperent ³ argenti pondo vicena phialas senas, mulos binos, equos binos, vestes forentes binas, domesticas singulas, balneares singulas, ⁴ aureos centenos, ⁵ cocos singulos :

verò minimum quod istis præstatur. cum tamen vel mediocri nominis medici uberrimum quæstum ex arte sua olim facerent. quid dico medici? imò verò & tonforum quivis non postre missimus. Ammianus lib. xxii. *Casaub.*

Ita ut mundas singulas consequerentur, alias aliter. Scribendum, *ita ut mundas singulas consequerentur, alias aliter.* loquitur de omnibus medicis Imperatoris, qui septem erant, hique omnes, excepto uno qui salarium accipiebat, annonas tantum consequerentur, & in his singulas tantum mundas, reliquas non item: nam binas, aut ternas accipiebant. de mundis annonis diximus supra. *Salm.*

1. *Alias aliter.* Obsequutus sum Politiani libro, in quo ista lectio. nam & Pal. *alter*, quomodo & vulgg. *Grut.*

2. *Exemplo veterum, ut & Cicero docet.* Ille quidem multis locis: sed respicit, opinor, Lampridius hæc verba Sirenis Romanæ à libro iv in Verrem. Augustus veterem morem mutavit. Sueton. capite xxxvi. *Casaub.*

3. *Argenti pondo vicena, phialas senas.* Palat. Cod. sic habet: *argenti pondo vicenam filas senas.* ex qua felicissime emendavi: *argenti pondo vicena: mulas senas, mulos binos, equos binos.* confirmant conjecturam nostram sequentia, in quibus eodem plane ordine isthæc repetuntur: *reddituri deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones & cocos.* atqui mularum nusquam meminerat nisi heic. mulas igitur & mulos accipiebant de publico præfides provinciarum: & mulos quidem, nisi fallor, vestandis impedimentis, mulas vero ducendæ redæ, aut carrucæ: nam sem-

per mulæ redis ducendis adplicitæ: at muli ad saginam, ut plurimum, habebantur. sed hæc nos alias *Salm.*

4. *Aureos centenos.* Salarium, argentum, vestes, ministeria de publico accipiebant præfides provinciarum. olim verò publice locabantur præbenda rectoribus provinciarum, & erant mancipes qui redimerent quæcunque illis essent exhibenda necessaria per totum tempus administrationis. sustulit hunc morem Augustus & certam illis pecuniam constituit ad hanc rem. sub posterioribus vero imperatoribus, non salarium tantum datum est provinciarum præfidibus ex instituto Augusti, sed etiam argentum, vestes, muli, equi, ministeria & reliqua necessaria. sed profecto nimis modica hæc salarii summa quæ heic videtur constituta ab Alexandro provinciarum administratoribus. legendum igitur hoc loco putabam: *aureos sescentenos.* sed nimis etiam brevis & contempendus hic numerus, si ad exemplum modumque comparetur salariorum, quæ tunc militibus, tribunis, ducibus, legatis dari moris erat. dicendum igitur Alexandrum parcissimum principem salaria præfidum ad istum modum contraxisse, quem heic videmus. *Idem.*

5. *Cocos singulos.* Supple ex Puteaneis: *cocos, muliones singulos.* & firmanz quæ subjiciuntur. *Casaub.*

Cocos singulos. Adde ex Palatino: *Cocos singulos, muliones singulos.* nam & infra repetit: *reddituri deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones & cocos.* *Salm.*

Cocos singulos, muliones singulos. Ad didi duas voces fide Pal. *Grut.*

gulos: & si uxores non haberent, singulas concubinas, (¹ quòd sine his esse non possent) reddituri deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones, & cocos: cætera sibi habituri, si bene egissent: in quadruplum reddituri, ² si malè. ³ Præter condemnationem aut peculatus aut repetundarum, leges innumeras sanxit. ⁴ Carrucas 43 Romæ & rhedas senatoribus omnibus ut argentatis haberent, permisit: interessè Romanæ dignitatis putans, ut his tantæ urbis senatores vectarentur. Consules quoscunque vel ordinarios, vel suffectos creavit, ex senatus sententia nominavit, sumptum eorum contrahens: ⁵ & nundina vetera ex ordine instituit, vel dies vel tempora. Quæstores candidatos ex sua pecunia iussit munera populo dare, ⁶ sed ut post quæsturam præturas acciperent, ⁷ & inde provincias regerent: ⁸ arcarios verò instituit qui de arca

1. *Quod sine his esse non possent.*] Palat. haber illud non à manu tantum secunda, sed tamen antiquâ. *Idem.*

2. *Si malè. Præter condemnationem.*] Distingue: cetera sibi habituri si bene egissent: in quadruplum reddituri si malè, præter condemnationem aut peculatus, aut repetundarum. *Salmas.*

3. *Præter condemnationem.*] Distingue, in quadruplum reddituri si malè: præter condemnationem aut peculatus aut repetundarum. *Casaub.*

4. *Carrucas Romæ & rhedas senatoribus omnibus ut argentatas haberent, permisit.*] Postea & aliis quàm senatoribus permisit. *Martialis in Quintum libro tertio:*

Aurea quòd fundi pretio carruca pavatur. *Plinius libro xxxiiii. capite xi. libro xxxiv. capite xvii. Idem.*

5. *Et nundina vetera ex ordine instituit, vel dies vel tempora.*] Jam monuimus esse illa inducenda, vel dies vel tempora. Pro vetera, potest etiam scribi veteri. *Idem.*

Et nundina vetera ex ordine instituit.] Pal. & nundinia vetera serdine instituit. *vetus editio: nundinia vetera*

Sardinæ instituit. quid sit nescio. nundinium autem pro nundinum fere semper in illo antiquo exemplari scriptum reperi. delenda porro illa verba, vel dies, vel tempora. Salmas.

Et nundina vetera ex ordine, &c.] Pal. & nundinia vetera serdine instituit vel, &c. Grut.

6. *Sed ut post quæsturam præturas acciperent.] Pal. se dicta ut post quæsturam. scribend. sed ita ut post quæsturam. Salm.*

7. *Et inde provincias regerent.] Deinde provincias regerent. ita in Pal. Idem.*

8. *Arcarios verò instituit qui de arca fisci ederent munera.] Scribendum, arcarios & de arca fisci. ita omnes veteres. Casaub.*

Arcarios vero instituit qui de arca fisci.] Rectè docti homines restituerunt: arcarios vero instituit qui de arca fisci. nam ita & in Palatino legitur. arca igitur etiam fisci dicebatur, & arcarii qui de fisco munera edebant. privati etiam suas arcas habebant, quas qui administrabant & dispensabant, servi arcarii dicti. hinc de arca solvere. hoc est domo, cui contrarium est de scriptura mensæ. Salmas.

Arcarios verò instituit, qui de arca fisci

de arca fisci ederent munera, eademque parciora. Habuit in animo ut munera per totum annum dispergeret, ut per xxx. dies munus populo daretur: sed cur id non fecerit in occulto habetur. ¹ Capitolium septimo die quum in urbe esset ascendit, templa frequentavit. CHRISTO templum facere voluit, eumque inter deos recipere. ² Quod & Adrianus cogitasse fertur qui templa in omnibus civitatibus ³ sine simulacris iusserat fieri: quæ hodie idcirco quia non habent numina, dicuntur *Adriani*, quæ ille ad hoc parasse dicebatur: sed prohibitus est ab iis qui consulentes sacra, repperant ⁴ omnes Christianos futuros ⁴⁴ ⁵ si id optatò evenisset, & templa reliqua deferenda. In jocis Alexander dulcissimus fuit, in fabulis amabilis, in

con-

fisci ederent.] Sic quoque Pal. nisi quod tamen servet, *que*, item *sederent*. Grut.

1. *Capitolium septimo die cum in Urbe esset, ascendit.*] In Larario suo rem divinam quotidie ferè manè faciebat: in aliis Romæ templis sæpissimè: in Capitolio septimo quoque die ibi Jovem Capitolinum & Imperatorem, Romani, præsertim magistratus, præcipuè colebant. *Casaub.*

Capitolium septimo die cum in urbe esset ascendit.] Lege ex libro: *septimo quoque die ascendit*. Salmaf.

2. *Quod & Hadrianus cogitasse fertur.*] De Tiberio narrat hoc Tertullianus & alii patres Græci ac Latini: de Hadriano verò nemo illorum, si satis memini, simile quicquam. Iusserat Hadrianus, templa fieri in omnibus civitatibus, suo nomini, sine dubio, consecranda: quod & Spart. in vita illius testatur. sed mortuo Hadriano prius quàm hæc templa absolventur, mansere pleraque illorum imperfecta, neque unquam dedicata sunt. Talia ædificia in plerisque civitatibus adhuc Lampridii ætate extabant, inchoata solum, non perfecta, non dedicata; ac proinde, ut ait ipse, sine numine & simulacro ullo. Eò factum, ut in animum inducerent multi, quibus assen-

titur hic Lampridius; non sibi Hadrianum illa templa extruxisse, verum CHRISTO. *Casaub.*

3. *Sine simulacris iusserat fieri.*] Quia videlicet, cogitabat ipse Hadrianus, postquam absoluta essent templa quæ fieri imperaverat, simulacra eò mittere, aut præfens ipse consecrare eo habitu, quo vellent ubique pro loci natura coli. *Idem.*

4. *Omnes Christianos futuros si id optatò evenisset.*] Locutio nova, si id optatò evenisset, id est, ut nos interpretamur, si pro votis multorum, liceat cuique optanti, fieri Christianum. Satis constat jam Hadriani temporibus evigilasse pleborumque hominum mentes, & vanitatem deorum suorum agnovisse: verum illos vis metus continebat. *Idem.*

5. *Si id optatò evenisset.*] At excerpta Spartiani si id optate venisset. hoc est, si quemadmodum multi optabant, id contigisset. optabant enim tunc temporis multi, ut illa templa dedicaret Hadrianus quæ in Christi honorem, multis in civitatibus, iusserat sine simulacris ædificari. *venire*, pro contingere, vel evenire. potest & legi: *optate evenisset*. Salmaf.

Si id optatò evenisset.] Palatin. *optata evenisset*. Grut.

conviviis comis, ita ut quisque posceret quod vellet. Ad aurum colligendum attentus, ad servandum cautus, ad inveniendum sollicitus, ¹ sed sine cujusquam excidio. ² Syrum se dici noluit, sed à majoribus Romanum. Et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur ³ genus ejus à Metellis descendere. Rhetoribus, grammaticis, medicis, aruspiciibus, mathematicis, mechanicis, architectis salaria instituit, & auditoria decrevit, & discipulos cum annonis pauperum filios modò ingenuos dari jussit. Etiam in provinciis oratoribus forensibus multum detulit, plerisque etiam annonas dedit, quos constitisset gratis agere. ⁴ Leges in annos firmavit, easque etiam ipse diligentissimè servavit. Theatralia spectacula sæpe obiit. Theatrum Marcelli reficere voluit. Multis civitatibus, ⁵ quæ post terræ motus deformes erant, ad instaurationem operum & publicorum & privatorum pecuniam ex vectigalibus dedit. In templis sanè nunquam præter quatuor aut quinque argenti libras, ⁶ auri ne guttulam quidem aut bracteolam posuit, susurrans versum Persii,

— iii

1. *Sed sine cujusquam excidio.*] Ita auro cogendo operam dabat, ut nemini tamen fortunas per calumniam appeteret. miram dictionem usurpavit, *excidio*, sed ita locutus Lampridius quia sciebat optimum principem, dum avaræ matris voluntati obtemperat, integritatem suam nonnihil maculasse. *Caf.*

2. *Syrum se dici noluit.*] *Syrum se dici* nolebat. ita vetus editio. *Salmaf.*

3. *Genus ejus à Metellis descendere.*] Vel Marcellis fortasse, ut diximus libri hujus initio. *Casaub.*

4. *Leges in annos firmavit.*] Annarias leges, pridem exoletas Romæ. *Idem.*

Leges in annos firmavit.] Simplicius potuisset dicere *leges annarias*, sed & variant libri. Palat. habet: *leges agnos firmavit*. scribe: *leges ac jus firmavit*, easque etiam ipse diligentissime servavit. de jure enim ac legibus in univèrsam ab Alexandro firmatis, ac diligentissimè servatis agit, & intelligit, non de

quibusdam legibus de novo factis. *Salmafius.*

Leges in annos firmavit.] Pal. *leges agnos firmavit*. Suspecta mihi loci hujus fanitas. durè quippe dictum, *firmare leges in annos*, pro *leges annarias*. *Gruterus.*

5. *Quæ post terræ motus deformes erant.*] Sic Suetonius in Vespasiano, *Deformis urbs veteribus incendiis ac ruinis erat*. *Casaub.*

Quæ post terræ motus erant deformes, ad instaurationem operum.] Vetus editio: *multis civitatibus, quæ post terræ motus deformes erant, sumptus ad instaurationem operum & publicorum & privatorum pecuniam ex vectigalibus dedit*. quod mihi perplaceret, nisi vox *pecuniam* sequeretur. sumptum autem pro pecunia usurparunt. itaque alterutrum delendum est. *Salmaf.*

6. *Auri ne guttulam quidem aut bracteolam.*] Haud aliter quoque Palat. *Grut.*

— in sanctis quid facit aurum?

45 Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine suo edisseram. Primum tamen ejus consuetudinem dicam de rebus vel tacendis vel prodendis. Tacebantur secreta bellorum: itinerum autem dies publicè proponebantur, ita ut edictum penderet ante menses duos in quo scriptum esset: *Illam diem, illam horam ab urbe sum exiturus, & si dii voluerint, in prima mansione mansurus*: ¹ deinde per ordinem mansiones, deinde stativæ, deinde ubi annona esset accipienda: & id quidem eò usque quamdiu ad fines barbaricos veniretur. jam enim inde tacebatur, ² & omnes ambulabant, ita ne dispositionem Romanam barbari scirent. Certum est autem eum nunquam id quod proposuerat, fefellisse, quum diceret, *Nolle ab aulicis suas vendi dispositiones*: quod factum fuerat sub Heliogabalo quum ab eunuchis omnia venderentur. ³ quod genus hominum idcirco secreta omnia in aula nosse cupiunt, ut soli aliquid scire videantur, & habeant unde vel gratiam vel pecuniam requirant. Et quia de publicandis dispositionibus mentio contigit, ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, ⁴ vel procuratores, id est rationales, ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum ut si quis quid haberet criminis, probaret manifestis rebus; si non probasset, subiret pœnam capitæ: dicebatque, grave esse, ⁵ quum id Christiani & Judæi facerent in prædicandis sacerdo-

1. Deinde per ordinem mansiones; deinde stativæ.] Sic quoque Palat. non stativa. Idem.

2. Et omnes ambulabant ita ne disp.] Scrib. & omnes ambulant taciti, ne disp. Casaub.

Et omnes ambulabant ita, ne dispositionem Romanam barbari scirent.] Vox ita, non conspicitur in Pal. neque requiritur. Grut.

3. Quod genus hominum idcirco in aula omnia secreta nosse cupiunt, &c.] Prope est, ut probem principis editionis scripturam: Quod genus hominum idcirco

secreta omnia in aula esse cupiunt. ut soli aliquid scire videantur. Salmast.

4. Vel procuratores, id est rationales.] Rationalis, interpretamentum est vocis procurator. Nam quos vocabant primi procuratores principum, eos sequens ætas rationales dixit. Commodus in epistola ad Albinum. Casaub.

5. Cum id Christiani & Judæi facerent, in prædicandis sacerdotibus qui ordinandi sunt.] Plena sunt B. Cypriani scripta testimoniis hujus moris. ut epistola xxxiiii. Sic ille, postquam retulit quomodo Eleazarus Aaronis filius sacerdos

cerdotibus qui ordinandi sunt, non fieri in provinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur & capita. ¹ Assessoribus salaria instituit: quamvis sæpe ⁴⁶ dixerit eos esse promovendos qui per se rempub. gerere possent, non per assessores, addens militares habere suas administrationes, habere literatos: & ideo ² *unumquemque hoc agere debere quod nosset* Thesauros repertos iis qui repererant donavit: & si multi essent, addidit his eos quos in suis habebat officiis. ³ Cogitabat secum & descriptum habebat, cui quid præstitisset: & si quos sciret vel nihil petiisse, vel non multum, unde sumptus suos auferent, vocabat eos, & dicebat, ⁴ *Quid est cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.* Dabat autem hæc in beneficiis, ⁵ quæ famam ejus non læderent. Bona punitorum, sed nunquam cum auro, argento, vel gemmis (nam id omne in ærarium reponebat) ⁶ dabat præposituris locorum civilium non militum: dabat eas admi-

cerdos fuisset creatus: *Coram omni synagoga*, inquit, *jubet Deus constitui sacerdotem, &c. ut plebe presente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita* PRAEDICENTUR: & sit ordinatio justa & legitima, quæ omnium suffragio & judicio fuerit examinata. Idem.

1. Assessoribus salaria instituit.] Non tum primum hoc factum. Spartianus in Pescennio: *Addidit consularis salaria, ne eos gravarent quibus assidebant.* Idem.

2. Unumquemque hoc agere debere quod nosset.] Ε'ρδοι τις λω' ε'γας & ε'ιδειν τεχνω. *Salmas.*

3. Cogitabat secum & descriptum habebat, quid cui præstitisset.] Rationarium imperii ab Augusto sapientissimo & maximo principum fuerat institutum: cujus pars fuit is qui dicebatur Liber beneficiorum. in eo descriptum erat accuratissima diligentia, qui agri quibus colonis essent divisi, & quæ subfeciva agrorum superessent, quæ dividi aliis possent. Alius fuit Reipublicæ

temporibus liber ille beneficiorum in quem rectores provinciarum simul ac Romam redierant, tribunos militum, centuriones, contubernalesque suos, & quoscunque in provinciis promovissent, deferabant: quod dici solitum, ad ærarium in beneficiis deferre. *Casaubonus.*

4. *Quid est cur nihil petis.*] Vetus editio: *Quid est quod cur nihil petis?* Sed alterutrum tollendum. *cur* autem retinendus cum libris scriptis. *Salmas.*

5. *Quæ famam ejus non læderent. Bona punitorum.*] Legend. *Dabat autem hæc in beneficiis quæ famam ejus non læderent, bona punitorum, &c.* Idem.

6. *Dabat præposituras locorum civilium non militiæ.*] Melius, *militarium.* ut reperatur, *vox locorum.* *Locus* & *præpositura* parum differunt. Capitolinus in Maximinis, *locos militiæ* appellat, quas hinc Lampridius *militares præposituras.* *Casaub.*

Dabat præposituras locorum civilium non militiæ.] Omnes libri legunt, *militi-*

ministraciones quæ ad procuraciones pertinerent. Rationales citò mutabat, ita ut nemo nisi annum compleret: ¹ eosque, si boni essent, oderat, ² malum necessarium vocans. Præsides verò, proconsules & legatos nunquam fecit ad beneficium sed ad iudicium vel suum vel senatus.

- 47 Milites expeditionis tempore sic disposuit ut in mansionibus annonas acciperent, ³ nec portarent cibaria decem & septem (ut solent) dierum, ⁴ nisi in barbarico: quamvis & illic mulis eisdem atque camelis adjuverit, dicens *militēs se magis servare, quàm seipsum, quòd salus publica in his esset*. Ægrotantes ipse visitavit per tentoria ⁵ milites, etiam ultimos, & carpentis vexit, & omnibus necessariis adjuvit. Et si fortè gravius laborassent, ⁶ per civitates & agros ⁷ patribusfamiliâs hominibus & sanctioribus matronis eos distribuebat, reddens impendia quæ fecissent, siue con-
- 48 valuissent illi, seu perissent. Quum quidam *Ovinus Camillus* senator antiquæ familiæ delicatissimus rebellare voluisset, tyrannidem affectans, eique nuntiatum esset, ac statim probatum, ⁸ ad Palatium eum rogavit: eique gratias egit

militum. præposituras militum, vocat militares præposituras, nec ad locorum referendum. Salmaf.

Dabat præposituras locorum civilium, non militum.] Ita etiam Pal. ut pendeant ab illo *præposituras*, non ab locorum. Grut.

1. *Eosque si boni essent oderat.]* Scribe, *eosque vel si boni essent*. Casaub.

Eosque si boni essent, oderat.] Lego: *Eosque & si boni essent, oderat, malum necessarium vocans*. Salmaf.

2. *Malum necessarium vocans.]* Allusam ad verus dictum, *γυνή κερσὺν ἀσκαίων*. Casaub.

3. *Nec portarent cibaria decem & septem, ut solent, dierum.]* Bene solent. Ammianus qui puer vidisse potuit Lampridium, lib. xvi. Tutum ex annona decem & septem dierum, quam in expeditionem pergens vehebat cervicibus miles. Sed modus oneris ex conditione loco-

rum aut consiliis ducum pendeat, non ex certa lege. *Idem.*

4. *Nisi in barbarico.]* In hostico, *πολεμικὴ γῆ*. *Idem.*

5. *Militēs etiam ultimos.]* Caligatos & manipulares munificens. *Idem.*

6. *Per civitates & agros patribus familiâs hominibus, &c.]* Sic & Pal. fortè *patribus familiâs*, id est qui comes essent, qui humaniores: ut significatio insolentior ansam dederit vocis depravandæ. quamvis alio sanè sæculo illud hominibus locum suum egregiè tueretur. Gruterus.

7. *Patribus familiâs hominibus.]* Scribe, *humanioribus*. Casaub.

Patribus familiâs hominibus, & sanctioribus matronis eos distribuebat.] Pro *patribus familiâs hominibus*, rescribendum: *patribus familiâs honestioribus, & sanctioribus matronis eos distribuebat*. Salmaf.

8. *Ad Palatium eum rogavit.]* Sic ad sena-

egit quòd curam Reipub. quæ recusantibus bonis imponeretur, sponte reciperet: deinde ad senatum processit, & timentem ac tantæ conscientiæ tabe confectum, participem imperii appellavit, in Palatium recepit, convivio adhibuit, ornamentis imperialibus & melioribus quàm ipse utebatur affecit. Et quum expeditio barbarica esset nuntiata, vel ipsum si vellet ire, vel ut secum proficisceretur, hortatus est. Et quum ipse pedes iter faceret, illum invitavit ad laborem, quem post quinque millia cunctantem, ¹ equo sedere jussit. ² quumque post duas mansiones equo etiam fatigatus esset, carpento imposuit. Hoc quoque seu timore seu verè respuentem, abdicantem quin etiam imperium, & mori paratum, dimisit: commendatumque militibus, à quibus Alexander unice amabatur, tutum ad villas suas ire præcepit, in quibus diu vixit. sed post ³ jussu imperatoris occisus est, ⁴ quòd ille militaris esset ⁵ & à militibus amatus. Scio vulgum hanc rem quam contexui, Trajani putare: sed neque in vita ejus id Marius Maximus ita exposuit, neque Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens, ⁶ qui omnem ejus vitam in literas miserunt. Contrà autem & Septimius & Acholius, & Encolpius vitæ scriptores, cæterique

de

senatum rogare supra in Heliogabalo: deinde ubi primum diem senatus habuit, matrem suam in senatumrogari jussit. Idem

1. Equo sedere jussit.] Sedere pro ὀχεῖδῶ. Casaub.

2. Quumque post duas mansiones.] Mansiones id est, ἀλλοτρίαι, vel mutationes, ut posterior ætas usurpavit. Salmaf.

3. Jussu imperatoris occisus est.] Non dicit cujus imperatoris jussu. est autem durum de Alexandro accipere: cujus imperium verè dictum ἀναίμακτον. Casaub.

4. Quod ille militaris esset & à militibus amatus.] Palat. Sed post jussu imperatoris occisus est, quod ille militaris esset, & à militibus occisus est. mera balbuties

& stribligo. quis autem ille militaris? nisi nimis audax facinus possit videri: sic optime posset heic locus concinnari, commendatumque militibus, à quibus Alexander unice amabatur, tutum ad villas suas ire præcepit, in quibus diu vixit, sed post injussu imperatoris, à militibus occisus est. Salmaf.

5. Et à militibus amatus.] Nescio quid sibi velit Palat. in quo, & à militibus occisus esset. putaverim esse sphalma scribæ. Grut.

6. Qui omnem ejus vitam.] Non malè scribas, qui omnes. Casaub.

Qui omnem ejus vitam in literas miserunt.] Omnino scribendum: Qui omnes ejus vitam in literas miserunt. Salmafius.

de hoc talia prædicaverunt: quod ideo addidi, ne quis vulgi magis famam sequeretur, quàm historiam quæ ru-
 49 more utique vulgi verior reperitur. ¹ Honores juris gladii
² nunquam vendi passus est, dicens, *Necesse est ut qui emit, vendat.* ³ *Ego non patiar mercatores potestatum, quos si patiar, damnare non possim. Erubesco enim punire illum hominem qui emit & vendit.* ⁴ Pontificatus & quindecim viratus & auguratus codicillares fecit, ⁵ ita ut in senatu allegarentur. ⁶ Dexippus dixit uxorem eum ⁷ cujusdam Martiani filiam duxisse, eundemque ab eo Cæsarem nuncupatum. ⁸ Verùm quum vellet insidiis occidere Alexandrum Martianus, detecta factione, & ipsum interemptum, ⁹ & uxorem

1. *Honores juris gladii.*] Ut sunt provinciarum præfidiatus: nam his adnexum jus gladii. *Casaub.*

2. *Nunquam vendi passus est.*] Imperator Justinianus Novella octava, ΑΡΓΥΡΟΛΟΓΕΙΝ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ, ΠΑΣΗΣ ΕΣΤΙ ΠΟΝΗΡΙΑΣ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΕΡΑΣ. *Idem.*

3. *Ego non patiar mercatores potestatum, quos si patiar, damnare non possim.*] Legendum & distinguendum: *Necesse est, qui emit, vendat. ego non patiar mercatores potestatum: quos, si pariant, damnare non possim. erubesco enim punire illum hominem, qui emit, & vendit.* locum autem idcirco totum adscripsi, ut dilucidior esset. Alexander hanc rationem habuisse se refert, quare non venderet honores & potestates, quod omnino qui emit aliquid, id necesse habet, ut vendat. quomodo, inquit, poterò damnare, quibus potestatem aliquam vendidero, *si pariet* hoc est si paria faciat, id est si iridem vendiderit, ut emit? id enim *pariare* significat. unde *pariare* debitor dicitur creditori, qui paria illi facit, vel satisfacit. honorem igitur, vel officium, ut vulgo appellamus, qui vendit, quod emerat prius à principe, nonne pariat? hos igitur potestatum mercatores pati se nolle dice-

bat optimus imperator, quos, si pariant, damnare jure non posset, id est, si venderent, quod emerant. *Salmas.*

4. *Pontificatus & quindecimviratus & auguratus codicillares fecit*] Beneficii sui fecit, ut sacerdotia missis codicillis deferret pro arbitrio. & judicio suo olim sacerdotia donabat populus deinde senatus. idque jus sepe variavit. *Casaub.*

5. *Ita ut in senatu allegarentur.*] *Senatum.* *Idem.*

Ita ut in Senatu allegarentur.] Alia oritur sententia ex scriptura exemplaris Palatini, in quo, *allegarentur.* *Grut.*

6. *Dexippus dicit.*] Atheniensis dux strenuus idemque rhetor, & historiarum scriptor: cujus ductu victos Gothos cum vastarent Achaïam, & Athenas petissent, narrat Pollio in Gallienis. *Casaub.*

7. *Cujusdam Martiani filiam.*] *Cujusdam Moceriani filiam.* Ita Pal. & mox, *Macrinus: quum vellet occidere insidiis Alexandrum Macrinus.* *Salmas.*

Cujusdam Marciani filiam.] Sic & Palatinus noster. *Grut.*

8. *Verùm cum vellet per insidias occidere Alexandrum Martianus, &c.*] Tu verò lege Herodianum; qui invidia hujus facti atrocissimi Mammæam onerat. *Casaub.*

9. *Et uxorem abjectam.*] In Africam relegatam. *Idem.*

rem abjectam. ¹ Idem dicit, fuisse patrum Antoninum Heliogabalum Alexandri, ² non uxoris sororis ejusdem filium. Quum Christiani quendam locum qui publicus fuerat occupassent, contra popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit, ³ melius esse ut quomocunque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur. Quum igitur ⁵⁰ tantus ac talis imperator domi ac foris esset, ⁴ iniit Parthicam expeditionem : quam tanta disciplina, tanta reverentia sui egit, ⁵ ut non milites, sed senatores transire dicerentur. Quacunquē iter legiones faciebant, ⁶ tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant : ⁷ ipsum verò ob hæc tot & tanta bona ⁸ provinciales ut deum suspiciebant. Jam verò ipsi milites juvenem imperatorem sic amabant ut fratrem, ut filium, ut parentem : vestiti honestè, calciati etiam ad decorem, armati nobiliter, equis etiam instructi, & ephippiis ac frenis decentibus prorsus, ut Romanam Remp. intelligeret quicunque Alexandri vidisset exercitum. Elaborabat denique ut dignus illo nomine videretur, imò ut Macedonem illum vinceret, dicebatque inter Romanum Alexandrum & Mace-

1. *Idem dicit fuisse patrum.*] Scimus hoc falsum : sed vellem extarent Græca Dexippi verba : nam fortasse illa quasi præteriens aut aliud agens legit Lampridius. *Idem.*

2. *Non uxoris sororis ejusdem filium.*] Emendavimus initio hujus libri. *Idem.*

3. *Melius esse ut quomocunque illic Deus colatur.*] *Ut quemadmodumcunque* ita Palatinus & princeps editio. *Salmasius.*

4. *Iniit Parthicam expeditionem.*] Anno imperii XIV. inquit Herodianus. cum annos XIII. rexisset imperium in alta quiete. sed error est in numeris : incidit autem expeditio hæc Parthica, vel potius Persica, in annum XII. & XIII. *Casaub.*

5. *Ut non milites sed senatores transire dicerentur.*] Conjunge his quæ paullo post sequuntur de eorum pœnis qui de

via in alicujus possessionem deflectissent. *Idem.*

6. *Tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant.*] Scripta lectio, *aciti.* emenda, *tribuni taciti, centuriones verecundi, milites amabiles erant.* tribuni plerumque pro imperio clamosi streperique, centuriones impudentes, milites omnibus odiosi. omnia scæus in Alexandri exercitu : nam & tribuni taciti, centuriones verecundi, milites omnibus amabiles erant, ita ut non milites, sed Senatores transire viderentur. *Salmas.*

7. *Ipsum verò ob hæc tot & tanta bona provinciales ut Deum suspiciebant.*] Nihil opejus retrovulgatum, *suspiciebant,* quod & in Palatino. *Grut.*

8. *Provinciales ut deum suspiciebant.*] Operarum error, *pro,* *suspiciebant.* *Casaub.*

Macedonem multum interesse debere. ¹ Fecerat denique sibi argyroaspidas & chrysoaspidas: ² fecerat & phalangem triginta millium hominum, quos *phalangarios* vocari jufferat, ³ & ⁴ cum quibus multum fecit in Perside: quæ quidem erat ex sex legionibus similium armorum, stipendiorum verò post Persicum bellum majorum. Dona regia in templis posuit: gemmas sibi oblatas vendidit, muliebre esse existimans gemmas possidere, quæ neque militi dari possint, neque à viro haberi. Quum quidam legatus uniones duos uxori ejus per ipsum obtulisset magni ponderis & inusitatæ mensuræ, vendi eos jussit: qui quum pretium non invenirent, ne exemplum malum à regina nasceretur, si eo uteretur quod emi non posset, inauribus Veneris eos dicavit. Ulpianum pro tutore habuit, primùm repugnante matre, deinde gratias agente, ⁵ quem sæpe à militum ira objectu purpuræ summæ defendit: atque ideo summus imperator fuit, quòd ejus consiliis præcipuè Remp. rexit. In procinctu atque in expeditionibus apertis papilionibus prandit atque cœnavit, quum militarem cibum

1. Fecerat denique sibi argyroaspidas & chrysoaspidas.] Imitatione Alexandri. *Idem.*

2. Fecerat & Phalangem.] Et hoc imitatione Alexandri. *Idem.*

3. Et cum quibus multum fecit in Perside.] Multum facere autem nihil aliud est quam fortiter agere, & multa fortia facta in bello edere. dixere etiam recentiores, multa arma facere, & arma facere, pro multa fortia facta in armis edere. *Salmas.*

4. Cum quibus multum fecit in Perside.] Petrus Faber multum fecit, interpretabatur hoc loco multum temporis consumsit. Sed aliter hic τὸ facere accipiendum. ut Plin. lib. vi. ep. xvii. equidem omnes qui aliquid in studiis faciunt, venerari etiam mirarique solco. *Casaub.*

5. Quum sæpe à militum ira objectu purpuræ summæ defendit.] Sic apud Suetonium lib. primo capite xiv. toga ob-

jecta protegitur Cæsar. Purpura summa hîc dicitur, quæ in summa live extrema veste fuit prætaxta. vel pro lacinia togæ extrema accipitur. Sæpe autem Ulpianum ab ira militum objectu purpuræ imperatoris fuisse defensum scribens Lampridius, obiter significat defendi tandem eum non potuisse. quod confirmat Dio: nocturnis prætorianorum insidiis appetitum narrans, & tandem occisum; cum nihil ei neque Alexander neque Mammæa ad quos confugerat profuissent. *Idem.*

Quem sæpe à militum ira, objectu purpuræ summæ defendit.] Illud purpura summa, non est scrupulose trahendum ad partem vestis extremam, seu togæ laciniam; sed simpliciter capiendum pro veste imperatoris, immò pro ipso Imperatore, qui scilicet interventu suo aliquoties militum lanienæ subtraxerit Ulpianum. *Grut.*

tibum cunctis videntibus atque gaudentibus sumeret, circumiret propè tota tentoria, à signis abesse neminem pateretur. Siquis de via in alicujus possessionem deflexisset, pro qualitate loci, ¹ aut fustibus subjiciebatur in conspectu ejus, aut virgis, ² aut condemnationi: ³ aut si hæc omnia transfret dignitas hominis, gravissimis contumeliis, quum diceret, *Visne hoc in agro tuo fieri quod alteri facis?* ⁴ Clamabatque sæpiùs ⁵ quod à quibusdam sive Judæis sive Christianis audierat, & tenebat: idque per præconem quum aliquem emendaret, dici jubebat, ⁶ QUOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS. Quam sententiam usque ad eum dilexit, ⁷ ut & in Palatio & in publicis operibus præscribi juberet. Idem quum quandam 52 aniculam affectam injuriis à milite audisset, exautoratum

eum

1. *Aut fustibus subjiciebatur in conspectu ejus, aut virgis, aut condemnationi.*] Quid appellat hæc condemnationem? condemnatio generale verbum quo exilium, relegatio, deportatio, damnatio ad bestias, ad opus, & reliqua poenarum genera continentur: hæc vero de poena aliqua militari condemnationem usurpavit. sed qualis illa sit videamus. dicit pro qualitate loci eos qui in alicujus possessionem deflexissent, aut fustibus subjectos, aut virgis, aut condemnationi. condemnationem igitur hæc graviorem esse putandum est, fustium istu & virgarum castigatione. & non dubium quin ex hoc loco probari possit virgas esse graviores fustibus. nam fustes, ut leviores prius posuit. liberi sed tenuiores homines fustibus cedebantur, flagellorum nomine plerumque etiam virgæ intelliguntur, & virgarum flagella. condemnationem igitur hæc aut in ultimum locum destructionem, aut militis mutationem accipere possumus. notanda verba Lampridii quibus dicit hos milites pro qualitate loci, aut fustibus subjectos aut condemnationi & fustibus quidem aut virgis subjectos cenfeo, qui in infimo gradu militabant: gradu vero pul-

fos, qui alicujus essent in militia loci. Si quis tamen hic malit condemnationem, pro pecuniari damnatione accipere, judicium suum sequatur. *Salmas.*

2. *Aut condemnationi.*] Multam pecuniariam *novæ* condemnationem vocat. *Casaub.*

3. *Aut si hæc omnia transfret dignitas hominis.*] Suprà, si ejus dignitas graviori subjacere non possit injuriæ. Idem.

4. *Clamabat sæpiùs.*] Membranæ, *Inclamabat sæpiùs.* Idem.

Clamabatque sæpius, &c.] Sic quoque Palat. non *Inclamabatque*; quod tamen minimè huc impertinens. *Grut.*

5. *Quod à quibusdam sive Judæis sive Christianis audierat.*] Puto à Christianis: quorum in ore scriptisque frequens sententia, ex Marthæi Evangelio capite septimo, & Lucæ sexto. *Casaub.*

6. *QUOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.*] Totidem verbis hoc præceptum concipi solet etiam in scriptis patrum: ut apud Augustinum De doctrina Christiana libro tertio: & sæpe alibi. *Idem.*

7. *Ut & in palatio.*] Membranæ, *ut & in plateis.* Idem.

Ut & in Palatio, & in publicis, &c.] Non aliter etiam Pal. *Grut.*

eum militia servum ei dedit, ¹ quòd artifex carpentarius esset, ut eam pasceret. Et quum dolerent hoc milites factum, persuasit omnibus, ut modè ferrent, & eos terruit. ² *Αναιμῶτον* imperium ejus, quum fuerit durus & tetricus, idcirco vocatum est, quòd senatorum nullum occiderit, ut Herodianus Græcus scriptor refert in libris temporum suorum. Severitatis autem tantæ fuit in milites, ut sæpè legiones integras exautoraverit, ³ ex militibus Quirites appellans, nec exercitum unquam timuerit, idcirco quòd in vitam suam dici nihil posset quòd unquam tribuni vel duces de stipendiis militum quicquam accepissent, dicens, *Miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula*: idcirco quòd mendicitas militaris ad omnem desperationem vocaret armatum. ⁴ Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, nisi milites anteire voluit: jussitque

ut

1. *Quòd artifex carpentarius esset.*] Carpentum, ut antè diximus, pro vehiculo usurpabant *Ἰππικῶς*. & carpentarius tam is qui alia plaustrorum aut vehiculorum genera conficit, quàm qui carpenta. *Casaub.*

Quòd artifex carpentarius esset.] Recte monuerunt hoc loco doctissimi viri, *carpentarium*, non ita stricta significatione accipiendum, ut de solo confectore atque artifice carpentorum quæ ita proprie appellabantur, intelligamus. nam *carpenta*, tunc omnia vehicula vocabant. & carpenta quidem à carpendis & scindendis lignis ex quibus conficiebantur, dicta esse nemo ambigit. hinc carpentarios, vulgo appellatos tignarios fabros, & qui ligna carpunt, scindunt, quadrant & aptant ad ædificandum. *Salmas.*

2. *Αναιμῶτον imperium ejus, cum fuerit durus, &c.*] Erat hæc solennis gloriatio bonorum præsidum provinciarum; quòd fuisset eorum administratio *ἀναιμῶτος*. est & principum elogium, sed optimi tantum cujusque, ut Pii, cujus verè *ἀναιμῶτον* imperium: Ale-

xandri autem alio sensu sine sanguine dictum: nullo respectu sanguinis hostilis, qui multus per eum fusus; neque sceleratorum qui justas dederunt poenas: sed tantum insonantium & bonorum; è quo numero per Alexandrum periit nemo. *Casaub.*

3. *Ex militibus Quirites appellans.*] Suetonius in Julio capite lxx. *Quirites eos pro militibus appellavit.* Idem.

4. *Apparitores denique nullos esse, &c.*] Scribe sic hanc periodum. *Apparitores denique nullos esse passus est tribunis aut ducibus: neque eis nisi milites anteire voluit.* Idem.

Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, &c.] Palat. hoc modo: *apparitores denique nullos esse passus est tribunis aut ducibus nisi milites, jussitque ut ante tribunal quattuor milites, &c.* *Salmas.*

Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, nisi milites, &c.] Palatinus brevis: *aut ducibus milites; jussitque ut ante trib.* ut forte illa distinctio tenenda sit, abjecto tamen præterea verbo, *milites.* *Grut.*

ut ante tribunal quatuor milites ambularent; ante ducem, sex; ante legatum, decem: ¹ hique ad domos suas reciperentur. Et ut severitas ejus agnosci posset, unam concionem militarem indendam putavi, ² quæ illius in rem militarem mores ostenderet. Nam quum Antiochiam venisset, ac milites lavacris muliebribus & deliciis vacarent, eique nuntiatum esset, omnes eos comprehendi iussit, & in vincula conjici. Quod ubi compertum est, mota feditio est à legione ³ cujus focii erant in vincula conjecti. Tum ille tribunal ascendit, vinculisque omnibus ad tribunal adductis, circumstantibus etiam militibus, & quidem armatis, ita coepit: ⁴ *Commilitones, si tamen ista vobis quæ à vestris facta sunt displicent, disciplina majorum Remp. tenet: ⁵ quæ si dilabatur, & nomen Romanum & imperium amittemus. Neque enim sub nobis ista facienda sunt quæ sub impura illa bestia nuper facta sunt. Milites Romani, vestri socii, mei contubernales & commilitones, ⁶ amant, potant, ⁷ lavant. ⁸ Græcorum more etiam quidam se instituunt: hoc ego diutius feram? & non eos*

1. *Hique ad domos suas reciperentur.*] Voluit Alexander, ut inilites illi, qui tribunis, ducibus, legatis apparebant, apparitionis officio peracto, ad domos suas reciperentur, ne hærent in ministerio ducum aut Tribunorum, nisi solum ad apparendi officium. posset legi: *ad domos suas se reciperent.* Salmas.

2. *Quæ illius in rem militarem mores ostenderet.*] *In re militari mores ostenderet.* Idem.

3. *Cujus focii erant in vincula conjecti.*] Purior esset oratio, si abjicerentur tres voces à fine, *in vincula conjecti.* Gruterus.

4. *Commilitones, si tamen ista vobis quæ à vestris facta sunt displicent.*] Cùm diffuentes luxu milites appellasset *commilitones*, ut soliti omnes principes, addit *πρωτόθωρον*: quasi dicat, si tamen commilitones, aut omnino milites estis, eaque vobis displicent quæ à vestris facta sunt. Casaub.

5. *Quæ si dilabatur, & nomen Romanum, &c.*] Omnes libri: *disciplina majorum remp. tenet: quæ si dilabitur, & nomen Romanum & imperium amittemus. vel, quæ si dilabatur.* Salmas.

6. *Amant, potant, lavant, Græcorum more etiam quidam se instituunt.*] Lege: *Amant, potant, lavant, Græcorum more & quidem se instituunt, vel: Græcorum in morem.* Posset tamen aliter legi, nempe: *amant, potant, lavant, Græcorum more equidem si insistant, hoc ego diutius feram, & non eos capitali dedam supplicio. insistere contrarium est πῶς desistere, & quidem si insistant, hoc est si pergunt facere quod faciunt, si non desistant. hanc lectionem veram opinor.* Idem.

7. *Lavant.*] Lavacra & balnea militibus interdita. Idem.

8. *Græcorum more etiam quidam se instituunt.*] Gallicanus in vita Cassii. Casaubonus.

cos capitali dedam supplicio? Tumultus post hoc ortus est. Atque iterum, ¹ *Quin continetis vocem in bello contra hostem non contra imperatorem vestrum necessariam?* ² *certè campiductores vestri hanc vos docuerunt contra Sarmatas & Germanos ac Persas emittere; non contra eum qui acceptam à provincialibus annonam, qui vestem, qui stipendia vobis attribuit. Contincte igitur vocem truculentam, campo ac bellis necessariam, ne vos hodie omnes uno ore atque una voce, Quirites, dimittam: ³ & incertum, an Quirites. Non enim digni estis qui vel Romana plebis*
 54. *sitis, si jus Romanum non agnoscitis. Et quum vehementiùs fremerent, ac ferro quoque minarentur, Deponite (inquit) ⁴ dextras contra hostem erigendas, si fortes estis: me enim ista non terrent. Si enim unum hominem occideritis, non nobis deerit resp. non*

1. *Qui in concione estis, &c.]* Lege: *Quin continetis vocem in bello contra hostem, non contra imperatorem vestrum necessariam?* Sic statim, *Contincte igitur vocem truculentam. Idem.*

Quin continetis vocem in bello contra hostem, non contra Imperatorem vestrum necessariam.] Emendatio est à libris scriptis aliorum, ut & à Palatinis nostris. *Grat.*

2. *Certè campiductores vestri, &c.]* Campiductores sive campiductores, ὁπλοδιδασκαλοὶ sunt, qui tironem vera arma docent tractare. vide Vegetium. *Casaub.*

Certe campiductores vestri.] Scribendum heic, *campiductores*, aliud enim ducis officium, aliud campiductoris. ducis enim est & ducere & educere in campum exercitum: at campiductoris docere quæ ad campum pertinent. *Campus* autem locus in quo exercentur milites, & in quo prælium committitur. Inde *campiones* dicti milites, & luctatores & gladiatores, qui in campo clauso, ut vulgo dicuntur, dimicabant. armiductores & campiductores iidem. Glossæ campiductorem ὁπλοδιδασκαπλοῦ exponunt, & armiductorem ὁπλοδιδασκαλον, armaturam ab ar-

miductoribus tradi scribit Veget. lib. 1. cap. XIII. quam vocat prolusionem & meditationem campestram quæ in armis & sub signis fiebat, non secus ac si cum hoste configendum esset, in qua prolusione discebat tiro, & ordines fervare, & vexillum suum comitari, ad hastam, ad clypeum declinare, & reliquos armorum numeros & gestus. capite IV. libro I. hæc omnia autem à campiductore docebantur qui & totam illam meditationem campestram moderabatur. hi etiam in agmine curabant, ne aliis festinantibus, aliis vero tardius ambulantiibus acies interromperetur, aut tenueretur: tardius igitur incedentes accelerare compellebant, & nimis alacres, tardius ire cogebant. vide Vegetium libro III. capite VI. *Salmas.*

3. *Et incertum an Quirites.]* Nam ignavi, ut qui non respondebant ad delectum; aut murci qui pollices sibi præcidebant ut fierent militia inihabiles; item ῥιψάσπιδες, aut qui similia flagitia admittebant, gravissimè puniebantur, atque interdum vændabantur. *Casaub.*

4. *Dextras contra hostem erigendas se fortes estis.]* Si fortes sitis. *Palat. Salmasius.*

non *senatus*,¹ non *P. R.*² qui de vobis vindicet. Quum nihilominus post ista fremerent, exclamavit, *Quirites; discedite, atque arma deponite.* Mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sagulis militaribus,³ omnes non ad castra sed ad diversoria varia recesserunt.⁴ Tuncque primum intellectum est quantum ejus severitas posset. Denique etiam signa stipatores & ii qui imperatorem circumdederant, in castra retulerunt, arma collecta populus ad Palatium tulit: eam tamen legionem quam exautoravit,⁵ rogatus post dies xxx. priusquam ad expeditionem Persicam proficisceretur, loco suo restituit, eaque pugnante maximè, vicit: quum tamen tribunos ejus capitali affecerit supplicio, quòd per negligentiam illorum milites apud Daphnen luxuriati essent,⁶ vel per conniventiam seditionem fecissent exercitus. Magno igitur apparatu inde 55
in Persas profectus, Artaxerxem regem potentissimum vicit,

1. Non *P. R.* qui de vobis vindicet.] Scribe ex Palatino: non *P. R.* qui me de vobis vindicet. Idem.

2. Qui de vobis vindicet.] Lege ex membranis, qui me de vobis vindicent. Casaub.

Qui me de vobis vindicet.] Sic Palatium aberat pronomen *me*. Grut.

3. Omnes non ad castra, sed ad diversoria varia recesserunt.] Exautoratis & missione ignominiosa missis, neque in Urbe, neque alibi ubi imperator est, morari licebat. Sed potest dubitari an hæc exautoratio per vocem *QUIRITES* facta, missa legioni ignominie notam inusserit? Casaub.

4. Tuncque primum intellectum est, quantum ejus severitas posset.] Palatium. Tuncque privatim. an fuit? privatim, pro, singulariter ac speciatim. Grut.

5. Rogatus per dies xxx.] Membranz, post dies xxx. Casaub.

Rogatus per dies triginta.] Omnino scribendum: rogatus post dies triginta priusquam ad expeditionem Persicam proficisceretur. ab exautoratione enim illius legionis triginta dies effluxerunt, post

quos rogatus eam suo loco restituit. sic Palatium. Salmas.

Rogatus post dies triginta priusquam, &c.] Sic noster Palatium. sic aliorum mss. Grut.

6. Vel per conniventiam.] Vetus editio: *combentiam*. pro *conibentiam*. semel heic dicam, *cohibentiam* vel *conhibentiam* fere semper scriptum reperiri in antiquis libris. optimæ Glossæ: *cohibentia*, *παθουμια*, *στωροχθ*. sic & *cohibere*, pro *connivere*, eadem Glossæ: *cohibet*, *καμπευει*, *καλαμειει*, *στωροχθ*, *παθουμει*. reperitur enim *cohibere*, hac significatione etiam apud Calpurnium Ecloga IV.

Jam puerum calamos &c. odora vincula cereæ

Jungere jam *cohibes*.

Ubi *cohibere* manifesto pro *permittere* & indulgere posuit. Salmas.

7. In Persas profectus, Artaxerxem regem potentissimum vicit.] Minimè verò vicit: quin potius ab eo victus est: fuitque toto eo bello infelicissimus Alexander. Hic autem est Artaxerxes qui devicto & occiso Artabano rege Parthorum

vicit, ¹ quum ipse Alexander cornua adiret, milites ad-
 moneret, ² sub ictu teli versaretur, manu plurimum face-
 ret, singulos quoque milites ad laudem verbis adduceret.
 Fuso denique fugatoque tanto rege, qui cum septingen-
 tis elephantis, ³ falcatisque mille & octingentis curribus
 ad bellum venerat, equitum multis millibus, statim An-
 tiochiam rediit, & de præda quam Persis diripuit, suum
 ditavit exercitum: quum & tribunos ea quæ per vicos
 diripuerant, & duces & ipsos milites habere iussisset.
 Tumque primùm Persæ servi apud Romanos fuerunt:
 quos quidem, quia indignè ferunt Persarum reges quem-
 piam suorum alicui servire, acceptis pretiis reddidit: pre-
 tiumque vel iis qui manu ceperant servos dedit, vel in
 56 ærarium contulit. ⁴ Post hoc Romam venit, triumphoque
 pulcherrimo acto, apud senatum primùm hæc verba ha-
 buit. Ex actis senatus die septimo Cal. Octobr. ⁵ *Persas*
P. C. vicimus. ⁶ *longa eloquentia opus non est, tantum scire debe-*
tis quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Jam primùm elephanti
septingenti: iidemque turrati cum sagittariis & onere sagittarum.
⁷ *Ex his trecentos cepimus, ducenti interfecti jacent, decem &*
 octo

thorum ultimo, primus antiquum Per-
 sarum in Oriente imperium renovavit,
 imperante Romanis Alexandro Mam-
 mææ. multa de hoc & regni hujus ini-
 tio Herodianus libro sexto, Agathias
 historia quarta. *Casaub.*

1. *Cum ipse Alexander cornua adiret.*]
 Pugnat cum his pugnam *ἀπορονδον* hi-
 storia Herodiani: qui Alexandrum suis
 defuisse tradit, vel metu, vel monitis
 Mammææ matris. *Idem.*

2. *Sub ictu teli versaretur.*] Aliter hac
 locutione; *sub ictu*, utuntur illius æta-
 tis scriptores, ut cum dicunt, *sub ictu*
mortis: quibus verbis temporis mo-
 mentum designant, quo mors exci-
 pitur. in Palat. legitur hoc loco: *subje-*
ctus teli, puto legendum: *sub jactu teli*
versaretur. Sic *intra teli jactum consistere*.
Salmas.

3. *Falcatisque mille & octingentis cur-*
ribus.] Infra tamen in oratione Ale-
 xandri mille tantum ponuntur: *falcati*
currus mille. *Idem.*

4. *Post hoc Romam venit.*] Et hoc fal-
 sum, si constat fides historiæ Herodiani.
Casaub.

5. *Persas P. C. vicimus, longa eloquen-*
tia opus non est.] Malim; *Persas P. C. vi-*
cimus longè: eloquentia opus non est. sic
 in ox: *Eloquentia opus non est.* *Idem.*

6. *Longa eloquentia opus non est.*] Nos
 nihil mutamus. *Salmas.*

Longa eloquentia opus non est.] Pal.
Longa eloquentia. forsan non malè. aliud
 enim *loquentia*, aliud *eloquentia*. *Grut.*

7. *Ex his trecentos cepimus.*] Optimus
 liber: *triginta cepimus.* quem ego nu-
 merum magis verum & ex historiæ fide
 esse puto. *Salmas.*

octo perduximus. ¹ Falcati currus mille. Et adducere intersectorum animalium currus ducentos potuimus: sed id quia & fingi poterat, facere super sedimus. Centum & viginti millia equitum fudimus: ² cataphractarios, ³ quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus: eorum armis nostros armavimus. Multos Persarum cepimus, eosdemque vendidimus. ⁴ Terras Interamnanas, Mesopotamiae scilicet, neglectas ab impura illa bellua recepimus. ⁵ Artaxerxem potentissimum regem tam re quam nomine, fusum fugavimus, ita ut eum terra Persarum fugientem videret: & ⁶ qua ducta fuerant quondam signa nostrorum, ⁷ ea rex ipse signis effugerit relictis. Haec sunt P. C. gesta. Eloquentia opus non est: milites divites redeunt, ⁸ laborem in victoria nemo sentit. Vestrum

1. Falcati currus mille, sed adducere, &c.] Scribe, Falcati currus mille. Et add. Casaub.

Falcati currus mille, sed adducere intersectorum animalium currus ducentos potuimus.] Valde mihi suspecta vox sed hoc loco. scribe meo periculo: falcati currus M. D. CCC. adducere intersectorum animalium currus ducentos potuimus, sed id quia & fingi poterat, facere super sedimus. nihil verius. Salmas.

Falcati currus mille. & adducere.] Prorsus inclino in numerum codicis Regii, currus mille sexcenti. adducere. Gruter.

2. Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant.] Ita scripti cum vulgatis, non cataphractos. Clibanarii ex Ammiano Marcellino & Graecis. Tacticis notissimi sunt. Casaub.

Cataphractarios, quos illi clibanarios.] Sic quoque Pal. non cataphractos. Gruter.

3. Quos illi clibanarios vocant.] Falso sibi persuaserunt eruditissimi viri, vocem clibanarios non Latinam esse, sed Persicam: lorica Romanorum & Graecorum non soliferrea, sed squamis contexta, hoc est ex multis particulis ferreis in modum squamarum composita. at clibani illi Persici erant ex solido ferro, idcirco sic nominati quod

clibanorum speciem referrent. Clibanus igitur vox Romana vel Graeca potius, quos sic dictos putabat ille auctor Glossarum κλιβανος quasi κελύβινος, quod hominem totum contegerent, more κελύβης. Clibanarii ergo à clibanis quos gestabant. sic enim illi thoraces appellati à similitudine clibanorum. Salmas.

4. Terras Interamnanas, Mesopotamiae scilicet.] Delenda censeo posteriora duo verba; est enim merum glossema. Graecos autem imitatur Alexander, qui terram inter Euphratem & Tigrim sitam, Padan aut Padan Aram in sacris literis dictam, modò Μεσοποταμίαν nominant; modò τὴν μέστω ποταμίαν. Casaub.

5. Artaxerxem potentissimum regem, tam re quam nomine.] Alludit ad solennem titulum literarum Orientis regum, qui se reges magnos vocitabant. Idem.

6. Qua ducta fuerant quondam signa nostrorum.] Respicit cladem Crassi. Idem.

7. Ea rex ipse signis effugerit relictis.] Et qua ducta fuerant quondam signa nostrorum, ea rex ipse signis effugit relictis. Ita Pal. & prima editio Salmas.

8. Laborem in victoria nemo sentit.] Scribendum: laborem in victoria nemo sensit. Idem.

strum est supplicationem decernere, ne diis videamur ingrati. Acclamatio senatus: Alexander Auguste, dii te servant. Persice maxime, dii te servant. Verè Parthicus, verè Persicus. Trophæa tua & nos videmus, victorias & nos videmus. Juveni imperatori, patri patriæ, pontifici maximo: ¹ per te victoriam undique præsumimus. ille vincit qui milites regit. dives senatus, dives miles,

57 dives P. R. Dimisso senatu Capitolium ascendit, atque inde re divina facta, & tunicis Persicis in templo locatis, concionem hujusmodi habuit, Quirites, vicimus Persas, milites divites reduximus, vobis congiarium pollicemur, ² cras ludos circenses Persicos dabimus. Hæc nos & in annalibus, & apud multos reperimus. Sed quidam dicunt, ³ à servo suo eum proditum non vicisse regem, sed ne vinceretur, fugisse. Quod contra multorum opinionem dici non dubium est iis qui plurimos legerint. ⁴ Nam & amisisse illum exercitum dicunt fame, frigore, ac morbo, ut Herodianus autor est contra multorum opinionem. Post hoc cum ingenti gloria, & comitante senatu, equestri ordine, atque omni populo, ⁵ circumfusisque undique mulieribus & infantibus, maximè militum conjugibus, pedes Palatium conscendit, quum retrò currus triumphalis à quatuor elephantis traheretur. ⁶ Levabatur manibus omnium Alexander, vixque illi per horas quatuor ambulare permisum est, undique omnibus clamantibus, *Salva Roma, quia*

salvus

1. Per te victoriam undique præsumimus.] Supple ex omnibus membranis: Per te victoriam de Germanis speramus: per te victoriam, &c. Casaub.

2. Cras ludos Circenses Persicos dabimus.] Ludi à caussa ob quam edebantur cognominati. Idem.

3. A servo suo eum proditum.] De hoc servo nihil Herodianus, quem tamen sequi hic videtur. Idem.

4. Nam & amisisse illum exercitum dicunt fame, frigore & morbo, ut Herodianus.] Hodie scribitur in Herodiani libris, Τῶν τελευτῶν μισθῶν δὲ στρατῶν ὧν ἐνεμε τὸ πλεῖστον ἀπὸ θαλάσσης Ἀλεξάνδρου.

ἔργῳ συμφοραῖς, νόσῳ, πολέμῳ, κρύδι. Lampridius verò legit, νόσῳ, λιμῶ, κρύδι sed deceperunt illum sui codices: nam Herodianus scripserat πολέμῳ. Idem.

5. Circumfusisque undique mulieribus.] Scripta lectio, circumfusus. Idem.

Circumfusisque undique mulieribus.] Sic & Pal. non ut alii, circumfusisque. Grut.

6. Levabatur manibus omnium Alexander.] Scribe, manibus hominum. ut in membranis. Casaub.

Levabatur manibus hominum Alexander.] Ita quoque Pal. noster, non omnium, ut editæ. Grut.

salvus est Alexander. Alia die actis circensibus, & item ludis scenicis, deinceps, congiarium populo Romano dedit. Puellas & pueros quemadmodum Antoninus Faustianas instituerat, Mammæanas & Mammæanos instituit. Actæ 58 sunt res feliciter & in Mauritania Tingitana per Furium Celsum, ¹ & in Illyrico ² per Varium Macrinum affinem ejus, & in Armenia per Junium Palmatum, atque ³ ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ, ⁴ quibus in senatu & apud populum lectis, ⁵ omnibus nominibus est adornatus. His verò qui remp. bene gesserant, consularia

1. *Et in Illyrico per Varium Macrinum affinem ejus.]* Marcianum mallet legere vir doctissimus, sed hoc nihil est. nec dubito quin hic sit Varus Macrinus præfectus Illyrici, ad finis Alexandri, cujus nempe filiam duxerat Alexander. *Salmaf.*

2. *Per Varium Macrinum.]* Puto Marcianum. quod cognomen Genesii patris Alexandri. *Casaub.*

3. *Ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ.]* Stadius lib v. sylvarum, sylva prima, cum ex omnibus locis tabellas laureatas Domitiano delatas esse vellet dicere, sic loquutus est :

— *quæ laurus ab arcto, &c.*

Omnia non lætas pila attollentia frondes. Omnes, inquit, nuncii qui ex diversis orbis partibus venerunt, laureatas tabellas attulere, & summa pila laureis ornata habuere. & lege apud Statium:

Omnia nam lætas pila attollentia frondes.

Nullaque famosa signatur lancea pinna.

Res lætas & bene gestas nunciatuti, non solum cum tabellis laureatis, sed etiam summis hastis lauro vestitis veniebant. è contrario qui res turbidas & improsperas, aut novos motus in provinciis excitatos, aut bellum nunciabant, rei tristici indicium pinnis in summo hastarum lancearumque fixis præferebant. litteras illas ideo pinneas dictas fuisse censeo quod ferretur à militibus qui pinneas summo hastarum fixas gerebant. unde & ipsi tabel-

larii *πίσσηφόροι* dicebantur ab illis pinnis, quas gestabant, quum rerum turbatarum, aut tumultus nuncium adferebant. Cur vero pinnis signatas lanceas præferrent, nihil aliud fingi causæ posse puto, quam magnæ cujusdam, & præcipitis celeritatis argumentum: quod longe majore festinatione scilicet opus esset in perferendis tristium casuum eventibus, quam in successibus prosperis nunciandis. nam in his nunciorum tarditas nihil poterat adferre periculi: in illis mora non erat libera, sed duplicata fere celeritas requirebatur, ut quam primum impendenti malo posset occurrere. *Salmaf.*

4. *Quibus in senatu lectis omnibus nominibus est adornatus.]* Pal. *omnibus nominibus est ornatus.* hanc totam narrationem suspectam habuit Casaubonus, nescio quamobrem. Nam nihil prohibet acclamatione senatus & populi, cum illæ litteræ recitarentur, & Mauritanicum & Illyricum & Armenicum appellatum, ut & Persicum & Parthicum supra ex acclamatione senatus idem Spartianus ostendit. *Idem.*

5. *Omnibus nominibus est adornatus.]* Id est, appellatus est Persicus, Mauritanicus, Illyricus, Armenicus. sed hæc cognomina in antiquis monumentis apparent nusquam. quare non solum propter Herodianum, sed etiam hoc nomine suspecta hæc tota narratio. *Casaubonus.*

Iaria ornamenta decreta sunt, additis etiam sacerdotiis & agrorum possessionibus iis qui erant pauperes & ævo jam graves. Captivos diversarum nationum amicis donavit, ¹ si ætas puerilis aut juvenilis permittit. Si qui tamen regii aut nobiliores fuerint, eos militiæ, non tamen magnæ deputavit. Sola quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, ² ita ut eorum ita essent, si heredes illorum militarent, ³ nec unquam ad privatos pertinerent, dicens, attentius eos militaturos si etiam sua rura defenderent. Addidit sanè his & animalia & servos, ut possent colere quod acceperant: ne per inopiam hominum, vel per senectutem possidentium desererentur ⁴ rura vicina barbariæ: quod turpissimum ille ducebat. Post hæc quum ingenti amore apud populum & senatum viveret, & sperantibus victoriam cunctis, & invitis eum dimittentibus, ad Germanicum bellum profectus est, deducens cunctis ⁵ per centum & quinquaginta millia. Erat autem gravissimum reip. atque ipsi quòd Germanorum vastationibus Gallia diripiebatur. Pudoremque augebat quòd victis jam Parthis, ea natio imminebat Reip. cervicibus, ⁶ quæ semper ⁷ etiam minusculis imperatoribus

1. Si ætas puerilis aut juvenilis.] Pal. *juvenalis*. & ita fere semper in libris manu exaratis Glossæ: *juvenalis*, *vev-TEANOS*. Salmas.

2. Ita ut eorum essent, si heredes illorum militarent.] Observa conditionem hanc: neque enim apponi solita in deducendis coloniis. Est igitur hic species quædam feudi, vel potius initia quædam ejus juris, quòd postea variè introductum est, & feudorum appellatione designatum. Erat sanè lex similis feudorum constituendorum: ut qui prædium colendum acciperet, danti fidem & militiæ munus aut aliud servitium exhiberet. *Cassub.*

3. Nec unquam ad privatos pertinerent.] Privati opponuntur militantibus. *Idem.*

4. Rura vicina Barbariæ.] Terram dividunt Romani scriptores in Orbem

Romanum & Barbariam. nam quicquid alienum erat imperio Rom. Barbariam vel Barbaricum, ut sæpius in Codice & in his scriptoribus, atque alibi, dixerunt. *Idem.*

5. Per centum quinquaginta millia.] Palatinus: *per centum & centum quinquaginta millia*. fortassean ita dixerit auctor, pro ducenta & quinquaginta millia. sic iterum *vicies*, pro quadragies in Hadriano. *Salmas.*

6. Quæ semper etiam minusculis imperatoribus subjecta videbatur.] Subjecta videbatur positum pro subjecta erat. sic visus est respondere pro respondit. apud Ulpianum. *Idem.*

7. Etiam minusculis imperatoribus.] Capitolinus initio Maximini magnos imperatores appellat eos principes, qui cum diutius imperium obtinerent, res magnas

bus¹ subjecta videbatur. Magnis igitur itineribus, lætis militibus, contendit. Sed quum ibi quoque seditiosas legiones comperisset, abjici eas præcepit. ² Verùm Gallicanæ mentes, ³ ut sese habent duræ ac retorridæ & sæpe imperatoribus graves, severitatem hominis nimiam & longè majorem post Heliogabalum, non tulerunt. Denique agentem eum cum paucis in Britannia, ut alii volunt, ⁴ in Gallia in vico ⁵ cui Sicila nomen est, non ex omnium sententia, sed latrocinantium modo quidam milites, & hi præcipuè qui Heliogabali præmiis effloruerant, quum severum principem pati non possent, occiderunt. ⁶ Multi dicunt à Maximino immisos tyrones, qui ei ad exercendum dati fuerant, eum occidisse: multi aliter; à militibus tamen constat, quum injuriose quasi in puerum eundem ⁷ & * matrem ejus avaram & cupidam multa dixissent.

¹ Impe-

magnas gesserunt. si ita hic accipimus vocem *minusculus*, ii intelligentur, qui & citò, & inglorii perierunt, ut Galba, Otho, Vitellius, & alii multi. sed quàm bene conveniat huic loco ista interpretatio, judicent qui legunt. *Casaub.*

1. *Subjecta videbatur.*] Scrib. *subjecta fuisse videbatur*, id est, subjecta fuerat. *Idem.*

2. *Verum Gallicanæ mentes ut sese habent duræ ac retrogradæ.*] *Habent*, id est, sunt. Capitolinus in Gordianis: *Sed statim ut se habent hominum mentes, &c.* Pro *retrogradæ*, regius & Puteani unus, *retrorsa*. vox elegans, & cujus merum est interpretamentum vulgata lectio. *retrosus*, qui retro fert pedem. *eis τὸ ὀπίσθεν πρὸς πηγὴς*. ut contrà *provsus, πρὸς πηγὴς εἰς τὸ ἄρῶθεν*. unde oratio prorsa vorsa opposita. *Idem.*

Verum Gallicanæ mentes ut sese habent duræ, ac retrogradæ.] Antiqui codices legunt *retorridæ*. hoc loco *mentes retorridæ*, sunt asperæ & difficiles, & intractabiles inflexibilesque: metaphora ducta à ficis & retorridis ramalibus, quæ citius frangi possunt quam flecti. sic Græci *ἔνρησ* homines tena-

ces propositi & cedere nescios vocant. *Salmast.*

3. *Ut sese habent duræ & retrogradæ.*] Adhæret uterque Palatinus Codici Puteano, in quo *retorridæ*. Grut.

4. *In Gallia in vico cui Sicila nomen est.*] Excerpta Spartiani & opt. Palat. in vico cui *Sicilia* nomen est. *Salmast.*

5. *Cui Sicila est.*] Fortasse melius Palat. uterque *Sicilia*. Grut.

6. *Multi dicunt à Maximino immisos tyrones.*] Sequitur Herodianum, qui hoc pluribus narrat. *Casaub.*

Multi dicunt à Maximino immisos tyrones qui ei ad exercendum dati fuerant. Idem tradit Herodianus; Maximinum nempe tyronibus præpositum ut eos disciplina militari imbueret. *Salmast.*

7. *Et matrem ejus avaram & cupidam multa dixissent.*] De hujus fordibus verba Aurelii Victoris heic merentur adponi, eademque opera, quia mendo non vacant, emendari: *hujus mater Mammea eo filiam coegerat, ut ilia ipsa quamvis permodica, si mensæ prandioque superessent, alteri convivio reservarentur.* aut etiam ut nihil mutemus, *illa ipsa. illa autem sunt billa: intestina scilicet farta.* *Idem.*

* *Matrem*

60 Imperavit annis XIII. diebus IX. Vixit annis XXIX. mensibus III. diebus VII. Egit omnia ex consilio matris, cum qua occisus est. Omina mortis hæc fuerunt: Quum natalem diem commendaret, hostia cruenta effugit, & ut se civiliter gerebat, ac permixtus populo erat, albam ejus vestem cum qua constiterat, cruentavit. Laurus in Palatio cujusdam civitatis à qua proficiscebatur ad bellum, ingens & antiqua, tota subitò decidit. Arbores fici tres, quæ ficus eas ferrent quibus Alexandrinarum nomen est, subitò ante illius tentorium deciderunt, quum tentoria imperatoria his adnexa essent. ² Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone, *Vadas, nec victoriam speres, nec militi tuo credas.* Tribunal ascendit ut concionaretur, & faustum aliquid diceret: ita cœpit, *Occiso imperatore Heliogabalo.* ⁴ hoc tamen omni fuit, quòd iturus ad bellum, milites alloqui minùs fausta oratione cœptaverat. ⁵ Sed hæc omnia vehementissimè contempsit. Profectusque ad bellum, in loco suprà dicto ita occisus est. Pranderat fortè publico, ut solebat, convivio, id est apertis papilionibus, ⁶ cibo militari accepto: neque enim aliud ⁷ à discumbentibus

* Matrem ejus avaram & cupidam.] Non solum avaram, sed etiam *μικρολογῶν* & sordidè parcam. *Casaub.*

1. Imperavit annis XIII. diebus IX.] Eutropius diem detrahit. alii verò alitet. *Idem.*

2. Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone.] Unde vero illæ Druides? Dryades semper scribuntur in optimis vetustissimis membranis. Verum hi nostri auctores Druidarum hominum nusquam meminerunt, sed ubique mulierum Dryadum, quæ mulieres fere semper fœdidæ inducuntur & vaticinatrices & sagæ. nominatissimæ autem videntur fuisse istæ Gallicanæ Dryades, ut quæ consulerentur in rebus dabiis, non secus atque olim oracula Delphica. sic dictæ quod plurimum in lucis, more antiquorum Dru-

dum versarentur, ibique sacris operarentur, vel quod ex profapia Druidum esse existimarentur, *Δρυίδες* aut *Δρυάδες* sunt appellatæ. utut sit, fœdica fuere & fortilegæ. *Salmas.*

3. Nec te militi tuo credas.] Sic Pal. *Gruter.*

4. Hoc tamen omni fuit.] Meliùs, *hoc enim om. f.* vel *hoc sanè ei om. fuit.* *Casaubonus.*

5. Sed hæc omnia vehementissimè contempsit.] Nec male legas omnia. vel etiam, *hæc omnia omnia.* *Idem.*

6. Cibo militari accepto.] Vel, *acceptus.* confer cum antedictis. *Idem.*

7. A discumbentibus militibus.] Volui edi, à *discumbentibus*, & c. *Idem.*

A discumbentibus militibus.] Ita quoque Pal. non *discumbentibus.* *Gruterus.*

bus militibus in tentoriis est repertum. ¹ Et ² quum dormiret post convivium hora diei ferè septima, ³ unus ex Germanis, qui scurrarum officium sustinebat, ingressus dormientibus cunctis, solo tantum imperatore intervigilante visus est: cui Alexander, *Quid est, inquit, contubernalis? Num aliquid de hostibus nuntias?* At ille metu perterritus ⁴ & sperans non posse evadere quòd in tentorium principis irruisset, ad contubernales suos venit, eosque ad durum principem interimendum exhortatus est: qui subitò plures armatique ingressi, inermes & obsistentes contruncaverunt, ipsumque pluribus ictibus confoderunt. Aliqui dicunt, omnino nihil dictum, sed tantum à militibus clamatum, *Exi, recede:* atque ita obtruncatum juvenem optimum. ⁵ Sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam à Maximino, Alexandri fuit, & potissimus quidem ⁶ per Armenios & Osdroenos & Parthos, & omnis generis hominum. Contempssisse 62
Alexan-

1. *Et cum dormiret post convivium hora diei fere septima.*] Cum meridiaretur, more multorum, ut dicebamus ad Sueton. libro II. capite LXXVIII. Pro dormiret, scripti, *quiesceret.* Casaubonus.

2. *Cum quiesceret.*] Et heic quoque Pal. suffragatur ceteris mss. *Grut.*

3. *Unus ex Germanis qui scurrarum officium sustinebat.*] Scurræ heic non alii quam corporis custodes. quod munus & officium penes Germanos fuit. Germanum enim hunc ex illis fuisse custodibus corporis Alexandri perspicuum est. quem ideo & contubernalem vocavit Alexander: *quid est, inquit, contubernalis? num aliquid de hostibus nuntias?* contubernalem enim honorifice appellat corporis custodem. illi enim fere semper cum imperatore nec ab ejus latere abscedebant. cum ex ejusdem Spartiani historia constet à Prætorianis militibus occisum Heliogabalum, quis non videt scurras illum appellare, stipatores & custodes corporis milites

prætorianos? duplex enim custodia imperatoribus, ex militibus Prætorianis & Germanis. Recentiores scriptores buccellarios vocitarunt, quos Spartianus scurras. ab ea re sic dicti quod non magis ab latere dominorum suorum discederent, quam parasiti illi veri & adseculæ ab eorum quorum mensas sectabantur. inde igitur scurræ & buccellarii vocati custodes corporis Imperatorum, vel satellites & armigeri magnatum qui eos assectabantur, & eorum latera tuebantur. *Salmas.*

4. *Et sperans non posse evadere.*] Pro, *non sperans se posse evadere.* vel *sperans simpliciter pro arbitrans.* Casaub.

5. *Sed omnis apparatus militaris, &c.*] Nullo modo superioribus hæc cohærent: ut ante hæc verba aliquid deesse non sit dubitandum. videtur aliquid præcessisse de inchoato bello, sed non finito ab Alexandro. *Idem.*

6. *Per Armenios & Osdroenos & Parthos.*] De his omnibus nominatim Capitolinus in Maximino. *Idem.*

Alexandrum mortem, cùm ferocitas mentis, qua militem semper attrivit, tum etiam illa declarant. Thrasylbulus mathematicus illi amicissimus fuit: qui quum ei dixisset, ¹ necessitatem esse ut gladio barbarico periret, primò lætatus est quòd sibi mortem bellicam & imperatoriam crederet imminere: deinde disputavit ostenditque optimos quosque violenta morte consumptos, quum diceret ipsum Alexandrum, cujus nomen teneret, Pompejum, Cæsarem, Demosthenem, Tullium, ² & cæteros insignes viros, non quieta morte oppetisse. Tantumque animi habuit ut putaret se diis comparandum si in bello periret: sed res eum fefellit. Nam & gladio barbarico, & scurræ barbari manu, verùm non in bello, sed belli tempore periit.

63 Mortem ejus milites, & qui exautorati ab eo quondam fuerant, gravissimè tulerunt, atque autores cædis trucidarunt. Populus verò Romanus, senatusque omnis cum provincialibus cunctis, ³ neque tristius unquam neque asperius acceperunt, simul quòd successoris asperitas atque rusticitas Maximini, utpote hominis militaris, cui cum filio post eum imperium delatum est, graviorem fati necessitatem videbatur ostendere. ⁴ Senatus eum in deos retulit. Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulcrum amplissimum meruit. ⁵ Dati sunt & sodales, qui *Alexandrini* appellati sunt: addita & festivitas matris nomine, atque ipsius,

1. *Necessitatem esse.*] Scripti melius, *excesse esse.* Idem.

2. *Et ceteros insignes viros non quieta morte oppetisse.*] Palatinus codex, & excerpta Spartiani: & ceteros insignes viros, qui non quieta morte oppetissent. Salmasius.

3. *Neque tristius unquam, &c.*] *Leg. neque tristius unquam quicquam.* Casaubonus.

4. *Senatus eum in deos retulit.*] Putarunt summi in his litteris viri sanctum patrem Chrysothom. Homil. xxvi. in poster. ad Corinth. ibi de hoc nostro Alexandro verba facere. verum quidem

est Alexandrum pro Deo habitum multis Græciæ populis, in eo igitur tantum falsus est Beatus vir, quod Alexandrum Senatus Romani decreto in deos relatum scripsit. jam Græcos hunc illi honorem habuisse, non Romanos; quos nec fama tenus Alexandri notitiam usurpassè certum est. de Atheniensibus, quidam ajunt, quidam negant. Salmas.

5. *Dati sunt & sodales qui Alexandri appellati sunt.*] Lege: qui *Alexandriani* appellati sunt. ab Alexandria enim urbe, Alexandrinus civis. sed ab Alexandro, Alexandrianus sodalis. Idem.

ipſius, quæ hodieque Romæ religioſiſſimè celebratur natali ejus die. ¹ Cauſa occidendi ejus ab aliis hæc fuiſſe perhibetur, quòd mater ejus relicto bello Germanico Orientem ad jaſtantiam ſui vellet redire, atque ob hoc eſſet iratus exercitus. Sed hæc ab amatoribus Maximini ficta ſunt, qui videri noluerunt imperatorem optimum ab amico ſuo interfectum ² contra jura humana atque divina. ³ Hactenus imperium P. R. eum principem habuit qui diutiùs imperaret, ⁴ poſt eum certatim irruentibus, & aliis ſemeſtribus, aliis annuis, plerique per biennium, ad ſummum per triennium imperantibus, uſque ad eos principes ⁵ qui latius imperium tetenderunt, ⁶ Aurelianum dico, & deinceps. de quibus, ſi vita ſuppeditaverit, ea quæ comperta fuerint publicabimus. Reprehenſa ſunt in Alexandro hæc: ⁷ Quòd Syrus eſſe volebat, ⁸ quòd aurum amabat, quòd ſuſpicioſiſſimus erat, quòd vectigalia multa inveniebat, quòd ſe Magnum Alexandrum videri volebat, quòd nimis ſeverus in milites erat, ⁹ quòd curas privatas agebat: quæ omnia in Repub. inſtituerat. Scio ſanè pleroſque negare hunc à ſenatu Cæſarem appellatum eſſe ſed à militibus, qui verum prorfus ignorant: dicere præterea non

1. *Cauſa occidendi ejus ab aliis hæc fuiſſe, &c.*] Lege Capitolinum libro ſequenti. *Cæſaub.*

2. *Contra jura humana atque divina.*] *Contra jura Romana atque divina.* ita Pal. *Salmaſ.*

3. *Hactenus imperium P. R. eum principem habuit qui diutiùs imperaret.*] Etiamne Galba, Otho, Vitellius, & Marcrini? ut taceam Titum & Nervam. *Cæſaub.*

4. *Poſt eum certatim irruentibus.*] Malim, *certatim multis irruentibus.* Idem.

5. *Qui latius imperium tetenderunt.*] Et vivendo diutiùs, & Rom. imperio agri Barbarici aliquid adjiciendo. Idem.

6. *Aurelianum dico & deinceps.*] Forſan, & *deinceps.* Grut.

7. *Quòd Syrus eſſe volebat.*] Sed Romanus. *Cæſaub.*

8. *Quòd aurum amabat.*] Patriam in hoc prodebat ſuam. Syri enim avari audiunt paſſim apud ſcriptores veteres. Idem.

9. *Quod curas privatas agebat.*] Excerpta Spart. cum oprimo Palat. legunt. *quod curas privatis agebat.* quæ omnino vera eſt lectio. inter illa igitur quæ in Alexandro reprehenſa ſunt, hoc merito etiam locum habuit quod privatis curas ageret, hoc eſt privatorum curioſus eſſet, & ſedulo ſcrutaretur & requireret, quid homines privati agerent, quid ſentirent. Vel ut melius legi cenſeo, *curas de privatis egiffi.* idem Hadriano fuit olim vitio verſum, quod nimis curioſe inquireret in privatorum hominum vitam. *Salmaſ.*

non hunc fuisse confobrinum Heliogabali, qui, ut nos sequantur, historicos ejus temporis legant, & ¹ maximè
 65 Acholium, ² qui & itinera hujus principis scripsit. Soles
 quærere, ³ Constantine maxime, quid sit quòd hominem
 Syrum & alienigenam, talem principem fecerit, quum
 tot Romani generis, tot aliarum provinciarum reperian-
 tur improbi, impuri, crudeles, abjecti, injusti, libidinosi.
 Jam primùm possum de bonorum virorum respondere
 sententia, potuisse natura, quæ ubique una mater est,
 bonum principem nasci: deinde timore, quòd pessimus
 esset occisus, hunc optimum factum: ⁴ sed quia verum est
 suggerendum, clementiæ ac pietati tuæ lecta referabo.
 Notum est illud pietati tuæ quod in Mario Maximo legi-
 sti, meliorem esse Remp. & propè tutiorem, in qua prin-
 ceptus malus est, ⁵ ea in qua sunt amici principis mali: siqui-
 dem unus malus potest à plurimis bonis corrigi; multi au-
 tem mali non possunt ab uno, quamvis bono, ulla ratione
 superari. ⁶ Et id quidem ab Homulo ipsi Trajano dictum
 est, quum ille diceret Domitianum pessimum fuisse, ami-
 cos autem bonos habuisse, ⁷ atque adeò illum magis odio
 fuisse,

1. Maximè Acholium, qui & itinera hujus Principis scripsit.] Lipsio videtur legendum & *intima*; Epistolâ XVIII. Centuriæ Miscellanæ. Grut.

2. Qui & itinera hujus principis scripsit.] Sic Alexandri Magni itinera multi descripserant. Acholius verò non itinera solum Alexandri Severi descripserat, sed & vitam illius in literas miserat: quod diserte in superioribus ostendit Lampridius. Casaub.

3. Constantine Maxime.] Scripta lectio, *Const. piissime*. Idem.

Constantine maxime.] Sic Pal. non, *piissime*, quod in aliis. Grut.

4. Sed quia verum est suggerendum.] Id est, causa propior est afferenda. nam & allatae causæ verissimæ sunt: sed remotiores & nimis generales; illa præsertim à natura. Casaub.

Sed quia verum est suggerendum.]

Legend. Sed quia vera mihi sunt suggerenda. Salmaf.

5. Ea in qua sunt amici principis mali.] Tam verum & certum hoc, quàm verè dixit Tacitus in quarta historia, *Nullum majus esse boni principis instrumentum, quàm bonos amicos*. Casaub.

6. Et id quidem ab Homulo.] Vel *Omulo*, ut ad Pium. scripti hic, *Omulo*. Idem.

Et id quidem ab Homulo ipsi Trajano dictum est.] Palatinus & ver. ed. ab *Homulo*. lege, ab *Homullo*. nam ita scribitur in vita Hadriani & Marci. Salmaf.

Et idem ab Homulo.] Pal. *Homulo*. Gruter.

7. Atque adeò illum magis odio fuisse.] *Illum* vel indefinitè accipe, de omni quicumque malis hominibus Remp. commendavit: vel definitè refer ad Alaga-

fuisse, qui Remp. pejoris vitæ hominibus commendaverat, quia melius est unum malum pati quàm multos. Et 66 ut ad rem redeam, ¹ Alexander quidem & ipse optimus fuit. ² Nam hoc nemo vult nisi bonus, & optimæ matris consiliis usus est: ac tamen amicos sanctos & venerabiles habuit, non malitiosos, non furaces, non factiosos, non callidos, ³ non ad malum consentientes, non bonorum inimicos, non libidinosos, non crudeles, non circumventores sui, non irrifores, ⁴ non ⁵ qui illum quasi fatuum circum-

cum-

Alagabalum; quem eo maximè nomine odium bonorum incurrisse certissimum. sed tutior est prior interpretatio. *Casaub.*

Atque adeo illum magis adeo fuisse qui Remp. pejoris vitæ hominibus commendaverat.] Totum hunc locum sic legendum ex vestigiis antiquæ scripturæ censemus: *Et id quidem ab Homullis ipsi Trajano dictum est, quum ille diceret Domitianum pessimum fuisse, amicos autem bonos habuisse, atque ideo Claudium magis odio fuisse in republica temporis sui, quàm ille, quia melius est unum malum pati quàm multos.* Homullus dicebat, meliorem Remp. esse & tutiorem in quâ princeps malus esset, eâ in qua sunt principis amici: mali & dictum suum firmabat exemplo Imperatorum duorum Claudii & Domitiani, quorum alterum amicis suis, pessimis viris indulgentem, omnium ordinum offensam incurrisse; alterum vero cum longe ipse pejor esset. amicos tamen meliores haberet, minus odio fuisse hominibus temporis sui quam illum alterum, hoc est Claudium, minus quidem malum, sed amicis peioribus usum. sed pace Spartiani Marique Maximi dixerim, hoc perpetuo verum esse non puto. immo raro aliter usâ venit, ut mali principes malos etiam amicos sibi adsciscant. *Salmas.*

Atque adeo illum magis odio fuisse, &c.] Aliter hæc Pal. nempe, utque adeo illum magis odio fuisse quæ Remp. vitæ. ille quia melius est. *Grut.*

1. *Alexander quidem & ipse optimus fuit. Nam hoc vult nisi bonus, & optimæ matris consiliis usus est.*] Sic hic locus disponendus: & ut ad rem redeam, Alexander quidem & ipse optimus fuit, & optimæ matris consiliis usus, nam hoc nemo vult nisi bonus, ac tamen amicos sanctos, magnum igitur & validum putavit argumentum Spartianus quo probaret bonum fuisse Alexandrum, quod optimæ matris consiliis usus sit. quis enim, inquit, hoc veller nisi bonus? non enim cujusvis est, bonorum consiliis uti, & iis obsequi quos optimos esse noverint, sed eorum solum qui per se optimi sunt. *Salmas.*

2. *Nam hoc nemo vult nisi bonus.*] Mutanda distinctio, *Et ipse optimus fuit: nam hoc nemo vult nisi bonus: & optimæ matris consiliis usus est.* Præcipuam laudem Alexandri vult fuisse, quod optimæ matris consiliis sit usus. in quo vel modum excessisse Alexandrum, atque adeo matris non sua peccata luisse, cum Juliano Casare omnes consentiant historici. Sed cogitent eruditi de lectione Robert. à Porta: *Et ipse optimus fuit, & optimè natus consiliis usus fuit.* *Casaub.*

3. *Non ad malum consentientes.*] Sic, *ad bonum consentire.* *Salmas.*

4. *Non qui illum quasi fatuum circumducerent.*] Ita & Pal. non, *circumventent.* *Grut.*

5. *Qui illum quasi fatuum circumducerent.*] Græcum proverbium alludit, *ἰσθὺν ἀεὶ ἀγῶν*, de quo ad Athenæum. affine est, *πῶς ἀγῶν*. *Casaub.*

cumducerent: sed sanctos, venerabiles, continentes, religioſos, amantes principis ſui, & qui de illo nec ipſi riderent, nec riſui eſſe vellent: qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent exiſtimationem principis ſui, ſed amarent. Huc accedit quòd eunuchos nec in conſiliis nec in miniſteriis habuit, qui ſoli principes perdunt, dum eos more gentium aut regum Perſarum volunt vivere: ¹ qui à populo etiam amiciſſimum principem ſemovent: qui internuntii ſunt, aliud quàm reſpondetur ſæpe referentes, ² claudentes principem ſuum, & agentes ante omnia, nequid ſciat. ³ Qui quum empti ſint & pravi fuerint, quid tandem poſſunt boni ſapere? Erat denique ejus ipſius ſententia, *Ego de præfectorum & conſulum & ſenatorum capitibus mancipia ære empta ju-*
 67 *dicare non patiar.* Scio, imperator Conſtantine, quo periculo iſta dicantur ⁴ apud imperatorem * qui talibus ſer-

vit,

1. *Qui à populo etiam amiciſſimum principem ſemovent.*] Melius ſcripti, *Qui à populo & amicis principem ſubmovent.* Eſt hypallage, pro, à principe populum & amicos ſubmovent. *Idem.*

Qui à populo etiam amiciſſimum principem ſemovent.] Emendo: *qui ſoli principes perdunt, dum eos more gentium aut regum Perſarum volunt vivere, qui eos à populo & amicis ſubmovent.* Salmſ.

Qui à populo & amicis Principem ſubmovent.] Adblanditur huic lectioni Pal. in quo, *qui eos à populo & amiciſſimum movent.* nimirum ſcribebatur *ſubmovent.* Grut.

2. *Claudentes principem ſuum, & agentes ante omnia, ne quid ſciat.*] Non ſoli hoc faciunt eunuchi. vide Vopiſcum in Aureliano. *Cafaub.*

3. *Qui cum empti ſint & pravi fuerint.*] Naturâ pravi, & genere vitæ. *Idem.*

Qui quum empti ſint & pravi fuerint.] Non temere quis hunc locum ut mendosum ſuſpicetur. hoc modo leg. *quum enim empti ſint & evirati, quid tandem boni poſſunt ſapere?* hoc voluiſſe dicere Spartianum plane exploratum

habeo: homines nempe ære emptos, & viro caſſos nihil boni poſſe ſapere. duo enim in unum concurrunt, quæ Eunuchos aliquid boni poſſe ſapere ventent, & quod empti ſint, & quod viri non ſint. vel leg. *evirati pro evirati.* ſic *doliti pro dolati.* *piciti pro picati* apud agrimenſores in veteribus libris. Petronius:

———— male pubeſcentibus annis

Eripuerit viros, exſectaſque viſcera ferro

In venereſſe frigere. ———

Salmſ.

4. *Apud Imperatorem qui talibus ſervit, ſed ſalva republica.*] Hoc loco videtur indicare Spartianus, Eunuchos aliquando ſub Conſtantino plurimum potuiſſe, quos tamen poſtea idem princeps abjecerit, & domeſticis neceſſitatibus delegarit, cum intellexiſſet peſtem illos & perniciem eſſe Reipublicæ. legendum igitur patet: *ſcio imperator Conſtantine, quo periculo iſta dicantur apud imperatorem qui talibus ſervit, ſed ſalva republica, poſteaquam intellexiſſi quid mali iſtæ clades habeant, &c.* nec alia opus emendatione. excuſat ſe Spartianus

vit, ¹ sed salva Republ. posteaquam intellexisti quid mali clades istæ habeant, & quemadmodum principes circumveniant, & ² tu eos eo loci habes ut ³ nec chlamyde uti jufferis, ⁴ sed necessitatibus domesticis delegaris. Jam illud insigne, quòd solum intra Palatium præter præfectum, & Ulpianum quidem, neminem vidit: nec dedit alicui facultatem vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis malè loquendi, maximè occiso Turino, qui illum quasi fatuum & væcordem sæpe vendiderat. His accessit, quòd amicos & ⁵ parentes Alexander si malos reperit, aut punivit, aut, si vetus vel amicitia vel necessitudo non sivit puniri, dimisit à se, dicens, *His charior est mihi tota Respubl.* Et ut scias qui viri in ejus consilio fuerint, 68
⁶ Fabius Sabinus Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui,

tianus quod tam libere dicat in id hominum genus, quibus aliquando serviit Imperator. *Idem.*

* *Qui talibus serviit, sed salvâ republicâ. Postquam intellexisti, &c.*] Posui punctum ante vocem *Postquam*, scripsique *serviit*, suasu membranarum Palatinarum. indicat enim auctor, Constantinum habuisse olim indulgentius istos eunuchos, sed tamen absque reipubl. ullo damno: postea verò ut penitius cognovit, semovisse ab omni munere publico. *Grut.*

1. *Sed salva Republ.*] Non assequor, nisi scribatur, *sed salva respubl. &c.* etiam sic hæreo. *Casaub.*

Sed salva republica.] Hoc est, in salutem reipublicæ, bono reipublicæ, quæ diu salva esse non potuisset si diutius illis pestibus & cladibus reipublicæ addictum se exhibuisset Imperator. nihil igitur mutandum. *Salmas.*

2. *Sed eos eo loci habes, ut nec chlamyde uti jufferis.*] Ante Gratianum senatores etiam in urbe chlamydati. sed & omnes qui in aula militabant in diversis officiis Palatinis, chlamydidibus usos fuisse certum est: Eunuchos, qui sub aliis principibus omnia poterant in aula, & summas quasque dignitates ob-

tinebant tam militares & Palatinas quam civiles, chlamydatos fuisse quis dubitet? Constantinus postquam Eunuchos domesticarum necessitatum ministeriis delegavit, etiam chlamydem usurpare eos prohibuit. nam regii ministri sine chlamyde, tunicati tantum semper fuere. *Idem.*

3. *Nec chlamyde uti jufferis.*] Summoveris à militia. *Casaub.*

4. *Sed necessitatibus domesticis delegaris.*] Dicitur autè de Alexandro, jussos ab illo eunuchos balneas muliebres curare. *Idem.*

Sed necessitatibus domesticis delegaris.] Palatinus aliter legit. Sed nos vulgatæ lectioni magis accedimus, ut Eunuchos qui omnia poterant apud Constantinum, & *πύργου* erant, postquam tandem intellexisset, quam damnosi sint rebus publicis, ab eodem solis domesticis necessitatibus delegatos intelligamus, & loco ministrorum tantum habitos. *Salmas.*

5. *Parentes.*] Cognatos & junctos sanguine. *Casaub.*

6. *Fabius Sabinus Sabini insignis viri filius.*] Filius Sabini illius viri consularis, quem Alagabalus jusserat occidi, ut libro superiore dictum. In centunculis

fui, Domitius Ulpianus juris peritissimus, ¹ Ælius Gordianus Gordiani imperatoris pater, & ipse re vera vir insignis: ² Julius Paulus juris peritissimus, ³ Claudius Venatus orator amplissimus: ⁴ Pomponius legum peritissimus,

Pandectarum non memini fieri ullam Fabii Sabini mentionem. duos enim invenio Sabinos jurisconsultos in Digestorum libris: Masurium Sabinum, & Cælium Sabinum. *Idem.*

I. Ælius Gordianus, Gordiani imperatoris pater.] Arbitror miris modis hallucinatum Lampridium, si ita scripsit. & mirum profectò hæc tanta absurda à nemine adhuc, quod sciam, fuisse animadversa. Sed nos putamus factam Lampridio injuriam, & à mala manu esse illa, Gordiani imperatoris pater. Dele igitur, si me audis, & scribe, Ælius Gordianus, & ipse re vera vir insignis. *Idem.*

Ælius Gordianus Gordiani Imperatoris pater & ipse re vera vir insignis.] Antiqua scriptura, sic habet: Ælius Gordianus Gordiani Imperatoris ipsa re viri insignis. huic loco eximie id nocuisse video, quod aliis sexcentis labem atulit per singulas nempe litteras compendiariam scribendi rationem. sic enim olim apud auctorem fuisse scriptum liquido jurare ausim. *Ant. Gordianus Gordiani Imp. f. & ipse Imp. vir insignis.* hoc est Antoninus Gordianus Gordiani Imperatoris filius, & ipse imperator vir insignis. de alio autem aliquo Gordiano somnare, qui illa tempestate vixerit præter hunc Gordianum Imperatorem & Imperatoris filium, non possumus. quare de filio magis quam de patre hæc capiamus, cum pater etiam sub Alexandro fuerit, & apud illum plurimum valuerit, & Proconsul in Africam missus sit, ratio est, quod hunc Gordianum inter Jurisconsultos medium collocat, quasi qui & ipse Jurisconsultus fuerit. hoc de Gordiano filio verum est, quem & præturam urbanam Alexandro auctore tenuisse refert in ejus vita Capitolianus, in qua prætura tantus jurisdictionis gratia fuit, ut statim consu-

latum quem pater sero acceperat mereretur. Ælius autem pro Antoninus temere irrepsit, cum scriptum fuisset *Ant. Salmasius.*

Ælius Gordianus, Gordiani Imperatoris pater, &c.] Pal. servat: Ælius Gordiani Imperatoris ipsa re viri insignis. Gruter.

2. Julius Paulus jurisperitissimus, Pomponius legum peritissimus, &c.] Sequitur in omnibus editionibus catalogus multorum Jurisconsultorum nudo tenus nomine positorum inter consiliarios Alexandri, quorum tamen plures ante Alexandrum non parvo intervallo vixisse certa fides est. sed illos merito non agnoscunt veteres membranæ quibus auctoribus non dubito totum hunc locum sic legere & constituere: & ut scias qui viri in ejus consilio fuerunt, Fabius Sabinus Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui: Domitius Ulpianus juris peritissimus: Antoninus Gordianus Gordiani imperatoris filius, & ipse imperator vir insignis: Julius Paulus juris peritissimus: Claudius Venatus orator amplissimus: Catilius Severus cognatus ejus vir omnium doctissimus: Ælius Severianus omnium vir sanctissimus: Quintilius Marcellus quo meliorem ne historia quidem continent. Salmas.

3. Claudius Venatus orator amplissimus.] Hunc quoque alibi non invenio. Casaub.

Claudius Venatus.] Pal. Venacus. fortè Ecnacus. Grut.

4. Pomponius legum peritissimus.] Multos hic inter Alexandri consiliarios nominari jurisconsultos, qui ætate longè illum antecesserint, nemini obscurum esse potest, qui in Pandectarum lectione paulò diligentius fuerit aliquando versatus. Sed absolvunt culpæ Lampridium veteres membranæ regie biblio-

mus, ¹ Alphenus, ² Aphricanus, ³ Florentinus, Marti-
 nus, Callistratus, Hermogenes, Venuleius, ⁴ Tripho-
 nius, ⁵ Metianus, ⁶ Celsus, Proculus, ⁷ Modestinus: hi
 omnes juris professores discipuli fuere splendidissimi Papi-
 niani, & Alexandri imperatoris familiares & socii, ut scri-
 bit Acholius & Marius Maximus, ⁸ Catilius Severus co-
 gnatus ejus vir omnium doctissimus, ⁹ Ælius Serenianus
 omnium vir sanctissimus, ¹⁰ Quintilius Marcellus quo me-
 liorem ne historiæ quidem continent. His tot atque aliis
 talibus viris quid mali potuit cogitari vel fieri; ¹¹ quum ad
 bonum consentirent? ¹² Et eos quidem malorum cohors de-
 pulerat,

bibliothecæ & Puteani: absunt enim
 omnia hæc à veteribus illis codicibus:
*Pomponius legum peritissimus, Alphenus,
 Aphricanus, Florentinus, Marcianus,
 Callistratus, Hermogenes, Venulejus, Try-
 phonus, Metianus, Celsus, Proculus,
 Modestinus: hi omnes juris professores dis-
 cipuli fuerunt splendidissimi Papiniani, &
 Alexandri imperatoris familiares & socii,
 ut scribit Acholius & Marius Maximus.*
 Quid igitur dicemus? an hæc omnia
 pro subdititiis & adulterinis inducen-
 da censebimus? equidem non puto:
 multi enim in hoc albo continentur
 Alexandri æquales quorum nomina re-
 censuisse hic Lampridium, non dubito.
 Sed videamus breviter de singulis quo-
 rum hic nomina ponuntur. *Casaub.*

Pomponius legum peritissimus, &c.] Videtur
 vobis: etsi enim non constat satis
 qua ætate Pomponius vixerit, antiquio-
 rem tamen Alexandri, seculo certum
 fuisse. *Idem.*
Pomponius legum peritissimus, &c.]
 Isthæc & sequentia omnia, usque ad
*Catilius Severus, non comparant in Pa-
 latino. Grut.*
^{1.} *Alphenus.]* Alphenum Varum se-
 pe leges in Pandectis, sed antiquissi-
 mum, Servi Sulpitii discipulum. jure
 igitur suspectum hoc nomen. *Casaub.*
^{2.} *Aphricanus.]* Et hoc suspectum:
 imò palam vobis, nisi ipse est Lam-
 pridii peccatum, de ætate Africani lege

quæ scripsit Jacobus Cujacius. *Idem.*
^{3.} *Florentinus, Martianus, Callistratus,
 Hermogenes, Venulejus.]* Quinque
 hi inter Papiniani discipulos fuerunt:
 neque causam video cur eorum nomi-
 na debeant esse suspecta. *Idem.*
^{4.} *Triphonius.]* Videtur esse Claudius
 Tryphonius: vide Cujacium libro se-
 ptimo Observationum, capite secundo.
Idem.
^{5.} *Metianus.]* Non alius hoc nomi-
 ne mihi notus: nisi Volusius Metia-
 nus: quo Magistro usus in jure discen-
 do Marcus Antoninus. *Idem.*
^{6.} *Celsus, Proculus.]* Nisi fuerunt
 alij cognomines iis de quibus Pompo-
 nius, inepte hic recensentur. *Idem.*
^{7.} *Modestinus.]* recte. nam constat
 sub Alexandro vixisse, & sequentibus
 etiam principibus. *Idem.*
^{8.} *Catilius Severus.]* Eo nomine &
 cognomine plures in historia Romana,
 atque Fastis. *Idem.*
Catilius Severus.] Non dissentit in
 nomine isto à vulgatis Pal. *Grut.*
^{9.} *Ælius Serenianus.]* Puto verius
Serenianus. Casaub.
^{10.} *Quintilius Marcellus.]* Esse hunc
 Marcellum qui Alexandro fuit collega
 in secundo consulatu. *Idem.*
^{11.} *Quum ad bonum consentirent.]* Ve-
 tus editio: *sentirent.* Salmac.
^{12.} *Et eos quidem malorum cohors depu-
 lerat qui, &c.]* Melius fortasse Pal. Et
 pulerat qui, &c.]

pulerat, qui circumvenerant Alexandrum primis diebus, sed prudentia juvenis ¹ his malis occisis atque depulsis, amicitia ista sancta convaluit. ² Hi sunt qui bonum principem suum fecerunt: & item amici mali, ³ qui Romanos pessimos etiam posteris tradiderunt ⁴ suis vitiis laborantes.

hos quidem malorum cohors depulerat, que circumvenerat, &c. Grut.

1. *His malis occisis atque depulsis.* Palat. non habet duas voces priores, his malis. Idem.

2. *Hi sunt qui bonum principem suum fecerunt.* Lege: *Hi sunt qui bonum principem Syrum, fecerunt.* atque heic finit disputatio quam supra ab his verbis instituerat: *Soles quævere Constantine Maxime, quid sit quod hominem Syrum & alienigenam talem principem fecerit, &c.* definit igitur hoc loco Spartianus bonos amicos & quales superius nominavit, viros sanctissimos, gravissimos, doctissimos,

bonum principem, hominem Syrum fecisse; ut contra amicos malos, pessimos principes, homines Romanos posteris tradidisse. *Salmas.*

3. *Qui Romanos pessimos etiam posteris tradiderunt.* Addit Romanos, verba respiciens proposita à Constantino quaestionis: quid Alexandrum hominem Syrum tam bonum fecisset principem; cum multi etiam Romani fuissent pessimi. *Casaub.*

4. *Vitiis suis laborantes.* Suis, nempe consiliariorum. transmittunt enim vitia sua mali consilarii in principes quorum consilia regunt. *Idem.*

JULII CAPITOLINI

* MAXIMINI DUO,

A D

CONSTANTINUM AUG.

NE fastidiosum esset clementiæ tuæ, Constantine maxime, singulos quosque principes, vel principum

I. **JULII CAPITOLINI.** Hucusque Spartianus. superiores enim omnes vitas ab uno Spartiano fuisse conscriptas tam liquido mihi liquet, quam nullum alium præter Spartianum, earum auctorem merito posse videri. Hactenus enim Spartiani excerpta, antiquissima & optimæ notæ: quæ quidem excerpta in Alexandrum Severum desinant, eunque omnium, quæ præcesserunt vitarum auctorem recte faciunt. Hinc igitur incipit Julius Capitolinus. Eunque ab his duobus Maximinis memoriam vitæ Cesarum cepisse ubi scilicet desit Spartianus.

quod ex ipso proœmio quis facile potest intelligere: contestatur enim statim initio, se in unum volumen duos Maximinos congestisse, atque hunc se deinceps ordinem servaturum in exponendis imperatorum vitis, ne fastidiosum esset Constantino, cui hos libros dedicabat singulos quosque principes per singulos libros legere. Sic & tres Gordianos uno etiam libro complexus est: Maximum & Balbinum simul junxit: Valerianos patrem & filium junctim edidit: Gallienos etiam non diversis libris exposuit. à Maximinis ergo ad Triginta Tyrannos; Capitoli-

pum liberos per libros singulos legere, adhibui moderationem qua in unum volumen duos Maximinos, patrem filiumque, congererem. ¹ Servavi deinceps ordinem quem pietas tua etiam ² à Tatio Cyrillo clarissimo viro, qui Græca in Latinum vertit, servari voluit: quod quidem non in uno tantum libro, ³ sed etiam ⁴ in plurimis deinceps reservabo: ⁵ exceptis magnis imperatoribus, quorum res gestæ plures atque clariores, longiorem desiderant textum. Maximinus senior sub Alexandro imperatore enituit. Militare autem sub Severo cœpit. ⁶ Hic ⁷ de vico Thraciæ vicino, Barbaro etiam patre & matre genitus, ⁸ quorum * alter è Gothis, alter ex Alanis, genitus

nus pertexit multos imperatores, *σύνδυο σύνταξις* unius libri fasce concludens: quem excepit Trebellio qui triginta Tyrannos uno libello edidit, & vitam Claudii imperatoris majore cum cura & studio in litteras digessit. post quem Flavius Vopiscus reliquos imperatores, quorum ultimus Carinus, qui in hoc volumine continentur, descripsit. Atque hæc nostra est de his auctoribus sententia. *Salmas.*

* MAXIMINI DUO] Græci & Latini scriptores non aliter ferè istos, quàm Maximinos nominant: Aurelio tamèn Victori dicitur uterque CAIVS] VLIUS MAXIMINVS: in veteribus verò inscriptionibus, CAIVS] VLIUS VERVS MAXIMINVS. neque dubitamus studio fecisse hominem superbissimum, dissimulandæ originis Barbaricæ, ut illa tot nomina assumeret. *Casaub.*

1. Servavi deinceps hunc ordinem, &c.] Pronomen hunc adsertum auctori, volente Palatino. *Grut.*

2. A Tatio (Cyrillo.)] *Regius, Statio Cyrillo. Casaub.*

A Statio (Cyrillo.)] Sic proximè Palat. nempe ab Tatio Cyrillo. *Grut.*

3. Sed etiam in plurimis deinceps reservabo.] Scribe cum regio, in pluribus. Ex illis pluribus duo supersunt: unus quo Gordianos tres singulari libro descri-

psit; alter quo Maximum ac Balbinum. *Casaub.*

4. In pluribus deinceps.] Est à codice Regio. nam noster plurimis, ut vulgati. *Grut.*

5. Exceptis magnis imperatoribus.] Nihil habemus Capitolini, unde id verum appareat. *Salmas.*

6. Hic de vico Thraciæ vicino, Barbaro etiam patre & matre genitus.] Lege ex melioribus libris de vico Thraciæ, vicino Barbaris, Babaro etiam, &c. altera lectio falsam sententiam continet. nam vicus ubi natus Maximinus, non Thraciæ fuit vicinus, sed in Thracia. *Casaub.*

Hic de vico Thraciæ vicino, barbaro etiam patre.] Scribendum: heic de vico Threiciæ vicina barbaris, barbaro etiam patre: vel: vicino barbaris. nam vicus ille in quo genitus Maximinus non Thraciæ vicinus fuit, sed plane in Thracia positus. Threiciæ pro Thracia. *Salmas.*

7. De vico Thraciæ, &c.] Palat. ambo Threiciæ. *Grut.*

8. Quorum alter è Gothis, alter ex Alanis.] Scribendum, altera. de matre enim accipiendum. Iornandes ex Symmacho, In Thracia natus, à patre Gotbo nomine Mecca, matre Alana, quæ Ababa dicebatur. *Casaub.*

Quorum alter è Gothis, alter ex Alanis.] Pal. & vetus editio: Quorum alter è Gotthia, &c. nec vero alter in

tus esse perhibetur. ¹ Et patri quidem ² nomen Micea, matri Ababa fuisse dicitur. Sed hæc nomina Maximinus primis temporibus, ipse prodidit, postea verò ubi ad imperium venit, oculi præcepit, ne utroque parente Barbaro ² genitus imperator esse videretur. ³ Et in ⁴ prima quidem pueritia fuit pastor, ⁵ nonnunquam procer, qui latronibus infidiaretur, & suos ab incurfionibus vindicaret. ⁶ Prima stipendia, equeſtria huic fuere. Erat enim magnitudine corporis conspicuus, virtute inter omnes milites clarus, forma virili decorus, ferus moribus; ⁷ asper, superbus, contemptor, sæpe tamen justus. Innotescendi sub Severo imperatore prima hæc fuit causa: Natali Getæ filii minoris; Severus militares dabat ludos, propositis præmiis argenteis,

altera mutandum. subintelligitur enim vox parcens. & nihil subintelligi necesse est. moris habent Latini, cum de duobus sermo est viro & femina, alterum & alterum enunciari per viri genus. Salmasius.

* *Alter è Gothis.] Uterque Palatinus è Gorbis. Grut.*

1. *Et patri quidem nomen Micea, matri Ababa fuisse dicitur.] Barbara hæc nomina variè scripta invenio. Casaubonus.*

Et patri quidem nomen Micea, matri Ababa fuisse perhibetur.] Pro Micea habet idem Palatinus, Micca. matris etiam nomen aspiciant membrana & scribunt, Hababa. Salmas.

2. *Nomen Micea, matri Ababa fuisse dicitur.] Sic & Pall. nisi quod iidem, Hababa. Grut.*

3. *Et in prima quidem pueritia fuit pastor, &c.] Herodianus scribit pastorem initio fuisse apud suos Thraces montanos: postea verò corporis robore eò proeductum, ut ducatum levem inter populares sustineret. ἐπίδοξος, inquit, αὐτὸν Ἀγ. μέγιστον καὶ χυμώτατον & εἰς ἄπειρον καὶ ἐπιχρόλον ἐπέσειεν. claret ex his mens Capitolini hoc loco. procerem enim appellat,*

qui pastorum, ad pugnandum contra latrones adunatorum, ducem ageret. qui in rep. eminent supra ceteros, proceres dicuntur: οἱ ἐξαρχοί. Casaub.

4. *Prima quidem pueritia fuit pastor, nonnunquam procer qui latronibus infidiaretur.] Palat. Prima quidem pueritia fuit pastor, nonnunquam etiam procer qui latronibus infidiaretur & suos ab incurfionibus vindicaret. Lege: Nonnunquam etiam procer, qui latronibus infidiaretur. procerto autem heic nihil aliud significat quam propugnatozem. qui suos vindicabat ab incurfionibus latronum, eorumque vim & injuriam propulsabat, procertonem vocat. à procerto, quod idem est cum propugno. Salmas.*

5. *Nonnunquam procer, qui latronibus infidiaretur.] Palatinus uterque, nonnunquam etiam procer qui latronibus, emendatumque in altero, procer, & qui latronibus, &c. quod probo. Gruterus.*

6. *Prima stipendia equeſtria huic fuere.] Nempe inter eos equites quos Tacitus gregarios vocat, Historiarum libro IIII. Casaub.*

7. *Asper, superbus, contemptor.] Contemptorem heic vocat, quem alio loco moribus aspernabilem dixit. Salmas.*

teis, id est armillis, torquibus & balthæolis. ¹ Hic adolescens & semibarbarus, & ² vix adhuc Latinæ linguæ, prope Threcica, imperatorem publicè petiit ut sibi daret licentiam contendendi cum iis qui jam non mediocri loco militarent. Magnitudinem corporis Severus miratus, primùm eum cum laxis composuit, sed fortissimis quibusque, ³ ne disciplinam militarem corrumpere. Tunc Maximinus XVI. lixas ⁴ uno sudore devicit, XVI. acceptis præmiis minusculis, non militaribus, jussusque militare. Tertia ³ fortè die quum processisset Severus ad campum, in turba exultantem more barbarico Maximinum vidit, ⁵ jussitque statim tribuno ⁶ ut eum coërceret, ac Romana disciplina imbueret. Tunc ille ubi de se intellexit imperatorem loquutum, suspicatus Barbarus & notum se esse principi & inter multos conspicuum, ad pedes imperatoris equitantis accessit. Tum volens Severus explorare quantus in currendo esset, ⁷ equum admisit multis circuitionibus, ⁸ & quum

1. *Hic adolescens & semibarbarus.*] Herodianus vocem expressit, *μίζοβάρβαρος*. Casaub.

Hic adolescens & semibarbarus, & vix adhuc Latinæ linguæ.] *Hominem Latinæ linguæ* eleganter appellat qui linguam Latinam caller: sic Græci, *ἀνθρώπων ἀλλοτρίων* hominem in cædibus & sanguine versatum. Distingue: *Hic adolescens & semibarbarus, & vix adhuc Latinæ linguæ, prope Threcica imperatorem publicè petiit, ut sibi daret licentiam contendendi, &c.* subaudiendum *lingua, vix adhuc linguæ Latinæ, prope Threcica lingua imperatorem petiit.* Salmaf.

2. *Vix adhuc Latinæ linguæ.*] *Proba locutio est homo Latinæ linguæ, hoc est, callens Latinam linguam.* sic *homo visiorum omnium, & passim.* sed liber Putreani habet, *Latina lingua.* Quare ita lego, *vix adhuc Latinæ lingua promtus, prope Threcica imperatorem petiit.* Casaub.

3. *Ne disciplinam militarem corrumpere.*] Hoc est; ne videretur militem quasi athletam cum Maximino commi-

sisse; quod per disciplinam militarem non licebat. *Idem.*

4. *Uno sudore.*] *Locutio è media palæstra elegans, & πρηνή. uno sudore:* id est, priusquam defatigaretur. *πρην ἀπειπέν.* *Idem.*

5. *Jussitque statim tribuno eum coërceret, ac Romana disciplina imbueret.*] *Legas: Ut eum coërceret, & ad Romanam disciplinam imbueret.* Salmaf.

6. *Ut eum coërceret, ac Romana disciplina imbueret.*] *Regius, coërceret ad Romanam disciplinam & imbueret.* Casaubonus.

Ut eum coërceret, & Romana disciplina imbueret.] *Nihil mutaverim; quamvis & Pall. nostri beant à vulgato, habeantque, ac Romanam disciplinam imbueret.* Grut.

7. *Equum admisit multis circuitionibus.*] *Comparent studiosi cum istis verba Symmachi, non poenitebit operæ* Casaub.

8. *Et quum imperator laborasset.*] *Adde ex Pal. Et quum imperator senex laborasset.*

quum senex imperator laborasset, ¹ neque ille à currendo per multa spatia defisset, ait ei, ² *Quid vis Threcisce? nunquid delectat luctari post cursum?* Tum ille, *Quantum libet*, (inquit) *Imperator*. Post hoc ex equo Severus descendit, & recentissimos quosque ac fortissimos milites ei comparari jussit. Tum ille more solito VII. fortissimos uno sudore vicit, solusque omnium à Severo ³ post argentea præmia torque aurea donatus est, jussusque inter stipatores corporis semper in aula consistere. Hinc igitur factus conspicuus, inter milites clarus, amari à tribuniis, à commilitonibus suspici, impetrare ab imperatore quod vellet, ⁴ locis etiam militiæ ⁵ à Severo adjutus ⁶ quum esset adolescens, longitudine autem corporis & vastitate, & forma, atque oculorum magnitudine & candore omnes excelleret. ⁷ Bibisse autem illum sæpe in die vini capitolinam amphoram constat: ⁸ comedisse & XL. libras carnis: ut autem Cordus dicit, etiam LX. Quod satis constat, ⁹ oleribus semper abstinuit, à frigidis propè semper, ¹⁰ nisi quum illi potandi

necef-

rasset. quam additionem otiosam non esse, nemo non videt. *Salmas.*

Et cum Imperator lab.] Pall. auctiores voces, & cum senex Imperator lab. *Grut.*

1. *Neque ille accurrendo per multa spatia defisset.]* Ne dubita emendare: neque ille à currendo per multa spatia defisset. præcessit enim, tum volens Severus explorare quantus in currendo esset. *Salmas.*

2. *Quid vis Threcisce.]* Palatinus: *Threcisce*. sed *Threces* & *Thraces* indiscriminatim auctores dicunt. *Threciscum* autem *Ἰσχυροεισικώης*, qua forma sæpius utuntur scriptores in nationibus appellandis. sic *Syriscus*, pro Syro apud Comicum. *Idem.*

3. *Post argentea præmia.]* Symmachus, *Solus à Casare & argenteis præmiis & aureo torque donatus est.* *Casaub.*

4. *Locis etiam militiæ à Severo adjutus.]* Donatus præposituris locorum militarium. *Idem.*

5. *A Severo adjutus quum esset adolescens.]* *Platin.* lib. hoc loco habet *perad-*

ulescens. quod est valde adolescens. *Salm.*

6. *Cum esset per adolescens.]* Debetur Palatinis. editi enim *adolescens* tantum habebant. *Grut.*

7. *Bibisse autem sæpe in die vini Capitolinam amphoram constat.]* Bibit igitur Maximinus una die octies & quadragies tantum, quantum una cena Augustus, etiam cum liberalius se invitabat. nam ille senos sextantes, sive binos sextarios non excessit, ut scribit Suetonius. Budæus libro de Assè quinto sextarium Romanum comparat cum Parisiensi pinta. *Casaub.*

8. *Comedisse & XL. libras carnis.]* Sive ita legas, sive, ut subjicitur, LX. mediocris tamen erit hæc voratio, præ iis quæ de nobili Phagone refert Vopiscus in Aureliano. *Idem.*

9. *Oleribus semper abstinuit.]* Ut quorum esus firmando corporis robori parum conduceret. *Idem.*

10. *Nisi cum illi potandi necessitas.]* Sic *Pall.* ambo, exclusa voce *esset.* *Grut.*

I. *Ordi-*

necessitas esset. Sudores sæpe suos excipiebat, & in calices vel in vasculum mittebat, ita ut duos vel tres sextarios sui sudoris ostenderet. Hic diu sub Antonino Caracallo ¹ ordines duxit, centuriatus, & cæteras militares dignitates sæpe tractavit. Sub Macrino (quod cum qui imperatoris sui filium occiderat, vehementer odisset) à militia desit, & in Thracia in vico ubi genitus fuerat, possessiones comparavit, ac semper cum Gotthis commercia exercuit. Amatus est autem unicè à Getis quasi eorum civis. ² Alani quicumque ad ripam venerunt, amicum eum donis vicissim recurrentibus approbabant. Sed occiso Macrino cum filio suo, ubi Heliogabalum quasi Antonini filium ³ imperatorem comperit, jam maturæ ætatis ad eum venit, petiitque ut quod avus ejus Severus judicii circa se habuerat, & ipse haberet. Sed apud impurum hominem valere nihil potuit. Nam dicitur cum eo jocus esse. Heliogabalus turpissimè, dicens, *Maximine, xvi. & xx. & xxx. milites diceris aliquando lassasse, ⁴ potes tricies cum muliere perficere.* Tum ille ubi vidit infamem principem sic exorsum, à militia discessit, & tamen retentus est per amicos Heliogabali, ne hoc quoque illius famæ accederet quod virum temporis sui fortissimum, & quem alii *Herculem*, ⁵ alii *Achillem*, alii *Ajacem* vocabant, à suo exercitu

1. Ordines duxit, centuriatus & ceteras dignitates sæpe tractavit.] Verba Symmachi quibus eandem rem memorat, sic emendanda: *ordines duxit, ac sæpe famam factis extendens, inter plures militiæ gradus centuriatus quoque strenuitatis suæ pretium tulit.* Ordines ducere, & centurionem esse, tanquam diversa heic ponuntur à Capitolino & Symmacho, atque ita quidem ut major videatur fuisse centurionis dignitas quam ejus qui ordines duceret. ordinarios tunc videntur vocasse manipulorum ductores. manipulus autem illo tempore, decem tantum militum fuit. quibus qui præerat, manipularius, & ordinarius, vel ordinum ductor dicebatur.

Glossæ veteres: *πρῆταρχος*, ordinarius, manipularius. qui centuriis, centuriones: qui cohortibus, tribuni. *Salmasius.*

Ordines duxit centuriatus.] Pall. duo centuriatos. quod non nimium displicet. *Grut.*

2. Alani quicumque ad ripam venerunt.] Scrib. venerant. *Casaub.*

3. Imperatorem comperit.] Scripti, imperare. Idem.

4. Potes tricies cum muliere perficere.] Sic *εὐσπρῆν* Græci. *Salmas.*

5. Alii Achillem, alii Ajacem.] Supple ex scripta lectione, alii *Ac.* alii *Herculem*, alii *Ai.* *Casaub.*

Alii Achillem, alii Ajacem.] Sic & Pall.

5 citu dimoveret. Fuit igitur Maximinus sub nomine impurissimo¹ tantum honore præditus tribunatus, sed nunquam ad manum ejus accessit, nunquam illum salutavit per totum triennium huc atque illuc² discurrens. modò agris, modò otio, modò fictis languoribus occupatus est. Occiso Heliogabalo, ubi Maximinus comperit Alexandrum principem nominatum, Romam contendit, quem Alexander miro cum gaudio, mira cum gratulatione suscepit, ut in senatu verba faceret talia: *Maximinus P. C. tribunus cui ego latum clavum addidi, ad me confugit, qui sub impura illa bellum militare non potuit. qui apud divum parentem meum Severum tantus fuit quantum illum fama comperitis.* Statim denique illum tribunum³ legionis quartæ quam ex tyrõnibus ipse composuerat, dedit, & eum in hæc verba provexit: *Veteres milites tibi, Maximine mi charissime atque amantissime, idcirco non credidi, quòd veritus sum⁴ ne vitia eorum sub aliis inoleſcentia emendare non posses.* *Habes tyrõnes ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem: eos fac militiam addiscere, ut mihi multos Maximinos Reip. optabiles solus*

6 *efficias.* Accepta igitur legione, statim eam exercere cœpit. Quinta quaque die jubebat⁶ milites decurrere, simu-

lacræ

& Pall. sine illo adhuc quorundam mss. alii Heclorem. Grut.

1. *Tantum honore tribunatus.*] Sic uterque Palat. ejectione voce præditus, quæ præterea adest vulgo editis. Idem.

2. *Discurrens; modò agris, modò otio, modò fictis languoribus occupatus est.*] Abjectione voculæ est, resularet lectio melior; tali utique distinctione: salutavit, per totum triennium huc atque illuc discurrens, modò agris, modò otio, modò fictis languoribus occupatus. Idem.

3. *Legionis quartæ quam ex tyronibus ipse composuerat.*] Videtur hæc legio prioribus quas describit Dio, ab Alexandro adjecta. nam aliud est componere legionem, aliud numeros supplere. Casaub.

4. *Ne vitia eorum sub aliis inoleſcentia.*] Participio præſenti, dat significati-

tionem præteriti temporis: quo Latina lingua caret. Idem.

5. *Habes tyrones ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem.*] Vitiolissimus hic locus ab interpunctione, quem sic sanabis licet: *veteres milites tibi Maximine mi carissime atque amantissime idcirco non credidi, quòd veritus sum, ne vitia eorum sub aliis inoleſcentia emendare non posses. Habes tyrones. ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem eos fac militiam addiscere, ut mihi multos Maximinos Reip. optabiles solus efficias.* Salmast.

6. *Milites decurrere, simulacræ bellorum agere.*] Simulacræ bellorum agebant milites in illa proſusione, quam armaturam dixerunt recentiores, & armaturæ exercitium, quod milites armati sub signis decurrerent, & veræ pugnæ

lacrâ bellorum agere : gladios , lanceas , loricas , galeas , scuta , tunicas , & omnia arma illorum ¹ quotidie circumspicere : ² calceamenta quinetiam ipsa prospiciebat , ³ prorsus ut se parem militibus præberet . Sed quum eum quidam tribuni reprehenderent , dicentes , *Quid tantum laboras , quum ejus loci jam sis , ut ducatum possis accipere ?* dixisse fertur , *Ego verò quo major fuero , tanto plus laborabo .* ⁴ Exercebat cum militibus ⁵ ipse luctam , quinos , ⁶ senos , & septenos ⁷ jam grandævus ad terram prosternens . Denique invidentibus cunctis , quum quidam tribunus superbior , magni corporis , virtutis notæ , atque ideo ferocior ei dixisset , ⁸ *Non magnam rem facis si tribunus tuos milites vincis : Ille ait , Visne congruamur ?* Quumque ad versarius annuisset , venientem contra se palma in pectus percussum supinum rejecit , & continuò dixit , *Date alium , sed tribunum .* Erat præterea (ut refert Cordus) magnitudine tanta , ⁹ ut

octo

pugnæ simulacra ederent . Vide Vegetium . *Idem .*

Milites decurrere , simulacra bellorum agere .] Palat. *decurrere , in se simulacra bell. non improbem .* Grut.

1. *Quotidie circumspicere .*] Circumspiciebat : non enim pendet à verbo jubebat . Casaub.

2. *Calceamenta quinetiam ipsa prospiciebat .*] Melius : *Calciamenta quinetiam ipse prospiciebat .* pro *perspiciebat .* Salmas.

3. *Prorsus ut se parem militibus præberet .*] Exemplò , quod efficacissimum docendi genus est , ad omnia præibat , quæ militibus imperaret . Casaub.

Prorsus ut se parem militibus præberet .] Legend. ex opt. Palat. *calceamenta quinetiam ipse prospiciebat : prorsus autem parrem se militibus .* hæc enim tam anxia eum militibus Maximini cura , patris eum loco apud milites haberi viderique faciebat . Salmas.

Prorsus ut se parem militibus præberet .] Nihil planè præcessit , quo paritas isthæc exprimeretur . cura tantum ejus & diligentia narrata fuit . & verò cum scet in Palatino ; *prorsus ut autem pa-*

trem militibus præb. videat lector , an illud parem non possit augeri litterâ . porrò Excerpta Palatina heic jam finiunt . itaque non est , quod eorum quis testimonium deinceps requirat . Grut.

4. *Exercebat cum militibus ipse luctam .*] *Exercebat cum militibus ipse luctamina .* Pal. & vetus editio . Salmas.

5. *Ipsè luctam .*] Pal. *luctamina .* Grut.

6. *Senos & septenos grandævus .*] Non agnoscit Pal. noster aliorum , *idem quindenos jam grandævus , etc.* quod vix vel ideo feram , quia numerus non adscendat gradatim . *Idem .*

7. *Jam grandævus .*] Scripti , *idem quindenos .* Casaub.

8. *Non magnam rem facis si tribunus tuos milites vincis .*] Ad gratiam tribuno suo cedentes , & ἐθελοντο κἀντιες . *Idem .*

9. *Ut octo pedes digito videretur egressus .*] De hac statuta diximus ad Suetonii librum tertium cap. LXVIII. Observa locutionem , *videretur egressus* , id est egrederetur , sic passim in his scriptoribus . Lampridius in Alagabalo : *serica vestis tunc in raritate videbatur & honore* , pro erat . *Idem .*

octo pedes digito videretur egressus: ¹ pollice ita vasto
² ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo. Jam illa
 propè ³ in vulgi ore sunt posita, quòd hamaxas manibus
 attraheret, rhèdam onustam solus moveret: equo si pu-
 gnum dedisset, dentes solveret: si calcem, crura frange-
 ret: ⁴ lapides tophicios friaret, arbores teneriores scinde-
 ret. Alii denique eum *Crotoniatem Milonem*, alii *Herculem*,
 7 ⁵ *Antæum* alii vocant. His rebus conspicuum virum Ale-
 xander, magnorum meritorum iudex, in suam perniciem
⁶ omni exercitui præfecit, gaudentibus cunctis ubique
 tribunis, ducibus, & militibus. Denique totum ejus exer-
 citum qui sub Heliogabalo mag aex parte torpuerat, ad
 suam

Ut octo pedes digito videretur egressus.] Valde mihi sit verisimile cum do-
 ctis. Casaubono. scriptum prius fuisse:
ut octo pedes digitis vi. videretur egressus.
 numerus autem ille vi. facile potuit ab-
 forberi similitudine prioris syllabæ se-
 quentis vocabuli *videretur*, quod ab
 iisdem litteris incipit. pedem vero heic
 intelligit Italicum Capitolinus, non
 regium aut Alexandrinum. at pes Ita-
 licus tredecim digitos habebat & trien-
 tem. cum enim in Juniore Maximino
 dixerit staturam ejus fuisse pedum octo
 & prope semis, heic scribit octo pedes
 eum digitis sex excessisse. cui mensuræ
 si dimidium pedis & trientis semissem
 addas, octo pedes & semissem habebis
 integrum. *Salmas.*

Ut octo pedes digito videretur egressus.] Sic Pal. aliter tamen de proceritate
 ejus loquitur in vita filii c. I. *Grut.*

1. *Pollice ita vasto, ut uxoris dextro-
 cherio uteretur pro annulo.*] Uxoris Maxi-
 mini alibi Capitolinus non meminit:
 quæ tamen digna fuit matrona cujus
 nomen in literas mitteretur: quod stu-
 diose factum ab Ammiano fuerat in li-
 bris qui perierunt, ut ipse testatur li-
 bro XIV. *Dextrocherium* armillarum
 species est. Solebant sæpe veteres non
 in utroque brachio, sed altero tantum
 has gestare: interdum laxo, interdum

dextro, ut nomen hoc declarat dextro-
 cherium, quasi *δεξιόχειρον*. & bra-
 chium enim *χειρῶν* appellatione Græci
 aliquando complexi sunt. *Casaub.*

2. *Ut uxoris dextrocherio uteretur pro
 annulo.*] *Dextrocherium*, vox à Græcis
 ex Græca & Latina composita, postea
 Latinis quoque usurpata: *dextrale* au-
 tem pro dextrocherio Latini quoque
 dixerunt. *Salmas.*

3. *In vulgi ore sunt posita.*] Sic & Pal.
 non, *in elogio sunt posita*: quod tamen
 haud omnino spreverim. *Grut.*

4. *Lapides tophicios friaret.*] Meliùs
 scripti, *tophinos*. vel scribe, *tophaceos*.
Casaub.

Lapides tophicios friaret.] Nihil va-
 riant nostri libri. *ficare* autem pro *fria-
 re* exhibet editio princeps. *ficare* &
friare idem. *Salmas.*

Lapides tophicios friaret.] Ita & Pal.
 sed à manu non nimis antiqua, quod
 scilicet linea tota & amplius excidisset,
 negligentia librarii. *Grut.*

5. *Antæum alii vocant.*] Scripti me-
 liùs, *vocarent*. *Casaub.*

Antæum alii vocant.] Eadem edi-
 tio; *vocarent, forte, vocarunt*. *Salmas.*

6. *Omni exercitui præfecit.*] Hoc nus-
 quam Herodianus: & puto vix esse ve-
 rum. sic tamen & Aurelius Victor.
Casaub.

suam militarem disciplinam retraxit. Quod Alexandro, ut diximus, optimo quidem imperatori, sed tamen cujus ætas ab initio contemni potuerit, gravissimum fuit. Nam quum in Gallia esset, & non longè ab urbe quadam castra posuisset, subito immixtis militibus, ut quidam dicunt, ab ipso, ut alii, à tribunis barbaris, Alexander ad matrem fugiens interemptus est, Maximino jam imperatore appellato. Et causam quidem Alexandri interimendi alii aliam fuisse dicunt. Quidam enim Mammæam dicunt auctorem fuisse ut filius deserto bello Germanico Orientem peteret, atque ideo milites in seditionem prorupisse. Quidam, quòd ille nimis severus esset, & voluisset ita in Gallia legiones exauctorare, ut exauctoraverat in Oriente. Sed 8 occiso Alexandro, ¹ Maximinus primùm è corpore militari, & nondum senator, sine decreto senatus, Augustus ab exercitu appellatus est, filio sibimet in participatum dato: de quo pauca quæ nobis sunt cognita, mox dicemus. Maximinus autem ea fuit semper astutia ² ut milites non solum virtute regeret, sed etiam præmiis & lucris sui amantissimos redderet. ³ Nunquam annonam cujuscumque tulit. ⁴ Nunquam fuit qui in exercitu faber, aut alterius rei (ut plerique sunt) artifex esset. ⁵ solis venationibus legiones frequen-

1. Maximinus primùm è corpore militari, &c.] Accedet lux aliqua sententiæ, si scribas *primus*. nam ea mens. etsi equidem non video quid hic sit adeò singulare, & quod ante in Opilio Macrino non esset factum. Vide & Aurelium. *Idem*.

2. Ut milites non solum virtute reget. Pal. omisit dictionem *solum*. & abesse poterat, utpote quæ satis subintelligeretur. *Grut.*

3. Nunquam annonam.] Scripti, *numquam ille annonam*. *Casaub.*

Numquam ille annonam.] Ita & Pal. *Grut.*

4. Nunquam fuit qui in exercitu faber.] Quasi fabrilis opera & omne artificium militem Rom. dedecrerat? quod

veterum disciplina aliter fuerat constitutum. *Casaub.*

Nunquam fuit qui in exercitu faber, aut alterius rei, &c.] Scribendum; *numquam fuit quis in exercitu faber, aut alterius rei, ut plerique sunt, artifex, sed solis venationibus legiones frequenter exercebat*. *Salmaf.*

Numquam fuit qui in exercitu faber, &c.] Pal. malle videtur, *quis in exercitu miles faber, &c.* non pejus, si non melius. maluissent tamen reponi: *numquam tulit ut quis in exercitu miles faber, &c.* *Grut.*

5. Solis venationibus legiones frequenter exercebat.] Pal. *exercens*; quod si admiramus, nota periodi tollenda, ut isthæc adhuc pendeant à superioribus. *Idem.*

frequenter exercebat. Sed inter has virtutes tam crudelis fuit ¹ ut illum alii *Cyclopem*, alii *Buſſridem*, alii *Scironem*, nonnulli *Phalarim*, multi ² *Typhonem*, vel *Gygem* vocarent. Senatus eum tantum timuit ut vota in templis publicè privatimque mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille unquam urbem Romam videret. ³ Audiebat enim alios in crucem sublatos, ⁴ alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris objectos, alios fustibus elisos, atque omnia hæc sine delectu dignitatis, quum vidèretur disciplinam velle regere militarem, ⁵ cujus exemplo civilia etiam corrigere voluit: quod non convenit principi qui velit diligi. Erat enim ei persuasum, *nisi crudelitate imperium non teneri*. Simul & verebatur ⁶ ne propter humilitatem generis barbarici ⁷ à nobilitate contemneretur. Meminerat præterea se Romæ etiam à servis nobilium contemptum esse, ⁸ ita ⁹ ut ne à procuratoribus quidem eorum videretur. ¹⁰ Et ut se habent stultæ opiniones, ¹¹ tales eos

1. *Ut illum alii Cyclopem, alii Buſſridem.*] Sic restitue: *ut illum alii Cyclopera, alii Buſſirem, alii Scirona, nonnulli Phalarim, multi Typhona, vel giganta vocarent.* Salmas.

2. *Typhonem, vel Gygem.*] Hesiodus de Cali & Telluris filiis gigantibus: *Typhon ἐργετὸν καὶ φάλακρον* ex Græcis poëtis notus. Casaub.

3. *Audiebat enim.*] Scribe, *Audiebant enim.* cum libris. Idem.

Audiebat enim eos.] *Audiebant enim eos.* ita libri, & melius. Salmas.

Audiebant enim alios in crucem sublatos, &c.] Sic & Pal. nam editi prius, *Audiebat.* Grut.

4. *Alios animalibus nuper occisis inclusos.*] Lege vitam Opilii Macrini. Casaub.

5. *Cujus exemplo civilia etiam corrigere voluit.*] Membranæ, e. e. *etiam civilia regere voluit.* Idem.

6. *Ne propter humilitatem generis barbarici à nobilitate, &c.*] Consentit & in hanc lectionem Pal. Grut.

7. *A nobilitate contemneretur.*] Hæc lectio regii, cui assentiuntur & Putcani. perspicuè: etsi vulgaram aliter poteramus concinnate, non ineptè: sic, *ne propter humilitatem generis à barbarica novitate contemneretur.* Casaub.

8. *Ita ut ne à procuratoribus quidem eorum videretur.*] Cave mutandum censeas istud *videretur* cum doctissimo viro. proprium enim huic officio verbuni. nam videri imperatores & alii proceres dicebantur, quibus quotidie matutina salutationes officium exhibebant clientes sui. Salmas.

9. *Ut ne à procuratoribus quidem eorum videretur.*] Scribend. *adiretur.* Casaub.

10. *Et ut se habent stultæ opiniones.*] Nichil mutandum: nisi *stultorum* malis quàm *stultæ.* Idem.

11. *Tales eos contra sperabat futuros.*] Membranæ, *contra se.* optimè. *contra,* pro erga vel adversum. *sperare,* pro *deprecari.* Idem.

Tales eos contra se sperabat futuros.] Illud se est à codice Regio. Grut.

eos contrà sperabat futuros, quum jam imperator esset.

¹ *Tantum valet conscientia degeneris animi.* Nam ignobilitatis 9
tegendæ causa omnes conscios generis sui interemit:

² nonnullos etiam amicos qui ei sæpe misericordiæ ac pietatis causa pleraque donaverant. Neque enim fuit crudelius animal in terris: omnia sic in viribus suis ponens quasi non posset occidi. Denique quum immortalem se propè crederet ³ ob magnitudinem corporis sui virtutisque, minus quidam in theatro præsentè illo dicitur ⁴ versus Græcos dixisse, quorum hæc erat Latina sententia:

Et qui ab uno non potest occidi, à multis occiditur.

⁵ *Elephas grandis est, & occiditur:*

⁶ *Leo fortis est, & occiditur:*

Tigris fortis est, & occiditur:

Cave multos, si singulos non times.

Et hæc imperatore ipso præsentè jam dicta sunt. Sed quum Maximinus interrogaret amicos ⁷ quid *mimicus scurra

1. *Tantum valet conscientia degeneris animi.]* Ideo celebratum apud Græcos proverbium:

Ἀφ' ὅρη τὸς ἐστὶν ὀτυχῶν μεγαζίας.

cujus & Dio meminit historia LVIII. Casaub.

2. *Nonnullos etiam amicos qui sæpe misericordiæ ac pietatis causa donaverant.]* Lege, *nonnullos etiam amicos qui ei sæpe misericordia, paupertatis causa, donaverant.* liceat etiam ex Palatino legere, *qui ei sæpe misericordiæ ac paupertatis causa pleraque donaverant.* paupertas Maximini, cum primum Romam venit, ea fuit, ut liberalitatem quorundam amicorum provocaverit, qui misericordia mori pleraque ei donaverunt, quos tamen postea interemit, ut paupertatis olim suæ conscii non exstarent, ut nec exstare voluit ignobilitatis. Salmas.

3. *Ob magnitudinem corporis sui virtutisque minus.]* Lege, *ob m. c. virtutisque, minus quidam in th. sequitur, interrogaret quid minus scurra dixisset.* Casaubonus.

Ob magnitudinem corporis sui virtutisque minus quidam in theatro.] Ita disertè erat à manu emendatrice in Pal. cum prius fuisset *minus*. Grut.

4. *Versus Græcos dixisse.]* Similis elegantia venustate compositum est epigramma de Charino apud Martialem libro primo. Casaub.

5. *Elephas grandis est & occiditur.]* Non dissimile illud Sophoclis de bove, in Ajace:

Μέγας ἢ πηδύραξ βῆς, ἔπειθ' ἑμικραῖς ὄμωσ

Μάστιγ' ἔρβος εἰς ὄδον πορεύεται.

Idem.

6. *Leo fortis est & occiditur.]* Proverb. *Culex leonni oculi pupillam fodit.* Idem.

7. *Quid minus scurra dixisset.]* Palat. *Quid mimicus scurra dixisset.* variaz illis temporibus vocis *scurra* significationes. nam & *scurra* pro famulis & protectoribus dicebantur, ut superius animadvertimus. ut illum autem denotarent qui in scena agit, *mimicus scurra* appellatur. ita *scurras* mima-

scurra dixisset, dictum est ei quòd antiquos versus cantaret contra homines asperos scriptos, & ille, ut erat Thrax & barbarus, credidit. Nobilem circa se neminem passus est, ¹ prorsus ut Spartaci ² aut Athenionis exemplo imperaret. ³ Præterea omnes Alexandri ministros variis modis interemit. Dispositionibus ejus invidit. Et dum suspectos habet amicos ac ministros ejus, crudelior factus est. ⁴ Quum esset ita moratus ut ferarum more viveret, tristior & immanior factus est factione Magni cujusdam consularis viri contra se parata: qui ⁵ cum multis militibus & centurionibus ad eum confodiendum consilium inierat, quum in se imperium transferre cuperet. ⁶ Et genus factionis fuit tale. Quum ponte juncto in Germanos transire Maximinus vellet, ⁷ placuerat ut contrarii cum eo transirent, pons postea solveretur, ⁸ ille in barbarico solo circumventus occideretur, imperium Magnus arriperet. ⁹ Nam omnia cœperat agere, & quidem fortissimè, ¹⁰ statim ut factus imperator, peritus utpote rei militaris,

rios dixit in Vero Spartianus. *Salmasius.*

Quid minus scurra dixisset, &c.]

Pal. mimicus scurra. Grut.

* Minus scurra.] Scribendum *mimicus.* *Casaub.*

1. Prorsus aut Spartaci.] *Spartici Pal. & princeps editio. Salmas.*

2. Aut Athenionis.] Athenio enim dux non obscuræ famæ servorum fugitivorum, qui in Sicilia aliquando rebellavit. *Casaub.*

Aut Athenionis exemplo imperaret.] Legendum: *nobilem circa se neminem passus est. prorsus aut Spartaci aut Athenionis exemplo imperabat.* *Salmas.*

3. Præterea omnes Alexandri ministros variis modis interemit.] Narrat Herodianus: atque in his multi fideles Christiani occisi, quos in ministerio suo habuit Alexander. *Casaub.*

4. Cum esset ita moratus ut ferarum more viveret.] *Θεραϊδης ἢ ἄν τῶ ἡθῆ.* *Idem.*

5. Cum multis militibus & centurionibus.] Suspiciari licet deesse membrum unum, & senatoribus. *Idem.*

6. Et genus factionis fuit tale.] Ad verbum ex Græco, *ἢ ἡ συσκευὴ τοιαύτης τῆς ἐλέγχετο ἔσεσθαι.* Addit Capitolinus, *cum ponte juncto in Germaniam transire Maximinus vellet.* *Idem.*

7. Placuerat ut contrarii, &c.] *Contrarii* dixit pro conjurati. At Turnebus emendabat *contarii. οἱ κενὸ φόβου.* *Idem.*

8. Ille in barbarico circumventus.] Ita libuit scribere cum Palatino, egesta voce quæ in aliis edd. *in barbarico solo circumventus.* *Grut.*

9. Nam omnia cœperat agere.] Nempe Maximinus, non Magnus. *Casaub.*

Nam omnia tella cœperat.] Ita quoque *Pal.* cum voce *bella*, quam malè excluderant impressi. *Grut.*

10. Statim ut factus imperator, peritus utpote rei militaris.] Id est, qui sciret ideo se factum imperatorem, quia esset rei militaris peritus. *Casaub.*

I. Quare

taris, volens existimationem de se habitam tenere, & ante omnes Alexandri gloriam, quem ipse occiderat, vincere.

¹ Quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat. ² Eratque in armis ipse magnus exercitio, & corpore multa semper ostendens, & istam quidem factionem Maximinus ipse finxisse perhibetur, ut materiam crudelitatis augetet. Denique ³ sine iudicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit, omnium bona sustulit: & plus 1111. millibus hominum occisis, se satiare non potuit. ⁴ Fuit etiam sub eodem factio, desciscen- I I
tibus sagittariis Osdroenis ab eodem ob amorem Alexandri & desiderium, quem à Maximino apud eos occisum esse constabat, nec aliud persuaderi potuerat. ⁵ Denique etiam ipsi Tycum ex suis sibi ducem atque imperatorem fecerunt, quem Maximinus privatum jam dimiserat: quem quidem & purpura circumdederunt, regioque apparatu ornarunt, ⁶ & quasi sui milites obsepserunt. & invitum quidem. Sed hic Tycus ⁷ dormiens domi suæ ab uno ex
amicis

1. Quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat.] Ἀσπὼν τε ἐν ἡγυμνάσιων τὰς στρατιώταις ἔδειλιπεν. Her. Idem.

2. Eratque in armis ipse magnus in exercitio, & corpore multa semper ostendens.] Hæc sunt corrupta. Lego: eratque in armis ipse, manu exercitui & corpore multa semper ostendens. Non semel notamus in his libris ostendere Græco more positum pro ἐργα ἀποδεικνύειν. ita hic: vel pro διδασκίειν, & exemplo præire. Idem.

Eratque in armis ipse magnus exercitio & corpore.] Sic lege & distingue: quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat, eratque in armis ipse, manu, exercitui, & corpore multa semper ostendens. quorum verborum hæc erit sententia: Maximinum etiam imperatorem, non secus atque Tribunum milites in exercitio quotidie detinuisse, eisque in exercitio militari semper præivisse, cum ipse armidoctoris cuiusdam

more, & in armis esset & multa manu & corpore militibus semper ostenderet & monstraret. Salmas.

Eratque in armis ipse magnus exercitui & corpore, &c.] Sic & Pal. non ut editi magnus exercitio: adeo ut nihil sit verosimilius legendum adhuc cum Casaubono, manu exercitui, &c. Grut.

3. Sine iudicio, sine accusatione, &c.] Μῆτε κελισὶ πὺν μελέδης, μῆτε ἀπολογίᾳ. Casaub.

4. Fuit etiam sub eodem factio, desciscen-
tibus sagittariis Osdroenis ab eodem.] Et hæc narratio tota ex Herodiano est. ἐρῆμετο δὲ πῖς ἡ Οστρούων τοξοτῶν ἀπόστασις. Idem.

5. Deniq; etiam ipsi Tycum, &c.] Pal. Ticum hic legit. an Titum reponemus, ut apud Pollionem nominatur. Salmas.

6. Et quasi sui milites obsepserunt.] Pal. & vet. ed. obsepserunt. Idem.

7. Dormiens domi suæ.] Tentorium vocat domum militis. Herod. ἐν τῇ σκηνῇ καθέδων. Casaub.

amicis suis interfectus est, qui sibi doluit illum esse præpositum, ¹ Macedonio nomine, qui eum Maximino prodidit, quique caput ejus ad imperatorem detulit. Sed Maximinus primò ei gratias egit, postea tamen ut proditorem odio habuit, & occidit. His rebus in dies immanior fiebat, ferarum more quæ vulneratæ magis exulcerantur. Post hæc transiit in Germaniam ² cum omni exercitu, & Mauris, & Osdroenis, & Parthis, & omnibus quos secum Alexander ducebat ad bellum. Et ob hoc maximè orientalia secum trahebat auxilia, quòd nulli magis contra Germanos quàm expediti sagittarii valent. ³ Mirandum autem apparatus belli Alexander habuit, cui Maximinus **12** multa dicitur addidisse. ⁴ Ingressus igitur Germaniam Transrhenanam, ⁵ per ccc. vel cccc. millia barbarici soli vicos incendit, greges abegit, prædas sustulit: barbarorum plurimos interemit, militem divitem reduxit: cepit innumeros. ⁶ & nisi Germani per amnes & paludes & sylvas confugissent, omnem Germaniam in Romanam ditio-

1. *Macedonio nomine.*] Scribe. *Macedone nomine.* Herod Μακεδόνων βασιλέως ὄνομα ἄριστος. confer & quæ sequuntur. *Idem.*

Macedonio nomine.] Macedonem vocat Herodianus. non propterea tamen heic *Macedone* legerim, cum sciam in istis nominibus enunciandis Græcos & Latinos pariter variare. *Salmasius.*

Macedonio nomine.] Sic & Palatinæ membranæ. *Grut.*

2. *Cum omni exercitu & Mauris & Osdroenis.*] Non primus Alexander in exercitu habuit. nam apud Hyginum Gromaticum de Castrametatione, inter auxilia legimus, Mauros equites dc. Pannonios veredarios cccc, Palmirenos v. Geracos, Dacos, Cantabros, Brittones. *Salmas.*

3. *Mirandum autem apparatus belli Alexander habuit, &c.*] Vide Herodian. *Casaub.*

4. *Ingressus igitur Germaniam Trans-*

rhen.] Herod. Ἰσθμὸς τῆς ἐν τῇ ποταμῶν Μαξ. compara torum locum. tamen Capitolinus non omnia sumit ab Herodiano. *Idem.*

5. *Per ccc. vel cccc. millia barbarici soli vicos incendit.*] Legendum censeo: *per triginta, vel quadraginta millia.* illa enim millium summa nimis immanis mihi viderur. sed in epistola Maximini ad hanc mensuram revocanda sunt illa quadringenta quæ ibi leguntur, millia. plane enim eo loci scriptum offendimus in Palatino, *per quadraginta & quinquaginta millia Germanorum vicos incendimus.* *Salmas.*

6. *Et nisi Germani per amnes & paludes & sylvas confugissent.*] Placet lectio Palat. *Et nisi Germani per amnes & paludes ad sylvas confugissent, totam Germaniam in ditionem redegerisset:* per amnes enim Germani & paludes, ut pote nandi periti, ad sylvas confugiebant, quo illos sequi persequique Romanus miles non poterat. *Idem.*

1. *Nisi*

ditionem redegisset. Ipse præterea manu sua multa faciebat, quum etiam paludem ingressus circumventus esset à Germanis, ¹ nisi eum equo inhærentem sui liberassent. ² Habuit enim hoc barbaricæ temeritatis, ut putaret imperatorem manu etiam sua semper uti debere. Denique quasi navale quoddam prælium in palude fecit, plurimosque illic interemit. Victa igitur Germania, literas Romam ad senatum & ad populum misit, se dictante conscriptas, quarum sententia hæc fuit: *Non possumus tantum P. C. loqui quantum fecimus.* ³ *Per cccc. millia Germanorum vicos incendimus, greges abduximus, captivos abstraximus, armatos occidimus, in palude pugnavimus.* ⁴ *Pervenissemus ad sylvas nisi altitudo paludum nos transire non permisisset.* Ælius Cordus dicit, hanc omnino ipsius orationem fuisse: quod credibile est. Quid enim in hac est quod non posset Barbarus miles? qui pari sententia, & ad populum scripsit, sed majori reverentia, idcirco quòd senatum oderat, à quo se contemni multum credebatur. Jussit præterea tabulas pingi ita ut erat bellum ipsum gestum, & ante curiam proponi, ⁵ ut facta ejus pictura loqueretur: quas quidem tabulas post mortem ejus senatus ⁶ & deponi jussit & exuri.

¹ Fue-

1. *Nisi cum equo inhærentem sui liberassent.*] Cum equo suo in palude hærebat, ibique circumventus tenebatur à Germanis. scribendum igitur: *quum etiam paludem ingressus circumventus esset à Germanis, nisi cum equo suo inhærentem sui liberassent.* Idem.

2. *Habuit enim hoc Barbaricæ temeritatis, ut putaret imperatorem manu et.*] Hic quoque Maximino æquior est Herodianus quàm Capitolinus: cui videtur religio fuisse aliquid in eo homine laudare, quem propter crudelitatem satis nemo possit detestari. *Casaub.*

3. *Per cccc. millia Germanorum vicos incendimus.*] In Palatino: *per quadraginta quinquaginta millia.* lege: *per quadraginta & quinquaginta millia.* *Salmasius.*

4. *Pervenissemus ad sylvas nisi altitudo nos paludum transire non permisisset.*] *Non permittere* pro *vetare.* per paludes autem & fluvijs ad sylvas confugerant Germani, quo illos sequi non potuere Maximini milites, non æque nandi periti ut Germani. *Idem.*

5. *Ut facta ejus pictura loqueretur.*] ἵνα μὴ μόνον ἀκῆειν τῆ ἡρώδουρα, ἀλλὰ, καὶ βλέπειν ἐχρῶσι Ρωμαῖοι. de hoc more supra ad Pescennium. *Casaubonus.*

Ut facta ejus pictura loqueretur.] *Symmachus:*

Si pictura tacet factes, tu respice factos.

Salmas.
6. *Et deponi jussit & exuri.*] *Herodianus tantum, καθεῖλεν ἡ σύγκλητος.* *Casaub.*

13 ¹ Fuerunt & alia sub eo bella plurima, ² ex quibus semper primus victor revertit, & cum ingentibus spoliis atque captivis. Extat oratio ejusdem missa ad senatum, cujus hoc exemplum est: *Brevi tempore P. C. tot bella gessi quot nemo veterum. Tantum prada in Romanum solum attuli quantum sperari non potuit. Tantum captivorum adduxi ut vix sola Romana sufficiant.* Reliqua orationis verba non sunt ad rem necessaria. ³ Pacata Germania Syrmium venit, ⁴ Sarmatis inferre bellum parans atque animo habens, concupiens usque ad Oceanum septentrionales partes in Romanam ditionem redigere: quod fecisset, si vixisset, ut Herodianus dicit Græcus scriptor, ⁵ qui ei (quantum videmus) in odium Alexandri plurimum favit. Sed quum Romani ejus crudelitatem ferre non possent, quod delatores evocaret, accusatorem immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes quicumque in judicium venissent,

1. *Fuerunt & alia sub eo bella plurima.*] Capitolinus qui maluit loqui cum Maximino homine semibarbaro, quam se qui Herodianum, pessimo Latinitatis exemplo *bella* dixit pro *prælia*. *Idem.*

2. *Ex quibus semper primus victor revertit.*] Quid est *primus victor*? Ego non dubito locum esse corruptum. scriptum erat, *semper M^{us} vict. rev.* imperitè scripserunt ut est editum: cum sit legendum, *semper Maximinus victor rev.* sententia est ex Herodiano. *Idem.*

3. *Pacata Germania Syrmium venit Sarmatis inferre bellum parans.*] Hiemavit in Pannoniæ urbe maxima Sirmio; necessaria ad expeditionem in proximum ver parans. *Idem.*

4. *Sarmatis inferre bellum parans atque in animo habens, concupiens usque ad Oc.*] Sic & membranæ omnes. videtur tamen otiosum verbum *concupiens*. *Idem.*

Sarmatis inferre bellum parans atque animo habens, concupiens.] Legendum: *pacata Germania Syrmium venit Sarmatis inferre bellum parans, atque ani-*

mo concupiens usque ad Oceanum septentrionales partes in Romanam ditionem redigere. nec aliter editio vetus, quam si consulisset vir doctissimus, aliter de hoc loco pronuntiasset. *Salmas.*

Sarmatis inferre bellum parans atque in animo habens, &c.] Pal. noster non agnoscit illud *habens*. sed enim cum restet in aliis mss. non dubium est, quin *habens* notat *avens*; & *concupiens*, illud natum sit à glossa. *Grut.*

5. *Qui ei, quantum videmus, in odium Alexandri plurimum favit.*] Duo hic obijciuntur scriptori optimo: quod Alexandrum oderit, Maximino faverit. Unde colligi potuerit amor Herodiani in Maximinum, in ejus historia nihil invenio: at in Alexandrum odium ex narratione de bello Persico & Germanico, sine dubio Capitolinus collegit. sic enim tota expeditionem illarum historia Herodiano textitur, ut gloriam nullam, ignominiam verò nonnullam ex utroque bello, maximè autem Persico, princeps alioquin laude dignissimus reportaret. *Casaub.*

sent, ¹ ex ditissimis hominibus pauperrimos faceret, nec aliunde nisi malo alieno pecuniam quæreret: ² deinde sine delicto consulares viros & duces multos interimeret, ³ alios Scythicis vehiculis exhiberet, alios in custodia detineret, nihil denique prætermitteret ⁴ quod ad crudelitatem videretur operari: contra eum defectionem pararunt. Nec solum Romani, sed, quia & in milites sæviebat, exercitus qui in Africa erat subita & ingenti seditione Gordianum senem, virum gravissimum qui erat proconsul, imperatorem fecerunt: cujus factionis hic ordo fuit.

1. Ex ditissimis hominibus pauperrimos faceret.] Acritus hæc queritur Herod. Cerneret, ait, diebus singulis homines pridie locupletissimos, post die obstitim mendicantes. Idem.

2. Deinde sine delicto consulares viros & duces multos interimeret.] Sola conjectura freti, sidenter scribimus, deinde sine delectu consulares viros & duces multos interimeret. eandem sententiam expressit supra: audiebant etiam alios in crucem sublato, alios fustibus elisos, atque omnia hæc sine delectu dignitatis. Herodianus: *ὡς ἢ καὶ τοῖς ὡστὶ κέρως εἰς ἀφροδισίας, ἠλικίας ἢ καὶ ἀξιώματι ἀφειδώς ἔχων.* hoc est quod sine delectu dicit hoc in loco Capitolinus. Salmasius.

3. Alios Scythicis vehiculis exhiberet.] Erit sensus paullo planior si scribas, alios sibi Scythicis vehiculis exhiberet. nam hoc vult: solitum Maximinum quotiescunque per calumniam aliquis esset delatus, ubicunque esse ille diceretur, eò statim mittere è Pannonia certos homines vehiculis Scythicis impositos, qui miserum raperent, & ministerio suorum nudatum ad Maximinum mira celeritate transferrent, ejusque oculis subjicerent. exhibere sibi aliquem, pro jubere ut aliquis præsens sibi sistatur, non inelegans est locutio. Casaub.

Alios Scythicis vehiculis exhiberet.] Veteres libri, sicis vehiculis exhibent.

Vide in hunc locum Herodian. Qui dicit: Maximinum duces & consulares de quibus aliquid suspicaretur, præsentibus sibi sisti voluisse ex ultimis orbis partibus, cum solis vehiculis imponerentur absque comitatu, diu noctu iter facientes, homines illa dignitate præditi. sicis igitur vehiculis exhibere Capitolino non aliud est quam quod dixit Herodianus, *μόνοις ὀχημασιν ἐπιτεθέντες ἀνδρὶ Γερουσιασ.* cum solis & nudis vehiculis impositi viri consulares absque servitio atque comitatu traherentur ad immanissimæ bellæ arbitrium puniendi. exhibere autem id hoc loco valet quod repræsentare, in rem præsentem sistere, vel accersere. Salmas.

Alios sicis vehiculis exhiberet.] Idem optimus liber vehelis hoc loco legit pro vehiculis. sic autem à veho vehela, ut custodela à custodia: loquela à loquor: sequela à sequor. vehelas igitur heic plaustra interpretor, quibus temere impositos reos exhiberi sibi jubebat Maximinus. siccas autem vehelas pro nudis dixit, & nullo vestimento infractis, vel solis sine nullo comitatu servitorum. Idem.

Alios Scythicis vehiculis exhiberet.] Palat. alios sicis vehelis. & verò Scythicæ isthæc vehicula non placent. Gru.

4. Quod ad crudelitatem videretur operari.] Notent tirones, operari pro facere, *συνείνεον, συνίσχεῖν*, vel *συνεργεῖν*. Casaub.

14 fuit. Erat fisci procurator in Libya, qui omnes Maximini studio spoliaverat: ¹ hic per rusticanam plebem deinde & quosdam milites ² interemptus est ³ per eos qui rationalem in honorem Maximini defendebant. ⁴ Sed quum viderent autores cædis ejus acrioribus remediis sibi subveniendum esse, Gordianum proconfulem, virum (ut diximus) venerabilem, natu grandiolem, omni virtutum genere florentem, ⁵ ab Alexandro ex senatusconsulto in Africam missum, reclamantem & ⁶ se terræ affligentem, ⁷ opertum purpura imperare coegerunt, instantes cum gladiis & cum omni genere telorum. Et primò quidem invitus Gordianus purpuram sumpserat: postea verò quum vidit neque filio, neque familiæ suæ tutum id esse, volens suscepit imperium, & appellatus ab omnibus Afris Augustus cum filio ⁸ apud oppidum Tysdrum: inde Carthaginem venit cum pompa regali, ⁹ & protectoribus & fascibus laurea-

1. *Hic per rusticanam plebem.*] Herodianus, κελύβησι νόκτωρ κωτελθεῖν τῆς ἐν τῷ ἀγρῶν νεανίσκου. possis tamen legere Tysdritanam. ut in sententia Cos. de Gordiani imperio: *Gratias igitur agamus Tysdritanae juventuti.* Idem.

2. *Interemptus est per eos qui rationalem.*] Nihil heic auxilii in Palatino. *per eos.* an fuit? *propter eos,* hoc est juxta eos. *Grut.*

3. *Per eos qui rationalem in honorem Maximini defendebant.*] Rationalem vocat quem modò procuratorem dicebat: qua de re ad librum superiorem. Est ergo falsissimum, rationalem à suis occisum esse, quem dixit modò à rusticana plebe conjurata trucidatum. Scribo *inter eos:* nam re vera inter suos hic fuit occisus, qui & ulcisci ejus mortem sunt aggressi, sed mox à vi abstinere coacti. *Cosamb.*

4. *Sed cum viderent autores cædis ejus, &c.*] Vide Herod. Mauricius quidam fuit hujus consilii auctor: de quo in Gordianis. *Idem.*

5. *Ab Alexandro ex senatusconsulto*

in Africam missum.] Κλήρω ait Herod. quod non repugnat: nam cum ex senatus auctoritate provinciæ comparabantur, fors intercedebat, ut passim apud Livium, & Dionem. *Idem.*

6. *Se terræ affligentem.*] Π'ίψας δ'ὁπ' εἰς σάμπεδο εἰς γλῶσσωτων. vide in Gordianis. *Idem.*

7. *Opertum purpura.*] Verè *opertum:* non enim amictum. nam sublata de vexillis purpura, cum non alia esset ad manum, temere ea senem invitum circumfuderunt. Herodianus chlamydem vocat: quia loco chlamydis est adhibita. *Idem.*

8. *Apud oppidum Tysdrum.*] Herod. Θύσρον: sed notum eruditis quàm variè scriptum nomen hoc inveniatur. puto rectum esse *Thysdrus.* *Idem.*

Apud oppidum Tysdrum.] Pal. Tysdrum. melius. nam Græcis Θύσρον. *Salmas.*

Apud oppidum Tysdrum.] Palatinum exemplar *Tysdrum.* *Grut.*

9. *Et protectoribus & fascibus laureatis.*] *Protectores* appellat quos ostendit Herod.

laureatis, unde Romam ad senatum literas misit, ¹ quæ occiso Valeriano duce militum prætorianorum, in odium Maximini gratanter acceptæ sunt. Appellati etiam Gordianus senex & Gordianus juvenis à senatu Augusti. Interfecti deinde omnes delatores, omnes accusatores, ² omnes amici Maximini occisi sunt. Interfectus est Sabinus præfectus urbis, ³ percussus in populo. Ubi hæc gesta sunt, senatus magis timens Maximinum, apertè ac liberè hostes appellat Maximinum & ejus filium. Literas deinde mittit ad omnes provincias, ut communi salutis libertatique subveniant: quæ auditæ sunt ab omnibus. Denique ubique amici, & administratores, & duces, tribuni & milites Maximini interfecti sunt. Paucae civitates fidem hosti publico servaverunt: quæ proditis iis qui missi ad eos fuerant, ⁴ ad Maximinum citò per indices detulerunt. Literarum senatus exemplum hoc fuit: *Senatus populusque Romanus, per Gordianos principes ab illa tristissima bellua liberari cœptus, proconsulibus, præsidibus, legatis, ducibus, tribunis, magistratibus, ac singulis civitatibus, & municipiis, & oppidis, & vicis, & castellis salutem, quam nunc primum recipere cœpit, dicit. Diis faventibus Gordianum proconsulem, virum sanctissimum & gravissimum senatorem, principem meruimus: augustum appellavimus. Nec solum illum, sed etiam in subsidium Reip. filium ejus*

Gordia-

Herod. electos ad custodiam corporis, cum è militibus qui Carthagine potuerunt reperiri, tum è civium numero altissimæ quemque staturæ. de lauro addita fascibus quos ut proconsul habuit etiam antea Gordianus. lege Herod. sed omittit Capitolinus de prælato igne: quod, cæteris omnibus historicis diligentior hac in parte Herodianus, non prætermisit. *Casaubonus.*

1. *Quæ occiso Valeriano duce militum prætorianorum.*] Quomodo occiso? arte & dolo Gordiani. Sed legendum hæc, *Vitaliano*, quomodo rectè scribitur libro sequente, ubi multa de cæde. addit

enim Herod. Βιζελιανὸς ἢ λῶ ὄνομα αὐτῶν. *Idem.*

Quæ occiso Valeriano duce militum.] Idem liber: *Vitaliano. pro Vitaliano. Salmasius.*

2. *Omnes amici Maximini. interfectus est Sabinus.*] Malim, *interfectus & Sabinus. Grut.*

3. *Percussus in populo.*] Libro sequente, *fuste percussus, occisus, & in publico derelictus est. Casaub.*

4. *Ad Maximinum citò per indices detulerint.*] Scrib *per indices rem detul.* sed Herodianus non rem per indices, sed ipsos senatus legatos ad Maximinum scribit missos. *Idem.*

Gordianum nobilem juvenem. Vestrum est consentire ad salutem Reip. obtinendam, & ad scelera defendenda, ¹ & ad illam belluam Maximinum atque illius amicos ubicunque fuerint, persequendos.

16. A nobis etiam Maximinus cum filio suo hostis est judicatus. Senatusconsulti autem hoc fuit exemplum. Quum ventum esset in ædem Castorum, ² VI. Cal. Junias, acceptas literas ³ Junius Syllanus consul ex Africa, ⁴ Gordiani imperatoris patris patriæ proconsulis, recitavit. ⁵ Invitum me, P. C. juvenes, quibus Africa tuenda commissa est, ad imperium vocarunt. Sed intuitu vestri necessitatem libens sustineo. Vestrum est aestimare quid velitis. Nam ego usque ad senatus judicium incertus & varius fluctuabo. Lectis literis, statim senatus acclamavit, Gordiane Auguste, dii te servant. felix imperes, tu nos liberaisti. Salvus imperes, tu nos liberaisti. Per te salva Resp. omnes tibi gratias agimus. Item cos. retulit, P. C. de Maximinis quid placet? responsum est; Hostes, hostes. Qui eos occiderit, præmium merebitur. Item consul dixit, De amicis Maximini quid videtur? acclamatum est, Hostes, hostes. Qui eos occiderit, præmium merebitur. ⁶ Ita acclamatum est, Inimicus senatus in crucem tollatur. Hostis senatus ubicunque feriat. Inimici senatus vivi exurantur. Gordiani Augusti, dii vos servant. Ambo feliciter agatis, ambo feliciter imperetis. Nepoti Gordiani praturam decer-

1. Et ad illam belluam atque illius amicos, & c.] Editi addiderant, belluam Maximinum, minus concinnè. Grut.

2. VI. Cal. Julias.] VI. Kalendas Juliarum. Lege, Julias. nam ita & vetus editio. Salmas.

3. Junius Silanus consul.] Suffectus ex Kal. Maii cum Messio Gallicano. Casaub.

4. Gordiani imperatoris patris patriæ proconsulis.] Quod imperatoris nomen vel Gordianus in literarum ad senatum titulo usurpavit, vel Silanus Cos. cum de eo ad senatum relationem institueret, manifesta ratio est; jam enim ab Africanis salutatatus fuerat imperator. sed cur illa adduntur patris patriæ? omnino id cognomen alienum est ab hoc loco: & fortasse inde ortum, quod ad

vocem Gordiani adnotasset aliquis, de patre intelligendum esse, non de filio aut nepote. Idem.

Gordiani Imperatoris patris patriæ proconsulis.] Sic & ms. Pal. ut fortassis illud patris patriæ additum fuerit. Grut.

5. Invitum me P. C. juvenes quibus Africa tuenda commissa est, ad imperium vocarunt.] Gordianum fecerant imperatorem juvenes rustici, & pauci milites qui se illis adjunxerant. utrosque igitur appellatione juvenum hic intelligit. Casaub.

6. Ita acclamatum est.] Scrib. item acclam. Idem.

Ita acclamatum est.] Sic & Pal. Malim tamen Item, ut & aliis placuit. Grut.

decernimus, nepoti Gordiani consulatum spondemus. nepos Gordiani Caesar appelletur. Tertius Gordianus præturam accipiat. Ubi hoc senatusconsultum Maximinus accepit, homo natura ferus, sic exarsit ut non hominem sed belluam putares. ¹ Jaciebat se in parietes, nonnunquam terræ se prosternebat. Exclamabat inconditè, ² arripiebat gladium quasi senatum posset occidere, conscindebat vestem regiam, alios verberibus afficiebat: & nisi de medio recessisset (ut quidam sunt autores) oculos filio adolescentulo sustulisset. Causa autem iracundiæ contra filium hæc fuit, quòd eum Romam ire iusserat quum primùm imperator factus est, & ille patris nimio amore neglexerat: putabat autem quòd si ille Romæ fuisset, nihil aufurus esset senatus. Ardentem igitur Maximinum iracundia amici intra cubiculum receperunt. Sed quum furorem suum tenere non posset, ut oblivionem cogitationis acciperet, vino se primo die obruisse dicitur eo usque ut quid gestum esset ignoraret. ³ Alia die admissis amicis* qui cum audire non

17

pote-

1. *Jaciebat se in parietes.*] Ut olim Augustus ad Variance cladis nuntium. Suetonius libro secundo, cap. xxiiii. Casaub.

2. *Arripiebat gladium quasi senatum posset occidere.*] Non idem est, sed simile quod narrat Herodianus. Idem.

3. *Alia die admissis amicis qui eum audire non poterant.*] Scripti quidam, *videre non audire.* nescio an *audire* Herod. auctor est, Maximinum prima & altera die postquam accepisset hunc nuntium domi se continuisse, & concilium cum amicis habuisse, quid opus factò: tertia demum in concionem prodissè. Idem.

Alia die admissis amicis qui eum audire non poterant.] Palat. legit: *qui eum videre non poterant.* amici dicuntur amicos videre, cum ad eos visunt, aut salutandi gratia, aut consolandi in rebus eorum adstrictis, & minime lætis, aut etiam consilio & ope juvandi. videri etiam princeps, & reliqui magnates di-

cebantur ab amicis & clientibus suis, cum honoris causa mane inviserentur solito salutationis officio. At superbi quique principes, & qui minime communes essent, raro salutantes admittebant, & videri non poterant. Sane superbum Maximinum fuisse & contemptorem & moribus asperum supra dixit Capitolinus. si superbiam aut feritatem Maximini putamus in causa fuisse, ne videri posset ab amicis, tunc ita totus hic locus resingendus fuerit: *Alia die admissis amicis qui videre eum non poterant, consilium habuit quid factò optaret; sed tacebant, & factum senatus taciti laudabant. de consilio ad concionem processit.* Admissis amicis qui eum videre non poterant, & qui raro admittebantur, quærebat, & eos consulebat: sed cum illi tacerent, & factum senatus taciti probarent, & sic nihil in amicis consilii reperiret, de consilio ad concionem processit. multas autem ejusmodi transpositiones in his aucto-

ribus

poterant, sed tacebant, & qui factum senatus tacite laudabat, ¹ consilium habuit quid facto opus esset: ² è concilio ad concionem processit, in qua concione multa in Afros, multa in Gordianum, plura in senatum dixit, cohortatusque milites ad communes injurias vindicandas.

18 ³ Concio denique omnis militaris fuit, cujus hoc exemplum est. *Commilitones, rem vobis notam proferimus. ⁴ Afri fidem fregerunt. quid dicam, fregerunt? nam quando tenuerunt? ⁵ Gordianus senex debilis & morti vicinus sumpsit imperium. Sanctissimi autem P. C. illi, & qui & Romulum & Casarem occiderunt, me hostem judicaverunt, ⁶ quum pro his pugnarem & ipsis vincerem; nec solum me, sed etiam vos & omnes qui ⁷ mecum sunt, ⁸ quos & senatui acceptissimos, & sibi adversissimos esse credebant.*

¹ Quare

ribus factas, & deprehendimus alibi, & sanavimus. *Salmas.*

* *Qui eum audire non poterant.]* Exstat & illud videre in Palat. ut forsitan voluerit dicere auctor, eis odiosum fuisse adspectum Maximini. *Grut.*

1. *Consilium habuit.]* Scrib. concilium. *Casaub.*

2. *E concilio in concionem processit.]* *Legge, de consilio ad concionem processit. nec aliter Pal. Salmas.*

3. *Concio denique omnis militaris fuit, cujus hoc exemplum est.]* Videtur affirmare è publicis monumentis descriptam esse concionem quæ subjicitur: neque aliis verbis usum Maximinum. *Casaub.*

Concio denique omnis militaris fuit cujus hoc exemplum est.] Eandem hanc concionem sed aliis verbis posuit in Gordianis Capitolinus. sed istam ut simpliciore & genio Maximini accommodatiorem non ipse confinxisse Capitolinus, sed è monumentis publicis videtur descripsisse. *Salmas.*

4. *Afri fidem fregerunt. quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt?] In altera concione: Afri Punicam fidem praestiterunt. quod brevius & elegantius. Idem.*

5. *Gordianus senex debilis & morti vicinus sumpsit imperium.]* In altera concio-

ne τῶν ῥητορῶν περικλῆς ἔ λέγει Capitolinus, hoc modo: Nam duos nobis Gordianos, quorum alter senio ita affectus est, ut non possit assurgere, alter ita luxurie perditus ut debilitatem habeat pro senectute, imperatores fecerunt. *Idem.*

6. *Quum pro his pugnarem & ipsis vincerem.]* *Ibidem: Dum nos in Germania Romanam defendimus majestatem, dum nos Illyricum à barbaris vindicamus. Et paulo post: Et pro quorum liberis arma portamus, hi contra nos xx. viros statuerunt, & omnes velut contra hostes sententias protulerunt. Idem.*

7. *Qui mecum sentiunt; & Gordianos.]* Obsequutus sum libris à Casaubono nostro excussis, & abjeci quatuor omnino lineas verborum intermedias, quæ in iisdem codicibus non comparebant, absuntque etiam nostro Palatino. *Gruterus.*

8. *Quos & senatui acceptissimos, & sibi adversissimos esse credebant.]* De patribus conscriptis loquitur: quomodo igitur à patribus senatum separat? nisi voluit videri, paucos è patribus, sibi adversari, non autem totum senatum. sed vide quæ statim dicemus. *Casaub.*

Quos & senatui acceptissimos & sibi adversissimos esse credebant.] Palat. sic: *Quam & senatu acceptissimam & sibi adversiss-*

¹ Quare factum est (ut diximus) ut Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factus est. Nec prius permisi sunt ad Palatium stipati armatis ire quam nepotem Gordiani Caesaris nomine nuncuparent, & Gordianos patrem ac filium Augustos vocarent. ² Ergo si viri estis, si vires habetis, ³ eamus contra senatum & Afros: ⁴ quorum omnium bona vos habebitis. Dato igitur stipendio, & quidem ingenti, Romam versus cum exercitu proficisci cœpit. ⁵ Sed Gordianus in Africa pri- 19
mum ⁶ à Capeliano quodam agitari cœpit cui Mauros regenti successorem dederat. Contra quem ⁷ filium juvenem quem misisset, acerrima pugna interfecto filio, ipse laqueo vitam finivit, ⁸ sciens & in Maximino multum esse roboris

versissimam esse credebant. Quæ ex vita Maximi & Balbini huc traducta esse ad locum ostendemus. Sic enim ibi debet continuari oratio: *Timebant enim severitatem ejus homines vulgares, quam & senatum acceptissimam & sibi adversissimam esse credebant, quare factum est ut diximus, & c.* Quæ importune huc translata esse & illinc avulsâ, vel cæco potest patere. *Salmas.*

1. *Quare factum est, ut diximus, ut Gordianum adolescentulum principem peterent.*] Aut hoc dixit Maximinus? ubi quò rejiciunt nos ista verba? hoc primum malè me habet isto loco. deinde illud quòd de tertio Gordiano hîc loquatur Maximinus. His de causis regium codicem sequor, qui pro legitimis omnia hæc non agnoscit: quos & senatui acceptissimos & sibi adversissimos esse credebant. *Quare factum est, ut diximus, ut Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factus est: nec prius permisi sunt ad palatium stipati armatis ire, quam nepotem Gordiani Caesaris nomine nuncuparent. Quid dubitamus? satis constat non posse aliò hæc verba, quam ad Maximi atque Balbini creationem pertinere. quod adeò verum est, ut libro de iis scripto eadem penitus verba repetantur. is locus est legitimus. huc verò quis casus, sive quis furor ea invexerit, difficile est divinatu. Se-*

quamur ergo regium codicem, & iis sublati ita scribamus: *me hostem judicarunt, cum pro his pugnarem, & ipsi vincerem: nec solum me, sed etiam vos, & omnes qui mecum sentiunt: & Gordianos patrem ac filium Augustos vocarunt.* Prorsus insignis restitutio, quam imputant nobis regis membrana: quibus & Puteani alter codex assentitur. *Casaub.*

2. *Ergo si viri estis, si vires habetis.*] Concio in vita Gordianorum: *Quinimo agite ut viros deceat.* *Salmas.*

3. *Eamus contra senatum & Afros.*] Eadem concio: *properandum est ad urbem.* *Idem.*

4. *Quorum omnium bona vos habebitis.*] Et principium hujus concionis idem apud Herodianum, si sententia spectetur, potiùs quàm verba; & clausula planè gemina. *Casaub.*

5. *Sed Gordianus in Africâ primum à Capeliano quodam*] Sic & Pal. non *Capelliano.* *Grut.*

6. *A Capeliano quodam.*] Meliùs *Capelliano.* senatorem fuisse scribit Herod. *Casaub.*

7. *Filium juvenem cum misisset.*] Non adeò juvenem: erat enim annorum XLVI. *Idem.*

8. *Sciens & in Maximino multum esse roboris & Afis nihil virium.*] Prima editio: *in Afis nihil virium.* Eadem refert in Gordiani senioris vita, sed verbis

roboris & in Afris nihil virium, multum quinimo perfidiae. Tunc Capelianus victor pro Maximino ¹ omnes Gordiani partium, motu partium in Africa interemit atque proscripsit. Nec cuiquam pepercit, prorsus ut ex animo Maximini videretur hæc facere. ² Civitates denique subvertit, fana diripuit, donaria militibus divisit, plebem & principes civitatum concidit. ³ Ipse præterea militum animos sibi conciliabat, ⁴ præludens ad imperium si Maximinus perisset. ⁵ Hæc ubi Romam nuntiata sunt, senatus Maximini & naturalem & jam necessariam crudelitatem timens, mortuis duobus Gordianis, ⁶ Maximum Pupienum

bis paulo diversis. *Cum in Africa nihil præsidii, & à Maximino multum timoris, & fides Punicæ perangeret, & Capelianus instaret, &c. Salmas.*

1. *Omnes Gordiani partium, motu partium in Africa interemit.] Dele illa, motu partium, aut muta in melius. Casaub.*

Omnes Gordiani partium, motu partium, &c.] Palat. Tunc Capelianus victor omnes, Gordiani metu partium, interemit. Quorum verborum ista mens est: Capelianus victor, metu Gordiani partium, hoc est metuens, ne Gordiani partes in Africa de novo resurgerent, passim omnes interemit. & id sequentibus confirmatur: Nec cuiquam pepercit, prorsus ut ex animo Maximini videretur id facere. civitates denique subvertit, fana diripuit, donaria militibus divisit, plebem & principes civitatum concidit. επεξεζηνησιν (is enim est ejus quod heic dixerat, omnes interemit. Salmas.

Omnes Gordiani partium, motu partium in Africâ interemit.] Pal. omnes Gordiani metu partium in Africâ: ita ut liqueat restituendum, omnes Gordiani partium, metu partium in Africâ, sententiâ expedientissimâ. veritus, inquit, ne partes adhuc alia exorirentur in Africâ, omnes qui eas fovere possent, adhæserantque antea Gordianis, interemit. Grut.

2. *Civitates denique subvertit.] Ipsam Carthaginem, & omnes alias quæ ima-*

gines Maximini detraxerant, aut luterant. subvertit autem, non mœnia, sed statum civitatum, omnes honoratos contrucidans. Casaub.

3. *Ipse præterea militum animos sibi conciliabat, præludens ad imperium, si Maximinus perisset.] Elegantissimè expressit sumptam ex Herodiani historia sententiam. Idem.*

4. *Præludens ad imperium.] Idem liber cum veteri editione, procludens. procludere, idem est quod præludere. sic prorogare, & prærogare, & utrumque pro dispensare. Salmas.*

Præludens ad imperium.] Palat. nihilo deterius, procludens ad imp. Grut.

5. *Hæc ubi Romam nuntiata sunt.] Ως ἵ εἰς Ῥώμην ἐδηλώθη ἢ ἔπειροῦτε τελευτή. Casaub.*

6. *Maximum Pupienum.] Ex antiquis nummis viri docti pridem docuerunt, dictum fuisse hunc M. CLODIVM P V P I E N V M M A X I M V M. sed omissis nomine & prænomine, auctores Græci Latiniq; cognominibus solis hunc denotarunt; illi M A X I M V M semper appellant, hi semper P V P I E N V M. Capitolinus qui Herodianum, ut ostendimus, pæne ad verbum interpretabatur, Maximum cum illo ubique nominat, non autem Maximum Pupienum, ut hîc perperam scriptum est. sed delenda vox Pupienum, non solum quia regius & Puteani libri eam non agnos-*

num ex præfecto urbi, ¹ & qui plurimas dignitates ² præcipuè gessisset, ignobilem genere, sed virtutibus clarum, ³ & Clodium Balbinum, ⁴ moribus delictiorem, imperatores creavit. Quibus à populo Augustis appellatis, per milites & eundem populum etiam parvulus nepos Gordiani Cæsar est dictus. Tribus igitur imperatoribus contra Maximinum fulta Resp. est. Horum tamen Maximus vita severior, prudentia gravior, virtute constantior: denique ipsi contra Maximinum & senatus & Balbinus bellum tradiderunt. Profecto igitur ad bellum Maximo contra Maximinum, Balbinus Romæ bellis intestinis & domesticis seditionibus urgebatur, occisis præcipuè per populum ⁵ Gallicano & Mæcenate: qui quidem populus à prætorianis laniatus est, quum Balbinus resistere seditionibus non satis posset. ⁶ Denique magna pars urbis incensa est. Et recreatus quidem imperator fuerat Maximinus, audita morte Gordiani atque ejus filii, Capeliani victoria. verum ubi & aliud senatusconsultum accepit quo Maxi-

mus

agnoscunt; verum etiam, quia Capitolinus cum hunc librum scriberet, *Maximus & Pupienus*, ejusdem hominis esse cognomina penitus ignoravit. & in fine libri quem de Maximo & Balbino scripsit: *Sed Fortunatiano credamus qui dicit Pupienum dictum nomine suo, cognomine vero paterno Maximum: ut omni jam stupore legentes hæc absoluti videantur.* respiciebat cum hæc scriberet, superiora verba è libri hujus fine. Sed nonne prodigii instar est, Capitolino venisse nunquam in mentem, ut lapides aut nummos inspiceret? *Idem.*

Maximum Pupienum ex præfecto urbi.] Vetus editio: *ex præfectis urbi.* optime. ita enim loquuntur auctores isti. *ex præfectis*, est *præfectorius*: sic *ur* *ex consulibus*, consularis. *Salmas.*

Maximum ex præfecto.] Adstipulator & Pal. aliorum scriptis, excluditque nomen *Pupien.* *Grut.*

1. *Et qui plurimas dignitates, præcipuè gessisset.*] Lego, *qui plurimas di-*

gnitates, militares præcipuè gessisset. *Casaubonus.*

2. *Præcipuè gessisset.*] Sic sine verbo alio Palat. an *præcipuè* heic notet *eximie* aut quid simile, viderint alii. *Grut.*

3. *Et Clodium Balbinum.*] Nummus apud Onuphrium, IMP. CAES. D. COE- LIVS. BALBINVS. AVG. Lege igitur *Cælinm.* *Casaub.*

Et Clodium Balbinum.] Tres hæc voces non adfunt Pal. nisi à manu recentissimâ inter lineas. *Grut.*

4. *Moribus delictiorem.*] Herod. τὸ ἄλλοττον ἀποδύσει. *Casaub.*

Moribus delictiorem.] Videtur legisse apud Herodianum Capitolinus, τὸ ἄλλοττον ἀποδύσει. pro quo hodie legimus, ἀποδύσει. *Salmas.*

5. *Gallicano & Mæcenate.*] Confer cum Herodian. *Casaub.*

6. *Denique pars magna urbis incensa est.*] Tanta pars urbis, quanta non erat tum quævis maximarum urbium. *Idem.*

I. *Qua-*

mus & Balbinus & Gordianus imperatores appellati sunt, intellexit senatus odia esse perpetua, & se verè hostem
 2 I omnium iudicio haberi. Acrior denique Italiam ingressus est. Ubi quum comperisset Maximum contra se missum, vehementiùs sæviens, ¹ quadrato agmine ² Hemonam venit. Sed provincialium omnium consilium hoc fuit, ut sublatis omnibus quæ victum præbere possent, intra civitates se reciperent, ut Maximinus cum exercitu fame urgeretur. denique ubi primùm castra in campo posuit, ³ neque quicquam commeatus reperiret, incensus contra eum exercitus suus, quòd fame in Italia laborasset, ⁴ in qua post Alpes recreari se posse credebat, murmurare primùm cœpit, deinde etiam aliqua liberè dicere. Hæc quum vellet vindicare, multum exarsit exercitus, & odium tacitum in tempus distulit, quod loco suo statim prodidit. ⁵ Plerique sanè dicunt, ipsam Hemonam vacuum & desertam inventam esse Maximino stultè lætante quòd quasi civitas tota cessisset. Post hoc Aquileiam venit, quæ contra eum armatis circa muros dispositis, portas clausit: ⁶ nec propugna-

1. *Quadrato agmine.*] Apud Herod. causam lege. *Idem.*

Quadrato agmine Hemonam venit.] Haud secus quoque Pal. noster *Grut.*

2. *Hemonam venit.*] Variè corruptum est hoc nomen apud Græcos Latinosque scriptores. sed recta scriptura est, E-M-O-N, vel E-M-O-N-A. ut dicitur Veron, & Verona, Narbo, & Narbona. &c. Emona Pannoniæ superioris urbs in finibus ejus sita, quæ in Noricum ibatur & Italiam. *Casaub.*

3. *Neque quicquam commeatus reperiret.*] Ex Pal. legendum: *Neque quicquam commeatum reperit.* nam idem reperit, habet, non reperiret. *Salmast.*

4. *In qua post Alpes recreari se posse putabat.*] Ergo Emona cis Alpes? Videtur Capitolinus qui legebat apud Herodianum in Italia esse hanc urbem, temere inductus ut cis Alpes sitam putaret. sed negligenter legerat Herodiani

verba: qui ait disertè, ἰδρυμένη πρὸ τῆς Ἐπαρείας ἢ Ἀλπεων. trans Alpes igitur: nam referendum illud ante ad Maximinum è Pannonia venientem. quod verum esse constat ex Ptolemai descriptione: qui Emonam locat in commissura Cætii montis & Albani. quos montes Alpium appellatione Herodianus hoc loco, ut & alii multi veterum, est complexus. *Casaub.*

5. *Plerique sanè dicunt.*] Herodianum significat, quem vide. *Idem.*

6. *Nec oppugnatio defuit, Menophilus & Crispino consularibus viris auctoribus.*] Mendosus locus: nam obsidentibus non obfessis convenit verbum oppugnare. Menophilus autem & Crispinus viri consulares à senatu Aquileiam missi, tuendæ urbi. Scribam, *nec oppugnatæ animus defuit.* aut illa deienda, *nec oppugnatio defuit.* *Idem.*

Nec oppugnatio defuit.] Mendum hujus

pugnatio defuit, ¹ Menophilo & Crispino consularibus viris autoribus. Quum igitur frustra obsideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem urbem misit. Quibus populus penè consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens, ² etiam ³ deum Belenum per aruspices sponondisse Maximinum esse vincendum. ⁴ Unde etiam postea Maximini milites jactasse dicuntur, Apollinem contra se pugnavisse, nec illam Maximi aut senatus, sed deorum fuisse victoriam. Quod quidem idcirco ab his fictum esse dicunt ⁵ quòd erubescabant armatos se penè ab inermibus victos. ⁶ Ponte itaque cuppis facto, Maximinus

hujus *γραφή*s viderunt eruditi homines, emendationem non item. Maximinus Aquileiam, quæ portas ipsi claudererat, oppugnabat; at oppidani propugnabant. scribendum igitur: *nec propugnatio defuit*. idque authore codice Palatino. *Salmas.*

Nec oppugnatio defuit, Menophilo & Crispino Consularibus viris auctoribus.] An oppugnatio idem nostro est, quod propugnatio, aliis? ita videtur, nisi forte fuit, nec oppugnatis ratio defuit. *Grut.*

1. *Menophilo & Crispino consularibus viris auctoribus.*] *Menophilio* in Palatino, & ita etiam in sequentibus scribitur. *Salmas.*

2. *Etiam Deum Belenum.*] *Belenum*, Palatinus. Apollinem sic dictum fuisse docet Herodianus, apud quem scribendum: *Βέλιον κελῆσι τῆτον, σέβῃσι τε ὑπερφύως, Ἀπίλωνα εἰνευ θελοντες*. Apollinem quoque paulo post vocat Capitolinus, Unde Maximini milites jactasse dicuntur Apollinem contra se pugnavisse. *Idem.*

3. *Deum Belenum.*] Herodianus: *Βέλιον κελῆσι τῆτον, σέβῃσι τε ὑπερφύως, Ἀπίλωνα εἰνευ θελοντες*. plura de hoc Gallorum, vel, Noricorum deo, pridem viri docti. Lege Inscriptiones veteres. *Casaub.*

4. *Unde etiam postea Maximini milites.*] *Lego: Maximiniani milites*; vel, *Maximiniani*. *Salmas.*

5. *Quod erubescant armatos se penè ab inermibus victos.*] *Pal. & vetus editio: Quod erubescabant armati sic penè ab inermibus victi. Idem.*

Quod erubescabant armatos se penè ab inermibus victos.] *Pal. armati sic penè ab inermibus victi. Grut.*

6. *Ponte itaque cuppis facto.*] *Cupis* dixit quæ Herodianus *οἶνοφόροι σιδῆρα θεσπερῆς ξύλα*. vasa lignea, transportando vino, rotunda. hæc vasa cum erant majora, recta statuebantur, & operculis tegebantur. nec vinum solum ibi servabant, sed etiam triticum, similiaque, minora doliis similia utrinque clausa, apta deferendo huc illuc vino, ut scribit Herodianus. his utebantur ad pontium fabricam, ranquam utribus ad eos quos vocabant ascogephros, quasi *ἀσκογεφύρωτες*. *Lucanus lib. iv. de ponte à Balilo confecto:*

Namque ratem vacua sustentant undique cuppa:

Quarum porrectis series constructa catenis,

Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.

Sed & majores illæ cupæ ab altera parte apertæ, usum navium aliquando præbebant. *Casaub.*

Ponte itaque cuppis facto.] *Cupæ* hoc loco, grandia vasa vinaria significant, quorum usus in pontibus contexendis & tumultuariis tabularis extruendis.

nus fluvium transivit, & de proximo Aquileiam obsidere cœpit. Ingens autem oppugnatio & discrimen tunc fuit, quum se cives sulfure & flammis, cæterisque hujusmodi propugnaculis à militibus defenderent: quorum alii nudabantur armis, aliorum vestes incendebantur, aliorum oculi extinguebantur, diruebantur etiam machinamenta. Inter hæc Maximinus cum filio suo adolescente, quem Cæsarem appellaverat, circumire muros quantum à teli jactu fatis tutus esse posset, nunc suis verbis milites, nunc oppidanos rogare. verùm nihil profecit. Nam multa & in eum crudelitatis causa, ¹ & in filium qui speciosissimus
 23 erat, probra congesta sunt. Quare Maximinus sperans suorum ignavia bellum trahi, duces suos interemit, eo tempore quo minimè oportebat: unde sibi milites etiam iratiores reddidit. ² Huc accedebat quòd deficiebant com-
 meatus, quia senatus ad omnes provincias & portuum custodes literas dederat ne aliquid com meatuum in Maximini potestatem veniret. ³ Miserat præterea per omnes civitates prætorios & quæstorios viros, qui ubique custodias agerent, & omnia contra Maximinum defenderent. Effectum denique est ut obsessi angustias, obsidens ipse, pateretur. Nuntiabatur inter hæc orbem terrarum consensisse

Glossæ: *cupa* seu *vagna*, βῆτις μεγάλη, ἡ πινεὺς γαυλὸν κελύθει. nam γαυλὸς Græcis quoque genus vasis est vinarii, vel etiam lactarii. *Vagna* igitur & *Cupa* & *Buttis* vasa vinaria sunt ingentis magnitudinis: sciendum præterea est *cupam*, de majore vase vinario scribendum esse unico *p*: & *cuppam* de minore scribi debere, & utriusque vocabuli diversam esse originem. *cupa* enim à Græca voce κύπη, quæ navis genus est. *cupas* vulgo vocamus in idiomate nostro Gallico, ejusmodi grandiora vasa vinaria. *cuppa* vero cum per duo *pp* scribitur, scyphum aut pateram significat, & venit à Græco κύβωα. Hefychius: κύβωα, πόλινρον. illud autem κύβωα fa-

ctum est ex κύβωη. genus poculi, Dorice κύβωα, & Æolice & Laconice κύβωα. *Salmas.*

1. *Et in filium qui spiritus.]* Vide inferius, ubi de his plura. *Casaub.*

2. *Huc accedebat quod deficiebat com meatus.]* Palat. quod deficiebatur com meatibus. sic defici conditione dicitur in jure nostro. sic Suetonius, defici facultate dicendi in Augusto. quasi dicat, Augustus non nisi meditata loquebatur, etiam si non deficeretur extemporalis facultate, ad subita. *Salmas.*

3. *Miserat præterea per omnes civitates prætorios & quæstorios viros.]* Omittit consulares, quos solos Herodianus nominat. *Casaub.*

fisse in odium Maximini. Quare timentes milites, ¹ quorum affectus in Albano monte erant, medio fortè die quum à prælio quiesceretur, & Maximinum & filium ejus quiescentes in tentorio positos occiderunt, eorumque capita præfixa contis Aquileiensibus demonstraverunt. ² In oppido igitur vicino statim Maximini statuæ atque imagines depositæ sunt, ³ & ejus præfectus prætorii occisus est cum amicis clarioribus. Miffa etiam Romam capita sunt eorum. Hic finis Maximinorum fuit dignus crudelitate ²⁴ patris, indignus bonitate filii. Quibus mortuis ingens lætitia provincialium, dolor gravissimus Barbarorum. Sed milites interfectis publicis hostibus recepti sunt ab oppidanis, rogantes: & primùm ita ut antè imagines Maximi & Balbini & Gordiani adorarent, quum omnes dicerent priores Gordianos in deos relatos. Post hoc ingens ex Aquileia commeatus in castra quæ laborabant fame, traductus est, fessisque militibus alia die in concionem ventum est, & omnes in Maximi & Balbini verba jurarunt, Gordianos priores divos appellantes. Dicit vix potest quanta lætitia fuerit, quum Romam per Italiam caput Maximini ferretur, occurrentibus cunctis ad gaudium publicum. Et Maximus quidem, quem multi Pupienum putant, apud Ravennam bellum parabat per Germanorum auxilia: qui ubi comperit consensisse exercitum sibi & collegis suis, occisos autem esse Maximinos, statim dimissis Germanorum auxiliis, quæ sibi contra hostem paraverat, Romam laureatas literas misit quæ in urbe ingentem lætitiâ fecerunt, ita ut omnes per aras, & templa, & sacella, & loca religiosa gratias agerent. Balbinus autem
homo

1. *Quorum affectus in Albano monte erant.*] Vide ad Spartiani Caracallum. affectus dixit, pro eo quod Herodianus, *παίδας τῶ γυναικῶς*. Suprà de ea voce. *Idem.*

2. *In oppido igitur vicino statim Maximini statuæ atque imagines depositæ sunt.*]

Apud Herodianum nulla oppidi mentio: & constat in castris ad Aquileiam hæc gesta. *Idem.*

3. *Et ejus præfectus prætorii occisus est, cum amicis clarioribus.*] *Lege clarioribus.* Præfectus prætorii. infra nominatur Anotinus. *Idem.*

homo timidior natura, & qui quum Maximini nomen audiret, etiam tremere, ¹ hecatomben fecit, jussitque per omnes civitates pari supplicari sacrificio. Deinde Maximus Romam venit, ² senatumque ingressus, ³ actis ibi gratiis, concionem habuit, atque inde in Palatium cum Balbino & Gordiano victores se receperunt. Interest scire quale senatusconsultum fuerit, vel ⁴ qui dies urbis, quum est nuntiatus interemptus Maximinus. ⁵ Jam primum is nuntius ⁶ qui ex Aquileiensi urbe Romam missus fuerat, tanto impetu, mutatis animalibus, cucurrit, ⁷ ut quarta die Romam veniret, quum apud Ravennam Maximum reliquisset: & fortè dies ludorum erat, quum subito sedente Balbino & Gordiano theatrum nuntius ingressus est: atque antequam aliquid indicaretur, omnis populus exclamavit, Maximinus occisus est: ⁸ ita ut nuntius præventus, imperatores qui aderant, gaudium publicum nutu & consensu indicaverint. Soluta igitur spectaculo, omnes statim ad suas religiones convolarunt: ⁹ atque inde senatus

1. *Hecatomben fecit.*] Vide alterum de hac re Capitolini locum in libro de Maximo & Balbino: ubi fuscè describitur. *Idem.*

2. *Senatumque ingressus, actis sibi gratiis concionem habuit.*] Sic Palatinus, & dicere videtur scriptor *Senatum Maximo gratias egisse ob expeditionem in Maximinos.* sic cap. 26. acclamatur, *Maxime Auguste, tibi gratias:* conspiciuntur enim illa disertè in Palatino nostro. *Grut.*

3. *Actis sibi gratiis.*] *Actis ibi gratiis.* Casaub.

4. *Qui dies urbis.*] Herod. ἡμέρας ἐπιπέτρων ἐστὶ λόγος τῆς ἡμετέρας ἐλευθέρως τῶν ἑορτῶν. *Idem.*

5. *Jam is nuntius qui ex Aquileiensi urbe.*] Abest vox, nuntius, l. Pal. Salmas.

6. *Qui ex Aquileiensi Romam missus.*] Ita Pal. codex. antea vulgati, *Aquileiensi urbe Romam.* sed tale quid hi scriptores subintelligi volebant. *Grut.*

7. *Ut quarta die Romam veniret.*] Confecit spatio cujusque diei vel

ἡμετέρας cc. ferè M. P. nam Antoninus Aquileiam inter & Mediolanum milliaria ait esse cclxxx. inde Romam, dxxxviii. magna sanè diligentia: sed non incredibilis; cum similis celeritatis aut etiam majoris exempla & apud veteres legantur, & hodieque edi fæpissimè videamus. Casaub.

8. *Ita ut nuntius præventus.*] Scribe cum membranis, *ita & nuntius præventus: & imperatores qui aderant, gaudium publicum nutu & consensu judicaverunt.* *Idem.*

9. *Atque inde senatus ad principem.*] Scripti, *ad senatum principem.* Puteano placebat, *ad senatum principes.* cui assentior. nam coactum senatum appareret. *Idem.*

Atque inde Senatus ad Principem, populus ad concionem cucurrerunt.] Pal. quoque, *atque ad Senatum principem,* quod & in aliorum scriptis; ut videatur admittenda conjectura probissimi Puteani, *atque inde ad Senatum Principes.* *Grut.*

tus ad principem, populus ad concionem cucurrerunt. Senatusconsultum hoc fuit: Recitatis in senatu per Balbium Augustum literis acclamavit senatus, *Hostes populi Romani dii persequuntur. Jupiter optime tibi gratias. Apollo venerabilis tibi gratias.* ¹ *Maxime Auguste tibi gratias: Balbine Auguste tibi gratias. Tibi gratias Gordiane Auguste. Divis Gordianis templa decernimus.* ² *Maximini nomen olim erasum, nunc animis eradendum. Hostis publici caput in profluentem abjiciatur, corpus ejus nemo sepeliat. Qui senatui mortem minatus est, qui senatui vincula minatus est, ut debebat interemptus. Sanctissimi imperatores gratias vobis agimus, Maxime, Balbine, Gordiane, dii vos servent. Victores hostium omnes desideramus: presentiam Maximi omnes desideramus. Balbine Auguste, dii te servent. Presentem annum coss. vos ornetis, in locum Maximini Gordianus sufficiatur. Post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus, hæc verba habuit, P. C. *eraso nomine Maximinorum, appellatisque divis Gordianis, victoriæ causa principibus nostris Maximo, Balbino & Gordiano statuas cum elephantis decernimus, currus triumphales decernimus, statuas equestres decernimus, trophæa decernimus.* Post hæc misso senatu supplicationes per totam urbem decretæ. Victores principes in Palatium se receperunt, de quorum vita in alio libro deinceps dicemus.*

JULII

1. *Maxime Auguste tibi gratias.*] Absunt hæc è veteribus. sanè aberat tum Maximus. sed in hujusmodi acclamationibus etiam absentes compellari sæpe soliti. *Casaub.*

2. *Maximini nomen olim erasum.*] Nempe statuis, & aliis monumentis. *Idem.*

Maximini nomen olim erasum nunc animis eradendum.] In Palatino visitur vacuum litterarum quatuor quinque inter vocem *erasum*, & sequens *nunc*. & aliquid deesse videtur. veniebat in mentem, *nomen olim erasum annis, nunc animis eradendum*; ut nocuerit loco verborum similitudo. *Grut.*

JULII CAPITOLINI

MAXIMINUS JUNIOR,

AD

CONSTANTINUM AUG.

MAXIMINUS JUNIOR, de cujus genere superius dictum est, tantæ pulchritudinis fuit, ut passim amatus sit à procacioribus fœminis. Nonnullæ etiam optaverunt de eo concipere. Proceritatis videbatur posse illius esse ut ad staturam paternam perveniret. Siquidem anno vicesimo & primo periit, in ipso flore juventutis (ut aliqui autem dicunt, octavodecimo) literis & Græcis & Latinis imbutus ⁴ ad primam disciplinam. Nam usus est magistro ⁵ Græco ⁶ literatore Fabilio, cujus epigrammata Græca multa extant, maximè in imaginibus ipsius pueri: qui versus Græcos fecit ⁷ ex illis Latinis Vergilii, quum ipsum puerum describeret.:

Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda

Extu-

1. **M**AXIMINVS JUNIOR.] Deleri debet titulus hic præfixus: non enim est liber alius, sed pars superioris, ut auctor ipse dixit statim initio. *Casaub.*

2. MAXIMINVS JUNIOR de cujus genere, &c.] Scribendum igitur, vice tituli: MAXIMINVS JUNIOR, De hujus genere superius dictum est. is autem pulchritudinis fuit tantæ, ut passim à procacioribus feminis amaretur. *Salmasius.*

Maximinus junior, de cujus genere, &c.] Pal. hujus vitam continuat cum vita patris: neque erant divellendæ, si sequi liberet præscriptum auctoris. Idem Pal. solum habet, hujus genere superius dictum est. ipse autem pulchritudinis fuit tantæ, &c. *Grut.*

3. *Ut passim amatus sit à procacioribus feminis.]* Lege Mamertinum Panegyrico ad Julianum c. 5. Et de filio Gre-

mutii Cordi Senecam ad Marciam c. 24. *Idem.*

4. *Ad primam disciplinam.]* Prima disciplina heic non est quæ pueris incipientibus traditur, sed præcipua. significat igitur adprime doctum hunc fuisse Maximinum juniorem. sic *primum amatorem*, pro præcipuum & egregium amatorem. ita Plautus *prime catam* dixit in milite Glorioso:

PA. *At scietis. sed ecqua est ancilla illi?*
PE. *Est prime cata.*

Ita fere Græci *πρωτων* usurpant. ut *πρωτων ειδω*, præcipua & primaria forma. *Salmas.*

5. *Græco litteratore Fabilio.]* Palatinus: *Fabillo.* Idem.

6. *Litteratore Fabilio.]* Pal. idem *Fabillo.* *Grut.*

7. *Ex illis Latinis Virgilii.]* *Ex illis Latini Virgilii.* Pal. & prima editio. *Salmas.*

I. Talis

Extulit os sacrum caelo, tenebrasque resolvit,

¹ *Talis erat juvenis* ² *primo sub nomine clarus.*

Grammatico Latino usus est Philemone, jurisperito Modestino, ³ oratore Tatiano filio Tatiani senioris, qui Provinciarum libros pulcherrimos scripsit, ⁴ & qui dictus est *simia temporis sui*, quod cuncta imitatus esset. Habuit & Græcum rhetorem Eugamium sui temporis clarum. ⁵ Desponsata illi erat ⁶ Junia Fadilla, proneptis Antonini: quam postea accepit Toxotius ejusdem familiæ senator, qui periit post præturam, cujus etiam poemata extant. ⁷ Manserunt autem apud eam arræ regię, ⁸ quæ tales fuerunt,

1. *Talis erat juvenis primo sub nomine.*] Melius Pal. *patrio sub nomine.* Grut.

2. *Primo sub nomine clarus.*] *Leges: Patrio sub nomine clarus.* Salmat.

3. *Oratore Tatiano, filio Tatiani senioris, &c.*] Scribendum, *Titiano & Titiani.* nam intelligitur Julius Titianus senior, qui Antoninorum & Severi temporibus vixit, orator celeberrimus, & provincias Romani imperii descripsit, operique suo titulum indiderat, Provinciarum vel Chorographia. *Cassanbonus.*

Oratore Titiano, filio Titiani senioris.] Adferit & hanc lectionem Palat. Gruter.

4. *Et qui dictus est simia temporis sui, quod cuncta imitatus esset.*] Non solum philosophorum, sed & oratorum ac dicendi magistrorum fuere sectæ ac successiones: ut vivente Titiano hoc Frontonianorum, à Cornelio Frontone denominatorum: qui temporibus Marci Antonini cui ipse præceptor fuerat, ad Consulatum usque provectus est. hi Frontoniani cum ex æmulatione Titiano gloriam suam inviderent, verbis non parcebant, quin de illo detraherent. isti sunt qui illum sui temporis simiam dixerunt. *Cassanbonus.*

5. *Desponsata illi erat Junia Fadilla proneptis Antonini.*] Nomen genus indicat: nam in stemmate Antoninorum principum, Fadillæ sunt plures. vide

initio vitæ Pii. cujus soror uterina Julia Fadilla ibi nominatur: & ita hic scripta lectio *Julia Fad.* non *Junia.* ac proneptis *ὑπογενετικῆς* pro abnepte, nisi fallor, aut etiam atnepte. Sic & in juniore Gordiano. *Idem.*

Desponsata illi erat.] *Desponsa illi erat.* Salmat.

6. *Junia Fadilla.*] Sic quoque Pal. noster, non *Julia.* Grut.

7. *Manserunt etiam apud eam arræ regię.*] De arris sponsalitiis titulus est in Codice Justiniano: de quibus etiam in Novellis multa. Ferè autem dabatur eorum aliquid, quæ ad mundum, aut potius ad ornatum fœminarum pertinent: Regiæ autem arræ hïc dicuntur, quas rex sive imperator dederat conditione loci sui convenientes. *Cassanbonus.*

Manserunt apud eam arræ regię.] De artis sponsalitiis titulum esse in Codice nemo nescit. quas ibi *arras sponsalitiis* vocat Justinianus *sponsalia* dixerat Theodosius. inde *subarrare*, quod nihil aliud est quam arras sponsalitiis dare: quas arras quia sponsæ sponsam dabat, sponsus subarrare sponsam dicebatur. Recentiores Græci *ἀρραβωνίζουσι* id dixerunt. & quia ejusmodi arræ in monilibus plerumque consistebant, *ὀρμολίζουσι*, & *ὀρμολίζουσι* pro desponsare ponitur in jure Orientali. *Salmatius.*

8. *Quæ tales fuerunt, ut Junius.*]

runt, ut Junius Cordus loquitur, ex iis qui harum rerum perſcrutatores fuiſſe dicuntur: ¹ monolium de albis novem, ² reticulum de praſinis undecim, ³ dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor, præter veſtes auratas, & omnes

Scripta lectio, quæ tales, (ut Junius Cordus loquitur harum rerum perſcrutator,) fuiſſe dicuntur. & firmant ſimiles de Cordo loci. Caſaub.

Quæ tales fuerunt, ut Junius Cordus, &c.] Repone: Quæ tales, ut Junius Cordus loquitur harum rerum perſcrutator, fuiſſe dicuntur. Salmaſ.

Quæ tales (ut Junius Cordus, harum rerum perſcrutator) fuiſſe dicuntur, &c.] Eſt à lectione manu picta, cui omnino accedit Pal. noſter, niſi quod is habeat perſcrutator, & verò perſcrutator hic ſuum habuerit locum. Grut.

1. Monolium de albis novem.] Legendum, monolinum. gemmæ, & ſolutæ ornatui mulierum admoventur, & ſertæ atque in lineam miſſæ: unde apud Ulpianum, extricate margaritæ, opponuntur pertuſis, quibus in linea utebatur Titii uxor: lege xxvii. §. 30. Dig. Ad legem Aquiliam. Aliquando autem plura fila jungebant, ut in triſtilis, quæ tribus lineis conſtabant. aliquando ſingula erant fila. Caſaub.

Monolium de albis novem.] Libri omnes noſtri hoc loco, monolium. conſtat tamen legendum, monolinum. monolinum ex albis, eſt filum unum quo margaritæ inſertæ ſunt. nam albæ ſunt margaritæ, ut ad Heliogabalum diximus. monolinum autem Latine unica voce liceat appellare uniſilum. nam & ſilum & linum dicitur quo intricabantur margaritæ. ſic & τριλιον, triſilum, quod ex trinis erat filis margaritarum erant etiam ex quaternis, quæ τετραλιον dicebantur. ισδιονα autem vocabant, cum margaritarum fila erant paria, hoc eſt cum margaritæ filis innexæ ejuſdem & adamuſſim paris magnitudinis & rotunditatis erant: quod etiam hodieque ſtudioſe obſervant damnoſæ mulieres. Salmaſ.

Monolium de albis novem.] Sic & Pal. ſed nihil certius eſt, quam ſcripſiſſe primitus auctorem monolinum. videatur Caſaub. Grut.

2. Reticulum de praſinis undecim.] Reticulatis operibus inferebant gemmas. in reticulis autem & dextrocheriis mulierum ferè exſculpi ſolitus Alexander. Caſaub.

Reticulum de praſinis undecim.] Praſinæ ſunt ſmatagdi, ut albæ, margaritæ. trium generum tantum habemus heic gemmas, albas nempe, praſinas, & hyacinthos. quas apud Anaſtaſium ſic ſemper videre eſt ſimul & junctim poſitas. Salmaſ.

3. Dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor.] Scripi, dextrocheria, quod minùs probo. Coſtulam, ſi ita auctor ſcripſit, interpretor de latioribus armillis, quæ carpum cingentes coſtulas non malè referunt. Sed vide ne ſcribendum ſit cum copula. quod, niſi fallor, convenientius eſt. nam dextrocherium aureum erat: ſibulæ verò gemmis ornata. ſolent autem hodieque pleræque armilla ſibulæ morſu aſtringi. Caſaub.

Dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor.] Coſtula quid heic faciat, neſcio: nec dubito quin copula pro coſtula ſit aptius legi. copulam voco eam partem dextrocherii, qua jungitur & copulatur. vel taniam potius utraque dextrocherii parte pendentem, qua dextrocherium alligabatur. Aurea autem erant & gemmis incluſa iſta dextrocheria, quæ fascia, vel loro ſericeo ad manum ligabantur, quam copulam vocat hoc loco Capitolinus. ex auro tamen fortàſſe fuit iſta copula, vel clauſula dextrocherii. firmiculum, vel firmaculum vulgo vocamus. dextrocheria porro dicebantur quod in dextra tantum haberentur. Salmaſ.

Dextro-

& omnes regias, cæteraque insignia sponfaliorum. Ad-
 olescens autem ipse Maximinus superbiam fuit insolentissi-
 mæ, ita ut etiam quum pater suus homo crudelissimus
 plerisque honoratis assurgeret, ille resideret. Vitæ lætio-
 ris, vini parcissimus, cibi avidus, maximè sylvestris, ita
 ut non nisi aprugnam, anates, grues, & omnia captiva e-
 deret. Infamabant eum ob nimiam pulchritudinem amici
 Maximi, & Balbini, & Gordiani, & maximè senatores
 qui speciem illam vel divinitus lapsam incorruptam esse
 noluerunt. Denique illo tempore quo circum Aquileiam
 muros circumveniens cum patre deditionem urbis pete-
 bat, nihil aliud ei quàm spurcicies objecta est, quæ longè
 ab illius fuit vita. Vestibus tam accuratus fuit ut nulla
 mulier nitidior esset in mundo: amicis paternis immane
 quantum obsequutus est, sed ut donaret ac largiretur.
 Nam in salutationibus superbissimus erat, & manum
 porrigebat, genua sibi osculari patiebatur, & nonnun-
 quam etiam pedes: quod nunquam passus est senior Maxi-
 minus, qui dicebat, *Dii prohibeant ut quisquam ingenuorum
 pedibus meis osculum figat.* Et quoniam ad Maximinos re-
 verti-

Dextrocherium.] Nihil abit ab hac
 scriptura Pal. Grut.

1. *Ita ut non nisi aprugnam.*] *Apru-*
nam. ita veteres. *Salmas.*

2. *Qui speciem illam vel divinitus la-*
psam incorruptam esse noluerunt.] Id est,
 esse non posse dixerunt. idiotissimus est
 eorum proprius qui aliquid seriò affir-
 mant. *Casaub.*

Qui speciem illam, vel divinitus
lapsam, &c.] Scribe ex Palatino: *Qui*
speciem illam velut divinitus lapsam. *Salm.*

Qui speciem illam, velut divinitus
lapsam, incorruptam esse noluerunt.] Ad-
 missi lectionem Palatinam. nam editi,
 vel divinitus. Ceterùm indicat hic lo-
 cus, vix potuisse effugere adolescen-
 tiam formosam sermones maligno-
 rum. de quibus nos ad Taciti lib. v.
 Annal. c. 3. *Amores juvenum & impu-*
dicitiam. &c. Grut.

3. *Et manum porrigebat, genua sibi*
osculari patiebatur, & nonnunquam etiam
pedes.] Superbissimos quosque princi-
 pes eadem passos esse, aut etiam exe-
 gisse, certum est. Sed de manibus &
 genibus, usurpatum & in aliis quàm
 imperatoribus. Pedum oscula Caligu-
 læ propria, & similia monstrorum.
Casaub.

Et manum porrigebat, genua osculari
sibi patiebatur.] *Et manum porrigebat, &*
genua sibi osculari patiebatur, nonnunquam
etiam pedes. *Salmas.*

4. *Et quoniam ad Maximinos reverti-*
mur.] De hac lectione semper dubitavi.
 Sic emenda: *Et quoniam ad Maximinum*
seniorem revertimur, res jucunda præ-
terenda non est. Rem enim unam
 jucundam tantum refert, non mul-
 tas, quæ est de campago Maximini.
Idem.

vertimur, res jucundæ prætereundæ non sunt. Nam quum esset Maximinus ¹ pedum, ut diximus, octo & propè semis, ² calceamentum ejus, id est campagum regium, quidam in luco qui est ³ inter Aquileiam & Arziam posuerunt, ⁴ quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura: unde etiam vulgò tractum est, quum de longis & ineptis hominibus diceretur, *Caliga Maximini.*

Quod

1. *Pedum, ut diximus, octo & propè semis.*] Octo pedes digito excessisse, supra dictum: quæ mensura longè abest à dimidiato pede, ut hic dicitur. Pes enim digitos continet sedecim; sed transversos: quare quod ibi scribitur, *ut octo pedes digito videretur egressus*, censum corruptum, & notis in sedem suam restitutis, scribendum: *ut octo pedes digitis VI diceretur egressus*. imperitus librarius cum offendisset compendio scriptum *VI diceretur*, fecit *videretur*. Casaub.

2. *Calceamentum ejus, id est campagum regium.*] Possit videri glossa adfuta: sed non est. de regis campagis quædam dicitur sumus ad Trebellii Pollionis Gallienum. *Idem.*

Calceamentum ejus, id est campagum regium.] De campagis, vel campacis dicemus infra in vita Gallieni apud Trebellium Pollionem. Patriciorum calcei & imperatorum ita vocabantur, à corrigiarum flexuris, & implicaturis, quibus circumligabantur. hinc campacos reticulos appellare solebat Gallienus, quod reticulatim decussatimque multis circum crura flexuris aliis super alias scandentibus innecterentur. hinc Latinis *campacus*, ejusmodi calceus appellatus, qui multas *νεμπεϊς*, & decusses in calcando faceret ex corrigiarum aligaturis. *Salmas.*

3. *Inter Aquileiam & Arziam.*] Reg. *Arziam*. Videtur loci alicujus prope Aquileiam nomen esse. *Casaub.*

Inter Aquileiam & Arziam.] Pal. & vetus editio: *& Arziam*. *Salmasius.*

Inter Aquileiam & Arziam.]

Haud aliter quoque Pal. quamvis ipse tamen destituatur illo *inter. Gruter.*

4. *Quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura.*] Sic & manu exarata lectio. Sed mendam inesse suspicor. nam si campagus Maximini pede excessit mensuram humani vestigii; sequitur ratione proportionis habita, ut totius etiam corporis statura legitimam hominum staturam altero tanto superaret: quod scimus aliter habuisse: Quare pedis ejus ad aliorum pedes mensura non dupla, sed sesqui-altera. *Casaub.*

Quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura.] Inepta lectio. lege: *Quod constat pede majus fuisse hominis vestigii mensura*. Scilicet calceamentum illud Maximini mensura pede majus fuisse hominis vestigio: id est, mensuram habuisse pede majorem humano vestigio. calceus igitur Maximini pede uno major fuit humani vestigii mensura. Non dicit auctor pedem Maximini altero pede excessisse pedis humani mensuram. sed de calceamento loquitur quod pede longius fuisse docet hominis vestigio. quis autem nescit calceos fieri debere non ejusdem cum pede magnitudinis, sed longiores, & laxiores aliquantum quam pes ipse est: at Romanorum calcei, præter justam illam mensuram quæ pedi calciando conveniret, etiam uncinati fuere & expandi, ut pluribus alibi docemus. *Salmasius.*

Quod constat pede majus fuisse hominis vestigio.] Pal. *quod constat pedem majus fuisse hominis vestigio mensura*. *Gruter.*

Quod idcirco indidi, ne qui Cordum legeret, me prætermisisse crederet aliquid quod ad rem pertineret. Sed redeam ad filium. De hoc adolescente Alexander Aurelius ³ ad matrem suam scribit Mammæam, cupiens ei sororem suam Theocliam dare, in hæc verba: *Mi mater, si Maximinus senior dux noster, & quidem optimus, non aliquid in se Barbarum contineret, jam ego Maximino juniore Theocliam tuam dedissem. Sed timeo ne soror mea Græcis munditiis erudita, Barbarum socerum ferre non possit: ¹ quamvis ipse adolescens & pulcher & scholasticus, ad Græcas munditias eruditus esse videatur. Hæc quidem cogito, sed te tamen consulo, utrum Maximinum Maximini filium generum velis, an Messalam ex familia nobili ² oratorem potentissimum eundemque doctissimum, & (nisi fallor) in rebus bellicis si applicetur, fortem futurum.* Hæc Alexander de Maximino, ³ de quo nos nihil amplius habemus quod dicamus. Sanè nequid prætermisum esse videatur, etiam epistolam indidi patris Maximini imperatoris jam facti, qui dicit idcirco se etiam filium suum appellasse imperatorem, ut videret ⁴ vel in pictura vel in veritate qualis esset junior Maximinus in purpura. Fuit autem talis epistola: *Ego cum propter affectum quem pater filio debet, Maximinum meum, imperatorem appellari permisi, tum etiam ut populus Romanus & senatus ille antiquus juraret se nunquam pulchriorem imperatorem habuisse.* Usus est autem idem adolescens & ¹ au-

1. *Quamvis ipse adolescens & pulcher & scholasticus, ad Græcas munditias eruditus esse videatur.*] Barbaro patri opponit filium scholasticum, hoc est, cultu liberaliore imbutum & studiis. Vocem *εὐλαστὴς*, primus veterum Theophrastus, pro literarum studioso, & qui Musis vacat, usurpavit; sed ejus usus varius apud auctores. hic ponitur *scholasticus* pro eleganti, non eruditio sed mores politis his similibusve locis ea voce designantur. at sæpius ad doctrinæ laudem pertinet. Sic Plinio in epistolis Suetonius & Iseus dicuntur *scholastici*; quod in pulvere literario vitam

agerent, ad forum non accederent, neque ullam dignitatem ambirent. *Casaub.*

2. *Oratorem potentissimum.*] Proprium excellentis oratoris epithetum, ut potens, & potentissimus dicatur. *Salmas.*

3. *De quo nos nihil amplius habemus quod dicamus.*] Scribend. *De quo nos nihil amplius habemus dicere, vel, quod dicemus.* & hoc verum est. *Idem.*

De quo nos nihil amplius habemus quod dicamus.] Palat. *quod dicere, fortè, habemus dicere.* *Grut.*

4. *Vel in picturâ vel in veritate.*] *Fortassis, velut in veritate.* *Idem.*

& ¹ aurea lorica exemplo Ptolemæorum: usus est argentea, usus & clypeo gemmato inaurato, & hasta inaurata. ² Fecit & spathas argenteas, fecit etiam aureas, & omnino quicquid ejus pulchritudinem possit juvare. Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. Hæc sunt quæ de puero sciri & dici decuit. Reliqua qui volet nosse de rebus Veneris & amatoris, quibus eum Cordus aspergit, eundem legat. Nos enim hoc loco finem libri faciemus, ³ ad alia, ⁴ ut jubetur, velut publico jure, properantes. Omina sanè imperii hæc fuerunt. Serpens dormienti caput circumdedit. Posita ab eodem vitis intra annum ingentes uvas purpureas attulit, & miræ magnitudinis facta est. ⁵ Scutum ejus sub sole arsit. Lanceola sic fissæ est fulmine ⁶ ut tota etiam per ferrum scinderetur, ⁷ & duas partes faceret: ⁸ unde dixerunt aruspices, duos imperatores non diuturnos ex una domo, iisdem nominibus futuros. Lorica patris ejus non, ut solet, ferrugine, sed tota purpureo colore infecta à plurimis visa est. Filio autem omina hæc fuerunt: Quum grammatico daretur, ⁹ quædam parens sua libros Homericos omnes purpureos dedit, aureis literis scriptos. Ipse puerulus quum ad cœnam ab Alexandro esset rogatus in patris honorem, quòd ei deesset vestis cœnatoria, ipsius Alexandri accepit. Quum infans esset, subito per publicum veniente vehiculo Antonini Caracalli, quod vacuum erat, conscendit & sedit, & vix ægre que

1. *Aurea lorica.*] Ex auro tota: quod alienum à militia Rom. *Casaub.*

2. *Fecit & spathas argenteas.*] Mirum genus locutionis, fecit spathas argenteas, pro faciendas curavit, aut usus est spathis argenteis. *Salmas.*

3. *Ad alia ut jubetur velut publico jure properantes.*] Sic & Palatinus, cui tamen inde erasum ut. *Grut.*

4. *Ut jubetur velut publico jure.*] Malim, jubemur. *Casaub.*

5. *Scutum ejus sub sole arsit.*] Concepto igne, ut fit in speculis quæ vocant ardentia. *Idem.*

6. *Ut tota etiam per ferrum scinderetur.*] Funderetur, Palatinus. *Salmasius.*

7. *Et duas partes faceret.*] Eleganter duas partes facere dicitur hasta, quæ fissa in duas partes discedit. *Idem.*

8. *Unde dixerunt aruspices.*] Quomodo dixerunt aruspices, prima editio & Palatinus. *Idem.*

Unde dixerunt aruspices, duos Imperatores, &c.] Pal. quando dixerunt arusp. *Grut.*

9. *Quædam parens sua.*] Expofuimus ad Marcum. *Casaub.*

que à mulionibus carrucariis deturbatus est. Nec defuerunt qui cavendum infantem dicerent Caracallo. Tum ille dixit, ¹ *Longè est ut mihi succedat iste.* Erat enim illo tempore inter ignobiles, & nimis parvus. Mortis omina hæc fuerunt: Venienti contra Maximum & Balbinum Maximino cum filio, mulier quædam passis crinibus occurrit lugubri habitu, & exclamavit, *Maximini, Maximini, Maximini:* neque quicquam amplius dixit; & mortua est. videbatur enim dicere voluisse, *Succurrite.* ² Canes circum tentorium ejus in secunda mansione ultra duodecim ulularunt, ³ & animam quasi flendo posuerunt, ac prima luce mortui sunt deprehenfi. Lupi urbem quingenti simul ingressi sunt in eam urbem in quam se Maximinus contulerat: plerique dicunt Hemonam, ⁴ alii Archimeam, certè quæ deserta à civibus venienti Maximino patuit. Longum est omnia persequi: quæ qui scire desiderat, is velim (ut sæpe dixi) legat Cordum, ⁵ qui hæc omnia usque ad fabellam scripsit. Sepulchra eorum nulla extant: in profluentem enim cadavera eorum missa sunt, & capita eorum in campo Martio insultante populo exusta. Scribit ⁶ Ælius Sabinus (quod prætermittendum non fuit) tantam pulchritudinem oris fuisse in filio, ut etiam caput ejus mortui jam nigrum, jam sordens, jam maceratum, defluente tabo, ⁶ velut umbra pulcherrima videretur. * Denique quum

1. *Longè est ut mihi succedat iste.*] Idem pæne fuit responsum Tiberii, cum quidam cavendum illi dicerent Galbam quasi imperaturum, qui tum admodum parvus erat: *Pivat sane, ait, quando id ad nos nihil pertinet.* refert Suetonius. *Salmas.*

2. *Canes circum tentorium.*] Circa tentorium. *Idem.*

3. *Et animam quasi flendo posuerunt.*] Ita prorsus etiam Palat. mireque superstitiosum etiam hodie vulgus, circa hunc ululatum caninum. *Grut.*

4. *Alii Archimeam.*] Regius, *Archimeam.* Casaub.

5. *Qui hæc omnia usque ad fabellam scripsit.*] Significat Cordum mythistoriis sua volumina impleffe, ut in Marerino dixit de eodem. sed habet regius, *usque ad fibellam.* Idem.

Qui hæc omnia usque ad fabellam.] Non aliter etiam Palat. vultque omiffisse quod vel vulgi sermone jactaretur, quamvis minus certis auctoribus. *Gruterus.*

6. *Velut umbra pulcherrima videretur.*] Nam mortui *οικει* dicuntur. Pro videretur, scribe viseretur. Casaub.

Velut umbra pulcherrima videretur.] Sic leviter immuta: *Ut etiam caput ejus*

quum caput Maximini pilo circumferretur, & ex hoc ingens gaudium esset, propè par mœror erat quòd & filii caput pariter portaretur. Addit Dexippus tantum odium fuisse Maximini, ut interfectis Gordianis, viginti viros senatus creaverit, quos opponeret Maximino: è quibus fuerunt Balbinus & Maximus, quos contra eum principes fecerunt. Idem addidit in conspectu Maximini jam deserti à militibus, Anolinum præfectum prætorio ipsius & filium ejus occisum. Nec desunt historici qui dicant ipsum Maximinum, ubi desertus est, & ubi filium interemptum ante oculos suos vidit, manu sua se interfecisse, nequid ei muliebri contingeret. Prætereundum ne illud quidem est, quòd tanta fide Aquileienses contra Maximinum pro senatu fuerunt, ¹ ut funes ² de capillis mulierum facerent quum deessent nervi ad sagittas emittendas: ³ quod aliquando Romæ dicitur factum. Unde in honorem matronarum templum *Veneri calvæ* senatus dicavit. ⁴ Sanè quod nullo in loco tacendum est, ⁵ quum & Dexippus ⁶ & Arrianus & multi alii Græci scripserunt, Maximum & Bal-

mortui jam sordens, jam nigrum, jam maceratum, defluente tabo, velut umbrae pulcherrima videretur. Legit Pal. *velut umbrae pulchrioris.* Quod idem est: alterutrum autem heic reponendum. tantam vero pulcritudinem oris in Maximino juniore fuisse dicit, ut caput ejus mortui, cū jam nigrum & deformatum, videretur esse caput umbrae pulchrioris cujusdam. umbra autem hoc in loco est *Φάσμα*, vel *Φάντασμα*, cujus generis pleraque modo pulcra, modo deformia solent apparere. *Salmas. Velut umbra pulcherrima videretur.* Pal. *velumbrae pulchrioris videretur.* Gruterus.

* Denique cum caput Maximini pilo circumferretur.] Brevius ista concipit editio princeps in hunc modum: *Deinde cum ingens gaudium esset, quod caput Maximini videretur, prope par mœror erat, quod & filii pariter portaretur.* *Salmas.*

2. Ut funes de capillis, &c.] Sæpe

hoc usu venit olim in bellis. *Casaub.*

Ut funes de capillis mulierum facerent.] Pal. *de capillis mulieribus.* forte: *de capillis muliebribus.* *Salmas.*

2. De capillis mulierum.] Malim muliebribus; præsertim cū restet in *Palat. mulieribus.* *Grut.*

3. Quod aliquando Romæ dicitur factum.] Habes hanc historiam apud Vegetium libro quarto. *Casaub.*

4. Sanè quod nullo in loco tacendum est, &c.] Sanè hoc Capitolinus præceptum observavit, qui dubitationem hanc suam tot locis ad eò putidè & *Φοβλῶς* inculcavit. *Idem.*

5. Quum & Dexippus & Arrianus.] *Arrianus* hic non in *Arabianum* referendus: sed contra *Arabianus* ille cujus in sequentibus libris mentio, in hunc *Arrianum* reformandus, ut ibi sumus demonstraturi. *Salmas.*

6. Et Arrianus.] Nescio an *Arabianus.* *Casaub.*

& Balbinum imperatores contra Maximinum factos: Maximum autem cum exercitu missum, & apud Ravennam bellum parasse, Aquileiam autem nisi victorem non vidisse: Latini scriptores non Maximum, sed Pupienum contra Maximinum apud Aquileiam pugnasse dixerunt, eundemque vicisse. qui error unde natus sit scire non possum, nisi fortè idem est Pupienus qui & Maximus. Quod ideo testatum posui, nequis me hoc nescisse crederet, quod revera magnum stuporem ac miraculum creat.

¹ JULII CAPITOLINI
² GORDIANI TRES,
 A D
 CONSTANTINUM AUG.

UERAT quidem consilium, venerabilis Augusti, ut singulos quosque imperatores exemplo multorum, libris singulis ad tuam clementiam destinarem. Nam id multos fecisse vel ipse videram, vel lectione conceperam. sed improbum visum est, vel pietatem tuam multitudine distingere librorum, vel meum laborem plurimis voluminibus occupare. ³ Quare tres Gordianos hoc libro contexui, consulens & meo labori & lectioni tuæ, ne cogereris plurimos codicesvolvendo unam

I. JULII CAPITOLINI.] Auctorem non nominant membranae Palatinae trium horum Gordianorum vitæ; sed in his tantum legitur; INCIPIT GORDIANVS. Ad finem tamen Maximi & Balbini vitæ subjectum est; EXPLICIT IULII CAPITOLINI MAXIMVS SIVE PVIENVS ET BALBINVS, INCIPIT EIVSDEM VALERIANVS. Sed minime dubitandum est, esse Capitolini. *Salmas.*

2. GORDIANI TRES.] Tres Gordianos separatim describit hoc libro Capitolinus, totidem agnoscunt

Herodianus, & Aurelius Victor, non ille Schotti, sed alter: nam is auctor quem eruditissimus Schottus publicavit, duos solum prodit, & in tota historia hac mirificè à Capitolino dissentit. Sed jure Capitolinus imperitos scriptores paulò post nominat, eos qui duos fuisse Gordianos scriberent: quo tamen in errore plerique veterum sunt versati, ut Eutropius, Eusebius, Zonaras, alii multi. *Casaub.*

3. Quare tres Gordianos hoc libro contexui.] Malim cum Palatino, *connexui.* *Salmas.*

unam tamen penè historiam lectitare. Sed ne ego qui longitudinem librorum fugi, multitudinemque verborum, ¹ in eam incurrisse videar, ² quam me urbanè declinare confingo, jam remaggrediar. Gordiani non, ut quidam imperiti scriptores loquuntur, duo, sed tres fuerunt. ³ idque docente Arriano scriptore Græcæ historiæ, docente item Dexippo Græco autore, potuerunt addiscere. Qui etiam si breviter, ad fidem tamen omnia persequuti sunt. ⁴ Horum Gordianus senior, id est primus, ⁵ natus ex patre Metio Marullo, matre Ulpia Gordiana, originem paternam ex Gracchorum genere habuit, maternam ex Trajani imperatoris: patre, avo, proavo, ⁶ socero, profocero, ⁷ & item alio profocero, & duobus abfoceris ⁸ *coss.* ipse *coss.* ditissimus ac potentissimus, Romæ Pompejanam domum possidens, in provinciis tantum terrarum habens quantum nemo privatus. Ipse ex consulatu quem egerat cum Alexandro, ad proconsulatum Africæ ³ missus est ex senatusconsulto. Sed priusquam de imperio ejus loquar, pauca de moribus dicam. Adolescens quum esset Gordianus, de quo sermo est, *poëmata scripsit, quæ omnia*

1. *In eam incurrisse videar, quam me.]* Palat. *quam à me.* Grut.

2. *Quam me urbanè declinare confingo.]* Mirum verbum *confingo.* an verum est quod suspicamur? irrepsisse in contextum hanc vocem è libri mundo, ubi aliquis cum illa legeret, *quam me declinare confingo,* eam, ut fit, adnotaverat. *Casabonus.*

3. *Idque docente Arriano.]* Alibi Arabianus, sed quare de Herodiano silet? *Idem.*

4. *Horum Gordianus senior.]* In Fastis Græcis lego, Gordianum seniorenum numerum instituisse Candidatorum, (id erat genus militum ostensionarium,) ex iis quos staturæ proceritas & forma commendaret: atque hic de cognomine Gordiani scholarium nomen ab eo fuisse inditum. *Idem.*

5. *Natus ex patre Metio Marullo.]*

Vide ad Alexandrum Lampridii in fine. *Idem.*

Natus ex patre Metio Marullo.] *Natus est patre Macio Marullo.* Græcis semper *Μαίριος*, & *Μαυριωός.* *Salmas.*

6. *Socero.]* Annio Severo. *Casab.*

7. *Et item alio profocero.]* Voces *profocer* & *abfocer* ex libris juris notæ. *Idem.*

Et item alia profocero, & duobus abfoceris, &c.] Sic omnino Pal. Grut.

8. *Romæ Pompejanam domum possidens.]* Pompejanæ domus Plutarchus in vita meminit, & Suetonius libro III. cap. xv. Rostratam fuisse nominatam ostendit mox Capitolinus: haut dubiè propter fastigium vel ornamentum aliud rostri forma, Magni ædibus concessu senatus ac pop. Rom. afixum, navalium ejus victoriarum monumentum. *Casab.*

omnia extant, ¹ & ² cuncta illa ³ quæ Cicero ex Demetrio & Arato, ⁴ & Alcyonas, & Uxorium, & Nilum: ⁵ quæ quidem ad hoc scripsit ut Ciceronis poemata nimis antiqua viderentur. Scripsit præterea quemadmodum Virgilius Æneidos, Staius Achilleidos, ⁶ & multi alii Iliados; ita etiam ille Antoniniados, hoc est Antoninum Pium & Antoninum Marcum, versibus disertissimis, libris xxx. vitam illorum, & bella & publicè privatimque gesta perscribens. Et hæc quidem puerulus. Postea verò ubi adolevit, ⁷ in Athenæo controversiis declamavit, audientibus etiam imperatoribus suis. ⁸ Quæsturam magnificentissimè gessit ⁹ ædilitatis suæ tempore. xii. populo Rom.

munera,

1. *Et cuncta illa quæ Cicero ex Demetrio & Arato.*] Vera lectio est: *Et cuncta illa quæ Cicero edidit, Marium, & Arabum, & Alcyonas, & Uxorium, & Nilum.* Salmast.

2. *Cuncta illa quæ Cicero ex Demetrio & Arato.*] Pal. *quæ Cicero & Demetrio & Arabum.* si quid video, recenset titulos poematum quibus usus Tullius; sed quàm mendosi sunt, quilibet videt. Gruter.

3. *Quæ Cicero ex Demetrio.*] Reg. & *Demetrio.* fortasse, & *de Mario.* Ex primo de legibus, & aliis locis M. Tullii notum ejus carmen, cujus index MARIVS. de quo augur Scævola olim auguratus,

Canescet seclis innumerabilibus.
Casaub.

4. *Et Alcyonas, & Uxorium & Nilum.*] Elegias Ciceronis Servius laudat in primam Virgiliti eclogam. puto hos esse diversarum elegiarum titulos: Pro Nilus verò, fortasse scribendum Limon. quo indice laudari scimus Ciceronis poemata, cum à Donato in vita Terentii, tum ab aliis. *Idem.*

5. *Quæ quidem ad hoc scripsit, ut Ciceronis poemata nimis antiqua viderentur.*] Sunt sanè in poematis Ciceronis non infrequentes *ἄρχαιοι λόγοι*: sed qui gratiam potius quàm inveniuntatem illis, judicio meo, concilient. Gordia-

no quidem cum Romana Suada certamen durum, & ut persuasus sum impar congressus. *Idem.*

6. *Et multi alii Iliados.*] Princeps vatum, auctor Iliadis parvæ, Attius, alii. *Idem.*

Et multi alii Iliados.] Qui sunt illi multi qui Iliada scripserunt? aut cur non potius celeberrimum Iliados conditorem nominavit, Homerum? non de nihilo suspectum hæc nomen *Iliados*, neque enim ceteris respondet. optimus Palat. habet, *Eliados.* vetus editio: *Eliados.* an *Æliados*? ut de Ælio Vero accipiamus. suspicor sub illis duabus vocibus, *alii Eliados*, latere titulum ejus operis quod frustra nunc quæro. Scribendum igitur: *Staius Achilleidos & multi Alii * Eliados.* De quo nos cogitabimus, cum plus crit otii. opus illud Latinum fuit, & auctor Latinus. *Salmastus.*

7. *In Athenæo controversiis declamavit.*] Scrib. *controversias.* Casaub.

8. *Quæsturam magnificentissimè gessit.*] Magnificis muneribus populo exhibitis, sua pecunia, ut paulò post dicitur: cum tamen plerique quæstores, ex imperatoris pecunia ludos ederent, ut in superiorum vitis notatum sape. *Idem.*

9. *Ædilitatis suæ tempore xii. populo munera.*] Planè ingens magnificentia, & cujus aliud, opinor, exemplum nul-

munera, id est per singulos menses singula de suo exhibuit, ita ut gladiatorum nonnunquam quingena paria exhiberet, nunquam minùs centenis quinquagenis: ¹ Feras Libycas una die centum exhibuit, urfos una die mille. ² Extat sylva ejus memorabilis, * quæ picta est in domo

rostrata

lum. quod ut meliùs intelligas, adi ad Novellam Justiniani, centesimam quintam, qua definiuntur Consulum

ἠὲ Ἰωδδοί. Idem.

1. *Feras Libycas.*] Leones, & pardos, ut interpretatur Servius. Conveniebant in Africa certis locis varia & *ἑπεροσφύεις* fera: his venatores insidias struebant, & captas Romam mittebant. *Idem.*

2. *Extat sylva ejus memorabilis.*] Producebantur animalia in publicum vel *ἰσοπέλας χοίρων*, ut spectarentur solùm, vel ut pugnando spectatores oblectarent, aut denique ut à populo non tantùm spectarentur, verùm & diriperentur. Ad tertium genus, nam duo illa priora nunc omitto, Gordiani hæc venatio pertinuit. Multa enim ac diversa ferarum genera & exhibuit in circo, & populo diripienda concessit. Capitolinus hoc loco *sylvam*, & alii quoque ita vocitant. hujus appellationis duplex ratio: nam & multiplicia illa animalium genera quæ in circum vel amphitheatrum inducebantur, imaginem sylvæ quæ feris abundaret referebant: & multo magis omnifariæ arbores, ipsis evulsæ radicibus, atque in circum vel amphitheatrum inferri solitæ, ut expressam veræ sylvæ speciem locus præberet: quod ex Vopisci descriptione in Probo est manifestissimum. Dixerunt & *pancarpum* id genus spectaculi: quo omnium generum bestia exhiberi solita. *Idem.*

Extat sylva ejus memorabilis.] Sylvam & pancarpum idem esse jam pridem sibi persuaserunt homines eruditissimi. in pancarpo nulla sylva, vel sylvæ species, nulla herbarica animalia. in sylva nullæ feræ, nulla cum bestiis hominum depugnatio. quid tam con-

trarium? Sylvam igitur vocarunt genus venationis ludicræ vel spectaculi, in quo omnia quæ producta erant animalia, diripiebantur à populo, ab eo quod rotus circus ad sylvæ speciem arboribus esset consitus ita ut sylva plane esset, qua diffusa omni genere herbativorum animalium, immittebatur populus qui omnia diriperet. hæc Gordiani sylva, quam memorabilem fuisse heic narrat Capitolinus, habuit cervos, oves, feras, onagros, ibices, damas, & cetera id genus agrestia & sylvatica animalia. Pancarpum vero spectaculi genus appellarunt, in quo homines mercede conducti cum bestiis depugnarent. Cassianus collat. v. cap. XIII. *Ut fieri solet ab his qui coram regibus hujus mundi omnigenis ingredi bestiis præmiorum contemplatione consueverunt, quod spectaculi genus vulgo pancarpum nuncupatur. Audaces dicuntur Claudiano:*

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum

Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

Audaces Justiniano *δύδκιμῆτες τῆ τέλμη*, qui cum feris pugnabant. *μὲν ἡμεῖσιον* etiam dicebatur, quod ultra unius diei spatium non protraheretur. præter has igitur differentias sylvæ & pancarpi pancarpum in amphitheatro, sylva in circo edebatur. pancarpum spectaculum usque ad posteriorum imperatorum ævum duravit, & solebat edi à consulibus & prætoribus qui magistratum inibant. at venationis illud sive direptionis ludicrum, quam sylvam dicebant, penitus ab usu & consuetudine recesserat sub posterioribus imperatoribus. Ergò quidquid miscellum esset, & ex variis rebus contextum confarcinatumque, *παίσιον* Græci dixerunt. sic

παίσιον

rostrata Cn. Pompeii, quæ ipsius & patris ejus & proavi fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur ¹ cervi palmati ducenti mixtis Britannis: ² equi feri xxx. ³ oves feræ c. alces x. ⁴ tauri Cypriaci c. ⁵ struthiones Mauri miniati ccc. onagri xxx. apri c l. ibices c c. damæ c c. Hæc autem omnia populo rapienda concessit die muneris quod sextum edebat. Præturam nobilem gessit: ⁶ post juris-⁴ dictionem consulatum primum iniiit cum Antonino Caracallo, secundum cum Alexandro. ⁷ Filios duos habuit, unum consularem, qui cum ipso Augustus appellatus est, qui juxta Carthaginẽ in Africa bello absumptus est; & filiam ⁸ Metiam Faustinam, quæ nupta est Junio Balbo consulari viro. In consulatibus clarior fuit sui temporis consulibus, ita ut ei Antoninus invideret, modò prætextas ejus, modò latum clavum, modò circenses ultra imperatorium modum mirans. ⁹ Palmatam tunicam, & togam pictam primus Romanorum privatus suam propriam habuit,

πάλμαρον τεφάνον vocant coronam ex vario florum genere factam. *Salmas.*

* Quæ picta est in domo rostrata in Cn. Pompeii.] More qui eo sæculo frequentissimus. Plin. libro xxxv. cap. vii. *Casaub.*

1. Cervi palmati ducenti.] Πλατυκέρωτες Græcorum. Plinius libro xi. cap. xxxvii. *Idem.*

2. Equi feri xxx.] De equis feris Aristoteles, Plin. Oppianus, alii. *Idem.*

3. Oves feræ c.] Ovem feram appellarunt Romani veteres quam camelopardalim Græci. sed hoc loco & in Probo Vopisci, ovem feram interpretor, quod verba sonant οὐν ἀγέλιω. *Idem.*

4. Tauri Cypriaci c.] Horum forma peculiaris: erant enim gibberes, ut ex Aristotele refert Servius. *Idem.*

5. Struthiones Mauri miniati ccc.] Μαυροστίας σπυθῆς. Miniari solita Roma, quæ ad spectacula aut pompam producerentur, ex Plinio discimus. *Idem.*

6. Post jurisdictionem consulatum primum iniiit.] In utroque consulatu fuit suffectus, ut apparet ex Fastis. *jurisdictio κνέλιω* hic est prætura: non quod jurisdictionem non haberent majores alii magistratus; sed quia juris ordinarii administratio propria prætorum, sic sæpe in Pandectis. *Idem.*

7. Filios duos habuit, unum consularem.] Palat. *Illum consularem qui cum ipso, &c.* Quod rectum est. legi tamen etiam posset: *Filios duos habuit, filium consularem qui cum ipso Augustus appellatus est, & filiam Metiam Faustinam etiam consulari nuptam.* Atque id rectius esse arbitror, filiorum autem nomine tam mares quam feminas comprehendi nemini ignoratur, qui vel primoribus laboris jus nostrum gustavit. *Salmas.*

8. Metiam Faustinam.] *Metiam Faustinam.* *Idem.*

9. Palmatam tunicam & togam pictam, &c.] Ad Alexandrum Severum de hoc diximus. *Casaub.*

habuit, quum antè imperatores etiam de Capitolio acciperent vel de Palatio. Equos Siculos c. Cappadoces c. ⁴ permittentibus imperatoribus factionibus divisit. Et per hæc populo satis charus qui semper talibus commovetur. Cordus dicit in omnibus civitatibus Campaniæ, Hetrurix, Umbriæ, Flaminix, Piceni, de proprio illum per quadriduum ludos scenicos & juvenalia edidisse. Scripsit & laudes soluta oratione omnium Antoninorum qui ante eum fuerunt. Tantum autem Antoninos dilexit ut sibi quoque, ² ut multi dicunt, *Antonini*; ut plerique autem asserunt, *Antonii* nomen adscripserit. ³ Jam illud satis constat quòd ⁴ filium Gordianum ⁵ nomine Antonini, & signo illustravit, quum apud præfectum ærarii more Rom. ⁵ professus filium publicis actis ejus nomen infereret. Post consulatum proconsul Africæ factus est, adnitentibus cunctis ⁶ qui Alexandri imperium etiam in Africa clarum per proconsulis dignitatem haberi atque esse voluerunt. Extat epistola ipsius Alexandri, qua senatui gratias agit quòd

1. *Permittentibus imperatoribus.*] Nam auctoritate principis opus fuit ad equos curules comparandos. de quo multa in epist. Symnachi. *Idem.*

2. *Ut multi dicunt, Antonini, ut plerique autem asserunt, Antonii nomen adscripserit.*] Iterum infra, *nobilitatem, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antonis duxit.* ita & vetus lapis tercio Gordiano positus, in quo dicitur M. ANTONIVS. GORDIANVS. *Idem.*

3. *Jam illud satis constat quòd filium Gordianum nomine Antonini & signo illustravit.*] Hæc pessime à correctoribus accepta: Legend. *Jam illud satis constat, quòd filium Gordianum nomine, Antonini signo illustravit, quum apud præfectum ærarii more Romano professus filium publicis actis ejus nomen infereret.* Filium Gordianum nomine, Antonini signo id est cognomine illustravit, cum ejus nomen actis publicis inferendum curaret. in Gordiano juniore: *Antoninum filium*

suum ipse significari voluit in Senatu. Id est, filium suum cognominati voluit Antoninum. signum autem est cognomen. *Salmas.*

4. *Filium Gordianum nomine Antonini & signo illustravit.*] Qualenam istud fuit *Antonini signum?* legendum existimo, *nomine Antonini & in senatu illustravit, & cum apud pr. nato recens Gordiano puero, accidit ut illius mentionem in senatu pater faceret: cum quidem illum Antonium appellavit, postea sequitur: primis diebus sui natalis Antoninus est appellatus: mox in senatu Antonini nomen est editum.* Casaubonus.

5. *Nomine Antonini & signo illustravit.*] Non comparet in Palatino copula &. meo judicio, poterat adhuc prætere aabesse, vox *signo.* Grut.

6. *Qui Alexandri imperium.*] Pal. *imperatorium;* ut forte subaudiendum veniat, aut *nomen;* aut *decus,* aut simile quid. *Idem.*

quòd Gordianum ad Africam proconsulem destinaverit, cujus hoc exemplum est : *Neque gratius mihi quicquam P. C. neque dulcius potuistis efficere quàm ut Antoninum Gordianum proconsulem ad Africam mitteretis, virum nobilem & magnanimum, disertum, justum, continentem, bonum, & reliqua.* Ex quo apparet quantus vir eo tempore Gordianus fuerit. Amatus est ab Afris ita ut nemo antea proconsulum : ita ut eum alii Scipionem, Catonem alii, ¹ multi Mutium, ² ac Rutilium, ³ aut Lælium dicerent. Extat eorum acclamatio, quæ ⁴ à Junio in literas relata est. ⁵ Nam quum quodam die factum imperatorium legeret, atque à proconsulibus Scipionibus cœpisset, acclamatum est, *Novo Scipioni, vero Scipioni, Gordiano proconsuli.* Hæc & alia frequenter audivit. Et erat quidem longitudine Romana, ⁶ canitie decora & pompali vultu, ruber magis quàm candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte, verendus. Corporis qualitate subcrassulus. Moribus ita moderatus ut nihil possis dicere quod ille aut cupidè, aut immodestè, aut nimie fecerit. Affectus suos unice dilexit : filium & nepotem ultra morem, filiam & neptem religiose. Socero suo Annio Severo tantum detulit, ut in familiam ejus quasi

quasi

1. *Multi Mutium.*] Mutii in veteri historia Romana multi, viri clari, & virtutibus insignes : sed hic Q. Mutius Scævola intelligitur, qui ex consulatu Asiam nactus tanta integritate eam rexit, ut ejus administratio pro exemplo & forma officii, cæteris qui in eam provinciam postea profecti sunt, à senatu sit proposita. Valer. Max. lib. viii. cap. xvii. *Casaub.*

2. *Ac Rutilium.*] Is est de quo Valerius Maximus libro ii. cap. de Majestate. *Idem.*

3. *Ac Lælium.*] C. Lælium cognomine Sapientem. ex libris M. Tullii notissimus est. *Idem.*

4. *A Junio.*] Junio Cordo. *Idem.*

5. *Nam quum quodam die factum imperatorium legeret.*] Quodnam istud fa-

ctum imperatorium? non dubito editum vel rescriptum imperatoris ita vocari, qualia ad proconsules & reliquos provinciarum præsides mittebantur, ad provincialium quibus præsidebant, aut etiam totius reipublicæ utilitatem spectantia. factum igitur nihil aliud est quam τὸ πραγµατικόν, vel pragmatica sanctio. notum est pragmaticas sanctiones non nisi in publicis causis fieri solitas, ad preces civitatum aut provinciarum, & ad suggestionem plerumque judicum & præsidum provinciarum. pragmatica autem ejusmodi rescripta dicebantur, quod longo tractatu & consilio habito sollempniter & multa verborum dissertatione formarentur. quidquid enim hoc modo fit, Græci vocant πραγµατικόν. *Salmas.*

quasi filium migrasse se crederet, ¹ ut nunquam cum eo lavarit ² nunquam illo præsentē federit ante præturam. cos. quum esset, aut in domo ejus semper mansit, aut si in Pompejana domo, ad illum vel manè vel serò processit. Vini parcus, cibi parcissimus, vestitu nitidus, lavandi cupidus, ³ ita ut & quater & quinquies in die lavaret æstate, ⁴ in hyeme bis. Somni plurimi, ita ut in tricliniis si fortè apud amicos ederet, etiam sine pudore dormiret: quod videbatur facere per naturam, non per ebrietatem ⁷ atque luxuriam. Sed boni mores nihil ei profuerunt. ⁵ Hic enim vita venerabilis, cum Platone semper, cum Aristotele, cum Tullio, cum Virgilio, cæterisque veteribus agens, alium quàm merebatur exitum passus est. Nam cum temporibus Maximini hominis sævi atque truculentissimi, ⁶ proconsul Africam regeret, eique legatus filius esset à senatu datus, quumque quidam rationalis acriùs contra plurimos Afrorum sæviret quàm Maximinus ipse pateretur,

1. *Ut nunquam cum eo lavarit.*] Nam more Romano neque liberi cum parentibus, neque generi cum soceris lavabantur. *Casaub.*

2. *Nunquam illo præsentē federit. Ante præturam Cos. cum esset.*] Perperam distinctus hic locus ita distingue: *Nunquam illo præsentē federit ante præturam. Consul cum esset, aut in domo ejus semper mansit.* tantum detulisse focero suo Gordianum dicit, ut antequam prætor fieret, nunquam eo præsentē federet. post præturam igitur, ut intelligere est, incepit sedere ipso præsentē. *Salmasius.*

3. *Ita ut quater & quinquies in die lavaret.*] Membranzæ, *Ita ut quarto & quinto in die lavaret æstate, hyeme bis.* *Casaub.*

Ita ut quater & quinquies in die lavaret.] Membranzæ Palatinæ: *Ita ut quarto & quinto in die lavaret æstate, hyeme secundo.* quod illi mutaverunt, qui nesciebant istis auctoribus, *secundo, tercio, quarto, quinto,* usurpari

pro bis, ter, quater, quinquies. *Salmasius.*

Ita ut & quater & quinquies in die lavaret.] Mavult etiam Palatinus, quod habent alii mss. *ita ut quarto & quinto.* *Grut.*

4. *In hyeme bis.*] *Palat. hyeme secundo, sine in.* *Idem.*

5. *Hic enim vita venerabilis.*] *Palat. hæc. forte: Hac enim vita venerabilis, id est, hoc genere vitæ.* *Salmas.*

6. *Proconsul Africam reg.*] *Membranzæ, proconsule.* *Casaub.*

Proconsul Africam reget, eique legatus filius esset à Senatu datus.] Aliter hæc in Palatino concipiuntur: *Nam cum temporibus Maximini hominis sævi atque truculentissimi proconsule Africam reget, filio jam ex consulibus sibimet legato à Senatu dato, atque ita legi debet, filio jam ex consulibus, est filio jam consulari.* consularem enim jam eum tum fuisse, cum patri proconsuli legatus à Senatu datus est, paulo ante cognovimus. *Salmas.*

tur, proscribens plurimos, interficiens multos, ¹ & ² sibi ultra procurationem omnia vindicans, ³ retunfus deinde à proconsule, atque legato, ⁴ quum nobilibus ⁵ & consularibus viris ipse minaretur, quumque Afri tam insolentes injurias ferre nequirent, primùm ipsum rationalem adjunctis sibi plerisque militibus occiderunt. Occiso deinde eo, quum jam orbis terrarum odio contra Maximinum arderet, cœperunt cogitare ⁶ quemadmodum in Maximinos & rusticos vel Afros ortæ inimicitæ placarentur. Tunc quidam Mauricius nomine, potens apud Afros decurio, ⁷ juxta Tystrum ⁸ nobilissima post hæc oratione ¹ apud

1. *Et sibi ultra procuratorem omnia vindicans, &c.*] Acquiescit & huic scripturæ Pal. Grut.

2. *Sibi ultra procurationem.*] Scripti, *Ultra procuratorem.* non ineleganter. Casf.

3. *Retunfus deinde à Proconsule.*] Membranæ petunfus habent, pro retunfus. totam hanc periodum sic lego: *Quumque quidam rationalis acrius contra plurimos Afrorum sevirer, quam Maximinus ipse pateretur, proscribens plurimos, & sibi ultra procurationem omnia vindicans, retunfus à Proconsule atque legato, nobilibus & consularibus viris ipsis minaretur exitium, Afri tam insolentes injurias ferre nequiverunt, & primum ipsum rationalem adjunctis sibi plerisque militibus occiderunt: occiso deinde eo, quum jam orbis terrarum odio contra Maximinum arderet, cœperunt cogitare quemadmodum inter Maximinianos & rusticos vel Afros ortæ inimicitæ placarentur.* Salmaf.

Retunfus deinde à proconsule atque legato, cum nobilibus, &c.] Aliter quoque Pal. nempe: *atque legato nobilibus & consularibus viris ipsis minaretur et indium, Afri, &c.* forsan fuit, atque legato: *nobilibus & Consularibus viris ipse minatur exitium; Afri.* Grut.

4. *Cum nobilibus & consularibus viris ipse minaretur, cumque Afri.*] Scripta lectio suspendit sententiam à principio periodi, nec cum hic agnoscat ante no-

bilibus: deinde scribit, *n. &c. viris ipse minaretur & indium.* pro excidium. ut videbatur & Puteano. Casaub.

5. *Et consularibus viris ipse minaretur, quumque.*] Lego ex Palat. *Et consularibus viris ipsis minaretur exitium.* per consulares viros intelligit ambo Gordianos consulares, quorum pater proconsul, filius patris sui legatus. Salmaf.

6. *Quemadmodum in Maximinos & rusticos.*] Scripta lectio: *Quemadmodum seditio inter Maximinos & rusticos vel Afros orta sederetur.* rectè. Casaub.

Quemadmodum in Maximinos & rusticos, &c.] Scribendum: *Quemadmodum inter Maximinianos, & rusticos vel Afros orta seditio placaretur.* Salmaf.

Quemadmodum seditio inter Maximinos & rusticos vel Afros orta placaretur.] Ita aliorum mss. ita Pal. Grut.

7. *Juxta Tystrum nobilissima posthæc oratione.*] Legendum: *Tunc quidam Mauricius nomine, potens apud Afros decurio, juxta Tystrum, nobilissima profapi.e, hæc oratione apud plebem in agro suo velut concionabundus est loquutus.* scriptum videtur fuisse: *nobilissima prof.* quod erat: *nobilissima profapi.e.* Salmaf.

8. *Nobilissima posthæc oratione.*] Sic & veteres codices. Casaub.

Nobilissima post hæc oratione.] Sic & Pal. non ut publicati, *post hæc.* idem tamen noster, ne quid mentiar, habet *nobilissimè.* Grut.

¹ apud plebem in agro suo velut concionabundus est lo-
 8 quutus. ² *Gratias habeo diis immortalibus, cives, quòd occasio-*
nem dederunt, & quidem necessariam, providendi nobis contra
hominem furiosissimum Maximinum. Nos enim qui procuratorem
ejus moribus & vita consimilem occidimus, nisi factò imperatore
salvi esse non possumus. Quocirca si placet, quoniam non longè est
nobilissimus vir proconsul cum filio consulari legato, ³ quorum utri-
que mortem pestis illa est minata, ⁴ sublata de vexillis purpura,
imperatores eos dicemus, adhibitisque insignibus Romano jure fir-
mabimus. Tunc acclamatum est: Æquum est, justum est.
⁵ *Gordiane Auguste, ⁶ dii te servant feliciter. Imperator es, cum*
filio imperes. His actis properè ventum est ad oppidum
 Tysdrum, inventusque senex venerabilis post jurisdic-
 tionem ⁷ jacens in lecto, qui circumfusus purpura ⁸ humi se
 abjecit, ⁹ ac retractans elevatus est. Et quum aliud facere
 nihil

1. *Apud plebem in agro suo.*] Libri Pu-
 teani, *Apud plebem rusticanam in agro.*
 sic supra. *Casaub.*

Apud plebem in agro suo.] Addit
 idem Palatinus: *apud plebem vel urba-*
nam, vel rusticanam. pro, & rustica-
nam, & urbanam. Quod non uno lo-
 co apud hos auctores positum observa-
 vimus. *Salmas.*

Apud plebem in agro suo, &c.] Pal-
 amplius, *apud plebem vel urbanam vel ru-*
sticanam in agro suo. Grut.

2. *Gratias habeo diis imm.*] Veni-
 tate in libro Put. deest verbum. & statim,
proconsule, non proconsul. Casaub.

Gratias Diis immortalibus, &c.] *Pal-*
 vulgatur prius, *Gratias habeo Diis,*
 sed efficacius est nostrorum illud, quod
 se tuetur & Pal. & Puteani codicibus.
 sicque infra c. xi. *Dii vobis gratias. Grut.*

3. *Quorum utriq; mortem pestis illa mi-*
nata est.] Respicit ad illa verba, quæ
 paulo supra habuimus: *retusus à pro-*
consule atque legato, nobilibus & consula-
ribus viris ipsis minaretur exitium. Salmas.

4. *Sublata de vexillis purpura.*] Ita
 fuit moris in tumultuatis principum
 creationibus: cum ad manum purpura

non esset, rapere illam undecunque
 possent: ut nunc de vexillis: sapius è
 deorum simulacris. Pete exempla è
 Trebellio Pollione, Vopisco in Probo-
Casaub.

5. *Gordiane Auguste dii te servant felici-*
citer.] Distinguendum, *G. A. dii te*
servant. feliciter. Imp. nam feliciter, per
 se pronuntiandum. *Idem.*

6. *Dii te servant feliciter. Imperator es,*
cum filio imperes.] Placcret distingui:
Gordiane Auguste. dii te servant. feliciter
imperator es. cum filio imperes. malim
 etiam legere: *feliciter imperes, cum filio*
imperes. Salmas.

7. *Jacens in lectulo.*] Sic Palat. non
 lecto, ut vulgg. *Grut.*

8. *Humi se abjecit, ac retractans ele-*
vatus est.] Ita etiam Pal. aliique scripti.
Idem.

9. *Ac retractans elevatus est.*] Scripti,
retractans. scribendum, detractans. quod
 ait elevatum esse, refero ad præceden-
 tia verba, *humi se abjecit.* nam ita me-
 liùs, quàm ut referamus ad morum ele-
 vandi eos quibus deferebatur impe-
 rium. *Casaub.*

Ac retractans elevatus est.] Scripti,
recre-

nihil posset, ¹ evitandi periculi gratia, quod à Maximini furoribus haud dubiè imminebat, ² imperatorem se appellari senex passus est. Erat autem jam octogenarius, & plurimis provinciis (ut diximus) antè præfuerat: populo Rom. ³ ita commendatus suis actibus erat ut toto dignus videretur imperio. ⁴ Alii quidem occiso juvene Gordiano filio suo, quod Gordianus antè nescierat: sed ubi rem comperit, jam morti vicinus, & filio magis timens, maluit honestas causas habere moriendi quàm dedi vinculis & carceri Maximini. Appellato igitur Gordiano imperatore, ⁵ juvenes qui autores hujus facinoris erant, statuas

Maxi-

retroflans. retroflare pro retractare. Glossa, ὑποστρέψας & ὑποστρέψεν interpretantur. Salmas.

1. *Evitandi periculi gratia quod à Maximini furoribus haud dubiè imminebat.*] Proponam scripturam membranarum quæ falsi damnat editam lectionem. rescribere: *Quod à Maximiniani fautoribus necessario & haud dubiè imminebat.* Idem.

Evitandi periculi gratiâ, quod Maximini furoribus haud dubiè imminebat.] Pal. *quod Maximiniani necessario fautoribus dubiè imminebat.* ex quibus liquet furoribus omninò mutandum in fautoribus. Grut.

2. *Imperatorem se appellari passus est.*] Membranæ, *Imperatorem se appellari senex passus est.* nec sine oratione judicem huic adtexenda & una serie continuanda, quæ infra alieniore loco posita leguntur, ad hunc modum: *Imperatorem se appellari senex passus est, jam mortis vicinus. sed filio magis timens, maluit honestas causas habere moriendi quàm dedi vinculis & carceri Maximini. Erat autem jam octogenarius, & plurimis provinciis, ut diximus ante, præfuerat.* Dicit ergò Gordianum, jam senem, jam morti vicinum, imperatorem se appellari passum, cum primo restitisset. sed quum filio timeret, & videret hoc illi tutum non esse nec reliquæ familiæ suæ, volens suscepit, quod primo recusarat

imperium. licet enim in recusando imperio perstitisset, omnino tamen sibi moriendum esse videbat à fautoribus Maximiniani: maluit igitur honeste & splendide mori imperator, quam dedi vinculis Maximini & ignominiose perire. *Salmas.*

3. *Ita commendatus suis actibus erat, ut, &c.*] Melius procederet cursus sententiæ, deletò illo *erat.* Grut.

4. *Alii quidem occiso juvene Gord.*] Omnia quæ periodo ista continentur, usque ad illa; *Appellato igitur Gord.* ab hoc loco alienissima sunt: pertinent enim ad sermonem de morte Gordiani senioris: at hic narratur quomodo sit factus imperator. Delenda igitur periodus tota, quam neque Puteani codex alter agnoscit. Tangitur his verbis varietas opinionum super obitu senioris Gordiani. *Casaub.*

Alii quidem occiso juvene.] Hæc alio pertinent, & nescio unde huc intrusâ. *Salmas.*

Alii quidem occiso juvene Gordiano filio suo, quod Gordianus.] Benè monuit *Casaubonus*, totam hanc periodum, usque ad vocem *appellato*, ab isto loco esse alienam; neque agnosci ab altero codice Puteani. & est quidem in Pal. sed is à primâ scripturâ tantum habuerat, *Alii quidem occiso, Gordianus ante, &c.* Grut.

5. *Juvenes qui autores consilii erant.*

Maximini dejecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraserunt. ¹ Ipsum etiam Gordianum *Africanum* appellaverunt. Addunt quidam Africani cognomentum Gordiano idcirco inditum, non quòd in Africa imperare cœpisset, sed quòd de Scipionum familia originem traaheret. In plurimis autem libris invenio & hunc Gordianum, & filium ejus pariter imperatores appellatos, & *Antoninos* cognominatos: alii verò *Antonios*. Post hoc Carthaginem ventum cum pompa regali & fascibus laureatis: ² filiusque legatus patris, exemplo Scipionum, (ut Dexippus Græcæ historiæ autor est) ³ gladii potestate succinctus est. Missa deinceps legatio Romam est cum literis Gordianorum, hæc quæ gesta fuerant in Africa indicans: quæ per Valerianum principem senatus, qui postea imperavit, gratanter accepta est. Missæ sunt & ad amicos nobiles literæ, ut homines potentes & rem probarent & amiciores
 10 fierent ex amicis. Sed tanta gratulatione factos contra Maximinum imperatores senatus accepit, ut non solum gesta hæc probarent, sed etiam xx. viros eligerent, inter quos erat Maximus sive Pupienus, & Clodius Balbinus: qui ambo imperatores sunt creati, posteaquam Gordiani duo in Africa interempti sunt. Illos sanè xx. senatus ad hoc creaverat ut divideret his Italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas. Tunc legationes à Maximino Romam venerunt, abolitionem præteritorum spondentes. Sed vicit Gordianorum legatio, quæ bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur: & ingens mi-
 litibus

Vide ad librum superiorem, ubi expositum est cur juvenes vocet. *Casau-bonus*.

1. *Ipsum etiam Gordianum Africanum appellaverunt.*] Imò etiam antè hoc cognomen illum usurpassè, quidam scripserunt, ut inferius dicitur. *Idem*.

2. *Filiusque legatus patris, exemplo Scipionum.*] Scipio Africanus Scipioni nondum Asiatico fuit legatus in Asia,

frater fratri, major minori, ut ait Valer. libro quinto: Sic autem accipe: filius qui erat legatus patri suo, gladii potestate est succinctus, id est, ducatus belli ei est delatus. *Idem*.

3. *Gladii potestate succinctus est.*] Pal. quidnam initio habuerit loco gladii, incertum est. visitur interim à manu secundâ, *ararii potestate*, litteris prioribus omnibus erasis. *Crut.*

litibus stipendium, ¹ populo ² agri atque congiaria promissa. Usque aded autem magis Gordianis quam Maximinis est creditum, ut Vitalianus quidam, qui prætorianis militibus præerat, per audacissimos quæstorem & milites jussu senatus occideretur: quod se antea crudeliter egerat, & tunc ejus magis immanitas timebatur, amica & familiaris moribus Maximini. ³ de cujus morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt literæ Maximini, ⁴ signatæ quasi ejusdem annulo, & missi cum quæstore milites qui eas ferrent, ad dentes quædam præter literas secretò esse dicenda. ⁵ Longam igitur porticum petierunt: ⁶ & quum ille ea quæ sibi erant secretò dicenda, perquireret, hortantibus ut prius signum inspiceret epistolæ, dum considerat, interemptus est. Persuasum deinde est militibus, jussu Maximini Vitalianum interemptum: peractisque rebus in castris Gordianorum & literæ & vultus sunt propositi. Interest ut I I senatusconsultum, quo Gordiani imperatores appellati sunt, & Maximinus hostis, literis propagetur. ⁷ Non legitimo sed indicto senatus die eos. jam domi conventus cum prætoribus, ædilibus, & tribunis plebis venit in curiam. ⁸ Præfectus urbis, cui nescio quid redoluerat, & qui publicas literas non acceperat, ⁹ à conventu se abstinuit.

¹ Sed

I. *Populo agri atque congiaria promissa.*] Totum hunc locum sic lego: *Sed vicit Gordianorum legatio, quæ bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur, ingens militibus stipendium, populo agros atque congiaria promittenti.* Salmf.

2. *Agri & congiaria promissa.*] Pal. *promittendi.* Grut.

3. *De cujus morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt literæ Maximini.*] Fabellam vocat quam pro vera historia Herodianus tradit. sed nonnihil variat illius narratio. non enim fictas à quoquam literas, tanquam essent Maximini; sed Gordianum ex Africa, & literas & certos homines misisse, qui eadem partrant. *Casaub.*

De cujus morte hæc fabella fertur.]

Fabella etiam dicitur res verè gesta, sed quæ ore vulgi circumferatur potius, quam certo aliquo auctore. *Grut.*

4. *Signatæ quasi ejusdem annulo, &c.*] Vide Herodian. *Casaub.*

5. *Longam igitur porticum petierunt.*] Herodianus magis locum cædis exprimit. *Idem.*

6. *Et quum ille ea quæ sibi erant secretò dicenda perquireret.*] Melius: *requireret.* Salmf.

7. *Non legitimo sed indicto senatus die.*] Nec malè scribas, *legitimi*, & *indicti*. *Casaub.*

8. *Præfectus Urbis.*] Sabinus: de cujus cæde paullo post, & Herodianus. *Idem.*

9. *A conventu se abstinuit.*] Id est, se ab-

¶ Sed profuit, nam eos. ante solitas acclamationes priusquam aliquid in Maximinum feliciter diceretur, ait: P. C. Gordiani duo, pater & filius, ambo ex COSS. unus vester proconsul, alter vester legatus, magno Afrorum consilio imperatores sunt appellati. Gratias igitur agamus Tysdrimana juventuti, gratias Carthaginensi populo semper devoto, qui ab immani nos bellua, ab illa fera vindicaverunt. Quid timide auditis? quid circumspicitis? quid cunctamini? hoc est quod semper optastis. Hostis est Maximinus: ² dii faciant ut esse jam desinat, & Gordiani senis felicitatem atque prudentiam, juvenis virtutem atque constantiam lati experiamur. Post hæc literas legit Gordianorum, ad senatum & ad se missas. Tunc clamavit senatus, Dii vobis gratias. Liberati ab hostibus sumus, si penitus liberemur. Maximinum hostem omnes judicamus. ³ Maximinum cum filio diis inferis devovemus. Gordianos augustos appellamus. Gordianos principes agnoscimus. ⁴ Imperatores de senatu dii conservent: imperatores nobiles victores videamus: imperatores nostros Roma videat. ⁵ Hostes publicos qui occiderit, premium merebitur. ¹² Dicit Junius Cordus istud senatusconsultum fuisse tacitum: quod quale sit, aut quare sic appellatum, brevi exponam.

Omni-

se abstinuerat, neque cum ceteris magistratibus Consullem domi convenerat. nam alios fecisse dictum modo. *Idem.*

1. *Sed profuit.*] An potius, *Sed nihil profuit.* nam occisus est, ut modo diximus. sed non statim: itaque aliter fortasse interpretandum. *Idem.*

Sed profuit.] Profuisse dicit, quod præfectus urbis illi Senatusconsulto non interfuit, qui cum esset maximus Maximinorum fautor, & is cui plurimum fideret Maximinus, Senatusconsultum quominus in Gordianorum favorem fieret, & Maximini defautionem, prohibere potuisset. absentiam igitur ejus profuisse scribit Capitolinus. *Salmas.*

2. *Dii faciant ut esse jam desinat.*] *Dii faciant, ut esse jam desinat.* *Idem.*

3. *Maximinum cum filio diis inferis*

devovemus.] More antiquissimo apud Romanos. Dionysius Halicar. libro 11. *Casaub.*

4. *Imperatores de senatu.*] Nam Maximinus non erat de senatu. *Idem.*

5. *Dicit Junius Cordus istud S. C. fuisse tacitum.*] Singularis est hic locus de senatusconsulto tacito: quem morem alibi expositum non invenias. Herodianus quoque tacitum S. C. ea tempestate factum ostendit: sed non quando literæ Gordianorum advenerunt; verum tunc cum eorum cæde cognita in summas angustias redactus est senatus. Statim enim convenisse patres, non solito more in Curiam, sed in Capitolium & Jovis Capitolini cellam: eò se inclusisse solos, & velut in ipsis Jovis oculis deliberationem habuisse, quid esset opus facto. *Idem.*

Omnino ¹ exemplum senatusconsulti taciti non aliud est hodie quàm quòd vestra clementia, convocatis ad interiora majoribus, ea disponit quæ non sunt omnibus publicanda: de quibus adjurare etiam soletis nequis ante rem completam quicquam vel audiat vel intelligat. Hunc autem morem apud veteres necessitates publicæ repererunt, ut si fortè aliqua vis ab hostibus immineret quæ vel cogeret humilia captare consilia, vel aliqua constituere quæ non priùs oporteret dici quàm effici, vel si nollent ad amicos aliqua permanere, senatusconsultum tacitum fieret: ita ut non scribæ, ² non servi publici, non censuales illis actibus interessent, senatores exciperent, senatores omnium officia censualium scribarumque completerent, nequid fortè proderetur. Factum est ergo senatusconsultum tacitum ne res ad Maximinum perveniret. Sed statim ille (³ ut se ha- 13
bent hominum mentes, eorum duntaxat qui erubescunt per se ea non agnosci quæ sciunt, & qui humiles se putant si commissa non prodant) omnia comperit Maximinus, ita ut exemplum senatusconsulti taciti acciperet, quod nunquam antè fuerat factitatum. Extat denique ejus epistola ad præfectum urbis talis: ⁴ *Senatusconsultum tacitum* ⁵ *vestrorum illorum principum legi*, ⁶ *quod præfectus urbis factum esse fortasse non nosti: nam nec interfuisti. cujus exemplum ad te misi ut scires quomodo Romanam Remp. regeres.* Enarrari autem non potest quæ commotio fuerit Maximini quum audivit contra se Africam descivisse. Nam senatus autoritate percepta,

1. *Exemplum Senatusconsulti taciti non aliud est, &c.]* Scribe: *Exemplum Senatusconsulti taciti non aliud est hodie, quam quo vestra clementia, convocatis ad interiora majoribus, ea disponit, quæ non sunt omnibus publicanda.* Salmat.

2. *Non servi publici, non censuales.]* Horum opera magistratus Romani in actis publicis conficiendis utebantur: quod tandem mutatum est ab Arcadio, Honorio & Thedofio. *Casarensis.*

3. *Ut se habent hominum mentes.]* Haud aliter etiam Pal. *Grut.*

4. *Senatusconsultum tacitum vestrorum illorum principum legi.]* Pal. *nostrorum illorum principum legi.* principes vocat Senatores. *Salmat.*

5. *Vestrorum illorum Principum.]* Pal. *nostrorum*, quod aliquantulum plus videtur habere indignationis. *Grut.*

6. *Quod tu præfectus urbis.]* Editiones aliæ, *quod præfectus urbis.* sed alterum est in Palat. & vehementius est. *Idem.*

cepta, incurrere in parietes, vestem scindere, gladium arripere quasi omnes posset occidere, prorsus furere videbatur. Præfectus urbis acceptis literis acrioribus, populum & milites alloquutus est, dicens, Maximinum jam occisum. Ex quo majus fuit gaudium, statimque dejectæ sunt statuae atque imagines ejus qui hostis fuerat judicatus. Usus est sanè senatus pendente bello potestate qua debuit. ¹ Nam delatores, calumniatores, procuratores, ² & omnem illam facem Maximinianæ tyrannidis ³ occidi senatus iussit. Atque parum fuit quod senatus judicaverat, illud populi iudicium fuit quod occisi tracti sunt, & in cloacam missi. Tunc & præfectus urbi Sabinus, ⁴ consularis vir, **I**4 fuisse percussus, occisus & in publico derelictus est. Hæc ubi comperit Maximinus, statim cohortatus est milites ⁵ hoc genere concionis: ⁶ *Sacrati commilitones, imò etiam mei consecranci, ⁷ & quorum mecum plerique verè militatis, dum nos in Germania Romanam defendimus majestatem, dum nos Illyricum à Barbaris vindicamus, ⁸ Afri fidem Punicam præstiterunt. Nam duos nobis Gordianos, quorum ⁹ alter ita senio fractus est ut*

non

1. Nam delatores, calumniatores, procuratores, & omnem illam facem Maximianæ tyrannidis occ.] Scrib. Maximianæ. Vide Herodian. Casaub.

2. Et omnem illam facem Maximianæ tyrannidis.] Lege: Maximianæ tyrannidis. quo genere non semel erratum est in hoc libro. Salmaf.

3. Occidi iussit.] Publicati antea, occidi Senatus iussit. sed vox eà supervacanea, tamquam proximè præcedens: neque comparabat in Palatino. Grut.

4. Consularis vir.] Consularis jam vir Pal. Salmaf.

5. Hoc genere concionis.] Non igitur verba ipsa concionis refert, sed solam sententiam, quam aliis verbis magis declamarotiis exornat. Idem.

6. Sacrati commilitones, imò etiam mei consecranci.] Sæpe soliti Ro. imperatores commilitones appellare suos milites, ut de Julio aliisque legimus ferè

omnibus, præter Augustum. addit Maximinus vocem *sacrati*, ut eos sacramenti militaris admoneat: cujus erat religio maxima; idque præcipuum fidei vinculum. illud verò ἱερὰ καὶ πικρὰ, imò etiam mei consecranci. quod idem est, ac commilitones, sive eorundem sacrorum participes. Casaub.

7. Et quorum plerique mecum verè militatis.] Hoc ideo quia collapsam disciplinam militarem opera ipsius maxime restituerat Alexander: ut jam veri essent milites. potest accipi & per ἱερὰ καὶ πικρὰ dictum: quibuscum ego verè milito. Idem.

8. Afri fidem Punicam præstiterunt.] In altera concione, quæ libro superiore est descripta, Afri fidem fregerunt. quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt. Idem.

9. Alter senio ita affectus est.] Melius Palatinus: alter ita senio fractus est, ut non possit assurgere. Salmaf.

non possit assurgere, alter ita luxurie perditus ut debilitatem habeat pro senectute, imperatores fecerunt. ¹ Et nec hoc parum est, sed factum Afrorum nobilis ille senatus agnovit, & pro quorum liberis arma portamus, hi contra nos xx. viros statuerunt, & omnes velut contra hostes sententias protulerunt. Quinimò agite ut viros decet. Properandum est ad urbem. Nam & xx. viri consulares contra nos lecti sunt, quibus resistendum est nobis fortiter agentibus, vobis feliciter dimicantibus. ² Lentas militum mentes & suorum minùs alacres animos hac concione Maximinus re cognovit. Denique statim ad filium scripsit, qui longè post sequebatur, ut acceleraret, nequid contra eum se absente milites cogitent. Literarum exemplum tale Junius Cordus dicit: ³ Referet ad te ⁴ stipator meus Tycannius, quæ gesta cognovi vel in Africa vel Romæ: referet quæ sint militum mentes. Quæso quantum potes, properes: ⁵ nequid, ut solet, militaris turba plus faciat. Quid verear, ex eo audies quem ad te misi. Dum hæc aguntur, in Africa ¹⁵ contra duos Gordianos Capelianus quidam, Gordiano & in privata vita semper adversus, & ab ipso imperatore jam quum Mauros Maximini jussu regeret veteranus dimissus,

1. Et nec hoc parum est, &c.] Malim Et ne hoc parum esset, factum Afrorum nobilis ille senatus agn. Casaub.

Et nec parum est, sed factum Afrorum, &c.] Pal. ne. forte: Et ne hoc parum esset, factum Afrorum, &c. ut & alii quoque malebant. Grut.

2. Lentas militum mentes & suorum minus alacres, &c.] Quid sæpe cognovit? Lege: Lentas militum mentes, & non alacres animos hac concione Maximinus recognovit. Salmast.

Lentas militum mentes, & suorum minus alacres animos hac concione Maximinus sæpe cognovit.] Pal. Lenitas militum mentes, & nos alacres animos hanc concionem & Maximinus spe cognovit. Legendum forte: Lentas militum mentes & non alacres animos hac concione Maximinus præcognovit. Grut.

3. Referet ad te stipator meus Thynca-

nus.] Vulgabatur prius Tycannius. Idem.

4. Stipator meus Tycannius.] Palatinus habet: Thyncaninus. lege: Thyncaninus. à verbo τυγχάνω, Τύχων & Τύχωνι nomina propria. sic ab ἐπιτυγχάνω, Ε'πιτύχων. Epitynchani aliquot leguntur in veteribus inscriptionibus. Salmast.

5. Ne quid, ut solet, militaris turba plus faciat.] Εὐφρομεισμός est non ineptus, plus facere, pro conficere, occidere, deterius aliquid in aliquem consulere. ex his verbis non colligas utri Maximinus timuerit: sibine absente filio, an illi qui à patre aberat tum longius, ut modò dictum est. ego accipiebam de patre: cuius præcipuum apud omnes odium. sed de filio accepit Capitolinus, quod declarant superiora verba: Ne quid contra eum se absente milites cogitent. Casaub.

16 sus, ¹ collectis Mauris & tumultuaria manu ² accepto Gordiano successore Carthaginem petiit, ³ atque omnes fide Punica Carthaginensium populos inclinavit. Gordianus tamen fortunam belli experiri cupiens, filium suum jam natu grandiolem, XL. & VI. annos agentem, quem tunc legati loco (ut diximus) habuerat, contra Capelianum & Maximinianos misit, virum de cujus moribus suo loco dicemus. Sed quum in re militari & Capelianus esset audacior, & Gordianus junior ⁴ non tam expertus, quippe qui nobilitatis deliciis tardabatur, pugna commissa vincitur & in eodem bello interficitur. Fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello cecidisse, ⁵ ut quum diu quæsitum sit corpus Gordiani junioris, non potuerit inveniri. ⁶ Fuit præterea ingens, quæ raro in Africa est, tempestas, quæ Gordiani exercitum ante bellum ita dissipavit ut minus idonei milites prælio fierent, atque ita facilis esset Capeliani victoria. ⁷ Hæc ubi comperit senior Gor-

1. *Cum lectis Mauris & tumultuaria manu.*] Scribendum: *Conlectis Mauris, & tumultuaria manu.* Salmas.

Cum lectis, &c.] Palat. *conlectis.* Gruter.

2. *Accepto Gordiano successore.*] Scribendum, à *Gordiano.* Sed totus locus tenebrosus non nihil. Ita autem distinguendum: *Gordiano & in privata vita semper adversus, & ab ipso imperatore jam, cum Mauros Maximini jussu regeret veteranus, dimissus, cum lectis Mauris & tumultuaria manu, accepto à Gordiano successore, Carthaginem petiit.* Casaubonus.

Accepto à Gordiano successore.] Hactenus editi malè omiserant præpositionem, quam tamen habebant mss. Gruter.

3. *Atque omnes fide Punica Carthaginensium populos inclinavit.*] Scribendum: *Conlectis Mauris & tumultuaria manu Carthaginem petiit, ad quem omnis fide Punica Carthaginensium populos inclinavit.* Salmas.

4. *Non tam expertus.*] Prætulere

ferè scripturam Palatini, *non tam expertus.* Grut.

5. *Ut cum diu quæsitum sit corpus Gordiani junioris, non potuerit inveniri.*] Vide Herodian. Casaub.

Ut cum diu quæsitum sit corpus Gordiani.] Maluissimè, *ut diu quæsitum corpus, rejectis, cum & sit.* Grut.

6. *Fuit præterea ingens quæ raro in Africa est, tempestas.*] Constat Gordianum juniorem sub initium Julii, vel, ut quibusdam placet, ipsis Iulii Calendis prope Carthaginem periisse: ubi raro est eo anni tempore tempestas. Casaubonus.

Fuit præterea ingens quæ raro in Africa est tempestas.] Hæc tempestas quæ Gordiani exercitum dissipavit, & facilem Capeliano victoriam præstitit, videtur occasionem præbuisse quibusdam historicis illius texendæ fabulæ, qua Gordianos tempestate in mari orta, cum Romam venirent, fuisse obrutos & extinctos scripsere. Salmas.

7. *Hæc ubi comperit senior Gordianus.* mod.] Huic periodo ante illa, *Hic extus, &c.*

Gordianus, modicas vires suas, Maximini magnas, instantem Capelianum, raramque Punicam fidem confiderans, & acri dolore percitus, ut vincula etiam hostium evitaret, laqueo vitam finivit, & vitam cum imperio reliquit. ¹ Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambo senatus Augustos appellavit, & postea inter divos retulit. ² Imperaverunt anno uno, mensibus sex.

GORDIANUS JUNIOR.

Hic Gordiani senis proconsulis Africæ filius, qui cum 17 patre & ab Afris & à senatu Augustus appellatus est, literis & moribus clarus fuit præter nobilitatem; quam, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antoniis duxit. Siquidem argumento ad probandam generis qualitatem ³ alii hoc esse dixerunt, quòd *Africanus* Gordianus senior appellatus est cognomine Scipionum, quòd domum Pompejanam in urbe habuit, quòd Antoninorum cognomine semper est nuncupatus, ⁴ quòd *Antoninum* filium suum ipse

¹ signi-

tus, &c. debuerant subjici verba illa quæ paulò ante sedem alienam occupasse demonstrabamus: sed ea sunt hodie non solum loco suo mota, verum etiam multis modis malè affecta, & lacera. *Casaub.*

Hæc ubi comperit senior Gordianus, cum in Africa nihil præsidii, &c.] Periodum hanc totam restitui ex præscripto Palatini, & codicis ejus quem contulit in Italia Puteanus. *Grut.*

1. *Hic exitus duorum Gordianorum fuit.]* Sanè etsi uter perierit prior non planè constat, ambos tamen in Africa mortem obiisse non est dubium. *Casaubonus.*

2. *Imperaverunt anno uno, mensibus sex.]* Imò verò, *uno mense, diebus sex.* & ita videtur esse scribendum, inducta voce *anno*. *Idem.*

Imperaverunt anno uno, mensibus sex.] Ita continuate legitur finis hujus libri & initium sequentis, in prima edi-

tione: *Imperaverunt anno uno, mensibus sex. Gordianus junior, hic Gordiani senis.* titulum sane ab auctore non fuisse impositum liquet; cui propositum fuit, uno volumine tres Gordianos amplecti. *Salmat.*

Imperaverunt anno uno, mensibus sex.] Falsa lectio; quam detegit, sed non etiam sanat Palatinus, in quo *Imperaverunt mensibus sex.* addeantur *Onufriani fasti.* *Grut.*

3. *Alii hoc esse dixerunt.]* Emenda: *Alii hoc esse edisserant.* *Salmat.*

Alii hoc esse dixerunt.] Ferè ante habuerim scripturam Palatini, esse *desiderant.* *Grut.*

4. *Quòd Antoninum filium suum ipse significari voluit in senatu.]* Scripti libri, partim *Antoninum* hic habent, partim *Antonium* pro *in senatu*, forasle scribendum, *in censu*, non *in senatu*: videtur enim *censum* appellasse, professionem liberorum à parentibus fieri solitam

¹ significari voluit in senatu: ² quæ singula videntur familias designare. Sed ego Junium Cordum sequor, qui dicit ex omnibus his familiis Gordianorum coaluisse nobilitatem. Idem igitur natus patri primus ³ ex Fabia Orestilla Antonini pronepte, unde Cæsarum quoque familiam contingere videbatur. Et primis diebus sui natalis *Antoninus* est appellatus. Mox in senatu Antonini nomen est editum, vulgò deinde Gordianus haberi cœptus. In studiis gravissimæ opinionis fuit, forma conspicuus, memoriæ singularis, bonitatis insignis, aded ut semper in scholis siquis puerorum verberaretur, ille lacrimas non teneret. Sereno Sammonico, qui patri ejus amicissimus, sibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & charus usque aded ⁴ ut omnes libros Sereni Sammonici patris sui, qui censebantur ad LX. & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cælum tulit. Siquidem tantæ bibliothecæ copia & splendore donatus ⁵ in famam hominum literarum decore pervenit. Quæsturam Heliogabalo autore promeruit, idcirco quòd luxurioso imperatori lascivia juvenis, non tamen luxuriosa neque infamis, prædicata est. Præturam Alexandro autore urbanam tenuit, in qua tantus jurisdictionis gratia fuit, ut statim consulatum quem pater serò acceperat mereretur. ⁶ Maximini seu ejusdem

apud Acta: quæ re vera census species quædam fuit. *Casaub.*

Quod Antonium filium.] Ita edidi, volente Pal. & aliorum mss. *Grut.*

1. *Significari voluit in Senatu.*] Habuimus supra c. iv. fine, *posuisse nomen apud præfectum aravii.* ergo non in Senatu. an legendum? *in censuali.* nam certè iterum totidem litteris recurrit illud *Senatu.* Idem.

2. *Quæ singula videntur familias designare.*] Scipionum in gente Cornelia, Pompejam, Aureliam Antoninorum, & Antoniam. *Casaub.*

3. *Ex Fabia Orestilla Antonii pronepte.*] Scrib. *Antonini.* Idem.

4. *Ut omnes libros Sereni Sammonici pa-*

tris sui, &c.] Duo fuerunt nomines & cognomine eodem Sereni Samonici: pater quem occidit Caracalla, ut narrat Spartianus in vita; filius Gordiani junioris præceptor, ut scribitur hoc loco. patris est opinor, carmen de re medica, quod ad nos solum ex omnibus illius scriptis pervenit. *Idem.*

5. *In famam hominum litterarum decore pervenit.*] Repone ex Palat. *Siquidem tantæ bibliothecæ copia & splendore donatus, in famam hominum, litterarum decore pervenit.* *Salmas.*

6. *Maximini seu ejusdem Alexandri temp. &c.*] Cave autem malè illa capias, *Maximini seu ejusdem Alexandri temporibus.* nam ridiculus sit Capitolinus, si de pro-

dem Alexandri, temporibus ad proconsulatum patris missus legatus est obsequutus: atque illic ea quæ superius dicta sunt, contigerunt. Fuit vini cupidior, semper tamen undecunque conditi, ¹ nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, cæterisque rebus quibus gula maximè delectatur. Cibi parcus, ita ut intra punctum temporis vel prandium, si pranderet, vel cœnam finiret. Mulierum cupidissimus: habuisse enim decretas sibi concubinas xx. & ii. fertur. Ex quibus omnibus ternos & quaternos filios reliquit. ² Appellatusque est *sui temporis Priamus*, ³ quem vulgò jocantes, ⁴ quòd esset naturæ propensioris, *Priapum* non Priamum sæpe vocitarunt. Vixit in deliciis, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus. Nec pater aspernatus est, sæpissimè dicens illum quandoque in summa claritate citò esse moriturum. ⁵ Nec tamen in vita sua fortu-

proconsulatu Gordiani senioris ita loqueretur: cum ex iis quæ antè dixit, certò illi constaret, Alexandri temporibus id accidisse: loquitur igitur de professione in Africam junioris Gordiani: qui quidem, ut ex hoc loco apparet, non est unà cum patre profectus: sed postea à senatu aut imperatore in Africam missus est, ut patri suo legatus esset, extincto vel amoto priorè Gordiani parris legato. *Casaub.*

1. *Nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio.*] *Nunc roseæ, nunc mastice, nunc absinthii.* ita vetus liber. *absinthium* autem & *absentum* scribebant. unde *absentatum* vinum alibi notabamus. Græci ἄψινθος Latini *absinthium* etiam dixerunt. *Salmas.*

2. *Appellatusque est sui temporis Priamus.*] Ob liberorum multitudinem. *Casaub.*

3. *Quem vulgò jocantes quòd esset naturæ propensioris, Priapum non, &c.*] Omnes libri, *Quòd esset natura propensior.* propensum autem eo significatu capere videtur, quo Græcis *ὑπερπρῆς* dicitur. *Natura igitur propensior*, est *ὑπερπρῆς ὑπερπρῆς*. *Salmas.*

4. *Quòd esset naturæ propensioris.*] Membranæ, quòd esset natura propensior. non displiceat alioquin, *naturæ propensioris.* nam ita melius conveniat appellatio Priapi. *Casaub.*

Quòd esset natura propensior.] Vulgati nihilo deterius, *naturæ propensioris.* sed auctoritas mss. etiam Palatini, adserit alteram lectionem suo auctori. *Grut.*

5. *Nec tamen in vita sua fortunæ bonis unquam degeneravit.*] Hunc locum miseris mirisque modis interpolavit correctorum temeritas & audacia. ad hunc modum lege: *vixit in deliciis, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus: nec pater aspernatus est, sæpissime dicens illum quandoque in summa claritate esse moriturum: vita sua hac tamen fortitudine à bonis nunquam degeneravit, semperque inter illustriissimos fuit.* sensus est igitur, Gordianum quamvis in balneis, in nemoribus, in amœnis hortis, & omnibus deliciis semper vixerit, fortitudinem tamen retinuisse, nec hac vita sua molli delicataque ac luxuriosa, degenerasse à bonis fortitudine, semperque inter illustriissimos fuisse. *Salmas.*

fortunæ bonis unquam degeneravit, ¹ semperque inter illustrissimos fuit, nec civibus nec Reip. ad consultationem defuit. Denique etiam senatus libentissimè illum Augustum appellavit, atque in eo spem publicam posuit. Vestitu cultissimus, servis & omnibus suis charus. Cordus dixit uxorem eum nunquam habere voluisse. Contrà Dexippus putat ejus filium esse GORDIANUM TERTIUM, ² qui post hoc cum Balbino & Pupieno, sive
 20 Maximo, puerulus adeptus est imperium. Quum senior Gordianus mathematicum aliquando confuleret de genitura hujus, respondisse ille dicitur, ³ hunc & filium imperatoris, & ipsum imperatorem futurum. Et quum senior Gordianus rideret, ⁴ ostendisse constellationem mathematicum ferunt, & de libris veteribus dictasse, ita ut probaret se vera dixisse. Qui quidem & seni & juveni, & diem & genus mortis, & loca quibus essent perituri, ⁵ obstinata constantiæ veritate prædixit. Quæ omnia postea Gordianus senior in Africa jam imperator & quando nihil timebat, narrasse perhibetur: de morte quinetiam sua filiique, & de genere mortis dixisse. Cantabat præterea versus senex, ⁶ quum Gordianum filium vidisset, hos sæpissimè:

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra

Esse

1. *Semperque inter illustrissimos fuit, nec civibus Reip. ad consultationem defuit.* Si Palatino libro credimus, ita scripserit Capitolinus: *Semperque inter illustrissimos fuit civis, nec resp. ad consultationem defuit.* Idem.

2. *Qui post hoc, &c.* Scripti, post hæc. melius. Casaub.

Qui post hoc eum Balbino. Sic vulg. & Pal. alii scripti hæc. utrum præponam, dubito. Grut.

3. *Hunc & filium imperatoris, & ipsum imperatorem futurum.* Lege: *Hunc & filium imperatoris, & patrem & ipsum imperatorem futurum.* Salmal.

4. *Ostendisse constellationem mathematicum ferunt, & de libris veteribus dictasse.* Et aruspices, & mathematici

sive Chaldaei, responsa sua dictabant, atque interdum, ut fidem prædictionibus suis facerent, auctoritates adscribebant de libris veterum ejus artis quam profiterentur magistrorum, ut hic Capitolini locus docet. Juvenalis in sexta,

— dictataque verba

Pertulit, ut mos est, & aperta pallidæ agnæ. Casaub.

5. *Obstinata constantiæ varietate prædixit.* Malim, *obstinata constantia & veritate præd.* vel simpliciter *obstinata constantia prædixit.* Idem.

Obstinata constantiæ veritate prædixit. Lege: *Obstinata constantique veritate.* Salmal.

6. *Cum Gordianum filium vidisset.* Vidisset positum pro *videret.* Idem.

*Esse finent : nimum vobis Romana propago
Visa potens, superi, propria hac si dona fuissent.*

Extant dicta & soluta oratione & versibus Gordiani junioris, quæ hodie ab ejus affinibus frequentantur, non magna, non minima, sed media, ¹ & quæ appareant esse hominis ingeniosi, sed luxuriantis & suum deferentis ingenium. Pomorum & olerum avidissimus fuit, in reli- 21
quo ciborum genere parcissimus : adè ut semper pomorum aliquid recentium devoraret : ² frigidorum percupidus. ³ Nec facilè per æstatem nisi frigida, & quamplurimum, bibit. ⁴ Et erat corporis vasti : * quare magis ad frigida

1. *Et quæ appareant esse hominis ingeniosi.] Et quæ appareat esse hominis ingeniosi. ita scribo jubente Palatino. Idem.*

2. *Frigidorum percupidus.] Palatinus, frigidarum percupidus. nec facile per æstatem nisi frigidas, & quamplurimas bibit: & erat corporis vasti, quare magis ad frigidas urgebatur. Cibi omnes qui non coquuntur, frigidi appellantur, frigidæ autem cum vocat, subintelligendum est, mensas. frigidæ enim mensæ dicebantur omnia id genus edulia quæ cruda eduntur, ut poma, olera, ostrea, & similia. Scrupulum tamen injiciunt hæc Spartiani verba: Nec facile per æstatem nisi frigidas & quamplurimas bibit. an cibi bibuntur? nisi corrigamus edit pro bibit, necesse erit existimare Capitolinum hoc in loco bibere pro edere usurpassè, ut Græci ἔσθαι. Idem.*

Frigidorum percupidus. Nec facile per æstatem.] Distingue: Frigidarum percupidus: nec facile per æstatem nisi frigidas edit. frigidæ autem hæc ab oleribus & pomis distinguit. frigidæ igitur de ostreis & echinis, & aliis ejusmodi magis proprie dicebant. In antecæna enim sumebantur, ostrea, echini, pelorides, & similia. lactuca tamen etiam in frigidis erat. Martialis noti sunt illi versiculi:

(Claudere quæ cænas lactuca salebat avorum,

Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Quod autem frigidæ illæ mensæ, quas vocabant, maxime ostreis constarent, frigidæ de ostreis hæc & in vita Maximini censeo intelligendas, ubi dicit Maximinum ab oleribus semper abstinuisse, à frigidis prope semper, nisi quum illi potandi necessitas esset. nam ostrea potum provocant; crudæ autem edebantur vel hauriebantur potius ostrea, hinc inter frigidæ mensas primum locum habuerunt. erant & alia quam plurima quæ sub hoc frigidarum venirent nomen eam ob rationem quod incocta apponerentur & esitarentur, faselii, lupini, fœnum Græcum, olivæ & alia ejusmodi multa, quæ in illis frigidis mensis, & antecænis locum habebant. Idem.

Frigidarum percupidus; nec facile per æstatem nisi frigidas, & quamplurimum, bibit.] Repræsentavi lectionem Pal. nostri, nisi quod is adluce haberet, quam plurimas. Grut.

3. *Nec facile per æstatem, nisi refrigerata, & quàm plurimum bibit.] Scribo, Nisi frigida edit: quàm plurimum bibit. Casaub.*

4. *Et erat corporis vasti: quare magis ad frigidas urgebatur.] Rationem hanc adfert, quare magis frigidæ appeteret Gordianus, erat enim, inquit, corporis vasti. qui abdomine laborant, ad aqualiculi propensionem compescendam, & adipem minuendum, consue-*

gida urgebatur. Hæc de Gordiano juniore digna memoratu comperimus: ¹ non enim talia dicere voluimus quæ Junius Cordus ridiculè ac stultè composuit de voluptatibus domesticis cæterisque infimis rebus quæ qui velit scire, ipsum legat Cordum, qui dicit & quos servos habuerit unusquisque principum, & quos amicos, ² & quot penulas quotve chlamydes: ³ quorum etiam scientia nulli prodest. ⁴ *Siquidem ea debent in historia poni ab historiographis, quæ aut fugienda sint aut sequenda.* ⁵ Sanè quidem quod apud Vulcatium Terentianum, qui sui temporis scripsit historiam, videtur mirabile, inferendum censui. Dicit enim Gordianum seniore Augusti vultum sic repræsentasse, ⁶ ut & vocem & morem & staturam ejusdem ostentare videretur: filium

verunt ut plurimum cibus uti, quos Græci medici *λεπρωδεις* vocant, & qui imbecillissimæ materia sunt, minimumque alimentum præstant. talia sunt illa omnia quorum præcupidus erat Gordianus, & quæ ob hanc rem maxime appetebat. frigidas autem heic interpretor ostreas crudas, quarum multus erat usus in illis mensis, nam in ostreis, ut & in pomis & oleribus non multum inest alimentum, nec ad corpus faciendum magnopere adjuvant: ideoque illis maxime videntur apti & accommodati hujuscemodi cibi, qui multum jam corporis habent. Plin. lib. x. cap. lrv. *Augescent corpora dulcibus atque pinguibus, & potu: minuuntur siccis & aridis, frigidisque acuti.* Salmas.

* *Quare magis ad frigidam urgebatur.*] Sic rursus Palat. non, ut editi, frigida, ut appareat non esse scribæ errorem: quâ ratione enim ter peccet in eandem vocem. *Grut.*

1. *Non enim nos talia dicere voluimus.*] Scribe ad hunc modum: *Non enim nobis talia dicenda sunt quæ Junius Cordus, &c. Salmas.*

2. *Et quot penulas, quotque chlamydes.*] Chlamydes heic vocat, lacernas. *Idem.*

3. *Quorum etiam scientia nulli pro-*

dest.] Melius idem Palatinus: *quorum etiam scientia nulli rei prodest.* *Idem.*

4. *Si quidem ea debent.*] Pal. *debeant.* *Gruter.*

5. *Sanè quidem, quod apud V.]* Hæc ita exhibent membrana: *Sanè quidem, quod prætermittendum esse non censui, quia mirabile visum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipse historiam sui temporis scripsit, in litteras misit. Gordianum sen. &c. Casaub.*

Sanè quidem quod apud Vulcatium Terentianum.] Lege & distingue: *Sanè, quod prætermittendum esse non censui, quia mirabile visum est, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipse historiam sui temporis scripsit, in litteras misit, Gordianum seniore Augusti vultum sic repræsentasse, &c. Salmas.*

Sanè quidem quod apud Vulcatium Terentianum, qui sui temporis scripsit historiam, &c.] Plurimum & heic sibi indulserunt librarii. nam habemus in Pal. *Sanè, quod permissendum esse non censui, quia mirabile visum est. Lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipse historiam sui temporis scripsit. In litteras misit; Gordianum seniore, &c. Grut.*

6. *Ut & vocem, & morem & staturam ejus ostentare videretur.]* Quid appellat *morem*? puto corrigendum esse: *Ut & vocem,*

filium verò, Pompeio simillimum visum: quamvis Pompejus obesi corporis fuisse denegatur. Nepotem autem cujus etiam nunc videmus imagines, Scipionis Asiatici faciem retulisse. quod pro sui admiratione tacendum esse non credidi.

GORDIANUS TERTIUS.

Post mortem duorum Gordianorum, senatus trepidus & 22
 Maximinum vehementiùs timens, ex viginti viris quos ad Remp. tuendam delegerat, Pupienum sive Maximum¹ & Clodium Balbinum Augustos appellavit, ambos ex consulibus. Tunc populus & milites Gordianum parvulum annos agentem, ut plerique asserunt, undecim,² ut nonnulli, tredecim, ut Junius Cordus dicit, sedecim, (nam vigesimo & secundo anno eum perisse asserit) petiverunt ut Cæsar appellaretur: raptusque ad senatum, atque inde in concione positus, indumento imperatorio tectus, Cæsar est appellatus. Hic natus est,³ ut plures asserunt, ex filia Gordiani; ⁴ ut unus aut duo, (nam amplius invenire non potui) ⁵ ex filio qui in Africa periit. ⁶ Gordianus igitur Cæsar factus apud matrem educatus est. Et quum extinctis Maximinis, Maximus etiam & Balbinus mili-

Et vocem, Et os, Et staturam ejus ostentare videretur. scribi etiam posset, *oris honorem.* Salmast.

1. *Et Clodium Balbinum A.*] Antè diximus *Calium* fuisse nominatum, non Clodium. *Casaub.*

Et Clodium Balbinum.] Sic & Pal. supraque etiam sæpe *Clodius* dictus, non *Calius.* *Grut.*

2. *Ut nonnulli, tredecim.*] Herodianus XIII. annorum facit, non cum Cæsar est creatus; sed cum imperium suscepit, extinctis Pupieno & Albino. Videtur sanè jam tum grandiusculus fuisse, cum de Gordianis Augustis primus ex Africa Romam nuntius advenit. sed de trium Gordianorum rebus

ita pugnancia scribunt veteres, ut quid potissimum probes non invenias. *Cas.*

3. *Ut plures asserunt, ex filia Gordiani.*] Vide Herodian. *Idem.*

4. *Ut unus aut duo, nam amplius invenire non potui, ex filio.*] Amplius pro plures. nisi scribas, *nam plures.* horum duorum alter est Dexippus, ut mox dicitur. *Idem.*

5. *Ex filio qui in Africa periit.*] Post hæc verba collocari ista debuerunt: *Dexippus quidem assererat ex filio Gordiani tertium Gordianum esse natum.* Quæ magno flagitio hinc avulsa, inferius aliquanto sunt posita. *Idem.*

6. *Gordianus igitur Cæsar.*] Pal. *Gordianus scilicet Cæsar.* *Grut.*

militari seditione interempti essent, qui biennio imperaverant, Gordianus adolescens qui Cæsar eatenus fuerat, à militibus & populo & senatu & omnibus gentibus, ingenti amore, ingenti studio & gratia Augustus est appellatus. ¹ Amabatur autem merito avi & avunculi, sive patris, qui ambo pro senatu & pro populo Rom. contra Maximinum arma sumpserunt, ² & militari vel morte vel necessitate perierunt. ³ Post hæc veterani ad Curiam venerunt, ut discerent quid actum esset. ⁴ Ex quibus duo ingressi Capitolium, quum illic senatus ageretur, ante ipsam aram, ⁵ à Gallicano ex consulibus & Mæcenate ex ducibus, interempti sunt: atque bellum intestinum ortum est, quum essent armati etiam senatores, ⁶ ignorantibus veteranis quòd Gordianus adolescens solus teneret imperium. ⁷ Dexippus quidem asseverat, ex filio Gordiani tertium

1. *Amabatur autem merito avi & avunculi, &c.*] Libro seq. Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est, merito avi & avunculi seu patris, &c. Casaub.

2. *Et militari vel morte, vel necessitate perierunt.*] Morte militari filius: necessitate pater; qui laqueo gulam sibi fregit. Idem.

3. *Post hæc veterani ad Curiam venerunt.*] Ex Herodianò versum: sed vocem *veteranus* longa periphrasi Græcus scriptor expressit. Idem.

4. *Ex quibus duo ingressi Capitolium eam illic senatus ageretur ante ipsam aram.*] Victoriæ aram intelligit quæ in Curia erat. vide Herodian. Quod ait Capitolinus S. C. hoc in Capitolio fuisse factum; exemplum est incogitantie, & humanus error: nam malè accipit verba Græci scriptoris, qui duo S. C. ordine commemorat: quorum alterum in Capitolio ait factum, alterum in Curia. Idem.

5. *A Gallicano ex consulibus, & Mæcenate ex ducibus interempti sunt.*] Novum est illud genus loquendi, ex consulibus, pro, ex consule, sive vir consularis. Græci retinuerunt & dixerunt *δὲ τοῦ*

τῶν, δὲ τοῦ ὑπαρχῶν, & similia. non erraveris fortasse si ex ducibus exposueris, qui ducum unus erat: erraveris, si ex consulibus ita fueris interpretatus, qui erat consulum alter: nam Gallicanus Consul non erat, sed paullo antè fuerat, ut ait Herodianus. Idem.

A Gallicano ex consulibus, & Mæcenate ex ducibus.] Mæcenas ex ducibus, non est dux, sed qui dux fuit: ut ex consulibus vir, pro viro consulari, & qui consul fuit. Herodianus *ἐπαληθῆς* appellat hunc Mæcenatem, hoc est ex ducibus. sic *ὑπαληθῆς*, ex consulibus. Salmas.

6. *Ignorantibus veteranis, quòd Gordianus adolescens solus teneret imperium.*] Quomodo solus? nondum enim perierant Maximus & Balbinus cum ista gererentur. Omnino confundit historiam bonus Capitolinus. Casaub.

7. *Dexippus quidem asseverat, &c.*] Jam diximus ista verba aliò esse transferenda. Quare iis sublatis, ita continuandus Capitolini textus: *13. v. q. G. ad. solus teneret imperium: at postquam constitit apud veteranos quoque solum Gordianum imperare, &c.* Idem.

tium Gordianum esse natum: & posteaquam constitit apud veteranos quoque, solum Gordianum imperare, inter populum & milites ac veteranos pax roborata est: & hic finis belli intestini fuit, quum esset delatus Gordiano puero consulatus. Sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, ¹ quòd eclipsis solis facta est, ut nox crederetur, neque sine luminibus accensis quicquam agi posset. ² Post hæc tamen voluptatibus & deliciis populus Rom. vacavit, ut ea quæ fuerant asperè gesta, mitigaret. Venusto & Sabino coss. inita est factio in Africa contra Gordianum tertium duce Sabiniano: quem Gordianus per præsidem Mauritanix obsessum à conjuratis, ita oppressit ut ad eum tradendum Carthaginem omnes venirent, & crimina confitentes & veniam sceleribus postulantes. Finita igitur sollicitudine in Africa ³ Gordiano jam iterum ⁴ & Papiniano coss. bellum Persicum natum est. ⁵ Quare adolescens Gordianus priusquam ad bellum proficisceretur, ⁶ duxit uxorem ⁷ filiam Misithei, doctissimi viri, quem causa eloquentiæ ⁸ dignum parentela sua putavit, &

præ-

1. *Quòd eclipsis solis facta est, ut nox crederetur.*] Lege quæ scripta sunt de hac eclipsi à magno viro Josepho Scaligero in quinto De emendatione temporum. *Idem.*

2. *Post hæc tamen voluptatibus & deliciis pop. Rom. vacavit.*] Aurelius Victor, *Gordianus solus regnum obtinuit: eo- que anno lustræ certamine, quod Nero Romanam invexerat, actis firmatoque, in Persis profectus est.* perperam vulgò legitur, auctò. egit Gordianus Neronia, & firmavit: id est, ut in posterum quinto quoque anno agerentur, sicut Nero instituerat, sanxit. *Idem.*

3. *Gordiano jam iterum & Papiniano Coss.*] Scribendum ex Fastis, & Pompeiano. *Idem.*

4. *Et Pompeiano Consulibus.*] Revocavi lectionem Palatinam, præsertim ad stipulantibus membranæ item adseverantibus Fastis. *Grut.*

5. *Quare adolescens Gordianus.*] Pal. quando & adolescens; quod & ferri posset, ut pendeat à superioribus. *Idem.*

6. *Duxit uxorem filiam Misithei.*] Ægrè adducimur, ut eam appellationem veram credamus. nam vel *Timesitheus*, vel *Mnesitheus*, vel *Mixotheus*, aut aliud simile nomen, rectum putamus: unde istud postea fuerit confictum. *Cassub.*

Duxit uxorem filiam Misithei doctissimi viri.] Non $\lambda\alpha\theta\omicron\ \text{Ἰ} \mu\iota\sigma\theta\epsilon\omicron\varsigma$ & $\eta\epsilon\delta\omicron\varsigma$ hoc nomen est compositum. *Misitheus* exaratum pro *Mysitheus*, $\mu\upsilon\sigma\iota\theta\epsilon\omicron\varsigma$ autem ut $\lambda\upsilon\sigma\iota\theta\epsilon\omicron\varsigma$, $\delta\omicron\sigma\iota\theta\epsilon\omicron\varsigma$, $\pi\epsilon\iota\sigma\iota\theta\epsilon\omicron\varsigma$, & alia multa ad hunc modum facta. *Salmas.*

Duxit uxorem.] Pal. præpositâ copulâ, & duxit uxorem. *Grut.*

7. *Filiam Misithei.*] Pal. & heic, & infra, scriptum habet, *Mysithei*, sed tertio præfert vulgatum nostrum. *Idem.*

8. *Dignum parentela sua putavit.*] Di-

præfectum statim fecit. post quod non puerile jam & contemptibile videbatur imperium: siquidem & optimi foceri consiliis adjuvaretur, ¹ & ipse pro pietate aliquantum saperet, ² nec per spadones ac ministros aulicos matris, ³ vel ignorantia, vel conniventia venderetur. Extat denique & foceri ejus ad eum epistola, & ipsius Gordiani ad focerum, qua intelligitur ejus seculum emendatius ac diligentius focero adjuvante perfectum, quarum exemplum hoc est: *Domino filio & Augusto, Mithheus socer & præfectus. Evasisse nos gravem temporum maculam, qua per spadones & per illos qui amici tibi videbantur (erant autem vehementes inimici) omnia vendebantur, voluptati nobis est, ⁴ & eo magis quo tibi gratior emendatio est: ⁵ ut si qua vitia fuerunt, tua non fuisse satis*

gnum judicavit, cui se in filium daret. nam gener focerque patris & filii nomina usurpabant, ut in sequentibus epistolis leges, & sæpe alibi. *Casaub.*

1. *Et ipse pro pietate aliquantum saperet.* Vide num potius sit, pro atate, vel pro sua atate. Idem.

Et ipse pro pietate aliquantum saperet. Legebam olim: *Et ipse pro atate aliquantum saperet.* eam mihi postea confirmavit vetus codex. puer erat, vel admodum adolescens cum ad imperium venit hic Gordianus. cujus imperium non puerile nec contemptibile videbatur, quod & ipse pro atatis capto aliquantum saperet, & sapientissimi viri foceri sui consiliis adjuvaretur. *Salmas.*

2. *Nec per spadones ac, &c.* Latenter indicat prius hoc factum, quam gener esset optimi foceri. *Casaub.*

Nec per spadones ac ministros aulicos matris, vel ignorantie conniventia venderetur. Pal. *ignorantia*, ut videatur legendum, aulicos, matris vel ignorantia conniventia ve, venderetur. *Grut.*

3. *Vel ignorantia conniventia venderetur.* Locus corruptus. Sed legendum sic: *nec per spadones ac ministros aulicos matris, vel ignorantis, vel conniventis, venderetur.* *Casaub.*

Vel ignorantie conniventia venderetur. Emenda ad hunc modum: *Nec per spadones aut ministros aulicos, matris vel ignorantia, vel conniventia venderetur.* & hæc indubitata lectio: Gordianus hic priusquam duceret uxorem filiam Miththei, totus fuerat in potestate matris: cujus vel ignorantia vel conniventia per spadones & aulicos ministros vendebatur fumis hic parvulus princeps. cum igitur mater ejus omnia in imperio filii nomine ageret, & administraret, aulicis ministris fumos de imperatore vendentibus conivebat, vel etiam ipsa ignorante hoc fiebat. postquam vero Miththei hominis optimi & prudentissimi filiam duxit uxorem, in potestate matris esse desit, & focero se regendum dedit, cujus consiliis adjutus obtinuit ne amplius vel ignorantia vel conniventia matris venderetur. *Salmas.*

4. *Et eo magis quo tibi gratior est.* Palatinus: *quod tibi gratior est.* Idem.

5. *Ut si qua vitia fuerunt, tua non fuisse satis constat.* Non igitur vitium Gordiani fuit, quod prius venderetur, sed matris, cujus ignorantia vel conniventia omnia per spadones & aulicos administrabantur. quod non parum confirmat nostram in superiore animadversione emendationem. Idem.

satis constet, mi fili venerabilis. neque enim quisquam ferre potuit datas eunuchis suffragantibus militum præposituras, negatum laboribus præmium, aut interemptos aut liberatos pro libidine atque mercede quos non decebat: ¹vacuatum ararium per eos qui quotidie insidiosissime frequentabant initas factiones, ut tu decipereris, ²quum inter se de bonis pessimi quique ³haberent ante consilia tibi met suggerenda: bonos pellerent, detestandos insinuarent, ⁴omnes postremo tuas fabulas venderent. Diis igitur gratias quòd volente te ipso emendata Respub. est. Delectat sanè boni esse principis socerum, & ejus qui omnia requirat & omnia velit scire, & qui pepulerit homines per quos antea velut in auctione positus mundinatus est. Item Gordiani ad ipsum: Imperator Gordianus ²⁵ Augustus Misitheo patri & præfecto. Nisi dii omnipotentes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per emptos spadones velut in hasta positi venderemur. ⁵Denique nunc demum intelligo ⁶neque Felicem prætorianis cohortibus præponi debuisse, neque Serapammoni quartam legionem credendam fuisse: & ne omnia dinumerem, ⁷multa non esse facienda quæ feci: sed diis gratias quòd te insinuante, qui nihil vendis, didici ea quæ inclusus scire non poteram. ⁸Quid enim facerem, * quòd nos Maurus venderet, & consilio

1. Vacuatum ararium per eos qui quotidie insidiosissime frequentabant.] Distingue hoc modo: Negatum laboribus præmium. aut interemptos aut liberatos pro libidine atque mercede quos non decebat. vacuatum ararium. per eos qui quotidie te insidiosissime frequentabant initas factiones, ut tu decipereris. Idem.

2. Quum inter se de bonis pessimi quique haberent consilia tibi met suggerenda.] Restitui, ope scripti codicis: Quum de bonis inter sese pessimi quique haberent ante consilia, tibi met suggerenda. Idem.

3. Haberent antea consilia tibi met suggerenda, &c.] Sic optimè Pal. unica dictione. Grut.

4. Omnes postremo tuas fabulas venderent.] Quid sit, aperit Lampidius in Alexandro, ubi de Turino fumorum venditore loquitur. Casaub.

5. Denique nunc demum intelligo, ne-

que Felicem prætorianis, &c.] Pal. neque Felicionem, tamquam duo fuissent, quod perpendant otiosiores. si enim simul præpositi non fuerunt, at potuit alter alteri successisse. mihi sanè nomen illud Felicio temerarium non videtur. Grut.

6. Neque Felicem Prætorianis cohortibus præponi debuisse.] Palat. Felicionem. Lege: Felicionem. Felicio nomen proprium. Salmf.

7. Multa non esse facienda quæ feci.] Melius, non fuisse, &c. Casaub.

8. Quid enim facerem quod nos Maurus venderet.] Palat. Quid enim facerem quod ad Mauros venderet. Ad Mauros igitur erit, præfectus vel præpositus Maurorum. nam præfectus à Mauris, & præfectus ad Mauros, & præfectus Maurorum dicebatur. sic procurator à rationibus, ad rationes, & rationum. videtur autem hoc ad Mauros, vel præpositus

filio cum Gaudiano & Reverendo & Montano habito vel laudaret aliquos, vel vituperaret: & illorum consensu quasi testium quod dixerat approbarem? Mi pater, verum audias velim: miser est imperator apud quem vera reticentur: qui quum ipse publicè ambulare non possit, necesse est ut audiat, & vel audita vel à plurimis roborata confirmet. His epistolis intellectum est, adolescentem foceri consiliis emendatum atque correctum. Et Mithrei quidem epistolam Græcam quidam fuisse dicunt, sed in hanc sententiam. Tantum autem valuit ejus gravitas & sanctimonia, ¹ ut ex obscurissimo præter nobilitatem, gestis etiam Gordianum clarum principem fecerit.

26 Fuit terræ motus eo usque gravis imperante Gordiano, ut civitates etiam terræ hiatu cum populis deperirent: ob quæ, sacrificia per totam urbem totumque orbem terrarum ingentia celebrata sunt. Et Cordus quidem dicit, inspectis libris Sibyllinis ² celebratisque omnibus quæ illic jussa videbantur, mundanum malum esse sedatum. Sedato terræ motu, ³ Prætextato & Attico coss. Gordianus ⁴ aperto Jano gemino (quod signum erat indicti belli) profectus

positus Maurorum multum in aula potuisse sub puero Gordiano, eo tempore, quo mater ejus & imperium & imperatorem ipsum regebat, legendum igitur esset: *Quid facerem quod ad Mauros me venderet & consilio cum Gaudiano & Reverendo, & Montano habito, vel laudaret aliquos, vel vituperaret.* si quis tamen magis putat sub illis ad Mauros latere nomen aliquod proprium, habeat me sententiæ suæ probatorem. *Salmas.*

* *Quod nos Maurus venderet.*] Pal. *Quod ad Mauros venderet.* Grut.

1. *Ut ex obscurissimo præter nobilitatem, gestis etiam G. clarum principem fecerit.*] Suprà de juniore Gordiano: *litteris & miribus clarus fuit præter nobilitatem.* At hic tertius Gord. præter nobilitatem clarus fuit *gestis*, id est rebus bello gestis, de quibus dicturus est Capitolinus. *Cosamb.*

Ut ex obscurissimo præter nobilitatem, gestis etiam.] Recte vidit vir acu-

tissimus nihil heic esse mutandum. sic enim etiam alibi locutus est Spartianus in Heliogabalo. *Salmas.*

2. *Celebratisque omnibus quæ illic jussa videbantur.*] Pro *quæ illic jussa erant.* Idem.

3. *Prætextato & Attico Coss.*] Anno altero prius quàm periret Gordianus hic fuerunt Coss. C. Vettius Atticus, & C. Asinius Prætextatus. errant igitur Aurelius Victor & alii historici, qui bellum contra Persas anno secundo imperii sui eum suscepisse scribunt. *Cassaubonus.*

4. *Aperto Jano gemino.*] Aurelius Victor: *In Persis profectus est, cum prius Jani ades, quas Marcus clauserat, patientes more veterum fecisset.* mihi videtur mirum clausas Jani portas dici ab eo principe, cujus temporibus vix nulla ab hostibus fuit quies: & quod caput est, qui in expeditione obiit, bello cum maximè ardente. *Idem.*

fectus est contra Persas cum exercitu ingenti, & tanto auro ut vel auxiliis vel militibus ¹ facile Persas vincere posset. Fecit iter in Moesiam, atque in ipso procinctu quicquid hostium in Thraciis fuit, delevit, fugavit, expulit, atque submovit. ² Inde per Syriam in Antiochiam venit, quæ à Persis jam tenebatur. Illic frequentibus præliis pugnavit & vicit, ³ Sapore Persarum rege submoto. ⁴ Et post Artaxerxem ⁵ Antiochiam recepit: Carras & Nisibin, quæ omnia sub Persarum imperio erant. Rex ²⁷ sanè Persarum tantum Gordianum principem timuit, ⁶ ut quum instructus esset ⁷ & suis copiis & nostris, tamen civitatibus ipse præsidia sponte deduceret, easque integras suis civibus redderet, ita ut nihil quod ad eorum fortunas perti-

1. Facile Persas vincere posset.] Pal. Persas evincere, sine eo possit. an fuit? Persas devinceret. Grut.

2. Inde per Syriam in Antiochiam.] Pal. non habet voculam in. Idem.

3. Sapore Persarum rege submoto. Et post Artaxerxem Antiochiam recepit.] Sapores hic rex est in imperio Persico secundus: successit enim Artaxerxi qui regnum illud instituit primus. Adverte genus locutionis: post Artaxerxem Antiochiam recepit. hoc est, recepit Antiochiam, captam aliquot annis prius ab Artaxerxe. quod neque Zosimus, neque alius quisquam scribit. & profectò Antiochia non tum sed aliquot post annis à Sapore, non ab Artaxerxe fuit occupata. Lego igitur, Sapore Persarum rege submoto post Artaxerxem, Antiochiam recepit. Trajectione mens obscurata est, quæ videtur causa fuisse inferendæ voculæ &. nam rectum erat: Sapore Persarum rege post Artaxerxem, submoto. Casaub.

Sapore Rege Persarum submoto: & post Artaxerxem.] Et hic locus inter corruptissimos. Scribe: Sapore Rege Persarum submoto, & post Artaxatam, Antiochiam recepit. Artaxata urbs hoc loco non est urbs Armeniæ; sed urbs in Perside ἐπι τῆς Εὐφράτης, cujus meminit Stra-

bo l. xi. hanc igitur heic intelligit Capitolinum. duplici tamen licet ad hanc lectionem distinctione uti: aut, Sapore Rege submoto post Artaxatam. aut: & post Artaxatam, Antiochiam recepit: ut Artaxata recepta, Antiochiam quoque recepisse intelligamus. Artaxata autem, Artaxata, pro Artaxatis. ut Hierosolyma, mæ, pro Hierosolymis. præstat tamen heic intelligere, Sapore Rege trans Artaxata remoto, Gordianum Antiochiam recepisse, & Carras & Nisibin, quæ omnia sub imperio Persarum erant. Salmaf.

4. Et post Artaxansem & Antiochiam recepit & Carras, & Nisibin.] Repræsentavi omnibus apicibus scripturam Palatinam. omnia integra erunt, si mutaverimus Artaxansem in Artaxata. Grut.

5. Antiochiam recepit, & c.] Sic distingue: Sapore Persarum Rege submoto post Artaxatam, Antiochiam recepit, & Carras, & Nisibin, quæ omnia sub Persarum imperio erant. Salmaf.

6. Ut cum instructus esset & suis copiis & nostris, & c.] Scripti, Ut cum instructus esset suis copiis, nostris tamen civitatibus, & c. Casaub.

7. Et suis copiis & nostris, tamen civitatibus.] Sic Palatinus; nec temerè quid mutaverim. Grut.

pertineret, attaminaret. Sed hæc omnia per Mithreum focerum Gordiani, eundemque præfectum, gesta sunt. Effectum denique est ut Persæ qui jam in Italia timebantur, in regnum suum pugnante Gordiano redirent, totumque Orientem Romana Respubl. detineret. Extat oratio Gordiani ad senatum, ¹ qua de rebus gestis scribens, Mithreo præfecto suo & focero ingentes gratias agit: cujus partem indidi, ut ex eo vera cognosceres. *Post hæc P. C. que dum iter agimus gesta sunt,* ² *que ubique singulis triumphis digna sunt acclatata,* ³ *etiam Persas, ut brevi multa connectam,* ⁴ *ab Antiochenis cervicibus, quas jam nexas Persico ferro gerebant,* ⁵ *& reges Persarum, & leges amovimus. Carras deinde cæterasque urbes imperio Rom. reddidimus.* ⁶ *Nisibin usque pervenimus: & si dii faverint, Ctesiphonta usque veniemus.* ⁷ *Valeat tantum Mithreus præfectus & parens noster, cujus ductu & dispositione*

1. *Qua de rebus gestis scribens.*] Membrana: *de rebus Persicis suisque gestis scribens.* Casaub.

2. *Quæ ubique singulis digna sunt acclatata.*] Scribe ex omnibus membranis, *Quæ ubique singulis triumphis d. f. a.* Idem.

Quæ ubique singulis digna sunt acclatata.] Repone ex Palat. *Quæque ubique singulis triumphis digna sunt acclatata.* Salmasius.

Quæque ubique singulis triumphis digna, &c.] Sic bene Palat. Gruterus.

3. *Etiam Persas, ut brevi multa connectam, ab Antiochenis cervicibus, &c.*] Videtur glossæmate aliquo locus inquinatus. in regio non *cervicibus* scriptum est, sed *civitatibus*. præterea scribunt omnes membranæ, *quas annexas Persico solo, &c.* Omnino subest hic portenti aliquid. hoc fati video: sed quomodo sententiam instaurem, non video. Casaub.

Etiam Persas, ut brevi multa connectam.] Suboffendor istis, veniebatque in mentem restitui posse, *digna sunt acclatata, etiam in Persas, ut brevi multa*

connectam. Ab Antioch. &c. sed nec sic quidem locus integer. Grut.

4. *Ab Antiochenis cervicibus, quas jam nexas Persico ferro gerebant.*] Sic quoque Pal. nec malè. conveniunt enim omnia cum eis quæ supra dixit auctor. certe qui jugum eripit civium cervicibus, qui Persarum reges, legesque amovet; civitatem occupatam recipit. Idem.

5. *Et Reges Persarum & leges amovimus.*] Totum hunc locum sic concinna: *Etiam Persas, ut brevi multa connectam, ab Antiochenis cervicibus quas jam nexas ferro Persico gerebant, & Regem Persarum amovimus.* dicit autem & Persas & Persarum Regem sese ab Antiochenis cervicibus amovisse, quas jam nexas habebant ferro Persico. Antiochia enim tum erat sub imperio Persarum. Salmas.

6. *Nisibin usque pervenimus.*] Vetus editio habet, *Nisibin.* Nisibis autem, & Nesibis & Nisibis hæc urbs dicta est. Idem.

7. *Valeat tantum Mithreus præfectus parens noster.*] Scribe: *præfectus & parens noster.* Idem.

fitione & hæc tranſegimus & reliqua tranſigemus. Veſtrum eſt igitur ſupplicationes decernere, nos diis commendare, Miſitheo gratias agere. His in ſenatu lectis, quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ ſunt, utpote qui Perſas viciffet, ut triumpho Perſico triumpharet: ¹ Miſitheo autem quadriga equorum & triumphalis curruſ ² & tituluſ hujusmodi, ³ MISITHEO EMINENTI VIRO, PARENTI PRINCIPUM, ⁴ PRÆTORII PRÆFECTO ET TOTIUS URBIS, TUTORI REIP. S. P. Q. R. VICEM REDDIDIT. Sed iſta felicitas longior eſſe non 28 potuit. Nam Miſitheuſ, quantum plerique dicunt, artibus Philippi, qui poſt eum præfectuſ prætorii eſt factuſ; ut alii, morbo extinctuſ eſt herede Rom. Rep. ut quicquid ejuſ fuerat, vectigalibus urbis accederet. ⁵ Cujuſ viri tanta in Rep. diſpoſitio fuit ⁶ ut nulla eſſet unquam civitas limitanea

1. *Miſitheo autem quadriga equorum & triumphalis curruſ.*] Palat. *Miſitheo autem quadriga ſex equorum.* quod verum eſſe puto. quadrigam ſex equorum, pro ſexjuge improprie appellat. *Idem.*

Miſitheo autem quadriga equorum.] Pal. *quadriga ex equorum.* ut voluerit forte auſtor, *quadriga decem equorum;* vel, *quadriga ſex equorum.* Grut.

2. *Et tituluſ ejuſmodi, MISITHEO.*] Inter antiquaſ inſcriptioneſ, inveniø fragmentuſ tituluſ ſimiliſ huic, qui Romæ extare dicitur, in hæc verba:

MISITHEO. PARENTI
PRINCIPUM. P. R. TUTORI
REIP. S. P. Q. R.

Velim conſiderari attentiuſ eum lapidem: nam vitioſè deſcriptuſ eſſe nomen iſtud ſuſpicor. *Cafaub.*

3. *MISITHEO EMINENTI VIRO.*] *Miſitheum* ſcribenduſ pro *Miſitheo.* *Salmaſ.*

4. *PRÆTORII PRÆFECTO ET TOTIUS URBIS.*] Puto ſcribenduſ, *ORBIS.* *Cafaub.*

PRÆTORII PRÆFECTO ET TOTIUS URBIS.] Reſtituenduſ puto: *Miſitheo eminenti viro, parenti principum,*

prætorii præfecto, tutori Reip. deletiſ illiſ, & *totiuſ urbiſ;* quæ nec agnoſcit vetuſ inſcriptio; quæ Romæ extat. *Salmaſ.*

PRÆTORII PRÆFECTO ET TOTIUS URBIS.] Pal. pro hiſ omnibuſ tantum habet, *prætotiuſ urbiſ.* Grut.

5. *Cujuſ viri tanta in Rep. diſpoſitio fuit, &c.*] *Diſpoſitio* eſt proviſio annonaria, ſic mox, *tantum habuerat conditorum, ut vacillare diſpoſitio Romana non poſſet.* *Cafaub.*

6. *Ut nulla unquam eſſet civitas limitanea potior, quæ non poſſet.*] Sic legènduſ diſtinguenduſque: *Cujuſ viri tanta in republica diſpoſitio fuit, ut nulla unquam eſſet civitas limitanea potior, & quæ poſſet exercituſ populi Rom. ac principem ferre, quæ totiuſ anni in aceto, frumento & larido atque bordeo, & paleis condita non haberet: minus vero urbeſ, aliæ xxx. dierum, aliæ quadraginta, &c.* quorum hæceſt ſententia. hæc fuit diſpoſitio *Miſitheï,* ut civitateſ limitaneæ omneſ, quæ potiores eſſent, & exercituſ pop. Rom. cum principe ferre poſſent, tantum haberent aceti, frumenti & laridi ceterarumque ſpecierum in conditiſ, ut per annuſ totuſ quirent

tanea potior, quæ non posset exercitum populi Rom. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & larido, atque hordeo & paleis condita non haberet: minores verò urbes, aliæ xxx. dierum, aliæ xl. nonnullæ duorum mensium: quæ minimum, xv. dierum. Idem quum esset præfectus, arma militum semper inspexit. Nullum senem militare passus est, nullum puerum annonas accipere. ¹ Castra omnia fossiato circuibat, noctibus etiam plerumque vigilias frequentabat. Amabaturque ab omnibus quòd sic & Remp. amaret & principem. Tribuni eum & duces usque adeo timuerunt & amaverunt, ut neque vellent peccare, neque ulla ex parte peccarent. Philippus eum propter pleraque vehementer timuisse fertur, atque ob hoc per medicos infidias ejus vitæ parasse, & quidem hoc genere: Quum effusione alvi Misitheus laboraret, atque à medicis sistendi ventris gratia poculum juberetur accipere, ² mutatis quæ fuerant, id fertur datum quo ²⁹ magis solveretur: atque ita exanimatus est. Quo mortuo, ³ Apriano & Papo coss. in ejus locum præfectus prætorii factus est Philippus Arabs, humili genere natus, sed superbus,

rent sufficere alendo exercitui Romano. quæ vero minores essent, & exercitum populi Romani ferre non possent, triginta dierum aut quadraginta haberent condita, vel duorum mensium: quæque minimum, quindecim saltem dierum annonam haberent. *Salmas.*

Ut nulla esset unquam civitas limitanea potior, quæ non possit, &c.] Pal. potior, & quæ possit; an fuit? quin possit; & innox, quæque totius anni, &c. Gruterus.

1. Castra omnia fossiato circuibat.] Latina vox est *fossiatum* pro fossa. inde poni cepit pro castris, quia castra semper fossa cingebantur. Sed videtur scribendum, *Castrorum omnia fossata circuibat.* vulgatæ enim lectionis Latinitatem nullus assequor. *Casaub.*

Castra omnia fossiato circuibat.] Ve-

tus scriptura, *Castra omnia fossatorum circuibat.* palam est debere scribi: *Castra omnia & fossata eorum circuibat: fossatum* in castris recentioris Latinitatis auctores vocaverunt fossam. sic & *sudatum* pro vallo usurparunt. inde & fossatum pro castris, sed & pro exercitu dixerunt. *Salmas.*

2. Mutatis quæ fuerant, id, &c.] Vox excidit, quam reponere ex membranis regis ac Puteani, *Quæ fuerant parata id, &c.* Casaub.

Mutatis quæ parata, id fertur datum quo magis solveretur.] Reposui & Pal. nostris, & aliorum membranis poscentibus vocem *parata*, quâ malè antea distituebamur. *Grut.*

3. Apriano & Papo Coss.] Lege: *Arriano & Papo.* sic enim in lapidibus & veteribus Fastis hic consul appellatur. *Salmas.*

perbus, qui se in novitate atque enormitate fortunæ non tenuit: ita ut statim Gordiano, qui cum in locum parentis asciverat, insidias per milites faceret, quæ tales fuerunt. Misitheus tantum quantum diximus, habuerat conditorum, 'ut vacillare dispositio Romana non posset. 2 Verùm artibus Philippi primùm naves frumentariæ sunt averfæ: deinde in ea loca deducti sunt milites 3 in quibus annona haberi non posset. Hinc Gordiano infestos milites statim reddidit, non intelligentes artibus Philippi juvenem esse deceptum. 4 Sed Philippus etiam addidit ut rumorem per milites spargeret, adolescentem esse Gordianum, imperium non posse regere: 5 melius esse illum imperare 6 qui militem gubernare, qui Rempublicam sciret. Corrupti præterea etiam principes, effectumque ut palàm Philippus ad imperium posceretur. Amici Gordiani primùm vehementissimè resistebant. Sed quum milites fame vincerentur, imperium Philippo mandatum est, jussumque à militibus ut quasi tutor ejus Philippus cum eodem Gordiano pariter imperaret. Suscepto igitur imperio, quum 30 & Philippus se contra Gordianum superbissimè ageret, & ille se imperatorem atque imperatorum prolem, & virum nobilissimæ familiæ recognosceret, nec ferre posset improbitatem hominis ignobilis, apud duces & milites,

1 astan-

1. *Ut vacillare dispositio Romana non posset.*] Exposuimus paulò antè: Suspicabar scribendum esse, *dispositio annonaria*. nam offendit me vox Romana. sed provocho ad doctiorum judicia. *Casaub.*

2. *Verùm artibus Philippi primùm naves frumentariæ sunt averfæ.*] Zosimus explicat. *Idem.*

3. *In quibus annona haberi non posset.*] Scribe: Deinde in ea loca deducti sunt milites, in quibus annonari non possent, ab annona annonari, ut frumentari, fabulari, aquari, & similia. *Salmas.*

In quibus annonari non posset.] Haud refugi ab hac scripturâ, motus auctoritate Palatini nostri. effiçax enim dictio

annonari. pro eo quod prius habebamus, annona haberi. *Grut.*

4. *Sed Philippus etiam hoc addidit.*] Pronomen est à Palatino: prius aberat. *Idem.*

5. *Melius esse illum imperare, qui militem gubernaret, qui remp. sciret.*] Legc: *Melius esse illum imperare, qui militem gubernare, qui rempublicam sciret.* *Salmasius.*

6. *Qui militem gubernaret, qui remp. sciret.*] Scribe, gubernare. *Casaubonus.*

Qui militem gubernaret, qui rempublicam sciret.] Sic & Pal. tentant alii, gubernare, non necessario. *Grut.*

¹ astante præfecto Metio Gordiano, affine suo, ² in tribunali processit, sperans posse imperium Philippo abrogari. Sed hac conqueſtione nihil egit, quum illum incuſaſſet quòd immemor beneficiorum ejus ſibi minùs gratus exiſteret. Et quum milites rogaffet, quum apertè duces ambiffet, factione Philippi minor apud omnes fuit. Denique quum ſe videret minorem haberi, petiit ut æquale ſaltem inter eos eſſet imperium, nec impetravit. Dehinc petiit ut loco Cæſaris haberetur, nec id obtinuit. Petiit etiam ut præfecti loco eſſet Philippo: quod & ipſum negatum eſt. Ultimæ preces fuerunt, ut eum Philippus pro duce haberet, & pateretur vivere. Ad quod quidem penè conſenſerat Philippus, ipſe tacitus, ſed omnia per amicos agens nutibus atque conſiliis. Verùm quum ſecum ipſe cogitaret amorem populi Romani & ſenatus circa Gordianum, & totius Africæ ac Syriæ, totiuſque orbis Romani, quum & nobilis eſſet, & nepos ac filius imperatorum, & bellis gravibus totam Rempublicam liberaſſet: ³ poſſe fieri ⁴ ut factione quandoque militum Gordiano redderetur imperium, quum recentes in Gordianum iræ militum famis cauſa vehementes eſſent, ⁵ clamantem ante conſpectum duci juſſit, ac ſpoliari & occidi. quod quum primùm **31** dilatatum eſſet, poſt, ut juſſit, impletum eſt. Ita Philippus impie

1. *Aſtante præfecto Metio Gordiano.*] Metio Gordiano. Salmal.

2. *In tribunali processit.*] Scripta lectio: *In tribunali conqueſtus eſt.* rectè. Caſaub.

In tribunali processit.] Optimus Pal. *In tribunali, coeſtu eſſet.* Caſaubonus rectius: *In tribunali conqueſtus eſt.* Salm.

3. *Poſſe fieri ut factione, &c.*] Scripti libri nullam heic factionem agnoſcunt, ſed ita legunt: *Poſſe fieri ut ſicta quandoque militum voluntate Gordiano redderetur imperium.* Legendum puto: *ut reſicta quandoque militum voluntate.* metuebat Philippus, ne milites quos inſeſtos & offenſos Gordiano reddiderat, voluntatem ſuam aliquando reſin-

gerent, & mutarent, & cum Gordiano in gratiam redirent, ac reſicta voluntate ac reconciliata, quam tunc averſam & inſeſtam gerebant, imperium ipſi immerito ablatum, jure ac merito quandoque reſtituerent. *Idem.*

4. *Ut factione quandoque militum, Gordiano.*] Pal. *ut ſicta quancumque militum voluntate, Gordiano.* Grut.

5. *Clamantem ante conſpectum duci juſſit.*] Ex Palat. Legendum: *clamantem è conſpectu duci juſſit, ac diſſpoliari & occidi.* Salmal.

Clamantem ante conſpectum duci juſſit ac ſpoliari.] Melius fortasſe Palatinus, *clamantem è conſpectu duci juſſit ac ſpoliari.* Grut.

impie non jure obtinuit imperium. Imperavit Gordianus annis sex. Et dum hæc agerentur, ¹ Argunthis Scytharum rex finitimorum regna vastabat, maximè quòd compere- rat Misitheum perisse, cujus consilio Respubl. fuerat gu- bernata. Philippus autem ne à crudelitate nancisci vide- retur imperium, Romam literas misit quibus scripsit Gor- dianum morbo perisse, seque à cunctis militibus electum. ² Nec defuit ut senatus de his rebus quas non noverat fal- leretur. Appellato igitur principe Philippo, & Augusto nuncupato, Gordianum adolescentem inter deos retulit. Fuit juvenis lætus, pulcher, amabilis, gratus omnibus, in vita jucundus, in literis nobilis, prorsus ut nihil præter ætatem deesset imperio. Amatus est à populo, & senatu, & militibus ante Philippi factionem, ita ut nemo princi- pum. Cordus dicit, omnes milites eum filium appellasse, ab omni senatu filium dictum, omnem populum delicias suas Gordianum dixisse. Denique Philippus quum eum interfecisset, ³ neque imagines ejus tolleret, neque statuas deponeret, neque nomen abraderet, sed ⁴ divum semper appellans etiam apud ipsos milites, cum quibus factionem fecerat, serio animo & peregrina calliditate veneratus est. Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iste Gor- 32 dianus pulcherrimè exornavit, ⁵ & villa eorum via Præ- nestina

1. *Argunthis Rex Scytharum.*] Idem liber: *Argunt Rex Scytharum.* quod regis barbari nomen, barbære etiam e- nunciatum videri potest. *Salmaf.*

2. *Nec defuit ut senatus de his rebus quas non noverat, falleretur.*] Id est, accidit necessariò ut falleretur. Tibullus: *Nunc tibi non desit faciem componere pu- gnæ.*

Gallicè ad verbum dixeris, ne peuvent faillir d'estre. id est, sunt necessariò. *Casaub.*

Nec defuit, ut senatus de iis que non noverat falleretur.] Non defuit, ut falleretur senatus, pro non defuit sena- tum falli. *Salmaf.*

3. *Neque imagines ejus tollere, neque statuas deponere, neque nomen abraderè, sed Divum.*] Ita fidenter restitui, suadente Palatino. *Grut.*

4. *Divum semper appellans.*] Sic Cas- sius Marcum, quem jactabat mortuum; sic Opilius Macrinus Caracallam quem occiderat; & alii similiter, divos ap- pellarunt, quos passim non erant esse vi- vos. *Casaub.*

5. *Et villa eorum via Prænestina.*] E Pal. lege & distingue: *Domus Gordiano- rum etiam nunc extat, quam iste Gordia- nus pulcherrime exornavit. Est villa eorum via Prænestina ducentas columnas uno peri- stylo habens.* *Salmaf.*

nestina ¹ ducentas columnas in tetraſtylo habens, quarum ² quinquaginta Caryſteæ, quinquaginta Claudianæ, ³ quinquaginta ⁴ Synnades, quinquaginta Numidicæ, pari menſura ſunt. ⁵ In qua baſilicæ centenariæ tres: cætera huic operi convenientia, & thermæ quales præter urbem, ut tunc, nuſquam in orbe terrarum. Familiæ Gordiani hoc ſenatus decrevit, ut ⁶ à tutelis atque legationibus & à publicis neceſſitatibus, niſi ſi vellent, poſteri ejus ſemper vacarent. Opera Gordiani Romæ nulla extant, ⁷ præter quædam nymphæa & balneas. ⁸ Sed balneæ privati hominis

1. *Ducentas columnas uno peristylo habens.*] Lego: *Ducentas columnas in tetraſtylo habens.* & ſane tetraſtylum fuiſſe, quæ ſequuntur, oſtendunt. nam quatuor ordinibus columnarum conſtituiſſe patet, & quinquaginta columnas in unoquoque *σῖζω* fuiſſe. *Idem.*

Ducentas columnas uno peristylo habens.] Pal. *columnas intrastylo habens.* Gruter.

2. *Quinquaginta Caryſteæ.*] Forte *chariſteæ.* viride & fluctibus concolor *Chariſteum* marmor. Statius:

Et Chios, & gaudens fluctus æquare Caryſtos.

Salmaſius.

3. *Quinquaginta Synnades.*] Ita membranæ pro *Synnadicæ.* In quibuſdam editionibus ſcriptum, *Syennitides.* Caſaubonus.

4. *Synnades.*] *Synnades columnæ* pro *Synnadicæ.* *πρὸς Σύνναδα* Græcis urbs Phrygiæ, unde illud marmor. Latinis hæc *Synnas.* de *Synnadico* autem marmore accipiendi verſus illi Papiinii:

— Ubi marmore picto

Candida purpureo diſtinguitur arca gyro. Salmaſ.

5. *In qua baſilicæ centenariæ tres.*] Sic porticus milliaria apud Sueton. à pedum menſura. *Casaub.*

6. *A tutelis atque legationibus, & à publicis neceſſitatibus.*] Rarum privilegii exemplum, quo data eſt familiæ Gor-

dianorum immunitas & privatorum munerum, & publicorum. *Idem.*

7. *Præter quædam nymphæa & balneas.*] In Palat. *Nymphia.* *nymphæum* & *nymphium* dicitur. eſt enim à Græco *νυμφεῖον.* ſic *muſæum* & *muſium* à *μουσεῖον.* errant porro qui *nymphæa*, *lavacræ* vel *balneas* interpretantur. hæc enim *nymphæa* denominata ſunt, à nymphis hoc eſt lymphis, & fere ſemper cum balneis vel thermis junguntur. *Nymphæa* igitur ſunt quæ Græci vocant *νυμφεῖα*, Latini *aquaria* etiam & *aquægia* dixerunt. Vetus inſcriptio:

QVOD AQVAM NOVAM
CONQVIRENDAM. ET
IN MVNICIP. PERDVEND.
ET NYMPHEVM FACIEND.
PEC. PVE. C.

Nymphæa ergo ſunt ſalientes, vel fontes manu ſtructi aquam in publico ejaculantes. *Salmaſ.*

8. *Sed balneæ privati hominis fuerunt.*] Palat. legit: *Privatis hominibus fuerunt.* ſcribit Capitolinus nulla Romæ extare opera Gordiani præter *nymphæa* quædam & *balneas.* ſed *balneas* ad privatos homines pertinuiſſe, & in uſum privatum ab eo exornatas eſſe. non igitur publicæ fuere illæ *balneæ* Gordiani, nec inter opera publica nuſcenda, ut *Titinæ thermæ*, *Diocletianæ*, &c. noranda autem hæc locutio, *privatis hominibus fuere*, pro *privatorum hominum fuere*, vel ad privatos pertinuerunt. *Idem.*

minis fuerunt & ab eo in usum privatum exornatæ sunt: Instituerat porticum in campo Martio sub colle pedum mille, ¹ ita ut ab altera parte æquè mille pedum porticus fieret, ² atque inter eas pateret spatium pedum quingentorum: ³ cujus spatii hinc atque inde viridaria essent, lauro, myrto & buxo frequentata: medium verò lithostro- tum brevibus columnis altrinsecus positis, & sigillis per pedes mille: quod esset deambulatorium, ita ut in capite basilica esset pedum quingentorum. Cogitaverat præterea cum Misitheo, ut post basilicam, thermas æstivas sui nominis faceret, ⁴ ita ut hyemales in principio porticus poneret, & suo usui essent vel viridaria vel porticus. Sed hæc omnia nunc privatorum & possessionibus & hortis & ædificiis occupata sunt. Fuerunt sub Gordiano Romæ 33 elephantum xxx. & 11. ⁵ quorum ipse xii. miserat, Alexander x. alces x. tigres x. leones mansueti Lx. leopardi mansueti xxx. ⁶ belbi (id est hyænæ) x. gladiatorum fiscalium paria mille: hippopotamus & rhinoceros unus: ⁷ archoleon-

1. Ita ut ab altera parte æque mille pedum porticus fieret.] Scribendum: æqua mille pedum porticus fieret. Idem.

2. Atque inter eas pateret spatium pedum quingentorum.] Idem: Atque inter eas pariter & spatium. forte: pariter esset spatium pedum quingentorum. Idem.

3. Cujus spatii hinc atque viridaria essent.] Palatinus: viridarii essent. veteris editio. viridarius pro viridarium. Glossæ ἀνθεῶνα viridarium exponunt. viridia etiam viridaria appellabant. Phædrus:

Perambulante lata domino viridia.
Idem.

4. Ita ut hyemales in principio porticus poneret, & suo usui essent vel viridaria vel porticus.] Vera lectio est: Cogitaverat præterea cum Misitheo, ut post basilicam, thermas æstivas sui nominis faceret, ita ut hyemales in principio porticum poneret, ne sine usu essent vel viridaria vel porticus. Idem.

Ita ut hiemales in principio porticus

poneret, &c.] Pal. à manu primà: hiemales in principio cum poneret sine usu essent, vel virid. &c. mutatumque mox illud cum in porticum. Grut.

5. Quorum ipse xii. miserat, Alexander x.] Videtur scribendum xx. vel certe pro xii. xxii. ut quadrent minores numeri cum præcedenti xxxii. Casaub.

6. Belbi, id est hyænæ decem.] Hæc est lectio opt. Palat. Belbus igitur est hyæna huic scriptori. sed belbus videtur esse pro belus, & belus pro belua: ut enim merulus & merula, luscinius & luscinia, sic belus & belua, ut ferus & fera. hinc nostrum belbus. Glossæ veteres: βελυα, βελον, bellua. Arnobius lib. vii. beluas hyænas manifesto appellavit his verbis: Cur non & canes & ursos & vulpes, & camelos, & beluas & leones. Salmas.

7. Archolcontes decem.] Assentior Jos. Scaligero, qui legendum censet archolcontas. ut opponantur isti leonibus

leontes x. camelopardali x. onagri xx. equi feri xl. & cætera hujusmodi animalia, innumera & diversa: quæ omnia Philippus ludis secularibus ² vel dedit vel occidit. ³ Has autem omnes feras mansuetas, & præterea efferas, parabat ad triumphum Persicum: ⁴ sed votum publicum nihil valuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis & muneribus atque Circensibus, quum millesimum ab urbe condita annum in consulatu suo & filii sui celebravit. ⁵ Quod de Cæsare memoriæ traditum est, hoc etiam de Gordiano Cordus evenisse perscribit. Nam omnes quicumque illum gladio appetiverunt (qui novem fuisse dicuntur) ⁶ postea interemptis Philippis, sua manu suisque gladiis, & iisdem quibus illum percusserant, interisse dicuntur. ⁷ Trium igitur Gordianorum hæc fuit vita, qui omnes Augusti appellati sunt, duobus in Africa interemptis, in Persidis finibus tertio. ⁸ Gordiano sepulcrum milites ⁸ apud Circeium castrum fecerunt in finibus Persidis,

bus mansuetis, quorum pauldò antè habita mentio. *Casaub.*

Archoleontes decem.] Unde sic dicitur? vetus lectio habet: *arcoleontes*. ita Palat. mutata una littera scribo; *argoleontes*, hoc est albi leones. Ἀργυλέων igitur est albus leo, qui non tam flavi sunt quam vulgares. nam δὲ γὰρ est λευκός, unde δὲ γὰρ ὀδὸς, qui candentes habet dentes. *Salmas.*

Archoleontes decem.] Palat. *arcoleontes*. alii mss. *acroleontes*. unde ingeniose Scaliger *agrioleontes*. *Grut.*

1. *Quæ omnia Philippus ludis secularibus, vel dedit, vel occidit.]* Tò dedit, refer ad venationes direptionis. *Casaub.*

2. *Vel dedit vel occidit.]* Dedit camelos, onagros, equos feros, & cætera hujusmodi animalia herbatica, quæ in spectaculo direptionis, quam sylvam dicebant, populo rapienda dabantur. occidit autem leones, leopardos, hyænas & ejusmodi feras, quæ in pancarpo occidebantur, de quo nos supra. *Salmas.*

3. *Has autem omnes feras mansuetas & præterea efferas.]* Libri: & præterea efferatas. *Idem.*

4. *Sed votum publicum nihil valuit.]* Quod votum publicum nihil valuit. *Idem.*

5. *Quod de Cæsare memoriæ traditum est.]* Sueton. libro primo. Ammianus Marcellinus libro xxiii. *Casaub.*

Quod de Cajo Cæsare memoriæ traditum est, &c.] Ita etiam Palat. malè vulgo aberat *Cajo*. *Grut.*

6. *Postea interemptis Philippis.]* Lege: Nam omnes quicumque illum gladio appetiverunt, qui novem fuisse dicuntur, postea interemptis à Philippis, se sua manu suisque gladiis, & iisdem quibus illum percusserant interemisse dicuntur. *interemptis à Philippis*, est, post interemptos Philippos. *Salmas.*

7. *Gordiano sepulcrum milites apud Circeium, &c.]* Scribe, ut apud Eutropium, *Circessum*, sive *Circesium*. situm hujus castri describit Procopius Persicorum lib. i i. Zosimus l. i i i. *Casaub.*

8. *Apud Circeium castrum.]* *Circeum castrum.*

dis, titulum hujusmodi addentes, & Græcis & Latinis, & Persicis, & Judaicis, & Ægyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur. DIVO GORDIANO VICTORI PERSARUM, VICTORI GOTTHORUM, VICTORI SARMATARUM, DEPULSORI ROMANARUM SEDITIONUM, VICTORI GERMANORUM: ¹ SED NON VICTORI PHILIPPORUM. Quod ideo videbatur additum, ² quia in campis Philippicis ab Alanis tumultuario prælio victus abscefferat: simul etiam quòd à Philippis videbatur occisus. ³ Quem titulum evertisse Licinius dicitur eo tempore quo est nactus imperium, quum se vellet videri à Philippis originem trahere. Quæ omnia, Constantine maxime, idcirco sum persequutus, ⁴ nequid tuæ cognitioni deesset quod dignum scientia videretur.

I JULII

castrum, ita vetus editio. nomen hujus castris *κικλήσιον* Græcis scriptoribus, quod Latinis non est *circesium*, sed *circense*. appellatio hujus castris non Græca sed Latina, *circense*, quam Græci more suo *κικλήσιον* verterunt. ut *castrense*, *κικλήσιον*. *milliarense*, *μελλιαρήσιον*, &c. *circense* autem dictum hoc castrum, quod in morem circi aqua circumferebatur. *Salmas.*

I. SED NON VICTORI PHILIPPORUM.] Miror additum fuisse istud, quod æternam Philippo ignominiam notam inurebat: cum tamen ille nihil minus vellet credi quàm occisum à se Gordianum: quem cum ad senatum scriberet, finxit, morbo & sua morte obiisse. *Casaub.*

2. Quia in campis Philippicis.] Lege: *In campis Philippis*. nam ideo in titulo Gordiani memoriam additum fuisse scribit Capitolinus, & non *victori Philippis*,

quod in campis Philippis ab Alanis fuisset victus. cum tamen id minime sentirent, qui addiderunt, sed ad Philippos patrem & filium respicerent. sed si de campis intelligatur Philippis, mira prorsus erit locutio, qua quis dicatur campi victor, non hominum qui in campo pugnarunt. quod etiam hodie retinemus. nam victorem, campi magistrum extitisse dicimus. *Salmas.*

3. Quem titulum evertisse Licinius dicitur.] Titulum evertit, at monumentum ipsum non evertit. *Casaub.*

4. Ne quid tuæ cogitationi deesset.] Scribendum, *cognitioni*. Idem.

Ne quid cogitationi tuæ deesset.] Vetus & prima editio: *cognitioni*. *Salmasius.*

Ne quid tuæ cognitioni deesset.] Impressi, *cogitationi*. sed alterum est à mss. etiam Palatino. *Grut.*

'JULII CAPITOLINI

2 MAXIMUS ET BALBINUS.

INTEREMPTIS in Africa Gordiano seniore cum filio, quum Maximinus ad urbem furens veniret, ut, quòd Gordiani Augusti appellati fuerant, vindicaret, ³senatus pertrepidus in ædem Concordiæ ⁴VII. ⁵Cal. Junii concurrir, ludis Apollinaribus, remedium contra furorem hominis improbilissimi requirens.

Quum

I. JULII CAPITOLINI.] Non veteres Palat. membranæ, tantum legitur: EXPLICIT GORDIANVS, INCIPIT MAXIMVS. Capitolini tamen esse non dubitamus. *Salmf.*

2. MAXIMVS ET BALBINVS.] De horum nominibus antè diximus, & de Capitolini incogitantia. qui nummos horum principum non requisivit, ut aded molesto scrupulo liberaretur. Extant etiam hodie utriusque Augusti non pauci; ab una parte hæc: IMP. C. M. CLOD. PVPPIENVS. AVG. in altera autem ista: P. M. TR. PO. COS. II. P. P. Nummus alter est ex æte, habetque hæc verba: IMP. CAES. M. CLOD. PVPPIENVS. AVG. & in postica facie, PAX. PVBLICA. S. C. sed in istis nummis cognomen Maximi prætermissum est: cujus tamen fidem faciunt alii, ita inscripti: IMP. CAES. PVPPIEN. MAXIMVS. AVG. Balbinus autem vocatur in nummis D. CAELIVS BALBINVS. Ceterum librum hunc eo leviùs percurreremus, quia dicta pleraque omnia jam antè in duobus superioribus. *Casaub.*

MAXIMVS ET BALBINVS.] De Maximo, qui & Pupienus, à Latinis scriptoribus nominatur, Græcis semper Maximus dictus. In nummis autem, IMP. C. M. CLOD. PVPPIENVS. AVG. & illa singula C. M. CLOD. Cajum Maximum Clodium Pupienum denotant C. Maximus à patre Maximo cognominatus. Clodius autem Pupie-

nus vel ab avo vel ab avia vel paternis vel maternis vel etiam adoptione aliqua. Atque hinc factum ut ab aliis C. Maximus, ab aliis vero Clod. Pupienus nominaretur, hic de quo agimus imperator. *Salmf.*

3. Senatus pertrepidus in ædem Concordiæ VII. Kal. Junii concurrir, ludis Apollinaribus.] Consternationem animorum & senatus & populi Rom. ad nuntium de cæde Gordianorum, narrat Herodianus in septima historia. Sed dissentit hic ab Herodiano Capitolinus: qui non in Capitolini Jovis cella, verum in æde Concordiæ creatos scribit imperatores Maximum & Balbinum. Videntur initio patres in ædem Concordiæ concurrisse: postea verò iterum in Capitolio convenisse, & ibi negotium perfecisse. Perperam verò scriptum hoc loco, Majo mense hæc accidisse: quod historiæ rerum gestarum manifestissime repugnat. sed scribendum est, VII. Kal. Julii, non autem Junii. quo mense ludi Apollinares Romæ, celebrabantur a. d. III. Nonas Quintiles. *Casaub.*

Senatus pertrepidus in ædem Concordiæ, &c.] Non male Pal. *pætrepidus.* Gruter.

4. Septimo Calendas Junii.] Pal. *septimo idus Junias.* de hæc diversitate consularum Casaubonus. *Idem.*

5. Calend. Junii.] Pal. & vet. ed. *Kal. Junias.* *Salmf.*

Quum igitur duo consulares, & eminentes quidem viri, Maximus & Balbinus (quorum Maximus à plerisque in historia reticetur, & loco ejus Pupieni nomen infertur: ¹ quum & ² Dexippus & Arabianus Maximum & Balbinum dicant electos contra Maximinum post Gordianos; ³ quorum alter bonitate, virtute alter ac severitate, clari habebantur) ingressi essent curiam, ⁴ ac præ se timorem Maximini adventu ferrent ostenderentque, ⁵ referente eos. de aliis rebus, ⁶ qui primam sententiam erat dicturus, ⁷ sic orsus est: *Minora nos sollicitant, & propè aniles res* ⁸ *ferventissimo tempore tractamus in Curia. Quid enim opus est de restitutione templorum, de basilica ornatu, de thermis Titianis, de exedificatione amphitheatri agere: quum immineat Maximinus, quem hostem mecum antè dixistis: Gordiani duo, in quibus præsidium fuerat interempti sint, neque in præsentem ullum sit auxilium quo respirare possimus? Agite igitur P. C. principes dicite. Quid moramini? ne dum singulatim pertimescitis, in timore potius quam in virtute opprimamini.* Post hæc tacentibus cunctis, quum ² Maximus, qui & natu grandior erat & meritis, & virtute ac se-

1. *Quum & Dexippus & Arabianus.*] Nihil dubitamus quin hæc legendum, *Arrianus*, ut in vita Gordianorum recte legitur. *Idem.*

2. *Dexippus & Arabianus.*] Is est, ni fallor, qui duobus in locis antè *Arrianus* nominabatur. *Casaub.*

Dexippus & Arabianus.] *Pal. Arrianus.* an revocandum *Arrianus*, cujus supra bis mentio. *Grut.*

3. *Quorum alter bonitate.*] *Albinus*, quem describit *Herod.* τὸ ἡθὺς αὐτοῦ 5297. *Casaub.*

4. *Ac præ se timorem Maximini adventu ferrent, &c.*] *Scrib. adventus.* proferrent ostenderentque, quidam codices, fronte ostenderent. *Idem.*

Ac præ se timorem Maximini ferrent, ostenderentque.] Emendamus ex vestigiis optimi Palatini: *Quum igitur duo Consulares, & eminentes quidem viri, Maximus & Balbinus, ingressi essent cu-*

riam, ac præcipue timorem, Maximini adventu, fronte ostenderent, referente consule de aliis rebus, &c. *Salmast.*

Ac præ se timorem Maximini adventu ferrent ostenderentque.] *Pal. ac præcipue timorem Maximini:* ut videatur restituendum, *ac præ se timorem adventus Maximini fronte ostenderent.* *Grut.*

5. *Referente Cos. de aliis rebus, &c.*] De restitutione templorum, ornatu basilicæ, &c. *Casaub.*

6. *Qui primam sententiam erat dicturus.*] *Lege, primus.* periphrasis est senatoris primæ sententiæ. *Idem.*

7. *Sic orsus est.*] *Sic exorsus est.* *Salmastius.*

8. *Ferventissimo tempore.*] *Cum quidem jam πῶλον ἐπὶ ἔσπευον αὐτοῖς,* aut certa perniciēs, aut salus. *Casaub.*

9. *De thermis Titianis.*] *Titi Cæsaris.* *Idem.*

ac severitate clarior, dicere sententiam cœpisset, qua ostenderet duos principes esse faciendos, Vectius Sabinus ex familia Ulpiorum, rogato consule ut sibi dicere atque interfari liceret, sic orsus est. Scio P. C. hanc rebus novis inesse oportere constantiam, ut rapienda sunt consilia non quærenda: verbis quinetiam plurimis abstinendum sit atque sententiis, ubi res perurgent. Cervices suas quisque respiciat, uxorem ac liberos cogitet, avitas patriasque fortunas, quibus omnibus imminet Maximinus, natura furiosus, truculentus, immanis, causa verò (ut sibi videtur) satis justa, truculentior. Ille quadrato agmine, castris ubique positis ad urbem tendit, vos sedendo & consultando diem teritis. Longa oratione opus non est: faciendus est imperator, imò faciendi sunt principes: unus qui res domesticas, alter qui bellicas curet. unus qui in urbe resideat, alter qui obviam cum exercitu latronibus pergat. Ego principes dico, vos firmate, si placet: ¹ sin minus, meliores ostendite. Maximum igitur atque Balbinum: ² quorum unus in re militari tantus est ³ ut nobilitatem generis splendore virtutis allegerit: alter ita clarus nobilitate est, ut & morum lenitate Reip. sit necessarius; & vita sanctimonia, quam à prima ætate in studiis semper ac literis tenuit. Habetis sententiam P. C. mihi sortasse periculosiorem quam vobis: sed nec vobis satam, si non aut alios aut hos principes feceritis. Post hæc acclamatum est uno consensu, Æquum est, justum est. sententiæ Sabini omnes consentimus. Maxime & Balbine Augusti, dii vos servent, dii vos principes fecerunt, dii vos conservent. Vos
sena-

1. Sin minus, meliorem ostendite.] Meliores ostendite. nempe principes. Salmasius.

2. Quorum unus in re militari tantus est, ut nobilitatem generis splendore virtutis allegerit.] De Maximo sermo est, qui ignobilis, sed virtutis splendore & militari scientia, multis nobilibus anteferendus. sed quid est, nobilitatem generis virtutis splendore allicere? puto auctorem scripsisse, illuxerit: id est, illustraverit. illucescere pro illustrare, illustrem reddere. ut innotescere

pro notum facere apud Ulpian. Idem.

3. Ut nobilitatem generis splendore virtutis allegerit.] Scribendum, generi. non erat Maximus nobilis natalibus; sed obscuritatem generis virtute illustraverat. Casaub.

Ut nobilitatem generis splendore virtutis allegerit.] Pal. virtutis ei legerit. locus bene habebit, modò legatur cum Casaubono, nobilitatem generi splendore. Lipsio placebat, ut ignobilitatem generis, splendore, &c. Epist. xviii. Centuriæ Miscellæ. Grut.

senatum à latronibus vindicatis, vobis bellum contra latrones mandamus. Hostis publicus Maximinus cum filio pereat, hostem publicum vos persequimini. Felices vos iudicio senatus: felicem Rempublicam vestro imperio. Quod vobis senatus detulit, fortiter agite: quod vobis senatus detulit, libenter accipite. His atque aliis acclamationibus imperatores facti sunt Maximus atque Balbinus. ¹ Egressi igitur à senatu, primùm Capitolium ascenderunt, ac rem divinam fecerunt. ² Sed dum in Capitolio rem divinam faciunt, populus Rom. imperio Maximi contradixit. timebant enim severitatem ejus homines vulgares. Quare factum est ut Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factus est: nec priùs permitti sunt ad Palatium stipati armis ire quàm nepotem Gordiani, Cæsaris nomine nuncuparent. Deinde ad Rostram populum convocarunt. Ubi quum orationem de senatus sententia & de sua electione habuissent, populus Rom. cum militibus qui fortè convenerant, acclamavit, *Gordianum Cæsarem omnes rogamus.* ³ Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam; vel, ut alii, ex filio qui est in Africa occisus, ⁴ annum agens ætatis XIIII. ut plerique dicunt: qui statim raptus est, & novo genere senatusconsulti quum eadem die senatuscons. factum esset. inductus in Curiam, Cæsar est appellatus. ⁵ Prima igitur relatio principum ⁴ fuit,

1. Egressi igitur à senatu primùm Capitolium ascenderunt, &c.] Pessimæ manus istos libellos tractarunt. cum enim his verbis agat de Gordiani adolescentuli in imperium electione, tribus post versibus eandem rem exponit. quod non convenit. hæc ita igitur constitue auctoribus membranis: egressi igitur à senatu primùm Capitolium ascenderunt, ac rem divinam fecerunt. deinde ad rostram populum convocarunt. Salmast.

2. Sed dum in Capitolio rem divinam faciunt, &c.] Quæ sequuntur omnia, ad illa verba, Deinde ad Rostram, &c. in regio & Puteani leguntur alio loco, quem infra indicabimus. Casaub.

Sed dum Capitolium, &c.] Hæc &

sequentia, usque ad illa; Deinde ad rostram, non magis comparent hoc loco in Palatino, quàm in Regio aut Puteano: sequuntur demum cap. 8. post ista; *inierunt imperium.* videntur tamen heic utcumque tolerari posse; sed tolerari tantum. Gruet.

3. Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam, vel ut alii ex filio.] Palat. cum veteri editione: Hic erat nepos Gordiani ex filio qui est in Africa occisus. Salmast.

4. Annum agens XIIII. ut plerique dicunt.] Scribe ex superioribus, *decimum tertium.* Casaub.

Annum agens ætatis decimumquartum.] Ita quoque Pal. Gruet.

5. Prima igitur relatio principum fuit.] Fuisse

fuit, ut duo Gordiani divi appellarentur. Aliqui autem unum putant appellatum, seniore videlicet: sed ego libris quos Junius Cordus affatim scripsit, legisse memini ambos in deos relatos. si quidem senior laqueo vitam finivit: junior autem in bello consumptus est: qui utique majorem meretur reverentiam quod eum bella rapuere. Post has igitur relationes ¹ præfecturâ urbis in Sabinum collata est, virum gravem, & Maximi moribus congruentem; prætoriana in Pinarium Valentem. Sed prius quàm de actibus eorum loquar, ² placet aliqua dicere de moribus atque genere: non eo modo quo Junius Cordus est persequutus omnia, sed illo quo Suetonius Tranquillus ³ & ⁴ Valerius Marcellus: quamvis ⁵ Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, ⁶ plura congerit: Cordus verò tam multa ⁷ ut etiam pleraque & minùs honesta perscripserit. **M A X I M O** pater fuit Maximus, unus è plebe, ut nonnulli dicunt, ⁸ faber ferrarius; ut alii, ⁹ rhedarius vehicularius fabricator. Hunc suscepit ex uxore Pri-

Fuisse moris ut novi principes primam relationem facerent de eius honoribus cui successerant, antè moncbamus. *Cis-faubonus.*

1. *Præfectura urbis in Sabinum collata est.* In Sabinum conlocata est. ita libri omnes. *Salmaf.*

2. *Placet aliqua dicere de genere & moribus eorum.* Placet aliqua dici. Idem.

3. *Et Valerius Marcellinus.* Est a libris Regio & Palatino: nam vulgg. *Marcellus.* *Grut.*

4. *Valerius Marcellus.* Valerius Marcellinus, in Palatino. *Salmaf.*

5. *Curius Fortunatianus.* Sic, nullâ litterâ variante, Pal. *Grut.*

6. *Plura congerit.* Ait se non omnia minutatim persequi velle quæ de eorum vita & genere dici possint. quod fecerat affatim Junius Cordus. nec rursum Curium Fortunatianum velle imitari, qui omnem hanc historiam perscribens pauca admodum tetigerit: sed eum modum velle sequi, quem Sue-

tonius & Marcellinus essent sequuti. legendum igitur ex membranâ & prima editione: *quamvis Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, pauca contigerit.* *Salmaf.*

Plura congerit. Pal. *pauca congerit.* scire cuperem quid heic variant aliorum membranæ. *Grut.*

7. *Ut etiam pleraque & minùs honesta.* Sic & Pal. at supervacuum esse illud & vel cæco apparet. *Idem.*

8. *Faber ferrarius.* En vices humanarum rerum. nam & nati fabris ferrariis, ut hic, ad imperatoris majestatis fastigium ascendunt: & ii quoque interdum, qui fuere ipsi fabri ferrarii; ut de Mario quodam narrat Trebellius Pollio. *Casaub.*

9. *Rhedarius vehicularius fabricator.* Fabricator ejus generis vehicularum, quæ dicuntur rhedæ. *Idem.*

Rhedarius vehicularius fabricator. Vehiculum nomen generale, rheda speciale. vehicularius igitur rhedarius fabrica-

re Prima nomine. ¹ cui fratres quatuor viri fuerunt, & quatuor puellæ: qui omnes in pubertate interierunt. Nato Maximo, carnem bubulam, & quidem multam, ² aquila ³ in cellam eorum projecisse fertur, quæ angusto patebat impluvio: ⁴ eam denique quum jaceret, nec quisquam contingere auderet religionis timore, iterum sustulisse, & in proximum facellum quod erat Jovis Præstitis, detulisse. Id eo tempore nihil visum est ominis habere, sed non sine causa factum probavit imperium. ⁵ Pueritiam omnem in domo patris Pinarii fecit, quem statim ad præfecturam prætorii subvexit ubi factus est imperator. Operam grammatico, rhetori non multam dedit. Siquidem ⁶ semper virtuti & militari severitati studuit. ⁷ Attamen militaris tribunus fuit, & multos egit numeros, & postea præturam, sumptu ⁸ Pescenninæ Marcellinæ, ⁹ quæ illum loco filii susceperat & aluerat. Inde proconsulatum Bithyniæ egit, ¹⁰ & deinceps Græciæ, ¹¹ ac tertio Narbonæ. Mis-

sus

bricator dicitur qui hoc genus vehiculi fabricaret, quod appellatur reda. sic lanarius generali voce quemcumque lanarium artificem aut negotiatorem significat: speciatim tamen lanarius pectinarius dicitur qui lanas pectit. vetus inscriptio: LANARIUM. PECTINARIUM. SODALES. Græci κτενιστῆς simpliciter eos appellant. Salmas.

1. Cui fratres quatuor viri fuerunt & quatuor puellæ.] Inepta lectio. viros appellat, qui intra pubertatem omnes interiere. sic igitur legendum: cui fratres quatuor viri fuerunt, & quatuor puellæ: qui omnes intra pubertatem interierunt. Idem.

2. Aquila in cellam eorum projecisse fertur.] Scribe, coram proj. Casaub.

3. In cellam eorum projecisse fertur.] Pal. cella. Grut.

4. Eam denique cum jaceret.] Melius Palatinus: Eandemque cum jaceret, nec quisquam contingere auderet religionis timore, iterum sustulisse. Salmas.

5. Pueritiam omnem in domo patris Pi-

narii fecit.] Facere, pro *Agere*, morari, & habitare. Casaub.

Pueritiam omnem in domo patris Pinarii.] Pal. & princeps editio: in domo patris Pinarii. Patrem tamen ejus Maximum non Pinarium supra vocavit. Salmas.

6. Semper virtuti & militari severitati.] Pal. semper virtuti militari, & severi, quod fere præposuerim. Grut.

7. Attamen militaris tribunus fuit, &c.] Fortean, ac tandem. Sed passim vocem tamen alieno loco positam in his libris invenias. Casaub.

Attamen militaris tribunus fuit.] Erasa lectio antiqua, de qua hoc tantum possum dicere, mendosam mihi videri. Salmas.

8. Pescennina Marcellina.] Pal. Pescennia Marcellina. melius. Idem.

9. Quæ illum filii loco susceperat, & aluerat.] Quæ illum filii loco suscepit & aluit. Idem.

10. Et deinceps Græciæ.] Pal. Græcia. Gruter.

11. Ac tertio Narbona.] Narbona provincie

fus præterea legatus, Sarmatas in Illyrico contudit: atque inde translatus ad Rhenum, rem contra Germanos satis feliciter gessit. ¹ Post hæc præfectus urbis prudentissimus, ac ingeniosissimus, & severissimus approbatus est. ² Quare * veluti senatus ei homini, quod non licebat, novæ familiæ, imperium tamen detulit, confessis omnibus eo tempore in senatu aptiorem non esse qui deberet principis nomen accipere. Et quoniam etiam minora plerique desiderant, fuit cibi avidus, vini parcissimus, ad rem Veneriam nimis rarus, domi forisque semper severus, ita ut & *tristis* cognomen acciperet. ³ Vultu gravissimus, & verecundus, statura procerus, ⁴ corporis qualitate sanissimus, ⁵ moribus aspernabilis, attamen justus, ⁶ neque unquam usque

viciæ hic nomen est, non urbis. *Casaubonus.*

1. *Post hæc præfectus urbis prudentissimus, &c.*] Omnia hæc Herodian. *Idem.*

2. *Quare * velut senatus ei homini, &c.*] Sublata quidem voce *velut* senatus erit non incommodus: sed cum eam mordicus libri omnes retineant, desiderari hic videntur nonnulla. *Idem.*

Quare veluti senatus ei homini quod non licebat.] Ita etiam Palatinus. multæ mihi sunt ad manum conjecturæ. sed cum earum nulla mihi satisfaciatur, non visum est eas heic adscribere, quas ipse non probarem. *Salmas.*

3. *Vultu gravissimus & verecundus, &c.*] Non congruunt gravitas & verecundia, magnumque discrimen est inter verecundum vultum, & tristem ac severum, qualis Pupieni fuit: quod & nummi antiqui testantur quos vidimus. sed potest *verecundus* aliter accipi, pro *αἰδέσθαι*, & *αἰδέσθαι*, qui aspectu suo pudorem aliis exprimeret. *Casaub.*

Vultu gravissimus & verecundus.] Minime convenit in hominem severum ista vultus verecundia. bene itaque libri omnes legunt: *Vultu gravissimus, & retorridus.* vultus retorridus est strictus & contractus, & caperatus, &

rugis striatus ad eum modum quo solent esse quæ ab igne, vel à sole sunt retorrida. hinc & retorridus pro severo, vel ad severitatem composito. nam ita vultum solent contrahere, & caperare qui severitatem adfectant, & graves videri volunt. *strictam frontem* Latini dixerunt contractam & rugis asperatam, retorridamque. *Salmas.*

Vultu gravissimus & retorridus, &c.] Non ausus sum rejicere scriptiorem vet. edd. & aliquot manuscriptorum, in quibus & Pal. mediæ ætatis impressi, *gravissimus & verecundus.* quod spernunt tam præcedentia, quam sequentia. *Grut.*

4. *Corporis qualitate sanissimus.*] Scripti, *fortissimus.* mox, *corporis qualitate conspicuus.* *Casaub.*

5. *Moribus aspernabilis.*] *Aspernabilis*, id est *contemptor*, ut de Maximino dixit. ita enim usi sunt istiusmodi verbis tunc temporis scriptores. *aspernabilis* qui facile aspernatur: *docibilis*, qui docet, non qui docetur: *expectabilis* qui expectat, non qui expectatur, &c. *Salmas.*

6. *Neque unquam usque ad exitum negotiorum vel inhumanus vel inclemens.*] Id est, qui in nullius unquam necem duraret, ut loquitur Tacitus de Augusto. *Casaub.*

usque ad exitum negotiorum vel inhumanus vel inclemens. Rogatus semper ignovit, nec iratus est nisi ubi eum irasci decuit. Factionibus se nunquam præbuit, iudicii tenax fuit, neque aliis potius¹ quam sibi credidit. Quare & à senatu multum dilectus est, & à populo timori habitus: siquidem sciebat populus ejus censoriam præfecturam, quam videbat posse in imperio vehementiùs convallescere. BALBINUS nobilissimus, & iterum cos. 7 rector provinciarum infinitarum. Nam & Asiam & Africam & Bithyniam, & Galatiam, & Pontum, & Thracias, & Gallias civilibus administrationibus rexerat, ducto nonnunquam exercitu: sed rebus bellicis minor fuerat quam civilibus; attamen bonitate, nimia sanctitate ac verecundia ingentem sibi amorem conciliaverat. Familiæ vetustissimæ (ut ipse dicebat)² à Balbo Cornelio Theophane originem ducens, qui per Cn. Pompejum civitatem meruerat, quum esset suæ patriæ nobilissimus, idemque historiæ scriptor.³ Statura æquè procerus, corporis qualitate conspicuus, in voluptatibus nimius, quam quidem adjuvabat divitiarum abundantia; nam erat à majoribus dives, &⁴ multa hereditatibus per se ipse collegerat. Eloquentia clarus, ⁵ poëmate inter sui temporis poëtas

1. *Quàm sibi credit.*] *Credidit.* Idem.

2. *A Balbo Cornelio Theophane originem ducens.*] Theophanes Mitylenæus amicitia Pompeii & scriptione historiæ magnam olim famam meruerat: floruitque ejus domus Romæ sub Augusto, & Tiberio etiam aliquandiu. Idem.

3. *Statura æquè procerus.*] Respicit illa superiora de Maximo, *vultu graviss. statura procerus.* Idem.

4. *Multa hereditatibus per se ipse collegerat.*] Scriptus heres à multis amicorum; quod apud veteres honori habitum; eoque nomine gloriatur Cicero. Idem.

5. *Poëmate inter sui temporis poëtas*

præcipuus.] Ita scripti omnes: *præcipiti usu*, &c. referendum ad facultatem fundendi versus ex tempore. nam *præcipitem usum* appellat τὸ αὐτοχρηδισμὸν. Idem.

Poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus. præcipiti usu vini.] Vetus codex: *Poëmate inter sui temporis poëtas. præcipi usu vini, cibi, veneriæ avidus.* parvo negotio ad hunc modum emaculla: *Eloquentia clarus, poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus. vini, cibi, rei veneriæ avidus.* Salmaf.

Poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus præcipiti usis.] Sanè Pal. habet à primâ manu: *poëmata inter sui temporis poëtas præcipiti usu.* omnia rectè, dummodò scribatur *poëmate.* Grut.

1. *Vini,*

poëtas præcipuus: præcipiti usu¹ vini, cibi, rei Venereæ avidus, vestitu cultus: nec quicquam defuit² quod illum populo non commendabilem redderet. Amabilis etiam senatui fuit. Hæc de utriusque vita comperimus. Denique nonnulli quemadmodum Catonem & Cæsarem Sallustius comparat,³ ita⁴ hunc quoque comparandum putant, ut alterum severum, clementem alterum; bonum illum, istum constantem; illum nihil largientem, hunc affluentem copiis omnibus dicerent. Hæc de moribus atque genere. Decretis ergo omnibus imperatoriis honoribus atque insignibus, percepta tribunitia potestate, jure proconsulari, pontificatu maximo, patris etiam patriæ nomine,⁵ meruerunt imperium. His gestis, celebratisque sacris, datis ludis scenicis ludisque circensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est cum exercitu ingenti, prætorianis Romæ manentibus. Unde autem mos tractus sit ut proficiscentes ad bellum imperatores, munus gladiatorium & venatus darent, breviter dicendum est. Multi dicunt, apud veteres hanc devotionem contra hostes factam ut civium sanguine litato specie pugnarum se

¹ Neme-

1. *Vini, cibi, rei Venereæ.*] Pal. non habet voculam *rei*. benè, ut puto, certè juxta consuetudinem superiorem. *Idem.*

2. *Quod illum populo non commendaret.*] Dele negationem. *Casaub.*

Quod illum populo non commendabilem.] Sic Palat. nec novum illi sæculo, negativis duobus magis affirmare. *Gruter.*

3. *Ita hunc quoque comparandum putarunt.*] Ita Pal. non, ut vulgati, putant. præstaret præterea scribi, *hos comparandos.* *Idem.*

4. *Hunc quoque comparandum putant.*] Scrib. *Hos, &c.* *Casaub.*

5. *Meruerunt imperium. His gestis celebratisque sacris.*] Heic tandem sedem debent fingere illa verba deexantia,

quæ antea duobus non suis locis inculcata & insulta vidimus. hæc igitur sic continuanda sunt: *Decretis ergo omnibus imperatoriis honoribus atque insignibus, percepta tribunitia potestate, pontificatu maximo, patris etiam patriæ nomine, meruerunt imperium: sed dum in Capitolio rem divinam faciunt, populus Romanus, imperio Maximi contradixit. timebant enim severitatem ejus homines vulgares, quam & senatui acceptissimam & sibi ad-versissimam esse credebant. quare factum est, ut diximus, ut Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factus est, ut prius permisi sunt, ad palatium stipati armatis ire, quam nepotem Gordiani, Cæsaris nomine nuncuparent. His gestis celebratisque sacris, datis ludis scenicis, circensibusque, &c.* *Salmas.*

I. Neme-

¹ Nemesiſ, id eſt viſ quædam fortunæ, ſatiaret. Alii hoc literis tradunt (quod veriſimilius credo) ituros ad bellum Romanos ² debuiſſe pugnas videre, & vulnera, ³ & ferrum, & nudas inter ſe cohortes, ne dimicantes in bello armatos hoſtes timerent, aut vulnera & ſanguinem perhorreſcerent. Et Maximo quidem ad bellum profecto, ⁴ Romæ prætoriani remanſerunt. Inter quos & populum tanta ſeditio fuit ut ad bellum inteſtinum veniretur, urbis Romæ pars maxima incenderetur, templa ſœdarentur, omnes plateæ cruore polluerentur, ⁵ quum Balbinus homo ſenior ſeditionem ſedare non poſſet. ⁶ Nam & in publicum proceſſit, manus ſingulis quibuſque tenuit, & penè iſtum lapidis paſſus eſt. ⁷ Alii dicunt etiam fuſte ⁸ percuſſum eſſe, ⁹ neque ſedaſſe tumultum niſi infantem Gordianum purpuratum ad populum longiſſimi hominis collo ſuperpoſitum produxiſſet. Quo viſo, populus & milites

uſque

1. Nemeſiſ, id eſt, viſ quædam Fortune ſatiaret.] Non eſt gloſſema: ſi ſtamus fide librorum. de Nemeſi præter Græcos, Ammianus Marcell. libro xlv. Caſaub.

2. Debuiſſe pugnas videre & vulnera & ferrum, & nudos inter ſe coëuntes, ne in bello, &c.] Lectio partim à Pal. partim à Puteani codd. nam Pal. profecto abjicit vocem dimicantes, habetque, & ferrum & nudos inter ſe coëcuntes, nec in bello, &c. Grut.

3. Et ferrum, & nudas inter ſe cohortes.] Fortaſſe, & ferrum nudantes inter ſe cohortes. id eſt, nudato ferro & micante acie pugnantes. Putean. & nudos inter ſe coëuntes. Caſaub.

4. Cum Balbinus homo ſenior ſeditionem ſedare non poſſet.] Melius in Palatino: Cum Balbinus homo lenior. dixit ante de lenitate Balbini: Attamen bonitate nimia, ſanctitate ac verecundia ingentem ſibi amorem conciliaverat. Salmſt.

Cum Balbinus homo lenior, &c.] Eſt à Pal. Grut.

5. Nam & in publicum proceſſit, &c.] Mèrè titubat tota hæc Capitolini narra-

rio. facem pete ex Herodiano. Caſaubonus.

6. Alii dicunt etiam fuſte percuſſum eſſe.] Et penè iſtum lapidis paſſus eſt, ut alii dicunt etiam fuſte percuſſus eſt, neque ſedaſſet tumultum, &c. ita Palatinus hæc concepit. Salmſt.

7. Percuſſum eſſe. neque ſedaſſet tumultum, &c.] Expreſſi quod erat in Palatino. Grut.

8. Neq̄ ſedaſſe tumultum, &c.] Sedaſſe pro ſedaturum fuiſſe. ſed hiftoriam confundit aliud agens. duæ temporibus illis fuerunt Romæ ſeditiones: prior eademque minùs periculofa, quæ producto puero Gordiano & Cæſare facta, ſedata eſt; altera longè graviſſima, àliquantò poſt accidit. confer cum Herodiano. Caſaub.

Neque ſedaſſe tumultum.] Addira litera legere malim: manus ſingulis quibuſque tenuit, & penè iſtum lapidis paſſus eſt: alii dicunt etiam fuſte percuſſum eſſe: neque ſedaſſet tumultum, niſi infantem Gordianum purpuratum hominis collo ſuperpoſitum produxiſſet. Salmſt.

usque aded placati sunt ut amore illius in concordiam redirent. Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est, ¹ merito avi & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt, qui pro populo Romano contra Maximinum in Africa vitam finierant. tantum apud Romanos memoria bonarum
 10 rerum valet. Maximo igitur ad bellum profecto, senatus per omnes regiones consulares, prætorios, quæstorios, ædilitios, tribunitios etiam viros misit : ita ut unaquæque civitas frumentum, arma & propugnacula & muros pararet, ut per singulas urbes Maximinus fatigaretur. ² Jussum tunc tamen ut omnia ex agris in civitates colligerentur, nequid hostis publicus inveniret. Scriptum est præterea ad omnes provincias missis frumentariis, jussumque ut quicumque Maximinum juvisset, in hostium numero duceretur. Inter hæc Romæ iterum seditiones inter populum & milites ortæ sunt. ³ Et quum mille edicta Balbinus proponeret, nec audiretur, veterani se in castra prætoriana contulerunt cum ipsis prætorianis, quos cœpit populus obsidere : nec unquam ad amicitiam essent reducti
 4 nisi fistulas aquarias populus incidisset. In urbe autem priusquam dictum esset milites pacatos venire, & tegulæ de tectis jactæ sunt, & omnia quæ in domibus erant vasa, projecta. atque ideo major pars civitatis periit, & multorum divitiæ. Nam latrones se militibus miscuerunt ⁵ ad
 11 vastanda ea quæ norant ubi reperirent. Quum hæc Romæ

1. Merito avi & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt.] Absunt hæc verba primæ editioni Palatinoque libro : seu patris ut quidam dicunt. quæ & possunt abesse. nam illa plurimum fuit opinio, quam & solam ideo heic ponit Capitolinus : Gordianum nempe hunc tertium, nepotem fuisse senioris Gordiani ex filia, atque ita avum seniore Gordianum, avunculum vero juniorem habuisse qui in Africa occisus est. Idem.

2. Jussum tunc tamen, &c.] Tamen pro etiam, vel παρέλκειν. sic sæpe. Casaub.

3. Et cum mille edicta Balbinus proponeret, &c.] Herodianus : Ο ἵ Βαλβίνου οἱ κτὶ μύρων ἀπέβηκεν τε ὡς οὐκ ἔστι. Capitolinum legisse non dubito, ἀπέβηκεν. idque melius. Idem.

4. Nisi fistulas aquarias populus incidisset.] Vide Herod. Idem.

5. Ad vastanda ea quæ norant ubi reperirent.] Verbi gratia : qui norant ministerium argenteum magni pretii esse in ædibus hujus aut illius consularis, eò impetum faciebant : & ita in cæteris. Idem.

leiam idcirco accefferat, ut omnia tuta & integra usque ad Alpes relinqueret: ac si quæ essent Barbarorum qui Maximino fauerant reliquiæ, comperceret. Missi sunt denique ad eum legati senatores xx. quorum nomina sunt apud Cordum: (in his consulares IIII. prætorii VIII. quæstorii VIII.) cum coronis & senatusconsulto, in quo ei statux auratæ equestres decernebantur. Ex quo quidem Balbinus subiratus est, dicens, ¹ Maximum minùs quàm eum laborasse, quum ipse domi tanta bella compressisset, ille autem otiosus apud Ravennam resedisset. ² Sed tantum valuit bellum Maximo quia profectus est contra Maximinum, ³ ut etiam victoria decerneretur, quam impletam ille nesciuit. Exercitu igitur suscepto Maximini, ad urbem cum ingenti pompa & multitudine Maximus venit, mœrentibus militibus quòd eum imperatorem quem ipsi delegerant, perdiderant, & eos habebant quos senatus legerat. ⁴ Nec dissimulari poterat mœror, qui in frontibus apparebat singulorum: & jam quidem nec verbis abstinebatur: quamvis Maximus & apud milites sæpe dixisset;

1. Maximum minùs quàm eum laborasse, &c.] Eum pro se posuit. Sic tamen sæpe in his libris; ut statim: *Mittit ad Balbinum Maximus, petens, ut ei presidium mitteret.* id est, sibi præf. m. *Casabonus.*

Maximum minùs quàm eum laborasse.] Vox eum non est in Pal. nisi inter lineas recenter positum, habetque textus elaborasse. an fuit, *quam se laborasse.* Gruter.

2. Sed tantum valuit bellum Maximo, &c.] Non bellum, sed velle legitur in regio. etsi, inquit, verum erat quod Balbinus dicebat, non plus Maximum quàm se ad victoriam contulisse; quia tamen difficillimo Rcip. tempore profectus erat Maximus contra Maximinum, tantum valuit ejus velle, tantique ejus voluntas egregia æstimata est, ut partem victoriam omnes illi acceptam ferrent: licet Ravennæ sedens ni-

hil de iis quæ ad Aquileiam gererentur resciverit; nisi post rem confectam, cum de cæde Maximinorum allatus ipsi fuit nuntius. *Casaub.*

Sed tantum fuit bellum Maximo.] Mendosa lectio; libri scripti: *Sed tantum valuit belle Maximo, quia profectus est contra Maximinum, ut etiam victoria decerneretur. belle pro velle.* Salmast.

Sed tamen valuit velle Maximo.] Sic codex regius, nec divertit Pal. porro si sequenda sunt vestigia Palatina, reponendum erit: *Sed tantum valuit velle, ut Maximo, quia profectus est contra Maximinum, etiam victoria decerneretur.* sicque ausus sum reponere in contextum. *Grut.*

3. Ut etiam victoria decerneretur.] *Lego, ut etiam victoria ejus crederetur.* Casaub.

4. Nec dissimulari poterat mœror, &c.] Vide Herod. *Idem.*

set, oblivionem præteritorum esse debere, & ¹ stipendia magna donasset, ² & auxilia in ea loca quæ delegerant, dimisisset. *Sed animi militum semel imbuti odio, refrenari nequeunt.* Denique quum audissent senatus acclamationes quæ milites tangerent, acriores contra Maximum & Balbinum extiterunt, secum quotidie cogitantes quos imperatores facere deberent. Senatusconfulti autem quo moti 13 sunt, hæc forma est: Quum ingredienti urbem Maximo Balbinus & Gordianus & senatus & populus Rom. obviam processissent, acclamationes primùm publicæ fuerunt quæ milites contingerent: inde in senatum itum est: ubi post illa ³ quæ communia solent esse festa, dictum est, *Sapienter electi principes sic agunt, ⁴ per imperitos electi principes sic pereunt:* quum constaret à militibus factum esse Maximum, Balbinum autem & Maximum à senatoribus. His auditis milites ⁵ graviùs sævire cœperunt in senatum, præcipuè qui sibi triumphare de militibus videbatur. ⁶ Et Balbinus quidem cum Maximo urbem cum magna moderatione gaudente senatu & populo Rom. regebant: senatui plurimum deferebatur: leges optimas condebant moderatè, causas audiebant, res bellicas pulcherrimè disponebant. Et quum jam paratum esset ut contra Parthos Maximus proficisceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romæ remaneret, milites occasionem quærentes occidendorum principum, quum primò vix invenire possent, quia Germani stipabant Maximum

atque

1. *Stipendia magna donasset, &c.]* Stipendium pro donativo positum novè. nam aucta fuisse stipendia non est probabile. *Idem.*

2. *Et auxilia in ea loca quæ delegerant dimisisset.]* Auxilia dimisit in suam quemque patriam; milites legionarios in sua castra. *Idem.*

3. *Quæ communia solent esse festa.]* Vel *fausta.* Ὀφνησ. at festa propriè sunt τῶν εὐρῶτων, non τῶν Ὀφνησῶτων. *Idem.*

Quæ communia solent esse festa, dictum est.] Sublatà dictione *festa*, manserit tamen sententiæ suus vigor. *Grut.*

4. *Per imperitos electi principes sic pereunt.]* Scripti, *per milites, per imperitos.* sed glossam esse censeo. *Casaub.*

5. *Graviùs sævire cœperunt in senatum, præcipuè.]* Distingue: *graviùs sævire cœperunt, in senatum præcipuè qui sibi de militibus triumphare videbatur.* *Salmas.*

6. *Et Balbinus quidem cum Maximo urbem, &c.]* Ex Herod. hoc quoque. *Cas.*

14 atque Balbinum, ¹ quotidie ingravescebant. Et erant quidem discordiæ inter Balbinum & Maximum, sed tacitæ & quæ intelligerentur potius quàm viderentur: quum Balbinus Maximum quasi ignobilem contemneret, Maximus Balbinum quasi debilem calcaret. Quare occasio militibus data est intelligentibus *facile discordes imperatores posse interfici.* ² Ludis denique scenicis quum multi & milites & aulici occupati essent, & in Palatio soli cum Germanis principes remansissent, impetum in eos fecerunt. Turbantibus igitur militibus quum nuntiatum primùm esset Maximo, turbam illam tempestatemque vix evadi posse nisi ad Germanos mitteretur, & fortè in alia parte Palatii Germani cum Balbino essent, mittit ad Balbinum Maximus, petens, ut ei præsidium mitteret. ³ Sed ille suspicatus ⁴ quòd contra se eos peteret, ⁵ quem putabat monarchiam velle; primùm frustratus est, deinde usque ad litem perventum est. ⁶ In hac tamen seditione illis contententibus milites supervenerunt, ⁷ atque ambos eos nudatos

1. *Quotidie ingravescebant.*] Αεὶ καὶ μεθιδιον ἐβαρβύνη. quo verbo hic usus Herodianus. In regio paulò antè pro *querentes* habetur *quererant*. scribebam igitur, *Milites oc. querebant occidendum principum: cumque primò vix in p. q. G. f. m. à B. quotidie odia ingravescebant.* Idem.

2. *Ludis denique scenicis, cum multi & milites, &c.*] Ludos scenicos appellat agonem Capitolinum. Erat hoc certamen, ut scribit Suetonius, triplex, musicum, equestre, gymnicum. quod igitur de scenicis ludis ait Capitolinus, ita accipi debet, ut intelligamus in plures dies tributos fuisse ludos Capitolinos, vel, ut Græci vocant, τὰ Κἀπιτωλάτω. die autem illo quo perierunt Maximus & Balbinus, musicos & scenæ artifices certasse. Idem.

3. *Sed ille suspicatus est quòd contra se eos peteret, quem putabat monarchiam velle.*] Forte legendum: *Sed ille suspicatus, quòd contra se eos peteret, qui postulabat*

monarchiam, primum frustratus est, deinde ad litem perventum est. Balbinus qui suspicaretur contra se peti milites Germanos ab eo qui vellet solus imperare, frustratus est ejus petitionem. hanc esse veram lectionem arbitror. *Salmas.*

4. *Quòd contra se eos peteret, quem putabat monarchiam velle.*] Verbum *velle* non est in Pal. nec pronomen *se*; habetque *postulabat* pro *putabat*. aliquid subest vitii occulti. *Grut.*

5. *Quem putabat monarchiam velle.*] Uterque illorum imperium ad se trahebat, ut solus imperaret. *Cassaub.*

6. *In hac tamen seditione illis contententibus, &c.*] Liber Puteani, *contradictione, pro seditione: quod probo.* Idem.

7. *Atque ambos eos nudatos vestibus regalibus, de Palatio cum injuriis produxerunt.*] Contrarium dicit Herod. ex quo ramen historiam sumit Capitolinus: neque enim in regalibus vestibus, sed domesticis ac vilibus esse deprehensos. Idem.

datos vestibis regalibus, de Palatio cum injuriis produxerunt, & per mediam civitatem ad castra raptare voluerunt, magna ex parte laniatos. ¹ Sed ubi compererunt Germanos ad defensionem illorum supervenire, ambos occiderunt, & in itinere medio reliquerunt. ² Inter hæc Gordianus Cæsar sublatuſ à militibus, imperator eſt appellatus, id eſt Auguſtus, quia non erat alius in præſenti, ³ inſultantibus militibus ſenatuſ & populo, qui ſe ſtatim in caſtra receperunt. Germani fanè ne ſine cauſa pugnarent, ⁴ occiſis imperatoribus ſuis, extra urbem ubi ſuos habebant, ſe contulerunt. Hunc finem habuerunt boni imperatores, indignum vita & moribus ſuis. Nam neque Maximo ſive Pupieno fortius, neque Balbino benignius fuit quicquam: ⁵ quod re ipſa intelligi poteſt. Neque enim quum eſſet poteſtas, malos ſenatus eligeret. Huc accedit quòd multis honoribus ac poteſtatibus explorati ſunt, ⁶ quum alter bis cos. & præfectus, alter cos. & præfectus, ⁷ ad imperium longævi perveniſſent, ⁸ amabiles ſenatuſ,

15

1. *Sed ubi compererunt Germanos.] Sed ubi compererunt.* Pal. Salmaf.

2. *Inter hæc Gordianus Cæſar ſublatus à militibus, &c.]* Sublatus, nempe de ædibus ſuis in caſtra prætoria. neque enim referam ad morem elevandi ſuper ſcutum eos quibus deferretur imperium. Caſaub.

3. *Inſultantibus militibus ſenatuſ & populo.]* De ſenatu verum eſt: de populo videtur malè accepſiſſe Herodiani verba. Idem.

4. *Occiſis imperatoribus ſuis.]* Occiſis jam imperatoribus ſuis. Pal. Salmaf.

Occiſis jam Imperatoribus ſuis.] Sic Pal. interjecto adverbio, quod aberat. Gruter.

5. *Quod re ipſa intelligi poteſt.]* Scrib. ex re ipſa poteſt, &c. ut in vet. Caſaub.

Quod re ipſa intelligi poteſt.] Quod in re ipſa intelligi poteſt. Salmaf.

6. *Quum alter bis Cos. & præfectus, alter Cos. & præfectus ad imper. perveniſſent.]* Scribendum aio: Cum alter bis

Cos. præfectus Urbis alter, ad imperium longævi perveniſſent. Reliquis verbis expunctis. Caſaub.

7. *Ad imperium longævi perveniſſent, amabiles ſenatuſ & populo.]* Sic reſcribo: Quum alter bis conſul & præfectus, ad imperium longævus perveniſſet, amabilis ſenatuſ, & populo etiam, qui Maximum jam leviter pertimeſcebat. de Balbino ſermo eſt, qui ſenatuſ populoque amabilis, cum Maximus ſolo ſenatuſ gratuſ acceptuſque eſſet. pertimeſcebat enim populuſ Maximi ſeveritatem, quam & ſibi adverſam eſſe credebat. quod cum verum ſit, qui poſſit eſſe vera vulgata ſcriptura? Salmaf.

8. *Amabiles ſenatuſ, & populo etiam, quia Maximinum jam leviter pertimeſcebant.]* Scribendum: Et populo, qui jam Maximum leviter pertimeſcebant. Initiò cum delatum imperium Maximo, memor populuſ qua ſeveritate urbanam præfecturam egiſſet, ſibi ab eo metuit, & ejus derectavit imperium: ſed jam

natui, & populo etiam, quia Maximinum jam leviter per-
 timescebant. ¹ Hæc sunt quæ de Maximo ex Herodiano
 Græco scriptore magna ex parte collegimus. Sed multi
 non à Maximo, verùm à Pupieno imperatore apud Aquie-
 leiam Maximinum esse victum dixerunt, & ipsum cum
 Balbino esse occisum, ita ut Maximi nomen prætereant.
 Tanta est autem historicorum ² inter se errantium impe-
 ritia, ³ vel usurpatio, ut multi eundem Maximum quem
 Pupienum velint dici, quum Herodianus vitæ suæ tem-
 porum scriptor Maximum dicat, nos Pupienum: ⁴ quum
 & Dexippus ⁵ Græcorum scriptor, Maximum & Balbi-
 num imperatores dicat factos contra Maximinum post
 Gordianos duos, & à Maximo victum Maximinum, non
 à Pupieno. His accedit alia scriptorum imperitia qui
⁶ præfectum prætorii fuisse Gordianum parvulum dicunt,
⁷ ignorantibus multis collo sæpe victum ut militibus
 ostenderetur. ⁸ Imperarunt autem Maximus & Balbinus
 anno uno, quum Maximinus imperasset cum filio, ut qui-
 dam dicunt, per triennium; ut alii, per biennium. ⁹ Nec

reti-

mitiorem expecti, quàm speraverant, leviter eum timebant. *Casaub.*

1. *Hæc sunt quæ de Maximo, &c.]* Dele auctoribus libris illa, *de Maximo*. neque possunt ferri. *Idem.*

Hæc sunt quæ ex Herodiano.] Obsequens sum membranæ à Casaubono excussis. nam nostræ adfentiebantur vulgato: *Hæc sunt quæ de Maximo ex Herodiano.* *Grut.*

2. *Inter se errantium.]* Scribe, *certantium.* & ita scripti. *Casaub.*

Inter se certantium imperitia.] Est rursus ab iisdem membranæ. nam Palatinæ, *errantium*, ut vulgari. *Grut.*

3. *Vel usurpatio.]* Vox Latinorum criticorum: nam usurpata illis dicuntur, quæ sine priorum exemplo aut contra analogiam sive usum, magni scriptores interdum sibi volunt licere. *Casaubonus.*

4. *Cum & Dexippus Græcorum scri-*

ptor.] Melius scripti, *Græcus scriptor.* *Idem.*

5. *Græcus scriptor.]* Sic quoque eadem. nostræ enim *Græcorum*, ut vulgg. *Gruter.*

6. *Præfectum prætorii fuisse Gordianum parvulum dicunt.]* Ita historiam narrat Aurelius Victor Schotti. *Casaub.*

7. *Ignorantibus multis, collo sæpè, &c.]* Conjeci aliquando, *ignorantibus nullis.* sed forte distinguendum, *ignorantibus, multis collo, &c.* ut velit, eosdem ignorasse, sæpe Gordianum multorum collo insedisse, quasi puerulum. *Grut.*

8. *Imperarunt autem Maximus & Balbinus anno uno.]* Hoc verius quàm quod legitur in libro de tribus Gordianis, biennio eos imperasse. *Casaub.*

9. *Nec reticiendum est quod Maximus.]* Auctoribus libris, sic scribendum: *Quum Maximinus imperasset cum filio, ut quidam dicunt, per triennium, ut alii,*

reticendum est quod Maximus, quum & sibi & Balbino deferretur iudicio senatus imperium, Balbino dixisse fertur, (¹ ut Herodianus dicit) *Quid tu Balbine, & ego merebimur, quum hanc tam immanem belluam exitio dederimus?* Quumque Balbinus dixisset, *Senatus populique Romani ferventissimum amorem & orbis terrarum: dixisse fertur Maximus, Vereor ne militum odium sentiamus, & mortem.* Domus 16 Balbini etiam nunc Romæ ostenditur in Carinis, magna & potens, & ab ejus familia hucusque possessa. Maximus quem Pupienum plerique putant, ² summæ tenuitatis, sed virtutis amplissimæ fuit. ³ Sub his pugnatum à Carpis contra Mœsos fuit, & Scythici belli principium, & Histriæ excidium eo tempore: ut autem Dexippus dicit, Histricæ civitatis. Dexippus Balbinum satis laudat, & dicit forti animo militibus occurrisse, atque interfectum: ut mortem non timeret, ⁴ quem in omnibus disciplinis instructum fuisse dicit. Maximum verò negat ejusmodi virum fuisse qualem Græci plerique dixerunt. ⁵ Addidit præterea contra Maximinum Aquileiensium odium fuisse, ut de crinibus mulierum suarum arcubus nervos facerent, atque ita sagittas emitterent. Dexippus & Herodianus qui horum principum historiam persequuti sunt, Maximum & Balbinum fuisse principes dicunt, delectos à senatu contra Maximinum post interitum duorum Gordiano-

per biennium. Domus Balbini etiam nunc Romæ ostenditur in carinis. Salmaf.

Nec reticendum est, &c.] Isthæc & sequentia, usque ad capituli finem, ab sunt æquæ Palatino codici quàm Regio. Gru.

1. Ut Herodianus dicit.] Hæc non leguntur apud Herodianum. Casaubonus.

2. Summæ tenuitatis.] Ignobilitatem eum generis splendore virtutis illustrasse supra dixit. Balbinus Maximum quasi ignobilem, Maximus autem Balbinum, ut debilem contrivisse paulo ante dicitur. Salmaf.

3. Sub his pugnatum à Carpis contra Mœsos fuit.] Carporum gens cum post Marci tempora diu quietem coluisset, hac tempestate iterum Romano imperio cepit esse molesta. Narrat eorum motum Zosimus. Casaub.

4. Quem omnibus disciplinis.] Edd. quem in omnibus disciplinis. sed alterum se tuetur fide membranarum. Pal. Gru-terus.

5. Addidit præterea contra Maximinum, &c.] Vox excidit quam servat Puteani codd. Addidit præterea tantum contra. Atque hoc tertium jam repetitur. Casaub.

dianorum in Africa, cum quibus etiam puer, tertius Gordianus, electus est. ¹ Sed apud Latinos scriptores plerisque Maximi nomen non invenio, & cum Balbino Pupienum imperatorem reperio, usque ad eum ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquileiam pugnasse dicatur, quum memoratis historicis afferentibus, ne Maximus quidem contra Maximinum pugnasse doceatur, sed resedisse apud Ravennam, atque illic patratam audisse victoriam: ut mihi videatur, idem esse Pupienus, qui Maximus dicitur.

- 17 Quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi, quæ scripta est à cos sui temporis de Pupieno & Balbino, in qua lætatur redditam ab his post latrones improbos esse Rempub. *Pupieno & Balbino Augustus Claudius Julianus. Quum primum Jovis Opt. Max. & deorum immortalium senatusque judicio, & consensu generis humani suscepisse vos Remp. à nefarii latronis scelere* ² *servandam reddendamque Romanis legibus, domini sanctissimi & invictissimi Augusti,* ³ *quamquam nondum ex vestris literis,* ⁴ *sed tamen ex S. C. quod V. C. Celsus Ælianus collega transmiserat,*

1. Sed apud Latinos scriptores plerisque Maximi nomen non invenio.] Diximus aliquid in principio hujus vitæ de Maximi & Pupieni nominibus. & sciendum est, non novum hoc esse, ut Græci scriptores in imperatore aliquo nominando aliud, vel nomen, vel cognomen usurpent, aliud Latini, in eo præsertim qui plura nomina habeat. ut in hoc Maximo, qui C. Maximus Clodius Pupienus vocabatur, Græci semper Maximi nomen arripuerunt, nec unquam aliter hunc imperatorem vocarunt: Latini vero omnes libentiùs *Pupienum* suo nomine. *Salmas.*

2. *Servandam reddendamque Romanis legibus.*] Ne dubita emendare: *Quum primum Jovis Opt. Max. & deorum immortalium senatusque judicio, & consensu generis humani suscepisse vos Remp. à nefarii latronis scelere servandam, regendamque Romanis legibus. regendam, inquam, non reddendam. Idem.*

3. *Quamquam nondum ex vestris lite-*

ris.] Membrana, ex divinis literis. videtur ita imperatorias literas, cum ad eos præsertim scriberent, vocabant. *Casaub.*

4. Sed tamen ex scripto quod v. c. Celsus Ælianus collega transmiserat.] Palat. habet: *Quamquam nondum ex vestris literis, sed tamen ex s. c. quod ad me v. c. Celsus Ælianus collega transmiserat, comperissem. quis scribendum non videt, ex s. c. hoc est, ex senatusconsulto?* dicimus ex hoc loco senatusconsultum, quod factum est de imperatoribus nuncupandis Maximo & Balbino, Celsio Æliano Cos. referente esse factum. initio autem hujus vitæ nomen consulis non edidit Capitolinus, qui sine dubio est iste Celsus Ælianus: alter vero consul aberat, Claudius nempe Julianus, cujus hæc epistola refertur à Capitolino, cui transiit senatusconsulti exemplum collega Celsus Ælianus. quid si illas notas, ex s. c. sic transponamus, ex s. c. hoc erit ex senatusconsulto

rat, comperissem: gratulatus sum urbi Romæ, cujus ad salutem estis electi: gratulatus senatui, ¹ cujus pro judicio quod in vos habuit, reddidistis pristinam dignitatem: gratulatus Italia, ² quam cum maxima ab hostibus vastatione defendistis: gratulatus provinciis, quas inexplebili avaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis reduxistis: denique legionibus ipsis & auxiliis, quæ ubique terrarum jam vultus vestros adorant; qui deposito dedecore pristino, nunc in vestro nomine dignam Romani principatus speciem receperunt. Quocirca ³ nulla vox fortis, nulla oratio felix, nullum ingenium tam secundum unquam fuerit, quod possit publicam felicitatem dignè exprimere. Quæ quanta & cujusmodi sint, jam in ipso exordio principatus vestri cognoscere potuimus: qui leges Romanas, æquitatemque abolitam, & clementiam quæ jam nulla erat, & vitam, & mores, & libertatem, & spem successuum atque hæredum reduxistis. Hæc enumerare difficile est, nedum prosequi consentanea dicendi dignitate. Nam quod nobis vita per vos red-
 dita est, ⁴ quam dimissis passim per provincias carnificibus sic elatus

latro

sulti pari. par enim exemplum significat, quod Græci dicunt ἰσὺν. Salmaf.

1. Cujus pro judicio, &c.] Scribendum, cui vos pro judicio, &c. Casaubonus.

Cujus pro judicio, &c.] Sic quoque Pal. neque opus mutari. Grut.

2. Quam cum maxima, &c.] Scribe, eam maximè. Casaub.

Quam cum maxima ab hostibus vastatione defendistis.] Lege: quam cum maxime hostili vastatione defendistis. vel, ab hostium. Salmaf.

Quam cum maximè ab hostibus.] Melius fuerit maximè, ut videbatur & Casaubono. Grut.

3. Nulla vox fortis, nulla oratio felix.] Quæ sequuntur postulant hæc scribi: Quocirca nulla vox tam fortis, nulla oratio tam felix. Proxime enim sequitur: Nullum ingenium tam secundum unquam fuerit, quod publicam felicitatem possit exprimere. Salmaf.

Nulla vox fortis, nulla oratio felix.] Pal. nulla oratio tam felix; ut videatur etiam eadem syllaba immittenda

principio: nulla vox tam fortis. Grut.

4. Quam dimissis passim per provincias carnificibus, sic elatus latro surrexit, &c.] Vera lectio nisi fallor hæc est: Nam quod nobis vita per vos red-
 dita est, quam dimissis passim per provincias carnificibus sic elatus latro sic petiit, ut se ordini prosteretur iratum, quomodo dicam aut prosequar? sic elatus autem latro, unica voce in optimo libro legebatur, proficilatus. ficilatum autem latronem vocat Maximinum quod sicila, hoc est, parva sica armatus esset. sica vero, ut omnes norunt, brevis gladius, & incurvus, qui Threcum fuit proprius. at Maximinus Threx fuit. hinc etiam sicilæ dicti cultri sutoris, quod in modum sicarum essent incurvi. Glossæ veteres; Sicila, σμίλα, δὲ σήλιον. sicila igitur brevis gladius, vel culter, qui & sicilus & siculum & sicillus etiam dicebatur. Salmaf.

Cum dimissis passim per provincias carnificibus sic elatus latro surrexit, ut se ordini prosteretur iratum.] Pal quam, & siceluit, respicitque illud aliorum amplissimè. Grut.

latro surrexit ¹ *ut se ordini profiteretur iratum, quomodo dicam aut prosequar? praesertim quum mediocritas mea non modò publicam felicitatem, sed ne peculiare quidem gaudium animi mei possit exprimere, quum eos Augustos & principes generis humani videam, quorum antehac perpetuo cultu mores & modestiam meam tanquam veteribus censoribus meis cuperem probatam:* ² *& etiam si confidam in priorum principum testimoniis, vestris tamen ut gravioribus iudiciis glorior. Dii praestent praestabuntque hanc urbi Romanae felicitatem. Nam quum ad vos respicio, aliud nihil optare possum quàm quod apud deos dicitur victor Carthaginis precatus, ut scilicet in eo statu Remp. servarent in quo tunc esset, quòd nullus melior inveniretur. Ita ego precor, ut in eo statu vobis Remp. servant,* ³ *in quo eam vos adhuc nutantem collocavistis.*

§ Hæc epistola probat Pupienum eundem esse qui à plerisque Maximus dicitur nomine paterno. Siquidem per hæc tempora apud Græcos non facilè Pupienus, apud Latinos non facilè Maximus invenitur, & ea quæ sunt gesta contra Maximinum, modò à Pupieno, modò à Maximo acta dicantur. ⁴ Sed Fortunatiano credamus qui dicit Pupienum dictum nomine suo, cognomine verò paterno Maximum, ut omnium stupore legentibus aboliti videantur.

1. *Ut se ordini profiteretur iratum.]* Omnes membranae, *ut se amplissimo ordini, &c.* Alioquin sæpe *ordo* absolutè pro senatu ponitur, aut ordine decurionum in municipiis. *Casaub.*

2. *Et etiam si confidam in priorum, &c.]* Palatinus hunc locum ita legit, ut in textu legitur. sed pro *probatam* leg. *probata, & hæc esse confidam, &c. gloriarer.* Mentem horum verborum facile assequor, verba ipsa quomodo constituenda sint, nondum video. sensus igitur hic est. gaudium suum vix exprimere se posse dicit, quum eos principes videat, quos antehac semper coluerit, & quibus vitam suam, & mores probatos esse cupierit tanquam suis censoribus. quamvis enim vitam & modestiam suam probari consideret testimoniis priorum principum, pluris

tamen semper fecisse iudicia istorum, ut graviora majorisque ponderis, etsi principes non essent. magnopere igitur nunc se gaudere, quum eos principes factos videat, quos adhuc privatos coluerit, & quibus vitam suam probatam esse semper cupierit, quorumque adeo iudicia pluris æstimaverit, & graviora duxerit, quam ipsorum principum testimonia. *Salmas.*

3. *In quo eam vos adhuc nutantem collocavistis.]* Non male Palatinus: *In quo vos eam adhuc nutantem collocavistis.* Nantare enim quæ adhuc pendent & vacillant, lepida iralatione dicuntur. at *collocavistis*, omnino pro *collocavistis* repònendum. *Casaub.*

4. *Sed Fortunatiano credamus.]* Hæc ad finem usque non comparent in optimo librorum Palatino. *Salmas.*

DE IIS QUI POST
 GORDIANUM TERTIUM
 PRINCIPES FUERUNT
 A D
 VALERIANUM USQUE.

GORDIANO tertio non Valerianus successit, sed Philippi duo: de quibus & aliis item pluribus, qui ante Valerianum imperarunt, non dubium est, quin & Spartianus & Capitolinus atque omnino quicumque alii è veteribus historiam Augustam stilo persecuti sunt, in libris suis abundè egissent. Quid causæ sit cur hodie in isto Cæsareæ historiæ corpore pars hæc desideretur, difficile dictu est. Scimus tamen, non hodie atque heri, sed ante aliquot secula, factam esse hanc jacturam: imò fortasse nihil esse amissum, neque eorum quicquam perivisse, quæ in hoc corpus sunt ab iis conjecta, qui illud olim ex diversis scriptoribus concinnarunt. Nam & membranæ veteres, cum regiæ bibliothecæ, tum illæ quibus olim in Italia usus V. Cl. Claudius Puteanus, & Robertus quoque Bononiensis in Epitoma quam fecit horum librorum, defectum hunc agnoscunt. Suspiciari licet, quia Philipporum res, & cæterorum qui in hac collectione silentur, Deciorum rebus erant permixtæ, quos hostes sævissimos ecclesia Dei quondam est experta; compositorem hujus corporis, pietatis Christianæ fervore impulsam, in Deciorum odium, præoptasse principes aliquot, minutos præsertim & parum memorabiles, silentio transmittere, potius

quàm vel Capitolinum, vel Spartianum, vel aut quenquam alium describeret, qui omnes istos minorum gentium imperatores, uno libro fuerat complexus. Nos verò eorum nomina infra subjecimus, quos post excessum Gordiani tertii, ante Valerianum, factos fuisse Augustos vel Cæsares, ex veterum lectione comperimus. *Casaub.*

I. IMP. CÆS. MARCUS AUG. Narrat Zonaras, patres cum de morte Gordiani III. cognovissent, usos jure suo, & Marcum quendam, haut dubie senatorem, sapientiæ & philosophiæ deditum, imperatorem creasse: qui mox in Palatio morbo affuitus. *Idem.*

II. IMP. CÆS. SEVERUS HOSTILIANUS AUG. Marco extincto, eorumdem patrum suffragiis hic successit: qui morbo statim correptus, post missum sanguinem, fatis concessit. Zonaræ uni memoriam imperii sui debent hi duo principes. *Idem.*

III. IMP. CÆS. M. JULIUS PHILIPPUS AUG. Hic filium suum assumpsit in consortium, ut ait Aurelius Victor: & Zonaras, *κρίτων τὴ βασιλείας ἐποίησε*: Zosimus tamen Cæsarem solum factum scribit. *Idem.*

IV. M. JULIUS. PHILIPPUS. CÆSAR. AUG. F. COS. PRINC. JUVENTUT. vulgò autem appellatus est Philippus junior.

nior. unde ille quorundam Græcorum error manavit, qui cognomen id Philippi fuisse, & quidem patris existimarunt. *Idem.*

V. IMP. CÆSAR JOTAPIANUS AUG. Hic Philippi temporibus imperium in Oriente occupavit: sed statim oppressus, cum imperio vitam simul amisit. auctor Zosimus. *Idem.*

VI. IMP. CÆS. MARINUS AUG. Eodem tempore quo Jotapianus in Syria, Marinus in Pannonia vel Mœsia à legionibus præfidiariis salutatus est imperator, nec multò post trucidatus, ut narant Zosimus & Zonaras. *Idem.*

VII. IMP. CÆS. MESSIUS QUINTUS TRAJANUS DECIUS AUG. His nominibus appellatus est Decius pater, qui in Illyrico suffragiis militum nactus imperium, Philippum mox ad Veronam devicit. Constat ibidem periisse patrem Philippum, filium autem Romæ. *Idem.*

VIII. IMP. CÆS. Q. HERENNIUS ETRUSCUS MESSIUS DECIUS AUG. DECIUS AUG. F. & item alter quidam, sive gener Decii, ut conjicit Onufrius, sive aliqua cognatione eum tangens: cujus nomina è nummis & lapidum inscriptionibus, proferantur hæc ab eodem. *Idem.*

IX. IMP. CÆS. C. VALENS HOSTILIANUS MESSIUS AUG. nos de hoc neque apud Græcos, neque apud Latinos historicos quicquam offendimus. *Idem.*

X. IMP. CÆS. LUCIUS PRISCUS AUG. Nam huic Macedonas præfidatu regenti delata

est dominatio. *Idem.*

XI. IMP. CÆS. JULIUS VALENS LICINIANUS AUG. qui cupientissimo vulgo imperium cepit. Priscum Philippi Imp. fratrem inter illorum temporum præcipuos duces memorat Zosimus. *Idem.*

XII. IMP. CÆS. C. VIBIUS TREBONIANUS GALLUS AUG. &

XIII. IMP. CÆS. VIBIUS VOLUSIANUS AUG. GALLI AUG. F. Tertius his adjicitur ab utroque Victore. *Idem.*

XIV. IMP. CÆS. HOSTILIANUS PERPENNA AUG. cui delatum à senatu imperium Victores ambo scribunt. magno errore conturbat hæc nomina Eutropius: cujus sunt verba: *Mox imperatores creati sunt GALLUS HOSTILIANUS & Galli filius VOLUSIANUS*, sed suspicor vculam excidisse jam olim, cum scripisset Eutropius, *Gallus Hostilianusque*: quomodo Aurelius Victor: *patres Gallo Hostilianoque augusta imperia decernunt.* *Idem.*

XV. IMP. CÆS. C. JULIUS ÆMILIANUS AUG. à Mœsiacis legionibus creatus: qui occisis per suos Gallo & Volusiano, tres menses usus modestè imperio, morbo absumptus, vacuum VALERIANO locum reliquit. Tot Augustus vel Cæsares inter Gordianum III. & Valerianum interjectos invenimus. Sed tantis tenebris omnis hæc historia involuta est, ut difficile sit aliquam ejus partem notare in qua veteres scriptores inter se consentiant. *Idem.*

TREBELLII POLLIONIS
VALERIANUS PATER
ET
FILIVS.

VALERIANUS imperator, nobilis genere, pater Valerio, censor antea, & per dignitatum omnes

I. TREBELLII POLLIONIS.] Robertum de Porta non audio, qui librum hunc & sequentes aliquot à Pollione abjudicat, tribuitque Julio Capitolino. *Casaub.*

TREBELLII POLLIONIS.] Membranzæ Palatinæ non Trebellio Pollioni, sed Julio Capitolino, & hunc librum & sequentes tribuunt. sed quin sit Trebellio assignandus, minime posse dubitari puto. qui enim in unum corpus collegerant hanc historiam Augustam, eam totam ex quatuor istis scriptoribus confecerunt, Spartiano, Capitolino, Trebellio Pollione, & Vopisco. Spartianus ab Hadriano usque ad Maximinos historiam deduxerat. Capitolinus autem à Maximinis initium duxit, & usque ad Philippos perduxit, quem ut continuaret Trebellius, à Philippis incepit, & in Claudium & ejus fratrem Quintillum desit: atque hinc exorsus Vopiscus, non ultra Carinum perrexit. qui vero factum sit, ut Philippos, & qui Philippum sunt sequuti imperatores, usque ad Valerianum amiserimus, nescio; nisi verum illud est quod suspicor, omnes horum auctorum codices, qui nunc habentur, ex uno unicoque codice tota illa parte mutilato laceroque, fuisse descriptos: quod & in multis aliis libris factum esse observavi. *Salmas.*

2. *Valerianus imperator, nobilis genere, patre Valerio, &c.*] In regio codice alteroque Puteaneorum, & principium hoc aliter habet, & totius libri alia longè facies. nam & hic non pari quidem,

sed tamen non dissimili licentia grassati sunt veteres sive librarii sive critici, atque supra in vita Marci. Porro de Valeriano hoc quem tantopere hoc libro auctor laudat, aliud longè pronuntiat Victor alter quem vide. *Casaub.*

Valerianus imperator nobilis genere.] Verissimum est quod supra dicebamus, mutilationi codicis cujusdam antiqui & unici, debere nos acceptum antferre, quod Philipporum, & sequentium imperatorum vitas, & horum Valerianorum vitæ initium desideramus. à quo codice qui propagati sunt omnes istorum scriptorum codices, non integrioribus esse potuerunt archetypo suo. sed ut melius perspici possit quam licentiose grassati sint correctores in hoc libello interpolando, placet fragmentum ipsum subjicere, quomodo plane scriptum extat in antiquo exemplari Palatino:

FRAGMENTUM VITÆ VALERIANORUM. Saporis rex regum vel solus. *si scirem posse aliquando Romanos penitus vinci, gauderem tibi de victoria, quam præfers. sed quia, vel fato, vel virtute gens illa plurimum potest, vide ne quod senem imperatorem cepisti, & id quidem fraude, male tibi cedat posterisque tuis. Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint, à quibus sæpe victi sunt. Audivimus certe quod Galli eos vicerint, & ingentem civitatem illam incendunt.*

omnes gradus suis temporibus ad maximum in terris
culmen ascendens, cujus per annos LXX. vita laudabili

derunt. Certe Galli Romanis ser-
viunt. Quid Afrî? eos nomine vice-
runt? Certe serviunt Romanis. De
longioribus exemplis, & fortasse in-
terioribus nihil dico. Mithridates
Ponticus totam Asiam tenuit: certe
victus est: certe Asia Romanorum
est. si meum consilium requiris, ate-
re occasione pacis, & Valerianum
succis redde. ego gratulor felicitati
tuæ, si tamen illa uti scias. Vele-
nus rex Cadusiorum sic scripsit:
Remissa mihi auxilia integra & in-
columia gratanter accepi. sed captum
Valerianum principem principum non
satis gratulor: magis gratularer, si
redderetur. Romani enim graviores
tunc sunt, quando vincuntur. Age
igitur ut prudentem decet: nec for-
tuna te inflammet, quæ multos dece-
pit. Valerianus & filium imperato-
rem habet, & nepotem Casarem:
& quid? habet & omnem orbem
Romanum, qui contra te totus in-
surgit. Redde igitur Valerianum,
& fac cum Romanis pacem, nobis
etiam ob gentes Ponticas profutu-
ram. Artabastes rex Armenorum
talem ad Saporem epistolam mi-
sit: In partem gloriæ venio: sed ve-
reor ne non tam viceris quam bella
severis. Valerianum & filius repe-
tet, & nepos, & duces Romani, &
omnis Gallia, & omnis Africa, &
omnis Hispania, & omnis Italia, &
omnes gentes quæ sunt in Illyrico, atq;
in oriente & in Ponto, quæ cum Ro-
manis consentiunt, aut Romanorum
sunt. Vnum ergo senem cepisti, &
omnes gentes orbis terrarum infe-
lissimas tibi fecisti: fortassis & no-
bis qui auxilia misimus, qui vicini
sumus, qui semper vobis inter vos
pugnantibus laboramus. Bastrani,

& Iberi, & Albani, & Tauroscy-
thæ Saporis litteras non recepe-
runt, sed ad Romanos duces scri-
pserunt, auxilia pollicentes ad Va-
lerianum de captivitate liberan-
dum. Sed Valeriano apud Persas
conversescente, Odenatus Palmy-
renus collecto exercitu rem Ro-
manam in pristinum statum red-
didit. cepit regis thesauros, cepit
etiam quas thesauris cariores ha-
bent regis Parthici concubinas.
Quare magis reformidans Roma-
nos duces Sapor timore Ballistæ
atque Odenati, in regnum suum
ocys se recepit. atque hic interim
finis belli fuit Persici. Hæc sunt
digna cognitu de Valeriano, cujus
per annos LXX. vita laudabilis in-
eam concenderat gloriam, ut post
omnes honores & magistratus in-
signiter gestos imperator fieret:
non ut solet tumultuario populi
concurſu, non militum strepitu,
sed jure meritorum, & quasi ex
totius orbis una sententia. Deni-
que si data esset omnibus potestas
promendi arbitrii quem impera-
torem vellent, alter non esset
electus, &c.

Nam quæ sequuntur usque ad finem,
eodem modo scripta erant in libris qui-
bus usus est Casaubonus ut in nostris,
nisi quod illi Casauboniani exordii lo-
co ea verba habuere quæ satis constat
non esse Trebellii, sed ab aliquo adjecta
qui voluit explere, quod deficere vide-
bat, & initium quod deerat, addere. ad
id exemplum plane quo hodierno so-
lent artifices antiquis sine capite statuis
capita imponere, & pedes manusque
mutilatis adstringere, & truncas integra-
re. Salmaf.

Valerianus imperator nobilis genere,
patre Valerio, censor antea & per dignita-
tum, &c.]

lis in eam conscenderat gloriam, ¹ ut per omnes honores & magistratus insigniter gestos, imperator fieret: non ut solet tumultuario populi concursu, non militum strepitu, sed jure meritorum, & quasi ex totius orbis una sententia. Denique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii quem imperatorem vellent, alter non esset electus. ² Et ut sciat quanta vis in Valeriano meritorum fuerit publicorum, ponam senatusconsulta, quibus animadvertant omnes quid de illo semper amplissimus ordo judicaverit. Duobus Decii cons. vi. Cal. Novemb. die, quum ob imperatorias literas in æde Castorum senatus haberetur, ireturque per sententias singulorum ³ cui deberet censura deferri, (nam id Decii posuerant in senatus amplissimi potestate) ⁴ ubi primùm prætor edixit, *Quid vobis videtur P. C. de censore deligendo?* ⁵ atque eum qui erat princeps, quum senatus sententiam rogasset, absente Valeriano: (⁶ nam ille in procinctu suo cum Decio agebat) omnes una voce dixerunt, interrupto more dicendæ sententiæ, *Valeriani*

tum, &c.] Bonum sane principium, sed non ex more hujus auctoris, aut aliorum qui vitas imperatorum conscripserunt: Spartiani dico, Capitolini & Vopisei. his, inquam, scriptoribus moris non est aliquem prius imperatorem vocare quam ejus vitam, mores, genus ex parte descripserint, & quibus ex causis ad imperium electi sint, quibus successerint, quid in imperio gesserint. hec nihil horum habes: sed statim *Valerianus imperator*, in ipso limine obtruditur. quæ vero sequuntur de dignitatum omnibus gradibus, mutuatus est, paucis mutatis, ex fine libri, at ex tot honoribus & dignitatum gradibus solam nominat censuram. nec miramur. nam solam potuit nominare ex hoc libro. ceteras non potuit, maximam sui partem manca hac historia. *Idem.*

1. *Et per omnes honores & magistratus.*] Scribendum, *Ut post omnes honores & magistratus insigniter gestos imperator fieret.* *Idem.*

Ut post omnes honores.] Ita Palat. Caterùm idem liber mirificè distractus est. sumit enim initium ab epistolâ Belloli ad Saporem, pergitque usque ad finem fere capituli septimi; ubi scribit: *Hæc sunt digna cognitu de Valeriano, cujus per annos septuaginta vita laudabilis, &c.* quæ habemus cap. 1. *Grut.*

2. *Et ut sciat quanta vis meritorum.*] Vetus editio: *Et ut scias.* Salmas.

3. *Cui deberet censura deferri.*] Hoc censuræ veteris ultimum. & longo intervallo repetitum exemplum. *Casaub.*

4. *Ubi primùm prætor edixit, &c.*] Erant partes Consulibus: sed jam dixit fuisse tum Cons. duos Decios: habitumque hunc senatum ad literas imperatorias. *Idem.*

5. *Atque eum qui erat princeps, quum senatus sententiam rogasset.*] Scribe ex Pal. & vetere editione: *Atque eum qui erat princeps tunc senatus.* Salmas.

6. *Nam ille in procinctu suo cum Decio agebat.*] Dele suo. *Casaub.*

riani vita censura est: Ille de omnibus iudicet qui est omnibus melior. Ille de senatu iudicet qui nullum habet crimen. Ille de vita nostra sententiam ferat cui nihil potest objici. Valerianus à prima pueritia censor fuit. Valerianus in tota vita sua fuit censor. Prudens senator, modestus senator, gravis senator. Amicus bonorum, inimicus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitiorum. Hunc censorem omnes accipiunt, hunc imitari omnes volumus. Primus genere, nobilis sanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus singularis, ¹ exemplum antiquitatis. ² Quæ quum essent sæpius dicta, addiderunt; OMNES: atque ita discessum ² est. Hoc senatusconsultum ubi Decius accepit, omnes aulicos convocavit, ³ ipsum etiam Valerianum præcepit rogari: atque in conventu summorum virorum, recitato senatusconsulto. Felicem te (inquit) Valeriane, ⁴ senatus sententia, imò animis atque pectoribus: ⁵ totius orbis humani suscipe censuram quam tibi detulit Romana Resp. quam solus mereris, iudicaturus de moribus nostris. Tu æstimabis qui manere in Curia debeant, tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges, tu censibus modum pones, ⁶ tu vectigalia firmabis, divides statum,

Respu-

1. Exemplum antiquitatis.] Ut enim castitatis exemplum dicitur mulier quæ ad exemplum casta est, & pietatis exemplum homo valde pius: sic antiquitatis exemplum, homo morum antiquorum, vel probitatis antiquæ retinens, atque adeo observans, ut possit esse exemplo. Salm.

2. Quæ cum essent sæpius dicta, addiderunt OMNES.] Vopiscus in Tacito: Hac oratione & Tacitus ipse vehementer est motus, & totus senatorius ordo concussus. Statimque acclamatum est; OMNES, OMNES. Simili acclamatione in conciliis patrum communis consensus omnium ostendebatur. Casaub.

3. Ipsum etiam Valerianum præcepit rogari.] Id est præcepit vocari. honesto autem ac modesto verbo rogari dicuntur, qui non iubentur, sed rogantur ut veniant. Salmas.

4. Totius Senatus sententiâ.] Vox totius adjecta à me, suavis codicis Palatini: antea malè aberat. Grut.

5. Totius orbis humani suscipe censuram.] Lege cum Puteano, orbis Romani. Casaub.

Totius orbis humani.] Sic & Pal. neque necesse est mutare in Romani. volebant enim Romani sibi subditum, quidquid non esset barbarum, hoc est in quibus aliquid resideret humanitatis. sic in Gallienis cap. 14. Item in Claudio cap. 4. Grut.

6. Tu vectigalia firmabis, divides statum.] Est locus hic illustris de veteris censuræ munibus & potestate. Casaub.

Tu vectigalia firmabis, divides statum, res publicas recensebis.] Legebam aliquando: Vectigalia firmabis ac divides, statum resp. recensebis. vel etiam expuncto illo statum. Salmas.

Tu vectigalia firmabis, divides statum.] Sic quidem & Pal. inclinaverim magis in scripturam codicis Regii, tu vectigalia firmabis, divides, statues. Gruterus.

Respublicas recensebis : tibi legum scribendarum auctoritas dabitur : tibi de ordinibus militum judicandum est : tu arma respicies : tu de nostro Palatio , tu de iudicibus , tu de praefectis eminentissimis iudicabis. Excepto denique praefecto urbis Romae , exceptis coss. ordinariis , & sacrorum rege ac maxima virgine Vestalium , (si tamen incorrupta permanebit) de omnibus sententias feres. Laborabunt autem etiam illi ut tibi placeant de quibus non potes iudicare. Hæc Decius. Sed Valeriano sententia huiusmodi fuit : Quæso sanctissime imperator , ne ad hanc me necessitatem alliges , ut ego iudicem de populo , de militibus , de senatu , de omni penitus orbe , iudicibus , & tribunis , ac ducibus. Hæc sunt propter quæ Augustum nomen tenetis , apud vos censura desedit , non potest hoc implere privatus. Veniam igitur ejus honoris peto , ¹ cui vita impar est confidentia , cui tempora sic repugnant ut censuram hominum natura non querat. Poteram multa & alia ³ senatusconsulta , & judicia principum de Valeriano proferre , ² nisi ea vobis plerisque nota essent , ³ ut puderet altiùs virum extollere , qui fatali quadam necessitate superatus est. Victus est enim à Sapore rege Persarum dum ⁴ ductu cujusdam sui ducis , cui summam omnium bellicarum

1. Cui vita impar est confidentia.] Vita, à *vũ* βίη, & quod ait poeta, *οἷοις vũ βεβήει εἰσι*. confidentia hoc loco est τὸ *συνεπίδω*, quod cum bonum est, iudex non metuitur neque censor. Casaub.

Cui vita impar est confidentia.] Optime Palatinus : Cui vita impar est, impar est confidentia. nec vita, nec confidentia parem se censuræ gerendæ fatetur Valerianus. Salmas.

Cui vitâ impar est, impar est confidentiâ.] Repetii duas voces, impar est, hortante Pal. quibus ipsis clarissima inducitur lux sententiæ antea obscuræ. Gruter.

2. Nisi ea vobis plerisque nota essent.] Scribe cum regio, nisi & vobis pleraque nota essent. Casaub.

Nisi & vobis pleraque nota essent.] Ita Regius codex, neque recedit Pal. quam quod is plerisque. Grut.

3. Ut puderet altiùs, &c.] Scrib. & puderet.] Hæc altera est ratio: duas enim affert. Casaub.

Ut puderet altiùs extollere qui fatali quadam necessitate superatus est.] Fecerat heic finem, & in his finem vitæ Valeriani patris Trebellius, producto enim senatusconsulto de censura Valeriano deferenda, & oratione Decii, qua eidem Valeriano gratulatus est, ob illum censuræ honorem delatum, voluit ostendere Pollio qualia fuerint hominum de eo adhuc privato iudicia, ne sine causa aut temere putaretur factus imperator, qui merito suo, omnium ordinum voluntate atque consensu ad imperium est vocatus. Salmas.

Ut puderet altiùs.] Bene monet nosster Casaubonus legendum videri, & puderet. Grut.

4. Ductu cujusdam sui ducis.] An Marciani?

carum rerum agendarum commiserat, ¹ seu fraude, seu adversa fortuna in ea esset loca deductus ubi nec vigor nec disciplina militaris, quin caperetur, quicquam valere potuit. Captus igitur, in ditionem Saporis pervenit: quem quum gloriose victoriæ successu minus honorificè quàm deceret, superbo & elato animo detineret, ² atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur, literas ab amicis regibus, qui & ei contra Valerianum faverant, plerasque missas accepit, ³ quarum seriem 4 Julius refert. ⁴ *Sapori, rex regum Belsolus: Si scirem posse aliquando*

criani? de quo habes libro de Gallicis, & inter XXX. Pollionis tyrannos. sed Dionysium consulant viri doctissimi. *Casaub.*

Ductu cujusdam sui ducis.] Frustra laborant eruditissimi viri querendo quis fuerit & quo nomine dux iste, cujus ductu captus est Valerianus. hæc enim falsa & adulterina sunt. *Salmas.*

1. *Seu fraude seu adversa fortuna in ea loca deductus, &c.]* Non ita Zosimus: qui captum magna sua culpa & imprudentia scribit. eum lege. *Casaub.*

2. *Atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur.]* Parcit honori Romani nominis: nam Saporis contumelia in Valerianum non intra verba stetit: sed videas Romanos scriptores plerosque dedecus acceptum dissimulare. *Idem.*

Atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur.] Liber Casauboni imitatus est Aurelium Victorem: Nam quamdiu vixit rex ejusdem provincie, incurvato eo pedem cervicibus ejus imponens, equum conscendere solitus erat. Non stratoris igitur officium exhibebat Saporis Valerianus, sed plane vicem stapedis aut scalæ illi in equum ascensuro præstabat. nam stratores dextra manu erigebant equo infessurum; & sustollebant. qui vero inclinatus dorsum præbet domino equum conscendenti, non stratoris proprie munere fungitur, sed stapedæ, quam & scalam dicebant. *Salmas.*

3. *Quarum seriem Julius refert.]* Lego Junius; & Junium Cordum intelligo: quem Capitolinus solo Junii nomine aliquoties designat. *Casaub.*

4. *Sapori rex regum Belsolus.]* Satis compertum est regem nullam in Oriente fuisse ex historiis notum, cum Parthorum rege comparandum: nam penes hos per diu summum imperium fuit. quos cum Artaxerxes Persa devicisset, Parthorum omnis potentia in Persarum reges est translata. Artaxerxi Sapor hic successit. quis igitur ille Belsolus qui ad Saporem scribens regem regum se nominat? *Idem.*

Sapori rex regum Belsolus.] Quis hic Belsolus, aut quis rex unquam, vel privatus hoc nomine nuncupatus? Pal. & editio vetus, *Belsolus*, scribunt. supra docuimus, fragmentum vitæ Valeriani in omnibus libris ab hac epistola cepisse. non mirum igitur si hæc verba, quæ fragmenti initium faciebant, varie sunt distorta vexataque. si sequeretur ipsius Saporis epistola ad alium quam regem, hic titulus optime conveniret; *Sapori regi regum, vel solo*: ut se regem regum appelleret, vel solum regem, quasi omnes præter ipsum regis nomine vix digni. forte igitur scribendum: *Sapori regi regum, vel solo*. Deest enim nomen illius reguli, qui ad Saporem scripsit. *Salmas.*

Sapori Rex Regum Belsolus.] Pal. *Saporis Rex Regum*. maluisse reperisse: *Sapori Regi Regum Belsolus*. *Crut.*

quando Romanos penitus vinci, ¹ gauderem tibi de victoria quam praefers. Sed quia vel fato vel virtute gens illa plurimum potest, vide ne, quod senem imperatorem cepisti, & id quidem fraude, malè tibi cedat posterisque tuis. Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint, à quibus saepe victi sunt. Audivimus certè quod Galli eos vicerint, & ingentem illam civitatem incenderint. Certè Galli Romanis serviunt. ² Quid Afri? eos nome vicerunt? Certè serviunt Romanis. De longioribus exemplis, ³ & fortasse ignotioribus nihil dico. Mithridates Ponticus totam Asiam tenuit: certè victus est, certè Asia Romanorum est. Si meum consilium requiris, utere occasione pacis, & Valerianum suis redde: ego gratulor felicitati tuæ, si tamen illa uti tu scias. ⁴ Balerus rex 5 Cadusiorum sic scripsit: Remissa mihi auxilia integra & incolumia gratanter accepi. sed captum Valerianum principem principum non satis gratulor, ⁵ magis gratularer si redderetur. Romani enim graviores tunc sunt quando vincuntur. Age igitur ut prudentem decet: ⁶ nec fortuna te inflet quæ multos decepit. Valerianus & filium imperatorem habet & nepotem Casarem: ⁷ & quid? Habet & omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus insurget. Redde igitur Valerianum, & fac cum Romanis pacem, nobis etiam ob gentes Ponticas profuturam. Artabafdes 6 rex Armeniorum talem ad Saporem epistolam misit: In partem gloriæ venio: sed vereor ne non tam viceris quàm bella severis. Valerianum & filius repetet, & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia, & omnes gentes quæ sunt in Illyrico, ⁸ atque in Oriente & in

Ponto,

1. Gauderem tibi de victoria quam praefers.] Sic scripti quoque. praeferre victoriam, locutio insolens, pro qua videmus te efferri. & gauderem tibi, pro *συνέχου εγὼ ἐν σοί*. Casaub.

2. Quid Afri? eos nome vicerunt?] Reg. Quid? Afri eos non vicerunt? Idem.

3. Et fortasse ignotioribus.] Pal. interioribus, melius, ut puto. Grut.

4. Balerus rex Cadusiorum.] Scripti quidam, Balenus. alii, Belemus, Casaub. Balerus rex Cadusiorum.] Pal. no-

ster facit pro libris eis scriptis, in quibus visitur Belemus; habet enim *Belemus*, quemadmodum & supra *Velfolus*. Grut.

5. Magis gratularer.] Pal. gratuler. Idem

6. Nec fortuna te inflet.] Pal. Inflammet. Idem.

7. Et quid? habet & omnem orbem.] Pal. & quid ad omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus insurget. Idem.

8. Atque in Oriente.] Non habet ista regius: & absint melius, propter personas inter quas est hic sermo. Casaub.

Ponto, quæ cum Romanis consentiunt, aut Romanorum sunt. Unum ergo senem cepisti, & omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti: fortassis & nobis qui auxilia misimus, qui vicini 7 sumus, qui semper vobis inter vos pugnantibus laboramus. Bactriani, & Hiberi, & Albani, & Tauroscythæ Saporis literas non receperunt, sed ad Romanos duces scripserunt, auxilia pollicentes ad Valerianum de captivitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenscente, Odenatus Palmyrenus, collecto exercitu rem Romanam propè in pristinum statum reddidit. Cepit regis thesauros, cepit etiam quas thesauris chariores habent reges Parthici, concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor, timore Balistæ atque Odenati, in regnum suum ocyùs se recepit. Atque hic interim finis belli fuit Persici. Hæc sunt digna cognitu de Valeriano, nunc ad Valerianum minorem revertar.

TREBELLII POLLIONIS

VALERIANUS JUNIOR.

I **V**ALERIANUS JUNIOR alia quàm Gallienus matre genitus, forma conspicuus, verecundia probabilis, eruditione pro ætate clarus, moribus perjucundus, ² atque ³ à fratris dissolutione sejunctis, ⁴ à patre absente Cæsar est appellatus, à fratre (ut Celestinus dicit) Augustus. nihil habet prædicabile in vita nisi quòd est nobiliter natus, educatus optimè, & miserabiliter interemptus. Et quoniam scio errare plerosque qui ⁵ Valeriani imperatoris titulum in sepulchro legentes, illius Valeriani

I. TREBELLII POLLIONIS.] Inducendus hic titulus: pars enim est ejusdem libri. Casaub.

2. Atque à fratris dissolutione sejunctis.] Palatinus noster accedit libris in quibus, sejunctus. Grut.

3. A fratris dissolutione sejunctis.] Nempe moribus. sed scripti, sejunctus. Casaub.

4. A patre absente Cæsar est, &c.] Quid si absens. Idem.

A patre absente Cæsar est appellatus.] Sic & Pal. nemo tamen videt requirere formulam loquendi à patre absens Cæsar, &c. Grut.

5. Valeriani titulum in sepulchro legentes.] De hoc pluribus auctor, libro sequente. Casaub.

leriani redditum putant corpus, qui à Persis est captus : ne ullus error obrepat, mittendum in literas censui, hunc Valerianum circa Mediolanum sepultum, addito titulo, Claudii iussu, VALERIANUS IMPERATOR: Non puto plus aliquid vel de majore Valeriano, vel de juniore requirendum. Et quoniam vereor ne modum voluminis transeam, si Gallienum Valeriani filium, de quo jam nobis multus sermo fuit; vel Sallonium filium etiam Gallieni, qui & Gallienus dictus est, huic libro adjungam, ad aliud volumen transeam. Semper enim me vobis dedidi & famæ, cui negare nihil debeo neque possum.

I. Ad aliud volumen transeam.] Pro | pud Capitolinum & Ammianum. |
transibo. sic redeam pro redibo, a- | Idem.

TREBELLII POLLIONIS

GALLIENI DUO.

CAPITO Valeriano (enimvero unde incipienda est Gallieni vita, nisi ab eo præcipuè quo ejus vita depresso est?) nutante Repub. quum Odenatus jam Orientis cepisset imperium, & Gallienus comperta patris captivitate gauderet, vagabantur exercitus, mur-

mura-

I. TREBELLII POLLIONIS.] In manuscripto regie bibliothecæ liber est ἀνεπιγραφήτος, nullo auctoris adscripto nomine. quare istum Rob. de Porta Julio Capitolino adscripsit. Casaub.

TREBELLII POLLIONIS.] Julio Capitolino attribuunt membranz Palatinæ, ut & sequentes libros, usque ad Aurelianum. Salmas.

2. Nisi ab eo præcipuè, quo ejus vita depresso est.] Excidit vox malo. nam omnes libri, ab eo præcipuè malo, &c. non displiceat alioquin, ab eo quo præcipuè ejus vita depresso est. Ex multis probris confata Gallieno ignominia: sed nihil æquè probrosum ac longa patris captivitas, filio non vindicata, cum posset. Casaub.

Nisi ab eo præcipuè malo, &c.] Sic & Palatinus noster. Grut.

3. Quum Odenatus jam Orientis cepisset imperium.] Scribendum: Quum Odenatus in Orientis partibus cepisset imperium. Et sane non Orientis imperium ceperat Odenatus, sed in Oriente factus erat imperator. Salmas.

4. Gallienus comperta patris captivitate gauderet.] Quæ sequuntur verba, usque ad illa, Gallieno igitur & Volusiano Coss. ex officina correctorum prodire, qui ista sic conglutinarunt. sic igitur in Palatino lacer & mutilus totus hic locus erat relictus: Gallienus comperta patris civitate gauderet ..... vagabantur ..... exercitus mu..... ..... duces erat ..... meror.....

murabant duces, erat ingens omnibus mœror quòd imperator Romanus in Perfide ferviliter teneretur. ¹ Gallieno igitur & Volufiano ² coss. ³ Macrianus & Ballista in unum coeunt, exercitus reliquias convocant: & quum Romanum in Oriente nutaret imperium, quem facerent imperatorem requirunt, Gallieno tam negligenter se agente, ut ejus ne mentio quidem apud exercitum fieret. ³ Denique quum plureis ejus rei causâ convenissent, placuit ut Macrianum ⁴ cum filiis suis imperatores dicerent, ac Rempublicam defendendam capefferent. Sic igitur imperium delatum est MACRIANO. Et causæ Macriano imperandi cum filiis hæ fuerunt. Primùm, quòd nemo eo tempore sapientior ducum habebatur, nemo ad res gerendas aptior: deinde ditissimus, & qui privatis possit fortunis publica explere dispendia. Huc accedebat quòd liberi ejus fortissimi juvenes tota mente in bellum ruebant, ⁵ ut essent legionibus exemplo ad omnia militaria.

¹ Macria-

imperator . . . . . in Perfida . . . . .
. . . . . for omnium . . . . . quod Gallienus na . . . . . pater factò sic . . . . . moribus rep. . . . . perdiderat. Gallieno igitur & Volufiano Coss. ex quibus plura deesse facile cognoscimus. Idem.

1. Gallieno igitur & Volufiano Consulibus, &c.] Multa præcedunt istas voces in Palat. sed mutila. is enim codex post vocem teneretur, habet vacuum spacium litterarum quindecim. sequitur inde, for omnium . . . . . quod Gallienus na . . . . . pater factò sic . . . . . moribus rep. . . . . perdiderat. Gallieno igitur, &c. Grut.

2. Macriano & Ballista.] Scripti quidam, Macrino semper. inter Pollionis tyrannos est XI. Casaub.

Macrianus & Ballista.] Macrinus, Palatinus. & locis omnibus qui Macriani mentionem faciunt, Macrinum semper repræsentat. Salmas.

Macrianus & Ballista.] Palat. à manu prima Macrinus, non heic modò, sed & infra semper, usque ad illa, Idem Macrianus Pisonem. Grut.

3. Denique cum plures ejus rei causa convenissent, placuit.] Brevius, nescio an verius, edito prima: Denique placuit ut Macrianum cum filiis suis imperatores dicerent. Salmas.

4. Cum filiis.] Macriano juniore & Quieto, qui patri subjiciuntur in libro de tyrannis. Casaub.

5. Ut essent legionibus exemplo ad omnia militaria.] Quæ sequuntur usque ad illa, idem Macrianus Pisonem, ingenio suo correctores repleverunt & restituerunt. quæ sic leguntur in optimo Codice: Ut essent legionibus exemplo . . . . . ad omnia . . . . . aia ergo ma . . . . . undique . . . . . petit occupa . . . . . partibus quas . . . . . posuerat ita . . . . . imperium . . . . . bellum instruxit . . . . . esset omni . . . . . quæ contra cum poterant cogitari. Vetus editio ita: Ergo Macrianus undique auxilia petit occupatis à se partibus quas posuerat ita . . . . . imperium hoc bellum instruxit, ut par esset omnibus quæ contra cum poterant cogitari. Salmas.

I. Macria-

Macrianus ergo undique collectis exercitibus, Orientis partes petiit: atque ut posset latè sibi delatum defendere & tueri imperium, bellum sic instruxit, atque copias sic paravit, ut esset omnium circumspectus quæ contra eum poterant cogitari. Idem Macrianus Pisonem, unum ex nobilibus principibus senatus, ad Achaiam destinavit ob hoc ut VALENTEM qui illic proconsulari imperio Rempublicam gubernabat, opprimeret. Sed Valens comperito quòd Piso contra se veniret, sumpsit imperium. PISO igitur in Thessaliam se recepit. ² Ubi, missis à Valente militibus compluribus, interfectus est: ³ ipse quoque imperator appellatus cognomento THESSALICUS. Sed Macrianus retento in Oriente uno ex filiis, ⁴ pacatis tamen rebus, Asiam primùm venit, deinde Illyricum petiit: in Illyrico ⁵ cum AUREOLO imperatore, qui contra Gallienum imperium sumpserat, duce Domitiano nomine, manum conferuit, unum ex filiis secum habens, ⁶ & xxx. millia militum ducens. Sed victus est Macrianus cum filio Macriano nomine, deditusque omnis exercitus Aureolo imperatori. Turbata interim Repub. totoque ³ penitus orbe terrarum, ubi ODENATUS comperit Macrianum cum filio interemptum, regnare Aureolum, ⁷ Gallienum remissius agere, ⁸ festinavit ad alterum filium

Macria-

1. *Macrianus ergo undiq; collectis, &c.*] Palatinus heic totus est fractus; & nescio an bene suppletus. habet namque horum verborum & sequentium loco: *Ergo Macrinus . . . . undique auxilia . . . . petiit, occupatis à se . . . . partibus quas ipse posuerat; ita ut par esset omnibus . . . . quæ contra eum poterant cogitari. Idem Macrianus, &c.* Grut.

2. *Ubi missis à Valente militibus compluribus.*] *Militibus complurimis.* Salmasius.

3. *Ipse quoque imperator appellatur cognomento Thessalici.*] Palatinus: *cognomento Thessalatis, Thessalatis, Thessalatis* esset pro Thessalo vel Thessalico. sic *supernus, supernas.* Idem.

4. *Pacatis tamen rebus.*] Legendum: *pacatis jam rebus.* Idem.

Pacatis tamen rebus.] Pal. *pacatis tamen rebus,* & annotatum legend. *jam.* Grut.

5. *Cum Aureolo Imperatore, qui contra.*] Pal. *cum Aureolo Imperatoris, qui;* ut forte voluerit subintelligi, *exercitus.* Idem.

6. *Et xxx. millia militum ducens.*] Ex iis quæ scripta sunt libro sequente, capite de Macriano tyranno, constat legendum hîc esse, *xlv. milliam.* locum expende. *Casaub.*

7. *Gallienum remissius agere.*] Forte, *remissius rem gerere:* vel, *remissius se gerere.* Salmas.

8. *Festinavit ad alterum filium Macri-*
Y y 5. *criani,*

Macriani, ¹ quum exercitus hoc daret fortuna capiendum. Sed ii qui erant cum filio Macriani, Quietone nomine, consentientes ² Odenato, autore præfecto Macriani BALISTA juvenem occiderunt, missoque per murum corpore, Odenato se omnes affatim dediderunt, ³ Totius propè igitur Orientis factus est Odenatus imperator, quum Illyricum teneret Aureolus, Romam Gallienus. Idem Balista multos Emisissenos, ad quos confugerant Macriani milites, cum Quietone & thesaurorum custode interfecit, ita ut civitas penè deleretur. Odenatus inter hæc quasi Gallieni partes ageret, cuncta eidem nuntiari ex veritate faciebat. Sed Gallienus cognito quòd Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum ac patre jam recepto, libidini ac voluptati se dedit. ⁴ Ludos Circenses ludosque scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios dedit: ⁵ populumque quasi victorialibus diebus ad festivitatem ac plausum vocavit. Et quum plerique patris ejus captivitatem mœrerent, ille specie decoris quòd pater ejus virtutis studio deceptus videretur, supra modum lætatus est. Constat autem ⁶ censuram

riani, quum exercitus hoc daret fortuna capiendum.] Corrigendum distinguendumque censeo: *Festinauit ad alterum filium Macriani, cum exercitu, si hoc daret fortuna, capiendum.* Festinauit, ut caperet filium Macriani, quem cum exercitu reliquerat pater, in Oriente, ipse Occidentem versus proficiscens, si fortuna modo iuaret. *Idem.*

1. *Quum exercitus hoc daret fortuna capiendum.]* Scribendum: *Festinauit ad alterum filium Macriani cum exercitu, si hunc daret fortuna capiendum.* Casaub.

Cum exercitus hoc daret fortuna capiendum.] Nihil discrepat scriptura Pal. à vulgata isthac, quâ nihil tamen futilius. *Grut.*

2. *Odenato se omnes affatim dediderunt.]* Scripti, *confestim dederunt.* Casaub.

Odenato se omnes affatim dedide-

runt.] Sic Pal. rursusque habuimus verbum *adfatim* tali significati. *Grut.*

3. *Totius propè igitur Orientis factus est Odenatus imperator.]* Hæc lectio firmat verum esse quod supra sic editum est: *quum Odenatus jam Orientis cepisset imperium.* Salmast.

4. *Ludos Circenses ludosque scenicos, ludicram etiam venationem.]* Palatinus & editio vetus: *ludiariam venationem.* ludiaria venatio à ludiis. ludii autem gladiatores & bestiarum etiam vocati sunt à ludo. ludii olim histriones dicebantur, posterioribus vero temporibus, ludii etiam vocati *μενονόχοι* & *μερονοχοι.* ut *ludiaria* heic venatio, sic *ludiaria vestis* Isidoro, *histriionis tunica.* Idem.

5. *Populumque quasi victorialibus diebus ad festivitatem, &c.]* Explicat Aurelius Victor. Casaub.

6. *Censuram parentis eum ferre non potuisse.]*

furam parentis eum ferre non potuisse, ¹ votivumque illi fuisse, quod imminentem cervicibus suis gravitatem patriam non haberet. Per idem tempus ÆMILIANUS ⁴ apud Ægyptum sumpsit imperium, ² occupatis horreis multa oppida malo famis pressit. Sed hunc dux Gallieni Theodotus conflictu habito cepit ³ atque imperatori Gallieno vivum transmisit. ⁴ Ægyptus enim data Æmiliano per ⁵ Transsthebanos milites, quum Gallienus in luxuria & improbitate persisteret. Quumque ludibriis & helluatiōni vacaret, neque aliter Rempublicam regeret quàm ⁶ quum pueri fingunt per ludibria potestates, ⁷ Galli quibus insitum est esse leves ac degenerantes à civitate Ro-

mana,

tuisse.] Non hoc dicit quia censor Valerianus fuit: sed censuram accipe, ut antè notavimus, pro severiore morum disciplina. *Idem.*

1. *Votivumque illi fuisse.*] Sic Græci, *Ἐπιαιῶν.* *Idem.*

Votivumque illi fuisse, quod imminentem cervicibus suis gravitatem patriam non haberet.] Observa loquendi genus, *votivum illi fuisse quod non haberet:* Pro votivum illi fuisse non habere, vel, ut non haberet imminentem cervicibus suis patriam gravitatem. votivum tamen heic ponitur pro re admodum grata & jucunda, quæque votis fuerit petenda. *Salmas.*

2. *Occupatis horreis multa oppida malo famis pressit.*] Scribe: *Æmilianus apud Ægyptum sumpsit imperium, occupatisque horreis, multa oppida malo famis pressit. malum famis heic dixit, ut paulo ante, malum captivitatis: capto Valeriano, enimvero unde incipienda est Gallieni vita, nisi ab eo præcipue malo, quo ejus vita depressa est? Malum captivitatis paternæ intelligendum est. Idem.*

3. *Atque imperatori Gallieno vivum transmisit.*] Membrana Palat. hoc modo: *Vivum transmisit Ægyptus . . . . . data est. . . . . a . . . . . Strangy . . . . . milites . . . . . vitum est . . . . . ribus quum Gallienus in luxuria, & improbitate persisteret. Ad*

vocem autem illam *Strangy*, additum erat recentiore manu in optimo Palatino quasi explendæ ejus vocis causa, *thebitinos*, ut integrum verbum esset, *Strangythebitinos.* *Idem.*

4. *Ægyptus enim data Æmiliano, &c.*] Scripta lectio, *Transsthebanos milites.* Videtur intelligi milites qui in utroque limite cis & ultra Thebaidem prætendebant. potest igitur legi, *per Transsthebanos & Cisthebanos milites.* *Casaub.*

5. *Transsthebanos milites, cum Gallienus in luxuriâ.*] Et heic quoque mutus est Palat. sic tamen ut videatur arguere falsi scripturam vulgò receptam. habet enim cum grandibus interstitiis vacuis, *Transsthebitinos . . . . . milites . . . . . vitum est . . . . . ribus cum Gallienus in luxuriâ.* *Grut.*

6. *Cum pueri fingunt per ludibria potestates.*] Scribendum, *ludicra.* *Casaub.*

7. *Galli quibus insitum est esse leves ac degenerantes à virtute Romana principes ferre non posse.*] Et laudat heic & vituperat una oratione Gallos. Quin, si audiamus veterem librum, erit ita legendum: *Galli, quibus insitum est, leves ac degenerantes à virtute Romana principes, & luxuriosos ferre non posse, Posthumum ad imperium vocarunt.* Leves igitur & futiles principes & luxuriosos & degeneres Galli non ferebant. hinc Gallie-

num

mana, & luxuriosos principes ferre non posse, **POSTHUMIUM** ad imperium vocarunt: exercitibusque consentientibus, ¹ qui occupatum imperatorem ² libidinibus sentiebant querebanturque. ³ Contra hunc Theodotus exercitum duxit. ⁴ Quumque urbem, in qua erat Posthumius, obsidere cœpisset, ⁵ decernentibus Gallis Gallienus muros circumiens sagitta ictus est. Nam & per annos VI I. Posthumius imperavit, & Gallias ab omnibus circumfluentibus Barbaris validissimè vindicavit. His coactus malis Gallienus pacem cum Aureolo facit oppugnandi Posthumii studio, longoque bello tracto per diversas ob-

diones

num non tulerunt. nisi quis dicat præter levitatem Gallis insitam, ea etiam causa motos & impulsos ad alium eligendum principem, Gallieni loco, quod luxuriosum & degenerantem à virtute Romana ferre non possent. *Salmasius.*

Galli quibus insitum est esse leves ac degenerantes à civitate, &c.] Sic quidem editi. at in Pal. restat; *est, leves ac degenerantes*, quo ipso laudarentur magis Galli quàm vituperarentur. *Grut.*

1. *Qui occupatum imperatorem libidinibus sentiebant, querebanturque.]* Concinnius, & meo iudicio melius Pal. *Qui occupatum imperatorem libidinibus querebantur.* *Salmasius.*

2. *Libidinibus sentiebant, querebanturque.]* Pal *libidinibus querebantur*, sine illo *sentiebant.* *Grut.*

3. *Contra hunc Theodotus exercitum duxit.]* Sic Palatinus: *P. contra hunc . . . exercitum . . . . que urbem . . . . . Postumus . . . . . re cœpisset . . . . . dentibus Gallis Gallienus muros circumiens sagitta ictus est.* In quibus reliquiis nullum videre est Theodotum, nusquam decernentes Gallos. Ergo illa fragmenta sic posse restitui puto: *Contra hunc ipse Gallienus exercitum duxit: cumque urbem in qua erat Postumus obsidere cœpisset, acriter eam defendentibus Gallis, Gallienus muros circumiens sagitta ictus est.* *Salmasius.*

4. *Cumque urbem in qua erat Posthumius obsidere cœpisset.]* Zosimus aliter: cum tendenti in Italiam Posthumio Aureolum objecisset, eique Insubrum fines commississet defendendos; Aureolum Mediolani imperium cepisse: adversus quem cum accurrisset Gallienus, ipsumque in ea urbe obsessum premeret, dolo Heracliani & Claudii esse occisum. *Casaub.*

5. *Decernentibus Gallis Gallienus muros circumiens sagitta ictus est.]* Sed quid est, *decernentibus Gallis?* imò quæ hæc narratio? Scribo igitur: *Contra hunc Theodotus exercitum duxit: cumque urbem in qua erat, Posthumius obsidere cœpisset decernentibus Gallis, Gallienus muros circumiens sagitta ictus est.* Rem ita gestam, auctor significare, nisi fallor, voluit. missus fuerat à Gallieno contra Posthumium Theodotus cum exercitu: sed occurrit Posthumius, & fugatis Theodoti copiis, ipsum in urbem aliquam Gallia coëgit. ubi cum decreto populorum Gallia, qui illum imperatorem sibi adsciverant, obsideretur à Posthumio, Gallienus, ut obsidione illam urbem solveret, proprius ad eam accessit. tum igitur accidit, ut sive à suis qui obsidebantur, sive ab hostibus qui Theodotum in ea urbe obsidebant, sagitta vulneraretur Gallienus. quem tamen vicissè tandem isto bello, paulò post dicitur esse auctor. *Idem.*

diones ac prælia, ¹ rem modò feliciter, modò infeliciter gessit. Accesserat præterea his malis quòd Scythæ Bithyniam invaserant, civitatesque deleverant. ² Denique Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, incensam graviter vastaverunt. Denique quasi conjuratione totius mundi, concussis orbis partibus, etiam in Sicilia quasi quoddam fervile bellum extitit, latronibus evagantibus, qui vix oppressi sunt. Et hæc omnia Gallieni contemptu ³ fiebant. Neque enim quicquam est ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis promptius, quàm quum vel malus timetur, vel dissolutus contemnitur imperator. ⁴ Gallieno & Faustino coss. ⁵ inter tot bellicas clades etiam terræ motus gravissimus fuit, & tenebræ per multos dies. ⁶ Auditum præterea tonitruum terra mugiente, non Jove tonante. ⁷ Quo motu multæ fabricæ devoratae sunt cum habitatoribus: multi terrore mortui. quod quidem malum tristius in Asiæ urbibus fuit. Mota est & Roma, mota & Libya: hiatus terræ plurimis in locis fuerunt, quum aqua

falsa

1. Rem modo feliciter, modo infeliciter gessit.] Libri, gerit. & ita legi postulat verbum, facit, superiore versu positum. Salmas.

2. Denique Astacum quæ postea Nicomedia dicta est.] Non post ista quidem. nam multis seculis ante hæc tempora facta erat hæc nominis mutatio: postea igitur accipe, pro posteriore & recentiore nomine quàm illud prius Astacus: De occupata à Scythis Nicomedia lege Zosimum. Casaub.

Denique Astacum quæ postea Nicomedia dicta est.] Astacum urbem Bithyniæ, Nicomediam postea dictam fere consentiunt Latini scriptores. Ammianus Marcellinus: Et Astacum sequuto tempore Nicomediam à rege cognominatam. Sed Astacum Græci diversam faciunt à Nicomedia. Stephanus Ἐπί ἐδρινῶν duas Astacos agnoscit; alterum Acarnaniæ vel Cephallenæ secundum quosdam urbem: alteram Bithyniæ, ab Astaco Neptuni filio & nymphæ Olbiæ sic

appellatam. Salmas.

Denique Astacum, quæ postea Nicomedia, &c.] Pal. Denique Contum, quæ Nicomedia. Grut.

3. Gallieno & Faustino Coss.] Et Faustiano, P. Φαυστίνου vocant fasti Siculi. Salmas.

Gallieno & Faustino.] Pal. Faustiano. Grut.

4. Inter tot bellicas clades etiam terræ motus gravissimus fuit.] Etiam terræ motus fuit. ita in prima editione. Salmas.

5. Auditum præterea tonitruum terra mugiente, &c.] Causam βεβούνης habes in sectione xxv. problematum. & lege Ammian. lib. 17. Casaub.

6. Quo motu multæ fabricæ devoratae sunt cum habitatoribus.] Simpliciter intelligimus motum illum terræ adeo gravem fuisse, ut ipsæ etiam fabricæ complures cum habitatoribus pessum darentur. Salmas.

Quo motu multæ fabricæ.] Palatin. quo motu ipsæ multæ fabricæ. Grut.

I. Factum.

falsa in fossis appareret. Maria etiam multas urbes occuparunt. Pax igitur deſum quæſita, inſpectis Sibyllæ libris, ¹ factumque ² Jovi ſalutari, ut præceptum fuerat, ſacrificium. Nam & peſtilentia tanta extiterat vel Romæ vel in Achaicis urbibus, ut uno die quinque millia hominum pari morbo perirent. Sæviente fortuna quum hinc terræmotus, inde hiatus ſoli ³ ex diverſis partibus peſtilentia orbem Romanum vaſtaret, capto Valeriano, ⁴ Gallis parte maxima obſeſſis, quum bellum Odenatus inferret, ⁵ quum Aureolus perurgeret Illyricum, quum Æmilianus Ægyptum occuparet: ⁶ GOTTHI & CLODIUS, de quo dictum eſt ſuperius, occupatis Thraciis Macedoniam vaſtarunt, Theſſalonicam obſederunt, ⁷ neque uſquam quies mediocriter ſalutem oſtentare viſa eſt. Quæ omnia contemptu, ut ſæpiùs diximus, Gallieni fiebant, hominis luxurioſiſſimi, & ſi eſſet ſecurus, ad omne ⁶ dedecus paratiſſimi. ⁸ Pugnatum eſt in Achaia * Macriano duce

1. Factumque Jovi ſalutari.] Διὶ σωτηρίου vel σωτηρίας. Salmaſ.

2. Jovi ſalutari.] Sic vertit Διὶ σωτηρίας. Caſaub.

3. Ex diverſis partibus peſtilentia.] Melius, & diverſis, &c. Idem.

4. Gallis parte maxima obſeſſis.] Partim à Poſthumio tyranno, partim ab Alamannis duce Croco. Idem.

5. Quum Aureolus perurgeret Illyricum.] Illyricum non agnoſcunt libri, in quibus ita legitur: Quum Aureolus perurgeret, quum Æmilianus Ægyptum occuparet. Salmaſ.

6. Gotthi & Clodius de quo dictum eſt ſuperius.] In ſuperiorum imperatorum rebus de eo dixerat Trebellius: ſed illa hodie deſideramus. hic eſt Claudius qui poſtea imperium obtinuit. ubi iterum ſcribitur Clodius, ut hic. Caſaub.

Gotthi & Clodius, de quo dictum eſt ſuperius, occupatis Thraciis Macedoniam vaſtarunt.] Sic Palatinus: Gotthi . . .

. . . . . à quo dictum eſt ſuperius Gotthis inditum eſt, occupatis Thraciis. Lege-

bam aliquando, Gotthi quorum Scythæ pars, de quibus dictum eſt ſuperius. Nam paulo ſuperius de Scythis dixit, qui & Bithyniam invaſerunt, & multas civitates deleverunt. at Scythas partem Gotthorum fuiſſe poſt paulo idem repetit. ſed nunc magis videtur, alio loco & fortasſe in iis vitis quæ deſiderantur, de Gotthis tractaviſſe, & unde hoc illis nomen inditum eſſet, diſſeruiſſe. & hoc vult heic dicere, ſuperius ſibi de Gotthis dictum eſſe, & unde illis iſtud nomen inditum. Salmaſ.

7. Neque uſquam quies mediocriter ſalutem oſtentare viſa eſt.] Oſtentare viſa eſt, pro oſtentavit. optimus liber, neque uſquam quies mediocriter ſalutem oſtentare eſt. forte: neque uſquam ſpes mediocriter ſalutis oſtenſa eſt. vel, oſtentata eſt. Quies ſane non ſalutem oſtentat, ſed ipſa plane ſalus eſt. cum enim à bello quietſcit, nullus à bello periculi metus poteſt exiſtere. Idem.

8. Pugnatum eſt in Achaia, Macriano duce contra eoſdem Gotthos.] Rectè Macriano,

duce contra eosdem Gotthos. Unde victi per Achæos, recesserunt. Scythæ autem, hoc est, pars Gotthorum, Asiam vastabant. Tunc ¹ etiam templum Dianæ Ephesiæ dispoliatum & incensum est: ² cujus opes fama in populos satis notæ. ³ Pudet numerare inter hæc tempora quum ista gererentur, quæ sæpe Gallienus malo generis humani quasi per jocum dixerit. Nam quum ei nuntiatum esset, Ægyptum descivisse, dixisse fertur, *Quid? ⁴ sine lino Ægyptio esse non possumus?* Quum autem vastatam Asiam, & ⁵ elementorum concursuibus & Scytharum incurfionibus comperisset, *Quid, inquit, ⁶ sine aphronitris esse non possumus?* ⁷ Perdita Gallia arrisisse ac dixisse perhibetur, ⁸ *Non sine Atrebatibus sagis tuta Resp. est?* Sic denique de omnibus par-

tibus

eriano, si is intelligitur, de quo dictum antè. sed infrà dicturi sumus alium fuisse temporibus illis inter Gallieni duces, qui contra Barbaros rem gessit feliciter, nomine *Martianum*. de eo videtur hic sentire Trebellius, & scripsisse, *Martiano*. Casaub.

Pugnatum est in Achaia Marciano duce.] Nos legimus: *Marciano duce*. Marcianum nominat Zosimus, cui Gallienus contra Postumum profecturus belli Scythici vel Gothici summam mandavit. *Salmas.*

* *Marciano duce contra eosdem Gotthos.*] *Pal. Mariano*. Grut:

1. *Etiam templum Dianæ Ephesiæ.*] Libri veteres omnes: *Lunæ Ephesiæ*. Lunam igitur vocavit *Dianam*. Diana enim Luna est. Lunæ sane templa in Asia & reliquis Orientis partibus multa, quæ & Luni dei dicebantur. nam Luna & Lunus ἀδία Φόρος illic usurpabatur. *Salm.*

2. *Cujus opes fama in populos satis notæ.*] *Palatinus*: *Cujus ope fama in populos pudet perdere. Quid si scribamus? Cujus opum fama in populos patet. pudet perdere inter hæc tempora quum ista gererentur, quæ sæpe Gallienus malo generis humani quasi per jocum dixerit. Non improbem tamen si ita legatur: Cujus opes fama in populos notæ pudet perdere, &c.* Idem.

3. *Pudet numerare inter hæc tempora cum ista gererentur.*] *Pal. Pudet perdere.* forsitan scribendum, *Pudet prodere.* sed & vox *tempora* videtur à manu librarii; certè minus est necessaria. *Grut.*

4. *Sine lino Ægyptio esse non possumus?*] Inter Alexandrinæ merces linum erat & opera lineæ, *Casaub.*

5. *Elementorum concursuibus.*] *Membranæ, concursuibus.* Idem.

6. *Sine aphronitris esse non possumus?*] Quia optimi aphronitri pastillos Lydi Romam mittebant, & alii Asiæ populi. *Plinius libro xxx. cap. x. Idem.*

7. *Perdita Gallia arrisisse ac dixisse perhibetur.*] *Lege, risisse ac dixisse perhibetur.* *Salmas.*

8. *Non sine trabeatis sagis tuta Resp.?*] *Puteani, Atrebatibus.* nempe pro *Atrebatibus*. *Vopiscus in Carino, Donati sunt ab Atrebatibus birri petiti, donati birei Canusini.* Sed lectionem vulgatam non lim sollicitare: nam propria Gallorum saga trabeata, quæ *Diodoro* dicitur *σάγι παρόδοσι*. *Casaub.*

Non sine trabeatis sagis tuta Resp. est.] Vera lectio mihi videtur: *Atrebatibus sagis.* & primum quidem trabeatorum sagorum nemo est auctor qui meminerit. deinde saga non ex sola Gallia veniebant, sed Hispanis etiam erant

ribus mundi, ¹ quum eas emitteret, quasi detrimentis vilium ministeriorum videretur affici, jocabatur. Ac nequid mali deesset Gallieni temporibus, Byzantium civitas clara navalibus bellis, claustrum Ponticum, per ejusdem Gallieni milites ita omnis vastata est ut prorsus nemo superesset. Denique nulla vetus familia apud Byzantios invenitur, ² nisi si quis peregrinatione vel militia occupatus evasit, qui antiquitatem generis nobilitatemque repræsentet. ³ Contra Posthumium igitur Gallienus cum ⁴ Aureolo & Clodio duce, qui postea imperium obtinuit, ⁵ principe generis Constantini Cæsaris nostri, ⁶ bellum incepit: & ⁷ quum multis auxiliis Posthumius juvaretur Celticis ac Francicis, in bellum cum Victorino processit, cum quo imperium participaverat. Victrix Gallieni pars fuit, ⁸ pluribus præliis eventuum ratione decursis. Erat enim

erant sua saga. oportet igitur fuisse genus sagi peculiare quod in sola Gallia texeretur, & ex Gallia in Italiam importaretur. ejusmodi erant Atrabatica saga, quæ apud solos Atrabates fiebant, quorum frequens & celebris apud auctores mentio. *Salmas.*

Non sine trabecis sagis tuta Respublica est?] Palatinus præfert, *Non Atrabaticis sagis tuta resp. est.* absque illo sine: ut forte scriptum fuerit primitus, *Num Atrabaticis sagis tuta Resp. est?* Grut.

I. *Cum eas emitteret.*] *Amitteret.* Casaub.

Quum eas emitteret, quasi detrimentis vilium ministeriorum videretur affici.] Palat. *mitteret.* legendum censeo, *amitteret.* non magis, inquit, afficiebatur, cum eas imperii partes amitteret, quam si servum aliquem de vilioribus amisisset. sed lege: *Quum eas amitteret, quasi detrimentis vilium ministeriorum videretur affici.* nam illud, *quasi videretur affici*, positum est pro quasi afficeretur, loquendi genere apud istos auctores usitato. *Samas.*

Cum eas emitteret.] Pal. *mitteret.* melius *amitteret.* Grut.

2. *Nisi quis peregrinatione.*] *Nisi si aliquis.* *Salmas.*

3. *Contra Posthumium.*] *Contra Posthumum.* Idem.

4. *Aureolo & Claudio duce.*] Sic Pal. non Clodio. Grut.

5. *Principe generis Constantini Cæsaris nostri.*] Lege *Constantii*, ut in vita Claudii. *Casaub.*

Principe generis Constantini Cæsaris nostri.] Pal. *Constanti Cæsaris nostri.* recte: nam est *Constantii.* *Salmas.*

Principe generis Constantii Cæsaris.] Ita & Pal. non *Constantini.* Grut.

6. *Bellum incepit.*] Idem liber cum veteri editione, *bellum incitet.* an *bellum inicit?* *Salmas.*

Bellum incepit, & cum, &c.] Pal. *bellum incitet cum, &c.* ut videatur scriptum fuisse, *bellum inicit: & cum, &c.* Grut.

7. *Quum multis auxiliis Posthumius juvaretur Celticis ac Francicis.*] *Celtis ac Francis.* Ed. v. *Salmas.*

8. *Pluribus præliis eventuum ratione decursis.*] Scribendum, *eventuum varia ratione.* vel, *eventuum variatione.* *Casaub.*

Pluribus præliis eventuum ratione decur-

enim in Gallieno subitæ virtutis audacia : nam aliquando injuriis graviter movebatur. Denique ad vindictam Byzantium processit : & quum non putaret recipi se posse muris , receptus alio die omnes milites inermes , armatorum corona circumdatos, interemit, ¹ fracto fœdere quod promiserat. Per eadem tempora etiam Scythæ, in Asia Romanorum ducum virtute ac ductu vastati, ad propria recesserunt. Interfectis sanè militibus apud Byzantium, Gallienus quasi magnum aliquid gessisset, Romam cursu rapido convolavit : convocatisque patribus, decennia celebravit novo genere ludorum, nova specie pomparum, exquisito genere voluptatum. Jam primùm inter togatos ⁸ patres, & equestrem ordinem, albatos milites, & omni populo præeunte, servis etiam propè omnium, & mulieribus ² cum ³ cereis & facibus & lampadibus præcedentibus Capitolium petiit. ⁴ Processerunt etiam altrifecus centeni ⁵ albi boves, ⁶ cornibus auro jugatis, & dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes. Agnæ candentes ab utraque

parte

decurfus.] Nihil abit ab hac scripturâ Pal. videtur tamen legendum, *variatio-
ne*, aut *pariatio-
ne*. Grut.

1. *Fracto fœdere quod promiserat.*] Pro fidem dare, dixit fœdus promittere. similes *ἀνευ ἐγλογίας* amat hic scriptor, ut paulò post, *bellum gerere cum aliquo*, pro odisse & vexare. *Casarb.*

2. *Cum cereis facibus & lampadibus præcedentibus.*] Suetonius notat morem in Julii Cæsaris triumpho. *Idem.*

3. *Cereis facibus, & lampadibus præcedentibus.*] Optimæ membranæ : *lampadis præcedentibus*. *lampada* dicebantur pro *lampades*. sic *Persida* pro *Persis* : *Tritonida* pro *Tritonis*. *Salmas.*

4. *Processerunt etiam altrifecus.*] Pal. *præcesserant*. Grut.

5. *Albi boves cornibus auro jugatis.*] Non igitur sejuges isti boves in pompa traducti, sed jugati. juga autem & jugalia lora auro fuerunt obducta, & cum his cornua quibus erant alligata. hos deaurandi cornua bouum macerandorum

ex poëtis & historicis notus. Sed eam sententiam quam diximus, nunquam ex his verbis elicias. videtur ergo scribendum, *albi boves cornibus aureis jugati*, sive *juncti*. vel ita potius, *cornibus auro virgatis*. Virgilius auro velare dixit,

*Victori velatum auro vittisque juren-
cum.*

Quod tamen non ad cornuum solùm deaurationem refertur, sed etiam ad dorsualia & alia ornamenta. *Casarbennus.*

6. *Cornibus auro jugatis.*] De cornibus victimarum auratis pleni sunt & poëtarum & historicorum libri. idque solum velle indicare hoc loco Trebellium, sum certus. *cornua auro jugata* hic simpliciter dicuntur *aurata*. & similis plane locutio est, quam supra in Alagabali vita observavimus, *Palladium auro vinctum*, quod est *auratum*. sic *pecula auro vincta* Pomponio Melæ pro deauratis. Græci unica voce, *λευκὸν ἄσπερον* appellant, *Salmas.*

parte c. c. præcefferunt, & x. elephantî, qui tunc erant Romæ, mille c. c. 'gladiatores' pompaliter ornati, cum auratis vestibibus matronarum, mansuetæ feræ diverſi generis, c. c. ornatu quammaximo affectæ. Carpenta cum mimis & omni genere hiſtrionum: ³ pugiles ⁴ ſacculis, non veritate pugilantes. ⁵ Cyclopea etiam luſerunt omnes

ape-

1. *Gladiatores pompaliter ornati.*] Verus liber: *pompabiliter ornati.* *pompare* dicebant, unde & *pompabilis*, & *pompabiliter*. Idem.

2. *Pompaliter ornati.*] Pal. *pompabiliter*, & placet. *Grut.*

3. *Pugiles ſacculis non veritate pugnant.*] Veri pugiles ceſtibus pugnant, & quidem non ſine ſanguine ut plurimum: quare non facile ex eo certamine niſi auribus contuſis redibant: quod ſciunt qui non ignorant quid ſit apud ſcriptores Græcorum *ὠτοκίτις*, & qui dicantur *ὠτοκίτις*. ſed qui incruento pugilatu volebant dimicare, ſacculis non ceſtibus manus muniebant. erant autem hi ſacculi vel tomento farcti, vel alia re pleni quæ gravem ictum non redderet: puta, farina aut furfuribus: interdum & harena ſacculos implebant. *Cafaub.*

Pugiles ſacculis non veritate pugnant.] Meliores libri *ſacculis.* *ſacculis* heic legi non poteſt. iis enim exercebantur athletæ, quos Græci *καρούκτες*, Latini folles & ſacculos appellant. eos enim arena referros ad hunc uſum habebant. Pollux, lib. 111. cap. ultimo. at heic ſerino non eſt de pugilibus exercentibus, ſed pugillantibus, qui tamen non veris armis hoc eſt ceſtibus, pugnant, quod nunquam *ἀναιμάτως* fiebat, ſed aliis quibuſdam mollioribus, & innociis ictus inferentibus. *ἐπιφοίτους* uſos eos eſſe ad hanc rem reperio, quibus ceſtuum vice manus ſibi innectebant. *ἐπιφοίτους* igitur ſive pugilli ceſtibus opponuntur. ceſtus enim ex crudo corio erant, plumboque, & ferro inſuto rigebant. at pugilli, ut videtur, ſine plumbo, & ferro, ex molli corio

facti & in modum pilæ circa manus & pugnos alligati. ſed multum diſtabant, ab illis ſacculis arena plenis, aut folliſibus quibus item exercebantur. quid igitur illis *ſacculis* faciemus, qui tam pertinaciter inhæſerunt omnibus libris, *ſacculis*, & *ſacculis* veteres Latini vocarunt quidquid ita molle eſſet, laxum ſolutumque ut facile rei cuiſlibet inſiſtenti, incidentique cederet. hinc & verbum *ſaccere*, & *aures ſaccæ* prægrandes ſunt & dependulæ. hinc etiam, niſi fallor, pilas iſtas, vel pugillos qui in morem pilæ laxæ & ſacculi circumponebantur brachiis pugillantium, ut mollem & innociam plagam infligerent. *Salmſ.*

4. *Sacculis non veritate pugillantes.*] Pal. *ſacculis*, uti etiam erat in libris quos excuſſit Puteanus. *Grut.*

5. *Cyclopea etiam luſerunt omnes apenarii.*] Scribe, *Cyclopes*, ſic Græci dicunt *Κύκλωπαι ὀρχηστῆς*. & Latini quoque *ſaltare Cycloperum* quod pantomimorum eſt. *apinarii*, vel *apenarii*, præferunt membranæ ſcribo, *apinarii*. de hoc genere hominum plura Scaliger ad *Manilium*. *Cafaub.*

Cyclopea etiam luſerunt omnes apenarii.] *Cyclopea ludere* eſt *τὴ πρὸς Κύκλωπαι παίξιμα*. varia enim & multiplex, & *πολυεὶς* Cyclopiſ historia in fabularum & ſaltationum argumentis. ut *Ἔριος Γαλακτείας*, *Κύκλωπαι μέθη*, & cetera. ſic circa *Laronam*, *Δήλος πλάνη*, *Δηλιός*, *ὠδίνες*, *Πύθωνος ἀναίρεσις*, *Τιτυὸς ἐπιβλή*, & ſimilia, de quibus vide elegantiffimum auctorem *πρὸς ὀρχηστῆς*. ut autem *Cyclopea* heic ludere dixit Trebellius, ſic *Atrianus* *πρὸς πρὸς Ἀρχαίμεμνονα παίξιμα*.

apenarii, ita ut miranda quædam & stupenda monstrent. Omnes viæ ludis strepituque & plausibus personabant, ipse medius cum picta toga & tunica palmata inter patres (ut diximus) omnibus sacerdotibus prætextatis Capitolium petiit. Hastæ auratæ altrinsecus quingenæ, ² vexilla centena, ³ & præter ea quæ collegiorum erant, ⁴ dracones, & signa templorum omniumque legionum ibant. Ibant præterea gentes simulatæ, ut Gotthi, Sarmatæ, Franci, Persæ: ⁵ ita ut non minùs quàm ducenti singulis globis ducerentur. Hac pompa homo ineptus 9 eludere se credidit populum Romanum: sed, ut sunt Romano-

Ζειν. quod ad verbum est *Agamemnonia ludere*. lib. i. cap. xxv. *Salmas.*

Cyclopsa luserunt omnes apenarii.] *Apenarii* pro *apinari*. sic *apenas* pro *apinis* scribebant. ut *patenas* pro *parinis*. *apinari* autem sunt scurræ, vel ludii qui moribus & gestibus fabulas & historias desaltabant in scena, & varia miraque in illo genere ostendebant, ut hi *apinari* qui Cyclopea luserunt, & totam illam Cyclopiæ fabulam expresserunt. ab *apinis* dicti. *apinas* optimæ Glossæ interpretantur *ἀμαλογιας* *apina*, *ἀμαλογια*, argutia, ineptia & garrulitates, & id genus alia facetiæ leporeque. unde & *ἀμαλόγ* garrulus, qui omnia simul effundit & effutit, nec finem facit garriendi blatterandique, ut scurræ solent & vernaculi. ab *ἀμα* & *λέγειν*, quod *ἀθρόως* verba effutiant, & confertim sermones cadant. *apinas* eadem Glossæ *σίννας* etiam exponunt. inde *fanniones* & *fanni*, qui ridiculis motibus quidvis imitantur & ostendunt. *fanniones* igitur & *fanni* & *apinari* idem erant, qui ridiculis qua dictis qua gestibus in scena risum movebant. *fabulones* etiam vocabant istiusmodi *ridicularios* homines. Vel *apina*, *ἀφάνεια*, vel *ἀφάνεια*. & fortasse ita melius legatur quam *σίννας*, ut supra voluimus. atque inde *apinari* vel *apenarii*, sunt *μωρολόγοι*, & qui *ridicularia* quacumque occasione funditant, quique non

solum dictis & salibus, sed etiam motibus corporis, & gestibus sunt ridiculi. unde miranda quædam & stupenda eos monstravisse in illo Cyclopeorum lusu dicit Trebellius. Sannam etiam pro irrisione & subfannatione Latini usurparunt. Glossæ: *sanna*, *μῶκ*. & Græci *μωρολόγ* proprie dicunt de his qui ore, vultuque distorto, & valgis labiis aliquem derident. à Græco *μῶκ*, *mocksum* Latini deduxerunt, de hoc genere ridiculi quod fit non salibus & dicacitate, sed vultu & gestulationibus. Cicero ea voce usus est lib. i. epist. ad Atticum. *Idem.*

1. *Et stupenda monstrarent.*] Palatinus hæc accommodat non *apenariis*, sed ipsi Gallieno, dum exhibet, *monstraret*. *Grut.*

2. *Vexilla centena, & præter ea quæ collegiorum erant.*] Verus editio, legit: *Vexilla centena, præter ea quæ collegiorum erant.* Pater ex hoc loco singulis collegiis una vexilla fuisse, & signa. *Salmas.*

3. *Et præter ea quæ collegiorum erant Dracones.*] Absit Palatino illud & non malè. *Grut.*

4. *Dracones.*] Nam & dracones inter Romanæ militiæ signa. Ammianus libro xvi. ubi simillimè ut hîc dracones ad pompam præferuntur. *Casaub.*

5. *Ita ut non minus quam ducenti singulis globis.*] *Ita ut non minus quam ducenti.* *Salmas.*

manorum facietæ, alius Posthumio favebat, alius Regiliano, alius Aureolo, alius Æmiliano, alius Saturnino. nam & ipse jam imperare dicebatur. Inter hæc ingens querela de patre: ¹ quem inultum filius relinqueret, & quem externi utcunque vindicaverant. Nec tamen Gallienus ad talia movebatur, obstupefacto voluptatibus corde: sed ab iis qui circum eum erant requirebat; *Et quid habemus in prandio? & ² quæ voluptates paratæ sunt? & ³ qualis cras erit scena? quales circenses?* Sic ⁴ confecto itinere, celebratisque hecatombis, ad domum regiam rediit: conviviisque & epulis depulsis, alios dies voluptatibus publicis deputabat. Prætereundum non est haud ignobile factiarum genus. ⁵ Nam quum rex Persarum, quasi captivorum, per pompam (rem ridiculam) duceretur, ⁶ quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligentissimè scrutantes omnia, atque ⁷ uniuscujusque vultum mira inhiatione mirantes. A quibus quum quæreretur ⁸ quidnam agerent illa solertia, illi responderunt, *Patrem principis quærimus.* Quod quum ad Gallienum pervenisset, non pudore, non mœrore, non pietate commotus est, scurrasque jussit vivos exuri. Quod populus ⁹ factum tristius quàm quisquam existi-

1. *Quem inultum filius relinqueret.*] *Quem inultum filius liquerat.* Ita Palatinus, & sic legendum arbitror. *Idem.*

2. *Quæ voluptates paratæ sunt?*] Quod spectaculi genus? *voluptates* sæpe dicuntur *ἀπλόως* ludi. *Casaub.*

3. *Qualis cras erit cœna, quales circenses?*] Scribendum: *Et quæ voluptates paratæ sunt? & qualis cras erit scena? quales circenses?* *Salm.*

4. *Confecto itinere, celebratisque hecatombis.*] Palatinus: *hecatombiis.* *eslet ἐκατομβίων, pro ἐκατομβή.* *Idem.*

5. *Nam cum rex Persarum quasi captivorum, per, &c.*] Omnino scribendum *rex Pers.* neque enim ita vastus fuit Gallienus ut fingeret Persarum regem captivum. *gregem Persarum* appellat, quem paulò antè, *globum.* *Casaub.*

Nam cum Rex Persarum.] Nihil certius conjectura *Casauboni, greg Persarum.* *Grut.*

6. *Quidam scurræ miscuerunt se Persis.*] Ita fuit moris in omni pompa, sive triumphorum, sive funerum. *Casaubonus.*

7. *Uniuscujusque vultum mira inhiatione mirantes.*] *Mirari* vel *mirare* hoc loco sumitur pro considerare & attente contemplari specularique. qua notione etiam hodie Galli usurpamus. inde *miratorium* pro speculo vocamus. *Salm.*

8. *Quidnam agerent illa solertia, &c.*] *Pal. ageret;* quod alium induxerit sensum, sed minus nervosum. *Grut.*

9. *Factum tristius, quam quisquam existimaret, tulit.*] *Pal. quam quisquam astimat tulit.* *Salm.*

existimaret, tulit: milites verò ita doluerunt ut non multò post vicem redderent. ¹ Gallieno & Saturnino coss. ¹⁰ Odenatus rex Palmyrenorum obtinuit totius Orientis imperium, idcirco præcipuè quòd se fortibus factis dignum tantæ majestatis infulis declaravit: Gallieno aut nullas, aut luxuriosas, aut ineptas & ridiculas res agente. ² Denique Odenatus statim bellum Persis in vindictam Valeriani, quam ejus filius negligebat, indixit: ³ Nisibin & Carras statim occupat, tradentibus sese Nisibenis atque Carrenis, & increpantibus Gallienum. Nec defuit tamen reverentia Odenati circa Gallienum. Nam captos satrapas insultandi propè gratia & ostentandi sui ad eum misit. Qui quum Romam deducti essent, vincentè Odenato triumphavit Gallienus, nulla mentione patris facta: ⁴ quem nec inter deos quidem nisi coactus retulit, quum mortuum audisset, sed adhuc viventem: nam de illius morte falso compererat. Odenatus autem ad Ctesiphontem Parthorum multitudinem obsedit: vastatisque circum omnibus locis, innumeros homines interemit. Sed quum satrapæ omnes ex omnibus regionibus illuc defensionis communis gratia convolassent, ⁵ fuerunt longa & varia prælia, longior tamen Romana victoria. Et quum nihil aliud ageret nisi ut Valerianum Odenatus liberaret, instabat quotidie; ⁶ ac locorum difficultatibus in alieno solo imperator optimus laborabat. Dum hæc apud Persas ¹¹ geruntur, *Scythæ* in Cappadociam pervaserunt: ⁷ illic captis

1. *Gallieno & Saturnino Coss.*] Hic sextus est Gallieni consulatus in Fastis. *Casaub.*

2. *Denique statim bellum.*] Vulgati, *Denique Odenatus statim, &c.* sed nomen illud non erat in Pal. neque requirebat, cum proximè præcessisset. *Grut.*

3. *Nisibin & Carras statim occupat.*] *Nisibin* scribit Palatinus, & *Nisibenos* paulo post. *Salmas.*

4. *Quem ne inter deos quidem, nisi coactus retulit.*] Consecratum fuisse vo-

piscus ostendit, qui in Aureliano divum appellat. *Casaub.*

5. *Fuerunt longa & varia prælia, longior tamen Romana victoria.*] Sic lege: *Fuerunt longa & varia prælia: longior, tamen Romana, victoria. longa & varia, hoc est variæ fortunæ prælia fuerunt, longiorque fuit & tardior victoria, tamen tandem Romanorum fuit. Salmas.*

6. *Ac locorum difficultatibus, &c.*] Melius, at loc. *Casaub.*

7. *Illis captis civitatibus bello. etiam*

ptis civitatibus, ¹ bello etiam vario diu acies ad Bithyniam contulerunt. Quare milites iterum de novo imperatore faciendo cogitaverunt: quos omnes Gallienus more suo, ² quum placare atque in gratiam suam reducere non posset, occidit. Quum tamen sibi milites dignum principem quærerent, Gallienus apud Athenas ἀρχων erat, id est summus magistratus, vanitate illa qua & civis adscribi desiderabat, ³ & sacris omnibus interesse: ⁴ quod neque Adrianus in summa felicitate, neque Antoninus in adulta fecerat pace, ⁵ quum tanto studio Græcarum docti fuerint litterarum, ut raro aliquibus doctissimis magnorum arbitrio cesserint virorum. Areopagitarum præterea cupiebat ingeri numero, ⁶ contempta propè Republ. ⁷ Fuit enim Gallie-

nus

[*vatio diu acies ad Bithyniam contulerunt.*] Palat. ita legit: *Illic captis civitatibus, bello etiam vario diu actos ad Bithyniam contulerunt.* Bella sed facilis emendatio: *bello etiam vario diu acto, se ad Bithyniam contulerunt.* Salmas.

[*Illic civitatibus captis.*] Zosimus negat eos urbes cepisse, cum aliquam multas obsedissent, ut Cassandriam & Thessalonicam, sed re infecta semper discessisse. *Idem.*

1. *Bello etiam vario diu acies ad Bithyniam contulit.*] Pal. *vatio diu actos, &c.* Grut.

2. *Quum placare atque in gratiam suam reducere non posset.*] *Atque ad gratiam suam reducere non posset.* ita Pal. cum veteri editione. Salmas.

3. *Et sacris omnibus interesse.*] Μυεῖον τῆς Ἐλευθερίας. de quo ad Hadrianum. Casaub.

4. *Quod neque Hadrianus in summa felicitate neque Antoninus in adulta fecerat pace.*] Sic putato scribendum: *Vanitate illa qua & civis adscribi desiderabat, & omnibus sacris interesse. quod neque Hadrianus nisi in summa felicitate, neque Antoninus nisi in adulta fecerat pace, quum tanto studio Græcarum docti fuerint litterarum, ut raro aliquibus doctissimis magnorum arbitrio cesserint virorum, Ar-*

guit Gallienum quod illas vanitates persequutus sit eo tempore quo totus orbis Romanus undique bellis quarebatur, & præter bellicas clades terræ motibus gravissimis, & pestilentia etiam laborabat; neque defendi posse exemplo Hadriani & Antonini imperatorum, quorum ille nonnisi in summa felicitate nugas illas affectarit, hic vero nonnisi adulta pace. Salmas.

5. *Cum tanto studio Græcarum docti fuerint litterarum.*] Pal. *sint litterarum;* ut suspicer, illud fuerint & cum adscititium. certè si adjiciantur rotundior exierit sententia. Grut.

6. *Contempta propè Republ.*] An? *propria Rep.* sed abest propè à regio. Casaub.

Contempta propè rep.] Inepta lectio, scribe, *contempta R. Republ.* hoc est, *Romana Rep.* vel *pop. Rom. Republica.* id est populi Romana Republica maximum enim contemptum præ se ferebat Gallienus qui civis Athenis adscribi affectabat, & in Areopagitarum numero conscribi, quasi hæc essent pluris facienda, quam Romanorum esse imperatorem. Salmas.

7. *Fuit enim Gallienus, &c.*] Melius, *Fuit tamen Gall.* Casaub.

Fuit enim Gallienus.] *Fuit etiam Gallienus.* Salmas.

nus (quod negari non potest) oratione, poemate, atque omnibus artibus clarus. ¹ Hujus est illud epithalamium quod inter centum poetarum præcipuum fuit. ² Nam quum fratrum suorum filios conjugaret, & omnes poetæ Græci Latinique epithalamia dixissent, idque per dies plurimos, ⁴ quum ille manus sponforum teneret, ut quidam dicunt, ⁵ sæpius ita dixisse fertur:

⁶ *Ite, ait, ô pueri, pariter sudate medullis
Omnibus inter vos; ⁷ non murmura vestra columbæ,
Brachia non hedere, ⁸ non vincant oscula conchæ.*

1. Hujus est illud Epithalamium.] Scribendum, hujus est illud Epithalamium. Idem.

2. Nam quum fratrum suorum filios conjugaret.] Vet. ed. jungeret. Idem.

3. Fratrum suorum filios conjugaret.] Palatin filios jungeret. æquè benè. Grut.

4. Quum ille manus sponforum teneret, ut quidam dicunt, sæpius dixisse fertur.] Sceptus scriptum in optimo Palat. pro exceptus. Erit igitur hoc loco sic distinguendum: Nam quum fratrum suorum filios conjugaret, & omnes poetæ Græci Latinique Epithalamia dixissent, idque per dies plurimos, quum ille manus sponforum teneret, ut quidam dicunt exceptus, ita dixisse fertur. exceptus autem, est convivio nuptiali exceptus. ingenium enim Gallieni ex eo vult ostendi Trebellius, quod cum per plurimos dies Græci Latinique poetæ certatim magno labore magnoque conatu epithalamia componerent, ipse Gallienus sponforum manus tenens, vel ut alii dicunt, convivio exceptus, vel quum exciperetur, ita ex tempore dixisse fertur. quod ejus Epithalamium non plus tribus versibus textum, & ex tempore pronuntiatum inter centum alia Epithalamia operose laborioseque composita præcipuum fuit, & palmam obtinuit. ut sceptus autem pro exceptus, sic sceptoria pro exceptoria. sic spansum velim pro expansum. Salmasius.

5. Sæpius ita dixisse fertur.] Est à mss. aliorum, quibus accedit etiam Palati-

nus: nam ibi visitur, sceptus. vulgati septus. Grut.

6. *Ite, ait, ô pueri pariter sudate medullis Omnibus inter vos.*] Arctam conjunctionem atque adedò ipsum σπασσασμὸν voce sudate significat. Casaub.

Ite ait o pueri.] Allocutiones sponsales dicebantur hujuscemodi epithalamia quibus sponfos ipsos alloquebatur auctor. tale est hoc loco istud Gallieni, & quod in vetustissimo codice epigrammatum nondum editorum, nuper reperi, Abiri cujusdam sub titulo sponsalis adloquutionis, ad hunc modum:

ABIRI ALLOCUTIO SPONSALIS.

*Linea constricto de pectore vincula solve,
Et domino te crede tuo: nec candida lædas
In quibus ora vides, vel ne contacta repugnes.
Est in nocte timor, non est in nocte periculum.
Nec volo contendas: vinces cum vicerit ille.
Sed sponsam tantum alloquitur hic Avitus, Gallienus sponsum & sponsam. Salmas.*

7. *Non murmura vestra columbæ, Brachia non hedere, non vincant oscula conchæ.*] B. Ambrosius Institutione virginis: *Non pineæ velamen ejus, non vincant cupressi: pudicitiam ejus non turtures, simplicitatem ejus non vincant columbæ.* Casaubonus.

8. *Non vincant oscula conchæ.*] Aristophanes Vespis, ὠππερ λεπτὴς πρῶσσεχόμυρ τῶ κίονι. Iopades faxis adherent: conchæ dirhyri ipsæ sibi. unde proverbium, κῶχλω διελέιν. Idem.

¹ Longum est ejus versus orationesque connectere, quibus suo tempore tam inter poëtas quam inter rhetores emicuit. Sed aliud in imperatore quaeritur, aliud in oratore
 12 vel poëta flagitatur. Laudatur sanè ejus optimum factum.
² Nam consulto Valeriani fratris sui & Lucilli propinqui, ubi comperit ab Odenato Persas vastatos, redactam Nisibin & Carras in potestatem Rom. omnem Mesopotamiam nostram, denique Ctesiphontem esse perventum, fugisse regem, captos satrapas, plurimos Persarum occisos: Odenatum, participato imperio Augustum vocavit, ejusque monetam qua Persas captos traheret, cudi jussit: quod & senatus & urbs, & omnis ætas gratanter accepit. Fuit præterea idem ingeniosissimus, ³ cujus ostendentia acumen pauca libet ponere. Nam quum taurum ingentem in arenam misisset, ⁴ exissetque ⁵ ad eum ferendum venator, ⁶ neque perductum decies potuisset occidere, coronam venatori misit, mussantibusque cunctis quid rei esset quòd

1. Longum est ejus versus orationesque connectere.] Connectere, id est perscribere, referre. Vopiscus in Floriano: Longum est omnes epistulas connectere, quas vidi, quas legi. Salmast.

2. Nam consulto Valeriani fratris, &c.] Scrib. consilio. Casaub.

Nam consulto Valeriani fratris sui & Lucilli propinqui.] Optimus liber: Consulta Valeriani fratris sui. consulta pro consultatione. ut missa pro missione. Salmastius.

Nam consulto Valeriani, &c.] Pal. consulta. Grut.

3. Cujus ostendentia acumen pauca libet ponere.] Forte scribendum, cujus ostendentia acuminis, scilicet, pauca libet ponere. ostendentia acuminis, ut fugitans litium. Sed magis etiam probem deleri illud, scilicet: cujus ostendentia acuminis pauca libet ponere. Salmast.

Cujus ostendentia acumen pauca libet ponere.] Pal. cujus ostendentia cum in his scilicet pauca, &c. Grut.

4. Exissetque ad eum ferendum venator.] Nisi malis confessor. nam conficere

& confessor propria in hac re sunt vocabula. Casaub.

Exissetque ad eum ferendum venator.] Scripti libri vector, quod hoc loco idem significare debet, quod venator. & res ita se habet. vectori est bene valere & valentem esse. hinc vector homo valens, & robustus: & vector pro robore & vigore. & hujus locutionis hæc ratio est, quod qui sese vehere pedibus suis & ferre potest, is intelligitur bene valere: ut contra mala esse valetudine qui sese ferre non potest. Ovidius:

— me mihi ferre grave est.

Cum de se, ut ægroto & male sano loqueretur. igitur Latini vectorem videntur appellasse proprie venatorem, quod opus sit viribus maximis ad hoc opus. vectorem quoque de venatore dixit elegans poëta Manilius lib. IV.

Et parcere metu sylvas, & vivere vector. Salmast.

5. Ad eum ferendum venator.] Palat. vector. Grut.

6. Neque perductum decies.] Melius, perductum. Casaub.

quòd homo ineptissimus coronaretur, ille per curionem dici iussit, ¹ *Taurum toties non ferire difficile est.* Idem ² quum quidam ³ gemmas vitreas pro veris vendidisset ejus uxori, atque illa, re prodita, vindicari vellet, ⁴ furripi quasi ad leonem venditorem iussit. ⁵ Deinde è cavea caponem emit- tit, mirantibusque cunctis rem tam ridiculam, per curio- nem dici iussit, *Imposturam fecit, & passus est.* deinde nego- tiatorem dimisit. Occupato tamen Odenato bello Perfi- co, & Gallieno ⁶ rebus ineptissimis, ut solebat, incum- bente, Scythæ navibus factis Heracleam pervenerunt, atque inde cum præda in solum proprium reverterunt, ⁷ *quanvis* * multi naufragio perierunt, navali bello supe- rati.

1. *Taurum toties non ferire difficile est.*] Allusum videtur ad proverbium cuius meminit Aristoteles in libello de divi- natione per insomnium:

Ἄν ποτὲ βάλῃς, ἀλλ' ἂν ἀλλοῖον
(vel ἀλλοῖον ἂν) βάλῃς.

Idem.

Taurum toties non ferire difficile est.] Jaculis igitur vel sagittis ferendum habebat illum taurum venator iste. at alio modo olim taurorum venatio in circo peragebatur: nam equites Thes- sali juxta tauros per spatia circi adequi- tabant, usque eo donec defatigassent, atque ita eos conficiebant cornibus ad terram detractos. Vel tauris adequitantes, injecto in cornua vinculo, eos cer- nare; & humi procumbere magna vi cogere. *Salmas.*

2. *Quum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset.*] Vitrea gemmæ heic opponuntur veris, vitrea gemma, & vitreum idem. quiddid autem ex vitro erat, vitreum vocabant, & gemmam vitream. *Idem.*

3. *Gemmas vitreas pro veris vendidisset.*] Verus fraus gemmas imitari, mendacio vitri, ut in xxxvii. loquitur Plinius. *Casaub.*

Gemmas vitreas pro veris vendidisset.] Veræ gemmæ sunt, ut veræ sinaragdi, veri adamantes, veræ jaspides. quæ omnia solent à peritis ex vitro si-

mulari, & sic vitrea gemmæ pro veris obtrudi. *Salmas.*

4. *Surripi quasi ad leonem iussit.*] Scribo, *surrigi.* nam ad stipitem deligaban- tur bestiarum cum leonibus & aliis feris objiciebantur. Latinis dicitur hoc *sur- rigere.* *Casaub.*

Surripi quasi ad leonem venditorem.] Sic Pal. illud *surripi* ferri heic potest, si admittamus subito deprehensum & productum, tamquam cui pugnandum cum leone. interim nihil ingeniosius illo *surrigi*, amicissimi nostri Casaubo- ni. *Grut.*

5. *Deinde è cavea caponem emitit.*] Lego ac distinguo: *Surripi quasi ad leo- nem venditorem iussit, deinde è cavea capo- nem emitit, mirantibusque cunctis, &c.* *Salmas.*

6. *Rebus ineptissimis, ut solebat, incum- bente.*] *Incubante.* Idem.

Rebus ineptissimis, ut solebat, incum- bente.] Melius fortè Pal. *incubante.* *Grut.*

7. *Quamvis multi naufragio perierunt, navali bello superati.*] Lege: *Quamvis multi naufragio perierunt, bello navali aliis superati sunt.* Palat. *Quamvis multi nau- fragio perierunt, bello navali superati sunt.* quod ἀσυνόπτως dictum potest videri: aut repeti debet vox *multi.* ut sit, nau- fragium heic omnino à navali bello se- parandum est. nam utroque modo ex-

13 rati. Per idem tempus Odenatus ¹ insidiis consobrini sui interemptus est cum filio Herode, quem & ipsum imperatorem appellaverat. Tum Zenobia uxor ejus, quod parvuli essent filii ejus qui supererant, ² Herennius & Timolaus, ipsa suscepit imperium, diuque rexit non muliebriter, neque more fœmineo: ³ sed non solum Gallieno virago melius imperare potuisset, verumetiam multis imperatoribus fortiùs atque solertiùs. Gallieno fanè ubi nuntiatum Odenatum interemptum, bellum Persis ad seram nimis vindictam patris paravit, collectisque per Heraclianum ducem militibus solertis principis rem gerebat. Qui tamen Heraclianus quum contra Persas professus esset, à Palmyrenis victus omnes quos paraverat milites perdidit, Zenobia Palmyrenis & orientalibus plerisque viriliter imperante. Inter hæc Scythæ per Euxinum navigantes, Istrum ingressi, multa gravia in solo Rom. fecerunt. Quibus compertis, Gallienus Cleodamum ⁴ & Athenæum Byzantios instaurandis urbibus muniendisque præfecit. ⁵ Pugnatum est circa Pontum, & à Byzantiis ducibus victi sunt barbari. Veneriano item duce, ⁶ navali bello

lo Got-

tineta est pars magna Scytharum. naufragio certe eos maximam cladem accepisse testis Zosimus. *Salmas.*

* *Multi naufragio perierunt, &c.*] Naufragium appellat demersas naves hostili manu. quia addit, *navali bello superati.* *Casaub.*

1. *Insidiis consobrini sui.*] Mæonii, ut dicitur sequente libro. *Idem.*

2. *Herennius & Timolaus.*] *Scribe: Herennianus & Timolaus.* ita *Pal. Salm.*

Herennius & Timolaus.] *Pal. Thevennianus, &c. Grut.*

3. *Sed non solum Gallieno virago melius imperare potuisset, &c.*] *Deest ut vocula.* nam postulat scribi sententia: *sed ut non, &c.* jam verò, *imperare potuisset.* non aliud quam imperaret. *Casaub.*

Sed non solum Gallieno virago melius imperare potuisset.] *Forte: Sed non solum Gallieno hæc virago melius imperare potuis-*

set, verumetiam multis imperatoribus fortibus atque solertibus. Et nisi fallor, sola vera est hæc lectio. Zenobiam ea virtute præditam prædicat fuisse, ut non solum Gallieno molli & inerte & ignavo principe melius imperare potuerit, sed etiam multis fortibus & solertibus principibus. *Salmas.*

Sed non solum Gallieno virago melius.] *Pal. Gallieno quoque virgo. Grut.*

4. *Et Athenæum.*] Videtur ille ipse esse, cujus hodieque in multis bibliothecis, libellus extat De machinis bellicis. *Casaub.*

5. *Pugnatumque est circa Pont.*] *Enclitica que adita est volente Pal. Grut.*

6. *Navali bello Gotthi superati sunt, tum ipse Venerianus.*] *Scribendum: Veneriano item duce, navali bello Gotthi superati sunt, cum ipse Venerianus militari periiit morte.* *Salmas.*

Io Gotthi superati sunt, tum ipse Venerianus militari periit morte. Atque inde Cyzicum & Asiam, deinceps Achaiam omnem vastaverunt, & ab Atheniensibus duce Dexippo, scriptore horum temporum, victi sunt. ¹ Unde pulsi ² per Epirum, Acarnaniam, ³ Boëtiam, pervagati sunt. Gallienus interea vix excitatus publicis malis, ⁴ Gotthis vagantibus per Illyricum occurrit, & fortuitò plurimos interemit. Quo comperto, ⁵ Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. ⁶ Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit: quæ omnes

1. Unde pulsi per Epirum, Acarnaniam, Bœotiam pervagati sunt.] Pal. Achenoniam. sed nihil certius quàm rescribendum Athamaniam, Bœotiam. Grut.

Unde pulsi per Epirum, Acarnaniam, Bœotiam pervagati sunt.] Ego emendandum puto: Unde pulsi per Epirum, Macedoniam, Bœotiam. Macedonia pro Macedonia. Macedoniam autem Scythas esse pervagatos testatur Zosimus. Salmast.

2. Per Epirum, Acarnaniam, Boëtiam pervagati sunt.] Boëtia quidem nihil, sed Bœotia regio notissima. Casaub.

3. Boëtiam.] Ita libri veteres fere semper scriptum exhibent, & Boëtiam vocant, quæ est Bœotia. Salmast.

4. Gotthis vagantibus per Illyricum.] Apud Mœsos pugnatum fuisse cum Scythis narrat infra Trebellius in Clodio: Zosinus apud Naissum urbem. Idem

5. Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati.] Quid sit carrago & καρραγὸς apud Tacticorum scriptores Græcos viri docti exposuerunt. Procopius facere carraginem libro quarto dixit, τὰς ἀμάξας μελωπηδὸν ἤσσαν· frontes carrorum hosti objicere: & qua sine carrago feret, his verbis explicat: Ὡς πῶς τὰ ὄπλα ἐν τῷ ἀσφαλῆ ἔχοντες ἰστρούσωσι μάλλον. quod planè convenit isti loco. Nam Scythæ fugam meditantem carraginem prius faciunt, ut Romani persequi fugientes non queant. Casaub.

6. Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit.] Scripti, Macrianus. alius profectò Macrianus, alius Martianus: quos qui confundunt, in magno errore versantur. Macrianus cum Valeriano bella in Oriente gerens, eo capto rem gessit feliciter cum Persis: eoque successu inflatus, purpuram induit: ac mox Italiam infesto petens exercitu, victus ab Aureolo, in medio conatu extinctus est. Martianus Gallieni auspiciis cum Barbaris pugnat diu: ac tandem cum Gallieno militaret, de occidendo imperatore suo cum Heracliano altero duce consilium init; initum exequitur. Quare Martianus hic scribendum, & item aliis aliquot locis, Idem.

Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit, &c.] Palat. Omnes inde Scythas Marcianus varia bellorum fortuna, quæ omnes Scythas ad bellum excitavit. Paret igitur illud agitavit, ab iis insertum esse, qui sententiam exple-re tentabant: ex Clodii vita facile colligi potest quis fuerit hujus loci sensus, nam ibi scribit Trebellius Gotthos à Marciano variis præliis contusos, & multis in partibus fugatos, cum fugere vellent, & in patriam redire, à Claudio non esse emissos. atque eisdem postea omnes Scytharum gentes ad bellum Romanis inferendum excitasse. Atque etiam id satis probat, quod sequitur, Et hæc quidem Heracliani ducis

14 omnes Scythas ad rebellionem excitarunt. Et hæc quidem Heracliani ducis erga Rempublicam devotio fuit. Verum quum Gallieni tantam improbitatem ferre non possent, consilium inierunt Martianus & Heraclianus, ¹ ut alter eorum imperium caperet: & Claudius quidem (ut suo dicemus loco) vir omnium optimus, electus est, qui consilio non adfuerat, ² essetque apud cunctos in reverentia, ³ ut dignus videretur imperio, quemadmodum postea comprobatum est. Is enim est CLAUDIUS à quo ⁴ Constantinus vigilantissimus Cæsar originem ducit. ⁵ Fuit ejusdem socius in appetendo imperio ⁶ quidam Ceronius sive Cecropius, dux Dalmatarum, qui eos & ⁷ urbanissime & prudentissime adjuvit. Sed quum imperium capere

VIVO

erga remp. devotio fuit. quæ verba quo referri possint, non habes. multa igitur hoc loco deperitisse constat. Salmas.

Omnes inde Scythas Martianus variâ, &c.] Sic & Pal. nisi quod is semper littera molliore, *Marcianus*, quomodo & Greci. Grut.

1. Ut alter eorum imperium caperet.] Post ista deest aliquid: & non dubitamus ejus historiam imperfectam & corruptam ad nos pervenisse. Casaub.

2. Effet que apud cunctos in reverentia.] Periodum hanc totam sic debes scribere: Et Claudius quidem, ut suo dicemus loco, vir omnium optimus; electus est qui consilio non adfuerat, eaque apud cunctos reverentia, ut dignus videretur imperio. Salmas.

3. Ut dignus videretur imperio.] Addunt vocem Pal. & vet. ed. ut iuste dignus videretur imperio. Idem.

4. Constantinus vigilantissimus Cæsar.] Jam diximus esse legendum, *Constantinus*. Casaub.

Constantinus vigilantissimus Cæsar.] Pal. *vigilissimus*, quæ forma forsitan non dedecet illud ævum. ceterum *Constantinus* legendum videri, liquet ex loco superius posito. Grut.

5. Fuit ejusdem socius in appetendo imperio.] Legendum: Fuit iisdem socius in

appetendo imperio quidam Ceronius sive Cecropius. iisdem, hoc est, Marciano, & Heracliano & Clodio. nam Marcianus & Heraclianus consilio inter se inito, Claudium qui non aderat, elegerunt imperatorem, quibus se socium dedit hic Cecropius qui & Gallienum interemit. sequitur enim, qui eos urbanissime & prudentissime adjuvit, id est, Marcianum, Heraclianum & Clodium. & sane vetus editio quoque, iisdem agnoscit. Salmas.

Fuit ejusdem socius, &c.] Cum sequatur statim, qui eos & urbanissime, &c. videtur legendum: Fuit iisdem socius, ut referatur magis ad Marcianum & Heraclianum. & verò existat in Pal. iisdem, quod est idem cum iisdem. Grut.

6. Quidam Ceronius, sive Cecropius, dux Dalmatarum.] Scripti quidam, *Cerionius*. apud Zosimum Cecrops Maurus nominatur inter illos qui Gallieno imperante res novas sunt moliti: at dux iste Dalmatarum is est, de quo in eadem cum hac narratione scribit Zosimus, Heraclianum ei mandasse patrandam Gallieni cædem. Casaub.

7. Urbanissime & prudentissime adjuvit.] Urbane adjuvare heic dicitur pro comiter & benigne. quod nos idiomate nostro diceremus, *courtoisement*. Salm.

vivo Gallieno non possent, hujusmodi eum insidiis appetendum esse duxerunt, ut labem improbissimam, malis fessa Republica, à gubernaculis humani generis dimoverent, ne diutiùs theatro & circo, ¹ addicta Republica per voluptatum deperiret illecebras. Insidiarum genus fuit tale. Gallienus ab Aureolo qui principatum invaserat, dissidebat, sperans quotidie gravem & intolerabilem tumultuarii imperatoris adventum. ² Hoc scientes Martianus & Cecropius, subitò Gallieno jusserant nuntiari Aureolum jam venire. ³ Ille igitur ⁴ militibus congregatis, quasi certum processit ad prælium, atque ita missis percussoribus interemptus est. Et quidem Cecropii Dalmatarum ducis gladio Gallienus dicitur esse percussus, ut quidam ferunt, ⁵ circa Mediolanum: ubi continuò & frater ejus VALERIANUS est interemptus, quem multi Augustum, multi Cæsarem, multi neutrum fuisse dicunt: quod verisimile non est. Siquidem capto jam Valeriano, scriptum invenimus in fastis, VALERIANO IMPERATORE COS. ⁶ Quis igitur alius potuit esse Valerianus nisi Gallieni frater? ⁷ Constat de genere, * non satis ta-

men

1. *Addicta Rep. per voluptatum, &c.]* Scrib. *Respubl.* Casaub.

Addicta Republica.] Sic & Pal. sed requirit sententia, *Respublica.* Grut.

2. *Hoc scientes Martianus & Cecropius.]* Marcianus Palat. Zosimo *Μαρτιανός* dicitur. *Salmas.*

3. *Ille igitur militibus congregatis.]* Opt. Pal. *cogitatis.* *cogitatis* autem est coactis. *Idem.*

4. *Militibus congregatis.]* Pal. *cogitatis.* an fuit? *coactis,* aut *coadumatis.* Grut.

5. *Circa Mediolanum.]* *Mediolanium,* *MSS.* *Salmas.*

6. *Quis igitur alius potuit esse Valerianus, nisi Gallieni frater.]* Falleris: nam præter Valerianum fratrem Gallieni, fuit & alter ejusdem Gallieni filius, P. LICINIUS SALONINUS VALERIANUS: quod ex lapidibus & nummis probarunt viri docti. Sed respondeat

fortasse Pollio, consulatus hujus anno juniorem fuisse Gallieni filium, quàm ut de eo possint hæc accipi. *Casaub.*

7. *Constat de genere, non satis tamen constat de dignitate, vel, ut ceperunt alii loqui, de majestate.]* Est verò MAJESTAS, unum ex iis vocabulis Latinis, quibus nullum est in tota lingua Græcapar, & ex æquo respondens. Auctor Glossarum vertit *μεγαλειότης.* ea verò magnificentia vel magnitudo est, non majestas. majestas itaque si verbi proprietatem spectamus, numinis est solius: quod omnibus iis quæ magna dici possunt, est majus. Pridem Latinus sermo à diis ad homines hoc nomen transtulerat. Duplici verò ex causâ hominibus tributa majestas à veteribus Latinis: singulari, propter virtutis cuiusdam rare opinionem; corpori *Resp.* propter imperium. De maiestate singularum,

men constat de dignitate, vel, ut cœperunt alii loqui, de
 15 majestare. Occiso igitur Gallieno seditio ingens militum
 fuit, quum spe prædæ ac publicæ vastationis imperato-
 rem sibi utilem, necessarium, fortem, efficacem, ad invi-
 diam faciendam, dicerent raptum. Quare consilium prin-
 cipum fuit * ut milites, ejus, quo solent placari genere,
 sedarentur. Promissis itaque per Martianum aureis vice-
 nis, & acceptis, (nam præstò erat thesaurorum copia) Gal-
 lienum tyrannum militari judicio in fastos publicos retu-
 lerunt. Sic militibus sedatis, Claudius, vir sanctus ac jure

vene-

iorum, habes caput apud Val. Max. li-
 bro secundo, decimum. ita ille appel-
 lat, & cum eo M. Tullius, atque alii
 Latini scriptores, honorem eximium
 cum veneratione junctum, qui ex ad-
 miratione virtutis, aut propter gloriam
 rerum gestarum, alicui defertur. neque
 malè Polybius, qui in formula fœderis
 MAIESTATEM POP. ROM. Græcè
 dixit, ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ
 ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ
 ΤΩΝ ΡΟΜΑΙΩΝ nihil enimaliud
 majestas fuit populi Romani, quàm id
 quod expressit Polybius. atque hæc etsi
 imperii semper est comes, tempore tam-
 en augetur, & fit subinde major.
 Hæc ita olim: temporibus verò Tre-
 bellii cepit hominum adulatio omnem
 dignitatem appellare majestatem. hunc
 igitur abusum vocis obiter perstringit
 hic Pollio. *Idem.*

* *Non satis tamen constat de dignita-
 te, vel ut alii loqui cœperunt de majestate.]*
 Quærendum quid sibi velit Trebellius,
 scribens, sua ætate quosdam cepisse
 majestatem vocare pro dignitate. hoc
 ille, ut puto, voluit: anterioribus qui-
 dem temporibus, *majestas Augusti*, &
majestas divinæ domus semper usurpata
 est, sed eo sensu, ut pondus & gravitas,
 & magnitudo quædam coli venerari-
 que digna in principe, illa voce designa-
 retur, & honos quidam eximius, cum
 veneratione junctus, qui jure merito-
 que illi potestati deberetur, quæ supra
 potestates omnes esset. nam ut *majestas*

populi olim dicebatur, propter imperii
 magnitudinem ac dignitatem, quo tem-
 pore populus scilicet imperii summam
 obtinebat: sic postquam imperium à
 populo ad unum translatum est, maje-
 stas quoque quæ tanto imperio debe-
 batur, simul ad unum illum translata,
 atque hinc *majestas Augusti* dicta, quæ
 olim populi Romani majestas fuit. æta-
 te vero Trebellii Pollionis majestas
 proprie vocari cœpta est ipsa imperii di-
 gnitas, vel imperium ipsum, hoc est
 βασιλεία, quam qui habet is impera-
 tor & Augustus dicitur, ut dignitas
 consularis consullem facit; sic majestas,
 hoc est imperii dignitas, imperatorem,
 & Augustum. nam dignitas de aliis
 magistratibus, & honoribus, majestas
 de solo imperio dicebatur. sed duæ
 tunc erant majestates; Cæsarea & Au-
 gusta. ideo Trebellius hoc loco, cum
 diceret dubitatum esse à multis de Va-
 leriano juniore utrum Augustus an Cæ-
 sar tantum fuerit, non satis de majesta-
 te ejus inter omnes constituisse scribit,
 quod alii cum Augustum, hoc est Au-
 gusti majestate præditum fuisse, alii Cæ-
 sariana tantum, quidam neutra affirma-
 rent. quo sensu majestas Augusti, &
 majestas Cæsaris, pro dignitate Augu-
 sta, & Cæsarea sumitur. *almaf.*

I. *Ut milites ejus quo solent placari ge-
 nere sedarentur.]* Malim, *eo quo s.* neque
 enim Gallieni jam milites erant, mor-
 te extincti. Largitio autem, unica erat
 militis certissima ratio. *Casaub.*

I. Dies

venerabilis, & bonis omnibus charus, amicus patriæ, amicus legibus, acceptus senatui, populo bene cognitus, accepit imperium. Hæc vita Gallieni fuit breviter à me litteris intimata, qui natus abdomini & voluptatibus, ¹ dies ac noctes ² vino & stupris perdidit orbem terrarum. ³ Triginta propè tyrannos passus est, Romanum dehonestantes imperium, ita ut etiam mulieres eo meliùs imperarent. Ac ne ejus prætereatur miseranda solertia, veris tempore cubicula de rosis fecit. De pomis castella composuit. Uvas triennio servavit. ⁴ Hyeme summa melones exhibuit. Mustum quemadmodum toto anno habere tur docuit. Ficos virides, & poma ex arboribus recentia semper alienis mensibus præbuit. ⁵ Mantilibus aureis semper

1. *Dies ac noctes vino & stupris perdidit, &c.]* Scribendum: dies ac noctes vino & stupris impendens, perd. o. t. hæc nostra est conjectura, membranæ tamen longè aliter: in quibus locus ita conceptus. d. ac n. v. & st. perdidit. Orbem terrarum x x x. propè tyrannos vastari fecit: ita ut & mulieres eo meliùs imperarent. Idem.

Dies ac noctes vino & stupris perdidit.] Id est, consumpsit, contrivit. Salmasius.

2. *Vino & stupris perdidit; orbem terrarum triginta propè tyrannos, &c.]* Sic per omnia Pal. nisi quod habeat initio, viginti propè tyrannos vasti fecit. quod vasti fecit unica dictione sæculo illi forte non insolens. Grut.

3. *Triginta prope Tyrannos passus est.]* Palat. viginti prope Tyrannos. qui numerus an possit consistere, nescio. liquet vero non posse, nisi ex Tyrannis, qui infra volumine uno inclusi sunt à Trebellio, pater cum filio pro uno semper numeretur. tunc viginti tantum Tyrannos inveniemus uno minus. dixit hoc loco, prope triginta Tyrannos, quod numerus integer & rotundus non fuit: in illo enim numero non est Valens superior qui superiorum Gallieno principum imperium sumpsit. Salmas.

Triginta prope Tyrannos passus est, Romanum d. honestantes imperium.] Lege hoc modo: Hæc vita Gallieni fuit breviter à me litteris intimata, qui natus abdomini ac voluptatibus, dies ac noctes vino & stupris perdidit, orbem terrarum per triginta prope Tyrannos vastari fecit, Romanum dehonestantes imperium. Idem.

4. *Hieme summa melones exhibuit.]* Nam quod rerum natura negabat, industria hominum pervicit, ut media hieme fructus æstivi haberentur recentes. Lege Athenæum libro nono. Casaubonus.

5. *Mantilibus aureis semper stravit.]* Mantelibus aureis. ita veteres, atque ita scribendum. Isidorus: Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt, quæ olim, ut nomen indicat, tergendis manibus fuerunt. Verum ille dicit. nam mantelia olim apud veteres tergendis manibus habita, mappæ tergendis mensis. apud istos auctores contra mantelibus mensa semper sternitur, mappæ tergendis manibus dantur. nam mantela est manualis tela, qua manus tergentur: ut manclava, manualis clava quæ manu gestatur. veteres Glossæ: *ἡ ἐργαζομένη ἐργ.* mantela. at pro mantela, etiam hoc mantelum, & hoc mantele, mantelis protulerunt. Salmasius.

per stravit. ¹ Gemmata vasa fecit, eademque aurea. Crinibus suis auri scobem asperisit, ² radiatus sæpe processit. cum chlamyde purpurea gemmatisque fibulis & aureis Romæ visus est, ubi semper togati principes videbantur: purpuream tunicam ³ aureatamque virilem eandemque manicatam habuit. Gemmato baltheo usus est, ⁴ caligas gemmatas annexuit, ⁵ quum campagos reticulos appellaret.

1. *Gemmata vasa fecit.*] Id est facienda curavit. *Idem.*

2. *Radiatus sæpe processit.*] Cum corona radiata, quæ numinum propria. *Casaub.*

3. *Aureatamque virilem.*] Erant tunice muliebres, erant & viriles. muliebres tunice, quæ & cyclades dicebantur, paragaudas aurcas hoc est χρυσῆ περισπῆδες habebant, quibus viriles tunice ornari minime moris fuit. at Gallienus etiam tunica virili aurata usus est. auratæ autem tunice ab illis paragaudis vel loris auro intextis quibus in circuitu ad extremam oram adfutis ornabantur, dictæ sunt. hujusmodi viriles paragaudias quæ heic in Gallieno reprehenduntur, posteriores principes, eos dico qui post Diocletianum vivere, passim usurpaverunt, earum usum privatis interdicto. *Salmas.*

4. *Caligas gemmatas annexuit.*] Στρατιωτικῆς περιδῆμας λιθοκόλλητος ὑπερδῆμας, sive ὑπερδῆμας. de caligis satis ad Suetonium. sed novum genus caligarum istud fuit: nam olim caligæ militum infimi gradus erant: istæ inter insignia imperatoria habita. *Casaub.*

Caligas gemmatas annexuit.] Palatinus: gemmeas caligias annexuit. caliga, caligea vel caligia: ut blatta, blattea: pala, palea, ἢ δ' ἀκρυστῆς σφραγῆς. caligas heic à campagis separat. & sane caliga proprie, militis calceamentum: campagus, calceus patricius, quo & imperatores utebantur. nam solo colore distabant, imperatoris & senatorum calcei. κίλλιξ ex Latino caliga fecerunt Græci, postea Latini ex illo Græco

κίλλιξ vel κίλιξ, κίλιξ, κίλιξ, caligem etiam dixerunt pro caliga. caligam recentiores non de calceamento tantum militari dixerunt, sed de omni calceorum genere hanc vocem usurparunt. *Salmas.*

Caligas gemmatas annexuit.] Gemmeas malo legere cum Palatino, quæ ita contextæ contextæque gemmis essent, ut tota gemmæ viderentur. *Idem.*

Caligas gemmatas annexuit.] Pal. caligas gemmeas annexuit. Grut.

5. *Cum campagos reticulos appellaret.*] Obtinuerat jam tum, ut campagis, quod genus est calceamenti barbarici, uterentur imperatores, ut supra dictum in Maximinis. at Gallienus spreitis campagis, caligas, id est militares calceos annexuit, sed gemmatos. *Reticulos* autem campagos appellavit Gallienus, quia intercisi erant, ut æstivi calcei hodieque sunt multiformes: sic nobiliorum apud Græcos calcei erant πολυχιδεῖς: ex eaque re dicebantur χιτωνῆ & λεπτοχιδεῖς. nihil autem reticulato operi similis calceis istis intercisis. *Casaub.*

Cum campagos reticulos diceret.] De campagis vel campacis, ut potius sunt dicendi, quædam carptim supra attrigimus. sic igitur appellatos esse reperio recentiorum scriptorum ævo calceos patriciorum & senatorum, quibus etiam imperatores utebantur, solo colore discretis à senatoriis. nam imperatorii campagi rubri erant vel phoenicei, senatorum vero nigri vel etiam candidi. Tum Lunulæ figuram Romani senatores calceis adfutam gerebant. *senat.*

ret. Convivatus in publico est: congiariis populum mol-
livit: senatui sportulam sedens erogavit. ¹ Matronas ad
consilium suum rogavit, iisdemque manum sibi osculan-
tibus, quaternos aureos sui nominis dedit. Ubi de Vale- 17
riano patre comperit quòd captus esset, ² id quod philoso-
phorum optimus de filio amisso dixisse fertur, ³ *Sciebam*
me genuisse mortalem, dixit ille, *Sciebam patrem meum esse*
mortalem. Nec defuit Annius Cornicula qui eum quasi
con-

senatoriæ dignitatis insignia hæc erant, toga & calceus, sive ut posteriores ap-
pellarunt, *campagus*. moris igitur fuit, ut senatores omnesque magistratus non
nisi cum dignitatis suæ insignibus im-
peratorum se ostenderent, & ejus con-
spectui se offerrent. quos autem *campagos* posterior ætas vocavit, calceos
simpliciter vocabant vetustiores Latini.
nam etsi calceus generale nomen, de
quolibet calciamento; sic proprie ta-
men dictum est calciamenti genus quo
senatores & equester ordo, & reliqui
paulo honestiores in urbe utebantur.
patricii lunatos eos gestabant, quod
erat insigne nobilitatis. qui magistra-
tum curulem cepissent, calceis mullei
coloris utebantur. qui triumphabant,
puniceos sumebant. hos postea soli im-
peratores usurparunt, ut & reliqua
triumphalia ornamenta. hinc Consu-
les sub imperatoribus, mulleis, aur-
bris & puniceis calceis quibus stante
republica utebantur, abstinerunt, quod
illi imperatoribus quasi proprii dicati
essent: sed pro purpureis aut puniceis,
auratos habuerunt. calceus igitur pro-
prius Romanorum fuit, in urbe & in
publico usurpari solitus. nam domi de-
positis calceis, soleas sumebant. extra
urbem quoque calceos abdicabant.
campagos reticulos appellabat Gallie-
nus. verius igitur *campagis* reticulis
ideo similes visos Gallieno propter le-
rorum & corrigiarum quibus circa cru-
ra alligabantur, variam & multiplicem
decussatinq; volutam implicatio-
nem, quæ reticulatum plane opus re-

ferret. atque inde etiam nomen repe-
risse, non verisimile tantum, sed omni-
no verum est. nam δὲ πὸ τῆ κερμῶν,
hoc est à flexuris illis & decussationi-
bus corrigiarum, ὁ κέρμηξ κέρμηξ-
κῶ, κὶ τὸ κερμηξίον genus illud
calceamenti Græcis est appellatum:
Latini *campacum* vel *campagum* dixerunt.
Salmas.

1. *Matronas ad consilium suum roga-
vit.*] Vetus editio cum Palat. leg. *Ma-
trones ad consulatum suum rogavit, iisque
manum suam osculantibus quaternos aureos
nominis sui dedit.* Notum est aureorum
argenteorumque nummorum sparsio-
nes olim fieri solitas ab his qui consu-
latum inibant. hinc ἰσπείρα recen-
tioribus Græcis quævis sparsio. Gal-
lienus igitur ad consulatum suum etiam
matronas invitavit, nec eas expertes
munificentie suæ esse voluit, & singulis
manum suam osculantibus ἰσπείρας
nomine quaternos aureos Gallienos
dedit. *Idem.*

*Matronas ad Consulatum suum ro-
gavit.*] Nolui fraudare lectores scri-
ptura Palatina, quæ verissima. *Græ-
teus.*

2. *Id quod philosophorum optimus d.*] *Xenophon. Casaub.*

3. *Sciebam me genuisse mortalem.*] Sic
totum locum legendum puto: *Id quod
philosophorum optimus de filio amisso dixit
se fertur, Sciebam me genuisse mortalem, de
patre ille dixit, Sciebam patrem meum esse
mortalem. Nec defuit Annius Cornicula.*
Salmas.

constantem principem ¹ falso sua voce laudaret. pejor tamen ille qui credidit. Sæpe ad tibicinem processit, ad organum se recepit, quum processui & recessui cani juberet. ² Lavit ad diem septimò æstate vel sextò, hyeme secundò vel tertio. Bibit in aureis semper poculis, ³ aspernatus vitrum, dicens nil esse eo communius. Semper vina variavit: neque unquam in uno convivio ex uno vino duo pocula bibit. Concubinæ in ejus tricliniis sæpe accubuerunt. Mensam secundam scurrarum & mimorum semper propè habuit. Quum iret ad hortos nominis sui, omnia palatina officia sequebantur. Ibant & præfecti, ⁴ & magistri officiorum omnium: ⁵ adhibebantur ⁶ & conviviis & cœnationibus. lavabant etiam simul cum principe. ⁷ Admittebantur

1. Falso sua voce laudaret, pejor tamen ille qui credidit.] Omnia hæc absunt à regio: ubi locus ita conceptus: qui cum quasi constantem principem diceret. Casaub.

2. Lavit ad diem septimò.] Ad pro per. Idem.

3. Aspernatus vitrum, dicens nihil esse eo communius.] Forte: Aspernatus vitrum, cum diceret nihil eo esse communius. Salm

4. Et magistri officiorum omnium.] De magistris officiorum supra diximus. singula officia Palatina habuerunt magistrum suos, qui & principes dicebantur. hinc sæpius apud hos auctores videmus magistrum & principes simul eos appellari. nec tquam diversos poni. aliter tamen atque aliter in diversis officiis nominabantur isti principes & magistri. in officio præfecturæ prætorii qui primus erat & princeps illius officii, *primicerius* vocabatur. in officio sacrarum largitionum & privatarum, & aliis plerisque, *primicerius*. in seriniis epistolarum, libellorum & memoriæ, *proximus*. in dispositionum serinio, *comes dispositionum*. nam in tribus illis seriniis epist. libell. & mem. qui primi erant & primum locum inter homines ordinis sui obtinebant, *proximi* dicebantur. eodem plane modo Palatina omnia officia, præter illos singulorum

officiorum magistrum, unum quemdam generalem magistrum agnoscebant, qui officiorum magister, & princeps officii Palatini, & sine ulla additione magister simpliciter vocabatur. ejus dignitas *magisteria*. per magistrum vero officiorum heic intellige singulorum officiorum Palatinorum principes, qui omnes suberant illi quem dixi magistrum. Idem.

5. Adhibebantur & conviviis & cœnationibus.] Legendum: Adhibebantur & conviviis, & nationibus. lavabant etiam cum principe. nationes vocat, nationes. nationibus autem utebantur veteres æstate, ut balneis hyeme. Idem.

Adhibebantur & conviviis & nationibus lavabant.] Est à libris calamo pictis, quibus adludit quoque Pal. in quo, & nationibus. Grut.

6. Et conviviis & cœnationibus.] Bis idem dicit sed aliter regius, & aliter Pureani: & nationibus lavabant simul cum principe. Casaub.

7. Admittebantur sæpe etiam mulieres, cum ipso pulchræ & puellæ.] Legi debet: Admittebantur sæpe etiam mulieres cum ipso, pulchræ puellæ, & cum illis anus deformes. Mulieres sæpe etiam cum ipso admittas scribit hoc est puellas pulcras & anus deformes, jocandi scilicet & ludendi gratia. Salmes.

tebantur sæpe etiam mulieres, ¹ cum ipso pulchræ & puellæ, & cum illis anus deformes, & joculari se dicebat quum orbem terrarum undique perdidisset. Fuit tamen nimiam crudelitatis in milites: ² nam & terna millia, & quaterna militum singulis diebus occidit. Statuam sibi majorem colosso fieri præcepit Solis habitu, sed ea imperfecta periit. Tam magna denique cœperat fieri, ut duplex ad colossum videretur. Poni autem illam voluerat in summo Æsquiliarum monte, ³ ita ut hastam teneret, ⁴ per cuius caput infans ad summum posset ascendere. Sed Claudio & Aureliano deinceps stulta res visa est, siquidem etiam equos & currum fieri jusserat pro qualitate statuæ, ⁵ atque in acutissima base poni. Porticum Flaminiam ⁶ usque ⁷ ad pontem Milvium & ipse paraverat ducere, ita ⁸ ut tetra-
stiche fieret, ut autem alii dicunt, pentastiche: ita ut primus ordo pilas haberet, & ante se columnas cum statuis, secundus & tertius, & deinceps *ἄρα πένταρων* columnas. Longum est ejus cuncta in literas mittere. ⁹ quæ qui volet sci-

re,

1. Cum ipso pulchræ puellæ; cum illis anus, &c.] Sic Pal. exclusâ copula &, quæ in vulgatis. Grut.

2. Nam & terna millia & quaterna militum singulis diebus occidit.] Id est uno die. non enim quotidie id factum: sed aliquando tamen accidit, ut plura millia militum die uno trucidaret. Exemplum superius in clade Byzantina. Casaub.

3. Ita ut hastam teneret, per cuius caput infans ad summum posset ascendere.] Caput intellige statuæ, non hastæ. hoc dicit, si rectè capio, vègrandem hanc statuam non solidam, sed cavam ab interiore parte fuisse: ita ut pateret puero via sursum tendenti ad summum usque caput: unde per os emissus, hastam quæ tenebatur erecta, conscendebat quàm longa illa erat. rem ridiculam sanè & nugatoriam. Sed Josephus Scalliger monuit me legendum esse, per cuius scapum inf. quæ verissima lectio est. quid sit columnæ scapus, sciunt qui legerunt Vitruvium. Idem.

4. Per cuius caput infans.] Nihil verius emendatione Scaligerana, per cuius scapum. Grut.

5. Atque in acutissima base poni.] Pal. acutissima. nos legimus, acutissima. acutissimam basim dixit, amplissimam. sic, acutiores opes Florus, ampliores & majores. Salmas.

6. Usque ad pontem Milvium.] In libris, Mulvius. Idem.

7. Ad pontem Milvium.] Pal. Molvium. scilicet scribendum Mulvium. Grut.

8. Ut tetra-
stiche fieret.] Scribendum: ut tetra-
stichæ fierent, & pentastichæ fierent autem, non fieret. tetra-
stichæ sunt τετραστῆχαι, quattuor scilicet ordines columnarum, vel columnæ quaternis ordinibus posita. sic & πενταστῆχαι, quini ordines columnarum. στῆχον & στῆχον Græci dicunt, pro eodem. ante se pro ante: ut contra se, pro contra. Salmas.

9. Quæ qui volet scire legat Palsurium

re, legat Palfurium Suram, qui Ephemeridas ejus vitæ composuit. Nos ad Saloninum revertamur.

'DE SALONINO GALLIENO.

I SALONINUS hic Gallieni filius fuit, nepos Valeriani, ² de quo ³ nihil est quod dignum in literas mittatur, nisi quod nobilem natus, educatus regiè, occisus deinde non sua sed patris causa. De hujus nomine magna est ambiguitas. Nam multi eum GALLIENUM, ⁴ multi SALONINUM in historiis prodiderunt. ⁵ Et qui Saloninum, idcirco quod apud Salonas natus esset, cognominatum ferunt: qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum, & avi Gallieni summi quondam in Reipub. viri. Fuit denique hætenus statua in pede montis Romulei, hoc est ante Sacram viam, intra templum Faustinae advecta ad arcum Fabianum, ⁶ quæ haberet inscriptum, ⁷ GALLIENO minori, Salonino additum: ex

quo

Suram.] Calpurnium habet princeps editio. ex qua scriptura possit fieri: Calpurnium vel Calpurnium. Idem.

1. DE SALONINO GALLIENO.] Delendus hic titulus & reponendum ejus loco: SALONINUS GALLIENUS. Hic Gallieni filius fuit; nepos Valeriani. Idem.

2. De quo nihil est quod dignum in literas mittatur.] Scribe: Nihil est dignum quod in literas mittatur. Idem.

De quo nihil est quod dignum in literas, &c.] Pal. de quo quippe nihil est dignum. tamquam si quid petiisset ante illud quippe. Grut.

3. Nihil est quod dignum in literas mittatur.] Melius Nihil dignum quod in literas mittatur. Casaub.

4. Multi Saloninum in historiis prodiderunt.] Melius membranæ Palatinæ: multi Saloninum historie prodiderunt. atque ita etiam editio verus. Salmaf.

5. Et qui Saloninum idcirco quod apud Salonas natus esset cognominatum ferunt.] Paulò post aliam causam allaturus est,

de matris nomine, quæ dicta est Cornelia Salonina Pipara, sive Pipa. quod magis probò. nam Gallienus hanc sive conjugem sive pellicem suam infano amore deperit: ut scribunt ambo Victores. Casaub.

6. Quæ haberet inscriptum, GALLIENO minori Salonino additum.] Scripti omnes, JUNIORI non minori. ante Salonino, deesse copula videtur. pro additum membranæ, addit. scribo, SALONINO addito. Idem.

Quæ haberet inscriptum Gallieno minori, Salonino additum.] Lege & distingue: Quæ haberet inscriptam, GALLIENO JUNIORI, SALONINO additam. inscripta pro inscriptio. ut supra consulta pro consultio. hoc est, quæ illam inscriptionem GALLIENO JUNIORI, haberet additam nomini SALONINO. hoc modo: SALONINO GALLIENO JUNIORI. Salmaf.

7. Gallieno juniori, &c.] Sic cum aliis mss. Palat. editi enim minori. Grut.

I. Quia

quo ejus nomen intelligi poterit. Transisse decennium imperium Gallieni satis clarum est: quod idcirco addidi ¹ quia multi eum imperii sui primo anno periisse dixerunt. ² fuisse autem & alias rebelliones sub eodem ³ de quibus proprio dicemus loco. ⁴ Siquidem placuit triginta tyrannos uno volumine includere, idcirco quod nec multa de his dici possunt & in Gallieni vita pleraque jam dicta sunt. Et hæc quidem de Gallieno hoc interim libro dixisse sufficiat. Nam ⁵ & multa jam in Valeriani vita: ⁶ in libro qui *De triginta tyrannis* inscribendus est, jam loquemur quæ iterari ac sæpiùs dici minùs utile videbatur. Huc accedit quod quædam etiam studiose prætermisi, ne ejus posteris multis rebus editis læderentur. ⁷ Scis enim ipse quales ⁸ homines cum iis qui aliqua de majoribus eorum scripserint, quantum gerant bellum: ⁸ nec ignota esse arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortensio quem ad exemplum Protreplici scripsit. Unum ponam tamen quod jucunditatem quandam, sed vulgarem habuit, morem tamen novum fecit. Nam quum cingula sua plerique militantium qui

1. *Quia multi eum imperii sui primo anno periisse dixerunt.*] Scribendum ex historiarum fide: *Quod idcirco addidi quia multi eum imperii sui anno nono periisse dixerunt.* de qua lectione non potest dubitari. Aurelius Victor Scotthi: *Hinc novem annorum potentia fuit. Quem sequitur Eutropius: Gallienus interea fraude Aureoli ducis sui cum fratre Valeriano occisus est imperii anno nono.* Salmaf.

2. *Fuisse autem & alias rebelliones.*] Vetus: *& alios rebelliones.* quod verum est. *rebelliones pro rebellibus.* Glossæ: *rebellio, ἀποστάσις, ἀποστασις.* Idem.

3. *De quibus proprio dicemus loco.*] Dele illa de quibus, postulante sententia, jubentibus manu exaratis. *Casaub.*

4. *Siquidem placuit triginta Tyrannos uno volumine includere.*] Pal. *viginti tyrannos.* ut supra. vide quæ ibi notavimus: nam si patrem & filium imperatores unius imperatoris vice accipi-

mus, viginti tantum Tyrannos habebimus. *triginta* tamen retinemus, his de causis quæ in aperto sunt. *Salmaf.*

5. *Et multa jam in Valeriani vita, &c.*] Cum sequatur statim iterum vocula *jam*, vel ibi tollenda venit, vel sanè heic. *Grut.*

6. *In libro qui D.*] Scrib. *Et in libro qui.* *Casaub.*

7. *Scis enim ipse quales homines, &c.*] Non *quales*, sed *tales* exigit sententia. *Idem.*

Scis enim quales homines, &c.] Præstitit scripsisse; *Scis enim quale quantumque homines cum his, &c.* nisi forte fuit, *tales homines*, ut placebat *Casaubono* nostro. *Grut.*

8. *Nec ignota esse arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortensio, &c.*] Huc refero verba ista ex libro quæ descripsit *Nonius*: *Qui cum publicas injurias lenitè tulisset, suam non tulit.* *Casaub.*

qui ad convivium venerant, ponerent hora convivii, Saloninus puer, five Gallienus, ¹ his auratos constellatosque balteos rapuisse perhibetur: & quum esset difficile in aula palatina requirere quod periisset, ² ac taciti militares viri detrimenti pertulissent, postea rogati ad convivium cincti accubuerunt. ³ Quumque ab his quæreretur cur non solverent cingulum, ⁴ respondisse dicuntur, Salonino deferimus. Atque hinc tractum morem ut deinceps cum imperatore cincti discumberent. ⁵ Negare non possum, aliunde plerisque videri hujus rei ortum esse morem. ⁶ Dicunt enim

1. *His auratos constellatosque balteos rapuisse perhibetur.*] *Stellatos* malleum quam *constellatos*. *stellatum* auro, argento, gemmis, Latini vocant quidquid illis rebus decoratum distinctumque est & cælatum. Virgilius:

— *stellatus jaspide fulva*

Ensis erat.

Palat. *costilatos*, quod forte scriptum pro *postilatos* vel *postulatos*, hoc est *pustulis* vel bullis argenteis distinctos. *pustula* de argento optimo dicebatur. unde & *pustularum* argentum. *pustulas* etiam pro bullis Latini dicunt, & *pustulatum* pro bullarum. vel lege *costulatos*, id est, regulis quibusdam & virgis argenteis in modum costarum positus & ordinatis distinctos. *Salmas.*

2. *Ac taciti militares viri detrimenta pertulissent.*] Prima editio: *Ac taciti ex militibus viri detrimenta pertulissent. ex militibus viri*, sunt militares viri. ut *ex consulibus viri*, sunt viri consulares. *Idem.*

3. *Cumque ab his quæreretur cur non solverent cingulum, &c.*] Respiciunt isti hac responsione sua ad morem veterem: ut omnes magistratus & quicumque jus gestandi gladii haberent, non nisi accincti & cum omnibus sue dignitatis aut loci insignibus, in conspectum principis venirent *Casaub.*

4. *Respondisse dicuntur, Salonino deferimus.*] Ambiguum hoc militarium virorum responsum. duplicem enim

sensum potest habere: aut Salonini honori se hoc tribuere, aut ejus causa hoc facere, ut balteos non deponeret, ne iterum ab ipso raperentur, hoc responso voluerunt intelligi milites isti. sed magis verum est, illos sic intellexisse, ne iterum perderent balteos suos, quos prius rapuerat Saloninus, Salonini causa se facere, ne eos dimitterent. *Salmas.*

5. *Negare non possunt aliunde plerisque videri hujus rei ortum esse morem.*] Sciendum ira cinctos cum imperatore cenasse milites, ut reliquos omnes qui milites non erant, rogatos cenare oportebat. privatis enim conviviis & suis nunquam togati accumbabant Romani, sed in domesticis vestibus & cænatōrii cenabant. togam enim domi non gestabant. ad imperatoriam vero cenam cum rogati veniebant, rogati, ut diximus, discumberant. sed & ad ipsum salutandum rogati mane veniebant. nec aliter licitum erat. par igitur atque eadem est ratio, qua milites cincti cum imperatore cenabant, & qua togatam militiam sequuti, cum roga. *Idem.*

6. *Dicunt enim militare prandium, quod dictum est prandium ab eo quod milites ad bellum parat.*] Lege, *Quod dictum est quasi parandium ab eo quod milites ad bellum parat.* *prandium* igitur quasi *parandium*, quod parat milites ad pugnam. nam ante pugnam sumebatur. *Idem.*

enim ¹ militare prandium (² quod dictum est prandium ab eo quòd ad bellum milites paret) à cinctis ininitum : ³ cui rei argumentum est quòd à discinctis etiam cum imperatore cœnatur. Quæ idcirco posui , quia digna & memoratu videbantur & cognitu. Nunc transeamus ad triginta ³ tyrannos , qui Gallieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. De quibus breviter & pauca dicenda sunt. Neque enim digni sunt eorum plerique ut volumen talium hominum saltem nominibus occuparetur : quamvis eorum aliqui non parum in se virtutis habuisse videantur , multum etiam reipublicæ profuisse. Tam variæ item opinioniones sunt de Salonini nomine , ⁴ ut , qui se verius putant dicere , ⁵ à matre sua Salonina appellatum esse dicant , ¹ quam

1. *Militare prandium.*] Imperatores soliti suos duces frugaliore mensâ excipere , quæ *militare prandium* dicebatur , vel *mensa militaris*. Casaub.

2. (*Quod dictum est prandium ab eo quòd ad bellum milites paret.*) Ferè Romani quoties aliquem invitarent , ad cœnam non ad prandium vocabant , ut ex antiquorum lectione notissimum est. at imperator non ad cœnam , sed ad prandium solitus duces suos invitare : idque appellatum est *militare prandium*. ad eas epulas conveniebant militares viri accincti gladiis , & ita discumbebant : nimirum servato in aula disciplinæ militaris more , cujus in castris præcipuus usus. Quærit hic Trebellius unde mos sit ortus discumbendi eò loci cum gladiis. & non solum notationem vocis *prandium* indicat , à verbo paro ; unde & Isidorus ducit , sed aliter : verùm etiam causam docet cur istæ dapes sint appellatæ *militare prandium*. Idem.

Quod dictum est prandium.] Palatinus *parandium*. Grut.

3. *Cui rei argumentum est , quòd à discinctis etiam cum imperatore cœnatur.*] Si verum esset cepisse duces cum gladiis discumbere in convivio principali , occasione Salonini , aut reverentiæ in prin-

cipem gratiâ ; semper id servaretur , quoties aliquis vir militaris imperatoris epulis interesset atqui , ait Trebellius , non ita fit : nam ad cœnam vocatos , etiam discinctos accumbere , nulla est invidia. cur aliter fit in militari prandio ? hæc ratio firmissima est. Casaub.

Cui rei argumentum est quòd à discinctis cum imperatore cœnatur.] Legendum : *Cui rei argumentum est quòd ab iis cinctis etiam cum imperatore cœnatur. ab his cinctis* , id est , à militibus cinctis. tractat de origine ejus moris , quo cincti milites cum imperatore discumbant. nam etsi ad imperatoriam cœnam rogati , non militariter cœnent , nec militare prandium capiant , ut à prandio pugnam ineant , tamen ad illum morem respicientes , quo cincti solent prandium militare inire , etiam tum cum in imperatoris convivio cœnant , cincti discumbunt. Salmas.

4. *Ut qui se verius putant dicere.*] *Ut qui se verius putet dicere* , à matre sua Salonina appellatum esse dicat. Pal. Idem.

Ut qui se verius putant dicere.] Palatinus. qui tamen deinde non agnoscit vocem dicant. Grut.

5. *A matre sua Salonina.*] Cornelia Salonina , ut in nummis Græcis Latinisque. Casaub.

¹quam is perditè dilexerit, ²Piparam nomine, Barbaram regis filiam. ³Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit. De annis autem Gallieni & Valeriani ad imperium pertinentibus adè incerta traduntur, ⁴ut ⁵quum xv. annos eisdem imperasse constet, id est Gallienum usque ad quintumdecimum pervenisse, Valerianus verò sexto sit captus, alii ix. annis, alii decem etiam Gallienum imperasse in literas mittant: quum constet & decennalia Romæ ab eodem celebrata, & post decennalia Gothos ab eo victos, cum Odenato pacem factam, cum Aureolo initam esse concordiam: pugnatum contra Posthumium,

1. *Quam is perditè dilexerit.*] *Is*, hoc est, Gallienus, Salonini pater. *Idem*.

Quam is perditè dilexerit.] *Pal. quam is perditè dilexit. dilexit pro dilexit: ut negligit pro neglexit.* Salmas.

Quam is perditè dilexit.] Cum supra exsuler, ut indicavi, vox dicant, & habeat heic Palatinus, *perditè dilexit*; illudque *is* commodè referri possit ad Gallienum patrem Salonini, cujus proximâ periodo nulla mentio; ferè suspicor aliquot excidisse verba, locumque inancum. *Grut.*

2. *Piparam nomine Barbaram, regis filiam.*] *Pipam* Victor uterque nominat, filiam Attali Germanorum regis, Aurelius Victor Schotti: alter Marcomannorum. *Casaub.*

Piparam nomine barbaram regis filiam.] Omnino scribendum: *Piparam nomine barbarorum regis filiam: vel barbari regis filiam.* Salmas.

3. *Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit.*] Id vult quod supra jam dixit: *crinibus suis auri scobem aspersit.* lectio veterum, *Gallienus cum cujus flavo crine condit.* Casaub.

Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit.] Paulo ante aliis verbis sic expressit: *Crinibus suis auri scobem aspersit.* Legendum igitur hoc loco: *Gallienus cum suis semper flavo crinem condidit.* in membranis scriptum erat *condidit. ut perit pro perit. flavum autem*

eleganter aurum appellat. *flavo* igitur *crinem condire*, est auro aspergere, & aureis ramentis illinere. *Salmas.*

Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit.] Forsan etiam ante isthæc quædam desiderantur. nam Pal. sic ea concepit: *Gallienus cum suis semper flavo crine condit.* *Grut.*

4. *Ut quum xv. annos eisdem imperasse constet, id est Gallienum usque ad quintumdecimum pervenisse.*] Forte scribendum: *Id est Gallienus usque ad quintumdecimum annum pervenerit, Valerianus vero sexto sit captus.* Sequitur, *Alii novem annis, decem alii etiam Gallienum imperasse in literas mittant.* Hoc unum pertendit Trebellius hoc loco, quod & ante tetigit, Gallieni imperium decennium transisse, adversus eorum sententiam, qui novem annis, aut decem etiam eum tantum imperasse asseverabant. constat, inquit, inter omnes, Valerianum & Gallienum quindecim annos regnasse. hoc si verum est, necesse est ad quintumdecimum annum pervenisse Gallienum. pater autem Valerianus sexto anno imperii captus est. sic Gallienus sex annos cum patre imperavit, novem annos solus, post patris captivitatem. toti igitur quindecim anni ejus imperii fuere. *Salmas.*

5. *Cum xv. annos eisdem imperasse constet.*] Verè constat, & certò quidem, vel ex lib. Porphyrii de Plotini vita. *Cas.*

mium, contra Lollianum, multa etiam ab eo gesta quæ ad virtutem, plura tamen quæ ad dedecus pertinebant. Nam & semper noctibus popinas dicitur frequentasse, & cum lenonibus, ac etiam mimis scurrisque vixisse.

1. Nam & semper noctibus popinas dicitur.] Ammianus libro XIV. Similia | his narrantur de Caligula, Nerone, &c. Idem.

TREBELLII POLLIONIS

TRIGINTA TYRANNI.

3 **S**criptis jam pluribus libris, 4 non historico nec 1 diserto, sed pedestri eloquio, * ad eam tempo- rum

I. TREBELLII POLLIONIS XXX. TYRANNI.] Et hunc librum quædam exemplaria Julio Capitolino tribuunt. cuiusque istum adscripseris, eidem necessarîo & superiori oportet adscribas; & sequentem quoque de Claudio: nam illarum vitarum auctor librum sibi de XXX. tyrannis vindicat. Titulus hic non est communis omnibus historicis qui eadem ista tempora descripserunt, sed proprius Trebellii Pollionis: qui vel ἀπεριλογίας & rotundandi numeri studio, vel quod respiceret ad triginta Atheniensium tyrannos, huic suo libro quem de tyrannis scribebat, quos Valeriano & Gallieno imperantibus passa est Respubl. eum titulum præfixit. Atqui Pollione ipso teste, qui per duorum illorum principum tempora rebellaverunt, non XXX. verum XXVI. solum fuerunt. sed adjecit istis auctor duas feminas, quæ Gallieno principe celsum imperium tenuerunt, Zenobiam æ Victoriâ. & ne quid omnino deesset ei numero quem titulus promittebat, planè, quod Aristoteles & Strabo dicere solent, δαδῶν τῆ ὑποθέσε, unum alieni temporis tyrannum adjicere est coactus: is est Valens superior, ut ipse appellat, qui sub Decii rebellavit. Casaub.

TREBELLII POLLIONIS.]

Non dubitarem hunc triginta Tyrannorum libellum Capitolino ascribere, nisi testimonio Vopisci scirem, hujus germanum esse authorem Trebellium Pollionem. Salmast.

2. TRIGINTA TYRANNOS.] In Gallieni vita, non *triginta Tyrannos*, sed *triginta prope Tyrannos* posuit. Tyrannos autem vocarunt rebelles duces, qui sola eorum quibus præerant auctoritate & consensu imperium sumebant, quos posterior ætas, *intartas* vocavit. inde verbum, *intartizare*. ne quis vero putet barbaram esse vocem, pura puta Græca est. nam *intarta* est ἀντίρτης. & *intartizare*, ἀντίρθεσθαι. *Intarta* igitur pro *antarta*. ἀντίρτης autem Græci dixerunt rebellionem & tyrannum, vel apostatam, ἀπὸ τῆ ἀντίρθεσθαι, quod est contra surgere. cui contrarium est στωαίρεσθαι. Glossæ: ἀντίρτης, *rebellio*, perduellio. ἀντίρθεσθαι, *rebellatio*. hinc ἀντίρθεσθαι, bellum ab *intarta* excitatum. Idem.

3. Scriptis jam pluribus libris, &c.] Orsus historiam erat à Philippo, ut autè diximus; quare non potuit multos admodum libros scripsisse ad hæc usque tempora. sed videtur alia opera scripsisse. Casaub.

4. Non historico nec diserto, sed pedestri eloquio.] Negat Pollio historiam se scribere, sed sermones pedestres. Sic &

rum veniemus feriem in qua per annos quibus Gallienus & Valerianus Rempubl. tenuerunt, triginta tyranni occupato Valeriano magnis belli Perfici necessitatibus, extiterunt, quum Gallienum non solum viri, sed etiam mulieres contemptui haberent, ut suis locis probatur. Sed quoniam tanta obscuritas eorum hominum fuit qui ex diversis orbis partibus ad imperium convolabant, ut non multa de his vel dici possint à doctioribus, vel requiri: deinde ab omnibus historicis qui Græcè ac Latinè scripserunt, ¹ ita nonnulli prætereantur, ut eorum nec nomina frequententur: postremò quum tam variè à plerisque super his nonnulla sint prodita: in unum eos libellum contuli, & quidem brevem, ² maximè quum vel in Valeriani, vel in Gallieni vita pleraque de his dicta, ³ nec repetenda tamen satis constet.

DE

Flavius Vopiscus; cujus sunt verba in Probo: *Longius amore imperatoris optimi progredior, quam pedestris sermo desiderat.* Ergo pedestris sermo sive in versu, sive in prosa oratione, sublimi opponitur, ut apud Horarium non semel. *Idem.*

Non historico nec diserto sed pedestri eloquio.] *Alloquio* retinent meliores libri. & sane *adloquium pedestre*, sermonem vocat pedestrem, humilem & vulgarem, cui opponitur ἡ λογικὴ λέξις καὶ κατηχητικὸς μῦθος. at *eloquium* aliud est. non enim simpliciter sermonem significat, sed τὸ καλὸν λόγον. opponitur heic historicus & disertus sermo, pedestri & humili, quem Græci χαμαιπετῆ vocant, & χυδαῖον. *Salmas.*

* *Ad eam temporum veniemus feriem.]* Scribe: *in eam temporum venimus feriem.* *Idem.*

1. *Ita nonnulli prætereantur, ut eorum nec nomina frequententur.]* Scribe. *ita nonnulli prætereantur, ut nec eorum nomina frequententur.* vel: *ut eorum nomina nec frequententur.* vel, *minus frequententur.* *Idem.*

2. *Maxime quum vel in Valeriani vel in Gallieni vita pleraque de his dicta.]* Non sane in ea quæ ad nos pervenit. cum enim sex annos imperarit Valerianus, & sexto imperii anno captus sit: quomodo ad imperium venerit, quid ante, quid post gesserit, totis illis sex annis ante captivitatem, ex illa ejus vita non docemur. inde apparet ejus libelli finem nos tantum habere. *Idem.*

3. *Nec repetenda tamen satis constet.]* *Deletamen:* nisi velis superfluo additum ut sæpe. *Casaub.*

'DE CYRIADE, I.

² **H**ic patrem Cyriadem fugiens, dives & nobilis, ² quum luxuria sua & moribus perditis sanctum seminem gravaret, direpta magna parte auri, argenti etiam infinito pondere, Persas petiit: atque inde Saporis regi conjunctus atque sociatus, quum hortator belli Romanis inferendi fuisset, ³ Odenatum primùm, deinde Saporem ad Romanum solum traxit: ⁴ Antiochia etiam capta & Cæsarea, Cæsarianum nomen accepit. Atque inde vocatus Augustus, ⁵ quum omnem Orientem vel virium vel audaciæ terrore quateret, patrem verò interemisset (quod alii historici negant factum) ipse per insidias suorum, quum

Vale-

I. DE CYRIADE, &c.] Nisquam invenio vel nomen istius. quidam codices Chiriadem vocant: ut Robertus de Porta. emerfit circa annum U. C. CIOXI. COSS. Fusco & Basilo. quod ex eo colligitur, quia ait Pollio occisum, quo tempore ad bellum Persicum Valerianus veniret. *Idem.*

DE CYRIADE.] Mutandi sunt toto hoc libello tituli. cum enim unus sit libellus, non plures, quo triginta Tyrannos est complexus Pollio, nuda tyrannorum nomina debent adponi hoc modo: CYRIADES. hic patrem fugiens. POSTUMVS. hic vir in bello fortissimus. LOLLIANVS. hujus rebellionis in Gallia Postumus. & ita deinceps. non enim tituli vice hæc nomina adponuntur, sed continuandi gratia, ut nomine posito, uno eodemque tenore, vitam ejus cujus nomen esset præfixum, connecterent. *Salmas.*

2. Hic patrem Cyriadem fugiens.] Ita etiam nomen istud perscribitur in membranis Pal. *Grut.*

3. Odenatum primùm, deinde Saporem ad Romanum solum traxit.] Palat. *Odomastem* legit. verisimile est, *Odomastem* fuisse ducem aliquem aut satrapem Saporis regis, qui in solum Romanum

incurSIONem, & impetum fecerit, hortatu hujus Cyriadis. quod omnino verum esse puto. *Salmas.*

Odenatum primùm.] Pal. *Odomastem. Grut.*

4. Antiochia etiam capta & Cæsarea, Cæsarianum nomen accepit.] Fuit quum legerem: Antiochia etiam capta, & Carris Cæsareanum nomen accepit. Cujus emendationis me nondum peniter. Carræ tunc erant Romanorum; ut & Antiochia. Supra in vita Alexandri: Antiochiam recepit, & Carras & Nisibim, quæ omnia sub Persarum imperio erant. Antiochiam igitur, & Carras hic Cyriades Sapoti conjunctus & sociatus cum cepisset, Cæsarianum nomen accepit, hoc est, Cæsar dictus est. Antiochia urbs Mesopotamiæ, ut & Carræ. eas urbes postea recepit Odenatus. aut delendum illud Cæsarea, aut mutandum in Carris. magis censeo ut deleatur. *Salmas.*

5. Quum omnem Orientem vel virium audacia vel terrore quateret.] Incepta lectio. omnino scribendum: quum omnem Orientem vel virium, vel audaciæ terrore quateret. id est, quum Orientem viribus, & audacia perterrefaceret. vel virium, vel audaciæ terrore, pro, & virium & audaciæ terrore. *Idem.*

Valerianus jam ad bellum Persicum veniret, occisus est. Neque plus de hoc historiæ quicquam mandatum est ¹quod dignum memoria esse videatur. ²quem clarum, perfugium & parricidium, ³& aspera tyrannis & summa luxuries literis dederunt.

4 DE POSTHUMIO, II.

3 **H**ic vir in bello fortissimus, in pace constantissimus, in omni vita gravis, usque adeò ut Saloninum filium suum eidem Gallienus ⁶in Gallia positum crederet, quasi custodi vitæ, & morum & actuum imperialium institutori. Sed, quantum plerique asserunt, (⁷quod ejus non convenit moribus) postea fidem fregit, & occiso Salonino sumpsit imperium. Ut autem veriùs plerique tradiderunt, quum Galli vehementissimè Gallienum odissent, puerum autem apud se imperare ferre non possent, eum qui commissum regebat imperium, imperatorem appellarunt, missisque militibus adolescentem interfecerunt. Quo interfecto ab omni exercitu & ab omnibus Gallis, Posthumius gratanter acceptus talem se præbuit ⁸per annos

1. *Quod dignum memoria esse videatur.* *Quod dignum memoratu esse videatur.* Idem.

2. *Quem clarum perfugium, &c.* Dum patris censuram fugit, ad Saporem Persam transfugerat, ut initio dictum. *Casaub.*

3. *Et aspera tyrannis & summa luxuries literis dederunt.* Legendum ex *Palat. ex summa luxurie.* nam summa hujus luxuria fecit, ut patrem fugeret, cui perditii filii mores displicebant; vel ut quidam volunt, etiam occideret: ut ad Saporem confugeret: ut imperium raptum iret denique. *Salmas.*

4. *DE POSTHUMIO II. &c.* Non servat ordinem temporum: nam Cyriadi subjugi debuerat Ingenuus, qui octavus recensetur: & item alii post istum. Atque hoc semel dictum esto. *Casaub.*

DE POSTHUMIO. Sic fere semper supra scripsit *Pal.* heic verò perpetuò exaravit *Postulum*, non *Postumium*. *Grut.*

5. *POSTHUMVS.* *Hic vir in bello fortissimus.* Ita omnes libri. *Salmas.*

6. *In Gallia positum crederet, quasi custodi vitæ.* Zosimus creditum ait non hunc, sed Silvano. Sed de Postumio & ei commissio principe, habes certum testimonium in ipsius Valeriani patris epistola ad Antoninum Gallum consullem. vide infra in Aureliano. *Casaub.* ¶

7. *Quod ejus non convenit moribus.* Non magnum argumentum innocentie: nam multos moribus alioquin bonis ad scelera compulit dira ambitio. *Idem.*

8. *Per annos septem.* Idem numerus libro superiore. Eutropius tamen ait decem. *Idem.*

nos septem, ¹ ut Gallias instauraverit, quum Gallienus luxuriæ & popinis vacaret, & amore Barbaræ mulieris confenesceret. ² Gestum est tamen à Gallieno contra hunc bellum tunc quum sagitta Gallienus est vulneratus. Siquidem nimius amor erga Posthumium omnium erat ³ in Gallica gente populorum, quòd submotis omnibus Germanicis gentibus, Romanum in pristinam securitatem revocasset imperium. Sed quum se gravissimè regeret, more illo quo Galli novarum rerum semper sunt cupidi, Lolliano agente, interemptus est. Siquis sanè Posthumii meritum requirit, iudicium de eo Valeriani ex hac epistola quam ille ad Gallos misit, intelliget; ⁴ *Transsibenani limitis ducem, & Gallia præsidem Posthumium fecimus, virum dignissimum severitate Gallorum. presente quo non miles in castris, non iura in foro, non in tribunalibus lites, non in Curia dignitas pereat: qui unicuique proprium & suum servet. Virum quem ego præ cæteris stupeo, & qui locum principis mereatur jure: de quo spero quòd mihi gratias ageris. Quòd si me sefellerit opinio quam de illo habeo, sciatis nusquam gentium reperiri qui possit penitus approbari. Hujus filio Posthumio nomine, tribunatum Vocontiorum dedi, adolescenti, qui se dignum patris moribus reddet.*

DE POSTHUMIO JUNIORE, III.

DE hoc propè nihil est quod dicatur, nisi quòd à patre ⁴ appellatus est Cæsar, ac deinceps in ejus honore Augustus

¹ *Ut Gallias instauraverit.*] Hinc in ejus nummo, quem descripserunt eruditi viri, RESTITUTORI GAL-
LIAE. Salmaf.

² *Gestum est tamen, &c.*] Scribe autem, ut in antiquis. Cesaub.

Gestum est autem, &c.] Sequuntur exemplaria aliorum. nam noster adhærescit vulgatis, in quibus, *Gestum est tamen.* Grat.

³ *In Gallica gente populorum.*] Totum locum sic scripserim; *Siquidem nimius*

amor erga Posthumum, omnium erat in Gallicanorum mente populorum. cui gente placebit retinere, id illi per me facere liceto. Salmaf.

⁴ *Transsibenani limitis ducem.*] Pal. *militis.* perperam. meminit etiam *infra limitis transsibenani*, in Taciti vita Vopiscus. Idem.

⁵ *Et qui locum principis, &c.*] Fortè *locum principem.* ita enim apud Tacitum & alios frequentius ponitur, vel *locus principis.* pro dignitate principis. Idem.

gustus cum patre dicitur interemptus, quum Lollianus in locum Posthumii subrogatus, delatum sibi à Gallis sumpsisset imperium. Fuit autem (quod solum memoratu dignum est) ita in declamationibus disertus, ut ejus controversiæ Quintiliano dicantur insertæ, quem declamatorem Romani generis acutissimum, vel unius capituli lectio prima statim fronte demonstrat.

DE LOLLIANO, IIII.

5 **H**Ujus rebellione in Gallia Posthumius, vir omnium fortissimus, interemptus est, quum jam nutante Gallieni luxuria in veterem statum Romanum reformasset imperium. Fuit quidem etiam fortissimus, sed rebellionis intuitu minorem apud Gallos autoritatem de suis viribus tenuit. Interemptus autem est à Victorino Victorinæ vel Victorinæ filio, quæ postea MATER CASTRORUM appellata est, & Augustæ nomine affecta, quum ipsa per se fugiens tanti ponderis molem, primùm in Marium, deinde in Tetricum atque ejus filium contulisset imperia. Et Lollianus quidem non nihilum Reipub. profuit. Nam plerasque Galliæ civitates, nonnulla etiam

1. *Cum jam nutante Gallieni luxuria, &c.*] Legendum, *cum jam nutans Gallieni luxuria, in v. st. R. reformasset imperium.* Casaub.

Quum jam nutante Gallieni luxuria in veterem statum, &c.] Nemo non videt esse legendum: *Quum jam nutans è Gallieni luxuria in veterem statum Romanum reformasset imperium.* sic initio vite Gallieni, *nutantem temp.* dixit. Salmas.

Cum jam nutante Gallieni luxuria.] Sic quoque Pal. sed proculdubio reponendum, *nutans.* Grut.

2. *Romanum reformasset imperium.*] Pal. *formasset.* forte *firmasset*; quod magis convenit illi *nutanti.* idem.

3. *Fuit quidem etiam fortasse.*] Melius scripti, *F. q. & iste fortiss.* Casaub.

Fuit quidem etiam iste fortissimus.] Vox iste est à Palat. & aliis mss. Gruterus.

4. *De suis viribus.]* Scripti, *de ejus viribus.* mira locutio. Casaub.

5. *A Victorino Victorinæ vel Victorinæ filio.]* *Vitruvia vel Victorina.* Palatinus, & ita ubique. Salmas.

6. *Victorina vel Victorinæ filio.]* Pal. *Vitruvia filio, vel Victorinæ.* Grut.

7. *Nonnulla etiam castra quæ Postumus.]* Ita lege: *Nam plerasque Galliæ civitates, nonnulla etiam castra, quæ Postumus per septem annos in solo barbarico adificaverat, & Postumo interfecto subita irruptione Germanorum direpta fuerant, & incensa, statim in veterem reformavit.* Salmas.

castra quæ Posthumius per septem annos in solo Barbarico ædificaverat, quæque interfecto Posthumio subita irruptione Germanorum & direpta fuerant & incensa in statum veterem reformavit: deinde à suis militibus, quòd in labore nimius esset, occisus est. ¹ Ita Gallieno perdente Rempubl. in Gallia primùm Posthumius, deinde Lollianus, ² Victorinus deinceps, postremò Tetricus (nam de Mario nihil dicimus) ³ assertores Romani nominis extiterunt: quos omnes datos divinitus credo, ⁴ ne quum illa pestis inaudita luxuria ⁵ impediretur, in aliis possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas: ⁶ qui si eo genere tunc evasissent quo Gotthi & Persæ, consentientibus in Romano solo gentibus, venerabile hoc Romani nominis finitum esset imperium. ⁷ Lolliani autem vita in multis obscura est, ut ipsius Posthumii, ⁸ sed pri-

1. *In Gallieno prod.] Ita Gall. Casaubonus.*

2. *Victorianus.] Scrib Victorinus. omittit Ælianum, de quo ex Victore Onuphrius. Sed Ælianus Victori eo loco est qui Pollioni & aliis Lollianus. Idem.*

Victorinus deinceps.] Ita etiam Palanon Victorianus. Grut.

3. *Affectores Romani nominis.] Optime legunt membranz: Ita Gallieno perdente temp. in Gallia primum Postumus, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, postremo Tetricus assertores Romani nominis extiterunt. idque satis præmissa confirmant. sed etiam magis quæ subdita sunt: Quos omnes datos divinitus credo, &c. Salmast.*

4. *Ne quum illa pestis inaudita luxuria impediretur, &c.] Sic emendabis: ne quum illa pestis inaudita luxurie impediretur malis, possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas. luxurie mala, ut constantia bona in Gordianis. Idem.*

5. *Impediretur in aliis, &c.] Ludibriis & belluatiõni vacabat, inquit libro superiore. Casaub.*

6. *Qui si eo genere tunc evasissent quo*

Gotthi, &c.] Si similiter è finibus suis erupissent, & Romanum imperium invasissent, ut factum fuit à Gotthis & Persis. idem.

Qui si eo genere tunc evasissent.] Pal. tunc evadissent. sic dilegit pro dilexit, supra dixit. Salmast.

7. *Lolliani autem vita in multis obscura est, &c.] Videtur non de universa horum vita loqui, sed de ea quam in imperio egerunt. nam hac parte solum obscuri sunt, qui erant privata virtute clari, ut subjicit Casaub.*

8. *Sed privata virtute clari, non nobilitatis pondere.] Palas. sed privata virtute enim clari. Egregia conjectura inde facio: Lolliani autem vita in multis obscura est, ut ipsius Postumi, sed privata: virtute enim clari non nobilitatis pondere vixerunt. De privata igitur vita Postumi Lollianique heic loquitur Trebellius, quam ideo obscuram esse dicit, quod virtute clari, non nobilitatis luce splendidi vixerint. hinc de illorum privata vita nihil profus dicit, imperatoriam paucis tantum verbis perstringit; nec enim diu in imperio fuerunt. Salmastius.*

privata ¹ virtute clari ² non nobilitatis pondere vixerunt.

DE VICTORINO, V.

6 **P**osthumius senior quum videret multis se Gallieni viribus peti, atque auxilium non solum militum, verum etiam alterius principis necessarium, Victorinum militaris industriae virum in participatum vocavit imperii, & cum eodem contra Gallienum conflavit. Quumque adhibitis ingentibus Germanorum auxiliis, diu bella traxissent, victi sunt. Tunc interfecto etiam Lolliano, solus Victorinus in imperio remansit: qui & ipse, ³ quod ⁴ matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, ⁵ à quodam actuario, cujus uxorem stupraverat, composita factione Agrippinae percussus, Victorino filio Caesare ⁶ à matre Victorina, sive Victoria, quae *mater castrorum* dicta

1. *Virtute clari, non nobilitatis pondere.*] Servant hanc metaphoram omnes libri. non displicet: *nobilitatis splendore.* Casaub.

Virtute clari, non nobilitatis pondere vixerunt.] *Nobilitatis pondus* vocat, ἡ τὸ βάρειος ὄψιν, τὸ βάρειον, ἡ φέρειον. pondus Latinis etiam pro gravitate. ut *pondus mentis.* Silius libro VIII.

Leta viro gravitas, & mentis amabile pondus,

Et sine tristitia virtus.

Salmaf.

2. *Non nobilitatis pondere.*] Sic & Palat. rectè, sive sumatur de nobilitate imperatoriâ, sive de aliâ quacumque. *pondus* enim est omnis *nobilitas.* Curt. lib. VII. cap. 22. Plin. lib. III. Epist. 3. lib. VIII. Epist. ultimâ. *Grut.*

3. *Quod matrimoniis militum, & militarium corrumpendis operam daret.*] *Militaris* est, qui miles fuit: ut *consularis*, qui non amplius est consul, sed fuit. ut autem *ex consulibus* dicebantur viri consulares, & qui consules fuerant: sic

ex militibus viros supra dixit qui jam militia exiverant, hoc est *militares.* Isidorus in *Glossis militarem* vere & eleganter, veterem militem exponit: *vetus miles* dicitur qui ex milite est. ut *vetus procurator* in antiquis inscriptionibus, qui procurator fuit. sic *miscios* eos milites vocabant Latini qui à militia missi essent, nec amplius militarent. *Salmaf.*

4. *Matrimoniis militum & militarium.*] Potest abesse alterutrum. & notamus alibi, *militares* dici ipsos milites. sed videtur hic additum, quia is de quo loquitur actuarius fuit: hoc est, qui cum militibus vitam degeret, magis quam esset verus miles. *Casaub.*

5. *A quodam actuario.*] Atriliano, de quo legendus Aurelius Victor. *Idem.*

6. *A matre Victorina sive Victoria.*] *A matre Bitruvia sive Victoria.* Pal. *Salmaf.*

A matre Victorinâ sive Victoriâ.] Palat. à matre Bitrubia sive Victoria: ut sine dubio illud *Vitruvia* reponendum heic veniat, quemadmodum & capite precedenti. *Grut.*

dicta est, appellato: qui & ipse puerulus statim est interemptus, quum apud Agrippinam pater ejus esset occisus. De hoc quod fortissimus fuerit, & præter libidinem optimus imperator, à multis multa sunt dicta. Sed satis credimus Julii Ateriani partem libri cujusdam ponere, in quo de Victorino sic loquitur: *Victorino, qui Gallias post Junium Posthumium rexit, neminem existimo præferendum. Non in virtute Trajanum, non Antoninum in clementia, non in gravitate Nervam, non in gubernando arario Vespasianum, non in censura totius vitæ ac severitate militari Pertinacem vel Severum. Sed omnia hæc, libido & cupiditas mulierariæ voluptatis sic perdidit, ut nemo audeat virtutes ejus in literas mittere, quem constat omnium judicio meruisse puniri.* Ergo quum id judicii de Victorino scriptores habuerint, satis mihi videor de ejus dixisse moribus.

DE VICTORINO JUNIORE, VI.

DE hoc nihil amplius in literas est relatum, quàm quod nepos Victorix, Victorini filius fuit, & à patre & ab avia sub eadem hora qua Victorinus interemptus, Cæsar nuncupatus est, ac statim à militibus ita occisus. Extant denique sepulcra circa Agrippinam brevi marmore impressa humilia, in quibus unus est inscriptus, HIC DUO VICTORINI TYRANNI SITI SUNT.

DE

1. *Sed satis credimus, &c.*] Malim, satiùs. Casaub.

Sed satis credimus Julii Ateriani.] Julii Atheriani. Pal. Salmaf.

2. *Victorino qui Gallias post Junium Posthumum.*] Post Julium Posthumum habent membranæ, & editio prima non tamen Julius, nec Junius, sed C. M. Postumus in nuinmis appellatur. Idem.

3. *Et à patre & ab avia.*] Scripti, vel ab avia. Casaub.

4. *Ac statim à militibus ita occisus.*] Scrib. ac statim à militibus iratis occisus. Salmaf.

Ac statim à militibus ita occisus.] Sic rectè Palatinus. Grut.

5. *Sepulcra circa Agrippinam brevi marmore impressa humilia.*] Ejusmodi sepulcra exstrui tyrannis solita. Casaub.

Sepulcra circa Agrippinam brevi marmore impressa.] Pal. brevi marmore impressa humilia, & supra correctum implussa. quid sit, nescio. Salmaf.

6. *In quibus unus est inscriptus.*] Scrib. titulus est inse. vel sic: in q. unus versus est inse. nam id videtur esse quod notat: duobus sepulcris unum eundemque fuisse inscriptum epigr. Casaub.

DE MARIO, VII.

8 VICTORINO, Lolliano, & Posthumio interemptis, Marius ex fabro, ut dicitur, ferrario triduo tantum imperavit. De hoc quid amplius requiratur ignoro, nisi quod eum insigniorem brevissimum fecit imperium. ¹ Nam ut consul ille ² qui ³ sex pomeridianis horis consulatum suffectus tenuit, à M. Tullio tali aspersus est joco: *Consulem habuimus tam severum tamque censorum ut in ejus magistratu nemo pranderit, nemo cœnaverit, nemo dormierit*: de hoc etiam dici posse videtur, qui una die factus est imperator, alia die visus est imperare, tertia interemptus est. Et vir quidem strenuus, ac militaribus usque ad imperium gradibus evectus est: quem plerique *Mamurium*, nonnulli *Vecturium*, opificem utpote ferrarium, nuncuparunt. Sed de hoc nimis multa: de quo illud addidisse satis est, nullius manus vel ad feriendum, vel ad impellendum fortiores fuisse, quum in digitis nervos videretur habuisse, non venas. Nam & carra venientia ⁴ digito salutari repulisse dicitur, ⁵ & fortissimos quosque uno digito sic affixisse ut quasi ligni vel ferri ⁶ obtusioris ictu percussi dolerent. Multa duorum digitorum allisione contrivit. Occisus est à quodam milite, ⁷ qui quum ejus quondam operarius in fabrilis officina fuisset, ⁸ contemptus est ab eodem, ¹ vel

¹ *Nam ut consul ille.*] C. Caninius Rebilus. Dio hist. Rom. l. XLIII. Idem.

² *Qui sex pomeridianis horis consulatum suffectus tenuit.*] Pal. & vet. ed. *consulatus suffectum tenuit.* recte. nam & consul suffectus, & consulatus dicebatur. Salmas.

³ *Sex meridianis horis Consulatum suffectus tenuit.*] Palat. *suffectum*, quod nescio an non præferendum sit alteri. Grut.

⁴ *Digito salutari, &c.*] Indice, *ἀξωνῶν.* Casaub.

⁵ *Et fortissimos quosque uno digito sic*

affixisse, &c.] Idem in Claudio: *digitis usque adeò fortibus, ut saepe equis & mulis ictu pugni dentes excusserit.* Idem.

⁶ *Obtusioris ictu.*] Palatin. *obtusioris.* Grut.

⁷ *Qui quum ejus quondam operarius in officina fabrilis fuisset.*] Deest vox *operarius* in membranis. Salmas.

Qui cum ejus quondam operarius in fabrilis officina fuisset.] Palatinus non agnoscit illud *operarius*, & potest profectò abesse. Grut.

⁸ *Contemptus est ab eodem.*] Fuit enim Marius homo arrogantissimus. Casaub.

1 vel quum duxisset, vel quum imperium cepisset. 2 addidisse hæc verba dicitur interemptor, *Hic est gladius quem ipse fecisti.* Hujus concio prima talis fuisse dicitur: *Scio commilitones posse mihi objici artem pristinam, cujus mihi omnes testes estis. Sed dicat quisque quod vult, utinam semper ferrum exerceam. non vino, non floribus, non mulierculis, non popinis, ut facit Gallienus, indignus patre suo & sui generis nobilitate, depream. Ars mihi objiciatur ferraria, 3 dum me & exteræ gentes 4 ferrum attraxerunt 5 suis cladibus recognoscant in Italia.* Denique ut omnis Alemannia omnisque Germania cum cæteris quæ adjacent gentibus, Romanum populum ferratam putent gentem, ut specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim, fecisse vos principem qui nunquam quicquam scierit tractare, nisi ferrum. Quod idcirco dico, quia scio mihi à luxuriosissima illa peste nihil opponi posse nisi hoc quod gladiatorum armorumque artifex fuerim.

DE INGENUO, VIII.

6 FUSCO & BASSO COSS. quum Gallienus vino & popinis 9
 vacaret, quumque se lenonibus, mimis, & meretricibus dederet, ac bona naturæ luxuriæ continuatione perderet; 7 Ingenus, qui Pannonias tunc regebat, à Mœ-
 ficiis

1. *Vel cum duxisset.*] Legendum, *Vel cum dux esset*, ut de provinciæ ducatu accipiatur. Idem.

Vel quum duxisset, vel quum imperium cepisset.] Omnino scribendum: *vel quum dux esset, vel cum imperium cepisset.* Salmf.

2. *Addidisse hæc verba dicitur interemptor.*] Emenda: *addidisse vero dicitur interemptor, Hic est gladius quem ipse fecisti.* Idem.

3. *Dum me & exteræ gentes ferrum attraxerunt.*] *Ferrum tractasse*, melius ex Pal. Idem.

4. *Ferrum attraxerunt.*] Pal. *tractasse.* Grut.

5. *Suis cladibus recognoscant in Italia.*] Malim ita scribi: *Suis cladibus recogno-*

scant. Efficiam denique, ut omnis Al. Ca-saubonus.

6. *Fusco & Basso Coss.*] Rebella-
 ergo iste contra Valerianum, non contra Gallienum: nisi quatenus imperii fuerat particeps factus à patre. nam iis Coss. vivebat Valerianus, & bellum Persicum parabat. Pro Fusco libri veteres hic *Tusco.* Idem.

Fusco & Basso Coss.] Lege: *Tusco & Basso.* Fasti Siculi: Τῆσοῦ & Βάσσοῦ. sub his Coss. passus est Cyprianus, ut in actis ejus passionis scriptum est. Salmf.

7. *Ingenus, qui Pannonias tunc regebat.*] In nummis, INGENVS. Aurelius Victor: *Gallienus in Illyrico Ingenum, quem curantem Pannonios, comperta*

fiacis legionibus imperator est dictus, cæteris Pannoniarum volentibus: neque in quoquam meliùs consultum Reip. à militibus videbatur, quàm quòd instantibus Sarmatis creatus est imperator, qui fessis rebus mederi sua virtute potuisset. Causa autem ipsi arripiendi tunc imperii fuit, ne suspectus esset imperatoribus quòd erat fortissimus ac Reip. necessarius, & militibus (quod imperantes vehementer movet) acceptissimus. Sed Gallienus, ut erat nequam & perditus, ita etiam, ubi necessitas coëgisset; ¹ velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis: denique Ingenuum conflictu habito vicit, eoque occiso, in omnes Mœsiacos tam milites quàm cives asperrimè sæviit: nequaquam suæ crudelitatis exortem reliquit: usque adedò asper & truculentus ut plerasque civitates vacuas à virili sexu relinqueret. ² Fertur sanè idem Ingenuus ³ civitate capta intrasse domum, in qua se pugione transfodit: atque ita vitam finisse, ne in tyranni crudelis potestatem veniret. Extat sanè epistola Gallieni, quam ad Celerem Verianum scripsit, qua ejus nimietas crudelitatis ostenditur: quam ego idcirco interposui, ut omnes intelligerent, hominem luxuriosum crudelissimum esse, si necessitas postulet. *Gallienus Veriano. Non mihi satisfacies, si tantum armatos occideris, ⁴ quos & fors belli interimere potuisset. ⁵ Perimendus est omnis sexus virilis, si & senes atque impuberes sine reprehensione nostra occidi possent. Occidendus est quicumque malè*

voluit.

Valeriani clade, imperandi cupido incitavit, Mursi. c devicit. Casaub.

1. *Velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis.] Velox, fortis, vehemens, crudelis. ita Pal. Salmas.*

Velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis.] Palat. velox, fortis, vehemens, crudelis, ceteris neglectis. Grut.

2. *Fertur sanè Ingenuus civitate capta intrasse domum, in qua se pugione transfodit.] Optimus liber: Fertur sanè idem Ingenuus civitate capta in qua se, atque ita vitam finisse. Salmas.*

3. *Civitate capta intrasse domum, in*

qua se pugione transfodit, atque ita.] Palatinus tantum habet; civitate capta in qua se atque ita. an fuit? civitate capta inaquasse se. sed insolens id verbi valde pro semet submergere. Grut.

4. *Quos & fors belli interimere potuisset.] Libri omnes: quos & fors in bellis interimere potuisset. bella heic sunt, prælia. Salmas.*

Quos & fors belli.] Palat. in bellis. Grut.

5. *Perimendus est omnis sexus virilis.] Meliùs esset: ob sequentia verba. Casaubonus.*

voluit. *occidendus est quicumque male dixit contra me, contra Valeriani filium, contra tot principum patrem & fratrem. Ingenuus factus est imperator. Lacera, occide, concide: 1 animum meum intelligere potes, mea mente irascere qui hac manu mea scripsi.*

DE REGILLIANO, IX.

Fati publici fuit ut Gallieni tempore quicumque potuit, 10
ad imperium profiliret. Regillianus denique in Illyrico ducatum gerens, imperator est factus, 3 autoribus imperii Mœsius, qui cum Ingenuo fuerant antè superati. 4 in quorum parentes graviter Gallienus sævierat. Hic tamen multa fortiter contra Sarmatas gessit, sed autoribus Roxolanis consentientibusque militibus, & timore provincialium, ne iterum Gallienus graviora faceret, interemptus est. Mirabile fortasse videatur, si quæ origo imperii ejus fuerit, declaretur. 5 Militari enim joco regna promeruit. Nam quum milites quidam cum eo cœnarent, 6 affuit Valerianus tribunus qui diceret, *Regilliani nomen unde credimus dictum?* Alius continuò, *Credimus quòd à regno.* Tum is qui

1. *Animum meum intelligere potes.]*

Scribend. *animum meum intellige mea, mente irascere, qui hac manu scripsi.* Salmasius.

Animum meum intelligere potes, mea mente irascere.] Pal. non habet dictionem *potes.* Grut.

2. REGILLIANVS.] Vetus liber, *Regilianus.* nam *Regilius* cum l simplici scribitur ubique in taxis, & ita scribi debet. inde *Regilianus.* sed *Regalianus* hic dicitur apud Aurelium Vigorem. & ita etiam infra scriptum habetur hoc nomen in antiquo libro & prima editione. nam *Regalis, Regalius & Regalianus.* Salmas.

3. *Autoribus imperii Mœsius.]* Scribe, *Mœsis.* ut *Mœsiacas* legiones intelligit. Casaub.

Autoribus imperii Mœsis.] Lego: *autoribus imperii Mœsis.* Salmas.

4. *In quorum parentes.]* Cognatos, &

fanguine junctos. Casaub.

5. *Militari enim joco regna promeruit.]* Sic non multò post *Proculus* ludo & joco factus imperator, ut narrat *Flavius Vopiscus.* Idem.

Militari enim joco regna promeruit.] Membranæ legunt: *capitali enim joco regna promeruit. capitalem veteres solertem & ingeniosum dixerunt. an capitalis jocus heic erit argutus, & acutus, & ingeniose fictus?* Salmasius.

Militari enim joco regna promeruit.] Pal. *Capitali enim loco.* Grut.

6. *Affuit Valerianus Tribunus qui diceret.]* Lege: *Exstitit vicarius tribunus qui diceret: Regaliani nomen unde putamus dictum?* de vicariis tribunorum alibi dicemus. Salmas.

Affuit Valerianus tribunus.] Pretulerim quod est in Palatino, *exstitit vicarius tribunus.* Grut.

is qui aderat scholasticus, ¹ cœpit quasi grammaticaliter declinare, & dicere, *Rex, regis, regi, Regillianus*. Milites, ut est hominum genus pronum ad ea quæ cogitant, dixerunt, *Ergo potest rex esse?* item alius, *Ergo potest nos regere?* item alius, ² *Deus tibi regis nomen imposuit*. Quid multa? His dictis quum alia die manè processisset, ³ à principiis imperator est salutatus. Ita quod aliis vel audacia vel iudicium detulit, ⁴ huic jocularis astutia. Fuit, quod negari non potest, vir in militari re semper probatus, & Gallieno jam antè suspectus quòd dignus videretur imperio: ⁵ gentis Daciæ, Decibali ipsius, ut fertur, affinis. Extat epistola divi Claudii adhuc privati, qua Regilliano Illyrici duci gratias agit ob redditum Illyricum, quum omnia Gallieni seignitia deperirent: ⁶ quam ego ⁷ repertam in archivis, in-

feren-

1. *Cœpit quasi grammaticaliter declinare, & dicere, Rex, regis, regi, Regillianus.* Malus grammaticus fuit iste. nam à rege fit regulus, inde regillus; & ex eo Regillianus. *Casaub.*

Cœpit quasi grammaticaliter declinare & dicere, Rex, regis, regi, Regillianus. Diximus paulo ante *Regalianum* hunc dictum esse non *Regilianum*. Palat. & editio princeps: *Regalianus*. Et Palat. eam declinationem ita scriptam præfert: *Rex, regis, regio, Regalianus*. Scribendum puto: *Rex, regis, rego, Regalianus*. militum dicta quæ sequuntur ad singulas illius declinationis voces respondentia, satis ostendunt ita legendum esse, ut posuimus. *Salmas.*

2. *Deus tibi regis nomen imposuit.* Deus tibi nomen posuit. vetus editio. *Idem.*

3. *A principibus.* Militibus qui principes locos militiæ obtinebant. *Casaub.*

A principibus imperator est salutatus. *A principiis est salutatus.* optime ita legit Palatinus noster. *principia* enim sunt principales milites. passim apud Ammianum id nomen in hac significatione occurrit. *Salmas.*

4. *Huic joculari astutia.* Capitalem

jocum supra vocavit: hoc est astutum, & ingeniose confictum jocum. distingue: *detulit huic jocularis astutia*. *Idem.*

5. *Gentis Daciæ, Decibali ipsius, ut fertur, affinis.* Reges Dacorum plures Decebali nuncupati sunt: Gallieni temporibus nullum eo nomine Dacorum regem invenio. *Casaub.*

6. *Quam ego repertam in archivis.* Princeps editio cum Pal. legit: *quam ego repertam in Athenicis*. Nullum mihi dubium est quin *Athenica* vocet bibliothecas, quasi loca Athenæ, hoc est Minervæ dicata. in bibliothecis autem reponi ac custodiri moris erat ejusmodi omnia litteraria monumenta, ut epistolas & orationes ducum imperatorumque, & quotidiana vel ephemerides principum, & senatusconsulta de principibus facta. & alia ad eandem rem pertinentia, quæ & publice ibidem patebant omnibus legenda. ideo Trebellius hoc loco epistolam illam Claudii sibi in Athenicis repertam, publicam fuisse dicit: *Quam ego repertam in Athenicis inferendam putavi, fuit enim publica*. *Salmas.*

7. *Repertam in archivis.* Pal. in *athenicis*, an fuit? in *authenticis*. *Grut.*

ferendam putavi; fuit enim publica. *Claudius Regilliano multam salutem. Felicem Remp. ¹ quæ te talem virum habere rei castrensis bellis his meruit. ² felicem Gallienum, etiamsi ei vera nemo nec de bonis, nec de malis nuntiat. Pertulerunt ad me Bonitus & Celsus stipatores principis nostri, ³ qualis apud Scupos in pugnando fueris, quot uno die prælia & qua celeritate confeceris. Dignus eras triumpho, si antiqua tempora extarent. Sed quid multa? ⁴ Memor cujusdam omnis cautius velim vincas. Arcus Sarmaticos & duo saga ad me velim mittas, ⁵ sed fibulatoria, ⁶ quum ipse miserim de nostris.* Hac epistola ostenditur, quid de Regilliano senserit Claudius, cujus gravissimum iudicium suis temporibus fuisse non dubium est. Nec à Gallieno quidem vir iste promotus est, sed à patre ejus Valeriano, ⁷ & ut Claudius & Macrianus & Ingenuus & Postumius & Aureolus, qui omnes in imperio interempti sunt, quum mererentur imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quòd omnes quoscunque duces fecit, postea militum testimonio ad imperium pervenerunt: ut appareat senem imperatorem in deligendis Reip. ducibus talem

1. *Quæ te talem virum habere rei castrensis, &c.]* Scrib habere in castris. nisi putamus dixisse Trebell. talem virum rei castrensis. quomodo dicitur, vir vitiorum omnium, & similia. Casaubonus.

2. *Felicem remp. quæ te talem virum habere rei castrensis bellis his meruit.]* Nihil impuratius, quam hic est locus. scribamus: quæ te talem virum habere in castris belli usu meruit: id est, talem virum usu belli: sic rei bellicæ peritum, & experientem. Salmas.

3. *Qualis apud Scupos in pugnando fueris.]* In superiore Mœsia Scupi nomen urbis Ptolemæo. Casaub.

4. *Memor cujusdam omnis cautius velim vincas.]* Corrige: memor cujusdam hominis cautius velim vincas. Oblique & figurate monet Claudius Regilianum, ut à Gallieno sibi caveat, nec ita crebris victoriis indulgeat; ne invidiam

inde sibi & periculum crearet. per quemdam igitur hominem, non dubito quin obscure Gallienum intellexerit. Salmas.

5. *Sed fibulatoria cum ipse miserim de nostris.]* Pal. sed fiblatoria. fibla pro fibula. sic fiblatorium. Græci quoque *Φιבלωρίδιον*. sic circlos pro circulos apud Virgil. saga autem fiblatoria heic sunt, quæ fibula stringebantur. sic & pallia fiblatoria. sed & fiblatoria simpliciter dicebantur. sed omnia saga fibulata non erant; ideo Claudius cum à Regilliano duo saga sibi mitti peteret, fibulatoria se velle addidit. Idem.

6. *Cum ipse miserim de nostris.]* Pal. cum ipse misi de nostris. Idem.

7. *Et ut Claudius & Macrianus & Ingenuus.]* Lege: Nec à Gallieno quidem vir iste promotus est, sed à patre ejus Valeriano, ut & Claudianus, & Macrianus. Idem.

talem fuisse qualem Romana felicitas, si continuari fataliter potuisset, sub bono principe requirebat. Et utinam vel illi qui arripuerant imperia, regnare potuissent, ¹ vel ejus filius Gallienus in imperio diutiùs non fuisset, ² ut liberè se in suo statu Resp. nostra tenuisset. ³ Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, quæ cum Valeriano & bonos principes tulit, & Gallienum diutiùs quàm oportebat, Reip. reservavit.

DE AUREOLO, X.

I Hic quoque Illyricianos exercitus regens in contemptum Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus à militibus, sumpsit imperium. Et quum Macrianus cum filio suo Macriano ⁴ contra Gallienum veniret, ⁵ cum plurimis exercitus ejus cepit: aliquos corruptos fidei suæ addixit. ⁶ & quum factus esset invalidus imperator, quumque Gallienus expugnare virum fortem frustra tentasset, pacem cum eo contra Posthumium pugnaturus fecit, ¹ quo-

1. *Pat ejus filius in imperio.*] Editiones alie, *filius Gallienus in imperio.* sed non ea vox in Pal. neque requiritur. *Grut.*

2. *Ut liberè se in suo statu resp. nostra tenuisset.*] Hunc locum sic lege: *Et utinam vel illi qui arripuerant imperia, regnare potuissent, vel ejus filius Gallienus in imperio diutiùs non fuisset, ut libet se in suo statu resp. nostra tenuisset.* quod elegantissime dictum est *ut libet se tenuisset*: id est, quantumlibet, quantum voluisset, arbitrato suo. *Salmafius.*

3. *Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, &c.*] Similis Marcellini cum Fortuna ex postulatione super anuillo Juliano & creato Joviano, libro xxv. at meliùs Pollio cum infra in Odenato sic ait: *Iratum fuisse Reip. Deum credo, qui interfecit Valeriano noluit Odenatum reservare.* sed habent ibi veteres, *iratos f. dnos.* *Casaub.*

4. *Contra Gallienum veniret cum plurimis, &c.*] Trahebat secum Macrianus xlv. hominum millia, ut pauld post dicitur. Sed legi malim, *contra Gallienum veniret, quàm plurimis exercitus ejus cepit aliq.* Idem.

5. *Cum plurimis exercitus ejus cepit.*] Hæc non intelligo. distingui placet: *Et quum Macrianus cum filio suo Macriano, contra Gallienum veniret cum plurimis, exercitus ejus cepit: aliquos corruptos fidei suæ addixit.* *Salmaf.*

6. *Et quum factus esset invalidus imperator.*] Et hæc captum meum superant, nisi sic emendetur: *Et quum factus esset hinc validus imperator.* Id est, quum Aureolus ex Macriani occisione, & ejus exercitus in suam potestatem redactione factus esset validus imperator. triginta enim millia hominum ex Macriani exercitu dicuntur in potestatem ejus concessisse. quod cum valde validum fecit. *Idem.*

¹ quorum pleraque & dicta sunt & dicenda. Hunc eundem Aureolum Claudius interfecto jam Gallieno confictu habito, ² apud eum pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur, atque illic, ut tyrannum, sepulcro humiliore donavit. ³ Extat etiam epigramma Græcum in hanc formam.

⁴ *Donat sepulcro victor post multa tyranni*

Præ-

1. *Quorum pleraque & dicta sunt & dicenda.*] Non solum isto libro, sed etiam in vita Claudii, ubi multa *Casaub.*

2. *Apud eum pontem interemit,* qui nunc pons Aureoli nuncupatur.] Aurelius Victor victum, non occisum eo loci, neque à Claudio, sed à Gallieno. *Idem.*

3. *Extat etiam epigramma Græcum in hanc formam.*] In hanc formam dixit pro in hanc sententiam. Invenimus hoc ipsum epigramma in veterum inscriptionum volumine: quod ut descriptum est à viris doctissimis è lapide qui est in agro Mediolanensi ita fecitabimus.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΑΥΡΕΟΛΩ ΜΕΤΑ
ΔΗΙΟΝ ΑΡΕΑ ΚΑΙΣΑΡ
ΤΑ ΚΤΕΡΕΑ, ΘΝΗΤΩΝ ΩΣ
ΘΕΜΙΣ ΕΝΔΙΔΟΣΙ
ΤΩ ΓΑΡ ΚΑΙ ΖΩΗΝ. ΑΛΛ' ΟΥΚ
ΕΘΕΛΗΣΕ ΦΡΟΝΗΜΑ
ΠΑΣΙΝ ΕΠΙΡΗΤΟΙΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑ
ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΙΟΝ
ΚΕΙΝΟΣ ΔΕ ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ ΚΑΙ
ΣΩΜΑΤΟΣ ΕΣΚΑΤ ΟΠΙΖΩΝ
ΑΥΡΕΟΛΟΥ ΓΕΦΥΡΑΝ
ΣΤΗΚΑΤΟ ΤΗΝΤΕ ΤΑΦΗΝ.
Idem.

Extat etiam epigramma Græcum.] Pal. *extitit etiam epigramma Græcum.* at vetus editio: *extat etiam nunc epigramma.* *Salmaf.*

Extat etiam epigramma.] Pal. *Extitit etiam Epigramma.* & verò id epigramma Græcum, omnibus numeris adhuc servatur in Inscriptionibus nostris antiquis, pagina CLIII. 2. *Grut.*

4. *Donat sepulcro victor, &c.*] Primam vocis *sepulcro* produci ab isto li-

teratore magis mirari non debes, quàm cum apud Prudentium legis spiritus prima correpta, vel sacrificium secunda longa, & id genus multa contra veterum observationem. *Casaub.*

Donat sepulcro victor.] Lege ac distingue:

Dono sepulcrorum, victor post multa tyranni

Prælia, jam felix Claudius, Aureolum

Munere, prosequitur, mortali, & jure superstes.

Cujus hic ordo est & sententia: *Claudius victor post multa tyranni prælia jam felix, & jure superstes dono sepulcrorum prosequitur Aureolum, munere mortali.* Optime nos restituisse, fidem facient Græca si cum his Latinis comparentur. *Claudius Aureolum dono sepulcrorum prosequitur,* Græca illa ita exprimunt: *Κλαύδιος ὁ Αὐρεόλω τὸ κῆρεα εὐδιδόσιν. τὸ κῆρεα εὐδιδόσας, dono sepulcrorum prosequi,* ad verbum reddidit hic Grammaticus. at *munere mortali* dixit pro eo quod in Græco est, *θνητῶν ὡς θέμις.* ut munus est mortalium, ut lex est, ut mos est. fortasse etiam scripserat hic Grammaticus:

Munere prosequitur mortali —

Munere mortali, θνητῶν ὡς θέμις. ultima enim syllaba in *munere*, producitur propter duarum consonantium concursum initio sequentis vocabuli. quod apud Prudentium, & illius avi poetas adeo frequens est, ut nihil frequentius occurat. *Salmaf.*

Donat sepulcro victor.] Pal. *stabilit lectionem olim receptam, Dona sepulcrorum victor.* *Grut.*

Prælia, jam felix Claudius Aureolum :

¹ *Munere prosequitur mortali, & ² ³ jure superstes*

Vivere quem vellet, ⁴ si pateretur amor :

Militis egregii ⁵ vitam qui jure negavit

Omni-

1. *Munere prosequitur mortali & jure superstes Vivere quem vellet.*] Etiamne grammaticus solœcisissat ? nam *superstitem* flagitabat omnino ἢ ἔ λογος ὀρθότης : quem vellet vivere *superstitem*. sed puto scribendum esse *superstem* : quod licenter usurpavit iste pro *superstitem*. *Casaub.*

2. *Et jure : superstes Vivere quem vellet.*] Nullus heic solœcisismus. *superstes* enim heic non de Aureolo, quem *superstitem* voluerit esse Claudius, sed de ipso Claudio capiendum, qui *superstes* Aureolo fuit. quem Claudium ait victorem post multa prælia, & jam felicem, & jure *superstitem* Aureolo victo interfectoque honorem sepulturæ impertiissē. sic igitur erat interpungendum :

Munere, prosequitur, mortali, & jure superstes :

Vivere quem vellet, si pateretur amor Militis egregii.

Vivere quidem voluit Aureolum Claudius, & interfectum à militibus doluit, sed *superstitem* cum sibi esse nunquam voluit, nusquam optavit. *Salmas.*

3. *Jure superstes.*] Et, *victor* : &c. jam *felix* : & *jure superstes*, insertæ sunt Latini interpretis, quas non habet Græcum epigramma. *Idem.*

4. *Si pateretur amor Militis egregii.*] Hæc in Græco epigrammate non invenies. *Casaub.*

Si pateretur amor Militis egregii.] Trebellius heic narrat conspectu habito Aureolum à Claudio victum & à militibus interfectum, cum ei parcere & vitam largiri vellet Claudius. narrationem Trebellii veriore esse & magis ex historiæ fide ostendit hoc Græcum epitaphium Aureoli tumulo inscriptum, ex quo plane licet colligere prælio cum Claudio commissio victum

eum fuisse, & à militibus occisum. quid enim aliud hæc verba testantur aut clamant ?

Κλαυδίου Ἀυρέου μὲν θήιον ἄρεα
Καῖσαρ
Τὰ κέρεα, θνητῶν ὡς θέμις, εὐ-
δίδδοσι.

Salmas.

5. *Vitam qui jure negavit Omnibus indignis.*] Aliter hæc ab interprete expressa, quam quomodo in Græcis concipiuntur. eandem tamen sententiam efficiunt. *Vitam indignis negare*, subaudiendum *vita* : *indignis vita* scilicet. magis tamen censeam *indignos* absolute καὶ ἐνελῶς appellasse, nullius dignationis homines, nullius pretii ac meriti, sed viles & probrosos & contemptibiles. qua in significatione ἐπιρρηῆς Græcis de quibus nihil boni dici potest, sed in quos omnia maledicta probraque dici conveniat. præter Tyrannidis & imperii usurpati crimen, moribus etiam ac vita turpem καὶ ἐπιρρηῆς Aureolum fuisse indicat Trebellius in Claudio his verbis : *Denique judicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum vita ac moribus suis habuit.* *Idem.*

Vitam qui jure negavit Omnibus indignis, & magis Aureolo.] In Græco epigrammate verba quibus hoc dicitur, corrupta leviter esse videbantur. totum epigramma placet adponere, ut quomodo legendum distinguendumque sit, melius possit constare.

Κλαυδίου Ἀυρέου μὲν θήιον ἄρεα,
Καῖσαρ

Τὰ κέρεα, θνητῶν ὡς θέμις,
εὐδίδδοσι :

Τῶ γδ καὶ ζωὴν ἀλλ' ὅση ἐθέλησε
φρονημα

Πᾶσιν ἐπιρρηῆταις ἔ' στρατῆ ἀντί-
θειον.

Κεῖν

Omnibus indignis, & magis Aureolo.

Ille tamen clemens, ¹ qui corporis ultima servans,

² Et pontem Aureoli dedicat & tumulum.

Hos ego versus à quodam grammatico translatos ita posui ut fidem servarem: ³ non quo melius non potuerint transferri, sed ut fidelitas historica servaretur, quam ego præ cæteris custodiendam putavi, qui id quod ad eloquentiam pertinet, nihil curo. Rem enim vobis proposui deferre, non verba: ⁴ maximè tanta rerum copia, ⁵ ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accefferim.

¹ DE

Κείν⊙ δ' οἰκτιρῶν κ' σώματι⊙
ἔχατ' ὀπίζων

Αυρέολος γούρου εἰσελο τῶν τε
ταφῶν.

Sensus est: Claudius Imperator Aureolo vivo occisoque justa exequiarum fecit, & sepulturam dedit: huic enim & vitam dedisset, sed milites noluerunt, qui omnibus probrosis & infamibus tyrannis semper infesti insensique, Aureolum injussu Claudii interfecerunt. ἐπίρρησι⊙ probrosum, inhonestum & vituperio dignum significat. Idem.

1. Qui corporis ultima servans.] Ammianus Marcellinus non dissimiliter suprèmitatis honorem vocavit, libro xxxi. Casaub.

Qui corporis ultima servans.] Ad verbum voluit exprimere illud Græci poëta:

Καὶ σώματι⊙ ἔχατ' ὀπίζων.

Voluit sed non præstitit. nam servans hoc loco non idem est quod ὀπίζων. Nam ὀπίζων significat curam gerere, respectum habere, revereri. τὸ ἔχατ' Græci de morte dicunt.

Mors ultima linea rerum.

Unde ἐν τοῖς ἐχθροῖς εἰνεῖ qui in eo sunt ut extremam illam lineam ranguant: fortasse etiam ita vocet sepulturam & inhumationem corporis, & extrema exequiarum officia quæ mortuis exhibentur. Salmas.

2. Et pontem Aureoli dedicat, &c.] Liber Putecani Aureolo. sed & Græcus

poëta dixit ΑΥΡΕΟΛΟΥ. Casaubonus.

3. Non quo melius non potuerint transferri.] Non quo melius potuerint transferri. Pal. & vet. ed. Salmas.

4. Maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accefferim.] Hæc postrema verba, in libris omnibus, nulla comparent. sanandus hic locus ad hunc modum: Rem enim vobis proposui deferre, non verba, maxime tanta rerum copia, ut in triginta tyrannorum simul vitas. Ita ne una quidem littera minus antiqui scripti editique. mens Trebellii hæc est; non eloquentiæ studuisse in hac historia scribenda, sed fidelitati tantum, & id propositi habuisse, ut res ipsas nudas potius, quam verba exquisite adfectata poneret. maxime, quum rerum, quas adgressus est tractare, copia ea sit, ut verbis eam augere velle & amplificare non sit uccessè: triginta enim tyrannorum vitæ simul conscriptæ, satis magnam rerum copiam subministrant, ut propterea verbis: multis supersedere sit satius, & res solas simpliciter referre, quam diferte omnia & ornate litteris mandare. Idem.

5. Ut triginta tyrannorum vitas simul scribendas accefferim.] Susceperim postulat sententia. Casaub.

Ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accefferim.] Pal. ut in triginta tyrannos, simul vitas, suppressis duabus vocibus sequentibus. Grut.

'DE MACRIANO, XI.

12 **C**Apto Valeriano, diu clarissimo principe civitatis, fortissimo deinde imperatore, ad postremum omnium infelicissimo, vel quod fenex apud Persas confenuit, vel quod indignos se posteros dereliquit, ² quum Gallienum contemnendum Balista præfectus Valeriani ³ & Macrianus primus intelligerent, quærentibus etiam militibus principem, unum in locum concesserunt, quærentes quid faciendum esset. Tuncque constitit, Gallieno longè posito, Aureolo usurpante imperium, debere aliquem principem fieri, & quidem optimum, ne quispiam tyrannus existeret. ⁴ Verba igitur Balistæ (quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit) hæc fuerunt. *Mea ætas & professio & voluntas longè ab imperio absunt, & ego, quod negare non possum, bonum principem quero. Sed quis tandem est, qui Valeriani locum possit implere? nisi talis, ⁵ qualis tu es ò Macriane, fortis, constans, integer, probatus in Rep. & quod maxime ad imperium pertinet, dives. Arripe igitur locum meritis tuis debitum: ⁶ me profectò quamdiu voles, utèris tu cum Rep. Tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat. Ad hæc Macrianus: Fateor, Balista, imperium prudenti non frustra*

2 I. DE MACRIANO.] Fuscè omnia de isto auctor libro superiore. Zonaras semper Macrinum appellat patrem, filium Macrianum. Casaub.

2. Quum Gallienum contemnendum Balista præfectus Valeriani, &c.] Palat. Primus dum. corrige: & Macrianus primus ducum. quare primus ducum sit dictus, potest ex iis quæ de eo tota hac vita narrantur, cognosci. Salmas.

3. Et Macrianus primus intelligerent.] Pal. primus dum intelligerent. Grut.

4. Verba igitur Balistæ, quantum Mæonius Astyanax qui consilio interfuit, &c.] Lege: Verba igitur Balistæ, quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit: Hæc mea ætas & professio, & vo-

luntas longe ab imperio absunt. Salmas.

5. Qualis tu es, ò Macriane.] Illa, ò Macriane, non videntur in Pal. Sc sunt, puto, à librariis. Grut.

6. Me profectò quamdiu voles, utèris tu cum Rep.] Regius, Me profectò quamdiu volueris utèris. Tu modò cum Rep. bene agas. Casaub.

Me profectò quamdiu voles utèris tu cum rep. tantum.] Scribe cum Palatino: Me profectò quamdiu voles, utèris. tu cum rep. tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat. præfectus hic fuerat Valeriani, præfectum etiam sese offert Macriano imperium sumpturo, quem & ille simul præfectum cum imperio accepit. Salmas.

frustra est. Volo enim Reip. subvenire, atque illam pestem à legum gubernaculis dimovere: ¹ sed non hoc in me ætatis est. Senex sum, ad exemplum equitare non possum. Lavandum est mihi frequentius, edendum delicatius, ² divitiæ me jamdudum ab usu militiæ retraxerunt. Juvenes aliqui sunt quærendi, nec unus, sed duo vel tres fortissimi, ³ qui ex diversis partibus orbis Rom. rempublicam restituant, quam Valerianus fatis, Gallienus vitæ suæ genere perdidit. Post hæc intellexit eum Balista sic agere ut de filiis suis videretur cogitare, atque adedò sic aggressus est. Prudentia tuæ Rempublicam traheamus. Da igitur liberos tuos Macrianum & Quietum fortissimos juvenes, olim tribunos à Valeriano factos: qui Gallieno imperante, quòd boni sunt, salvè esse non possunt. Tunc ille ubi intellectum se esse comperit, Do, inquit, manus, de meo stipendium militi duplex daturus: tu tantum præsecti mihi studium, & annonam in necessariis locis præbe. ⁴ Jam ego faxim ut Gallienus sordidissimus scæminarum omnium duces sui parentis intelligat. Factus est igitur cum Macriano & Quietò duobus filiis, cunctis militibus volentibus, imperator. Ac statim contra Gallienum venire cœpit, utcunque rebus in Oriente derelictis. Sed quum XLV. millia militum secum duceret, in Illyrico vel ⁵ in Thra-

1. Sed non hoc in me ætatis est.] Scripsi, At non hoc in me ætatis est. & submovet eisdem; non dimovet. Casaub.

Sed non hoc in me ætatis est.] Qui purius loquuti sunt, dixissent, Sed non hoc sum ætatis. Salmast.

2. Divitiæ me jamdudum ab usu, &c.] Non malè alii libri, delitiæ. Casaub.

3. Qui ex diversis partibus orbis Romani.] Humanum orbem pro Romano, scriptum in optimis membranis. Humanus orbis igitur hoc loco est ἡ οὐρανός. nam humanus orbis appellatur quicquid terrarum ab hominibus incolitur. Græci οὐρανός vocant. Romanus orbis quicquid pareret Romanis. frequenter tamen auctores & humanum orbem pro Romano, & Romanum pro universo orbe dicunt, quasi nihil esset in orbe toto quin pa-

reret Romanis aut parere deberet. hinc omnium gentium victorem pop. Rom. vocabant. Salmast.

Qui ex diversis partibus orbis Romani rempublicam.] Pal. humani; quod & suum sensum habet. Grut.

4. Jam ego faxim, ut Gallienus sordidissimus scæminarum, &c.] Cur dicat duces sui parentis, ex iis potest intelligi quæ superius in Regilliano dixit de singulari prudentia Valeriani in eligendis ducibus. sordidissimus scæminarum, ita accipiendum, qui est sordidior omnibus scæminis, & omni scorto turpior. & potest scribi, sordidissimum, scæminarum omnium virum. Casaub.

5. In Thraciarum extremis.] In Thraciarum extremis. Salmast.

In Thraciarum extremis.] Pal. extremis. Grut.

Thraciarum extremis congressus cum Aureolo, victus & cum filio interemptus est. Triginta denique millia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem vicit, dux Aureoli fortissimus & vehementissimus, ¹ qui se originem diceret à Domitiano imperatore trahere ² atque à Domicilla. ³ De Macriano autem nefas mihi videtur iudicium Valeriani præterire, quod ille in oratione sua quam ad senatum è Perfidis finibus miserat, ⁴ posuit inter cætera. Ex oratione divi Valeriani: Ego P. C. bellum Persicum gerens, ⁵ Macriano totam Remp. credidi, ⁶ quod à parte militari ille vobis fidelis, ille mihi devotus, illum & amat & timet miles. ⁷ Utcumque res exegerit, cum exercitibus agit; ⁸ nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt, pueri ejus virtus in Italia;

1. Qui se originem diceret à Domitiano Imp. trahere atque à Domicilla. Sic & Pal. nisi quod omiserit Imp. quod & omitti potest. vulgg. Domicilla. Idem.

2. Atque à Domicilla.] Scripti me-
lius Domicilla. Casaub.

3. De Macriano autem.] Pal. de Ma-
crino autem. Zonaras etiam Macrinum
patrem vocat, Macrianum filium.
Idem.

4. Posuit inter cætera.] Malè hæc
distincta. Scrib. Posuit. Inter cætera,
exorat. Idem.

5. Macriano totam remp. credidi, quod
à parte militari.] Emendo: Macriano
totam remp. credidi quidem, sed à parte
militari. factum suum senatui probare
cupit Valerianus, quod uni totam
remp. crediderit: nam ab ea tantum
parte credidisse se dicit, quæ rem mili-
tarem spectabat. nec hoc illis mirum
aut novum videri debere ait, in tanta
virtute prudentiaque Macriani, tot re-
bus & præliis, jam inde ab ultima præ-
ne pueritia comprobata. Salmas.

Macriano totam rempubl. credidi qui-
dem, à parte militari. Ille vobis, &c.]
Repræsentavi bonâ fide quod erat in
Pal. neque abibant aliorum mss. nisi
quod ii, credidi quod à parte. minus
concinne. Grut.

6. Quod à parte militari ille vobis fide-
lis, &c.] Scribe ex libris: Ego P. C. b.
P. gerens, M. totam Remp. tradidi, quod
à parte militari. Ille vobis fidelis, ille mihi
devotus: illum & amat & times miles.
Ille utcumque. illud, quod à partem. va-
let, quod attinet ad rem militarem, &
curam de rebus bellicis. Casaub.

7. Utcumque res exegerit.] Scribe cum
Pal. illum & amat, & timet miles ille:
utcumque res exegerit, cum exercitibus
aget. Salmas.

8. Nec P. C. nova vel inopinata nobis
sunt.] Scrib. Nec hæc P. C. pro inopinata.
Casaub.

Nec P. C. nova vel inopinata nobis
sunt.] Legendum: Nec P. C. nova vel
inopinata vobis sunt pueri ejus virtus in
Italia. non vult senatui mirum videri,
quod totam tempublicam uni commi-
serit, cum virtus Macriani cognita &
probata facti sui rationem satis offen-
dat. non inepte etiam possumus legere:
Hæc P. C. nova vel inopinata non sunt.
quæ lectio non est deterior illa priore:
immo etiam, si quid iudico, melior.
Salmas.

Nec P. C. nova vel inspina nobis
sunt.] Sic & Pal. nam edd. inopinata,
quod idem quidem cum altero; sed ex-
primenda indoles mss. Grut.

lia, adolescentis in Gallia, juvenis in Thracia, in Africa jam pro-
 vecti, senescentis denique in Illyrico & Dalmatia comprobata est,
 quum in diversis praeliis ad exemplum fortiter faceret. ¹ Huc acce-
 dit quòd habet juvenes filios, ² Romano dignos collegio, nostra di-
 gnos amicitia. & reliqua.

DE MACRIANO JUNIORE, XII.

MULTA de hoc in patris imperio prælibata sunt, qui 13
 nunquam imperator factus esset nisi prudentiæ pa-
 tris ejus creditum videretur. De hoc planè multa miranda
 dicuntur ³ quæ ⁴ ad fortitudinem pertineant juvenilis æta-
 tis.

I. Huc accedit quòd habet juvenes fili-
 os, Romano dignos collegio, nostra di-
 gnos amicitia.] Corrige: Huc accedit
 quòd habet juvenes filios, Romano dignus
 collegio, nostra dignus amicitia. de Ma-
 criano enim, non de ejus filiis dixit,
 quod esset Romano collegio dignus.
 multa autem hac epistola congerit Va-
 lerianus, quibus senatui prober, ma-
 gna ratione inductum se fecisse, ut to-
 tam remp Macriano committeret. huc
 accedere, quod haberet juvenes filios,
 & fortes, quibus juvari possët, in hac
 sibi commissa reip. militari parte. Ro-
 mano igitur eum dignum esse collegio
 & amicitia principis. collegium quasi
 quoddam erat & corpus summorum
 virorum quos princeps ipse assumebat
 & deligebat, ut sibi à consiliis essent,
 & cum quibus agenda consultaret, de-
 que maximis quibusque rebus tractaret.
 hi contubernales principis, hi familia-
 res, hi collegæ, hi comites & amici
 dicebantur. principem quocumque iret
 sequebantur. inde comites ejus dicti.
 consiliis principis intererant & judi-
 canti adsidebant. ex consularibus viris,
 & prætoribus, & senatoribus, interdum
 etiam ex equestribus sumebantur. ad
 summam res hæc erat meri ejus pleni-
 que arbitrii, ut quos vellet in amico-
 rum comitumve habere numero, ipse
 deligeret. hi omnes, non eodem nu-
 mero & dignitatis gradu apud impera-

tozem habiti. quidam erant primi or-
 dinis: nonnullos secundus locus hone-
 stabat: alii in tertio ordine subsiste-
 bant, quibuscum princeps maximam
 quæque & seriam communicaret, hi di-
 gniores, & primi ordinis comites, &
 habebantur & dicebantur. reliqui pro
 sua quisque dignitate aut merito, se-
 cundi aut tertii ordinis comitibus ad-
 numerabantur. reliqui magistratus quæ
 Augustum non comitabantur, aut qui
 ab ipso non ordinabantur, amicorum
 quidem nomine ab Augusto honoran-
 bantur, sed non comitum. nam soli
 illi comites & amici qui in comitatu prin-
 cipis erant, ceteri amici tantum: vel
 etiam, parentes & amici: vel, parentes
 carissimi. ita consules & præfecti ur-
 bis & proconsules, & provinciarum
 rectores, & honoris gratia ab impera-
 tore compellabantur. *Salmas.*

2. Romano dignos collegio.] Roma-
 num collegium quid hîc appelletur ne-
 scio: tamen ita veteres. *Casaub.*

3. Quæ ad fortitudinem pertineat juveni-
 lis ætatis.] Liber Palat. juvenalis æta-
 tis. Ovidius qui in membranâ est,
 nunquam aliter scriptum exhibet: juve-
 nalibus acta lacertis. juvenale femur. Sal-
 masius.

4. Ad fortitudinem pertineant juvena-
 lis ætatis.] Vulgg. juvenilis, quod eodem
 redit. sed cedere debebat Palatinæ scri-
 pturæ, vel antiquitatis causâ. *Grui.*

is. ¹ Sed ad facta aut quantum in bellis minùs valet fortitudo. Hic enim vehemens cum pudentissimo patre, cujus merito imperare cœperat, à Domitiano victus, tringinta (ut superiùs dixi) millibus militum spoliatus est: ² matre nobili, patre tantùm forti & ad bellum parato, atque ab ultima militia ³ in summum perveniente ducatum, & splendore sublimi.

⁴ DE QUIETO, XIII.

14 **H**ic, ut diximus, Macriani filius fuit; cum patre & fratre, Balistæ judicio, imperator est factus. Sed ubi comperit Odenatus, qui olim jam Orientem tenebat, ⁵ ab Aureolo Macrianum patrem, Quietum & ejus fratrem Macrianum victos, milites in ejus potestatem concessisse, ⁶ quasi Gallieni partes vindicaret, ⁷ adolescentem ¹ cum

1. *Sed ad facta aut quantum in bellis minus valet fortitudo.*] Scribe meo periculo: *Sed ad facta, aut in bellis, quantum unius valet fortitudo?* fortissimum fuisse juvenem Macrianum, & de ejus fortitudine multa miranda esse dicta, haud minus tamen victum fuisse. non enim multum posse aut valere unius viri fortis virtutem in bello, nec tanti esse momenti, ut in eo solo victoriæ spes tota sit sita. *Salmas.*

2. *Matre nobili.*] *Matre nobilis.* Ita Pal. *Idem.*

3. *In summum perveniente ducatum, & splendore sublimi.*] Scribendum: *Patre tantum forti, & ad bellum parato, atque ab ultima militia in summum perveniente ducatum splendore sublimi.* *Idem.*

4. *DE QUIETO.*] Zonaras Quietum nominat. *Κύριον.* in nummis *QUIETVS.* *Casaub.*

5. *Ab Aureolo Macrianum patrem, Quietum & ejus fratrem Macrianum victos.*] Sequenti versu scribit auctor hunc Quietum ab Odenato occisum cum præfecto Ballista, & certum est ex multis locis hujus historiæ Macrianum tan-

tum patrem & alterum ex ejus filiis Macrianum item appellatum ab Aureolo per Domitianum ejus ducem victos esse & occisos in Illyrico, cum Quietum in Oriente reliquissent, ubi postea ab Odenato interfectus est. Scribendum igitur: *Sed ubi comperit Odenatus, qui olim jam Orientem tenebat, ab Aureolo Macrianum patrem Quietum, & ejus fratrem Macrianum victos, milites in ejus potestatem concessisse, quasi Gallieni partes vindicaret, adolescentem cum Ballista præfecto interemit.* *Salmas.*

6. *Quasi Gallieni partes vindicaret.*] Hac simulatione vafre usum Odenatum non semel ante dictum. *Casaub.*

7. *Adolescentem cum Ballista præfecto dudum interemit.*] Illud dudum non ad meum gustum est, nonnihil autem secum ipse pugnat Trebellius. heic enim narrat Ballistam cum Quietum Macriani filio, ab Odenato occisum. in Gallieno vero scribit, auctore præfecto Macriani Ballista juvenem occisum, ab iis qui erant cum ipso. in Ballista etiam scriptum reliquit, occiso jam Quietum Ballistam imperasse, & postea cum

cum Balista præfecto dudum interemit. Idem quoque adolescens dignissimus Rom. imperio fuit, ² ut verè Macriani filius, & Macrianus etiam frater: qui duo afflictis rebus potuerunt remp. gerere. ³ Videtur mihi non prætermittendum de Macrianorum familia, quæ hodieque floret, id dicere quod speciale semper habuerunt. ⁴ Alexandrum Magnum Macedonem viri in annulis argento, mulieres ⁵ in reticulis & dextrocheriis, & in annulis, & in omni ornamentorum genere, exculptum semper habuerunt: eo usque ut tunicæ & limbi & penulæ matronales in familia ejus hodieque sint quæ ⁶ Alexandri effigiem deliciis variantibus, monstrant. Vidimus proximè ⁷ Cornelium Macrum ⁸ in eadem familia virum, quum cœnam in templo

eum interemptum à gregario milite in gratiam Odenati. sed brevitate loquendi hoc facile excusari potest. etsi enim aliquo tempore post Quietum interemptus sit, utrumque tamen constat, ab Odenato, vel in ejus gratiam fuisse interemptum. lubenter heic legerem: *Cum Balista præfecto, vel imp. hoc est, præfecto vel imperatore.* Salmas.

1. *Cum Balista præfecto dudum, &c.*] Eos hic sequitur qui negabant purpuram à Balista sumtam: qua de re inferius. *Casaub.*

2. *Ut vere Macriani filius, & Macrianus etiam frater.*] Non dubito legi debere: *Ut vere Macriani filius, Macriani etiam frater.* Quietum hunc Macriani filium sic commendat, ut vere Macriani filium, & Macriani fratrem, de cujus Macriani patris fortitudine paulo ante dixit. *Salmas.*

3. *Videtur mihi non prætermittendum.*] Scribe, *Videtur non mihi prætereundum.* Idem.

4. *Alexandrum magnum viri in auro & argento.*] Melius Pal. *Viri in annulis & argento.* nam virorum etiam annuli fuere. argentum autem intelligit mensale. *Idem.*

5. *In reticulis & dextrocheriis.*] Reticulis innectebantur gemmæ: de dex-

trocheriis satis ad Maximinos *Casaub.* *In reticulis & dextrocheriis.*] De dextrocheriis supra dictum duobus in locis. dextrocheria, *dextralia* etiam Latinis vocata notavimus in superioribus. *Salmas.*

6. *Alexandri effigiem de liciis variantibus monstrant.*] Hæc *variantia licia τὸ πολύμιτρον* Græcorum exprimunt. *multis liciis contexere quæ polymita appellant, Alexandria instituit,* inquit Plinius. non minus tamen & quæ acu picta erant, & variata plumariorum arte, polymita dixere. nec minus multis liciis opus est in acupictili, quam in polymito. acu igitur expressas Alexandri effigies in illis vestibus censeo. non minori tamen varietate nec paucioribus aut minus expressis, minusque mirandis figurarum imitationibus in vestibus contexendis luserunt antiqui artifices sola texturæ ratione, & connexionione staminis ad subtemen, quam qui acu pingent. hinc alicubi dixit Martialis Semiamiram acum victam esse Babylonis pectine. *Idem.*

7. *Cornelium Macrum in eadem familia virum.*] Melius etiam P. *Cornelium Macrum ex eadem familia virum.* Idem.

8. *In eadem familia virum.*] Exemplar Palatinum, *ex eadem familia.* Grut.

templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret signis brevibus & minutulis, pontifici propinare: quam quidem circumferri ad omnes tanti illius viri cupidissimos iussit. Quod idcirco posui, quia¹ dicuntur iuvari in omni actu suo, qui Alexandrum expressum vel auro gestitant vel argento.

DE ODENATO, XIII.

15³ Nisi Odenatus princeps Palmyrenorum, capto Valeriano, fessis Rom. Reip. viribus sumpsisset imperium, in Oriente res perditæ essent. Quare assumpto nomine primùm regali cum uxore Zenobia & filio majore cui erat nomen⁴ Herodes; minoribus Herenniano & Timolao, collecto exercitu contra Persas profectus est. Nisibin primùm & Orientis pleraque cum omni Mesopotamia in potestatem recepit: deinde ipsum regem victum fugere coëgit: postremò Ctesiphonta usque, Saporem & ejus liberos persequutus, captis concubinis, capta etiam magna præda ad Orientem vertit, sperans quoddam Macrianum, qui imperare contra Gallienum cœperat, posset opprimere: sed illo jam profecto contra Aureolum & contra Gallienum, eo interempto, filium Quietum interfecit, Balista (ut plerique asserunt) regnum usurpante, ne & ipse posset occidi. Composito igitur magna ex parte Orientis statu,

1. *Dicuntur iuvari in omni actu suo, qui Alexandrum, &c.*] Alexandrum multi Græcorum non secus ac deum sunt venerati. Erat autem moris simulacrum alicujus numinis, à quo iuvari se putarent, circumferre. Vide & Ammianum libro xxxii. *Casaub.*

2. *DE ODENATO.*] Nolim imponat tironibus varia apud Græcos præsertim, hujus nominis scriptio. *Ὀδενάτωρ*, *Ὀδενάτης*, *Ὀδενάτωρ*, aliis *Ὀδενάτωρ* nuncupatur. *Idem.*

3. *Nisi Odenatus princeps Palmyrenorum, &c.*] Non solum princeps, sed & civis Palmyræ fuit, majoribus ortus qui ab imperatoribus diversis honorum generibus fuerant affecti. *Idem.*

4. *Herodes, &c.*] Tres Odenati filios hic habes, & sæpius in hoc auctore: Herodem, maximum natu, qui cum patre imperavit: & duos à moriente patre parvulos relictos, Herennianum & Timolaum. Vopiscus in Aureliano quartum adjicit Balbatum. *Idem.*

statu, à consobriuo suo Mæonio, qui & ipse imperium sumperat, interemptus est cum filio suo Herode, qui & ipse post reditum de Perside cum patre imperator est appellatus. Iratum fuisse Reip. Deum credo, qui interfecto Valeriano noluit Odenatum reservare. Ille planè cum uxore Zenobia non solùm Orientem, quem jam in pristinum reformaverat statum, sed omnes omnino totius orbis partes reformasset, vir acer in bellis, &, quantum plerique scriptores loquuntur, venatu memorabili semper inclytus, qui à primâ ætate capiendis leonibus & pardis, ursis, cæterisque sylvestribus animalibus, ¹ sudorem officii virilis impendit, quique semper in sylvis ac montibus vixit, perferens calorem, pluvias, & omnia mala quæ in se continent venatoriæ voluptates: quibus duratus, solem ac pulverem in bellis Persicis tulit. Non aliter etiam conjugè assuetâ, quæ multorum sententiâ fortior marito fuisse perhibetur: ² mulierum omnium nobilissima Orientalium foeminarum, ³ & (ut Cornelius Capitolinus asserit) speciosissima.

⁴DE HERODE, XV.

Herodes non Zenobia matre, sed priore uxore genitus, cum patre accepit imperium, homo omnium delicatissimus, & prorsus Orientalis ⁵ & Græcæ luxuriæ, ¹ cui

1. *Sudorem officii virilis impendit.*] Scrib. *Sudorem officii virilibus impendit.* Idem.

Sudorem officii virilis impendit.] Sensus est, Odenatum sudorem officii virilis impendisse capiendis leonibus, & pardis & ursis. *Salmas.*

2. *Mulierum omnium nobilissima, &c.*] Scribend. *mulier omnium nobilissima orientalium foeminarum.* Pro *speciosissima* veteres habent, *expeditissima*. *Casaubonus.*

Mulierum omnium nobilissima Orientalium foeminarum.] Distingue: *Mu-*

lierum omnium nobilissima, Orientalium foeminarum, ut & Cornelius Capitolinus asserit, speciosissima. *Salmas.*

3. *Et, ut Cornelius Capitolinus asserit, speciosissima.*] *Pal. sapeditissima*, emendatumque, *sexpeditissima*. quo quid velit, non exputo. *Grut.*

4. DE HERODE. HERODES] Delendus titulus, de HERODE. & legendum: HERODES. Non Zenobia matre, sed priore uxore genitus. rationem ante diximus. *Salmas.*

5. *Et Græcæ luxuriæ.*] *Et Græciæ luxuriæ, sic Græciæ terra Agellio. Idem.*

¹ cui erant ² sigillata tentoria, & aurati papiliones, & omnia Perfica. ³ Denique ingenio ejus usus Odenatus quicquid concubinarum regalium, quicquid divitiarum gemmarumque cepit, eidem tradidit, paternæ indulgentiæ affectione permotus. ⁴ Et erat circa illum Zenobia novercali animo: ⁵ qua re commendabiliorem patri eum fecerat: neque plura sunt quæ de Herode dicantur.

DE MÆONIO, XVI.

17 **H**ic consobrino Odenati fuit: ⁶ nec ulla re alia ductus nisi damnabili invidia, imperatorem optimum interemit, ⁷ quum ei nihil aliud objiceretur præter filii Herodis delicias. ⁸ Dicitur autem primum cum Zenobia consensisse, quæ ferre non poterat ut privignus ejus Herodes

priore

1. Cui erant sigillata tentoria & aurati papiliones.] Sigillata tentoria ζωδιωτῆς interpretor. aliud ζωδιωτῶν, aliud σημειωτῶν. clavum auri aut purpuræ qui vestis adfuit solet Græci σῆμα & σημεῖον appellant. nam clavus nihil aliud erat quam πορφύρα ἐνφασμῶν clavi ergo nomine illa omnia Latini comprehendebant, ut Græci σημεῖον dicebant purpuram intextam vestis, adtextamque omnem, qualis qualis figuræ esset. σημεῖα igitur sunt clavi. sigilla vero sunt ζώδια, hoc est figuræ vel hominum vel bestiarum auro vel purpura expressæ. hinc ζωδιωτῆ sigillata. Idem.

2. Sigillata tentoria & aurati papiliones.] Quæ de luxu Persarum regum, in ornatu papilionum, & reliqua vita, narrat & Athenæus & alii. Casaub.

3. Denique ingenio ejus usus.] Ingenio alicujus uti, pro ingenio obsequi, & morem gerere. sic uti foro dicitur, qui sese fori cursu, ut loquimur, accommodat, & secundum annonam fori, pro ut vilis aut cara est, aut merces suas proponit, aut retrahit. sic uti regibus dixit Horatius pro regibus obsequi, &

eorum voluntati secundas agere. sic apud Comicum, uti sese aliquis dicitur, qui ingenio suo indulget, animoque obsequitur. ita eleganter hoc loco Trebellius scribit, Odenatum patrem filii delicati ingenio usum, omnia quæ facerent ad ejus delicias adjuvandas, sedulo conquisivisse. Salmast.

4. Et erat circa illum Zenobia novercali animo.] Sed erat circa illum Zenobia novercali animo. Idem.

5. Qua re commendab.] Vel sic scribendum, vel quæ res. Casaub.

6. Nec ulla re alia ductus nisi damnabili invidia, imperatorem optimum interemit.] E Zonara discas occisum Odenatum non à consobrino, sed à fratris filio, causam etiam illatæ necis inde cognosces. Idem.

7. Quum ei nihil aliud objiceretur præter filii Herodis delicias.] Forte: nec ulla re alia ductus, nisi damnabili invidia, imperatorem optimum interemit, quum ei nihil aliud objiceret, præter filium Herodem. Salmast.

8. Dicitur autem primum cum Zenobia consensisse.] Melius: Dicitur autem primum cum eo Zenobia consensisse. vel: primum ei Zenobia consensisse. Idem.

priore loco quàm filii ejus Herennianus & Timolaus, principes dicerentur. Sed hic quoque spurcissimus fuit. quare imperator appellatus per errorem, brevi à militibus pro suæ luxuriæ meritis interemptus est.

DE BALISTA, XVII.

DE hoc utrum imperaverit, scriptores inter se ambigunt. Multi enim dicunt, Quietum per Odenatum occiso, Balistæ veniam datam: tamen eum imperasse, quòd nec Gallieno, nec Aureolo, nec Odenato se crederet. Alii asserunt, privatum eum in agro suo quem apud Daphnem sibi compararat, interemptum. Multi & sumpsisse illum purpuram, & more Romano imperasse, exercitum duxisse, & de se plura promississe dixerunt: occisum autem per hos quos Aureolus miserat ad comprehen-

I. DE BALISTA,] Græci ferè Βαλλίστην vocant. Casaub.

2. Balista.] Pal. Vallista: infra tamen semper Ballista, per duplex ll. Grut.

3. De hoc utrum imperavit.] De hoc utrum imperaverit. Pal. & ed. Salmas.

4. Tamen cum imperasse.] Et tamen eum imperasse, quod nec Gallieno nec Aureolo, nec Odenato se crederet. Idem.

5. In agro suo quem apud Daphnem comparaverat, interemptum.] Daphnidem non Daphnem constanti lectione retinent libri. Amarunt hunc typum in plerisque urbium & nominibus provinciarum. nam Attidem pro Attica dixere: Persidem: Arcadem pro Arcadia: Permesidem Martialis pro Permesso. Nobilissimam autem illam & decantatissimam olim luxuriæ deliciarumque fama Daphnem hodie Nerò appellant, propter aquarum, quibus scatet, abundantiam. νεῦν enim Græcis est aqua: νεῦν autem pro νεῦν, ut ἔνεῦν pro ἔνεῦν, & alia ejusmodi infinita. νεῦν & νεῦν vero quod est humidum & aquaticum, Νηρῶς aquarum Deus indigetatus est prisca Græcis, & Νηρῆϊδες nymphæ in aquis degentes. Idem.

6. Apud Daphnem, &c.] Scripti, & editi multi, apud Daphnidem. Casaub.

Apud Daphnem.] Palat. Daphnidem. Grut.

7. Multi & sumpsisse illum purpuram & Romano more imperasse, exercitum duxisse.] Legendum: Multi & sumpsisse illum purpuram ut Romano more imperaret, & exercitum duxisse, & de se plura promississe dixerunt. purpuram insigne fuisse Romanorum imperatorum à nemine ignoratur, & qui imperium sumerent, purpuram quoque sumere solitos. sed & purpuram sumere idem erat quod imperium sumere. purpura igitur indutum esse, galeatum ad conciones militares procedere, exercitum ducere, de more sunt imperandi Romano. infra de Zenobia: vixit regali pompa. more magis Persico adorata est: more regum Persarum convivata est. more Romano ad conciones galeata processit cum limbo purpureo. Salmasius.

8. Ad comprehendendum Quietum Macriani filium.] Palatinus Macrini hoc exhibet. ante notavimus Zonaram, Macrianum filium, patrem Macrinum vocare. Idem.

hendendum Quietum Macriani filium, ¹ quem prædam suam esse dicebat. Fuit vir insignis, eruditus ad gerendam Rempubl. in consiliis vehemens, in expeditionibus clarus, in provisione annonaria singularis. Valeriano sic acceptus ut eum quibusdam literis hoc testimonio prosequutus sit: *Valerianus Ragonio Claro præfecto Illyrici & Galliarum. Si quid in te bona frugis est, quam esse scio, parens Clare, ² dispositionem Balistæ prosequere. ³ Hac in forma Remp. vides, ut nec ille provinciales gravet, ⁴ ut illic equos contineat ubi sunt pabula, illic annonas militum mandet ubi sunt frumenta: non provincialem, non possessorem cogat illic frumenta ubi non habet, dare, illic equum ubi non potest, pascere: nec est ulla alia provisio melior quàm ut in locis suis erogentur quæ nascuntur, ne aut vehiculis aut sumptibus Rempublicam gravent. Galatia frumentis abund-*

1. *Quem prædam suam esse dicebat.]* Palat. *Quem perdam suum esse dicebat.* *perda* à *perdo*, qui perdit vel perditor. ut *scriba* à *scribo*, qui scribit, ò *περδάς*. sic *perda*, ò *Φθορὸς*. sic ab advento advena: à transfugio *hic trans fuga*: à *perda* compositum officiperda in Catonis distichis. Isidorus in Glossis officiperdam qui laboris sui remunerationem non habet. ad verbum est *perda officii*, qui officium nempe suum perdit. *hereditæta* est *peta* vel *petitor* hereditatis. sic *homicida*, *parricida*, ab eodem. jam nemo igitur potest dubitare quin *perda* rectum sit pro perditore. dicit enim heic Trebellius ab Aureolo missos homines esse ad comprehendendum Quietum Macriani filium, quem *perdam suum* esse dicebat. *perdam suum*, hoc est perditorem suum, τὸ ἐπιπέδα Φθορῆα, ideo vocabat hunc Quietum Macriani filium Aureolus, quod Macrianus pater, & Macrianus item frater ad perdendum se cum magno exercitu venissent. quos tamen confictu habito vicit per Domitianum ducem quemdam suum. Hinc *perdam suum* Quietum esse dicebat Aureolus, quod per eum patremque ejus & fratrem non

steterit quo minus perderetur: perda igitur ò *Φθορὸς*, ò *λυμῶν*. *Idem.*

2. *Dispositionem Balistæ prosequere.]* Hoc est, provisionem annonariam, ut modò dixit. *Casaub.*

Dispositionem Balistæ prosequere. Hæc in forma remp. vides, ut nec ille:] Nihil heic sani. Lege hoc modo: *Si quid in te bona frugis est, quam esse scio, parens Clare, dispositione Balistæ persequeris rempublicam informare. videsne ut ille provinciales non gravet? ut illic equos contineat ubi sunt pabula? neminem ita cæcum esse arbitror, τὸ τε νοῦν, τὸ τ' ὀμμάτω*, qui veram hanc esse lectionem non agnoscat. *Salmas.*

Dispositionem Balistæ prosequere.] Palat. *dispositionem Balistæ persequere.* *Grut.*

3. *Hac in formâ remp. vides, ut nec ille provinciales gravet.]* Palat. *his remp. in formâ vides, nec utile provinciales non gravet.* fortè aliquid occultatur ulceris gravioris. *Idem.*

4. *Ut illic equos contineat, ubi sunt pabula, &c.]* In utroque Codice multa in hanc rem sanciantur: duces & tribuni ex incommodis provincialium commoda sua captabant. *Casaub.*

abundat, referta est Thracia, plenum est Illyricum: illic pedites collocentur. quamquam in Thracia etiam equites sine noxa provincialium hyemare possint. Multum enim ex campis fœni colligitur. ¹ Jam ubi laridum, jam cetera species in his danda sunt locis in quibus affatim redundant. Quae omnia sunt Balistæ consilia, qui ex quaque provincia unam tantum speciem præberi iussit, ² quod ea redundaret, atque ab ea milites submoveri: id quod publicitus est decretum. Est & alia ejus epistola qua gratias Balistæ agit: in qua docet sibi præcepta gubernandæ Reip. ab eodem data: gaudens quod ejus consilio ³ nullum adscriptitium, id est vacantem, haberet, ⁴ & tribunum ⁵ nullum stipitorem, qui non verè pugnaret. Hic igitur vir in tentorio suo cubans, ⁶ à quodam gregario milite Odenati in Gallieni gratiam dicitur interemptus. De quo ipse vera non satis comperi, idcirco quod scriptores temporum de hujus præfectura multa, de imperio pauca dixerunt.

DE VALENTE, XVIII.

Hic vir militaris, simul etiam civilium virtutum gloria pollens, proconsulatum Achaia ⁸ dato à Gallieno tunc

1. Jam ubi laridum, jam cetera species.] Scribendum, jam laridum, jam cetera species in his danda sunt locis, in quibus affatim redundant. Salmas.

Jam ubi laridum.] Pal. jam in laridum. media vox fortasse utrobique vacat. Grut. 2. Quod ea redundaret.] Sic & Pal. sed melius fuerit, quâ redundaret. Idem.

3. Nullum adscriptitium, id est vacantem.] Exposuimus ad Alexandrum Severum. Casaub.

Nullum adscriptitium id est vacantem haberet.] Vetus editio: nullum adscriptum. vocat autem Trebellius vacantem, quem Spartianus vacantivum: istos vacantes vel vacantivos vel adscriptos, Græci χολασις appellat, quod supernumerarii essent, nec munere aut actu fungerentur. Salmas.

4. Et tribunum nullum stipitorem qui non verè pugnaret.] Palatinus habet amplius: Et tribunum nullum stipitorem qui

non verè aliquid ageret, nullum militem qui non verè pugnaret. Tribunus vacans qui non verè aliquid ageret, sed principi stipitoris obsequium præberet. miles vacans qui non verè militaret, sed ad obsequium deputaretur legatorum, dum vel tribunorum. Idem.

5. Nullum stipitorem qui non verè pugnaret.] Adhæserim potius Palat. in quo amplius, nullum stipitorem qui non verè aliquid ageret; nullum militem qui non verè pugnaret. Grut.

6. A quodam gregario milite Odenati in Gallieni gratiam dicitur interemptus.] Vetus editio legit, A quodam gregario milite, in Odenati & Gallieni gratiam dicitur interemptus. Quod propemodum verum esse arbitror. Salmas.

7. DE VALENTE.] Huic cognomen erat Theffalonicus, auctore Marcellino libro XXI. Casaub.

8. Dato à Gallieno tunc honore gubernabat.]

no tunc honore gubernabat: ¹ quem *Martianus* vehementer reformidans, simul quòd in omni genere vitæ satis clarum norat, simul quòd inimicum sibi esse invidia virtutum sciebat, misso *Pisone* nobilissimæ tunc & consularis familiæ viro, interfici præcepit. *Valens* diligentissimè cavens & providens, neque aliter sibi posse subveniri existimans, sumpsit imperium, ² & brevi à militibus interemptus est.

³ DE VALENTE SUPERIORE, XIX.

20 ⁴ **F**uit & *Valens superior*, & bene venit in mentem ut quum de hoc *Valente* loquimur, etiam de illo *Valente* qui superiorum principum temporibus interemptus est, aliquid dicamus. Nam hujus *Valentis* qui sub *Gallieno* imperavit, avunculus magnus fuisse perhibetur. Alii tantùm avunculum dicunt. ⁵ sed par in ambobus fuit fortuna. Nam & ille quum paucis diebus *Illyrico* imperasset, occisus est.

DE PISONE, XX.

21 ⁶ **H**ic à *Macriano* ad interficiendum *Valentem* missus, *Hubi* eum providum futurorum imperare cognovit, Thes.

bat.] *Vetustæ membranæ: Dato à Gallieno tunc honore. honere pro honore. Salmasius.*

1. *Quem Martians vehementer reformidans.*] Libro superiore de *Martiano* quodam egimus: sed non hic de illo agitur: apparet enim ex ejusdem libri principio scribendum esse *Macrianus*. *Casaub.*

Quem Martians vehementer reformidans.] Legendum: *Quem Macrianus reformidans.* atque ita *Palatinus*. *Salmasius.*

2. *Et brevi à militibus interemptus est.*] Forte: *A militibus suis interemptus est.* *Idem.*

3. DE VALENTE SUPERIORE. *Fuit & Valens superior.*] Delendus hoc etiam loco titulus, & una serie continendum: VALENS SUPERIOR. Et bene venit in mentem, ut quum de hoc *Valente* loquimur, etiam de illo *Valente* qui superiorum principum temporibus interemptus est, aliquid dicamus. *Idem.*

4. *Fuit & Valens superior.*] De hoc supra egimus inter principes post *Gordianum III.* *Casaub.*

5. *Sed par in ambobus fuit fortuna.*] *Lege: Sed par ambobus fuit fortuna* *Salmasius.*

6. *Hic à Macriano.*] *A Macrino.* vet. ed. *Idem.*

Theſſaliam conceſſit, atque illic paucis ſibi conſentientibus ſumpſit imperium, *Theſſalicuſque* appellatus, interemptus eſt: vir ſummæ ſanctitatis, & temporibus ſuis *Frugi* dictus, & qui ex illa Piſonum familia ducere originem diceretur, ¹ cui ſe nobilitandi cauſa Cicero ſociaverat. Hic omnibus principibus acceptiſſimus fuit. Ipſe denique Valens qui ad eum percussores miſiſſe perhibetur, dixiſſe dicitur, non ſibi apud deos inferos conſtare rationem, quòd quamvis hoſtem ſuum, Piſonem tamen juſſiſſet occidi, ² virum cui ſimilem Romana reſpublica tunc non haberet. Senatuſconſultum de Piſone factum ad noſcendam ejus majeſtatem libenter inferui: Die ſeptimo ³ Cal. Julias, quum eſſet nuntiatum Piſonem à Valente interemptum, ipſum Valentem à ſuis occiſum, ⁴ Aurelius Fuſcus conſularis primæ ſententiæ, ⁵ qui in locum Valeriani ſucceſſerat, ait, *Conſul conſule*. Quumque conſultus eſſet, *Divinos (inquit) honores Piſoni decerno P. C.* ⁶ *Gallienum, & Valerianum, & Saloninum imperatores noſtros eſſe conſido*. Neque enim melior vir quiſquam fuit, neque conſtantior. ⁷ Poſt quem cæteri conſulti ſtatuum inter triumphales, &

currus

1. Cui ſe nobilitandi cauſa Cicero ſociaverat.] Cùm Tulliam filiam deſpondit C. Piſoni L. F. Frugi. *Cafaub.*

2. Virum cui ſimilem.] *Palat. cujus.* Grut.

3. Calendas Julias.] *Palatin. Kal. Juliarum.* Idem.

4. Aurelius Fuſcus conſularis.] *Lege: Avellius Fuſcus.* *Salmaf.*

Avellius Fuſcus Conſularis.] Revoçavi hunc hominem ex Orçi cancriſ, adjutante Palatino. *Avelli Fuſci* nomen notiſſimum Senecæ ævo inter Declamatores; unde iſte proculdubio oriundus. *Grut.*

5. Qui in locum Valeriani ſucceſſerat.] Nam Valerianus cùm adhuc reliquis ſenatoribus accenſeretur, primæ ſententiæ & ſenatuſ princeps erat. eo ad aliora tranſgreſſo, ejus locum Aurelius Fuſcus occupavit. *Cafaub.*

6. Gallienum & Valerianum & Saloninum imperatores noſtros eſſe conſido.] Gallienus & Valerianus fratres tunc imperatores, & Saloninus Gallieni filius. Palatinus addit vocem, *imperatores noſtros imperatores eſſe conſido*. quæ niſi addatur, non ſatis conſtabit hujus loci ſententiæ. conſultus hic primæ ſententiæ conſularis, decernit divinos honores Piſoni, & conſidere ſe dicit id quoque, imperatores eſſe imperatores Gallienum, & Valerianum & Saloninum. neque enim virum quemquam Piſone meliorem aut conſtantiorẽ fuiſſe. poteſt tamen etiam & certe debet legi; *imperatores noſtros id probaturos eſſe conſido*. nihil verius. *Salmafius.*

7. Poſt quem ceteri conſulti ſtatuum inter triumphales.] Scripti libri: *Poſt quem ceter conſultum ſtatuum inter triumphales*

currus quadrijugos Pisoni decreverunt. Sed statua ejus videtur : ¹quadrigæ autem quæ decretæ fuerant ²quasi transferendæ ad alium positæ sunt, nec adhuc redditæ. Nam in his locis fuerunt positæ in quibus thermæ Diocletianæ sunt exædificatæ, tam æterni nominis quàm sacratæ.

DE ÆMILIANO, XXI.

22 ³ET hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut vel **E**riofii ac dementes ⁴de levibus quibusque ad summæ Reipub. pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carmen & olera sequestrata, calceamenta servilia, & cætera talia, ⁵usque ad summum Reip. periculum seditionis, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt. Familiari ergo sibi furore ⁶quum quodam die cujusdam servus curatoris qui Alexandriam tunc regebat, ⁷militariè ob hoc cæsus

Et quadrijugos currus Pisoni decreverunt. quam quidem lectionem sic interpretabimur. Arellius Fuscus, cum primus sententiam dixisset, qua decernebat Pisoni divinos honores, omnes circa consultum, quadrijugos currus & statuam inter triumphales decreverunt. ceter autem heic positum pro citra. ut inter, intra: super, supra: sic ceter, citra. non expectato igitur, ut consulerentur, reliqui omnes ex sententia Arellii Fusci, Pisoni decreverunt divinos honores, hoc est statuam inter triumphales & quadrijugos currus. Sæpe enim sola acclamatione conficiebantur senatusconsulta. cum ejus sententia, ab omnibus adprobaretur, adclamabatur, Omnes, Omnes. atque ita non consultis ceteris, hoc est citra consultum, fiebat senatus consultum. Idem.

1. *Quadrigæ autem quæ decretæ fuerant quasi transferendæ.] Vetus editio habet: Quadrigæ autem decretæ, quasi transferendæ ad alium sunt positæ. Idem.*

2. *Quasi transferendæ ad alium posi-*

tæ.] Sic Pal. fortè, quasi transferendæ ad balneum. Grut.

3. *Et hoc familiare est populo Ægyptiorum.] Et hoc familiare populi Ægyptiorum. Salmas.*

4. *De levibus quibusque ad summæ reip. pericula perducuntur.] Palat. Delevimus quibus usque. forte: De levissimis rebus usque ad summæ reip. pericula perducuntur. Idem.*

5. *Usque ad summum reip. periculum seditionis.] Scribe: Usque ad summæ reip. periculum seditionibus, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt. Idem.*

6. *Quum quodam die.] Quum quodam die. Idem.*

7. *Militariè ob hoc cæsus esset.] Palat. Militare. unius elementi mutatione emendo, militari ob hoc cæsus esset. sensus est, servum curatoris Alexandriæ die quodam à militari, hoc est militæ cæsum ob hoc fuisse, quod diceret crepidas suas esse meliores, quam militis. militarem autem heic dixit Trebellius; pro milite. Idem.*

caesus esset quòd crepidas suas meliores esse quàm militis diceret, collecta multitudo ¹ ad domum Æmiliani ducis anceps venit, atque eum omni seditionum instrumento & furore perfequuta est. ictus est lapidibus, petitus est ferro: ² nec desit ullum seditionis telum. Qua re coactus Æmilianus sumpsit imperium, quum sciret sibi undecunque pereundum. Consenserunt ei Ægyptiacus exercitus, maximè in Gallieni odium: nec ejus ad regendam rempublicam vigor defuit. Nam Thebaidem totamque Ægyptum peragravit, & quatenus potuit barbarorum gentes forti autoritate submovit. Denique ALEXANDER vel ALEXANDRINUS (nam incertum id quoque habetur) virtutum merito vocatus est. Et quum contra Indos pararet expeditionem, misso Theodoto duce, Gallieno jubente dedit pœnas: ³ siquidem strangulatus in carcere captivorum veterum more perhibetur. Tacendum esse non credo, quòd quum de Ægypto loquor, vetus suggestit historia, simul etiam Gallieni factum: qui quum Theodoto vellet imperium proconsulare decernere, à sacerdotibus est prohibitus, ⁴ qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non licere. Cujus rei etiam Cicero- nem, quum contra Gabinium loquitur, meminisse satis novimus. denique non extat memoria rei frequentatæ. Quare scire oportet, ⁵ Herennium Celsum vestrum parentem

1. *Ad domum Æmiliani anceps venit.*] Pal. *aucis venit.* Grut.

2. *Nec desit ullum seditionis telum.*] Pal. *nec deullum seditionis telum.* Idem.

3. *Siquidem strangulatus in carcere captivorum veterum more perhibetur.*] Mos notus, ut postquam triumphator in Capitolium cepisset flectere, captivi duces in carcerem deducerentur, & ibi laqueo strangularentur. Æmilianum autem à Theodoto qui illum vicerat Romam ad Gallienum missum fuisse, priore libro dictum est. *Casaub.*

4. *Qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non licere.*] Ob similem,

vel hanc ipsam causam olim de reducendo Ptolemæo tamdiu & tam acriter in senatu disceptatum est: cum diceretur forte Sibyllina prædictum, magno Reip. malo cessurum, si cum imperio Romani Ægyptum adirent: qua de re Dio. *Idem.*

5. *Herennium Celsum, vestrum parentem, dum consulatum cupit, hoc quod desiderat non licere.*] Est hypallage: nam rectum erat, *hoc quod non licet desiderare.* Cum ait, *vestrum parentem*, compellat amicum illum suum cui hoc opus nuncupaverat. Porro hic Herennius Celsus quo tempore hæc scribebantur, Augustalis erat

rentem dum consulatum cupit, hoc quod desiderat, non licere. Fertur enim apud Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore quum in eam venissent Romani falces, & prætexta Romanorum: quod apud Proculum grammaticum doctissimum sui temporis virum, ¹ quum de peregrinis regionibus loquitur, invenitur.

²DE SATURNINO, XXII.

23 SATURNINUS optimus ducum Gallieni temporibus, sed à Valeriano dilectus fuit. Hic quoque quum dissolutionem Gallieni pernoctantis in publico ferre non posset, & milites non exemplo imperatoris sui, sed suo regeret, ab exercitibus sumpsit imperium, vir prudentiæ singularis, gravitatis insignis, vitæ amabilis, ³ victoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic ea die qua est amictus à militibus peplo imperatorio, concione habita dixisse fertur, *Commilitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis.* Denique quum multa strenuè in imperio fecisset, quòd esset severior & gravior militibus, ab iisdem ipsis à quibus factus fuerat, interemptus est. Hujus insigne est quòd convivio discumbere milites, ⁴ ne inferiora denudarentur, cum sagis iussit, hyeme gravibus, ætate perlucidis.

DE

erat Ægypti præfectus: sed eo honore non contentus; à Diocletiano impetrare conatus est, ut sibi absenti consiliatus deferretur. quam postulationem iniquam esse, & contra observationem priorum temporum, obiter demonstrat hic Trebellius. *Idem.*

1. *Cum de peregrinis regionibus loquitur.*] Arbitror legendum, *religionibus.* *Idem.*

2. DE SATURNINO.] *Saturninus optimus ducum.* Scribe: SATURNINUS. *Optimus ducum Gallieni temporibus.* Salmas.

3. *Victoriarum Barbararum, &c.*] Nam *Victorias Barbaras* appellat, partas de

Barbaris: quas opponit civilibus. *Casubonus.*

Victoriarum barbararum etiam ubique notarum.] Scripti omnes, *victoriarum barbaris etiam ubique notarum.* Distingendum: *Victoriarum barbaris etiam ubique notarum.* hoc est, victoriarum ubique notarum, etiam barbaris. an legendum est, *Victoriarum de barbaris, etiam ubique notarum?* Salmas.

4. *Ne inferiora denudarentur, &c.*] Apparet poni solitas braccas cum discumberent: adhuc enim ea ætate braccarum infrequentior usus: neque inter domesticas ea vestis fuit; sed inter militares potius & viatorias. *Casaub.*

1. Mater

Interfecto Victorino & ejus filio, ¹ mater ejus Victoria ²⁴
sive Victorina, Tetricum senatorem pop. Rom. ² præ-
sidatum in Gallia regentem, ad imperium hortata, quodd
ejus erat, ut plerique loquuntur, affinis, Augustum ap-
pellari fecit, filiumque ejus Cæsarem nuncupavit. Et
quum multa Tetricus feliciter egisset, diuque imperasset,
³ ab Aureliano principe victus, ⁴ quum militum suorum
impudentiam & procacitatem ferre non posset, volens se
gravissimo principi & severissimo dedit. Versus denique
illius fertur, ⁵ quem statim ad Aurelianum scripserat,

Eripe me his invicte malis.

Quare quum Aurelianus nihil simplex neque mite aut
tranquillum facile cogitaret, senatorem pop. Rom. eun-
demque consularem, ⁶ qui jure præsidiali omnes Gallias
rexerat, per triumphum duxit eodem tempore quo & Ze-
nobiam Odenati uxorem cum filiis minoribus Odenati
Herenniano & Timolao: pudore tamen victus vir ni-
miùm severus, eum quem triumphaverat, ⁷ correctorem
totius Italiæ fecit, id est Campaniæ, Samnii, Lucaniæ,
Brutiorum, Apuliæ, Calabriae, Hetruriæ, atque Um-
briae, Piceni, & Flaminiae, ⁸ omnisque annonariæ regio-
nis:

1. Mater ejus Victoria sive Victorina.]
Victoria sive Vitruvia. Salmast.

Mater ejus Victoria sive Victori-
na.] Pal. tertio habet, sive Vitruvia;
ut nullum relinquatur dubium, id vocis
admittendum in contextum. Grut.

2. Præsidatum in Gallia regentem.]
Tuebatur præsidatu Aquitanos, ait Au-
relius Victor. Casaub.

3. Ab Aureliano victus.] Palat. abest
illud Principe, quia repetetur statim
post. Grut.

4. Cum militum suorum impudentiam
& procacitatem ferre non possit.] Aure-
lius Victor in Aureliano planius rem
aperit. Casaub.

5. Quem statim ad Aurelianum scri-
pserat.] Forte: Quem in eo statim, &c. Idem.

6. Qui jure præsidiali.] Pal. præsidali.
Grut.

7. Correctorem totius Italiæ fecit.] Vo-
piscus longè aliter in Aureliano: Te-
tricum triumphatum correctorem Lucaniæ
fecit. Vopisco uterque Victor consentit,
& cum his Eutropius. Errat igitur
Pollio. Casaub.

8. Omnisque annonariæ regionis.] Et
in Urbe & in variis Italiæ locis annona
populo dividebatur: eaque cura certis
hominibus mandari solita. præfecto-
rum annonæ urbicæ passim fit mentio:
Et Italiæ regiones quædam erant, quas
vocabant annonarias, ut Thuscia. Am-
mianus libro xxvii. Idem.

Omnisque annonariæ regionis.] Di-
cit Tetricum equestrem totius Italiæ
esse

nis : ac Tetricum non solum vivere, sed etiam in summa dignitate manere passus est, quum illum sæpe collegam, non-

esse ab Aureliano factum, id est, inquit, *Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum Apuliæ, Calabriae, Etruriæ atque Umbriæ, Piceni & Flaminiae, omnisque annonariæ regionis.* cum totam Italiam dixisset, nec tamen omnes Italiae provincias enumerasset, addidit: *Omnisque annonariæ regionis.* quibus verbis etiam complexus est ceteras Italiae provincias, quas non nominavit, ut Histriam, Venetias, Liguriam. dictæ autem omnes Italiae regiones annonariæ, & tota Italia annonaria regio, ab annonaria functione quam ad exercitum comitatumque imperatoris alendum, qui semper, aut maxima parte aderat, conferre consueverat. hoc igitur differabant annonariæ & urbicariæ regiones, quod urbicariæ utique & annonariæ fuerint, id est annonariam functionem præstiterint : at non omnes annonaria, urbicariæ etiam appellatæ. nam Italiae omnes regiones sic dicebantur proprie, vel quod olim solæ huiusmodi functioni essent obnoxie exemptis urbicariis : vel ut ab urbicariis distinguerentur hoc appellationis discerniculo, cum utraque tamen idem præstationis onus minusque subirent. sciendum, urbicarium non aliunde peti posse aut debere rationem nominis quam ab urbe : deinde secundum hanc appellationis suæ causam non alias fingi cogitative posse quam quæ urbi ita proximæ essent, ut nullis quasi proximioribus potuerit istud nomen aptari. ab urbe, *urbicus, urbicarius & urbanus* : inde urbana & urbicaria & urbana præfectura dicebatur. urbici & urbani & urbicarii de scurris & mimis. Plautus : *Urbani homines quos scurras vocant.* urbicariæ regiones eadem erant cum suburbicariis. atque ita dictæ erant regiones quæ urbi circumjacebant : nunc superest dicendum quos usque ad fines procurrerint istæ urbicariæ. regiones igitur omnes extra urbem intra centesimum illum lapidem, quo-

usque urbica jurisdictio ingrediebatur, urbicariæ dictæ & suburbicariæ. *universa Komana regio, & universa urbicaria regio* idem est. quo nomine ἡ πῦσσα ὁ δὲ πόλις ἢ τὸ Πόλις intelligitur. sic omnem annonariam regionem heic dixit Trebellius de tota Italia quæ annonaria erat. urbi autem adeo connectæ istæ provinciæ urbicariæ, ut nunquam ab urbe disjungerentur : & hanc rationem putamus esse, quare nullæ aliæ ex Italiae provinciis præter has duas, Picenum inquam, & Tusciam, apud auctores nominatim dictæ inveniantur *annonariæ, aut suburbicariæ.* nam ex duabus Tusciæ partibus, pars illa quæ propter vicinitatem urbis jurisdictioni urbicariæ adscripta erat, *urbicaria* dicebatur ad distinctionem alterius, quæ quod longius esset posita quam ut terminis urbanae præfecturæ cognitionem cœrentibus comprehendi quiret, Italiae accensebatur, & recensebatur inter regiones annonarias. nec secus de Piceno. hinc *Picenum annonarium, & urbicarium* legimus : *Tusciam annonariam, & urbicariam.* Campaniam annonariam non legimus, ideo quod nulla erat Campania urbicaria. illud vero animadversione dignum, ita semper distinctas & disjunctas fuisse provincias urbicarias vel suburbicarias, ab annonariis, ut satis constet duas Tuscias, urbicariam & annonariam, quamvis adeo vicinas, ut una magis quam duæ provinciæ censerî possent, nunquam ab uno eodemque iudice administratas esse, cum tamen Tuscia annonaria non sola per se administraretur, sed cum Umbria juncta unum rectorem acciperet. sic Picenum quoque annonarium ita semper ab urbicario Piceno divisum separatumque est, ut nunquam eundem consularem haberit, sed potius cum Flaminia jungeretur, & ab uno eodemque præfide regeretur. hinc illud est quod Trebellius

nonnunquam commilitonem, aliquando etiam imperatorem appellaret.

DE TETRICO JUNIORE, XXIII.

Hic puerulus à Victoria Cæsar est appellatus, quum 25
 Hilla MATER CASTRORUM ab exercitu nuncupata esset. qui & ipse cum patre per triumphum ductus, postea omnibus senatoriis honoribus functus est, illibato patrimonio, quod quidem ad suos posteros misit, ¹ ut Gellius Fuscus dicit, semper insignis. Narrabat avus meus, hunc sibi familiarem fuisse, neque quemquam illi ab Aureliano, aut postea ab aliis principibus, esse prælatum. Tetricorum domus hodieque extat ² in monte Cælio inter duos lucos contra Isium Metellinum, pulcherrima, in qua Aurelianus pictus est, ³ utrique prætextam tribuens senatoriam dignitatem, ⁴ accipiens ab his * sceptrum, coronam

lius hoc loco in enumeratione provinciarum Italiæ non Tusciam aut Picenum separatim nominet, ut Calabriam, Apuliam, Lucaniam & reliquas, sed Tusciam cum Umbria junctim proferrat, & Picenum cum Flaminia. sic enim loquitur: *Totius Italiæ, id est, Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ atque Umbriæ, Piceni & Flaminia, omnisque annonariæ regionis.* ita distinguendum est in verbis Trebellii. *Salmaf.*

1. *Ut Gellius Fuscus dicit, semper insignis.* Palatinus: *Agellius* habet. an *Arellius Fuscus*? Idem.

Ut Gellius Fuscus. Pal. ut *Dagellus Fuscus*. fortè, ut *Agellius Fuscus*. Grut.

2. *In monte Cælio inter duos lucos contra Isium Metellinum.* Sic alius Romæ locus dictus, *inter duos lauros.* Ἰσείον Latinis, *Isium* & *Isium*. erant plura jam Romæ templa Isidis, distincta cognominibus. *Casaub.*

In monte Cælio inter duos lucos. M. Manlii domum, ejus qui regnum affectavit, duobus lucis convestitam

fuisse tradit Cicero pro domo sua. *Salmafius.*

3. *Utrique prætextam tribuens senatoriam dignitatem.* Scrib. ex libris, & *senat. dig.* pictus erat Aurelianus dans utrique Tetrico prætextam; & simul senatoriam dignitatem, cujus insignis tum fuit prætexta. *Casaub.*

4. *Accipiens ab his sceptrum, coronam civicam, &c.* Quare sceptrum? nam de corona civica manifesta ratio est. sequamur igitur regium codicem, qui vocem illam expungit. *Idem.*

Accipiens ab his sceptrum, coronam civicam picturatum de musæo. Sceptrum & coronam Aureliano dant isti Tetrici, quæ triumphantis erant insignia. sceptrum enim & coronam, & palmatam habebant triumphantis. non igitur tollenda vox, *sceptrum*, quæ heic omnino necessaria est. sceptrum etiam consules gerebant. duces etiam olim cum sceptris curiam ingrediebantur. ex *corona civica* quæ heic habetur, *coronam* tantum retinemus, *civicam* hinc facessere jubemus. *coronam* igitur & sceptrum

ronam civicam ¹ picturatam de museo. ² Quam quum dedicasset, Aurelianum ipsum dicuntur duo Tetrici adhibuisse convivio.

DE TREBELLIANO, XXV.

26³ **P**udet jam persequi quanti sub Gallieno fuerunt tyranni, vitio pestis illius: siquidem erat in eo ea luxuria, ut rebelles plurimos mereretur; & ea crudelitas ut jure timeretur. ⁴ Quare & in Trebellianum factum in Isauria principem, ipsis Isauris sibi ducem quærentibus, quem quum alii archipiratam vocassent, ipse se imperatorem appellavit. Monetam etiam cudi iussit, Palatium in arce Isauriæ constituit: qui quidem quum se in intima Isaurorum loca munitus difficultatibus locorum & montibus contulisset, aliquamdiu apud Cilicas imperavit.

¹ Sed

ptrum accipiens à Tetricis pictus erat Aurelianus in illa Tetricorum domo, quæ triumphantium erant insignia, & vicissim ipse illis tribuens prætextam & senatoriam dignitatem, *civicam* addiderunt correctores ex depravaris antiquæ scripturæ vestigiis, quæ sic habuit: *accipiens ab his sceptrum, coronam cyeli.* Quæ corrigi posse videntur hoc modo: *accipiens ab his sceptrum, coronam, cyclum, picta omnia de museo.* cyclus autem hoc est κύκλος, & patinam Græcis vel discum, & clypeum significat. *cyclum* igitur, id est discum, Græca voce heic dixit Trebellius, & clypeatam imaginem intellexit. nam propter & clypeorum & discorum similitudinem, quem Latini clypeum, id est clypeatam imaginem vocant, Græci κύκλον & δίσκον appellant. *Salmas.*

* *Sceptrum, coronam civicam picturatam de museo.*] Pal. *sceptrum coronam cyeli picturæ de museo.* Grut.

x. *Picta omnia de museo.*] Ita vetus liber. museum & musium, nam utroque modo dicebatur, est quod alii mu-

siuum appellant. à *museo* vero opus *musiacum*. quod vulgo unius litteræ tractione, *mosaicum* appellamus. *Salmas.*

2. *Quam cum dedicasset, &c.*] *Dedicasset* pro *dedicaret*; non enim post dedicationem, sed in ipsa ejus domus dedicatione habitum id convivium. *Casaub.*

3. *Pudet jam persequi.*] *Pudentia est persequi.* ita legit Palatinus, non prorsus male. *pudentiam* enim pro *pudore* posuit. *Salmas.*

Pudet jam persequi.] *Amplectar* quæ est in Pal. à manu secunda: *Pudentia est persequi.* Grut.

4. *Quare & in Trebellianum factum in Isauria principem.*] Aut defunt aliquot verba, aut scribendum, *Quare & Trebellianus factus in Isauria princeps, &c.* *Casaub.*

Quare & in Trebellianum factum in Isauria principem.] Hæc quoque est scriptura codicis Palatini, defectuosa nihilominus, nisi forte *fautum* legendum, Latineque dicitur *favere in aliquem.* Grut.

i. Sed

¹ Sed per Gallieni ducem Causisoleum natione Ægyptium, fratrem Theodoti, qui Æmilianum ceperat, ² ad campum deductus, est victus & occisus. Neque tamen postea Isauri timore, ne in eos Gallienus sæviret, ad æqualitatem perduci quavis principum humanitate potuerunt. ³ Denique post Trebellianum pro Barbaris habentur, & quum in medio Rom. nominis solo regio eorum sit, novo genere custodiarum quasi limes includitur, locis defensa non hominibus. ⁴ Nam non sunt statura decori, non virtute graves, non instructi armis, non consiliis prudentes, sed hoc solo securi, quòd in editis positi adiri nequeunt: ⁵ quos quidem divus Claudius penè ad hoc perduxerat, ut à suis semotos locis in Cilicia collocaret, daturus uni ex amicissimis omnem Isaurorum possessionem, nequid ex ea postea rebellionis oriretur.

DE HERENNIANO, XXVI.

O Denatus moriens duos parvulos reliquit, Herennia-²⁷ num & fratrem ejus Timolaum: quorum nomine Zenobia usurpato sibi imperio diutiùs quàm fœminam decuit, Remp. obtinuit, ⁶ parvulos Rom. ⁷ imperatoris ⁸ habitu proferens purpuratos, eosdemque adhibens con-

cioni-

1. Sed per Gallieni ducem Causisoleum.] Causisoleum. Salmas.

Sed per Gallieni ducem Causisoleum.] Pal. Causisoleum novo genere custodiarum. Non aliter quoque Pal. malebat tamen Petrus Pithœus, clusarum, qui videatur libro 1. Advers. capite 14. Gruterus.

2. Ad campum deductus, est victus, & occisus.] Ad campum deductus, victus est & occisus. Salmas.

3. Denique post Trebellianum pro barbaris habentur, &c.] Scribebat ista Diocletiano imperante: sed ex Ammiano Marcellino discimus, ne multò post quidem, Romano imperio jugum Isaurorum submisisset: & alio loco scribit idem, Isauriam antea moenium potentem,

olim fuisse subversam, ut rebellatricem internecivam. Casaub.

4. Nam non sunt statura decori.] Statura & decori. idem liber. Salmas.

5. Quos quidem divus Claudius, &c.] In Claudii quæ sequitur vita, nihil de Isauria Trebellius. & fortasse Claudium hîc nominat loco Probi. Casaub.

6. Parvulos Romani imperatoris habitu proferens purpuratos.] Proferens purpuratos. Palat. Romani autem imperatores soli purpurati, eorumque proprium gestamen purpura. Idem.

7. Imperatoris habitu proferens purpuratos.] Haber etiam Pal. proferens, quod & alii in suis invenerunt. Gruterus.

8. Habitu proferens purpuratos.] Scripti, proferens. Casaub.

cionibus, quas illa viriliter frequentavit: Didonem & Semiramidem, & Cleopatram sui generis principem inter cætera prædicans. Sed de eorum exitu incertum est. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte sua esse consumptos: siquidem Zenobiæ posterius etiam nunc Romæ¹ inter nobiles manent.

DE TIMOLAO, XXVII.

²⁸ **D**E hoc ea putamus digna memoria quæ de fratre sunt dicta. Unum tamen est quod eum à fratre separat, quòd tanti fuit ardoris ad studia Romana, ut brevi consequutus quæ insinuaverat grammaticus, esse dicatur: ² potuisse quinetiam summum Latinorum rhetorem facere.

DE CELSO, XXVIII.

²⁹ **O**ccupatis partibus Gallicanis, Orientalibus, quinetiam Ponti, Thraciarum, & Illyrici, dum Gallienus popinatur & balneis ac lenonibus deputat vitam, Afri quoque autore Vibio Passieno, proconsule Africæ, & Fabio Pomponiano duce limitis Libyci, Celsum imperatorem appellaverunt, ³ peplo deæ Cælestis ornatum. ⁴ Hic privatus ex tribunis in Africa positus, in agris suis vivebat: sed ea justitia, & corporis magnitudine, ut dignus videretur imperio. Quare creatus per quandam mulierem, Gallienam nomine, consobrinam Gallieni, septimo

1. *Inter nobiles manent.*] Pal. *maneat.* forte *maneat.* Grut.

2. *Potuisse quinetiam summum Latinorum rhetorem facere.*] *Facere* pro evadere vel fieri insolens loquendi inodus. *Casaub.*

Potuisse quinetiam summum Latinorum rhetorem facere.] Eleganti locutionis genere, *rhetorem facere* heic dicitur, qui fit rhetor, vel rhetor evadit. Sic Spartianus dixit, *baslam duas partes facere*, quæ per medium in duas partes

scinditur, ita ut ex una duæ quasi fiant hastæ. *Salmas.*

3. *Peplo deæ Cælestis ornatum.*] Quia aliunde purpura non suppetebat ad amicum novum Augustum necessaria, dextraxerunt hujus deæ simulacro. *Casaubonus.*

4. *Hic privatus ex tribunis in Africa positus, in agris suis vivebat.*] *Privatus ex tribunis*, id est, jam privatus, qui fuerat antè tribunus. *Idem.*

mo imperii die interemptus est, atque adè etiam inter obscuros principes vix relatus est. Corpus ejus à canibus consumptum est, Siccensibus qui Gallieno fidem servaverant perurgentibus: ¹ & ² novo injuriæ genere imago in crucem sublata persultante vulgo, quasi patibulo ipse Celsus videretur affixus.

DE ZENOBIA, XXIX.

OMnis consumptus est pudor: siquidem fatigata Re- 30
pub. eo usque perventum est, ut Gallieno nequissimè agente, optimè etiam mulieres imperarent. ⁴ Et quidem peregrina, nomine Zenobia, de qua jam multa dicta sunt, ⁵ quæ se de Cleopatrarum Ptolemæorumque gente jactaret, post Odenatum maritum ⁶ imperiali sagulo perfuso per humeros habitu, donis ornata, diademate etiam

1. *Et novo injuriæ genere imago in crucem sublata.*] Id verò non novum, ut concepta contra aliquem ira à populo effundatur in ejus imagines. Solitos autem Græcos Latinosque damnatorum imagines dejicere, lutare, frangere, omni denique contumeliæ genere afficere, notissimum. *Idem.*

2. *Et novo injuriæ genere imago in crucem sublata persultante vulgo.*] Novo plane more, & injuriæ genere imaginem Celsi ad vivum expressam, & de industria sic effictam, in crucem sublata intelligit, insultante vulgo, quasi ipse Celsus in cruce illa penderet. qui mos etiam hodie plane servatur in reis absentibus judicatis & capitis damnatis. *Salmas.*

3. *Novo injuriæ genere imago in crucem sublata.*] Vocat novum genus injuriæ, nullo existente exemplo, ubi tale quid accidit Imperatori. immò ne facile quidem occurrit exemplum ejus, cujus imago cruci affixa, tanquam in ea puniretur ipsemet reus. *Grut.*

4. *Omnis consumptus est pudor.*] *Omnis jam consumptus est pudor.* ita reponendum. *Salmas.*

4. *Et quidem peregrina, nomine Zenobia.*] *Palat. Et quidem peregrina enim nomine Zenobia:* ut forsitan illa *Et quidem,* sint à malâ manu, scriptumque solummodò fuerit: *Peregrina enim, nomine Zenobia. Grut.*

5. *Quæ se de Cleopatrarum, &c.*] *Cleopatras* autem dicit, quia in profapia Ptolemæorum plures fuerunt Cleopatræ. *Casaub.*

6. *Imperiali sagulo per humeros habitu.*] *Scribo: Imperialis saguli perfuso per humeros habitu. Idem.*

Imperiali sagulo perfuso per humeros habitu donis ornata.] Conjectio legendum: *Imperiali sagulo perfuso per humeros, habitu Didonis ornata.* sagulo ornata fuisse heic dicitur Zenobia, Didonis habitu, à qua se originem ducere memorabat. Didonem autem sic ornata inducit poëta lib. iv. (*limbo.*

Sidoniam picto chlamydem circumdata Sagulum imperiale Zenobiæ tribuit Trebellius, at Virgilius purpuream chlamydem Didoni. sagulum & chlamys idem. *imperiale igitur sagulum perfusum,* est purpurea chlamys picto limbo variata. *Salmas.*

etiam accepto, ¹ nomine filiorum Herenniani & Timolai diutiùs quàm fœmineus sexus patiebatur, imperavit. Si quidem Gallieno adhuc regente Remp. regale mulier superba munus obtinuit: & Claudio bellis Gotthicis occupato, vix denique ab Aureliano victa & triumphata, concessit in jura Rom. Extat epistola Aureliani, quæ captivæ mulieri testimonium fert. Nam quum à quibusdam reprehenderetur quòd mulierem veluti ducem aliquem vir fortissimus triumphasset, missis ad senatum populumque Rom. literis, hac se attestatone defendit. *Audite P. C. mihi objici quòd non virile munus impleverim, Zenobiam triumphando. Næ illi qui me reprehendunt satis laudarent, ² si scirent qualis illa est mulier, quàm prudens in consiliis, quàm constans in dispositionibus, quàm erga milites gravis, quàm larga quum necessitas postulet, ³ quàm tristis quum severitas poscat. Possunt dicere illius esse quòd Odenatus Persas vicit, ac fugato Sapore Ctesiphontem usque pervenit. Possunt asserere, tanto apud Orientalis & Ægyptiorum populos timori mulierem fuisse, ut se non Arabes, non Sarraceni, non Armeni commoverent. Nec ego illi vitam conservassem nisi eam scissem multum Rom. reip. profuisse, quum sibi vel liberis suis Orientis servaret imperium. Sibi ergo habeant propriarum venena linguarum hi quibus nihil placet. Nam si vicisse ac triumphasse fœminam non est decorum, ⁴ quid de Gallieno loquuntur, in cujus contemptum hæc bene rexit imperium? Quid de divo Claudio, sancto ac venerabili duce, qui eam, quòd ipse Gotthicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare, idque occultè ac prudenter, ut illa servante Orientalis fines imperii, ⁵ ipse securius quæ instituerat perpetraret? Hæc oratio indicat*

quid

1. *Nomine filiorum Herenniani & Timolai.*] Vel, ut alii scripserunt, Balati. *Caf.*

2. *Si scirent qualis illa est mulier.*] Palatin. *quæ illa mulier.* Grut.

3. *Quam tristis quum severitas postulet.*] *Tristis* enim, etiam *severum* significat. *Salmas.*

4. *Quid de Gallieno loquuntur, in cujus contemptum hæc bene rexit imperium.*] Importuna est & ridicula heic Gallieni

mentio. Palatini auctoritate hunc locum sic legimus: *Nam si vicisse, ac triumphasse fœminam non est decorum, quid de Divo Claudio, sancto ac venerabili duce, qui eam quòd ipse Gotthicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare, &c. Idem.*

5. *Ipse securius, quæ instituerat, perpetraret.*] *Ipse securus, quæ instituerat,* ita Pal. *Idem.*

quid iudicii Aurelianus habuerit de Zenobia: cujus ea castitas fuisse dicitur, ¹ ut ne virum suum quidem sciret, nisi tentatis conceptionibus. Nam quum semel concubuisset, expectatis menstruis continebat se, si prægna esset; sin minus, iterum potestatem quærendis liberis dabat. ² Vixit regali pompa, more magis Persico. Adorata est more regum Persarum. Convivata est imperatorum more Rom. Ad conciones galeata processit ³ cum limbo purpureo, ⁴ gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam

1. *Ut ne virum quidem suum sciret, nisi tentatis conceptionibus.*] Simile Pescennii encomium apud Spartianum: *rei Veneræ*, inquit, *nisi ad procreandos liberos profusus ignarus.* Casaub.

Ut ne virum quidem suum sciret, nisi tentatis conceptionibus.] Idem: *ut ne virum quidem suum sciret.* Salmas.

Ut ne virum quidem sciret.] Nihilopejus Palat. scierit. Grut.

2. *Vixit regali pompa, more magis Persico.*] Sic distingue: *Vixit regali pompa: more magis Persico adorata est: more regum Persarum continuata est: imperatorum more Romanorum ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo.* etsi adorabantur etiam Romani imperatores, non eodem tamen modo, quo Persæ. ideo dixit, more magis Persico adoratam fuisse. nam certo certius adoratos fuisse imperatores Romanos. Salmas.

3. *Cum limbo purpureo.*] Non potest heic *limbus* in vulgata significatione sumi pro fascia qua extremitates vestium ambiuntur, & ornantur. pro veste igitur posuit quæ limbum habet, & nisi fallor cycladem intellexit. nam & cyclas, limbus est, & vestis limbo ornata per extremam oram. sed non mihi fit verisimile, ut Zenobia limbo vel cyclade muliebri tum induta fuerit, cum ad militares conciones galeata procedebat, quæ alias semper sagulo imperiali more Didonis ornata incederet. profecto tum maxime decuit eam in isthoc habitu videri, cum militares

conciones frequentabat, & se militibus ostendebat; præsertim cum & galeata ad illos procederet. certum tum statuimus, *limbum purpureum* hoc loco vocari quod *sagulum* imperiale supra dixit. Et limbum purpureum Trebellium heic appellare, pallium purpureum quod Zenobia fibula adstrictum gerebat, imperatricis vel reginæ more. *sagulum imperiale* paulo ante vocavit, quod Zenobia usurpaverat post mortem mariti Odenati. Idem.

4. *Gemmis dependentibus, &c.* Etiam *cyclade, &c.*] Pro *coclide* quod in omnibus libris constanter habetur, *cyclade* reposuerunt. at nos cum libris *coclide* retinemus, & sic distinguimus: *Processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam, coclide, veluti fibula muliebri adstricta.* quorum verborum hic est sensus. illius limbi purpurei per ultimam fimbriam dependebant gemmæ, media verò scilicet fimbria, coclide ceu fibula muliebri, astringebatur. *coclis* est, conca unionis quæ pro fibula muliebri erat illi Zenobiæ: fibulæ autem muliebres, ut plurimum ex gemma erant. Claudianus:

— *Et sulva nodatur jaspide pectus.*

Mediam autem fimbriam dixit Trebellius, quod non solum extrema vestium ora apud veteres fimbriata erat, sed etiam media, ex utraque scilicet parte ubi vestis ante pectus aperitur & fibula stringitur. Idem.

etiam ¹ cyclade veluti fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. ² Fuit vultu subaquilo, fusci coloris, ³ oculis supra modum vigentibus, nigris, spiritus divini, venustatis incredibilis: tantus candor in dentibus, ⁴ ut margaritas eam plerique putarent habere, non dentes. Vox clara & virilis: severitas, ubi necessitas postulabat, tyrannorum; bonorum principum clementia, ubi pietas requirebat. Larga prudenter, conservatrix thesaurorum ultra fœmineum modum. Usa vehiculo carpentario, rarò pilento, equo sæpiùs. Fertur autem vel tria vel quatuor milliaria frequenter cum peditibus ambulasse. ⁵ Nata est Hispanorum cupiditate: bibit sæpe cum ducibus, quum esset aliàs sobria: ⁶ bibit etiam cum Persis atque Armeniis, ut eos vinceret. ⁷ Usa est vasis aureis gemmatis ad convivia,

1. *Cyclade veluti fibula muliebri astricta.*] Cogitandum de hoc loco amplius: nam neque de vera lectione, neque de sententia adhuc mihi liquet. *Casaub.*

Cyclade veluti fibulâ adstricta.] Agnoscit quidem Pall. illa muliebri adstricta, sed idem servat *coelyde*. *Grut.*

2. *Fuit vultu subaquilo, fusci coloris.*] Subaquilus color, & fuscus idem. *Salmasius.*

3. *Oculis supra modum vigentibus.*] *Vigentes oculos, flagrantem accipio, & quasi fulminantes.* Palatinus tamen, *ingentibus* legit. & sane magnitudo oculorum, pulcritudinis non postrema pars: sic in Maximino *magnitudinem oculorum* commendat Capitolinus. *Idem.*

Oculis supra modum vigentibus.] *Palat. ingentibus.* *Grut.*

4. *Ut margaritas eam plerique putarent habere, non dentes.*] Breviùs membranæ: *Ut margaritas eos plerique putarent.* *Casaubonus.*

5. *Nata est Hispanorum cupiditate.*] Ne dubita scripissè Pollionem, *Cœnata est H. c.* hoc igitur ait: Cleopatram cibo usam liberaliùs, more Hispanorum: qui etsi domi frugalissimi, apud hospites tamen & multi & lautis cibi sunt convivæ. Coniungi autem hæc debent

cum istis quæ paulò antè dicebat auctor: *Adorata est more regum Persarum: Convivata est imperatorum Rom.* *Idem.*

Nata est Hispanorum cupiditate.] Nihil hoc loco mutandum censeo. Latine autem dici puto, *Natum esse tali ingenio*: aut, *esse ingenio tali*. Trebellius dicit Zenobiam, *Hispanorum cupiditate fuisse natam*. hoc est, sic cupidam, & avaram fuisse, ut Hispani solent, quorum ἀπειθεία & tenacitatem nemo fere ignorat. eo spectat, quod ante dixit, *Eam thesaurorum conservatricem fuisse ultra fœmineum modum*. cupidus, Latinis fere est, avarus, & sordide parcus. Et cupiditas, absolute φιλαργυρίαν significat auctorum usurpatione. *Salmas.*

Nata Hispanorum cupiditate.] Placet valdè Casauboni *Cœnata est Hispanorum cupid.* nihil tamen abit à vulgato latinus. *Grut.*

6. *Bibit etiam cum Persis & Armeniis.*] *Bibit & cum Persis & Armeniis.* *P. Salmas.*

7. *Usa est vasis & gemmatis ad convivium quibus & Cleopatra usa est.*] *Optimus codex, Usa est & vasis gemmatis ad convivium Cleopatra nisi in ministerio Eunuchos habuit.* Non erraret fortasse, qui scri-

via, ¹ quibus & Cleopatra usa est. In ministerio eunuchos gravioris ætatis habuit, puellas nimis raras. Filios Latinè loqui jusserat, aded ut Græcè vel difficilè vel rarò loquerentur. Ipsa Latini sermonis ² non usquequaque ignara, sed ut loqueretur pudore cohibita: loquebatur & Ægyptiacè ad perfectum modum. Historiæ Alexandrinæ atque Orientalis ita perita ut eam epitomasse dicatur: Latinam autem Græcè legerat. Quum illam Aurelianus cepisset, atque in conspectum suum ductam sic appellasset, *Quid ô Zenobia ausa es insultare Romanis imperatoribus?* Illa dixisse fertur, *Imperatorem te esse cognosco qui vincis, Gallienum & Aureolum, & ceteros principes non putavi. Victoriæ mei similem credens, in consortium regni venire, si facultas locorum pateretur, optavi.* Ducta est igitur per triumphum ea specie ut nihil pompabilius populo Rom. videretur. jam primùm ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortissima sæpissimè restitisse, quum diceret se gemmarum onera ferre non posse. Vinciti erant præterea pedes auro, manus etiam catenis aureis: ³ nec collo aureum vinculum deerat, quod scurra Persicus præferbat. ⁴ Huic ab Aureliano vivere concessum est. Ferturque vixisse cum liberis, matronæ jam more Romanæ, data sibi possessione in Tiburti, quæ hodie-

scriberet, *Usa est & vasis gemmatis ad convivium, usa & Cleopatræ. Cleopatrana vasa: sic Cleopatræ uniones infra: hæc uniones Cleopatræ habuisse perhibetur.* Idem.

1. *Quibus & Cleopatra usa est.*] Nam Cleopatræ vasa triclinaria πέντε χρύσεια ἢ λιθοκόλλητα ἀειτῶς ἐξερχασμένα ταῖς τέχναις veteres commemorant, ut Athenæus libro quarto. huc refer uniones Cleopatræ, infra in Tito. *Casaub.*

2. *Non usque quaque ignara.*] Contrarium omninò Palat. gnara. hæreas utrum putes potius. *Grut.*

3. *Nec collo vinculum aureum deerat,*

quod scurra Persicus præferbat.] *Scurra Persicus* heic est, domesticus Zenobiæ. hoc est stipator vel protector. nam & scurras dictos esse, & buccellarios ostendimus supra, qui & domestici dicebantur. at buccellarii, & scurræ idem; nempe adsecularæ & stipatores & corporis custodes domesticique. quæ omnia σκωδώνυμοι sunt, ut docuimus ad Alexandrum Severum. *Salmas.*

4. *Huic ab Aureliano vivere concessum est.*] Longè aliud præfert Pal. nempe: *Huic ab Aureliano concessa est; sine illo vivere.* quod esset, dono datam scurræ: sed id vix admiserint sequentia. *Gruterus.*

hodieque Zenobia dicitur, non longè ab Adriani palatio,
atque ab eo loco cui nomen est Conche.

VICTORIA, XXX.

31 **N**ON tam digna res erat ² ut etiam ³ Victorina sive Vi-
ctoria, in literas mitteretur, nisi Gallieni mores hoc
facerent ut memoria dignæ etiam mulieres censerentur.
Victoria enim ⁴ ubi filium ac nepotem à militibus vidit
occisos; ⁵ Posthumium, deinde Lollianum, Marium etiam,
quem principem milites nuncuparunt, interemptos, Te-
tricum (de quo superiùs dictum est) ad imperium hortata
est, ut virile semper facinus auderet: insignita est præterea
hoc titulo, ⁶ ut CASTRORUM se diceret MATREM.
Cusi sunt ejus nummi ærei, aurei, & argentei, ⁷ quorum
hodieque forma extat apud Treviros. quæ quidem non
diutiùs vixit. Nam Tetrico imperante, ut plerique lo-
quuntur, occisa; ut alii afferunt, fatali necessitate con-
sumpta.

1. *Atque ab eo loco cui nomen est Conche.* Cui nomen est Conca. Salmaf.

2. *Ut etiam Victorina sine Victoria.* Non magnum sane discrimen inter Victorinæ Victorinæque nomen. sed Palat. scriptum habet, *Vitruvia sive Victoria*: & hanc solam esse veram diversitatem, pro comperto habemus. *Idem.*

Ut etiam Victorina sive Victoria. Rufus Palat. ut etiam *Vitruvia*, sive *Victoria*, quod & quartò redonandum auctori. *Grut.*

3. *Victorina sive Victoria.* Ita sæpissimè Pollio sceminae hujus nomen bifariam scribit. at in veteribus ferè *Vitruvia*. in nummis, VICTORIA. *Casaubonus.*

4. *Ubi filium ac nepotem.* Victorinos duos, de quibus antè est dictum. *Idem.*

5. *Posthumium, deinde Lollianum.* Posthumum deinde Lollianum. *Salmaf.*

6. *Ut CASTRORVM se diceret MATREM.* Veteres nummi: VI-

CTORIA. MATER. CASTRO-
RVM. F. M. P. A. *Casaub.*

7. *Quorum hodieque forma extat.* Vel potius formæ extant. *Idem.*

Quorum hodieque forma extat apud Treviros. Formam hæc accipiebam, quem Græci τῦπρον vocant, hoc est signaculum archetypum, quo nummi formantur. *Glossæ:* τῦπρον, τὸ χρυσοῦν, moneta. diceret igitur Trebellius suo tempore adhuc extitisse apud Treviros, hoc est in moneta Trevirica, formam, id est ἀρχέτυπον σφραγισέων auctororum & argenteorum nummorum, quos ibidem cudi jusserat Vitruvia: si quis formam hæc malit accipere de ipsis nummis, non repugnabo. distinguebam etiam aliquando: *cusi sunt ejus ærei argentei, aurei nummi, quorum hodieque forma extat, apud Treviros.* id est, cusi sunt ejus nummi apud Treviros, quorum hodieque forma extat. moneta porro Trivericæ mentio est in Veteri Saxo, *Salmaf.*

sumpta. ¹ Hæc sunt quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur: quos ego in unum volumen idcirco contuli, ne si de singulis singula quæque narrarem, ² nascerentur indigna fastidia, & ea quæ ferre lector non possit. ³ Studiose in medio fœminas posui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est respub. Rom. Duos etiam nunc tyrannos, quasi extra numerum (quòd alieni essent temporis) additurus: unum qui fuit Maximini temporibus, alterum qui Claudii: ut tyrannorum triginta viri hoc volumine tenerentur. Quæso qui expletum jam librum acceperas, boni consulas, atque hos volumini tuo volens addas: quos ego quemadmodum Valentem superiorem huic volumini, sic post Claudium & Aurelianum ⁴ his qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt, addere destinaveram. ⁵ Sed

erro-

1. *Hæc sunt quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur.*] Quæ deinceps ad libri finem usque habentur, adjecta sunt ab auctore post editionem primam. *Casaub.*

2. *Nascerentur indigna fastidia, & ea quæ lector ferre non possit. Nunc ad Claudium principem redco.*] Hæc retinenda sunt illa verba, quæ in finem libri rejicienda judicavit summus vir Casaubonus, nec erat causæ, cur in finem libri transferrentur. his enim verbis, ut videtur, concluderat auctor volumen triginta tyrannorum, & finem fecerat, transiturus ad Claudium principem. postea vero jam perfectò expletoque libello, auctarii vicem, addidit duorum tyrannorum vitas, & in his quæ sequuntur facti sui rationem reddit, & propositum quare muraverit, exponit: cum prius destinasset, post Claudium & Aurelianum, duo tyrannos qui subditi sunt, addere: hanc igitur periodum in suam sedem reponimus, quam motam fuisse non recte, satis declarant hæc verba: *Quæso qui expletum jam librum acceperas, boni consulas, atque hos volumini tuo libens addas.* nam si volumen jam expleverat, manifesto verba illa finem libri faciebant, & eum claud-

bant. quæ postea vero addidit, ea finito libro & jam perfectò sunt addita. *Salmas.*

3. *Studiose in medio fœminas posui ad ludibrium Gallieni.*] Videntur in prima editione alio loco recensitæ ab auctore fuisse Zenobia & Victoria, quæ hodie in omnibus libris agmen XXX. tyrannorum claudunt. *Casaub.*

4. *His qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt addere destinaveram.*] Apparet existis, habuisse in animo Trebellium Pollionem alium librum de tyrannis edere: quem tamen non fuisse ab eo editum Vopiscus ostendit, qui hujus historiam ultra Quintillum Claudii fratrem non producit. Inter Tacitum autem & Diocletianum fuerunt non tyranni tantum, sed etiam imperatores quatuor, Probus & Carus, cum filiis Numeriano ac Carino. *Idem.*

5. *Sed errorem meum major historiae diligentia tuæ eruditionis avertit.*] An avertit? aut erit positum avertit, pro correxit, emendavit. locutio digna quæ lectoris animum advertat: *major historiae diligentia tuæ eruditionis*, id est, major in cognoscenda historia diligentia tua qui es vir eruditissimus. *Idem.*

Sed errorem meum major historiae diligentia

errorem meum ¹ major historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit. ² Habeo igitur gratiam quod ³ titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit. ⁴ Nemo in templo Pacis dicturus est ⁵ me fœminas inter tyrannos, cum risu & joco ⁶ tyrannas videlicet & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titus enim & Censorinus, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, ambo ab iisdem militibus, à quibus purpura velati fuerant, interempti sunt.

DE

lignitia tuæ eruditionis avertit.] Nolim præstare sincerum hunc locum, nec certe possim. Sed errorem meum meror historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit. ita Palatinus. *Salmas.*

1. *Major historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit.* Palat. *Meroe historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit.* Grut.

2. *Habeo igitur gratiam, quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit.]* Atqui erat propositum de iis agere qui principibus Valeriano & Gallieno tyrannidem occuparunt, quare isti duo nihil ad propositum. *Casaub.*

Habeo igitur gratiam quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit.] Prudentiam heic pro doctrina & scientia posuit. sic apud Servium prudentes pro doctis, & prudentiores pro doctioribus. *Salmas.*

3. *Titulum meum implevit.]* Igitur post auctarium duorum tyrannorum, quorum vitas illius amici suasu, huic volumini triginta tyrannorum addidit, Zenobia & Victoria numerum non faciunt. nam illis demptis, triginta in hoc volumine habentur Tyranni. Titus enim & Censorinus de novo additi integrum numerum efficiunt. delenda ergo numeri nota superscripta Zenobiæ Victoriæque vitis, & Titi Censorinique superponenda. *Idem.*

4. *Nemo in templo Pacis, &c.]* Erat in templo Pacis bibliotheca, cujus meminit A. Gellius: apparetque etiam ex

Galeno ventitasse illuc viros doctos, ut fabulas literatas haberent. *Casaub.*

5. *Me fœminas inter tyrannos cum risu & joco tyr.]* Trajectio hic commissa ab ipso ut videtur auctore. nam erat sic dicendum. Nemo in t. P. dicturus est cum joco, me fœminas inter tyrannos, tyrannas videlicet, & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Sine causa verò ulla isti Trebellium reprehenderunt, riseruntque, quod tyrannos pollicitus, fœminas recensuisset, quæ tyrannidis erant potitæ. Sed & fugit eos ratio cum postularunt ut Zenobia & Victoria non tyranni dicerentur, verum tyrannæ aut tyrannides. melius Ovidii antiquus interpres in Ibin: Tyrannus, ait, est communis generis: nam Theodosii grammatici est regula, quod nomina professionem aut dignitatem significantia sunt communis generis: ut hic & hæc dux: hic & hæc philosophus. & Servius libro secundo de voce tyrannus nominatim. idem alibi docet voces auctor, senator, balneator, fullo, & similes, generis utriusque esse. *Idem.*

6. *Tyrannas videlicet & tyrannides.]* Nota tibi, tyrannides, pro tyrannis feminis. cum enim τυραννίς, dominationem ipsam significet & imperium, heic, pro fœmina imperante vel dominante ponitur. *Salmas.*

Tyrannas videlicet & tyrannides.] Pal. *Vel tyrannides, quod malim. Gruterus.*

DE TITO.

DOcet Dexippus, nec Herodianus tacet, omnesque ³ ² qui talia legenda posteris tradiderunt, Titum tribunum Maurorum, qui à Maximino inter privatos relictus fuerat, timore violentæ mortis, ut alii dicunt; invitum verò, & à militibus coactum, ut plerique afferunt, imperasse. Atque hunc intra paucos dies post vindicatam defectionem quam consularis vir Magnus Maximino paraverat, à suis militibus interemptum. Imperasse autem mensibus sex. ³ Fuit hic vir de primis erga Rempub. domi forisque laudabilis, ⁴ sed imperio parum felix. Alii dicunt, ab Armeniis sagittariis, quos Maximinus ut Alexandrinos & oderat & offenderat, principem factum. Nec mireris tantam esse varietatem de homine cujus vix nomen agnoscitur. Hujus uxor Calphurnia, fuit sancta & venerabilis foemina, ⁵ de genere Censorinorum, id est Pisonum, quam majores nostri ⁶ univiriam sacerdotem inter sacratissimas foeminas adorarunt: ⁷ cujus * statuam in templo

1. *Titus. Docet Dexippus nec Herodianus tacet.*] Mirum est Herodianum heic à Pollione vocari in Tito, qui Titum tamen nusquam nominat, sed Quartinum. Capitolinus in Maximinis Titum appellat. putamus igitur hunc tyrannum. Titum Quartinum fuisse appellatum, quem Larini historici de prænomine vocarunt, Græci vero Quartinum de cognomine. nec novum est, ut Græci Latinique scriptores aliter eundem hominem nominent, cui plura sint nomina. sic Pupienus historicis Latinis, qui Græcis Maximus. *Salmasius.*

2. *Docet Dexippus, nec Herodianus tacet, &c.*] Jam diximus ad Capitolini Maximinos. *Casaub.*

3. *Fuit hic vir de primis erga remp.*] *De primis*, pro *inter primos*. *Salmas.*

4. *Sed imperio parum felix.*] *Sed in imperio parum felix.* ita Palatinus. *Idem.*

5. *De genere Censorinorum, hoc est Pisonum.*] Pisones qui de Calpurnia gente erant, non Censorini apud antiquos scriptores, quod sciam, sed Cæsoniani nominantur. *Casaub.*

De genere Censorinorum, id est Pisonum.] Lege ex optimo Palatino, de genere Censorinorum. Cæsonini enim vel Cæsoniani Pisones dicti, non Censorini. *Salmas.*

6. *Univiriam sacerdotem.*] Tertull. *Monogamia apud ethnicos in summo honore est, &c.* Vetus lapis, UNIVIRIA. Dicuntur & unicubæ. *Casaub.*

7. *Cujus statuam in templo Veneris adhuc videmus Argolicam sed auratam.*] Scripti omnes, *acrolitham statuam* heic præferunt. unam literam mutes licet, & veram habebis lectionem, quæ est, *acrolitam statuam*, vel *acrolitham*. hoc est ἀκρόλιθον εἰς ὄρειον. acrolitha autem statua est lapidea. dicit igitur lapideam illam

plo Veneris adhuc videmus ¹Argolicam, sed auratam. ²Hæc ³uniones Cleopatranas habuisse perhibetur: hæc lancem centum librarum argenti, cujus plerique poëtæ meminerunt, ⁴in qua majorum ejus expressa ostenditur historia. Longiùs mihi videor processisse quàm res postulat: sed quid faciam? ⁵omnis scientia naturæ facilitate verbosa est. Quare ad Censorinum revertar, hominem nobilem: sed qui non tam bono quàm malo Reip. septem diebus dicitur imperasse.

DE CENSORINO.

33 **C**ENSORINUS, vir planè militaris & antiquæ in Ccuria dignitatis, ⁶bis consul, bis præfectus prætorii, ter præfectus urbis, ⁷quartò proconsul, * tertio consularis,

illam fuisse statuam, sed auratam. *Salmasius.*

* *Statuam Argolicam, sed auratam.*] Argivarum matronatum sive heroinarum habitu: vel figura statuarii Argivis frequentata. hoc solum interfuit, quòd hæc aurata erat. *Casaub.*

Statuam Argolicam.] Pal. *Acrolicam.* Grut.

1. *Acrolitham sed auratam.*] Auratarum statuarum multa apud veteres mentio & in antiquis inscriptionibus. *auro illustris* pro aurata dicitur in veteri saxo. *auro superfusa* est aurata. statuas etiam sub auro decerni, & constitui dicebant, quæ aurata decernerentur. Sic *statuas in auro*, & *statuas sub auro* dicebant pro auratis. sic *pocula in gemmis*, & *sub gemmis*, sunt gemmata apud Anastasium Bibliothecarium. *Salmas.*

2. *Hæc uniones Cleopatranas.*] Scribe: *uniones Cleopatranas.* nam *hic unio.* Græci *μονόουνη*, uniones vocant, hoc est unica grana. margarita unibacca dixit eleganter Publius. *Idem.*

3. *Uniones Cleopatranas.*] Pal. *Cleopatranas.* Grut.

4. *In qua majorum ejus expressa ostenditur historia.*] *Expressa ostenderetur historia.* Pal. & edit. vet. *Salmas.*

5. *Omnis scientia natura facil.*] Palatino abest *vocula omnis*, & forte adscita est à librariis. Grut.

6. *Bis consul, bis præfectus prætorii, ter præfectus urbi.*] Enumerat ordine gradus omnes dignitatum quos percucurrit hic Censorinus, & à summo incipiens qui est consulatus, desinit in legationes extra ordinem. proximam consulari facit præfecturam prætorii, deinde præfecturam urbis, post quam nominat proconsulatum, deinde consularitatem, mox præturam, ædilitatem & quæsturam. ascendendum igitur ad consulatum hi gradus erant: *Quæstor, Ædilis, prætor, consularis, proconsul, præfectus urbi, præfectus prætorio, consul.* hic apicem omnium dignitatum & culmen obtinebat. *Salmas.*

7. *Quartò proconsul, tertio consularis, &c.*] Præcessit *bis consul.* In antiquis populi Rom. historiis simile nihil leges: ut bis consul tertio fuisse consularis dicatur. sed ut qui proconsulares provincias administrabant, dicebantur proconsules; sic erant aliæ provinciæ, quas qui regebant, consulares audiebant. Sic Italiam quatuor consularibus commissam narrat Spartianus. sed præstat distinctionem sequi: quam ex suis

libris

ris, legatus prætorius secundò, ædilitius quartò, quæstorius tertio, extra ordinem quoque legatione Persica functus, etiam Sarmatica. Post omnes tamen honores quum in agro suo degeret senex, atque uno pede claudicans vulnere quod bello Persico Valeriani temporibus acceperat, factus est imperator, & scurrarum joco Claudius appellatus est. Quumque se gravissimè gereret, neque à militibus ob disciplinam censoriam ferri posset, ab his ipsis à quibus factus fuerat, interemptus est. Extat ejus sepulcrum, in quo grandibus literis circa Bononiam incisi sunt omnes ejus honores, ultimo tamen versu adscripto,

³ FELIX AD OMNIA, INFELICISSIMUS IMPERATOR.

Extat ejus familia, Censorinorum nomine frequentata: cujus pars Thracias odio rerum Romanarum, pars Bithyniam petiit. Extat etiam domus pulcherrima adjuncta gentibus Flaviis, quæ quondam Titi principis fuisse perhibetur. Habes integrum numerum triginta tyrannorum, ⁴ qui cum malevolis quidem, sed bono animo causabaris.

libris Puteanus adnotaverat: tertio consularis legatus, prætorius secundò, ædilitius quartò, quæstorius tertio. Casaub.

* Tertio consularis, legatus prætorius secundo.] Legati prætorii, & Legati Augusti proprætore semper dicti sunt qui provincias prætorias nomine Cæsaris administrabant. qui vero consulares provincias ejusdem Cæsaris missu regerant, etsi hi quoque legati essent Augusti & legati consulares dicerentur, consulares tamen simpliciter illius provincie cui præerant, vocabantur. hinc fit, ut nunquam legas prætorium alicujus provincie, sed semper legatum prætorium, aut legatum proprætore, aut etiam proprætorem. at consulares provinciarum sæpissime occurrunt in veterum libris & antiquis saxorum monumentis. multa multis locis horum commentariorum diximus ad hujus loci illustrationem pertinentia. Salmf.

1. Factus est Imperator, & scurra-

rum, &c.] Pal. non agnosce illud Imperator &c. Grut.

2. Extat etiam domus pulcherrima adjuncta gentibus Flaviis.] Lego: Adjuncta adibus Flaviis. Casaub.

3. Felix ad omnia, infeliciissimus imperator.] Elegantius Palatinus: Felix omnia, infeliciissimus imperator. quæ Græca locutio est, τὸ πάντων ὀδύνηρον τὸ πάντων ἄεσθον. Poëta: cetera Grains. Salmf.

4. Qui cum malevolis quidem, sed bono animo causabaris.] Ceteri, inquit, malo animo & obrectandi studio me reprehendebant, ob promissum in libri titulo majorem tyrannorum numerum, quàm potuissèm invenire. tu reprehendisti quidem, sed animo non malo: quin imò juvisti etiam, & unde supplerem quod deerat suggestisti. Causari est αἰτιᾶσθαι & cum aliquo exoptulare. hinc nostrum gausser. Casaub.

Qui cum malevolis quidem, sed bono animo

baris. Da nunc cuius libellum, non tam disertè quàm fideliter scriptum. Neque ego eloquentiam videor pollicitus esse, sed rem: qui hos libellos quos de vita principum edidi, non scribo, sed dicto: & dicto cum ea festinatione, quam, siquid vel ipse promifero vel tu petieris, sic perurges ut respirandi non habeam facultatem. Nunc ad Claudium principem redeo: de quo speciale mihi volumen, quanvis breve meritò vitæ illius videtur edendum: addito fratre singulari viro, ita ut de familia tam sancta & tam nobili saltem pauca referantur.

animo causabaris.] Ita restituit hunc locum Casaubonus. *Salmas.*

Qui cum malevolis quidem, &c.]

Lectioni codicis Regii propius accedit Palatinus quàm vulgati. hi enim præferunt *male nobis: ille male vobis.* Grut.

TREBELLII POLLIONIS

DIVUS CLAUDIUS,

A D

CONSTANTINUM AUG.

VENTUM est ad principem Claudium, ³ qui nobis intuitu Constantii Cæsaris cum cura ⁴ in litteris digerendus est. De quo ego idcirco recusare

non

TREBELLII POLLIONIS.] Hunc verum auctorem esse, initio libri præcedentis probavimus. *Casaubonus.*

2. *Ventum est ad principem Claudium, &c.*] Ita scripti. Etat editum, *Feliciter ventum est ad pr. Cl.* qui ridiculus error ab antiquorum consuetudine profectus est, qui completo libro vocem **FELICITER** subjicere soliti, ac statim scripturam continuare. *Idem.*

Ventum est ad principem Claudium.] Omnes editiones antiquæ, heic retinent: *Feliciter ventum est ad principem Claudium, qui nobis cum cura in litteris digerendus est.* decursus superiorum principum vitæ, ut feliciter se venisse ad

Claudium principem dicit, quem & sibi majore cura scribendum ait, contemplatione Constantii Cæsaris, in cuius gratiam quod is à Claudio imperatore originem duceret, ita tibias heic inflat Trebellius in laudando celebrandoque, & omnibus modis extollendo Claudio. Græci dicerent: *ἀγαθὴ τύχη ἤλθοιμεν ἐπὶ τῷ Κλαυδίον.* *Salmas.*

3. *Qui nobis intuitu Constantii, &c.*] Jam antè monuimus perperam isto & similibus aliquor locis librorum superiorum, scribi in nonnullis libris, *Constantini.* *Casaub.*

4. *In litteris digerendus est.*] *Pal. in litteras, quod non spreverim.* *Gruterus.*

I. *Qui*

non potui, quòd alios, tumultuarios videlicet imperatores ac regulos, scripseram eo libro quem *De triginta tyrannis* edidi, ¹ qui ² Cleopatranam etiam stirpem, & Victorianam, & quæ nunc est, detinet. Siquidem eò res processit ut mulierum etiam vitas scribi Gallieni comparatio effecerit. Neque enim fas erat eum tacere principem ³ qui ⁴ tantam generis sui prolem, qui bellum Gotthicum sua virtute confecit, qui manum publicis cladibus victor imposuit, qui Gallienum prodigiosum imperatorem, etiam si non autor consilii fuit, tamen ipse imperaturus bono generis humani à gubernaculis publicis depulit: qui si diutius in hac esset commoratus Rep. ⁵ Scipiones nobis & Camillos,

I. *Qui Cleopatranam etiam stirpem, & Victorianam, & quæ nunc est detinet.*] Sana non est lectio, Palatinus habet: *qui Cleopatranam etiam stirpem Victorianam quæ nunc detinet.* totum hunc locum ita leges: *De quo idcirco recusare non potui, quòd alios tumultuarios videlicet imperatores ac regulos, scripseram eo libro, quem de triginta tyrannis edidi, qui Cleopatranam etiam stirpem, Victorianamque nunc detinet.* Cleopatrana stirps est, Zenobia. dicit Trebellius non potuisse recusare quin Claudii vitam scriberet. quum enim hoc dederit minutis principibus & regulis, quos uno volumine est complexus; nec illis tantum, sed etiam duabus feminis Zenobiæ & Victorinæ, quæ etiam nunc illo triginta tyrannorum libro continentur, non potuisse aut debuisse id negare tali tantoque principi qualis Claudius fuit. *Salmas.*

Qui Cleopatranam etiam stirpem & Victorianam, & quæ nunc est, detinet.] Pal. *Qui Cleopatranam etiam stirpem Victorianam quæ nunc detinet.* quæ lectio si retineatur, rescribarurque, *Victorianamque nunc detinet.* nihil erit ejus difficultatis, qualis erat in scripturâ priorè. *Gruter.*

2. *Cleopatranam etiam stirpem & Victorianam & quæ nunc est.*] Zenobia

Cleopatrana stirps fuit, ut antè dictum. & *stirps quæ nunc est*, interpretor de sobole Censorini: quam Pollionis ætate adhuc extitisse ex priorè libro didicimus. *Casanb.*

3. *Qui tantam generis prolem, &c.]* Deest edidit. vel scribendum, *cui tanta generis proles.* Idem.

Qui tantam generis prolem, qui bellum Gotthicum sua virtute confecit.] Manifesto, deest verbum. Palatinus addit: *Qui tantam generis sui prolem.* sed deest adhuc, *habet.* nempe Constantium Cæsarem. *edidit* vero, aut simile verbum, non est aptum satis huic loco. quomodo enim dici potest edidisse Constantium Claudius, qui nihil liberorum reliquit? certum est siquidem Constantium ex Crispi filia, qui frater Claudii fuit, natum esse. non igitur potuit edere Constantium Claudius. *Salm.*

4. *Tantum generis sui prolem.]* Sic Palat. nam *sui* prius exulabat vulgatis. interim adhuc aliquid deest loco, nisi repetere velimus *confecit.* *Grut.*

5. *Scipiones bonos & Camillos, omnesque illos veteres.]* Emenda: *Scipiones nobis & Camillos, omnesque illos veteres suis virtutibus, suis consiliis, sua providentia, reddidisset.* *Salmas.*

Scipiones bonos.] Pal. *Scipionis bonis.* *Grut.*

millos, omnesque illos veteres suis virtutibus, suis consiliis, sua providentia reddidisset. Breve illius imperio fuit tempus: sed breve fuisset etiam si quantum hominum vita suppetit, tantum vir talis imperare potuisset. Quid enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid non triumphalibus vetustissimis præferendum? In quo Trajani virtus, Antonini pietas, Augusti moderatio, & magnorum principum bona sic fuerunt ¹ ut non ab aliis exemplum capere, sed etiam si illi non fuissent, hic ceteris reliquisset exemplum. Doctissimi mathematicorum centum & viginti annos homini ad vivendum datos iudicant, ² neque amplius cuiquam jactitant esse concessum: etiam illud addentes, ³ Mosem solum, Dei (ut Judæorum libri loquuntur) familiarem, cxxv. annos vixisse: ⁴ quicum quereretur quòd juvenis interiret, ⁵ responsum ei ab incerto ferunt numine, neminem plus esse victurum. ⁶ Quare etiam si c. & xxv. annos Claudius vixisset, ⁷ necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, ut

Tul-

1. *Ut non ab aliis exemplum caperet.*] *Legè: Ut non ille ab aliis exemplum caperet.* Salmaf.

2. *Neque amplius cuiquam jactitant esse concessum.*] Ex Plinii libro septimo, & Phlegonte Tralliano, constat hoc esse falsissimum. *Casaub.*

3. *Mosem solum Dei, ut Judæorum libri loquuntur, familiarem, cxxv. annos vixisse.*] Ex libris sacris scimus esse falsissimum. *Idem.*

4. *Qui cum quereretur quòd juvenis interiret.*] *Juvenis*, hoc est integris & vegetis omnibus sensibus. *Idem.*

5. *Responsum ei ab incerto ferunt numine neminem plus esse victurum.*] Fabula est: cui originem præbuerunt malè intellecta ista verba ex capite sexto Geneleos: *ἔσονται αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἕως τὸν εἰρησῶν ἔτη.* *Idem.*

6. *Quare etiam si c. & xx. annos Claudius vixisset, necessariam quidem hujus mortem expectandam fuisse.*] Nulla fere mutatione sic lego: *Quare etiam si cen-*

tum & viginti annos vixisset, ne necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, ut de Scipione loquitur Cicero, stupenda & mirabilis docet vita. quæ verba hoc volunt: Querebatur Cicero, de Scipione loquens, non ejus saltem necessariam mortem fuisse expectatam, cui omnes immortalitatem, si fieri posset, optarent. Trebellius vero, ne necessariam quidem Claudii mortem expectandam fuisse, etiam si longissimum vitæ tempus foret consequutus, nam omnium judicio breve tempus ejus fuisset, etiam si quantum hominum vita suppetit, tantum vir talis ac tantus vivere potuisset. quæ autem expectamus, ea evenire optamus, & magno cum desiderio speramus. *Salmaf.*

7. *Necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone, &c.*] Puto illa delenda, *pro Milone.* Fuit integri loci sententia siue dubio hujusmodi, etsi verba fortasse non penitus ista. *Quare etiam si c.*

si c.

Tullius de Scipione loquitur pro Milone, stupenda & mirabilis docet vita. Quid enim magnum vir ille domi forisque non habuit? Amavit parentes. Quid mirum? Amavit & fratres. Jam potest dignum esse miraculo. Amavit propinquos: res nostris temporibus comparanda miraculo. Invidit nulli, malos persequutus est. Fures iudices palàm aperteque damnavit. ¹ Stultis, quasi negligeret, indulgit. Leges optimas dedit. Talis in Rep. fuit, ut ejus stirpem ad imperium summi principes eligerent, emendatior senatus optaret. ² In gratiam me quisquam putet ³ Constantii Cæsaris loqui: sed testis est & tua conscientia & vita mea, me nihil unquam cogitasse, dixisse, fecisse gratiosum. Claudium principem loquor, cujus vita, probitas, & omnia quæ in Republica gessit, tantam posteris famam dedere, ut senatus populisque Rom. novis eum honoribus post mortem affecerit. ³ Illi clypeus aureus, vel, ut grammatici loquuntur, clypeum aureum senatus totius iudicio in Romana Curia collocatum est, ⁴ ut etiam

nunc

si c. & xxxv. annos Claudius vixisset, necessarium quidem ejus mortem expectandum fuisse, sed immortalitatem tamen ei optandam fuisse, (ut Tullius de Scipione loquitur) stupenda & mirabilis docet vita. Casaub.

1. *Stultis quasi negligeret indulgit.] Palquoque negligenter. Grut.*

2. *In gratiam me quisquam putet Constantii Cæsaris loqui.] Ex variis locis hujus libri apparct, habuisse Pollionem inimicos, qui ejus scripta tanquam adulationis plena vituperarent. Ac videtur aliter habuisse vita hæc cum primum est edita: nam hæc, quam nunc legimus, nisi fallor, altera editio est: cum auctor ut malevolis obrectatoribus responderet, totum librum retexit. Casaubonus.*

3. *Illi clypeus aureus, vel, ut grammatici loquuntur, clypeum aureum, & c.] Duo significat vox clypeus, scutum, sive aegis, & imaginem. prima inventio fuit ad necessitatem, ut corpus defenderet: deinde accessit decoris & ele-*

gantix studium, ceperuntque pingi scuta. inde nominis hujus diversa notio, ut rectè censet Plinius lib. xxxv. c. lll. Lege Nonium & Sosipatrum. Idem.

Illi clypeus, vel, ut Grammatici loquuntur, clypeum aureum.] Hujusmodi imaginum clypeos, ὄπλον etiam Græcis antiquissimis dicta. ὄπλον autem est clypeus. Et Latini vocarunt clypeos, imagines, thorace tenus depictas. idem erat Lacedæmoniis ἰώαξις, quod Thebanis ὄπλον. & sane thoracem, & clypeum Latini pro eadem re usurpant. clypeos autem istos, ut ita dicam, imaginatos, Græci δίσκος etiam vocant. igitur, & disci & clypei, pro eodem sumuntur, qui imagines scilicet, & vultus pictos præferbant. Salmas.

4. *Ut etiam nunc videtur.] Fortasse mutata distinctione sic melius: Ubi etiam nunc vid. expressa thorace vultus ejus imago. Casaub.*

Ut etiam nunc videtur expressa thorace ejus vultus imago.] Sic totum locum

nunc videtur. Expressa thorace vultus ejus imago. Illi, (quod nulli antea) populus Rom. sumptu suo ¹ in Capitolio ante Jovis Optimi Maximi templum, ² statuam auream decem pedum collocavit. Illi totius orbis judicio in Rotis ³ posita est ⁴ columna, cum palmata statua superfixa, ⁵ librarum argenti mille quingentarum. ⁶ Ille velut futurorum memor, ⁷ gentes Flavias, quæ Vespasiani & Titi,

nolo

lego: *illi clypeus aureus, vel ut Grammatici loquuntur, clypeum aureum, senatus totius judicio in Romana curia collocatum est, ut etiam nunc videtur, expressa thorace vultus ejus. ut etiam nunc videtur, id est, quemadmodum etiam nunc videtur.* expressam autem thoracem vultus Claudii in illo clypeo fuisse scribit Trebellius. ubi notandum est, thoracem genere fœminino extulisse: imago autem ab illis fuit addita, qui ignorabant thoracem, imaginem significare. *thorax* igitur vultus hoc loco, est imago vultus. nam thoraces vel thoracides ejusmodi imagines dicebantur thorace tenus expressæ, quas Græci *θεσπεύς* appellant. in illo igitur clypeo aureo, qui Claudio positus est, ipsius imago expressa erat. eos clypeos aut parietibus adfigebant, aut columnis adpendebant, ideoque & *σολοπιπέκια* dicebantur. *Salmas.*

Ut etiam nunc videtur expressu thorace vultus ejus imago.] Ita distincti volente Palatino: qui tamen non habet illud imago, quod forte etiam abesse poterat. *Grut.*

1. *In Capitolio ante Jovis OPT. MAX. templum.*] Suetonius in Domitiano cap. xiii. *Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit ac ponderis certi. præcedentia igitur verba Pollionis, quod nulli antea, non sunt referenda ad locum ubi posita hæc Claudii statua. Casaub.*

2. *Statuam auream decem pedum collocavit.*] Satis compertum ex Plinii libro xxxiv. quo plurimum essent pedum statua, eo fuisse magis honorificas: omnium honoratissimas, colossæas: quæ quidem in usu fuerunt rarissimè.

nam deorum statua legitimam statuarum hominis ter ferè continebant: heroum bis. regum & imperatorum istis erant breviores. *Idem.*

3. *Posita est columna cum palmata statua superfixa.*] *Posita est columna, statua palmata superfixa.* ita Pal. & vet. edit. *Salmas.*

4. *Columna, cum palmata statua superfixa.*] Præpositio *cum* abest Palatino, fortassis non malè. *Grut.*

5. *Librarum argenti mille quingentarum*] *Librarum argentearum.* idem. *Salm.* *Librarum argenti mille.*] Pal. *Argentearum.* *Grut.*

6. *Ille velut futurorum memor.*] Mirè hac voce abusus, *memor* dixit, cum debuisset *providus*. & hic autem blanditur Constantio, ut statim aperiamus. *Casaub.*

7. *Gentes Flavias quæ Vespasiani & Titi, nolo autem dicere Domitiani fuerant, propagavit.*] Vespasianum & Titum cum censores essent, patriciarum gentium numerum auxisse scribunt veteres. videntur autem qui in patricios tum adsciti fuère, communi Flaviarum gentium nomine appellati. nam interpretari aliter hunc locum non possumus. has igitur gentes Flavias propagavit Claudius, inque earum numerum novos patricios adscivit: quasi jam tum, ait Pollio, velut è specula prævidisset deferendum imperium uni ex illis gentibus orto: Constantio nempe Cæsari cujus laudi favet ubique Trebell. Et Constantium autem & omnem ejus stirpem Flavioium nomen gestasse notum est omnibus. *Idem.*

Gentes Flavias quæ Vespasiani & Titi, nolo

nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagavit. Ille bellum Gothicum brevi tempore implevit. Adulator igitur senatus, adulator populus Rom. adulatrices exteræ gentes, adulatrices provinciæ: siquidem omnes ordines, omnis ætas, omnis civitas, staturis, vexillis, coronis, fanis, arcibus bonum principem, aris ac templis honoraverunt. ¹ Interest eorum qui bonos imitantur principes, & ⁴ totius orbis humani interest, cognoscere quæ de illo viro senatusconsulto sint condita, ut omnes iudicium publicæ mentis agnoscant. Nam quum esset nuntiatum ² nono Calend. Aprilis ipso in sacrario Matris sanguinis die Claudium imperatorem factum, neque cogi senatus sacrorum celebrandorum causa posset, sumptis togis itum est ad Apollonis templum, ac lectis literis Claudii principis, hæc in Claudium dicta sunt: *Auguste Claudii, dii te nobis præstent*: (dictum sexagies) *Claudii Auguste, principem te, aut qualis tu es, semper optavimus*: (dictum quadragies) *Claudii Auguste, te Resp. requirebat*: (dictum quadragies) *Claudii Auguste,*

ti, nolo autem dicere Domitiani, fuerant.] Mirari satis non possum, qui factum sit, ut in libris omnibus nomen Vespasiani non legatur. putarim legendum: *Gentes Flaviae Vesp. & Titi, nolo autem dicere Domitiani, propagavit.* Palatinus habet: *Flaviaeque.* Domitianum autem nolle se ait, quod is gentem Flaviam vitis suis maculasset. quid igitur voluit Trebellius per propagationem istam Flaviarum gentium, quam Claudio assignat? nimirum repetit pane totidem verbis hoc loco, quod supra in ipso fere libri initio dixit ubi hæc verba habuimus: *Neque enim fas erat eum tacere principem, qui tantam generis prolem, qui bellum Gothicum sua virtute confecit, ubi deesse verbum aliquod dicemus & fortasse, reliquit, qui tantam generis sui prolem reliquit.* hæc vero eandem plane sententiam, paulo alii verbis iteravit: *Ille velut futurorum memor, gentes Flaviae Vespasiani & Titi propagavit, ille bellum Gothicum brevi*

tempore implevit. quomodo gentes Flaviae propagavit? nimirum relinquendo ex suo genere prolem, cui delatum est imperium ab summis principibus intuitu ipsius Claudii, qui talis in resp. fuit, hæc verba sunt Trebellii, ut ejus stirpem ad imperium summi principes eligerent. uni enim Claudio imputat, quod ejus nepos regnaverit, & sic Flaviarum gentium propagationem eidem adtribuit: ex qua gente deinceps multi imperatores longa successione imperarunt. *Salmaf.*

Gentes Flaviae, quæ Vespasiani & Titi, nolo, &c.] Pal. non habet *Vespasiani.* Grut.

1. *Interest eorum qui bonos principes imitantur.*] Scribe ex fide Palatini codicis: *Interest & eorum qui bonos principes imitantur, & totius orbis humani, cognoscere quæ de illo viro senatusconsulto sint condita.* *Salmaf.*

2. *Nono Cal. Aprilis ipso in sacrario Matris sanguinis die Cl.*] De hoc supra ad Lampridii Commodum, *Cos. sub.*

guste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus senator, tu vere princeps: (1 dictum octuagies) *Claudi Auguste*, 2 tu nos ab Aureolo vindica: (dictum quinquies) *Claudi Auguste*, tu nos à Palmyrenis vindica: (dictum quinquies) *Claudi Auguste*, tu nos 3 à Zenobia & à Victoria libera: (dictum septies) 4 *Claudi Auguste*, 5 *Tetricus nihil fuit*: (dictum septies.) Qui primùm ut factus est imperator Aureolum qui gravior Reip. fuerat, quod multum Gallieno placebat, conflictu habito à Reipub. gubernaculis depulit, tyrannumque missis ad populum edictis, datis etiam ad senatum orationibus iudicavit. 6 His accedit, quòd rogantem Aureolum, & fœdus petentem, 7 imperator gravis & severus non audivit, responso tali repudiatum, *Hæc à Gallieno petenda fuerant*, 8 *qui consentire moribus poterat & timere*. Denique iudicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum vitæ ac moribus suis habuit: & hunc tamen quidam historici laudare conati sunt, & ridiculè quidem. 9 Nam Gallus

Anti-

1. *Dictum octuagies.*] Lege: *octogies*. *fecisse acclamant*; hoc est nihil commississe quare ab eo liberari vindicarique merito desiderare possint. *Salmas.*

2. *Tu nos à Zenobia & à Victoria libera.*] Pal. & à *Vitruvia*. voluit scriptum, *Vitruvia*, quod revocandum. *Grut.*

3. *A Zenobia, & à Victoria libera.*] Et à *Vitruvia*. Quod non tamen ille præstitit; nam Gotthico bello occupatus, Zenobiam patienter tulit regnare. *Salmas.*

4. *Claudi Auguste, Tetricus nihil fuit.*] Scripta lectio, *fecit*. locus est subobscurus, ut alia in his adclamationibus non raro. *Casaub.*

Claudi Auguste Tetricus nihil fuit.] Opt. Palat. *Tetricus nihil fecit*. senatores, quorum istæ sunt acclamationes, videntur æquiores fuisse Tetrico, qui & ex ipsorum erat corpore, & vir consularis, quique multa feliciter egerat, & diu imperarat. ideoque cum acclamationibus suis postulent, ab Aureolo vindicari, & à Palmyrenis, à Zenobia & Vitruvia liberari: contra Tetricum nihil tale postulant. sed illum nihil

fecisse acclamant; hoc est nihil commississe quare ab eo liberari vindicarique merito desiderare possint. *Salmas.*

5. *Tetricus nihil fecit.*] Hæc est scriptio librorum omnium calamo exaratorum, ideoque in dignitatem revocanda pristinam. *Grut.*

6. *His accedit quod arrogantem Aureolum, & fœdus petentem*] Lege: *His accedit, quod rogantem Aureolum, & fœdus petentem, imperator gravis & severus non audivit*. quæ sine dubio vera est lectio. *Salmas.*

7. *Imperator gravis & severus.*] Legendum puto, *Imperator gravis & serius*. sic infra, *gravem & serium*, cum vocat. *Idem.*

8. *Qui consentire moribus poterat & timere.*] Pal. *Consentiret; poterat & timere*, cui lectio & suus quoque sensus. *Gruter.*

9. *Nam Gallus Antipater ancillariorum & historicorum debonissimum, & c.*] Scripti, *Ancilla honorum, & hist.* Ac potest exponi *ancilla honorum*, is qui ancillari

Antipater, ¹ ancillariorum & historicorum dehonestamentum, principium de Aureolo sic habuit, ² *Venimus ad imperatorem nominis sui.* ³ Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere. At ego scio, ⁴ sæpius inter gladiatores ⁵ bonis pugnatoribus hoc nomen appositum. ⁶ Habuit proximè tuus libellus munerarius hoc nomen ⁷ in indice ludorum. Sed redeamus ad Claudium. ⁸ Nam ut superius

cellari adulatione honore præditos prosequitur. Glossæ: *ancillor*, ἠδελκίδω. Elegantissima est viri docti conjectura qui emendat, *Gallus Annius pater ancillariorum.* sed quæ recedit longius à vestigiis & editæ & scriptæ lectionis. *Casaubonus.*

Nam *Gallus Antipater ancillariorum, & historicorum dehonestamentum.* Nostri libri, *Gallus Antipater ancilla honorum & historicorum dehonestamentum.* ancillam igitur honorum vocat Trebellius Antipatrum, adulatorem, & asensatorem summorum potestatum, vel ambitiosum. ancillam enim vocabant Latini qui fordide adulareretur & ambiret vel honores vel honoratos. Glossæ *ancillula*, ἐργάμων, παιδίον. nam ἐργάμων Græci vocant hominem adulandi adsentandique artificem. *Salmast.*

1. *Ancillariorum & historicorum.* Palatinus accedit antiquis, in quibus *Ancilla honorum & hist.* Grut.

2. *Venimus ad imperatorem nominis sui.* Aureum & præstantem. *Casaubonus.*

Venimus ad imperatorem nominis sui. Hoc est, *Aureolum.* aurei enim & aureoli homines pro præstantibus, & auro contra æstimandis. hinc bonis propugnatoribus hoc sæpius nomen adpositum tradit Trebellius in ludo gladiatorio. sic Græcis ἡρώσεος ἀνδρες. *Salmast.*

3. *Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere.* Cavillatur Pollio: neque enim ea mens fuit Antipatri. *Casaubonus.*

4. *Sæpius inter gladiatores bonis pugnatoribus hoc nomen adpositum.* Palat. *Bonis propugnatoribus.* notandum est bonis pugnatoribus vel propugnatoribus in ludo gladiatorio hoc adpositum cognomen virtutis gratia, ut *aureoli* dicerentur. *Salmast.*

5. *Bonis pugnatoribus.* Pal. *Propugnatoribus.* Grut.

6. *Habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludorum.* Verum est, quod esse verum semper sum opinatus, aut ludos heic accipi debere pro gladiatoribus, aut legendum ex Palat. in indice ludorum. & hinc scimus libellum munerarium habuisse nomina omnium ludiorum hoc est gladiatorum, quos vel consul vel prætor suo munere esset exhibiturus. ludii autem sunt gladiatores; apud veteres ludii non alii dicebantur quam saltatores & histriones. at sequentibus temporibus, ludii proprie dicti sunt gladiatores, à ludo gladiatorio. nec ludii tantum, sed & ludi sunt appellati. Juvenalis:

Nupta senatori comitata est Hippia ludum Ad Pharon & Nilum.

Hinc ludiam vocat eandem Hippiam, quasi ludi vel ludii uxorem. apud eundem Juvenalem:

— *veniunt ad miscellania ludi.*

Ludi sunt gladiatores. *Salmast.*

7. *In indice ludorum.* Non malè quoque Palat. *In indice ludiorum,* nisi fuit potius *Ludionum.* Grut.

8. *Nam ut superius diximus, illi Gotthi, &c.* Conferendus hic locus est cum illo in libro de Gallieno. *Casaubonus.*

perius diximus, ' illi Gotthi ' qui evaserant ' eo tempore quo illos Macrianus est persequutus, quosque Claudius emitti non siverat, nequid fieret quod effectum est, omnes gentes suorum ad Romanas incitaverunt prædas. ' Denique Scytharum diversi populi, ' Peucini, ' Trutungii, ' Austrogotthi ' Viringui, ' Sigipedes, ' Celtæ etiam ' & He-

1. *Illi Gotthi qui evaserant.*] Auctior voce Palatinus, *triginta illi Gotthi.* sed putarim à glossâ, ut nimirum id annotarit ad vocem *superius*, dictum videret id esse in xxx. tyrannis. *Gruterus.*

2. *Qui evaserant eo tempore quo illos Macrianus.*] Scribendum, *Marciianus*, Zosimo, *Μαρκιανὸς*, cui bellum adversus Scythas gereudum commisit Gallienus. *Salmas.*

3. *Illo tempore quo eos Macrianus.*] Legendum: *Martianus.* Cataub.

4. *Denique Scytharum diversi populi, Peucini.*] Scribendum esset, *Peuceni.* Palat. tamen heic habet, *Peuci.* Zosimo, *Πεσγει* dicuntur. nec dubium est quin *Peuci*, & *Peuce*, etiam dicti sunt populi incolentes insulam Peucen. sic *Rheni* populi qui Rhenum accolunt, pro *Rhenanis.* *Salmas.*

5. *Peucini.*] Incolæ sunt *Peuce* insulæ, quam Danubii ostia efficiunt. *Cassiodorus.*

Peucini, Trutungii, Austrogothi.] Palat. *Peuci, Trutungii, Austrogoti.* *Gruterus.*

6. *Trutungii.*] *Tutungii* dicuntur in veteri chorographia nescio an hi sint, quos *Thuringos* vocat Aethici Cosmographia: *Gothis, Thuringos, Herulos, Sarmatas* Pruthingos appellat Zosimus. atque hi sunt abique dubio qui Ammiano Marcellino lib. xxvii. *Gruthungi* dicuntur. sic *Trutungii, Pruthungi*, & *Gruthungi*, idem erit populus. scimus enim, quam saepe invicem mutantur *T*, & *P*: & *T*, & *C*, & *G*. errant, qui *Gothunos* eisdem cum his *Grutungis* faciunt. *Gautunorum* etiam infra meminit Vopiscus. *Salmas.*

7. *Austrogothi.*] Qui aliis *Ostrogothi.* au & o passim confunduntur. *Cassiodorus.*

8. *Viringui.*] Aliis, *Vitingui.* nescio an sint *Juthungi.* *Idem.*

Viringui.] Qui *Vithungi* Sidonio Apollinari, & *Juthungi* Ammiano Marcellino lib. xvii. perperam cum *Trutungis*, de quibus egimus superiori annotatione, eos confundunt docti. diversi enim sunt, ut ex hoc loco constat. *Salmas.*

Viringui, Sigipedes.] Sic Pal. nisi quod pro secunda voce habeat *Sigypedes.* *Grut.*

9. *Sigipedes.*] Lego, *Gipedes.* *Gepidæ* *Jornandi* & aliis. *Cassiodorus.*

Sigipedes.] *Gipedes* legendum, hoc est *γίπαιδες*, ut Græcis nominantur. Latini secundum Græcos, *Gepædes* debuerant dicere. sed n, Græcorum per i enuntiabant. & diphthongos parum curabant, quas fere non nisi per e simplex scribebant. sic *Gepides*, sunt *Γίπαιδες.* *Salmas.*

10. *Celtæ etiam & Heruli.*] *Celtæ* sunt mihi incogniti. nam *Celto*scytharum appellatio apud antiquos geographos aliam rationem habet. *Heruli*, *Jornandi* & aliis *Eruli* dicuntur. *Cassiodorus.*

Celtæ etiam & Heruli.] *Celtas* istos nemini puto esse cognitos. *Celtes* populi *Thraciæ* non ignobiles, divisi in majores & minores, quorum hi sub *Rhodope*, illi sub *Æmo* habitant. putavi aliquando *Celtas* istos esse *Trebellii*. atque inde etiam *Celeticæ* equæ fama nobiles. nam & equos *Threcescos* celebrarunt antiqui. *ἐπέχο* tamen. *Salmas.*

¹ & Heruli prædæ cupiditate ² in Romanum solum & Rempub. venerunt, atque illic pleraque vastarunt, dum aliis occupatus est Claudius, dumque se ad id bellum quod confecerit, imperatoriè instruit; ut videantur fata Romana boni principis occupatione lentata. sed credo, ut Claudii gloria accresceret, ejusque fieret gloriosior toto penitus orbe victoria. ³ Armatarum denique gentium trecenta viginti millia tunc fuere. Dicat nunc qui nos adulationis accusat, Claudium minùs esse amabilem. Armatorum trecenta viginti millia. ⁴ Quis tandem Xerxes hoc habuit? ⁵ quæ fabella istum numerum affinxit? Quis poëta composuit? Trecenta viginti millia armatorum fuerunt. Adde servos, adde familias, adde carraginem ⁶ & epota flumina consumptasque sylvas. ⁷ Laborasse denique terram ⁸ ipsam, quæ tantum Barbarici timoris accepit; terram puto. Extat ipsius epistola missa ad senatum legenda ad 7 popu-

1. *Et Heruli.*] Scribendum sine aspiratione, *Eruli*. ita enim scribit Palatinus, cum Græcis, quibus *Ἐρῦλοι* scribuntur. *Idem.*

2. *In Romanum solum, & remp venerunt.*] Nonne satis erat dixisse, *In Romanum solum venerunt.* *Idem.*

In Romanum solum & Remp.] Palat. *solum in Remp.* Grut.

3. *Armatarum denique gentium trecenta viginti millia fuere.*] Mox addit habuisse duo millia navium. de numero armatorum planè consentit Zosimus: de navibus longè excedit. *Casaubonus.*

4. *Quis tandem Xerxes hoc habuit?*] Oratoriè dictum: nam exercitus Xerxis non duplo, sed fortasse etiam triplo major. *Idem.*

Quis tandem Xerxes hoc habuit? quis poëta composuit?] Immo vero tu ipse Trebelli plane poëticè hunc barbarici exercitus numerum exauges, & omnia in majus extollis. *Salmas.*

5. *Quæ fabella istum numerum effinxit.*] Melius Palat. *Quæ fabella istum numerum adfinxit.* *Idem.*

6. *Et epota flumina.*] *Epotata*, idem. *Idem.*

Et epota flumina.] Pal. *Expotata.* Grut.

7. *Laborasse denique terram ipsam*] Dele vocem *terram*. sequitur enim commodiore loco. *Casaub.*

Laborasse denique terram ipsam quæ tantum barbarici timoris accepit, terram puto.] Legendum: *Trecenta viginti millia armatorum fuerunt. Adde servos, adde familias, adde carraginem, & epota flumina, consumptasque sylvas, laborasse denique terram ipsam, quæ tantum barbarici timoris excepit.* Barbaricum tumorem eleganter vocat, tumentem illam, tumulruque magno venientem barbarorum multitudinem. rectè etiam secundum nostram emendationem laborasse terra dicitur, quæ tantam sedibus suis excitam barbarorum, & exuberantem in solum Romanum, magnoque tumultu, & tumore irruentem multitudinem, passa est. *Salmas.*

8. *Ipsam quæ tantum barbarici timoris accepit, terram puto.*] Hæc est lectio Pal. nisi quod ponat vocem *terram*, loco principe. Grut.

populum, qua indicat de numero barbarorum, quæ talis est: *Senatui P. Q. Rom. Claudius princeps* (hanc autem ipse dictasse perhibetur, ¹ ego verba magistri memoriæ non requiro) ² *P. C. militantes audite quod verum est: cccxx. milia barbarorum in Romanum solum armati venerunt: hæc si vicero, vos vicem reddite meritis: si non vicero, scitote me post Gallienum velle pugnare. Fatigata est tota Resp. Pugnabimus post Valerianum, post Ingenuum, post Regillianum, post Lollianum, post Posthumium, post Celsum, post mille alios qui contemptu Gallieni principis à Rep. defecerunt. Non scuta, non spatha, non pila jam supersunt. Gallias & Hispanias, vires Reip. Tetricus tenet, & omnes sagittarios (quod pudet dicere) Zenobia possidet. Quidquid fecerimus satis grande est. Hos igitur Claudius ingenita illa virtute superavit: hos brevi tempore attrivit. De his vix aliquos ad patrium solum redire permisit. Rogo quantum pretium est clypeus in Curia tantæ victoriæ, quantum una aurea statua? ³ Dicit Ennius de Scipione, *Quantam statuam faciet populus Romanus, quantam columnam, quæ res tuas gestas loquatur?* ⁴ Possumus dicere, *Flavium Claudium,*

1. *Ego verba magistri memoriæ non requiro.*] Scribe, *Ego verba sint ipsius an magistri memoriæ non requiro.* Cum epistolæ & orationes suas ad senatum imperatores per se non formabant, ingenio utebantur magistri memoriæ vel scriniorum. *Casaub.*

Ego magistri memoriæ verba non requiro.] Nihil mutandum. dicit Trebellius, illam epistolam dictasse Claudium, & ipsius principis hæc esse verba. non igitur se desiderare verba magistri memoriæ, cum oratio ipsius principis ingenio formata plus ponderis & momenti habere debeat, quam quæ dictata sit à memoriæ magistro. *Salmas.*

2. *P. C. militantes audite quod verum est.*] Legendum, *letantes.* *Casaub.*

P. C. militantes audite quod verum est.] *Casaub.* *Letantes* reponit: non placet. Nam quomodo postularet Claudius, ut letantes audirent, in quo nulla lætitiæ causa esset, aut ratio lætandi? non

enim victoriam nunciabant illæ litteræ, sed timorem potius. cum incertum adhuc esset, quo caderet pugne eventus, adversus tantam multitudinem. *Salmas.*

Patres conscripti militantes audite.] Adsentior conjecturæ *Casauboni*, *letantes*; neque enim vero simile est usurpassè veterem vocem *vitulantes*, Et si literis accedit magis ad *militantes*. *Gruterus.*

3. *Dicit Ennius de Scipione, quantam statuam faciet populus Romanus.*] *Nam quantam statuam faciet populus Romanus.*

Videtur heic Trebellius non ipsissima opici poetæ verba posuisse, sed sententiam. *Salmas.*

4. *Possumus dicere Flavium Claudium unicum in terris principem.*] Nomen Flavii, quod Constantius & Constantinus, & alij post Constantinum usurparunt, à Claudio quem generis sui auctorem videri

dium, unicum in terris principem, non columnis, non statuis, sed famæ viribus adjuvari. Habuerunt præterea 8 duo millia navium, ¹ duplicem scilicet numerum quàm illum ² quo tota pariter Græcia omnisque Theffalia, urbes etiam Asiæ quondam expugnare conata est. Sed illud poëticus stilus fingit, hoc vera continet historia. Claudio igitur scriptores adulamur, qui duo millia navium Barbararum, & trecenta viginti millia armatorum delevit, oppressit, attrivit: qui carraginem tantam quantam numerus hic armatorum sibimet aptare potuit & parare, ³ nunc incendi fecit, nunc cum omnibus familiis Romano servitio deputavit, ⁴ ut docet ejusdem epistola quam ⁵ ad Junium Brocchum scripsit Illyricum tuentem. *Claudius Broccho. Delevimus cccxx. millia Gotthorum, 11. millia navium mer-*
simus.

videri volebant, in illos derivatum esse, constat. cui quidem Claudio imperatori, *Flavium* nomen fuisse certa fides est. sed & *Valerium* dictum esse, liquido potest constare ex fine hujus libri. atque hinc *Flavius Valerius Constantius*, & *Fl. Valerius Constantinus* dicti. Crispi quoque in illa familia, à Crispo fratre Claudii, qui verus fuit illius familiae auctor. nam is avus Constantii Cæsaris, per filiam fuit. sed apparet eos promiores fuisse in ejus nomina assuenda, qui & imperaverat, & longe celeberrimum nomen suum apud posteros claris factis & insignibus victoriis reddiderat. hinc etiam *Flavius Claudius Julianus*, est appellatus, à Flavio Claudio hoc nostro, ut apparet. *Idem.*

* *Flavium Claudium*, & c.] *Claudium* verò in nullo verustatis monumento *Fabium* invenimus appellatum. *Casaub.*

1. *Duplicem scilicet numerum, quàm illum quo tota pariter Græcia, omnisque Theff.]* Latinis mille naves dicuntur fuisse in exercitu quo obsessa est Troja. sed fuisse multo plures, & Varro auctor est & Græci docent. *Idem.*

2. *Quo tota pariter Græcia, omnisque Theffalia, urbes Asiæ quondam expugnare conata est.]* Per urbes Asiæ intelligit non solum Ilium, sed reliquas Asiæ urbes, quas expugnavit Achilles, & ceteri Græci, toto illo decennialis expeditionis tempore, inter quas, *Lyrnessus*, *Thebæ*, cum reliquis memorantur. *Salmas.*

3. *Nunc incendia fecit.]* Malim, *Nunc incendio affecit.* *Casaub.*

Nunc incendia fecit, nunc cum omnibus familiis Romano servitio deputavit.] Scribendum: *Qui carraginem tantam, quantam numerus hic armatorum sibimet aptare potuit, & parare, nunc incendefecit, nunc cum omnibus familiis, Romano servitio deputavit. incendefacere pro incendere. sic mittefacere apud Nonium promissum facere.* *Salmas.*

Nunc incendia fecit.] An fuit? *incendefecit.* sed melius *Casaubonus*, *Nunc incendio affecit.* *Grut.*

4. *Ut docet ejusdem epistola.]* *Pal. docetur.* *Idem.*

5. *Ad Junium Brocchum.]* *Brocchos* vel *broccos* Latini vocant quibus superius labrum tumet. *Plin. libro. xi. cap. xxxvii.* *Casaub.*

simus. Tecta sunt flumina scutis: spathis & lanceolis omnia lit-
 tora operiuntur. Campi osibus latent tecti, nullum iter parum
 est, ingens carrago deserta est. Tantum mulierum cepimus ut
 9 binas & ternas mulieres victor sibi miles possit adjungere. Et uti-
 nam Gallienum non esset passa Respub. utinam sexcentos
 tyrannos non pertulisset. Salvis militibus quos varia præ-
 lia sustulerunt, salvis legionibus quas Gallienus malè vi-
 ctor occidit, quantum esset additum Reipublicæ? ¹ Siqui-
 dem ² nunc verba naufragii publici colligit nostra diligen-
 tia ³ ad Rom. Reip. decus. ⁴ Pugnatum est enim ⁵ apud
 Mœsios, ⁶ & multa prælia fuerunt ⁷ apud Martianopolin,
 multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captæ
 diversarum gentium nobiles fœminæ: impletæ barbaris
 fœvis, senibusque cultoribus Romanæ provinciæ. ⁸ Fa-
 ctus miles barbarus & colonus ex Gottho. Nec ulla fuit
 regio

1. Siquidem nunc verba publici naufragii colligit nostra diligentia ad Rom. reip. decus.] Reginus & Puteranus colligat exhibent, non colligit. Lege periculo τὴν ἡμετέραν κελύκησιν: Siquidem nunc reliqua (vel tabulas, aut tale quid) Naufragii colligit vestra diligentia: ad R. v. d. plana & certa sententia in gratiam principis cui hanc vitam misit adiecit ista Pollio. Idem.

2. Nunc verba naufragii publici colligit vestra diligentia ad Romanæ reip. decus.] Scribendum puto: Siquidem nunc verba naufragii publici colligit vestra diligentia, ac Romanæ reip. hoc est, Publici, ac Romanæ reip. naufragii. Salmaf.

3. Ad Romanæ reip. decus.] Sic & Palatinus, quo videretur velle, ita naufragio interuisse Rempublicam, ut nihil de ea reliquum sit quo colligatur, nisi verba, nisi fabula, & rei ipsius narratio. quod durissime dicatur, imò invidiose. quapropter accesserim emendationi Casaubonianæ. Gruter.

4. Ad Romanæ reip. decus.] Pal. non habet illud decus, sed videtur re-

quiri, nisi fortè mutandum in dedecus. Idem.

4. Pugnatum est enim apud Mœsios.] Scribe, apud Mæjos. Mæsi enim populi dicti: Mœsia provincia. Salmaf.

5. Apud Mœsios.] Sic Pal. non Mæsius. idem etiam statim habet, Marcianopolin, non Martianopolin. Grut.

6. Et multa prælia fuerunt apud Martianopolim.] Ita semper corrupte legitur apud Amniam: cum heic & ibi sit scribendum, Marcianopolis. Salmaf.

7. Apud Martianopolim.] Melius per c. Marcianopolin. Zosimus, quem hic lege, semper Μαρκιανῶν πόλιν. Mæsi pro Mœsi suprâ. Casaub.

8. Factus miles barbarus & colonus ex Gottho.] Horum verborum mentem non percipio. Pal. Factus miles barbari colonus, & miles è Gottho. Quæ & intellectum meum fugiunt. vult quidem dicere, militem barbarum, & militem Gotthum factum esse colonum: quæ sententia facile adstrui potest, ex iis quæ præcesserunt: sed hæc locutio, qua id voluit exprimere, aut corrupta est, aut novo quodam genere loquendi formata. Salmaf.

Factus miles barbarus & colonus ex Gottho.]

regio quæ Gotthum servum triumphali quodam servitio non haberet. Quid boum barbarorum nostri videre majores? quid ovium? quid equarum quas fama nobilitat Celticarum? Hoc totum ad Claudii gloriam pertinet. Claudius & securitate Remp. & opulentia nimietate donavit. Pugnatum præterea est apud Byzantios, ² ipsis qui superfuerant Byzantiis fortiter facientibus. Pugnatum apud Theffalonicenses, quos Claudio absente obsederant barbari. Pugnatum in diversis regionibus, & ubique auspiciis Claudianis victi sunt Gotthi, prorsus ut jam tunc Constantio Cæsari nepoti futuro videretur Claudius securam parare Rempub. Et bene venit in mentem, ³ exprimenda 10 est fors quæ Claudio ⁴ data esse perhibetur: eo magis, ut intelligant omnes genus Claudii ad felicitatem reip. divinitus constitutum. Nam quum consuleret factus imperator, quamdiu imperaturus esset, fors talis emerfit:

⁵ Tu qui nunc patrias gubernas oras,

Et mundum regis, arbiter deorum

⁶ In veteres tuis novellis.

Regna-

Gottho.] Palat. Barbarieslonus ex Gottho. Gruter.

1. Quid equarum quas fama nobilitat Celticarum.] Neque Celtas, neque Celticas equas novimus. *Celctis* & *Celcticas* equas supra volebamus, à *Celctis* Thraciæ populis non ignobilibus. *Salmas.*

2. Iphis qui superfuerant Byzantiis fortiter facientibus.] Vide librum de Galieni. *Casaub.*

Iphis qui superfuerant Byzantiis.] Pal. Iphis qui superius fuerant Byzantinis. Gruter.

3. Exprimenda est fors quæ Claudio data esse perhibetur; eo magis.] Non exprimit ubi fors illa Claudio data sit. in Palatino ita legitur, *Exprimenda est fors, quæ Claudio data esse perhibetur commagenis* ut intelligant omnes genus Claudii ad felicitatem reip. divinitus esse constitutum. legebam aliquando *Comanis*. *Comana* urbs nobilissima Cappadociæ, in qua Bellonæ vetustissimum templum. sed nunc legimus, *Commagenis*. *Com-*

magenæ, vel *Commagenæ*, urbs in Pannonia superiore, quam Vindobona xxiv. millibus P. distantem facit vetus itinerarius, & *Commagenis* nominat. *Salmas.*

4. Data esse perhibetur: eo magis ut intelligant.] Pal. Perhibetur commagenis ut intelligat. ex quo nullo negotio fiat, Perhibetur *Commagenis*, ut intelligat. & ita restituendum videtur. *Grut.*

5. Tu qui nunc patrias gubernas oras.] De licentia quæ usurpatur hic in ultima vocis gubernas, antè monuimus. *Casaub.*

6. In veteres tuis novellis.] Scribendum: *In veteres tuis novellis*. sed fortasse fecerat auctor:

O longam inveteres tuis novellis.

Idem.

In veteres tuis novellis.] Forte supplendum:

Tu vinces veteres tuis novellis.

Hoc dicit; Claudium veteres omnes impè-

Regnabunt etenim tui minores,

¹ *Et reges facient suos minores.*

² Item quum ³ in Apennino de se confuleret, responsum hujusmodi accepit,

Tertia dum Latio regnantem viderit aestas.

Item quum de posteris suis,

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Item quum ⁴ deatre Quintillo, quem consortem habere volebat imperii, responsum est,

Ostendent terris hunc tantum fata.

Quæ idcirco posui, ut sit omnibus clarum, Constantium divini generis virum, sanctissimum Cæsarem, & Augustæ ipsum familiæ esse, & Augustos multos de se daturum, salvis Diocletiano & Maximiano Augustis, & ejus fratre
 11 Galerio. Sed dum hæc à divo Claudio aguntur, ⁵ Palmyreni ducibus Saba & Timogene contra Ægyptios bellum sumunt, atque ab his Ægyptia pervicacia & indefessa pugnandi continuatione vincuntur. ⁶ Dux tamen Ægyptiorum ⁷ Probatu^s ⁸ Timogenis insidiis interemptus est. Ægyptii vero omnes se Rom. imperatori dederunt, in absen-

imperatores, non vitæ & imperii longitudine superaturum, sed *novellis suis*, hoc est nepotum successione. *novellos* heic pro nepotibus posuit vel minoribus. sic Græci *νεαπῶς* vocant. *Salmas.*

In veteres tuis novellis.] Nihil adjuvat Pal. qui initio tamen habuit, *In veteristius novellis.* *Grut.*

1. *Et reges facient suos minores.*] *Τῶς πῶδων πῶδων.* *Salmas.*

2. *Idem cum in Apennino de se confuleret.*] *Lego, Aponino.* vel, *in Aponi fonte.* vide Sueton. in Tiberio, capite XIV. *Casaub.*

Item quum in Aponino.] *Lege, Idem cum in Aponino.* & paulo post, *Idem quum de posteris suis.* *Salmas.*

3. *In Apennino.*] *Ira & Pal. nisi quod is Apennino.* *Grut.*

4. *De Fratre Quintillo.*] *Palat, Quin-*

tilio. sed infra expressit *Quintillum*, adhucque inferius *Quintillum.* *Idem.*

5. *Palmyreni ducibus Saba & Timogene.*] *Sabas* est quem Zosimus *Zabdam* nominat. *Vopiscus Zobam*, in Aureliano. *Casaub.*

Palmyreni ducibus Saba, & Timogene.] *Forte: Sabda.* nam *Ζαβδῶς* Zosimo dicitur. *Salmas.*

6. *Dux tamen Ægyptiorum Probatu^s.*] *Zosimus & Zonaras Probus* nominant. *Casaub.*

7. *Probatu^s Timogenis insidiis interemptus est.*] *Pal. Imaginis.* ut forsân & heic & superius rescribi possit *Timagenes*, uti vocatur Græcis. *Grut.*

8. *Timogenis insidiis interemptus est.*] *Lege, Timagenis insidiis.* *Τιμαγῶν* dicitur Zosimo. & supra scribendum quoque *Timagenes.* *Salmas.*

absentis Claudii verba jurantes. Atticiano & Orphitho
 coss. auspicia Claudiana favor divinus adjuvit. ¹ Nam
² quum se in Hæmimontum multitudo Barbararum gen-
 tium quæ superfuerant, contulisset, ³ illic ⁴ ita fame ac
 pestilentia laborarunt, ut jam Claudius dedignaretur &
 vincere. Denique finitum est asperrimum bellum, terro-
 resque Romani nominis sunt depulsi. Vera dici fides co-
 git, simul ut sciant hi qui adultores nos existimari cu-
 piunt, ⁵ id quod historia dici postulat, non tacere. Eo
 tempore quo parta est plena victoria, plerique milites
 Claudii ⁶ secundis rebus elati, quæ sapientium quoque
 animos fatigant, ita in prædam versi sunt, ut non cogita-
 rent à paucissimis se posse fatigari dum occupati animo
 atque corporibus ⁷ avertendis prædis inserviunt. Denique
 in ipsa victoria propè duo millia militum à paucis Barba-
 ris, & iis qui fugerant, interempti sunt. Sed ubi hoc
 comperit Claudius, omnes qui rebelles animos extulerant,
 conducto exercitu rapit, atque in vincula Romam etiam
 mittit ⁸ ludo publico deputandos. ⁹ ita id quod vel Fortu-
 na vel

1. Nam cum se in Hæmimontum mul-
 titudo Barbararum gentium quæ superfue-
 rant, contulisset.] Provinciam Thraciæ,
 in qua Hæmus mons, Hæmimontum
 nominarunt, ut auctor est Ammianus
 in descriptione Thraciarum lib. xxvii.
 Casaub.

2. Cum se in Hæmimontum.] Pal. non
 habet dictiunculam in. & abesse potest.
 Gruter.

3. Illic ita fame, & pestilentia labora-
 runt.] Pal. & ed. vet. laboravit. quod
 refertur ad multitudinem. nam & con-
 tulisset dixit. Salmas.

4. Ita fame sed pestilentia laborarunt.]
 Non fame sed pestilentia tantum ab-
 sumptos scribit Zosimus. Casaub.

Id quod dici historia postulat, non
 tacere.] Melius, nos non tacere. Hujus
 cladis à Claudii exercitu acceptæ, me-
 minit & Zosimus, quem lege. Idem.

5. Id quod historia postulat, non tace-
 re.] Non tacere, est scribere, vel dice-

re. sic non jubere, pro vetare. Salma-
 sius.

6. Secundis rebus elati, sapientum quo-
 que animos fatigant.] Ad verbum ex Sal-
 lustio. Casaub.

7. Avertendis prædis inserviunt.] Jos.
 Scaliger. Avert. prædiis parum insër-
 viunt. sed non dubito melius scribi,
 prædis, quod libri Puteani servant.
 avertete prædam, familiaris historicis
 dictio. Idem.

Avertendis prædis.] Pal. eos scri-
 ptos juvat qui præferunt prædiis. Gru-
 terus.

8. Ludo publico deputandos.] Vet ed.
 deputatos. Salmas.

9. Ita id quod vel fortuna vel miles ege-
 rat, virtute boni principis æquatum est.]
 Palat. scribendum, antiquatum est. nec
 aliter verus editio. antiquare, ut omnes
 sciunt, est delere vel abolere. significat
 igitur virtute Claudii aboliturum de-
 decus, & detrimentum refarcitur,
 quod

na vel miles egerat, virtute boni principis antiquatum est. Nec sola de hoste victoria, sed etiam vindicta præsumpta est. In quo bello quod gestum est, equitum Dalmatarum ingens exitit virtus, ¹ quòd originem ex ea provincia Claudius videbatur ostendere, ² quamvis alii Dardanum, & ab Illo Trojanorum atque ipso Dardano sanguinem dicerent trahere. ³ Fuerunt per ea tempora & apud Cretam Scythæ, & Cyprum vastare tentarunt: ⁴ sed ubique morbo exercitu laborante, superati sunt. Finito sanè bello Gotthico, ⁵ gravissimus morbus increbuit, ⁶ tunc quum etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit, & familiare virtutibus suis petiit cælum. Quo ad deos atque ad sidera demigrante, ⁷ QUINTILLUS frater ejus-

quod acceperant Romani incautius se gerentes. *Idem.*

1. *Quòd originem ex ea provincia Claudius videbatur ostendere.*] Tanti principis origo, ut aliorum summorum virorum, in obscuro latet. *Casaub.*

Quod originem ex ea provincia Claudius videbatur ostendere.] Suavis est & lepida historia quam refert Victor de origine Claudii: Claudium plerique putant, inquit, Gordiano satum, dum adolescens à muliere matura institueretur ad uxorem. eum locum eo libentius attuli, ut vitio vacare probarem, & morem antiquum instituendi nobiles adolescentes ad uxorem & rem uxoriam, docerem. hoc voluit igitur Victor; Gordianum adolescentulum, quum ducturus esset uxorem, à muliere matura & artifice illius palæstræ institutum esse ad hunc ludum, ne novitius adolescens, & in hoc ludò minime doctus, ut nondum *τὸ ἀφ' ἑσθλῆς μυστήριον*, parum se virum probaret novæ nuptæ. *Martialis:*

*Ergo suburbanæ tironem trade magistræ
Illa virum faciet, non bene virgo docet.*

Salmas.

2. *Quamvis alii Dardanum, & ab Illo Trojanorum atque ipso Dardano sanguinem dicant trahere.*] Ne dubita scri-

bere: & ab Illo Trojanorum rege, atque ipso Dardano sanguinem trahere: vel, ab Illo Trojanò. Dardanum gente fuisse Claudium constans videtur opinio fuisse. unde & quidam à Dardano, atque ab Illo Trojanorum antiquissimis regibus eum sanguinem trahere dixerunt. *Virgilius:*

Ilusque Assaracusque & Troja Dardanus auctor.

Quidam eum ex Dalmatia, alii ex Dardania fuisse dixerunt: adeo incerta de hujus optimi principis origine jactabantur. *Idem.*

3. *Fuerunt per ea tempora & apud Cretam Scythæ, & Cyprum.*] Zosimus, qui eisdem auctores sequitur, Cretæ non Cyprum, sed Rhodum adjicit. *Cass.*

4. *Sed ubique morbo exercitum laborante.*] *Palatinus:* Sed ubique morbo atque exercitu laborante. deest fame: morbo atque fame exercitum laborante. sic enim supra, utroque laborasse dixit: nam per morbum heic, pestilentiam intelligit. *Salmas.*

5. *Gravissimus morbus increbuit.*] *Palatinus:* increbuit. *Grut.*

6. *Tunc cum etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit.*] Pestilentia igitur extinctus Claudius. *Casaub.*

7. *Quintillus frater ejusdem.*] De hoc

eiusdem, vir sanctus, & sui fratris (ut verè dixerim) frater, delatum sibi omnium iudicio suscepit imperium, ¹ non hereditarium, sed merito virtutum: qui factus esset imperator etiam si frater Claudii principis non fuisset. Sub hoc Barbari qui superfueraut, ² Anchialo vastata, conati sunt Nicopolim etiam obtinere. Sed illi provincialium virtute obruti sunt. Quintillus autem ob brevitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. ³ Nam septimadecima die, quòd se gravem & ferium contra milites ostenderat ac verum principem pollicebatur, ⁴ eo genere quo Galba, quo Pertinax, interemptus est. ⁵ Et Dexippus quidem Claudium non dicit occisum, sed tantum mortuum. Nec tamen addidit morbo, ut dubium sentire videatur

hoc varia est historia. vide Vopiscum in Aureliano, & Zonaram. *Idem.*

Quintillus frater.] Vet. ed. *Quintilius.* Salmas.

1. *Non hereditarium, sed merito virtutum.*] Purgat Quintillum ab objecto illi crimine: quòd sic imperio fratri voluisset succedere quasi hereditatem cerneret. *Casaub.*

2. *Anchialo vastata conati sunt Nicopolim etiam obtinere.*] Vide Ammian. libro xxxi. Zosimus Valeriano principe vastatam scribit Anchialum *Idem.*

Anchialo vastata, conati sunt Nicopolim etiam obtinere.] Ergo Anchialum tantum vastarunt, Nicopolim non item: Palat. vero liber utramque negat captam, etsi utramque tentatam: sic enim scribit; *Sub hoc barbari qui superfueraut; Anchialo vastare conati sunt, Nicopolim etiam obtinere. sed illi provincialium virtute obruti sunt.* Ita autem disertim scriptum extat, in illo optimo libro, *Anchialo vastare*, pro *Anchialum*: quod ne quasi mendum esse suspicetur, sciendum est illo tempore sic loqui solitos, ut nomina urbium plerumque hoc casu enuntiarent: aliquando etiam per quartum. hoc barbarum, inquires. sit plane barbarum, dum constet etiam veteres ita usurpasse. *Salmas.*

3. *Nam septima decima die.*] Sic & Zonaras. *Casaub.*

Nam septima decima die.] Vopiscus in Aureliani vita, *vicesimo die.* Salmas.

4. *Eo genere quo Galba & Pertinax.*] Et hoc in Constantii gratiam. *Casaub.*

5. *Et Dexippus quidem Claudium non dicit occisum, sed tantum mortuum.*] Suspicio id quod res est, non de Claudio, sed de Quintillo hæc esse accipienda, & temere pro Quintilli, Claudii nomen inrepsisse: & sane ita est. dicit Trebellius Quintillum septima decima die imperii occisum: Dexippum autem non dicere occisum, sed mortuum tantum: sed cum non addiderit morbo, ambigi posse quomodo senserit. de morte enim Quintilli varia opinioes fuere, ut ex Zosimo discimus. quidam eum interfectum à militibus prodiderunt, ut Trebellius. alii sponte sua Aureliano cecidisse quasi potiori, & sibi venas incidisse, ut scriptum reliquit Zosimus Dexippus vero mortuum tantum scribit, ut dubium sentire videatur. inquit Trebellius. scribendum igitur hoc loco: *& Dexippus quidem Quintillum non dicit occisum sed mortuum.* pro Quintillo, hodie perperam Claudius legitur. *Salmas.*

13 videatur. Quoniam res bellicas diximus, de Claudii genere & familia saltem pauca dicenda sunt, ne ea quæ scienda sunt, præteriisse videamur. Claudius, Quintillus, & Crispus, fratres fuerunt. Crispi filia, Claudia: ex ea & Eutropio nobilissimo gentis Dardanæ viro Constantius Cæsar est genitus. Fuerunt etiam sorores, quarum una Constantina nomine, ¹ nupta tribuno Assyriorum, in primis annis defecit. ² De avis nobis parum cognitum. Varia enim plerique prodiderunt. Ipse Claudius insignis morum gravitate, insignis vita singulari & unica castimonia, vini parcus, ad cibum promptus, statura procerus, ³ oculis ardentibus, lato & pleno vultu, digitis usque adeo fortibus ut sæpe equis & mulis ictu pugni dentes excufferit. Fecerat hoc etiam adolescens in militia, quum ludicro Martiali in campo luctamen inter fortissimos quosque monstraret. ⁴ Nam iratus ei qui non balteum ⁵ sed genitalia sibi contorserat, omnes dentes uno pugno excussit. Quæ res indulgentiam meruit pudore vindictæ: siquidum tunc Decius imperator, quo præsentem fuerat perperatrum,

1. *Nupta tribuno Assyriorum.*] Cur nomen ejus tribuni non adscripsit? Assyrii autem in militia Romana fuere, ut & Mauri, & Palmyreni, & Ofroceni. *Idem.*

2. *De avis parum cognitum.*] Ita loquitur quasi patrem Claudii nobis indicasset: de quo ne *ἄν* quidem, in iis saltem quæ hodie extant Trebellii. *Casaub.*

De avis nobis parum cognitum.] Mira brevitatem avorum nomine patrem etiam comprehendit Trebellius. nam *patrem, avum, proavum*, avos vocat. de patre enim nec dixit, nec potuit quid certi dicere. pater enim Claudii etiam ignorabatur. *Salmas.*

3. *Oculis ardentibus.*] *Vigentes oculos in Zenobia* dixit, quos heic *ardentes* vocat. *Idem.*

4. *Nam iratus ei qui sibi non balteum sed genitalia contorserat.*] Palatinus vi-

talia præfert, quod valde probo. non enim usque ad genitalia perveniebat baltheus, sed medium hominem cingebat. Claudius vero vitalia sibi ab adversario inter luctandum pro baltheo contorta indignabatur. non igitur severa & exacta lege luctabantur. nam in vera lucta vitalia contorquere & illa firmo nexu implicare permissum. Græci *τὸ μέσσι λαθεῖν* dicunt, at militaris ista luctandi ratio, quæ ludicri tantum & exercitationis gratia erat instituta, pro vitalibus baltheum sibi invicem contorquere soliti erant. & merito Claudius iratus illi militi fuit qui legem ludicri certaminis excefferat, & pro baltheo vitalia sibi contorserat. Baltheus autem, ut notum est, medium hominem cingebat. *Idem.*

5. *Sed genitalia sibi contorserat.*] Palatinus à prima manu *vitalia*. Gruterus.

tratum, & virtutem & verecundiam Claudii publicè prædicavit: donatumque armillis & torquibus, à militum congressu faceffere præcepit, nequid atrocius quàm luctamen exigit faceret. Ipsi Claudio liberi nulli fuerunt: Quintillus duos reliquit: Crispus, (ut diximus) filiam. Nunc ad judicia principum veniamus, quæ de illo à di- 14.
versis edita sunt: & eatenus quidem ut appareret ¹ quandoque Claudium imperatorem futurum. Epistola Valeriani ad Zosimionem procuratorem Syriæ. *Claudium Illyricanae gentis virum, ² tribunum Martiæ quintæ legioni fortissimæ dedimus, virum devotissimis quibusque ac fortissimis veterum præferendum. Huic salarium de nostro privato ærario dabis annuos frumenti modios tria millia, hordei sex millia, laridi libras duo millia, ³ vini veteris sextarios tria millia quingentos, olei boni sextarios centum quinquaginta, olei secundi sextarios sexcentos, salis modios viginti, cere pondo centum quinquaginta, fœni, paleæ, aceti, oleris, herbarum, quantum satis est, ⁴ pellium tentoriarum decurias triginta, mulos annuos sex, ⁵ equos annuos tres, ⁶ camelos annuos decem, mulas annuas novem: ⁷ argenti in opere annua pondo quin-*

1. *Quandoque.*] Pal. *Quandocumque.* Idem.

2. *Tribunum Martiæ quintæ legioni.*] Hæc legio ut & sexta Gallicana atque aliæ quarum in sequentibus libris mentio, post tempora Dionis fuerunt conscriptæ: nam earum nomen inter antiquas non recensentur, quas ipse descripsit. *Casaub.*

3. *Vini veteris sextarios tria millia quingentos.*] Quòd per sextarios potiùs quàm per congios aut culcos numerus hic indicatur, ea fortasse causa est: quòd dietim vinum exhiberetur, non una largitione plures congii simul: sic enim plerunque solitæ distribui annonæ. in Aureliano vocatur hoc *vinum mensale.* Idem.

4. *Pellium tentoriarum decurias triginta.*] Solent non singulæ pelles vendi, sed plures simul in unum fascem colligatæ, puta denæ aut duodenæ simul. Videtur autem decuria una ad tento-

rium unum suffecisse: ideoque per decurias fuisse emi vendique solitas. *Idem.*

Pellium tentoriarum decurias triginta.] Sic res aliæ multæ per decurias venditari solitæ. sic decades chartarum apud Anastasium de vitis Pontificum in Sylvestro. *Salmas.*

5. *Equos annuos tres, camelos annuos decem.*] Equi annui tres tribuno legionis dantur. *Idem.*

6. *Camelos annuos decem.*] Palatinus, *Camelas annuos decem.* camelorum autem in castris Romanorum, jam inde à vetustis temporibus multus usus fuit, ad prædam portandam, quibus cura epibatis suis quinque pedes assignat. *Idem.*

Camelos annuos decem.] Pal. *Camelas annuos.* Grut.

7. *Argenti in opere annua pondo quinquaginta.*] *Argentum in opere* vocat, *argentum operatum.* quod vetustiores *faculam* appellabant. sic *calices in gemmis.*

quingenta, ¹ philippeos nostri vultus annuos centum quinquaginta, & in strenis quadraginta septem & trientes centum sexaginta. ² Item in caveos & scyphos pondo undecim. ³ item in caveos & scyphos ⁴ & Zuma pondo undecim. ⁵ Tunicas ruffas militares annuas, ⁶ sagochlamydes annuas duas, fibulas argenteas inauratas duas, ⁷ fibulam auream cum acu Cyprea unam. Balteum argenteum

gemmatos calices appellat idem Anastasius. *Salmas.*

1. *Philippeos nostri vultus.*] Philippi nummi Philippi primùm iussu formati fuerant: sed cum illa forma recepta semel placuisset, ea retenta est simul cum appellatione: hoc solum immutato, ut vultum & nomen nummi referret non Philippi, sed ejus principis qui cudi iussisset. *Casaub.*

2. *Item in caveos & scyphos pondo undecim.*] Hæc sunt inducenda. sequuntur enim eadem verba. *Idem.*

Item in caveos & scyphos.] Palatinus: *In caveos & scyphos.* nec dubium quin illa sit vera lectio. caucum enim vocarunt recentiores, qui vetustioribus erat cyathus. Isidorus *cyathum* sua ætate *caucatum* fuisse dictum scribit: *caucus* autem & *caucatus* idem. *caucum*, *baucum* etiam vocabant. & *caucam*, *baucam*. *cauta* in Glossis exponitur *patra*. & *βωυγγίλιον* & *κρυγγίλιον*. sic & in aliis multis vocibus harum duarum invicem litterarum permutacionem animadverti. *Salmas.*

3. *Item in caveos & scyphos & zuma pondo undecim.*] Caveum poculi genus esse patet ex Pescennii vita. Pro *zuma* lego *zemas*. caccabos ita vocarunt vulgò, *ωρὸν τὸ ζειν*. *Casaub.*

4. *Et zuma pondo undecim.*] Ita libri nostri constanter. Zuumum enim vel Zenum, & Zema Zemæ idem est. ac sic olla dicta est *ἀπὸ τοῦ ζειν*. Zenum vocat Isidorus quod est Græcis *ζεμα*. inde olla etiam in qua decoquitur aliquid, *zema* vocatur, vel *zumum* aut *zenum* ut diximus. *Salmas.*

5. *Tunicas ruffas militares annuas.*] Numerus deest. Scribo, *annuas duas.*

ut in sequentibus. ruffas tunicas appellat quas Græci *Φοινικίδες*. *Casaub.*

Tunicas ruffas militares.] Deest numerus, ut jam animadvertum viris doctis. legendum igitur; *Tunicas ruffas militares duas, sagochlamydes annuas duas* jungit *tunicas militares*, & *sagochlamydes*. tunica enim militaris interior vestis supra quam accipiebatur *sagochlamys*. *tunica ruffæ* hoc loco sunt *Φοινικί χιτῶνες*. *Salmas.*

6. *Sagochlamydes annuas duas.*] Interdum ex duplici genere vestium unum conficiebant, quod utriusque figuram participaret. sic *chlamydem mantuelem* mox nominat auctor: ita ergo *sagochlamys*, vestis novum genus fuit compositum ex *sago Romano*, sive Gallico & *chlamyde Græcica*. utrumque indumentum fuit militare. *Casaub.*

Sagochlamydes annuas duas.] Inter *sagum* & *chlamydem* hanc puto differentiam fuisse, quod ad formam attinet, quam doctissimi quique Græcorum inter *χλαῖναι* & *χλαμύδαι* constituant. *sagochlamys* igitur ex utroque compositum, *sago* & *chlamyde*, vel ad utriusque formam factum, & aliquid habens ex utroque vestimentum. non diversum fuisse videtur genus illud vestis quod *σαρματώνιον* Græci recentiores vocarunt. nam *μαυτίον* pro *chlamyde* dixerunt. *Salmas.*

7. *Fibulam auream cum acum Cypream unam.*] Scribe: *Cum acu Cypria, unam. Acus cypria*, sitne ab *are Cyprio* ita dicta, an ab artificio peculiari artificum Cypriorum, nescio. *Casaub.*

Fibulam auream cum acum cypream unam.] Scribe: *Fibulam auream, cum acu cyprea unam*. *acus cyprea* non ab ullo

teum inauratum unum, ¹ annulum bigemmem uncialem, ² brachialem unum unciarum septem. Torquem libralem unum, cassidem inauratam unam. ³ Scuta chryso-graphata duo, lorica unam, quam refundat. ⁴ Lanceas Herculeanas duas, ⁵ aclydes duas, falces duas, falces sœnarias quatuor. Cocum quem refundat, unum : mulionem, quem refundat, unum. Mulieres speciosas ex captivis duas. ⁶ Albam subsericam unam ⁷ cum * purpura Girbitana :

¹ sub-

ullo Cypriarum artificio dicta est, sed ab cypro, hoc est ære cyprio, quod nunc cuprum vocamus. *Salmas.*

Fibulam auricam cum acu Cyprea unam.] Repræsentavi lectionem codicis Pal. sed manus secundæ: rantò quidem proclivius quod in eam descenderat ingenii conjectura Casaubonus noster. *Gruter.*

1. Annulum bigemmem.] Ex Palat. scribendum: *Annulum bigemmem unum.* non enim *Annulus bigemmem* qui duas gemmas habeat, recte dicatur, sed *bigemmis*, ut nec *fluvium bicornem* dixeris, qui duo habeat cornua, sed *bicornem*. *Salmas.*

2. Brachialem unum unciarum septem.] Scribe, *Brachiale.* & dextrocherium intellige, de quo satis ad Maximinos. *Casaub.*

Brachialem unum.] Pal. *unam.* quod si retinemus, aliquid subaudiendum substantivi. *Grut.*

3. Scuta chryso-graphata duo.] Et picta, sive calata, & inaurata, vel aureis literis inscripta. *Sueton. Octav. capite vii. Casaub.*

Scuta chryso-graphata.] *Χρυσόγραφο* Græci vocant quod est auro pictum: inde verbum *χρυσόγραφο*, auro pingere, quod heic est chryso-graphare: & *chryso-graphata scuta*, *χρυσόγραφο*. potuisset simpliciter dicere *chryso-graphata scuta*: sed sic *chryso-graphata* dixit, ut *anaglyphata pocula* dixeret pro *anaglyphis*. *Salmas.*

4. Lanceas Herculeanas duas.] Melius, *Herculeanas*; sic in *Pertinace*, *Machæris Herculeane.* rameu & alibi legas *Herculeanus*. *Casaub.*

5. Aclydes duas.] *Aclydes* sunt plumbarum funiculo ex baculo aptæ. *Lege Servium ibi:*

— teretes sunt aclydes illis

Tela: sed hæc lento mos est aptare flagello. *Idem.*

Aclydes duas.] *Constat aclydes clavæ genus esse, quod loro vel amonto in hostes jaciebatur. quarum in bello tantum usus, quæ loro religatæ magna vi jaciebantur, & redibant ad eum qui jecerat, clavisque ferreis, aut acuminibus erant munitæ, ut sine pernicie non redirent, quemcumque tetigissent: ideoque recte jacula breviter interpretatur Nonius. Salmas.*

6. Albam subsericam, cum purpura Succubitana.] De alba subserica inferius sub libri hujus finem. *Succubitana purpura*, à *Succubone* *Bastetanæ* oppido nomen habet: solet enim à loco ubi tingebatur denominari *purpura*, ut *Tyria*. *Succubitanæ* municipii mentio facta superius initio vitæ *Marci Antonini*. suspicabar scribendum *Succubitanæ*: ut eadem sit cum illa quæ statim *Maura* nominatur. nam *Succubar* sive *Succubar* oppidum *Mauritanæ Cæsariensis* ex *Plinio* aliisque notum est. At regius *Girbitana*. *Puteanus Girbitana*, de quibus lectionibus cogitent eruditi. *Casaub.*

Albam subsericam unam.] *Alba* heic absolute vestis alba: unde *albat* qui *albas* gestabant. *Salmas.*

7. Cum purpura succubitana.] *Vetus editio* habet, *gubitana*, pro *girbitana*, quæ est scriptorum omnium lectio. *Girbitana purpura* à *Girba* insula, quæ *Meninx* veteribus dicta fuit. in ea nobilissimi

¹ *subarmale unum cum purpura Maurā.* ² *Notarium, quem refundat, unum:* ³ *structorem quem refundat, unum.* ⁴ *Accubitalium Cypriorum paria duo.* ⁵ *Interulas, puras duas:* ⁶ *fascias viriles duas: togam quam refundat, unam.* ⁷ *Latum clavum, quem refundat, unum.* ⁸ *Venatores qui obsequantur, duos: carpentarium unum.*

¹ *Curam*

mum baphium, cuius mentio in notitia imperii, ubi *Girbitanum baphium* non semel memoratur. inde *Girbitana purpura*. Idem.

* *Purpura Succubitana.*] Pal. noster refert illud aliorum *Sirbitana*. Grut.

I. *Subarmale unum cum purpura Maurā*] Jam exposuimus ad *Ælii Spartiani Severum*. *Casaub.*

Subarmale unum purpura cum Maurā.] *Subarmalem unum*, scribit heic Palat. erit igitur, hic *subarmalis*, ut hic *colobus*, hic *byrrus*: quæ sunt adjectiva vestium, pro vestibus ipsis usurpata, & genere masculino enuntiata. dictus *subarmalis* quod subarmum rejiceretur. sic *armilauſa* genus aliud vestis ab *armis* dictum, hoc est scapulis: quo monachi olim utebantur, quam Græci *ἐπιωμίδες* vocant, quod scapulas contegeret, non ut *subarmalis* sub armum rejiceretur. postquam enumeravit Valerianus vestes ad quotidianum usum, ut sunt tunica russæ, sagochlamydes; separatim heic ponit quæ ad pompam tantum sunt, ut *albam subsericam cum purpura Girbitana*, *subarmalem cum purpura Maurā*. nam & albatos supra milites fuisse vidimus in die pompæ & triumphi. præterea ex istis vestibus pompicis unam tantum, ut *subarmalem unum*, & *albam unam*, neque eas annuas, dari jubet princeps. quod & raro sumantur ejusmodi vestes, & frequenti usu non deterantur, ita ut una sufficere possit longo tempore. ut ergo in usu quotidiano sagochlamydes supra *tunicas russas* accipiebant, sic diebus festis & sollemnibus *subarmales* supra *albas subsericas* sumere consueverant. *alba* igitur *subserica* tunica erat, quod & ipsum nomen ejus fatis arguit: *alba* enim *ἐλαειπικῶς* dicitur, & intelligitur tunica. *subarmalis* autem

chlams vel *byrrus* qui fibula in humero connectebatur, brachioque dextro excluso sub armum descendebat. hinc *subarmalis* dictus, cum subaudiatur *byrrus* vel *peplus*. *Salmast.*

Subarmale unum.] Palat. *Subarmalem*, ut aliquid rursus subintelligatur substantivi. Grut.

2. *Notarium quem refundat unum.*] Unum è scribis, aut servis publicis, qui magistratibus apparebant & scribendo merebant, quæ illi dictarent notis excipientes. *Casaub.*

3. *Structorem quem refundat unum.*] *δούρεδον*, & *τραπεζοποιδον*, ut interpretatur Athenæus libro quarto. *Idem.*

4. *Accubitalium Cypriorum paria duo.*] Exposuimus ad Lampridii Heliogabalum. apparet fuisse illa ætate insignes in insula Cypro peristromatum, tæpæti, aliarumque rerum artifices. *Idem.*

Accubitalium Cypriorum.] *Accubitalia* sunt toralia. cave putes cum doctissimo viro etiam mantelia eo nomine venire. *mantelibus* enim mensæ sternebantur, *accubitalibus* *accubita*, hoc est tori in quibus ad mensam veteres accumbant. non solum mantelium apparumque, & *accubitalium*, sed etiam peristromatum, velorumque varii generis & aulæorum artificio Cyprius olim insula nobilitata est. *Salmastius.*

5. *Interulas puras duas.*] Puræ opponuntur prætextis purpura. *Casaub.*

6. *Fascias viriles duas.*] Nihil horum visitur in Pal. Grut.

7. *Latum clavum, &c.*] *Tunicam cum lato clavo*, sive *laticlaviam*. *Casaubonus.*

8. *Venatores qui obsequantur duo.*] Qui assiduè eum comitentur. obsequium est comitatus principis aut alicujus

¹ Curam prætorii unum. Aquarium unum. Piscatorem unum. Dulciarium unum. ² Ligni quotidiani pondo mille, si est copia: sin minus, quantum fuerit, & ubi fuerit: ³ coctilium quotidiana batilla quatuor. Balneatorem unum, & ad balneas ligna: sin minus, lavetur in publico. Jam cætera quæ propter minutias suas scribi

cujus megistanis, ut antè docuimus ad Pertinacis vitam. *Idem.*

Venatores qui obsequantur diu.] Id est qui obsequium præstent, qui comitentur. & servi autem & amici ad obsequia. sed amici anteibant, servi sequebantur. hinc *anteambulones*, & *ante pedes* amici obsequium facientes, dicebantur. servi autem *pedissequi*, à pedibus, ad pedes. *Salmas.*

1. *Curam prætorii unum.*] Quemadmodum in aulis imperatorum & militia Palatina fuit, qui è re dicebatur Cura palatii, quod omnium fabricarum principis curam gereret, sic in majorum magistratuum comitatu fuit, qui dicebatur Cura prætorii, quod illa omnia curaret quæ ad prætorium ejus magistratus cui fuerat attributus pertinerent. ut operas pro operariis, sic curam dixerunt pro eo qui curam sustinet. *Ovidius:*

Tertius immundæ cura fidelis aræ.
Casaub.

Curam prætorii unum.] Cura pro curatore. sic supra ludos pro ludiis dictos observavimus, & *præturam* pro pratore. sic *matrimonia* & *conjugia* pro conjugibus: *servitia* pro servis: ita *cura palatii* & *cura prætorii*, pro eo qui prætorium, & palatium curat. sic tamen etiam fieri potest *hic cura* pro curator à verbo curo: ut *hic perda*, à verbo perdo pro perditor: *scriba* à scribo, qui scribit. *Salmas.*

2. *Ligni quotidiani pondo mille.*] Etiam hodie in quibus locis lignum appenditur. *Casaub.*

3. *Coctilium quotidiana batilla quatuor.*] De coctilibus ad Pertinacem dictum. *Ulpianus* lege CLXVII. De verborum significatione, appellat ligna co-

Et ne fumum faciant: vulgò vocabant acapna. Differunt coctilia à titionibus, & item à carbonibus, ut etiam *Ulpianus* docet ea lege. hic tamen pro carbonibus videtur accipi ea vox: aut non multum acapna differebant à carbonibus. nam brevia admodum fuisse, nec manu ut ligna, sed batillis tractari solita, ut carbones, hic locus declarat. *batillis* sive *batillum* est hama quæ igni admoveretur. vulgò dicimus *une pale à feu*. Græci *πυρράμιος* appellarunt. *Idem.*

Coctilium batilla quatuor.] Scribendum: *Batilla quatuor.* hoc *batillum* igitur scribendum, Græcis est *ἀμην*. & sciri oportet *ἀμην* res duas significare apud Græcos, & instrumentum fossorium, cui simile est & illud quod ad ignem paratum est, & vas tenendæ aquæ aptum. sicut plane & *σπάθη* & *σπαφείον*. nam *σπάθη* & *ἀμην* idem est. *σπάθη* autem & instrumentum, quo foditur designat, & vas aquarium, ut alveum, aut aliud quid. Græci postea ut distinguerent *ἀμην* quæ ad ignem ministrat, ab illa *ἀμην*, quæ fodiendi est instrumentum: illam *πυρράμιος* vocaverunt, hoc est *ἀμην* πρὸς τῆς πυρῆς: hanc vero siverunt nomen habere quod prius. *πυρράμιος* igitur duo Græcis significat, sarculum aut lignem. vulgò dicimus, *une pale de fer, ou un lochet.* *ἄμην* appellant Græci: Latini etiam *υρραμ* appellarunt: illæ autem *hama* quarum in restinguendis incendiis usus, sunt vasa ampla, ad continendam aquam, quæ siphonibus inde hauriebatur & exprimebatur ad restinguendum ignem. ideo *siphones* & *hamas* junctim posuit *Plinius*. *Salmasius.*

scribi nequeunt, pro moderatione præstabis, ¹ sed ita ² ut nihil adaretur. Et si alicubi aliquid defuerit, ³ non præstetur, ⁴ nec in nummo exigatur. Hæc autem omnia idcirco ⁵ specialiter non quasi tribuno, sed quasi duci detuli, quia vir talis est ut ei plura etiam
 15 deferenda sint. Item ex epistola ejusdem alia inter cætera ad Ablavium Murænam præfectum prætorii. Desine autem conqueri quod adhuc Claudius est tribunus, ⁶ nec exercitus ducem loco accipit: ⁷ unde etiam senatum & populum conqueri jactabas. dux factus est, & dux totius Illyrici. ⁸ habet in potestatem

1. Sed ita ut nihil adderetur.] Lego, Ita ut nihil aderetur. præcipit imperator dari superiores species ipsas, non earum pretium in ære: quod illa ætas vocavit *adærare*. Græci jurisconsulti vertunt ἀπαργυρίζεσθαι. Casaub.

Sed ita ut nihil adderetur.] Pal. sed ita ut nihil aderet. quod verum est. ita enim scribebant: *es, adero, eratus, era*. Glossæ: *adærat, ἐξαργυρίζε*. item in aliis Glossis: *ἐξαργυρίζω, adero, ἐξαργυρισμός, aderatio*. quod Græci ἀπαργυρίζεσθαι, nos vulgo *argentare* dicimus, id Latinis est, *aderare*. Græci quoque ἀποαργυρίζειν illis enim χαλκός etiam pro argento sumitur. unde ἀχαλκός, pauperes & male nummati, & ἀχαλκεῖν, nummorum penuria laborare. ἀχαλκός bene nummatus. nam is ἀχαλκός dicitur, qui magnam vim habeat pecuniæ numeratæ, qui & præfatus Latinis perquam eleganter appellatur. ita enim Græci παρρησίαν vocant substantiam. ut χαλκός igitur pro argento, sic ἀποαργυρίζειν, ἀντι ἔ ἀπαργυρίζειν. ad verbum *aderare* Latinis. *aderatio* est taxatio vel æstimatio rei. Salmf.

2. Ut nihil adderetur.] Palat. aderet. forsan. *adæret*. Grut.

3. Non præstetur, nec in minimo exigatur.] Scribendum, non præstetur, nec in minimo exigatur. præstetur scriptum ex libris, non pretium. Casaub.

4. Nec in minimo exigatur.] Nec in nummo exigatur. ita Pal. Salmf.

5. Specialiter non quasi tribuno, sed quasi duci.] Id est ultra ordinis sui gradum. quem honorem habitum virtuti ab imperatoribus Rom. plures horum scriptorum loci testantur. Casaub.

6. Nec exercitus ducem loco accipit.] Scribe: Nec exercitus ducendos accipit. Idem.

Nec exercitus ducem loco accipit.] Scrib. Desine autem conqueri quod adhuc Claudius est Tribunus, nec exercitus ducem è loco accipit. è loco, id est statim & illico. querebantur quod nimis diu maneret Tribunus, nec illi repræsentaretur ducarus. mihi tamen nunc magis placet nihil mutari: potest enim videri dixisse *ducem loco*, pro *dignitate ducem*, qui *ducis locum* haberet. ut *ducem loco* dixit heic Trebellius qui *ducis dignitatem & locum* teneret: sic *privatum loci* Tertullianus de Octavio Cæsare adhuc privato, & nondum principem locum obtinente. Salmf.

Nec exercitus ducem loco accipit.] Fortassis, *Nec exercitus ducendi locum accipit*. Grut.

7. Unde etiam senatum & populum conqueri jactabas.] Observabis hoc loco, unde pro de quo. Jordanes de rebus Geticis: *In Scanzia vero insula, unde nobis sermo est. pro, in insula de qua loquimur*. Salmf.

8. Habet in potestatem Thracias, Mœsias, Dalmatas, Pannonias, Dacos exercitus.] Scribendum, *Habet in potestatem Thracas, Mœsos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus*. Idem.

I. Mœsias,

statem Thracias, ¹ Mœsias, Dalmatas, Pannonias, Dacos exercitus: vir ille summus nostro quoque iudicio ² speret consulatum, si ejus animo accommodum est, quando voluerit, accipiat pratorianam, accipiat præfecturam. Sanè scias tantum ei à nobis decretum salarii ³ quantum habet Ægypti præfectura: tantum vestium quantum proconsulatu Africano detulimus: tantum argenti quantum accipit ⁴ curator Illyrici Metatius: tantum ministeriorum quantum nos ipsi nobis per singulas quasque decernimus civitates: ut intelligant omnes quæ sit nostra de viro tali sententia. Item epistola ¹⁶ Decii de eodem Claudio, Decius Messala præfidi Achaia salutem. inter cætera, Tribunum verò Claudium, optimum juvenem, fortissimum militem, constantissimum civem, castris, sentitui & Reip. necessarium, in Thermopylas ire præcepimus: mandata eidem cura Peloponnesium, scientes neminem melius omnia quæ injungimus, esse curaturum. ⁵ Huic ⁶ ex regione Dardania dabis milites ducentos, ⁷ ex cataphractariis centum, ⁸ ex equitibus c. & sexaginta, ex sagittariis Creticus sexaginta, ex tyronibus bene armatos mille. Nam bene illi novi creduntur exercitus. Neque enim illo quisquam devotior, fortior, gravior invenitur. Item ¹⁷ epistola Gallieni, quum nuntiatum esset per frumentarios Claudium irasci quòd ille molliùs viveret: ⁹ Nihil me graviùs

1. Mœsias, Dalmatas.] Pal. Mysos. Grut.

2. Speret consulatum, si ejus animo accommodum est, &c.] Legas: Vir ille summus, nostro quoque iudicio speret consulatum: & si ejus animo commodum est, quando voluerit, pratorianam accipiat præfecturam. Sic partim libris adjuti, partim vero conjectura ducti emendavimus. Salmas.

3. Quantum habet Ægypti præfectura.] Hoc est præfectus Ægypti. Sc sequitur: Proconsulatu Africano. id est, Proconsuli Africano. Idem.

4. Curator Illyrici Metatius.] Forte legend. ex Pal. Metianus. Idem.

Curator Illyrici Metatius.] Palat. Metianus. forte Metianus. Grut.

5. Huic ex regione Dardania, &c.] Ex regione Dardanica. Pal. Salmas.

6. Ex regione Dardania.] Pal. Dardanica. Grut.

7. Ex cataphractariis centum: ex equitibus c. & sexaginta.] Separat cataphractarios ab equitibus in vita Alexandri, equites separatim memorantur à cataphractariis: ubi Alexander refert, se bello Persico, Centum & viginti millia equitum sudisse, & cataphractarios decem millia interemisse. erant equites, non cataphractarii. cataphractarii verò alii nulli nisi equites. etsi non sim nescius cataphractos pedites Livio memorari. sed de ætate Claudii loquimur. Salmas.

8. Ex equitibus centum & sexaginta.] Pal. non agnoscit illud centum & Grut.

9. Nihil me graviùs accepit.] Nova locutio, pro affectu. nam dicimus: Cicero hoc graviter accepit. Casaub.

Nihil me graviùs accepit.] Novum quidem

vius accepit¹ quàm² quòd³ notoria tua intimaſti, Claudium parentem amicumque noſtrum inſinuat ſibi falſis plerisque graviter irafci. Quoſo igitur, mi Venuſte, ſi mihi fidem exhibes, ut eum facias à Grato & Heremiano placari,⁴ neſcientibus hoc⁵ militibus⁶ Daciſianis, qui jam ſerviunt,⁷ ne graviter ferant. Ipſe ad eum dona miſi:⁸ quæ ut libenter accipiat tu facias. Curandum præterea eſt⁹ ne me hoc ſcire intelligat, ac ſibi ſuccenſere judicet, & pro neceſſitate ultimum conſilium capiat. Miſi autem ad eum pateras gemmatas trilibres duas. Scyphos aureos, gemmatos trilibres duos:¹⁰ diſcum corymbiatum argenteum librarum viginti. Lanceam ar-

genteam

quidem locutionis genus, nam debuit dicere, *nihil gravius accepi*. dicitur Latine, *bene aut male quis accipi*, & *accipi convivio*. ſic Gallienus hoc loco dicit, graviter ſe acceptum illo nuntio, quo cognovit ſibi irafci Claudium. *Salmaſ.*

1. *Quam quòd notoria tua intimaſti.*] Palatinus, *notaria*. ita ſane ſcribebant multi: *notariam* pro *notoria*. nec enim *notoria* à *notis*, hoc eſt compendiis illis litterarum, à quibus *notarii* dicti: ſed eſt, quo refertur aliquid ad principem, & ejus notitiæ ſuggerit. Græci *ἀναφορὰν* dicunt. *Idem.*

2. *Quòd notoria tua intimaſti.*] Epitola qua aliquid principi aut magiſtratu notum ſit, *notoria* dicitur in Diſgeſtis & codice, ac ſcriptoribus mediæ Latinitatis. *Cafaub.*

3. *Notoria tua.*] Pal. *notaria*. *Grut.*

4. *Neſcientibus hoc militibus Daciſianis, &c.*] Emendo: *ne gravius vos erumpat*. aut etiam, quod melius cenſeo: *neſcientibus hoc militibus Daciſianis, qui jam ſerviunt, ne gravius erumpant*. Et recte timebat Gallienus, ne ſi hoc reſcirent milites, qui jam ſervebant, gravius erumperent, hoc eſt magis ſervirent, & minas ſuas ad effectum perducerent. *Salmaſ.*

5. *Militibus Daciſianis.*] Legebam: *Dacicianis*. *Dacus*, *Dacicus*, *Dacicianus*: ut *Germanus*, *Germanicus*, *Germanicianus* Palat. habet: *Daciſianis*. quæ ſcriptura etiam recta eſt. *Daci*, *Daciſci*, *Daciſciani*. *Idem.*

6. *Daciſianis.*] Pal. *Daciſianis*. *Grut.*

7. *Ne graviter ferant.*] Pal. *ne graviter referunt*. *Idem.*

8. *Quæ ut libenter accipiat, tu facias.*] *Tu facies*. *idem* Pal. *Salmaſ.*

Quæ ut libenter accipiat, tu facias.] *Vulgari facias*. ſed venuſtius longè, *tu facies*, quod eſt à Palatino. *Grut.*

9. *Ne me hoc ſcire intelligat, ac ſibi ſuccenſere judicet.*] *Idem* cum editione prima: *ac viſus cenſere judicet*. pro, *ac ſibi ſuſcenſere judicet*. *ſuſcenſere* ſcribebant pro *ſuccenſere*. & cur non ita nunc ſcribimus? qui minus enim quam *ſuſcipere*, *ſuſcitare*, & ſimilia? *Salmaſ.*

10. *Diſcum corymbiatum argenteum, &c.*] Ab argumento quod artifex calatura expreſſerat cognomen accipiunt, & diſcus hic corymbiatuſ, & patina hederata: corymbiata opera hederarum racemos, qui corymbi vocantur, exprimebant. *Cafaub.*

Diſcum corymbiatum.] Si à *corymbo*, cur non *corymbatuſ* potius hic diſcus, ut *pampinata lanx* à *pampino*, ut *hederata patina* ab *hedera*? deinde quis non credat hederatam patinam, hederæ quæ corymbos & racemos habuiſſe? corymbiatuſ igitur diſcus non à *corymbo*, ſed à *corymbio* dictuſ. *corymbium* eſt ſuggeſtuſ crinium muliebrium in ſpeciem corymbi vel racemi contextuſ. à corymbio, *corymbiatuſ diſcus* fortaiſſean appellatuſ, in quo corymbia illa mulierum, & crinium ſtructuræ, calatura erant expreſſæ. nolim tamen illiſ adver-

genteam pampinatam librarum triginta. ¹ Patinam argenteam
² hederatam librarum xx. & III. ³ Boletar halieuticum argen-
 teum librarum xx. ⁴ Urceos duos auro inclusos, argenteos libra-
 rum sex, & in vasis minoribus argenti libras xxv. ⁵ Calices
 Ægyptios, operisque diversi, decem. ⁶ Chlamydes veri luminis

limba-

adversari qui ab hederæ corymbis co-
 rymbiatum discum, cognominatum
 volunt, præsertim cum sequatur *pam-
 pinata lanx*, & *hederata patina*. sed hede-
 rata patina videretur habuisse tanrum fo-
 lia hederæ cælo expressa; corymbiatum
 autem discum, corymbos id est uvæ he-
 deræ. *Salmas.*

1. *Patinam argenteam hederatam.*] Pal.
 & vetus editio, *patenam*. raro aliter scri-
 ptum reperias in libris vetustis. *Idem.*

Patinam argenteam hederatam.] Pal.
Patenam arg. hederaciam. Grut.

2. *Hederatam.*] Palat. *hederaciam*. sed
bederatam retinemus. *Salmas.*

3. *Voleta halieuticum, &c.*] Ex ve-
 teribus editionibus scribo cum Scalige-
 ro, *boleterahalieuticum*. & instrumentum
 aliquod piscationi aptum intelli-
 go. *boleter, Βολητήρ Casaub.*

*Voleta halieuticum argenteum libra-
 rum xx.*] Veteres edit. *voletar* præfe-
 runt. legendum *boletar*. quod est genus
 vasis ex Martiale notum. *boletar* igitur
 genus lancis aut disci. nunc restat quæ-
 rendum, quare *halieuticum* appelletur?
 opinor *halieuticum boletar* appellari,
 quod haberet piscatorem cælatura ex-
 pressum. *hederaciam patinam* vocavit,
 nam ita veteres, in qua hederæ cælata
 ostendebatur. ita heic *halieuticon boletar*,
 in quo cælo factus erat *άλυσος* id est
 piscator. sic plane apud Theocritum in
 poculo piscator expressus habetur, &
 cælo effigiatus. *Salmas.*

Boleta halieuticum argenteum, &c.] Pal.
Voletarali euticum argenteum. ut ni-
 hil sit vero similis conjectura Scalige-
 ri, *boleterahalieuticum*. Grut.

4. *Urceos duos auro inclusos.*] *Urceolos*
duos auro inclusos. ita Palat. pocula hoc
 genere deaurata, χρυσόκλειστα Græci
 vocant. auro cludere, & auro includere

genus est deaurandi, cum aurum soli-
 dum in argentum deprimitur, & qua-
 si inligatur. tessellæ enim aureæ alte
 in argentum impressæ includebantur.
 quod & auro vincire, & auro ligare Latini
 dicunt, ut ostendimus supra. pocula auro
 vincla sunt, quæ Græci χρυσόκλειστα
 & χρυσένδεστα appellant. auro ferrymi-
 nata diceret Petronius. *Salmas.*

5. *Calices Ægyptios, operisque diver-
 si decem.*] Calices Ægyptii erant vitrei,
 sed singularis & stupendi artificii. Vide
 Saturninum Vopisci. *Casaub.*

6. *Chlamydes veri luminis limbatae*
duas.] Lumen non est coloris nomen,
 sed affectus & καίαντορρεῖς. purpuram veri
 luminis appellat claram Lampridius in
 Diadumeno, in Alexandro Severo cla-
 rissimam: Vopiscus in Carino lumen
 purpuræ verbo eleganti expressit, cum
lineas micantes purpura, dixit. Græci qui
 purius locuti sunt, veri luminis colo-
 res dicunt ὀξείης: posterior ætas ἀλη-
 θινός. unde obtinuit, ut ἀληθινὰ ap-
 pellarentur omnia purpurea: propter
 præstantiam sacri muricis, ut loquun-
 tur imperatores. *Idem.*

Chlamydes veri luminis, &c.] Nul-
 lus dubito quin lumen heic sit pro co-
 lore, & in purpura sane color ipse lu-
 men appellatur. Tertullianus de Pal-
 lio, *concilium luminis* appellat, quod
 alio loco, concilia mentum colorum
 dixit. chlamydes igitur veri luminis,
 sunt purpureæ, hoc est veri coloris. ve-
 rus color est purpureus, & ita καὶ ἕξο-
 χλῶ Latini purpureum colorem nomi-
 narunt. Græci quoque ἀληθινὸν χρῶμα
 dixerunt pro purpureo, vel coccineo. at-
 que inde etiam, *holoveræ vestes dictæ*,
 quæ totæ ex illo vero colore essent, hoc
 est totæ ex purpura. *Salmas.*

limbatas duas. Vestes diversas XVI. ¹ *Albam subsericam paragaudem triuncem unam.* ² *Zanchas de nostris Parthicas paria tria.* ³ *Singiliones Dalmatenses X.* * *Chlamydem Dardanicam mantuellem*

I. *Albam subsericam, paragaudem, triuncem unam.*] Familiare est in re vestium, ut solis adjectivis sine substantivis nominentur: sic dicimus *περφυροῦ*, *ὑδαίωνα*, *μαλακῶ*, & similia apud Latinos. ita *albam* hic Gallienus & paulò antè Valerianus, *Albam subsericam unam, cum purpura Succubitana.* intelligendum autem non togam, ut cum prætexta dicitur, sed tunicam. *Subserica* fuit hæc tunica, id est cujus stamen solum esset sericum. nam holoserica vestes in privatorum usu non erant. Erat autem moris ornare istas tunicas albas subsericas, vel purpura, ut illa fuit cujus facta mentio à Valeriano; vel paragaude, ut hoc loco. Inter ea quæ vestibus accedunt ornatus solum causa, ut clavus, limbus, infrita, segmenta, paragium, & alia hoc genus, centeri & paragauda debet: sicut manifestò arguunt verba legis secundæ Cod. De vestibus holoveris. *Nemo vir, ait, auratas habeat aut in tunicis aut in lineis paragaudas.* vides separari paragaudas à vestibus quibus adsuebantur: vestes autem hac accessione nobilitatæ non paragaudæ, sed paragaudicæ dicebantur vel paragaudes. Etiam paragaudæ illæ de quibus in Græcis Latinisque literis agitur, ex auro & serico intextæ & materiæ & artis varietate pollebant. Assuebantur autem vestibus modò singulæ paragaudæ, modò binæ, modò ternæ, vel quaternæ, atque interdum etiam quinæ. Quibus simplex paragauda adnexa, monolores nuncupatæ sunt: & ita ceteræ pro diverso numero diversum nomen acceperunt. *Casaubonus.*

Albam subsericam, paragaudem triuncem unam.] Solent hæc *ἑσθιωδῆταις* proferre. malim legere hoc loco: *subsericam paragaudicam, triuncem unam.* sane aut paragaudæ, aut paragaudicæ, vel paragaudicæ dicebantur hæ vestes, non

paragaudes. Parthi enim & vestem & nomen vestis Romanis tradiderunt, atque aliis etiam nationibus, quæ nomen illud retinuerunt. *ἡ ἑσθιωδῆταις* igitur est vestis Parthica. Hesychius: *ἡ ἑσθιωδῆταις, ἡ τῶν ἑσθιωδῆταις Παρθοῖς.* *Salmast.*

2. *Zanchas de nostris Parthicis, paria tria.*] Barbarici calceamenti genus zanchas vocarunt. sed variè scribitur hoc verbum. Græcis *ζάνχαι* aut *τζανζία*. Persarum vel Parthorum fuisse gestamen magni pretii ex hoc loco & similibus apparet. *Casaub.*

Zanchas de nostris Parthicis paria duo.] Scribendum: *zanchas de nostris, Parthicis. zancha Parthica,* sunt calcei ex pelle Parthica: quod ad vocem *zancha* attinet, Græcum est non barbaricum vocabulum, *ζάνχη*. Latine rectè scribitur *zancha*, vel *zanga*. nam *χ* Græcorum in *g* mutant. ut *γαλδῶνη*, *galbanum*. Græcis recentioribus *ζάνχαι*, vel *τζανζία* & *τζανζία*. *δὲ τὸ δ' ἄγχω* igitur quod est constringo, *ἄγχω* constrictio. Hinc compositum *ἀζάνχω*, *ζάνχω* *ἀζάνχη*, *ζάνχη* *ζάνχη* igitur pro *ἀζάνχη* constrictio: atque inde *ζάνχη* calceamentum à constringendo pede. Latinis *zancha*, vel *zanga*. *Salmast.*

Zanchas de nostris Parthicis paria tria.] *Palat. zancas de nostris Parthicis paria tria.* *Grut.*

3. *Singiliones Dalmatenses X.*] *Lego, Cingiliones, & cingula parva interpretor, quibus uterentur equites Dalmatæ.* *Casaub.*

Singiliones Dalmatenses.] In testamento Gregorii Nazianzeni *σιγγιλίων* legitur de quodam genere vestis, & puto *sigillationem* ibidem esse qui heic *singilio*. sed testor *σιγγιλίων* planis & probis litteris extare scriptum in antiquissimo codice Bibliothecæ Palatinæ, & certus sum pro veste debere accipi, cum inter vestes recensetur. pro *singiliones* autem puta-

lem unam. Penulam Illyricianam unam. Bardocucullum unum.

¹ Cucutia villosa duo. ² Oraria Saraptena quatuor. ³ Aureos Valerianos CL.

putarim heic potius scribendum esse *figillones*. *figillo*, *figillonis*, ἢ ἀπλοῖς. vel ἀπληγῆς, vel ἀπληγῆς. Hesychius: Ἀπλοῖς χλαῖνα, ἢ μὴ δυνάμει δὲ πλωθῶν. Non desuit tamen ut putarem aliquando *figillones* heic vel *figilliones* esse legendum, & de vestibus Dalmatarum *figillaris*, vel *clavatis* intelligendum: nam vestium clavos Græci σφραγίδες etiam vocant, hoc est *figilla*. hinc *figilliones* Dalmatenses, Dalmaticæ *figillatæ*. *Salmas.*

* *Chlamydem Dardanicam mantuelem unam*] Dardani Dalmatis vicini. *chlamys* mantuelis, composita vestis ex *chlamyde* & *mandya*. *μανδύλι* illa ætas vocabat Græcè *pænulas*. de his superius. *Casaub.*

Chlamydem Dardanicam mantuelem unam.] *Chlamys* mantuelis est *χλαμῆς μανδύσειδης*, *chlamys* scilicet in modum manti facta, vel ad formam manti accedens. diversum enim *χῆμα* fuit τὸ *μανδύσι* καὶ τὸ *χλαμῆ*, ut alibi dicam pluribus. *μανδύλι* tamen & *χλαμῆ* plerumque confundunt auctores. *Glossæ*: *Paludamentum*, *χλαμῆς*, *μανῆιον*. *mantuelis* autem à *mantua*. ὁ *μανδύσι*, vel ἡ *μανδύη*, hæc *mantua*: *mantum* tamen & *mandum* etiam dixerunt Latini, & videtur Græcè non tantum *μανδύσι* & *μανδύη*, genus hoc vestimenti dictum esse, sed etiam *μανδύσι*, *μανδύ*. hinc Latine *mantus*, & *mantum*. *Isidorus*: *Mantum* Hispani vocant quod manus tegat tantum: est enim breve amictum. à voce Latina *mantum* Græci recentiores fecerunt *μανῆιον*. ut *fibla*, *Φιβλίον*: *sigillum*, *σιγίλλιον*. *Salmasius.*

1. *Cucutia villosa duo.*] *Cucullorum* species videtur. *Casaub.*

Cucutia villosa duo.] *Cucutia*, vel *cocutia* scriptum esse puto pro *concutia*. sic *cusuere* dicebant vulgo, pro *consuere*. *Glossæ*: *cusio*, ῥάπτω. sic *fibla* *fesū* pro

frensa. *tusio* pro *confusio*. *concutiam* autem à *concutio*. ut *confugium* à *confugio*: *perfugium* à *perfusio*. *concutia* & *concuties* vestes sunt quas Græci *κρυταῖς* καὶ *σπαθηταῖς* vocant, & *πυκνότητες*, *pavidenses* scilicet, & bene condensatas. nam *concutere* est *κρῆειν*, vel *σπαθῶν*. unde *concutis* *concutis* radius erat, vel *pecten*, quo vestes percutiebantur. *Glossæ*: *concutis*, *κερκίς*, radius textorius. *concutere*, *κερκίζειν*. *Juvenal.*

Et bene percussas textoris pectine Galli. Bene percussæ vestes, *concuties* & *concutia* dicebantur, & *cucutia*. *concutere* & *percutere* & *decutere* Latinis in textura vestium idem quod Græcis *κρῆειν* καὶ *κράττειν*. hinc *concutia*, vel *cucutia*, sunt *πολύκρυτοι* καὶ *πολυσπαθηταί* *ιμάτια*, τὰ *πυκνότητες*, quæ opponuntur τοῖς *ὑπερπυκνότησι*. sic *pavidenses* Latinis quæ *malidensibus* & *levidensibus* opponuntur. *Salmas.*

Cucutia villosa.] Non abit à litteris *Meursius* noster, cui placet *cucutia*. cuius videantur *Glossaria*. *Grut.*

2. *Oraria Sarabadena quatuor.*] De *orariis* ad sequentem vitam. *Sarabadena* unde potuerint nomen invenire nescio: & verius sit fortasse *Sarabrena*. ut *Hispaniensi* fuisse intelligamus, ex ea urbe *Tarraconensis* provincie, quæ *Sarabris* dicitur *Ptolemæo*. *Casaub.*

Oraria sarabadena.] *Palat.* legit, *sarabdena*. non dubito, quin *Sarabdena*, sint *Saraptena*, à *Saraptris* urbe *Phœnicæ*, cuius ἔθνη *Σαροπίη*, & *Σαροπίλιος*. *Salmas.*

Oraria Sarabadena.] *Pal.* *sarabdena*. *Grut.*

3. *Aureos Valerianos CL.*] A *Valeriano* imperatore nuncupatos nemo dubitat. quare scribendum, *Valerianeos*, aut *Valerianinos*. *Casaub.*

Aureos Valerianos.] *Aurei Valeriani* à *Valeriano* Imperatore. *Salmasius.*

18 rianos CL. *Trientes Saloninianos* ccc. Habuit & senatus
 judicia, priusquam ad imperium perveniret, ingentia.
 Nam quum esset nuntiatum illum ¹ cum Macriano fortiter
 contra gentes in Illyrico dimicasse, acclamavit senatus,
² *Claudi dux fortissimè habeas* ³ *virtutibus tuis, devotioni tuæ.*
Claudio statuam omnes dicamus. Claudium consulem omnes cu-
pimus. ⁴ *Qui amat rempublicam, sic agit: qui amat principes,*
sic agit. Antiqui milites sic egerunt. Felicem te Claudii iudicio
principum, ⁵ *felicem te virtutibus tuis, consulem te, te præfectum.*
⁶ *Vivas Valerie, ameris à principe.* Longum est tam multa
 quàm meruit vir ille perscribere: unum tamen tacere non
 debeo, quòd illum & senatus & populus, ante imperium
 & in imperio & post imperium sic dilexit, ut satis constet,
 neque Trajanum, neque Antoninos, neque quemquam
 alium principem sic amatum.

FLA-

1. *Cum Macriano, &c.*] Legendum, *Martiano. Casaub.*

2. *Claudi dux fortissime habeas.*] *Χαίρεις ἄν*, id est, *χαίρει*. *habe* pro ave scribebant, ut docuit pridem Cujacius. *Idem.*

3. *Virtutibus tuis, devotioni tuæ.*] *Supple, bene sit. devotio est ἀγαθοσύνη* erga remp. & devotus multis locis horum librorum, pro eo quod apud Dionem atque Herodianum, *ἠγαθωσύνη*. *Idem.*

4. *Qui amat Remp. sic agit.*] In Maximo & Balbino: *Sapienter electi principes sic agunt.* *Idem.*

5. *Felicem te virtutibus tuis, consulem te, te præfectum.*] *Distingue: Felicem te Claudii, iudicio principum. felicem te virtutibus tuis, consulem te, te præfectum. subaudi optamus, vel cupimus. Salmat.*

6. *Vivas Valerie, ameris à principe.*] *Latinitas postulat, Valeri, & am. Va-*

levius. scribo, Vivas, valeas, & ameris à pr. vel Aureli pro Valeri. nam Claudio nomen fuit Aurelio non Valerio. Cas.

Vivas Valerie, ameris à principe.] *Palatinus, vicinis. forte, vincas. sed vivas non mutamus: utrumque enim acclamari solitum principibus. Salmat.*

Vivas Valerie, ameris à Principe.] *Valerie pro Valeri. Valerius autem heic unum est ex nominibus Claudii, quem Flavius Valerius Claudium fuisse appellatum docuimus ante. omnes igitur illi principes qui obscuro genere nati, ad imperii usque fastigium conscenderunt, nihil prius potiusque videntur habuisse, quam ut sumerent prænomina, cognominaque Romana: qua ratione plerumque in familias antiquas & nobiles sese insulciebant, & originem patritiam ementiebantur. Idem.*

Vivas, Valerie, ameris à Principe.] *Pal. Vicinis Valerie ameris. Grut.*

'FLAVII VOPISCI SYRACUSII
DIVUS AURELIANUS.

HILARIBUS, quibus ³ omnia festa & fieri de-
bere scimus & dici, impletis solennibus, ⁴ vehi-
culo suo me & judiciali carpento præfectus ur-
bis

I. [FLAVII VOPISCI.] Tandem
è salebrosis & præruptis locis
emersumus: sic jure appellaverim ple-
rosque præcedentium auctorum libros,
si cum sequentibus Vopisci comparen-
tur. in illorum plerisque omnia per-
turbata, indigesta, confusa, mera deni-
que mapalia: hic temporum rerumque
series diligentius & constantius ser-
vata. nihil admodum alieno loco posi-
tum, omnia ferè *ὁπτακτα, καὶ ὁμοιο-
νόμητα*; sive ea fuit auctoris major di-
ligentia, sive scriptorum ejus felicitas;
quæ correctorum manus minùs ini-
quas sine experti. nam alienâ culpâ,
non auctorum, multa in superioribus
legi hodie perperam digesta satis autè
probavimus. Porro VOPISCVS olim
prænomen erat, quo usi multi in julia
præsertim gente: hic est cognomen:
patriam Vopisci vox adjecta indicat,
Syracusius. Vixit imperantibus Diocle-
tiano & Maximiano. Cepit hanc histo-
riam scribere post annum imperiù illo-
rum Augustorum octavum, qui habuit
COSS. Tiberianum II. & Dionem
Cassium. Sed non statim operi se ac-
cinxit: nam cum hanc vitam scribebat,
jam factus erat Cæsar Constantius,
quem Vopiscus etiam imperatorem ap-
pellat. *Casaub.*

2. [Hilaribus.] Matris deùm. plura de
his ad Lampridii Alexandrum Seve-
rum. *Idem.*

[Hilaribus quibus omnia festa, &c.]
Hilaria diem eum peculiari appellatio-
ne sic nominarunt, qui matri Deum &
Attini sacer erat, quo finita catabasi &
simulatione luctus peracta *πλὴ ἀνά-
στασι* & lætitiæ exordium celebrabant.

hinc illum diem *Hilaria* vocaverunt.
multa enim per illam solemnitatem jo-
cosa fiebant ac dicebantur hoc est quod
hic ait Vopiscus, *Hilaribus quibus omnia
festa & fieri debere scimus & dici*. Nam
passim omnibus, quomocumque vel-
lent, ludendi jocandique licentia per-
missa, quas cuique libitum erat perso-
nas inducunt, atque ita per urbem
incedebant. Herodian. lib. I. *Salmof.*

3. [Omnia festa & fieri, &c.] *Festa
verba* sunt quæ diem festum decent, bo-
na scilicet verba, & fausta, & boni omni-
nis. sic hoc loco festa dicere & facere.
ubi festa dicta factave sunt jocosa & fe-
stiva, & qualia festo hilarique die dici
fierique conveniat. sic *festos homines* jo-
cosos & hilares dicebant. quos Græci
καλήμερος, Latini *festos*, & *festi dies
homines* appellabant. nunquam etiam
Saturnalia, Liberalia, Hilaria, & ejus-
modi alios dies festos nominabant ve-
teres, quin adderent, bonum diem. ut,
Saturnalibus bono die: Hilaribus bono die.
Hinc *καλήμερος* Græcis homo festus,
& festi diei, qui libenter genio indul-
get, & sibi amicisque morem gerit, fe-
stivus & hilaris. contra *μισοκαλήμε-
ρος* dicebantur homines odiosi moro-
sique, qui nec sibi nec aliis bene face-
rent, tristes & severi, genique sui de-
fraudatores. *Idem.*

4. [Vehiculo suo me & judiciali carpen-
to, &c.] *Ἐν Ἀγῆ δνοῖν*. nam carpen-
tum non aliud est quam vehiculum.
judices, id est magistratus honoratio-
ribus vehiculis usos ex his scriptoribus,
aliisque, & maxime ex libris juris no-
tum est. *Casaub.*

[Vehiculo suo me, & judiciali car-
pento.]

bis vir illustris ac præfata reverentia nominandus, Junius Tiberianus accepit. Ibi quum animus à causis atque à negotiis publicis solutus ac liber vacaret, sermonem multum ¹ à Palatio usque ad hortos Valerianos instituit: ² & in ipso præcipuè de vita principum. Quumque ad templum Solis venissemus, ab Aureliano principe consecratum, quod ipse nonnihilum ex ejus origine sanguinem duceret, quæsit à me quis vitam ejus in literas retulisset. Cui ego quum respondissem, neminem à me Latinorum, Græcorum aliquos lectitatos, dolorem gemitus sui vir sanctus per hæc verba profudit: *Ergo Therpsitem, Sinonem, cateraque illa prodigia vetustatis, & nos bene scimus, & posteri frequentabunt: divum Aurelianum, clarissimum principem, severissimum imperatorem, per quem totus Romano nomini orbis est restitutus, posteri nescient? Deus avertat hanc amentiam. Et tamen, si bene novi, ³ ephemeridas illius viri scriptas habemus, etiam bella caractere historico digesta, quæ velim accipias, & per ordinem scribas, additis quæ ad vitam pertinent. Quæ omnia ex libris linteis, in quibus ipse quotidiana sua scribi præceperat, pro tua sedulitate condiscas. ⁴ Curabo autem ut tibi ex Ulpia bibliotheca & libri lintei proferantur. Tu velim Aurelianum ita ut est, quatenus potes, in literas mittas. ⁵ Parui ipse quidem præceptis: accepi*

vento.] Vehiculum nomen est generale, carpentum species vehiculi. vehiculum igitur carpentarium, & vehiculum rhedarium pro carpento & rheda. Salmas.

1. A Palatio usque ad hortos Valerianos.] Varianos hortos pro Valerianis heic agnoscit Palatinus: qui etsi non mihi sint cogniti, veriolem tamen eam scripturam existimo, ut Varii horri nomen acceperint à Vario Helioabalo. de quibus tamen nihil legi. sic *Therma Variane* in veteri inscriptione, ab illo Vario. Idem.

A Palatio usque ad hortos Valerianos instituit.] Pal. Varianos. Grut.

2. Et in ipso præcipue de vita Principum.] Quid in ipso? an sermone? ita est. legendum igitur: Et in eo præcipue de vita

Principum. Sic vet. ed & Palat. melius tamen sic diceret: *Multum sermonem à Palatio usque ad hortos Varianos instituit, & eum præcipue de vita Principum.* Salm.

3. Ephemeridas illius viri scriptas habemus.] Variorum principum ephemerides laudantur antiquis scriptoribus, ut ad librum secundum Suetonii alias notavimus. Casaub.

4. Curabo autem ut tibi ex Ulpia bibliotheca & libri lintei proferantur.] Vide initio Probi, ubi libros recenset Vopiscus quibus in scribendis hisce vitis fuit adjurus. De libris linteis habes multa apud Livium: sed lege inprimis epistolam xxxiv. libri quarti epistolarum Symmachi. Idem.

5. Parui ipse quidem præceptis.] Forte scri-

cepi libros Græcos, & omnia mihi necessaria in manum sumpsi: ex quibus & quæ digna erant memoratu, in unum libellum contuli. Tu velim¹ meum munus boni consulas. Et si hoc contentus non fueris, lectites Græcos, linteos etiam libros requiras, quos Ulpia tibi bibliotheca, quum volueris, ministrabit.² Et quoniam sermo nobis de Trebellio Pollione, qui à duobus Philippis usque ad divum Claudium, & ejus fratrem Quintillum, imperatores tam claros quàm obscuros memoriæ prodidit, in eodem vehiculo fuit, afferente Tiberiano quòd Pollio multa incuriosè, multa breviter prodidisset: me contrà dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum: prodente quinetiam in quo Livius, in quo Salustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testibus convincerentur: pedibus in sententiam transitum faciens,³ ac manum porrigens jucundam præterea,⁴ *Scribe (inquit) ut libet: securus, quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historica elo-*

quen-

scribendum: parvi Valeriani præceptis. accepi libros Græcos, &c. Sed propius esset ad scripturam veterem, si legeretur: *parvi, mi Piane, præceptis.* Pianos & Piarius nomina Romana, à Pius deducta. Pianos igitur amici nomen cui hunc librum dedicavit Vopiscus. *Salmasius.*

Parvi ipse quidem præceptis.] Pro istis monstra verborum in Pal. nempe: *Parvum ipiane præceptis.* Grut.

1. *Meum munus boni consulas.]* Pal. *meo munere.* Idem.

2. *Et quoniam sermo nobis de Trebellio Pollione.]* Trebium Pollionem nominant nostræ membranæ. *Salmasius.*

3. *Ac manum porrigens jucundam præterea.]* Ad eò mihi assensus est, ut non solum pedibus in meam sententiam iret; sed etiam manus porrigeret cum hilariore & renidente vultu. translatum è curia; ubi variis modis assensus præbebatur. *Casaub.*

Ac manum porrigens jucundam præ-

terea.] Ex conjectura mea lege: *Pedibus in sententiam transitum faciens ac manum porrigens, jocando præterea: scribe, inquit, ut libet, securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos eloquentia miramur auctores.* Locum integrum attulimus, ut magis de sensu constaret. afferente Vopisco, neminem scriptorum, qui quidem historica scripserunt, non esse aliquid mentitum, in ejus sententiam Tiberianus descendit, & manum porrigit: *Jocans præterea addit: scribe Vopisce ut libet: secure id potes facere, ut mendaciorum socios habiturus, qui magna eloquentiæ laude olim historias scripsere. veteres autem manum in assensu porrexisse notius est quam ut debeat pluribus indicari.* *Salmasius.*

4. *Scribe, inquit, ut libet. securus, quod velis, dicas.]* Melior scripta lectio; *Scribe (inquit) ut libet. securus, quod velis, dices, habiturus mendaciorum comites, &c.* Idem.

- 3 *quentia miramur autores.* ¹ Ac ne multa & ² frivola proœmiis odiosis intexam, divus Aurelianus, ortus, ut plures loquuntur, Sirmii, familia obscuriore; ut nonnulli, Dacia Ripensi. Ego autem legisse me memini autorem qui eum Mœsia genitum prædicaret. Et evenit quidem ut de eorum virorum genitili solo nesciatur ³ qui humiliori loco nati ⁴ plerique solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splendore fulgorem. ⁵ Nec tamen magnorum principum virtutibus summa sciendi est, ubi quisque sit genitus, sed qualis in repub. fuerit. An Platonem magis commendat quòd Atheniensis fuerit, quàm quòd unicum sapientiæ munus illuxerit? An eo minores inveniuntur ⁶ Aristoteles Stagiritæ, Eleatesque Zenon, aut Anacharsis Scythæ, quòd in minimis nati sunt viculis, quam illos ad cœlum omnis philosophiæ virtus extulerit?
- 4 Atque ut ad ordinem redeam: Aurelianus modicis ortus parentibus, à prima ætate ingenio vivacissimus, viribus clarus, nullum unquam diem prætermisit, quanvis festum, quanvis vacantem, quo non se pilo & sagittis cæterisque

1. Ac ne multa & frivola proœmiis odiosis intexam.] Vetus liber: proœmiis odiosus intexam. non malè. Idem.

2. Frivola proœmiis odiosis.] Pal. idiosus. Grut.

3. Qui humiliori loco nati plerique solum genitale confingunt.] Palat. Et evenit quidem ut de eorum virorum genitili solo nesciatur, qui humiliori loco, & ipsi plerumque solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splendore fulgorem. Salmas.

Qui humiliori loco nati, plerumque solum.] Palat. qui hum. loco & ipsi plerumque solum. Grut.

4. Plerique solum genitale confingunt.] Scribe, plerumque, ut in veteribus. Casaubonus.

5. Nec tamen magnorum virorum virtutibus, &c.] Scribendum, de magnorum virorum virtutibus. elegans locutio, summa sciendi de virtutibus magnorum viro-

rum. id est, τὸ κεφάλαιον τῶ ἰστορημῶν ἀρετῆς ἐστὶ τὸ εὐδοξῶν ἀνδρῶν. Idem.

Nec tamen magnorum Principum virtutibus summa sciendi est.] Vetus editio cum Palatino scribunt: viribus. scribe: virtus. nec tamen magnorum principum virtus summa, sciendi est, ubi quisque sit genitus. Voluit dicere heic Vopiscus: natalium splendore non debere æstimari summam principis virtutem, sed eorum in rep. animum, rerumque gestarum gloriam, virtutemque solam. quam sententiam mire expressit. Salmasius.

Nec tamen magnorum Principum virtutibus, &c.] Sic & Palat. nisi quod is à principio habuerit, ne, item præferat viribus. Grut.

6. Aristoteles Stagiritæ, Eleatesque Zenon.] Lege: Aristoteles Stagiritæ, Eleatesque Zenon. Salmas.

risque armorum exerceret officiis. Matrem quidem ejus Callicrates Tyrius, Græcorum longè doctissimus scriptor, sacerdotem ¹ templi Solis, in eo vico in quo habitabant parentes, fuisse dicit. Habuisse quinetiam nonnihilum divinationis, adèd ut aliquando marito suo jurgans ingesserit, quum ejus & stultitiam increparet & vilitatem, *En imperatoris patrem.* ² Ex quo constat illam mulierem scisse fatalia. Idem dicit, auspicia imperii Aureliano hæc fuisse: Primum, ³ pueri ejus pelvem serpentem plerunque cinxisse, neque unquam occidi potuisse. Postremò ipsam matrem quæ hoc viderat, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. His accedit quòd ex palliolo purpureo ⁴ quod Soli sui temporis imperator tulerat, ⁵ sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur. Addit etiam illud, ⁶ quòd * vincitum fasciolæ † Aurelianum aquila innoxie de cunis

1. *Templi Solis in vico.]* Palat. templi Solis qui in vico. Grut.

2. *Ex quo constat illam mulierem scisse fatalia.]* Scire fatalia, & dicere fatalia, eorum est qui rerum futurarum habent scientiam, easque prædicunt. *fata dicere*, pro eodem dicebant veteres. unde *fatidici*, quos vulgo *bonæ fortunæ loquutores* nuncupamus. *Salmas.*

3. *Pueri ejus pelvem serpentem plerumque cinxisse.]* Simile omen imperii invidiæ Severi. pelvis est *πέλῳ* sive alveus in quo recens natus infans lavabatur. *Casaub.*

4. *Quod Soli sui temporis tulerat, &c.]* Si ferre pro auferre. erit sensus: imperatorem illorum temporum ademisse simulacro Solis palliolum illud purpureum, quod postea casu aliquo in potestatem matris Aureliani venerit. sed potest etiam accipi *tulerat* pro obtulerat. *sui temporis*, est *ὁ κτ' ἡγεμῶν*. *Idem.*

Quod soli sui temporis imperator tulerat.] Scribe: *obtulerat*. *Salmas.*

5. *Sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur.]* Crepundia norum quid sint, & quid vocentur apud Latinos: monumenta scilicet quæ cum pueris expositis

adponebantur, ut ex iis aliquando possent agnosci. Græci vocant *ἠραισμοῦται*. ea erant monilia, torques, annuli, crepitacilla, & sed quod non minus ex fasciis ipsis quibus involuti erant cum exponerentur, plerumque agnoscebantur, quam ex illis monumentis & crepundiis. hinc factum ut fasciæ illæ ipsæ crepundia etiam dicerentur abusive. ut heic de palliolo purpureo crepundia filio Aureliano fecisse mater perhibetur, sic Albinus purpurea matris illigatus est fascia. *Idem.*

6. *Quod vincitum fasciola Aurelianum aquila de cunis levaverit.]* Fortean fuerit: quod vincitum fasciis Aurelianum. Fasciolæ sunt quibus infantes involvuntur, quæ Græce *σώματα*, Latine cunabula & incunabula. Glossæ: *σώματα*, cunabula. Hefychius: *σώματα*, *δέσμοι*, *ράκη*. cunabula igitur & incunabula à cunis distingui debent. *cuna* lectuli sunt illi mobiles in quibus pueri cubant: *cunabula*, vel *incunabula* vincula sunt, vel fasciæ quibus colligantur infantes in cunis positi. redeamus ad locum Vopisci: *Vincitum fasciola Aurelianum aquila de cunis levaverit*. Et accipien-

cunis levaverit, & in aram posuerit, quæ juxta facellum fortè sine ignibus erat. Idem autor est, vitulum matri ejus natum miræ magnitudinis, candidum, sed purpurantibus maculis, ¹ ita ut haberet in latere uno ave, in alio coronam. Multa superflua in eodem legisse memini: quippe qui asseverat etiam ² rosas in ejusdem mulieris chorte, nato Aureliano, exisse purpureas, odoris rosei, floris aurei. Fuerunt & postea multa omina jam militanti futuri, ut res monstravit, imperii. Nam ingrediente eo Antiochiam in vehiculo, quòd præ vulnere tunc equo federe non posset, ita pallium purpureum, ³ quod in honorem ejus expansum fuerat, decidit ut humeros ejus tegetet. Et quum in equum transire vellet, ⁴ quia invidiosum tunc erat vehiculis

cupiendum de ea fasciola qua vinctus in cunis erat, & ad cunas ipsas. dupliciter enim vinciebantur pueri. primum illis vinculis & fasciis, quibus involvebantur, & quæ ipsi erant pro veste. deinde etiam fasciola aliqua in cunis ipsis collocati, ligabantur, ne cunis decidere possent aut elabi. quod hodieque fit. de qua fasciola locus hic fortasse capiendus. idque etiam augendo miraculo est, aquilam potuisse puerum de cunis levare fasciola vinctum: nam id fieri qui potuit nisi rupta aut soluta fasciola? *Idem.*

* *Vinctum fasciola Aurelianum.*] Pal. *fascolum.* & à calamo recenti, *fasciolo.* Grut.

† *Aurelianum aquila innoxie de cunis levaverit.*] Magnum onus pro corpore aquilæ. vide *Ælianum* hist. animal. libro XII. cap. XXI. *Casaub.*

1. *Ita ut haberet in latere uno avem, in alio coronam.*] Video quidem coronam, quid faciat ad omen futuri imperii, sed quid avis facit? optime *Palat.* ita ut haberet in uno latere, ave, in alio coronam. Quibus verisimile non poterat fieri vitulum, in latere scriptum ave de ventre matris attulisse, nobis avem pro ave substituerunt. quasi minus sit mirum avem ibidem pictam habuisse. quare ab illo

ave sit omen factum imperii nascenti Aureliano, satis intelligent illi quibus nos ista scribimus. *Salmas.*

2. *Rosas exisse purpureas, odoris rosei, floris aurei.*] Quomodo purpureæ rosæ florem habent aureum? an non rosâ ipsa flos est? Sed minime dubium est quin illud croceum, quod in medio rosæ est, florem appelleret. quod igitur in eo miraculum est, si rosæ purpureæ, flore aureo, & odore roseo prodierunt, nascente Aureliano, cum aliter exire non soleant, nec alio odore aut colore? sed videtur Vopiscus miraculum non in colore aut odore rosarum ponere, sed in tempore. alieno enim tempore nec eo quo rosæ nascuntur sunt enaræ, & hoc vice miraculi fuit, quod nato Aureliano, prodierunt rosæ eodem plane colore & odore, quo suis temporibus cum prodeunt, esse consueverunt. an potius de loco miraculum interpreta-bimur, quod in corte, id est in area domus sponte sint enaræ rosæ? *Idem.*

3. *Quod in honorem ejus expansum fuerat.*] In optimo lib. *spansum* legitur. sic *sceptum* pro *exceptum* apud *Trebell.* *spectare* pro *expectare* alicubi positum legi. *Idem.*

4. *Quia invidiosum tunc erat vehiculis in civitate uti.*] Vide ad *Spartiani* *Hadria-*

culis in civitate uti, equus est ei imperatoris applicitus, cui per festinationem insedit. Sed ubi comperit, semet ad suum transtulit. Data est ei præterea, quum legatus ad Persas issset, patera qualis solet imperatoribus dari à rege Persarum, in qua insculptus erat 'Sol eo habitu' quo colebatur in eo templo in quo mater ejus fuerat sacerdos. Donatus eidem etiam elephantus præcipuus, quem ille imperatori obtulit: solusque omnium privatus Aurelianus elephanti dominus fuit. Sed ut hæc & talia omittamus, 6 fuit decorus, & gratia viriliter speciosus: statura procerior, nervis validissimis, vini & cibi paulò cupidior, libidinis raræ, severitatis immensæ, disciplinæ singularis, gladii exerendi cupidus. Nam quum essent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic, & alius qui cum Valeriano captus est, 3 huic signum exercitus apposuerat *manus ad ferrum*, ut si fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid vel fecisset vel gessisset, suggereretur, *Aurelianus manu ad ferrum*, 4 atque cognosceretur. Privati hujus multa extant egregia facinora. Nam erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis præsidariis solus attrivit. 5 Refert Theoclius Cæsarianorum temporum scriptor, Aurelianum ma-
nu sua

Hadrianum. Ibidem etiam diximus nefas fuisse privato sedere in regia sella, aut regis equum insidere. *Casaubonus.*

1. *Sol eo habitu quo colebatur in eo templo in quo mater ejus fuerat sacerdos.*] Palat. *Sol eo habitu quo colebatur ab eo templo in quo mater ejus fuerat sacerdos.* Id est eo habitu quo colebatur ab Aureliano, templo in quo ejus mater sacerdos fuerat. cultum autem fuisse solem ab Aureliano, multa testantur, & maxime templum ab eo soli conditum consecratumque. non dicit quo habitu sol fuerit sculptus in illa patera quæ data est Aureliano. sed credibile est, non alio habitu sculptum solem in ea fuisse quam quo à Persis colitur. cujus simulacrum facie leonina effingebant cum tiara. *Salmas.*

2. *Quo colebatur in eo templo.*] Palat. non habet, *in eo templo.* Grut.

3. *Huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum.*] *Signum*, id est cognomen. ita soliti milites per lasciviam cognomenta imponere: ut illi centurioni, cui ut scribit Tacitus, militibus facetiis vocabulum *CEDO ALTE-
RAM* indiderant. *Casaub.*

4. *Atque cognosceretur. privati hujus multa extant.*] Possêt tamen legi: *privatim hujus multa extant egregia facinora.* nihil vero mutamus. *Salmas.*

5. *Refert Theoclius Cæsarianorum temporum scriptor.*] Melius *Theocles*, ut Diocles, sed fortasse scripserat, *Theoclytus*, vel *Theo Chius*. *Casaub.*

Refert Theoclius Cæsarianorum, &c.] Forte, *Theo Chius*. vel *Theoclis*, hoc est, *Θεοκλῆς*. *Salmas.*

nu sua bello Sarmatico uno die quadraginta & octo interfecisse. plurimis autem & diversis diebus ultra nongentos quinquaginta: ¹ adè ut etiam balisteæ pueri & saltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus festis militariter saltarent: ² *Mille, mille, mille, mille, mille, mille decollavimus. Unus homo mille, mille, mille, mille, decollavimus. Mille, mille,* ³ *mille, vivat, qui mille, mille occidit.* ⁴ *Tantum vini habet nemo, quantum fudit sanguinis.* Hæc video esse perfrivola: sed quia suprâ scriptus autor ita eadem ut sunt Latinè, suis scriptis inseruit, tacenda esse non credidi.

7 ⁵ Idem apud Maguntiacum tribunus legionis sextæ Gallicanæ, Francos irruentes, quum vagarentur per totam Gal-

I. Adè ut etiam balisteæ pueri & saltatiunculas, &c.] Scribendum *ballisteæ*. βαλλίζων in octavo Athenæi usurpatur ceu vox Romæ usitata pro saltare, & tripudiare. βαλλισμός saltationis genus: & βαλλιστή, vel βαλλιστήα carmina ludicra inter ballistandum saltari solita. Casaub.

Adè ut etiam balisteæ pueri & saltatiunculas.] *Ballistia* Palatinus. atque ita legendum. Iegebam tamen aliquando, *ballistias*. ἀπό τῆ βαλλίζω, βαλλιστής, saltator, & βαλλιστή, saltatio. ballistium igitur est quod vulgo vocamus *ballet*. nam inde deducta vox ista nostra. βαλλίζων Græcis saltare est. hinc βαλλίζων χειρῶν, & βάλλειν χειρῶν, manus jactare, quod saltantes faciunt scilicet. manus enim jactare, saltare est. Propertius:

Nanus & ipse suos breviter contractus in artus,

Jactabat truncas ad cava buxa manus. Id est saltabar ad tibie cantum. nam βαλλειν idem quod βαλλίζων, & ab illo βαλλῶ Latinum *ballo* quod est salto, & *ballationes*, saltationes. ut & *ballomatia*. Salmast.

2. *Mille, mille, mille.*] Eam saltatiunculam, ita ut est in membranis expressa, heic apponam. sic igitur se habet: *Mille, mille, mille decollavimus,*

*Unus homo mille decollavimus,
Mille vivat, qui mille occidit.
Tantum vini habet nemo
Quantum fudit sanguinis.*

Sequentem etiam cantilenam ita conceptam in membranis videre est:

*Mille Sarmatas, mille Francos
Semel & semel occidimus.
Mille Persas querimus.*

Sciendum autem est vulgares illos ac de trivio poetas, si poeta vocandi sunt, in componendis hujuscemodi canticis & saltatiunculis, & hymnis legis metricæ nullum penitus habuisse respectum, sed solius modulationis, & numerosæ compositionis verborum, quæ ita ad aures accidit, ut formam videatur habere veri legitimeque metri. Metrum & rhythmus ut differant, doctè in notis illis plenioribus exponit Salmastius. Idem.

3. *Mille vivat, qui mille mille occidit.*] Sunt versus trochaici; qualis & iste fuerit, si legatur voce transpositâ, *mille mille qui occidit*. ubi nihilominus adhuc corripitur in *occidit* media, pro licentia illius ævi. Grut.

4. *Tantum vini habet nemo.*] Versus suis constiterit pedibus, si legerimus *habebit*. Idem.

5. *Idem apud Moguntiacum.*] *Palat. Montiacum.* vetus editio: *Monciacum.* *Montiacum* pro *Moguntiacum* dicebant, & scribebant. Salmast.

Galliam, sic afflixit, ut trecentos ex his captos, septingentis interemptis, sub corona vendiderit. ¹ Unde iterum de eo facta est cantilena: ² *Mille Francos, mille Sarmatas semel occidimus*: ³ *Mille, mille, mille, mille, mille Persas querimus*. Hic autem, ut supra diximus, militibus ita timori fuit, ut sub eo posteaquam semel cum ingenti severitate castrensia peccata correxit, nemo peccaverit. Solus denique omnium militem qui adulterium cum hospitis uxore commiserat, ita punivit, ⁴ ut duarum arborum capita inflecteret, & ad pedes militis deligaret, eademque subito dimitteret, ut scissus ille utrinque penderet. Quæ res ingen-tem timorem omnibus fecit. Hujus epistola militaris est ad vicarium suum data hujusmodi: *Si vis tribunus esse, imò si vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat. Uvam nullus auferat, segetem nemo deterat*: ⁵ *oleum, sal, lignum, nemo exigat: annona sua contentus sit. De præda hostis, non de lacrymis provincialium, habeat*: ⁶ *arma teresa*

1. Unde iterum de eo facta cantilena.] Cantilenam heic vocat, quam supra saltatiunculam & ballisteum. nam *saltatiuncula* est cantilena ad quam saltatur. mimi olim & canebant simul & saltabant. *Saltare canticum*, aut *cantilenam* dicitur qui & cantat & saltat simul, aut alio canente saltat. hinc *saltatiuncula*, & *cantilena* pro eodem. *cantare* tamen & *saltare* in scena, diversarum artium & artificum erant. *cantare* proprium tragicædorum, ut *saltare* histrionum. *cantare* fabulam dicebatur tragicædus: eandem saltare histrio. *Idem*.

2. *Mille Francos, mille Sarmatas semel & semel occidimus.*] Illud & *semel* manat à Palatino, & requirebatur ad verbum. idem præterea collocabat: *Mille Sarmatas, mille Francos*. Grut.

3. *Mille, mille, mille.*] In superiori animadversione probavi, non esse valde exigendam in istis saltatiunculis & ballistiis pedariam legem. cum enim ad saltandum cantandumque fuerint compositæ, non certis legibus aut men-

sionibus coërceri postulant: sed per solos rhythmos quibus fere totæ subsistunt, exigi volunt. nam rhythmicæ sunt, non metricæ. *Salmas*.

4. *Ut duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret, &c.*] Quas, id est, quæ arborum capita. Perficæ crudelitatis supplicium: Græci vocant *Ἀγροφειδὼν* [iv. *Casaub.*

Ut duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret.] Scribe: *Ut duarum arborum capita inflecteret, & ad pedes militis deligaret.* nempe, arborum capita. *Salmas*.

5. *Oleum, sal, lignum, nemo exigat.*] Extat lex Constantini & Constantii A. A. vide in Pescennio Nigro. *Casaub.* *Oleum, sal, lignum nemo exigat.* Oleum, salem, lignum: ita veteres. *Salmas*.

6. *Arma teresa sint, ferramenta famiata.*] Manifesto distinguit heic ab armis ferramenta. sed nonne arma quoque ex ferro? ferramenta vocat omnia quæ aciem, aut acumen habent, ut lanceas, jacula, gladios, & id genus: eaque sola

terfa sint: ¹ *ferramenta famiata, calceamenta fortia.* ² *Vestis nova vestem veterem excludat.* ³ *Stipendium in baltheo, non in popina habeat.* ⁴ *Torquem brachialem & anulum apponat:* ⁵ *equum sagmarium suum defricet,* ⁶ *capitum animalis non vendat,* ⁷ *mulum*
centu-

famiari dicuntur. armorum autem nomine intelligit clypeos, loricas, cataphractas, cassides & hujus generis cætera, quæ proprie tergeri dicuntur ut splendeant, non autem cotis indigent ut acuantur & famientur. *arma* igitur hoc loco sunt τὰ ἀμυνήσια quæ vulgo *arma defensiva* dicimus: *ferramenta* vero quæ vocamus *offensiva*. Idem.

1. *Ferramenta famiata.*] Nonius Marcellus: *Samium est acutum: unde famiare est acuire.* Casaub.

Ferramenta famiata.] Sciendum est *famiare* esse dictum à *Samia* cote. non rarum est enim aut novum, ut adjectiva rerum pro ipsis substantivis usurpentur. ut *Samia* absolute pro cote *Samia*. à qua *famiare*, *acuire*. Salmaf.

2. *Vestis nova vestem veterem excludat.*] Præceptum est τὸ οἰνομοικῆς: non expectandum matrifamilias ut de veste nova suiis prospiciat cum priorum usu triverint: sed dum adhuc cistæ plenæ, maturè providendum. Casaub.

Vestis nova veterem vestem excludat.] Semper vestes novæ veteres excludunt. nihil aliud igitur hoc loco voluit Aurelianus quam ut milites bene vestiti essent, & bene calceati, & bene armati. ideo optimi quique duces semper & arma & vestes militum prospexerunt, ut si novis opus esset, acciperent. Salmaf.

3. *Stipendium in baltheo, non in popina habeat.*] Legebam, *stipendium in baltheo, non in popinam abeat.* Nam eleganter dicitur stipendium in baltheo abire militi, non in popinam, quod in baltheo servat, non autem in popinam desert. si quis putabit ex vulgata lectione eundem sensum effici posse, eam per me retineat licet. Idem.

4. *Torquem brachialem & anulum apponat.*] Legendum: *torquem, brachialem,*

anulum apponat. Quibus verbis vult Aurelianus, ut miles torquem, & brachialem & anulum habeat & gerat. nam apponere anulum aut torquem est induere sic *ponere vestem* pro induere dixit Tertullianus de Pallio. Idem.

Torquem brachialem & anulum apponat.] Abscît Palatino copula &. forsitan non malè, ut tria notet, torquem, brachiale & anulum. si sic, auferenda littera à voce *brachialem*, ut *brachiale* sit dextrocherium. sed enim cum & supra visatur *brachialem*, possit & heic obtinere locum. Grut.

5. *Equum sagmarium suum defricet.*] Palat. *equum & sagmarium suum defricet.* *sagmarium* ab equo distinguit. equus igitur erit qui dominum vehit; *sagmarium* qui sarcinas. at *sagma* in *sagmario* proprie est onus. vulgo *cargam* appellamus. inde *sagmare asinum*, vel *equum*, est onerare. & *equus sagmatus*, onustus. Salmaf.

Equum sagmarium suum defricet, captum animal non vendat.] Palat. *equum & sagmarium suum defricet, capitum animalis non vendat.* Grut.

6. *Capitum animal non vendat.*] Optimus liber, habuit, *capitum animalis non vendat.* unde vox illa, Græcane an Latina? est pure Græca, quam Latini usu, fecerunt suam. *capitum* est pro *capetum*. nam Græcum est, κῆπιον. κῆπιον, edere & vorare significat. unde & κῆπιον *præsepe*, δὲ τὸ κῆπιον ἀπὸ αὐτῆς. Salmaf.

7. *Mulum centuriatum comiter curet.*] Soluta vereris militiæ disciplina, ceperant singulis centuriis muli deputari ad sarcinas vehendas. is est mulus centuriatus. Casaub.

Mulum centuriatum comiter curet.] Scribendum: *mulum centuriatum communiter curet.* Mulus centuriatus erat com-

centuriatum communiter curet. ¹ Alter alteri quasi servus obsequatur: à medicis gratis curentur, ² aruspibus nihil dent: in hospitibus castè se agant. qui litem fecerit, vapulet. Inveni nuper in Ulpia bibliotheca ³ inter linteos libros epistolam divi Valeriani de Aureliano principe scriptam: quam ad verbum, ut decebat, inserui. Valerianus Augustus Antonino Gallo consuli. Culpas me familiaribus literis ⁴ quòd Posthumio filium meum Gallienum magis quàm Aureliano commiserim; quum utique & severiori & puer credendus fuerit & exercitus: nec tu id diutius judicabis, si bene scieris quantæ sit Aurelianus severitatis. Nimus est, multus est, gravis est, ⁵ & ad nostra jam non facit tempora. ⁶ Testor autem omnes deos, me etiam timuisse ⁷ nequid etiam erga filium meum severius, ⁸ siquid ille fecisset, ut est natura pronus ad ludicra, sævius cogitaret. Hæc epistola indicat quantæ fuerit severitatis, ut illum Valerianus etiam timuisse se dicat. Eiusdem Valeriani alia est epistola quæ laudes illius continet: quam ego ex scriniis præfecturæ urbanæ protuli. Nam illi Romam venienti salaria sui ordinis sunt decreta.

Exem-

communis tori centuriæ. recte igitur $\kappa\epsilon\lambda\lambda\omicron\gamma\omicron\nu$, mulum communem communiter vult curari. Salmas.

1. Alter alteri quasi servus obsequatur.] Palatinus addit, Alter alteri quasi in nemo, quasi servus obsequatur. Grut.

2. Aruspibus nihil dent.] Columella libro primo capite VIII. Aruspices sagasque, quæ utraque genera vana superstitione rudeis animos ad impensas, ac deinceps ad flagitia compellunt, ne admiserit. quod & repetit libro XI. capite primo. lege Tacitum Annal. XI. Casaub.

3. Inter linteos libros.] De linteis libris omnia jam vulgata. linteos autem istos libros mappas vocabant. Salmas.

4. Quod Posthumio filium meum.] Lege, Postumo, ex libris. Idem.

5. Et ad nostra jam non facit tempora.] Id est, sæculo major est. Casaub.

6. Testor autem omnes Deos.] Vox Deos desideratur in vetere Palatino. Salmas.

7. Ne quid etiam erga filium meum severius si quid ille fecisset.] Hæc mire per-

turbata sunt, sic totus locus est concipiendus: Testor autem omnes Deos me etiam timuisse, ne quid etiam erga filium meum severius ille fecisset, cum, ut est pronus ad ludicra, levius cogitaret. Hanc affert rationem facti sui Valerianus, quod filium Postumo potius quàm Aureliano crediderit. tantæ enim esse severitatis Aurelianus, ut timuerit ne quid erga filium severius faceret, cum, ut erat pronus ad ludicra, levius cogitaret. pueri autem & ludicra amantis proprium est, leviter cogitare. quæ quidem leves & pueriles cogitationes & ludicræ, non impunitæ existissent apud Aurelianus. ea erat ejus severitas, atque id timuit pater Valerianus, puerumque alteri minus severo commisit. Idem.

8. Si quid ille fecisset (ut est natura pronus ad ludicra) levius, cogitaret.] Duarum mutatione litterarum restitui hunc locum, antea nemini non lectum nec intellectum. edebatur enim, ad ludicra sævius cogitaret. Grut.

Exemplum epistolæ: Valerianus Augustus Ceionio Albino præfecto urbi. Vellemus quidem singulis quibusque devotissimis Reipub. viris ¹ multo majora deferre compendia quàm eorum dignitas postulat, maximè ubi honorem vita commendat. Debet enim quid præter dignitatem pretium esse meritorum. Sed facit rigor publicus, ut ² accipere ³ de provinciarum oblationibus ultra ordinis sui gradum nemo plus possit. Aurelianum fortissimum virum ad inspicienda & ordinanda castra omnia destinavimus: cui tantum à nobis atque ab omni Republica, communi totius exercitus confessione, debetur, ut digna illo vix aliqua vel nimis magna sint munera. Quid enim in illo non clarum? quid non Corvinis & Scipionibus conferendum? Ille liberator Illyrici, ille Galliarum restitutor, ⁴ ille dux magni totius exempli. Et tamen nihil præterea possum addere tanto viro ⁵ ad muneris gratiam quam patitur sobria & ⁶ bene gerenda Respub. ⁷ Quare sinceritas tua, mi parens charissime, ⁸ supradicto viro efficiet, quandiu Romæ fuerit, panes mili-

tates

1. Multo majora deferre salaria quàm eorum dignitas postulat.] Ut cum exempli gratia tribuno salaria ducis deferuntur, ut in vita Claudii. Casaub.

2. Accipere de provinciarum oblationibus.] Vetus editio: illationibus. Salmaf.

3. De provinciarum oblationibus.] Verius videtur, quod est in Pal. inlationibus. Grut.

4. Ille dux magni totius exempli.] Latina locutio est, vir exempli, vel, vir magni exempli. Minus Latina locutio est, vir magni totius exempli. & fortasse absit melius vox magni. Casaub.

Ille dux magni totius exempli.] Vir magni exempli & vir totius magni exempli, quare dici non possit, non video. sic enim loquebantur illa ætate. sed & vir aut femina exemplum dicebatur, & vir exempli, & vir ad exemplum. & ad exemplum quid fieri, quod perfecte fit, & omnibus numeris. Salmaf.

5. Ad muneris gratiam quam patitur.] Legend. Et tamen nihil præter ea possum addere tanto viro ad muneris gratiam, que patitur sobria & bene gerenda respublica. Quod lucidius esset, si hoc ordine col-

locaret: Et tamen nihil possum addere tanto viro ad muneris gratiam, præter ea que patitur sobria & bene gerenda respub. Potest tamen fieri ut præterea, sit hoc loco positum, pro amplius. præterea quam patitur respub. hoc est, amplius quam patitur. & sic esset nihil movendum. Idem.

6. Bene gerenda respub.] Η κελῶς διοικησύνη πολιτεία. non autem διοικησύνη. id est, ratio sobriè & bene administrandæ reip. Casaub.

7. Quare sinceritas tua mi parens carissime.] Melius esset, & magis ex formula: quare sinceritas tua Ceioni parens carissime. Nam ad Ceonium hæc scripta est epistola. Salmaf.

8. Supradicto viro efficiet quamdiu fuerit Romæ, &c.] Efficere panes, & vinum, & cetera, pro decernere. aut certe præbere & dare, ut alibi sæpe. In Palat. scriptum: efficiet. afficere rem alicui est quasi decernere, & propriam dicere ejusque eam facere; quod vulgo affectare dicimus. sic affectus esse alicui dicitur in veteri inscriptione, pro additus & deditus alicui esse. afficere panes & vinum pro attribuere, assignare, & præbere,

tares mundos sedecim, panes militares, castrenses quadraginta, vini mensalis sextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos, porcinae pondo triginta, bubulae pondo quadraginta, olei sextarium unum, ¹ & item olei secundi sextarium unum, liquaminis sextarium unum, ² herbarum, olerum quantum satis est. Sanè quoniam ei aliquid præcipuè decernendum est quædiu Romæ fuerit, ³ pabula extra ordinem decernes. Ipsi autem ad sumptus, ⁴ aureos Antoninianos diurnos binos, ⁵ argenteos Philippeos minutulos, quinquagenos, æris denarios centum: reliqua per præfectos ærarii præbebuntur. Frivola hæc fortassis cuipiam & nimis 10
levia esse videantur, sed curiositas nihil recusat. Habuit ergo multos ducatus, plurimos tribunatus, ⁶ vicarias ducum & tribunorum diversis temporibus propè quadraginta, usque ad eò ut etiam Ulpii Criniti, ⁷ qui se de Trajani genere referebat, & fortissimi re vera viri & Trajani simillimi, qui pictus est cum eodem Aureliano in templo Solis, quem Valerianus Cæsaris loco habere instituerat,

¹ vicem

bere, & ejus propria facere, cui afficiuntur. *Idem.*

Supra dicto viro efficit, quamdiu Romæ fuerit, panes, &c.] Palat. adfficit, ut fortè fuerit, adfficiet. Grut.

1. *Et item olei secundi.]* Vox secundi abest Palatino. *Salmas.*

2. *Herbarum, olerum, quantum satis est.]* Pal. herbas herbarum quantum sat est. Grut.

3. *Pabula extra ordinem decernes.]* Adjumenta. *Casaub.*

4. *Aureos diurnos binos, Philippeos argenteos minutulos quinquagenos.]* Non plus in argento est, quam in auro. nam secundum ea quæ adnotabimus in sequenti animadversione, quinquageni minuti argentei, binos aureos reddunt. alterum tantum in ære accepit. denarii enim centum æris, quatuor aureos efficiunt. *Salmas.*

5. *Argenteos Philippeos minutulos quinquagenos.]* Sciendum Latinis minutos esse, quæ Græci λεπτεῖ dicunt. sed nec hoc satis. argenteum nummum fuisse,

probandum est. minuti igitur vel minutuli dicuntur apud hos auctores, quos denarios dicebant veteres. qui denarii, drachmæ fere pondus, & æstimationem habebant. atque ut Latinis minuti argentei pro denariis: sic Græcis τε λεπτεῖ δραχμια ἀντὶ τῆ δραχμῶν. sed & absolute minutos appellarunt Latini, cum subintelligerent, argenteos: ut Græci λεπτεῖ, subintelligentes δραχμια. λεπτεῖ igitur sunt drachmæ. Hesy chius dicit λεπτεῖον esse ἐξακιχταλιόσδον τελευσίε. quis nescit autem talentum sex millibus denarium vel drachmarum valuisse? manifesto ergo ille λεπτεῖον, ἀντὶ δραχμῆς posuit. minuti igitur vel minutuli omnibus locis hujus historię, sunt quos denarios veterustiores vocant auctores, quorum viginti quinque aureum unum efficiunt. *Idem.*

6. *Vicarias ducum.]* Palatinus vacarios ducum. Grut.

7. *Qui se de Trajani genere referebat.]* Melius, referebat. *Casaub.*

vicem sumeret, exercitum duceret, ² limitem restitueret, prædam militibus daret: Thracias bobus, equis, mancipiis, captivis locupletaret: manubias in Palatio collocaret: quingentos servos, duo millia vaccarum, equas mille, ovium decem millia, caprarum quindecim millia, in privatam villam Valeriani congereret. ³ Tunc enim Ulpius Crinitus publicè apud Byzantium sedenti Valeriano in thermis egit gratias, dicens, magnum de se iudicium habitum ⁴ quòd eidem vicarium Aurelianum dedisset: quare
 II eum statuit arrogare. Interest epistolas nosse Aureliano scriptas, & ipsam arrogationem. Epistola Valeriani ad Aurelianum: *Si esset alius, Aureliane jucundissime, qui Ulpii Criniti vicem posset implere, tecum de ejus virtute ac sedulitate conferrem. ⁵ nunc tecum requirere potuissem. Suscipe bellum ⁶ à parte Nicopolis, ne nobis aegritudo Criniti obsit. ⁷ Fac quicquid potes. Multa non dico, in tua erit potestate militia magisterium. ⁸ Habes sagittarios Ityreos trecentos, Armenios sexcentos, Arabas centum quinquaginta, Saracenos ducentos, ⁹ Mesopotamios auxiliares quadringentos: habes legionem tertiam Felicem, & equites cataphractarios octingentos. ¹⁰ Tecum erit Hartomundus, Haldegastes,*

1. Vicem sumeret.] Vicarius illius esset. Idem.

2. Limitem restitueret.] Pal. limite restitueret. an limites? Salmas.

3. Tunc enim Ulpius Crinitus publice.] Tunc cum Ulpius Crinitus. Palat. Idem.

Tunc enim Ulpius Crinitus.] Pal. tunc eum Ulpius. Grut.

4. Quòd eidem vicarium.] Eidem, pro sibi. Casaub.

5. Nunc tecum requirere potuissem.] Locus est mutilus. Idem.

Nunc tecum requirere potuissem.] Scribe: *Si esset alius, Aureliane jucundissime, qui Ulpii Criniti vicem posset implere, tecum de ejus virtute ac sedulitate conferrem: hunc tecum requirere potuissem.* Et hic sensus est: si esset alius, qui Criniti vicarius posset esse, tecum de ejus virtute conferrem: eum tecum requirerem, ut vicem Criniti vellet im-

plere. non est autem alius, qui possit hunc igitur ipse suscipere. Salmas.

Nunc tecum requirere potuissem, &c.] Locus minimè defectuosus. dicit enim, quamvis licuisset conferre cum Aureliano de successore digno virtutibus Criniti, nullum tamen inveniendum qui ei præferretur. Grut.

6. A parte Nicop.] Parte. Casaub.

7. Fac quidquid potes. Multa non dico, in tua erit potestate.] Sic corrige: *Fac quidquid potes, multa non dico. In tua erit potestate militia magisterium.* Non dico, ut multa facias, sed quidquid poteris. Salmas.

8. Habes sagittarios Ityreos.] *Ityreos. Ἰτυραῖος.* nota vulgò gens Syriæ ex Geographis. Casaub.

9. Mesopotamios auxiliares.] Palatinus: *Mesopotamios.* Salmas.

10. Tecum erit Hartomundus, Haldegastes.]

gastes, Hildemundus, Carioviscus. Commeatus à præfectis necessarius in omnibus castris est constitutus. Tuum est pro virtutibus tuis atque solertia illic hyemalia & æstiva disponere, ubi tibi nihil deerit: quarere præterea ¹ ubi carrago sit hostium, & verè scire quanti qualesque sint, ² ut non vinum aut annona consumatur, aut tela jaciantur in quibus res bellica constituta est. Ego de te tantum, Deo favente, spero quantum de Trajano, si viveret, posset sperare Respub. ³ Neque enim minor est, in cuius locum fidemque te legi. Consulatum cum eodem Ulpio Crinito in annum sequentem à die undecimo Calend. Juniarum, in locum Gallieni & Valeriani, sperare te convenit sumptu publico. Levanda est enim paupertas eorum hominum ⁴ qui diu reipublicæ viventes, pauperes sunt, ⁵ & nullorum magis. His quoque literis indicatur ⁶ quantum fuerit Aurelianus, ⁷ & re vera. neque enim quisquam aliquando ad summam rerum pervenit, qui non à prima ætate gradibus virtutis ascenderit. Literæ de consulatu. 12

Valerianus Augustus Ælio Xifidio præfecto ararii. Aureliano, cui ⁸ consulatum detulimus ob paupertatem, qua ille magnus est, cate-

ris

gastes.] Harimundus, Haldagates, Hildomundus. ita in Palat. Harimundus autem esse puto idem nomen cum Farimundo vel Faramundo. Idem.

Tecum erit Hartomundus, Haldegastes, Hildemundus.] Pal. Hartomundus, Haldagates, Hildomundus. Grut.

1. Ubi carrago sit hostium.] Hic pro castris accipit. nam carri in orbem dispositi barbarorum fuere castra, sicut antea diximus. Casaub.

2. Ut non vinum aut annona consumatur, aut tela jaciantur, in quibus res bellica constituta est.] Tela jaciatur in veteri libro est. Forte legendum: Ut non vinum aut annona consumatur, aut alia jaciantur, in quibus res bellica constituta est. Mandat Aureliano Valerianus, ut ad verum sciat, quales quantique hostes numero sint, ut non vinum aut annona frustra consumeretur, aut alia prodigerentur, in quibus res bellica constituta est. jacere enim heic est prodigere. sic Gra-

cis ῥίπτεω de ea re quæ temere prodigitur. Salmast.

3. Neque enim minor est, in cuius locum fidemque te legi.] Malim, minor es eo, nam hoc vult: non esse Aurelianium Ulpio Crinito minorem, cui destinabatur vicarius Aurelianus. pro fidemque, scribo, vicemque. Casaub.

4. Qui diu reip. viventes pauperes sunt.] Qui diu in rep. viventes, pauperes sunt. ita reponendum ex Palatino. Salmastius.

5. Et nullorum magis.] Scribe, ut nullorum magis. Casaub.

6. Quantum fuerit Aurelianus, & re vera.] Pone τελείων στυμλῶ post Aurelianus. deinde erit sententia planior, si scribas, & erat re vera. Idem.

7. Et revera neque quisquam aliquando.] Neque enim quisquam aliquando. Salmast.

8. Consulatum detulimus ob paupertatem, &c.] Nescio sanè an ob paupertatem

tem

ris major, dabis ad editionem Circensium aureos Antoninianos trecentos, ¹ argenteos Philippeos minutulos tria millia, in ære H-S. quinquagies, ² tunicas multicias viriles decem, lineas Ægyptias viginti, ³ mantelia Cypria paria duo, tapetia Afræ decem, ⁴ stragula Maura decem, porcos centum, oves centum: convivium autem publicum edi jubebis senatoribus, equitibus Romanis: hostias majores duas, minores quatuor. Et quoniam etiam de arrogatione aliqua me dixeram positurum quæ ad tantum principem pertinerent, quæso ⁵ ne odiosior verbosiorve ea re videar:

tem Consullem fecerit. fecit potius ob alia merita in Rempubl. quare præstiterit interpungere: cui Consulatum detulimus, ob paupertatem quæ ille magnus est, ceteris major, &c. Ut scilicet causam ponat, cur ei sufficere debeat sequentia omnia præfectus ararii. *Grut.*

1. *Argenteos Philippeos minutulos tria millia.*] Non dubito quin ad missilia Consulium hæc summa pertineat. Solebant enim Consules pecuniam in populum spargere; auream quidem imperatores, argenteam verò privati. propterea rot isti dantur Aureliano minutuli Philippii argentei. *Casaub.*

2. *Tunicas multicias viriles decem, lineas Ægyptias viginti.*] Erant illa ætate in frequenti usu tunice quædam multiciæ sive *πολύμιθι*, & subsericæ, cum lineis permagni item pretii. quare hæc duo genera vestium jungi solent. lineas autem vestes Ægypto peti solitas sæpe diximus. *Idem.*

Tunicas multicias viriles decem.] Addit viriles, quia multiciæ etiam muliebres. *Juven.*

Humida suspectis referens multicia rugis. Multicias tunicas heic appellari censeo, quas alibi *tunicas subsericas* vocat, & semper jungit cum lineis. *multicium* enim adjectivum, quod in substantivum transiit. nam & multicia vestis, & vestimentum multicium, & simpliciter multicium. unde *multicia* Juvenali tenuis & pellucidæ vestes, ut sunt sericæ. *Salmas.*

3. *Mantelia Cypria paria duo.*] Quæ

alii mantilia. pertinent hæc ad mensalem supellestem. *Casaub.*

Mantelia Cypria.] Sciendum est ex veriloqua nominis notatione mantelam esse teiam vel linteum quo manus extergentur. postea & mantelum dictum est, & mantele. Græci *χειρομακίλλων* interpretantur. Philatgyrus interpretatur *mappas*. nam mappæ tergendis manibus habebantur. verum ætate jam Plinii mantelia non amplius in usu erant *ἀντὶ χειρομακίλλων*, sed integendis mensis serviebant. Atque hoc tunc temporis discrimen statuebatur inter mappas & mantelia: ut mantelia mensis operiendis, mappæ manibus tergendis usum præberent. nam mappæ erant brevia linteæ, quas quisque secum ad convivium ferebat. nec enim dominus eas subministrabat. inveniebant quidem apud dominum convivii mensam manteli instratam, sed suam unusquisque secum convivarum mappam afferebat. *Martial.*

Attulerat mappam nemo, dum furta timebantur,

Mantle è mensa surpuit Hermogenes.

Salmas.

4. *Stragula Maura decem.*] Vetus liber: *tragula Maura.* *tragula* jaculi genus est: & Maura jacula sunt nota. nihilominus *stragula* heic retinenda. vetus sane scribendi vitium, *tragula* pro *stragula*. *Idem.*

5. *Ne odiosior verbosiorque, ea re videar.*] *Ne odiosior verbosiorque in ea re videar.* ita potius scribendum, astipulantibus membranæ. *Idem.*

videar: quam fidei causa inferendam credidi ¹ ex libris Acholii, qui magister admissionum Valeriani principis fuit, libro Actorum ejus nono. Quum confedisset Vale- 13
rianus Augustus in thermis apud Byzantium præsentem exercitu, præsentem etiam officio palatino, assidentibus Memmio Fulco consule ordinario, Beblio Macro præfecto prætorii, Quinto Ancario præfide Orientis: assidentibus etiam à parte læva ² Avulvio Saturnino Scythici limitis duce, ³ Murentio ad Ægyptum destinato, Julio Tryphone Orientalis limitis duce, ⁴ & Meceo Brundusino præfecto annonæ Orientis, ⁵ & Ulpio Crinito duce Illyriciani limitis & Thracii, & Fulvio Boio duce Rhetici limitis: Valerianus Augustus dixit, *Gratias tibi agit Aureliane Resp. quòd eam Gothorum potestate liberaſti. Abundamus per te prada, abundamus gloria, & his omnibus quibus Romana felicitas crescit. Cape igitur tibi pro rebus gestis tuis coronas murales quatuor, coronas vallares quinque, coronas navales duas, coronas civicas duas, hastas puras decem, ⁶ vexilla bicolora quatuor, tunicas ducales ruffas quatuor, pallia proconsularia duo, togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, ⁷ subarmalem profundum, sellam eboratam. Nam te consulem hodie designo, ⁸ scripturus ad senatum*

¹ ut

1. Ex libris Acholii.] Palat. ex libris Acholii. Idem.

2. Avulvio Saturnino.] Melius *Amulio*. vulgata lectio vestigia servat, vocis *Amulino*. Casaub.

Avulvio Saturnino.] Sic etiam Pal. melius tamen *Amulio*. Grut.

3. Murentio ad Ægyptum destinato.] Pal. & Murrentio Mauricio ad Æg. & c. Verum cum ceteris duo nomina dederit, non erit causa cur isti unum poneret. Idem.

4. Et Meceo Brundusino.] Et Maceo. Pal. forte *Maccio*. Salmaf.

5. Et Ulpio Crinito.] Pal. *Ulpicio*. Grut.

6. Vexilla bicolora.] *Διζώνων*. bicolorum pro bicolore. sic decolorum. sic indecores & indecori. Salmaf.

7. Subarmalem profundum.] Jam ad

Severum diximus. Casaub.

Subarmalem profundum.] Sic quoque Palat. ut aliquid veniat subintelligendum substantivi. Grut.

8. Scripturus ad senatum ut tibi deputet scipionem.] De Consulibus scipione, non est res ignota. sed aliter fuisse apud veteres, aliter sub mediis imperatoribus observo. veteres enim consules scipionem tantum gestabant triumphidie, aut aliis festis diebus; at recentiores isti consules quotidie gestabant, & cum scipione curiam ingrediebantur. præterea nec consules tantum, sed consulares etiam scipionem gestabant, quod erat insigne eos fuisse consules, & esse consulares. eburnea autem fuisse illa sceptrum consulum, vel scipiones, notissimum est. Salmaf.

1. Ut

¹ ut tibi deputet scipionem, deputet etiam fasces. ² Hæc enim imperator non solet dare, sed à senatu, quando fit consul, accipere.

14 Post hæc Valeriani dicta Aurelianus surrexit, atque ad manus accessit, agens gratias militaribus verbis, quæ propria & ipsa apponenda decrevi. Aurelianus dixit, *Et ego domine Valeriane imperator Auguste, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter excepi, ideo & equos ³ & cantherios meos lassavi, ut mihi gratias ageret Respubl. & conscientia mea. At tu plus fecisti: ago ergo gratias bonitati tuæ, & accipio consulatum quem das. ⁴ Dii faciant & deus certus Sol, ut & senatus de me sic judicet.* Agentibus igitur gratias omnibus circumstantibus, Ulpius Crinitus surrexit, atque hac oratione usus est: *Apud majores nostros, Valeriane Auguste, quod & familia mea amicum ac proprium fuit, ab optimis quibusque in filiorum locum fortissimi viri semper electi sunt, ut vel senescentes familias, vel fetus matrimonii jam caducos substituta sæcunditas prolis ornaret. Hoc igitur quod Cocceius Nerva in Trajano adoptando, quod Ulpius Trajanus in Adriano, quod Adrianus in Antonino, & ceteri deinceps proposita suggestione fecerunt, ⁵ jam in arrogando Aureliano, quem mihi vicarium judicii tui autoritate fecisti, censui esse referendum. ⁶ Jube igitur ut lege agatur, sitque Aurelianus heres sacrorum, nominis & bonorum, totiusque juris, Ulpio Crinito*
15 *jam consulari ⁷ viro, actutum te judice consularis. Longum est cuncta*

1. *Ut tibi deputet scipionem.*] Consul enim ab ipsa institutione prima gestamen fuit scipio eburneus. Casaubonus.

2. *Hæc enim imperator non solet dare, sed à senatu, quando fit consul, accipere.*] Possunt hæc verba auctoris Vopisci esse, non Valeriani. quod nos probamus magis. Idem.

3. *Et cantherios meos lassavi.*] Pal. & conjuratos meos lassavi. Grut.

4. *Dii faciant & Deus certus sol.*] Dii faciant & Deus certus, ut & senatus. ita sibi qui vocem sol non agnoscunt. per Deum certum, solem intelligit Aurelianus, quem præcipue colebat. Salmas.

5. *Jam in arrogando Aureliano.*] In-

terrogando Aureliano, vet. editio. lege: in arrogando Aureliano. Idem.

6. *Jube igitur ut lege agatur, &c.*] Exemplum est hic ejus adoptionis, quæ fiebat apud principem, & postea magistratui intimabatur, ut docet lex secunda Cod. De adopt. hæc adoptio in illius locum successit, quæ apud populum olim lege curiata fiebat. Casaub.

7. *Ipsi ac tu Crinite judex consularis.*] Codex Pureani: ipse actutum te judice consularis. Orat Crinitus Valerianum, ut Aurelianus in domum viri consularis, id est, suam transiens, fiat ipse quoque consularis. Idem.

Ipsi ac tu Crinite judex consularis.] Vetus editio: ipse actutum te judice consularis,

cuncta pertexere. Nam & actæ sunt Crinito à Valeriano gratiæ; & adoptio, ut solebat, impleta. Memini me in quodam libro Græco legisse (quod tacendum esse non credidi) mandatum esse Crinito à Valeriano ut Aurelianus adoptaretur, idcirco præcipuè quòd pauper esset: sed hoc in medio relinquendum puto. & quoniam superius epistolam posui qua sumptus Aureliano ad consulatum delatus est, quare posuerim, ¹ rem quasi frivolum, eloquendum putavi. ² Vidimus proximè consulatum Furii Placidi tanto ambitu in Circo editum, ut non præmia dari aurigis, sed patrimonia viderentur, ³ quum darentur tunicæ subsericæ, ⁴ lineæ paragaudæ, darentur etiam equi, ingemiscentibus frugi hominibus. Factum est enim ut jam divitiarum sit non hominum consulatus: quia utique si virtutibus defertur, editorem spoliare non debent. Perierunt casta illa tempora, & magis ambitione populari peritura sunt. Sed nos (ut solemus) hanc quoque rem in medio relinquimus. His igitur tot ac talibus præjudiciis 16 muneribusque fultus, Claudianis temporibus tantus enituit, ut post eum Quintillo quoque fratre ejus interempto, solus teneret imperium, Aureolo interfecto, cum quo Gallienus fecerat pacem. Hoc loco tanta est diversitas historicorum, & quidem Græcorum, ut alii dicant, invito Claudio ab Aureliano Aureolum interfectum, alii mandante ac volente, alii ab imperatore jam Aureliano eundem occisum, alii verò adhuc privato. Sed hæc quoque media

sularis. ita edi volumus, sed opera omiserunt ipse. Salmas.

Ipsæ actum, te iudice, Consulatis, &c.] Palatinus noster accedit per omnia Puteaniano codici. *Grut.*

1. *Rem quasi frivolum eloquendum putavi.*] *Eloquendam putavi.* vet. editio. *Salmas.*

2. *Vidimus proximè consulatum Furii Placidi, &c.*] Confer cum simili querimonia inferius in Carino. quid sit consulatum edere, & *ἰσχυρισμὸν δέξασθαι*,

expofuimus ad Alagabalum. *Casaub.*

3. *Quum darentur tunica subsericæ: lineæ paragaudæ.*] Palatinus: *paragaude*, forte, *paragaudea*. ut in vita Claudii, *subsericam paragaudeam triuncem*, dixit Pollio. notandum autem *linearum paragaudearum*, heic tantum facere mentionem Vopiscum, non etiam tunicarum, quod ejus ætate lineæ paragaudiæ solæ in usu essent. *Salmas.*

4. *Lineæ paragaudæ.*] Melius scribas *paragandia*. *Casaub.*

media relinquemus, ab ipsis petenda per quos in literas missa sunt. Illud tamen constat, ¹ omne contra Mœotidas bellum divum Claudium nulli magis quàm Aureliano ¹⁷ credidisse. Extat epistola, quam ego (ut soleo) fidei causa, imò ut alios annalium scriptores fecisse video, inferendam putavi. *Flavius Claudius Valerio Aureliano suo salutem. Expetit à te munus solitum nostra Respub. Aggredere: quid moraris? ² Tuo magisterio milites uti volo, tuo ductu tribunos. Gotthi oppugnandi sunt: Gotthi à Thraciis amovendi. ³ Eorum enim plerique ⁴ Hæmimontum Europamque vexant, qui te pugnantem fugerunt. Omnes exercitus Thracicos, omnes Illyricianos totumque limitem in tua potestate constituo, ⁵ solitam en nobis ede virtutem. Tecum erit etiam frater Quintillus quum occurrerit. Ego aliis rebus occupatus, summam belli illius virtutibus tuis credo. Misi sanè equos decem, loricas duas, & cætera, quibus munire ad bellum euntem necessitas cogit. ⁶ Secundus igitur præliis usus*

aufpi-

1. *Omne contra Mœotidas bellum.]* Mœotidas appellat quos Zosimus libro secundo *Σαυρωγγοῦτος τῆς Μαιώτιδος ἀποστρεφῶντες λίμνη. Idem.*

Omne contra Mœotidas bellum.] Mœotidas. sic enim scribebant. & Mœotim pro Mœotim. unde prima ejus corripitur apud illius temporis poëtas. *Salm.*

2. *Tuo magisterio milites uti volo, tuo ductu tribunos.]* Magistrum militum plane agnoscimus Aurelianum his verbis à Claudio designari. sed fere magistri militum vocabantur, aut quibus bellum aliquod extra ordinem gerendum mandabatur, ut heic Claudius Aureliano bellum adversus Gotthos gerendum committit, ejusque in potestatem tradit, exercitus Thracicos & Illyricianos, & limitem & summam totius belli, & sic Aurelianus magister militum dicitur. aut ducum vicarii, quique legatorum vicem implebant, qui exercitum ducebant, quibus limes restituendus dabatur, hi omnes magistri militum dicebantur. omnes enim hoc nomine appellati quibus milites regendos, aut bellum aliquod gerendum

committebat princeps. sive hi tantum tribuni essent, sive vicarii ducum. sed & ipsi duces vere magistri militum erant, & dicebantur illo tempore, legatique omnes imperatoris. *Idem.*

3. *Eorum enim plerique Hæmi montem, Europamque vexant.]* Palat. *Hæmimontum.* rectè, cave tamen putes Europæ nomen heic accipiendum de tertia orbis parte. Europa hoc loco Thraciæ provincia, ut & Hæmimontus. *Idem.*

4. *Hæmi montem Europamque vexant.]* Scripti etiam hîc, *Hæmimontum*, ut in Claudio. *Casaub.*

5. *Solitam nobis ede virtutem.]* Eleganter in veteribus, *Solit. am en nobis ede virtutem.* *Idem.*

Solitam en nobis ede virtutem.] Ita cum aliis mss. Palatinus, inserto illo *en.* *Grut.*

6. *Secundis igitur præliis, usus auspiciis Claudianis.]* Scribit Zosimus partim bello, partim morbo reliquos omnes barbaros qui Thraciam vastabant, extinctos esse. nec tamen ibi Aureliani meminit, quem illud bellum confecisse vult Vopiscus. *Salmas.*

1. *Nam*

auspiciis Claudianis, Rempublicam in integrum reddidit: atque ipse statim (ut supra diximus) consensu omnium legionum factus est imperator. Equites sanè omnes ante imperium sub Claudio Aurelianus gubernavit, quum offensam magistri eorum incurrissent quòd temere Claudio non jubente pugnassent. Item Aurelianus contra Suevos & Sarmatas iisdem temporibus vehementissimè dimicavit, ac florentissimam victoriam retulit: accepta est sanè clades sub Aureliano à Marcomannis per errorem. ¹ Nam dum is à fronte non curat occurrere subito erumpentibus, dumque illos à dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum graviter evastata sunt. Postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt. In illo autem timore, quo Marcomanni cuncta vastabant, ingentes Romæ seditio- nes motæ sunt, paventibus cunctis ² ne eadem quæ sub Gallieno fuerant, provenirent. quare etiam ³ libri Sibyllini noti beneficiis publicis inspecti sunt, ⁴ inventumque ⁵ ut in certis locis sacrificia fierent quæ Barbari transire

non

1. Nam dum is à fronte non curat occurrere, subito hostes erupere.] Palat. Nam dum is à fronte non curat occurrere subito erumpentibus, dumque illos à dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum graviter vastata sunt. Idem.

Nam dum is à fronte non curat occurrere, subito hostes erupere: dumque illos, &c.] Pal. non cura occurre subito irumpentibus, dumque illos, &c. Grut.

2. Ne eadem quæ sub Gallieno fuerant provenirent.] Scribebam, porro venirent. sed retinet idem verbum infra. Casaub.

Ne eadem quæ sub Gallieno acciderant, provenirent.] Provenirent, pro acciderent vel evenirent. unde & cum bene provenire dicit Plautus, cui quid boni provenit. Salmas.

3. Libri Sibyllini noti beneficiis publicis.] In necessariis Reip. temporibus, ad libros Sibyllinos adibatur, & placandi numinis ratio inde poscebatur. Casaub.

4. Inventumque, ut certis locis sacrificia fie-

rent, quæ barbari transire non possint.] Mos fuit sub imperatoribus Romanis, ut sacrificiis certis locis factis, aut carminibus dictis, vel statuis positis, Barbarorum in solum Romanum ingressum & transitum arceri putarent posse. quo remedio sapius sunt usi adversus Barbarorum superventum. idque consecrationem vocabant, qua consecratione usus est olim Marcus, adversus Marcomannorum *ἔφοδον*. vide Spartianum in Heliogabalo. Græci *τελεσθῆναι* vocarunt ejusmodi consecrationem, & simulacra sic consecrata, *τελεσεσθῆναι*. Sic Palladium statuum fuisse consecratam scribunt veteres Grammatici ad custodiam urbis Troiæ. *Παλλάδιον τῆς βῆς ἑωδον μικρὸν ἑύλιον, ὃ ἔλεγον εἶναι τελεσεσθῆναι, φυλάττεν τὴν βασιλείαν τῆς Τροίας.* Salmas.

5. Ut in certis locis sacrificia fierent, quæ Barbari transire non possint.] Simile exemplum supra in Spartiani Juliano.

Casaub.

non possent. Facta denique sunt ea quæ præcepta fuerant in diverso ceremoniarum genere : ¹ atque ita Barbari restiterunt, quos omnes Aurelianus carptim vagantes occidit. Libet ipsius senatusconsulti formam exponere, ² quo libros inspici ³ clarissimi ordinis iussit auctoritas. ⁴ Die tertio Idus Jan. Fulvius Sabinus prætor urbanus dixit: *Referimus ad vos P. C. Pontificum suggestionem, & Aureliani principis literas, quibus jubetur ut inspiciantur fatales libri quibus spes belli terminandi sacro deorum imperio continetur. Scitis enim ipsi quotiescunque gravior aliquis extitit motus, eos semper inspectos: neque prius mala publica esse finita, quam ex iis sacrificiorum processit auctoritas.* Tunc surrexit primæ sententiæ ⁵ Ulpus Syllanus, atque ita loquutus est: *Serò nimis P. C. de Reip. salute consulimus, serò ad fatalia iussa respicimus, more languentium qui ad summos medicos nisi in summa desperatione non mittunt: proinde quasi peritioribus viris major facienda sit cura, quam omnibus morbis occurri sit melius. Meministis enim P. C. me in hoc ordine saepe dixisse jam tum quum primum nuntiatum est Marcomannos erupisse, consulenda Sibyllæ decreta, utendum Apollinis beneficiis, inserviendum deorum immortalium præceptis: recusasse verò quosdam, & cum ingenti calumnia recusasse, quum adulando dicerent tantam principis esse virtutem ut opus non sit deos consuli, proinde quasi & ipse vir magnus non deos colat, non de*

1. *Atque ita barbari restiterunt.*] Mira vis illius consecrationis, quæ locum in quo facta est, transire barbaros prohibuit. non solum autem ad hominum impetum coercendum & reprimendum, sed etiam adversus bestiarum, & morborum ingruentium incursum ejus generis consecrationes adhibebant. Ea enim conditione πέντε τὰ τελελεσµένους erant, ut tamdiu res, quarum rerum gratia fuerant facta, intactas conservarent, quamdiu ipsa integra & illibata manerent. *Salmas.*

2. *Quod libros inspici clarissimorum iussit auctoritas.*] *Palat. quos libros inspici clarissimorum iussit auctoritas. hoc est cla-*

rissimi ordinis. Per clarissimum ordinem, & amplissimum ordinem, intelligi senatum, atque ita frequenter loqui auctores, nemo fere ignorat. sic autem per compendium scribebant: *clariss. or.* hoc est, *clarissimi ordinis.* Idem.

3. *Clarissimorum iussit auctoritas.*] Id est, facto super ea re S. C. libri Sibyllini sunt inspecti. *clarissimi* sunt senatores, ut in Alagabali vita *clarissima* uxores senatorum. *Cassaub.*

4. *Die tertio Idus Januariarum.*] *Palat. Iduum Januariarum.* *Grut.*

5. *Ulpus Syllanus.*] *Vetus editio: Silvanus. lege, Silanus.* atque ita Palatinus liber. *Salmas.*

de diis immortalibus speret. ¹ *Quid plura? audivimus literas* ² *quibus rogavit opem deorum, quæ nunquam cuiquam turpis est ut vir fortissimus adjuvetur.* ³ *Agite igitur, pontifices, quæ puri, quæ mundi, quæ sancti, quæ vestitu animisque sacris commodi, templum ascendite,* ⁴ *subsellia laureata constituite,* ⁵ *veteranis manibus libros evolvite,* ⁶ *fata Reip. quæ sunt æterna perquirite:* ⁷ *patri-*
mis

I. *Quid plura? audivimus literas quibus rogavit opem Deorum, quæ nunquam cuiquam turpis est.* Hæc verba, quæ nunquam cuiquam turpis est, ex additamento sunt alicujus scio. Palat. *Audivimus literas quibus rogavit opem Dei, ut vir fortissimus adjuvetur.* Quæ vera est lectio. cujus hic sensus, ut ipse, qui vir fortissimus est, adjuvetur. vos fortissimos, qualis est Aurelianus, non opus habere dicitis consultis libris Sibyllinis. At audivimus literas, quibus ille vir fortissimus opem Dei rogat, ut adjuvetur. opem Dei hoc est Apollinis. reliqua autem verba quæ sequuntur: *inserviendum Deorum immortalium præceptis.* Quæ verba qui attentius considerabit, non dubitabit pronuntiare spuria & subditiva esse. *Idem.*

2. *Quibus rogavit opem Deorum, quæ nunquam cuiquam turpis est, ut vir fortissimus adjuvetur.* Habet solummodo Palat. *quibus rogavit opem Dei, ut vir fortissimus adjuvetur.* Grut.

3. *Agite igitur Pontifices.* Multa diversa reperio, & in hac librorum Sibyllæ inspectione, ab ea consuetudine quam adeundis & inspiciendis iisdem libris veteres observarunt. primum non Pontifices, ut heic, sed Decemviri ex senatus decreto libros Sibyllinos adibant, & illis inspectis renuntiabant quid factu esset opus. idque fieri jubebat senatus, ex sententia aliquando Pontificum, si quid incideret quod eorum sententiam requirebat. præterea nunquam consulebantur libri nisi prodigiis nunciatis, ad quæ procuranda jubebat senatus libros inspici. Nusquam igitur factum est, ut erumpentibus barbaris, aut Romanum solum vastantibus libros Sibyllinos adire juberet Se-

natus. quod heic factitatum esse videmus ad Marcomannorum eruptionem, & clade accepta apud Placentiam. *Salmasius.*

4. *Subsellia laureata constituite.* Scripsi, *construite.* Casaub.

Subsellia laureata constituite. Ita nostri libri, non *construite.* *Salmasius.*

Subsellia laureata constituite. Aliorum *construite,* natum est ex libro autographo, in quo erat *construite;* quomodo & noster Pal. *Grut.*

5. *Veteranis manibus libros evolvite.* Per hoc significat non omnes quindecim pontifices, (tot numero fuere in eorum collegio,) manibus suis Sibyllinos libros contrectasse: verum eos solum qui ætate & meritis cæteris præstarent: atque ut arbitror, ex ordine majorum potius quam minorum pontificum. *veteranæ manus eorum* dicuntur, qui in sacerdotio pontificali consenuerunt. *Casaub.*

Veteranis manibus libros evolvite. *Vetus liber* habet: *veteranis manibus.* quod transpositum est pro *velatis.* atque id pro *velatis.* sic *prænum* pro *prælum* in veteribus Glossis. veteres in supplicationibus velatas manus habebant. Nam aditio ista & inspectio librorum Sibyllæ non fuit citra supplicationem. nam per eam inspectionem, deorum opem rogabant, & piacula petebant, quibus irati dii possent placari. idcirco Pontifices velaris manibus templum ascenderunt, & libros evolverunt. *Salmasius.*

6. *Fata Reip. quæ sunt æterna perquirite.* *Rata.* Pal. & vet. ed. sed verum est *fata.* *Idem.*

7. *Patri mis matrimisque pueris carmen indicite.* Hæc impudentissime ineptis-

20 *mis matrimonisque pueris carmen indicite : nos sumptum sacris , nos apparatus sacrificiis , nos agris ambarvalia indicemus.* Post hæc interrogati plerique senatores sententias dixerunt, quas longum est innectere. Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est senatusconsultum. Itum est deinde ad templum, inspecti libri, proditi versus, lustrata urbs, cantata carmina, ² amburbium celebratum, ³ ambarvalia promissa : atque ita solennitas quæ jubebatur, expleta est. ⁴ Est epistola Aureliani de libris Sibyllinis : nam ipsam quoque indidi ad fidem rerum. *Miror vos, patres sancti, tamdiu de aperiendis Sibyllinis dubitasse libris, ⁵ perinde quasi in Christianorum ecclesia, non in templo deorum omnium, tractaretis.* ⁶ *Agite igitur, & castimonia pontificum, ceremoniis-*

simeque conficta. expungenda & ejicienda, quæ temere huc fuere inculcata. quod iudicio tantum nostro freti non facimus, sed auctoritate Palatini libri, & veteris editionis, in quibus nullum horum verborum apparet vestigium. *Idem.*

1. *Nos agris ambarvalia indicemus.]* Scribendum *agris.* nam *aris* aut *arvis* mera nugæ. *Casaub.*

2. *Amburbium promissum, ambarvalia promissa.]* Ergo amburbium, & ambarvalia differunt. ab amburbio, amburbiales hostiæ quæ circum terminos urbis Romæ ducebantur, ut ait Festus. sed aperte distinguit Servius amburbale ab ambarvali. ut ad Eclogam III. de ambarvalibus capiendus est Tibullus lib. II. eleg. I.

Quisquis adest, faveat : fruges lustramus & agros,

Ritus ut à prisco traditus extat avo.

Ambarvale sacrificium intelligit, quo fruges & arva lustrabantur. urbs ergo amburbio vel amburbiali sacrificio lustrabatur : ut arva & agri, ambarvali. *Salmast.*

3. *Ambarvalia promissa.]* Palat. *ambarvaria.* *ambarvare* pro *ambarvale.* *Idem.*

4. *Est epistola Aureliani de libris Si-*

byllinis.] Scribe: *Epistola Aureliani de libris Sibyllinis : nam ipsam quoque indidi ad fidem rerum.* atque ita Palat. *Idem.*

5. *Perinde quasi in Christianorum Ecclesia, non in templo Deorum omnium tractaretis.]* Miratur Aurelianus tamdiu dubitasse patres conscriptos de aperiendis libris Sibyllinis, perinde quasi in Christianorum Ecclesia sententias dicerent ; non in Deorum omnium templo tot religionibus sacro. Christianos enim impiorum & *idolâtrorum* numero habebant, qui male de religionibus sentirent, & nullos Deos colerent, nulla templa in honorem divorum exstructa haberent. incusat igitur senatores Aurelianus eo nomine, quod tamdiu sententiis suis distulerint rem piam, & ad religionem pertinentem, & Deorum honorem cultumque spectantem. librorum nempe Sibyllinorum inspectionem. *Idem.*

6. *Agite igitur & castimonia pontificum.]* Pontificibus munus assignat inspiciendorum Sibyllæ librorum, ut & Ulpius Silanus supra. non Pontificum tamen, sed decemvirorum primum, mox ampliato numero, quindecimvirum fuit. & Constantini magni temporibus, id etiam tum muneris habebant quin-

que solennibus iuvate principem necessitate publica laborantem. Inspiciantur libri: qua facienda fuerint celebrentur: quemlibet sumptum, ¹ cujuslibet gentis captivos, ² qualibet animalia regia non abnuo, sed libens offero: neque enim indecorum est diis iuvantibus vincere: ³ sic apud majores nostros multa finita sunt bella, sic coepta. ⁴ Siquid est sumptuum, datis ad praefectum aerarii literis decerni iussi. ⁵ est praeterea vestra autoritatis arca publica, ⁶ quam magis refertam esse reperio quam cupio. Quum autem Aure- 21
lianus

quindecimviri. quid igitur statuemus? illud verisimilius, Pontifices heic appellari Quindecimviros, quod multi ex Quindecim viris iidem & Pontifices erant. Cum igitur Quindecimvirorum multi, Pontifices quoque essent, nobiliori nomine Pontifices eos vocavit, qui tamen non eo quod essent Pontifices, curam servandorum & inspiciendorum librorum Sibyllae habebant; sed quod Quindecim viri. *Idem.*

1. *Cujuslibet gentis captivos.]* Palat. captos. Grut.

2. *Qualibet animalia regia non abnuo.]* Regia animalia exaudio, quae Sibyllini libri monuerint necessaria esse ad sacrificium pro regis salute faciendum, aut Reip. *Casaub.*

Qualibet animalia regia non abnuo.] Regia animalia vocat, aut de regibus victis capta, aut animalia ipsius imperatoris Aureliani. Potuit animalia quae Regis Perfarum essent, ex praeda habere, quae regia vocat, eaque offert, ut & reliquos sumptus sacrificiis necessarios. possimus tamen interpretari regia animalia, ipsius Aureliani propria. nam etsi nomen Regis imperatores Romani vitarunt, tamen quae ad imperatorem pertinerent, & imperatoris erant, regia vocaberunt. *Salmas.*

3. *Sic apud majores nostros multa finita sunt bella.]* Nunquam illi Sibyllae libri ad bella suscipienda, conficiendaque sunt inspecti. extra morem igitur veterum, & consuetudinem sub Aureliano adiri libros Sibyllinos decrevit senatus, ad belli Marcomannici quo premeba-

tur imperator, felicem eventum à Diis obtinendum. sed & sacrificia illa ipsa, post inspectionem librorum, non ex more Romano fuisse facta videntur, quae certis locis, quos Barbari transire non possent, facta sunt. & haec fuisse videtur causa, quare tamdiu distulerit senatus decernere, ut libri Sibyllini consulerentur, quod ejus rei exemplum non videbat neque apud majores stante adhuc rep. neque sub aliis principibus, qui ante Aurelianum fuerunt. *Idem.*

4. *Si quid est sumptuum, &c.]* Placet Scaligeri emendatio, *si quid deest, sumptum, datis a. p. a. l. decerni iussi.* Sumptum pro pecunia dicebant, ut ad Hadrianum monebamus. *Casaub.*

Si quid est sumptuum.] Hoc est, si qui sumptus erant necessarii. *Salmas.*

5. *Est praeterea vestra autoritatis arca publica.]* Aerarium Reip. vocat arcam publicam. sed non erat tum temporis in potestate senatus aerarium illud vetus: cujus etiam post everfam Remp. umbram saltem diu servarunt. Omne *τὸ πέντε* arca dicitur. *Casaub.*

6. *Quam magis refertam esse reperio quam cupio.]* Haec oratio est hominis de senatu male judicantis. Suspicio igitur mendam hic latere: & velim cogitent acuti critici de his verbis. *Idem.*

Quam magis refertam esse reperio, quam cupio.] Distinctione sanandus hic locus: *Est praeterea autoritatis vestra arca publica, quam magis refertam esse reperio, quam cupio.* id est, *Quam valde refertam esse reperio, & quam refertam esse cupio.* vox magis positivi tantum significatio-

lianus vellet omnibus simul facta exercitus sui constipatione concurrere, tanta apud Placentiam clades accepta est ut Romanum penè solveretur imperium. Et causa quidem hujus periculi perfidia & calliditas Barbarici fuit motus. Nam quum congredi aperto Marte non possent, in sylvas se densissimas contulerunt, atque ita nostros vespera incumbente turbarunt. Denique nisi divina ope post inspectionem librorum sacrificiorumque curas, monstris quibusdam speciebusque divinis impliciti essent barbari, Romana victoria non fuisset. Finito prælio Marcomanico, Aurelianus, ut erat natura ferocior, plenus irarum Romam petit, vindictæ cupidus, quam seditionum asperitas suggererat: incivilius denique usus imperio, vir alias optimus, seditionum autoribus interemptis, cruentius ea quæ mollius fuerant curanda, compescuit. Interfecti sunt enim nonnulli etiam nobiles senatores, quum his leve quiddam & quod contemni à mitiore principe potuisset, vel unus, vel levis, vel vilis testis objiceret. Quid multa? Magnum illud, & quod jam fuerat, & quod non frustra speratum est, ¹ infamiæ tristioris ictu contaminavit imperium. timeri cœpit princeps optimus, non amari, ² quum alii dicerent, perfodiendum talem principem, non optan-

nem obtinet. nam *magis* heic positum pro valde. nec ἀντὶ τῆς μᾶλλον, sed ἀντὶ τῆς μάλιστα posita est. *Salmas.*

Quam magis referam esse reperio quam cupio.] Sic & Palat. nisi quod is verbo transposito, *reperio esse*: estque oratio liberi oris, qua Imperator tacite submonet Senatum ne nimium intendat reditus ærarii, utpote cujus causâ numquam bona est sub Principibus bonis. ideoque non tam heic videtur curam agere Senatus, quàm sui ipsius: dum nimirum famæ suæ consulit. interim notum est Senatum se accommodare moribus Principum. sic & infra c. 30. f. iterum Senatum carpit, satis profectò acriter. *Grut.*

1. *Infamiæ tristioris ictu contaminavit*

imperium.] Duriusculè est locutus. & verius est locum egere emendationis. *Casaub.*

Infamiæ tristioris ictu contaminavit imperium.] *Infamiæ ictum* dixit, ut *famæ vulnere* dixit poëta quis. sic famam vulnerari alicujus dicimus, quæ laborat turpis facinoris infamiæ, aut, ut noster loquitur, infamiæ alicujus ictum accipit. ita Aurelianus dicit Vopiscus imperii sui famam, quæ magna fuerat, vulnerasse nimia crudelitatis & severitatis nota. quæ locutio non inelegans est. *Salmas.*

2. *Quum alii dicerent perfodiendum talem principem, &c.*] Perfodi parietes rectum esse didici, at non principes. Suspicio igitur scripsisse Vopiscum:

Quum

optandum : alii bonum quidem medicum , sed mala ratione curantem. His actis , ¹ quum videret posse fieri ut aliquid tale iterum quale sub Gallieno evenerat proveniret , adhibito consilio senatus , muros urbis Romæ dilatavit.

² Nec tamen pomœrio addidit eo tempore , sed postea.

³ Pomœrio autem nemini principum licet addere nisi ei qui agri Barbarici aliqua parte Romanam Remp. locupletaverit. Addidit autem Augustus , addidit Trajanus , addidit Nero , sub quo Pontus Polemoniæ ⁴ & Alpes Cott

tix

Quum alii dicerent perodiendum talem principem , non optandum. id verbi , facile fuit ut mutaretur in perfodiendum. odire & perodire , pro odio habere vel odiosè odiri dicere solebat M. Antonius pro odio habui. inde perodio est in magno odio habeo. perosum enim dicebant veteres , & perodiosum , pro valde odioso. dicebant igitur isti Aurelianum pro sua severitate vel crudelitate odio magis , quam amore dignum videri. Idem.

1. *Cum videret posse fieri ut aliquid tale iterum quale sub Gallieno, &c.*] Quid illud quod sub Gallieno evenit , cui *αὐφύλακῶ* afferat , murorum Urbis dilatio ? referendum ad Barbarorum in Italiam irruptionem : vel ad tyrannos quos rum passa est Resp. quàm plurimos , adversus quos tamen nullum in Romanis muris fuisse Gallieno præsidium video. *Casaub.*

2. *Nec tamen pomœrio addidit eo tempore, sed postea.*] Insignis hic locus , sed non ea cura qua debuit , animadversus. Totum igitur hunc Vopisci locum sic constituiimus , resectis & amputatis verbis quibus sciolus aliquis sententiam hujus loci temere ampliaverat : *His actis cum videret posse fieri , ut aliquid tale iterum , quale sub Gallieno evenerat , proveniret , adhibito consilio senatus , muros urbis Romæ dilatavit : nec tamen pomœrio addidit. Pomœrio autem nemini principum licet addere nisi ei qui agri Barbarici aliqua parte Romanam remp. locupletaverit. omnia nunc rectè atque ordine procedunt. Aurelianus muros urbis Romæ*

dilatavit , & validiores munitioresque reddidit , non tamen , inquit Vopiscus , pomœrio addidit. nam nemini pomœrio licet addere , nisi qui locupletaverit Romanam remp. aliqua parte soli barbarici , quod non fecit Aurelianus. deinde ponit ordine nomina principum , qui aliquando pomœrio addiderunt. atqui vel ex his Vopisci verbis , ut nunc leguntur , constat Aurelianum , non eo tempore quo muros dilatavit , pomœrio addidisse , sed postea. quod si verum est poruit utique Aurelianus ex sententia Vopisci , muros dilatando pomœrii terminos suo tamen loco relinquere. Pomœrium sciunt omnes ex ea definitione quæ apud Gellium refertur , *Locum esse intra agrum effutum per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatum qui finem faciebat urbani aspectui.* Intra quos igitur fines in urbe auguria captabantur & agebantur , eos ab auguribus effari determinarique moris erat , nec nisi de eorum consilio eos poni mutarique licebat. id omne spatium quod ab auguribus per circuitum urbis designatum erat ad urbana auspicia captanda , pomœrium dicebatur. *Salmast.*

3. *Pomœrio autem nemini principum licet addere, &c.*] Tacitus Annali XII. Aurelius Victor Schotti , de Caracallo : *aucta Urbis magno accessu via Novæ. Casaub.*

4. *Et Alpes Cottix Romano nomini tributa.*] Scribe : *Romano nomini sunt tributa.* *Salmast.*

22 tiæ Romano nomini tributæ. ¹ Transactis igitur ² quæ ad septiones, atque urbis statum & civilia pertinebant, contra Palmyrenos, id est contra Zenobiam, quæ filiorum nomine Orientale tenebat imperium, iter flexit. Multa in itinere ac magna bellorum genera confecit. ³ Nam in Thraciis ⁴ & in Illyrico occurrens Barbaros vicit: Gothorum quinetiam ducem Cannabam, sive Cannabaudem, cum quinque milibus hominum trans Danubium interemit. ⁵ Atque inde per Byzantium in Bithyniam transitum fecit, eamque nullo certamine obtinuit. Multa ejus magna & præclara tam facta quàm dicta sunt: sed omnia libro innectere ⁶ nec possumus fastidii evitacione, nec volumus: sed ad intelligendos mores atque virtutem pauca libanda sunt. ⁷ Nam ⁸ quum Thyanam venisset, eamque occlusam reperisset, iratus dixisse fertur, ⁹ *Canem in hoc oppido non relinquam.* Tunc & militibus acrius incumbentibus spe prædæ, & Heraclammone quodam, timore

1. *Transactis igitur quæ ad sectiones atque urbis statum.*] Non dubitem repone- re: *transactis quæ ad septiones.* qua le- ctione nihil verius. intelligit enim di- latationem urbis murorum ab Aurelia- no institutam. septiones vocat, ut Eu- tropius cum eandem rem narraret, se- ptre urbem dixit pro muris ambire. *Hic muris,* inquit, *validioribus, & laxioribus urbem sepfit.* Idem.

2. *Quæ ad sectiones.*] Non postpo- suerim Pal. scripturam, *septiones.* Grut.

3. *Nam in Thraciis & in Illyrico oc- currens Barbaros vicit.*] Malim, *occurrentes,* & ita membranæ. *Casaub.*

4. *Et in Illyrico occurrens barbaros vi- cit.*] Vetus editio: *occurrentes barbaros vicit.* *Salmas.*

5. *Atque inde per Byzantium in Bi- thyniam transitum fecit.*] Bithynia tunc erat Romanorum? quid igitur opus certamine ad eam obtinendam? an quia barbari illam occupaverant, & recupe- ravit Aurelianus? videntur illa tempe- state Bithyni Palmyrenorum, & Zeno-

bia partibus favisse. Bithyniam igitur nullo certamine obtinuit Aurelianus, quæ sua sponte Palmyrenorum jugum excussit, & Aureliano sese dedit. *Idem.*

6. *Nec possumus fastidii evitacione, nec volumus.*] Videbatur contrario potius ordine oratio esse concipienda: *nec volumus fastidii evitacione, nec possumus.* *Casaub.*

7. *Nam cum Thyanam venisset.*] *Tyana* scribendum, aut certe *Tyanam.* nam in locorum nominibus & genus & nu- merum pro libidine mutant auctores sæpe. *Tyana* autem vi aut prodicione cepisse Aurelianum negat Zosimus, sed deditioe. *Idem.*

8. *Quum Thyanam venisset.*] *Thyana* pro *Thyanis.* ut *Megarum* pro *Me- garis* dixere. *Salmas.*

9. *Canem in hoc oppido non relinquam.*] Vetusissimum genus loquendi usurpat Aurelianus: & fortasse non malè hinc colligas historiam sacram illi fuisse ali- quando seclitatem. *Casaub.*

more ne inter cæteros occideretur, patriam suam prodente, civitas capta est. Sed Aurelianus duo statim præcipua, quod unum severitatem ostenderet, alterum lenitatem; ex imperatoria mente monstravit. Nam & Heraclammonem proditorem patriæ suæ sapiens victor occidit: & quum milites juxta illud dictum¹ quo canem se relicturum apud Thyanæos negarat, everfionem urbis exposcerent, respondit iis: *Canem, inquit, negavi in hac urbe me relicturum, canes omnes occidite.*² Grande principis dictum,³ grandius militum votum:⁴ nam dictum principis quo præda negabatur, civitas servabatur, totus exercitus ita quasi ditaretur, accepit. Epistola de Heraclammonem. *Aurelianus Augustus Mallio Chiloni. Occidi passus sum cuius quasi beneficio Thyanum recepi. Ego verò proditorem amare non potui: & libenter tuli quòd eum milites occiderunt: neque enim mihi fidem servare potuisset qui patriæ non pepercit.*⁵ *Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur, campus accepit. Divitem homi-*

1. *Quo canem se relicturum apud Thyanæos negaret.*] Apud Thyanos. ita Palatinus & editio vetus. *Θυανῶν* ἄντι τῶν *Θυανῶν*. sic *Peucos* pro *Peucinis* supra dixit. *Salmas.*

2. *Grande principis dictum, grandius militum votum*] Haud scio quam bene heic conveniat votum militibus. Palat. legit: *grandius militum vocatum.* An faciendum est: *grandius militum factum?* *Grande principis dictum, grandius militum factum:* nam dictum principis quo præda negabatur, civitas servabatur, totus exercitus, ita quasi ditaretur accepit. Idque propemodum asseverare ausim esse verum. *Idem.*

3. *Grandius militum votum. nam dictum Principis.*] Palat. *grandius militum vocatum. nam vocatum Principis.* neutrum placet. venit aliquando in mentem, *grandius militum factum.* sed aliud quid latet. certè *votum* heic minime convenit. *Grut.*

4. *Nam dictum principis quo præda negabatur.*] Palat. *nam vocatum principis.*

putem legi posse: *nam jocatum principis. jocatum dictum quo princeps jocatus est, dicendo ut omnes canes occiderent, quandoquidem negaverat se canem in oppido illo relicturum. idque videntur milites fecisse, & canes omnes occidisse. jocare aliquem dicebant pro illudere alicui, aut ludos facere aliquem. inde jocatum pro dicto falso & scurrili heic usurpavit Vopiscus. vocatum tamen retineo. nam vocari supra, & appellari pro derideri apud hos auctores positum notabamus. tunc vocatum pro joco vel derisione, est vocabulum illius ætatis. *Salmas.**

5. *Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur campus accepit.*] Mira locutio: *solum campus accepit.* id est, solus interiit, solus in orcum descendit. Corruptus, ut puto, locus. *Casaub.*

Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur campus accepit.] Campus eos accipere dicebatur qui in prælio & in acie ipsa mortem oppetebant. *campus* non solum locus exercitationis & me-

hominem negare non possum, sed cujus bona ejus liberis reddidi: nequis me causa pecunia locupletem hominem occidi passum esse
 24 *criminaretur.* Capta autem civitas est miro modo. Nam quum Heraclammon ¹ locum ostendisset aggeris naturali specie tumentem, ² quàm posset Aurelianus occultus ascendere, ille conscendit, atque elata purpurea chlamyde, intus civibus, foris militibus se ostendit, & ita civitas capta est, quasi totus in muris Aureliani fuisset exercitus. Taceri non debet res quæ ad famam venerabilis viri pertinet. Fertur enim Aurelianum ³ de Thyana civitatis everfione ⁴ vera dixisse, vera cogitasse: ⁵ verùm Apollonium Thyanaum celeberrimæ famæ autoritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum verum deorum, ⁶ ipsum etiam pro numine frequentandum, recipienti se in tentorium ea forma qua videtur, subitò astitisse, atque hæc Latine, ut homo Pannonius intelligeret, verba dixisse: *Aureliane, si vis vincere, nihil est quod de civium meorum nece cogites. Aureliane, si vis imperare, à cruore innocentium abstine.* *Aureliane,*

ne,

ditionis armorum quæ inde campestris dicebatur, sed etiam certaminis & pugnae. unde *exercitum ad campum producere* apud Cyprianum. inde & *campiones* pro pugnantibus. sed & locum castrorum *campum* vocamus, & *campare* castra metari. hinc *campidoctores*, qui & armidoctores veteribus, quod ea docerent milites quæ campo & bellis erant necessaria. *Salmas.*

1. *Locum ostendisset aggeris naturali specie tumentem.*] potest etiam scribi *tumentis*. *Casaub.*

2. *Quia posset Aurelianus occultus ascendere.*] Optime vetus editio: *quapossit Aurelianus cultus ascendere.* sic & Palat. sensus est hujus loci, Heraclammonem ostendisse Aureliano locum qua in murum posset cultus ascendere, id est cum ornamentis imperialibus. ratio facti subsequitur, quod imperatorem in muris stare cum viderent oppidani, crediderunt totum Aureliani exercitum in muris esse. *Salmas.*

3. *De Thyana civitatis everfione vera dixisse, vera cogitasse.*] Lege ex eadem editione: *vere dixisse, vere cogitasse. vere,* hoc est, serio. *Idem.*

De Thyana civ. everf. verè dixisse, verè cogitasse.] Melius istud quàm vulgatum, *vera dixisse, vera cogitasse.* & alterum quidem exstabat in Palat. *Grut.*

4. *Vera dixisse, vera cogitasse.*] Serio locutum esse, cum dixit, se canem in oppido Tyanorum non relicturum. *Casaub.*

5. *Verum Apollonium Thyanaum.*] Philostratus lib. I. Dicit, generis originem Apollonium referre ad ipsos Thyanae urbis conditores. cujus generis nobilitate nulla potest fingi antiquior. *Salm.*

6. *Ipsum etiam pro numine frequentandum.*] Constat ex patrum scriptis & antiquis historicis insignem istum planum divinis honoribus vulgò passim affectum: cum haberet hunc unum stupor gentium, cujus magicas imposturas veris veri Dei JESU CHRISTI miraculis opponeret. *Casaub.*

I. Cle-

me, ¹ *clementer te age, si vis vincere.* Norat vultum philosophi venerabilis Aurelianus, atque in multis ejus imaginem viderat templis. Denique statim attonitus, & imaginem & statuas & templum eidem promisit, atque in meliorem rediit mentem. ² Hæc ego à gravibus viris comperi, & in Ulpix bibliothecæ libris relegi, & pro majestate Apollonii magis credidi. Quid enim illo viro sanctius, venerabilius, antiquius, diviniusque inter homines fuit? ³ Ille mortuis reddidit vitam. Ille multa ultra homines & fecit & dixit: quæ qui velit nosse, Græcos legat libros qui de ejus vita conscripti sunt. Ipse autem, si vita suppetat, ⁴ atque ipsius viri favori usquequaque placuerit, breviter saltem tanti viri facta in literas mittam: non quò illius viri gesta munere mei sermonis indigeant, sed ut ea quæ miranda sunt, omnium voce prædicentur. ⁵ *Recepta Thyana* Antiochiam proposita omnibus impunitate, brevi apud Daphnen certamine obtinuit: atque inde præceptis quantum probatur venerabilis viri Apollonii parens, humanior atque clementior fuit. Pugnatum est post hæc de summa rerum ⁶ contra Zenobiam* & Zabam ejus socium

1. *Clementer te age, si vis vincere.*] Bene Palat. & editio vetus legunt: *si vis vivere.* hoc enim ordine progressus est: *si vis vincere. si vis imperare. si vis vivere.* Salmas.

2. *Hæc ego & à gravibus.*] Sic Palat. addito &. Grut.

3. *Ille mortuis reddidit vitam.*] Historiam respicit Philostrato narratam extremo libro quarto. sed non audet Philostratus affirmare puellam quæ pro mortua efferebatur, verè mortuam fuisse. vide Plin. *Casaub.*

4. *Atque ipsius viri favori usquequaque placuerit.*] Scribe: *Ipse autem si vita suppetat, atque ipsius viri favor juverit, breviter saltem tanti viri facta in literas mittam.* Salmas.

5. *Atque ipsius viri favor usquequaque placuerit.*] Pal. à manu prima tantum habuit, atque ipsius viri favor jussuerit.

fortè, atque ipsius favor jufferit. Gruterus.

5. *Recepta Thyana.*] Græci Τύανα scribunt. Salmas.

6. *Contra Zenobiam & Zabam ejus sociam.*] Hic est quem in Claudio Sabam vocabat Pollio. Insigniter verò errat Vopiscus qui sociam Zenobix Zabam nominat. non enim mulier fuit sed vir: neque socius Zenobix, sed dux illius, ut auctores sunt Pollio & Zosimus: *Casaub.*

Contra Zenobiam & Zabam ejus sociam.] Scribendum: *contra Zenobiam, & Zabam ejus socium.* socium etiam habetur in Palat. Zabas autem hic dux fuit Zenobix, & socius etiam quodammodo. unde cum Aurelianus ad Zenobiam scriberet, quo ad deditionem illam hortabatur, sic literas direxit: *Zenobix, ceterisque quos societas tenet bellica.*

Intex

cium¹ apud Emessam magno certamine. Quumque Aureliani equites fatigati jam penè discederent, ac terga darent, subitò vi numinis, quod postea proditum, hortante quadam divina forma, per pedites etiam equites restituti sunt. Fugata est Zenobia cum Zaba, & plenissimè parta victoria. Recepto igitur Orientis statu, Emessam victor Aurelianus ingressus est, ² ac statim ad templum Heliogabali tetendit, quasi communi officio vota soluturus. Verùm illic eam formam numinis reperit quam in bello sibi faventem vidit. Quare & illic templa fundavit, donariis ingentibus positis: & Romæ Soli templum posuit majore

26 honorificentia consecratum, ut suo dicemus loco. Post hæc Palmyram iter flexit, ut ea oppugnata, laborum terminus fieret. Sed in itinere à latronibus Syris malè accepto frequenter exercitu, multa perpeffus est, & in obsidione usque ad ictum sagittæ periclitatus est. Epistola ipsius extat ad Mucaporem missa, in qua de ejus belli difficultate ultra pudorem imperialem fatetur. *Romani me modo dicunt bellum contra sæminam gerere, ³ quasi sola mecum*

Zeno-

Inter eos qui tenebantur illa societate bellica fuit hic Zabas. *Salmas.*

* *Et Zabam ejus socium, &c.*] Sic & Pal. qui tamen habet *& nobiam*. *Grut.*

1. *Apud Emessam magno certamine.*] Latini *Emessum* & *Emissam* scribunt hujus urbis nomen. Græci *Ἐμισσῶν* vel *Ἐμισσῶν*. apud eos tamen *Ἐμισσῶν* etiam scribi debere testatur Stephanus. *Emissam* vocat Ammianus Marcellinus. lib. xxii. *Emissa*, & *Damascus*. *Salmasius.*

2. *Ac statim ad templum Heliogabali processit.*] Templum Heliogabali quod erat in urbe Emissa. certissimum igitur est, vel ex hoc loco, Heliogabali templum Emissæ fuisse, & Heliogabalum, vel Elagabalum Deum, ab Emissenis eximie cultum. Avieni verba de Emissa, id evidentissime declarant, & magnificentiam ejus templi prædicant.

Denique flamminicomæ devoti pectora Soli

Vitam agitant. Libanus frondosa cacumina turget,

Et tamen his certant celsi fastigia templi.

Antoninus Heliogabalus Emissenus fuit, & Emissenii templi, quod Soli, vel Heliogabalo sacratum erat, sacerdos. locus illius templi in media urbe Emissena fuit: ut Avienus ostendit, & hic Vopisci locus. sane sciendum omnium fere orientalium gentium commune numen fuisse Solem, quem Hel aut Bel, vel Belum dixere. in unaquaque autem urbe peculiare cognomen habebat. ut Emissenorum *Elagabalus*: Palmyrenorum *Malachbelus* & *Aglibolus*. Persarum *Mithres*. Babyloniorum *Belus*. peculiare igitur ac tutelare numen Emissenorum *Alagabalus*, vel *Elagabalus*. & ita dictus est quasi *Deus montis*, vel *Deus mons*, quod sub montis effigie coleretur. *Idem.*

3. *Quasi sola mecum Zenobia, & suis viribus*

Zenobia & suis viribus pugnet, ¹ ac non hostium, quantum si vir à me oppugnandus esset, ² in conscientia & timore longè deteriore. Dicitur non potest quantum hic sagittarum, qui belli apparatus, quantum telorum, quantum lapidum: nulla pars muri est quæ non binis & ternis balistis occupata sit: ignes etiam tormentis jaciuntur. ³ Quid plura? ⁴ timet quasi fœmina, pugnat quasi pœnam timens: sed credo adjuturos Rom. Remp. deos, qui nunquam nostris conatibus defuerunt. Denique fatigatus ⁵ ac pro malis fessus, literas

viribus pugnet, ac non hostium.] Desperant de hoc loco restituendo summi viri. Palat. pro ac non hostium legit, atque hostium. Scribendum: Quasi sola tecum Zenobia, & suis viribus pugnet. atque hostium, quantum si vir à me oppugnandus esset, in conscientia & timore longè deteriore. vel si quis malit, at conscientia & timore longè deteriore. pro atque, atque fecimus. de sensu jam res clara est. Romani parvi pendebant, & irrisui habebant Aureliani expeditionem adversus Zenobiam. hoc enim esse, bellum cum fœmina gerere: quod minime gloriosum esset futurum tanto duci, quantus videri volebat. respondet Aurelianus, non cum sola Zenobia rem sibi esse; nec eam suis tantum viribus pugnare: sed tantum esse hostium, quantum si cum viro bellum esset gerendum: magnum enim numerum, magnasque copias habebat circa se Zenobia, nec minores quam vir & dux aliquis magnus habere posset. non igitur sola Zenobia. accedebat ad difficultatem, timor ejus & conscientia, ut fœminæ longè deterior, quam si vir esset. timidæ enim magis fœminæ quam viri. conscientia præterea ejus quæ pœnam se meruisse sciret, nihilque sibi gratiæ relictum apud victoris animum speraret, nec ullum misericordiæ locum videret, si victa esset. hæc omnia faciebant, ut illo animo pugnaret Zenobia, quo desperati solent, & sic victoriam de se difficiliorem Aureliano præberet. Idem.

I. Atque non hostium, quantum si vir, &c.] Palat. atque hostium quantum, &c. Grut.

2. In conscientia, &c.] Est locus mutilus. Casaub.

3. Quid plura? non quasi fœmina pugnat, quasi pœnam timens.] Pro desperato relictus & hic locus ope veteris codicis. lege: quid plura? timet quasi fœmina, pugnat quasi pœnam timens. Sensus superiori animadversione exposuimus. eleganter igitur Zenobiam timere ut fœminam scribit, pugnare vero non jam ut fœminam, sed ut pœnam timentem: quod malæ conscientiæ proprium est & ejus qui intelligat, se ad pœnam potius descendit, quam æquo jure, & ut hostis solet cum hoste, secum bellum geri. non mirum, si acriter & magno animo pugnent, quorum res eo loco sitæ sunt, & pellem suam, ut vulgo dicimus, magno vendere student. Salmaf.

Quid plura? non quasi femina pugnat, quasi pœnam timens.] Pal. quid plurimum quasi femina p. q. p. timentes. idem codex statim postea habet, Romanam rempublicam vir deos qui nunquam, &c. ut appareat locum luxatum, scribendumque, sed quasi vir pœnam timens. Credo adjuturos Rom. Remp. Deos. quod & Casaubono nostro in mentem venit. Grut.

4. Non quasi fœmina pugnat, quasi pœnam timens.] Næque horum verborum ullus est sensus. Sententia erit optima, si scribas, sed quasi vir pœnam timens. vel, viri pœnam timentes. Non solum fœminam viro comparat, aut viris; sed viris quos desperatio reddat αὐτῶν αὐτῶν κρείττους. Casaub.

5. Ac pro malis fessus.] Scribe, pro malis fessus. Idem.

teras ad Zenobiam misit, deditioem illius petens, vitam promittens, quarum exemplum indidi. *Aurelianus imperator Rom. orbis, & receptor Orientis, Zenobia caterisque quos societas tenet bellica. Sponte facere debuistis id quod meis literis nunc jubetur: deditioem præcipio impunitate vitæ proposita, ita ut illic, Zenobia, cum tuis agas vitam ubi te ex senatus amplissimi sententia collocavero. Gemmas, argentum, aurum, sericum, equos, camelos in ærarium Rom. conferatis. Palmyrenis jus suum servabitur.* 27 Hac epistola accepta, Zenobia superbius insolentiusque rescripsit quàm ejus fortuna poscebat. credo ad terrorem: nam ejus quoque epistolæ exemplum indidi. *Zenobia regina Orientis Aureliano Augusto. Nemo adhuc præter te quod poscis, literis petiit. Virtute faciendum est quicquid in rebus bellicis est gerendum. Deditioem meam petis, quasi nescias Cleopatram reginam perire maluisse quàm in qualibet vivere dignitate. Nobis Persarum auxilia non desunt, quæ jam speramus: pro nobis sunt Saraceni, pro nobis Armenii. Latrones Syri exercitum tuum Aureliane vicerunt: quid igitur si illa venerit manus quæ undique speratur? pones profectò supercilium, quo nunc mihi deditioem, quasi omnifariam victor, imperas.* Hanc epistolam Nicomachus se transtulisse in Græcum ex lingua Syrorum dicit ab ipsa Zenobia dictatam. nam illa superior Aureliani, Græca missa est. 28 His acceptis literis, Aurelianus non erubuit, sed iratus est: statimque collecto exercitu ac ducibus suis, undique Palmyram obsedit: neque quicquam vir fortis reliquit quod aut imperfectum videretur aut incuratum. Nam & auxilia quæ à Persis missa fuerant, interceptit: & alas Saracenas Armeniasque corruptit, atque ad se modò ferociter, modò subtiliter transtulit; 2 denique post multa mulierem potentissimam vicit.

1 Victa

1. *Equos, camelos in ærarium conferas.] Conferatis, libri veteres. melius. non enim ad solam Zenobiam missa est hæc epistola, sed ad reliquos belli socios. Salmas.*

2. *Denique post multa mulierem poten-*

tissimam vicit.] Melior Palat. scriptura: *denique multa vi mulierem potentissimam vicit.* Ostendit quantæ difficultatis & moliminis res fuerit Zenobiam, etsi fœminam, vincere.

Idem.

Victa igitur Zenobia quum fugeret camelis quos dromadas vocitant, atque ad Persas iter tenderet, equitibus missis est capta, atque in Aureliani potestatem deducta. Victor itaque Aurelianus, totiusque jam Orientis possessor, quum in vinculis Zenobiam teneret cum Persis, Armeniis, Saracenis, superbior atque insolentior egit ea quæ ratio temporis postulabat. Tunc illæ vestes quas in templo Solis videmus, confertæ gemmis, tum Persici dracones, & tiaræ, tum genus purpuræ quod postea nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis vidit: de qua pauca saltem libet dicere. Meministis enim fuisse in templo Jovis Optimi Maximi Capitolini pallium breve purpureum lanestre, ad quod quum matronæ atque ipse Aurelianus jungerent purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur cæteræ divini comparatione fulgoris. Hoc munus

1. *Victa igitur Zenobia, &c.]* Zosimus præne ad verbum ista. *Casaub.*

Victa igitur Zenobia cum fugeret camelis.] Victam Zenobiam eo tempore accipit, quo intra Palmyram conclusa, cum obsessam urbem diutius defendi non posse videret, clam elapsa, & camelis dromadibus imposita fugam ad Persas parabat. ita Zosimus: ita hoc loco Vopiscus. non tamen eo prælio capta est Zenobia ut velle videretur Sextus Rufus. *Salmas.*

2. *Quum fugeret camelis quos dromadas vocitant.]* Libri veteres; quos dromedas vocitant. Dromedæ quoque dicuntur Isidoro. *Idem.*

3. *Atque ad Persas iter tenderet, equitibus missis est capta.]* Capta est cum Euphratem navigio transiret, cum jam videretur periculo exempta. *Casaub.*

4. *Saracenis superbior atque insolentior.]* Leviter distinguendum ad majorem lucem: Victor itaque Aurelianus, totiusque jam Orientis possessor, quum in vinculis Zenobiam teneret, cum Persis, Armeniis, Saracenis, superbior atque insolentior egit ea quæ ratio temporis postulabat. Id est cum Zenobiam in vinculis tene-

ret, & Persas, & Armenios & Saracenos. intelligit Persas illos quos ad auxilium venientes interceptit Aurelianus, ut & Saracenorum alas & Armeniorum, quos in vinculis tenebat, ut eos in triumphum duceret, qui & ducti sunt, ut infra videmus. *Salmas.*

5. *Tunc illæ vestes quas in templo Solis videmus, confertæ gemmis.]* Alibi apud hos auctores mentio est vestium margaritis confertarum. Græcis *μαργαριτιδες* dicuntur. *Idem.*

6. *Tunc Persici dracones.]* Deest verbum cui tota periodus innitatur: nempe, capti sunt ab Aureliano. Dracones, inter signa fuerunt, ea quidem ætate, Persarum. Et apud Parthos cohortes millenariæ fuerunt, & cuique cohorti suus draco attributus. Et erant hi dracones simulacra verorum draconum, ea arte expressa ad terrorem hostibus inferendum. A Parthis acceperunt signum hoc Romanæ cohortes: de quarum draconibus & de draconariis passim Ammianus Marcellinus & ejus ætatis scriptores. *Casaub.*

7. *Pallium bene purpureum lanestre.]* Lanestris vox ejus sæculi: ut *vallestris*. *Idem.*

munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur, scribens, *Sume purpuram qualis apud nos est.* sed hoc falsum fuit. Nam postea ¹ diligentissime & Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus ² missis diligentissimis confectoribus, requisiverunt tale genus purpuræ, nec tamen invenire potuerunt. ³ Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. **30** Sed ad incepta redeamus. ⁴ Ingens tamen strepitus militum fuit omnium, Zenobiam ad pœnam poscentium. Sed Aurelianus indignum existimans mulierem interimi, ⁵ occisis plerisque quibus autoribus illa bellum moverat, paraverat, gesserat, triumpho mulierem reservavit, ut populi Romani oculis esset ostentui. ⁶ Grave inter eos qui cæsi sunt, de Longino philosopho fuisse perhibetur, quo illa magistro usa esse ad Græcas literas dicitur. Quem quidem Aurelianus idcirco dicitur occidisse quòd superior

1. *Diligentissimis confectoribus.*] Hoc est, infectoribus. nam *confector* propriè arenæ verbum est. *Idem.*

2. *Missis diligentissimis confectoribus.*] *Confectores*, heic sunt infectores. sic vetus interpres Juvenalis *lanam consecram*, pro infecta posuit, ad illum verbum:

In tunica Jovis & pictæ Sarrana ferentem.

Et sane *inficere* quod tingere significat, idem omnino est quod facere, vel conficere. nam *infictum* non solum, quod non factum est, sed & quod factum est, significat. sic *indictum*, & pro non dicto, & pro denunciato accipitur. *inficere* igitur idem quod facere, & conficere; quo verbo Latini & pro tingere usi sunt, exemplo & imitatione Græcorum qui verbum *πέζειν* quod illis facere est, & pro tingere usurparunt. *Salmas.*

3. *Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere si curetur*] Sandicinus color similis coccineo, Plin. lib. xxxv. cap. vi. Indicæ verò hujus sandicis alibi factam mentionem non invenies. variè

scripta legitur, *sandix*, & *sandyx*. Prop. *Illaque plebeio vel sit sandicis amictu.*

Corripitur aliis. Gratius de venatione, *Interdum Libyco faciuntur sandice pinnæ.* Casaub.

Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere si curetur.] Bene judicavit Turnebus de herba aut frutice heic sandicem accipiendam, non de pigmento. *Salmas.*

4. *Ingens tamen strepitus militum fuit omnium, &c.*] Tamen huic scriptori non raro pro autem usurpatur. *Casaub.*

Ingens tamen militum.] Tamen pro autem. *Salmas.*

5. *Occisis plerisque quibus autoribus illa bellum moverat, &c.*] Judicium Emifæ habitum de Zenobia & consiliariis ejus ac belli sociis. vide Zosimum. *Casaub.*

6. *Grave inter eos qui cæsi sunt de Longino philosopho fuisse perhibetur, &c.*] Hic est Cassius Longinus, quem Porphyrius in libro de vita Plotini tantopere laudat. Ejus eruditionem, scripta & constantiam in subeundo supplicio laudat hoc loco Zosimus. *Idem.*

bior illa epistola ipsius diceretur dictata consilio, quamvis Syro esset sermone contexta. Pacato igitur Oriente, in Europam Aurelianus rediit victor, ¹ atque illic Carporum copias affixit: & quum illum *Carpicum* senatus absentem vocasset, ² mandasse illico fertur, *Superest P. C. ut me etiam Carpisculum vocetis.* ³ *Carpisculum* enim genus calciamenti esse satis notum est, quod cognomen deforme videbatur: quum & *Gotthicus* & *Sarmaticus*, & *Armeniacus*, & *Parthicus*, ⁴ & *Adiabenicus* diceretur. Rarum est ut Syri fidem servent, ³ imò difficile. ⁵ Nam Palmyreni, qui jam victi atque contusi fuerant, Aureliano rebus Europensibus occupato, non mediocriter rebellant. Sandarionem enim, quem in præsidio illic Aurelianus posuerat, cum sexcentis sagittariis occiderunt, ⁶ Achilleo cuidam parenti Zenobiæ parantes imperium. ⁷ Verùm aded Aurelianus, ut erat paratus

1. *Atque illic Carporum copias affixit.*] Carpos vicit, & ex parte in Romanum solum transtulit. *Idem.*

2. *Mandasse illico fertur.*] Leg. *Mandasse è loco fertur.* è loco, id est *αὐτόθεν.* *Salin.*

3. *Carpisculum enim genus calciamenti esse satis notum est.*] Scribendum: *Superest P. C. ut me etiam CARPISCULUM vocetis?* quod cognomen deforme videbatur: *carpisculum enim genus calciamenti esse, satis notum est.* Erat autem carpisculus barbarici calcei genus, à Græco *καρπός* sic dicti: vel ex eo potius, quod cum carpisculis sive carpisculis architectorum similitudinem aliquam haberent. *Casaub.*

Carpisculum enim genus calciamenti.] *Palatinus: carpisculum.* *Carpisculus formæ diminutivæ est, cujus principalis est carpiscus.* quod tamen & ipsum *καρπώσιμον* est. sic enim *carpiscus* à carpo, ut *scutrisca* à scutra. *Carpus* igitur & *carpiscus* & *carpisculus* calceoli species, & pura puta vox Latina est. sic appellatur calceus multifariam scissus & cæsus. quem Græci *καρπώσιμον* vocant & *λεπτοκαρπώσιμον.* *carpere* id Latinis significat. *carpus* à verbo *carpo*, ut di-

vidus à *divido*, qui *divisus* est. sic *carpus*, *καρπώσιμος.* unde & *carpia*, quem Græci *καρπών* appellant. *Salmas.*

4. *Et Adiabenicus diceretur.*] *Scrib. Cum & Gotthicus & Sarmaticus, & Armeniacus, & Parthicus, & Adiabenicus jam ille diceretur.* *Idem.*

Et Adiabenicus diceretur.] *Palat. & Adiabenicus mille diceretur.* ut videatur fuisse primitus, & *Adiabenicus jam ille diceretur.* *Grut.*

5. *Nam Palmyreni qui jam, &c.*] *Narrat Zosimus, tendenti in Europam Aureliano allatum esse nuntium de Palmyrenorum defectione: quem lege. Casaub.*

6. *Achilleo cuidam parenti Zenobiæ parantes imperium.*] *Antiochum non Achilleum vocat Zosimus. & mox iterum, ubi de ejus utilitate: cum tamen hic dicatur parens id est cognatus Zenobiæ fuisse, cujus origo Cleopatranæ antè est exposita.* *Idem.*

7. *Verùm aded Aurelianus, &c.*] *Scribendam: Verùm ad eos Aur.* *Idem.*

Verùm Aurelianus ut erat paratus ex Europa revertit.] *Optimus Palatinus: è Rhodopa revertit.* *Zosimus: Εὐρώπης ἔξ*

tus ex Europa revertit : atque urbem , quia ita merebatur , evertit. Crudelitas denique Aureliani , vel (ut quidam dicunt) severitas , eatenus extitit , ut epistola ejus feratur , confessionem immanissimi furoris ostentans , cujus hoc exemplum est. *Aurelianus Augustus* ¹ *Ceionio Basso. Non oportet ulterius progredi militum gladios. ² jam satis Palmyrenorum casum atque concisum est. Mulieribus non pepercimus , infantes occidimus , senes jugulavimus , rusticos interemimus : cui terras , cui urbem deinceps relinqueamus ? Parcendum est iis qui remanserunt. Credimus enim tam paucos tam multorum suppliciis esse correctos. ³ Templum sanè Solis , quod apud Palmyram ⁴ aquilifer legionis tertiæ cum vexilliferis ⁵ & draconario & cornicinibus atque liticinibus diripuerunt , ad eam formam volo quæ fuit , reddi. ⁶ Habes trecentas auri libras è Zenobiæ capsulis : habes argenti mille*

Ἀὐρηλιανὸς τὸ ἐπὶ τῶν Εὐρώπῳ ὁδῶν. Nondum Europam tetigisse vult Aurelianus Zosimus , cum nuncium accepit defectionis Palmyrenorum. at Vopiscus jam eum in Rhodopa fuisse , quæ est Thraciæ provincia. *Salmas.*

Verùm adeo Aurelianus , ut erat , & c.] Sic quidem mī. quoque Pal. sed nihil verius quàm legendum , *verùm ad Eoos Aurelianus. Grut.*

1. *Ceionio Basso.] Cerronio Basso, Palat. cum veteri editione. Salmas.*

2. *Jam satis Palmyrenorum casum atque concisum est.]* Recte Palatinus : *jam satis Palmyrenorum casum atque concisum est.* Duobus illis verbis magnam carnicinam lanienamque factam Palmyrenorum ostendit. nam concidere proprium lanionum est. *Idem.*

3. *Templum sane Solis quod apud Palmyram est.]* Templum Solis apud Palmyram fuisse , vel hic locus indicium facit. nulla ferme pars orientis in qua Sol non coleretur. sed pro urbium ac locorum diversitate in quibus colebatur , diversis etiam appellationibus censebatur. Emiffeni Alagabalum cum vocabant , apud quos in effigie montis adorabatur. atque inde nominis ratio , ut supra docuimus. Palmyreni *Malach-*

belum solem appellabant , quasi dicas *Regem Belum.* nam Belum Syri & Phœnices & multi alii Eoi populi præcipuo cultu dignabantur , quem Saturnum & Solem esse volebant. *Idem.*

4. *Aquilifer legionis tertiæ.]* Scribe , *aquiliferi.* *Casaub.*

Aquilifer legionis tertiæ cum vexilliferis.] Non fero emendantem doctissimum virum : *Aquiliferi tertiæ legionis.* Quid enim ? an plures aquilæ in una legione ? immo una tantum , quam & cohors prima habebat. signa vero alia plura : nam singulæ cohortes suum draconem habebant. Putavit vir eruditissimus vulgatam lectionem *σολοικίξειν* , quod ita concepta sit : *aquilifer cum vexilliferis diripuerunt.* sed ita moris habent optimi quique auctores loqui. sic enim accipi debet , quasi esset scriptum : *aquilifer & vexilliferi diripuerunt.* *Salin.*

5. *Et draconario , & cornicinibus.]* *Et cornicinibus* , ita Palatinus , & editio vetus. *Idem.*

6. *Habes trecentas auri libras Zenobiæ capsulis.]* Distingue sic : *Habes trecentas auri libras in Zenobiæ capsulis : habes argenti mille octingenta pondo de Palmyrenorum bonis : habes gemmas regias.* *Casaub.*

Habes trecentas auri libras Zenobiæ capsulis.

mille octingenta pondo. De Palmyrenorum bonis habes gemmas regias. Ex his omnibus fac cohonestari templum: mihi & diis immortalibus gratissimum feceris. Ego ad senatum scribam, petens ut mittat pontificem qui dedicet templum. Hæ literæ, ut videmus, indicant fatiatam esse immanitatem principis duri. Securior denique iterum in Europam rediit: atque ³² illic omnes qui vagabantur, hostes nota illa sua virtute contudit. Interim res per Thracias Europamque omnem Aureliano ingentes agente, Firmus quidam extitit, qui sibi Ægyptum sine insignibus imperii, quasi ut esset civitas libera, vindicavit. ² Ad quem continuò Aurelianus revertit: nec illi defuit felicitas solita. Nam Ægyptum statim recepit: atque, ³ ut erat ferox animi, cogitatione multus, vehementer irascens quòd adhuc TETRICUS Gallias obtineret, Occidentem petiit: atque ⁴ ipso Tetrico exercitum suum prodente, quòd ejus scelera ferre non posset, deditas sibi legiones obtinuit. Princeps igitur totius orbis Aurelianus ⁵ pacatis per Occidentem Gallis, atque undique terris, Romam iter flexit, ut de Zenobia & Tetrico, hoc est de Oriente & Occidente, triumphum Romanis oculis exhiberet. Non ab re est cognoscere, ³³ qui fuerit Aureliani triumphus. Fuit enim speciosissimus.

Cur-

capsulis.] Malim: Habes trecentas auri libras de Zenobiæ capsulis. Sequitur similiter ex distinctione summi viri Casauboni: Habes argenti mille octingenta pondo de Palmyrenorum bonis. Salmas.

1. Sine insignibus imperii, &c.] Falsus est Vopiscus, ut fatetur ipse in sequente libro. vide locum. Casaubonus.

2. Ad quem continuò Aurelianus revertit.] Non ex Europa quidem eò revertit, ut possit aliquis ex superioribus colligere: sed cum Europam peteret deleta Palmyra & Carras jam pervenisset, iter in Ægyptum flexit. Idem.

3. Ut erat ferox animi, cogitatione multus.] Cogitatione multus hoc loco non est, quod vir doctissimus censebat,

ὁ βροβύης & vir multarum ac variarum cogitationum; sed asper & terricus, & ob nimiam severitatem suam importunus & odiosus. quod vitium in Aureliano omnes historici notarunt. Salmas.

4. Ipso Tetrico exercitum suum prodente.] Vide Pollionem in XXX. tyrannis. Casaub.

5. Pacatis per Occidentem Gallis atque undique terris.] Scripta lectio, pacatis Oriente, Gallis atque undique terris. rectè. Idem.

Pacatis per Occidentem Gallis atque undique terris.] Scribe ex vestigiis Palatinæ lectionis: pacatis Oriente Gallis, atque ubique terrore injecto, Romam iter flexit. Salmas.

Currus regii tres fuerunt. In his unus Odenati, argento, auro, & gemmis operosus atque distinctus: alter, quem rex Persarum Aureliano dono dedit, ipse quoque pari opere fabricatus: tertius, quem sibi Zenobia composuerat, sperans se urbem Romanam cum eo visuram: quod illam non fefellit. nam cum eo urbem ingressa est victa & triumphata. Fuit alius currus quatuor cervis junctus, qui fuisse dicitur Regis Gotthorum: quo, ut multi memoriae tradiderunt, Capitolium Aurelianus inVectus est, ut illic cæderet cervos quos cum eodem curru captos vovisse Jovi Optimo Maximo ferebatur. Præcesserunt elephanti viginti, ¹ feræ mansuetæ Libycæ, Palestinæ diversæ ducentæ: quas statim Aurelianus privatis donavit, ne fiscum annonis gravaret. tigrides quatuor: ² camelopardali, alces, cætera talia per ordinem ducta: gladiatorum paria octingenta: præter captivos gentium Barbararum, ³ Blemys, ⁴ Axomitæ, Arabes, Eudæmones, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Persæ, cum suis quique muneribus: Gotthi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Suevi, Vandali, Germani, ⁵ religatis manibus captivi præcesserunt.

¹ Inter

1. *Feræ Libycæ mansuetæ, Palestinæ ducentæ.*] Ferarum Libycarum numerum non adponit. an tam Libycæ quam Palestinæ erant ducentæ? per Libycas autem feræ mansuetas, leones mansuetos, & leopardos mansuetos intelligit. nam leones & leopardi, Libycarum ferarum nomine feræ apud veteres censebantur. immo soli leopardi interdum illo nomine veniebant. inde Libycæ pelles pretiosæ; pantherarum nempe aut pardorum: quas sola macularum varietas commendabat. Africanæ igitur & Libycæ feræ sunt pantheræ, vel pardus. *Idem.*

2. *Camelopardali, alces.*] Scribo, camelopardalis, alces: nullus appositus numerus, quia hæc animalia singula sunt ducta. *Casaub.*

3. *Blemyes, Axomitæ, Arabes Eudæmons.*] Hæc nomina in antiquis exem-

plaribus perperam sunt exarata, quæ ita recte in vulgatis: nisi quod Eudæmones malè separantur ab Arabibus. Felicis Arabiæ quæ *Εὐδαίμων Ἀραβία* Græcis, populum ita nominat. de Blemys lege Probi vitam: ex geographis nota hæc gens. *Idem.*

4. *Axomitæ.*] *Axumitas* vocat Stephanus, & urbem illorum *Ἀξουμίτις*. *Ἀξουμίτις ὄρεινός μὴ ἑμπολις Αἰθιοπῶν. ὁ πολίτης Ἀξουμίτις.* Sed mendum esse puto apud Stephanum, & *Ἀξουμίς* legendum. *Salmas.*

5. *Religatis manibus captivi præcesserunt.*] Palatinus, *poterecesserunt.* forte: *proecesserunt.* quod heic probem magis quam *præcesserunt.* *Idem.*

Religatis manibus captivi præcesserunt.] Pal. *religati manibus captivi poteraecesserunt.* Grut.

3. *Inter*

¹ Inter hos etiam Palmyreni, qui superfueraut principes civitatis, & Ægyptii ob rebellionem. Ductæ sunt & decem mulieres, quas virili habitu pugnantes inter Gotthos ceperat: quum multæ essent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat. ² Prælati sunt tituli gentium nomina continentes. ³ Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea, ⁴ tunica galbina, braccis Gallicis ornatus, adjuncto sibi filio quem imperatorem in Gallia nuncupaverat. Incedebat etiam Zenobia, ornata gemmis, catenis aureis, quas alii sustentabant. præferebantur coronæ omnium civitatum aureæ titulis eminentibus proditæ. Jam populus ipse Rom. ⁵ jam vexilla collegiorum atque castrorum, ⁶ & cataphractarii milites, ⁷ & opes regiæ, & omnis

1. *Inter hos etiam Palmyreni, qui superfueraut principes civitatis.* Principes civitatis heic sunt *ἑταρολίται*. unus horum principum civitatis Palmyrenorum erat Odenatus priusquam imperium arriperet. quem principem Palmyrenorum vocat Trebellius: Sextus autem Rufus, *decurionem Palmyrenum*. Decuriones autem, vel Curiales in unaquaque urbe erant civitatis principes, & quasi Senatores. *Salmas.*

2. *Prælati sunt tituli gentium nomina continentes.* Melius, *prælati enim sunt tituli*. adduport enim hæc, ut præcedentium verborum interpretamentum: *quas de Amazonum genere titulus indicabat*. Satis constat & res & personas quæ in triumpho pompa transveherentur, titulis eminentibus fuisse proditas. *Casaub.*

3. *Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea.* In Palatino, *chlamyde coccea*. & ita vet. ed. *Salmas.*

4. *Tunica galbina.* An ut ignavia symbolum præ se ferret, iussus est Tetricus galbinam tunicam dum triumpharetur gestare? Notum est qui dicantur *galbini mores* apud Martial. *Casaub.*

Tunica Galbina. Dicit eo cultu habituque fuisse Tetricum, cum in triumphum duceretur, quo solebat esse

tum cum maxime imperatorem ageret. scimus enim & reges & imperatores, ornamentis & regiis & imperialibus ornatos fuisse cum triumphabantur, ut sic magis essent ostensui, & triumpho pompam efficerent, ut ita dicam, pompabiliorem. nec soli triumphantes, sed etiam triumphati in claris & pretiosis vestibus. hinc Tetrico coccinea chlamys, & tunica galbina. hinc Zenobia gemmis ornata, vel onerata porius. nam vix eas poterat præ copia ferre. *Salmas.*

Tunica galbina. De galbino aut galbano colore jam dicere occupavit doctissimus Turnebus. addo colorem galbincum, aureum fuisse, vel ad auri colorem proxime accessisse. Græcis *ζλωγός*. *Idem.*

5. *Jam vexilla collegiorum.* Eadem in Gallieno habet Trebellius. vide quæ ibi notamus. *Idem.*

6. *Et cataphractarii milites.* Id nomen hæsit cuidam equitum generi qui toti cataphractis erant contenti. nusquam vero legere est cataphractarios pedites. *Idem.*

7. *Et opes regiæ.* Non heic interpretabimur regias opes, de regibus captas. sed imperatorias & Romani principis opes. *Idem.*

omnis exercitus, ¹ & senatus, etsi aliquanto tristior quod senatores triumphari videbat, multum pompæ addiderunt. Denique vix nona hora in Capitolium pervenit, serò autem ad Palatium. Sequentibus diebus datæ sunt populo voluptates ludorum scenicorum, ludorum circen-
 35 sium, venationum, gladiatorum, naumachiæ. Non præmittendum videtur, ² quod & memoria tenet publica & fides historica frequentavit: Aurelianum eo tempore quo proficiscebatur ad bellum Orientale, bilibres coronas populo promississe si victor rediret: & quum aureas populus speraret, neque Aurelianus aut posset aut vellet, ³ coro-

nas

1. *Et Senatus etsi aliquanto tristior.]* Agè ferebat Senatus triumphari Tetricum, qui Senator erat. hinc illæ pro Tetrico deprecationes ad Claudium, cum Senatus acclamaret, *Tetricum nihil fecisse.* Idem.

2. *Quod & memoria tenet publica, & fides historica frequentavit.]* Frequentare etiam pro narrare posuerunt. *Casaub.*

Quod & memoria tenet publica, & fides historica frequentavit.] Cur displicuit, quod erat in prima editione? quod & populus memoria tenet, & fides historica frequentavit. Nam sic etiam habet Palatinus liber. *Salmas.*

3. *Coronas eum fecisse de panibus, &c.]* Panes varia figura fingebantur: isti coronæ speciem referebant. similes panes jam olim in quibusdam Romanis sacris Lactantius libro primo, cap. xxi. *Casaub.*

Coronas eum fecisse de panibus, qui nunc siliginæ vocantur, &c.] Quando primum cœperit distribui populo Romano panis, loco frumenti, video dubitare doctissimos viros, quin immo errare, dum ejus moris originem reperunt à Trajano. Nos ejus rei auctorem fuisse primum Aurelianum docemus ex hoc loco. Quæ enim alia mens horum verborum? *Coronas eum fecisse de panibus qui nunc siliginæ dicuntur, & singulis quibusque donasse.* Et sequitur apud Vopiscum: *Nam idem Aurelianus & porcinam*

carnem pop. Romano distribuit, quæ hodieque dividitur. Primus igitur Aurelianus, ut porcinam, sic panem quoque populo distribuit. & confirmat Zosimus his verbis: *Ἐπὶ τῆτοις τῶ ἀπλων δὲσπέεα τὴ Παλαιῶν ἐπιμενσε δῆμον.* Bilibres primum fuisse factos panes, qui populo distribuebantur, ex hoc loco discimus. sic viginti quattuor uncias panis quotidie accipiebant singuli populares. addidit postea unciam idem Aurelianus. addidere vero etiam sequentes principes, & usque ad triginta sex uncias panium pondus præcessit. & plures panes minores dari cœperunt. ita ut sex panes quotidie darentur singulis popularibus, quorum quisque sex uncias pendebat. ad formam panis quod attinet, sub Aureliano, qui primus auctor præbendorum panium fuit, in modum coronæ fuisse docemur hoc Vopisci loco. buccellas vocarunt illos civiles panes. Græci recentiores *ψωπίας* appellarunt. Præterea sciendum est panem qui illo tempore coquebatur, fere intra sex uncias stetisse. panis militaris, hoc est buccellatum ejusdem ponderis erat. paxamates quoque panes habebant idem pondus. sic *paxamas*, & *buccella* idem erat: restat ut dicamus de nomine, quare *gradiles* vocarentur. quod de gradibus & in gradibus distribuerentur, sic vocatos esse audias vulgo jactari. sed ubi gradus illi? in iisdem plane

nas eum fecisse de panibus ¹ qui nunc filiginei vocantur; & singulis quibusque donasse: ² ita ut filigineum suum ¹ quo-

plane gradibus, quibus olim congiaria populo dabantur, & missilia omne genus spargebantur, in iis ipsis gradibus, panes etiam erogabantur. hæc autem fieri moris erat in amphitheatri gradibus, ut omnes sciunt. hinc illæ locutiones, *de gradibus, in gradibus, & gradibus* panem distribuere, pro hominibus qui sunt in gradibus. & distincti erant gradus popularium, & militarium, equestrium & senatorum. non dissimulandum, cum ex Constantini instituto, annonæ civicae populo in urbe Constantinopolitana itidem, ut Romæ erogarentur, erogationem eam non in circo aut amphitheatri gradibus, sed in foro fieri solitam. ibi enim populus per gradus distinctus, & per turmas divisus, cum in suo quisque loco & gradu adstaret, panes illos civiles, qui de publico dabantur, accipiebant. haud secus atque in amphitheatro unusquisque popularium in suo gradu ac loco stabat, ne quid confusions esset. sic etiam interpretor versus Prudentii de his panibus gradilibus:

Quæ regio gradibus vacuis jejunia diva sustinet, aut quæ Janiculo mola nota quiescit.

Singularum enim urbis regionum populares sua loca ibi adsignata habebant & gradus suos distinctos. & hoc est quod ait, nullius regionis gradus in foro vacuos fuisse, sed omnes scilicet repletos. quo significat omnibus panes erogatos esse. *Salmas.*

I. *Qui nunc filiginei vocantur.* Inter panes Romæ laudatos filigineus fuit. Fuit Romæ pistorum corpus in hoc pane conficiendo occupatorum, qui sili-ginari dicebantur. *Casub.*

Qui nunc filiginei vocantur. *Mundas buccellas* vocat lex IIII. Cod. Theod. de annonis civicis & pan. grad. hoc est filigineas. nam mundus panis est filigineus. cui opponitur sordidus & secundarius. *Salmas.*

2. *Ita ut filigineum suum quotidie toto ævo suo unusquisque reciperet.* Δικαιωνίζοντες ἄρτους ejusmodi vocabant, quos unusquisque toto ævo suo percipiebat, & posteris suis transmittabat. nec aliter panis ille gradilis & civicus distribuebatur, quam per tesseras. acceptis tesseras ad forum ibant populares, & ibi iisdem ostensis, panem quisque suum accipiebant. hinc καλαμηφορεῖν apud Themistium de his qui tesseras suas & καλάμους ad forum portabant ut panes acciperent ibidem de gradibus erogandos. locus est apud eum in oratione IV. Δαπανῶ μὲν γὰρ πῦρὲς βασιλικῆς ἐν τῷ σιτοφυλακίῳ τῶν δημοσίων, &c. τῆς πλείστης ὅσῳ καλαμηφορῆς (ὡς ὄρθροισι ἐπὶ ταῖς ἐρημίαις). Loquitur de omnibus qui annonas civicas percipiebant, & mane ad ἐρημίαις veniebant, & tesseras suas afferebant panem accepturi. Nunc videamus quænam illæ sint ἐρημίαι apud Themistium, & ubi fuerint. ἐρημίη, vel ὀρημίη est septum, vel tabulatum. Et sciendum in medio Constantinopolitano foro quod γασεῖον, vel Ἀγγασεῖον vocabant, septa de lignis fuisse constructa, & in his gradus dispositos, haud secus atque in theatro & amphitheatro, in quibus populus per ordines divisus stabat ut exciperet missilia quæ à principibus & consulibus spargebantur: nummos scilicet, & tesseras quoque panarias. nam & tesseras quoque jaciebant. in illis septis & ἐρημίαις locum quisque suum obtinebat à præfecto urbis sibi adsignatum. ab illis igitur ipsis gradibus, populo in iisdem septis stanti dividebantur quotidie in urbe Constantinopolitana annonæ civicae. & illa ipsa sunt septa, quæ ἐρημίαι Themistio vocantur, ad quas quotidie mane ventitabat plebs καλαμηφορῆσα, hoc est calamos, vel tesseras ferens, ut panes acciperet. hos panes Græci παλαίνους ἄρτους & πο-

¹ quotidie toto ævo suo, & unusquisque reciperet, & posteris suis dimitteret. ² Nam idem Aurelianus & porcina carnem populo Rom. distribuit, quæ hodieque dividitur: leges plurimas sanxit, & quidem salutares: sacerdotia composuit, ³ templum Solis fundavit, ⁴ & pontifices roboravit. ⁵ Decrevit etiam emolumenta fartis tectis & mi-

ἀλιευτῶν vocant: Latini *annonas civicas*. Idem.

1. *Quotidie toto ævo suo.*] *Suo* dixit pro illius, nempe Aureliani. *Casaub.*

2. *Nam idem Aurelianus & porcina carnem pop. Rom. distribuit.*] Tò nam locum nullum habet. scrib. *Jam idem A.* aut superioribus connectendum aliqua alia mutatione. Porcinam autem populo gratis fuisse distributam ab Aureliano, significant & Victores ambo, sed obscure. *Idem.*

3. *Templum Solis fundavit.*] Aurelianus Emisæ cum esset, eam formam numinis illic reperit, quam sibi faventem in præliis viderat. itaque templa ibi posuit, & Romæ postea templum magnificentissimum Soli edificavit. qua forma solem coluerint Emisæni, supra nobis dictum. sub ingentis enim saxi effigie eum colebant, atque inde Elagabalus dicebatur, hoc est *Deus mons*, vel *Deus montis*. *Salm.*

Templum solis fundavit, & pontifices roboravit.] Bene Scaliger noster, & partibus roboravit. addatur c. 48. *Grut.*

4. *Et Pontifices roboravit.*] Quænam ista roboratio Pontificum? roborata tamen hæc lectio, & firmata veterum omnium librorum auctoritate & consensu. nec dubium est quin de Pontificibus Solis loquatur. sed quo sensu roboraverit illos Aurelianus quæramus. puto salariis, privilegiis, & redditibus opimis annuis eos ditasse & munivisse. atque id indubitate verum est. Sequitur enim: *Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris.* Quæ verba indicant quo sensu roboratos ab Aureliano Pontifices dixerit. in eadem plane significatione, verbum *solidare* posuit Cassio-

dorus, quia Vopiscus *roborare*. atque inde *solidare* pro mercede conducere, & *solidum* pro mercede apud recentiores. & *solidati*, milites mercenarii. sic eodem plane sensu *fulcire* scriptum legitur in Cod. Theod. sic enim *stipendiis fulciri* dicitur, ut roborari & solidari. roborare Pontifices igitur hoc loco nihil aliud est, quam stipendiis & emolumentis & amplis redditibus fulcire. *Salm.*

5. *Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris.*] Architectis emolumenta auxit decreto suo, non primus instituit Aurelianus. semper enim inter artifices quibus aliquam vacationem munus graviorum conditio tribuit, habiti sunt architecti, ut constat vel ex lege vi. Dig. De jure immunitatis. *ministros* hic accipio, eos qui in discipulatum se tradiderunt architectis: nam istis decreta invenio quædam emolumenta, non quibusvis eorum ministris. *Casaub.*

Decrevit etiam emolumenta architectis, & ministris.] Auxisse volunt non instituisse salaria architectis Aurelianus. hic locus sic conceptus est, ut sit necesse eum accipere, non de architectis in universum, sed de solis templi Solis architectis. & recte Palatinus liber, *fartis tectis* scriptum exhibet, pro *architectis*. quam lectionem veram esse non dubito. *fartis tectis* igitur templi Solis emolumenta constituit Aurelianus. addit Vopiscus, & *ministris*. ubi ministros possumus interpretari, qui factorum tectorum procurationem haberent. *fartitectoris* pro iis qui *farta tecta* curabant, posuit Isidorus in Glossis. *Sartiteclor, qui tecta refarcit.* *Salm.*

Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris.] *Palat. fartis tectis.* *Grut.*

& ministris. His gestis, ad Gallias profectus, Vindelicos obsidione Barbarica liberavit: deinde ad Illyricum rediit, paratoque magno potius quàm ingenti exercitu, Persis, quos eo quoque tempore quo Zenobiam superavit, gloriosissimè jam vicerat, bellum indixit. Sed quum iter faceret, apud Cænophrurium, mansionem quæ est inter Heracliam & Byzantium, malitia notarii sui, & manu Mucaporis interemptus est. Et causa occidendi ejus quæ fuerit, & quemadmodum sit occisus, ne res tanta lateat, brevi edifferam. Aurelianus, quod negari non potest, severus, truculentus, sanguinarius fuit princeps. Hic quum usque eò severitatem tetendisset, ut & filiam sororis occideret, non in magna neque satis idonea causa, jam primum

1. *Et ministris.*] Pontificibus & ministris templi Solis emolumenta decrevit Aurelianus. in ordine autem sacrorum, ut supremi Pontifices, sic infimi ministri. unde auctoratos eos in tertia jura esse dixit eleganter Manilius lib. v.

Quos potius funget ortus quam templa colentes,

Atque auctoratos in tertia jura ministros. Nam primi Pontifices, secundi Sacerdotes, tertio in ordine ministri, hoc est *νεωγγοι*. aliquando tamen Pontifices & Sacerdotes confunduntur. ut hoc loco Pontificum & ministroz tantum meminit. sic igitur erant ordines in templis apud veteres, deorum ministerio deputati, Pontifices, & ministri. utrumque genus privilegii munivisse & salariis emolumentisque cohonestasse dicitur hoc loco Aurelianus; si quidem de Pontificibus in universum, & ministris omnium deorum accipiamus. sed de Solis Pontificibus & ministris intelligi tantum præstat. *Salmas.*

2. *Paratoque magno potius quàm ingenti exercitu.*] Magno refer ad robur animi & fortitudinem, ingenti ad numerum militum. *Casaub.*

3. *Paratoque magno potius, quam ingenti exercitu.*] Ingentem exercitum heic vocat Vopiscus, quem Vegetius gran-

dem. lib. III. cap. I. Grammatici, grande & magnum ita distinguunt, ut grande sit incremento, magnum amplitudine. sic *ingenis*, hoc loco est, incremento. *Salmas.*

3. *Apud Cænophrurium, &c.*] Vulgò locum illum vocabant, non Cænophrurium, sed Cænophorium. *Casaub.*

Apud Cænophrurium mansionem.] *Καινὸν Φρέειον*, si bene memini, vocat Plutarchus in Lucullo. Itinerarium Antonini: *Cænophrurio. κενὸν χρείων* perperam pro *καινὸν Φρέειον* apud Polybium editum est: qui nunitissimum hoc fuisse castellum scribit, & in eo gazam suam Mithridatem habuisse. *Salm.*

4. *Malitia notarii sui.*] Aurelius Victor: *Ministri scelere cui secretorum officium crediderat.* Ut & Vopiscus mox, *Mnestheum quendam, quem pro notario secretorum habuerat.* Græci non Mnestheum hunc nominant, sed Erotem. *Zosimus. Casaub.*

5. *Ut & filiam sororis occideret.*] Victor alter, sive vulgaris: *Fuit savus & sanguinarius, & trux omni tempore: etiam filii sororis interfector.* Sed vide quæ super hoc scribit mox Vopiscus. *Idem.*

6. *Non in magna, neque satis idonea causa.*] *Non in magna, neque in satis idonea causa.* *Salmas.*

mum in odium suorum venit. Incidit autem, ut se res fataliter agunt, ut ¹ Mnestheum quendam quem pro notario secretorum habuerat, libertum, ut quidam dicunt, suum, infensorem sibi minando redderet, quod nescio quid de quodam suspicatus esset. Mnestheus, qui sciret Aurelianum neque frustra minari solere, neque si minaretur, ignoscere, ² breve nominum conscripsit, mixtis iis quibus Aurelianus verè irascebatur, cum iis de quibus nihil asperum cogitabat, addito etiam suo nomine, quo magis fidem faceret ingestæ sollicitudinis: ac breve legit singulis quorum nomina continebat: addens, disposuisse Aurelianum eos omnes occidere; illos verò debere suæ vitæ, si viri sunt, subvenire. ³ Hi quum exarsissent timore qui merebantur offensam, dolorem miscentes beneficiis atque officiis quibus Aurelianus videbatur ingratus, in supradicto loco iter facientem principem subito adorti, inter-

1. *Mnestheum quendam quem pro secretorum notario habuerat.*] Notarium secretorum appellat, quem à secretis vulgo vocabant. quam vocem Græci quocunque barbari usurparunt, ἀσκηρῆτις dicentes. sed & nomen declinabile finxerunt, ὁ ἀσκηρῆτις, & ἀσκηρῆτε. *Idem.*

2. *Breve nominum conscripsit.*] Scripti brevem. utrumque dicitur brevis & breve. *Casaub.*

Breve nominum conscripsit.] Brevem nominum. ita Palat. atque ita semper in manu exaratis libris, brevis potius quam breve. integrum est, brevis libellus. hinc adject. solum pro substantivo usurpatum, & brevis dictus est parvus libellus. *Salmas.*

Brevem nominum conscripsit.] Reduxi & heic, & mox infra lectionem omnem misi. *Grut.*

3. *Hi cum exarsissent timore qui merebantur offensam, &c.*] Lego, *Hi cum ira exarsissent, timore qui merebantur offensam, &c.* Duo hominum genera in Aurelianum conspirarunt: boni per er-

rorem, qui nihil in eum peccaverant; mali qui peccaverant & pœnam metuebant. *Casaub.*

Hi quum exarsissent timore, qui merebantur offensam.] Quid est quod sequitur, dolorem miscentes beneficiis & officiis? Palat. pro miscentes, habet, innocentes. sic igitur legito: *hi cum exarsissent timore qui merebantur offensam, dolore innocentes, quorum beneficiis atque officiis Aurelianus videbatur ingratus, vel: quod beneficiis atque officiis Aurelianus videbatur ingratus.* *Salmas.*

Hi cum exarsissent timore qui merebantur offensam, &c.] Lectio prava, detegitque Pal. in quo: *Hi cum exarsissent timore qui mereb. off. dolorem innocentis beneficiis atque officiis Aurelianus, &c.* Sensus in promptu est: correptos timore noxios, dolore innocios. itaque videtur rescribendum: *Hi cum exarsissent timore, qui merebantur offensam, dolerent innocentes beneficiis atque officiis, quibus, &c.* Sed ne sic quidem bene se verba habent, timor enim frigus excitat non calorem. *Grut.*

teremerunt. ¹ Hic finis Aureliano fuit principi necessario 37
 magis quàm bono. Quo interfecto quum esset res prodita,
 & sepulcrum ingens, & templum illi detulerunt ii à
 quibus interemptus est. Sanè Mnestheus postea ² surrectus
 ad stipitem bestiis objectus est, ³ quod statuæ marmoreæ
 positæ in eodem loco utrinque significant, ⁴ ubi & in col-
 umnis divo Aureliano statuæ constitutæ sunt. Senatus
 mortem ejus graviter tulit, graviùs tamen pop. Rom. qui
 vulgò dicebat, *Aurelianum pedagogum esse senatorum.* ⁵ Im-
 peravit annis sex, minùs paucis diebus: ac rebus magnis
 gestis inter divos relatus est. Quia pertinet ad Aurelia-
 num id quod in historia relatum est, tacere non debui.
 Nam multi ferunt Quintillum fratrem Claudii, quum in
 præsidio Italico esset, audita morte Claudii sumpsisse im-
 perium. ⁶ Verùm postea ubi Aurelianum comperit impe-
 rare,

1. *Hic finis Aureliano fuit principi necessario magis quàm bono.* Vopiscus infra scribit: Diocletianum frequenter dixisse, cum Maximiani asperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem esse debuisse, quàm principem. Casaub.

2. *Surrectus ad stipitem.* Optimè: nec audiendi scripti qui præferunt *surreptus ad prænam.* Idem.

Surrectus ad stipitem. Palatin. *surreptus.* ita etiam in veteri Martyrologio, *ad bestias surripi.* accedo tamen sententiæ doctissimorum virorum, qui *surrectus* præferunt. Salmas.

Surrectus ad stipitem. Sic proximè etiam Pal. nempè *subreptus ad stipitem.* Grut.

3. *Quod statuæ marmoreæ positæ in eodem loco utrinque significant, &c.* Quid illæ marmoreæ statuæ significabant, utrimque in sepulcro Aureliani positæ? Puto statuas heic pro cippis vel columnis sive stelis sepulcralibus poni, in quibus incidebatur titulus sepulcri, & quæ mortis causa fuisset illi, qui jaceret, ut in vetustarum memoriarum inscriptionibus videmus. statuas autem Latini non semper *ἀνδραγάλαις* appellaut, sed

etiam columnas & cippos, & quas Græci vocant *στήλας*. Glossæ: *statua, ἀνδραγάλαις, στήλη.* titulum & cippum etiam vocaverunt. *στήλη, titulus, cippus.* Et fortasse in illis ipsis statuæ, hoc est columnis statuæ Aureliano, hoc est *ἀνδραγάλαις* constitutæ sunt. nam semper in columnis statuæ ponebantur, ad sepulcra veterum. unde & columnam pro statua plerumque, ut contra pro columna statuam legimus; columnæ quippe in sepulcris raro sine statuæ. sed & alias columnæ cum statuæ. Salmas.

4. *Ubi & in columnis divo Aureliano statuæ constitutæ sunt.* Suspecta nobis illa, & in columnis. Casaub.

5. *Imperavit annis sex, minùs paucis diebus.* Vel ut alii, paucis mensibus. Idem.

6. *Verùm postea ubi Aurelianum comperit imperare, &c.* Ex Palat. lege: *Verùm ubi postea Aurelianum comperit imperare, à toto exercitu delectum, quumque contra eum concionaretur, nec à militibus audiretur, incisus sibi met venit, &c.* Quintillus comperto Aurelianum totius exercitus consensu delectum imperatorem regnare, adversus eum apud milites

rare, à toto exercitu derelictum, quumque contra eum concionaretur, nec à militibus audiretur, incisus sibi metenis die vigesimo imperii sui periisse. Quicquid sanè scelerum fuit, quicquid malæ conscientiæ, vel artium funestiarum, quicquid denique factionum, Aurelianus toto penitus orbe purgavit. Hoc quoque ad rem pertinere arbitror, ¹ Balbati filii nomine Zenobiam, non Timolai & Herenniani, imperium tenuisse quod tenuit. Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum, ² Felicissimo rationali autore: quod acerrimè severissimeque compescuit, ³ septem tamen millibus suorum militum interemptis: ut epistola docet missa ad Ulpium Crinitum ter consulem, qui eum antè adoptaverat. *Aurelianus Augustus Ulpio patri.*
⁴ *Quasi fatale quiddam incesit, * ut omnia quæcunque gesserò,*

omnes

milites concionabatur: sed quum nihil proficeret, nec à militibus audiretur, ipsèmet sibi venas incidit. *Salmas.*

1. *Balbati filii nomine Zenobiam non Timolai & Herenniani imperium tenuisse.*] Hoc addit Vopiscus, quia sciebat Trebellium Pollionem qui historiam XXX. tyrannorum non multò antè ediderat, nihil de hoc Balato dixisse. Ubi autem istum invenerit, & ex quo auctore indictum aliis omnibus Zenobiæ filium Vopiscus eruerit, ipse viderit. equidem cum Trebellio sentio: qui sciam Græcos ac Latinos ferè omnes non aliter olim prodidisse. *Casaub.*

Balbati filii nomine Zenobiam non Timolai.] Non *Balati* vel *Balbati* heic legendum, sed *Babalati*, ut præfert Palatinus: aut *Vabalati*, quod idem est. non esse commentitium hoc nomen possumus esse certi ex nummis Aureliani in quibus Οὐάβαλαθ & cufum est. hoc est *Vabalathus*. ego arbitror illum Vabalathum cujus in nummis Aureliani mentio, hunc esse Vopisci Vabalathum Zenobiæ filium. quem enim alium Vabalathum devicit Aurelianus? & notandum est sentire Vopiscum non duos filios Zenobiæ, sed unicum Vabalathum extitisse. filium autem Babala-

thum potius quam Zenobiam ipsam in nummis ideo effigiari voluit Aurelianus, quod foemina mentionem minus sibi gloriosam putaret. *Salmas.*

Balbati filii nomine.] Pal. *Babalati*, ut sine dubio rescribi debeat *Babalati*; de quo nomine argutè *Casaubonus* noster. *Grut.*

2. *Felicissimo rationali auctore.*] Magna hallucinatio magni Jurisconsulti, qui non inspecto hoc Vopisci loco scripsit Victorem, Vopiscum, Eutropium & Suidam scribere monetarios Felicissimo interfecto adversus Aurelianum bellum intestinum movisse. nam Aurelius Victor & hic Vopiscus contra scribunt, auctore Felicissimo seditionem illam motam. quod & epistola Aureliani à Vopisco inserta, verum esse vincit. *Salmas.*

Felicissimo rationali auctore.] Auctor Græcus apud Suidam qui Eutropii historiam in Græcum transtulit, rationalem, τὸ ἀρχοντα μνηστικῶν vertit. *Idem.*

3. *Septem tamen millibus suorum militum interemptis.*] Vide Aurelium Victor. & Eutropium. *Casaub.*

4. *Quasi fatale quoddam incesit.*] Sic corrige: *Quasi fatale quoddammodo incesit,*

omnes motus ingravescant. Ita enim seditio intra murana bellum mihi gravissimum peperit: monetarii autore Felicissimo ultimo servorum, cui procurationem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt. ¹ Hi compressi sunt, ² septem millibus ³ Hiberorum ⁴ Ripariensium & Castrianorum & ⁵ Daciscorum interemptis. Unde apparet nullam mihi à diis immortalibus datam sine difficultate victoriam. ⁶ Tetricum triumphatum correctorem Lu-

39
caniæ

fit, ut omnia quæcunque gesserò, omnes motus ingravescant, ita seditio intramurana bellum mihi gravissimum peperit. monetarii auctore Felicissimo, ultimo servorum, &c. Salmas.

Quasi fatale quiddam incesit, &c.] Pal. quiddam minisit, ut pareat locum non satis integrum. Grut.

* Ut omnia quæcunque gesserò omnes motus ingravescant.] Ingravescere heic notabis agendi notione positum, pro ingravare. sic gravescō pro gravo. sic apud recentiores, innotescō est notum facio. sic insuescō pro insuefacio apud Horatium. & consuescit, pro consuefacit, Prudentio. Salmas.

1. Hi compressi sunt septem millibus Hiberorum, Ripariensium, & Castrianorum.] Vetus liber habuit, Fembariorum. ego ex Fembariorum, minima mutatione Lembariorum facio, & Lembarios accipio Classicos milites. classium enim duo erant genera, unum maris, alterum fluminum. in mari liburnis, in fluminibus lembis vel lusoriis utebantur. nam in fluminibus limitaneis habebant Romani lusorias vel lembos, & in his milites classicos, ad tuendum limitem, quos nunc Lembarios vocat Aurelianus. de lusoriis Danubianis mentio apud Vegetium lib. & cap. ultimis. Idem.

2. Septem millibus Hiberorum & Ripariensium.] Imminimus copulam volente Palatino. interim tamen illud Hiberorum falsum est: ejusque loco habet idem liber: Lembariorum. Grut.

3. Hiberorum, Ripariensium, & Castrianorum & Daciscorum.] Malè hunc locum accipiunt erudiri viri, qui putant hæc nomina esse populorum quos Au-

relianus bello monetariorum attriverit. falluntur: nam contrà, hi sunt qui in Urbe pro imperatore suo pugnantes, à rebellibus monetariis sunt interempti. Hiberos igitur intèllige, qui in pratorianis legionibus, vel aliis, aut inter auxiliares merebant: sic & cætera nomina accipe. Legionum Ripariensium ampla mentio est in Notitia imperii unde eorum claret error, qui sine distinctione legunt hoc loco, Hiberorum Ripariensium. qui ripam inhabitant, riparii dicuntur: & legiones quæ prætendebant apud riparios dictæ riparienses. Casaub.

4. Ripariensium, & Castrianorum.] Ripariensium, & Castrianorum meminit codex Theodosianus leg. ult. de re militari. sed Castriciani ibi nominantur. Salmas.

5. Daciscorum.] Daciscos heic vocat, qui Daci Hygino dicuntur, & inter auxiliares ab eodem referuntur. equites autem fuisse istos Daciscos alibi ostendemus. Idem.

6. Tetricum triumphatum correctorem Lucaniæ fecit.] Zosimus: Τέτρατον ἔταυ διακηρύξων, Τέτρατον κὶ ἄλλας ἐπιναστάντας ἐπὶ πόντῳ καθελόν, κτλ. πλὴν ἀξίων μετήλθεν. Nihil aliud illa verba significant, quam nullo negotio victum Tetricum, utpote qui se ipse dediderit, & cum eo pro dignitatis suæ merito egisse Aurelianus. & μετέλαθεν est verbum ἴσμεν μέσων, quod in bonam malamque partem potest accipi. κτλ. πλὴν ἀξίων igitur μετήλθος Tetricum Aurelianus, qui eum victum triumphatumque correctorem Lucaniæ fecit, filio ejus in senatu manente. Idem.

caniæ fecit, filio ejus in senatu manente. ¹ Templum Solis magnificentissimum constituit: muros urbis Romæ sic ampliavit ut quinquaginta propè millia murorum ejus ambitus teneant. ² Item quadruplatores ac delatores ingenti severitate persequutus est: tabulas publicas ad privatorum securitatem exuri in foro Trajani semel jussit. ³ Amnestia etiam sub eo delictorum publicorum decreta est de exemplo Atheniensium: cujus rei etiam Tullius in Philippicis meminit. Fures provinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum est persequutus, ut eos ingentibus suppliciis cruciatibusque puniret. In templo Solis multum auri gemmarumque constituit. Quum vastatum Illyricum ac Mœsiam deperditam videret, ⁴ provinciam trans Danubium Daciam à Trajano constitutam sublato exercitu & provincialibus reliquit, desperans eam posse retineri: abductosque ex ea populos,

¹ in

1. *Templum Solis magnificentissimum* [psuit.] De hujus templi donariis mox Vopiscus aliquid, & plura alii scriptores. *Casaub.*

Templum Solis magnificentissimum constituit.] Dixit ante Vopiscus matrem Aureliani sacerdotem fuisse in templo Solis. si nomen illius urbis teneremus, absque dubio sciremus patriam Aureliani. sed cum eum Pannonium fuisse scribat Vopiscus, urbs aliqua Pannoniæ quærenda est, in qua templum Solis esset positum, & ejus Dei cultus frequentatus. Syrmii quidam eum ornum esse dixerunt. si verum est, non dubito quin Syrmii fuerit templum Solis & in eo templo sacerdos mater Aureliani, in omni autem Illyrico frequens fuit cultus Solis vel Apollinis quem Belenum vocabant. hinc verisimili conjectura colligo matrem Aureliani Beleni sacerdotem fuisse, nec enim alium Deum Pannonii venerabantur, & omnes Illyrici, quam Belenum, qui & Sol & Apollo. Belenus igitur Illyricorum Deus, & Mithra Persarum, ejus-

dem formæ & habitus fuerint oportet. sciendum tamen est Persicum illum Mithram Aureliani ætate & longe ante Aurelianum, haud minus in Occidente quam Oriente fuisse cultum, & templa vulgo habuisse, & sacra ejus passim ab omnibus accepta & frequentata, quæ Mithriaca dicebantur. quare verisimile est in aliquo templo Solis Mithræ sacerdotem fuisse Aureliani matrem. & à Persis sacra Mithriaca & omnem illius Dei cultum acceperunt Romani Græcique. atque hoc fortasse verius quam de Beleno. *Salmos.*

2. *Item quadruplatores ac delatores ingenti, &c.*] Vide Aurelium Victorem. *Casaub.*

3. *Amnestia etiam sub eo, &c.*] Adde Victor: *Atque ad Græciæ morem decreta abolitione.* Idem.

4. *Provinciam trans Danubium Daciam à Trajano, &c.*] Vide Sextum Rufum. *Idem.*

Provinciam trans Danubium.] Palatinus *transdanubianam.* rectè. *Gentivus.*

¹ in Mœsiam collocavit, ² appellavitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit. Dicitur præterea hujus fuisse crudelitatis ut plerisque senatoribus simulatam ingereret factionem conjurationis ac tyrannidis, quò facilius eos posset occidere. Addunt nonnulli, filium sororis, non filiam, ab eodem interfectum: ³ plerique autem etiam filiam sororis. Quàm difficile sit imperatorem in locum ⁴⁰ boni principis legere, & senatus sanctioris gravitas probat, & exercitus prudentis autoritas. Occiso namque severissimo principe, ⁴ de imperatore deligendo exercitus retulit ad senatum, idcirco quòd nullum de his faciendum putabat qui tam bonum principem occiderant. Verùm senatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit, sciens, non libenter jam milites accipere imperatores eos quos senatus elegerit. Denique id tertio factum est, ita ut per sex menses imperatorem Romanus orbis non haberit, omnesque judices ii permanerent quos aut senatus aut Aurelianus elegerat, ⁵ nisi quòd * proconsulem Asiæ Falconium

1. *In Mœsiam collocavit, appellavitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit.*] Atqui Daciam Aureliani nusquam invenimus nominatam: cum tamen aliter hunc locum interpretari non possimus. *Casaub.*

2. *Appellavitque suam Daciam quæ nunc duas Mœsias dividit.*] Eutropius hunc locum describens, sic eum retulit: *appellavitque eam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit.* Aurelianus eam Mœsiam vel eam partem Mœsiæ, in quam transtulit Daciæ provinciales, Daciam nominavit. libenter autem legerim: *appellavitque eam Daciam, pro suam.* Nisi dicamus Aurelianus suam vel Aureliani Daciam appellavisse, quod ipso vivo tantum obtinuit. vel cum de ea loqueretur, suam Daciam appellare consuevisse. eam vero Aureliani Daciam, quæ inter duas Mœsias, recentiores in duas provincias dividerunt: feceruntque *Daciam mediterraneam*, quæ interior esset, & longius à ripa Danubii

remota, & *Daciam Ripensem*, quæ ad ripam Danubii attingeret. *Salmast.*

3. *Plerique autem filiam sororis.*] Melius libri veteres: *plerique autem filium etiam sororis.* Retulit supra Vopiscus levi de causa Aurelianus filiam sororis occidisse, ex plurium auctorum scilicet sententia. heic vero refert ex quorundam filium sororis cum occidisse non filiam. addit autem, & auctores esse, qui scribant etiam filium occidisse, & eam plerorumque esse sententiam, & filiam sororis, & filium interfectos ab Aureliano. *Idem.*

4. *De imperatore deligendo, &c.*] Vide Aurelium Victorem. *Casaub.*

5. *Nisi quod proconsulem Asiæ Falconium in locum Aurelii Fuscii delegit.*] Palatinus, *nisi quod proconsule Asiæ Falconius Probus, in locum Arcellii Fuscii, subaudiendum, deletus est, vel factus est, aut creatus.* Rectè autem Falconium Probum eadem membranæ exhibent, ut & Arcellium Fuscium. *proconsule, pro-*

41 conium ¹ in locum Aurelii Fusci delegit. Non injucundum est ipsas inferere literas quas ad senatum exercitus misit. *Felices ac fortes exercitus senatui populoque Romano. Aurelianus imperator noster per fraudem unius hominis, ² & ³ per errorem bonorum ac malorum, interemptus est. Hunc inter deos referte, sancti & domini p. c. & de vobis aliquem, sed dignum vestro iudicio, principem mittite. Nos enim de iis qui vel erraverunt vel male fecerunt, imperare nobis neminem patimur.* ⁴ Rescriptum est senatusconsulto, ⁵ Quum die tertio nonas Febr. senatus amplissimus in curiam Pompilianam convenisset, Aurelius Gordianus consul dixit: *Referimus ad vos p. c. literas exercitus felicissimi. Quibus recitatis ⁶ Aurelianus Tacitus primæ sententiæ senator ita loquutus est, (hic autem est qui post Aurelianium sententia omnium imperator est appellatus) ⁷ Rectè atque ordine consuluisse dii immortales p. c. si boni principes ferro inviolabiles extitissent, ut lon-*

proconsul, ut alibi passim apud auctores. Salmas.

* *Proconsulem Asiae Falconium Probum in locum, &c.] Illud Probum est à Palatino, qui tamen habebat alio casu, proconsule Asiae Falconius Probus in locum. Gruterus.*

1. *In locum Aurelii Fusci delegit.] Nempe senatus. pro Aurelii, alii libri Arellii. scripta lectio, Asilli. Casaub.*

In locum Aurelii Fusci.] Sic iterum Palatinus noster, & ad stipulantur aliorum mss. quare abjeci rursus vulgatum Aurelii. Grut.

2. *Et per errorem bonorum & malorum.] Excidit omnino necessaria vox: per errorem bonorum & malorum facinus, vel factum. Sequitur enim post paulo: Nos enim de iis, qui vel erraverunt, vel male fecerunt, imperare nobis neminem patimur. erraverunt boni, malefecerunt mali. hoc est igitur quod heic vocat, errorem bonorum, & malorum facinus. Salmas.*

3. *Per errorem bonorum ac malorum.] Videtur posse ferri, quia præcedit, fraudem unius hominis. Casaub.*

4. *Rescriptum est senatusconsulto.] Rescriptum ex senatusconsulto. nam ex sententia Aurelii Taciti factum senatusconsultum, qui censuit rescribendum exercitui, & ad eum referendum de imperatore deligendo. Salmas.*

5. *Cum die tertio nonas Febr.] Palat. cum die tertia nonarum Februarium. Gruterus.*

6. *Aurelianus Tacitus.] Membranz Aurelius Tacitus. sed neque Aurelianus, neque Aurelius dictus est Tacitus, verum Claudius. Casaub.*

Aurelianus Tacitus.] Palat. Aurelius: sed nec sic loco sua fit medicina. Grut.

7. *Recto ordine consuluisse dii, &c.] Scribe, Rectè atque ordine, &c. sic in Probo. Casaub.*

Recto ordine consuluisse Dii.] Casaubon. rectè atque ordine. sic Græci, ὀρθῶς τε καὶ κτλ. λόγον. hoc est, rectè atque ordine. Salmas.

Recta atque ordine.] Hæc est lectio omnium scriptorum; quæ nullo negotio mutabitur in formulam communem: Recte atque ordine. Grut.

longiorem ducerent vitam: neque contra eos aliqua esset potestas
 iis qui neces infandas tristissima mente concipiunt. ¹ Viveret enim
 princeps noster Aurelianus, ² quo neque utilior fuit quisquam.
 Respirare certè post infelicitatem Valeriani, post Gallieni mala,
 imperante Claudio cœperat nostra Respublica: ³ at eadem reddita
 fuerat Aureliano toto penitus orbe vincente. Ille nobis Gallias de-
 dit: ille Italiam liberavit: ⁴ ille Vindeliciis jugum Barbaricæ ser-
 vitutis amovit. ⁵ Illo vivente Illyricum restitutum est, reddita Ro-
 manis legibus Thracia. Ille (proh pudor) Orientem fœmineo pres-
 sum jugo in nostra jura restituit: ille Persas insultantes adhuc
 Valeriani nece, fudit, fugavit, oppressit. Illum Saraceni, Blem-
 myes, ⁶ Axomita, Bactriani, Seres, Hiberi, Albani, Armenii, po-
 puli etiam Indorum, vcluti præsentem penè venerati sunt deum.
 Illius donis quæ à Barbaris gentibus meruit, refertum est Capito-
 lium: quindecim millia librarum auri ex ejus liberalitate unum
 tenet templum, omnia in urbe sana ejus micant donis. Quare P. C.
 vel deos ipsos jure convenio, qui talem principem interire passi
 sunt, nisi fortè secum eum esse maluerunt. Decerno igitur divinos
 honores: ⁷ id quod vos omnes existimo esse facturos. Nam de im-
 peratore deligendo ad eundem exercitum censeo esse referendum.
 Etenim in tali genere sententiæ, nisi fiat quod dicitur, & electi
 periculum erit, & eligentis invidia. Probata est sententia Ta-
 citi: attamen ⁸ quum iterum atque iterum mitterent, ex
 s. c. quod in Taciti vita dicemus, Tacitus factus est im-
 perator. Aurelianus filiam solam reliquit, cujus posterum 42
 etiam

1. Viveret enim princeps noster Aurelianus.] Viveret enim princeps Aurelianus. ita Palatinus. Salmas.

2. Quo neque utilior quisquam.] Deest aliquid, cum hoc similive modo scripsisset auctor: neque fortior, neque utilior quisquam. Casaub.

3. At eadem reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe vincente.] Non male idem Palatinus: ad eadem reddita fuerat. Ait rempublicam ad eadem redditam fuisse victoriis Aureliani, hoc est in eundem statum restitutam, quo prius

fuerat ante infelicitatem Valeriani, & Gallieni luxuriam. Salmas.

4. Ille Vindeliciis jugum barbaricæ, &c.] Pal. inde Vindeliciis. Grut.

5. Illo vivente Illyricum restitutum est.] Lege, illo vincente. Salmas.

6. Axomita.] Exomita, Pal. Idem.

7. Id quod vos existimo esse facturos.] Idque vos existimo esse facturos. Idem.

8. Cum iterum atque iterum mitterent.] Pro mississent. nam tempora licenter confundebant. sic paullo post pervenire, pro perventuros esse. Casaub.

etiam nunc Romæ sunt. ¹ Aurelianus namque proconsul Ciliciæ, senator optimus, sui verè juris vitæque venerabilis qui nunc in Sicilia vitam agit, ejus est nepos. ² Quid hoc esse dicam, tam paucos bonos extitisse principes, quum jam tot Cæsares fuerint? Nam ab Augusto in Diocletianum Maximianumque principes, quæ series purpuratorum sit, ³ index publicus tenet. Sed in his optimi, ipse Augustus, ⁴ Flavius Vespasianus, Titus Cocceius Nerva, divus Trajanus, divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini, Severus Afer, Alexander Mammææ, divus Claudius & divus Aurelianus. ⁵ Valerianus enim quum optimus fuerit, ⁶ ab omnibus infelix apparuit. ⁷ Vides quæso quàm pauci sint principes boni, ut bene dictum sit ⁸ à quodam mimi-

1. *Aurelianus namque proconsul Ciliciæ.* Id est, qui aliquando fuit proconsul Ciliciæ. *Idem.*

Aurelianus namque proconsul Ciliciæ. Proconsulem dixit, qui erat Proconsularis. nam proconsulares, qui proconsulatum gesserant ita dicebantur, ut consulares, qui consulatum. vide Ammianum lib. xxviii. Græci, δὲ ἀνθυπετίτων vocant. ut consulares, δὲ ὑπάτων forte scribendum hoc loco, exproconsul Ciliciæ. *Salmas.*

2. *Quid hoc esse dicam, &c.* Confer digressionem hanc cum alia similis argumenti apud Ælium Lampridium in Alexandro Severo. *Casaub.*

3. *Index publicus tenet.* Fasti, qui publicis Actis continebantur. *Idem.*

4. *Flavius Titus.* Prior vox addita favente Palatino. malè antea deerat publicatis. nam de industriâ duobus nominibus unumquemque Imperatorem insigniit auctor. *Grut.*

5. *Valerianus enim cum optimus fuerit, ab omnibus infelix apparuit.* Arguit lectionem, ceu minus sanam Pal. in quo: *Valerianum enim cum optimus fuerit, ab omnibus infelicitas paruit.* forte separavit; ut ab omnibus, referatur ad bonis Imperatoribus. nisi potius fuit; ab optimis. *Idem.*

6. *Ab omnibus infelix apparuit.* Ab omnibus, pro ab omni parte. *Casaub.*

Ab omnibus infelix apparuit. Ab omnibus infelicem dixit, quem alius omnia infelicem dixisset. sic in titulo sepulcri Censorini apud Trebellium, FELIX. OMNIA. INFELICIS SIMVS. IMPERATOR. *Salmas.*

7. *Vides quæso, &c.* Scribe, *Vide quæso*, vel *Viden*, &c. *Casaub.*

Vides quæso. Maluerim, *Videsis quæso.* *Grut.*

8. *A quodam mimico scurra.* Mimicus scurra Vopisco, qui scurra mimarius Spartiano. mimicus etiam scurra dicitur Capitolino. Græcis μιμολόγος. Latini urbicos & urbicarios etiam appellant, & exodiaros & Atellanos. etsi enim non ignorem quid distent Atellana & mimi, recentiores tamen confudisse videntur. unde exodiarius pro mimo vel mimico scurra apud Ammianum, lib. xxviii. *Juven.*

Urbicus exodio visum movet Atellana. Exodium enim exitum significat. unde ad exodium vitam perducere. exodiarum olim proprie Atellani. postea vero, ut dixi pro mimis vel mimicis scurris. *Salmas.*

A quodam mimico scurra Claudii, hujus temporibus. Vitiosa manifeste distinctio.

mimico scurra Claudii, hujus temporibus, *In uno anulo bonos principes posse perscribi atque depingi.* At contrà, quæ ferres malorum? ut enim omittamus Vitellios, Caligulas & Neronas, quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam inconditæ multitudinis fæcem? Tametsi Decios excerpere debeam, quorum & vita & mors veteribus comparanda est. Et quæritur quidem *quæ res malos principes faciat*: 43

¹ Jam primum, mi amice, licentia, deinde rerum copia, amici præterea improbi, satellites detestandi, eunuchi avarissimi, aulici vel stulti vel detestabiles, & (quod negari non potest) rerum publicarum ignorantia. Sed ego à patre meo audivi, ² Diocletianum principem, jam privatam, dixisse *nihil esse difficilius quàm bene imperare.* Colligunt se quatuor vel quinque, ³ atque unum consilium ad decipiendum imperatorem capiunt: dicunt quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantùm scire quod illi loquuntur: facit iudices quos fieri non oportet, amovet à Republica quos debebat obtinere. Quid multa? ut Diocletianus ipse dicebat, *Bonus, cautus, optimus venditur imperator.* Hæc Diocletiani verba sunt, quæ idcirco inferui, ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bono principe. Et Aurelianum 44 quidem multi neque inter bonos, neque inter malos principes

etio. neque enim magis mimicus scurra Claudii, quam pantomimus, quam auriga, & similes, qui populo voluptates præbebant. distinguendum: *Ut bene dicitur à quodam mimico scurra, Claudii hujus temporibus.* Ut mimicus scurra sententiam illam dixerit, Claudii temporibus; bonos nempe omnes principes in uno annulo posse describi. quæ sententia versu videtur esse expressa à mimologo:

*In anulo uno principes possunt boni
Scribi atque pingi.*

Idem.

1. *Jam primum nimia licentia.*] Diximus superius veteres libros heic habere: *Jam primum mi amice licentia.* quod

manifesto arguunt verba, quæ sequuntur paulo post: *Hæc Diocletiani verba sunt, quæ idcirco inferui, ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bono principe.* nam ad amicum hæc loquitur. Idem.

Jam primum, nimia licentia.] Palat. *Jam primum, mi amice, licentia.* non male. prætulero tamen alterum. *Grut.*

2. *Diocletianum principem jam privatam.*] Post depositam purpuram, cum Salonis viveret. Tum enim rogatus ab Herculio atque Galerio, ut imperium reciperet, tanquam pestem detestatus est, inquit Victor. *Cassaub.*

3. *Atque unum consilium, &c.*] *Malim, unum.* Idem.

cipes ponunt, ¹ idcirco ² quòd ei clementia, imperatorum dos prima, defuerit. Verconius Herennianus præfectus prætorio Diocletiani, teste Asclepiodoto, sæpe dicebat, Diocletianum frequenter dixisse, ³ quum Maximiani asperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem esse debuisse quàm principem. Nam ejus nimia ferocitas eidem displicebat. Mirabile fortasse videtur, quod compertum Diocletiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibet. sed de hoc posteri judicabunt. Dicebat enim, quodam tempore Aurelianum ⁴ Gallicanas consuluisse ⁵ Druidas, sciscitantem utrum apud ejus posteros imperium permaneret: ⁶ tum illas respondisse dixit, Nullius clarius in Republica nomen quàm Claudii posterorum futurum. Et est quidem jam Constantius imperator ejusdem vir sanguinis, cujus puto posteros ad eam gloriam quæ à Druidibus prænuntiata sit, pervenire. Quod idcirco ego ⁷ in Aureliani vita constitui, quia hæc ipsi Aureliano con-
45 sulenti responsa sunt. ⁸ Vectigal ex Ægypto urbi Romæ

Aure-

1. *Idcirco quod ei clementia imperatorum dos prima, defuerit.*] Carent voce *dos* libri scripti. clementiam vocat imperatorum primam, quæ virtus est omnium virtutum prima & præcipua in principe. deest fortasse nomen *virtus*. potest tamen & subaudiri. *Salmasius*.

2. *Quod ei clementia, Imperatorum dos prima, defuerit.*] Vocula *dos*, non est in Palat. quæ si non etiam est auctoris, tunc subintelligitur, *virtus*, aut aliquid simile. *Grut.*

3. *Cum Maximiani asperitatem reprehenderet.*] Hic est Maximianus Herculeus, de cujus sævitia in Actis sanctorum martyrum leguntur multa. vide & Eutropium. *Casaub.*

4. *Gallicanas consuluisse Druidas, &c.*] Erant in Galliis fatidicæ quædam mulieres, quarum non raro in his scriptoribus mentio: has vocabant Druidas, communi cum viris illis nomine, de quibus tam multa veteres. *Idem.*

Gallicanas consuluisse Druidas.] Dryadas Gallicanas libri veteres nobis semper exhibent. *Δρυίδης* Græcum de viro: fœmininum vero non aliud queat esse quam *δρῦς* aut *δρῦα*. atque inde nostræ Dryades, cognomines nymphis lucorum. sive mulieres quasdam fatidicas sic appellatas fuisse credamus à lucis & sylvis in quibus plurimum versabantur. *Salmas.*

5. *Dryadas.*] Pal. *Dryadas*. *Grut.*

6. *Tum illas respondisse dixit.*] Palat. *cum*. *Idem.*

7. *In Aureliani vita constitui.*] Id est, posui, scripsi. sic Græce *ἠγάρχομαι* & *ἠγάρχισται* usurpant, ut nos alibi observamus. *Salmas.*

8. *Vectigal ex Ægypto urbi Romæ, &c.*] Solebant imperatores civitatibus vectigalia deputare ad proprias fabricas aut alios usus: ut de Alexandro Severo narrat Lampridius. Rôma autem tempestate illa, postquam principes, non ut Augustus partem provinciarum, sed

omnes

Aurelianus vitri, chartæ, lini, stupæ, ¹ atque anabolicas species æternas constituit. Thermas in Transiberina regione Aurelianus facere paravit hyemales, ² quodd aquæ frigidioris copia illic deesset. Forum nominis sui in Hostenfi

omnes sibi vindicarunt, & simul ærarium populo ademerunt, non multo meliore loco erat quàm reliquæ civitates. Tunc illi à principibus vectigal assignatum, & illa arca publica instituta, quam suprà dicebamus in ærarii locum successisse. porro inter Alexandrinas merces solita deferri quæ hinc nominantur vitrum, chartas, linum, stupas. sic Græci vocant minutas merces, & ut ipsi dicunt, τὸ λεπτὸν φόρτον. Scribendum autem, cum Turnebo, embolicas species, non anabolicas. Embolam autem sacram appellarunt certum frumenti modum, quem necessariò Romæ subministrabat Ægyptus. non hoc primus instituit Aurelianus, sed ipse, ut videtur, Augustus. ab ejus enim temporibus frequens apud veteres scriptores Alexandrinæ classis mentio. *Cassaub.*

Vectigal ex Ægypto urbi Romæ, vitri, chartæ, lini, stupæ.] Palatinus, vitrei. pro vitri. chartam, linum, stupam, vitrum; & alia ejusmodi ῥωπικὰ, Αἰγυπτίαν ἐμπολιὴν vocabant veteres. ῥωπικὸν & ῥωπικὰ, Græcis dicuntur ejusmodi minutæ variæque merces, quales ex Ægypto advehebantur, ut ungenta, colores, vitrea, & similia. Latini seplasiarios dixerunt. vetus Glossarium: *seplasiarius πωλιῶν*. nec enim seplasiarii sunt, qui unguenta tantum vendunt, sed qui mercium omne genus minutarum, ut chartam, linum, stupam, candelas, unguenta, colores, & alia id genus sexcenta, quæ ῥώπον & ῥωπικὰ Græci appellant, & λεπτὰ. *Salmast.*

1. *Atque anabolicas species æternas constituit.*] Ἀναβολὴ & ἐμβολὴ ejusdem sunt significationis nomina utroque enim significatur, onus navis. ἐμβολῆν est imponere in navem.

idem & ἀναβάλλειν. unde & ἀναβάλλειν, in equum imponere. quod minus qui exhibent, ἀναβολαῖς dicti. Latini *stratores* eos vocant. ἀναβάλλειν, *sternere*. & ἀναβολικὴ, *statura*. *sternere* etiam pro onerare positum legitur. ut *sternere mulum* aut asinum est quod Græcis ἐπιπέσειν vel *σρωματίζειν*. Latini etiam *sagmare* dixerunt: & *sagma* pro sarcina jumentum, ut & *stratum*. Hesychius: *σρωματίζειν, τὸ ἐπιπέσειν ἄνον*. adeo verum est ἀναβάλλειν esse onus imponere vel onerare, ut etiam eleganti translatione de bibulis dicatur, qui celocem onerant, & vino se implent. Glossæ: *bibula, ποτιὸς ἢ ἀναβαλλεῖσα*. inde celocem onerare, pro inebriare sese, apud Comicum. hinc ἀναβαλλεῖσα mulier, quæ celocem libenter suburrat, *bibula* nempe & multibiba. *anabolica* igitur, & *embolica* species, eadem sunt. ἐμβολὴ, proprie dicitur quidquid εἰς ναῦν ἐμβάλλεται, onus navis, & sarcina vel merx. nam ἐμβάλλεω, est navem onerare, vel, ut veteres loquebantur, in navem merces onerare. sic Virgilius *vina onerare* dixit, pro in navem imponere, illo versu:

Vina bonus que deinde cadis onerarat Accelus.

Idem.

Atque anabolicas species æt. const.] Haud aliter Palatinus noster. sed forte pedibus eundem in Turnebi sententiam, reponentis *embolicas species*. ejusque opinionem egregiè firmat illud Plinii lib. vii. cap. 48. Nat. Hist. Jac Nicol. Loënsis lib. iv. Epiphillidum c. 27. *Grut.*

2. *Quodd aquæ frigidioris copia illic deesset.*] Non *frigidioris*, sed *frigidi aëris* scriptum in omnibus libris. Jos Scaliger

stienſi ad mare fundare cœpit. In quo poſtea prætorium publicum conſtitutum eſt. Amicos ſuos honeſtè ditavit & modicè, ut miſerias paupertatis effugerent, & divitiarum invidiam patrimonii moderatione vitarent. ¹ Veſtem ho- loſericam neque ipſe in veſtiario ſuo habuit, neque alteri utendam dedit. ² Et quum ab eo uxor ſua peteret, ³ ut uni- co pal-

ger ex eo emendat, quòd aqua frigidariis copia illic eſſet. Frigidarium, inquit, ut repidiarium. *Cafaub.*

Quòd aqua frigidioris copia illic de- eſſet.] Libri omnes habent: *Quòd aqua frigidi aëris copia illic deſſet.* aquam frigidi aëris appellat, aquam frigidam nam aqua frigida aërem ex ſe frigidum remittit, ut calida calidum. hinc aërem balneorum Græci vocant, qui ex aqua remittitur, prout eſt temperata, modò repidum, modò calidum. & ad illum aërem balneorum calfaciebant ſe, quibus domi foci parandi non erat copia. ideo autem Aurelianus thermaſ hyemales in Tranſiberina regione faciendas curavit, quod illic aqua frigidæ copia non eſſet. *Salmaſ.*

Quòd aqua frigidioris copia.] Palat. quoque, *quòd aqua frigidi aëris.* ut nihil ſit certius emendatione Scaligerana, *quòd aqua frigidariis copia illic eſſet.* *Grut.*

I. *Veſtem hoſericam, neque ipſe in veſtiario habuit.*] Norum eſt ex Spartiano Heliogabalum primum hoſericam veſtem uſum eſſe, cum antea ſubſerica tantum in uſu eſſent. itaque quoties apud auctores ante Heliogabali tempora, habetur mentio ſericarum veſtium, ſemper de ſubſericis intelligendum eſt. poſt Heliogabalum vero paſſim ſerica pro hoſericis dicuntur. ſubſericarum autem alia erant trama ſerica, ſtaminelino, quæ *tramoſerica* dicebantur: alia vero, quarum ſtamen ſericum, trama de lino erat. & hæc ſunt quæ proprie *ſubſerica* dici debent, quæ ſubtexum haberent ſericum: ſericum, & bombycinum, nulla alia re diſtant, quam gentis ratione.

præſtantiffimum enim apud Seres provenit, & netur bombycinum, quod inde Sericum appellatum eſt, *καραζω-χλω.* ſcio quidem veteres auctores lanuginem ſylvarum appellaffe ſericum: ſed ſciant tirones lanuginem illam, vermium quos Græci bombyces vocant, fuiſſe opus. inde eſt quod apud recentiores paulo, vel medii ævi ſcriptores, nuſquam aut raro mentionem bombycini vel bombycinarum veſtium reperis, ſed ſericarum tantum: quippe qui ſericum & bombycinum non diſtinguerent. immo vero bombycina & ſerica veſtis eadem. quod alibi probamus pluribus. *Salmaſ.*

2. *Et cum ab eo uxor ſua peteret, ut unico pallio blatteo ſerico uteretur.*] Alexandri Severi dictum commemorat Lampridius: matronas regias contentas eſſe debere unico pallio auro ſparſo, & cyclade quæ ſex uncis auri plus non haberet. Videtur Aurelianus ad hanc normam exegiffè Severinæ uxoris ſuæ cultum, cum ei non permittit, ut vel unicum habeat pallium hoſericum, & blattea purpura infectum pallium. *Cafaub.*

Et quum ab eo uxor ſua peteret, ut unico pallio blatteo ſerico uteretur.] Vetus & prima editio unica voce legit: *pallio blattoſerico.* quod fortaffe verum eſt. nam *ſericoblatta*, unica voce legitur in Codice: ſed & *blattoſerica*, pro eodem in Cod. Theod. de *murileg.* &c. hinc blattoſericum pallium, ex blattoſerica contextum. *blattoſerica* autem vel *ſericoblatta*, eſt ſericum nema, purpura vel blatta tinctum: quod & *ſericum* abſolute dicebatur. *Salmaſ.*

3. *Ut unico pallio blattoſerico uteretur.*] *Cur*

co pallio blatteo serico uteretur, ille respondit, ¹ *Absit ut auro fila pensentur*: ² libra enim auri tunc libra serici fuit.

¹ Habuit

Cur unico? an ut de multis palliis quæ mulieres gestarent, unicum saltem blattofericum haberet? an ut unicum quod illis erat pallium, purpureum & sericicum habere liceret? illud malo. sic in Alexandro Spartianus: *Matronas autem regias contentas esse debere uno reticulo atque, &c. Unico pallio auro sparsò, & cyclade, &c.* pallium & cyclas, habitus matronarum Romæ. quod pallium ricinium etiam dicebatur ricinium igitur erat pro toga vel pallio mulieribus: sub quo tunicam vel cycladem gestabant. & pallium quidem dicebatur, quod esset quadratum. nam pallia erant quadrata vel quadrangula, togæ autem rotundæ. togam vero etiam appellabant ricinium, quod in modum rogæ à dextro latere in lævum humerum ponebatur. & ricinium dictum vult Varro quod ejus dimidia pars retro rejiceretur. nam à *rica ricinus*, & ricinium. *rica* autem & ricinium prope res eadem. *ricinium* omne vestimentum quadratum. utrumque enim & ricinium, & *rica*, pallium erat quo mulieres caput operiebant. *rica* proprium gestamen Flaminicæ: quod & purpureum erat, & nisi fallor flammeum etiam vocabatur. *rica* igitur & *flammeum* idem. adjective autem dicebatur flameum à colore flammeo. integrum enim est, flameum pallium, vel ricinium. idem & venenatum appellabant. *venenatum* est purpura infectum. idem enim color flammeus, & purpureus. *rica* enim purpureum vestimentum quo caput operiebat Flaminica: *ricas* non tantum Flaminicis, sed etiam aliis mulieribus attribuit Varro, qua sacrificium cum facerent capita velabant. & *pallium* quidem & *palliolum*, operimentum capitis esse muliebre, plus quam notum est. viris quoque pallium tegendo capiti fuisse, multis auctororum locis potest probari. *Idem.*

¹ *Absit ut auro fila pensentur.*] Quæ

hec *fila*, post *sericum* vocat: *libra enim auri tunc libra serici fuit*: non igitur sericum, rude & *αὐτοφύες ἕλαιον* significat, sed sericum nema: sciendum est enim ex filis, & staminibus sericis tinctis, pannos sericeos contexti fuisse solitos. non autem ipsi panni jam contexti tingebantur. non igitur simplex sericum, & nondum eruditum, auro contra carum erat, sed jam in fila deductum, & infectum. sericoblattam, vel blattofericam id appellabant. *fila* igitur serici, quæ auro erant *ἰσάζεσμα*, purpura, vel blatta tincta fuerunt. idem & sericum: idem & metaxa. nam metaxa est filum. Græci *νήμα σιελήν* quod tinctum etiam advehebatur à Seribus usque. *Idem.*

Absit, ut auro fila pensentur.] Id est, ut auro rependantur contra aurum emanantur. explicat hanc locutionem quod sequitur: *Libra enim auri tunc libra serici fuit.* sic *ἰσάζεσμον νήμα σιελήν τῷ χρυσῷ.* sic *ἰσάζεσμον* absolute dicebant, quidquid auro rependeretur. *ἰσάζεσμον* etiam, & *ἀρτίχρυσον* dicebatur, quod auro contra carum erat. de re etiam valde cara dicere solebant, eam esse *ἰσάζεσμον καὶ ἰσάργεον.* *Idem.*

² *Libra enim auri libra serici fuit.*]

Ut est in lege Rhodia, *ὀλοσηλακὸ ἄμθια τῷ χρυσῷ.* *Cassaub.*

Libra enim auri, tunc libra serici fuit.] *Tunc*, id est tempore Aureliani. non ita caro vāniffē videtur sericum temporibus illis, quibus hæc scribebat Vopiscus, ut potest ex his verbis colligi. adhuc tamen ætate Vopisci metaxa qua utebantur Romani ex Serum emporiis veniebat. sub Justiniani demum imperio Persa quidem vermes à Seribus allatos in Græciam intulit, eorum *ψύεσιν* & *ἐργασίω* Romanos docuit. Vide Photium. *Salmasius.*

46¹ Habuit in animo² ut aurum neque in cameras, neque in tunicas, neque in pelles, neque in argentum mitteretur, dicens plus auri esse in rerum natura quàm argenti: ³ sed aurum⁴ per varios bractearum, ⁵ filorum & liquationum usus

1. *Habuit in animo ut aurum, &c.*] Suafor legis Tacitus: de quo in vita Vopiscus. Per cameras intelligo privatarum ædium ac balnearum laquearia & parietes, qui jam ætate Plinii tanquam vasa inaurabantur. *Casaub.*

2. *Ut aurum neque in cameras, neque in pelles.*] Longe aliud laquear, aliud camera. laquearia differunt à cameris, & forma & materia. cameræ, curva tecta sunt, de quarum dispositionibus videndus Vitruvius lib. vii. cap. lxi. nam & trullisabantur, & inducebantur tectorio. laquearia autem, vel laqueata tecta erant, quæ nunc *lambriffata* vocamus. ex tabulis enim ligneis fiebant, in varias figuras, & inæandros sectis, & cælatis. quæ tabulæ plerumque etiam versatiles erant, ita ut & flores & unguenta desuper spargerentur. id vero in camera quæ fieri potuisset? eaque ratione vela subtendebant laquearibus ad excipiendum pulverem, qui per rimas tabularum multus consueverat manare. quibus non opus erat in cameris: nam tectorio operè inductæ, rimis non dehiscunt. quod necessario evenit in laqueatis tectis, quibus tabulæ jungitur, & sic inter se laqueatur, ut tamen per commissuras facile viam inveniat pulvis. non ignoro tamen quævis tecta, cameras recentioribus dici, atque inde etiam cameras canationes ipsas appellatas, sive laqueatæ essent, sive cameratæ. tectorio igitur opere inducebantur cameræ, & picturis tectorio superinductis decorabantur, non secus atque parietes. tectorium cameratum *κατοχόρωσιον* appellabant: optimæ Glossæ: *κατοχόρωσις*, *tectorium*. in epistolis Pontificum, cameratum *κατοχόρωσις* dicitur. Epistola lxi. hinc hypochartosis pro camerato, imbra-

teabantur quoque cameræ, ut ex hoc Vopisci loco patet. cum enim scribat in animo habuisse Aurelium, ut aurum in cameras non mitteretur, per bracteas id fiebat, ut ostendemus paulo post. musico etiam opere decorabantur cameræ. de quo nobis abunde dictum est apud Spartianum. multis igitur modis ornabantur cameræ, coronario opere, musivario, cerographia, vel encaustice, & imbracteatone. quem postremum ornandi modum prohibere in animo habuisse Aurelium scribit hoc loco Vopiscus. *Salmasius.*

3. *Sed aurum per varios bractearum, filorum, & liquationum usus perire.*] Singula singulis ordine suo reddit: bracteas cameris, fila vestibus, liquationes pellibus & argento. cameræ igitur inaurabantur per bracteas. vestes auro intexebantur per fila. pelles & argentea vasa deaurabantur per liquationes. sic bracteatoneibus, filationibus, & liquationibus aurum peribat: liquatione autem, vel auro liquato deaurabantur pelles, sicut & vasa. nam ira etiam in membranas aurum mittebatur, quum scilicet litteris aureis perscribebantur. aurum ergò perire intellexit, quod in suam naturam non potest redire, aut etiam si posset, tamen dederitur usu, nec in aliam rem postea converti potest, aut in massam reverti. *Idem.*

4. *Per varios bractearum.*] V. C. Pal. *bractearum*. sed non dubito veriorum esse scripturam, *bractea*, ἀπὸ τῆς βραχέως. βράχω est lino, vel illino. βραχέως qui linit. βραχέως Latini *bracteam* dixerunt, tenue auri folium quo linuntur pedes lectorum, cameræ, & alia. *Idem.*

5. *Filorum.*] Filis aureis, & subtemine

usus perire, argentum autem in suo usu manere. ¹ Idem dederat facultatem ut aureis qui vellent & vasis uterentur & poculis. ² Dedit præterea potestatem ³ ut argentatas privati carrucas haberent, quum antea ærata & eborata vehicula fuissent. ⁴ Idem concessit ut blatteas matronæ

tuni-

mine serico vestes texebantur claræ & pretiosæ. Virgilius:

Et picturatas auri subtemine vestes.

Ubi subtemen poëta posuit pro trama, vel filis. non enim stamen ex auro potest esse. nondum igitur ætate Aureliani inventum erat argentum in fila deducere, & filis argenteis vestimenta contexere. quod sub ultimis imperatoribus apud Græcos multum in usu fuit. quæ sÿrmatina dicebantur à sÿrmate, hoc est filo argenteo; sic enim vocabant. itaque quoties legis apud Codinum *σὺρματίνων*, argenteis textum filis, & argentatum accipe. *Idem.*

1. *Idem dederat facultatem, ut aureis qui vellent & vasis uterentur & poculis.* Ratio legis manifesta: ut tanto facilius obtineret, ne divites & opum suarum ostentatores, in aurationibus & liquationibus variis aurum perderent. *Casaubonus.*

2. *Dedit præterea potestatem ut argentatas privati carrucas haberent, &c.* Spartianus in Alexandro: *Carrucas Romæ, & redas senatoribus omnibus, ut argentatas haberent permisit.* Privatorum vocabulo Vopiscus tam senatores, quam magistratus comprehendit, hoc est omnes honoratos. argentata enim senatorum vehicula non minus, quam magistratum. *Salmas.*

3. *Ut argentatas privati carrucas haberent.* Respectu principis omnes sunt privati, etiam summis magistratibus præditi: respectu eorum qui omni dignitate carent, magistratus non sunt privati. *Casaub.*

4. *Idem concessit ut blatteas matronæ tunicas haberent, & cæteras vestes.* Quam varii colores in matronarum vestibus essent Romæ usitati, disci potest ex Ovidii tertio De arte. multos enim eo

loco recenset. Et videntur multò antè purpureas vestes gestasse matronæ Romanæ. Sed docemus alibi jam inde à Julio Cæsare & Augusto usum ejus coloris admississe privatis imperatores. Non igitur integras è purpura vestes conficere fas fuit, sed segmenta, aut clavos purpureos, vel id genus alia, ad ornatum vestimentis adiuere. Adde quòd blatta exquisitissimæ purpuræ genus fuit: quo minùs mirum, jus matronis fuisse, ut blatteas sive tunicas sive cæteras vestes induerent: quas Aurelianus, ne uxori quidem concesserit. *Idem.*

Idem concessit ut blatteas matronæ tunicas haberent. Ad Ovidium nos delegant eruditissimi viri, ut ex ejus de Arte amandi libris discamus, quam varii colores in matronarum vestibus usitati fuerint. sed Ovidius in illo de arte tertio, de matronarum vestibus non loquitur, nec de matronis, sed de libertinarum, & earum mulierum, in quibus non impermissa Veneris furta. at matronæ purpureas vestes cum multo auro, gerebant vulgo. quem pretiosum amictum, ab illis secundæ ordinis mulieribus abdicat poëta illo loci. matronarum igitur habitus ante imperium Cæsarium purpureus & auratus. hinc apud Vopiscum in hac eadem vita supra legimus, vestes matronarum purpureas fuisse, Aureliani concessu. & notandum purpureas ibi vestes, vel purpuras Vopiscum dixisse, quas hoc loco blatteas vocavit. nam blattam, ut notum est, recentiores dixere, quam vetustiores purpuram. falsum item quod ad hunc locum observat *ὁ πάλιν* Casaubonus, vetitum prius colorem matronis, permisisse Aurelianum in vestibus tantum è lana. argumento uti-

tunicas haberent, & cæteras vestes, ¹ quum antea coloreas habuissent, ² & ut multum oxypæderotinas. * Et ut fibulas aureas

tur, quod Aurelianus concedere noluerit uxori, ut unico pallio blatteoférico uteretur. qui igitur aliis matronis concessisset, quod uxori negabat? sciendum est locum illum de holoserica veste accipiendum, quam nemini utendam dedisse, neque in vestiario suo habuisse Aurelianus scribit Vopiscus supra. subserica vero passim in usu pallia & tunica muliebres, quas ut blatteas, vel purpureas haberent, matronis concessit Aurelianus. *Salmas.*

1. *Cum antea coloreas habuissent, & ut multum oxypæderotinas.*] *Coloreas*, id est vario colore tinctas, modò hoc, modò illo. coloreas vestis Latinè, quæ in idiomate nostro, *de couleur*: sed nos coloream opponimus nigræ: hic verò opponitur blatteæ sive purpureæ. ita locuti sunt Romani. Cave pro eodem accipias coloreum vestimentum & versicolor: quod Græcis est ποικιλόχρουν. talia vestimenta lege veteri Romanis matronis interdicta. Livius initio libri xxxiv. *Oxypæderotinas* interpretamur coloris pæderotini, sed saturi & non diluti. Sive autem ab acanthi foliis nomen invenerit hic color, sive ab opalio gemma, amœnissimus profectò est, atque aspectu gratissimus. *Cassaub.*

Cum antea coloreas habuissent.] Varii coloris vestem vocamus, quæ variorum est colorum, & plures intextos habet colores; Græci ποικίλα ἰμῶπια vocant, & ποικιλόχρωμα. sic Latinis varia vestis, varii coloris vestis. huiusmodi igitur varii coloris vestes sunt quas heic coloreas appellat Vopiscus: quod multorum ac variorum essent colorum. hinc coloratos lenones vocat Tertullianus, coloreis palliis indutos, hoc est palliis varii coloris. coloreis igitur vestibus usæ matronæ Romanæ, cum purpurearum usus eis interdictus. nam post purpureas in pretio fuere coloreæ, quæ, vel acu, vel pectine pluribus intextæ essent co-

loribus. *colorium* veteres in eo significato usurpasse, nullum dubium est. Hieronymus modo polymitam, modo variam appellat illam Josephi runicam: in paraphrasi Jonathanis nominatur *paraguda*. *paragoda* vestis dicebatur panis & institis versicoloribus prætexta. sic *varia* vestis, & *polymita* & *paraguda*, & *coloria* eadem: eaque est, quam Græci ποικίλῳ vocant. sic πίζοφορῶν ἡ τῶν Græcis tunica est, quæ πίζας, hoc est pannos, & institas per extremam oram subsutas habet, & quæ ad talos usque demissa est. tales erant Romanarum matronarum tunicæ, tales scilicet, & institis ornata. Horat.

Quarum subsuta talos instita veste.

At libertinarum vestes, & earum quæ corpore quantum faciebant, nec institas habebant per circuitum extimum, nec talares erant. sic apud Græcos ποδήρεις σολεῖ. talares vestes limbis ferme & institis ad imum erant ornata. inter *colorium* porro, & *versicolorium*, hoc puto discrimen, proprie loquendo, statui posse; versicolor proprie dicitur, quod colorem subinde mutat, & alio modo refulget cum aspicitur, alio cum suspicitur, atque etiam alio cum despicitur, & colores alternat. talia sunt colla columbarum. at *coloria* simpliciter dicuntur, quæ variis coloribus pictæ sunt, aut de variantibus liciis in figuras animalium effigiata, aut diversis clavis intextæ, aut limbis picturatis prætextæ. *Salmas.*

2. *Et ut multum oxypæderotinas.*] Noli heic accipere, ut *multum*, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. quasi frequentius matronæ, & vulgariis oxypæderotinas gestarent, quam coloreas. contra enim est, quibus plurimum permissum fuerit, facultatem eis oxypæderotinas habendi datam vult. hoc enim designat, ut *multum*, id est ad summum. sic, ut *minimum*, pro ad minimum Martiali:

Ut minimum, libras debet habere duas.

Habuisset

aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit; quum antea argenteas habuissent. ¹Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit: ²quum antè nonnisi ³rectas

Habuissè igitur, ut multum, pæderotinas vestes matronas Romanas, dicit Vopiscus, quasi multum fuerit, pæderotinas eis fuisse concessas. pæderotinus autem in vestibus color, non à pæderote herba, sive cærefolio, sive acantho, sed à pæderote gemma. quam alio nomine opallium dixere. quemadmodum autem in purpura varii sunt colorum gradus, & luminis, ut verius dicam. differentia, quæ prout pressior saturiorque est, vel dilutior, ita nomina invenit; unde blarta & oxyblarta. sic in pæderote gemma varii elicient colores. alii enim fuscioris coloris sunt, alii dilutioris: meliorem illum esse colorem constat, cujus color vini colore fuscatur, quam qui diluitur aqua. atque hic erat, ad quem tingentium officina dirigebant vota, cui & oxypæderotinum videntur nomen fecisse. non magnum sane diferimen apparet fuisse inter amethystinum, & oxypæderotinum. quare non mirum est eum colorem, ut pretiosorem, & purpuræ propiorem rarius fuisse matronis usurpatum. videntur ergo matronæ in solarium ademptæ purpuræ vel conchyliatæ vestis, aut ut tum loquebantur blatteæ, quæ erat magni pretii, amethystinas & oxypæderotinas, quæ proxime ad purpureas accederent, in usu habuisse. *Idem.*

* *Et ut fibulas aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit.*] Apud veteres fibulæ aureæ inter præmia militaria donari solitæ, & simul jus iis utendi. *Casaub.*

I. *Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit.*] Malim, *paragaudias*. *Idem.*

Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit.] Græci *παράγαιδες* tunicam ipsam appellant, vel potius Parthi, à quibus nomen ad Romanos manavit. *paragaudia* autem tunica præter *paragaudas*, hoc est lora in cir-

cuitum prætexta, vel intexta, clavis etiam aureis erant distinctæ. non omnes tamen *paragaudæ* erant auro clavatæ. *Salmas.*

2. *Cum antè nonnisi rectas purpureas accepissent.*] *Rectas purpureas* dicit, quæ segmenta purpurea recta haberent. segmenta vestibus appingebant, alia recta, alia transversa, alia etiam aliter. tenuiorum vestimentis recta solum inerant, & quidem singula. *Casaub.*

Quum ante non nisi rectas purpureas accepissent.] Non putandum milites purpureas habuisse tunicas, quas soli gestabant imperatores. sed purpureum heic non blatteum aut sanguine purpuræ tinctum designat, sed simpliciter rubrum, aut rufum. per *rectas* igitur *purpureas* intelligit Vopiscus *ruffas tunicas* militum, quæ & *φοινικίδες* dicebantur. nam *recta* est tunica, ut paulo post dicemus. *purpuræ rectæ* sunt *tunicæ ruffæ militares*, quarum meminit Trebellius in Divo Claudio: *Martialis de Canusinis ruffis*:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia ruffis:

Et placet hic pueris militibusque color.

Græcis color hic *πύρρος* dicitur. *Glossæ*: *πύρρος*, *ruffeus*, *rubricus*, *rufus*. & sciendum est, ut Græci sub nomine *πύρρος* plerumque etiam comprehendunt, & *ξανθόν*, & *φοινικιδῆν* & *μέλιον*: sic Latinos rufum vel rufum vocare id omne, quod vel rubrum est, vel flavum, vel croceum, aut luteum, coccineum & purpureum. sic *purpureas tunicas*, hoc est, ruffas & ruffas cum prius acciperent ab imperatore milites, Aurelianus primus eis donavit *paragaudias*, id est loris auratis vel sericis in circuitum ornatas. ita pretiosiores, quam antea solebant accipere, vestes acceperunt, & habuerunt. *Salmas.*

Cum ante nonnisi rectas purpureas acce-

rectas purpureas accepissent: & quidem aliis monolores, aliis

accepissent.] Scribe: *Cum antea non nisi rectis purpureis accepti essent, hoc est, donati essent. rectæ autem heic sunt tunice. rectas Festus esse dictas autumat, quod in altitudinem, & à stantibus texantur.* vetus autem fuit texturæ ratio, qua stantes mulieres texebant. igitur sursum versum texere, vel in altitudinem texere, est quod Græci dicunt, *ἀνω ἰσθαίνειν*. quem texendi modum omnibus gentibus fuisse usitatum, præterquam Ægyptiis, narrat Herodotus. Ægyptii qui ex diametro oppositam texturæ formam sequebantur, sedentes texebant, & ab illis institutum, ut à sedentibus tela texeretur. inter veterem igitur & novam texendæ telæ rationem hoc intererat, quod veteres stantes, & sursum subtemen impellentes, & spatha percutientes telam texerent: at apud recentiores à sedentibus tela texebatur & pectine feriebatur, ac subtemen deorsum trudebatur. quod inventum Ægyptiorum fuit, atque inde ad Græcos Romanosque manavit. utrumque genus eleganter descripsit & expressit Seneca epist. xc. tela ergo quæ jugo jungebatur, quam & jugalem vocat Cato, eam sedentes mulieres detexebant, & pectine feriebant: quæ vero suspensis ponderibus rectum stamen extendebat, & ipsa recta erat, & à mulieribus stantibus, & ambulantis pertexi solebat. meminit utriusque, rectæ scilicet & jugalis, Artemidorus lib. III. cap. xxxvi. *Idem.*

I. *Rectas purpureas accepissent.] Recta tunica Festo & Isidoro, quam sursum versum stantesque texebant. recta etiam tunica dici potest quam Græci ὀρθὸν ἢ ὀρθοσπίδιον χιτῶνα vocant, quæ minime cingeretur. nam ζῶσις illi χιτῶνας ἀπὸ τῆς ὀρθοσπίδων distinguunt, σπιδίς etiam appellabant. tales erant Pœnorum tunice. *Idem.**

2. *Ex quidem aliis monolores, aliis dilores.] A numero lororum dictæ, ut*

quæ unum lorum tantum adtextum haberet, *monoloris* diceretur; quæ duo lora, *diloris*, atque ita deinceps. Lora igitur in hoc genere tunicarum, sunt segmenta vestibus adtexi solita. segmenta dixi: nam Latini hac voce intelligunt lora aurata vel fascias auratas vestibus & præcipue muliebribus prætexi consuetas, & eas maxime quibus summa ora vestis prætexebatur. quod aperte docet Juvenalis lib. I. Sat. II. de veste Gracchi:

Segmenta, & longos habitus & flamma sumit.

Quibus de verbis muliebrem vestem designavit, quam Gracchus induerat, & quæ sequentis ad guttur ornata fuit, hoc est aureis fasciis atque inde *segmentum* pro gutturis ornamento vel monili positum. hæc segmenta vel auratæ fasciæ, quæ prius tantum muliebribus tunicis aduebantur, postea luxu crescente, virilibus quoque vestimentis adtexi cœpere. lora igitur illa vel paragaudæ sunt segmenta vel fasciæ, vel vitæ vestibus adfutæ. nam lorum pro fascia passim apud auctores. habemus autem heic trilores, tetralores, & pentelores tunicas, quæ tribus loris, vel zonis, & quaternis, & quinis etiam distinguebantur. atqui sciendum est monolores tantum veteribus fuisse notas, aut ad summum dilores, quæ duas zonas in circuitum haberent prætextas, vel adtextas. Horatius:

Purpureus late qui splendeat unus & alter

Adsuitur pannus.

Ubi pannus est fascia vel zona qua vestis ornatur. antepannos dictos Latine puto. Hesy chius: *Ἀντίπαινον, ὀρθοσπίδιον, κροτάριον*. ubi *ὀρθοσπίδιον* est paratura vel ornatura. sic enim vocabant in vestibus ultimam fimbriam. pannum autem pro fascia poni jam supra notavimus. à multitudine igitur pannorum, vel fasciarum, & lororum, vestes dilores, trilores, & pentelores

aliis dilores, trilores aliis, & usque ad pentelores, ¹ quales hodie lineæ sunt. Panibus urbis Romæ unciam de Ægyptio vectigali auxit, ut quadam epistola data ad præfectum annonæ urbis etiam ipse gloriatur. *Aurelianus Augustus Flavio Arabiano præfecto annonæ. Inter cætera quibus diis faventibus Romanam Rempub. juvimus, nihil mihi est magnificentius quàm quòd additamento unciæ omne annonarum urbicarum genus juvi: quod ut esset perpetuum, ² navicularios Niliacos apud Ægyptum novos, & Romæ amnicos posui. Tiberinas extruxi ripas: vadum alvei tumentis effodi, diis & perennitati vota constitui, almam Cererem consecravi. Nunc tuum est officium, Arabiane jucundissime, elaborare, ne meæ dispositiones in irritum veniant. Neque enim populo Rom. saturo quicquam potest esse latius. Statuerat & vinum gratuitum populo Rom. dare, ut quemadmodum oleum & panis & porcina gratuita præberentur, sic etiam vinum daretur, quod perpetuum hac dispositione conceperat. Hetruriæ per Aureliam usque ad Alpes maritimas ingentes agri sunt, iique fertiles ac sylvosi. Statuerat igitur dominis locorum incultorum, ³ qui tamen vellent pretia dare, atque illic familias captivas constituere, vitibus montes conferere, atque ex eo opere vinum dare, ut nihil reddituum fiscus acciperet, sed totum populo Rom. concederet. ⁴ Facta erat ratio dogæ, cuparum, navium*

telores dictæ. quæ lora nos vulgo *bandas* vocamus in vestibus mulierum, quas non pentelores tantum hodie gestant, sed usque ad cingulum loratas, & zonis sericis, hoc est paragaudis, distinctas. ita nulla re alia, quam luxu, veteres vicimus. *Idem.*

1. *Quales hodie lineæ sunt.*] Sub Gallieno & Aureliano nondum in usu fuisse lineæ loratæ videntur, sed tunicæ tantum. post eorum tempora lineæ & interulas etiam loris multis variegant, & frequentius quidem quam tunicas, ita ut & quinquelores fierent. nam tales fuisse lineas suo tempore scribit heic Vopiscus. *Idem.*

2. *Navicularios Niliacos.*] Palat. *Niliacos.* *Idem.*

3. *Qui tamen vellent pretia dare.*] Forte: *Statuerat dominis locorum incultorum, qui tamen vellent gratia, pretia dare.* id est, illis tantum quorum bona gratia id facere posset, statuerat pretia dare: neminem enim invitum suis cedere, quamvis inculis volebat. aut certe nihil mirandum est in vulgata. *Idem.*

4. *Facta erat ratio docheæ, cuparum, navium, & operum.*] Volui editum *dogæ.* ea enim vera lectio. Glossæ, *Doga, βέτις.* *Dogarius, βετιοποιός.* quid esset *βέτις* sive *βέτις*, exposuimus

navium & operum. sed multi dicunt, Aurelianum, ne id faceret, præventum, alii à præfecto prætorii sui prohibi- tum, qui dixisse fertur, *Si & vinum populo Rom. damus, superest ut & pullos & anseres demus.* Argumento est id verè Aurelianum cogitasse, imò etiam facere disposuisse, vel ex aliqua parte fecisse, ¹ quòd in porticibus templi Solis fiscalia vina ponuntur, ² non gratuita populo eroganda, sed pretio. Sciendum tamen, congiaria illum ter dedisse, donasse etiam pop. Rom. tunicas albas manicatas ex diversis provinciis, & lineas Afras atque Ægyptias puras: ³ ipsumque primùm donasse oraria pop. Rom. quibus ute- retur

ad Capitolinum in Maximinis. Glos- sarum auctor duo nomina ingentium vasorum buttis & cupa confundit. *Casaubonus.*

Facta erat ratio dochæ cuparum.] Recte doctissimi viri heic *dogæ* repo- fuerunt, & quid esset *dogæ* nos docue- runt. Glossæ: *dogæ, βῆτις.* Grego- rius Turonensis *dogas* vocat canales quibus aqua ducitur. nos hodieque *dogas* vocamus fontium conceptacula, vulgo *doges*. Græci quoque *δογῆς* dixerunt. curenim non dixit auctor, *facta erat ratio dogarum, navium & cuparum*? ita sane loqui debuit. ac for- tasse ita etiam legendum. *dogæ* cum libris retinemus. *rationem dogæ* intelli- gamus necesse est, tantam vini copiam & mensuram, quanta singulis annis erat reditura ex illo opere quod in- stituerat Aurelianus. *Salmas.*

Facta erat ratio dogæ.] Sic etiam Pal- non *dochæ*, ut editi. *Grut.*

1. *Quod in porticibus templi Solis.*] Templi ejus quod Soli & Belo posuerat Aurelianus. *Casaub.*

Quod in porticibus templi Solis fiscalia vina ponuntur.] *Fiscalia vina* vocat quæ fiscus dabat populo, non gratis, sed pretio. sic fiscalis panis qui populo di- videbatur, gratis ille quidem non pretio, quem & civilem, & gradilem dictum supra notare memini. *Salmas.*

2. *Non gratuita populo eroganda, sed*

pretio.] Videbatur sententia hujus loci, contrarium ejus quod his verbis dicitur, postulare. Sed in edita lectione consentiunt & membrana. aliter igitur exponendum: ut intelligamus, Aure- lianum dum ea parat quæ ad genus hoc largitionis erant necessaria, interis- se prius quam nova liberalitate hac uti ce- pisset. *Casaub.*

3. *Ipsumque primùm donasse oraria pop. Rom. quibus uteretur populus ad favo- rem.*] Erant veteribus, ut hodieque nobis, linteamina quædam parva, ad munitiem corporis usus magni & multi- plicis. Ejus generis sunt sudaria, semicinctia, oraria, & quorum unus memi- nit Arnobius *muccina*: nos *municipia* vocamus in idiotismo Gallico. *Semicinctia*, ut nomen indicat, inventa sunt, ut iis se præcingerent vel cùm lavarent in balneis, aut gymnastæ operam da- rent, vel cùm ministrarent: ministra- bant enim præcincti, ut ex Suetonio at- que aliis scimus. sed postea etiam ad alia semicinctiis usi sunt: quod constat ex sacra historia, ubi hæc vox Latina usurpatur Græco scriptori, ut & *sudarium*, altera Latinorum vox. sic enim vocarunt linteæ minuta quibus manan- tem capite sudorem tergebant. *Oraria* quid appellaverint, & ad quem usum vulgò haberentur, adèò parum vulgò notum est, ut videam viros doctissimi- mos, in expositione hujus vocabuli gra- viter

retur populus ad favorem. Displicebat ei quum esset Romæ, habitare in Palatio, ac magis placebat in hortis Salustii vel in Domitiæ vivere. ¹ Miliarensem denique porticum

viter esse lapsos. est igitur propriè orarium lineum ori tergendum paratum. ideo Prudentius *pignus oris* vocat. Rectè oraria & mitra ceu voces ejusdem notionis aut non multum diversæ usurpantur. Quòd autem oraria ad modum fasciarum longiuscula fuerint, probamus Augustini testimonio De civitate Dei lib. xxii. cap. viii. est & orarium simile quid *πελαμῶνι*: quam vocem Gr. interpretantur *λωρον ἢ φασκίω*. Tum erant oraria, non solum longa, verum etiam lata. Optimè verò quid sit orarium, declarant ecclesiastici scriptores, qui in habitu sacerdotali orarium appellarunt pannum oblongum, brachio sacerdotis solitum imponi. In Græcis liturgiis sæpe fit hujus mentio: & vocant Græci istam manulem laciniam, modò *ὠροχίον*, modò *λωρον*. Orarium etiam appellaveris aptè sericeam institam, quam collo appendunt in Galliis magistratus, & alii qui doctores fuerunt renunciati. Olim ad usum tantum munditiei gestabatur: sed Aurelianus, ut docet hic Vopiscus, novum & prius incognitum orariorum usum instituit. dedit enim populo oraria, quibus ille uteretur ad favorem. Theatrorum ac Circi verba sunt *favere* & *favor*, quæ non significant tacitam benevolentiam, sed quæ voce gestuque exprimeretur. Enimverò favere orario, vel uti ad favorem orario, nihil aliud est nisi jactato orario dare signum favoris. ante Aurelianium toga hoc fiebat Ovidius libro tertio Amorum universum favendi morem pulcherrimè expressit his versibus:

Maxima jam vacuo Prætor spectacula circo

Quadrifuges æquo carcere misit equos.

Cui favetas video: vincet cuicumque favetis: &c.

Favimus ignavo: sed eam revocate Quiritis:

Et date jactatis undique signa togis.
&c.

Deinde ceperunt loco togæ oraria jactari. Inde qui favebant, *orariarii* dicti, & contracta voce euphoniæ gratia, atque *o* in *au* diphthongum mutato, *aurarii*. Quemadmodum autem isti in ludis favoris signum orariis dederunt: sic alios jactatione sudarii dare signum solitos observavimus. *Idem.*

Ipsumque primum donasse oraria pop. Rom. quibus uteretur ad favorem.] Oraria quid essent docuit nos ad hunc locum Casaubonus. ego unde dicta sint, dicam. *Orarium* est vel seginenum, vel lorum quod ad oram vestis adfuitur, atque inde orario nomen. *Oram* vestis Græci *πέζω* vocant. unde *πεζοφορε χιτῶνες* Æschylo. fasciam autem vel zonam, quæ adponebatur, ornamenti gratia, ad illam extremam oram, *πεζίδιον* Græci nuncuparunt, quod ad verbum est *orarium*. ut autem orarium, pro quavis zona vel loro postea usurparum est Latinis, sic Græcis quoque *πεζίδιον* pro qualibet fascia, positum est. cave putes *aurarios* fautores dictos ab istis orariis; *aurarii* enim ab *aura* dicti, quæ ventum faventem, & favorem significat. hinc *aura popularis*, apud Livium. si quis autem orarium, non ab ora vestis, sed ab ore potius dictum existimet, ut sit *αερωπῶν & ἑμμεγέσιον*, hoc est sudarium, quemadmodum interpretantur Græci, non repugnabo. *sudarium* autem & *orarium* fere idem, & ad eundem usum: lineum scilicet ad oris sudorem detergendum. *Salmas.*

1. Miliarensem denique porticum in hortis Salustii ornavit.] Miliarensem vocat, quam Suetonius Nerone cap. xxxi. millenariam Aberant hi horti à Palatio longiusculè. *Casaub.*

Miliarensem denique porticum.] Miliarensis, est millenaria, à millenis scilicet

ticum in hortis Sallustii ornavit, in qua quotidie & equos & se fatigabat, quamvis esset non bonæ valetudinis. Servos & ministros peccantes coram se cædi jubebat, ut plerique dicunt, ¹ causa tenendæ severitatis: ut alii, studio crudelitatis. Ancillam suam quæ adulterium cum servo suo fecerat, capite punivit. Multos servos è familia propria qui peccaverant, legibus audiendos judiciis publicis dedit. ² Senatum, sive senaculum, matronis reddi voluerat: ³ ita ut primæ illic quæ sacerdotia senatu autore meruissent. ⁴ Calceos mulleos, ⁵ & cereos, ⁶ & albos, ⁷ & hederacios ⁸ viris omnibus tulit, mulieribus reliquit. ¹ Cur-

licet columnis: ut centenaria porticus, quam ἐκατόφυλον Græci. sic *miliavense* genus nummi à millenario numero dictum, quod Græci *μικλιερήσιον* appellant. *Salmas.*

1. *Causa tenendæ severitatis.*] Sic *tenere disciplinam* Cypriano, *tenere* pro retinere positum, in hoc Vopisci loco. *Idem.*

2. *Senatum sive senaculum matronis reddi voluerat.*] Vide ad Lampridium in Heliogabalo. *Casaub.*

Senatum sive senaculum.] Lege ex vet. edit. & Palatino: *sive senaculum.* & sic ratio scribendum quoque postulat. ita enim à *senatu* diminutivum *senaculum*, ut à *potu*, *poculum*; & similia. *Salmas.*

3. *Ita ut primæ illic quæ sacerdotia senatu, &c.*] Scrib. *ita ut p. illic, quæ s. f. a. meruissent, essent. Calc.* *Casaub.*

4. *Calceos mulleos, & cereos alb.*] Qui fuerint mullei calcei expositum est à Festo. *Idem.*

Calceos mulleos.] Palatinus & editio: *Calceos mullos. mullos* pro *mulleos*. *Calcei* autem *mullei* à colore piscis nulli appellati, non à mullando, ut aperte ostendit nominis figura. *Salmas.*

5. *Et cereos.*] Cerei calcei dicti à colore cerino, qui non solum in vestibus, sed etiam in aliis rebus locum habuit. Ovidius:

Et sua velleribus nomina cera dedit.

Hinc *cerinarii* vel *carinarii* Plauto qui cerino inficiunt. *Idem.*

6. *Et albos.*] Albi calcei Romæ quoque usitati, & viris & mulieribus, & elegantiorum tantum erant. *Martialis:*

Sordidior cæno cum sit toga, calceus antem

Candidior prima sit tibi, Cinna, nive. Nivei etiam calcei histrionum. Albos calceos, meretricum fuisse gestamen scribit Pollux: *λευκὸν κοπδήμα, μακρόν ἐταιριχόν.* *Idem.*

7. *Et hederacios.*] Hoc est hederacii coloris, prafinos scilicet, aut virides. *Idem.*

8. *Viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.*] Ergo ante Aurelianum viris cum mulieribus erant communes calcei mullei, albi, & hederacii. & de mulleis quidem hinc licet colligere, non ante Aurelianum, proprios eos tantum fuisse imperatorum, qui soli calceos rubros, id est mulleos gerebant, nemine præter illos, colorem eum in calceis usurpante. nullum igitur antea discrimen inter imperatorum calceos, & senatorum vel patriciorum, si quidem & eodem colore fuerunt, & forma. nigrum tamen colorem in calceis patriciorum frequentior fuisse video. Horatius:

———— *nigris medium impediit crux*

Pellibus. ———

Sed & olim patricios cum mulleis calceis fuisse, hoc est puniceis, notat Festus

¹ Cursores eo habitu quo ipse habebat, senatoribus concessit. ² Concubinas ingenuas haberi vetuit. ³ Eunuchorum modum pro senatoriis professionibus statuit, idcirco quòd ad ingentia pretia pervenissent. Vas argenti ejus nunquam triginta libras transit. ⁴ Convivium de affaturis maximè fuit. ⁵ Vino rufo maximè delectatus est. Medicum ad se quum ægrotaret, nunquam vocavit, sed ipse se inedia præcipuè curabat. ⁶ Uxori & filiæ anulum sigillaricium quasi privatus instituit. ⁷ Servis suis vestes easdem imperator quas & privatus dedit, præter duos senes, quibus quasi libertis plurimum detulit, Antistium & Gillonem, qui post eum ex senatus sententia manumissi sunt. ⁸ Erat quidem rarus in voluptatibus, sed miro modo mimis delectabatur: ⁹ vehementissimè autem delectatus est Phagone, qui

Festus ex Catone: qui magistratum curulem cepissent, calceos mulleos, ali uncinatos, ceteri peronis. sic igitur statuen- dum est. libera stante repub. Patricii, & senatores calceos nigros gestabant: ex patriciis autem, qui magistratum curulem cepissent, mulleos, hoc est rubros. ita igitur conciliandi sunt an- ctiores, qui patriciorum nigros faciunt calceos, & qui mulleos. nam patricio- rum eorum qui magistratum curulem cepissent, proprium gestamen erant mullei calcei; reliquorum qui nondum in sella curuli sedissent, vulgariter nigri. *Idem.*

1. *Cursores eo habitu, &c.*] De his aliquid ad Ælium Verum. etiam in ho- rum amictu suorum morum dabatur specimen à principe. *Casaub.*

2. *Concubinas ingenuas haberi vetuit.*] At libertinas videlicet concessit. *Idem.*

3. *Eunuchorum modum pro senat.*] Vi- de Lampridium in Alexandro Severo. *Idem.*

4. *Convivium de affaturis maxime fuit.*] Apud veteres, ut plurimum, assa omnia in convivio, hoc est cæna adponebantur, ut etiam hodie apud nos moris est qui cizas carnes ad pran-

dium frequentius exhibemus. *affaturæ* sunt ὀπλωσθεῖς. *affator* in Glossis est ὀπλωθός, & ὀπλωθεία. *Salmas.*

5. *Vino rufo maximè delectatus est.*] Pal. *Vino russo.* atque ita legendum. *Idem.*

Vino rufo.] Palatinus *russo.* Grut.

6. *Uxori & filiæ anulum sigillaricium quasi privatus instituit.*] Fero *privatus*: sed non penitus damno quod placuit aliquando, *quasi privatis.* De annulo sigillaricio omnia jam nota. ejus cura propriè ad matresfamilias pertinuit: quod igitur ait de filia, potest intelligi de grandiore natu & in matrimonio, collocata. *Casaub.*

7. *Servis suis vestes easdem imperator quas & privatus dedit.*] Lampridius idem in Alexandro Severo. *Idem.*

8. *Erat quidem rarus in voluptatibus.*] Spectaculis ludorum raro intererat. *Idem.*

9. *Vehementissime autem delectatus est Phagone.*] Scribendum: *Phagone- phago, phagonis,* est edax. Plauti fabu- la erat: *Phago.* Græci, Φάγον dixere, Latini ex Græco *Phagonem.* Φάγον autem Græcis & cibum & edonem si- gnificat. *Salmas.*

qui usque eo multum comedit ut uno die ante mensam ejus aprum integrum, centum panes, ¹ vervecem & porcellum comederet: biberet autem infundibulo appositus plus orca. Habuit tempus, præter seditiones quasdam domesticas, fortunatissimum. Populus autem Romanus eum amavit: ² senatus & timuit.

1. *Vervecem & porcellum.*] Optimus liber: *Berbicem & porcellum.* sic enim scribebant, *berbicem* pro *vervece*. Idem.

2. *Senatus timuit.*] Idem liber: *Senatus & timuit.* recte. Populus Romanus Aurelianum amavit. senatus etiam timuit. *Idem.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

T A C I T U S.

¹ **Q**UOD post excessum Romuli novello adhuc Romanæ urbis imperio factum ³ pontifices, penes quos scribendæ historiæ potestas fuit, in literas retulerunt, ut interregnum, dum post bonum principem bonus alius quæritur, iniretur, hoc post Aurelianum, habito inter senatum exercitumque Romanum non invido, non tristi, sed grato religiosoque certamine ⁴ sex totis mensibus factum est. ⁵ Multis tamen modis hæc ab illo negotio causa separata est. Jam primùm enim quum interregnum initum est post Romulum, interreges tamen facti sunt. ⁶ Totusque ille annus per quinos & quaternos dies five

1. **T**A C I T U S.] Melius hic liber inscribatur, Tacitus & Florianus. nam uno libro utrumque se complexum indicat. *Casaub.*

2. *Quod post excessum Romuli, &c.*] Vide Aurelium Victorem, &c. *Idem.*

3. *Pontifices penes quos scribendæ historiæ potestas fuit.*] Vide M. Tullium De oratore libro II. *Idem.*

4. *Sex totis mensibus factum est.*] Aurelius Victor, sex circiter menses ait: at alter Victor, septem. *Idem.*

5. *Multis tamen modis hæc ab illo negotio causa separata est.*] Hoc addit in honorem Aureliani: simillimè Victor

paullò antè, *longè verò gloriosior.* Idem.

6. *Totusque ille annus per quinos & quaternos dies five ternos, centum senatoribus deputatus est.*] In hac de interregno post Romulum historia partim consentit Vopiscus iis auctoribus quos hodie habemus; partim alios sequitur, quorum hodie nihil superest. quod ait centum senatores fuisse, à Livio habet, qui eum numerum ponit. nam alii alium. de quinis diebus imperii interregnum consentiunt Dionysius, T. Livius, &c. sed cum addit, *& quaternos dies five ternos*, discedit ab iisdem, nec quos sequatur scio. *Idem.*

five ternos centum senatoribus deputatus est, ¹ ita² ut qui valerent, interreges essent singuli dumtaxat. ³ Quare factum est ut & plures annos interregnum iniretur, ne aliquis sub æquali dignitate Romani expers remaneret imperii. Huc accedit quòd etiam sub consulibus tribunisque militaribus præditis imperio consulari, siquando interregnum initum est, interreges fuerunt. Nec unquam ita vacua fuit hoc nomine Romana Respub. ⁴ ut nullus interrex biduo saltem triduove crearetur. Video mihi posse objici, ⁵ curules magistratus apud majores nostros quadriennium in Rep. non fuisse: ⁶ sed erant tribuni plebis cum

1. Ita ut qui valerent, interreges essent.] Id est, qui possent, qui valetudine non impedirentur. *Salmas.*

2. Ut qui valerent interreges essent, singuli dumtaxat.] Videtur dicere, quosdam e patrum numero, quòd parum valerent, imperii participes non fuisse. de quo nihil veteres. *Casaub.*

3. Quare factum est ut & plures annos interregnum iniretur.] Hic verò prorsus contraria scribit Vopiscus Livianæ historiæ: nam ille annum intervallum fuisse regni auctor est. idem & alii. Nullum hic mendum esse, neque aliter Vopiscum scripserit, arguunt sequentia verba, *ne aliquis (nempe centum illorum senatorum,) sub æquali dignitate, Romani expers remaneret imperii.* Idem.

Quare factum est, ut & plures annos interregnum iniretur.] Palatinus habet: *Ut & plus annos interregnum iniretur.* Fortasse scripserat: *Quare factum est, ut & plus anno interregnum iniretur.* cui conjecturæ eximie favet Palat. & hanc lectionem veram esse arbitror. nam si per quinos aut quaternos dies singuli in potestate fuerunt, & volumus omnes senatores qui centum fuerunt, potestatem illam in ordine suo singulos degustavisse, necesse est interregnum duravisse annis quidem duobus minus, sed plus anno. quod subtilius rationem ducentibus manifestum erit. Sed longè aliter Livius, non enim singu-

lorum senatorum imperium toto illo interregni tempore, quinque dierum spatio definit, sed singularum decuriarum. ita ut decem senatores, per quinos tantum dies in imperio fuerint, singulis creatis in singularum decurias, qui cum insignibus imperii essent, & lictores haberent, reliquis tamen ex eadem decuria senatoribus pariter imperantibus, & eandem potestatem obtinentibus. Vopiscus ergo diversorum auctorum diversas opiniones in unum componens & miscens, incertus ipse & ambigens, quibus magis standum esset, incertos etiam dubiosque lectores dimittit, & totam orationem suam miris modis intrieat, & involvit. *Salmas.*

4. Ut nullus interrex biduo saltem triduove crearetur.] Dixisset magis perspicue: ut non aliquis interrex ad biduum saltem triduumve crearetur. *Casaub.*

5. Curules magistratus apud majores nostros quadriennium in Rep. non fuisse.] Imò per quinquennium ἀνεργηταί fuit Romæ, ut notatum est in Annalibus: sed & alii multi quadriennium dicunt. *Idem.*

6. Sed erant tribuni plebis cum tribunicia potestate, quæ pars maxima regalis imperii est.] Verum erat Vopisci temporibus, & sub imperatoribus semper, tribuniciam potestatem partem maximam regalis imperii esse: ea enim fuit vis ejus

cum tribunitia potestate, quæ pars maxima regalis imperii est: ¹ tamen non est proditum, interreges eo tempore non fuisse. ² Quinetiam verioribus historicis referentibus declaratum est, consules ab interregibus prius creatos, qui ² haberent reliquorum comitia magistratum. ³ Ergo, quod rarum & difficile fuit, s. p. Q. R. perpeffus est ut imperatorem

potestatis, ut meritò inter præcipua censeri possit, quibus astruebatur principibus nova majestas illa imperatoria, ex multis antiquis dignitatibus collecta. in antiquis tribunis plebis, quorum omnis in intercedendo potestas, dignitas propè nulla, falsum est quod hic Vopiscus scribit. *Idem.*

Sed erant Tribuni plebis cum tribunitia potestate, quæ pars maxima regalis imperii est.] Hæc probare contendit Vopiscus, etiam sub consulibus, & tribunis militaribus consulari potestate præditis, si quando interregnum initum est, fuisse interreges; & nunquam sine interregibus fuisse rempublicam, vel ad aliquot saltem dies: quin & toto illo quadriennio, quo magistratus caruit respublica, etiam alios magistratus non habuerit; Tribunos tamen habuisse plebis, non illos quidem magistratus populi, sed plebis tamen magistratus, & qui sacrosancti essent, & ea potestate præditi, quæ postea sub imperatoribus regalis potestatis facta est pars maxima. sub illis igitur Tribunis plebis etiam fuisse interreges. at Aureliano interfecto, sex totis mensibus, interregnum fuit, nec tamen fuere interreges. quod nunquam alias in rep. acciderat. *Salmas.*

¹ *Tamen non est proditum, interreges eo tempore non fuisse.*] Atqui satis aperte nullos fuisse eo spatio interreges affirmant historici. *Casaub.*

Tamen non est proditum, interreges eo tempore non fuisse.] Male semper Vopiscus interreges pro interrege nominat. non enim comitia creandis magistratibus per interreges habebantur, sed per interregem. idem error infra: consules ab interregibus creatos. nam unus inter-

rex comitia habebat, non plures. *Salmas.*

² *Quinetiam verioribus historicis referentibus declaratum est, &c.*] Durante Rep. hoc sæpius accidisse ex historia T. Livii & omnibus aliis potest intelligi. sed erat hæc sermo de illo quinquennio quo Resp. curulibus caruit magistratibus: quo quidem tempore consules ab interregibus fuisse creatos, qui haberent reliquorum comitia magistratum, nemo sanus ausit dicere. Quid igitur sibi hoc loco velit Vopiscus, & quos appellet vetiores historicos viderint alii. Ego non dubito, quin hic eum ratio fugerit. *Casaub.*

Quinetiam verioribus historicis referentibus declaratum est consules ab interregibus prius creatos.] Legendum ex vet. edit. & Palatino: *Consules ab interregibus post creatos. prius in post mutatum, & culpa Vopiscum absolvit, & errore nos solvit, verissimum igitur est, quod heic tradit Vopiscus post illud quadriennium, quo magistratus caruit resp. consules tandem fuisse creatos ab interrege. idque scribit Livius: remittentibus Tribunis plebis, comitia per interregem sunt habita. nimirum hoc est, quod supra scribebat Vopiscus, nunquam ita vacuam fuisse hoc interregum nomine remp. ut non saltem aliquis interrex biduo triduo crearetur. qui creabatur scilicet, ad habenda comitia reliquorum magistratum. ab interrege creatos consules, dicere debuit Vopiscus, non ab interregibus. *Salmas.**

³ *Ergo quod rarum & difficile fuit.*] Et vulgò fieri posse jactabatur: itaque imperatores credi voluerunt. vide ad Spartiani Hadrianum. *Casaubonus.*

tozem per sex menses, dum bonus quæritur, Respub. non haberet. Quæ illa concordia militum? quanta populo quies? quàm gravis senatus autoritas fuerit? Nullus usquam tyrannus emerfit: sub iudicio senatus & militum populique Romani totus orbis est temperatus: non illi principem quemquam, ut rectè facerent, non tribunitiâ potestatem formidabant, sed (¹ quod est in vita optimum) se timebant. Dicenda est tamen causâ tam felicium morarum, & speciatim monumentis publicis inferenda ea in posteros humani generis stupenda moderatio: ² ut discant qui regna capiunt, non raptum ire imperia, sed mereri. Interfecto sanè fraude Aureliano, ut superiore libro scriptum est, ³ calliditate servi nequissimi, errore militarium, ⁴ ut apud quoslibet commenta plurimum valent, dummodo irati audiant, plerunque temulenti, certè consiliorum propè semper expertes, reversis ad bonam mentem omnibus, ⁵ eisdemque ab exercitu graviter confutatis: ⁶ cœptum est quæri, & quis fieri deberet ex omnibus princeps.

1. *Quod est in vita optimum.*] Terentius:

Id arbitror Adprime in vita esse utile.

Idem.

2. *Ut discant qui regna capiunt.*] Scribendum, *cupiunt.* Idem.

Ut discant qui regna cupiunt.] Sic membranz Gallicanz. at Pall. adherent vulgatis in quibus, *cupiunt.* an fuit? *captant.* Grut.

3. *Calliditate servi nequissimi, errore militarium.*] Hoc est militum tam bonorum, quam malorum. boni enim malique pariter erraverunt, unius hominis calliditate & fraude impulsus, qui bonos pariter malosque, hoc est tam eos qui merebantur offensam, quam qui innocentes erant, in libello quodam quasi omnes ab Aureliano occidendos descripsit. quo comperto, boni malique ne prævenirentur, prævenirent, & sic Aurelianum occiderunt. *Militares* autem heic pro militibus. *Salmas.*

4. *Ut apud quoslibet commenta plurimum valent.*] *Apud quoslibet,* inquit: nedum apud militares viros, quorum simplicitas facilis in errorem induci potest. non displiceat scribi, *ut apud quos quoslibet commenta plurimum valent.* *Casaub.*

Ut apud quoslibet commenta plurimum valent.] Scribendum: *Errore militarium, ut apud quos quoslibet commenta plurimum valent.* confirmant hanc correctionem sequentia de militibus, *qui irati audiunt, plerunque temulenti, consiliorum semper expertes.* apud hoc genus hominum non mirum est, quælibet commenta plurimum valere. *Salmas.*

5. *Eisdemque ab exercitu graviter confutatis.*] Id est, pœna affectis: nam Mnestheus doli machinator surrectus ad stipitem bestiis objectus fuerat. *Casaubonus.*

6. *Cœptum est quæri & quis fieri deberet ex omnibus princeps.*] Scribo: *Ecquis fieri deberet ex omnibus princeps.* *Salmas.*

ceps. Tunc odio præsentium, exercitus qui creare imperatorem raptim solebat, ad senatum literas misit, de quibus priore libro jam dictum est, petens ut ex ordine suo principem legerent. Verùm senatus sciens lectos à se principes militibus non placere, rem ad milites retulit. Dumque id sæpiùs fit, sextus peractus est mensis. Interest tamen ut sciatur quemadmodum Tacitus imperator sit creatus. Die septimo Cal. Octob. quum in Curiam Pompilianam ordo amplissimus confedisset, Velius Cornificius Gordianus cos. dixit, *Referimus ad vos P. C. quod sæpe retulimus. Imperator est deligendus: exercitus sine principe rectè diutiùs stare non potest, simul quia cogit necessitas.* ¹ *Nam limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes validas, nobiles, divites, & potentes. Jam si nihil de Persicis motibus nuntiatur, cogitate tam leves esse mentes Syrorum ut regnare vel fœminas cupiant potiùs quàm nostram perpeti sanctimoniam. Quid Africam? Quid Illyricum? Quid Ægyptum, earumque omnium partium exercitum, quousque sine principe credimus consistere? Quare agite P. C. & principem dicite: aut accipiet eum* ⁴ *exercitus quem elegeritis; aut si refutaverit, alterum faciet.* Post hæc quum Tacitus, qui erat primæ sententiæ consularis, ² *sententiam incertum quam vellet dicere, omnis senatus acclamavit, Tacite Auguste, dii te servant. te deligimus, te principem facimus, tibi curam Reipub. orbisque mandamus. Suscipe imperium ex senatus autoritate: tui loci, tuæ vitæ, tuæ mentis est quod mereris. Princeps senatus rectè Augustus creatur, primæ sententiæ vir rectè imperator creatur. Et quis meliùs quàm gravis imperat? & quis melius quàm literatus imperat? Quod bonum, faustum, salutareque sit, diu privatus fuisti. Scis quemadmodum debeas imperare qui alios principes pertulisti. Scis quemadmodum debeas imperare, qui de aliis principibus judicasti. At ille,* ³ *Miror*

P. C.

1. *Nam limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur.] Melius, Limitem transrhenum. Idem.*

Nam limitem trans Rhenum.] Palat. transrhenum. meliùs. Grut.

2. *Sententiam incertum quam vellet dicere.] Distingue ad sententiæ lucem, sententiam (incertum quam) vellet dicere. Caf.*

3. *Miror P. C. in locum Aureliani, &c.] Scribe, miror vos P. C. in l. Idem.*

P. C. in locum Aureliani fortissimi imperatoris senem velle principem facere. En membra quæ jaculari valeant, quæ hastile torquere, ¹ quæ clypeis intonare, ² quæ ³ ad exemplum docendi militis frequenter equitare. Vix munia senatus implemus, ⁴ vix sententias, ad quas nos locus arctat, edicimus. Videte diligentius ⁵ quam ætatem de cubiculo atque umbra in pruinas, æstusque mitatis. ⁶ An probaturos senem imperatorem milites creditis? ⁷ Videte ne & Reip. non eum quem velitis principem detis: ⁸ & mihi hoc solum obesse incipiat quod me unanimiter delegistis. Post hæc ⁹ acclamations senatus hæc fuerunt. Et ⁹ Trajanus ad imperium senex venit (dixerunt decies.) ¹⁰ Et Adrianus ad imperium senex venit (dixerunt decies.) ¹¹ Et Antoninus ad imperium senex venit (dixerunt decies) Et tu legisti, incanaque menta Regis Romani (dixerunt decies.) Et quis melius quam senex imperat? (dixerunt decies) Imperatorem te, non militem, facimus, (dixerunt vicies) Tu jube milites pugnent. (dixerunt tricies) Habes

1. Quæ Clypeis intonare.] De genere exercitii intelligendum est, de quo Ammianus Marcellinus lib. XXI. scutum jaculare idem est apud Spartianum in Cassio. scutum rotare aliis. tractare scutum Veget. Salmas.

2. Quæ ad exemplum docendi milites.] Melius: Quæ ad exemplum docendi militis equitare. Sic Macrianus cum eligeretur imperator, se ad exemplum equitare non posse dicebat apud Trebellium: Senex sum. ad exemplum equitare non possum. Idem.

3. Ad exemplum docendi milites.] Pal. militis. nihilo peius. Grut.

4. Vix sententias, ad quas nos locus arctat, edicimus.] Id est, satis plenè dicere, & perfectè valemus. Casaubonus.

Vix sententias ad quas nos locus arctat, edicimus.] Edicimus pro dicimus. sic diem edicere pro dicere apud Tertullianum. Salmas.

5. Quam ætatem de cubiculo atque umbra.] Pal. & editio: Ne cubiculo atque umbra. pro, è cubiculo atque umbra. Idem.

6. An probaturos senem imperatorem.] Idem libri: Ac probaturos. Idem.

7. Videte ne reip. non eum quem velitis.] Videte ne & reip. non eum quem velitis principem detis, & mihi hoc solum obesse incipiat, quod me unanimiter delegistis. Idem.

8. Et mihi hoc solum obesse incipiat, quod me unanimiter delegistis.] An non dilexistis? nihil tamen muto, sine libris. Casaub.

9. Trajanus ad imperium senex venit.] Non senex, sed specie senili erat Trajanus, cum factus est imperator. erat annorum quadraginta quatuor Dione auctore. Idem.

10. Et Hadrianus ad imperium senex venit.] Imò adhuc quàm Trajanus biennio circiter junior. Idem.

Et Adrianus ad imperium senex venit.] Videtur Hadrianus non secus ac Trajanus de illis fuisse quos ἄπολις Græci vocant, & ad imperium canos attulisse. Salmas.

11. Et Antoninus ad imperium senex venit.] Pius nempe; qui quinquagenario major ad imperium accessit. Casaub.

bes prudentiam & bonum fratrem. (dixerunt decies) Severus dixit, Caput imperare non pedes. (dixerunt tricies) Animum tuum, non corpus eligimus. (dixerunt vicies) Tacite Auguste, 6 dii te servent. ¹ Deinde omnes interrogati: præterea qui post Tacitum sedebat senator consularis ² Metius Falconius Nicomachus in hæc verba differuit: *Semper quidem P. C. rectè atque prudenter Reip. magnificus hic ordo consuluit, neque à quoquam orbis terræ populo solidior unquam expectata sapientia est: attamen nulla unquam neque gravior, neque prudentior in hoc sacrario dicta sententia est. Seniore principem fecimus, & virum qui omnibus quasi pater consulat.* ³ Nihil ab hoc immaturum, nihil perperum, nihil asperum formidandum est. Omnia seria, cuncta gravia, & quasi ipsa Resp. jubeat; auguranda sunt. Scit enim qualem sibi principem semper optaverit: nec potest aliud nobis exhibere quam quod ipse desideravit & voluit. Enimvero si recolere velitis vetusta illa prodigia, Nerones dico & Heliogabalos, & Commodos, seu potius semper Incommodos, certè non hominum magis vitia illa quam ætatum fuerunt. ⁴ Dii avertant principes pueros, & patres patriæ dici impuberes: & quibus ad subscribendum ⁵ magistri literarii manus teneant: ⁶ quos ad consu-

1. Deinde omnes interrogati.] Recta est Lipsii emendatio; qui pridem scribendum monuit: deinde OMNES. interrogatus præterea qui post T. f. vide ad Trebellii Pollionis Valerianos. Idem.

Deinde omnes interrogati.] Probet alius, non ego, Lipsii emendationem: Deinde OMNES. interrogatus præterea qui post Tacitum sedebat senator. Scio legitimam illam esse & solemnem adclamandi formulam in Senatu, Omnes. sed ea dicta, discedebant, nec sententiæ amplius rogabantur. At heic sequitur interrogatum fuisse senatorem qui post Tacitum sedebat, & sententiam dixisse. deinde acclamationes quæ præcesserunt ab omnibus sunt factæ. quid igitur opus addere: deinde OMNES. Salm.

Deinde Omnes. Interrogatus præterea qui.] Ita etiam Pal. nisi quod is interrogatis. Grut.

2. Metius Falconius.] Mæcius Falconius. ita Palatinus. & melius. Salm. Metius Falconius Nicomachus.] Palat. Mæcius Faltonius. Grut.

3. Nihil ab hoc immaturum, nihil perperum, &c.] Palatinus habet, præperum. nullus dubito quin legi debeat, perperum. Glossarium vetus: perperus, πέρωρος, & περής. perperam ago, & περιόρωμαι, & περιόρωμαι. Salm.

4. Dii avertant principes pueros.] Sapientissimi Salomonis antiqua vox est: *Væ tibi ò terra, cujus rex puer est.* Casaub.

5. Magistri literarii.] Litteratores eos vocant. Salm.

6. Quos ad consulatatus dandos dulcia & circuli.] Dulcia, placentæ. cujus singulare hoc dulcium. hinc dulciarium opus, & dulcianon, quod Græci γλυκισμα. nam γλυκισμα. Græcis placentæ. Idem.

consulatus dandos ¹ dulcia & circuli, & quaecunque voluptas puerilis invitet. Quæ, malum, ratio est habere imperatorem qui famam curare non noverit: qui quid sit Resp. nesciat, nutritorem timeat, respiciat ad nutricem, ² manuum magistrantium ictibus terrorique subjaceat: faciat eos consules, duces, judices, quorum vitas, merita, etates, familias, gesta non norit? ³ Sed quid diutius P. C. protrahor? magis gratulemur quod habemus principem senem, quam illa iteremus quæ plusquam lacrymanda tolerantibus extiterunt. Gratias igitur diis immortalibus ago atque habeo, & quidem pro universa Rep. teque Tacite Auguste convenio, petens, obsecrans, liberè pro communis patrie legibus deposcens, ne parvulos tuos, ⁴ si te citius fata præverint, facias Romani heredes imperii: ⁵ ne sic Remp. patresque conscriptos populumque Romanum, ut villulam tuam, ut colonos tuos, ut servos tuos relinquant. Quare circumspice, imitare Nervas, Trajanos, Adrianos. Ingens est gloria morientis principis Remp. magis amare quam filios. Hac oratione & Tacitus ipse vehementer est motus, & totus senatorius ordo concussus: statimque acclamatum est, Omnes, Omnes. Inde itum ad campum Martium: ibi comitiale tribunal ascendit: ibi præfectus urbis Ælius Cæsetianus sic loquutus est, Vos sanctissimi milites, & sacratissimi vos Quirites, habetis principem quem de sententia omnium exercituum senatus elegit: Tacitum dico augustissimum virum, ut ⁶ qui hactenus

sen-

1. Dulcia & circuli.] Etiam apud Græcos inter dulciariorum opera κὺ-κλ&C. Casaub.

2. Manuum magistrantium, &c.] Alia lectio: magnorum magistr. Ex quo emendabat Jos. Scaliger, flagrorum mag. Idem.

Manuum magistrantium ictibus terrorique subjaceat.] Lectio Palat. magnarum. scriptum esse pro manuum. manne sunt fasces. hinc manne magistræ, virgarum fasces quas pædagogæ & magistri litterarii pueris intentant. Glossæ: ὀπὸν μαγ, manipulus, manna. manne igitur magistræ, sunt ferulæ. Marr.

Ferulæque tristes, sceptræ pædagogorum. Salmat.

Manuum magistrantium ictibus.] Palat.

magnarum magistrantium ictibus. Grut.

3. Sed quid diutius P. C. protrahor.] Scr. Sed quo diutius P. C. protrahor. Salm.

4. Si te citius fata præverint.] Quod verbum elegantè hic positum pro φθάνειν ἀπράϊστων, sive κἀγαλλῶσι. Morte præveniri, pro mori translativum est. Casaub.

Si te fata citius præverint.] Ita bene Pal. Grut.

5. Ne sic Remp. P. Q. C. P. Q. R. ut villulam tuam, &c.] Vide Plinium in Panegyrico. Casaub.

6. Qui hactenus sententiis suis Remp. publicam juvit, nunc juvet justitiam.] Pal. non agnoscit illud juvit; & loco juvet habet, divet. Grut.

sententiis suis Remp. juvit, nunc juvet iussis atque consultis. ¹ *Acclamatum est à populo, Felicissime Tacite Auguste, dii te servant, & reliqua quæ solent dici. Hoc loco tacendum non est plerisque in literas retulisse,* ² *Tacitum absentem & in Campania positum, principem nuncupatum: quod verum est, nec dissimulare possum. Nam quum rumor emerisset illum imperatorem esse faciendum, discessit, atque in Bajano duobus mensibus fuit. Sed inde deductus huic senatusconsulto interfuit, quasi verè privatus, & qui* 8 *verè recusaret imperium.* ³ *Ac nequis me Græcorum alicui vel Latinorum existimet temere credidisse, habet bibliotheca Ulpia* ⁴ *in Armario sexto librum elephantinum, in quo hoc S. C. perscriptum est: cui Tacitus ipse manu sua subscripsit.* ⁵ *Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant, in libris elephantinis scribebantur. Inde ad exercitus profectus: ibi quoque quum primùm tribunal ascendit,* ⁶ *Mæsius Gallicanus præfectus prætorio in hæc verba differuit: Dedit, sanctissimi commilitones, senatus principem quem petiistis: paruit præceptis & voluntati castrensium ordo ille nobilissimus. Plura mihi apud vos præsentate imperatore*
non

1. *Acclamatum est à populo, &c.*] Distingue & lege: *Acclamatum est à populo, felicissime. Tacite Auguste dii te servant.* Salmat.

2. *Tacitum absentem & in Campania, &c.*] Vide Zonaram de electione Taciti. Casaub.

3. *Ac ne quis me Græcorum alicui vel Latinorum existimet credidisse.*] Emenda: *Ac ne quis me Græcorum alicui, Latinorumve existimet credidisse.* Salmat.

4. *In armario sexto.*] Palatinus liber: *in sexto armerio. armerium pro armarium.* Idem.

5. *Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant in libris elephantinis scribebantur.*] Desierat nempe vetus consuetudo, ut omnia S. C. in æs incisa referrentur in ærarium. Exarabant verò in tabulis eboreis, non autem ligneis honorificentia causa. Casaub.

Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant in libris elephantinis scribebantur. Ego libros elephantinos heic apud Vopiscum, eboreos accipi debere existimo. veteres calamos de harundine habuere, quos etiam aliter temperabant. atramentum quoque, quo utebantur, à nostro atramento diversum, ebori pingendo aptius quam quod hodie utimur. veteres in ebore scripsisse & eboreis tabulis, ut & in ligneis; quod qui negare paratus erit, eum frustra negare ostendam ex hoc Martialis disticho in apophoretis, cujus lemma: Eborei pugillares:

Languida ne tristes obscurent lumina cere,

Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

Salmat.

6. *Mæsius Gallicanus.*] Legendum, *Mæcius Gallicanus.* Idem.

non licet loqui. Ipsum igitur qui tueri nos debet, loquentem dignanter audite. Post hoc Tacitus Augustus dixit, Et Trajanus ad imperium senex venit, ¹ sed ille ab uno deductus est: at me, sanctissimi commilitones, primum vos qui scitis principes approbare, deinde amplissimus senatus dignum hoc nomine iudicavit: curabo, enitar, efficiam ne vobis desint, si non fortia facta, at saltem vobis atque imperatore digna consilia. Post hoc stipendium & donativum ex more promisit, & primam orationem ad senatum talem dedit. Ita mihi liceat P. C. sic imperium regere ut à vobis me constet electum, ut ego cuncta ex vestra facere sententia & potestate decrevi. Vestrum est igitur ea jubere atque sancire quæ digna vobis, digna modesto exercitu, digna populo Romano esse videantur. In eadem oratione Aureliano statuam auream ponendam in Capitolio decrevit: item statuam argenteam in Curia, item in templo Solis, item in foro divi Trajani. Sed aurea non est posita: dedicatæ autem sunt solæ argentiæ. In eadem oratione cavit ² ut si quis argento publicè privatimque æs miscuisset, si quis auro argentum, si quis æri plumbum, ³ capital esset cum bonorum proscriptione. In eadem oratione ⁴ cavit ut servi in dominorum capita non interrogarentur, ne in causa majestatis quidem. addidit, ut Aurelianum omnes pictum haberent. Divorum templum fieri iussit, in quo essent statuæ principum bonorum, ita ut iisdem natalibus suis,

& pa-

1. Sed ille ab uno deductus est.] Non malè. sed nec malè Pal. *delectus est.* Grut.

2. Ut si quis argento publice privatimque æs miscuisset, si quis auro argentum.] Ergo aurum argento, argentum ære, æs plumbo adulterabatur. inde aurum ad obrusam exigebatur, in quo ignis excoxisset & purgasset, si quid erat sequioris metalli, hoc est argenti admixtum. has igitur metallorum mixturas publice privatimque prohibuit Tacitus, pœna capitis proposita, & bonorum proscriptione. Hinc cognoscimus stellionatus pœnam capitalem fuisse. nam heic proprie crimen stellionatus obinet, in

adulterandis scilicet metallis & miscendis. *Salmas.*

3. Capitale esset.] Recte in Palatino, *capital esset.* sic *capital facere* apud Plautum & alios antiquos & bonos Latinitatis auctores. *Idem.*

4. Cavit ut servi in dominorum capita non interrogarentur, ne in causa majestatis quidem.] Regula juris est, servum in caput domini non posse interrogari. sed excepta sunt constitutione Severi aliquot crimina: adulterii, fraudati census, & majestatis. hanc igitur constitutionem antiquavit lege sua Tacitus. *Cassianobonus.*

& parilibus, & Calend. Januariis & Votis, libamina ponerentur. In eadem oratione fratri suo Floriano consulatum petiit, & non impetravit, idcirco ¹quòd jam ²senatus ³omnia nundina suffectorum consulum clauserat. Dicitur autem multum lætatus senatûs libertate, quòd ei negatus est consulatus quem fratri petierat. Fertur denique dixisse, *Scit senatus quem principem fecerit.* ⁴Patrimonium suum publicavit ⁵quod habuit in redditibus, H-S. bis milles octingenties. Pecuniam quam domi collegerat, in stipendium militum vertit. Togis & tunicis iisdem est usus quibus privatus. ⁶Meritoria intra urbem stare vetuit:

1. *Quod jam senatus omnia nundina suffectorum consulum clauserat.*] In Palat. nundinia. & ita ubique scriptum-notum est sub imperatoribus jam inde à Claudio bimestres consules fuisse, ita ut duodecim in annum ordinarentur. Etsi variatum aliquando pro libidine principum quorundam, & plures ordinati, hanc tamen numerum, & ordinandi modum tenuerunt plures, & meliores imperatores. sex igitur nundinia vel collegia consulum suffectorum erant. primum nundinium ordinariorum consulum à Kalendis Januariis usque ad Martias. secundum nundinium suffectorum à Kalendis Martiis ad Maias, &c. atque hæc sunt omnia suffectorum consulum nundinia, quæ sic vocat Vopiscus, quæ jam clauserat Senatus, hoc est omnes consules totius anni designarat & ordinaverat, cum consulatum fratri suo petiit Tacitus. ideoque non impetravit, quod minime vacuus locus esset relictus. hinc *nundinum* vel *nundinium* pro consulum ordinatione usurpatum est. *Salmas.*

2. *Senatus omnia nundina suffectorum consulum clauserat.*] Exposuimus ad Alexandrum Lampridii. *Casaub.*

3. *Omnia nundina suffectorum.*] Palat. *nundia.* *Grut.*

4. *Patrimonium suum publicavit, quod habuit in redditibus H. S. bis milles octingenties.*] Sic scripti libri. Itaque licet

per illos credamus, quod haut scio an ipsa Pitho multis hodie sit persuasura, hominem privatum in imperio Romano tantum possedisse, ut haberet in redditibus aureorum nostratium octo circiter milliones. opes etiam regum nonnullis hodie invidendæ. *Casaub.*

5. *Quod habuit in redditibus H-S bis milles octingenties.*] Palat. *sistertium bis milles octingenties.* Hæc summa facit septem milliones aureorum nostrorum. Censui Lentuli Anguris, Augusti temporibus quinque millionum fuit. quod ut minus miremur, faciliusque æstimare liceat magnitudinem divitiarum Romanarum, Olympiodorus apud Photium scribit, ætate sua, longe minus florentibus & minus opulentis temporibus, & labente jam rep. multas Romæ familias collegisse ex annuo reddito sexcenta quadraginta millia aureorum nostrorum, hoc est paulò minus duo milliones librarum. *Salmas.*

6. *Meritoria intra urbem stare vetuit: quod quidem diu tenere non potuit.*] Lupas quæ corpore quæstum faciunt *meritoria scorta* vocant Latini, ut in Claudio Suetonio: cap. xv. potest ita exponi vox ista. potest & de loco accipi, ac meretriciis cellis. *Casaub.*

Meritoria intra urbem stare vetuit.] Nunquam fere Latini *meritorium* absolute dicunt pro scorto, sed *meritorium scortum*, *meritorium puerum*. Rursus ut

tuit : quod quidem diu tenere non potuit. ¹ *Thermas omnes ante lucernam claudi jussit, nequid per noctem seditionis oriretur.* CORNELIUM TACITUM, scriptorem historię Augustę, quod parentem suum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari jussit : & neglectorum incuria deperiret, ² *librum per annos singulos ³ decies ⁴ scribi publicitus in * evicis archiis jussit, & in bibliothecis poni.* Holosericam vestem viris omnibus interdixit. Domum suam destrui præcepit, atque in eo loco thermas publicas fieri privato sumptu jussit : columnas centum Numidicas pedum vicenũ ternũ Hostiensibus donavit. ⁵ *De proprio possessiones quas in Mauritania habuit, ⁶ sartis tectis Capitolii deputavit.* Argentum mensale quod privatus habuerat, ministeriis conviviorum, quę in templis fierent, dedicavit. Servos urbanos omnes manumisit utriusque sexus, intra centum tamen, ⁷ *ne Caniniam transire videretur.* Ipse fuit vitę parcissimę, ita ut sextarium vini tota die nunquam potaverit, sæpe intra heminam. Convivium verò unius gallinacei, ita ut sinciput adderet & ova. Præ omnibus oleribus affatim ministratis,

II

non de loco, sed de his qui in loco sunt, intelligam, facit verbum *stare*, quod heic habetur, quod proprium est eorum earumve, qui se corporis sui merce tuentur. nam *stare* & *proflare* dicuntur. sic *meritoria* exunt pro meritoriis scortis, vel meritoriis pueris. *Salmas.*

1. *Thermas omnes ante lucernam claudi jussit.* Vide Lampridium in Alexandro Severo. *Casaub.*

2. *Librum per annos singulos decies scribi publicitus in * evicis archiis jussit.* Minima mutatione potest emendari hic locus, ut scribatur *in cunctis archiis*. habent omnes membranę vel *in enconsarchis*, ut regię : vel ut Puteani, *enicosarchis*. Idem.

3. *Decies scribi publicitus in evicis archiis jussit.* Nos hunc locum hominibus & ingenio & otio paratioribus ventilandum & excutiendum relinqui-

mus. Scriptura antiquitus excusorum est : *decies scribi publicitus in evicosarchis jussit.* *Salmas.*

4. *Scribi publicè in * evicis archiis jussit.* Adponam & scripturam Palatini : *in evicos archis.* videtur autem mihi in illo *cos* latere vox *Consulum*. *Grut.*

5. *De proprio possessiones, &c.* Prima verba ad superiorem periodum pertinent. scribe igitur : *Columnas centum N. p. v. t. H. donavit de proprio. Possessiones, &c.* *Casaub.*

6. *Sartis tectis Capitolii deputavit.* Tacitus possessiones quas in Mauritania habebat, dicitur sartis tectis Capitolii deputasse. *Salmas.*

7. *Ne Caniniam transire videretur.* Legem Fulsam Caniniam, quę ab Augusto ad Justinianum usque obtinuit. ille primus sustulit, ut libertates impediens, & quodammodo invidiam. *Casaub.*

I. *Seminarum*

stratis, lactucis impatienter indulgit: ¹ somnum enim se mercari illa sumptus effusione dicebat. Amariores cibos appetivit. ² Balneis raro usus est, atque validior fuit in senectute. ³ Vitreorum diversitate atque operositate vehementer est delectatus. ⁴ Panem nisi siccum nunquam comedit,

1. *Somnum enim se mercari illa sumptus effusione dicebat.*] In membranis hæc mirè perturbata. Lactucam sativam frigidam esse atque *καρδαμύ* scribit Dioscorides. lactuca autem sylvestris, & somnum conciliat, & *πικροῖ ἐστὶ καὶ τὸ γαστρὸν*, inquit idem. sed quarto, in lactucarum paratu quam appellet auctor sumptus effusione nem. *Idem.*

Somnum enim se mercari illa sumptus effusione dicebat.] Tacitus alias parcus & sobrius, & qui convivia parco sumptu instituire amaret, oleribus tamen & lactucis largiter indulgebat, & liberali & laxa admodum ratione ea ministrari sibi volebat. quo genere edulium tantum, copiosum & sumptuosum ejus erat convivium. quam profusionem in hoc genere, ut excusaret, qui in aliis cibis adponendis largitatem & copiam averfabatur, somnum se mercari illo prolubio, & sumptus effusione dicebat. quod vero quaerunt eruditi viri quam appellet Vopiscus in lactucarum & olerum apparatu sumptus effusionem, sciendum est, nihil aliud ea locutione intelligi, quam eorum copiam & abundantiam, quam nimis sumptuosam videri volebat parcus & aridus senex. *Salmas.*

2. *Balneis raro usus est, atque validior fuit in senectute.*] Melius scripti, atque ideo validior fuit. *Casaub.*

Balneis raro usus est, atque validior fuit in senectute.] Scribe: *eoque validior fuit in senectute.* *Salmas.*

3. *Vitreorum diversitate atque operositate vehementer est delectatus.*] In fingendis vitreis magna & arte & industria usi veteres, præsertim Ægyptii. *Casaub.*

4. *Panem nisi siccum nunquam comedit.*] Ita hunc locum interpretamur; Tacitum nunquam nisi panem solum in

jentaculis, vel etiam prandis comedisse. *panem comedere, & panem gustare,* hoc erat jentare veteribus. plerique autem non solum eum comedebant, sed palmulas, uvas passas, nucleos, mel Atticum crudum aut coctum, aut aliquid melliti, operisve dulciarii. falsi etiam aliquid aliquando cum pane sumebant. Alii panem solum comedebant, ut heic Tacitus. sic de se Seneca scribit epist. LXXXIII. *Non multum mihi ad balneum superest. panis deinde siccus, & sine mensa prandium, post quod non sunt lavandæ manus.* Hinc Gr. *βυκκιστῆρον* appellarunt à Latina voce *bucca* vel *buccæ*, quæ frustum panis vel panem significat. nam inde *buccella* & *buccellatum* panis sex unciarum. vetus Glossarium: *Lantat, βυκκίζῃ. Gustare, βυκκισσῃ.* hinc *bucca* & *buccellarii*, qui aliena buccæ hoc est quadra vivunt, parasiti scilicet, & adscelæ. Ergò panem comedere, gustare, & jentare, res eadem. Hora jentaculi tertia aut quarta. unde Martialis cum qui ad quinram venerat pransurus, sero venire dixit, ut jentaret: nimis tempori, ut pranderet.

Mane veni potius. nam cur te quinta morretur?

Ut jentes, sero Cæciliane venis.

Tertia igitur hora ungebantur, & gustabant. *Gustum* igitur & *gustationem* pro jentaculo dicebant. *Gustarium* verò hodie dicimus antecænam vel merendam, hoc est cibum illum quem sumimus inter cænam & prandium. raro autem prandebant veteres, & jentaculum cum prandio multi confundebant. *prandium* sane meridianum cibum appellabant, quem leviter & dicit tantum gratia sumebant. hinc illud apud Senecam quod supra retulimus: *panis siccus, & prandium sine mensa.* Hinc recentiores

edit, eundemque sale atque aliis rebus conditum. Fabricarum peritissimus fuit, marmorum cupidus, nitoris senatorii, venationum studiosus. Mensam denique suam nunquam nisi agrestibus opimavit. ¹ Fasianam avem, nisi suo & suorum natali ² & diebus festissimis, non posuit. ³ Hostias suas semper domum revocavit, iisdemque suos vesci iussit. Uxorem gemmis uti non est passus. Auroclavatis vestibus idem interdixit. Nam & ipse autor Aureliano fuisse perhibetur ut aurum à vestibus & cameris & pellibus submoveret. Multa hujus feruntur, sed longum est ea in literas mittere. Quòd si quis omnia de hoc viro cupit scire, legat Suetonium Optatianum qui ejus vitam affatim scripsit. Legit sanè senex minutulas literas ad stuporem: nec unquam noctem intermisit ⁴ qua non aliquid vel scriberet vel legeret, ⁵ præter posterum calendarum diem. ⁶ Nec tacendum est, & frequenter intimandum, 12 tantam senatus lætitiā fuisse quòd eligendi principis cura ad ordinem amplissimum revertisset, ut & supplicationes

tiores Græci *πρωγε* prandium appellarunt, cum veteres sic *jantaculum* vocarent. *jejunium* *solvere*, hoc est uno verbo, *dejejunare*. Salmas.

Panem nisi siccum nunquam comedit.] Panem comedere est jantare: quod in jantaculo panem fere siccum comede-
bant. Idem.

1. *Fasianam avem, nisi suo & suorum natali & diebus festissimis non posuit.*] Vide potiùs num scribendum *festivissimis*. de fasianæ avis raritate in conviviis veterum imperatorum, suprà ad Pertinacis vitam. Casaub.

2. *Et diebus festissimis.*] Non aliter auctores isti loqui consueverunt. Salmasius.

3. *Hostias suas semper domum revocavit.*] Non sine aliqua, ut videtur, *ἀνελευθερίας* aut sordium nota hæc dicuntur. nam moris erat ut post rem divinam factam, in templo cum sacerdotibus epularentur. sed qui ad rem erant

attentiores, victimæ portiunculam aliquam sacerdotibus relinquebant, ac reliquas carnes domum revocabant, ut inter suos illis ibi vescerentur, vel etiam divenderent. inde illa *εἰδωλόθυον*, quorum meminit Apostolus. Casaub.

4. *Qua non aliud vel scriberet, vel legeret.*] *Qua non aliquis vel scriberet ille vel legeret.* ita Palatinus. Salmas.

5. *Præter posterum Calendarum diem.*] De hac veterum religione notatum aliquid ad Suetonii librum secundum, cap. xcii. Casaub.

Præter posterum Calendarum diem.] Posteri dies Calendarum, Nonarum, Iduum, veteribus infauti atque atri habebantur. Salmas.

6. *Nec tacendum est, & frequenter intimandum.*] Omnino scribendum: *nec tacendum est, & frequenter intimandum.* non tacere autem istis auctoribus familiaris locutio, pro *dicere* vel loqui. Idem.

nes decernerentur, ¹ & hecatombe promitteretur à singulis: denique senatores ad suos scriberent, nec ad suos tantum, sed etiam ad externos. Mitterentur præterea literæ ad provincias, ² ut scirent omnes focii omnesque nationes in antiquum statum redisse Rempub. ac senatum principes legere, imò ipsum senatum principem factum: leges à senatu petendas, reges Barbaros senatui supplicaturos: pacem ac bella senatu autore tractanda. Nequid denique deesset cognitioni, plerasque hujusmodi epistolas in fine libri posui, & cum cupiditate & sine fastidio, ut existimo, perlegendas. ³ Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit, ut omnes qui Aurelianus occiderant, interimeret, bonos malosve, ⁴ quum jam ille vindicatus esset. ⁵ Et quoniam à Mæotide multi barbari eruperant, hos eosdem consilio atque ⁶ viribus, ut eò redirent, compulit. ⁷ Ipsi autem Mæotidæ ⁸ ita congregabantur, quasi accitu Aureliani ad bellum Persicum convenissent, auxilium daturi nostris, si necessitas postularet. ⁹ Quum Tullius dicat,

1. *Et hecatombe promitteretur à singulis.* Legendum ex regio & Puteani codicibus: *Et hecatombe promitterentur, singuli denique senatores ad suos, &c.* Casaub.

Et hecatombe promitterentur: singuli denique Senatores, &c. Obsequutus sum membranæ Gallicanis, cum esset in vulg. *Et hecatombe promitteretur à singulis, denique, &c.* Palatinus abicit ab utrisque; habetque, *Et hecatomben promitteretur singulis, denique, &c.* Grut.

2. *Ut scirent omnes focii.* Diæriuncula ut, non est in Palat. & potest abesse, tamquam inirium fuerit verborum formalium quibus usi Senatores. Idem.

3. *Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit, &c.* Scribe, *illius, nisi malis, illi cura imperatori facta.* Casaubonus.

Et prima quidem illi cura imperatoris facti fuit. Nihil mutamus. est enim positum pro, *Et prima illi cura imperatori facta fuit.* Salmas.

Et prima quidem illi cura Imperatoris facti hæc fuit. Sic & Pal. forte illi mutandum in *illidæ.* Grut.

4. *Cum ille jam vindicatus esset.* Occiso Mnestheo, qui statim ab ipsis auctoribus cædis errore cognito feris obiectus. sed Tacitus poenitentia Macaporis, qui manu sua cædem patraverat, non contentus, & ipsum & alios necis auctores exercebat. Casaub.

5. *Et quoniam à Mæotide multi Barbari eruperant, &c.* Eadem Zosimus, qui ea tempestate Barbaros à Mæotide profectos in Ciliciam usque penetrasse scribit. Idem.

6. *Viribus ut eò redirent, compulit.* Pal. *viri ut eo comperisset.* Grut.

7. *Ipsi autem Mæotidæ.* Sic supra nisi fallor *Mæotidas* appellavit populos Mæotium paludem accolentes. Salmas.

8. *Ita congregabantur quasi accitu.* Pal. *ita se gregabant quasi accitu.* Grut.

9. *Cum Tullius dicat, &c.* Pendet sententia imperfecta: quam fulcit regia lectio:

erat, ¹ magnificentius esse dicere quemadmodum ceperit consulatum: ² at in isto viro magnificum fuit quod tanta gloria cepit imperium. Gessit autem propter brevitatem temporum nihil magnum. ³ Interemptus est enim insidiis militaribus, ⁴ ut alii dicunt, sexto mense: ut alii, morbo interiit. Tamen constat, factionibus eum oppressum, mente atque animo defecisse. Hic idem mensem Septembrem TACITUM appellari iussit, ⁵ idcirco quod eo in mense & natus & factus est imperator. ⁶ Huic frater FLORIANUS imperio successit, de quo pauca ponenda sunt.

lectio: *M. Tullius dicit, &c. sic & Puteani. Casaub.*

Quum Tullius dicat.] Lege ex veteri editione, item Palat. *M. Tullius dicit.* sequentia vero ipso auctore Cicerone sic legenda, & supplenda sunt: *Magnificentius esse dicere, quemadmodum gessit consulatum, quam quemadmodum ceperit.* Vopiscus magnificum quidem Tacito fuisse ait, quod tanta gloria ceperit imperium: gessisse vero nihil magnum propter brevitatem temporis quo in imperio fuit. *Salmas.*

Cum Tullius dicat, magnificentius.] Pal. omisso cum habet, *Marcus Tullius dicit, magnific.* Grut.

1. Magnificentius esse dicere quemadmodum ceperit consulatum.] Sententia hujus videtur fuisse *Magnificentius esse*

dicere quemadmodum ceperit consulatum; quam quod factus sit consul. Casaub.

2. At in isto viro magnificum fuit.] Vet. editio: *At isto viro magnificum fuit.* Salmas.

3. Interemptus est insidiis militaribus.] Occasionem caedis narrant Zosimus & Zonaras. *Casaub.*

4. Ut alii, morbo interiit.] In numero dierum consentit Eutropius, qui in imperio ait fuisse menses duos & dies xx. *Idem.*

5. Idcirco quod eo in mense.] Quod eo mense. *Salmas.*

6. Huic frater Florianus imperio successit.] In imperio successit. Lege mox uno tenore: *De quo pauca ponenda sunt. Hic frater Taciti germanus fuit, qui post fratrem arripuit imperium.* *Idem.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

FLORIANUS.

Hic frater Taciti germanus fuit, qui post fratrem arripuit imperium, ³ non senatus auctoritate, sed suo motu, quasi hereditarium esset imperium:

1. FLAVII VOPISCI SYRACUSII FLORIANVS.] Inducendus hic titulus, & sequentia superioribus connectenda: est enim unicus liber; ut initio diximus. *Casaub.*

2. Hic frater Taciti germanus fuit, &c.] Scribendum, *Non Germanus.* *Idem.*

3. Non senatus auctoritate.] Adde, neque militum suffragiis. *Idem.*

perium: quum sciret ¹ adjuratum esse in senatu Tacitum, ut quum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem faceret. Denique vix duobus mensibus imperium tenuit; & ² occisus est Tarfi à militibus, qui Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat. Tantus autem Probus fuit in re militari, ut illum senatus optaret, miles eligeret, ipse populus Rom. acclamationibus peteret. Fuit etiam Florianus morum fratris imitator, nec tamen usquequaque. ³ Nam effusionem in eo frater frugi reprehendebat: & hæc ipsa imperandi cupiditas aliis eum moribus ostendit fuisse quàm fratrem. Duo igitur principes una extiterunt domo: quorum alter sex mensibus, alter vix duobus imperaverunt, ⁴ quasi quidam interreges inter Aurelium & Probum, ⁵ post interregnum principes nuncupati. Horum statuæ fuerunt Interamnæ duæ pedum tricentum ex marmore, quod illic eorum cenotaphia constituta sunt in solo proprio: sed dejectæ fulmine, ita contritæ sunt ut membratim jaceant dissipatæ, quo tempore responsum est ab aruspibus, quandoque ex eorum familia imperatorem Romanum futurum, seu per foeminam, seu per virum, qui det judices Parthis

1. *Adjuratum esse in senatu Tacitum.*] Superiora illa verba respicit ex oratione Metii Falconii, *te Tacite Auguste convenio, petens, obsecrans, &c.* nam *te convenio* eo loco idem ac, *te adjuro. Idem.*

2. *Occisus est Tarfi à militibus, &c.*] Unus est Zosimus qui memoriam rerum inter Probum & Florianum gestarum conservavit. eum lege. De Floriani morte eadem Aurelius Victor Schotti ac Vopiscus. *Idem.*

3. *Nam effusionem in eo frater frugi reprehendebat.*] Effusionem heic vocat quam alii profusionem. sed & effundere apud Ciceronem multis locis est profundere & prodigere. *Salmas.*

4. *Quasi quidam interreges inter Aurelium & Probum, &c.*] Locum hunc

esse vitiatum nemo non sentit. Vopiscus respectu brevitatis imperii horum duorum imperatorum: quasi quosdam interreges fuisse videri ait inter Aurelium & Probum. vix enim octo menses in imperio fuerunt hi duo principes. quod temporis spatium, propter brevitatem, interregni magis quam regni videri possit. legendum igitur, illis quæ diximus relectis & expunctis: *Duo igitur principes una extiterunt domo: quorum alter sex mensibus, alter vix duobus imperaverunt, quasi quidam interreges inter Aurelium & Probum. Horum statuæ fuerunt Interamnæ. Idem.*

5. *Post interregnum principes nuncupati.*] Suspecta hæc mihi. causam & tacentem me lector acutus facilè conjiciet. *Casaub.*

Parthis ac Persis: qui Francos & Alemanos sub Romanis legibus habeat: qui per omnem Africam Barbarum non relinquat: qui Taprobanis præsidem imponat: ¹ qui ad Romanam insulam proconsulem mittat: ² qui Sarmatis omnibus judicet: ³ qui terram omnem quam Oceanus ambit, captis omnibus gentibus, suam faciat: postea tamen senatui reddat imperium, & antiquis legibus vivat ipse victurus annis cxx. & sine herede moriturus. Futurum autem eum dixerunt à die fulmine præcipitatis statuisque confractis post annos mille. Non magna hæc urbanitas aruspicum fuit, ⁴ qui principem talem post mille annos futurum esse dixerunt? quia si ⁵ post centum annos prædicerent fore, possent eorum deprehendi mendacia, quum vix remanere talis possit historia. Ego tamen idcirco hæc inferenda volumini credidi ne quis me legens legisse non crederet. Tacitus congiarium populo Romano intra sex ³ menses vix dedit. Imago ejus posita est in Quintiliorum ⁶ in una tabula quincuplex, in qua semel togatus, semel

ἡ ἀρχὴ τοῦ δευτέρου μνημονίου ἐπιγράφεται
 I. Qui ad Romanam insulam proconsulem mittat.] Lego, ad Britanniam insulam: nam de ea hæc debere intelligi ne ambigendum quidem censo. quare sive emendationem admittas, quam putamus necessariam, sive vulgatam probes, Britannia omnino intelligitur: quam insulam Procopius nominat τῆς ἐπιπέδου τῆς ἠλίου ἢ Ἡρακλειῶν νήσων ἀπασῶν μεγίστην ὠκεῖον πολὺ ἔσται. Idem.

Qui ad Romanam insulam proconsulem mittat.] Indubitata emendatio est: ad magnam insulam. Britannia dicta ἡ ἐξ ὅλης magna insula, quod omnium insularum sic longe maxima. sic Græci μεγάλῃ νήσῳ eum appellant. Salmf.

2. Qui Sarmatis omnibus judicet.] Hoc est, judicem imponat. Idem.

3. Qui terram omnem quam Oceanus ambit.] Membranæ, quæ Oceano ambitur. Casaub.

4. Qui principem talem post mille annos futurum esse dixerunt.] Duplici malo la-

borat hic locus; traiectione verborum, & defectu. Sic ordine restituito: Non magna hæc urbanitas aruspicum fuit, qui principem talem post mille annos futurum esse dixerunt, pollicentes, cum vix remanere talis possit historia. quia si post centum annos prædicerent fore, possent eorum deprehendi mendacia. Hanc urbanitatem aruspicum lepide tangit heic Vopiscus, qui principem qualem antea descripsit; post mille annos futurum polliciti sint, cum eorum prædictionis, & totius ejus rei memoria vix possit extare. quia si post centum annos eum futurum prædixissent, memoria adhuc recenti, potuisset eorum responsum mendacii revinci. caverunt igitur sibi, prædictionum suarum eventum, post tam longum tempus pollicentes. Salmf.

5. Post centum annos prædicerent fore, possent eorum.] Pal. prædiceret, forte possent. uterque non malè. Grnt.

6. In una tabula quincuplex.] Pal. quinquiplex. Salmf.

chlamydatus, semel armatus, semel palliatus, semel venatorio habitu. De qua quidam epigrammatarius ita lusit, ut diceret, *Non agnosco senem armatum, non chlamydatum inter cetera, sed agnosco togatum.* Et Floriani liberi & Taciti multi extiterunt: quorum sunt posterii credo millesimum annum expectantes. ² In quos multa epigrammata scripta, quo jocati sunt aruspices imperium pollicentes. Hæc sunt quæ de vita Taciti atque Floriani digna memoratu comperisse memini. Nunc nobis aggrediendus est **PROBUS**, vir domi forisque conspicuus: vir Aureliano, Trajano, Adriano, Antoninis, Alexandro, Claudioque præferendus: ³ nisi quia in illis varia, in hoc omnia præcipua tunc fuere: qui post Tacitum omnium iudicio bonorum imperator est factus, orbemque terrarum pacatissimum gubernavit, deletis Barbaris gentibus, deletis etiam plurimis tyrannorum, qui ejus temporibus extiterunt: ⁴ de quo dictum est ut Probus diceretur, etiamsi Probus nomine non fuisset. ⁵ Quem quidem multi ferunt ⁶ Sibyllinis libris fore promissum: qui si diutius fuisset, orbis terræ Barbaros non haberet. ⁷ Hæc ego in aliorum vita

1. *Non chlamydatum inter cetera.*] Ponit principium epigrammatis, & finem. Totius carminis facile ex istis sensus patet. Passim in Vopisci libellis leges illa verba, *inter cetera*, cum alicujus scripti partem solum ponit. *Casaub.*

2. *In quos multa epigrammata scripta, quo jocati sunt arusp.*] Scribendum, *quibus*, sive *quibus*. verbum *jocari* passivè accipit. *Idem.*

3. *Nisi quia in illis varia, in hoc omnia præcipua tunc fuere.*] Vix fero illud tunc. *Idem.*

4. *De quo dictum est, ut Probus diceretur, &c.*] Clarum est ommissum aliquid. Lege, *De quo dictum est, dignum esse, ut Probus diceretur, etiamsi Probus nomine non fuisset.* Alludit ad Valeriani verba de Probo, *verè probo*, inquit: *quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen.* *Idem.*

De quo dictum est, ut Probus diceretur, &c.] *Ut pro quod: & diceretur, pro dictus esset, usurata temporum enallage istis auctoribus. Salmas.*

De quo dictum est ut Probus diceretur, etiam, &c.] Hoc est, cui uno consensu populus imposuisset Probi nomen, si illud non prætulisset nomine. *Grut.*

5. *Quem quidem multi ferunt, etiam Sibyllinis, &c.*] Ita rectè Pal. *Idem.*

6. *Sibyllinis libris fore promissum.*] Fore dixit pro fuisse. *Casaub.*

7. *Hæc ego in aliorum vita de Probo indidi, &c.*] Unde illa, *idcirco indidi*? nam omnes membranæ, *credidi prælibanda.* *Idem.*

Hæc ego in aliorum vita de Probo credidi prælibanda.] Est à scriptis universis: pro quo obtruserant nobis typographi: *De Probo idcirco indidi.* *Grut.*

vita de Probo idcirco indidi, ¹ ne dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absumptus Probo indicto deprerem. ² Nunc claudam volumen, satisfactum arbitrans studio & cupiditati meæ. Omina imperii Tacito hæc fuerunt: Fanaticus quidam in templo Sylvaniensis membris exclamavit, ³ *Tacita purpura, tacita purpura.* (⁴ idque septimo) Quod quidem postea omni deputatum est. Vinum quo libaturus Tacitus fuerat ⁵ in templo Herculis Fundani, subito purpureum factum est. ⁶ Vitis quæ uvas Amineas albas ferebat, eo anno quo ille imperium meruit, ⁷ purpurascere plurima purpura coepit.

Mortis

1. *Ne dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret, &c.]* Lego, *Nec si dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret in me, fatali necessitate absumptus, Probo indicto deprerem.* Casaub.

Ne dies, hora, momentum, aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absumptus Probo indicto deprerem.] Repone scripturam Palatini codicis, & veteris editionis: *Hæc ego in aliorum vita de Probo indidi, ne dies, hora, momentum, aliquid sibi vindicaret in me necessitate fatali, ac Probo indicto deprerem.* Salmas.

Ne dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absumptus, &c.] Nihil in his sani; nec in Palat. *ne dies ora momentum aliquis sibi vindicaret in me, necessitate fatali, ac Probo indicto deprerem.* Apparet tamen legendum: *ne si dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret in me necessitate fatali, Probo indicto deprerem.* Grut.

2. *Nunc claudam volumen satisfactum arbitrans.]* Quod ad verba ipsa Vopisci attinet, non possum ea integra ex rudibus Palatinæ scripturæ excitare: sententiam sane ipsius mentemque hanc apparet fuisse: *Hæc ego in aliorum vita de Probo idcirco indidi, ne dies, hora, momentum, aliquid in me sibi vindicarent necessitate fatali, ac Probo indicto deprerem. Nunc quando moriar, nihil curo, satisfactum arbitrans studio & cupiditati meæ.* Salmas.

3. *Tacita purpura, taciti purpura: idque septimo.]* Scripti, *Taciti purpuram: Taciti purpuram: idque septies.* Casaub.

Taciti purpuram, Taciti purpuram.] Sic bene mss. Gallicani. nam Pal. accedit vulgatis, *Tacita purpura, tacita purpura:* in quo forsan idem sensus, sed non tam evelatus. Grut.

4. *Idque septimo.]* Ita constanter veteres omnes. *Septimo* pro *septies* his auctoribus familiare est. Salmas.

5. *In templo Herculis Fundani, subito purpureum factum est.]* Hinc colligas Fundana vina, quorum apud Plinium mentio, alba fuisse. nam vinum quo libaturus erat Tacitus in templo Herculis Fundani, subitò purpureum factum est, hoc est sanguineum. vulgo dicimus in idiomate nostro, *clairer.* Idem.

6. *Vitis quæ uvas Amineas albas.]* Vetus scriptura: *Aminias.* ita Græci *Αμινιασίων ούβων* dicunt. *Aminium* autem potius quam *Aminium* veteres scripsisse testes Grammatici, qui vinum illud dictum *Aminium* censent, quasi sine minio, hoc est rubore, quod album esset. hoc quidem verum est de *Aminia alba:* sed in nigra qui potest verum esse? sunt enim *Aminia* uvarum nigra & alba. Idem.

7. *Purpurascere plurima purpura cepit.]* Nonne satis erat dixisse, *purpurascere cepit.* nos totum hunc locum sic putamus ab auctore fuisse conceptum: *Vi-*

Mortis omina hæc fuerunt: Patris sepulcrum disruptis januis se aperuit: matris umbra se per diem & Tacito & Floriano velut viventis obtulit; nam diversis patribus nati ferebantur; in larario dii omnes seu terræ motu, seu casu aliquo conciderunt. ¹ Imago Apollinis quæ ab his colebatur, ² ex summo fastigio in lectulo posita ³ sine cujuspian manu deprehensa est. ⁴ Sed hæc sunt quæ à plerisque dicuntur. Nos ad Probum & ad Probi gesta insignia revertemur. Et quoniam me promisi aliquas epistolas esse positurum quæ creato Tacito principe gaudia senatus ostenderent, his additis, finem scribendi faciam. Epistolæ publicæ. *Senatus amplissimus curiæ Carthaginensi S. D. Quod bonum, faustum, felix salutareque sit Reipublicæ orbique Rom. dandi jus imperii, appellandi principis, nuncupandi Augusti, ad nos revertit. Ad nos igitur referte quæ magna sunt. Omnis provocatio præfecti urbis erit: quæ tamen à proconsulibus & ab ordinariis judicibus emerferit, in quo quidem etiam vestram in antiquum statum redisse credimus dignitatem, siquidem primus hic ordo est qui recipiendo vim suam, jus suum cæteris servat. Alia epistola. Senatus amplissimus curiæ Trevirorum. Ut estis liberi & semper fuistis, letari vos credimus. Creandi principis judicium ad*

tis quæ vras Aminias albas ferebat, eo anno quo ille imperium meruit, purpureas tulit: sed & alia plurima purpurea facta sunt. Habes multa aliarum rerum exempla quæ purpureæ sunt factæ & omni imperii reputatæ, in superiorum imperatorum vitis. Idem.

1. *Imago Apollinis quæ ab his colebatur, &c.]* Rectè, ab his: & ita scripti: id est, à Tacito & Floriano: qui privata religione Apollinis hanc imaginem venerabantur. Nam cum in cubiculo posita esset hæc imago loco aliquo sublimi ac cælo; reperta est postea in lecto collocata, sine cujuscquam manu. *Casubonus.*

2. *Ex summo fastigio in lectulo posita sine cujuspian manu deprehensa est.]* De fastigio domus intelligenda illa sunt, in quo Deorum imagines & statuas col-

locari moris erat, quemadmodum & in fastigiis templorum locabantur. Victoriarum enim & Deorum imagines, & alia simulacra in fastigio domus ponebantur. *Salmaf.*

3. *Sine cujuspian manu.]* Addit P. latinus: *Sine hominis cujuspian manu. Idem.*

4. *Sed hæc sunt quæ à plerisque dicuntur.]* Vetus lectio ita habet: *Sed quo usque ultra progredimur? sunt à quibus ista dicantur. Nos ad Probum & Probi gesta insignia referremur.* quæ verissima est, & hoc loco reponenda. illud vero referremur pro revertemur, eidem illi editioni debemus. etsi ut verum fatear, non plane damnandum sit, revertemur. nam de Probo jam aliquid supra prælibavit. quod fortasse non cogitabat, qui referremur nobis supposuit. *Idem.*

senatum redit, simul etiam prefecturae urbanae appellatio universa decreta est. Eodem modo scriptum est Antiochenis, Aquileiensibus, Mediolanensibus, Alexandrinis, Thessalonicensibus, Corinthiis & Atheniensibus. Privatae autem epistolae hae fuerunt. ¹ *Autronio, justo patri, 2 Autronius Tiberianus salutem. 3 Nunc te pater sancte interesse decuit senatui amplissimo, nunc sententiam dicere, quum tantum autoritatis amplissimo ordini creverit ut revertat in antiquum statum Resp. & nos principes demus, 4 nos faciamus imperatores, nos denique nuncupemus Augustos. Fac igitur ut convalescas, Curiae interfuturus antiquae. 5 Nos recepimus jus proconsulare, redierunt ad praefectum urbis appellationes omnium potestatum & omnium dignitatum. Item alia. 6 Claudius Capellianus 7 Cereio Metiano patruo S. 8 Obtinimus pater sancte quod semper optavimus: in antiquum statum senatus revertit. Nos principes facimus, nostri ordinis sunt potestates. Gratias exercitui Romano & vere Romano: reddidit nobis quam semper habuimus potestatem. Abjice Bajanos Puteolanosque secessus. Da te urbi, da te curiae. Floret*
 Roma,

1. *Autronio, justo patri, &c.*] Scribendum, *Autronio Justo patri, &c.* Casaub.

2. *Autronius Tiberianus.*] Pal. *Tyberianus.* Grut.

3. *Nunc te pater sancte.*] Patrem & patrum sanctos haec appellari non magis mihi mirum videtur, quam virum sanctum dici, pro viro probato & integro: ac de imperatoribus quidem minus mirum est, quos sanctos & sanctissimos dominos multis horum auctorum locis videmus appellari. quis vero non miretur ita compelli milites ab imperatore? sic enim in concione Taciti ad milites: *At me, sanctissimi milites, primum vos qui scitis principes adprobare, &c.* Salmas.

4. *Nos faciamus imperatores, nos denique nuncupemus.*] Lege ex membranis: *Nos facimus imperatores, nos denique nuncupamus.* Idem.

5. *Nos recepimus jus proconsulare.*] Habebat jus proconsulare senatus, quo-

ties penes ipsum erat proconsules creandi potestas, & proconsulares provincias ordinandi. quam potestatem multi sibi vindicare imperatores, qui populi provincias, haud minus quam suas ordinabant, & proconsules qui populi erant magistratus creabant. Idem.

6. *Claudius Capellianus Cereio Metiano, &c.*] Capellianus iste filius fortasse illius fuit, de quo in Gordianis. Cereiam gentem Romanam hic solum legi, Cereleiam saepe. Casaub.

Claudius Capellianus.] *Claudius Sappilianus.* Ita vet. ed. cum Palatino. Salmas.

7. *Cereio Metiano.*] Idem: *Meciano.* Idem.

Cereio Metiano patruo.] Haud aliter Palatinus, nisi quod is *Meciano.* Grut.

8. *Obtinimus pater sancte.*] Legendum: *Obtinemus pater sancte quod dudum optavimus.* Salmas.

Roma, floret tota Resp. Imperatores damus, principes facimus: possumus & prohibere, qui cepimus facere. Dictum sapienti sat est. Longum est omnes epistolas connectere, quas reperi, quas legi. Tantum illud dico, senatores omnes ea esse lætitia elatos, ut domibus suis omnes albas hostias cæderent, imagines frequenter aperirent, albati sederent, convivia sumptuosiora prævenirent, antiquitatem sibi redditam crederent.

I. *Convivia sumptuosiora prævenirent.*] Sic lectio verus: nam *convivia prævenire* dixit, pro ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀγῶν, solito maturius adire. hæc sunt quæ vocabant tempestiva convivia, quod temporius adirentur, passim à scriptoribus reprehensa: sed cum voluptatis solum gratia celebrarentur; non cum in festi diei honorem, aut ex occasione tanti gaudii quantum hoc fuit. *Casaub.*

Convivia sumptuosiora prævenirent.] Eleganter Vopiscus *convivia præveniri* dicit, ad quæ venit hora solita maturius; ut fere moris erat in conviviis sumptuosioribus. Catullus:

Vos convivia sumptuosiora laute

De die facitis. —

Ea enim tempestivus, & de die inibantur. de die autem fieri convivia dicebantur, quæ de meridie fiebant. tunc enim dies *ἡμέρας ἐξ ὄλης* sumitur pro meridie. hinc Cicronis dictum in homines gulæ & ventri deditos, *de die & indiem eos vivere*. Hora igitur quinta vel sexta epulari, hoc de die epulari vo-

cabant; & convivia illud horæ agitata, tempestiva dicebantur: intempestiva convivia nulla extare in veterum libris, nisi vitio librariorum credito. ubicumque enim mentio fit intempestivorum, eam intempestive fieri putandum est, & tempestiva reponi debere. quid enim? an non tempestiva convivia, ut temporius iniri, sic & serius finiri de more fuit? Et veteres illi cæcique Romani non alia hora cænant, quam recentiores isti, quibus hora convivii sollempnis & legitima decima fuit. nec enim pro temporum diversitate, sed pro hominum conditione varia fuit hora cænandi. stata quidem & legitima fuit decima. sed eam anticipabant, & præveniebant homines otiosi, & gulæ dediti: at negotiosi actiosque *ἢ ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀγῶν* vel in ipsa vel post eam, coenam inibant, ad vesperam scilicet inclinato die. quod *labente die* dixit Virgilius:

Atque eadem labente die convivia quævit. — Salmaf.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

P R O B U S.

I. **C**ERTUM est quod Sallustius Crispus, * quodque † M. Cato & Gellius historici sententiæ modo in lite-

I. **P**ROBUS.] Infrà nominatur, Aurelius Valerius Probus: in nummis, AURELIUS PROBUS. *Casaub.*

PROBUS Vopiscus infrà scribit, patrem imperatoris Probi ignobilem fuisse, nomine Maximum, è Pannonia oriundum, & usque ad tribunatum

litteras retulerunt, *Omnes omnium virtutes tantas esse quantas videri eas voluerint eorum ingenia, qui uniuscujusque facta descripserint.* Inde esse quòd Alexander Magnus Macedo, quum ad Achillis sepulcrum venisset, graviter ingemiscens, *Felicem te, inquit, juvenis, qui talem praconem tuarum virtutum reperisti.* Homerum intelligi volens, qui Achillem tantum in virtutum studio finxit, quantum ipse valebat ingenio. ¹ Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras. Probum principem, cujus imperio Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, ² omnesque orbis partes in totam securitatem redactæ sunt, scriptorum inopia jam penè nescimus. Occidit, prò pudor! tanti viri & talis historia qualem non habent bella Punica, non terror Gallicus, non motus Pontici, non Hispaniensis astutia. Sed non patiar ego ille, à quo dudum solus Aurelianus est expetitus, cujus vitam quantum potui persequutus, Tacito

Flo-

tum pervenisse. non gente igitur aliqua magna, aut affinitate fuit Probus. Nec quemquam debet inducere illud Aurelii nomen. scimus enim plerosque novos homines, qui ad imperium conscenderunt, nomina & prænominata nobilitatem Romanorum libenter & licenter adsumpsisse: quorum multos video in hoc Aurelii nomine adfiscendo fuisse propensiores. *Salmas.*

* *Quodque M. Cato & Gellius historice sententia modo.]* Recte *Historici* repositum *Casaubono.* sic enim vet. editio & *Palatinus. Idem.*

† *M. Cato & Gellius historice sententia modo in litteras retulerunt.]* Scribendum, *historici.* *N. oi ιστορικοί γραμματολόγοι ἀπεφθέρξαντο.* Cneum Gellium arbitror intelligi à *Vopisco,* veterem historicum, cujus *Annales* laudant passim veteres. *Casaub.*

1. *Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras, &c.]* Ante ista verba collocandæ sunt aliquot periodi, quæ paulò post alieno loco habentur. sunt autem hæc:

CN. Pompejum tribus fulgentem trin-

*phis, belli piratici, belli Scythici, belli Mitbridatici, multarumque rerum maiestate sublimem, quis tandem nosset, nisi eum M. Tullius, & T. Livius in litteras retulissent? P. Scipionem Africanum, imò Scipiones omnes, seu Lucios seu Nasicas, nonne tenebræ possiderent, ac tegebant, nisi commendatores eorum historici nobiles atque ignobiles extitissent? Longum est omnia persequi, quæ ad exemplum huiusmodi etiam nobis tacentibus usurpanda sunt. Hæc verba omnino subjicienda erant iis quæ de Alexandro M. dicit auctor. quare necessarìo retrahenda sunt in hunc locum: nam ineptissimè & nullo profus judicio eò translata sunt ubi hodie habentur. *Idem.**

Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras.] Scribe: *Mi Celsine fortassis requiris.* *Clodius Celsinus* memoratur *Spartiano* in *Severo.* *Vopiscus* quoque supra in *Aureliano Celsini* cuiusdam meminit, qui *Diocletiani* consiliarius fuisse perhibetur. *Salmas.*

2. *Omnesque orbis partes in totam securitatem redactæ sunt.]* *Tota securitas, ut tota liberatis,* apud *Hieronimum* sæpe. *Casaub.*

Florianoque jam scriptis, non me ad Probi facta conscendere: si vita suppetet, omnes qui supersunt usque ad Maximianum Diocletianumque dicturus. ¹ Neque ego nunc facultatem eloquentiamque polliceor, sed res gestas, quas ² perire non patior. ³ Usus autem sum, ne in aliquo fallam charissimam mihi familiaritatem tuam, præcipuè ⁴ libris ex bibliotheca Ulpia ⁵ ætate mea thermis Diocletianis, ⁶ item ex domo Tiberiana. ⁷ Usus etiam ex regestis scribarum porticus Porphyreticæ, actis etiam senatus ac populi. Et quoniam me ad colligenda talis viri gesta ephemeris Turduli Gallicani plurimum iuvit, viri honestissimi ac sincerissimi, beneficium amici senis tacere non debui. ⁸ Cn. Pompejum tribus fulgentem triumphis, belli piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem, quis tandem nosset nisi eum M. Tullius & T. Livius in literas retulissent? P. Scipionem Africanum, ⁹ imò Scipiones omnes, seu Lucios, seu Nasicas, nonne tenebræ possiderent ac tegerent, nisi commendatores eorum historici nobiles atque ignobiles extitissent? Longum est omnia persequi quæ ad exemplum hujuscemodi etiam nobis tacentibus usurpanda sunt.

1. Neque ego nunc facultatem eloquentiamque polliceor.] *Facultas* heic pro dicendi facultate. *Salmas.*

2. Libris ex bibliotheca Ulpia ætate mea thermis Diocletianis.] Melius, *Diocletiani*. ita regius. eò fuerant libri bibliothecæ Ulpia sive Trajani translati ab ambitioso principe, ut thermarum suarum operi novo celebritatem conciliaret. *Casaub.*

3. Ætate mea thermis Diocletianis.] Cur Doctissimo viro displicuit *Diocletianis*? sic enim passim eas appellant omnes auctores, *thermas Diocletianas* pro Diocletiani. *Salmas.*

4. Item ex domo Tiberiana.] De Tiberianæ domus bibliotheca mentionem facit A. Gellius libro XIII. cap. XVIII. *Casaub.*

5. Usus etiam ex regestis scribarum porticus porphyreticæ.] *Tò* ex inducendum. deinde non ferenda vox barbara *registrum*. nam & analogia & usûs *registrum* dici postulant. *Idem.*

Usus etiam ex regestis.] De regestis & digestis nos alibi. Glossæ nomicæ: ῥεγεσθὸν, ἀπογεσθὸν. *Salmas.*

Usus etiam ex regestis.] Sic & Pal. vacare tamen illud *ex*, cui libet apparet. *Grut.*

6. Cn. Pompejum, &c.] Isthæcum sequentibus non sunt posita suo loco. debent collocari capite primo. sed aliter visum fuit manuscriptis codicibus, à quibus seorsim ire, etiamsi libeat, nescio an liceat. *Idem.*

7. Imò Scipiones omnes seu Lucios seu Nasicas.] Nihil variat Pal. quàm quod habeat, *Lucius*. *Idem.*

sunt. ¹ Illud tantum contestatum volo, me & rem scripsisse, ² quam si quis voluerit honestius, ³ eloquio celsiore demonstrat. Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros in vita principum & temporibus differendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargillum Martialem, ⁴ Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæterosque qui hæc & talia non tam disertè quàm verè memoriæ tradiderunt.

⁵ Sum enim unus ex curiosis, quòd infinita scire non possum,

1. *Illud tantum contestatum volo, me & rem scripsisse, &c.*] Dele & ante rem: ac distingue: *me rem scripsisse, quam, si quis voluerit, honestius eloquio celsiore demonstrat.* Casaub.

Illud tantum contestatum volo.] Ita quoque Pal. non tamen ut alii mss. Grut.

2. *Quam si quis voluerit honestius.*] *Honeste scribere*, est eleganter, & discrete scribere. hinc apud Grammaticos, *honeste elocutio*, est καλὴ φράσις, vel καλὴ λέξις. *honeste vestis* opponitur squallidæ, & obsoletæ. & *honor* pro pulchritudine. Salmas.

3. *Eloquio celsiore demonstrat.*] *Celsum* & *honestum* eloquium junctim heic ponit. utrumque opponitur sermoni pedestri & humili apud hos auctores. *Idem.*

4. *Julium Capitolinum, Ælium Lampridium.*] Cur in hac auctorum recensione Ælium Spartianum præterit Vopiscus? sane non debuit omitti. unus enim est de nobilissimis scriptoribus historiæ Augustæ. quid igitur dicendum? an Lampridium & Spartianum eundem fuisse? fere vincor ut hoc ita esse credam. *Idem.*

5. *Sum enim unus ex curiosis, quòd infinita scire non possum, &c.*] Absurda lectio. scribendum enim *nescire*. causam affert cur ad has vitas scribendas accesserit, cum fateatur se parum à dicendi facultate instructum: ait verò se ut hoc opus susciperet, & proprio studio historiæ noscendæ fuisse impulsum; & hortatu amicorum, ejus maxime cui

hunc librum mittit: nam illi cum essent viri doctissimi, cupiditate plura sciendi, auctores videntur fuisse Vopisco, ut Aureliani vitæ quam solam initio fulceperat, reliquas adjiceret. Vox *curiosus* non semper in malam partem accipitur. nam nihil aliud hic *curiosus* nisi φιλομαθής, & *curiositas*, φιλομαθεία, ac sitis addiscendi semper aliquid. Casaub.

Sum enim unus ex curiosis, quòd infinita nescire non possum.] Suspectam hanc lectionem habuerunt viri docti: si quid mutandum, mallet: *sum enim unus ex curiosis, quòd infinita sciri non possunt, incendentibus vobis, qui dum multa sciatis, scire multo plura cupitis.* hoc sensu: infinita sunt in hominum vitæ nesciuntur, & ignota sunt, de rebus gestis præsertim magnorum principum. vos qui multa cum sciatis, plura tamen scire cupitis, ad ea curiose & diligenter conscribenda me estis hortati. quod nunc facio scilicet, qui unus sum ex curiosis, ut infinita quæ de imperatoribus eorumque rebus gestis ignorantur, asseram memoriæ, & in medium producam. *Curiosus* autem is est apud hos auctores, qui res fideliter, & cum magna diligentia litteris commendat, & minima maximaque describit, ut nihil eorum possint ignorare homines, quæ ad principum vitam & res gestas pertinent. Salmas.

Sum enim unus ex curiosis, quòd infinita scire non possum.] Nihil divertit ab hac

sum, incenditibus vobis, qui quum multa sciatis, scire multo plura cupitis. & ne diutiùs ea quæ ad meum consilium pertinent loquar, magnum & præclarum principem & qualem historia nostra non novit, arripiam. **P R O B U S** oriundus è Pannonia, civitate Sirmieni, nobiliore matre quàm patre, patrimonio moderato, affinitate non magna, tam privatus quàm imperator nobilissimis virtutibus claruit. Probo, ut quidam in literas retulerunt, pater nomine Maximus fuit: qui quum ordines honestissimè duxisset, tribunatum adeptus, apud Ægyptum vita functus est, uxore ac filio & filia derelictis. Multi dicunt Probum Claudii propinquum fuisse, optimi & sanctissimi principis: quod quia per unum tantum Græcorum relatum est, nos in medio relinquemus. Unum tamen dico quod in ephemeride legisse me memini, a Claudia sorore Probum sepultum. Adolescens Probus corporis moribus tam clarus est factus, ut Valeriani iudicio tribunatum propè imberbis acciperet. Extat epistola Valeriani ad Gallienum, qua Probum laudat adhuc adolescentem, & imitationi omnium proponit. Ex quo apparet neminem unquam pervenisse ad virtutum summam jam maturum, nisi qui puer feminario virtutum generosiore concretus

4 aliquid inclytum designasset. Epistola Valeriani. *Valerianus pater Gallieno filio, Augustus Augusto. Et meum sequutus iudicium, quod semper de Probo adolescente primò habui, & omnium bonorum qui eundem sui nominis virum dicunt, tribunatum in eum contuli, datis sex cohortibus Saracenis, creditis etiam auxiliariis Gallis cum ea Persarum manu² quam nobis Ariabasses Syrus mancipavit. Te quaeso, fili charissime, ut³ eum juvenem quem*

hac lectione Palatinus. & benè habet. Curiosi enim omnia scire volunt, sed non etiam est qui eos omnia doceat. videatur Spartiani Hadrianus cap. 16. circa finem. *Grut.*

1. *Tam privatus quam imperator nobilissimus virtutibus claruit.* Malim quod in vetere libro est: *Tam privatus quam*

imperator nobilissimus virtutibus claruit. qui genere non sunt, plerumque virtutibus sunt nobiles & clari. Salmas.

2. *Quam nobis Ariabasses Syrus mancipavit.* Ariabasis Syrus. Pal. Syrus pro Syrus. Artabasis est Ἀρταβάσις. sic enim scribebant. Idem.

3. *Eum juvenem quem imitari pueris omni-*

imitari pueris omnibus volo, in tanto habeas honore¹ quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant. Alia epistola de eodem ad præf. præf. cum salario. Valerianus Augustus Mulyio Gallicano præfecto prætorii. ² Miraris fortassis, quod ego imberbem tribunum fecerim ³ contra constitutum divi Adriani. Sed non multum miraberis ⁴ si Probum cogitas ⁵ adolescentem vere probum. ⁶ Numquam enim aliud mihi, quum eum cogito, nomen occurrit. ⁷ Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen. Huic igitur dari jubebis (quoniam mediocris fortuna est) vt ejus dignitas incrementis iuuetur, ⁸ tunicas rufulas duas, ⁹ pallia

omnibus volo.] Imitari tribunos, pro ad imitandum propositum esse omnibus. Casaub.

1. Quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant.] Ego mentis pro meritis suspicor esse scriptum: actotum illud pro debito meritis splendore, interpretamentum esse eorum verborum quibus sunt inserta. Idem.

Quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant.] Mentis splendorem heic vocat; animi generositatem & virtutem; qua splendebat Probus. Salmas.

2. Miraris fortassis.] Pal. Mireris. Grut.

3. Contra constitutum Divi Adriani.] Palat. Constantiam. an legendum, Contra sententiam? sic sane suadet illa scriptura. Salmas.

Contra constitutum Divi Adriani.] Palat. constantiam divi. fortè contra sententiam. Grut.

4. Si Probum cogitas adolescentem vere Probum.] Ex Palatin. facio: Sed non multum miraberis si Probum cogitas. est adolescens vere probus. non tamen damno vulgaram. Salmas.

5. Adolescentem, verè probum.] Pal. & adolescens verè Probus. an fuit? est adolescens verè probus. Grut.

6. Numquam enim aliud mihi, cum eum cogito, nisi nomen occurrit.] Restitui huic sententiæ suum decus; additâ è Pal. voculâ nisi. quæ pessimè ab erat vulgaris. Idem.

7. Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen.] Commendabatur hic Probus à probitate. nam sic supra de eo loquitur: Adolesces Probus corporis moribus tam clarus est factus, ut Valeriani iudicio tribunatum prope imberbis acciperet. respiciebat nempe Vopiscus, cum illa scriberet, ad hæc verba epistolæ Valeriani, quibus Probo imberbi tribunatum defert, & eum maxime à probitate commendat. sed quid appellat ibi mores corporis? legendum: Adolesces Probus probis moribus tam clarus factus est. quod sine dubio verum est. Salmasius.

8. Tunicas rufulas duas.] Scripti, rufulas, ut alibi. Casaub.

Tunicas rufulas duas.] Scribe, ruffulas, ex libris. Salmas.

Tunicas rufulas duas.] Pal. ruffulas, ut & alibi. Grut.

9. Pallia Gallica duo fibulata.] Sago-chlamys & pallium fibulatum res eadem. sago-chlamys enim dicta est, chlamys ad sago Gallici modum facta vel potius ex utroque composita, sago nempe & chlamyde. chlamys erat quidem undantior & profusior sago, & fibula stringebatur. sagum autem adstrictius & brevius. temperatum igitur ex utraque forma vestimentum, sago-chlamys quæ dicitur. pallium non simpliciter dixit, sed pallium fibulatum, quod pallia vulgo non essent fibulata, ut nec sago. Salmas.

lia Gallica duo fibulata, ¹ interulas paragaudias duas, ² patinam argenteam librarum decem specillatam, ³ aureos Antonianos centum, ⁴ argenteos Aurelianos mille, *areos* Philippeos decem millia. Item in salario diurno, ⁵ bubula pondo, porcina pondo sex, caprina pondo decem, gallinaceum per biduum, olei per biduum sextarium unum,

1. *Interulas paragaudias duas.*] Palat. *interulas*. Grut.

2. *Patinam argenteam librarum decem specillatam.*] Quemadmodum filicata opera quæ ad filicis herbæ speciem essent celata, dixerunt: sic ab eadem mente corymbiata, specillata, & alia id genus. *Casaub.*

Patinam argenteam librarum decem specillatam.] Melius ex Palat. *specillatam*. *specillum* *σπογγεῖον* à speculo. parvum nempe speculum. sic *vasculum* à *vasculo*. *specillata* autem *patina* à genere celaturæ dicta, quod intus haberet crebra exculpta specula vel specella. Plinius lib. xxxiii. cap. ix. vel quæ ad eum modum figurata esset, ut specula varia cælo expressa haberet intus ad reddendas plures imagines. *Salmasius.*

Patinam specillatam.] Sic & Palat. nisi quod is *specillatam*. Grut.

3. *Aureos Antonianos centum, argenteos Aurelianos mille, areos Philippeos decem millia.*] Hoc annum videtur fuisse ac legitimum tribunorum stipendium. hoc est ducenti & quadraginta aurei, vel quod idem est, viginti aurei mensurari. nam hanc summam efficiunt, aurei centum, argentei mille, & areorum decem millia. per areos autem intelligit sestertios; per argenteos, denarios. centum vero arei unum aureum reddebant; centum argentei quattuor aureos. sciendum sane est illa tempestate areos denarios dictos fuisse pro sestertiis, cum superioribus temporibus denarii de argenteis tantum dicebantur, quincuplum autem dabatur Duci, ejus quod accipiebat Tribunus, tam in salario quam in stipendio: unde centum aurei mensurari pro stipendio

Duci numerabantur. in summa vero aureorum ad sumptus præbitorum Aureliano, non quincuplum, sed septuplum, & paulo plus reperitur. quod extra ordinem illi decretum fuisse putamus quamdiu Romæ foret. Habemus legitimum Tribuni & Ducis stipendium: gregarii militis quod fuerit, videamus. viri docti nos docuerunt, aureos quaternos in mensem, justum fuisse militis stipendium. statuamus igitur quaternos aureos meruisse militem mensurari; duplum, centuriones, hoc est octonos: triplex equiti, nempe duodenos; quincuplum Tribuni datum, aureos scilicet vicenos; quincuplum Ducibus, ejus scilicet quod accipiebant Tribuni, id est aureos in mensem centenos. *Salmasius.*

4. *Argenteos Aurelianos mille.*] Malim, *Aurelianos*, ut Philippeos. *Casaubonus.*

5. *Bubula pondo.*] Deest numerus. *Idem.*

Bubula pondo.] Deest numerus, sed facile ex conjectura restitui potest, & ex aliorum locorum comparatione. Tribunus Probus in diurno salario accepisse dicitur porcina pondo sex. Duces quincuplex salarium accipiebant, ut superiori animadversione docuimus. necesse est igitur Ducem in diurno salario habuisse porcina vel lardi pondo triginta. idque verum esse liquebit ex Valeriani epistola qua salarium Aureliano duci decernit: in quo salario hæc sunt: *Porcina pondo triginta, bubula pondo quadraginta.* hæc ratione legendum hoc loco fuerit: *Bubula pondo octo, porcina pondo sex.* nam quadraginta pondo quincupla sunt ad octo, ut triginta ad sex. *Salmasius.*

unum, ¹ vini veteris diurnos sextarios decem, ² cum larido bubalino: salis, olerum, lignorum, quantum satis est. ³ Hospitia præterea eidem ut tribunis legionum præberi jubebis. ⁴ Et hæc quidem epistolæ declarant. Nunc quantum ex ephemeride colligi potuit, quum bello Sarmatico jam tribunus, ⁵ transmissio Danubio, multa fortiter fecisset, publicè in concione donatus est ⁶ hastis puris quatuor, coronis vallaribus duabus, corona civica una, ⁷ vexillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque aureo uno, patera sacrificali quinquelibri una: Quo quidem tempore ⁸ Valerium Flaccum, adolescentem nobilem, ⁹ parentem Valeriani, è Quadrorum liberavit manu: unde illi Valerianus coronam civicam detulit. Verba Valeriani pro concione habita: *Suscipe Probe præmia pro Rep. suscipe coronam civicam pro paren-*

1. *Vini veteris diurnos sextarios decem.*] Hæc legitima & sollemnis vini mensura, Tribuno præberi solita. sic Claudio Tribuno Valerianus in salario annuo dabat, *vini veteris sextarios tria millia quingentos.* Decem autem diurni sextarii efficiunt sextarios annuos tria millia sexcentos quinquaginta. *Idem.*

2. *Cum larido bubalino.*] Bubalinum laridum non aliunde nisi ex hoc loco novi. atque putabam laridum de carne tantum suilla usurpari. Pal. legit, *larido bubalaci.* in præsentia nihil venit in mentem aptius quam legere: *cum larido, bubala, salis, olerum, lignorum quantum satis est.* atqui, dixeris meministi jam supra bubalæ? meministi sane & porcinae, nisi quis putet porcinae & laridum diverse accipi. quod non puto. *Idem.*

3. *Hospitia præterea eidem ut tribunis legionum præberi jubebis.*] Hospitia huic Probo præberi vult Valerianus, ut tribunis legionum præbebantur, non autem reliquum salarium. nam duplex accipiebant legionum tribuni. *Idem.*

4. *Et hæc quidem epistolæ declarant.*] Vetus editio: *Et hæc quidem epistolis declarantur.* *Idem.*

Et hæc quidem epistolæ declarant.] Pal. *epistolis declarantur.* *Grut.*

5. *Transmisso Danubio.*] *Transmisso, P. Salmas.*

6. *Hastis puris, &c.*] Sine ferro. Lege Servium ad illa,

Pura juvenis qui nititur hasta. *Casaub.*

7. *Vexillis puris, &c.*] Sine purpura. purpura vexillorum mentio apud Capitolinum in Gordianis. *Idem.*

Vexillis puris.] Vexilla pura interpretantur, sine purpura. sed interpretamentum non placet. nam vexilla illa militaria tota purpurea vel rufæ. ideo *flammulae* dicebantur, quod colore flammæ essent. *vexilla pura* hæc accipimus sine argento, vel auro. in signis autem & vexillis militaribus auro & argento intexi solitum, notius est quam ut indicare debeam. Plin. lib. XXXIII. cap. III. *Salmas.*

8. *Valerium Flaccum.*] Hunc Flaccinum vocat Pal. codex. *Idem.*

Valerium Flaccum.] Palat. *Flaccinum.* *Grut.*

9. *Parentem Valeriani.*] Non γένεα. apage. adolescens enim erat. sed συγγενῶν, ut sæpe diximus. *Casaub.*

parente. Quo quidem tempore legionem tertiam eidem addidit sub testimonio ejusmodi. Epistola de legione tertia. *Res geste tue Probe charissime faciunt ut & serius tibi tradere majores exercitus videar, & citò tamen tradam. Recipe in fidem tuam legionem tertiam felicem, quam ego adhuc nulli nisi provecto jam credidi: mihi autem eo tempore credita est quo & me canosum, qui credebatur, cum gratulatione vidit. Sed ego in te non expecto aetatem, quum & virtutibus fulgeas, & moribus polleas.*
¹ *Vestes tibi triplices dari jussi, salarium duplex feci, ² vexillarium ⁶ deputavi.* Longum est, si per res gestas tanti percurram viri, quæ ille sub Valeriano, quæ sub Gallieno, quæ sub Aureliano & Claudio privatus fecerit, quoties murum conscenderit, vallum diripuerit, hostem cominus interemerit, dona principum emeruerit, rempublicam in antiquum statum sua virtute reddiderit. Docet Gallieni epistola ad tribunos data, qui fuerit Probus. *Gallienus Augustus tribunis exercituum Illyricianorum. Etiam si patrem meum fatalis belli Persici necessitas tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Probum, quo laborante possim esse securus. qui si affuisset, nunquam ille ne nominandus quidem tyrannus, sibi usurpasset imperium. Quare omnes vos consiliis ejus cupio parere, qui & patris judicio probatus est & senatus.* Non magnum fortassis judicium

1. *Vestes tibi triplices dari jussi, salarium duplex feci.* Vestes à salario separar. sic supra vestes & salarium seorsim enumeravit. *Salmas.*

2. *Vexillarium deputavi.* Non dubium quin hic vexillarius ad ministerium vel obsequium deputatus Probo tribuno fuerit à Valeriano. sed quomodo vexillarium heic accipiemus, querendum est. an vexilliferum intelligemus? sane vexillarii, imaginiferi, draconarii inter principales milites, ut & cornicularii, ducenarii, beneficiarii, quorum tamen plerisque in obsequio tribunorum & ducum fuisse reperio. ut in pauca conferam, vexillarii erant, quos triarios vocabant veteres, iique sere ex veteranis qui sub vexillo retine-

bantur, aliorum omnium munerum immunes præterquam propulsandi hostis. nulla autem erat legio quæ non haberet hoc veteranorum vexillum. ideo cum vexillum legionis, aut vexilla legionum audis, de istis veteranis intelligere debes. sexcenti autem in unaquaque legione, nunquam plus aut minus. quid si ergo *vexillarium* interpretemur vexilliferum? ita sane melius. sed quod obsequii genus præstitisse tribuno dicemus vexilliferum? fortasse ut ante tribunal ambularet cum vexillo, honoris & obsequii gratia; certum enim est imperatoribus Romanis præferri solita vexilla quocunque irent, & quotiescunque procederent. *Idem.*

cium Gallieni esse videatur, principis mollioris, sed quod negari non potest: ne dissolutus quidem quispiam se, nisi in ejus fidem tradit, cujus sibi virtutes existimat profuturas. Sed esto, Gallieni epistola sequestretur. Quid Aureliani judicium? qui Probo decimanos, fortissimos exercitus sui, & cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit sub hujusmodi testimonio: *Aurelianus Augustus Probo S. D. Ut scias quanti te faciam, decimanos meos sume, quos Claudius mihi credidit. Isti enim sunt qui quadam felicitatis prerogativa praesules nisi futuros principes habere non norunt.* Ex quo intellectum est ¹ Aurelianum in animo habuisse ² ut si quid sibi scienti prudentique eveniret, Probum principem faceret. Jam ³ Claudii, jam Taciti judicia de Probo longum est innectere: quamvis feratur in senatu Tacitus dixisse, quum eidem offerretur imperium, debere Probum principem fieri. ⁴ Sed ego S. C. ipsum non inveni. Ipse autem Tacitus imperator primam talem ad Probum epistolam dedit: *Tacitus Augustus Probo. Me quidem senatus principem fecit de prudentis exercitus voluntate. Attamen sciendum tibi est, tuis nunc humeris magis incubuisse Remp. qui & quantus sis omnes novimus, scit senatus.* ⁵ *Adesto igitur nostris necessitatibus: tuae familiae asserere,*

ut

1. *Aurelianum in animo habuisse.]* Vet. ed. *In animo hic habuisse.* forte: *In animo hoc habuisse.* Idem.

2. *Ut si quid sibi scienti prudentique eveniret, &c.]* Hoc est, si sibi morte sua mori contingeret, ita ut certus de obitu, suprema sua posset ordinare. *Casaub.*

3. *Sed ego S. C. ipsum inveni.]* Scribe, *S. C. ipsum non inveni.* Idem.

Sed ego Senatusconsultum ipsum non inveni.] Ita & Pal. noster. *Grut.*

4. *Adesto igitur nostris necessitatibus, tuae familiae asserere ut soles Remp.]* Non nego modestissimum principem Tacitus fuisse, & qui fortasse cum factus est imperator, *ἀρχαῖος* quàm *ἀρχαῖος* praeposisset: sed istud tamen non concoquo, quòd ita expressis verbis Probum hortatur, ut suae familiae Remp. asserat.

Sic locum ergo concipio: *mea famae adesto: asserere, ut soles, Remp.* Sic paulò post acclamatur Probo à senatoribus: *Assertor senatus felix imperes.* *Casaub.*

5. *Tuae familiae asserere, ut soles Remp.]* Non mirum videatur, quod Probum hic hortetur ad Remp. familiae suae asserendam. nam cum in senatu offerretur Tacito imperium, dixit Probum magis sibi videri dignum cui deferreretur. in hac autem epistola jam princeps factus dicit Probi humeris magis incubuisse Remp. hinc eum hortatur, ut necessitatibus publicis adsit, & familiae suae Remp. asserat. hoc est, sic Remp. administret, ut familiae suae principatum inferret. nam qui vel eo tempore, quo Tacito delatum est imperium, ipsius etiam Taciti judicio dignus erat imperio, adeo ut & eum imperatorem fieri debe-

ut soles, Rempub. Nos tibi decreto totius Orientis ducatu, ¹ salarium quintuplex fecimus, ornamenta militaria geminavimus, consulatum in annum proximum nobiscum decrevimus: te enim manet pro virtutibus tuis Capitolina palmata. Ferunt quidam Probo id pro imperii omine fuisse quod Tacitus scripsit, Te manet Capitolina palmata. ² Sed in hanc sententiam omnibus ⁸ semper coss. scribebatur. ³ Amor militum erga Probum ingens semper fuit. ⁴ Neque enim unquam ille passus est peccare militem. Ille quinetiam Aurelianum sæpe à gravi crudelitate deduxit. Ille singulos manipulos adiit, vestes & calceamenta perspexit: siquid prædæ fuit, ita divisit, ut sibi nihil præter tela & arma servaret. Quinetiam ⁵ quum de prædato, sive ex Alanis sive ex aliqua alia gente incertum est, repertus esset equus non decorus, neque ingens, qui, quantum captivi loquebantur, ⁶ centum ad diem milliaria currere diceretur, ita ut per dies

octo

re dixerit in Senatu: non mirandum est nunc ad eum scribere Tacitum, ut remp. familiæ suæ affereret, ut solebat scilicet, qui se jam ita gesserat, ut vel iudice Tacito qui princeps factus est, princeps fieri mereretur. Salmas.

1. Salarium quintuplex fecimus.] Lege ex vet. edit. Salarium quincuplex. in veteribus Glossis: Quincuplum, πεντάπλοον. Idem.

2. Sed in hanc sententiam omnibus semper Coss. scribebatur.] A regio absunt illa, semper Coss. Non potest sanè verum esse quod hic dicitur, nisi exponas commode, & Coss. intelligas designatos: nam hos consules manebat toga palmata, de Capitolio petenda, ut scribit Capitolinus in Gordianis. quare de consulibus qui inierant non verè dixeris Capitolinam eos manere. Casaub.

3. Amor militum erga Probum ingens fuit. neque enim ille unquam passus est peccare militem.] Probus, ne milites peccarent, curabat: officio eos & disciplina retinendo, non vi aut ingratias, sed amore & benevolentia. cum igitur amaret milites, vicissim quoque ab illis

amabatur, qui & amore ejus & reverentia peccare timebant. sic in Gordiano tertio Capitolinus: Tribuni eum & duces usque adeo timuerunt, & amaverunt, ut neque vellet peccare, neque ex ulla parte peccarent. Salmas.

4. Neque enim unquam ille passus est peccare militem.] Beatum Probum! si militum peccata dum coerceret, eorum in se amorem accendit. hoc sanè significat τὸ enim isto loco. sed aliter Vopiscum scripsisse censeo. Lego, peccari in militem. sic alibi sæpe magni duces in hac historia laudantur, quod milites à tribunorum suorum vexatione redemerint. Hanc auctoritas esse mentem probant sequentia: Ille quinetiam Aurelianum sæpe à gravi crudelitate deduxit. quasi dicat: non solum tribunos & ductores ordinum molliores erga milites reddidit; sed ipsum etiam imperatorem Aurelianum ab ingenita sibi crudelitate deduxit. Casaub.

5. Cùm de prædato sive ex Alanis.] Pal. prædato hic ex Alanis. Grut.

6. Centum ac decem milliaria currere.] Pal. millia. Idem.

octo vel decem continuaret, & omnes crederent Probum tale animal sibi met servaturum, jam primùm dixit, *Fugitivo militi potius quam forti hic equus convenit.* ¹ Deinde in urnam ² militares jussit nomen suum mittere, ut aliquis eum forte ductus acciperet. Et quum essent in exercitu quidam nomine Probi alii quatuor milites, casu evenit ³ ut primùm emergeret cui Probo nomen existeret, quum ipsius Probi ducis nomen missum non esset. Sed quum quatuor illi milites inter se contenderent, ac sortem sibi quisque defenderet, jussit iterum agitari urnam: sed & iterum Probi nomen emerfit: quumque tertio & quarto fecisset, quarto Probi nomen effusum est. Tunc omnis exercitus equum illum Probo duci dicavit, ipsi etiam militibus quorum nomina exierant, id volentibus. Pugnavit & contra Marmaridas in Africa fortissimè, eos denique vicit, atque ex Libya Carthaginem transiit, eandemque à rebellionibus vindicavit. Pugnavit & singulari certamine contra quendam Aradionem in Africa, eundemque prostravit: & quia fortissimum ac pertinacissimum virum viderat, sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc extat ⁴ tumulo usque ad ducentos pedes terræ lato per milites quos otiosos esse nunquam est passus. ⁵ Extant apud Ægyptum ejus opera quæ per milites struxit in plurimis civi-

1. Deinde in urnam militares jussit.] Vet. ed. Milites. Salmaf.

2. Militares jussit nomen suum mittere.] Palat. tantum habet, milites jussit mittere. Grut.

3. Ut primum emergeret cui Probo nomen existeret, &c.] Pal. ut qui primum Probo nomen existeret. Idem.

4. Tumulo usque ad ducentos pedes terræ lato, &c.] Nam quo latior agri modus sepulcro assignabatur, eo magis crescebat honos. constat hoc ex antiquis inscriptionibus. Casaub.

Tumulo usque ad ducentos pedes terræ lato per milites.] Dicit heic author, Probum per milites ideo tam latum tumu-

lum curavisse extruendum, quod eos otiosos esse nunquam pati posset. legendum, alto: aut quod verius, & propius est, elato, hoc modo: sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc extat, tumulo usque ad ducentos pedes terræ elato. oportet ingens hoc sepulcrum fuisse, quod tumulum terræ elatum haberet usque ad ducentos pedes. Salmaf.

5. Extant apud Ægyptum ejus opera quæ per milites struxit in plurimis civitatibus.] Non in Ægypto solum, sed etiam in aliis plerisque provinciis, ut Africa, Gallia, Pannonia, Mœsia. vide Aurelium Viætozem. Erat hic mos ducum & Imp. Rom. Casaub.

civitatibus. In Nilo autem tam multa fecit ut veſtigial frumentarium ſolus adjuverit : pontes, templa, porticus, baſilicas labore militum ſtruxit : ora fluminum multa patefecit, paludes pleraſque ſiccavit, atque in his ſegetes agroſque conſtituit. Pugnavit etiam ¹ contra Palmyrenos pro Odenati & Cleopatraz partibus Ægyptum defendentes, primò feliciter, poſtea temerè, ut penè caperetur : ſed poſtea reſectis viribus, Ægyptum & Orientis maximam partem in Aureliani poteſtatem redegit. ² Quum igitur tot & tantis virtutibus eniteret, Tacito abſumto fataliter, ac Floriano imperium arripiente, omnes Orientales exercitus eundem imperatorem fecerunt. Non inepta neque inelegans fabula eſt, ſcire quemadmodum imperium Probus ſumpſerit. Quum ad exercitus nuntius veniſſet, tum primùm animus militibus fuit prævenire Italicos exercitus, ne iterum ſenatus principem daret. ſed quum inter milites fermo eſſet quis fieri deberet, & manipulatim in campo tribuni eos alloquerentur, dicentes requirendum eſſe principem aliquem fortem, ſanctum, verecundum, clementem, probum : idque per multos circulos, ut fieri aſſolet, diceretur, quaſi divino nutu undique ab omnibus acclamatum eſt, *Probe Auguſte, dii te ſervent.* ³ deinde concurſus, & ceſpitiuum tribunal : appellatusque imperator, ornatus etiam pallio purpureo quod de ſtatua templi oblatum eſt : atque inde ad Palatium reductus, invitus & retractans, & ſæpe dicens, ⁴ *Non enim vobis expedit, milites,* ⁵ *non mecum bene ageſtis. Ego enim vobis*

blan-

1. *Contra Palmyrenos pro Odenati & Cleopatraz, &c.*] Legendum : *Pugnavit contra Palmyrenos, Odenati & Cleopatraz partibus Ægyptum defendentes.* elegans & Latina loquutio, nemo neget, *deſendere rem aliquam alicui.* Salmaſius.

2. *Quum his igitur tot & tantis virtutibus.*] *Quum igitur his tot & tantis virtutibus eniteret.* ita vet. ed. *Idem.*

3. *Deinde concurſus & ceſpitiuum tri-*

bunal.] Erectio tribunalis certiffimum creati imperatoris erat argumentum. & ratio eſt, quia alloquendi principem uni ac ſoli imperatori jus fuit, ſicut obſervabamus ad Capitolini divum Verum. *Cafaub.*

4. *Non vobis expedit milites.*] Sic Pal. excluſo enim. *Grut.*

5. *Non mecum bene ageſtis.*] Melius ex Palatino legas : *Non mecum bene ageſtis.* *Salmaſ.*

blandiri non possum. Prima ejus epistola data ad Capitonem præfectum prætorio talis fuit: *Imperium nunquam optavi, & invitus accepi. Deponere mihi rem invidiosissimam non licet. Agenda est persona quam mihi miles imposuit.* ¹ *Te quaeso, Capito, ita mecum salva Repub. perfruaris, annonam & commeatus & quicquid necessarium est ubique militi pares: ego, quantum in me est, si recte omnia gubernaveris, præfectum alterum non habebo.* ² *Itaque milites cognito quod imperaret Probus, Florianum qui quasi hereditarium imperium arripuerat, interemerunt, scientes* ³ *neminem dignius imperare quam Probum. Ita ei sine ulla molestia totius orbis imperium & militum & senatus judicio delatum est. Et quoniam* I I *mentionem senatus fecimus, sciendum est quid ipse ad senatum scripserit, quid item ad eum amplissimus ordo rescripserit. Oratio Probi prima ad senatum. Recte atque ordine P. C.* ⁴ *proximo superiore anno factum est, ut vestra clementia orbi terrarum principem daret, & quidem de vobis, qui & estis mundi principes, & semper fuistis, & in vestris posteris eritis. atque utinam id Florianus expectare voluisset, nec velut hereditarium sibi vindicasset imperium, vel illum vel alium quempiam majestas vestra fecisset. Nunc quoniam ille imperium arripuit, nobis à militibus delatum est nomen Augustum, vindicatum quintiam in illum à prudentioribus militibus, quod fuerat usurpatum.* ⁵ *Quaeso ut de meis meritis faciatis quicquid jusserit vestra clementia. Item S. C. Die tertio nonas Februarias in æde Concordiæ: inter cætera. Ælius Scorpionus cos. dixit, Audistis*

1. *Te quaeso Capito, ita mecum salva Rep. perfruaris, &c.] Distingue melius: Te quaeso Capito, ita mecum salva Rep. perfruaris, &c. Egregia verò obtestatio illa Probi, ita mecum salva Rep. perfruaris, &c. vide l. 2. Suet. c. xxviii. Casaub.*

2. *Itaque milites cognito quod imperaret Probus.] V. ed. hoc ordine habet: Cognito itaque quod imperaret Probus, milites Florianum, &c. Salmaf.*

3. *Neminem dignius imperare quam Probum.] Pal. & editio vetus addunt:*

Neminem dignius imperare posse quam Probum. Idem.

4. *Proximo superiore anno, &c.] Ex his verbis intelligi potest Tacitum, qui sex tantum menses imperium tenuit, sub anni finem creatum fuisse imperatorem, & sequentis anni principio intererunt. Casaub.*

5. *Quaeso ut de meis meritis, &c.] Pone ante ista minorem distinctionem loco majoris, & superioribus connecte. Idem.*

distis P. C. literas Aurelii Valerii Probi: de his quid videtur? Tunc acclamatum est, *Probe Auguste, dii te servant. Olim dignus, & fortis, & justus, bonus ductor, bonus imperator. Exemplum militiae, exemplum imperii, dii te servant. Assertor Reipubl. felix imperes: magister militiae, felix imperes: te cum tuis dii custodiant. Et senatus antea te delegit. Ætate Tacito posterior, ceteris prior. Quod imperium suscepisti, gratias agimus. Tuere nos, tuere Reipubl. bene tibi committimus quos antè servasti. Tu Francicus, tu Gotthicus, tu Sarmaticus, tu Parthicus, tu omnia, & prius fuisti semper dignus imperio, dignus triumphis: felix agas,*
 1 2 *feliciter imperes. Post hæc Manlius Statianus, qui primæ sententiæ tunc erat, ita loquutus est: Diis immortalibus gratias, & præ ceteris P. C. Jovi Optimo, qui nobis principem talem qualem semper optabamus, dederunt. Si rectè cogitemus, non nobis Aurelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non Claudius requirendi sunt: omnia in uno principe constituta sunt: rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agenda reipublicæ, atque omnium prærogativa virtutum. enimvero quæ mundi pars est quam ille non vincendo didicerit? Testes sunt Marmaridæ in Africa solo victi, ¹ testes Franci in viis strati paludibus, testes Germani & Alemanni longè à Rheni submoti litoribus. Jam verò quid Sarmatas loquar, quid Gotthos, quid Parthos, ac Persas, atque omnem Ponticum tractum? ubique vigent Probi virtutis insignia. Longum est dicere quot reges magnarum gentium fugaverit, quos duces manu sua occiderit, quantum armorum sit quæ ipse cepit privatus. Superiores principes, quas illi gratias egerint, testes sunt literæ publicis insertæ monumentis. Diis boni, quoties ille donis militaribus est donatus? quas militum laudes emeruit? ² Adolescens tribunatum, non longè post adolescentiam, regendas legiones accepit. Jupiter OPT. MAX. Juno regina, tuque virtutum præsul Minerva, tu orbis Concordia, & tu Romana Victoria, date hoc senatui P. Q. R. date militibus, date sociis, atque exteris nationibus. Imperet quemadmodum militavit.*

Decerno

1. Testes Franci in viis strati paludibus.]
 Forte leg. In suis strati paludibus. Salmaf.

2. Adolescens Tribunatum.] Pal. Tribunatus. Idem.

Decerno igitur P. C. votis omnium concinentibus ¹ nomen Casar-
reum, nomen Augustum, addo proconsulare imperium, patris pa-
triae reverentiam, pontificatum maximum, jus tertie relationis,
tribunitiam potestatem. Post hæc acclamatum est, Omnes ¹³
omnes. ² Accepto igitur hoc S. C. ³ secundum orationem
⁴ permisit patribus ⁵ ut ex magnorum judicum appellatio-
nibus ipsi cognoscerent, ⁶ proconsules crearent, legatos
con-

1. Nomen Casareum.] Idem, Casar-
reum. Idem.

2. Accepto igitur hoc S. C. secundum
orationem permisit patribus, &c.] Scri-
bendum, per secundam orationem. dixit
suprà: Oratio Probi prima ad senatum.
Cafaub.

Accepto igitur hoc S. C. secundum ora-
tionem permisit patribus.] Fortean scri-
bendum: Accepto igitur hoc S. C. secun-
dam orationem habuit, qua permisit pa-
tribus. supra habuimus primam oratio-
nem Probi ad senatum, at heic secun-
dæ mentionem facit. fortasse scriben-
dum: Secunda oratione permisit patribus.
Salmaf.

3. Secundum orationem.] Cùm sit in
Codice Regio secundam, vix dubium fit
legendum detracta littera, secundæ ora-
tione. Supra enim fuit; Oratio Probi pri-
ma ad Senatum. Grut.

4. Permisit patribus ut ex magnorum
judicum appellationibus ipsi cognoscerent.]
Magni judices sunt majores magistra-
tus quæ urbanæ, quæ provinciales. post
Aureliani mortem, quo tempore sum-
mam Reip. & vim ipsam imperii sibi
patres vindicarunt, institutum fuerat,
ut non ad patres, verum ad Urbis præ-
fectum provocaretur à proconsulibus,
& omnibus judicibus ordinariis: à
præfecto Urbis postea ad senatum ap-
pellatio restabat, velut anchora quæ-
dam sacra. sed hos circuitus sustulit hac
oratione Probus, sanciens, ut à pro-
consulibus & aliis judicibus majori-
bus, rectè senatus appellaretur. Casaub.

5. Ut ex magnorum judicum appella-
tionibus ipsi cognoscerent.] Quod ad rem
ipsam attinet, sic sæpe factum à bonis

principibus, ut multum senatui defer-
rent, & appellaciones ex majoribus ju-
dicibus, qua urbanis, qua provinciali-
bus, ad senatum ire juberent. magnos por-
ro judices, in majores male mutari magni
viri rationem si quæris, hanc afferunt.
majores judices in libris juris sæpe lege-
re est, magnos nunquam. ridicule. qua-
si major & magnus judex non idem sit.
Salmaf.

6. Proconsules crearent, legatos consu-
libus darent.] Scribendum, proconsulibus.
de his enim hic sermo est, non de con-
sulibus. Casaub.

Proconsules crearent, legatos consulibus
darent.] Corrigit, legatos proconsulibus
darent. sed mihi non placent cum hac
correctione. proconsules non legatos
ipsi sibi, quos vellent, sumebant, sed
eos à senatu accipiebant. non igitur
magnum aut mirum, ut qui procon-
sules crearent, iidem legatos procon-
sulibus darent. nec necessum habuit
Probus, postquam permisit senatui
Proconsules creandi potestatem, iis-
dem quoque ut proconsulibus legatos
darent, permittere. legendum omnino
puto: Proconsules crearent, legatos ex consu-
libus darent. legati ex consulibus, sunt legati
consulares, qui provincias consulares,
jure ac potestate consulari administra-
bant. sic ex consulibus viros supra noravi-
mus, pro viros Consulares. Ergò in eo
Probus præter ceteros principes insi-
gniter fuit probus, quod non solum
quæ populi erant provinciæ populo re-
stituit, senatuique permisit ordina-
das; verum etiam quæ Cæsaris sem-
per fuere propriæ, eidem senatui, ut
in eas legatos mitteret, concesserit.

consulibus darent, ¹ jus prætorium præsidibus darent; ² leges quas Probus ederet, senatusconsultis propriis consecrarent. ³ Statim deinde, si qui de interfecto Aureliano superfuert, vario genere vindicavit. Mollius tamen moderatiusque quàm prius exercitus & postea Tacitus vindicaverant. Deinde animadvertit etiam in eos qui Tacito insidias fecerant. Floriani sociis pepercit, quòd non tyrannum aliquem videbantur sequuti, sed sui principis fratrem. Recepit deinde omnes Europenses exercitus, qui Florianum & imperatorem fecerant & occiderant. His gestis, cum ingenti exercitu Gallias petit: ⁴ quæ omnes, ⁵ occiso Posthumio, turbatæ fuerant, interfecto Aureliano, à Germanis possessæ. tanta autem illic prælia feliciter gessit, ⁶ ut à Barbaris sexaginta per Gallias, nobi-

legatos enim tam consulares quam prætorios in suas provincias mittere solebat Cæsar, non senatus, aut populus. *legati igitur ex Consulibus hoc loco sunt legati consulares. Salmas.*

1. *Jus prætorium præsidibus darent.]* Ut præfides provinciarum ex administratione sua reversi sederent in senatu inter prætorios. hoc vocat *jus prætorium. Casaub.*

Jus Prætorium præsidibus darent.] Præsidibus *jus prætorium dare*, aliud nihil est, quam præfides cum jure prætorio in provincias mittere. qui cum jure consulari provincias administrabant Cæsarianas, consulares dicebantur, etsi nunquam consules fuissent. sic quos Cæsar idem provinciis suis præficiat cum jure prætorio regendis, prætorii legati, & legati pro prætorio audiebant. sic alibi apud hos auctores, *jus proconsulare alicui decernere*, est proconsulem facere. nam qui proconsulari potestate & imperio provincias regebant, proconsules erant, tamen nunquam consules fuissent. *Salmas.*

2. *Leges quas Probus ederet senatusconsultis propriis consecrarent.]* Fortasse institutum à Probo, ut quicquid edicto

principis sancitum fuisset, patrum decreto confirmaretur. *Casaub.*

3. *Statim deinde si qui de interfecto Aureliano superfuert, vario genere vindicavit.]* Cur dicat *statim*, declarat Zosimus, qui Probum firmato imperio suam Reip. administrationem ab istorum supplicio scribit exorsum. *Idem.*

4. *Quæ omnes occiso Posthumio turbatæ fuerant.]* Posthumium intelligo, qui inter xxx. tyrannos dictus Politionis hic dum vixit, Barbaros omnes è Galliis sua virtute summovit: eo extincto irrupere undique in Gallias limite fracto variæ gentes: quas neque Claudius neque Aurelianus loco pellere potuerunt. *Idem.*

5. *Occiso Posthumio.]* Posthumio. vet. ed. ita semper, atque ita etiam nummi. *Salmas.*

6. *Ut à Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet civitates.]* Probus ipse mox in epistolis ad senatum: *Septuaginta urbes nobilissimæ captivitate hostium vindicata, & omnes penitus Gallia liberata.* aut igitur *septuaginta* hic scribi debuit, aut ibi *sexaginta*. *Casaubonus.*

mobilissimas reciperet civitates: ¹ prædam deinde omnem, ² qua illi præter divitias etiam efferebantur ad gloriam. Et quum jam in nostra ripa, imò per omnes Gallias securi vagarentur, cæsis propè quadringentis millibus qui Romanum occupaverant solum, ³ reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit, tantum his prædæ Barbaricæ tulit, quantum ipsi Romanis abstulerant: ⁴ contrà urbes Romanas & castra in solo Barbarico posuit, atque illic milites collocavit. ⁵ Agros, & horrea, & domos, anno- 14
nam Transihenans omnibus fecit, iis videlicet quos in excubiis collocavit: nec cessatum est unquam pugnari, quum quotidie ad eum Barbarorum capita deferrentur, jam ad singulos aureos singula, quandiu reguli novem ex diversis gentibus venirent, atque ad pedes Probi jacerent: quibus ille primùm obsides imperavit, qui statim dati sunt; deinde frumentum, postremò etiam vaccas atque oves. Dicitur jussisse his acriùs, ut gladiis non uterentur, Romanam expectaturi defensionem, ⁶ si essent ab aliquibus

1. *Prædam deinde omnem, qua illi præter divitias etiam efferebantur ad gloriam.*] Non solum civitates, inquit, verùm & prædam omnem recepit, coactis Barbaris, ut eam ipsi redderent: cum quidem, ut statim sequitur, in eos vindicatum est, qui prædam fideliter non reddidissent. *Idem.*

2. *Qua illi præter divitias efferebantur ad gloriam.*] *Palat.* Efferebantur: convenit id enim feris & barbaris nationibus. *Salmas.*

3. *Reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit.*] Scripti, *Album.* meliùs *Albim.* notissimum flumen: etiam Nicer, qui hodieque Neccarus. ad hunc fluvium sæpiùs pugnarunt Romani cum gentibus, quæ se agentibus fatis è septentrione in orbem Romanum effuderunt. *Casaub.*

Reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit.] *Pal.* *Nigrum.* malè. *Nierum* enim retinemus, *Albimque* etiam malimus, quam *Albam.* *Grut.*

4. *Contrà urbes Romanas & castra in solo Barbarico posuit.*] *Malim,* contra hos urbes, &c. *Casaub.*

Contra urbes Romanas, & castra in solo barbarico posuit.] *Lege:* *Contra urbes Romanas castra in solo barbarico posuit, atque illic milites collocavit.* castra in solo barbarico fiebant, ad extendendum limitem, militesque in his collocabantur ad defendendas urbes limitancas Romanas. *Salmas.*

5. *Agros & horrea & domos & annonam Transihenans omnibus fecit.*] Cogitemus de hoc loco: nam agros & annonam facere alicui, duriusculè dictum, & fortasse *ἄνθρωπος ἀντιδότης.* *Casaub.*

Agros & horrea, & domos & annonam Transihenans omnibus fecit.] *Annonam facere,* non durius est, quam *salarium facere:* facere annonam alicui, & facere *salarium* idem est, pro constituere ac decernere. sic etiam *facere agros,* pro dare vel assignare. *Salmas.*

6. *Si essent ab aliquibus vindicandi.*]

bus vindicandi. Sed visum est id non posse fieri, nisi filius Romanus extenderetur, & fieret Germania tota provincia. Maximè tamen, ipsis regibus consentientibus, in eos vindicatum est qui prædam fideliter non reddiderunt. Accepit præterea sedecim millia tironum, quos omnes per diversas provincias sparsit, ita ut numeris, vel limitaneis militibus quinquagenos & sexagenos interfere-
ret, ² dicens sentiendum esse non videndum quum auxilia-
ribus

Si qui hostes existerent, qui ipsos bello premerent, dum suas injurias ulciscuntur. *Casaub.*

1. *Ita ut numeris vel limitaneis militibus*] Id est, *Numeris & limitaneis militibus.* & Frontinus de Colonia: *Aureliam vel Campaniam*: pro Aureliam & Campaniam. *numeros* autem hoc loco Vopiscus, à *limitaneis militibus* distinguit, hoc est, legionarios milites à limitaneis vel ripensibus. numeri enim sunt legiones. legionarii milites, per provincias dispositi in castris, & sedibus, ut tunc vocabantur debebant. limitanei vero, qui in ripa per cuneos auxiliaque constituti, limitem tuebantur. nam limitanei & ripenses iidem. Comitatenfes igitur milites in castris erant. limitanei vero & ripenses in ripa per cuneos constituebantur. ad ripensem porro militiam non eadem in milite statuta exigebatur, nec idem corporis robur, quod in comitatensi vel legionaria. *Salmas.*

2. *Dicens sentiendum esse, non videndum, cum auxiliariis Barbaris Romanus juratur.*] Veteri instituto res sacra fuit militia Romana: ad quam solis patuit aditus civibus, & quidem iis qui essent pleno jure cives. postea, ut mutant res cunctæ hominum, & libertini, & servi etiam sunt admissi: tandem etiam Barbari: quam inter amissi imperii causas unam & Zosimus & alii statuunt verè: ideo Probus quantum potuit dissimulare dedecus hoc est conatus. *Casaub.*

Dicens sentiendum esse non videndum, quum auxiliariis barbaris Romanus juratur.] Sciendum est Romanam remp. auxiliis sociorum, & alienigenarum gen-

tium fere semper usam esse. Et primis quidem temporibus, priusquam Italia subacta esset, aut in provinciam saltem redacta, legiones ex civibus Romanis conscribebantur. auxilia vero ex Italicis sociis petebantur: & hæc auxilia numerum legionum semper aut æquabant, aut certe superabant post Italiam civitate donatam, legiones tam ex Italicis quam ex Romanis, utriusque enim jam cives, conscribi cœpta sunt: auxilia vero ex aliis gentibus petita, partim foederatis, partim etiam mercede conductis. hinc *miles provincialis* apud Hyginum, pro legionario. legiones enim Romanæ ex milite provinciali constabant. auxiliares vero milites barbari subministrabant. barbaræ ergò nationes inter auxilia tantum militabant, nec illis unquam ad legionariam militiam patuit aditus. Primus igitur Probus, ut heic habetur, cum diceret, *sentiendum esse non videndum, quoties auxiliariis barbaris Romanus juratur*, sedecim tironum millia ex barbaris accepta, per diversas Romani imperii provincias spargit, & legionibus immiscuit, militibusque limitaneis. quo facto & instituto utriusque militiae sacramenta confudit, legionariæ & auxiliariæ, quæ ante id tempus erant distincta ac diversa. tantum ergo abest ut Probus hac in parte Romanum dedecus dissimulare conatus sit ac celare, quæ magni viri sententia est, ut primus illi dedecori ansam præbuerit, dum auctor illius instituti fuit, quo passim exteris & barbaris nationibus, ad militiam Romanam aditus patefactus est. *Salmas.*

ribus Barbaris Romanus juvatur. Compositis igitur rebus 15
 in Gallia, tales ad senatum literas dedit. Ago diis immorta-
 libus gratias P. C. quia vestra in me iudicia comprobant. Subacta
 est omnis quæ tenditur latè Germania: novem reges gentium di-
 versarum ad meos pedes, imò ad vestros, supplices stratique jacue-
 runt. Omnes jam Barbari vobis arant, vobis jam serunt, & con-
 tra interiores gentes militant. Supplicationes igitur vestro more
 decernite. Nam & quadringenta millia hostium caesa sunt, &
 sedecim millia armatorum nobis oblata, & septuaginta urbes nobi-
 lissimæ captivitate hostium vindicatae, & omnes penitus Gallia li-
 berata. Coronas quas mihi obtulerunt omnes Gallia civitates au-
 reas, vestrae P. C. clementiae dedicavi. Et has Jovi OPT. MAX.
 ceterisque diis deabusque immortalibus vestris manibus consecrate.
 Præda omnis recepta est, capta etiam alia & quidem major quàm
 fuerat antè direpta. Arantur Gallicana rura Barbaris bobus, &
 juga Germanica captiva præbent nostris colla cultoribus: pascuntur
 ad nostram alimoniam gentium pecora diversarum: equinum pec-
 cus nostro jam sæcundatur equitatu: frumento barbarico plena
 sunt horrea. ² Quid plura? illis sola relinquimus sola, nos eorum
 omnia possidemus. Volueramus P. C. Germania novum præsidem
 facere, sed hoc ad pleniora vota distulimus. Quod quidem credi-
 mus conferre, quum divina providentia nostros uberius sæcundarit
 exercitus. Posthæc Illyricum petiit: & prius quàm veni- 16
 ret, Rhetias sic pacatas reliquit ut illic ne suspicionem
 quidem ullius terroris relinqueret. In Illyrico Sarmatas
 cæterasque gentes ita contudit, ut propè sine bello cuncta
 reciperet quæ illi diripuerant. Tetendit deinde per Thra-
 cias, atque omnes Geticos populos fama rerum territos,
 & antiqui nominis potentia pressos, aut in deditionem,
 aut in amicitiam recepit. His gestis Orientem petiit, at-
 que

1. Ad nostram alimoniam.] Pal. no-
 strorum. Grut.

2. Quid plura? illis sola relinquimus
 sola, nos eorum omnia possidemus.] Forte
 scribendum: Illis solum relinquimus, in
 filo eorum nos omnia possidemus. nos, in:

quit, solum illis relinquimus, nec
 enim eripi potest, sed omnia quæ in
 solo eorum sunt, aut ex solo nascun-
 tur possidemus, ut pecora, armen-
 ta, frumentum, & cetera: Salma-
 sius.

que in itinere potentissimo quodam latrone Palfurio capto & interfecto, ¹ omnem Isauriam liberavit: populis atque urbibus Romanis legibus restitutis. Barbarorum qui apud Isauros sunt, ² vel per terrorem vel per voluntatem, loca ingressus est: quæ quum peragrasset, hoc dixit, *Facilius est ab istis locis latrones arceri quàm tolli.* Veteranis ³ omnia illa quæ angustè adeuntur loca privata donavit, addens ut eorum filii ab anno octavodecimo ⁴ mares duntaxat ad militiam mitterentur, ⁵ ne antè latrocinari quàm militare discerent. Pacatis denique omnibus Pamphyliaë partibus, cæterarumque provinciarum quæ sunt Isauriæ vicinæ, ad Orientem iter flexit. ⁶ Blemyas etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit, ⁷ qui mirabilem sui visum, stupente pop. Rom. præbuerunt. ⁸ Copton præterea & Ptole-

1. *Omnem Isauriam liberavit: populis atque urbibus Romanis legibus restitutis.* Sed non diu obtinuerunt Romani. *Casaubonus.*

2. *Vel per terrorem vel per voluntatem loca ingressus est.* Pal. legit: *Vel per urbanitatem.* Per urbanitatem barbarorum loca illa ingressum esse Probum dicit; qui non invitis barbaris ea ingressus est, sed cum bona eorum gratia. sic supra *urbane adjuvare*, pro comiter & benigne. *Salmas.*

3. *Omnia illa quæ angustè adeuntur loca.* Id est, omnes Isauriæ aditus angustiores, & loca ubi fauces sunt montium. *Casaub.*

4. *Mares duntaxat.* *Oi ὀπίσθεν δὲ λαδῆ.* Mares scilicet. *Salmas.*

5. *Ne ante latrocinari quam militare discerent.* Scribe meo periculo: *Ne latrocinari condiscerent.* ab octavodecimo anno volebat eos ad militiam mitti Probus, ne latrocinari condiscerent. *Idem.*

Ne ante latrocinari quàm militare discerent. Tantum habet Pal. *ne latrocinare quàm discerent;* & ex illo *quam* deinde factum *numquam.* *Grut.*

6. *Blemyas etiam subegit.* Scribe *Blemmys.* Et Græci, *Βλέμυες.* *Salmas.*

7. *Qui mirabilem sui visum stupente populo Rom. præbuerunt.* Non dicit auctor, quid mirati sint Romani in Blemmyis, tales nempe vulgò fingebantur, sine capite; ore, & oculis pectori affixis. vide Plin. lib. 5. cap. 8. *Casaub.*

Qui mirabilem sui visum, stupente P. R. præbuerunt. Scribe: *Qui mirabilem sui visum stupenti pop. Rom. præbuerunt.* *Salmas.*

8. *Copton præterea & Ptolemaidem urbes.* Copton urbem & nomum Coptiten in superiore Ægypto Ptolemæus recenset. Ammianus Thebaidi, quæ una fuit è quinque provinciis Ægypti, attribuit. erat Thebais duplex, prima & secunda. Copton atque Ptolemaidem in secunda collocant Excerpta geographica bibliothecæ regiæ, ex quibus didici urbem Copton postea Justinianopolim esse appellatam. *Casaub.*

Copton præterea & Ptolemaidem urbes. Scribe: *Copto præterea, & Ptolemaidem urbes erectas, &c. Copto & Ptolemaidem.* sic enim tunc temporis enuntiabant urbium nomina. nam in sexto casu ea proferebant, & indeclinabilia faciebant. *Salmas.*

Copton præterea. Pal. *Copte*, ut & infra *Coptem.* *Grut.*

Ptolemaidem urbes, ereptas Barbarico servitio, Romano addidit juri. Ex quo tantum profecit ut Parthi legatos ad eum mitterent, confitentes timorem pacemque poscentes: quos ille superbiùs acceptos, magis timentes domum remisit. ¹ Fertur etiam epistola illius, repudiatis donis quæ rex Parthorum miserat, ad Narseum talis fuisse: *Miror te de omnibus quæ nostra futura sunt, tam pauca misisse. Habeto interim omnia illa quibus gaudes: quæ si nos habere cupiamus, scimus quemadmodum possidere debeamus.* His acceptis literis Narseus maximè territus, & eo præcipuè quòd Copton & Ptolemaidem comperit à Blemymis qui eas tenuerant vindicatas, cæsoq; ad internecionem eos qui gentibus fuerant antè terrori. Facta igitur pace cum Persis, ad Thracias 18 rediit, & ² centum millia Bastarnarum in solo Rom. constituit, ³ qui omnes fidem servaverunt. Sed quum & ex aliis gentibus plerosque pariter transtulisset, id est, ⁴ ex Gepidis, ⁵ Gautunnis, & ⁶ Vandalis, illi omnes fidem fregerunt,

1. *Fertur etiam epistola illius ad Narseum talis fuisse.*] Hic Narseus regulus Armenus fuit, jussus à rege Persarum, hæc ad Rom. principem deferre munerera. *Casaub.*

2. *Centum millia Bastarnarum in solo Rom. constituit.*] Vide Zosimum. *Idem.*

Centum millia Bastarnarum.] Græci semper hunc populum nominant Βαστάρνας, sed Latini Basternas. *Salmasius.*

3. *Qui omnes fidem servaverunt.*] Hoc vult & Zosimus. propterea aded studiose notarum Græcis & Latinis historicis, fidem à Basternis servatam: quòd ceteræ gentes Barbaræ quas vel hic imperator, vel alii, variis partibus Romani orbis collocarant, pro hostibus mox se gesserunt, & bellis intestinis temp. Rom. dilacerarunt. *Casaub.*

4. *Ex Gepidis, Gautunnis & Vandalis.*] *Gautunni* vel sunt qui *Trutungii*, vel qui *Virtingii* in Claudio nominabantur. Ego putem *Juthungos* intelligi, de quibus oppido suavem historiam nar-

rat *Desippus* in rebus *Aureliani*, ubi etiam de *Vandalis* loquitur, gente aliquin satis nota. *Idem.*

Ex Gepidis.] *Palat. Ex Gipedis.* *Gy-pedes* & *Gipedes* libri ferme semper eos scribunt, non *Gepidas*. at Græci Γήπιδες eos vocant. *Salmas.*

Ex Gepidis, Gautunnis, & Vandalis.] *Pal. ex Gipedis, Granthungis & Blandulis.* *Grut.*

5. *Gautunnis.*] *Palat. Granthungis.* atque ita omnino legendum. *Granthungi* & *Grothungi*, & *Gruthungi* vocantur passim apud authores isti populi. *Am-miano Gruthungi.* lib. xxvii. *Gruthungos bellicosam gentem.* *Claudian.*

Ausi Danubium quondam transuare Grothungi

In lintres fregere nomus. — male hodie legitur, *Gothunni.* *Salmas.*

6. *Vandalis.*] Scribendum: *Bandulis*, aut *Vandulis.* ita enim sæpe in libris veteribus vocantur, qui vulgo *Vandali.* Græci quoque nunquam Βανδάλιες, sed Βανδάλιες scribunt. *Idem.*

gerunt, & occupato bellis tyrannicis Probo, per totum penè orbem pedibus & navigando vagati sunt, nec parum molestiæ Rom. gloriæ intulerunt. quos quidem ille diversis vicibus, variisque victoriis oppressit, paucis cum gloria domum redeuntibus, quòd Probi evasissent manus. Hæc Probus cum Barbaris gessit. Sed habuit etiam non leves tyrannicos motus. Nam & SATURNINUM, qui Orientis imperium arripuerat, variis præliorum generibus & nota virtute superavit. Quo victo, tanta in Oriente quies fuit, ut (quemadmodum vulgò loquebantur) mures rebelles nullus audiret. Deinde quum PROCULUS & BONOSUS apud Agrippinam in Gallia imperium arripuissent: ¹ omnesque sibi Britannias, Hispanias, & braccatæ Galliæ provincias vindicarent, Barbaris semetjuvantibus, vicit. Ac ne requiras plura vel de Saturnino, vel de Procuro, vel de Bonoso, suo eosdem inferam libro, pauca de iisdem, ut decet, imò ut poscit necessitas, loquutus. Unum fanè sciendum est, quòd Germani omnes, quum ad auxilium essent rogati à Procuro, ² Probo potiùs perservire maluerunt quàm cum Bonoso & Procuro esse. ³ Gallis omnibus ⁴ & Hispanis ac Britannis hinc permisit ut vites haberent vinumque conficerent. ⁵ Ipse Almam montem in Illyrico circa Sirmium militari manu fossam, ¹⁹ ⁶ lecta vite consecvit. Dedit Rom. etiam voluptates, & quidem

1. *Omnesque sibi Britannias.] Omnesque sibi jam Britannias, Hispanias. ita Pal. nec secus ed. vet. Idem.*

Omnesque sibi jam Britannias.] Addidi jam è Palatino. Grut.

2. *Probo potius perservire maluerunt.] Pal. perservire maluerunt. scribe: quum ad auxilium essent rogati à Procuro, Probo servire maluerunt, quam cum Bonoso & Procuro esse. Salmaf.*

3. *Gallis omnibus & Hispanis ac Britannis hinc permisit ut.] Hinc, id est, post ista. Vites instituendi aut colendi quantum quis vellet, neque in Italia, neque in provinciis jus fuit. coerceretur enim*

ejus rei libertas lege Domitiani quam refert Suetonius cap. VII. Britanni quare hoc loco nominentur à Vopisco non video. nam eorum terram ad vineta non esse aptam omnes sciunt: & qui legem hanc Probi commemorant, non Britannos in hoc albo sed Pannonios ponunt. neque aliter hic censeam legendum. Casaub.

4. *Et Hispanis ac Britannis.] Pal. & Hispaniis & Britannis. Grut.*

5. *Ipse Almam montem in Illyrico circa.] Victorem vide vulgarem. Casaub.*

6. *Lecta vite consecvit.] Idem liber: consecvit. Salmaf.*

quidem insignes : delatis etiam congiariis. Triumphavit de Germanis & Blemis : ¹ omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit. ² Venationem in Circo amplissimam dedit, ita ut populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale. Arbores validæ per milites radicitus vulsæ connexis latè longèque trabibus affixæ sunt, terra deinde superjecta, totusque Circus ad sylvæ consitus speciem, gratia novi viroris effrondit. ³ Immissi deinde per omnes aditus struthio-

1. *Omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.* Quem vocat Pollio in triumphis Gallieni gregem & globum, Vopiscus hic voce Barbara drungum. sed ibi triumphatorum populorum singuli globi erant ducenorum hominum, hic tantum L. in Tacticis Græcorum libris omnis adunatio militum appellatur *δρῦσιον* sive plurium, sive etiam paucissimorum : nam & tres aut quatuor drungum faciunt. *Casaub.*

Omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines. Vocem drungos quod putant esse barbaram, non est. origine enim Græca est, sed barbæ facta à Græcis recentioribus. *δρῦσιον* est rostrum. militum multitudinem cuneatim rostratimque pugnantium, fronte scilicet in angustum desinente; videntur *δρῦσιον*, id est *ρῦσιον* vel rostrum appellasse : nam & *capita porcina* hujusmodi cuneos vocabant. non ignoro tamen apud Vegetium lib. III. cap. XI. drungum sive globum, à cuneo sive porcino capite separari. *Salmas.*

2. *Venationem in Circo amplissimam dedit.* Pancarpum & direptionis venationem, de quibus ad Gallienos. *Cassianus.*

Venationem in circo amplissimam dedit. ita ut populus cuncta diriperet. De venatione direptionis, sive sylvæ, deque pancarpo diximus supra ad Gordiani vitam, ubi viros doctos erravere docuimus, qui sylvam & pancarpum confundunt, errant etiam illi qui putant

à Gordiano primo exhibitum hoc genus ludicræ venationis, quo à populo omnia diripiebantur. jam ante Gordianum Alagabalus in consulatu hoc genus dederat. atque jam olim id Neronem fecisse ludis suis tradit Suetonius lib. VI. Hæc tamen differentia inter missilia Neronis & Alagabali, quod Alagabalus res ipsas diripiendas populo objiciebat, & inde videtur venatio direptionis, at in Neronis missilibus tessera tantum spargebantur, non res ipsæ, hoc est animalia ipsa diripienda dabantur. spectandæ quidem feræ populo exhibebantur. mox tessera jaciebantur in populum earum ferarum nominibus inscriptæ, quæ in spectaculo exhibita fuerant. à popularibus rapiabantur illæ tessera, quas poterat quisque, & quomodocumque poterat. deinde singulis dabatur in manum, quod tessera cuique rapta assignabat, sive illud animal esset, sive mancipium, sive vestis, sive aliud quid. Sciendum autem est sub novis imperatoribus, hoc est à Constantini magni temporibus usque ad Justinianum, & alios sequentes, nulla alia in usu ac more fuisse missilia aut sparsiones consulares, quam aureorum, argenteorum, & æreorum numismatum. nullus enim tunc direptionis usus, nulla mentio venationis istiusmodi ludicræ, quæ populo diripiendas mansuetas feras & herbatice animalia præbebat. *Salmas.*

3. *Immissi deinde.* Missi deinde, Pal- illud rectius. *Idem.*

thiones mille, mille cervi, mille apri, mille damæ, ibices, oves feræ, ¹ & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt vel inveniri. Immissi deinde populares, rapuit quisque quod voluit. ² Addidit alia die in Amphitheatro una missione centum jubatos leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: ³ qui omnes contificiis interempti sunt, ⁴ non magnum præbentes spectaculum quum occidebantur. ⁵ Neque enim erat ⁶ bestiarum impetus ille ¹ qui

1. *Et cætera herbatica animalia, &c.]* Vopiscus herbatica appellat, quæ philosophus ποηφάρα. Casaub.

Et cætera herbatica animalia.] Ab herba, herbaticus: ut à pompa, pompaticus: Herbatica etiam animalia vocat Solinus quæ Græcis ποηφάρα. Salmf.

2. *Addidit alia die in amphitb.]* Lege ex scriptis manu, Edidit, &c. Casaub. *Edidit aliâ die.]* Ita & Pal. Grut.

3. *Qui omnes contificiis interempti sunt.]* Arenæ vox contificium, sive contifigium. Alibi docemus pugnatum in arena cum feris multifariam, venabilis, excipiis, cultris venatoriis, pilis, contis, hastis, copidibus, sybinis, sagittis. Casaub.

Qui omnes contificiis interempti sunt.] Optimus Palat. legit. *qui omnes posticis interempti sunt.* Quærendum eque locum habuerint in amphitheatro istæ posticæ. Ammianus Marcellin. lib. xxviii. *ut sæpe faciunt amphitheatrales feræ, diffractis tandem soluta posticis.* Glossæ *ἡδύραρον ἡδύραρον οὐκ* interpretantur. aliæ Glossæ: *ἡδύραρον, posticum.* non tamen semper postica, portam quæ in averâ parte ædium est, significat, quam Græci ἡδύραρον vocant, sed etiam quamlibet parvam portulam. Sed postica in amphitheatro quid sunt? sciendum subterraneos multos cavos in amphitheatro fuisse asserendis bestiis. ab illis cavis portulas quæ in arenam ferebant, & è quibus in arenam feræ solebant emitti, posticas vocat Ammianus, & heic Vopiscus. sed fortasse legendum: *qui omnes è posticis interempti sunt.* valde autem notan-

dum est ex his Vopisci verbis differentiam statui inter cavos illos subterraneos amphitheatrales, è quibus per posticas bestia in arenam inducebantur, & caveas in quibus feræ detinebantur: sic enim scribit: *qui omnes è posticis interempti sunt, non magnum præbentes spectaculum cum occidebantur: neque enim erat bestiarum impetus qui esse è caveis egredientibus solet.* dicit, atque id quidem aperte dicit, ideo non magnum nec gratum fuisse spectaculum eorum leonum qui è posticis occidendi in arenam immittebantur, quod non tantò impetu egrederentur ex illis cavis ac specubus subterraneis, ut ex caveis solent. Et caveæ quidem ex regulis ferreis contextæ erant, & ad lucem expositæ in medio, ut par est, amphitheatro: cavi autem & specus illi subterranei tenebrosi: nihil est autem quod æque faciat domandis feris, ac tenebræ. at è caveis exeuntium major vis & impetus erat. Salmf.

Qui omnes contificiis interempti sunt.] Palat. *qui omnes posticis interempti sunt.* Grut.

4. *Non magnum præbentes spectaculum, quum occidebantur.]* Palat. *quo occidebantur.* Salmf.

5. *Neque enim erat bestiarum impetus, qui esse ab eis egredientibus solet.]* Lege: *qui esse è caveis egredientibus solet.* Casaub.

6. *Bestiarum impetus qui esse ab eis egredientibus solet.]* Pal. *qui esse hæc ab eis egredientibus solent, ut omnino legendum sit, qui esse è caveis egr. uti conjecit Petrus Faber.* Grut.

qui esse è caveis egredientibus solet. ² Occisi sunt præterea multi qui diripere volebant, sagittis. ³ Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, ⁴ centum leonæ, & ursi simul trecenti: quarum omnium ferarum magnum magis constat spectaculum fuisse quàm gratum. Edita præterea gladiatorum paria trecenta, Blemymis ple-
risque pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, ple-
risque Germanis & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus
Isauris. Quibus peractis, bellum Persicum parans, quum 20
per Illyricum iter faceret, à militibus suis per insidias in-
teremptus est. Causæ occidendi ejus hæc fuere. Primùm,
quòd nunquam militem otiosum esse perpeffus est. Siqui-
dem multa opera militari manu perfecit; dicens *annonam
gratuitam militem comedere non debere.* ⁵ His addidit dictum
ejus

1. *Qui esse ab eis egredientibus solet.* Recte emendatum est à doctis viris: *qui esse è caveis egredientibus solet.* Palat. *qui esse hæc ab eis, pro, qui esse è caveis.* nam ita scribebant, *caveam vel cabiam* pro *cavea*. sic *albiu* pro *alveo*, *albiolum* pro *alveolum*. *caveæ* autem illæ in quibus feræ detinebantur, ex ferreis repagulis sive regulis constabant versatilibus. ideo autem versatilia fiebant *cavearum* repagula, ut vertendo bestias adsilientes excuterent. *rutulos* hæc repagula vocat Calpurnius:

*Et coit in rutulum tereti qui lubricus axe
Impositos subita vertigine falleret unguet
Excuteret que fixas.*
Salmas.

2. *Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant sagittis.* Veteres membranæ scriptum habent: *occisi sunt præterea multi qui dirigere volebant, sagittis.* *Dirigere* heic absolute usurpatum est pro in medium procedere. dicit Vopiscus à Probo editos esse una missione centum leones, qui omnes è posticis interempti sunt: multos autem ex illis, *qui dirigere volebant*, hoc est qui prodire in medium amphitheatrum, & ex cavis suis exire volebant, sagittis occisos esse, in ipsis scilicet posticis, & aditibus

speluncarum. nam qui in medium veniebant, à bestiariis occidebantur, non sagittis, sed pede collato, & illis telis quibus bestias à confectoribus confici moris est. *dirigere* etiam pro ambulare, & procedere, & recta ire. sic etiam apud Apulejum: *in aspectum dirigere*, pro in aspectum venire. atque inde *dirigere* dicti qui in alienas ædes dirigebant furandi gratia. *Idem.*

Occisi sunt præterea multi qui diripere volebant, sagittis. Pal. *qui dirigere volebant.* Grut.

3. *Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum leonæ.* Legendum: *editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syri: edita centum leonæ, & ursi simul trecenti.* nihil verius, *Salmas.*

4. *Centum leonæ.* Nec est quod aliquis dicat leonum nomine quos in istis ludis ediderat Probus, leonæ etiam comprehensas. nam jubatos tantum ediderat: at leonæ juba carent. præterea separatim edi solebant leones & leonæ. *Idem.*

5. *His addidit dictum ejus grave, Si unquam, &c.* Scribendum *eis*. sed totus locus perperam conceptus, ita reformandus; *His addidit dictum eis gra-*

ejus grave, Si unquam eveniat salutare, Reip. brevi milites necessarios non futuros. Quid ille conceperat animo qui hoc dicebat? nonne omnes barbaras nationes subjecerat pedibus? quia totum mundum fecerat jam Romanum: *Brevi* (inquit) *milites necessarios non habebimus*. Quid est aliud dicere? Romanus jam miles erit nullus, ¹ ubique regnabit, omnia possidebimus, secura Resp. orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit: ² boves habebuntur aratro, equus nascetur ad pacem, nulla erunt bella, nulla captivitas. ubique pax, ubique Rom. leges, ubique
 21 ³ judices nostri. Longiùs amore imperatoris optimi progredior quàm pedestris fermo desiderat. Quare addam illud quod præcipuè ⁴ tanto viro fatalem properavit necessitatem. Nam quum Sirmium venisset, ac solum patrium effœcundari cuperet & dilatari, ad siccandam quandam paludem multa simul millia militum posuit, ⁴ ingentem

ve, si unquam eveniat salutare Reip. BREVI MILITES NECESSARIOS NON FUTUROS. Casaub.

His addidit dictum ejus grave.] Legebam: *his adde dictum ejus grave*. duas causas occidendi Probi adfert. primum, inquit, quod numquam militem orisum esse perpeffus est. his adde dictum ejus grave, quo dicebar scilicet, si unquam eveniat salutare reip. brevi milites non futuros necessarios. *Salmas.*

1. *Ubiq̄ue regnabit.*] Scribe, *regnabimus*. Casaub.

Ubiq̄ue regnabit, omnia possidebimus.] Ita totum locum constituo: *Romanus jam miles erit nullus: ubiq̄ue regnabit, omnia possidebit securare publica: orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit.* *Salmas.*

2. *Vobis habebuntur aratra.*] Ineptissima lectio. edendum curavimus: *boves habebuntur aratro, equus nascetur ad pacem*. si milites nulli forent, non arma fabricarentur, annonam provinciales non darent: boves aratro tantum haberentur, & nulli rei fervirent, nisi aranda terra. hoc dicit Vopiscus. *Idem.*

3. *Tanto viro fatalem properavit necessitatem.* Sic dicitur in antiquo epigrammate:

Properavit hora tristis fatalis mea.
 Idem.

4. *Ingentem parans fossam, qua dejectis in altum naribus.*] *Pal. dejectis in salutum naribus.* sic totum locum constituo: *ad siccandam quamdam paludem multa simul millia militum posuit, ingentem parans fossam, qua dejectis in salum naribus, loca Sirmienses profutura siccaret. in salum reposuimus pro in altum, hoc vult: Probum ad siccandam paludem multa millia militum posuisse, fossamque ingentem parasse quæ in mare exoneraret, & egereret, quidquid aquæ restagnaret in illa palude. naves fesse vocat extremam fossæ parrem humiliorem, depressiorem, & in salum dejectam, quo exitum in mare haberet aqua paludis restagnantis. sic naves canalis apud Vitruvium, pro extrema canalis parte, qua humor egeritur. lib. vii. cap. iv. & paulo post: si autem locus non patietur strucluram, canales fiant, & naves exeant ad locum patentem. sic igitur canal is apud*

Vitru-

sem parans fossam, ¹ qua, ² dejectis in altum navibus, loca Sirmiensibus profutura siccaret. ³ permoti milites confugientem eum in turrem ferratam, quam ipse speculæ causa ⁴ editissimam exædificaverat, interemerunt anno imperii sui quinto. Postea tamen ⁵ ingens ei sepulcrum elatis aggeribus, omnes pariter milites fecerunt cum titulo hujusmodi inciso marmorì, HIC PROBUS IMPERATOR, ET VERE PROBUS SITUS EST, VICTOR OMNIUM GENTIUM BARBARARUM, VICTOR ETIAM TYRANNORUM. ⁶ Conferens ego cum aliis 22 imperatoribus principem Probum, omnibus propè Romanis ducibus, ⁷ qui fortes, qui clementes, qui prudentes, qui mirabiles extiterunt, intelligo hunc virum parem fuisse, aut, si non repugnat invidia furiosa, meliorem. Quinquennio enim imperii sui per totum orbem terrarum tot bella gessit, & quidem per se, ut mirabile sit quemadmodum omnibus occurrerit præliis. ⁸ Multa manu sua

Vitruvium *nares* habere dicitur, hoc est exitus quibus humor egeritur, ut heic fossæ apud Vopiscum, quibus aqua educitur. *nares* igitur aquariorum illorum sulcorum, quibus aqua è liris educetur, *elices* dicebantur ex sententia veterum Glossarum auctoris, qui *elices*, *ὀνυπνοῖς ὄχετῆ* exposuit. alii sulcos ipsos ita vocarunt. *Idem.*

1. *Qua dejectis in altum navibus.*] Pal. *quam dejectis in saltum naribus.* Grut.

2. *Dejectis in altum navibus, &c.*] Naves istæ videntur pro molibus objectæ aquæ restagnanti. *Casaub.*

3. *Permoti milites, &c.*] Scripti, *Hoc permoti milites, &c.* Turris ferrata in eadem historia meminerunt Aurelius Victor, Eutropius, alii. *Idem.*

Permoti milites] Omnino legendum: *hac re moti milites confugientem eum in turrem, &c.* *Salmas.*

Hoc permoti milites.] Sic Gall. scripti. at Pal. *hac* utraque vox prius aberat editionibus. *Grut.*

4. *Editissimam exædificaverat.*] Vet.

ed. & *latissimam.* forte: *elatissimam.* *Salmas.*

Editissimam exædificaverat.] Pal. & *latissimam.* fuit fortassis, *elatissimam.* Grut.

5. *Ingens ei sepulcrum elatis aggeribus fecerunt.*] Accedebat honos ex sepulcro ingenti. sic supra de Aradione: & *quia fortissimum ac pertinacissimum virum viderat, sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc extat tumulo usque ad ducentos pedes terra elato per milites.* sic ibi legendum ex correctione nostra, *tumulus autem idem quod agger.* *Salmas.*

6. *Conferens ego cum aliis Imperatoribus, &c.*] Pal. *conferenti mihi cum aliis.* Grut.

7. *Qui fortes, qui clementes.*] Palat. *qua fortes, qua clementes, qua prudentes, qua mirabiles extiterunt.* atque ita legendum. *Salmas.*

8. *Multa manu sua fecit.*] Id est, multa fortia facta edidit in præliis. *manu multum facere* dicebatur is in bello qui inter primos pugnabat, & fortiter faciebat. *Idem.*

nu sua fecit; ¹ duces præclarissimos instituit. Nam ex ejus disciplina Carus, Diocletianus, Constantius, ² Asclepiodorus, Annibalianus, Leonides, Cecropius, Pisonianus, Herennianus, Gaudiosus, Urfinianus, ³ Hercules, Maximianus, & cæteri, quos patres nostri mirati sunt, & de quibus nonnulli boni ⁴ principes extiterunt, instituti sunt. Conferat nunc, cui placet, viginti Trajani Adriænicæ annos, conferat propè totidem Antoninorum. Nam quid de Augusto loquar? ⁵ cujus imperii anni vix possunt credi. Malos autem principes taceo: ipsa vox Probi clarissima indicat quid se facere potuisse speraret **23** qui dixit, *Brevi necessarios milites non futuros*. Ille verò conscius sui, non Barbaros timuit, non tyrannos. Quæ deinde felicitas emicuiisset, si sub illo principe milites non fuissent? ⁶ Annonam provincialis daret nullus, ⁷ stipendia de largitionibus nulla erogarentur, æternos thesauros haberet Romana Resp. Nihil expenderetur à principe, nihil à possessore redderetur: aureum profectò seculum promittebat. Nulla futura erant castra, nusquam lituus audiendus, arma non erant fabricanda: populus iste militantium,

1. *Duces præclarissimos instituit.*] Vide Aurelium Victorem de Diocletiani Caesaribus loquentem. *Casamb.*

2. *Asclepiodorus.*] Scrib. *Asclepiodorus*. nam ita Aurelius Victor & Eutropius. etiam Græci *Ἀσκληπιόδωτος*. is est qui sub Diocletiano & Maximiano præfecturam præf. administrans Allectum vicit. *Idem.*

3. *Hercules, Maximianus.*] Duo isthæc nomina non comparent in Pal. nisi à manu recentissima. *Grut.*

4. *Principes extiterunt, instituti sunt.*] Illa *instituti sunt*, absunt Palatinis, neque adinodum requiruntur. *Idem.*

5. *Cujus imperii anni vix possunt credi.*] *Cujus imperii anni vi potest statui.* an scribendum? *de cuius imperii annis vix potest statui.* *Salmaf.*

Cujus imperii anni vix possunt credi.] *Pal. potest atnivi.* *Grut.*

6. *Annonam provincialibus daret nullus, &c.*] *Reg. provincialis.* favent lectioni vulgatæ sequentia verba: *æternos thesauros haberet Romana Resp.* regio assentiuntur codices Puteani. *Casabonus.*

7. *Stipendia de largitionibus nulla erogarentur.*] *De largitionibus*, id est de arario. duæ autem erant largitiones, sacræ & privatæ: hoc est duo araria, sacrum vel publicum, & privatum. qui sacri olim ararii præfectus sub prioribus imperatoribus, is sub posterioribus comes *sacrarum largitionum* vocatus est. & qui privati ararii præfectus, idem & rei privatæ procurator, & postea *privatarum largitionum* comes, vel *rei privata* dictus est. is sub se habebat omnes rei privatæ rationales qui in singulis provinciis fiscum principis procurabant. *Salmaf.*

tium, ¹ qui nunc bellis civilibus Remp. vexat, araret, studiis incumberet, erudiretur artibus, navigaret. adde quòd nullus occideretur in bello. Dii boni quid tantum vos offendit Rom. Resp. cui talem principem sustulistis? Eant nunc qui ad civilia bella milites parant, in germanorum necem arment dextéras fratrum, hortentur in patrum vulnera liberos, ² & dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri prudenter & consecrandam ³ vultibus, & ornandam templis, & celebrandam ludis circensibus judicant. ⁴ Posterii Probi vel odio invidiæ, vel timore, ²⁴ ⁵ Romanam rem fugerunt: & in Italia circa Veronam ac Bena-

1. Qui nunc bellis civilibus remp. vexat, pacis studiis incumberet.] Verus liber legit: qui nunc bellis civilibus remp. vexat araret studiis incumberet, &c. & sic editio princeps. sic igitur totum hunc locum lege: *populus iste militantium qui nunc bellis civilibus remp. vexat, araret, studiis incumberet, erudiretur artibus, navigaret. Idem.*

2. Et dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri prudenter.] Scribendum, quem imperatores nostri prudenter, & consecrandum vultibus, & ornandum templis, & celebrandum ludis circensibus judicant. Significat Vopiscus Diocletianum & Maximianum omnes Probo honores decrevisse, qui consecratis principibus haberi solerent. *Vultibus consecrare*, est pictum exhibere. *vultus* sunt imagines, & *θεσπεσίαι*, id est, *εὐχόμεναι βρασιλέων*. *Casaub.*

Et dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri consecrandam.] Legend. cum *Casaubono*: quem imperatores nostri consecrandum vultibus, & ornandum templis, & celebrandum ludis circensibus judicant. non propterea tamen genus foemineum in sequentibus, ut idem vir doctissimus existimabat, sed tanto magis masculinum reponendum; nec enim divinitas consecratur, sed aliquis consecratur divinitate. hinc *consecrari* imperatores dicebant, qui in divorum numerum cooptabantur, & consecrati de-

sacratique vocabantur, qui divi facti. *Glossæ: consecratio, ἀποθεώσις.* sic igitur legendum: & divinitatem Probo derogent, quem imperatores nostri consecrandum vultibus, &c. per hæc enim omnia divinitatem Probi confirmatam videri vult Vopiscus, adversus eos qui eam illi derogabant. *Salmas.*

Et divinitatem Probo derogent.] Heic quoque adferuntur aliorum scriptis Palatinæ membranæ. *Grut.*

3. Vultibus consecrandum.] *Vultibus* id est imaginibus pectore tenus expressis, quas *thoracas* vocant, & *clypeos*. *Trebellius in Claudio: expressa thorace vultus ejus. thoracem vultus*, vocat imaginem vultus. sed *vultus* etiam appellaverunt illas imagines, & *θεσπεσίαι*. *Salm.*

4. Posterii Probi vel odio, &c.] Melius videatur, vel odio, vel invidia timore. *Cas.*

5. Romanam rem fugerunt.] Scriptum in Pal. Romanam refugerunt. nihil verius. per Romanam intelligit Romanam regionem, quæ & urbicaria regio dicebatur, ut supra ostendimus. hinc ROMANA VNIVERSA REGIO in veteri inscriptione. ea urbicarias regiones omnes continebat, intra centesimum ab urbe comprehensas. ea separabatur ab Italia. quod multis testimoniis probavimus ad vitam Tetrici. sic Romanam illam regionem hoc loco distinguit ab Italia: Romanam, inquit, refugerunt, & in Italia circa Veronam ac Benacum & Larium &

Benacum & Larium, atque in his regionibus, larem locaverunt. Sanè, quod præterire non potui, ¹ quum imago Probi ² in Veronensi ita fulmine ic̄ta esset ³ ut ejus prætexta colores mutaret, aruspices responderunt, hujus familiæ posteros tantæ in senatu claritudinis fore ut omnes summis honoribus fungerentur. Sed adhuc neminem vidimus: ⁴ posteri autem ⁵ videntur æternitatem habere. Senatus mortem Probi gravissimè accepit, æquè populus. Et quum esset nuntiatum, Carum imperare, virum bonum quidem, sed longè à moribus Probi, causa filii ejus Carini qui semper pessimè vixerat, tam senatus quàm populus inhorruit. Metuebant enim unusquisque tristiores principem, sed magis improbum metuebant heredem. Hæc sunt quæ de Probo cognovimus, vel quæ digna memoratu existimavimus. Nunc in alio libro, & quidem brevi, de Firmo, & Saturnino, & Bonoso, & Proculo dicemus. Non enim dignum fuit ⁶ ut quadrigæ tyrannorum bono principi miscerentur. Post deinde, si vita suppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

FLA-

atque in his regionibus, larem locaverunt. quibus verbis ostendit, Probi posteros odio invidia vel timore non urbe Roma tantum cessisse, sed etiam omnem Romanam provinciam refugisse, & ultra centesimum in Italiam longe recessisse, ac circa Veronam larem collocasse. *Salmas.*

1. *Cum imago Probi in Veronensi ita fulmine ic̄ta esset, &c.* In Veronensi, nempe agro vel solo: quas voces saepe omittit consuetudo Latine loquentium. *Casaub.*

Quum imago Probi in Veronensi ita fulmine ic̄ta esset. Veronensis absolute pro Veronensis ager. At nescio quid huc inferat vetus editio, quæ sic habet: *in Veronensis fitorii situ ita fulmine ic̄ta esset.* ex quo doctissimus Juretus legendum conjiciebat: *in Veronensi prætorio sita, ita fulmine ic̄ta esset.* *Salmas.*

2. *In Veronensi ita fulmine.* Pal. *Veronensis*; additumque à manu recenti,

territorii situ. neque improbem, ut tale quid subintellexerit auctor. *Grut.*

3. *Ut ejus prætexta colores mutaret.* Sic apud Horatium:

— mutare colores.

Notabis ergo colores mutare de re dictum quæ unum tantum colorem habebat, sic corporis colores Vitruvius dixit, pro, corporis colorem. l. VIII. c. VII. *Salmas.*

4. *Posteri autem videntur æternitatem habere.* Eadem est jurisconsultorum super significatione vocis *posteri* sententia *Casaub.*

5. *Videntur æternitatem habere.* Addit Pal. *videntur æternitatem habere, non modum.* & ita etiam habet editio vetus. *Salmas.*

6. *Ut quadrigæ tyrannorum bonis principibus miscerentur.* τετραδα appellat quadrigam: ut alii πλω δὲ δίδωα dixerunt bigam: medici collyrium quoddam è quatuor rebus constans ἀπριγε appellarunt. Scribon. Largus cap. IV. *Casaub.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

FIRMUS, SATURNINUS,

PROCVLVS

ET

BONOSVS.

MINUSCULOS tyrannos scio plerosque tacuisse, aut breviter præterisse. Nam & Suetonius Tranquillus, emendatissimus & candidissimus scriptor, ³ Antonium & Vindicem tacuit, contentus eo quòd eos cursim perstrinxerat: & Marius Maximus, qui Avidium Marci temporibus, Albinum & Nigrum Severi, non suis propriis libris, sed alienis innexuit. Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare brevitatem. Quid Marius Maximus, homo omnium verbolissimus, ⁴ qui & mythistoricis se voluminibus implicavit, ⁵ non ad istam descriptionem curamque descendit? At contrà Trebellius Pollio ea fuit diligentia, eaque cura in edendis bonis malisque principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breviter libro concluderet, qui Valeriani & Gallieni, nec multò superiorum aut inferiorum fuere principum temporibus. ⁶ Quare nobis etiam non minima fuit cura ut dictis

I. FIRMVS, SATVRNINVS, PROCV-
LVS ET BONOSVS.] Scripta le-
ctio: De Firmo, Saturnino, Bonoso &
Proculo. Casaub.

FIRMVS.] Firmus & Firmius inter
nomina Romana. firmiter tamen hec
nostri libri Firmus retinent. Salmas.

2. Minusculos tyrannos scio plerosque
tacuisse, aut breviter præterisse.] Sic mi-
nusculos imperatores dixit Lampridius in
Alexandro. præterire in hoc loquendi
genere idem significat ac si diceret, per-
stringere. Casaub.

3. Antonium & Vindicem tacuit.] Lege

Spartianum in Pescennio Nigro. Idem.

4. Qui & mythistoricis se voluminibus
implicavit.] Spartianus in Opelio Ma-
crino de Junio Cordo: quæ ille omnia
exequendo, libros mythistoriis replevit ta-
lia scribendo. Idem.

5. Non ad istam descriptionem curamque
descendit?] Tollenda interrogationis
nota: vel scribe, num ad ist. aut cur non
ad ist. Idem.

6. Quare nobis etiam non minima fuit
cura, ut dictis, &c.] Pal. Quare etiam
quoque etiam si non tamen minima fuerit
cura, ut dictis. Grut.

dictis Aureliano, Tacito & Floriano, Probo etiam magno ac singulari principe, quum dicendi essent Carus, Carinus, & Numerianus, de Saturnino, Bonoso, Proculo, & Firmo, qui sub Aureliano fuerant, non taceremus. Scis enim, mi Basse, quanta nobis contentio proximè fuerit cum amatore historiarum M. Fonteio, quum ille diceret FIRMUM qui Aureliani temporibus Ægyptum occupaverat, latrunculum fuisse non principem: contra ego mecumque Rufus Celsus, & Ceionius Julianus, & Fabius Sossianus contenderent, dicentes illum & purpura usum, & percussa moneta AUGUSTUM esse vocitatum. quinetiam nummos ejus Severus Archontius protulit: de Græcis autem Ægyptiisque libris convicit, illum ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ in edictis suis esse vocitatum. Et illi quidem adversum nos contendenti hæc sola ratio fuit quod dicebat Aurelianum in edicto suo non scripsisse quod tyrannum occidisset, sed quod latrunculum quendam à Rep. removisset: perinde quasi dignè tanti princeps nominis debuerit tyrannum appellare hominem tenebrarium, aut non semper latrones vocitaverint magni principes eos quos invadentes purpuras necaverunt. Ipse ego in Aureliani vita prius quam de Firmo cuncta cognoscerem, Firmum non inter purpuratos habui, sed quasi quendam latronem: quod idcirco dixi, nequis me oblitum existimaret mei. Sed ne volumini, quod brevissimum promisi, multa connectam, veniamus ad Firmum. FIRMUS patria Seleucia fuit: tamen plerique Græcorum

1. Et percussa moneta. AUGUSTUM esse vocitatum.] Testis nummus ΑΥΓ. Κ. Μ. ΦΙΡΜΙΟΣ. ΕΤC. ΕΥΤ. CEB. ΕΤΟΥC. ΠΡΩΤΟΥ. ubi vides & ΑΥΓΥCΤΗ & ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC appellationes. Casaub.

2. Aurelianum in edicto suo, &c.] Illud ipsum intelligit, quod paulò post recitatur. etsi latronem ibi vocat Aurelianus, non latrunculum. Idem.

3. Hominem tenebrarium.] Veteres omnes habent: hominem tenebrarum. an homo tenebrarum, pro tenebrione vel tenebrario? Salmast.

4. Aut non semper latrones vocitaverint magni principes eos, &c.] Non solum principes, sed quicumque ferè de iis sunt locuti, qui imperium per vim occuparunt, latrones eos dixerunt. Casaubonus.

rum alteram tradunt, ignari eo tempore ipso tres fuisse Firmos, quorum unus præfectus Ægypti, alter dux limitis Africani, idemque proconsul, tertius iste Zenobiæ amicus ac socius: qui Alexandriam Ægyptiorum incitatus furore pervasit, & quem Aurelianus solita virtutum suarum felicitate contrivit. De hujus divitiis multa dicuntur. ¹ Nam & vitreis quadraturis bitumine aliisque medicamentis insertis domum induxisse perhibetur: & ² tantum

1. Nam & vitreis quadraturis bitumine aliisque medicamentis insertis, domum induxisse perhibetur. Præter vitreamina quorum notus est usus omnibus, & vitreas fenestras, habuerunt veteres & alia vitra ad ædificiorum suorum ornamenta. nam & solum vitro sternebant, ut in thermis Agrippinis factum: & pro pariete vitrum adhibebant, ut in Scauri theatro; & tandem vitreas camera facere instituerunt, sicut Plinius docet libro xxxvi. capite xxv. Eò pertinuerunt vitreæ hæ quadraturæ, quibus Firmi domus inducta. quadraturis appellat *παράκτας* non *ρομβοειδείς*, qualibus hodie ferè uti mos est, sed quadratas. Fuere antiquissimi architecti, qui non vitri quadraturis, sed operibus tectoriis parietes ita expolirent, ut vitri pelluciditatem videretur habere. Porro autem cum parietes vitreo inducebant, quadraturas bitumine & aliis medicamentis committebant, quasi unum esset ac continuum vitrum: quod hic *φιλομαθείας* & curiositatis gratiâ auctor nos docet. *Idem.*

Nam & vitreis quadraturis bitumine aliisque medicamentis insertis domum induxisse perhibetur. Variis rebus solebant veteres, domorum parietes ornare. aut enim picturis condecorabant, aut marmore operiebant, quod genus *ὀρθόσπρωσις*, & *ὀρθοουερύσπρωσις* vocabatur, aut deaurabant: vide Plinium lib. xxxv. cap. i. ad eum usum igitur veteribus notî non erant psilotaperes quibus hodie totos parietes obtegimus & intendimus ad ornamentum; *ταπεινίαν* vul-

go vocamus. solebant autem etiam veteres, & abacorum formis speculorumque orbibus ex vitro aut alio pellucido lapide parietes distinguere, sed & vitreis quadraturis insertis inducere, ut hic de Firmo habemus. de speculis quæ in parietes ad ornamentum inferebantur, Plinius lib. xxxvi. cap. xxvi. Vitruvius lib. vii. cap. iiii. alternatim distinguebantur parietes abacorum speculorumque divisionibus, hoc est figuris quadratis & orbiculatis prominentibus. hinc *specula* & *abaci* junctim positi apud Vitruvium parietibus decorandis. ita etiam apud Plinium lib. xxxv. cap. i. Et *specula* sic pars erant domus, ut emblemata scyphorum argenteorum. ita enim plane specula in parietes inferebantur, & immittebantur, ut emblemata in pocula. nec male faceret, qui *specula*, parietum emblemata vocaret. vitreæ quoque istæ quadraturæ, quibus domum suam induxerat Firmus, parietum plane emblemata fuere. nam sic istæ vitreæ quadraturæ in parietes domus Firmianæ erant immisæ, & insertæ, ut in vas solent emblemata. ideo dicit, *insertas bitumine aliisque medicamentis fuisse. insertas* id est immisæ in parietem, & illigatas. *inserere* enim est *ἐμθεῖν*. unde *hec inserta, ἐμθεῖν*. *Salmaf.*

2. Tantum habuisse de chartis, ut publicè sepe diceret, exercitum se alere posse papyro & glutino. Et papyri aliquis ad vescendum fuit usus: & glutini chartarum materia alimoniam apra fiebat enim è farina vel pane multifariam, auctore

tum habuisse de chartis ut publicè sæpe diceret, ¹ exercitum se alere posse papyro & glutino. Idem & cum Blemymis societatem maximam tenuit, & cum Saracenis: ² naves quoque ad Indos negotiatorias sæpe misit. ipse quoque dicitur habuisse duos dentes elephanti, pedum denum, è quibus Aurelianus ipse fellam constituerat facere, addi-

Plinio libro XIII. Quare potest sic accipi hic locus, ut dicat Firmus tantam habere se papyri & glutini, sive materiae ad glutinum, aggregatam copiam, ut illis ipsis exercitum posset alere. Sed malo de pretiis accipere istarum rerum. Hic Firmus de Ægypto negotiationem chartariam exercebat. cum autem non ferè alibi quàm in ea provincia charta conficeretur, cujus usu maximè humanitas vitæ constat, minùs mirandum est, quod hic dicitur. *Casaub.*

Tantum habuisse de chartis.] *Tantum de chartis*, pro tantum chartarum. sic *caput de aquila*, pro, caput aquilæ, &c. *Salmes.*

1. *Exercitum se alere posse papyro & glutino.*] Crassus negabat divitem esse, nisi qui annuo reditu legionem alere posset. at unus hic Firmus multos Crassos, aut multos ad illam Crassi normam divites divitiis superavit, necesse est; qui non solum legionem unam, sed exercitum esse pluribus constantem legationibus alere poterat, ut solo annuo reditu quem ex chartis redigebat. quis vero putet solas eum chartas in reditu habuisse? sed de pretiis chartarum ne hoc loco accipiam, vetat loquendi genus, quo in hac re exponenda usus est Vopiscus. sic enim sine dubio loquutus esset, si de pretio chartarum intellexisset: *& tantum habuisse de chartis, ut publice diceret, earum pretio exercitum alere posse: vel, eis exercitum alere se posse.* nunc cum dicat eum tantum habuisse chartarum, ut earum papyro & glutino publice diceret exercitum se alere posse, manifestum est eum intellexisse non de pretiis chartarum, sed de illis duabus speciebus, ex quibus charta constabant, papyro nempe, & glutino. Papyrum autem edule fuit apud Ægyptios. Pli-

nus: *mandunt quoque crudum decoctumque, succum tantum ejus devorantes.* Glutinum quoque quo charta glutinabatur, alimoniam aptum. duas ejus species refert Plinius, & utramque edulem. vulgare glutinum è pollinis flore temperabatur, fervente aqua, minimo acetis adpersu. optimum vero erat ad chartas, quod ex molli panis fermentati colata aqua fervente parabatur. Dicebat igitur hic Firmus tantum se habuisse chartarum, ut earum papyro, priusquam charta ex eo fierent, & glutino quod in eas conficiendas impendebatur, exercitum alere posset. ex hoc æstimandum quantum chartarum habuerit. charta autem qua veteres utebantur, ut jam nemo nescit, ex papyro & glutino constabat. totam rationem conficiendæ charta, planè & copiosè exponit Salmesius in notis majoribus. *Idem.*

2. *Naves quoque ad Indos negotiatorias sepe misit.*] Libro superiore inter præcipua commoda pacis ponebat auctor, quod multi navigarent: Indicam sine dubio navigationem hanc intelligens, cujus ea ætate videntur Romani fuisse studiosiores. Fiebat hæc omnis navigatio Indica in Oceano meridionali: quam Atlantici partem veteres & Indicum & Erythræum sive Rubrum mare appellarunt. Qui existimant cognitam antiquitus fuisse navigationem in eam Indiam quam Orientalem vulgè vocant, gravissimè falluntur. *Casaub.*

Naves quoque ad Indos negotiatorias sepe misit.] De tota autem hujus navigationis ratione, quam ad Indos tunc mercatores faciebant, videnda omnino tibi sunt, quæ ad hunc locum pererudite observavit præstantissimus Casaubonus. *Salmes.*

additis aliis duobus, in qua Jupiter aureus & gemmatus federet, cum prætexta, ponendus in templo Solis, ¹ Apen-
 ninis fortibus additis: ² quem appellari voluerat JOVEM
 CONSULEM vel CONSULENTEM. Sed eosdem den-
 tes postea Carinus mulieri cuidam dono dedit, quæ lectum
 ex iis fecisse narratur. ³ Et quia nunc scitur, & sciri apud
 posteros nihil proderit, taceo. Ita donum Indicum Jovi
 OPT. MAX. consecratum, per deterrimum principem
 & ministerium libidinis factum videtur & pretium. Fuit ⁴
 tamen Firmus statura ingenti, ⁵ oculis foris eminentibus,
 capillo crispo, fronte vulnerata, vultu nigriore, reliqua
 parte corporis candidus, sed pilosus atque hispidus, ita
 ut eum plerique *Cyclopem* vocarent. Carne multa vesce-
 batur, ⁶ struthionem ad diem comedisse fertur. Vini non
 multum bibit, aquæ plurimum, mente firmissimus, ⁷ ner-
 vis robustissimus ⁸ ita ut triarium vinceret, cujus Varro
 Ælius meminit. ⁹ Nam & incudem superpositam pectori
 constanter aliis tundentibus pertulit, ⁹ quum ipse reclivus
 ac

1. *Apeninis fortibus additis.*] Etiam
 hic *Aponinis* lego. *Casaub.*

Apeninis fortibus.] Pal. duplici pp.
Appeninis. legendum *Aponinis.* Grut.

2. *Quem appellari voluerat JOVEM
 CONSULEM, vel CONSULENTEM.*] Ex-
 primere Latine voluit quem Greci vo-
 cant Δία βελώνιον, & poeta βελήφ-
 ον *Casaub.*

3. *Et quia nunc scitur, &c.*] Scrib.
Ea quia nunc, &c. Idem.

*Et quia nunc scitur, & sciri apud poste-
 ros nihil proderit.*] In veteri editione:
*quia & nunc scitur, & sciri apud posteros
 nihil proderit.* *Salmaf.*

Et quia nunc scitur.] Pal. *quia & nunc
 scitur.* Grut.

4. *Oculis foris eminentibus.*] Εξόφ-
 θαλμη. *Casaub.*

5. *Struthionem ad diem comedisse di-
 citur.*] *Ad diem, pro in die.* *Salmaf.*

6. *Nervis robustissimus, ita ut tria-
 rium vinceret, cujus Varro Ælius memi-*

nit.] Legendum *Tritanum.* Plin. lib. XII.
 cap. XX. falsò verò appellatur hic Varro
 Ælius, cui sciunt omnes fuisse nomen
 M. Terentio Varroni. liber regius eam
 vocem non agnoscit, & omnia dele-
 ant muta. *Casaub.*

7. *Ita ut triarium vinceret.*] Verissima
 lectio est, quam viri docti reposuerunt:
ita ut Tritanum vinceret. Plinius & So-
 linus de hoc Tritanno idem dicunt, gla-
 diatorem eum Sarnitem fuisse. *Salmaf.*

8. *Nam & incudem superpositam pecto-
 ri constanter, aliis tundentibus pertulit.*] Non ignotum hodiernis hominibus ge-
 nus *ἡνωμαθροῦσας.* *Casaub.*

9. *Cum ipse reclivus ac resup.*] Scri-
 bendum, *reclinus.* ut imbecillus dicitur
 & imbecillis: sic reclinus & reclinis,
 ὁ εἰς τὰ ὀπίθεν ἐπι κεκλιμῆς. ad-
 clinis, ὁ πρὸς τὴν κεκλιμῆς. Idem.

Quum ipse reclivus ac.] Legendum,
reclinus, pro reclinis: sic etiam *acclinus*
 pro *acclinis.* *Salmaf.*

ac resupinus & curvatus in manus penderet potius quàm jaceret. Fuit tamen ei contentio cum Aureliani ducibus ad bibendum, ¹ si quando eum tentare voluisset. ² Nam quidam Burburus nomine, ³ de numero vexillariorum notissimus potator, quum ad bibendum eundem provocasset, situlas duas plenas mero duxit: & toto postea convivio sobrius fuit. Et quum ei Burburus diceret, *Quare non faces bibisti?* respondit ille, *Stulte, terra non bibitur.* Le-
 5 via perfequimur, quum majora dicenda sint. Hic ergo contra Aurelianum sumpsit imperium ad defendendas partes quæ supererant Zenobiæ. ⁴ Sed Aureliano de Carris redeunte superatus est. Multi dicunt laqueo vitam eum finisse: aliud edictis suis ostendit Aurelianus. namque quum eum vicisset, ⁵ tale edictum Romæ proponi jussit. *Amantissimo sui pop. Rom. Aurelianus Augustus S. D. Pacato undique gentium toto quâ patet orbe terrarum, Firmum etiam latro-
 nem Ægyptium, barbaricis motibus astantem, & fœminei propudii reliquias colligentem, ne plurimum loquar, fugavimus, obse-
 dimus, cruciavimus, & occidimus. Nihil est, Romulei Quirites,*
 quod

1. *Si quando eum tentare voluisset.]* Infra ad Bonosum. tamen initio hujus periodi & paulò antè est *ἡδὲ τῶν παλαιῶν μέγιστον*, ut sæpissime in hoc auctore. *Casaub.*

2. *Si quando eum tentare voluisset.]* Lege, *voluissent.* de ducibus enim Aureliani loquitur qui Firmum tentare volebant. *Salmas.*

3. *Nam quidam Burburus nomine, de numero vexillariorum notissimus potator.]* Non est verum nomen Burburus: sed strenuo potatori nomen inditum per *ἄνομελον ποτίαν*, ceu alicui amphoræ aut utri: ad imitationem soni illius quem liquor edit dum funditur. *bibere* hoc Latini veteres dixerunt, & Græci *βορβύλιον*, unde bombylium. *Casaubonus.*

4. *Nam quidam Burburus nomine.]* Burburus nomen proprium illius militis, ex numero vexillariorum, quem strenuum

potatorem fuisse tradit hoc loco Vopiscus: quid enim aliud colligere possis ex Vopisco quam proprium nomen esse? *Salmas.*

5. *De numero vexillariorum.]* Erant vexillarii legionum, in unaquaque legione sexcenteni; quos veteranos constat fuisse, qui sub vexillo retinebantur, ceterorum immunes præterquam propulsandi hostis. *Triarios* antiqui eos vocabant. de quibus adfatim nobis dictum ad vitam Probi. & fortasse de illis vexillariis hoc loco accipiendum. dicebantur & *vexillarii*, auxiliares milites. unde *vexillares cohortes* apud Tacitum sunt auxiliares. *Idem.*

4. *Sed Aureliano de Carris redeunte.]* *Pal. de Thraciis. Grut.*

5. *Tale dictum Romæ proponi jussit.]* *Tale edictum. Casaub.*

Tale dictum Romæ proposuit.] Lege ex *vet. ed. tale edictum. Salmas.*

quod timere possitis. ¹ Canon Ægypti, qui suspensus per latronem improbum fuerat, ² integer veniret si vobis esset cum senatu concordia, cum equestri ordine amicitia, cum pratorianis affectio. Ego efficiam ne sit aliqua sollicitudo Romana. Vacate ludis, vacate circensibus. Nos publica necessitates teneant: vos occupent voluptates. Quare sanctissimi Quirites, & reliqua. Hæc nos de Firmo cognovisse scire debuisti, sed digna memoratu. Nam ea quæ de illo ³ Aurelianus Festivus libertus Aureliani sigillatim retulit, si vis cognoscere, eundem oportet legas, maximè quum dicat ⁴ Firmum eundem inter crocodilos unctum, crocodilorum adipibus natasse, & elephantum rexisse, ⁵ & hippopotamos edisse, & sedentem ingentibus struthionibus vectum esse, & quasi volitasse. Sed hæc scire quid prodest? ⁶ quum & Livius & Sallustius taceant res leves de iis ⁷ quorum vitas scribendas arripuerint. non enim scimus quales mulos Clodius habuerit, aut mulas T. Annius Milo, aut utrum Tusco equo sederit Catilina an Sardo, vel ⁸ quali chlamyde Pompejus usus ¹ fue-

1. Canon Ægypti integer veniet. Sit vobis cum Senatu concordia.] Locum hunc pristino nitore restituit Pal. noster. antea legebamus nullo bono sensu, certe contra mentem Imperatoris; Integer veniret si vobis esset cum Senatu, &c. Grut.

2. Integer veniret si vobis esset cum senatu concordia.] Scribe & distingue totum hunc locum: canon Ægypti, qui suspensus per latronem improbum fuerat, integer veniet. Sit vobis cum senatu concordia, cum equestri ordine amicitia, cum pratorianis affectio.] Salmas.

3. Aurelianus Festivus.] Palat. Aurelius. Grut.

4. Firmum eundem inter crocodilos unctum, &c.] Lege: eundem inter crocodilos, unctum crocodilorum adipibus, natasse. Salmas.

5. Et hippopotamos edisse.] Perplacet quod olim Turnebo visum, scribendum esse, hippopotamo sedisse. & præcedentia & sequentia firmant satis hanc acutissimi viri emendationem. Casaub.

Et hippopotamos edisse.] Omnino legendum: hippopotamo sedisse. contra pausa sedere supra legebatur pro pausas edere. Salmas.

Et hippopotamos edisse.] Malim etiam, hippopotamo sedisse. Grut.

6. Cum & Livius & Sallustius.] Livius & Sallustius vitas illustrium virorum numquam susceperunt scribendas, verum populi Romani historiam, & Annales. Casaub.

7. Quorum vitas scribendas arripuerint.] Pal. quorum vita arripuerunt. Grut.

8. Quali chlamyde Pompejus usus fuerit, an purpura.] Forte, quali chlamyde usus fuerit, & purpura. vel, aut purpura, cum Casaubono. sed quare distinguit heic chlamydem à purpura? an non & purpureæ chlamydes? Chlamydes, sive paludamenta ex cocco. at togæ nullæ coccineæ, sed purpureæ. ut toga triumphalis, & consularis. Trabes quoque, quæ togæ erant, purpureæ totæ, cocco prætextæ. chlamydem igitur à purpura heic

¹ fuerit, ² an purpura. Quare finem de Firmo faciemus, venientes ad Saturninum, qui contra Probum imperium sibimet in Orientis partibus vindicavit.

SATURNINUS.

7³ SATURNINUS oriundus fuit Gallis ex gente hominum inquietissima, ⁴ & avida semper vel faciendi principis vel imperii. Huic ⁵ inter cæteros duces, qui verè summus videretur, Aurelianus limitis Orientalis ducatum dedit, sapienter præcipiens ne unquam Ægyptum videret. Cogitabat enim, quantum videmus, vir prudentissimus, Gallorum naturam, & verebatur ne si perturbatam civitatem vidisset, ⁶ quò eum natura ducebat, societate quoque hominum duceretur. ⁷ Sunt enim Ægyptiï (ut satis nosti) viri ventosi, furibundi, jactantes, ⁸ injuriosi, ¹ atque

heic separat Vopiscus, quod chlamydes coccineæ. purpuram autem heic usurpat pro purpurea veste. *Salmas.*

1. *Fuerat an purpura.*] Palatino abest particula *an*. Grut.

2. *An purpura.*] Melius, *aut purpura*. Casaub.

3. *Saturninus oriundus fuit Gallis.*] Pal. *oriundo fuit Gallus*. Grut.

4. *Et avida semper, vel faciendi principis, vel imperii.*] *Facere imperium*, est rebellare, & alienæ dominationis jugum excutere. quod aliud est, quàm facere principem. *Casaub.*

5. *Inter ceteros duces, qui vere summus videretur.*] Gallos avidos imperii cum dixit, haud dubium est quin imperandi avidos intellexerit. Galli ut cupidi semper sunt novarum rerum, qui inter eos principes ipsi fieri non possunt, principis faciendi semper avidi sunt: qui vero possunt principes fieri, imperii avidi sunt, & imperium avide arripiunt. *Salmasius.*

6. *Inter ceteros duces, qui vere summus videretur.*] Vopiscus scripserat: *Huic inter ceteros duces quos vere scire videretur,*

Aurelianus limitis Orientalis ducatum dedit. Atque ita plane scriptum exhibet editio vetus. *quos vere sciret*, id est quos vere cognosceret, quos vere cognitos haberet. Aurelianus igitur, inter duces quos vere scire, id est quos vere cognoscere videretur, & quorum naturam perspectam haberet, Saturnino ducatum Orientis dedit, simulque præcepit ne Ægyptum unquam videret. verebatur enim prudentissimus princeps, ne si Saturninus, quem ex natura gentis suæ, imperii avidum cognoverat, in civitatem perturbatam rerumque cupidam novarum venisset, facile quo eum natura ducebat, societate quoque hominum impelleretur. *Idem.*

6. *Quo cum natura ducebat, societate.*] Vet. editio: *è societate*. forte: *quo eum natura ducebat, eo societate quoque hominum duceretur*. *Idem.*

7. *Sunt enim Ægyptiï, ut satis nosti, viri ventosi.*] Vide Plinium Laudatione Optimi principis. *Casaub.*

8. *Injuriosi.*] Ut omnes superbi. tales autem Ægyptiï. addit Vopiscus, *atque adeò vani*. erant & invidi Ægyptiï & qui

atque adeò vani, ² liberi, ³ novarum rerum usq̄ uead cantilenas publicas cupientes, ⁴ versificatores, ⁵ epigrammatarii, mathematici, aruspices, ⁶ medici. ⁷ nam & Christiani, Samaritæ, & quibus præsentia semper tempora cum enormi libertate displiceant. Ac nequis mihi Ægyptiorum irascatur, & meum esse credat quod in literas retuli, ⁸ Adriani ⁹ epistolam ex libris Phlegontis liberti ejus proditam, ex qua penitus Ægyptiorum vita detegitur, indidi. *Adrianus Aug. Serviano cos. S. Ægyptum quam mihi laudabas, Serviane charissime, totam didici, levem, pendulam, & ad omnia fame momenta volitantem.* ¹⁰ Illi qui Serapim colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi, qui se Christi

episco-

& qui aliorum prospera ferre non possent: ac propter hanc etiam causam injuriosi. *Idem.*

1. *Atque adeo vani liberi.] Liberi, ἐλευθερίαται. Salmaf.*

Atque adeo vani, liberi.] Pal. vagi. Grut.

2. *Liberi.] Ελευθερίαται. quod de fervis dicitur libertatem sibi vindicantibus, jugo excusso servitutis: at isti legum & magistratum. Casaub.*

3. *Novarum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes.] Adeo rerum novarum cupidi, ut non vereantur Ægyptii etiam publicè cantilenas seditiois excitandæ aptas cantillare. Longum sit veterum testimonia adferre, de prono ad seditioem Ægyptiorum ingenio. Idem.*

4. *Versificatores epigrammatarii.] Qui versibus & epigrammatis enormi libertate in principes suos & magistratus ludant. Idem.*

5. *Epigrammatarii, mathematici, aruspices, medici.] Mores primum Ægyptiorum recensuit, & dixit eos esse ventosos, furibundos, jactantes, injuriosos, vanos, liberos, & novarum rerum cupidos: deinde, & artes professionesque quibus plurimum illi dediti: esse nimirum versificatores, epigrammatarios, mathematicos, aruspices, & medicos. postremo religionem: & partim Samaritanas, partim Christianas fuisse narrat,*

omnes tamen Sarapim adorasse. hæc mens Vopisci. *Salmaf.*

6. *Medici.] Qui medicinæ artem in carmina, periapta, & id genus magica remedia vertant. Casaub.*

7. *Nam & Christiani, Samaritanæ.] Palat. nam eis Christiani Sam. Grut.*

8. *Hadriani epistolam ex libris Phlegontis liberti ejus proditam.] Scripti, epistolam Romanam. quod ideo ab auctore additum, quia Phlegon Græcè scripserat: sed Græco operi Latinam inseruerat. Casaub.*

9. *Epistolam ex libris Phlegontis.] Epistolam Romanam. ita vet. editio. Salmaf.*

10. *Illi qui Serapim colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi qui se Christi episcopos dicunt.] Malim, illic qui, ut statim, nemo illic arch. quo ex verbo apparet Hadrianum hanc epistolam scripsisse cum jam ex Ægypto discessisset. Videntur autem multi Christianorum Ægyptiorum, ad Hadriani adventum aut mutasse religionem, aut intermissa ejus professione, ad tempus dissimulasse. quæ res occasionem illi præbuit ea scribendi de Ægyptiorum etiam in religione levitate, quæ hic legimus. Sarapis autem hoc loco potius quàm alius quivis gentilium deorum nominatur, quia id erat Alexandrinorum & inferioris Ægypti præcipuum numen: ideo mox Hadrianus, CHRISTYM & Sarapim cen-*

episcopos dicunt. ¹ Nemo illic archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, ² non mathematicus, ³ non aruspex, non aliptes. ⁴ Ipse ille patriarcha quem Ægyptum

vene-

quo summa Ægyptiorum numina ponit. *Casaub.*

Illi qui Serapin colunt.] Pal. *Ille.* forte *Illic.* Grat.

1. *Nemo illic archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, non mathematicus, &c.*] Omnes, inquit, & Judæorum, & Samaritarum, & Christianorum sacerdotes, non solum religiones nostras per levitatem animi amplectuntur, quando opus est *idololatrias*: sed etiam vitia nostra probant ac sectantur: estque invenire ex illorum numero, qui sint mathematici, aruspices, aliptæ, sive medici: nam Vopiscus hunc Hadriani locum imitans, pro *aliptes* dixit *medicus*, ut modò observabamus. notum qui aliptæ dicebantur in arte gymnastica: sed apparet ex hoc loco male audisse id genus hominum, quòd artes vetitas tractarent: nam ea ratio est cur mathematicis & aruspices conjungantur. causam arbitror esse; quòd athletas ad victoriam preparantes, non solum artis suæ præceptis eos instruerent, sed & veneficia adhiberent. *Casaub.*

Nemo archisynagogus Judæorum, nemo Christianorum presbyter.] Judæis archisynagogos quasi proprios videtur attribuere, ut Christianis presbyteros. Judæis tamen etiam sui presbyteri, præter archisynagogos & patriarchas, *Salmasius.*

2. *Non mathematicus, non aruspex, non aliptes.*] Hoc voluit dicere Hadrianus: nullam esse in Ægypto religionem, plures autem esse, nullam artem aut professionem quæ non Sarapin colat. ab omnibus igitur eum adorari quamvis diversæ religionis hominibus. omnium etiam artium professores eidem devotos esse. illic, inquit, qui Sarapin colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi qui se Christi Episcopos dicunt: nemo illic archisynagogus Judæorum,

nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, non mathematicus, non aruspex, non aliptes, *qui non Serapin colat*, scilicet. hæc enim verba hoc loco subaudienda sunt. sed hoc de Christianis quis credat? non etiam credibile est de Judæis & Samaritis. *Idem.*

Non mathematicus, non aruspex, non aliptes.] Sic paulo ante Vopiscus, medicos cum aruspices, & mathematicis conjungebat, ut hic aliptas Hadrianus. at quomodo potuit Hadrianus male de mathematicis sentire, quin & seipsum suo iudicio sententiaque condemnaret? ipse enim insignis mathematicus fuit. non igitur hæc est hujus loci sententia, quam putavit vir undequaque doctissimus, sed ea quam supra exposuimus. *Idem.*

3. *Non aruspex, non aliptes.*] Vopiscus supra ad hunc locum respiciens, *medicos* vocavit, quos hic Hadrianus, *aliptas*. Nam & medicinæ artis olim pars fuit aliptice. nec in gymnastica tantum noti aliptæ, sed etiam in iatrica: qui non solum ad conservandam valetudinem, vires acquirendas, bonumque colorem conciliandum adhibebantur, sed etiam interdum ad recuperandam sanitatem. Ceterum verisimile est in Ægypto, ubi hæc studia & artes maxime vigeant, multos fuisse qui & medicinam simul profiterentur & alipticen. atque hi iatraliptæ proprie dicti. quos contemptim aliptas tantum vocat Hadrianus, *Idem.*

4. *Ille ipse patriarcha cum Ægyptum venerit.*] Inaudiverat aliquid Hadrianus de patriarcha Alexandrino cum in Ægypto esset, deque summa ejus dignitate: sed falsa pleraque ei persuaserant homines Ægyptii, immortales & Judæorum & Christianorum hostes. iis auctoribus credidit Hadrianus, non fixam in Ægypto sedem habuisse patriarcham, sed certis solum temporibus eò venire

venerit, ¹ ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum. Genus hominum seditiosissimum, vanissimum, injuriosissimum: civitas opulenta, dives, fecunda, in qua nemo vivat otiosus. Alii vitrum constant, ab aliis charta conficitur: ² alii linyphiones sunt: ³ omnes certè cujuscunque artis & videntur & habentur. ⁴ Podagrosi quod agant habent: habent ⁵ cæci quod faciant: ne chirurgici quidem apud eos otiosi vivunt. ⁶ Unus illis deus est. hunc Christiani, hunc Judæi, hunc omnes venerantur & gentes: ¹ & uti-

venire solitum: quod scimus esse falsissimum. Est autem verisimile quandiu Alexandria fuit Hadrianus, latuisse episcopum Alexandrinum, sive is Justus fuit, sive ejus successor Eumenes. *Casaubonus.*

Ipsè ille Patriarcha.] En Episcopum Alexandrinum Hadriani temporibus Patriarcham appellatum! non igitur tam recens est Patriarchæ nomen in Ecclesia Christiana quam quidam videri volunt, quibus placet nec Niceni primi Concilii ætate, tanto post Hadrianum intervallo, usitatum illud inter Christianos fuisse, pro eo qui toti diocesi præerat, & dioceseos exarchus dicebatur. quos alibi refellam. *Salmas.*

I. Ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum.] De Serapi verum est: de CHRISTO autem, falsissimè simul ac vanissimè. sed hoc illi persuaserant Ægyptii. *Casaub.*

2. Alii linyphiones sunt: omnes certè cujuscunque artis, & videntur & habentur.] Ita reposuimus ex scripti codicis auctoritate. sensus est; neminem in Ægypto otiosum vivere: cujuscunque artis homines ibi videri & haberi: alios vitrum constare: ab aliis chartam confici: alios linyphiones hoc est linteos esse. *Salmas.*

Alii linyphiones sunt.] Ita correximus pro *lymphiones*. verbum Græcum est *λινύφης*, vel *λινύφης*, quod *lini texturam* significat. Latini hanc vocem suam fecere, & *linyphum* quoque dixere. vitiose etiam in Glossis scribitur, *λινύφης*, *lenteator*, *linitextor*, cum scriben-

dum sit, *λινύφης*. *λινύφης* igitur & *λινύφης* dicebatur. *λινύφης* Latini *linyphium* dixerunt: à voce igitur *linyphium* quod lini texturam significat, *linyphiones* iidem Latini derivarunt, & *linypharios*, ut à *gynæcium*, *gynæciarios*. *Idem.*

3. Omnes certè lymphiones cujuscunque artis, &c.] Legendum, *linifiones*, sive *linifiones*. *Linifiones* sive *linifarios* Græci *λινύφης* dixerunt. Ex hoc autem loco intelligi potest Ægyptiaci lini copia: nam significat Hadrianus, in lini paratura, aut operum linteorum confectioe bonam Ægypti partem fuisse occupatam; etiam eos qui alias artes exercerent. *Casaub.*

4. Podagrosi quod agant habent: habent cæci quod faciant: &c.] Ita scripsimus, certissima conjectura ducti. *Salmas.*

5. Cæci quod agant habent, cæci quod faciant.] Alterutro loco scribendum *claudi*, id est, *claudi*. *Casaub.*

6. Unus illis deus est: hunc Christiani, hunc Judæi.] Quomodo unus illis deus, si alii Christum, alii coluerunt Serapim, &c. Omnino ab aliena manu hæc verba sunt, non Hadriani. nempe hæc notaverat Christianus aliquis lector ad superiora Hadriani verba, quibus videtur diversissimas quæ in Ægypto vigeant *θησείας*, Christianorum, Judæorum, Samaritarum, Græcorum, miscere ac confundere: hæc ita esse argumento est vox *gentes*: quæ Christianis & Judæis hic opposita, auctoris sui conditionem palam facit. *Idem.*

Unus illis Deus est. hunc Christiani,

¹ & utinam melius esset morata civitas, ² digna profecto sui profunditate, quæ pro sui magnitudine totius Ægypti teneat principatum. Huic ego cuncta concessi, vetera privilegia reddidi, nova sic addidi ut præsentis gratias agerent. ³ denique ut primùm inde discessi, & in filium meum Verum multa dixerunt, ⁴ & de Antonino quæ dixerunt, comperisse te credo. ⁵ nihil illis opto nisi ut suis pullis alantur, ⁶ quos quemadmodum fœcundant, pudet dicere.

¹ Cali-

hunc Judæi, hunc omnes venerantur.] Quomodo unus illis Deus, si alii Christum, alii colerunt Sarapim? huic objectioni occurret Hadrianus, qui in principio hujus epistolæ dixit, in Ægypto qui Sarapim colerent Christianos fuisse, & devotos Sarapidis fuisse qui se Christi Episcopos dicerent. quinimo ipsum illum Patriarcham Christianorum, si quando in Ægyptum veniret, cogi Sarapim adorare. si igitur qui Christiani erant, Sarapim adorabant: si eum colebant & Judæi, & Samaritæ, & cujuscumque artis & religionis in Ægypto homines: sequitur id esse verum quod Hadrianus hoc loco dicit, unum, & unicum sive præcipuum summumque Deum Ægyptiis fuisse Sarapim, quem Christiani, quem Judæi, quem omnes venerantur, & gentes non nescio præter Sarapim multos alios deos ab Ægyptiis fuisse cultos: sed cum illi plura numina haberent, quæ ab reliquis gentilibus deridebantur, unus eorum Sarapis ab omnibus Ægyptum incolentibus colebatur, cujuscumque nationis aut superstitionis essent. atque hic est sensus hujus loci. *Salmas.*

Unus illis Deus nullus est. hunc Christiani, &c.] Exhibui quod inveneram in Palatino. *Grut.*

I. *Et utinam melius esset morata civitas.*] Malè moratam fuisse Alexandrinam urbem etiam testatur reliquit vetus scriptor Græcus, qui *Ἐπιτομὴ τῶν ἱστοριῶν* composuerat. scripsit enim hujus urbis neque judicia neque privata negotia regi unquam potuisse. & hoc uni Alexandria præter ceteras urbes peculiare contigisse, ac præcipuum, quod

in tanta hominum colluvione ac confusione rerum, non per rectum aliquod regionem administrationemque, & publicorum ordinem judiciorum staret: sed per rerum ipsam naturam fortuito magis, quam bono more ac regimine subsisteret. *Salmas.*

2. *Digna profecto sui profunditate, quæ pro sui magnitudine totius Ægypti teneat principatum.*] Scribe: *digna profecto quæ pro sui profunditate, totius Ægypti teneat principatum.* quis dubitat vocem *magnitudine* interpretamentum esse alterius vocis? appellat autem *profunditatem* Alexandria, amplitudinem ejus urbis, civium multitudinem, & altas opes. *Casaubonus.*

Digna profecto sui profunditate, quæ pro sui magnitudine.] Omnino legendum: *Digna profecto, quæ pro sui profunditate ac magnitudine totius Ægypti teneat principatum.* Nisi quis potius cum Casaubono legere malit: *Quæ pro sui profunditate totius Ægypti teneat principatum.* *Salmas.*

Digna profecto sui profunditate, quæ pro sui magnitudine.] Pal. *digna profecto quæ pro sui funditate, quæ pro sui magnitudine.* *Grut.*

3. *Denique ut primùm inde discessi, &c.*] Melius, deinde. *Casaub.*

4. *Et de Antonino quæ dix.*] Scribendum, *Antinoo.* Idem.

Et de Antonino quæ dixerunt.] Lege cum Casaubono: *& de Antinoo.* & pro *transmissi*, tres *missi.* *Salmas.*

5. *Nihil illis opto nisi ut suis pullis alantur, quos, &c.*] Fœcundabant in sterquilinio. *Casaub.*

6. *Quos quemadmodum fœcundant, pudet*

¹ Calices tibi allassontes versicolores transmisi, quos mihi sacerdos templi obtulit, tibi & sorori meae specialiter dedicatos, quos tu, velim festis diebus convivii adhibeas. ² Caveas tamen ne his Africanus noster ³ indulgenter utatur. Hæc ergo cogitans de ⁹ Ægyptiis Aurelianus jufferat ne Saturninus Ægyptum videret: & mente quidem divina. Nam ut primùm Ægyptii ⁴ magnam potestatem ad se venisse viderunt, statim clamaverunt, *Saturnine Auguste, dii te servant*: & ille quidem, quod negari non potest, vir sapiens, de Alexandrina civitate mox fugit, atque ad Palæstinam rediit. Ibi tamen quum cogitare cœpisset, tutum sibi non esse si privatus viveret, ⁵ deposita purpura ex simulacro Veneris, ¹ cycla-

det dicere.] Scio, *fœcundare* Latinum esse, nec ignoro pullos *fœcundari* Latine dici posse. puto tamen, Vopiscum scripsisse: *Nihil illis opto nisi ut pullis suis alantur, quos quemadmodum fœtum dant, pudet dicere.* Qui ova fœvenda gallinæ committit, is pullos *fœtum dare*, eleganter dicitur. at Ægyptii non gallinis, sed sterquilinio pullos fœtum dabant. nam in sterquilinio ova defodiebant, ut ibi foverentur, & pulli excluderentur. *Salmasius.*

1. Calices tibi allassontes versicolores transmisi, &c.] *Calyces allassontes* dicuntur, qui subinde colorem mutant, alium atque alium exhibentes sicut palumborum colla. de vitris Ægyptiis non semel alibi dictum. Fortean scripserat, *tres misi, non transmisi.* Casaub.

Calices tibi allassontes versicolores transmisi.] Putem legi debere: *calices tibi allassontes, id est, versicolores transmisi.* & sane allasson calix, & versicolor idem. nam *ἀλλασσων* calix dicitur qui colores mutat, & alium aliumque subinde colorem ostendit, ut in collis columbarum videmus. *colorem mutantem* vulgo vocamus, hoc est ad verbum, *ἀλλασσων* &c. vitrum autem olim, ut etiam nunc, in varios colores tingebatur & pingebatur: nec enim alia, inquit Plinius, *Materia sequacior, aut etiam pictu-*

ræ accommodatior. Hinc & album fiebat & myrteum, & sapphirinum hyacinthinumque, & omnibus aliis coloribus. in Ægypto vero ex vitro fiebant calices versicolores pretiosissimi, quos Hadrianus *ἀλλασσωνες* heic vocat. hinc non parvi muneris loco tres hujusmodi versicolores, & allassontes calices Serviano misit Hadrianus, quos à templi sacerdote acceperat, eumque admonuit, ut festis tantum diebus eos adhiberet, caveretque ne Africanus iisdem indiligenter uteretur. ex quibus apparet magni pretii hujusmodi calices fuisse. *Salmasius.*

2. Caveas tamen, ne his Africanus nosse indulgenter utatur.] Vide num melius sit *indiligenter.* Africanus hic, Serviani filius, puto, fuit, ætate adhuc tener. *Casaub.*

3. Indulgenter utatur.] Ita & Palat. legendum tamen videtur, *indiligenter,* nisi usus continenti pro contento; & nōlit, nimium indulgere vino. *Gruterus.*

4. Magnam potestatem ad se venire viderunt.] *Magnæ potestates,* ut magni iudices, quos habuimus supra. *Salmasius.*

5. Deposita purpura ex simulacro Veneris, &c.] Scripti, *de sim. deponere dixit* pro detrahere, auferre. *Casaub.*

¹ cyclade uxoria militibus circumstantibus amictus, & adoratus est. Avum meum sæpe dicentem audivi se interfuisse quum ille adoraretur. Flebat (inquit) & dicebat, *Necessarium (si non arroganter dicam) Resp. virum perdidit. Ego certe instauravi Gallias, ego à Mauris possessam Africam reddidi. Ego Hispanias pacavi. Sed quid prodest? omnia hæc affectato semel* **IO** *honore perierunt. Et quum eum animarent, vel ad vitam, vel ad imperium, ² qui induerunt purpuram, in hæc verba differuit: Nescitis, amici, quid mali sit imperare. ³ Gladii & tela nostris cervicibus impendent; imminent hastæ undique, undique spicula: ipsi custodes timentur, ipsi comites formidantur: non cibis pro voluptate, non iter pro autoritate, non bella pro iudicio, non arma pro studio. Adde quòd omnis ætas in imperio reprehenditur. Senex est quispiam? inhabilis ⁴ videtur: ⁵ sin minus, inest furor. ⁶ nam quòd imperatorem me cupitis, in necessitatem mortis me*

me

1. *Cyclade uxoria.]* Quæ vestis erat muliebris auro texta & pretiosissima. *Idem.*

Cyclade uxoria.] Puto legendum: Deposita purpura ex simulacro Veneris cum cyclade uxoria, militibus circumstantibus amictus est. sensus est. cum Saturninus imperium sumpsit, purpureum pallium, quò amiciretur, depositum sive detractum est, ex simulacro Veneris: cyclade quoque uxoria, hoc est uxoris suæ indutus est. atque hic erat habitus tunc imperatorum, purpurea chlamys, & aurata tunica. cum igitur imperatorie amiciendus esset hic Saturninus, nec esset ad manum purpurea chlamys, ex Veneris simulacro purpureum pallium detractum est. cum item aurata tunica in promptu minime haberetur, cyclade uxoris amictus est. cyclas, tunica muliebris aurata. tales etiam & viriles fiebant, quas per illa tempora usurpabant imperatores; jam inde à Gallieno. *Salmas.*

Cyclade uxoria.] Pal. *conclude uxoria.* *Grut.*

2. *Qui induerunt purpuram.]* Pal. *qui amigierunt purpuram. nempe fuit, ami-*

gierunt purpuram. nempe fuit, amigierunt purpuram. rectè. Idem.

3. *Gladii & tela cervicibus nostris impendent, imminent hastæ undique.]* Vetus editio: *Gladii seta pendentes cervicibus imminent, hastæ undique, undique spicula. Rectè. quo alluserit, nemo non videt. Salmas.*

Gladii & tela nostris cervicibus impendent.] Præit Pal. ad acutiorem sententiam. habet enim, *gladiis & apendentibus cervicibus imminent hastæ undique.* Videtur quippe ea verba alludere ad factum Dionysii tyranni. itaque rescripserim; *gladii seta pendentes cervicibus imminent; imminent hastæ undique: quamvis & suffecerit semel expressisse illud imminent. Grut.*

4. *Videtur: sin minus, inest furor, & c.]* Aliter hæc quoque Palatinus; nimirum. *his & furor. jam quid amabilem. Idem.*

5. *Sin minus, inest furor.]* Fortè scribendum: *senex est quispiam? inhabilis videtur. si juvenis, inest furor. vetus tamen editio legit: additur his furor. fortè: at juvenis, inest furor. Salmas.*

6. *Nam quòd imperatorem me cupitis, in necessitatem mortis me trahitis.]* Longè aliter

me trahitis. ¹ Sed habeo solatium mortis, solus perire non potero. M. Salvidienus hanc ipsius orationem verè fuisse dicit, & fuit re vera non parum literatus. Nam & in Africa rhetoricæ operam dederat, ² Romæ frequentaverat pergulas magistras. Et ne longiùs progrediar, dicendum est I I quod præcipuè ad hunc pertinet. Errare quosdam scio, & putare hunc esse Saturninum qui Gallieni temporibus imperium occupavit: quum hic longè alius fuerit, & Probo penè nolente sit occisus. Fertur autem Probus & clementes ad eum literas sæpe misisse & veniam esse pollicitum: sed milites qui cum eo fuerant, non credidisse. Obsessum denique in castro quodam ab iis quos Probus miserat, invito Probo esse jugulatum. ³ Longum est frivola quæque connectere, & odiosum dicere quali statura fuerit, quo corpore, quo decore, quid biberit, quid comederit; ab aliis

aliter ista exhibent veteres: in quibus loco istorum hæc invenimus: *Jam quod amabile omnibus Probum me æmulum esse cupitis: cui libens cedo, & cujus esse dux cupio: in necessitatem mortis me trahitis. Habeo, &c.* non est in his integra sententia: erit si conjuncta vulgare lectione cum edita scribas: *Nam quod imperatorem me cupitis potius quàm illum amabilem omnibus, vel, imperatorem me cupitis rejicitis illum amabilem aut fastiditis.* Casaubonus.

Nam quod imperatorem me cupitis.] Omnino legendum: *Jam quid amabilem omnibus Probum dico? cui cum me æmulum esse cupitis, cui libens cedo, & cujus esse dux cupio, in necessitatem mortis me trahitis.* aperta & plana sententia. Salm. *Nam quod Imperatorem me cupitis, in necessitatem mortis me trahitis.]* Omnia sunt multa. Palat. enim præfert: *Jam quid amabilem omnibus Probum dico cui me malum esse cupitis, cui libens cedo, & cujus esse dux cupio in necessitatem mortis; emendatumque, cui me æmulum.* Grut.

I. Sed habeo solatium mortis, solus perire non potero.] Vox inhumana: sed quæ tamen & in ore hominum, & in scri-

ptis veterum frequens. Plinius epistola xx. libri vi. Auctor panegyrici ad Constantinum: *Nisi forte jam sentiens diem sibi venisse fatalem, ad solatium suæ mortis, voluit sicum trahere quamplurimos.* Casaub.

2. Romæ frequentaverat pergulas magistras.] Non celebres doctores, sed è trivio magistras qui in pergulis docebant, more cæterorum artificum multorum. *Idem.*

Romæ frequentaverat pergulas magistras.] In istis pergulis publice docebant Grammaticæ Rhetoricæque magistri, aliarumque artium, quæ liberales indigetantur, professores, etiam qui de publico stipendium accipiebant. quas *magistras pergulas* vocat heic Vopiscus, quibus autem publice profitendi facultas data non erat, hi intra domesticos parietes, suis tantum discipulis privatim vacabant, nec in pergulis publicis docebant. Salmas.

3. Longum est frivola quæque connectere, & odiosum, &c.] Ait tamen in sequenti vita Vopiscus: *minima quæque jucunda sunt, atque habent aliquid gratiæ cum leguntur.* Casaub.

aliis ista dicantur quæ propè ad exemplum nihil profunt. Nos ad ea quæ sunt dicenda, redeamus.

P R O C U L U S.

¹² **P**ROCULO patria Albingauni fuere, positi in Alpibus maritimis: domi nobilis, sed majoribus latrocinantibus, atque adedè pecore ac servis & iis rebus quas abduxerat, fatis dives. Fertur denique eo tempore quo sumpsit imperium duo millia servorum suorum armasse. Huic uxor virago, quæ illum in hanc præcipitavit demerentiam, nomine Sampso, quod ei postea inditum est: ¹ nam antea ² Viturgia nominata est. Filius Herennianus, quem & ipsum, quinquennium si impleffet, (ita enim loquebatur,) dicasset imperio. Homo, quod negari non potest, optimus, idemque fortissimus: ipse quoque latrociniiis assuetus, qui tamen armatam semper egerit vitam. Nam & multis legionibus tribunus præfuit, & fortia edidit facta: & quoniam minima quæque jucunda sunt, atque habent aliquid gratiæ quum leguntur, tacendum non est, quod & ipse gloriatur in quadam sua epistola, quam ipsam melius est ponere quàm de ea plurimum dicere. *Proculus Metiano affini s. d. Centum ex Sarmatia virgines cepi. Ex his una nocte decem inivi: omnes tamen, quod in me erat, mulieres intra dies xv. reddidi.* Gloriatur (ut vides) rem ineptam, & fatis libidinofam: atque inter fortes se haberi ¹³ credit si criminum densitate coalescat. Hic tamen quum etiam post honores militares se improbè & libidinose, tamen fortiter ageret, hortantibus Lugdunensibus, qui & ab Aureliano graviter contusi videbantur, & Probum vehementissimè pertimescebant, ³ in imperium vocitatus est ludo

1. Nam antea Viturgia nominata est.] Puto scriptum fuisse Viturgia pro Viturgia. legendum igitur hoc loco Viturgia, aut etiam Vitturia. nam Vittorius, & Vitturius nomina propria, & Vitturijus. Vittoria, vel Viturgia dice-

batur mater Victorini Tyranni. Salmasius.

2. Viturgia.] Pal. Vituriga. Grut.

3. In imperium vocitatus est ludo penè & joco.] Ut & Regillianus alter tyrannus, de quo Pollio. Casaub.

ludo penè & joco, ut Onesimus dicit: quod quidem apud nullum alium reperisse me scio. Nam quum in quodam convivio ad latrunculos luderetur, atque ipse decies imperator exisset, quidam non ignobilis scurra, Ave (inquit)

1. *Ad latrunculos luderetur.*] Vetus auctor dixisset: *latrunculis luderetur.* alea ludere, tesseras, latrunculis, dicebant veteres: at recentiores, ad aleam, ad tabulam, ad latrunculos. *Salmaf.*

2. *Atque ipse decies imperator exisset.*] In calculorum ludo quem Græci recentiores *Ζαλευσιον* dixerunt, unus fuit qui dicebatur Rex. sed in latrunculo ludo, ipse qui ludebat, si faveret alea, Rex exibat. *Casaub.*

3. *Decies exisset imperator.*] Calculorum, & latrunculorum ludus idem omnino fuit. nam & latrunculi calculi dicebantur. Ovidius:

Sæpe latruncinii sub imagine calculus ibit.
Martialis:

Calculus heic gemino discolor hoste perit.
Scachios hodie vocant Itali, & Galli, voce à calculis detorta. Græci recentiores *Ζαλευσιον*, hunc latronum ludo vocarunt. in ludo latronum calculus unus erat, qui dicebatur rex. qui non alias, moveri solebat, quam ubi maxima urgeret necessitas, & aliud auxilii non suppeteret lusori ad se defendendum. Et totum zatricii aut latronum ludi negotium, bellum erat, vel belli simulacrum. hinc calculi ipsi quibus ludebatur, & latrones, & milites dicebantur. Poëta vetus:

— *Et vitreo peraguntur milite bella.*

Martialis in Epigrammate cujus lemma, *Calculi*:

Insidiosorum s; ludis bella latronum.

Gemmeus iste tibi miles, Et hostis erit.

Omnia in illo ludo ad imaginem belli erant composita. hinc militum, aciei, phalangis, prælii, hostium, captivorum, tropæorum passim mentio apud veteres dum illum ludum describunt. vincebat in hoc ludo, qui omnes ex adverso ludentis milites capere poterat, & regem ipsum, hoc est principem cal-

culum, quia nunquam capiebatur, ad incitas redigere. Tabula in qua latrunculis ludebatur apud veteres, tota lineis erat distincta, & unicuique calculo suus locus ac sua sedes attributa. tabula enim lusoria ligneis quadraturis discoloribus alternatim positis distincta est. & in illis quadraturis locari solent calculi. sedes illas calculorum Græci olim *πόλλες*, postea *χώρες* nuncuparunt. hinc *μυρόχωρη* tam in tesseras quam in latrunculis lusor ille dicebatur, qui omnibus suis calculis spoliatus & victus abibat, utpote qui ad unum redactus esset calculus. veteres Glossæ: *μυρόχωρη*, *adunatus in tabula.* notabis autem tibi, elegantem notionem verbi *adunatus*, pro eo qui ad unum redactus est calculus. at Latini *mandras*, *septa*, *villos*, & *capsos*, & *carceres* vocabant, loca illa sive sedes in tabula, in quibus veluti clusi tenebantur latrunculi. Martialis:

Mandris Et vitreo latrone clausos.

nam calculus qui in calculi discoloris sedem faciebat impetum, ut eum caperet, & sede sua pelleret, mandram ejus sive vallum frangere intelligebatur. *mandra*, idem quod septum vel vallum.

Gr. *χαρσιωμος*. in eo ludo imperator exire dicebatur, qui superior discedebat, regemque adversæ partis omnibus suis militibus spoliabat, ipsumque ad incitas redigebat. in quo nihil fortunæ licebat, sed arti & industriæ soli, ludendique peritiæ locus erat. hodieque in ludo latronum vel scacorum, alii calculi sunt, qui ordine moventur, alii qui vage & oblique. inciti autem dicuntur qui eo sunt redacti, ut cieri moverique nequeant. inde proverbium, *ad incitas vel ad incita redigere*, pro ad extremas metas compellere, & in summam desperationem aliquem adducere. Porro quem veteres *calculus incitus*, hoc est

quit) *Auguste*. Allataque lana purpurea, ¹ humeris ejus junxit, eumque adoravit: timor inde confciorum, atque inde jam exercitus tentatio & imperii. Non nihilum tamen Gallis profuit. ² Nam Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contrivit, nunquam aliter quàm latrocinandi pugnans modo. Hunc tamen Probus fugatum usque ad ultimas terras, & cupientem in Francorum auxilium venire, à quibus originem se trahere ipse dicebat, ipsis prodentibus Francis, ³ quibus familiare est ridendo fidem frangere, vicit & interemit. Posterius ejus etiam nunc apud Albingaunos agunt, qui joco solent dicere sibi non placere esse vel principes vel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didi-

ad incitas adaetum vocabant, cum nos in hoc eodem ludo *staccum mattum* dicimus, id est contritum & subactum, eoque loci adaetum, ut moveri non possit. *mattus* antiqua vox & Latina, quæ emollitum, subactum, & maceratum significat. hinc *via matta* Ciceroni, *via lurosa*, & humecta. lib. epistol. ad Atticum xvi. epist. xii. *itaque eo die mansi Aquini. longulum sane iter, & via matta.* vulgo exciditur: & *via inepta*. quod ineptum est. à verbo *ματτω*, quod est pinso, & subigo, & emollio, à quo *μακτός*, subactus & emollitus. atque inde Latinum *mattus*. quotiescunque igitur calculos simpliciter dictos, aut calculorum lufum in auctoribus invenies, semper de latrunculis ac latrunculorum lusu intelligere debebis. *Salmafius.*

1. *Humeris ejus junxit.*] Melius scripta lectio, *ingessit.* Casaub.

Humeris ejus ingessit.] Est à scriptis Gall. vulgg. *junxit.* Palat. *vinxit.* fortasse *injecit.* Grut.

2. *Nam Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contrivit, &c.*] Errat Vopiscus: jam enim multò antè & Alamannorum nomen Romanis cognitum fuerat, & Caracillo de ea gente victa par-

tum Alemannici cognomen. *Casaub.*

Nam Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur.] Errat Vopiscus asserit Casaubonus: sed ipse non mediocriter errat. Alamanni qui dicebantur Caracalli temporibus, gens erat Germaniæ populosa, ut scribit Aurelius Victor, & ex equo mirifice pugnans, quos cum devicisset prope Moenum Caracallus, Alamannici cognomen assumpsit. hi Alamanni postea toti Germaniæ nomen dedere, quæ ab illis Alamannia dicta est, & etiam nunc ita dicitur. Nam quo tempore sumpsit imperium Proculus, Germani nondum dicebantur Alamanni, ut scribit heic Vopiscus, qui sua ætate jam hoc obtinuisse refert, ut Germani Alamanni vocarentur. non multo ante Vopisci tempora id apparet factum, ut Germania concesserit in Alamannia nomen, quandoquidem ut annotat heic Vopiscus, Proculi ætate, hoc est sub Probo, Germani adhuc dicebantur Germani, & nondum in Alamannorum nomen transierant. *Salmaf.*

3. *Quibus familiare est ridendo fidem frangere.*] Procopius Gotthi corum secundo, idem de eadem gente: *ἔστι γὰρ ἰθὺς τὸ ἐς πῖσιν σφαιλερῶς ἐν ἀνθρώπων ἀπειρίτων.* *Casaub.*

didicisse memini. Veniamus ad Bonosum, ¹ de quo multo minora condidi.

B O N O S U S .

² B O N O S U S domo Hispaniensis fuit, origine Britan- 14
nus : ³ Galla tamen matre : ut ipse dicebat, rhetoris filius ; ut ab aliis comperi, pædagogii literarii. parvulus patrem amisit, atque à matre fortissima educatus, ⁴ literarum nihil didicit. ⁵ Militavit primùm inter ordinarios, deinde

1. De quo multo minora condidi.] Non malè Jacobus Lectius, condidici. Idem.

2. Bonosus homo Hisp.] Scribe, B. domo Hisp. è membran. pro Hispaniensis, quidam veteres, Carthaginensis. non infrequens eo seculo nomen Bonosus. Idem.

Bonosus domo Hispaniensis.] Bonosus nomen proprium, & Romanum. Bonus, & bonosus ; malus & malosus : ut canus, & canosus. ita enim illa ætas loquebatur. Salmf.

3. Galla tamen matre, ut ipse dicebat, &c.] Corrupta distinctio : tu interpunge : origine Britannus, Gallatamen matre : ut ipse dicebat, & rhetoris filius ; ut ab aliis didici, pædagogii literarii. Casaub.

4. Literarum nihil didicit.] Lectius, nonnihil. Idem.

5. Militavit primùm inter ordinarios, deinde inter equites, &c.] Ordinarius proprie est ordinum ductor. *ὀρχιστάρχης* Græci vocant. *ordinarium* manipularem eum, qui infimi esset ordinis, appellatum credidisse quosdam scribit Festus. *ordinarius* etiam dicebatur, qui in ordine merebat, miles gregarius. an ordinarii heic accipiendi pro militibus legionariis, & iis qui in ordine merebant ? inter istos igitur ordinarios in militia legionaria stipendia prima Bonoso fuere, deinde inter equites militavit ordinarii aliter sumuntur apud Vegetium lib. 2. cap. 15. nam *ordinarios* dictos fuisse vult, qui prima in acie pugnarent, primosque in prælio ordines ducerent. Olim & libera stante rep.

fic acies ordinabantur : primi hastati pugnarent, deinde principes, postremo loco triarii. verum mutata postea ferme in totum militiæ ratione, principes dicti sunt, qui in prima acie pugnam capesserent, quo nomine primi ordines, vel primorum ordinum ductores, hoc est ordinarii intelligebantur. vix dubitem ordinarios istos fuisse qui ante *evocati* dicebantur. milites erant veteres, & qui è militia jam exierant, sed ad eam sponte revocabantur, ordinum & præmiorum spe. centuriones non erant isti evocati, sed pro centurionibus, & vitem centurionum insigne gestabant. hi ordinarii certo numero in legione militabant, & ordinarii legiones dicebantur. centuriones non erant, sed cum præliandum esset, & ad manus veniendum, cum acies ordinabatur, ordines ducendos accipiebant. hinc *ordinarius* interpretatur Vegetius qui in prælio primos ordines ducebant : extra prælium igitur non ducebant. quod valde observandum est. atque hanc causam esse puto discriminis & differentiæ inter ordinarios sive ordinum ductores, & centuriones. principes in veteri militia, non illi dicebantur, qui primo loco pugnarent, nam semper in secunda acie instruebantur, sed quod ætate florentes essent, & solido robore firmatas vires possiderent. hastati juvenes & adolescentes erant, primamque aciem constituebant. Triarii jam senes & maturi, & in postrema acie subsidebant. Salmf.

deinde inter equites : duxit ordines , tribunatus egit , dux limitis Rhetici fuit : bibit quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus sæpe dicebat , *Non ut vivat natus est , sed ut bibat.* Quem quidem diu in honore habuit causa militiæ. Nam siquando legati Barbarorum undecunque gentium venissent , ¹ ipsis propinabat , ut eos inebriaret , atque ab his per vinum cuncta cognosceret. ² Ipse quantumlibet bibisset , semper securus & sobrius ; & . ut Onesimus dicit scriptor vitæ Probi , adhuc in vino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem , ut quantum bibisset , tantum mingeret : neque unquam aut ejus pectus , aut venter , aut **15** vesica gravaretur. Hic idem ³ quum quodam tempore ⁴ in Rheno Romanas lusorias Germani incendissent , timore ne

1. *Ipsis propinabat , ut eos inebriaret , atque ab his per vinum cuncta cognosceret.* Ita fuit moris Aureliano per hoc lene tormentum , ut appellat lyricus , & legatis & aliis verum elicere. *Casaub.*

Ipsi propinabantur , ut eos inebriaret. Ita omnino Palatinus , eleganti sententiâ. quemadmodum & Terentius , hunc vobis deridendum propino. *Grut.*

2. *Ipse quantumlibet bibisset semper securus , & sobrius.*] *Securus* , ἐμφρσρϑ , qui eatenus bibit ut adhuc sui compos sit , & mente consistat. ita enim Græci ἐμφρσρϑν accipiunt , quem vinum scilicet non deposuit , nec de mentis statu deturbavit. ut contra παρήμεφρσρϑι , & παρήμεφρσρϑεϊ cerriti homines & cerebri commoti. *δοξαρορσρκωθλῶνυ* *υποδ* ἢ οἶνσ Græci eleganter dicunt , vino expugnari , & deponi. *securus* tamen heic posset accipi , cui tuto secreta committuntur , qui per vinum & ebrietatem ea non prodit. *securus* etiam homines hodie dicimus quibus arcana tuto possis credere. sic *tutas aures* quibus tuto creditur secretum , dixit Seneca lib. vi. de benef. cap. xxxix. Bonofus hic legatos gentium barbararum inebriabat , & per vinum ab iis cuncta cognoscebat , cum ipse quantum libet bibisset , securus tamen esset & sobrius ,

nec per vinum secreta Romana barbaris proderet. *Salmas.*

3. *Cum quodam tempore in Rheno Romanas luxurias.*] Scribend. *clufurias* , præcipiente Cujacio , cujus Observaciones adeant tirones libro tertio : capite xxiv. *Casaub.*

4. *In Rheno Romanas lusorias barbari incendissent.*] Ita emendavimus cum vulgo excuderetur , *Romanas luxurias* . per *lusorias* intelligit naves , quæ in Rheno semper instructæ habebantur , & paratæ ad arcendos barbarorum transitus. in omnibus enim locis , in quibus barbari non limitibus , sed magnis fluminibus dividebantur , flumina illa navibus , quas *lusorias* dicebant , erant instructa , quibus ad quotidianas excubias utebantur , prohibendis barbarorum discuribus , & incuribus. sic & in Rheno , & in Danubio *lusorias* habuere ad hanc rem. Vegetius duo genera classiam apud Romanos fuisse scribit , *liburnas* , & *lusorias* . *liburnas* in mari utebantur , *lusoriis* in fluminibus. castra in ripa fluminis erant locata , *lusoriæ* in flumine ipso. *lusoriarum* porro apud Ammianum mentio non uno loco. classici milites , qui in illis *lusoriis* erant , *lembarii* dicebantur : qui in castris , *castriani* , & *castriciani* . *lusoriæ* porro

re ne pœnas daret, sumpsit imperium: ¹ idque diutiùs tenuit quàm merebatur. Nam longo gravique certamine à Probo superatus, laqueo vitam finivit. ² Tunc quidem jocus extitit, *Amphoram pendere, non hominem*. Filios duos reliquit, quibus ambobus Probus pepercit, uxore quoque ejus in honore habita, & usque ad mortem salario præstito. Fuisse enim dicitur (ut & avus meus dicebat) fœmina singularis exempli, & familiæ nobilis gentis Gothicæ: quam illi Aurelianus uxorem idcirco dederat ut per eum à Gotthis cuncta cognosceret. Erat enim illa virgo regalis. Extant literæ ad legatum Thraciarum scriptæ, de iis nuptiis & donis quæ Aurelianus Bonoso dari nuptiarum causa jussit, quas ego inserui: *Aurelianus Augustus* ³ *Gallonio Avito salutem. Superioribus literis scripseram,* ⁴ *ut optimates Gothicas apud Perinthum collocares, decretis salariis, non ut singula acciperent,* ⁵ *sed ut septem simul unum convivium haberent. Quum enim divisa accipiunt, & illa parum sumunt, & Resp. plurimum perdit. Nunc tamen quoniam placuit*

Bonoso

porro proprie naves sic appellatæ, quæ nec ad usum belli, ut triremes & aratæ, nec ad merces vehendas erant factæ, sed ad lufum tantum & solas circumvectionis delicias habebantur. *lusorias* etiam possit aliquis naves appellare quibus ludicra naumachiarum certamina in lacibus aut fluminibus, aut etiam mari edebantur. postea καλαρησικῶς quasilibet minores naves, *lusorias* appellatunt. & inde *lusoria*, in fluminibus, levissima & expeditissima navigia, quibus ultro citroque flumina, decurrebant milites, ad tuendum limitem constituti, ut barbarorum excursus, & excursions in Romanam ripam prohiberent. *Salmaf.*

In Rheno Romanas luxurias Germani.] Pal. *luxorias*, propius ad verum. legendum enim vel *lusorias*: ita enim vocabantur naves quas Romani habebant in fluminibus contra barbaros, ultro citroque medio currentes alveo. vel certe *clusurias*, quod ultimum pluribus fir-

mat elegantia omnis Arbitr Petrus Pithœus lib. 1. Adversariorum subsecivorum cap. 14. videatur & Cujacius lib. 111. Observationum cap. 24. *Grut.*

1. *Idque diutiùs tenuit quam rebatur.]* Vet. ed. *quam merebatur.* quod non improbandum. *Salmaf.*

2. *Tunc quidem jocus extitit.]* Pal. *cum quidem.* forsan melius vulgato. *Grut.*

3. *Gallonio Avito.]* Eadem editio: *Galloni Avito.* forte: *Gallioni Avito.* *Salmaf.*

4. *Ut optimates Gothicas apud Perinthum collocares.]* Potest accipi vox *optimates* communi notione de iis quæ in sua gente eminent. sed melius referas ad peculiarem vocis hujus usum in Gothica gente. pars enim Gotthorum ὀπλιμίτοι καλοῦντο, inquit Olympiodorus in Excerptis à Photio. *Cassub.*

5. *Sed ut septem simul unum convivium haberent.]* *Convivium, συμπῖσις, ἡσιν-νόσιον, σασίλον.* non enim est hic *συμπόσιον.* Idem.

I. Juxta

Bonoso Hunilam dari, dabis ei¹ juxta breve infra scriptum omnia qua precipimus: sumptu etiam publico nuptias celebrabis. Brevis munerum fuit: ² Tunicas palliolatas hyacinthinas subsericas: tunicam auro clavatam subsericam librilem unam, ³ interulas dilores duas, & reliqua que matronæ conveniunt. Ipsi dabis aureos Philippeos centum, argenteos Antoninianos mille, ⁴ æris H-s. decies. Hæc me legisse teneo de Bonoso, & potui quidem

horum

1. *Juxta breve infra scriptum.*] *Juxta brevem infra scriptum.* breves enim potius quam *brevia* dicebant. sequitur: *brevis munerum fuit.* Salmas.

Juxta breve infra scriptum.] Æquè bene Pal. *brevem.* de quo supra. *Gruterus.*

2. *Tunicas palliolatas.*] Mixtum genus vestis & formam quodammodo referens, & usum præstans duarum, tunicæ & pallii. utraque vestis tam muliebris fuit quàm virilis: non malè, opinor, tunicas palliolatas dixeris, pallias manicatas quibus domi utuntur hodie matronæ, & *manilia cubicularia* vocant. *Casaub.*

Tunicas palliolatas.] Ita videntur vocasse tunicas, quibus adnexa, & adjuncta erant palliola. palliololum breve capitis operimentum muliebre. Juvenal.

— *Dorida nullo*

Cultam palliolo. —

virique quoque palliola tegendo capiti, sed in morbo usurpabant. videntur olim mulieres pro diversis tunicis diversa quoque habuisse palliola: ita ut talem tunicam cum tali palliolo gestarent. quod & hodie sciunt observare nostræ mulieres. quibus autem pro variis tunicis, varia & sua quædam propria palliola sumebantur, solebant singulas tunicas suis pallioliis instruere, quæ & palliolatæ vulgo videntur appellari consuetæ. deest autem numerus tunicarum palliolatarum, quas Hunilæ dari voluit Aurelianus. *Salmas.*

Tunicas palliolatas hyacinthinas.] Videtur fuisse primum in Palatino *janbinas.* non malè. *Grut.*

3. *Interulas dilores.*] De tunicis, &

interulis sive lineis loratis abunde diximus supra. dilores autem & trilores & pentelores non dictæ sunt pro numero filorum aureorum quibus erant intextæ, ut censebat magnus Jurisconsultus, sed pro numero fasciarum vel institarum, & limborum, quibus erant ornata. *lora* enim institæ sunt vel fasciæ quibus vestes prætexuntur. quas & paragaudas dixere. nam lorum & paragauda idem. institas ejusmodi sive lora quibus ornabantur vestes, *ornaturas* etiam dixerunt, & *paraturas.* inde vox Græca infimi ævi, *παρταύριον*, quod Hesy chius interpretatur *καρπασίδον.* *Salmas.*

4. *Æris HS decies.*] Expresse in veteri editione: *sestertium decies.* quam summam notum est centum millia aureorum efficere, quales erant tunc in usu apud Romanos. mirum vero tantam summam, & tantam quidem in ære, Aurelianum Bonoso dari jussisse, cum tantulam in auro, & argento daret. atqui solebant tantumdem ferme in ære donare, quantum in auro & argento, aut non multo plus, & aliquando etiam minus nemo itaque eripuerit mihi quin legendum putem hoc modo: *æris sestertios decem millia.* æreorum sestertiorum decem millia, centum aureos reddunt. sic tantumdem in ære datum Bonoso, quantum in auro. & hic numerus auri, argenti, & æris quem Bonosus jussu Aureliani hæc accipit, justis calculis omnino par est illi quem Probo Tribuno dari jubet Valerianus in epistola sua. ut hinc sit manifestum, tribunum eo tempore fuisse Bonosum, quo danda hæc illi decrevit. *æris sestertios*

horum vitam præterire, quos nemo quærebat. Attamen, ne quid fidei deesset, etiam de iis quæ didiceram intimanda curavi. supersunt mihi Carus, Carinus, & A. Numerianus: nam Diocletianus & qui sequuntur, majore stylo dicendi sunt.

tios hoc loco vocat Aurelianus, quos *æreos* simpliciter dixit Valerianus. *ærei*, & *ærei sestertii*, & *ærei denarii*, & *folles* ea tempestate de eodem pecuniæ genere dicebantur, ut alibi pluribus ostendimus. *Idem.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

C A R U S.

E A T O temp. regi, ² eamque nunc ad summum evehi, ³ nunc ad minima retrahi, Probi mors satis prodidit. ⁴ Nam quum ducta per tempora variis vel erecta motibus, vel afflictâ, nunc tempestate aliqua, nunc felicitate variata, ⁵ omnia propè passa esset quæ patitur in homine uno mortalitas, ⁶ videbatur post diversitatem

C A R V S.] Dubito an horum trium vitæ, liber unus & scriptio eadem censerî debeant. Melius tamen sentias, vitas quidem esse diversas; at librum unicum. Quare titulum hunc ita rescribe, CARUS NUMERIANUS & CARINUS. sequentes verò duos induce. *Casaub.*

C A R V S.] In Palarino codice nulla hujus libri inscriptio est, sed una serie continuatur, cum precedenti Bonosi vita, nullo intercisus titulo. puto jam in antiquis codicibus desideratum fuisse hujus vitæ Cari initium, & inde factum, ut hæc quæ ad vitam Cari pertinebant, quod titulo & principio carerent, uno renore cum superioribus connecterentur. Vopiscum autem tres hos simul imperatores, Carum, Carinum & Numerianum unico libello comprehendisse, nullum dubium est. sic quadrigam tyrannorum supra uno libello complexus est, ut

heic trigam imperatorum. *Salmasius.*

² *Eamque nunc ad summum evehi, nunc ad minima retrahi.*] PRO ad minima, scribendum ad ima, vel ad imum. nam summis opponuntur ima, non autem minima. *Casaub.*

³ *Nunc ad minima retrahi.*] Sic Pal. fortè ad imum retrahi. *Grut.*

⁴ *Nam cum ducta per tempora, &c.*] Duci per tempora nihil aliud quàm durare, & ætatem ferre. istas autem fortunæ varietates passa Resp. Rom. tractus longi remporis. *Casaub.*

⁵ *Omnia propè passa esset quæ patitur in homine uno mortalitas.*] Ut singuli hominum nascuntur, variosque ætatis gradus variè decurrunt, modò valentes, modò infirmi, tandemque intereunt: sic & Respublica. *Idem.*

⁶ *Videbatur post diversitatem malorum jam secuta continuata felicitatis mensura.*] Legend. *continuata felicitate usura.* *Idem.*

tem malorum jam secura ¹ continuata felicitatis mensura, post Aurelianum vehementem principem Probo ex sententia senatus & populi, leges & gubernacula temperante. Sed ruina ingens vel naufragii modo vel incendii accensis fataliter militibus, sublato è medio tali principe, in eam desperationem votum publicum redegit, ut timerent omnes Domitianos, Vitellios, & Neronos. ² Plus enim timetur de incertis moribus principis, maximè in ea Repub. quæ recentibus confossa vulneribus, Valeriani captivitatem, Gallieni luxuriam, ³ x x x. etiam propè tyrannorum cæsa civilium membra sibi vindicantium perpeffa mœruerit. Nam si volumus ab ortu urbis repetere quas varietates sit passa Rom. Resp. inueniemus nullam magis vel bonis floruisse vel malis laborasse. Et ut à Romulo incipiam vero patre ac parente Reip. quæ illius felicitas: qui fundavit, constituit, roboravitque Remp, atque unus omnium conditorum perfectam urbem reliquit? Quid deinde Numam loquar: ⁴ qui frequentem bellis & ⁵ gravidam triumphis civitatem religione munivit? ⁶ Venit igitur usque ad Tarquinii Superbi tempora nostra Resp.

1. *Continuata felicitatis mensura.*] Scribe ex Palat. *continuata felicitate mansura.* Salmas.

2. *Plus enim timetur de incertis moribus principis, &c.*] Exple sententiam ex libris: *Plus enim timetur de incertis moribus principis, quam speratur: max.* Casaubonus.

Plus enim timetur de incertis moribus Principis quam speratur.] Illud quàm speratur, male deerat vulgatis; servabant tamen miss. omnes. Grut.

3. *xxx. etiam propè tyrannorum cæsa civilium membra sibi vindicantium, perpeffa mœruerit.*] Hæc sunt corruptissima. Lege, *Tr. etiam propè tyrannorum collisionibus cæsa membra, bello civili sibi vindicantium, perpeffa mœruerit.* elegans verbum *collisio σύρρηξις*. Horatius: *Græcia Barbaria lento collisa duello.* Casaub.

xxx. etiam propè tyrannorum cæsa civilium membra sibi vindicantium perpeffa mœruerit.] Nihil istis corruptius. non minus corruptus Palatinus codex. mltæ mihi in promptu, & ad manum conjecturæ, sed nulla ad gustum. exerceant hæc acumen suum ingeniosi. Salmas.

Triginta etiam propè tyrannorum cæsa civilium membra sibi vindicantium perpeffa mœruerit.] Sic à primâ manu Palat. sed recentior inde fecit; *tyrannorum collisionibus cæsa civilium bellorum membra, sibi vindicantium.* Grut.

4. *Qui frequentem bellis.*] Pal. *fremmentem.* Idem.

5. *Gravidam triumphis civitatem religione munivit.*] Πόλις ἀεὶς τῆ πολέμειν ἐδὲ ὀργῶσται, & quandoque multos triumphos sibi paritiram. Casaub.

6. *Venit igitur usque ad T.] Scripti, viguit igitur.* Idem.

Resp. sed passa tempestatem de moribus regiis, non sine gravi exitio semet ulti est. Adolevit deinde usque ad tempora Gallicani belli: sed quasi quodam merse naufragio, capta præter arcem urbe, ¹ plus penè mali sensit ² quàm tunc boni habuerat. Reddidit se deinde in integrum, sed eo usque gravata est Punicis bellis ac terrore Pyrrhi, ut mortalitatis mala præcordiorum timore sentiret. Crevit ³ deinde victa Carthagine, trans maria missis imperiis: sed socialibus affecta discordiis, extenuato felicitas sensu usque ad Augustum ³ bellis civilibus confecta consenuit: per Augustum deinde reparata; si reparata dici potest, libertate deposita. Tamen utcunque (etiamsi domi tristis fuit) apud exterarum gentes effloruit: passa deinceps tot Nerones, per Vespasianum caput extulit. ⁴ Nec omni Titi felicitate lætata, Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atque Trajanum usque ad Marcum solito melior, Commodi vecordia, & crudelitate lacerata est: nullum post hæc præter Severi diligentiam usque ad Alexandrum Mammææ sensit bonum. Longum est quæ sequuntur universa connectere. Uti enim principe Valeriano non potuit, & Gallienum per quindecim annos passa est. Invidit Claudio longinquitatem imperii, amans varietatum propè & semper inimica fortuna justitiæ. Sic enim Aurelianus occisus est, & sic Tacitus absumptus, sic Probus cæsus, ut appareat nihil tam gratum esse fortunæ quàm ⁵ ut ea quæ sunt in publicis actibus, eventuum varietate mutantur. Sed quorsum talibus querelis ⁶ & tem- ⁴ porum casibus destinemur? veniamus ad Carum, medium

(ut

1. Plus penè mali sensit quàm tunc boni habuerat.] Scrib. quàm adhuc boni habuerat. Idem.

2. Quàm tunc boni habuerat.] Palat. quàm tunc boni. fortè, quàm tunc habebat boni. Grut.

3. Bellis civilibus confecta consenuit.] Pal. adfecta, non pejus. Idem.

4. Nec omni Titi felicitate lætata, &c.] Propter brevem principatum Titi: cu-

jus bonitate simul propemodum cepit fini ac desit. Casaub.

5. Ut ea quæ sunt in publicis actibus eventuum varietate mutantur.] Probo: notentur. aut mutari cape pro ποικιλιας. Idem.

6. Et temporum casibus destinemur?] Scrib. distinemur? Idem.

Et temporum casibus distinemur.] Pal. destinemur. Grut.

(ut ita dixerim) virum, inter bonos magis quàm inter malos principes collocandum, ¹ & longè meliorem, si Carinum non reliquisset heredem. ² Cari patria sic ambigè à plerisque proditur, ³ ut ⁴ præsumptè veritatem dicere nequeam quæ illa vera sit. Onesimus enim, qui diligentissimè vitam Probi scripsit, dicit Romæ illum & natum & literis eruditum: sed Illyricianis parentibus fuisse contendit. Sed ⁵ Fabius Cerilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani solertissimè persequutus est, neque Romæ, sed in Illyrico genitum, neque Pannoniis, sed Pœnis parentibus asserit natum. In ephemeride quadam legisse memini, Carum Mediolanensem fuisse, ⁶ sed avo juri Aquileiensis civitatis insertum. Ipse, quod negari non potest, ut epistola ejus indicat ⁷ quam proconsul ad legatum scripsit, quum eum ad bona hortaretur officia, Romanus vult videri. Epistola Cari: ⁸ Carus⁹ Manlius Aureli-

1. Et longè meliorem, si Carinum non.] Dixisset melius, felicitem. Casaub.

2. Cari patria sic ambigè à plerisque proditur, &c.] Omittit auctor super Cari patria sententiam plerisque veterum probatam: Narbone enim genitum scribunt & Sextus Aurelius Victor Schotti, & ille alter vulgaris: hoc voluit & Zonaras cum scripsit ex antiquioribus Græcis: Κάρο τὸ Ἰλλυρικό Γαλάτης ἄνθρωπος, id est Gallus. Idem.

Cari patria sic ambigè à quibusdam proditur.] Inter varias auctorum de patria Cari opiniones, hæc etiam quorundam fuit, Narbone eum in Gallia natum asserentium. sed vir summus, Josephus Scaliger falli eos auctores opinatus est, qui Carum Narbonensem è Gallia fuisse dixerunt, cum Narbonensis ex Illyrico fuerit. Narbonam enim nobilem in Illyrico coloniam à Plinio & Ptolemæo memorari. Salmas.

3. Ut præsumptè veritatem dicere nequeam.] Pal. præsumptè gravitate dicere nequeam. forte, præsumptè gravitate dicere nequeam. Grut.

4. Præsumptè veritatem dicere.] Præ-

cisè, & ἀποβεβημένος, vel πεποδότητος, & cum certitudine. sed cenfeo alterutram vocem delendam, aut veritatem, aut vera. Casaub.

5. Fabius Cerilianus.] Palat. Fabius Ceryllianus. forsan Ciryllianus. Grut.

6. Sed avo juri Aquileiensis civitatis insertum.] Fortean scripserat, ab avo. Casaub.

7. Quam proconsul ad legatum scripsit.] Vetus liber, quam proconsule ad legatum suum scripsit. Idem.

8. Carus Manlius Aurelianus, &c.] Emendandum cenfeo ac scribendum: M. Aurelius Carus. sic enim veteres nummi. Idem.

Carus Manlius Aurelianus.] Omnino scribendum: Marcus Aurelius Carus. Salmas.

9. Manlius Aurelianus proconsul.] Editi amplius, Carus Manlius. sed ea vox non compatet in regio aut Palatin. nisi à manu secundaria, & postponitur. habet præterea idem Pal. Manlius Valerius proconsule. si nummos sequitur, refingendum, Marcus Aurelius Carus. Grut.

was proconsul Cilicia, Junio legato suo. Majores nostri Romani illi principes in legatis creandis hac usi sunt consuetudine, ut morum suorum specimen per eos ostenderent quibus Rempubl. delegabant. Ego verò, ¹ si ita non esset, aliter non fecissem: ² feci aliter, si te jurante non fallar. Fac igitur ut majoribus nostris, ³ id est Romanis, non discrepemus viris. ⁴ Vides quòd tota epistola majores suos Romanos vult intelligi. Indicat & oratio 5 ejus ad senatum data istam generis prærogativam. Nam quum primùm imperator esset creatus, sic ad senatorium ordinem ⁵ scripsit inter cætera. Gaudendum est itaque P. C. quòd unus ex vestro ordine, vestri etiam generis imperator est factus. ⁶ Quare admitemini ne meliores peregrini quàm vestri esse videantur. Hoc quoque loco satis clarum est illum voluisse intelligi se esse Romanum, id est Roma oriundum. Hic igitur per civiles & militares gradus, ut tituli statuarum ejus indicant, præfectus prætorii à Probo factus ⁷ tantum sibi apud milites amoris locavit, ut interfecto Probo tanto principe, solus dignissimus videretur imperio. Non me 6 præterit suspicatos esse plerosque, ⁸ & eos in fastos retulisse, Cari factione interemptum Probum: sed neque meritum Probi erga Carum, neque Cari mores id credi patiuntur: simul quia Probi mortem & acerrimè & constantissimè vindicavit. Quid autem de eo Probus senserit,

1. Si ita non esset, &c.] Id est, etiam si traditum è majoribus nostris hunc morem non accepissem. Casaub.

2. Feci aliter, si te jurante non fallar.] Scribendum, non feci aliter. Idem.

Feci aliter, te jurante non fallar.] Ita & Pal. ego non intelligo has argutias. Grut.

3. Id est Romanis.] Videri possunt inserta hæc à Vopisco inter describendum. Casaub.

4. Vides quòd tota epistola.] Editio princeps: vides tota epistola majores suos Romanos velle intelligi. Salmas.

5. Scripsit inter cætera.] Præstat antiquorum interpunctio: sic ad senatorium ordinem scripsit. Casaub.

6. Quare admitemini ne meliores peregrini quàm.] Scribe, admitemur: peregrini imperatores boni non pauci: imprimis Alexander Severus, princeps bonitate nemini secundus. Idem.

Quare admitemur.] Sic rectè scripti. pessimè editi, admitemini. erat enim in manu Cari, non Senatorum. Grut.

7. Tantum sibi apud milites amoris locavit.] Id est collocavit, velut depositum aliquod. *ἄνευ ἡμετέρου βίου*. benefactis aliquem sibi conciliare. Casaubonus.

8. Et eos in Fastos retulisse, Cari factione interemptum Probum.] Fastos improprie appellat Annales, vel Historias. Idem.

rit, indicant literæ de ejus honoribus ad senatum datæ. *Probus Augustus amantissimo senatui suo salutem dicit. Inter cætera: Felix esset nostra Resp. si qualis Carus est, aut plerique vestrum, plures haberem in actibus collocatos. Quare equestrem statuam viro morum veterum (¹ si vobis placet) decernendam censeo: addito eo, ² ut publico sumptu, vel eidem exedificetur domus, marmoribus à me delatis. Decet enim nos talis integritatem 7 remunerari viri. & reliqua.* Ac ne minima quæque connectam, & ea quæ apud alios potuerunt inveniri, ubi primum accepit imperium, ³ consensu omnium militum bellum Persicum quod Probus parabat, aggressus est, ⁴ liberis Cæsaribus nuncupatis: & ita quidem ut Carinum ad Gallias tuendas cum viris lectissimis destinaret: secum verò Numerianum adolescentem, cum lectissimum, tum etiam disertissimum, duceret. Et dicitur quidem sæpe dixisse se miserum quòd Carinum ad Gallias principem mitteret, neque illa ætas esset Numeriani ut illi Gallicanum, quòd maximè constantem principem quærit, crederetur imperium. Sed hæc aliàs. ⁵ Nam extant jam literæ Cari, quibus apud præfectum suum de Carini moribus queritur, ut appareat verum esse quod Onesimus dicit, habuisse in animo Carum ut Carino Cæsareum abrogaret imperium. Sed hæc (ut diximus) aliàs in vita Carini dicenda

1. *Si vobis placet.] Si vobis placeat. Salmaf.*

2. *Ut publico sumptu vel eidem exedificetur domus.]* Dele τὸ vel. Erat honoris genus apud Romanos cum de publico domus alicui exstruebatur, ut olim Claudio adhuc privato. Sueton. *Casaub.*

Ut publico sumptu vel eidem exedificetur domus.] Palat. planè retinet illud vel. quod videtur alioquin superfluum, aut mutandum in aliud quid. *Grut.*

3. *Consensu omnium militum.]* Palat. concessu. Idem.

4. *Liberis Cæsaribus nuncupatis.]* Vel ut scripserunt alii, in participatum imperii vocatis. Zonaras, τὰς οἰκείας ὑπὲρ Καρίων τῶ Νεμεσιανῶν ἐπι-

νίσσε βασιλικῶ ἀποθέσει. *Leg. Codicis, IMPPP. CARVS, CARINVS, & NUMERIANVS. AAA.* Solent verò inter Cæsares & Augustos parum accuratè distinguere. Notat dicitur in Carino Vopiscus ea lege fuisse ejus imperium Cæsarianum, ut omnia faceret quæ Augusti faciunt. *Casaub.*

Liberis Cæsaribus nuncupatis.] Hinc Cæsares nobilissimi vocantur in veteri saxo. M. AVRELIO. CARINO. NOBILIS. CAESARI. M. AVRELIO. NUMERIANO. NOBILIS. CAESARI. in vetusto tamen Cari nummo etiàm Augusti appellatur. *Salmaf.*

5. *Nam extant jam literæ Cari, &c.]* Scrib. etiam literæ. *Casaub.*

cenda sunt. Nunc ad ordinem revertamur. Ingenti 8
 apparatu, & totis viribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico quod gerebat, contra Persas profectus, nullo sibi occurrente, Mesopotamiam Carus cepit, & Ctesiphontem usque pervenit. Occupatisque Persis domestica seditione, imperatoris Persici nomen meruit. Verum quum avidus gloriæ, præfecto suo maximè jurgante, qui & ipsius & filii ejus quærebat exitium, cupiens imperare, longius progressus esset, ut alii dicunt morbo; ut plures, fulmine interemptus est. Negari non potest eo tempore quo periit tantum fuisse subito tonitruum, ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur. Quum igitur ægrotaret atque in tentorio jaceret, ingenti exorta tempestate, immani coruscatione, immaniori, ut diximus, tonitru, exanimatus est. Junius Calphurnius qui ad memoriam dictabat, talem ad præfectum urbis super morte

Cari

1. Nunc ad ordinem revertamur.] Pal. revertemur. Grut.

2. Ingenti apparatu & totis viribus Probi profl.] Adjectum hoc ad Probi honorem, quem unice miratus est auctor. Casaub.

3. Imperatoris Persici nomen meruit.] Extat veteris nummi inscriptio hæc: DIVO CARO PARTHICO. id est Persico. Idem.

4. Verum cum avidus gloriæ, &c.] Vide Aurelium Victorem. Idem.

5. Junius Calphurnius, qui ad memoriam dictabat, &c.] Græcis dictus ἀντιγραφεὺς ἢ μνηστὴς. ejus enim erant partes curare, ut quæ quotidie accidebant, quorum memoriam conservare principis intererat, in commentarios referrentur: cui ministerio ipse ingenium potius quam manum ministrabat. ἀντιγραφεὺς vero Græci dixerunt, quod vicem principis cui erat a memoria ipse scriberet aut dictaret. Idem.

Junius Calphurnius qui ad memoriam dictabat.] Ad memoriam dictare sic dicebatur, qui memoriæ dictator erat,

quemadmodum & procurator ad alimenta, qui alimentorum erat procurator: ita & parere atque obsecundare ad memoriam dicebantur, quos etiam vulgo obsecundatores memoriæ vocabant. Ergo dictator memoriæ is erat plane quem Græci dixerunt ἀντιγραφεὺς ἢ μνηστὴς. sic & dictator epistolarum, ὁ ἀντιγραφεὺς ἢ ἐπιτολῶν. & ita de ceteris. quattuor enim erant ἀντιγραφεὺς, sive dictatores: primus libellorum; secundus memoriæ; tertius epistolarum; quartus dispositionum. & totidem scrinia. magister scriniorum omnia Principis scrinia curabat, & sub se habebat omnes antigrapheos, qui numero quattuor erant, quot & scrinia. antigrapheus igitur non erant magistri scriniorum, sed proximi. proximus dicebatur in unoquoque scrinio, qui primus erat; & in capite constitutus. ut proximus ab epistolis, proximus ad memoriam. atque idem omnino proximus qui & ἀντιγραφεὺς. & unusquisque proximus, illius decuriæ cui præerat, magister etiam dicebatur. Salmas.

Junius Calphurnius.] Pal. Julius. Grut.

Cari epistolam ¹ dedit inter cætera: *Quum* (inquit) *Carus princeps noster vere carus egrotaret, tanti turbinis subito* ² *exorta tempestas est, ut caligarent omnia, neque alter alterum nosceret: coruscationum deinde ac tonitruum in modum fulgurum ignis fideris continuata vibratio, omnibus nobis veritatis scientiam sustulit. Subiò enim conclamatum est imperatorem mortuum; ³ *& post illud præcipue tonitruum quod cuncta terruerat. His accessit quòd cubicularii dolentes principis mortem, incenderunt tentorium. Unde fama emerfit fulmine interemptum eum quem,* ⁴ *quantum scire possumus, ægritudine constat absumptum.* ⁵ *Hanc ego epistolam idcirco indidi quòd plerique dicunt vim fati quondam esse ut Rom. princeps Ctesiphontem transire non possit: ideoque Carum fulmine absumptum quòd eos fines transgredi cuperet qui fataliter constituti sunt. Sed sibi habeat artes suas timiditas calcanda virtutibus. Licet planè ac licebit per sacratissimum Cæsarem Maximianum Persas vincere, atque ultra eos progredi: & futurum reor, si à nostris non deseratur promissus numinum favor. Bonum principem Carum fuisse, cum multa indicant, tum illud etiam quòd statim adeptus imperium, Sarmatas adèò morte Probi feroces, ut invasuros se non solum Illyricum, sed Thracias quoque Italiamque minarentur;**

1. *Dedit inter cætera.*] Epistolam dedit inter cætera. Casaub.

2. *Exorta subito tempestas est ut caligarent omnia.*] Non putem caligare positum à Vopisco pro obtenebrare, & offuscare. Sequitur in eadem editione: *Neque alter alterum nosceret permittet vis omnino scribendum: Neque alteri alterum noscere permitteretur.* Salmast.

3. *Et post illud præcipue tonitruum.*] Hic tonitrus, hoc tonitru, & hoc tonitruum dicebant. & nihil mutandum. Idem.

4. *Hanc ego epistolam idcirco indidi, quòd plerique dicunt, &c.*] Vide Aurelium Victorem de ea re: Et constat Romanos ultra Ctesiphontem & Tigrim provincias habuisse Transfigritanas,

quas à Galerio partas, restituit Peris Jovianus. Casaub.

5. *Vim fati quondam esse.*] Legendum: *vim fati quondam esse.* Salmast.

6. *Licet planè ac licebit per sacratissimum principem.*] Hac eò tempore scribebat Vopiscus, quo Maximianus contra Persas & Narsecum Armenia regem, bellum in Oriente gerebat. Vide Aurelium Victorem. Casaub.

7. *Et futurum reor, si à nostris non deseratur, &c.*] Galerium auctor innuit, qui ex invidia, ut creditum est, Maximianum impedit, ne finem bello Persico quem sperabat, imponeret. constituerat enim non prius ab armis recedere quam Persidem vel Armeniam in provinciæ formam redegitset. Idem.

ita inter bella patiendo contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donaverit, occisis Sarmatarum sedecim millibus, captis diversi sexus viginti millibus. Hæc de Caro satis esse credo. Veniamus ad Numerianum, cujus & vicinior patri, & admirabilior per socerum suum facta videtur historia. Et quanvis Carinus major ætate fuerit, prior etiam Cæsar sit nuncupatus, tamen necesse est ut prius de Numeriano loquamur, qui patris sequutus est mortem: post de Carino, quem vir Reip. necessarius, Augustus Diocletianus, habitis conflictibus interemit.

1. Ita inter bella patiendo contudit.] Significat victos Sarmatas à Caro patientia & stratagematis potius quam ferro. Idem.

Ita inter bella patiendo contudit.] Pal. pariendi. Grut.

2. Cujus & vicinior patri.] Pal. hujus & innicior patri. Idem.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII NUMERIANUS.

NUMERIANUS Cari filius, moratus egregiè & verè dignus imperio, eloquentia etiam præpollens, aded ut publicè declamaverit, feranturque illius scripta nobilia, declamationi tamen quàm Tulliano accommodatiora stylo. Versu autem talis fuisse prædicatur ut omnes poëtas sui temporis vicerit. Nam & cum Olympio Nemesiano contendit, qui αλιθηνά, κωνηληνά, & νου-

FLAVII VOPISCI SYRACUSII NUMERIANUS.] Tria verba prima delenda, ultimo solum relicto. Casaub.

2. Aded ut publicè declamaverit, &c.] Et quidem in tenerima ætate, adhuc pænè puer. Aurelio Victori Numerianus dicitur, adolescens bonus facundusque. Fuisse tamen & Carinum iis artibus in adolescentia prima educatum testantur verba scriptoris incerti apud Suidam, quibus dicitur cædis nonnullorum à Carino occisorum, hanc causam exitisse, quod sibi adolescentulo declamanti non favissent pro sua voluntate. Idem.

3. Declamationi tamen quam Tulliano accommodatiora stylo.] Ver. editio: declamationi tamen magis quam Tulliano accommodatiora stylo. ita veteres loquebantur. magis majores nugæ, apud Plautum. Salm.

4. Qui αλιθηνά, κωνηληνά & νουληνά scripsit.] Latine hi indices scribuntur in veteribus non Græcè. pro Νουληνά aliquando suspicabar scribendum Ι'ξθληνά. Casaub.

5. Αλιθηνά, κωνηληνά, & νουπηνά scripsit.] Pal. vocem mediam Græcis tantum litteris expressit, alias duas Latinis. Grut.

& *vulgarè* scripsit: ¹ quique omnibus coloniis illustratus emicuit, & ² Aurelium Apollinarem jamborum scriptorem, qui patris ejus gesta in literas retulit, iisdem quæ recitaverat editis ³ veluti radio solis obtexit. Hujus oratio fertur ad senatum missa tantum habuisse eloquentiæ, ut illi statua non quasi Cæsari, sed quasi rhetori decerneretur ponenda in bibliotheca Ulpia, cui subscriptum est, NUMERIANO CÆSARI ORATORI TEMPORI-

12 BUS SUIS POTENTISSIMO. Hic patri comes fuit bello Persico: quo mortuo ⁴ quum nimio fletu oculos dolere cœpisset, quod illud ægritudinis genus nimia utpote familiarissima, confectus angustia incurrisset. & dum ⁵ lectica portaretur, factione Arrii Apri socii sui, qui invadere conabatur imperium, occisus est. Sed quum per plurimos dies de imperatoris salute quæreretur à milite, ⁶ concionareturque Aper, idcirco illum videri non posse quod oculos invalidos à vento ac sole subtraheret, ⁷ foetore tamen cadaveris res esset prodita, omnes invaserunt Aprum, cujus factio non latere potuit, eumque ante signa & principia protraxere. Tunc habita est ingens concio,

13 factum etiam tribunal. Et quum quæreretur quis vindex Numeriani justissimus fieret, quis daretur Reip. bonus princeps, DIOCLETIANUM omnes divino consensu,

cui

1. *Quique omnibus coloniis.]* Scribe coronis. Casaub.

2. *Aurelium Apollinarem jamborum scriptorem.]* Scribe jamborum. Idem.

3. *Veluti radio Solis obtexit.]* Atqui Solis radiis res non obteguntur: sed illustrantur, verum eò respicit, quod lumen Solis minora lumina, ut lucerne, obscurat exinguitque: quod Græci dicunt *ἡ τῶν γειῶν*. Idem.

4. *Cum nimio fletu oculos dolere cœpisset, quod illud ægritudinis genus, &c.]* Valde diverit ab hac lectione Palatinus, in quo: *Cum oculos dolere cœpisset, quod illud ægritudinis genus nimia utpote confecto familiarissimum, ac lectica portatur,*

factione Apri socii, &c. sic Palatinus; at à manu recenti adscriptum *vigilia* circa vocem *confecto*. quam si admittimus, omnia belle se habebunt, dummodo rescribamus, *Cum oculos dolere cœpisset, quod illi ægritudinis genus, utpote confecto vigilia, familiarissimum fuit, ac lectica portaretur, factione &c.* Grüt.

5. *Lectica portaretur.]* Lectica operta. Salmas.

6. *Concionareturque Aper.]* Légerim *caucionareturque Aper*, aut sanè *cauffareturque Aper*. Grüt.

7. *Foetore tamen cadaveris res esset prodita.]* Joannes Antiochenus: *Εὖς ἐν τῷ διασείας ἐθλῶθῳ*. Salmas.

cui multa jam signa facta dicebantur imperii, Augustum appellaverunt, domesticos tunc regentem, virum insignem, callidum, amantem Reip. amantem suorum, & ad omnia quæ tempus quæsierat, paratum: 2. consilii semper alti, nonnunquam tamen effrontis, sed prudentis, nimia pervicacia motus inquieti pectoris comprimentis. Hic quum tribunal conscendisset, atque Augustus esset appellatus, & quæreretur quemadmodum Numerianus esset occisus, educto gladio Aprum præfectum prætorii ostentans percussit, addens verbis suis, *Hic est autor necis Numeriani.* Sic Aper seipsum fœdavit, & deformibus consiliis agens dignum moribus suis exitum dedit. Avus meus retulit se interfuisse concioni quum Diocletiani manu esset Aper occisus: percussisse autem dicebat Diocletianum, & dixisse, *Gloriare Aper, Ænea magni dextra cadis.* 3. Quid ego miror de homine militari, quamvis sciam plurimos plus quàm militares vel Græcè vel Latine, vel comicorum usurpare dicta vel talium poëtarum? Ipsi denique comici plerumque sic milites inducunt, ut eos faciant vetera dicta usurpare. Nam &, 4. *Lepus tute es, & pulpamentum quaris*, Livii Andronici dictum est: multaque alia quæ Plautus Cæciliusque posuerunt. 5. Curiosum non puto, neque satis vul-

14

gare,

[*Domesticos tunc regentem.*] Ita Victor: alii comitem domesticorum vocant, cujus muneris sæpe Marcellinus meminit. Casaub.

2. *Consilii semper alti, nonnunquam tamen effrontis, sed prudentis.*] Quid appellat consilium effrons? Latinis frons pudoris & modestiæ sedes. & frons tenera sive imbecillis apud optimos scriptores, de homine verecundo dicitur, & eo qui alium offendere quoquo modo non sustineat. igitur consilium effrons est, audax, immodestum & ejus qui omnes præ se despiciat. & verè quidem hoc Vopiscus de Diocletiano: cujus arrogantiam summam in summis virtutibus omnes historici loquuntur. Vide & Aurelium Victorem. Idem.

Consilii semper alti, nonnunquam tamen effrontis.] Fortasse legendum: *nonnunquam tamen effrontis sed prudentis.* nam pudens opponitur effroni, effrons qui sine fronte est, quem & in frontem quidam dixerunt. unde in frontate apud Fulgentium pro impudenter. Salmas.

3. *Quid ego miror de.*] Scribe, quod ego miror de. Casaub.

Quid ego miror de homine militari.] Scribe: *id ego miror de homine militari.* vel, quod ego miror. cum Casaubono. Salmas.

4. *Lepus tute es & pulpamentum quaris.*] Accepit & Terentius à Græcis: *Δαυτῆς κρεῶν ἐπιθυμῆς.* Casaub.

5. *Curiosum non puto, neque satis vulgare, &c.*] Ego lego, *Curiosum puto neque*

gare, fabellam de Diocletiano Augusto ponere. ¹ hoc convenientem loco, quæ illi data est ad omen imperii. Avus meus mihi retulit ab ipso Diocletiano compertum. Quum (inquit) Diocletianus ² apud Tungros in Gallia quadam in caupona moraretur, in minoribus adhuc locis militans, ³ & cum Druide quadam muliere ⁴ rationem convictus sui quotidiani faceret, at illa diceret, *Diocletiane, nimium avarus, nimium parcus es*: joco non serio Diocletianus respondisse fertur, ⁵ *Tunc ero largus quum imperator fuero*. Post quod verbum Druias dixisse fertur, *Diocletiane, joculari noli: nam*

15 *imperator eris quum Aprum occideris*. Semper exinde Diocletianus in animo habuit imperii cupiditatem, idque Maximiano conscio atque avo meo, ⁶ cuius hoc dictum à Druide ipse retulerat. Denique ut erat altus, risit & tacuit. ⁷ Apros tamen in venationibus, ubi fuit facultas, manu sua semper occidit. Denique quum Aurelianus imperium accepisset, quum Probus, quum Tacitus, quum ipse Carus, Diocletianus dixit, *Ego semper apros occido, sed alter semper vititur pulpamento*. Jam illud notum est, atque vulgatum, quod quum occidisset Aprum præfectum prætorii, dixisse fertur, *Tandem Aprum fatalem occidi*. Ipsum Diocletianum idem avus meus dixisse dicebat, nullam aliam fuisse sibi causam occidendi manu sua Aprum, nisi ut impleret Druidis dictum, & suum firmaret imperium. Non enim tam crudeliter se innotescere cuperet, primis

maxi-
 3. *Et cum Druide.*] Cum Dryade. & ita semper scriptum in Palatino. *Salm.*
 4. *Rationem convictus sui quotidiani.*] Pal. *curatiam com.* Grut.
 5. *Tunc ero largus cum imperator fuero.*] Similem fabellam narrat Spartianus in Severo. *Casaub.*
 6. *Cujus hæc dictum à Druide ipse retulerat.*] Idem.
 7. *Apros tamen in venationibus.*] Pal. *venationibus.* nihil pejus, quam vulg. Grut.

1. ¹ Hoc convenientem loco.] Huic. Idem.
 Hoc convenientem loco.] Sic & Pal. pro huic. Grut.
 2. ² Apud Tungros in Gallia.] Belgica, ubi Germaniâ inferior. nam Tungri, populus Germanicus. *Casaub.*

maximè diebus imperii, nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem occisionis attraheret. Dicitur est de Caro, dicitur etiam de Numeriano, superest nobis Carinus.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

CARINUS.

CARINUS homo omnium contaminatissimus, 16
adulter, frequens corruptor juventutis (pudet dicere quod in literas Onesimus retulit) ipse quoque male usus genio, sexus sui. Hic quum Cæsar decretis sibi Gallias atque Italia, Illyrico, Hispaniis ac Britannias & Africa, relictus à patre Cæsarianum teneret imperium, sed ea lege ut omnia faceret quæ Augusti faciunt, enormibus se vitiis & ingenti fœditate maculavit. Amicos optimos quoque relegavit: pessimum quenque elegit aut tenuit: præfectum urbi unum ex cancellariis

FLAVII VOPISCI SYRACUSII.] Tollandi hæc isto loco, ut ante monuimus. Casaub.

2. CARINUS homo omnium contaminatissimus, adulter, &c.] Idem est iudicium de Carini moribus apud omnes historicos: fuisse omni genere luxus perditum, crudelem etiam, & superbum. Idem.

3. Ipse quoque male usus genio, sexus sui.] Id est sexu suo. Idem.

4. Ipse quoque male usus genio, sexus sui.] Græci *ἀπὸν πῶλεον* dicunt, qui genio sexus sui male utuntur. *genius*, est *ἄργυρος*. unde *genialis*, *ἀργύριος*. Salinas.

5. Amicos optimos quoque relegavit.] Omisit Vopiscus, quod alii non tacuerunt, insigne crudelis animi, & vindictæ cupidum signum in Carino, quod eos qui ipsum olim pueri puerum in scholis lussent, ac derisissent, non dimiserit inultos. Idem.

6. Præfectum Urbi unum ex cancellariis suis.] Scribendum, quo fœdus nil nec co-

gitari. deest enim aliquid implendæ sententiæ. possis etiam scribere, quo fœdus nec cogitari potuit aliquid aliquando, nec dici. omissiones hoc genus frequentissima sunt. Duplex autem ex his verbis fœditas intelligenda: in personam quia non dubium est sparsissimis moribus fuisse hunc Carini cancellarium, quem tantopere ipse amaret. altera fœditas in re ipsa & conditione personæ. nam præfectura Urbis dignitas fuit summa. Et constat præfecturam prætorianam potestatem regiam proximam fuisse: atqui præfectus Urbi in nonnullis etiam supra præfectum ipsum prætorii fuit, princeps enim quodammodo senatus erat, sedebatque in curia ante patricios, consules, consulares, præfectum prætorii magistros militum & cæteros illustres, ut est in Novella LXXI. At cancellariorum ea ætate non dicam mediocris, sed omnino nulla erat dignitas. neque enim publici muneris adhuc id fuit nomen, verum ministerii

fuis fecit: quo foedius nec cogitari potuit aliquando, nec

in aulis principum & aliorum procedunt. Erat moris ut principum & magistratum secreta, (ita vocantur loca ubi de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi conveniebant) in aditu primo vela, & deinde cancellos haberent: Græci hos vocant, *κισκλίδος*, *δρυφώκλις*, ut & Cassiodorus, *fenestratas januas*. qui vela servabant, *velarii* dicti: qui cancellos, *cancellarii*. Simillimum munus hodie in Curia eorum qui *huissiers*, sive ostiarii dicuntur: quare etiam ut re, sic & nomine conveniunt, quod acceperunt hi ab ostio, illi à cancellis, quæ pro ostio erant. Accessit postea aliquid dignitatis huic generi hominum, sed multo post Carini & Vopisci tempora. *Casaub.*

Præfectum urbi unum ex cancellariis suis fecit. Cancellarii dicti, qui à cancellis erant, ut *velarii* qui à velis magnatum ac principum ædibus, quæ cancellos; & vela foribus obtenta habebant; cancellariorum velariorumque ministeriam notum & usitatum fuisse oportet. cancellos autem in veterum ædibus, fores fuisse cancellatas, & translucidas ex lignis reticulatim compositis textas, nemo paulo humanior ignorat. *Δρυφώκλις* *ἴππος* Græci dicunt, hoc est *reticulatas fores*. *κισκλίδος* una voce ejusmodi fores iidem Græci sed veteres appellant: igitur qui ad hujusmodi cancellos stabant ostiarii, cancellarii dicebantur, ut velarii qui ad vela, quibus fores obtendebantur. horum munus, & ministerium fuit, principem adire volentes admittere, aut repellere. ex his domus suæ cancellariis, unum Carinus urbi præfectum fecit. quod valde pudendum visum tunc fuisse scribit Vopiseus, ut homo infimi loci, vilisque in aula ministerii servus repente & uno saltu ad summam dignitatem eveheretur. Sed præter hos sui etiam fuere iudicibus cancellarii: nam in tribunalibus septa quibus arcebantur turba, cancellos dicebant: Græci *δρυφώκλις*,

& *πρωλαῖτις* quoque vocant, hoc est, tabulata & septa. in templis cancelli etiam facti ad prohibendas turbas, intra quos cancellos solis licebat clericis stare. *cancellum* etiam numerum singulari dicebant recentiores Latini. in summis Galliarum Tribunalibus hujusmodi cancellum, vulgo *barrellum* vocitamus. nam *barre* in idiomate nostro sunt repagula. ab his cancellis, quibus iudicum secreta muniebantur, & clauderentur, cancellos etiam dixerunt regionum limites, & terminos agrorum. & apud Hyginum regio *cancellata* pro limitata. *cancellare* proprie est delineare, & lineas transversim & in obliquum ducere. at *cancellare* apud Jurisconsultos aliud est. cancellatum enim instrumentum, vel testamentum vocant, quod inductum est, & multis decussatim tractis lineis, conscribillatum. *cancellare* idem quod inducere. significat etiam concerpere, & concidere instrumentum, scissaris in decussam scalpello factis. sed ad nostros cancellos cancellarioque iudicum, redeamus. hi nomen habuerunt à cancellis, id est foribus secretarii judicialis, quæ cancellata erant, & in modum reitæ factæ. cancellarii igitur qui ab his cancellis denominabantur, admissiones & ingressus ad iudicem ut sine confusione, & tumultu fierent, curabant, iudici præsentandos admittebant, responsa iudicum executioni mandabant, & idem plane officium sustinebant, quod hodie solent in curiis regis qui *ostiarii* dicuntur. colligendum ex Cassiodoro manifestum esse ejus ætate cancellarios, non meros fuisse ostiarios, sed ex parte muneris idem administrasse, quod hodie solent qui à secretis nominantur, & supplicum libellorum magistri. qui præter officium admissionis quod ipsorum curæ incumbat, totius secreti judicialis curam gerebant. nam & expediendis iudicum iussis, edictis & epistolis dictandis signandisque, relationibus formandis

dici. Præfectum prætorii quem habebat, occidit: ¹ in ejus locum Matronianum, ² veterem conciliatorem fecit. ³ Unum ex his notarium quem stuprorum & libidinum conscium semper atque adiutorem habuerat, invito patre consulem fecit. Superbas ad senatum literas dedit. ⁴ Vulgo urbis Romæ quasi populo Rom. bona senatus promisit. Uxores ducendo ac rejiciendo novem duxit, ⁵ pulsis plerisque prægnantibus. Mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus atque lenonibus, Palatium implevit. Fastidium subscribendi tantum habuit ut impurum quandam cum quo semper meridie jocabatur, ad subscribendum poneret, ⁶ quem objurgabat plerumque quòd bene suam imitaretur manum. ⁷ Habuit gemmas in calceis: ⁸ nisi 17 gemmata fibula usus non est. Balteum etiam sæpe gemmatum.

mandis operam dabant, & responsis præstandis, & sic iidem planè cum secretariis erant. hi & referendarii aliquando dicti sunt, atque inter hos principis secretarios & referendarios qui principem locum obtinebat, primum & summum regni cancellarium majores nostri appellarunt, & etiam nunc appellamus: hic sub se omnes secretarios vel notarios secretorum habebat. *Salmas.*

1. *In ejus locum Matronianum veterem conciliatorem fecit.* Lenonem & productorem, notum enim obscena verba esse conciliare & conciliatura, sic conciliatrix, pro lena. *Casaub.*

2. *Veterem conciliatorem.* Id est veterem lenonem. *Conciliator*, leno. & *conciliatrix*, lena. *conciliare* quoque absolute usurpavit Claudianus pro lenocinari, & lenonem agere. honestæ voces olim *conciliare*, & *conciliator* ad hoc turpe ministerium postea sunt traductæ: contra, lenones, flagitii propudique ministros, ad rem honestam Trogus usurpavit pro fecialibus & legatis. *Salmas.*

3. *Unum ex his notarium, &c.* Pal. isthæc accommodare viderur Matroniano. habet enim; *nam ex his notariis*

quem supr. & lib. consc. semper atque adi. habuerat. Invito patre Consul processit. quam scripturam excutient otiosiores. Grat.

4. *Vulgo urbis Romæ, &c.* Id est plebi infimæ, & pessimis quibusque. *Casaub.*

5. *Pulsis plerisque prægnantibus.* Pal. *prægnantibus. Grat.*

6. *Quem objurgabat plerumque quòd bene suam imitaretur manum.* Suprema virtuositatis linea est, cum neque probamus quod rectum est, neque vitium dissimulamus, sed eo gloriamur: quod notat hic Vopiscus in Carino solent principes qui subscribendi fastidium habent, aliquem ad subscribendum ponere, qui manum ipsorum probe imitetur. ita dissimulatur utcumque principis incuria. iste subscriptori suo irascebatur quòd bene suam imitaretur manum. gaudebat nempe infamia, & bonæ menti in totum renuntiaverat. *Casaub.*

7. *Habuit gemmas in calceis.* Non igitur primus Diocletianus, ut scribit Aurelius Victor. *Idem.*

8. *Nisi gemmata fibula usus non est.* Optimus Palat. nisi gemma fibula usus non est. quod probo. nam gemma plerumque unica fibulæ vicem præstabat. *Salmas.*

matum. Regem denique illum Illyrici plerique vocitarunt. ¹ Præfectus nunquam *coſs.* obviam proceſſit. Homi- nibus improbis plurimum detulit, eoque ad convi- vium ſemper vocavit. Centum libras avium, centum pi- ſcium, mille diverſæ carnis in convivio ſuo frequenter exhibuit. Vini plurimum effudit. Inter poma & melones natavit. Roſis Mediolanenſibus & triclinia & cubicula ſtravit. ² Balneis ita frigidis uſus eſt, ut ſolent eſſe cellæ ſuppoſitoria, ³ frigidariis ſemper nivalibus. Quum hye- mis tempore ad quendam locum veniſſet ⁴ in quo fons erat aqua pertepida, ut ſolet per hyemem naturaliter, eaque in piſcina uſus eſſet, dixiſſe balneatoribus fertur, *Aquam mihi*

1. *Præfectus nunquam Coſs. obviam proceſſit.*] Lego, *Præfectis aut conſulibus.* Non leve hoc genus honoris habitum, excipi ab occurrente principe: pro- ximus huic honoris gradus erat, ſi ſtans exciperet, non ſedens. *Casau- bonus.*

Præfectis nunquam Conſulibus obviam proceſſit.] Propoſui lectionem codicis Pal. ejecto vulgato, *Præfectus nunquam Coſs. obviam*, quod propius accederet ad veritatem. nimirum excidit vox *nunquam*; reſcribendumque, meo iudicio; *Præfectis nunquam, nunquam Conſulibus obviam proceſſit.* Grut.

2. *Balneis ita frigidis uſus eſt, ut ſolent eſſe cellæ ſuppoſitoria.*] Cellæ ſuppo- ſitoria mediū temperamentū erant inter vulgares balneas & frigidaria, ſive cel- las frigidarias. *Casaub.*

Balneis ita frigidis uſus eſt, ut ſolent eſſe cellæ ſuppoſitoria.] Cellarum ſuppoſito- riarum nemo eſt auctor præter hunc qui meminerit. tres erant apud veteres balnearum cellæ: frigidaria, tepidaria, & caldaria. *οἰκός*, & *οἰκονομα* Græci vocant. cellæ itaque tepidaria junctæ ſemper erant, & ſuppoſitæ cellis frigi- dariis. *ſuppoſitoria* igitur cellas minime dubium eſt à Vopiſco dici tepidarias, quod frigidariis connexæ & ſuppoſitæ eſſent, utpote quæ exeuntem è frigida-

riâ aquam exciperent. nam de piſcina quam Græci *δεξαυδύω* dicunt, aqua per frigidariam cellam ptimum, deinde per tepidariam, infuebat in caldariam. dicit Vopiſcus Carinum balneis, hoc eſt caldariis uſum eſſe, non plus calidis, quam ſolebant eſſe tepidaria cella. tepidariis igitur ita frigidis utebatur, ut vulgi eſſe conſueverant frigidaria cellæ: at frigidariis ſemper nivalibus. ſic cum omnes vulgo in balneis caldarias, tepi- darias & frigidarias cellas uſurparent, Carinus tepidarias, frigidarias, & ni- vales ſolebat uſurpare. præter has tres balnearum cellas, etiam *affa cella* ex veteribus nota eſt, quam & *ſudatoria* dicebant. *affum*, & *ſudatorium* idem, ut *affa cella*, & *ſudatoria cella* eadem. *affa* autem *cella* vocabatur, quod in ea per *affum*, id eſt ſiccum vaporem ſudor eli- ceretur. ſic *parietes de aſis lapidibus* id eſt ſiccis apud Servium. ita & *affa ſuda- tionibus* Cornelio Celſo pro ſiccis ſuda- tionibus. *Ἐνπὸς ἰδρωτός* Græci vocant. *Salmaſ.*

3. *Frigidariis ſemper nivalibus.*] Pal. *frigidariis.* Grut.

4. *In quo fons erat aqua pertepida, ut ſolet, &c.*] Pal. *in quo fontana eſſe per te- dia ut adſolet*; ut videatur legendum, *in quo fontana eſſet pertepida, ut adſolet.* Idem.

similibrem preparatis: 1 atque hoc ejus clarissimum dictum effertur. Audiebat pater ejus quæ ille faceret, & clamabat, *Non est meus.* Statuerat denique Constantium (qui postea Cæsar est factus, tunc autem præfidatum Dalmatiæ administrabat) in locum ejus subrogare, 2 quod nemo tunc vir melior videbatur: illum verò (ut Onesimus dicit) occidere. Longum est si de ejus luxuria plura velim dicere. 3 Quicumque ostiatim cupit noscere, legat etiam Fulvium Asprianum usque ad rædium gestorum ejus universa dicentem. Hic ubi patrem fulmine absumptum, 4 fratrem a sacro interemptum, Diocletianum Augustum appellatum comperit, majora vitia & scelera edidit, 5 quasi jam liber à frenis domesticæ pietatis 6 suorum moribus absolutus. Nec ei tamen defuit ad vindicandum sibi imperium vigor mentis. Nam contra Diocletianum multis præliis confixit. 7 Sed ultima pugna apud Margum commissa, victus occubuit. Hic trium principum finis fuit. Cariniani, & Carini: post quos Diocletianum & Maximianum principes dii dederunt, jungentes talibus viris Galerium atque Constantium: 7 quorum al-

1. *Atque hoc ejus clarissimum dictum effertur.* Id est, laudatur ab omnibus: vel lege, fertur. Causa autem cur hoc Carini dictum laudaretur, id fuit, quod ut sæpe dictum est, exaldationes pro magno luxuriæ argumento habuerunt. *Casaub.*

2. *Quod nemo tunc vir melior videbatur.* Scribas melius, quo nemo. Idem.

3. *Quicumque ostiatim cupit noscere.* Scrib. *Quæ quic.* vox Marci Tullii elegans, ostiatim pro singulatim. Idem.

4. *Quasi jam liber à frenis domesticæ pietatis, suorum moribus.* Scribendum, suorum moribus. Idem.

5. *Quasi jam libera frenis domesticæ pietatis suorum moribus absolutus.* Assentior doctissimo Casaubono legenti: suorum moribus absolutus. Salm.

6. *Suorum moribus absolutus.* Sic & Pal. sed melius Casaubonus, moribus. Græc.

ter

6. *Sed ultima pugna apud Martium commissa, victus occubuit.* Scimus legi varie loci hujus nomen: sed verum est Margus. quod servant Eutropius cum Prænio, declarat propius loci situm Eutropius, narrans prælium habitum ad Margum, cum esset desertus à suis inter Viminatium atque Aureum montem. Margum & Viminatium duo Mœsiæ oppida vicina erant. *Casaub.*

Sed ultima pugna ad Martium commissa. Palat. habet, ad Marcum. scribe, ad Margum. Margus oppidum Mœsia. forte & urbs & flumen ibidem ejusdem nominis. sed nihil illa horrea Margi mihi videntur habere commune cum hac urbe Margo. longius enim distita sunt, & horrea Marci potius dicenda judico, ut horrea à Marco imperatore in illis locis condita accipiamus. *Salm.*

7. *Quorum aliter nomen est, &c.* Con-

stantiæ.

ter natus est, qui acceptam ignominiam Valeriani captivitate deleret: alter qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor sane principes mundi, fortes, sapientes, benigni, & admodum liberales, ¹ unum in Republica sentientes: ² præterea senatus Rom. moderati, populo amici, potestate graves, religiosi, & quales principes semper oravimus: quorum vitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui Diocletiano ab epistolis fuit, scripsit: quod idcirco dixi, ³ ne quis à me tantam rem quæreret, ⁴ maxime ⁵ quum vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur. ⁶ Memorabile maxime & Carini & Numeriani hoc habuit imperium, quòd ludos Romanos novis ornatos spectaculis dederunt, ⁷ quos in Palatio circa porticum

stantius qui bello Persas vicit supra. *Casaubonus.*

1. *Unum in rep. sentientes: præterea Senatus Rom. moderati, populo amici, potestate graves.]* Lege: *Unum in rep. sentientes, reverentes Romani senatus, moderati, populi amici, sancti, graves, religiosi.* Salmas.

Unum in Republica sentientes: præterea Senatus Rom. moderati.] Pal. *Temp. sentientes spe reverent Romani Senatus, moderati populi, amici pefacte, vel etiam pefcite,* scriptura veteri Saxonica. ut forte fuerit, *sentientes, semper reverentes Romane Senatus, moderati populo, amici pef sancti.* Grut.

2. *Præterea senatus Rom. moderati, &c.]* Videtur scribendum *senatus*, de imperatoribus enim loquitur. *moderati senatus* novè dictum pro moderati erga senatum. *Casaub.*

3. *Ne quis à me tantam rem requireret.]* Scribe: *ne quis à me rem tantam requirat.* Salmas.

4. *Maxime cum vel vivorum.]* Vel positum pro &. Idem.

5. *Cum vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.]* To vel nisi vacat & subditivum est, defectus est certum argumentum. *Casaub.*

6. *Memorable maxime & Carini &*

Numeriani hoc habuit imperium quòd ludos Romanos novis ornatos spectaculis dederunt.] Scribendum ex Palatino codice: *Memorable maxime Carini, & Carini & Numeriani hoc habuit imperium; quòd ludos Romanos novis ornatos spectaculis dederunt.* Vopiscum ita scripsisse, testis dabitur ipse Vopiscus; qui paulo infra hædorum illorum editionem Caro tribuit his verbis: *Diocletiani denique dictum fertur; quum ei quidam largitionalis suæ editionem Carini laudaret, & c. Carini hæc solum nominat, & tamen principes illos multum placuisse dicit ob illorum ludorum editionem. per principes minime dubium quin intelligat Carum cum filiis suis, Carino & Numeriano. Caro ergo, priusquam in Orientem ad bellum Persicam proficisceretur, memorabiles illos edidit ludos; cum Carino & Numeriano filiis, qui Casarianum imperium tenebant, cum Augusto patre. Calpurnius ultima Ecloga, quæ hos mirabiles ludos describit; ab uno tantum principe editos fuisse scribit, hoc est ab Augusto Caro. solus enim ille tunc Augustus, nam filii ejus Casares tantum erant.* Salmas.

7. *Quos in Palatio circa porticum stabuli pictos vidimus.]* De more pingendi ludos ad tradendam posteris magnifici

appa-

ticum stabuli pictos vidimus. ¹ Nam & ² neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit: ³ & tichobaten, qui per parietem urlo eluso cucurrit: & ursos minimum agentes: & item ⁴ centum salpistas uno crepitu concinentes, & ⁵ centum camptaulas, * choraulas centum,

etiam

apparatus memoriam, ad vitam Pescennii dictum est. porticus stabuli retinent veteres: nec putem alienum à verisimilitudine, quia horum ludorum pars magna spectaculum Circense fuerat: propterea in ea potissimum porticu ludos fuisse depictos, quæ propter viciniam porticus stabuli dicebatur, quanquam vox *stabilium* variè à Latinis accipitur. *Casaub.*

[Quos in palatio circa porticum stabuli pictos vidimus.] Ut magnificos & mirificos istos quos edidit, ludos Romanos, Carus ad eorum memoriam posteritati conservandam, in Palatio circa stabuli porticum pingendos curavit. sic Gordianus olim, memorabilem sylvam, quam in editione ludorum suorum quæstor exhibuerat, in domo rostrata Pompeii Magni, ne memoria scilicet ejus intercederet, pingi fecerat. porticum autem stabuli hoc loco accipio, porticum stabulo Palatino additam, & ante ipsum stabulum ædificatam. sic templis, & aliis celebrioribus publicis ædificiis porticus addi solebant. *Salmastius* li do reib dñiuscyl anulum 20.

[Circaporticum stabuli.] Ita & Pal.

Grut. *regulibni niup unadob em*
[Nam & neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.] Neurobaten etiam apud Firmicum legitur & in Hesychii Glossis. *Casaub.*

[Nam & neurobaten qui velut in ventis cothurnatus ferretur.] Inter veterum *Ἰωνοῦ Ἰωνοῦ* non solum fuisse *χοιροβάτην* hoc est funambulum, qui & hodie notissimi sunt, sed etiam *νευροβάτην*, quales nulli fortasse nunc videntur. *χοινοβάται* erant, qui super funes crassiores inambulabant, & saltabant; neurobaten vero longe majorem artem, & audaciam professi, nervis ac fidiculis

incedebant ac filis tenuissimis, ita ut vix apparentibus præ tenuitate ac subtilitate filis super quæ ambulabant, quasi in ventis ferri viderentur. *Salmast.*

2. Neurobaten.] Sic quoque eadem membrana, forsitan rectè. Scaliger. tamen, Commentariis ad Manilium, videbatur reponendum *ancimbaten*. *Grut.*

3. Et tichobaten.] Tichobates, pro tichobates, est enim *τιχοβάτης*. *Salmast.*

4. Centum Salpistas uno crepitu concinentes, & centum camptaulas.] Palat. habet, *capetaulas*, multis locis in illo codice pro *r* positum observavi. sic in vita Antonini parum pro *rarum*, & alibi *petunsus* pro *retunsus*, ita scriptum hoc loco *capetaulas* pro *carataulas*: quod & ipsum transpositum est, pro *cerataulas*, quæ vera est hujus loci lectio. *cerataula*, sunt cornices, & rectè heic junguntur cum salpistis, id est cum tubicini-bus. Glossæ: *νευροβάτης, cornicen*, bene ergo juncti heic *salpiste*, & *cerataula*, ut tubæ & cornua passim apud veteres in bello: *νευροβάτης, σάλπιγξ* Græcis propriè quæ Latinis tuba. hæc ex arc recto, ut cornua ex arc flexo, & in se recurvo ad similitudinem veri cornus, vel quod olim re-
victa ex cornu bubulo fierent, quæ postea ex arc facta sunt. Ovidius:

Non inda directi, non aris cornua flexi.
Idem.

5. Centum camptaulas.] Hesychius: *χοιροβάτης, τὸ ἐν τῇ αἰθῇ χοιροβάτης ποιεῖν*, appellant rhetores *χοιροβάτης* in dictionis ornatu flexionem quandam & *συσροφίω* circa periodi finem. Tale quid videtur denotare Hesychius in cantu servari solitum: quod si & in tibiarum inflatu locum habuit, non male *χοιροβαταίω* tibicinem ejus modulationis artificem appellaveris. sed non displi-

etiam ¹ pithaulas centum, ² pantomimos & gymnicos mil-
le:

displicet eorum sententia, qui à tibia-
rum figura dictas camptaulas existi-
mant. *Casaub.*

* *Choraulas centum.*] Omnes qui cum
choro cauerent tibiis, choraulæ dicti.
olim quoque in comœdiis quando chor-
us canebar, choricis tibiis artifex con-
cinebat, atque is chorales dicebatur,
postea chorales à comœdia sese segre-
garunt, & res suas partesque seorsim
in scena agere cœperunt, ut & pythau-
læ, & pantomimi, qui omnes primis
temporibus in comœdia caneabant. cho-
raulas & symphoniacos divitum convi-
viis olim adhiberi solitos tralatitium
est. septem igitur symphoniaci chorum
constituebant, & qui symphoniæ can-
tanti concinebat tibiis, *chorales* pro-
prie dicebatur. choralem ramen etiam
appellabant eum qui ad tibias saltabat.
Salmas.

1: *Pithaulas centum.*] Palatinus liber
heic scriptum habet, *pythaulas.* atque
ita passim ac semper hoc nomen, ubi-
cumque ejus mentio occurrit in vete-
rum libris, reperitur scriptum. nec enim
ἀπὸ τῆς πύθων, sed ἀπὸ τῆς πυθίων dictus
est, qui pythia scilicet cantabat, & py-
thicas tibias inflabat. Sic ἀπὸ δαῶλης
ἀπὸ τῆς ἀπὸ δῶν dictus tibicen, qui in-
ter libationes & sacrificia deorum ti-
biis canebar. *πυθαῶλης* quoque voca-
bulum non ἀπὸ τῆς πυθίων factum est,
sed ἀπὸ τῆς Πυθῶς, ab urbe Pytho,
quod enim in urbe Appollinis Πυθαῖ
ejusmodi cantus frequens & celebris
esset, quo pœanes in laudem Apollinis
ad tibiam cantari solabant: hinc *πυ-
θαῶλης* tibicen dictus, qui pœanes in
honorem Apollinis in urbe Pytho ti-
biis canebar. *Idem.*

2. *Pantomimos.*] Scribit Suetonius
apud Diomedem omnia quæ in scena
verfabantur, in comœdia primis tem-
poribus agi consuevisse. *Nam pantomi-
mus,* inquit, *& pythaulas, & chorales*
in comœdia caneabant. sane qui putant
ante Augusti tempora nulla hujusmodi

saltationis extitisse vestigia, quæ ma-
nibus loquebatur, & gestibus omnia
effingebat atque imitabatur, tota re
falluntur: quique sibi persuadent Pyla-
dem aut Bathyllum eam sub Augusti
saltandi rationem excogitasse & inve-
xisse, quæ antea penitus erat incognita.
notum enim usitatumque etiam veteres
ac longe Augusti sæculo priores genus
illud saltationis habuere, quæ motu
corporis & gestu quidvis exprimeret.
& sane adeo res vetus fuit hæc *chorino-
mia*, à quo *chironomi* pantomimi sunt
appellati, ut tradat Quintilianus lib. 7.
cap. 11. eam ab ipsis temporibus heroi-
cis ortam esse, & à summis Græciæ
viris, ab ipso etiam Socrate probatam,
à Platone quoque in parte civiliū po-
sitam virtutum, & à Chrysippo in præ-
ceptis de liberorum educatione com-
positis, non omisam. tres fuere anti-
quissimæ & celeberrimæ scenicæ sala-
tionis species, tragica, comica, & sa-
tyrica. nulla non harum manibus &
corporis gestibus exprimebat, quidquid
in fabula ageretur, sive tragici illud es-
set argumenti, sive comici, sive satyri-
ci. refert Athenæus lib. 1. Telestem quo
saltatore ntebatur Æschylus in trage-
diis, adeo bonum ejus rei fuisse artifi-
cem, ut cum τὸς ἐπὶ ἐνὶ Θήβαις de-
saltaret, omnia quæ illic agebantur, ge-
stibus peregerit, & oculis spectatorum
subjecerit: quid plus præstare potuisset
Pylades si eam tragœdiam temporibus
Augusti saltandam susceperit? in co-
mœdiis quoque Latinis histriones qui
cantica saltabant, ita res quæ in fabulis
erant agenda, gestibus representare
consueverant, & oculis subjicere, ut
populus facile inde cognoscere posset,
quam fabulam acturi essent. sed tem-
pus fuit quum iisdem simul canerent sal-
tarentque. postea quia vocem motus
corporis ex anhelitu interturbat, &
rursum vox multum gestibus incom-
modabat, melius visum est, ut aliis ac-
cipientibus, ipsi tantum saltarent, &
taciti gestulationem peragerent. quid
aliud

le: pegma præterea, ¹ cujus flammis scena conflagravit, quam Diocletianus postea magnificentiorem reddidit. Mimos præterea undique advocavit. ² Exhibuit & ludum

aliud tum restat quam ut concludamus non eam primum à Pylade inventam esse, aut inventam: saltatio, qualis Augusti temporibus in scena versabatur, & quæ post illa tempora passim viguit, quæque nihil amplius commune aut junctum habebat cum comœdia aut tragœdia, sed scorsim in orchestram veniebat, inventum proculdubio Pyladis fuit & Bathylli. res vero ipsa, & ars illa, saltandique modus, quo omnia quæ dicerentur, manibus expediebantur, quodque ipse etiam Pylades in sua saltatione usus est, longe ante Pyladem nota scenæ, & in usu posita fuere, sed in tragœdia tantum, & comœdia, & fatis locum habebant: nusquam enim sola per se ante id tempus ὄρχησις in orchestra comparuerat. primus Pylades saltationis artem à tragœdia & comœdia separatam, in scenam Latinam introduxit, eamque ex tribus saltationibus compositam, tragicam, comicam, & satyricam excoluit & expolivit, & Italicam vocavit, quod Romæ primum specimen ejus in Latino theatro ediderit. Pylades in tragœdia, Bathyllus in comœdia excellebat. tantum denique inter saltationem Pyladæam, & Bathylleam distabat, quantum inter tragœdiam & comœdiam. Pyladæa saltatio, gravis, serena, fastuosa, superciliosa, & affectuum plena, & tragica tota. Bathylleæ contra, hilaris, jocosa, pedestris, quæque tota in rebus lætis versaretur, per omnia comicæ saltationi affinis. Tum longe plura excogitavit, & de novo adinvenit hic Pylades de quo nunc sermo est, qui temporibus Augusti, hanc saltationem quæ manibus peragebatur, non quidem novam & antea ignotam introduxit, sed multis partibus ampliavit & expolivit. Sed longo ante Pyladem tempore, jam inde ab antiquissimi fabularum auctoris & a-

storis Livii ætate, pantomimi qui cantica fabularum saltabant, canere ipsi desierant ac desuerant. puero enim præcinente, & accinente tibicine ipsi taciti tantum saltabant. nihilominus tamen verum est Pyladem Cilicem primum fistulas & chorum sibi saltanti ut præcinerent curavisse. nam ante illum sine fistulis, & choro pantomimi saltabant, solo adhibito pueri canentis & tibicinis concentu. saltante igitur pantomimo, alii tibiis canebant, alii vocibus concinebant, alii fistulis sibilabant, alii cymbala concerepabant, alii pede sonabant, atque hi ποδκτύποι & ποδὲψοφοί dicebantur. *Idem.*

1. *Cujus flammis scena conflagravit.* Palat. & vetus editio, *scena heic* & alibi semper scribunt. ita scribebant veteres. sed quæstivere ex doctis nonnulli, cur aut unde diphthongus in hac voce, cum Græce sine diphthongo sit σκηνή. Latini igitur, ut in aliis plerisque, & in hoc sequuti sunt Rholes. illi σκηνά dicebant pro σκηνή. & Ασκληπιός pro Ἀσκληπίος. *Idem.*

2. *Exhibuit & ludum Sarmaticum quo dulcius nihil est.* Ludus Sarmaticus quis aut qualis fuerit, juxta scio cum illis qui omnino nesciunt, nisi desultorum ludum ita esse dictum mihi quis concedat, à Sarmatis qui optimi ac præstantissimi equorum desultores. Manilius lib. v. cum ludum sic describit: *Nec non alterno desultor sidere dorso Quadrupedum, & stabiles poterit desistere plantas.*

Per quos vadit equos: ludet per terga volantum.
Vertumnus etiam Latini dixere desultorem, à vertendis, & mutantis, vel alternandis equis. Propertius: *(ejus Est etiam aurigæ species Vertumnus, & Trajicit alterno qui leve pondus equo.*

Per vertumnum simplicem equorum desulto-

Sarmaticum quo dulcius nihil est. ¹ Exhibuit Cyclopem adornatum. & Græcis artificibus & gymniciis & histrionibus & musicis, aurum & argentum, donata & vestis serica. Sed hæc omnia nescio quantum ad populum gratiæ habeant, ² nullius certè sunt momenti apud principes bonos. Diocletiani denique dictum fertur, quum ei quidam largitionalis suus editionem Cari laudaret, dicens multum placuisse principes illos causa ludorum theatralium ludorumque circensium, Ergo (inquit) ³ bene visus est imperio suo Carus. Denique ⁴ quum omnibus gentibus advocatis Diocletianus daret ludos, ⁵ parcissimè usus liberalitate, dicens,

sultorem intelligit Propertius. & *aurigam* appellat, equorum desultoriorum agitorem, hoc est vertumnum. desultorium ergo illum equestrem ludum, Sarmaticum videntur illis temporibus appellasse Romani, quod vulgo tunc Sarmatis in circo uterentur ad equos desultorios agitando, quia Sarmata optimi equorum desultores. idque etiam eo magis mihi verum esse persuado, quod Carus qui Sarmaticum hunc ludum exhibuisse dicitur, Sarmatico bello profligato videtur Sarmatas captivos in circum induxisse, & populo spectandos ostendisse, qui ex more & exercitio gentis suæ in equis desultoriis currebant. *Idem.*

1. Exhibuit Cyclopem adornatum.] Optimè liber Puteani: Exhibuit Cyclopem. Donatum est & Græcis artificibus, & gymniciis, & histrionibus, & musicis, aurum & argentum: donata & vestis serica. Casaub.

Exhibuit Cyclopem adornatum.] Legendum exhibuit Cyclopea. donatum & Græcis artificibus, & gymniciis & histrionibus, & musicis aurum & argentum: donata & vestis serica. de Cyclopeis diximus in vita Gallienorum ad illum locum: *luserunt Cyclopea omnes apinarii.* Salmast.

Exhibuit Cyclopem. Donatum est & Græcis, & c.] Abduxit me auctoritas librorum ab optimo Puteano excusso-

rum, ut recesserim à lectione vulgatâ, præsertim cum & ab eâ aliquantum etiam abiret Pal. nam pro eo quod ii habeant: Exhibuit Cyclopem adornatum. & Græcis, & c. idem servabat, Cyclopem adornatum est Græcis, & c. Grut.

2. Nullius certè sunt momenti apud principes bonos.] Imò verò optimus quisque princeps corollaria scenica & histrionica donationes coërcuit. *Casaubonus.*

3. Bene visus est imperio suo Carus.] Scribe ex veteri editione: bene visus est in imperio suo Carus. Salmast.

4. Cum omnibus gentibus advocatis Diocletianus daret ludos, & c.] An omnibus generibus? nempe histrionum, & Δ :ονὸς & τεχνιτῶν, quorum plerisque modò enumeravit. *Casaub.*

5. Parcissime usus liberalitate, dicens castiores.] In libris legunt: parcissime usus libertate. comparat enim editionem ludorum Cari & Diocletiani. illa Cari editio multum libera & jocosa, & in illis ludis multa populo ridendi præbita materia. hinc Diocletianus dicebat bene risum esse in imperio suo propter illos ludos Carum. ludi vero quos edidit Diocletianus, non ita liberi & lascivi, sed longe castiores & severiores. & tales debere esse dicebat ipse, quos censor spectaret. *libertatem* tunc vocabant, ridendi jocandique ac lasciviendi, & quodcumque animo vo-

dicens, *castiores esse oportere ludos spectante censore.* ¹ Legat hunc locum Junius Messala, quem ego liberè culpare audeo. Ille enim patrimonium suum scenicis dedit, heredibus abnegavit: matris tunicam dedit mimæ, lacernam patris mimo: ² & rectè si aviæ pallio aurato atque purpurato, pro firmate tragædus uteretur. ³ Inscriptum est adhuc in choraule pallio tyrianthino, quo ille velut spolio nobilitatis exultat, ⁴ Messalæ nomen & uxoris. ⁵ Jam quid lineas petitas Ægypto loquar? quid Tyro & Sidone tenuitate perlucidas, micantes purpura, ⁶ plumandi difficultate

per-

Iupe esset, faciendi dicendive licentiam. hinc *libertas vitæ* in Faustina reprehensa. *Salmas.*

1. *Legat hunc locum Junius Messala, quem ego liberè culpare audeo.*] Similis reprehensio Furi Placidi in vita Aureliani. *Casaub.*

2. *Et rectè si aviæ pallio aurato atque purpurato.*] Nec hæc non capio, ut concepta sunt. nec cohæret oratio. firmata & pallia tragædorum aurata & purpurata fuisse quis nescit, aut quis negat? quænam illa Flavia? matris an uxor Messalæ? disquirant hæc alii. sine ope melioris exemplaris hunc locum emendari posse despero. *Salmas.*

3. *Inscriptum est adhuc in choraule pallio Tyrianthino, &c.*] Scribe, *choraule*. hic choraules histrio acceperat à Messala tricliniare pallium Tyrianthinum pictum, cui nomen ipsum Messalæ & uxoris literis aureis erat intextum. pallium & virilis & muliebris vestis est, & præterea usus multiplicis, ut & Ulpianus adnotat. *Casaub.*

4. *Messalæ nomen & uxoris.*] Pal. & vet. editio: *Messalæ nomen uxoris*. distinguendum: *inscriptum est adhuc in choraule pallio Tyrianthino, quo ille velut spolio nobilitatis exultat Messalæ, nomen uxoris*. exultabat choraula velut spolio nobilitatis Messalæ, quod pallium gestaret sibi à Messala donatum, in quo nomen uxoris ejus erat inscriptum. hæc distinctio vera est, & lectio. *Salmas.*

5. *Jam quid lineas petitas Ægypto lo-*

quar?] De his ad Aurelianum. *Casaubonus.*

6. *Plumandi difficultate pernobiles.*] Refero ad paragaudas tunicas plumariorum arte pictas. *Idem.*

Plumandi difficultate pernobiles.] Plumandi ars, sive plumaria, ἢ ποικιλιακή τέχνη. *plumare*, ποικιλιάω. *plumæ*, ποικιλιαῖα. inde & *plumarii*, qui plumas in vestibus faciunt, & plumis eas variant, & acu pingunt. *plumas* autem vocarunt veteres, notas ex auro vel purpura rotundas, & in modum plumarum factas, quibus vestes intertexebantur ac variabantur. sic laminas rotundas, vel circulos ferreos è quibus lorica succudebantur, *plumas* etiam dixerunt, quod plumarum similitudinem referrent, & *squamas*, quod squamarum. unde *plumata lorica* ex laminis ferreis in modum plumæ factis confectæ. Virgilius:

— quem pellis abenis

In plumam squamis auro conferta tegebat.

sic & *plumata vestes*, & *plumatiles*, & *plumata Babylonica*, quæ pluribus ejusmodi notis & auro purpurave, acu intextis, sparsa erant & variata. σημεῖα Græcis, Latini nota, & signa, hæc vestium ποικιλιαῖα. unde χρυσίου μῦθος vestis, & πορφύρεσημῶν, aureis purpureisque notis insignita. ut contra ἄσημῶν, quæ nihil auri aut purpuræ intextum haberet. variis enim

pernobiles? ¹ Donati sunt ab Atrebatibus birri petiti, ² donati birri Canusini, Africanæ opes in scena non priùs
21 visæ. Et hæc quidem idcirco ego in literas retuli, quò
futuros editores pudor tangeret, ne patrimonium suum, profri-

figuris, qua rotundis, qua quadratis veterum luxuria lusit in vestibus auro purpurave illudendis. quæ rotundæ erant, & in circulum flexæ, plumas, ut dixi, vocitarunt Latini, & fortasse etiam *clavos*. clavorum enim capita rotunda. unde *ἀσπίδωνος* Græci vocant. dixerunt & *oculos*. hinc *vestes purpura oculare* apud Tertullianum. à plumis igitur illis, hoc est clavis, quibus vestes invertiebantur, *plumarii* textores dicti, non solum qui clavos vestibus infuerent & intexerent, sed & qui quocumque genere picturæ, quibuscumque coloribus & figuris variatas vestes, acu pingent. proprie igitur loquendo multum distat apud Latinos *picta* vestis à *clavata*. *picta* vestis semper alicujus rei figuram acu factam, atque aureis, aut variis filis intexam & expressam exhibebat, ut florem, stellam, hominem, & similia. clavi vero tam aurei quam purpurei, particulæ erant ex auro vel purpura, nunc rotundæ, nunc quadratæ, quæ tanquam emblemata quædam vestibus inferebantur, atque infuebantur, quæ etiam à veste poterant separari, & inde eximi, ut in aliam vestem transferrentur, & de novo confuerentur. quod in pictis vestibus non licebat. *plumarii* porro etiam vocati qui Babylonica peristomata variis coloribus intextis pingebant, quod Babylonem maxime celebravisse refert Plinius, & nomen imposuisse. *Salmas.*

1. *Donati sunt vel Atrebatibus birri.*] Melius, *ab Atrebatibus birri*. vel *Atrebatibus birri*. Atrebatiarum vestium etiam antè habita mentio. Canusinæ lanæ & vestes ex antiquis Plinio, Martiali, aliis notæ sunt. *Africanas opes* intelligit tunicas ex Africa petitas, vel propter materiam, vel propter artem, vel denique ob colorem in pretio & fama. *Casaub.*

Donati sunt ab Atrebatibus viri petiti.] Ex Pal. legendum: *donati sunt ab Atrebatibus birri petiti*. *Atrebatibus* autem in libris frequenter, pro *Atrebatibus*. *Atrebatibus birri*, heic dicuntur, *Atrebatibus saga*. *birrum*, lacernam esse, & chlamydem, aut etiam sagum vel pænulam, omnes noverunt. Sed sciendum, in re vestium sollemne esse Græcis Latinisque, ut sæpe sola adjectiva sine substantivis usurpentur. sic Græci, *πορφύρεον*, *ιοθαφῆ*, *κεχρίνα* sæpe dicunt, & subintelligunt *ιμάτια*. hoc Latinis quoque familiare est loquendi genus, & adjectiva vestium pro ipsis substantivis ponunt. sic *albam* dicebant, pro alba tunica. *byrrus* Latinis idem quod rufus vel rufus ex Græco *πυρρός*. *πυρρός*, *byrrus*. *Byrrus* igitur proprie dicebatur, lacerna byrra, *πυρρός Φεινόλης*. cum *byrrus* autem diceretur, subintelligebatur, aut *sagus*, aut *mantus*, aut *cucullus*, aut *habitus*, aut aliquid tale. Tres heic enumerantur à Vopisco byrrorum species, ex diversis locis venientium, quos & olim in fama fuisset, & byrro colore constat tinctos. Birri Atrebatibus, ejusdem ferme coloris, cum Canusinis; hoc est byrrei. sed falluntur, quod Atrebatibus lacernas ab atro colore dictas dicunt, cum certum sit, ab Atrebatibus populis Galliæ appellatas. *Salmasius.*

Donati sunt ab Atrebatibus birri petiti.] Palatinus non agnoscit voculam *ab*, habetque *Atrebatibus birri petiti*. Videtis & ad hunc locum Jacobi Nicolai Epiphylides libro sexto, capite quinto. *Gruterus.*

2. *Donati birri Canusini, Africanæ opes in scena non prius visæ.*] Legendum: *donati byrri Canusini, Africanæ opes in scena non prius visæ*. vel, *res in scena non prius visæ*. *Salmas.*

scriptis legitimis heredibus, ¹ mimis & balatronibus deputarent. Habe, mi amice, meum munus, quod ego (ut sæpe dixi) ² non eloquentiæ causa, sed curiositatis, in lumen edidi: id præcipuè agens ut si quis eloquens vellet facta principum referare, materiam non requireret, habiturus meos libellos ministros eloquii. ³ Te quæso sis contentus, ⁴ nosque sic voluisse scribere meliùs quàm potuisse, contendas.

1. *Mimis & balatronibus deputarent.*] Egnatius legit, *ballionibus*, veteres libri, *histrionibus*. Casaub.

Mimis & balathronibus deputarent.] Egnatius legebat, *ballionibus*, βαλλῖῶνες Græce dicebantur vel lenones ipsi, vel in domo lenonia meretricularum ministri. sic enim appellabant eos, qui meretricibus ad lavandum aquam aggerent, vel eas lavantes aqua perfunderent, ut mediastini solebant in balneis, quos Græci ἀεχύτης aut ἀρχύτης vocant. Qui tale ministerium apud Latinos sustinebant, aquarii vel aquarioli vocitabantur. Ceterum hoc loco *ballionibus* scribi pro *balathronibus*, non probem, nisi id fiat ex auctoritate veteris alicujus exemplaris. vetus & princeps editio habet scriptum: *& latronibus*. sed *balathronibus* retinendum. sic enim *mimos & balatrones* junxit, ut Horatius *mimas & balatrones*:

Mendici, mime, balatrones; hoc genus omne.

Qua de voce nos plura in nostro Etymologico. Salmaf.

2. *Non eloquentia causa, sed curiositatis.*] Πολυμαθείας & eruditionis, ut non semel exposuimus. Casaub.

3. *Te quæso sis contentus: nosque sic voluisse scribere: meliusque potuisse contendas.*] Nos quoque, Lector candide, te quæsumus, quicquid hoc est operæ, quod ad istorum auctorum lucem contulimus, æquus ac ἀφρονι θυμῷ accipias. Idem.

4. *Nosque voluisse scribere melius quam potuisse contendas.*] Sic edi curavimus, cum omnes retro editiones, nosque sic voluisse scribere, meliusque potuisse contendas. Quæ verba sic concepta contrariam Vopisci menti sententiam aperte continebant. Salmaf.

F I N I S.

I N D E X

RERUM AC VERBORUM

MAXIME MEMORABILIIUM.

Numerus Paginam, litera a, & b, Columnas designant.

A.

<p>A <i>In i, mutant Latini.</i> 18 b</p> <p>Ab epistolis, pro Magister epistularum. 542. a</p> <p>Abgarus, familiare nomen Regulis Orientis. 139. b</p> <p>Abiti allocutio sponsalis. 727. b</p> <p>Aboculi, qui. 275. b</p> <p>Ab omnibus, pro, ab omni parte. 882. b pro omnia. ibid</p> <p>Absentivus, pro, absens. 522. a</p> <p>Absentum, ἀβσητον, & absentiatum vinum. 485. a. 486. a. 659. a</p> <p>Acapna ligna, quæ. 821. b</p> <p>Accipi bene aut male. 824. a. convivio. ibid.</p> <p>Acclamandi mos in veteri Ecclesia usurpatus. 258. b</p> <p>Acclamationes, earumque formula. 258. a, b. 259. a</p> <p>Acclinus, pro acclinis. 955. b</p> <p>Accubationes, pro accubitis. 118. a. 548. a</p> <p>Accubitalia quid. 820. b</p> <p>Accubita, quid. 482. b. veteribus triclinia dicta. 483. a. ut & Sigmata, & unde. 494. a</p> <p>Accurare, de barba proprium verbum. 501. b</p> <p>Acetum, vini loco veteribus habitum. 380. b</p> <p>Ἀχαλκῆν, quid. 822. a</p> <p>Ἀχαλκῆς & Ὀχαλκῆς, qui. 822. a</p> <p>Ἀχρωμῶν, & ἄχρω, impudens. 374. a</p> <p>Achylus, quid. 819. b</p> <p>Acrolitha statua lapidea. 795. b</p> <p>Acroma, pro acroama. 547. a</p> <p>Actiones & interdicta, ordinarii Juris apud Romanos remedia. 368. a</p> <p>Acus Cypria, unde dicta. 818. b. 819. a</p> <p>Adarare, ἀπαρρησιζεῖν. 822. a</p> <p>Adaratio, quid. 822. a</p>	<p>Adclamare, pro declamare. 332. b</p> <p>Ad diem, cottidiè. 428. b</p> <p>Ad diem, pro in die. 955. a</p> <p>A. D. pridie, pro, ante diem pridie. 513. a, b</p> <p>Ad eum, pro, ad se. 98. b</p> <p>Adfines, qui dicti. 446. b</p> <p>Adjectiva vestium, pro vestibus ipsis usurpata, & genere masculino enuntiatata. 820. a. 826. a. 996. b</p> <p>Ad incitas, vel ad incita redigere. 967. b</p> <p>Ad Maurus, à Mauris, & præfectus Maurorum, idem. 667. b</p> <p>Ad memoriam dicere quid. 979. a</p> <p>Administrationes. pro, administrationibus. 376. a</p> <p>Adnomen pro agnomen. 224. b. 232. b</p> <p>Adnoscere, pro agnoscere. 224. b</p> <p>Adonia sacra. 467. a, b</p> <p>Adplicare osculis, est osculari. 280. b</p> <p>Ad, pro in. 4. b. 5. a</p> <p>Ad punctavi. 41. b</p> <p>Adriani Imperatoris origo. 1. 2. a, b. ejus pater. 3. a. mater. ibid. b</p> <p>Ἀδελφῶν, vel Ἀδελφῶν, nomen, unde deductum? 2. a</p> <p>Adscripti milites, qui. 522. a. 775. a</p> <p>Advivere, pro vivere. 131. b</p> <p>Ἀέριον rectigal. 377. b</p> <p>Egyptii calices vitrei. 825. b</p> <p>Egyptii seditiosi. 959. a. eorum mores. ibid. levitas. 960. a</p> <p>Egyptii Sinyphiones & Linyphiones. 961. a</p> <p>Emilianus, vigesimus primus, ex triginta tyrannis. 778</p> <p>Erarium sacrum, ejusque præfecti officium. 450. b</p> <p>Erarium Reip. arca publica. 853. b</p> <p>Ærei, ærei sestertii, ærei denarii, & folles, de eodem pecunie genere. 973. a, b</p> <p>Ethiops occurvus, malum omen. 363. a</p> <p>Ævum,</p>
--	--

INDEX RERUM AC VERBORUM

<i>Ævum, pro atate.</i>	150.a	<i>Aliptes, medicus.</i>	960.b
<i>A fabis abstinere, Prov.</i>	281.b	<i>Aliquantis, pro aliquot.</i>	35.a
<i>Affectare.</i>	840.b	<i>Allocutiones sponsales quæ.</i>	727.b
<i>Affectio, pro Affectatio.</i>	119.a	<i>Alpes, montes.</i>	624.a,b
241.b		<i>Alvei in balneis. 392.b. pueriles.</i>	ibid.
<i>Affectus, caritates.</i>	251.b	<i>Ἀγέλογος, garrulus.</i>	723.a
<i>Affectus esse alicui.</i>	840.b	<i>Ambulare, pro ambulare.</i>	73.b
<i>Afficere panes & vinum, quid.</i>	840.b	<i>Amburbiales hostiæ.</i>	852.a
<i>Afficere rem alicui, quid.</i>	840.b	<i>Amburrivum, & ambarvalia.</i>	852.a
<i>Afficere tyrannidem, pro affectare.</i>	19.a	<i>Ἀμεη.</i>	821.b
<i>Africana opes, tunica ex Africa petita.</i>		<i>Ἀμεη πυρός.</i>	821.b
996.a		<i>Amici amicos videre, ut dicantur.</i>	619.a
<i>Agri libidine. 12. b. vitio.</i>	ibid.	<i>Amici Principis, qui.</i>	767.b
<i>Agitare, pro vexare.</i>	75.b	<i>Amicus charus, pro, valde amico, cher amy.</i>	460.b
<i>Agro Capitolinus triplex.</i>	694.a	<i>Amminnia νεα, albæ & nigra.</i>	917.b
<i>Agrippa & Agrippinus nomina Romana.</i>	234.b	<i>Ἀμύνιον οἶνον.</i>	917.b
<i>Agros & amonam alicui facere.</i>	937.b	<i>Ἀναβάλλειν.</i>	885.b
<i>Ἀγροικὸς πιναξ.</i>	9.a	<i>Ἀναβολὴ & Ἐμβολή.</i>	885.a
<i>Αἰδήμων, & αἰδέω, Græcis quid.</i>		<i>Ἀναβολεῖς, stratores.</i>	885.b
179.a		<i>Ἀναβολικὴ, straturæ.</i>	885.b
<i>a in i mutant Latini.</i>	81.b	<i>Ἀναφορὰ, notoria.</i>	824.a
<i>ἢ Αἰξ τὴν μυχχαίρειν, Prov.</i>	60.a	<i>Anaglyphata, pro anaglyphis.</i>	819.a
<i>Ἀπόρως παρδύζειν, quid.</i>	230.b	<i>Ἀναίτιος, quis.</i>	42.b
<i>Ἀπρωήσιον, quid.</i>	384.b	<i>Ἀναλύειν τὴν δεπιύλω, quid.</i>	40.a
<i>Alagabali luxus in balneis & conviviiis.</i>		<i>Ἀνάλωμα pecunia.</i>	35.b
487.b		<i>Ἀναρχία Roma.</i>	899.b. 900.a
<i>Alagabalus Deus Emiffinorum.</i>	860.b	<i>Anchialo vastare, pro Anchialum.</i>	815.a
<i>πολυώνυμος.</i>	ibid.	<i>Ancilla Latini quis dicatur.</i>	805.a. hono- norum.
<i>Alamanni à Germanis diversi.</i>	418.b.	<i>Ancillar, ηγλακδῶς.</i>	805.a
419.a		<i>Animadversus, pro animadversione.</i>	
<i>Alamanni, & Alamannia.</i>	968.a,b	534.a	
<i>Ἀλάσων calix.</i>	963.a,b	<i>Animalia in circo cur exhibitæ.</i>	642.a
<i>A latus, pro à latere.</i>	235.b	<i>Animans, pro homine.</i>	378.a
<i>Alba subserica, tunica.</i>	820.a	<i>Animosus homo μετὰλόψυχος.</i>	191.a
<i>Albæ, pro gemmis albis.</i>	486.a,b	<i>Annona, stipendium, & salarium ejusdem sæpe significationis.</i>	397. b. 398. a,b
<i>Albani populi.</i>	94.a	<i>Annona & annonæ ut differant.</i>	563. a,b
<i>Albis, fluvius.</i>	937.a	<i>Annonari, ab annonæ.</i>	673.a,b
<i>Albium pro alveum.</i>	945.a	<i>Annona populo divisa, & per quos.</i>	781.b.
<i>Alexandria & Alexandra idem.</i>	212.	817.a	
a, b. 253.b		<i>Annonariæ regiones in Italia.</i>	781.b.
<i>Alexander Magnus ut Deus apud Græcos veneratus.</i>	770.a	782.a. ut differant ab urbariis.	782. a,b
<i>Alexander Severus staturæ militaris fuit, & robur illi inerat militis.</i>	512.a	<i>Annuli traditione hæredem designantes veteres.</i>	14.b
<i>Alexandrina merces.</i>	885.a	<i>Annuli aurei jus.</i>	433.a
<i>Ἀλθηινὰ quæ διέτα.</i>	825.b	<i>Annuli virorum etiam fuerunt.</i>	769
<i>Ἀλθηινὸν χρῶμα.</i>	825.b		
<i>Alia, pro altera.</i>	145.b		
<i>Ἀλιεύς, piscator.</i>	825.a		
<i>Aliptæ in arte gymnastica.</i>	960.a		

MAXIME MEMORABILIIUM.

<i>Annuli sigillariicii cura cui olim potissimum commissa.</i>	897.b	<i>Ἀπολωστικὴ vita qualis.</i>	235.a
<i>Annulus bigimmiis dicitur, non bigemius.</i>	819.a	<i>Ἀπολλοῦ χωρεῖς.</i>	233.a
<i>Annus legitimus petendæ Quæsturæ quis?</i>	11.a, b	<i>Apollonius Syrus Platonicus.</i>	10.b
<i>Anaunum ac legitimum tribunorum stipendium.</i>	926.a, b. 927.a	<i>Apollonius Thyaneus.</i>	540.a
<i>Ἀνταρμῶς, quid, & unde dictum.</i>	745.b	<i>Ἀποπληξία.</i>	184.b. 185.a
<i>Ἀντίπτης, quis, & unde dictus.</i>	745.b	<i>Aqua frigidi & calidi aëris.</i>	886.a
<i>Anteambulones, qui.</i>	821.a	<i>Aquarii vel Aquarioli, qui dicti.</i>	997.a
<i>Antecena vel antecenia, quid.</i>	485.a	<i>Aquila infanti pileum tollit.</i>	452.a, b
<i>Antefronte, pro, antefrontem.</i>	235.b	<i>Aquila olim una in legione.</i>	866.b
<i>Antepedes.</i>	821.a	<i>Arca & Arcarii, de fisco dictum.</i>	567.b
<i>Ante se, pro ante.</i>	739.b	<i>Ἀρχα, sive Ἀρχη, urbs Phœnicia.</i>	507.a, b
<i>Anticipare, pro, accipere.</i>	137.b	<i>Arcas, pro Arcadia.</i>	773.a
<i>Ἀντιρροφῆς quatuor.</i>	979.b	<i>Ἀρχη & Ἀρχα, idem.</i>	29.a
<i>Ἀντιρροφῶς τὸ μνήμης, & ejus partes.</i>	979.a. τὸ ἐπιτολῶν, ibid. b.	<i>Archon apud Athenienses.</i>	59.a, b, 60.a
<i>Antinous inter minorum gentium Deos.</i>	65.b. inter cœlestes imagines collocatus.	<i>Ἀρχων, praeses.</i>	59.b
<i>ibid. & 66.a. urbs ejus nomine Antinopolis appellata.</i>	66.a. 88.b	<i>Argentarii, qui.</i>	533.a, b
<i>Ἀντίψυχοι dicti, qui animam pro anima redderent.</i>	65.a	<i>Argenti libras convivio inferre quot olim concessum.</i>	546.b
<i>Antiochia, urbs Mesopotamia.</i>	747.b	<i>Argentum computans, pro computato.</i>	112.b
<i>Ἀντίπικρον.</i>	892.b	<i>Argentum in opere, pro, argentum operatum.</i>	817.b
<i>Antiquare, quid.</i>	813.b	<i>Ἀρχοῦδι, qui.</i>	678.a
<i>Antiquitatis exemplum dicitur homo mortuum antiquorum.</i>	706.a	<i>Ἀρχοῦλέων, Leo albus.</i>	678.a
<i>Antoninus, Caracallæ nomen unde adeptus.</i>	416.b	<i>Ἀρχος est λευκός.</i>	678.a
<i>Anubis simulachrum portatum.</i>	278.a	<i>Argent Rex Scytharum.</i>	675.a
<i>Anubin portandi ritus.</i>	417.b	<i>Ἀρχα.</i>	950.b
<i>Ἀξικμῆτις, urbs.</i>	868.b	<i>Arma, τὰ ἀμυντήρια, arma defensiva.</i>	838.a
<i>Arameneuxa, hodie Damascena.</i>	486.a	<i>Armatura, & armatura exercituum.</i>	604.b
<i>Arenarii pro Apinarii.</i>	723.a	<i>Armerium, pro armarium.</i>	906.a
<i>Apertum habere, pro aperire.</i>	156.a	<i>Arnilansa, vestis genus.</i>	820.a
<i>Apes inter fera animalia censentur.</i>	496.b	<i>Armorum exercituum ab exercitio sagittarum diversum.</i>	105.a, b
<i>Apiastrum Gr. μελιωσόφυλλον.</i>	485.b	<i>Aromatica donatio.</i>	84.b
<i>Ἀπινα ἀμφολοχία.</i>	723.a. ἀφάνει, vel ἀφάνει.	<i>Arva regia.</i>	631.b
<i>Apinarii, qui.</i>	723.a	<i>Arva sponsalitia.</i>	631.b
<i>Apistira, pro apiastra.</i>	485.a	<i>Artabasis, Armenorum regis, ad Saporem epistola.</i>	704.a
<i>Apium, Νέμειον αὐθ.</i>	21.a	<i>Artabasis, Ἀρτεβασίης.</i>	924.b
<i>Ἀπολοῖς χλαῖνας.</i>	827.a	<i>Artaxata & is, urbs.</i>	669.a
<i>Ἀποχαλκίσειν.</i>	822.a	<i>Arta & laxa ratio quid Latinis.</i>	552.a
<i>Ἀποχαρκαθῶναι ὑπὸ τῶ οἴνῳ, quid.</i>	970.a	<i>Ἀρβῆ πελατινοί, & πολικηγοί.</i>	871.b.
		<i>annona civica Latinis.</i>	872.a
		<i>Ἀρβῆσιεν & βεκκίσειν, pro jentare.</i>	147.a
		<i>Arustices & Mathematici responsa sua dictabant.</i>	660.a, b
		<i>A secretis.</i>	874.b
		<i>Ἀσηκρήτις.</i>	874.a
			A ση-

INDEX RERUM AC VERBORUM

Ασκηρής, ἔσκηρής. 874.a
Afino humiliores olim veli. 463.a
Ἀσκληπίος pro Ἀσκληπείος. 993.b
Aspernabilis, id est contemptor. 686.b
Assacella. 988.b
Assator. 897.b
Assatura. 897.a,b
Affectio vel vindicta, κερπίσια. 173.a
Assis. 557.a
Assum, & sudatorium idem. 988.b
Astacus, urbs Bithynia. 717.a. *Nicomedia postea dicta.* ibid.
Astacus urbs Acarnania. 717.a
Astraba, quid. 412.b
Astrologi, Mathematici, genus hominum quale? 6.a
Athenica, quid, & unde dicta. 758.b
Athenio, dux servorum fugitivorum in Sicilia. 610.a
Atrabatici birri. 996.b
Atrementum veterum. 906.b
Atrebatia vestes. 996.a,b
Atterere, quid. 77.a,b
Atthis pro Attica. 773.a
Attogatio, & attogati. 14.a
Attritio, quid. 481.b
Auctiores opes, pro ampliores & majores. 739.b
Aversus, pro averso. 534.a
Au & o pasim confunduntur. 806.b
Αὐγυσεῖον, vel γυσεῖον, forum Constantinopolitanum. 871.b
Augustus primus publicum & vehicularium cursum instituit. 30.b. cur. 31.b
Augusti inter & Caesaris appellationem nihil medium. 356.b
Avi qui dicantur. 815.b.
in Aula, pro, in olla, 425.a
Aulici ministri, fumorum venditores. 133.b. 143.a
Aura popularis. 895.b
Aurarii. 895.b
Aurata statua. 796.a
Aurea, pro globulis aureis. 486.a
Aurei & aureoli homines qui. 805.a
Aurelianus mater sacerdos in templo solis. 878.a
Aurelii victores multi fure. 432.b
Aureolus, decimus, ex triginta tyrannus. 760.a
Aureorum, argenteorumque nummorum

sparsiones olim fieri solita. 737. b
Aurichalcum, κερμίχα. 535.a
Auriga. 994.a
Aurio, pro aurio. 399.a
Auro cludere, & auro includere. 825.a,b
in Auro & sub auro, pro auratis. 796.a
Auro ferruminare. 825.b
Auro vincire, & auro ligare. 825.b
Auro vincum, deauratum. 465.b
Aurum & argentum, pro, aureis & argenteis nummis. 545.a,b
Aurum flavum dicitur. 744.a,b
Aurum negotiatorium, quid. 544.a
Autepsa quid. 481.a,b
Aut, pro, hand, aut haut. 215.a
Axumita, populi. 868.b

B.

B *Æbius Macer, Historicus.* 24.a
Balatrones, qui. 997.a
Balematia. 836.a
Balista, decimus septimus, ex triginta tyranis. 773
Ballationes, saltationes. 836.a
Βάλλειν, idem quod βαλλίζειν. 836.a
Βάλλειν χεῖρας, manus jactare. 836.a
Ballet. 836.a
Βαλλίσεια, vel βαλλίσεια. 836.a
Βαλλίσης saltator. 836.a
Βαλλίσεια saltatio. 836.a
Βαλλίζειν quid. 836.a
Βαλλισμός, saltationis genus. 836.a
Βαλλίωτες, qui. 997.a
Ballo, salto. 836.a
Baltha argentata sumebant olim milites. 46.a
Balthus. 816.b
Barbam facere, quid. 502.b
Barbare, barbam facere. 502.b
Barbarorum adversus superventum, quo remedio Romani olim usi. 849.b
Barbatores, & barbatoria. 502.b
Barrellum. 986.b
Barra. 986.b
Basianus pensilia sua abscedit. 466.b
Βασίρην, Basterna. 941.a
Basterna, quid. 487.b. 488.a
Bastum, quid. 285.b
Bathyllus in Comœdia excellit. 991.b.
 992.a

MAXIME MEMORABILIMUM.

Baillis, sive *batillum*, quid. 821.b.
Gallis une pale à feu. ibid.
Belbus, animal, & quale. 677.b
Belenus, Deus. 625.a
Bella, pro *prælia*. 614.a. 756.b
Bellaria spargi solita. 469.b
Belle sepulchrum fabricari, quid. 182.a
Bellonarii missione sanguinis sui *Deam* placabant. 278.a
Bellum gerere cum aliquo, pro *vexare* & *disse*. 721.a
Βέλ & *pro membro virili*. 470.b
Belum, pro *telo*. 470.b
Belus *Babyloniorum*. 860.b. 866.b
Beluis, & *belua*, & *hinc belbus*, animal. 677.b
Beneficarii alicujus. 7.b. 8.a. *præsidum*, *præfectorum*, *consulum*, &c. 8.a
Bene provenire, quid. 849.a
Benevaletudo, & *malevaletudo*. 127.a
Benevasari, *majoris peculii viri*. 464.a
Berbex pro *vervex*. 898.a
Berceaux. 44.b
BESA, Deus, & *urbs*. 66.a
BESSANTINUM, *oppidum*. 66.a
Bibere, pro *edere*, & *πιειν*. 661.a
Bibliotheca in templo *Pacis*. 794.a
Bibula, *πρωτὴς ἢ ἀναβάλλουσα*. 885.b
Bicolorum, pro *bicolore*. 845.a
Bilbere, *Βουβύλλειν*. 956.a
Βιοθόνα & *id.* 504.b
Bivrus & *laccerna*, *idem*. 290.a
Bithynia. 856.a, b
Blastarni, pro *Bastarni*. 201.a
Blatta. 889.b
Blatis *serica*. 886.b
Blcmyes & *Βλέμευες*. 868.a. 940.a, b
Boicinius, & *Bovinus*, *idem*. 124.b
Boletay, quid. 825.a. *Halicenticum*. ibid.
Bombycina & *serica vestis eadem*. 886.b
Bombylium. 956.a
Bona fortuna loquutores. 833.a
Bonus Imperator. 968. *nomen proprium Romanum*. ibid. a
τὸ Bonus dies, quibus *verbis olim semper additum*. 829.b
Borysthenis equi epitaphium. 91.a
Βακκισαυ, *Gustare*. 910.b
Βακκίζειν, *sentare*. 542.a
Βαυλοί, *quid*. 197.b
Βέρροι, *Buri*. 200.b

Βετίες, sive *βετίες*. 893.b. 894.a
Boum *maçandorum cornua olim deaurata*. 721.a, b
B pro v usurpatum. 486.a
Bracca. 561.b
Bracca, *vestis militaris*. 780.b
Braccarii qui olim. 533.a
Brachiale, *dextrocherium*. 838.b
Brachium, *χειρὸς* appellatione *Græcis* usurpatum. 606.b
Bractea, quid, & *unde dicta*. 888.b
Βρέχω, quid. 888.b
Βρεκτής, quid. 888.b
Βρεκτιά, quid. 888.b
Breve, pro *parvum*. 554.b
Brevis & *breve*, pro *libello*. 874.a
Britannia, *κατ' ἐξοχὴν magna insula*. 915.a. *Gr. μερόλη νῆσος*. ibid.
Brocchi vel *brocci*, *qui*. 809.b
Bubalinum *laridum*. 927.a
Bucca & *buccellarii*, *qui*. 910.b
Buccella & *buccellatum*. 910.b
Buccellatum, quid. 249.a
Bulbx, pro *vulva*. 486.a
Burburus, *nomen*, per *ὄνομα* & *ποιῶν*, *quale*. 956.a, b
Byrrom *species tres*. 996.b

C.

CAbea vel *cavia*, pro *cavea*. 945.a
Cædes, pro *occisione*, *antiq.* 227.b
Cænophurium, *καυὸν Φρέου*. 873.b
Cæsa, & *Cæsa*, pro *Cæsar*. 111.b
Cæsarem jubere, quid. 388.a
Cæsares nobilissimi *dicti*. 978.b
Cæsariës. 111.b
Cæsit, pro *cecidit*. 249.a
Calceos soleis olim *mutavêre Romani* cum *mensis accumberent*. 94.b. *aurei*. 463.b
Romanorum uncinati & *repandi*. 634.b. *Senatorum* & *Imperatoris* *solo colore distabant*. 736.a, b. *πολυχρῆδῆς* *apud Græcos*. 736.b. *lunati*, *apud Romanos patricios*. 737.a. *mullei* & *puniciei coloris*. ibid. *Romanorum proprii in urbe* & *publico soliti usurpari*. 737.a. *iis domi depositis soleas sumebant*. ibid. *mullei*. 896.a. *cerei*. ibid. *albi*. ibid. b. *Hederacii*. ibid. b. *nigri*. ibid.
Calceus *Maximini uno pede major fuit humani*

INDEX RERUM AC VERBORUM

humani vestigii mensura.	634.b	Caracalla, quid.	416.b. 417.a
Calchedonis Bithyniæ oppidum.	439.b	Carbones ut differant à coctilibus.	300.b
Calchis, urbs.	141.a	Carisleum marmor viride.	676.a
Calculus incitus, alias Mattus Scaccus.		Carnium vilitas Romæ olim magna.	531.a
967.b. 968.a		Carpentum honestissimum vehiculi genus.	463.b
Caldaria, quid.	250.a	Carpentum, & carpentarius.	578.a
Calices alaffontes.	963.a	Carpentum, quid.	829.b. 830.a
Caligare, pro obtenebrare.	980.a	Carpia, Gr. $\mu\theta\rho\tau$.	865.b
Caligæ gemmata.	736.a	Carpi, populus.	697.b. 865.a
Caligæ militum olim infimi gradus.	736.a	Carpisculum, quid.	865.a
Calones. 61.b. Galiarii dicti.	62.a	Carpus, carpisculus, & carpisculus, quid	& unde. 865.a
Camelorum calcanea cupediariis expetita.		Carra, urbs Mesopotamia.	747.b
484.a. eorum usus vetustus in castris		Carrago & $\kappa\alpha\rho\alpha\rho\epsilon\upsilon\varsigma$, quid.	731.a
Romanorum.	817.b	Carrago pro castris.	843.a
Camera multifariam ornata.	888.b	Carraginem facere, quid.	731.a
Camcratum tectorium.	888.a	Carpi, barbarorum castra.	843.a
Campacus, calceus, & unde sic dictus.		Carrum clarulare, quid.	145.a
634.a		Carus Imperator.	973
Campagus, calceus patritius.	736. a,b.	Casius & Casius mons duplex.	64.a
reticuli dicti.	ibid.b	Cassitatis exemplum dicitur mulier casta.	706.a
Campare, quid.	858.a	Castra & castrenses, quid.	61.b. 562.b.
Campidoctores, qui.	858.a	563.a	
Campi ductores & campi doctores, qui.	580.a,b	Castra in solo barbarico cur facta.	937.b
Campiones, qui.	858.a	Castriani & Castriaciani milites.	877.b
Campi victor, quis.	679.b	Casus, insula.	64.a
ad Campum exercitum producere.	858.a	Catabolici spiritus, qui.	67.b
Campus ut aliquem accipere dicatur.	857.b	Cataphractarii pro equitibus.	823.b
857.b		Cataphracti pedites.	823.b
Campus, qualis locus.	857.b	Catomidiari, quid.	81.b
Cancelli aere & ferrei.	416.a	Calcularii, Gallis, qui.	380.a
Cancelli.	986.a,b	Calculator, quis.	380.a
Canceclare, delineare.	986.b	Calculus, quid.	380.a
Canceclare Fctis quid.	986.b	Cancus & cauca, quid.	380.a
Cancellarii, eorumque nulla olim digni-		Caucus, bancus, $\kappa\alpha\upsilon\kappa\iota\delta\iota\omicron\nu$ & $\beta\omega\omega\kappa\iota\delta\iota\omicron\nu$.	818.a
tas. 985.b. Græcis ut nominati. 986.a.		Caucus, pro cyathus.	818.a
Gallis Huißiers.	ibid.	Caveæ in quibus fera detinebantur, in	
Cancellarius summus.	987.a	amphitheatro.	944.b. 945.a
Candidati, milites ostensionales, proceræ		Caveum poculi genus.	818.a
forma.	640.a	Caveus, poculi genus.	380.a
Cantare, proprium tragicædorum.	836.a	Causa, pro morbo.	41.b
Cantilena pro saltatiuncula.	836.a	in Causa esse, pro νοσείν.	41.b
Capilli ad pectinem flexi, qui.	105.a	Causari, $\alpha\iota\pi\alpha\epsilon\omicron\delta\varsigma$. Gallis gausser, quid.	797.b
Capital facere.	907.b	41.b. 42.a	
Capitalis iocus, quis.	757.b. 758.a,b	Causaria liberalitas, quid.	41.b. 42.a
Capitalis, solers, & ingeniosus.	ibid.	Causarius Dens. 42.b. oculus.	ibid.
Capite cædi.	82.a	$\chi\epsilon\iota\rho\acute{\omicron}\mu\alpha\lambda\epsilon\omicron\nu$, mantela. 735.b. 844.b	
Capitum pro capetum. Gr. $\kappa\alpha\pi\eta\tau\omicron\nu$.	838.b		
Capadox & mancipium, sepe idem. 62.a			
Capivi in triumpho laqueis strangulati.	779.a		

MAXIME MEMORABILIMUM.

Celatura, quid.	533.a	Χρυσουβλητα & χρυσενδητα pocula	825.b
Cella, capella, ναϊδον, & sacellum,		Χρυσουση & πορφυροση & ασημα vestis.	995.b
idem.	302.b	C in e saepe mutatum.	271.b
Cella suppositoria.	988.a	Cibi frigidi, qui.	661.a
Cellarius, quid.	496.a	Cibi λεπρωλητοι iis qui abdomini laborant necessarii.	661.b. 662.a
Celestia equae fama nobiles.	806.b. 811.a	Cibus fortuitus, brevis, & vilis.	43.a
Celocem onerare, pro inebriare sese.	885.b	Cilices leves, & perfidi.	23.a
Celsus, vigesimus sextus, ex triginta tyrannis. 786. ejus imago in crucem sublata.	ibid.	Cilici, pro, Cidici.	129.a. 139.b
ibid.		Cincti & pracincti dicuntur milites.	242.b
Celta & Celtae populi.	806.b	Cingulum, ζώνη & σπαρτια, idem.	242.b
Censorinus Imperator.	796	Circense spectaculum, pro Circo ipso.	325.a
Censorius homo, id est, pulcher.	204.a	Circenses addere, quid.	290.b
Censuarie liberalitates, quid.	42.a	Circessum castrum.	678.b
Censura oris, pro dignitate.	203.b. 204.a	Circos, pro circulos.	759.b
Censura, pro severitate.	203.b	Citer, pro citra.	778.a
Censura, pro morum disciplina.	715.a	Clavissima uxoris, quae dicta.	850.b
Census quid.	657.b	Clavissimi ordinis, qui.	850.b
Centenaria & centena dignitas.	298.b	Claudere & includere, fabrilis artis verba.	46.b
Centum & centum, pro ducenta.	586.b	Clavus in vestibus.	772.a
Centurionem esse, quid.	603.a, b	Clementia, prima virtus in Principe.	884.a
Centurio, pro Centurio.	4.a	Cleopatra vasa triclinaria.	791.a
Cerinarum & carinarum.	896.a	Clibanarii milites, qui, & unde dicti.	583.a, b
Certamen sacrum iselasticum.	107.b. 108.a	Clibani, quid.	583.b
Cestus quid, & unde erant.	722.a	Clodi, pro claudi.	961.b
χ Græcorum in Latinorum g mutatum.	826.b	Clodius Celsinus.	921.b
καλβώνη, Galbanum.	826.b	Clypeus quid, ejus usus, & inventio.	801.a, b. idem quod thorax vel discus.
καλκός pro argento.	822.a		801.b
καμδονία, humi cubatio.	152.b	Cocceum & coccineum, quid.	565.a
καλρον καλθεοχ τι, benefactis aliquem conciliare.	977.b	Cochlis, quid.	789.b
Κλαίνα & κλαμύς.	818.b	Coci veteribus suere eruditi.	426.a
Chlamydam usus quibus olim concessus.	595.a, b	Coctiliarii, qui.	300.a, b
Chlamys mantuelis, Κλαμύς μανδουειδής.	827.a	Coctilia ligna, quae.	821.b
Chlamys à purpura distinctus.	957.b	Coctilia taberna.	300.b
Χλωρός.	869.b	Cælestis, eadem quae Luna.	413.a
Choleva, quid Medicis.	524.b	Cana cerea.	494.b
Choraules.	991.a	Canationes antiquitus velis & specularibus munita.	501.a
Choronomia, & chironomi.	992.b	Cogitatione multus.	867.a
Christiani αβέων numero habiti.	852.b	Cohibentia, & cohibere, pro permittere.	581.b
Christianorum sacerdotum levitas.	960.a	Collatus, pro, collatio.	469.a. & quid.
Χρυσος ανδρες.	805.a	ibid.	
Chrysozographata scuta.	819.a		
Χρυσογραφον, quid.	819.a		
Χρυσουβλητα pocula.	825.a		

INDEX RERUM AC VERBORUM.

Collegium Romanum, quid.	767.a. ex	Confector, arena verbum.	864.a
quibus constabat.	ibid.a,b	Confectores, pro infectores.	864.a
Collisio, σύγκρουσις.	974.a	Confidentia, τὸ σιωεῖδδς.	707.a
Collocare, Græcis quid.	131,b	Conlocaritis, pro conlocavistis.	700.a
Coloreæ vestes, de couleur.	890.a,b	Connectere, perscribere, referre.	728.a
Colores mutare.	950.b	Conjugia pro conjugibus.	494.a. 541.b.
Colores quam varii in matronarum vesti-		821.a	
bus olim Romæ usitati.	889.a,b	Conquæri contra aliquem, pro, de aliquo.	
Colores corporis, pro colorem.	950.b	133.a	
Colorium.	890.b	Consecratio quid.	471.a
Color mutans.	963.a	Consecratio, Græcis τελεσιτή.	849.b. 850.a
Color plenus, quis. 392.a. verus, quis.		Consecratio, ἀποθέωσις.	949.b
825 b		Consecrationem dissipare.	471.a
Colossæ statuæ Deorum aut Imperatorum		Consecrari ut dicantur imperatores.	949.a
erant.	123.a	Consecrati & desecrati.	949.a,b
Colymbus, κέλυμβος, quid.	491.b	Conseillers d'estat qui dicti.	79.a. 80.a
Comana urbs Cappadociæ.	811.a	Contentes veteribus Latinis qui.	66.b
Commagenæ & Commagena urbs Panno-		Consentire imperio.	226.a
niæ.	811.b	Consentium, confessus, concilium, colle-	
Combinare, & combina, quid.	297.b.	gium, & Synodus Deorum συωνωνμας.	
298.a		66.b	
Comitare, quid.	174.b	Confessus Deorum.	66.b
Comites & Amici Principis, qui.	767.b	Consilium Deorum.	66.b
Comitia, quæ.	174.a,b	Consilium effrons.	983.a
Comitia consularia, quæ olim.	538.b	Consolari, pro, consuli.	198.b
Comitiis, verbosus.	174.b	Consolatio, pro, consultatio.	198.b
Commendare, pro, deponere.	381.b	Conspectus, σκοπισιῶ.	92.b
Commendo tibi provincias, ὡς ἄρχοντες		Constare, quæ dicantur.	431.b
τιθεμεῖσι σοι πᾶς ἐπαρχίας.	21.b	Consulare, pro, consulere.	198.b
Comparare, pro, parare.	234.b	Consulares qui & unde dicti.	96.b. 97.a,b
Compita, pro, Compitalibus.	393.a	Consularis, qui consul fuit.	752.a
Concedere, pro, consentire.	434.a	Consulatum edere, ὑπαίτειον δένει.	
Conciliator, leno.	987.a	847.a	
Conciliatrix, lena.	987.a	Consulatus honor à Principibus privatis in-	
Conciliare, lenocinari.	987.a	visus.	37.b. 38.b
Concinere, σιωεῖδεν, pro consentire &		Consules olim pecuniam in populum stat-	
convenire cum aliquo.	513.b	gere soliti.	844.a
Concordiæ plures ades Romæ fuere.	513.b	Consulta, pro consultio.	740.b
Concubina & ὡς ἄρχοντες.	119.a	Contificium, seu contifigium, arena vox.	
Concus, concuis, & concutere quid.		944.a	
827.b		Contra se, pro eum.	301.a
Concutia & concutes vestes.	827.b	Contra se, pro contra.	739.b
Concutia, vestes, quales, & unde sic di-		Contubernium Imperatoriæ majestatis	
cta.	827.b	quid.	36.a
Condemnatio, verbum generale.	577.a	Convenio te, pro adjuro te.	914.a
Conditio militaria, Græcis ἀποθετα.		Converti regio more, pro, ad mores regis.	
49.b. 50.a. & b		50.b. 51.a.	
Conditio, un parti.	194.b	Converti & conversari, idem, quod Græ-	
Condit, pro condit.	744.a	cis ἀνασπρέφεται.	51.a
Conditum ac mulsam pene idem.	486.b	Convitium, quid.	548.a
Conditura Veneta quæ dicta.	492.a	Convivere, quid.	381.a

INDEX RERUM AC VERBORUM

Convivia Imperatorum privata suere &
 publica. 563.b
 Convivia praevenire. 368.a,b
 Convivia praevenire, pro ἀπατεῖν ἀεὶ
 ὄρεσ. 920.a
 Convivia tempestiva. 920.a
 Convivium, συμβίωσις. 971.b
 Coptim urbs in Aegypto. 940.b
 Copula, qua pars dextrocherii. 632.b
 Cornua purpurea in bove, Albino omen
 imperii. 392.b
 Corymbatus à corymbo. 824.b
 Corymbiata opera. 824.b
 Corymbiatus discus. 824.b
 Corymbium. 824.b
 c pro s positum. 485.a
 Cossa, pro, coxa, cniisse. 106.a
 Costoboci, κροσσοβογοί. 201.a
 Costula, quid. 632.b
 Costulatum, quid. 742.a
 Crepundia, Gr. γυναισμάται. 833.a,b
 Cribolium, & cribolium facere. 466.a
 Crimina quotidiana incurfionis, qua.
 519.b
 Crypte quid. 45.a
 Cubare & accubare. 152.b
 Cuculio, σκέπτρον. 227.a
 Cucutia, vel coentia, pro, concutia.
 827.a
 Culcita subalares. 483.b
 Culices cur cauponarum animalia. 74.a,b.
 cur rotundi. ibid.
 Cum quem, pro cum quo. 235.b
 Cunabula & incunabula à cunis distin-
 guuntur. 833.b
 Cunei militum, capita porcina dicti, qui.
 943.a
 Cupæ, grandia vasa. 625.b. 626.a,b
 Cupiditas, Φιλαρρηρία. 790.b
 Cupidus, pro avaro. 790.b
 Cuppa, quid, & unde. 626.a
 Cuppedia & cuppedo, pro cupiditate &
 λιχνεία. 500.a
 Cuppedinarii, qui, & unde dicti. 499.b.
 500.a
 Cuppedinis forum, forum λιχνείας. 500.a
 Cuprum vel cyprum. 819.a
 Cura palatii. 821.a. pratorii. ibid.
 Curare, Gallis, faire la cour. 19.b
 Curare, τηρῆσθαι. 19.b
 Curiales. 869.a

Curiositas, Φιλομάθεια. 923.b
 Curiositas. 984.a
 Curiosus domus sua, & amicorum. 52.a
 Curiosus, Φιλομαθής. 923.b
 Curiosus. 984.a
 Cursus fiscalis quis, & unde sic dictus.
 30.b. 31.a,b. 32.a
 Curvatura, arcuatura, concamerationes,
 & voluta, idem. 374.b
 Cusuere, pro consuere. 827.a
 Cusuo, ῥάπτω. 827.a
 Cyathus, pro caucatus. 818.a,b
 Cyclas quid. 562.a,b. 789.a
 Cyclas uxoria. 964.a
 Cynici Ἰυρπεπνοῖκται. 206.b
 Cyprus insula aulæorum artificio nobilita-
 ta. 820.b
 Cyprum & cuprum idem. 416.a
 Cyriades, primus ex triginta tyrannis,
 Antiochiam & Carras occupat.
 747.b

D.

Dacia Aureliani. 879.a. mediterrana. ibid. Ripensis. ibid.b
 Dacisci, & Daci. 877.b
 Dacorum reges plures Decibali nuncupati.
 758.b
 Dacumbellum, pro Dacico. 12.a
 Dacus, Dacicus, Daciscus, Dacicianus,
 & Dacifcianus. 824.a
 Δάκρυα, pro Λάκρυα, Lacrin-
 ges. 200.b
 Damalio, animal. 530.b. 531.a
 Damalicatum prodire, quid. 277.a
 Damnatorum imagines variis injuriis af-
 fectæ. 787.a
 Daphne, in Syria suburbium Antiochiæ.
 170.a
 Daphnicis moribus agere, Prov. 170.a
 Daphnis, pro Daphne. 773.a
 Daphnitæ mœurs. 249.a
 Dare judicium, pro deferre. 26.b
 Dare successorem, quid. 101.b
 Decabalus, Dacorum Rex. 29.a
 Decemviri. 5.b
 Deceptus, pro, deceptio. 469.a
 Declamata, pro declamationes. 510.b
 Decuriones. 469.a
 Decuriones municipiorum & coloniarum
 dicti Senatores. 4.a

Defectus,

MAXIME MEMORABILIMUM.

Defectus, pro defectione.	437.b	de Die epulari. 920. a, b. labente die.	
Defendere rem aliquam alicui.	932.a	ibid. b	
Defigere, pro avellere.	466. b	de Die, & in diem vivere.	920. a
De hoc, pro hujus.	248. b	Dies natales Antiquis solemnnes.	20. b
Delatus, & latus, pro, juxta.	441. b	Digitis ostentare impudicitiam, quid.	
Delicati, oi ἐρωίμοι.	19. b	472. a	
De manu sua dare, pro manu sua.	551. a	Digitus salutaris, index, λιχωνός.	
Δημοσία, quid.	50. a	754. a	
Δημοστον, quid.	50. a	Dignitas de magistratibus & aliis hono-	
Denarii centum aris, quatuor aureos effi-		ribus, majestas de imperio solo dicitur.	
ciunt.	841. a	734. b	
Dendrophovi.	418. a	Dignum, λαμπρόν.	123. b
Deorum Synhodi fieri, quid.	67. a	Dis commendare.	107. a
Deponere, pro detrabere, & auferre.		Dilectus, quid.	68. b
963. b		Dilegit, pro dilexit.	744. a. 751. b
Deportatione insula condemnari.	7. a	Dilores, trilores, & pentelores tunicæ.	
Deprimere, pro reprimere.	25. b	972. b	
De primis, id est, inter primos.	795. a	Diloris.	892. b
D pro z usurpatum.	139. b. 144. a	Dimittere, novè pro relinquere testament-	
Deputans, pro, deputatus.	112. b	to.	501. a
Desacrare, pro consecrare.	192. b	Dinoscere, pro dignoscere.	224. b
Desperatus, ἀσπρόλ. &	293. b.	Dionysia sacra.	59. b
294. a		Διωμὸς & διασμίτης.	199. b
Despexit, pro, ex alto aspexit.	335. a	Dirctarii.	945. b
Detrectare, pro retractare.	25. b	Dirigere in aspectum.	945. b
Devium scortum, quid.	539. a	Dirigere, pro ambulare.	945. b
Deus mons.	860. b. 872. a	Dispositio est provisio annonaria.	671. b
Dexippus, Atheniensis, dux strenuus,		Dispungere, donare.	41. b
rhetor, & historiæ scriptor.	574. b	Distingere, pro distinguere.	530. a
Dextrale, pro dextrocherio.	606. b	Distinguere causas, lites, & negotia,	
Dextrocheria unde dicta.	632. b	quid.	530. a
Dextrocherium, quid.	606. a, b	Διζωμάα.	845. a
Διὸ βίβ.	34. b	Dividus, à divido.	865. b
Διὸ γενεὴ Græcis, quid.	71. b	Divus Claudius Imperator.	798
Diadematus, Diadumenus, Διὰ δ' ἄρ' &		Docibilis, qui docet.	686. b
idem.	451. b. 452. a	Docimitæ, nomen populi.	199. b
Diadumeni, Diademate naturali, cura		Δοκεῖν, pro εἶναι.	236. a
nascuntur, insigniti.	451. b	Doctior, pro doctissimus.	72. a
Διαιωνίζον ἄρτοι.	871. b	Doga, & dogarius, βετίης, & βετίο-	
Diana, Luna.	719. a	ποιός.	893. b. 894. a
Διὰ σφενδονήσις, quid.	837. b	Domna & domna, pro dominus & do-	
Dictatores. 83. b. quatuor apud Imperato-		mina.	360. a
res fure, eorumque officia, & nomina.		Donum, munus, junctim posita.	535. b
979. b		Dorsualia, quid.	21. a
Dictator memoria, quis. 979. b. Episto-		Dracones olim domi alebant. 497. b. inter	
larum.	ibid.	Romana militiæ signa. 723. b. signa	
Dictaverat, pro, dictabat.	18. a	olim militaria. 863. b. unde hæc signa	
Dictum, pro edictum.	145. b	Romani acceperint. 863. b. singule	
Dicere ad tibus, pro tibus canere.		cohortes summa draconem habebant.	
503. a		866. b	
Diceretur, pro dictus esset.	916. b	Δριγγεα, manipulus.	905. a

Dromada, & dromeda.	863.a
Δρῦγος, drungus, quid.	943.a
Druidæ fatidicæ in Gallis mulieres.	884.a
Δρυίδης, druidis, & druidis.	884.b
Dryades, mulieres fatidicæ.	588.a,b
Ducatus ordinum, via est ad tribunatum.	371.b
Ducenaria & ducena dignitas.	298.b
Ducere, pro, adducere & reducere.	288.a
Duci per tempora.	973.b
Ducum Vicarii.	848.a
Dulcia, placenta.	904.b
Dulciarii, qui.	497.a. 503.a
Dulcium & dulcia, placenta & liba.	503.a
Dulcium, dulciamen, γλυκύμα.	904.b
Diplomata, quæ.	297.b
Δυσωπία, indulgentia.	158.b
Δυσωπεία, Exorari.	158.b
Dux loco, pro dignitate.	822.b

E.

E Conspectu, à longo.	92.b
Edicere, pro dicere.	145.b. 903.a
Efficere, pro decernere.	840.b
Effigere, percutere.	227.a,b
Effrons, infrons, & effrontate.	983.b
Effundere pro profundere & prodigere.	914.a
Ἐγκαιροδμεῖν, quid.	443.b
Ejicere papillam, pro nudare.	496.a
Eivay, γυέα, & esse, pro venire.	47.a
Ei pro, sibi.	75.a
Ἐπιρωικὴ vestis pratorianorum.	339.b
Ejus, pro, suus.	129.b
Ejus, pro suum, vel ipse.	209.b
Ἐκδιδινημύβι, vita mollis, & effeminata.	48.b
Ἐκλεμὴ, marium eviratio.	63.b
Electrum, pro, electreum.	123.a
Electrum pro electrinus.	535.a
Elephantini libri.	906.b
Eleusinia sacra.	58.a,b. 96.a. 213.a
Ἐλθελάειν, quid.	130.a
Elico, pro statim & ilico.	822.b
Eloquium quid significet.	746.a
Elices, ἀναπνοῦ ἕχτες.	947.a

Emanere, & eminere, pro amanere.	165.a
Emanfones pervigilia curdida.	165.a
Ἐμβαλλεῖν, & ἀναβαλλεῖν, idem.	885.a,b
Ἐμβολαῖοι.	885.b
Embola sacra.	885.a
Ἐμβολή, proprie quid.	885.b
Embolica species.	885.a,b
Emendans erat, pro, emendabat.	197.a
Emessa, Emissa, Ἐμισσε, & Ἐμισσε, urbis nomen.	860.a. in hac urbe Alagabalus eximie cultus. 860.a,b. 872.a
ΕΜΟΝΑ, Pannonia superioris urbs.	624.a,b
Ἐνοπιρρωμαίειας varia species antiquius.	329.a,b
Enorme, quid.	116.b
Ἐν τοῖς ἐσχάτοις εἶναι, quid.	763.a
Ἐπινδιμύα.	14.a
Ἐπίβηλοι Ρωμαίων.	267.b. 208.a
Ἐπίρητοι, qui.	762.b. 763.a
Ἐπιστήται.	885.b
Ἐπίσημοι & πολύσημοι vestes.	546.a
Ἐπίσφορα, seu pugilli, quid.	722.a
Epistola & orationes Imperatorum ad Senatum, à quibus olim formata.	808.a
Epithalamium tribus versibus textum, præcipuum inter centum alia.	727
n, Græcorum per i pronuntiatum.	806.b
τὸ E pro x sæpissime usitatum.	385.a,b. 443.a
Equi publici honor olim magnus.	156.a
Equi quando effrauentur.	345.b
Equi nobiles olim sepulti.	490.a
in Equitum numerum quo anno cooptati.	264.b
Equum sedere, & equus sederi.	95.b
Equus sagmatu.	838.b
Ἐργάμωκ, quis.	805.a
Ergastula, quid.	82.a,b
Eripere, pro erepere.	486.b
Ἐρκάνη, & Ἐρκάνη.	871.b
Ἡρώων παῖδες λῶβου, Prov.	360.b
Esiciata, pro ificiata.	482.a
Esse in obsequiis summis alicujus.	164.a
Ἐυδαίμων Ἀραβία, felix Arabia.	868.a
Eum pro se.	692.a
Eunuchi, aliqui boni sapere non possunt, & cur.	594.a,b. pestis reipubl. olim fueret.

MAXIME MEMORABILIMUM.

fucre. ibid. b. 595. a, b.	chlamidati prius, post tunicati.	a, b
Eunuchos habendi lege Aureliani modus constitutus.		531. b
Europa Thraciæ provincia.		848. b
Εξαρροβίζω, adæro.		822. a
Excaldarce, Σεργυλιείν.		250. a
Excipi ab occurrente principe, nan leve genus honoris.		988. a
Exconsulibus, qui. 275. a. viri, δὲ τῶν ἑσῶτων. 544. a. differunt à Consulibus.		ibid. a, b
Ex consulibus, ex consule, pro vir consularis, δὲ τῶν ἑσῶτων. 664. a, b. 742. a. 752. a. 935. b		
Excusare, idem quod recusare.		344. a
Ex ducibus, qui dux fuit.		664. b
Εξήπειν(ε, perfecit.		61. a
Exhibere sibi aliquem; quid.		615. a, b
Exigere tributum aliquem.		93. b. 94. a
Exire, pro Extrahere.		488. b
Exmaribus, castrati.		275. b
Ex militibus viri, id est militares. 742. a. 752. a, b		
Exodiarius.		882. b
Exodium.		882. b
ad Exodium vitam perducere.		882. b
Exoticus & odibilis, ejusdem notiois.		480. a
Expectabilis, qui expectat.		686. b
Expediitio Dacica.		14. b
Expeditione, στρατεία.		137. a
Expere, pro; Expcrii.		102. b
Expugnata, id est, funditus deleta. 233. a, b		
Ex Spania, pro, Spania.		248. b
Exul, insulam relegatus, si excesserit, quomodo puniatur.		24. b
Extra fano.		235. b
Exuperator, υπερεγίρων.		283. b

F.

Fabatar & fabatarium, quid.	485. b
Fabatum, quid.	485. b
Fabella, quid.	651. a, b
Fabri ferrarii filius ad Imperatoris majestatis fastigium ascendit.	684. b
Fabula & fabella, quid.	193. a
Facere aliquid ad exemplum docendi.	43. b

Facere crimen, pro fingere.	274. b
Facere, pro facienti.	529. b
Facere, pro διαβιβειν, morari, & habitare.	685. b
Facere, pro evadere vel fieri.	786. a
Facere, pro constituere, dare, & assignare.	937. b
Facere imperium, pro rebellare.	958. b
Facium, τὸ πρῶτον.	645. b
Facultas, quid.	89. b
Facultas, pro dicendi facultate.	922. a
Facundare.	963. a
Facundare pullos.	963. a
Facus promittere, pro fidem dare.	
721. a	
Fanci homines, qui.	383. a
Fænugracum, Gr. τήλεις.	485. b
Φάγω, Phago, edax.	897. b
Φεινόλην.	13. b
Falconius Probus.	879. b. 880. a
Famæ vulnera.	854. b
Farrata, edulii genus.	426. a
Fascelaris, quid.	485. a
Fascelaria, quid.	485. a, b
Fasciæ pedules.	561. a, b
Fasciole, quid.	833. b. 834. a
Fasciures, sunt fascii.	485. a
Fastigium domus.	918. a, b
Fata dicere.	833. a
Fatale, τὸ χεῖρόν.	21. b
Fatidici.	833. a
Fato concedere, ἀπελθεῖν ἐς τὸ χεῖρόν.	
241. a	
Favere in aliquem	784. b
Favere & favor, Circi verba. 367. b. 895. a	
Fausta, δὲ Φηρα.	693. a
Fecit galeas, pro, faciendas curavit.	
47. a	47. a
Feminalia, quid.	561. b
Fera ἐπερογυῖς ex Africa Romana missa.	642. a
Fera Libycæ mansuetæ.	868. a
Fere & prope, idem.	360. b
Ferramenta, quid.	837. b
Ferre, pro referre.	161. a
Ferre, pro memorare, & narrare, & dicere.	521. b
Ferre, pro auferre.	833. a
Fessatas, senectus.	101. b
Festa, propriè quid.	693. a

INDEX RERUM AC VERBORUM

Festa verba, quæ. **MULIERIA** 829. b
 Festa dicere & facere. 829. b
 Festi & festi dici homines, qui dicti. 829. b
 Fibula pro fibula. 759. b
 Fibulatoria saga, & pallia. 759. b
 Fibulatorium, Φιολατέριον. 759. b
 Fibula, Φιλαδόν. 827. a
 Fibulas stringere. d. 887. d. 846. a
 Fibula multichrysa. 789. b
 Fibula aurea inter premia militaria. 891. a
 Fici signa ad fumo necandos adhibita. s. 550. a
 Fidelem inter & fidum quid differat. s. 533. b
 Fidelis, pro servo. 533. r. b
 Figura dicere, quid. 349. b
 Figurata dicta, quæ. 349. b
 Fila, pro serico. 887. b. aurea. 888. b. d. 889. a
 Firmiculum vel firmaculum, quid. 632. b
 Firmi reditus immensus ex chartis. 954. a. b
 Firmus & Firmius inter nomina Romanorum. 951. a
 Fiscus & erarium **συνώνυμα**. 33. b
 Fiscus τὸ δημόσιον. 33. b
 Fiscus, pro fisci advocato. 209. a
 Flaccus, quæ. 722. b
 Flaccus. 722. b
 Flammæum, quid. 887. a. idem quod ricas. 887. a
 Flavia gens. 802. b. 803. a
 Flavius Vopiscus quo tempore vitam divi Aureliani scripserit. 829. a
 Flavocrinem condire quid. 744. b
 Flexites equites unde dicti. 264. b
 Flumina pro limitibus. 57. a
 Fluvius bicornis dicitur, non bicornius. 819. a
 Fluvizides, tunica. 891. b
 Folles, minuta pecunia genus. 489. a. b
 Foxe, pro fuisse. 916. b
 Forma, statuariorum artis verbum. s. 557. b
 Forma τὴν, quid. 792. b
 Formæ significatio varia. 358. b
 Formæ binaria, ternaria, &c. quæ. 557. b
 Formæ, Græcis quid. 557. b. pro numeris. 557. b. ibid. d. 488

Formæ libæria, quæ. 558. a. b. centena-
 ria, quæ. 772. a
 Foro uti, quid. 772. a
 Fossatum, pro fossa, pro castris. 672. a. b
 Fotum dare pullos. 963. a
 Frangere muros militat. 46. b
 Frequentare, pro narrare. 870. a
 Fresca, pro fresca. 827. a
 Fricare, & friare, idem. 606. b
 Frons tenera & imbecillis. 982. a
 Frumentarii milites, qui. 52. a. b. 53. a
 Fuerat, pro, erat. 457. a
 Fuit, pro venit. 212. b
 Fulbo, pro Fulvo. 125. a
 Fulcare. 872. b
 Fulciri stipendiis. 872. b
 Fumis venditis premia percipere, quid. 549. b
 Fumo olim cruciati. 247. a. b
 Funambuli. 180. a
 Fures olim fuere iudices. 523. a
 Fustes, pro sustium. 74. b
Gabalus, pro cruce. 441. b
 Gabalus, hominis scelerati convictum. 479. a
 Galbinus color. 869. b
 Galbini mores. 869. a
 Galbina tunica. 869. a. b
 Gallienus ad consulatum suum etiam matronas invitavit. 737. b
 Gallienus major plura milia militum uno die occidit. 739. a
 Gallienus minor SALONINUS dictus. 740. a. b. 743
 Galli, sacerdotes. 465. b. illorum præses Archigallus. 467. b
 Galli luxuriosos ac degeneres principes nominare ferebant. 715. b. 716. a. avidi imperii. 6958. a
 Gallus oriundo, pro, origine Gallus. 391. b
 Ganæum quid. 73. b. 74. a
 Gari multiplex olim in usu compositio. 499. a
 Gauderem tibi, pro σπένδειν εἰς σέ. 709. a
 Gauvumi, populi. 941. a. b
 Gemmata facies, visage boutonne. 238. b
 in Gemmis, & sub gemmis, pro gemmatibus. 796. a
 Genia-

MAXIME MEMORABILIMUM.

Gemare, decorare. 238.b
Gemare & **degeniare**. 437.b
Gematus, **venustus**. 238.b
Gematus, **apaci** &. 985.a
Gemus, **ωρε**, & **μαεις**. 238.b. 985.a
Genes quaedam cum certis avibus cognationem habuere. 538.a
Genes, pro **gentilibus**. 961.b
Gepide, **populi**. 941.a.b
Gepides, **Γηπαιδες**. 806.b
Germani milites nandi periti. 612.b.
 613.b
Girbitana purpura, & unde dicta. 819.b
Girbitanum baphium. 820.a
Glabe, **galbina**, & **galbula**, **aves**. 564.b
Gladiatorem ostendere, **μνομαχον επιδεινουν**. 263.a
Glycer etiam **convivius** admissi. 489.a
Gothi & **Gotti**, olim **Gei** & **dicti**. 427.a
de Gradibus, in **gradibus**, & **gradibus** panem distribuere. 871.a
Gradiles panes cur dicti. 870.b. 871.a.b
Gradus ascendensium ad **Consulatum**. 796.b
Gradus, in quibus omnes populo divisiones fiebant. 871.a
Græci honori **Decorum**, **Regum** ac **Principum** pocula consueverant, & **bibebant**. 554.b
Græcæ, **pingere**, & **scribere**. 68.a
Græcæ, **quid**. 68.b
Grande & **magnum** ut differant. 873.b
Gratauer, pro **κελευεσμενος**. 436.a
Gregarii militis stipendium. 926.b
Grilli, **porcelli**. 489.a
Γυναικαρον ενοστροιον. 572.a
Gurdi, Hispanica voce, **stulti**. 464.b
Gustus & **gustatio** pro **jejunaculo**. 910.b
Gustus, **gustatio**, & **gustarium**, ut differant. 910.b
Gula, pro **gula**. 450.a

Habe, pro **ave**. 828.a
Habens, pro **avens**. 614.b
Habere, pro **avere**, **avere**. 515.a.b
Hædæ qui **Imperatoris** **τεκνη**, quando **invenit**. 43.b

Hadrianopolis. 88.b. 89.a
Hæmimontus **Thracia** provincia. 848.b
Hala, pro, **ala**. 298.a
Hama, **quid**. 821.b
Hardimundus **Farimundus**, & **Parimundus**, **idem**. 843.a
Hasta duas partes ut **facere** dicatur. 636.b. 786.b
Haste **laureata** & **pinnata**, **quæ**. 585.a.b
Haste **puræ**. 927.b
Haurire, pro **comedere**. 399.a
Hebrus fluvius. 468.a
Hecatombe, **quid**. 691.a
Hederata **patina**. 824.b. 825.a
Hel, **Bel**, vel **Belus**, **solis** **nomen** apud **Orientalibus**. 860.b. 866.a.b. 878.a.b
Heliogabalus **homines** **vilissimos** **praefector** **constituit**. 473.b
Heliogabalus **convitii** **loco** **Gabalus** **appellatus**. 508.a
Hemimontus **Provincia** **Thracia**, & **unde dicta**. 813.a
Homo **tenebrarum**, pro **tenebrione**. 952.b
Herbatica **animalia**, **Græcis** **πηνφαρα**. 944.a
Hercules **Rusticus**, **Agressus**, & **Silvanus**, **idem**. 280.b. 281.a
Herodipeta, **quis**. 774.a
Herennianus, **vigesimus** **sextus** **ex** **vinginta** **tyrannis**. 785.b
Herodes, **decimus** **quintus** **ex** **triginta** **tyrannis**. 771.a
Herni, **Ερηνοι**. 807.a
Hesychius **emendatus**. 49.a
Hic **Cura**, pro **curatore**. 821.a
Hic **Perda** pro **perditore**. 821.a
Hic **Tomitrus**, hoc **tonitru**, & **hæc** **tonitruum**. 980.a
Hierosolyma, **mæ**, & **mis**. 669.b
Hilaria, **quid**, & **quando** **celebrata**. 551.b. 829.a.b
Hinc, pro, **post** **ista**. 941.a
Hispanus, o **ουτοχθων**, 2.b. ut **differat** **ab** **Hispaniensi**. **ibid.**
Hispaniarum **επειρο**. 796.b
Historia **dedicare**, **quid**. 228.a
Hiloserica **veste** **quis** **primus** **usus**. 886.a
Holovera **vestes**, **quæ**. 825.b

Homo multarum literarum, quis. 297.a
 Homo, pro seruo. 531.b
 Homo Latina lingua, quis. 601.a
 Honere, pro honore. 776.a
 Honesta elocutio, κενδρι φρασις, vel
 d. κενδρι λεξις, 923.a
 Honesta vestis. 923.a
 Honoratus est, pro, honoravit. 282.a
 Honorati qui appellati. d. 539.b
 Honor, pro palebritudine. 923.a
 Honoris genus apud Romanos fuit cum de
 publico domus alicui extruebatur. 978.a
 Honos ex ingenti sepulchro accedebat.
 931.a. b. 947.b
 Hortia publica olim in Urbe. 555.a
 Hortire aliquem, κενδρινεοξ. 366.b
 Hostis quis dicitur. 508.b
 Humanus orbis, pro Romano. 765.a.
 d. 509.
 Gracis η οικουμηνη. ibid.

I.

Jacere crimen, pro criminari. 275.a
 Jacere, πινξειν, pro prodigere. 843.b
 Jactare se de principe, quid. 92.b
 Jentaculi hora. 910.a
 Jentandi ritus apud veteres. 542.a
 Ignavi, & murgi, militia inhabiles,
 & maxime olim puniti. 580.b
 Illa, Hilla, intestina farta. 587.b
 Illigare, allegare, & integare, quid.
 d. 357.b
 Illucescere, quid. 682.a
 Illyriabellum, pro Illyrico. 12.a
 Imagines floribus honoratae. 407.b
 Imbecillus, pro imbecillis. 955.b
 Imitari. 925.a
 Immunitio, pro, immunitas. 287.a
 Imperatores olim priusquam salutarentur,
 nihil gustare soliti. 146.b. sacra, sa-
 cratissimi, & consecrati, qui. 341.a.
 ad bellum proficiscentes Gladiatorium
 munus edebant. 349.a. manus, genua,
 & pedes osculari permittebant. 633.b.
 milites suos commilitones appella-
 bant. 654.a. b. olim adorati. 789.a
 Imperatoria insignia, quae. 348.a. b
 Imperatoribus quando sumus duplex fieri
 solium. 104.a
 Imperium praevnere, quis dicitur.
 368.a

Inaquare se, pro semet submergere. 756.b
 Inas, & es, excuntia vocabula pro ar-
 bitratu olim correpta & produsa. 552.b
 Incendefacere pro incendere. 899.b
 In Civitatem, pro in civitate. 911.a
 In continuatione rei alicujus quid esse dica-
 d. tur. 296.b
 Incurrere aliquid, pro committere. 519.b
 Indicores pro indecori. 845.a
 Index, quid. 61.b
 Indictum, proprie quid. 864.a
 In diem. 4111. 019. 341.
 Inducare, pro, inducere. 108.b
 Ives, fibra. 451.b
 In E, & T sepiissime mutatur. 479.b
 Insania ictus. 851.b
 Insectum, proprie quid. 864.a
 Insere, pro facere, vel componere. 440.a
 Insistere, pro tingere. 864.a. Gracis
 πειξειν. 851. 019. 4111. 019. 341.
 Insula, & Insula, quid. 38. 38. 38.
 Insulcare se aliquo, aut, rem aliquam.
 455.a
 Ingenio alicujus vis, pro obsequi, & ma-
 rem gerere. 772.a
 Ingeniculare. 464.a
 Ingens, pro grandi. 873.a
 Ingenium, ingenitum. 99.a
 Ingenius, octavus, ex triginta Impera-
 toribus. 755.
 Ingentia, pro rebus ingentibus. 78.b
 In gladiatore, pro, in habitu gladiatoris.
 d. 283. b. 288.a
 In hanc formam, pro, in hanc sententiam.
 761.a
 Invidia Cereis adire, pro peccare. 878.
 213.a
 Initium, & initiale. 212.b
 In judicando, crimino sae seeleritas. 267.a
 Injungere, pro junger. 144. b. 272. a. b
 In lato, pro in latitudine. 536.a
 In longo, pro in longitudine. 536.a
 Innotescere & quid. 682. a. b
 In nullo, pro nihil. 57.a
 Inorme, pro, enorme. 110.a
 Inormior, pro, enormior. 110.a
 In publica procedere, pro, in publicum.
 d. 277.a
 Inscripta, pro inscriptio. 740. b
 In sella regia, vel equa regia, privato in-
 fidere nefas. 99.a

In sepulchro prima producta. 761. a
 Infertur pro disseminare. 235. a
 Infertur, εροδλημοσ. 953. b
 Inficere, pro infestare. 482. a
 Insinuare, ensegnier. 220. b
 In spem venire cum aliquo. 19. a
 Insuperius, ανολωμοσ, pecunia. 35. b
 Inscarta quis, intartizare, quid. 545. b. pro antaria. ibid.
 Intentus, pro, intcutio. 469. a
 Inter illos lauros, locus Roma. 783. a
 Intes, pro intra. 778. a
 Interreges. 900. a. sine iis nunquam fuit Respub. ibid. a, b
 Inter ventor J. C. i. quid. 269. a
 Intimare, quid. 220. a, b. 376. b
 Inventiones pergere quid. 159. a
 Joculari aliquem, pro illudere. 857. b
 Jocari, passiv. 916. a
 Jocus, pro, ludo, Gallis jeu. 393. a
 Jovis, και Ιαπειωσ, urbs. 429. b
 J. pro usurpatum. 144. a
 J. in ius viventes laudare. 548. a
 Josa, varia. 457. a
 Jscion, Isum & Isum. 783. a
 Jscion olim caput radebant. 278. a
 Jscion, quid. 482. a
 Jscion, pro Jscion. 61. a
 Jscion, αντιπρωσ, & ιστιρωσ, idem. 887. b
 Jscion, 888. d. 887. b
 Jscion, 887. b
 Jscion, urbs. 103. a
 Jscion, pro Romana Republica. 378. b
 Ita omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est. 349. a
 Jscion, Gens Syria. 842. b
 Jscion, navigatio, opposita. 373. b
 Jscion, vicies, pro quadraginta. 586. b
 Jscion, ambitus, propria jura monumentorum verba. 155. a
 Jscion, prandia. 425. b
 Jscion, pro vetera. 522. a
 Jscion, apud Wisigothos Jscion & ejus officialis. 53. b
 Jscion, & majores. 935. a, b
 Jscion, pro propensione ad amorem aut odium. 9. a

Judicium, pro iudice. 547. b
 Jscion, jugalia loca aana olim obducta. d. 721. a
 Jscion, Severi Imperatoris. Philo. 2. sophia. 210. b
 Jscion, Titianus orator eximius. 631. a
 Jscion, & jungula, quid. 229. b
 Jscion, Nicesorus.
 Jscion, & Jscion, pro in Jscion. d. 526. a, b
 Jscion, Praesidibus dare, quid. 936. a
 Jscion, pro consulare alicui decernere, quid. 936. a
 Jscion, publice ponendi statuas, olim penes Senatum fuit. 348. b
 Jscion, populi. 941. a
 Jscion, aliquem, & alicui. 115. b
 Jscion, νεαλοσ, idio sua. 586. a
 Jscion, pro juvenilia. 797. b
 Jscion, pro, jovit consilia. 115. b

K.

K. Jscion, qui Graecis. 829. b
 K. Jscion, quid. 871. b
 K. Jscion, καιλιξ, καιλιξ, καιλιξ, & caliga. 736. b
 K. Jscion, Latini camera. 45. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, και το καιμπαιξ, calcamenti genus. 737. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 997. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 838. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 838. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 679. a
 K. Jscion, pro καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 114. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 72. a, b
 K. Jscion, Latini vocant clausulam. 46. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 46. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 982. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 828. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 827. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 264. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 997. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 986. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 133. b
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 679. a
 K. Jscion, καιμπαιξ, καιμπαιξ, καιμπαιξ, quid. 9. a

Κόχλω δρελέν, Prov. 727. b
 Κοίτης & Κοῖτ̄ nomina propria. 236. b
 Κόρητις, animal. 142. b
 Κόρειν, & παρθέν, conerere. 827. b
 Κόρητι, παρθέν, & πυκνοσημι-
 ρεςτες. 827. b
 Κόρυς, quid. 86. b
 Κυκλ̄, cyclus, & διοκ̄, quid. 784. a
 Κυκλ̄, 905. a
 Κυκλωπεί, ἔρχομαι, saltare cyclopem. 722. b. ludere cyclopea. ibid.
 Κωρύγι, sacculi & folles quibus pugiles
 uti solent. 722. a
 L. 722. a
 Labor, manus, & opus, idem. 533. b
 Lacerna, quid. 448. a, b
 Lacernæ, 13. a. differunt à panulis. ibid.
 Lacerna pulle. 289. b. 290. a
 Lactantia caro. 530. b
 Lactare, pro lactere. 530. b
 Lactarii, qui lacte utuntur. 497. a
 Lactentes, porcelli. 530. b
 Lactuca Sativa & Sylvestris. 910. a
 Λαμβάνειν, pro ἐπιλαμβάνειν. 5. b
 Lambriffata laquearia. 888. a
 Lana confecta. 864. a
 Lanarius pectinarius quis dicatur. 685. a
 Lanestris à lana. 863. b
 Lanugo Sylvarum bombycinum opus. 886. b
 Lapidēs divi. 467. b. vivi. ibid. βελτό-
 σοι. 468. a
 Laquear & camera ut differant. 888. a
 Lavidum, non lavidum, antiq. 249. a
 Largitiones sacra & privata. 450. b
 Largitiones due. 948. b
 Largitiones, de arario. 948. b
 Largitionum comites. 948. b
 Λαζεύ, Genus Scythica. 139. b
 Lascivus, quid. 69. a
 Latereculum militare quid, & ad quem
 utitur. 149. b
 Latruncolorum & calculorum ludus ut dif-
 ferat, eorumque tabula. 967. a, b
 Laticlavium proprius Senatorum honos. 269. a

Latinis operam dare. 71. b
 Latini moris habent cum de viro & femi-
 na sermo est, alterum & alterum per
 viri genus enunciare. 600. a
 Latus clavus, tunica. 820. b
 Lavacra, inter voluptates censebantur.
 54. a, b. 83. a. muliebria. 249. b
 Lavacra & balnea militibus interdita.
 579. b
 Laocoon, pro, Laocoon. 267. a
 Lavinium & Lavium, idem. 126. a
 138. a
 Lectorum quatuor ἐνθάδε. 117. a, b
 Lectorum apparatus. 480. a
 Lectualis morbus, quis. 97. b
 Legati pratorii. 16. b. pro pratore. ibid.
 ex Consulibus, legati Consulares. 336. a
 935. b. pratorii & legati Augusti
 pro pratore qui dicti. 797. a
 Legationes & legati. 298. a
 Leges in annos, id est, annarias. 560. b
 Legio Minervia. 14. b
 Lembarii qui. 877. a. classici milites.
 970. b
 Lembi. 877. a. annici. ibid.
 Leones & Pardi feræ Libyæ. 642. a
 Leones jubati, leonæ jubis cavent. 945. b
 Leporem qui comedunt, septem diebus pul-
 chri fiunt. 554. a, b
 Λεπτὴ, Græcis quid. 841. a, b
 Lex Fusia Caninia sublata. 909. b
 Liber beneficiorum. 571. a, b
 Liberi, ἐλευθεροί. 959. a
 Libera, Βαρχη. 473. a
 Libere vivere qui dicantur. 130. a
 Libertas, quid antiquitus. 994. b
 Liburna, naves. 970. b
 Libyæ pelles pretiose. 868. a
 Limbus, quid. 789. a, b
 Limites. 57. a
 Lineæ, quæ dicta. 560. b. 561. a
 Lincendi faciem mos antiquorum. 20. a, b
 Λινούφειον, & λινούφειον, linyphium.
 961. b
 Lintiones. 961. b
 Lintearius & linteus, quid differant.
 535. a
 Λινούφης, vel λινούφ̄, λινούφ̄,
 λινούφ̄, linteator. 961. a, b
 Linum inter Alexandrinæ mercis. 719. b
 Lisse, pro livisse. 19. b. 25. a
 Littera,

Littera, & litteratores, qui. 297.a
Locupletatum tenere, pro locupletare. 156.a
Locus & propositura parum differunt.
 571.b
Locus, pro dignitate. 749.b
Λογιστής, & λογιστής & ὀφείας. 7 b
Λογιστής, reliqua. 33.a
Lollianus, quartus, ex triginta tyrannis.
 853.c
Lora, 882. b. Bades. 893.a
Lorium & Laurium, villa. 126.a
Lucanica, edulii genus. 410.b
Lucanici qui dicti. 410.b
Luce vera. 816.b
Lucunter, antiq. pro dulcio, & placenta.
 593.a
Ludere amyis, quid. 250.b
Ludere ad iudices, pro, iudicibus. 332.b.
ad aleam, & ad tabulam, pro, alea,
& tabula. ibid.
Ludere alea, tesseri, latrunculis, pro ad
aleam, &c. 967.a
Ludi, pro ludis. 821.a
Ludii, qui, & unde sic dicti. 714.b.
Λυδομαχοί & Ἰνδομαχοί. ibid.
Ludi, Ludii, & Ludia, quid. 805.b
Ludiaria venatio. 714.b
Ludiaria vestis. ibid.
Ludus, pro Lusu, & Lusuf pro Luda. 84.a
Lumen pro colore. 825.b
Luminis concilium. 825.b
Luna pro Deo & Dea habita. 413.a,b
Luna templa in Asia & Oriente multa.
 719.a
Lunus Deus. 719.a
Lupa, meritoria scorta. 968.b
Luperci. 82.a
Luprarii, qui. 544.b
Luscinius & Luscinia, ἰνδών. 286.a,b
Lusoria, naves. 970.b. 971.a
Lusorium, quid. 84.a
Lusorium & ludus, pro amphitheatro.
 494.b
Luto inquinandi damnatos mos antiquissi-
mus. 475.a,b
Ἰβλία Aegypto vicina. 22.b

Macrianus, undecimus, ex triginta
 tyrannis. 764
 Macrianus Iunior, duodecimus, ex tri-

ginta tyrannis. 767
Mænia, quæ dicta. 291.b
Mænire, pro adificare. 291.b
Mæonius, decimus-sextus ex triginta ty-
rannis. 772
Mæsa, provincia. 810.b
Mæst, populi. 810.b
Mage, pro magis. 981.b
Magister, commune nomen collegii sacer-
dotalis. 157.b
Magister officiorum quis dictus. 543.b
Magister primiscrimus, primicerius, &
proximus, & comes dispositionum, quis.
 738.a
Magis, pro valde. 854.a
Magistrare. 43.a
Magistrari. ibid.
Magistrati, pro, magistris. 116.b
Magistras, quid. 427.b
Magistri Officiorum. 169.b
Magistri Officiorum. 738.a. singula Pala-
 tina suos habuere. ibid.a,b. principes
 dicti. ibid.a. aliter atque aliter nomi-
 bantur pro diversis officia. ibid. ejus
 dignitas magistreria appellata. ibid.b
Magistratus omnes, & quicumque jus
gladii habebant, non nisi accincti in
conspectum principis olim venire sole-
bant. 742.a,b. 743.a
Magistri militum. 848.a
Magna potestates. 963.b
MAIESTAS, quid. 733.b. 734.a,b
Mala mens, malus animus. 188.a
Maledictus, pro ἔμνηστον. 423.a
Malus pupillus, pro eo qui malo pupillo
similis est. 3522.a
Manclava, quid. 735.b
Mandra, quid. 965.b
Mædôn, lacerna. 132.a,b
Mædôn, sulacerna, equitum vestis. 289.b
Mædôn, penula. 827.a
Manere ab aliquo, pro amanere. 165.a
Manere, pro cubare. 165.a
Manibus vapulare. 82.a
Manipularius, quis. 603.a
Manipulum, pro manipulus. 43.a
Manipulus, quid. 603.a
Mantela, mantelum, & hoc mantele.
 735.b
Mantela, manualis tela. 735.b
Mantela Cypria. 820.b

INDEX RERUM AC VERBORUM

- Mantela**, quid. 844. b
Mantelia cubicularia. 972. a
Mantelia quid. 735. b
Mantiliens diverse species. 73. a
Μανλικών spiritum tres gradus. 67. a, b
Mantilia pura. 550. b. *clavata*. ibid.
Mantilia mittere, quid. 550. b
Μαντιοῦ, pro *clamyde*. 818. b
Mantuelis, vestis genus quale, & inde. 827. a
Mantum & *mandum* vestis genus. 827. a
Manus magistrales. 905. a
Manum feris levare, quid. 127. a
Manus jaculare, est saltare. 836. a
Manu multum facere. 927. b
Mappe, quid. 735. b. 844. b. *carum inter mantelia differentia*. ibid.
Marcianus pugnant occiditur. 731. b
Marci Antonini de vita brevitate sententia. 431. b
Margaritæ alba. 632. a, b. *filis ut olim, et nunc a damnosis mulieribus innoxæ*. 632. a
Mappæ etædes, vestes. 803. b
Margus, oppidum *Mæsiæ*. 989. b
Marius Maximus Hist. Aug. Scripser. 11. a
Marius, Septimus, ex triginta tyrannis. 754.
Manna, fascës. 925. a
Manna magistræ. 905. a
Manna, Deus apud Syros. 525. a
Marsi olim serpentes sine noxa tractaverunt. 490. b
Masticatum & rosatum genera vini. 482. a
Maximianus Hercules. 884. a
Maximi profusio in prætura filii. 16. a
Maximinus una die octies & quadragies tantum bibit, quantum Augustus una ecnâ. 602. b. *comidii x l. libras carnis*. ibid. *ejus paupertas cum primum Romam venit*. 609. a
Medicamentum causam faciens. 42. a
Medicæ, medicæ, pro medicis. 332. a
Medicam, pro alicujus rei dimidiati. 131. b
Medicus, pro, *mediocrit.* 113. b
Megalensia. 412. a
Megalinae pelles, pro *mygalinae*. 33. b
Megarum pro Megaris. 856. b
Melones, cucumeris genus. 399. a, b
Μελονίπερς. 399. a, b
Mens Dea. 413. a
Mensarii. 1173. a
Mense ut olim *convivæ accubaverunt*. 494. a
Mensa, frigida, quæ. 661. a, b
Mensas de vosis facere, quid. 118. a
Mensuram omnium nomina à Commodis mutata. 87. a, b. 282. a, b. 283. a
Mensuræ conviviatorum, quæ. 377. b
Mensis splendore. 117. a
Merere sive emerere, pronancisci. 10. b
Mercenarium vitæ nati stadii profectio. 283. b
Mercenarium pro scorto. 908. b. 959. a
Metallosum mictura capitali glim super plicio prohibita. 907. a
Metallosus, pro metallum. 386. a
Metaxa. 887. b
Μεταλλείν. 877. b
Miles provincialis. 928. b
Miliarense, nummi genus. 896. a
Miliarensis. 895. b
Miliarensis, vii gladii accincti in epulis discumbent olim. 743. a, b
Militares, pro militibus. 901. a
Militaris statura legitima. 512. a
Militaris, qui miles fuit. 752. a
Miles miscii, qui. 752. b. *pinnae*. 119. a
Militia Romana olim res sacra & qui ad eam admisi. 938. a, b
Militia quis annus factem afferbat. 49. a, b
Militum allocutio proprium jus Augusturum fuit. 225. b
Μιλιαριστιον, milliarense. 679. a
Μιμολογ. 882. b
Minerva Ἀθλῶν unde dicta. 112. a
Mimne agre ferre. 878. a
Μίπειν. 878. a
Minister unguendi Græcis quomodo appellatur. 290. b. 291. a
Ministeria, pro rasis & poculis. 191. a
Ministerium, un service d'argentis. 563. b
Ministri ad fores, & a foribus. 511. b
Ministri Templi solis. 874. b. 873. a
Minuere avicularum proprium. 425. b
Minusculi Imperatores. 951. a
Minuta mercès, Gr. το λεπτόν φάρμακον. 885. a
Minus

Misivi argentei & auri. 312. a. b.
Misivi (ut & denarii) Latini. Græcis
 ἀργυροί & χρυσοί aribo au 841. a. b.
Mirari & mirare, pro considerare. 724. b.
Μισαρχὸς ἡμέρου, qui, 729. b.
Mithres Persarum, 729. b. 878. b.
Mithrica sacra olim cum vultu hirci.
 ἡ περὶ αὐτῆς 278. b. 279. a. multiplicia
 d. 347. e. sup. 279. a. b.
Miserefacere, pro misum facere. 809.
Miserere, pro misere. 881. b.
Mithras ad Hispaniam suæcæus bēsis.
 d. 347. e. 901. b. 912. b.
Moderate senari. οἰοῦν οἰτῆ 990. a.
Modum Romani. ἀντικειναι 364. a.
Μοῦσα, quid. ἀντικειναι 723. b.
Μοῦσες, minus pecunia genus. 489. a.
Μοῦσελεῖς, qui, & unde dicti. 470. a. b.
Μοῦσαφραζία olim exosa. 218. b.
Μονάδιον quid. ἀντικειναι 632. a.
Μονολογία. ἀντικειναι 892. b.
Μονοπόλιος. ἀντικειναι 280. a.
Μονιῶν, pro Moguniacum. 836. b.
in Mōre, ultima quando produatur.
 ἀντικειναι 761. b.
Morie proveniri, pro miri. 905. b.
Mōrii ortus dicuntur. 637. b.
Μοῦσειον, quid. 375. a.
Macellum, & Macellarii. 444. b.
Mucrones lucentes & plumbæ. 271. b.
Mulier uno partu pueros novem edit. 130. a.
Mulonica peninsula. 13. b.
Mulos & mulas, præfides provinciarum
de publico accipiebant. 566. a.
Multicia. 844. a.
Multicia tunica virilis & muliebres.
 844. a.
Multicium vestimentum. 844. a.
Multum facere, fortiter agere. 376. a.
Muluscenturiatus. 838. b. communis vul-
 go dictus 839. a.
Mūcta buccella. 871. a.
Mūctus, pro lauto. 871. a. 875. b.
Mūctus panis dicitur. 871. a.
Munere mortali, Ἰνυτῶν ὡς Ἰερῆς.
 467. b. ἀντικειναι 871. a.
Μυθία, juris verbum. ἀντικειναι 172. a.
Μυθία, quid. ἀντικειναι 143. b.
Mūsium, & mūsium, a μῦσος.
 676. b.
Museum, musum, musivum, musiacum

opus. 784. a. b.
Museum, Bruchium dicitur. 882. a.
Museon, pro, Museum. 882. a.
Musium & pavimentum ut differant.
 d. 375. a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.
Musivum opus. d. 077. a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.
Musivicia, que. 882. a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.
Mutis, viri clari, multi in Historia Ro-
mana. 882. a. b. c. d. e. f. g. h. i. j. k. l. m. n. o. p. q. r. s. t. u. v. w. x. y. z.
Mysiticos, Μυσίθες. 665. b. 784. a. b.
 Gordiani tertii. 665. b. 671. a.

Nani, & nana mensis lautorum
semper merrabant. 845. b.
Narbona Provincia nomen. 635. b.
Narcissus, Commodi strangulato, ledmibus
objectus. 348. a.
Nardus pro nardinus. 535. a.
Navis fosse, 946. b. canalis. 845. b.
Nariones qui dicitur. 425. b.
Nasibus, Nesibus, & Nisibus, urbs. 670. b.
Natationibus veteres ætate utebantur, ut
balneis hyeme. 738. b.
Nationes pro natationes. 738. b.
Natum esse tali ingenio. 700. b.
Naves mille in obsidione Troja fuisse per-
hibentur. 805. a.
Naufragium. 730. a.
Navigatio in quam olim Indiam fuit.
 954. b.
Neapolis. 730. a.
Nebo, nomen Syriacum. 535. a.
Necessaria, τὰ ἐπιτηδεύω, pro victu.
 35. b.
Nec, pro, nedum. 92. a.
Nēica σελαγῶν. 887. b.
Nepides, quid, & unde dicta. 773. a.
Nepos unde dictus. d. 500. 573. a.
Neglegit, pro neglexit. 744. a.
Nepos & neptis. 11. a.
Nepos pro neptis. 773. a.
Neronis inter & Alagabali misilia, que
differantia. 943. a.
Nesogea. 901. a.
Nēon, nomen Græcum. 871. a.
Nicephorium, nōs. 019. 110. b.
Nicer, hodie Neccaris, s. M. 019. 937. a.
Nixarōp, ὁ ζῶντος κτηνίου. 100. a. b.
Niliacum, pro, Niliacum. 343. a.

Ordinarius, proprie, quid. 969. a, b.
Græcis ταξιάρχῳ. ibid.
 Ordo & series Imp. 2. a
 Ordo, pro senatu. 700. a
 Ὁρείον, horreum. 50. a
 Organum, ejusque duo genera. 503. b.
 504. a
 Organum modulari, ὑδραυλικόν. 503. b
 Ovis probi qui dicti. 374. a
 Oryxis cornu. 285. a, b
 Ὀρμαζείον, & ὀρμαζείον, pro despon-
 sive. 631. b
 Ornatifera & paraturæ. 972. b
 Orontias mons. 64. a
 Ὀρώντι περὶ ἄγμάδας, quæ. 112. b
 Ὀρθοσάδῳ χίτων. 892. a
 Ὀρθοσάδῳ χίτων, & ὀρθοσάδῳ χίτων.
 953. a
 Ovis, pro horti. 169. a
 Ὄρη. 821. b
 Os ad oscula paratum, quid. 449. b.
 Os sublinere, Prov. 20. a
 Ostendere, ἐπιδείξειν. 538. a
 Ostendere, pro ἔργα ἀποδεικνύειν &
 διδάσκειν, & exemplo præire.
 611. a
 Offensionales milites, qui. 545. b
 Officarii, qui. 986. b
 Offiatim, pro singillatim. 989. a
 Officia silicea. 482. a
 Ὁ ποιητῆς quid, & qui ὠτρυνεῖν
 dicti. 722. a
 Οὐαβάλλας, Caballatus. 876. a
 Ovis fera Romanis, camelopardalis Græ-
 cis. 643. a
 Oxylatta. 891. a
 Oxypederotina vestes. 890. a, b. 991. a

Pædagogii puerorum. 8. b
 Pena falsi convictorum olim quæ.
 526. b. 527. a
 Pennula scortea. 13. a. gausapina. ibid.
 eorum usus. 13. b
 Penula, quid. 448. a, b
 Penula, μενδύνη. 511. a, b
 Penula pluvialis, & itineraria. 537. a, b.
 hyemales. ibid. gausapina dicta.
 quantum a lacernis differant. ibid.

Penularum color olim pullus. 289. b
 Παιδομανία. 65. b
 Palatia tribus distinctis partibus constant.
 384. a
 Palladium, quid. 810. b
 Pallium, πάλδιον. 53. a
 Pallium auro sparsum. 562. a
 Pallium & palliolum, operimentum mu-
 licrum. 887. a
 Pallium, vestis virilis & muliebris.
 995. a
 Paludamentum, χλαμῖς. 827. a
 Palumbes minurrunt. 425. b
 Palumbi regii & pantagathi. 452. a, b
 Palus, gladiator nobilis. 288. a
 Pampinata Lanx. 824. b. 825. a
 Pancarpium, spectaculi genus, unde di-
 ctum. 642. a, b
 Pandura, & Pandurium, quid, &
 unde. 503. b
 Παναθηναϊκά monumenta. 84. a
 Panem comedere, & gustare, pro jent-
 re. 910. b. 911. a
 Panes varia figura fingebantur. 870. a
 Panes militares, gradiles dicti. 870. b
 Πανθηρον & σέφανον, qualis. 643. a
 Panis mundus, & sequens, ut differant.
 551. a
 Panis mundus. 565. b
 Panis quando pop. Rom. caperit distribui.
 870. a, b. ejus pondus. ibid. b
 Panis fiscalis. 894. a
 Panis Sordidus & secundarius. 871. a
 Pantomimi. 992. a, b
 Papyrus edule. 953. b. quomodo præpara-
 tum. ibid. 954. a, b
 Par, pro similis. 234. a
 Paraganda. 891. a, b
 Paraganda vestibus adsubantur. 826. a
 Paragoda, vestis. 890. b
 Παρθιάδα. 891. a
 Παρθιάδα, vestis Parthica. 826. b
 Παρθύσιον. 892. b
 Πάριδοι & σιθῶργοι deorum qui di-
 cti. 66. b
 Παρέδροι δαίμονες, qui dicti. 673. a, b
 Παρέμφρογοι, & παρέμφρογοί,
 qui. 770. a
 Parentes, cognati, & sanguine juncti.
 757. a, b
 Parentes, & amici Principis, qui. 767. b

- Parthamasartes**, Parthorum rex, ex-
 pulsus. 23. b
Parthi dicti Parthiæ & Parthienæ,
 233. b
Parvare, pro parva facere. 574. a
Parvæ domorum ut olim ornata. 953. a
Parvum, pro rarium. 991. b
Pascere, proprie de familia servorum.
 59. a
Pascere, pro, epulari. 76. b
Pascere, pro convivium celebrare. 563. b
Passe-temps, passer le temps. 71. b
Pasim aliquantis. 35. a
Pasivus, & pasivitus, pro passim.
 35. a
Patena, pro patinis. 723. a
Patriarcha Alexandrinus. 960. b. 961. a
Pavidentes vestes, quales. 827. b
Pausa sedere, pro pautas edere. 957. b
Pausa, in sacris hñdis. 375. b. 417. b
Pausanii. 418. a
Paxamas & buccella, idem. 870. b
Pecunia proprie quid. 545. a. b
Pedrorianus color. 891. a
Pedestris sermo. 746. a
Pedigræ, a pedibus, ad pedes servi.
 811. a
Pedule. 561. a
Pedulia. 561. a
Pelvis, πῆλα & , sive alrens. 833. a
Pelusia, urbs Ægypti, pro, Pelusium.
 265. b
Penates, pro domo. 129. b
Penule, quid. 289. b. 290. a
Peniculis vestis generis. 416. a
Perræat, περραιός, & περραιός. 61. a
Perridere, & concidere, absente notionis
 verba. 472. a
Perræa, quis, & unde dictus. 774. a
Perræcere ad sellam, pro, sella. 477. a
Perræciam, pro, perspicuum. 265. a
Perræa magistratus, que, & unde dicta.
 965. b
Περραιότης & Περραιότης. 997. a
Perræ, pro perit. 744. a
Περραιότης & Περραιότης, circumci-
 dere & castrare. 63. b
Perræsis, pro Perræssus. 773. a
Perræus & ferrædus, pro valde odiofo.
 855. a
Perræam ago, περραιόμηναι. 904. b
Perræus, περραιός, & περραιός. 904. b
Perræendi, pro, requirendi. 124. b
Perræ se, id est, ultra. 63. a
Perrære, pro per venturos esse. 881. b
Perræum quid. 539. a
Perræmiana domus. 384. a
Perræ Italicus quot digitos habeat. 666. a
Περραιότης & περραιότης. 890. b. 895. b
Perræ, quot digitos contineat. 634. a
Perræsimus à pessum: 35. a: pro vili & in-
 fimo. ibid.
Perrære aliquem, pro rogari. 501. a
Perræci, Perræa, & Περραιός, populi. 886. a
Perræsmans, Alanorum Rex. 128. b
 d. 29. a
Perræsmans Rex Iberorum. 60. b
Perræma, nomen fabula Meandri. 119. b
Perræpei nuntii. 818. a
Perræphi habitus quis. 453. a
Perræphi nomen inter titulos Imperatorum
 vni olim fuit. 148. a
Perrægan, Adriani Imperatoribus libertus.
 359. b
Perræus & Perræius nomina Romana.
 831. a
Perræile, pro, pæile. 106. a
Perræta & clarata vestia ut differant.
 996. a
Perrætat exemplum dicitur homo valde
 pius. 705. a
Perræatus natus est. Pro. 451. b
Perræcum, coesse, & galca, pellicula,
 cui infantium quorundam, cum nas-
 cuntur, caput involutum. 451. a. ad
 malefici usurpatum. ibid.
Perrælot, vel udones quid. 561. a
Perrægere de musivo, quid. 374. b. 375. a
Perræya, Gallieni Salorum mater. 744. a
Perræones. 565. a
Perræcina vinis variis condita. 477. a
Perræso, perræsimus, ex triginta tyranni.
 776. Thessalicus & Frugi dicitur.
 777. a
Περραιότης, qua, & unde dicta. 29. a
Perræci complexu provincias obtinent
 olim arcebantur. 334. a
Perræberbes Græci περραιόβητες &
 περραιόβητες vocant. 484. a
Perræma veteribus quid, & ut nominantur.
 995. b. 996. a
Perræmare, πικρὸν ἕλαιον. 299. b
 Pluma

Πλάσμα & lorica. 991.b
 Plus facere, pro conficere & occidere. 655.b
 Poëta avo vincta, pro deaurati, 721.b
 Poëta, pro Græci. 721.b
 Pocularum varia genera. 481.b, 482.a
 Poculum pro potione. 498.b
 Podager ποδάγος. 890.b
 Ποδάρεις soleæ. 890.b
 Ποδακτύποι & ποδοφόροι. 993.b
 Ποικιλία ματιών. 890.a
 Ποικιλία. 890.a
 Ποικιλμάζα. 995.b
 Ποικιλόζων. 890.a
 Ποικιλόζωρα. 890.a
 Ποικιλία τέχνη, ars plurimarum. 995.b
 Πολιτικά, pro, polyptica. 33.b
 Πολιτarium. 33.b
 Pollutus, pro, pollut. 282.a
 Polymita quid. 760.b
 Πολύμησι tunica. 844.a
 Πολύχρως. 865.a, b
 Pomerium, quid. 855.b
 Pomale, capulus ensis. 46.b
 Pompere, pompabilis, & pompabilit. 722.a
 Pompeiana domus. 640.a. restata nominata, & cur. ibid.
 Pompeii tumulus in Casio monte sui. 84.b
 Pondus, pro gravitate. 752.a
 Ponere vestem, pro induere. 838.b
 Pontifices & sacerdotes confunduntur a. 873.a
 Populus, pro, plebe. 325.b
 Pop. Rom. omnium gentium victor dictus. 765.a, b
 Porticus curva, quæ. 374.b
 Posthumius secundus, ex triginta Tyrannis. 748
 Posthumius Junior, tertius, ex triginta Tyrannis. 749
 Postica, quid. 944.a
 Postica in amphiteatro, quid. 944.a
 Posticum, quid. 944.a
 Posui, pro scripsi. 884.b
 Potens & potentissimus, proprium excellentis oratoris epistemon. 635.b
 Poucins, pulli gallinarii. 365.a
 P pro p. positum. 991.b

Praferre victoriam, pro, quia video esse fer. 700.a
 Prælium committere, pro peccare. 996.b
 Prælium, pro, bellum, & vice-versa. 548.a, 614.a
 Præmittere, pro prære. 272.a
 Prænum, pro prælium. 851.b
 Præfens, pro opulento. 822.a
 Præfentes, pro præfidiis. 822.a
 Præsentia pro, favor. 168.b
 Præfides qui dicit. 62.a
 Præfides, qui præfident. 544.a
 Præfides provinciarum multos mullaque de publico accipiebant. 566.a. Salarium itam, restes, & ministeria. ibid.b
 Præfidiaria toga, quæ. 333.b
 Præsumptio impeti. 10.a
 Præsumptio, & ὑπερηφανία. 19.a
 Præterea, pro amplius. 840.b
 Præterire, pro perstringere. 951.a
 Prætorium. 491.a
 Prætor pro prætor. 821.a
 Pragmatica sanctiones. 645.b
 Prædium, Gr. γέρεα, veteribus iacaculum. 811.a
 Prædium militare, quasi parandium, unde dictum. 742.b, 743.a
 Præhensio, pro reprehensio. 51.a, b
 Præmium manus, & manuspretium. 533.b
 Prima barba. 48.a
 Primum & ἄριστον, pro præcipuum. 630.b
 Primus, pro optimo. 538.b
 Princeps bonus nihil aliud quam procurator. 36.a
 Princeps rogare sententiam solitus, non rogari. 38.a
 Princeps Senatus, & prime sententia senator, idem. 38.a
 Princeps videri & videre, ut dictus. 543.a
 Principes ordinarii dicti. 669.b
 Principia, principales milites. 758.a
 Privati qui censentur. 429.b
 Privatis hominibus, pro privatorum hominum. 676.b
 Privatorum vocabulo qui comprehenduntur. 889.a
 Privatus cubebat, pro, privatus erat. 429.b
 Privatus ex tribunis, quis. 786.b
 Probatus Egypriorum dux, occiditur. 812

Probus Imperator. 910. b
Proceres, oi ἐξάρχου. 600. a, b
Procerto, quis, & unde dictus. 600. b
Proconsulare imperium Græcis quomodo dictum. 131. a
Proconsulare jus olim pene senatum fuit. 919. a, b
Proconsulares. 882. a
Proconsule, pro proconsul. 879. b. 880. a
Proconsules. 16. b
Procurare ad alimenta. 979. b
Procurare, sacrorum verbum. 93. a
Procurator ad vicissimam, à vicissima, & vicissima, idem. 474. a
Procurator à rationibus, ad rationes, & rationum. 667. b
Procuratores Augusti. 17. a
Procuratores ducenarii. 298. b
Procuratores principum, Rationales dicti. 570. b
Proditio μελώσις. 102. a
Profunditas, pro amplitudine, & magnitudine. 962. b
Programma, edictum. 250. a
Proinde, pro, aileo. 333. a
Prologus fabula longior, Pro. 110. a
Procludere idem quod præcludere. 622. b
Pronæptis, pro abnæptæ. 631. b
Προϋοδὸς Consulis, quid. 476. b
Propensus, κελωφερὸς. 659. a
Propola circumforanei virginum. 265. b
Propola circumforanci equorum. 265. b. 266. a
Προϋπολιος. 903. b
Prorogare, & prærogare, pro dispensare. 622. b
Prorsus, quis. 587. a
Protectores, corporis custodes. 616. b. 617. a
Προϋτερον, pro, principie. 150. a
Προϋτορειν, imagines, quæ & quales. 802. a
Προϋτοπλίτης, &c. 869. a
Provenire alicui. 246. a
Provenirent, pro acciderent. 849. a
Provenire, pro evenire. 246. a
Provinciarum administratio varia. 102. a, b. 203. a, b
Provinciæ legatorum. 532. a
Provinciæ præsidiales, legatorum, & proconsulares. 472. b

Provocatus est, pro, provocavit. 282. a
Proximus ab Epistolis, à libellis, à memoria, in serinio, vel serinio. 979. b
Proximus serinio, quis dicatur. 342. b
Prudenter & caute consulere. 56. b
Prudentes & prudentiores, pro doctis & doctioribus. 794. a
Ψαλλίζεν, tundere. 45. b
Psilothro accurare, quid. 501. b
Psilothro pilabantur mulieres. 501. a
Ψωμία. 870. b
Ptolomæus Physcon. 411. a, b
Publicare, quid. 85. a
Pudentia pro pudore. 784. b
Pueri, à J Cæsi sanguinolenti dicti, & cur. 395. b
Pueri & puella novorum nominum. 167. a, b
Pueri veteri lege quando ad frumentationem admisi. 54. a
Pueros facere ut dicamur. 405. a, b
Pugiles cestibus pugnant. 722. a. ut & sacculis. ibid.
Pugio, insigne potestatis. 274. a, b
Pugnare ad pila, pro, pilis. 477. a
Pugnatores boni in ludo gladiatorio aureoli appellati. 805. b
Pulliceni, pulli phasianorum, &c. 565. a
Pulvilli vento inflati mollissimi. 493. b
Πυροβόμη. 821. b
Πυρρὸς, Byrreus, proprie quid. 996. b
Πυρρος ruffeus, rubricus, rufus. 891. b
Πυρραειον & πυρραειον idem. 88. a
Purpura δρχῆς σύμβολον. 393. b
Purpura Ælicorum simulachris rapta in tumultuarius Principum creationibus. 648. a, b
Purpura, pro Imperio. 773. b
Purpura, proprium Rom. Imp. gestamen. 785. b
Purpura summa, pro veste imperatorum, & ipso imperatore. 576
Purpura color. 825. b
Purpura genera Probianum & Alexandrianum. 560. a
Purpura recta. 891. b. 892. a
Purpuram sumere, quid. 773. b
Purpurarum probatio quibus olim commissa. 450. a

MAXIME MEMORABILIMUM.

Pustula de argento optimo dicebatur.
 742.a. pro bullis Latini usurpantur.
 ibid. nihil est nisi de Episcopi da miter.
 Pustulatum pro bullatum. 742.a
 Putare, pro deputare. d. 447.b
 Πυλάγης, quia, & unde dicitur 992.a
 Pythagorae, salutaris eximius 991.b. 992.a
 Pythia, vates, 851.b

Q Caelius Metellus Numidicus, un-
 de PIUS dicitur. 518.a
 Quidam Scavoletae integritas in recenda
 Africa. 645.a
 Quadratura, πλάσιον. 953.a, b
 Quadratura olim multiplex. 334.a
 Quam prius, pro, priusquam. 226.b
 Quasi, pro quod. 35.a
 Quasiarii vices. 557.a
 Quasi videretur affici, pro, quasi afflic-
 tui. 720.a
 Quies a bello, ipsa salus est. 718.b
 Quinctus, decimus tertius, ex triginta
 tyranni. 768. K. v. & Graecis, ibid. a
 Quincuplum, πεντάπλοον. 939.a
 Quiridicem viroorum munus inspicieudo-
 rum Sibyllinorum librum. 852.b
 853.a. Pontifices appellati. ibid.
 Quinquennales. 13.b
 Quinquennia Imperii ab Imperatoribus
 celebrata. 447.b
 Quiritii fratres occisi. 209.b. eorum con-
 cordia. 270.a
 Quiritillus occiditur. 815.b
 Qui talis, pro qualis. 217.b
 Quodcumque, pro saltem aliquid. 428.b

R Amenta, ψήμαλα. 239.a
 Ramentum auri. 239.a
 Ραψοδομασία. 9.a
 Rationalis, ἀρχων μνηστειών. 876.b
 Rationalis, procurator. 616.a
 Rebellio, ἀποστασία, ἀπιστία. 741.a
 745.b
 Rebellio, quid. 218.a
 Rebelliones pro rebellibus. 741.a
 Reclinis, & reclinis. 955.b
 Recte atque ordine, ὁρθῶς τε καὶ λο-
 γῶν. 886.b

Recusare annos, pro exuere. 134.a
 Recusare, pro indignari. 133.b
 Reda fiscalis. 511.a
 Reddere, pro dare. 10. & eius, 109.a
 Redire, pro ire. 512.a
 Refundere, pro transfundere vel trans-
 ferre. 40.a
 Refutare, pro ἐκβάλλειν, non recipere.
 132.a
 Regalis, Regalius, & Regalium.
 757.a
 Reges olim aravia artis fabrica, aliisque
 exercitiis sese tradidere. 262.b. 263.a
 Regia animalia, & utraque haec vocantur.
 853.a
 Regia, qua imperatoris erant appellata.
 853.a
 Regia opes. 866.b
 Regibus uti, quid. 772.a
 Regillanus, octavus, ex triginta tyranni.
 757
 Regis nomen veteribus Romanis exosum.
 50.b. 51.a
 Registrum, pro rogestum, βεγαστὸν, δῆλο-
 γράφον, 922.b
 Relata, pro, scripta. 118.b
 Rem divinam facere, proprie quic.
 540.b
 Remittere, & ἀνεχεῖν. 27.b
 Representare se alicui in obsequiis. 164.a
 Repulsis animi malis, id est, qui repulsi
 a se animi mala. 554.a
 Resedit, pro praesedit. 59.b
 Res publica, & res fiscales, idem. 32.b
 Restituere proprie quid. 34.b
 Res studentes, pro, multo studio digni.
 112.b
 Reticula, dextrocheria. & dextralia.
 769.a, b
 Reticulatae fores. 986.a
 Retorrida mentes, qua. 587.a
 Retorridi homines, qui. 281.a
 Retorridum, quid. 281.a
 Retorridus pro sereno. 686.b
 Retractare, pro, detractare. 56.a
 Retractare quid. 424.a
 Retractare, pro retractare. 649.a
 Retrosus, quid. 587.a
 Revertere, pro, reverti. 102.b
 Rheni, pro Rhenanis. 806.a
 Rica, quid. 887.a
 Ricinum, quid. 887.a
 Ρισκῶν, naso suspendere. 423.b

Riparienses Hiberi.	877. b	Salarium. 397. b. duplex. ibid. &	398. a
Riparienses legiones.	877. b	Saliari carmine cani.	199. a
Roborare, pro redditibus annuis ditare.	872. a, b	Salii.	157. a
Romani togati in spectaculis sedebant.		Saliorum princeps praefultor dictus.	157. a
289. b. togati accumbebant ad imperato-		Σάλπιγγε.	991. b
riam caenam. 742. b. ut & mane ad salu-		Saltare canticum, aut cantilenam.	836. b
tandum principem togati veniebant. ib.		Saltare, histrionum proprium.	836. a
ΡῶποραΦία, & megalographia quid.		Saltatiuncula, quid.	836. a
45. b		Salutationi matutina toga propria.	14. a
Ρῶπε, quid.	45. b	Sambucum, quid.	106. a
Ρῶπε, & Ρῶπιγε.	835. a	Samiare, quid.	838. a
Rose ut florem habere dicantur.	834. b	Sancitus, pro, sanctio.	469. a
Rosens, pro rossicus, vel russus.	449. a	Sancium, pro simulachro.	467. a
Roxolani, septentrionis populi.	28. a	Sancus, pro probro.	919. a
Ρῶσι, quid.	943. a	Sandicium color.	864. a, b
Rumigeratio, λογοποιία.	472. a	Sandix, pro herba & frutice.	864. b
Rumor, pro favore.	461. a	Sanna, μεῶν.	723. b
Russa tunica.	818. b	Sanniones, sannii, & apinarii, iidem.	723. a
S.		Sapores, Persarum Rex, Artaxerxi suc-	669. a
Sabini duo, F. Cii.	596. a	cedit.	
Sacra crypta.	58. b	Sarapis, Alexandriae Deus iudicari.	
Sacrae, Graecis Σάραξιν.	192. b	352. b. Egyptiorum numen. 959. b.	
Sacراتي & Sacretissimi Imperatores di-		960. a. ut & Christianorum olim.	
ci.	192. b	ibid.	
Sacrificium, secunda longa.	761. b	Saraptena oraria.	827. b
Sacrire aliquem, pro, in aliquem.	208. b	Σαροπτινέ, urbs Phoeniciae.	827. b
Saga trabecata, σαγῆ σακέλας, Gallo-		Sarmatae, Sauromatae.	17. a
rum propria.	719. b. 720. a	Sarmaticus ludus.	993. b. 994. a
Sagma, quid.	463. a. 838. b	Sarraceni hydropota.	377. b
Sagmare equum, aut asinum.	838. b	Sartago, πικτήλη.	481. b
Sagmarus & equus ut differant.	838. b	Sarta tecta.	872. b
Sagmaru & fellaris equi.	463. a	Sartitectores.	872. b
Sago-chlamys. 818. b. cum pallio fibulari		Satis, pro, valde. 208. a. probene. 355. b	
idem.	925. b	Saturninus, vigesimus secundus, ex trigin-	
Σαγομαύλιον.	818. b	ta tyrannis.	780
Sagones, qui.	53. a	Σαυρομαύτις Meotides.	848. a
Sagones & Sajones, idem, & quid.	53. a, b	Scena, antiq. pro scena.	993. b
Sagulum & chlamys idem.	787. b	Scena, pro, mala.	375. b
Sagulum imperiale persusum, quid. 787. b.		Σκίση & σκαφεῖον.	821. b
789. b		Σκίση (μεδός, supplicium à Persis inven-	
Sagum, quid.	230. b	tum.	442. b
Sagum & chlamys ut differant.	818. b	Σκηνὸς pro σκηνά.	993. b
Sajo & Sago, idem & quid.	53. a, b	Scaurinus Grammaticus.	222. b
Σάλα, quid.	467. b	Scaurus & Scaurinus, Grammatici no-	
Σαλαίσειν, quid.	467. b	biles.	510. a
Salambo, Assyrii Venus, & unde dicta.		Σκηνή, scena Latina.	545. a
467. a, b		Scenicis qua praemia concessa.	544. a
Salambonem exhibere.	467. b	Sceptoria, pro exceptoria.	727. a
		Sceptrum & corona triumphantis infi-	
		gnia.	783. b. 784. a
		Sceptum,	

MAXIME MEMORABILIMUM.

Sceptum, pro exceptum.	834.b	Senacula olim tria Roma.	462.b
Sceptus, pro exceptus.	727.a	Senaculum quid.	492.b. 896.a
Scipiones Consulium. 845. b. eburnei. ibid.		Senatorum conjuges, scemina clarissimæ.	462.a
Scire aliquem, pro, nosse.	270.b	Senatusconsulti taciti nos.	652.b
Scire, pro cognoscere.	405.b	Sepes, quid.	57.a, b
Scire & dicere fatalia.	833.a	Sepire.	57.a
Σχοινοβάτης, funambuli.	991.a	Septasarius, πέντε πώλης δε ῥωποπώλης.	500.a. 885.a
Σχολαστικός, quis.	635.a	Septimò, pro septies.	917.b
Scordiscum, quid.	231.a	Septizonium Rom. locus olim celebris.	358.a
Scriba, quis, & unde dictus.	774.a	Septum pro stabulo.	57.b
Scribæ Pontificis ordo olim parum honestus habitus.	436.b	Sepulchrorum dono prosequi, τὴν κήρα ἐκ ἐυδιδόνου.	761.b
Scribarii, qui.	542.b	Sequens & secundus, idem.	551.a
Scribiorum magister.	542.b	Sequitores, ἑφεδροί, qui.	288.b
Scupi, nomen urbis in Mæsia superiore.	759.a	Sereni Samonici duo fuerunt, nomine & cognomine eodem.	658.b
Scurra.	609.b	Serica pro holosericis.	886.a
Scurra mimicus.	609.b	Sericoblattia.	886.b
Scurra, qui dicti. 504. b. post buccellarii appellati. 505. a. 589. a, b		Sericum.	886.b
Scurra, Buccellarii, adscela, stipatores, &c. σκουρῶν ἄνθρωποι.	791.b	Sericum & bombycinum ut differant.	886.a
Scutum jactare, rotare, & tractare.	903.a	Sero, pro vesperi.	498.a
Scythæ Bithyniam invadunt, & multas civitates delent. 718. b. sunt pars Gothorum.	ibid.	Serracum & Sarracum.	181.b
Secta, pro moribus.	221.a, b	Serrans, ὀπίζων.	763.a
Secunda mensa veterum.	552.b	Servi à pedibus, valets de pied. publici, qui. 172. b. vestigales, qui. 565.a	565.a
Secundo, tertio, quarto, pro bis, ter, quater.	552. b. 646. a, b	Servitium, pro servo.	547. b. 821. a
Secundum, pro sequendum.	551.a	Servus à dominis occidit lege Hadriani prohibitum.	547.a
Securis & gladius supplicium militare.	248.a	Servus à manu, & ad manum.	474.a
Securus, ἑμφέρον.	970.a	Servus in caput domini interrogari non potest.	907.b
Sedasse, pro sedaturum fuisse.	689.b	Sese, pro, ipsum.	201.b
Sedere, pro ὀχεῖοξ.	573.a	Sestertii centum quantum olii valuerint.	337.a
Sederi, pro insiderei.	95.b	Sestertium iterum vicies. 15. b. quadrages que summa.	ibid.
Segmenta.	892.b	Seu, pro, &.	430.b
Σείων αἰσπίδος, quid.	120.b	Sextarius Romanus, pinta Parisiensis.	602.b
Seipsum, pro, ipsum.	147.b	Σφραγίδου, vestium clavi.	827.a
Sella aurea Pariborum Persarumque Regum à Romanis capta.	62.a, b	Sibilare, & sibilus, quid proprie.	263. b
Seleucia Coche dicta.	232.a	Sibyllinos Libros qui olim adierint.	851. a, b. 852. b
Σημεῖον & σημεῖον.	772.a	Sica, quid.	699. b
Σημεῖον.	995. b	Sicca vehicula, pro nudis & nullo vestimento instratis.	615. b
Σημεῖον, clavus vestis.	546.a	Sicca, urbs Africa.	151. a
Σημεῖον, vestes clavata.	546.a		
Semisses, & tremisses, seu trientes auroreorum quando formati.	555. a, b. 556. a, b. 557. b		

INDEX RERUM AC VERBORUM

Sicila, quid.	699.b	Specula, pars domus.	953.b
Sicilatus latro, quis dicatur.	699.b	Speculis in divinationibus sagæ Thessalæ olim usæ.	329.a
Sigilla, in vestibus quid.	772.a	Sperare, pro opinari, δεκεῖν.	327.a
Sigillata tentoria.	772.a	608.b	
Σιγαλλίων, vestimenti genus.	826.b	Spes vetus, Dea.	475.a
Sigma, lecti genus.	483.a	Spiritus, prima producta.	761.b
Sigma sternere in lectis, quid.	494.a	Σπονδαύλης.	992.a
Sigma, stibadium formalunata.	498.b.	Squama.	995.b
459.a		Stabulum, varie à Latinis accipitur.	
Signa militaria, σύμβολα βασιλικῆ.		991.a	
546.a		Στάδιον χιτων.	892.a
Signatum, pro, signum	116.b	Stapedes.	412.b
Signum, cognomen.	644.b.835.b	Stare & proficere dicuntur secuta.	909.a
Signum dare.	146.a	Statores, eorumque munus.	254.a,b
Siligenarii, Roma.	871.a	Statua ἀνδρείως, σῆλη.	875.a,b
Siliginens panis,	871.a	Statue deorum, heroum, & Imperatorum, eorumque statura legitima.	802.b
Similis pro aquali.	536.b	Στήλη, titulus, cippus.	875.b
Simulacra numinum circumlata.	770.a	Stella, pro imposturis, antiq.	370.a
Sine defectu, quid.	615.a	Stellatura.	48.b
Singillo, ἢ ἀπλοῖς.	827.a	Stellatura, quid.	369.b
Sirmium Pannoniæ urbs maxima.	614.a	Stellatum auro, argento, gemmis, Latini quid vocent.	742.a
Smaragdi, prasina.	632.b	Στέλλειν, mittere aut dimittere.	48.b
Σοφὸς τῶ ἐργαίῳ, vel τῶ ἐργαίῳ.		Stellio, quid.	370.a
6.b		Stellionator, quid.	369.b.370.a
Sol ab Aureliano cultus.	835.a	Stellionatus, quid.	369.b
Solatia, quid.	41.a	Stellionatus crimen capitale.	907.a
Solem condere, ut dicantur.	405.a	Sternere, pro, inferre in literas.	110.a.
Solem Genes Orientis præcipuo cultu venerata. 458.a. hunc Emiseni montis effigie coluere.	ibid.b	pro onerare.	885.b
Soltaris, à solium.	416.a	Stibadium, quid.	483.a
Solidare, pro roborare.	872.a,b.	Στιχὸν & στιχόν, Græcis idem.	739.b
cedeconducere.	872.b	Stipendium, & munus Herodiano στωπίζεις.	29.a
Solidius, pro, gravius.	120.b	Stipendium, pro donativo.	695.a
Solidum, pro mercede.	872.a	Stipites grandes materia dicta.	247.a
Solidus & aureus, idem.	557.b	Stirpare, quid.	502.b
Solis templa.	866.a,b	Stirpis Italica, Ἰταλικῆ γένος.	2.b
Solum pro solus.	213.b	Στόλον, commeatus	48.b
Solutos habere, pro solvere.	156.a	Stragula & toralia præciosissima in usu veteribus.	480.a,b
Sous, quid.	42.b	Stratonici vox, cum trabis casu homo sceleratus periisset.	514.a
Sortes convivales, & unde dicta.	488.a,b	Stratores qui, & unde dicti.	412.b
Spania, pro Hispania.	149.a	Stricta frons, quæ.	686.b
Spanium pro expansum.	727.a	Στραξιλον, quid.	230.b
Σπαιρανα, incunabula.	833.b	Στραματίξιν.	885.b
Sparium, λδοκεία.	84.b	Structores, οὐκὸδεμοι δειπνων.	228.b
Spatha, σάδη.	46.b	Studia,	
Spatham claudere capulo.	46.b		
Specellata patina.	926.a		
Specellum.	926.a		
Spectare pro expectare.	834.b		
Specula & abaci pariet. decorandi.	953.b		

MAXIME MEMORABILIMUM.

Studia, μεσεῖα.	210.a
Στυλοπίνα κία.	802.a
Subarmalia, quid.	339.b
Subarmalis, vestis genus.	820.a.b
Subarrare, ἀρραθῶνιζεῖν, quid.	631.b
Subditivus, υποδοτικαῖς.	513.a
Sub ic̄tu mortis, temporis momentum designat.	582.a
Sublavare, quid.	193.b
Sublevare, subvenire, succurrere, juvare, qualia verba.	194.a
Subserica tunica.	826.a
Subserica vestes.	886.a
Successor quis dicatur.	243.a
Successorem alicui mittere, pro abrogare imperium alicui.	40.a
Successorem dare alicui, pro κηθαιρέειν.	40.a
Συνοφάνης appellatio unde.	52.a
Succubar, oppidum Mauritania.	819.b
Succubitana purpura.	819.b
Sudaria.	894.b. 895.b
Sudarium pro vallo.	672.b
Συμφεῖς, qui?	3.a
Sui temporis, ὁ ἑκαίριος.	833.a
Sumen, quid.	530.b
Summus diurnam exercere, quid.	35.b
Summus pro pecunia. 35. b. 569. b.	853.b
τῆς Σιώνος, urbs Phrygia.	
Superbia propria dos militum.	292.a.
442.a	
Superjumentarius.	8.b
Supernus, & supernas.	713.a
Super pro supra.	778.a
Super velarios.	8.b
Supplicatio, κηθωεῖα.	57.b
Suprema vitiositatis linea qua.	987.b
Συμφεῖς, à Syrmate.	889.a
Suscensere, pro succensere.	824.a
Suscipere sacra, μενεῖν.	58.a
Suspectus, duplicem habet significationem.	350.b
Sus suminaia, quid.	530.b
Suum, pro, ejus.	301.a
Sylva, spectaculi genus. 642. a. b. à pancarpō ut differat.	ibid. b
Symmachus profusio in praetura filii.	15.b
Synodus Decrum apud Gracos.	66.b
Synnades columna, pro Synnastica.	676.a
Synodus Xystica.	66.b
Syriscus, pro Syro.	602.a

Syrmata & pallia tragædorum aurata & purpurata. 995.a

T.

TAbella laureata, & pinnata, qua. 585.a

Taberna quid.	73.b
Tadiare, pro pertasum esse.	541.a
Τὰ ἔλαλα, Gracis, qua.	763.a
Τὰ Ἀγύδιωα, pro Lugdunum.	205.b
Ταμεῖον omne arca dicitur.	853.b
Tamen, pro autem, vel, quidem. 8. b. 223. b. 864. b. pro etiam.	690.a
Τὰ μεῖσα λαβεῖν.	816.b
Tantas, pro tanta copia.	485.a
Tanti, pro tot.	35.a
Tapetiaria pavetes.	953.a, b
Tarraconenses inter primos Augusto Tempia posuerunt.	55.b
Tauroboliari, quid.	465. b. 466. a
Tauroboliatius, & tauroboliata.	466. a
Taurobolinus.	466. a
Taurobolium, quid.	465. b. 466. a
Tauri cornua, pro viribus tauri.	466. b
Tauri Cypriaci gibberes erant.	643. a
Taurorum venatio ut olim fieri solita.	729. a
Teeta veterum.	384. b
Telephus Grammaticus.	223. a
Telestes saltator eximius.	992. b
Templis indormire solii antiqui, remedium morbis perituri.	103. a
Templum Adriano Alexandro consecratum, in gymnasium versum.	61. b
Templum solis.	878. a, b
Tenebra feris domandis aptissima.	944. b
Tenere, pro retinere.	896. a
Tentorium quid.	611. b
T & P, T & C, & G saepe mutantur invicem.	806. b
Terminati, pro, terminis.	116. b
Terra olim in orbem Romanum & Barbariam divisa.	586. a, b
Tessera cur, & quomodo olim in venationibus sparsa.	943. b
Tessera frumentaria.	364. a
Τετραεσφῶα simulachra.	849. b
Tetrapharmacum, & pentapharmacum, quid olim.	116. a, b
Τετραεσφῶα & πενταεσφῶα quid.	739. b

Tetræus, & δῦος, quadriga, & biga.	
950.b	
Tetricus Junior, vigesimus quartus ex triginta tyrannis.	783
Tetricus senior, vigesimus tertius ex triginta tyrannis.	781.
Thebais, provincia Ægypti pars.	385.a
Thenæ.	89.a
Theophanes Mitylænæus Historiæ scriptor & poëta clarus.	687.a
Therma Antoniniana.	479.a
Therma, tabernæ vinariæ, & lupanaria olim ante nonam non aperta.	533.b
Therma Hyemales cur in Transiberina regione.	886.a
Theauri, in quibus vestes principis reponerentur.	559.b
Theavorum comes, quis.	559.b
Thessalus & Thessalus.	713.a
Θεσσαλῆς & ὀπλων, idem.	801.b
Thorax imaginem significat.	802.a
Threces & Thraces, idem.	602.a
Thyanam pro Thyanis.	856.b
Tibialia, quid.	561.b
Tiliacæ tabulæ.	146.a
Timolaus, vigesimus septimus ex triginta tyrannis.	786
Titus Quartinus.	795.a
Togati, pro saluatoribus.	14.b
Τοιχοβάτης.	991.b
Tonnelles.	44.b
Τοπέιον, restis vel funis.	45.b
Topiarum facere.	45.b
Topiaria herba.	45.b
Topiarum opus.	45.b
Totum, pro omnia.	563.b. 500.a
Trabeæ, togæ.	957.b
Tractare dicebantur Philosophi.	424.a
Tractare, pro, trahere.	478.b
Tractatores qui dicantur.	424.a
Tractiles & tractitii nasi.	449.b
Tragula, quid. 844.b. pro stragula. ibid.	
Trahere pro tractare.	242.a
Trajanæ vinolentia.	12.b
Tralli, populus Illyricus.	128.b. 129.a
Tramsericæ vestes.	886.a
Transire, & transitio, pro contagione.	
216.b. 217.a	
Transitorium quid.	539.a
Trebellianus, vigesimus quintus, ex triginta tyrannis.	784
Triarii.	956.b
Tribunitia potestas.	12.b
Tribunis olim aliquid à militibus, per stellaturam accipere, interdictum fuit.	
48.b	
Trichila, τριχίλη,	44.b
Τριχίλες Palatia & inde dicta.	384.
a, b	
Triclinia, quid.	441.b
Triclinium quid.	483.a
Tricones, qui.	227.a
Τρίλινα, τριλίνα, & ισλίνα, quid.	632.a
Tripolis.	355.a
Tripolitanus ager olim fecundissimus fuit.	
355.a, b	
Tristis, pro severo.	125.a. 788.a
Τριχίλη, τριχάλον, & τριχάλιον.	
44.b	
Trossulus, pro equite.	264.a, b
Τρωσὸς Græcis quid.	264.b
Trutungi, Truthungi, & Gruthungi, idem populus.	806.a
Τύχη, συμφορὰ, casus, valetudo.	
41.b	
Τύχρον & Τυχρών, nomina propria.	655.b
Tulerat, pro obtulerat.	833.a
Tulit, pro abstulit.	5.a
Tumulus idem quod agger.	947.b
Tunica aseina, quæ dicta. 359.a. 546.a. macrochæa, quæ. ibid. muliebres. 736.a. cyclades dicta. ib. aurata. ibid. palliolata.	972.a
Tunica Laticlavata Senatorum, angusticlavata equitum propria.	536.b
Τυρρανίς pro scæmina imperante.	794.b
Tusus, pro consus.	827.a
Tutæ aures.	970.a
Tyana, urbs.	10.b
Typhon ἐνὸς Ἑνέφελου.	608.a
Tyranni olim qui dicti. 745.b. postiora ætate intarta vocati.	745.b
Tyrannus, communis generis.	794.b
Τζόρτζου, aut τζόρτζος, Barbarici calcamenti genus.	826.b

V.

Vacantivus, pro vacans. 522.a.
775.a, b
Vaccam aut damalionem ne quis occideret, ab Alexandro prohibitum. 530.b
Vael.

MAXIME MEMORABILIIUM.

<i>Vacellum.</i>	926.a	<i>Verbo mandare, & scripto mandare,</i>	
<i>Vagna, cupa, & Buttis, vasa vinaria.</i>		<i>quid.</i>	156.a
626.a		<i>Verecundus.</i>	686.a
<i>Valens superior, decimus nonus, ex triginta tyrannis.</i>	776	<i>Verecundus & constans, ἀντιθεῖα.</i>	
<i>Valens, decimus octavus, ex triginta Imperatoribus.</i>	775	133.b	
<i>Valerianorum vita fragmentum.</i>	702.b.	<i>Verna & vernaculus.</i>	444.a
704.a		<i>Veronensis, pro Veronensis ager.</i>	950.a
<i>Valerianus cur filium suum Aureliano non commiserit.</i>	839.b	<i>Versicolorium & colorium ut differant.</i>	890.b
<i>Valli proprie, quid.</i>	354.b.363.a	<i>Vertumnus quis & unde.</i>	993.b.994.a
<i>Vandali, populi.</i>	941.a,b	<i>Verus, Græcis Οὐῆρ & Βῆρ.</i>	
<i>Vaporare, pro calefacere.</i>	501.a	445.b	
<i>Variana thesma.</i>	459.b	<i>Vespasiani moricentis vox, ut puto Deus fio.</i>	363.b
<i>Variani horti.</i>	830.a	<i>Vestes ad usum quotidianum, & quæ ad pompam tantum.</i>	820.a
<i>Vasa Deliaca.</i>	536.a	<i>Vestes ἀσημοί, ἐπίσημοί, & ἀλγυνοί.</i>	562.a
<i>Vassi, vassali, & fideles, qui.</i>	563.a	<i>Vestes exigua, pro vilibus.</i>	358.b.359.a
<i>Vates est ὑπερωδός.</i>	157.b	<i>Vestes insignes, Græcis ἐπίσημοί.</i>	545.b
<i>Ubi, pro, quò.</i>	254.a	<i>Vestes novæ ut veteres excludere dicantur.</i>	838.a
<i>Vestari quid.</i>	728.b	<i>Vestes purpura oculare.</i>	966.a
<i>Vestigal inter & tributum quæ differentia.</i>	556.b.557.a	<i>Vestis serica & aurata Augustæ propria.</i>	190.a
<i>Vestigalia civitatibus per imperatores deputata.</i>	884.b	<i>Vestigia levare, quid.</i>	130.b
<i>Vestio, quid.</i>	728.b	<i>U & B, sæpe mutuas præstant vices.</i>	9.b
<i>Vestor, quid.</i>	728.b	<i>Veterana manus, quæ.</i>	851.b
<i>Vehela, planstrum.</i>	615.b	<i>Veteribus qui dies olim infausti atrique habitii.</i>	911.b
<i>Vehicularius cursus.</i>	145.a	<i>Vetus cæcus.</i>	103.a
<i>Vehicularius redarius fabricator, quis dicatur.</i>	684.b.685.a	<i>Vetus miles quis dicatur.</i>	752.b
<i>Vehiculum, quid.</i>	830.a	<i>Vetus procurator quis dicatur.</i>	752.b
<i>Vehiculum nomen generale, veda speciale.</i>	684.b	<i>Vetus, pro diu.</i>	509.a
<i>Velata olim manus in supplicationibus.</i>	851.b	<i>Vò Vexare varia significationis.</i>	206.a,b
<i>Vel, pro &.</i>	190.b.191.a.231.b.	<i>Vexilla, auxilia.</i>	299.b
238.a.747.b		<i>Vexilla olim coloris flammei.</i>	449.a
<i>Veleni, Cadusorum regis ad Saporem epistola.</i>	704.a	<i>Vexilla pura.</i>	927.b
<i>Venatus & venatio ut differant.</i>	552.a.	<i>Vexillares cohortes.</i>	956.b
554.a		<i>Vexillarii legionum.</i>	956.b
<i>Venentii homines, qui.</i>	383.a,b	<i>Vexillarius.</i>	928.a,b
<i>Venenatum idem quod purpuratum.</i>		<i>Vicaria.</i>	422.b
887.a		<i>Victoria ara in Curia.</i>	664.a
<i>Venetum, vitreum, prasinum, colores affines, sed diversi.</i>	481.a	<i>Victoria Barbara.</i>	780.a
<i>Venire, pro contingere, vel evenire.</i>	568.b	<i>Victoriarum simulachra.</i>	362.b.363.a
		<i>Victoria, trigesima, ex triginta Imperatoribus.</i>	792. Castrorum mater dicta, ibid.
<i>Vera gemma quæ.</i>	729.a	<i>Victorinus junior, sextus ex triginta tyrannis.</i>	753
<i>Veratores qui disti.</i>	431.a		
<i>Veratura, quid.</i>	431.a		

INDEX RERUM AC VERBORUM

<i>Vistorinus, quintus, ex triginta, tyrannus.</i>	752	<i>Vocales qui olim dicti, & dictæ.</i>	546.b
<i>Vicus Halala, ut urbs Romæ.</i>	211.a	<i>Vocari & appellari, pro derideri.</i>	857.b
<i>Videret, pro viseret.</i>	47.a	<i>Vocatum, pro joco & irrisione.</i>	857.b
<i>Videri judicare, pro judicare.</i>	236.a	<i>Voluptarium, pro voluptuarium.</i>	223.b
<i>Videri, ut imperatores & proceres dicebantur.</i>	608.b. 619.a, b	<i>Voluptates, pro ludis.</i>	724.a
<i>Vidisset, pro videret.</i>	660.b	<i>Voluntarii, evocati & ἀνὰ κλήσει, dicti.</i>	199.a
<i>Vienna Allobrogum, urbs senatoria dicta.</i>	4.a	<i>Vopiscus prænomen, & cognomen.</i>	829.a
<i>Vilitatem proponere quomodo dicatur magistratus.</i>	286.b	<i>Vos ipse, αὐτός.</i>	195.a, b
<i>Vinariorum corpus.</i>	544.b	<i>Vos ipse, pro vos ipsi.</i>	235.b
<i>Vina fiscalia.</i>	894.a	<i>Votivum, quid.</i>	715.a
<i>Vina fundana. 917.b. Gallis claret. ibid.</i>		<i>Υπαινέσις, quis.</i>	42.b
<i>Vinum fundanum album, subito purpureum factum.</i>	917.b	<i>Υπελείσθαι Græcis quævis sparsio.</i>	737.b
<i>Visus est hoc facere, pro hoc fecit.</i>	236.a	<i>Υπεξαιρέειν, furtim eripere.</i>	101.b
<i>Vir exempli, & magni exempli, & ad exemplum.</i>	840.a	<i>Υποζώπτασις, quid.</i>	888.a
<i>Vir magni totius exempli, minus Latini.</i>	840.a	<i>Urupa, quid.</i>	821.b
<i>Vir nominis sui, ἰδιώτημι &.</i>	292.b	<i>Urbane, comiter, benigne, courtoisement.</i>	732.b. 940.a
<i>Virgilianæ sortes.</i>	9.a	<i>Urbicaria regiones in Italia, & ut differant ab annonariis.</i>	782.a, b. eadem cum suburbicariis. ibid. 949.b. 950.a. separata.
<i>Viridarius, pro viridarium.</i>	677.a		449.b
<i>Viridia etiam viridaria appellata.</i>	677.a	<i>Urbici, urbicarii, & urbani, qui & unde dicti.</i>	782.a
<i>Viri olim hulosærica vestem non usi.</i>	495.b	<i>Urbium nomina olim variis in casibus indifferenter enuntiata.</i>	332.a. 815.a
<i>Virtus, pro corporis robore.</i>	49.a	<i>Usurarium modus varius in Republica Rom.</i>	535.a
<i>Virtutis præmia in Militia Romana.</i>	14.b	<i>Usus præceps.</i>	687.b
<i>Vita pro morte.</i>	221.a	<i>Uti foro, quid. 772.a. Regibus, quid. ibid. sese, quid.</i>	ibid. b
<i>Vitem dare, & Centurionem facere, differunt.</i>	47.a, b	<i>Ut libet se tenuisset, pro quantumlibet.</i>	760.a
<i>Vites instituendi quantum quis vellet, olim in Italia non permissum.</i>	942.a	<i>Ut multum & ut minimum.</i>	890.b
<i>Vitra ad adificiorum ornamenta.</i>	953.a	<i>Ut, pro quod.</i>	916.b
<i>Vitreæ camera.</i>	953.a	<i>Utrum pedes quid.</i>	494.a
<i>Vitreæ gemma.</i>	729.a	<i>Vulgari sermone contexere, quid.</i>	193.a
<i>Vitreum, non semper pro vitro.</i>	480.b	<i>Vulnera naturalia, quæ.</i>	105.a
<i>Vitrum quid.</i>	729.a	<i>Vultibus consecrare, quid.</i>	949.a
<i>Vivere pro mori.</i>	34.b	<i>Vultus, imagines, αἰσθητικῶν, καὶ εἰκόνες βραχίλων.</i>	949.a
<i>Ulti, de quibus ultio sumpta.</i>	257.a	<i>Vultus, pro thoracibus & clypeis.</i>	949.b
<i>Ultimus, pro pessimo.</i>	538.b	<i>Vultus retorridus, quis.</i>	686.a, b
<i>Umbra, φάσμα, vel φάντασμα.</i>	638.a		
<i>Unde, pro, de quo.</i>	822.b		
<i>Ungues facere, ἐξουχιζεσθαι.</i>	502.b		
<i>Uniones Græcis μωνύχους dictæ.</i>	796.a		
<i>Uno sudore, locutio in palestra, quid.</i>	601.b		
		<i>Υἱοὶ ἰδρωτῶν.</i>	988.b
		<i>Ἐξῶν pro ἐν ἑνῶν.</i>	773.a
			Z. Zabaz

MAXIME MEMORABILIMUM.

Z.

ZAbas, Zenobie dux. 812. b.	Zenobia virtus. 730. b
859. b	Zenobia ab Aureliano capta. 863. a
Zάβη, pro Ζεβη, constructio.	Zeta, pro dieta, quid. 500. b
826. b	Zδς βελαϊϞ, & βελεφϞϞ.
Zancha Ϟ zanga, calceamenti genus.	955. a
826. b	Zάδια & Ζωδιωτι.
ZατεϊνϞ in calculorum ludo. 967. a	Zona ventralis Ϟ funda dicta. 381. b
Zenobia, vigesima nona, ex triginta tyrannis. 787. Sagulo ornata. ibid. stirps Cleopatryana. 799. a, b	Zonam ad bellum portare milites prohibiti. 318. a, b
	Zoticus Alagabali maritus. 471. b
	Zumum, zenum, Ϟ ζεμϞ, quid, Ϟ unde. 818. a

I N D E X

Nominum Imperatorum Rom., quorum vitæ ac res gestæ hoc Opere continentur.

A Drrianus Imperator.	pag. 1
Ælius Verus.	109
Alexander Severus.	507
Antoninus Caracallus.	404
Antoninus Diadumenus.	446
Antoninus Geta.	420
Antoninus Heliogabalus.	458
Antoninus Pius.	124
Avidius Cassius.	240
Bonofus.	969
Carinus Imperator.	985
Carus Imperator.	973
Clodius Albinus.	387
Commodus Antoninus.	261
Divus Aurelianus.	829
Didius Julianus.	320
Divus Claudius.	798
	Firmus.

INDEX NOMIN. IMPERAT. ROM.

Firmus.	951
Florianus Imperator.	913
Gallieni duo.	711.740
Gordiani tres.	639.657.663
M. Antoninus Philosophus.	148
Maximini duo.	598.630
Maximus & Balbinus.	680
Numerianus Imperator.	981
Opilius Macrinus.	428
Pertinax Imperator.	296
Pescennius Niger.	366
Probus Imperator.	920
Proculus.	966
Saturninus.	958
Severus Imperator.	331
Tacitus Imperator.	898
Triginta tyranni.	745.747.748.749.750.752.753. 754.755.757.760.764.767.768.770.771.772. 773.775.776.778.780.781.783.784.785.786. 787.792.795.796.
Valerianus Pater & filius.	703.710
Verus Imperator.	220.

F I N I S.

